This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

**Usage guidelines**

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

**About Google Book Search**

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Digitized by Google

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT
900000004504
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

# COLLECTIO PISAURENSIS

## OMNIUM POEMATUM, CARMINUM, FRAGMENTORUM LATINORUM,

SIVE AD CHRISTIANOS, SIVE AD ETHNICOS, SIVE AD CERTOS, SIVE AD INCERTOS POETAS,

## A PRIMA LATINÆ LINGUÆ ÆTATE

Ad ſextum uſque Chriſtianum Seculum & Longobardorum in Italiam Adventum pertinens,

*Ab omnium Poetarum Libris, Collectionibus, Lapidibus, Codicibus exſcripta.*

## *TOMUS TERTIUS*

ETHNICOS POETAS MAJORES CONTINENS.

PISAURI )( MDCCLXVI. )(

EX AMATINA CHALCOGRAPHIA.

*PUBLICA AUCTORITATE.*

Digitized by Google

Digitized by Google

# PROLEGOMENA.

## DE LUCANO POETA.

*Lucani ætas*. 1. *Pharſaliæ libri*. 2. *Editiones*. 3. *Carmen ad Piſonem Lucano tributum*. 4. *Scripta deperdita*. 5.

M. Annæus Lucanus (a) Cordubenſis Hiſpanus, filius M. Annæi Melæ, quem Senecæ Philoſophi fratrem fuiſſe diximus, Eques Romanus & ab Imp. Nerone variis auctus honoribus, ſed poſtea, grave ejus odium incurrens, quod in Poetica, cujus Principatum Imperator ambiebat, (b) excellere cuperet, itaque addens ſe Piſonianæ conjurationi, & deprehenſus, exireque vita juſſus, venis ſolutis obiit Anno Chriſti 65. vix annos natus 27. Genethliacon ejus celebrat Statius lib. II. Silva 7.

II. Exſtant ejus *Pharſaliæ*, ſive de bello civili Cæſaris atque Pompeji, quod pugna ad Pharſalum Theſſaliæ urbem, qua Pompejum Cæſar vicit, finitum eſt, *Libri X.* Carmine Heroico. Quantum ex præſenti opere gloriæ ſibi promiſerit auctor ipſe, patet ex his ejus verbis IX. 983. ſeq.

*Invidia ſacræ Cæſar ne tangere famæ,*
*Nam ſi quid Latiis fas eſt promittere Muſis,*
*Quantum Smyrnæi (c) durabunt Vatis honores,*
*Venturi me Teque legent:* Pharſalia *noſtra*
*Vivet & a nullo tenebris damnabitur ævo.*

Tumorem Lucani reprehendit Jul. Cæſar Scaliger, & Cauſſinus III. 10. de eloquentia ſacra & profana. Non minus reprehendas, quod mirum in modum adulatur Neroni, uſque adeo ut cum multis verbis bellorum civilium atrocitatem & miſeriam exaggeraſſet, ſubjungat lib. I. verſ. 44.

*Multum Roma tamen debet civilibus armis,*
*Quod tibi res acta eſt - - -*

Aſtronomiæ peritiam in Lucano deſiderabat Joſephus Scaliger prolegom. ad Manil. & alibi, eumque ſecutus Grotius ad lib. I. verſ. 54. & Barthius LIII. 6. Adverſar. Sed defendit Lucanum Franciſcus Inſulanus procurator Pariſinus in Apologia pro Lucani Mathematica adverſus Scaligerum, verſibus edita Pariſ. 1582. 4. quam impugnat Scaliger Epiſt. 3. ad Mamertum Patiſſonium. (d) Aliam Lucani Apologiam. Scaligero oppoſuit Jacobus Palmerius Grenteſmenilius editam poſt auctoris mortem a Jano Berkelio Lugdun. Bat. 1704. 8. Conferendus etiam Jo. Baptiſta Bellus in diatriba de menſe & die (e) victoriæ Pharſalicæ Toloſ. 1637. 8. recuſa T. VIII. theſauri antiquitatum Romanar. Græviani, & ſeparatim iterum cura Henr. Leonhardi Schurzfleiſchii U. C. Witteberg. 1705. 4. Laudat Lucanum præter alios, ac frequenter imitatur Guilielmus Brito, ut obſervatum Reineſio eſt p. 561. & 404. Var. Lect. Clariſſimo Burmanno judice, ut eloquentiæ corruptela Senecæ Philoſopho recte adſcribitur, ita ſanctiſſimam & divinam artem poeſin primus contaminare, & Heroicum carmen ad declamatoria acumina demittere aggreſſus eſt fratris ejus M. Annæi Melæ filius, Lucanus. Ineptiuntque maxime qui eum Virgilio comparare annituntur, in quo omnia caſtigata, limata, & naturalia: cum Lucanus ut effrænis equus impetu ſemper maximo fertur, neque habenas audit, ſed indulgens ingenio, neque modum neque rationem ſervat carminis, judicio non recte uſus, cum ubique oſtentare vim ſuam & vehementiam, etiam ubi convenit minime, conatur. (f) Poteſt tamen cum fructu legi, cum ejus dictio ſit ſatis latina, puraque, & deſcriptiones, quas immiſcet operi, haud inelegantes. Characteres ejus quoque egregii, in qua arte proximus eſt Vellejo Paterculo, & rerum Civilium minime rudis. Lucanus perſtringitur a Petronio c. 116. his verbis: *Ecce libelli civilis ingens opus quiſquis attigerit niſi plenus litteris ſub onere labetur. Non enim res geſtæ verſibus comprehendendæ ſunt, quod longe melius Hiſtorici faciunt quam Poetæ, &c.* Confer Jani Douſæ præcidanea ad Petron. lib. 2. c. 12. Tamen Caſp. Barlæus T. 1. poem. p. 417. ex perſona Lucani:

*Cui minus Hiſtoricus credor, minus eſſe Poeta,*



(a) Præter vitam Lucani, quæ ad Svetonium auctorem refertur, aliam ineditam laudat Scaliger ad culicem Virgilii. Illam fortaſſis quæ editioni Schrevelianæ præmittitur, edita a Joanne Britannico. Adire præterea juvabit Martinum Hanckium de Rom. rer. ſcriptoribus c. XI. Nic. Antonium lib. 1. Bibl. Vet. Hiſpanæ cap. 10. & Gaddium de Scriptoribus non Eccleſiaſt. T. 1. p. 269.

(b) Tacitus XV. 49. & 70. (c) Homerum intelligit.

(d) Confer Menagii Anti Bailletum T. 1. p. 370.

(e) 26. Jun. Anno U. C. 706.

(f) Adde Barth. LIII. 6. Adverſar.

Digitized by Google

*Me minor eſt vates, me minor Hiſtoricus.*

Atheiſmi crimen Lucano impactum ab eo removet auctor Epiſtolarum Italice editarum Bononiæ A. 1708. 8. p. 32. 242. Acta Eruditorum Lipſ. T. 4. ſupplementi p. 62. ſeq. Memoriæ Trevolt. 1706. p. 570. In antiquis Codicibus hoc de Lucano Hexaſtichon legitur:

*Corduba me genuit, rapuit Nero, prælia dixi,*
*Quæ geſſere pares hinc ſocer, inde gener.*
*Continuo numquam direxi carmina ductu,*
*Quæ tractim ſerpit, (g) plus mihi comma placet.*
*Fulminis in morem quæ ſunt miranda citentur.*
*Hæc vero ſapiet dictio quæ feriet.*

Vitam Lucani a Svetonio ſcriptam, ad Caſaubonum A. 1596. miſit Theodorus Canterus. Vide Epiſtolas Caſauboni edit. Almelovenianæ pag. 646. ubi notantur aliunde aſſuta eſſe hæc verba poſtrema: *Poemata etiam ejus prælegi memini, confici vero ac venalia proponi non tantum operoſe ac diligenter, ſed inepte quoque.* Svetonio hæc vita vindicatur a Barthio VII. 3. XI. 21. Adverſar. Exſtat in Grævianis & aliis recentioribus Svetonii editionibus. Alia vita eſt quæ ex Commentario antiquiſſimo repetita fertur in variis Lucani editionibus & incipit: *M. Annæus Lucanus Patrem habuit M. Annæum Melam.* In *Jo. Fr. Wichmanshauſenii* diatriba in Lucani Pharſaliam, Witeb. 1712. 4. & in *Jacobi Moſanti Brioſii* (de Brieux) Epiſtolis editis Cadomi A. 1670. 8. p. 112. ſeqq. ad Jacobum Palmerium, multa in Lucani laudem congeſta lector reperiet, & pagina 130. ſeqq. nonnulla Lucani emendata vel illuſtrata. De Palmerii pro Lucano Apologia adi ſi placet ephemerides eruditorum Pariſ. A. 1708. Novembr. p. 365. Illuſtrat etiam plura Lucani loca & caſtigat Franciſcus Modius in lectionibus novantiquis, nec non Guil. Canterus in novis lectionibus. Nimium Lucano tribui a Statio, cum patriam ejus ipſo nato *plus quam Senecam dediſſe Mundo* ſcripſit, ita profitetur Barth. ad lib. 2. ſilv. 7. p. 251. ut adulationem hoc appellet pæne abominabilem. Nimis tamen & ipſe in Lucanum iniquus, quando ſubjungit: *Quid enim totus Lucanus, tamen meliore parte ſuorum ſcriptorum ſuperſtes, ad Senecæ vel unam Epiſtolam aut tractationem?* Idem aſſentitur Franciſco Florido Sabino, qui lib. 2. ſubſeciv. lection. c. 20. nihil umquam putavit prolatum ſtultius, quam cum Statius Homero ſuperiorem, parem Virgilio Lucanum celebravit Poetam his verſibus:

*Grajo nobilior Melete Bætis:*
*Batin Mantua provocare noli.*

Feminis quæ, ut Polla Lucanum, maritos ſuos in ſtudiis adjuverunt, addenda Claudia Statii Poetæ, de qua Gevartius III. 13. Papinianar. lect. p. 195. ſeq.

Libri decimi pars poſterior & forte plures inſequentes cum aliis Lucani poematis perierunt. Nec ultimam manum (h) addidiſſe iis, quos habemus, libris dicitur, cum ſint elegantiſſimi, gravibuſque ſententiis & Poetico decore inſignes, quamvis fuerint, qui Poetis (i) accenſere Lucanum dubitarunt, quod hiſtoriam, quam verſu perſequitur, non tot fabulis inquinaſſet more aliorum Poetarum. Marbodum Andinum Rhedonenſem Epiſcopum fama eſt, ut Patriæ gratificaretur hos de Meduana & Ligeri verſus Lucano inſeruiſſe Libro I. verſ. 438. ſeq.

*In nebulis, Meduana tuis, marcere peroſus*
*Andus,*

(g) Alii rectius: *quæ tractim ſerpant: plus mihi comma placet.* Comma eſt inciſum, breve, argutum. Nimium quæſita acumina in Lucano reprehendit Dominicus Bohurius, libro *la maniere de penſer* p. 237. Quod vero *plus hiſtoricus quam Poeta* dicitur Jornandi c. 5. de rebus Get. atque inde Freculfo lib. 2. Chron. c. 16. ad fidem potius putem pertinere, quam ad ſcribendi characterem.

(h) Libros tres priores emendaſſe ajunt *Pollam Argentariam* Lucani uxorem, quæ deinde Statio Poetæ nupſit, ut ipſe docere videtur procemio lib. 2. Silvar. Hinc Sidonius: *Polla dat Poetas*: Hæc teſte Baptiſta Fulgoſo *tanto ingenio doctrinaque fuit, ut cœptos a viro permultos verſus ipſa eadem Styli gravitate atque elegantia perficeret, atque epigrammata etiam peritiſſime conſcriberet.* lib. 8. cap. 3. Plures feminæ maritos ſuos, vel amaſios in ſtudiis adjuvantes celebrantur a Sidonio lib. II. Epiſt. 10. ad Heſperium: *Siſque opido meminens quod olim Martia Hortenſio, Terentia Tullio, Calpurnia Plinio, Pudentilla Apulejo, Ruſticiana Symmacho legentibus meditantibuſque candelas & candelabra tenuerunt, - - - reminiſcere quod ſæpe verſum Corinna cum ſuo Naſone complevit, Lesbia cum Catullo, Ceſennia cum Getulico, Argentaria cum Lucano, Cynthia cum Propertio, Delia cum Tibullo.*

(i) Vide Martialem XIV. 194. Iſidorum VIII. 7. Orig. & Servii loca, Jornandis ac Jo. Sariſberienſis ap. Voſſ. de natura poeticæ p. 7. Nimirum ex Ariſtotelis præceptis, vati non eſt quaſi res geſta verſibus tradenda, ſed per ambages Deorumque miniſteria, & fabuloſum ſententiarum tormentum debet liber ſpiritus præcipitari, ut loquitur Petronius. Verum Eraſmus Epiſt. ad Andream Ammonium p. 216. *Sunt*, inquit, *qui poema non putent, niſi deos omnes e cælo, mari, terraque ſubinde advocas, niſi ſexcentas infulcias Fabulas. Mihi ſemper placuit carmen, quod a proſa ſed optima non longe recederet.* In hanc ſententiam multa Palingenius ſcriptor lectu digniſſimus initio libri VI. Zodiac.

Digitized by Google

*Andus*, *jam placido Ligeris recreatur ab amne*. Sane in omnibus MSS. Codicibus antiquis non comparent vel ipſo Grotio teſte, qui eos in ſua ἐκδόσει edendos curavit. Hæc Menagius p. 27. ad Laert.

III. Editio Lucani (*k*) princeps eſt Romana A. 1469. fol. curante *Jo. Andrea* Epiſcopo Alerienſi vulgata, nuncupata Paulo II. Pontifici, quæ habetur in Bibl. Regis Chriſtianiſſimi. In ea hæc de Lucano Pomponius Infortunatus: (*l*) *Pharſaliam non finivit, cujus primos tres libros cum uxore correxit, quos inſcitia depravatos cum reliquis ſeptem Joannes Andreas Antiſtes Alerienſis diligentiſſime noſtro tempore emendavit, rogantibus Conrado & Arnoldo, qui, ne lingua Romana pereat, libros laudabili inventione imprimunt.* Hic Conradus Svveinheym & Arnoldus Pannarts ad calcem libri Teutonica de gente ſe fuiſſe ſignificant, ac fuere inter primos qui Romæ artem typographicam propagarunt. Ab eo tempore prodiit cum notis Petri de Ponte, Jo. Taberii &c. Itemque, (*m*) Venetiis 1475. fol. iterumque A. 1477. fol. per Juvenem Guerinum, quæ ἔκδοσις hiſce verſibus ſe commendat lectori:

*Quam veniant grandes Lucani in carmina Muſæ,*
*Et quantum excellat dicendi fulmine Vates,*
*Judicet, altiloquas novit quicumque Sorores.*
*Certe ego divino paulum ceſſiſſe Maroni*
*Crediderim, Phœbo digna & majora locutum.*
*Incertos belli eventus civiliaque arma*
*Cognataſque acies & ſumma pericula rerum*
*Scripſerit ardenti melius quis carmine Vates?*
*Quaſve ferat Latius gentes aut Gallicus axis*
*Aut Oriens quibus aut animis in bella ruentes?*
*Quid toga, quid ſævi pariant diſcrimina Martis,*
*Emtor habes: tantum moneo obſervare poetam.*
*Ergo cape, & Juvenem Guerinum ad ſidera tollas,*
*Lucanum Veneta docte qui impreſſerit urbe.*

Venetiis pariter 1486. 1498. 1511. fol. Parmæ 1483. fol. quam editionem poſſedit Cl. Grævius, & Brixiæ per Jacobum Britannicum Brixianum 1486. fol. cum Commentariis *Omniboni Leoniceni*, Vicentini. Lipſiæ in 4. ſine anni notatione.

Cum Commentariis *Joannis Britannici* Brixiani, Mediolan. 1491. fol. in Bibl. Almeloveniana p. 114. *Baptiſtæ Guarini* commentarium e Trithemio memorat Geſnerus, non editum quod ſciam. Cum commentario *Jo. Sulpicii* Verulani & *Omniboni Leoniceni* Venet. 1493. fol. 1505. fol. & *Jac. Micylli* annotationibus adjunctis, Francoſ. 1551. 4. Venet. apud *Aldum* 1502. 8. 1515. 8. Pariſ. 1506. & 1514. fol. cum Sulpitii, *Phil. Beroaldi*, *Jodoci Badii Aſcenſii*, *Antonii Sabellici*, *Jac. Bononienſis*, & *Jo. Baptiſtæ Pii* annotationibus, ex recognitione *G. Verſellani*. Mediolani 1508. ex recenſione *Hyacinthi Arpini*. Argent. 1509. 4. cum Sulpicii commentariis. Et ſine illis 1520. 8. Pariſ. 1512. 8. cum adnotatione familiari & pellucida (ut habet titulus) *Petri de Ponte, Cæci*, Brugenſis, per Guil. de Ro-uge. Mediolani 1525. fol. cum Beroaldi & variorum notis ad edit. Pariſ. 1514. fol. & Baſil. 1514. fol. Lugduni 1534. 8. & 1551. 8. apud Gryph. & 1569. forma minore. Venet. 1537. 8. apud Jac. Juntam. Coloniæ 1537. 8. apud Joh. Gymnicum. Pariſ. apud Simeonem Colineum & 1545. 8. apud Rob. Stephanum, additis in calce Variis Lect. Lugd. 1547. forma minore apud *Seb. Gryphium*, & 1542. 8. Baſileæ apud Henr. Petri 1550. 8. cum *Jo. Sulpitii* & *Henr. Glareani* notis, & 1578. fol. cum commentariis haud contemnendis pro illa qua ſcripſit ætate, *Lamb. Hortenſii* & *Jo. Sulpicii*. Pariſ. 1554. 8. apud *Rob. Stephanum*. Ex *Theodori Pulmanni* recenſione, Antvv. apud Plantin. 1564. 12. 1577. & 1592. forma minore. Lipſiæ cum ſcholiis *Gregorii Berſmanni*, 1584. 8. & 1589. 8. cum *Jac. Micylli* in difficiliores locos, & Berſmanni ſcholiis, Variiſque lect. *Theodori Pulmanni*, & in librum I. animadverſionibus *Joach. Camerarii*, addita etiam *Epiſtola ad Calpurnium Piſonem* per Hadr. Junium emendata, & illuſtrata a Joſepho Scaligero. Idem Junius Lucanum ad vetuſtiſſimi exemplaris fidem caſtigatum tradidit typographo, ut conſtat ex ejus Epiſtolis pag. 225. datis circa A. 1552. A. 1612. ex Raphelengii officina, forma minore. Cum Pulmanni Variis lect. & notis *Hugonis Grotii* (*n*). Antu.



(*k*) Scholiaſtes Lucani antiquus allegatur a Grotio ad Lucan. & a Barthio ad Statium ac Britonem. Arnolphi Aurelianenſis ſcholia MSS. in Bibl. Gudiana. Lucanus cum commentariis MSS. Zoni Florentini in Bibl. Regis Galliæ teſte Labbeo. Alius Scholiaſtes MS. in Bibl. Vaticana cujus meminit Nic. Antonius in Bibl. Vet. Hiſpana p. 47.

(*l*) Mich. Maittaire Annal. typograph. p. 65.

(*m*) Id. Maittaire p. 127. 173. 200.

(*n*) Grotium edito Lucano & ſe & omnes ſanos a ſimili conatu deterruiſſe ſcribit Rutgerſius lib. I. c. 12.

1614. 8. Cum Pulmanni Variis lect. & Grotii notis auctioribus Lugd. Bat. 1626. 8. Cum notis *Tho. Farnabii*, Lond. 1618. 8. Francof. 1624. 8. Lond. 1634. 8. & Amſtelod. 1643. 1665. 12. additis etiam *Hugonis Grotii* animadverſionibus. Amſtel. 1651. apud Elzivir. forma minore cum ejuſdem Grotii notis. His accedunt denique editiones *Amſtelodamenſes*, cum ejuſdem Grotii, Thomæ Farnabii, & aliorum notis vulgatæ a Corn. Schrevelio 1658. 1669. 8. in quibus etiam ſubjicitur Lucani ſupplementum, libris VII. a *Thoma Majo* Anglo non infeliciter elucubratum. Cæterum Variarum lectionum libellus ex Coddice quibus Pulmannus, & Berſmannus uſi ſunt, adjectus Grotianis editionibus Antvv. & Lugd. Bat. 1614. 1619. 1626. 8. & Schrevelianis, 1658. 1669. cum Varior. notis, ab Grotio non eſt, neque eas habet, quas diu ante ſuæ eleganti editioni adjecit Robertus Stephanus. Omitto editiones in Corpore Poetarum latinorum, de quibus infra lib. IV. c. 1. Lucanum etiam expolire inſtituit *Caſpar Barthius*, magni pretii exemplari uſus, cujus patrocinio id aggreſſum ſe teſtatur ad Statii Thebaid. VI. 89. & IV. 409. & præſtantiſſimus vir *Nicolaus Heinſius*, in quam rem diligenti ſtudio Varias lectiones e Variis Codicibus MSS. collegit, quarum apographum ſervo acceptum e Bibl. Gudiana. Ad calcem libri decimi adſcriptum: *Paul. Conſtantinopolitanus emendavi manu mea ſolus M. Annæi Lucani Civilis belli liber X. explicit*. Chronologiam in Lucanum, Cæſarem de bello Civili, & Dionyſium Halicarnaſſeum paravit *Paulus Merula*; ſed illa non vidit lucem. *Thomæ Maii* ſupplementum, quo poema Lucani producitur uſque ad necem Julii Cæſaris, prodiit ſeparatim Lugd. 1630. 8. Lugd. Bat. 1640. 12. & Londini 1646. 12. Subjungitur etiam Lucano edit. Amſtelod. 1713. 12. cum Farnabii, Grotiique notis. Laudatur à Nic. Heinſio p. 274. poematum.

Cum verſione proſaria *Gallica* Michaelis de Marolles lucem vidit Lucanus Pariſ. 1654. 8. Metaphraſis *Gallica* Brebeufii, verſibus ſcripta, quam Archetypo ipſi (*o*) haud dubitant præferre nonnulli, ſæpius edita eſt. In Metaphraſi *Gallica* Brebovii, edita Pariſ. 1657. 8. 1663. 12. & Rothomag. 1665. 12. non modo turgidum dicendi genus reprehendit Nicolaus Bolæus, (Bolleau de Deſpreaux) arte Poetica p. 160.

*Mais n' allez pas auſſi ſur les pas des* Brebeuf,
*Meme en une* Pharſale, *entaſſer ſur les rives*
*De morts & des mourans cent montagnes plaintives*,
*Prenez mieux votre ton, ſoyez ſimple avec art*,
*Sublime ſans orgueuil*, *agreable ſans fard*.

Sed etiam aliquando longe infra Lucani vim & dignitatem ſubſidere arguitur ab Euremonio Tom. III. pag. 190. ubi confert verſum Lucani,

*Victrix cauſa Diis placuit*, *ſed victa Catoni*,
cum hoc frigido Metaphraſtæ, egregii alioqui & admirandi:

*Les* Dieux *ſervent Ceſar*, *& Caton ſuit Pompee*.

Lucanum, Svetonium & Salluſtium *Gallice* editos Pariſiis An. 1500. memorat Labbeus pag. 339. Bibliothecæ novæ MSS. Argumentum idem Gallica proſa perſequitur *Quartierius* S. J. Pariſ. 1688. 8. Hiſt. des Ouvrages des Savans A. 1688. Auguſto pag. 520. Lucani Pharſalia *Anglice* reddita carmine ab Arturo Gorgeſio, Lond. 1614. 4. Alia Thomæ Maji, ibid. 1679. 8. *Italicæ* Metaphraſes poſt antiquiorem illam Anonymam Florentinam (Zuchari Bencivenii) circa A. C. 1310. ut videtur Nic. Antonio compoſitam, complures exſtant. Octonario rhythmo quidem Lucanum tranſtulit L. Cardinalis de Montichiello, Mediolan. 1492. 4. Verſibus ſolutis ſive libere deſinentibus Julius Morigius, Ravennæ 1587. Alberti Campanæ Florentini interpretatio prodiit Venet. 1540. 12. Pauli Abriani ibid. 1668. 8. Andreas quoque Valfredus his accenſendus, cujus verſionis exordium inter flores Bibliothecæ Aproſianæ edidit Angelus Aproſius, nam ipſa nondum quod ſciam vidit lucem. Denique P. Gabrielis Mariæ Meloncelli (*p*) e Congregatione Clericorum Regularium S. Pauli Barnabitarum Metaphraſis vulgata eſt Romæ 1708. 4. *Hetruſcis* verſibus Lucanum reddiderat Albertus Campana Dominicanus, & Joannes Maria Vantus teſte Gaddio: ſed neutra Metaphraſis

12. Var. Lect. Tam impenſe porro Poeta illo delectatus eſt Grotius vir ſummus, ut eum ſemper in ſinu geſtarit vix die intermiſſo, quo non aliquid ejus legeret, ut narrat in Epiſtolis Guido Patinus.

(*o*) Vide Parrhaſiana T. 1. p. 107. & Vignolium Marvillium T. 1. Miſc. hiſtorico - litterar. p. 25. cui Metaphraſis illa dicitur *Lucano ipſo Lucanior*.

(*p*) Journal des Savans 1709. Febr. p. 171.

ſis lucem vidit quod ſciam. *Hiſpanica* proſa Lucanus redditus fuit a Martino Laſſo de Orepeſa, *Lucano Poeta y Hiſtoriador antiguo*, Antuerp. 1585. 8. & Burgis 1588. fol. Verſus ab Hieronymo a Porres Medico, ſed cujus interpretatio, perinde ut fratris annotationes, adhuc in ſcriniis latet: & a Joanne de Xanregui, Hiſpalenſi Madrit. 1683. 4. Cum Metaphraſi *Germanica* Viri præſtantiſſimi Viti Ludovici a Seckendorf, citra (*q*) rhythmos iiſdem ſillabis deſinentes, at ſervato Hexametri verſus numero adornata, quæ una cum notis & obſervationibus ejus, paullo poſt ejus obitum in lucem emiſſa eſt Lipſiæ, 1695. 8. de qua Diarium Belgicum, Boeckſual van Europe 1696. T. 2. p. 441. Diu eſt, quod luculentam hujus Poetæ editionem, utinam ne fruſtra, expectant bonarum litterarum ſtudioſi ab illuſtri & venerandæ eruditionis ſene Ezechiele Spanhemio.

IV. Inter catalecta veterum Poetarum exſtat *Carmen Panegyricum ad Calpurnium Piſonem*, quod Virgilio ab aliis, ab aliis Ovidio perperam adſcriptum, ad Lucanum noſtrum referunt eruditi, ut ſupra in Ovidio dictum eſt. *Carmen ad Calpurnium Piſonem*, cum quo Lucanus dictus eſt adverſus Neronem conjuraſſe, Lucano vindicat Hadrianus Junius lib. VI. cap. 1. animadverſor. Vide tamen quæ in Virgilio dixi ſupra, & Barthii notas ad Statium T. 1. p. 254. & 456. ubi *Statio* illud tribuit, & ad Claudianum lib. 1. de laude Stiliconis v. 38. ubi *Calpurnio*. Eſt autem eodem Barthio judice XLIX. 7. Adverſar. *poema ἀτέλεστον, & in libros aliquot fuiſſe diviſum videtur, vel ex ſolo fine. Adeo alioquin cultum & eruditum, ut malim aliis tertio prolixioribus tanto carere, quam iſto.*

V. Deperdita Lucani ſunt Catacauſmos Iliacus, Catalogus Heroidum, Hectoris lytra, Orpheus, Saturnalia, Silvarum libri X. Medea tragœdia imperfecta, Hypomnemata proſa oratione, in Octavium Sagittam & pro eo declamationes, Epiſtolæ ex Campania, Satyricæ fabulæ XIV. &c. Vide Scaligerum ad Catalecta Vett. Poetarum p. 279. ſeq. Voſſium de Hiſt. lat. lib. I. cap. 26. & Colomeſium ad Gyraldum p. 239. De ſcriptis Lucani deperditis (*r*) videndus in primis Nic. Antonius lib. 1. Bibl. Vet. Hiſpanæ pag. 42. ſeq. Barthius XXIII. 3. adverſar. & ad Statium Tom. 1. p. 254. ſeq. qui de *Medea* Lucani etiam videndus Tom. 1. pag. 246. uti de *Orpheo* ejus Joh. Frid. Gronovius diatrib. ad Statii lib. 2. ſilv. 7. ante quem *decem libros ſilvarum* a Lucano ſcriptos Nic. Antonius contendit.

Hæc de Lucano dicta ſufficiant, quem Virgilio non comparatum, ſed plane prælatum a Petro Cornelio, ſicut a Franciſco Malherba Statii clangorem & crepitacula, refert & indignatur Huetius de rebus ad ſe pertinentibus p. 24. 314.

Libere deſinentibus verſibus, ita ut ſyllabarum poſtremarum nulla ſoni ſit ſimilitudo, *Italos* uti docuerunt etiam Joh. Georgius Triſſinus Italiæ liberatæ ſcriptor, Vincentio Gravinæ V. C. tantopere laudatus: Lud. Alemannus, qui Metaphraſi donavit Catulli Epithalamium Pelei ac Thetidis: Cardinalis Hippolytus de Medicis qui ſecundum, & Ludovicus Martelli qui quartum Æneidos, nec non M. Antonius Cinuzzius, qui Claudiani raptum Proſerpinæ tranſtulit. *Polonos* in Juvenali redivivo Lucas Opalinius. In *Latina* carmina, ut obiter hoc notem, homœoteleutorum viciſſim rhythmorum, ſive ſyllabarum extremarum ſimiliter deſinentium uſum induxit *Leo*, Sec. XII. Monachus Benedictinus, (unde *Verſus* (*ſ*) *Leonini*) vel Theodorus ſive Theodulus Sec. longe ille nimirum junior presbytero, qui tempore Zenonis Imp. vixit, & a Trithemio cap. 185. de S. E. cum eo confunditur. Quamquam laudatus Gravina lib. 2. de ratione poeſeos pag. 228. recte negat illis ſolis hoc tribuendum eſſe. Longe plura certe illius exempla jam ex Seculo nono exhibet C. V. Polycarpi Leyſeri hiſtoria Poetarum medii ævi, nuper in lucem edita. At inter celebriores certe videntur fuiſſe, qui iſtud antiquioribus haud probatum aures demulcendi genus latinis verſificatoribus ſuæ ætatis commendarent.

## DE C. SILIO ITALICO.

IV. C. Silius Italicus ex Italica civitate Pelignorum, primum conſulatum Romæ

(*q*) Simili ἀρρύθμῳ carminis genere Gallos uti docuere Joh. Antonius Baifius, Stephanus Jodellus, Rapinus, Paſſeratius, Italos Leo Baptiſta Albertus, Tho. Campanella, & Lud. Arioſtus, & Bernardus Philippinus, Anglos Johannes Miltonus.

(*r*) Vusfuhrl. Bericht von Buchern. 1708. p. 897.

(*ſ*) Vide Cangii gloſſar. & Menagii Origines Gallicas in *Leonins*. Acta Sanctor. Junii T. 1. p. 23.

(*t*) Romæ geſſit anno fatali Neronis Imp. eoque honore deinde bis iterum functus eſt. Ciceronis & præſertim Virgilii ingens cultor, & in utroque ſcribendi genere etſi paſſibus non æquis imitator, in Campania cum morbi lentitudinem inedia prævertiſſet annos natus 75. deceſſit primis annis Trajani Imperatoris. Prænomen Silii apud Modium in novantiquis lect. & Glandorpium in Onomaſtico non *Cajus* eſt, ſed *Publius*. Italici cognomen conſecutus eſt, vel quacumque (*u*) alia de cauſa, vel quod ipſius aut unius e majoribus ipſius patria fuit Italica Pelignorum, aut Italica Bæticæ, (ſequioribus ſæculis *Talca*) (*x*) dubium enim illud eſt viris doctiſſimis Nic. Antonio Bibl. Hiſpanæ vet. lib. 5. p. 85. ſeq. & Chriſtophoro Cellario in diſſ. de Silio Italico, edita Halæ Sax. 1694. 4. & in diſſertationibus ejus Academicis junctim excuſſis Lipſ. 1712. 8. diſſ. IV. & in prolegomenis Arnoldi Drackenborchii ad Silium. Conſulari dignitate ſemel tantummodo A. Chriſti 67. nec iterum functus eſt, licet filium reliquit moriens jam Conſularem. Nam poſt conſulatum ſuum Aſiæ Proconſul, & apud Vitellium etiam Imp. gratioſus, poſt illud tempus in Campania in otium litterarium ſe recipere, quam Romæ in Rep. verſari maluit.

Alia de Silio & in ejus defenſionem Vir Conſultiſſ. Nic. Hieronymus Gundlingius in Gundlingianis parte XII. c. 1. & Nic. Antonius in Bibl. veteri Hiſpana lib. 1. cap. 18. Eruditiſſimum Poetam appellat Thomas de Pinedo pag. 262. ad Stephanum Byz. non ſine cauſa ille quidem, (*y*) ſed fallitur Claudius Dauſquejus, qui notis ad Silium pag. 641. in deſcriptione Virtutis & Voluptatis Philoſtratum Silii oculis obverſatum eſſe, cum ſcriberet, ſtylique imitatione ſibi expreſſum perſuaſit. Nam certum eſt quod Philoſtratus ille poſt Silium ſcripſit. Jo. Antonio Vulpio judice pag. 113. notis ad Catullum, ubi Statium cum Silio conferre placet, Statius acrioris ingenii & ad excogitandum promtioris utique videtur, ſed *alter ille perpetuo languidus, Virgiliani poematis compilator, & plane ad aliorum imitationem compoſitus*. Memoriæ Trevoltinæ A. 1713. pag. 538. de Juvenco: *Juvencus n'eſt pas un excellent Poete, il manque de ſeu qui donne à la Poeſie toute ſa beautè & toute ſa force. Cependant quoique auſſi froid que Silius Italicus, il eſt plus clair*, &c.

V. Exſtat ejus Poema Heroicum *de bello Punico*, quod ætate provectus (*z*) ſub Domitiano Imp. uſque ad Scipionis Africani triumphum deſcripſit *libris XVII.* Hiſtorici magis partibus functus, quam Poetæ ingenio ſuo indulgentis, unde majori cura, quam ingenio ſcripſiſſe affirmat Plinius junior lib. 3. Epiſt. 7. Inventum eſt Silii Poema a Poggio Florentino in turri quadam una cum aliis libris durante Concilio Conſtantienſi, ut ex Ugolini Verini Florentiæ illuſtratæ libro 2. notat Colomeſius ad Gyraldi dialog. IV. de Hiſtoria poetar. p. 240. & ante Colomeſium Voſſius pag. 550. de Hiſt. latin..

*Quin etiam ſolers* (Poggius) *Germanis eruit antris*
*In Latium altiloqui divina Volumina Sili.*

Alius Codex antiquus, de quo Philippus Roſſius in libro cui titulus: *ritratto di Roma antica* p. 83. ubi de Bibliotheca Vaticana: *Fu portato di Spagna il libro di Silio Italico con l' inmagine di Annibale, il quale oggi ſi ritrova nella predetta libraria*. Verſus octoginta libri VIII. 143. ſeq. primus e vetuſto codice reſtituit Franciſcus Aſulanus.

De Silii Codice MS. aliiſque aliorum præclariorum ſcriptorum antiquorum lucubrationibus per Poggium in Germania A. 1416. tempore Concilii Conſtantienſi repertis & feliciter ab interitu vindicatis vide ſi placet quæ infra c. 15. in Quintiliano.

VI. Prima editio (*aa*) Romana per Conr. Schvveinheim & Arnoldum Pannartz, A. 1471. fol. ſtudio *Joannis Andreæ* Alerienſis in Inſula Cyrno Epiſcopi, ejuſdem, cui Livii & tot aliorum præſtantiſſimorum auctorum primas editiones debemus. Illius excuſa ſunt exempla non plura quam CCLXXV. ex quibus unum Bibl. publicæ Leidenſi legavit celeberr. Perizonius. Hanc ſecutæ ſunt Romanæ 1474. & 1480. fol.

(*t*) Vide Plin. Epiſt. III. 7. *Eſt res rara quidem, Poeta Conſul*, inquit Jac. Duportus de Silio agens p. 264. poematum.

(*u*) Spartianus in Hadriani vita cap. 12. *Italici ſunt Itali genere, in provinciis negotiantes, vel fixa etiam ſede ibi commorantes*. Alius Silius Proprætor, ad quem Ciceronis Epiſtolæ libro XIII.

(*x*) Acta Eruditor. 1719. p. 178.

(*y*) *Ubique in Silio Græcæ eruditionis veſtigia, ubique elegantia*. Dan. Heinſius ad II. 626.

(*z*) Martial. VII. 62.

(*aa*) Hallervod. p. 373. Bibl. curioſæ 35. Beughem. incunab. typograph. p. 126.

fol. Mediolanenſis A. 1481. fol. typis Antonii Zarotti, ex *Petri Juſtini Philelphi* recognitione. Et Parmenſis 1481. fol. Quæ in Silium elucubrarunt *Petrus Montopodita*, *Pomponius*, & *Domitius Calderinus*, neminem novi, qui typis exſcripta viderit. Cum commentariis *Petri Marſi* prodiit Silius Venet. 1483. fol. per Baptiſtam de Tortis, & in eadem urbe 1492. fol. opera ingenioque Boneti Locatelli, nec non Pariſ. 1512. fol. ex ædibus Nicolai de Pratis. Lipſiæ 1504. fol. cum *Hermanni Buſchii* argumentis, per Martinum Herbipolenſem, & cum ejuſdem Buſchii ſcholiis in margine adjectis. Baſil. 1522. 8. apud Thom. Vvolfium, & 1543. 8. apud Henricum Petri, & Pariſ. 1531. 8. apud Simonem Colineum. Silius ſine notis Pariſ. 1508. 4. Lugd. 1514. 8. per Damianum Beneſſam, & Florent. apud Philippum Juntam 1515. 8. ex caſtigatione *Ambroſii Nicandri*, Toletani, ſed quem inconſiderata mutandi prurigine plurimis locis Silium miſere corrupiſſe, Clariſſ. Drakenborchius fidem facit. Tamen Nicandri veſtigia legunt Silius ex Aldi officina 1523. 8. & Antuerpiæ de Phil. Nutium 1567. 12. ad Aldinam ſive Franciſci Aſulani editionem expreſſus. Verſus libri octavi, ab 145. ad 225. *a vetuſtis abſunt exemplaribus. Qui nunc leguntur, eos primus Andreas Aſulanus, Aldi Manutii ſocer, in editionem ſuam anno* 1523. *procuſam invexit, depromtos ut opinor ex collectaneis* Jacobi Conſtantii, *editis Fani, anno* 1508. *qui eos ad Baptiſtam Guarinum e Galliis fuiſſe miſſos affirmat cap.* 92. *An Silii ſint, multum ambigo*. Hæc Nicolaus Heinſius notis ad Silii VIII. 145.

Recuſus inde Silius Lugduni apud Seb. Gryphium 1547. 1551. 12. Lugduni 1578. 12. & 1598. 12. apud Antonium Candidum. Ex Codice MS. antiquiſſimo Colonienſi & optimæ notæ (Caroli Magni ut volunt ætate exarato) ſed in quo dimidium libri ſexti decimi & totus ultimus deſideratur, multa Silii loca feliciter reſtituit *Lud. Carrio* in emendationum & antiquarum lectionum libris editis Antvv. 1576. 8. & Pariſ. atque recuſis in Lampade artium Gruteriana Francof. 1604. 8. Tomo III. Plura etiam *Franciſcus Modius* in novantiquis lectionibus Francof. 1584. 8. & in Lampade Gruteri Tomo V. licet Silius Modii, quem cum Homero & Virgilio collatum ac locis innumeris emendatum edere promiſit, numquam in lucem prodiit. Totum Silium poſtea ad eaſdem membranas recenſuit, notiſque ſub crepundiorum Silianorum titulo adjunxit *Daniel Heinſius* tunc natus annos necdum viginti, Lugduni Bat. 1600. apud Chriſtoph. Raphelengium, forma minore. Codicis MS. Oxonienſis Collegio Reginæ excerpta a Grutero nactus *Caſpar Barthius* (*bb*) Silio emaculando & illuſtrando multa capita tribuit in ſuis Adverſariorum libris excuſis Francof. 1624. fol. nono anno poſt Silium a *Claudio Dauſqueio* Sanctomario Canonico Tornacenſi cum eruditis commentariis editum Pariſiis apud Davidem Douceur, 1615. 4. cujus ejuſdem editionis exempla quædam annum 1618. præferunt. Quamvis non ſemper Dauſquejus optimam amplexus eſt lectionem, & in Modium, Heinſiumque invehitur iis quandoque in locis, ubi ſequi eos ſatius fuerat.

Cæteræ Silii editiones, notis illæ quidem deſtitutæ (ut omittam quæ in Corporibus Poetarum Lugd. 1603. 1616. 1627. 4. Genev. 1611. 1640. 4. & Lond. 1713. fol.) ſunt: Antuerpiæ apud Giſlenum Janſenium 1601. 12. Lugduni apud Joannem Pillehote 1603. 12. & 1614. 8. Genevæ ap. hæredes Jacobi Chouet, 1607. 12. Lugd. Bat. 1611. apud Chriſtophorum Raphelengium, forma minore Amſtelodami apud Guil. Janſon. 1620. & 1627. forma minore, cum præmiſſa Silii vita per Hermannum Buſchium. *Danielis Heinſii* crepundiis Silianis in editione Cantabrigienſi 1646. 12. a Rogero Daniele addita eſt ejuſdem Heinſii diſſertatio de veræ Criticæ apud veteres ortu, progreſſu, uſuque, tum in cæteris diſciplinis, tum in ſacris: & de religione Ægyptiorum, Græcorum, Latinorumque ex Oriente repetenda origine. Denique *Chriſtophorus Cellarius* Silium de integro recenſuit, notis ſuccinctis, tabulis Geographicis & indicibus illuſtravit, uſus etiam Nic. Heinſii codice, quem a Frid. Benedicto Carpzovio acceperat viro ad adjuvandas litteras nato, Lipſiæ 1695. 12. *Chriſtophorus Cellarius* ad Silium recenſendum uſus eſt Codice, in quo *Nicolaus Heinſius* enotaverat emendationes *Joſephi Scaligeri*. Cæterum idem Heinſius peculiare ſtudium, uti Virgilio, Ovidio, Valerio Flacco, Lucano, aliiſque, etiam Silio impendit, ac præter alia ſubſidia uſus Codice Puteano, minus bonæ notæ illo quidem, minime tamen contemnendo, qui in Bibl. Regia Pariſienſi hodie aſſer-

(*bb*) Confer Crenii animadv. Philolog. XI. § 15.

aſſervatur, multa ad hunc Poetam annotavit, quæ cum una cum Codicis MS. Oxonienſis lectionibus, celeberrimi Burmanni beneficio perveniſſent ad *Arnoldum Drakenborchium*, hic novam & præclariſſimam Silii editionem curavit Trajecti ad Rhen. 1717. 4. (*cc*) in qua Poetæ verbis accurate emendatis ſubjiciuntur copioſæ & eruditæ Drakenborchii ipſius obſervationes, illiſque Modii, Barthii & utriuſque Heinſii notæ adtexuntur. Spes etiam Tigurini & Guelpherbytani codicis facta Drakenborchio fuit, ſed nec illos neque alios, qui in variis Bibliothecis exſtant, recentiores tamen omnes, ut ſunt unus in Bibl. Regis Chriſtianiſſimi, in Medicea quinque, unus in Bibl. Em. Cardinalis Ottoboni, conſulere ei licuit. In Catalogo MSS. Bibl. Senatoriæ Lipſienſis, pro Statio Silii MS. nomen irrepſit. Similiter fruſtra aliquis quærat Silium cum commentariis Pii, qui in Bibl. Barberinæ Catalogo memoratur editus Venetiis 1495. fol.

*Anglica* Metaphraſi hunc poetam donavit *Thomas Roſſ* Eques & Regiæ Bibliothecæ Præfectus, Lond. 1656. fol. Idem continuavit poema Silii a Scipionis triumpho ad Hannibalis uſque necem. Non omittendus etiam *Franciſcus Petrarcha*, qui Silium æmulatus, in Africa ſua libris novem, carmine Heroico Latino bellum Punicum ſecundum inſecuta, & Scipionis Africani res deſcripſit. Cum Virgilio Silium contulit integre lib. I. Virgilii triumphantis Alexander Roſſæus, ſecundo Lucanum. Multa quoque in Silio emendavit, ac illuſtravit præclarus Jo. Frid. Gronovius in libris Obſervationum.

## DE STATIO POETA.

***Statii ætas*. 1. *Scripta*. 2. *Vetus interpres Luctatius*. 3. *Editiones ibid. Index Scriptorum in Scholiaſte veteri Statii allegatorum*. 4.**

I. P. Papinius Statius (*dd*) Neapolitanus extemporali Poemata componendi facilitate Imperatori Domitiano gratiſſimus, & a majeſtate carminis *Aquilinus* librariis dictus fuit: Tamen victus in agone quinquennali Domitiani, aliis Poetis contra ipſum coronatis, ut ipſe innuit carmine ad Claudiam uxorem & in patrem epicedio. Quod vero aliqui narrant eum præacuto ſtylo ab indignante Imperatore eſſe confoſſum, magis videtur credibile, quam quod Aligerius Dantes prodidit, eum Chriſtiano addictum nomini, ſævitiam Domitiani in Chriſtianos pro virili temperaſſe. Diem obiit ſupremum ex H. Dodvvelli quidem rationibus a Chriſti XCVI. Domitiani poſtremo. Statius modo *prænomen* fuiſſe obſervatur, ut in priſcis inſcriptionibus Statius Æbucius, Statius Marcellus, & apud Livium Statius Cælius Imperator Samnitium: modo *nomen* ut in iiſdem inſcriptionibus C. Statius Fauſtus, C. Statius Primigenius C. Statius Neuretus, Statius Saturninus: & L. Statius Urſulus, Toloſenſis Rhetor ſub Nerone, de quo Pontacus ad Euſebii Chron. p. 569. & Statius Seboſus Plinio & Solino laudatus ſupra. 498. 515. modo *cognomen* denique, ut Cæcilius Statius Comicus (de quo Gellius, IV. 19.) & Poeta noſter P. Papinius Statius. Vide Jo. Marium Mattium lib. 2. Opinionum c. 13. T. IV. Miſcellan. erudit. Gaudentii Roberti p. 430. ſeq. Extemporali Statii verſus pangendi facultati invidiſſe Martialem, atque ideo ſub Sabelli nomine IX. Epigr. 20. perſtrinxiſſe ſibi perſuaſit Gevartius cap. 35. Papiniarum lectionum. Inopia ejus tangitur a Juvenali ſat. VII. 87.

*Eſurit, intactam Paridi, niſi vendat Agaven.*

Ipſe epicedio in patrem quæritur quod *vilis bonos ſtudiis*. Adulatorum maximum, ut Poetarum ſuo ævo, longeque poſt & ante principem vocat Barthius in notis Tom. I. pag. 287. Julius Cæſar Scaliger *equum alatum*. Thoma de Pinedo judice pag. 488. ad Stephanum Byz. Sta-

(*cc*) Acta Eruditor. 717. p. 54. Journal des Savans 1717. p. 550. Deutſche Acta Erud. XLVI. p. 658. ſeq.

(*dd*) Pater quoque hujus Statii, præceptor Imper. Domitiani multa proſa & carmine ſcripſit, ut filius teſtatur Epicedio in patrem lethargo ſublatum: lib. 5. Silva 3. Alius L. Statius Urſulus Toloſenſis Rhetor ſub Nerone. Vide Scal. p. 173. ad Euſeb. & Gevartium Papinianar. lect. lib. 1. cap. 1. Alius quoque Statius Cæcilius Comicus æqualis temporibus M. Porcii Catonis. Statium ſervile nomen fuiſſe docet Gellius IV. ult. Porro Cornelius a Beughem p. 130. incunab. Typographiæ facili librarii vel calami errore perperam affirmat Statium floruiſſe ſub Diocletiano Imperatore: Perperam quoque Domitius Calderinus Frid. Morellus Lindebrogius & alii *Papinium Surculum Statium* appellant. Ceterum de Statii noſtri rebus ac vita conſulendi annales Statiani editi a præſtantiſſimo viro H. Dodvvello Oxon. 1698. 8. Loca veterum de Statio, editionibus melioribus præmiſſa, & a Barthio T. 3. p. 1567. ſequen. recenſita ſunt. Vide etiam, ſi placet, quæ Thom. Crenius V. C. parte XI. animadverſ.

Statius Papinius *eruditus Poeta in Sylvis*, *ſublimis in Thebäide*, *blandus in Achilleide*. Franciſcum Malherbam Lyricorum Gallicorum principem, ad Statii clangorem & crepitacula inſaniiſſe, illaque prætuliſſe Vergilio, indigne fert Huetius pag. 24. ſeq. de vita ſua. Tempus obitus a Barthio quoque Tom. I. pag. 366. ad A. C. XCVI. ſive Domitiani poſtremum refertur.

II. Extant ejus *Sylvarum* (*a*) *libri quinque*, quorum primus Stellæ, ſecundus Meliori, tertius Pollioni, Marcello quartus, quintus denique Abaſcantio ſingulis Epiſtolis ab auctore inſcribitur, ex quibus Vavaſſor p. 211. 228. de ludicra dictione collegit eum minus valuiſſe in ſoluta quam ligata oratione, quod de Virgilio (*b*) quoque fertur. Porro in his libris ſilvæ quædam verſibus Phalæcis, vel Alcaicis ut IV. 5. & Sapphicis IV. 7. reliquæ Epicis ſcriptæ ſunt. Sylvæ Statii e recenſione Thomæ Stephens prodiere Cantabrig. 1651. 8.

*Thebaidos* (*c*) ſive de captis a Theſeo Thebis *libri XII.* compoſiti ad imitationem Antimachi, & Æneidos Virgilianæ, de qua ipſe:

*Sed longe ſequere, & veſtigia ſemper adora.*

Statii opus reſpicit Stephanus Tornacenſis Epiſt. V. *divinam ejus reſponſionem ut Thebais Æneida longe ſequor, & veſtigia ſemper adoro.*

*Achilleidos* de iis, quæ bellum Trojanum (*d*) antecesserunt *libri II.* etſi in quibuſdam MSS. unus liber procedat, in aliis vero in quinque diſpeſcatur, inſcite, judice Barthio LII. 13. Adverſar. Utrumque Poema Achilleidem, & Thebaidem Statius dicavit Domitiano Imp. quem a Poeſeos ſtudio commendat præter Statium Silius. Achilleidem vero abſolvere fata prohibuerunt.

*Achilleidos* ne illa quidem quæ perfecit Statius ad nos omnia perveniſſe exiſtimabat Barthius T. I. p. 460. qui ad lib. IV. ſilv. 3. pag. 366. itidem dubitat, utrum libros, quibus Domitiani res geſtas in agone Albano celebraſſe ſe innuit, umquam ediderit in manus hominum.

III. Princeps Statii editio non eſt Veneta A. 1490. ut putabat Bernartius, & Gevartius pag. 173. lect. Papinian. quæ Luctatii in Thebaidem commentarios junctos habet, nam præter Sylvas excuſas Parmæ 1472. fol. per Stephanum Corallum & cum *Domitii Calderini* Veronenſis Secretarii Apoſtolici commentario Rom. 1475. fol. per Arnoldum Pannartz additis notis in Sapphonem Ovidii & Propertii loca obſcuriora: etiam *Achilleis* prodiit cum commentario *Jo. Britannici*, Brixiæ 1485. fol. & Sylvæ cum Calderini, Achilleis cum *Franciſci Maturantii*, & *Thebais* cum *Luctatii* commentario, Vene. 1483. fol. Repetita deinde hæc editio commentariis inſtructa Venetiis A. 1490. fol. per



(*a*) De ſilvis quæ apud Græcos dicuntur σχεδιάσματα, vide G. Jo. Voſſii inſtitutiones poeticas lib. III. cap, 22. & Gaſp. Gevartium lect. Papin. cap. 1. & Jac. Pontani φιλοκαλίαν IV. 19.

(*b*) Equidem Laertius in Xenocrate IV. 15. ποιηταὶ μὲν ἐπιβαλλόμενοι πεζογραφεῖν ἐπιτυγχάνουσι. πεζογράφοι δὲ ἐπιτιθέμενοι ποιητικῇ πταίουσι. Sed tam Virgilii proſa, quam Ciceronis Juliique Cæſaris ac Bruti verſus iis ſe minus probavit, qui Maronis Poemata, & Tullianæ orationis flumen, ac vim acutam Bruti, Cæſariſque in ſcribendo elegantiam admirabantur. Unde Caſſius Severus de Salluſtio ita judicabat, ut ejus orationes nihilo meliores eſſe diceret, quam aut Ciceronis verſus, aut Virgilii proſam. Seneca 3. controverſ. præf. *Virgilium illa felicitas ingenii oratione ſoluta reliquit, Ciceronem eloquentia ſua in carminibus deſtruit.* Confer dialogum de oratoribus c. 21. Juvenal. X. 121. ſeq. Theodectem magis tragico carmine, quam proſa placuiſſe refert Hyginus apud Gell. X. 109. Similiter de Malherbio Poeta Gallorum celeberrimo cives ejus obſervant, *que ſa proſe beaucoup plus negligeè que ſes vers l' a fait comparer a l' irondelle, qui marche mal, ancorqu' elle vole tres bien.* De Molierio clariſſimi nominis Comico Gallo Menagius in Menagianis pag. 45. *la proſe de Moliere vaut beaucoup mieux que ſes vers.* Eobano Heſſo contra Eraſmus lib. 26. Epiſt. 45. gratulatur contigiſſe, *quod M. Tullio fuit negatum, quod Philelphus arroganter ſibi vindicavit, ut ita pangeret carmen, quaſi numquam attigiſſet ſolutam orationem, ita ſcriberet proſam, quaſi cum muſis nihil umquam fuiſſet commercii.* Idem de Buchanano pronuncies, ac de Hugone Grotio. His adde Cornelium Gallum, qui *ſæpe Poetarum mendacia dulcia finxit*, nec minus ipſe de ſe: *Orator toto clarus in orbe fui.* De Antonio Maria Viſdomini, Auguſtinus Oldoinus in Athenæo Liguſtico pag. 545. refert hos verſus Dominici Carmellæ.

*Qui proſa volat, Etruſco qui carmine vadit,*
*Hic demum Latio carmine ſerpit humi.*

(*c*) Thebaidem e Græcis Poetis ſcripſere Antagoras, Antiphanes, Colophonius, Menelaus Ægeus, (forte Anæus ex Anæa Cariæ civitate) Anonymus quidam Pauſaniæ in Bœoticis & Svida in καδμεία νίκη laudatus, & alii. Vide Colomeſ. ad Gyrald. p. 148. apud Eraſmum in adagio *Bœotia auris* pro Anaxagora Thebaidos librum recitante, legendus Antagoras. Statii Thebaidem laudat Juvenalis VII. 83. ad quem locum confer Caſaubonum in Domitianum Svetonii c. 4. Grævium p. 90. ad Heſiod. E latinis ante Statium in hoc argumento verſatus eſt Ponticus, de quo acutiſſimus Brouckuſius ad Propertii lib. 1. Eleg. 7. & lib. 2. Eleg. 25.

(*d*) Vide Dan. Heinſium ad Nonni Dionyſiaca pag. 183.

Digitized by Google

Barthol. de Zanis, nec non 1498. & 1508. fol. Parmenſem laudat quoque Nic. Heinſius ad Valer. Flaccum, pag. 316. Romanam Perizonius legavit Bibl. Leidenſi. Hinc memorandæ editiones Aldinæ 1502. & 1519. 8. Pariſienſis Simonis Colinæi 1530. 8. Lugdunenſis Gryphiana 1547. 12. Baſileenſis 1541. 8. apud Henr. Petri. Lugdunenſis 1559. 12. apud heredes Seb. Gryphii. Plantiniana cum annotationibus eruditis *Joannis Bernartii* 1595. 8. recuſa hæc editio Lugd. 1598. 12. Genev. 1605. & 1612. 12. Pariſienſis, ex diligenti recenſione *Friderici Tiliobrogæ* ſive *Lindebrogii* cum Variis Lect. & *Luctatii* ſive *Lactantii* (e) *Placidii* ſcholiis antiquis in Thebaidem emendatius editis atque in Achilleidem nunc primum vulgatis e Codice MS. Franciſci Pithœi (f) 1600. 4. & Genevæ anno eodem: Commeliniana cum notis *Jani Gruteri*, Heidelbergæ 1600.

*Fed. Morelli* & Domitii Calderini obſervationes ad Statii ſylvas, cum Lindebrogii annotationum ad eaſdem corollario, Pariſ. 1602. 4. *Joannis Barclaji* notæ in Statii Thebaidem, incaſſum hactenus a me perquiſitæ, Muſſiponti 1601. 8. *Georgii Merulæ* notas in Statium memorant Geſnerus in Bibl. & Jac. Gaddius T. 2. de ſcriptoribus non Eccleſ. p. 72. *Marci Muſuri* Orthographia Statiana ſubjicitur editioni Aldinæ A. 1502. 8. Sed & Luctatii ſcholia in Statium ab Aldo excuſa A. 1508. notavit Jo. Maſſon in Hiſt. Critica Reip. literar. T. 1 pag. 191. Commentarius *Bernartii* in Sylvas Statii (a ſcholiis & notis antea editis diverſus) lucem vidit Antuerp. ex officina Plantini 1599. 8.

Statius cum notis *Emerici Crucei*, Pariſ. 1618. 4. additis Scholiis Luctatii, & recentium animadverſ. Barthio T. 1. p. 233. judice *Cruceus Papinium prius diligentius legere & penitius intelligere debebat, quam in tantum ſcriptorem commentarium moliri, tam male propitiato ejus genio*. Caſp. Gevartius III. 9. elector. pag. 113. *Miſeret me profecto, quoties illius interpretis notationes lego, qui meris commentariorum ſuorum ſenticetis aureolas elegantiſſimi Poetæ Sylvas nuper obduxit*. Plures ibidem in Crucei ſcholiis, ſive ut vocat ſcoriis ad Statium admiſſos errores caſtigat uſque ad p. 153.

Cum Papinianis lectionibus *Caſparis Gevartii*, Lugd. Bat. 1616. 8. Statius minori forma excuſus Amſt. 1624. ex recenſione *Danielis* ni fallor *Heinſii*. Cum notis *Franciſci Guieti* & verſione Gallica *Michaelis Morolleſii*, Pariſ. 1658. 8. tribus vol. Editio Statii *Daumiana*, quam cum locupletiſſimis *Caſp. Barthii* commentariis, inſperſis ad Thebaida & Achilleida *commentariis ac gloſſis veterum* hactenus bonam partem ineditis, & *Scholiaſte Luctatio* multis locis corruptis caſtigato, Chriſtianus Daumius curavit Cygneæ 1664. 4. 2. volum. In hac editione Poeta ex recenſione Joh. Frid. Gronovii deſcriptus præmittitur, cujus Papinium Am-

(e) Ab aliis Lutatius vel Luctatius Placidus, aliis Placidus Lactantius appellatur, ſub quo nomine gloſſæ veteres latinæ & in Ovidii Metamorph. argumenta exſtant. Longe quidem diverſus eſt ab elegantiſſimo ſcriptore Lactantio Firmiano, Arnobii diſcipulo, cujus eloquentiæ & eruditioni pauca ſimilia in iſtis ad Statium ſcholiis leguntur. Theodoſii Imp. æqualem fuiſſe affirmat Joh. Rhodius diſſ. de acia p. 25. At non tantum meminit Sedulii ſed Boethii quoque, unde juniorem eſſe recte colligit Voſſius de Poetis Latinis cap. 46. Perſeum præceptorem ſuum in VI. Thebaid. p. 213. laudare videtur his verbis: *Sed de his rebus* (de Antipodibus ibi ſermo) *prout ingenio meo connectere potui, ex libris ineffabilis doctrinæ Perſei præceptoris ſeorſim libellum compoſui*. Voſſii judicio commentaria ejus ſunt centones ex Servio, Hygini Mythologicis & Aſtronomico ejuſdem Arateo, & aliis quibuſdam, quod de eod. Luctatio ante Voſſium etiam pronunciaverat Joſ. Scaliger p. 19. ad Euſeb. adde Voſſium pag. 736. de Hiſt. latinis. Merito tamen Nicolao Loenſi *doctus lectuque dignus exegetes* audit, *præter quidem gloſſemata*. Confer Barthii commentar. in Statium T. 2. p. 871. & LII. 13. Adverſar. Priore loco Voſſium quoque reprehendit Barthius, quod ſcripſerat Lutatium a Lindebrogio primum editum, & centones vocaverat ex Servio & Hygino, quorum tamen commentationes vix centeſimam illius partem ſibi poſſint vindicare. Lutatius in Thebaidem jam Venet. 1490. fol. cum Statio lucem viderat, ſed in Achilleidem primus edidit Lindebrogius e MS. Codice Franciſci Pithœi. In catalogo Pſeudonymorum viri Cl. Vincentii Placcii p. 216. pro Luctatii Commentario *in Statium* typographus perperam *in Tacitum* excudit. Porro Chriſtianum ſcriptorem fuiſſe apparet ex iis quæ in IV. Thebaidos ſcribit p. 144. *Dei vocabulum ſciri a nullo hominum poteſt, ſed quid veritas habeat, percipe. Hujuſne Dei nomen ſciri poteſt, qui nutu tantum regit, continet cuncta, cujus arbitrio deſerviunt, cujus nec æſtimari poteſt mundus, nec finibus claudi? Sed cum magi vellent virtutis ejus ut putabant ſeſe comprehendere ſingulas appellationes, quas per naturarum poteſtates abuſivo modo deſignarunt, & quaſi plurimorum nominum nobilitate Deum appellare conati ſunt quaſi ab effectu, cujuſque rei ductis vocabulis, ſicut Orpheus fecit & Moyſes Dei ſummi antiſtes, & Eſajas, & his ſimiles*. Plura hujus Scholiaſtæ loca illuſtravit emendavitque Thomas Munkerus notis ad Mythographos latinos.

(f) Hæc editio cum novis emendationibus & obſervationibus Lindebrogii MSS. tum ad Statium tum ad ejus commentatorem ſervatur Hamburgi in Bibliotheca Joannea.

Digitized by Google

Amſtelodami An. 1653. 12. editum impenſe laudat Thomas Reineſius p. 151. Epiſt. ad Daumium. *Valde me delectarunt notæ tam accuratæ & in pondere non magno ſatis ponderoſæ, viri ad reſtituendum genuinum auctoris ſenſum, peculiari quopiam genio nati a Charitibuſque educati.* Confer Hugonis Grotii Epiſt. 673. ubi ſuas ad loca quædam Statii conjecturas ad Gronovium tranſmittit. Ejuſdem Gronovii in Statium diatribæ ſeorſim prodierant Hagæ Comitis 1637. 8. Hinc ipſi lites interceſſerunt cum Emerico Cruceo, qui illi Antidiatribam Pariſ. 1639. forma minore, & deinde Muſcarium ad Statii ſylvas, Pariſ. 1640. 8. oppoſuit. At Gronovius eum probe depexum dedit edito elencho antidiatribes Mercurii Frondatoris, Pariſ. 1640. 8. Denique Statium ſelectis variorum notis illuſtratum edidit *Joh. Veenhuyſen* Lugd. Bat. ex officina Hackiana 1671. 8. *Claudius* vero *Beraldus* in uſum Delphini notis, paraphraſi, & indice omnium verborum ornavit Pariſ. 1684. 4. Ex Joſ. Scaligeri Epiſtola 374. apparet eum quoque & Joh. Wovverium junctis operis novam Statii, veterumque in eum Scholiorum editionem molitos Anno 1600. At enim eorum conatus, vulgato Pariſiis Lindebrogii, æmuli Wovveriani, Statio ſufflaminati videntur. Lipſius quoque in Epiſtola ad Janum Lernutium teſtatus eſt ſibi notata quædam fuiſſe ad ſublimem hunc Poetam.

Verſioni *Gallicæ* proſariæ *Marolleſii* adjunctæ notæ *Franc. Gujeti*, *Po. Peyrarredi*, aliorumque. *Italico* carmine Thebaidem expreſſit *Hyacinthus Nini*, Senenſis. Habeo excuſam Senæ 1630. 8.

Lexicon & paraphraſin Statianam adornavit Henricus Schævius. Specimen Lexici illius pridem produxit, qui Schævio præceptore uſus fuit Morhofius lib. 3. polyhiſtoris cap. 10. ſed integrum ab auctore abſolutum exſtare Setini apud filios teſtatus eſt A. 1696. Michael Filitzius in ſpecimine Analectorum ad Olaum Borrichium de Poetis. Hinc A. 1702. in Novis literariis pag. 73. ejus vulgandi ſpes facta eſt a Frederico Redtelio ſcholæ Setinenſis Conrectore. *Inveniet etiam amicus quidam noſter*, inquit Rodolphus Martinus Meelſuhrerus præfat. Acceſſionum ad Bibl. promiſſam Almeloveenii A. 1696. *quas e MSto quodam, quo olim Jo. Trithemius Abbas Spanheimenſis uſus fuit, aliorum in Statium obſervationibus addet.*



# DE VALERIO FLACCO.

*Valerii Flacci ætas.* 1. *Argonautica.* 2. *Supplementa Pii.* 3. *Editiones.* 4.

I. C. Valerius (*g*) Flaccus *Setinus* (*h*) *Balbus*, (*i*) Poeta non ignobilis, atque inter Latinos uno fortaſſis minor Marone, ſub Veſpaſiano floruit, paupereque ſorte uſus, admodum juvenis Patavii deceſſit, Quintiliano ejus obitum lugente his verbis: *Multum in Valerio Flacco nuper amiſimus*, lib. 10. cap. 1. Inſt. Orat. Deceſſiſſe videtur ſub Domitiano poſt annum Chriſti 88. ut notatum Clariſſimo Dodvvello in Annalibus Quintilianeis. Valerium Flaccum Poetam, Quindecimviri ſacris faciundis munere functum Nic. Heinſius colligit ex his ejus verbis lib. 1. verſ. 5.

*Phœbe, mone, ſi Cymæa mihi conſcia Vatis*
*Stat caſta cortina domo* --- --- ---

Domicilio Patavinum fuiſſe notat etiam Sertorius Urſatus in monumentis Patavinis p. 80.

 Scripſit

(*g*) Alius L. Valerius Flaccus Conſul de quo Begerus Γ. 2. theſauri Brandenburgici p. 591. Nam poetam noſtrum Conſulem haud fuiſſe recte docet Barthius adverſus Carrion. Fuit & Valerius Flaccus quidam Viterbienſis, Medicus Sixti IV. Pontificis, æqualis Raph. Volaterrani, qui eum laudat lib. 21. commentar. Urban.

(*h*) E Setia Campaniæ urbe, etſi alii & verius forte malint fuiſſe Patavinum, qua in urbe etiam oſſa ejus condita eſſe memorant. Certe domicilio Patavinus fuit, unde *ſpes & alumnus Antenorei laris* vocatur Martiali lib. 1. Epigr. 77. confer. lib. 1. Epigr. 62. ubi Patavium *Apona tellus* dicitur ab *Apono fonte Antenorea vitam qui porrigit urbe*, ut ait Claudianus. Eſt & ad Flaccum Epigramma Martialis 49. libri IV. ad quod confer Voſſ. Inſtitut. Poetic. lib. 3. c. 20. §. 10. Porro Argonautica Flacci perſtringi a Juvenale Sat. 1. v. 10. ſeq. notavit Parrhaſius Epiſt. 2. At *Varronis* Atacini Argonautica intelligit Statius 2. Silvar.

*Cedet Muſa rudis ferocis Enni*
*Et docti furor arduus Lucreti.*
*Et qui per freta duxit Argonautas.*

Græcos Argonauticon ſcriptores retuli lib. III. Bibl. Græcæ cap. 21. Latini præter Varronem & Flaccum ſunt *L. Accius*, cujus ſex verſus proferuntur a Priſciano de metris Comicis, & *Catullus* Epithalam. 65.

(*i*) Alius Valerius Flaccus Catonis majoris commendator, de quo Plutarchus pag. 337. notat quod fuerit εἰρετὴν φυομένην μὲν αἰσθάνεσθαι δεινὸς, εὐμενὴς δέ καὶ θρέψαι καὶ προαγαγεῖν εἰς δόξαν. Alius Valerius Flaccus adoleſcens nobilis, de quo Vopiſcus in Probo, c. 5.

Scripſit quo tempore Fl. Veſpaſianus cum Domitiano ad urbem erat, Titus obſidebat Hieroſolymam.

....... *verſam proles tua* (*k*) *pandet Idumen.*
*Jamque poteſt Solymo nigrantem pulvere fratrem*
*Spargentemque faces, & in omni turre furentem.*

II. *Exſtant Argonauticon ad Flavium Veſpaſianum libri ſeptem, & octavi pars*, carmine Heroico, quod Flaccus *Apollonium* Rhodium imitatus non invito Apolline ſcripſit, ſed per immatura fata abſolvere non potuit, vel certe integrum ad nos pervenire tempus non permiſit. Libros I. II. III. & partem quarti *Poggio Florentino* debemus, ut cognoſcere eſt e codice Laurentii Pignorii, in quo hæc legi refert Voſſius p. 550. de Hiſt. lat. *C. Valerii Flacci Argonauticon. Hoc fragmentum repertum eſt in monaſterio S. Galli prope Conſtantiam XX. millibus paſſuum, una cum parte Q. Aſconii Pediani. Deus concedat alteri, ut utrumque opus reperiat perfectum: nos quod potuimus egimus. Poggius Florentinus.*

III. Libri octavi partem poſteriorem novumque ac decimum librum ex quarto Apollonii ſupplevit *Joannes Baptiſta Pius* Bononienſis, quæ ejus ſupplementa in editione Flacci cum Pii non inſcitis, ut vocat Heinſius, commentationibus Pariſ. 1519. fol. in Aldina (*l*) 1523. 8. Lugdunenſi Anno 1548. 12. & aliis quibuſdam ſubjecta, perperam velut Valerii Flacci verſus a nonnullis laudantur, ut a Joanne Hartungo Tom. 2. facis Artium Gruterianæ p. 684.

IV. Ceterum de hoc poeta edito primum Bononiæ Anno 1474. per Ugonem Rogerium, & Doninum Berthecum Regienſes; hinc 1494. fol. & deinde ex Aſcenſii officina Pariſiis 1512. præter Pium (*m*) (ne de *Ægidio Macerio* dicam, cujus commentarii ſimul excuſi Pariſ. 1519. fol.) & *Philippum Eugentinum*, ex cujus emendatione cum argumentis librorum, ad vetuſtiſſima exemplaria recognitus prodiit Argent. 1525. 8. & Pariſ. 1532. 8. typis nitidis apud Sim. Colineum, optime promeritus eſt *Lud. Carrio*, qui cum caſtigationibus & notis edidit Antuerp. 1565. 8. apud Plantin. inſigni MSto Codice uſus, licet quandoque plus æquo confiſus membranis ſuis ſcripturam amplexus eſt vulgata, ut notatum Heinſio, deteriorem. Exſtat & ſecunda Carrionis editio forma minore, in qua nonnulla ad ſuum ut ait codicem mutavit. Secunda Lud. Carrionis edit. Antvv. 1566. 12. ex officina Chriſt. Plantini ita inſcribitur: *C. Valerii Flacci Setini Balbii Argonauticon libri VIII. locis innumerabilibus antea a Lud. Carrione ex vetuſtiſſ. exemplari emendati, nunc vero ita ab eodem perpurgati, ut jam primum editi videri poſſint.* Seorſim ſubjunctæ ejuſdem Carrionis caſtigationes. Prodiit etiam Flaccus Lugd. 1545. & 1548. 12. apud Sebaſt. Gryphium, cum Pii carmine ex quarto Argonauticon Apollonii, & Orphei Argonauticis, innominato interprete. Lugd. 1604. & Coloniæ Allobrogum 1617. 8. cum notis Carrionis, *Andreæ Schotti*, *Laur. Baldii* Lilienſis Hiſpani. Hinc Lipſienſis editio commemoranda Anno 1630. 8. in qua præter notas Carrionis, & emendationes *M. Antonii Sabellici* (*n*) occurrunt notæ (*o*) *Lamperti Alardi*, *Chriſtophori Bulæi* & *Joh. Weitzii*, tum index omnium vocabulorum ab eodem Alardo concinnatus. Etiam locis quibuſdam Valerii lucem affudit Andreas Schottus in Obſervat. humanarum libris, Giſanius ad Lucret. Caſpar. Barthius in Adverſar. &c. qui incredibilibus laudibus hunc Poetam effert, ſed ejus obſervationes, uti aliorum quoque, Alardi notis ſunt inſertæ. Denique *Nicolaus Heinſius* Flaccum ad MSS. Codices a ſe emendatum edidit Amſtel. 1680. 12. notas quoque additurus, quæ tum morte bibliopolæ ſuppreſſæ ſunt. Earum ſpem deinde fecit Grævius ad Flori lib. I. cap. 16. quæ editæ tandem ſunt in noviſſima Flacci editio-

(*k*) Vide Jo. Frid. Gronovii diatrib. ad Statium pag. 179.

(*l*) Hujus editionis curatorem nimis ingenio ac conjecturis ſuis indulſiſſe queritur Nic. Heinſius.

(*m*) Ad hunc vere Romani oris & ſpiritus Poetam (ita Valerium vocat elegantiſſimus Bronckhuſius pag. 237. ad Tibull.) emendandum & illuſtrandum *Jo. Baptiſta Pius* uſus Codice *Pomponii Læti*, aliiſque ſummæ antiquitatis. Hujus Pii commentationes diu ſibi deſideratas vocat Heinſius p. 210. & præterea laudat editionem Flacci Florentinam Iuntarum, tum Venetam antiquam, & *Sabellici*, tum *Laurentii Balbi* annotationes Compluti vulgatas A. 1524. & a Maſerio atque Sabellico haud raro diſcedentes.

(*n*) Confer Sabellici Ænead. 1. Lib. V.

(*o*) Siniſtrum de his judicium Barthii ad Statium T. 3. p. 1256. Jani Broukhuſii ad Propertium p. 108. P. Burmanni præf. ad Flaccum. Cum *Lampertus Alardus* hunc Poetam a ſe illuſtratum ederet, non plures natus annos fuit quam XXVII. unde laude potius digna ejus induſtria, quam quod non omni parte ſatis fecit eruditis, reprehendendus.

ditione Trajectina (*p*) A. 1701. 12. curante U. C. *Petro Burmanno*. (*q*) Prætereo Francofurtenſem Anno 1698. 8. quæ Pariſios natales mentitur. Corpora Poetarum junctim editorum, in quibus & ipſis Flacco locus datus eſt, recenſeo infra lib. IV. cap. 1. *Michael* quoque *Piccartus* commentarium in Flaccum molitus fuit, ut ex Jani Gebhardi litteris ineditis patet apud Rodolphum Martinum Meelſuhrerum in acceſſ. ad Clariſſ. Almeloveenii Bibl. promiſſam & latentem pag. 83. Varia Flacci loca tentant vel illuſtrant Juſtus Zinzerlingius MS. Codice uſus in Criticorum Juvenilium promulſide cap. 22. . Mich. Piccartus in periculis Criticis & Jo. Frid. Gronovius in Obſervationum libris. *Jani Parrhaſii* commentaria inedita in hunc Poetam exſtant Neapoli in monaſterio S. Joannis Carbonarii. *Gerhardi Voſſii* Filii notas ineditas in Flaccum memorat Colomeſius pag. 140. Opuſc. Eas brevi a ſe in lucem edendas (*r*) promiſit frater Iſ. Voſſius pag. 12 ad Melam. Atque in eundem Poetam annotationes ſuas exſpectare nos jubet Clariſſ. *Burmannus* pag. 409. ad Petronium. Dicitur etiam *Jo. Baptiſta Egnatius* olim in Flacco expoliendo elaboraſſe, & non ita pridem U. C. *Jo. Ulricus Meurerus* corpus ſcriptorum Argonauticorum, atque in eo Flaccum recenſere promiſit.

# DE JUVENALI.

***Juvenalis ætas*. 1. *Satyræ*. 2. *Earum editiones atque interpretes*. 3. *Index Scriptorum in Scholiis antiquis ad Juvenalem laudatorum*. 4.**

I. DEcimus (*ſ*) Junius Juvenalis Aquinas, cum ſatyra non abſurde compoſita in

(*p*) Editionis Trajectinæ A. 1701. 12. *Nic. Heinſii* notis illuſtratæ exempla quædam præferunt Annum 1718.

(*q*) Optima Valerii editio, quæ curante Burmanno prodiit Leſdæ 1724. 4.

(*r*) Numquam hoc ab eo factum.

(*ſ*) Non *Decium*, ſed Decimum hujus ſcriptoris prænomen eſſe docet Lud. Carrio libro emendationum & capite primo. Ab antiquis librariis communiter *Ethicum* cognominari notat Barthius in Adverſariis Lib. VI. cap. 1. ut Martialem *coquum*, Propertium *nautam*, Ovidium *Getam*, Statium *Aquilinum*, Prudentium *Amœnum*. Confer Nic. Antonium Bibl. Vet. Hiſpanæ lib. 1. p. 62.

Paridem pantomimum, qui in deliciis aulæ erat, Domitianum (*t*) offendiſſet, per honorem militiæ quamquam octogenarius urbe ſummotus eſt, miſſuſque ad præfecturam cohortis in extrema parte tendentis Ægypti, ut narrat Svetonius in ejus vita, quamobrem *Hiſtrionis exſul* vocatur a Sidonio IX. 270. *Aquinatem* ſe profitetur Juvenalis ipſe III. 319. *Ethici* nomine paſſim laudant ſequioris ætatis ſcriptores, ut Petrus Blæſenſis in Epiſtolis, Jo. Sarisberienſis, Vincentius Bellov. & alii. Honorius Auguſtod. præf. ad lib. 4. de philoſophia Mundi: *ut jam verbis Verbicii* (leg. Umbricii) *poſſit uti, atque ideo nulli comes ex eo tamquam mancus & exiſtens* (*u*) *corpus non utile dextræ*. Petrus, Epiſt. 77. *Non ſumus ergo pares*, dicit Umbricius Blæſenſis *melior qui ſemper & omni nocte dieque* &c. Juvenal. III. 104. Scripſiſſe pleraque Trajani imperio, imo Hadriani, jam obſervavit Lipſius quem vide lib. IV. Epiſtolicarum quæſt. 20. & Salmaſius ad Solini c. 32. pag. 319. ſeq. Marium Priſcum, qui ſub Trajano condemnatus eſt, tangi Sat. 1. v. 49, notat Camillus Silveſter Comes Rhodiginus in notis ad Italicam Juvenalis Metaphraſin pag. 47.

II. Exſtant ejus *Satyræ XVI. in libros quinque digeſtæ*, ut primus quinque priores, ſecundus ſextam, tertius & quartus ſinguli ternas, quintus reliquas quatuor complectatur. Satyra 1. alios poetas perſtringit, expoſita cauſa cur ipſe acceſſerit ad hoc genus ſcribendi 2. tangit Hypocritas 3. urbis incommoda 4. convivas Domitiani 5. paraſitos 6. mulierum flagitia & ſcelera 7. artium (*x*) neglectarum querelam con-

(*t*) Fallitur vetus Scholiaſtes, qui ad ſat. 7. verſ. 92. notat Neronem a Juvenale tangi, & hunc propterea miſſum eſſe in exſilium a Claudio Nerone. Forte legendum: *a Calvo Nerone*, id eſt a Domitiano. In Pentapolin Libyæ relegatum eſſe a Domitiano Juvenalem ſcribit Jo. Malalas T. 1. Chronographiæ p. 341. cujus verba repetit Svidas in Lexico. Henricus vero Dodvvellus V. C. qui Juvenalis vitam perſequitur in Annalibus Quintilianeis, contendit eum ſub Hadriano demum ſatyras edidiſſe, in exſilium ab eodem miſſum A. C. 119.

(*u*) *Extincta* Juvenal. III. 48.

(*x*) Tarteronus præfat. ad Juvenal, *la ſeptieme quinzieme, & ſeizieme Satire ne furent pour lui que des coups d' eſſay. Il commenca ſes coups de maitre agè d' environ quarante trois ans, & fit tes treize autres dans le cours de vingt années, c' eſt a dire juſqu' à la troiſieme du regne de l' Empereur Adrien, & ſe repoſa enſuite, ou mourut*. Confer quæ de Juvenali Franciſcus Vavaſſor libro de ludicra dictione pag. 242. ſeq.

Digitized by Google

continet & 8. de claritate natalium *9.* perſtringit cinœdos 10. vota inania & ridicula 11. luxum 12. Heredipeditas 13. docet ſcelera tandem non impunita abire 14. de exemplis parentum, 15. de religionibus peregrinis, *16.* de (*y*) privilegiis commodiſque militiæ.

III. Juvenalis editiones pleraſque jam retuli ſupra in Perſio cui ſolet conjungi, & licet junior ætate, ſubjici. Sed exſtant etiam aliæ mihi tunc indictæ. Juvenalis cum commentario *Domitii Calderini* Veronenſis, ad Julianum Medicem, Petri Coſmi F. Rom. 1474. fol. & Venet. 1475. fol. per Jacobum de Rubeis: & Vicentiæ per Henr. Liberarium 1480. fol. & Venet. 1483. & 1485. fol. per Baptiſtam de Tortis, & Venet. 1483. fol. per Thomam de Alexandria, & Mediolan. 1483. fol. per Leonhardum Pachel & Uldericum Scincenzeler ſocios. *Angeli Sabini* paradoxa in Juvenalem, per Georgium Sachſel de Reichenhal & Bartholomæum Golſch de Hohenbart Clericos Rom. 1474. fol. Cum *Georgii Merulæ* Alexandrini (*z*) enarrationibus, addito ejuſdem commentario in orationem Ciceronis pro Ligario Tarviſii 1478. fol. per Barthol. de Confoloneris, & Venet. 1478. fol. per Gabrielem Petri, & Brixiæ 1486. fol. & cum aliorum notis Venet. 1493. & 1497. &c. Juvenalis per Jacobum de Rubeis, Pinarolii 1479. fol. Lipſiæ 1497. 1507. fol. Argent. 1518. 4. &c. Cum commentariis *Antonii Mancinelli*, Veliterni Norimb. 1497. fol. Juvenalis cum Mancinelli, Calderini, *Georgii Vallæ*, & Georgii Merulæ commentariis prodiit Venetiis A. 1498. fol. per Joannem de Tridino de Cereto. Juvenalis & Perſius cum commentario erudito *Joannis Britannici* Brixiani 1503. fol. & additis quibuſdam *Angeli Politiani*, *Phil. Beroaldi* & *Baptiſtæ Egnatii* annotationibus Mediolan. 1514. fol. *Badii* item *Aſcenſii* Pariſ. 1519. & adjunctis ſcholiis *Cælii Secundi Curionis* Baſil. 1551. fol. apud Froben. & Juvenalis addito ad Britannici, & Curionis commentaria etiam veteri ſcholiaſte, Pariſiis 1602. 4. apud Claudium Morellum & 1613. 4. Juvenalis & Perſius ex editione nitida Rob. Stephani Pariſ. 1544. 8. Cum notis brevibus *Theodori Pulmanni*, qui tribus Codd. MSS. uſus & *Hadr. Junii* obſervationes addidit Antuerp. 1565. 8. & 1566. 12. Juvenalis, Paraphraſi *Federici Ceruti* Veronenſis illuſtratus Venet. 1597. 4. Auguſtæ Taurinor. 1599. 1603. 4. In Juvenalem & Perſium Obſervationes *Bernardi Antumi* lucem viderunt Pariſ. 1607.

Præſtantiſſimam Juvenalis editionem debemus U. C. Henrico Chriſtiano (*aa*) Henninio, in qua Poetæ vita ex codice Iſaaci Voſſii auctior, & diſſertatio Nic. Rigaltii de Satyra Juvenalis præmittitur ex edit. Pariſ. 1616. 12. tum Poetæ verſibus per ſingulas paginas ſubjiciuntur veterum (*bb*) Scholia ex editione P. Pithœi Pariſ. 1585. 8. & integer Iſaaci Grangæi commentarius ibid. 1614. 4. excuſus. Seorſim deinde comparent commentarii Joh. Britannici (*cc*) & Scholia Cœlii Secundi Curio-

(*y*) De auctore hujus Satyræ 16. videtur addubitare Grotius ad Lucæ III. 14. & Rutgerſius p. 338. Var. lect.

(*z*) Calderini adverſarii. Confer Diarium Venetum, Giornale de' letterati d' Italia T. 17. p. 300.

(*aa*) Clariſſ. *Henninius*, cui luculentam Juvenalis editionem debemus, Hiſtoriarum & Eloquentiæ in Academia Duisburgenſi Profeſſor, diem obiit A. 1706. ſucceſſore Henrico Maſcampio, cujus præclaræ Inſtitutiones Hiſtoriæ exſtant.

(*bb*) Non unius auctoris eſſe quæ P. Pithœus ſub veteris ſcholiaſtæ nomine vulgavit, ſatis eſt perſpicuum. Ante Pithœum in octavam ſatyram quædam vulgaverat Georgius Valla, ſed non ita diligenter exſcripta, quæ *Probo* autori tribuit. Sed Valerii Probi, Berytii Grammatici eſſe nequeunt, quæ in quibuſdam aperte ſapiunt ævum Imperatorum Chriſtianorum. Itaque fuerint alterius Probi ſcriptoris Chriſtiani, de quo Lupus Ferrarienſis Epiſt. 34. & 20. ubi ſatyram illius memorat, qua Ciceronem ac Virgilium cælo intulit, contendens Chriſtum morte ſua etiam paganis ſapientibus profuiſſe. *Petrum Birthium* Scholiorum in Juvenalem autorem appellat Gonſalus de Salas ad Petronium p. 130. Sed verius eſt centonem eſſe e variis & a variis conſutum, *alicubi*, ut ait Pignorius, *ſine delectu*. Et multa alia ejuſmodi ſcholia in MSS. libris præterea occurrere eruditi obſervant, quorum etiam nonnulla affert in Commentario ſuo Domitius Calderinus. Lambecius certe lib. VI. de Bibl. Vindobonenſi p. 243. narrat ſe in veteribus MSS. reperiſſe ſcholia ad Juvenalem, quæ a Pithœanis plurimum differrent, ut fruſtra ex iis medelam locis hiulcis ſperaverit. Adde, ſi placet, quæ Barthius LVI. 3. Adverſar. Noviſſime Jacobus Tollius Juvenalem edere voluit cum ſcholiaſte Veteri tertia parte aucto, e Codicibus ut mihi perſuadeo Vindobonenſibus.

(*cc*) Jo. Britannicum non fuiſſe primum e recentioribus eruditis qui Juvenalem illuſtravit, ex his ipſius Britannici verbis probe obſervat Bælius adverſus Cœlium Sec. Curionem: *Juvenalis Satyras etſi temporibus noſtris a nonnullis egregie litteratis Commentatoribus vel cum magna ipſorum laude enarratæ fuerunt, aggreſſi ſumus, quod omnino animadverteremus in toto opere multa ab iis ſive incuria quadam ſive conſulta opera præterita eſſe.* Prodiit Juvenalis cum notis Britannici & Vet. Schol. Brixiæ 1501. fol. cum commentario Domitii Calderini Rom. 1474. fol.

Digitized by Google

rionis cum excerptis enarrationibus Georgii Merulæ. Hinc notæ & caſtigationes Theodori Pulmanni, P. Pithœi, Nic. Rigaltii: commentarii Domitii Calderini, & ſelecta ex quæſtionibus Angeli Sabini ſuper Juvenale, ex Georgii Vallæ, Antonii Mancinelli, Jodoci Badii Aſcenſii commentariis, Scholiiſque Adr. Turnebi, Eilhardii Lubini, Bernhardi Autumni, & Thomæ Farnabii. Has obſervationes excipit ſylloge notarum ab Henninio excerptarum e ſcriptis utriuſque Voſſii, Joſ. Scaligeri, Salmaſii, Grævii, Octavii Ferrarii, Barthii, Bocharti, Sam. Claverii, Ludovici Dorleans, Joſ. Ant. Gonſalii de Salas, Scioppii, Rutgerſii, J. F. Gronovii, Nic. Heinſii, Ez. Spanhemii, Jac. Ouzelii, Philippi Rubenii & aliorum. Clariſſimi deinde Almeloveenii, & ipſius Henninii Spicilegia inſequuntur cum peplo notarum ad veterum Scholia, concinnato ex Pithœi. Rutgerſii, Almeloveenii, Henninii & aliorum obſervationibus. Denique ſuccedit index omnium vocabulorum ad hanc editionem accommodatus, qualem a Joſepho Langio in Juvenalem & Perſium nos habere in Perſio dictum eſt, ubi & alias quaſdam inſignes Juvenalis editiones memoravi, quia hi duo Satyrici fere junctim edi ſolent. Cæterum Henniniana editio Juvenalis de qua hactenus dixi, lucem adſpexit Ultrajecti 1685. 4. cum notis deinde ac perpetua interpretatione *Joſephi Juvencii* S. J. editio Juvenalis auctior, cui acceſſit nova appendix de Diis & Heroibus Poeticis, Pariſ. 1715.

Duabus *Gallicis* verſionibus ab Henninio memoratis, quarum una Andreæ Quercetani eſt, altera Morolleſii, adde tertiam a Tarterono concinnatam Pariſ. 1689. 12. & quartam Silvecani, qui verſibus Gallicis reddidit & obſcuriora loca notis adjectis explicavit, ibid. 1690. 1691. 12. 2. volum. Tertia Tarteroni recuſa etiam eſt Amſt. 1695. 12. qui proſam Gallicam latino Juvenali e regione poſito addidit, prætermiſſis ſubinde ad editionis Colonienſis Anno 1610. 8. & ad Pratei, Rodelli & Joſephi Juvenci (*dd*) exemplum locis obſcœnis, propter quam fœditatem Cæſar Scaliger III. 98. Poetices ait *ſe vel jubere vel optare toto opere abſtinere virum probum*. Et Octavius Ferrarius qui hujus Poetæ multa loca egregie illuſtrat II. 14. electorum, ait ſe plenum Commentarium dare meditatum, *ſed abſterruit*, inquit, *frequens obſcœnitas. Non enim conſilium emaſculare, quod infortunium Hiſpano Poetæ* (Martiali) *contigit, qui inteſtabilis factus eſt, & ſi laviena placuiſſet, totus fere excidendus erat. Plurima enim, ut cenſet Cæſar Scaliger, in eo occurrunt non modo non explicanda, ſed ne legenda quidem honeſto Viro.*

Juvenalem *Italica* Metaphraſi poſt veterem *Georgii Summæ* ſive *Summaripæ* Veronenſis interpretationem A. 1475. (*ee*) compoſitam & Tarviſii 1480. fol. excuſam, atque poſt imperfectas verſiones *Aſcanii Varotarii*, JCti Patavini & *Franciſci Rotæ* Cremonenſis, Juvenalem A. 1692. donavit *Fridericus Nornius* Aretinus, defunctus A. 1705. 30. Nov. cujus etiam latinæ ſatyræ ſedecim, felici genio ad Juvenalis imitationem elucubratæ exſtant, in quarum editione Leidenſi *Nomius* appellatur pro Nornio. Ut primas duas ſatyras Italicis verſibus reddidit Varotarius, ita ſextam *Ludovicus Dulcis* Venet. 1538. 8. Sed noviſſime illuſtriſſ. Comes *Camillus Sylveſter* Rhodiginus integrum Juvenalem & Perſium cum metaphraſi ſua Hetruſca e regione ſita in lucem dedit Patavii 1712. 4. adjunctis etiam eruditis notis, quibus præter alia Inſcriptiones Antiquæ antea ineditæ eruditorum oculos advertent.

*Anglica* Rob. Stapletonus Oxon. 1644. 8. & Londin. 1660. fol. cum animadverſionibus & iconibus ære deſcriptis, ac Bartholomæus Holyday Oxon. 1673. fol. Noviſſime etiam Jo. Drydenius. Sed & illuſtris Stepneus quædam Juvenalis Anglico carmine haud inſcite reddidit. *Hiſpanica* addito commentario Diegus Lopez, Madrit. 1642. 4. *Belgica* Valentinus, Lugd. Bat. 1682. 12. *Germanica* Johnſonus Henninio inſpectus. Satyram XIV. metaphraſi *Danica* donavit vir Clariſſ. Chriſtianus Falſterus. *Belgico* carmine prodiit Juvenalis, Harlem. 1709. 8. poſt ſingulas quaſdam ſatyras ut VIII. XI. XIII. A. 1679. 1695. 1704. editas a membro ſocietatis literariæ Amſtelod. cui ſimbolum *nil volentibus arduum*, nec non a *Bake Petro Nuits*. Boekſaal van Europe 1695. Jul. & Aug. p. 48. tuemaandelyke uyttrekſels

1704

(*dd*) Prodiit Juvencii editio Rothomagi 1697. 12. *Qui Commentarios*, inquit, *& notas in Juvenalem ediderunt, alii quia breviores ideo obſcuri, alii quia prolixiores, obtundunt potius quam juvant; alii denique fœdos quoſdam locos illuſtrare contendunt, quos obſcurare, ac premere debuerant; hæc tria fugere diligenter ſtuduimus.*

(*ee*) Giornale de' letterati d'Italia T. VIII. p. 31.

Digitized by Google

1704. Maj. Jun. p. 539. Henrici Schævii paraphraſin latinam vulgaturum ſe recepit Fridericus Redtelius, Conrector ſcholæ Stetinenſis. Vide nova literaria maris Balthici A. 1702. pag. 73.

Hadriani Valeſii & Jo. Bourdelotii notas ad Juvenalem & Perſium in lucem edendas Pariſiis ſcripſit Clariſſ. Jacobus Bernardus in novellis Reip. litterariæ A. 1700. T. 1. p. 357. *Scholiaſtem veterem* ineditum in Juvenalem, quem Mediolani ſervat Bibliotheca Ambroſiana, laudat Octavius Ferrarius lib. 2. de re veſtiaria cap. 1. *Guntheri Henrici Plathneri*, Barthio olim probati, lectionum Juvenalium libri V. MSS. in Bibl. Gothana. Hafniæ novam Juvenalis editionem ad MSS. caſtigatam cum notis parat Vir Nobiliſſimus *D. Chriſtianus Reitzer*. *Iſ. Caſauboni* notæ, qui A. 1591. tribus MSS. a Dionyſio Gothofredo ſuppeditatis uſus (vide Epiſt. 112. edit. Grævianæ) Juvenalem ſimiliter uti Perſium illuſtrare voluit, *Caſparis* item *Barthii* laudatæ Daumio p. 52. Epiſt. ad Reineſ. & *Jani Douſæ* in Juvenalem præcidanæa non viderunt lucem. Juvenalem a Jac. Thomaſio collatum cum MS. Cod. & veteri editione, memorant auctores Epbemeridum litterariarum, quæ Germanice editæ ſunt Lipſiæ 1710. p. 603. Servo & ipſe varias lectiones ex Codd. Gudianis deſcriptas ad editionem Schrevelianam, & obſervationes quaſdam Frid. Brummeri Lipſienſis, eleganti ipſius manu appoſitas in margine.

Si inter ſe conferantur triumviri Satyræ veteris latinæ, Juvenalis, Perſius, & Horatius, libenter ſubſcribo ſententiæ Jo. Baptiſtæ Capellii, quam hoc diſticho fuit complexus

*Acrior eſt Aulus, florentior eſt Juvenalis,*
*Plus Venuſina ſapit ſeria Muſa jocis.*

De Juvenali redivivo Polonico, ſive Lucæ Opalinii, Palatini quondam Poſnanienſis ſatyris quinquaginta, mores Polonicos Carmine illius gentis vernaculo perſtringentibus, adi ſi placet Acta Eruditorum Lipſienſia T. 2. ſupplementi p. 150. ſeq. E recentioribus latinis Poetis, qui Juvenalis veſtigiis haud infeliciter inſtiterunt, unicum iterum laudare liceat Fridericum Nomium Anglarienſem, cujus Satyræ ſedecim viderunt lucem Lugd. Bat. 1703. 8. Dicuntur etiam Romæ prælis jam ſubjici Satyræ XVII. eleganter latino verſu ſcriptæ ſæculo XV. ſub Paulo II. a Paracleto Fuſco Cornetano, Epiſcopo Acernenſi.

# DE M. VALERIO MARTIALI.

*Martialis (ff) ætas.* 1. *Epigrammata.* 2. *Editiones.* 3. *Suppoſita Martiali.* 4.

M. Valerius Martialis, ex Bilbili Celtiberiæ oppido, Hiſpanus, ſectator Epicuri ſcribendique Epigrammatis non inſulſus (*gg*) artifex, at ſcurrilis interdum ac frequenter obſcœnus (*hh*) Domitiani, Nervæ, & Trajani tempora ingenio ſuo illuſtravit, ſenex autem urbe relicta patriam ſuam repetens, in illa obiit ſub eodem Trajano. Martialis ipſe de ſe III. 95.

ut

(*ff*) Alius Gargilius Martialis hiſtoriarum ſcriptor Vopiſco ac Lampridio memoratus ac forte Sidonio IX. Epiſt. 14. ubi Juvenci Martialis hiſtoriam memorat. Feneſtella quoque Annalium conditor, Martialis dicitur a Fulgentio lib. 3. Mythol. Confer Savaronem ad Sidonium p. 580. Notus præterea Martialis Lemovicenſium Apoſtolus; ſub cujus nomine Epiſtolæ binæ, ſed ſpuriæ exſtant latine, quas Geverh. Elmenhorſtius notis illuſtravit Hamb. 1614. 4. Gargilius Martialis de cura boum, huc uſque ineditus fuit in Bibl. Iſaaci Voſſii. De hoc Caſſiodorus c. 28. divinar. lect. *De hortis ſcripſit pulcherrime Gargilius Martialis, qui & nutrimenta olerum & virtutes eorum diligenter expoſuit.* Eodem opere uſus Palladius de re ruſtica lib. IV. tit. 9. & alibi. Martialem Medicum Eraſiſtrateum cujus libri duo Ἀνατομικῶν tunc exſtabant, quique Galeno annum ætatis trigeſimum quartum agente jam erat ſeptuagenarius, memorat libro de ſcriptis propriis T. 4. p. 362. Prætereo L. Cincium L. Fil. Martialem in vet. inſcriptione apud Sponium p. 59. Miſc. De noſtro Martiali Epigrammatum Poeta multis agit Nic. Antonius Bibl. veteris Hiſpanæ lib. 1. cap. 13. quem ſi placet vide. Apud Lampridium in Alex. Severo c. 38. laudatur *Martialis coci Epigramma*, ſed in antiquis Codd. & prima edit. vocabulum *coci* deſideratur teſte Salmaſ. itaque non opus Meurſii emendatione c. 13. auctar. Philolog. qui pro *coci* legebat *coce* quod putabat ſcriptum pro quoque. Sane Martialis a recentioribus dicitur *Cocus*, ut a Jo. Sariſberienſi VI. 3. policrat. Jacobo Magno Toletano in Sophologia &c.

(*gg*) Vide præter alios Franciſcum Vavaſſorem in libro de Epigrammate.

(*hh*) Michael Verinus caſtiſſimus juvenis in diſtichis:

*Carmina ſunt fateor pulcherrima vatis Iberi,*
*Ad mores faciunt non tamen illa bonos.*

Hic eſt Verinus, qui anno ætatis XVIII. moriturus, hæc de ſe diſticho 318.

*Promittunt Medici Venerem mihi ferre ſalutem,*
*Non tanti vitæ ſit mihi certa ſalus.*

Andream Naugerium nobilem Venetum refert Jovius in elog. quotannis recurrente geniali die ſcripta Martialis ſolennibus flammis ſolitum uſtulare, manibus Catulli annuum ſacrificium.

Digitized by Google

*Præmia laudato tribuit mihi Cæſar uterque*, [Titus & Domitianus)
*Natorumque dedit jura paterna trium.*
*Ore legor multo, notumque per oppida nomen*
*Non exſpectato dat mihi fama rogo.*
*Eſt & in hoc aliquid, vidit me Roma tribunum,*
*Et ſedeo, qua te ſuſcitat Oceanus* (in quatuordecim inter Equites.)

Calendis Martiis natum ſe, paſſim docet, ut IX. 53. X. 24. XII. 60. Marcellam uxorem celebrat XII. 21. 31. Et hortos ſuos IV. 64. XII. 31. patriamque Bilbilin XII. 18. &c. undam Salonis lib. I. 49. & IV. 54. unde Bernardus Molanenſis:

*Quis probra talia, tanta nefaria, totque venena*
*Quis ferat edere, non ego paupere pauper avena,*
*Et Maro deficit hic, neque ſufficit os Ciceronis,*
*Naſo retunditur, arida redditur unda Salonis.*

De patria Martialis exſtat D. Michelis Martinez de Villar liber de patronatu, Antiquitatibus, Regimine ac Viris illuſtribus Bilbilitanæ Civitatis atque Archidiaconatus, quem laudat Papebrochius Tom. 1. Act. Sanctor. Junii p. 108. De Martiali ipſo & ejus Vita videndus V. C. Joannes Maſſonus in vita Plinii jun. p. 112. ſeq. ubi probat eum non ante adultum annum Chriſti 101. (U.. 854.) obiiſſe. Ibidem promittit ad examen revocare quæ de ætate ejus & ſcriptis notavit H. Dodvvellus in prælectionibus Cambdenianis ad Spartian. & in Annalibus Quintilianeis. Temporum notationem in Martiali inſigniter illuſtrat Guil. Loydius Epiſtola ad Antonium Pagium, quam hic edidit in cenſura Annalium Baronii ad A. C. 88. De Martiali Lemovicenſium Apoſtolo ajunt eadem Acta Sanctor. 30. Junii. Gargilium Martialem *de cura boum* habuit etiam & cum Vegetii veterinaria vulgare voluit Jo. Rhodius. Ejuſdem Horticulturam MS. aſſervari in Bibliotheca Ampliſſimi Senatus Lipſienſis, falſam famam fuiſſe comperio. Sed illud de cura boum ſcriptum, cujus apographum e Bibl. Leidenſi a doctiſſ. Perizonio accepit, publico diutius non invidebit Clariſſimus Vir Chriſtianus Schœtgenius. Martialem Sabini libertum memorat Plutarchus in amatorio pag. 770. Martialem Equitem, percuſſorem Antonini Caracallæ, Herodianus IV. 12. Martialem martyrem Cæſarauguſtanum Prudentius &c. Martialem Epiſcopum in Umbria Spoletanum celebrant Acta Sanctor. Tom. 1. Junii pag. 395. Turpilii Martialis mentio in Veteri Inſcriptione, ibid. p. 942. His adde denique Martialem, cui reſcribit Alexander Imp. in Codice Juſtinianeo lib. 9. tit. 23. & cui Diocletianus & Maximianus, lib. 4. tit. 37. & Martialem Arvernum (*a*) circa A. C. 1482. clarum variis ſcriptis, quæ refert Franciſcus a Cruce Bibl. Gallicæ p. 312. jungens illi Martialem Deſchamps, Medicum circa A. 1576. Martialem Guietum, Poetam, & Martialem Maſurierium Theologum & Canonicum Pariſ. circa A. 1540. Notus quoque Martialis Meſtræus, itidem Gallus, qui Ignatii Epiſtolas latine tranſtulit.

Exſtant ejus *Epigrammatum libri XIV.* quorum penultimo *Xeniorum*, ultimo *Apophoreton* (*b*) titulum ipſe auctor inſcripſit. Qui vero Epigrammatum libris præmittitur *liber ſpectaculorum*, eruditis non improbabili conjectura videtur eſſe collectio carminum non ab uno Martiali, ſed a variis poetis conſcriptorum in ſpectacula fratrum Titi ac Domitiani, edita forte a Martiali, qui inſertis propriis quibusdam Epigrammatis illam συναγωγὴν locupletavit. Librum Epigrammatum IX. & X. de induſtria contractiores feciſſe ſe teſtatur Valerius Martialis XII. 5. Libro ultimo *apophoretorum* titulum impoſuit, quo nomine appellantur Munuſcula, quæ in Saturnaliis, & aliis feſtis ac ſolennibus Conviviis domum reportanda convivæ accipiebant. Vide quæ viri docti ad Svetonii Auguſt. cap. 75. & Petronium P. Burmanni pag. 277. Thomaſinum de donariis veterum cap. 17. Tom. XII. theſauri Antiquitatt. Rom. p. 818. Roſvveidum ad S. Paulini Epiſt. 1. p. 747. & Benedictinorum notas ad S. Ambroſii exhortationem virginitatis, Tom. 2. pag. 277.

Editio princeps Martialis a Michaele Maittaire pag. 71. Annal. typograph. laudatur Veneta per Vindelinum Spirenſem ſine anni nota in 4. *Georgio Alexandrino* correctore, cum hoc Epigrammate, cujus primus verſus ſyllaba



(*a*) De hoc Martiali Arverno Memoires de literature T. 1. p. 106. ſeq. 459. ſeq.

(*b*) Apophoreta Martialis ſimili diſtichorum libello imitatus eſt vir ſummus Hugo Grotius pag. 356. ſeq. Poem.

Digitized by Google

prima abundat ſive procephalus eſt: *Raphael Zevengenius Iſter Vindelino Spirenſi ob ejus incredibilem imprimendi ſolertiam. D. D.*

*Conſummatiſſimus ille Martialis*
*Impreſſus digitis Vindelianis*
*Hic eſt: hic lepidus facetiarum*
*Princeps & ſalis Attici Latinique.*
*Hunc, hunc lector emas tibi futurum*
*Præclarum comitem domi foriſque*
*Iſtri conſilio tui Poetæ.*

Hanc ſecutæ Ferrarienſis 1471. 4. quæ extat in Bibl. Leidenſi: Romana 1473. fol. quam Scriverius in cælum laudibus extollit; Mediolanenſis 1478. 4. impenſis Philippi de Lavagnia, & Argentorat. 1515. 4. Cum *Domitii Calderini* (quinque MSS. Codd. uſi) commentariis, ad Laurentium Medicem Venetiis 1474. fol. arte & ingenio diligentiſſimi impreſſoris Jacobi de Rubeis, natione Gallici. Et Venet. 1475. fol. per Joannem de Colonia, & Joannem Manthen. & Venet. 1480. fol., cui editioni jam ſubjungitur Calderini defenſio cum recriminatione in calumniatorem; & 1482. fol. diligentia Thomæ Alexandrini & ſociorum ejus, atque Mediolan. 1483. fol. per Baptiſtam de Tortis, & 1491. fol. per Philippum Pincium de Canato. Cum commentario *Calderini* & *Georgii Merulæ* (c) Venet. fol. 1493. 1495. 1498. 1510. Cum Commentariis *Petri Marſi* Venet. 1492. fol. apud Bonetum Locatellum. Meminit Nic. Antonius, qui tamen negat ſe vidiſſe, nec mihi videre illos contigit. *Jac. Crucii* Bononienſis annotata in Virgilium, Ovidium, Lucanum, Martialem, Senecæ Tragœdias &c. Pariſ. 1511. fol apud Badium Aſcenſium. Martialis cum *Jac. Micylli* notis Baſil. 1539. 8. apud Hervagium. Martialis ſine notis Venet. apud Aldum 1501. 8. quam editionem habeo collatam cum MS. Codice ob Obadia Trevv. item Venet. 1510. 1517. Lugd. 1522. & Pariſ. 1528. 8. 1540. 3544. 12. apud Simonem Colineum, & 1554. 4. apud Vaſcoſan. editiones raræ & nitidæ. Lugd. 1535. 8. & 1546. apud Gryphium. Baſileæ 1538. 8. apud Henr. Petri, & 1559. 8. & 1563. 12. per Nicolaum Brylingerum, & Goslar. 1612. 12. Xenia & apophoreta Lipſ. 1498. 4. Selecta Martialis & Juvenalis Daventriæ 1512. 4. per Jacobum de Breda.

*Adr. Junius*, cujus Martialis Jano Douſæ inſcriptus prodiit Antvv. 1566. 8. & 1579. 12. ex Plantini officina, & Lugd. apud Anton. Gryphium (d) 1584. 12. quædam Martialis antea inedita e MS. Codice vulgavit lib. V. c. 17. animadverſ. *Ramireſii* commentarium fuere qui dicerent eſſe *Franciſci Sanctii* Brocenſis, qui notas ſuas Ramireſio dederit ſuo ipſius nomine edendas. Vide Clariſſ. Viri Maturini Veiſſerii la Croſe Vindicias veterum ſcriptorum pag. 191. Cum *Hadr. Junii & Theodor. Pulmanni* notis & *Chriſtophori Coleri* ad quædam loca caſtigationibus, & Joſephi Langii indice Argentor. 1595. 12. apud Lazarum Zetznerum. Cum *Theodori Marcilii* notis Pariſ. 1584. 8. Martialis cum notis Calderini, G. Merulæ, *Deſid. Heraldi* & *Nic. Rigaltii* Pariſ. 1601. 4. apud Claudium Morellum. In metaphraſi Græca Epigrammatum quorundam, quam *Joſ. Scaliger* adornavit, & quæ ſeparatim etiam excuſa 1607. 8. nonnulla caſtigantur a *Bernardo Moneta* notis ad Menagiana T. 3. pag. 228. ſeq. *Theodori Marcilii* notas in Martialem perſtringit etiam Scaliger Epiſt. LXIII. & LXVI. Idem notante Nic. Antonio Marcilius eſt, qui ſub *Claudii Muſamberti* nomine commonitoria ad *Ramireſii* quatuor libros hypomnematum in Martialem edidit, quæ viderunt lucem Pariſ. 1607. 8. Sed Muſambertus iſte juvenem eſſe ſe innuit, Marcilius autem jam A. 1584. commentarios in Martialem ediderat. Ex Jani Gruteri recenſione Francof. 1602. 12. quæ editio cum MS. Viennenſi ab eodem Grutero collata ſervatur in Bibl. Leidenſi, in qua etiam obviæ præter plures MSS. Martialis Codices aliæ editiones hujus ſcriptoris cum caſtigationibus MSS. doctorum virorum, Iſ. Voſſii, Franciſci Junii &c. Plures Martialis editiones recenſentur apud Nic. Antonium in Bibl. veteri Hiſpana T. 1. pag. 65. ſeq. Præcipuæ ſunt Pariſienſis A. 1617. fol. quæ *indicem* omnium vocabulorum auctore *Joſepho Langio*, ex edit. Argent. 1595. 12. adjectum habet, & præterea inſtructa eſt commentariis doctorum virorum, notiſque Domitii Calderini, *Georgii Merulæ* Alex. *Theodori Pulmanni*, *Hadr. Junii*, *Nic. Rigaltii*, [e] *Chriſto*

(c) Calderino adverſarii. Giornale de' letterati d' Italia T. 17. p. 302. 322.

(d) Hanc editionem ſervo collatam cum inſigni MS.

(e) Confer Rigaltii notas ad Artemidor. pag. 58. ſequen.

Digitized by Google

*ſtophori Coleri*, *Steph. Claverii*, *Fed. Morelli*, & *Ramireſii de* Prado Hiſpani in librum ſpectaculorum, & quatuor primos Epigrammatum libros, (*f*) atque adverſus hunc commonitoriis Claudii *Muſamberti* Abbavillæi. *Theodori* item [*g*] *Marcilii* in librum ſpectaculorum *Deſiderii Heraldi*. In hac editione occurrit quoque *Metaphraſis Græca* feliciſſima ſelectorum Martialis Epigrammatum compoſita a viro ſummo *Joſepho Scaligero*, & cum If. Caſauboni præf. edita Pariſ. 1607. 8. atque inter Poemata Scaligeri P. Scriverio curante Lugd. Bat. 1619. 12.

Martialis tertiis *Matthæi Raderi* Jeſuitæ curis illuſtratus, (*h*) Moguntiæ 1627. fol. Prima editio lucem vidit A. 1602. altera 1611. f. Ingolſtadii. De prima ſic Joſephus Scaliger Epiſt. 159. ad M. Velſerum: *Valde laudo operam Raderi veſtri in Martialem. Itaque me auctore multi emerunt librum illum, ut ego pretium illium excande fecerim. Laudo, inquam, eruditionem hominis & candorem Germanicum, qui ſine ulla rubigine & maledicentia tam bene de bono ſcriptore meritus ſit.* Confer Velſeri Epiſt. 21. Martialis ex *Raderi* recenſione, ſed ſine notis, Ingolſtad. 1602. 8. Coloniæ Agripp. 1624. 12. Dilingæ 1626. 12. obſcœnis reſciſſis.

Martialis ex accuratiſſima recognitione *Petri Scriverii*, cum notis ejuſdem Scriverii, *Jani Gruteri*, *Joſ. Scaligeri*, *Jo. Brodæi* (ex libro X. Miſcellaneor. Tom. IV. Lampadis artium Gruterianæ) *Hadr. Turnebi*, *Angeli Politiani*, *Juſti Lipſii*, *Jani Rutgerſii & Iſaaci Pontani*, Lugdun. Bat. 1619. 12. inſignis, neque ubivis obvia editio, atque iterum 1650. Amſtel. forma minore. Schreveliana Martialis editio cum notis integris *Thomæ Farnabii* & ſelectis variorum Lugdun. Bat. 1656. 1661. 1670. 8. Cum notis *Thomæ Farnabii* Lond. 1615. 8. Sedan. 1624. 8. Amſt. 1645. 12. Colleſiana, quam in uſum Delphini adornavit *Vincentius Colleſius* Pariſ. 1680. 4. recuderunt Londinenſes A. 1701. 8. & eodem anno Amſtelod. 8. Huguetani, emendatam variis locis tum in libro ipſo, tum in indice omnium verborum, & numiſmatis antiquis illuſtratam a Ludovico Smids, Med. D. Ex Michaelis Maittaire recenſione nitida editio Martialis Lond. 1716. 12. apud Jac. Thonſonum.

Librum ſpectaculorum & primum Epigrammatum prolixis commentariis illuſtravit *Nicolaus Perottus* de Saxo Ferrato Archiepiſcopus Sipontinus, qui ſæpius editi ſunt ſub invidioſa inſcriptione *Cornu copiæ*, Venetiis ap. Aldum, Tuſculani & Baſileæ 1526. fol. Jo. Maregi A. 1407. defuncti commentariolos in Martialem memorat Jo. Lelandus pag. 411. de Britanniæ Scriptoribus. *Balthaſaris Bonifacii* conjecturæ in Martialem prodiere Venet. 1635. 4. *Ceſaris Zarotti* de Medica ſive Philoſophica Martialis tractatione commentarius, ibid. 1657. 4. Martialis *Gallica* proſa redditus a *Michaele de Marolles*, Pariſ. 1655. 4. *Juvencii* Gallicam Metaphraſin (*i*) & *Faillii* in Martialem notas (neſcio an editas) haud vidi.

*Jo. Burmeiſteri* Martialis renatus, ſc. *Parodiæ ſacræ* ad Martialem, totidem ejus Epigrammaton libris correſpondentes 12. Goslar. 1612.

*Hadr. Beverlandi* notæ ineditæ ad Martialem & Juvenalem MSS. memorantur in novellis Reip litterariæ A. 1699. T. 1. p. 468. Neſcio quem Martialis interpretem perſtringit Barthius ad Statium Tom. 1. p. 473. an Mar-



(*f*) Prodierant Pariſ. 1607. 4. Inſolentem typhum hujus Ramireſii perſtringit Tho. Gatakerus c. 26. & 39. Adverſar. Confer Nic. Antonium p. 66. 67. laudatæ ejus Bibl. veteris Hiſpanæ.

(*g*) Marcilii notæ prodierunt Pariſ. 1584. & perſtringuntur a Joſ. Scaligero in diatriba miſſa ad Scriverium. Heraldi obſervationes editæ ibid. 1602. 4.

(*h*) Obſervandum eſt, Raderum obſcœna prætermiſiſſe. *Nobis*, inquit, *non licet eſſe tam latinis*, *qui Muſas volimus pudiciores*. Adde Jac. Du Porti poemata pag. 179. & Tho. Crenii animadverſ parte III. pag. 18. ſeq. Ceterum primus, qui ex Martiali loca nupta reſecuit, fuit *Geſnerus*, ſi credas Grutero Epiſt. ad Iungermannum, inter Gudianas p. 210 Martialis ex Geſneri caſtigatione prodiit Tiguri 1544. 8. cum notis *Jac. Micylli*. Sed pridem ante Geſnerum Pariſiis 1514. idem fecerat *Franciſcus Sylvius* Ambianas. Vide Vaſſorem libro de Epigrammate p. 255. ſeq. & Baelii Lex. T. 3. p. 2717. etiam A. 1535 & 1554. Martialis lucem vidit, qui caſtus & ab omni obſcœnitate purgatus in fronte voluminis dicitur. Etſi librum titulo haud reſpondere obſervat idem Vavaſſor p. 258. *Edmundi Augerii* Jeſuitæ Martialis ab omni turpitudine vindicatus Antvv. 1568 8. apud Plantin. *Andreæ Fruſii* Galli Rom. 1608. 8. & Lugd. 16.8. minore forma. His accedit denique Martialis a *Joſepho Juvencio* e Soc. Jeſu Pariſiis ante paucos annos editus, & *Petri Rondelli* editio, qui libros quinque Epigrammatum e Martiale ſelectorum cum notis ſuis vulgavit Toloſæ 1680. 8.

(*i*) Hiſtoire des Ouvrages des Savans 1693. Nov. pag. 134. *le P. Jouvenci Jeſuite a publié une traduction des Epigrammes de Martial, demtis obſcœnis* id. pag. 131. *Mr. de la Faille a publié quelque petites ouvrages, comme des notes ſur Martial.*

Digitized by Google

cilium? an Scriverium? qui Scaligero in Epiſtolis Lentulus, & in quo nihil ornati, nihil culti reperiri ait Holſtenius Epiſt. ad Elmenhorſtium (*poſt Gudianas*) pag. 920. Salmaſii, & Iſ. Voſſii editionibus fata interceſſere.

Epigrammata quædam Martiali perperam tributa, & ab Hadriano Junio inſerta P. Scriverius rejecit ad calcem ſuæ editionis. Scriverium ſecuti plures, ut Schrevelius in edit. Amſtelod. 1644. 12. in qua *Jo. Frid. Gronovii* notæ in loca quædam etiam occurrunt. Tamen in illis a Scriverio rejectis nonnulla Martiale haud indigna legi judicat Nic. Antonius Bibl. vet. Hiſpanæ T. 1. p. 67. Adſcribam & hæc ex Chriſtiani Daumii viri doctiſſimi notis ad Catonis diſticha p. 140. *Martialis nomine ὑποβολίμαιος ſcriptor laudatur Hieronymo Paduano libro* undique ſuſcepto *cap. 6.* Alterius Cenſor, & eſto tuus. *Niſi is forte Gefridus Wintonienſis eſt, qui vixit A. 1107. & teſte Baleo centur. 2. c. 59. f. 168. & ex eo, Joanne Pitſeo p. 192. 193. ſcripſit Epigrammata Satyrica, quorum initium:* Undique ſuſceptum qui miſcuit &c. Epigramma, quod e priſco lapide inter inſcriptiones veteres exhibet Gruterus p. DCLV. 3. Barthius V. 13. Adverſar. Martiali tribuit.

## DE CLAUDIO CLAUDIANO.

CLaudius Claudianus Alexandrinus, quem Blondus ridicule pro Hiſpano, Lud. Morerius in Lexico, & Nic. Chorerius pro Gallo, Landinus, Petrarcha, Politianus & P. Collutius pro Florentino perperam venditarunt, ſub Theodoſio M. ſed maxime ſub ejus filiis Honorio & Arcadio floruit, a quibus (*k*) Statua eſt honoratus, poeta floridus & amœniſſimi ingenii, ſed Auguſtino lib. 5. cap. 26. de Civ. Dei teſte a Chriſti nomine alienus, qui, ſi Oroſium VII. 35. audimus, *paganus pervicaciſſimus* (*l*) & Paulo Diacono lib. 12. judice *poeta eximius ſed infidelis.* Unde Barthio, qui lib. 1. Adverſar. c. 7. & in notis p. 1070. Chriſtianum cum Chriſtophoro Landino facere non dubitat, adſentiri haud poſſim. De patria & religione Claudiani bene Nic. Antonius lib. 3. Bibl. vet. Hiſpanæ cap. 5. *Claudianus poeta celeberrimus, Theodoſii filiorum æqualis, inprimis remittendus eſt Ægyptiæ ſuæ genti & Alexandriæ urbi, quam ejus patriam cum Apollinaris Sidonius* (m) *qui Carmine ad Felicem eum Peluſiaco* fatum *dixit* Canopo, *tum Suidas in* Κλαυδιανὸς, *cæterique ab iis noviores* (n) *laudant. Florentini quidem cives* (o) *arrogant urbi ſuæ parentem ejus, ſive originem, nullo autem vetuſtatis documento. Aliis* (p) *Ægyptium eum natalibus, Florentiæ habitaſſe excidit. Genere tandem Hiſpanus audit apud Blondum,* cui

(*k*) Vide Barthii adverſaria lib. 49. cap. 1. & 19. Et varia de Claudiano collecta in parte 13. Animadverſionum Thomæ Crenii.

[*l*] Guil. Caveus V.C. parte 2. Hiſt. litterariæ Scriptor. Eccleſiaſt. ait hinc jure aliquem inferre poſſe, *quod Claudianus ſcriptis edisit fidem Chriſtianam oppugnaverit, etiamſi in iis, quæ ſuperſunt, nulla veſtigia deprehendantur.* Sed argumentum hoc ab Oroſii verbis petitum levius, quam ut eo facile duci ſe quis patiatur. Chriſtianum Poetam hunc Claudianum plerique ſuſpicati ſunt ex his quæ de Theodoſio ſcripſit:

*O nimium dilecte DEO, cui militat æther,*
*Et conjurati veniunt ad claſſica venti.*

Ita enim verſus ejus afferuntur ab Auguſtino, Oroſio, Paulino Petrocorio, Paulo Diacono & junioribus infinitis, licet Poetæ ipſius verba fuerint hæc:

*O nimium dilecte DEO, cui militat alto*
*Æolus, & rapidi veniunt ad claſſica venti.*

(*m*) Emendandus hinc Volaterranus libro XIV. Commentar. Urban. p. CXLIX. b. ubi de Poeta Claudiano: *Sed Poſſidonius* (lege: *Poeta Sidonius*) *qui fuit Claudiani familiaris, dicit Peluſiacum genitum Canopi* (lege *Peluſiaco Canopo.*)

(*n*) Parrhaſius in Claudiani vita, Petrus Crinitus cap. 86. de poetis Latin. Bergomenſis lib. 9. Chronic. Sabellicus ennead. 7. lib. 9. Vadianus de Poetica, Vives ad Auguſtin. de Civ. Dei lib. 5. c. 26. Petrus Meſſia in vita Theodoſii, Salmaſius præf. in exercit. Plin. & alii a Barthio laudati in ſua edit. *HanKius* de Rom. rer. ſcriptoribus, pro quo male apud Nic. Antonium pag. 201. excuſum *StancKius.*

(*o*) Petrarcha, Politianus, Landinus, Collatius, apud Barthium in Claudiani vita, quos taxat Jo. Lud. Braſſicanus notis ad Politiani nutritiam. Et fortaſſe, ſi Franciſcum Bivarium notis ad Pſeudo Dextri Chronicon pag. 415. audimus, laborant æquivoco. Habuit enim in amicitiis Claudianus ſibi conjunctiſſimum *Florentinum* V. Clariſſ. cujus apud Græcos de re ruſtica libri leguntur, & ad quem libros III. de raptu Proſerpinæ ipſe dedit: exſtat etiam elegia ſub utriuſque nomine, cujus initium: *Otia ſopitis ageret cum cautibus Orpheus.* Inde factum eſt ut unus idemque crederetur Claudianus & Florentinus, & hoc quaſi prioris a patria cognomen.

(*p*) Bergomenſis lib. 9. Hartmannus Schedelius in Chron.

Digitized by Google

(q) *cui ſtatim credidit noſter Taraſa, dum Theodoſii res perſequitur in tractatu ſuo de Hiſpaniæ regibus* (r) *eaque res jam aliquibus videtur maxime certa, ex quo Pſeudo Chronico Dextri Toletani fuit inſertum*: Claudianus poeta ex Hiſpania oriundus Romæ floret. *Poetæ originem civi ejus & æquali Dextro crederemus utique: novitio & abortivo Toletanæ urbis partui cras credemus. Sed neque hic ſubſtitit thraſonica mentiendi audacia. Nam quod ante aliquot annos erumpere fecit e lethæa abyſſo Gregorius Argaizius Lucronienſis Benedictinus, Hauberti Hiſpalenſis Chronicon, patriam quoque Claudiani apud nos conſtituit Ad A.* 391. n. 1. Claudianus Poeta Juliobrigæ natus, Romæ floret. *Quod interpretatur Argaizius Lucronenſis*, Juliobrigæ, id eſt, Lucronii; *ut hinc verti in dubium poſſit, inventoriſne Antonii Lupiani, an ſcholiaſtis Argaizii Haubertus ita primum conceptus fuerit. At egregiam ſe navaſſe operam in re comprobanda, tam Bivarius, quam idem Argaizius putant, quod Hiſpaniæ laudes apud Claudianum ſæpius recurrentes collegerint. Cum vere id Hiſpanis Imperatoribus Arcadio & Honorio, Auguſtæque familiæ, urbane & obnoxie ne dixerim adulatorie datum fateri ſatius ſit, adeo ut ex his qui ethnicum & idolorum cultorem cum Auguſtino & Oroſio Claudianum jure credunt, non nemo exiſtimet carminis illius in Chriſti laudem, quod incipit*; Chriſte potens rerum, *auctorem quoque eum fuiſſe in Chriſtiani Imperatoris gratiam compoſiti, quemadmodum de Triboniano dicitur, tam recta & plura de religione Chriſtianorum in Pandectis Juſtiniani, Imperatoris Chriſtiani, quantumvis paganum inſeruiſſe*. Claudianum Poetam, Claudiani Philoſophi, cujus Eunapius meminit, filium eſſe ſuſpicatur Barthius in notis pag. 105. Hoc Poeta inprimis delectatus eſt Caſp. Barlæus, ut ipſe teſtatur his verſibus Tom. I. Poematum pag. 417.

*Te ſequimur, Phario vates celebrate Canopo,*
*Solaque laus noſtri carminis umbra tui eſt.*

Statii infinitis locis æmulatorem Claudianum notat Barthius T. 1. ad Statium p. 352. Barthius idem recte paganum agnoſcit in notis ad Claudian. pag. 204. licet & ipſe alibi & alii plerique Chriſtianum ſuſpicati ſunt ex his, quæ de Theodoſio ſcripſit adverſus Eugenium, & Arbogaſten feliciter pugnante A. C. 394., præcipue ut verſus illi afferuntur ab Auguſtino V. 26. de Civitate Dei, Oroſio VII. 35. & aliis Chriſtianis. Inſcriptionem ſtatuæ Claudiano poſitæ, quæ exſtat in Mazochii inſcriptionibus pag. 8. & apud Gruterum pag. CCCXLI. 5. a Pomponio Læto (perinde ut L. Cuſpidii teſtamentum] ex ingenio confictam putant auctores Diarii Veneti, Giornale de' letterati d' Italia T. XXII. p. 400. Traditur illa reperta Romæ in domo Pomponii Læti in Quirinali in tabula marmorea A. 1493. atque ita ſe habet: *Cl. Claudiano V. C. Tribuno & notario inter cæteras vigentes artes prægloriosiſſimo Poetarum, licet ad memoriam ſempiternam carmina ab eodem ſcripta ſufficiant, adtamen teſtimonii gratia ob judicii ſui fidem DD. NN. ARCADIUS & HONORIUS feliciſſimi ac doctiſſimi Imperatores ſtatuam in foro Divi Trajani erigi collocarique juſſerunt.*

Εἰν ἑνὶ Βιργιλίοιο νοὸν καὶ μοῦσαν Ὁμήρου
Κλαυδιανὸν Ῥώμη καὶ βασιλεῖς ἔθεσαν.

Comitem Orientis fuiſſe Claudianum, eſſeque eum ipſum ad quem exſtat lex 2. Cod. Theodoſ. de Judæis, Cælicolis & Samaritanis, putat Seldenus lib. 2. de jure Nat. & Gent. cap. 3. Atqui in editis tantum vocatur Claudius, ut Gudius ad Gruterum annotavit.

Exſtant (ſ) ejus. 1. *De* [t] *Olybrii & Probini fratrum Conſulatu Panegyricum ſcriptum* A. Chriſti 395. Panegyricos Claudiani etiam Plinii Epiſtolis ſubjecit H. Stephanus 1591. 12. 8. *In Conſulatum Mallii Theodori* A. C. 399. 10.

(q) Lib. 7. Romæ triumphantis.
(r) Hiſpan. illuſtratæ tom. 1.

(ſ) De Claudiani ſcriptis atque editionibus conſulendus Polycarpus Leyſerus in hiſt. poetarum & poematum medii ævi Halæ 1721. 8. p. 17. ſeq.

(t) Numeri quos ſingulis poematis præmiſſos vides, reſpiciunt ordinem editionis Nic. Heinſii. Cæterum primum hoc eſſe inter ea quæ latino carmine Claudianus edidit, Barthius probat ex Epiſt. 4. ad Probinum.

*Romanos bibimus primum te Conſule fontes,*
*Et Latia ceſſit Graja Thalia toga.*

Equidem de Græcis hujus Poetæ ſcriptis nihil exſtat præter pauca quædam ex Anthologia inedita producta a Salmaſio ad Hiſt. Auguſtam & fragmentum Gigantomachiæ, de quo vide etiam Bembi Epiſtolas pag. 429. ſeq. & duo Epigrammata de Cryſtallo. Ad Epigrammata neſcio quis in margine notavit eum origines Tarſi, Anazarbi, Beryti, atque Nicææ ſcripſiſſe. Οὗτος ὁ Κλαυδιανὸς ἐστιν ὁ γράψας τὰ πάτρια Ταρσοῦ, Ἀναζαρβοῦ, Βηρυτοῦ, Νικαίας, Vide Allatium de Georgiis p. 362.

10. 11. *In Conſulatum duplicem Flavii Stilicenis* Libri III. & liber *de bello Getico* ſive Pollentino, hoc eſt prælio, quo Alaricum Stilico ad Pollentiam profligavit. Confer Barthii notas p. 182. 184. & Thomam de Pinedo ad Stephanum Byz. in Πόλλεντον pag. 558. ubi adulatorii dedecoris exemplar in hoc Claudiani poemate exſtare ait.

7. *De bello Gildonico* quod Conſulatu quarto Honorii geſtum eſt *liber*, cujus altera pars vel potius liber ſecundus deſideratur.

23. *Panegyris Serenæ Reginæ* Conjugi Stiliconis dicta.

14. *Palladii & Celerinæ Epithalamium* a milite Claudiano ſcriptum.

3. 4. 12. *Conſulatum tertium & quartum & ſextum Honorii Auguſti* tria Panegyrica, A. C. 395. 398. 404. *In Conſulatum quartum Honorii* Auguſti commentario illuſtravit V. C. Jo. Caſp. Kuhnius Argentor. 1707. 4. Mariangelus Accurſius diatriba in Auſonium, proferens locum ex Claudiano in ſextum Honorii Conſulatum, teſtatur ſe ex vetuſtis exemplaribus hunc Poetam, dum Germaniam Sarmatiaſque peragraret, ſeptingentis fere mendis inter equitandum eluiſſe.

5. 6. *In nuptias Honorii Auguſti & Mariæ* Carmen Heroicum, cum quibusdam feſcenninis, Alcaico & Anacreontico verſuum genere.

15. *Raptus Proſerpinæ libri III.* ad (*u*) Florentinum, quod opus eximium fatis prohibitus Poeta non videtur ad umbilicum perduxiſſe. Hos libros per *Janum Parrhaſium* Mediolan. 1500. fol. & 1505. 4. Pariſ. 1517. 4. Baſil. 1539. 4. uberibus commentariis illuſtravit *Nic. Biſſius*, Nobilis Bergomenſis, quibus vitam Poetæ præmiſit Mediolani 1684. fol. Hoc poema & alia quædam Claudiani *Gallico* carmine feliciter reddidiſſe Franc. Pipinum ſcripſit Franc. a Cruce Cenomana Bibl. Gallicæ pag. 102. Italico carmine donavit etiam Marcus Antonius Cinucci, Senenſis Anno 1542. quamquam lucem demum vidit Venet. 1608. 8. recuſum [*x*] Senis 1715. 8. Anglice nuper reddidit Hugheſius Londini 1715. *Gaufridi Viteracenſis* commentariis in hos libros uſus eſt Theodorus Pulmannus. Exſtat etiam raptus Proſerpinæ Claudianeus ex veteri editione in 4. ſine anni notatione & loci.

16. *Gigantomachia* [*y*] quam Græco etiam carmine deſcripſit Claudianus, ex quo verſus quosdam profert Arſenius Monembaſiæ Archiepiſcopus in Apophthegmatis Græce editis, Leonique Decimo ab auctore dicatis p. 137. b. & ex eo Barthius in notis ad Claudian. 938. Nic. Heinſius pag. 236. Ceterum Gigantomachiæ quoque latina pars extrema deſideratur, quæ e Græco tranſlata vel ab ipſo Claudiano, vel ut Nic. Heinſius pag. 241. ſuſpicatur, ab alio temporum iſtorum ſcriptore. Idem quoque ſibi perſuadet Epiſtola ad Hadrianum & Idylliis nonnullis, qualia Phœnix, hiſtrix, torpedo, Nilus & Magnes. *Ut enim aliquid Claudianeum*, inquit, *in illis facile agnoſcas, ita languent numeri plerumque* &c. *Nec acceſſerim iis, qui ſeni & effœto iſta excidiſſe opinantur.*

17. *Epiſtolæ IV.* ad Hadrianum, Serenam, Olybrium & Probinum. *Tria* item *Epiſtolia* ſive *Epigrammata* ad Gennadium ProCOS. Æternalem & Maximum, quorum duo poſtrema Nic. Heinſius inter ea quæ Claudiani haud videntur rejecit.

18. *Epigrammata & Poematia XLVII.* hoc eſt *Idyllia VII.* Phœnix, hyſtrix, torpedo, Nilus, Magnes, Aponus & Pii fratres. Tum *Epigrammata* de mulabus Gallicis, de ſene Veronenſi, de apro & leone, deſcriptio armenti, de concha, de cryſtallo, ſeptem latina & bina Græca (ex libro IV. Anthologiæ] Græcum itidem εἰς μιμάδα γηράσασαν, (al. μαχλάδα, confer Jac. Gronovii notas ad Arrianum de Alexandro p. 198.) εἰς δοῦλον τυπτηθέντα παρ' αὐτοῦ. De Polycaſte & perdice. De Zona equi regii miſſa Honovio a Serena Regina. De Zona miſſa Arcadio. De chlamyde & frenis. De freno, phaleris & cingulo equi, Honorio a Serena miſſis. Deprecatio ad Alethium quæſtorem. In Curetium duo Epigrammata. In Jacobum Magiſtrum equitum. Claudiani *Phœnicem* cum ampliſſimo commentario ab Ignatio Bracci vulgatum Italice Maceratæ A. 1622. laudat Creſcimbenius in Hiſtoria Poeſeos Italicæ lib. V. pag. 362. Ad *hiſtricem* conferendus Ez. Spanhemius notis ad Callimachum pag. 199. *De*

fon-

(*u*) Si Gyraldum ſequimur, hic eſt Florentinus, cujus fragmenta occurrunt in Græcis Geoponicis.

(*x*) Giornale de' letterati d' Italia Tom. 26. pag. 280.

(*y*) Hieron. in Eſaiæ XXVII. *Pulchre quidam Poeta in Gigantomachia luſit; Quo fugis Encelade? quaſcumque acceſſeris oras, ſub Jove ſemper eris.* Reſpicit iterum in Amoſi V.

Digitized by Google

*fontibus Aponi*, habetur etiam inter ſcriptores de Balneis Venet. 1553. fol. Leo Allatius de Georgiis pag. 362. teſtatur in MSto Epigrammatario Græco ad Claudiani Græca Epigrammata notari in margine: ὗτος ὁ Κλαυδιανός ἐςὶν ὁ γράψας τὰ πάτρια Ταρσῦ, Ἀναζαρβῦ, Βηρυτοῦ, Νικαίας. Hiſce Heinſius ſubjicit, Claudiano ut ipſe quidem putat minime tribuenda: In podagrum. Ad Æternalem. Ad Maximum qui mel miſit. Rimanti telum ira facit, ſive de iracundo. De locuſta fragmentum. De balneis Quintianis. In Theodorum Mallium & Hadrianum. Deſcriptionem portus Smyrnenſis. Deſcriptionem Inſulæ, ſive, *Eſt in conſpectu longe locus*. De quadriga marmorea. Fragmentum duorum verſuum: *Sordidus ex humeris* &c. De paupere amante bina Epigrammata. In ſepulcrum ſpecioſæ. De birro caſtoreo. Carmen paſchale: Εἰς τὸν Σωτῆρα. Εἰς τὸν δεσπότην Χριςόν. Laus Chriſti. Miracula Chriſti. In Sirenas. Ex his *Carmen Paſchale*, *Laus Chriſti* (z) & *miracula Chriſti* alterius Claudiani (Mamerci) vel S. Damaſi Papæ ſunt, etſi Barthio aliter viſum, qui Poetam noſtrum ut diximus accenſet Chriſtianis. De Carmine Paſchali, laude Chriſti, miraculiſque Chriſti, quæ S. Damaſum fortaſſe auctorem agnoſcunt, vide Martium Mileſium Sarazanium ad carmen nonum Damaſi pag. 167. Cum notis G. B. Speltini prodierunt etiam Erfurti 1501. 4. in collectione poematum Speltini. Ab eodem Barthio p. 1071. ſeq. tria afferuntur Epigrammata, *de aquila*, *laus Liberi* & *in Marcum*, quæ Claverius primus ediderat, & Barthius tertio excepto non indigna Claudiano arbitratur.

2. & 9. *In Rufinum (aa) libri II. & totidem in Eutropium Eunuchum*. Denique hiſce Claudiani ſcriptis ſubjici ſolent *laudes Herculis* ab Anonymo Poeta Heroico carmine decantatæ. Ut omittam epigrammatia in Nic. Heinſii notis p. 274. 275. vulgata, quæ inſcribuntur de Dulcio, de Hippopotamo. Quæ in menſa de Sardonyche lapide, & Eucleriue Comes. In Codice Vaticano Nic. Heinſius reperiſſe ſe teſtatur *Epithalamium Laurentii*, Claudiano indignum, verſuum LXXXVII. *De liberalibus*, VI. verſuum. *Laudem Martis*, verſuum XII. *De Junenalibus*, III. verſibus & quidem mutilis.

Editio Claudiani princeps Veneta A. 1470. laudatur a Thoma Dempſtero notis ad Corippum: Vicentina Anni 1482. uſus Nic. Heinſius. Has demum inſecuta Parmenſis Angeli Ugoleti 1493. 4. & Vicentina altera 1498. fol. *Pontici Virunii* Tarviſini, ſive Bellunenſis potius commentarios memorat auctor additionum ad Trithemium. Cum notis *Io. Camertis* prodiit Claudianus Viennæ 1510. 4. Neuter inſpectus Nic. Heinſio, vel, qui eos pag. 1360. Adverſariorum videre optabat, Barthio. Sine commentariis poſtea Glaudianus excuſus apud Aldum A. 1523. 8. tum eadem forma Pariſ. 1530. Baſileæ 1534. apud Mich. Iſingrinium, caſtigatus inſigni ſtudio Mich. Bentini, & *Io. Hentori* Coronenſis. Florent. 1549. Lugduni 1551. & ibid. A. 1448. 12. Porro ex Theodori Pulmanni recenſione cum M. Antonii Delrionis notis, Antvverp. ap. Plantin. 1572. 1585. 1596. & deinde ſæpius 12. Cum Stephani Claverii [bb], Parrhaſii & Delrionis notis & Jo. Tornorupæi (cc) commentario ad carmen de tertio, & quarto Conſulatu Honorii Pariſ. 1602. 4. Cum *Thomæ Dempſteri* annotatis, Flexiæ 1607. minore forma, non magnæ rei, Heinſio judice, qui uberiorem ejuſdem, quem promiſit, commentarium luce donatum haud eſſe annotat. Cum obſervationibus Barthii vix viginti annos nati prioribus Hanov. 1612. 8. Ceterum præſtantiſſimæ Claudiani editiones ſunt Heinſiana cum Nic. Heinſii (dd) notis Lugd. Bat. 1641. 12. Barthiana cum commentario ſive ſecundis curis

(z) In quibusdam Codicibus Damaſi nomen præferre ait Colomeſius ad Gyraldum de poetis pag. 259. Damaſo etiam tribuit Antonius Delrius in calce conjecturarum ad Claudianum.

(aa) De hoc Rufino uti de Eutropio quoque fuſe Zoſimus libro V. Ceterum fallitur auctor pandectarum Brandenburg. qui T. 1. p. 76. *Alani Anti-Claudianum* oppoſitum eſſe Claudiani Rufino, cum ſit poema Theologico Philoſophicum, quod inſcribitur Anti-Claudianus h. e. poema Claudianeis haud inferius, perinde ut αντιθεος eſt Θεω ἴκελος.

[bb] Cluverius typographi vitio vocatur in Actis eruditor. Anni 1655. p. 557.

(cc) *Joannis Tornorupæi*, non indocti, & admodum induſtrii lucubrationes in Claudianum deſiderare ſe ſcribit *Barthius* ad Statium Tom. 3. p. 392.

(dd) In Heinſium Poetarum latinorum Æſculapium iniquior Jacobus Gronovius in Exercitationibus de Jxda pag. 173. teſtatur ſe ex auctione Heinſiana redemiſſe quinque exemplaria Claudiani, quibus omnes collationes MStorum codicum vir ille doctus commiſerat.

Digitized by Google

ris (*ee*) Caſp. Barthii Francof. 1650. 4. Neque recuſa eſt hæc editio A. 1654. ſed novum tantum, ut ſolet a Bibliopolis fieri, titulum præfixum oſtentat. Recenſendam ſibi ſumpſit Barthius Raphelengianam editionem omnium tum emendatiſſimam: a Joſepho Scaligero, ut perſuaſum eſt viris eruditis, caſtigatam. Schreveliana cum notis Variorum, Amſtel. 1659. 1665. 8. & denique Pariſienſis cum interpretatione & notis Guilelmi Pyrrhonis in Academia Gadomenſi doctoris eloquentiæ in uſum Delphini 1677. 4. De altera ſe editione Claudiani cogitaſſe *Nic. Heinſius*, qui XXXVIII. Codices MSS. & editiones plurimas inſpexit, teſtatur in litteris ad Sirmondum datis Holmiæ 1650 Tom. IV. Operum Sirmondi pag. 726. *quod & negligentiorem ſe præſtitit typographus me abſente, & ego quoque dum libris deſtituor, nimis præcipitarim has curas.* Sed neque poſteriores illæ Heinſii curæ, uti nec Delrii, vel Claverii, aut Dempſteri uberiores in Claudianum lucubrationes viderunt lucem, uti nec annotationes *Hieronymi Suritæ*, quas Cæſaraugustæ ſervant Carthuſiani, nec *Bartholomæi Morlani* notæ indexque locuples, & accuratus. Leonardum Digges Londinenſem Claudiani Poemata de Latino in *Anglicanum* ſtylum vertiſſe teſtatur Antonius Wood in Hiſtoria, & Antiquitatibus Univerſitatis Oxonienſis Tom. 2. p. 64. *Italica* metaphraſi nuper donavit *Nicolaus Beregani*, Poeſie di Claudio Claudiani, tradotte da Nicola Beregani, Nobile Veneto, con l' annotazioni ſopra l' erudizioni, favole, iſtorie antiche &c. aggiuntovi l' argomento ad ogni poema, Venetiis 1716. 8. duobus Voluminibus. De aliis hujus viri nobiliſſimi poematis, & lucubrationibus vide ſis Diarium Hagenſe Journal literaire Tom. IX. pag. 474.

(*ee*) Pag. 182. Barthius ait ſe peculiari volumine daturum fuiſſe commentarium in libros de laudibus Stiliconis toto ſuo in Claudianum opere ampliorem, Idem T. 1, in Statium p. 434. queritur ſuam Claudiani editionem minus emendate prodiiſſe.

M. AN-

# M. ANNÆI LUCANI OPERA.

# PHARSALIÆ

## LIBER PRIMUS.

Bella per Emathios plus quam civilia campos,
Juſque datum ſceleri canimus, populumque potentem
In ſua victrici converſum viſcera dextra:
Cognataſque acies: & rupto fœdere regni
Certatum totis concuſſi viribus orbis,
*In commune nefas:* infeſtiſque obvia ſignis
Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis.
Quis furor, o cives? quæ tanta licentia ferri,
Gentibus inviſis Latium præbere cruorem?
Cumque ſuperba foret Babylon ſpolianda tropæis
Auſoniis, umbraque erraret Craſſus inulta,
Bella geri placuit nullos habitura triumphos?
Heu, quantum potuit terræ pelagique parari
Hoc, quem civiles hauſerunt, ſanguine, dextræ!
Unde venit Titan, & nox ubi ſidera condit,
Quaque dies medius flagrantibus æſtuat horis,
Et qua bruma rigens, ac neſcia vere remitti,
Aſtringit Scythicum glaciali frigore pontum:
Sub juga jam Seres, jam barbarus iſſet Araxes,
Et gens ſi qua jacet naſcenti conſcia Nilo.
Tunc, ſi tantus amor belli tibi, Roma, nefandi,
Totum ſub Latias leges cum miſeris orbem,
In te verte manus: nondum tibi defuit hoſtis.
At nunc ſemirutis pendent quod mœnia tectis
Urbibus Italiæ, lapſiſque ingentia muris
Saxa jacent; nulloque domus cuſtode tenentur,
Rarus & antiquis habitator in urbibus errat:
Horrida quod dumis, multoſque inarata per annos
Heſperia eſt, deſuntque manus poſcentibus arvis;
Non tu, Pyrrhe ferox, nec tantis cladibus auctor
Pœnus erit: nulli penitus diſcindere ferro
Contigit: alta ſedent civilis vulnera dextræ.
Quod ſi non aliam venturo fata Neroni
Invenere viam, magnoque æterna parantur
Regna deis, cælumque ſuo ſervire Tonanti
Non niſi ſævorum potuit poſt bella gigantum:
Jam nihil, o Superi, querimur: ſcelera ipſa, nefaſque
Hac mercede placent: diros Pharſalia campos
Impleat: & Pœni ſaturentur ſanguine manes:
Ultima funeſta concurrant prælia Munda.
His, Cæſar, Peruſina fames, Mutinæque labores
Accedant fatis: &, quas premit aſpera, claſſes,
Leucas: & ardenti ſervilia bella ſub Ætna.
Multum Roma tamen debet civilibus armis,
Quod tibi res acta eſt: Te, cum ſtatione peracta
Aſtra petes ſerus, prælati regia cæli
Excipiet gaudente polo: ſeu ſceptra tenere,
Seu te flammigeros Phœbi conſcendere currus,
Telluremque nihil mutato ſole timentem
Igne vago luſtrare juvet: tibi numine ab omni
Cedetur: juriſque tui natura relinquet
Quis deus eſſe velis, ubi regnum ponere mundi.
Sed neque in Arctoo ſedem tibi legeris orbe:
Nec polus adverſi calidus qua mergitur Auſtri,
Unde tuam videas obliquo ſidere Romam.
Ætheris immenſi partem ſi preſſeris unam,
Sentiet axis onus. librati pondera cæli
Orbe tene medio: pars ætheris illa ſereni
Tota vacet, nullæque obſtent a Cæſare nubes.
Tunc genus humanum poſitis ſibi conſulat armis,
Inque vicem gens omnis amet: pax miſſa per orbem
Ferrea belligeri compeſcat limina Jani.
Sed mihi jam numen: nec, ſi te pectore vates
Accipiam, Cirrhæa velim ſecreta moventem
Sollicitare Deum, Bacchumque avertere Nyſa.
Tu ſatis ad dandas Romana in carmina vires.
Fert animus cauſas tantarum expromere rerum:
Immenſumque aperitur opus, quid in arma furentem
Impulerit populum, quid pacem excuſſerit orbi.
Invida fatorum ſeries, ſummiſque negatum
Stare diu; nimioque graves ſub pondere lapſus,
Nec ſe Roma ferens. ſic, cum compage ſoluta
Secula tot mundi ſuprema coegerit hora,
Antiquum repetent iterum chaos omnia; miſtis
Sidera ſideribus concurrent: ignea pontum
Aſtra petent: tellus extendere littora nolet,
Excutietque fretum: fratri contraria Phœbe
Ibit, & obliquum bigas agitare per orbem
Indignata, diem poſcet ſibi: totaque diſcors
Machina divulſi turbabit fœdera mundi.
In ſe magna ruunt. lætis hunc numina rebus
Creſcendi poſuere modum. nec gentibus ullis
Commodat in populum, terræ pelagique potentem,
Invidiam Fortuna ſuam. tu cauſſa malorum
Facta tribus dominis communis Roma, nec umquam
In turbam miſſi feralia fœdera regni.
O male concordes, nimiaque cupidine cæci,
Quid miſcere juvat vires, orbemque tenere
In medio? dum terra fretum, terramque levabit
Aer, & longi volvent Titana labores,
Noxque diem cælo totidem per ſigna ſequetur;
Nulla fides regni ſociis, omniſque poteſtas



Digitized by Google

Impatiens conſortis erit. nec gentibus ullis
Credite, nec longe fatorum exempla petantur:
Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.
Nec pretium tanti tellus pontuſque furoris
Tunc erat: exiguum dominos commiſit aſylum.
Temporis anguſti manſit concordia diſcors,
Paxque fuit non ſponte ducum. nam ſola futuri
Craſſus erat belli medius mora. qualiter undas
Qui ſecat, & geminum gracilis mare ſeparat Iſthmos,
Nec patitur conferre fretum: ſi terra recedat,
Jonium Ægæo frangit mare; ſic, ubi ſæva
Arma ducum dirimens, miſerando funere Craſſus
Aſſyrias Latio maculavit ſanguine Carras,
Parthica Romanos ſolverunt damna furores.
Plus illa vobis acie, quam creditis, actum eſt
Arſacidæ: bellum victis civile dediſtis.
Dividitur ferro regnum: populique potentis,
Quæ mare, quæ terras, quæ totum poſſidet orbem,
Non cepit Fortuna duos. nam pignora juncti
Sanguinis, & diro ferales omine tædas
Abſtulit ad manes Parcarum Julia ſæva
Intercepta manu. quod ſi tibi fata dediſſent
Majores in luce moras, tu ſola furentem
Inde virum poteras, atque hinc retinere parentem,
Armataſque manus excuſſo jungere ferro,
Ut generos ſoceris mediæ junxere Sabinæ.
Morte tua diſcuſſa fides, bellumque movere
Permiſſum eſt ducibus: ſtimulos dedit æmula virtus.
Tu nova ne veteres obſcurent acta triumphos,
Et victis cedat piratica laurea Gallis,
Magne, times: te jam ſeries, uſuſque laborum
Erigit, impatienſque loci fortuna ſecundi.
Nec quemquam jam ferre poteſt, Cæſarve priorem,
Pompejuſve parem. quis juſtius induit arma,
Scire nefas: magno ſe judice quiſque tuetur;
Victrix cauſa deis placuit, ſed victa Catoni.
Nec coiere pares: alter vergentibus annis
In ſenium, longoque togæ tranquillior uſu
Dedidicit jam pace ducem: famæque petitor
Multa dare in vulgus: totus popularibus auris
Impelli, plauſuque ſui gaudere theatri:
Nec reparare novas vires: multumque priori
Credere fortunæ. ſtat magni nominis umbra.
Qualis frugifero quercus ſublimis in agro
Exuvias veteres populi, ſacrataque geſtans
Dona ducum, nec jam validis radicibus hærens,
Pondere fixa ſuo eſt: nudoſque per aera ramos
Effundens, trunco, non frondibus efficit umbram:
At quamvis primo nutet caſura ſub Euro,
Tot circum ſilvæ firmo ſe robore tollant,
Sola tamen colitur. ſed non in Cæſare tantum
Nomen erat, nec fama ducis: ſed neſcia virtus
Stare loco: ſoluſque pudor non vincere bello.
Acer, & indomitus; quo ſpes, quoque ira vocaſſet,
Ferre manum, & numquam temerando parcere ferro.
Succeſſus urgere ſuos: inſtare favori
Numinis; impellens quidquid ſibi ſumma petenti
Obſtaret: gaudenſque viam feciſſe ruina.
Qualiter expreſſum ventis per nubila fulmen
Ætheris impulſi ſonitu, mundique fragore
Emicuit, rupitque diem, populoſque paventes
Terruit, obliqua præſtinguens lumina flamma:
In ſua templa furit: nullaque exire vetante
Materia, magnamque cadens, magnamque revertens
Dat ſtragem late, ſparſoſque recolligit ignes.
Hæ ducibus cauſæ ſuberant: ſed publica belli
Semina, quæ populos ſemper merſere potentes.
Namque ut opes nimias mundo Fortuna ſubacto
Intulit, & rebus mores ceſſere ſecundis,
Prædaque & hoſtiles luxum ſuaſere rapinæ:
Non auro, tectiſve modus: menſaſque priores
Aſpernata fames: cultus geſtare decoros
Vix nuribus, rapuere mares: fœcunda virorum
Paupertas fugitur, totoque arceſſitur orbe,
Quo gens quæque perit. tunc longos jungere fines
Agrorum, & quondam duro ſulcata Camilli
Vomere, & antiquos Curiorum paſſa ligones,
Longa ſub ignotis extendere rura colonis.
Non erat is populus, quem pax tranquilla juvaret,
Quem ſua libertas immotis paſceret armis.
Inde iræ faciles, &, quod ſuaſiſſet egeſtas,
Vile nefas: magnumque decus, ferroque petendum,
Plus patria potuiſſe ſua: menſuraque juris
Vis erat: hinc leges, & plebiſcita coacta,
Et cum conſulibus turbantes jura Tribuni:
Hinc rapti pretio faſces, ſectorque furoris
Ipſe ſui populus, letaliſque ambitus urbi,
Annua venali referens certamina Campo:
Hinc uſura vorax, avidumque in tempore fœnus;
Et concuſſa fides, & multis utile bellum.
Jam gelidas Cæſar curſu ſuperaverat Alpes;
Ingenteſque animo motus, bellumque futurum
Ceperat. ut ventum eſt parvi Rubiconis ad undas,
Ingens viſa duci patriæ trepidantis imago,
Clara per obſcuram vultu mœſtiſſima noctem,
Turrigero canos effundens vertice crines,
Cæſarie lacera, nudiſque adſtare lacertis,
Et gemitu permiſta loqui: Quo tenditis ultra?
Quo fertis mea ſigna, viri? ſi jure venitis,
Si cives: huc uſque licet. Tunc perculit horror
Membra ducis, riguere comæ, greſſumque coercens
Languor in extrema tenuit veſtigia ripa.
Mox ait, O magnæ qui mœnia proſpicis urbis
Tarpeja de rupe Tonans, Phrygiique penates
Gentis Iuleæ, & rapti ſecreta Quirini,
Et reſidens celſa Latialis Juppiter Alba,
Veſtaleſque foci, ſummique o numinis inſtar
Roma, fave cœptis: non te furialibus armis
Perſequor: en adſum victor terraque marique
Cæſar, ubique tuus, (liceat modo) nunc quoque miles.
Ille erit ille nocens, qui me tibi fecerit hoſtem.
Inde moras ſolvit belli, tumidumque per amnem
Signa movet propere. ſic cum ſqualentibus arvis
Æſtiferæ Libyes viſo Leo cominus hoſte
Subſedit dubius, totam dum colligit iram;
Mox ubi ſe ſævæ ſtimulavit verbere caudæ,
Erexitque jubam, & vaſto grave murmur hiatu
Infremuit: tum torta levis ſi lancea Mauri
Hæreat, aut latum ſubeant venabula pectus,
Per ferrum tanti ſecurus vulneris exit.
Fonte cadit modico, parviſque impellitur undis
Puniceus Rubicon, cum fervida canduit æſtas:
Perque imas ſerpit valles, & Gallica certus
Limes ab Auſoniis diſterminat arva colonis.
Tunc vires præbebat hiems, atque auxerat undas
Tertia jam gravido pluvialis Cynthia cornu,
Et madidis Euri reſolutæ flatibus Alpes.
Primus in obliquum ſonipes opponitur amnem
Excepturus aquas. molli tum cetera rumpit
Turba vado fracti faciles jam fluminis undas.
Cæſar ut adverſam ſuperato gurgite ripam
Attigit, Heſperiæ vetitis & conſtitit arvis,

Hic,

Digitized by Google

Hic, ait, hic pacem temerataque jura relinquo;
Te fortuna ſequor: procul hinc jam fœdera ſunto.
Credidimus fatis, utendum eſt judice bello.
Sic fatus, noctis tenebris rapit agmina ductor
Impiger, & torto Balearis verbere fundæ
Ocyor, & miſſa Parthi poſt terga ſagitta:
Vicinumque minax invadit Ariminum, ut ignes
Solis Lucifero fugiebant aſtra relicto.
Iamque dies primos belli viſura tumultus
Exoritur: ſeu ſponte deum, ſeu turbidus Auſter
Impulerat, mœſtam tenuerunt nubila lucem.
Conſtitit ut capto juſſus deponere miles
Signa foro, ſtridor lituum, clangorque tubarum
Non pia concinuit cum rauco claſſica cornu.
Rupta quies populis, ſtratiſque excita juventus
Diripiunt ſacris affixa penatibus arma,
Quæ pax longa dabat: nuda jam crate fluentes
Invadunt clypeos, curvataque cuſpide pila,
Et ſcabros nigræ morſu rubiginis enſes.
Ut notæ fulſere aquilæ, Romanaque ſigna,
Et celſus medio conſpectus in agmine Cæſar,
Diriguere metu, gelidos pavor alligat artus,
Et tacito mutos volvunt ſub pectore queſtus.
O male vicinis hæc mœnia condita Gallis!
O triſti damnata loco! pax alta per omnes
Et tranquilla quies populos: nos præda furentum,
Primaque caſtra ſumus. melius Fortuna dediſſes
Orbe ſub Eoo ſedem, gelidaque ſub Arcto,
Erranteſque domos, Latii quam clauſtra tueri.
Nos primi Senonum motus, Cimbrumque ruentem
Vidimus, & Martem Libyes, curſumque furoris
Teutonici. quoties Romam fortuna laceſſit,
Hac iter eſt bellis. gemitu ſic quiſque latenti,
Non auſus timuiſſe palam: vox nulla dolori
Credita: ſed quantum, volucres cum bruma coercet,
Rura ſilent, mediuſque jacet ſine murmure pontus;
Tanta quies. noctis gelidas lux ſolverat umbras:
Ecce faces belli, dubiæque in prælia menti
Urgentes addunt ſtimulos, cunctaſque pudoris
Rumpunt fata moras: juſtos Fortuna laborat
Eſſe ducis motus, & cauſas invenit armis.
Expulit ancipiti diſcordes urbe Tribunos
Victo jure minax jactatis curia Gracchis.
Hos jam mota ducis, vicinaque ſigna petentes
Audax venali comitatur Curio lingua;
Vox quondam populi, libertatemque tueri
Auſus, & armatos plebis miſcere potentes.
Utque ducem varias volventem pectore curas
Conſpexit: Dum voce tua potuere juvari
Cæſar, ait, partes, quamvis nolente Senatu,
Traximus imperium, tunc, cum mihi Roſtra tenere
Jus erat, & dubios in te transferre Quirites.
Sed poſtquam leges bello ſiluere coactæ,
Pellimur e patriis laribus, patimurque volentes
Exilium: tua nos faciat victoria cives.
Dum trepidant nullo firmatæ robore partes;
Tolle moras: ſemper nocuit differre paratis.
Par labor atque metus pretio majore petuntur.
Bellantem geminis tenuit te Gallia luſtris,
Pars quota terrarum? facili ſi prælia pauca
Geſſeris eventu, tibi Roma ſubegerit orbem.
Nunc neque te longi remeantem pompa triumphi
Excipit, aut ſacras poſcunt Capitolia laurus:
Livor edax tibi cuncta negat: genteſque ſubactas
Vix impune feres: ſocerum depellere regno
Decretum eſt genero. partiri non potes orbem:
Solus habere potes. Sic poſtquam fatus, & ipſi
In bellum prono tantum tamen addidit iræ,
Accenditque ducem, quantum clamore juvatur
Eleus ſonipes, quamvis jam carcere clauſo
Immineat foribus, pronuſque repagula laxet.
Convocat armatos extemplo ad ſigna maniplos:
Utque ſatis trepidum turba coeunte tumultum
Compoſuit vultu, dextraque ſilentia juſſit:
Bellorum o ſocii, qui mille pericula Martis
Mecum (ait) experti, decimo jam vincitis anno;
Hoc cruor Arctois meruit diffuſus in arvis,
Vulneraque, & mortes, hiemeſque ſub Alpibus actæ?
Non ſecus ingenti bellorum Roma tumultu
Concutitur, quam ſi Pœnus tranſcenderet Alpes
Annibal. implentur valido tirone cohortes:
In claſſem cadit omne nemus; terraque marique
Juſſus Cæſar agi. quid? ſi mihi ſigna jacerent
Marte ſub adverſo, ruerentque in terga feroces
Gallorum populi? nunc, cum Fortuna ſecundis
Mecum rebus agat, Superique ad ſumma vocantes,
Tentamur, veniat longa dux pace ſolutus
Milite cum ſubito, parteſque in bella togatæ,
Marcelluſque loquax, & nomina vana Catones.
Scilicet extremi Pompejum, emptique clientes
Continuo per tot ſatiabunt tempora regno?
Ille reget currus nondum patientibus annis?
Ille ſemel raptos numquam dimittet honores?
Quid jam jura querar totum ſuppreſſa per orbem,
Ac juſſam ſervire famem? quis caſtra timenti
Neſcit miſta foro? gladii cum triſte minantes
Judicium inſolita trepidum cinxere corona,
Atque auſo medias perrumpere milite leges
Pompejana reum clauſerunt ſigna Milonem?
Nunc quoque, ne laſſum teneat privata ſenectus,
Bella nefanda parat ſuetus civilibus armis,
Et docilis Syllam ſcelerum viciſſe magiſtrum.
Utque feræ tigres numquam poſuere furorem,
Quas nemore Hyrcano, matrum dum luſtra ſequuntur,
Altus cæſorum pavit cruor armentorum;
Sic & Syllanum ſolito tibi lambere ferrum
Durat, Magne, ſitis: nullus ſemel ore receptus
Pollutas patitur ſanguis manſueſcere fauces.
Quem tamen inveniet tam longa potentia finem?
Quis ſcelerum modus eſt? ex hoc jam te, improbe, regno
Ille tuus ſaltem doceat diſcedere Sylla.
Poſt Cilicaſne vagos, & laſſi Pontica regis
Prælia, barbarico vix conſummata veneno,
Ultima Pompejo dabitur provincia, Cæſar:
Quod non, victrices aquilas deponere juſſus,
Paruerim? mihi ſi merces erepta laborum eſt,
His ſaltem longi, non me duce, præmia belli
Reddantur: miles ſub quolibet iſte triumphet.
Conferet exſanguis quo ſe poſt bella ſenectus?
Quæ ſedes erit emeritis? quæ rura dabuntur,
Quæ noſter veteranus aret? quæ mœnia feſſis?
An melius fient piratæ, Magne, coloni?
Tollite jampridem victricia, tollite ſigna:
Viribus utendum eſt, quas fecimus. arma tenenti
Omnia dat, qui juſta negat: nec numina deſunt.
Nam neque præda meis, neque regnum quæritur armis:
Detrahimus dominos urbi ſervire paratæ.
Dixerat: at dubium non claro murmure vulgus
Secum incerta fremit: pietas patriique penates
Quamquam cæde feras mentes animoſque tumentes
Frangunt; ſed diro ferri revocantur amore,
Ductoriſque metu. ſummi tum munera pili



Digitized by Google

Lælius, emeritique gerens inſignia doni,
Servati civis referentem præmia quercum,
Si licet, exclamat, Romani maxime rector
Nominis, & fas eſt veras expromere voces,
Quod tam lenta tuas tenuit patientia vires
Conquerimur. deeratne tibi fiducia noſtri?
Dum movet hic calidus ſpirantia corpora ſanguis,
Et dum pila valent fortes torquere lacerti,
Degenerem patiere togam, regnumque Senatus?
Uſque adeo miſerum eſt civili vincere bello?
Duc age per Scythiæ populos, per inhoſpita Syrtis
Littora, per calidas Libyæ ſitientis arenas.
Hæc manus, ut victum poſt terga relinqueret orbem,
Oceani tumidas remo compeſcuit undas:
Fregit & Arctoo ſpumantem vortice Rhenum,
Juſſa ſequi tam poſſe mihi, quam velle neceſſe eſt.
Nec civis meus eſt, in quem tua claſſica, Cæſar
Audiero. per ſigna decem felicia caſtris,
Perque tuos juro quocumque ex hoſte triumphos;
Pectore ſi fratris gladium, juguloque parentis
Condere me jubeas, plenæque in viſcera partu
Conjugis, invita peragam tamen omnia dextra.
Si ſpoliare deos, ignemque immittere templis,
Numina miſcebit caſtrenſis flamma Monetæ:
Caſtra ſuper Tuſci ſi ponere Tibridis undas,
Heſperios audax veniam metator in agros.
Tu quoſcumque voles in planum effundere muros,
His aries actus diſperget ſaxa lacertis;
Illa licet penitus tolli quam juſſeris urbem,
Roma ſit. His cunctæ ſimul aſſenſere cohortes,
Elataſque alte, quæcumque ad bella vocaret,
Promiſere manus. it tantus ad æthera clamor,
Quantus, piniferi Boreas cum Thracius Oſſæ
Rupibus incubuit, curvato robore preſſæ
Fit ſonus, aut rurſus redeuntis in æthera ſilvæ.
Cæſar ut acceptum tam prono milite bellum,
Fataque ferre videt, ne quo languore moretur
Fortunam, ſparſas per Gallica rura cohortes
Evocat, & Romam motis petit undique ſignis.
Deſeruere cavo tentoria fixa Lemano,
Caſtraque quæ Vogeſi curvam ſuper ardua rupem
Pugnaces pictis cohibebant Lingonas armis.
Hi vada liquerunt Iſaræ, qui gurgite ductus
Per tam multa ſuo famæ majoris in amnem
Lapſus, ad æquoreas nomen non pertulit undas.
Solvuntur flavi longa ſtatione Rutheni:
Mitis Atax Latias gaudet non ferre carinas,
Finis & Heſperiæ promoto limite Varus:
Quaque ſub Herculeo ſacratus nomine portus
Urget rupe cava pelagus: non Corus in illum
Jus habet, aut Zephyrus: ſolus ſua litora turbat
Circius, & tuta prohibet ſtatione Monœci.
Quaque jacet litus dubium, quod terra, fretumque
Vendicat alternis vicibus, cum funditur ingens
Oceanus, vel cum refugis ſe fluctibus aufert.
Ventus ab extremo pelagus ſic axe volutet,
Deſtituatque ferens: an ſidere mota ſecundo
Tethyos unda vagæ lunaribus æſtuet horis:
Flammiger an Titan, ut alentes hauriat undas,
Erigat Oceanum, fluctuſque ad ſidera tollat,
Quærite, quos agitat mundi labor: at mihi ſemper
Tu, quæcumque moves tam crebros cauſa meatus,
Ut ſuperi voluere, late. Tunc rura Nemoſſi
Qui tenet, & ripas Aturi, qua litore curvo
Molliter admiſſum claudit Tarbellicus æquor;
Signa movet, gaudetque amoto Santonus hoſte:
Et Biturix, longiſque leves Sueſſones in armis:
Optimus excuſſo Leucus Rhemuſque lacerto;
Optima gens flexis in gyrum Sequana frænis:
Et docilis rector roſtrati Belga covini:
Arvernique auſi Latios ſe fingere fratres,
Sanguine ab Iliaco populi: nimiumque rebellis
Nervius, & cæſi pollutus ſanguine Cottæ:
Et qui te laxis imitantur Sarmata braccis
Vangiones: Batavique truces, quos ære recurvo
Stridentes acuere tubæ: qua Cinga pererrat
Gurgite: qua Rhodanus raptum velocibus undis
In mare fert Ararim: qua montibus ardua ſummis
Gens habitat cana pendentes rupe Gebennas.
Pictones immunes ſubigunt ſua rura: nec ultra
Inſtabiles Turonas circumſita caſtra coercent.
In nebulis Meduana tuis marcere peroſus
Andus, jam placida Ligeris recreatur ab unda.
Inclyta Cæſareis Genabos diſſolvitur alis.
Tu quoque lætatus converti prælia Trevir:
Et nunc tonſe Ligur, quondam per colla decora
Crinibus effuſis toti prælate Comatæ:
Et quibus immitis placatur ſanguine diro
Teutates, horrenſque feris altaribus Heſus;
Et Taranis Scythicæ non mitior ara Dianæ.
Vos quoque qui fortes animas, belloque peremptas
Laudibus in longum vates dimittitis ævum,
Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi.
Et vos barbaricos ritus, moremque ſiniſtrum
Sacrorum Druidæ poſitis repetiſtis ab armis.
Solis noſſe deos, & cæli numina vobis,
Aut ſolis neſcire datum: nemora alta remotis
Incolitis lucis. vobis auctoribus, umbræ
Non tacitas Erebi ſedes, Ditiſque profundi
Pallida regna petunt: regit idem ſpiritus artus
Orbe alio: longæ (canitis ſi cognita) vitæ
Mors media eſt. certe populi, quos deſpicit Arctos,
Felices errore ſuo, quos ille timorum
Maximus haud urget leti metus. inde ruendi
In ferrum mens prona viris, animæque capaces
Mortis: & ignavum rediture parcere vitæ.
Et vos crinigeros bellis arcere Caycos
Oppoſiti, petitis Romam, Rhenique feroces
Deſeritis ripas, & apertum gentibus orbem.
Cæſar, ut immenſæ collecto robore vires
Audendi majora fidem fecere, per omnem
Spargitur Italiam, vicinaque mœnia complet.
Vana quoque ad veros acceſſit fama timores,
Irrupitque animos populi, cladem que futuram
Intulit, & velox properantis nuntia belli
Innumeras ſolvit falſa in præconia linguas.
Eſt qui, tauriferis ubi ſe Mevania campis
Explicat, audaces ruere in certamina turmas
Afferat, & qua Nar Tyberino illabitur amni,
Barbaricas ſævi diſcurrere Cæſaris alas:
Ipſum omnes aquilas, collataque ſigna ferentem,
Agmine non uno, denſiſque incedere caſtris.
Nec, qualem meminere, vident: majorque, feruſque,
Mentibus occurrit, victoque immanior hoſte.
Hunc inter Rhenum populos Alpeſque jacentes,
Finibus Arctois, patriaque a ſede revulſos
Pone ſequi, juſſamque feris a gentibus Urbem,
Romano ſpectante, rapi. ſic quiſque pavendo
Dat vires famæ: nulloque auctore malorum,
Quæ finxere, timent. nec ſolum vulgus inani
Percuſſum terrore pavet: ſed curia, & ipſi
Sedibus exiluere Patres, inviſaque belli

Con-

Conſulibus fugiens mandat decreta Senatus.
Tum quæ tuta petant; & quæ metuenda relinquant,
Incerti, quo quemque fugæ tulit impetus, urgent
Præcipitem populum, ſerieque hærentia longa
Agmina prorumpunt. credas aut tecta nefandas
Corripuiſſe faces, aut jam quatiente ruina
Nutantes pendere domos, ſic turba per urbem
Præcipiti lymphata gradu, velut unica rebus
Spes foret afflictis patrios excedere muros;
Inconſulta ruit. qualis cum turbidus Auſter
Reppulit a Libycis immenſum Syrtibus æquor,
Fractaque veliferi ſonuerunt pondera mali,
Deſilit in fluctus deſerta puppe magiſter,
Navitaque, & nondum ſparſa compage carinæ,
Naufragium ſibi quiſque facit: ſic urbe relicta
In bellum fugitur. nullum jam languidus ævo
Evaluit revocare parens, conjuxve maritum
Fletibus: aut patrii, dubiæ dum vota ſalutis
Conciperent, tenuere Lares: nec limine quiſquam
Hæſit, & extremo tunc forſitan urbis amatæ
Plenus abit viſu: ruit irrevocabile vulgus.
O faciles dare ſumma Deos, eademque tueri
Difficiles! urbem populis, victiſque frequentem
Gentibus, & generis, coeat ſi turba, capacem
Humani, facilem venturo Cæſare prædam
Ignavæ liquere manus. cum preſſus ab hoſte
Clauditur externis miles Romanus in oris,
Effugit exiguo nocturna pericula vallo:
Et ſubitus rapti munimine ceſpitis agger
Præbet ſecuros intra tentoria ſomnos.
Tu tantum audito bellorum murmure Roma
Deſereris; nox una tuis non credita muris.
Danda tamen venia eſt tantorum danda pavorum:
Pompejo fugiente timent. tum ne qua futuri
Spes ſaltem trepidas mentes levet, addita fati
Pejoris manifeſta fides: Superique minaces
Prodigiis terras implerunt, æthera, pontum.
Ignota obſcuræ viderunt ſidera noctes,
Ardentemque polum flammis, cæloque volantes
Obliquas per inane faces, crinemque timendi
Sideris, & terris mutantem regna cometen.
Fulgura fallaci micuerunt crebra ſereno:
Et varias ignis denſo dedit aere formas.
Nunc jaculum longo, nunc ſparſo lumine lampas
Emicuit cælo: tacitum ſine nubibus ullis
Fulmen, & Arctois rapiens de partibus ignem,
Percuſſit Latiale caput: ſtellæque minores
Per vacuum ſolitæ noctis decurrere tempus,
In medium venere diem: cornuque coacto
Jam Phœbe toto fratrem cum redderet orbe,
Terrarum ſubita percuſſa expalluit umbra.
Ipſe caput medio Titan cum ferret Olympo,
Condidit ardentes atra caligine currus;
Involvitque orbem tenebris, genteſque coegit
Deſperare diem: qualem fugiente per ortus
Sole Thyeſteæ noctem duxere Mycenæ.
Ora ferox Siculæ laxavit Mulciber Ætnæ;
Nec tulit in cælum flammas, ſed vertice prono
Ignis in Heſperium cecidit latus. atra Charybdis
Sanguineum fundo torſit mare. flebile ſævi
Latravere canes. Veſtali raptus ab ara
Ignis, & oſtendens confectas flamma Latinas
Scinditur in partes, geminoque cacumine ſurgit,
Thebanos imitata rogos. tum cardine tellus
Subſedit, veteremque jugis nutantibus Alpes
Diſcuſſere nivem. Tethys majoribus undis
Heſperiam Calpen, ſummumque implevit Atlanta.
Indigetes fleviſſe deos, Urbiſque laborem
Teſtatos ſudore Lares, delapſaque templis
Dona ſuis, diraſque diem fœdaſſe volucres
Accipimus; ſilviſque feras ſub nocte relictis
Audaces media poſuiſſe cubilia Roma.
Tum pecudum faciles humana ad murmura linguæ,
Monſtroſique hominum partus numeroque modoque
Membrorum, matremque ſuus conterruit infans:
Diraque per populum Cumanæ carmina vatis
Vulgantur. tum, quos ſectis Bellona lacertis
Sæva movet, cecinere deos: crinemque rotantes
Sanguinei populis ulularunt triſtia Galli.
Compoſitis plenæ gemuerunt oſſibus urnæ.
Tum fragor armorum, magnæque per avia voces
Auditæ nemorum: & venientes cominus umbræ.
Quique colunt junctos extremis mœnibus agros,
Diffugiunt: ingens Urbem cingebat Erinnys,
Excutiens pronam flagranti vertice pinum,
Stridenteſque comas. Thebanam qualis Agaven
Impulit, aut ſævi contorſit tela Lycurgi
Eumenis: aut qualem juſſu Junonis iniquæ
Horruit Alcides, viſo jam Dite, Megæram.
Inſonuere tubæ, & quanto clamore cohortes
Miſcentur, tantum nox atra ſilentibus auris
Edidit: & medio viſi conſurgere Campo
Triſtia Syllani cecinere oracula manes:
Tollentemque caput gelidas Anienis ad undas
Agricolæ fracto Marium fugere ſepulchro.
Hæc propter placuit Thuſcos de more vetuſto
Acciri vates, quorum qui maximus ævo
Aruns incoluit deſertæ mœnia Lunæ,
Fulminis edoctus motus, venaſque calentes
Fibrarum, & monitus volitantis in aere pennæ,
Monſtra jubet primum, quæ nullo ſemine diſcors
Protulerat natura, rapi, ſterilique nefandos
Ex utero fœtus infauſtis urere flammis.
Mox jubet & totam pavidis a civibus Urbem
Ambiri: & feſto purgantes mœnia luſtro,
Longa per extremos pomœria cingere fines
Pontifices, ſacri quibus eſt permiſſa poteſtas.
Turba minor ritu ſequitur ſuccincta Gabino,
Veſtalemque chorum ducit vittata ſacerdos,
Trojanam ſoli cui fas vidiſſe Minervam.
Tum qui fata deum, ſecretaque carmina ſervant,
Et lotam parvo revocant Almone Cybellem:
Et doctus volucres Augur ſervare ſiniſtras;
Septemvirque epulis feſtis, Titiique ſodales:
Et Salius læto portans ancilia collo:
Et tollens apicem generoſo vertice Flamen.
Dumque illi effuſam longis anfractibus urbem
Circumeunt, Aruns diſperſos fulminis ignes
Colligit, & terræ mæſto cum murmure condit,
Datque locis nomen ſacris; tunc admovet aris
Electa cervice marem. jam fundere Bacchum
Cœperat, obliquoque molas inducere cultro:
Impatienſque diu non grati victima ſacri,
Cornua ſuccincti premerent cum torva miniſtri,
Depoſito victum præbebat poplite collum.
Nec cruor emicuit ſolitus: ſed vulnere largo
Diffuſum rutilo nigrum pro ſanguine virus.
Palluit attonitus ſacris feralibus Aruns:
Atque iram Superum raptis quæſivit in extis.
Terruit ipſe color vatem: nam pallida tetris
Viſcera tincta notis, gelidoque infecta cruore
Plurimus aſperſo variabat ſanguine livor.

Cernit

Digitized by Google

Cernit tabe jecur madidum: venaſque minaces
Hoſtili de parte videt. pulmonis anheli
Fibra latet, parvuſque ſecat vitalia limes.
Cor jacet: & ſaniem per hiantes viſcera rimas
Emittunt: produntque ſuas omenta latebras.
Quodque (nefas) nullis impune apparuit extis,
Ecce videt capiti fibrarum increſcere molem
Alterius capitis, pars ægra & marcida pendet:
Pars micat, & celeri venas movet improba pulſu.
His ubi concepit magnorum fata malorum,
Exclamat: Vix fas ſuperi quæcumque monetis
Prodere me populis: neque enim tibi ſumme litavi
Jupiter hoc ſacrum: cæſique in viſcera tauri
Inferni venere Dei, non fanda timemus:
Sed venient majora metu. Dii viſa ſecundent,
Et fibris ſit nulla fides, ſed conditor artis
Finxerit iſta Tages. flexu ſic omnia Tuſcus
Involvens, multaque tegens ambage canebat.
At Figulus, cui cura deos, ſecretaque cæli
Noſſe fuit, quem non ſtellarum Ægyptia Memphis
Æquaret viſu numeriſque moventibus aſtra,
Aut hic errat (ait) nulla cum lege per ævum
Mundus, & incerto diſcurrunt ſidera motu:
Aut, ſi fata movent, orbi, generique paratur
Humano matura lues. terræne dehiſcent?
Subſidentque urbes? an tollet fervidus aer
Temperiem? ſegetes tellus infida negabit?
Omnis an infuſis miſcebitur unda venenis?
Quod cladis genus, o Superi? qua peſte paratis
Sævitiam? extremi multorum tempus in unum
Convenere dies. ſummo ſi frigida cælo
Stella nocens nigros Saturni accenderet ignes;
Deucalioneos fudiſſet Aquarius imbres,
Totaque diffuſo latuiſſet in æquore tellus.
Si ſævum radiis Nemeæum, Phœbe, Leonem
Nunc premeres, toto fluerent incendia mundo,
Succenſuſque ſuis flagraſſet curribus æther.
Hi ceſſant ignes. tu qui flagrante minacem
Scorpion incendis cauda, chelaſque peruris,
Quid tantum, Gradive, paras? nam mitis in alto
Jupiter Occaſu premitur, Veneriſque ſalubre
Sidus hebet, motuque celer Cyllenius hæret,
Et cælum Mars ſolus habet. cur ſigna meatus
Deſeruere ſuos, mundoque obſcura feruntur:
Enſiferi nimium fulget latus Orionis?
Imminet armorum rabies: ferrique poteſtas
Confundet jus omne manu: ſcelerique nefando
Nomen erit virtus: multoſque exibit in annos
Hic furor. & Superos quid prodeſt poſcere finem?
Cum domino pax iſta venit. duc Roma malorum
Continuam ſeriem: clademque in tempora multa
Extrahe, civili tantum jam libera bello.
Terruerant ſatis hæc pavidam præſagia plebem:
Sed majora premunt. nam qualis vertice Pindi
Edonis Ogygio decurrit plena Lyæo:
Talis & attonitam rapitur matrona per urbem,
Vocibus his prodens urgentem pectora Phœbum.
Quo feror, o Pæan? qua me ſuper æthera raptam
Conſtituis terra? video Pangæa nivoſis
Cana jugis, latoſque Æmi ſub rupe Philippos.
Quis furor hic, o Phœbe, doce: quæ tela, manuſque
Romanæ miſcent acies, bellumque ſine hoſte eſt?
Qua diverſa feror? primos me ducis in ortus,
Qua mare Lagei mutatur gurgite Nili.
Hunc ego, fluminea deformis truncus arena
Qui jacet, agnoſco: dubiam ſuper æquora Syrtim,
Arentemque feror Libyen, quo triſtis Erinnys
Tranſtulit Emathias acies. nunc deſuper Alpis
Nubiferæ colles, atque aeriam Pyrenen
Arripimur. patriæ ſedes remeamus in urbis:
Impiaque in medio peraguntur bella ſenatu.
Conſurgunt partes iterum, totumque per orbem
Rurſus eo. nova da mihi cernere litora ponti,
Telluremque novam: vidi jam, Phœbe, Philippos.
Hæc ait: & laſſo jacuit defecta furore.

# LIBER SECUNDUS.

JAmque iræ patuere deum, manifeſtaque belli
Signa dedit mundus: legeſque & fœdera rerum
Præſcia monſtrifero vertit natura tumultu,
Indixitque nefas. cur hanc tibi rector Olympi
Sollicitis viſum mortalibus addere curam,
Noſcant venturas ut dira per omina clades?
Sive parens rerum cum primum informia regna,
Materiamque rudem flamma cedente recepit,
Fixit in æternum cauſas, qua cuncta coercet,
Se quoque lege tenens, & ſæcula cauſa ferentem
Fatorum immoto diviſit limite mundum:
Sive nihil poſitum eſt, ſed ſors incerta vagatur,
Fertque, refertque vices, & habent mortalia caſum:
Sit ſubitum, quodcumque paras; ſit cæca futuri
Mens hominum fati: liceat ſperare timenti.
Ergo ubi concipiunt, quantis ſit cladibus Urbi
Conſtatura fides Superum, ferale per urbem
Juſtitium: latuit plebejo tectus amictu
Omnis honos: nullos comitata eſt purpura faſces:
Tum queſtus tenuere ſuos, magnuſque per omnes
Erravit ſine voce dolor. ſic funere primo
Attonitæ tacuere domus, cum corpora nondum
Conclamata jacent, nec mater crine ſoluto
Exigit ad ſævos famularum brachia planctus:
Sed cum membra premit fugiente rigentia vita,
Vultuſque exanimes, oculoſque in morte jacentes;
Necdum eſt ille dolor, ſed jam metus: incubat amens,
Miraturque malum. cultus matrona priores
Depoſuit: mœſtæque tenent delubra catervæ.
Hæ lacrimis ſparſere deos, hæ pectora duro
Afflixere ſolo: laceraſque in limine ſacro
Attonitæ fudere comas: votiſque vocari
Aſſuetas crebris feriunt ululatibus aures.
Nec cunctæ ſummi templo jacuere Tonantis:
Diviſere deos: & nullis defuit aris
Invidiam factura parens. quarum una madentes
Sciſſa genas, planctu liventes atra lacertos,
Nunc, ait, o miſeræ contundite pectora matres,
Nunc laniate comas, neve hunc differte dolorem,
Et ſummis ſervate malis; nunc flere poteſtas,
Dum pendet fortuna ducum: cum vicerit alter,
Gaudendum eſt: his ſe ſtimulis dolor ipſe laceſſit.
Nec non bella, viri, diverſaque caſtra petentes
Effundunt juſtas in numina ſæva querelas.
O miſeræ ſortis, quod non in Punica nati
Tempora Cannarum fuimus, Trebiæque, juventus.
Non pacem petimus Superi: date gentibus iras:
Nunc urbes excite feras: conjuret in arma
Mundus: Achæmeniis decurrant Medica Suſis
Agmina: Maſſagetas Scythicus non alliget Iſter:
Fundat ab extremo flavos Aquilone Suevos
Albis, & indomitum Rheni caput: omnibus hoſtes
Reddi-

Digitized by Google

Reddite nos populis: civile avertite bellum:
Hinc Dacus premat, inde Getes: occurrat Iberis
Alter: ad Eoas hic vertat ſigna pharetras.
Nulla vacet tibi, Roma, manus. vel perdere nomen
Si placet Heſperium, Superi, collapſus in ignes
Plurimus ad terram per fulmina decidat æther.
Sæve parens utraſque ſimul parteſque duceſque,
Dum nondum meruere, feri. tantone novorum
Proventu ſcelerum quærunt, uter imperet Urbi?
Vix tanti fuerat civilia bella moveri,
Ut neuter. tales pietas peritura querelas
Egerit: at miſeros angit ſua cura parentes,
Oderuntque gravis vivacia fata ſenectæ,
Servatoſque iterum bellis civilibus annos.
Atque aliquis magno quærens exempla timori,
Non alios, inquit, motus tunc fata parabant,
Cum poſt Teutonicos victor, Libycoſque triumphos
Exul limoſa Marius caput abdidit ulva.
Stagna avidi texere ſoli, laxæque paludes
Depoſitum, Fortuna, tuum: mox vincula ferri
Exedere ſenem, longuſque in carcere pædor.
Conſul, & everſa felix moriturus in urbe
Pœnas ante dabat ſcelerum. mors ipſa refugit
Sæpe virum, fruſtraque hoſti eſt conceſſa poteſtas
Sanguinis inviſi. primo qui cædis in ictu
Diriguit, ferrumque manu torpente remiſit;
Viderat immenſam tenebroſo in carcere lucem,
Terribileſque Deos ſcelerum: Mariumque futurum:
Audieratque pavens: Non hæc contingere fas eſt
Colla tibi: debet multas hic legibus ævi,
Ante ſuam, mortes: vanum depone furorem.
Si libet ulciſci deletæ funera gentis,
Hunc Cimbri ſervate ſenem. non ille favore
Numinis, ingenti Superum protectus ab ira,
Vir ferus, & Romam cupienti perdere fato
Sufficiens. idem pelago delatus iniquo
Hoſtilem in terram, vacuiſque mapalibus actus,
Nuda triumphati jacuit per regna Jugurthæ,
Et Pœnos preſſit cineres, ſolatia fati
Carthago, Mariuſque tulit: pariterque jacentes
Ignovere deis. Libycas ibi colligit iras.
Ut primum fortuna redit: ſervilia ſolvit
Agmina: conflato ſævas ergaſtula ferro
Exeruere manus: nulli geſtanda dabantur
Signa ducis, niſi qui ſcelerum jam fecerat uſum,
Attuleratque in caſtra nefas. pro fata! quis ille,
Quis fuit ille dies, Marius quo mœnia victor
Corripuit? quantoque gradu mors ſæva cucurrit?
Nobilitas cum plebe perit: lateque vagatur
Enſis: & a nullo revocatum eſt pectore ferrum.
Stat cruor in templis: multaque rubentia cæde
Lubrica ſaxa madent. nulli ſua profuit ætas.
Non ſenis extremum piguit vergentibus annis
Præcipitaſſe diem: nec primo in limine vitæ
Infantis miſeri naſcentia rumpere fata.
Crimine quo parvi cædem potuere mereri?
Sed ſatis eſt jam poſſe mori. trahit ipſe furoris
Impetus; &, viſum eſt lenti, quæſiſſe nocentem.
In numerum pars magna perit: rapuitque cruentus
Victor ab ignota vultus cervice reciſos,
Dum vacua pudet ire manu. ſpes una ſalutis
Oſcula pollutæ fixiſſe trementia dextræ:
Mille licet gladii mortis nova ſigna ſequantur,
Degener o populus, vix ſæcula longa decorum
Sic meruiſſe viris, nedum breve dedecus ævi,
Et vitam, dum Sylla redit, cui funera vulgi
Flere vacet? vix te ſparſum per viſcera Bæbi
Innumeras inter carpentis membra coronæ
Diſceſſiſſe manus: aut te præſage malorum
Antoni, cujus laceris pendentia canis
Ora ferens miles feſtæ rorantia menſæ
Impoſuit, truncos laceravit Fimbria Craſſos.
Sæva Tribunitio maduerunt robora tabo.
Te quoque neglectum violatæ Scævola dextræ
Ante ipſum penetrale deæ, ſemperque calentes
Mactavere focos: parvum ſed feſſa ſenectus
Sanguinis effudit jugulo, flammiſque pepercit.
Septimus hæc ſequitur, repetitis faſcibus, annus;
Ille fuit vitæ Mario modus, omnia paſſo,
Quæ pejor fortuna poteſt, atque omnibus uſo,
Quæ melior: menſoque homini quid fata pararent.
Jam quot apud Sacri cecidere cadavera portum?
Aut Collina tulit ſtratas quot porta catervas,
Tunc cum pene caput mundi, rerumque poteſtas
Mutavit tralata locum, Romanaque Samnis
Ultra Caudinas ſperavit vulnera Furcas?
Sylla quoque immenſis acceſſit cladibus ultor.
Ille quod exiguum reſtabat ſanguinis Urbi,
Hauſit; dumque nimis jam putrida membra recidit,
Exceſſit medicina modum, nimiumque ſecuta eſt,
Qua morbi duxere, manus. periere nocentes;
Sed cum jam ſoli poſſent ſupereſſe nocentes.
Tunc data libertas odiis, reſolutaque legum
Frænis ira ruit. non uni cuncta dabantur,
Sed fecit ſibi quiſque nefas. ſemel omnia victor
Juſſerat. infandum domini per viſcera ferrum
Exegit famulus: nati maduere paterno
Sanguine: certatum eſt, cui cervix cæſa parentis
Cederet: in fratrum ceciderunt præmia fratres.
Buſta repleta fuga, permiſtaque viva ſepultis
Corpora: nec populum latebræ cepere ferarum.
Hic laqueo fauces, eliſaque guttura fregit:
Hic ſe præcipiti jaculatus pondere dura
Diſſiluit percuſſus humo: morteſque cruento
Victori rapuere ſuas: hic robora buſti
Extruit ipſe ſui, nec dum omni ſanguine fuſo
Deſilit in flammas, &, dum licet, occupat ignes.
Colla ducum pilo trepidam geſtata per urbem,
Et medio congeſta foro: cognoſcitur illic
Quidquid ubique latet ſcelerum. non Thracia tantum
Vidit Biſtonii ſtabulis pendere tyranni;
Poſtibus Antæi Libye; nec Græcia mœrens
Tot laceros artus Piſæa flevit in aula.
Cum jam tabe fluunt, confuſaque tempore multo
Amiſere notas, miſerorum dextra parentum
Colligit, & pavido ſubducit cognita furto.
Meque ipſum memini cæſi deformia fratris
Ora rogo cupidum, vetitiſque imponere flammis,
Omnia Syllanæ luſtraſſe cadavera pacis:
Perque omnes truncos, cum qua cervice reciſum
Conveniat, quæſiſſe caput. quid ſanguine manes
Placatos Catuli referam? cui victima triſtes
Inferias Marius, forſan nolentibus umbris,
Pendit, inexpleto non fanda piacula buſto:
Cum laceros artus, æquataque vulnera membris
Vidimus, & toto quamvis in corpore cæſo
Nil animæ letale datum, moremque nefandæ
Dirum ſævitiæ, pereuntis parcere morti.
Avulſæ cecidere manus, exectaque lingua
Palpitat, & muto vacuum ferit aera motu.
Hic aures, alius ſpiramina naris aduncæ
Amputat: ille cavis evolvit ſedibus orbes,
Ulti-

Digitized by Google

Ultimaque effodit ſpectatis lumina membris.
Vix erit ulla fides, tam ſævi criminis unum
Tot pœnas cepiſſe caput. ſic mole ruinæ
Fracta ſub ingenti miſcentur pondere membra:
Nec magis informes veniunt ad litora trunci,
Qui medio periere freto. quid perdere fructum
Juvit, &, ut vilem, Marii confundere vultum?
Ut ſcelus hoc Syllæ cædeſque oſtenſa placeret,
Agnoſcendus erat. vidit Fortuna colonos
Præneſtina ſuos cunctos ſimul enſe reciſos,
Unius populum pereuntem tempore mortis.
Tunc flos Heſperiæ, Latii jam ſola juventus,
Concidit, & miſeræ maculavit ovilia Romæ.
Tot ſimul infeſto juvenes occumbere leto,
Sæpe fames, pelagique furor, ſubitæque ruinæ,
Aut cæli, terræque lues, aut bellica clades,
Numquam pœna fuit. denſi vix agmina vulgi
Inter & exangues immiſſa morte catervas
Victores movere manus. vix cæde peracta
Procumbunt, dubiaque labant cervice: ſed illos
Magna premit ſtrages: peraguntque cadavera partem
Cædis: viva graves elidunt corpora trunci.
Intrepidus tanti ſedit ſecurus ab alto
Spectator ſceleris. miſeri tot millia vulgi
Non piguit juſſiſſe mori. congeſta recepit
Omnia Tyrrhenus Syllana cadavera gurges.
In fluvium primi cecidere, in corpora ſummi.
Præcipites hæſere rates, & ſtrage cruenta
Interruptus aquis fluxit prior amnis in æquor.
Ad molem ſtetit unda ſequens. nam ſanguinis alti
Vis ſibi fecit iter, campumque effuſa per omnem,
Præcipitique ruens Tyberina ad flumina rivo
Hærentes adjuvit aquas: nec jam alveus amnem,
Nec retinent ripæ, redeuntque cadavera campo.
Tandem Tyrrhenas vix eluctatus in undas
Sanguine cæruleum torrenti dividit æquor.
His ne, Salus rerum, Felix his Sylla vocari,
His meruit tumulum medio ſibi tollere Campo?
Hæc rurſus patienda manent: hoc ordine belli
Ibitur: hic ſtabit civilibus exitus armis.
Quamquam agitant graviora metus, multoque coitur
Humani generis majore in prælia damno.
Exulibus Mariis bellorum maxima merces
Roma recepta fuit: nec plus victoria Syllæ
Præſtitit, inviſas penitus quam tollere partes.
Hos alio fortuna vocas: olimque potentes
Concurrunt. neuter civilia bella moveret,
Contentus, quo Sylla fuit. ſic mœſta ſenectus
Præteritique memor flebat, metuenſque futuri.
 At non magnanimi percuſſit pectora Bruti
Terror. & in tanta pavidi formidine motus
Pars populi lugentis erat: ſed nocte ſopora,
Parrhaſis obliquos Helice cum verteret axes,
Atria cognati pulſat non ampla Catonis.
Invenit inſomni volventem publica cura
Fata virum, caſuſque urbis, cunctiſque timentem,
Securumque ſui; farique his vocibus orſus.
 Omnibus expulſæ terris, olimque fugatæ
Virtutis jam ſola fides, quam turbine nullo
Excutiet fortuna tibi; tu mente labantem
Dirige me, dubium certo tu robore firma.
Namque alii Magnum, vel Cæſaris arma ſequantur:
Dux Bruto Cato ſolus erit. pacemne tueris,
Inconcuſſa tenens dubio veſtigia mundo?
An placuit, ducibus ſcelerum, populique furentis
Cladibus immiſtum civile abſolvere bellum?
Quemque ſuæ rapiunt ſcelerata in prælia cauſæ:
Hos polluta domus, legeſque in pace timendæ:
Hos ferro fugienda fames, mundique ruinæ
Permiſcenda fides. nullum furor egit in arma.
Caſtra petunt magna victi mercede: tibi uni
Per ſe bella placent? quid tot duraſſe per annos
Profuit immunem corrupti moribus ævi?
Hoc ſolum longæ pretium virtutis habebis?
Accipient alios, facient te bella nocentem.
Ne tantum, o ſuperi, liceat feralibus armis,
Has etiam moviſſe manus: nec pila lacertis
Miſſa tuis cæca telorum in nube ferantur:
Nec tanta incaſſum virtus eat. ingeret omnis
Se belli fortuna tibi. quis nolit ab iſto
Enſe mori, quamvis alieno vulnere labens,
Et ſcelus eſſe tuum? melius tranquilla ſine armis
Otia ſolus ages: ſicut cæleſtia ſemper
Inconcuſſa ſuo volvuntur ſidera lapſu.
Fulminibus propior terræ ſuccenditur aer,
Imaque telluris ventos, tractuſque coruſcos
Flammarum accipiunt: nubes excedit Olympus
Lege deum. minimas rerum diſcordia turbat:
Pacem ſumma tenent. quam læte Cæſaris aures
Accipient tantum veniſſe in prælia civem!
Nam prælata ſuis numquam diverſa dolebit
Caſtra ducis magni. nimium placet ipſe, Catoni
Si bellum civile placet. pars magna Senatus,
Et duce privato geſturus prælia Conſul
Sollicitant, proceresque alii: quibus adde Catonem
Sub juga Pompeii; toto jam liber in orbe
Solus Cæſar erit. quod ſi pro legibus arma
Ferre juvat patriis, libertatemque tueri:
Nunc neque Pompeii Brutum, neque Cæſaris hoſtem,
Poſt bellum victoris habe. Sic fatur. at illi
Arcano ſacras reddit Cato pectore voces.
 Summum, Brute, nefas civilia bella fatemur:
Sed quo fata trahunt, virtus ſecura ſequetur.
Crimen erit ſuperis & me feciſſe nocentem.
Sidera quis, mundumque velit ſpectare cadentem
Expers ipſe metus? quis, cum ruat arduus æther,
Terra labet, miſto coeuntis pondere mundi,
Comploſas tenuiſſe manus? genteſne furorem
Heſperium ignotæ, Romanaque ſigna ſequentur,
Deductique fretis alio ſub ſidere reges?
Otia ſolus agam? procul hunc arcete furorem,
O Superi, motura Dacas ut clade Getaſque
Securo me Roma cadat. ceu morte parentem
Natorum orbatum, longum producere funus
Ad tumulum jubet ipſe dolor: juvat ignibus atris
Inſeruiſſe manus, conſtructoque aggere buſti
Ipſum atras tenuiſſe faces: non ante revellar,
Exanimem quam te complectar, Roma, tuumque
Nomen, Libertas, & inanem proſequar umbram.
Sic eat: immites Romana piacula divi
Plena ferant: nullo fraudemus ſanguine bellum.
O utinam, cælique deis, Erebique liberet
Hoc caput in cunctas damnatum exponere pœnas!
Devotum hoſtiles Decium preſſere catervæ?
Me geminæ figant acies, me barbara telis
Rheni turba petat: cunctis ego pervius haſtis
Excipiam medius totius vulnera belli.
Hic redimat ſanguis populos: hac cæde luatur,
Quidquid Romani meruerunt pendere mores.
Ad juga cur faciles populi, cur ſæva volentes
Regna pati pereunt? me ſolum invadite ferro,
Me fruſtra leges & inania jura tuentem:

Hic

Digitized by Google

Hic dabit, hic pacem jugulus, finemque laborum
Gentibus Heſperiis: poſt me regnare volenti
Non opus eſt bello. quia publica ſigna, ducemque
Pompejum ſequimur? nec, ſi fortuna favebit,
Hunc quoque totius ſibi jus promittere mundi
Non bene compertum eſt: ideo me milite vincat,
Ne ſibi ſe viciſſe putet. Sic fatur: & acres
Irarum movit ſtimulos: juveniſque calorem
Excitat in nimios belli civilis amores.
Interea, Phœbo gelidas pellente tenebras,
Pulſatæ ſonuere fores, quas ſancta relicto
Hortenſi mœrens irrupit Marcia buſto.
Quondam virgo toris melioris juncta mariti:
Mox ubi connubii pretium, merceſque ſoluta eſt,
Tertia jam ſoboles, alios fœcunda penates
Impletura datur, geminas e ſanguine matris
Permiſtura domos. ſed poſtquam condidit urna
Supremos cineres, miſerando concita vultu,
Effuſas laniata comas, concuſſaque pectus
Verberibus crebris, cinereſque ingeſta ſepulchri,
Non aliter placitura viro, ſic mœſta profatur:
Dum ſanguis inerat, dum vis materna, peregi
Juſſa, Cato, & geminos excepi fœta maritos.
Viſceribus laſſis, partuque exhauſta, revertor
Jam nulli tradenda viro: da fœdera priſci
Illibata tori: da tantum nomen inane
Connubii: liceat tumulo ſcripſiſſe, Catonis
Marcia, nec dubium longo quæratur in ævo,
Mutarim primas expulſa, an tradita, tedas.
Non me lætorum ſociam, rebuſque ſecundis
Accipis: in curas venio, partemque laborum.
Da mihi caſtra ſequi: cur tuta in pace relinquar,
Et ſit civili propior Cornelia bello?
Hæ flexere virum voces, & tempora quamquam
Sunt aliena toris, jam fato in bella vocante:
Fœdera ſola tamen, vanaque carentia pompa
Jura placent, ſacriſque deos admittere teſtes.
Feſta coronato non pendent limine ſerta;
Infulaque in geminos diſcurrit candida poſtes,
Legitimæque faces, gradibuſque acclivis eburnis
Stat torus, & picto veſtes diſcriminat auro:
Turritaque premens frontem matrona corona,
Tralata vetuit contingere limina planta.
Non timidum nuptæ leviter tectura pudorem
Lutea demiſſos velarunt flammea vultus:
Balteus haud fluxos gemmis aſtrinxit amictus,
Colla monile decens; humeriſque hærentia primis
Suppara nudatos cingunt anguſta lacertos.
Sic, ut erat, mœſti ſervans lugubria cultus,
Quoque modo natos, hoc eſt amplexa maritum.
Obſita funerea celatur purpura lana.
Non ſoliti luſere ſales: nec more Sabino
Excepit triſtis convicia feſta maritus.
Pignora nulla domus, nulli coiere propinqui,
Junguntur taciti, contentique auſpice Bruto.
Ille nec horrificam ſancto dimovit ab ore
Cæſariem, duroque admiſit gaudia vultu:
(Ut primum tolli feralia viderat arma,
Intonſos rigidam in frontem deſcendere canos
Paſſus erat, mœſtamque genis increſcere barbam.
Uni quippe vacat ſtudiiſque odiiſque carenti,
Humanum lugere genus) nec fœdera priſci
Sunt tentata tori; juſto quoque robur amori
Reſtitit. hi mores, hæc duri immota Catonis
Secta fuit, ſervare modum, finemque tenere,
Naturamque ſequi, patriæque impendere vitam;
Nec ſibi, ſed toti genitum ſe credere mundo.
Huic epulæ, viciſſe famem: magnique penates,
Submoviſſe hiemem tecto: pretioſaque veſtis,
Hirtam membra ſuper Romani more Quiritis
Induxiſſe togam: Venerisque huic maximus uſus,
Progenies; Urbi pater eſt, Urbique maritus:
Juſtitiæ cultor, rigidi ſervator honeſti:
In commune bonus: nulloſque Catonis in actus
Subrepſit, partemque tulit ſibi nata voluptas.
Interea trepido diſcedens agmine Magnus,
Mœnia Dardanii tenuit Campana coloni.
Hæc placuit belli ſedes, hinc ſumma moventis
Hoſtis in occurſum ſparſas extendere partes,
Umbroſis mediam qua collibus Apenninus
Erigit Italiam, nullo qua vertice tellus
Altius intumuit, propiuſque acceſſit Olympo.
Mons inter geminas medius ſe porrigit undas
Inferni Superique maris: colleſque coercent
Hinc Tyrrhena vado frangentes æquora Piſæ,
Illinc Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon.
Fontibus hic vaſtis immenſos concipit amnes,
Fluminaque in gemini ſpargit divortia ponti.
In lævum cecidere latus, veloxque Metaurus,
Cruſtumiumque rapax, & junctus Iſapis Iſauro,
Sennaque, & Adriacas qui verberat Aufidus undas:
Quoque magis nullum tellus ſe ſolvit in amnem,
Eridanus, fractaſque evolvit in æquora ſilvas,
Heſperiamque exhaurit aquis. hunc fabula primum
Populea fluvium ripas umbraſſe corona:
Cumque diem pronum tranſverſo limite ducens,
Succendit Phaethon flagrantibus æthera loris,
Gurgitibus raptis penitus tellure peruſta,
Hunc habuiſſe pares Phœbeis ignibus undas.
Non minor hic Nilo, ſi non per plana jacentis
Ægypti Libycas Nilus ſtagnaret arenas.
Non minor hic Iſtro, niſi quod, dum permeat orbem
Iſter, caſuros in quælibet æquora fontes
Accipit, & Scythicas exit non ſolus in undas.
Dexteriora petens montis declivia Tybrim
Unda facit, Rutubamque cavum. delabitur inde
Vulturnuſque celer, nocturnæque editor auræ
Sarnus, & umbroſæ Lyris per regna Maricæ
Veſtinis impulſus aquis, radenſque Salerni
Culta Siler, nullaſque vado qui Macra moratus
Alnos, vicinæ procurrit in æquora Lunæ.
Longior educto qua ſurgit in aera dorſo,
Gallica rura videt, devexaſque aſpicit Alpes.
Tunc Umbris Marſiſque ferax, domituſque Sabello
Vomere piniferis amplexus rupibus omnes
Indigenas Latii populos, non deſerit ante
Heſperiam, quam cum Scyllæis clauditur antris,
Extenditque ſuas in templa Lacinia rupes:
Longior Italia, donec confinia pontus
Solveret incumbens, terraſque repelleret æquor.
At poſtquam gemino tellus eliſa profundo eſt,
Extremi colles Siculo ceſſere Peloro.
Cæſar in arma furens nullas, niſi ſanguine fuſo,
Gaudet habere vias, quod non terat hoſte vacantes
Heſperiæ fines, vacuoſque irrumpat in agros,
Atque ipſum non perdat iter, conſertaque bellis
Bella gerat; non tam portas intrare patentes,
Quam fregiſſe juvat: nec tam patiente colono
Arva premi, quam ſi ferro populetur, & igni.
Conceſſa pudet ire via, civemque videri.
Tunc urbes Latii dubiæ, varioque favore
Ancipites, quamquam primo terrore ruentis

Ceſſuræ belli, denſo tamen aggere firmant
Mœnia, & abrupto circumdant undique vallo:
Saxorumque orbes, & quæ ſuper eminus hoſtem
Tela petant, altis murorum turribus aptant.
Pronior in Magnum populus, pugnatque minaci
Cum terrore fides: ut cum mare poſſidet Auſter
Flatibus horriſonis, hunc æquora tota ſequuntur:
Si rurſus telhis pulſu laxata tridentis
Æolii, tumidis immittat fluctibus Eurum,
Quamvis icta novo, ventum tenuere priorem
Æquora, nubiferoque polus cum ceſſerit Euro,
Vindicat unda Notum. facilis ſed vertere mentes
Terror erat, dubiamque fidem fortuna ferebat.
Gens Hetruſca fuga trepidi nudata Libonis,
Juſque ſui pulſo jam perdidit Umbria Thermo.
Nec gerit auſpiciis civilia bella paternis
Cæſaris audito converſus nomine Sylla.
Varus, ut admotæ pulſarunt Auximon alæ,
Per diverſa ruens neglecto mœnia tergo,
Qua ſilvæ, qua ſaxa, fugit. depellitur arce
Lentulus Aſculea. victor cedentibus inſtat,
Devertitque acies; ſoluſque ex agmine tanto
Dux fugit, & nullas ducentia ſigna cohortes.
Tu quoque nudatum commiſſæ deſeris arcem
Scipio Luceriæ: quamquam fortiſſima pubes
His ſedeat caſtris, jampridem Cæſaris armis
Parthorum ſubducta metu: qua Gallica damna
Supplevit Magnus, dumque ipſe ad bella vocaret,
Donavit ſocero Romani ſanguinis uſum.
At te Corfini validis circumdata muris
Tecta tenent, pugnax Domiti: tua claſſica ſervat
Oppoſitus quondam polluto tiro Miloni.
Ut procul immenſam campo conſurgere nubem,
Ardenteſque acies percuſſis ſole coruſco
Conſpexit telis, Socii decurrite, dixit,
Fluminis ad ripas, undæque immergite pontem.
Et tu montanis totus nunc fontibus exi,
Atque omnes trahe gurges aquas, ut ſpumeus alnos
Diſcuſſa compage feras. hoc limite bellum
Hæreat, hac hoſtis lentus terat otia ripa.
Præcipitem cohibete ducem: victoria nobis
Hic primum ſtans Cæſar erit. nec plura locutus,
Devolvit rapidum nequidquam mœnibus agmen.
Nam prior e campis, ut conſpicit amne ſoluto
Rumpi Cæſar iter, calida prolatus ab ira,
Non ſatis eſt muris latebras quæſiſſe pavori?
Obſtruitis campos, fluviis arcere paratis,
Ignavi; non ſi tumido me gurgite Ganges
Summoveat, ſtabit jam flumine Cæſar in ullo,
Poſt Rubiconis aquas. equitum properate catervæ:
Ite ſimul pedites: ruiturum aſcendite pontem.
Hæc ubi dicta, levis totas accepit habenas
In campum ſonipes: crebroque ſimillima nimbo
Trans ripam validi torſerunt tela lacerti.
Ingreditur pulſa fluvium ſtatione vacantem
Cæſar, & ad tutas hoſtis compellitur arces.
Et jam moturas ingentia pondera turres
Erigit, & mediis ſubrepſit vinea muris.
Ecce, nefas belli, reſeratis agmine portis
Captivum traxere ducem, civiſque ſuperbi
Conſtitit ante pedes, vultus tamen alta minaci
Nobilitas recta ferrum cervice popoſcit.
Scit Cæſar pœnamque peti, veniamque timeri.
Vive, licet nolis, & noſtro munere, dixit,
Cerne diem. victis jam ſpes bona partibus eſto,
Exemplumque mei: vel, ſi liber, arma retenta;
Et nihil hac venia, ſi viceris ipſe, paciſcor.
Fatur: & aſtrictis laxari vincula palmis
Imperat. heu quanto melius vel cæde peracta
Parcere Romano potuit fortuna pudori!
Pœnarum extremum civi, quod caſtra ſecutus
Sit patriæ, Magnumque ducem, totumque Senatum,
Ignoſci. premit ille graves interritus iras:
Et ſecum: Romamne petes, paciſque receſſus
Degener? in medios belli non ire furores
Jamdudum moriture paras? rue certus, & omnes
Lucis rumpe moras, & Cæſaris effuge munus.
Neſcius interea capti ducis arma parabat
Magnus, ut admixto firmaret robore partes.
Jamque ſecuturo juſſurus claſſica Phœbo,
Tentandaſque ratus moturi militis iras,
Alloquitur tacitas veneranda voce cohortes:
O ſcelerum ultores, melioraque ſigna ſecuti:
O vere Romana manus: quibus arma Senatus
Non privata dedit, votis depoſcite pugnam.
Ardent Heſperii ſævis populatibus agri:
Gallica per gelidas rabies effunditur Alpes:
Jam tetigit ſanguis pollutos Cæſaris enſes.
Dii melius, belli tulimus quod damna priores.
Cœperit inde nefas, jam jam me præſide Roma
Supplicium, pœnamque petat. neque enim iſta vocari
Prælia juſta decet, patriæ ſed vindicis iram.
Nec magis hoc bellum eſt, quam cum Catilina paravit
Arſuras in tecta faces, ſociuſque furoris
Lentulus; exertique manus veſana Cethegi.
O rabies miſeranda ducis! cum fata Camillis
Te, Cæſar, magniſque velint miſcere Metellis,
Ad Cinnas, Marioſque venis. ſternere profecto,
Ut Catulo jacuit Lepidus, noſtraſque ſecures
Paſſus, Sicanio tegitur qui Carbo ſepulcro,
Quique feros movit Sertorius exul Iberos.
Quamquam, ſi qua fides, his te quoque jungere, Cæſar,
Invideo, noſtraſque manus quod Roma furenti
Oppoſuit. Parthorum utinam poſt prælia ſoſpes,
Et Scythicis Craſſus victor remeaſſet ab oris,
Ut ſimili cauſſa caderes, qua Spartacus hoſtis.
Te quoque ſi Superi titulis accedere noſtris
Juſſerunt, valet in torquendo dextera pilo:
Fervidus hæc iterum circa præcordia ſanguis
Incaluit: diſces non eſſe ad bella fugaces,
Qui pacem potuere pati. licet ille ſolutum,
Defectumque vocet, ne vos mea terreat ætas.
Dux ſit in his caſtris ſenior, dum miles in illis.
Quo potuit civem populus perducere liber,
Aſcendi, ſupraque nihil niſi regna reliqui.
Non privata cupit, Romana quiſquis in urbe
Pompejum tranſire parat. hinc Conſul uterque,
Hinc acies ſtatura ducum. Cæſarne Senatus
Victor erit? non tam cæco trahis omnia curſu,
Teque nihil, Fortuna, pudet. multiſne rebellis
Galliæ jam luſtris, ætaſque impenſa labori
Dant animos? Rheni gelidis quod fugit ab undis,
Oceanumque vocans incerti ſtagna profundi,
Territa quæſitis oſtendit terga Britannis?
An vanæ tumuere minæ, quod fama furoris
Expulit armatam patriis e ſedibus urbem?
Heu demens, non te fugiunt, me cuncta ſequuntur:
Qui cum ſigna tuli toto fulgentia ponto,
Ante bis exactum quam Cynthia conderet orbem,
Omne fretum metuens pelagi pirata reliquit,
Anguſtaque domum terrarum in ſede popoſcit.
Idem per Scythici profugum divortia Ponti

Indo-

Indomitum regem, Romanaque fata morantem,
Ad mortem, Sylla felicior, ire coegi.
Pars mundi mihi nulla vacat: ſed tota tenetur
Terra meis, quocumque jacet ſub ſole, tropæis.
Hinc me victorem gelidas ad Phaſidos undas
Arctos habet: calida medius mihi cognitus axis
Ægypto, atque umbras nuſquam flectente Syene.
Occaſus mea jura timet, Tethynque fugacem
Qui ferit, Heſperius poſt omnia flumina Bætis.
Me domitus cognovit Arabs, me Marte feroces
Heniochi, notique erepto vellere Colchi.
Cappadoces mea ſigna timent, & dedita ſacris
Incerti Judæa Dei, molliſque Sophene.
Armenios, Cilicaſque feros, Tauroſque ſubegi.
Quod ſocero bellum, præter civile, reliqui?
Verba ducis nullo partes clamore ſequuntur,
Nec matura petunt promiſſæ claſſica pugnæ.
Senſit & ipſe metum Magnus; placuitque referri
Signa, nec in tantæ diſcrimina mittere pugnæ
Jam victum fama non viſi Cæſaris agmen.
Pulſus ut armentis primo certamine taurus
Silvarum ſecreta petit, vacuoſque per agros
Exul in adverſis explorat cornua truncis;
Nec redit in paſtus, niſi cum cervice recepta
Excuſſi placuere tori: mox reddita victor
Quos libet in ſaltus comitantibus agmina tauris
Invito paſtore trahit: ſic viribus impar
Tradidit Heſperiam, profuguſque per Appula rura
Brunduſii tutas concedit Magnus in arces.
Urbs eſt Dictæis olim poſſeſſa colonis,
Quos profugos Creta vexere per æquora puppes
Cecropiæ, victum mentitis Theſea velis.
Hanc latus anguſtum jam ſe cogentis in arctum
Heſperiæ, tenuem producit in æquora linguam,
Adriacas flexis claudit quæ cornibus undas.
Nec tamen hoc arctis immiſſum faucibus æquor
Portus erat, ſi non violentos inſula Coros
Exciperet ſaxis, laſſaſque refunderet undas:
Hinc illinc montes ſcopuloſæ rupis aperto
Oppoſuit natura mari, flatuſque removit,
Ut tremulo ſtarent contentæ fune carinæ.
Hinc late patet omne fretum, ſeu vela ferantur
In portus, Corcyra, tuos, ſeu læva petatur
Illyris Ionias vergens Epidaurus in undas.
Huc fuga nautarum, cum totas Adria vires
Movit, & in nubes abiere Ceraunia, cumque
Spumoſo Calaber perfunditur æquore Saſon.
Ergo ubi nulla fides rebus poſt terga relictis,
Nec licet ad duros Martem convertere Iberos,
Cum mediæ jaceant immenſis tractibus Alpes:
Tunc ſobole e tanta natum, cui firmior ætas,
Affatur. Mundi jubeo tentare receſſus.
Euphratem, Nilumque move, quo nominis uſque
Noſtri fama venit, quas eſt vulgata per urbes
Poſt me Roma ducem: ſparſos per rura colonos
Redde mari Cilicas: Pharios hinc concute reges,
Tigranemque meum, nec Pharnacis arma relinquas,
Admoneo, nec tu populos utraque vagantes
Armenia, Pontique feras per litora gentes,
Rhiphæaſque manus, & quas tenet æquore denſo
Pigra palus Scythici patiens Mæotica plauſtri.
Sed quid plura moror? totos mea, nate, per ortus
Bella feres, totoque urbes agitabis in orbe
Perdomitas: omnes redeant in caſtra Triumphi.
At vos, qui Latios ſignatis nomine faſtos,
Primus in Epirum Boreas agat: inde per arva
Grajorum, Macedumque novas acquirite vires:
Dum paci dat tempus hiems. Sic fatur: & omnes
Juſſa gerunt, ſolvuntque cavas a litore puppes.
At numquam patiens pacis, longæque quietis
Armorum, ne quid fatis mutare liceret,
Aſſequitur, generique premit veſtigia Cæſar.
Sufficerent aliis primo tot mœnia curſu
Rapta, tot oppreſſæ dejectis hoſtibus arces:
Ipſa caput mundi, bellorum maxima merces,
Roma capi facilis: ſed Cæſar in omnia præceps,
Nil actum credens, dum quid ſupereſſet agendum,
Inſtat atrox: & adhuc, quamvis poſſederit omnem
Italiam, extremo ſedeat quod litore Magnus,
Communem tamen eſſe dolet: nec rurſus aperto
Vult hoſtes errare freto, ſed molibus undas
Obſtruit, & latum dejectis rupibus æquor.
Cedit in immenſum caſſus labor: omnia pontus
Haurit ſaxa vorax, monteſque immiſcet arenis:
Ut maris Ægæi medias ſi celſus in undas
Depellatur Eryx, nullæ tamen æquore rupes
Emineant, vel ſi convulſo vertice Gaurus
Decidat in fundum penitus ſtagnantis Averni.
Ergo ubi nulla vado tenuit ſua pondera moles,
Tunc placuit cæſis innectere vincula ſilvis,
Roboraque immenſis late religare catenis.
Tales fama canit tumidum ſuper æquora Xerxem
Conſtruxiſſe vias, multum cum pontibus auſus,
Europamque Aſiæ, Seſtonque admovit Abydo,
Inceſſitque fretum rapidi ſuper Helleſponti,
Non Eurum, Zephyrumque timens, cum vela, rateſque
In medium deferret Athon: ſic ora profundi
Arctantur caſu nemorum. tunc aggere multo
Surgit opus, longæque tremunt ſuper æquora turres.
Pompeius tellure nova compreſſa profundi
Ora videns, curis animum mordacibus angit,
Ut reſeret pelagus, ſpargatque per æquora bellum.
Sæpe Noto plenæ, tenſiſque rudentibus actæ
Ipſa maris per clauſtra rates faſtigia molis
Diſcuſſere ſalo, ſpatiumque dedere carinis:
Tortaque per tenebras validis balliſta lacertis,
Multifidas jaculata faces. ut tempora tandem
Furtivæ placuere fugæ: ne littora clamor
Nauticus exagitet, neu buccina dividat horas,
Neu tuba præmonitos perducat ad æquora nautas,
Præcepit ſociis. jam cœperat ultima Virgo
Phœbum. laturas ortu præcedere Chelas,
Cum taciti ſolvere rates. non anchora voces
Movit, dum ſpiſſis avellitur uncus arenis:
Dum juga curvantur mali, dumque ardua pinus
Erigitur, pavidi claſſis ſiluere magiſtri:
Strictaque pandentes deducunt carbaſa nautæ,
Nec quatiunt validos, ne ſibilet aura, rudentes.
Dux etiam votis hoc te, Fortuna, precatur,
Quam retinere vetas, liceat ſibi perdere ſaltem
Italiam. vix fata ſinunt, nam murmure vaſto
Impulſum roſtris ſonuit mare, fluctuat unda,
Totque carinarum permiſtis æquora ſulcis.
Ergo hoſtes portis, quas omnes ſolverat urbis
Cum fato converſa fides, muriſque recepti,
Præcipiti curſu flexi per cornua portus
Ora petunt, pelaguſque dolent contingere claſſes.
Heu pudor, exigua eſt fugiens victoria Magnus.
Anguſtus puppes mittebat in æquora limes
Arctior Euboica, qua Chalcida verberat, unda.
Hic hæſere rates geminæ, claſſique paratas
Excepere manus: tractoque in litora bello,



Digitized by Google

Hic primum rubuit civili ſanguine Nereus.
Cetera claſſis abit ſummis ſpoliata carinis:
Ut Pagaſæa ratis peteret cum Phaſidos undas,
Cyaneas tellus emiſit in æquora cautes,
Rapta puppe minor ſubducta eſt montibus Argo,
Vanaque percuſſit pontum Symplegas inanem,
Et ſtatura redit. jam Phœbum urgere monebat
Non idem Eoi color ætheris, albaque nondum
Lux rubet, & flammas propioribus eripit aſtris,
Et jam Plejas hebet, feſſi jam plauſtra Bootæ
In faciem puri redeunt languentia cæli,
Majoreſque latent ſtellæ, calidumque refugit
Lucifer ipſe diem. pelagus jam, Magne, tenebas,
Non ea fata ferens, quæ, cum ſuper æquora toto
Prædonem ſequerere mari. laſſata triumphis
Deſcivit fortuna tuis. cum conjuge pulſus,
Et natis, totoſque trahens in bella penates,
Vadis adhuc ingens populis comitantibus exul.
Quæritur indignæ ſedes longinqua ruinæ,
Non quia te Superi patrio privare ſepulcro
Maluerint: Phariæ buſto damnantur arenæ:
Parcitur Heſperiæ, procul hoc ut in orbe remoto
Abſcondat Fortuna nefas, Romanaque tellus
Immaculata ſui ſervetur ſanguine Magni.

# LIBER TERTIUS.

PRopulit ut claſſem velis cedentibus Auſter
Incumbens, mediumque rates tenuere profundum,
Omnis in Ionios ſpectabat navita fluctus:
Solus ab Heſperia non flexit lumina terra
Magnus, dum patrios portus, dum litora numquam
Ad viſus reditura ſuos, tectumque cacumen
Nubibus & dubios cernit vaneſcere montes.
Inde ſoporifero ceſſerunt languida ſomno
Membra ducis; diri tum plena horroris imago
Viſa caput mœſtum per hiantes Iulia terras
Tollere, & accenſo furialis ſtare ſepulcro.
Sedibus Elyſiis, campoque expulſa piorum
Ad Stygias (inquit) tenebras, maneſque nocentes,
Poſt bellum civile trahor: vidi ipſa tenentes
Eumenidas, quaterent quas veſtris lampadas armis.
Præparat innumeras puppes Acherontis aduſti
Portitor: in multas laxantur Tartara pœnas.
Vix operi cunctæ dextra properante ſorores
Sufficiunt: laſſant rumpentes ſtamina Parcas.
Conjuge me lætos duxiſti, Magne, triumphos:
Fortuna eſt mutata toris: ſemperque potentes
Detrahere in cladem fato damnata maritos
Innupſit tepido pellex Cornelia buſto.
Hæreat illa tuis per bella, per æquora, ſignis,
Dum non ſecuros liceat mihi rumpere ſomnos,
Et nullum veſtro vacuum ſit tempus amori,
Sed teneat Cæſarque dies, & Iulia noctes.
Me non Lethææ, conjux, oblivia ripæ
Immemorem fecere tui, regeſque ſilentum
Permiſere ſequi. veniam, te bella gerente,
In medias acies. numquam tibi, Magne, per umbras,
Perque meos manes generum non eſſe licebit.
Abſcindis fruſtra ferro tua pignora. bellum
Te faciet civile meum. Sic fata refugit
Umbra per amplexus trepidi dilapſa mariti.
Ille, Dei quamvis cladem, maneſque minentur,
Major in arma ruit, certa cum mente malorum.
Et quid (ait) vani terremur imagine viſus?
Aut nihil eſt ſenſus animis a morte relictum,
Aut mors ipſa nihil. Titan jam pronus in undas
Ibat, & igniferi tantum demerſerat orbis,
Quantum deeſſe ſolet lunæ, ſeu plena futura eſt,
Seu jam plena fuit: tunc obtulit hoſpita tellus
Puppibus acceſſus faciles: legere rudentes,
Et poſito remis petierunt litora malo.
Cæſar, ut emiſſas venti rapuere carinas,
Abſconditque fretum claſſes, & litore ſolus
Dux ſtetit Heſperio, non illum gloria pulſi
Lætificat Magni: queritur, quod tuta per æquor
Terga ferant hoſtes. neque enim jam ſufficit ulla
Præcipiti fortuna viro: nec vincere tanti,
Ut bellum differret, erat. tunc pectore curas
Expulit armorum, pacique intentus agebat,
Quoque modo vanos populi conciret amores,
Gnarus & irarum cauſas, & ſumma favoris
Annona momenta trahi. namque aſſerit urbes
Sola fames, emiturque metus, cum ſegne potentes
Vulgus alunt. neſcit plebes jejuna timere.
Curio Sicanias tranſcendere juſſus in urbes,
Qua mare tellurem ſubitis aut obruit undis,
Aut ſcidit, & medias fecit ſibi litora terras.
Vis illic ingens pelagi, ſemperque laborant
Æquora, ne rupti repetant confinia montes:
Bellaque Sardoas etiam ſparguntur in oras.
Utraque frugiferis eſt inſula nobilis arvis.
Nec plus Heſperiam longinquis meſſibus ullæ,
Nec Romana magis complerunt horrea terræ.
Ubere vix glebæ ſuperat, ceſſantibus Auſtris,
Cum medium nubes Borea cogente ſub axem,
Effuſis magnum Libye tulit imbribus annum.
Hæc ubi ſunt proviſa duci, tunc agmina victor
Non armata trahens, ſed pacis habentia vultum,
Tecta petit patriæ. pro, ſi remeaſſet in urbem,
Gallorum tantum populis, Arctoque ſubacta,
Quam ſeriem rerum longa præmittere pompa,
Quas potuit belli facies! ut vincula Rheno,
Oceanoque daret! celſos ut Gallia currus
Nobilis, & flavis ſequeretur miſta Britannis!
Perdidit o qualem vincendo plura triumphum!
Non illum lætis vadentem cœtibus urbes,
Sed tacitæ videre metu. non conſtitit uſquam
Obvia turba duci: gaudet tamen eſſe timori
Tam magno populis, & ſe non mallet amari.
Jamque & præcipites ſuperaverat Anxuris arces,
Et qua Pontinas via dividit uda paludes,
Qua ſublime nemus, Scythicæ qua regna Dianæ;
Quaque iter eſt Latiis ad ſummam faſcibus Albam:
Excelſa de rupe procul jam conſpicit Urbem,
Arctoi toto non viſam tempore belli:
Miratuſque ſuæ, ſic fatur, mœnia Romæ:
Tene, Deum ſedes, non ullo Marte coacti
Deſeruere viri! pro qua pugnabitur urbe?
Di melius, quod non Latias Eous in oras
Nunc furor incubuit; nec juncto Sarmata velox
Pannonio, Daciſque Getes admiſtus: habenti
Tam pavidum tibi Roma ducem Fortuna pepercit,
Quod bellum civile fuit. Sic fatur, & Urbem
Attonitam terrore ſubit. namque ignibus atris
Creditur ut captæ rapturus mœnia Romæ,
Sparſuruſque deos. fuit hæc menſura timoris:
Velle putant, quodcumque poteſt. non omina feſta,
Non fictas læto voces ſimulare tumultu:
Vix odiſſe vacat. Phœbea palatia complet

Turba

Digitized by Google

Turba Patrum, nullo cogendi jure Senatus,
E latebris educta ſuis: non Conſule ſacræ
Fulſerunt ſedes: non proxima lege poteſtas
Prætor adeſt: vacuæque loco ceſſere curules.
Omnia Cæſar erat. privatæ Curia vocis
Teſtis adeſt. ſedere Patres cenſere parati,
Si regnum, ſi templa ſibi, jugulumque Senatus,
Exiliumque petat. melius, quod plura jubere
Erubuit, quam Roma pati. tamen exit in iram
Viribus an poſſent obſiſtere jura, per unum
Libertas experta virum. pugnaxque Metellus
Ut videt ingenti Saturnia templa revelli
Mole, rapit greſſus, & Cæſaris agmina rumpens,
Ante fores nondum reſeratæ conſtitit ædis,
(Uſque adeo ſolus ferrum, mortemque timere
Auri neſcit amor. pereunt diſcrimine nullo
Amiſſæ leges: ſed pars viliſſima rerum
Certamen moviſtis opes) prohibenſque rapina
Victorem clara teſtatur voce Tribunus:
Non niſi per noſtrum vobis percuſſa patebunt
Templa latus, nullaſque feres, niſi ſanguine ſacro
Sparſas, raptor, opes. certe violata poteſtas
Invenit iſta Deos, Craſſumque in bella ſecutæ
Sæva tribunitiæ noverunt prælia diræ.
Detege jam ferrum, neque enim tibi turba verenda eſt
Spectatrix ſcelerum: deſerta ſtamus in Urbe.
Non feret e noſtro ſceleratus præmia miles:
Sunt quos proſternas populi, quæ mœnia dones.
Pacis ad exhauſtæ ſpolium non cogit egeſtas:
Bellum Cæſar habes. His magnam victor in iram
Vocibus accenſus: Vanam ſpem mortis honeſtæ
Concipis: haud (inquit) jugulo ſe polluet iſto
Noſtra, Metelle, manus. dignum te Cæſaris ira
Nullus honor faciet. te vindice tuta relicta eſt
Libertas? non uſque adeo permiſcuit imis
Longus ſumma dies, ut, non ſi voce Metelli
Serventur leges, malint a Cæſare tolli.
Dixerat: & nondum foribus cedente Tribuno
Acrior ira ſubit: ſævos circumſpicit enſes,
Oblitus ſimulare togam. tum Cotta Metellum
Compulit audaci nimium deſiſtere cœpto.
Libertas, inquit, populi, quem regna coercent,
Libertate perit; cujus ſervaveris umbram,
Si, quidquid jubeare, velis. tot rebus iniquis
Paruimus victi: venia eſt hæc ſola pudoris,
Degeneriſque metus, nil jam potuiſſe negari.
Ocyus avertat diri mala ſemina belli.
Damna movent populos, ſi quos ſua jura tuentur.
Non ſibi, ſed domino gravis eſt, quæ ſervit, egeſtas.
Protinus abducto patuerunt templa Metello.
Tunc rupes Tarpeja ſonat, magnoque recluſas
Teſtatur ſtridore fores: tunc conditus imo
Eruitur templo multis intactus ab annis
Romani cenſus populi, quem Punica bella,
Quem dederat Perſes, quem victi præda Philippi:
Quod tibi, Roma, fuga Pyrrhus trepidante reliquit,
Quo te Fabricius regi non vendidit auro,
Quidquid parcorum mores ſervaſtis avorum,
Quod dites Aſiæ populi miſere tributum,
Victorique dedit Minoia Creta Metello,
Quod Cato longinqua vexit ſuper æquora Cypro.
Tunc Orientis opes, captorumque ultima regum
Quæ Pompejanis prælata eſt gaza triumphis,
Egeritur: triſti ſpoliantur templa rapina;
Pauperiorque fuit tunc primum Cæſare Roma.
Interea totum Magni fortuna per orbem
Secum caſuras in prælia moverat urbes.
Proxima vicino vires dat Græcia bello.
Phocaicas Amphiſſa manus, ſcopuloſaque Cyrrha,
Parnaſſuſque jugo miſit deſertus utroque.
Bœoti coiere duces, quos impiger ambit
Fatidica Cephiſſos aqua, Cadmeaque Dirce,
Piſæque manus, populiſque per æquora mittens
Sicaniis Alpheus aquas; tunc Mænala linquit
Arcas, & Herculeam miles Trachinius Œten.
Theſproti, Dryopeſque ruunt, quercuſque ſilentes
Chaonio veteres liquerunt vertice Sellæ.
Exhauſit totas quamvis delectus Athenas,
Exiguæ Phœbea tenent navalia puppes,
Treſque petunt veram credi Salamina carinæ.
Jam dilecta Jovi centenis venit in arma
Creta vetus populis, Gnoſſaſque agitare pharetras
Docta, nec Eois pejor Gortyna ſagittis.
Tunc qui Dardaniam tenet Oricon, & vagus altis
Diſperſus ſilvis Athamas, & nomine priſco
Encheliæ verſi teſtantes funera Cadmi.
Colchis, & Adriacas ſpumans Abſyrtos in undas,
Et Penei qui rura colunt, quorumque labore
Theſſalus Æmoniam vomer proſcindit Iolcon.
Inde laceſſitum primo mare, cum rudis Argo
Miſcuit ignotas temerato litore gentes,
Primaque cum ventis, pelagique furentibus undis
Compoſuit mortale genus, fatiſque per illam
Acceſſit mors una ratem. tunc linquitur Æmus
Thracius, & populum Pholoe mentita biformem.
Deſeritur Strymon tepido committere Nilo
Biſtonias conſuetus aves, & barbara Cone,
Sarmaticas ubi perdit aquas, ſparſamque profundo
Multifidi Peucen unum caput alluit Iſtri:
Myſiaque & gelido tellus perfuſa Caico
Idalis, & nimium glebis exilis Ariſbe.
Quique colunt Pitanen, & quæ tua munera, Pallas,
Lugent damnatæ Phœbo victore Celenæ:
Qua celer erectis deſcendens Marſya ripis
Errantem Mæandron adit, miſtuſque refertur:
Paſſaque ab auriferis tellus exire metallis
Pactolon: qua culta ſecat non vilior Hermus.
Iliacæ quoque ſigna manus, perituraque caſtra
Ominibus petiere ſuis: nec fabula Trojæ
Continuit, Phrygiique ferens ſe Cæſar Iuli.
Accedunt Syriæ populi, deſertus Orontes,
Et felix, ſic fama, Ninos: ventoſa Damaſcus,
Gazaque, & arbuſto palmarum dives Idume.
Et Tyros inſtabilis, pretioſaque murice Sidon,
Has ad bella rates non flexo limite ponti,
Certior haud ullis duxit Cynoſura carinis.
Phœnices primi, famæ ſi creditur, auſi
Manſuram rudibus vocem ſignare figuris.
Nondum flumineas Memphis contexere biblos
Noverat: & ſaxis tantum volucreſque feræque,
Sculptaque ſervabant magicas animalia linguas.
Deſeritur Taurique nemus, Perſæaque Tarſos,
Coryciumque patens exeſis rupibus antrum,
Mallos, & externæ reſonant navalibus Ægæ.
Itque Cilix juſta jam non pirata carina.
Movit & Eoos bellorum fama receſſus,
Qua colitur Ganges, toto qui ſolus in orbe
Oſtia naſcenti contraria ſolvere Phœbo
Audet, & adverſum fluctus impellit in Eurum:
Hic ubi Pellæus poſt Tethyos æquora ductor
Conſtitit, & magno vinci ſe faſſus ab orbe eſt.
Quaque ferens rapidum diviſo gurgite fontem

Vaſtis

Vaſtis Indus aquis miſtum non ſentit Hydaſpen:
Quique bibunt tenera dulces ab arundine ſuccos,
Et qui cingentes croceo medicamine crinem
Fluxa coloratis aſtringunt carbaſa gemmis.
Quique ſuas ſtruxere pyras, vivique calentes
Conſcendere rogos. pro! quanta eſt gloria genti
Injeciſſe manum fatis, vitaque repletos,
Quod ſupereſt, donaſſe deis! venere feroces
Cappadoces, duri populus nunc cultor Amani,
Armeniuſque tenens volventem ſaxa Niphatem:
Æthera tangentes ſilvas liquere Coaſtræ.
Ignotum vobis Arabes veniſtis in orbem,
Umbras mirati nemorum non ire ſiniſtras.
Tunc furor extremos movit Romanus Oloſtras,
Carmanoſque duces, quorum devexus in Auſtrum
Æther, non totam mergi tamen aſpicit Arcton.
Lucet & exigua velox ibi nocte Bootes.
Æthiopumque ſolum quod non premeretur ab ulla
Signiferi regione poli, niſi poplite lapſo
Ultima curvati procederet ungula Tauri.
Quaque caput rapido tollit cum Tigride magnus
Euphrates, quos non diverſis fontibus edit
Perſis, & incertum, tellus ſi miſceat amnes,
Quod potius ſit nomen aquis. ſed ſparſus in agros
Fertilis Euphrates Phariæ vice fungitur undæ;
At Tigrim ſubito tellus abſorbet hiatu,
Occultoſque tegit curſus, rurſuſque renatum
Fonte novo flumen pelagi non abnegat undis.
Inter Cæſareas acies, diverſaque ſigna
Pugnaces dubium Parthi tenuere favorem,
Contenti feciſſe duos. tinxere ſagittas
Errantes Scythiæ populi, quos gurgite Bactros
Includit gelido, vaſtiſque Hyrcania ſilvis.
Hinc Lacedæmonii moto gens aſpera fræno
Heniochi, ſæviſque affinis Sarmata Moſchis,
Colchorum qua rura ſecat ditiſſima Phaſis:
Qua Crœſo fatalis Halys, qua vertice lapſus
Rhiphæo Tanais diverſi nomina mundi
Impoſuit ripis, Aſiæque & terminus idem
Europæ, mediæ dirimens confinia terræ,
Nunc hunc, nunc illum, qua flectitur, ampliat orbem.
Quaque fretum torrens Mæotidos egerit undas
Pontus, & Herculeis aufertur gloria metis,
Oceanumque negat ſolas admittere Gades.
Hinc & Sithoniæ gentes, auroque ligatas
Subſtringens Arimaſpe comas: hinc fortis Arius,
Longaque Sarmatici ſolvens jejunia belli
Maſſagetes quo fugit equo; volucreſque Geloni.
Non, cum Memnoniis deducens agmina regnis
Cyrus; & effuſis numerato milite telis
Deſcendit Perſes; fraternique ultor amoris
Æquora cum tantis percuſſit claſſibus; unum
Tot reges habuere ducem. coiere nec umquam
Tam variæ cultu gentes, tam diſſona vulgi
Ora. tot immenſæ comites miſtura ruinæ
Excivit populos, & dignas funere Magni
Exequias Fortuna dedit. non corniger Ammon
Mittere Marmaricas ceſſavit in arma catervas:
Quidquid ab occiduis Libye patet arida Mauris,
Uſque Parætonias Eoa ad litora Syrtes.
Acciperet felix ne non ſemel omnia Cæſar,
Vincendum pariter Pharſalia præſtitit orbem.
Ille ubi deſeruit trepidantis mœnia Romæ,
Agmine nubiferam rapto ſuperevolat Alpem:
Cumque alii famæ populi terrore paverent,
Phocais in dubiis auſa eſt ſervare juventus
Non Graia levitate fidem, ſignataque jura,
Et cauſas, non fata ſequi. tamen ante furorem
Indomitum, duramque viri deflectere mentem
Pacifico ſermone parant, hoſtemque propinquum
Orant Cecropiæ prælata fronde Minervæ.
Semper in externis populo communia veſtro
Maſſiliam bellis teſtatur fata tuliſſe,
Comprenſa eſt Latiis quæcumque annalibus ætas.
Et nunc, ignoto ſi quos petis orbe triumphos,
Accipe devotas externa in prælia dextras.
At ſi funeſtas acies, ſi dira paratis
Prælia diſcordes, lacrimas civilibus armis
Secretumque damus. tractentur vulnera nulla
Sacra manu. ſi cælicolis furor arma dediſſet,
Aut ſi terrigenæ tentarent aſtra gigantes;
Non tamen auderet pietas humana vel armis
Vel votis prodeſſe Jovi: fortiſque deorum
Ignarum mortale genus, per fulmina tantum
Sciret adhuc cælo ſolum regnare Tonantem.
Adde quod innumeræ concurrunt undique gentes,
Nec ſic horret iners ſcelerum contagia mundus,
Ut gladiis egeant civilia bella coactis.
Sit mens iſta quidem cunctis, ut veſtra recuſent
Fata, nec hæc alius committat prælia miles.
Cui non conſpecto languebit dextra parente?
Telaque diverſi prohibebunt ſpargere fratres.
Finis adeſt rerum, ſi non committitis illis
Arma, quibus fas eſt. nobis hæc ſumma precandi,
Terribiles aquilas, infeſtaque ſigna relinquas
Urbe procul, noſtriſque velis te credere muris,
Excludique ſinas admiſſo Cæſare bellum.
Sit locus exceptus ſceleri, Magnoque tibique
Tutus, ut invictæ fatum ſi conſulat Urbi,
Fœdera ſi placeant, ſit quo veniatis inermes.
Vel, cum tanta vocent diſcrimina Martis Iberi,
Quid rapidum deflectis iter? non pondera rerum,
Nec momenta ſumus: numquam felicibus armis
Uſa manus patriæ primis a ſedibus exul,
Et poſt tralatas exuſtæ Phocidos arces,
Mœnibus exiguis alieno in litore tuti,
Illuſtrat quos ſola fides. ſi claudere muros
Obſidione paras, & vi perfringere portas,
Excepiſſe faces tectis, & tela parati,
Undarum raptos averſis fontibus hauſtus
Quærere, & effoſſam ſitientes lambere terram:
Et deſit ſi larga Ceres, tunc horrida cerni,
Fœdaque contingi maculato carpere morſu.
Nec pavet hic populus pro libertate ſubire,
Obſeſſum Pœno geſſit quod Marte Saguntum.
Pectoribus rapti matrum fruſtraque trahentes
Ubera ſicca fame medios mittentur in ignes:
Uxor & a caro poſcet ſibi fata marito,
Vulnera miſcebunt fratres, bellumque coacti
Hoc potius civile gerent. Sic Graia juventus
Finierat: cum turbato jam prodita vultu
Ira ducis, tandem teſtata eſt voce dolorem.
Vana movet Graios noſtri fiducia curſus,
Quamvis Heſperium mundi properemus ad axem,
Maſſiliam delere vacat. gaudete cohortes:
Obvia præbentur fatorum munere bella.
Ventus ut amittit vires, niſi robora denſæ
Occurrant ſilvæ, ſpatio diffuſus inani;
Utque perit magnus nullis obſtantibus ignis,
Sic hoſtes mihi deeſſe nocet: damnumque putamus
Armorum, niſi, qui vinci potuere, rebellent.
Sed ſi ſolus eam dimiſſis degener armis,

Tunc

Digitized by Google

Tunc mihi tecta patent. jam non excludere tantum,
Incluſiſſe volunt. at enim contagia belli
Dira fugant. dabitis pœnas pro pace petita;
Et nihil eſſe meo diſcetis tutius ævo,
Quam duce me bellum. Sic poſtquam fatus, ad urbem
Haud trepidam convertit iter: tum mœnia clauſa
Conſpicit; & denſa juvenum vallata corona.
Haud procul a muris tumulus ſurgentis in altum
Telluris, parvum diffuſo vertice campum
Explicat: hæc patiens longo munimine cingi
Viſa duci rupes, tutiſque aptiſſima caſtris.
Proxima pars urbis celſam conſurgit in arcem
Par tumulo, mediiſque ſedent convallibus arva.
Tunc res immenſo placuit ſtatura labore,
Aggere diverſos vaſto committere colles.
Sed prius ut totam, qua terra cingitur, urbem
Clauderet, a ſummis perduxit ad æquora caſtris
Longum Cæſar opus, fonteſque, & pabula campi
Amplexus foſſa, denſas tollentia pinnas
Ceſpitibus, crudaque extruxit brachia terra.
Jam ſatis hoc Graiæ memorandum contigit urbi,
Æternumque decus, quod non impulſa, nec ipſo
Strata metu, tenuit flagrantis in omnia belli
Præcipitem curſum: raptiſque a Cæſare cunctis,
Vincitur una mora. quantum eſt, quod fata tenentur!
Quodque virum toti properans imponere mundo
Hos perdit Fortuna dies! tunc omnia late
Procumbunt nemora, & ſpoliantur robore ſilvæ.
Ut, cum terra levis mediam virgultaque molem
Suſpendant, ſtructa laterum compage ligatam
Arctet humum, preſſus ne cedat turribus agger.
Lucus erat longo numquam violatus ab ævo,
Obſcurum cingens connexis aera ramis,
Et gelidas alte ſummotis ſolibus umbras.
Hunc non ruricolæ Panes, nemorumque potentes
Sylvani Nymphæque tenent, ſed barbara ritu
Sacra deum, ſtructæ ſacris feralibus aræ,
Omnis & humanis luſtrata cruoribus arbos.
Si qua fidem meruit Superos mirata vetuſtas,
Illis & volucres metuunt inſiſtere ramis,
Et luſtris recubare feræ: nec ventus in illas
Incubuit ſilvas, excuſſaque nubibus atris
Fulgura; non ullis frondem præbentibus auris,
Arboribus ſuus horror ineſt. tum plurima nigris
Fontibus unda cadit, ſimulacraque mœſta deorum
Arte carent, cæſiſque extant informia truncis.
Ipſe ſitus, putrique facit jam robore pallor
Attonitos: non vulgatis ſacrata figuris
Numina ſic metuunt: tantum terroribus addit,
Quos timeant non noſſe deos. jam fama ferebat
Sæpe cavas motu terræ mugire cavernas,
Et procumbentes iterum conſurgere taxos,
Et non ardentis fulgere incendia ſilvæ,
Roboraque amplexos circumfluxiſſe dracones.
Non illum cultu populi propiore frequentant,
Sed ceſſere deis. medio cum Phœbus in axe eſt,
Aut cælum nox atra tenet, pavet ipſe ſacerdos
Acceſſus, dominumque timet deprendere luci.
Hanc jubet immiſſo ſilvam procumbere ferro:
Nam vicina operi, belloque intacta priori
Inter nudatos ſtabat denſiſſima montes.
Sed fortes tremuere manus, motique verenda
Majeſtate loci, ſi robora ſacra ferirent,
In ſua credebant redituras membra ſecures.
Implicitas magno Cæſar terrore cohortes
Ut vidit, primus raptam librare bipennem
Auſus, & aeriam ferro proſcindere quercum,
Effatur merſo violata in robora ferro:
Jam ne quis veſtrum dubitet ſubvertere ſilvam,
Credite me feciſſe nefas. Tunc paruit omnis
Imperiis non ſublato ſecura pavore
Turba, ſed expenſa Superorum, & Cæſaris ira.
Procumbunt orni, nodoſa impellitur ilex,
Silvaque Dodones, & fluctibus aptior alnus,
Et non plebejos luctus teſtata cupreſſus,
Tunc primum poſuere comas, & fronde carentes
Admiſere diem: propulſaque robore denſo
Suſtinuit ſe ſilva cadens. gemuere videntes
Gallorum populi: muris ſed clauſa juventus
Exultat. quis enim læſos impune putaret
Eſſe deos? ſervat multos fortuna nocentes:
Et tantum miſeris iraſci numina poſſunt.
Utque ſatis cæſum nemoris, quæſita per agros
Plauſtra ferunt: curvoque ſoli ceſſantis aratro
Agricolæ raptis annum flevere juvencis.
Dux tamen impatiens hæſuri ad mœnia Martis
Verſus ad Hiſpanas acies, extremaque mundi,
Juſſit bella geri. ſtellatis axibus agger
Erigitur, geminaſque æquantes mœnia turres
Accipit. hæ nullo fixerunt robore terram,
Sed per iter longum cauſa repſere latenti.
Cum tantum nutaret onus, telluris inanes
Concuſſiſſe ſinus quærentem erumpere ventum
Credidit, & muros mirata eſt ſtare juventus.
Illinc tela cadunt excelſas urbis in arces.
Sed major Graio Romana in corpora ferro
Vis inerat. neque enim ſolis excuſſa lacertis
Lancea, ſed tenſo balliſtæ turbine rapta,
Haud unum contenta latus tranſire, quieſcit:
Sed pandens perque arma viam, perque oſſa, relicta
Morte fugit: ſupereſt telo poſt vulnera curſus.
At ſaxum quoties ingenti verberis ictu
Excutitur, qualis rupes, quam vertice montis
Abſcidit impulſu ventorum adjuta vetuſtas,
Frangit cuncta ruens: nec tantum corpora preſſa
Exanimat: totos cum ſanguine diſſipat artus.
Ut tamen hoſtiles denſa teſtudine muros
Tecta ſubit virtus, armiſque innexa priores
Arma ferunt, galeamque extenſus protegit umbo,
Quæ prius ex longo nocuerunt tela receſſu,
Jam poſt terga cadunt. nec Grajis flectere jactum
Aut facilis labor eſt longinqua ad tela parati
Tormenti mutare modum: ſed pondere ſolo
Contenti, nudis evolvunt ſaxa lacertis.
Dum fuit armorum ſeries, ut grandine tecta
Innocua percuſſa ſonant, ſic omnia tela
Reſpuit: at poſtquam virtus incenſa virorum
Perpetuam rupit defeſſo milite cratem,
Singula continuis ceſſerunt ictibus arma.
Tunc adoperta levi procedit vinea terra,
Sub cujus pluteis, & tecta fronte latentes
Moliri nunc ima parant, & vertere ferro
Mœnia: nunc aries ſuſpenſo fortior ictu
Incuſſus denſi compagem ſolvere muri
Tentat, & impoſitis unum ſubducere ſaxis:
Sed ſuper & flammis, & magnæ fragmine molis,
Et ſudibus crebris, & aduſti roboris ictu
Percuſſæ cedunt crates, fruſtraque labore
Exhauſto feſſus repetit tentoria miles.
Summa fuit Grajis, ſtarent ut mœnia, voti.
Ultro acies inferre parant: armiſque coruſcas
Nocturni texere faces: audaxque juventus



Digitized by Google

Erupit: non haſta viris, non letifer arcus,
Telum flamma fuit, rapienſque incendia ventus
Per Romana tulit celeri munimina curſu.
Nec quamvis viridi luctetur robore, lentas
Ignis agit vires: teda ſed raptus ab omni
Conſequitur nigri ſpatioſa volumina fumi:
Nec ſolum ſilvas, ſed ſaxa ingentia ſolvit,
Et crudæ putri fluxerunt pulvere cautes.
Procubuit, majorque jacens apparuit agger.
 Spes victis telluris abit, placuitque profundo
Fortunam tentare mari. non robore picto
Ornatas decuit fulgens tutela carinas,
Sed rudis, & qualis procumbit montibus arbor,
Conſeritur ſtabilis navalibus area bellis.
Et jam turrigeram Bruti comitata carinam
Venerat in fluctus Rhodani cum gurgite claſſis,
Stœchados arva tenens. nec non & Graia juventus
Omne ſuum fatis voluit committere robur:
Grandævoſque ſenes miſtis armavit ephebis.
Accepit non ſola viros, quæ ſtabat in undis
Claſſis: & emeritas repetunt navalibus alnos.
Ut matutinos ſpargens ſuper æquora Phœbus
Fregit aquis radios, & liber nubibus æther,
Et poſito Borea, pacemque tenentibus Auſtris,
Servatum bello jacuit mare; movit ab omni
Quiſque ſuam ſtatione ratem, paribuſque lacertis
Cæſaris hinc pubes, hinc Graio remige claſſis
Tollitur: impulſæ tonſis tremuere carinæ,
Crebraque ſublimes convellunt verbera puppes.
Cornua Romanæ claſſis, validæque triremes,
Quaſque quater ſurgens extructi remigis ordo
Commovet, & plures quæ mergunt æquore pinus,
Multiplices cinxere rates. hoc robur aperto
Oppoſitum pelago. lunata fronde recedunt,
Ordine contentæ gemino creviſſe liburnæ.
Celſior at cunctis Bruti Prætoria puppis
Verberibus ſenis agitur, molemque profundo
Invehit, & ſummis longe petit æquora remis.
 Ut tantum medii fuerat maris, utraque claſſis
Quod ſemel excuſſis poſſet tranſcurrere tonſis,
Innumeræ vaſto miſcentur in æthere voces:
Remorumque ſonus premitur clamore: nec ullæ
Audiri potuere tubæ. tum cærula verrunt,
Atque in tranſtra cadunt, & remis pectora pulſant.
Ut primum roſtris crepuerunt obvia roſtra:
In puppim rediere rates, emiſſaque tela
Aera texerunt, vacuumque cadentia pontum.
Et jam diductis extendunt cornua proris,
Diverſæque rates laxata claſſe receptæ.
Ut quoties æſtus Zephyris, Euriſque repugnat,
Huc abeunt fluctus, illuc mare: ſic ubi puppes
Sulcato varios duxerunt gurgite tractus,
Quod tulit illa ratis remis, hæc reppulit æquor,
Sed Grajis habiles pugnamque laceſſere pinus,
Et tentare fugam, nec longo frangere gyro
Curſum, nec tarde flectenti cedere clavo.
At Romana ratis ſtabilem præbere carinam
Certior, & terræ ſimilem bellantibus uſum.
Tunc in ſignifera reſidenti puppe magiſtro
Brutus ait, Pateriſne acies errare profundo?
Artibus & certas pelagi? jam conſere bellum:
Phocaicis medias roſtris oppone carinas.
Paruit, obliquas & præbuit hoſtibus alnos.
Tunc quæcumque ratis tentavit robora Bruti,
Ictu victa ſuo, percuſſæ capta cohæſit.
Aſt alias manicæque ligant, tereteſque catenæ,
Seque tenent remis: tecto ſtetit æquore bellum.
Jam non excuſſis torquentur tela lacertis,
Nec longinqua cadunt jaculato vulnera ferro:
Miſcenturque manus. navali plurima bello
Enſis agit, ſtat quiſque ſuæ de robore puppis
Pronus in adverſos ictus: multique perempti
In ratibus cecidere ſuis. cruor altus in undis
Spumat, & obducto concreſcunt ſanguine fluctus.
Et quas immiſſi traxerunt vincula ferri,
Has prohibent jungi conſerta cadavera puppes.
Semianimes alii vaſtum ſubiere profundum,
Hauſeruntque ſuo permiſtum ſanguine pontum.
Hi luctantem animam lenta cum morte trahentes,
Fractarum ſubita ratium periere ruina.
Irrita tela ſuas peragunt in gurgite cædes:
Et quodcumque cadit fruſtrato pondere ferrum,
Exceptum mediis invenit vulnus in undis.
 Phocaicis Romana ratis vallata carinis,
Robore diducto dextrum, lævumque tuetur
Æquo Marte latus: cujus dum pugnat ab alta
Puppe Tagus, Graiumque audax apluſtre retentat,
Terga ſimul pariter miſſis & pectora telis
Tranſigitur. medio concurrit pectore ferrum,
Et ſtetit incertus flueret quo vulnere ſanguis;
Donec utraſque ſimul largus cruor expulit haſtas,
Diviſitque animam, ſparſitque in vulnera letum.
Dirigit huc puppim miſeri quoque dextra Telonis,
Qua nullam melius, pelago turbante, carinæ
Audivere manum: nec lux eſt notior ulli
Craſtina, ſeu Phœbum videat, ſeu cornua Lunæ,
Semper venturis componere carbaſa ventis.
Hic Latiæ roſtro compagem ruperat alni:
Pila ſed in medium venere trementia pectus,
Avertitque ratem morientis dextra magiſtri.
Dum cupit in ſociam Gyareus erumpere puppim,
Excipit immiſſum ſuſpenſa per ilia ferrum,
Affixuſque rati, telo retinente, pependit.
 Stant gemini fratres, fœcundæ gloria matris,
Quos eadem variis genuerunt viſcera fatis:
Diſcrevit mors ſæva viros: unumque relictum
Agnorunt miſeri, ſublato errore, parentes,
Æternis cauſam lacrimis: tenet ille dolorem
Semper, & amiſſum fratrem lugentibus offert.
Quorum alter, miſtis obliquo pectine remis
Auſus Romanæ Graia de puppe carinæ
Injectare manum: ſed eam gravis inſuper ictus
Amputat: illa tamen nixu, quo prenderat, hæſit,
Diriguitque tenens ſtrictis immortua nervis.
Crevit in adverſis virtus: plus nobilis iræ
Truncus habet; fortique inſtaurat prælia læva,
Rapturuſque ſuam procurrit in æquora dextram:
Hæc quoque cum toto manus eſt abſciſſa lacerto.
Jam clypeo, teliſque carens, non conditur ima
Puppe, ſed expoſitus, fraternaque pectore nudo
Arma tegens crebra confixus cuſpide perſtat:
Telaque multorum leto caſura ſuorum
Emerita jam morte tenet. tum vulnere multo
Effugientem animam laſſos collegit in artus:
Membraque contendit toto, quicumque manebat,
Sanguine, & hoſtilem, defectis robore membris,
Inſiluit, ſolo nociturus pondere, puppim.
Strage virum cumulata ratis, multoque cruore
Plena, per obliquum crebros latus accipit ictus.
At poſtquam ruptis pelagus compagibus hauſit,
Ad ſummos repleta foros, deſcendit in undas,
Vicinum involvens contorto vertice pontum.

Æquora

Digitized by Google

Æquora diſcedunt merſa diducta carina,
Inque locum puppis cecidit mare. multaque ponto
Præbuit illa dies varii miracula fati.
Ferrea dum puppi rapidos manus inſerit uncos,
Affixit Lycidam. merſus foret ille profundo,
Sed prohibent ſocii, ſuſpenſaque crura retentant.
Scinditur avulſus: nec, ſicut vulnere, ſanguis
Emicuit lentus: ruptis cadit undique venis,
Diſcurſuſque animæ diverſa in membra meantis
Interceptus aquis. nullius vita perempti
Eſt tanta dimiſſa via: pars ultima trunci
Tradidit in letum vacuos vitalibus artus.
At tumidus qua pulmo jacet, qua viſcera fervent,
Hæſerunt ibi fata diu: luctataque multum
Hac cum parte viri vix omnia membra tulerunt.
Dum nimium pugnax unius turba carinæ
Incumbit prono lateri, vacuamque relinquit,
Qua caret hoſte, ratem: congeſto pondere puppis
Verſa, cava texit pelagus nautaſque carina:
Brachia nec licuit vaſto jactare profundo,
Sed clauſo periere mari. tunc unica diri
Conſpecta eſt leti facies, cum forte natantem
Diverſæ roſtris juvenem fixere carinæ.
Diſceſſit medium tam vaſtos pectus ad ictus:
Nec prohibere valent obtritis oſſibus artus,
Quo minus æra ſonent: eliſo ventre, per ora
Ejectat ſaniem permiſtus viſcere ſanguis.
Poſtquam inhibent remis puppes, ac roſtra recedunt,
Dejectum in pelagus perfoſſo pectore corpus
Vulneribus tranſmiſit aquas. pars maxima turbæ
Naufraga, jactatis morti obluctata lacertis,
Puppis ad auxilium ſociæ concurrit: at illi
Robora cum vetitis prenſarent altius ulnis,
Nutaretque ratis populo peritura recepto:
Impia turba ſuper medios ferit enſe lacertos:
Brachia linquentes Graia pendentia puppe,
A manibus cecidere ſuis: non amplius undæ
Suſtinuere graves in ſummo gurgite truncos.
Jamque omni fuſis nudato milite telis,
Invenit arma furor: remum contorſit in hoſtem
Alter: at hi totum validis apluſtre lacertis,
Avulſaſque rotant excuſſo remige ſedes.
In pugnam fregere rates, ſidentia peſſum
Corpora cæſa tenent, ſpoliantque cadavera ferro.
Multi inopes teli, jaculum letale revulſum
Viſceribus traxere ſuis, & vulnera læva
Oppreſſere manu, validos dum præbeat ictus
Sanguis, & hoſtilem cum torſerit, exeat, haſtam.
Nulla tamen plures hoc edidit æquore clades,
Quam pelago diverſa lues. nam pinguibus ignis
Affixus tædis & tecto ſulfure vivax
Spargitur: at faciles præbere alimenta carinæ
Nunc pice, nunc liquida rapuere incendia cera.
Nec flammas ſuperant undæ: ſparſiſque per æquor
Jam ratibus, fragmenta ferus ſibi vindicat ignis.
Hic recipit fluctus, extinguat ut æquore flammas:
Hi, ne mergantur, tabulis ardentibus hærent.
Mille modos inter leti, mors una timori eſt,
Qua cœpere mori. nec ceſſat naufraga virtus.
Vela legunt dejecta mari, ratibuſque miniſtrant:
Incertaſque manus ictu languente per undas
Exercent. nunc, rara datur ſi copia ferri,
Utuntur pelago. ſævus complectitur hoſtem
Hoſtis, & implicitis gaudent ſubſidere membris,
Mergenteſque mori. pugna fuit unus in illa
Eximius Phoceus animam ſervare ſub undis,
Scrutarique fretum ſi quid merſiſſet arenis,
Et nimis affixos unci convellere morſus,
Adductum quoties non ſenſerat ancora funem.
Hic ubi compreſſum penitus deduxerat hoſtem,
Victor & incolumis ſummas remeabat in undas,
Sed ſe per vacuos credit dum ſurgere fluctus,
Puppibus occurrit, tandemque ſub æquore manſit.
Hi ſuper hoſtiles jecerunt brachia remos,
Et ratium tenuere fugam. non perdere letum
Maxima cura fuit, multus ſua vulnera puppi
Affixit moriens, & roſtris abſtulit ictus.
Stantem ſublimi Tyrrhenum culmine proræ
Lygdamus excuſſa Balearis tortor habenæ
Glande petens, ſolido fregit cava tempora plumbo.
Sedibus expulſi, poſtquam cruor omnia rupit
Vincula, procumbunt oculi: ſtat lumine rapto
Attonitus, mortiſque illas putat eſſe tenebras.
At poſtquam membris ſenſit conſtare vigorem,
Vos, ait, o ſocii, ſicut tormenta ſoletis,
Me quoque mittendis rectum componite telis.
Egere quod ſupereſt animæ, Tyrrhene, per omnes
Bellorum caſus: ingentem militis uſum
Hoc habet ex magna defunctum parte cadaver:
Viventis feriere loco. Sic fatus in hoſtem
Cæca tela manu, ſed non tamen irrita mittit.
Excipit hæc juvenis generoſi ſanguinis Argus,
Qua jam non medius deſcendit in ilia venter;
Adjuvitque ſuo procumbens pondere ferrum.
Stabat diverſa victæ jam parte carinæ
Infelix Argi genitor, ( non ille juventæ
Tempore Phocaicis ulli ceſſurus in armis;
Victum ævo robur cecidit, feſſuſque ſenecta
Exemplum, non miles erat ) qui funere viſo,
Sæpe cadens longæ ſenior per tranſtra carinæ
Pervenit ad puppim, ſpiranteſque invenit artus.
Non lacrimæ cecidere genis, non pectora tundit,
Diſtentis toto riguit ſed corpore palmis.
Nox ſubit, atque oculos vaſtæ obduxere tenebræ,
Et miſerum cernens agnoſcere deſinit Argum.
Ille caput labens, & jam languentia colla
Viſo patre levat: vox fauces nulla ſolutas
Proſequitur: tacito tantum petit oſcula vultu,
Invitatque patris claudenda ad lumina dextram.
Ut torpore ſenex caruit, vireſque cruentus
Cœpit habere dolor, Non perdam tempora, dixit,
A ſævis permiſſa Deis, jugulumque ſenilem
Confodiam. veniam miſero concede parenti,
Arge, quod amplexus, extrema quod oſcula fugi.
Nondum deſtituit calidus tua vulnera ſanguis,
Semianimiſque jaces, & adhuc potes eſſe ſuperſtes.
Sic fatus, quamvis capulum per viſcera miſſi
Polluerat gladii, tamen alta ſub æquora tendit
Præcipiti ſaltu, & letum præcedere nati
Feſtinantem animam morti non credidit uni.
Inclinant jam fata ducum: nec jam amplius anceps
Belli caſus erat: Grajæ pars maxima claſſis
Mergitur: aſt aliæ mutato remige puppes
Victores vexere ſuos: navalia pancæ
Præcipiti tenuere fuga. quis in urbe parentum
Fletus erat! quantus matrum per litora planctus!
Conjux ſæpe ſui, confuſis vultibus unda,
Credidit ora viri, Romanum amplexa cadaver:
Accenſiſque rogis miſeri de corpore trunco
Certavere patres. at Brutus in æquore victor,
Primus Cæſareis pelagi decus addidit armis.



Digitized by Google

# LIBER QUARTUS.

At procul extremis terrarum Cæſar in oris
Martem ſævus agit non multa cæde nocentem,
Maxima ſed fati ducibus momenta daturum.
Jure pari rector caſtris Afranius illis,
Ac Petrejus erat: concordia duxit in æquas
Imperium commune vices, tutelaque valli
Pervigil alterno paret cuſtodia ſigno.
His præter Latias acies erat impiger Aſtur,
Vectoneſque leves, profugique a gente vetuſta
Gallorum Celtæ miſcentes nomen Iberis.
Colle tumet modico, lenique excrevit in altum
Pingue ſolum tumulo: ſuper hunc fundata vetuſta
Surgit Ilerda manu: placidis prælabitur undis
Heſperios inter Sicoris non ultimus amnes,
Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu,
Hibernas paſſurus aquas: at proxima rupes
Signa tenet Magni: nec Cæſar colle minore
Caſtra levat: medius dirimit tentoria gurges.
Explicat hinc tellus campos effuſa patentes,
Vix oculo prendente modum, campoſque coercet
Cinga rapax, vetitus fluctus & litora curſu
Oceani pepuliſſe ſuo: nam gurgite miſto,
Qui præſtat terris, aufert tibi nomen Iberus.
Prima dies belli ceſſavit Marte cruento,
Spectandaſque ducum vires, numeroſaque ſigna
Expoſuit: piguit ſceleris: pudor arma furentum
Continuit: patriæque, & ruptis legibus unum
Donavere diem. prono tum Cæſar Olympo
In noctem ſubita circumdedit agmina foſſa,
Dum primæ præſtant acies, hoſtemque fefellit,
Et prope conſertis obduxit caſtra maniplis.
Luce nova collem ſubito conſcendere curſu,
Qui melius tutam caſtris dirimebat Ilerdam,
Imperat. huc hoſtem pariter terrorque, pudorque
Impulit: & rapto tumulum prior agmine cepit.
His virtus, ferrumque locum promittit: at illis
Ipſe locus. miles rupes oneratus in altus
Nititur: adverſoque acies in monte ſupina
Hæret, & in tergum caſura, umbone ſequentis
Erigitur. nulli telum vibrare vacabat,
Dum labat, & fixo firmat veſtigia pilo.
Dum ſcopulos, ſtirpeſque tenent, atque hoſte relicto
Cædunt enſe viam: vidit lapſura ruina
Agmina dux, equitemque jubet ſuccedere bello,
Munitumque latus lævo præducere gyro.
Sic pedes ex facili, nulloque urgente receptus,
Irritus & victor ſubducto Marte pependit.
Hactenus armorum diſcrimina. cetera bello
Fata dedit variis incertus motibus aer.
Pigro bruma gelu, ſicciſque Aquilonibus hærens,
Æthere conſtricto pluvias in nube tenebat.
Urebant montana nives, campoſque jacentes
Non duraturæ conſpecto ſole pruinæ:
Atque omnis propior mergenti ſidera cælo
Aruerat tellus hiberno dura ſereno.
Sed poſtquam vernus calidum Titana recepit,
Sidera reſpiciens delapſæ portitor Helles,
Atque iterum æquatis ad juſtæ pondera Libræ
Temporibus vicere dies: tunc, ſole relicto,
Cynthia quo primum cornu dubitanda refulſit,
Excluſit Boream, flammaſque accepit ab Euro.
Ille ſuo nubes quaſcumque invenit in axe,
Torſit in occiduum Nabatæis flatibus orbem,
Et quas ſentit Arabs, & quas Gangetica tellus
Exhalat nebulas, quidquid concreſcere primus
Sol patitur, quidquid cæli fuſcator Eoi
Impulerat Corus, quidquid defenderat Indos:
Incendere diem nubes oriente remotæ,
Nec medio potuere graves incumbere mundo,
Sed nimbos rapuere fuga. vacat imbribus Arctos,
Et Notus; in ſolam Calpen fluit humidus aer.
Hic ubi jam Zephyri fines, & ſummus Olympi
Cardo tenet Tethyn, vetitæ tranſcurrere denſos
Involvere globos, congeſtumque aeris atri
Vix recipit ſpatium, quod ſeparat æthere terram,
Jamque polo preſſæ largos denſantur in imbres;
Spiſſatæque fluunt: nec ſervant fulmina flammas,
Quamvis crebra micent: exſtinguit fulgura nimbus;
Hinc imperfecto complectitur aera gyro
Arcus, vix ulla variatus luce colorem,
Oceanumque bibit, raptoſque ad nubila fluctus
Pertulit, & cælo defuſum reddidit æquor.
Jamque Pyreneæ, quas numquam ſolvere Titan
Evaluit, fluxere nives, fractoque madeſcunt
Saxa gelu: tum, quæ ſolitis e fontibus exit,
Non habet unda vias: tam largas alveus omnis
A ripis accepit aquas. jam naufraga campo
Cæſaris arma natant, impulſaque gurgite multo
Caſtra labant: alto reſtagnant flumina vallo.
Non pecorum raptus faciles, non pabula merſi
Ulla ferunt ſulci: tectarum errore viarum
Fallitur occultos ſparſus populator in agros.
Jamque comes ſemper magnorum prima malorum
Sæva fames aderat: nulloque obſeſſus ab hoſte
Miles eget: toto cenſu non prodigus emit
Exiguam Cererem. pro lucri pallida tabes!
Non deeſt prolato jejunus venditor auro.
Jam tumuli, colleſque latent: jam flumina cuncta
Condidit una palus, vaſtaque voragine merſit;
Abſorpſit penitus rupes, ac tecta ferarum
Detulit, atque ipſas hauſit: ſubitiſque frementes
Vorticibus contorſit equos, & reppulit æſtus
Fortior Oceani: nec Phœbum ſurgere ſentit
Nox ſubtexta polo: rerum diſcrimina miſcet
Deformis cæli facies, junctæque tenebræ.
Sic mundi pars ima jacet, quam zona nivalis,
Perpetuæque premunt hiemes: non ſidera cælo
Ulla videt, ſterili non quidquam frigore gignit,
Sed glacie medios ſignorum temperat ignes.
Sic, o ſumme parens mundi, ſic ſorte ſecunda
Æquorei rector facias Neptune tridentis:
Et tu perpetuis impendas aera nimbis:
Tu remeare vetes, quoſcumque emiſeris æſtus:
Non habeant amnes declivem ad littora curſum,
Sed pelagi referantur aquis: concuſſaque tellus
Laxet iter fluviis. hos campos Rhenus inundet,
Hos Rhodanus: vaſtos obliquent flumina fontes.
Rhiphæas huc ſolve nives, huc ſtagna, lacuſque,
Et pigras, ubicumque jacent, effunde paludes:
Et miſeras bellis civilibus eripe terras.
Sed parvo Fortuna viri contenta pavore,
Plena redit, ſolitoque magis favere ſecundi,
Et veniam meruere Dei. jam clarior aer,
Et par Phœbus aquis denſas in vellera nubes
Sparſerat, & noctes ventura luce rubebant:
Servatoque loco rerum, diſceſſit ab aſtris
Humor, & ima petit, quidquid pendebat aquarum.
Tollere ſilva comas, ſtagnis emergere colles
Incipiunt, viſoque die dureſcere valles.
Vtque habuit ripas Sicoris, campoſque reliquit,

Primum

Digitized by Google

Primum cana ſalix madefacto vimine parvam
Texitur in puppim, cæſoque induta juvenco
Vectoris patiens tumidum ſuperenatat amnem.
Sic Venetus ſtagnante Pado, fuſoque Britannus
Navigat Oceano: ſic cum tenet omnia Nilus,
Conſeritur bibula Memphitis cymba papyro.
His ratibus trajecta manus feſtinat utrimque
Succiſum curvare nemus: fluviique ferocis
Incrementa timens, non primis robora ripis
Impoſuit: medios pontem diſtendit in agros.
Ac ne quid Sicoris repetitis audeat undis,
Spargitur in ſulcos, & ſciſſo gurgite rivis
Dat pœnas majoris aquæ. poſtquam omnia fatis
Cæſaris ire videt, celſam Petrejus Ilerdam
Deſerit: & noti diffiſus viribus orbis,
Indomitos quærit populos, & ſemper in arma
Martis amore feros, & tendit in ultima mundi.
Nudatos Cæſar colles, deſertaque caſtra
Conſpiciens, capere arma jubet: nec quærere pontem,
Nec vada, ſed duris fluvium ſuperare lacertis.
Paretur: rapuitque ruens in prælia miles,
Quod fugiens timuiſſet, iter: mox uda receptis
Membra fovent armis, gelidoſque a gurgite curſu
Reſtituunt artus; donec decreſceret umbra
In medium ſurgente die. jamque agmina ſumma
Carpit eques, dubiique fugæ, pugnæque tenentur.
Attollunt campo geminæ juga ſaxea rupes
Valle cava media: tellus hinc ardua celſos
Continuat colles, tutæ quos inter opaco
Anfractu latuere viæ: quibus hoſte potito
Faucibus, emitti terrarum in devia Martem,
Inque feras gentes Cæſar videt. Ite ſine ullo
Ordine, ait, raptumque fuga convertite bellum,
Et faciem pugnæ, vultuſque inferte minaces:
Nec liceat pavidis ignava occumbere morte:
Excipiant recto fugientes pectore ferrum.
Dixit: & ad montes tendentem prævenit hoſtem.
Illic exiguo paulum diſtantia vallo
Caſtra locant. poſtquam ſpatio languentia nullo
Mutua conſpicuos habuerunt lumina vultus,
Et fratres, natoſque ſuos videre, patreſque;
Deprenſum eſt civile nefas. tenuere parumper
Ora metu: tantum nutu, motoque ſalutant
Enſe ſuos. mox ut ſtimulis majoribus ardens
Rupit amor leges, audet tranſcendere vallum
Miles, in amplexus effuſas tendere palmas.
Hoſpitis ille ciet nomen; vocat ille propinquum:
Admonet hunc ſtudiis conſors puerilibus ætas:
Nec Romanus erat, qui non agnoverat hoſtem.
Arma rigant lacrimis, ſingultibus oſcula rumpunt:
Et quamvis nullo maculatus ſanguine miles,
Quæ potuit feciſſe, timet. quid pectora pulſas?
Quid veſane gemis? fletus quid fundis inanes?
Nec te ſponte tua ſceleri parere fateris?
Uſque adeo ne times, quem tu facis ipſe timendum?
Claſſica dent bellum; ſævos tu neglige cantus:
Signa ferat; ceſſa: jam jam civilis Erinnys
Concidet, & Cæſar generum privatus amabit.
Nunc ades æterno complectens omnia nexu,
O rerum, miſtique ſalus concordia mundi,
Et ſacer orbis amor. magnum nunc ſecula noſtra
Venturi diſcrimen habent. periere latebræ
Tot ſcelerum: populo venia eſt erepta nocenti:
Agnovere ſuos. pro numine fata ſiniſtro
Exigua requie tantas augentia clades!
Pax erat, & miles caſtris permiſtus utriſque
Errabat: duro concordes ceſpite menſas
Inſtituunt, & permiſto libamina Baccho.
Graminei luxere foci: junctoque cubili
Extrahit inſomnes bellorum fabula noctes:
Quo primum ſteterint campo, qua lancea dextra
Exierit. dum, quæ geſſerunt fortia, jactant,
Et dum multa negant; quod ſolum fata petebant,
Et miſeris renovata fides, atque omne futurum
Crevit amore nefas. nam poſtquam fœdera pacis
Cognita Petreio, ſeque, & ſua tradita venum
Caſtra videt, famulas ſcelerata ad prælia dextras
Excitat, atque hoſtes turba ſtipatus inermes
Præcipitat caſtris, junctoſque amplexibus enſe
Separat, & multo diſturbat ſanguine pacem.
Addidit ira ferox moturas prælia voces:
Immemor o patriæ, ſignorum oblite tuorum,
Non potes hoc cauſæ miles præſtare Senatus,
Aſſertor victo redeas ut Cæſare: certe
Ut vincare potes. dum ferrum, incertaque fata,
Quique fluat multo non deerit vulnere ſanguis;
Ibitis ad dominum? damnataque ſigna feretis?
Utque habeat famulos nullo diſcrimine Cæſar,
Exorandus erit? ducibus quoque vita petenda eſt?
Numquam noſtra ſalus pretium, merceſque nefandæ
Proditionis erit: non hoc civilia bella,
Ut vivamus, agunt. trahimur ſub nomine pacis.
Non chalybem gentes penitus fugiente metallo
Eruerent, nulli vallarent oppida muri,
Non ſonipes in bella ferox, non iret in æquor
Turrigeras claſſis pelago ſparſura carinas,
Si bene libertas umquam pro pace daretur.
Hoſtes nempe meos ſceleri jurata nefando
Sacramenta tenent: at vobis vilior hoc eſt
Veſtra fides, quod pro cauſa pugnabitis æqua.
Sed veniam ſperare licet. pro dira pudoris
Funera! nunc toto fatorum ignarus in orbe,
Magne, paras acies, mundique extrema tenentes
Sollicitas reges, cum forſan fœdere noſtro
Jam tibi ſit promiſſa ſalus. Sic fatur, & omnes
Concuſſit mentes, ſcelerumque reduxit amorem.
Sic ubi deſuetæ ſilvis in carcere clauſo
Manſuevere feræ, & vultus poſuere minaces,
Atque hominem didicere pati, ſi torrida parvus
Venit in ora cruor, redeunt rabieſque furorque,
Admonitæque tument guſtato ſanguine fauces:
Fervet, & a trepido vix abſtinet ira magiſtro.
Itur in omne nefas: & quæ fortuna Deorum
Invidia cæca bellorum in nocte tuliſſet,
Fecit noſtra fides: inter menſaſque, toroſque,
Quæ modo complexu foverunt pectora, cædunt.
Et quamvis primo ferrum ſtrinxere gementes,
Ut dextræ juſti gladius diſſuaſor adhæſit,
Dum feriunt, odere ſuos, animoſque labantes
Confirmant ictu. fervent jam caſtra tumultu,
Et ſcelerum turba: rapiuntur colla parentum.
Ac velut occultum pereat ſcelus, omnia monſtra
In faciem poſuere ducum: juvat eſſe nocentes.
Tu Cæſar, quamvis ſpoliatus milite multo,
Agnoſcis ſuperos: neque enim tibi major in arvis
Emathiis fortuna fuit, nec Phocidos undis
Maſſiliæ, Phario nec tantum eſt æquore geſtum.
Hoc ſiquidem ſolo civilis crimine belli
Dux cauſæ melioris eris. polluta nefanda
Agmina cæde duces junctis committere caſtris
Non audent, altæque ad mœnia rurſus Ilerdæ
Intendere fugam, campos eques obvius omnes

Abſtulit, & ſiccis incluſit collibus hoſtem.
Tunc inopes undæ prærupta cingere foſſa
Cæſar avet, nec caſtra pati contingere ripas,
Aut circum largos curvari brachia fontes.
 Ut leti videre viam, converſus in iram
Præcipitem timor eſt. miles non utile clauſis
Auxilium mactavit equos: tandemque coactus
Spe poſita damnare fugam, caſurus in hoſtes
Fertur. ut effuſo Cæſar decurrere paſſu
Vidit, & ad certam devotos tendere mortem;
Tela tene jam miles, ait, ferrumque ruenti
Subtrahe: non ullo conſtet mihi ſanguine bellum:
Vincitur haud gratis, jugulo qui provocat hoſtem.
En ſibi vilis adeſt inviſa luce juventus,
Jam damno peritura meo: non ſentiet ictus,
Incumbet gladiis, gaudebit ſanguine fuſo.
Deſerat hic fervor mentes, cadat impetus amens.
Perdant velle mori. Sic deflagrare minaces
Incaſſum, & vetito paſſus langueſcere bello,
Subſtituit merſo dum nox ſua lumina Phœbo.
Inde ubi nulla data eſt miſcendæ copia mortis,
Paulatim cadit ira ferox, menteſque tepeſcunt.
Saucia majores animos ut pectora geſtant,
Dum dolor eſt, ictuſque recens, & mobile nervis
Conamen calidus præbet cruor, oſſaque nondum
Adduxere cutem: ſi conſcius enſis adacti
Stat victor tenuitque manus, tum frigidus artus
Alligat atque animum ſubducto robore torpor,
Poſtquam ſicca rigens aſtrinxit vulnera ſanguis.
 Jamque inopes undæ, primum tellure refoſſa,
Occultos latices, abſtruſaque flumina quærunt:
Nec ſolum raſtris, duriſque ligonibus arva,
Sed gladiis fodere ſuis: puteuſque cavati
Montis ad irrigui premitur faſtigia campi.
Non ſe tam penitus, tam longe luce relicta
Merſerit Aſſyrii ſcrutator pallidus auri.
Non tamen aut tectis ſonuerunt curſibus amnes,
Aut micuere novi, percuſſo pumice, fontes:
Antra nec exiguo ſtillant ſudantia rore,
Aut impulſa levi turbatur glarea vena.
Tunc exhauſta ſuper multo ſudore juventus
Extrahitur, duris ſilicum laſſata metallis.
Quoque minus poſſent ſiccos tolerare vapores,
Quæſitæ feciſtis aquæ. nec languida feſſi
Corpora ſuſtentant epulis, menſaſque peroſi
Auxilium fecere famem. ſi mollius arvum
Prodidit humorem, pingues manus utraque glebas
Exprimit ora ſuper. nigro ſi turbida limo
Colluvies immota jacet, cadit omnis in hauſtus
Certatim obſcœnos miles: morienſque recepit,
Quas nollet victurus, aquas: rituque ferarum
Diſtentas ſiccant pecudes, &, lacte negato,
Sordidus exhauſto ſorbetur ab ubere ſanguis.
Tunc herbas, frondeſque terunt, & rore madentes
Diſtringunt ramos: & ſi quos palmite crudo,
Arboris aut teneræ ſuccos preſſere medulla.
 O fortunati, fugiens quos barbarus hoſtis
Fontibus immiſto ſtravit per rura veneno.
Hos licet in fluvios ſaniem, tabemque ferarum,
Pallida Dictæis, Cæſar, naſcentia ſaxis
Infundas aconita palam, Romana juventus
Non decepta bibet. torrentur viſcera flamma,
Oraque ſicca rigent ſquamoſis aſpera linguis.
Jam marcent venæ, nulloque humore rigatus
Aeris alternos anguſtat pulmo meatus,
Reſciſſoque nocent ſuſpiria dura palato.
Pandunt ora ſiti, nocturnumque aera captant.
Expectant imbres, quorum modo cuncta natabant
Impulſu, & ſiccis vultus in nubibus hærent.
Quoque magis miſeros undæ jejunia ſolvant,
Non ſuper arentem Meroen, Cancrique ſub axe,
Qua nudi Garamantes arant, ſedere: ſed inter
Stagnantem Sicorim, & rapidum deprenſus Hiberum,
Spectat vicinos ſitiens exercitus amnes.
 Jam domiti ceſſere duces: paciſque petendæ
Auctor damnatis ſupplex Afranius armis,
Semianimes in caſtra trahens hoſtilia turmas,
Victoris ſtetit ante pedes. ſervata precanti
Majeſtas, non fracta malis, interque priorem
Fortunam, caſuſque novos gerit omnia victi;
Sed ducis, & veniam ſecuro pectore poſcit.
Si me degeneri ſtraviſſent fata ſub hoſte,
Non deerat fortis rapiendo dextera leto:
At nunc ſola mihi eſt orandæ cauſa ſalutis,
Dignum donanda, Cæſar, te credere vita.
Non partis ſtudiis agimur, nec ſumſimus arma
Conſiliis inimica tuis; nos denique bellum
Invenit civile duces: cauſæque priori,
Dum potuit, ſervata fides. nil fata moramur.
Tradimus Heſperias gentes, aperimus Eoas,
Securumque orbis patimur poſt terga relicti.
Nec cruor effuſus campis tibi bella peregit,
Nec ferrum, laſſæque manus. hoc hoſtibus unum,
Quod vincas, ignoſce tuis, nec magna petuntur.
Otia des feſſis, vitam patiaris inermem
Degere, quam tribuis: campis proſtrata jacere
Agmina noſtra putes: nec enim felicibus armis
Miſceri damnata decet, partemque triumphi
Captos ferre tui: turba hæc ſua fata peregit.
Hoc petimus, victos ne tecum vincere cogas.
Dixerat: at facilis Cæſar, vultuque ſerenus
Flectitur, atque uſum belli, pœnamque remittit.
Ut primum juſtæ placuerunt fœdera pacis;
Incuſtoditos decurrit miles ad amnes;
Incumbit ripis, permiſſaque flumina turbat.
Continuus multis ſubitarum tractus aquarum
Aera non paſſus vacuis diſcurrere venis,
Arctavit, clauſitque animam: nec fervida peſtis
Cedit adhuc: ſed morbus egens jam gurgite plenis
Viſceribus ſibi poſcit aquas. mox robora nervis,
Et vires rediere viris. o prodiga rerum
Luxuries, numquam parvo contenta paratu,
Et quæſitorum terra pelagoque ciborum
Ambitioſa fames, & lautæ gloria menſæ,
Diſcite, quam parvo liceat producere vitam,
Et quantum natura petat. non erigit ægros
Nobilis ignoto diffuſus conſule Bacchus:
Non auro, murrhaque bibunt: ſed gurgite puro
Vita redit. ſatis eſt populis fluviuſque Cereſque.
Heu miſeri, qui bella gerunt. tunc arma relinquens
Victori miles ſpoliato pectore tutus,
Innocuuſque ſuas curarum liber in urbes
Spargitur. o quantum donata pace potitos
Excuſſis umquam ferrum vibraſſe lacertis
Pœnituit, toleraſſe ſitim, fruſtraque rogaſſe
Proſpera bella Deos! nempe uſis Marte ſecundo
Tot dubiæ reſtant acies, tot in orbe labores;
Ut numquam fortuna labet ſucceſſibus anceps,
Vincendum toties: terras fundendus in omnes
Eſt cruor, & Cæſar per tot ſua fata ſequendus.
Felix qui potuit, mundi nutante ruina,
Quo jaceat jam ſcire loco. non prælia feſſos



Digitized by Google

Ulla vocant, certos non rumpunt claſſica ſomnos.
Jam conjux, natique rudes, & ſordida tecta,
Et non deductos recipit ſua terra colonos.
Hoc quoque ſecuris oneris fortuna remiſit,
Sollicitus menti quod abeſt favor: ille ſalutis
Eſt auctor, dux ille fuit. ſic prælia ſoli
Felices nullo ſpectant civilia voto.
Non eadem belli totum fortuna per orbem
Conſtitit: in partes aliquid ſed Cæſaris auſa eſt,
Qua maris Adriaci longas ferit unda Salonas,
Et tepidum in molles Zephyros excurrit Iader.
Illic bellaci confiſus gente Curetum,
Quos alit Adriaco tellus circumflua ponto,
Clauditur extrema reſidens Antonius ora,
Cautus ab incurſu belli ſi ſola recedat,
Expugnat quæ tuta, fames. non pabula tellus
Paſcendis ſubmittit equis, non proſerit ullam
Flava Ceres ſegetem: ſpoliabat gramine campum
Miles, & attonſo miſeris jam dentibus arvo
Caſtrorum ſiccas de ceſpite vulſerat herbas.
Ut primum adverſæ ſocios in litore terræ
Et Baſilum videre ducem: nova furta per æquor
Exquiſita fugæ. neque enim de more carinas
Extendunt, puppeſque levant, ſed firma gerendis
Molibus inſolito contexunt robora ductu.
Namque ratem vacuæ ſuſtentant undique cuppæ,
Quarum porrectis ſeries conſtricta catenis
Ordinibus geminis obliquas excipit alnos.
Nec gerit expoſitum telis in fronte patenti
Remigium: ſed, quod trabibus circumdedit æquor,
Hoc ferit, & taciti præbet miracula curſus,
Quod nec vela ferat, nec apertas verberet undas.
Tunc freta ſervantur, dum ſe declivibus undis
Æſtus agat, refluoque mari nudentur arenæ.
Jamque relabenti creſcebant litora ponto;
Miſſa ratis prono defertur lapſa profundo,
Et geminæ comites. cunctas ſuper ardua turris
Eminet, & tremulis tabulata minantia pinnis.
Noluit Illyricæ cuſtos Octavius undæ
Confeſtim tentare ratem, celereſque carinas
Continuit, curſu creſcat dum præda ſecundo:
Et temere ingreſſos repetendum invitat ad æquor
Pace maris. ſic dum pavidos formidine cervos
Claudat odoratæ metuentes aera pennæ:
Aut dum diſpoſitis attollat retia varis
Venator, tenet ora levis clamoſa Moloſſi;
Spartanos, Cretaſque ligat: nec creditur ulli
Silva cani, niſi qui preſſo veſtigia roſtro
Colligit, & præda neſcit latrare reperta,
Contentus tremulo monſtraſſe cubilia loro.
Nec mora. complentur moles, avideque petitis
Inſulæ deſeritur ratibus: quo tempore primas
Impulit ad noctem jam lux extrema tenebras.
At Pompeianus fraudes innectere ponto
Antiqua parat arte Cilix, paſſuſque vacare
Summa freti, medio ſuſpendit vincula ponto,
Et laxas fluitare ſinit, religatque catenas
Rupis ab Illyricæ ſcopulis. nec prima, nec illa,
Quæ ſequitur, tardata ratis: ſed tertia moles
Hæſit, & ad cautes adducto fune ſecuta eſt.
Impendent cava ſaxa mari: ruituraque ſemper
Stat (mirum) moles: & ſilvis æquor inumbrat.
Huc fractas Aquilone rates, ſubmerſaque pontus
Corpora ſæpe tulit, cæciſque abſcondit in antris:
Reſtituit raptus tectum mare, cumque cavernæ
Evomuere fretum contorti verticis undæ,
Taurominitanam vincunt fervore Charybdim.
Hic Opiterginis moles onerata colonis
Conſtitit: hanc omni puppes ſtatione ſolutæ
Circumeunt: alii rupes, ac litora complent.
Vultejus tacitas, ſenſit ſub gurgite fraudes;
(Dux erat ille ratis) fruſtra qui vincula ferro
Rumpere conatus, poſcit ſpe prælia nulla,
Incertus qua terga daret, qua pectora bello.
Hoc tamen in caſu, quantum deprenſa valebat,
Effecit virtus: inter tot millia captæ
Circumfuſa rati, & plenam vix inde cohortem,
Pugna fuit, non longa quidem. nam condidit atra
Nox lucem dubiam: pacemque habuere tenebræ.
Tunc ſic attonitam, venturaque fata paventem
Rexit magnanima Vultejus voce cohortem:
Libera non ultra parva quam nocte juventus,
Conſulite extremis anguſto in tempore rebus.
Vita brevis nulli ſupereſt, qui tempus in illa
Quærendæ ſibi mortis habet: nec gloria leti
Inferior, juvenes, admoto occurrere fato.
Omnibus incerto venturæ tempore vitæ
Par animi laus eſt, & quos ſperaveris annos
Perdere, & extremæ momentum abrumpere lucis,
Accerſas dum fata manu. non cogitur ullus
Velle mori. fuga nulla patet: ſtant undique noſtris
Intenti cives jugulis. decernite letum,
Et metus hinc abſit: cupias quodcumque neceſſe eſt.
Non tamen in cæca bellorum nube cadendum eſt;
Aut cum permiſtis acies ſua tela tenebris
Involvunt, conferta jacent cum corpora campo,
In medium mors omnis abit, perit obruta virtus.
Nos in conſpicua ſociis, hoſtique carina
Conſtituere Dei. præbebunt æquora teſtes,
Præbebunt terræ, ſummis dabit inſula ſaxis.
Spectabunt geminæ diverſo e litore partes.
Neſcio quod noſtris magnum & memorabile fatis
Exemplum, Fortuna, paras. quæcumque per ævum
Exhibuit monimenta fides, ſervataque ferro
Militiæ pietas, tranſibit noſtra juventus.
Namque ſuis pro te gladiis incumbere, Cæſar,
Eſſe parum ſcimus: ſed non majora ſuperſunt
Obſeſſis, tanti quæ pignora demus amoris.
Abſcindit noſtræ multum ſors invida laudi,
Quod non cum ſenibus capti natiſque tenemur.
Indomitos ſciat eſſe viros, timeatque furentes,
Et morti faciles animos: & gaudeat hoſtis
Non plures hæſiſſe rates. tentare parabunt
Fœderibus, turpique volent corrumpere vita.
O utinam, quo plus habeat mors unica famæ,
Promittant veniam, jubeant ſperare ſalutem:
Ne nos, cum calido fodiemus viſcera ferro,
Deſperaſſe putent. magna virtute merendum eſt,
Cæſar ut, amiſſis inter tot millia paucis,
Hoc damnum, cladem que vocet. dent fata receſſum,
Emittantque licet, vitare inſtantia nolim.
Projeci vitam, comites, totuſque futuræ
Mortis agor ſtimulis: furor eſt. agnoſcere ſolis
Permiſſum eſt, quos jam tangit vicinia fati,
Victuroſque Dei celant, ut vivere durent,
Felix eſſe mori. Sic cunctas ſuſtulit ardor
Nobilium mentes juvenum: cum ſidera cæli,
Ante ducis voces, oculis humentibus omnes
Aſpicerent, flexoque Urſæ temone paverent:
Iidem, cum fortes animos præcepta ſubiſſent,
Optavere diem. nec ſegnis mergere ponto
Tunc erat aſtra polus: nam ſol Ledæa tenebat

Sidera

Sidera, vicino cum lux altiſſima Cancro eſt:
Nox tum Theſſalicas urgebat parva ſagittas.
Detegit orta dies ſtantes in rupibus Iſtros,
Pugnaceſque mari Graja cum claſſe Liburnos.
Tentavere prius ſuſpenſo vincere bello,
Fœderibus fieret captis ſi dulcior ipſa
Mortis vita mora. ſtabat devota juventus,
Damnata jam luce ferox, ſecuraque pugnæ
Promiſſo ſibi fine manu: nullique tumultus
Excuſſere viris mentes ad ſumma paratas:
Innumeraſque ſimul pauci terraque marique
Suſtinuere manus: tanta eſt fiducia mortis.
Utque ſatis bello viſum eſt fluxiſſe cruoris,
Verſus ab hoſte furor: primus dux ipſe carinæ
Vultejus jugulo poſcens jam fata retecto,
Ecquis, ait, juvenum eſt, cujus ſit dextra cruore
Digna meo, certaque fide per vulnera noſtra
Teſtetur ſe velle mori? nec plura locuto
Viſcera non unus jam dudum tranſigit enſis.
Collaudat cunctos; ſed eum, cui vulnera prima
Debebat, grato moriens interficit ictu.
Concurrunt alii, totumque in partibus unis
Bellorum fecere nefas. ſic ſemine Cadmi
Emicuit Dircæa cohors, ceciditque ſuorum
Vulneribus, dirum Thebanis fratribus omen.
Phaſidos & campis inſomni dente creati
Terrigenæ, miſſa magicis e cantibus ira,
Cognato tantos implerunt ſanguine ſulcos:
Ipſaque, inexpertis quod primum fecerat herbis,
Expavit Medea nefas. ſic mutua pacti
Fata cadunt juvenes: minimumque in morte virorum
Mors virtutis habet: pariter ſternuntque, caduntque
Vulnere letali: nec quemquam dextra fefellit,
Cum feriat moriente manu. nec vulnus adactis
Debetur gladiis: percuſſum eſt pectore ferrum,
Et jugulis preſſere manum. cum ſorte cruenta
Fratribus incurrant fratres, natuſque parenti:
Haud trepidante tamen toto cum pondere dextra
Exegere enſes. pietas ferientibus una,
Non repetiſſe, fuit. jam latis viſcera lapſa
Semianimes traxere foris, multumque cruoris
Infudere mari. deſpectam cernere lucem,
Victoreſque ſuos vultu ſpectare ſuperbo,
Et mortem ſentire juvat. jam ſtrage cruenta
Conſpicitur cumulata ratis: buſtiſque remittunt
Corpora victores, ducibus mirantibus, ulli
Eſſe ducem tanti. nullam majore locuta eſt
Ore ratem, totum diſcurrens fama per orbem.
Non tamen ignavæ poſt hæc exempla virorum
Percipient gentes, quam ſit non ardua virtus
Servitium fugiſſe manu. ſed regna timentur
Ob ferrum, & ſævis libertas uritur armis:
Ignoratque datos, ne quiſquam ſerviat, enſes.
Mors, utinam pavidos vitæ ſubducere nolles,
Sed virtus te ſola daret. non ſegnior illo
Marte fuit, qui tunc Libycis exarſit in arvis.
Namque rates audax Lilybæo litore ſolvit
Curio: nec forti velis Aquilone recepto
Inter ſemirutas magnæ Carthaginis arces,
Et Clupeam, tenuit ſtationis litora notæ:
Primaque caſtra locat cano procul æquore, qua ſe
Bagrada lentus agit ſiccæ ſulcator arenæ.
Inde petit tumulos, exeſaſque undique rupes,
Antæi quæ regna vocat non vana vetuſtas.
Nominis antiqui cupientem noſcere cauſas,
Cognita per multos docuit rudis incola patres,
Nondum poſt genitos tellus effœta gigantes,
Terribilem Libycis partum concepit in antris.
Nec tam juſta fuit terrarum gloria Typhon,
Aut Tityos, Briareuſque ferox: cæloque pepercit,
Quod non Phlegræis Antæum ſuſtulit arvis.
Hoc quoque tam vaſtas cumulavit munere vires
Terra ſui fœtus, quod, cum tetigere parentem,
Jam defecta vigent renovato robore membra.
Hæc illi ſpelunca domus: latuiſſe ſub alta
Rupe ferunt, epulas raptos habuiſſe leones.
Ad ſomnos non terga feræ præbere cubile
Aſſuerunt, non ſilva torum: vireſque reſumit
In nuda tellure jacens. periere coloni
Arvorum Libyes: pereunt, quos appulit æquor.
Auxilioque diu virtus non uſa cadendi
Terræ ſpernit opes: invictus robore cunctis,
Quamvis ſtaret, erat. tandem vulgata cruenti
Fama mali, terras monſtris æquorque levantem,
Magnanimum Alciden Libycas excivit in oras.
Ille Cleonæi projecit terga leonis,
Antæus Libyci perfudit membra liquore
Hoſpes, Olympiacæ ſervato more palæſtræ.
Ille parum fidens pedibus contingere matrem,
Auxilium membris calidas infudit arenas.
Conſeruere manus, & multo brachia nexu,
Colla diu gravibus fruſtra tentata lacertis:
Immotumque caput fixa cum fronte tenetur.
Miranturque habuiſſe parem. nec viribus uti
Alcides primo voluit certamine totis,
Exhauſitque virum: quod creber anhelitus illi
Prodidit, & gelidus feſſo de corpore ſudor.
Tunc cervix laſſata quati: tunc pectore pectus
Urgeri: tunc obliqua percuſſa labare
Crura manu. jam terga viri cedentia victor
Alligat, & medium compreſſis ilibus arctat:
Inguinaque inſertis pedibus diſtendit, & omnem
Explicuit per membra virum. rapit arida tellus
Sudorem: calido complentur ſanguine venæ.
Intumuere tori, totoſque induruit artus,
Herculeoſque novo laxavit corpore nodos.
Conſtitit Alcides ſtupefactus robore tanto:
Nec ſic Inachiis, quamvis rudis eſſet, in undis
Defectam timuit reparatis anguibus hydram.
Conflixere pares, telluris viribus ille,
Ille ſuis. numquam ſævæ ſperare novercæ
Plus licuit. videt exhauſtos ſudoribus artus;
Cervicemque viri ſiccam, cum ferret Olympum.
Utque iterum feſſis injecit brachia membris,
Non expectatis Antæus viribus hoſtis,
Sponte cadit, majorque accepto robore ſurgit.
Quiſquis ineſt terris, in feſſos ſpiritus artus
Egeritur; telluſque viro luctante laborat.
Ut tandem auxilium tactæ prodeſſe parentis
Alcides ſenſit: Standum eſt tibi, dixit, & ultra
Non credere ſolo, ſternique vetabere terra:
Hærebis preſſis intra mea pectora membris:
Huc, Antæe, cades. Sic fatus, ſuſtulit alte
Nitentem in terras juvenem. morientis in artus
Non potuit nati Tellus ſubmittere vires.
Alcides medium tenuit: jam pectora pigro
Stricta gelu, terriſque diu non credidit hoſtem.
Hinc ævi veteris cuſtos famoſa vetuſtas,
Miratrixque ſui ſignavit nomine terras.
Sed majora dedit cognomina collibus iſtis,
Pœnum qui Latiis revocavit ab arcibus hoſtem
Scipio: nam ſedes Libyca tellure potito

Hæc

Digitized by Google

Hæc fuit. en veteris cernis veſtigia valli.
Romana hos primum tenuit victoria campos.
Curio lætatus, tamquam fortuna locorum
Bella gerat, ſervetque ducum ſibi fata priorum,
Felici non fauſta loco tentoria ponens,
Indulſit caſtris, & collibus abſtulit omen,
Sollicitatque feros non æquis viribus hoſtes.
Omnis Romanis quæ ceſſerat Africa ſignis,
Tunc Vari ſub jure fuit: qui robore quamquam
Confiſus Latio, regis tamen undique vires
Excivit Libycæ gentis, extremaque mundi
Signa ſuum comitata Jubam. non fuſior ulli
Terra fuit domino: qua ſunt longiſſima regna,
Cardine ab occiduo vicinus Gadibus Atlas
Terminat: a medio, confinis Syrtibus Ammon.
At qua lata jacet, vaſti plaga fervida regni
Diſtinet Oceanum, zonæque exuſta calentis
Sufficiunt ſpatio. populi tot caſtra ſequuntur,
Autololes, Numidæque vagi, ſemperque paratus
Inculto Gætulus equo: tum concolor Indo
Maurus, inops Naſamon, miſti Garamante peruſto
Marmaridæ volucres, æquaturuſque ſagittas
Medorum tremulum cum torſit miſſile, Mazax:
Et gens, quæ nudo reſidens Maſſylia dorſo
Ora levi flectit frænorum neſcia virga:
Et ſolitus vacuis errare mapalibus Afer
Venator, ferrique ſimul fiducia non eſt,
Veſtibus iratos laxis operire leones.
Nec ſolum ſtudiis civilibus arma parabat,
Privatæ ſed bella dabat Juba concitus iræ.
Hunc quoque, quo ſuperos humanaque polluit anno,
Lege Tribunitia ſolio depellere avorum
Curio tentarat, Libyamque auferre tyranno,
Dum regnum te Roma facit. memor ille doloris
Hoc bellum ſceptri fructum putat eſſe retenti.
Hac igitur regis trepidat jam Curio fama,
Et quod Cæſareis numquam devota juventus
Illa nimis caſtris, nec Rheni miles in undis
Exploratus erat, Corfini captus in arce,
Infiduſque novis ducibus, dubiuſque priori,
Fas utrumque putat. ſed poſtquam languida ſegni
Cernit cuncta metu, nocturnaque munia valli
Deſolata fuga, trepida ſic mente profatur:
Audendo magnus tegitur timor: arma capeſſam
Ipſe prior: campum miles deſcendat in æquum,
Dum meus eſt: variam ſemper dant otia mentem.
Eripe conſilium pugna: cum dira voluntas
Enſe ſubit prenſo, galeæ texere pudorem.
Quis conferre duces meminit? quis pendere cauſas?
Qua ſtetit, inde favet: veluti fatalis arenæ
Muneribus non ira vetus concurrere cogit
Productos: odere pares. Sic fatus, apertis
Inſtruxit campis acies: quem blanda futuris
Deceptura malis belli fortuna recepit.
Nam pepulit Varum campo, nudataque fœda
Terga fuga, donec vetuerunt caſtra, cecidit.
Triſtia ſed poſtquam ſuperati prælia Vari
Sunt audita Jubæ: lætus quod gloria belli
Sit rebus ſervata ſuis, rapit agmina furtim,
Obſcuratque ſuam per juſſa ſilentia famam;
Hoc ſolum metuens incautus ab hoſte timeri.
Mittitur, exigua qui prælia prima laceſſat,
Eliciatque manu, Numidis a rege ſecundus,
Ut ſibi commiſſi ſimulator Sabbura belli:
Ipſe cava regni vires in valle retentat:
Aſpidas ut Pharias cauda ſolertior hoſtis
Ludit, & iratas incerta provocat umbra:
Obliquanſque caput vanas ſerpentis in auras
Effuſæ toto comprendit guttura morſu
Letiferam citra ſaniem: tunc irrita peſtis
Exprimitur, fauceſque fluunt pereunte veneno.
Fraudibus eventum dederat fortuna: feroxque
Non exploratis occulti viribus hoſtis,
Curio nocturnum caſtris erumpere cogit,
Ignotiſque equitem late decurrere campis.
Ipſe ſub Auroræ primos excedere motus
Signa jubet caſtris, multum fruſtraque rogatus
Ut Libycas metuat fraudes, infectaque ſemper
Punica bella dolis: leti fortuna propinqui
Tradiderat fatis juvenem, bellumque trahebat
Auctorem civile ſuum. ſuper ardua ducit
Saxa, ſuper cautes abrupto limite ſigna.
Cum procul e ſummis conſpecti collibus hoſtes
Fraude ſua ceſſere parum, dum colle relicto
Effuſam patulis aciem committeret arvis.
Ille fugam credens, ſimulatæ neſcius artis,
Ut victor, medios aciem projecit in agros.
Tunc primum patuere doli, Numidæque fugaces
Undique completis clauſerunt montibus agmen.
Obſtupuit dux ipſe ſimul, perituraque turba.
Non timidi petiere fugam, non prælia fortes:
Quippe ubi non ſonipes motus clangore tubarum
Saxa quatit pulſu, rigidos vexantia frænos
Ora tenens, ſpargitque jubas, & ſurrigit aures,
Incertoque pedum pugnat non ſtare tumultu.
Feſſa iacet cervix, fumant ſudoribus armi:
Oraque projecta ſqualent arentia lingua:
Pectora rauca gemunt, quæ creber anhelitus urget:
Et defecta gravis longe trahit ilia pulſus:
Siccaque ſanguineis dureſcit ſpuma lupatis.
Jamque gradum neque verberibus, ſtimuliſque coacti,
Nec, quamvis crebris juſſi calcaribus, addunt.
Vulneribus coguntur equi, nec profuit ulli
Cornipedis rupiſſe moras: neque enim impetus illis
Incurſuſque fuit: tantum profertur ad hoſtes,
Et ſpatium jaculis oblato vulnere donat.
At vagus Apher equos ut primum emiſit in agmen:
Tunc campi tremuere ſono: terraque ſoluta,
Quantus Biſtonio torquetur turbine pulvis,
Aera nube ſua texit, traxitque tenebras.
Ut vero in pedites fatum miſerabile belli
Incubuit: nullo dubii diſcrimine Martis
Ancipites ſteterunt caſus, ſed tempora pugnæ
Mors tenuit. neque enim licuit procurrere contra,
Et miſcere manus. ſic undique ſepta juventus
Cominus obliquis, & rectis eminus haſtis
Obruitur: non vulneribus, nec ſanguine, ſolum
Telorum nimbo peritura, & pondere ferri.
Ergo acies tantæ parvum ſpiſſantur in orbem:
Ac ſiquis metuens medium correpſit in agmen,
Vix impune ſuos inter convertitur enſes,
Denſaturque globus, quantum pede prima relato
Conſtrinxit gyros acies. non arma movendi
Jam locus eſt preſſis: ſtipataque membra teruntur.
Frangitur armatum colliſo pectore pectus.
Non tam læta tulit victor ſpectacula Maurus
Quam fortuna dabat: fluvios non ille cruoris,
Membrorumque videt lapſum, & ferientia terram
Corpora: compreſſum turba ſtetit omne cadaver.
Excitet inviſas diræ Carthaginis umbras
Inferiis fortuna novis: ferat iſta cruentus
Annibal, & Pœni tam dira piacula manes.



Digitized by Google

Romanam, ſuperi, Libyca tellure ruinam
Pompejo prodeſſe nefas, votiſque Senatus.
Aphrica nos potius vincat ſibi. Curio fuſas
Ut vidit campis acies, & cernere tantas
Permiſit clades compreſſus ſanguine pulvis,
Non tulit afflictis animam producere rebus,
Aut ſperare fugam: ceciditque in ſtrage ſuorum
Impiger ad letum, & fortis virtute coacta.
Quid nunc roſtra tibi proſunt turbata, forumque,
Unde Tribunitia plebejus ſignifer arce
Arma dabas populis? quid prodita jura Senatus;
Et gener, atque ſocer bello concurrere juſſi?
Ante jaces, quam dira duces Pharſalia confert,
Spectandumque tibi bellum civile negatum eſt.
Has urbi miſeræ veſtro de ſanguine pœnas
Ferre datis: luitis jugulo ſic arma potentes.
Felix Roma quidem, civeſque habitura beatos,
Si libertatis ſuperis tam cura placeret,
Quam vindicta placet. Libycas en nobile corpus
Paſcit aves, nullo contectus Curio buſto.
At tibi nos (quando non proderit iſta ſilere,
A quibus omne ævi ſenium ſua fama repellit,)
Digna damus, juvenis, meritæ præconia vitæ.
Haud alium tanta civem tulit indole Roma,
Aut cui plus leges deberent recta ſequenti.
Perdita tunc Urbi nocuerunt ſecula, poſtquam
Ambitus, & luxus, & opum metuenda facultas
Tranſverſo mentem dubiam torrente tulerunt,
Momentumque fuit mutatus Curio rerum,
Gallorum captus ſpoliis, & Cæſaris auro.
Jus licet in jugulos noſtros ſibi fecerit enſe
Sylla potens, Mariuſque ferox, & Cinna cruentus:
Cæſareæque domus ſeries, cui tanta poteſtas
Conceſſa eſt: emere omnes; hic vendidit Urbem.

# LIBER QUINTUS.

Sic alterna duces bellorum vulnera paſſos
In Macedum terras, miſcens adverſa ſecundis,
Servavit fortuna pares. jam ſparſerat Æmo
Bruma nives, gelidoque cadens Atlantis Olympo:
Inſtabatque dies, qui dat nova nomina faſtis,
Quique colit primus ducentem tempora Janum.
Dum tamen emeriti remanet pars ultima juris,
Conſul uterque vagos belli per munia Patres
Elicit Epirum. peregrina, ac ſordida ſedes
Romanos cepit proceres: ſecretaque rerum
Hoſpes in externis audivit curia tectis:
Nam quis caſtra vocet tot ſtrictas jure ſecures,
Tot faſces? docuit populos venerabilis ordo
Non Magni partes, ſed Magnum in partibus eſſe.
Ut primum mœſtum tenuere ſilentia cœtum,
Lentulus excelſa ſublimis ſede profatur:
Indole ſi dignum Latia, ſi ſanguine priſco
Robur ineſt animis, non qua tellure coacti,
Quamque procul tectis captæ ſedeamus ab urbis
Cernite: ſed veſtræ faciem cognoſcite turbæ:
Cunctaque juſſuri primum hoc decernite Patres,
Quod regnis, populiſque liquet, nos eſſe Senatum.
Nam, vel Hyperboreæ plauſtrum glaciale ſub Urſæ,
Vel plaga qua torrens, clauſuſque vaporibus axis
Nec patitur noctes, nec iniquos creſcere ſoles,
Si fortuna ferat, rerum nos ſumma ſequetur,
Imperiumque comes. Tarpeja ſede peruſta
Gallorum facibus, Vejoſque habitante Camillo,
Illic Roma fuit. non umquam perdidit ordo
Mutato ſua jura ſolo. mœrentia tecta
Cæſar habet, vacuaſque domos, legeſque ſilentes,
Clauſaque juſtitio triſti fora. curia ſolos
Illa videt Patres, plena quos urbe fugavit.
Ordine de tanto quiſquis non exulat, hic eſt.
Ignaros ſcelerum, longaque in pace quietos
Bellorum primus ſparſit furor: omnia rurſus
Membra loco redeunt. en totis viribus orbis
Heſperiam penſant ſuperi: jacet hoſtis in undis
Obrutus Illyricis: Libyes ſqualentibus arvis
Curio Cæſarei cecidit pars magna Senatus.
Tollite ſigna duces: fatorum impellite curſum:
Spem veſtram præſtate Deis: fortunaque tantos
Det vobis animos, quantos fugientibus hoſtem
Cauſa dabat. noſtrum exhauſto jus clauditur anno.
Vos quorum finem non eſt ſenſura poteſtas,
Conſulite in medium Patres, Magnumque jubete
Eſſe ducem. læto nomen clamore Senatus
Excipit: & Magno fatum patriæque ſuumque
Impoſuit. tunc in reges, populoſque merentes
Sparſus honos, pelagique potens Phœbeia donis
Exornata Rhodos, gelidique inculta juventus
Taygeti: fama veteres laudantur Athenæ,
Maſſiliæque ſuæ donatur libera Phocis.
Tunc Sadalen, fortemque Cotyn, fidumque per arma
Dejotarum, & gelidæ dominum Rhaſipolin oræ
Collaudant: Libyamque jubent auctore Senatu
Sceptrifero parere Jubæ. pro triſtia fata!
En tibi non fidæ gentis digniſſime regno,
Fortunæ Ptolemæe pudor, crimenque Deorum,
Cingere Pellæo preſſos diademate crines
Permiſſum: ſævum in populos puer accipis enſem:
Atque utinam in populos! donata eſt regia Lagi;
Acceſſit Magni jugulus: regnumque ſorori
Ereptum eſt, ſoceroque nefas. jam turba ſoluto
Arma petit cœtu, quæ cum populique duceſque
Caſibus incertis, & cæca ſorte pararent,
Solus in ancipites metuit deſcendere Martis
Appius eventus: finemque exprimere rerum
Sollicitat ſuperos, multoſque obducta per annos
Delphica fatidici reſerat penetralia Phœbi.
Heſperio tantum, quantum ſemotus Eoo
Cardine, Parnaſſus gemino petit æthera colle,
Mons Phœbo, Bromioque ſacer: cui numine miſto
Delphica Thebanæ referunt trieterica Bacchæ.
Hoc ſolum fluctu terras mergente cacumen
Emicuit, pontoque fuit diſcrimen, & aſtris.
Tu quoque vix ſummam ſeductus ab æquore rupem
Extuleras, unoque jugo, Parnaſſe, latebas.
Ultor ibi expulſæ premerent cum viſcera partus
Matris, adhuc rudibus Pæan Pythona ſagittis
Explicuit, cum regna Themis, tripodaſque teneret.
Ut vidit Pæan vaſtos telluris hiatus
Divinam ſperare fidem, ventoſque loquaces
Exhalare ſolum, ſacris ſe condidit antris,
Incubuitque adyto, vates ibi factus, Apollo.
Quis latet hic Superum? quod numen ab æthere preſſum
Dignatur cæcas incluſum habitare cavernas?
Quis terram cæli patitur Deus, omnia curſus
Æterni ſecreta tenens, mundique futuri
Conſcius, ac populis ſeſe proferre paratus,
Contactuſque ferens hominis, magnuſque potenſque,
Sive canit fatum, ſeu quod jubet ipſe canendo
Fit fatum? forſan terris inſerta regendis,

Aere

Digitized by Google

Aere libratum vacuo quæ ſuſtinet orbem,
Totius pars magna Jovis, Cyrrhæa per antra
Exit, & ætherio trahitur connexa Tonanti.
Hoc ubi virgineo conceptum eſt pectore numen,
Humanam feriens animam ſonat, oraque vatis
Solvit, ceu Siculus flammis urgentibus Ætnam
Undat apex: Campana fremens ceu ſaxa vaporat
Conditus Inarimes æterna mole Typhœus.
Hoc tamen expoſitum cunctis, nullique negatum
Numen, ab humani ſolum ſe labe furoris
Vindicat. haud illic tacito mala vota ſuſurro
Concipiunt. nam fixa canens, mutandaque nulli
Mortales optare vetat: juſtiſque benignus
Sæpe dedit ſedem totas mutantibus urbes,
Ut Tyriis: dedit ille minas impellere belli,
Ut Salaminiacum meminit mare. ſuſtulit iras
Telluris ſterilis, monſtrato fine: reſolvit
Aera tabificum. non ullo ſæcula dono
Noſtra carent majore Deum, quam Delphica ſedes
Quod ſiluit, poſtquam reges timuere futura,
Et ſuperos vetuere loqui. nec voce negata
Cyrrhææ mœrent vates, templique fruuntur
Juſtitio. nam ſi qua Deus ſub pectora venit,
Numinis aut pœna eſt mors immatura recepti,
Aut pretium: quippe ſtimulo fluctuque furoris
Compages humana labat, pulſuſque Deorum
Concutiunt fragiles animas. ſic tempore longo
Immotos tripodas, vaſtæque ſilentia rupis
Appius Heſperii ſcrutator ad ultima fati
Sollicitat. juſſus ſedes laxare verendas
Antiſtes, pavidamque Deis immittere vatem,
Caſtalios circum latices, nemorumque receſſus
Phemonoen errore vagam, curiſque vacantem
Corripuit, cogitque fores irrumpere templi.
Limine terrifico metuens conſiſtere Phœbas,
Abſterrere ducem noſcendi ardore futuri
Caſſa fraude parat. Quid ſpes ( ait ) improba veri
Te Romane trahit? muto Parnaſſus hiatu
Conticuit, preſſitque Deum: ſeu ſpiritus iſtas
Deſtituit fauces, mundique in devia verſum
Duxit iter: ſeu barbarica cum lampade Pytho
Arſit, in immenſas cineres abiere cavernas,
Et Phœbi tenuere viam: ſeu ſponte Deorum
Cyrrha ſilet, fatique ſat eſt arcana futuri
Carmine longævæ vobis commiſſa Sibyllæ:
Seu Pæan ſolitus templis arcere nocentes,
Ora quibus ſolvat noſtro non invenit ævo.
Virginei patuere doli, fecitque, negatis
Numinibus, metus ipſe fidem. tum torta priores
Stringit vitta comas, crineſque in terga ſolutos
Candida Phocaica complectitur infula lauro.
Hærentem, dubiamque premens in templa ſacerdos
Impulit. illa pavens adyti penetrale remoti
Fatidicum, prima templorum in parte reſiſtit:
Atque Deum ſimulans, ſub pectore ficta quieto
Verba refert, nullo confuſæ murmure vocis
Inſtinctam ſacro mentem teſtata furore,
Haud æque læſura ducem, cui falſa canebat,
Quam tripodas, Phœbique fidem. non rupta trementi
Verba ſono, nec vox antri complere capacis
Sufficiens ſpatium, nulloque horrore comarum
Excuſſæ laurus, immotaque culmina templi,
Securumque nemus, veritam ſe credere Phœbo
Prodiderant. ſentit tripodas ceſſare, furenſque
Appius: Et nobis meritas dabis impia pœnas,
Et ſuperis, quos fingis, ait, niſi mergeris antris,
Deque orbis trepidi tanto conſulta tumultu
Deſinis ipſa loqui. Tandem conterrita virgo
Confugit ad tripodas, vaſtiſque abducta cavernis
Hæſit, & inſueto concepit pectore numen,
Quod non exhauſtæ per tot jam ſecula rupis
Spiritus ingeſſit vati: tandemque potitus
Pectore Cyrrhæo, non umquam plenior artus
Phœbados irrupit Pæan: mentemque priorem
Expulit, atque hominem toto ſibi cedere juſſit
Pectore. bacchatur demens aliena per antrum
Colla ferens, vittaſque Dei, Phœbeaque ſerta
Erectis diſcuſſa comis; per inania templi
Ancipiti cervice rotat, ſpargitque vaganti
Obſtantes tripodas, magnoque exæſtuat igne,
Iratum te Phœbe ferens: nec verbere ſolo
Uteris, & ſtimulis; flammas in viſcera mergis.
Accipit & frænos: nec tantum prodere vati,
Quantum ſcire, licet. venit ætas omnis in unam
Congeriem: miſerumque premunt tot ſecula pectus.
Tanta patet rerum ſeries, atque omne futurum
Nititur in lucem: vocemque petentia fata
Luctantur: non prima dies, non ultima mundi,
Non modus Oceani, numerus non deerat arenæ.
Talis in Euboico vates Cumana receſſu,
Indignata ſuum multis ſervire furorem
Gentibus, ex tanta fatorum ſtrage ſuperba
Excerpſit Romana manu. ſic plena laborat
Phemonoe Phœbo, dum te conſultor operti
Caſtalia tellure Dei vix invenit, Appi,
Inter fata diu quærens tam magna latentem.
Spumea tunc primum rabies veſana per ora
Effluit, & gemitus, & anhelo clara meatu
Murmura: tunc mœſtus vaſtis ululatus in antris,
Extremæque ſonant domita jam virgine voces.
Effugis ingentes, tanti diſcriminis expers,
Bellorum Romane minas: ſoluſque quietem
Euboici vaſta lateris convalle tenebis.
Cetera ſuppreſſit, fauceſque obſtruxit Apollo.
Cuſtodes tripodes fatorum, arcanaque mundi,
Tuque potens veri Pæan, nullumque futuri
A Superis celate diem, ſuprema ruentis
Imperii, cæſoſque duces, & funera regum,
Et tot in Heſperio collapſas ſanguine gentes
Cur aperire times? an nondum numina tantum
Decrevere nefas? & adhuc dubitantibus aſtris
Pompeii damnare caput, tot fata tenentur?
Vindicis an gladii facinus, pœnaſque furorum,
Regnaque ad ultores iterum redeuntia Brutos,
Ut peragat fortuna, taces? tunc pectore vatis
Impactæ ceſſere fores, excluſaque templis
Proſiluit: perſtat rabies, nec cuncta locuta eſt.
Quem non emiſit, ſupereſt Deus. ille feroces
Torquet adhuc oculos, totoque vagantia cælo
Lumina: nunc vultu pavido, nunc torva minaci.
Stat numquam facies: rubor igneus inficit ora,
Liventeſque genas: nec, qui ſolet eſſe timenti,
Terribilis ſed pallor ineſt, nec feſſa quieſcunt
Corda; ſed ut tumidus Boreæ poſt flamina pontus
Rauca gemit; ſic multa levant ſuſpiria vatem.
Dumque a luce ſacra, qua vidit fata, refertur
Ad vulgare jubar, mediæ venere tenebræ.
Immiſit Stygiam Pæan in viſcera Lethen,
Quæ raperet ſecreta Deum. tum pectore verum
Fugit, & ad Phœbi tripodas rediere futura:
Vixque refecta cadit. nec te vicinia leti
Territat ambiguis fruſtratum ſortibus Appi:



Digitized by Google

Jure ſed incerto mundi, ſubſidere regnum
Chalcidos Euboicæ vana ſpe rapte parabas.
Heu demens, nullum belli ſentire fragorem,
Tot mundi caruiſſe malis, præſtare Deorum
Excepta quis morte poteſt! ſecreta tenebis
Litoris Euboici memorando condite buſto,
Qua maris anguſtat fauces ſaxoſa Caryſtos,
Et tumidis infeſta colit qua numina Rhamnus,
Arctatus rapido fervet qua gurgite pontus,
Euripuſque trahit, curſum mutantibus undis,
Chalcidicas puppes ad iniquam claſſibus Aulim.
Interea domitis Cæſar remeabat Iberis,
Victrices aquilas alium laturus in orbem:
Cum prope fatorum tantos per proſpera curſus
Avertere Dei. nullo nam Marte ſubactus
Intra caſtrorum timuit tentoria ductor
Perdere ſucceſſus ſcelerum: cum pæne fideles
Per tot bella manus ſatiatæ ſanguine tandem
Deſtituere ducem: ſeu mœſto claſſica paulum
Intermiſſa ſono, clauſuſque, & frigidus enſis,
Expulerat belli furias: ſeu præmia miles
Dum majora petit, damnat cauſamque, ducemque,
Et ſcelere imbutos etiam nunc venditat enſes.
Haud magis expertus diſcrimine Cæſar in ullo eſt,
Quam non e ſtabili, tremulo ſed culmine cuncta
Deſpiceret, ſtaretque ſuper titubantia fultus.
Tot raptis truncus manibus, gladioque relictus
Pæne ſuo, qui tot gentes in bella trahebat,
Scit non eſſe ducis ſtrictos, ſed militis, enſes.
Non pavidum jam murmur erat, nec pectore tecto
Ira latens: nam quæ dubias conſtringere mentes
Cauſſa ſolet, dum quiſque pavet, quibus ipſe timori eſt,
Seque putat ſolum regnorum injuſta gravari,
Haud retinet. quippe ipſa metus exſolverat audax
Turba ſuos. quidquid multis peccatur, inultum eſt.
Effudere minas: Liceat diſcedere, Cæſar,
A rabie ſcelerum. quæris terraque marique
His ferrum jugulis, animaſque effundere viles
Quolibet hoſte paras: partem tibi Gallia noſtri
Eripuit: partem duris Hiſpania bellis:
Pars jacet Heſperia: totoque exercitus orbe
Te vincente perit. Terris fudiſſe cruorem
Quid juvat Arctois, Rhodano, Rhenoque ſubactis?
Tot mihi pro bellis bellum civile dediſti.
Cepimus expulſo patriæ cum tecta Senatu,
Quos hominum, vel quos licuit ſpoliare Deorum?
Imus in omne nefas, manibus, ferroque nocentes,
Paupertate pii. finis quis quæritur armis?
Quid ſatis eſt, ſi Roma parum? jam reſpice canos,
Invalidaſque manus: & inanes cerne lacertos.
Uſus abit vitæ: bellis conſumſimus ævum.
Ad mortem dimitte ſenes. en improba vota:
Non duro liceat morientia ceſpite membra
Ponere, non anima galeam fugiente ferire,
Atque oculos morti clauſuram quærere dextram,
Conjugis illabi lacrimis, unique paratum
Scire rogum. liceat morbis finire ſenectam.
Sit præter gladios aliquod ſub Cæſare fatum.
Quid, velut ignaros ad quæ portenta paremur,
Spe trahis? uſque adeo ſoli civilibus armis
Neſcimus cujus ſceleris ſit maxima merces?
Nil actum eſt bellis, ſi nondum comperit iſtas
Omnia poſſe manus. nec fas, nec vincula juris
Hoc audere vetant. Rheni mihi Cæſar in undis
Dux erat, hic ſocius. facinus quos inquinat, æquat.
Adde, quod ingrato meritorum judice virtus
Noſtra perit. quidquid gerimus, fortuna vocatur.
Nos fatum ſciat eſſe ſuum. licet omne Deorum
Obſequium ſperes, irato milite, Cæſar,
Pax erit. Hæc fatus, totis diſcurrere caſtris
Cœperat, infeſtoque ducem depoſcere vultu.
Sic eat, o Superi, quando pietaſque, fideſque
Deſtituunt, moreſque malos ſperare relictum eſt;
Finem civili faciat diſcordia bello.
Quem non ille ducem potuit terrere tumultus!
Fata ſed in præceps ſolitus demittere Cæſar,
Fortunamque ſuam per ſumma pericula gaudens
Exercere, venit: nec dum deſæviat ira,
Expectat: medios properat tentare furores.
Non illis urbes, ſpoliandaque templa negaſſet,
Tarpejamque Jovis ſedem, matreſque Senatus,
Paſſuraſque infanda nurus. vult omnia Cæſar
A ſe ſæva peti, vult præmia Martis amari:
Militis indomiti tantum mens ſana timetur.
Non pudet, heu Cæſar, ſoli tibi bella placere
Jam manibus damnata tuis? hos ante pigebit
Sanguinis? his ferri grave jus erit? ipſe per omne
Faſque nefaſque rues? laſſare, & diſce ſine armis
Poſſe pati: liceat ſcelerum tibi ponere finem.
Sæve quid inſequeris? quid jam nolentibus inſtas?
Bellum te civile fugit. Stetit aggere fultus
Ceſpitis, intrepidus vultu, meruitque timeri
Non metuens; atque hæc ira dictante profatur.
Qui modo in abſentem vultu, dextraque furebas,
Miles, habes nudum, promtumque ad vulnera pectus;
Hic fuge, ſi belli finis placet, enſe relicto.
Detegit imbelles animos nil fortiter auſa
Seditio, tantumque fugam meditata juventus,
Ac ducis invicti rebus laſſata ſecundis.
Vadite, meque meis ad bella relinquite fatis:
Invenient hæc arma manus, vobiſque repulſis
Tot reddet fortuna viros, quot tela vacabunt.
Anne fugam Magni tanta cum claſſe ſequuntur
Heſperiæ gentes, nobis victoria turbam
Non dabit, impulſi tantum quæ præmia belli
Auferat, & veſtri rapta mercede laboris,
Lauriferos nullo comitetur vulnere currus?
Vos deſecta ſenes, exhauſtaque ſanguine turba
Cernetis noſtros jam plebs Romana triumphos.
Cæſaris an curſus veſtræ ſentire putatis
Damnum poſſe fugæ? veluti ſi cuncta minentur
Flumina, quos miſcent pelago, ſubducere fontes,
Non magis ablatis umquam decreſceret æquor,
Quam nunc creſcit, aquis. an vos momenta putatis
Ulla dediſſe mihi? numquam ſic cura Deorum
Se premit, ut veſtræ morti, veſtræque ſaluti
Fata vacent. Procerum motus hæc cuncta ſequuntur.
Humanum paucis vivit genus. orbis Iberi
Horror, & Arctoi, noſtro ſub nomine miles,
Pompejo certe fugeres duce. fortis in armis
Cæſareis Labienus erat: nunc transfuga vilis
Cum duce prælato terras atque æquora luſtrat.
Nec melior mihi veſtra fides, ſi bella nec hoſte,
Nec duce me geritis. quiſquis mea ſigna relinquit,
Nec Pompejanis tradit ſua partibus arma,
Hic numquam vult eſſe meus. ſunt iſta profecto
Curæ caſtra Deis, qui me committere tantis
Non niſi mutato voluerunt milite, bellis.
Heu, quantum Fortuna humeris jam pondere feſſis
Amolitur onus! ſperantes omnia dextras
Exarmare datur, quibus hic non ſufficit orbis.
Jam certe mihi bella geram: diſcedite caſtris:
Tradite

Digitized by Google

Tradite noſtra viris ignavi ſigna Quirites.
At paucos, quibus hæc rabies auctoribus arſit,
Non Cæſar, ſed pœna tenet. procumbite terræ:
Infidumque caput, feriendaque tendite colla.
Et tu, quo ſolo ſtabunt jam robore caſtra,
Tiro rudis, ſpecta pœnas, & diſce ferire,
Diſce mori. Tremuit ſæva ſub voce minantis
Vulgus iners: unumque caput tam magna juventus
Privatum factura timet: velut enſibus ipſis
Imperet, invito moturus milite ferrum.
Ipſe pavet, ne tela ſibi dextræque negentur
Ad ſcelus hoc, Cæſar: vicit patientia ſævi
Spem ducis, & jugulos, non tantum præſtitit enſes.
Nil magis, aſſuetas ſceleri quam perdere mentes,
Atque perire, timet. tam diro fœderis ictu
Parta quies, pœnaque redit placata juventus.
Brunduſium decimis jubet hanc attingere caſtris,
Et cunctas revocare rates, quas avius Hydrus,
Antiquuſque Taras, ſecretaque litora Leucæ,
Quas recipit Salapina palus, & ſubdita Sipus
Montibus: Auſoniam qua torquens frugifer oram,
Dalmatico Boreæ, Calabroque obnoxius Auſtro
Appulus Adriacas exit Garganus in undas.
Ipſe petit trepidam tutus ſine milite Romam,
Jam doctam ſervire togæ: populoque precanti
Scilicet indulgens, ſummum Dictator honorem
Contigit, & lætos fecit ſe Conſule faſtos.
Namque omnes voces, per quas jam tempore tanto
Mentimur dominis, hæc primum repperit ætas,
Qua, ſibi ne ferri jus ullum Cæſar abeſſet,
Auſonias voluit gladiis miſcere ſecures.
Addidit & faſces aquilis, & nomen inane
Imperii rapiens, ſignavit tempora digna
Mœſta nota. nam quo melius Pharſalicus annus
Conſule notus erit? fingit ſolemnia campus,
Et non admiſſæ dirimit ſuffragia plebis,
Decantatque tribus, & vana verſat in urna.
Nec cælum ſervare licet: tonat Augure ſurdo,
Et lætæ jurantur aves, bubone ſiniſtro.
Inde perit primum quondam veneranda poteſtas
Juris inops: careat tantum ne nomine tempus,
Menſtruus in faſtos diſtinguit ſæcula Conſul.
Nec non Iliacæ numen quod præſidet Albæ
Haud meritum Latio ſolennia ſacra ſubacto,
Vidit flammifera confectas nocte Latinas.
Inde rapit curſus, &, quæ piger Appulus arva
Deſeruit raſtris, & inerti tradidit herbæ,
Ocyor & cæli flammis, & tigride fœta
Tranſcurrit: curvique tenens Minoia tecta
Brunduſii, clauſas ventis brumalibus undas
Invenit, & pavidas hiberno ſidere claſſes.
Turpe duci viſum eſt, rapiendi tempora belli
In ſegnes ceſſiſſe moras, portuque teneri,
Dum pateat tutum vel non felicibus æquor.
Expertes animos pelagi ſic robore complet:
Fortius hiberni flatus, cælumque fretumque
Cum cepere, tenent, quam quos incumbere certos
Perfida nubiferi vetat inconſtantia veris.
Nec maris anfractus, luſtrandaque litora nobis,
Sed recti fluctus, ſoloque Aquilone ſecandi.
Hic utinam ſummi curvet carcheſia mali,
Incumbatque furens, & Graja ad mœnia perflet,
Ne Pompejani Phæacum e litore toto
Languida jactatis comprendant carbaſa remis.
Rumpite, quæ retinent felices vincula proras.
Jam dudum nubes, & ſævas perdimus undas.

Sidera prima poli Phœbo labente ſub undas
Exierant, & luna ſuas jam fecerat umbras:
Cum pariter ſolvere rates, totoſque rudentes
Laxavere ſinus: & flexo navita cornu
Obliquat lævo pede carbaſa, ſummaque pandens
Suppara velorum perituras colligit auras.
Ut primum levior propellere lintea ventus
Incipit, exiguumque tument; mox reddita malo
In mediam cecidere ratem: terraque relicta
Non valet ipſa ſequi puppes, quæ vexerat aura.
Æquora lenta jacent alto torpore ligata.
Pigrius immotis hæſere paludibus undæ.
Sic ſtat iners Scythicas aſtringens Boſphorus undas,
Cum glacie retinente fretum non impulit Iſter,
Immenſumque gelu tegitur mare: comprimit undæ,
Deprendit quaſcumque rates: nec pervia velis
Æquora frangit eques, fluctuque latente ſonantem
Orbita migrantis ſcindit Mæotida Beſſi.
Sæva quies pelagi, mœſtoque ignava profundo
Stagna jacentis aquæ veluti deſerta rigente
Æquora natura ceſſant, Pontuſque vetuſtas
Oblitus ſervare vices, non commeat æſtu,
Non horrore tremit: non Solis imagine vibrat.
Caſibus innumeris fixæ patuere carinæ.
Illinc infeſtæ claſſes, & inertia tonſis
Æquora moturæ: gravis hinc languore profundi
Obſeſſis ventura fames. nova vota timori
Sunt inventa novo, fluctus, nimiaſque precari
Ventorum vires, dum ſe torpentibus unda
Excutiat ſtagnis, & ſit mare. nubila nuſquam,
Undarumque minæ: cælo languente, fretoque
Naufragii ſpes omnis abit. ſed nocte fugata
Læſum nube diem jubar extulit, imaque ſenſim
Concuſſit pelagi, movitque Ceraunia nautis.
Inde rapi cœpere rates, atque æquora claſſem
Curva ſequi, quæ jam vento, fluctuque ſecundo
Lapſa Palæſtinas uncis confixit arenas.
Prima duces vidit junctis conſiſtere caſtris
Tellus, quam volucer Genuſus, quam mollior Apſus
Circumeunt ripis. Apſo geſtare carinas
Cauſa palus, leni quam fallens egerit unda.
At Genuſum nunc ſole nives, nunc imbre ſolutæ
Præcipitant: neuter longo ſe gurgite laſſat,
Sed minimum terræ vicino litore novit.
Hoc Fortuna loco tantæ duo nomina famæ
Compoſuit: miſerique fuit ſpes irrita mundi,
Poſſe duces parva campi ſtatione diremtos
Admotum damnare nefas. nam cernere vultus,
Et voces audire datur: multoſque per annos
Dilectus tibi, Magne, ſocer, poſt pignora tanta,
Sanguinis infauſti ſobolem, mortemque nepotis,
Te niſi Niliaca propius non vidit arena.
Cæſaris attonitam miſcenda ad prælia mentem
Ferre moras ſcelerum partes juſſere relictæ.
Ductor erat cunctis audax Antonius armis,
Jam tum civili meditatus Leucada bello.
Illum ſæpe minis Cæſar, precibuſque morantem
Evocat: O mundi tantorum cauſa malorum,
Quid Superos, & fata tenes? ſunt cetera curſu
Acta meo, ſummam rapti per proſpera belli
Te poſcit Fortuna manum. num rupta vadoſis
Syrtibus incerto Libye nos dividit æſtu?
Numquid inexperto tua credimus arma profundo?
Inque novos traheris caſus? ignave, venire
Te Cæſar, non ire, jubet. prior ipſe per hoſtes
Percuſſi medias alieni juris arenas.

Tu mea caſtra times? pereuntia tempora fati
Conqueror: in ventos impendo vota, fretumque.
Ne retine dubium cupientes ire per æquor:
Si bene nota mihi eſt, ad Cæſaris arma juventus
Naufragio veniſſe volet. jam voce doloris
Utendum eſt: non ex æquo diviſimus orbem.
Epirum Cæſarque tenet, totuſque Senatus:
Auſoniam tu ſolus habes. his terque, quaterque
Vocibus excitum poſtquam ceſſare videbat,
Dum ſe deeſſe Deis, at non ſibi numina, credit:
Sponte per incautas audet tentare tenebras,
Quod juſſi timuere, fretum; temeraria prono
Expertus ceſſiſſe deo: fluctuſque verendos
Claſſibus, exigua ſperat ſuperare carina.
Solverat armorum feſſas nox languida curas:
Parta quies miſeris, in quorum pectora ſomno
Dat vires fortuna minor: jam caſtra ſilebant:
Tertia jam vigiles commoverat hora ſecundos:
Cæſar ſollicito per vaſta ſilentia greſſu
Vix famulis audenda parat: cunctiſque relictis,
Sola placet Fortuna comes. tentoria poſtquam
Egreſſus vigilum, ſomno cedentia membra
Tranſiluit, queſtus tacite quod fallere poſſet;
Litora curva legit, primiſque invenit in undis
Rupibus exeſis hærentem fune carinam.
Rectorem, dominumque ratis ſecura tenebat
Haud procul inde domus, non ullo robore fulta,
Sed ſterili junco, cannaque intexta paluſtri,
Et latus inverſa nudum munita phaſelo.
Hæc Cæſar bis terque manu quaſſantia tectum
Limina commovit. molli conſurgit Amyclas,
Quem dabat alga, toro. Quis nam mea naufragus, inquit,
Tecta petit? aut quem noſtræ Fortuna coegit
Auxilium ſperare caſæ! Sic fatus, ab alto
Aggere, jam tepidæ ſublato fune favillæ,
Scintillam tenuem commotos pavit in ignes,
Securus belli: prædam civilibus armis
Scit non eſſe caſas. o vitæ tuta facultas
Pauperis, anguſtique lares! o munera nondum
Intellecta deum! quibus hoc contingere templis,
Aut potuit muris, nullo trepidare tumultu
Cæſarea pulſante manu? tum poſte recluſo,
Dux ait: Expecta votis majora modeſtis,
Speſque tuas laxa, juvenis. ſi juſſa ſecutus
Me vehis Heſperiam, non ultra cuncta carinæ
Debebis, manibuſque inopem duxiſſe ſenectam.
Ne ceſſa præbere deo tua fata, volenti
Anguſtos opibus ſubitis implere Penates.
Sic fatur: quamquam plebejo tectus amictu,
Indocilis privata loqui. tum pauper Amyclas:
Multa quidem prohibent nocturno credere ponto.
Nam ſol non rutilas deduxit in æquora nubes,
Concordeſque tulit radios: Noton altera Phœbi,
Altera pars Borean diducta luce vocabat.
Orbe quoque exhauſtus medio, languenſque receſſit,
Spectantes oculos infirmo lumine paſſus.
Lunaque non gracili ſurrexit lucida cornu,
Aut orbis medii puros exeſa receſſus:
Nec duxit recto tenuata cacumina cornu,
Ventorumque nota rubuit: tum lurida pallens
Ora tulit vultu ſub nubem triſtis ituro.
Sed mihi nec motus nemorum, nec litoris ictus,
Nec placet incertus, qui provocat æquora, Delphin:
Aut ſiccum quod mergus amat: quodque auſa volare
Ardea ſublimis pennæ confiſa natanti;
Quodque caput ſpargens undis, velut occupet imbrem,
Inſtabili greſſu metitur litora cornix.
Sed ſi magnarum poſcunt diſcrimina rerum,
Haud dubitem præbere manus: vel litora tangam
Juſſa, vel hoc potius pelagus, flatuſque negabunt.
Hæc fatur, ſolvenſque ratem dat carbaſa ventis:
Ad quorum motus non ſolum lapſa per altum
Aera diſperſos traxere cadentia ſulcos
Sidera: ſed ſummis etiam quæ fixa tenentur
Aſtra polis, ſunt viſa quati. niger inficit horror
Terga maris: longo per multa volumina tractu
Æſtuat unda minax: flatuſque incerta futuri,
Turbida teſtantur conceptos æquora ventos.
Tunc rector trepidæ fatur ratis: Aſpice ſævum
Quanta paret pelagus: Zephyrus ne intendat, an Eurus;
Incertum eſt: puppim dubius ferit undique pontus:
Nubibus, & cælo Notus eſt. ſi murmura ponti
Conſulimus, Cori verrent mare. gurgite tanto,
Nec ratis Heſperias tanget nec naufragus oras.
Deſperare viam, & vetitos convertere curſus
Sola ſalus. liceat vexata litora puppe
Prendere, ne longe nimium ſit proxima tellus.
Fiſus cuncta ſibi ceſſura pericula Cæſar,
Sperne minas, inquit, pelagi, ventoque furenti
Trade ſinum. Italiam ſi cælo auctore recuſas,
Me pete. ſola tibi cauſa hæc eſt juſta timoris,
Vectorem non noſſe tuum, quem numina numquam
Deſtituunt; de quo male tunc Fortuna meretur,
Cum poſt vota venit: medias perrumpe procellas
Tutela ſecure mea. cæli iſte fretique,
Non puppis noſtræ labor eſt: hanc Cæſare preſſam
A fluctu defendet onus. nec longa furori
Ventorum ſævo dabitur mora: proderit undis
Iſta ratis, nec flecte manus: fuge proxima velis
Litora: tum Calabro portu te crede potitum,
Cum jam non poterit puppi, noſtræque ſaluti
Altera terra dari. quid tanta ſtrage paretur
Ignoras? quærit pelagi, cælique tumultu
Quid præſtet Fortuna mihi. Non plura locuto
Avulſit laceros percuſſa puppe rudentes
Turbo rapax, fragilemque ſupervolitantia malum
Vela tulit: ſonuit, victis compagibus, alnus.
Inde ruunt toto concita pericula mundo.
Primus ab Oceano caput exeris Atlanteo,
Core, movens æſtus: jam te tollente furebat
Pontus, & in ſcopulos totas erexerat undas.
Occurrit gelidus Boreas, pelaguſque retundit:
Et dubium pendet vento cui pareat æquor.
Sed Scythici vicit rabies Aquilonis, & undas
Torſit, & abſtruſas penitus vada fecit arenas.
Nec perfert pontum Boreas ad ſaxa, ſuumque
In fluctus Cori frangit mare: motaque poſſunt
Æquora ſubductis etiam concurrere ventis.
Non Euri ceſſaſſe minas, non imbribus atrum
Æolii jacuiſſe Notum ſub carcere ſaxi
Crediderim: cunctos ſolita de parte ruentes
Defendiſſe ſuas violento turbine terras,
Sic pelagus manſiſſe loco. nam parva procellis
Æquora rapta ferunt: Ægæas tranſit in undas
Tyrrhenum: ſonat Ionio vagus Adria ponto.
Ah quoties fruſtra pulſatos æquore montes
Obruit illa dies! quam celſa cacumina peſſum
Tellus victa dedit! non ullo litore ſurgunt
Tam validi fluctus, alioque ex orbe voluti
A magno venere mari, mundumque coercens
Monſtriferos agit unda ſinus. ſic rector Olympi
Cuſpide fraterna laſſatum in ſæcula fulmen

Adju-

Digitized by Google

Adjuvit, regnoque acceſſit terra ſecundo,
Cum mare convolvit gentes, cum litora Tethys
Noluit ulla pati, cælo contenta teneri.
Tunc quoque tanta maris moles creviſſet in aſtra,
Ni Superum rector preſſiſſet nubibus undas.
Non cæli nox illa fuit: latet obſitus aer
Infernæ pallore domus, nimbiſque gravatus
Deprimitur, fluctuſque in nubibus accipit imbrem.
Lux etiam metuenda perit, nec fulgura currunt
Clara, ſed obſcurum nimboſus diſſilit aer.
Tunc Superum convexa tremunt, atque arduus axis
Inſonuit, motaque poli compage laborant.
Extimuit Natura chaos: rupiſſe videntur
Concordes elementa moras, rurſuſque redire
Nox manes miſtura Deis. ſpes una ſalutis,
Quod tanta mundi nondum periere ruina.
Quantum Leucadio placidus de vertice pontus
Deſpicitur; tantum nautæ videre trementes
Fluctibus e ſummis præceps mare: cumque tumentes
Rurſus hiant undæ, vix eminet æquore malus.
Nubila tanguntur velis, & terra carina.
Nam pelagus, qua parte ſedet, non celat arenam
Exhauſtum in cumulos, omniſque in fluctibus unda eſt.
Artis opem vicere metus: neſcitque magiſter
Quam frangat, cui cedat aquæ. diſcordia Ponti
Succurrit miſeris, fluctuſque evertere puppim
Non valet in fluctus, victum latus unda repellens
Erigit, atque omni ſurgit ratis ardua vento.
Non humilem Saſona vadis, non litora curvæ
Theſſaliæ ſaxoſa pavent, oræque malignos
Ambraciæ portus: ſcopuloſa Ceraunia nautæ
Summa timent. credit jam digna pericula Cæſar
Fatis eſſe ſuis. Tantuſne evertere, dixit,
Me Superis labor eſt: parva quem puppe ſedentem
Tam magno petiere mari? ſi gloria leti
Eſt pelago donata mei, belliſque negamur,
Intrepidus, quamcumque datis mihi numina, mortem
Accipiam. licet ingentes abruperit actus
Feſtinata dies fatis, ſat magna peregi.
Arctoas domui gentes: inimica ſubegi
Arma metu: vidit Magnum mihi Roma ſecundum.
Juſſa plebe tuli faſces per bella negatos:
Nulla meis aberit titulis Romana poteſtas.
Neſciet hoc quiſquam, niſi tu, quæ ſola meorum
Conſcia votorum es, me, quamvis plenus honorum,
Et Dictator eam Stygias & Conſul ad umbras,
Privatum, Fortuna, mori. mihi funere nullo
Eſt opus, o Superi: lacerum retinete cadaver
Fluctibus in mediis: deſint mihi buſta, roguſque,
Dum metuar ſemper, terraque expecter ab omni.
Hæc fatum decimus, dictu mirabile, fluctus
Invalida cum puppe levat: nec rurſus ab alto
Aggere dejecit pelagi, ſed pertulit unda,
Scrupoſiſque anguſta vacant ubi litora ſaxis,
Impoſuit terræ. pariter tot regna, tot urbes
Fortunamque ſuam tacta tellure recepit.
Sed non tam remeans Cæſar jam luce propinqua,
Quam tacita ſua caſtra fuga, comiteſque fefellit.
Circumfuſa duci flevit, gemituque ſuorum,
Et non ingratis inceſſit turba querelis.
Quo te dura tulit virtus temeraria Cæſar?
Aut quæ nos viles animas in fata relinquens,
Invitis ſpargenda dabas tua membra procellis?
Cum tot in hac anima populorum vita, ſaluſque
Pendeat, & tantus caput hoc ſibi fecerit orbis,
Sævitia eſt voluiſſe mori. nullus ne tuorum
Emeruit comitum; fatis non poſſe ſuperſtes
Eſſe tuis? cum te raperet mare, corpora ſegnis
Noſtra ſopor tenuit. pudet heu. tibi cauſſa petendæ
Hæc fuit Heſperiæ? viſum eſt committere quemquam
Tam ſævo crudele mari? ſors ultima rerum
In dubios caſus, & prona pericula mortis
Præcipitare ſolet. mundi jam ſumma tenentem
Permiſiſſe mari! tantum quid numina laſſas?
Sufficit ad fatum belli favor iſte, laborque
Fortunæ, quod te noſtris impegit arenis?
Hi ne uſus placuere Deum, non rector ut orbis,
Nec dominus rerum, ſed felix naufragus eſſes?
Talia jactantes, diſcuſſa nocte, ſerenus
Oppreſſit cum ſole dies, feſſumque tumentes
Compoſuit pelagus ventis patientibus undas.
Nec non Heſperii laſſatum fluctibus æquor
Ut videre duces, purumque inſurgere cælo
Fracturum pelagus Boream, ſolvere carinas,
Quas ventus, doctæque pari moderamine dextræ
Permiſtas habuere diu: latumque per æquor,
Ut terreſtre, coit, conſertis puppibus, agmen.
Sed nox ſæva modum venti, velique tenorem
Eripuit nautis, excuſſitque ordine puppes.
Strymona ſic gelidum, bruma pellente, relinquunt
Poturæ te, Nile, grues, primoque volatu
Effingunt varias, caſu monſtrante, figuras.
Mox ubi percuſſit tenſas Notus altior alas:
Confuſos temere immiſtæ glomerantur in orbes,
Et turbata perit diſperſis littera pennis.
Cum primum redeunte die violentior aer
Puppibus incubuit, Phœbeo concitus ortu,
Prætereunt fruſtra tentati litora Liſſi,
Nymphæumque tenent, nudas Aquilonibus undas.
Succedens Boreæ jam portum fecerat Auſter.
Undique collatis in robur Cæſaris armis,
Summa videns duri Magnus diſcrimina Martis
Jam caſtris inſtare ſuis: ſeponere tutum
Conjugii decrevit onus, Leſboque remota,
Te procul a ſævi ſtrepitu Cornelia belli
Occulere. heu quantum mentes dominatur in æquas
Juſta Venus! dubium, trepidumque ad prælia, Magne,
Te quoque fecit amor: quod nolles ſtare ſub ictu
Fortunæ, quo mundus erat, Romanaque fata,
Conjux ſola fuit. mentem jam verba paratam
Deſtituunt, blandæque juvat ventura trahentem
Indulgere moræ, & tempus ſubducere fatis.
Nocte ſub extrema, pulſo torpore quietis,
Dum fovet amplexu gravidum Cornelia curis
Pectus, & averſi petit oſcula grata mariti:
Humentes mirata genas, percuſſaque cæco
Vulnere, non audet flentem deprendere Magnum.
Ille gemens, Non nunc, vita mihi dulcior, inquit,
Cum tædet vitæ, læto ſed tempore, conjux,
Venit mœſta dies, & quam nimiumque parumque
Diſtulimus: jam totus adeſt in prælia Cæſar.
Cedendum eſt bellis: quorum tibi tuta latebra
Leſbos erit: deſiſte preces tentare: negavi
Jam mihi: non longos a me patiere receſſus.
Præcipites aderunt caſus: properante ruina,
Summa cadunt. ſatis eſt audiſſe pericula Magni,
Meque tuus decepit amor, civilia bella
Si ſpectare potes. nam me jam Marte parato
Securos cepiſſe pudet cum conjuge ſomnos,
Eque tuo, miſerum quatient cum claſſica mundum,
Surrexiſſe ſinu. vereor civilibus armis
Pompejum nullo triſtem committere damno.

Tutior

Digitized by Google

Tutior interea populis, & tutior omni
Rege late, poſitamque procul fortuna mariti
Non tota te mole premat. ſi numina noſtras
Impulerint acies, maneat pars optima Magni;
Sitque mihi, ſi fata premant, victorque cruentus,
Quo fugiſſe velim. Vix tantum infirma dolorem
Cepit, & attonito ceſſerunt pectore ſenſus.
Tandem ut vox mœſtas potuit proferre querelas:
Nil mihi de fatis thalami, Superiſque relictum eſt,
Magne, queri: noſtros non rumpit funus amores,
Nec diri fax ſumma rogi: ſed ſorte frequenti,
Plebejaque nimis careo dimiſſa marito.
Hoſtis ad adventum rumpamus fœdera tedæ:
Placemus Socerum. ſic eſt tibi cognita, Magne,
Noſtra fides? credisne aliquid mihi tutius eſſe,
Quam tibi? nonne olim caſu pendemus ab uno?
Fulminibus me ſæve jubes, tantæque ruinæ
Abſentem præſtare caput? ſecura videtur
Sors tibi, cum facias etiam nunc vota, periſſe,
Ut nolim ſervire malis: ſed morte parata,
Te ſequar ad manes. feriat dum mœſta remotas
Fama procul terras, vivam tibi nempe ſuperſtes.
Adde, quod aſſueſcis fatis, tantumque dolorem
Crudelis me ferre doces. ignoſce fatenti:
Poſſe pati, timeo. quod ſi ſunt vota, Deiſque
Audior, eventus rerum ſciet ultima conjux.
Sollicitam rupes jam te victore tenebunt,
Et puppim, quæ fata feret tam læta, timebo.
Nec ſolvent audita metus mihi proſpera belli,
Cum vacuis projecta locis a Cæſare poſſim
Vel fugiente capi. noteſcent litora clari
Nominis exilio, poſitaque ibi conjuge Magni,
Quis Mitylenæas poterit neſcire latebras?
Hoc precor extremum, ſi nil tibi victa relinquent
Tutius arma fuga, cum te commiſeris undis,
Quolibet infauſtam potius deflecte carinam:
Litoribus quærere meis. Sic fata, relictis
Exiluit ſtratis amens, tormentaque nulla
Vult differre mora. non mœſti pectora Magni
Suſtinet amplexu dulci, non colla tenere:
Extremuſque perit tam longi fructus amoris:
Præcipitantque ſuos luctus: neuterque recedens
Suſtinuit dixiſſe vale, vitamque per omnem
Nulla fuit tam mœſta dies. nam cetera damna
Durata jam mente malis, firmaque tulerunt.
 Labitur infelix, manibuſque excepta ſuorum
Fertur ad æquoreas, ac ſe proſternit, arenas,
Litoraque ipſa tenet, tandemque illata carinæ eſt.
Non ſic infelix patriam portuſque reliquit
Heſperios, ſævi premerent cum Cæſaris arma.
Fida comes Magni vadis duce ſola relicto,
Pompejumque fugis. quæ nox tibi proxima venit,
Inſomnis. viduo tum primum frigida lecto,
Atque inſueta quies uni, nudumque marito
Non hærente latus. ſomno quam ſæpe gravata
Deceptis vacuum manibus complexa cubile eſt,
Atque oblita fugæ quæſivit nocte maritum!
Nam, quamvis flamma tacitas urente medullas,
Non juvat in toto corpus jactare cubili:
Servatur pars illa tori. caruiſſe timebat
Pompejo: ſed non ſuperi tam læta parabant.
Inſtabat, miſeræ Magnum quæ redderet, hora.



# LIBER SEXTUS.

POſtquam caſtra duces, pugnæ jam mente propinqui,
 Impoſuere jugis, admotaque cominus arma,
Parque ſuum videre Dei, capere omnia Cæſar
Mœnia Grajorum ſpernit, Martemque ſecundum
Jam niſi de genero fatis debere recuſat.
Funeſtam mundo votis petit omnibus horam,
In caſum quæ cuncta ferat. placet alea fati
Alterutrum merſura caput. ter collibus omnes
Explicuit turmas, & ſigna minantia pugnam,
Teſtatus numquam Latiæ ſe deeſſe ruinæ.
Ut videt ad nullos exciri poſſe tumultus
In pugnam generum, ſed clauſo fidere vallo,
Signa movet, tectuſque via damnoſa per arva
Dyrrhachii præceps rapiendas tendit ad arces.
Hoc iter æquoreo præcepit limite Magnus,
Quemque vocat collem Taulantius incola Petram,
Inſedit caſtris, Ephyreaque mœnia ſervat,
Defendens tutam vel ſolis turribus urbem.
Non opus hanc veterum, nec moles ſtructa tuetur,
Humanuſque labor, facilis, licet ardua tollat,
Cedere vel bellis, vel cuncta moventibus annis.
Sed munimen habet nullo quaſſabile ferro;
Naturam, ſedemque loci: nam clauſa profundo
Undique præcipiti, ſcopuliſque vomentibus æquor,
Exiguo debet, quod non eſt inſula, colli.
Terribiles ratibus ſuſtentant mœnia cautes,
Ioniumque furens rapido cum tollitur Auſtro,
Templa, domoſque quatit, ſpumatque in culmina pontus.
 Hic avidam belli rapuit ſpes improba mentem
Cæſaris, ut vaſtis diffuſum collibus hoſtem
Cingeret ignarum, ducto procul aggere valli.
Metitur terras oculis: nec ceſpite tantum
Contentus fragili ſubitos attollere muros,
Ingentes cautes, avulſaque ſaxa metallis,
Grajorumque domos, direptaque mœnia transfert.
Extruitur, quod non aries impellere ſævus,
Quod non ulla queat violenti machina belli.
Franguntur montes, planumque per ardua Cæſar
Ducit opus: pandit foſſas, turritaque ſummis
Diſponit caſtella jugis, magnoque receſſu
Amplexus fines, ſaltus nemoroſaque teſqua
Et ſilvas, vaſtaque feras indagine claudit.
Non deſunt campi, non deſunt pabula Magno,
Caſtraque Cæſareo circumdatus aggere mutat.
Flumina tot curſus illic exorta fatigant,
Illic merſa ſuos: operumque ut ſumma reviſat,
Deſeſſus Cæſar mediis intermanet agris.
Nunc vetus Iliacos attollat fabula muros,
Adſcribatque Deis: fragili circumdata teſta
Mœnia mirentur refugi Babylonia Parthi.
En quantum Tigris, quantum celer ambit Orontes,
Aſſyriis quantum populis telluris Eoæ
Sufficit in regnum, ſubitum, bellique tumultu
Raptum clauſit opus. tanti periere labores.
Tot potuere manus adjungere Seſton Abydo,
Ingeſtoque ſolo Phryxeum elidere pontum,
Aut Pelopis latis Ephyren abrumpere regnis,
Et ratibus longæ flexus donare Maleæ,
Aut aliquem mundi, quamvis Natura negaſſet,
In melius mutare locum. coit area belli:
Hic alitur ſanguis terras fluxurus in omnes,
Hic & Theſſalicæ clades, Libycæque tenentur.
Æſtuat anguſta rabies civilis arena.
 Prima quidem ſurgens operum ſtructura fefellit
Pompe-

Pompejum: veluti mediæ qui tutus in arvis
Sicaniæ rapidum neſcit latrare Pelorum:
Aut vaga cum Tethys, Rutupinaque litora fervent,
Unda Caledonios fallit turbata Britannos.
Ut primum vaſto ſeptus videt aggere terras;
Ipſe quoque a tuta deducens agmina Petra
Diverſis ſpargit tumulis, ut Cæſaris arma
Laxet, & effuſo claudentem milite tendat.
Ac tantum ſepti vallo ſibi vindicat agri,
Parva Mycenææ quantum ſacrata Dianæ
Diſtat ab excelſa nemoralis Aricia Roma:
Quoque modo Romæ prælapſus mœnia Tybris
In mare deſcendit, ſi nuſquam torqueat amnem.
Claſſica nulla ſonant, injuſſaque tela vagantur:
Et fit ſæpe nefas, jaculum tentante lacerto.
Major cura duces miſcendis abſtrahit armis.
Pompejum exhauſtæ præbenda ad pabula terræ,
Quæ currens obtrivit eques, gradibuſque citatis
Ungula frondentem diſcuſſit cornea campum.
Belliger attonſis ſonipes defeſſus in arvis,
Advectos cum plena ferant præſepia culmos,
Ore novas poſcens moribundus labitur herbas,
Et tremulo medios abrumpit poplite gyros.
Corpora tum ſolvit tabes, & digerit artus.
Traxit iners cælum fluidæ contagia peſtis
Obſcuram in nubem. tali ſpiramine Neſis
Emittit Stygium nebuloſis aera ſaxis,
Antraque letiferi rabiem Typhonis anhelant.
Inde labant populi, cæloque paratior unda
Omne pati virus duravit viſcera cœno.
Jam riget atra cutis, diſtentaque lumina rumpit:
Igneaque in vultus, & ſacro fervida morbo
Peſtis abit, feſſumque caput ſe ferre recuſat.
Jam magis atque magis præceps agit omnia fatum:
Nec medii dirimunt morbi vitamque necemque:
Sed languor cum morte venit, turbaque cadentum
Aucta lues, dum miſta jacent incondita vivis
Corpora: nam miſeros ultra tentoria cives
Spargere funus erat. tamen hos minuere labores
A tergo pelagus, pulſuſque Aquilonibus aer,
Litoraque, & plenæ peregrina meſſe carinæ.
At liber terræ ſpatioſis collibus hoſtis
Aere non pigro, nec inertibus angitur undis:
Sed patitur ſævam, veluti circumdatus arcta
Obſidione, famem. nondum ſurgentibus altam
In ſegetem culmis, cernit miſerabile vulgus
In pecudum cecidiſſe cibos, & carpere dumos,
Et morſu ſpoliare nemus, letumque minantes
Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas:
Quæ mollire queunt flamma, quæ frangere morſu,
Quæque per abraſas utero demittere fauces,
Plurimaque humanis antehac incognita menſis
Diripiens miles, ſaturum tamen obſidet hoſtem.
Ut primum libuit ruptis evadere clauſtris
Pompejo, cunctaſque ſibi permittere terras:
Non obſcura petit latebroſæ tempora noctis,
Et raptum furto ſoceri ceſſantibus armis
Dedignatur iter: latis exire ruinis
Quærit, & impulſo turres confringere vallo,
Perque omnes gladios, & qua via cæde paranda eſt.
Opportuna tamen valli pars viſa propinqui,
Quam Minuti caſtella vocant, & confraga denſis
Arboribus dumeta tegunt. huc pulvere nullo
Proditus agmen agit, ſubituſque ad mœnia venit.
Tot ſimul e campis Latiæ fulſere volucres:
Tot cecinere tubæ. ne quid victoria ferro
Deberet, pavor attonitos confecerat hoſtes.
Quod ſolum valuit virtus, jacuere peremti,
Debuerant quo ſtare loco: qui vulnera ferrent,
Jam deerant, nimbuſque ferens tot tela peribat.
Tum piceos volvunt immiſſæ lampadis ignes:
Tum quaſſæ nutant turres, lapſumque minantur.
Roboris impacti crebros gemit agger ad ictus.
Jam Pompejanæ celſi ſuper ardua valli
Exierant Aquilæ; jam mundi jura petebant.
Quem non mille ſimul turmis, nec Cæſare toto
Auferret Fortuna locum, victoribus unus
Eripuit, vetuitque capi, ſeque arma tenente,
Ac nondum ſtrato, Magnum viciſſe negavit.
Scæva viro nomen: caſtrorum in plebe merebat
Ante feras Rhodani gentes: ibi ſanguine multo
Promotus Latiam longo gerit ordine vitem.
Pronus ad omne nefas, & qui neſciret, in armis
Quam magnum virtus crimen civilibus eſſet.
Hic ubi quærentes ſocios jam Marte relicto
Tuta fugæ cernit; Quo vos pavor, inquit, abegit
Impius, & cunctis ignotus Cæſaris armis?
O famuli turpes, ſervum pecus, abſque cruore
Terga datis morti? cumulo vos deeſſe virorum
Non pudet, & buſtis, interque cadavera quæri?
Non ira ſaltem juvenes, pietate remota,
Stabitis? e cunctis per quos erumperet hoſtis,
Nos ſumus electi. non parvo ſanguine Magni
Iſta dies ierit. peterem felicior umbras
Cæſaris in vultu. teſtem hunc Fortuna negavit:
Pompejo laudante cadam. confringite tela
Pectoris incurſu, jugulíſque retundite ferrum.
Jam longinqua petit pulvis, ſonituſque ruinæ,
Securaſque fragor concuſſit Cæſaris aures.
Vicimus o ſocii; veniet qui vindicet arces,
Dum morimur. Movit tantum vox illa furorem,
Quantum non primo ſuccendunt claſſica cantu:
Miranteſque virum, atque avidi ſpectare ſequuntur
Scituri juvenes, numero deprenſa, locoque,
An plus quam mortem virtus daret. ille ruenti
Aggere conſiſtit, primumque cadavera plenis
Turribus evolvit, ſubeunteſque obruit hoſtes
Corporibus: totæque viro dant tela ruinæ,
Roboraque, & moles; hoſti ſeque ipſe minatur.
Nunc ſude, nunc duro contraria pectora conto
Detrudit muris, & valli ſumma tenentes
Amputat enſe manus: caput obterit, oſſaque ſaxo,
Ac male defenſum fragili compage cerebrum
Diſſipat: alterius flamma crineſque genaſque
Succendit: ſtrident oculis ardentibus ignes.
Ut primum cumulo creſcente cadavera murum
Admovere ſolo: non ſegnior extulit illum
Saltus, & in medias jecit ſuper arma catervas;
Quam per ſumma rapit celerem venabula pardum.
Tunc denſos inter cuneos compreſſus, & omni
Vallatus bello vincit, quem reſpicit, hoſtem.
Jamque hebes, & craſſo non aſper ſanguine mucro
Percuſſum Scævæ frangit, non vulnerat, hoſtem.
Perdidit enſis opus, frangit ſine vulnere membra.
Illum tota premit moles, illum omnia tela.
Nulla fuit non certa manus, non lancea felix:
Parque novum Fortuna videt concurrere, bellum,
Atque virum. fortis crebris ſonat ictibus umbo,
Et galeæ fragmenta cavæ compreſſa perurunt
Tempora: nec quidquam nudis vitalibus obſtat
Jam, præter ſtantes in ſummis oſſibus haſtas.
Quid nunc veſani jaculis, levibuſque ſagittis

Perdi-

Digitized by Google

Perditis hæſuros numquam vitalibus ictus?
Hunc aut tortilibus vibrata phalarica nervis
Obruat, aut vaſti muralia pondera ſaxi:
Hunc aries ferro, balliſtaque limine portæ
Summoveat: ſtat non fragilis pro Cæſare murus,
Pompejumque tenet: jam pectora non tegit armis:
Ac veritus credi clypeo, lævaque vacaſſe,
Aut culpa vixiſſe ſua, tot vulnera belli
Solus obit, denſamque ferens in pectore ſilvam,
Jam gradibus feſſis, in quem cadat, eligit hoſtem,
Par pelagi monſtris. Libycæ ſic bellua terræ,
Getulus denſis Elephas oppreſſus ab armis
Omne repercuſſum ſqualenti miſſile tergo
Frangit, & hærentes mota cute diſcutit haſtas.
Viſcera tuta latent penitus, citraque cruorem
Confixæ ſtant tela feræ: tot facta ſagittis,
Tot jaculis, unam non explent vulnera mortem.
Dictæa procul ecce manu Gortynis arundo
Tenditur in Scævam, quæ voto certior omni
In caput, atque oculi lævum deſcendit in orbem.
Ille moras ferri, nervorum & vincula rumpit,
Affixam vellens oculo pendente ſagittam
Intrepidus, telumque ſuo cum lumine calcat.
Pannonis haud aliter poſt ictum ſævior urſa,
Cum jaculum parva Libys amentavit habena,
Se rotat in vulnus: telumque irata receptum
Impetit, & ſecum fugientem circuit haſtam.
Perdiderat vultum rabies: ſtetit imbre cruento
Informis facies: lætus fragor æthera pulſat
Victorum: majora viris de ſanguine parvo
Gaudia non faceret conſpectum in Cæſare vulnus.
Ille tegens alta ſuppreſſum mente dolorem,
Mitis, & a vultu penitus virtute remota,
Parcite, ait, cives: procul hinc avertite ferrum:
Collatura meæ nil ſunt jam vulnera morti:
Non eget ingeſtis, ſed vulſis pectore telis.
Tollite, & in Magni viventem ponite caſtris:
Hoc veſtro præſtate duci: ſit Scæva relicti
Cæſaris exemplum potius, quam mortis honeſtæ.
Credidit infelix ſimulatis vocibus Aulus:
Nec vidit recto gladium mucrone tenentem:
Membraque captivi pariter laturus & arma,
Fulmineum mediis excepit faucibus enſem.
Incaluit virtus: atque una cæde refectus
Solvat, ait, pœnas, Scævam quicumque ſubactum
Speravit: pacem gladio ſi quærit ab iſto
Magnus, adorato ſubmittat Cæſare ſigna.
An ſimilem veſtri, ſegnemque ad fata putaſtis?
Pompeii vobis minor eſt, cauſæque Senatus,
Quam mihi mortis amor. Simul hæc effatus, & altus
Cæſareas pulvis teſtatur adeſſe cohortes.
Dedecus hic belli Magno, crimenque remiſit,
Ne ſolum totæ fugerent te Scæva catervæ:
Subducto qui Marte ruis: nam ſanguine fuſo
Vires pugna dabat. labentem turba ſuorum
Excipit, atque humeris defectum imponere gaudet.
Ac velut incluſum perfoſſo in pectore numen,
Et vivam magnæ ſpeciem Virtutis adorant:
Telaque confixis certant evellere membris,
Exornantque Deos, ac nudum pectore Martem
Armis Scæva tuis: felix hoc nomine famæ,
Si tibi durus Iber, aut ſi tibi terga dediſſet
Cantaber exiguis, aut longis Teutonus armis.
Non tu bellorum ſpoliis ornare Tonantis
Templa potes, non tu lætis ululare triumphis.
Infelix, quanta dominum virtute paraſti!

Nec magis hac Magnus caſtrorum parte repulſus
Intra clauſtra piger dilato Marte quievit,
Quam mare laſſatur, cum ſe tollentibus Euris,
Frangentem fluctus ſcopulum ferit, aut latus alti
Montis adeſt, ſeramque ſibi parat unda ruinam.
Hinc vicina petens placido caſtella profundo
Incurſu gemini Martis rapit: armaque late
Spargit, & effuſo laxat tentoria campo:
Mutandæque juvat permiſſa licentia terræ.
Sic pleno Padus ore tumens ſuper aggere tutas
Excurrit ripas, & totos concutit agros.
Succubuit ſi qua tellus, cumulumque furentem
Undarum non paſſa, ruit: tum flumine toto
Tranſit, & ignotos aperit ſibi gurgite campos.
Illos terra fugit dominos: his rura colonis
Accedunt, donante Pado. vix prælia Cæſar
Senſerat, elatus ſpecula quæ prodidit ignis.
Invenit impulſos preſſo jam pulvere muros,
Frigidaque ut veteris deprendit ſigna ruinæ:
Accendit pax ipſa loci, movitque furorem
Pompejana quies, & victo Cæſare ſomnus.
Ire vel in clades properat, dum gaudia turbet.
Torquato ruit inde minax: qui Cæſaris arma
Segnius haud vidit, quam malo nauta tremente
Omnia Circeæ ſubducit vela procellæ:
Agminaque interius muro breviore recepit,
Denſius ut parva diſponeret arma corona.
Tranſierat primi Cæſar munimina valli,
Cum ſuper e totis emiſit collibus agmen,
Effuditque acies obſeptum Magnus in hoſtem.
Non ſic Ætnæis habitans in vallibus horret
Enceladum ſpirante noto, cum tota cavernas
Egerit, & torrens in campos defluit Ætna:
Cæſaris ut miles glomerato pulvere victus
Ante aciem, cæci trepidus ſub nube timoris
Hoſtibus occurrit fugiens, inque ipſa pavendo
Fata ruit. totus mitti civilibus armis
Uſque vel in pacem potuit cruor: ipſe furentes
Dux tenuit gladios. felix, ac libera legum
Roma fores, juriſque tui, viciſſet in illo
Si tibi Sylla loco. dolet heu, ſemperque dolebit,
Quod ſcelerum Cæſar prodeſt tibi ſumma tuorum
Cum genero pugnaſſe pio. pro triſtia fata!
Non Uticæ Libye clades, Hiſpania Mundæ
Fleſſet, & infando pollutus ſanguine Nilus
Nobilius Phario geſtaſſet rege cadaver:
Nec Juba Marmaricas nudus preſſiſſet arenas,
Pœnorumque umbras placaſſet ſanguine fuſo
Scipio: nec ſancto caruiſſet vita Catone.
Ultimus eſſe dies potuit tibi Roma malorum:
Exire e mediis potuit Pharſalia fatis.
Deſerit adverſo poſſeſſam numine ſedem
Cæſar, & Emathias lacero petit agmine terras.
Arma ſecuturum ſoceri, quacumque fugaſſet,
Tentavere ſuum comites divertere Magnum,
Hortati, patrias ſedes, atque hoſte carentem
Auſoniam peteret. Numquam me Cæſaris, inquit,
Exemplo reddam patriæ, numquamque videbit
Me, niſi dimiſſo redeuntem milite, Roma.
Heſperiam potui, motu ſurgente, tenere,
Si vellem patriis aciem committere templis,
Ac medio pugnare foro. dum bella relegem,
Extremum Scythici tranſcendam frigoris orbem,
Ardenteſque plagas. victor tibi, Roma, quietem
Eripiam, qui, ne premerent te prælia, fugi?
Ah potius, ne quid bello patiaris in iſto,

Te

Te Cæſar putet eſſe ſuam. ſic fatus, in ortus
Phœbæos convertit iter, terræque ſecutus
Devia, qua vaſtos aperit Candavia ſaltus,
Contigit Emathiam, bello quam fata parabant.
Theſſaliam, qua parte diem brumalibus horis
Attollit Titan, rupes Oſſæa coercet.
Cum per ſumma poli Phœbum trahit altior æſtas,
Pelion opponit radiis naſcentibus umbras.
At medios ignes cæli, rabidique Leonis
Solſtitiale caput nemoroſus ſubmovet Othrys.
Excipit adverſos Zephyros, & Iapyga Pindus,
Et maturato præcidit veſpere lucem.
Nec metuens imi Borean habitator Olympi
Lucentem totis ignorat noctibus Arcton.
Hos inter montes media qui valle premuntur,
Perpetuis quondam latuere paludibus agri:
Flumina dum campi retinent, nec pervia Tempe
Dant aditus pelago, ſtagnumque implentibus undis
Creſcere curſus erat. poſtquam diſceſſit Olympo
Herculea gravis Oſſa manu, ſubitæque ruinam
Senſit aquæ Nereus: melius manſura ſub undis,
Emathis æquorei regnum Pharſalos Achillis
Eminet, & prima Rhœteia litora pinu
Quæ tetigit Phylace, Pteleoſque, & Dorion ira
Flebile Pieridum, Trachin, pretioque nefandæ
Lampados Herculeis fortis Melibœa pharetris:
Atque olim Lariſſa potens: ubi nobile quondam
Nunc ſuper Argos arant: veteres ubi fabula Thebas
Monſtrat *Echionias*: ubi quondam Pentheos exul,
Colla caputque ferens ſupremo tradidit igni,
Queſta quod hoc ſolum nato rapuiſſet Agave.
Ergo abrupta palus multos diſceſſit in amnes.
Purus in occaſus, parvi ſed gurgitis, Æas
Ionio fluit inde mari: nec fortior undis
Labitur avectæ pater Iſidis, & tuus, Oeneu,
Pene gener craſſis oblimat Echinadas undis:
Et Meleagream maculatus ſanguine Neſſi
Evenos Calydona ſecat. ferit amne citato
Maliacas Sperchios aquas; & flumine puro
Irrigat Amphryſos famulantis paſcua Phœbi.
Quique nec humentes nebulas, nec rore madentem
Aera, nec tenues ventos ſuſpirat Anauros;
Et quiſquis pelago per ſe non cognitus amnis
Peneo donavit aquas. it gurgite rapto
Apidanos: numquamque celer, niſi miſtus, Enipeus.
Accipit Aſopos curſus, Phœnixque, Melaſque.
Solus in alterius nomen cum venerit undæ,
Defendit Titareſus aquas, lapſuſque ſuperne
Gurgite Penei pro ſiccis utitur arvis.
Hunc fama eſt Stygiis manare paludibus amnem,
Et capitis memorem, fluvii contagia vilis
Nolle pati, ſuperumque ſibi ſervare timorem.
Ut primum emiſſis patuerunt amnibus arva,
Pinguis Bœbicio diſceſſit vomere ſulcus:
Mox Lelegum dextra preſſum deſcendit aratrum.
Æolidæ, Dolopeſque ſolum fregere coloni,
Et Magnetes equis, Minyæ gens cognita remis,
Illic ſemiferos Ixionidas Centauros
Fœta Pelethroniis nubes effudit in antris.
Aſpera te Pholoes frangentem Monyche ſaxa,
Teque ſub Oetæo torquentem vertice vulſas,
Rhœce ferox, quas vix Boreas inverteret, ornos:
Hoſpes & Alcidæ magni Phole: teque per amnem
Improbe Lerneas vector paſſure ſagittas:
Teque ſenex Chiron, gelido qui ſidere fulgens
Impetis Æmonio majorem Scorpion arcu.
Hac tellure feri micuerunt ſemina Martis.
Primus ab æquorea percuſſis cuſpide ſaxis
Theſſalicus ſonipes bellis feralibus omen
Exiluit; primus chalybem, frænoſque momordit,
Spumavitque novis Lapithæ domitoris habenis.
Prima fretum ſcindens Pagaſæo litore pinus,
Terrenum ignotas hominem projecit in undas.
Primus Theſſalicæ rector telluris Itonus
In formam calidæ percuſſit pondera maſſæ,
Fudit & argentum flammis, aurumque moneta
Fregit, & immenſis coxit fornacibus æra.
Illic, quod populos ſcelerata impegit in arma,
Divitias numerare datum eſt. hinc maxima ſerpens
Deſcendit Python, Cyrrhæaque fluxit in antra:
Unde & Theſſalicæ veniunt ad Pythia laurus.
Impius hinc prolem ſuperis immiſit Aloeus,
Inſeruit celſis prope ſe cum Pelion aſtris,
Sideribuſque vias incumbens abſtulit Oſſa.
Hac ubi damnata fatis tellure locarunt
Caſtra duces: cunctos belli præſaga futuri
Mens agitat, ſummique gravem diſcriminis horam
Adventare palam eſt, propius jam fata moveri
Degeneres trepidant animi, pejoraque verſant.
Ad dubios pauci præſumto robore caſus
Spemque metumque ferunt. turbæ ſed miſtus inerti
Sextus erat, Magno proles indigna parente,
Qui mox Scyllæis exul graſſatus in undis,
Polluit æquoreos Siculus pirata triumphos.
Qui ſtimulante metu fati prænoſcere curſus,
Impatienſque moræ, venturiſque omnibus æger;
Non tripodas Deli, non Pythia conſulit antra,
Nec quæſiſſe libet, primis quid frugibus altrix
Ore Jovis Dodona ſonet, quis noſcere fibra
Fata queat, quis prodat aves, quis fulgura cæli
Servet, & Aſſyria ſcrutetur ſidera cura,
Aut ſiquid tacitum, ſed fas, erat. ille ſupernis
Deteſtanda Deis ſævorum arcana Magorum
Moverat, & triſtes ſacris feralibus aras,
Umbrarum, Ditiſque fidem: miſeroque liquebat
Scire parum Superos. vanum, ſævumque furorem
Adjuvat ipſe locus, vicinaque mœnia caſtris
Hæmonidum, ficti quas nulla licentia monſtri
Tranſierat, quarum, quidquid non creditur, ars eſt.
Theſſala quin etiam tellus herbaſque nocentes
Rupibus ingenuit, ſenſuraque ſaxa canentes
Arcanum ferale Magos. ibi plurima ſurgunt
Vim factura Deis. & terris hoſpita Colchis
Legit in Hæmoniis, quas non advexerat, herbas.
Impia, tot populis, tot ſurdas gentibus aures
Cælicolum, diræ convertunt carmina gentis.
Una per æthereos exit vox illa receſſus,
Verbaque ad invitum perfert cogentia numen,
Quod non cura poli, cælique volubilis umquam
Avocat. infandum tetigit cum ſidera murmur,
Tunc Babylon Perſea licet, ſecretaque Memphis
Omne vetuſtorum ſolvat penetrale Magorum:
Abducit ſuperos alienis Theſſalis aris.
Carmine Theſſalidum dura in præcordia fluxit
Non fatis adductus amor: flammiſque ſeveri
Illicitis arſere ſenes. nec noxia tantum
Pocula perficiunt, aut cum turgentia ſucco
Frontis amaturæ ſubducunt pignora fœtæ.
Mens hauſti nulla ſanie polluta veneni
Excantata perit. quos non concordia miſti
Alligat ulla tori, blandæque potentia formæ,
Traxerunt torti magica vertigine fili.



Digitized by Google

Ceſſavere vices rerum: dilataque longa
Hæſit nocte dies: legi non paruit æther.
Torpuit & præceps audito carmine mundus:
Axibus & rapidis impulſos Jupiter urgens
Miratur non ire polos. nunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo:
Et tonat ignaro cælum Jove. vocibus iiſdem
Humentes late nebulas, nimboſque ſolutis
Excuſſere comis: ventis ceſſantibus, æquor
Intumuit: rurſus vetitum ſentire procellas
Conticuit turbante Noto: puppimque ferentes
In ventum tumuere ſinus. de rupe pependit
Abſciſſa fixus torrens: amniſque cucurrit,
Non qua pronus erat. Nilum non extulit æſtas:
Mæander direxit aquas: Rhodanumque morantem
Præcipitavit Arar: ſubmiſſo vertice montes
Explicuere jugum. nubes ſuſpexit Olympus:
Solibus & nullis Scythicæ, cum bruma rigeret,
Dimaduere nives. impulſam ſidere Tethyn
Reppulit Æmonidum, defenſo litore, carmen.
Terra quoque immoti concuſſit ponderis axem,
Et medium vergens niſu titubavit in orbem.
Tantæ molis onus percuſſum voce receſſit,
Proſpectumque dedit circumlabentis Olympi.

Omne potens animal leti, genitumque nocere,
Et pavet Æmonias & mortibus inſtruit artes:
Has avidæ tigres, & nobilis ira leonum
Ore fovent blando: gelidos his explicat orbes,
Inque pruinoſo coluber diſtenditur arvo.
Viperei coeunt, abrupto corpore, nodi:
Humanoque cadit ſerpens afflata veneno.
Quis labor hic ſuperis, cantus herbaſque ſequendi
Spernendique timor? cujus commercia pacti
Obſtrictos habuere Deos? parere neceſſe eſt,
An juvat? ignota tantum pietate merentur?
An tacitis valuere minis? hoc juris in omnes
Eſt illis ſuperos? an habent hæc carmina certum
Imperioſa Deum, qui mundum cogere, quidquid
Cogitur ipſe, poteſt? illis & ſidera primum
Præcipiti deducta polo: Phœbeque ſerena
Non aliter diris verborum obſeſſa venenis
Palluit, & nigris terreniſque ignibus arſit,
Quam ſi fraterna prohiberet imagine tellus,
Inſereretque ſuas flammis cæleſtibus umbras.
Et patitur tantos cantu depreſſa labores,
Donec ſuppoſitas propior deſpumet in herbas.

Hos ſcelerum ritus, hæc diræ carmina gentis
Effera damnarat nimiæ pietatis Erichtho,
Inque novos ritus pollutam duxerat artem.
Illi namque nefas urbis ſubmittere tecto
Aut laribus ferale caput: deſertaque buſta
Incolit, & tumulos expulſis obtinet umbris,
Grata Deis Erebi. cœtus audire ſilentum,
Noſſe domos Stygias, arcanaque Ditis operti,
Non ſuperi, non vita vetat. tenet ora profana
Fœda ſitu macies, cæloque ignota ſereno.
Terribilis Stygio facies pallore gravatur,
Impexis onerata comis. ſi nimbus & atræ
Sidera ſubducunt nubes, tunc Theſſala nudis
Egreditur buſtis, nocturnaque fulgura captat.
Semina fœcundæ ſegetis calcata peruſſit,
Et non letiferas ſpirando perdidit auras.
Nec ſuperos orat, nec cantu ſupplice numen
Auxiliare vocat, nec fibras illa litantes
Novit: funereas aris imponere flammas
Gaudet, & accenſo rapuit quæ tura ſepulcro.
Omne nefas Superi prima jam voce precantis
Concedunt, carmenque timent audire ſecundum.
Viventes animas, & adhuc ſua membra regentes,
Infodit buſto: fatis debentibus annos
Mors invita ſubit: perverſa funera pompa
Rettulit a tumulis: fugere cadavera letum.
Fumantes juvenum cineres, ardentiaque oſſa
E mediis rapit illa rogis, ipſamque parentes
Quam tenuere facem; nigroque volantia fumo
Feralis fragmenta tori, veſteſque fluentes
Colligit in cineres, & olentes membra favillas.
Aſt ubi ſervantur ſaxis, quibus intimus humor
Ducitur, & tracta dureſcunt tabe medullæ
Corpora; tunc omnes avide deſævit in artus,
Immerſitque manus oculis: gaudetque gelatos
Effodiſſe orbes: & ſiccæ pallida rodit
Excrementa manus: laqueum, nodoſque nocentes
Ore ſuo rupit: pendentia corpora carpſit,
Abraſitque cruces: percuſſaque viſcera nimbis
Vulſit, & incoctas admiſſo ſole medullas.
Inſertum manibus chalybem, nigramque per artus
Stillantis tabi ſaniem, viruſque coactum
Suſtulit, & nervo morſus retinente pependit.
Et quacumque jacet nudum tellure cadaver,
Ante feras, volucreſque ſedet: nec carpere membra
Vult ferro manibuſque ſuis, morſuſque luporum
Expectat, ſiccis raptura e faucibus artus.
Nec ceſſant a cæde manus, ſi ſanguine vivo
Eſt opus, erumpat jugulo qui primus aperto.
Nec refugit cædes, vivum ſi ſacra cruorem,
Extaque funereæ poſcunt trepidantia menſæ;
Vulnere ſic ventris, non, qua Natura vocabat,
Extrahitur partus, calidis ponendus in aris.
Et quoties ſævis opus eſt ac fortibus umbris,
Ipſa facit manes. hominum mors omnis in uſu eſt.
Illa genæ florem primævo corpore vulſit,
Illa comam læva morienti abſcidit ephebo.
Sæpe etiam caris cognato in funere dira
Theſſalis incubuit membris: atque oſcula fingens
Truncavitque caput, compreſſaque dentibus ora
Laxavit: ſiccoque hærentem gutture linguam
Præmordens, gelidis infudit murmura labris,
Arcanumque nefas Stygias mandavit ad umbras.

Hanc ut fama loci Pompejo prodidit: alta
Nocte poli, Titan medium quo tempore ducit
Sub noſtra tellure diem: deſerta per arva
Carpit iter. fidi ſcelerum, ſuetique miniſtri
Effractos circum tumulos ac buſta vagati
Conſpexere procul prærupta in caute ſedentem,
Qua juga devexus Pharſalica porrigit Æmus.
Illa Magis, magiciſque Deis incognita verba
Tentabat, carmenque novos fingebat in uſus.
Namque timens, ne Mars alium vagus iret in orbem,
Emathis & tellus tam multa cæde careret;
Pollutos cantu, diriſque venefica ſuccis
Conſperſos, vetuit tranſmittere bella Philippos,
Tot mortes habitura ſuas, uſuraque mundi
Sanguine: cæſorum truncare cadavera Regum
Sperat, & Heſperiæ cineres avertere gentis,
Oſſaque nobilium, tantoſque acquirere manes.
Hic ardor, ſoluſque labor, quid corpore Magni
Projecto rapiat, quos Cæſaris involet artus.
Quam prior affatur Pompeji ignava propago.

O decus Æmonidum, populis quæ pandere fata,
Quæque ſuo ventura potes divertere curſu,
Te precor, ut certum liceat mihi noſcere finem,

Quem

Quem belli fortuna paret. non ultima turbæ
Pars ego Romanæ, Magni clariſſima proles;
Vel dominus rerum, vel tanti funeris hæres.
Mens dubiis percuſſa pavet, rurſuſque parata eſt
Certos ferre metus. hoc caſibus eripe juris:
Ne ſubiti, cæcique ruant: vel numina torque,
Vel tu parce Deis, & Manibus exprime verum.
Elyſias reſera ſedes, ipſamque vocatam,
Quos petat e nobis, Mortem tibi coge fateri.
Non humilis labor eſt: dignum, quod quærere cures,
Vel tibi, quo tanti præponderet alea fati.
Impia lætatur vulgatæ nomine famæ
Theſſalis, & contra: Si fata minora moveres,
Pronum erat, o juvenis, quos velles (inquit) in actus
Invitos præbere Deos. conceditur arti,
Unam cum radiis preſſerunt ſidera mortem,
Inſeruiſſe moras: & quamvis fecerit omnis
Stella ſenem, medios herbis abrumpimus annos.
At ſimul a prima deſcendit origine mundi
Cauſarum ſeries, atque omnia fata laborant,
Si quidquam mutare velis, unoque ſub ictu
Stat genus humanum: tunc, Theſſala turba fatemur,
Plus Fortuna poteſt. ſed ſi prænoſcere caſus
Contentus, faciles aditus multique patebunt
Ad verum: tellus nobis, ætherque, chaoſque,
Æquoraque, & campi, Rhodopeaque ſaxa loquentur.
Sed pronum, cum tanta novæ ſit copia mortis,
Emathiis unum campis attollere corpus,
Ut modo defuncti, tepidique cadaveris ora
Plena voce ſonent: ne membris ſole peruſtis
Auribus incertum feralis ſtrideat umbra.
Dixerat: & noctis geminatis arte tenebris,
Mœſtum tecta caput ſqualenti nube, pererrat
Corpora cæſorum, tumulis projecta negatis.
Continuo fugere lupi, fugere revulſis
Unguibus impaſtæ volucres, dum Theſſala vatem
Eligit, & gelidas leto ſcrutata medullas
Pulmonis rigidi ſtantes ſine vulnere fibras
Invenit, & vocem defuncto in corpore quærit.
Fata peremptorum pendent jam multa virorum,
Quem ſuperis revocaſſe velit. ſi tollere totas
Tentaſſet campis acies, & reddere bello:
Ceſſiſſent leges Erebi, monſtroque potenti
Extractus Stygio populus pugnaſſet Averno.
Electum tandem trajecto gutture corpus
Ducit, & inſerto laqueis feralibus unco,
Per ſcopulos miſerum trahitur, per ſaxa cadaver
Victurum: montiſque cavi, quem triſtis Erichtho
Damnarat ſacris, alta ſub rupe locatur.
Haud procul a Ditis cæcis depreſſa cavernis
In præceps ſubſedit humus: quam pallida pronis
Urget ſilva comis, & nullo vertice cælum
Suſpiciens, Phœbo non pervia taxus opacat.
Marcentes intus tenebræ, pallenſque ſub antris
Longa nocte ſitus, numquam, niſi carmine factum,
Lumen habet. non Tænareis ſic faucibus aer
Sedit iners, mœſtum mundi confine latentis,
Ac noſtri: quo non metuunt emittere manes
Tartarei reges. nam quamvis Theſſala vates
Vim faciat fatis, dubium eſt, quod traxerit illuc,
Aſpiciat Stygias, an quod deſcenderit, umbras.
Diſcolor, & vario furialis cultus amictu
Induitur, vultuſque operitur crine ſoluto,
Et coma vipereis ſubſtringitur horrida ſertis.
Ut pavidos juvenis comites, ipſumque trementem
Conſpicit, exanimi defixum lumina vultu:
Ponite, ait, trepida conceptos mente timores:
Jam nova, jam vera reddetur vita figura:
Ut quamvis pavidi poſſint audire loquentem.
Si vero Stygioſque lacus, ripamque ſonantem
Ignibus oſtendam, ſi me præſente videri
Eumenides poſſent, villoſaque colla colubris
Cerberus excutiens, & vincti terga gigantes,
Quis timor, ignavi, metuentes cernere manes?
Pectora tunc primum ferventi ſanguine ſupplet
Vulneribus laxata novis: taboque medullas
Abluit; & virus large lunare miniſtrat.
Huc quidquid fœtu genuit Natura ſiniſtro
Miſcetur. non ſpuma canum, quibus unda timori eſt,
Viſcera non lyncis, non diræ nodus hyænæ
Defuit, & cervi paſti ſerpente medulla:
Non puppim retinens, Euro tendente rudentes,
In mediis echeneis aquis, oculique draconum,
Quæque ſonant feta tepefacta ſub alite ſaxa:
Non Arabum volucer ſerpens, innataque rubris
Æquoribus cuſtos pretioſæ vipera conchæ:
Aut viventis adhuc Libyci membrana ceraſtæ,
Aut cinis Eoa poſiti Phœnicis in ara.
Quo poſtquam viles, & habentes nomina peſtes
Contulit: infando ſaturatas carmine frondes,
Et quibus os dirum naſcentibus inſpuit, herbas
Addidit, & quidquid mundo dedit ipſa veneni.
Tunc vox Lethæos cunctis pollentior herbis
Excantare deos, confundit murmura primum
Diſſona, & humanæ multum diſcordia linguæ.
Latratus habet illa canum, gemituſque luporum.
Quod trepidus bubo, quod ſtrix nocturna queruntur,
Quod ſtrident, ululantque feræ, quod ſibilat anguis,
Exprimit, & planctus illiſæ cautibus undæ,
Silvarumque ſonum, fractæque tonitrua nubis:
Tot rerum vox una fuit. mox cetera cantu
Explicat Æmonio, penetratque in Tartara lingua.
Eumenides, Stygiumque nefas, pœnæque nocentum,
Et Chaos innumeros avidum confundere mundos,
Et Rector terræ, quem longa in ſæcula torquet
Mors dilata deum, Styx, & quos nulla meretur
Theſſalis, Elyſios, cælum, matremque peroſa
Perſephone, noſtræque Hecates pars ultima, per quam
Manibus & mihi ſunt tacitæ commercia linguæ:
Janitor & ſedis laxæ, qui viſcera ſævo
Spargis noſtra cani: repetitaque fila ſorores
Fracturæ: tuque o flagrantis portitor undæ
Jam laſſate ſenex ad me redeuntibus umbris;
Exaudite preces, ſi vos ſatis ore nefando,
Pollutoque voco, ſi numquam hæc carmina fibris
Humanis jejuna cano, ſi pectora plena
Sæpe dedi, & lavi calido proſecta cerebro:
Si quis, qui veſtris caput extaque lancibus infans
Impoſuit, victurus erat, parete precanti.
Non in Tartareo latitantem poſcimus antro,
Aſſuetamque diu tenebris, modo luce fugata
Deſcendentem animam: primo pallentis hiatus
Hæret adhuc Orci, licet has exaudiat herbas,
Ad manes ventura ſemel. Ducis omnia nato
Pompejana canat noti modo militis umbra,
Si bene de vobis civilia bella merentur.
Hæc ubi fata, caput ſpumantiaque ora levavit,
Aſpicit aſtantem projecti corporis umbram,
Exanimes artus, inviſaque clauſtra timentem
Carceris antiqui. pavet ire in pectus apertum,
Viſceraque, & ruptas letali vulnere fibras.
Ah miſer extremum cui mortis munus iniquæ



Digitized by Google

Eripitur non poſſe mori. miratur Erichtho
Has fatis licuiſſe moras, irataque morti
Verberat immotum vivo ſerpente cadaver:
Perque cavas terræ, quas egit carmine, rimas
Manibus illatrat, regnique ſilentia rumpit.
Tiſiphone, vociſque meæ ſecura Megæra,
Non agitis ſævis Erebi per inane flagellis
Infelicem animam? jam vos ego nomine vero
Eliciam, Stygiaſque canes in luce ſuperna
Deſtituam: per buſta ſequar, per funera cuſtos,
Expellam tumulis, abigam vos omnibus urnis.
Teque Deis, ad quos alio procedere vultu
Ficta ſoles Hecate, pallenti tabida forma,
Oſtendam, faciemque Erebi mutare vetabo.
Eloquar immenſo terræ ſub pondere, quæ te
Contineant Ennæa dapes, quo fœdere mœſtum
Regem noctis ames, quæ te contagia paſſam
Noluerit revocare Ceres. tibi peſſime mundi
Arbiter immittam ruptis Titana cavernis,
Et ſubito feriere die. paretis? an ille
Compellandus erit, quo numquam terra vocato
Non concuſſa tremit, qui Gorgona cernit apertam,
Verberibuſque ſuis trepidam caſtigat Erinnym,
Indeſpecta tenet vobis qui tartara, cujus
Vos eſtis ſuperi, Stygias qui peierat undas?
Potinus aſtrictus caluit cruor, atraque fovit
Vulnera, & in venas extremaque membra cucurrit.
Percuſſæ gelido trepidant ſub pectore fibræ:
Et nova deſuetis ſubrepens vita medullis,
Miſcetur morti. tunc omnis palpitat artus:
Tenduntur nervi: nec ſe tellure cadaver
Paulatim per membra levat, terraque repulſum eſt,
Erectumque ſimul. diſtento lumina rictu
Nudantur. nondum facies viventis in illo,
Jam morientis erat: remanet pallorque, rigorque.
Et ſtupet illatus mundo. ſed murmure nullo
Ora aſtricta ſonant: vox illi linguaque tantum
Reſponſura datur. dic, inquit Theſſala, magna,
Quod jubeo, mercede mihi: nam vera locutum
Immunem toto mundi præſtabimus ævo
Artibus Æmoniis: tali tua membra ſepulcro,
Talibus exuram Stygio cum carmine ſilvis,
Ut nullos cantata Magos exaudiat umbra.
Sit tanti vixiſſe iterum: nec verba, nec herbæ
Audebunt longæ ſomnum tibi ſolvere Lethes,
A me morte data. tripodas, vateſque deorum
Sors obſcura tenet. certus diſcedit, ab umbris
Quiſquis vera petit, duræque oracula mortis
Fortis adit. ne parce, precor: da nomina rebus,
Da loca, da vocem, qua mecum fata loquantur.
Addidit & carmen, quo, quidquid conſulit, umbram
Scire dedit. mœſtum fletu manante cadaver,
Triſtia non equidem Parcarum ſtamina, dixit,
Reſpexi tacitæ revocatus ab aggere ripæ:
Quod tamen e cunctis mihi noſcere contigit umbris,
Effera Romanos agitat diſcordia manes,
Impiaque infernam ruperunt arma quietem.
Elyſias alii ſedes, ac Tartara mœſta
Diverſi liquere duces: quid fata pararent,
Hi fecere palam. triſtis felicibus umbris
Vultus erat: vidi Decios, natumque patremque,
Luſtrales bellis animas, flentemque Camillum,
Et Curios; Syllam de te Fortuna querentem.
Deplorat Libycis perituram Scipio terris
Infauſtam ſobolem. major Carthaginis hoſtis,
Non ſervituri mœret Cato fata nepotis.
Solum te Conſul depulſis prime tyrannis
Brute pias inter gaudentem vidimus umbras.
Abruptis Catilina minax, fractiſque catenis
Exultat, Mariique truces, nudique Cethegi.
Vidi ego lætantes popularia nomina Druſos,
Legibus immodicos, auſoſque ingentia Gracchos.
Aeternis chalybum nodis, & carcere Ditis
Conſtrictæ plauſere manus: campoſque piorum
Poſcit turba nocens. regni poſſeſſor inertis
Pallentes aperit ſedes, abruptaque ſaxa
Aſperat, & durum vinclis adamanta, paratque
Pœnam victori. refer hæc ſolatia tecum,
O juvenis, placido manes patremque domumque
Expectare ſinu, regnique in parte ſerena
Pompejo ſervare locum. nec gloria parvæ
Sollicitet vitæ: veniet quæ miſceat omnes
Hora duces: properate mori, magnoque ſuperbi
Quamvis e parvis animo deſcendite buſtis,
Et Romanorum manes calcate Deorum.
Quem tumulum Nili, quem Tybridis abluat unda,
Quæritur, & ducibus tantum de funere pugna eſt.
Tu fatum ne quære tuum cognoſcere: Parcæ,
Me reticente, dabunt: tibi certior omnia Vates
Ipſe canet Siculis genitor Pompejus in arvis:
Ille quoque incertus, quo te vocet, unde repellat,
Quas jubeat vitare plagas, quæ ſidera mundi.
Europam miſeri Libyamque Aſiamque timete:
Diſtribuit tumulos veſtris fortuna triumphis.
O miſeranda domus, toto nil orbe videbis
Tutius Emathia. Sic poſtquam fata peregit,
Stat vultu mœſtus tacito, mortemque repoſcit.
Carminibus magicis opus eſt herbiſque, cadaver
Ut cadat, & nequeunt animam ſibi reddere fata
Conſumpto jam jure ſemel. tum robore multo
Extruit illa rogum: vadit defunctus ad ignes.
Accenſa juvenem poſitum ſtrue linquit Erichtho,
Tandem paſſa mori: Sextoque ad caſtra parentis
It comes: & cælo lucis ducente colorem,
Dum ferrent tutos intra tentoria greſſus,
Juſſa tenere diem denſas nox præſtitit umbras.

# LIBER SEPTIMUS.

Segnior Oceano, quam lex æterna vocabat,
Luctificus Titan numquam magis æthera contra
Egit equos, currumque polo rapiente retorſit:
Defectuſque pati voluit, raptæque labores
Lucis: & attraxit nubes, non pabula flammis,
Sed ne Theſſalico purus luceret in orbe.
At nox felicis Magno pars ultima vitæ
Sollicitos vana decepit imagine ſomnos.
Nam Pompejani viſus ſibi ſede theatri
Innumeram effigiem Romanæ cernere plebis,
Attollique ſuum lætis ad ſidera nomen
Vocibus, & plauſu cuneos certare ſonantes.
Qualis erat populi facies, clamorque faventis,
Olim cum juvenis, primique ætate triumphi,
Poſt domitas gentes, quas torrens ambit Iberus,
Et quæcumque fugax Sertorius impulit arma,
Veſpere pacato, pura venerabilis æque
Quam currus ornante toga, plaudente Senatu,
Sedit adhuc Romanus eques. ſeu fine bonorum
Anxia venturis ad tempora læta refugit:
Sive per ambages ſolitas contraria viſis



Digitized by Google

Vaticinata quies, magni tulit omina planctus:
Seu vetito patrias ultra tibi cernere ſedes,
Sic Romam Fortuna dedit. ne rumpite ſomnos,
Caſtrorum vigiles, nullas tuba verberet aures.
Craſtina dira quies, & imagine mœſta diurna
Undique funeſtas acies feret, undique bellum.
Unde pares ſomnos populi, noctemque beatam?
O felix, ſi te vel ſic tua Roma videret.
Donaſſent utinam Superi, patriæque, tibique
Unum, Magne, diem, quo fati certus uterque
Extremum tanti fructum caperetis amoris.
Tu velut Auſonia vadis moriturus in urbe:
Illa rati ſemper de te ſibi conſcia voti
Hoc ſcelus haud umquam fatis hærere putavit,
Sic ſe dilecti tumulum quoque perdere Magni.
Te miſto fleſſet luctu juveniſque ſenexque,
Injuſſuſque puer: laceraſſet crine ſoluto
Pectora femineum, ceu Bruti funere, vulgus.
Nunc quoque tela licet paveant victoris iniqui,
Nuntiet ipſe licet Cæſar tua funera, flebunt:
Sed dum thura ferent, dum laurea ſerta Tonanti.
O miſeri, quorum gemitus edere dolorem,
Qui te non pleno pariter planxere theatro.
Vicerat aſtra jubar, cum miſto murmure turba
Caſtrorum fremuit, fatiſque trahentibus orbem,
Signa petit pugnæ. miſeri pars maxima vulgi
Non totum viſura diem, tentoria circum
Ipſa ducis queritur: magnoque accenſa tumultu
Mortis vicinæ properantes admovet horas.
Dira ſubit rabies: ſua quiſque ac publica fata
Præcipitare cupit: ſegnis, paviduſque vocatur,
Ac nimium patiens ſoceri Pompejus, & orbis
Indulgens regno, qui tot ſimul undique gentes
Juris habere ſui vellet, pacemque timeret.
Nec non & reges, populique queruntur Eoi
Bella trahi, patriaque procul tellure teneri.
Hoc placet, o Superi, cum vobis vertere cuncta
Propoſitum, noſtris erroribus addere crimen.
Cladibus irruimus, nocituraque poſcimus arma:
In Pompejanis votum eſt Pharſalia caſtris.
Cunctorum voces Romani maximus auctor
Tullius eloquii, cujus ſub jure, togaque
Pacificas ſævus tremuit Catilina ſecures,
Pertulit, iratus bellis, cum roſtra forumque
Optaret, paſſus tam longa ſilentia miles.
Addidit invalidæ robur facundia cauſæ.
  Hoc pro tot meritis ſolum te, Magne, precatur,
Uti ſe Fortuna velis: procereſque tuorum
Caſtrorum, regeſque tui cum ſupplice mundo
Affuſi, vinci ſocerum patiare rogamus.
Humani generis tam longo tempore bellum
Cæſar erit? merito, Pompejum vincere lente,
Gentibus, indignum eſt, a tranſcurrente ſubactis.
Quo tibi fervor abit? aut quo fiducia fati?
De Superis ingrate times? cauſamque Senatus
Credere Dis dubitas? ipſæ ſua ſigna revellent,
Proſilientque acies. pudeat viciſſe coactum.
Si duce te juſſo, ſi nobis bella geruntur,
Sit juris quocumque velint concurrere campo.
Quid mundi gladios a ſanguine Cæſaris arces?
Vibrant tela manus: vix ſigna morantia quiſquam
Expectat: propera, ne te tua claſſica linquant.
Scire Senatus avet, miles te, Magne, ſequatur,
An comes. Ingemuit Rector, ſenſitque Deorum
Eſſe dolos, & fata ſuæ contraria menti.
Si placet hoc, inquit, cunctis, ſi milite Magno,
Non duce tempus eget, nil ultra fata morabor.
Involvat populos una Fortuna ruina,
Sitque hominum magnæ lux iſta noviſſima parti.
Teſtor Roma tamen Magnum, quo cuncta perirent,
Accepiſſe diem: potuit tibi vulnere nullo
Stare labor belli: potuit ſine cæde ſubactum,
Captivumque ducem violatæ tradere paci.
Quis furor, o cæci, ſcelerum? civilia bella
Geſturi metuunt, ne non cum ſanguine vincant.
Abſtulimus terras, excluſimus æquore toto,
Ad præmaturas ſegetum jejuna rapinas
Agmina compulimus, votumque effecimus hoſti,
Ut mallet ſterni gladiis, morteſque ſuorum
Permiſcere meis. belli pars magna peracta eſt
His, quibus effectum eſt, ne pugnam tiro paveret:
Si modo virtutis ſtimulis, iræque calore
Signa petunt. multos in ſumma pericula miſit
Venturi timor ipſe mali. fortiſſimus ille eſt,
Qui promptus metuenda pati, ſi cominus inſtent,
Et differre poteſt. placet hæc tam proſpera rerum
Tradere Fortunæ? gladio permittere mundi
Diſcrimen? pugnare ducem, quam vincere malunt.
Res mihi Romanas dederas Fortuna regendas:
Accipe majores, & cæco in Marte tuere.
Pompeji nec crimen erit, nec gloria bellum.
Vincis apud Superos votis me Cæſar iniquis.
Pugnatur. quantum ſcelérum, quantumque malorum
In populos lux iſta feret! quot regna jacebunt!
Sanguine Romano quam turbidus ibit Enipeus!
Prima velim caput hoc funeſti lancea belli,
Si ſine momento rerum, partiſque ruina
Caſurum eſt, feriat: neque enim victoria Magno
Lætior. aut populis inviſum, hac clade peracta,
Aut hodie Pompejus erit miſerabile nomen.
Omne malum victi, quod ſors feret ultima rerum;
Omne nefas victoris erit. Sic fatur, & arma
Permittit populis, frænoſque furentibus ira
Laxat; & ut victus violento navita Coro
Dat regimen ventis, ignavumque arte] relicta
Puppis onus trahitur. trepido confuſa tumultu
Caſtra fremunt. animique truces ſua pectora pulſant
Ictibus incertis. multorum pallor in ore
Mortis venturæ eſt, facieſque ſimillima fato.
Adveniſſe diem, qui fatum rebus in ævum
Conderet humanis, & quæri Roma quid eſſet,
Illo Marte palam eſt. ſua quiſque pericula neſcit,
Attonitus majore metu. quis littora ponto
Obruta, quis ſummis cernens in montibus æquor,
Aeteraque in terras dejecto ſole cadentem,
Tot rerum finem, timeat ſibi? non vacat ullos
Pro ſe ferre metus: Urbi, Magnoque timetur.
  Nec gladiis habuere fidem, niſi cotibus aſper
Exarſit mucro. tunc omnis lancea ſaxo
Erigitur: tendunt nervis melioribus arcus:
Cura fuit lectis pharetras implere ſagittis.
Auget eques ſtimulos, frenorumque aptat habenas.
Si liceat Superis hominum conferre labores,
Non aliter, Phlegra rabidos tollente Gigantes,
Martius incaluit Siculis incudibus enſis:
Et rubuit flammis iterum Neptunia cuſpis,
Spiculaque extenſo Pæan Pythone recoxit,
Pallas Gorgoneos diffudit in ægida crines,
Pallenæa Jovi mutavit fulmina Cyclops.
  Non tamen abſtinuit venturos prodere caſus
Per varias Fortuna notas. nam Theſſala rura
Cum peterent, totus venientibus obſtitit æther:
Inque

Digitized by Google

Inque oculis hominum fregerunt fulmina nubes:
Adverſaſque faces, immenſoque igne columnas,
Et trabibus miſtis avidos typhonas aquarum
Detulit, atque oculos ingeſto fulgure clauſit.
Excuſſit criſtas galeis, capuloſque ſolutis
Perfudit gladiis, ereptaque pila liquavit:
Aethereoque nocens fumavit ſulfure ferrum.
Nec non innumero cooperta examine ſigna,
Vixque revulſa ſolo, maiori pondere preſſum
Signiferi merſere caput; rorantia fletu,
Uſque ad Theſſaliam Romana & publica ſigna.
Admotus Superis diſcuſſa fugit ab ara
Taurus, & Emathios præceps ſe jecit in agros;
Nullaque funeſtis inventa eſt victima ſacris.
At tu, quos ſcelerum Superos? quas rite vocaſti
Eumenidas Cæſar? Stygii quæ numina regni?
Infernumque nefas? & merſos nocte furores?
Impia tam ſæve geſturus bella litaſti?
Jam dubium monſtrine Deum, nimione pavori
Crediderint: multis concurrere viſus Olympo
Pindus, & abruptis mergi convallibus Aemus,
Edere nocturnas belli Pharſalia voces,
Ire per Oſſæam rapidus Bœbeida ſanguis:
Inque vicem vultus tenebris mirantur opertos,
Et pallere diem, galeiſque incumbere noctem,
Defunctoſque patres, & cunctas ſanguinis umbras
Ante oculos volitare ſuos. ſed mentibus unum
Hoc ſolamen erat, quod voti turba nefandi
Conſcia, quæ patrum jugulos, quæ pectora fratrum
Sperabat, gaudet monſtris, mentiſque tumultu,
Atque omen ſcelerum ſubitos putat eſſe furores.
Quid mirum, populos, quos lux extrema manebat,
Lymphato trepidaſſe metu? præſaga malorum
Si data mens homini eſt, Tyriis qui Gadibus hoſpes
Adjacet, Armeniumque bibit Romanus Araxem:
Sub quocumque die, quocumque eſt ſidere mundi,
Mœret, & ignorat cauſſas, animumque dolentem
Corripit: Emathiis, quid perdat, neſcit, in armis.
Euganeo, ſi vera fides memorantibus, Augur
Colle ſedens, Aponus terris ubi fumifer exit,
Atque Antenorei diſpergitur unda Timavi,
Venit ſumma dies, geritur res maxima, dixit:
Impia concurrunt Pompeii & Cæſaris arma.
Seu tonitrus, ac tela Jovis præſaga notavit:
Aera ſeu totum diſcordi obſiſtere cælo,
Proſpexitque polos: ſeu lumen in æthere mœſtum,
Solis in obſcuro pugnam pallore notavit.
Diſſimilem certe cunctis, quos explicat, egit
Theſſalicum Natura diem: ſi cuncta perito
Augure mens hominum cæli nova ſigna notaſſet,
Spectari e toto potuit Pharſalia mundo.
O ſummos hominum, quorum Fortuna per orbem
Signa dedit, quorum fatis cælum omne vacavit.
Hæc & apud ſeras gentes, populoſque nepotum,
Sive ſua tantum venient in ſecula fama,
Sive aliquid magnis noſtri quoque cura laboris
Nominibus prodeſſe poteſt: cum bella legentur,
Speſque metuſque ſimul, perituraque vota movebunt:
Attonitique omnes veluti venientia fata,
Non tranſmiſſa legent, & adhuc tibi, Magne, favebunt.
Miles ut adverſo Phœbi radiatus ab ictu
Deſcendens totos perfudit lumine colles,
Non temere immiſſus campis: ſtetit ordine certo
Infelix acies. cornus tibi cura ſiniſtri
Lentule, cum prima, quæ tum fuit optima bello,
Et quarta legione, datur: tibi numine pugnax
Adverſo, Domiti, dextri frons tradita Martis.
At medii robur belli fortiſſima denſant
Agmina quæ Cilicum terris deducta tenebat
Scipio, miles in hoc, Libyco dux primus in orbe.
At juxta fluvios, & ſtagna undantis Enipei,
Cappadocum montana cohors, & largus habenis
Ponticus ibat eques. ſicci ſed plurima campi
Tetrarchæ, regeſque tenent, magnique tyranni,
Atque omnis Latio quæ ſervit purpura ferro.
Illuc & Libye Numidas, & Creta Cydonas
Miſit: Ituræis curſus fuit inde ſagittis:
Inde truces Galli ſolitum prodiſtis in hoſtem:
Illic pugnaces commovit Iberia cetras.
Eripe victori gentes, & ſanguine mundi
Fuſo, Magne ſemel, totos conſume triumphos.
Illo forte die Cæſar ſtatione relicta
Ad ſegetum raptus moturus ſigna, repente
Conſpicit in planos hoſtem deſcendere campos,
Oblatumque videt votis ſibi mille petitum
Tempus, in extremos quo mitteret omnia caſus.
Aeger quippe moræ, flagranſque cupidine regni,
Cœperat exiguo tractu civilia bella
Ut lentum damnare nefas. diſcrimina poſtquam
Adventare ducum, ſupremaque prælia vidit,
Caſuram & fati ſenſit nutare ruinam,
Illa quoque in ferrum rabies promptiſſima, paulum
Languit, & caſus audax ſpondere ſecundos
Mens ſtetit in dubio, quam nec ſua fata timere,
Nec Magni ſperare ſinunt: formidine merſa,
Proſilit hortando melior fiducia vulgo.
O domitor mundi, rerum fortuna mearum,
Miles, adeſt toties optatæ copia pugnæ.
Nil opus eſt votis: jam fatum accerſite ferro.
In manibus veſtris, quantus ſit Cæſar, habetis.
Hæc eſt illa dies, mihi quam Rubiconis ad undas
Promiſſam memini, cujus ſpe movimus arma,
In qua diſtulimus vetitos remeare triumphos.
Hæc eadem eſt hodie, quæ pignora, quæque penates
Reddat, & merito faciat vos Marte colonos.
Hæc, fato quæ teſte probet, quis juſtius arma
Sumſerit, hæc acies victum factura nocentem eſt.
Si pro me patriam ferro flammiſque petiſtis,
Nunc pugnate truces, gladioſque exſolvite culpa.
Nulla manus belli, mutato judice, pura eſt.
Non mihi res agitur, ſed vos, ut libera ſitis
Turba, precor, gentes ut jus habeatis in omnes.
Ipſe ego privatæ cupidus me reddere vitæ,
Plebejaque toga modicum componere civem:
Omnia dum vobis liceant, nihil eſſe recuſo.
Invidia regnate mea, nec ſanguine multo
Spem mundi petitis: Grajis delecta juventus
Gymnaſiis aderit, ſtudioque ignava palæſtræ,
Et vix arma ferens, & miſtæ diſſona turbæ
Barbaries; non illa tubas, non agmine moto
Clamorem latura ſuum. civilia paucæ
Bella manus facient: pugnæ pars magna levabit
His orbem populis, Romanumque obteret hoſtem.
Ite per ignavas gentes famoſaque regna,
Et primo ferri motu proſternite mundum:
Sitque palam, quas tot duxit Pompejus in urbem
Curribus, unius gentes non eſſe triumphi.
Armenios ne movet, Romana potentia cujus
Sit ducis? aut emptum minimo vult ſanguine quiſquam
Barbarus Heſperiis Magnum præponere rebus?
Romanos odere omnes. dominoſque gravantur,
Quos novere, magis. ſed me Fortuna meorum
Commi-

Digitized by Google

Commiſit manibus, quorum me Gallia teſtem
Tot fecit bellis. cujus non militis enſem
Agnoſcam? cælumque tremens cum lancea tranſit,
Dicere non fallar, quo ſit vibrata lacerto.
Quod ſi ſigna ducem numquam fallentia veſtrum
Conſpicio, facieſque truces, oculoſque minaces;
Viciſtis. videor fluvios ſpectare cruoris,
Calcatoſque ſimul Reges, ſparſumque Senatus
Corpus, & immenſa populos in cæde natantes.
Sed mea fata moror, qui vos in tela ruentes
Vocibus his teneo. veniam date bella trahenti;
Spe trepido: haud umquam vidi tam magna daturos,
Tam prope me Superos: camporum limite parvo
Abſumus a votis. ego ſum, cui Marte peracto,
Quæ populi, Regeſque tenent, donare licebit.
Quone poli motu, quo cæli ſidere verſo,
Theſſalicæ tantum, Superi, permittitis oræ?
Aut merces hodie bellorum, aut pœna paratur.
Cæſareas ſpectate cruces, ſpectate catenas,
Et caput hoc poſitum roſtris, effuſaque membra,
Septorumque nefas, & clauſi prælia campi.
Cum duce Syllano gerimus civilia bella.
Veſtri cura movet. nam me ſecura manebit
Sors quæſita manu: fodientem viſcera cernet
Me mea, qui nondum victo reſpexerit hoſte.
Di, quorum curas abduxit ab æthere tellus,
Romanuſque labor, vincat, quicumque neceſſe
Non putat in victos ſævum diſtringere ferrum,
Quique ſuos cives, quod ſigna adverſa tulerunt,
Non credit feciſſe nefas. Pompejus in arcto
Agmina veſtra loco vetita virtute moveri
Cum tenuit, quanto ſatiavit ſanguine ferrum!
Vos tamen hoc oro, juvenes, ne cædere quiſquam
Hoſtis terga velit: civis, qui fugerit, eſto.
Sed dum tela micant, non vos pietatis imago
Ulla, nec adverſa conſpecti fronte parentes
Commoveant: vultus gladio turbate verendos.
Sive quis infeſto cognata in pectora ferro
Ibit, ſeu nullum violabit vulnere pignus,
Ignoti jugulum tamquam ſcelus imputet hoſtis.
Sternite jam vallum foſſaſque implete ruina,
Exeat ut plenis acies non ſparſa maniplis.
Parcite ne caſtris: vallo tendetis in illo,
Unde acies peritura venit. Vix cuncta locuto
Cæſare, quemque ſuum munus trahit, armaque raptim
Sumta viris. celeres capiunt præſagia belli;
Calcatiſque ruunt caſtris: ſtant ordine nullo,
Arte ducis nulla: permittunt omnia fatis.
Si totidem Magni ſoceros, totidemque petentes
Urbis regna ſuæ funeſto in Marte locaſſes,
Non tam præcipiti ruerent in prælia curſu.
Vidit ut hoſtiles in rectum exire catervas
Pompejus, nullaſque moras permittere bello,
Sed Superis placuiſſe diem: ſtat corde gelato,
Attonitus, tantoque duci ſic arma timere,
Omen erat. premit inde metus, totumque per agmen
Sublimi provectus equo: Quem flagitat, inquit,
Veſtra diem virtus, finis civilibus armis,
Quem quæſiſtis, adeſt. totas effundite vires;
Extremum ferri ſupereſt opus, unaque gentes
Hora trahit. quiſquis patriam, caroſque penates,
Qui ſobolem, ac thalamos, deſertaque pignora quærit,
Enſe petat: medio poſuit Deus omnia campo.
Cauſſa jubet melior Superos ſperare ſecundos:
Ipſi tela regent per viſcera Cæſaris, ipſi
Romanas ſancire volent hoc ſanguine leges.
Si ſocero dare regna meo, mundumque pararent,
Præcipitare meam fatis potuere ſenectam.
Non iratorum populis, urbique Deorum eſt
Pompejum ſervare ducem. quæ vincere poſſent
Omnia contulimus. ſubiere pericula clari.
Sponte viri, ſacraque antiquus imagine miles.
Si Curios his fata darent reduceſque Camillos
Temporibus, Decioſque caput fatale voventes,
Hinc ſtarent. primo gentes oriente coactæ,
Innumeræque urbes, quantas in prælia numquam
Excivere manus. toto ſimul utimur orbe.
Quidquid ſigniferi comprenſum limite cæli
Sub Noton & Borean hominum ſumus, arma movemus.
Nonne ſuperfuſis collectum cornibus hoſtem
In medium dabimus? paucas victoria dextras
Exigit: at plures tantum clamore catervæ
Bella gerent. Cæſar noſtris non ſufficit armis.
Credite pendentes e ſummis mœnibus urbis
Crinibus effuſis hortari in prælia matres.
Credite grandævum, vetitumque ætate Senatum
Arma ſequi, ſacros pedibus proſternere canos:
Atque ipſam domini metuentem occurrere Romam.
Credite, qui nunc eſt, populum, populumque futurum
Permiſtas afferre preces: hæc libera naſci,
Hæc vult turba mori. ſi quis poſt pignora tanta
Pompejo locus eſt, cum prole, & conjuge ſupplex,
Imperii ſalva ſi majeſtate liceret,
Volverer ante pedes. Magnus, niſi vincitis, exul,
Ludibrium ſoceri, veſter pudor, ultima fata
Deprecor, ac turpes extremi cardinis annos,
Ne diſcam ſervire ſenex. Tam mœſta locuti
Voce ducis flagrant animi, Romanaque virtus
Erigitur, placuitque mori, ſi vera timeret.
Ergo utrimque pari concurrunt agmina motu
Irarum; metus hos, regni ſpes excitat illos.
Hæ facient dextræ, quidquid non expleat ætas
Ulla, nec humanum reparet genus omnibus annis,
Ut vacet a ferro. gentes Mars iſte futuras
Obruet, & populos ævi venientis in orbem
Erepto natale feret. tunc omne Latinum
Fabula nomen erit: Gabios, Veioſque Coramque
Pulvere vix tectæ poterunt monſtrare ruinæ,
Albanoſque lares, Laurentinoſque penates
Rus vacuum, quod non habitet niſi nocte coacta
Iuvitus, queſtuſque Numam juſſiſſe, Senator.
Non ætas hæc carpſit edax, monimentaque rerum
Putria deſtituit: crimen civile videmus,
Tot vacuas urbes. Generis quo turba redacta eſt
Humani? toto populi qui naſcimur orbe,
Nec muros implere viris, nec poſſumus agros.
Urbs nos una capit: vincto foſſore coluntur
Heſperiæ ſegetes: ſtat tectis putris avitis
In nullos ruitura domus: nulloque frequentem
Cive ſuo Romam, ſed mundi fæce repletam,
Cladis eo dedimus, ne tanto in tempore bellum
Jam poſſet civile geri: Pharſalia tanti
Cauſa mali. cedant feralia nomina Cannæ,
Et damnata diu Romanis Allia faſtis.
Tempora ſignavit leviorum Roma malorum:
Hunc voluit neſcire diem. pro triſtia fata!
Aera peſtiferum tractu, morboſque fluentes,
Inſanamque famem, permiſſaſque ignibus urbes,
Mœniaque in præceps laturos plena tremores
Hi poſſent explere viri: quos undique traxit
In miſeram Fortuna necem, dum munera longi
Explicat eripiens ævi, populoſque, duceſque,



Digitized by Google

Conſtituit campis: per quos tibi Roma ruenti
Oſtendat, quam magna cadas. quo latius orbem
Poſſedit, citius per proſpera fata cucurrit.
Omne tibi bellum gentes dedit omnibus annis:
Te geminum Titan procedere vidit in axem.
Haud multum terræ ſpatium reſtabat Eoæ,
Ut tibi nox, tibi tota dies, tibi curreret æther,
Omniaque errantes ſtellæ Romana viderent.
Sed retro tua fata tulit par omnibus annis
Emathiæ funeſta dies. hac luce cruenta
Effectum, ut Latios non horreat India faſces,
Nec vetitos errare Daas in mœnia ducat:
Sarmaticumque premat ſuccinctus Conſul aratrum:
Quod ſemper ſævas debet tibi Parthia pœnas,
Quod fugiens civile nefas, redituraque numquam
Libertas, ultra Tigrim, Rhenumque receſſit,
Ac, toties nobis jugulo quæſita, negatur,
Germanum, Scythicumque bonum: nec reſpicit ultra
Auſoniam: vellem, populis incognita noſtris:
Vulturis ut primum lævo fundata volatu
Romulus infami complevit mœnia luco,
Uſque ad Theſſalicas ſerviſſes Roma ruinas.
De Brutis, Fortuna, queror. quid tempora legum
Egimus, aut annos a Conſule nomen habentes?
Felices Arabes, Medique, Eoaque tellus,
Quam ſub perpetuis tenuerunt fata Tyrannis.
Ex populis, qui regna ferunt, ſors ultima noſtra eſt,
Quos ſervire pudet. ſunt nobis nulla profecto
Numina: cum cæco rapiantur ſæcula caſu,
Mentimur regnare Jovem. ſpectabit ab alto
Æthere Theſſalicas, teneat cum fulmina, cædes?
Scilicet ipſe petet Pholoen? petet ignibus Oeten,
Immeritæque nemus Rhodopes, pinuſque minantes?
Caſſius hoc potius feriet caput? aſtra Thyeſtæ
Abſtulit, & ſubitis damnavit noctibus Argos:
Tot ſimiles fratrum gladios patrumque gerenti
Theſſaliæ dabit ille diem? mortalia nulli
Sunt curata Deo. cladis tamen hujus habemus
Vindictam, quantam terris dare numina fas eſt.
Bella pares Superis facient civilia divos:
Fulminibus manes, radiiſque ornabit, & aſtris,
Inque Deum templis jurabit Roma per umbras.
Ut rapido curſu fati ſuprema morantem
Conſumſere locum: parva tellure diremti,
Inde manum ſpectant, vultuſque agnoſcere quærunt,
Quo ſua pila cadant, aut qua ſibi fata minentur,
Facturi quæ monſtra forent. videre parentes
Frontibus adverſis, fraternaque cominus arma,
Nec libuit mutare locum: tamen omnia torpor
Pectora conſtrinxit: gelidusque in viſcera ſanguis
Perpulſa pietate colit: totæque cohortes
Pila parata diu tenſis tenuere lacertis.
Dii tibi non mortem, quæ cunctis pœna paratur,
Sed ſenſum poſt fata tuæ dent, Craſtine, morti,
Cujus torta manu commiſit lancea bellum,
Primaque Theſſaliam Romano ſanguine tinxit.
O præceps rabie, cum Cæſar tela teneret,
Inventa eſt prior ulla manus! tunc ſtridulus aer
Eliſus lituis, conceptaque claſſica cornu:
Tunc auſæ dare ſigna tubæ: tunc æthera tendit,
Extremique fragor convexa irrumpit Olympi:
Unde procul nubes, quo nulla tonitrua durant,
Excepit reſonis clamorem vallibus Æmus,
Peliaciſque dedit rurſus geminare cavernis:
Pindus agit gemitus, Pangæaque ſaxa reſultant,
Oetææque gemunt rupes, voceſque furoris
Expavere ſui tota tellure relatas.
Spargitur innumerum diverſis miſſile votis.
Vulnera pars optat, pars terræ figere tela,
Ac puras ſervare manus. rapit omnia caſus;
Atque incerta facit, quos vult, Fortuna nocentes.
Sed quota pars cladis jaculis, ferroque volanti
Exacta eſt? odiis ſolus civilibus enſis
Sufficit, & dextras Romana in viſcera ducit.
Pompeii denſis acies ſtipata catervis,
Junxerat in ſeriem nexis umbonibus arma.
Vixque habitura locum dextras ac tela movendi
Conſtiterat, gladioſque ſuos compreſſa tenebat.
Præcipiti curſu veſanum Cæſaris agmen
In denſos agitur cuneos: perque arma, per hoſtem
Quærit iter, qua torta graves lorica catenas
Opponit, tutoque latet ſub tegmine pectus.
Hac quoque perventum eſt ad viſcera: totque per arma
Extremum eſt quod quiſque ferit. civilia bella
Una acies patitur, gerit altera: frigidus inde
Stat gladius; calet omne nocens a Cæſare ferrum.
Nec fortuna diu rerum tot pondera vergens,
Abſtulit ingentes fato torrente ruinas.
Ut primum toto diduxit cornua campo
Pompejanus eques, bellique per ultima fudit:
Sparſa per extremos levis armatura maniplos
Inſequitur, ſævaſque manus immittit in hoſtem.
Illic quæque ſuo miſcet gens prælia telo:
Romanus cunctis petitur cruor: inde ſagittæ,
Inde faces, & ſaxa volant, ſpatioque ſolutæ
Aeris, & calido liquefactæ pondere glandes.
Tunc & Ituræi, Medique, Arabeſque, ſoluto
Arcu turba minas, nuſquam rexere ſagittas,
Sed petitur ſolus, qui campis imminet aer:
Inde cadunt mortes: ſceleris ſed carmine nullo
Extremum maculant chalybem, ſtetit omne coactum
Circa pila nefas: ferro ſubtexitur æther,
Noxque. ſuper campos telis conſerta pependit.
Tum Cæſar metuens, ne frons ſibi prima labaret
Incurſu, tenet obliquas poſt ſigna cohortes:
Inque latus belli, qua ſe vagus hoſtis agebat,
Immittit ſubitum non motis cornibus agmen.
Immemores pugnæ, nulloque pudore timendi
Præcipites fecere palam, civilia bella
Non bene barbaricis umquam commiſſa catervis.
Ut primum ſonipes transfixus pectora ferro,
In caput effuſi calcavit membra regentis:
Omnis eques ceſſit campis, glomerataque pubes
In ſua converſis præceps ruit agmina frænis.
Perdidit inde modum cædes, ac nulla ſecuta eſt
Pugna: ſed hinc jugulis, hinc ferro bella geruntur.
Nec valet hæc acies tantum proſternere, quantum
Inde perire poteſt. utinam Pharſalia campis
Sufficiat cruor iſte tuis, quem barbara fundunt
Pectora, non alio mutentur ſanguine fontes.
Hic numerus totos tibi veſtiat oſſibus agros:
Aut ſi Romano compleri ſanguine mavis,
Iſtis parce precor: vivant Galatæque, Syrique,
Cappadoces, Gallique, extremique orbis Iberi,
Armenii, Cilices: nam poſt civilia bella
Hic populus Romanus erit. ſemel ortus in omnes
It timor, & fatis datus eſt pro Cæſare curſus.
Ventum erat ad robur Magni, mediaſque catervas,
Quod totos errore vago perfuderat agros:
Conſtitit hic bellum, fortunaque Cæſaris hæſit.
Non illic regum auxiliis collecta juventus
Bella gerit, ferrumque manus movere togatæ:
Ille

Ille locus fratres habuit, locus ille parentes:
Hic furor, hic rabies, hic ſunt tua crimina Cæſar.
Hanc fuge mens partem belli, tenebriſque relinque,
Nullaque tantorum dicat, me vate, malorum,
Quam multum bellis liceat civilibus, ætas.
Ah potius pereant lacrimæ, pereantque querelæ.
Quidquid in hac acie geſſiſti Roma, tacebo.
Hic Cæſar, rabies populi, ſtimuluſque furoris,
Ne qua parte ſui pereat ſcelus, agmina circum
It vagus, atque ignes animis flagrantibus addit.
Inſpicit & gladios, qui toti ſanguine manent,
Qui niteant primo tantum mucrone cruenti;
Quæ preſſo tremat enſe manus, quis languida tela,
Quis contenta ferat, quis præſtet bella jubenti,
Quem pugnare juvet, quis vultum cive peremto
Mutet: obit latis projecta cadavera campis.
Vulnera multorum totum fuſura cruorem
Oppoſita premit ipſe manu. quacumque vagatur
Sanguineum veluti quatiens Bellona flagellum,
Biſtonas aut Mavors agitans, ſi verbere ſævo
Palladia ſtimulet turbatos ægide currus,
Nox ingens ſcelerum, & cædes oriuntur, & inſtar
Immenſæ vocis gemitus, & pondere lapſi
Pectoris arma ſonant, confractique enſibus enſes.
Ipſe manu ſubicit gladios, ac tela miniſtrat,
Adverſoſque jubet ferro confundere vultus.
Promovet ipſe acies: impellit terga ſuorum:
Verbere converſæ ceſſantes excitat haſtæ.
In plebem vetat ire manus, monſtratque Senatum.
Scit cruor imperii qui ſit, quæ viſcera legum:
Unde petat Romam, libertas ultima mundi
Quo ſteterit ferienda loco. permiſta ſecundo
Ordine nobilitas, venerandaque corpora ferro
Urgentur: cædunt Lepidos, cæduntque Metellos,
Corvinoſque ſimul, Torquataque nomina legum;
Sæpe duces, ſummoſque hominum, te, Magne, remoto.
Illic plebeja contectus caſſide vultus,
Ignotuſque hoſti, quod ferrum Brute tenebas?
O decus imperii, ſpes o ſuprema Senatus,
Extremum tanti generis per ſecula nomen,
Ne rue per medios nimium temerarius hoſtes,
Nec tibi fatales admoveris ante Philippos,
Theſſalia periture tua. nil proficis iſtic
Cæſaris intentus jugulo: nondum attigit arcem
Juris, & humanum culmen, quo cuncta reguntur,
Egreſſus, meruit fatis tam nobile letum:
Vivat, &, ut Bruti procumbat victima, regnet.
Hic patriæ perit omne decus: jacet aggere magno
Patritium campis commiſta plebe cadaver.
Mors tamen eminuit clarorum in ſtrage virorum
Pugnacis Domiti, quem clades fata per omnes
Ducebant. nuſquam Magni fortuna ſine illo
Succubuit: victus toties a Cæſare, ſalva
Libertate perit: tunc mille in vulnera lætus
Labitur, ac venia gaudet caruiſſe ſecunda.
Viderat in craſſo verſantem ſanguine membra
Cæſar, & increpitans; Jam Magni deſeris arma,
Succeſſor Domiti: ſine te jam bella geruntur.
Dixerat: aſt illi ſuffecit pectora pulſans
Spiritus in vocem, morientiaque ora reſolvit:
Non te funeſta ſcelerum mercede potitum,
Sed dubium fati Cæſar, generoque minorem
Aſpiciens, Stygias Magno duce liber ad umbras
Et ſecurus eo: te ſævo Marte ſubactum,
Pompejoque graves pœnas, nobiſque daturum,
Cum moriar, ſperare licet. non plura locutum
Vita fugit, denſæque oculos preſſere tenebræ.
Impendiſſe pudet lacrimas in funere mundi
Mortibus innumeris, ac ſingula fata ſequentem
Quærere, letiferum per cujus viſcera vulnus
Exierit; quis fuſa ſolo vitalia calcet;
Ore quis adverſo, demiſſo faucibus enſe,
Expulerit moriens animam; quis corruat ictu,
Quis ſteterit, dum membra cadunt: qui pectora telis
Traſmittant, aut quos campis affixerit haſta:
Quis cruor emiſſus perruperit aera venis,
Inque hoſtis cadat arma ſui: quis pectora fratris
Cædat, &, ut notum poſſit ſpoliare cadaver,
Abſciſſum longe mittat caput: ora parentis
Quis laceret, nimiaque probet ſpectantibus ira
Quem jugulat, non eſſe patrem. mors nulla querela
Digna ſua eſt, nulloſque hominum lugere vacamus.
Non iſtas habuit pugnæ Pharſalia partes,
Quas aliæ clades: illic per fata virorum,
Per populos hic Roma perit: quod militis illic,
Mors hic gentis erat: ſanguis ibi fluxit Achæus,
Ponticus, Aſſyrius: cunctos hærere cruores
Romanus, campiſque vetat conſiſtere torrens.
Majus ab hac acie, quam quod ſua ſecula ferrent,
Vulnus habent populi: plus eſt quam vita, ſaluſque
Quod perit: in totum mundi proſternimur ævum.
Vincitur his gladiis omnis, quæ ſerviet, ætas.
Proxima quid ſoboles, aut quid meruere nepotes
In regnum naſci? pavide num geſſimus arma?
Teximus aut jugulos? alieni pœna timoris
In noſtra cervice ſedet. poſt prælia natis
Si dominum Fortuna dabas, & bella dediſſes.
Jam Magnus tranſiſſe Deos Romanaque fata
Senſerat infelix: tota vix clade coactus
Fortunam damnare ſuam, ſtetit aggere campi
Eminus, unde omnes ſparſas per Theſſala rura
Aſpiceret clades, quæ bello obſtante latebant.
Tot telis ſua fata peti, tot corpora fuſa,
Ac ſe tam multo pereuntem ſanguine vidit.
Nec, ſicut mos eſt miſeris, trahere omnia ſecum
Merſa juvat, genteſque ſuæ miſcere ruinæ:
Ut Latiæ poſt ſe vivat pars maxima turbæ,
Suſtinuit dignos etiam nunc credere votis
Cælicolas, volvitque ſui ſolatia caſus:
Parcite, ait, Superi cunctas proſternere gentes:
Stante poteſt mundo, Romaque ſuperſtite, Magnus
Eſſe miſer. ſi plura juvant mea vulnera, conjux
Eſt mihi, ſunt nati; dedimus tot pignora fatis.
Civiline parum eſt bello, ſi meque, meoſque
Obruat? exiguæ clades ſumus, orbe remoto?
Omnia quid laceras? quid perdere cuncta laboras?
Jam nihil eſt Fortuna meum. Sic fatur: & arma,
Signaque, & afflictas omni jam parte catervas
Circuit, & revocat matura in fata ruentes,
Seque negat tanti. nec deerat robur in enſes
Ire duci, juguloque pati vel pectore letum:
Sed timuit ſtrato miles ne corpore Magni
Non fugeret, ſupraque ducem procumberet orbis:
Cæſaris aut oculis voluit ſubducere mortem.
Nequidquam, infelix. ſocero ſpectare volenti
Præſtandum eſt ubicumque caput. ſed tu quoque conjux
Cauſſa fugæ, vultuſque tui: fatiſque probatum
Te præſente mori. tunc Magnum concitus aufert
A bello ſonipes, non tergo tela paventem,
Ingenteſque animos extrema in fata ferentem.
Non gemitus, non fletus erat, ſalvaque verendus
Majeſtate dolor, qualem te, Magne, decebat

Romanis præſtare malis. non impare vultu
Aſpicis Emathiam: nec te videre ſuperbum
Proſpera bellorum, nec fractum adverſa videbunt:
Quamque fuit læto per tres infida triumphos,
Tam miſero Fortuna minor. jam pondere fati
Depoſito ſecurus abis: nunc tempora læta
Reſpexiſſe vacat: ſpes numquam implenda receſſit:
Quid fueris nunc ſcire licet. fuge prælia dira,
Ac teſtare Deos, nullum qui perſtet in armis,
Jam tibi Magne mori: ceu flebilis Africa damnis,
Et ceu Munda nocens, Pharioque a gurgite clades,
Sic & Theſſalicæ poſt te pars maxima pugnæ.
Non jam Pompeii nomen populare per orbem,
Nec ſtudium belli: ſed par, quod ſemper habemus,
Libertas, & Cæſar erunt: teque inde fugato
Oſtendet moriens, ſibi ſe pugnaſſe, Senatus.
  Nonne juvat pulſum bellis ceſſiſſe, nec iſtud
Proſpectare nefas, ſpumantes cæde catervas?
Reſpice turbatos incurſu ſanguinis amnes,
Et ſoceri miſerere tui. quo pectore Romam
Intrabit factus campis felicior iſtis?
Quidquid in ignotis ſolus regionibus exul,
Quidquid ſub Phario poſitus patiere tyranno;
Crede Deis, longo fatorum crede favori.
Vincere pejus erat. prohibe lamenta ſonare,
Flere veta populos: lacrimas, luctuſque remitte.
Tam mala Pompeii, quam proſpera mundus adoret.
Aſpice ſecurus vultu non ſupplice reges:
Aſpice poſſeſſas urbes, donataque regna,
Ægyptum, Libyamque, & terras elige morti.
  Vidit prima tuæ teſtis Lariſſa ruinæ
Nobile, nec victum fatis caput: omnibus illa
Civibus effudit totas per mœnia vires,
Obvia ceu læto: præmittunt munera flentes:
Pandunt templa, domos: ſocios ſe cladibus optant.
Scilicet immenſo ſupereſt ex nomine multum;
Teque minor ſolo cunctas impellere gentes
Rurſus in arma potes, rurſuſque in fata redire.
Sed quid opus victo populis, aut urbibus, inquit?
Victori præſtate fidem. Tu Cæſar in alto
Cædis adhuc cumulo patriæ per viſcera vadis:
At tibi jam populos donat gener. avehit inde
Pompejum ſonipes: gemitus, lacrimæque ſequuntur:
Plurimaque in ſævos populi convicia divos.
Nunc tibi vera fides quæſiti Magne favoris
Contigit, ac fructus. felix ſe neſcit amari.
  Cæſar ut Heſperio vidit ſatis arva natare
Sanguine, parcendum ferro, manibuſque ſuorum
Jam ratus, ut viles animas, perituraque fruſtra
Agmina permiſit vitæ. ſed caſtra fugatos
Ne revocent, pellatque quies nocturna pavorem;
Protinus hoſtili ſtatuit ſuccedere vallo,
Dum fortuna calet, dum conficit omnia terror,
Non veritus grave ne feſſis ac Marte ſubactis
Hoc foret imperium: non magno hortamine miles
In prædam ducendus erat: Victoria nobis
Plena viri, dixit: ſupereſt pro ſanguine merces,
Quam monſtrare meum eſt: nec enim donare vocabo,
Quod ſibi quiſque dabit. cunctis en plena metallis
Caſtra patent: raptum Heſperiis e gentibus aurum
Hic jacet: Eoaſque premunt tentoria gazas.
Tot regum Fortuna ſimul, Magnique coacta
Expectat dominos: propera præcedere miles
Quos ſequeris: quaſcumque tuas Pharſalia fecit,
A victis rapiantur opes. nec plura locutus
Impulit amentes, aurique cupidine cæcos
Ire ſuper gladios, ſupraque cadavera patrum,
Et cæſos calcare duces. quæ foſſa, quis agger
Suſtineat pretium belli ſcelerumque petentes?
Scire volunt, quanta fuerint mercede nocentes.
  Invenere quidem ſpoliato plurima mundo,
Bellorum in ſumtus congeſtæ pondera maſſæ:
Sed non implerunt cupientes omnia mentes.
Quidquid fodit Iber, quidquid Tagus expulit auri,
Quodque legit dives ſummis Arimaſpus arenis,
Ut rapiant, parvo ſcelus hoc veniſſe putabunt,
Cum ſibi Tarpejas victor deſponderit arces:
Cum ſpe Romanæ promiſerit omnia prædæ:
Decipitur, quod caſtra rapit. capit impia plebes
Ceſpite patricio ſomnos: vacuumque cubile
Regibus infandus miles premit: inque parentum,
Inque toris fratrum poſuerunt membra nocentes:
Quos agitat veſana quies, ſomnique furentes.
Theſſalicam miſeri verſant in pectore pugnam:
Invigilat cunctis ſævum ſcelus, armaque tota
Mente agitant, capuloque manus abſente moventur.
  Ingemuiſſe putes campos, terramque nocentem
Inſpiraſſe animas, infectumque aera totum
Manibus, & ſuperam Stygia formidine noctem.
Exigit a meritis triſtes victoria pœnas,
Sibilaque & flammas infert ſopor: umbra peremti
Civis adeſt: ſua quemque premit terroris imago.
Ille ſenum vultus, juvenum videt ille figuras:
Hunc agitant totis fraterna cadavera ſomnis:
Pectore in hoc pater eſt; omnes in Cæſare manes.
Haud alios nondum Scythica purgatus in ara
Eumenidum vidit vultus Pelopeus Oreſtes:
Nec magis attonitos animi ſenſere tumultus,
Cum fureret, Pentheus, aut, cum deſiſſet, Agave.
  Hunc omnes gladii, quos aut Pharſalia vidit,
Aut ultrix viſura dies, ſtringente Senatu,
Illa nocte premunt: hunc infera monſtra flagellant.
Et quantum pœnæ miſero mens conſcia donat,
Quod Styga, quod manes, infeſtaque Tartara ſomnis
Pompejo vivente videt! tamen omnia paſſo,
Poſtquam clara dies Pharſalica damna retexit,
Nulla loci facies revocat feralibus arvis
Hærentes oculos. cernit propulſa cruore
Flumina, & excelſos cumulis æquantia colles
Corpora, ſidentes in tabem ſpectat acervos,
Et Magni numerat populos; epuliſque paratur
Ille locus, vultus ex quo, facieſque jacentum
Agnoſcat. juvat Emathiam non cernere terram,
Et luſtrare oculis campos ſub clade latentes.
Fortunam, Superoſque ſuos in ſanguine cernit.
Ac ne læta furens ſcelerum ſpectacula perdat,
Invidet igne rogi miſeris, cæloque nocenti
Ingerit Emathiam. non illum Pœnus humator
Conſulis, & Libyca ſuccenſæ lampade Cannæ
Compellunt, hominum ritus ut ſervet in hoſtes:
Sed meminit nondum ſatiata cædibus ira,
Cives eſſe ſuos. petimus non ſingula buſta,
Diſcretoſque rogos; unum da gentibus ignem:
Non interpoſitis urantur corpora flammis.
Aut generi ſi pœna juvat, nemus extrue Pindi:
Erige congeſtas Oetæo robore ſilvas,
Theſſalicam videat Pompejus ab æquore flammam.
  Nil agis hac ira: tabeſne cadavera ſolvat,
An rogus, haud refert: placido Natura receptat
Cuncta ſinu, finemque ſui ſibi corpora debent.
Hos, Cæſar, populos, ſi nunc non uſſerit ignis,
Uret cum terris, uret cum gurgite ponti.

Com-

Digitized by Google

Communis mundo ſupereſt rogus, oſſibus aſtra
Miſturus. quocumque tuam Fortuna vocabit,
Hæ quoque eunt animæ. non altius ibis in auras,
Non meliore loco Stygia ſub nocte jacebis.
Libera Fortunæ mors eſt: capit omnia tellus
Quæ genuit: cælo tegitur qui non habet urnam.
Tu, cui dant pœnas inhumato funere gentes,
Quid fugis hanc cladem? quid olentes deſeris agros?
Has trahe Cæſar aquas: hoc, ſi potes, utere cælo.
Sed tibi tabentes populi Pharſalica rura
Eripiunt, campoſque tenent victore fugato.
  Non ſolum Hæmonii funeſta ad pabula belli
Biſtonii venere lupi, tabemque cruentæ
Cædis odorati Pholoen liquere leones.
Tunc urſi latebras, obſcœni tecta domoſque
Deſeruere canes, & quidquid nare ſagaci
Aera non ſanum, motumque cadavere ſentit.
Jamque diu volucres civilia caſtra ſecutæ
Conveniunt. vos, quæ Nilo mutare ſoletis
Threicias hiemes, ad mollem ſerius Auſtrum
Iſtis aves. numquam ſe tanto vulture cælum
Induit, aut plures preſſerunt aera pennæ.
Omne nemus miſit volucres, omniſque cruenta
Alite ſanguineis ſtillavit roribus arbor.
Sæpe ſuper vultus victoris & impia ſigna
Aut cruor, aut alto defluxit ab æthere tabes,
Membraque dejecit jam laſſis unguibus ales.
Sic quoque non omnis populus pervenit ad oſſa,
Inque feras diſcerptus abit: non intima curant
Viſcera, nec totas avide ſorbere medullas:
Deguſtant artus. Latiæ pars maxima turbæ
Faſtidita jacet, quam ſol, nimbique, dieſque
Longior Emathiis reſolutam miſcuit arvis.
Theſſalica infelix quo tanto crimine tellus
Læſiſti Superos, ut te tot mortibus unam,
Tot ſcelerum fatis premerent? quod ſufficit ævum,
Immemor ut donet belli tibi damna vetuſtas?
Quæ ſeges infecta ſurget non decolor herba?
Quo non Romanos violabis vomere manes?
Ante novæ venient acies, ſcelerique ſecundo
Præſtabis nondum ſiccos hoc ſanguine campos.
Omnia majorum vertamus buſta licebit,
Et ſtantes tumulos, & qui radice vetuſta
Effudere ſuas, victis compagibus, urnas:
Plus cinerum Hæmoniæ ſulcis telluris aratur,
Pluraque ruricolis feriuntur dentibus oſſa.
Nullus ab Emathio religaſſet litore funem
Navita, nec terram quiſquam moviſſet arator,
Romani buſtum populi: fugerentque coloni
Umbrarum campos, gregibus dumeta carerent:
Nulluſque auderet pecori permittere paſtor
Vellere ſurgentem de noſtris oſſibus herbam,
Ac, velut impatiens hominum, vel ſolis iniqui
Limite vel glacie, nuda atque ignota jaceres,
Si non prima nefas belli, ſed ſola tuliſſes.
O Superi, liceat terras odiſſe nocentes.
Quid totum premitis, quid totum abſolvitis orbem?
Heſperiæ clades, & flebilis unda Pachyni,
Et Mutina, & Leucas puros fecere Philippos.

# LIBER OCTAVUS.

Jam ſuper Herculeas fauces, nemoroſaque Tempe,
Hæmoniæ deſerta petens diſpendia ſilvæ,
Cornipedem exhauſtum curſu, ſtimuliſque negantem
Magnus agens, incerta fugæ veſtigia turbat,
Implicitaſque errore vias. pavet ille fragorem
Motorum ventis nemorum comitumque ſuorum:
Qui poſt terga venit, trepidum, laterique timentem
Exanimat. quamvis ſummo de culmine lapſus,
Nondum vile ſui pretium ſcit ſanguinis eſſe,
Seque memor fati tantæ mercedis habere
Credit adhuc jugulum, quantum pro Cæſaris ipſe
Avulſa cervice daret. deſerta ſequentem,
Non patitur tutis fatum celare latebris
Clara viri facies. multi Pharſalica caſtra
Cum peterent, nondum fama prodente ruinas,
Occurſu ſtupuere ducis, vertigine rerum
Attoniti: cladiſque ſuæ vix ipſe fidelis
Auctor erat. gravis eſt Magno, quicumque malorum
Teſtis adeſt. cunctis ignotus gentibus eſſe
Mallet, & obſcuro tutus tranſire per orbem
Nomine: ſed longi pœnas Fortuna favoris
Exigit a miſero, quæ tanto pondere famæ
Res premit adverſas, fatiſque prioribus urget.
Nunc feſtinatos nimium ſibi ſentit honores,
Actaque lauriferæ damnat Syllana juventæ.
Nunc & Corycias claſſes, & Pontica ſigna
Dejectum meminiſſe piget. ſic longius ævum
Deſtruit ingentes animos, & vita ſuperſtes
Imperio. niſi ſumma dies cum fine bonorum
Affuit, & celeri prævertit triſtia leto,
Dedecori eſt fortuna prior. quiſquamne ſecundis
Tradere ſe fatis audet, niſi morte parata?
  Litora contigerat, per quæ Peneius amnis
Emathia jam clade rubens exibat in æquor.
Inde ratis trepidum, ventis & fluctibus impar,
Flumineis vix tuta vadis evexit in altum:
Cujus adhuc remis quatitur Corcyra, ſinuſque
Leucadii, Cilicum dominus, terræque Liburnæ,
Exiguam victor pavidus correpſit in alnum.
Conſcia curarum ſecreta in litora Lesbi
Flectere vela jubes, qua tum tellure latebas
Mœſtior, in mediis quam ſi, Cornelia, campis
Emathiæ ſtares. triſtes præſagia curas
Exagitant: trepida quatitur formidine ſomnus:
Theſſaliam nox omnis habet: tenebriſque remotis
Rupis in abruptæ ſcopulos extremaque currens
Litora, proſpiciens fluctus, nutantia longe
Semper prima vides venientis vela carinæ,
Quærere nec quidquam de fato conjugis audes.
  En ratis, ad veſtros quæ tendit carbaſa portus,
Quid ferat, ignoras: ſed nunc tibi ſumma pavoris
Nuntius armorum triſtis, rumorque ſiniſter.
Victus adeſt conjux. quid perdis tempora luctu?
Cum poſſis jam flere, times. tunc puppe propinquâ
Proſiluit, crimenque Deum crudele notavit,
Deformem pallore ducem, vultuſque prementem
Canitie, atque atro ſqualentes pulvere veſtes.
Obvia nox miſeræ cælum, lucemque tenebris
Abſtulit, atque animam clauſit dolor: omnia nervis
Membra relicta labant: riguerunt corda, diuque
Spe mortis decepta jacet. jam fune ligato
Litoribus, luſtrat vacuas Pompejus arenas.
Quem poſtquam propius famulæ videre fideles,
Non ultra gemitus tacitos inceſſere fata
Permiſere ſibi, fruſtraque attollere terra
Semianimem conantur heram; quam pectore Magnus
Ambit, & aſtrictos refovet complexibus artus.
Cœperat in ſummum revocato ſanguine corpus
Pompeii ſentire manus, mœſtamque mariti

Poſſe pati faciem: prohibet ſuccumbere fatis
Magnus, & immodicos caſtigat voce dolores.
Nobile cur robur Fortunæ vulnere primo,
Femina, tantorum titulis inſignis avorum,
Frangis? habes aditum manſuræ in ſæcula famæ.
Laudis in hoc ſexu, non legum jura, nec arma,
Unica materia eſt conjux miſer: erige mentem,
Et tua cum fatis pietas decertet, & ipſum,
Quod ſum victus, ama: nunc ſum tibi gloria major,
A me quod faſces, & quod pia turba Senatus,
Tantaque diſceſſit regum manus: incipe Magnum
Sola ſequi. deformis, adhuc vivente marito
Summus, & augeri vetitus dolor: ultima debet
Eſſe fides, lugere virum: tu nulla tuliſti
Bello damna meo. vivit poſt prælia Magnus,
Sed Fortuna perit: quod defles, illud amaſti.
  Vocibus his correpta viri, vix ægra levavit
Membra ſolo, tales gemitu rumpente querelas:
O utinam in thalamos inviſi Cæſaris iſſem
Infelix conjux, & nulli læta marito.
Bis nocui mundo: me pronuba duxit Erinnys,
Craſſorumque umbræ, devotaque manibus illis
Aſſyrios in caſtra tuli civilia caſus:
Præcipiteſque dedi populos, cunctoſque fugavi
A cauſſa meliore Deos. o maxime conjux,
O thalamis indigne meis, hoc juris habebat
In tantum Fortuna caput! cur impia nupſi,
Si miſerum factura fui? nunc accipe pœnas,
Sed quas ſponte luam: quo ſit tibi mollius æquor,
Certa fides regum, totuſque paratior orbis,
Sparge mari comitem. mallem felicibus armis
Dependiſſe caput: nunc clades denique luſtra
Magne tuas. ubicumque jaces civilibus armis
Noſtros ulta toros, ades huc, atque exige pœnas,
Julia crudelis, placataque pellice cæſa,
Magno parce tuo. Sic fata, iterumque refuſa
Conjugis in gremium, cunctorum lumina ſolvit
In lacrimas. duri flectuntur pectora Magni,
Siccaque Theſſaliæ confundit lumina Lesbos.
  Tunc Mitylenæum pleno jam littore vulgus
Affatur Magnum: Si maxima gloria nobis
Semper erit tanti pignus ſervare mariti,
Tu quoque devotos ſacro tibi fœdere muros
Oramus, ſocioſque lares dignare, vel una
Nocte tua: fac Magne locum, quem cuncta reviſant
Secula; quem veniens hoſpes Romanus adoret.
Nulla tibi ſubeunda magis ſunt mœnia victo.
Omnia victoris poſſunt ſperare favorem:
Hæc jam crimen habent. quid, quod jacet inſula ponto,
Cæſar eget ratibus? Procerum pars magna coibit
Certa loci. noto reparandum eſt litore fatum.
Accipe templorum cultus, aurumque Deorum
Accipe: ſi terris, ſi puppibus iſta juventus
Aptior eſt, tota, quantum valet, utere Lesbo,
Accipe: ne Cæſar rapiat, tu victus habeto.
Hoc ſolum crimen meritæ bene detrahe terræ,
Ne noſtram videare fidem felixque ſecutus,
Et damnaſſe miſer. tali pietate virorum
Lætus, in adverſis, & mundi nomine gaudens
Eſſe fidem, Nullum toto mihi, dixit, in orbe
Gratius eſſe ſolum, non parvo pignore vobis
Oſtendi. tenuit noſtros hac obſide Lesbos
Adfectus: hic ſacra domus, charique penates,
Hic mihi Roma fuit: non ulla in litora puppim
Ante dedi fugiens, ſævi cum Cæſaris iram
Jam ſcirem meritam, ſervata conjuge, Lesbon,
Non veritus tantam veniæ committere vobis
Materiam. ſed jam ſatis eſt feciſſe nocentes:
Fata mihi totum mea ſunt agitanda per orbem.
Heu nimium felix æterno nomine Lesbos,
Sive doces populos, Regeſque admittere Magnum,
Seu præſtas mihi ſola fidem. nam quærere certum eſt
Fas quibus in terris, ubi ſit ſcelus. accipe numen,
Si quod adhuc mecum es, votorum extrema meorum:
Da ſimiles Lesbo populos, qui Marte ſubactum
Non intrare ſuos infeſto Cæſare portus,
Non exire vetent. Dixit, mœſtamque carinæ
Impoſuit comitem. cunctos mutare putares
Tellurem, patriæque ſolum; ſic litore toto
Plangitur, infeſtæ tenduntur in æthera dextræ;
Pompejumque minus, cujus Fortuna dolorem
Moverat; aſt illam, quam toto tempore belli
Ut civem videre ſuam, diſcedere cernens
Ingemuit populus: quam vix ſi caſtra mariti
Victoris peteret, ſiccis dimittere matres
Jam poterant oculis: tanto devinxit amore
Hos pudor, hos probitas, caſtique modeſtia vultus;
Quod ſubmiſſa nimis, nulli gravis hoſpita turbæ,
Stantis adhuc fati vixit quaſi conjuge victo.
  Jam pelago medios Titan demiſſus ad ignes,
Nec quibus abſcondit, nec ſi quibus exerit orbem,
Totus erat: vigiles Pompeii in pectore curæ
Nunc ſocias adeunt Romani fœderis urbes,
Et varias regum mentes, nunc invia mundi
Arva ſuper nimios ſoles, Auſtrumque jacentis.
Sæpe labor mœſtus curarum, odiumque futuri
Projecit feſſos incerti pectoris æſtus,
Rectoremque ratis de cunctis conſulit aſtris;
Unde notet terras; quæ ſit menſura ſecandi
Æquoris in cælo; Syriam quo ſidere ſervet:
Aut quotus in plauſtro Libyam bene dirigat ignis.
Doctus ad hæc fatur taciti ſervator Olympi:
Signifero quæcumque fluunt labentia cælo,
Numquam ſtante polo, miſeros fallentia nautas
Sidera non ſequimur: ſed qui non mergitur undis
Axis inocciduus, gemina clariſſimus Arcto,
Ille regit puppes. hic cum mihi ſemper in altum
Surget, & inſtabit ſummis minor Urſa ceruchis;
Boſporon, & Scythiæ curvantem litora pontum
Spectamus. quidquid deſcendet ab arbore ſumma
Arctophylax, propiorque mari Cynoſura feretur,
In Syriæ portus tendet ratis. inde Canopos
Excipit Auſtrali cælo contenta vagari,
Stella timens Borean: illa quoque perge ſiniſtra,
Trans Pharon in medio tanget ratis æquore Syrtim.
Sed quo vela dari, quo nunc pede carbaſa tendi
Noſtra jubes? Dubio contra cui pectore Magnus,
Hoc ſolum toto, reſpondit, in æquore ſerva,
Ut ſit ab Emathiis ſemper tua longius oris
Puppis, & Heſperiam pelago, cæloque relinquas;
Cetera da ventis. comitem, pignuſque recepi
Depoſitum: tunc certus eram, quæ litora vellem;
Nunc portum Fortuna dabit. Sic fatur: at ille
Juſto vela modo pendentia cornibus æquis
Torſit, & in lævum puppim dedit, utque ſecaret,
Quas Aſiæ cautes, & quas Chios aſperat, undas,
Hos dedit in proram, tenet hos in puppe rudentes.
Æquora ſenſerunt motus, aliterque ſecante
Jam pelagus roſtro, nec idem ſpectante carina,
Mutavere ſonum. non ſic moderator equorum,
Dexteriore rota lævum cum circuit orbem,
Cogit inoffenſæ currus accedere metæ.

Oſten-

Digitized by Google

Oſtendit terras Titan, & ſidera texit.
Sparſus ab Emathia fugit quicumque procella,
Aſſequitur Magnum: primuſque a litore Lesbi
Occurrit natus, procerum mox turba fidelis.
Nam neque dejecto fatis, acieque fugato
Abſtulerat Magno reges Fortuna miniſtros:
Terrarum dominos, & ſceptra Eoa tenentes
Exul habet comites. jubet ire in devia mundi
Deiotarum, qui ſparſa ducis veſtigia legit.
Quando, ait, Emathiis amiſſus cladibus orbis
Qua Romanus erat, ſupereſt, fidiſſime regum,
Eoam tentare fidem, populoſque bibentes
Euphratem, & adhuc ſecurum a Cæſare Tigrim:
Nec pigeat Magno quærentem fata, remotas
Medorum penetrare domos, Scythioſque receſſus,
Et totum mutare diem, voceſque ſuperbo
Arſacidæ perferre meas: Si fœdera nobis
Priſca manent, mihi per Latium jurata Tonantem,
Per veſtros aſtricta magos, implete pharetras,
Armenioſque arcus Geticis intendite nervis:
Si vos o Parthi, peterem cum Caſpia clauſtra,
Et ſequerer duros æterni Martis Alanos,
Paſſus Achæmeniis late decurrere campis,
In tutam trepidos numquam Babylona coegi:
Arva ſuper Cyri, Chaldæique ultima regni,
Qua rapidus Ganges, & qua Nyſæus Hydaſpes
Accedunt pelago Phœbi ſurgentis ab igne,
Jam propior, quam Perſis, eram: tamen omnia vincens
Suſtinui noſtris vos tantum deeſſe triumphis,
Soluſque e numero regum telluris Eoæ,
Ex æquo me Parthus adit. nec munere Magni
Stant ſemel Arſacidæ. quis enim poſt vulnera cladis
Aſſyriæ, juſtas Latii compeſcuit iras?
Tot meritis obſtricta meis, nunc Parthia ruptis
Excedat clauſtris vetitam per ſecula ripam,
Zeugmaque Pellæum: Pompejo vincite Parthi,
Vinci Roma volet: regem parere jubenti
Ardua non piguit, poſitiſque inſignibus aulæ
Egreditur famuli raptos indutus amictus.
In dubiis tutum eſt inopem ſimulare tyranno.
Quanto igitur mundi dominis ſecurius ævum
Verus pauper agit! dimiſſo in litore rege,
Ipſe per Icariæ ſcopulos, Epheſumque relinquens,
Et placidi Colophona maris, ſpumantia parvæ
Radit ſaxa Sami: ſpirat de litore Coo
Aura fluens: Gnidon inde fugit, claramque relinquit
Sole Rhodon, magnoſque ſinus Telmeſſidos undæ
Compenſat medio pelago. Pamphylia puppi
Occurrit tellus: nec ſe committere muris
Auſus adhuc ullis, te primum parva Phaſelis
Magnus adit. nam te metui vetat incola rarus,
Exhauſtæque domus populis; majorque carinæ
Quam tua turba fuit. tendens hinc carbaſa rurſus
Jam Taurum, Tauroque videt Dipſanta cadentem.
Crederet hoc Magnus, pacem cum præſtitit undis
Et ſibi conſultum? Cilicum per litora tutus
Parva puppe fugit: ſequitur pars magna Senatus
Ad profugum collecta ducem: parviſque Synedris,
Quo portu mittitque rates recipitque Selinus,
In Procerum cœtu tandem mœſta ora reſolvit
Vocibus his Magnus: Comites bellique, fugæque,
Atque inſtar Patriæ, quamvis in litore nudo,
In Cilicum terra, nullis circumdatus armis
Conſultem, rebuſque novis exordia quæram,
Ingentes præſtate animos: non omnis in arvis
Emathiis cecidi, nec ſic mea fata premuntur,
Ut nequeam relevare caput cladeſque receptas
Excutere. an Libycæ Marium potuere ruinæ
Erigere in faſces, plenis & reddere faſtis:
Me pulſum leviore manu Fortuna tenebit?
Mille meæ Grajo volvuntur in æquore puppes,
Mille duces: ſparſit potius Pharſalia noſtras,
Quam ſubvertit opes. ſed me vel ſola tueri
Fama poteſt rerum, toto quas geſſimus orbe,
Et nomen quod mundus amat. vos pendite regna
Viribus, atque fide, Libyen, Parthoſque, Pharonque,
Quænam Romanis deceat ſuccurrere rebus.
Aſt ego curarum, proceres, arcana mearum
Expromam, mentiſque meæ quo pondera vergant.
Ætas Niliaci nobis ſuſpecta tyranni eſt:
Ardua quippe fides robuſtos exigit annos.
Hinc anceps dubii terret ſolertia Mauri:
Namque memor generis Carthaginis impia proles
Imminet Heſperiæ, multuſque in pectore vano eſt
Annibal, obliquo maculat qui ſanguine regnum,
Et Numidas contingit avos: jam ſupplice Varo
Intumuit, viditque loco Romana ſecundo.
Quare, agite, Eoum comites properemus in orbem.
Dividit Euphrates ingenti gurgite mundum,
Caſpiaque immenſos ſeducunt clauſtra receſſus,
Et polus Aſſyrias alter nocteſque dieſque
Vertit, & abruptum eſt noſtro mare diſcolor unda,
Oceanuſque ſuus. regnandi ſola voluptas.
Celſior in campis ſonipes, & fortior arcus;
Nec puer, aut ſenior letales tendere nervos
Segnis, & a nulla mors eſt incerta ſagitta.
Primi Pellæas arcu fregere ſariſſas,
Bactraque Medorum ſedem, muriſque ſuperbam
Aſſyrias Babylona domos. nec pila timentur
Noſtra nimis Parthis, audentque in bella venire,
Experti Scythicas, Craſſo pereunte, pharetras.
Spicula nec ſolo ſpargunt fidentia ferro;
Stridula ſed multo ſaturantur tela veneno.
Vulnera parva nocent, fatumque in ſanguine ſummo eſt.
O utinam non tanta mihi fiducia ſævis
Eſſet in Arſacidis! fatis nimis æmula noſtris
Fata movent Medos, multumque in gente Deorum eſt.
Effundam populos alia tellure revulſos,
Excitoſque ſuis immittam ſedibus ortus.
Quod ſi nos Eoa fides, & Barbara fallunt
Fœdera; vulgati ſupra commercia mundi
Naufragium Fortuna ferat. non regna precabor,
Quæ feci; ſed magna feram ſolatia mortis
Orbe jacens alio, nil hæc in membra cruente,
Nil ſocerum feciſſe pie. ſed cuncta revolvens
Vitæ fata meæ, ſemper venerabilis illa
Orbis parte fui: quantus Mæotida ſupra!
Quantus apud Tanaim toto conſpectus in ortu!
Quas magis in terras noſtrum felicibus actis
Nomen abit, aut unde redit majore triumpho?
Roma fave cœptis: quid enim tibi lætius umquam
Præſtiterint Superi, quam, ſi civilia Partho
Millte bella geras, tantam conſumere gentem,
Et noſtris miſcere malis? cum Cæſaris arma
Concurrent Medis, aut me Fortuna neceſſe eſt
Vindicet, aut Craſſum. Sic fatus, murmure ſentit
Conſilium damnaſſe viros: quos Lentulus omnes
Virtutis ſtimulis, & nobilitate dolendi
Præceſſit, dignaſque tulit modo conſule voces:
Siccine Theſſalicæ mentem fregere ruinæ?
Una dies mundi damnavit fata? ſecundum
Emathiam lis tanta datur? jacet omne cruenti

Vulne-

Digitized by Google

Vulneris auxilium? ſolos tibi, Magne, reliquit
Parthorum Fortuna pedes? quid transfuga mundi
Terrarum totos tractus, cælumque peroſus,
Adverſoſque polos, alienaque ſidera quæris,
Chaldæos culture focos & barbara ſacra
Parthorum famulus? quid cauſa obtenditur armis
Libertatis amor? miſerum quid decipis orbem,
Si ſervire potes? te, quem Romana regentem
Horruit auditum, quem captos ducere reges
Vidit ab Hyrcanis, Indoque a litore, ſilvis,
Dejectum fatis, humilem fractumque videbit,
Extolletque animos Latium veſanus in orbem,
Se ſimul, & Romam Pompejo ſupplice menſus?
Nil animis, fatiſque tuis effabere dignum:
Exiget ignorans Latiæ commercia linguæ,
Ut lacrimis ſe, Magne, roges. patimurne pudoris
Hoc vulnus, clades ut Parthia vindicet ante
Heſperias, quam Roma ſuas? civilibus armis
Elegit te nempe ducem. quid vulnera noſtra
In Scythicos ſpargis populos, cladeſque latentes?
Quid Parthos tranſire doces? ſolatia tanti
Perdit Roma mali, nullos admittere Reges,
Sed civi ſervire ſuo. juvat ire per orbem
Ducentem ſævas Romana in mœnia gentes,
Signaque ab Euphrate cum Craſſis capta ſequentem?
Qui ſolus regum, fato celante favorem,
Defuit Emathiæ, nunc tantas ille laceſſet
Auditi victoris opes, aut jungere fata
Tecum, Magne, volet? non hæc fiducia genti eſt.
Omnis in Arctois populus quicumque pruinis
Naſcitur, indomitus bellis, & Martis amator.
Quidquid ad Eoos tractus, mundique teporem
Labitur, emollit gentes clementia cæli.
Illic & laxas veſtes, & fluxa virorum
Velamenta vides. Parthus per Medica rura,
Sarmaticos inter campos, effuſaque plano
Tigridis arva ſolo, nulli ſuperabilis hoſti eſt
Libertate fugæ: ſed non, ubi terra tumebit,
Aſpera conſcendet montis juga; nec per opacas
Bella geret tenebras incerto debilis arcu,
Nec franget nando violenti vorticis amnem,
Nec tota in pugna perfuſus ſanguine membra
Exiget æſtivum calido ſub pulvere ſolem.
Non aries illis, non ulla eſt machina belli:
Haud foſſas implere valent: Parthoque ſequente
Murus erit, quodcumque poteſt obſtare ſagittæ.
Pugna levis, bellumque fugax, turmæque vagantes,
Et melior ceſſiſſe loco, quam pellere, miles.
Illita tela dolis, nec Martem cominus umquam
Auſa pati virtus, ſed longe tendere nervos,
Et, quo ferre velint, permittere vulnera ventis.
Enſis habet vires, & gens quæcumque virorum eſt,
Bella gerit gladiis. nam Medos prælia prima
Exarmant, vacuæque jubent remeare pharetræ.
Nulla manus illis; fiducia tota veneni eſt.
Credis, Magne, viros, quos in diſcrimina belli
Cum ferro veniſſe parum eſt? tentare pudendum
Auxilium tanti eſt, toto diviſus ut orbe
A terra moriare tua? tibi barbara tellus
Incumbat? te parva tegant ac vilia buſta,
Invidioſa tamen, Craſſo quærente ſepulcrum.
Sed tua ſors levior, quoniam mors ultima pœna eſt,
Nec metuenda viris. at non Cornelia letum
Infando ſub rege timet. num barbara nobis
Eſt ignota Venus, quæ ritu cæca ferarum
Polluit innumeris leges & fœdera tedæ
Conjugibus, thalamique patent ſecreta nefandi
Inter mille nurus? epulis veſana meroque
Regia non ullos exceptos legibus horret
Concubitus: tot femineis complexibus unum
Non laſſat nox tota marem. jacuere ſorores
In regum thalamis, ſacrataque pignora matres.
Damnat apud gentes ſceleris non ſponte peracti
Œdipodionias infelix fabula Thebas:
Parthorum dominus quoties ſic ſanguine miſto
Naſcitur Arſacides? cui fas implere parentem,
Quid rear eſſe nefas? proles tam clara Metelli
Stabit barbarico conjux milleſima lecto.
Quamquam non ulli plus regia, Magne, vacabit
Sævitia ſtimulata Venus, titulilque virorum.
Nam quo plura juvent Parthum portenta, fuiſſe
Hanc ſciet & Craſſi: ceu pridem debita fatis
Aſſyriis, trahitur cladis captiva vetuſtæ.
Hæreat Eoæ vulnus miſerabile ſortis;
Non ſolum auxilium funeſto a rege petiſſe,
Sed geſſiſſe prius bellum civile pudebit.
Nam quod apud populos crimen ſocerique tuumque
Majus erit, quam quod vobis miſcentibus arma,
Craſſorum vindicta perit? incurrere cuncti
Debuerant in Bactra duces, & ne qua vacarent
Arma, vel Arctoum Dacis Rhenique catervis
Imperii nudare latus, dum perfida Suſa
In tumulos prolapſa ducum, Babylonque jacerent.
Aſſyriæ paci finem, Fortuna, precamur:
Et, ſi Theſſalia bellum civile peractum eſt,
Ad Parthos, qui vicit, eat. gens unica mundi eſt,
De qua Cæſareis poſſim gaudere triumphis.
Non tibi, quam primum gelidum tranſibis Araxem,
Umbra ſenis mœſti Scythicis confixa ſagittis
Ingeret has voces? Tu, quem poſt funera noſtra
Ultorem cinerum nudæ ſperavimus umbræ,
Ad fœdus, pacemque venis? tum plurima cladis
Occurrent monimenta tibi: quæ mœnia trunci
Luſtrarunt cervice duces, ubi nomina tanta
Obruit Euphrates, & noſtra cadavera Tigris
Detulit in terras, ac reddidit, ire per iſta
Si potes, in media ſocerum quoque, Magne, ſedentem
Theſſalia placare potes. quin reſpicis orbem
Romanum? ſi regna times projecta ſub Auſtro,
Infidumque Jubam, petimus Pharon, arvaque Lagi.
Syrtibus hinc Libycis tuta eſt Ægyptus: at inde
Gurgite ſepteno rapidus mare ſummovet amnis:
Terra ſuis contenta bonis, non indiga mercis,
Aut Jovis. in ſolo tanta eſt fiducia Nilo.
Sceptra puer Ptolemæus habet tibi debita, Magne,
Tutelæ commiſſa tuæ. quis nominis umbram
Horreat? innocua eſt ætas: ne jura, fidemque,
Reſpectumque Deum veteris ſperaveris aulæ.
Nil pudet aſſuetos ſceptris: mitiſſima ſors eſt
Regnorum ſub rege novo. Non plura locutus
Impulit huc animos. quantum ſpes ultima rerum
Libertatis habet! victa eſt ſententia Magni.

Tunc Cilicum liquere ſolum, Cyproque citatas
Immiſere rates, nullas cui prætulit aras
Undæ diva memor Paphiæ, ſi numina naſci
Credimus, aut quemquam fas eſt cœpiſſe deorum.
Hæc ubi deſeruit Pompejus litora, totos
Emenſus Cypri ſcopulos, quibus exit in Auſtrum,
Inde maris vaſti tranſverſo vertitur æſtu:
Nec tenuit Caſium nocturno lumine montem,
Infimaque Ægypti pugnaci litora velo
Vix tetigit, qua dividui pars maxima Nili

In

In vada decurrit Peluſia ſeptimus amnis.
Tempus erat, quo Libra pares examinat horas
Non uno plus æqua die, noctique rependit
Lux minor hibernæ verni ſolatia damni.
Comperit ut regem Caſio ſe monte tenere,
Flectit iter: nec Phœbus adhuc, nec carbaſa languent.
Jam rapido ſpeculator eques per litora curſu
Hoſpitis adventu pavidam compleverat aulam.
Conſilii vix tempus erat: tamen omnia monſtra
Pellææ coiere domus: quos inter Achoreus
Jam placidus ſenio, fractiſque modeſtior annis,
( Hunc genuit cuſtos Nili creſcentis in arva
Memphis, vana ſacris; illo cultore Deorum
Luſtra ſuæ Phœbes non unus vixerat Apis; )
Conſilii vox prima fuit. meritumque, fidemque,
Sacraque defuncti jactavit pignora patris.
Sed melior ſuadere malis, & noſſe tyrannos,
Auſus Pompejum leto damnare Pothinus;
Jus, & fas multos faciunt Ptolemæe nocentes,
Dat pœnas laudata fides, cum ſuſtinet, inquit,
Quos Fortuna premit. fatis accede, Deiſque,
Et cole felices, miſeros fuge. ſidera terra
Ut diſtant, & flamma mari, ſic utile recto.
Sceptrorum vis tota perit, ſi pendere juſta
Incipit: evertitque arces reſpectus honeſti.
Libertas ſcelerum eſt, quæ regna inviſa tuetur,
Sublatuſque modus gladiis. facere omnia ſæve
Non impune licet, niſi dum facis. exeat aula,
Qui volet eſſe pius. virtus, & ſumma poteſtas
Non coeunt: ſemper metuet, quem ſæva pudebunt.
Non impune tuos Magnus contempſerit annos;
Qui te nec victos arcere a litore noſtro
Poſſe putat. neu te ſceptris privaverit hoſpes,
Pignora ſunt propiora tibi. Nilonque, Pharonque,
Si regnare piget, damnatæ redde ſorori.
Ægyptum certe Latiis tueamur ab armis.
Quidquid non fuerit Magni, dum bella geruntur,
Nec victoris erit. toto jam pulſus ab orbe,
Poſtquam nulla manet rerum fiducia, quærit
Cum qua gente cadat: rapitur civilibus umbris.
Nec ſoceri tantum arma fugit; fugit ora Senatus,
Cujus Theſſalicas ſaturat pars magna volucres.
Et metuit gentes, quas uno in ſanguine miſtas
Deſeruit: regeſque timet, quorum omnia merſit:
Theſſaliæque reus, nulla tellure receptus,
Sollicitat noſtrum, quem nondum perdidit, orbem.
Juſtior in Magnum nobis, Ptolemæe, querelæ
Cauſſa data eſt. quid ſepoſitam, ſemperque quietam
Crimine bellorum maculas Pharon, arvaque noſtra
Victori ſuſpecta facis? cur ſola cadenti
Hæc placuit tellus, in quam Pharſalica fata
Conferres, pœnaſque tuas? jam crimen habemus
Purgandum gladio, quod nobis ſceptra Senatus
Te ſuadente dedit, votis tua fovimus arma.
Hoc ferrum, quod fata jubent proferre, paravi
Non tibi, ſed victo. feriam tua viſcera, Magne:
Malueram ſoceri: rapimur, quo cuncta feruntur.
Tene mihi dubitas an ſit violare neceſſe,
Cum liceat? quæ te noſtri fiducia regni
Huc agit infelix? populum non cernis inermem,
Arvaque vix refugo fodientem mollia Nilo?
Metiri ſua regna decet, vireſque fateri.
Tu Ptolemæe potes Magni fulcire ruinam,
Sub qua Roma jacet? buſtum, cinereſque movere
Theſſalicos audes, bellumque in regna vocare?
Ante aciem Emathiam nullis acceſſimus armis:
Pompeji nunc caſtra placent, quæ deſerit orbis?
Nunc victoris opes, & cognita fata laceſſis?
Adverſis non deeſſe decet, ſed læta ſecutos.
Nulla fides unquam miſeros elegit amicos.
  Aſſenſere omnes ſceleri. lætatur honore
Rex puer inſueto, quod jam ſibi tanta jubere
Permittunt famuli. ſceleri delectus Achillas,
Perfida qua tellus Caſiis excurrit arenis,
Et vada teſtantur junctas Ægyptia Syrtes,
Exiguam ſociis monſtri, gladiiſque carinam
Inſtruit. o ſuperi, Niluſne, & barbara Memphis,
Et Peluſiaci tam mollis turba Canopi
Hos animos! ſic fata premunt civilia mundum!
Sic Romana jacent! ulluſne in cladibus iſtis
Eſt locus Ægypto? Phariuſque admittitur enſis?
Hanc certe ſervate fidem civilia bella:
Cognatas præſtate manus, externaque monſtra
Pellite, ſi meruit tam claro nomine Magnus
Cæſaris eſſe nefas. tanti Ptolemæe ruinam
Nominis haud metuis? cæloque tonante profanas
Inſeruiſſe manus impure ac ſemivir audes?
Non domitor mundi, nec ter Capitolia curru
Invectus, regumque potens, vindexque Senatus,
Victoriſque gener; Phario ſatis eſſe tyranno
Quod poterat, Romanus erat. quid viſcera noſtra
Scrutaris gladio? neſcis, puer improbe, neſcis
Quo tua ſit fortuna loco: jam jure ſine ullo
Nili ſceptra tenes: cecidit civilibus armis
Qui tibi regna dedit. jam vento vela negarat
Magnus, & auxilio remorum infanda petebat
Litora: quem contra non longa vecta biremi,
Appulerat ſcelerata manus: Magnoque patere
Fingens regna Phari, celſæ de puppe carinæ
In parvam jubet ire ratem, lituſque malignum
Incuſat, bimaremque vadis frangentibus æſtum,
Qui vetet externas terris advertere claſſes.
Quod niſi fatorum leges, intentaque juſſu
Ordinis æterni miſeræ vicinia mortis
Damnatum leto traherent ad litora Magnum;
Non ulli comitum ſceleris præſagia deerant.
Quippe fides ſi pura foret, ſi regia Magno
Sceptrorum auctori vera pietate pateret;
Venturum tota Pharium cum claſſe tyrannum.
Sed cedit fatis, claſſemque relinquere juſſus
Obſequitur, letumque juvat præferre timori.
Ibat in hoſtilem præceps Cornelia puppim,
Hoc magis impatiens egreſſo deeſſe marito,
Quod metuit clades. Remane temeraria conjux,
Et tu nate precor, longeque e litore caſus
Expectate meos: & in hac cervice tyranni
Explorate fidem. dixit: ſed ſurda vetanti
Tendebat geminas amens Cornelia palmas:
Quo ſine me crudelis abis? iterumque relinquor
Theſſalicis ſummota malis? numquam omine læto
Diſtrahimur miſeri. poteras non flectere puppim,
Cum fugeres alio, latebriſque relinquere Leſbi,
Omnibus a terris ſi nos arcere parabas?
An tantum in fluctus placeo comes? Hæc ubi fruſtra
Effudit, prima pendet tamen anxia puppe:
Attonitoque metu nec quoquam avertere viſus,
Nec Magnum ſpectare poteſt. ſtetit anxia claſſis
Ad ducis eventum, metuens non arma, nefaſque;
Sed ne ſubmiſſis precibus Pompejus adoret
Sceptra ſua donata manu. tranſire parantem
Romanus Pharia miles de puppe ſalutat
Septimius: qui, pro ſuperum pudor, arma ſatelles

Regia

Regia geſtabat poſito deformia pilo,
Immanis, violentus, atrox, nullaque ferarum
Mitior in cædes. quis non, Fortuna, putaſſet
Parcere te populis, quod bello hæc dextra vacaſſet,
Theſſaliaque procul tam noxia tela fugaſſes?
Diſponis gladios, ne quo non fiat in orbe,
Heu, facinus civile tibi. victoribus ipſis
Dedecus, & numquam Superum caritura pudore
Fabula; Romanus Regi ſic paruit enſis,
Pellæuſque puer gladio tibi colla recidit
Magne tuo. qua poſteritas in ſecula mittet
Septimium fama? ſcelus hoc quo nomine dicent,
Qui Bruti dixere nefas? jam venerat horæ
Terminus extremæ, Phariamque ablatus in alnum
Perdiderat jam jura ſui. tum ſtringere ferrum
Regia monſtra parant. ut vidit cominus enſes,
Involvit vultus: atque indignatus apertum
Fortunæ præbere caput, tunc lumina preſſit,
Continuitque animam, ne quas effundere voces
Poſſet, & æternam fletu corrumpere famam.
At poſtquam mucrone latus funeſtus Achillas
Perfodit, nullo gemitu conſenſit ad ictum:
Deſpexitque nefas, ſervatque immobile corpus;
Seque probat moriens; atque hæc in pectore volvit:
Sæcula Romanos numquam tacitura labores
Attendunt, ævumque ſequens ſpeculatur ab omni
Orbe ratem, Phariamque fidem: nunc conſule famæ.
Fata tibi longæ fluxerunt proſpera vitæ.
Ignorant populi, ſi non in morte probaris,
An ſcieris adverſa pati. ne cede pudori,
Auctoremque dole fati. quacumque feriris,
Crede manum ſoceri. ſpargant, lacerentque licebit,
Sum tamen, o Superi, felix: nullique poteſtas
Hoc auferre deo. mutantur proſpera vita:
Non ſum morte miſer. videt hanc Cornelia cædem,
Pompejuſque meus. tanto patientius oro
Claude dolor gemitus: natus, conjuxque peremptum
Si mirantnr, amant. Talis cuſtodia Magno
Mentis erat: jus hoc animi morientis habebat.
At non tam patiens Cornelia cernere ſævum
Quam perferre nefas, miſerandis æthera complet
Vocibus: O conjux, ego te ſcelerata peremi:
Letiferæ tibi cauſa moræ fuit avia Lesbos,
Et prior in Nili pervenit litora Cæſar.
Nam cui jus alii ſceleris? ſed quiſquis in iſtud
A ſuperis immiſſe caput, vel Cæſaris iræ,
Vel tibi proſpiciens, neſcis crudelis, ubi ipſa
Viſcera ſint Magni: properas, atque ingeris ictus,
Qua votum eſt victo. pœnas non morte minores
Pendat, & ante meum videat caput. haud ego culpa
Libera bellorum, quæ matrum ſola per undas,
Et per caſtra comes, nullis abſterrita fatis,
Victum, quod reges etiam timuere, recepi.
Hoc merui conjux in tuta puppe relinqui?
Perfide parcebas? te fata extrema petente
Vita digna fui? moriar, nec munere regis.
Aut mihi præcipitem nautæ permittite ſaltum:
Aut laqueum collo, tortoſque aptate rudentes:
Aut aliquis Magno dignus comes exigat enſem.
Pompejo præſtare poteſt, quod Cæſaris armis
Imputet. o ſævi, properantem in fata tenetis?
Vivis adhuc conjux, & jam Cornelia non eſt
Juris, Magne, ſui; prohibent accerſere mortem:
Servor victori. Sic fata, interque ſuorum
Lapſa manus, rapitur, trepida fugiente carina.
At Magni cum terga ſonent & pectora ferro,
Permanſiſſe decus ſacræ venerabile formæ,
Iratamque Deis faciem, nil ultima mortis
Ex habitu vultuque viri mutaſſe fatentur,
Qui lacerum videre caput. nam ſævus in ipſo
Septimius ſceleris majus ſcelus invenit actu:
Ac retegit ſacros, ſciſſo velamine, vultus
Semianimis Magni, ſpirantiaque occupat ora,
Collaque in obliquo ponit languentia tranſtro.
Tunc nervos, venaſque ſecat, nodoſaque frangit
Oſſa diu: nondum artis erat caput enſe rotare.
At poſtquam trunco cervix abſciſſa receſſit,
Vindicat hoc Pharius dextra geſtare ſatelles.
Degener, atque operæ miles Romane ſecundæ,
Pompeji diro ſacrum caput enſe recidis,
Ut non ipſe feras? o ſummi fata pudoris!
Impius ut Magnum noſſet puer, illa verenda
Regibus hirta coma, & generoſa fronte decora
Cæſaries comprenſa manu eſt. Pharioque veruto,
Dum vivunt vultus, atque os in murmura pulſant
Singultus animæ, dum lumina nuda rigeſcunt,
Suffixum caput eſt, quo numquam bella jubente
Pax fuit: hoc leges, campumque, & Roſtra movebat:
Hac facie Fortuna tibi Romana placebas.
Nec ſatis infando fuit hoc vidiſſe tyranno:
Vult ſceleri ſupereſſe fidem. tunc arte nefanda
Submota eſt capiti tabes, raptoque cerebro
Adſiccata cutis, putriſque effluxit ab alto
Humor, & infuſo facies ſolidata veneno eſt.
Ultima Lageæ ſtirpis, perituraque proles,
Degener, inceſtæ ſceptris ceſſure ſororis,
Cum tibi ſacrato Macedon ſervetur in antro,
Et regum cineres extructo monte quieſcant,
Cum Ptolemæorum manes, ſeriemque pudendam
Pyramides claudant, indignaque Mauſolea:
Littora Pompejum feriunt, truncuſque vadoſis
Huc illuc jactatur aquis? adeo ne moleſta
Totum cura fuit ſocero ſervare cadaver?
Hac fortuna fide Magni tam proſpera fata
Pertulit: hac illum ſummo de culmine rerum
Morte petit: cladeſque omnes exegit in uno
Sæva die, quibus immunes tot præſtitit annos:
Pompejuſque fuit, qui numquam miſta videret
Læta malis: felix nullo turbante Deorum,
Et nullo parcente miſer. ſemel impulit illum
Dilata Fortuna manu. pulſatur arenis,
Carpitur in ſcopulis, hauſto per vulnera fluctu
Ludibrium pelagi: nulla manente figura,
Una nota eſt Magno capitis jactura revulſi.
Ante tamen Pharias victor quam tangat arenas,
Pompejo raptim tumulum Fortuna paravit,
Ne jaceat nullo, vel ne meliore ſepulcro.
E latebris pavidus decurrit ad æquora Codrus.
Quæſtor ab Idalio Cinyreæ litore Cypri
Infauſtus Magni fuerat comes. ille per umbras
Auſus ferre gradum, victum pietate timorem
Compulit, ut mediis quæſitum corpus in undis
Duceret ad terram, traheretque ad litora Magnum.
Lucis mœſta parum per denſas Cynthia nubes
Præbebat: cano ſed diſcolor æquore truncus
Conſpicitur. tenet ille ducem complexibus arctis
Eripiente mari: nunc victus pondere tanto
Expectat fluctus, pelagoque juvante cadaver
Impellit. poſtquam ſicco jam litore ſedit,
Incubuit Magno, lacrimaſque effudit in omne
Vulnus, & ad Superos, obſcuraque ſidera fatur:
Non pretioſa petit cumulato ture ſepulcra,
Pom-

Pompejus, Fortuna, tuus: non pinguis ad aſtra
Ut ferat e membris Eoos fumus odores,
Ut Romana ſuum geſtent pia colla parentem,
Præferat ut veteres feralis pompa triumphos,
Ut reſonent cantu triſti fora, totus ut ignem
Projectis mœrens exercitus ambiat armis.
Da vilem Magno plebeji funeris arcam,
Quæ lacerum corpus ſiccos effundat in ignes.
Robora non deſint miſero, nec ſordidus uſtor.
Sit ſatis, o ſuperi, quod non Cornelia fuſo
Crine jacet, ſubicique facem complexa maritum
Imperat, extremo ſed abeſt a munere buſti
Infelix conjux, nec adhuc a litore longe eſt.
Sic fatus, parvos juvenis procul aſpicit ignes,
Corpus vile ſuis, nullo cuſtode, cremantes.
Inde rapit flammas, ſemuſtaque robora membris
Subducens, Quæcumque es (ait) neglecta, nec ulli
Cara tuo, ſed Pompejo felicior umbra,
Quod jam compoſitum violat manus hoſpita buſtum,
Da veniam: ſi quid ſenſus poſt fata relictum eſt:
Cedis & ipſa rogo, pateriſque hæc damna ſepulchri,
Teque pudet, ſparſis Pompeii manibus, uri.
Sic fatur: plenuſque ſinus ardente favilla
Pervolat ad truncum; qui fluctu pene relatus
Litore pendebat. ſummas dimovit arenas,
Et collecta procul laceræ fragmenta carinæ
Exigua trepidus poſuit ſcrobe: nobile corpus
Robora nulla premunt, nulla ſtrue membra recumbunt:
Admotus Magnum, non ſubditus, accipit ignis.
Ille ſedens juxta flammas, O maxime, dixit,
Ductor, & Heſperii majeſtas nominis una,
Si tibi jactatu pelagi, ſi funere nullo
Triſtior iſte rogus, manes animamque potentem
Officiis averte meis: injuria fati
Hoc fas eſſe jubet; ne ponti bellua quidquam,
Ne fera, ne volucres, ne ſævi Cæſaris ira
Audeat: exiguam, quantum potes, accipe flammam
Romana ſuccenſe manu. Fortuna recurſus
Si det in Heſperiam, non hac in ſede quieſcent
Tam ſacri cineres: ſed te Cornelia, Magne,
Accipiet, noſtraque manu transfundet in urnam.
Interea parvo ſignemus litora ſaxo,
Ut nota ſit buſti; ſi quis placare peremtum
Forte volet, plenos & reddere mortis honores;
Inveniat trunci cineres, & norit arenas,
Ad quas, Magne, tuum referat caput. Hæc ubi fatus,
Excitat invalidas admoto fomite flammas.
Carpitur, & lentum Magnus diſtillat in ignem,
Tabe fovens buſtum. ſed jam percuſſerat aſtra
Auroræ promiſſa dies: ille, ordine rupto
Funeris, attonitus latebras in litore quærit.
Quam metuis demens iſto pro crimine pœnam,
Quo te fama loquax omnes accepit in annos?
Condita laudabit Magni ſocer impius oſſa.
I modo ſecurus veniæ, faſſuſque ſepulcrum
Poſce caput. cogit pietas imponere finem
Officio. ſemuſta rapit, reſolutaque nondum
Oſſa ſatis, nervis, & inuſtis plena medullis
Æquorea reſtinguit aqua, congeſtaque in unum
Parva clauſit humo. tum ne levis aura retectos
Auferret cineres, ſaxo compreſſit arenam;
Nautaque ne buſtum religato fune moveret,
Inſcripſit ſacrum ſemiuſto ſtipite nomen:
Hic ſitus eſt Magnus. placet hoc, Fortuna, ſepulcrum
Dicere Pompeii: quo condi maluit illum,
Quam terra caruiſſe ſocer? temeraria dextra
Cur obicis Magno tumulum, maneſque vagantes
Includis? ſitus eſt, qua terra extrema refuſo
Pendet in Oceano. Romanum nomen, & omne
Imperium Magno eſt tumuli modus. obrue ſaxa
Crimine plena Deum. ſi tota eſt Herculis Oete,
Et juga tota vacant Bromio Nyſeia; quare
Unus in Ægypto Magno lapis? omnia Lagi
Rura tenere poteſt, ſi nullo ceſpite nomen
Hæſerit. erremus populi, cinerumque tuorum,
Magne, metu nullas Nili calcemus arenas.
Quod ſi tam ſacro dignaris nomine ſaxum;
Adde actus tantos, monimentaque maxima rerum:
Adde truces Lepidi motus, Alpinaque bella,
Armaque Sertori revocato Conſule victa,
Et currus, quos egit eques: commercia tuta
Gentibus, & pavidos Cilicas maris. adde ſubactam
Barbariem, genteſque vagas, & quidquid in Euro
Regnorum, Boreaque jacet. dic ſemper ab armis
Civilem repetiſſe togam: ter curribus actis
Contentum patriæ multos donaſſe triumphos.
Quis capit hæc tumulus? ſurgit miſerabile buſtum
Non ullis plenum titulis, non ordine tanto
Faſtorum: ſolitumque legi ſuper alta Deorum
Culmina, & extructos ſpoliis hoſtilibus arcus,
Haud procul eſt ima Pompeii nomen arena,
Depreſſum tumulo, quod non legat advena rectus,
Quod niſi monſtratum Romanus tranſeat hoſpes.
  Noxia civili tellus Ægyptia fato,
Haud equidem immerito Cumanæ carmine Vatis
Cautum, ne Nili Peluſia tangeret ora
Heſperius miles, ripaſque æſtate tumentes.
Quid tibi ſæva precer pro tanto crimine tellus?
Vertat aquas Nilus, quo naſcitur orbe, retentus,
Et ſteriles egeant hibernis imbribus agri,
Totaque in Æthiopum putres ſolvaris arenas.
Nos in templa tuam Romana accepimus Iſin,
Semideoſque canes, & ſiſtra jubentia luctus,
Et quem tu plangens hominem teſtaris Oſirim:
Tu noſtros Ægypte tenes in pulvere Manes.
Tu quoque cum ſævo dederis jam templa tyranno;
Nondum Pompeii cineres o Roma petiſti:
Exul adhuc jacet umbra ducis. ſi ſæcula prima
Victoris timuere minas; nunc excipe ſaltem
Oſſa tui Magni, ſi nondum ſubruta fluctu
Inviſa tellure ſedent. quis buſta timebit?
Quis ſacris dignam moviſſe verebitur urnam?
Imperet hoc nobis utinam ſcelus, & velit uti
Noſtro Roma ſinu: ſatis o nimiumque beatus,
Si mihi contingat manes transferre revulſos
Auſoniam, ſi tale ducis violare ſepulcrum.
Forſitan aut ſulco ſterili cum poſcere finem
A Superis, aut Roma volet feralibus Auſtris,
Ignibus aut nimiis, aut terræ tecta moventi:
Conſilio juſſuque Deum tranſibis in urbem,
Magne, tuam; ſummuſque feret tua buſta ſacerdos.
Nam quis ad exuſtam Cancro torrente Syenen
Ibit, & imbrifera ſiccas ſub Plejade Thebas
Spectator Nili: quis rubri ſtagna profundi,
Aut Arabum portus mercis mutator Eoæ,
Magne, petet, quem non tumuli venerabile ſaxum,
Et cinis in ſummis forſan turbatus arenis
Avertat? maneſque tuos placare juvabit,
Et Caſio præferre Jovi? nil iſta nocebunt
Famæ buſta tuæ. templis, auroque ſepultus
Vilior umbra fores: nunc eſt pro numine ſummo,
Hoc tumulo Fortuna jacens. anguſtius aris

Victoris Libyco pulſatur ab æquore ſaxum.
Tarpeiis qui ſæpe Deis ſua tura negarunt,
Incluſum Tuſco venerantur ceſpite fulmen.
Proderit hoc olim, quod non manſura ſepulcri
Ardua marmoreo ſurrexit pondere moles.
Pulveris exigui ſparget non longa vetuſtas
Congeriem, buſtumque cadet, mortiſque peribunt
Argumenta tuæ. veniet felicior ætas,
Qua ſit nulla fides ſaxum monſtrantibus iſtud:
Atque erit Ægyptus populis fortaſſe nepotum
Tam mendax Magni tumulo, quam Creta Tonantis.

# LIBER NONUS.

At non in Pharia manes jacuere favilla,
Nec cinis exiguus tantam compeſcuit umbram:
Proſiluit buſto, ſemiuſtaque membra relinquens,
Degeneremque rogum, ſequitur convexa Tonantis.
Qua niger aſtriferis connectitur axibus aer;
Quodque patet terras inter lunæque meatus,
Semidei manes habitant, quos ignea virtus
Innocuos vita patientes ætheris imi
Fecit, & æternos animam collegit in orbes.
Non illuc auro poſiti, nec ture ſepulti
Perveniunt. illic poſtquam ſe lumine vero
Implevit, ſtellaſque vagas miratur, & aſtra
Fixa polis; vidit quanta ſub nocte jaceret
Noſtra dies, riſitque ſui ludibria trunci.
Hinc ſuper Emathiæ campos, & ſigna cruenti
Cæſaris, ac ſparſas volitavit in æquore claſſes;
Et ſcelerum vindex in ſancto pectore Bruti
Sedit, & invicti poſuit ſe mente Catonis.
Ille, ubi pendebant caſus, dubiumque manebat,
Quem mundi dominum facerent civilia bella,
Oderat & Magnum, quamvis comes iſſet in arma
Auſpiciis raptus patriæ, ductuque Senatus.
At poſt Theſſalicas clades jam pectore toto
Pompejanus erat. patriam tutore carentem
Excepit, populi trepidantia membra refovit.
Ignavis manibus projectos reddidit enſes:
Nec regnum cupiens geſſit civilia bella,
Nec ſervire timens: nil cauſſa fecit in armis
Ipſe ſua: totæ poſt Magni funera partes
Libertatis erant: quas ne per litora fuſas
Colligeret rapido victoria Cæſaris actu,
Corcyræ ſecreta petit, ac mille carinis
Abſtulit Emathiæ ſecum fragmenta ruinæ.
Quis ratibus tantis fugientia crederet ire
Agmina? quis pelagus victas arctaſſe carinas?
Dorida tunc Malean, & apertam Tænaron umbris,
Inde Cythera petit: Boreaque urgente carinas
Creta fugit: Dictæa legit, cedentibus undis,
Litora. tunc auſum claſſi præcludere portus
Impulit, ac ſævas meritum Phycunta rapinas
Sparſit: & hinc placidis alto delabitur auris
In litus Palinure tuum: (neque enim æquore tantum
Auſonio monimenta tenes: portuſque quietos
Teſtatur Libyæ Phrygio placuiſſe magiſtro,)
Tum procul ex alto tendentes vela carinæ
Ancipites tenuere animos, ſociosne malorum,
An veherent hoſtes: præceps facit omne timendum
Victor, & in nulla non creditur eſſe carina.
Aſt illæ puppes luctus, planctuſque ferebant,
Et mala vel duri lacrimas motura Catonis.

Nam poſtquam fruſtra precibus Cornelia nautas
Privignique fugam tenuit, ne forte repulſus
Litoribus Phariis remearet in æquora truncus,
Oſtenditque rogum non juſti flamma ſepulcri:
Ergo indigna fui, dixit, Fortuna, marito
Accendiſſe rogum, gelidoſque effuſa per artus
Incubuiſſe viro, laceroſque exurere crines,
Membraque diſperſi pelago componere Magni?
Vulneribus cunctis largos infundere fletus?
Oſſibus, & tepida veſtes implere favilla?
Quidquid ab extincto licuiſſet tollere buſto,
In templis ſparſura Deum. ſine funeris ullo
Ardet honore rogus: manus hoc Ægyptia forſan
Obtulit officium grave manibus. o bene nudi
Craſſorum cineres: Pompejo contigit ignis
Invidia majore Deum. ſimilis ne malorum
Sors mihi ſemper erit? numquam dare buſta licebit
Conjugibus: numquam plenas plangemus ad urnas?
Quid porro tumulis opus eſt? aut ulla requiris
Inſtrumenta dolor? non toto pectore portas
Impia Pompejum? non imis hæret imago
Viſceribus? quærat cineres victura ſuperſtes.
Nunc tamen hic, longe qui fulget luce maligna,
Ignis, adhuc aliquid, Phario de litore ſurgens
Oſtendit mihi, Magne, tui: jam flamma reſedit,
Pompejumque ferens vaneſcit Solis ad ortus
Fumus, & inviſi tendunt mihi carbaſa venti.
Non mihi nunc tellus Pompejo ſiqua triumphos
Victa dedit, non alta terens Capitolia currus
Gratior: elapſus felix de pectore Magnus:
Hunc volumus, quem Nilus habet, terraque nocenti
Non hærere queror: crimen commendat arenas.
Linquere, ſi qua fides, Peluſia litora nolo.
Tu pete bellorum caſus, & ſigna per orbem,
Sexte, paterna move: namque hæc mandata reliquit
Pompejus vobis in noſtra condita cura:
Me cum fatalis leto damnaverit hora,
Excipite, o nati, bellum civile, nec umquam,
Dum terris aliquis noſtra de ſtirpe manebit,
Cæſaribus regnare vacet. vel ſceptra, vel urbes
Libertate ſua validas impellite fama
Nominis: has vobis partes, hæc arma relinquo.
Inveniet claſſes quiſquis Pompejus in undas
Venerit, & noſter nullis non gentibus hæres
Bella dabit: tantum indomitos, memoreſque paterni
Juris habete animos. uni parere decebit,
Si faciet partes pro libertate, Catoni.
Exolvi tibi, Magne, fidem, mandata peregi.
Inſidiæ valuere tuæ, deceptaque vixi,
Ne mihi commiſſas auferrem perfida voces.
Jam nunc te per inane chaos, per Tartara, conjux,
Si ſunt ulla, ſequar: quam longo tradita leto
Incertum eſt: pœnas animæ vivacis ab ipſa
Ante feram. potuit cernens tua vulnera, Magne,
Non fugere in mortem: planctu contuſa peribit:
Effluet in lacrimas: nunquam veniemus ad enſes,
Aut laqueos, aut præcipites per inania jactus.
Turpe mori poſt te ſolo non poſſe dolore.
Sic ubi fata, caput ferali obducit amictu,
Decrevitque pati tenebras, puppiſque cavernis
Delituit: ſævumque arcte complexa dolorem
Perfruitur lacrymis, & amat pro conjuge luctum.
Illam non fluctus, ſtridenſque rudentibus Eurus
Movit, & exurgens ad ſumma pericula clamor:
Votaque ſollicitis faciens contraria nautis,
Compoſita in mortem jacuit, favitque procellis.

Prima

Digitized by Google

Prima tamen Cypros ſpumantibus accipit undis:
Inde tenens pelagus, ſed jam moderatior, Eurus
In Libycas egit ſedes, & caſtra Catonis.
Triſtis, ut in multo mens eſt præſaga timore,
Aſpexit patrios comites a litore Magnus,
Et fratrem. medias præceps tunc fertur in undas:
Dic ubi ſit, germane, parens: ſtat ſumma, caputque
Orbis, an occidimus? Romanaque Magnus ad umbras
Abſtulit? Hæc fatur: quem contra talia frater:
O felix, quem ſors alias diſperſit in oras,
Quique nefas audis: oculos, germane, nocentes
Spectato genitore fero. non Cæſaris armis
Occubuit, dignoque perit auctore ruinæ.
Rege ſub impuro Nilotica rura tenente,
Hoſpitii fretus Superis, & munere tanto
In proavos, cecidit donati victima regni.
Vidi ego magnanimi lacerantes pectora patris;
Nec credens Pharium tantum potuiſſe tyrannum,
Litore Niliaco ſocerum jam ſtare putavi.
Sed me nec ſanguis, nec tantum vulnera noſtri
Affecere ſenis, quantum geſtata per urbes
Ora ducis, quæ transfixo ſublimia pilo
Vidimus: hæc, fama eſt, oculis victoris iniqui
Servari, ſceleriſque fidem quæſiſſe tyrannum.
Nam corpus Phariæ canes, avidæque volucres
Diſtulerint, an furtivus, quem vidimus, ignis
Solverit, ignoro. quæcumque injuria fati
Abſtulit hos artus, Superis hæc crimina dono:
Servata de parte queror. Cum talia Magnus
Audiſſet: non in gemitus, lacrimaſque dolorem
Effudit; juſtaque furens pietate profatur:
Præcipitate rates e ſicco litore nautæ;
Claſſis in adverſos erumpat remige ventos:
Ite duces mecum: numquam civilibus armis
Tanta fuit merces, inhumatos condere manes,
Sanguine ſemiviri Magnum ſatiare tyranni.
Non ego Pellæas arces, adytiſque retectum
Corpus Alexandri pigra Mareotide mergam?
Non mihi pyramidum tumulis evulſus Amaſis,
Atque alii reges Nilo torrente natabunt?
Omnia dent pœnas nudo tibi, Magne, ſepulcra:
Evolvam buſto jam numen gentibus Iſin,
Et tectum lino ſpargam per vulgus Oſirim,
Et ſacer in Magni cineres mactabitur Apis,
Suppoſitiſque Deis uram caput. has mihi pœnas
Terra dabit: linquam vacuos cultoribus agros;
Nec, Nilus cui creſcat, erit: ſoluſque tenebis
Ægyptum genitor, populis ſuperiſque fugatis.
Dixerat, & claſſem ſævas rapiebat in undas.
Sed Cato laudatam juvenis compeſcuit iram.
  Interea totis audito funere Magni
Litoribus ſonuit percuſſus planctibus æther:
Exemploque carens, & nulli cognitus ævo
Luctus erat, mortem populos deflere potentis.
Sed magis, ut viſa eſt lacrimis exhauſta, ſolutas
In vultus effuſa comas, Cornelia puppe
Egrediens, rurſus geminato verbere plangunt.
Ut primum in ſociæ pervenit litora terræ,
Collegit veſtes, miſerique inſignia Magni,
Armaque, & impreſſas auro, quas geſſerat olim,
Exuvias, pictaſque togas, velamina ſummo
Ter conſpecta Jovi, funeſtoque intulit igni.
Ille fuit miſeræ Magni cinis. accipit omnis
Exemplum pietas, & toto litore buſta
Surgunt Theſſalicis reddentia manibus ignem.
Sic, ubi de paſtis ſubmittere gramina campis,
Et renovare parans hibernas Appulus herbas,
Igne fovet terras, ſimul & Garganus, & arva
Vulturis, & calidi lucent buxeta Matini.
Non tamen ad Magni pervenit gratius umbram,
Omne quod in Superos audet convicia vulgus,
Pompejumque Deis obicit, quam pauca Catonis
Verba, ſed a pleno venientia pectore veri.
Civis obit (inquit) multo majoribus impar
Noſſe modum juris, ſed in hoc tamen utilis ævo,
Cui non ulla fuit juſti reverentia, ſalva
Libertate potens, & ſolus plebe parata
Privatus ſervire ſibi, rectorque Senatus.
Sed regnantis, erat. nil belli jura popoſcit:
Quæque dari voluit, voluit ſibi poſſe negari.
Immodicas poſſedit opes: ſed plura retentis
Intulit: invaſit ferrum, ſed ponere norat.
Prætulit arma togæ: ſed pacem armatus amavit.
Juvit ſumpta ducem, juvit dimiſſa poteſtas.
Caſta domus, luxuque carens, corruptaque numquam
Fortuna domini. clarum, & venerabile nomen
Gentibus, & multum noſtræ quod proderat urbi.
Olim vera fides Sylla Marioque receptis
Libertatis obit: Pompejo rebus ademto
Nunc & ficta perit. non jam regnare pudebit;
Nec color imperii nec frons erit ulla Senatus.
O felix, cui ſumma dies fuit obvia victo,
Et cui quærendos Pharium ſcelus obtulit enſes:
Forſitan in ſoceri potuiſſes vivere regno.
Scire mori, ſors prima viris, ſed proxima cogi.
Et mihi, ſi fatis aliena in jura venimus,
Da talem Fortuna Jubam: non deprecor hoſti
Servari, dum me ſervet cervice reciſa.
  Vocibus his major, quam ſi Romana ſonarent
Roſtra ducis laudes, generoſam venit ad umbram
Mortis honos. fremit interea diſcordia vulgi
Caſtrorum, bellique piget poſt funera Magni:
Cum Tarcho in motu linquendi ſigna Catonis
Suſtulit; hunc rapta fugientem claſſe ſecutus
Litus in extremum, tali Cato voce notavit:
O numquam pacate Cilix! iterumque rapinas
Vadis in æquoreas? Magnum Fortuna removit:
Jam pelago pirata redis. Tunc reſpicit omnes
In cœtu, motuque viros: quorum unus aperta
Mente fugæ, tali compellat voce regentem:
Nos, Cato, da veniam, Pompeii duxit in arma,
Non belli civilis amor, parteſque favore
Fecimus. ille jacet, quem paci prætulit orbis,
Cauſaque noſtra perit: patrios permitte penates,
Deſertamque domum, dulceſque reviſere natos.
Nam quis erit finis, ſi nec Pharſalia, pugnæ,
Nec Pompejus erit? periere tempora vitæ,
Mors eat in tutum; juſtas ſibi noſtra ſenectus
Proſpiciat flammas. bellum civile ſepulcra
Vix ducibus præſtare poteſt. non barbara victos
Regna manent: non Armenium mihi ſæva minatur,
Aut Scythicum Fortuna jugum: ſub jura togati
Civis eo. quiſquis Magno vivente ſecundus,
Hic mihi primus erit: ſacris præſtabitur umbris
Summus honor: dominum, quem clades cogit, habebo:
Nullum, Magne, ducem. te ſolum in bella ſecutus,
Poſt te, fata ſequar: neque enim ſperare ſecunda
Fas mihi, nec liceat. Fortuna cuncta tenentur
Cæſaris: Emathium ſparſit victoria ferrum.
Clauſa fides miſeris, & toto ſolus in orbe eſt,
Qui velit ac poſſit victis præſtare ſalutem.
Pompejo, ſcelus eſt bellum civile, peremto,



Digitized by Google

Quo fuerat vivente fides. ſi publica jura,
Si ſemper patriam ſequeris, Cato, ſigna petamus,
Romanus quæ Conſul habet. Sic ille profatus
Inſiluit puppi, juvenum comitante tumultu.
Actum Romanis fuerat de rebus, & omnis
Indiga ſervitii fervebat litore plebes:
Erupere ducis ſacro de pectore voces:
Ergo pari voto geſſiſti bella juventus
Tu quoque pro dominis, & Pompejana fuiſti,
Non Romana manus? quod non in regna laboras,
Quod tibi, non ducibus, vivis, morienſque quod orbem
Acquiris nulli, quod jam tibi vincere tutum eſt,
Bella fugis, quæriſque jugum cervice vacante,
Et neſcis ſine rege pati. nunc cauſa pericli
Digna viris. veſtro potuit Pompejus abuti
Sanguine: nunc patriæ jugulos enſeſque negatis;
Cum prope libertas. unum Fortuna reliquit
Jam tribus e dominis. pudeat: plus regia Nili
Contulit in leges, & Parthi militis arcus.
Ite o degeneres, Ptolemæi munus, & arma
Spernite. quis veſtras ulla putet eſſe nocentes
Cæde manus? credet faciles ſibi terga dediſſe,
Credet ab Emathiis primos fugiſſe Philippis.
Vadite ſecuri: meruiſtis judice vitam
Cæſare, non armis, non obſidione ſubacti.
O famuli turpes, domini poſt fata prioris
Itis ad hæredem. cur non majora mereri,
Quam vitam, veniamque libet? rapiatur in undas
Infelix Magni conjux, proleſque Metelli:
Ducite Pompejos: Ptolemæi vincite munus.
Noſtra quoque inviſo quiſquis feret ora tyranno,
Non parva mercede dabit. ſciat iſta juventus
Cervicis pretio bene ſe mea ſigna ſecutam.
Quin agite, & magna meritum cum cæde parate:
Ignavum ſcelus eſt tantum fuga. Dixit: & omnes
Haud aliter medio revocavit ab æquore puppes,
Quam ſimul effœtas linquunt examina ceras,
Atque oblita favi non miſcent nexibus alas,
Sed ſibi quæque volat, nec jam deguſtat amarum
Deſidioſa thymum; tum ſi ſonus increpat æris,
Attonitæ poſuere fugam, ſtudiumque laboris
Florigeri repetunt, & ſparſi mellis amorem:
Gaudet in Hyblæo ſecurus gramine paſtor
Divitias ſervaſſe caſæ: ſic voce Catonis
Inculcata viris juſti patientia Martis.
Jamque actu belli non doctas ferre quietem
Conſtituit mentes, ſerieque agitare laborum.
Primum littoreis miles laſſatur arenis.
Proximus in muros, & mœnia Cyrenarum
Eſt labor: excluſus nulla ſe vindicat ira:
Pœnaque de victis ſola eſt, viciſſe, Catoni.
Inde peti placuit Libyci contermina Mauris
Regna Jubæ; ſed iter mediis Natura negabat
Syrtibus: has audax ſperat ſibi cedere virtus.
Syrtes, vel primam mundo Natura figuram
Cum daret, in dubio pelagi terræque reliquit.
( Nam neque ſudſedit penitus, quo ſtagna profundi
Acciperet, nec ſe defendit ab æquore tellus:
Ambigua ſed lege loci jacet invia ſedes:
Æquora fracta vadis, abruptaque terra profundo,
Et poſt multa ſonant projecti litora fluctus.
Sic male deſeruit, nulloſque exegit in uſus
Hanc partem natura ſui. ) vel plenior alto
Olim Syrtis erat pelago, penituſque natabat:
Sed rapidus Titan ponto ſua lumina paſcens,
Æquora ſubduxit zonæ vicina peruſtæ:
Et nunc pontus adhuc Phœbo ſiccante repugnat.
Mox ubi damnoſum radios admoverit ævum,
Tellus Syrtis erit: nam jam brevis unda ſuperne
Innatat, & late periturum deficit æquor.
Ut primum remis actum mare protulit omne
Claſſis onus, denſis fremuit niger imbribus Auſter
In ſua regna furens: tentatum claſſibus æquor
Turbine defendit, longeque a Syrtibus undas
Egit, & illato confregit litore pontum.
Tum quarum recto deprendit carbaſa malo
Eripuit nautis, fruſtraque rudentibus auſis
Vela negare Noto, ſpatium vicere carinæ,
Atque ultra proram tumuit ſinus. omnia ſi quis
Providus antennæ ſuffixit lintea ſummæ,
Vincitur, & nudis avertitur armamentis.
Sors melior claſſi, quæ fluctibus incidit altis,
Et certo jactata mari. quæcumque levatæ
Arboribus cæſis flatum effudere prementem:
Abſtulit has ventis liber contraria volvens
Æſtus, & obnixum victor detruſit in Auſtrum.
Has vada deſtituunt, atque interrupta profundo
Terra ferit puppes: dubioque obnoxia fato
Pars ſedet una ratis, pars altera pendet in undis.
Tunc magis impactum brevibus mare, terraque ſævit
Obvia conſurgens: quamvis eliſus ab Auſtro,
Sæpe tamen cumulos fluctus non vincit arenæ.
Eminet in tergo pelagi procul omnibus arvis,
Inviolatus aqua, ſicci jam pulveris agger.
Stant miſeri nautæ, terræque hærente carina
Litora nulla vident: ſic partem intercipit æquor.
Pars ratium major regimen, clavumque ſecuta eſt,
Tuta fuga, nautaſque loci ſortita peritos,
Torpentem Tritonos adit illæſa paludem.
Hanc, ut fama, Deus, quem toto litore pontus
Audit ventoſa perflantem murmura concha,
Hanc & Pallas amat: patrio quæ vertice nata
Terrarum primam Libyen ( nam proxima cælo eſt,
Ut probat ipſe calor ) tetigit: ſtagnique quieta
Vultus vidit aqua, poſuitque in margine plantas,
Et ſe dilecta Tritonida dixit ab unda.
Quam juxta Lethes tacitus prælabitur amnis
Infernis, ut fama, trahens oblivia venis:
Atque inſopiti quondam tutela draconis,
Heſperidum pauper ſpoliatis frondibus hortus.
Invidus, annoſo famam qui derogat ævo,
Qui vates ad vera vocat. fuit aurea ſilva,
Divitiiſque graves, & fulvo germine rami,
Virgineuſque chorus nitidi cuſtodia luci,
Et numquam ſomno damnatus lumina ſerpens,
Robora complexus rutilo curvata metallo.
Abſtulit arboribus pretium, nemorique laborem
Alcides: paſſuſque inopes ſine pondere ramos
Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno.
His igitur depulſa locis, ejectaque claſſis
Syrtibus, haud ultra Garamantidas attigit undas:
Sed duce Pompejo Libyes melioris in oris
Manſit.. at impatiens virtus hærere Catonis
Audet in ignotas agmen committere gentes,
Armorum fidens, & terra cingere Syrtim.
Hæc eadem ſuadebat hiems, quæ clauſerat æquor,
Et ſpes imber erat, nimios metuentibus ignes:
Ut neque ſole viam, nec duro frigore ſævam,
Inde polo Libyes, hinc bruma temperet annus:
Atque ingreſſurus ſteriles, ſic fatur, arenas:
O quibus una ſalus placuit mea caſtra ſecutis
Indomita cervice mori, componite mentes



Digitized by Google

Ad magnum virtutis opus, ſummoſque labores.
Vadimus in campos ſteriles, exuſtaque mundi,
Qua nimius Titan, & raræ in fontibus undæ,
Siccaque letiferis ſqualent ſerpentibus arva,
Durum iter. ad leges, patriæque ruentis amorem
Per mediam Lybien veniant, atque invia tentent,
Si quibus in nullo poſitum eſt evadere voto,
Si quibus ire ſat eſt. neque enim mihi fallere quemquam
Eſt animus, tectoque metu perducere vulgus.
Hi mihi ſint comites, quos ipſa pericula ducent,
Qui, me teſte, pati vel quæ triſtiſſima pulchrum,
Romanumque putant. at qui ſponſore ſalutis
Miles eget, capiturque animæ dulcedine, vadat
Ad dominum meliore via. dum primus arenas
Ingrediar, primuſque gradus in pulvere ponam,
Me calor æthereus feriat, mihi plena veneno
Occurrat ſerpens; fatoque pericula veſtra
Prætentate meo: ſitiat, quicumque bibentem
Viderit: aut umbras nemorum quicumque petentem,
Aeſtuet: aut equitem peditum præcedere turmas,
Deficiat: ſi quo fuerit diſcrimine notum
Dux, an miles eam. ſerpens, ſitis, ardor, arenæ,
Dulcia virtuti: gaudet patientia duris.
Lætius eſt, quoties magno ſibi conſtat, honeſtum.
Sola poteſt Libye turbam præſtare malorum,
Ut deceat fugiſſe viros. Sic ille paventes
Incendit virtute animos, & amore laborum,
Irreducemque viam deſerto limite carpit:
Et ſacrum parvo nomen clauſura ſepulchro
Invaſit Libye ſecuri fata Catonis.
Tertia pars rerum Libye, ſi credere famæ
Cuncta velis. at ſi ventos, cælumque ſequaris,
Pars erit Europæ. nec enim plus litora Nili,
Quam Scythicus Tanais primis a Gadibus abſunt:
Unde Europa fugit Libyen, & litora flexu
Oceano fecere locum. ſed major in unam
Orbis abit Aſiam. nam cum communiter iſtæ
Effundant Zephyrum, Boreæ latus illa ſiniſtrum
Contingens, dextrumque Noti, deſcendit in ortus,
Eurum ſola tenens. Libyce quod fertile terræ eſt,
Vergit in occaſus: ſed & hæc non fontibus ullis
Solvitur: Arctoos raris Aquilonibus imbres
Accipit, & noſtris reficit ſua rura ſerenis.
In nullas vitiatur opes, non ære, nec auro
Excoquitur, nullo glebarum crimine, pura
Et penitus terra eſt. tantum Mauruſia gentis
Robora divitiæ, quarum non noverat uſum:
Sed citri contenta comis vivebat, & umbra.
In nemus ignotum noſtræ venere ſecures:
Extremoque epulas menſaſque petivimus orbe.
At quæcumque vagam Syrtim complectitur ora
Sub nimio porrecta die, vicina perufti
Aetheris, exurit meſſes, & pulvere Bacchum
Enecat, & nulla putris radice tenetur.
Temperies vitalis abeſt: & nulla ſub illa
Cura Jovis terra eſt: Natura deſide torpet
Orbis, & immotis annum non ſentit arenis.
Hoc tam ſegne ſolum raras tamen exerit herbas,
Quas Naſamon gens dura legit, qui proxima ponto
Nudus rura tenet, quem mundi barbara damnis
Syrtis alit. nam litoreis populator arenis
Imminet: & nulla portus tangente carina,
Novit opes. ſic cum toto commercia mundo
Naufragiis Naſamones habent. hac ire Catonem
Dura jubet virtus. illic ſecura juventus
Ventorum nullaſque timens tellure procellas,
Aequoreos eſt paſſa metus. nam litore ſicco,
Quam pelago, Syrtis violentius excipit Auſtrum,
Et terræ magis ille nocet: non montibus ortum
Adverſis frangit Libyæ, ſcopuliſque repulſum
Diſſipat, & liquidas ſe turbine ſolvit in auras:
Nec ruit in ſilvas, annoſaque robora torquens
Laſſatur: patet omne ſolum, liberque meatu
Aeoliam rabiem totis exercet arenis:
Et non imbriferam contorto pulvere nubem
In flexum violentus agit: pars plurima terræ
Tollitur, & numquam reſoluto vertice pendet.
Regna videt pauper Naſamon errantia vento,
Diſcuſſaſque domos: volitantque a culmine raptæ
Detecto Garamante caſæ. non altius ignis
Rapta vehit: quantumque licet conſurgere fumo,
Et violare diem, tantum tenet aera pulvis.
Tum quoque Romanum ſolito violentius agmen
Aggreditur, nulluſque poteſt conſiſtere miles,
Inſtabilis raptis etiam quas calcat arenis.
Concuteret terras, orbemque a ſede moveret,
Si ſolida Libyæ compage, & pondere duro
Clauderet exeſis Auſtrum ſcopuloſa cavernis.
Sed quia mobilibus facilis turbatur arenis,
Nuſquam luctando ſtabilis manet: imaque tellus
Stat, quia ſumma fugit. galeas, & ſcuta virorum,
Pilaque contorſit violento ſpiritus actu,
Intentuſque tulit magni per inania cæli.
Illud in extrema forſan, longeque remota
Prodigium tellure fuit: delapſaque cælo
Arma timent Gentes, hominumque erepta lacertis
A ſuperis demiſſa putant. ſic illa profecto
Sacrifico cecidere Numæ, quæ lecta juventus
Patritia cervice movet: ſpoliaverat Auſter
Aut Boreas populos ancilia noſtra ferentes.
Sic orbem torquente Noto Romana juventus
Procubuit, metuenſque rapi, conſtrinxit amictus,
Inſeruitque manus terræ: nec pondere ſolo,
Sed nixu jacuit, vix ſic immobilis Auſtro,
Qui ſuper ingentes cumulos involvit arenæ,
Atque operit tellure viros. vix tollere miles
Membra valet, multo congeſtu pulveris hærens.
Alligat & ſtantes affuſæ magnus arenæ
Agger, & immoti terra ſurgente tenentur.
Saxa tulit penitus diſcuſſis proruta muris,
Effuditque procul miranda ſorte malorum.
Qui nullas videre domos, videre ruinas.
Jamque iter omne latet: nec ſunt diſcrimina terræ
Ulla, niſi ætheriæ medio velut æquore flammæ.
Sideribus novere vias: nec ſidera tota
Oſtendit Libycæ finitor circulus oræ,
Multaque devexo terrarum margine celat.
Utque calor ſolvit, quem torſerat aera ventus,
Incenſuſque dies, manant ſudoribus artus:
Arent ora ſiti: conſpecta eſt parva maligna
Unda procul vena: quam vix e pulvere miles
Corripiens, patulum galea confudit in orbem,
Porrexitque duci. ſqualebant pulvere fauces
Cunctorum: minimumque tenens dux ipſe liquoris
Invidioſus erat. Mene, inquit, degener unum
Miles in hac turba vacuum virtute putaſti?
Uſque adeo mollis, primiſque caloribus impar
Sum viſus? quanto pœna tu dignior iſta,
Qui populo ſitiente bibas! ſic concitus ira
Excuſſit galeam, ſuffecitque omnibus unda.
Ventum erat ad templum, Libycis quod gentibus unum
Inculti Garamantes habent: ſtat corniger illic

Jupi-

Digitized by Google

Jupiter, ut memorant, ſed non aut fulmina vibrans,
Aut ſimilis noſtro, ſed tortis cornibus Ammon.
Non illic Libycæ poſuerunt ditia gentes
Templa: nec Eois ſplendent donaria gemmis.
Quamvis Æthiopum populis, Arabumque beatis
Gentibus, atque Indis unus ſit Jupiter Ammon,
Pauper adhuc Deus eſt, nullis violata per ævum
Divitiis delubra tenens: moremque priorum
Numen Romano templum defendit ab auro.
Eſſe locis Superos teſtatur ſilva per omnem
Sola virens Libyen. nam quidquid pulvere ſicco
Separat ardentem tepida Berenicida Lepti,
Ignorat frondes: ſolus nemus extulit Ammon.
Silvarum fons cauſſa loco, qui putria terræ
Alligat, & domitas unda connectit arenas.
Sic quoque nil obſtat Phœbo, cum cardine ſummo
Stat librata dies: truncum vix protegit arbor:
Tam brevis in medium radiis compellitur umbra.
Deprenſum eſt hunc eſſe locum, qua circulus alti
Solſtitii medium ſignorum percutit orbem.
Non obliqua meant, nec Tauro Scorpius exit
Rectior, aut Aries donat ſua tempora Libræ,
Aut Aſtræa jubet lentos deſcendere Piſces,
Par Geminis Chiron, & idem quod Carcinus ardens
Humidus Ægoceros: nec plus Leo tollitur Urna.
At tibi, quæcumque es Libyco gens igne diremta,
In Noton umbra cadit, quæ nobis exit in Arcton.
Te ſegnis Cynoſura ſubit: tu ſicca profundo
Mergi plauſtra putas, nullumque in vertice ſemper
Sidus habes immune maris: procul axis uterque eſt,
Et fuga ſignorum medio rapit omnia cælo.
Stabant ante fores populi, quos miſerat Eos,
Cornigerique Jovis monitu nova fata petebant:
Sed Latio ceſſere duci: comiteſque Catonem
Orant, exploret Libycum memorata per orbem
Numina, de fama tam longi judicet ævi.
Maximus hortator ſcrutandi voce Deorum
Eventus Labienus erat. Sors obtulit, inquit,
Et fortuna viæ, tam magni numinis ora,
Conſiliumque Dei: tanto duce poſſumus uti
Per Syrtes, bellique datos cognoſcere caſus.
Nam cui crediderim Superos arcana daturos,
Dicturoſque magis, quam ſancto vera Catoni?
Certe vita tibi ſemper directa ſupernas
Ad leges, ſequeriſque Deum. datur ecce loquendi
Cum Jove libertas: inquire in fata nefandi
Cæſaris, & patriæ venturos excute mores:
Jure ſuo populis uti, legumque licebit,
An bellum civile perit. tua pectora ſacra
Voce reple: duræ ſaltem virtutis amator,
Quære quid eſt virtus, & poſce exemplar honeſti.
Ille Deo plenus, tacita quem mente gerebat,
Effudit dignas adytis e pectore voces:
Quid quæri, Labiene, jubes? an liber in armis
Occubuiſſe velim potius, quam regna videre?
An ſit vita nihil, ſed longam differat ætas?
An noceat vis ulla bono? Fortunaque perdat
Oppoſita virtute minas? laudandaque velle
Sit ſatis, & numquam ſucceſſu creſcat honeſtum?
Scimus, & hoc nobis non altius inſeret Ammon:
Hæremus cuncti Superis, temploque tacente
Nil facimus non ſponte Dei: nec vocibus ullis
Numen eget: dixitque ſemel naſcentibus auctor,
Quidquid ſcire licet: ſteriles nec legit arenas,
Ut caneret paucis, merſitque hoc pulvere verum.
Eſtne Dei ſedes niſi terra, & pontus, & aer,
Et cælum, & virtus? Superos quid quærimus ultra?
Jupiter eſt, quodcumque vides, quocumque moveris.
Sortilegis egeant dubii, ſemperque futuris
Caſibus ancipites: me non oracula certum,
Sed mors certa facit: pavido, fortique cadendum eſt.
Hoc ſatis eſt dixiſſe Jovem. Sic ille profatur:
Servataque fide templi diſcedit ab aris
Non exploratum populis Ammona relinquens.
Ipſe manu ſua pila gerens, præcedit anheli
Militis ora pedes: monſtrat tolerare labores,
Non jubet: & nulla vehitur cervice ſupinus,
Carpentove ſedens. ſomni parciſſimus ipſe eſt,
Ultimus hauſtor aquæ. cum tandem fonte reperto
Indiga cogitur latices potare juventus,
Stat, dum lixa bibat. ſi veris magna paratur
Fama bonis, & ſi ſucceſſu nuda remoto
Inſpicitur Virtus, quidquid laudamus in ullo
Majorum, fortuna fuit. quis Marte ſecundo,
Quis tantum meruit populorum ſanguine nomen?
Hunc ego per Syrtes, Libyæque extrema triumphum
Ducere maluerim, quam ter Capitolia curru
Scandere Pompeji, quam frangere colla Jugurthæ.
Ecce parens verus patriæ, digniſſimus aris,
Roma, tuis; per quem numquam jurare pudebit,
Et quem, ſi ſteteris umquam cervice ſoluta,
Tunc olim factura Deum. jam ſpiſſior ignis,
Et plaga, quam nullam Superi mortalibus ultra
A medio fecere die, calcatur, & unda
Rarior: inventus mediis fons unus arenis
Largus aquæ: ſed quem ſerpentum turba tenebat
Vix capiente loco. ſtabant in margine ſiccæ
Aſpides, in mediis ſitiebant Dipſades undis.
Ductor, ut aſpexit perituros fonte relicto,
Alloquitur: Vana ſpecie conterrite leti
Ne dubita miles tutos haurire liquores:
Noxia ſerpentum eſt admiſto ſanguine peſtis:
Morſu virus habent, & fatum dente minantur:
Pocula morte carent. dixit, dubiumque venenum
Hauſit: & in tota Libyæ fons unus arena
Ille fuit, de quo primus ſibi poſceret undam.
Cur Libycus tantis exundet peſtibus aer,
Fertilis in mortes, aut quid ſecreta nocenti
Miſcuerit Natura ſolo, non cura, laborque
Noſter ſcire valet: niſi quod vulgata per orbem
Fabula pro vera decepit ſecula cauſſa.
Finibus extremis Libyes, ubi fervida tellus
Accipit Oceanum demiſſo ſole calentem,
Squalebant late Phorcynidos arva Meduſæ,
Non nemorum protecta coma, non mollia ſulco,
Sed dominæ vultu conſpectis aſpera ſaxis.
Hoc primum natura nocens in corpore ſævas
Eduxit peſtes: illis e faucibus angues
Stridula fuderunt vibratis ſibila linguis,
Femineæ qui more comæ per terga ſoluti,
Ipſa flagellabant gaudentis colla Meduſæ.
Surgunt adverſa ſubrecta fronte colubræ,
Vipereumque fluit depexo crine venenum.
Hoc habet infelix, cunctis impune, Meduſa,
Quod ſpectare licet. nam rictus, oraque monſtri
Quis timuit? quem, qui recto ſe lumine vidit,
Paſſa Meduſa mori eſt? rapuit dubitantia fata,
Prævenitque metus: anima periere retenta
Membra, nec emiſſæ riguere ſub oſſibus umbræ.
Eumenidum crines ſolos movere furores:
Cerberus Orpheo lenivit ſibila cantu:
Amphitryoniades vidit, cum vinceret, Hydram.

Hoc

Digitized by Google

Hoc monſtrum timuit genitor, numenque ſecundum
Phorcus aquis, Cetoſque parens, ipſæque ſorores
Gorgones: hoc potuit cælo pelagoque minari
Torporem inſolitum, mundoque obducere terram.
E cælo volucres ſubito cum pondere lapſæ:
In ſcopulis hæſere feræ: vicina volentes
Æthiopum totæ riguerunt marmore gentes.
Nullum animal viſus patiens, ipſique retrorſum
Effuſi faciem vitabant Gorgonis angues.
Illa ſub Heſperiis ſtantem Titana columnis
In cautes Atlanta dedit: cæloque timente
Olim Phlegræo ſtantes ſerpente gigantes,
Erexit montes, bellumque immane Deorum
Pallados e medio confecit pectore Gorgon.
Quo poſtquam partu Danaes, & divite nimbo
Ortum Parrhaſiæ vexerunt Perſea pennæ,
Arcados auctoris citharæ, liquidæque palæſtræ,
Et ſubitus præpes Cyllenida ſuſtulit Harpen,
Harpen alterius monſtri jam cæde rubentem,
A Jove dilectæ fuſo cuſtode juvencæ:
Auxilium volucri Pallas tulit innuba fratri,
Pacta caput monſtri: terræque in fine Libyſſæ
Perſea Phœbeos converti juſſit ad ortus,
Gorgonis averſo ſulcantem regna volatu:
Et clypeum lævæ fulvo dedit ære nitentem,
In quo ſaxificam juſſit ſpectare Meduſam,
Quam ſopor æternam tracturus morte quietem
Obruit haud totam. vigilat pars magna comarum,
Defenduntque caput protenti crinibus hydri:
Pars jacet in medios vultus, oculique tenebras.
Ipſa regit trepidum Pallas, dextraque trementem
Perſeos averſi Cyllenida dirigit Harpen,
Lata colubriferi rumpens confinia colli.
Quos habuit vultus hamati vulnere ferri
Cæſa caput Gorgon! quanto ſpiraſſe veneno
Ora rear? quantumque oculos effundere mortis?
Nec Pallas ſpectare poteſt: vultuſque gelaſſent
Perſeos averſi, ſi non Tritonia denſos
Sparſiſſet crines, texiſſetque ora colubris.
Aliger in cælum ſic rapta Gorgone fugit.
Ille quidem penſabat iter, propiuſque ſecabat
Æthera. ſi medias Europæ aſcenderet urbes,
Pallas frugiferas juſſit non lædere terras,
Et parci populis. quis enim non præpete tanto
Æthera reſpiceret? Zephyro convertitur ales,
Itque ſuper Libyen, quæ nullo conſita cultu
Sideribus, Phœboque vacat. premit orbita ſolis,
Exuritque ſolum: nec terra celſior ulla
Nox cadit in cælum, lunæque meatibus obſtat,
Si flexus oblita vagi per recta cucurrit
Signa, nec in Borean, aut in Noton effugit umbram.
Illa tamen ſterilis tellus, fœcundaque nulli
Arva bono, virus ſtillantis tabe Meduſæ
Concipiunt, dirosque fero de ſanguine rores,
Quos calor adjuvit, putrique incoxit arenæ.
Hic quæ prima caput movit de pulvere tabes,
Aſpida ſomniferam tumida cervice levavit.
Plenior huic ſanguis, & craſſi gutta veneni
Decidit: in nulla plus eſt ſerpente coactum.
Ipſa caloris egens gelidum non tranſit in orbem
Sponte ſua, Niloque tenus metitur arenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur
Huc Libycæ mortes, & fecimus aſpida mercem.
At non ſtare ſuum miſeris paſſura cruorem,
Squamiferos ingens Hæmorrhois explicat orbes:
Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arva
Cherſydros, tractique via fumante Chelydri:
Et ſemper recto lapſurus limite Cenchris.
Pluribus ille notis variatam tingitur alvum,
Quam parvis tinctus maculis Thebanus ophites.
Concolor exuſtis atque indiſcretus arenis
Ammodytes: ſpinaque vagi torquente Ceraſtæ:
Et Scytale ſparſis etiam nunc ſola pruinis
Exuvias poſitura ſuas: & torrida Dipſas:
Et gravis in geminum ſurgens caput Amphiſbæna:
Et Natrix violator aquæ, Jaculique volucres,
Et contentus iter cauda ſulcare Pareas:
Oraque diſtendens avidus ſpumantia Preſter:
Oſſaque diſſolvens cum corpore tabificus Seps.
Sibilaque effundens cunctas terrentia peſtes,
Ante venena nocens, late ſibi ſubmovet omne
Vulgus, & in vacua regnat Baſiliſcus arena.
Vos quoque, qui cunctis innoxia numina terris
Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones,
Peſtiferos ardens facit Africa. ducitis altum
Aera cum pennis, armentaque tota ſecuti
Rumpitis ingentes amplexi verbere tauros.
Nec tutus ſpatio eſt Elephas: datis omnia leto:
Nec vobis opus eſt ad noxia fata veneno.
Has inter peſtes duro Cato milite ſiccum
Emetitur iter: tot triſtia fata ſuorum,
Inſolitaſque videt parvo cum vulnere mortes.
Signiferum juvenem Tyrrheni ſanguinis Aulum
Torta caput retro Dipſas calcata momordit.
Vix dolor, aut ſenſus dentis fuit: ipſaque leti
Frons caret invidia: nec quidquam plaga minatur.
Ecce ſubit virus tacitum, carpitque medullas
Ignis edax, calidaque incendit viſcera tabe.
Ebibit humorem circum vitalia fuſum
Peſtis, & in ſicco linguam torrere palato
Cœpit. defeſſos iret qui ſudor in artus
Non fuit, atque oculos lacrimarum vena refugit.
Non decus imperii, non mœſti jura Catonis
Ardentem tenuere virum, quin ſpargere ſigna
Auderet, totiſque furens exquireret agris,
Quas poſcebat aquas, ſitiens in corde venenum.
Ille vel in Tanaim miſſus, Rhodanumque, Padumque
Arderet, Nilumque bibens per rura vagantem.
Acceſſit morti Libye, fatique minorem
Famam Dipſas habet terris adjuta peruſtis.
Scrutatur venas penitus ſqualentis arenæ:
Nunc redit ad Syrtes, & fluctus accipit ore:
Æquoreuſque placet, ſed non & ſufficit, humor.
Nec ſentit fatique genus, mortemque veneni:
Sed putat eſſe ſitim: ferroque aperire tumentes
Suſtinuit venas, atque os implere cruore.
Juſſit ſigna rapi propere Cato: diſcere nulli
Permiſſum eſt hoc poſſe ſitim. ſed triſtior illa
Mors erat ante oculos: miſerique in crure Sabelli
Seps ſtetit exiguus, quem fixo dente tenacem
Avulſitque manu, piloque affixit arenis:
Parva modo ſerpens; ſed qua non ulla cruentæ
Tantum mortis habet. nam plagæ proxima circum
Fugit rupta cutis, pallentiaque oſſa retexit.
Jamque ſinu laxo nudum eſt ſine corpore vulnus.
Membra natant ſanie: furæ fluxere: ſine ullo
Tegmine poples erat: femorum quoque muſculus omnis
Liquitur, & nigra diſtillant inguina tabe.
Diſſiluit ſtringens uterum membrana, fluuntque
Viſcera: nec, quantum toto de corpore debet,
Effluit in terras: ſævum ſed membra venenum
Decoquit; in minimum mors contrahit omnia virus.
Vincu-

Digitized by Google

Vincula nervorum, & laterum textura, cavumque
Pectus, & abſtruſum fibris vitalibus, omne
Quidquid homo eſt, aperit peſtis. natura profana
Morte patet: manant humeri, forteſque lacerti:
Colla, caputque fluunt. calido non ocyus Auſtro
Nix reſoluta cadet, nec ſolem cera ſequetur.
Parva loquor; corpus ſanie ſtillaſſe peruſtum:
Hoc & flamma poteſt. ſed quis rogus abſtulit oſſa?
Hæc quoque diſcedunt, putreſque ſecuta medullas
Nulla manere ſinunt rapidi veſtigia fati.
Cyniphias inter peſtes tibi palma nocendi eſt:
Eripiunt omnes animam, tu ſola cadaver.
  Ecce ſubit facies leto diverſa fluenti.
Naſidium Marſi cultorem torridus agri
Percuſſit Præſter. illi rubor igneus ora
Succendit, tenditque cutem, pereunte figura,
Miſcens cuncta tumor toto jam corpore major:
Humanumque egreſſa modum ſuper omnia membra
Efflatur ſanies, late tollente veneno.
Ipſe latet penitus congeſto corpore merſus:
Nec lorica tenet diſtenti corporis auctum.
Spumeus accenſo non ſic exundat aheno
Undarum cumulus: nec tantos carbaſa Coro
Curvavere ſinus. tumidos jam non capit artus
Informis globus, & confuſo pondere truncus.
Intactum volucrum roſtris, epulaſque daturum
Haud impune feris, non auſi tradere buſto,
Nondum ſtante modo, creſcens fugere cadaver.
  Sed majora parant Libycæ ſpectacula peſtes.
Impreſſit dentes Hæmorrhois aſpera Tullo
Magnanimo juveni, miratorique Catonis.
Utque ſolet pariter totis ſe effundere ſignis
Corycii preſſura croci: ſic omnia membra
Emiſere ſimul rutilum pro ſanguine virus.
Sanguis erant lacrimæ: quæcumque foramina novit
Humor, ab his largus manat cruor: ora redundant,
Et patulæ nares: ſudor rubet: omnia plenis
Membra fluunt venis: totum eſt pro vulnere corpus.
  At tibi, Leve miſer, fixus præcordia preſſit
Niliaca ſerpente cruor: nulloque dolore
Teſtatus morſus ſubita caligine mortem
Accipis, & Stygias ſomno deſcendis ad umbras.
Non tam veloci corrumpunt pocula leto,
Stipite quæ diro virgas mentita Sabinas
Toxica fatilegi carpunt matura Sabæi.
  Ecce procul ſævus ſterilis ſe robore trunci
Torſit, & immiſit (Jaculum vocat Africa) ſerpens:
Perque caput Pauli tranſactaque tempora fugit.
Nil ibi virus agit: rapuit cum vulnere fatum.
Deprenſum eſt, quæ funda rotat, quam lenta volaret,
Quam ſegnis Scythicæ ſtrideret arundinis aer.
  Quid prodeſt miſeri Baſiliſcus cuſpide Murri
Tranſfactus? velox currit per tela venenum,
Invaditque manum: quam protinus ille retecto
Enſe ferit, totoque ſimul demittit ab armo:
Exemplarque ſui ſpectans miſerabile leti
Stat tutus pereunte manu. quis fata putaret
Scorpion, aut vires maturæ mortis habere?
Ille minax nodis, & recto verbere ſævus,
Teſte tulit cælo victi decus Orionis.
Quis calcare tuas metuat Solpuga latebras?
Et tibi dant Stygiæ jus in ſua fila ſorores.
  Sic nec clara dies, nec nox dabat atra quietem,
Suſpecta eſt miſeris in qua tellure jacebant.
Nam neque congeſtæ ſtruxere cubilia frondes,
Nec culmis crevere tori: ſed corpora fatis
Expoſiti volvuntur humo, calidoque vapore
Alliciunt gelidas nocturno frigore peſtes:
Innocuoſque diu rictus torpente veneno
Inter membra fovent: nec, quæ menſura viarum,
Quiſve modus norunt, cælo duce: ſæpe querentes,
Reddite Dii, clamant, miſeris, quæ fugimus, arma:
Reddite Theſſaliam. patimur cur ſegnia fata
In gladios jurata manus? pro Cæſare pugnant
Dipſades, & peragunt civilia bella Ceraſtæ.
Ire libet qua Zona rubens, atque axis inuſtus
Solis equis: juvat ætheriis adſcribere cauſis
Quod peream, cæloque mori. nil Africa de te,
Nec de te Natura queror: tot monſtra ferentem,
Gentibus ablatum dederas ſerpentibus orbem:
Impatienſque ſolum Cereris, cultore negato,
Damnaſti, atque homines voluiſti deeſſe venenis.
In loca ſerpentum nos venimus: accipe pœnas,
Tu quiſquis Superum commercia noſtra peroſus,
Hinc torrente plaga, dubiis hinc Syrtibus orbem
Abrumpens, medio poſuiſti limite mortes.
  Per ſecreta tui bellum civile receſſus
Vadit: & arcani miles tibi conſcius orbis
Clauſtra petit mundi. forſan majora ſuperſunt
Ingreſſis. coeunt ignes ſtridentibus undis,
Et premitur natura poli. ſed longius iſta
Nulla jacet tellus, quam fama cognita nobis
Triſtia regna Jubæ. quæremus forſitan iſtas
Serpentum terras: habet hoc ſolatia cælum:
Vivit adhuc aliquid. patriæ non arva requiro,
Europamque, alios ſoles, Aſiamque videntem.
Qua te parte poli, qua te tellure reliqui
Africa? Cyrenis etiam nunc bruma rigebat.
Exiguane via legem convertimus annis?
Imus in adverſos axes: evolvimur orbe:
Terga damus ferienda Noto. nunc forſitan ipſa eſt
Sub pedibus jam Roma meis. ſolatia fati
Hæc petimus: veniant hoſtes, Cæſarque ſequatur
Qua fugimus. Sic dura ſuos patientia queſtus
Exonerat: cogit tantos tolerare labores
Summa ducis virtus, qui nuda fuſus arena
Excubat, atque omni Fortunam provocat hora.
Omnibus unus adeſt fatis; quocumque vocatur,
Advolat, atque ingens meritum, majuſque ſalute
Contulit, in letum vires: puduitque gementem
Illo teſte mori. quod jus habuiſſet in ipſum
Ulla lues? caſus alieno in pectore vincit,
Spectatorque docet magnos nil poſſe dolores.
Vix miſeris ſerum tanto laſſata periclo
Auxilium Fortuna dedit. gens unica terras
Incolit a ſævo ſerpentum innoxia morſu,
Marmaridæ Pſylli: par lingua potentibus herbis:
Ipſe cruor tutus, nullumque admittere virus,
Vel cantu ceſſante, poteſt. natura locorum
Juſſit ut immunes miſti ſerpentibus eſſent.
Profuit in mediis ſedem poſuiſſe venenis.
Pax illis cum morte data eſt. fiducia tanta eſt
Sanguinis: in terram parvus cum decidit infans,
Ne qua ſit externæ Veneris miſtura timentes,
Letifica dubios explorant aſpide partus.
Utque Jovis volucer, calido cum protulit ovo
Implumes natos, ſolis convertit in ortus:
Qui potuere pati radios, & lumine recto
Suſtinuere diem cæli, ſervantur in uſus:
Qui Phœbo ceſſere, jacent: ſic pignora gentis
Pſyllus habet, ſi quis tactos non horruit angues,
Si quis donatis luſit ſerpentibus infans.

Nec

Digitized by Google

Nec ſolum gens illa ſua contenta ſalute,
Excubat hoſpitibus, contraque nocentia monſtra
Pſyllus adeſt populis. qui tunc Romana ſecutus
Signa, ſimul juſſit ſtatui tentoria ductor,
Primum quas valli ſpatium comprendit arenas
Expurgat cantu, verbiſque fugantibus angues.
Ultima caſtrorum medicatus circuit ignis.
Hic ebulum ſtridet, peregrinaque galbana ſudant,
Et thamarix non læta comis, Eoaque coſtos,
Et panacea potens, & Theſſala centaurea:
Peucedanumque ſonat flammis, Erycinaque thapſos,
Et larices, fumoque gravem ſerpentibus urunt
Abrotanum, & longe naſcentis cornua cervi.
Sic nox tuta viris. at ſi quis peſte diurna
Fata trahit, tunc ſunt magicæ miracula gentis,
Pſyllorumque ingens & rapti pugna veneni.
Nam primum tacta deſignat membra ſaliva,
Quæ cohibet virus, retinetque in vulnere peſtem.
Plurima tum volvit ſpumanti carmina lingua
Murmure continuo; nec dat ſuſpiria curſus
Vulneris, aut minimum patiuntur fata tacere.
Sæpe quidem peſtis nigris inſerta medullis
Excantata fugit: ſed ſi quod tardius audit
Virus, & elicitum, juſſumque exire repugnat;
Tunc ſuperincumbens pallentia vulnera lambit,
Ore venena trahens, & ſiccat dentibus artus,
Extractamque tenens gelido de corpore mortem
Expuit: & cujus morſus ſuperaverit anguis,
Jam promtum Pſyllis vel guſtu noſſe veneni.
Hoc igitur levior tandem Romana juventus
Auxilio, late ſqualentibus errat in arvis.
Bis poſitis Phœbe flammis, bis luce recepta
Vidit arenivagum ſurgens fugienſque Catonem.
  Jamque illis magis atque magis dureſcere pulvis
Cœpit, & in terram Libye ſpiſſata redire.
Jamque procul nemorum raræ ſe tollere frondes:
Surgere congeſto non culta mapalia culmo.
Quanta dedit miſeris melioris gaudia terræ,
Cum primum ſævos contra videre leones?
Proxima Leptis erat, cujus ſtatione quieta
Exegere hiemem nimbis flammiſque carentem.
  Cæſar ut Emathia ſatiatus clade receſſit,
Cetera curarum projecit pondera, ſoli
Intentus genero: cujus veſtigia fruſtra
Terris ſparſa legens, fama duce tendit in undas,
Threiciaſque legit fauces, & amore notatum
Æquor, & Eroas lacrimoſo littore turres,
Qua pelago nomen Nepheleias abſtulit Helle.
Non Aſiam brevioris aquæ diſterminat uſquam
Fluctus ab Europa, quamvis Byzantion arcto
Pontus, & oſtriferam dirimat Chalcedona curſu,
Euxinumque ferens parvo ruat ore Propontis.
Sigeaſque petit famæ mirator arenas,
Et Simoentis aquas, & Grajo nobile buſto
Rhœtion, & multum debentes vatibus umbras.
Circuit exuſtæ nomen memorabile Trojæ,
Magnaque Phœbæi quærit veſtigia muri.
Jam ſilvæ ſteriles, & putres robore trunci
Aſſaraci preſſere domos, & templa deorum
Jam laſſa radice tenent: ac tota teguntur
Pergama dumetis: etiam periere ruinæ.
Aſpicit Heſiones ſcopulos, ſilvaſque latentes
Anchiſæ thalamos: quo judex ſederit antro:
Unde puer raptus cælo: quo vertice Nais
Luſerit Oenone: nullum eſt ſine nomine ſaxum.
  Inſcius in ſicco ſerpentem pulvere rivum
Tranſierat, qui Xanthus erat: ſecurus in alto
Gramine ponebat greſſus; Phryx incola manes
Hectoreos calcare vetat. diſcuſſa jacebant
Saxa, nec ullius faciem ſervantia ſacri;
Herceas, monſtrator ait, non reſpicis aras?
O ſacer, & magnus vatum labor, omnia fato
Eripis, & populis donas mortalibus ævum.
Invidia ſacræ Cæſar ne tangere famæ:
Nam, ſi quid Latiis fas eſt promittere Muſis,
Quantum Smyrnæi durabunt vatis honores,
Venturi me, teque legent: Pharſalia noſtra
Vivet, & a nullo tenebris damnabitur ævo.
  Ut ducis implevit viſus veneranda vetuſtas,
Erexit ſubitas congeſtu ceſpitis aras,
Votaque thuricremos non irrita fudit in ignes.
Dii cinerum, Phrygias colitis quicumque ruinas,
Æneæque mei, quos nunc Lavinia ſedes
Servat & Alba, Lares, & quorum lucet in aris
Ignis adhuc Phrygius, nullique aſpecta virorum
Pallas, in abſtruſo pignus memorabile templo,
Gentis Iuleæ veſtris clariſſimus aris
Dat pia thura nepos, & vos in ſede priori
Rite vocat: date felices in cetera curſus.
Reſtituam populos: grata vice mœnia reddent
Auſonidæ Phrygibus, Romanaque Pergama ſurgent.
Sic fatus, repetit claſſes, & tota ſecundis
Vela dedit Coris, aviduſque urgente procella
Iliacas penſare moras, Aſiamque potentem
Prævehitur, pelagoque Rhodon ſpumante relinquit.
Septima nox Zephyro numquam laxante rudentes
Oſtendit Phariis Ægyptia litora flammis.
Sed prius orta dies nocturnam lampada texit,
Quam tutas intraret aquas. ibi plena tumultu
Litora, & incerto turbatas murmure voces
Accipit: ac dubiis veritus ſe credere regnis
Abſtinuit tellure rates. ſed dira ſatelles
Regis dona ferens, medium provectus in æquor,
Colla gerit Magni Phario velamine tecta:
Ac prius infanda commendat crimina voce.
  Terrarum domitor, Romanæ maxime gentis;
Et, quod adhuc neſcis, genero ſecure perempto;
Rex tibi Pellæus terræ pelagique labores
Donat, & Emathiis quod ſolum defuit armis,
Exhibet: abſenti bellum civile peractum eſt.
Theſſalicas Magnus quærens reparare ruinas
Enſe jacet noſtro: tanto te pignore, Cæſar,
Emimus: hoc tecum percuſſum eſt ſanguine fœdus.
Accipe regna Phari nullo quæſita cruore:
Accipe Niliaci jus gurgitis: accipe quidquid
Pro Magni cervice dares, dignumque clientem
Caſtris crede tuis, cui tantum fata licere
In generum voluere tuum. nec vile putaris
Hoc meritum, facili nobis quod cæde peractum eſt.
Hoſpes avitus erat: depulſo ſceptra parenti
Reddiderat. quid plura feram? tu nomina tanto
Invenies operi, vel famam conſule mundi.
Si ſcelus eſt, plus te nobis debere fateris,
Quod ſcelus hoc non ipſe facis. Sic fatus, opertum
Detexit, tenuitque caput. jam languida morte
Effigies habitum noti mutaverat oris.
Non primo Cæſar damnavit munera viſu,
Avertitque oculos: vultus, dum crederet, hæſit:
Utque fidem vidit ſceleris, tutumque putavit
Jam bonus eſſe ſocer; lacrimas non ſponte cadentes
Effudit, gemituſque expreſſit pectore læto,
Non aliter manifeſta putans abſcondere mentis



Digitized by Google

Gaudia, quam lacrimis. meritumque immane tyranni
Deſtruit, & generi mavult lugere revulſum,
Quam debere caput. qui duro membra Senatus
Calcarat vultu, qui ſicco lumine campos
Viderat Emathios, uni tibi, Magne, negare
Non audet gemitus. o ſors duriſſima fati!
Hunccine tu Cæſar ſcelerato Marte petiſti,
Qui tibi flendus erat? non miſti fœdera tangunt
Te generis? nec nata jubet mœrere, nepoſque?
Credis apud populos Pompeji nomen amantes
Hoc caſtris prodeſſe tuis? fortaſſe tyranni
Tangeris invidia, captique in viſcera Magni
Hoc alii licuiſſe doles, quererisque periſſe
Vindictam belli, raptumque e jure ſuperbi
Victoris generum. quiſquis te flere coegit
Impetus, a vera longe pietate receſſit.
Scilicet hoc animo terras, atque æquora luſtras,
Necubi ſuppreſſus pereat gener. o bene rapta
Arbitrio mors iſta tuo! quam magna remiſit
Crimina Romano triſtis Fortuna pudori,
Quod te non paſſa eſt miſereri, perfide, Magni
Viventis! nec non his fallere vocibus audes,
Acquiriſque fidem ſimulati fronte doloris:
Aufer ab aſpectu noſtro funeſta ſatelles
Regis dona tui: pejus de Cæſare veſtrum,
Quam de Pompejo, meruit ſcelus. unica belli
Præmia civilis, victis donare ſalutem
Perdidimus. quod ſi Phario germana tyranno
Non inviſa foret, potuiſſem reddere regi,
Quod meruit; fratrique tuum pro munere tali
Miſiſſem Cleopatra caput. ſecreta quid arma
Movit, & inſeruit noſtro ſua tela labori?
Ergo in Theſſalicis Pellæo fecimus arvis
Jus gladio? veſtris quæſita licentia regnis?
Non tuleram Magnum mecum Romana regentem;
Te Ptolemæe feram? fruſtra civilibus armis
Miſcuimus gentes, ſi qua eſt hoc orbe poteſtas
Altera, quam Cæſar: ſi tellus ulla duorum eſt.
Vertiſſem Latias a veſtro litore proras:
Famæ cura vetat, ne non damnaſſe cruentam,
Sed videar timuiſſe Pharon. nec fallere vos me
Credite victorem: nobis quoque tale paratum
Litoris hoſpitium: ne ſic mea colla gerantur,
Theſſaliæ fortuna facit. majore profecto,
Quam metui poterat, diſcrimine geſſimus arma:
Exilium, generique minas, Romamque timebam:
Pœna fugæ Ptolemæus erat. ſed parcimus annis:
Donamuſque nefas. ſciat hac pro cæde tyrannus
Nil venia plus poſſe dari. vos condite buſto
Tanti colla ducis: ſed non, ut crimina tantum
Veſtra tegat tellus. juſto date thura ſepulcro,
Et placate caput, cinereſque in littore fuſos
Colligite, atque unam ſparſis date manibus urnam.
Sentiat adventum ſoceri, voceſque querentis
Audiat umbra pias. dum nobis omnia præfert,
Dum vitam Phario mavult debere clienti,
Læta dies rapta eſt populis: concordia mundo
Noſtra perit: caruere Deis mea vota ſecundis,
Ut te complexus poſitis felicibus armis
Affectus abs te veteres, vitamque rogarem,
Magne, tuam: dignaque ſatis mercede laborum
Contentus par eſſe tibi. tunc pace fideli
Feciſſem, ut victus poſſes ignoſcere divis,
Feciſſes, ut Roma mihi. Nec talia fatus
Invenit fletus comitem, nec turba querenti
Credidit; abſcondunt gemitus, & pectora læta
Fronte tegunt, hilareſque nefas ſpectare cruentum,
( O bona libertas ) cum Cæſar lugeat, audent.

# LIBER DECIMUS.

Ut primum terras Pompeji colla ſequutus
Attigit, & diras calcavit Cæſar arenas:
Pugnavit fortuna ducis, fatumque nocentis
Ægypti, regnum Lagi Romana ſub arma
Iret, an eriperet mundo Memphiticus enſis
Victoris, victique caput. tua profuit umbra,
Magne, tui ſocerum rapuere a ſanguine manes,
Ne populus poſt te Nilum Romanus haberet.
Inde Parætoniam fertur ſecurus in urbem
Pignore tam ſævi ſceleris, ſua ſigna ſequutus.
Sed fremitu vulgi faſces & jura querentis
Inferri Romana ſuis, diſcordia ſenſit
Pectora, & ancipites animos, Magnumque periſſe
Non ſibi. tum vultu ſemper celante timorem,
Intrepidus Superum ſedes, & templa vetuſti
Numinis, antiquas Macedum teſtantia vires,
Circuit: & nulla captus dulcedine rerum,
Non auro, cultuque deum, non mœnibus urbis,
Effoſſum tumulis cupide deſcendit in antrum.
Illic Pellæi proles veſana Philippi
Felix prædo jacet: terrarum vindice fato
Raptus: ſacratis totum ſpargenda per orbem
Membra viri poſuere adytis: Fortuna pepercit
Manibus, & regni duravit ad ultima fatum.
Nam ſibi libertas umquam ſi redderet orbem,
Ludibrio ſervatus erat, non utile mundo
Editus exemplum, terras tot poſſe ſub uno
Eſſe viro. Macedum fines latebraſque ſuorum
Deſeruit, victaſque patri deſpexit Athenas:
Perque Aſiæ populos fatis urgentibus actus
Humana cum ſtrage ruit, gladiumque per omnes
Exegit gentes. ignotos miſcuit amnes,
Perſarum Euphraten, Indorum ſanguine Gangen:
Terrarum fatale malum, fulmenque, quod omnes
Percuteret pariter populos, & ſidus iniquum
Gentibus. Oceano claſſes inferre parabat
Exteriore mari. non illi flamma, nec undæ,
Nec ſterilis Libye, nec Syrtibus obſtitit Ammon.
Iſſet in occaſus, mundi devexa ſecutus,
Ambiſſetque polos, Nilumque a fonte bibiſſet:
Occurrit ſuprema dies, naturaque ſolum
Hunc potuit finem veſano ponere regi:
Qui ſecum invidia, qua totum ceperat orbem,
Abſtulit imperium: nulloque hærede relicto,
Totius fati lacerandas præbuit urbes.
Sed cecidit Babylone ſua, Parthoque verendus.
Pro pudor! Eoi propius timuere hariſſas,
Quam nunc pila timent populi. licet uſque ſub Arcton
Regnemus, Zephyrique domos, terraſque premamus
Flagrantis poſt terga Noti: cedemus in ortus
Arſacidum domino. non felix Parthia Craſſis
Exiguæ ſecura fuit provincia Pellæ.
Jam Peluſiaco veniens a gurgite Nili
Rex puer, imbellis populi ſedaverat iras,
Obſide quo pacis Pellæa tutus in aula
Cæſar erat: cum ſe parva Cleopatra biremi,
Corrupto cuſtode Phari laxare catenas,
Intulit Emathiis ignaro Cæſare tectis;
Dedecus Ægypti, Latio feralis Erinnys,

Roma-

Digitized by Google

Romano non caſta malo. quantum impulit Argos,
Iliacaſque domos facie Spartana nocenti,
Heſperios auxit tantum Cleopatra furores.
Terruit illa ſuo, ſi fas, Capitolia ſiſtro,
Et Romana petit imbelli ſigna Canopo,
Cæſare captivo Pharios ductura triumphos:
Leucadioque fuit dubius ſub gurgite caſus,
An mundum ne noſtra quidem matrona teneret.
Hoc animi nox illa dedit, quæ prima cubili
Miſcuit inceſtam ducibus Ptolemaida noſtris.
Quis tibi veſani veniam non donet amoris,
Antoni? durum cum Cæſaris hauſerit ignis
Pectus, & in media rabie, medioque furore,
Et Pompejanis habitata manibus aula,
Sanguine Theſſalicæ cladis perfuſus adulter
Admiſit Venerem curis, & miſcuit armis
Illicitoſque toros, & non ex conjuge partus?
Pro pudor! oblitus Magni, tibi Julia fratres
Obſcœna de matre dedit: parteſque fugatas
Paſſus in extremis Libyes coaleſcere regnis,
Tempora Niliaco turpis dependit amori,
Dum donare Pharon, dum non ſibi vincere mavult.
Quem formæ confiſa ſuæ Cleopatra ſine ullis
Triſtis adit lacrimis, ſimulatum comta dolorem,
Quem decuit, veluti laceros diſperſa capillos,
Et ſic orſa loqui: Si qua eſt, o maxime Cæſar,
Nobilitas, Pharii proles clariſſima Lagi,
Exul in æternum ſceptris depulſa paternis,
Si tua reſtituat veteri me dextera fato,
Complector regina pedes. tu gentibus æquum
Sidus ades noſtris. non urbes prima tenebo
Femina Niliacas; nullo diſcrimine ſexus
Reginam ſcit ferre Pharos. lege ſumma perempti
Verba patris, qui jura mihi communia regni,
Et thalami cum fratre dedit. puer ipſe ſororem,
Sit modo liber, amet: ſed habet ſub jure Pothini
Affectus, enſeſque ſuos. nil ipſa paterni
Juris habere peto: culpa, tantoque pudore
Solve domum: remove funeſta ſatellitis arma,
Et regem regnare jube. quantoſne tumores
Mente gerit famulus, Magni cervice revulſa!
Jam tibi (ſed procul hoc avertant fata) minatur.
Sat fuit indignum, Cæſar, mundoque tibique,
Pompejum facinus meritumque fuiſſe Pothini.
Nequidquam duras tentaſſet Cæſaris aures;
Vultus adeſt precibus, facieſque inceſta perorat.
Exigit infandam corrupto judice noctem.
Pax ubi parta duci, doniſque ingentibus emta eſt;
Excepere epulæ tantarum gaudia rerum:
Explicuitque ſuos magno Cleopatra tumultu
Nondum translatos Romana in ſecula luxus.
Ipſe locus templi, quod vix corruptior ætas
Extruat, inſtar erat: laqueataque tecta ferebant
Divitias, craſſumque trabes abſconderat aurum.
Nec ſummis cruſtata domus, ſectiſque nitebat
Marmoribus: ſtabatque ſibi non ſegnis Achates,
Purpureuſque lapis, totaque effuſus in aula
Calcabatur Onyx: Hebenus Mareotica vaſtos
Non operit poſtes, ſed ſtat pro robore vili
Auxilium, non forma domus: ebur atria veſtit,
Et ſuffixa manu foribus teſtudinis Indæ
Terga ſedent, crebro maculas diſtincta Smaragdo.
Fulget gemma toris, & Jaſpide fulva ſupellex:
Strata micant: Tyrio quorum pars maxima ſucco
Cocta diu, virus non uno duxit aheno;
Pars auro plumata nitet; pars ignea cocco,
Ut mos eſt Phariis miſcendi licia telis.
Tunc famulæ numerus turbæ, populuſque miniſter,
(Diſcolor hos ſanguis, alios diſtinxerat ætas:)
Hæc Libycos pars, tam flavos gerit altera crines,
Ut nullas Cæſar Rheni ſe dicat in arvis
Tam rutilas vidiſſe comas. pars ſanguinis uſti
Torta caput, refugoſque gerens a fronte capillos.
Nec non infelix ferro mollita juventus,
Atque execta virum. ſtat contra fortior ætas,
Vix ulla fuſcante tamen lanugine malas.
Diſcubuere toris reges, majorque poteſtas
Cæſar: & immodice formam fucata nocentem,
Nec ſceptris contenta ſuis, nec fratre marito,
Plena maris rubri ſpoliis, colloque comiſque
Divitias Cleopatra gerit, cultuque laborat.
Candida Sidonio prælucent pectora filo,
Quod Nilotis acus compreſſum pectine Serum
Solvit, & extenſo laxavit ſtamina velo.
Dentibus hic niveis, ſectoſque Atlantide ſilva
Impoſuere orbes; quales ad Cæſaris ora
Nec capto venere Juba. pro cæcus, & amens
Ambitione furor, civilia bella gerenti
Divitias aperire ſuas, incendere mentem
Hoſpitis armati. non ſit licet ille nefando
Marte paratus opes mundi quæſiſſe ruina:
Pone duces priſcos, & nomina pauperis ævi
Fabricios, Curioſque graves: hic ille recumbat
Sordidus Hetruſcis abductus Conſul aratris,
Optabit patriæ talem duxiſſe triumphum.
Infudere epulas auro, quod terra, quod aer,
Quod pelagus, Niluſque dedit, quod luxus inani
Ambitione furens toto quæſivit in orbe.
Non mandante fame, multas volucreſque feraſque
Ægypti poſuere Deos: manibuſque miniſtrat
Niliacas cryſtallus aquas: gemmæque capaces
Excepere merum, ſed non Mareotidos uvæ,
Nobile ſed paucis ſenium cui contulit annis
Indomitum Meroe cogens ſpumare Falernum.
Accipiunt ſertas nardo florente coronas,
Et numquam fugiente roſa: multumque madenti
Infudere comæ, quod nondum evanuit aura,
Cinnamon, externæ nec perdidit aera terræ:
Advectumque recens vicinæ meſſis Amomum.
Diſcit opes Cæſar ſpoliati perdere mundi,
Et geſſiſſe pudet genero cum paupere bellum,
Et cauſſas Martis Phariis cum gentibus optat.
Poſtquam epulis, Bacchoque modum laſſata voluptas
Impoſuit, longis Cæſar producere noctem
Inchoat alloquiis: ſummaque in ſede jacentem
Linigerum placidis compellat Achorea dictis:
O ſacris devote ſenex, quodque arguit ætas,
Non neglecte Deis, Phariæ primordia gentis,
Terrarumque ſitus, vulgique ediſſere mores,
Et ritus, formaſque Deum: quodcumque vetuſtis
Inſculptum eſt adytis profer, noſcique volentes
Prode Deos. ſi Cecropium ſua ſacra Platonem
Majores docuere tui: quis dignior umquam
Hoc fuit auditu, mundique capacior hoſpes?
Fama quidem generi Pharias me duxit ad urbes,
Sed tamen & veſtri: media inter prælia ſemper
Stellarum, cælique plagis, ſuperiſque vacavi,
Nec meus Eudoxi vincetur Faſtibus annus.
Sed cum tanta meo vivat ſub pectore virtus,
Tantus amor veri, nihil eſt quod noſcere malim
Quam fluvii cauſſas per ſecula tanta latentes,
Ignotumque caput: ſpes ſit mihi certa videndi

Niliacos fontes; bellum civile relinquam.
Finierat, contraque ſacer ſic orſus Achoreus:
Fas mihi magnorum Cæſar ſecreta parentum
Prodere, ad hoc ævi populis ignota profanis.
Sit pietas aliis, miracula tanta ſilere:
Aſt ego cælicolis gratum reor, ire per omnes
Hoc opus, & ſacras populis noteſcere leges.
Sideribus, quæ ſola fugam moderantur Olympi,
Occuruntque polo, diverſa potentia prima
Mundi lege data eſt. ſol tempora dividit anni,
Mutat nocte diem, radiiſque potentibus aſtra
Ire vetat, curſuſque vagos ſtatione moratur.
Luna ſuis vicibus Tethyn, terrenaque miſcet.
Frigida Saturno glacies, & zona nivalis
Ceſſit. habet ventos, incertaque fulmina Mavors.
Sub Jove temperies, & numquam turbidus aer.
At fœcunda Venus cunctarum ſemina rerum
Poſſidet. immenſæ Cyllenius arbiter undæ eſt.
Hunc ubi pars cæli tenuit, qua miſta Leonis
Sidera ſunt Cancro, rapidos qua Syrius ignes
Exerit; & varii mutator circulus anni
Ægoceron, Cancrumque tenet, cui ſubdita Nili
Ora latent: quæ cum dominus percuſſit aquarum
Igne ſuperiecto, tunc Nilus fonte ſoluto
Exit, ut Oceanus lunaribus incrementis
Juſſus adeſt: auctuſque ſuos non ante coarctat,
Quam nox æſtivas a ſole receperit horas.
Vana fides veterum, Nilo, quod creſcat in arva,
Æthiopum prodeſſe nives. non Arctos in illis
Montibus, aut Boreas. teſtis tibi ſole peruſti
Ipſe color populi, calidique vaporibus Auſtri.
Adde quod omne caput fluvii, quodcumque ſoluta
Præcipitat glacies, ingreſſo vere tumeſcit
Prima tabe nivis: Nilus neque ſuſcitat undas
Ante Canis radios, nec ripis alligat amnem
Ante parem nocti Libra ſub judice Phœbum.
Inde etiam leges aliarum neſcit aquarum:
Nec tumet hibernus, cum longe ſole remoto
Officiis caret unda ſuis: dare juſſus iniquo
Temperiem cælo, mediis æſtatibus exit.
Sub torrente plaga, ne terras diſſipet ignis,
Nilus adeſt mundo, contraque incenſa Leonis
Ora tumet: Cancroque ſuam torrente Syenen,
Imploratus adeſt: nec campos liberat undis,
Donec in autumnum declinet Phœbus, & umbras
Extendat Meroe. quis cauſſas reddere poſſet?
Sic juſſit Natura parens decurrere Nilum:
Sic opus eſt mundo. Zephyros quoque vana vetuſtas
His adſcripſit aquis, quorum ſtata tempora flatus,
Continuique dies, & in aere longa poteſtas:
Vel quod ab occiduo depellunt nubila cælo
Trans Noton, & fluvio cogunt incumbere nimbos:
Vel quod aquas toties rumpentes litora Nili
Aſſidue feriunt, coguntque reſiſtere flatus.
Ille mora curſus, adverſique objice ponti
Æſtuat in campos. ſunt qui ſpiramina terris
Eſſe putent, magnoſque cavæ compagis hiatus.
Commeat hac penitus tacitis diſcurſibus unda
Frigore ab Arctoo medium revocata ſub axem.
Cum Phœbus preſſit Meroen, telluſque peruſta
Illuc duxit aquas, trahitur Gangeſque, Paduſque,
Per tacitum mundi: tunc omnia flumina Nilus
Uno fonte vomens non uno gurgite perfert.
Rumor, ab Oceano, qui terras alligat omnes,
Exundante procul violentum erumpere Nilum,
Æquoreoſque ſales longo miteſcere tractu.
Nec non Oceano paſci Phœbumque polumque
Credimus: hunc, calidi tetigit cum brachia Cancri,
Sol rapit, atque undæ plus, quam quod digerat aer,
Tollitur: hoc noctes referunt, Niloque refundunt.
Aſt ego, ſi tantam jus eſt mihi ſolvere litem,
Quaſdam, Cæſar, aquas poſt mundi ſera peracti
Secula, concuſſis terrarum erumpere venis,
Non id agente deo, quaſdam compage ſub ipſa
Cum toto cepiſſe reor, quas ille Creator,
Atque opifex rerum certo ſub jure coercet.
Quæ tibi noſcendi Nilum Romane cupido eſt,
Et Phariis, Perſiſque fuit, Macedumque tyrannis:
Nullaque non ætas voluit conferre futuris
Notitiam: ſed vincit adhuc natura latendi.
Summus Alexander regum quos Memphis adorat,
Invidit Nilo, miſitque per ultima terræ
Æthiopum lectos. illos rubicunda peruſti
Zona poli tenuit; Nilum videre calentem.
Venit ad occaſum, mundique extrema Seſoſtris,
Et Pharios currus regum cervicibus egit:
Ante tamen veſtros amnes Rhodanumque Padumque,
Quam Nilum de fonte bibit. veſanus in ortus
Cambyſes longi populos pervenit ad ævi,
Defectuſque epulis, & paſtus cæde ſuorum,
Ignoto te, Nile, redit. non fabula mendax
Auſa loqui de fonte tuo eſt: ubicumque videris,
Quæreris: & nulli contingit gloria genti,
Ut Nilo ſit læta ſuo. tua flumina prodam,
Qua Deus undarum celator, Nile, tuarum
Te mihi noſſe dedit medio. conſurgis ab axe,
Auſus in ardentem ripas attollere Cancrum:
In Borean is rectus aquis, mediumque Booten:
Curſus in occaſum flexu torquetur, & ortus:
Nunc Arabum populis, Libycis nunc æquus arenis:
Teque vident primi, quærunt tamen hi quoque Seres,
Æthiopumque feris alieno gurgite campos:
Et te terrarum neſcit cui debeat orbis.
Arcanum natura caput non prodidit ulli,
Nec licuit populis parvum te, Nile, videre,
Amovitque ſinus, & gentes maluit ortus
Mirari, quam noſſe tuos. conſurgere in ipſis
Jus tibi ſolſtitiis. aliena creſcere bruma,
Atque hiemes adferre tuas: ſolique vagari
Conceſſum per utroſque polos. hic quæritur ortus,
Illic finis aquæ. late tibi gurgite rupto
Ambitur nigris Meroe fœcunda colonis,
Læta comis hebeni: quæ, quamvis arbore multa
Frondeat, æſtatem nulla ſibi mitigat umbra:
Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem.
Inde plagas Phœbi, damnum non paſſus aquarum,
Præveheris, ſteriléſque diu metiris arenas,
Nunc omnes unum vires collectus in amnem,
Nunc vagus, & ſpargens facilem tibi cedere ripam.
Rurſus multifidas revocat piger alveus undas,
Qua dirimunt Arabum populis Ægyptia rura
Regni clauſtra Philæ. mox te deſerta ſecantem,
Qua dirimunt noſtrum rubro commercia pontum,
Mollis lapſus agit. quis te tam lene fluentem
Moturum tantas violenti gurgitis iras,
Nile, putet? ſed cum lapſus abrupta viarum
Excepere tuos, & præcipites cataractæ,
Ac nuſquam vetitis ullas obſiſtere cautes
Indignaris aquis: ſpuma tunc aſtra laceſſis:
Cuncta fremunt undis: ac multo murmure montis
Spumeus invictis caneſcit fluctibus amnis.
Hinc, Abaton quam noſtra vocat veneranda vetuſtas,

Terra

Terra potens, primos ſentit percuſſa tumultus,
Et ſcopuli; placuit fluvii quos dicere venas,
Quod manifeſta novi primum dant ſigna tumoris.
Hinc montes Natura vagis circumdedit undis,
Qui Libyæ te, Nile, negant. quos inter ut alta
In convalle jacens ſtat molibus unda receptis.
Prima tibi campos permittit, apertaque Memphis
Rura, modumque vetat creſcendi ponere ripas.
Sic velut in tuta ſecuri pace trahebant
Noctis iter mediæ: ſed non veſana Pothini
Mens imbuta ſemel tam ſacra cæde, vacabat
A ſcelerum motu. Magno nihil ille perempto
Jam putat eſſe nefas: habitant ſub pectore manes,
Ultriceſque deæ dant in nova monſtra furorem:
Dignatur viles iſto quoque ſanguine dextras,
Quo Fortuna parat victos perfundere Patres;
Pœnaque civilis belli, & vindicta Senatus
Pene data eſt famulo. procul hoc avertite fata
Crimen, ut hæc Bruto cervix abſente ſecetur.
In ſcelus it Pharium Romani pœna tyranni,
Exemplumque perit. ſtruit audax irrita fatis,
Nec parat occultæ cædem committere fraudi:
Invictumque ducem detecto Marte laceſſit.
Tantum animi delicta dabant, ut colla ferire
Cæſaris, & ſocerum jungi tibi, Magne, juberet:
Atque hæc dicta monet famulos perferre fideles
Ad Pompejanæ ſocium ſibi cædis Achillam,
Quem puer imbellis cunctis præfecerat armis,
Et dederat ferrum, nullo ſibi jure retento,
In cunctos, in ſeque ſimul. Tu mollibus, inquit,
Nunc incumbe toris, & pingues exige ſomnos:
Invaſit Cleopatra domum. nec prodita tantum eſt,
Sed donata Pharos. ceſſas accurrere ſolus
Ad dominæ thalamos? nubet ſoror impia fratri:
Nam Latio jam nupta duci eſt: interque maritos
Diſcurrens Ægypton habet, Romamque meretur.
Expugnare ſenem potuit Cleopatra venenis.
Crede miſer puero: quem nox ſi junxerit una,
Et ſemel amplexus inceſto pectore paſſus
Hauſerit obſcœnum titulo pietatis amorem,
Meque, tuumque caput, per ſingula forſitan illi
Oſcula donabit. crucibus, flammiſque luemus,
Si fuerit formoſa ſoror. nil undique reſtat
Auxilii; rex hinc conjux, hinc Cæſar adulter:
Et ſumus, ut fatear, tam ſæva judice ſontes.
Quem non e nobis credet Cleopatra nocentem,
A quo caſta fuit? per te, quod fecimus una,
Perdidimuſque nefas, perque ictum ſanguine Magni
Fœdus, ades: ſubito bellum molire tumultu:
Irrue: nocturnas rumpamus funere tædas,
Crudelemque toris dominam mactemus in ipſis
Cum quocumque viro. nec nos deterreat auſis
Heſperii Fortuna ducis, quæ ſuſtulit illum,
Impoſuitque orbi, communis gloria nobis:
Nos quoque ſublimes Magnus facit. aſpice litus
Spem noſtri ſceleris: pollutos conſule fluctus
Quid liceat nobis: tumulumque e pulvere parvo
Aſpice Pompeii non omnia membra tegentem.
Quem metuis, pars hujus erat: non ſanguine clari;
Quid refert? nec opes populorum, ac regna movemus.
Ad ſcelus ingentis fati ſumus, attrahit illos
In noſtras Fortuna manus. en altera venit
Victima nobilior. placemus cæde ſecunda
Heſperias gentes. jugulus mihi Cæſaris hauſtus
Hoc præſtare poteſt, Pompeii cæde nocentes
Ut populus Romanus amet. quid nomina tanta
Horremus, vireſque ducis, quibus ille relictis
Miles erit? nox hæc peraget civilia bella,
Inferiaſque dabit populis, & mittet ad umbras,
Quod debetur adhuc mundo, caput. ite feroces
Cæſaris in jugulum: præſtet Lagea juventus
Hoc regi, Romana ſibi. tu parce morari:
Plenum epulis, madidumque mero, Venerique paratum
Invenies: aude: Superi tot vota Catonum,
Brutorumque tibi tribuent. Non lentus Achillas
Suadenti parere nefas, haud clara movendis,
Ut mos, ſigna dedit caſtris, nec prodidit arma
Ullius clangore tubæ: temere omnia ſævi
Inſtrumenta rapit belli. pars maxima turbæ
Plebis erat Latiæ: ſed tanta oblivio mentes
Cepit in externos corrupto milite mores,
Ut duce ſub famulo, juſſuque ſatellitis irent.
Quos erat indignum Phario parere tyranno.
Nulla fides, pietaſque viris, qui caſtra ſequuntur,
Venaleſque manus: ibi fas, ubi maxima merces:
Ære merent parvo: jugulumque in Cæſaris ire
Non ſibi dant. pro fas! ubi non civilia bella
Invenit imperii fatum miſerabile noſtri?
Theſſaliæ ſubducta acies in litore Nili
More furit patrio. quid plus te, Magne, recepto
Auſa foret Lagea domus? dat ſcilicet omnis
Dextera, quod debet Superis: nullique vacare
Fas eſt Romano. Latium ſic ſcindere corpus
Dis placitum: non in generi, ſocerique favorem
Diſcedunt populi. civilia bella ſatelles
Movit, & in partem Romanam venit Achillas.
Et niſi fata manus a ſanguine Cæſaris arcent,
Hæ vincent partes. aderat maturus uterque:
Et diſtricta epulis ad cunctas aula patebat
Inſidias: poteratque cruor per regia fundi
Pocula Cæſareus, menſæque incumbere cervix.
Sed metuunt belli trepidos in nocte tumultus,
Ne cædes confuſa manu, permiſſaque fatis
Te, Ptolemæe, trahat. tanta eſt fiducia ferri.
Non rapuere nefas: ſummi contemta facultas
Eſt operis: viſum famulis reparabile damnum,
Illam mactandi dimittere Cæſaris horam.
Servatur pœnas in aperta luce daturus.
Donata eſt nox una duci, vixitque Pothini
Munere Phœbeos Cæſar dilatus in ortus.
Lucifer a Caſia proſpexit rupe, diemque
Miſit in Ægyptum primo quoque ſole calentem:
Cum procul a muris acies non ſparſa maniplis,
Nec vaga conſpicitur, ſed juſtos qualis ad hoſtes
Recta fronte venit. paſſuri cominus arma,
Laturique ruunt. at Cæſar mœnibus urbis
Diffiſus, foribus clauſæ ſe protegit aulæ,
Degeneres paſſus latebras. nec tota vacabat
Regia compreſſo: minima collegerat arma
Parte domus: tangunt animos iræque metuſque:
Et timet incurſus, indignaturque timere.
Sic fremit in parvis fera nobilis abdita clauſtris,
Et frangit rabidos præmorſo carcere dentes.
Non ſecus in Siculis fureret tua flamma cavernis,
Oſtrueret ſummam ſi quis tibi, Mulciber, Ætnam.
Audax Theſſalici qui nuper rupe ſub Æmi,
Heſperiæ cunctos proceres, aciemque Senatus,
Pompejumque ducem, cauſſa ſperare vetante,
Non timuit, fatumque ſibi promiſit iniquum,
Expavit ſervile nefas, intraque penates
Obruitur telis, quem non violaſſet Alanus,
Non Scytha, non fixo qui ludit in hoſpite Maurus.
Hic,

Hic, cui Romani ſpatium non ſufficit orbis,
Parvaque regna putat Tyriis cum Gadibus Indos,
Ceu puer imbellis, ceu captis femina muris,
Quærit tuta domus: ſpem vitæ in lumine clauſo
Ponit, & incerto luſtrat vagus atria curſu:
Non ſine rege tamen; quem ducit in omnia ſecum,
Sumpturus pœnas & grata piacula morti;
Miſſuruſque tuum, ſi non ſint tela, nec ignes,
In famulos Ptolemææ caput. ſic barbara Colchis
Creditur ultorem metuens regnique, fugæque
Enſe ſuo, fratriſque ſimul cervice parata
Expectaſſe patrem. cogunt tamen ultima rerum
Spem pacis tentare ducem: miſſuſque ſatelles
Regius, ut ſævos abſentis voce tyranni
Corriperet famulos, quo bellum auctore moverent.
Sed neque jus mundi valuit, neque fœdera ſancta
Gentibus: orator regis, paciſque ſequeſter,
Æſtimat in numero ſcelerum ponenda tuorum
Tot monſtris Ægypte nocens. non Theſſala tellus,
Vaſtaque regna Jubæ, non Pontus, & impia ſigna
Pharnacis, & gelido circumfluus orbis Hibero
Tantum auſus ſcelerum: non Syrtis barbara, quantum
Deliciæ fecere tuæ. premit undique bellum,
Inque domum jam tela cadunt, quaſſantque penates.
Non aries uno moturus limina pulſu,
Fracturuſque domum; non ulla eſt machina belli:
Nec flammis mandatur opus: ſed cæca juventus
Conſilii, vaſtos ambit diviſa penates,
Et nuſquam totis incurſat viribus agmen.
Fata vetant, murique vicem fortuna tuetur.
Nec non & ratibus tentatur regia, qua ſe
Protulit in medios audaci margine fluctus
Luxurioſa domus. ſed adeſt defenſor ubique
Cæſar, & hos aditus gladiis, hos ignibus arcet:
Obſeſſuſque gerit (tanta eſt conſtantia mentis)
Expugnantis opus. piceo jubet unguine tinctas
Lampadas immitti junctis in bella carinis.
Nec piger ignis erat per ſtuppea vincula, perque
Manantes cera tabulas: & tempore eodem
Tranſtraque nautarum ſummique arſere ceruchi.
Jam prope ſemuſtæ merguntur in æquore claſſes,
Jamque hoſtes, & tela natant. nec puppibus ignis
Incubuit ſolis: ſed quæ vicina fuere
Tecta mari, longis rapuere vaporibus ignem:
Et cladem fovere Noti, percuſſaque flamma
Turbine, non alio motu per tecta cucurrit,
Quam ſolet ætherio lampas decurrere ſulco,
Materiaque carens, atque ardens aere ſolo.
Illa lues clauſa paulum revocavit ab aula
Urbis in auxilium populos. nec tempora cladis
Perdidit in ſomnos, ſed cæca nocte carinis
Inſiluit Cæſar, ſemper feliciter uſus
Præcipiti curſu bellorum, & tempore rapto.
Tunc clauſtrum pelagi cepit Pharon. inſula quondam
In medio ſtetit illa mari, ſub tempore vatis
Proteos: at nunc eſt Pellæis proxima muris.
Illa duci geminos bellorum præſtitit uſus:
Abſtulit excurſus & fauces æquoris hoſti;
Cæſaris auxiliis aditus & libera ponti
Oſtia permiſit. nec pœnas inde Pothini
Diſtulit ulterius: ſed non qua debuit ira,
Non cruce, non flammis, rabido non dente ferarum:
Heu facinus, cervix gladio male cæſa pependit;
Magni morte perit. nec non ſubrepta paratis
A famulo Ganymede dolis pervenit ad hoſtes
Cæſaris Arſinoe: quæ caſtra carentia rege
Ut proles Lagæa tenet, famulumque Tyranni
Terribilem juſto tranſegit Achillea ferro.
Altera, Magne, tuis jam victima mittitur umbris.
Nec ſatis hoc Fortuna putat. procul abſit, ut iſta
Vindictæ ſit ſumma tuæ. non ipſe tyrannus
Sufficit in pœnas, non omnis regia Lagi.
Dum patrii veniant in viſcera Cæſaris enſes,
Magnus inultus erit. ſed non auctore furoris
Sublato cecidit rabies: nam rurſus in arma
Auſpiciis Ganymedis eunt: ac multa ſecundo
Prælia Marte gerunt. potuit diſcrimine ſummo
Cæſaris una dies in famam, & ſecula mitti.
Molis in exiguæ ſpatio ſtipantibus armis,
Dum parat in vacuas Martem transferre carinas
Dux Latius, tota ſubiti formidine belli
Cingitur: hinc denſæ prætexunt litora claſſes,
Hinc tergo inſultant pedites: via nulla ſalutis:
Non fuga, non virtus, vix ſpes quoque mortis honeſtæ.
Non acie fuſa, nec magnæ ſtragis acervo
Vincendus tunc Cæſar erat, ſed ſanguine nullo.
Captus ſorte loci pendet, dubiuſne timeret,
Optaretne mori; reſpexit in agmine denſo
Scævam perpetuæ meritum jam nomina famæ
Ad campos Epidamne tuos; ubi ſolus apertis
Obſedit muris calcantem mœnia Magnum.



Digitized by Google

# C. SILII ITALICI DE BELLO PUNICO SECUNDO.

## LIBER PRIMUS.

ORdior arma, quibus cælo ſe gloria tollit
Æneadum, patiturque ferox Œnotria jura
Carthago. da Muſa decus memorare laborum
Antiquæ Heſperiæ, quantoſque ad bella crearit
Et quot Roma viros, ſacri cum perfida pacti
Gens Cadmæa ſuper regno certamina movit:
Quæſitumque diu qua tandem poneret arce
Terrarum fortuna caput. ter Marte ſiniſtro
Juratumque Jovi fœdus, conventaque patrum
Sidonii fregere duces: atque impius enſis
Ter placidam ſuaſit temerando rumpere pacem.
Sed medio finem bello, excidiumque viciſſim
Molitæ gentes: propiuſque fuere periclo
Queis ſuperare datum. reſeravit Dardanus arces
Ductor Agenoreas: obſeſſa palatia vallo
Pœnorum, ac muris defendit Roma ſalutem.
Tantarum cauſſas irarum, odiumque perenni
Servatum ſtudio, & mandata nepotibus arma,
Fas aperire mihi, ſuperaſque recludere mentes.
Jamque adeo magni repetam primordia motus.
Pygmaleonæis quondam per cærula terris
Pollutum fugiens fraterno crimine regnum
Fatali Dido Libyes appellitur oræ:
Tum pretio mercata ſolum, nova mœnia ponit
Cingere qua ſecto permiſſum litora tauro.
Hic Juno ante Argos (ſic credidit alta vetuſtas)
Ante Agamemnoniam gratiſſima tecta Mycenen
Optavit profugis æternam condere ſedem.
Verum ubi magnanimis Romam caput urbibus alte
Exſerere, ac miſſas etiam trans æquora claſſes
Totum ſigna videt victricia ferre per orbem,
Jam propius metuens, bellandi corda furore
Phœnicum exſtimulat: ſed enim conamine primæ
Contuſo pugnæ, fractiſque in gurgite cœptis
Sicanio Libycis, iterum inſtaurata capeſſens
Arma remolitur: dux agmina ſufficit unus
Turbanti terras, pontumque movere paranti.
Jamque deæ cunctas ſibi belliger induit iras
Annibal: hunc audet ſolum componere fatis.
Sanguineo tum læta viro, atque in regna Latini
Turbine mox ſævo venientum haud inſcia cladum:
Intulerit Latio, ſpreta me, Troius, inquit,
Exſul Dardaniam, & bis numina capta penates;
Sceptraque fundarit victor Lavinia Teucris,
Dum Romana tuæ, Ticine, cadavera ripæ
Non capiant; ſimiliſque mihi per Celtica rura
Sanguine Pergameo Trebia & ſtipantibus armis
Corporibuſque virum retro fluat, ac ſua largo
Stagna reformidet Traſimenus turbida tabo;
Dum Cannas tumulum Heſperiæ, campumque cruore
Auſonio merſum ſublimis Iapyga cernam;
Teque vadi dubium coeuntibus, Aufide, ripis
Per clypeos, galeaſque virum, cæſoſque per artus
Vix iter Adriaci rumpentem ad litora ponti.
Hæc ait: ac juvenem facta ad Mavortia flammat.
Ingenio motus avidus, fideique ſiniſter
Is fuit, exſuperans aſtu, ſed devius æqui.
Armato nullus divum pudor: improba virtus,
Et pacis deſpectus honos: penituſque medullis
Sanguinis humani flagrat ſitis: inſuper ævi
Flore virens, avet Ægates abolere, parentum
Dedecus, ac Siculo demergere fœdera ponto.
Dat mentem Juno, ac laudum ſpe corda fatigat.
Jamque aut nocturno penetrat Capitolia niſu,
Aut rapidis fertur per ſummas paſſibus Alpes.
Sæpe etiam famuli turbato ad limina ſomno
Expavere trucem per vaſta ſilentia vocem,
Ac largo ſudore virum invenere futuras
Miſcentem pugnas, & inania bella gerentem.
Hanc rabiem in fines Italum, Saturniaque arva
Addiderat quondam puero patrius furor: ortus
Sarrana priſci Barcæ de gente, vetuſtos
A Belo numerabat avos. namque orba marito
Cum fugeret Dido famulam Tyron, impia diri
Belides juvenis vitaverat arma tyranni,
Et ſe participem caſus ſociarat in omnes.
Nobilis hoc ortu, & dextra ſpectatus Amilcar,
Ut fari, primamque datum diſtinguere lingua
Hannibali vocem, ſolers nutrire furores,
Romanum ſevit puerili in pectore bellum.
Urbe fuit media ſacrum genitricis Eliſæ
Manibus, & patria Tyriis formidine cultum,
Quod taxi circum, & piceæ ſqualentibus umbris
Abdiderant, cælique arcebant lumine, templum.
Hoc ſeſe (ut perhibent) curis mortalibus olim
Exuerat regina loco. ſtant marmore mœſtæ
Effigies, Beluſque parens, omniſque nepotum
A Belo ſeries: ſtat gloria gentis Agenor,
Et qui longa dedit terris cognomina Phœnix:
Ipſa ſedet tandem æternum conjuncta Sichæo:
Ante pedes enſis Phrygius jacet: ordine centum
Stant aræ cælique deis, Ereboque potenti.
Hic crine effuſo, atque Ennææ numina divæ,
Atque Acheronta vocat Stygia cum veſte ſacerdos.
Immugit tellus, rumpitque horrenda per umbras
Sibila, inaccenſi flagrant altaribus ignes.
Tum magico volitant cantu per inania manes
Exciti, vultuſque in marmore ſudat Eliſæ.
Hannibal hæc patrio juſſu ad penetralia fertur,



Digitized by Google

Ingreſſique habitus atque ora explorat Amilcar.
Non ille evantis Maſſylæ palluit iras,
Non diros templi ritus, adſperſaque tabo
Limina, & audito ſurgentes carmine flammas.
Olli permulcens genitor caput, oſcula libat,
Attollitque animos hortando, & talibus implet:
Gens recidiva Phrygum Cadmeæ ſtirpis alumnos
Fœderibus non æqua premit: ſi fata negarint
Dedecus id patriæ noſtra depellere dextra,
Hæc tua ſit laus, nate, velis: age concipe bella
Latura exitium Laurentibus: horreat ortus
Jam pubes Tyrrhena tuos, partuſque recuſent
Te ſurgente, puer, Latiæ producere matres.
His acuit ſtimulis, ſubicitque haud mollia dicta:
Romanos terra, atque undis, ubi competet ætas,
Ferro, ignique ſequar, Rhœteaque fata revolvam.
Non ſuperi mihi, non Martem cohibentia pacta,
Non celſæ abſtulerint Alpes, Tarpejaque ſaxa,
Hanc mentem. juro noſtri per numina Martis,
Per manes, regina, tuos. Tum nigra triformi
Hoſtia mactatur divæ, raptimque recludit
Spirantes artus poſcens reſponſa ſacerdos,
Ac fugientem animam properatis conſulit extis.
Aſt ubi quæſitas artis de more vetuſto
Intravit mentes ſuperum, ſic deinde profatur:
Ætolos late conſterni milite campos,
Idæoque lacus flagrantes ſanguine cerno:
Quanta procul moles ſcopulis ad ſidera tendit,
Cujus in aerio pendent tua vertice caſtra!
Jamque jugis agmen rapitur, trepidantia fumant
Mœnia, & Heſperio tellus porrecta ſub axe
Sidoniis lucet flammis. fluit ecce cruentus
Eridanus. jacet ore truci ſuper arma, viroſque,
Tertia qui tulerit ſublimis opima Tonanti,
Heu quænam ſubitis horreſcit turbida nimbis
Tempeſtas, ruptoque polo micat igneus æther!
Magna parant ſuperi, tonat alti regia cæli,
Bellantemque Jovem cerno. venientia fata
Scire ultra vetuit Juno. fibræque repente
Conticuere: latent caſus, longique labores,
Sic clauſum linquens arcano pectore bellum,
Atque hominum finem Gades, Calpemque ſequutus,
Dum fert Herculeis Garamantica ſigna columnis,
Occumbit ſævo Tyrius certamine ductor.
Interea rerum Aſdrubali traduntur habenæ:
Occidui qui ſolis opes, & vulgus Iberum,
Bæticolaſque viros ſpatiis agitabat iniquis.
Triſtia corda ducis, ſimul immedicabilis ira,
Et fructus regni feritas; erat aſper amore
Sanguinis, & metui demens credebat honorem:
Nec nota docilis pœna ſatiare furores.
Ore excellentem, & ſpectatum fortibus auſis
Antiqua de ſtirpe Tagum, ſuperumque hominumque
Immemor, erecto ſuffixum robore mœſtis
Oſtentabat ovans populis ſine funere regem.
Auriferi Tagus adſcito cognomine fontis,
Perque antra & ripas nymphis ululatus Iberis,
Mæonium non ille vadum, non Lydia mallet
Stagna ſibi, nec, qui riguo perfunditur auro,
Campum, atque illatis Hermi flaveſcit arenis.
Primus inire manu, poſtremus ponere Martem.
Quum rapidum effuſis ageret ſublimis habenis
Quadrupedem, non enſe virum, non eminus haſta
Siſtere erat: volitabat ovans, acieſque per ambas
Jam Tagus auratis agnoſcebatur in armis.
Quem poſtquam diro ſuſpenſum robore vidit
Deformem leti, famulus clam corripit enſem
Dilectum domino, pernixque irrumpit in aulam,
Atque immite ferit geminato vulnere pectus.
At Pœni ſuccenſi ira, turbataque luctu,
Et ſævis gens læta, ruunt, tormentaque portant.
Non ignes, candenſque chalybs, non verbera paſſim
Ictibus innumeris lacerum ſcindentia corpus,
Carnificeſve manus, penituſve infuſa medullis
Peſtis, & in medio lucentes vulnere flammæ
Ceſſavere: ferum viſu, dictuque: per artem
Sævitiæ, extenti, quantum tormenta jubebant,
Creverunt artus: atque omni ſanguine rupto
Oſſa liquefactis fumarunt fervida membris.
Mens intacta manet, ſuperat, ridetque dolores:
Spectanti ſimilis, feſſoſque labore miniſtros
Increpitat, dominique crucem clamore repoſcit.
Hæc inter ſpretæ miſeranda piacula pœnæ,
Erepto trepidus ductore exercitus, una
Annibalem voce, atque alacri certamine poſcit.
Hinc ſtudia accendit patriæ virtutis imago,
Hinc fama in populos iurati didita belli,
Hinc virides auſis anni, fervorque decorus,
Atque armata dolis mens, & vis inſita fandi.
Primi ductorem Libyci clamore ſalutant,
Mox & Pyrenes populi, & bellator Iberus.
Continuoque ferox oritur fiducia menti,
Ceſſiſſe imperio tantum terræque, mariſque.
Æoliis candens auſtris & lampade Phœbi
Æſtifero Libye torquetur ſubdita Cancro,
Aut ingens Aſiæ latus, aut pars tertia terris.
Terminus huic roſeos amnis Lageus ad ortus
Septeno impellens tumefactum gurgite pontum.
At qua diverſas clementior adſpicit Arctos
Herculeo dirimente freto, diducta propinquis
Europes videt arva jugis: ultra obſidet æquor,
Nec patitur nomen proferri longius Atlas,
Atlas ſubducto tracturus vertice cælum.
Sidera nubiferum fulcit caput, ætheriaſque
Erigit æternum compages ardua cervix:
Canet barba gelu, frontemque immanibus umbris
Pinea ſilva premit, vaſtant cava tempora venti,
Nimboſoque ruunt ſpumantia flumina rictu.
Tum geminæ laterum fauces maria alta fatigant:
Atque ubi feſſus equos Titan immerſit anhelos,
Flammiferum condunt fumanti gurgite currum.
Sed qua ſe campis ſqualentibus Africa tendit,
Serpentum largo coquitur fœcunda veneno.
Felix qua pingues mitis plaga temperat agros,
Nec Cerere Ennæa, Phario nec victa colono.
Hic paſſim exſultant Numidæ, gens inſcia fræni:
Queis inter geminas per ludum mobilis aures
Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.
Altrix bellorum, bellatorumque virorum
Tellus, nec fidens nudo ſine fraudibus enſi.
Altera complebant Hiſpanæ caſtra cohortes,
Auxilia Europæ, genitoris parta tropæis.
Martius hinc ſonipes campos hinnitibus implet,
Hinc juga cornipedes erecti bellica raptant:
Non Eleus eat campo ferventior axis.
Prodiga gens animæ, & properare facillima mortem.
Namque ubi tranſcendit florentes viribus annos,
Impatiens ævi ſpernit noviſſe ſenectam,
Et fati modus in dextra eſt. hic omne metallum:
Electri gemino pallent de ſemine venæ,
Atque atros chalybis fœtus humus horrida nutrit.
Sed ſcelerum cauſas operit deus. Aſtur avarus

Viſce-

Digitized by Google

Viſceribus laceræ telluris mergitur imis,
Et redit infelix effoſſo concolor auro.
Hinc certant, Pactole, tibi Duriuſque, Taguſque,
Quique ſuper Gravios lucentes volvit arenas
Infernæ populis referens oblivia Lethes.
Nec Cereri terra indocilis, nec inhoſpita Baccho,
Nullaque Palladia ſeſe magis arbore tollit.
Hæ poſtquam Tyrio gentes ceſſere tyranno,
Utque dari rerum fræni; nunc arte paterna
Conciliare viros armis, conſulta Senatus
Vertere nunc donis: primus ſumpſiſſe laborem,
Primus iter carpſiſſe pedes, partemque ſubire
Si valli feſtinet opus, nec cetera ſegnis
Quæcunque ad laudem ſtimulant, ſomnumque negabat
Naturæ, noctemque vigil ducebat in armis:
Interdum projectus humi, turbæque Libyſſæ
Inſignis ſagulo duris certare maniplis:
Celſus & in magno præcedens agmine ductor
Imperium perferre ſuum: tum vertice nudo
Excipere inſanos imbres, cælique ruinas.
Spectarunt Pœni, tremuitque exercitus Aſtur,
Torquentem cum tela Jovem, permixtaque nimbis
Fulmina, & excuſſos ventorum ex flatibus ignes
Turbato tranſiret equo: nec pulvere feſſum
Agminis ardenti labefecit Sirius aſtro.
Flammiferis tellus radiis cum exuſta dehiſcit,
Candentique globo medius coquit æthera fervor,
Femineum putat inventa jacuiſſe ſub umbra:
Exercetque ſitim, & ſpectato fonte recedit.
Idem correptis ſternacem ad prælia frænis
Frangere equum, & famam letalis amare lacerti:
Ignotique amnis tranare ſonantia ſaxa,
Atque e diverſa ſocios arceſſere ripa.
Idem expugnati primus ſtetit aggere muri:
Et quoties campo rapidus fera prælia miſcet,
Qua ſparſit ferrum, latus rubet æquore limes.
Ergo inſtat fatis, & rumpere fœdera certus,
Qua datur, interea Romam comprendere bello
Gaudet, & extremis pulſat Capitolia terris.
Prima Saguntinas turbarunt claſſica portas,
Bellaque ſumpta viro belli majoris amore.
Haud procul Herculei tollunt ſe litore muri
Clementer creſcente jugo, queis nobile nomen
Conditus excelſo ſacravit colle Zacynthus.
Hic comes Alcidæ remeabat in agmine Thebas,
Geryone extincto, cæloque ea fata ferebat.
Tres animas namque id monſtrum, tres corpore dextras
Armarat, ternaque caput cervice gerebat.
Haud alium vidit tellus, cui ponere finem
Non poſſet mors una viro, duræque ſorores
Tertia bis rupto torquerent ſtamina filo.
Hic ſpolia oſtentabat ovans, captivaque victor
Armenta ad fontes medio fervore vocabat,
Cum tumidas fauces accenſis ſole venenis
Calcatus rupit letali vulnere ſerpens,
Inachiumque virum terris proſtravit Iberis.
Mox profugi ducente Notho advertere coloni,
Inſula quos genuit Grajo circumflua ponto,
Atque auxit quondam Laertia regna Zacynthus.
Firmavit tenues ortus mox Daunia pubes
Sedis inops, miſit largo quam dives alumno,
Magnanimis regnata viris, nunc Ardea nomen.
Libertas populis pacto ſervata, decuſque
Majorum, & Pœnis poſtquam imperitare negatum,
Admovet abrupto flagrantia fœdere ductor
Sidonius caſtra, & latos quatit agmine campos.
Ipſe caput quaſſans circumluſtravit anhelo
Muros ſævus equo, menſuſque paventia tecta
Pandere jamdudum portas, & cedere vallo
Imperat, & longe clauſis ſua fœdera, longe
Auſoniam fore, nec veniæ ſpem Marte ſubactis:
Scita patrum, & leges, & jura, fidemque, deoſque
In dextra nunc eſſe ſua: verba ocyus acer
Intorto ſancit jaculo, figitque per arma
Stantem pro muro, & nutantem membra Caicum.
Concidit exacto medius per viſcera telo:
Effuſiſque ſimul prærupto ex aggere membris
Victori moriens tepefactam rettulit haſtam.
At multo ducis exemplum clamore ſequuti
Involvunt atra telorum mœnia nube.
Clara nec in numero virtus latet: obvia quiſque
Ora duci portant, ceu ſolus bella capeſſat.
Hic crebram fundit Baleari verbere glandem,
Terque levi ducta circum caput altus habena
Permiſſum ventis abſcondit in aere telum.
Hic valido librat ſtridentia ſaxa lacerto,
Huic impulſa levi torquetur lancea nodo.
Ante omnes ductor patriis inſignis in armis
Nunc picea jactat fumantem lampada flamma,
Nunc ſude, nunc jaculo, nunc ſaxis impiger inſtat.
Aut hydro imbutas bis noxia tela ſagittas
Contendit nervo, atque inſultat fraude pharetræ:
Dacus ut armiferis Geticæ telluris in oris
Spicula quæ patrio gaudens acuiſſe veneno
Fundit apud ripas inopina binominis Iſtri.
Cura ſubit collem turrita cingere fronte,
Caſtelloque urbem circumvallare frequenti.
Heu priſcis numen populis, ac nomine ſolo
In terris jam nota fides! ſtat dura juventus,
Ereptamque fugam, & claudi videt aggere muros.
Sed dignam Auſonia mortem putat eſſe Sagunto,
Servata cecidiſſe fide. jamque acrius omnes
Intendunt vires: adductis ſtridula nervis
Phocais effundit vaſtos balliſta molares:
Atque eadem ingentis mutato pondere teli
Ferratam excutiens ornum media agmina rumpit.
Alternus reſonat clangor. certamine tanto
Conſeruere acies, veluti circumdata vallo
Roma foret: clamatque ſuper tot millia: Gentes
Inter tela ſatæ, jam capto ſtamus in hoſte.
Anne pudet cœpti? pudet ominis? en bona virtus,
Primitiæque ducis. taline implere paramus
Italiam fama? tales præmittere pugnas?
Accenſæ exſultant mentes, hauſtuſque medullis
Annibal exagitat, ſtimulatque ſequentia bella.
Invadunt manibus vallum, cæſaſque relinquunt
Dejecti muris dextras. ſubit arduus agger,
Imponitque globos pugnantum deſuper urbi.
Armavit clauſos, ac portis arcuit hoſtem
Librari multa conſueta phalarica dextra.
Horrendum viſu, robur, celſiſque nivoſæ
Pyrenes trabs lecta jugis, cui plurima cuſpis
Vix muris toleranda lues, ſed cetera pingui
Uncta pice, atque atro circumlita ſulfure fumant.
Fulminis hæc ritu ſummis e mœnibus arcis
Incita, ſulcatum tremula ſecat aera flamma.
Qualis ſanguineo præſtringit lumina crine
Ad terram cælo decurrens ignea lampas.
Hæc ictu rapido pugnantum ſæpe per auras,
Attonito ductore, tulit fumantia membra.
Hæc vaſtæ lateri turris cum turbine fixa,
Dum penitus plateis Vulcanum exercet adeſis,



Digitized by Google

Arma viroſque ſimul preſſit flagrante ruina.
Tandem condenſis actæ teſtudinis armis
Subducto Pœni vallo, cæcaque latebra,
Pandunt prolapſam ſuffoſſis mœnibus urbem.
Terribilem in ſonitum procumbens aggere victo
Herculeus labor, atque immania ſaxa revolvens,
Mugitum ingentem cælo dedit: Alpibus altis
Aeriæ rupes ſcopulorum mole revulſa
Haud aliter ſcindunt reſonanti fragmine montem.
Surgebat cumulo certantum prorutus agger,
Obſtabatque jacens vallum, ne protinus inſtent
Hinc atque hinc acies media pugnare ruina.
Emicat ante omnes primævo flore juventæ
Inſignis Rutulo Murrus de ſanguine: at idem
Matre Saguntina Grajus, geminoque parente
Dulichios Italis miſcebat prole nepotes.
Hic magno ſocios Vaidum clamore vocantem,
Qua corpus loricam inter galeamque pateſcit,
Conantis motus ſpeculatus cuſpide ſiſtit,
Proſtratumque premens telo, voce inſuper urget:
Fallax Pœne jaces: certe Capitolia primus
Scandebas victor: quæ tanta licentia voti?
Nunc Stygio fer bella Jovi. Tum fervidus haſtam
Adverſi torquens defigit in inguine Iberi,
Oraque dum calcat jam ſingultantia leto,
Hac iter eſt, inquit, vobis ad mœnia Romæ.
O metuenda manus, ſic quo properatis eundum.
Mox inſtaurantis pugnam circumſilit arma,
Et rapto nudum clypeo latus haurit Iberi.
Dives agri, dives pecoris, famæque negatus,
Bella feris arcu jaculoque agitabat Iberus.
Felix heu nemorum, & vitæ laudandus opacæ,
Si ſua per patrios tenuiſſet ſpicula ſaltus.
Hunc miſeratus adeſt infeſto vulnere Ladmus.
Cui ſævum arridens, Narrabis Amilcaris umbris
Hanc, inquit, dextram, quæ jam poſt vulnera vulgi
Annibalem vobis comitem dabit: & ferit alte
Inſurgens gladio criſtatæ caſſidis æra,
Perque ipſum tegmen crepitantia diſſipat oſſa.
Tum frontem Chremes intonſam vibrante capillo
Septus, & horrentes effingens crine galeros:
Tum Maſulus, crudaque virens ad bella ſenecta
Cartalo, non pavidus fœtas mulcere leænas,
Flumineaque urna cælatus Bragada parmam,
Et vaſtæ Naſamon Syrtis populator Hiempſal,
Audax in fluctu laceras raptare carinas,
Una omnes dextraque cadunt, iraque perempti.
Nec non ſerpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tactuque graves ſopire chelydros,
Ac dubiam admoto ſobolem explorare ceraſta.
Tu quoque fatidicis Garamanticus accola lucis
Inſignis flexo galeam per tempora cornu,
Heu fruſtra reditum ſortes tibi ſæpe loquutas,
Mentitumque Jovem increpitans occumbis Hiarba.
Et jam corporibus cumulatus creverat agger,
Perfuſæque atra fumabat cæde ruinæ.
Tum ductorem avido clamore in prælia poſcit.
Fulmineus ceu Spartanis latrantibus actus,
Cum ſilvam occurſu venantum perdidit, hirto
Horreſcit ſævus dorſo, & poſtrema capeſſit
Prælia, candentem mandens aper ore cruorem:
Jamque gemens geminum contra venabula torquet.
At parte ex alia, qua ſe inſperata juventus
Extulerat portis, ceu ſpicula nulla, manuſque
Vim ferre, exitiumve queant, permixtus utriſque
Annibal agminibus paſſim furit, & quatit enſem,
Cantato nuper ſenior quem fecerat igni
Litore ab Heſperidum miſſus: qui carmine pollens,
Fidebat magica ferrum crudeſcere lingua:
Quantus Biſtoniis late Gradivus in oris
Belligero rapitur curru, telumque coruſcans
Titanum quo pulſa cohors, flagrantia bella
Cornipedum afflatu tonat & ſtridoribus axis.
Jamque Hoſcum, rutilumque Pholum, ingentemque Metiſcum,
Jam Lygdum, Diriumque ſimul, flavumque Galeſum,
Et geminos Chronum atque Gyam demiſerat umbris.
Daunum etiam, grata quo non ſpectatior alter
Voce movere fora, atque orando fingere mentes,
Nec legum cuſtos ſolertior, aſpera telis
Dicta admiſcentem: Quonam te, Pœne, paternæ
Huc adigunt furiæ? non hæc Sidonia tecta
Feminea fabricata manu, pretiove parata,
Exſulibuſve datum dimenſis littus arenis.
Fundamenta deum, Romanaque fœdera cernis.
Aſt illum toto jactantem talia campo
Ingenti raptum niſu, medioque virorum
Avulſum inter tela globo, & poſt terga revinctum
Annibal ad pœnam lentæ mandaverat iræ,
Increpitanſque ſuos inferri ſigna jubebat:
Perque ipſos cædis cumulos, ſtragemque jacentum
Monſtrabat furibundus iter, cunctoſque ciebat
Nomine, & in prædas ſtantem dabat improbus urbem.
Sed poſtquam a trepidis allatum, fervere partem
Diverſam Marte infauſto, Murroque ſecundos
Hunc ſuperos tribuiſſe diem, ruit ocyus amens
Lymphato curſu, atque ingentes deſerit actus:
Letiferumque micant fulgentes vertice criſtæ.
Crine ut flammifero terret fera regna cometes
Sanguineum ſpargens ignem, vomit atra rubentes
Fax cælo radios, & ſæva luce coruſcum
Scintillat ſidus, terriſque extrema minatur.
Præcipiti dant tela viam, dant ſigna, virique,
Atque ambæ trepidant acies: jacit igneus haſtæ
Dirum lumen apex, ac late fulgurat umbo.
Qualis ubi Ægæo ſurgente ad ſidera ponto
Per longum vaſto Cori cum murmure fluctus
Suſpenſum in terras portat mare, frigida nautis
Corda tremunt: ſonat ille procul, flatuque tumeſcens
Curvatis pavidas tranſmittit Cycladas undis.
Non cuncta e muris unum inceſſentia tela,
Fumanteſque ante ora faces, non ſaxa per artem
Tormentis excuſſa tenent: ut tegmina primum
Fulgentis galeæ conſpexit, & arma cruento
Inter ſolem auro rutilantia, turbidus infit:
En, qui res Libycas, inceptaque tanta retardet
Romani Murrus belli mora, fœdera ſaxo.
Jam noſcas quid vana queant, & veſter Iberus.
Fer tecum caſtamque fidem ſervataque jura.
Deceptos mihi linque deos. Cui talia Murrus:
Exoptatus ades. mens olim prælia poſcit,
Speque tui flagrat capitis: fer debita fraudum
Præmia, & Italiam tellure inquire ſub ima:
Longum in Dardanios fines iter, atque nivalem
Pyrenen, Alpeſque, tibi mea dextera donat.
Hæc inter cernens ſubeuntem cominus hoſtem,
Præruptumque loci, fidum ſibi corripit ingens
Aggere convulſo ſaxum, & nitentis in ora
Devolvit, pronoque ſilex ruit incitus ictu.
Subſedit duro concuſſus fragmine muri.
Tum pudor accendit mentem, nec conſcia fallit
Virtus preſſa loco; frendens luctatur, & ægro
Scan-

Digitized by Google

Scandit in adverſum per ſaxa minantia nixu.
Sed poſtquam propius vicino lumine fulſit,
Et tota ſe mole tulit, velut incita clauſum
Agmina Pœnorum cingant, & cuncta paventem
Caſtra premant, lato Murrus caligat in hoſte.
Mille ſimul dextræ, denſuſque micare videtur
Enſis, & innumeræ nutare in caſſide criſtæ.
Conclamant utrimque acies, ceu tota Saguntos
Igne micet: trahit inſtanti languentia leto
Membra pavens Murrus, ſupremaque vota capeſſit.
Conditor Alcide, cujus veſtigia ſacra
Incolimus, terræ minitantem averte procellam,
Si tua non ſegni defenſo mœnia dextra.
Dumque orat, cæloque attollit lumina ſupplex,
Cerne, ait, an noſtris longe Tirynthius auſis
Juſtius adſuerit: ni diſplicet æmula virtus,
Haud me diſſimilem, Alcide, primoribus annis
Agnoſces invicte tuis: fer numen amicum.
Et Trojæ quondam primis memorate ruinis,
Dexter ades Phrygiæ delenti ſtirpis alumnos.
Sic Pœnus, preſſumque ira ſimul exigit enſem
Qua capuli ſtatuere moræ: teloque relato
Horrida labenti perfunditur arma cruore.
Ilicet ingenti caſu turbata juventus
Procurrit. nota arma viri, corpuſque ſuperbo
Victori ſpoliare negant: coit aucta viciſſim
Hortando manus, & glomerata mole feruntur.
Hinc ſaxis galea; hinc clypeus ſonat æreus haſtis,
Inceſſunt ſudibus, librataque pondera plumbi
Certatim jaciunt: deciſæ in vertice criſtæ,
Direptumque decus nutantum in cæde jubarum.
Jamque agitur largus per membra fluentia ſudor,
Et ſtant loricæ ſquamis horrentia tela:
Nec requies, tegmenve datur mutare ſub ictu:
Genua labant, feſſique humeri geſtamina laxant.
Tum creber, penituſque trahens ſuſpiria, ſicco
Fumat ab ore vapor, niſuque eliſus anhelo
Auditur gemitus, fractumque in caſſide murmur.
Mente adverſa domat, gaudetque niteſcere duris
Virtutem, & decoris pretio diſcrimina penſat.
Hic ſubitus ſciſſo denſa inter nubila cælo
Erupit quatiens terram fragor: & ſuper ipſas
Bis pater intonuit geminato fulmine pugnas.
Inde inter nubes ventorum turbine cæco
Ultrix injuſti vibravit lancea belli,
Ac femore adverſo librata cuſpide ſedit.
Tarpejæ rupes, ſuperiſque habitabile ſaxum,
Et vos virginea lucentes ſemper in ara
Laomedonteæ Trojana altaria flammæ,
Heu quantum vobis fallacis imagine teli
Promiſere Dei: propius ſi preſſa furenti
Haſta foret, clauſæ ſtarent mortalibus Alpes.
Nec, Traſimene, tuis nunc Allia cederet undis.
Sed Juno adſpectans Pyrenes vertice celſæ
Nava rudimenta, & primos in Marte calores,
Ut videt impreſſum conjecta cuſpide vulnus,
Advolat obſcura circumdata nube per auras:
Et validam duris evellit ab oſſibus haſtam.
Ille tegit clypeo fuſum per membra cruorem,
Tardaque paulatim, & dubio veſtigia niſu
Alternata trahens, averſus ab aggere cedit.
Nox tandem optatis terras pontumque tenebris
Condidit, & pugnas erepta luce diremit.
At duræ invigilant mentes, molemque reponunt
Noctis opus. clauſos acuunt extrema pericli,
Et fractis rebus violentior ultima virtus.
Hinc pueri, invalidique ſenes; hinc femina ferre
Certat opem in dubiis miſerando vana labori,
Saxaque mananti ſubvectat vulnere miles.
Jam patribus, clariſque ſenum ſua mœnia curæ:
Concurrunt, lectoſque viros hortantur, & orant,
Defeſſis ſubeant rebus, revocentque ſalutem,
Et Latia extremis implorent caſibus arma.
Ite citi, remis veliſque impellite puppim,
Saucia dum caſtris clauſa eſt fera: tempore Martis
Utendum eſt rapto, & graſſandum ad clara periclis.
Ite citi, deflete fidem, muroſque ruentes,
Antiquaque domo meliora acceſſite fata.
Mandati ſumma eſt: dum ſtat, remeate, Saguntos.
Aſt illi celerant qua proxima litora greſſum,
Et fugiunt tumido per ſpumas cærula velo.
Pellebat ſomnos Tithoni roſcida conjux,
Ac rutilus primis ſonipes hinnitibus altos
Afflarat montes, roſeaſque movebat habenas.
Jam celſa e muris extructa mole juventus
Clauſam nocturnis oſtentat turribus urbem.
Rerum omnes pendent actus, & milite mœſto
Laxata obſidio, ac pugnandi ſubſtitit ardor,
Inque ducem verſæ tanto in diſcrimine curæ.
Interea Rutulis longinqua per æquora vectis
Herculei ponto cepere exiſtere colles,
Et nebuloſa jugis attollere ſaxa Monœci.
Thracius hos Boreas ſcopulos immitia regna
Solus habet, ſemperque rigens nunc litora pulſat,
Nunc ipſas alis frangit ſtridentibus Alpes:
Atque ubi ſe terris glaciali fundit ab Arcto,
Haud ulli contra fiducia ſurgere vento.
Vorticibus torquet rapidis mare, fractaque anhelant
Æquora, & injecto conduntur gurgite montes:
Jamque volans Rhenum Rhodanumque in nubila tollit,
Hunc poſtquam Boreæ dirum evaſere furorem,
Alternos mœſti caſus bellique mariſque,
Et dubium rerum eventum ſermone volutant.
O patria, o fidei domus inclyta: quo tua nunc ſunt
Fata loco? ſacræne manent in collibus arces?
An cinis, heu Superi, tanto de nomine reſtat?
Ferte leves auras, flatuſque ciete ſecundos,
Si nondum inſultat templorum Poenicus ignis
Culminibus, Latiæque valent ſuccurrere claſſes.
Talibus illacrimant noctemque diemque querelis,
Donec Laurentes puppis defertur ad oras:
Qua pater acceptis Anienis ditior undis
In pontum flavo deſcendit gurgite Tibris.
Hinc conſanguineæ ſubeunt jam mœnia Romæ.
Concilium vocat auguſtum, caſtaque beatos
Paupertate patres, ac nomina parta triumphis
Conſul: & æquantem ſuperos virtute ſenatum.
Facta animoſa viros, & recti ſacra cupido
Attollunt, hirtæque comæ, neglectaque menſa,
Dexteraque a curvis capulo non ſegnis aratris:
Exiguo faciles, & opum non indiga corda,
Ad parvos curru remeabant ſæpe penates.
In foribus ſacris, primoque in limine templi
Captivi currus, belli decus, armaque rapta
Pugnantum ducibus, ſævæque in Marte ſecures,
Perfoſſi clypei, & ſervantia tela cruorem,
Clauſtraque portarum pendent; hic Punica bella,
Ægates cernas, fuſaque per æquora claſſe
Exactam ponto Libyen teſtantia roſtra:
Hic galeæ Senonum, penſatique improbus auri
Arbiter enſis ineſt: Galliſque ex arce fugatis
Arma revertentis pompa geſtata Camilli:
Hic ſpolia Æacidæ, hic Epirotica ſigna,

Et Ligurum horrentes coni, parmæque relatæ
Hiſpana de gente rudes, Alpinaque gæſa.
Sed poſtquam clades patefecit & horrida bella
Orantum ſqualor, præſenſque adſtare Sagunti
Ante oculos viſa eſt extrema precantis imago;
Tum ſenior mœſto Sicoris ſic incipit ore:
Sacrata gens clara fide, quam rite fatentur
Marte ſatam populi ferro parere coacti:
Ne crede emenſos levia ob diſcrimina pontum.
Vidimus obſeſſam patriam, muroſque trementes:
Et, quem inſana freta, aut cœtus genuere ferarum,
Vidimus Annibalem: procul his a mœnibus oro
Arcete, o Superi, noſtroque in Marte tenete
Fatiferæ juvenem dextræ: qua mole ſonantes
Conjicit ille trabes? & quantus creſcit in armis
Trans juga Pyrenes? medium indignatus Iberum
Excivit Calpen, & merſos Syrtis arenis
Molitur populos, majoraque mœnia quærit.
Spumeus hic medio qui fugit ab æquore fluctus,
Si prohibere piget, veſtras effringet in urbes.
An tanti pretium motus, ruptique per enſes
Fœderis, hoc juveni jurata in bella ruenti
Creditis, ut ſtatuat ſuperata jura Sagunto?
Ocyus ite viri, & naſcentem exſtinguite flammam,
Ne feræ redeant poſt aucta pericula curæ.
Quamquam o, ſi nullus terror, non obruta jam nunc
Semina fumarent belli: veſtræne Sagunto
Spernendum conſanguineam protendere dextram?
Omnis Iber rapidis, omnis fera Gallia turmis,
Omnis ab æſtifero ſitiens Libys imminet axe.
Vos per culta diu Rutulæ primordia gentis,
Laurentemque larem, & genitricis pignora Trojæ
Conſervate pios, qui permutare coacti
Acriſioneis Tirynthia culmina muris.
Vos etiam Zanclen Siculi contra arma tyranni
Juviſſe egregium: vos & Campana tueri
Mœnia, depulſo Samnitum robore, dignum
Sigeis duxiſtis avis: vetus incola Dauni
Teſtor vos fontes, & ſtagna arcana Numici.
Cum felix nimium dimitteret Ardea pubem
Sacra domumque ferens, & avi penetralia Turni,
Ultra Pyrenem Laurentia numina vexit.
Cur, ut deciſa atque avulſa e corpore membra,
Deſpiciat, veſterque luat cur fœdera ſanguis?
Tandem ut finitæ voces ( miſerabile viſu )
Affigunt proni ſqualentia corpora terræ.
Inde agitant conſulta patres: curaſque fatigant.
Lentulus ut cernens accenſæ tecta Sagunti,
Poſcendum pœnæ juvenem, celerique negantis
Exuri bello Carthaginis arva jubebat.
Aſt Fabius cauta ſpeculator mente futuri,
Nec lætus dubiis, parcuſque laceſſere Martem,
Et melior clauſo bellum producere ferro,
Prima ſuper tantis rebus penſanda: duciſne
Cœperit arma furor, patres an ſigna moveri
Cenſuerint: mittique viros qui exacta reportent.
Providus hæc, ritu vatis, fundebat ab alto
Pectore præmeditans Fabius ſurgentia bella.
Ut ſæpe e celſa grandævus puppe magiſter
Proſpiciens ſignis venturum in carbaſa Corum,
Summo jamdudum ſubſtringit lintea malo.
Sed lacrimæ, atque ira mixtus dolor impulit omnes
Præcipitare latens fatum: lectique ſenatu,
Qui ductorum adeant: ſi perſtet ſurdus in armis
Pactorum, vertant inde ad Carthaginis arces:
Nec divum oblitis indicere bella morentur.

# LIBER II.

CÆruleis provecta vadis jam Dardana puppis
Triſtia magnanimi portabat juſſa ſenatus,
Primoreſque patrum. Fabius, Tirynthia proles,
Ter centum memorabat avos, quos turbine Martis
Abſtulit una dies, cum ſors non æqua labori,
Patritio Cremeræ maculavit ſanguine ripas.
Huic comes æquato ſociavit munere curas
Publicola, ingentis Voleſi Spartana propago.
Is cultam referens inſigni nomine plebem,
Auſonios atavo ducebat conſule faſtus.
Hos ut depoſitis portum contingere velis
Allatum Annibali, conſultaque ferre Senatus,
Jam medio feram bello poſcentia pacem,
Ductoriſque ſimul conceptas fœdere pœnas,
Ocyus armatas paſſim per litora turmas
Oſtentare jubet minitantia ſigna, recenſque
Perfuſos clypeos, & tela rubentia cæde.
Haud dictis nunc eſſe locum, ſtrepere omnia clamat
Tyrrhenæ clangore tubæ, gemituque cadentum.
Dum detur, relegant pontum, neu ſe addere clauſis
Feſtinent: notum quid cæde calentibus armis,
Quantum iræ liceat, motuſve quid audeat enſis.
Sic ducis adfatu per inhoſpita litora pulſi,
Converſo Tyrios petierunt remige patres.
Hic alto Pœnus fundentem vela carinam
Inſequitur, verbis acuens trepidantia caſtra.
Noſtrum ferre caput parat illa per æquora puppis:
Heu cæcæ mentes, tumefactaque corda ſecundis!
Armatum Annibalem pœnæ petit impia tellus.
Ne depoſce, adero: dabitur tibi copia noſtri
Ante expectatum: portiſque ſociſque timebis,
Quæ nunc externos defendis, Roma, penates.
Tarpejos iterum ſcopulos, præruptaque ſaxa
Scandatis licet, & celſam migretis in arcem,
Nullo jam capti vitam penſabitis auro.
Incenſi dictis animi, & furor additus armis.
Conditur extemplo telorum nubibus æther,
Et denſa reſonant ſaxorum grandine turres.
Ardor agit, provecta queat dum cernere muros,
Inque oculis profugæ Martem exercere carinæ.
Ipſe autem incenſas promiſſa piacula turmas
Flagitat inſignis nudato vulnere ductor:
Ac repetens queſtus furibundo perſonat ore:
Poſcimur, o ſocii, Fabiuſque e puppe catenas
Oſtentat, dominique vocat nos ira Senatus.
Si tædet cœpti, culpandave movimus arma,
Auſoniam ponto propere revocate carinam.
Nil moror: en vincta lacerandum tradite dextra.
Nam cur Eoi deductus origine Beli
Tot Libyæ populis, tot circumfuſus Iberis
Servitium perferre negem? Rhœteius immo
Imperet æternum, & populis, ſectiſque propaget
Signa ferox: nos juſſa virum nutuſque tremamus.
Effundunt gemitus, atque omina triſtia vertunt
In ſtirpem Æneadum, ac ſtimulant clamoribus iras;
Diſcinctos inter Libycos, populoſque bilingues
Marmaricis audax in bella Oenotria ſignis
Venerat Hasbite proles Garamantis Hiarbæ.
Ammone hic genitus, Phorcynidos antra Meduſæ
Cinyphiumque Macen, & iniquo e ſole calentes
Battiadas, late imperio ſceptriſque regebat:
Cui patrius Naſamon, æternumque arida Barce,
Cui nemora Autololum, atque infidæ litora Syrtis
Parebant, nullaque levis Gætulus habena.

Atque

Digitized by Google

Atque is fundarat thalamos Tritonide nympha:
Unde genus, proavumque Jovem regina ferebat,
Et ſua fatidico repetebat nomina luco.
Hæc ignara viri, vacuoque adſueta cubili,
Venatu & ſilvis primos defenderat annos:
Non calathis mollita manus, operatave fuſo,
Dictynnam, & ſaltus, & anhelum impellere planta
Cornipedem, ac ſtraviſſe feras immitis amabat.
Quales Threiciæ Rhodopen, Pangæaque luſtrant
Saxoſis nemora alta jugis, curſuque fatigant
Hebrum, innupta manus, ſpreti Ciconeſque, Getæque,
Et Rheſi domus, & lunatis Biſtones armis.
Ergo habitu inſignis patrio, religata fluentem
Heſperidum crinem dono, dextrumque feroci
Nuda latus Marti, ac fulgenti tegmine lævum
Thermodontiaca munita in prælia pelta,
Fumantem rapidis quatiebat curſibus axem.
Pars comitum bijugo curru, pars cetera dorſo
Fertur equi, nec non Veneris jam fœdera paſſæ
Reginam cingunt: ſed virgine denſior ala eſt.
Ipſa autem gregibus per longa mapalia lectos
Ante aciem oſtentabat equos: tumuloque propinquo
Dum ſequitur gyris campum, vibrata per auras
Spicula contorquens ſumma ponebat in arce.
Hanc haſta toties intrantem mœnia, Mopſus
Non tulit, & celſis ſenior Gortynia muris
Tela ſonante fugat nervo, liquidaſque per auras
Dirigit aligero letalia vulnera ferro.
Cres erat, æriſonis Curetum advectus ab antris,
Dictæos agitare puer levioribus annis
Pennata ſaltus adſuetus arundine Mopſus.
Ille vagam cælo diviſit ſæpe volucrem,
Ille procul campo linquentem retia cervum
Vulnere ſiſtebat, rueretque inopina ſub ictu
Ante fera incauto, quam ſibila poneret arcus.
Nec ſe tum pharetra jactavit juſtius ulla,
Eois quamquam certet Gortyna ſagittis.
Verum ut opum levior, venatu extendere vitam
Abnuit, atque arctæ res exegere per æquor:
Conjuge cum Meroe, natiſque, inglorius hoſpes
Intrarat miſeram fato ducente Saguntum.
Coryti fratrum ex humeris, calamique paterni
Pendebant, volucerque chalybs, Minoia tela.
Hic medius juvenum, Maſſylæ gentis in agmen
Crebra Cydonæo fundebat ſpicula cornu.
Jam Gravium, audacemque Tyrum, pariterque ruentes
Giſconem, lævemque Bagam, indignumque ſagittæ
Impubem malas tam certæ occurrere Lixum
Fuderat, & plena tractabat bella pharetra.
Tum vultum intendens, telumque in virginis ora,
Deſertum non grata Jovem per vota vocabat.
Namque ut fatiferos converti proſpicit arcus,
Oppoſito procul inſidiis Naſamonia Sarpe
Corpore, præripuit letum, calamumque volantem,
Dum clamat, patulo excipiens tranſmiſit hiatu,
Et primæ ferrum a tergo videre ſorores.
Ad comitis caſum frendens labentia virgo
Membra levat, parvaque oculos jam luce natantes
Irrorat lacrimis, totiſque adnixa doloris
Viribus, intorquet letalem in mœnia cornum.
Illa volans humerum rapido tranſverberat ictu
Conantis Dorylæ, junctis jam cornibus arcus
Et ducti ſpatium nervi complente ſagitta,
Excutere in ventos reſoluto pollice ferrum.
Tum ſubitum in vulnus præceps devolvitur altis
Aggeribus muri: juxtaque cadentia membra
Effuſi verſa calami fulſere pharetra.
Exclamat paribus frater vicinus in armis
Icarus, ulciſcique parat lacrimabile fatum:
Atque illum raptim promentem in prælia telum
Annibal excuſſi prævertit turbine ſaxi.
Labuntur gelido torpentia frigore membra,
Deficienſque manus pharetræ ſua tela remiſit.
At pater e gemino natorum funere Mopſus
Correptos arcus ter mœſta movit ab ira:
Ter cecidit dextra, & notas dolor abſtulit artes.
Pœnitet heu ſero dulces liquiſſe penates,
Arreptoque avide, quo concidis Icare, ſaxo,
Poſtquam ævum ſenior percuſſaque pectora fruſtra
Sentit, &, ut tantos compeſcat morte dolores,
Nil opis in dextra; vaſtæ ſe culmine turris
Præcipitem jacit, & delapſus pondere prono
Membra ſuper nati moribundos explicat artus.
Dum cadit externo Gortynius advena bello,
Jam nova molitus ſtimulato milite Teron,
Alcidæ templi cuſtos, aræque ſacerdos,
Non exſpectatum Tyriis effuderat agmen,
Et fera miſcebat reſerata prælia porta.
Atque illi non haſta manu, non vertice caſſis,
Sed ſiſus latis humeris, & mole juventæ,
Agmina vaſtabat clava: nihil indigus enſis.
Exuviæ capiti impoſitæ, tegmenque leonis,
Terribilem attollunt excelſo vertice rictum.
Centum angues idem cælatum inſigne gerebat
In clypeo, & ſectis geminam ſerpentibus hydram.
Ille Jubam, Tapſumque patrem, clarumque Micipſam
Nomine avi, Maurumque Sacen, a mœnibus actos,
Palanteſque fuga, præceps ad litora curſu
Egerat, atque una ſpumabant æquora dextra.
Nec contentus Idi leto, letoque Cothonis
Marmaridæ, nec cæde Rothi, nec cæde Jugurthæ;
Haſbites currum, & radiantis tegmina lævæ
Poſcebat votis, gemmataque lumina peltæ,
Atque in belligera verſabat virgine mentem.
Quem ruere ut telo vidit regina cruento,
Obliquos detorquet equos, lævumque per orbem
Fallaci gyro campum ſecat, ac velut ales
Averſo rapitur ſinuata per æquora curru.
Dumque ea ſe ex oculis aufert, atque ocyus euro
Incita pulveream campo trahit ungula nubem,
Adverſum late ſtridens rota proterit agmen,
Ingerit & crebras virgo trepidantibus haſtas.
Hic cecidere Lycus, Thamyriſque, & nobile nomen
Eurydamas, clari deductum ſtirpe parentis,
Qui thalamos auſus quondam ſperare ſuperbos,
(Heu demens) Ithacique torum: ſed enim arte pudica
Fallacis toties revoluto ſtamine telæ
Deceptus, merſum pelago jactarat Ulyſſem.
Aſt Ithacus vero ficta pro morte loquacem
Affecit leto, tedæque ad funera verſæ.
Gens extrema viri campis deletur Iberis,
Eurydamas Nomados dextra: ſuper inſtrepit acer,
Et ſervat curſum perfractis oſſibus axis.
Jamque aderat remeans virgo inter prælia, poſtquam
Diſtringi Terona videt, ſævamque bipennem
Perlibrans mediæ fronti, ſpolium inde ſuperbum,
Herculeaſque tibi exuvias Dictynna vovebat.
Nec ſegnis Teron tantæ ſpe laudis, in ipſos
Adverſus conſurgit equos, villoſaque fulvi
Ingerit objectans trepidantibus ora leonis.
Attoniti terrore novo, rictuque minaci
Quadrupedes, jactant reſupino pondere currum.

Tum

Digitized by Google

Tum ſaltu Hasbiten conantem linquere pugnas
Occupat, incuſſa gemina inter tempora clava.
Ferventeſque rotas, turbataque fræna pavore
Disjecto ſparſit colliſa per oſſa cerebro.
At rapta properans cædem oſtentare bipenni,
Amputat e curru revolutæ virginis ora.
Nec dum iræ poſitæ. celſa nam figitur haſta
Spectandum caput. id geſtent ante agmina Pœnum
Imperat, & propere currus ad mœnia vertant.
Hæc cæcus fati, divumque abeunte favore
Vicino Teron edebat prælia leto.
Namque aderat toto ore ferens iraſque minaſque
Annibal, & cæſam Hasbiten, fixique tropæum
Infandum capitis, furiata mente dolebat.
At ſimul ærati radiavit luminis umbo,
Et concuſſa procul membris velocibus arma
Letiferum intonuere, fugam percuſſa repente
Ad muros trepido convertunt agmina curſu.
Sicut agit levibus per ſera crepuſcula pennis
E paſtu volucres ad nota cubilia Veſper.
Aut ubi Cecropius formidine nubis aquoſæ
Sparſa ſuper flores examina tollit Hymettos,
Ad dulces ceras, & odori corticis antra
Mellis apes gravidæ properant, denſoque volatu
Raucum connexæ glomerant ad limina murmur.
Præcipitat metus attonitos, cæcique feruntur.
Heu blandum cæli lumen, tantone cavetur
Mors reditura metu? naſcentique addita fata?
Conſilium damnant, portis, atque aggere tuto
Erupiſſe gemunt: retinet vix agmina Teron:
Interdumque manu, interdum clamore miniſque,
State viri: meus ille hoſtis: mihi gloria magnæ,
State, venit pugnæ. muro, tectiſque Sagunti
Hac abigam Pœnos dextra: ſpectacula tantum
Eſte viri, vel ſi cunctos metus acer in urbem
( Heu deforme ) rapit, ſoli mihi claudite portas.
At Pœnus rapido præceps ad mœnia curſu,
Dum pavitant trepidi rerum, feſſique ſalutis,
Tendebat: ſtat, primam urbem muroſque patentes,
Poſtpoſita cæde & dilata, invadere, pugna.
Id poſtquam Herculeæ cuſtos videt impiger arx,
Emicat, & velox formidine prævenit hoſtem.
Gliſcit Eliſæo violentior ira tyranno,
Tu ſolve interea nobis, bone janitor urbis,
Supplicium, ut pandas, inquit, tua mœnia leto.
Nec plura effari ſinit ira: rotatque coruſcum
Mucronem: ſed contortum prior impete vaſto
Daunius huic robur juvenis jacit: arma fragore
Icta gravi raucum gemuere, alteque reſultant
Ære illiſa cavo nodoſæ pondera clavæ.
At viduus teli, fruſtrato proditus ictu,
Pernici velox curſu rapit incita membra,
Et celeri fugiens perluſtrat mœnia planta.
Inſtat atrox terga increpitans fugientia victor.
Conclamant matres, celſoque e culmine muri
Lamentis vox mixta ſonat: nunc nomine noto
Appellant, feras feſſo nunc pandere portas
Poſſe volunt: quatit hortantum præcordia terror,
Ne ſimul accipiant ingentem mœnibus hoſtem.
Incutit umbonem feſſo, adſultatque ruenti
Pœnus, & obteſtans ſpectantem e mœnibus urbem,
I, miſeram Hasbiten leto ſolare propinquo.
Hæc dicens, jugulo optantis dimittere vitam
Infectum condit mucronem, ac regia lætus
Quadrupedes ſpolia abreptos a mœnibus ipſis,
Queis aditum portæ trepidantum ſepſerat agmen,
Victor agit, curruque volat per ovantia caſtra.
At Nomadum furibunda cohors miſerabile humandi
Deproperat munus, tumulique adjungit honorem,
Et rapto cineres ter circum corpore luſtrat.
Hinc letale viri robur, tegmenque tremendum
In flammas jaciunt: ambuſtoque ore, geniſque,
Deforme alitibus liquere cadaver Iberis.
Pœnorum interea, queis rerum ſumma poteſtas,
Conſultant bello ſuper, & quæ dicta ferantur
Auſoniæ populis, oratorumque minaci
Adventu trepidant. monet hinc fœduſque fideſque
Et teſtes Superi, jurataque pacta parentum:
Hinc popularis amor captantis magna juventæ,
Et ſperare juvat belli meliora: ſed olim
Ductorem infeſtans odiis gentilibus Anno,
Sic adeo increpitat ſtudia, incautumque favorem:
Cuncta quidem, patres, ( neque enim cohibere minantum
Iræ ſe valuere ) premunt formidine vocem:
Haud tamen abſtiterim, mortem licet arma propinquent,
Teſtabor ſuperos, & cælo vota relinquam,
Quæ poſtrema ſalus rerum patriæque repoſcit.
Nec nunc obſeſſa demum & fumante Sagunto
Hæc ſerus vates Anno canit: anxia rupi
Pectora, ne caſtris innutriretur & armis
Exitiale caput monui, & dum vita, monebo,
Ingenitum noſcens virus, flatuſque paternos.
Ut qui ſtelligero ſpeculatur ſidera cælo,
Venturam pelagi rabiem, Caurique futura
Prædicit miſeris haud vanus flamina nautis.
Conſedit ſolio, rerumque invaſit habenas.
Ergo armis fœdus, faſque omne abrumpitur armis:
Oppida quaſſantur, longeque in mœnia noſtra
Æneadum arrectæ mentes, disjectaque pax eſt.
Exagitant manes juvenem, furiæque paternæ,
Ac funeſta ſacra: & converſi fœdere rupto
In caput infidum ſuperi, Maſſylaque vates
Adnuit. ille novi cæcus caligine regni
Externas arces quatit ut Tirynthia tecta:
Sic propria luat hæc pœna, nec miſceat urbis
Fata ſuis: nunc hoc, hoc, inquam, tempore muros
Oppugnat Carthago tuos, teque obſidet armis.
Lavimus Ætnæas animoſo ſanguine valles,
Et vix conducto produximus arma Lacone.
Nos ratibus laceris Scyllæa replevimus antra,
Claſſibus & refluo ſpectavimus æquore raptis
Contorta e fundo revomentem tranſtra Charybdim.
Reſpice proh demens, proh pectus inane deorum,
Ægates, Libyæque procul fluitantia membra.
Quo ruis? & patriæ exitio tibi nomina quæris?
Scilicet immenſæ, viſis juvenilibus armis,
Subſident Alpes, ſubſidet mole nivali
Alpibus æquatum attollens caput Appenninus.
Sed campos fac, vane, dari: num gentibus iſtis
Mortales animi? aut ferro, flammaque fatiſcunt?
Haud tibi Neritia cernes cum prole laborem.
Pubeſcit caſtris miles, galeaque teruntur
Nondum ſignatæ flava lanugine malæ.
Nec requies ævi nota, exſangueſque merendo
Stant prima inter ſigna ſenes, letumque laceſſunt.
Ipſe ego Romanas, perfoſſo corpore, turmas
Tela intorquentes correpta e vulnere vidi,
Vidi animos, morteſque virum, decoriſque furorem.
Si bello abſiſtis, nec te victoribus offers,
Quantum, heu Carthago, donat tibi ſanguinis Anno?
Geſtar ad hæc: namque impatiens, aſperque coquebat
Jamdudum immites iras, mediamque loquentis



Digitized by Google

Bis conatus erat turbando abrumpere vocem?
Conciliene, inquit, Libyæ, Tyrioque ſenatu,
Proh ſuperi, Auſonius miles ſedet? armaque tantum
Haud dum ſumta viro: nam cetera non latet hoſtis.
Nunc geminas Alpes, Appenninumque minatur:
Nunc freta Sicaniæ, & Scyllæi litoris undas:
Nec procul eſt, quin jam manes umbraſque paveſcat
Dardanias: tanta accumulat præconia leto,
Vulneribuſque virum, tollitque ad ſidera gentem
Mortalem: mihi crede, licet formidine turpi
Frigida corda tremant, mortalem ſumimus hoſtem.
Vidi ego, quum geminas, arctis poſt terga catenis
Succinctus palmas, vulgo traheretur ovante
Carceris in tenebras ſpes & fiducia gentis
Regulus Hectoreæ: vidi quum robore pendens
Heſperiam cruce ſublimis ſpectaret ab alta.
Nec vero terrent puerilia protinus ora
Sub galea, & preſſæ properata caſſide malæ.
Indole non adeo ſegni ſumus: adſpice turmæ
Quot Libycæ certant annos anteire labore?
Et nudis bellantur equis? ipſe, adſpice, ductor
Quum primam tenero vocem proferret ab ore,
Jam bella, & lituos, ac flammis urere gentem
Jurabat Phrygiam, atque animo patria arma movebat.
Proinde polo creſcant Alpes, aſtriſque coruſcos
Appenninus agat ſcopulos, per ſaxa niveſque,
(Dicam etenim, ut ſtimulent atram vel inania mentem)
Per cælum eſt qui pandat iter. pudet Hercule tritas
Deſperare vias, laudemque timere ſecundam.
Sed Libyæ clades, & primi incendia belli
Aggerat, atque iterum pro libertate labores
Anno ferre vetat. ponat formidinis æſtus,
Parietibuſque domus imbellis femina ſervet
Singultantem animam: nos, nos contra ibimus hoſtem,
Queis procul a Tyria dominos depellere Byrſa
Vel Jove non æquo fixum eſt: ſin fata repugnent,
Et jam damnata ceſſit Carthagine Mavors,
Occumbam potius, nec te, patria inclyta, dedam
Æternum famulam, liberque Acheronta videbo.
Nam quæ (proh ſuperi) Fabius jubet, Ocyus arma
Exuite, & capta deſcendite ab arce Sagunti.
Tum delecta manus ſcutorum incendat acervos:
Uranturque rates, ac toto abſiſtite ponto.
Di procul o (merita eſt ſi numquam talia plecti
Carthago) prohibete nefas, noſtrique ſolutas
Ductoris ſervate manus. tum deinde reſedit:
*Factaque cenſendi patrum de more poteſtas:*
*Hic Anno, reddi propere certamine rapta*
*Inſtat, & auctorem violati fœderis, addit.*
Tum vero attoniti, ceu templo irrumperet hoſtis,
Exſiluere patres, Latioque id verteret omen,
Oravere Deum. at poſtquam diſcordia ſentit
Pectora, & infidas ad Martem vergere mentes;
Non ultra patiens Fabius texiſſe dolorem,
Concilium expoſcit propere, patribuſque vocatis
Bellum ſe geſtare ſinu pacemque profatus,
Quid ſedeat legere, ambiguis neu fallere dictis
Imperat: ac ſævo neutrum renuente ſenatu,
Ceu clauſas acies, gremioque effunderet arma,
Accipite infauſtum Libyæ, eventuque priori
Par, inquit, bellum: & laxos effudit amictus.
Tum patrias repetit pugnandi nuntius arces.
Atque ea dum profugæ regnis agitantur Eliſæ,
Accitis velox populis, queis ægra lababat
Ambiguo ſub Marte fides, prædaque gravatus
Ad muros Pœnus revocaverat arma Sagunti.
Ecce autem clypeum ſævo fulgore micantem
Oceani gentes ductori dona ferebant,
Callaicæ telluris opus, galeamque coruſcis
Subnixam criſtis, vibrant cui vertice coni
Albentes niveæ tremulo nutamine pennæ:
Enſem una, ac multis fatalem millibus haſtam.
Præterea textam nodis, auroque trilicem
Loricam, & nulli tegmen penetrabile telo.
Hæc ære, & duri chalybis perfecta metallo,
Atque opibus perfuſa Tagi, per ſingula lætis
Luſtrat ovans oculis, gaudetque in origine regni.
Condebat primæ Dido Carthaginis arces,
Inſtabatque operi ſubducta claſſe juventus:
Molibus hi claudunt portus: his tecta, domuſque
Partiris juſte Bitia venerande ſenecta.
Oſtentant caput effoſſa tellure repertum
Bellatoris equi, atque omen clamore ſalutant.
Has inter ſpecies orbatum claſſe ſuiſque
Æneam, pulſum pelago, dextraque precantem
Cernere erat. fronte hunc avide regina ſerena
Infelix, ac jam vultu ſpectabat amico.
Hinc & ſpeluncam, furtivaque fœdera amantum
Callaicæ fecere manus: it clamor ad auras,
Latratuſque canum, ſubitoque exterrita nimbo
Occultant alæ venantum corpora ſilvis.
Nec procul Æneadum vacuo jam litore claſſis
Æquora nequidquam revocante petebat Eliſa.
Ipſa pyram ſuper ingentem ſtans ſaucia Dido,
Mandabat Tyriis ultricia bella futuris:
Ardentemque rogum media ſpectabat ab unda
Dardanus, & magnis pandebat carbaſa fatis.
Parte alia ſupplex infernis Annibal aris
Arcanum Stygia libat cum vate cruorem,
Et primo bella Æneadum jurabat ab ævo.
At ſenior Siculis exſultat Amilcar in arvis,
Spirantem credas certamina anhela movere.
Ardor ineſt oculis, torvumque minatur imago.
Nec non & lævum clypei latus aſpera ſignis
Implebat Spartana cohors: hanc ducit ovantem
Ledæis veniens victor Xanthippus Amyclis.
Juxta triſte decus pendet ſub imagine pœnæ
Regulus, & fidei dat magna exempla Sagunto.
Lætior at circa facies, agitata ferarum
Agmina venatu, & cælata mapalia fulgent.
Nec procul, uſta cutem nigri ſoror horrida Mauri
Adſuetas patrio mulcet ſermone leænas.
It liber campis paſtor, cui fine ſine ullo
Invetitum ſaltus penetrat pecus: omnia Pœnum
Armenti vigilem patrio de more ſequuntur.
Gæſaque, latratorque Cydon, tectumque, focique
In ſilicis venis, & fiſtula nota juvencis.
Eminet excelſo conſurgens colle Saguntos,
Quam circum immenſi populi, condenſaque cingunt
Agmina certantum, pulſantque trementibus haſtis:
Extrema clypei ſtagnabat Iberus in ora,
Curvatis claudens ingentem flexibus orbem.
Annibal abrupto tranſgreſſus fœdere ripas
Pœnorum populos Romana in bella vocabat.
Tali ſublimis dono, nova tegmina latis
Aptat concutiens humeris, celſuſque profatur:
Heu quantum Auſonio ſudabitis arma cruore!
Quas belli vindex pœnas mihi curia pendes!
Jamque ſeneſcebat vallatis mœnibus hoſtis,
Carpebatque dies urbem, dum ſigna, manuſque
Expectant feſſi ſocias. tandem æquore vano
Avertunt oculos, fruſtrataque litora ponunt,

Et

Digitized by Google

Et propius ſuprema vident. ſedet acta medullis
Jamdudum, atque inopes penitus coquit intima peſtis.
Eſt furtim lento miſeris durantia rabo
Viſcera, & exurit ſiccatas ſanguine venas
Per longum celata fames. jam lumina retro
Exeſis fugere genis, jam lurida ſola
Tecta cute, & venis male juncta trementibus oſſa
Exſtant, conſumtis viſu deformia membris.
Humentis rores noctis, terramque madentem,
Solamen fecere mali, caſſoque labore
E ſicco fruſtra preſſerunt robore ſuccos.
Nil temerare piget. rabidi jejunia ventris
Inſolitis adigunt veſci: reſolutaque, nudos
Linquentes clypeos, armorum tegmina mandunt.
Deſuper hæc cælo ſpectans Tirynthius alto
Illacrimat fractæ nequidquam caſibus urbis.
Namque metus, magnique tenent præcepta parentis,
Ne ſævæ tendat contra decreta novercæ.
Sic igitur cœpta occultans, ad limina ſanctæ
Contendit Fidei, ſecretaque pectora tentat.
Arcanis dea læta, polo tum forte remoto,
Cælicolum magnas volvebat conſcia curas.
Quam tali alloquitur Nemeæ pacator honore:
Ante Jovem generata, decus divumque hominumque,
Qua ſine non tellus pacem, non æquora norunt,
Juſtitiæ conſors, tacitumque in pectore numen.
Exitiumne tuæ dirum ſpectare Sagunti,
Et tot pendentem pro te dea cernere pœnas
Urbem lenta potes? moritur tibi vulgus, & una
Te matres, vincente fame, te mœſta virorum
Ora vocant: primaque ſonant te voce minores.
Fer cælo auxilium, & feſſis da ſurgere rebus.
Hæc ſatus Alcmena; contra cui talia virgo:
Cerno equidem, nec pro nihilo eſt mihi fœdera rumpi,
Statque dies auſis olim tam triſtibus ultor.
Sed me pollutas properantem linquere terras,
Sedibus his, tectiſque Jovis ſuccedere adegit
Fœcundum in fraudes hominum genus: impia liqui,
Et quantum terrent, tantum metuentia regna,
Et furias auri, nec vilia præmia fraudum,
Et ſuper hæc, ritu horrificos, ac more ferarum
Viventes rapto populos, luxuque ſolutum
Omne decus, multaque oppreſſum nocte pudorem.
Vis colitur, juriſque locum ſibi vindicat enſis:
Et probris ceſſit virtus. en adſpice gentes:
Nemo inſons: pacem ſervant commercia culpæ.
Sed ſecura tua fundata ut mœnia dextra,
Dignum te ſervent, memorando fine, vigorem:
Dedita nec feſſi tranſmittant corpora Pœno:
(Quod ſolum nunc fata ſinunt, ſerieſque futuri,)
Extendam leti decus, atque in ſecula mittam,
Ipſaque laudatas ad manes proſequar umbras.
Inde ſevera levi decurrens æthere virgo
Luctantem fatis petit inflammata Saguntum:
Invadit mentes, & pectora nota pererrat,
Immittitque animis numen: tum fuſa medullis,
Implicat, atque ſui flagrantem inſpirat amorem.
Arma volunt, tentantque ægros ad prælia niſus.
Inſperatus adeſt vigor, interiuſque recurſat
Dulcis honos divæ, & ſacrum pro virgine letum:
Et tacitus feſſis per ovantia pectora ſenſus
Vel leto graviora pati, ſævaſque ferarum
Attentare dapes, & menſis addere crimen.
Sed prohibet culpa pollutam extendere lucem
Caſta fides, paribuſque famem compeſcere membris.
Quam ſimul inviſæ gentis proſpexit in arce,
Forte ferens ſeſe Libycis Saturnia caſtris,
Virgineum increpitat miſcentem bella furorem;
Atque ira turbata gradum, ciet ocyus atram
Tiſiphonen, imos agitantem verbere manes:
Et palmas tendens, Hos, inquit, noctis alumna,
Hos muros impelle manu, populumque ferocem
Dextris ſterne ſuis, Juno jubet: ipſa propinqua
Effectus ſtudiumque tuum de nube videbo.
Illa deos ſummumque Jovem turbantia tela,
Queis Acheronta moves, flammam immaneſque chelydros,
Stridoremque tuum, quo territa comprimit ora
Cerberus, ac mixto quæ ſpumant felle venena,
Et quidquid ſcelerum, pœnarum quidquid & iræ
Pectore fœcundo coquitur tibi, congere præceps
In Rutulos, totamque Erebo demitte Saguntum:
Hac mercede fides conſtet delapſa per auras.
Sic voce inſtimulans, dextra dea concita ſævam
Eumenida incuſſit muris, tremuitque repente
Mons circum, & gravior ſonuit per litora fluctus.
Sibilat inſurgens capiti, & turgentia circum
Multus colla micat ſqualenti tergore ſerpens.
Mors graditur vaſto pandens cava guttura rictu,
Caſuroque inhians populo: tum luctus & atri
Pectora circumdant planctus, mærorque, dolorque:
Atque omnes adſunt pœnæ, formaque trifauci
Perſonat inſomnis lacrimoſæ janitor aulæ.
Protinus adſimulat faciem mutabile monſtrum
Tiburnæ, greſſumque ſimul, ſonitumque loquentis.
Hæc bello vacuos, & ſævi turbine Martis
Lugebat thalamos Murro ſpoliata marito,
Clara genus, clarumque trahens a ſanguine nomen:
Cui vultus induta pares, disjectaque crinem
Eumenis, in medios irrumpit turbida cœtus,
Et mœſtas lacerata genas: Quis terminus, inquit?
Sat fidei, proaviſque datum. vidi ipſa cruentum,
Ipſa meum vidi lacerato vulnere noſtras
Terrentem Murrum noctes, & dira ſonantem.
Eripe te, conjux, miſerandæ caſibus urbis,
Et fuge, ſi terras admit victoria Pœni,
Ad manes Tiburna meos: cecidere penates,
Occidimus Rutuli, tenet omnia Punicus enſis.
Mens horret, nec adhuc oculis abſiſtit imago.
Nullane jam poſthac tua tecta, Sagunte, videbo?
Felix, Murre, necis, patriaque ſuperſtite felix.
At nos Sidoniis famulatum matribus actas,
Poſt belli caſus, vaſtique pericula ponti,
Carthago adſpiciet victrix: tandemque ſupremum
Morte obita, Libyæ gremio captiva jacebo.
Sed vos, o juvenes, vetuit quos conſcia virtus
Poſſe capi, queis telum ingens contra aſpera mors eſt,
Veſtris ſervitio manibus ſubducite matres:
Ardua virtutem profert via. pergite primi,
Nec facilem, populis nec notam invadere laudem.
His ubi turbatas hortatibus impulit aures,
Inde petit tumulum, ſummo quem vertice montis
Amphitryoniades ſpectandum ex æquore nautis
Struxerat, & grato cineres decorarat honore.
Excitus ſede, horrendum, prorupit ab ima
Cæruleus maculis auro ſqualentibus anguis:
Ignea ſanguinea radiabant lumina flamma,
Oraque vibranti ſtridebant ſibila lingua.
Iſque inter trepidos cœtus, mediamque per urbem
Volvitur, & muris propere delabitur altis,
Ac ſimilis profugo vicina ad litora tendit,
Spumantiſque freti præceps immergitur undis.
Tum vero excuſſi amentes, ceu prodita tecta,

Expulſi

Expulſi fugiant manes, umbræque recuſent
Captivo latuiſſe ſolo, ſperare ſaluti
Pertæſum, damnantque cibos. agit abdita Erinnys.
Haud gravior duris divum inclementia rebus,
Quam leti proferre moras: abrumpere vitam
Ocyus attoniti quærunt, lucemque gravantur.
Certatim ſtructus ſurrectæ molis ad aſtra
In media ſtetit urbe rogus, portantque, trahuntque
Longas pacis opes, quæſitaque præmia dextris:
Callaico veſtes diſtinctas matribus auro,
Armaque Dulichia proavis portata Zacyntho,
Et priſca advectos Rutulorum ex urbe penates:
Huc quidquid ſupereſt captis, clypeoſque, ſimulque
Infauſtos jaciunt enſes, & condita bello
Effodiunt penitus terra: gaudentque ſuperbi
Victoris prædam flammis donare ſupremis.
Quæ poſtquam congeſta videt feralis Erinnys,
Lampada flammiferis tractam Phlegethontis ab undis
Quaſſat, & inferna Superos caligine condit.
Inde opus adgreſſi, toto quod nobile mundo
Æternum invictis infelix gloria ſervat.
Princeps Tiſiphone lentum indignata parentum
Preſſit ovans capulum, cunctantemque impulit enſem,
Et dirum inſonuit Stygio bis terque flagello.
Invitas maculant cognato ſanguine dextras,
Miranturque nefas averſa mente peractum,
Et facto ſceleri illacrimant. hic turbidus ira,
Et rabie cladum, perpeſſæque ultima vitæ,
Obliquos verſat materna per ubera viſus:
Hic raptam librans dilectæ in colla ſecurim
Conjugis increpitat ſeſe, mediumque furorem
Projecta damnat ſtupefactus membra bipenni.
Nec tamen evaſiſſe datur. nam verbera Erinnys
Incutit, atque atros inſibilat ore timores.
Sic thalami fugit omnis amor: dulceſque marito
Effluxere tori, & ſubiere oblivia tædæ.
Ille jacit totis connixum viribus ægrum
In flammas corpus, denſum qua turbine nigro
Exundat fumum piceus caligine vertex.
At medios inter cœtus pietate ſiniſtra
Infelix Tymbrene furis, Pœnoque parentis
Dum properas auferre necem, reddentia formam
Ora tuam laceras, temeraſque ſimillima membra.
Vos etiam primo gemini cecidiſtis in ævo
Eurymedon fratrem, & fratrem mentite Lycorma,
Cuncta pares; dulciſque labor ſua nomina natis
Reddere, & in vultu genitrici hærere ſuorum.
Jam fixus jugulo culpa te ſolverat enſis,
Eurymedon, inter miſeræ lamenta ſenectæ:
Dumque malis turbata parens, deceptaque viſis,
Quo ruis? huc ferrum, clamat, converte Lycorma;
Ecce ſimul jugulum perfoderat enſe Lycormas.
Sed magno, Quonam Eurymedon furor iſte? ſonabat
Cum planctu, geminæque notis decepta figuræ
Funera mutato revocabat nomine mater,
Donec transfacto tremebunda per ubera ferro
Ceſſit, & ambiguos cecidit ſuper inſcia natos.
Quis diros urbis caſus, laudandaque monſtra,
Et fidei pœnas, & triſtia facta piorum
Temperet evolvens lacrimis? vix Punica fletu
Ceſſaſſent caſtra, ac miſereſcere neſcius hoſtis.
Urbs habitata diu fidei, cæloque parentem
Murorum repetens, ruit inter perfida gentis
Sidoniæ tela, atque immania facta ſuorum,
Injuſtis neglecta deis; furit enſis, & ignis,
Quique caret flamma, ſcelerum eſt locus: erigit atro



Nigrantem fumo rogus alta ad ſidera nubem.
Ardet in excelſo proceri vertice montis
Arx intacta prius bellis: hinc Punica caſtra,
Littoraque, & totam ſoliti ſpectare Saguntum.
Ardent tecta deum, reſplendet imagine flammæ
Æquor, & in tremulo vibrant incendia ponto.
Ecce inter medios cædum Tiburna furores,
Fulgenti dextram mucrone armata mariti,
Et læva infelix ardentem lampada quaſſans,
Squalentemque erecta comam, ac liventia planctu
Pectora nudatis oſtendens ſæva lacertis,
Ad tumulum Murri ſuper ipſa cadavera fertur.
Qualis, ubi inferni dirum tonat aula parentis,
Iraque turbatos exercet regia manes,
Alecto ſolium ante dei, ſedemque tremendam
Tartareo eſt operata Jovi, pœnaſque miniſtrat.
Arma viri multo nuper defenſa cruore
Imponit tumulo illacrimans: maneſque precata,
Acciperent ſeſe, flagrantem lampada ſubdit.
Tunc rapiens letum, tibi ego hæc, ait, optime conjux,
Ad manes en ipſa fero: ſic enſe recepto
Arma ſuper ruit, & flammas invadit hiatu.
Semiambuſta jacet nullo diſcrimine paſſim,
Infelix obitus, permixto funere turba.
Ceu, ſtimulante fame, quum victor ovilia tandem
Faucibus invadit ſiccis leo, mandit hianti
Ore fremens imbelle pecus, patuloque redundat
Gutture ructatus large cruor, incubat atris
Semeſæ ſtragis cumulis, aut murmure anhelo
Infrendens, laceros inter ſpatiatur acervos.
Late fuſa jacent, pecudes, cuſtoſque moloſſus,
Paſtorumque cohors, ſtabulique gregiſque magiſter,
Totaque vaſtatis disjecta mapalia tectis.
Irrumpunt vacuam Pœni tot cladibus arcem.
Tum demum ad manes, perfecto munere, Erinnys
Junoni laudata redit, magnamque ſuperba
Exſultat rapiens ſecum ſub tartara turbam.
At vos ſidereæ, quas nulla æquaverit ætas,
Ite decus terrarum animæ, venerabile vulgus
Elyſium, & caſtas ſedes decorate piorum.
Queis vero non æqua dedit victoria nomen,
Audite o gentes, neu rumpite fœdera pacis,
Nec regnis poſtferte fidem. vagus exſul in orbe
Errabit toto patriis projectus ab oris,
Tergaque vertentem trepidans Carthago videbit.
Sæpe Saguntinis ſomnos exterritus umbris
Optabit cecidiſſe manu, ferroque negato,
Invictus quondam Stygias bellator ad undas,
Deformata feret liventi membra veneno.

## LIBER III.

POſtquam rupta fides Tyriis, & mœnia caſtæ,
Non æquo Superum genitore, everſa Sagunti,
Extemplo poſitos finiti cardine mundi
Victor adit populos, cognataque limina Gades.
Nec vatum mentes agitare, & præſcia corda
Ceſſatum ſuper imperio: citus æquore Boſtar
Vela dare, & rerum prænoſcere fata jubetur.
Priſca fides adytis longo ſervatur ab ævo,
Qua ſublime ſedens Cirrhæis æmulus antris
Inter anhelantes Garamantas corniger Ammon
Fatidico pandit venientia ſecula luco.
Hinc omen cœptis, & caſus ſcire futuros,



Digitized by Google

Ante diem, belliqne vices, noviſſe petebat.
Exin clavigeri veneratus numinis aras
Captivis onerat donis, quæ nuper ab arce
Victor fumantis rapuit ſemiuſta Sagunti.
Vulgatum, nec caſſa fides, ab origine fani
Impoſitas durare trabes, ſolaſque per ævum
Condentum noviſſe manus: hic credere gaudent
Conſediſſe deum, ſeniumque repellere templis.
Tum queis fas & honos, adyti penetralia noſſe,
Femineos prohibent greſſus, ac limine curant
Setigeros arcere ſues: nec diſcolor ulli
Ante aras cultus, velantur corpora lino,
Et Peluſiaco præfulget ſtamine vertex.
Diſcinctis mos thura dare, atque e lege parentum
Sacrificam lato veſtem diſtinguere clavo.
Pes nudus, tonſæque comæ, caſtumque cubile,
Inreſtincta focis ſervant altaria flammæ.
Sed nulla effigies, ſimulacrave nota deorum:
Majeſtate locum, & ſacro implevere timore.
In foribus labor Alcidæ Lernæa reciſis
Anguibus Hydra jacet, nexuque eliſa leonis
Ora Cleonæi patulo celantur hiatu.
Aſt Stygius ſævis terrens latratibus umbras
Janitor, æterno tum primum tractus ab antro,
Vincla indignatur, metuitque Megæra catenas.
Juxta Thraces equi, peſtiſque Erymanthia, & altos
Æripedis ramos ſuperantia cornua cervæ.
Nec levior vinci Libycæ telluris alumnus
Matre ſuper, ſtratique genus deforme bimembres
Centauri, frontemque timet minor amnis Acarnan:
Inter quæ fulget ſacratis ignibus Oete,
Ingentemque animam rapiunt ad ſidera flammæ.
Poſtquam oculos varia implevit virtutis imago,
Mira dehinc cernit ſurgentis mole profundi
Injectum terris ſubitum mare, nullaque circa
Litora, & infuſo ſtagnantes æquore campos.
Nam qua cæruleis Nereus evolvitur antris,
Atque imo freta contorquet Neptunia fundo,
Præruptum exundat pelagus, cæcoſque relaxans
Oceani fontes, torrentibus ingruit undis.
Tum vada, ceu ſævo penitus permota tridenti,
Luctantur terris tumefactum imponere pontum.
Mox remeat gurges, tractoque relabitur æſtu,
Ac ratis erepto campis deſerta profundo:
Effuſi tranſtris expectant æquora nautæ.
Cymothoes ea regna vagæ, pelagique labores
Luna movet. luna immiſſis per cærula bigis
Fertque refertque fretum, ſequiturque reciproca Tethys.
Hæc propere ſpectata duci, nam multa fatigant.
Curarum prima exercet ſubducere bello
Conſortem thalami, parvumque ſub ubere natum:
Virgineis juvenem tedis, primoque hymenæo
Imbuerat conjux, memorique tenebat amore.
At puer obſeſſæ generatus in ore Sagunti,
Biſſenos lunæ nondum compleverat orbes.
Quos ut ſeponi ſtetit, & ſecernere ab armis,
Affatur ductor: Spes o Carthaginis altæ
Nate, nec Æneadum levior metus, amplior ora
Sis patrio decore, & factis tibi nomina condas,
Qui ſuperes bellator avum, jamque ægra timoris
Roma tuos numeret lacrimandos matribus annos.
Ni præſaga meos ludunt præcordia ſenſus,
Ingens hic terris creſcit labor: ora parentis
Agnoſco, torvaque oculos ſub fronte minaces,
Vagitumque gravem, atque irarum elementa mearum.
Si quis forte Deum tantos inciderit actus,
Ut noſtro abrumpat leto primordia rerum,
Hoc pignus belli, conjux, ſervare labora.
Cumque datum fari, duc per cunabula noſtra,
Tangat Eliſæas palmis puerilibus aras,
Et cineri juret patrio Laurentia bella.
Inde ubi flore novo pubeſcet firmior ætas,
Emicet in Martem, & calcato fœdere victos
In Capitolina tumulum mihi vindicet arce.
Tu vero, tanti felix quam gloria partus
Expectat, veneranda fide, diſcede periclis
Incerti Martis, duroſque relinque labores:
Nos clauſæ nivibus rupes, ſuppoſtaque cælo
Saxa manent, nos Alcidæ mirante noverca
Sudatus labor, & bellis labor acrior, Alpes.
Quod ſi promiſſum vertat fortuna favorem,
Lævaque ſit cœptis, te longa ſtare ſenecta,
Ævumque extendiſſe velim: tua juſtior ætas,
Ultra me improperæ ducant cui fila ſorores.
Sic ille. At contra Cyrrhæi ſanguis Imilce
Caſtalii, cui materno de nomine dicta
Caſtulo Phœbei ſervat cognomina vatis,
Atque ex ſacrata repetebat ſtirpe parentes,
Tempore, quo Bacchus populos domitabat Iberos,
Concutiens thyrſo, atque armata Mænade Calpen.
Laſcivo genitus Satyro, nymphaque Myrice
Milicus indigenis late regnarat in oris,
Cornigeram attollens genitoris imagine frontem.
Hinc patriam, clarumque genus referebat Imilce,
Barbarica paulum vitiato nomine lingua.
Quæ tunc ſic lacrimis ſenſim manantibus infit:
Mene oblite tua noſtram pendere ſalutem
Abnuis inceptis comitem? ſic fœdera nota,
Primitiæque tori? gelidos ne ſcandere tecum
Deficiam montes conjux tua? crede vigori
Femineo: caſtum haud ſuperat labor ullus amorem.
Sin ſolo aſpicimur ſexu, fixumque relinqui,
Cedo equidem, nec fata moror: Deus adnuat, oro.
I felix, i numinibus votiſque ſecundis:
Atque acies inter flagrantiaque arma relictæ
Conjugis, & nati curam ſervare memento.
Quippe nec Auſonios tantum, nec tela, nec ignes,
Quantum te metuo: ruis ipſos acer in enſes,
Objectaſque caput telis, nec te ulla ſecundo
Eventu ſatiat virtus: tibi gloria ſoli
Fine caret, crediſque viris ignobile letum
Belligeris in pace mori. tremor implicat artus:
Nec quemquam horreſco, qui ſe tibi conferat unus.
Sed tu, bellorum genitor, miſerere, nefaſque
Averte, & ſerva caput inviolabile Teucris.
Jamque adeo egreſſi ſteterant in littore primo,
Et promota ratis, pendentibus arbore nautis,
Aptabat ſenſim pulſanti carbaſa vento,
Cum lenire metus properans, ægramque levare
Attonitis mentem curis, ſic Annibal orſus:
Ominibus parce & lacrimis fidiſſima conjux,
Et pace, & bello cunctis ſtat terminus ævi,
Extremumque diem primus tulit: ire per ora
Nomen in æternum paucis mens ignea donat,
Quos pater ætheriis cæleſtum deſtinat oris.
An Romana juga, & famulas Carthaginis arces
Perpetiar? ſtimulant manes, noctiſque per umbras
Increpitans genitor: ſtant aræ, atque horrida ſacra
Ante oculos, brevitaſque vetat mutabilis horæ
Prolatare diem: ſedeamne, ut noverit una
Me tantum Carthago? & qui ſim neſciat omnis
Gens hominum? letique metu decora alta relinquam?
Quantum

Digitized by Google

Quantum etenim diſtant a morte ſilentia vitæ?
Ne tamen incautos laudum exhorreſce furores:
Et nobis eſt lucis honos, gaudetque ſenecta
Gloria, quum longo titulis celebratur in ævo.
Te quoque magna manent ſuſcepti præmia belli,
Dent modo ſe ſuperi; Tibris tibi ſerviet omnis,
Iliacæque nurus, & dives Dardanus auri.
Dumque ea permixtis inter ſe fletibus orant,
Confiſus pelago celſa de puppe magiſter
Cunctantem ciet. abripitur divulſa marito.
Hærent intenti vultus, & litora ſervant,
Donec iter liquidum, volucri rapiente carina,
Conſumſit viſus, tellus pontuſque receſſit.
At Pœnus belli curis avertere amorem
Apparat, & repetit properato mœnia greſſu.
Quæ dum perluſtrat, crebroque obit omnia viſu,
Tandem ſollicito ceſſit vis dura labori,
Belligeramque datur ſomno componere mentem.
Tum pater omnipotens gentem exercere periclis
Dardaniam, & fama ſævorum tollere ad aſtra
Bellorum meditans, priſcoſque referre labores,
Præcipitat conſulta viri, ſegnemque quietem
Terret, & immiſſa rumpit formidine ſomnos.
Jamque per humentem noctis Cyllenius umbram
Aligero lapſu portabat juſſa parentis.
Nec mora. mulcentem ſecuro membra ſopore
Adgreditur juvenem, monitiſque inceſſit amaris:
Turpe duci totam ſomno conſumere noctem,
O rector Libyæ; vigili ſtant bella magiſtro.
Jam maria effuſas cernes turbare carinas,
Et Latiam toto pubem volitare profundo,
Dum lentus cœpti terra cunctaris Ibera.
Scilicet id ſatis eſt decoris, memorandaque virtus,
Quod tanto cecidit molimine Graja Saguntos?
En age, ſi quid ineſt animo, par fortibus auſis:
Fer greſſus agiles mecum, & comitare vocantem:
Reſpexiſſe veto, monet hoc pater ille deorum:
Victorem ante altæ ſtatuam te mœnia Romæ.
Jamque videbatur dextram injectare, graduque
Lætantem trahere in Saturnia regna citato.
Quum ſubitus circa fragor, & vibrata per auras
Exterrent ſævis a tergo ſibila linguis,
Ingentique metu divum præcepta paventi
Effluxere viro, & turbatus lumina flectit.
Ecce jugis rapiens ſilvas, ac robora vaſto
Contorta amplexu, tractaſque per invia rupes
Ater letifero ſtridebat turbine ſerpens.
Quantus non æquas perluſtrat flexibus Arctos,
Et geminum lapſu ſidus circumligat anguis;
Immani tantus fauces diducit hiatu,
Attollenſque caput nimboſis montibus æquat:
Congeminat ſonitus rapti violentia cæli,
Imbriferamque hiemem permixtam grandine torquet.
Hoc trepidus monſtro (neque enim ſopor ille, nec altæ
Vis aderat noctis, virgaque fugante tenebras
Miſcuerat lucem ſomno Deus) ardua quæ ſit
Scitatur peſtis, terraſque urgentia membra
Quo ferat, & quoſnam populos depoſcat hiatu.
Cui gelidis almæ Cyllenes editus antris:
Bella vides optata tibi, te maxima bella,
Te ſtrages nemorum, te toto turbida cælo
Tempeſtas, cædeſque virum, magnæque ruinæ
Idæi generis, lacrimoſaque fata ſequuntur.
Quantus per campos populatis montibus actas
Contorquet ſilvas ſqualenti tergore ſerpens,
Et late humectat terras ſpumante veneno:
Tantus perdomitis decurres Alpibus, atro
Involvens bello Italiam, tantoque fragore
Eruta convulſis proſternes oppida muris.
His ægrum ſtimulis liquere denſque, ſoporque.
It membris gelidus ſudor, lætoque pavore
Promiſſa evolvit ſomni, noctemque retractat.
Jamque deum regi, Martique ſub omine fauſto
Inſtauratur honos: niveoque ante omnia tauro
Placatur meritis monitor Cyllenius aris:
Extemplo edicit convellere ſigna, repenſque
Caſtra quatit clamor permixtis diſſona linguis.
Prodito Calliope famæ, quos horrida cœpta
Excierint populos, tulerintque in regna Latini:
Et quas indomitis urbes armarit Iberis,
Quaſque Paratonio glomerarit litore turmas
Auſa ſibi Libye rerum depoſcere frænos,
Et terris mutare jugum: non ulla, nec umquam
Sævior it trucibus tempeſtas acta procellis,
Nec bellum raptis tam dirum mille carinis
Acrius infremuit, trepidumque exterruit orbem.
Princeps ſigna tulit Tyria Carthagine pubes,
Membra levis, celſique decus fraudata ſuperbum
Corporis, ac docilis fallendi, & nectere tectos
Numquam tarda dolos. rudis his tunc parma, brevique
Bellabant enſe, ac veſtigia nuda, ſinuſque
Cingere inadſuetum, & rubræ velamine veſtis
Ars erat in pugna fuſum occuluiſſe cruorem.
His rector fulgens oſtro ſuper altior omnes
Germanus nitet Annibalis, gratoque tumultu
Mago quatit currus, & fratrem ſpirat in armis.
Proxima Sidoniis Utica eſt effuſa maniplis
Priſca ſitu, veteriſque ante arces condita Byrſæ.
Tunc quæ Sicanio præcinxit litora muro
In clypei ſpeciem curvatis turribus Aſpis.
Sed dux in ſeſe converterat ora Sichæus
Aſdrubalis proles, cui vano corda tumore
Maternum implebat genus, & reſonare ſuperbo
Annibal haud umquam ceſſabat avunculus ore.
Adſuit undoſa cretus Berenicide miles,
Nec tereti dextras in pugnam armata dolone
Deſtituit Barce ſitientibus arida venis:
Nec non Cyrene Pelopei ſtirpe nepotis
Battiadas pravos fidei ſtimulavit in arma,
Quos trahit antiquo laudatus Amilcare quondam
Conſilio viridis, ſed bello ſerus Ilertes.
Tabraca tum Tyrium vulgus, Sarranaque Leptis,
Oeaque Trinacrios Afris permixta colonos,
Et Tingin rapido mittebat ab æquore Lixus.
Tum Vaga, & antiquis dilectus regibus Hippo,
Quæque procul cernit non æquos Ruſpina fluctus,
Et Zama, & uberior Rutulorum ſanguine Tapſus.
Ducit tot populos ingens & corpore & armis
Herculeam ſervans factis ac nomine famam
Antæus, celſumque caput ſuper agmina tollit.
Venere Æthiopes, gens haud incognita Nilo,
Qui magneta ſecant: ſolis honor ille metalli
Intactum chalybem vicino ducere ſaxo.
His ſimul immitem teſtantes corpore ſolem
Exuſto venere Nubæ: non ærea caſſis,
Nec lorica riget ferro, nec tenditur arcus:
Tempora multiplici mos eſt defendere lino,
Et lino munire latus, ſceleratque ſuccis
Spicula dirigere, & ferrum infamare veneno.
Tum primum caſtris Phœnicum tendere ritu
Cinyphii didicere Macæ: ſqualentia barba
Ora viris, humeroſque tegunt velamina capri

Setigeri, panda manus eſt armata cateia.
Verſicolor contra cetra, & falcatus ab arte
Enſis Adyrmachidæ, ac lævo tegmina crure.
Sed menſis aſper populus, victuque maligno.
Nam calida triſtes epulæ torrentur arena.
Quin & Maſſyli fulgentia ſigna tulere,
Heſperidum veniens lucis, domus ultima terræ.
Præfuit intortos demiſſus vertice crines
Bocchus atrox, qui ſacratas in litore ſilvas,
Atque inter frondes revireſcere viderat aurum.
Vos quoque deſertis in caſtra mapalibus itis
Miſceri gregibus Gætule adſuete ferarum,
Indomitiſque loqui, & ſedare leonibus iras:
Nulla domus, plauſtris habitant: migrare per arva
Mos, atque errantes circumvectare penates.
His mille alipedes turmæ: velocior euris,
Et doctus virgæ ſonipes in caſtra ruebat.
Ceu pernix cum denſa vagis latratibus implet
Venator dumeta Lacon, aut exigit Umber
Nare ſagax e calle feras, perterrita late
Agmina præcipitant volucres formidine cervi.
Hos agit haud læto vultu, nec fronte ſerena
Hasbites nuper cæſæ germanus Acheras.
Marmaridæ medicum vulgus ſtrepuere catervis:
Ad quorum cantus ſerpens oblita veneni,
Ad quorum tactus mites jacuere Ceraſtæ.
Tum chalybis pauper Baniuræ cruda juventus,
Contenti parca duraſſe haſtilia flamma,
Miſcebant avidi trucibus fera murmura linguis.
Necnon Autololes levibus gens ignea plantis,
Cui ſonipes curſu, cui ceſſerit incitus amnis,
Tanta fuga eſt, certant pennæ, campumque volatu
Cum rapuere, pedum fruſtra veſtigia quæras.
Spectati caſtris, quos ſucco nobilis arbor,
Et dulci paſcit lotos nimis hoſpita bacca.
Quique atro rapidas efferveſcente veneno
Dipſadas immenſis horrent Garamantes arenis.
Fama docet, cæſæ rapuit cum Gorgonis ora
Perſeus, in Libya dirum fluxiſſe cruorem,
Inde Meduſæis terram exundaſſe chelydris.
Millibus his ductor ſpectatus marte Coaſpes,
Neritia Meninge ſatus, cui tragula ſemper
Fulmineam armabat celebratum miſſile dextram.
Hinc coit æquoreus Naſamon, invadere fluctu
Audax naufragia, & prædas avellere ponto.
Hinc qui ſtagna colunt Tritonidos alta paludis,
Qua virgo (ut fama eſt) bellatrix edita lympha
Invento primam Libyen perfudit olivo.
Nec non totus adeſt veſper, populique repoſti,
Cantaber ante omnes hiemiſque, æſtuſque, famiſque
Invictus, palmamque ex omni ferre labore.
Mirus amor populo, cum pigra incanuit ætas,
Imbelles jam dudum annos prævertere ſaxo:
Nec vitam ſine Marte pati, quippe omnis in armis
Lucis cauſſa ſita, & damnatum vivere paci.
Venit & Auroræ lacrimis perfuſus in orbem
Diverſum, patrias fugit cum devius oras,
Armiger Eoi non felix Memnonis Aſtyr.
His parvus ſonipes, nec Marti notus, at idem
Aut inconcuſſo glomerat veſtigia dorſo,
Aut molli pacata celer trahit eſſeda collo.
Herdus agit, juga Pyrenes venatibus acer
Metiri, jaculove extendere prælia Mauro.
Venere & Celtæ ſociati nomen Iberis.
His pugna cecidiſſe decus, corpuſque cremari.
Tale nefas cælo credunt Superiſque referri,
Impaſtus carpat ſi membra jacentia vultur.
Fibrarum, & pennæ, divinarumque ſagacem
Flammarum, miſit dives Gallæcia pubem:
Barbara nunc patriis ululantem carmina linguis,
Nunc pedis alterno percuſſa verbere terra
Ad numerum reſonas gaudentem plaudere cetras.
Hæc requies luduſque viris, ea ſacra voluptas.
Cetera femineus peragit labor: addere ſulco
Semina, & impreſſo tellurem vertere aratro
Segne viris; quidquid duro ſine Marte gerendum eſt,
Callaici conjux obit irrequieta mariti.
Hos Viriatus agit, Luſitanumque remotis
Extractum luſtris, primo Viriatus in ævo
Nomen Romanis factum mox nobile damnis.
Nec Ceretani quondam Tirynthia caſtra,
Aut Vaſco inſuetus galeæ, ferre arma morati.
Nec quæ Dardanios poſt vidit Ilerda furores,
Nec, qui Maſſageten monſtrans feritate parentem,
Cornipedis fuſa ſatiaris, Concane, vena.
Jamque Ebuſus Phœniſſa movet, movet Artabrus arma,
Aclide, vel tenui pugnax inſtare veruto.
Jam cui Tlepolemus ſator, & cui Lindus origo,
Funda bella ferens Balearis, & alite plumbo.
Et quos nunc Gravios violato nomine Graium
Œneæ miſere domus, Ætolaque Tyde:
Dat Carthago viros Teucro fundata vetuſto,
Phocaicæ dant Emporiæ, dat Tarraco pubem
Vitifera, & Latio tantum ceſſura Lyæo.
Hos inter clara thoracis luce nitebat
Sedetana cohors, quam Sucro rigentibus undis,
Atque altrix celſa mittebat Setabis arce,
Setabis & telas Arabum ſpreviſſe ſuperba,
Et Peluſiaco filum componere lino.
Mandonius populis, domitorque inſignis equorum
Imperitat Cæſo, & ſocio ſtant caſtra labore.
At Vettonum alas Balarus probat æquore aperto,
Hic adeo cum ver placidum, flatuſque tepeſcit,
Concubitus ſervans tacitos grex proſtat equarum,
Et venerem occultam genitali concipit aura.
Sed non multa dies generi, properatque ſenectus,
Septimaque his ſtabulis longiſſima ducitur ætas.
At non Sarmaticos attollens Suſana muros
Tam levibus perſultat equis: hinc venit in arma
Haud ævi fragilis ſonipes, crudoque vigore
Aſper fræna pati, aut juſſis parere Magiſtri.
Rindacus his ductor, telum ſparus, ore ferarum
Et rictu horrificant galeas, venatibus ævum
Tranſigitur, vel more patrum vis raptaque paſcunt.
Fulget præcipuis Parnaſſia Caſtulo ſignis,
Et celebre Oceano, atque alternis æſtibus Hiſpal,
Ac Nebriſſa Dionyſæis conſcia thyrſis,
Quam Satyri coluere leves, redimitaque ſacra
Nebride, & Hortano Mænas nocturna Lyæo.
Arganthoniacos armat Carteja nepotes:
Rex proavis fuit humani ditiſſimus ævi
Ter denos decies emenſus belliger annos.
Armat Tarteſſos ſtabulanti conſcia Phœbo,
Et Munda Emathios Italis paritura labores:
Nec decus auriferæ ceſſavit Corduba terræ.
Hos duxere viros flaventi vertice Phorcis,
Spiciferiſque gravis bellator Aranthicus oris,
Æquales ævi, genuit quos ubere ripa
Palladio Bætes umbratus cornua ramo.
Talia Sidonius per campos agmina ductor
Pulvere nigrantes raptat, luſtratque ſub armis.
Qua viſu comprendere erat fulgentia ſigna,

Ibat

Ibat ovans, longaque umbram tellure trahebat
Non aliter, quoties perlabitur æquora curru,
Extremamque petit Phœbea cubilia Tethyn
Frænatis Neptunus equis: fluit omnis ab antris
Nereidum chorus, & ſueto certamine nandi
Candida perſpicuo convertunt brachia ponto.
At Pyrenei frondoſa cacumina montis
Turbata Pœnus terrarum pace petebat.
Pyrene celſa nimboſi verticis arce
Diviſos Celtis late proſpectat Iberos:
Atque æterna tenet magnis divortia terris.
Nomen Bebrycia duxere a virgine colles,
Hoſpitis Alcidæ crimen, qui ſorte laborum
Geryonis peteret cum longa tricorporis arva,
Poſſeſſus Baccho, ſæva Bebrycis in aula
Lugendam formæ ſine virginitate reliquit
Pyrenen, letique deus (ſi credere fas eſt)
Cauſſa fuit leti miſeræ deus. edidit alvo,
(Namque, ut ſerpentem, patrias exhorruit iras)
Confeſtim dulces liquit turbata penates.
Tum noctem Alcidæ ſolis plangebat in antris,
Et promiſſa viri ſilvis narrabat opacis,
Donec mœrentem ingratos raptoris amores,
Tendentemque manus, atque hoſpitis arma vocantem
Diripuere feræ: laceros Tirynthius artus,
Dum remeat victor, lacrimis perfudit, & amens
Palluit invento dilectæ virginis ore,
Ac voce Herculea percuſſa cacumina montis
Intremuere jugis: mœſto clamore ciebat
Pyrenen; ſcopulique omnes, ac luſtra ferarum
Pyrenen reboant; tumulo tum membra reponit
Supremum illacrimans, nec honos intercidit ævo,
Defletumque tenent montes per ſecula nomen.
Jamque per & colles, & denſos abiete lucos
Bebryciæ Pœnus fines tranſcenderat aulæ:
Inde ferox quæſitum armis per inhoſpita rura
Volcarum populatur iter, tumidique minaces
Accedit Rhodani feſtino milite ripas.
Aggeribus caput Alpinis, & rupe nivali
Proſilit in Celtas, ingentemque extrahit amnem
Spumanti Rhodanus proſcindens gurgite campos,
Ac propere in pontum lato ruit incitus alveo:
Auget opes ſtanti ſimilis, tacitoque liquore
Mixtus Arar, quem gurgitibus complexus anhelis
Cunctantem immergit pelago, raptumque per arva
Ferre vetat patrium vicina ad litora nomen.
Invadunt alacres inimicum pontibus amnem:
Nunc celſo capite, & cervicibus arma tuentur,
Nunc validis gurges certatim frangitur ulnis.
Fluminea ſonipes religatus ducitur alno:
Bellua nec retinet tardante Libyſſa timore:
Nam trabibus vada, & injecta tellure, repertum
Connexas operire trabes, ac ducere in altum
Paulatim ripæ reſolutis aggere vinclis.
At gregis adlapſu fremebundo territus acris
Expavit moles Rhodanus, ſtagniſque refuſis
Torſit arenoſo minitantia murmura fundo.
Jamque Tricaſtinis incedit finibus agmen,
Jam faciles campos, jam rura Vocontia carpit.
Turbidus hic truncis, ſaxiſque Druentia lætum
Ductoris vaſtavit iter. namque Alpibus ortus
Avulſas ornos, & adeſi fragmina montis
Cum ſonitu volvens fertur latrantibus undis,
Ac vada tranſlato mutat fallacia curſu.
Non pediti fidus, patulis non puppibus æquus,
Et tunc imbre recens fuſo, correpta ſub armis
Corpora multa virum ſpumanti vertice torquens
Immerſit fundo laceris deformia membris.
Sed jam præteritos ultra meminiſſe labores
Conſpectæ propius demſere paventibus Alpes:
Cuncta gelu, canaque æternum grandine tecta,
Atque ævi glaciem cohibent: riget ardua montis
Ætherii facies, ſurgentique obvia Phœbo
Duratas neſcit flammis mollire pruinas.
Quantum tartareus regni pallentis hiatus
Ad manes imos, atque atræ ſtagna paludis
A ſupera tellure patet: tam longa per auras
Erigitur tellus, & cælum intercipit umbra.
Nullum ver uſquam, nullique æſtatis honores.
Sola jugis habitat diris, ſedeſque tuetur
Perpetuas deformis hiems: illa undique nubes
Huc atras agit, & mixtos cum grandine nimbos.
Jam cuncti flatus ventique furentia regna
Alpina poſuere domo: caligat in altis
Obtutus ſaxis, abeuntque in nubila montes.
Mixtus Athos Tauro, Rhodopeque adjuncta Mimanti,
Oſſaque cum Pindo, cumque Hæmo ceſſerit Othrys.
Primus inexpertas adiit Tirynthius arces:
Scindentem nubes, frangentemque ardua montis
Spectarunt Superi, longiſque ab origine ſeclis
Intemerata gradu magna vi ſaxa domantem.
At miles dubio tardat veſtigia greſſu,
Impia ſeu ſacros in fines arma per orbem,
Natura prohibente, ferant, diviſque repugnent.
Contra quæ ductor non Alpibus ille, nec ullo
Turbatus terrore loci: ſed languida monſtris
Corda virum fovet hortando, revocatque vigorem:
Non pudet obſequio Superum, feſſoſque ſecundis,
Poſt belli decus atque acies, dare terga nivoſis
Montibus, & ſegnes ſubmittere rupibus arma?
Nunc o, nunc ſocii, dominantis mœnia Romæ
Credite vos, ſummumque Jovis conſcendere culmen.
Hic labor Auſoniam, dabit hic in vincula Tibrim.
Nec mora, commotum promiſſis ditibus agmen
Erigit in collem, & veſtigia linquere nota
Herculis edicit magni, crudiſque locorum
Ferre pedem, ac proprio turmas evadere calle:
Rumpit inacceſſos aditus, atque ardua primus
Exſuperat: ſummaque vocat de rupe cohortes.
Tum qua durati concreto frigore collis
Lubrica fruſtratur canenti ſemita clivo,
Luctantem ferro glaciem premit, haurit hiatu
Nix reſoluta viros, altoque a culmine præceps
Viventes turmas operit delapſa ruina.
Interdum adverſo glomeratas turbine Corus
In media ora nives fuſcis agit horridus alis.
Aut rurſum immani ſtridens avulſa procella
Audacis rapit arma viri, volvenſque per orbem
Contorto rotat in nubes ſublimia flatu.
Quoque magis ſubiere jugo, atque evadere niſi
Erexere gradum, creſcit labor, ardua ſupra
Seſe aperit feſſis, & naſcitur altera moles.
Unde nec edomitos, exſudatoſque labores
Reſpexiſſe libet. tanta formidine plena
Exterrent repetita oculis, atque una pruinæ
Canentis, quacumque datur permittere viſus,
Ingeritur facies. medio ſic navita ponto
Quum dulces liquit terras, & inania nullos
Inveniunt ventos ſecuro carbaſa malo,
Immenſas proſpectat aquas, ac victa profundis
Æquoribus, feſſus renovat ſua lumina cælo.
Jamque ſuper clades atque importuna locorum,



Digitized by Google

Illuvie, rigidæque comæ ſqualore perenni
Horrida ſemiferi promunt e rupibus ora:
Atque effuſa cavis exeſi pumicis antris
Alpina invadit manus: adſuetoque vigore
Per dumos, notaſque nives, atque invia, pernix
Clauſum montivagis infeſtat curſibus hoſtem.
Mutatur jam forma locis: hic ſanguine multo
Infectæ rubuere nives, his neſcia vinci
Paulatim glacies cedit tepefacta cruore:
Dumque premit ſonipes duro veſtigia cornu,
Ungula perfoſſis hæſit compreſſa pruinis.
Nec peſtis lapſus ſimplex: abſciſſa relinquunt
Membra gelu, fractoſque aſper rigor amputat artus.
Bis ſenos ſoles, totidem per vulnera ſævas
Emenſi noctes, optato vertice ſidunt,
Caſtraque præruptis ſuſpendunt ardua ſaxis.
At Venus ancipiti mentem labefacta timore
Adfatur genitorem, & rumpit mœſta querelas:
Quis pœnæ modus, aut pereundi terminus, oro,
Æneadis erit? & quando terraſque fretumque
Emenſis ſediſſe dabis? cur pellere noſtros
A te conceſſa Pœnus parat urbe nepotes?
Alpibus impoſuit Libyen, finemque minatur
Imperio, caſus metuit jam Roma Sagunti:
Quo Troiæ extremos cineres, ſacramque ruinam,
Aſſaracique larem, & Veſtæ ſecreta feramus,
Da ſedem genitor, tutiſque jacere. parumne eſt
Exſilia errantes totum quæſiſſe per orbem?
Anne iterum capta repetentur Pergama Roma?
His Venus. & contra genitor ſic deinde profatur.
Pelle metus, neu te Tyriæ conamina gentis
Turbarint, Cytherea: tenet, longumque tenebit
Tarpeias arces ſanguis tuus. hac ego Martis
Mole viros ſpectare paro, atque expendere bello.
Gens ferri patiens, ac læta domare labores,
Paulatim antiquo patrum deſueſcit honori.
Atque ille haud umquam parcus pro laude cruoris,
Et ſemper famæ ſitiens, obſcura ſedendo
Tempora agit, mutum volvens inglorius ævum
Sanguine de noſtro populus, blandoque veneno
Deſidiæ virtus paulatim evicta ſeneſcit.
Magnæ molis opus, multoque labore parandum,
Tot populos inter ſoli ſibi poſcere regna.
Jamque tibi veniet tempus, quo maxima rerum
Nobilior ſit Roma malis. hinc nomina noſtro
Non indigna polo referet labor, hinc tibi Paullus,
Hinc Fabius, gratuſque mihi Marcellus opimis:
Hi tantum parient Latio per vulnera regnum,
Quod luxu, & multum mutata mente nepotes,
Non tamen evertiſſe queant: jamque ipſe creatus,
Qui Pœnum revocet patriæ, Latioque repulſum
Ante ſuæ muros Carthaginis exuat armis.
Hinc, Cytherea, tuis longo regnabitur ævo.
Exin ſe Curibus virtus cæleſtis ad aſtra
Efferet, & ſacris augebit nomen Iulis:
Bellatrix gens baccifero nutrita Sabino.
Huic pater ignotam donabit vincere Thulen,
Inque Caledonios primus trahet agmina lucos,
Compeſcet ripis Rhenum, reget impiger Afros,
Palmiferamque ſenex bello domitabit Idumen.
Nec Stygis ille lacus, viduataque lumine regna,
Sed ſuperum ſedes, noſtroſque tenebit honores.
Tum juvenis magno præcellens robore mentis
Excipiet patriam molem, celſuſque feretur
Æquatum imperio tollens caput: hic fera gentis
Bella Palæſtinæ primo delebit in ævo.
At tu tranſcendens Germanice facta tuorum,
Iam puer auricomo performidate Batavo,
Nec te terruerint Tarpeii culminis ignes:
Sacrilegas inter flammas ſervabere terris.
Nam te longa manent noſtri conſortia mundi.
Huic laxos arcus olim Gangetica pubes
Submittet, vacuaſque oſtendent Bactra pharetras.
Hic & ab Arctoo currus aget axe per urbem,
Ducet & Eoos, Baccho cedente, triumphos.
Idem indignantem tranſmittere Dardana ſigna
Sarmaticis victor compeſcet ſedibus Iſtrum.
Quin & Romuleos ſuperabit voce nepotes,
Quies erit eloquio partum decus. huic ſua Muſæ
Sacra ferent, meliorque lyra, cui ſubſtitit Hebrus,
Et venit Rhodope, Phœbo miranda loquetur.
Ille etiam, qua priſca, vides, ſtat regia nobis,
Aurea Tarpeia ponet Capitolia rupe,
Et junget noſtro templorum culmina cælo.
Tunc, o nate deum, divoſque dature, beatas
Imperio terras patrio rege, tarda ſenectam
Hoſpitia excipient cæli, ſolioque Quirinus
Concedet, mediumque parens fraterque locabunt.
Siderei juxta radiabunt tempora nati.
Dum pandit ſeriem venturi Jupiter ævi,
Ductor Agenoreus tumulis delatus iniquis
Lapſantem dubio devexa per invia niſu
Firmabat greſſum, atque humentia ſaxa premebat.
Non acies, hoſtiſve tenet, ſed prona minaci
Prærupto turbat, & cautibus obvia rupes.
Stant clauſi, mœrentque moras, & dura viarum:
Nec refovere datur torpentia membra quiete.
Noctem operi jungunt, & robora ferre coactis
Approperant humeris, ac raptas collibus ornos.
Jamque ubi nudarunt ſilva denſiſſima montis,
Adgeſſere trabes, rapidiſque accenſus in orbem
Excoquitur flammis ſcopulus: mox proruta ferro
Dat gemitum putris reſoluto pondere moles,
Atque aperit feſſis antiqui regna Latini.
His tandem ignotas tranſgreſſus caſibus Alpes
Taurinis ductor ſtatuit tentoria campis.
Interea voces Jovis atque oracula portans
Emenſis aderat Garamantum lætus arenis
Boſtar, & ut viſo ſtimulabat corda Tonante:
Maxime Belide, patriis qui a mœnibus arces
Servitium dextra, Libycas penetravimus oras:
Nos tulit ad ſuperos perfundens ſidera Syrtis,
Nos pene æquoribus tellus violentior hauſit.
Ad finem cæli media tenduntur ab ora
Squalentes campi: tumulum natura negavit
Immenſis ſpatiis, niſi quem cava nubila torquens
Conſtruxit turbo, impacta glomeratus arena:
Vel ſi perfracto populatus carcere terras
Africus, aut pontum ſpargens ſuper æthera Corus
Invaſere truces capientem prælia campum,
Inque vicem ingeſto cumularunt pulvere montes;
Has obſervatis valles enavimus aſtris.
Namque dies confundit iter, peditemque profundo
Errantem campo, & ſemper media arva videntem
Sidoniis cynoſura regit fidiſſima nautis.
Verum ubi defeſſi lucos nemoroſaque regna
Cornigeri Jovis, & fulgentia templa columnis
Advehimur magnis, quam læta fronte ſacerdos
Exceptos hoſpes tectis inducit Ariſbas?
Stat fano vicina (novum & memorabile) lympha;
Quæ naſcente die, quæ deficiente tepeſcit,
Quæque riget, medium cum ſol accendit olympum,
Atque

Digitized by Google

Atque eadem rurſus nocturnis fervet in umbris.
Tum loca plena deo, dites ſine vomere glebas
Oſtentat ſenior, lætaque ita mente profatur:
Has umbras nemorum, & connexa cacumina cælo,
Calcatoſque Iovi lucos, prece Boſtar adora.
Nam cui dona Iovis non divulgata per orbem
In gremio Thebes geminas ſediſſe columbas?
Quarum, Chaonias pennis quæ contigit oras,
Implet fatidico Dodonida munere quercum.
At quæ Carpathium ſuper æquor vecta, per auras
In Libyen niveis tranavit concolor alis.
Hanc ſedem primo Cythereia condidit ales,
Hic ubi nunc aras, lucoſque videtis opacos:
Ductore electo gregis (admirabile dictu)
Lanigeri capitis media inter cornua perſtans,
Marmaricis ales populis reſponſa canebat.
Mox ſubitum nemus, atque annoſo robore lucus
Exſiluit, qualeſque premunt nunc ſidera quercus
A prima venere die. priſco inde pavore
Arbor numen habet, coliturque tepentibus aris.
Dumque ea miramur, ſubito ſtridore (tremendum)
Impulſæ patuere fores, majorque repente
Lux oculos ferit: ante aras ſtat veſte ſacerdos
Effulgens nivea, & populi concurrere certant.
Inde ubi mandatas effudi pectore voces,
Ecce intrat ſubitus vatem deus, alta ſonoro,
Colliſis trabibus, volvuntur murmura luco,
Ac major nota jam vox prorumpit in auras:
Tenditis in Latium, belloque agitare paratis
Aſſaraci prolem: Libyes cœpta aſpera cerno,
Gradivumque trucem currus jam ſcandere, & atram
In latus Heſperium flammam exſpirare furentes
Cornipedes, multoque fluentia ſanguine lora.
Tu qui pugnarum eventus, extremaque fati
Depoſcis, claroque ferox das vela labori,
Invade Ætoli ductoris Iapyga campum.
Sidonios augebis avos, nullique relinques
Altius Auſoniæ penetrare in viſcera gentis,
Donec victa tibi trepidabunt Dardana regna.
Nec ponet pubes umquam Saturnia curam,
Dum carpet ſuperas in terris Annibal auras.
Talia portabat lætis oracula Boſtar,
Implebatque viros pugnæ propioris amore.

# LIBER IV.

Fama per Auſoniæ turbatas ſpargitur urbes,
Nubiferos montes, & ſaxa minantia cælo
Accepiſſe jugum, Pœnoſque per invia vectos:
Æmulaque Herculei jactatur fama laboris,
Deſcendiſſe ducem, diros canit improba motus
Et gliſcit greſſu, volucrique citatior Euro
Terrificis quatit attonitas rumoribus arces.
Adſtruit auditis docilis per inania rerum
Paſcere rumorem vulgi pavor: itur in acres
Bellorum raptim curas, ſubituſque per omnem
Auſoniam Mavors ſtrepit, & ciet arma viroſque:
Pila novant, ac deterſa rubigine ſævus
Induitur ferro ſplendor: niveumque repoſtæ
Inſtaurant galeæ coni decus: haſta juvatur
Amento, revocantque nova fornace bipennes.
Conſeritur tegmen laterum impenetrabile, multas
Paſſurus dextras atque irrita vulnera thorax:
Pars arcu invigilat, domitat pars verbere anhelum
Cornipedem in gyros, ſaxoque exaſperat enſem.
Nec vero muris, quibus eſt luctata vetuſtas,
Ferre morantur opem: ſubvectant ſaxa, cavaſque
Retractant turres, edit quas longior ætas.
Hinc tela accipiunt arces, & robora portis,
Et fidos certant obices arceſſere ſilva.
Circumdant foſſas. haud ſegnis cuncta magiſter
Præcipitat timor, ac vaſtis trepidatur in arvis.
Deſeruere larem, portant cervicibus ægras
Attoniti matres, ducenteſque ultima fila
Grandævos rapuere ſenes: tum crine ſoluto
Ante agitur conjux, dextra lævaque trahuntur
Parvi, non æquo comitantes ordine, nati.
Sic vulgus traduntque metus, nec poſcitur auctor.
At patres quamquam exterrent immania cœpta,
Inque ſinu bellum, atque Alpes, & pervia ſaxa
Accepere; tamen crudam contra aſpera mentem,
Et magnos tollunt animos: juvat ire periclis
Ad decus, & dextra memorandum condere nomen,
Quale dedit numquam rebus fortuna ſecundis.
Sed Libyæ ductor tuto fovet agmina vallo
Feſſa gradum, multoque gelu torpentia nervos:
Solandique genus, lætis oſtentat ad urbem
Per campos ſupereſſe viam, Romamque ſub ictu.
At non & rerum curas, conſultaque belli
Stare probat, ſoluſque nequit perferre quietem.
Armiferæ quondam priſca inter tempora gentes
Auſonium invaſere latus, ſedeſque beatas,
Et metui peperere manu: mox impia bella
Tarpeius pater, & capti ſenſere Quirites.
Hic dum ſollicitat donis & inania corda,
Ac fluxam morum gentem fovet, armaque jungit,
Jam conſul volucri pervectus litora claſſe
Scipio, Phocaicis ſeſe referebat ab oris.
Ingenteſque duces, pelagi terræque laborem
Diverſum emenſos, propiora pericula vallo
Jungebant, magnæque aderant primordia cladis.
Namque ut collatis admoto conſule caſtris
Suſtulerat fortuna moras, ſignumque furoris
Accenſæ viſo poſcebant hoſte cohortes:
Debellata procul, quæcumque vocantur Iberis,
Ingenti Tyrius, numeroſa per agmina, ductor
Voce ſonat, non Pyrenen Rhodanumve ferocem
Juſſa aſpernatos, Rutulam fumaſſe Saguntum,
Raptum per Celtas iter, & qua ponere greſſum
Amphitryoniadæ fuerit labor, iſſe ſub armis
Pœnorum turmas, equitemque per ardua vectum
Inſultaſſe jugo, & fremuiſſe hinnitibus Alpes.
Contra pulchra ſuos vocat ad diſcrimina conſul:
Hoſtem, miles, habes fractum, ambuſtumque nivoſis
Cautibus, atque ægre torpentia membra trahentem.
En age, qui ſacros montes, rupeſque profundas
Tranſiluit, diſcat quanto ſtet celſius arce
Herculea vallum, & majus ſit, ſcandere colles,
An noſtros rupiſſe globos: det inania famæ,
Dum magna fuſo pugna, retroque ruenti,
Qua ventum eſt, obſtent Alpes: ſuper ardua ductum
Huc egere dei, Latios ut ſanguine fines
Imbueret, telluſque hoſtilis conderet oſſa.
Scire libet, nova nunc nobis, atque altera bellum
Carthago, anne eadem mittat, quæ merſa ſub æquor
Ægates inter vaſto jacet obruta ponto.
Hæc ait, atque agmen Ticini flectit ad undas.
Cæruleas Ticinus aquas & ſtagna, vadoſo
Perſpicuus ſervat turbari neſcia, fundo,
Ac nitidum viridi lente trahit amne liquorem.

Vix

Vix credas labi, ripis tam mitis opacis
Argutos inter volucrum certamina cantus
Somniferam ducit lucenti gurgite lympham.
Jamque ſub extremum noctis fulgentibus umbris
Lux aderat, ſomnuſque ſuas confecerat horas.
Explorare locos Conſul, colliſque propinqui
Ingenium, & campis quæ ſit natura, parabat.
Par ſtudium Pœno, ſimileſque in pectore curæ.
Ergo aderant, rapidis equitum comitantibus alis:
Verum ubi commoto docuerunt pulvere nubes
Hoſtem ferre gradum, & propius propiuſque ſonoro
Quadrupedum cornu tellus gemit, ac ſimul acer
Vincentum lituos hinnitus ſævit equorum,
Arma, viri, rapite arma, viri, dux inſtat uterque.
Ambobus velox virtus, geminuſque cupido
Laudis, & ad pugnas, Martemque inſania concors.
Haud mora, jam tantum campi dirimebat ab ictu,
Quantum impulſa valet comprendere lancea nodo,
Cum ſubitum liquida, non ullis nubibus, æthra
Augurium, mentes oculoſque ad ſidera vertit.
Accipiter medio tendens a limite ſolis,
Dilectas Veneri, notaſque in honore Diones
Turbabat violentus aves, atque unguibus idem,
Idem nunc roſtro, duris nunc ictibus alæ,
Ter quinas dederat ſæva inter vulnera leto.
Nec finis ſatieſve, novi ſed ſanguinis ardor
Gliſcere, & urgebat trepidam jam cæde priorum,
Incertamque fugæ, pluma labente, columbam:
Donec Phœbeo veniens Jovis ales ab ortu,
In tenues tandem nubes dare terga coegit.
Tum victrix lætos ſigna ad Romana volatus
Convertit: proleſque ducis qua parte decora
Scipio quaſſabat puerilibus arma lacertis,
Clangorem bis terque dedit, roſtroque coruſcæ
Perſtringens conum galeæ, ſe reddidit aſtris.
Exclamat Liger (huic Superos ſentire monentes
Ars fuit, ac penna monſtrare futura magiſtra)
Pœne, bis octonos Italis in finibus annos
Audaci ſimilis volucri, ſectabere pubem
Auſoniam, multamque feres cum ſanguine prædam.
Sed compeſce minas; renuit tibi Daunia regna
Armiger ecce Jovis: noſco te, ſumme deorum,
Adſis o, firmeſque tuæ pater alitis omen.
Nam tibi ſervantur, ni vano caſſa volatu
Mentitur Superos præpes, poſtrema ſubactæ
Fata, puer, Libyæ, & majus Carthagine nomen.
Contra læta Bogus Tyrio canit omina regi,
Et fauſtum accipitrem, cæſaſque in nube volucres
Æneadis cladem, & Veneris portendere genti.
Tum dictis comitem contorquet primus in hoſtes,
Ceu ſuadente Deo, & fatorum conſcius, haſtam.
Illa volans patuli longe per inania campi
Ictum perdiderat ſpatio, ni fuſus habenas,
Dum primæ decus adſectat decerpere pugnæ,
Obvia quadrupedis præceps Catus ora tuliſſet.
Sic elangueſcens, & jam caſura, petitum
Invenit vulnus, cædemque recepit ab hoſte
Cornus, & oblatæ ſtetit inter tempora frontis.
Incurrunt acies, magnoque fragore per æquor
Suſpendunt cuncti frænis ſublime reductos
Cornipedes, ultroque ferunt. erectus in auras
It ſonipes, rapidaque volans per aperta procella
Tenuia vix ſummo veſtigia pulvere ſignat.
Boiorum ante alias Chryxo duce mobilis ala,
Arietat in primos, obicitque immania membra.
Ipſe tumens, atavi Brenni ſe ſtirpe ferebat
Chryxus, & in titulos Capitolia capta trahebat:
Tarpejoque jugo demens, & vertice ſacro
Penſantes aurum Celtas, umbone ferebat.
Colla viri fulvo radiabant lactea torque,
Auro virgatæ veſtes, manicæque rigebant
Ex auro, & ſimili vibrabat criſta metallo.
Sternitur impulſu vaſto perculſa Camertum
Prima phalanx, ſpiſſæque ruunt conferta per arma
Undæ Bojorum: ſociata exanima denſant
Infandi Senones, colliſaque quadrupedantum
Pectoribus toto volvuntur corpora campo.
Arva natant, altuſque virum cruor, altus equorum
Lubrica belligeræ ſorbet veſtigia turmæ:
Seminecum letum peragit gravis ungula pulſu,
Et circumvolitans tetros e ſanguine rores
Spargit humo, miſeriſque ſuo lavat ora cruore.
Spicula prima, puer tumidi Tyrrhene Pelori,
Purpureo moriens victricia ſanguine tingis.
Nam tibi cum ſtimulas cornu, atque in prælia mentes
Accendis, renovaſque viros ad vulnera cantu,
Hæſit barbaricum ſub anhelo gutture telum,
Et clauſit raucum letali in vulnere murmur.
At ſonus extremo morientis fuſus ab ore,
Flexa pererravit mutis jam cornua labris.
Chryxus Picentem, Laurumque, nec eminus ambo,
Sed gladio Laurum: Picenti raſilis haſta
Ripis lecta Padi letum tulit. avia namque
Dum petit, ac lævo meditatur fallere gyro,
Haſta viri femur, & pariter per anhela volantis
Ilia ſedit equi, geminam dedit horrida mortem.
Idem ſanguinea Venuli cervice revellens,
Sternit præcipitem trepido te, Farfare, telo.
Et te ſub gelido nutritum, Tulle, Velino,
Egregium Auſoniæ decus, ac memorabile nomen,
Si dent fata moras, aut ſervent fœdera Pœni.
Tum Romulum, atque olim celeberrima nomina bello
Tiburtes magnos, Hiſpellatemque, Metaurumque,
Et Damum, dubia meditatus cuſpide vulnus.
Nec locus eſt Tyriis belli pugnæve, ſed omnem
Celticus implevit campum furor: irrita nulli
Spicula torquentur, ſtatque omne in corpore ferrum.
Hic inter trepidos immane Quirinius audens,
Cui fugere ignotum, atque invicta mente placebat
Rebus in adverſis exceptum pectore letum,
Cuſpide flammat equum, ac diſpergit gæſa lacerto.
Si reſerare viam, atque ad regem rumpere ferro
Detur iter, certuſque necis, petit omnibus auſis,
Quod nequeat ſentire decus: cadit inguine foſſo
Teutalus, & vaſto quatitur ſub pondere tellus.
Occumbit Sarmens, flavam qui ponere victor
Cæſariem, crinemque tibi Gradive vovebat
Auro certantem, & rutilum ſub vertice nodum.
Sed Parcæ intonſa non exaudita voventem
Ad manes traxere coma: per candida membra
It fumans cruor, & tellus perfuſa rubeſcit.
At non tardatus jaculo occurrente Lycaunus
Irruit, adverſumque viro rotat obvius enſem,
Et ferit inſurgens, humero qua brachia lenti
Annectunt nervi, deciſaque vulnere læva
Laxatis paulum moribunda pependit habenis.
Dumque micans tremulo conatu lora retentat,
Flectentem aſſuetos imitatur neſcia frænos:
Demerit averſi Veſagus tum colla, jubaque
Suſpenſam portans galeam, atque incluſa peremti
Ora viri, patrio divos clamore ſalutat.
Dumque ea Gallorum populi dant funera campo,

Accitas

Digitized by Google

Accitas propere caſtris in prælia conſul
Raptabat turmas, primuſque ruebat in hoſtem
Candenti ſublimis equo: trahit undique lectum
Divitis Auſoniæ juvenem, Marſoſque, Coramque,
Laurentumque decus, jaculatoremque Sabellum,
Et Gradivicolam celſo de colle Tudertem,
Indutoſque ſimul gentilia lina Faliſcos,
Quoſque ſub Herculeis taciturno flumine muris
Pomifera arva creant, Anienicolæque Catilli,
Quoſque in prægelidis duratos Hernica rivis
Mittebant ſaxa, & nebuloſi rura Caſini,
Ibant in Martem terræ dominantis alumni,
Damnati ſuperis, nec jam reditura juventus.
Scipio, qua medius pugnæ vorat agmina vortex,
Infert cornipedem, atque inſtinctus ſtrage ſuorum
Inferias cæſis mactat, Labarumque, Padumque,
Et Cæmum, & multo vix fuſum vulnere Brennum,
Gorgoneoque Larum torquentem lumina vultu.
Occidis & triſti pugnans Lepontice fato;
Nam dum fræna ferox objecto corpore prenſas,
Atque æquas celſus reſidentis conſulis ora
Ipſe pedes, frontem in mediam gravis incidit enſis,
Et diviſum humeris jacuit caput. Abbatus amens,
Qui luctatur equo, parmaque in curſibus obſtat,
Ictu quadrupedis fulva porrectus arena
Eliſa incuſſis amiſit calcibus ora.
Perfurit Auſonius turbata per æquora ductor,
Ceu gelidus Boreas totum cum ſuſtulit imo
Icarium fundo victor mare; navita vaſto
Jactatur ſparſus, lacerata claſſe, profundo,
Cunctaque canenti perfunditur æquore Cyclas.
Chryxus ut in tenui ſpes, exiguumque ſalutis
Jam videt eſſe ſuæ, mortemque adſtare propinquam,
Armat contemptu mentem necis: horrida barba
Sanguinea rutilat ſpuma, rictuſque furentis
Albet, & effuſo ſqualent a pulvere crines:
Invadit Tarrum, vicino conſule, pugnas
Miſcentem, ſæviſque virum circumtonat armis.
Volvitur ille ſolo: nam pronum effundit in armos
Fata extrema ferens abies, rapiturque pavore
Tractus equi, vinctis connexa ad cingula membris.
Longa cruor ſparſo liquit veſtigia campo,
Et tremulos cuſpis ductus in pulvere ſignat.
Laudabat leti juvenem, egregioſque parabat
Ulciſci Conſul manes, cum dira per auras
Vox venit, & Chryxum ferri clamoribus audit
Haud notum vultu: ſurgit violentior ira
Cominus, atque oculos optato in corpore figit.
Tum ſtimulans grato plauſæ cervicis honore
Cornipedem alloquitur: Vulgum, Martemque minorem
Hactenus, & leto dedimus ſine nomine gentem:
Mox, Gargane, vocant Superi ad majora. videſne
Quantus eat Chryxus? jam nunc tibi præmia pono
Illum Sidonio fulgentem ardore tapeta,
Barbaricum decus, & fulvis donabere frænis.
Sic fatus, magno Chryxum clamore ciebat
In pugnam, ac vacuo poſcebat prælia campo.
Nec detrectantem par ira accenderat hoſtem.
Ut juſſæ ceſſere retro, ſpatiumque dederunt
Hinc atque hinc alæ, medio ſtetit æquore pugna.
Quantus Phlegræis telluris alumnus in arvis
Movit ſigna Mimas, & cælum exterruit armis,
Tantus ſemifero Chryxus ſub pectore murmur
Torquet, & horriſonis ululatibus erigit iras:
Nemone incenſæ, captæque ſuperfuit urbi,
Ut tibi, quas Brenni populus ferremus in arma,
Narraret dextras? diſce ea nunc, inquit: & una
Contorquet nodis, & obuſto robore, diram
Vel portas quaſſaſſe trabem: ſonat illa tremendum,
Ac nimio jactu ſervaſſe improvida campi
Diſtantis ſpatium, propiorem tranſvolat hoſtem.
Cui conſul: Ferre hoc umbris, proavoque memento,
Quam procul occumbas Tarpeja a ſede, tibique
Haud licitum ſacri Capitolia cernere montis.
Tum nodo, curſuque levi ſimul adjuvat haſtam
Dignam mole viri nixus: fugit illa per oras
Multiplicis lini, ſubtectaque tegmina nervis,
Atque altum tota metitur cuſpide pectus.
Procumbit lata porrectus in arma ruina,
Et percuſſa gemit tellus ingentibus armis.
Haud aliter ſtructo Tyrrhena ad litora ſaxo
Pugnatura fretis, ſubter cæciſque procellis
Pila immane ſonans impingitur ardua ponto.
Immugit Nereus, diviſaque cærula pulſu
Illiſum accipiunt irata ſub æquora montem.
Ductore amiſſo pedibus ſe credere Celtæ:
Una ſpes animæ tantuſque pependerat ardor.
Ac veluti ſummo venator denſa Picano
Cum luſtra exagitat, ſpiſſiſque cubilibus atram
Immittit paſſim dumoſa per invia peſtem:
Dum tacitas vires, & flammam colligit ignis,
Nigranti piceus ſenſim caligine vertex
Volvitur, & pingui contorquet nubila fumo,
Mox ſubita in toto lucent incendia monte,
Fit ſonitus, fugere feræ, fugere volucres,
Atque ima longe trepidant in valle juvencæ.
At Mago ut vertiſſe globos, primumque laborem,
Qui ſolus genti eſt, caſſum videt; arma ſuorum
Ac patrium in pugnas equitem vocat. undique nudi
Adſiliunt frænis, infrænatique manipli.
Nunc Itali in tergum verſis referuntur habenis,
Nunc rurſus Tyrias retro pavor avehit alas,
Aut illi dextros lunatis flexibus orbes,
Aut illi lævos ſinuant in cornua gyros,
Texunt alterno glomerata volumina curſu,
Atque eadem refuga cedentes arte reſolvunt.
Hac pontum vice ( ubi exercet diſcordia ventos )
Fert Boreas, Euruſque refert, molemque profundi
Nunc huc alterno, nunc illuc flamine geſtant.
Advolat aurato præfulgens murice ductor
Sidonius, circaque metus, terrorque, furorque.
Iſque ubi Callaici radiantem tegminis orbem
Extulit, & magno percuſſit lumine campos,
Spes virtuſque cadunt, trepidaque a mente recedit
Vertere terga pudor, nec leti cura decori,
Sed fugere infixum eſt, terræque optantur hiatus.
Sic ubi Caucaſeis tigris ſe protulit antris,
Linquuntur campi, & tutas petit omne latebras
Turbatum inſano vultu pecus; illa pererrat
Deſertas victrix valles, jamque ora reducto
Paulatim nudat rictu, ut præſentia mandat
Corpora, & immani ſtragem meditatur hiatu.
Non illum Metabus, non illum celſior Uſens
Evaſere tamen, quamvis hic alite planta,
Hic ope cornipedis totis ferretur habenis.
Nam Metabum ad manes demiſit cuſpide fulgens
Fraxinus, Uſentem collapſum poplite flexo
Enſis obit, laudemque pedum cum ſanguine ademit.
Iamque dedit leto Sthenium, Laurumque, domoque
Collinum gelida, vitreo quem Fucinus antro
Nutrierat, dederatque lacum tranſmittere nando.
Fit ſocius leti conjecta Maſſicus haſta

Vitiferi ſacro generatus vertice montis,
Et Lyris nutritus aquis, qui fonte quieto
Diſſimulat curſum, ac nullo mutabilis imbri
Perſtringit tacitas gemmanti gurgite ripas.
Exoritur rabies cædum, ac vix tela furori
Sufficiunt, teritur junctis umbonibus umbo,
Peſque pedem premit, & nutantes caſſide criſtæ
Hoſtilem tremulo pulſant conamine frontem.
Tergemini primam ante aciem fera prælia fratres
Miſcebant, quos Ledæo Sidonia Barce
Xanthippo felix uteri inter bella crearat:
Res Grajæ, ductorque parens, ac nobile Amyclæ
Nomen, & injectus Spartanis colla catenis
Regulus, inflabant veteri præcordia fama:
Marte probare genus, factiſque Lacona parentem
Ardebant, gelidoſque dehinc inviſere montes
Taygeta, & tandem bellis innare ſubactis
Eurotam patrium, rituſque videre Lycurgi.
Sed Spartam penetrare Deus, fratreſque negabant
Auſonii, totidem numero, quos miſerat altis
Egeriæ genitos immitis Aricia lucis,
Ætatis mentiſque pares: at non dabat ultra
Clotho dura lacus aramque videre Dianæ.
Namque ut in adverſos impacti turbine pugnæ
Eumachus, & Clytius, & lætus nomine patris
Xanthippus, junxere gradus: ceu bella leones
Inter ſe furibunda movent, & murmure anhelo
Squalentes campos & longa mapalia complent:
Omnis in occultas rupes atque avia pernix
Maurus ſaxa fugit, conjuxque Libyſſa profuſo
Vagitum cohibens ſuſpendit ab ubere natos.
Illi dira fremunt, perfractaque in ore cruento
Oſſa ſonant, pugnantque feris ſub dentibus artus:
Haud ſecus Egeriæ pubes, hinc Virbius acer,
Hinc Capys adſiliunt, paribuſque Albanus in armis.
Subſidens paullum perfoſſa proruit alvo
Albanum Clytius. eſt illi cuncta repente
Implerunt clypeum miſerando viſcera lapſu.
Eumachus inde Capyn; ſed tota mole tenebat
Ceu fixum membris tegmen, tamen improbus enſis
Adnexam parmæ decidit vulnere lævam,
Inque ſuo preſſa eſt non reddens tegmina niſu
Infelix manus, atque hæſit labentibus armis.
Ultima reſtabat ſuſis jam palma duobus
Virbius. huic trepidos ſimulanti ducere greſſus
Xanthippus gladio, rigida cadit Eumachus haſta:
Et tandem æquatæ geminato funere pugnæ,
Inde alterna viris tranſegit pectora mucro,
Inque vicem erepta poſuerunt prælia vita.
Felices leti, pietas quos addidit umbris:
Optabunt ſimiles venientia ſecula fratres,
Extremumque decus memori celebrabitur ævo:
Si modo ferre diem, miſeroſque videre nepotes
Carmina noſtra valent, nec famam invidit Apollo.
At conſul toto palantes æquore turmas
Voce tenet, dum voce viget, Quo ſigna refertis?
Quis vos heu vobis pavor abſtulit? horrida primi
Si ſors viſa loci, pugnæque laceſſere frontem,
Poſt me ſtate viri, & pulſa formidine tantum
Adſpicite has dextras. capti genuere parentes
Quos fugitis: quæ ſpes victis? Alpeſne petemus?
Ipſam turrigero portantem vertice muros
Credite ſubmiſſas Romam nunc tendere palmas.
Natorum paſſim raptus, cædemque parentum,
Veſtaleſque focos exſtingui ſanguine cerno.
Hoc arcete nefas. poſtquam inter talia crebro



Clamore obtuſæ, craſſoque a pulvere fauces,
Hinc læva frænos, hinc dextra corripit arma,
Et latum objectat pectus, ſtrictumque minatur
Nunc ſibi, nunc trepidis, ni reſtent cominus, enſem.
Quas acies alto genitor dum ſpectat olympo,
Conſulis egregii movere pericula mentem,
Gradivum vocat, & patrio ſic ore profatur:
Magnanimi me, nate, viri, ni bella capeſſis,
Haud dubie extremus terret labor; eripe pugnæ
Ardentem, oblitumque ſui dulcedine cædum,
Siſte ducem Libyæ. nam plus perit improbus uno
Conſulis exitio, tota quam ſtrage cadentum.
Præterea cernis, teneræ qui prælia dextræ
Jam credit puer, atque annos tranſcendere factis
Molitur, longumque putat pubeſcere bello.
Te duce primitias pugnæ, te magno magiſtro
Audeat, & primum hoc vincat ſervaſſe parentem.
Hæc rerum Sator. at Mavors in prælia currus
Odryſia tellure vocat, tum fulminis atri
Spargentem flammas clypeum, galeamque deorum
Haud illi facilem, multoque labore Cyclopum
Sudatum thoraca capit, quaſſatque per auras
Titanum bello ſatiatam ſanguinis haſtam,
Atque implet curru campos: exercitus una
Irarum, Eumenideſque ſimul, letique cruenti
Innumeræ facies, fræniſque operata regendis
Quadrijugos atro ſtimulat Bellona flagello.
Fertur ab immenſo tempeſtas horrida cælo,
Nigranteſque globos, & turbida nubila torquens
Involvit terras: quatitur Saturnia ſedes
Ingreſſu tremefacta dei, ripaſque relinquit
Audito curru, fontique relabitur amnis.
Ductorem Auſonium telis Garamantica pubes
Cinxerat, & Tyrio regi nova dona parabat,
Armorum ſpolium, & rorantia conſulis ora.
Stabat fortunæ non cedere certus, & acri
Mole retorquebat crudeſcens cædibus haſtas.
Jamque ſuo, jamque hoſtili perfuſa cruore
Membra madent, cecidere jubæ, gyroque per orbem
Arctato, Garamas jaculis propioribus inſtat,
Et librat ſæva conjectum cuſpide ferrum.
Hic puer ut patrio defixum corpore telum
Conſpexit, maduere genæ, ſubitoque trementem
Corripuit pallor, gemitumque ad ſidera rupit.
Bis conatus erat præcurrere fata parentis
Converſa in ſemet dextra; bis tranſtulit iras
In Pœnos Mavors: fertur per tela, per hoſtes
Intrepidus puer, & Gradivum paſſibus æquat.
Continuo ceſſere globi, latuſque repente
Apparet campo limes: metit agmina tectus
Cæleſti clypeo, & ſternit ſuper arma jacentum
Corpora, & auctorem teli, multaſque paternos
Ante oculos animas, optata piacula, mactat.
Tunc rapta propere duris ex oſſibus haſta
Innixum cervice ferens humeroque parentem
Emicat: attonitæ tanta ad ſpectacula turmæ
Tela tenent, ceditque loco Libys aſper, & omnis
Late cedit Iber, pietaſque inſignis, & ætas
Belligeris fecit miranda ſilentia campis.
Tum celſo e curru Mavors, Carthaginis arces
Exſcindes, inquit, Tyrioſque ad fœdera coges,
Nulla tamen longo tanta exorietur in ævo
Lux tibi, care puer, macte, o macte indole ſacra,
Vera Jovis proles, & adhuc majora ſuperſunt.
Sed nequeunt meliora dari: Tum nubila Mavors
Ætheraque, emenſo terras jam ſole, capeſſit,



Digitized by Google

Et feſſas acies caſtris clauſere tenebræ.
Condebat noctem devexo Cynthia curru
Fraternis adflata rotis, & ab æquore Eoo
Surgebant roſeæ media inter cærula flammæ.
At conſul triſtis campos, Pœniſque ſecundam
Planitiem metuens, Trebiam colleſque petebat.
Jamque dies rapti curſu, varioque labore,
Et medio abruptus fluitabat in amne ſolutis
Pons vinclis, qui Dardanium tranſvexerat agmen,
Eridani rapidas aderat cum Pœnus ad undas.
Dumque vada, & molles aditus, per devia flexo
Circuitu petit, & ſtagni languentia quærit,
Interdum rapta vicinis ſaltibus alno
Flumineam texit qua tranſvehat agmina claſſem;
Ecce aderat, Trebiæque ſimul vicina tenebat
Trinacrio accitus per cærula longa Peloro
Gracchorum proles conſul: gens inclyta magno
Atque animoſa viro, multuſque in imagine claris
Præfulgebat avus titulis, bellique, domique.
Nec Pœni poſitis trans amnem in gramine caſtris
Deerant. namque animos ſtimulabant proſpera rerum,
Increpitanſque ſuper ductor: Quis tertius urbi
Jam ſupereſt conſul? quænam altera reſtat in armis
Sicania? en omnes Latiæ, Daunique nepotum
Convenere manus: feriant nunc fœdera mecum
Ductores Italum, ac leges & pacta repoſcant.
At tu donata tela inter Martia luce
*Infelix* animæ, ſic ſic vivaſque, tuoque
Des iterum hanc laudem nato, nec ſine ſub ævi
Oppetere in bello detur, cum fata vocabunt.
Pugnantem cecidiſſe meum eſt. Hæc perſonat ardens.
Inde levi jaculo, Maſſylumque impiger alis
Caſtra ſub ipſa datis irritat, & elicit hoſtem.
Nec Latius vallo miles debere ſalutem
Fas putat, aut clauſas pulſari cuſpide portas.
Erumpunt, cunctiſque prior volat aggere aperto
Degener haud Gracchus conſul: quatit aura comantes
Caſſidis auricomæ criſtas, humeroque refulget
Sanguinei patrium ſaguli decus: agmina magno
Reſpectans clamore vocat, quaque obvia denſos
Arctat turba globos, rumpens iter, æquore fertur.
Ut torrens celſi præceps e vertice Pindi
Cum ſonitu ruit in campos, magnoque fragore
Avulſum montis volvit latus: obvia paſſim
Armenta, immaneſque feræ, ſilvæque trahuntur,
Spumea ſaxoſis clamat convallibus unda.
Non mihi Mæoniæ redeat ſi gloria linguæ,
Centenaſque pater det Phœbus rumpere voces,
Tot cædes proferre queam, quot dextera magni
Conſulis, aut contra Tyriæ furor edidit iræ.
Murranum ductor Libyæ, ductorque Phalantum
Auſonios gnaros belli, vetereſque laborum,
Alter in alterius fuderunt cominus ore.
Monte procelloſo Murranum miſerat Anxur,
Tritonis niveo te ſacra, Phalante, profundo.
Ut primum inſigni fulſit velamine conſul,
Quamquam orbus partem viſus, unoque Cupentus
Lumine ſufficiens bellis, citat improbus haſtam,
Et ſummæ figit tremebundam margine parmæ.
Cui conſul, namque ira coquit, Pone improbe quidquid
Reſtat in ore fero, & truncata fronte relucet.
Sic ait intorquens directo turbine robur,
Et dirum tota tranſmittit cuſpide lumen.
Nec levior dextra generatus Amilcare ſævit.
Huic cadit infelix niveis Varenus in armis,
Mevanas Varenus, arat cui divitis uber
Campi Fulginia, & patulis Clitumnus in arvis
Candentes gelido perfundit flumine tauros.
Sed triſtes Superi, atque ingrata maxima cura
Victima Tarpeio fruſtra nutrita Tonanti.
Inſtat Iber levis, & levior diſcurrere Maurus,
Hinc pila, hinc Libycæ certant ſubtexere cornus
Denſa nube polum, quantumque interjacet æqui
Ad ripas campi, tantum vibrantia condunt
Tela, nec arctatis locus eſt in morte cadendi.
Allius Argyripa, Daunique profectus ab arvis,
Venator rudibus jaculis, & Iapyge campum
Perſultabat equo, medioſque invectus in hoſtes,
Appula non vana torquebat ſpicula dextra.
Huic horret thorax Samnitis pellibus urſæ,
Et galea annoſi vallatur dentibus apri.
Verum ubi turbantem, ſolo ceu luſtra pererret
In nemore, aut agitet Gargano terga ferarum,
Hinc Mago, hinc ſævus pariter videre Maharbal,
Ut ſubigente fame diverſis rupibus urſi,
Invadunt trepidum gemina inter prælia taurum,
Nec partem prædæ patitur furor: haud ſecus acer
Hinc atque hinc jaculo devolvitur Allius acto.
It ſtridens per utrumque latus Mauruſia taxus,
Obvia tum medio ſonuerunt ſpicula corde,
Incertumque fuit letum, cui cederet haſtæ.
Et jam diſperſis Romana per agmina ſignis
Palantes agit ad ripas (miſerabile) Pœnus
Impellens trepidos, fluvioque immergere certat.
Tum Trebia infauſto nova prælia gurgite feſſis
Inchoat, & precibus Junonis ſuſcitat undas.
Haurit ſubſidens fugientum corpora tellus,
Inſidaque ſoli fruſtrata voragine ſorbet:
Nec niti lentoque datur convellere limo
Merſa pedum penitus veſtigia: labe tenaci
Hærent devincti greſſus, reſolutaque ripa
Implicat, aut cæca proſternit fraude paludis.
Jamque alius ſuper atque alius per lubrica ſurgens,
Dum ſibi quiſque viam per inextricabile littus
Præripit, & putri luctatur ceſpite, lapſi
Occumbunt, ſeſeque ſua preſſere ruina.
Ille celer nandi, jamjamque apprendere tuta
Dum parat, & celſo connixus corpore prenſat
Gramina ſumma manu, liquidiſque emergit ab undis,
Contorta ripæ pendens adfigitur haſta.
Hic hoſtem orbatus telo complectitur ulnis,
Luctantemque vado permixta morte coercet.
Mille ſimul leti facies. Ligus occidit arvis:
Sed projecta viri lymphis fluvialibus ora
Sanguineum hauſerunt longis ſingultibus amnem.
Enabat tandem medio vix gurgite pulcher
Hirpinus, ſociumque manus clamore vocabat.
Quum rapidis illatus aquis & vulnere multo,
Impulit aſper equus, feſſuſque ſub æquora merſit.
Accumulat clades ſubito conſpecta per undas
Vis elephantorum turrito concita dorſo.
Namque vadis rapitur præceps, ceu proruta cautes
Avulſi montis, Trebiamque inſueta trementem
Præ ſe pectore agit, ſpumantique incubat alveo.
Explorant adverſa viros, perque aſpera duro
Nititur ad laudem virtus interrita clivo.
Namque inhonoratam Fibrenus cernere mortem,
Et famæ nudam impatiens, Spectabimur, inquit,
Nec fortuna meum condes ſub gurgite letum.
Experiar, ſitne in terris, domitare quod enſis
Non queat Auſonius, Tyrrhenave pernecet haſta.
Tum jacit adſurgens, dextroque in lumine ſiſtit

Spicula ſæva feræ, telumque in vulnere liquit.
Stridore horriſono penetrantem cuſpidis ictum
Bellua proſequitur, laceramque cruore profuſo
Attollit frontem, & lapſo dat terga magiſtro.
Tum vero invadunt jaculis, crebraque ſagitta,
Auſi jam ſperare necem, immenſoſque per armos,
Et laterum extenſus, venit atra cuſpide vulnus.
Stat multa in tergo & nigranti lancea dorſo,
Ac ſilvam ingentem concuſſo corpore vibrat,
Donec conſumtis longo certamine telis
Concidit, & clauſit magna vada preſſa ruina.
Ecce per adverſum quamquam tardata morantur
Vulnere membra virum, ſubit implacabilis amnem
Scipio, & innumeris infeſtat cædibus hoſtem:
Corporibus, clypeiſque ſimul, galeiſque cadentum
Contegitur Trebia, & vix cernere linquitur undas.
Mezæus jaculo, Geſtar proſternitur enſe:
Tum Pelopeus avis Cyrenes incola Thelgon.
Hinc torquet rapido correptum e gurgite pilum,
Et quantum longo ferri tenuata rigore
Procedit cuſpis, per hiantia tranſigit ora:
Pulſati ligno ſonuere in vulnere dentes.
Nec leto quæſita quies. turgentia membra
Eridano Trebia, Eridanus dedit æquoris undis.
Tu quoque Lapſe cadis tumulo poſt fata negato.
Quid domus Heſperidum, aut luci juvere dearum
Fulvos aurifera ſervantes arbore ramos?
Intumuit Trebia, & ſtagnis ſe ſuſtulit imis,
Jamque ferox totum propellit gurgite fontem,
Atque omnes torquet vires, furit unda ſonoris
Vorticibus, ſequiturque novus cum murmure torrens.
Senſit, & accenſa ductor violentior ira,
Magnas, o Trebia, & meritas mi, perfide, pœnas
Exſolves, inquit; lacerum per Gallica rivis
Diſpergam rura, atque amnis tibi nomina demam:
Quoque aperis te fonte premam, nec tangere ripas,
Illabique Pado dabitur. quænam iſta repente
Sidonium infelix rabies te reddidit amnem?
Talia jactantem, conſurgens aggere aquarum
Impulit, atque humeros curvato gurgite preſſit.
Arduus adverſa mole irrumpentibus undis
Stat ductor, clypeoque ruentem ſuſtinet amnem.
Necnon a tergo fluctus ſtridente procella
Spumeus irrorat ſummas adſpergine criſtas.
Ire vadis, ſtabilemque vetat defigere greſſum
Subducta tellure deus, percuſſaque longe
Raucum ſaxa ſonant, undæque ad bella patentes
Excitæ pugnant, & ripas perdidit amnis.
Tum madidos crines, & glauca fronde revinctum
Attollit cum voce caput: Pœnaſne ſuperbas,
Inſuper & nomen Trebiæ delere minaris?
O regnis inimice meis, tot corpora porto
Dextra fuſa tua, clypeis galeiſque virorum
Quos mactas, arctatus iter, curſumque reliqui.
Cæde, vides, ſtagna alta rubent, retroque feruntur.
Adde modum dextræ, & campis incumbe propinquis.
Hæc, Venere adjuncta, tumulo ſpectabat ab alto
Mulciber, obſcuræ tectus caligine nubis.
Ingravat, ad cælum ſublatis Scipio palmis:
Di patrii, quorum auſpiciis ſtat Dardana Roma,
Talin' me leto tanta inter prælia nuper
Servaſtis? fortunæ animam hanc exſcindere dextra
Indignum eſt viſum? redde o me nate periclis,
Redde hoſti, liceat bellanti arceſſere mortem,
Quam patriæ, fratrique probem. tum percita dictis
Ingemuit Venus, & rapidas detruſit in amnem
Conjugis invicti vires. agit undique flammam
Diſperſus ripis ignis, multoſque per annos
Nutritas fluvio populatur fervidus umbras.
Uritur omne nemus, lucoſque effuſus in altos
Immiſſis crepitat victor Vulcanus habenis.
Jamque amburſta comas abies, jam pinus, & alni:
Jam ſolo reſtans trunco, dimiſit in altum
Populus, adſuetas ramis habitare, volucres.
Flamma vorax imo penitus de gurgite tractos
Abſorbet latices, ſævoque urgente vapore
Siccus inareſcit ripis cruor: horrida late
Scinditur in rimas, & hiatu rupta dehiſcit
Tellus, ac ſtagnis altæ ſedere favillæ.
Miratur pater æternos ceſſare repente
Eridanus curſus, nympharumque intima mœſtus
Implevit chorus attonitis ululatibus antra.
Ter caput ambuſtum conantem attollere, jacta
Lampade Vulcanus merſit fumantibus undis.
Ter correpta dei crines nudavit arundo.
Tum demum amiſſæ vires, & voce precanti
Orantique datum ripas ſervare priores.
Ac tandem a Trebia revocavit Scipio feſſas
Munitum in collem, Graccho comitante, cohortes.
At Pœnus multo fluvium veneratus honore
Gramineas undis ſtravit ſocialibus aras.
Neſcius heu quanto Superi majora moverent,
Et quos Auſoniæ luctus, Thraſimene, parares.
Bojorum nuper populos turbaverat armis
Flaminius, faciliſque viro tum gloria belli,
Corde levem, atque aſtus inopem contundere gentem;
Sed labor haud idem Tyrio certaſſe tyranno.
Hunc lævis urbi genitum ad fatalia damna
Ominibus, parat imperio Saturnia feſſo
Ductorem, dignumque virum veniente ruina.
Inde ubi prima dies juris, clavumque regendæ
Invaſit patriæ, & ſub nutu caſtra fuere,
Ut pelagi rudis, & pontum tractare per artem
Neſcius, accepit miſeræ ſi jura carinæ,
Ventorum tenet ipſe vicem, cunctiſque procellis
Dat jactare ratem: fertur vaga gurgite puppis
Ipſius in ſcopulos dextra impellente magiſtri.
Ergo agitur raptis præceps exercitus armis
Lydorum in populos, ſedemque ab origine priſci
Sacratam Coriti, junctoſque a ſanguine avorum
Mæonios Italis permixta ſtirpe colonos.
Nec regem Afrorum noſcenda ad cœpta moratur
Laude ſuper tanta monitor deus. omnia ſomni
Condiderant, ægriſque dabant oblivia curis,
Quum Juno in ſtagni numen converſa propinqui,
Et madidæ frontis crines circumdata fronde
Populea, ſtimulat ſubitis præcordia curis,
Ac rumpit ducis haud ſpernenda voce quietem.
O felix famæ, & Latio lacrimabile nomen
Annibal, Auſonia ſi te fortuna creaſſet,
Ad magnos venture deos. quum fata tenemus,
Pelle moras: brevis eſt magni fortuna favoris.
Quantum voviſti, cum Dardana bella parenti
Jurares, fluet Auſonio tibi corpore tantum
Sanguinis, & patrias ſatiabis cædibus umbras.
Nobis perſolves meritos ſecurus honores.
Namque ego ſum, celſis quem cinctum montibus ambit
Tmolo miſſa manus, ſtagnis Thraſimenus opacis.
His agitur monitis, & lætam numine pubem
Protinus aerii præceps rapit aggere montis.
Horrebat glacie ſaxa inter lubrica, ſummo
Piniferum cælo miſcens caput Appenninus.

Con-

Digitized by Google

Condiderat nix alta trabes, & vertice celſo
Canus apex ſtricta ſurgebat ad aſtra pruina.
Ire jubet: prior extingui labique videtur
Gloria, poſt Alpes ſi ſtetur montibus ullis.
Scandunt prærupti nimboſa cacumina ſaxi,
Nec ſuperaſſe jugum ſinit mulcetque laborem.
Plana natant: putrique gelu, liquentibus undis,
Invida limoſa reſtagnant arva palude.
Jamque ducis nudus tanta inter inhoſpita vertex
Sævitia quatitur cæli: manante per ora,
Perque genas oculo, facilis ſpreviſſe medentes,
Optatum bene credit emi quocumque periclo
Bellandi tempus: non frontis parcit honori,
Dum ne perdat iter, non cetera membra moratur
In pretium belli dare, ſi victoria poſcat:
Satque putat lucis, Capitolia cernere victor
Qua queat, atque Italum feriat qua cominus hoſtem.
Talia perpeſſi tandem inter ſæva locorum
Optatos venere lacus, ubi deinde per arma
Sumeret amiſſi numeroſa piacula viſus.
Ecce autem patres aderant Carthagine miſſi.
Cauſſa viæ non parva viris, nec læta ferebant.
Mos fuit in populis, quos condidit advena Dido,
Poſcere cæde deos veniam, ac flagrantibus aris
(Infandum dictu) parvos imponere natos.
Urna reducebat miſerandos annua caſus,
Sacra Thoanteæ rituſque imitata Dianæ.
Cui fato ſortique deum de more petebat
Annibalis prolem diſcors antiquitus Anno.
Sed propior metus armati ductoris ab ira,
Et magna ante oculos ſtabat Genitoris imago.
Aſpera ad hæc, fœdata genas, lacerataque crines,
Atque urbem complet mœſti clamoris Imilce.
Edonis ut Pangæa ſuper Trieteride mota
It juga, & incluſum ſuſpirat pectore Bacchum.
Ergo inter Tyrias, facibus ceu ſubdita, matres
Clamat, Io conjux, quocumque in cardine mundi
Bella moves, huc ſigna refer: violentior hic eſt,
Hic hoſtis propior: tu nunc fortaſſe ſub ipſis
Urbis Dardaniæ muris vibrantia tela
Excipis intrepidus clypeo, ſævamque coruſcans
Lampada, Tarpeiis infers incendia tectis
Interea tibi prima domus, atque unica proles
Heu gremio patriæ Stygias raptatur ad aras.
I nunc, Auſonios ferro populare penates,
Et vetitas molire vias: i, pacta reſigna
Per cunctos jurata deos; ſic præmia reddit
Carthago, & tales jam nunc tibi vovit honores.
Quæ porro hæc pietas, delubra aſpergere tabo?
Heu primæ ſcelerum cauſſæ mortalibus ægris,
Naturam neſcire deum! juſta ite precari
Thure pio, cædumque feros avertite ritus.
Mite & cognatum eſt homini deus; hactenus, oro,
Sit ſatis ante aras cæſos vidiſſe juvencos,
Aut ſi velle nefas Superos, fixumque, ſedetque,
Me, me, quæ genui, veſtris adſumite votis.
Cur ſpoliare juvat Libycas hac indole terras?
An flendæ magis Ægates, & merſa profundo
Punica regna forent, olim ſi forte cruenta
Eſſet tanta mei virtus prærepta mariti?
Hæc dubios vario divumque hominumque timore
Ad cauta illexere patres, ipſique relictum,
Abnueret ſortem, an Superum pareret honori.
Tum vero trepidare metu vix compos Imilce,
Magnanimi metuens immitia corda mariti.
His avide auditis ductor ſic deinde profatur:
Quid tibi pro tanto non impar munere ſolvat
Annibal æquatus Superis? quæ præmia digna
Inveniam, Carthago parens? noctemque diemque
Arma feram, templiſque tuis hinc plurima ſaxo
Hoſtia ab Auſonio veniat generoſa Quirino.
At puer armorum & belli ſervabitur hæres.
Spes, o nate, meæ, Tyriarumque unica rerum,
Heſperia minitante, ſalus; terraque fretoque
Certare Æneadis, dum ſtabit vita, memento.
Perge, patent Alpes, noſtroque incumbe labori.
Vos quoque di patrii, quorum delubra piantur
Cædibus, atque coli gaudent formidine matrum,
Huc lætos vultus, totaſque advertite mentes.
Namque paro ſacra, & meliores molior aras.
Tu, Mago, adverſi conſide in vertice montis:
Tu lævos propior colles accede, Choaſpe:
Ad clauſtra & fauces ducat per opaca Sichæus.
Aſt ego te, Thraſimene, vago cum milite præceps
Luſtrabo, & Superis quæram libamina belli.
Namque haud parva deus promiſſis ſpondet apertis,
Quæ ſpectata viri patriam referatis in urbem.

# LIBER V.

Ceperat Etruſcos occulto milite colles
Sidonius ductor, perque alta ſilentia noctis
Silvarum anfractus cæcis inſederat armis.
At parte e læva reſtagnans gurgite vaſto
Effigiem in pelagi lacus exundabat, inerti
Et late multo fœdabat proxima limo,
Quæ vada Faunigenæ regnata antiquitus Auno,
Nunc volvente die Thraſimeni nomina ſervant.
Lydius huic genitor, Tmoli decus, æquore longe
Mæoniam quondam in Latias advexerat oras
Tyrrhenus pubem, dederatque vocabula terris.
Iſque inſueta tuba monſtravit murmura primus
Gentibus, & bellis ignava ſilentia rupit.
Nec modicus voti, natum ad majora fovebat.
Verum ardens puero, caſtumque exuta pudorem,
(Nam forma certare diis Thraſimene valeres)
Litore correptum ſtagnis demiſit Agylle
Flore capi juvenum primævo lubrica mentem
Nympha, nec Idalia lenta incaluiſſe ſagitta.
Solatæ viridi penitus fovere ſub antro
Naiades, amplexus undoſaque regna trementem.
Hinc dotale lacus nomen, lateque hymenæo
Conſcia laſcivo, Thraſimenus dicitur unda.
Et jam curriculo nigram nox roſcida metam
Stringebat, nec ſe thalamis Tithonia conjux
Protulerat, ſtabatque nitens in limine primo;
Quum minus abnuerit noctem deſiſſe viator,
Quam cœpiſſe diem; conſul carpebat iniquas
Prægrediens ſigna ipſa vias, omniſque ruebat
Mixtus eques, nec diſcretis levia arma maniplis,
Inſertique globo pedites, & inutile Marti
Lixarum vulgus, præſago cuncta tumultu
Implere, & pugnam fugientum more petebant.
Tum ſuper ipſe lacus denſam caligine cæca
Exhalans nebulam, late corruperat omnem
Proſpectum miſeris, atque atræ noctis amictu
Squalebat preſſum picea inter nubila cælum.
Nec Pœnum liquere doli. ſedet enſe repoſto
Abditus, & nullis properantem occurſibus arcet.
Ire datur, longeque patet, ceu pace quieta

Incu

Incuſtoditum, mox irremeabile, littus.
Namque ſub anguſtas arctato limite fauces
In fraudem ducebat iter, geminumque receptis
Exitium, hinc rupes, hinc undæ clauſtra premebant:
At contra umbroſo ſervabant vertice montis
Hoſtilem ingreſſum, refugos habitura ſub ictu.
Haud ſecus ac vitreas ſolers piſcator ad undas,
Ore levem patulo texens de vimine naſſam
Cautius interiora ligat, mediamque per alvum
Senſim faſtigans, compreſſa cacumina nectit,
Ac fraude arctati remeare foraminis arcet
Introitu facilem, quem traxit ab æquore, piſcem.
Ocyus interea propelli ſigna jubebat
Excuſſus conſul fatorum turbine mentem:
Donec flammiferum tollentes æquore currum
Solis equi ſparſere diem, jamque orbe renato
Diluerat nebulas Titan, ſenſimque fluebat
Caligo in terras nitido reſoluta ſereno.
Tunc ales, priſcum populis de more Latinis
Auſpicium, quum bella parant, menteſque deorum
Explorant ſuper eventu, ceu præſcia luctus
Damnavit veſci, planctuque alimenta refugit.
Nec rauco taurus ceſſavit (flebile) ad aras
Immugire ſono, preſſamque ad colla bipennem
Incerta cervice ferens, altaria liquit.
Signa etiam effuſa certant dum vellere mole,
Teter humo lacera nitentum erupit in ora
Exſultans cruor, & cædis documenta futuræ
Ipſa parens miſeris gremio dedit atra cruento:
Ac ſuper hæc divum genitor, terraſque, fretumque
Concutiens tonitru, Cyclopum rapta caminis
Fulmina, Tyrrhenas Thraſimeni torſit in undas:
Ictuſque ætherea per ſtagna patentia flamma
Fumavit lacus, atque arſerunt fluctibus ignes.
Heu vani monitus, fruſtraque morantia Parcas
Prodigia: heu fatis Superi certaſſe minores.
Atque hic egregius linguæ, nomenque ſuperbum
Corvinus, Phœbea ſedet cui caſſide fulva
Oſtentans ales proavitæ inſignia pugnæ,
Plenus & ipſe deum, ſocium terrente pavore
Immiſcet precibus monita, atque his vocibus infit:
Iliacas te per flammas, Tarpejaque ſaxa,
Per patrios conſul muros, ſuſpenſaque noſtro
Eventu pugnæ natorum pignora, cedas,
Oramus, Superis, tempuſque ad prælia dextrum
Opperiare: dabunt iidem campoſque diemque
Pugnandi, tantum ne dedignare ſecundos
Exſpectare deos, quum fulſerit hora, cruentam
Quæ ſtragem Libyæ portet: tum ſigna ſequentur
Nulla vulſa manu, veſcique interritus ales
Gaudebit, nulloſque vomet pia terra cruores.
An te præſtantem bellis fugit, improba quantum
Hoc poſſit fortuna loco? ſedet obvius hoſtis
Adverſa fronte, ac circa nemoroſa minantur
Inſidias juga, nec læva ſtagnantibus undis
Effugium patet, & tenui ſtant tramite fauces.
Sit certare dolis & bellum ducere cordi.
Interea rapidis aderit Servilius armis,
Cui par imperium, & vires legionibus æquæ.
Bellandum eſt aſtu. levior laus indice dextræ.
Talia Corvinus, primoreſque addere paſſim
Orantum verba, & diviſus quiſque timori
Nunc Superos de Flaminio, nunc deinde precari
Flaminium, ne cælicolis contendere perſtet.
Acrius hoc accenſa ducis ſurrexerat ira.
Auditoque furens ſocias non deſore vires,

Siccine nos, inquit, Bojorum in bella ruentes
Spectaſtis, quum tanta lues, vulguſque tremendum
Ingrueret, rupeſque iterum Tarpeja paveret?
Quas ego tunc animas, dextra quæ corpora fudi
Irata tellure ſata, & vix vulnere vitam
Reddentes imo? jacuere ingentia membra
Per campos, magniſque premunt nunc oſſibus arva.
Scilicet has fera ad laudes Servilius arma
Adjungat, niſi diviſo viciſſe triumpho
Ut nequeam, & decoris contentus parte quieſcam.
Quippe monent Superi. ſimiles ne fingite vobis,
Claſſica qui tremitis, divos: ſat magnus in hoſtem
Augur adeſt enſis, pulchrumque & milite dignum
Auſpicium Latio, quod in armis dextera præſtat.
An, Corvine, ſedet, clauſum ſe conſul inerti
Ut teneat vallo; Pœnus nunc occupet altos
Arreti muros, Coriti nunc diruat arcem?
Hinc Cluſina petat, poſtremo ad mœnia Romæ
Illæſus contendat iter? deforme ſub armis
Vana ſuperſtitio, dea ſola in pectore virtus
Bellantum viget: umbrarum me noctibus atris
Agmina circumſtant, Trebiæ qui gurgite, quique
Eridani volvuntur aquis, inhumata juventus.
Nec mora, jam medio cœtu, ſigniſque ſub ipſis
Poſtrema aptabat nulli exorabilis arma.
Ære, atque æquorei tergo flavente juvenci
Caſſis erat munita viro, cui vertice ſurgens
Triplex criſta jubas effundit crine Suevo:
Scylla ſuper fracti contorquens pondera remi
Inſtabat, ſævoſque canum pandebat hiatus,
Nobile Gargeni ſpolium, quod rege ſuperbus
Bojorum cæſo capiti illacerabile victor
Aptarat, pugnaſque decus portabat in omnes.
Loricam induitur: tortos huic nexilis hamos
Ferro ſquama rudi, permixtoque aſperat auro.
Tum clypeum quatit, adſperſum quem cædibus olim
Celticus ornarat cruor, humentique ſub antro
Ceu fœtum lupa permulcens puerilia membra,
Ingentem Aſſaraci cælo nutribat alumnum.
Hinc enſem lateri, dextræque accommodat haſtam.
Stat ſonipes, vexatque ferox humentia fræna,
Caucaſiam inſtratus virgato corpore tigrim:
Inde exceptus equo, qua dant anguſta viarum,
Nunc hos, nunc illos adit, atque hortatibus implet.
Veſtrum opus eſt, veſtrumque decus, ſuffixa per urbem
Pœni ferre ducis ſpectanda parentibus ora.
Unum hoc pro cunctis ſat erit caput. aſpera quiſque
Hortamenta ſibi referat: meus heu, meus atris
Ticini frater ripis jacet, ac meus alta
Metitur ſtagna Eridani ſine funere natus.
Hæc ſibi quiſque: ſed eſt veſtrum, cui nulla doloris
Privati rabies? is vero ingentia ſumat
E medio, fodiant quæ magnas pectus in iras,
Perfractas Alpes, paſſamque infanda Saguntum,
Quoſque nefas vetiti tranſcendere nomen Iberi,
Tangere jam Tibrim. nam dum vos augur, & extis
Quæſitæ fibræ, vanuſque moratur aruſpex,
Solum jam ſupereſt Tarpejo imponere caſtra.
Turbidus hæc: viſoque arctis in millibus atras
Bellatore jubas aptante, Eſt, Orphite, manus,
Eſt, ait, hoc certare tuum: quis opima volenti
Dona Jovi portet ſeretro ſuſpenſa cruento?
Nam cur hæc alia pariatur gloria dextra?
Hinc prævectus equo, poſtquam inter prælia, notam
Accepit vocem, Procul hinc te Martius, inquit,
Murrane, oſtendit clamor, videoque furentem

Jam

Digitized by Google

Jam Tyria te cæde: venit laus quanta: ſed oro
Hæc anguſta loci ferro patefacta relaxa.
Tum Soracte ſatum præſtantem corpore & armis
Æquanum noſcens, patrio cui ritus in arvo,
Quum pius arcitenens accenſis gaudet acervis,
Exta ter innocuos late portare per ignes,
Sic in Apollinea ſemper veſtigia pruna
Inviolata teras, victorque vaporis, ad aras
Dona ſerenato referas ſolennia Phœbo:
Concipe, ait, dignum factis, Æquane, furorem,
Vulneribuſque tuis. ſocio te cædis & iræ
Non ego Marmaridum mediam penetrare phalangem
Cinyphiæque globos dubitarim irrumpere turmæ.
Nec jam ultra monitus & verba morantia Martem
Ferre valet, longo Æneadis quod flebitur ævo.
Increpuere ſimul feralia claſſica ſignum.
At tuba terrificis fregit ſtridoribus auras.
Heu dolor, heu lacrimæ, nec tot poſt ſecula feræ.
Horreſco, ut pendente malo, ceu ductor ad arma
Exciret Tyrius, latebroſis collibus Aſtur,
Et Libys, & torta Balearis ſævus habena,
Erumpunt multuſque Maces, Garamaſque, Nomaſque:
Tum quo non alius venalem in prælia dextram
Ocyor attulerit, conductaque bella probarit,
Cantaber, & galeæ contemto tegmine Vaſco.
Hinc pariter rupes, lacus hinc, hinc arma, ſimulque
Conſona vox urget, ſignum clamore viciſſim
Per colles Tyria circumfundente corona.
Avertere dei vultus, fatoque dederunt
Majori non ſponte locum: timet ipſe tyranni
Fortunam Libyci Mavors, disjectaque crinem
Illacrimat Venus, & Delum pervectus Apollo
Triſtem mœrenti ſolatur pectine luctum.
Sola Appennini reſidens in vertice, duras
Exſpectat cædes inimico pectore Juno.
At velut erepto metuendi libera cælo
Manibus ipſa ſuis præſumta piacula mittens,
Inferias mactat bellis accenſa juventus.
Primæ Picentum, rupto ceu turbine, fuſa
Agmina, & Annibalem ruere ut videre cohortes,
Invadunt ultro, & pœnas pro morte futura,
Turbato victore, petunt, Martemque repoſcunt.
Funditur unanimo niſu & concordibus auſis
Pilorum in Pœnos nimbus, fixoſque repulſi
Submittunt clypeos curvati pondere teli.
Acrius hoc rurſum Libys, & præſentia ſævi
Exſtimulat ducis: hortantes ſe quiſque viciſſim
Incumbunt, preſſoque impellunt pectore pectus.
Ipſa facem quatiens, ac flavam ſanguine multo
Sparſa comam, medias acies Bellona pererrat:
Stridit Tartareæ nigro ſub pectore divæ
Letiferum murmur, feralique horrida cantu
Buccina, lymphatas agit in certamina mentes.
His iras adverſa fovent, cruduſque ruente
Fortuna ſtimulus, ſpem projeciſſe ſalutis.
Hos dexter deus, & læto victoria vultu
Arridens acuit, Martiſque favore fruuntur.
Abreptus pulchro cædum Lateranus amore
Dum ſequitur dextram, in medios penetraverat hoſtes.
Quem poſtquam florens æquali Lentulus ævo
Conſpexit, nimium pugnæ, nimiumque cruoris
Infeſtas inter non æquo Marte catervas
Fata irritantem, niſu ſe concitat acri,
Immitemque Bagam, qui jam vicina ferebat
Vulnera pugnantis tergo, velocior haſta
Occupat, & ſocium duris ſe caſibus addit,
Tunc alacres arma adglomerant, geminaque coruſci
Fronte micant: paribus fulgent capita ardua criſtis.
Actus in adverſos caſu (namque obvia ferre
Arma quis auderet, niſi quem Deus ima colentum
Damnaſſet Stygiæ nocti?) præfracta gerebat
Syrticus excelſo decurrens robora monte,
Et quatiens acer nodoſi pondera rami,
Flagrabat geminæ nequidquam cædis amore.
Non hic Ægates, infidaque litora nautis,
O juvenes, motumque novis ſine Marte procellis
Fortunam bello pelagus dabit: æquoris olim
Victores, media ſit qualis diſcite terra
Bellator Libys, & meliori cedite regno.
Ac ſimul infeſto Lateranum pondere truncæ
Arboris urgebat jungens convicia pugnæ.
Lentulus hic frendens ira; Thraſimenus in altos
Aſcendet citius colles, quam ſanguine roret
Iſte pio ramus; ſubſidens ilia niſu
Conantis ſuſpenſa fodit: tum fervidus atro
Pulmone exundat per hiantia viſcera ſanguis.
Nec minus accenſis in mutua funera dextris
Parte alia campi ſævit furor: altus Hiertes
Obtruncat Nerium, Rullo ditiſſimus agri
Occumbis, generoſe Volunx, nec clauſa repoſtis
Pondera theſauris, patrio nec regia quondam
Præfulgens ebore, & poſſeſſa mapalia ſoli
Profuerint: quid rapta juvant? quid gentibus auri
Numquam exſtincta ſitis? modo quem fortuna fovendo
Congeſtis opibus, doniſque referſit opimis,
Nudum tartarea portavit navita cymba.
Juxta bellator juvenilibus Appius auſis
Pandebat campum cæde: atque ubi plurima virtus,
Nullique adſpirare vigor, decus inde petebat.
Obvius huic Atlas, a ſanguine clarus Ibero
Nequidquam extremæ longinquus cultor arenæ,
Impetit os haſta, leviterque e corpore ſummo
Deguſtat cuſpis generoſum extrema cruorem.
Intonuere minæ, violentaque lumina flammis
Exarſere novis: furit, & diffulminat omnem
Obſtantum turmam, & clauſum ſub caſſide vulnus
Martia commendat mananti ſanguine membra.
Tum vero adſpiceres pavitantem, & condere ſemet
Nitentem ſociis juvenem, ceu tigride cerva
Hircana cum preſſa tremit, vel territa pennas
Colligit accipitrem cernens in nube columba:
Aut dumos ſubit, albenti ſi ſenſit in æthra
Librantem niſus aquilam lepus ore citato.
Enſe ferit tum colla viri, dextramque micantem
Demetit, ac mutat ſucceſſu ſævior hoſtem.
Stabat fulgentem portans in bella bipennem
Cinyphius: ſocerique miſer Magonis inire
Optabat pugnam ante oculos, ſpe laudis Iſalces,
Sidonia tumidus ſponſa, vanoque ſuperbus
Fœdere promiſſæ poſt Dardana prælia tædæ.
Huic immittit ovans violentas Appius iras,
Conantique gravem fronti librare ſecurim,
Altior inſurgens, galeam ſuper exigit ictum.
At fragilis valido conamine ſolvitur enſis
Ære in Cinyphio: nec diſpar ſortis Iſalces
Umbonem incerto detorſit futilis ictu.
Tum quod humo haud umquam valuiſſet tollere ſaxum,
Ni vires trux ira daret, contorquet anhelans
Appius, & lapſu reſupino in terga cadentem
Mole premit ſcopuli, perfractiſque oſſibus urget.
Vidit conjuncto miſcens certamina campo
Labentem ſocer, & lacrimæ ſub caſſide fuſæ
Cum

Digitized by Google

Cum gemitu, rapiduſque ruit: data fœdera nuper
Accendunt animos, expectatique nepotes.
Jamque aderat, clypeumque viri, atque immania membra
Luſtrabat viſu, propiorque a fronte coruſcæ
Lux galeæ ſævas paulum tardaverat iras.
Haud ſecus e ſpecula præceps delatus opaca
Subſidens campo ſubmiſſos contrahit artus,
Quum vicina trucis conſpexit cornua tauri,
Quamvis longa fames ſtimulet, leo: nunc ferus alta
Surgentes cervice toros, nunc torva ſub hirta
Lumina miratur fronte, ac jam ſigna moventem,
Et ſparſa pugnas meditantem ſpectat arena.
Hic prior intorquens telum ſic Appius infit:
Si qua tibi pietas, ictum ne deſere fœdus,
Et generum comitare ſocer. Per tegmina velox
Tunc, æriſque moras, lævo ſtetit haſta lacerto.
At contra non dicta Libys, ſed fervidus haſtam
Perlibrat, magni donum memorabile fratris:
Cæſo quam victor ſub mœnibus ille Sagunti
Abſtulerat Durio, ac ſpectatæ nobile pugnæ
Germano dederat portare in prælia pignus.
Telum ingens, perque arma viri, perque ora, doloris
Adjutum niſu, letalem protulit ictum:
Exſangueſque viri conantis vellere ferrum
In vulnus cecidere manus: jacet æquore nomen
Clarum Mæonio, atque Italæ pars magna ruinæ
Appius: intremuere lacus, corpuſque refugit
Contractis Thraſimenus aquis: telum ore cruento
Exſpirans premit, atque admorſæ immurmurat haſtæ.
Nec fati melior Mamercus, corpore toto
Exſolvit pœnas, nulli non ſaucius hoſti.
Namque per adverſos, qua Luſitana ciebat
Pugnas dira manus, raptum cum ſanguine Teli
Signiferi, magna vexillum mole ferebat,
Et trepida infelix revocabat ſigna ſuorum.
Sed furiata cohors, auſiſque accenſa ſuperbis,
Quodcumque ipſa manu geſtabat miſſile, quidquid
Præbebat tellus ſparſis vix pervia telis,
Injecit pariter, pluresque in corpore nullo
Invenere locum perfoſſis oſſibus haſtæ.
Advolat interea fraterni vulneris ira
Turbatus Libyæ ductor, viſoque cruore,
Num lateri cuſpis, num toto pondere telum
Sediſſet, fratremque amens ſocioſque rogabat.
Utque metum leti procul, & leviora pavore
Cognovit, proprio tectum geſtamine præceps
Ex acie rapit, & tutis a turbine pugnæ
Conſtituit caſtris: medicas hinc ocyus artes,
Et ſenioris opem Synali vocat: ungere vulnus
Herbarum hic ſuccis, ferrumque e corpore cantu
Exigere, & ſomnum tacto miſiſſe chelydro
Anteibat cunctos, nomenque erat inde per urbes,
Perque Parætoniæ celebratum litora Syrtis.
Ipſe olim antiquo primum Garamanticus Ammon
Scire pater dederat Synalo, morſuſque ferarum,
Telorumque graves ictus ſedare medendo.
Atque is deinde ſuo moriens cæleſtia dona
Monſtrarat nato, natuſque hæredis honori
Tranſmiſit patrias artes: quem deinde ſequutus
Haud levior fama Synalus, Garamantica ſolers
Monſtrata augebat ſtudio, multaque vetuſtum
Ammonis comitem numerabat imagine patrem.
Tum proavita ferens leni medicamina dextra,
Ocyus intortos de more adſtrictus amictus,
Mulcebat lympha purgatum ſanguine vulnus.
At Mago exuvias ſecum, cæſique volutans
Hoſtis mente necem, fraternas pectore curas
Pellebat dictis, & caſum laude levabat:
Parce metu, germane: meis medicamina nulla
Adverſis majora feres: jacet Appius haſta
Ad manes pulſus noſtra: ſi vita relinquat,
Sat nobis actum eſt, ſequar hoſtem lætus ad umbras.
Quæ dum turbatos avertunt æquore campi
Ductores, valloque tenent ex agmine Pœnum,
Cedentem conſul tumulo ſpeculatus ab alto,
Atque atram belli caſtris ſe condere nubem,
Turbidus exemplo trepidantes milite mœſto
Invadit cuneos, ſubitoque pavore relaxat
Jam rareſcentes acies: tum voce feroci
Poſcit equum, ac mediæ ruit in certamina vallis.
Sic ubi torrentem crepitanti grandine nimbum
Illidit terris, molitus Jupiter altas
Fulmine nunc Alpes, nunc mixta Ceraunia cælo,
Intremuere ſimul tellus, & pontus, & æther,
Ipſaque commoto quatiuntur tartara mundo.
Incidit attonitis inopino turbine Pœnis
Haud ſecus improviſa lues, geliduſque ſub oſſa
Pervaſit miſeris conſpectus Conſulis horror.
It medius, ferroque ruens denſiſſima, latum
Pandit iter, clamor vario diſcrimine vocum
Fert belli rabiem ad Superos, & ſidera pulſat.
Ceu pater Oceanus cum ſævior æthere, Calpen
Herculeam ferit, atque exeſa in viſcera montis
Contortum pelagus latrantibus ingerit undis:
Dant gemitum ſcopuli, fractaſque in rupibus undas
Audit Tarteſſos latis diſtermina terris;
Audit non parvo diviſus gurgite Lixus.
Ante omnes jaculo tacitas fallente per auras
Occumbit Bogus, infauſtum qui primus ad amnem
Ticini, rapidam in Rutulos contorſerat haſtam.
Ille ſibi longam Clotho, turbamque nepotum
Crediderat, vanis deceptus in alite ſignis:
Sed non augurio Parcarum impellere metas
Conceſſum cuiquam: ruit inter tela cruentis
Suſpiciens oculis cælum, Superoſque repoſcit
Tempora promiſſæ media jam morte ſenectæ.
Nec Baſago exultare datur, ne impune relictum,
Conſulis ante oculos victum ſpoliaſſe Libonem.
Laurigeris decus illud avis, vanaque juventa
Florebat: ſed Maſſylus ſucciderat enſis
Pubeſcente caput mala, properoque virentes
Delerat leto bellator barbarus annos.
Flaminium imploraſſe tamen jam morte ſuprema
Haud fruſtra fuit: avulſa eſt nam protinus hoſti
Ore ſimul cervix: juvit punire feroci
Victorem exemplo, monſtratum reddere letum.
Quis deus, o Muſæ, paribus tot funera verbis
Evolvet, tantiſque umbris in carmine digna
Quis lamenta ferat? certantes laude cadendi
Primævos juvenes, mortiſque in limine crudæ
Facta virum, & fixis rabiem ſub pectore telis?
Sternitur alternus vaſtis concurſibus hoſtis,
Nec ſpoliare vacat, prædæque advertere mentem.
Urget amor cædum, clauſis dum detinet hoſtem
Fraternum caſtris vulnus, funditque ruitque
Nunc jaculis, nunc enſe, modo inter millia conſul
Bellantum conſpectus equo, modo Marte feroci
Ante aquilas & ſigna pedes. fluit impia rivis
Sanguineis vallis, tumulique, & concava ſaxa
Armorum ſonitus flatuſque imitantur equorum.
Miſcebat campum membrorum in prælia portans
Celſius humano robur, viſaque paventes

Mole

Digitized by Google

Mole gigantei vertebat corporis alas
Othrys Marmarides: lati ſuper agmen utrumque
Ingens tollebant humeri caput, hirtaque torvæ
Frontis cæſaries, & crinibus æmula barba
Umbrabat rictus, ſqualore hinc hiſpida diro
Et villoſa feris horrebant pectora ſetis.
Adſpirare viro, propioremque addere Martem
Haud auſum cuiquam. laxo ceu bellua campo,
Inceſſebatur tutis ex agmine telis.
Tandem veſanos palantum in terga ferenti
Cum fremitu vultus, tacita per nubila penna
Intravit torvum Gortynia lumen arundo,
Avertitque virum: fugientis ad agmina conſul
Intorquet tergo jaculum, quod tegmine nudas
Irrumpit coſtas, hirtoque a pectore primum
Mucronem oſtentat. rapidus convellere tentat,
Qua naſci ferrum fulgenti cuſpide cernit,
Donec abundanter defuſo ſanguine late
Procubuit moriens, & telum vulnere preſſit:
Spiritus exundans vicinum pulvere moto
Perflavit campum, & nubem diſperſit in auras.
Nec minor interea tumulis ſilviſque fremebat
Diverſus Mavors, variaque per ardua pugna
Et ſaxa & dumi rorantes cæde nitebant.
Exitium trepidis, letique, & ſtragis acerbæ
Cauſſa Sichæus erat: Murranum ille eminus haſta
Perculerat, quo non alius, quum bella ſilerent,
Dulcius Oeagrios pulſabat pectine nervos.
Occubuit ſilva in magna, patrioſque ſub ipſo
Quæſivit montes leto, ac felicia Baccho
Æquana, & Zephyro Surrentum molle ſalubri.
Addiderat miſero comitem, pugnæque ferocis
Gaudebat triſti victor novitate Sichæus.
Palantes nam dum ſequitur, pervaſerat altam
In ſilvam, & priſcæ reclinis ab ictibus ulmi
Terga tuebatur trunco, fruſtraque relictos
Tauranus comites ſuprema voce ciebat.
Tranſegit juvenem, ac perfoſſis incita membris
Hæſit in oppoſito cuſpis Sidonia ligno.
Quid vobis? quænam ira deum, vel mente ſiniſtra
Quæ ſedit formido, viri, qui Marte relicto
Ramorum quæſiſtis opem? non æquus in arctis
Nimirum rebus ſuaſor metus, arguit aſper
Exitus eventu pravi conſulta timoris.
Annoſa excelſos tendebat ad æthera ramos
Æſculus, umbroſum magnas ſuper ardua ſilvas
Nubibus inſertans altis caput, inſtar (aperto
Si ſtaret campo) nemoris, lateque tenebat
Frondoſi nigram tellurem roboris umbra.
Par juxta quercus longum molita per ævum
Vertice canenti proferre ſub aſtra cacumen
Diffuſas patulo laxabat ſtipite frondes,
Umbrabatque coma ſummi faſtigia montis.
Huc Ætnæa cohors, Triquetris quam miſerat oris
Rex, Arethuſa, tuus, defendere neſcia morte
Dedecus, & mentem nimio mutata pavore,
Certatim ſeſe tulit, adſcendenſque viciſſim
Preſſit nutantes incerto pondere ramos.
Moxque alius ſuper atque alius conſiſtere tuto
Dum certant, pars excuſſi. nam fragmine putri
Ramorum, & ſenio male fida fefellerat arbor.
Pars trepidi celſo inter tela cacumine pendent.
Turbatos una properans conſumere peſte
Corripit aratam jamdudum in bella bipennem
Depoſito clypeo mutatus tela Sichæus.
Incumbunt ſociæ dextræ, magnoque fragore,
Pulſa gemit crebris ſuccumbens ictibus arbos.
Fluctuat infelix concuſſo ſtipite turba,
Ceu Zephyrus quatit antiquos ubi flamine lucos,
Fronde ſuper tremuli vix tota cacuminis hærens
Jactatur, nido pariter nutante, volucris.
Procubuit tandem multa devicta ſecuri
Suffugium infelix miſeris & inhoſpita quercus,
Eliſitque viros ſpatioſa magna ruina.
Inde aliæ cladum facies, contermina cædis
Collucet rapidoque involvitur æſculus igni.
Jamque inter frondes arenti robore gliſcens
Verticibus ſævis, torquet Vulcanus anhelos
Cum fervore globos flammarum, & culmina torret.
Nec tela interea ceſſant, ſemiuſta gementum,
Atque amplexa cadunt ardentes corpora ramos.
Hæc inter miſeranda virum certamina, Conſul
Ecce aderat volvens iram, exitiumque Sichæo.
At juvenis ſubito tantæ diſcrimine pugnæ
Occupat eventum telo tentare priorem,
Cui medio leviter clypeo ſtetit æris in ora
Cuſpis, & oppoſitas vetita eſt tranſmittere crates.
Sed non & Conſul miſſo concredere telo
Fortunam optatæ cædis parat; at latus enſe
Haurit, nec crudæ tardarunt tegmina parmæ.
Labitur infelix, atque oppetit ore cruento
Tellurem exſpirans, tum diffundente per artus
Frigore ſe Stygio, manantem in viſcera mortem
Accipit, & longo componit lumina ſomno.
Atque ea dum variis permixtus triſtia Mavors
Caſibus alternat, jam caſtris Mago relictis,
Jam Libyæ ductor properantia ſigna citato
Raptabat curſu, & ceſſata reponere avebant
Tempora cæde virum, ac multo penſare cruore.
It globus intorquens nigranti turbine nubem
Pulveris, & ſurgit ſublatis campus arenis:
Quaque ferens greſſum flectit veſtigia ductor
Undanti circum tempeſtas acta procella
Volvitur, atque altos operit caligine montes.
Occubuere femur Fontanus, Buta canorum
Transfixi guttur, preſſoque e vulnere cuſpis
Proſpexit terga: hunc triſtes luxere Fregellæ
Multiplicem proavis, hunc mater Anagnia flevit.
Haud diſpar fortuna tibi, Lævine: ſed auſo
Non eadem: neque enim Tyrio concurrere regi
Tentas, ſed lectus par ad certamen Hiremon
Autololum moderator erat, quem poplite cæſo
Dum ſpolias, gravis immiti cum turbine coſtas
Fraxinus irrumpit, collapſaque membra ſub ictu
Hoſte ſuper fuſo ſubita cecidere ruina.
Nec Sidicina cohors deſit. Viridaſius armat
Mille viros, nulli victus vel ponere caſtra,
Vel junxiſſe ratem, duroque reſolvere muros
Ariete, & in turrim ſubitos immittere pontes.
Quem poſtquam Libyæ ductor virtute feroci
Exultare videt, (namque illi vulnere præceps
Terga dabat levibus diffiſus Avaricus armis)
Acrius hoc pulchro Mavorte accenſus in iram,
Et dignum ſeſe ratus in certamine ſævo
Cominus ire viro referenti e corpore telum;
Advolat, & fodiens pectus, Laudande laborum
Quiſquis es, haud alia decuit te occumbere dextra.
Ad manes leti perfer decus: Itala gentis
Ni tibi origo foret, vita donatus abires.
Hinc Fadum petit, & veterem bellare Labicum,
Cui Siculis quondam terris congreſſus Amilcar
Clarum ſpectato dederat certamine nomen:

M Imme-

Immemor annorum, ſeniumque oblitus, in arma
Ille quidem cruda mente, & viridiſſimus iræ
Ibat: ſed vani frigentem in Marte ſenectam
Prodebant ictus: ſtipula crepitabat inani
Ignis iners, caſſamque dabat ſine robore flammam.
Quem poſtquam accepit patrio monſtrante ſuperbus
Armigero Pœnum ductor, Certamina primæ
Hic lue nunc, inquit, pugnæ: te notus Amilcar
Hac trahit ad manes dextra: tum librat ab aure
Intorquens jaculum, & verſantem in vulnere ſeſe
Tranſigit: extracta fœdavit cuſpide ſanguis
Caniciem, & longos finivit morte labores.
Nec minus Herminium primis obtruncat in armis,
Aſſuetum, Thraſimene, tuos prædantibus hamis
Exhaurire lacus, patriæque alimenta ſenectæ
Ducere ſuſpenſo per ſtagna latentia lino.
Interea exanimem mœſti ſuper arma Sichæum
Portabant Pœni, corpuſque in caſtra ferebant.
Quos ubi conſpexit triſti clamore ruentes
Ductor, præſago percuſſus pectora luctu,
Quinam, inquit, dolor, o ſocii, quæve ira deorum
Eripuit nobis? num te dulcedine laudis
Flagrantem, & nimio primi Mavortis amore,
Atra, Sichæe, dies properato funere carpſit?
Atque dato gemitu, lacrimæ aſſenſere ferentum,
Et dictus pariter cædis mœrentibus auctor.
Cerno, ait, adverſo pulchrum ſub pectore vulnus
Cuſpidis Iliacæ. dignus Carthagine, dignus
Aſdrubale ad manes ibis, nec te optima mater
Diſſimilem lugebit avis, Stygiave ſub umbra
Degenerem cernens noſter vitabit Amilcar.
At mihi Flaminius tam mœſti cauſſa doloris
Morte ſua minuet luctus: hæc pompa ſequetur
Exſequias, feroque emtum volet impia Roma
Non violaſſe mei corpus mucrone Sichæi.
Sic memorans torquet fumantem ex ore vaporem,
Iraque anhelatum proturbat pectore murmur:
Ut multo accenſis fervore exuberat undis
Clauſus ubi exuſto liquor indignatur aheno.
Tum præceps ruit in medium, cælumque fatigat
Flaminium inceſſens: nec dicto ſegnius ille
Bella capeſſebat, propiorque inſurgere Mavors
Cœperat, & campo junctus jam ſtabat uterque;
Cum ſubitus per ſaxa fragor, motique repente
Horrendum colles, & ſumma cacumina totis
Intremuere jugis: nutant in vertice ſilvæ
Pinifero, fractæque ruunt ſuper agmina rupes.
Immugit penitus convulſis ima cavernis
Diſſiliens tellus, nec parvos rumpit hiatus:
Atque umbras late Stygias immenſa vorago
Faucibus oſtendit patulis, maneſque profundi
Antiquum expavere diem: lacus ater in altos
Sublatus montes, & ſede excuſſus avita
Lavit Tyrrhenas ignota aſpergine ſilvas.
Jamque eadem populos, magnorumque oppida regum
Tempeſtas & dira lues ſtravitque tulitque.
Ac ſuper hæc reflui pugnarunt montibus amnes,
Et retro fluctus torſit mare, monte relicto
Apenninicolæ fugere ad litora Fauni.
Pugnabat tamen, heu belli vecordia, miles
Jactatus titubante ſolo, tremebundaque tela
Subducta tellure ruens torquebat in hoſtem,
Donec pulſa vagos curſus ad littora vertit
Mentis inops, ſtagniſque illata eſt Daunia pubes.
Queis Conſul terga increpitans, nam turbine motæ
Ablatis terræ inciderat, Quid deinde, quid oro
Reſtat io profugis? vos en ad mœnia Romæ
Ducitis Annibalem, vos in Tarpeja Tonantis
Tecta faces ferrumque datis: ſta miles, & acres
Diſce ex me pugnas, vel ſi pugnare negatum,
Diſce mori: dabit exemplum non vile futuris
Flaminius, ne terga Libys, ne Cantaber umquam
Conſulis aſpiciat. ſolus, ſi tanta libido
Eſt vobis, rabieſque fugæ, tela omnia ſolus
Pectore conſumo, & moriens fugiente per auras
Hac anima, veſtras revocabo ad prælia dextras.
Dumque ea commemorat, denſoſque obit obvius hoſtes,
Advolat ora ferus mentemque Ducarius: acri
Nomen erat gentile viro, fuſiſque catervis
Bojorum quondam patriis, antiqua gerebat
Vulnera barbaricæ mentis, noſcenſque ſuperbi
Victoris vultus, Tune, inquit, maximus ille
Bojorum terror? libet hoc cognoſcere telo,
Corporis an tanti manet de vulnere ſanguis.
Nec vos pœniteat, populares, fortibus umbris
Hoc mactare caput: noſtros hic curribus egit
Inſiſtens victos alta ad Capitolia patres.
Ultrix hora vocat. Pariter tunc undique fuſis
Obruitur telis, nimboque ruente per auras
Contextus, nulli dextra jactare reliquit
Flaminium cecidiſſe ſua. nec pugna peremto
Ulterior ductore fuit: namque agmine denſo
Primores juvenum ſæva ad diſcrimina Martis
Infenſi Superis, dextriſque, & cernere Pœnum
Victorem plus morte rati, ſuper ocyus omnes
Membra ducis, ſtratoſque artus certamine magno,
Telaque, corporaque, & non fauſto Marte cruentas
Injecere manus: ſic denſi cædis acervo
Ceu tumulo texere virum. tum ſtrage per undas,
Per ſilvas ſparſa, perque altam ſanguine vallem,
In medias fratre invectus comitante catervas
Cæſorum juvenum Pœnus, Quæ vulnera cernis?
Quas mortes? inquit: premit omnis dextera ferrum,
Armatuſque jacet ſervans certamina miles.
Hos en, hos obitus, noſtræ ſpectate cohortes,
Fronte minæ durant, & ſtant in vultibus iræ,
Et vereor ne, quæ tanta creat indole tellus
Magnanimos fœcunda viros, huic fata dicarint
Imperium, atque ipſis devincat cladibus orbem.
Sic fatus ceſſit nocti, finemque dedere
Cædibus, infuſæ ſubducto ſole tenebræ.

# LIBER VI.

JAm Tarteſſiaco quos ſolverat æquore Titan
In noctem diffuſus equos, jungebat Eois
Litoribus, primique novo Phaethonte retecti
Seres lanigeris repetebant vellera lucis,
Et fœda ante oculos ſtrages, propiuſque patebat
Inſani Mavortis opus: ſimul arma virique,
Ac mixtus ſonipes, dextræque in vulnere, cæſi
Hærentes haſtis paſſim clypeique tubæque,
Atque artus trunci capitum, fractuſque jacebat
Oſſibus in duris enſis, nec cernere deerat
Fruſtra ſeminecum quærentia lumina cælum.
Tum ſpumans ſanie lacus, & fluitantia ſummo
Æternum tumulis orbata cadavera ponto.
Nec tamen adverſis fuerat fracta Itala virtus.
Brutius ingenti miſerandæ cædis acervo
Non æquum oſtentans confoſſo corpore Martem.

Extule-

Digitized by Google

Extulerat vix triſte caput, truncoſque trahebat
Per ſtragem, nervis interlabentibus, artus;
Tenuis opum, non patre nitens linguave, ſed aſper
Enſe, nec e Volſca quiſquam vir gente redemit
Plus ævi, nec magna anima puer abdere ſeſe
Pubeſcente gena caſtris optarat, & acer
Flaminio ſpectatus erat, quum Celtica victor
Obrueret bello divis melioribus arma.
Inde honor, ac ſacræ cuſtodia Marte ſub omni
Alitis, hinc cauſſam nutrivit gloria leti.
Namque necis certus, capta prohibere nequiret
Quum Pœnos aquila, poſtquam ſubſidere fata
Viderat, & magna pugnam inclinare ruina,
Occulere interdum, & terræ mandare parabat.
Sed ſubitis victus telis, labentia membra
Proſtravit ſuper, atque illecta morte tegebat.
Verum ubi lux nocte e Stygia, miſeroque ſopore
Reddita, vicini de ſtrage cadaveris haſta
Erigitur, ſoloque ingens conamine, late
Stagnantem cæde, & facilem diſcedere terram
Enſe fodit, clauſamque aquilæ infelicis adorans
Effigiem, palmis languentibus æquat arenas.
Supremus feſſi tenues tum ceſſit in auras
Halitus, & magnam miſit ſub tartara mentem.
Juxta cernere erat, merito ſibi poſcere carmen
Virtutis ſacram rabiem. Lævinus, ab alto
Priverno, vitis Latiæ præſignis honore,
Exanimum Naſamona Tyren ſuper ipſe jacebat
Exanimis: non haſta viro, non enſis: in arctis
Abſtulerat ſors arma; tamen certamine nudo
Invenit Marti telum dolor: ore cruento
Pugnatum, ferrique vicem dens præbuit iræ.
Jam laceræ nares, fœdataque lumina morſu,
Jam truncum raptis caput auribus, ipſaque diris
Frons depaſta modis, & ſanguine abundat hiatus:
Nec ſatias, donec mandentia linqueret ora
Spiritus, & plenos rictus mors atra teneret.
Talia dum præbet triſtis miracula virtus,
Diverſo interea fugientes ſaucia turba
Jactantur caſu, ſilviſque per avia cæcis
Ablati furtim, multo cum vulnere, ſolos
Per noctem metantur agros: ſonus omnis, & aura
Exterrent, pennaque levi commota volucris.
Non ſopor, aut menti requies: agit aſper acerba
Nunc Mago attonitos, nunc arduus Annibal haſta.
Serranus, clarum nomen, tua Regule proles,
Qui longum ſemper fama gliſcente per ævum,
Infidis ſervaſſe fidem memorabere Pœnis.
Flore nitens primo, patriis heu Punica bella
Auſpiciis ingreſſus erat, miſeramque parentem,
Et dulces triſti repetebat ſorte penates
Saucius: haud illi comitum ſuper ullus, & atris
Vulneribus qui ferret opem: per devia fractæ
Innitens haſtæ, furtoque ereptus opacæ
Noctis, iter tacitum Peruſina ferebat in arva.
Hic feſſus, parvi (quæcumque hic fata darentur)
Limina pulſabat tecti: tum membra cubili
Evolvens jam tarda Marus (vetus ille parentis
Miles, & haud ſurda tractarat prælia fama)
Procedit renovata focis & paupere Veſta
Lumina prætendens: utque ora agnovit, & ægrum
Vulneribus duris, ac (lamentabile viſu)
Lapſantes fultum truncata cuſpide greſſus,
Funeſti rumore mali jam ſaucius aures,
Quod ſcelus o nimius vitæ, nimiumque ferendis
Adverſis genitus cerno? te maxime vidi
Ductorum, quum captivo Carthaginis arcem
Terreres vultu, crimen culpamque tonantis
Occidere, atque hauſi, quem non Sidonia tecta
Expulerint everſa meo de corde dolorem.
Eſtis ubi en iterum Superi? dat pectora ferro
Regulus? an ſtirpem tantæ perjura recidit
Surgentem Carthago domus? Inde ægra reponit
Membra toro, nec ferre rudis medicamina (quippe
Callebat bellis) nunc purgat vulnera lympha,
Nunc mulcet ſuccis, ligat inde, ac vellera molli
Circumdat tactu, & torpentes mitigat artus.
Exin cura ſeni, triſtem depellere feſſo
Ore ſitim, & parca vires accerſere menſa.
Quæ poſtquam properata, ſopor ſua munera tandem
Applicat, & mitem fundit per membra quietem.
Necdum exorta dies, Marus inſtat vulneris æſtus
Expertis medicare modis, gratumque teporem,
Exutus ſenium, trepida pietate miniſtrat.
Hic juvenis mœſtos tollens ad ſidera vultus
Cum gemitu, lacrimiſque ſimul, Si culmina nondum
Tarpeia exoſus damnaſti ſceptra Quirini;
Extremas Italum res, Auſoniamque ruentem
Aſpice, ait, genitor, tandemque adverte procellis
Æquos Iliacis oculos. amiſimus Alpes,
Nec deinde adverſis modus eſt: Ticinus, & ater
Stragibus Eridanus, tuque inſignite tropæis
Sidoniis Trebia, & tellus lacrimabilis Auni.
Sed quid ego hæc? gravior quanto vis ecce malorum:
Vidi creſcentes Thraſimeni cædibus undas,
Proſtrataque virum mole, inter tela cadentem
Vidi Flaminium. teſtor mea numina, manes,
Dignam me pœnæ tum nobilitate paternæ
Strage hoſtis quæſiſſe necem, ni triſtia letum
Ut quondam patri nobis quoque fata negaſſent.
Cetera acerbantem queſtu, lenire laborans,
Effatur ſenior: Patrio fortiſſime ritu,
Quidquid adeſt duri, & rerum inclinata feramus.
Talis lege deum clivoſo tramite vitæ,
Per varios præceps caſus, rota volvitur ævi.
Sat tibi ſat magna, & totum vulgata per orbem
Stant documenta domus: ſacer ille, & numine nullo
Inferior tuus ille parens, decora alta paravit
Reſtando adverſis, nec virtutem exuit ullam,
Ante reluctantes liquit quam ſpiritus artus.
Vix puerile mihi tempus confecerat ætas,
Cum primo malas ſignabat Regulus ævo;
Acceſſi comes, atque omnes ſociavimus annos,
Donec diis Italæ viſum eſt extinguere lumen
Gentis, in egregio cujus ſibi pectore ſedem
Cœperat alma fides, mentemque amplexa tenebat.
Ille enſem nobis magnorum, en, inſtar honorum
Virtutiſque ergo dedit, & ſordentia fumo
Quæ cernis nunc fræna, ſed eſt argenteus ollis
Fulgor, nec cuiquam Marus eſt poſt talia dona
Non prælatus eques: verum ſuperavit honores
Omnes haſta meos, cui me libare Lyæi
Quod cernis latices, dignum eſt cognoſcere cauſſam.
Turbidus arentes lento pede ſulcat arenas
Bragada, non ullo Libycis in finibus amne
Victus limoſas extendere latius undas,
Et ſtagnante vado patulos involvere campos.
Hic ſtudio laticum, quorum eſt haud prodiga tellus,
Per ripas læti ſævis conſedimus arvis.
Lucus iners juxta Stygium pallentibus umbris
Servabat ſine ſole nemus, craſſuſque per auras
Halitus erumpens tetrum exſpirabat odorem:



Digitized by Google

Intus dira domus, curvoque immanis in antro
Sub terras ſpecus, & triſtes ſine luce tenebræ.
Horror mente redit, monſtrum exitiabile, & ira
Telluris genitum, cui par vix viderat ætas
Ulla virum, ſerpens centum porrectus in ulnas
Letalem ripam & lucos habitabat avernos:
Ingluviem immenſi ventris, gravidamque venenis
Alvum, deprenſi ſatiabant fonte leones,
Aut acta ad fluvium torrenti lampade ſolis
Armenta, & tractæ fœda gravitate per auras,
Ac tabe afflatus volucres: ſemeſa jacebant
Oſſa ſolo informi, lateque repletus, & aſper
Vaſtatis gregibus, nigro ructabat in antro.
Iſque ubi ferventi concepta incendia paſtu
Gurgite mulcebat rapido & ſpumantibus undis,
Nondum etiam toto demerſus corpore in amnem
Jam caput adverſæ ponebat margine ripæ.
Imprudens tantæ peſtis gradiebar Aquino
Apenninicola, atque Umbro comitatus Havente:
Scire nemus, pacemque loci explorare libebat.
Jamque propinquantum tacitus penetravit in artus
Horror, & occulto riguerunt frigore membra.
Intramus tamen, & nymphas, numenque precamur
Gurgitis ignoti, trepidoſque & multa paventes
Arcano greſſus audemus credere luco.
Ecce e veſtibulo, primiſque e faucibus antri
Tartareus turbo, atque inſano ſævior Euro
Spiritus erumpit, vaſtoque e gurgite fuſa
Tempeſtas oritur, mixtam ſtridore procellam
Cerbereo intorquens: pavefacti clade viciſſim
Adſpicimus reſonare ſolum, telluſque moveri,
Atque antrum ruere, & viſi procedere manes.
Quantis armati cælum petiere Gigantes
Anguibus, aut quantus Lernæ laſſavit in undis
Amphitryoniadem ſerpens, qualiſque comantes
Auro ſervavit ramos Junonius anguis,
Tantus disjecta tellure ſub aſtra coruſcum
Extulit adſurgens caput, atque in nubila primam
Diſperſit ſaniem, & cælum fœdavit hiatu.
Diffugimus, tenuemque metu conamur anheli
Tollere clamorem fruſtra, nam ſibila totum
Implebant nemus, ac ſubita formidine cæcus,
Et facti damnandus Havens (ſed fata trahebant)
Antiquæ quercus ingenti robore ſeſe
Occulit, infandum ſi poſſet fallere monſtrum.
(Vix egomet credo) ſpiris ingentibus, arcte
Arboris abſtraxit molem, penituſque revulſam
Evertit fundo, & radicibus eruit imis.
Tum trepidum, ac ſocios extrema voce cientem
Corripit atque hauſtu ſorbens & faucibus atris,
(Vidi reſpiciens) obſcœna condidit alvo.
Infelix fluvio ſeſe & torrentibus undis
Crediderat, celerique fuga jam nabat Aquinus.
Hunc medio invaſit fluctu, ripæque relatus
(Heu genus infandum leti) depaſcitur artus.
Sic dirum nobis & lamentabile monſtrum
Effugiſſe datur: quantum mens ægra ſinebat
Adpropero greſſum, & ductori ſingula pando.
Ingemuit, caſus juvenum miſeratus acerbos.
Utque erat in pugnamque, & Martem, & prælia, & hoſtem
Igneus, & magna audendi flagrabat amore,
Ocyus arma rapi, & ſpectatum Marte ſub omni
Ire jubet campis equitem, ruit ipſe citatum
Quadrupedem planta fodiens, ſcutataque raptim
Obſequitur juſſu manus, & muralia portat
Balliſtas tormenta graves, ſuetamque movere
Excelſas turres immenſæ cuſpidis haſtam.
Jamque ubi feralem ſtrepitu circumtonat aulam
Cornea gramineum perſultans ungula campum,
Percitus hinnitu ſerpens evolvitur antro,
Et Stygios æſtus fumanti exſibilat ore,
Terribilis gemino de lumine fulgurat ignis:
At nemus arrectæ & procera cacumina ſaltus
Exſuperant criſtæ, trifido vibrata per auras
Lingua micat motu, atque aſſultans æthera lambit.
Ut vero ſtrepuere tubæ, conterritus alte
Immenſum attollit corpus, tergoque reſidens
Cetera ſinuatis glomerat ſub pectore gyris.
Dira dehinc in bella ruit, rapideque reſolvens
Contortos orbes, directo corpore totam
Extendit molem, ſubitoque propinquus in ora
Lato diſtantum ſpatio venit. omnis anhelat
Attonitus ſerpentis equus, frænoque teneri
Impatiens, crebros exſpirat naribus ignes.
Arduus ille ſuper tumidis cervicibus altum
Nutat utroque caput, trepidos inde incitus ira
Nunc ſublime rapit, nunc vaſto pondere gaudet
Eliſiſſe premens, nunc fractis oſſibus atram
Abſordet ſaniem, & tabo manante per ora
Mutat hians hoſtem, ſemeſaque membra relinquit.
Cedebant jam ſigna retro, victaſque catervas
Longius avectas afflatus peſte premebat,
Cum ductor propere revocatam in prælia turmam
Vocibus impellens, Serpentine Itala pubes
Terga damus, Libyciſque parem non eſſe fatemur
Anguibus Auſoniam? ſi debellavit inertes
Halitus, ac viſo mens ægra effluxit hiatu;
Ibo alacer, ſoluſque manus componere monſtro
Sufficiam. Clamans hæc, atque interritus haſtam
Fulmineo volucrem torquet per inane lacerto.
Venit in adverſam non vano turbine frontem
Cuſpis, & haud paulum vires adjuta ruentis
Contra ardore feræ, capiti tremebunda reſedit.
Clamor ad aſtra datus, voceſque repente profuſæ
Ætherias adiere domos: furit ilicet ira
Terrigena impatiens dare terga, novuſque dolori,
Et chalybem longo tum primum paſſus in ævo.
Nec fruſtra rapido ſtimulante dolore fuiſſet
Impetus, alato ni Regulus arte regendi
Inſtantem eluſiſſet equo curſuque ſequutum
Cornipedis gyros, flexi curvamine tergi,
Detortis læva celer effugiſſet habenis.
At non ſpectator Marus, inter talia ſegni
Torpebat dextra: mea tanto in corpore monſtri
Haſta ſecunda fuit, jam jamque extrema triſulca
Lambebat lingua feſſi certamine terga
Quadrupedis; torſi telum, atque ingentia velox
In memet ſævi ſerpentis prælia verto.
Hinc imitata cohors certatim ſpicula dextris
Congerit, alternaſque ferum diducit in iras,
Donec murali balliſta coercuit ictu.
Tum fractus demum vires (nec enim amplius ægra
Conſuetum ad niſus ſpina præſtante vigorem,
Ut ſolito, in nubes tollit caput) acrius inſtat.
Jamque alvo penitus demerſa phalarica ſedit,
Et geminum volucres lumen rapuere ſagittæ:
Jam patulis vaſto ſub vulnere faucibus aer
Tabificam exſpirat ſaniem, ſpes ultima: jamque
Ingenti cauda, & jaculis, & pondere conti
Hæret humi, laxoque tamen minitatur hiatu:
Donec tormentis ſtridens, magnoque fragore
Diſcuſſit trabs acta caput, longoque reſolvens

Aggere

Aggere ſe ripæ, tandem exhalavit in auras
Liventem nebulam fugientis ab ore veneni.
Erupit triſti fluvio mugitus, & imis
Murmura fuſa vadis, ſubitoque & lucus, & antrum,
Et reſonæ ſilvis ulularunt flebile ripæ.
Heu quantis luimus mox triſtia prælia damnis,
Quantaque ſupplicia, & quales exhauſimus iras!
Nec tacuere pii vates, famulumque ſororum
Naiadum, tepida quas Bragada nutrit in unda,
Nos violaſſe manu, ſeris monuere periclis.
Hæc tunc haſta decus nobis, pretiumque ſecundi
Vulneris, a veſtro, Serrane, tributa parente,
Princeps quæ ſacro bibit e ſerpente cruorem.
Jamdudum vultus lacrimis atque ora rigabat
Serranus, medioque viri ſermone profatur.
Huic ſi vita duci noſtrum duraſſet in ævum,
Non Trebia infauſtas ſuperaſſet ſanguine ripas,
Nec, Thraſimene, tuus premeret tot nomina gurges.
Tunc ſenior magnas, inquit, de ſanguine pœnas
Præcepit Tyrio, & præſumta piacula mortis.
Nam defecta viris, & opes attrita ſupinas
Africa tendebat palmas, quum ſidere diro
Miſit Agenoreis ductorem animoſa Therapne.
Nulla viro ſpecies, decoriſque & frontis egenum
Corpus, at exiguis vigor (admirabile) membris:
Vividus, & niſu magnos qui vinceret artus,
Jam Martem regere, atque aſtus adjungere ferro,
Et duris facilem per inhoſpita ducere vitam.
Haud iſti, quem nunc penes eſt ſolertia belli,
Cederet Annibali. vellem hunc, o triſtia nobis
Taygeta, hunc unum non duraſſetis opacis
Eurotæ ripis: vidiſſem mœnia flammis
Phœniſſæ ruere, aut certe non horrida fata
Fleviſſem ducis, & nulla quos morte nec igni
Exutos, ſervans portabo in tartara luctus.
Conſertæ campis acies, multuſque per arva
Fervebat Mavors, nec mens erat ulla ſine ira.
Hinc inter medios memorandis Regulus auſis
Laxabat ferro, campoque pericla ruebat,
Nec repetenda dabat letali vulnera dextra.
Sic ubi nigrantem torquens ſtridentibus auſtris
Portat turbo globum, piceaque e nube ruinam
Pendentem, terris pariter pontoque minatur:
Omnis & agricola, & nemoroſo vertice paſtor,
Et pelago trepidat ſubductis navita velis.
At fraudem nectens, ſocios ubi concava ſaxa
Claudebant, vertit ſubito certamine gyros,
Et dat terga celer ficta formidine ductor.
Haud ſecus ac ſtabulis procurans otia paſtor
In foveam parco tectam velamine frondis
Ducit nocte lupos poſitæ balatibus agnæ.
Abripuit, traxitque virum fax mentis honeſtæ
Gloria, & incerti fallax fiducia Martis.
Non ſocios, comitumve manus, non arma ſequentum
Reſpicere, inſano pugnæ tendebat amore.
Jam ſolus, nubes ſubito quum denſa Laconum
Saxoſis latebris intenta ad prælia, circum
Funditur, & Pœna inſurgit vis ſæva virorum.
O diram Latio lucem, faſtiſque notandam,
Dedecus, o Gradive, tuum! tibi dextera, & urbi
Nata tuæ, triſti damnatur ſorte catenæ.
Haud umquam abſiſtam gemitu. te, Regule, vidit
Sidonius carcer, tuque huic ſat magna triumpho
Viſa es Carthago Superis: quæ pœna ſequetur
Digna ſatis tali pollutos Marte Laconas?
At nova Eliſei jurato fœdera patres
Conſultant mandare duci, paciſque ſequeſtrem
Mittere, poſcentes victam inter prælia pubem,
Captivamque manum ductore rependere noſtro.
Nec mora, jam ſtabat primis in litoris undis
Navali propulſa ratis, jam nautica pubes
Aut ſilvis ſtringunt remos, aut abiere ſecta
Tranſtra novant: his intortos aptare rudentes,
His ſtudium erecto componere carbaſa malo.
Unca locant prora curvati pondera ferri.
Ante omnes doctus pelagi, rectorque carinæ
Puppim aptat clavumque Cothon: micat æreus alta
Fulgor aqua, trifidi ſplendentis in æquore roſtri.
Tela ſimul, variamque ferunt contra aſpera ponti
Rerum ad tempus opem: mediæ ſtat margine puppis,
Qui voce alternos nautarum temperet ictus,
Et remis dictet ſonitum, pariterque relatis
Ad numerum plaudat reſonantia cærula tonſis.
Poſtquam confectum nautis opus, horaque curſus,
Atque armata ratis, ventique dedere profundum,
Omnis turba ruit, matres, puerique, ſeneſque:
Per medios cœtus trahit, atque inimica per ora
Spectandum fortuna ducem: fert lumina contra
Pacatus frontem, qualis cum litora primum
Attigit appulſa rector Sidonia claſſe.
Acceſſi comes haud ipſo renuente, ratique
Impoſitus, mœſtis ſocium me caſibus addo.
Illuviem, atque inopes menſas, durumque cubile,
Et certare malis urgentibus, hoſte putabat
Devicto majus, nec tam fugiſſe cavendo
Adverſa egregium, quam perdomuiſſe ferendo.
Spes tamen una mihi (quamquam bene cognita, & olim
Atrox illa fides) urbem, muroſque, domumque
Tangere ſi miſeris licuiſſet, corda moveri
Poſſe viro, & veſtro certe miteſcere fletu.
Claudebam ſub corde metus, lacrimaſque putabam
Eſſe viro, & noſtræ ſimilem inter triſtia mentem.
Quum tandem patriæ Tiberino allabimur amni.
Servabam vultus ducis, & prodentia ſenſum
Lumina, & obtutu perſtabam intentus eodem.
Si qua fides, unum puer inter mille labores,
Unum etiam in patria, ſævaque in Agenoris urbe,
Atque unum vidi pœnæ quoque tempore vultum.
Obvia captivo cunctis ſimul urbibus ibat
Auſonia, & campum turba vincente, propinqui
Implentur colles, ſtrepit altis Albula ripis:
Ipſi Pœnorum proceres, immitia corda,
Ad patrios certant cultus revocare, togæque
Addebatur honos. ſtetit illacrimante ſenatu,
Et matrum turba, juvenumque dolore profuſo,
Inter tot gemitus immobilis: aggere conſul
Tendebat dextram, & patria veſtigia primus
Ponentem terra, occurſu celebrabat amico.
Collegit greſſum, monituſque recedere conſul,
Nec ſummum violare decus: cingente ſuperba
Pœnorum turba, captivoque agmine ſeptus
Ibat, & invidiam cælo, diviſque ferebat.
Ecce trahens geminum natorum Martia pignus
Infelix nimia magni virtute mariti,
Squalentem crinem, & triſtes lacerabat amictus:
Agnoſciſne diem? an teneris non hæſit in annis?
Atque ea poſtquam habitu juxta & velamine Pœno
Deformem aſpexit, fuſis ululatibus ægra
Labitur, & gelidos mortis color occupat artus.
Si qua deis pietas, tales, Carthago, videre
Dent tibi Sidonias matres. me voce quieta
Adfatus, jubet & veſtros & conjugis una

Arcere

Digitized by Google

Arcere amplexus: patet impenetrabilis ille
Luctibus, & numquam ſubmiſſus colla dolori.
Hic alto juvenis gemitu, lacrimiſque coortis;
Magne parens, inquit, quo majus numine nobis
Tarpeja nec in arce ſedet, ſi jura querelis
Sunt conceſſa piis, cur hoc matrique mihique
Solamen? vel cur decus hoc, o dure, negaſti
Tangere ſacratos vultus, atque oſcula ab ore
Libaviſſe tuo? dextram mihi prendere dextra
Non licitum? leviora forent hæc vulnera quantum,
Si ferre ad manes infixos mente daretur
Amplexus, venerande, tuos. ſed vana recordor
Mi Mare: nam primo tunc hærebamus in ævo.
Humana major ſpecies erat, horrida cano
Vertice deſcendens ingentia colla tegebat
Cæſaries, frontique coma ſqualente ſedebat
Terribilis decor, atque animi venerabile pondus.
Nil poſthac oculis ſimile incidit. Excipit inde
Jam Marus, atque inhibens convellere vulnera queſtu,
Quid cum præteritis inviſa penatibus, inquit,
Hoſpitia, & ſedes Pœnorum intravit acerbas?
Adfixi clypei, curruſque, & ſpicula nota,
Ædibus in parvis magni monumenta triumphi
Pulſabant oculos, conjuxque in limine primo
Clamabat; quo fers greſſus? non Punicus hic eſt,
Regule, quem fugias carcer: veſtigia noſtri
Caſta tori, domus & patrium ſine crimine ſervat
Inviolata larem: ſemel hic iterumque quid, oro,
Pollutum eſt nobis? prolem gratante ſenatu
Et patria ſum enixa tibi: tua, reſpice, ſedes
Hæc eſt, unde ingens humeris fulgentibus oſtro
Vidiſti Latios Conſul præcedere faſces;
Unde ire in Martem, quo capta referre ſolebas,
Et victor mecum ſuſpendere poſtibus arma.
Non ego complexus, & ſanctæ fœdera tædæ
Conjugiumve peto; patrios damnare penates
Abſiſte, ac natis fas duc concedere noctem.
Hos inter fletus junctus veſtigia Pœnis
Limine ſe cluſit Tyrio, queſtuſque reliquit.
Vixdum clara dies ſumma luſtrabat in Oeta
Herculei monumenta rogi, cum Conſul adire
Accirique jubet Libycos. tum limina templi
Vidimus intrantem, quæ conſultata Senatus,
Quaſve viri voces extremum curia mœrens
Audierit, placido nobis ipſe edidit ore.
Intulit ut greſſus, certatim voce manuque
Ad ſolitam ſedem & veſtigia nota vocabat.
Abnuit, antiquumque loci aſpernatus honorem eſt,
At circumfuſi non ſecius undique dextram
Prenſare, ac patriæ ductorem nomine tanto
Redderet, orabant; captiva poſſe redemtum
Penſari turba, ac Tyrias tum juſtius arces
Arſuras dextra, fuerit quæ vincta catenis.
Tum palmas ſimul attollens ac lumina cælo;
Juſtitiæ rectique dator, qui cuncta gubernas,
Nec levior mihi diva Fides, Sarranaque Iuno,
Quos reditus teſtes jurata mente vocavi,
Sit mihi fas me digna loqui, Latioſque tueri
Voce focos. ibo ad Tyrios non ſegnior, inquit,
Stante fide reditus, & ſalvo fœdere pœnæ.
Sic nobis rerum exitio deſiſtite honorem
Tendere; tot bellis totque annis fregimus ævum.
Nunc etiam vinclis & longo carcere torpent
Captivo in ſenio vires: fuit ille, nec umquam,
Dum fuit, a duro ceſſavit munere Martis
Regulus: exſangui ſpectatis corpore nomen.
At non Carthago fraudum domus, inſcia quantum
E nobis reſtet, juvenes paret aſpera ferro
Pectora captivos, noſtra penſare ſenecta.
Ite dolos contra, genſque aſtu fallere læta
Diſcat me capto, quantum tibi Roma ſuperſit.
Nec vero placeat, niſi quæ de more parentum
Pax erit. expoſcunt Libyci, nobiſque dedere
Hæc referenda, pari libeat ſi pendere bellum
Fœdere, & ex æquo geminas conſcribere leges.
Sed mihi ſit Stygios ante intraviſſe penates,
Talia quam videam ferientes pacta Latinos.
Hæc fatus Tyriæ ſeſe jam reddidit iræ:
Nec monitus ſpernente graves fidoſque ſenatu,
Pœnorum dimiſſa cohors, quæ mœſta repulſa,
Ac minitans capto, patrias properabat ad oras.
Proſequitur vulgus patres, ac planctibus ingens
Perſonat & luctu campus: revocare libebat
Interdum, & juſto raptum retinere dolore.
At trepida, & ſubito ceu ſtans in funere, conjux
Ut vidit puppim properantem intrare, tremendum
Vociferans, celerem greſſum referebat ad undas:
Tollite me Libyci comitem pœnæque neciſque.
Hoc unum, conjux, uteri per pignora noſtri
Unum oro, liceat tecum quoſcumque ferentem
Terrarum, pelagique pati, cælique labores.
Non ego Amyclæum ductorem in prælia miſi,
Nec noſtris tua ſunt circumdata colla catenis.
Cur uſque ad Pœnos miſeram fugis? accipe mecum
Hanc prolem: forſan duras Carthaginis iras
Flectemus lacrimis, aut ſi præcluſerit aures
Urbs inimica ſuas, eadem tunc hora manebit
Teque, tuoſque ſimul: vel ſi ſtat rumpere vitam,
In patria moriamur, adeſt comes ultima fati.
Has inter voces, vinclis reſoluta moveri
Paulatim, & ripa cœpit decedere puppis.
Tum vero infelix mentem furiata dolore
Exclamat, feſſas tendens ad ſidera palmas:
En qui ſe jactat Libyæ, populiſque nefandis
Atque hoſti ſervare fidem, data fœdera nobis
Ac promiſſa fides thalamis ubi, perfide, nunc eſt?
Ultima vox duras hæc tunc penetravit ad aures:
Cetera percuſſi vetuerunt noſcere remi.
Tum fluvio raptim ad pelagi devolvimur oras,
Ac legimus pontum, pinuque juvante cavata,
Æquor, & immenſas curva trabe findimus undas.
Ludibrium necis horreſcens, vis aſpera ponti
Obrueret, ſcopuliſque ratem furor improbus Euri
Frangeret, optabam: letum id commune fuiſſet.
Sed nos ad pœnam moderato flamine lenes
Vexerunt Zephyri, Tyrioque dedere furori.
Infelix vidi, patriamque remiſſus in urbem
Narrator pœnæ dura mercede reverti.
Nec tibi nunc ritus imitantem iraſque ferarum
Pygmaleoneam tentarem expromere gentem,
Si majus quidquam toto vidiſſet in orbe
Gens hominum, quam quod veſtri veneranda parentis
Edidit exemplum virtus: pudet addere queſtus
Suppliciis, quæ ſpectavi placido ore ferentem.
Tu quoque care puer dignum te ſanguine tanto
Fingere ne ceſſa, atque humentes comprime fletus.
Præfixo paribus ligno mucronibus omnes
Armantur laterum crates, denſaſque per artem
Texitur erecti ſtantiſque ex ordine ferri
Infelix ſtimulus, ſomniſque hac fraude negatis
Quoſcumque in flexus producto tempore torpor
Inclinavit iners, fodiunt ad viſcera corpus.

Abſiſte

Digitized by Google

Abſiſte, o juvenis, lacrimis. patientia cunctos
Hos ſuperat caſus: longo revireſcet in ævo
Gloria, dum cæli ſedem, terraſque tenebit
Caſta fides, dum virtutis venerabile nomen
Vivet: eritque dies, tua quo, dux inclyte, facta
Audire horrebunt a te calcata minores.
Hæc Marus, & mœſta reſovebat vulnera cura.
Interea rapidas perfuſa cruoribus alas
Sicut ſanguinea Thraſimeni tinxerat unda,
Vera ac ficta ſimul ſpargebat fama per urbem.
Allia, & infandi Senones, captæque recurſat
Attonitis arcis facies, excuſſit habenas
Luctificus pavor, & tempeſtas aucta timendo.
Hic raptim ruit in muros, vox horrida fertur,
Hoſtis adeſt, jaciuntque ſudes, & inania tela.
Aſt aliæ laceris canentes crinibus, alta
Verrunt tecta deum, & ſeris poſt fata ſuorum
Sollicitant precibus: requiem tenebræque, dieſque
Amiſere: jacet portis, ululante dolore,
Diſperſum vulgus, remeantumque ordine longo
Servat turba gradus, pendent ex ore loquentum:
Nec lætis ſat certa fides, iterumque morantur
Orando, & vultu interdum ſine voce precati
Quod rogitant, audire pavent: hic fletus, ubi aures
Percuſſæ graviore malo: metus inde, negatum
Si ſcire, & dubius reſponſi nuntius hæſit.
Jamque ubi conſpectu redeuntis viſa propinquo
Corpora, ſollicite læti funduntur, & ipſis
Oſcula vulneribus figunt, Superoſque fatigant.
Hic inter trepidos curæ venerandus agebat
Serranum Marus, atque olim poſt fata mariti
Non egreſſa domum vitato Martia cœtu,
Et lucem cauſſa natorum paſſa, ruebat
In luctum ſimilem antiquo: turbata repente,
Agnoſcenſque Marum, Fidei comes inclyte magnæ,
Hunc certe mihi reddis, ait, leve vulnus? an alte
Uſque ad noſtra ferus penetravit viſcera mucro?
Quidquid adeſt, dum non vinctum Carthago catenis
Abripiat, pœnæque inſtauret monſtra paternæ,
Gratum eſt, o Superi. quoties heu, nate, petebam,
Ne patrias iras animoſque in prælia ferres,
Nec te belligeri ſtimularet in arma parentis
Triſte decus: nimium vivacis dura ſenectæ
Supplicia expendi: quæſo jam parcite, ſiqua
Numina pugnaſtis nobis. Hac cladis acerbæ
Diſcuſſa ceu nube, patres conquirere feſſis
Jam rebus meditantur opem, atque ad munera belli
Certatur, pulſuſque dolor graviore periclo.
Maxima curarum, rectorem ponere caſtris,
Cui Latium, & moles rerum quaſſata recumbat,
Spectante occaſum patria. Jovis illa ruenti
Auſoniæ, atque Italis tempus protendere regnis
Cura fuit. nam Tyrrhenos, Pœnumque ſecundis
Albana ſurgens reſpexerat arce tumentem,
Qui ferre in muros victricia ſigna parabat.
Tunc quaſſans caput, Haud umquam tibi Jupiter, inquit,
O juvenis, dederit portas tranſcendere Romæ,
Atque inferre pedem. Tyrrhenas ſternere valles
Cædibus, & ripas fluviorum exire Latino
Sanguine fas fuerit: Tarpeium adſcendere collem,
Muriſque adſpirare veto. quater inde coruſcum
Contorſit dextra fulmen, quo tota reluxit
Mæonidûm tellus, atramque per æthera volvens
Abrupto fregit cælo ſuper agmina nubem.
Nec Pœnum avertiſſe ſatis: dat numine magno
Æneadis mentem, gremio deponere tuto
Romuleam gentem, Fabioque ſalutis habenas
Credere doctori. cui poſtquam tradita belli
Iura videt, Non hunc, inquit, ſuperaverit umquam
Invidia, aut Libyco popularis gloria fuco.
Non aſtus fallax, non præda, aliuſve cupido
Bellandi vetus: ac laudum cladumque quieta
Mente capax, par ingenium, caſtriſque togæque.
Sic genitor divum, recipitque ad ſidera greſſum.
Hic circumſpectis nulli deprenſus in armis,
Laudatuſque Jovi Fabius, ( mirabile ) tantam
Gaudebat reducem patriæ adnumerare reverſus,
Duxerat egrediens quam ſecum in prælia pubem.
Nec membris quiſquam, natove pepercit amato
Acrius, aut vidit ſocium per bella cruorem
Triſtior, atque idem perfuſus ſanguine victor
Hoſtili, plenis repetebat mœnia caſtris.
Stirpe genus clarum, cæloque adfinis origo.
Nam remeans longis olim Tirynthius oris,
Et triplicis monſtri famam, & ſpectacula captas
Mira boves, hac qua fulgent nunc mœnia Romæ,
Egit ovans: tunc Arcadius ( ſic fama ) locabat
Inter deſertos fundata palatia dumos
Paupere ſub populo ductor, cum regia virgo
Hoſpite victa ſacro, Fabium de crimine læta
Procreat, & magni commiſcet ſeminis ortus
Arcas in Herculeos mater ventura nepotes.
Ter centum domus hæc Fabios armavit in hoſtem
Limine progreſſos uno, pulcherrima quorum
Cunctando Fabius ſuperavit facta, ducemque
Annibalem æquando. tantus tunc, Pœne, fuiſti.
Dum ſe perculſi renovant in bella Latini,
Turbatus Jove, & exuta ſpe mœnia Romæ
Pulſandi, colles Umbros, atque arva petebat
Annibal, excelſo ſummum qua vertice montis
Devexum lateri pendet Tuder, atque ubi latis
Projecta in campis nebulas exhalat inertes,
Et ſedet ingentem paſcens Mevania taurum,
Dona Jovi: tum Palladios ſe fundit in agros
Picenum cupidus prædæ, atque errantibus armis,
Quo ſpolia invitant, transfert populantia ſigna,
Donec peſtiferos mitis Campania curſus
Tardavit, bellumque ſinu indefenſa recepit.
Hic dum ſtagnoſi ſpectat templumque domoſque
Linterni ductor, varia ſplendentia cernit
Pictura, belli patribus monimenta prioris
Exhauſti. nam porticibus ſignata manebant,
Queis inerat longus rerum & ſpectabilis ordo.
Primus bella truci ſuadebat Regulus ore,
Bella neganda viro, ſi noſcere fata daretur.
At princeps Pœnis indictæ more parentum
Appius adſtabat pugnæ, lauroque revinctus,
Juſtum Sarrana ducebat cæde triumphum.
Æquoreum juxta decus, & navale tropæum
Roſtra gerens, nivea ſurgebat mole columna.
Exuvias Marti, donumque Duillius alto
Ante omnes merſa Pœnorum claſſe dicabat:
Cui nocturnus honos, funalia clara, ſacerque
Poſt epulas tibicen adeſt, caſtoſque penates
Inſignis læti repetebat murmure cantus.
Cernit & extremos defuncti civis honores,
Scipio ductoris celebrabat funera Pœni,
Sardoa victor terra: videt inde ruentem
Litoribus Libycis diſperſa per agmina pubem:
Inſtabat criſta fulgens, & terga premebat
Regulus: Autololes, Nomadeſque, & Maurus, & Ammon,
Et Garamas poſitis dedebant oppida telis.

Lentus

Digitized by Google

Lentus arenoſo ſpumabat Bragada campo.
Viperea ſanie, turmis minitantibus ultro
Pugnabat ſerpens, & cum duce bella gerebat.
Nec non projectum puppi, fruſtraque vocantem
Numina, Amyclæum mergebat perfida ponto
Xanthippum manus, & ſeras tibi, Regule, pœnas
Xanthippus digni pendebat in æquore leti.
Addiderant geminas medio conſurgere fluctu
Ægates, laceræ circum fragmenta videres
Claſſis, & effuſos fluitare in gurgite Pœnos.
Poſſeſſor pelagi, prona Luctatius aura
Captivas puppes ad litora victor agebat.
Hæc inter juncto legatus in ordine Amilcar
Ductoris genitor, cunctarum ab imagine rerum
Totius in ſeſe vulgi converterat ora.
Sed pacis faciem, & pollutas fœderis aras,
Deceptumque Jovem, ac dictantes jura Latinos
Cernere erat: ſtrictas trepida cervice ſecures
Horrebat Libys, ac ſubmiſſis ordine palmis
Orantes veniam jurabant irrita pacta.
Hæc Eryce e ſummo ſpectabat læta Dione.
Quæ poſtquam infeſto percenſuit omnia vultu,
Arridens Pœnus, lenta proclamat ab ira:
Non leviora dabis noſtris inſcribere tectis
Acta meæ dextræ: captam, Carthago, Saguntum
Da ſpectare ſimul flamma ferroque ruentem,
Perfodiant patres natorum membra, nec Alpes
Exiguus domitas capiat locus, ardua celſis
Perſultet juga victor equis Garamaſque Nomaſque:
Adde & Ticini ſpumantes ſanguine ripas,
Et noſtrum Trebiam, & Thraſimeni litora Thuſcis
Clauſa cadaveribus: ruat ingens corpore & armis
Flaminius, fugiat Conſul manante cruore
Scipio, & ad ſocios nati cervice vehatur.
Hæc mitte in populos, & adhuc majora dabuntur.
Flagrantem effinges facibus, Carthago, Libyſſis
Romam, & dejectum Tarpeja rupe Tonantem.
Interea vos (ut dignum eſt) iſta, ocyus ite
O juvenes, quorum dextris mihi tanta geruntur,
In cineres monumenta date, atque involvite flammis.

# LIBER VII.

INterea trepidis Fabius ſpes unica rebus
Ille quidem ſocios, atque ægram vulnere præceps
Auſoniam armabat, viridique ad dura laborum
Bellator ſenio, jam caſtra movebat in hoſtem.
Sed mens humana major nec tela, nec enſes,
Nec fortes ſpectabat equos: tot millia contra
Pœnorum, invictumque ducem, tot in agmina ſolus
Ibat, & in ſeſe cuncta arma viroſque gerebat.
An ni ſacra ſeni vis, impreſſumque fuiſſet
Siſtere cunctando fortunam adverſa foventem,
Ultima Dardanii tranſiſſet nominis ætas.
Ille modum Superis in Punica caſtra favoris
Addidit, & Libyæ finem, inter proſpera bella,
Vincendi ſtatuit, tumefactum cladibus ille
Heſperiis, lento Pœnum moderamine luſit.
Summe ducum, qui regna iterum labentia Trojæ,
Et fluxas Latii res, majorumque labores,
Qui Carmentis opes, & regna Evandria ſervas,
Surge age, & emerito ſacrum caput inſere cælo.
At Libyæ ductor, poſtquam nova nomina lecto
Dictatore vigent, raptim mutata Latinis
Imperia haud fruſtra reputans, cognoſcere avebat,
Quæ fortuna viro, quodnam decus, ultima feſſis
Ancora cur Fabius, quem poſt tot Roma procellas
Annibali putet eſſe parem: fervore calentes
Angebant anni, fraudique inaperta ſenectus.
Ocyus accitum captivo ex agmine poſcit
Progeniem ritusque ducis, dextræque labores.
Cilnius Arreti Tyrrhenis ortus in oris
Clarum nomen erat, ſed læva adduxerat hora
Ticini juvenem ripis, ſuſuſque ruentis
Vulnere equi, Libycis præbebat colla catenis.
Hic ardens extrema malis, & rumpere vitam:
Non cum Flaminio tibi res, nec fervida Gracchi
In manibus conſulta, inquit: Tirynthia gens eſt.
Quam ſi fata tuis genuiſſent, Annibal, oris,
Terrarum imperium Carthaginis arce videres.
Non ego te longa ſerie per ſingula ducam,
Hoc ſat erit: noſces Fabios certamine ab uno.
Veientum populi violata pace negabant
Acceptare jugum, ac vicino Marte furebant.
Ad portas bellum, conſulque ciebat ad arma:
Delectus vetiti, privataque caſtra penates
Herculei implevere: domo (admirabile) ab una
Patritius junctis excercitus ibat in armis.
Ter centum exiliere duces, quocumque liberet
Uno non pavidus rexiſſes bella magiſtro.
Sed dirum egreſſis omen. ſcelerata minaci
Stridentis ſonitu tremuerunt limina portæ,
Maximaque Herculei mugivit numinis ara.
Invaſere hoſtem, numerarique aſpera virtus
Haud eſt paſſa viros, & plures milite cædes.
Sæpe globo denſi, ſæpe & per devia paſſim
Diſperſi ſubiere vices, meritique labore
Æquato, nulli quiſquam virtute ſecundus
Ducere tercentum Tarpeja ad templa triumphos.
Spes heu fallaces! oblitaque corda, caducum
Mortali quodcumque datur! grex ille virorum,
Qui Fabia gente incolumi deforme putabat
Publica bella geri, pariter cecidere deorum
Invidia, ſubitis circumvenientibus armis.
Nec tamen occiſos eſt cur lætere, ſuperſunt
Quod tibi ſint Libyæque ſatis. certaverit unus,
Ter centum dextris, tam vivida membra, laborque
Providus, & cauta ſolertia tecta quiete.
Nec vero, calidi nunc tu cui ſanguinis ætas,
Foderis in pugna velocius ilia planta
Bellatoris equi, frænisque momorderis ora.
Quem cernens avidum leti poſt talia Pœnus,
Nequidquam noſtras demens, ait, elicis iras,
Et captiva paras moriendo evadere vincla.
Vivendum eſt, arcta ſerventur colla catena.
Hæc juvenis, diviſque tumens, auſiſque ſecundis.
At patres Latiasque nurus raptabat ad aras
Cura deum, mœſto ſuffuſæ lumina vultu,
Femineus matres graditur chorus, ordine longo,
Junoni pallam conceptaque vota dicabant.
Huc ades o regina deum, gens caſta precamur,
Et ferimus digno quæcumque eſt nomine turba
Auſonidum, pulchrumque & acu ſubtemine fulvo,
Quod noſtræ nevere manus, venerabile donum.
At dum decreſcit matrum metus, hoc tibi, diva,
Interea velamen erit: ſi pellere noſtris
Marmaricam terris nubem dabis, omnis in auro
Preſſa tibi varia fulgebit gemma corona.
Nec non & proprio venerantur Pallada dono,
Phœbumque, armigerumque deum, primamque Dionem.
Tanta

Tanta adeo, cum res trepidæ, reverentia divum
Naſcitur, & raræ fumant felicibus aræ.
Dum Roma antiquos templis indicit honores,
Jam Fabius cauto præcedens agmine, & arte
Bellandi lento ſimilis, præcluſerat omnes
Fortunæque hoſtique vias: diſcedere ſignis
Haud licitum, ſummumque decus, quo tollis ad aſtra
Imperii, Romane, caput, parere docebat.
Verum ubi prima ſatis conſpecta in montibus altis
Signa procul, fulſitque novis exercitus armis,
Arrectæ ſpes Sidoniæ, fervetque ſecundis
Fortunæ juvenis: vincendi ſola videtur,
Quod nondum ſteterint acies, mora: Pergite, clamat,
Ite citi, ruite ad portas, propellite vallum
Pectoribus. quantum campi diſtamus, ad umbras
Tantum hoſti ſupereſt: reſides ad bella vocantur,
Queis pudeat certare, ſenes. quodcumque videtis,
Hoc reliquum eſt, primo damnatum & inutile bello.
Heu ubi nunc Gracchi, aut ubi ſunt nunc fulmina gentis
Scipiadæ? pulſi Auſonia non ante paventes
Dimiſere fugam, quam terror ad ultima mundi
Oceanumque tulit profugos: nunc errat uterque
Nomina noſtra tremens, & ripas ſervat Iberi.
Eſt etiam cur Flaminio mihi gloria cæſo
Creverit, & titulis libeat cur figere noſtris
Crudum Marte viri nomen: quot demere noſter
Huic annos Fabio gladius valet? & tamen audet.
Audeat. haud ultra ſaxo ſpectetur in armis.
Talia vociferans volucri rapit agmina curſu,
Ac prævectus equo, nunc dextra provocat hoſtem,
Nunc voce increpitat, miſſa nunc eminus haſta
Fertur ovans, pugnæque agitat ſimulacra futuræ,
Ut Thetidos proles Phrygiis Vulcania campis
Arma tulit, clypeo amplexus terramque, polumque,
Maternumque fretum, totumque in imagine mundum.
Caſſarum ſedet irarum ſpectator, & alti
Celſus colle jugi domat exſultantia corda,
Infractaſque minas dilato Marte fatigat
Solers cunctandi Fabius. ceu nocte ſub atra
Munitis paſtor ſtabulis, per ovilia clauſum
Impavidus ſomni ſervat pecus: effera ſævit,
Atque impaſta truces ululatus turba luporum
Exercet, morſuque quatit reſtantia clauſtra.
Irritus incepti, movet inde, atque Appula tardo
Arva Libys paſſu legit, ac nunc valle reſedit
Conditus occulta, ſi præcipitare ſequentem,
Atque inopinata detur circumdare fraude:
Nunc nocturna parat cæcæ celantibus umbris
Furta viæ, retroque abitum, fictoſque timores
Adſimulat, nunc caſtra citus deſerta, relicta
Oſtentat præda, atque invitat prodigus hoſtem:
Qualis Mæonia paſſim Mæandrus in ora,
Quum ſibi gurgitibus flexis revolutus oberrat.
Nulla vacant incepta dolis, ſimul omnia verſat,
Miſcetque exacuens varia ad conamina mentem:
Sicut aquæ ſplendor radiatus lampade ſolis
Diſſultat per recta. vaga ſub imagine vibrans
Luminis, & tremula laquearia verberat umbra.
Jamque dolore furens ita ſecum immurmurat iræ:
Obvia ſi primus nobis hic tela tuliſſet,
Nulla eſſent Trebiæ & Thraſimeni nomina, nullos
Ingererent titulos, numquam Phaethontius amnis
Sanguinea pontum turbaſſet decolor unda.
Inventum (dum ſe cohibet, terimurque ſedendo)
Vincendi genus: o quoties, velut obvius iret,
Diſcinxit ratione dolos, fraudeſque reſolvit.
Hæc ſecum, mediam ſomni cum buccina noctem
Divideret, jamque excubias ſortitus iniquas
Tertius abrupta vigil iret ad arma quiete.
Vertit iter, Daunique retro tellure relicta
Campanas remeat notus populator in oras.
Hic vero, intravit poſtquam uberis arva Falerni,
( Dives ea, & numquam tellus mentita colono )
Addunt frugiferis inimica incendia ramis.
Haud fas, Bacche, tuos tacitum tranſmittere honores;
Quamquam magna incepta vocant, memorabere ſacri
Largitor laticis, gravidæ cui nectare vites
Nulli dant prælis nomen præferre Falernis.
Maſſica ſulcabat meliore Falernus in ævo
Enſibus ignotis ſenior juga: pampinus umbras
Nondum uva viridis nudo texebat in arvo,
Pocula nec norant ſuccis mulcere Lyæi,
Fonte ſitim, & pura ſoliti defendere lympha.
Attulit hoſpitio pergentem ad litora Calpes,
Extremumque diem pes dexter & hora Lyæum,
Nec pigitum parvoſque lares, humiliſque ſubire
Limina cælicolam tecti: cœpere volentem
Fumoſi poſtes, & ritu pauperis ævi
Ante focos menſæ: lætus nec ſenſerat hoſpes
Adveniſſe deum: ſed enim de more parentum
Grato curſabat ſtudio, inſtabatque ſenectæ,
Donec opes feſtas puris nunc corna caniſtris
Compoſuit, nunc irriguis citus extulit hortis
Rorantes humore dapes, tum lacte, faviſque
Diſtinxit dulces epulas, nulloque cruore
Polluta caſtus menſa, cerealia dona
Attulit, ac primum Veſtæ deterſit honorem
Undique, & in mediam jecit libamina flammam.
Deeſſe tuos latices, hac ſedulitate ſenili
Captus Iacche vetas: ſubito (mirabile dictu)
Fagina pampineo ſpumarunt pocula ſucco,
Pauperis hoſpitii pretium, viliſque rubenti
Fluxit mulctra mero, & quercu in cratera cavata
Dulcis odoratis humor ſudavit ab uvis.
En cape, Bacchus ait, nondum tibi nota: ſed olim
Viticolæ nomen pervulgatura Falerni
Munera: & haud ultra latuit deus: inde nitentem
Lumine purpureo frontem cinxere corymbi,
Et fuſæ per colla comæ, dextraque pependit
Cantharus, ac vitis thyrſo delapſa virenti
Feſtas Nyſæo redimivit palmite menſas.
Nec facilis læto certaſſe, Falerne, ſapori,
Poſtquam iterata tibi ſunt pocula, jam pede riſum,
Jam lingua titubante moves, patrioque Lyæo
Tempora quaſſatus, grates & præmia digna
Vix intellectis conaris reddere verbis,
Donec compoſuit luctantia lumina ſomnus.
( Somnus, Bacche, tibi comes additus ) hinc ubi primo
Ungula diſperſit rores Phaethontia Phœbo,
Vitiferis late florebat Maſſicus arvis
Miratus nemora, & fulgentes ſole racemos.
Id monti decus, atque ex illo tempore dives
Tmolus, & ambroſiis Arviſia pocula ſuccis,
Ac Methymna ferax lacubus ceſſere Falernis.
Hæc tum vaſta dabat, terriſque infeſtus agebat
Annibal, & ſicci ſtimulabant ſanguinis enſes,
Ludificante ducem Fabio: jamque improba caſtris
Auſoniis vota, & pugnandi prava libido
Gliſcebat, proni decurrere monte parabant.
Da famæ, da Muſa virum, cui vincere bina
Conceſſum caſtra, & geminos domitare furores:
Fervida ſi nobis corda, abruptumque putaſſent



Digitized by Google

Spicula ſæva feræ, telumque in vulnere liquit.
Stridore horriſono penetrantem cuſpidis ictum
Bellua proſequitur, laceramque cruore profuſo
Attollit frontem, & lapſo dat terga magiſtro.
Tum vero invadunt jaculis, crebraque ſagitta,
Auſi jam ſperare necem, immenſoſque per armos,
Et laterum extenſus, venit atra cuſpide vulnus.
Stat multa in tergo & nigranti lancea dorſo,
Ac ſilvam ingentem concuſſo corpore vibrat,
Donec conſumtis longo certamine telis
Concidit, & clauſit magna vada preſſa ruina.
Ecce per adverſum quamquam tardata morantur
Vulnere membra virum, ſubit implacabilis amnem
Scipio, & innumeris infeſtat cædibus hoſtem:
Corporibus, clypeiſque ſimul, galeiſque cadentum
Contegitur Trebia, & vix cernere linquitur undas.
Mezæus jaculo, Geſtar proſternitur enſe:
Tum Pelopeus avis Cyrenes incola Thelgon.
Hinc torquet rapido correptum e gurgite pilum,
Et quantum longo ferri tenuata rigore
Procedit cuſpis, per hiantia tranſigit ora:
Pulſati ligno ſonuere in vulnere dentes.
Nec leto quæſita quies. turgentia membra
Eridano Trebia, Eridanus dedit æquoris undis.
Tu quoque Lapſe cadis tumulo poſt fata negato.
Quid domus Heſperidum, aut luci juvere dearum
Fulvos aurifera ſervantes arbore ramos?
Intumuit Trebia, & ſtagnis ſe ſuſtulit imis,
Jamque ferox totum propellit gurgite fontem,
Atque omnes torquet vires, furit unda ſonoris
Vorticibus, ſequiturque novus cum murmure torrens.
Senſit, & accenſa ductor violentior ira,
Magnas, o Trebia, & meritas mi, perfide, pœnas
Exſolves, inquit; lacerum per Gallica rivis
Diſpergam rura, atque amnis tibi nomina demam:
Quoque aperis te fonte premam, nec tangere ripas,
Illabique Pado dabitur. quænam iſta repente
Sidonium infelix rabies te reddidit amnem?
Talia jactantem, conſurgens aggere aquarum
Impulit, atque humeros curvato gurgite preſſit.
Arduus adverſa mole irrumpentibus undis
Stat ductor, clypeoque ruentem ſuſtinet amnem.
Necnon a tergo fluctus ſtridente procella
Spumeus irrorat ſummas adſpergine criſtas.
Ire vadis, ſtabilemque vetat defigere greſſum
Subducta tellure deus, percuſſaque longe
Raucum ſaxa ſonant, undæque ad bella patentes
Excitæ pugnant, & ripas perdidit amnis.
Tum madidos crines, & glauca fronde revinctum
Attollit cum voce caput: Pœnaſne ſuperbas,
Inſuper & nomen Trebiæ delere minaris?
O regnis inimice meis, tot corpora porto
Dextra fuſa tua, clypeis galeiſque virorum
Quos mactas, arctatus iter, curſumque reliqui.
Cæde, vides, ſtagna alta rubent, retroque feruntur.
Adde modum dextræ, & campis incumbe propinquis.
Hæc, Venere adjuncta, tumulo ſpectabat ab alto
Mulciber, obſcuræ tectus caligine nubis.
Ingravat, ad cælum ſublatis Scipio palmis:
Di patrii, quorum auſpiciis ſtat Dardana Roma,
Talin' me leto tanta inter prælia nuper
Servaſtis? fortunæ animam hanc exſcindere dextra
Indignum eſt viſum? redde o me nate periclis,
Redde hoſti, liceat bellanti arceſſere mortem,
Quam patriæ, fratrique probem. tum percita dictis
Ingemuit Venus, & rapidas detruſit in amnem
Conjugis invicti vires. agit undique flammam
Diſperſus ripis ignis, multoſque per annos
Nutritas fluvio populatur fervidus umbras.
Uritur omne nemus, lucoſque effuſus in altos
Immiſſis crepitat victor Vulcanus habenis.
Jamque ambuſta comas abies, jam pinus, & alni:
Jam ſolo reſtans trunco, dimiſit in altum
Populus, adſuetas ramis habitare, volucres.
Flamma vorax imo penitus de gurgite tractos
Abſorbet latices, ſævoque urgente vapore
Siccus inareſcit ripis cruor: horrida late
Scinditur in rimas, & hiatu rupta dehiſcit
Tellus, ac ſtagnis altæ ſedere favillæ.
Miratur pater æternos ceſſare repente
Eridanus curſus, nympharumque intima mœſtus
Implevit chorus attonitis ululatibus antra.
Ter caput ambuſtum conantem attollere, jacta
Lampade Vulcanus merſit fumantibus undis.
Ter correpta dei crines nudavit arundo.
Tum demum amiſſæ vires, & voce precanti
Orantique datum ripas ſervare priores.
Ac tandem a Trebia revocavit Scipio feſſas
Munitum in collem, Graccho comitante, cohortes.
At Pœnus multo fluvium veneratus honore
Gramineas undis ſtravit ſocialibus aras.
Neſcius heu quanto Superi majora moverent,
Et quos Auſoniæ luctus, Thraſimene, parares.
Bojorum nuper populos turbaverat armis
Flaminius, faciliſque viro tum gloria belli,
Corde levem, atque aſtus inopem contundere gentem;
Sed labor haud idem Tyrio certaſſe tyranno.
Hunc lævis urbi genitum ad fatalia damna
Ominibus, parat imperio Saturnia feſſo
Ductorem, dignumque virum veniente ruina.
Inde ubi prima dies juris, clavumque regendæ
Invaſit patriæ, & ſub nutu caſtra fuere,
Ut pelagi rudis, & pontum tractare per artem
Neſcius, accepit miſeræ ſi jura carinæ,
Ventorum tenet ipſe vicem, cunctiſque procellis
Dat jactare ratem: fertur vaga gurgite puppis
Ipſius in ſcopulos dextra impellente magiſtri.
Ergo agitur raptis præceps exercitus armis
Lydorum in populos, ſedemque ab origine priſci
Sacratam Coriti, junctoſque a ſanguine avorum
Mæonios Italis permixta ſtirpe colonos.
Nec regem Afrorum noſcenda ad cœpta moratur
Laude ſuper tanta monitor deus. omnia ſomni
Condiderant, ægriſque dabant oblivia curis,
Quum Juno in ſtagni numen converſa propinqui,
Et madidæ frontis crines circumdata fronde
Populea, ſtimulat ſubitis præcordia curis,
Ac rumpit ducis haud ſpernenda voce quietem.
O felix famæ, & Latio lacrimabile nomen
Annibal, Auſonia ſi te fortuna creaſſet,
Ad magnos venture deos. quum fata tenemus,
Pelle moras: brevis eſt magni fortuna favoris.
Quantum voviſti, cum Dardana bella parenti
Jurares, fluet Auſonio tibi corpore tantum
Sanguinis, & patrias ſatiabis cædibus umbras.
Nobis perſolves meritos ſecurus honores.
Namque ego ſum, celſis quem cinctum montibus ambit
Tmolo miſſa manus, ſtagnis Thraſimenus opacis.
His agitur monitis, & lætam numine pubem
Protinus aerii præceps rapit aggere montis.
Horrebat glacie ſaxa inter lubrica, ſummo
Piniferum cælo miſcens caput Appenninus.

Con-

Digitized by Google

Condiderat nix alta trabes, & vertice celſo
Canus apex ſtricta ſurgebat ad aſtra pruina.
Ire jubet: prior exſtingui labique videtur
Gloria, poſt Alpes ſi ſtetur montibus ullis.
Scandunt prærupti nimboſa cacumina ſaxi,
Nec ſuperaſſe jugum finit mulcetque laborem.
Plana natant: putrique gelu, liquentibus undis,
Invida limoſa reſtagnant arva palude.
Jamque ducis nudus tanta inter inhoſpita vertex
Sævitia quatitur cæli: manante per ora,
Perque genas oculo, facilis ſpreviſſe medentes,
Optatum bene credit emi quocumque periclo
Bellandi tempus: non frontis parcit honori,
Dum ne perdat iter, non cetera membra moratur
In pretium belli dare, ſi victoria poſcat:
Satque putat lucis, Capitolia cernere victor
Qua queat, atque Italum feriat qua cominus hoſtem.
Talia perpeſſi tandem inter ſæva locorum
Optatos venere lacus, ubi deinde per arma
Sumeret amiſſi numeroſa piacula viſus.
Ecce autem patres aderant Carthagine miſſi.
Cauſſa viæ non parva viris, nec læta ferebant.
Mos fuit in populis, quos condidit advena Dido,
Poſcere cæde deos veniam, ac flagrantibus aris
(Infandum dictu) parvos imponere natos.
Urna reducebat miſerandos annua caſus,
Sacra Thoanteæ ritusque imitata Dianæ.
Cui fato ſortique deum de more petebat
Annibalis prolem diſcors antiquitus Anno.
Sed propior metus armati ductoris ab ira,
Et magna ante oculos ſtabat Genitoris imago.
Aſpera ad hæc, fœdata genas, lacerataque crines,
Atque urbem complet mœſti clamoris Imilce.
Edonis ut Pangæa ſuper Trieteride mota
It juga, & incluſum ſuſpirat pectore Bacchum.
Ergo inter Tyrias, facibus ceu ſubdita, matres
Clamat, Io conjux, quocumque in cardine mundi
Bella moves, huc ſigna refer: violentior hic eſt,
Hic hoſtis propior: tu nunc fortaſſe ſub ipſis
Urbis Dardaniæ muris vibrantia tela
Excipis intrepidus clypeo, ſævamque coruſcans
Lampada, Tarpeiis inſers incendia tectis
Interea tibi prima domus, atque unica proles
Heu gremio patriæ Stygias raptatur ad aras.
I nunc, Auſonios ferro populare penates,
Et vetitas molire vias: i, pacta reſigna
Per cunctos jurata deos; ſic præmia reddit
Carthago, & tales jam nunc tibi vovit honores.
Quæ porro hæc pietas, delubra aſpergere tabo?
Heu primæ ſcelerum cauſſæ mortalibus ægris,
Naturam neſcire deum! juſta ite precari
Thure pio, cædumque feros avertite ritus.
Mite & cognatum eſt homini deus; hactenus, oro,
Sit ſatis ante aras cæſos vidiſſe juvencos,
Aut ſi velle nefas Superos, fixumque, ſedetque,
Me, me, quæ genui, veſtris adſumite votis.
Cur ſpoliare juvat Libycas hac indole terras?
An flendæ magis Ægates, & merſa profundo
Punica regna forent, olim ſi forte cruenta
Eſſet tanta mei virtus prærepta mariti?
Hæc dubios vario divumque hominumque timore
Ad cauta illexere patres, ipſique relictum,
Abnueret ſortem, an Superum pareret honori.
Tum vero trepidare metu vix compos Imilce,
Magnanimi metuens immitia corda mariti.
His avide auditis ductor ſic deinde profatur:
Quid tibi pro tanto non impar munere ſolvat
Annibal æquatus Superis? quæ præmia digna
Inveniam, Carthago parens? noctemque diemque
Arma feram, templiſque tuis hinc plurima ſaxo
Hoſtia ab Auſonio veniat generoſa Quirino.
At puer armorum & belli ſervabitur hæres.
Spes, o nate, meæ, Tyriarumque unica rerum,
Heſperia minitante, ſalus; terraque fretoque
Certare Æneadis, dum ſtabit vita, memento.
Perge, patent Alpes, noſtroque incumbe labori.
Vos quoque di patrii, quorum delubra piantur
Cædibus, atque coli gaudent formidine matrum,
Huc lætos vultus, totaſque advertite mentes.
Namque paro ſacra, & meliores molior aras.
Tu, Mago, adverſi conſide in vertice montis:
Tu lævos propior colles accede, Choaſpe:
Ad clauſtra & fauces ducat per opaca Sichæus.
Aſt ego te, Thraſimene, vago cum milite præceps
Luſtrabo, & Superis quæram libamina belli.
Namque haud parva deus promiſſis ſpondet apertis,
Quæ ſpectata viri patriam referatis in urbem.

# LIBER V.

Ceperat Etruſcos occulto milite colles
Sidonius ductor, perque alta ſilentia noctis
Silvarum anfractus cæcis inſederat armis.
At parte e læva reſtagnans gurgite vaſto
Effigiem in pelagi lacus exundabat, inerti
Et late multo fœdabat proxima limo,
Quæ vada Faunigenæ regnata antiquitus Auno,
Nunc volvente die Thraſimeni nomina ſervant.
Lydius huic genitor, Tmoli decus, æquore longe
Mæoniam quondam in Latias advexerat oras
Tyrrhenus pubem, dederatque vocabula terris.
Iſque inſueta tuba monſtravit murmura primus
Gentibus, & bellis ignava ſilentia rupit.
Nec modicus voti, natum ad majora fovebat.
Verum ardens puero, caſtumque exuta pudorem,
(Nam forma certare diis Thraſimene valeres)
Litore correptum ſtagnis demiſit Agylle
Flore capi juvenum primævo lubrica mentem
Nympha, nec Idalia lenta incaluiſſe ſagitta.
Solatæ viridi penitus fovere ſub antro
Naiades, amplexus undoſaque regna trementem.
Hinc dotale lacus nomen, lateque hymenæo
Conſcia laſcivo, Thraſimenus dicitur unda.
Et jam curriculo nigram nox roſcida metam
Stringebat, nec ſe thalamis Tithonia conjux
Protulerat, ſtabatque nitens in limine primo;
Quum minus abnuerit noctem deſiſſe viator,
Quam cœpiſſe diem; conſul carpebat iniquas
Prægrediens ſigna ipſa vias, omniſque ruebat
Mixtus eques, nec diſcretis levia arma maniplis,
Inſertique globo pedites, & inutile Marti
Lixarum vulgus, præſago cuncta tumultu
Implere, & pugnam fugientum more petebant.
Tum ſuper ipſe lacus denſam caligine cæca
Exhalans nebulam, late corruperat omnem
Proſpectum miſeris, atque atra noctis amictu
Squalebat preſſum picea inter nubila cælum.
Nec Pœnum liquere doli. ſedet enſe repoſto
Abditus, & nullis properantem occurſibus arcet.
Ire datur, longeque patet, ceu pace quieta

Inc

Incuſtoditum, mox irremeabile, littus.
Namque ſub anguſtas arctato limite fauces
In fraudem ducebat iter, geminumque receptis
Exitium, hinc rupes, hinc undæ clauſtra premebant:
At contra umbroſo ſervabant vertice montis
Hoſtilem ingreſſum, refugos habitura ſub ictu.
Haud ſecus ac vitreas ſolers piſcator ad undas,
Ore levem patulo texens de vimine naſſam
Cautius interiora ligat, mediamque per alvum
Senſim faſtigans, compreſſa cacumina nectit,
Ac fraude arctati remeare foraminis arcet
Introitu facilem, quem traxit ab æquore, piſcem.
Ocyus interea propelli ſigna jubebat
Excuſſus conſul fatorum turbine mentem:
Donec flammiferum tollentes æquore currum
Solis equi ſparſere diem, jamque orbe renato
Diluerat nebulas Titan, ſenſimque fluebat
Caligo in terras nitido reſoluta ſereno.
Tunc ales, priſcum populis de more Latinis
Auſpicium, quum bella parant, menteſque deorum
Explorant ſuper eventu, ceu præſcia luctus
Damnavit veſci, planctuque alimenta refugit.
Nec rauco taurus ceſſavit (flebile) ad aras
Immugire ſono, preſſamque ad colla bipennem
Incerta cervice ferens, altaria liquit.
Signa etiam effuſa certant dum vellere mole,
Teter humo lacera nitentum erupit in ora
Exſultans cruor, & cædis documenta futuræ
Ipſa parens miſeris gremio dedit atra cruento:
Ac ſuper hæc divum genitor, terraſque, fretumque
Concutiens tonitru, Cyclopum rapta caminis
Fulmina, Tyrrhenas Thraſimeni torſit in undas:
Ictuſque ætherea per ſtagna patentia flamma
Fumavit lacus, atque arſerunt fluctibus ignes.
Heu vani monitus, fruſtraque morantia Parcas
Prodigia: heu fatis Superi certaſſe minores.
Atque hic egregius linguæ, nomenque ſuperbum
Corvinus, Phœbea ſedet cui caſſide fulva
Oſtentans ales proavitæ inſignia pugnæ,
Plenus & ipſe deum, ſocium terrente pavore
Immiſcet precibus monita, atque his vocibus infit:
Iliacas te per flammas, Tarpejaque ſaxa,
Per patrios conſul muros, ſuſpenſaque noſtro
Eventu pugnæ natorum pignora, cedas,
Oramus, Superis, tempuſque ad prælia dextrum
Opperiare: dabunt iidem campoſque diemque
Pugnandi, tantum ne dedignare ſecundos
Exſpectare deos, quum fulſerit hora, cruentam
Quæ ſtragem Libyæ portet: tum ſigna ſequentur
Nulla vulſa manu, veſcique interritus ales
Gaudebit, nulloſque vomet pia terra cruores.
An te præſtantem bellis fugit, improba quantum
Hoc poſſit fortuna loco? ſedet obvius hoſtis
Adverſa fronte, ac circa nemoroſa minantur
Inſidias juga, nec læva ſtagnantibus undis
Effugium patet, & tenui ſtant tramite fauces.
Sit certare dolis & bellum ducere cordi.
Interea rapidis aderit Servilius armis,
Cui par imperium, & vires legionibus æquæ.
Bellandum eſt aſtu. levior laus indice dextræ.
Talia Corvinus, primoreſque addere paſſim
Orantum verba, & diviſus quiſque timori
Nunc Superos de Flaminio, nunc deinde precari
Flaminium, ne cælicolis contendere perſtet.
Acrius hoc accenſa ducis ſurrexerat ira.
Auditoque furens ſocias non deſore vires,
Siccine nos, inquit, Bojorum in bella ruentes
Spectaſtis, quum tanta lues, vulguſque tremendum
Ingrueret, rupeſque iterum Tarpeja paveret?
Quas ego tunc animas, dextra quæ corpora fudi
Irata tellure ſata, & vix vulnere vitam
Reddentes imo? jacuere ingentia membra
Per campos, magniſque premunt nunc oſſibus arva.
Scilicet has fera ad laudes Servilius arma
Adjungat, niſi diviſo viciſſe triumpho.
Ut nequeam, & decoris contentus parte quieſcam.
Quippe monent Superi. ſimiles ne fingite vobis,
Claſſica qui tremitis, divos: ſat magnus in hoſtem
Augur adeſt enſis, pulchrumque & milite dignum
Auſpicium Latio, quod in armis dextera præſtat.
An, Corvine, ſedet, clauſum ſe conſul inerti
Ut teneat vallo; Pœnus nunc occupet altos
Arreti muros, Coriti nunc diruat arcem?
Hinc Cluſina petat, poſtremo ad mœnia Romæ
Illæſus contendat iter? deforme ſub armis
Vana ſuperſtitio, dea ſola in pectore virtus
Bellantum viget: umbrarum me noctibus atris
Agmina circumſtant, Trebiæ qui gurgite, quique
Eridani volvuntur aquis, inhumata juventus.
Nec mora, jam medio cœtu, ſigniſque ſub ipſis
Poſtrema aptabat nulli exorabilis arma.
Ære, atque æquorei tergo flavente juvenci
Caſſis erat munita viro, cui vertice ſurgens
Triplex criſta jubas effundit crine Suevo:
Scylla ſuper fracti contorquens pondera remi
Inſtabat, ſævoſque canum pandebat hiatus,
Nobile Gargeni ſpolium, quod rege ſuperbus
Bojorum cæſo capiti illacerabile victor
Aptarat, pugnaſque decus portabat in omnes.
Loricam induitur: tortos huic nexilis hamos
Ferro ſquama rudi, permixtoque aſperat auro.
Tum clypeum quatit, adſperſum quem cædibus olim
Celticus ornarat cruor, humentique ſub antro
Ceu fœtum lupa permulcens puerilia membra,
Ingentem Aſſaraci cælo nutribat alumnum.
Hinc enſem lateri, dextræque accommodat haſtam.
Stat ſonipes, vexatque ferox humentia fræna,
Caucaſiam inſtratus virgato corpore tigrim:
Inde exceptus equo, qua dant anguſta viarum,
Nunc hos, nunc illos adit, atque hortatibus implet.
Veſtrum opus eſt, veſtrumque decus, ſuffixa per urbem
Pœni ferre ducis ſpectanda parentibus ora.
Unum hoc pro cunctis ſat erit caput. aſpera quiſque
Hortamenta ſibi referat: meus heu, meus atris
Ticini frater ripis jacet, ac meus alta
Metitur ſtagna Eridani ſine funere natus.
Hæc ſibi quiſque: ſed eſt veſtrum, cui nulla doloris
Privati rabies? is vero ingentia ſumat
E medio, fodiant quæ magnas pectus in iras,
Perfractas Alpes, paſſamque infanda Saguntum,
Quoſque nefas vetiti tranſcendere nomen Iberi,
Tangere jam Tibrim. nam dum vos augur, & extis
Quæſitæ fibræ, vanuſque moratur aruſpex,
Solum jam ſupereſt Tarpejo imponere caſtra.
Turbidus hæc: viſoque arctis in millibus atras
Bellatore jubas aptante, Eſt, Orphite, munus,
Eſt, ait, hoc certare tuum: quis opima volenti
Dona Jovi portet feretro ſuſpenſa cruento?
Nam cur hæc alia pariatur gloria dextra?
Hinc prævectus equo, poſtquam inter prælia, notam
Accepit vocem, Procul hinc te Martius, inquit,
Murrane, oſtendit clamor, videoque furentem

Jam

Digitized by Google

Jam Tyria te cæde: venit laus quanta: ſed oro
Hæc anguſta loci ferro pateſacta relaxa.
Tum Soracte ſatum præſtantem corpore & armis
Æquanum noſcens, patrio cui ritus in arvo,
Quum pius arcitenens accenſis gaudet acervis,
Exta ter innocuos late portare per ignes,
Sic in Apollinea ſemper veſtigia pruna
Inviolata teras, victorque vaporis, ad aras
Dona ſerenato referas ſolennia Phœbo:
Concipe, ait, dignum factis, Æquane, furorem,
Vulneribuſque tuis. ſocio te cædis & iræ
Non ego Marmaridum mediam penetrare phalangem
Cinyphiæque globos dubitarim irrumpere turmæ.
Nec jam ultra monitus & verba morantia Martem
Ferre valet, longo Æneadis quod flebitur ævo.
Increpuere ſimul feralia claſſica ſignum.
At tuba terrificis fregit ſtridoribus auras.
Heu dolor, heu lacrimæ, nec tot poſt ſecula feræ.
Horreſco, ut pendente malo, ceu ductor ad arma
Exciret Tyrius, latebroſis collibus Aſtur,
Et Libys, & torta Balearis ſævus habena,
Erumpunt multuſque Maces, Garamaſque, Nomaſque:
Tum quo non alius venalem in prælia dextram
Ocyor attulerit, conductaque bella probarit,
Cantaber, & galeæ contemto tegmine Vaſco.
Hinc pariter rupes, lacus hinc, hinc arma, ſimulque
Conſona vox urget, ſignum clamore viciſſim
Per colles Tyria circumfundente corona.
Avertere dei vultus, fatoque dederunt
Majori non ſponte locum: timet ipſe tyranni
Fortunam Libyci Mavors, disjectaque crinem
Illacrimat Venus, & Delum pervectus Apollo
Triſtem mœrenti ſolatur pectine luctum.
Sola Appennini reſidens in vertice, duras
Exſpectat cædes inimico pectore Juno.
At velut erepto metuendi libera cælo
Manibus ipſa ſuis præſumta piacula mittens,
Inferias mactat bellis accenſa juventus.
Primæ Picentum, rupto ceu turbine, fuſa
Agmina, & Annibalem ruere ut videre cohortes,
Invadunt ultro, & pœnas pro morte futura,
Turbato victore, petunt, Martemque repoſcunt.
Funditur unanimo niſu & concordibus auſis
Pilorum in Pœnos nimbus, fixoſque repulſi
Submittunt clypeos curvati pondere teli.
Acrius hoc rurſum Libys, & præſentia ſævi
Exſtimulat ducis: hortantes ſe quiſque viciſſim
Incumbunt, preſſoque impellunt pectore pectus.
Ipſa facem quatiens, ac flavam ſanguine multo
Sparſa comam, medias acies Bellona pererrat:
Stridit Tartareæ nigro ſub pectore divæ
Letiferum murmur, feralique horrida cantu
Buccina, lymphatas agit in certamina mentes.
His iras adverſa fovent, cruduſque ruente
Fortuna ſtimulus, ſpem projeciſſe ſalutis.
Hos dexter deus, & læto victoria vultu
Arridens acuit, Martiſque favore fruuntur.
Abreptus pulchro cædum Lateranus amore
Dum ſequitur dextram, in medios penetraverat hoſtes.
Quem poſtquam florens æquali Lentulus ævo
Conſpexit, nimium pugnæ, nimiumque cruoris
Infeſtas inter non æquo Marte catervas
Fata irritantem, niſu ſe concitat acri,
Immitemque Bagam, qui jam vicina ferebat
Vulnera pugnantis tergo, velocior haſta
Occupat, & ſocium duris ſe caſibus addit,
Tunc alacres arma adglomerant, geminaque coruſci
Fronte micant: paribus fulgent capita ardua criſtis.
Actus in adverſos caſu (namque obvia ferre
Arma quis auderet, niſi quem Deus ima colentum
Damnaſſet Stygiæ nocti?) præfracta gerebat
Syrticus excelſo decurrens robora monte,
Et quatiens acer nodoſi pondera rami,
Flagrabat geminæ nequidquam cædis amore.
Non hic Ægates, infidaque litora nautis,
O juvenes, motumque novis ſine Marte procellis
Fortunam bello pelagus dabit: æquoris olim
Victores, media ſit qualis diſcite terra
Bellator Libys, & meliori cedite regno.
Ac ſimul infeſto Lateranum pondere truncæ
Arboris urgebat jungens convicia pugnæ.
Lentulus hic frendens ira; Thraſimenus in altos
Aſcendet citius colles, quam ſanguine roret
Iſte pio ramus; ſubſidens ilia niſu
Conantis ſuſpenſa fodit: tum fervidus atro
Pulmone exundat per hiantia viſcera ſanguis.
Nec minus accenſis in mutua funera dextris
Parte alia campi ſævit furor: altus Hiertes
Obtruncat Nerium, Rullo ditiſſimus agri
Occumbis, generoſe Volunx, nec clauſa repoſtis
Pondera theſauris, patrio nec regia quondam
Præfulgens ebore, & poſſeſſa mapalia ſoli
Profuerint: quid rapta juvant? quid gentibus auri
Numquam exſtincta ſitis? modo quem fortuna fovendo
Congeſtis opibus, doniſque referſit opimis,
Nudum tartarea portavit navita cymba.
Juxta bellator juvenilibus Appius auſis
Pandebat campum cæde: atque ubi plurima virtus,
Nullique adſpirare vigor, decus inde petebat.
Obvius huic Atlas, a ſanguine clarus Ibero
Nequidquam extremæ longinquus cultor arenæ,
Impetit os haſta, leviterque e corpore ſummo
Deguſtat cuſpis generoſum extrema cruorem.
Intonuere minæ, violentaque lumina flammis
Exarſere novis: furit, & diffulminat omnem
Obſtantum turmam, & clauſum ſub caſſide vulnus
Martia commendat mananti ſanguine membra.
Tum vero adſpiceres pavitantem, & condere ſemet
Nitentem ſociis juvenem, ceu tigride cerva
Hircana cum preſſa tremit, vel territa pennas
Colligit accipitrem cernens in nube columba:
Aut dumos ſubit, albenti ſi ſenſit in æthra
Librantem niſus aquilam lepus ore citato.
Enſe ferit tum colla viri, dextramque micantem
Demetit, ac mutat ſucceſſu ſævior hoſtem.
Stabat fulgentem portans in bella bipennem
Cinyphius: ſocerique miſer Magonis inire
Optabat pugnam ante oculos, ſpe laudis Iſalces,
Sidonia tumidus ſponſa, vanoque ſuperbus
Fœdere promiſſæ poſt Dardana prælia tædæ.
Huic immittit ovans violentas Appius iras,
Conantique gravem fronti librare ſecurim,
Altior inſurgens, galeam ſuper exigit ictum.
At fragilis valido conamine ſolvitur enſis
Ære in Cinyphio: nec diſpar ſortis Iſalces
Umbonem incerto detorſit futilis ictu.
Tum quod humo haud umquam valuiſſet tollere ſaxum,
Ni vires trux ira daret, contorquet anhelans
Appius, & lapſu reſupino in terga cadentem
Mole premit ſcopuli, perfractiſque oſſibus urget.
Vidit conjuncto miſcens certamina campo
Labentem ſocer, & lacrimæ ſub caſſide fuſæ

Cum

Digitized by Google

Cum gemitu, rapiduſque ruit: data fœdera nuper
Accendunt animos, expectatique nepotes.
Jamque aderat, clypeumque viri, atque immania membra
Luſtrabat viſu, propiorque a fronte coruſcæ
Lux galeæ ſævas paulum tardaverat iras.
Haud ſecus e ſpecula præceps delatus opaca
Subſidens campo ſubmiſſos contrahit artus,
Quum vicina trucis conſpexit cornua tauri,
Quamvis longa fames ſtimulet, leo: nunc ferus alta
Surgentes cervice toros, nunc torva ſub hirta
Lumina miratur fronte, ac jam ſigna moventem,
Et ſparſa pugnas meditantem ſpectat arena.
Hic prior intorquens telum ſic Appius infit:
Si qua tibi pietas, ictum ne deſere fœdus,
Et generum comitare ſocer. Per tegmina velox
Tunc, æriſque moras, lævo ſtetit haſta lacerto.
At contra non dicta Libys, ſed fervidus haſtam
Perlibrat, magni donum memorabile fratris:
Cæſo quam victor ſub mœnibus ille Sagunti
Abſtulerat Durio, ac ſpectatæ nobile pugnæ
Germano dederat portare in prælia pignus.
Telum ingens, perque arma viri, perque ora, doloris
Adjutum niſu, letalem protulit ictum:
Exſangueſque viri conantis vellere ferrum
In vulnus cecidere manus: jacet æquore nomen
Clarum Mæonio, atque Italæ pars magna ruinæ
Appius: intremuere lacus, corpuſque refugit
Contractis Thraſimenus aquis: telum ore cruento
Exſpirans premit, atque admorſæ immurmurat haſtæ.
Nec fati melior Mamercus, corpore toto
Exſolvit pœnas, nulli non ſaucius hoſti.
Namque per adverſos, qua Luſitana ciebat
Pugnas dira manus, raptum cum ſanguine Teli
Signiferi, magna vexillum mole ferebat,
Et trepida infelix revocabat ſigna ſuorum.
Sed furiata cohors, auſiſque accenſa ſuperbis,
Quodcumque ipſa manu geſtabat miſſile, quidquid
Præbebat tellus ſparſis vix pervia telis,
Injecit pariter, pluresque in corpore nullo
Invenere locum perfoſſis oſſibus haſtæ.
Advolat interea fraterni vulneris ira
Turbatus Libyæ ductor, viſoque cruore,
Num lateri cuſpis, num toto pondere telum
Sediſſet, fratremque amens ſocioſque rogabat.
Utque metum leti procul, & leviora pavore
Cognovit, proprio tectum geſtamine præceps
Ex acie rapit, & tutis a turbine pugnæ
Conſtituit caſtris: medicas hinc ocyus artes,
Et ſenioris opem Synali vocat: ungere vulnus
Herbarum hic ſuccis, ferrumque e corpore cantu
Exigere, & ſomnum tacto miſiſſe chelydro
Anteibat cunctos, nomenque erat inde per urbes,
Perque Parætoniæ celebratum litora Syrtis.
Ipſe olim antiquo primum Garamanticus Ammon
Scire pater dederat Synalo, morſuſque ferarum,
Telorumque graves ictus ſedare medendo.
Atque is deinde ſuo moriens cæleſtia dona
Monſtrarat nato, natuſque hæredis honori
Tranſmiſit patrias artes: quem deinde ſequutus
Haud levior fama Synalus, Garamantica ſolers
Monſtrata augebat ſtudio, multaque vetuſtum
Ammonis comitem numerabat imagine patrem.
Tum proavita ferens leni medicamina dextra,
Ocyus intortos de more adſtrictus amictus,
Mulcebat lympha purgatum ſanguine vulnus.
At Mago exuvias ſecum, cæſique volutans
Hoſtis mente necem, fraternas pectore curas
Pellebat dictis, & caſum laude levabat:
Parce metu, germane: meis medicamina nulla
Adverſis majora feres: jacet Appius haſta
Ad manes pulſus noſtra: ſi vita relinquat,
Sat nobis actum eſt, ſequar hoſtem lætus ad umbras.
Quæ dum turbatos avertunt æquore campi
Ductores, valloque tenent ex agmine Pœnum,
Cedentem conſul tumulo ſpeculatus ab alto,
Atque atram belli caſtris ſe condere nubem,
Turbidus extemplo trepidantes milite mœſto
Invadit cuneos, ſubitoque pavore relaxat
Jam rareſcentes acies: tum voce feroci
Poſcit equum, ac mediæ ruit in certamina vallis.
Sic ubi torrentem crepitanti grandine nimbum
Illidit terris, molitus Jupiter altas
Fulmine nunc Alpes, nunc mixta Ceraunia cælo,
Intremuere ſimul tellus, & pontus, & æther,
Ipſaque commoto quatiuntur tartara mundo.
Incidit attonitis inopino turbine Pœnis
Haud ſecus improviſa lues, geliduſque ſub oſſa
Pervaſit miſeris conſpectus Conſulis horror.
It medius, ferroque ruens denſiſſima, latum
Pandit iter, clamor vario diſcrimine vocum
Fert belli rabiem ad Superos, & ſidera pulſat.
Ceu pater Oceanus cum ſævior æthere, Calpen
Herculeam ferit, atque exeſa in viſcera montis
Contortum pelagus latrantibus ingerit undis:
Dant gemitum ſcopuli, fractaſque in rupibus undas
Audit Tarteſſos latis diſtermina terris;
Audit non parvo diviſus gurgite Lixus.
Ante omnes jaculo tacitas fallente per auras
Occumbit Bogus, infauſtum qui primus ad amnem
Ticini, rapidam in Rutulos contorſerat haſtam.
Ille ſibi longam Clotho, turbamque nepotum
Crediderat, vanis deceptus in alite ſignis:
Sed non augurio Parcarum impellere metas
Conceſſum cuiquam: ruit inter tela cruentis
Suſpiciens oculis cælum, Superoſque repoſcit
Tempora promiſſæ media jam morte ſenectæ.
Nec Baſago exultare datur, ne impune relictum,
Conſulis ante oculos victum ſpoliaſſe Libonem.
Laurigeris decus illud avis, vanaque juventa
Florebat: ſed Maſſylus ſucciderat enſis
Pubeſcente caput mala, properoque virentes
Delerat leto bellator barbarus annos.
Flaminium imploraſſe tamen jam morte ſuprema
Haud fruſtra fuit: avulſa eſt nam protinus hoſti
Ore ſimul cervix: juvit punire feroci
Victorem exemplo, monſtratum reddere letum.
Quis deus, o Muſæ, paribus tot funera verbis
Evolvet, tantiſque umbris in carmine digna
Quis lamenta ferat? certantes laude cadendi
Primævos juvenes, mortiſque in limine crudæ
Facta virum, & fixis rabiem ſub pectore telis?
Sternitur alternus vaſtis concurſibus hoſtis,
Nec ſpoliare vacat, prædæque advertere mentem.
Urget amor cædum, clauſis dum detinet hoſtem
Fraternum caſtris vulnus, funditque ruitque
Nunc jaculis, nunc enſe, modo inter millia conſul
Bellantum conſpectus equo, modo Marte feroci
Ante aquilas & ſigna pedes. fluit impia rivis
Sanguineis vallis, tumulique, & concava ſaxa
Armorum ſonitus flatuſque imitantur equorum.
Miſcebat campum membrorum in prælia portans
Celſius humano robur, viſaque paventes



Digitized by Google

Mole gigantei vertebat corporis alas
Othrys Marmarides: lati ſuper agmen utrumque
Ingens tollebant humeri caput, hirtaque torvæ
Frontis cæſaries, & crinibus æmula barba
Umbrabat rictus, ſqualore hinc hiſpida diro
Et villoſa feris horrebant pectora ſetis.
Adſpirare viro, propioremque addere Martem
Haud auſum cuiquam. laxo ceu bellua campo,
Inceſſebatur tutis ex agmine telis.
Tandem veſanos palantum in terga ferenti
Cum fremitu vultus, tacita per nubila penna
Intravit torvum Gortynia lumen arundo,
Avertitque virum: fugientis ad agmina conſul
Intorquet tergo jaculum, quod tegmine nudas
Irrumpit coſtas, hirtoque a pectore primum
Mucronem oſtentat. rapidus convellere tentat,
Qua naſci ferrum fulgenti cuſpide cernit,
Donec abundanter defuſo ſanguine late
Procubuit moriens, & telum vulnere preſſit:
Spiritus exundans vicinum pulvere moto
Perflavit campum, & nubem diſperſit in auras.
Nec minor interea tumulis ſilviſque fremebat
Diverſus Mavors, variaque per ardua pugna
Et ſaxa & dumi rorantes cæde nitebant.
Exitium trepidis, letique, & ſtragis acerbæ
Cauſſa Sichæus erat: Murranum ille eminus haſta
Perculerat, quo non alius, quum bella ſilerent,
Dulcius Oeagrios pulſabat pectine nervos.
Occubuit ſilva in magna, patrioſque ſub ipſo
Quæſivit montes leto, ac felicia Baccho
Æquana, & Zephyro Surrentum molle ſalubri.
Addiderat miſero comitem, pugnæque ferocis
Gaudebat triſti victor novitate Sichæus.
Palantes nam dum ſequitur, pervaſerat altam
In ſilvam, & priſcæ reclinis ab ictibus ulmi
Terga tuebatur trunco, fruſtraque relictos
Tauranus comites ſuprema voce ciebat.
Tranſegit juvenem, ac perfoſſis incita membris
Hæſit in oppoſito cuſpis Sidonia ligno.
Quid vobis? quænam ira deum, vel mente ſiniſtra
Quæ ſedit formido, viri, qui Marte relicto
Ramorum quæſiſtis opem? non æquus in arctis
Nimirum rebus ſuaſor metus, arguit aſper
Exitus eventu pravi conſulta timoris.
Annoſa excelſos tendebat ad æthera ramos
Æſculus, umbroſum magnas ſuper ardua ſilvas
Nubibus inſertans altis caput, inſtar (aperto
Si ſtaret campo) nemoris, lateque tenebat
Frondoſi nigram tellurem roboris umbra.
Par juxta quercus longum molita per ævum
Vertice canenti proferre ſub aſtra cacumen
Diffuſas patulo laxabat ſtipite frondes,
Umbrabatque coma ſummi faſtigia montis.
Huc Ætnæa cohors, Triquetris quam miſerat oris
Rex, Arethuſa, tuus, defendere neſcia morte
Dedecus, & mentem nimio mutata pavore,
Certatim ſeſe tulit, adſcendenſque viciſſim
Preſſit nutantes incerto pondere ramos.
Moxque alius ſuper atque alius conſiſtere tuto
Dum certant, pars excuſſi. nam fragmine putri
Ramorum, & ſenio male fida fefellerat arbor.
Pars trepidi celſo inter tela cacumine pendent.
Turbatos una properans conſumere peſte
Corripit aratam jamdudum in bella bipennem
Depoſito clypeo mutatus tela Sichæus.
Incumbunt ſociæ dextræ, magnoque fragore,
Pulſa gemit crebris ſuccumbens ictibus arbos.
Fluctuat infelix concuſſo ſtipite turba,
Ceu Zephyrus quatit antiquos ubi flamine lucos,
Fronde ſuper tremuli vix tota cacuminis hærens
Jactatur, nido pariter nutante, volucris.
Procubuit tandem multa devicta ſecuri
Suffugium infelix miſeris & inhoſpita quercus,
Eliſitque viros ſpatioſa magna ruina.
Inde aliæ cladum facies, contermina cædis
Collucet rapidoque involvitur æſculus igni.
Jamque inter frondes arenti robore gliſcens
Verticibus ſævis, torquet Vulcanus anhelos
Cum fervore globos flammarum, & culmina torret.
Nec tela interea ceſſant, ſemiuſta gementum,
Atque amplexa cadunt ardentes corpora ramos.
Hæc inter miſeranda virum certamina, Conſul
Ecce aderat volvens iram, exitiumque Sichæo.
At juvenis ſubito tantæ diſcrimine pugnæ
Occupat eventum telo tentare priorem,
Cui medio leviter clypeo ſtetit æris in ora
Cuſpis, & oppoſitas vetita eſt tranſmittere crates.
Sed non & Conſul miſſo concredere telo
Fortunam optatæ cædis parat; at latus enſe
Haurit, nec crudæ tardarunt tegmina parmæ.
Labitur infelix, atque oppetit ore cruento
Tellurem exſpirans, tum diffundente per artus
Frigore ſe Stygio, manantem in viſcera mortem
Accipit, & longo componit lumina ſomno.
Atque ea dum variis permixtus triſtia Mavors
Caſibus alternat, jam caſtris Mago relictis,
Jam Libyæ ductor properantia ſigna citato
Raptabat curſu, & ceſſata reponere avebant
Tempora cæde virum, ac multo penſare cruore.
It globus intorquens nigranti turbine nubem
Pulveris, & ſurgit ſublatis campus arenis:
Quaque ferens greſſum flectit veſtigia ductor
Undanti circum tempeſtas acta procella
Volvitur, atque altos operit caligine montes.
Occubuere ſemur Fontanus, Buta canorum
Transfixi guttur, preſſoque e vulnere cuſpis
Proſpexit terga: hunc triſtes luxere Fregellæ
Multiplicem proavis, hunc mater Anagnia flevit.
Haud diſpar fortuna tibi, Lævine: ſed auſo
Non eadem: neque enim Tyrio concurrere regi
Tentas, ſed lectus par ad certamen Hiremon
Autololum moderator erat, quem poplite cæſo
Dum ſpolias, gravis immiti cum turbine coſtas
Fraxinus irrumpit, collapſaque membra ſub ictu
Hoſte ſuper fuſo ſubita cecidere ruina.
Nec Sidicina cohors deſit. Viridaſius armat
Mille viros, nulli victus vel ponere caſtra,
Vel junxiſſe ratem, duroque reſolvere muros
Ariete, & in turrim ſubitos immittere pontes.
Quem poſtquam Libyæ ductor virtute feroci
Exultare videt, (namque illi vulnere præceps
Terga dabat levibus diffiſus Avaricus armis)
Acrius hoc pulchro Mavorte accenſus in iram,
Et dignum ſeſe ratus in certamine ſævo
Cominus ire viro referenti e corpore telum;
Advolat, & fodiens pectus, Laudande laborum
Quiſquis es, haud alia decuit te occumbere dextra.
Ad manes leti perfer decus: Itala gentis
Ni tibi origo foret, vita donatus abires.
Hinc Fadum petit, & veterem bellare Labicum,
Cui Siculis quondam terris congreſſus Amilcar
Clarum ſpectato dederat certamine nomen:

Immemor annorum, ſeniumque oblitus, in arma
Ille quidem cruda mente, & viridiſſimus iræ
Ibat: ſed vani frigentem in Marte ſenectam
Prodebant ictus: ſtipula crepitabat inani
Ignis iners, caſſamque dabat ſine robore flammam.
Quem poſtquam accepit patrio monſtrante ſuperbus
Armigero Pœnum ductor, Certamina primæ
Hic lue nunc, inquit, pugnæ: te notus Amilcar
Hac trahit ad manes dextra: tum librat ab aure
Intorquens jaculum, & verſantem in vulnere ſeſe
Tranſigit: extracta fœdavit cuſpide ſanguis
Caniciem, & longos finivit morte labores.
Nec minus Herminium primis obtruncat in armis,
Aſſuetum, Thraſimene, tuos prædantibus hamis
Exhaurire lacus, patriæque alimenta ſenectæ
Ducere ſuſpenſo per ſtagna latentia lino.
Interea exanimem mœſti ſuper arma Sichæum
Portabant Pœni, corpuſque in caſtra ferebant.
Quos ubi conſpexit triſti clamore ruentes
Ductor, præſago percuſſus pectora luctu,
Quinam, inquit, dolor, o ſocii, quæve ira deorum
Eripuit nobis? num te dulcedine laudis
Flagrantem, & nimio primi Mavortis amore,
Atra, Sichæe, dies properato funere carpſit?
Atque dato gemitu, lacrimæ aſſenſere ferentum,
Et dictus pariter cædis mœrentibus auctor.
Cerno, ait, adverſo pulchrum ſub pectore vulnus
Cuſpidis Iliacæ. dignus Carthagine, dignus
Aſdrubale ad manes ibis, nec te optima mater
Diſſimilem lugebit avis, Stygiave ſub umbra
Degenerem cernens noſter vitabit Amilcar.
At mihi Flaminius tam mœſti cauſſa doloris
Morte ſua minuet luctus: hæc pompa ſequetur
Exſequias, ſeroque emtum volet impia Roma
Non violaſſe mei corpus mucrone Sichæi.
Sic memorans torquet fumantem ex ore vaporem,
Iraque anhelatum proturbat pectore murmur:
Ut multo accenſis fervore exuberat undis
Clauſus ubi exuſto liquor indignatur aheno.
Tum præceps ruit in medium, cælumque fatigat
Flaminium inceſſens: nec dicto ſegnius ille
Bella capeſſebat, propiorque inſurgere Mavors
Cœperat, & campo junctus jam ſtabat uterque;
Cum ſubitus per ſaxa fragor, motique repente
Horrendum colles, & ſumma cacumina totis
Intremuere jugis: nutant in vertice ſilvæ
Pinifero, fractæque ruunt ſuper agmina rupes.
Immugit penitus convulſis ima cavernis
Diſſiliens tellus, nec parvos rumpit hiatus:
Atque umbras late Stygias immenſa vorago
Faucibus oſtendit patulis, maneſque profundi
Antiquum expavere diem: lacus ater in altos
Sublatus montes, & ſede excuſſus avita
Lavit Tyrrhenas ignota aſpergine ſilvas.
Jamque eadem populos, magnorumque oppida regum
Tempeſtas & dira lues ſtravitque tulitque.
Ac ſuper hæc reflui pugnarunt montibus amnes,
Et retro fluctus torſit mare, monte relicto
Apenninicolæ fugere ad litora Fauni.
Pugnabat tamen, heu belli vecordia, miles
Jactatus titubante ſolo, tremebundaque tela
Subducta tellure ruens torquebat in hoſtem.
Donec pulſa vagos curſus ad littora vertit
Mentis inops, ſtagniſque illata eſt Daunia pubes.
Queis Conſul terga increpitans, nam turbine motæ
Ablatis terræ inciderat, Quid deinde, quid oro
Reſtat io profugis? vos en ad mœnia Romæ
Ducitis Annibalem, vos in Tarpeja Tonantis
Tecta faces ferrumque datis: ſta miles, & acres
Diſce ex me pugnas, vel ſi pugnare negatum,
Diſce mori: dabit exemplum non vile futuris
Flaminius, ne terga Libys, ne Cantaber umquam
Conſulis aſpiciat. ſolus, ſi tanta libido
Eſt vobis, rabieſque fugæ, tela omnia ſolus
Pectore conſumo, & moriens fugiente per auras
Hac anima, veſtras revocabo ad prælia dextras.
Dumque ea commemorat, denſoſque obit obvius hoſtes,
Advolat ora ferus mentemque Ducarius: acri
Nomen erat gentile viro, fuſiſque catervis
Bojorum quondam patriis, antiqua gerebat
Vulnera barbaricæ mentis, noſcenſque ſuperbi
Victoris vultus, Tune, inquit, maximus ille
Bojorum terror? libet hoc cognoſcere telo,
Corporis an tanti manet de vulnere ſanguis.
Nec vos pœniteat, populares, fortibus umbris
Hoc mactare caput: noſtros hic curribus egit
Inſiſtens victos alta ad Capitolia patres.
Ultrix hora vocat. Pariter tunc undique fuſis
Obruitur telis, nimboque ruente per auras
Contextus, nulli dextra jactare reliquit
Flaminium cecidiſſe ſua. nec pugna peremto
Ulterior ductore fuit: namque agmine denſo
Primores juvenum ſæva ad diſcrimina Martis
Infenſi Superis, dextriſque, & cernere Pœnum
Victorem plus morte rati, ſuper ocyus omnes
Membra ducis, ſtratoſque artus certamine magno,
Telaque, corporaque, & non fauſto Marte cruentas
Injecere manus: ſic denſi cædis acervo
Ceu tumulo texere virum. tum ſtrage per undas,
Per ſilvas ſparſa, perque altam ſanguine vallem,
In medias fratre invectus comitante catervas
Cæſorum juvenum Pœnus, Quæ vulnera cernis?
Quas mortes? inquit: premit omnis dextera ferrum,
Armatuſque jacet ſervans certamina miles.
Hos en, hos obitus, noſtræ ſpectate cohortes,
Fronte minæ durant, & ſtant in vultibus iræ,
Et vereor ne, quæ tanta creat indole tellus
Magnanimos fœcunda viros, huic fata dicarint
Imperium, atque ipſis devincat cladibus orbem.
Sic fatus ceſſit nocti, finemque dedere
Cædibus, infuſæ ſubducto ſole tenebræ.

# LIBER VI.

JAm Tarteſſiaco quos ſolverat æquore Titan
In noctem diffuſus equos, jungebat Eois
Litoribus, primique novo Phaethonte retecti
Seres lanigeris repetebant vellera lucis,
Et fœda ante oculos ſtrages, propiuſque patebat
Inſani Mavortis opus: ſimul arma virique,
Ac mixtus ſonipes, dextræque in vulnere cæſi
Hærentes haſtis paſſim clypeique tubæque,
Atque artus trunci capitum, fractuſque jacebat
Oſſibus in duris enſis, nec cernere deerat
Fruſtra ſeminecum quærentia lumina cælum.
Tum ſpumans ſanie lacus, & fluitantia ſummo
Æternum tumulis orbata cadavera ponto.
Nec tamen adverſis fuerat fracta Itala virtus.
Brutius ingenti miſerandæ cædis acervo
Non æquum oſtentans confoſſo corpore Martem.

Extule-

Digitized by Google

Extulerat vix triſte caput, truncoſque trahebat
Per ſtragem, nervis interlabentibus, artus;
Tenuis opum, non patre nitens linguave, ſed aſper
Enſe, nec e Volſca quiſquam vir gente redemit
Plus ævi, nec magna anima puer abdere ſeſe
Pubeſcente gena caſtris optarat, & acer
Flaminio ſpectatus erat, quum Celtica victor
Obrueret bello divis melioribus arma.
Inde honor, ac ſacræ cuſtodia Marte ſub omni
Alitis, hinc cauſſam nutrivit gloria leti.
Namque necis certus, capta prohibere nequiret
Quum Pœnos aquila, poſtquam ſubſidere fata
Viderat, & magna pugnam inclinare ruina,
Occulere interdum, & terræ mandare parabat.
Sed ſubitis victus telis, labentia membra
Proſtravit ſuper, atque illecta morte tegebat.
Verum ubi lux nocte e Stygia, miſeroque ſopore
Reddita, vicini de ſtrage cadaveris haſta
Erigitur, ſoloque ingens conamine, late
Stagnantem cæde, & facilem diſcedere terram
Enſe fodit, clauſamque aquilæ infelicis adorans
Effigiem, palmis languentibus æquat arenas.
Supremus feſſi tenues tum ceſſit in auras
Halitus, & magnam miſit ſub tartara mentem.
Juxta cernere erat, merito ſibi poſcere carmen
Virtutis ſacram rabiem. Lævinus, ab alto
Priverno, vitis Latiæ præſignis honore,
Exanimum Naſamona Tyren ſuper ipſe jacebat
Exanimis: non haſta viro, non enſis: in arctis
Abſtulerat fors arma; tamen certamine nudo
Invenit Marti telum dolor: ore cruento
Pugnatum, ferrique vicem dens præbuit iræ.
Jam laceræ nares, fœdataque lumina morſu,
Jam truncum raptis caput auribus, ipſaque diris
Frons depaſta modis, & ſanguine abundat hiatus:
Nec ſatias, donec mandentia linqueret ora
Spiritus, & plenos rictus mors atra teneret.
Talia dum præbet triſtis miracula virtus,
Diverſo interea fugientes ſaucia turba
Jactantur caſu, ſilviſque per avia cæcis
Ablati furtim, multo cum vulnere, ſolos
Per noctem metantur agros: ſonus omnis, & aura
Exterrent, pennaque levi commota volucris.
Non ſopor, aut menti requies: agit aſper acerba
Nunc Mago attonitos, nunc arduus Annibal haſta.
Serranus, clarum nomen, tua Regule proles,
Qui longum ſemper fama gliſcente per ævum,
Infidis ſervaſſe fidem memorabere Pœnis.
Flore nitens primo, patriis heu Punica bella
Auſpiciis ingreſſus erat, miſeramque parentem,
Et dulces triſti repetebat ſorte penates
Saucius: haud illi comitum ſuper ullus, & atris
Vulneribus qui ferret opem: per devia fractæ
Innitens haſtæ, furtoque ereptus opacæ
Noctis, iter tacitum Peruſina ferebat in arva.
Hic feſſus, parvi (quæcumque hic fata darentur)
Limina pulſabat tecti: tum membra cubili
Evolvens jam tarda Marus (vetus ille parentis
Miles, & haud ſurda tractarat prælia fama)
Procedit renovata focis & paupere Veſta
Lumina prætendens: utque ora agnovit, & ægrum
Vulneribus duris, ac (lamentabile viſu)
Lapſantes fultum truncata cuſpide greſſus,
Funeſti rumore mali jam ſaucius aures,
Quod ſcelus o nimius vitæ, nimiumque ferendis
Adverſis genitus cerno? te maxime vidi
Ductorum, quum captivo Carthaginis arcem
Terreres vultu, crimen culpamque tonantis
Occidere, atque hauſi, quem non Sidonia tecta
Expulerint everſa meo de corde dolorem.
Eſtis ubi en iterum Superi? dat pectora ferro
Regulus? an ſtirpem tantæ perjura recidit
Surgentem Carthago domus? Inde ægra reponit
Membra toro, nec ferre rudis medicamina (quippe
Callebat bellis) nunc purgat vulnera lympha,
Nunc mulcet ſuccis, ligat inde, ac vellera molli
Circumdat tactu, & torpentes mitigat artus.
Exin cura ſeni, triſtem depellere feſſo
Ore ſitim, & parca vires accerſere menſa.
Quæ poſtquam properata, ſopor ſua munera tandem
Applicat, & mitem fundit per membra quietem.
Necdum exorta dies, Marus inſtat vulneris æſtus
Expertis medicare modis, gratumque teporem,
Exutus ſenium, trepida pietate miniſtrat.
Hic juvenis mœſtos tollens ad ſidera vultus
Cum gemitu, lacrimiſque ſimul, Si culmina nondum
Tarpeia exoſus damnaſti ſceptra Quirini;
Extremas Italum res, Auſoniamque ruentem
Aſpice, ait, genitor, tandemque adverte procellis
Æquos Iliacis oculos. amiſimus Alpes,
Nec deinde adverſis modus eſt: Ticinus, & ater
Stragibus Eridanus, tuque inſignite tropæis
Sidoniis Trebia, & tellus lacrimabilis Auni.
Sed quid ego hæc? gravior quanto vis ecce malorum:
Vidi creſcentes Thraſimeni cædibus undas,
Proſtrataque virum mole, inter tela cadentem
Vidi Flaminium. teſtor mea numina, manes,
Dignam me pœnæ tum nobilitate paternæ
Strage hoſtis quæſiſſe necem, ni triſtia letum
Ut quondam patri nobis quoque fata negaſſent.
Cetera acerbantem queſtu, lenire laborans,
Effatur ſenior: Patrio fortiſſime ritu,
Quidquid adeſt duri, & rerum inclinata feramus.
Talis lege deum clivoſo tramite vitæ,
Per varios præceps caſus, rota volvitur ævi.
Sat tibi ſat magna, & totum vulgata per orbem
Stant documenta domus: ſacer ille, & numine nullo
Inferior tuus ille parens, decora alta paravit
Reſtando adverſis, nec virtutem exuit ullam,
Ante reluctantes liquit quam ſpiritus artus.
Vix puerile mihi tempus confecerat ætas,
Cum primo malas ſignabat Regulus ævo;
Acceſſi comes, atque omnes ſociavimus annos,
Donec diis Italæ viſum eſt extinguere lumen
Gentis, in egregio cujus ſibi pectore ſedem
Cœperat alma fides, mentemque amplexa tenebat.
Ille enſem nobis magnorum, en, inſtar honorum
Virtutiſque ergo dedit, & ſordentia fumo
Quæ cernis nunc fræna, ſed eſt argenteus ollis
Fulgor, nec cuiquam Marus eſt poſt talia dona
Non prælatus eques: verum ſuperavit honores
Omnes haſta meos, cui me libare Lyæi
Quod cernis latices, dignum eſt cognoſcere cauſſam.
Turbidus arentes lento pede ſulcat arenas
Bragada, non ullo Libycis in finibus amne
Victus limoſas extendere latius undas,
Et ſtagnante vado patulos involvere campos.
Hic ſtudio laticum, quorum eſt haud prodiga tellus,
Per ripas læti ſævis conſedimus arvis.
Lucus iners juxta Stygium pallentibus umbris
Servabat ſine ſole nemus, craſſuſque per auras
Halitus erumpens tetrum exſpirabat odorem:

Intus dira domus, curvoque immanis in antro
Sub terras ſpecus, & triſtes ſine luce tenebræ.
Horror mente redit, monſtrum exitiabile, & ira
Telluris genitum, cui par vix viderat ætas
Ulla virum, ſerpens centum porrectus in ulnas
Letalem ripam & lucos habitabat avernos:
Ingluviem immenſi ventris, gravidamque venenis
Alvum, deprenſi ſatiabant fonte leones,
Aut acta ad fluvium torrenti lampade ſolis
Armenta, & tractæ fœda gravitate per auras,
Ac tabe afflatus volucres: ſemeſa jacebant
Oſſa ſolo informi, lateque repletus, & aſper
Vaſtatis gregibus, nigro ructabat in antro.
Iſque ubi ferventi concepta incendia paſtu
Gurgite mulcebat rapido & ſpumantibus undis,
Nondum etiam toto demerſus corpore in amnem
Jam caput adverſæ ponebat margine ripæ.
Imprudens tantæ peſtis gradiebar Aquino
Apenninicola, atque Umbro comitatus Havente:
Scire nemus, pacemque loci explorare libebat.
Jamque propinquantum tacitus penetravit in artus
Horror, & occulto riguerunt frigore membra.
Intramus tamen, & nymphas, numenque precamur
Gurgitis ignoti, trepidoſque & multa paventes
Arcano greſſus audemus credere luco.
Ecce e veſtibulo, primiſque e faucibus antri
Tartareus turbo, atque inſano ſævior Euro
Spiritus erumpit, vaſtoque e gurgite fuſa
Tempeſtas oritur, mixtam ſtridore procellam
Cerbereo intorquens: paveſacti clade viciſſim
Adſpicimus reſonare ſolum, telluſque moveri,
Atque antrum ruere, & viſi procedere manes.
Quantis armati cælum petiere Gigantes
Anguibus, aut quantus Lernæ laſſavit in undis
Amphitryoniadem ſerpens, qualiſque comantes
Auro ſervavit ramos Junonius anguis,
Tantus disjecta tellure ſub aſtra coruſcum
Extulit adſurgens caput, atque in nubila primam
Diſperſit ſaniem, & cælum fœdavit hiatu.
Diffugimus, tenuemque metu conamur anheli
Tollere clamorem fruſtra, nam ſibila totum
Implebant nemus, ac ſubita formidine cæcus,
Et facti damnandus Havens (ſed fata trahebant)
Antiquæ quercus ingenti robore ſeſe
Occulit, infandum ſi poſſet fallere monſtrum.
(Vix egomet credo) ſpiris ingentibus, arcte
Arboris abſtraxit molem, penituſque revulſam
Evertit fundo, & radicibus eruit imis.
Tum trepidum, ac ſocios extrema voce cientem
Corripit atque hauſtu ſorbens & faucibus atris,
(Vidi reſpiciens) obſcœna condidit alvo.
Infelix fluvio ſeſe & torrentibus undis
Crediderat, celerique fuga jam nabat Aquinus.
Hunc medio invaſit fluctu, ripæque relatus
(Heu genus infandum leti) depaſcitur artus.
Sic dirum nobis & lamentabile monſtrum
Effugiſſe datur: quantum mens ægra ſinebat
Adpropero greſſum, & ductori ſingula pando.
Ingemuit, caſus juvenum miſeratus acerbos.
Utque erat in pugnamque, & Martem, & prælia, & hoſtem
Igneus, & magna audendi flagrabat amore,
Ocyus arma rapi, & ſpectatum Marte ſub omni
Ire jubet campis equitem, ruit ipſe citatum
Quadrupedem planta fodiens, ſcutataque raptim
Obſequitur juſſu manus, & muralia portat
Balliſtas tormenta graves, ſuetamque movere
Excelſas turres immenſæ cuſpidis haſtam.
Jamque ubi feralem ſtrepitu circumtonat aulam
Cornea gramineum perſultans ungula campum,
Percitus hinnitu ſerpens evolvitur antro,
Et Stygios æſtus fumanti exſibilat ore,
Terribilis gemino de lumine fulgurat ignis:
At nemus arrectæ & procera cacumina ſaltus
Exſuperant criſtæ, trifido vibrata per auras
Lingua micat motu, atque aſſultans æthera lambit.
Ut vero ſtrepuere tubæ, conterritus alte
Immenſum attollit corpus, tergoque reſidens
Cetera ſinuatis glomerat ſub pectore gyris.
Dira dehinc in bella ruit, rapideque reſolvens
Contortos orbes, directo corpore totam
Extendit molem, ſubitoque propinquus in ora
Lato diſtantum ſpatio venit. omnis anhelat
Attonitus ſerpentis equus, frænoque teneri
Impatiens, crebros exſpirat naribus ignes.
Arduus ille ſuper tumidis cervicibus altum
Nutat utroque caput, trepidos inde incitus ira
Nunc ſublime rapit, nunc vaſto pondere gaudet
Eliſiſſe premens, nunc fractis oſſibus atram
Abſordet ſaniem, & tabo manante per ora
Mutat hians hoſtem, ſemeſaque membra relinquit.
Cedebant jam ſigna retro, victaſque catervas
Longius avectas afflatus peſte premebat,
Cum ductor propere revocatam in prælia turmam
Vocibus impellens, Serpentine Itala pubes
Terga damus, Libyciſque parem non eſſe fatemur
Anguibus Auſoniam? ſi debellavit inertes
Halitus, ac viſo mens ægra effluxit hiatu;
Ibo alacer, ſoluſque manus componere monſtro
Sufficiam. Clamans hæc, atque interritus haſtam
Fulmineo volucrem torquet per inane lacerto.
Venit in adverſam non vano turbine frontem
Cuſpis, & haud paulum vires adjuta ruentis
Contra ardore feræ, capiti tremebunda reſedit.
Clamor ad aſtra datus, voceſque repente profuſæ
Ætherias adiere domos: furit ilicet ira
Terrigena impatiens dare terga, novuſque dolori,
Et chalybem longo tum primum paſſus in ævo.
Nec fruſtra rapido ſtimulante dolore fuiſſet
Impetus, alato ni Regulus arte regendi
Inſtantem eluſiſſet equo curſuque ſequutum
Cornipedis gyros, flexi curvamine tergi,
Detortis læva celer effugiſſet habenis.
At non ſpectator Marus, inter talia ſegni
Torpebat dextra: mea tanto in corpore monſtri
Haſta ſecunda fuit, jam jamque extrema triſulca
Lambebat lingua feſſi certamine terga
Quadrupedis; torſi telum, atque ingentia velox
In memet ſævi ſerpentis prælia verto.
Hinc imitata cohors certatim ſpicula dextris
Congerit, alternaſque ferum diducit in iras,
Donec murali balliſta coercuit ictu.
Tum fractus demum vires (nec enim amplius ægra
Conſuetum ad niſus ſpina præſtante vigorem,
Ut ſolito, in nubes tollit caput) acrius inſtat.
Jamque alvo penitus demerſa phalarica ſedit,
Et geminum volucres lumen rapuere ſagittæ:
Jam patulis vaſto ſub vulnere faucibus aer
Tabificam exſpirat ſaniem, ſpes ultima: jamque
Ingenti cauda, & jaculis, & pondere conti
Hæret humi, laxoque tamen minitatur hiatu:
Donec tormentis ſtridens, magnoque fragore
Diſcuſſit trabs acta caput, longoque reſolvens

Aggere

Aggere ſe ripæ, tandem exhalavit in auras
Liventem nebulam fugientis ab ore veneni.
Erupit triſti fluvio mugitus, & imis
Murmura fuſa vadis, ſubitoque & lucus, & antrum,
Et reſonæ ſilvis ulularunt flebile ripæ.
Heu quantis luimus mox triſtia prælia damnis,
Quantaque ſupplicia, & quales exhauſimus iras!
Nec tacuere pii vates, famulumque ſororum
Naiadum, tepida quas Bragada nutrit in unda,
Nos violaſſe manu, feris monuere periclis.
Hæc tunc haſta decus nobis, pretiumque ſecundi
Vulneris, a veſtro, Serrane, tributa parente,
Princeps quæ ſacro bibit e ſerpente cruorem.
Jamdudum vultus lacrimis atque ora rigabat
Serranus, medioque viri ſermone profatur.
Huic ſi vita duci noſtrum duraſſet in ævum,
Non Trebia infauſtas ſuperaſſet ſanguine ripas,
Nec, Thraſimene, tuus premeret tot nomina gurges.
Tunc ſenior magnas, inquit, de ſanguine pœnas
Præcepit Tyrio, & præſumta piacula mortis.
Nam defecta viris, & opes attrita ſupinas
Africa tendebat palmas, quum ſidere diro
Miſit Agenoreis ductorem animoſa Therapne.
Nulla viro ſpecies, decoriſque & frontis egenum
Corpus, at exiguis vigor (admirabile) membris:
Vividus, & niſu magnos qui vinceret artus,
Jam Martem regere, atque aſtus adjungere ferro,
Et duris facilem per inhoſpita ducere vitam.
Haud iſti, quem nunc penes eſt ſolertia belli,
Cederet Annibali. vellem hunc, o triſtia nobis
Taygeta, hunc unum non duraſſetis opacis
Eurotæ ripis: vidiſſem mœnia flammis
Phœniſſæ ruere, aut certe non horrida fata
Fleviſſem ducis, & nulla quos morte nec igni
Exutos, ſervans portabo in tartara luctus.
Conſertæ campis acies, multuſque per arva
Fervebat Mavors, nec mens erat ulla ſine ira.
Hinc inter medios memorandis Regulus auſis
Laxabat ferro, campoque pericla ruebat,
Nec repetenda dabat letali vulnera dextra.
Sic ubi nigrantem torquens ſtridentibus auſtris
Portat turbo globum, piceaque e nube ruinam
Pendentem, terris pariter pontoque minatur:
Omnis & agricola, & nemoroſo vertice paſtor,
Et pelago trepidat ſubductis navita velis.
At fraudem nectens, ſocios ubi concava ſaxa
Claudebant, vertit ſubito certamine gyros,
Et dat terga celer ficta formidine ductor.
Haud ſecus ac ſtabulis procurans otia paſtor
In foveam parco tectam velamine frondis
Ducit nocte lupos poſitæ balatibus agnæ.
Abripuit, traxitque virum fax mentis honeſtæ
Gloria, & incerti fallax fiducia Martis.
Non ſocios, comitumve manus, non arma ſequentum
Reſpicere, inſano pugnæ tendebat amore.
Jam ſolus, nubes ſubito quum denſa Laconum
Saxoſis latebris intenta ad prælia, circum
Funditur, & Pœna inſurgit vis ſæva virorum.
O diram Latio lucem, faſtiſque notandam,
Dedecus, o Gradive, tuum! tibi dextera, & urbi
Nata tuæ, triſti damnatur ſorte catenæ.
Haud umquam abſiſtam gemitu. te, Regule, vidit
Sidonius carcer, tuque huic ſat magna triumpho
Viſa es Carthago Superis: quæ pœna ſequetur
Digna ſatis tali pollutos Marte Laconas?
At nova Eliſei jurato fœdera patres
Conſultant mandare duci, paciſque ſequeſtrem
Mittere, poſcentes victam inter prælia pubem,
Captivamque manum ductore rependere noſtro.
Nec mora, jam ſtabat primis in litoris undis
Navali propulſa ratis, jam nautica pubes
Aut ſilvis ſtringunt remos, aut abiete ſecta
Tranſtra novant: his intortos aptare rudentes,
His ſtudium erecto componere carbaſa malo.
Unca locant prora curvati pondera ferri.
Ante omnes doctus pelagi, rectorque carinæ
Puppim aptat clavumque Cothon: micat æreus alta
Fulgor aqua, trifidi ſplendentis in æquore roſtri.
Tela ſimul, variamque ferunt contra aſpera ponti
Rerum ad tempus opem: mediæ ſtat margine puppis,
Qui voce alternos nautarum temperet ictus,
Et remis dictet ſonitum, pariterque relatis
Ad numerum plaudat reſonantia cærula tonſis.
Poſtquam confectum nautis opus, horaque curſus,
Atque armata ratis, ventique dedere profundum,
Omnis turba ruit, matres, puerique, ſeneſque:
Per medios cœtus trahit, atque inimica per ora
Spectandum fortuna ducem: fert lumina contra
Pacatus frontem, qualis cum litora primum
Attigit appulſa rector Sidonia claſſe.
Acceſſi comes haud ipſo renuente, ratique
Impoſitus, mœſtis ſocium me caſibus addo.
Illuviem, atque inopes menſas, durumque cubile,
Et certare malis urgentibus, hoſte putabat
Devicto majus, nec tam fugiſſe cavendo
Adverſa egregium, quam perdomuiſſe ferendo.
Spes tamen una mihi (quamquam bene cognita, & olim
Atrox illa fides) urbem, muroſque, domumque
Tangere ſi miſeris licuiſſet, corda moveri
Poſſe viro, & veſtro certe miteſcere fletu.
Claudebam ſub corde metus, lacrimaſque putabam
Eſſe viro, & noſtræ ſimilem inter triſtia mentem.
Quum tandem patriæ Tiberino allabimur amni.
Servabam vultus ducis, & prodentia ſenſum
Lumina, & obtutu perſtabam intentus eodem.
Si qua fides, unum puer inter mille labores,
Unum etiam in patria, ſævaque in Agenoris urbe,
Atque unum vidi pœnæ quoque tempore vultum.
Obvia captivo cunctis ſimul urbibus ibat
Auſonia, & campum turba vincente, propinqui
Implentur colles, ſtrepit altis Albula ripis:
Ipſi Pœnorum proceres, immitia corda,
Ad patrios certant cultus revocare, togæque
Addebatur honos. ſtetit illacrimante ſenatu,
Et matrum turba, juvenumque dolore profuſo,
Inter tot gemitus immobilis: aggere conſul
Tendebat dextram, & patria veſtigia primus
Ponentem terra, occurſu celebrabat amico.
Collegit greſſum, monituſque recedere conſul,
Nec ſummum violare decus: cingente ſuperba
Pœnorum turba, captivoque agmine ſeptus
Ibat, & invidiam cælo, diviſque ferebat.
Ecce trahens geminum natorum Martia pignus
Infelix nimia magni virtute mariti,
Squalentem crinem, & triſtes lacerabat amictus:
Agnoſciſne diem? an teneris non hæſit in annis?
Atque ea poſtquam habitu juxta & velamine Pœno
Deformem aſpexit, fuſis ululatibus ægra
Labitur, & gelidos mortis color occupat artus.
Si qua deis pietas, tales, Carthago, videre
Dent tibi Sidonias matres. me voce quieta
Adfatus, jubet & veſtros & conjugis una

Arcere

Digitized by Google

Arcere amplexus: patet impenetrabilis ille
Luctibus, & numquam ſubmiſſus colla dolori.
Hic alto juvenis gemitu, lacrimiſque coortis;
Magne parens, inquit, quo majus numine nobis
Tarpeja nec in arce ſedet, ſi jura querelis
Sunt conceſſa piis, cur hoc matrique mihique
Solamen? vel cur decus hoc, o dure, negaſti
Tangere ſacratos vultus, atque oſcula ab ore
Libaviſſe tuo? dextram mihi prendere dextra
Non licitum? leviora forent hæc vulnera quantum,
Si ferre ad manes infixos mente daretur
Amplexus, venerande, tuos. ſed vana recordor
Mi Mare: nam primo tunc hærebamus in ævo.
Humana major ſpecies erat, horrida cano
Vertice deſcendens ingentia colla tegebat
Cæſaries, frontique coma ſqualente ſedebat
Terribilis decor, atque animi venerabile pondus.
Nil poſthac oculis ſimile incidit. Excipit inde
Jam Marus, atque inhibens convellere vulnera queſtu,
Quid cum præteritis inviſa penatibus, inquit,
Hoſpitia, & ſedes Pœnorum intravit acerbas?
Adfixi clypei, curruſque, & ſpicula nota,
Ædibus in parvis magni monumenta triumphi
Pulſabant oculos, conjuxque in limine primo
Clamabat; quo fers greſſus? non Punicus hic eſt,
Regule, quem fugias carcer: veſtigia noſtri
Caſta tori, domus & patrium ſine crimine ſervat
Inviolata larem: ſemel hic iterumque quid, oro,
Pollutum eſt nobis? prolem gratante ſenatu
Et patria ſum enixa tibi: tua, reſpice, ſedes
Hæc eſt, unde ingens humeris fulgentibus oſtro
Vidiſti Latios Conſul præcedere faſces;
Unde ire in Martem, quo capta referre ſolebas,
Et victor mecum ſuſpendere poſtibus arma.
Non ego complexus, & ſanctæ fœdera tædæ
Conjugiumve peto; patrios damnare penates
Abſiſte, ac natis fas duc concedere noctem.
Hos inter fletus junctus veſtigia Pœnis
Limine ſe clauſit Tyrio, queſtuſque reliquit.
Vixdum clara dies ſumma luſtrabat in Oeta
Herculei monumenta rogi, cum Conſul adire
Accirique jubet Libycos. tum limina templi
Vidimus intrantem, quæ conſultata Senatus,
Quaſve viri voces extremum curia mœrens
Audierit, placido nobis ipſe edidit ore.
Intulit ut greſſus, certatim voce manuque
Ad ſolitam ſedem & veſtigia nota vocabat.
Abnuit, antiquumque loci aſpernatus honorem eſt,
At circumfuſi non ſecius undique dextram
Prenſare, ac patriæ ductorem nomine tanto
Redderet, orabant; captiva poſſe redemtum
Penſari turba, ac Tyrias tum juſtius arces
Arſuras dextra, fuerit quæ vincta catenis.
Tum palmas ſimul attollens ac lumina cælo;
Juſtitiæ rectique dator, qui cuncta gubernas,
Nec levior mihi diva Fides, Sarranaque Iuno,
Quos reditus teſtes jurata mente vocavi,
Sit mihi fas me digna loqui, Latioſque tueri
Voce focos. ibo ad Tyrios non ſegnior, inquit,
Stante fide reditus, & ſalvo fœdere pœnæ.
Sic nobis rerum exitio deſiſtite honorem
Tendere; tot bellis totque annis fregimus ævum.
Nunc etiam vinclis & longo carcere torpent
Captivo in ſenio vires: fuit ille, nec umquam,
Dum fuit, a duro ceſſavit munere Martis
Regulus: exſangui ſpectatis corpore nomen.
At non Carthago fraudum domus, inſcia quantum
E nobis reſtet, juvenes paret aſpera ferro
Pectora captivos, noſtra penſare ſenecta.
Ite dolos contra, genſque aſtu fallere læta
Diſcat me capto, quantum tibi Roma ſuperſit.
Nec vero placeat, niſi quæ de more parentum
Pax erit. expoſcunt Libyci, nobiſque dedere
Hæc referenda, pari libeat ſi pendere bellum
Fœdere, & ex æquo geminas conſcribere leges.
Sed mihi ſit Stygios ante intraviſſe penates,
Talia quam videam ferientes pacta Latinos.
Hæc fatus Tyriæ ſeſe jam reddidit iræ:
Nec monitus ſpernente graves fidoſque ſenatu,
Pœnorum dimiſſa cohors, quæ mœſta repulſa,
Ac minitans capto, patrias properabat ad oras.
Proſequitur vulgus patres, ac planctibus ingens
Perſonat & luctu campus: revocare libebat
Interdum, & juſto raptum retinere dolore.
At trepida, & ſubito ceu ſtans in funere, conjux
Ut vidit puppim properantem intrare, tremendum
Vociferans, celerem greſſum referebat ad undas:
Tollite me Libyci comitem pœnæque neciſque.
Hoc unum, conjux, uteri per pignora noſtri
Unum oro, liceat tecum quoſcumque ferentem
Terrarum, pelagique pati, cælique labores.
Non ego Amyclæum ductorem in prælia miſi,
Nec noſtris tua ſunt circumdata colla catenis.
Cur uſque ad Pœnos miſeram fugis? accipe mecum
Hanc prolem: forſan duras Carthaginis iras
Flectemus lacrimis, aut ſi præcluſerit aures
Urbs inimica ſuas, eadem tunc hora manebit
Teque, tuoſque ſimul: vel ſi ſtat rumpere vitam,
In patria moriamur, adeſt comes ultima fati.
Has inter voces, vinclis reſoluta moveri
Paulatim, & ripa cœpit decedere puppis.
Tum vero infelix mentem furiata dolore
Exclamat, feſſas tendens ad ſidera palmas:
En qui ſe jactat Libyæ, populiſque nefandis
Atque hoſti ſervare fidem, data fœdera nobis
Ac promiſſa fides thalamis ubi, perfide, nunc eſt?
Ultima vox duras hæc tunc penetravit ad aures:
Cetera percuſſi vetuerunt noſcere remi.
Tum fluvio raptim ad pelagi devolvimur oras,
Ac legimus pontum, pinuque juvante cavata,
Æquor, & immenſas curva trabe findimus undas.
Ludibrium necis horreſcens, vis aſpera ponti
Obrueret, ſcopuliſque ratem furor improbus Euri
Frangeret, optabam: letum id commune fuiſſet.
Sed nos ad pœnam moderato flamine lenes
Vexerunt Zephyri, Tyrioque dedere furori.
Infelix vidi, patriamque remiſſus in urbem
Narrator pœnæ dura mercede reverti.
Nec tibi nunc ritus imitantem iraſque ferarum
Pygmaleoneam tentarem exprimere gentem,
Si majus quidquam toto vidiſſet in orbe
Gens hominum, quam quod veſtri veneranda parentis
Edidit exemplum virtus: pudet addere queſtus
Suppliciis, quæ ſpectavi placido ore ferentem.
Tu quoque care puer dignum te ſanguine tanto
Fingere ne ceſſa, atque humentes comprime fletus.
Præfixo paribus ligno mucronibus omnes
Armantur laterum crates, denſuſque per artem
Texitur erecti ſtantiſque ex ordine ferri
Infelix ſtimulus, ſomniſque hac fraude negatis
Quoſcumque in flexus producto tempore torpor
Inclinavit iners, fodiunt ad viſcera corpus.

Abſiſte

Digitized by Google

Abſiſte, o juvenis, lacrimis. patientia cunctos
Hos ſuperat caſus: longo reviveſcet in ævo
Gloria, dum cæli ſedem, terraſque tenebit
Caſta fides, dum virtutis venerabile nomen
Vivet: eritque dies, tua quo, dux inclyte, fata
Audire horrebunt a te calcata minores.
Hæc Marus, & mœſta reſovebat vulnera cura.
Interea rapidas perfuſa cruoribus alas
Sicut ſanguinea Thraſimeni tinxerat unda,
Vera ac ficta ſimul ſpargebat fama per urbem.
Allia, & infandi Senones, captæque recurſat
Attonitis arcis facies, excuſſit habenas
Luctificus pavor, & tempeſtas aucta timendo.
Hic raptim ruit in muros, vox horrida fertur,
Hoſtis adeſt, jaciuntque ſudes, & inania tela.
Aſt aliæ laceris canentes crinibus, alta
Verrunt tecta deum, & ſeris poſt fata ſuorum
Sollicitant precibus: requiem tenebræque, dieſque
Amiſere: jacet portis, ululante dolore,
Diſperſum vulgus, remeantumque ordine longo
Servat turba gradus, pendent ex ore loquentum:
Nec lætis ſat certa fides, iterumque morantur
Orando, & vultu interdum ſine voce precati
Quod rogitant, audire pavent: hic fletus, ubi aures
Percuſſæ graviore malo: metus inde, negatum
Si ſcire, & dubius reſponſi nuntius hæſit.
Jamque ubi conſpectu redeuntis viſa propinquo
Corpora, ſollicite læti funduntur, & ipſis
Oſcula vulneribus figunt, Superoſque fatigant.
Hic inter trepidos curæ venerandus agebat
Serranum Marus, atque olim poſt fata mariti
Non egreſſa domum vitato Martia cœtu,
Et lucem cauſſa natorum paſſa, ruebat
In luctum ſimilem antiquo: turbata repente,
Agnoſcenſque Marum, Fidei comes inclyte magnæ,
Hunc certe mihi reddis, ait, leve vulnus? an alte
Uſque ad noſtra ferus penetravit viſcera mucro?
Quidquid adeſt, dum non vinctum Carthago catenis
Abripiat, pœnæque inſtauret monſtra paternæ,
Gratum eſt, o Superi. quoties heu, nate, petebam,
Ne patrias iras animoſque in prælia ferres,
Nec te belligeri ſtimularet in arma parentis
Triſte decus: nimium vivacis dura ſenectæ
Supplicia expendi: quæſo jam parcite, ſiqua
Numina pugnaſtis nobis. Hac cladis acerbæ
Diſcuſſa ceu nube, patres conquirere feſſis
Jam rebus meditantur opem, atque ad munera belli
Certatur, pulſuſque dolor graviore periclo.
Maxima curarum, rectorem ponere caſtris,
Cui Latium, & moles rerum quaſſata recumbat,
Spectante occaſum patria. Jovis illa ruenti
Auſoniæ, atque Italis tempus protendere regnis
Cura fuit. nam Tyrrhenos, Pœnumque ſecundis
Albana ſurgens reſpexerat arce tumentem,
Qui ferre in muros victricia ſigna parabat.
Tunc quaſſans caput, Haud umquam tibi Jupiter, inquit,
O juvenis, dederit portas tranſcendere Romæ,
Atque inferre pedem. Tyrrhenas ſternere valles
Cædibus, & ripas fluviorum exire Latino
Sanguine fas fuerit: Tarpeium adſcendere collem,
Muriſque adſpirare veto. quater inde coruſcum
Contorſit dextra fulmen, quo tota reluxit
Mæonidum tellus, atramque per æthera volvens
Abrupto fregit cælo ſuper agmina nubem.
Nec Pœnum avertiſſe ſatis: dat numine magno
Æneadis mentem, gremio deponere tuto
Romuleam gentem, Fabioque ſalutis habenas
Credere ductori. cui poſtquam tradita belli
Iura videt, Non hunc, inquit, ſuperaverit umquam
Invidia, aut Libyco popularis gloria fuco.
Non aſtus fallax, non præda, aliuſve cupido
Bellandi vetus: ac laudum cladumque quieta
Mente capax, par ingenium, caſtriſque togæque.
Sic genitor divum, recipitque ad ſidera greſſum.
Hic circumſpectis nulli deprenſus in armis,
Laudatuſque Jovi Fabius, ( mirabile ) tantam
Gaudebat reducem patriæ adnumerare reverſus,
Duxerat egrediens quam ſecum in prælia pubem.
Nec membris quiſquam, natove pepercit amato
Acrius, aut vidit ſocium per bella cruorem
Triſtior, atque idem perfuſus ſanguine victor
Hoſtili, plenis repetebat mœnia caſtris.
Stirpe genus clarum, cæloque adfinis origo.
Nam remeans longis olim Tirynthius oris,
Et triplicis monſtri famam, & ſpectacula captas
Mira boves, hac qua fulgent nunc mœnia Romæ,
Egit ovans: tunc Arcadius ( ſic fama ) locabat
Inter deſertos fundata palatia dumos
Paupere ſub populo ductor, cum regia virgo
Hoſpite victa ſacro, Fabium de crimine læta
Procreat, & magni commiſcet ſeminis ortus
Arcas in Herculeos mater ventura nepotes.
Ter centum domus hæc Fabios armavit in hoſtem
Limine progreſſos uno, pulcherrima quorum
Cunctando Fabius ſuperavit facta, ducemque
Annibalem æquando. tantus tunc, Pœne, fuiſti.
Dum ſe perculſi renovant in bella Latini,
Turbatus Jove, & exuta ſpe mœnia Romæ
Pulſandi, colles Umbros, atque arva petebat
Annibal, excelſo ſummum qua vertice montis
Devexum lateri pendet Tuder, atque ubi latis
Projecta in campis nebulas exhalat inertes,
Et ſedet ingentem paſcens Mevania taurum,
Dona Jovi: tum Palladios ſe fundit in agros
Picenum cupidus prædæ, atque errantibus armis,
Quo ſpolia invitant, transfert populantia ſigna,
Donec peſtiferos mitis Campania curſus
Tardavit, bellumque ſinu indefenſa recepit.
Hic dum ſtagnoſi ſpectat templumque domoſque
Linterni ductor, varia ſplendentia cernit
Pictura, belli patribus monimenta prioris
Exhauſti. nam porticibus ſignata manebant,
Queis inerat longus rerum & ſpectabilis ordo.
Primus bella truci ſuadebat Regulus ore,
Bella neganda viro, ſi noſcere fata daretur.
At princeps Pœnis indictæ more parentum
Appius adſtabat pugnæ, lauroque revinctus,
Juſtum Sarrana ducebat cæde triumphum.
Æquoreum juxta decus, & navale tropæum
Roſtra gerens, nivea ſurgebat mole columna.
Exuvias Marti, donumque Duillius alto
Ante omnes merſa Pœnorum claſſe dicabat:
Cui nocturnus honos, funalia clara, ſacerque
Poſt epulas tibicen adeſt, caſtoſque penates
Inſignis læti repetebat murmure cantus.
Cernit & extremos defuncti civis honores,
Scipio ductoris celebrabat funera Pœni,
Sardoa victor terra: videt inde ruentem
Litoribus Libycis diſperſa per agmina pubem:
Inſtabat criſta fulgens, & terga premebat
Regulus: Autololes, Nomadeſque, & Maurus, & Ammon,
Et Garamas poſitis dedebant oppida telis.

Lentus

Digitized by Google

Lentus arenoſo ſpumabat Bragada campo.
Viperea ſanie, turmis minitantibus ultro
Pugnabat ſerpens, & cum duce bella gerebat.
Nec non projectum puppi, fruſtraque vocantem
Numina, Amyclæum mergebat perfida ponto
Xanthippum manus, & ſeras tibi, Regule, pœnas
Xanthippus digni pendebat in æquore leti.
Addiderant geminas medio conſurgere fluctu
Ægates, laceræ circum fragmenta videres
Claſſis, & effuſos fluitare in gurgite Pœnos.
Poſſeſſor pelagi, prona Luctatius aura
Captivas puppes ad litora victor agebat.
Hæc inter juncto legatus in ordine Amilcar
Ductoris genitor, cunctarum ab imagine rerum
Totius in ſeſe vulgi converterat ora.
Sed pacis faciem, & pollutas fœderis aras,
Deceptumque Jovem, ac dictantes jura Latinos
Cernere erat: ſtrictas trepida cervice ſecures
Horrebat Libys, ac ſubmiſſis ordine palmis
Orantes veniam jurabant irrita pacta.
Hæc Eryce e ſummo ſpectabat læta Dione.
Quæ poſtquam infeſto percenſuit omnia vultu,
Arridens Pœnus, lenta proclamat ab ira:
Non leviora dabis noſtris inſcribere tectis
Acta meæ dextræ: captam, Carthago, Saguntum
Da ſpectare ſimul flamma ferroque ruentem,
Perfodiant patres natorum membra, nec Alpes
Exiguus domitas capiat locus, ardua celſis
Perſultet juga victor equis Garamaſque Nomaſque:
Adde & Ticini ſpumantes ſanguine ripas,
Et noſtrum Trebiam, & Thraſimeni litora Thuſcis
Clauſa cadaveribus: ruat ingens corpore & armis
Flaminius, fugiat Conſul manante cruore
Scipio, & ad ſocios nati cervice vehatur.
Hæc mitte in populos, & adhuc majora dabuntur.
Flagrantem effinges facibus, Carthago, Libyſſis
Romam, & dejectum Tarpeja rupe Tonantem.
Interea vos (ut dignum eſt) iſta, ocyus ite
O juvenes, quorum dextris mihi tanta geruntur,
In cineres monumenta date, atque involvite flammis.

# LIBER VII.

INterea trepidis Fabius ſpes unica rebus
Ille quidem ſocios, atque ægram vulnere præceps
Auſoniam armabat, viridique ad dura laborum
Bellator ſenio, jam caſtra movebat in hoſtem.
Sed mens humana major nec tela, nec enſes,
Nec fortes ſpectabat equos: tot millia contra
Pœnorum, invictumque ducem, tot in agmina ſolus
Ibat, & in ſeſe cuncta arma viroſque gerebat.
An ni ſacra ſeni vis, impreſſumque fuiſſet
Siſtere cunctando fortunam adverſa foventem,
Ultima Dardanii tranſiſſet nominis ætas.
Ille modum Superis in Punica caſtra favoris
Addidit, & Libyæ finem, inter proſpera bella,
Vincendi ſtatuit, tumefactum cladibus ille
Heſperiis, lento Pœnum moderamine luſit.
Summe ducum, qui regna iterum labentia Trojæ,
Et fluxas Latii res, majorumque labores,
Qui Carmentis opes, & regna Evandria ſervas,
Surge age, & emerito ſacrum caput inſere cælo.
At Libyæ ductor, poſtquam nova nomina lecto
Dictatore vigent, raptim mutata Latinis



Imperia haud fruſtra reputans, cognoſcere avebat;
Quæ fortuna viro, quodnam decus, ultima feſſis
Ancora cur Fabius, quem poſt tot Roma procellas
Annibali putet eſſe parem: fervore calentes
Angebant anni, fraudique inaperta ſenectus.
Ocyus accitum captivo ex agmine poſcit
Progeniem rituſque ducis, dextræque labores.
Cilnius Arreti Tyrrhenis ortus in oris
Clarum nomen erat, ſed læva adduxerat hora
Ticini juvenem ripis, fuſuſque ruentis
Vulnere equi, Libycis præbebat colla catenis.
Hic ardens extrema malis, & rumpere vitam:
Non cum Flaminio tibi res, nec fervida Gracchi
In manibus conſulta, inquit: Tirynthia gens eſt.
Quam ſi fata tuis genuiſſent, Annibal, oris,
Terrarum imperium Carthaginis arce videres.
Non ego te longa ſerie per ſingula ducam,
Hoc ſat erit: noſces Fabios certamine ab uno.
Veientum populi violata pace negabant
Acceptare jugum, ac vicino Marte furebant.
Ad portas bellum, conſulque ciebat ad arma:
Delectus vetiti, privataque caſtra penates
Herculei implevere: domo (admirabile) ab una
Patritius junctis excercitus ibat in armis.
Ter centum exiliere duces, quocumque liberet
Uno non pavidus rexiſſes bella magiſtro.
Sed dirum egreſſis omen. ſcelerata minaci
Stridentis ſonitu tremuerunt limina portæ,
Maximaque Herculei mugivit numinis ara.
Invaſere hoſtem, numerarique aſpera virtus
Haud eſt paſſa viros, & plures milite cædes.
Sæpe globo denſi, ſæpe & per devia paſſim
Diſperſi ſubiere vices, meritique labore
Æquato, nulli quiſquam virtute ſecundus
Ducere tercentum Tarpeja ad templa triumphos.
Spes heu fallaces! oblitaque corda, caducum
Mortali quodcumque datur! grex ille virorum,
Qui Fabia gente incolumi deforme putabat
Publica bella geri, pariter cecidere deorum
Invidia, ſubitis circumvenientibus armis.
Nec tamen occiſos eſt cur lætere, ſuperſunt
Quod tibi ſint Libyæque ſatis. certaverit unus,
Ter centum dextris, tam vivida membra, laborque
Providus, & cauta ſolertia tecta quiete.
Nec vero, calidi nunc tu cui ſanguinis ætas,
Foderis in pugna velocius ilia planta
Bellatoris equi, frænıſque momorderis ora.
Quem cernens avidum leti poſt talia Pœnus,
Nequidquam noſtras demens, ait, elicis iras,
Et captiva paras moriendo evadere vincla.
Vivendum eſt, arcta ſerventur colla catena.
Hæc juvenis, diviſque tumens, auſiſque ſecundis.
At patres Latiaſque nurus raptabat ad aras
Cura deum, mœſto ſuffuſæ lumina vultu,
Femineus matres graditur chorus, ordine longo,
Junoni pallam conceptaque vota dicabant.
Huc ades o regina deum, gens caſta precamur,
Et ferimus digno quæcumque eſt nomine turba
Auſonidum, pulchrumque & acu ſubtemine fulvo,
Quod noſtræ nevere manus, venerabile donum.
At dum decreſcit matrum metus, hoc tibi, diva,
Interea velamen erit: ſi pellere noſtris
Marmaricam terris nubem dabis, omnis in auro
Preſſa tibi varia fulgebit gemma corona.
Nec non & proprio venerantur Pallada dono,
Phœbumque, armigerumque deum, primamque Dionem.

Tanta

Digitized by Google

Tanta adeo, cum res trepidæ, reverentia divum
Naſcitur, & raræ fumant felicibus aræ.
Dum Roma antiquos templis indicit honores,
Jam Fabius cauto præcedens agmine, & arte
Bellandi lento ſimilis, præcluſerat omnes
Fortunæque hoſtique vias: diſcedere ſignis
Haud licitum, ſummumque decus, quo tollis ad aſtra
Imperii, Romane, caput, parere docebat.
Verum ubi prima ſatis conſpecta in montibus altis
Signa procul, fulſitque novis exercitus armis,
Arrectæ ſpes Sidoniæ, fervetque ſecundis
Fortunæ juvenis: vincendi ſola videtur,
Quod nondum ſteterint acies, mora: Pergite, clamat,
Ite citi, ruite ad portas, propellite vallum
Pectoribus. quantum campi diſtamus, ad umbras
Tantum hoſti ſupereſt: reſides ad bella vocantur,
Queis pudeat certare, ſenes. quodcumque videtis,
Hoc reliquum eſt, primo damnatum & inutile bello.
Heu ubi nunc Gracchi, aut ubi ſunt nunc fulmina gentis
Scipiadæ? pulſi Auſonia non ante paventes
Dimiſere fugam, quam terror ad ultima mundi
Oceanumque tulit profugos: nunc errat uterque
Nomina noſtra tremens, & ripas ſervat Iberi.
Eſt etiam cur Flaminio mihi gloria cæſo
Creverit, & titulis libeat cur figere noſtris
Crudum Marte viri nomen: quot demere noſter
Huic annos Fabio gladius valet? & tamen audet.
Audeat. haud ultra ſaxo ſpectetur in armis.
Talia vociferans volucri rapit agmina curſu,
Ac prævectus equo, nunc dextra provocat hoſtem,
Nunc voce increpitat, miſſa nunc eminus haſta
Fertur ovans, pugnæque agitat ſimulacra futuræ,
Ut Thetidos proles Phrygiis Vulcania campis
Arma tulit, clypeo amplexus terramque, polumque,
Maternumque fretum, totumque in imagine mundum.
Caſſarum ſedet irarum ſpectator, & alti
Celſus colle jugi domat exſultantia corda,
Infractaſque minas dilato Marte fatigat
Solers cunctandi Fabius. ceu nocte ſub atra
Munitis paſtor ſtabulis, per ovilia clauſum
Impavidus ſomni ſervat pecus: effera ſævit,
Atque impaſta truces ululatus turba luporum
Exercet, morſuque quatit reſtantia clauſtra.
Irritus incepti, movet inde, atque Appula tardo
Arva Libys paſſu legit, ac nunc valle reſedit
Conditus occulta, ſi præcipitare ſequentem,
Atque inopinata detur circumdare fraude:
Nunc nocturna parat cæcæ celantibus umbris
Furta viæ, retroque abitum, fictoſque timores
Adſimulat, nunc caſtra citus deſerta, relicta
Oſtentat præda, atque invitat prodigus hoſtem:
Qualis Mæonia paſſim Mæandrus in ora,
Quum ſibi gurgitibus flexis revolutus oberrat.
Nulla vacant incepta dolis, ſimul omnia verſat,
Miſcetque exacuens varia ad conamina mentem:
Sicut aquæ ſplendor radiatus lampade ſolis
Diſſultat per tecta. vaga ſub imagine vibrans
Luminis, & tremula laquearia verberat umbra.
Jamque dolore furens ita ſecum immurmurat iræ:
Obvia ſi primus nobis hic tela tuliſſet,
Nulla eſſent Trebiæ & Thraſimeni nomina, nullos
Ingererent titulos, numquam Phaethontius amnis
Sanguinea pontum turbaſſet decolor unda.
Inventum (dum ſe cohibet, terimurque ſedendo)
Vincendi genus: o quoties, velut obvius iret,
Diſcinxit ratione dolos, fraudeſque reſolvit.
Hæc ſecum, mediam ſomni cum buccina noctem
Divideret, jamque excubias ſortitus iniquas
Tertius abrupta vigil iret ad arma quiete.
Vertit iter, Daunique retro tellure relicta
Campanas remeat notus populator in oras.
Hic vero, intravit poſtquam uberis arva Falerni,
(Dives ea, & numquam tellus mentita colono)
Addunt frugiferis inimica incendia ramis.
Haud fas, Bacche, tuos tacitum tranſmittere honores;
Quamquam magna incepta vocant, memorabere ſacri
Largitor laticis, gravidæ cui nectare vites
Nulli dant prælis nomen præferre Falernis.
Maſſica ſulcabat meliore Falernus in ævo
Enſibus ignotis ſenior juga: pampinus umbras
Nondum uva viridis nudo texebat in arvo,
Pocula nec norant ſuccis mulcere Lyæi,
Fonte ſitim, & pura ſoliti defendere lympha.
Attulit hoſpitio pergentem ad litora Calpes,
Extremumque diem pes dexter & hora Lyæum,
Nec pigitum parvoſque lares, humiliſque ſubire
Limina cælicolam tecti: cœpere volentem
Fumoſi poſtes, & ritu pauperis ævi
Ante focos menſæ: lætus nec ſenſerat hoſpes
Adveniſſe deum: ſed enim de more parentum
Grato curſabat ſtudio, inſtabatque ſenectæ,
Donec opes feſtas puris nunc corna caniſtris
Compoſuit, nunc irriguis citus extulit hortis
Rorantes humore dapes, tum lacte, faviſque
Diſtinxit dulces epulas, nulloque cruore
Polluta caſtus menſa, cerealia dona
Attulit, ac primum Veſtæ deterſit honorem
Undique, & in mediam jecit libamina flammam.
Deeſſe tuos latices, hac ſedulitate ſenili
Captus Iacche vetas: ſubito (mirabile dictu)
Fagina pampineo ſpumarunt pocula ſucco,
Pauperis hoſpitii pretium, viliſque rubenti
Fluxit mulctra mero, & quercu in cratera cavata
Dulcis odoratis humor ſudavit ab uvis.
En cape, Bacchus ait, nondum tibi nota: ſed olim
Viticolæ nomen pervulgatura Falerni
Munera: & haud ultra latuit deus: inde nitentem
Lumine purpureo frontem cinxere corymbi,
Et fuſæ per colla comæ, dextraque pependit
Cantharus, ac vitis thyrſo delapſa virenti
Feſtas Nyſæo redimivit palmite menſas.
Nec facilis læto certaſſe, Falerne, ſapori,
Poſtquam iterata tibi ſunt pocula, jam pede riſum,
Jam lingua titubante moves, patrioque Lyæo
Tempora quaſſatus, grates & præmia digna
Vix intellectis conaris reddere verbis,
Donec compoſuit luctantia lumina ſomnus.
(Somnus, Bacche, tibi comes additus) hinc ubi primo
Ungula diſperſit rores Phaethontia Phœbo,
Vitiferis late florebat Maſſicus arvis
Miratus nemora, & fulgentes ſole racemos.
Id monti decus, atque ex illo tempore dives
Tmolus, & ambroſiis Arviſia pocula ſuccis,
Ac Methymna ferax lacubus ceſſere Falernis.
Hæc tum vaſta dabat, terriſque infeſtus agebat
Annibal, & ſicci ſtimulabant ſanguinis enſes,
Ludificante ducem Fabio: jamque improba caſtris
Auſoniis vota, & pugnandi prava libido
Gliſcebat, proni decurrere monte parabant.
Da famæ, da Muſa virum, cui vincere bina
Conceſſum caſtra, & geminos domitare furores:
Fervida ſi nobis corda, abruptumque putaſſent

Ingenium Patres, & ſi clamoribus, inquit,
Turbari facilem mentem; non ultima rerum,
Et deplorati mandaſſent Martis habenas.
Stat penſata diu belli ſententia, vincam
Servando invitos, urgenteſque ultima fata.
Nulli per Fabium e vobis cecidiſſe licebit.
Si lucis piget, & ſupremis eſſe cupido eſt
Nominis Auſonii, tædetque in tempore tali
Nullum, clade nova claræque fragore ruinæ
Inſignem feciſſe locum, revocandus ab atris
Flaminius vobis eſt ſedibus: ille ruendi
Jam dudum properans ſignum auſpiciumque dediſſet.
An nondum præceps, vicinaque fata videtis?
Una, ut debellet, ſatis eſt victoria Pœno.
State viri, & ſentite ducem, cum optabile tempus
Depoſcet dextras, tunc iſta ferocia dicta
Æquentur factis: non eſt (mihi credite) non eſt
Arduus in pugnas ferri labor, una recluſis
Omnes jam portis in campum effuderit hora.
Magnum illud, feliſque datum, quos miris euntes
Juppiter adſpexit, magnum eſt ex hoſte reverti.
Fortunæ Libys incumbit, flatuque ſecundo
Fidit agens puppim. dum deſinat aura, ſinuſque
Deſtituat tumidos ſubducto flamine ventus,
In rem cunctari fuerit. non ulla perenni
Amplexu fortuna fovet. jam copia quanto
Arctior eſt nullo Tyriis certamine? quantum
Detritum eſt famæ? quin inter cetera, noſtra
Haud laude abfuerit, modo qui. ſed parcere dictis
Sit melius. jam vos acies & prælia & hoſtem
Poſcitis? o maneat, Superi, fiducia talis.
Interea, excluſa majoris ſorte pericli,
Me ſolum, quæſo, toti me opponite bello.
His dictis fractus furor, & rabida arma quierunt:
Ut cum turbatis placidum caput extulit undis
Neptunus, totumque videt, totoque videtur
Regnator ponto, ſævi fera murmura venti
Dimittunt, nullaſque movent in frontibus alas:
Tum ſenſim infuſa tranquilla per æquora pace
Languentes tacito lucent in litore fluctus.
Senſit cura ſagax Pœni, fraudiſque veneno
Aggreditur mentes: parva atque hæc ruris aviti
Jugera, nec multis Fabius vertebat aratris,
Maſſicus uviferis addebat nomina glebis:
Hinc peſtem placidam molliri, & ſpargere cauſſas
In caſtra ambiguas, ferro flammiſque pepercit,
Suſpectamque loco pacem dedit, arte maligna:
Ceu clandeſtino traheretur fœdere bellum.
Intellectus erat Fabio, Tyrioſque videbat
Dictator ſævire dolos: at non vacat agri
Invidiam gladios inter lituoſque timere,
Et dubia morſus famæ depellere pugna;
Donec reptantem, & nequidquam ſæpe trahendo
Huc illuc caſtra, & ſcrutantem prælia Pœnum,
Qua numeroſa juga, & ſcopuloſi vertice colles
Exurgunt, clauſit, ſparſa ad divortia turma.
Hinc Læſtrygoniæ ſaxoſo monte premebant
A tergo rupes, undoſis ſqualida terris.
Hinc Literna palus: nec ferri aut militis uſum
Poſcebat regio, ſeptos ſed fraude locorum
Arcta fames, pœnas miſeræ exactura Sagunti,
Urgebat, finiſque aderat Carthaginis armis.
Cuncta per & terras, & lati ſtagna profundi
Condiderat ſomnus, poſitoque labore dierum
Pacem nocte datam mortalibus orbis agebat.
At non Sidonium curis flagrantia corda
Ductorem, vigileſque metus haurire ſinebant
Dona ſoporiferæ noctis. jam membra cubili
Erigit, & fulvi circumdat pelle leonis,
Qua ſuper inſtratos projectus gramine campi
Preſſerat ante toros. tunc ad tentoria fratris
Fert greſſus vicina citos: nec degener ille
Belligeri ritus, taurino membra jacebat
Effultus tergo, & mulcebat triſtia ſomno.
Haud procul haſta viri terræ defixa propinquæ,
Et dira e ſumma pendebat cuſpide caſſis,
Et clypeus circa, loricaque, & enſis, & arcus,
Et telum Baleare, ſimul tellure quieſcunt:
Juxta lecta manus, juvenes in Marte probati,
Et ſonipes ſtrato carpebat gramina dorſo.
Ut pepulere levem intrantis veſtigia ſomnum,
Heus, inquit, pariterque manus ad tela ferebat,
Quæ te cura vigil feſſum, germane, fatigat?
Ac jam conſtiterat, ſocioſque in ceſpite fuſos
Incuſſa revocat caſtrorum ad munera planta.
Tum Libyæ ductor: Fabius me noctibus ægrum,
In curas Fabius nos excitat, illa ſenectus,
Heu! fatis quæ ſola meis currentibus obſtat.
Cernis ut armata circumſundare corona,
Et vallet clauſos collectus miles in orbe.
Verum age (nunc quoniam res arctæ) percipe porro,
Quæ meditata mihi. latos correpta per agros
Armenta adſueto belli de more ſequuntur:
Cornibus arentes edicam innectere ramos,
Sarmentique leves fronti religare maniplos,
Admotus cum fervorem diſperſerit ignis,
Ut paſſim exultent ſtimulante dolore juvenci,
Et vaga per colles cervice incendia jactent.
Tum terrore novo trepidus laxabit iniquas
Cuſtos excubias, majoraque nocte timebit.
Si cordi, conſulta moras extrema recuſant,
Accingamur, ait. gemino tentoria greſſu
Inde petunt: ingens clypeo cervice repoſta
Inter equos, interque viros, interque jacebat
Capta manu ſpolia, & rorantia cæde Maraxes:
Ac dirum in ſomno ceu bella capeſſeret, amens
Clamorem tum forte dabat, dextraque tremente
Arma toro, & notum quærebat fervidus enſem.
Huic Mago, inverſa quatiens ut diſpulit haſta
Bellantem ſomnum: Tenebris fortiſſime ductor
Iras compeſce, atque in lucem prælia differ.
Ad fraudem, occultamque fugam, tutoſque receptus
Nunc nocte utendum eſt, arentes nectere frondes
Cornibus, & latis accenſa immittere ſilvis
Armenta, oppoſiti referent quo clauſtra manipli,
Germanus parat, atque obſeſſa evellere caſtra.
Emergamus, & hic Fabio perſuadeat aſtus,
Non certare dolis. nihil hinc cunctante, ſed acris
Incepti læto juvene, ad tentoria Acherræ
Feſtinant, cui parca quies, minimumque ſoporis,
Nec notum ſomno noctes æquare: feroci
Pervigil inſervibat equo, feſſumque levabat
Tractando, & frænis ora exagitata fovebat.
At ſocii renovant tela, arentemque cruorem
Ferro detergunt, & dant mucronibus iras.
Quid fortuna loci poſcat, quod tempus, & ipſi
Quænam agitent, pandunt, & cœptis ire miniſtrum
Haud ſegnem hortantur. diſcurrit teſſera caſtris,
Intentique docent quæ ſint properanda, monentque
Quiſque ſuos: inſtat trepidus, ſtimulatque ruentes
Navus abire timor, dum cæca ſilentia, dumque
Majores umbræ. rapida jam ſubdita peſte
Vir-

Digitized by Google

Virgulta, atque altis ſurgunt e cornibus ignes.
Hic vero ut gliſcente malo, & quaſſantibus ægra
Armentis capita, adjutæ pingueſcere flammæ
Cœpere, & vincens fumos erumpere vertex,
Per colles dumoſque lues agit atra, per altos
Saxoſi ſcopulos montis lymphata feruntur
Corpora anhela boum, atque obſeſſis naribus igni
Luctantur fruſtra rabidi mugire juvenci.
Per juga, per valles errat Vulcania peſtis,
Nuſquam ſtante malo, vicinaque litora fulgent:
Quam multa intentus cælo ſub nocte ſerena
Fluctibus e mediis ſulcator navita ponti
Aſtra videt; quam multa videt, ferventibus atris
Cum Calabros urunt ad pinguia pabula ſaltus,
Vertice Gargani reſidens incendia paſtor.
Hac facie ſubita volitantum in montibus altis
Flammarum, queis tunc cecidit cuſtodia ſorti,
Horrere, atque ipſos nullo ſpargente vagari
Credere, & indomitos paſci ſub collibus ignes:
Cælone exciderint, & magna fulmina dextra
Torſerit omnipotens, an cæcis terra cavernis
Fuderit egeſtas accenſo ſulfure flammas
Infelix tellus, media in formidine quærunt.
Jamque abeunt, fauceſque viæ citus occupat armis
Pœnus, & in patulos exultans emicat agros.
Huc tamen uſque vigil proceſſerat arte regendi
Dictator, Trebiam & Tuſci poſt ſtagna profundi,
Eſſet ut Annibali Fabium Romanaque tela
Evaſiſſe ſatis. quin & veſtigia pulſi,
Et greſſus premeret caſtris, ni ſacra vocarent
Ad patrios veneranda deos: tum verſus ad urbem
Alloquitur juvenem, cui mos tranſmittere ſigna,
Et belli ſummam, primaſque jubebat habenas,
Atque his præformat dictis, fingitque monendo:
Si factis nondum, Minuci, te cauta probare
Erudiit fortuna meis, nec ducere verba
Ad verum decus, ac pravis arcere valebunt:
Vidiſti clauſum Annibalem: nil miles, & alæ
Juvere, aut denſis legio conferta maniplis.
Teſtor te, ſolus clauſi, nec deinde morabor,
Diis ſine me libare dapem, & ſolennia ferre.
Nunc iterum atque iterum vinctum vel montibus altis,
Amnibus aut rapidis (modo pugna abſiſtite) tradam.
Interea, crede experto, non fallimur: ægris
Nil moviſſe ſalus rebus: ſit gloria multis
Et placeat. quippe egregium proſternere ferro
Hoſtem: ſed Fabio ſit vos ſervare triumphus.
Plena tibi caſtra atque intactus vulnere miles
Creditur, hos nobis (erit hæc tibi gloria) redde.
Jam cernes Libycum huic vallo adſultare leonem,
Jam prædas offerre tibi, jam vertere terga,
Reſpectantem adeo, atque iras cum fraude coquentem.
Claude oro caſtra, & cunctas ſpes eripe pugnæ.
Hæc monuiſſe ſatis: ſed ſi compeſcere corda
Non datur oranti, magno te jure pioque
Dictator capere arma veto. Sic caſtra relinquens
Vallarat monitis, ac ſe referebat ad urbem.
Ecce autem flatu claſſis Phœniſſa ſecundo
Litora Cajetæ, Læſtrygonioſque receſſus
Sulcabat roſtris, portuſque intrabat apertos,
At totus multo ſpumabat remige pontus;
Cum trepidæ fremitu vitreis e ſedibus antri
Æquoreæ pelago ſimul emerſere ſorores,
Ac poſſeſſa vident infeſtis litora proris.
Tum magno percuſſa metu Nereia turba
Attonitæ propere refluunt ad litora nota,
Teleboïs medio ſurgunt qua regna profundo,
Pumiceæque procul ſedes: immanis in antro
Conditur abrupto Proteus, ac ſpumea late
Cautibus objectis rejectat cærula, vates.
Is poſtquam (ſat gnarus enim rerumque metuſque)
Per varias luſit formas, & terruit atri
Serpentis ſquamis, horrendaque ſibila torſit,
Et fremuit torvo mutatus membra leone,
Dicite, ait, quæ cauſſa viæ? quiſve ora repente
Pervaſit pallor? cur ſcire futura libido?
Ad quæ Cymodoce, nympharum maxima natu
Italidum: Noſti noſtros, præſage, timores.
Quid Tyriæ claſſes, ereptaque litora nobis
Portendunt? num migrantur Rhœteia regna
In Libyam Superis? aut hos Sarranus habebit
Navita jam portus? patria num ſede fugatæ
Atlantem, & Calpen extrema habitabimus antra?
Tum ſic involvens repetita exordia retro
Incipit ambiguus vates, reſeratque futura:
Laomedonteus Phrygia cum ſedit in Ida
Paſtor, & errantes dumoſa per avia tauros
Arguta revocans ad roſcida paſcua canna,
Audivit ſacræ lentus certamina formæ;
Tum matris currus niveos agitabat olores
Tempora ſollicitus litis ſervaſſe Cupido.
Parvulus ex humero corytus, & aureus arcus
Fulgebat, nutuque vetans trepidare parentem
Monſtrabat gravidam telis ſe ferre pharetram.
Aſt alius nivea comebat fronte capillos
Purpureos, alius veſtis religabat amictus,
Cum ſic ſuſpirans roſeo Venus ore decoros
Alloquitur natos: Teſtis certiſſima veſtræ
Ecce dies pietatis adeſt. quis credere ſilvis
Hoc auſit vobis? de forma atque ore (quid ultra
Jam ſupereſt rerum?) certat Venus: omnia parvis
Si mea tela dedi blando medicata veneno,
Si veſter cælo ac terris qui fœdera ſancit,
Stat ſupplex, cum vultis, avus; victoria noſtra,
Cypros Idumeas referat de Pallade palmas
Et Junone, Paphos centum mihi fumet in aris.
Dumque hæc aligeris inſtat Cytherea, ſonabat
Omne nemus gradiente dea. jam bellica virgo
Ægide depoſita atque aſſuetum caſſide crinem
Involvi, tum comta comam, pacemque ſerenis
Connivens oculis ibat, lucoque ferebat
Prædicto ſacræ veſtigia concita plantæ.
Parte alia intrabat juſſas Saturnia ſilvas,
Judicium Phrygis, & faſtus paſtoris, & Idam,
Poſt fratris latura toros: poſtrema nitenti
Adfulſit vultu ridens Venus: omnia circa,
Et nemora, & penitus frondoſis rupibus antra
Spirantem ſacro traxerunt vertice odorem.
Nec judex ſediſſe valet, feſſique nitoris
Luce cadunt oculi, metuit dubitaſſe videri.
Sed victæ fera bella deæ vexere per æquor,
Atque exciſa ſuo pariter cum judice Troja eſt.
Tum pius Æneas terris jactatus & undis,
Dardanios Itala poſuit tellure penates.
Dum cete innabunt ponto, dum ſidera cælo
Lucebunt, dum ſol Indo ſe litore tollet;
Hic regna, & nullæ regnis per ſecula metæ.
At vos o natæ, currit dum immobile filum,
Adriaci fugite infauſtas Saſſonis arenas.
Sanguineis tumidus ponto miſcebitur undis
Aufidus, & rubros impellet in æquora fluctus,
Damnatoque deum quondam per carmina campo



Digitized by Google

Ætolæ rurſus Teucris pugnabitis umbræ.
Punica Romuleos quatient mox ſpicula muros,
Multaque Aſdrubalis fulgebit ſtrage Metaurus.
Hinc ille e furto genitus, patruique piabit
Idem ultor patriſque necem: tum littus Eliſæ
Implebit flammis, avelletque Itala Pœnum
Viſcera torrentem, & propriis ſuperabit in oris.
Huic Carthago armis, huic Africa nomine cedet.
Hic dabit ex ſeſe, qui tertia bella fatiget,
Et cinerem Libyæ ferat in Capitolia victor.
Quæ dum arcana deum vates evolvit in antro,
Jam monita & Fabium bellique equitumque magiſter
Exuerat mente, ac præceps tendebat in hoſtem,
Paſcere nec Pœnus pravum ac nutrire favorem
Deerat, & ut parvo majora ad prælia damno
Eliceret, dabat interdum ſimulantia terga:
Non aliter, quam qui ſparſa per ſtagna profundi
Evocat e liquidis piſcem penetralibus eſca:
Quumque levem ſumma vidit jam nare ſub unda,
Ducit captivum ſinuato ad litora lino.
Fama furit, verſos hoſtes, Pœnumque ſalutem
Inveniſſe fuga, liceat ſi vincere, finem
Promitti cladum, ſed enim ditione carere
Virtutem, & pœnas vincentibus eſſe repoſtas.
Clauſurum jam caſtra ducem, rurſuſque referri
Vaginæ juſſurum enſes, reddatur in armis
Ut ratio, purget miles, cur vicerit hoſtem.
Hæc vulgus, necnon patrum Saturnia mentes
Invidiæ ſtimulo fodit, & popularibus auris.
Tunc indigna fide cenſent, optandaque Pœno,
Quæ mox haud parvo luerent damnata periclo.
Dividitur miles, Fabioque equitumque magiſtro
Imperia æquantur. penitus cernebat: & expers
Irarum ſenior, magnas ne penderet alti
Erroris pœnas patria inconſulta, timebat.
Ac tum multa putans ſecum, ut remeavit ab urbe,
Partitus ſocias vires, vicina propinquis
Signa jugis locat, & ſpecula ſublimis ab alta
Non Romana minus ſervat, quam Punica caſtra.
Nec mora, disjecto Minuci vecordia vallo
Perdendi ſimul & pereundi ardebat amore.
Quem poſtquam rapidum vidit procedere caſtris,
Hinc Libys, hinc Fabius, ſimul accendere ſagaces
In ſubitum curas: propere capere arma maniplis
Edicit, nulloque tenet munimine turmas
Auſonius; torquet totas in prælia vires
Pœnorum ductor, propellitque agmina voce:
Dum dictator abeſt, rape miles tempora pugnæ,
Non ſperata diu plano certamina campo
Offert ecce deus: quoniam data copia, longum
Detergete ſitum ferro, multoque cruore
Exſatiate viri plenos rubiginis enſes.
Atque ea cunctator penſabat ab aggere valli,
Perluſtrans campos oculis, tantoque periclo
Diſcere quiſnam eſſet Fabius te, Roma, dolebat.
Cui natus juncta arma ferens, Dabit improbus, inquit,
Quas dignum pœnas, qui per ſuffragia cæca
Invaſit noſtros hæc ad diſcrimina faſces.
Inſanæ ſpectate tribus. proh lubrica roſtra,
Et vanis fora læta viris: nunc munera Martis
Æquent imperio, & ſolem concedere nocti
Sciſcant. imbelles magna mercede piabunt
Erroris rabiem, & noſtrum violaſſe parentem.
Tum ſenior quatiens haſtam, lacrimiſque coortis:
Sanguine Pœnorum, juvenis, tam triſtia dicta
Sunt abolenda tibi: patiarne ante ora manuſque
Civem deleri noſtras? aut vincere Pœnum
Me ſpectante ſinam? nos æquaviſſe, minori
Solvetur culpa, ſi ſint mihi talia corda.
Jamque hoc (ne dubites) longævi, nate, parentis
Accipe, & æterno fixum ſub pectore ſerva:
Succenſere nefas patriæ, nec fœdior ulla
Culpa ſub extremas fertur mortalibus umbras.
Sic docuere ſenes: quantus, qualiſque fuiſti
Quum pulſus lare & extorris Capitolia curru
Intrares exſul, tibi corpora cæſa, Camille,
Damnata quot ſunt dextra! pacata fuiſſent
Ni conſulta viro, menſque impenetrabilis iræ;
Mutaſſentque ſolum ſceptris Æneia regna,
Nullaque nunc ſtares terrarum vertice Roma.
Pone iras, o nate, meas, ſocia arma feramus,
Acceleremus opem. jam jamque immixta ſonabant
Claſſica, concurſuſque viros colliſerat acer.
Primus clauſtra manu portæ dictator, & altos
Disjecit poſtes, rupitque in prælia curſum.
Non graviore movent venti certamina mole,
Odryſius Boreas, & Syrtim tollere pollens
Africus, obnixi cum bella furentia torquent:
Diſtraxere fretum, ac diverſa ad litora volvunt
Aequor quiſque ſuum, ſequitur ſtridente procella
Nunc huc, nunc illuc raptim mare, & intonat undis.
Haud tantum daret ullus honos, telluſque ſubacta
Phœnicum, & Carthago ruens, injuria quantum
Orta ex invidia decoris tulit: omnia namque
Dura ſimul devicta viro, metus, Annibal, iræ,
Invidia, atque una fama & fortuna ſubactæ.
Pœnus ab excelſo rapidos decurrere vallo
Ut vidit, tremuere iræ, ceciditque repente
Cum gemitu ſpes haud dubiæ præſumta ruinæ:
Quippe aciem denſo circumvallaverat orbe
Hauſturus clauſos conjectis undique telis.
Atque hic Dardanius pravo certamine ductor
Jam Styga, & æternas intrarat mente tenebras.
Nam Fabium, auxiliumque viri ſperare pudebat,
Cum ſenior gemino complexus prælia cornu
Ulteriore ligat Pœnorum terga corona.
Et modo claudentes aciem, nunc extima cingens,
Clauſos ipſe tenet: majorem ſurgere in arma,
Majoremque dedit cerni Tirynthius. altæ
Scintillant criſtæ, & (mirum) velocibus ingens
Per ſubitum membris venit vigor, ingerit haſtas,
Averſumque premit telorum nubibus hoſtem.
Qualis poſt juvenem nondum ſubeunte ſenecta
Rector erat Pylius bellis ætate ſecunda.
Inde ruens, Turin, & Buten, & Marin, & Arſen
Dat leto, ſiſumque manus conferre Maleon,
Cui decus inſigne, & quæſitum cuſpide nomen.
Tum Garadum, largumque comæ conſternit Adherben,
Et geminas acies ſuperantem vertice Tylin,
Qui ſummas alto prenſabat in aggere pinnas.
Eminus hos: gladio Sapharum, gladioque Moneſum,
Et Morinum pugnas æris ſtridore cientem,
Dexteriore gena ſedit cui letifer ictus,
Perque tubam fixæ decurrens vulnere malæ,
Extremo fluxit propulſus murmure ſanguis.
Proximus huic jaculo Naſamonius occidit Idmon.
Namque ſuper tepido lapſantem ſanguine, & ægra
Lubrica nitentem nequidquam evadere planta
Impacto proſternit equo, trepideque levantem
Membra afflicta ſolo, preſſa violentius haſta
Implicuit terræ, telumque in cæde reliquit.
Hæret humi cornus motu tremefacta jacentis,

Et cam-

Digitized by Google

Et campis ſervat mandatum adfixa cadaver.
Necnon exemplo laudis furiata juventus,
Syllæque, Craſſique ſimul, junctuſque Metello
Fannius, ac melior dextræ Torquatus, inibant
Prælia, & unanimi vel morte emiſſe volebant
Spectari Fabio: miſer hinc veſtigia retro
Dum rapit, & molem ſubducto corpore vitat
Intorti Bibulus ſaxi, atque in terga refertur,
Strage ſuper lapſus ſocium, qua fibula morſus
Loricæ crebro laxata reſolverat ictu,
Accepit lateri, penituſque in viſcera adegit,
Exſtabat fixo quod forte cadavere ferrum.
Heu ſortem necis! evaſit Garamantica tela,
Marmaridumque manus, ut inerti cuſpide fuſus
Occideret, telo non in ſua vulnera miſſo.
Volvitur exanimis, turpatque decora juventa
Ora novus pallor: membris dimiſſa ſolutis
Arma fluunt, erratque niger per lumina ſomnus.
Venerat ad bellum Tyria Sidone, nepotum
Excitus prece, & auxilio ſocia arma ferebat
Eoa tumidus pharetrati militis ala
Gens Cadmi Cleadas, fulva cui plurima paſſim
Caſſide, & aurato fulgebat gemma monili.
Qualis ubi oceani renovatus lucifer unda
Laudatur Veneri, & certat majoribus aſtris.
Oſtro ipſe, ac ſonipes oſtro, totumque per agmen
Purpura Agenoreis ſaturata micabat ahenis.
Hic avidum pugnæ, & tam clarum exſcindere nomen
Brutum exoptantem, varie nunc lævus in orbem,
Nunc dexter levibus flexo per devia gyris
Ludificatus equo, volucrem poſt terga ſagittam
Fundit, Achæmenio detrectans prælia ritu.
Nec damnata manus, medio ſed ( flebile ) mento
Armigeri Caſcæ penetrabilis hæſit arundo,
Obliquumque ſecans ſubrecta cuſpide vulnus
Uventi ferrum admovit tepefacta palato.
At Brutus diro caſu turbatus amici,
Auſum multa virum, & ſpargentem in vulnera ſævos
Fraude fugæ calamos, jam nullis curſibus inſtat
Prendere cornipedis, ſed totam pectoris iram
Mandat atrox haſtæ, telumque volatile nodo
Excutit, & ſummum, qua laxa monilia crebro
Nudabant curſu, tranſmittit cuſpide pectus.
Labitur intento cornu transfixus, & una
Arcum læva cadens, dimiſit dextra ſagittam.
At non tam triſti ſortitus prælia Marte
Phœbei Soractis honor Charmelus agebat:
Sanguine quippe ſuo jam Bragada tinxerat enſem,
Dux rectorque Jubæ populi, jam fuſus eidem
Zeuſis, Amyclei ſtirps impacata Phalanti,
Quem tulerat mater claro Phœniſſa Laconi.
Talia dum metuit, nec pugnæ fiſus in hoſte
Tam rapido, nec deinde fugæ, ſuadente pavore,
Per dumos miſer in vicina cacumina quercus
Repſerat, atque alta ſeſe occultabat in umbra
Nampſicus, inſiſtens tremulis ſub pondere ramis.
Hunc longa, multa orantem Charmelus & altos
Mutantem ſaltu ramos, tranſverberat haſta:
Ut qui viſcatos populatur arundine lucos,
Dum nemoris celſi procera cacumina ſenſim
Subtracta certat tacitus contingere meta,
Sublimem calamo ſequitur creſcente volucrem.
Effudit vitam, atque alte manante cruore
Membra pependerunt curvato exſanguia ramo.
Jamque in palantes ac verſos terga, feroces
Pugnabant Itali, ſubitus quum mole pavenda
Terrificus nigris prorumpit Maurus in armis.
Nigra viro membra, & furvi juga celſa trahebant
Cornipedes, totuſque novæ formidinis arte
Concolor æquabat liventia currus equorum
Terga, nec erectis ſimiles imponere criſtis
Ceſſarat pennas, aterque tegebat amictus.
Ceu quondam æternæ regnator noctis, ad imos
Cum fugeret thalamos, Ætnæa virgine rapta
Egit nigrantem Stygia caligine currum.
At Cato tum prima ſparſus lanugine malas,
Quod peperere decus Circæo Tuſcula dorſo
Mœnia, Laertæ quondam regnata nepoti,
Quamquam tardatos turbata fronte Latinos
Collegiſſe gradum videt, imperterritus ipſe
Ferrata calce, atque effuſa largus habena
Cunctantem impellebat equum: negat obvius ire,
Et trepidat craſſa ſonipes exterritus umbra.
Tum celer in pugnam dorſo delatus ab alto
Alipedem planta currum premit, atque volanti
Aſſilit a tergo: cecidere & lora repente,
Et ſtimuli, ferrumque ſuper cervice tremiſcens.
Palluit infelix ſubducto ſanguine Maurus,
Ora rapit gladio, præfixaque cuſpide portat.
At ſævo Mavorte ferox perrumpit anhelum
Dictator cum cæde globum ( miſerabile viſu )
Vulneribus feſſum, ac multo labente cruore
Ductorem cernit ſuprema ac fœda precantem.
Manavere genis lacrimæ, clypeoque paventem
Protegit, & natum ſtimulans, Fortiſſime labem
Hanc pellamus, ait, Pœnoque ob mitia facta,
Quod nullos noſtris ignes diſperſerit agris,
Dignum expendamus pretium: tunc arte paterna
Ac ſtimulis gaudens juvenis, circumdata Pœnum
Agmina deturbat gladio, campumque relaxat,
Donec Sidonius decederet æquore ductor.
Ceu ſtimulante fame, rapuit cum Martius agnum
Averſo paſtore lupus, fœtumque trementem
Ore tenet preſſo, tum ſi veſtigia curſu
Auditis celeret balatibus obvia paſtor,
Jam ſibimet metuens, ſpirantem dentibus imis
Rejectat prædam, & vacuo fugit æger hiatu.
Tum demum terris, quas circumfuderat atra
Tempeſtas, Stygiæ tandem fugere tenebræ.
Torpebant dextræ & ſeſe meruiſſe negabant
Servari, ſubitiſque bonis mens ægra natabat.
Ut qui collapſa preſſi jacuere ruina,
Eruta dum ſubito membra, & nox atra receſſit,
Connivent, ſolemque pavent agnoſcere viſu.
Queis actis, ſenior numerato milite lætus,
Colles, & tuto repetebat in aggere caſtra.
Ecce autem e media jam morte renata juventus
Clamorem tollens ad ſidera, & ordine longo
Ibat ovans, Fabiumque decus, Fabiumque ſalutem
Certatim, & magna memorabat voce parentem.
Tum qui partitis diſceſſerat ante manipulis,
Sancte, ait, o genitor revocati ad lucis honorem,
Si fas vera queri, cur nobis caſtra viroſque
Dividere eſt licitum? patiens cur arma dediſti,
Quæ ſolus rexiſſe vales? hoc munere lapſi
Æternas multo cum ſanguine vidimus umbras.
Ocyus huc aquilas ſervataque ſigna referte,
Hic patria eſt, murique urbis ſtant pectore in uno.
Tuque dolos, Pœne, atque aſtus tandem exue notos,
Cum ſolo tibi jam Fabio ſunt bella gerenda.
Hæc ubi dicta dedit, mille hinc, venerabile viſu,
Ceſpite de viridi ſurgunt properantius aræ.

Nec

Digitized by Google

Nec prius aut epulas, aut munera grata Lyæi
Fas cuiquam tetigiſſe fuit, quam multa precatus
In menſam Fabio ſacrum libavit honorem.

# LIBER VIII.

PRimus Agenoridum cedentia terga videre
Æneadis dederat Fabius: Romana parentem
Solum caſtra vocant, ſolum vocat Annibal hoſtem.
Impatienſque moræ fremit, ut ſit copia Martis,
Exſpectanda viri fata, optandumque ſub armis
Parcarum auxilium. namque hac ſpirante ſenecta
Nequidquam ſeſe Latium ſperare cruorem.
Jam vero concors miles, ſigniſque relatis
Indiviſus honos, iterumque & rurſus eidem
Soli obluctandum Fabio, majoribus ægrum
Angebat curis. lentando fervida bella
Dictator, cum multa adeo, tum miles egenus
Cunctarum ut rerum Tyrius foret, arte ſedendi
Egerat, & quamquam finis pugnaque manuque
Haud dum partus erat, jam bello vicerat hoſtem.
Quin etiam ingenio fluxi, ſed prima feroces
Vaniloquum, Celtæ, genus, ac mutabile mentis,
Reſpectare domos: mœrebant, cæde ſine ulla
( Inſolitum ſibi ) bella geri, ſiccaſque cruoris
Inter tela ſui Mavortis hebeſcere dextras.
His ſuper, internæ tabes, & civica vulnus
Invidia augebant: ſævus conatibus Anno
Ductoris, non ulla domo ſubmittere patres
Auxilia, aut ullis opibus juviſſe ſinebat.
Queis lacerum curis, & rerum extrema paventem
Ad ſpes armorum, & furialia vota reducit
Præſcia Cannarum Juno, atque elata futuris.
Namque hac accitam ſtagnis Laurentibus Annam
Adfatur voce, & blandis hortatibus implet:
Sanguine cognato juvenis tibi, diva, laborat
Annibal, a noſtro nomen memorabile Belo.
Perge age, & inſanos curarum comprime fluctus.
Excute ſollicito Fabium. ſola illa Latinos
Sub juga mittendi mora jam diſcingitur armis:
Cum Varrone manus, & cum Varrone ſerenda
Prælia: ne deſit fatis ad ſigna movenda.
Ipſa adero, tendat jamdudum in Japyga campum.
Huc Trebiæ rurſum, & Thraſimeni fata ſequentur.
Tum diva Indigetis caſtis contermina lucis,
Haud, inquit, tua jus nobis præcepta morari,
Sit fas; ſit tantum, quæſo, retinere favorem
Antiquæ patriæ, mandataque magna ſororis,
Quamquam inter Latios Annæ ſtet numen honores.
Multa retro rerum jacet, atque ambagibus ævi
Obtegitur denſa caligine merſa vetuſtas,
Cur Sarrana dicent Œnotri numina templo,
Regniſque Æneadum germana colatur Eliſæ.
Sed preſſis ſtringam revocatam ab origine famam
Narrandi metis, breviterque antiqua revolvam.
Iliaco poſtquam deſerta eſt hoſpite Dido,
Et ſpes abrupta e medio, in penetralibus atram
Feſtinat furibunda pyram, tum corripit enſem
Certa necis, profugi donum exitiale mariti.
Deſpectus tædæ regnis ſe imponit Hiarbas,
Et tepido fugit Anna rogo. quis rebus egenis
Ferret opem Nomadum late terrente tyranno?
Battus Cyrenen molli tum forte fovebat
Imperio, mitis Battus, lacrimaſque dediſſe
Caſibus humanis facilis, qui ſupplice viſa
Intremuit regum eventus, dextramque tetendit.
Atque ea, dum flavas bis tondet meſſor ariſtas,
Servata interea ſedes: nec longius uti
His opibus Battoque fuit: nam ferre per æquor
Exitium miſeræ jam Pygmaliona docebat.
Ergo agitur pelago divis inimica, ſibique,
Quod ſe non dederit comitem in ſuprema ſorori:
Donec jactatam laceris ( miſerabile ) velis
Fatalis turbo in Laurentes expulit oras.
Non cæli, non illa ſoli, non gnara colentum
Sidonis in Latia trepidabat naufraga terra.
Ecce autem Æneas ſacro comitatus Iulo
Jam regni compos, noto ſeſe ore ferebat,
Qui terræ defixam oculis, & multa timentem,
Ac deinde adlapſam genibus lacrimantis Iuli
Attollit, mitique manu intra limina ducit:
Atque ubi jam caſus, adverſorumque pavorem
Hoſpitii lenivit honos, tum diſcere mœſta
Expoſcit cura letum infelicis Eliſæ.
Cui ſic verba trahens, largis cum fletibus Anna
Incipit, & blandas addit pro tempore voces:
Nate dea, ſolus regni, lucíſque fuiſti
Germanæ tu cauſſa meæ: mors teſtis, & ille
Heu cur non idem mihi tunc rogus! ora videre
Poſtquam eſt ereptum miſeræ tua, litore ſedit
Interdum, ſtetit interdum, ventoſque ſequuta
Infelix oculis, magno clamore vocabat
Aeneam, comitemque tuæ ſe imponere ſolam
Orabat paterere rati, mox turbida anhelum
Rettulit in thalamos curſum, ſubitoque tremore
Subſtitit, & ſacrum timuit tetigiſſe cubile.
Inde amens, nunc ſideream fulgentis Iuli
Effigiem fovet amplexu, nunc tota repente
Ad vultus converſa tuos, ab imagine pendet,
Conqueriturque tibi, & ſperat reſponſa remitti.
Nonnumquam ſpem ponit amor: jam tecta, domumque
Deſerit, & rurſus portus furibunda reviſit,
Si qui te referant converſo flamine venti.
Ad magicas etiam fallax atque improba gentis
Maſſylæ levitas deſcendere compulit artes.
Heu ſacri vatum errores, dum numina noctis
Eliciunt, ſpondentque novis medicamina curis.
Quod vidi decepta nefas? congeſſit in atram
Cuncta tui monumenta pyram, & non proſpera dona.
Tum ſic Æneas dulci repetitus amore:
Tellurem hanc juro, vota inter noſtra frequenter
Auditam vobis: juro caput, Anna, tibique
Germanæque tuæ dilecti mitis Iuli,
Reſpiciens, ægerque animi tum regna reliqui
Veſtra, nec abſceſſem thalamo, ni magna minatus
Meque ſua ratibus dextra impoſuiſſet, & alto
Egiſſet rapidis claſſem Cyllenius Euris.
Sed cur (heu ſeri monitus) cur tempore tali
Incuſtodito ſævire dediſtis amori?
Contra ſic infit, volvens vix murmur anhelum
Inter ſingultus, labiiſque trementibus Anna:
Nigro forte Jovi, cui tertia regna laborant,
Atque atri ſociæ thalami nova ſacra parabam,
Queis ægram mentem, & trepidantia corda levaret
Infelix germana tori, furvaſque trahebam
Ipſa manu properans ad viſa pianda bidentes.
Namque aſper ſomno dirus me impleverat horror,
Terque ſuam Dido, ter cum clamore vocarat,
Et læta exultans oſtenderat ora Sichæus.
Quæ dum abigo mente, & ſub lucem, ut viſa ſecundent,



Digitized by Google

Oro cælicolas, ac vivo purgor in amni,
Illa cito paſſu pervecta ad litora, mutæ
Oſcula qua ſteterat bis terque infigit arenæ.
Deinde amplexa ſinu late veſtigia fovit,
Ceu cinerem orbatæ preſſant ad pectora matres.
Tum rapido præceps curſu, reſolutaque crinem
Evadit propere in celſam, quam ſtruxerat ante,
Magna mole pyram, cujus de ſede dabatur
Cernere cuncta freta, & totam Carthaginis urbem.
Hic Phrygiam veſtem, & baccatum induta monile,
Poſtquam illum infelix hauſit, quo munera primum
Sunt conſpecta, diem, & convivia mente reduxit,
Feſtaſque advenæ menſas, teque ordine Trojæ
Narrantem longos ſe pervigilante labores,
In portus amens rorantia lumina flexit:
Di longæ noctis, quorum jam numina nobis
Mors inſtans majora facit, precor, inquit, adeſte,
Et placidi victos ardore admittite manes.
Æneæ conjux, Veneris nurus, ulta maritum,
Vidi conſtructas noſtræ Carthaginis arces:
Nunc ad vos magni deſcendet corporis umbra.
Me quoque fors dulci quondam vir notus amore
Exſpectat, curas cupiens æquare priores.
Hæc dicens, enſem media in præcordia adegit,
Enſem Dardanii quæſitum in pignus amoris.
Viderunt comites, miſſique per atria planctu
Concurrunt, magnis reſonant ululatibus ædes.
Accepi infelix, diriſque exterrita fatis
Ora manu lacerans lymphato regia curſu
Tecta peto, celſoſque gradus evadere nitor.
Ter diro fueram conata incumbere ferro,
Ter cecidi exanimæ membris revoluta ſororis.
Jamque ferebatur vicina per oppida rumor.
Tum Cyrenæam fatis agitantibus urbem
Devenio, hinc veſtris pelagi vis appulit oris.
Motus erat, placidumque animum, mentemque quietam
Troius in miſeram rector ſuſceperat Annam.
Jamque omnes luctus, omneſque e pectore curas
Diſpulerat, Phrygiis nec jam amplius advena tectis
Illa videbatur. tacito nox atra ſopore
Cuncta per & terras, & lati ſtagna profundi
Condiderat, triſti quum Dido ægerrima vultu
Has viſa in ſomnis germanæ effundere voces:
His ſoror in tectis longæ indulgere quieti
Heu nimium ſecura potes? nec quæ tibi fraudes
Tendantur, quæ circumſtent diſcrimina cernis?
Ac nondum noſtro infauſtos generique ſoloque
Laomedonteæ noſcis telluris alumnos?
Dum cælum rapida ſtellas vertigine volvet,
Lunaque fraterno luſtrabit lumine terras,
Pax nulla Æneadas inter, Tyrioſque manebit.
Surge age, jam tacitas ſuſpecta Lavinia fraudes
Molitur, dirumque nefas ſub corde volutat.
Præterea (ne falſa putes hæc fingere ſomnum)
Haud procul hinc parvo deſcendens fonte Numicus
Labitur, & leni per valles volvitur amne.
Huc rapies germana viam, tutoſque receptus.
Te ſacra excipient hilares in flumina nymphæ,
Æternumque Italis numen celebrabere in oris.
Sic fata, in tenuem Phœniſſa evanuit auram.
Anna novis ſomno excutitur perterrita viſis,
Itque timor totos gelido ſudore per artus.
Tunc ut erat tenui corpus velamine tecta,
Proſiluit ſtratis, humilique egreſſa feneſtra
Per patulos currit plantis pernicibus agros,
Donec arenoſo (ſic fama) Numicius illam
Suſcepit gremio, vitreiſque abſcondidit antris.
Orta dies totum radiis impleverat orbem,
Quum nullam Æneadæ thalamis Sidonida nacti,
Et Rutulum magno errantes clamore per agrum,
Vicini ad ripas fluvii manifeſta ſequuntur
Signa pedum, dumque inter ſe mirantur, ab alto
Amnis aquas curſumque rapit, tum ſedibus imis
Inter cæruleas viſa eſt reſidere ſorores
Sidonis, & placido Teucros adfarier ore.
Ex illo primis anni celebrata diebus
Per totam Auſoniam venerando numine culta eſt.
Hanc poſtquam in triſtes Italum Saturnia pugnas
Hortata eſt, celeri Superum petit æthera curru
Optatum Latii tandem potura cruorem.
Diva deæ parere parat, magnumque Libyſſæ
Ductorem gentis nulli conſpecta petebat.
Ille virum cœtu tum forte remotus ab omni
Incertos rerum eventus bellique volutans
Anxia ducebat vigili ſuſpiria voce.
Cui dea ſic dictis curas ſolatur amicis:
Quid tantum ulterius, rex o fortiſſime gentis
Sidoniæ, ducis cura ægreſcente dolorem?
Omnis jam placata tibi manet ira deorum,
Omnis Agenoridis rediit favor: eia age ſegnes
Rumpe moras, rape Marmaricas in prælia vires.
Mutati faſces, jam bellum atque arma ſenatus
Ex inconſulto poſuit Tirynthius heros,
Cumque alio tibi Flaminio ſunt bella gerenda.
Me tibi (ne dubites) ſummi matrona Tonantis
Miſit: ego Oenotriis æternum numen in oris
Concelebror veſtri generata e ſanguine Beli.
Haud mora ſit, rapido belli rape fulmina curſu,
Celſus Iapygios qua ſe Garganus in agros
Explicat: haud longe tellus, huc dirige ſigna.
Hæc, ut Roma cadat, ſat erit victoria Pœnis.
Dixit, & in nubes evanida ſuſtulit ora.
Cui dux promiſſæ reviréſcens pignore laudis:
Nympha decus generis, quo non ſacratius ullum
Numen, ait, nobis, felix oblata ſecundis.
Aſt ego te compos pugnæ Carthaginis arce
Marmoreis ſiſtam templis, juxtaque dicabo
Æquatam gemino ſimulacri numine Dido.
Hæc fatus, ſocios ſtimulat tum feſtus ovantes:
Pone graves curas, tormentaque lenta ſedendi
Fatalis Latio miles. placavimus iras
Cælicolum, redeunt divi, finita maligno
Hinc Fabio imperia, & mutatos conſule faſces
Nuntio. nunc dextras mihi quiſque, atque illa referto,
Quæ Marte excluſus promittere magna ſolebas.
En numen patrium ſpondet majora peractis:
Vellantur ſigna, ac diva ducente petamus
Infauſtum Phrygibus Diomedis nomine campum.
Dumque Arpos tendunt inſtructi pectora Pœni,
Subnixus rapto plebeii muneris oſtro,
Sævit jam roſtris Varro, ingentique ruinæ
Feſtinans aperire locum, fata admovet urbi.
Atque illi ſine luce genus, ſurdumque parentum
Nomen, & immodice vibrabat in ore canoro
Lingua procax: hinc auctus opes, larguſque rapinæ
Intima dum vulgi fovet, oblatratque ſenatum;
Tantum in quaſſata bellis caput extulit urbe,
Momentum ut rerum, & fati foret arbiter unus:
Quo conſervari Latium victore puderet.
Hunc Fabios inter, ſacrataque nomina Martis
Scipiadas, interque Jovi ſpolia alta ferentem
Marcellum, faſtis labem, ſuffragia cæca

Addide-

Addiderant, Canniſque malum exitiale fovebat
Ambitus, & Grajo funeſtior æquore campus.
Idem ut turbarum ſator, atque accendere ſolers
Invidiam, pravuſque togæ, ſic debilis arte
Belligera, Martemque rudis verſare, nec ullo
Spectatus ferro, lingua ſperabat adire
Ad dextræ decus, atque e roſtris bella ciebat.
Ergo alacer, Fabiumque moræ increpitare profeſſus
Ad vulgum, in patres & ovantia verba ferebat:
Vos quorum imperium eſt, conſul præcepta modumque
Bellandi poſco: ſedeone, an montibus erro,
Dum mecum Garamas, & aduſtus corpore Maurus
Dividit Italiam? an ferro, quo cingitis, utor?
Exaudi bone dictator, quid Martia plebes
Imperitet, pelli Libyas, Romamque levari
Hoſte jubet: num feſtinant, quos plurima paſſos
Tertius exurit lacrimoſis caſibus annus?
Ite igitur, capite arma viri, mora ſola triumpho
Parvum iter eſt. quæ prima dies oſtenderit hoſtem,
Et patrum regna, & Pœnorum bella reſolvet.
Ite alacres, Latia devinctum colla catena
Annibalem Fabio ducam ſpectante per urbem.
Hæc poſtquam increpuit, portis arma incitus effert,
Impellitque moras, veluti cum carcere rupto
Auriga indocilis totas effundit habenas,
Et præceps trepida pendens in verbera planta
Impar fertur equis, fumat male concitus axis,
Ac fræna incerto fluitant diſcordia curru.
Cernebat Paullus (namque huic communia campus
Jura atque arma tulit) labi mergente ſiniſtro
Conſule res, peſſumque dari, ſed mobilis ira
Turbati vulgi, ſignataque mente cicatrix
Undantes ægro frænabat corde dolores.
Nam cum perdomita eſt armis juvenilibus olim
Illyris ora, nigro tunc adlatraverat ore
Victorem invidia, & ventis jactarat iniquis.
Hinc inerat metus, & duræ reverentia plebis.
Sed genus admotum Superis, ſummumque per altos
Attingebat avos cælum: numerare parentem
Aſſaracum retro præſtabat Amulius auctor,
Aſſaracuſque Jovem: nec qui ſpectaſſet in armis,
Abnueret genus. huic Fabius jam caſtra petenti:
Si tibi cum Tyrio credis fore maxima bella
Ductore (invitus vocem hanc e pectore rumpam)
Fruſtraris, Paulle, Auſoniam. te prælia dira,
Teque hoſtis caſtris gravior manet, aut ego multo
Nequidquam didici caſus pernoſcere Marte.
Spondentem audivi (piget heu, tædetque ſenectæ,
Si, quas proſpicio, reſtat paſſura ruinas)
Cum duce tam fauſti Martis, qua viderit hora,
Sumturum pugnam. quantum nunc, Paulle, ſupremo
Abſumus exitio, vocem hanc ſi conſulis ardens
Audivit Pœnus? jam latis obvia credo
Stat campis acies, expectaturque ſub ictu
Alter Flaminius. quantos inſane ciebis
Varro viros! tu, proh Superi, tu protinus arma,
Tu campum noſcas ante, exploreſque trahendo
Quantum hoſtis victu valeat, quæ copia rerum,
Quæ natura loci: quod ſit, rimabere ſolers,
Armorum genus, & ſtantem ſuper omnia tela
Fortunam adſpicies. fer, Paulle, in devia recti
Pectora: cur, uni patriam ſi adfligere fas eſt,
Uni ſit ſervare nefas? eget improbus arcto
Jam victu Libys, & belli fervore recluſo,
Laxa fides ſocium eſt: non hic domus hoſpita tecto
Invitat patrio, non fidæ mœnibus urbes
Excipiunt, renovatque pari ſe pube juventus:
Tertia vix ſupereſt crudo quæ venit Ibero
Turba virum: perſta, & cauti medicamina belli
Lentus ama: ſi qua interea invitaverit aura,
Adnueritque deus, velox accede ſecundis.
Cui breviter mœſto Conſul ſic ore viciſſim:
Mecum erit hæc prorſus pietas, mentemque feremus
In Pœnos, invicte, tuam: non me unica fallit
Cunctandi ratio, qua, te graſſante, ſeneſcens
Annibal oppreſſum vidit conſidere bellum.
Sed quænam ira deum? conſul datus alter, opinor,
Auſoniæ eſt, alter Pœnis: trahit omnia ſecum,
Et metuit demens alio ne conſule Roma
Concidat: e Tyrio conſortem accire ſenatu
Non tam ſæva volet: nullus qui portet in hoſtem
Sufficit inſano ſonipes: incedere noctis,
Quod tardent curſum, tenebras dolet, itque ſuperbus.
Tantum non ſtrictis mucronibus, ulla retardet
Ne pugnas mora, dum vagina ducitur enſis.
Tarpejæ rupes, cognataque ſanguine nobis
Tecta Jovis, quæque arce ſua nunc ſtantia linquo
Mœnia felicis patriæ, quocumque vocabit
Summa ſalus, teſtor, ſpreto diſcrimine iturum.
Sed ſi ſurda mihi pugnabunt caſtra monenti,
Haud ego vos ultra, nati, dulcemque morabor
Aſſaraci de gente domum, ſimilemve videbit
Varroni Paullum redeuntem ſaucia Roma.
Sic tumidi verſa turbati mente petebant
Caſtra duces, ac prædictis jam ſederat arvis
Ætolos Pœnus ſervans ad prælia campos.
Non alias majore virum, majore ſub armis
Agmine cornipedum concuſſa eſt Itala tellus.
Quippe extrema ſimul gentique urbique timebant,
Nec ſpes certandi plus uno Marte dabatur.
Faunigenæ ſocio bella invaſere Sicano
Sacra manus Rutuli, ſervant qui Daunia regna,
Laurentique domo gaudent, & fonte Numici:
Quos Caſtrum, Phrygibuſque gravis quondam Ardea miſit,
Quos celſo devexa jugo Junonia ſedes
Lavinum, ac altrix caſti Collatia Bruti:
Quique immite nemus Triviæ, quique oſtia Tuſci
Amnis amant, tepidoque fovent Almone Cybelen.
Hinc Tibur Catille tuum, ſacriſque dicatum
Fortunæ Præneſtæ jugis, Antemnaque priſco
Cruſtumio prior, atque habiles ad aratra Labici:
Nec non ſceptriferi qui potant Tibridis undam,
Quique Anienis habent ripas, gelidoque rigantur
Simbrivio, raſtriſque domant Æquicula rura.
His Scaurus monitor, tenero tunc Scaurus in ævo,
Sed jam ſigna dabat naſcens in ſecula virtus.
Non illis ſolitum criſpare haſtilia campo,
Nec mos pennigeris pharetram implviſſe ſagittis:
Pila volunt, brevibuſque habiles mucronibus enſes,
Ære caput tecti, ſurgunt ſuper agmina criſtis.
At quos ipſius menſis ſepoſta Lyæi
Setia, & incelebri miſerunt valle Velitræ,
Quos Cora, quos ſpumans inimico Signia muſto,
Et quos peſtifera Pomtini uligine campi,
Qua Saturæ nebuloſa palus reſtagnat, & atro
Liventes cœno per ſqualida turbidus arva
Cogit aquas Ufens, atque inficit æquora limo,
Ducit avis pollens, nec dextra indignus avorum
Scævola, cui diræ celatur laudis honora
Effigie clypeus. flagrant altaribus ignes,
Tyrrhenum valli medio ſtat Mutius ira
In ſemet verſa, ſævitque in imagine virtus.

Tuuc

Tunc iſti ſpecie ruere acri in bella magiſtro
Cernitur effugiens ardentem Porſena dextram.
Queis Circæa juga, & ſcopuloſi verticis Anxur,
Hernicaque impreſſo raduntur vomere ſaxa,
Queis putri pinguis ſulcaris Anagnia gleba.
Sylla Ferentinos Privernatumque maniplos
Ducebat ſimul excitos, Soræque juventus
Addita fulgebat telis. hic Scaptia pubes,
Hic Fabrateriæ vulgus, nec monte nivoſo
Deſcendens Atina aberat, detritaque bellis
Sueſſa, atque a duro Fruſino haud imbellis aratro.
At qui Fibreno miſcentem flumina Lyrim
Sulfureum, tacitiſque vadis ad littora lapſum
Accolit Arpinas, accita pube Venafro,
Ac Larinatum dextris ſocia hiſpidus arma
Commovet, atque viris ingens exhaurit Aquinum.
Tullius æratas raptabat in agmina turmas
Regia progenies, & Tullo ſanguis ab alto.
Indole proh quanta juvenis! quantumque daturus
Auſoniæ populis ventura in ſecula civem!
Ille ſuper Gangem, ſuper exauditus & Indos,
Implebit terras voce, & furialia bella
Fulmine compeſcet linguæ, nec deinde relinquet
Par decus eloquio cuiquam ſuperare nepotum.
Ecce inter primos Theramnæo a ſanguine Clauſi
Exultat rapidis Nero non imitabilis auſis.
Hunc Amiterna cohors, & Bactris nomina ducens
Caſperula, hunc Foruli, magnæque Reate dicatum
Cælicolum matri, nec non habitata pruinis
Nurſia, & a Tetrica comitantur rupe cohortes:
Cunctis haſta decus, clypeuſque refertur in orbem,
Conique implumes, ac lævo tegmina crure,
Ibant, & læti pars Sancum voce canebant
Auctorem gentis, pars laudes ore ferebant
Sabe tuas, qui de patrio cognomine primus
Dixiſti populos magna ditione Sabinos.
Et qui Picenæ ſtimulat telluris alumnos,
Horridus & ſquamis & equina Curio criſta,
Pars belli quam magna venit! non æquore verſo
Tam creber fractis albeſcit fluctus in undis,
Nec cœtu leviore, ubi mille per agmina virgo
Lunatis acies imitatur Martia peltis,
Perſtrepit & tellus & Amazonius Thermodon.
Hic & quos paſcunt ſcopuloſæ rura Numanæ,
Et queis litoreæ fumant altaria Cupræ,
Quique Truentinas ſervant cum flumine turres
Cernere erat: clypeata procul ſub ſole coruſco
Agmina, ſanguinea vibrant in nubila luce.
Stat fucare colus nec Sidone vilior Ancon
Murice, nec Libyco, ſtatque humectata Vomano
Adria, & inclemens hirſuti ſignifer Aſcli
Vepicus, quondam nomen memorabile ab alto
Saturno, Fatui genitor, quem carmine Circe
Exutum formæ volitare per æthera juſſit,
Et ſparſit plumis croceum fugientis honorem.
Ante ( ut fama docet ) tellus poſſeſſa Pelaſgis,
Queis Æſis regnator erat, fluvioque reliquit
Nomen, & a ſeſe populos tum dixit Aſiſos.
Sed non ruricolæ firmarunt robore caſtra
Deteriore, cavis venientes montibus Vmbri:
Hos Æſis, Sapiſque lavant, rapidaſque ſonanti
Vertice contorquens undas per ſaxa Metaurus:
Et lavat, ingentem perfundens flumine ſacro
Clitumnus taurum, Narque albeſcentibus undis
In Tibrim properans, Tiniæque inglorius humor,
Et Clanis, & Rubico, & Senonum de nomine Sena:
Sed pater ingenti medios illabitur amne
Albula, & immota perſtringit mœnia ripa.
His urbes, Arna, & latis Mevania pratis,
Hiſpellum, & duro monti per ſaxa recumbens
Narnia, & infeſtum nebulis humentibus olim
Iguvium, patuloque jacens ſine mœnibus arvo
Fulginia: his populi fortes, Amerinus, & armis
Vel raſtris laudande Camers, his Sarſina dives
Lactis, & haud parci Martem coluiſſe Tudertes.
Ductor Piſo viros ſpernaces mortis agebat
Ore puer, puerique habitu, ſed corde ſagaci
Æquabat ſenium, atque aſtu ſuperaverat annos.
Is primam ante aciem pictis radiabat in armis
Arſacidum, & fulvo micat ignea gemma monili.
Jamque per Etruſcos legio completa maniplos
Rectorem magno ſpectabat nomine Galbam.
Huic genus orditur Minos, incluſaque tauro
Paſiphae, clarique dehinc ſtant ordine patres.
Lectos Cære viros, lectos Cortona ſuperbi
Tarcontis domus, & veteres miſere Graviſcæ.
Necnon Argolico dilectum littus Aleſo
Alſium, & obſeſſæ campo ſqualente Fregellæ.
Adſuit & ſacris interpres fulminis alis
Fæſula, & antiquus Romanis mœnibus horror
Cluſinum vulgus, quum, Porſena magne, jubebas
Nequidquam pulſos Romæ imperitare Superbos.
Tunc quos a niveis exegit Luna metallis
Inſignis portu, quo non ſpatioſior alter
Innumeras cepiſſe rates, & claudere pontum.
Mœoniæque decus quondam Vetulonia gentis:
Biſſenos hæc prima dedit præcedere faſces,
Et junxit totidem tacito terrore ſecures,
Hæc altas eboris decoravit honore curules,
Et princeps Tyrio veſtem prætexuit oſtro,
Hæc eadem pugnas accendere protulit ære.
Hos juxta Nepeſina cohors, Æquique Faliſci,
Quique tuos Flavina focos, Sabatia quique
Stagna tenent, Ciminique lacum, qui Sutria tecta
Haud procul, & ſacrum Phœbo Soracte frequentant:
Spicula bina gerunt, capiti cudone ferino
Sat cautum: Lycios damnant haſtilibus arcus.
Hæ bellare acies norant, at Marſica pubes
Et bellare manu, & chelydris cantare ſoporem,
Vipereumque herbis hebetare & carmine dentem.
Æetæ prolem Angitiam mala gramina primam
Monſtraviſſe ferunt, tactuque domare venena,
Et lunam excuſſiſſe polo, ſtridoribus amnes
Frænantem, ac ſilvis montem nudaſſe vocatis.
Sed populis nomen poſuit metuentior hoſpes,
Quum fugeret Phrygios trans æquora Marſia Crenos,
Mygdoniam Phœbi ſuperatus pectine loton.
Marruvium veteris celebratum nomine Marri
Urbibus eſt illis caput, interiorque per udos
Alba ſedet campos, pomiſque rependit ariſtas.
Cetera in obſcuro famæ, & ſine nomine vulgi,
Sed numero caſtella valent: conjungitur acer
Pelignus, gelidoque rapit Sulmone cohortes.
Nec cedit ſtudio vicinus ſanguine miles,
Quem genuere Cales: non parvæ conditor urbis
(Ut fama eſt) Calais, Boreæ quem rapta per auras
Orithyia vago Geticis nutrivit in antris.
Haud illo levior bellis Veſtina juventus
Agmina denſavit venatu dura ferarum.
Quæ, Fiſcelle, tuas arces, Pinnamque virentem,
Paſcuaque haud tarde redeuntia tondet Avellæ,
Marrucina ſimul Frentanis æmula pubes



Digitized by Google

Corſini populos, magnumque Theate trahebat.
Omnibus in pugna fertur ſparus, omnibus alto
Adſuetæ volucrem cælo demittere fundæ.
Pectora pellis obit cæſi venatibus urſi.
Jam vero quos dives opum, quos dives avorum,
Et toto dabat ad bellum Campania tractu,
Ductorum adventum vicinis ſedibus Oſci
Servabant, Sinueſſa tepens, fluctuque ſonorum
Vulturnum, quaſque evertere ſilentia, Amyclæ,
Fundique, & regnata Lamo Cajeta, domuſque
Antiphatæ compreſſa freto, ſtagniſque paluſtre
Linternum, & quondam fatorum conſcia Cumæ,
Illic Nuceria, & Gaurus navalibus apta,
Prole Dicharchæa, multo cum milite Graja
Illic Parthenope, ac Pœno non pervia Nola,
Alliphe, & Clanio contemtæ ſemper Acerræ:
Sarraſtes etiam populos, totaſque videres
Sarni mitis opes: illic quos ſulfure pingues
Phlegræi legere ſinus, Miſenus, & ardens
Ore giganteo ſedes Ithaceſia Baii:
Non Prochyte, non ardentem ſortita Typhœa
Inarime, non antiqui ſaxoſa Telonis
Inſula, nec parvis aberat Calatia muris,
Surrentum, & pauper ſulci cerealis Avella.
In primis Capua, heu rebus ſervare ſerenis
Inconſulta modum, & pravo peritura tumore.
Lectos venturo formabat Scipio bello:
Ille viris pila, & ferro circumdare pectus
Addiderat, leviora domo de more parentum
Geſtabant tela, ambuſtas ſine cuſpide cornos,
Aclidis uſus erat, factæque ad rura bipennes.
Ipſe inter medios venturæ ingentia laudis
Signa dabat, vibrare ſudem, tranſmittere ſaltu
Murales foſſas, undoſum frangere nando
Indutus thoraca vadum: ſpectacula tanta
Ante acies virtutis erant: ſæpe alite planta
Ilia perfoſſum, & campi per aperta volantem
Ipſe pedes prævertit equum, ſæpe arduus idem
Caſtrorum ſpatium & ſaxo tranſmiſit & haſta:
Martia frons, facileſque comæ, nec pone retroque
Cæſaries brevior, flagrabant lumina, miti
Adſpectu, gratuſque inerat viſentibus horror.
Adfuit & Samnis nondum vergente favore
Ad Pœnos, ſed nec veteri purgatus ab ira.
Qui Batulum, Mucraſque colunt, Bovianis quique
Exercent luſtra, aut Caudinis faucibus hærent,
Et quos aut Rufre, aut quos Eſernia, quoſve
Obſcura incultis Herdonia miſit ab agris.
Bruttius haud diſpar animorum, unaque juventus
Lucanis excita jugis, Hirpinaque pubes
Horrebat telis, & tergo hirſuta ferarum.
Hos venatus alit, luſtra incoluere, ſitimque
Avertunt fluvio, ſomnique labore parantur.
Additur his Calaber, Salentinæque cohortes,
Nec non Brunduſium, quo deſinit Itala tellus.
Parebat legio audaci permiſſa Cethego,
Cui ſocias vires, atque indiſcreta maniplis
Arma recenſebant. nunc ſeſe oſtendere miles
Leucoſiæ e ſcopulis, nunc quem Picentia Pæſto
Miſit, & exhauſtæ mox Pœno Marte Carillæ,
Nunc Silarus quos nutrit aquis, quo gurgite tradunt
Duritiem lapidum merſis inoleſcere ramis.
Ille & pugnacis laudavit tela Salerni,
Falcatos enſes, & quæ Buxentia pubes
Aptabat dextris irraſæ robora clavæ:
Ipſe humero exſertus, gentili more parentum,
Difficili gaudebat equo, roburque juventæ
Flexu cornipedis duro exercebat in ore.
Vos etiam acciſæ, deſolatæque virorum
Eridani gentes, nullo attendente deorum
Votis tunc veſtris, caſura ruiſtis in arma.
Certavit Mutinæ quaſſata Placentia bello.
Mantua mittenda certavit pube Cremonæ,
Mantua Muſarum domus, atque ad ſidera cantu
Evecta Andino, & Smyrnæis æmula plectris.
Tum Verona Atheſi circumflua, & undique ſolers
Arva coronantem nutrire Faventia pinum.
Vercellæ, fuſcique ferax Pollentia villi,
Et quondam Teucris comes in Laurentia bella
Ocni priſca domus, parvique Bononia Rheni.
Quique gravi remo limoſis ſegniter undis
Lenta paludoſæ perſcindunt ſtagna Ravennæ.
Tum Trojana manus, tellure antiquitus orti
Euganea, profugique ſacris Antenoris oris.
Nec non cum Venetis Aquileia perfurit armis.
Tum pernix Ligus, & ſparſi per ſaxa Vagenni
In decus Annibalis duros miſere nepotes.
Maxima tot populis rector fiducia Brutus
Ibat, & hortando notum accendebat in hoſtem.
Læta viro gravitas, & mentis amabile pondus,
Et ſine triſtitia virtus: non ille rigoris
Ingratas laudes, nec nubem frontis amabat,
Nec famam lævo quærebat limite vitæ.
Addiderat ter mille viros, in Marte ſagittæ
Expertos, fidus Sicula regnator ab Ætna.
Non totidem Ilva viros, ſed lectos cingere ferrum
Armarat patrio, quo nutrit bella, metallo.
Ignoſſet, quamvis avido committere pugnam,
Varroni, quicumque ſimul tot tela videret.
Tantis agminibus Rhœteo litore quondam
Fervere, quum magnæ Trojam invaſere Mycenæ,
Mille rates vidit Leandrius Helleſpontus.
Ut ventum ad Cannas, urbis veſtigia priſcæ,
Defigunt diro ſigna infelicia vallo.
Nec tanta miſeris, jamque impendente ruina,
Ceſſarunt Superi vicinas prodere clades.
Per ſubitum attonitis pila exarſere maniplis,
Et celſæ toto ceciderunt aggere pinnæ,
Nutantique ruens proſtravit vertice ſilvas
Garganus, fundoque imo mugivit anhelans
Aufidus, & magno late diſtantia ponto
Terruerunt pavidos accenſa Ceraunia nautas.
Quæſivit Calaber, ſubducta luce repente
Immenſis tenebris, & terram & litora Sipus.
Obſeditque frequens caſtrorum limina bubo,
Nec denſæ trepidis apium ſe involvere nubes
Ceſſarunt aquilis. non unus crine coruſco
Regnorum everſor rubuit letale cometes,
Caſtra quoque & vallum rabidæ ſub nocte ſilenti
Irrupere feræ, raptique ante ora paventum
Adjunctos vigilis ſparſerunt membra per agros.
Ludificante etiam terroris imagine ſomnos,
Gallorum viſi buſtis rupere nitores,
Terque quaterque ſolo penitus tremuere revulſæ
Tarpeiæ rupes, atque atro ſanguine flumen
Manavit Jovis in templis, lacrimæque vetuſta
Effigie patris large fluxere Quirini.
Major & horrificis ſeſe extulit Allia ripis,
Non Alpes ſedere loco, non nocte dieve
Ingentes inter ſtetit Apenninus hiatus.
Axe ſuper medio, Libyes a parte, coruſcæ
In Latium venere faces, ruptuſque fragore

Horri-

Digitized by Google

Horriſono polus, & vultus patuere Tonantis.
Aetnæos quoque contorquens e cautibus ignes
Lemnius intonuit, ſcopuliſque in nubila jactis
Phlegræus tetigit trepidantia ſidera vertex.
Ecce inter medios belli præſagus, & ore
Attonito, ſenſuque ſimul, clamoribus implet
Miles caſtra feris, & anhelat clade futura.
Parcite crudeles Superi, jam ſtragis acervis
Deficiunt campi, video per denſa volantem
Agmina ductorem Libyæ, curruſque citatos
Arma virum ſuper atque artus & ſigna trahentem.
Turbinibus furit inſanis, & prælia ventus
Inque oculos, inque ora rotat: cadit immemor ævi,
Nequidquam, Thraſimene, tuis Servilius oris
Subductus: quo Varro fugis? proh Juppiter ictu
Procumbit ſaxi feſſis ſpes ultima Paullus.
Ceſſerit huic Trebia exitio: pons ecce cadentum
Corporibus ſtruitur, tacituſque cadavera fundit
Aufidus, ac victrix inſultat bellua campis.
Geſtat Agenoreus noſtro de more ſecures
Conſulis, & ſparſos lictor fert ſanguine faſces,
In Libyam Auſonii portatur pompa triumphi.
O dolor, hoc etiam Superi vidiſſe jubetis,
Congeſto, lævæ quodcumque avellitur, auro
Metitur Latias victrix Carthago ruinas.

# LIBER IX.

TUrbato monſtris Latio, cladiſque futuræ
Signa per Auſoniam prodentibus irrita divis,
Haud ſecus ac ſi fauſta forent, & proſpera pugnæ
Omina venturæ, Conſul traducere noctem
Exſomnis, telumque manu vibrare per umbras,
Ac modo ſegnitie Paullum increpitare, modo acres
Exercere tubas, nocturnaque claſſica velle.
Nec minor in Pœno properi certaminis ardor.
Erumpunt vallo fortuna urgente ſiniſtra,
Conſertæque manus: jam ſparſi ad pabula campis
Vicinis raptanda Macæ, fudere volucrem
Telorum nubem: ante omnes invadere bella
Mancinus, gaudens hoſtili tinguere primus
Tela cruore cadit, cadit & numeroſa juventus.
Nec pecudum fibras Varro, & contraria Paullo
Auſpicia incuſante deum, compeſceret arma,
Ni ſors alterni juris, quo caſtra reguntur,
Arbitrium pugnæ properanti in fata negaſſet.
Quæ tamen haud valuit perituris millibus, una
Plus donaſſe die. rediere in caſtra, gemente
Haud dubie Paullo, qui craſtina jura videret
Amenti ceſſura viro, fruſtraque ſuorum
Servatas a cæde animas: nam turbidus ira
Infenſuſque moræ, dilata ob prælia ductor,
Siccine nunc, inquit, grates pretiumque rependis
Paulle tui capitis? meruerunt talia qui te
Legibus, atque urnæ dira eripuere minanti?
Tradant immo hoſti revocatos ilicet enſes,
Tradant arma jube, aut pugnantum diripe dextras.
Sed vos, quorum oculos atque ora humentia vidi,
Vertere cum conſul terga, & remeare juberet,
Ne morem & pugnæ ſignum exſpectate petendæ:
Dux ſibi quiſque viam rapito, cum ſpargere primis
Incipiet radiis Gargana cacumina Phœbus.
Pandam egomet primus portas, ruite ocyus, atque hunc
Ereptum revocate diem: Sic turbidus ægra
Peſtifero pugnæ caſtra incendebat amore.
At Paullus jam non idem, nec mente, nec ore,
Sed qualis ſtratis dilecto milite campis
Poſt pugnam ſtetit, ante oculos, atque ora futuro
Obverſante malo, ceu jam ſpe lucis ademta,
Cum ſtupet exanimata parens, natique tepentes
Nequidquam fovet extremis amplexibus artus.
Per toties, inquit, concuſſæ mœnia Romæ,
Perque has, nox Stygia quas jam circumvolat umbra,
Inſontes animas, cladi parce obvius ire,
Dum tranſit divum furor, & conſumitur ira
Fortunæ: novus Annibalis ſat nomina ferre
Si diſcit miles, nec frigidus adſpicit hoſtem.
Nonne vides, cum vicinis auditur in arvis,
Quam ſubitus linquat pallentia corpora ſanguis?
Quamque fluant arma ante tubas? cunctator & æger
(Ut rere) in pugnas Fabius, quoſcumque ſub illis
Culpatis duxit ſignis, nunc arma capeſſunt,
Haud quos Flaminius, ſed dira avertite divi.
Sin noſtris animus monitis, precibuſque repugnat,
Aures pande Deo: cecinit Grynæa per orbem
Hæc olim vates, & te præſaga tuoſque
Vulgavit terris proavorum ætate furores.
Jamque alter tibi, nec perplexo carmine, coram
Fata cano vates: ſiſtis ni craſtina ſigna,
Firmabis noſtro Phœbeæ dicta Sibillæ
Sanguine, nec Grajo poſthac Diomede ferentur,
Sed te, ſi perſtas, inſignes conſule campi.
Hæc Paullus, lacrimæque oculis ardentibus ortæ.
Necnon & noctem ſceleratus polluit error:
Xanthippo captus, Libycis tolerarat in oris
Servitium Satricus, mox inter præmia regi
Autololum dono datus ob virtutis honorem:
Huic domus, & gemini fuerant Sulmone relicti
Matris in uberibus nati, Mancinus, & una
Nomine Rhœteo Solymus: nam Dardana origo,
Et Phrygio genus a proavo, qui ſceptra ſecutus
Æneæ, claram muris fundaverat urbem
Ex ſeſe dictam Solymon: celebrata colonis
Mox Italis paullatim attrito nomine Sulmo.
Ac tum barbaricis Satricus cum rege catervis
Advectus, quo non ſpretum (ſi poſceret uſus)
Noſcere Gætulis Latias interprete voces.
Poſtquam poſſe datum Peligna reviſere tecta,
Et patrium ſperare larem, ad conamina noctem
Advocat, ac furtim caſtris evadit iniquis.
Sed fuga nuda viri, ſumto quia prodere cœpta
Vitabat clypeo, & dextra remeabat inermi.
Exuvias igitur, proſtrataque corpora campo
Luſtrat, & exutis Mancini cingitur armis.
Iamque metus levior: verum cui demta ferebat
Exſangui ſpolia, & cujus nudaverat artus,
Natus erat, paulo ante Maca proſtratus ab hoſte.
Ecce ſub adventum noctis, primumque ſoporem,
Alter natorum Solymus, veſtigia vallo
Auſonio vigil extulerat, dum ſorte viciſſim
Alternat portæ excubias, fratriſque petebat
Mancini ſtratum ſparſa inter funera corpus,
Furtiva cupiens miſerum componere terra.
Nec longum celerarat iter, quum tendere in armis
Aggere Sidonio venientem conſpicit hoſtem.
Quodque dabat fors in ſubitis nec opina, ſepulchro
Ætoli condit membra occultata Thoantis:
Inde ubi nulla ſequi propius pone arma, virumque
Incomitata videt veſtigia ferre per umbras,
Proſiliens tumulo contorquet nuda parentis



Digitized by Google

In terga, haud fruſtra, jaculum: Tyriamque ſequentum
Satricus eſſe manum, & Sidonia vulnera credens,
Auctorem cæci trepidus circumſpicit ictus.
Verum ubi victorem juvenili robore curſus
Attulit, & notis fulſit lux triſtis ab armis,
Fraternuſque procul, luna prodente, retexit
Ante oculos ſeſe, & radiavit cominus umbo,
Exclamat juvenis ſubita flammatus ab ira:
Non ſim equidem Sulmone ſatus tua, Satrice, proles,
Nec frater, Mancine, tuus, fatearque nepotem
Pergameo indignum Solymo, ſi evadere detur
Hinc noſtra te impune manu: tu nobile geſtes
Germani ſpolium ante oculos, referaſque ſuperba,
Me ſpirante, domus Pelignæ perfidus arma?
Hæc tibi cara parens, Acca, ad ſolatia luctus
Dona feram nati, ut figas æterna ſepulcro.
Talia vociferans ſtricto mucrone ruebat.
Aſt illi jam tela manu, jamque arma fluebant
Audita patria, natiſque, & conjuge, & armis,
Ac membra & ſenſus gelidus ſtupefecerat horror.
Tum vox ſemianimi miſeranda effunditur ore:
Parce precor dextræ, non ut mihi vita ſuperſit,
Quippe nefas hac velle frui, ſed ſanguine noſtro
Ne damnes, o nate, manus. Carthaginis ille
Captivus patrias nunc primum advectus in oras
Ille ego ſum Satricus, Solymi genus: haud tua, nate,
Fraus ulla eſt, jaceres in me cum fervidus haſtam:
Pœnus eram, verum caſtris elapſus acerbis
Ad vos & caræ properabam conjugis ora.
Hunc rapui exanimi clypeum; ſed jam unice nobis
Hæc fratris tumulis arma excuſata reporta.
Curarum tibi prima tamen ſit, nate, referre
Ductori monitus Paullo, producere bellum
Nitatur, Pœnoque neget certamina Martis.
Augurio exſultat divum, immenſamque propinqua
Stragem acie ſperat: quæſo prohibete furentem
Varronem: namque hunc fama eſt impellere ſigna:
Sat magnum hoc miſeræ fuerit mihi cardine vitæ
Solamen, caviſſe meis: nunc ultima, nate,
Invento ſimul atque amiſſo redde parenti
Oſcula: Sic fatus galeam exuit, atque rigentis
Invadit nati tremebundis colla lacertis,
Attonitoque timens verbis ſanare pudorem
Vulneris impreſſi, telum excuſare laborat.
Quis teſtis noſtris, quis conſcius adfuit actis?
Non nox errorem nigranti condidit umbra?
Cur trepidas? da nate magis, da jungere pectus.
Abſolvo pater ipſe manum, atque in fine laborum
Hac condas oculos dextra precor. at miſer imo
Pectore ſuſpirans juvenis, non verba viceſque
Alloquio vocemve refert, ſed ſanguinis atri
Siſtere feſtinat curſum, laceroque ligare
Ocyus illacrimans altum velamine vulnus.
Tandem inter gemitus miſeræ erupere querelæ:
Siccine te nobis, genitor, Fortuna reducit
In patriam? ſic te nato natumque parenti
Impia reſtituit? felix o terque quaterque
Frater, cui fatis genitorem agnoſcere ademtum.
Aſt ego Sidoniis imperditus, ecce parentem
Vulnere cognoſco: ſaltem hoc fortuna fuiſſet
Solamen culpæ, dubia ut mihi ſigna dediſſes
Infauſti generis: verum linquetur iniquis
Non ultra Superis noſtros tolerare labores.
Hæc dum amens queritur, jam deficiente cruore
In vacuas ſenior vitam diſperſerat auras.
Tum juvenis mœſtum attollens ad ſidera vultum,
Pollutæ dextræ, & facti Titania teſtis
Infandi, quæ nocturno mea lumine tela
Dirigis in patrium corpus, non amplius, inquit,
His oculis, & damnato violabere viſu.
Hæc memorat, ſimul enſe fodit præcordia, & atrum
Suſtentans vulnus, mananti ſanguine ſignat
In clypeo mandata patris, Fuge prælia Varro.
Ac ſummi tegmen ſuſpendit cuſpide teli,
Defletumque ſuper proſternit membra parentem.
Talia venturæ mittebant omina pugnæ
Auſoniis Superi, ſenſimque abeuntibus umbris
Conſcia nox ſceleris roſeo cedebat Eoo.
Ductor in arma ſuos Libys, & Romanus in arma
Excibat de more ſuos, Pœniſque redibat
Qualis nulla dies omni ſurrexerit ævo.
Nec verborum, inquit, ſtimulantum, Pœnus, egetis,
Herculeis iter a metis ad Japygis agros
Vincendo emenſi, nuſquam eſt animoſa Saguntos,
Conceſſere Alpes, pater ipſe ſuperbus aquarum
Auſonidum Eridanus captivo defluit alveo.
Strage virum merſus Trebia eſt, atque ora ſepulto
Lydia Flaminio premitur, lateque refulgent
Oſſibus, ac nullo ſulcantur vomere campi.
Clarior his titulus, pluſque allatura cruoris
Lux oritur, mihi magna ſatis, ſat vera ſuperque
Bellandi merces ſit gloria, cetera vobis
Vincantur: quidquid diti devexit Ibero,
Quidquid & Ætnæis jactavit Roma triumphis,
Quin etiam Libyco ſi quid de litore raptum
Condidit, in veſtros venient ſine ſortibus enſes.
Ferte domos quod dextra dabit, nil victor honoris
Ex opibus poſco: raptor per ſecula longa
Dardanus, edomitum vobis ſpoliaverit orbem.
Qui Tyria ducis Sarranum ab origine nomen,
Seu Laurens tibi Sigæo ſulcata colono
Arridet tellus, ſeu ſunt Byzacia cordi
Rura magis, centum Cereri fruticantia culmis,
Electos optare dabo inter prælia campos,
Addam etiam flava Tibris quas irrigat unda
Captivis late gregibus depaſcere ripas.
Qui vero extremo ſocius mihi cardine Byrſæ
Signa moves, dextram Auſonia ſi cæde cruentam
Attolles, hinc jam civis Carthaginis eſto.
Neu vos Gargani, Daunique fefellerit ora.
Ad muros ſtatis Romæ, licet avia longe
Urbs agat, & noſtro procul a certamine diſtet:
Hic hodie ruet, atque ultra te ad prælia miles
Nulla voco, ex acie tende in Capitolia curſum.
Hæc memorat, tum propulſo munimine valli
Foſſarum rapuere moras, aciemque locorum
Conſilio, curvis accommodat ordine ripis.
Barbaricus lævo ſtetit ad certamina cornu
Bellator Naſamon, unaque immanior artus
Marmarides, tum Maurus atrox, Garamaſque, Maceſque,
Et Maſſylæ acies, & ferro vivere lætum
Vulgus Adyrmachidæ, pariter gens accola Nili
Corpora ab immodico ſervans nigrantia Phœbo:
Queis poſitum agminibus caput, imperiumque Nealces.
At parte in dextra, ſinuat qua flexibus undam
Aufidus, & curvo circum errat gurgite ripas,
Mago regit, ſubiere leves, quos horrida miſit
Pyrene, populi, varioque auxere tumultu
Flumineum latus, effulget cetrata juventus:
Cantaber ante alios, nec tectus tempora Vaſco,
Ac torto miſcens Balearis prælia plumbo,
Bætigenæque viri: celſus media ipſe coercet



Digitized by Google

Agmina, quæ patrio firmavit milite, quæque
Celtarum Eridano perfuſis ſæpe catervis.
Sed qua ſe fluvius retro labentibus undis
Eripit, & nullo cuneos munimine vallat,
Turritas moles, ac propugnacula dorſo
Bellua nigranti geſtans, ceu mobilis agger
Nutat, & erectos attollit ad æthera muros.
Cetera jam Numidis circumvolitare, citoſque
Ferre datur curſus, & toto fervere campo.
Dum Libys incenſo diſpenſat milite vires,
Hortandoque iterum atque iterum inſatiabilis urget
Factis quemque ſuis, & ſe cognoſcere jactat
Qua dextra veniant ſtridentis ſibila teli,
Promittitque viris nulli ſe defore teſtem;
Jam Varro, exacta vallo legione, movebat
Cladum principia: at pallenti lætus in unda
Laxabat ſedem venturis portitor umbris.
Stant primi, quos ſanguineæ pendente vetabant
Ire notæ clypeo, defixique omine torpent.
Juxta terribilis facies, miſeranda jacebant
Corpora in amplexu, natuſque in pectore patris
Impoſita vulnus dextra letale tegebat.
Effuſæ lacrimæ, Mancinique inde reverſus
Fraterna ſub morte dolor, tum triſte movebat
Augurium, & ſimiles defuncto in corpore vultus.
Ocyus erroris culpam, deflendaque fata
Ductori pandunt, atque arma vetantia pugnam.
Ille ardens animi, Ferte hæc, ait, omina Paullo:
Namque illum, cui femineo ſtant corde timores,
Moverit iſta manus, quæ cæde imbuta nefanda,
Quum furiæ expeterent pœnas, fortaſſe paterno
Signavit moriens ſceleratum ſanguine carmen.
Tum minitans propere deſcribit munera pugnæ,
Quaque feras ſævus gentes, aciemque Nealces
Temperat, hac ſeſe Marſo cum milite, cumque
Samnitum opponit ſignis, & Japyge alumno.
At campi medio (namque hac in parte videbat
Stare ducem Libyæ) Servilius obvia adire
Arma, & Picentes Umbroſque inferre jubetur.
Cetera Paullus habet dextro certamina cornu.
His ſuper, inſidias contra, Nomadumque volucrem
Scipiadæ datur ire manum, quaque arte doliſque
Scindent ſe turmæ, prædicit ſpargere bellum.
Jamque propinquabant acies, agilique virorum
Diſcurſu, mixtoque ſimul calefacta per ora
Cornipedum hinnitu, & multum ſtrepitantibus armis
Errabat cæcum turbata per agmnina murmur.
Sic ubi prima movent pelago certamina venti,
Incluſam rabiem, ac ſparſuras aſtra procellas
Parturit unda freti, fundoque emota minaces
Exſpirat per ſaxa ſonos, atque acta cavernis
Torquet anhelantem ſpumanti vertice pontum.
Nec vero fati tam ſævo turbine, ſolum
Terrarum fuit ille labor: diſcordia demens
Intravit cælos, Superoſque ad bella coegit.
Hinc Mavors, hinc Gradivum comitatus Apollo,
Et domitor tumidi pugnat maris, hinc Venus amens,
Hinc Veſta, & captæ ſtimulatus cæde Sagunti
Amphitryoniades, pariter veneranda Cybelle,
Indigeteſque dei, Faunuſque, ſatorque Quirinus,
Alternuſque animæ mutato Caſtore Pollux.
Contra cuncta latus ferro Saturnia Juno,
Et Pallas Libycis Tritonidos edita lymphis,
Ac patrius flexis per tempora cornibus Ammon,
Multaque præterea divorum turba minorum.
Quorum ubi mole ſimul venientum & greſſibus alma
Intremuit tellus, pars implevere propinquos
Diviſi montes, pars ſedem nube ſub alta
Ceperunt: vacuo deſcenſum ad prælia cælo.
Tollitur immenſus deſerta ad ſidera clamor,
Phlegræis quantas effundit ad æthera voces
Terrigena in campis exercitus, aut ſator ævi
Quanta Cyclopas nova fulmina voce popoſcit
Jupiter, exſtructis vidit cum montibus ire
Magnanimos raptum cæleſtia regna gigantes.
Nec vero prima in tantis concurſibus haſta
Ulla fuit, ſtridens nimbus certante furore
Telorum ſimul effuſus, cupidæque cruoris
Hinc atque hinc animæ, gemina cecidere procella.
Acrius inſanus dextra qua ducitur enſis
Bellantum pars magna jacet, ſuper ipſa ſuorum
Corpora conſiſtunt avidi, calcantque gementes.
Nec magis aut Libyco protrudi Dardana niſu
Avertive poteſt pubes, aut ordine pelli
Fixa ſuo Sarrana manus, quam vellere ſede
Si tentet Calpen impacto gurgite pontus.
Amiſere ictus ſpatium, nec morte peracta
Arctatis cecidiſſe licet, galea horrida flictu
Adverſæ ardeſcit galeæ, clypeuſque fatiſcit
Impulſu clypei, atque enſis contunditur enſe,
Pes pede, virque viro teritur, telluſque videri
Sanguine operta nequit, cælumque & ſidera pendens
Abſtulit ingeſtis nox denſa ſub æthere telis.
Queis adſtare loco dederat fortuna ſecundo,
Contorum longo & proceræ cuſpidis ictu,
Ceu primas agitent acies, certamina miſcent.
At quos deinde tenet retrorſum inglorius ordo,
Miſſilibus certant pugnas æquare priorum.
Ultra clamor agit bellum, mileſque cupiti
Martis inops, ſævis impellit vocibus hoſtem.
Ullum nec deſit teli genus: hi ſude pugnas,
Hi pinu flagrante cient, hi pondere pili:
At ſaxis, fundaque alius, jaculoque volucri:
Interdumque ipſis metuenda falarica muris,
Interdum ſtridens per nubila fertur arundo.
Speramuſne deæ, quarum mihi ſacra coluntur,
Mortali totum hunc aperire in ſecula voce
Poſſe diem? tantumne datis confidere linguæ,
Ut Cannas uno ore ſonem? ſi gloria vobis
Noſtra placet, neque vos magnis avertitis auſis,
Huc omnes cantus, Phœbumque vocate parentem.
Verum utinam poſthac animo, Romane, ſecunda,
Quanto tunc adverſa, feras, ſitque hactenus oro,
Nec libeat tentare deis, an Troia proles
Par bellum tolerare queat, tuque anxia fati
Pone precor lacrimas, & adora vulnera, laudes
Perpetuas paritura tibi. nam tempore, Roma,
Nullo major eris. mox ſic labere ſecundis,
Ut ſola cladum tuearis nomina fama.
Jamque inter varias fortuna utrimque virorum
Alternata vices, incerto eluſerat iras
Eventu, mediaque diu pendente per ambas
Spe gentes, paribus Mavors flagrabat in armis.
Mitia ceu virides agitant quum flamina culmos,
Necdum maturas impellit ventus ariſtas,
Huc atque huc it ſumma ſeges, nutanſque viciſſim
Alterno lente motu incurvata niteſcit.
Tandem barbaricis perfractam viribus acer
Diſſipat incurrens aciem clamore Nealces:
Laxati cunei, perque intervalla citatus
Irrupit trepidis hoſtis: tum turbine nigro
Sanguinis exundat torrens, nullumque ſub ima
Cuſpide

Digitized by Google

Cuſpide procumbit corpus: dum vulnera tergo
Bellator timet Auſonius, per pectora ſævas
Exceptat mortes, & leto dedecus arcet.
Stabat cum primis mediæ certamina pugnæ
Aſpera ſemper amans, & par cuicumque periclo
Scævola, nec tanta vitam jam ſtrage volebat,
Sed dignum proavo letum, & ſub nomine mortem.
Is poſtquam frangi res, atque augeſcere vidit
Exitium, Brevis hoc vitæ quodcumque relictum
Extendamus, ait. nam virtus futile nomen,
Ni decus adſuerit patiendo, ubi tempora leti
Proxima ſint, pulchramque petat per vulnera laudem.
Dixit, & in medios qua dextera concita Pœni
Limitem agit, vaſto connixus turbine fertur.
Hic exſultantem Calarim, atque erepta volentem
Induere excelſo cæſi geſtamina trunco
Enſe ſubit, capuloque tenus ferrum impulit ira.
Volvitur ille ruens, atque arva hoſtilia morſu
Appetit, & mortis premit in tellure dolores.
Nec Gabaris Sichæque virum tenuere furentes
Concordi virtute manus, ſed perdidit acer,
Dum ſtat, deciſam Gabar inter prælia dextram.
At Sicha auxilium, magno turbante dolore,
Dum temere accelerat, calcato improvidus enſe
Succidit, & nudæ ferro veſtigia plantæ
Damnavit, dextraque jacet morientis amici.
Tandem convertit fatalia tela Nealcæ
Fulminei gliſcens juvenis furor: exſilit ardens
Nomine tam claro ſtimulante ad præmia cædis.
Tum ſilicem ſcopulo avulſum, quem montibus altis
Detulerat torrens, raptum contorquet in ora
Turbidus: incuſſo crepuerunt pondere malæ,
Ablatuſque viro vultus, concreta cruento
Per nares cerebro ſanies fluit, atraque manant
Orbibus eliſis, & trunca lumina fronte.
Sternitur unanimo Marius ſuccurrere Caſpro
Conatus, metuenſque viro ſupereſſe cadenti.
Lucis idem auſpicium, ac patrium & commune duobus
Paupertas, ſacro juvenes Præneſte creati
Miſcuerant ſtudia, & juncta tellure ſerebant:
Velle ac nolle ambobus idem, ſociataque toto
Mens ævo, ac parvis dives concordia rebus.
Occubuere ſimul, votiſque ex omnibus unum
Id fortuna dedit, junctam inter prælia mortem.
Arma fuere decus victori bina Simetho.
Sed longum tanto lætari munere caſus
Haud licitum Pœnis: aderat terrore minaci
Scipio converſæ miſeratus terga cohortis,
Et cuncti fons Varro mali, flavuſque comarum
Curio, & a primo deſcendens conſule Brutus.
Atque his fulta viris acies repararet ademtum
Mole nova campum, ſubito ni turbine Pœnus
Agmina frænaſſet jam procurrentia ductor.
Iſque ut Varronem procul inter prælia vidit,
Et juxta ſagulo circumvolitare rubenti
Lictorem; Noſco pompam, atque inſignia noſco:
Flaminius modo talis, ait: tum fervidus aerem
Ingentis clypei tonitru prænuntiat iram.
Heu miſer, æquari potuiſti funere Paullo,
Si tibi non ira Superum tunc eſſet ademtum
Annibalis cecidiſſe manu. quam ſæpe querere
Varro deis, quod Sidonium defugeris enſem?
Nam rapido ſubitam portans in morte ſalutem
Procurſu cœpta ſeſe in diſcrimina vertit
Scipio, nec Pœnum (quamquam eſt ereptus opimæ
Cædis honor) mutaſſe piget majore ſub hoſte
Prælia, & erepti Ticina ad flumina patris
Exigere oblato tandem certamine pœnas.
Stabant educti diverſis orbis ab oris,
Quanto non alias vidit concurrere tellus,
Marte viri, dextraque pares, ſed cetera ductor
Anteibat Latius, melior pietate fideque.
Diſſiluere cava turbati ad prælia nube
Mavors Scipiadæ metuens, Tritonia Pœno,
Adventuque deum intrepidis ductoribus, ambæ
Contremuere acies. ater, qua pectora flectit
Pallas, Gorgoneo late micat ignis ab ore,
Sibilaque horrificis torquet ſerpentibus ægis.
Fulgent ſanguinei, geminum vibrare cometen
Ut credas, oculi, ſummaque in caſſide largus
Undantes volvit flammas ad ſidera vertex.
At Mavors moto perturbans aera telo,
Et clypeo campum involvens, Ætnæa cyclopum
Munere fundentem loricam incendia geſtat,
Ac pulſat fulva conſurgens æthera criſta.
Ductores pugnæ intenti, quantumque viciſſim
Auderent, propius menſi, tamen arma ferentes
Senſere adveniſſe deos, & lætus uterque
Spectari Superis, addebant mentibus iras.
Jamque ictu valido libratam a pectore Pœni
Pallas in obliquum dextra detorſerat haſtam.
Et Gradivus opem divæ portare ferocis
Exemplo doctus, porgebat protinus enſem
Ætnæum in pugna juveni, ac majora jubebat.
Tum virgo igneſcens penitus, violenta repente
Suffudit flammis ora, atque obliqua retorquens
Lumina, turbato ſuperavit Gorgona vultu.
Erexere omnes immania membra chelydri
Ægide commota, primique furoris ad ictus
Rettulit ipſe pedem ſenſim a certamine Mavors.
Hic dea convulſam rapido conamine partem
Vicini montis, ſcopuliſque hærentia ſaxa
In Martem furibunda jacit, longeque relatos
Expavit ſonitus, tremefacto littore, Saſſon.
At non hæc Superum fallebant prælia regem:
Demittit propere ſuccinctam nubibus Irim,
Quæ nimios frænet motus, ac talia fatur:
I Dea, & Œnotris velox allabere terris,
Germanæque truces, dic, Pallas mitiget iras,
Nec ſperet fixas Parcarum vertere leges:
Dic etiam, ni deſiſtis (nam virus & æſtus
Flammiferæ novi mentis) nec colligis iram,
Ægide præcellant quantum horrida fulmina noſces.
Quæ poſtquam accepit dubitans Tritonia virgo,
Nec ſat certa diu, patriis an cederet armis,
Abſiſtemus, ait, campo? ſed Pallade pulſa
Num fata avertet? cæloque arcebit ab alto
Cernere Gargani ferventia cædibus arva?
Hæc effata, cava Pœnum in certamina nube
Sublatum diverſa tulit, terraſque reliquit.
At Gradivus atrox, remeantis in æthera divæ
Abſceſſu revocat mentes, fuſamque per æquor
Ipſe manu magna, nebula circumdatus atra,
Reſtituit pugnam: convertunt ſigna, novamque
Inſtaurant Itali, verſa formidine, cædem.
Tum ventis poſitus cuſtos, cui flamina carcer
Imperio compreſſa tenet, cælumque ruentes
Eurique & Boreæ parent, Corique Notique,
Junonis precibus promiſſa haud parva ferentis
Regnantem Æoliis Vulturnum in prælia campis
Effrænat, placet hic iræ exitiabilis ultor.
Qui ſe poſtquam Ætnæ merſit candente barathro,

Conce-

Digitized by Google

Concepitque ignes, & flammea protulit ora,
Evolat horrendo ſtridore, ac Daunia regna
Perflat agens cæcam glomerato pulvere nubem.
Eripuere oculos auræ vocemque manuſque:
Vortice arenoſo candentes (flebile dictu)
Torquet in ora globos Italum, & bellare maniplis
Juſſa lacerantur rabie: tum mole ruinæ
Sternuntur tellure & miles & arma tubæque,
Atque omnis retro flatu occurſante refertur
Lancea, & in tergum Rutulis cadit irritus ictus.
Atque idem flatus Pœnorum tela ſecundat,
Et velut amento contorta haſtilia turbo
Adjuvat, ac Tyrias impellit ſtridulus haſtas.
Tum denſo fauces præcluſus pulvere miles
Ignavam mortem compreſſo mœret hiatu:
Ipſe caput flavum caligine conditus atra
Vulturnus, multaque comam perfuſus arena,
Nunc verſos agitat tergo ſtridentibus alis,
Nunc mediam in frontem veniens clamante procella
Obvius arma quatit, patuloque inſibilat ore.
Interdum intentos pugnæ, & jam jamque ferentes
Hoſtili jugulo ferrum, conamine & ictu
Avertit, dextramque ipſo de vulnere vellit.
Nec ſatis Auſonias paſſim fœdare cohortes,
In Martem vomit immixtas mugitibus auras,
Biſque dei ſummas libavit turbine criſtas.
Quæ dum Romuleis exercet prælia turmis
Æolius furor, & Martem ſuccendit in iras,
Adfatur virgo ſocia Junone parentem:
Quantos Gradivus fluctus in Punica caſtra,
Reſpice, agit, quantiſque furens ſe cædibus implet.
Nunc, quæſo, terris deſcendere non placet Irim?
Quamquam ego non Teucros (noſtro cum pignore regnet
Roma, & Palladio ſedes hac urbe locarim)
Non Teucros delere aderam, ſed lumen alumnæ
Annibalem Libyæ, pelli florentibus annis
Vita, atque extingui primordia tanta negabam.
Excipit hæc Juno, longique laboris ab ira,
Immo, ait, ut noſcant gentes, immania quantum
Regna Jovis valeant, cunctiſque potentia quantum
Antiſtet conjux Superis tua, diſcute telo
Flagranti (nil oramus) Carthaginis arces,
Sidoniamque aciem vaſto telluris hiatu
Tartareis immerge vadis, aut obrue ponto.
Contra quæ miti reſpondet Jupiter ore:
Certatis fatis, & ſpes extenditis ægras.
Ille, o nata, libens cui tela inimica ferebas,
Contundet Tyrios juvenis, ac nomina gentis
Induet, & Libycam feret in Capitolia laurum.
At cui tu, conjux, cui das animoſque, decuſque,
(Fata cano) avertet populis Laurentibus arma.
Nec longe cladis metæ: venit hora, dieſque,
Qua nullas umquam tranſiſſe optaverit Alpes.
Sic ait, atque Irim propere demittit olympo,
Quæ revocet Martem, jubeatque abſcedere pugna.
Nec vetitis luctatus abit Gradivus in altas
Cum fremitu nubes, quamquam lituique, tubæque,
Vulneraque, & ſanguis, & clamor, & arma juvarent.
Ut patuit liber Superum certamine tandem,
Laxatuſque deo campus, ruit æquore ab imo
Pœnus, quo ſenſim cæleſtia ſugerat arma,
Magna voce trahens equitemque, viroſque, feræque
Turrigeræ molem, tormentorumque labores.
Atque ubi turbantem leviores enſe catervas
Agnovit juvenem, ſcintillavitque cruentis
Ira genis, Quænam furiæ, quiſve egit in hoſtem,
En, Minuci, Deus, ut rurſum te credere nobis
Auderes? inquit: genitor tibi, natus ab armis
Ille meis, ubi nunc Fabius? ſemel improbe noſtras
Sit ſatis evaſiſſe manus: atque inde ſuperbis
Haſta comes dictis murali turbine pectus
Transforat, & voces venturas occupat ictu.
Nec ferro ſævire ſat eſt: appellitur atra
Mole fera, & monſtris componitur Itala pubes.
Nam provectus equo, moderantem cuſpide Lucas
Maurum in bella boves, ſtimulis majoribus ire,
Ac raptare jubet Libycarum armenta ferarum.
Immane ſtridens agitur, crebroque coacta
Vulnere bellatrix properos fert bellua greſſus.
Liventi dorſo turris flammaque, viriſque,
Et jaculis armata ſedet, procul aſpera grando
Saxorum ſuper arma ruit, paſſimque volanti
Celſus telorum fundit Libys aggere nimbum.
Stat niveis longum ſtipata per agmina vallum
Dentibus, atque ebori præfixa cominus haſta
Fulget ab incurvo dejecta cacumine cuſpis.
Hic inter trepidos rerum, per membra, per arma
Exigit Uſentis ſceleratum bellua dentem;
Clamantemque ferens calcata per agmina portat.
Nec levius radio, lævum qua tegmine thorax
Multiplicis lini claudit latus, improba ſenſim
Corpore non læſo penetrarunt ſpicula dentis,
Et ſublime virum clypeo reſonante tulerunt.
Haud excuſſa novi virtus terrore pericli,
Utitur ad laudem caſu, geminumque citato
Vicinus fronti lumen tranſverberat enſe.
Exſtimulata gravi ſeſe fera tollit ad auras
Vulnere, & erectis excuſſam cruribus alte
Pone jacit volvens reflexo pondere turrim.
Arma virique ſimul ſpoliataque bellua viſu
Sternuntur: ſubita (miſerandum) mixta ruina
Spargere flagrantes contra bellantia monſtra
Dardanius tædas victor jubet, & facis atræ,
Quos fera circumfert, compleri ſulfure muros.
Nec juſſo mora, collectis fumantia lucent
Terga elephantorum flammis, raptuſque ſonoro
Ignis edax vento, per propugnacula fertur.
Non aliter Pindo Rhodopeve incendia paſtor
Quum jacit, & ſilvis ſpatiatur fervida peſtis,
Frondoſi igneſcunt ſcopuli, ſubitoque per alta
Collucet juga diſſultans Vulcanius ardor.
It fera candenti torrente bitumine corpus
Amens, & laxo diducit limite turmas.
Nec cuiquam virtus propiora capeſſere bella:
Longinquis audent jaculis & arundinis ictu.
Uritur impatiens, & magni corporis æſtu
Huc atque huc jactas accendit bellua flammas,
Donec vicini tandem ſe fluminis undis
Præcipitem dedit, & tenui decepta liquore
Stagnantis per plana vadi, tulit incita longis
Exſtantem ripis flammam, tum denique ſeſe
Gurgitis immerſit molem capiente profundo.
At qua pugna datur, necdum Mauruſia peſtis
Igne calet, circumfuſi Rhœteia pubes,
Nunc jaculis, nunc & ſaxis, nunc alite plumbo
Eminus inceſſunt, ut qui caſtella per altos
Oppugnat munita locos, atque obſidet arces.
Auſus digno viro, fortuna & digna ſecunda,
Extulerat dextram, atque adverſum cominus enſem
Mincius infelix auſi, ſed ſtridula anhelum
Fervorem effundens monſtri manus, abſtulit acri
Implicitum nexu, diroque ligamine torſit,

Et

Et ſuperas alte miſerum jaculata per auras
Telluri eliſis adflixit (flebile) membris.
Has inter clades viſo Varrone ſub armis
Increpitans Paullus, Quin imus cominus, inquit,
Ductori Tyrio, quem vinctum colla catenis
Staturum ante tuos currus promiſimus urbi?
Heu patria, heu plebes ſcelerata, & prava favoris!
Haud umquam expedies tam dira ſorte malorum,
Quem tibi non naſci fuerit per vota petendum,
Varronem, Annibalemne magis? Dum talia Paullus,
Urget præcipitans Libys, atque in terga ruentum
Ante oculos cunctas ductoris concitat haſtas.
Pulſatur galea, & quatiuntur conſulis arma,
Acrius hoc Paullus medios ruit aſper in hoſtes.
Tum vero excuſſus mentem, in certamina Paullo
Avia deducto, convertit Varro, manuque
Cornipedem inflectens, Das, inquit, patria pœnas
Quæ, Fabio incolumi, Varronem ad bella vocaſti.
Quænam autem mentis, vel quæ diſcordia fati?
Parcarumque latens fraus eſt? abrumpere cuncta
Jamdudum cum luce libet: ſed comprimit enſem
Neſcio quis deus, & meme ad graviora reſervat.
Vivamne? & fractos, ſparſoſque cruore meorum
Hos referam populo faſces? atque ora per urbes
Iratas ſpectanda dabo? & quo ſævius ipſe
Annibal haud poſcat, fugiam, & te Roma videbo?
Plura indignantem, telis propioribus hoſtes
Egere, & ſonipes rapuit laxatus habenas.

# LIBER X.

PAullus ut adverſam videt increbreſcere pugnam,
Ceu fera, quæ, telis circumcingentibus, ultro
Adſilit in ferrum, & per vulnera colligit hoſtem;
In medios fert arma globos, ſeſeque periclis
Ingerit, atque omni letum molitur ab enſe.
Increpat horrendum, Perſtate, & fortiter, oro,
Pectoribus ferrum accipite, ac ſine vulnere terga
Ad manes deferte viri: niſi gloria mortis
Nil ſupereſt: idem ſedes adeuntibus imas
Hic vobis dux Paullus erit. velocius inde
Hæmonio Borea, pennaque citatior ibat,
Quæ redit in pugnas fugientis arundine Parthi:
Atque ubi certamen primi ciet immemor ævi
Pætus, Gradivus mente, & cito fertur in hoſtes,
Ac juvenem, quem Vaſco levis, quem ſpicula denſus
Cantaber urgebat, letalibus eripit armis;
Abſceſſere retro, pavidique in terga relatos
Abduxere gradus, ut lætus valle remota
Quum capream venator agit, feſſamque propinquo
Inſequitur curſu, & ſperat jam tangere dextra,
Si ferus adverſo ſubitum ſe protulit antro,
Et ſtetit ante oculos frendens leo, deſerit una
Et color & ſanguis, & tela minora periclo,
Nec jam ſperatæ cura eſt in pectore prædæ.
Nunc in reſtantes mucronem cominus urget,
Nunc trepidos, ac terga mala formidine verſos
Adſequitur telis: furere, ac decorare labores,
Et ſævire juvat: cadit ingens nominis expers
Uni turba viro: alter ſi detur in armis
Paullus Dardaniis, amittant nomina Cannæ.
Tandem inclinato cornu ſine more ruebat
Prima acies, non parca fugæ. Labienus, & Ocris
Sternuntur leto atque Opiter, quos Setia colle
Vitifero, celſis Labienum Cingula ſaxa
Miſerunt muris: junxit fera tempora leti
Sidonius non conſimili diſcrimine miles:
Nam Labienus obit penetrante per ilia cornu,
Fratres, hic humero cecidere, hic poplite caſi.
Oppetis & Tyrio ſuper inguina fixe veruto
Mæcenas, cui Mæonia venerabile terra,
Et ſceptris olim celebratum nomen Etruſcis.
Per medios agitur projecto lucis amore
Annibalem luſtrans Paullus: ſors una videtur
Aſpera, ſi occumbat ductore ſuperſtite Pœno.
Quam metuens molem (neque enim certamine ſumto
Tempeſtas tanta, & rabies impune fuiſſet)
In faciem pavidi Juno converſa Metelli,
Quid vanos, inquit, Latio ſpes unica conſul
Incaſſum renovas, fato renuente, furores?
Si ſupereſt Paullus, reſtant Æneia regna,
Sin ſecus, Auſoniam tecum trahis: ire tumentem
Tu contra juvenem, & caput hoc abſcindere rebus
Turbatis o Paulle paras? nunc Annibal ipſi
(Tam lætus bello eſt) auſit certare Tonanti.
Et jam (converſis vidi nam flectere habenis)
Evaſit Varro, ac ſeſe ad meliora reſervat.
Sit ſpatium fatis, & dum datur, eripe leto
Hanc noſtris majorem animam, mox bella capeſſes.
Ad quæ ſuſpirans ductor, Mortemne ſub armis
Cur poſcam, cauſſa iſta parum eſt, quod talia noſtræ
Pertulerint aures ſuadentem monſtra Metellum?
I demens, i carpe fugam, non hoſtica tela
Excipias tergo, Superos precor: integer, oro,
Intactuſque abeas, atque intres mœnia Romæ
Cum Varrone ſimul. talin', pavidiſſime, dignum
Me vita? pulchraque indignum morte putaſti?
Quippe ſinit Pœnus, qui nunc contraria bella
Ipſi ferre Jovi valeat. proh degener altæ
Virtutis patrum, quando certamen inire,
Cuive viro mallem memet componere, quam qui
Et victus dabit, & victor per ſecula nomen?
Talibus increpitat, medioſque aufertur in hoſtes,
Ac retro curſum tendentem ad crebra ſuorum
Agmina, & in denſis furantem membra maniplis,
Per conferta virum, & ſtipata umbonibus arma
Conſequitur melior planta, atque obtruncat Acerram.
Ut canis occultos agitat quum Belgicus apros,
Erroreſque feræ ſolers per devia merſa
Nare legit, tacitoque premens veſtigia roſtro
Luſtrat inacceſſos venantum indagine ſaltus:
Nec ſiſtit, niſi conceptum ſectatus odorem,
Deprendit ſpiſſis arcana cubilia dumis.
At conjux Jovis, ut Paullum depellere dictis
Nequidquam fuit, & conſul non deſinit iræ;
In faciem Mauri rurſus mutata Gelaſtæ
Advocat ignarum ſævo a certamine Pœnum.
Huc tela, huc, inquit, dextram implorantibus adfer
O decus æternum Carthaginis: horrida juxta
Stagnantes conſul molitur prælia ripas,
Et laus haud alio major datur hoſte peremto.
Hæc ait, & juvenem diverſa ad prælia raptat.
Flumineo Libycam turbabat in aggere pubem,
Chriſtæ nomen erat, bis terni juncta ferebant
Arma ſenem circa nati, pauperque penatum
Sed domus haud obſcura Tuder, notuſque per Umbros
Bellator populos, factis & cæde docebat
Natorum armigeram pugnas tractare cohortem.
Unanima inde phalanx crudo ducente magiſtro,
Poſtquam hominum ſatiata necem, proſtraverat ictu
Innu-

Digitized by Google

Innumero cum turre feram, facibuſque ſequuta,
Ardentem monſtri ſpectabat læta ruinam,
Quum ſubitus galeæ fulgor, conoque coruſcæ
Majore intremuere jubæ: nec tarda ſenectus
Agnovit hac luce virum: rapit agmine natos
Sæva parens ultro in certamina, & addere paſſim
Tela jubet, nec manantes ex ore feroci,
Aut quæ flagrarent galea, exhorreſcere flammas.
Armiger haud aliter magni Jovis, anxia nido
Quum dignos nutrit geſtanda ad fulmina fœtus,
Obverſam ſpectans ora ad Phaethontia prolem,
Explorat dubios Phœbea lampade natos.
Jamque ſuis daret ut pugnæ documenta vocatis,
Stridentem gelidis vibravit viribus haſtam,
Quæ medias raptim velox prætervolat auras.
Hæſit multiplici non alte cuſpis in auro,
Atque ſenem invalido dependens prodidit ictu.
Cui Pœnus: quiſnam ad caſſos furor impulit ictus
Exſanguem dextram ſenio? vix prima momordit
Tegmina Callaici cornus tremebunda metalli.
En reddo tua tela tibi, memorabilis iſta
A nobis melius diſcet bellare juventus.
Sic propria miſeri transfigit pectora cornu.
At contra (horrendum) bis terna ſpicula dextra
Torta volant, paribuſque ruunt conatibus haſtæ.
Haud ſecus ac Libycam fœta tellure leænam
Venator premit obſeſſo quum Maurus in antro,
Invadunt rabidi jam dudum, & inania tentant
Nondum ſat firmo catuli certamina dente.
Conſumit clypeo tela, & collectus in arma
Suſtinet ingentes crepitantibus ictibus haſtas
Sidonius ductor: nec jam per vulnera credit,
Aut per tot cædes actum ſatis, iraque anhelat,
Ni leto det cuncta virum, jungatque parenti
Corpora, & excidat miſeros cum ſtirpe penates.
Tunc Abarim adfatur, namque una hic armiger ira
Flammabat Martem, atque omnes comes ibat in actus:
Suppedita mihi tela: vadis liventis Averni
Demitti globus ille cupit, qui noſtra laceſſit
Tegmina, jam ſtultæ fructus pietatis habebit.
Hæc fatus, jaculo Lucam, qui maximus ævi,
Transfadigit, preſſa juvenis cum cuſpide labens
Arma ſuper fratrum reſupino concidit ore.
Mortiferum inde manu properantem vellere ferrum
Pilo Volſonem (namque hoc de ſtrage jacentum
Fors dabat) adfixa ſternit per tegmina nare.
Tum Veſulum calido lapſantem in ſanguine fratrum
Enſe metit rapido, plenamque (heu barbara virtus)
Abſciſſi galeam capitis, ceu miſſile telum,
Converſis in terga jacit. Teleſinus ad oſſa
Illiſo ſaxo, qua ſpina interſtruit artus,
Occumbit, fratriſque videt labentia membra
Quercentis, quem funda procul per inane voluta
Sopierat, dum ſupremam Teleſinus in auras
Exhalat lucem, & dubitantia lumina condit.
At feſſus mœrore ſimul curſuque metuque,
Et tamen haud iræ vacuus, non certa per æquor
Interdum inſiſtens Peruſinus membra ferebat.
Hunc ſude, quam Libyci raptam per terga jacentis
Armiger obtulerat monſtri, ſuper inguina fixum
Obtruncat, quercuque premit violentus obuſta.
Tentarat precibus ſævum lenire furorem,
Sed Stygius primos implevit fervor hiatus,
Et pulmone tenus depreſſit anhelitus ignem.
Tandem cum toto cecidit grege, nomen in Umbro
Clarum Chriſta diu populo; ceu fulmine celſa
Æſculus, aut proavis ab origine cognita quercus
Cum fumat percuſſa Jovi, ſacroſque per ævum
Æthereo ramos populantur ſulfure flammæ:
Donec victa Deo late procumbit, & omnem
Collabens operit ſpatioſo ſtipite prolem.
Atque ea dum juxta Tyrius ſtagna Aufida ductor
Molitur, Paullus numeroſa cæde futuram
Ultus jam mortem, ceu victor bella gerebat.
Inter mille viros jacet ingens Phorcus, ab antris
Herculeæ Calpes, cælatus Gorgone parmam,
Unde genus triſtiſque deæ manabat origo.
Hinc objectantem ſeſe, atque antiqua tumentem
Nomina, ſaxificæ monſtroſa ex ſtirpe Meduſæ,
Dum lævum petit incumbens violentius inguen,
Detrahit excelſi correptum vertice coni,
Adflictumque premens, tergo qua balteus imo
Sinvatur, coxaque ſedet munimen utraque,
Conjecto fodit enſe, ſupervomit ille calentem
Sanguinis effundens per hiantia viſcera rivum,
Et ſubit Ætolos Atlanticus accola campos.
Has inter ſtrages rapido terrore coorti
Invadunt terga, atque averſo turbine miſcent
Bella inopina viri, Tyrius quos fallere doctos
Hanc ipſam pugnæ rector formarat ad artem,
Succinctique dolis, fugerent ceu Punica caſtra,
Dediderant dextras. tum totis mentibus actam
In cædes aciem, pone atque in terga ruentes
Præcipitant: non haſta viro, non deficit enſis,
E ſtrage eſt ferrum, atque avulſa cadavere tela.
Raptum Galba procul (neque enim virtutis amorem
Adverſa exemiſſe valent) ut vidit ab hoſte
Auferri ſignum, connixus corpore toto
Victorem adſequitur, letalique occupat ictu.
Ac dum comprenſam cæſo de corpore prædam
Avellit, tardeque manus moribunda remittit,
Transfixus gladio propere accurrentis Amorgi
Occidit, immoriens magnis non proſperus auſis.
Hæc inter veluti nondum ſatiaſſet Enyo
Iras ſæva truces, ſublatum pulvere campum
Vulturnus rotat, & candentes torquet arenas,
Jamque reluctantes ſtridens immane procella
Per longum tulit ad campi ſuprema, caviſque
Adflictos ripis, tumidum demerſit in amnem.
Hic tibi finis erat, metas hic Aufidus ævi
Servabat tacito, non felix Curio, leto.
Namque furens animi dum conſternata moratur
Agmina, & oppoſitu membrorum ſiſtere certat,
In præceps magna propulſus mole ruentum
Turbatis hauritur aquis, fundoque volutus
Adriaca jacuit ſine nomine mortis arena.
Ingens ferre mala, & fortunæ ſubdere colla
Neſcius, adverſa fronte incurrebat in arma
Vincentum Conſul: pereundi Martius ardor,
Atque animos jam ſola dabat fiducia mortis;
Quum Viriatus agens telis regnator Iberæ
Magnanimus terræ, juxta atque ante ora furentis
Obtruncat Paulli, feſſum certaminis hoſtem.
Heu dolor, heu lacrimæ! Servilius optima belli
Poſt Paullum, belli pars optima corruit ictu
Barbarico, magnamque cadens leto addidit uno
Invidiam Cannis: triſtem non pertulit iram
Conſul, & inſani quamquam contraria venti
Exarmat vis, atque obtendit pulvere lucem,
Squalentem rumpens ingeſtæ torvus arenæ
Ingreditur nimbum, ac ritu jam moris Iberi
Carmina pulſata fundentem barbara cetra



Digitized by Google

Invadit, lævæque fodit vitalia mammæ.
Hic fuit extremus cædum labor, addere bello
Haud ultra licuit dextram, nec tanta relictum
Uti, Roma, tibi poſthac ad prælia Paullo.
Saxum ingens vaſto libratum pondere, cæca
Venit in ora manu, & perfractæ caſſidis æra
Oſſibus infodiens complevit ſanguine vultus.
Inde pedem referens labentia membra propinquo
Impoſuit ſcopulo, atque undanti vulnere anhelans
Sedit terribilis clypeum ſuper, ore cruento:
Immanis ceu depulſis levioribus haſtis
Accepit leo cum tandem per pectora ferrum,
Stat teli patiens media tremebundus arena,
Ac manante jubis rictuque & naribus unda
Sanguinis, interdum languentia murmura torquens,
Effundit patulo ſpumantem ex ore cruorem.
Tum vero incubuit Libyes ſuper ipſe citato
Ductor equo, qua flatus agit, qua pervius enſis,
Qua ſonipes, qua belligero fera bellua dente.
Obrutus hic telis, ferri per corpora Piſo
Rectorem ut vidit Libyæ, connixus in haſtam
Ilia cornipedis ſubrecta cuſpide tranſit,
Collapſoque ſuper nequidquam incumbere cœptat.
Cui Pœnus propere collecto corpore, quamquam
Cernuus inflexo ſonipes effuderat armo;
Umbræne Auſoniæ rediviva in bella retractant
Poſt obitum dextras? nec in ipſa morte quieſcunt?
Sic ait, atque ægrum cœptanti attollere corpus
Arduus inſurgens totum permiſcuit enſem.
Ecce Cydonea violatus arundine plantam
Lentulus, effuſis campum linquebat habenis,
Cum videt in ſcopulo rorantem ſaxa cruore,
Torvoque obtutu labentem in tartara Paullum:
Mens abiit, puduitque fugæ, tum viſa cremari
Roma viro, tunc ad portas jam ſtare cruentus
Annibal, & toti tum primum ante ora fuere
Sorbentes Latium campi, Quid deinde relictum eſt,
Craſtina cur Tyrios lux non deducat ad urbem?
Deſeris in tantis puppim ſic Paulle procellis?
Teſtor cælicolas, inquit, ni damna gubernas
Crudelis belli, vivisque in turbine tanto
Invitus, plus Paulle (dolor verba aſpera dictat)
Plus Varrone noces. cape quæſo hunc unice rerum
Feſſarum, cape cornipedem: languentia membra
Ipſe levabo humeris, & dorſo tuta locabo.
Hæc inter, lacero manantem ex ore cruorem
Ejectans conſul, Macte o virtute paterna,
Nec vero ſpes anguſtæ, cum talia reſtent
Pectora Romuleo regno: calcaribus aufer,
Qua vulnus permittit, equum, atque hinc ocyus urbis
Claudantur portæ: ruet hæc ad mœnia peſtis.
Dic, oro, rerum Fabio tradantur habenæ:
Noſtris pugnavit monitis furor: amplius acta
Quid ſupereſt vita, niſi cæcæ oſtendere plebi
Paullum ſcire mori? ferar an confumtus in Urbem
Vulneribus? quantine emptum velit Annibal, ut nos
Vertentes terga aſpiciat? nec talia Paullo
Pectora, nec manes tam parva intramus imago.
Ille ego... ſed vario quid enim te demoror ægri
Lentule conqueſtu? perge atque hinc cuſpide feſſum
Eripe quadrupedem propere. Tum Lentulus urbem
Magna ferens mandata petit: nec Paullus inultum,
Quod ſupereſt de luce, ſinit, ceu vulnere tigris
Letifero cedens tandem, proiectaque corpus
Luctatur morti, & languentem pandit hiatum
In vanos morſus, nec ſufficientibus ira



Ictibus, extrema lambit venabula lingua.
Jamque coruſcanti telum, propiuſque ferenti
Greſſum exſultantem, & ſecuro cædis Ilerdæ
Non expectatum ſurgens defixerat enſem:
Sidoniumque ducem circumſpectabat, in illa
Exoptans animam certantem ponere dextra.
Sed vicere virum coeuntibus undique telis
Et Nomas, & Garamas, & Celtæ, & Maurus, & Aſtur.
Hic finis Paullo. jacet altum pectus, & ingens
Dextera, quem (ſoli ſi bella agitanda darentur)
Æquares forſan Fabio. mors additur urbi
Pulchra decus, miſitque viri inter ſidera nomen.
Poſtquam ſpes Italum, menteſque in Conſule lapſæ,
Ceu truncus capitis, ſævis exercitus armis
Sternitur, & victrix toto fuit Africa campo.
Hic Picentum acies, hic Umber Martius, illic
Sicana procumbit pubes, hic Hernica turma.
Paſſim ſigna jacent, quæ Samnis belliger, & quæ
Sarraſtes populi, Marſæque tulere cohortes.
Transfixos clypeos, galeæque & inutile ferrum,
Fractaque conflictu parmarum tegmina, & ore
Cornipedum direpta fero ſpumantia fræna,
Sanguineus tumidis in campos Aufidus undis
Ejectat, redditque furens ſua corpora ripis.
Sic Lagea ratis, vaſto velut inſula ponto
Conſpecta, illiſit ſcopulis, ubi nubifer Eurus
Naufragium ſpargens operit freta, jamque per undas
Et tranſtra, & mali, laceroque aplustria velo,
Ac miſeri fluitant revomentes æquora nautæ.
At Pœnus per longa diem certamina ſævis
Cædibus emenſus, poſtquam eripuere furori
Inſignem tenebræ lucem, tum denique Martem
Dimiſit, tandemque ſuis in cæde pepercit.
Sed mens invigilat curis, noctiſque quietem
Ferre nequit, ſtimulat dona inter tanta deorum.
Hortatur nondum portas intraſſe Quirini.
Proxima lux placet. hinc strictos ferre ocyus enſes,
Dum fervet cruor, & perfuſæ cæde cohortes,
Deſtinat, ac jam clauſtra manu, jam mœnia flamma
Occupat, & jungit Tarpeja incendia Cannis.
Quo turbata viri conjux Saturnia cœpto,
Irarumque Jovis, Latiique haud neſcia fati,
Incautum ardorem, atque avidas ad futile votum
Spes juvenis frænare parat. ciet inde quietis
Regnantem tenebris Somnum, quo ſæpe miniſtro
Edomita invicti componit lumina fratris.
Atque huic arridens, Non te majoribus, inquit,
Auſis, dive, voco, nec poſco ut mollibus alis
Des victum mihi Somne Jovem: non mille premendi
Sunt oculi tibi, nec ſpernens tua numina cuſtos
Inachiæ multa ſuperandus nocte juvencæ.
Ductori precor immittas nova ſomnia Pœno,
Ne Romam, & vetitos cupiat nunc viſere muros,
Quos intrare dabit numquam regnator olympi.
Imperium celer exequitur, curvoque volucris
Per tenebras portat medicata papavera cornu.
Aſt ubi per tacitum allapſus, tentoria prima
Barcæi petiit juvenis, quatit inde ſoporas
Devexo capiti pennas, oculiſque quietem
Irrorat, tangens Lethæa tempora virga.
Exercent rabidam truculenta inſomnia mentem.
Jamque videbatur multo ſibi milite Tibrim
Cingere, & inſultans adſtare ad mœnia Romæ.
Ipſe refulgebat Tarpejæ culmine rupis
Elata torquens flagrantia fulmina dextra
Juppiter, & lati fumabant ſulfure campi,



Digitized by Google

Ac gelidis Anio trepidabat cærulus undis,
Et denſi ante oculos iterumque iterumque (tremendum)
Vibrabant ignes; tunc vox effuſa per auras:
Sat magna, o juvenis, prenſa eſt tibi gloria Cannis,
Siſte gradum, neque enim ſacris irrumpere muris,
Pœne, magis dabitur, noſtrum quam ſcindere cælum.
Attonitum viſis, majoraque bella paventem
Poſt confecta ſopor Junonia juſſa reliquit,
Nec lux terribili purgavit imagine mentem.
Quos inter motus ſomni, varioſque tumultus
Dedita per noctem reliquo cum milite caſtra
Nuntiat, & prædam pleno trahit agmine Mago.
Huic ductor lætas Tarpeio in vertice menſas
Spondenti, quum quinta diem nox orbe tuliſſet,
Celatis Superum monitis, clauſoque pavore,
Vulnera, & exhauſtas ſævo certamine vires,
Ac nimium lætis excuſat fidere rebus.
Tum ſpe dejectus juvenis, ceu vertere ab ipſis
Terga juberetur muris, ac ſigna referre,
Tanta mole, inquit, non Roma (ut credidit) ipſa,
Sed Varro eſt victus: quonam tam proſpera Martis
Munera deſtituis fato? patriamque moraris?
Mecum exſultet eques, juro hoc caput, accipe muros
Iliacos, portaſque tibi ſine Marte patentes.
Dumque ea Mago fremit canto non credita fratri,
Jam Latius ſeſe Canuſina in mœnia miles
Colligere, & profugos vicino cingere vallo
Cœperat; heu rebus facies inhonora ſiniſtris!
Non aquilæ, non ſigna viris, non conſulis altum
Imperium, non ſubnixæ lictore ſecures:
Trunca, atque ægra metu, ceu magna eliſa ruina,
Corpora debilibus nituntur ſiſtere membris.
Clamor ſæpe repens, & ſæpe ſilentia fixis
In tellurem oculis, nudæ pleriſque ſiniſtræ
Detrito clypeo, deſunt pugnacibus enſes.
Saucius omnis eques galeis carpſere ſuperbum
Criſtarum decus, & damnarunt Martis honores.
At multa thorax perfoſſus cuſpide: & hærens
Loricæ interdum Mauruſia pendet arundo.
Interdum mœſto ſocios clamore requirunt:
Hic Galba, hic Piſo, & leto non dignus inerti
Curio defletur, gravis illic Scævola bello:
Hos paſſim; at Paulli pariter, ceu dira parentis
Fata gemunt, ut vera mali præſentia numquam
Ceſſarit canere, & Varronis ſiſtere mentem,
Atque diem hunc quoties nequidquam averterit urbi,
Atque idem quantus dextra: ſed cura futuri
Quos premit, aut foſſas inſtant producere muris,
Aut portarum aditus (ut rerum eſt copia) firmant,
Quaque patet campus planis ingreſſibus hoſti,
Cervorum ambuſtis imitantur cornua ramis,
Et ſtilus occulitur, cæcum in veſtigia telum.
Ecce ſuper clades, & non medicabile vulnus,
Relliquias belli, atque imperdita corpora Pœnis,
Impia formido, ac major jactabat Erinnys.
Trans æquor Tyrios enſes, atque arma parabant
Punica, & Annibalem mutato evadere cælo.
Dux erat exſilio collectis Marte Metellus,
Sed ſtirpe haud parvi cognominis. is nova bello
Pectora, degeneremque manum, ad deformia agebat
Conſulta, atque alio poſitas ſpectabat in orbe
Queis ſeſe occulerent terras, quo nomina nulla
Pœnorum, aut patriæ penetraret fama relictæ.
Quæ poſtquam accepit flammata Scipio mente,
Quantus Sidonium contra fera prælia miſcens
Ductorem ſtetit in campis, rapit ocyus enſem,
Atque ubi turpe malum, Latioque extrema coquebant
Cœpta viri, ruptis foribus ſeſe arduus infert:
Tum quatiens ſtrictum cum voce ante ora paventum
Mucronem; Tarpeja, pater, qui templa ſecundam
Incolis a cælo ſedem, & Saturnia nondum
Iliacis mutata malis, tuque aſpera pectus
Ægide gorgoneos virgo ſuccincta furores,
Indigeteſque dei, ſponte inter numina noſtra,
Perque caput nullo levius mihi numine patris
Magnanimi juro, numquam Lavinia regna
Linquam, nec linqui patiar, dum vita manebit.
Ocyus en teſtare deos, ſi mœnia tædis
Flagrabunt Libycis, nullas te ferre, Metelle,
Auſurum in terras greſſus: ni talia ſancis,
Quem tremis, & cujus ſomnos formidine rumpis,
Annibal hic armatus adeſt: moriere, nec ullo
Pœnorum melior parietur gloria cæſo.
His excuſſa incepta minis, jamque ordine juſſo
Obſtringunt animas patriæ, dictataque jurant
Sacramenta deis, & purgant pectora culpa.
Atque ea dum Rutulis turbata mente geruntur,
Luſtrabat campos, & ſævæ triſtia dextræ
Facta recenſebat pertractans vulnera viſu
Annibal, & magna circumſtipante caterva
Dulcia præbebat trucibus ſpectacula Pœnis:
Quas inter ſtrages confoſſus pectora telis,
Semineçem extremo vitam exhalabat in auras
Munere deficiens jam Clœlius, oraque niſu
Languida vix ægro, & dubia cervice levabat.
Agnovit ſonipes, arrectiſque auribus acrem
Hinnitum effundens, ſternit tellure Vageſſum,
Quem tunc captivo portabat in agmina dorſo.
Hinc rapidum glomerans curſum, per lubrica pinguis
Stante cruore ſoli, & mutata cadavera cæde
Evolat, ac domini conſiſtit in ora jacentis.
Inde inclinatus collum, ſubmiſſus & armos
De more, inflexis præbebat ſcandere terga
Cruribus, ac proprio quodam trepidabat amore.
Milite non illo quiſquam felicius acri
Inſultarat equo, vel ſi reſupina citato
Projectus dorſo ferret cum membra, vel idem
Si nudo ſtaret tergo, cum rapta volucris
Tranſigeret curſu ſonipes certamina campi.
At Libys humanos æquantem pectore ſenſus
Haud parce miratus equum, quinam ille ſiniſtræ
Depugnet morti juvenis, nomenque, decuſque
Erogitat, letique ſimul compendia donat.
Hinc Cinna (ad Tyrios namque is ſua verterat arma
Credulus adverſi) qui tum comes ibat ovanti,
Auribus huic, inquit, ductor fortiſſime, origo eſt
Non indigna tuis: quondam ſub regibus illa,
Quæ Libycos renuit frænos, ſub regibus olim
Roma fuit, ſed enim ſolium indignata Superbi
Ut ſceptra exegit, confeſtim ingentia bella
Cluſina venere domo, ſi Porſena fando
Auditus tibi, ſi Cocles, ſi Lydia caſtra.
Ille ope Mæonia, & populo ſuccinctus Etruſco
Certabat pulſos per bella reponere reges.
Multa adeo nequidquam auſi, preſſitque tyrannus
Ianiculum incumbens, ubi mox jam pace probata
Compreſſere odia, & poſitum tum fœdere bellum,
Obſidibuſque obſtricta fides, manſueſcere corda
Neſcia (proh ſuperi) & nil non immite parata
Gens Italum pro laude pati: bis Clœlia ſenos
Nondum complerat primævi corporis annos,
Una puellarum Laurentum, & pignora pacis



Digitized by Google

Inter virgineas regi tranſmiſſa catervas.
Facta virum ſileo: rege hæc, & fœdere, & annis,
Et fluvio ſpretis, mirantem interrita Tibrim
Tranavit, frangens undam puerilibus ulnis:
Cui ſi mutaſſet ſexum natura, reverti
Forſan Tyrrhenas tibi non licuiſſet in oras,
Porſena: ſed juveni (ne ſim tibi longior) huic eſt
Et genus, & clara memorandum a virgine nomen.
Talia dum pandit, vicinus parte ſiniſtra
Per ſubitum erumpit clamor: permixta ruina,
Inter & arma virum, & lacerata cadavera, Paulli
Eruerant corpus, media de ſtrage jacentum.
Heu quis erat, quam non ſimilis modo Punica telis
Agmina turbanti! vel quum Taulantia regna
Vertit, & Illyrico ſunt addita vincla tyranno.
Pulvere canicies atro, arentique cruore
Squalebat barba, & perfracti turbine dentes
Muralis ſaxi, tum toto corpore vulnus.
Quem poſtquam adſpexit geminatus gaudia ductor
Sidonius, Fuge Varro, inquit, fuge Varro ſuperſtes,
Dum jaceat Paullus: patribus Fabioque ſedenti
Et populo, conſul totas ediſſere Cannas.
Concedam hanc iterum, ſi lucis tanta cupido eſt,
Concedam tibi Varro fugam. at cui fortia, & hoſte
Me digna, haud parvo caluerunt corda vigore,
Funere ſupremo & tumuli decoretur honore.
Quantus Paulle jaces! qui tot mihi millibus unus
Major lætitiæ cauſſa es. quum fata vocabunt,
Tale precor nobis ſalva Carthagine letum.
Hæc ait, & ſocium mandari corpora terræ,
Poſtera quum thalamis aurora rubebit apertis,
Imperat: armorumque jubet conſurgere acervos
Arſuros, Gradive, tibi. tum munera juſſa
Defeſſi quamquam accelerant, ſparſoque propinquos
Agmine proſternunt lucos: ſonat acta bipenni
Frondoſis ſilva alta jugis, hinc ornus, & altæ
Populus alba comæ validis acciſa lacertis
Sciuditur, hinc ilex proavorum condita ſeclo:
Devolvunt quercus, & amantem litora pinum.
At ferale decus, mœſtas ad buſta cupreſſos,
Funereas tum deinde pyras certamine texunt,
Officium infelix, & munus inane peremtis.
Donec anhelantes ſtagna in Tarteſſia Phœbus
Merſit equos, fugienſque polo Titania cæcam
Orbita nigranti traxit caligine noctem.
Poſt ubi fulſerunt primis Phaethontia fræna
Ignibus, atque ſui terris rediere colores,
Supponunt flammam, & manantia corpora tabo
Hoſtili tellure cremant: ſubit horrida mentem
Formido incerti caſus, tacituſque pererrat
Intima corda pavor, ſi fors ita Martis iniqui
Mox ferat, ac ipſis inimica ſede jacendum.
Aſt tibi, bellipotens, ſacrum conſtructus acervo
Ingenti mons armorum, ſurgebat ad aſtra.
Ipſe manu celſam pinum, flammaque comantem
Attollens ductor, Gradivum in vota ciebat:
Primitias pugnæ, & læti libamina belli
Annibal Auſonio cremat hæc de nomine victor,
Et tibi, Mars genitor, votorum haud ſurde meorum,
Arma electa dicat ſpirantum turba virorum.
Tum face conjecta populatur fervidus ignis
Flagrantem molem, & rupta caligine in auras
Actus apex, claro perfundit lumine campos.
Hinc citus ad tumulum, donataque funera Paullo
Ibat, & hoſtilis leti jactabat honorem.
Sublimem eduxere pyram, molleſque virenti
Stramine compoſuere toros: ſuperaddita dona
Funereum decus expertis, inviſus & enſis,
Et clypeus, terrorque modo, atque inſigne ſuperbum;
Tum lateri faſces, captæque in Marte ſecures.
Non conjux, native aderant, non juncta propinquo
Sanguine turba virum, aut celſis de more feretris
Præcedens priſca exequias decorabat imago.
Omnibus exequiis nudo, jamque Annibal unus
Sat decoris laudator erat: fulgentia pingui
Murice ſuſpirans inicit velamina, & auro
Intextam chlamydem, ac ſupremo adſatur honore:
I decus Auſoniæ, quo fas eſt ire ſuperbas
Virtute & factis animas: tibi gloria leto
Jam parta inſigni, noſtros fortuna labores
Verſat adhuc, caſuſque jubet neſcire futuros.
Hæc Libys, atque repens crepitantibus undique flammis
Æthereas anima exultans evaſit in auras.
Fama dehinc gliſcente ſono jam ſidera adibat,
Jam maria ac terras, primamque intraverat urbem.
Diffidunt muris: ſolam pavitantibus arcem
Speraviſſe ſat eſt. nec enim ſupereſſe juventam,
Ac ſtare Auſoniam, vacuum ſine corpore nomen.
Quodque adeo nondum portis irruperit hoſtis,
Contemtu ceſſare putant; jam tecta cremari,
Ac delubra rapi, cædeſque ante ora nefandæ
Natorum, ſeptemque arces fumare videntur.
Lux una everſas bis centum inſtare curules,
Ac juvenum bis tricenis orbata gemebat
Millibus exhauſtæ nutantia mœnia Romæ:
Atque ea poſt Trebiam, poſt Thuſci ſtagna profundi,
Nec ſocium numero pariter leviore peremto.
Hæc inter ſed enim reliqui pia turba ſenatus
Munera ſortito invadunt, celer omnia luſtrans
Clamitat attonitus Fabius, Non ulla relicta,
Credite, cunctandi ratio: approperemus, ut hoſtis
Nequidquam armatos auſit ſuccedere muros.
Dura inter pavidos alitur fortuna ſedendo,
Et gliſcunt adverſa metu: ite, ite ocyus, arma
Deripite, o pubes, templis; vos atria raptim
Nudate, & clypeos in bella refigite captos.
Sat patriæ ſumus e numero, ſi ad prælia noſter
Nil minuit pavor: in patulis illa horrida campis
Sit metuenda lues, muros haud fregerit umquam
Exultare levis nudato corpore Maurus.
Dum Fabius lapſas acuit formidine mentes,
Varronem adventare vagus per mœnia rumor
Spargit, & occulto perfundit pectora motu:
Haud ſecus, ac fractæ rector ſi forte carinæ
Litoribus ſolus vacuis, ex æquore ſoſpes
Adnatet, incerti trepidant, tendantne, negentve
Jactato dextras, ipſamque odere ſalutem
Unius amiſſa ſuperantis puppe magiſtri.
Quam reſtare viro labem, qui accedere portis
Audeat, ac dirum veniat pavitantibus omen.
Hos mulcens queſtus, Fabius deforme docebat
Cladibus iraſci, vulgumque arcebat ab ira.
Adverſis etenim frangi non eſſe virorum,
Qui Martem inſcribant genti, non poſſe dolores
Condere, & ex pœna ſolatia poſcere luctus.
Si vero exprobrare ſinant, ſibi triſtius illum
Illuxiſſe diem, quo caſtris viderit ille
Varronem, quam quo videat remeare ſine armis.
His dictis ſedere minæ, & converſa repente
Pectora, nunc fati miſeret, nunc gaudia Pœno
Conſulibus reputant cæſis erepta duobus.
Ergo omne effundit longo jam ſe agmine vulgus
Gra-

Digitized by Google

Gratantum, magnaque actum ſe credere mente
Teſtantur, quod ſiſus avis, ſceptriſque ſuperbis
Laomedontiadum non deſperaverit urbi.
Nec minus infelix culpæ, grandique pudore
Turbatus conſul, titubantem ad mœnia greſſum
Portabat lacrimans: dejectum attollere vultum,
Ac patriam adſpicere, & luctus revocare pigebat.
Quod vero reduci tum ſe populuſque patreſque
Offerrent, non gratari, ſed poſcere natos
Quiſque ſuos, fratreſque ſimul, miſeræque parentes
Ire videbantur laceranda ad conſulis ora.
Sic igitur muto lictore invectus in urbem,
Damnatum Superis aſpernabatur honorem.
At patres, Fabiuſque ſimul mœrore remoto,
Præcipitant curas, raptim & delecta juventa,
Servitia armantur, nec claudit caſtra ſaluti
Poſtpoſitus pudor. infixum eſt Æneia regna
Parcarum in leges quacumque reducere dextra:
Proque arce, & ſceptris, & libertatis honore,
Vel famulas armare manus: primæva ſuorum
Corpora prætexto ſpoliant velamine, & armis
Inſolitis cingunt. puerilis caſſide vultus
Clauditur, atque hoſtis pubeſcere cæde jubetur.
Iidem obſecrantes, captivum vulgus ut auro
Penſarent parvo (nec pauca fuere precantum
Millia) miranti durarunt prodere Pœno.
Cuncta adeo ſcelera, & noxam ſuperaverat omnem,
Armatum potuiſſe capi. tunc terga dediſſe
Damnatis, Siculas longe meritare per oras
Impoſitum, donec Latio decederet hoſtis.
Hæc tum Roma fuit, poſt te, cui vertere mores
Si ſtabat fatis, potius Carthago maneres.

# LIBER XI.

NUnc age, quos clades inſignis Japyge campo
Verterit ad Libyam populos, Sarranaque caſtra,
Expediam. ſtat nulla diu mortalibus uſquam
Fortuna titubante fides: adjungere dextras
Certavere palam rumpenti fœdera Pœno.
Heu nimium faciles læſis diffidere rebus!
Sævior ante alios iras ſervaſſe repoſtas,
Atque odium renovare ferox in tempore Samnis.
Mox levis & ſero preſſurus facta pudore
Bruttius, ambiguis fallax mox Appulus armis.
Tum gens, Hirpini, vana indociliſque quietem,
Et rupiſſe indigna fidem, ceu dira per omnes
Manarent populos fœdi contagia morbi.
Jamque Atella ſuas, jamque & Calatia, abegit,
Fas ſuperante metu, Pœnorum in caſtra cohortes.
Inde Phalanteo levitas animoſa Tarento
Auſonium laxare jugum. patefecit amicas
Alta Croton portas, Afriſque ad barbara juſſa
Theſpiadum docuit ſubmittere colla nepotes.
Idem etiam Locros habuit furor: ora vadoſi
Litoris, Argivos major qua Græcia muros
Servat, & Ionio luitur curvata profundo,
Lætas res Libyæ, & fortunam errore ſequuta
Juravit pavitans Tyrio ſua prælia Marti.
Jam vero Eridani tumidiſſimus accola Celtæ
Incubuere malis Italum, veteriſque doloris
Tota ſe ſocios properarunt jungere mole.
Sed fas id Celtis, fas impia bella referre
Boiorum fuerit populis: Capuæne furorem,
Quem Senonum genti placuiſſe? & Dardana ab ortu
Mœnia, barbarico nondum ſociata tyranno,
Quiſnam mutato tantum nunc tempore credat?
Luxus, & inſanis nutrita ignavia luſtris,
Conſumtuſque pudor peccando, uniſque relictus
Divitiis probroſus honor, lacerabat hiantem
Deſidia populum, ac reſolutam legibus urbem.
Inſuper exitio truculenta ſuperbia agebat.
Nec vitiis deerant vires: non largior ulli
Auſoniæ populo (ſic tum fortuna fovebat)
Aurique argentique modus: madefacta veneno
Aſſyrio manibus veſtis, medioque dierum
Regales epulæ, atque ortu convivia ſolis
Deprenſa, & nulla macula non illita vita.
Tum populo ſævi patres, plebeſque ſenatus
Invidia læta, & collidens diſſona corda
Seditio. ſed enim interea temeraria pubes
Delicta augebat, pollutior ipſa ſenectus.
Nec quos vile genus, deſpectaque lucis origo
Fœdabat, ſperare ſibi, & depoſcere primi
Deerant imperia, ac patriæ pereuntis habenas.
Quin etiam exhilarare viris convivia cæde
Mos olim, & miſcere epulis ſpectacula dira.
Certantum ferro ſæpe, & ſuper ipſa cadentum
Pocula reſperſis non parco ſanguine menſis.
Has aſtu adgreſſus, quo verteret acrius ægras
Ad Tyrios mentes, quia nulla ſorte daturam
Certus erat Romam, neque enim impetrata volebat
Pactulo; (fuit haud obſcurum crimine nomen).
Hortatur ſummi partem depoſcere juris,
Atque alternatos ſociato conſule faſces:
Et ſi partita renuant ſediſſe curuli,
Æquatumque decus, geminaſque videre ſecures,
Ultorem ante oculos atque ora adſtare repulſæ.
Ergo electa manus greſſu fert dicta citato.
Antiſtat cunctis præcellens Virius ore,
Sed genus obſcurum, nullique furore ſecundus.
Qui poſtquam cætu patrum, ingentique ſenatu
Impia dementis vulgi &. vix tota profudit
Conſulta, & tumidis incendit vocibus aures;
Concordi fremitu renuentum effunditur aſper
Toto e concilio clamor: tum quiſque fatigat
Increpitans, vocumque tremit certamine templum.
Hic Torquatus avum fronte æquaviſſe ſevera
Nobilis, Heu Capua portantes talia dicta
Romuleis duraſtis, ait, ſuccedere muris?
Ad quos non auſi Carthago atque Annibal arma
Poſt Cannas adferre ſuas? numquamne per aures
It veſtras in Tarpeia cum ſede Latini
Orarent paria, haud verbis, haud voce, ſed acri
Propulſum dextra, qui tum mandata ſuperbo
Ore adportabat, tanto per limina templi
Turbine præcipitem revoluti corporis actum,
Ut ſævo adflictus ſaxo, ſpectante piaret
Triſtia dicta Jove, & lueret verba impia leto?
En ego, progenies ejus, qui ſede Tonantis
Expulit orantem, & nuda Capitolia Conſul
Defendit dextra. Rapidum hunc, palmaſque virorum
Intentantem oculis, proavitaque facta parantem,
Ut vidit majore adeo crudeſcere motu,
Excipit his frendens Fabius: Proh cuncta pudendi
Sedes ecce vacat belli viduata procella!
Quem quæſo e vobis huic impoſuiſſe paratis?
Inque locum Paulli quemnam datis? an tua, Viri,
Prima atque ante alios ſors concedente ſenatu
Te citat, ac noſtris æquat jam purpura Brutis?



Digitized by Google

I demens, i quo tendis, tibi perfida faſces
Det Carthago ſuos. Medio fervore loquentis
Impatiens ultra gemitu cohibere furorem
Fulminea torvum exclamat Marcellus ab ira:
Quæ tandem & quam lenta tenet patientia mentem,
O confuſe nimis Gradivi turbine Varro,
Ut perferre queas furibunda inſomnia, conſul?
Nonne exturbatos jam dudum limine templi
Præcipites agis ad portas? & diſcere cogis
Semiviros, quod ſit noſtro de more creati
Conſulis imperium? non umquam ſobria pubes
Et peritura brevi, moneo, ocyus urbe faceſſe.
Muros ante tuos (ut par eſt) debita ductor
Armatus reſponſa dabit. conſurgere cuncti
Hinc pariter, magnoque viros clamore premebant.
Necnon & foribus propere Campana juventus
Exſtulit acta gradum, tantæque dolore repulſæ.
Concitus Annibalem volvebat Virius ore.
Fulvius (huic jam ſpondebant præſagia mentis
Venturum decus, & Capuæ pereuntis imago
Jam tum erat ante oculos) Non ſi Carthaginis, inquit,
Ductorem veſtris devinctum colla catenis
Romam victor agas, poſthac intrare Quirini
Sacratas dabitur ſedes. tende ocyus, oro,
Quo mens ægra vocat. Referunt hæc inde citati
Mixta minis & torva trucis reſponſa ſenatus.
Tantane, omnipotens, caligine merſa latere
Fata placet? veniet quondam felicior ætas,
Cum pia Campano gaudebit conſule Roma,
Et per bella diu, faſces, perque arma, negatos
Ultro ad magnanimos referat ſecura nepotes.
Pœna ſuperborum tamen hæc durabit avorum,
Quod non ante ſuos Capua ad ſuffragia mittet,
Quam Carthago ſuos, poſtquam nunc dicta ſenatus,
Nunc fata expoſuit, tum veris falſa per artem
Virius admiſcens, cecinit fatale cruenti
Turbati ſignum belli, furiata juventus
Arma ſibi Annibalemque volunt, ruit undique vulgus,
Et Pœnos in tecta vocant, ingentia facta
Sidonii juvenis celebrant, ut ruperit Alpes
Herculei ſocius decoris, diviſque propinquas
Tranſierit curſu rupes, ut cæde referta
Clauſerit Eridani victor vada, victor ut idem
Lydia Romano turbarit ſtagna cruore,
Et Trebiæ ripas æterno nomine famæ
Tradiderit, Paullumque idem inter prælia, & idem
Flaminium proceres rerum, demiſerit umbris.
His ſuper exciſam primori Marte Saguntum,
Et juga Pyrenes, & Iberum, & ſacra parentis,
Juratumque viro bellum puerilibus annis,
Accumulant, unum ducibus tot cæde peremtis,
Tot fuſis acie, ſtare inter prælia nullis
Attactum telis. Superum quum munere detur
Huic ſociare viro dextras & fœdere jungi;
Faſtus exſanguis populi vanumque tumorem
Nimirum Capua & dominatum perferat urbis,
Ceu famulis, faſces æquataque jura negantis?
Prorſus enim tanto potiorem nomine habendum
Varronem, ut fugiat conſul fulgentior oſtro.
Talia jactantes jam lectam ſorte parabant
Mittere, quæ Tyrios adjungat fœdere, pubem,
Sed non invictum ponebat pectore robur
Tum ſolum Decius Capuæ decus, iſque receptus
In medios cœtus, (neque enim differre dabatur)
Itis, ait, cives violanda ad jura parentum,
Damnatumque caput temerari fœderis aris
Jungitis hoſpitio? quæ tanta oblivio recti?
Magnum utique, in magnis rebus, populiſque viriſque
Adverſis, ſervare fidem. nunc tempus inire
Prælia pro Rutulis, nunc ſigna aciemque movere,
Dum trepidæ res, & medicinam vulnera poſcunt.
Is locus officio, quum ceſſant proſpera, quumque
Dura ad opem fortuna vocat. nam læta fovere
Haud quaquam magni eſt animi decus: hic age adeſte,
Novi dis animas ſimiles, & pectora magnis
Numquam anguſta malis: capiunt (mihi credite) Cannas,
Et Thraſimena vada, & Paulli memorabile letum.
Hi ſunt, qui veſtris infixum mœnibus hoſtem
Dejecere manu, & Capuam eripuere ſuperbis
Samnitum juſſis: hi ſunt qui jura dedere
Terrore expulſo, Sidicinaque bella remorunt.
Quos fugitis ſocios odiis? quoſve additis? ille
Dardanius, cui ſacra pater, cui nomina liquit
Ab Jove ducta Capys, magno cognatus Iulo:
Ille ego ſemihomines inter Naſamonas, & inter
Sævum, atque æquantem ritus Garamanta ferarum,
Marmarico ponam tentoria mixtus alumno?
Ductoremque feram, cui nunc pro fœdere, proque
Juſtitia eſt enſis, ſolæque e ſanguine laudes?
Non ita, non Decio permixtum faſque nefaſque,
Hæc ut velle queat: nullo vos invida tanto
Armavit natura bono, quam janua mortis
Quod patet, e vita non æqua exire poteſtas.
Hæc vana averſas Decius jactavit ad aures.
Aſt delecta manus jungebat fœdera Pœno,
Jamque aderat præmiſſa duci turbante tumultu,
Autololes, numeroſa cohors, ipſe agmine magno
Feſtinata citus per campos ſigna movebat.
Et Decius, Nunc hora, viri, nunc tempus, adeſte:
Dum Capua dignum, dum me duce dextera vindex
Molitur facinus, procumbat barbara pubes,
Pro ſe quiſque alacres rapite hoc decus: hoſtis adire
Si parat, obſtructas præbete cadavere portas,
Et ferro purgate nefas: hic denique ſolus
Eluerit ſanguis maculatas crimine mentes.
Dumque ea nequidquam non ulli læta profatur,
Audita aſperitate viri, cœptoque feroci,
Multa fœta gerens ira præcordia Pœnus
Adſtabat muris, propereque accerſere lectos
Immitem caſtris Decium jubet: horrida virtus,
Armatumque fide pectus, rectique cupido,
Et major Capua mens, imperterrita mole
Invicta ſtabat, torvoque minantia vultu
Juſſa ducis, verbiſque etiam inceſſebat amaris.
Quem Libyæ rector tot ſigna, tot arma ferentis,
Spernentem increpitans, magno clamore profatur:
Poſt Paullum, poſt Flaminium componimur eheu
Vecordi Decio, mecum certaſſe volenti
In decus & famam leti. rapite, ite citati,
Signa duces, pateatne mihi Campana vetante
Urbs Decio, explorare libet, nova bella moventi,
Cui patuere Alpes, ſaxa impellentia cælum,
Atque uni calcata deo. Suffuderat ora
Sanguis, & a torvo ſurgebant lumine flammæ.
Tum rictu ſpumas, & anhelis faucibus acta
Verſabant penitus dirum ſuſpiria murmur.
Sic urbem invectus toto comitante ſenatu,
Et vulgo ad ſpectanda ducis ſimul ora ruente,
Effundit cunctam rabiem, irarumque procellas.
Necnon & Decio propiora pericula mentem
Flammarant, tempuſque adeo cernebat adeſſe,
Quo laudes ducis invicti ſuperaret inermis.

Non

Non illum fuga, non clauſi occuluere penates,
Sed liber, veluti nullus penetraſſet in urbem
Annibal, intrepido ſervaverat otia vultu.
Cum juvenem ſævis horrendum concitus armis
Invadit globus, & pedibus ſublime ſedentis
Ductoris ſiſtit: tonat inde ferocibus alte
Inceſſens victor dictis: Soluſne ruentem
Fulcire ac revocare paras a funere Romam?
O demens, en qui divum mihi munera tanta
Eripiat. Decio prorſus ſervabar inerti
Vincendus, Decio imbelli, cui femina nulla
Orta in Agenoreis noſtræ Carthaginis oris
Ceſſerit: huic agedum (nam cur indigna feramus?)
Magnanimo miles meritas innecte catenas.
Dixerat, & nondum finem convicia norant,
Quum fera gens Decii conſtanti pectore corpus
Invadit, vincitque manus poſt terga catenis.
Illatus velut armentis ſuper ardua colla
Cum ſeſe impoſuit, victorque immane ſub ira
Infremuit leo, & immerſis gravis unguibus hæſit,
Mandit anhelantem pendens cervice juvencum.
At Decius, dum vincla ligant, Necte ocyus, inquit.
(Nam ſic Annibalem decet intraviſſe) catenas
Fœderis infauſti pretium, ſic victima prorſus
Digna cadat Decius, nec enim te ſanguine lætum
Humano, ſit fas cæſis placaſſe juvencis.
En dextra, en fœdus, nondum tibi curia, necdum
Templorum intrati poſtes, jam panditur acri
Imperio carcer: perge, ac primordia tanta
Accumula paribus factis, mihi fama ſub umbras
Te feret oppreſſum Capuæ cecidiſſe ruinis.
Nec plura effari conceſſum: obnubitur atra
Veſte caput, trahiturque ferox ante ora ſuorum.
Exin victor ovans ſedato pectore tandem
Spectandis urbis tectis templiſque ſerenos
Lætus circumfert oculos, & ſingula diſcit.
Quis muris ſator, & pubes ſit quanta ſub armis,
Quotque auri pateant bello argentique talenta,
Nunc qualis frænata acies, nunc deinde pedeſtris
Copia quanta viris, monſtrant Capitolia celſa,
Stellateſque docent campos, Cereremque benignam.
Jamque diem ad metas defeſſis Phœbus olympo
Impellebat equis, fuſcabat & Heſperus umbra
Paulatim infuſa properantem ad litora currum.
Inſtituunt de more epulas, feſtamque per urbem
Regifice exſtructis celebrant convivia menſis.
Ipſe deum cultu, & ſacro dignatus honore,
Præcipuis, multoque procul ſplendentibus oſtro
Accipitur ſublime toris: non una miniſtri
Turba gregis: poſuiſſe dapes his addita cura,
His adolere focos, his ordine pocula ferre.
Nec non & certis ſtruitur penus, aſpera menſa
Pondera cælati fulgent antiquitus auri.
Eripiunt flammæ noctem; ſtrepituque moventum
Murmurat alta domus, ſtupet inconſuetus opimæ
Sidonius menſæ miles, faciemque ſuperbi
Ignotam luxus oculis mirantibus haurit.
Veſcitur ipſe ſilens, & tantos damnat honores
Eſſe epulis, facileſque coli tanto agmine menſas.
At quum pulſa fames, & Bacchi munera duram
Laxarunt mentem, cum fronti reddita demum
Lætitia, & noſtræ graviores pectore curæ;
Perſonat Euboica Teuthras teſtudine Cymes
Incola, & obtuſas immiti murmure ſævæ
Inter bella tubæ permulcet cantibus aures.
Jamque Jovem, & lætos per furta canebat amores,
Electræque toros Atlantidos, unde creatus
Proles digna deum tum Dardanus, iſque Tonanti
Ut det Erichthonium magna de ſtirpe nepotem.
Hinc Tros, hinc Ilus, generis tunc ordine longo
Aſſaracus, nulloque minor famave manuve
Tum Capys, ut primus dederit ſua nomina muris.
Concelebrant plauſu pariter Sidonia pubes,
Campanæque manus, ante omnes ductor honori
Nominis auguſto libat carcheſia ritu,
Cetera quem ſequitur, Bacchique ex more liquorem
Irrorat menſis turba, ardeſcitque Lyæo.
Interea Tyrio reſoluta in gaudia cœtu
Converſo (neque enim juvenis non digne ſileri
Tranſmittam tua cœpta libens, famamque negabo
Quamquam imperfectis, magnæ tamen indolis, auſis)
Mens una inviolata mero, nulliſque veneris
Potando exarmata, decus pugnæque neciſque
Sidoniæ tacito volvebat pectore molem.
Quoque eſſet miranda magis tum ſacra libido,
Pactulo genitus patrias damnaverat artes.
Is variis oneratum epulis, atque atria tarde
Linquentem greſſu comitatus pone parentem,
Poſtquam poſſe datum meditata aperire, novoſque
Pandere conatus, & liber parte relicta
Tectorum a tergo patuit locus, Accipe digna
Et Capua, & nobis, inquit, conſulta, (togaque
Armatum amota nudat latus) hoc ego bellum
Conficere enſe paro, atque avulſum ferre Tonanti
Rectoris Libyci victor caput. hic erit ille,
Qui polluta dolis jam fœdera ſanciet enſis.
Si perferre nequit ſpectacula tanta ſenectus,
Et tremit inceptis laſſo majoribus ævo,
Et tu ſecuris concede penatibus, & me
Linque meæ menti: ſummum tu credis, & æquas
Annibalem Superis: o quantum nomine major
Jam Pœno tibi natus erit! Vibrabat ab ore
Ignis atrox, animuſque viri jam bella gerebat.
Quum ſenior tanti pondus conaminis ægra
Jam dudum vix aure ferens, tremebundus ibidem
Sternitur, & pedibus crebro pavida oſcula figens,
Per, ſi quid ſupereſt vitæ, per jura parentis,
Perque tuam noſtra potiorem nate ſalutem
Abſiſte inceptis, oro, ne ſanguine cernam
Polluta hoſpitia, ac tabo repleta cruento
Pocula, & everſas pugnæ certamine menſas.
Tune illum, quem non acies, neque mœnia, & urbes
Ferre valent, quum frons propior, lumenque coruſco
Igne micat, tune illa viri, quæ vertice fundit,
Fulmina pertuleris? ſi viſo intorſerit enſe
Diram, qua vertit per campos agmina, vocem?
Fallit te, menſas inter quod credis inermem.
Tot bellis quæſita viro tot cædibus armat
Majeſtas æterna ducem: ſi admoveris ora,
Cannas, & Trebiam ante oculos, Thraſimenaque buſta,
Et Paulli ſtare ingentem miraberis umbram.
Quid tanto in caſu comitum juxtaque jacentum
Torpebunt dextræ? parce, oro, & deſine velle;
Cui nequeas victor ſupereſſe: an triſtia vincla
Et Decius non erudiunt componere mentem?
Talia commemorans, famæ majoris amore
Flagrantem ut vidit juvenem, ſurdumque timori,
Nil ultra poſco, refer in convivia greſſum,
Approperemus, ait, non jam tibi pectora pubis
Sidoniæ fodienda manu tutantia regem.
Hoc jugulo dextram explora, namque hæc tibi ferrum,
(Si Pœnum invaſiſſe paras) per viſcera ferrum
Noſtra

Noſtra eſt ducendum, tardam ne ſperne ſenectam,
Opponam membra, atque enſem extorquere negatum
Morte mea eripiam. lacrimæ tunc ore profuſæ,
Et magna Superum cura ſervatus in arma
Scipiadæ Pœnus, nec tantum fata dederunt
Externa peragi dextra. pulcherrimus iræ,
Et dignus fieri compos memorabilis auſi,
Amiſit quantam poſito conamine laudem,
Cui tantum eſt voluiſſe decus? tum reddere ſeſe
Feſtinant epulis, & triſtia fronte ſerenant,
Donec læta virum ſolvit convivia ſomnus.
Poſtera lux Phaethontis equos proferre parabat
Jam rapido ſummis curru ſplendente ſub undis.
Et juvenis magno generatus Amilcare, duras
Jam dudum exercet curas. Carthaginis arces
Ire ferox Mago, & patribus portare jubetur
Nuntia facta ducis, præda & captiva leguntur
Corpora, direptæque viris ſub Marte cruento
Exuviæ, fauſti Superis libamina belli.
Altera curarum Libycis demittitur oris
Heu Decius, reduci lentas ſervatus ad iras,
Ni pœnæ juvenem indignæ miſeratus ab alto
Jupiter, antiquam Batti vertiſſet ad urbem.
Hic Pellæa virum Ptolemæi ſceptra vehentum
Eripuere minis, reſolutaque vincula collo,
Atque eadem vitæ cuſtos, mox deinde quieto
Accepit tellus oſſa inviolata ſepulcro.
Nec Venerem interea fugit exoptabile tempus,
Pœnorum mentes cæco per læta premendi
Exitio, & luxu corda importuna domandi.
Spargere tela manu paſſim fallentia natis
Imperat, & tacitas in pectora mittere flammas.
Tum pueris dulce arridens: Eat improba Juno,
Et nos (nec mirum, quid enim ſumus?) acta ſecundis
Deſpiciat, valet illa manu, valet illa lacertis,
Parvula nos arcu puerili ſpicula ſenſim
Fundimus, & nullus noſtro de vulnere ſanguis.
Verum agite o mea turba, precor, nunc tempus, adeſte,
Et Tyriam pubem tacitis exurite telis.
Amplexu, multoque mero, ſomnoque virorum
Profliganda acies, quam non perfregerit enſis,
Non ignes, non emiſſis Gradivus habenis.
Combibat illapſos ductor per viſcera luxus,
Nec pudeat picto fultum jacuiſſe cubili,
Nec crinem Aſſyrio perfundere pugnet amomo.
Ille ſub hiberno ſomnos educere cælo
Jactator, tectis malit conſumere noctes.
Ac ponat ritus veſcendi, ſæpe citato
Dum reſidet ſub caſſide equo, diſcatque Lyæo
Imbellem donare diem. tum deinde madenti
Poſt epulas ſit grata chelys, ſegniſque ſoporas
Aut noſtro vigiles ducat ſub numine noctes.
Hæc poſtquam Venus, applaudit laſcivus, & alto
Mittit ſe cælo niveis exercitus alis.
Sentit flammiferas pubes Mauruſia pennas,
Et pariter fuſis tepuerunt pectora telis:
Bacchi dona volunt, epulaſque, & carmina rurſus
Pieria liquefacta lyra. non acer aperto
Deſudat campo ſonipes, non ulla per auras
Lancea nudatos exercet torta lacertos.
Mollitæ flammis lymphæ languentia ſomno
Membra fovent, miſeriſque bonis perit horrida virtus.
Ipſe etiam, adflatus fallente Cupidine, ductor
Inſtaurat menſas dapibus, repetitque volentum
Hoſpitia, & patrias paulatim decolor artes
Exuit, occulta mentem vitiante ſagitta.
Altera jam patria, atque æquo ſub honore vocatur,
Altera Carthago Capua, intectumque ſecundæ
Fortunæ ingenium vitia adlatrantia quaſſant.
Nec luxus ullus, merſæque libidine vitæ
Campanis modus: accumulant, variaſque per artes
Scenarum, certant epulas diſtinguere ludo,
Ut ſtrepit aſſidue Phrygiam ad Nilotica loton
Memphis Amyclæo paſſim laſciva Canopo.
Imprimis dulcem, Pœno lætante, per aures
Nunc voce infundit Teuthras, nunc pectine cantum:
Iſque ubi mirantem reſonantia pollice fila
Ductorem vidit Libyæ, canere inde ſuperbas
Aoniæ laudes ſenſim teſtudinis orſus,
Concordem citharæ movit per carmina linguam,
Vincere linquentes vitam quæ poſſit olores.
Atque hæc e multis carpſit molliſſima menſæ
Facta antiqua virum, placidas queis mulceat aures.
Argolicis quondam populis [mirabile dictu]
Exaudita chelys, lapidem teſtudine promta
Ducere, & in muros poſuiſſe volentia ſaxa.
Hæc Amphionio vallavit pectine Thebas,
Ac ſilice aggeribus per ſe ſcandente vocatis,
Juſſit in immenſum cantatas ſurgere turres.
Altera turbatum plectro moderata profundum
Et tenuit phocas, & in omni Protea forma
Traxit, & æquoreo portavit Ariona dorſo.
Nam quæ Peliaca frænabat rupe canendo
Heroum mentes, & magni pectora Achillis,
Centauro dilecta chelys, compeſceret iras
Percuſſa fide, vel pelagi, vel triſtis Averni.
Namque chaos, cæcam quondam ſine ſidere molem,
Non ſurgente die, ac mundum ſine luce canebat.
Tum Deus ut liquidi diſciſſet ſtagna profundi,
Telluriſque globum media compage locaſſet,
Ut celſum Superis habitare dediſſet Olympum,
Caſtaque Saturni monſtrabat ſecula patris.
Sed quos pulſabat Riphæum ad Strymona nervos
Auditus Superis, auditus manibus Orpheus,
Emerito fulgent clara inter ſidera plectro.
Hunc etiam mater, tota comitante ſororum
Aonidum turba, mater mirata canentem.
Non illo Pangæa juga, aut Mavortius Hæmus,
Non illo modulante ſonos ſtetit ultima Thrace,
Cum ſilvis venere feræ, cum montibus amnes.
Immemor & dulcis nidi, poſitoque volatu
Non mota volucris captiva pependit in æthra.
Quin etiam Pagaſæa ratis, cum cærula nondum
Cognita terrigenis, pontoque intrare negaret,
Ad puppim ſacræ cithara eliciente carinæ
Adductum cantu venit mare: pallida regna
Biſtonius vates, flammiſque Acheronta ſonantem
Placavit plectro, & fixit revolubile ſaxum.
O diræ Ciconum matres, Geticique furores,
Et damnata deis Rhodope! tulit ora revulſa
In pontum ripis utrimque ſequentibus Hebrus.
Tum quoque cum rapidi caput a cervice reciſum
Portarent fluctus, ſubito emicuere per undas
Ad murmur cete toto exſultantia ponto.
Sic tum Pierius bellis durata virorum
Pectora Caſtalio frangebat carmine Teuthras.
Interea placida attulerant jam flamina terris
Magonem Libycis: lauro redimita ſubibat
Optatos puppis portus, pelagoque micabant
Captiva arma procul celſa fulgentia prora.
At patulo ſurgens jam dudum ex æquore late
Nauticus implebat reſonantia litora clamor,

Et

Digitized by Google

Et ſimul adductis percuſſa ad pectora tonſis,
Centeno fractus ſpumabat verbere pontus.
Nec lentum in medios rapienda ad gaudia vulgus
Procurrit fluctus, elataque turba favore
Certatim ingenti celebrant nova gaudia plauſu.
Æquatur rector divis, illum undique matres,
Illum turba minor, moniti laudare nepotes,
Et ſenior manus, & juxta populuſque, patreſque,
Mactatis Superum dignantur honore juvencis.
Sic patriam Mago, & portas ingreſſus ovantes
Fraternæ laudis fama. ruit inde ſenatus,
Et multo patrum ſtipatur curia cœtu.
Tum divos veneratus, avum de more vetuſto,
Martem, ait, egregium, & fractas, queis Itala tellus
Nitebatur, opes, pars ipſe haud parva laborum
Nuntio: pugnatum Superis in vota ſecundis.
Eſt locus, Ætoli ſignat quem gloria regis,
Poſſeſſus quondam priſca inter ſecula Dauno,
Humentes rapido circumdat gurgite campos
Aufidus, & ſtagnis intercipit arva refuſis,
Mox fluctus ferit Adriacos, magnoque fragore
Cedentem impellit retrorſus in æquora pontum.
Hic Varro, & magnum Latia inter nomina Paullus
Nomen, queis rerum ducibus permiſſa poteſtas,
Vixdum depulſa nigræ caligine noctis
Invadunt campum, & late fulgentibus armis
Accendunt ultro lucem ſurgentis Eoi.
Nos contra [ nam germanum furor acer agebat
Optatæ pugnæ ] caſtris cita ſigna movemus.
Intremuit tellus, & pulſus mugit olympus.
Hic fluvium & campos abſcondit ſtrage virorum
Ductor, quo numquam majorem ad bella tulerunt
Rectorem terræ. vidi quum turbine ſævo
Auſonia, & ſonitu bellantis fuſa per agros
Uni terga daret: vidi quum Varro citato
Auferretur equo, projectis degener armis.
Quin & magnanimum, perfoſſo corpore telis,
Stare ſuper ſocium vidi te, Paulle, cadentem.
Ægates ille & ſervilia fœdera, larga
Ultus cæde dies: non plus optaſſe liberet,
Quam tum conceſſit dexter deus; altera jam lux
Si talis redeat, populis ſis omnibus una
Tum Carthago caput, Terraſque colere per omnes.
Teſtes hi ſtragis, quos ſignum illuſtre ſuperbis
Mos læva geſtare viris. tum funditur ante
Ora admirantum præfulgens annulus auro,
Datque fidem verbis, haud parvo inſignis acervo.
Hinc iterum repetens: Reſtat nunc ſedibus imis
Vertenda, atque æquanda ſolo jam ſubruta Roma.
Adnitamur, ait, vires refovete tot hauſtas
Caſibus, & pateant non parca æraria dextris,
Quas emimus bellis. deſit jam bellua triſtis
Auſoniis terror, nec non alimenta fatigant.
Atque ea dum memorat, torvo converſus in ora
Annonis vultu, quem gliſcens gloria parvum
Ductoris ſtudio jamdudum agitabat acerbo.
Jamque tibi dextras, inceptaque noſtra probamus,
Jam fas Dardanio me non ſervire colono.
Anne iterum Annibalem dedi placet? atra veneno
Invidiæ nigroque undantia pectora felle
Tandem tot titulis, totque exorata tropæis
Infelix mura: dextra hæc, en dextera, quam tu
Æneadis lacerare dabas, & litora, & amnes,
Et ſtagna, & latos implevit ſanguine campos.
Hæc Mago, atque animos favor haud obſcurus habebat.
Cui, ſimul invidia atque ira ſtimulantibus, Anno:
Talia veſani juvenis convicia miror
Haud equidem: tumet ingenio, fraternaque corda
Non tarde agnoſcas, & virus futile linguæ.
Qui ne mutatum vanis abſiſtere credat,
Nunc pacem orandum, nunc improba fœdere rupto
Arma reponendum, & bellum exitiale cavendum
Auctor ego: atque adeo voſmet perpendite, quæſo,
Quid ferat: haud aliud nobis cenſere relictum eſt.
Tela, viros, aurum, claſſis alimenta precatur,
Belligeramque feram: victus non plura dediſſem.
Sanguine Dardanio Rutulos ſaturavimus agros,
Et jacet in campis Latium. deponere curas
Tandem ergo bone da victor, liceatque ſedere
In patria, liceat non exhaurire rapacis
Impenſis belli vacuatos ſæpe penates.
Nunc en, nunc inquam ( falſa ut præſagia noſtra
Sint, oro, menſque augurio ludatur inani )
Haud procul eſt funeſta dies: atrocia novi
Corda, ac proſpicio natas e cladibus iras.
Vos ego, vos metuo, Cannæ; ſubmittite ſigna,
Atque adeo tentate, agedum, & depoſcite pacem.
Non dabitur. parat ille dolor ( mihi credite ) majus
Exitium accepto, citiuſque hæc fœdera victor,
Quam victus, dabit, atque adeo qui tanta ſuperbo
Facta ſonas ore, & ſpumanti turbine perflas
Ignorantum aures, dic en germanus in armis
Ille tuus par Gradivo, per ſecula tellus
Cui ſimilem numquam ductorem in bella creavit,
Mœnia Romuleæ cur nondum viderit urbis?
Scilicet a gremio matrum rapiamus in hoſtem
Nondum portandis habiles gravioribus armis.
Æratas juſſi texamus mille carinas,
Atque omnis Libyæ quæratur bellua terris,
Ut longa imperia, atque armatus proroget annos
Annibal, & regnum trahat uſque in tempora fati.
Vos vero ( neque enim occulto circumdamur aſtu )
Ne dulces ſpoliate domos, caſtriſque potentum
Atque opibus ſancite modum. pax optima rerum,
Quas homini noviſſe datum eſt: pax una triumphis
Innumeris potior: pax cuſtodire ſalutem
Et cives æquare potens, revocetur in arces
Tandem Sidonias, & fama fugetur ab urbe
Perfidiæ, Phœniſſa, tua: ſi tanta libido
Armorum tenet, atque enſes non reddere perſtat
Poſcenti patriæ, nil ſuppeditare furori
Hortor, & hæc fratri Magonem dicta referre.
Plura adnectentem ( neque enim ſatiaverat iras
Dicendo ) clamor turbat diverſa volentum:
Si Libyæ decus, haud ulli ſuperabilis armis,
Annibal eſt iræ tibi, deſtituemus ad ipſas
Victorem metas? nec opum adjumenta feremus,
Invidia unius ſceptra ut jam parta retardet?
Inde alacres tribuunt, quæ belli poſceret uſus:
Abſentique ſuum jactant ſub teſte favorem.
Mox eadem terris placitum traducere Iberis,
Dum malus obtrectat facta immortalia livor,
Nec ſinit adjutas ductoris creſcere laudes.

## LIBER XII.

JAm terra glaciale caput, fœcundaque nimbis
Tempora, & auſtrifero nebuloſam vertice frontem,
Immitis condebat hiems, blandiſque ſalubre
Ver Zephyris, tepido mulcebat rura ſereno.



Digitized by Google

Prorumpit Capua Pœnus, vicinaque late
Præmiſſo terrore quatit. ceu condita bruma
Dum Riphæa rigent Aquilonis flamina, tandem
Evolvit ſerpens arcano membra cubili,
Et ſplendente die novus emicat, atque coruſcum
Fert caput, & ſaniem ſublatis faucibus efflat.
At Libyci ducis ut fulſerunt ſigna per agros,
Deſolata metu cuncta, & ſuadente pavore
Vallo ſe clauſere ſimul, trepidique ſalutis
Expectant ipſis metuentes mœnibus hoſtem.
Sed non ille vigor, qui ruptis Alpibus arma
Intulerat, dederatque vias, Trebiaque potitus,
Mæonios Italo ſceleravit ſanguine fluctus,
Tunc inerat: molli luxu madefacta, meroque,
Illecebris ſomni torpentia membra fluebant,
Queis gelidas ſuetum noctes thorace gravatis
Sub Jove non æquo trahere, & tentoria ſæpe
Spernere, ubi hiberna ruerent cum grandine nimbi,
Ac ne nocte quidem clypeive enſeſve repoſti,
Non pharetræ, aut jacula, & pro membris arma fuere.
Tunc grave caſſis onus, majoraque pondera viſa
Parmarum, ac nullis fuſæ ſtridoribus haſtæ.
Prima inſtaurantem ſenſit certamina mitis
Parthenope, non dives opum, non ſpreta vigoris:
Sed portus traxere ducem, ſecura volentem
Æquora, quæ peteret veniens Carthagine puppis.
Nam molles urbi ritus, atque hoſpita Muſis
Otia, & exemtum curis gravioribus ævum,
Sirenum dedit una ſuum & memorabile nomen
Parthenope muris Acheloias, æquore cujus
Regnavere diu cantus, cum dulce per undas
Exitium miſeris caneret non proſpera nautis.
Hæc pone aggreſſus (nam frontem clauſerat æquor)
Mœnia, non ullas valuit perfringere Pœnus
Tota mole vias, fruſtraque inglorius auſi,
Pulſavit quatiens obſtructas ariete portas.
Stabat Cannarum Graja ad munimina victor
Nequidquam, & cautæ mentis conſulta probabat
Eventu, qui poſt Dauni ſtagnantia regna
Sanguine, Tarpejas ire abſtinuiſſet ad arces.
En qui nos ſegnes, & neſcire addere curſum
Fatis jactaſtis, quod vobis ſcandere nuper
Non acie ex ipſa conceſſum mœnia Romæ;
Intrate, atque epulas promiſſas ſede Tonantis
His, quæ Graja manus defendit, reddite tectis.
Talia jactabat, famæque pudore futuræ
Irritus, incœpta primus ſi abſiſteret urbe,
Audebat cuncta, atque acuebat fraudibus enſes.
Sed ſubitæ muris flammæ, totoque fluebant
Aggeris anfractu tela improviſa per auras.
Haud ſecus, occuluit ſaxi quos vertice fœtus
Ales fulva Jovis, tacito ſi ad culmina niſu
Evaſit ſerpens, terretque propinquus hiatu;
Illa hoſtem roſtro, atque adſuetis fulmina ferre
Unguibus inceſſens, nidi circumvolat orbem.
Tandem ad vicinos Cumarum vertere portus
Defeſſus ſubigit, varioque laceſſere motu
Fortunam, & famæ turbando obſtare ſiniſtræ.
Sed cuſtos urbi Gracchus tutela, vel ipſis
Certior arcebat muris, iterumque ſedere
Portis, atque aditus iterum ſperare vetabat.
Luſtrat inops animi, rimatur & omnia circum
Alite vectus equo, rurſuſque hortatibus infit
Laudum agitare ſuos: Proh dii! quis terminus, inquit,
Ante urbes ſtandi Grajas, oblite tuorum
Factorum miles? quis erit modus? Alpibus adſtat
Nimirum major moles, & ſcandere cælum
Pulſantes jubeo ſcopulos: quamquam altera detur
Si ſimilis tellus, aliæque repente ſub aſtra
Exſurgant rupes, non ibis? & arduus arma
Me ducente feres? tene heu Cumanus hiantem
Agger adhuc muruſque tenet? Gracchumque, moveri
Non auſum portis, parvo in diſcrimine cerno?
An vobis gentes, quæcumque labore paraſtis,
Caſu geſta putent? per vos Tyrrhena faventum
Stagna deum, per ego & Trebiam, cinereſque Sagunti
Obteſtor, dignos jam voſmet reddite veſtra,
Quam trahitis, fama, & revocate in pectora Cannas.
Sic ductor feſſas luxu, attritaſque ſecundis
Erigere, & verbis tentabat ſiſtere mentes.
Atque hic perluſtrans aditus, fulgentia cernit
Arcis templa jugo, quorum tum Virius, altæ
Immitis ductor Capuæ, primordia pandit:
Non eſt hoc, inquit, noſtri, quod ſuſpicis, ævi:
Majores fecere manus: quum regna timeret
Dictæi regis, (ſic fama eſt) linquere terras
Dædalus invenit: nec toto ſigna ſequenti
Orbe dare, æthereas aliena tollere in auras
Auſus ſe penna, atque homini monſtrare volatus.
Suſpenſum hic librans media inter nubila corpus
Enavit, Superoſque novus conterruit ales.
Natum etiam docuit falſæ ſub imagine plumæ
Attentare vias volucrum: lapſumque ſolutis
Pennarum remis, & non felicibus alis
Turbida plaudentem vidit freta: dumque dolori
Indulget ſubito, motis ad pectora palmis
Neſcius heu planctu duxit moderante volatus.
Hic pro nubivago gratus pia templa meatu
Inſtituit Phœbo, atque audaces exuit alas.
Virius hæc. ſed enim ductor numerabat inertes
Atque actos ſine Marte dies, ac ſtare pudebat.
Ingemit adverſis, reſpectanſque irrita tecta
Urbe Dicarchæa parat exſatiare dolorem.
Hic quoque nunc pelagus, nunc muri ſaxea moles
Officit audenti, defenſantumque labores.
Dumque tenet ſocios dura atque obſepta viarum
Rumpere nitentes lentus labor; ipſe propinqua
Stagnorum terræque ſimul miracula luſtrat.
Primores adſunt Capuæ, docet ille repentes
Unde ferant nomen Baiæ, comitemque dediſſe
Dulichiæ puppis ſtagno ſua nomina monſtrat.
Aſt hic Lucrino manſiſſe vocabula quondam
Cocyti memorat, medioque in gurgite ponti
Herculeum commendat iter, qua diſcidit æquor
Amphitryoniades armenti victor Iberi.
Ille olim populis dictum Styga, nomine verſo
Stagna inter celebrem nunc mitia monſtrat Avernum:
Tum triſti nemore atque umbris nigrantibus horrens,
Et formidatus volucri, letale vomebat
Suffuſo virus cælo, Stygiaque per urbes
Relligione ſacer, ſævum retinebat honorem.
Hinc vicina palus [fama eſt Acherontis ad undas
Pandere iter] cæcas ſtagnante voragine fauces
Laxat, & horrendos aperit telluris hiatus,
Interdumque novo perturbat lumine manes.
Juxta ac caligante ſitu, longumque per ævum
Infernis preſſas nebulis, pallente ſub umbra
Cimmerias jacuiſſe domos, noctemque profundam
Tartareæ narrant urbis: tum ſulfure & igni
Semper anhelantes, coctoque bitumine campos
Oſtentant: tellus atro exundante vapore
Suſpirans, uſtiſque diu calefacta medullis

Æſtuat,

Digitized by Google

Æſtuat, & Stygios exhalat in aera flatus,
Parturit, & tremulis metuendum exſibilat antris:
Interdumque cavas luctatus rumpere ſedes,
Aut exire foras, ſonitu lugubre minaci
Mulciber immugit, laceratque viſcera terræ
Mandit, & exeſos labefactat murmure montes.
Tradunt Herculea proſtratos mole gigantes
Tellurem injectam quatere, & ſpiramine anhelo
Torreri late campos, quotieſque minatur
Rumpere compagem impoſitam, expalleſcere cælum.
Apparet Prochyte ſævum ſortita Mimanta:
Apparet procul Inarime, quæ turbine nigro
Fumantem premit Iapetum, flammaſque rebelli
Ore ejectantem, &, ſi quando evadere detur,
Bella Jovi rurſus Superiſque iterare volentem.
Monſtrantur Veſeva juga, atque in vertice ſummo
Depaſti flammis ſcopuli, fractuſque ruina
Mons circum, atque Ætnæ fatis certantia ſaxa.
Nec non Miſenum ſervantem Idæa ſepulcro
Nomina, & Herculeos videt ipſo in litore Baulos.
Miratur pelagique minas, terræque labores.
Quæ poſtquam perſpecta viro, regreſſus ad altos
Inde Pherecyadum muros, frondentia læto
Palmite devaſtat Nyſæa cacumina Gauri.
Hinc ad Chalcidicam transfert citus agmina Nolam:
Campo Nola ſedet, crebris circumdata in orbem
Turribus, & celſo facilem tutatur adiri
Planiciem vallo: ſed qui non turribus arma
Defendenda daret, verum ultro mœnia dextra
Protegeret, Marcellus opem auxiliumque ferebat.
Iſque ubi Agenoream procul adventare per æquor,
Et ferri ad muros nubem videt, Arma, cruentus
Hoſtis adeſt, rapite arma viri, Clamatque, capitque.
Circumſtant rapidi juvenes, aptantque frementi
Sanguineas de more jubas: ſonat inde citato
Agmina diſponens paſſu, Tu limina dextræ
Servabis portæ Nero: tu converte cohortes
Ad lævam patrias, & Larinatia ſigna,
Clarum Volſcorum Tulli decus: aſt ubi juſſo
Per tacitum ſignis, ſubita vi, fundite portis
Telorum in campos nimbum, ferar ipſe revulſa
In medios, equitumque traham certamina porta.
Dumque ea Marcellus, jam clauſtra evellere Pœni
Et ſcalis ſpretos tentabant rumpere muros.
Inſonuere tubæ paſſim, clamorque virorum,
Hinnituſque, ſimul litui, raucoque tumultu
Cornua, & in membris concuſſa furentibus arma.
Fertur acerba lues disjectis incita telis,
Effuſæque ruunt inopino flumine turbæ,
Improbus ut fractis exundat molibus amnis,
Propulſum ut Borea ſcopulis impingitur æquor,
Ut rupto terras invadunt carcere venti.
Nec terrente Libys viſu armorumque virumque
Dejectum ſperare valet: dux Dardanus inſtat
Attonito prægreſſus equo, tergiſque ruentum
Incumbens haſta, ſocios nunc voce fatigat:
Perge age, fer greſſus: dexter deus, horaque noſtra eſt,
Hac iter in muros Capuæ: Nunc rurſus in hoſtem
Converſus, Sta, quo raperis? non terga tuorum,
Te, ductor Libyæ, increpito: ſtat campus, & arma,
Et Mars in manibus, dimitto a cæde cohortes,
Spectemur ſoli, Marcellus prælia poſco.
Sic rector Latius: juvenique invadere pugnam
Barcæo ſuadebat honor, pretiumque pericli.
Sed non hæc placido cernebat pectore Juno,
Cœptoque avertit ſupremum in fata ruentem.

Siſtere perculſos ille, & revocare laborat.
Taleſne e gremio Capuæ, tectiſque ſiniſtris
Egredimur? ſtate, o miſeri, queis gloria ſumma
Dedecori eſt: nil vos hodie [mihi credite] terga
Vertentes ſidum exſpectat: meruiſtis ut omnis
Ingruat Auſonia, & ſævo Mavorte paraſtis,
Ne quæ ſpes fuſos pacis vitæque maneret.
Vincebat clamore tubas, vociſque vigore
Quamvis obſtructas ſævus penetrabat in aures.
Polydamanteis juvenis Pedianus in armis
Bella agitabat atrox, Trojanaque ſemina, & ortus,
Atque Antenorea ſeſe de ſtirpe ferebat,
Haud levior generis fama, ſacroque Timavo
Gloria, & Euganeis dilectum nomen in oris.
Huic pater Eridanus, Venetæque ex ordine gentes,
Atque Apono gaudens populus, ſeu bella cieret,
Seu Muſas placidus, doctæque ſilentia vitæ
Mallet, & Aonios plectro mulcere labores.
Non ullum dixere parem, nec notior alter
Gradivo juvenis, nec Phœbo notior alter.
Qui poſtquam effuſis urgens veſtigia frænis
Pœnorum, juxta galeam atque inſigne peremti
Agnovit ſpolium Paulli, puer illa gerebat
Non parvo lætus ductoris munere Cinyps,
Dilectus Pœno Cinyps, quo gratior ora
Non fuit, ac nulla nituit plus fronte decoris.
Quale micat ſemperque novum eſt, quod Tiburis aura
Paſcit, ebur, vel qui miro candoris honore
Lucet in aure lapis, rubris advectus ab undis.
Quem poſtquam egregium criſtis, & caſſide nota
Fulgentem extremo Pedianus in agmine vidit,
Ceu ſubita ante oculos Paulli emerſiſſet imago
Sedibus infernis, amiſſaque poſceret arma,
Invadit frendens, Tune, ignaviſſime, ſacri
Portabis capitis, quæ non ſine crimine veſter
Invidiaque deum geſtaret tegmina ductor?
En Paullus. Vocat inde viri ad ſpectacula manes,
Et fugientis agit coſtis penetrabile telum.
Tum delapſus equo, galeam atque inſignia magni
Conſulis abrumpit dextra, ſpoliatque videntem.
Solvitur omne decus leto, niveoſque per artus
It Stygius color, & formæ populatur honores.
Ambroſiæ cecidere comæ, violataque cervix
Marmoreum in jugulum collo labente recumbit.
Haud ſecus oceano rediens Cythereius ignis,
Quum ſeſe Veneri jactat ſplendore refecto,
Si ſubita invadat nubes, hebetatur, & atris
Decreſcens tenebris, languentia lumina condit.
Ipſe etiam capta Pedianus caſſide, nudos
Attonitus ſtupet ad vultus, iraſque coercet.
Tum galeam magno ſocium clamore reportans
Immitem quatiebat equum, ſpumantia ſævo
Fræna cruentantem morſu: cui turbidus armis
Obvia Marcellus rapido tulit ora tumultu,
Agnoſcenſque decus, Macte o virtutis avitæ
Macte Antenoride, nunc, inquit, rapta petamus
Quod ſupereſt Libyci ductoris tegmina, & ardens
Terrificis ſævam fundit ſtridoribus haſtam.
Nec forſan voti vanus foret, obvia ni vis
Geſtaris oppoſito tenuiſſet corpore telum.
Qui dum vicinis ductorem protegit armis,
Tranſabiit non hunc ſitiens gravis haſta cruorem,
Ingenteſque minas mutata morte peregit.
Avehitur raptim ductor, diſcrimine leti
Turbatus, curſumque ferens ad caſtra capeſſit.
Jamque fugæ immodicus tendit certamine greſſum



Digitized by Google

Præcipitem, verſis Pœnorum exercitus armis.
Adſequitur telis hoſtis, longaſque viritim
Exſatiant iras cladum, cæloque cruentos
Certatim oſtentant & dis ultoribus enſes.
Ille dies primus docuit, quod credere nemo
Auderet Superis, Martis certamine ſiſti
Poſſe ducem Libyæ. raptant curruſque viroſque
Maſſylamque feram, & vivis avulſa reportant
Tegmina bellantum, atque abeunt ſub cuſpide terga
Contenti vidiſſe ducis: tum Martis adæquant
Marcellum decori: graditur comitante triumpho
Major, quam ferret quum victor opima Tonanti.
Inde furens poſtquam vallo vix depulit hoſtem
Ductor Agenoreus, Quando hanc, quantoque cruore
Hoſtili, labem eluerim? mea terga videre
Contigit Auſoniæ? mene, inquit, ſumme deorum,
Poſt Trebiam ſtatuis tam triſti funere dignum?
Voſque invicta diu, nunc heu ſine Marte juventus,
Debellata bonis Capuæ: non degener ipſe
Geſtorum, Auſoniis verti victricia ſigna,
Vobis terga dedi. vidi quum ad bella vocarem,
Non ſecus atque Italo fugere a ductore paventes.
Quid reliquum priſci Martis tibi, qui dare terga
Me revocante potes? Fundebat talia Pœnus,
Et Latiæ ſeſe Nolana ad mœnia turmæ
Portantes ſpolia inſigni clamore ferebant.
At conſueta graves per longum audire ſuorum
Eventus Roma, & numquam recreata ſecundis;
Adlato tandem fauſtæ certamine pugnæ
Erigitur, primoque deum ſe munere tollit.
Ante omnes pigra in Martem, fugienſque laborum,
Dum bellum tonat, & ſeſe furata juventus
Dat pœnas latebræ: tum qui dulcedine vitæ,
Invenere dolos, jurataque fœdera Pœno
Corrupere, notant, & purgant crimine gentem.
Punitur patriam meditantum linquere terram
Conſilium infelix, ſcelerataque culpa Metelli.
Talia corda virum: ſed enim non femina ceſſit
Mente æquare viros, & laudis poſcere partem.
Omnis præ ſeſe portans capitiſque manuſque
Antiquum decus, ac direpta monilia collo,
Certatim matrona ruit, belloque miniſtrant.
Haud tanta ceſſiſſe viros in tempore tali
Laudis ſorte piget: factoque in ſecula ituro
Lætantur tribuiſſe locum: tum celſa ſenatus
Subſequitur turba, in medium certamine magno
Privatæ cumulantur opes: nudare penates
Ac nihil arcanos vitæ melioris ad uſus
Sepoſuiſſe juvat, coit & ſine nomine vulgus.
Corpore ſic toto ac membris Roma omnibus uſa,
Exſangues rurſus tollebat ad æthera vultus.
Addunt ſpem miſeris dulcem Parnaſſia Cirrha
Portantes reſponſa viri. nam læta ferebant
Exaudiſſe adytis, ſacra cum voce tonaret
Antrum, & mugiret Phœbo jam intrata ſacerdos:
Solvite, gens Veneris, graviores corde timores,
Adverſa, & quidquid duri ſub Marte manebat,
Exhauſtum eſt vobis: reſtant leviora laborum,
Et ſine pernicie terror: dis vota, preceſque
Ferte modo, & tepidos aris libate cruores,
Neu date terga malis: aderit Gradivus, & ipſe
Delius avertet propiora pericula vates,
Trojanos notus ſemper minuiſſe labores.
Sed vero, ſed enim ante omnes altaria fument
Centum feſta Jovi, centum cadat hoſtia cultris.
Ille trucem belli nubem, ſævaſque procellas
In Libyam violenter aget. ſpectabitis ipſi
Ægida turbato quatientem in prælia mundo.
Aſt ea Parnaſſi poſtquam clamata ſub antris
Adlatum, vulgique deus pervenit ad aures;
In Capitolinas certatim ſcanditur arces;
Sternunturque Jovi, & delubrum ſanguine honorant.
Tum pæana canunt, reſponſaque fida precantur.
Interea adſuetis ſenior Torquatus in armis,
Sardoas patrio quatiebat milite terras.
Namque ortum Iliaca jactans ab origine nomen
In bella Hampſagoras Tyrios renovata vocarat.
Proles pulchra viro, nec tali digna parente
Oſcus erat, cujus fretus fulgente juventa
Ipſe aſper paci, crudos ſine viribus annos
Barbarici ſtudio ritus, reſovebat in armis.
Iſque ubi Torquatum raptim properata ferentem
Signa videt, pugnæque avidas accendere dextras,
Fraude loci nota, latebroſa per avia ſaltus
Evolat, & proviſa fugæ compendia carpens,
Occulta tegitur valle, & frondentibus umbris.
Inſula fluctiſono circumvallata profundo
Caſtigatur aquis, compreſſaque gurgite, terras
Enormes cohibet nudæ ſub imagine plantæ.
Inde Ichnuſa prius Grajis memorata colonis,
Mox Libyci Sardus generoſo ſanguine fidens
Herculis ex ſeſe mutavit nomina terræ.
Adfluxere etiam, & ſedes poſuere coactas
Diſperſi pelago, poſt eruta Pergama, Teucri.
Nec parvum decus, advecto cum claſſe paterna
Agmine Theſpiadum, terris Iolae dediſti.
Fama eſt, cum laceris Actæon flebile membris
Supplicium lueret ſpectatæ in fonte Dianæ,
Attonitum novitate mali fugiſſe parentem
Per freta Ariſtæum, & Sardoos iſſe receſſus,
Cyrenen monſtraſſe ferunt nova litora matrem.
Serpentum tellus pura, ac viduata venenis,
Sed triſtis cælo, & multa vitiata palude.
Qua videt Italiam, ſaxoſo torrida dorſo
Exercet ſcopulis late freta, pallidaque intus
Arva coquit nimium, Cancro fumantibus auſtris.
Cetera propenſæ Cereris nutrita favore.
Hoc habitu terræ nemoroſa per invia crebro
Torquatum eludens hoſtis, Sidonia pugnæ
Tela exſpectabat, ſocioſque laboris Iberos.
Qui poſtquam appulſis animos auxere carinis,
Haud mora prorumpit latebris, adverſaque late
Agmina inhorreſcunt, longumque coire videtur,
Et conferre gradum: media intervalla parentis
Corripiunt campi properatis eminus haſtis.
Donec ad exertos enſes, fidiſſima tela,
Deventum. dura inde lues: ceduntque, caduntque,
Alternique animas ſævo in mucrone relinquunt.
Non equidem innumeras cædes, totque horrida facta
Sperarim tanto digne pro nomine rerum
Pandere, nec dictis bellantum æquare calorem.
Sed vos, Calliope, noſtro donate labori,
Nota parum magni longo tradantur in ævo
Facta viri, & meritum vati ſacremus honorem.
Ennius antiqua Meſſapi ab origine regis
Miſcebat primas acies, Latiæque ſuperbum
Vitis adornabat dextram decus. hiſpida tellus
Miſerunt Calabri, Rudiæ genuere vetuſtæ,
Nunc Rudiæ ſolo memorabile nomen alumno.
Is prima in pugna, vates ut Thracius olim
Infeſtam bello quateret quum Cyzicus Argon,
Spicula depoſito Rhodopeia pectine torſit,



Digitized by Google

Spectandum ſeſe non parva ſtrage virorum
Fecerat, & dextræ gliſcebat cædibus ardor.
Advolat æternum ſperans fore, pelleret Oſcus
Si tantam labem, ac perlibrat viribus haſtam.
Riſit nube ſedens vani conamina cœpti,
Et telum procul in ventos dimiſit Apollo.
Ac ſuper his: Nimium juvenis, nimiumque ſuperbe
Sperata hauſiſti: ſacer hic, ac magna ſororum
Aonidum cura eſt, & dignus Apolline vates.
Hic canet illuſtri primus bella Itala verſu,
Attolletque duces cælo, reſonare docebit
Hic Latiis Helicona modis, nec cedet honore
Aſcræo famave ſeni. ſic Phœbus, & Oſco
Ultrix per geminum tranſcurrit tempus arundo.
Vertuntur juvenis caſu perculſa per agros
Agmina, & effuſæ pariter dant terga catervæ,
Dum pater, audita nati nece, turbidus iræ,
Barbaricum atque immane gemens, transfigit anhelum
Pectus, & ad manes urget veſtigia nati.
At Libyæ ductor Marcello fractus, & acri
Contuſus pugna, campos damnarat, & arma
Verterat ad miſeras non æqui Martis Acerras.
Inde ubi permiſit flammis, atque enſibus urbem,
Nuceriæ nihilo levior nec parcior iræ
Incuſſit ſeſe, atque æquavit mœnia terræ.
Poſt Caſilina ſibi, multum obluctatus iniquis
Defendentum armis, ægre reſeraverat aſtu
Limina, & obſeſſis vitam penſaverat auro.
Jamque in Dauniacos perfundens agmina campos
Flectebat rabiem, quo præda vel ira vocaſſet:
Fumabat verſis incenſa Petilia tectis,
Infelix fidei, miſeræque ſecunda Sagunto,
Ac quondam Herculeam ſervare ſuperba pharetram.
Verterat & mentem Tyria ad conata Tarentus,
Portiſque intrarant Pœni, ſed enim arce coruſca
Fiſa loco manus Auſoniæ ſtipata ſedebat.
Hic (miranda) movent claſſem, quæ condita portu
Adſtabat, namque anguſtis e faucibus æquor
Erumpit ſcopulos inter, patuloque receſſu
Infundit campis ſecretum gurgite pontum.
Incluſas igitur, quibus haud enare dabatur
Arce ſuperpoſita, clauſtris maris extulit aſtu,
Perque averſa tulit portatas arva carinas.
Lubrica roboreis aderant ſubſtramina plauſtris,
Atque recens cæſi tergo perlapſa juvenci
Æquoream rota ducebat per gramina puppim.
Et jam per colles, dumoſque ad littus adacta
Innabat pelago, veniens ſine remige claſſis.
Nuntius interea, vectis non more carinis
Terrentem freta, curarum fervoribus implet.
Dum procul Œbalios avet expugnare nepotes,
Et primus roſtris ſulcet navalibus arva,
Adſeſſos Capuæ muros, clauſtra ipſa revelli
Portarum, ac totum miſeris incurrere bellum.
Linquit cœpta ferox, pennaſque addente pudore,
Atque ira ſimul, immani per proxima motu
Evolat, & minitans avida ad certamina fertur.
Haud ſecus amiſſo tigris ſi concita fœtu,
Emicet, attonitæ paucis luſtratur in horis
Caucaſus, & ſaltu tranſmittitur alite Ganges,
Donec fulmineo partus veſtigia curſu
Colligit, & rabiem prenſo conſumit in hoſte.
Obvius huic ſparſo Centenius agmine raptim
Funditur, audendi pravus, faciliſque periclis.
Sed parvum decus Annibali. nam vitis honore
Perfunctus Latiæ, ſubito ſtimularat agreſtes,
Semiermemque manum ſternendam objecerat hoſti,
Bis ſeptem demiſſa neci: nec ſubſtitit agmen,
Millia bis ſeptem, quæ non ſolertior enſe,
Sed genus inſignis, juſtis ducebat in armis
Fulvius: aſt æque per corpora fuſa jacentum
Raptum iter eſt, victorque moram non paſſus eundi.
Exſequiæ, tantum famam nomenque volentem
Mitificæ mentis, tenuerunt funere læto.
Namque per inſidias [ infandum ] & ab hoſpite cæſus,
Colloquium & promiſſa petit dum perfida gentis
Lucanæ Gracchus, cæco circumdatus aſtu
Occiderat, laudemque Libys rapiebat humandi.
Sed non ut ſcitum, celerare ad mœnia Pœnum,
Adſtabat res ulla loco: jam Conſul uterque
Præcipites aderant, Nola vis omnis & Arpis,
Ævi floridior Fabius, rapida arma ferebant,
Hinc Nero, & hinc volucres Syllanus nocte dieque
Impellebat agens, properata ad bella, cohortes.
Undique conveniunt, pariterque opponere cunctos
Uni ductores juveni placet, arduus ipſe
Tiſata invadit propior, qua mœnibus inſtat
Collis, & e tumulis ſubiectam deſpicit urbem.
Verum ubi tot ſeſe circumfundentibus armis
Vallatas ſocium portas, unique negari
Intraviſſe ſibi, Capuaque erumpere cernit,
Anxius adventus, nunc ferro frangere cœtum
Obſtantum meditatur, init nunc avia cœpto
Conſilia, atque aſtu quærit tot millia portis
Abſtrahere arctatis, cinctoſque reſolvere muros.
Sic igitur ſecum, curaſque ita corde fatigat:
Quo mens ægra vocas? rurſuſne pericula ſumam
Non æquus regione loci? Capuaque vidente
Terga dabo? an reſidens vicini vertice montis
Exſcindi ante oculos patiar ſocialia tecta?
Non ita me experti Fabius, Fabioque magiſter
Turbarum expertem, cum clauſos milite colles
Evaſi victor, ſparſoſque per arva juvencos
Jactare accenſis ſtimulavi cornibus ignes.
Haud dum omnes abiere doli: defendere nobis
Si Capuam ereptum eſt, dabitur circumdare Romam.
Hæc poſtquam placita, & tenuit ſententia mentem,
Non exſpectato Titan dum gurgite lucem
Spirantes proferret equos, impellit in agmen
Voce manuque viros, & cœpta immania pandit:
Perge, age, vince omnem miles virtute laborem,
Et quantum humani poſſunt ſe tendere paſſus,
Arduus accelera, Romam petis: hoc iter Alpes,
Hoc Cannæ ſtatuere tibi: eja incute muris
Umbonem Iliacis, Capuæque repende ruinas,
Quam tanti fuerit cadere, ut Palatia cernas
Et demigrantem Tarpeja ſede Tonantem.
Inſtructi glomerant greſſus, Roma auribus hæret,
Roma oculis, creduntque ducis ſolertibus actis
Aptius id cœptum, quam ſi duxiſſet ab ipſo
Fatali Æneadis campo: Vulturna citata
Tranſmittunt alvo vada, poſtremique relinquunt
Tardandis Italis corruptas igne carinas.
Tum Sidicina legunt pernicibus arva maniplis,
Threiciamque Calen, veſtras a nomine nati,
Orithyia, domos. hinc Aliſanus Iaccho
Haud inamatus ager, nymphiſque habitata Caſini
Rura evaſtantur: mox & vicinus Aquinas,
Et quæ fumantem texere giganta Fregellæ
Agmine carpuntur volucri: fert concitus inde
Per juga celſa gradum, duris qua rupibus hæret
Bellator Fruſino, & ſurgit ſuſpenſa tumenti

Dorſo

Digitized by Google

Dorſo, frugiferis Cerealis Anagnia glebis.
Jamque adeo eſt campos ingreſſus & arva Labici,
Linquens Telegoni pulſatos ariete muros,
Haud dignam inter tanta moram, nec amœna retentant
Algida, nec juxta Junonis tecta Gabinæ.
Præceps ad ripas immani turbine fertur,
Sulfureis gelidus qua ſerpit leniter undis
Ad genitorem Anio labens ſine murmure Tibrim.
Hic ut ſigna ferox dimenſaque caſtra locavit,
Et ripas tremefecit eques, perterrita pulſis
Ilia prima vadis, ſacro ſe conjugis antro
Condidit, & cunctæ fugerunt gurgite nymphæ.
At matres Latiæ, ceu mœnia nulla ſuperſint,
Attonitæ paſſim furibundis greſſibus errant.
Ante oculos adſtant laceræ trepidantibus umbræ,
Quæque gravem ad Trebiam, quæque ad Ticina fluenta
Oppetiere necem, Paullus Gracchuſque cruenti
Flaminiuſque ſimul, miſeris ante ora vagantur.
Clauſit turba vias, ſtat celſus & aſper ab ira,
Ingentemque metum torvo domat ore ſenatus.
Interdum tamen erumpunt ſub caſſide fuſæ
Per tacitum lacrimæ, quidnam fortuna minetur,
Quidve parent Superi: pubes diſperſa per altas
Stat turres, atque huc ventum ſub corde volutat,
Ut jam Roma ſatis credat defendere muros.
Pœnus ut ad ſomnos vix totam curſibus actæ
Indulſit pubi noctem, vigil ille, nec ullam
Ad requiem facilis, credenſque abſcedere vitæ
Quod ſopor eripiat tempus, radiantibus armis
Induitur, Nomadumque jubet prorumpere turmas,
Inde levis frænis circum pavitantia fertur
Quadrupedante ſono perculſæ mœnia Romæ.
Nunc aditus luſtrat, clauſas nunc cuſpide pulſat
Infeſta portas, fruiturque timore paventum:
Nunc lætus celſis adſtans in collibus, intrat
Urbem oculis, diſcitque locos, cauſſaſque locorum,
Ac legeret viſu cuncta, & penetraret in omnes
Spectando partes, ni magno turbine adeſſet
Fulvius, haud tota Capuæ obſidione relicta.
Tum demum caſtris turmas ſuffixit ovantes
Spectata ductor ſatiatus pectora Roma.
Atque ubi nox depulſa polo, primaque rubeſcit
Lampade Neptunus, revocatque aurora labores,
Effundit rupto perſultans agmina vallo,
Et quantum clamare valet, Per plurima noſtra
O ſocii, decora, & ſacras in ſanguine dextras,
Votis ite pares, & tantum audete ſub armis
Quantum Roma timet: reliquam hanc exſcindite molem,
Nil quod vincatis toto reſtabit in orbe:
Neu populi vos Martigenæ tardarit origo,
Intratam Senonum capietis millibus urbem,
Adſuetamque capi: fortaſſe curulibus altis
Jam vos, exemplo proavorum, ac nobile letum
Exſpectant de more ſenes, mortique parantur.
Talibus hic Pœnus: ſed contra Oenotria pubes
Non ullas voces ducis, aut præcepta requirit.
Sat matres ſtimulant, natique, & cara ſupinas
Tendentum palmas lacrimantiaque ora parentum,
Oſtentant parvos, vagituque incita pulſant
Corda virum, armatis infigunt oſcula dextris.
Ire volunt, & pro muris opponere denſi
Pectora, reſpectantque ſuos, fletumque reſorbent.
Ut vero impulſo patefactæ cardine portæ,
Et ſimul erupit junctis exercitus armis,
Funditur immixtus gemitu, precibuſque per altos
Ad cælum muros clangor, ſparſæque ſolutis,
Crinibus exululant matres, atque ubera nudant.
Fulvius antevolans agmen, Quis neſciat, inquit,
Non ſponte ad noſtros Pœnum veniſſe penates?
A portis fugit Capuæ. Subnectere plura
Conantem triſtis cæli cum murmure vaſto
Turbavit fragor, & ſubita de nube procelli.
Jupiter, Æthiopum remeans tellure, minantem
Romuleo Pœnum ut vidit ſuccedere vallo,
Cælicolis raptim excitis, defendere tecta
Dardana, & in ſeptem diſcurrere juſſerat arces.
Ipſe e Tarpejo ſublimis vertice, cuncta,
Et ventos, ſimul & nubes, & grandinis iras,
Fulminaque & tonitrus, & nimbos conciet atros.
Concuſſu tremuere poli, cælumque tenebris
Clauditur, & terras cæco nox condit amictu.
Inſtat tempeſtas oculis, hoſtique propinquo
Roma latet, jactæ in turmas per nubila flammæ
Stridorem ſervant, membris inſibilat ignis.
Hinc Notus, hinc Boreas, hinc fuſcis Africus alis
Bella movent, quantis animos & pectora poſſint
Irati ſatiare Jovis. Ruit agmen aquarum
Turbine confuſum piceo, & nigrante procella,
Atque omnes circa campos ſpumantibus undis
Involvit: celſus ſummo de culmine montis
Regnator Superum: ſublata fulmina dextra
Libravit, clypeoque ducis non cedere certi
Incuſſit: ſumma liquefacta eſt cuſpis in haſta,
Et fluxit, ceu correptus fornacibus, enſis.
Ambuſtis ſedenim ductor Sidonius armis
Siſtebat ſocios, & cæcum e nubibus ignem
Murmuraque a ventis miſceri vana docebat.
Tandem poſt clades ſocium, cælique ruinam
Non hoſte in nimbis viſo, non enſe, referri
Signa jubet caſtris, mœſtaſque reſuſcitat iras.
Ventis debebis nimirum, hiemiſque procellis
Unum, Roma, diem, ſed non te craſtina nobis
Lux umquam eripiet. deſcendat Jupiter ipſe
In terras licet infrendens. Dum talia fatur,
Ecce ſerenato clarum jubar emicat axe,
Purgatuſque nitet diſcuſſis nubibus æther.
Æneadæ ſenſere Deum, teliſque repoſtis
Submiſſas tendunt alta ad Capitolia dextras,
Et feſta cingunt montis penetralia lauro.
Tum vultus, modo non parvo ſudore madentes,
Nunc lætos Jovis adſpectant. Da ſumme deorum,
Da pater, ut ſacro Libys inter prælia telo
Concidat, haud alia potis eſt occumbere dextra.
Sic adeo orantes preſſere ſilentia, poſtquam
Abſtulerat terras nigrantibus Heſperus umbris:
Quem ſimul attollens rutilantem lampada Titan
Obruit, & vitæ rediit mortalibus uſus,
Pœnus adeſt, nec ſe caſtris Œnotria pubes
Continet: haud dum enſes ſtricti, mediumque jacebat
Tantum ad bella loci, quantum tranſmittere jactæ
Sufficerent haſtæ, cum fulgor hebeſcere cæli
Per ſubitum cæpit, denſæque ſubire tenebræ,
Atque dies fugere, atque armari ad prælia rurſus
Jupiter: incumbunt venti, craſſuſque rotante
Auſtro nimborum fervet globus: intonat ipſe,
Quo tremat, & Rhodope, Tauruſque, & Pindus & Atlas.
Audivere lacus Herebi, merſuſque profundis
Agnovit tenebris cæleſtia bella Typhœus.
Invadit Notus, ac piceam cum grandine multa
Intorquens nubem, conantem & vana minantem
Circumagit, caſtriſque ducem ſuccedere cogit.
Verum ubi depoſitis ſepſit ſeſe aggere telis,



Digitized by Google

Læta ſerenati facies aperitur olympi,
Nullaque jam mitem credas habuiſſe Tonantem
Fulmina, nec placido commota tonitrua cælo.
Durat, & adfirmans non ultra ſpondet in ipſos
Venturam crebroque diem, modo patria virtus
In dextras redeat, ne Romam excindere Pœni
Credant eſſe nefas. ubinam tunc fulmina tandem
Invicti jacuiſſe Jovis, cum ſterneret enſis
Ætolos campos? ubi cum Tyrrhena natarent
Stagna cruore virum? pugnat pro mœnibus, inquit,
Si rector Superum tot jactis fulmine telis,
Inter tot motus, cur me contra arma ferentem
Adflixiſſe piget? ventis hiemique fugaces
Terga damus: remeet quæſo mens illa, vigorque,
Qua nobis, cum pacta patrum cum fœdera adeſſent,
Integrare acies placitum. ſic pectora flammat,
Donec equum Titan ſpumantia fræna reſolvit.
Nec nox compoſuit curas, ſomnuſve frementem
Auſus adire virum, & redeunt cum luce furores.
Rurſus in arma vocat trepidos, clypeoque tremendum
Increpat, atque armis imitatur murmura cæli.
Ut vero accepit tantum confidere divis
Auſonios patres, ſubmiſſaque Bætis ad oras
Auxilia, & noctu progreſſum mœnibus agmen:
Sic agitare fremens obſeſſos otia, jamque
Securam Annibalis Romam, violentior inſtat.
Jamque propinquabat muro, quum Jupiter ægram
Junonem adloquitur curis, mulcetque monendo:
Nullane Sidonio juveni, conjuxque ſororque
Cara mihi, non ulla umquam ſine fine feroci
Addes fræna viro? fuerit delere Saguntum,
Exæquare Alpes, imponere vincula ſacro
Eridano, fœdare lacus: etiamne parabit
Noſtras ille domos, noſtras perrumpere in arces?
Siſte virum, namque ( ut cernis ) jam flagitat ignes,
Et parat accenſis imitari fulmina flammis.
His dictis, grates agit, ac turbata per auras
Devolat, & prenſa juvenis Saturnia dextra,
Quo ruis o vecors? majoraque bella capeſſis,
Mortali quam ferre datur? Juno inquit, & atram
Dimovit nubem, veroque apparuit ore.
Non tibi cum Phrygio res, Laurentive colono:
En age [ namque oculis amota nube, parumper
Cernere cuncta dabo ] ſurgit qua celſus ad auras,
Adſpice, montis apex, vocitata Palatia regi
Parrhaſio; plena tenet & reſonante pharetra,
Intenditque arcum, & pugnas meditatur Apollo.
At qua vicinis tollit ſe collibus altæ
Molis Aventinus, viden' ut Latonia virgo
Accenſas quatiat Phlegethontis gurgite tædas,
Exſertos avide pugnæ nudata lacertos?
Parte alia cerne, ut ſævis Gradivus in armis
Implerit dictum proprio de nomine campum.
Hinc Janus movet arma manu, movet inde Quirinus
Quiſque ſuo de colle deus: ſed enim adſpice, quantum
Ægida commoveat nimbos flammaſque vomentem
Jupiter, & quantis paſcat ferus ignibus iras.
Huc vultus flecte, atque aude ſpectare Tonantem:
Quas hiemes, quantos concuſſo vertice cernis
Sub nutu tonitrus? oculis qui fulguret ignis?
Cede deis tandem, & Titania deſine bella.
Sic effata, virum indocilem paciſque modique,
Mirantem Superum vultus, & flammea membra,
Abſtrahit, ac pacem terris cæloque repoſuit.
Reſpectans abit, & caſtris avulſa moveri
Signa jubet ductor, remeaturumque minatur.
Redditur extemplo flagrantior æthere lampas,
Et tremula infuſo reſplendent cærula Phœbo.
At procul e muris videre ut ſigna revelli
Æneadæ, verſumque ducem; tacita ora viciſſim
Oſtentant, nutuque docent quod credere magno
Non audent hærente metu, nec abire volentes,
Sed fraudem inſidiaſque putant, & Punica corda,
Ac tacite natis infigunt oſcula matres,
Donec procedens oculis ſeſe abſtulit agmen,
Suſpectoſque dolos demto terrore reſolvit.
Tum vero paſſim ſacra in Capitolia pergunt,
Inque vicem amplexi permixta voce triumphum
Tarpeii clamant Jovis, ac delubra coronant.
Jamque omnes pandunt portas, ruit undique lætum
Non ſperata petens dudum ſibi gaudia vulgus.
Hi ſpectant quo fixa loco tentoria regis
Adſtiterint, hi qua celſus de ſede vocatas
Adfatus fuerit turmas, ubi belliger Aſtur,
Atque ubi atrox Garamas, ſævuſque tetenderit Anno.
Corpora nunc viva ſparguntur gurgitis unda,
Nunc Anienicolis ſtatuunt altaria nymphis.
Tum feſtam repetunt luſtratis mœnibus urbem.

# LIBER XIII.

SEgne iter emenſo, vix dum Tarpeja videri
Culmina deſierant, torvos cum verſus ad urbem
Ductor Agenoreus vultus, remeare parabat.
Caſtra locat, nulla lædens ubi gramina ripa
Turia deducit tenuem ſine nomine rivum,
Et tacite Tuſcis inglorius adfluit undis.
Hic modo primores ſocium, modo juſſa deorum,
Nunc ſeſe increpitat. Dic, o cui Lydia cæde
Creverunt ſtagna, & concuſſa eſt Daunia tellus
Armorum tonitru, quas exanimatus in oras
Signa refers? qui mucro tuum, quæ lancea tandem
Intravit pectus? ſi nunc exiſteret alma
Carthago ante oculos turrita celſa figura,
Quas abitus miles cauſſas illæſe dediſſes?
Imbres, o patria, & mixtos cum grandine nimbos
Et tonitrus fugio. procul hanc expellite gentis
Femineam Tyriæ labem, niſi luce ſerena
Neſcire ac liquida Mavortem agitare ſub æthra.
Terror adhuc inerat Superum, ac redolentia in armis
Fulmina, & ante oculos irati pugna Tonantis.
Parendi tamen, & cuicumque incumbere juſſo
Durabat vigor, ac ſenſim diffuſus ad aures,
Signa reportandi creſcebat in agmine fervor.
Sic ubi perrumpit ſtagnantem calculus undam,
Exiguos format per prima volumina gyros,
Mox tremulum vibrans motu gliſcente liquorem
Multiplicat crebros ſinuati gurgitis orbes,
Donec poſtremo laxatis circulus oris,
Contingat geminas patulo curvamine ripas.
At contra Agrippa haud parvum decus ( inclyta namque
Semina ab Oenei ductoris ſtirpe trahebat )
Oenidas inter fuit, aut ignobile nomen.
Lætus opum, ſed clauda fides, ſeſeque calenti
Addiderat Pœno, Latiæ diffiſus habenæ.
Is volvens veterum memorata antiqua parentum,
Longo miles, ait, quateret cum Teucria bello
Pergama, & ad muros ſtaret ſine ſanguine Mavors,
Sollicitis Calchas ( nam ſic fortiſſimus heros
Poſcenti ſocero ſæpe inter pocula Dauno,

Narra-

Narrabat memori Diomedes condita mente)
Sed Calchas Danais, niſi clauſum e ſedibus arcis
Armiſonæ curent ſimulacrum avellere divæ,
Non umquam adfirmat Therapnæis Ilion armis
Ceſſurum, aut Ledæ rediturum nomen Amyclas.
Quippe deis viſum, ne cui perrumpere detur,
Effigies ea quas umquam poſſederit urbes.
Tum meus adjuncto monſtratam evaſit in arcem
Tydides Ithaco, & dextra molitus in ipſo
Cuſtodes aditu templi, cæleſte reportat
Palladium, ac noſtris aperit mala Pergama fatis.
Sed poſtquam Oenotriis fundavit finibus urbem,
Æger delicti, Phrygium placare colendo
Numen, & Iliacos parat exorare penates.
Ingens jam templum celſa ſurgebat in arce,
Laomedonteæ ſedes ingrata Minervæ.
Quum medios inter ſomnos, altamque quietem,
Nec celata deam, & minitans Tritonia virgo:
Non hæc, Tydide, tantæ pro laudis honore
Digna paras, non Garganus, nec Daunia tellus
Debentur nobis: quære in Laurentibus arvis,
Qui nunc prima locant melioris mœnia Trojæ.
Huc intra, captumque refer penetrale parentum.
Queis trepidus monitis, Saturnia regna capeſſit.
Jam Phryx condebat Lavinia Pergama victor,
Armaque Laurenti figebat Troia luco.
Verum ubi Tyrrheni perventum ad fluminis undas,
Caſtraque Tydides poſuit fulgentia ripa,
Priamidæ intremuere metu: tum pignora pacis
Prætendens dextra ramum canentis olivæ,
Sic orſus Dauni gener, inter murmura Teucrum:
Pone Anchiſiade memores iraſque metuſque,
Quidquid ad Idæos, Xanthum, Simoentaque nobis
Sanguine ſudatum, Scææque ad limina portæ,
Haud noſtrum eſt: egere dei, duræque ſorores.
Nunc age, quod ſupereſt, cur non melioribus ævi
Ducimus auſpiciis? dextras jungamus inermes.
Fœderis en hæc teſtis erit, veniamque precatus
Trojanam oſtentat trepidis de puppe Minervam.
Hæc auſos Celtas irrumpere mœnia Romæ
Corripuit leto, neque tot de millibus unum
Ingentis populi, patrias dimiſit ad oras.
His fractus ductor convelli ſigna maniplis
Optato lætis abitu jubet. itur in agros,
Dives ubi ante omnes colitur Feronia luco,
Et ſacer humectat fluvialia rura Capenas.
Fama eſt, intactas longævi ab origine fani
Creviſſe in medium, congeſtis undique donis,
Immenſum per tempus opes, luſtriſque relictum
Innumeris aurum, ſolo ſervante pavore.
Hæc avidas mentes, & barbara corda rapina
Polluit, atque armat contemtu pectora divum.
Avia tunc longinqua placent, quæ ſulcat aratro
Ad freta porrectis Trinacria Bruttius arvis.
Dum Libys haud lætus Rhegina ad litora tendit,
Victor ſubmoto patriis a finibus hoſte
Fulvius infauſtam Campana ad mœnia clauſis
Portabat famam, miſeriſque extrema movebat.
Tum preſſans paſſim cuicumque eſt nomen in armis;
Dedecus hoc defende manu: cur perfida & urbi
Altera Carthago noſtræ, poſt fœdera rupta,
Et miſſum ad portas Pœnum, poſt jura petita
Conſulis alterni, ſtat adhuc? & turribus altis
Annibalem, ac Libycas exſpectat lenta cohortes?
Miſcebat dictis facta, & nunc robore celſas
Educi turres, queis vinceret ardua muri,
Cogebat, nunc conjunctas adſtringere nodis
Inſtabat ferroque trabes, quo frangeret altos
Portarum poſtes, quateretque morantia clauſtra.
Hic latera intextus ſtellatis axibus agger,
Hic gravida armato ſurgebat vinea dorſo.
Ac poſtquam properata ſatis, quæ commonet uſus,
Dat ſignum, atque alacer ſcalis tranſcendere muros
Imperat, ac ſævis urbem terroribus implet,
Cum ſubito dextrum effulſit conatibus omen.
Cerva fuit raro terris ſpectata colore,
Quæ candore nivem, candore anteiret olores.
Hanc agreſte Capys donum, cum mœnia ſulco
Signaret, grato parvæ mollitus amore
Nutrierat, ſenſuſque hominis donarat alendo.
Inde exuta feram, dociliſque accedere menſis,
Atque ultro blanda, attactu gaudebat herili.
Aurato matres adſuetæ pectine mitem
Comere, & humenti fluvio renovare colorem.
Numen erat jam cerva loci, famulamque Dianæ
Credebant, ac thura Deum de more dabantur.
Hæc ævi vitæque tenax, felixque ſenectam
Mille indefeſſos viridem duxiſſe per annos,
Seclorum numero, Trojanis condita tecta
Æquabat, ſed jam longo mors venerat ævo.
Nam ſubito incurſu ſævorum agitata luporum,
Qui noctis tenebris urbem (miſerabile bello
Prodigium) intrarant, primos ad luminis ortus
Extulerat ſeſe portis, pavidaque petebat
Conſternata fuga poſitos ad mœnia campos.
Exceptam læto juvenum certamine, ductor
Mactat, diva, tibi, tibi enim hæc gratiſſima ſacra,
Fulvius, atque adſis orat Latonia cœptis.
Inde alacer, fidenſque dea, circumdata clauſis
Arma movet, quaque obliquo curvantur in orbem
Mœnia flexa ſinu, ſpiſſa vallata corona
Adigat, & telis in morem indaginis ambit.
Dum pavitant, ſpumantis equi fera corda fatigans
Evehitur porta ſublimis Taurea criſtis
Bellator, cui Sidonius ſuperare lacerto
Ductor, & Autololas dedit, & Mauruſia tela.
Is trepido lituum tinnitu ſtare neganti
Imperitans violenter equo, poſtquam auribus hoſtis
Vicinum ſeſe videt, ac clamore propinquo
Claudius, huic inquit, (præſtabat Claudius arte
Bellandi, & merita mille inter prælia fama)
Huic, inquit, ſolum, ſi qua eſt fiducia dextræ,
Det ſeſe campo, atque ineat certamina mecum.
Una mora Æneadæ, poſtquam vox attigit aures,
Dum daret auſpicium juſque in certamina ductor.
Prævetitum namque & capital committere Martem
Sponte viris: erumpit ovans, ut Fulvius arma
Imperio ſolvit, patulumque invectus in æquor
Erigit undantem glomerato pulvere nubem.
Indignatus opem amenti, ſocioque juvare
Expulſum nodo jaculum, atque arceſſere vires,
Taurea vibrabat nudis conatibus haſtam,
Inde ruens ira telum contorquet in auras.
At non idem animus Rutulo, ſpectatur, & omni
Corpore perluſtrat, qua ſit certiſſima ferro
In vulnus via, nunc vibrat, nunc comprimit haſtam,
Mentiturque minas, mediam nunc tranſigit ictu
Parmam, ſed grato fraudata eſt ſanguine cuſpis.
Tum ſtrictum propere vagina detegit enſem.
Et jam ferrata rapiebat calce volantem
Taurea cornipedem, fugiens minitantia fata.
Nec Rutulus levior cedentis prendere terga:

Nam

Digitized by Google

Nam profugo rapidus fuſis inſtabat habenis.
Utque metus victum, ſic ira & gloria portis
Victorem immiſit, meritique cupido cruoris.
Ac dum vix oculis, vix credunt mentibus hoſtem
Confiſum nullo comitante irrumpere tectis,
Per mediam propere trepidantum interritus urbem
Egit equum, adverſaque evaſit ad agmina porta.
Hinc ardore pari, niſuque incurrere muris
Igneſcunt animi, penetrataque tecta ſubire.
Tela ſimul, flammæque micant, tunc ſaxeus imber
Ingruit, & ſummis adſcendunt turribus haſtæ.
Nec pronum, audendi virtutem excellere cuiquam,
Æquarunt iræ dextras, Dictæa per auras
Tranat & in medium perlabitur urbis arundo.
Lætatur non hortandi, non plura monendi
Fulvius eſſe locum, rapiunt ſibi quiſque laborem.
Quos ubi tam erectos animi videt, & ſupereſſe
Fortunam ſibi quemque ducem; ruit impete vaſto
Ad portam, magnæque optat diſcrimina famæ.
Tres clauſtra æquævo ſervabant corpore fratres,
Queis delecta manus, centeni cuique ferebant
Excubias, unaque locum ſtatione tenebant.
Forma ex his Numitor, curſu plantaque volucri
Præſtabat Laurens, membrorum mole Laburnus.
Sed non una viris tela: hic mirabilis arcu,
Ille haſtam quatere, ac medicatæ cuſpidis ictu
Prælia moliri, & nudo non credere ferro,
Tertius aptabat flammis ac ſulfure tædas.
Qualis Atlantiaco memoratur litore quondam
Monſtrum Geryones immane tricorporis iræ,
Cui tres in pugna dextræ varia arma gerebant.
Una ignes ſævos; aſt altera pone ſagittas
Fundebat, validam torquebat tertia cornum,
Atque uno diverſa dabat tria vulnera niſu.
Hos ubi non æquis variantes prælia Conſul
Conſpexit telis, & portæ limina circum
Stragem, & perfuſos ſubeuntum ſanguine poſtes,
Concitat intortam furiatis viribus haſtam.
Letum triſte ferens auras ſecat Itala taxus,
Et qua nudarat, dum fundit ſpicula ab alto
Arcum protendens Numitor latus, ilia tranſit.
At non obſepto contentus limine Martem
Exercere levis bello, ſed turbidus auſi
Virius incauto fervore eruperat amens
Recluſa in campum porta, miſeramque furori
Vincentum obtulerat pubem: ruit obvia in arma
Scipio, & oblatum metit inſatiabilis agmen.
Tifata umbrifero generatum monte Calenum
Nutrierant audere trucem, nec corpore magno
Mens erat inferior, ſubſidere ſæpe leonem,
Nudus inire caput pugnas, certare juvenco,
Atque obliqua trucis deducere cornua tauri
Adſuerat, crudoque olim ſe attollere fato.
Is, dum præcipites expellit Virius urbe,
Seu ſpreto, ſeu ne fieret mora, nudus in æquor
Thorace exierat, leviorque premebat anhelos
Pondere loricæ, & palantes victor agebat.
Jamque Veliternum media tranſegerat alvo,
Jam ſolitum æquali ludo committere equeſtres
Scipiadæ pugnas, Marium tellure revulſo
Perculerat ſaxo, miſer implorabat amicum
Cum gemitu exſpirans, ſcopuluſque premebat hiantem.
Sed validas ſævo vires duplicante dolore,
Effundit lacrimas pariter, cornumque ſonantem
Scipio, ſolamen properans optabile in armis
Hoſtem proſtrato morientem oſtendere amico.
Tranavit, liquidas volucris ceu ſcinderet auras,
Haſta viri pectus, rumpitque immania membra,
Quanta eſt vis agili per cærula ſumma Liburnæ,
Quæ, pariter quoties revocatæ ad pectora tonſæ
Percuſſere fretum, ventis fugit ocyor, & ſe
Quam longa eſt uno remorum præterit ictu.
Aſcanium Voleſus projectis ocyus armis,
Quo levior peteret muros, per aperta volantem
Adſequitur planta: dejectum protinus enſe
Ante pedes domini jacuit caput, ipſe ſequutus
Corruit ulterior, procurſus impete, truncus.
Nec ſpes obſeſſis ultra reſerata tueri
Mœnia, convertunt greſſus, recipique petentes
Infandum excludunt ſocios, tum cardine verſo
Obnixi torquent obices munimina feræ.
Acrius hoc inſtant Itali, clauſoſque fatigant.
Et ni cæca ſinu terras nox conderet atro,
Perfractæ rabido patuiſſent milite portæ.
Sed non in requiem pariter ceſſere tenebræ.
Hinc ſopor impavidus, qualem victoria novit.
At Capua, aut mœſtis ululantum flebile matrum
Queſtibus, aut gemitu trepidantum exterrita patrum
Tormentis finem, metamque laboribus orat.
Muſſat perfidiæ ductorque caputque ſenatus
Virius, a Pœno nullam docet eſſe ſalutem
Vociferans, pulſis vivendi e pectore curis;
Speravi ſceptra Auſoniæ, pepigique ſub armis,
Si dexter Pœnis deus & fortuna fuiſſet,
Ut Capuam Iliaci migrarent regna Quirini:
Qui quaterent muros, Tarpeiaque mœnia miſi.
Nec mihi poſcendi vigor affuit, alter ut æquos
Portaret faſces noſtro de nomine conſul.
Hactenus eſt vixiſſe ſatis. dum copia noctis,
Cui cordi, comes (æterna eſt Acherontis ad undam
Libertas) petat ille meas menſaſque dapeſque,
Et victus mentem fuſo per membra Lyæo,
Sopitoque necis morſu, medicamina cladis
Hauriat, & placidis exarmet fata venenis.
Hæc ait, & turba repetit comitante penates.
Ædibus in mediis conſurgens ilice multa
Exſtruitur rogus, hoſpitium commune peremtis.
Nec vulgum ceſſat furiare dolorque pavorque,
Nunc menti feræ Decius redit, & bona virtus
Exſilio punita truci: deſpectat ab alto
Sacra fides, agitatque virum fallacia corda.
Vox occulta ſubit paſſim diffuſa per aures:
Fœdera mortales ne ſævo rumpite ferro,
Sed caſtam ſervate fidem: fulgentibus oſtro
Hæc potior regnis. dubio qui frangere rerum
Gaudebit pacta, ac tenues ſpes linquet amici,
Non illi domus, aut conjux, aut vita manebit
Umquam expers luctus, lacrimæque: aget æquore ſemper
Ac tellure premens, aget ægrum nocte dieque
Deſpecta ac violata fides. adit omnia namque
Concilia, ac menſas contingit, & abdita nube,
Accumbitque toris, epulaturque improba Erinnys.
Ipſa etiam Stygio ſpumantia pocula tabo
Porrigit, & large pœnas letumqne miniſtrat.
Virius interea dum dat penetrare medullas
Exitio, adſcenditque pyram, atque amplexibus hæret
Jungentum fata, & ſubici jubet ocyus ignes.
Stringebant tenebræ metas, victorque ruebat.
Jamque ſuperſtantem muro, ſocioſqne Milonem
Voce attollentem, pubes Campana videbat,
Pandunt attoniti portas, trepidoque capeſſunt
Caſtra inimica gradu, queis leto avertere pœnas



Digitized by Google

Defuerant animi. patet urbs confeſſa furorem,
Et reſerat Tyrio maculatas hoſpite ſedes.
Matronæ puerique ruunt, mœſtumque ſenatus
Concilium, nullique hominum lacrimabile vulgus.
Stabant innixi pilis, exercitus, omnes:
Spectabantque viros, & læta & triſtia ferre
Indociles, nunc propexis in pectora barbis
Verrere humum, nunc fœdantes in pulvere crinem
Canentem, & turpi lacrima, precibuſque pudendis
Femineum tenues ululatum fundere in auras.
Atque ea dum miles miratur, inertia facta,
Exſpectatque ferox ſternendi mœnia ſignum,
Ecce repens tacito percurrit pectora ſenſu
Relligio, & ſævas componit numine mentes.
Ne flammam tædaſque velint, ne templa ſub uno
In cinerem tranſiſſe rogo, ſubit intima corda,
Perlabens ſenſim mitis deus: ille ſuperbæ
Fundamenta Capyn poſuiſſe antiquitus urbi,
Non cuiquam viſus paſſim monet, ille refuſis
In ſpatium immenſum campis habitanda relinqui
Utile tecta docet, paulatim atrocibus iræ
Langueſcunt animis, & vis mollita ſeneſcit.
Pan Jove miſſus erat ſervari tecta volente
Troia, pendenti ſimilis Pan ſemper, & imo
Vix ulla inſcribens terræ veſtigia cornu.
Dextera laſcivit cæſa Tegeatide capra
Verbera læta movens feſta per compita cauda.
Cingit acuta comas & opacat tempora pinus,
Ac parva erumpunt rubicunda cornua fronte,
Stant aures, imoque cadit barba hiſpida mento.
Paſtorale deo baculum, pelliſque ſiniſtrum
Velat grata latus, teneræ de corpore damæ.
Nulla in præruptum tam prona & inhoſpita cautes,
In qua non librans corpus, ſimiliſque volanti
Cornipedem tulerit præciſa per avia plantam.
Interdum inflexus, medio naſcentia tergo
Reſpicit adridens hirtæ ludibria caudæ.
Obtendenſque manum, ſolem inferveſcere fronti
Arcet, & umbrato perluſtrat paſcua viſu.
Hic, poſtquam mandata dei perfecta, malamque
Sedavit rabiem, & permulſit corda furentum,
Arcadiæ volucris ſaltus & amata reviſit
Mænala, ubi argutis longe de vertice ſacro
Dulce ſonat calamis, ducit ſtabula omnia cantu.
At legio Auſonidum flammas ductore jubente
Arceri portis, ſtanteſque relinquere muros,
Mite decus mentis condunt enſeſque faceſque.
Multa deum templis domibuſque nitentibus auro
Egeritur præda, & victus alimenta ſuperbi,
Queiſque bonis periere, virum de corpore veſtes
Femineæ, menſæque alia tellure petitæ,
Poculaque Eoa luxum irritantia gemma,
Nec modus argento, cælataque pondera facti
Tantum epulis auri: tum paſſim corpora longo
Ordine captiva, & domibus depromta talenta,
Paſcere longinquum non deficientia bellum,
Immenſique gregis famulæ ad convivia turbæ.
Fulvius ut finem ſpoliandis ædibus ære
Belligero revocante dedit, ſublimis ab alto
Suggeſtu, magnis fautor non futilis auſis:
Lanuvio generate, inquit, quem Soſpita Iuno
Dat nobis, Milo, Gradivi cape victor honorem
Tempora murali cinctus turrita corona.
Tum ſontes procerum, meritoſque piacula prima
Acciit, & juſta punit commiſſa ſecuri.
Hic atrox virtus (nec enim occuluiſſe probarim
Spectatum vel in hoſte decus) clamore feroci,
Taurea tunc, inquit, ferro ſpoliabis inultus
Te majorem animam? & juſſo lictore ſeciſſa
Ignavos cadet ante pedes fortiſſima cervix?
Haud umquam hoc vobis dederit deus. inde minaci
Obtutu torvum contra, & furiale renidens,
Bellatorem alacer per pectora tranſigit enſem.
Cui ductor, Patriam moriens comitare cadentem.
Qui nobis animus, quæ dextera, quidve viritim
Decertet Mavors, tibi, ſi rebare pudendum.
Juſta pati, licuit pugnanti occumbere letum,
Dum Capua infauſtam luit haud ſine ſanguine culpam.
Interea geminos terra crudelis Ibera
Fortuna abſtulerat, permiſcens triſtia lætis,
Scipiadas, magnumque decus, magnumque dolorem.
Forte Dicarchæa juvenis conſedit in urbe
Scipio, poſt belli repetens extrema penates.
Huc triſtis lacrimas & funera acerba ſuorum
Fama tulit: duris quamquam non cedere ſuetus,
Pulſato lacerat violenter pectore amictus.
Non comites tenuiſſe valent, non ullus honorum
Militiæve pudor: pietas irata ſiniſtris
Cælicolis furit, atque odit ſolatia luctus.
Jamque dies, iterumque dies abſumta querelis.
Verſatur ſpecies ante ora oculoſque parentis.
Ergo excire parat manes, animaſque ſuorum,
Adloquioque virum tantos mulcere dolores.
Hortatur vicina palus, ubi ſignat Averni
Squalentem introitum ſtagnans Acheruſius humor.
Noſcere venturos agitat mens protinus annos.
Sic ad Grynæam, quæ tum ſub nomine Phœbi
Autonoe tripodas ſacros antrumque tenebat,
Fert greſſus juvenis, conſultaque pectoris ægri
Pandit, & adſpectus orat contingere patrum.
Nec cunctata diu vates, Mactare repoſtis
Mos umbris, inquit, conſueta piacula, nigras
Sub lucem pecudes, recluſæque abdere terræ
Manantem jugulis ſpirantum cæde cruorem:
Tunc populos tibi regna ſuos pallentia mittent.
Cetera quæ poſcis majori vate canentur.
Namque tibi Elyſio repetita oracula campo
Eliciam, veteriſque dabo inter ſacra Sibyllæ
Cernere fatidicam Phœbei pectoris umbram.
Vade age, & a medio quum ſe nox humida curſu
Flexerit, ad fauces vicini caſtus Averni
Duc prædicta ſacris duro placamina Diti,
Mella ſimul tecum, & puri fer dona Lyæi.
Hoc alacer monitu, & promiſſæ nomine vatis
Apparat occulto monſtrata piacula cœpto.
Inde ubi nox juſſam procedens contigit horam,
Et ſpatia æquarunt tenebræ tranſacta futuras,
Conſurgit ſtratis, pergitque ad turbida portæ
Oſtia Tartareæ, penitus queis abdita vates
Promiſſa implerat, Stygioque ſedebat in antro.
Tum qua ſe primum rupta tellure recludit
Inviſum cælo ſpecus, atque eructat acerbam
Cocyti laxo ſuſpirans ore paludem,
Inducit juvenem, ferroque cavare refoſſam
Ocyus urget humum, atque arcanum murmur anhelans
Ordine mactari pecudes jubet. acer operto
Ante omnes taurus regi, tum proxima divæ
Cæditur Ennææ caſta cervice juvenca.
Inde tibi, Alecto, tibi, numquam læta Megæra,
Corpora lanigerum procumbunt lecta bidentum,
Fundunt mella ſuper, Bacchique & lactis honorem.
Sta juvenis, faciemque Erebo quæ ſurgit in omni,
Excla-

Digitized by Google

Exclamat vates, patere: accedentia cerno
Tartara, & ante oculos adſiſtere tertia regna.
Ecce ruunt variæ ſpecies, & quidquid ab imo (debat
Natum hominum exſtinctumque Chao eſt: jam cuncta vi-
Cyclopas, Scyllamque, & paſtos membra virorum
Odryſiæ telluris equos: contende tueri,
Eductumque tene vagina interritus enſem.
Quæcumque ante animæ tendunt potare cruorem,
Disjice, dum caſtæ procedat imago Sibyllæ.
Interea cerne, ut greſſus inhumata citatos
Fert umbra, & properat tecum conjungere dicta,
Cui datur ante atros abſumti corporis ignes
Sanguine non tacto ſolitas effundere voces.
Aſpicit & ſubito turbatur Scipio viſu.
Quinam te qui caſus, ait, dux maxime, feſſæ
Eripuit patriæ? quum tales horrida poſcant
Bella viros: nec enim dextra conceſſerit ulli
Appius, aut aſtu. decimum lux rettulit ortum,
Ut te, quum Capua remearem, vulnera vidi
Mulcentem, hoc uno mœſtum, quod adire nequires
Saucius ad muros, & Martis honore careres.
Contra quæ ductor: Feſſo mihi proxima tandem
Lux gratos Phaethontis equos avertit, & atris
Æternum demiſit aquis. ſed lenta meorum
Dum vanos ritus cura & ſolennia vulgi
Exſequitur, ceſſat flammis imponere corpus,
Ut portet tumulis per longum membra paternis.
Quod te per noſtri Martis precor æmula facta,
Arce, quæ patriis artus medicamina ſervant,
Daque vago portas quamprimum Acherontis adire.
Tum juvenis: Gens o veteris pulcherrima Claudi,
Haud ulla ante tuam, quamquam non parva fatigent,
Curarum prior exſtiterit. namque iſta per omnes
Diſcrimen ſervat populos, variatque jacentum
Exſequias, tumuli & cinerum ſententia diſcors.
Tellure (ut perhibent) is mos antiquus Ibera,
Exanima obſcœnus conſumit corpora vultur:
Regiæ quum lucem poſuerunt membra, probatum eſt
Hyrcanis adhibere canes: Ægyptia tellus
Claudit odorato poſt funus ſtantia ſaxo
Corpora, & a menſis exſanguem haud ſeparat umbram.
Exhauſto inſtituit Pontus vacuare cerebro
Ora virum, & longum myrrhata reponit in ævum.
Quid qui recluſa nudos Garamantes arena
Infodiunt? quid qui ſævo ſepelire profundo
Exanimes mandant Libycis Naſamones in oris?
At Celtæ vacui capitis circumdare gaudent
Oſſa [ nefas ] auro, & menſis ea pocula ſervant.
Cecropidæ ob patriam Mavortis ſorte peremtos
Decrevere ſimul communibus urere flammis.
At gente in Scythica ſuffixa cadavera truncis
Lenta dies ſepelit, putri liquentia tabo.
Talia dum memorant, umbra veniente Sibyllæ,
Autonoe, Finem hic, inquit, ſermonibus adde
Alternis, hæc hæc veri fœcunda ſacerdos:
Cui tantum patuit rerum, quantum ipſe negarit
Plus noviſſe deus: me jam comitante tuorum
Tempus abire globo, & pecudes imponere flammis.
At gravida arcanis Cymes anus, attigit ore
Poſtquam ſacrificum delibavitque cruorem,
In decus egregium vultus intenta juventæ,
Ætherea fruerer quum luce, haud ſegniter, inquit,
Cymæo populis vox noſtra ſonabat in antro.
Tunc te permixtum ſeclis, rebuſque futuris
Æneadum cecini, ſed non ſat digna meorum
Cura tuis vocum, nec enim conquirere dicta
Aut ſervare fuit proavis ſolertia veſtris.
Verum age, diſce puer, quando cognoſcere cordi
Jam tua, deque tuis pendentia Dardana fatis.
Namque tibi cerno properandum oracula vitæ
Hinc petere, & patrios viſu contingere manes.
Armifero victor patrem ulciſceris Ibero,
Creditus ante annos Marti, ferroque reſolves
Gaudia Pœnorum, & miſſum lætabere bello
Omen, Iberiacis victa Carthagine terris.
Majus ad imperium poſt hæc capiere, nec ante
Jupiter abſiſtet cura, quam cuncta fugarit
In Libyam bella, & vincendum duxerit ipſe
Sidonium tibi rectorem: pudet urbis iniquæ,
Quod tu poſt decus hoc patriaque domoque carebis.
Sic vates, greſſumque lacus vertebat ad atros.
Tum juvenis, Quæcumque datur ſors durior ævi,
Obnitemur, ait, culpa modo pectora ceſſent.
Sed te oro (quando vitæ tibi cauſſa labores
Humanos juviſſe fuit) ſiſte inclyta virgo
Pauliſper greſſum, & nobis maneſque ſilentum
Enumera, Stygiæque aperi formidinis aulam.
Adnuit illa quidem, Sed non optanda recludis
Regna, ait: hic tenebras agitant, volitantque per umbras
Innumeri quondam populi, domus omnibus una.
In medio vaſtum late ſe tendit inane,
Huc quidquid terræ, quidquid freta, & igneus æther
Nutrivit primo mundi genitalis ab ævo,
Mors communis agit: deſcendunt cuncta, capitque
Campus iners quantum interiit, reſtatque futurum.
Cingunt regna decem portæ, quarum una receptat
Belligeros dura Gradivi ſorte creatos.
Altera qui leges poſuere atque inclyta jura
Gentibus, & primas fundarunt mœnibus urbes.
Tertia ruricolas, Cereris juſtiſſima turba,
Quæ venit ad manes, & fraudum illæſa veneno.
Exin, qui lætas artes vitæque colendæ
Invenere viam, nec dedignanda parenti
Carmina fuderunt Phœbo, ſua limina ſervant.
Proxima quos venti ſævæque hauſere procellæ
Naufraga porta rapit, ſic illam nomine dicunt.
Finitima huic noxa gravido, & peccaſſe fatenti,
Vaſta patet populo: pœnas Rhadamantus in ipſo
Expetit introitu, mortemque exercet inanem.
Septima femineis reſeratur porta catervis,
Liventes ubi caſta fovet Proſerpina lucos.
Infantum hinc gregibus, verſas ad funera tædas
Paſſim virginibus, turbæque in limine lucis
Eſt iter exſtinctæ, & vagitu janua nota.
Tum ſeducta loco, & laxata lucida nocte
Clauſtra nitent, quæ ſecreti per limitis umbram
Elyſios ducunt campos: hic turba piorum
Nec Stygio in regno, cæli nec poſta ſub axe:
Verum ultra Oceanum ſacro contermina fonti,
Lethæos potat latices oblivia mentis.
Extrema hinc auro fulgens, jam lucis honorem
Sentit, & admoto ſplendet ceu ſidere lunæ.
Hac animæ cælum repetunt, ac mille peractis
Oblitæ Ditem redeunt in corpora luſtris.
Has paſſim nigrum pandens mors lurida rictum
Itque reditque vias, & portis omnibus errat.
Tum jacet in ſpatium ſine corpore pigra vorago,
Limoſique lacus, late exundantibus urit
Ripas ſævus aquis Phlegethon, & turbine anhelo
Flammarum reſonans ſaxoſa incendia torquet.
Parte alia torrens Cocytos ſanguinis atri
Vorticibus furit, & ſpumanti gurgite fertur.



Digitized by Google

At magnis ſemper divis, regique deorum
Jurari dignata palus, picis horrida rivo
Fumiferum volvit Styx inter ſulfura limum.
Triſtior his Acheron ſanie, craſſoque veneno
Æſtuat, & gelidam eructans cum murmure arenam
Deſcendit nigra lentus per ſtagna palude.
Hanc potat ſaniem non uno Cerberus ore,
Hæc & Tiſiphones ſunt pocula, & atra Megæra
Hinc ſitit, ac nullo rabies extinguitur hauſtu.
Ultimus erumpit lacrimarum fontibus amnis
Ante aulam, atque aditus, & inexorabile limen.
Quarta cohors omni ſtabulante per avia monſtro
Excubat, & manes permixto murmure terret
Luctus edax, macieſque malis comes addita morbis,
Et mœror paſtus fletu, & ſine ſanguine pallor,
Curæque, inſidiæque, atque hinc queribunda ſenectus,
Hinc angens utraque manu ſua guttura livor,
Et deforme malum, ac ſceleri proclivis egeſtas,
Errorque inſido greſſu, & diſcordia gaudens
Permiſcere fretum cælo, ſed & oſtia Ditis
Centenis ſuetus Briareus excludere palmis,
Et Sphinx virgineos rictus infecta cruore,
Scyllaque Centaurique truces, umbræque Gigantum.
Cerberus hic ruptis peragrat cum Tartara vinclis,
Non ipſa Alecto, nec fœta furore Megæra
Audet adire ferum, dum fractis mille catenis
Viperea latrans circumligat ilia cauda.
Dextera vaſta comas nemoroſaque brachia fundit
Taxus, Cocyti rigua frondoſior unda.
Hic diræ volucres, paſtuſque cadavere vultur,
Et multus bubo, ac ſparſis ſtrix ſanguine pennis,
Harpyiæque fovent nidos, atque omnibus hærent
Condenſæ foliis, nutat ſtridoribus arbor.
Has inter formas conjux Junonis Avernæ
Suggeſtu reſidens cognoſcit crimina regum:
Stant vincti, ſeroque piget ſub judice culpæ.
Circumerrant furiæ, pœnarumque omnis imago.
Quam vellent numquam ſceptris fulſiſſe ſuperbis!
Inſultant duro imperio, non digna nec æqua
Ad ſuperos paſſi manes, quæque ante profari
Non licitum vivis, tandem permiſſa queruntur.
Tunc alius ſævis religatur rupe catenis.
Aſt alius ſubigit ſaxum, perque ardua montis
Vipereo domat hunc æterna Megæra flagello.
Talia letiferis reſtant patienda tyrannis.
Sed te maternos tempus cognoſcere vultus,
Cujus prima venit non tardis paſſibus umbra.
Adſtabat fœcunda Jovis Pomponia furto:
Namque ubi cognovit Latio ſurgentia bella
Pœnorum, Venus inſidias anteire laborans
Junonis, fuſa ſenſim per pectora patrem
Implicuit flamma: quæ ni proviſa fuiſſent,
Sidonia Iliacas nunc virgo accenderet aras.
Ergo ubi guſtatus cruor, admonuitque Sibylla,
Et dedit alternos ambobus noſcere vultus,
Sic juvenis prior: O magni mihi numinis inſtar
Cara parens, quam, te ut nobis vidiſſe liceret,
Optaſſem Stygias vel leto intrare tenebras.
Quæ ſors noſtra fuit, cui te, cum prima ſubiret,
Eripuit ſine honore dies, & funere carpſit?
Excipit his mater: Nullos, o nate, labores
Mors habuit noſtra: æthereo dum pondere partus
Exſolvor, miti dextra Cyllenia proles
Imperio Jovis Elyſias deduxit ad oras:
Attribuitque pares ſedes, ubi magna moratur
Alcidæ genetrix, ubi ſacro munere Leda.
Verum age, nate, tuos ortus, ne bella paveſcas
Ulla, nec in cælum dubites te tollere factis,
Quando aperire datur nobis, nunc denique diſce.
Sola die caperem media quum forte petitos
Ad requiem ſomnos, ſubitus mihi membra ligavit
Amplexus, non ille meo veniente marito
Adſuetus, faciliſque mihi: tum luce coruſca,
Implebat quamquam languentia lumina ſomnus,
Vidi (crede) Jovem, nec me mutata fefellit
Forma dei, quod ſqualentem converſus in anguem
Ingenti traxit curvata volumina gyro.
Sed mihi poſt partum non ultra ducere vitam
Conceſſum. heu quantum gemui, quod ſpiritus ante,
Hæc tibi quam noſcenda darem, diſceſſit in auras!
His alacer colla amplexu materna petebat,
Umbraque ter fruſtra per inane petita fefellit.
Succedunt ſimulacra virum concordia, patris,
Unanimique ſimul patrui, ruit ipſe per umbram
Oſcula vana petens juvenis, fumoque volucri,
Et nebulis ſimiles animas apprendere certat.
Quis te, care pater, quo ſtabant Itala regna,
Exoſus Latio deus abſtulit? hei mihi! nam cur
Ulla fuere adeo, quibus a te ſævus abeſſem,
Momenta? oppoſito mutaſſem pectore mortem.
Quantos funeribus veſtris gens Itala paſſim
Dat gemitus. tumulus vobis, cenſente ſenatu,
Mavortis geminus ſurgit per gramina campo.
Nec paſſi plura in medio ſermone loquentis
Sic adeo incipiunt, prior hæc genitoris imago:
Ipſa quidem virtus ſibimet pulcherrima merces,
Dulce tamen venit ad manes quum gloria vitæ,
Durat apud Superos, nec edunt oblivia laudem.
Verum age fare decus noſtrum, te quanta fatiget
Militia: heu quoties intrat mea pectora terror,
Quum repeto quam ſævus eas, ubi magna pericla
Contingunt tibi: per noſtri, fortiſſime, leti
Obteſtor cauſſas, Martis moderare furori.
Sat tibi ſunt documenta domus. octava terebat
Arentem culmis meſſem crepitantibus æſtas,
Ex quo cuncta mihi calcata, meoque ſubibat
Germano devexa jugum Tarteſſia tellus.
Nos miſeræ muros & tecta renata Sagunto,
Nos dedimus Bætin nullo potare ſub hoſte,
Nobis indomitus convertit terque quaterque
Germanus terga Annibalis. proh barbara numquam
Impolluta fides. peterem quum victor adeſum
Cladibus Aſdrubalem, ſubito venale, cohortes
Hiſpanæ, vulgus, Libyco quas fecerat auro
Aſdrubal, abrupto liquerunt agmine ſigna:
Tunc hoſtis ſocio deſertos milite, multum
Ditior ipſe viris ſpiſſo circumdedit orbe.
Non ſegnis nobis, nec inultis, nate, peracta
Illa ſuprema dies, & laude incluſimus ævum.
Excipit inde ſuos frater conjungere caſus:
Excelſæ turris poſt ultima rebus in arctis
Subſidium optaram, ſupremaque bella ciebam.
Fumantes tædas, ac lata incendia paſſim,
Et mille injecere faces. nil nomine leti
De Superis queror. haud parvo data membra ſepulcro
Noſtra cremaverunt in morte hærentibus armis.
Sed me luctus habet, geminæ ne clade ruinæ
Ceſſerit adfuſis oppreſſa Hiſpania Pœnis.
Contra quæ juvenis turbato fletibus ore:
Di quæſo, ut merita eſt, dignas pro talibus auſis
Carthago expendat pœnas. ſed continet acres
Pyrenes populos, qui veſtro Marte probatus



Digitized by Google

Excepit feſſos, & notis Martius armis
Succeſſit bello: fuſos quoque fama ferebat
Victores acie, atque exacta piacula cædis.
His læti rediere duces loca amœna piorum.
Proſequiturque oculis puer adveneratus euntes.
Jamque aderat multa vix agnoſcendus in umbra
Paullus, & epoto fundebat ſanguine verba:
Lux Italum, cujus ſpectavi Martia facta,
Multum uno majora viro, deſcendere nunc te,
Atque habitanda ſemel ſubigit quis viſere regna?
Quem contra tales effundit Scipio voces.
Armipotens ductor, quam ſunt tua fata per urbem
Lamentata diu, quam pene ruentia tecum
Traxiſti ad Stygias Œnotria tecta tenebras!
Tum tibi defuncto tumulum Sidonius hoſtis
Conſtituit, laudemque tuo quæſivit honore.
Dumque audit lacrimans hoſtilia funera Paullus,
Ante oculos jam Flaminius, jam Gracchus, & ægro
Abſumtus Cannis ſtabat Servilius ore.
Appellare viros erat ardor, & addere verba:
Sed raptabat amor priſcos cognoſcere manes.
Nunc meritum ſæva Brutum immortale ſecuri
Nomen, nunc Superis æquatum laude Camillum,
Nunc auro Curium non umquam cernit amicum.
Ora Sibylla docet venientum, & nomina pandit.
Hic fraudes pacis, Pyrrhumque a limine portæ
Dejecit viſus orbus: tulit ille ruentem
Tibridis in ripas regem, ſoluſque revulſo
Pone ferox ponte excluſit redeuntia regna.
Si tibi dulce, virum, primo qui fœdera bello
Phœnicum pepigit, vidiſſe, hic Martius ille
Æquoreis victor cum claſſe Lutatius armis.
Si ſtudium, & ſævam cognoſcere Amilcaris umbram,
Illa eſt, cerne procul, cui frons nec morte remiſſa
Irarum ſervat rabiem: ſi jungere cordi eſt
Colloquium, ſine guſtato det ſanguine vocem.
Atque ubi permiſſum, & ſitiens ſe implevit imago,
Sic prior increpitat non miti Scipio vultu:
Taliane, o fraudum genitor, ſunt fœdera vobis?
Aut hæc Sicania pepigiſti captus in ora?
Bella tuus toto natus contra omnia pacta
Exercet Latio, & perruptis molibus Alpes
Eluctatus adeſt. fervet gens Itala Marte
Barbarico, & refluunt obſtructi ſtragibus amnes.
Poſt quæ Pœnus ait, Decimum modo cœperat annum
Exceſſiſſe puer, noſtro cum bella Latinis
Concepit juſſu: licitum nec fallere divos
Juratos patri: quod ſi Laurentia vaſtat
Nunc igni regna, & Phrygias res vertere tentat,
O pietas, o ſancta fides, o vera propago!
Atque utinam amiſſum reparet decus! Inde citato
Celſus abit greſſu, majorque receſſit imago.
Exin deſignat vates, qui jura ſub armis
Poſcenti dederint populo, primique petitas
Miſcuerint Italis Piræo litore leges.
Lætatur, ſpectatque virum inſatiabilis ora
Scipio, & appellet cunctos, ni magna ſacerdos
Admoneat turbæ innumeræ, Quot millia toto
Credis in orbe puer, luſtras dum ſingula viſu,
Deſcendiſſe Erebo? nullo non tempore abundans
Umbrarum huc agitur torrens, vectatque capaci
Agmina mole Charon, & ſufficit improba puppis.
Poſt hæc oſtendens juvenem, ſic virgo profatur:
Hic ille eſt tellure vagus, qui victor in omni
Curſu ſigna tulit, cui pervia Bactra, Dahæque,
Qui Gangem bibit, & Pellæo ponte Niphaten
Adſtrinxit, cui ſtant ſacro ſua mœnia Nilo.
Incipit Æneades: Libyci certiſſima proles
Ammonis, quanto exſuperat tua gloria cunctos
Indubitata duces! ſimilique cupidine rerum
Pectora noſtra calent: quæ te via, fare, ſuperbum
Ad decus, & ſummas laudum perduxerit arces.
Ille ſub hæc: Turpis lenti ſollertia Martis,
Audendo bella expedias. pigra extulit aſtris
Haud umquam ſeſe virtus: tu magna gerendi
Præcipita tempus, mors atra impendet agenti.
Hæc effatus abit. Crœſi mox advolat umbra
Dives apud Superos, ſed mors æquarat egenis.
Atque hic Elyſio tendentem limite cernens
Effigiem juvenis caſtam, cui vitta ligabat
Purpurea effuſos per colla nitentia crines,
Dic, ait, hic quinam, virgo? nam luce refulget
Præcipua frons ſacra viro, multæque ſequuntur
Mirantes animæ, & læto clamore frequentant.
Qui vultus? quem (ſi Stygia non eſſet in umbra)
Dixiſſem facile eſſe Deum. Non falleris, inquit
Docta comes Triviæ, meruit Deus eſſe videri,
Et fuit in tanto non parvum pectore numen.
Carmine complexus terram, mare, ſidera, manes
Et cantu Muſas & Phœbum æquavit honore.
Atque hæc cuncta, prius quam cerneret, ordine terris
Prodidit, & veſtram tulit uſque ad ſidera Trojam.
Scipio perluſtrans oculis lætantibus umbram,
Si nunc fata darent, ut Romula facta per orbem
Hic caneret vates, quanto majora futuros
Facta eadem intrarent hoc, inquit, teſte nepotes.
Felix Æacida, cui tali contigit ore
Gentibus oſtendi: crevit tua carmine virtus.
Sed quæ tanta adeo gratantum turba requirens
Heroum effigies, majoreſque accipit umbras?
Inde viro ſtupet Æacide, ſtupet Hectore magno,
Ajaciſque gradum, venerandaque Neſtoris ora
Miratur, geminos adſpectans lætus Atridas:
Jamque Ithacum corde æquantem Peleia facta,
Victuram hinc cernit Ledæi Caſtoris umbram,
Alternam lucem peragebat in æthere Pollux.
Sed ſubito vultus monſtrata Laviniæ traxit.
Nam virgo admonuit tempus cognoſcere manes
Femineos, ne cunctantem lux alma vocaret.
Felix hæc. inquit, Veneris nurus ordine longo
Trojugenas junxit ſociata prole Latinis.
Vis & Martigenæ thalamos ſpectare Quirini?
Herſiliam cerne: hirſutos quum ſperneret olim
Gens vicina procos, paſtori rapta marito
Luſtravitque caſam, culmique e ſtramine fultum
Preſſit læta torum, & ſoceros revocavit ab armis.
Adſpice Carmentis greſſus. Evandria mater
Hæc fuit, & veſtros tetigit præſaga labores.
Vis & quos Tanaquil vultus gerat? hæc quoque caſtæ
Augurio valuit mentis, venturaque dixit
Regna viro, & dextros agnovit in alite divos:
Ecce pudicitiæ Latium decus, inclyta leti
Fert frontem, atque oculos terræ Lucretia fixos.
Non datur heu tibi, Roma, nec eſt quod malle deceret
Hanc laudem retinere diu. Virginia juxta,
Cerne, cruentato vulnus ſub pectore ſervat,
Triſtia defenſi ferro monimenta pudoris,
Et patriam laudat miſerando in vulnere dextram.
Illa eſt quæ Tibrim, quæ fregit Lydia bella,
Nondum paſſa marem, quales optabat habere
Quondam Roma viros, contemtrix Clœlia ſexus.
Cum ſubito adſpectu turbatus Scipio poſcit,

Quæ

Quæ pœnæ cauſſa & qui ſint in crimine manes.
Tum virgo, Patrios fregit quæ curribus artus,
Et ſtetit adductis ſuper ora trementia frænis,
Tullia non ullos ſatis exhauſtura labores,
Ardenti Phlegethonte natat: fornacibus atris
Fons rapidus furit, atque uſtas ſub gurgite cautes
Egerit, & ſcopulis pulſat flagrantibus ora.
Illa autem quæ tondetur præcordia roſtro
Alitis, (en quantum reſonat plangentibus alis
Armiger ad paſtus rediens Jovis,) hoſtibus arcem
Virgo (immane nefas!) adamato prodidit auro
Tarpeia, & pactis reſeravit clauſtra Sabinis.
Juxta (nonne vides? neque enim leviora domantur
Delicta) illacrat jejunis faucibus Orcus,
Armenti quondam cuſtos immanis Iberi
Et morſu perit, & polluto eviſcerat ungue,
Nec par pœna tamen ſceleri: ſacraria Veſtæ
Polluit exuta ſibi virginitate ſacerdos.
Sed ſatis hæc vidiſſe, ſatis, mox deinde videnti
Nunc animas tibi, quæ potant oblivia, paucas
In fine enumerare paro, & remeare tenebris.
Hic Marius (nec multa dies jam reſtat ituro
Æthercam in lucem) veniet tibi origine parva
In longum imperium conſul, nec Sylla morari
Juſſa poteſt, aut amne diu potare ſoporo.
Lux vocat, & nulli divum mutabile fatum.
Imperium hic primus rapiet, ſed gloria culpæ,
Quod reddet ſolus, nec tanto in nomine quiſquam
Exiſtet Syllæ qui ſe velit eſſe ſecundum.
Ille hirta cui ſubrigitur coma fronte, decorum
Et gratum terris Magnus caput: ille deum gens
Stelligerum attollens apicem Trojanus Iulo
Cæſar avo, quantas moles, quum ſede recluſa
Hac tandem erumpent, terraque marique movebunt?
Heu miſeri quoties toto pugnabitur orbe!
Nec leviora lues, quam victus, crimina victor.
Tum juvenis lacrimans, Reſtare hæc ordine duro
Lamentor rebus Latiis: ſed luce remota
Si nulla eſt venia, & merito mors ipſa laborat,
Perfidiæ Pœnus quibus aut Phlegethontis in undis
Exuret ductor ſcelus? aut quæ digna renatos
Ales in æternum laniabit morſibus artus?
Ne metue, exclamat vates, non vita ſequetur
Inviolata virum, patria non oſſa quieſcent.
Namque ubi fractus opum, magnæ certamine pugnæ
Pertulerit vinci, turpemque orare ſalutem,
Rurſus bella volet Macedum inſtaurare ſub armis.
Damnatuſque doli, deſertis conjuge fida,
Et dulci nato, linquet Carthaginis arces,
Atque una profugus luſtrabit cærula puppe.
Hinc Cilicis Tauri ſaxoſa cacumina viſet.
Proh quanto levius mortalibus ægra ſubire
Servitia, atque hiemes, æſtuſque, fugamque, fretumque,
Atque famem, quam poſſe mori? poſt Itala bella
Aſſyrio famulus regi, falſuſque cupiti
Auſoniæ motus, dubio petet æquora velo,
Donec Pruſiacas delatus ſegniter oras
Altera ſervitia imbelli patiatur in ævo.
Et latebram munus regni, perſtantibus inde
Æneadis, reddique ſibi poſcentibus hoſtem,
Pocula furtivo rapiet properata veneno,
Ac tandem terras longa formidine ſolvet.
Hæc vates, Erebique cavis ſe rettulit umbris.
Tum lætos ſocios juvenis, portumque reviſit.



# LIBER XIV.

Flectite nunc veſtros Heliconis numina cantus,
Ortygiæ pelagus Siculique ad litoris urbes.
Muneris hic veſtri labor eſt, modo Daunia regna
Æneadum, modo Sicanios accedere portus,
Aut Macedum luſtrare domos, & Achaica rura,
Aut vaga Sardoo veſtigia tinguere fluctu,
Vel Tyriæ quondam regnata mapalia genti,
Extremumque diem & terrarum inviſere metas:
Sic poſcit ſparſis Mavors agitatus in oris.
Ergo age, qua litui, qua ducunt bella, ſequamur.
Auſoniæ pars magna jacet Trinacria tellus,
Ut ſemel expugnante Noto, & vaſtantibus undis
Accepit freta cæruleo propulſa tridente.
Namque per occultum cæca vi turbinis olim
Impactum pelagus laceratæ viſcera terræ
Diſcidit, & medio perrumpens arva profundo,
Cum populis pariter convulſas tranſtulit urbes.
Ex illo ſervans rapidus divortia Nereus,
Sævo dividuos conjungi pernegat æſtu.
Sed ſpatium, quod diſſociat conſortia terræ,
Latratus fama eſt (ſic arcta intervenit unda)
Et matutinos volucrum tranſmittere cantus.
Multa ſolo virtus, jam reddere fœnus aratris,
Jam montes umbrare olea, dare nomina Baccho,
Cornipedemque citum lituis generaſſe ferendis,
Nectare Cecropias Hyblæo accendere ceras.
Hic & Pæonios arcano ſulfure fontes,
Hic Phœbo digna & Muſis venerabere vatum
Ora excellentum, ſacras qui carmine ſilvas,
Quique Syracuſia reſonant Helicona Camœna.
Promtæ gens linguæ, aſt eadem, quum bella cieret,
Portus æquoreis ſueta inſignire tropæis.
Poſt dirum Antiphatæ ſceptrum, & Cyclopia regna,
Vomere verterunt primum nova rura Sicani.
Pyrene miſit populos, qui nomen ab amne
Adſcitum patrio, terræ impoſuere vacanti.
Mox Ligurum pubes, Siculo ductore, novavit
Poſſeſſis bello mutata vocabula regnis.
Nec res dedecori fuit, aut mutaſſe pudebat
Sicanum Siculo nomen: mox accola Minos
Duxerat e Creta non fauſta ad bella cohortes
Dædaleam repetens pœnam: qui fraude nefanda
Poſtquam perpetuas judex conceſſit ad umbras
Cocalidum inſidiis, feſſo Minoia turba
Bellandi ſtudio, Siculis ſubſedit in oris.
Miſcuerunt Phrygiam prolem Trojanus Aceſtes,
Trojanuſque Helymus, ſtructis, qui pube ſequuta
In longum ex ſeſe donarunt nomina muris.
Nec Zanclæa gerunt obſcuram mœnia famam,
Dextera quam tribuit poſito Saturnia telo.
Sed decus Ætnæis haud ullum pulchrius oris,
Quam quæ Siſyphio fundavit nomen ab Iſthmo,
Et multum ante alias Ephyræis fulget alumnis.
Hic Arethuſa ſuum piſcoſo fonte receptat
Alpheon ſacræ portantem ſigna coronæ.
At non æquus amat Trinacria Mulciber antra.
Nam Lipare vaſtis ſubter depaſta caminis
Sulfureum vomit exeſo de vertice fumum.
Aſt Ætna eructat tremefactis cautibus ignes:
Incluſi gemitus, pelagique imitata furorem,
Murmure per cæcos tonat inrequieta fragores
Nocte dieque ſimul: fonte e Phlegetontis ut atro
Flammarum exundat torrens, piceaque procella
Semiambuſta rotat liquefactis ſaxa cavernis.

Sed

Digitized by Google

Sed quamquam largo flammarum exæſtuat intus
Turbine, & aſſidue ſubnaſcens profugit ignis:
Summo cana jugo cohibet (mirabile dictu)
Vicinam flammis glaciem, æternoque rigore
Ardentes horrent ſcopuli: ſtat vertice celſi
Collis hiems, calidaque nivem tegit atra favilla.
Quid referam Æolio regnatas nomine terras?
Ventorumque domos, atque addita clauſtra procellis?
Hic verſi penitus Pelopea ad regna Pachyni
Pulſata Ionio reſpondent ſaxa profundo.
Hic contra Libyamque ſitum, Cauroſque furentes
Cernit devexas Lilybæon nobile Chelas.
At qua diverſi lateris frons tertia terris
Vergit in Italiam prolato ad litora dorſo,
Celſus arenoſa tollit ſe mole Pelorus.
His longo mitis placide dominator in ævo
Præfuerat terris Hieron, tractare ſereno
Imperio vulgum pollens, & pectora nullo
Parentum exagitare metu, pactamque per aras
Haud facilis temerare fidem, ſocialia jura
Auſoniis multos ſervarat caſta per annos.
Verum ubi fata virum fragili ſolvere ſenecta,
Primævo ceſſit ſceptrum exitiale nepoti,
Et placida indomitos accepit regia mores.
Namque bis octonis nondum rex præditus annis,
Caligare alto in ſolio, nec pondera regni
Poſſe pati, & nimium fluxis confidere rebus.
Jamque brevi, nullum, delicta tuentibus armis,
Fas notum, ignotumque nefas, viliſſima regi
Cura pudor: tam præcipiti materna furori
Pyrrhus origo dabat ſtimulos, proavique ſuperbum
Æacidæ genus, atque æternus carmine Achilles.
Ergo ardor ſubitus Pœnorum incœpta fovendi.
Nec ſceleri mora: conjungit nova fœdera, pacto
Cederet ut Siculis victor Sidonius oris.
Sed ſtabant pœnæ, tumulumque negabat Erinnys
Qua, modo pactus erat ſocium non cernere, terra.
Sævos namque pati faſtus, juvenemque cruento
Flagrantem luxu, & miſcentem turpia duris,
Haud ultra faciles, quos ira metuſque coquebat,
Jurati obtruncant: nec jam modus enſibus, addunt
Femineam cædem, atque inſontum rapta ſororum
Corpora proſternunt ferro. nova ſævit in armis
Libertas, jactatque jugum: pars Punica caſtra,
Pars Italos & nota volunt; nec turba furentum
Deſit, quæ neutro ſociari fœdere malit.
Tali Trinacriæ motu, rebuſque Sicanis
Exitio regis trepidis, ſublimis honore,
(Tertia nam Latios renovarat purpura faſces)
Marcellus claſſem Zanclæis appulit oris.
Atque ubi cuncta viro, cædeſque expoſta tyranni,
Ambiguæque hominum mentes, Carthaginis arma
Quos teneant & quanta locos, quod vulgus amicum
Duret Trojugenis, quantos Arethuſa tumores
Concipiat, perſtetque ſuas non pandere portas;
Incumbit bello, ac totam per proxima raptim
Armorum effundit flammato pectore peſtem.
Non aliter Boreas Rhodopes a vertice præceps
Quum ſeſe immiſit, decimoque volumine pontum
Expulit in terras, ſequitur cum murmure molem
Ejecti maris, & ſtridentibus adfremit alis.
Prima Leontinos vaſtarunt prælia campos,
Regnatam duro quondam Læſtrygone terram.
Inſtabat ductor, cui tarde vincere Grajas
Par erat ac vinci turmas: ruit æquore toto,
(Femineum credas maribus concurrere vulgum)
Et Cereri placitos fœcundat ſanguine campos.
Sternuntur paſſim, pedibuſque evadere letum
Eripuit rapidus Mavors, ut cuique ſalutem
Promiſit fuga, præveniens dux occupat enſe.
Ite, gregem & metite imbellem, ac ſuccidite ferro,
Clamat, cunctantes urgens umbone catervas.
Pigro luctandi ſtudio certamen in umbra
Molle pati docta, & gaudens ſplendeſcere olivo,
Stat mediocre decus vincentum ignava juventus.
Hæc laus ſola datur, ſi viſi vincitis hoſtem.
Ingruit audito ductore exercitus omnis,
Solaque, quod ſupereſt, ſecum certamina norunt,
Quis dextra antiſtet, ſpoliiſque excellat opimis.
Euboici non per ſcopulos illiſa Caphareo
Euripi magis unda furit: pontumve ſonantem
Ejicit anguſto violentius ore Propontis:
Nec fervet majore fretum rapiturque tumultu,
Quod ferit Herculeas extremo ſole columnas.
Mite tamen dextræ decus inter prælia tanta
Enituit fama: miles Tyrrhenus, Aſylo
Nomen erat, captus quondam ad Thraſimena fluenta,
Servitium facile, & dominantis mollia juſſa
Expertus Berræ, patrias remeabat ad oras
Sponte faventis heri, repertiſque impiger armis
Tum veteres Siculo caſus Mavorte piabat.
Atque is, dum medios inter fera prælia miſcet,
Illatus Berræ, cui pacta ad regia miſſo
Pœnorum a populis, ſociataque bella gerenti
Ærato caſſis munimine clauſerat ora,
Invadit juvenem ferro, trepideque ferentem
Inſtabiles retro greſſus, proſternit arena.
Ac miſer audita victoris voce, trementem
Cunctantemque animam Stygia tunc ſede reducens,
Caſſidis a mento malefidæ vincula rupit,
Jungebatque preces, atque addere verba parabat.
Sed ſubito adſpectu, & noto conterritus ore
Tyrrhenus, ferrumque manu revocavit, & ultro
Talia cum gemitu lacrimis effudit obortis:
Ne, quæſo, ſupplex lucem dubiuſque precare.
Fas hoſtem ſervare mihi: multo optimus ille
Militiæ, cui poſtremum eſt primumque, tueri
Inter bella fidem: tu letum evadere nobis
Das prior, & ſervas nondum ſervatus ab hoſte.
Haud equidem indignum memet, quæ triſtia vidi,
Abnuerim, dignumque iterum in pejora revolvi,
Si tibi per medios ignes, medioſque per enſes
Non dederit mea dextra viam: Sic fatur, & ultro
Attollit, vitaque exæquat munera vitæ.
At compos Sicula primum certaminis ora
Marcellus cœpti, victricia ſigna quieto
Agmine progrediens Ephyræa ad mœnia vertit.
Inde Syracuſias caſtris circumdedit arces.
Sed ferri languebat amor: ſedare monendo
Pectora cæca virum, atque iras avellere avebat.
Nec (renuant ſi forte ſibi, & ſi mitia malle
Credant eſſe metum) laxis ſervatur omiſſa
Obſidio clauſtris; quin contra intentior ipſe
Invigilat cautis fronte imperterritus armis,
Et ſtruit arcana nec opina pericula cura.
Haud ſecus Eridani ſtagnis, ripave Cayſtri
Innatat albus olor, pronoque immobile corpus
Dat fluvio, & pedibus tacitas eremigat undas.
Interea dum incerta labat ſententia clauſis,
Exciti populi, atque urbes ſocia arma ferebant,
Incumbens Meſſana freto, minimumque revulſa
Diſcreta Italia, atque Oſco memorabilis ortu.

Tum

Digitized by Google

Tum Catine nimium ardenti vicina Typhœo,
Et generaſſe pios quondam celeberrima fratres:
Et cui non licitum fatis Camerina moveri.
Tum quæ nectareis vocat ad certamen Hymetton
Audax Hybla favis, palmæque arbuſta Selinus.
Et juſti quondam portus, nunc litore ſolo
Subſidium infidum fugientibus æquora, Myle.
Necnon altus Eryx, nec non e vertice celſo
Centuripe, largoque virens Entella Lyæo.
Entella Hectoreo dilectum nomen Aceſtæ.
Non Tapſos, non e tumulis glacialibus Acræ
Defuerunt: Agyrina manus, geminoque Lacone
Tyndaris attollens ſeſe adfuit: altor equorum
Mille rapit turmam, atque hinnitibus aera flammat
Pulveream volvens Agragas ad inania nubem.
Ductor Groſphus erat, cujus cælata gerebat
Taurum parma trucem, pœnæ monimenta vetuſtæ.
Ille ubi torreret ſubjectis corpora flammis,
Mutabat gemitus mugitibus, actaque veras
Credere erat ſtabulis armenta effundere voces.
Haud impune quidem: nam diræ conditor artis
Ipſe ſuo moriens immugit flebile tauro.
Venit ab amne trahens nomen Gela, venit Haleſa,
Et qui præſenti domitant perjura Palici
Pectora ſupplicio, Trojanaque venit Aceſta.
Quique per Ætnæos Acis petit æquora fines,
Et dulci gratam Nereida perluit unda,
Æmulus ille tuo quondam Polypheme calori,
Dum fugit agreſtem violenti pectoris iram,
In tenues liquefactus aquas, evaſit & hoſtem,
Et tibi victricem, Galatea, immiſcuit undam.
Nec non qui potant Hyſpamque, Alabinque ſonoros,
Et perlucentem ſplendenti gurgite Achaten.
Qui fontes, Vagedruſa, tuos, & pauperis alvei
Hypaten, ac facilem ſuperari gurgite parco
Pantagyam, rapidique colunt vada flava Symæthi.
Litora Thermarum priſca dotata Camœna
Armavere ſuos, qua mergitur Himera ponto
Æolio: nam dividuas ſe ſcindit in oras,
Nec minus occaſus petit incita, quam petit ortus.
Nebrodes gemini nutrit divortia fontis,
Quo mons Sicania non ſurgit ditior umbra.
Enna deum lucis ſacram dedit ardua dextram.
Hic ſpecus ingentem laxans telluris hiatum
Cæcum iter ad manes tenebroſo limite pandit,
Qua novus ignotas Hymenæus venit in oras.
Hac Stygius poſtquam ſtimulante Cupidine rector
Auſus adire diem, mœſtoque Acheronte relicto
Illicitas, egit currum per inania, terras;
Cum rapta præceps Ennæa virgine flexit
Attonitos cæli viſu, lucemque paventes,
In Styga rurſus equos, & prædam condidit umbris.
Romanos Petræa duces, Romana petivit
Fœdera Callipolis, lapidoſique Engyon arvi.
Hadranum, Hergentumque ſimul, telaque ſuperba
Lanigera Melite, & littus piſcoſa Calacte,
Quæque procelloſo, Cephalœdias ora, profundo
Cæruleis horret campis paſcentia cete:
Et qui correptas ſorbentem vorticis hauſtu,
Atque iterum e fundo jaculantem ad ſidera puppes
Taurominitana cernunt de ſede Charybdim:
Hæc Latium manus & Laurentia ſigna movebat.
Cetera Eliſſæis aderat gens Sicana votis.
Mille Agathyrna dedit perflataque Strongylos Auſtris,
Mille Thoanteæ ſedes Faſcelina divæ.
Tergemino venit numero fœcunda Panormos,
Seu ſilvis ſectare feras, ſeu retibus æquor
Verrere, ſeu cælo libeat traxiſſe volucrem.
Non Herbeſos iners, non Naulocha pigra pericli
Sederunt, non frondoſis Morgentia campis
Abſtinuit Marte infido: comitata Nemæis
Venit Amaſtra viris, & parvo nomine Tiſſe,
Et Netum, & Mutyce, pubeſque liquentis Acheti,
Sidonia & Drepane, atque undæ clamoſus Helorus,
Et mox ſervili vaſtata Triocala bello.
Sidonios Arabeia ferox, & celſus Ietas,
Et bellare Tabas docilis, Coſſyraque parva:
Nec major Megara Mute concordibus auſis
Juvere, & ſtrato Gaulos ſpectabile ponto
Quum ſonat Halcyones cantu, nidoſque natantes
Immota geſtat ſopitis fluctibus unda.
Ipſa Syracuſæ patulos urbs inclyta muros
Milite collecto, variiſque impleverat armis.
Ductores facilem impelli, lætamque tumultus
Vaniloquo pubem furiabant inſuper ore:
Numquam hoſte intratos muros, & quatuor arces,
Et Salaminiacis, quantam Eoiſque tropæis
Ingenio portus urbs invia fecerit umbram.
Spectatum proavis, ter centum ante ora triremes
Unum naufragium, merſaſque impune profundo
Clade pharetrigeri ſubnixas regis Athenas.
Flammabant vulgum geniti Carthagine fratres.
Pœni matre genus, ſed quos ſub crimine pulſus
Urbe Syracuſia Libycis eduxerat oris
Trinacrius genitor, geminaque a ſtirpe parentum
Aſtus miſcebant Tyrios levitate Sicana.
Quæ cernens ductor, poſtquam immedicabile viſum
Seditio, atque ultro bellum ſurgebat ab hoſte,
Teſtatus divos Siculorum, amneſque, lacuſque,
Et fontes, Arethuſa, tuos, ad bella vocari
Invitum, quæ ſponte diu non ſumſerit, hoſtem
Induere arma ſibi, telorum turbine vaſto
Adgreditur muros, atque armis intonat urbi.
Par omnes ſimul ira rapit, certantque ruuntque.
Turris multiplici ſurgens ad ſidera tecto
Exibat, tabulata decem cui creſcere Grajus
Fecerat, & multas nemorum conſumſerat umbras.
Armatam hinc igni molem, & devolvere ſaxa
Certabant, calidæque picis diffundere peſtem.
Hic procul ardentem jaculatus lampada Cimber
Conjicit, & lateri telum exitiabile figit.
Paſcitur adjuto Vulcanus turbine venti,
Gliſcentemque trahens turris per viſcera labem,
Perque altam molem & toties creſcentia tecta
Scandit ovans, rapidiſque vorat trepidantia flammis
Robora, & ingenti ſimul exundante vapore
Ad cælum victor nitentia culmina lambit.
Implentur fumo, & nebula caliginis atræ,
Nec cuiquam evaſiſſe datur: ceu fulminis ictu
Correptæ rapido, in cineres abiere ruinæ.
Par contra pelago miſeris fortuna carinis.
Namque ubi ſe propius tectis, urbique tulere,
Qua portus muris pacatas applicat undas,
Improviſa novo peſtis conterruit aſtu.
Trabs fabre teres, atque eraſis undique nodis
Navali ſimilis malo, præfixa gerebat
Uncæ tela manus: ea celſo ex aggere muri
Bellantes curvi rapiebat in aera ferri
Unguibus, & mediam revocata ferebat in urbem.
Nec ſolos vis illa viros, quin ſæpe triremem
Belligeræ rapuere trabes, cum deſuper actum
Incuterent puppi chalybem, morſuſque tenaces.

Qui

Digitized by Google

Qui ſimul adfixo vicina in robora ferro
Suſtulerant ſublime ratem, (miſerabile viſu)
Per ſubitum rurſus laxatis arte catenis
Tanta præcipitem reddebant mole profundo,
Ut totam haurirent undæ cum milite puppem.
His ſuper inſidiis anguſta foramina murus
Arte cavata dabat, per quæ confundere tela
Tutum erat oppoſito mittentibus aggere valli.
Nec ſine fraude labos, arcta ne rurſus eodem
Spicula ab hoſte via vicibus contorta redirent.
Calliditas Graia, atque aſtus pollentior armis,
Marcellum, tantaſque minas terraque marique
Arcebat, ſtabatque ingens ad mœnia bellum.
Vir fuit Iſthmiacis decus immortale colonis,
Ingenio facile ante alios telluris alumnos,
Nudus opum, ſed cui cælum terræque paterent.
Ille, novus pluvias Titan ut proderet ortu
Fuſcatis triſtis radiis, ille, hæreat, anne
Pendeat inſtabilis tellus, cur fœdere certo
Hunc adfuſa globum Tethys circumliget undis,
Noverat, atque una pelagi lunæque labores,
Et pater Oceanus qua lege effunderet æſtus.
Non illum mundi numeraſſe capacis arenas
Vana fides, puppes etiam, conſtructaque ſaxa
Feminea traxiſſe ferunt contra ardua dextra.
Hic dum Italum ductorem aſtu Teucroſque fatigat;
Adnabat centum late Sidonia velis
Claſſis ſubſidio, & ſcindebat cærula roſtris.
Erigitur ſubitas in ſpes Arethuſia proles,
Adjungitque ſuas portu progreſſa carinas.
Nec contra Auſonius tonſis aptare lacertos
Addubitat, merſiſque celer fodit æquora remis.
Verberibus torſere fretum, ſalis icta frequenti
Albeſcit pulſu facies, perque æquora late
Spumat canenti ſulcatus gurgite limes.
Inſultant pariter pelago, ac Neptunia regna
Tempeſtate nova trepidant: tum vocibus æquor
Perſonat, & clamat ſcopulis clamoris imago.
Ac jam diffuſus vacua bellator in unda
Cornibus ambierat patulos ad prælia fluctus,
Navali claudens humentem indagine campum.
At ſimili curvata ſinu diverſa ruebat
Claſſis, & arctabat lunato cærula gyro.
Nec mora, terrificis ſævæ ſtridoribus æris
Per vacuum late cantu reſonante profundum
Increpuere tubæ, queis excitus æquore Triton,
Expavit tortæ ad certantia murmura conchæ.
Vix meminere maris, tam vaſto ad prælia niſu
Incumbunt proni, poſitiſque in margine puppis
Extremæ plantis, nutantes ſpicula torquent.
Sternitur effuſis pelagi media area telis,
Celſaque anhelatis exſurgens ictibus alnus
Cærula nigranti findit ſpumantia ſulco.
Aſt aliæ latere, atque incuſſi roboris ictu
Detergent remos, aliæ per viſcera pinus
Tranſmiſſis ipſo retinentur vulnere roſtris,
Quo retinent: medias inter ſublimior ibat
Terribilis viſu puppis, qua nulla per omne
Egreſſa eſt Libycis major navalibus ævum.
Sed quater hæc centum numeroſo remige pontum
Pulſabat tonſis, veloque ſuperba capaci,
Quum rapidum hauriret Borean, & cornibus omnes
Colligeret flatus, lento ſe robore agebat,
Intraret fluctus ſolis ſi pulſa lacertis.
Procurrunt levitate agili, dociſeſque regentis
Audiviſſe manum Latio cum milite puppes.

Has ut per lævum venientes æquor Imilco
In latus obliquas, juſſamque incurrere proram
Conſpexit, propere divis in vota vocatis
Æquoris, intento volucrem de more ſagittam
Adſignat nervo: utque oculis libravit in hoſtem,
Et calamo monſtravit iter diverſa relaxans
Brachia, deducit vultu comitante per auras
In vulnus telum, & reſidentis puppe magiſtri
Adfixit plectro dextram; nec deinde regenda
Puppe manus valuit flectendo immortua clavo.
Dumque ad opem accurrit ceu capta navita puppe,
Ecce iterum fatoque pari nervoque ſagitta
In medium perlapſa globum, tranſverberat ictu
Orba gubernacli ſubeuntem munera Taurum.
Irrumpit Cumana ratis, quam Corbulo ductor
Lectaque complebat Stabiarum litore pubes.
Numen erat celſæ puppis, vicina Dione.
Sed ſuper ingeſtis propior quæ ſubdita telis
Bella capeſſebat, media ſubſedit in unda,
Diviſitque fretum: clamantum ſpumeus ora
Nereus implet aquis, palmæque, trahente profundo,
Luctantum fruſtra ſummis in fluctibus exſtant.
Hac audax ira magno per cærula ſaltu
Corbulo tranſgreſſus (nam textam robore turrim
Appulerant nexæ ferri compage triremes)
Evadit tabulata ſuper, flammaque comantem
Multifida pinum celſo de culmine quaſſat.
Inde atros alacer, paſtoſque bitumine torquet
Amentante Noto Pœnorum apluſtribus ignes.
Intrat diffuſos peſtis Vulcania paſſim,
Atque implet diſperſa foros: trepidatur omiſſo
Summis remigio: ſed enim tam rebus in arctis
Fama mali nondum tanti penetrarat ad imos,
Et rapidus fervor per pingues unguine tædas
Illapſus, flammis victricibus inſonat alveo.
Qua nondum tamen impulerat vim Dardana lampas,
Parcebatque vapor, ſaxorum grandine dirus
Arcebat, fatumque ratis retinebat Imilco.
Hic miſer igniferam dum ventilat aere pinum,
Murali ſaxo per lubrica ſanguine tranſtra
Volvitur in fluctus, Lichei vulnere, Cydnus.
Fax nidore gravi fœdavit cominus auras,
Ambuſto inſtridens pelago, ferus inde citatum
Miſſile adorata contorquet Sabrata puppe:
Ammon numen erat Libycæ gentile carinæ,
Cornigeraque ſedens ſpectabat cærula fronte.
Fer pater adflictis fer, ait, Garamantice vates
Rebus opem, inque Italos da certa effundere tela.
Has inter voces tremulo venit agmine cornus,
Et Neptunicolæ tranſverberat ora Telonis.
Urgebant nihilo levius jam in limine mortis,
Quos fuga præcipites partem glomerarat in unam
Puppis adhuc vacuam tædæ: ſed proxima curſu
Fulmineo populatus inevitabilis ardor,
Correptam flammis involvit ovantibus alnum.
Primus ope æquorei funis delapſus in undas,
Qua nondum Stygios glomerabat Mulciber æſtus,
Ambuſtus ſocium remis aufertur Imilco.
Proxima nudarunt miſerandi fata Bathonis
Deſertam ductore ratem: bonus ille per artem
Crudo luctari pelago, atque exire procellas:
Idem quid Boreas, quid vellet craſtinus Auſter
Anteibat; nec pervigilem tu fallere vultum
Obſcuro quamvis curſu Cynoſura valeres.
Is, poſtquam adverſis nullus modus, Accipe noſtrum
Ammon ſanguinem, ait, ſpectator cladis iniquæ:



Digitized by Google

Atque acto in pectus gladio, dextra inde cruorem
Excipit, & large ſacra inter cornua fundit.
Hos inter Daphnis deductum ab origine nomen
Antiqua fuit infelix, cui linquere ſaltus,
Et mutare caſas infido marmore viſum.
At princeps generis quanto majore paravit
Intra paſtorem ſibi nomina! Daphnin amarunt
Sicelides Muſæ, dexter donavit avena
Phœbus Caſtalia, & juſſit projectus in herba
Si quando caneret, lætos per prata, per arva
Ad Daphnin properare greges, rivoſque ſilere.
Ille ubi ſeptena modulatus arundine carmen
Mulcebat ſilvas, non umquam tempore eodem
Siren adſuetos effudit in æquore cantus:
Scyllæi tacuere canes, ſtetit atra Charybdis,
Et lætus ſcopulis ſedavit jubila Cyclops.
Progeniem hauſerunt, & nomen amabile flammæ.
Innatat ecce ſuper tranſtris fumantibus aſper
Ornytos, ac longam ſibimet facit æquore mortem.
Qualis Oilides, fulmen jaculante Minerva,
Surgentes domuit fluctus ardentibus ulnis.
Tranſigitur valida medius, dum ſe adlevat, alni
Cuſpide Marmarides Scyron, pars ſubnatat unda
Membrorum, pars exſtat aquis, totumque per æquor
Portatur rigido miſerandum immortua roſtro.
Accelerant puppes utrimque, atque ora ruentum
Sanguinei feriunt remorum adſpergine rores.
Ipſe adeo ſenis ductor Rhœteius ibat
Pulſibus, & valido ſuperabat remige ventos.
Quam rapidis puppem manibus frænare Lilæus
Dum tentat, ſæva truncatur membra bipenni,
Et fert hærentes trabibus ratis incita palmas.
Sicania Æoliden portabant tranſtra Podetum.
Hic ævo quamquam nondum exceſſiſſet ephebis,
Seu lævi traxere dei, ſeu fervida corda,
( Nec ſat maturus laudum ) bellique cupido,
Arma puer niveis aptarat picta lacertis,
Et freta gaudebat celſa turbare Chimæra.
Jamque ſuper Rutula, ſuper & Garamantide pinu
Ibat ovans melior remo, meliorque ſagitta,
Et jam turrigerum demerſerat æquore Neſſum.
Heu puero maleſuada rudi nova gloria pugnæ.
Dum criſtam galeæ trucis, exuviaſque precatur
De duce Marcello Superos temerarius, haſta
Excepit raptim vulnus letale remiſſa.
Proh qualis, ſeu ſplendentem ſub ſidera niſu
Exigeret diſcum, jaculo ſeu nubila ſupra
Surgeret, aligeras ferret ſeu pulvere plantas
Vix tacto, vel dimenſi ſpatia improba campi
Tranſiret velox ſaltu, docuere labores.
Sat prorſus, ſat erat decoris diſcrimine tuto,
Sat laudis: cur fata puer majora petebas?
Illum ubi labentem pepulerunt tela ſub undas,
Oſſa Syracuſio fraudatum naufraga buſto
Fleverunt freta, fleverunt Cyclopea ſaxa,
Et Cyane, & Anapus, & Ortygiæ Arethuſa.
Parte alia præſes puppem Tiberinus agebat,
Quaque ferebatur ductor Sidonius, Io
Conclamant: injecta ligant hinc vincula ferri
Atque illinc, ſteteruntque rates ad prælia nexæ.
Nec jaculo, aut longe certatur arundine fuſa.
Cominus, & gladio terreſtria prælia miſcent.
Perrumpunt Itali, qua cædes prima recluſit,
Monſtravitque viam: vaſtas & Mela catenas
Hortatur ſocios & vincla abrumpere ferri,
Ac parat hoſtili reſoluta puppe receptos
Avehere, & paribus pelago diducere ab armis.
Ætnæo Polyphemus erat nutritus in antro,
Atque inde antiquæ nomen feritatis amabat:
Ubera præbuerat parvo lupa, corporis alti
Terribilis moles, mens aſpera, vultus in ira
Semper, & ad cædes Cyclopea corde libido.
Iſque relaxatis membrorum pondere vinclis
Impulerat puppim, & mergebat gurgite tonſas,
Duxiſſetque ratem, preſſa Laronius haſta
Ni propere duro nitentem exſurgere, velox
Adfixet tranſtro. vix morte incepta remittit.
Namque manus ſervat dum ſuetos languida ductus,
Ignavum ſumma attraxit ſuper æquora remum.
Perculſi cuneo Pœni denſantur in unum,
Quod caret hoſte, latus, ſubito cum pondere victus
Inſiliente mari ſubmergitur alveus undis.
Scuta virum, criſtæque, & inerti ſpicula ferro,
Tutelæque deum fluitant: hic robore fracto
Pugnat inops chalybis, ſeſeque in prælia rurſus
Armat naufragio: remis male fervidus ille
Feſtinat ſpoliare ratem, diſcrimine nullo,
Nautarum interdum convulſa ſedilia torquens.
Non plectro ratis, aut frangendæ in vulnere proræ
Parcitur, & pelago repetuntur nantia tela.
Vulneribus patulis intrat mare, mox ſua ponto
Singultante anima propulſa refunditur unda.
Nec deſunt, qui correptos amplexibus arctis
Immergant pelago, & jaculis ceſſantibus hoſtem
Morte ſua perimant: remeantum gurgite mentes
Crudeſcunt, ac pro ferro ſtat fluctibus uti.
Haurit ſauguineus contorta cadavera vortex.
Hinc clamor, gemitus illinc, morteſque, fugæque,
Remorumque fragor, flictuque ſonantia roſtra:
Perfuſum bello fervet mare, feſſus acerbis
Terga fuga celeri Libyæ convertit ad oras,
Exigua ſeſe furatus Imilco carina.
Conceſſere mari tandem Grajuſque Libyſque,
Et jam captivæ vinclis ad litora longo
Ordine ducuntur puppes, flagrantibus alto
Stant aliæ tædis, ſplendet lucente profundo
Mulciber, & tremula vibratur imagine pontus.
Ardet nota fretis Cyane, pennataque Siren.
Ardet & Europe, nivei ſub imagine tauri
Vecta Jove, ac prenſo tramittens æquora cornu.
Et quæ fuſa comas, curvum per cærula piſcem
Nereis humenti moderatur roſcida fræno.
Uritur undivagus Phyton, & corniger Ammon,
Et quæ Sidonios vultus portabat Eliſæ,
Bis ternis ratis ordinibus graſſata per undas.
Ac vinclis trahitur cognata in litora Anapus,
Gorgoneaſque ferens ad ſidera Pegaſus alas.
Ducitur & Libyæ puppis ſignata figuram,
Et Triton captivus, & ardua rupibus Ætna,
Spirantis rogus Enceladi, Cadmeaque Sidon.
Nec mora, quin trepidos hac clade irrumpere muros
Signaque ferre deum templis: jam jamque fuiſſet,
Ni ſubito importuna lues, inimicaque peſtis
Invidia divum, pelagique labore parata,
Polluto miſeris rapuiſſet gaudia cælo.
Criniger aſtriferis Titan fervoribus, auras
Et patulam Cyanen, lateque paluſtribus undis
Stagnantem, Stygio Cocyti opplevit odore,
Temporaque autumni latis florentia donis
Fœdavit, rapidoque accendit fulminis igni.
Fumabat craſſæ nebulis caliginis aer,
Squallebat tellus vitiato fervida dorſo,

Nec

Nec victum dabat, aut ullas languentibus umbras,
Atque ater picea vapor exſpirabat in æthra.
Vim primi ſenſere canes, mox nubibus atris
Fluxit deficiens penna labente volucris:
Inde feræ ſilvis ſterni, tum ſerpere labes
Tartarea, atque hauſtis populari caſtra maniplis.
Arebat lingua, & gelidus per viſcera ſudor
Corpore manabat tremulo, deſcendere fauces
Abnuerant ſiccæ juſſorum alimenta ciborum.
Aſpera pulmonem tuſſis quatit, & per anhela
Igneus efflatur ſitientum ſpiritus ora.
Lumina ferre gravem vix ſufficientia lucem
Unca nare jacent, ſanieſque immixta cruore
Exſpuitur, membriſque cutis tegit oſſa pereſis.
Heu dolor! inſignis notis bellator in armis
Ignavo rapitur leto, jactantur in ignem
Dona ſuperba virum multo Mavorte parata.
Succubuit medicina malis, cumulantur acervo
Labentum, & magno cineres ſeſe aggere tollunt.
Paſſim etiam deſerta jacent, inhumataque late
Corpora, peſtiferos tetigiſſe timentibus artus.
Serpit paſcendo creſcens Acheruſia peſtis,
Nec leviore quatit Trinacria mœnia luctu,
Pœnorumque parem caſtris fert atra laborem.
Æquato par exitio, & communis ubique
Ira deum, atque eadem leti verſatur imago.
Nulla tamen Latios fregit vis dura malorum
Incolumi ductore viros, cladeſque rependit
Unum inter ſtrages tutum caput. ut gravis ergo
Primum letiferos repreſſit Sirius æſtus,
Et minuere avidæ mortis contagia peſtes,
Ceu ſidente Noto cum ſe maria alta reponunt,
Propulſa invadit piſcator cærula cymba:
Sic tandem ereptam morbis graſſantibus, armat
Marcellus pubem, luſtratis rite maniplis.
Signaque circumſtant alacres, auditiſque tubarum
Reſpirant læti clangoribus. itur in hoſtem,
Et ſi fata ferant, juvat inter prælia ferro
Poſſe mori. ſocium miſeret, qui morte pudenda
In morem pecudum effudere cubilibus atris
Illaudatam animam. tumulos inhonoraque buſta
Reſpiciunt, & vel nullo jacuiſſe ſepulchro,
Quam debellari morbis placet. ardua primus
Ad muros dux ſigna rapit, tenuata jacendo
Et macie galeis abſcondunt ora, maluſque,
Ne ſit ſpes hoſti, velatur caſſide pallor.
Infundunt rapidum convulſis mœnibus agmen,
Condenſique ruunt: tot bellis invia tecta,
Tot uno introitu capiuntur militis arces.
Totum, qua vehitur Titan, non ulla per orbem
Tum ſeſe Iſthmiacis æquaſſent oppida tectis.
Tot delubra Deum, totque intra mœnia portus,
Adde fora, & celſis ſuggeſta theatra columnis,
Certanteſque mari moles, adde ordine longo
Innumeras ſpatioque domos æquare ſuperbas
Rura: quid incluſos porrecto limite, longis
Porticibus, ſacros juvenum certamine lucos?
Quid tot captivis fulgentia culmina roſtris?
Armaque fixa deis? aut quæ Marathonius hoſtis
Perdidit, aut Libya quæ ſunt advecta ſubacta?
Hic Agathocleis ſedes ornata tropæis,
Hic mitis Hieronis opes, hic ſancta vetuſtas
Artificum manibus, non uſquam clarior ullo
Gloria picturæ ſeclo: non æra juvabant
Quæ ſcirent Ephyren: fulvo certaret ut auro
Veſtis, ſpirantes referens ſubtemine vultus.
Quæ radio cælat Babylon, vel murice picto
Læta Tyros, quæque Attalicis variata per artem
Aulæis ſcribuntur acu, aut Memphitide tela.
Jam ſimul argento fulgentia pocula, mixta
Queis gemma quæſitus honos, ſimulacra deorum
Numen ab arte datum ſervantia: munera rubri
Præterea Ponti, depexaque vellera ramis,
Femineus labor. his tectis opibuſque potitus
Auſonius ductor, poſtquam ſublimis ab alto
Aggere, deſpexit trepidam clangoribus urbem,
Inque ſuo poſitum nutu, ſtent mœnia regum,
An nullos oriens videat lux craſtina muros,
Ingemuit, nimiumque viris tantumque licere
Horruit, & propere revocata militis ira
Juſſit ſtare domos, indulgens templa vetuſtis
Incolere atque habitare deis. ſic parcere victis
Pro præda fuit, & ſeſe contenta, nec ullo
Sanguine pollutis plauſit victoria pennis.
Tu quoque ductoris lacrimas memorande tuliſti
Defenſor patriæ: meditantem in pulvere formas,
Nec turbatum animi, tanta feriente ruina,
Ignarus miles vulgi quem forte peremit.
At reliquum vulgus reſoluta in gaudia mente,
Certarunt victi victoribus. æmulus ipſe
Ingenii Superum ſervando condidit urbem.
Ergo extat ſeclis, ſtabitque inſigne tropæum,
Et dabit antiquos ductorum noſcere mores.
Felices populi, ſi quondam ut bella ſolebant,
Nunc quoque inexhauſtas pax noſtra relinqueret urbes!
At ni cura viri, qui nunc dedit otia mundo,
Effrenum arceret populandi cuncta furorem,
Nudaſſent avidæ terraſque fretumque rapinæ.

# LIBER XV.

At nova Romuleum carpebat cura Senatum,
Quis trepidas gentes Martemque ſubiret Iberum
Attritis rebus: geminus jacet hoſte ſuperbo
Scipio, belligeri Mavortia pectora fratres.
Hinc metus, in Tyrias ne jam Tarteſſia leges
Concedat tellus, propioraque bella paveſcat.
Anxia turba patrum quaſſo medicamina mœſti
Imperio circumſpectant, divoſque precantur,
Qui laceris auſit ductor ſuccedere caſtris.
Abſterret juvenem, patrios patruique piare
Optantem manes, triſti conterrita luctu,
Et reputans annos cognato ſanguine turba.
Si gentem petat infauſtam inter buſta ſuorum,
Decertandum hoſti, qui fregerit arma duorum,
Qui conſulta ducum, ac flagret meliore Gradivo.
Nec promtum teneris immania bella lacertis
Moliri, regimenque rudi depoſcere in ævo.
Has lauri reſidens juvenis viridante ſub umbra
Ædibus extremis volvebat pectore curas.
Quum ſubito adſiſtunt dextra lævaque per auras
Adlapſæ, haud paulum mortali major imago,
Hinc Virtus, illinc virtuti inimica Voluptas.
Altera Achæmenium ſpirabat vertice odorem,
Ambroſias diffuſa comas, & veſte refulgens,
Oſtrum quæ fulvo Tyrium ſuffuderat auro.
Fronte decor quæſitus acu, laſcivaque crebras
Ancipiti motu jaciebant lumina flammas.
Alterius diſpar habitus, frons hirta, nec umquam
Compoſita mutata coma, ſtans vultus, & ore



Digitized by Google

Inceſſuque viro propior, lætique pudoris,
Celſa humeros niveæ fulgebat ſtamine pallæ.
Occupat inde prior promiſſis fiſa Voluptas:
Quis furor hic non digne puer conſumere bello
Florem ævi? Cannæne tibi, graviorque palude
Mœonius Stygia lacus exceſſere? Paduſque?
Quem tandem ad finem bellando fata laceſſes?
Tune etiam tentare paras Atlantica regna?
Sidoniaſque domos? moneo, certare periclis
Deſine, & armiſonæ caput objectare procellæ.
Ni fugis hos ritus, Virtus te ſæva jubebit
Per medias volitare acies, medioſque per ignes.
Hæc patrem patruumque tuos, hæc prodiga Paullum,
Hæc Decios Stygias Erebi detruſit ad undas,
Dum cineri titulum, memorandaque nomina buſtis
Prætendit, nec ſenſuræ, quid geſſerit, umbræ.
At ſi me comitere puer, non limite duro
Jam tibi decurret conceſſi temporis ætas.
Haud umquam trepidos abrumpet buccina ſomnos,
Non glaciem Arctoam, non experiere furentis
Ardorem Cancri, nec menſas ſæpe cruento
Gramine compoſitas: aberunt ſitis aſpera, & hauſtus
Sub galea pulvis, patrique timore labores:
Sed current albuſque dies, horæque ſerenæ,
Et molli dabitur victu ſperare ſenectam.
Quantas ipſe Deus lætos generavit in uſus
Res homini? plenaque dedit bona gaudia dextra?
Atque idem exemplar lenis mortalibus ævi,
Imperturbata placidus tenet otia mente.
Illa ego ſum, Anchiſæ Venerem Simoentis ad undas
Quæ junxi, generis vobis unde editus auctor.
Illa ego ſum, verti ſuperum quæ ſæpe parentem
Nunc avis in formam, nunc torva in cornua tauri.
Huc adverte aures: currit mortalibus ævum,
Nec naſci bis poſſe datur: fugit hora, rapitque
Tartareus torrens, ac ſecum ferre ſub umbras
Si qua animo placuere, negat. quis luce ſuprema
Dimiſiſſe meas ſero non ingemit horas?
Poſtquam conticuit, finiſque eſt addita dictis;
Tum Virtus: Quaſnam juvenem florentibus, inquit,
Pellicis in fraudes annis, vitæque tenebras?
Cui ratio, & magnæ cæleſtia ſemina mentis
Munere ſunt conceſſa deum: mortalibus alti
Quantum cælicolæ, tantumdem animalibus iſti
Præcellunt cunctis: tribuit namque ipſa minores
Hos terris natura deos: ſed fœdere certo
Degeneres tenebris animas damnavit Avernis.
At queis ætherei ſervatur ſeminis ortus,
Cæli porta patet: referam quid cuncta domantem
Amphitryoniadem? quid cui poſt Seras, & Indos,
Captivo Liber cum ſigna referret ab Euro,
Caucaſeæ currum duxere per oppida tigres?
Quid ſuſpiratos magno in diſcrimine nautis
Ledæos referam fratres? veſtrumque Quirinum?
Nonne vides, hominum ut celſos ad ſidera vultus
Suſtulerit deus, ac ſublimia finxerit ora,
Cum pecudes, volucrumque genus, formaſque ferarum
Segnem atque obſcœnam paſſim ſtraviſſet in alvum?
Ad laudes genitum, capiat ſi munera divum,
Felix ad laudes hominum genus. huc age paullum
Adſpice, nec longe repetam: modo Roma minanti
Impar Fidenæ, contentaque creſcere aſylo,
Quo ſeſe extulerit dextris: idem aſpice late
Florentes quondam luxus quas verterit urbes.
Quippe nec ira deum tantum, nec tela, nec hoſtes,
Quantum ſola noces animis illapſa Voluptas.
Ebrietas tibi fida comes, tibi luxus, & atris
Circa te ſemper volitans infamia pennis:
Mecum honor, & laudes, & læto gloria vultu,
Et decus, & niveis victoria concolor alis.
Me cinctus lauro perducit ad aſtra triumphus.
Caſta mihi domus, & celſo ſtant colle penates:
Ardua ſaxoſo perducit ſemita clivo,
Aſpera principio (nec enim mihi fallere mos eſt)
Proſequitur, labor ad nitendum intrare volenti:
Nec bona cenſendum, quæ ſors infida dediſſet,
Atque eadem rapuiſſe valet: mox celſus ab alto
Infra te cernes hominum genus, omnia contra
Experienda manent, quam ſpondet blanda Voluptas.
Stramine projectus duro patiere ſub aſtris
Inſomnes noctes, friguſque famemque domabis.
Idem juſtitiæ cultor, quæcumque capeſſes,
Teſtes factorum ſtare arbitrabere divos.
Tunc quoties patriæ, rerumque pericula poſcent,
Arma feres primus, primus te in mœnia tolles
Hoſtica, nec ferro mentem vincere nec auro.
Hinc tibi, non Tyrio vitiatas murice veſtes,
Nec donum deforme viro flagrantis amomi:
Sed dabo, qui veſtrum ſævo nunc Marte fatigat
Imperium ſuperare manu, laurumque ſuperbam
In gremio Jovis exciſis deponere Pœnis.
Quæ poſtquam cecinit ſacrato pectore Virtus,
Exemplis lætum vultuque audita probantem
Convertit juvenem: ſed enim indignata Voluptas
Non tenuit voces: Nil vos jam demoror ultra,
Exclamat: venient, venient mea tempora quondam,
Cum docilis noſtris magno certamine Roma
Serviet imperiis, & honor mihi habebitur uni.
Sic quaſſans caput in nubes ſe ſuſtulit atras.
At juvenis plenus monitis ingentia corde
Molitur, viſæque calet Virtutis amore.
Ardua roſtra petit nullo fera bella volente,
Et gravia ancipitis depoſcit munera Martis.
Arrecti cunctorum animi, pars lumina patris,
Pars credunt torvos patrui revireſcere vultus.
Sed quamquam inſtinctis tacitus tamen ægra periclis
Pectora ſubrepit terror, molemque paventes
Expendunt belli, & numerat favor anxius annos.
Dumque ea confuſo percenſet murmure vulgus,
Ecce per obliquum cæli ſqualentibus auro
Effulgens maculis ferri inter nubila viſus
Anguis, & ardenti radiare per aera ſulco,
Quaque ad cæliferi tendit plaga litus Atlantis,
Perlabi reſonante polo. bis terque coruſcum
Addidit augurio fulmen pater, & vaga late
Per ſubitum moto ſtrepuere tonitrua mundo.
Tum vero capere arma jubent, genibuſque ſalutant
Submiſſi augurium, atque iret, qua ducere divos
Perſpicuum, & patrio monſtraret ſemita ſigno.
Certatim comites rerum, bellique miniſtri
Adglomerant ſeſe, atque acres ſociare labores
Expoſcunt, laudumque loco eſt iiſdem eſſe ſub armis.
Tum nova cæruleum deſcendit claſſis in æquor,
It comes Auſonia, atque in terras tranſit Iberas:
Ut quum ſæva fretis immiſit prælia Corus,
Iſthmon curvata ſublime ſuberigit unda,
Et ſpumante ruens per ſaxa gementia fluctu,
Ionium Ægæo miſcet mare: celſus in arma
Emicat, ac prima ſtans Scipio puppe profatur:
Dive tridentipotens, cujus maria ire per alta
Ordimur, ſi juſta paro, decurrere claſſi
Da pater, & noſtros ne ſperne juvare labores.



Digitized by Google

Per pontum pia bella veho. levis inde ſecunda
Adſpirans aura propellit carbaſa flatus.
Jamque agiles, Tyrrhena ſonant qua cærula, puppes
Auſonium evaſere latus, Ligurumque citatis
Litora tranſmittunt proris. hinc gurgite ab alto
Tellurem procul irrumpentem in ſidera cernunt
Aerias Alpes: occurrunt mœnia Grajis
Condita Maſſiliæ: populis hæc cincta ſuperbis,
Barbarus immani quum territet accola ritu,
Antiquæ morem patriæ, cultuſque, habitumque
Phocais armiſonas inter tenet hoſpita gentes.
Hinc legit Auſonius ſinuatos gurgite ductor
Anfractus pelagi: numeroſo vertice celſus
Apparet collis, fugiuntque in nubila ſilvæ
Pyrenes: tunc Emporiæ, vetereſque per ortus
Grajorum vulgus, tunc hoſpita Tarraco Baccho.
Conſidunt portu, & ſecuræ gurgite clauſo
Stant puppes, poſituſque labor, terrorque profundi.
Nox ſimiles morti dederat placidiſſima ſomnos:
Viſa viro ſtare effigies ante ora parentis,
Atque hac adſpectu turbatum voce monere:
Nate ſalus quondam genitoris, nate parentis
Et poſt fata decus, bellorum dira creatrix
Evaſtanda tibi tellus, & cæde ſuperbi
Ductores Libyæ cauta virtute domandi,
Qui ſua nunc trinis deducunt agmina caſtris.
Si conferre manu libeat, coeantque vocatæ
Hinc atque hinc acies, valeat quis ferre ruentes
Tergemina cum mole viros? abſiſte labori
Ancipiti, ſed nec ſegnis potiora capeſſe.
Urbs colitur Teucro quondam fundata vetuſto,
Nomen Carthago, Tyrius tenet incola muros.
Ut Libyæ ſua, ſic terris memorabile Iberis
Hæc caput eſt: non ulla opibus certaverit auri,
Non portu, celſove ſitu, non dotibus arvi
Uberis, aut agili fabricanda ad tela vigore.
Invade averſis, nate, hanc ductoribus urbem.
Nulla acies famæ tantum, prædæve pararit.
Talia monſtrabat genitor, propiuſque monebat,
Quum juvenem ſopor, & dilapſa reliquit imago.
Surgit, & infernis habitantia numina lucis
Ac ſupplex patrios compellat nomine manes.
Eſte duces bello, & monſtratam ducite ad urbem:
Vobis ultor ego, & Sarrano murice fulgens
Inferias mittam fuſis inſignis Iberis,
Et tumulis addam ſacros certamine ludos.
Progreditur, celeratque vias, & corripit agmen
Pernici rapidum curſu, campoſque fatigat.
Sic ubi proſiluit Piſæo carcere præceps,
Ante ſuos it victor equus, curritque per auras,
Non ſolum ante alios, ſed enim (mirabile dictu)
Haud ulli durant viſus æquare volantem.
Jamque Hyperionia lux ſeptima lampade ſurgens
Senſim attollebat propius ſubeuntibus arces
Urbis, & admoto creſcebant culmina greſſu.
Ac pelago vectus ſervata Lælius hora,
Quam dederat ductor ſubigendæ ad mœnia claſſi,
A tergo adfuſis cingebat tecta carinis.
Carthago impenſo naturæ adjuta favore
Excelſos tollit pelago circumflua muros,
Arctatas ponti fauces modica inſula claudit,
Qua Titan ortu terras adſpergit Eoo.
At qua proſpectat Phœbi juga ſera cadentis,
Pigram in planiciem ſtagnantes egerit undas,
Quas auget veniens, refluuſque reciprocat æſtus.
Sed gelidas a fronte ſedet ſublimis ad Arctos
Urbi impoſta jugo, pronumque excurrit in æquor,
Et tuta æterno defendit mœnia fluctu.
Audax, ceu plano gradiens victricia campo
Ferret ſigna, jugum certabat ſcandere miles.
Arris ductor erat, qui contra amplexus in arctis
Auxilium excelſamque loci præcinxerat arcem.
Pugnabat natura ſoli, parvoque ſuperne
Bellantum niſu, paſſim per prona voluti
Truncato inſtabiles fundebant corpore vitam.
Verum ubi conceſſit pelagi revolubilis unda,
Et fluctus rapido fugiebat in æquora lapſu,
Quaque modo excelſæ ſulcarant cærula puppes,
Hac impune dabat Nereus tranſcurrere planta.
Hinc tacite nitens informidatus adire
Ductor Dardanius, ſubitam trahit æquore pubem,
Perque undas muris pedes advolat: inde citati
A tergo accelerant, qua fiſus fluctibus Arris
Incuſtoditam ſine milite liquerat urbem.
Tum proſtratus humi [ miſerandum ] vincta catenis
Pœnus colla dedit, populumque addixit inermem.
Hanc oriens vidit Titan quum ſurgeret urbem
Vallari caſtris, captamque adſpexit eamdem
Ocyus Heſperio quam gurgite tingueret axem.
Aurora ingrediens terris exegerat umbras,
Principio ſtatuunt aras: cadit ardua taurus
Victima Neptuno pariter, pariterque Tonanti.
Tum merita æquantur donis, ac præmia virtus
Sanguine parta capit. phaleris hic pectora fulget,
Hic torque aurato circumdat bellica colla,
Ille nitet celſus muralis honore coronæ.
Lælius ante omnes, cui dextera clara domuſque,
Ter deno bove, & æquorei certaminis alto
Donatur titulo, Pœnique recentibus armis
Rectoris: tunc haſta viris, & Martia cuique
Vexilla, ut meritum, & prædæ libamina dantur.
Poſtquam perfectæ laudes hominumque deumque,
Captivæ ſpectantur opes, digeſtaque præda.
Hoc aurum patribus, bello hæc Martique talenta,
Hoc regum donis, divum hoc, ante omnia, templis:
Cetera bellantum dextris, pulchroque labori.
Quin etiam accitus populi regnator Iberi,
Cui ſponſa, & ſponſæ defixus in oſſibus ardor,
Hanc notam formæ conceſſit lætus ovanſque
Indelibata gaudenti virgine, donum.
Tum vacui curis vicino litore menſas
Inſtituunt, feſtoque agitant convivia ludo.
Lælius adfatur: Macte o venerande pudici
Ductor macte animi, cedat tibi gloria, lauſque
Magnorum heroum, celebrataque carmine virtus.
Mille Mycenæus qui traxit in æquore proras
Rector, & Inachiis qui Theſſala miſcuit arma,
Femineo ſocium violavit fœdus amore.
Nullaque tum Phrygio ſteterant tentoria campo
Captivis non plena toris: tibi barbara ſoli
Sanctius Iliaca ſervata eſt Phœbade virgo.
Hæc, atque his paria, alterno ſermone requirunt,
Donec nox atro circumdata corpus amictu
Nigrantes invexit equos, ſuaſitque quietem.
Emathio interea tellus Ætola tumultu
Fervebat Macedum ſubitis perculſa carinis.
Proximus huic hoſti dextras jungebat Acarnan.
Cauſſa novi motus Pœnis, regique Philippo,
In bellum Auſonium ſociatæ fœdere vires.
Hic gente egregius, veteriſque ab origine regni
Æacidum ſceptris, proavoque tumebat Achille.
Ille & nocturnis conterruit Oricon armis.

Quique

Quaque per Illyricum Taulantius incola litus
Exiguos habitat non ullo nomine muros,
Turbidus inceſſit telis. ille æquore vectus
Nunc & Phæacum, Teſprotiaque arva laceſſens
Epiram caſſis luſtrabat futilis auſis.
Hinc & Anactoria ſigna oſtentavit in ora.
Ambracioſque ſinus, Pellæaque litora bello
Perfundit rapido. pepulit vada fervida remis
Leucatæ, & Phœbi vidit citus Actia templa.
Nec portus Ithacæ, Laertia regna, Samenque
Liquit inacceſſam, fluctuque ſonantia cano
Saxa Cephalenum, & ſcopuloſis Neriton arvis.
Ille etiam Pelopis ſedes & Achaia adire
Mœnia gaviſus, triſtem Calydona Dianæ,
Œneaſque domos, Curetica tecta ſubibat,
Promittens contra Heſperiam ſua prælia Graiis.
Tum luſtrata Ephyre, Patræque, & regia Pleuron,
Parnaſſuſque biceps, Phœbœque loquentia ſaxa.
Ac ſæpe ad patrios bello revocante penates,
Quum modo Sarmaticus regna infeſtaret Oreſtes,
Aſpera nunc Dolopum vis exundaſſet in agros:
Incepto tamen haud facilis deſiſtere vano,
Belli per Graias umbram circumtulit oras.
Donec nunc pelago, nunc terra exutus omiſit
Spem poſitam in Tyriis, & ſupplex fœdera ſanxit
Dardani, nec legem regno accepiſſe refugit.
Tunc & Tyndarii Latias fortuna Tarenti
Auxit opes, laudemque ſimul. nam perfida tandem
Urbs Fabio devicta ſeni, poſtremus in armis
Ductoris titulus cauti, ſolertia tutum
Tum quoque adepta decus, captis ſine ſanguine muris.
Namque ut compertum, qui Punica ſigna regebat,
Feminea exuri flamma, tacituſque quiete
Exin virtuti placuit dolus, ire ſorori
( Nam caſtris erat in Rutulis ) germanus amatæ
Cogitur, & magnis muliebria vincere corda
Pollicitis, ſi recluſas tranſmittere portas
Concedat Libycus rector: votique potitus
Evicto Fabius Pœno, circumdata telis
Incuſtodita penetravit mœnia nocte.
Sed quiſnam averſos Phœbum tunc jungere ab urbe
Romulea dubitaret equos, qui tempore eodem
Marcellum acciperet letum oppetiiſſe ſub armis?
Moles illa viri, calidoque habitata Gradivo
Pectora, & haud ullis umquam tremefacta periclis,
Heu quantum Annibalem clara fractura ruina
Procubuere. jacet campis Carthaginis horror:
Forſan Scipiadæ confecti nomina belli
Rapturus, ſi quis paulum deus adderet ævo.
Collis Agenoreum dirimebat ab aggere vallum
Auſonio, Dauni Mavors conſederat arvis.
Curarum comes, & ſummi Criſpinus honoris
Marcello ſocius, communia bella ciebat.
Ad quem Marcellus: Geſtit luſtrare propinquas
Mens ſilvas, medioque viros imponere monti,
Ne Libys occultis tumulum prior occupet auſis.
Si cordi eſt, te participem, Criſpine, laboris
Eſſe velim. numquam deſunt conſulta duobus.
Hæc ubi ſedere, ardentes attollere ſeſe
Jamdudum certant in equos. Marcellus ut arma
Aptantem natum adſpexit, lætumque tumultu,
Vincis, ait, noſtros mirando ardore vigores,
Sit præmaturus felix labor: urbe Sicana
Qualem te vidi, nondum permitteret ætas
Quum tibi bella, meo tractantem prælia vultu!
Huc decus, huc noſtrum, lateri te junge paterno,
Et me diſce novum Martem tentare magiſtro.
Tum pueri colla amplectens ſic pauca protatur:
Summe deum, Libyco, ſaxis, de præſide victor
His humeris tibi opima feram: Nec plura, ſereno
Sanguineos fudit quum Jupiter æthere rores,
Atque atris arma adſperſit non proſpera guttis.
Vixdum finitis intrarant vocibus arctas
Letiferi collis fauces, quum turba volucres
Invadunt Nomades jaculis, nimboque feruntur
Æthereo ſimiles, cæca fundente latebra
Armatos in bella globos. circumdata poſtquam
Nil reſtare videt virtus, quod debeat ultra
Jam Superis, magnum ſecum portare ſub umbras
Nomen mortis avet: tortæ nunc eminus haſtæ
Altius inſurgit, nunc ſævit cominus enſe.
Forſan & enaſſet rapidi freta ſæva pericli,
Ni telum adverſos nati veniſſet in artus.
Tum patriæ tremuere manus, laxataque luctu
Fluxerunt rigidis arma infelicia palmis.
Obvia nudatum tranſmittit lancea pectus,
Labenſque impreſſo ſignavit gramina mento.
At poſtquam Tyrius læva inter prælia ductor
Infixum adverſo vidit ſub pectore telum
Immane exclamat: Latias, Carthago, timere
Deſine jam leges: jacet exitiabile nomen,
Auſonii columen regni: ſed dextera noſtræ
Tam ſimilis non obſcuras mittatur ad umbras.
Magnanima invidia virtus caret. alta ſepulcri
Protinus exſtruitur, cæloque educitur ara.
Convectant ſilvis ingentia robora: credas
Sidonium cecidiſſe ducem: tum thura dapeſque
Et faſces, clypeuſque viri, pompa ultima fertur.
Ipſe facem ſubdens, Laus, inquit, parta perennis,
Marcellum abſtulimus Latio: deponere forſan
Gens Italum tandem arma velit: vos ite ſuperbæ
Exſequias animæ, & cinerem donate ſupremi
Muneris officio: numquam hoc tibi, Roma, negabo.
Quod virtute viri titulis decorare ſepulcrum
Ingentis bello liceat, nomenque futuros
Æternum in Rutulos poſſis mandare nepotes.
Alterius par, atque eadem fortuna laborum
Conſulis: exanimum ſonipes ad ſigna revexit.
Talia in Auſonia, ſed non eſt talis Iberis
Armorum eventus campis. Carthaginis omnes
Per ſubitum raptæ pernix victoria late
Terruerat gentes. ducibus ſpes una ſalutis
Si ſocias jungant vires. ingentibus orſum
Auſpiciis juvenem, ceu patria geſtet in armis
Fulmina, ſublimi vallatam vertice montis
Ex oculis urbem, cumulatam ſtrage virorum,
Non toto rapuiſſe die, quum Martius ille
Annibal interea conſumto verterit anno,
Nec pube æquandam nec opum ubertate Saguntum.
Proximus applicito ſaxoſis aggere ſilvis
Tendebat, fratris ſpirans ingentia facta
Aſdrubal, hinc robur, mixtuſque rebellibus Afris
Cantaber, hinc volucri Mauro pernicior Aſtur.
Tantaque majeſtas terra rectoris Ibera,
Annibalis quantus Laurenti terror in ora.
Forte dies priſcum Tyriis ſolennis honorem
Rettulerat, quo primum orſi Carthaginis altæ
Fundamenta, novam cœpere mapalibus urbem.
Et lætus repetens gentis primordia ductor
Feſta coronatis agitabat gaudia ſignis,
Pacificans divos. fraternum læna nitebat
Demiſſa ex humeris donum, quam fœderis arcti
Trina-

Digitized by Google

Trinacrius Libyco rex inter munera pignus
Miſerat, Æoliis geſtatum inſigne tyrannis.
Aurata puerum rapiebat in æthera penna
Per nubes aquila, intexto librata volatu.
Antrum ingens juxta, quod acus ſimulavit in oſtro,
Cyclopum domus: hic recubans manantia tabo
Corpora letifero ſorbet Polyphemus hiatu:
Circa fracta jacent, excuſſaque morſibus oſſa.
Ipſe manu extenta Laertia pocula poſcit,
Permiſcetque mero ructatos ore cruores.
Conſpicuus Siculi Tyrius ſubteminis arte
Gramineas pacem Superum poſcebat ad aras:
Ecce inter medios hoſtilia nuntius arma
Quadrupedante invectus equo adventare ferebat.
Turbatæ mentes, imperfectuſque deorum
Ceſſit honos, ruptis linquunt altaria ſacris,
Clauduntur vallo, tenuemque ut roſcida miſit
Lucem aurora polo, rapiunt certamina Martis.
Audax Scipiadæ ſtridentem Sabbura cornum
Excepit, geminæque acies velut omine motæ.
Exclamat Latius ductor, Prima hoſtia vobis,
Sacrati manes, campo jacet: en age, miles,
In pugnam & cædes, qualis ſpirantibus ire
Adſueras ducibus, talis rue. Dumque ea fatur,
Incumbunt. Myconum Lenas, Cirtamque Latinus,
Et Thyſdrum Maro, & inceſtum Catilina Nealcen
Germanæ thalamo obtruncat, cadit obvius acri
Kartalo Naſidio, Libycæ regnator arenæ.
Te quoque Pyrenes vidit conterrita tellus
Permixtum Pœnis, & vix credenda furentem,
Magnum Dardaniæ, Læli, decus, omnia felix
Cui natura dedit, nullo renuente deorum.
Ille foro auditus quum dulcia ſolveret ora,
Æquabat Pyliæ Neleia mella ſenectæ.
Ille ubi ſuſpenſi patres, & curia vocem
Poſceret, ut cantu, ducebat corda ſenatus.
Idem quum ſubitum campo perſtrinxerat aures
Murmur triſte tubæ, tanto fervore ruebat
In pugnam atque acies, ut natum ad ſola liqueret
Bella: nihil vitæ peragi ſine laude placebat.
Tunc e furtiva tractantem prœlia luce
Dejecit Galam. ſacris Carthaginis illum
Suppoſito mater partu ſubduxerat olim.
Sed ſtant nulla diu deceptis gaudia divis.
Tunc Alabim, Murum, atque Dracen, demiſit ad umbras,
Femineo clamore Dracen extrema rogantem.
Hujus cervicem gladio inter verba preceſque
Amputat, abſciſſo durabant murmura collo.
At non ductori Libyco par ardor in armis.
Frondoſi collis latebras ac ſaxa capeſſit
Avia, nec cædes extremave damna movebant
Agminis: Italiam profugus ſpectabat & Alpes
Præmia magna fugæ, tacitum dat teſſera ſignum,
Dimiſſa in colles pugna ſilvaſque ferantur
Diſperſi, & ſummam, quicumque evaſerit, arcem,
Pyrenes culmenque petat. tum primus honore
Armorum exuto, & parma celatus Ibera
In montes abit, atque volans palantia linquit
Agmina. deſertis Latius victricia ſigna
Immittit miles caſtris. non urbe recepta
Plus ulla partum prædæ, tenuitque moratas
A cæde, ut Libycus ductor providerat, iras.
Fluminei veluti deprenſus gurgitis undis
Avulſa parte inguinibus cauſſaque pericli
Enatat intento prædæ fiber avius hoſte.
Impiger occultis Pœnus poſtquam abditur umbris
Saxoſæ fidens ſilvæ, majora petuntur
Rurſus bella retro, & ſuperari certior hoſtis.
Pyrenes tumulo clypeum cum carmine figunt,
ASDRUBALIS SPOLIUM GRADIVO SCIPIO VICTOR.
Terrore interea poſito trans ardua montis
Bebrycia populos armabat Pœnus in aula,
Mercandi dextras largus, belloque parata
Prodigere in bellum facilis; præmiſſa feroces
Augebant animos argenti pondera & auri
Parta metalliferis longo diſcrimine terris.
Hinc nova complerunt haud tardo milite caſtra
Venales animæ, Rhodani qui gurgite gaudent.
Quorum ſerpit Arar per rura pigerrimus undæ.
Iamque hieme adjecta miteſcere cœperat annus:
Inde iter ingrediens rapidum per Celtica rura,
Miratur domitas Alpes, ac pervia montis
Ardua, & Herculeæ quærit veſtigia plantæ,
Germanique vias divinis comparat auſis.
Ut vero ventum in culmen, caſtriſque reſedit
Annibalis: Quos Roma, inquit, quos altius, oro,
Attollit muros? qui poſt hæc mœnia fratri
Victa meo ſtent incolumes? ſit gloria dextræ
Felix tanta precor, neve uſque ad ſidera adiſſe
Invideat lævus nobis deus. Agmine celſo
Inde alacer, qua munitum declivis ab alto
Agger monſtrat iter, properatis devolat armis.
Non tanto ſtrepuere metu primordia belli.
Nunc geminum Annibalem, nunc jactant bina coire
Hinc atque hinc caſtra, & paſtos per proſpera bella
Sanguine ductores Italo conjungere Martem,
Et duplicare acies: venturum ad mœnia curſu
Hoſtem præcipiti, & viſurum hærentia portæ
Spicula Eliſæis nuper contorta lacertis.
His ſuper infrendens ſic ſecum Oenotria tellus;
Tantone, heu Superi, ſpernor contemta furore
Sidoniæ gentis, quæ quondam ſceptra timentem
Nati Saturnum noſtris conſidere in oris
Et regnare dedi? decima hæc jam vertitur æſtas,
Ex quo proterimur: juvenis, cui ſola ſuperſunt
In Superos bella, extremo de litore rapta
Intulit arma mihi, temeratiſque Alpibus ardens
In noſtros deſcendit agros. quot corpora texi
Cæſorum, heu ſtratis toties deformis alumnis?
Nulla mihi floret baccis felicibus arbor,
Immatura ſeges rapido ſucciditur enſe,
Culmina villarum noſtrum delapſa feruntur
In gremium, fœdantque ſuis mea regna ruinis.
Nunc etiam, vaſtis qui nunc ſeſe intulit oris
Perpetiar miſeras quærentem exurere belli
Relliquias. tum me ſcindat vagus Afer aratro,
Et Libys Auſoniis commendet ſemina ſulcis,
Ni, cuncta exſultant quæ latis agmina campis,
Uno condiderim tumulo. Dum talia verſat,
Et thalamos clauſit nox atra hominumque deumque,
Tendit Amyclei præceps ad caſtra nepotis.
Is tum Lucanis cohibentem finibus arma
Pœnum, vicini ſervabat ceſpite valli.
Hic juvenem adgreditur Latiæ telluris imago:
Clauſorum decus, atque erepto maxima Romæ
Spes Nero Marcello, rumpe atque expelle quietem:
Magnum aliquid tibi, ſi patriæ vis addere fatis,
Audendum eſt, quod depulſo quoque mœnibus hoſte
Victores feciſſe tremant. fulgentibus armis
Pœnus inundavit campos, qua Sena relictum
Gallorum a populis ſervat per ſecula nomen.
Ni propere alipedes rapis ad certamina turmas



Digitized by Google

Serus deletæ poſt auxiliabere Romæ.
Surge age, fer greſſus, patulos regione Metauri
Damnavi tumulis Pœnorum atque oſſibus agros.
His dictis abit, atque abſcedens viſa paventem
Attrahere, & fractis turmas propellere portis.
Rumpit flammato turbatus corde ſoporem,
Ac ſupplex geminas tendens ad ſidera palmas,
Tellurem, noctemque, & cælo ſparſa precatur
Aſtra, ducemque viæ tacito ſub lumine Phœben.
Inde legit dignas tanta ad conamina dextras.
Quaque jacet ſuperi Larinas accola ponti,
Qua duri bello gens Marrucina, fidemque
Exuere indocilis ſociis Frentanus in armis:
Tum qua vitiferos domitat Prætutia pubes
Læta laboris agros: & penna, & fulmine, & undis
Hibernis, & Achæmenio velocior arcu
Evolat: hortator ſibi quiſque, Age, perge, ſalutem
Auſoniæ ancipites Superi, & ſtet Roma cadatne,
In pedibus poſuere tuis, Clamantque, ruuntque.
Hortandi genus acer habet præcedere ductor.
Illum augent curſus adnixi æquare ſequendo,
Atque indefeſſi noctemque diemque feruntur.
At Roma adverſi tantum mala gliſcere belli
Accipiens, trepidare metu, nimiumque Neronem
Speraviſſe queri, atque uno ſibi vulnere poſſe
Auferri reſtantem animam, non arma, nec aurum,
Nec pubem, nec, quem fundant, ſupereſſe cruorem.
Scilicet Aſdrubalem invadat; qui ad prælia ſoli
Annibali ſatis eſſe nequit: jam rurſus ubi arma
Avertiſſe ſuo cognorit devia vallo,
Hæſurum portis Pœnum: veniſſe ſuperbo
Qui fratri certet, cui maxima gloria cedat
Urbis deletæ. fremit amens corde ſub uno
Ordo patrum, ac magno interea meditatur amore
Servandi decoris; quonam ſe fine minanti
Servitio eripiat, divoſque evadat iniquos.
Hos inter gemitus, obſcuro noctis opacæ
Succedit caſtris Nero, quæ conjuncta feroci
Livius Aſdrubali vallo cuſtode tenebat.
Belliger is quondam, ſcituſque accendere Martem
Floruerat primo clarus pugnator in ævo.
Mox falſo læſus non æqui crimine vulgi,
Secretis ruris triſtes abſconderat annos.
Sed poſtquam gravior moles, terrorque periclo
Poſcebat propiore virum, revocatus ad arma
Tot cæſis ducibus patriæ donaverat iram.
At non Aſdrubalem fraudes latuere recentum
Armorum, quamquam tenebris nox texerat aſtus.
Pulveris in clypeis veſtigia viſa movebant,
Et properi ſignum adcurſus, ſonipeſque virique
Subſtricti corpus, bis clarum buccina ſignum.
Præterea gemino prodebant juncta magiſtro
Caſtra regi, verum fratri ſi vita ſuperſit,
Qui tandem licitum ſocias conjungere vires
Conſulibus? ſed enim ſolum (dum vera pateſcunt)
Cunctandi reſtare dolum, Martemque trahendi;
Nec conſulta fugæ ſegni formidine differt.
Nox ſomni genitrix mortalia pectora curis
Purgarat, tenebræque horrenda ſilentia alebant,
Erupit ſuſpenſa ferens veſtigia caſtris,
Et muta elabi tacito jubet agmina paſſu.
Illunem nacti per rura tacentia noctem
Accelerant, vitant ſonitus, ſed percita falli
Sub tanto motu tellus nequit, implicat actas
Cæco errore vias, umbriſque ferentibus arcto
Circumagi ſpatio ſua per veſtigia ductos.
Nam qua curvatas ſinuatis flexibus amnis
Obliquat ripas, refluoque per aſpera lapſu
In ſeſe redit, hac caſſo ducente labore,
Exiguum involvunt fruſtratis greſſibus orbem,
Inque errore viæ tenebrarum munus ademtum
Lux urget, panditque fugam, ruit acer apertis
Turbo equitum portis, atque omnis ferrea late
Tempeſtas operit campos. nondum arma manuſque
Permixtæ, jam tela bibunt permiſſa cruorem.
Hinc juſſæ Pœnum fugientem ſiſtere, pennæ
Dictææ volitant, hinc lancea turbine nigro
Fert letum cuicumque viro, quem prendidit ictus.
Deponunt abitus curam, trepidique coactas
Conſiſtunt acies, & ſpes ad prælia vertunt.
Ipſe inter medios (nam rerum dura videbat)
Sidonius ductor, tergo ſublimis ab alto
Quadrupedantis equi, tendens voceſque manuſque,
Per decora extremo vobis quæſita ſub axe,
Per fratris laudes oro, veniſſe probemus
Germanum Annibalis: Latio fortuna laborat
Adverſis documenta dare, atque oſtendere quantus
Verterit in Rutulos domitor telluris Iberæ,
Suetus ad Herculeas miles bellare columnas.
Forſitan & pugnas veniet germanus in ipſas.
Digna viro, digna obteſtor ſpectacula pleno
Corporibus properate ſolo: quicumque timeri
Dux bello poterat, fratri jacet: unica nunc ſpes,
Et pæne e latebris infracto Livius ævo
Damnatum offertur vobis caput, ite agite oro:
Sternite ductorem, cum quo concurrere fratri
Sit pudor, & turpi finem donate ſenectæ.
At contra Nero: Quid ceſſas clauſiſſe labores
Ingentis belli? pedibus tibi gloria, miles,
Parta ingens, nunc accumula cepta ardua dextra.
Heu temere abducto liquiſti robore caſtra,
Ni fatum abſolvit victoria. præripe laudem.
Adventu cecidiſſe tuo memorabitur hoſtis.
Parte alia inſignis nudatis caſſide canis
Livius: Huc juvenes, huc me ſpectate ruentem
In pugnas, quantumque meus patefecerit enſis,
Tantum intrate loci, & tandem præcludite ferro
Jam nimium patulas Pœnis graſſantibus Alpes.
Quod ni veloci proſternimus agmina Marte,
Et fulmen ſubitum Carthaginis Annibal adſit,
Quis deus infernis quemquam noſtrum eximat umbris?
Hinc galea capite accepta, dicta horrida ferro
Sancit, & obtectus ſenium fera prælia miſcet.
Illum, per cuneos & per denſiſſima campi
Corpora tot dantem leto, quot ſpicula torſit,
Turbati fugere Macæ, fugere feroces
Autololes Rodanique comas intonſa juventus.
Fatidicis Nabis veniens Ammonis arenis
Improba miſcebat ſecurus prælia fati,
Ceu tutante Deo, ac patriis ſpolia Itala templis
Fixurum vano tumidus promiſerat ore.
Ardebat gemma Garamantide cærula veſtis,
Ut cum ſparſa micant ſtellarum lumina cælo,
Et gemmis galeam, clypeumque accenderat auro,
Caſſide cornigera dependens infula ſacros
Præ ſe terrores, divumque ferebat honorem.
Arcus erat pharetræque viro, atque incocta ceraſtis
Spicula, & armatus peragebat bella veneno.
Nec non cornipedis tergo de more repoſtus,
Suſtentata genu per campum pondera conti
Sarmatici, prona adverſos urgebat in hoſtes.
Tanto tranſfixum telo, per membra, per arma,

Con-

Digitized by Google

Conſulis ante oculos, magno clamore Sabellum
Aſportabat ovans, & ovans Ammona canebat.
Non tulit hanc iram, tantoſque in corde tumores
Barbarico ſenior, telumque intorſit, & una
Prædam animamque ſimul victori victor ademit.
Adſilit audito triſtis clamore ruinæ
Aſdrubal, & captantem Atabum raptare peremto
Gemmiferi ſpolium cultus, auroque rigentes
Exuvias, jaculum a tergo perlibrat ad oſſa.
Jam correpta miſer geminis velamina palmis
Carpebat propere, & tepidos nudaverat artus.
Concidit, & ſacras veſtes, atque aurea fila
Reddidit ex animo, ſpoliatum lapſus in hoſtem.
At Canthus Libycæ late poſſeſſor arenæ,
Qua celebre invicti nomen poſuere Phileni,
Ditem ovium obtruncat Rutilum, cui mille ſub altis
Lanigeræ balant ſtabulis: ipſe otia molli
Exercens cura, gelido nunc flumine ſoles
Frangebat nimios pecori, nunc lætus in umbra
Tondebat niveæ ſplendentia vellera lanæ,
Aut pecus e paſtu quum ſeſe ad tecta referret,
Noſcentes matres ſpectabat ovilibus agnos.
Occubuit clypei tranſfixo proditus ære,
Et ſero ingemuit ſtabulis exiſſe paternis.
Acrius hoc Italum pubes incurrit, & urget,
Ut torrens, ut tempeſtas, ut flamma coruſci
Fulminis, ut Boream pontus fugit, ut cava currunt
Nubila, quum pelago cælum permiſcuit Eurus.
Proceræ ſtabant, Celtarum ſigna, cohortes,
Prima acies: hos impulſu cuneoque feroci
Laxat vi ſubita, & feſſos errore viarum,
Nec ſoli faciles, longique laboris anhelos
Avertit patrius gentem pavor: addere tergo
Haſtas Auſonius, teloque inſtare ſequaci,
Nec donare fugam. cadit uno vulnere Turus,
Non uno Rhodanus, profligatumque ſagittæ
Lancea deturbat Morinum, & jam jamque cadentem
Cedentemque urget totas largitus habenas
Livius acer equo, & turmis abeuntibus infert
Cornipedem: tunc averſi turgentia colla
Diripit enſe Moſæ: diſcuſſit pondere terram
Cum galea ex alto lapſum caput, ac reſidentem
Turbatus rapuit ſonipes in prælia truncum.
Hic Cato ( nam medio vibrabat & ipſe tumultu )
Si primas, inquit, bello quum amiſimus Alpes,
Hic juveni oppoſitus Tyrio foret, hei mihi quanta
Ceſſavit Latio dextra, & quot funera Pœnis
Donarunt pravi ſuffragia triſtia campi!
Jamque inclinabant acies, cunctiſque pavorem
Gallorum induerat pavor, & fortuna ruebat
Sidonia, ad Rutulos victoria verterat alas.
Celſus, ceu prima refloreſcente juventa,
Ibat Conſul ovans, major majorque videri.
Ecce trahens ſecum canentem pulvere turmam,
Ductor Agenoreus ſubit, intorquenſque lacertis
Tela, ſonat: Cohibete fugam, cui cedimus hoſti?
Nonne pudet? converſa ſenex marcentibus annis
Agmina agit: nunc quæſo mihi nunc dextera in armis
Degenerat, noſtrique piget? mihi Belus avorum
Principium, mihi cognatum Sidonia Dido
Nomen & ante omnes bello numerandus Amilcar
Eſt genitor mihi: cui cedunt monteſque, lacuſque,
Et campi atque amnes, frater: me magna ſecundum
Carthago putat Annibali: me Bætis in oris
Æquant germano paſſæ mea prælia gentes.
Talia dum memorat, medios ablatus in hoſtes.
Ut nova conſpecti fulſerunt conſulis arma,
Haſtam præpropero niſu jacit: illa per oras
Ærati clypei, & loricæ tegmine ſummo
Incidit haud felix humero, parceque petitum
Perſtrinxit corpus, nec multo tincta cruore,
Vana ſed optanti promiſit gaudia Pœno.
Turbati Rutuli, confuſaque pectora viſu
Terrifico. tum increpitans conamina conſul:
Femineis læſum vana inter cornua corpus
Unguibus, aut palmis credas puerilibus ictum.
Ite, docete viri, Romanæ vulnera fuerint
Quanta adferre manus. tum vero effunditur ingens
Telorum vis, & denſa ſol vincitur umbra.
Jamque per extentos alterna ſtrage virorum
Corpora fuſa jacent campos, demerſaque in undam
Junxerunt cumulo creſcente cadavera ripas.
Ut quum venatu ſaltus exercet opacos
Dictynna, & lætæ præbet ſpectacula matri,
Aut Pindi nemora excutiens, aut Mænala luſtrans
Omnis Naiadum plenis comitata pharetris
Turba ruit, ſtriduntque ſagittiferi coryti.
Tum per ſaxa feræ, perque ipſa cubilia fuſæ,
Per valles, fluvioſque, atque antra virentia muſco,
Multa ſtrage jacent: exſultat vertice montis
Gratam perluſtrans oculis Latonia prædam.
Audito ante alios ſenioris vulnere, rumpit
Per medios Nero ſævus iter, viſaque virorum
Æquali pugna, Quid enim, quid deinde relictum eſt
Italiæ fatis? hunc ſi non vincitis hoſtem,
Annibalem vincetis, ait? Ruit ocyus amens
In medios: Tyriumque ducem inter prima frementem
Agmina ut adſpexit, rabidi ceu bellua ponti
Per longum ſterili ad paſtus jactata profundo,
Quum procul in fluctu piſcem male ſaucia vidit,
Æſtuat, & luſtrans nantem ſub gurgite prædam,
Abſorbet late permixtum piſcibus æquor.
Non telo mora, non dictis: Haud amplius, inquit,
Elabere mihi, non hic nemora avia fallent
Pyrenes, nec promiſſis fruſtrabere vanis,
Ut quondam terra fallax deprenſus Ibera
Evaſti noſtram mentito fœdere dextram.
Hæc Nero, & intorquet jaculum, nec futilis ictus.
Nam latere extremo cuſpis vibrata reſedit.
Invadit ſtricto ſuper hæc interritus enſe,
Collapſique premens umbone trementia membra:
Si qua ſub extremo caſu mandata referri
Germano vis forte tuo, portabimus, inquit.
Contra Sidonius: Leto non terreor ullo,
Utere Marte tuo, dum noſtris manibus adſit
Actutum vindex. mea ſi ſuprema referre
Fratri verba paras, mando Capitolia victor
Exurat, cinerique Jovis permiſceat oſſa
Et cineres noſtros. Cupientem adnectere plura
Ferventemque ira Martis, tranſverberat enſe,
Et rapit infidum victor caput: agmina fuſo
Sternuntur duce, non ultra fidentia Marti.
Jamque diem ſoliſque vices nox abſtulit atra,
Quum vires parco victu, ſomnoque reducunt:
Ac nondum remeante die, victricia ſigna
Qua ventum referunt, clauſis formidine caſtris.
Tum Nero procera ſublimia cuſpide portans
Ora ducis cæſi, Cannas penſavimus, inquit,
Annibal, & Trebiam & Thraſimeni litora tecum
Fraterno capite: i, duplica nunc perfida bella,
Et geminas arceſſe acies, hæc præmia reſtant,
Qui tua tranſmiſſis optarint Alpibus arma.



Digitized by Google

Compreſſit lacrimas Pœnus, minuitque ferendo
Conſtanter mala, & inferias in tempore dignas
Miſſurum fratri clauſo commurmurat ore.
Tum caſtris procul amotis, adverſa quiete
Diſſimulans, dubia excluſit certamina Martis.

# LIBER XVI.

BRutia mœrentem caſus patriæque ſuoſque
Annibalem accepit tellus: hic aggere ſeptus
In tempus poſita ad renovandum bella coquebat.
Abditus ut ſilva, ſtabulis cum ceſſit ademtis,
Amiſſo taurus regno gregis, avia clauſo
Molitur ſaltu certamina, jamque feroci
Mugitu nemora exterret, perque ardua curſu
Saxa ruit, ſternit ſilvas, rupeſque laceſſit
Irato rapidus cornu, tremit omnis ab alto
Proſpectans ſcopulo paſtor nova bella parantem.
Sed vigor hauſturus Latium, ſi cetera Martis
Adjumenta forent, prava obtrectante ſuorum
Invidia, revocare animos, ac ſtare negata
Cogebatur ope, & ſenio torpeſcere rerum.
Parta tamen formido manu, & tot cædibus olim
Quæſitus terror, velut inviolabile telis
Servabant ſacrumque caput, proque omnibus armis
Et caſtrorum opibus, dextriſque recentibus unum
Annibalis ſat nomen erat: tot diſſona lingua
Agmina, barbarico tot diſcordantia ritu
Corda virum manſere gradu, rebuſque retuſis
Fidas ductoris tenuit reverentia mentes.
Nec vero Auſonia tantum ſe lætus agebat
Dardanidis Mavors: jam terra cedit Ibera
Auriferis tandem Phœnix depulſus ab arvis.
Jam Mago exutus caſtris, agitante pavore,
In Libyam propero tranſmiſit cærula velo.
Ecce aliud decus haud primo contenta favore
Nutribat fortuna duci: nam concitus Anno
Adventabat, agens trepidantibus agmina cetris
Barbara, & indigenas ferus raptabat Iberos.
Non ars, aut aſtus belli, vel dextera deerat,
Si non Scipiadæ concurreret: omnia ductor
Magna adeo Auſonius majori mole premebat:
Ut Phœbe ſtellas, ut fratris lumina Phœben
Exuperant, monteſque Atlas, ut flumina Nilus,
Ut pater Oceanus Neptunia cærula vincit.
Vallantem caſtra (obſcuro jam veſper olympo
Fundere non æquam trepidanti cœperat umbram)
Adgreditur Latius rector, ſubitoque tumultu
Cæduntur paſſim cœpti munimina valli
Imperfecta, ſuper contexere herbida lapſos
Pondera, & in tumuli conceſſit ceſpes honorem.
Vix uni mens digna viro, noviſſe minores
Quam deceat, pretiumque operæ ſit tradere famæ,
Cantaber ingenio, membrorum & mole timeri
Vel nudus telis poterat Larus; hic fera gentis
More, ſecurigera miſcebat prælia dextra:
Et quanquam fundi ſe circum pulſa videret
Agmina, deleta gentilis pube catervæ
Cæſorum implebat ſolus loca, ſeu foret hoſtis
Cominus, expleri gaudebat vulnere frontis
Adverſæ, ſeu læva acies in bella vocaret,
Obliquo telum reflexum Marte rotabat.
At cum pone ferox averſi in terga veniret,
Victor nil trepidans retro jactare bipennem
Callebat, nulla belli non parte timendus.
Huic, ducis invicti germanus turbine vaſto
Scipio contorquens haſtam, cudone comantes
Diſiecit crines, namque altius acta cucurrit
Cuſpis, & elata procul eſt ejecta ſecuri.
At iuuenis, cui telum ingens acceſſerat ira,
Barbaricam adſiliens magno clamore bipennem
Incutit. intremuere acies, ſonuitque per auras
Pondere belligero pulſati tegminis umbo.
Haud impune quidem, remeans nam dextera ab ictu
Deciſa eſt gladio, ac dilecto immortua telo.
Qui poſtquam murus miſeris ruit, agmina concors
Auertit fuga confeſtim diſperſa per agros.
Nec pugnæ ſpecies, ſed pœnæ triſtis imago
Illa erat, hinc tantum cedentum, atque inde ruentum.
Per medios Anno palmas poſt terga revinctus
Ecce trahebatur, lucemque (heu dulcia cæli
Lumina!) captivus lucem inter vincla petebat.
Cui rector Latius: Tanta en qui regna repoſcant,
Queis cedat toga, & armiferi gens ſacra Quirini,
Servitio ſi tam faciles, cur bella refertis?
Hæc inter celerare gradum, conjungat ut arma
Aſdrubalem ignarum cladis, prænuntius adfert
Explorator eques. raptat dux obvia ſigna.
At poſtquam optatam lætus contingere pugnam
Vidit, & ad letum magno venientia curſu
Agmina, ſuſpiciens cælum; Nihil amplius, inquit,
Vos hodie poſco Superi, protraxtis ad arma
Quod profugos, ſatis eſt: in dextra cetera nobis
Vota: viri rapite, ite precor, vocat ecce furentes
Hinc pater, hinc patruus. gemina o mihi numina belli
Ducite, adeſte, ſequor: dignas ſpectabitis, aut me
Præſcia mens fallit, veſtro jam nomine cædes.
Nam quis erit tandem campis telluris Iberæ
Bellandi modus? en umquam lucebit in orbe
Ille dies, quo te armorum Carthago meorum
Adſpiciam ſonitus, admotaque bella trementem?
Dixerat, & raucus ſtridenti murmure clangor
Increpuit: tonuere feris clamoribus aſtra.
Concurrunt, quantumque rapit violentia ponti
Et Notus & Boreas, & inexorabilis Auſter,
Cum mergunt plenas tumefacta ſub æquora claſſes:
Aut cum letiferos accedens Sirius ignes,
Torret anhelantem ſævis ardoribus orbem,
Tantum acies, hominumque ferox diſcordia ferro
Demetit: haud ullus terrarum æquarit hiatus
Pugnarum damna, aut ſtrages per inhoſpita luſtra
Umquam tot dederit rabies horrenda ferarum.
Jam campi, valleſque madent, hebetataque tela.
Et Libys occubuere, & amantes Martis Iberi.
Stat tamen una loco perfoſſis debilis armis,
Luctaturque acies, qua concutit Aſdrubal haſtam.
Nec finem daret ille dies, animoſaque virtus,
Ni perlapſa foret loricæ tegmine arundo,
Et parco ſummum violaſſet pondere corpus,
Suaſiſſetque fugam: rapido certamina linquit
In latebras evectus equo, noctiſque per umbram
Ad Tarteſſiacos tendit per litora portus.
Proximus in pugna ductori Marte manuque
Regnator Nomadum fuerat, mox fœdere longo
Cultuque Æneadum, nomen Maſiniſſa ſuperbum.
Huic feſſo, quos dura fuga, & nox ſuaſerat atra
Carpenti ſomnos, ſubitus rutilante coruſcum-
Vertice fulſit apex, criſpamque involvere viſa eſt
Mitis

Digitized by Google

Mitis flamma comam, atque hirta ſe ſpargere fronte.
Concurrunt famuli, & ſerpentes tempora circum
Feſtinant gelidis reſtinguere fontibus ignes.
At grandæva, deum prænoſcens omina, mater,
Sic ſic cælicolæ, portentaque veſtra ſecundi
Condite, ait, duret capiti per ſecula lumen.
Nec vero ne, nate, deum tu læta paveſce
Prodigia, aut ſacras metue inter tempora flammas.
Hic tibi Dardaniæ promittit fœdera gentis,
Hic tibi regna dabit regnis majora paternis
Ignis, & adjunget Latiis tua nomina faſtis.
Sic vates, juveniſque animum tam clara movebant
Monſtra, nec a Pœnis ulli virtutis honores.
Annibal ipſe etiam jam jamque modeſtior armis
Ire videbatur, Martiſque liqueſcere famam.
Aurora obſcuri tergebat nubila cæli,
Vixque Atlantiadum rubefecerat ora ſororum,
Tendit ad Auſonios, & adhuc hoſtilia caſtra.
Atque ubi ſe vallo intulerat, ductorque benigno
Accepit Latius vultu, rex talibus infit:
Cæleſtum monita, & ſacræ reſponſa parentis,
Diſque tua, o Rutulum rector, gratiſſima virtus
Avulſum Tyriis huc me duxere volentem.
Si tibi non ſegnes tua contra fulmina ſæpe
Viſi ſtare ſumus, dignam te, nate Tonantis,
Adferimus dextram: nec nos aut vana ſubegit
Incertæ mentis levitas, & mobile pectus,
Aut ſpes, & læti ſectamur præmia Martis.
Perfidiam fugio, & perjuram ab origine gentem.
Et quando Herculeis finiſti prælia metis,
Hanc ipſam belli nobiſcum invade parentem.
Ille tibi, qui jam gemino Laurentia luſtro
Poſſedit regna, & ſcalas ad mœnia Romæ
Admovet, in Libyam flammis ferroque trahendus.
Sic Nomadum ductor. tunc dextra Scipio dextram
Amplexus, Si pulchra tibi Mavorte videtur,
Pulchrior eſt gens noſtra fide: dimitte bilingues
Ex animo ſocios, magna hinc te præmia claræ
Virtutis, Maſiniſſa, manent, citiuſque vel armis
Quam gratæ ſtudio vincetur Scipio mentis.
Cetera quæ in Libyam portare incendia ſuades,
Expediet tempus. nec enim ſunt talia rerum
Non meditata mihi, & mentem Carthago fatigat.
Hinc juveni, dona inſignem velamine picto
Dat chlamydem, ſtratumque oſtro, quem ceperat ipſe
Dejecto victor Magone, animique probarat,
Cornipedem, & cum qua divum libabat ad aras
Aſdrubal, ex auro pateram, galeamque comantem.
Exin firmato ſociali fœdere regis,
Vertendas agitat jam nunc Carthaginis arces.
Maſſylis regnator erat ditiſſimus oris,
Nec nudus virtute Syphax, quo jura petebant
Innumeræ gentes, extremaque litore Tethys.
Multa viro terra ac ſonipes, & bellua terror
Bellorum, nec non Marti delecta juventus.
Nec foret aut ebore, aut ſolido qui vinceret auro,
Gætuliſve magis fucaret vellus ahenis.
Has adjungere opes avidus, reputanſque laborem,
Si vertat rex ad Pœnos, dare vela per altum
Imperat, atque animo jam tum Africa bella capeſſit.
Verum ubi perventum, & portus tenuere carinæ,
Jam trepida fugiens per proxima litora puppe
Aſdrubal adflictis aderat nova fœdera quærens
Rebus, & ad Tyrios Maſſylia ſigna trahebat.
Audito pariter populorum in regna duorum
Adveniſſe duces, qui tota mole laborent,
Diſceptentque armis, terrarum uter imperet orbi,
Celſus mente Syphax acciri in tecta benigne
Imperat, & tanto regni ſe tollit honore.
Tum lætos volvens oculos adverſa per ora,
Sic Latium adfatur juvenem, ac prius incipit ultro:
Quam te, Dardanida pulcherrime, mente ſerena
Accipio, intueorque libens, quamque ora recordor
Lætus Scipiadæ, revocat tua forma parentem.
Nam repeto Herculeas Erythræa ad litora Gades
Quum ſtudio pelagi, & ſpectandis æſtibus undæ
Veniſſem, magnos vicina ad flumina Bætis
Ductores miro quondam me cernere amore.
Tum mihi dona viri præda delecta tulere,
Arma ſimul, regnoque meo, tum cognita primum
Cornipedum fræna, atque arcus, queis cedere noſtra
Non norunt jacula, & veteris tribuere magiſtros
Militiæ, qui diſperſas ſine lege catervas
Veſtro formarent ritu ad certamina Martis.
Aſt ego quum noſtra (in noſtris quæ copia regnis)
Nunc auri ferrem, nivei nunc munera dentis;
Nil valui precibus: ſolos ſibi cepit uterque,
Quos cohibebat ebur vaginæ ſectilis enſes.
Quare age, lætus habe noſtros intrare penates,
Ac mea quando adfert Libycum fortuna per undas
Ductorem, facili quæ dicam percipe mente,
Et vos qui Tyriæ regitis Carthaginis arces,
Aſdrubal huc aures, huc quæſo advertite ſenſus.
Quanta per Auſonios populos torrentibus armis
Tempeſtas ruat, & Latio ſuprema minetur,
Utque bibant Tyrium bis quinos ſæva per annos
Sicana nunc tellus, nunc litora Ibera cruorem,
Cui neſcire licet? quin ergo triſtia tandem
Conſidunt bella, & depoſitis arma volentes?
Tu Libya, tu te Auſonia cohibere memento.
Haud deformis erit vobis ad fœdera verſis
Pacator mediuſque Syphax. Subjungere plura
Non paſſus, gentis morem arbitriumque ſenatus
Scipio demonſtrat: namque illum abſiſtere cœpti
Spe jubet, & patres docet hæc expendere ſolos.
Suadendi modus hic, quodque eſt de parte diei
Exacti ſuper, ad menſas & pocula vertunt.
Atque epulis poſtquam finis, dant corpora ſomno,
Et dura in noctem curarum vincula ſolvunt.
Jamque novum terris pariebat lumine primo
Egrediens aurora diem, ſtabuliſque ſubibant
Ad juga ſolis equi, necdum ipſe adſcenderat axem,
Sed prorupturis rutilabant æquora flammis.
Exigit e ſtratis corpus, vultuque ſereno
Scipio contendit Maſſyli ad limina regis.
Illi mos patrius fœtus nutriſſe leonum,
Et catulis rabiem atque iras expellere alendo.
Tum quoque fulva manu mulcebat colla jubaſque,
Et fera tractabat ludentum interritus ora.
Dardanium poſtquam ductorem accepit adeſſe,
Induitur chlamydem, regnique inſigne vetuſti
Geſtat læva decus: cinguntur tempora vitta
Albente, ac lateri de more adſtringitur enſis.
Hinc in tecta vocat, ſecretiſque ædibus hoſpes
Sceptrigero cum rege, pari ſub honore reſidunt.
Tum prior his infit terræ pacator Iberæ:
Prima mihi, domitis Pyrenes gentibus, ire
Ad tua regna fuit properantem, & maxima cura,
O ſceptri venerande Syphax, nec me æquore ſævus
Tardavit medio pontus: non ardua regnis
Quæſumus aut inhonora tuis: conjunge Latinis
Unanimum pectus, ſociuſque accede ſecundis.

Atque acto in pectus gladio, dextra inde cruorem
Excipit, & large ſacra inter cornua fundit.
Hos inter Daphnis deductum ab origine nomen
Antiqua fuit infelix, cui linquere ſaltus,
Et mutare caſas infido marmore viſum.
At princeps generis quanto majore paravit
Intra paſtorem ſibi nomina! Daphnin amarunt
Sicelides Muſæ, dexter donavit avena
Phœbus Caſtalia, & juſſit projectus in herba
Si quando caneret, lætos per prata, per arva
Ad Daphnin properare greges, rivoſque ſilere.
Ille ubi ſeptena modulatus arundine carmen
Mulcebat ſilvas, non umquam tempore eodem
Siren adſuetos effudit in æquore cantus:
Scyllæi tacuere canes, ſtetit atra Charybdis,
Et lætus ſcopulis ſedavit jubila Cyclops.
Progeniem hauſerunt, & nomen amabile flammæ.
Innatat ecce ſuper tranſtris fumantibus aſper
Ornytos, ac longam ſibimet facit æquore mortem.
Qualis Oilides, fulmen jaculante Minerva,
Surgentes domuit fluctus ardentibus ulnis.
Tranſigitur valida medius, dum ſe adlevat, alni
Cuſpide Marmarides Scyron, pars ſubnatat unda
Membrorum, pars exſtat aquis, totumque per æquor
Portatur rigido miſerandum immortua roſtro.
Accelerant puppes utrimque, atque ora ruentum
Sanguinei feriunt remorum adſpergine rores.
Ipſe adeo ſenis ductor Rhœteius ibat
Pulſibus, & valido ſuperabat remige ventos.
Quam rapidis puppem manibus frænare Lilæus
Dum tentat, ſæva truncatur membra bipenni,
Et fert hærentes trabibus ratis incita palmas.
Sicania Æoliden portabant tranſtra Podetum.
Hic ævo quamquam nondum exceſſiſſet ephebis,
Seu lævi traxere dei, ſeu fervida corda,
( Nec ſat maturus laudum ) bellique cupido,
Arma puer niveis aptarat picta lacertis,
Et freta gaudebat celſa turbare Chimæra.
Jamque ſuper Rutula, ſuper & Garamantide pinu
Ibat ovans melior remo, meliorque ſagitta,
Et jam turrigerum demerſerat æquore Neſſum.
Heu puero maleſuada rudi nova gloria pugnæ.
Dum criſtam galeæ trucis, exuviaſque precatur
De duce Marcello Superos temerarius, haſta
Excepit raptim vulnus letale remiſſa.
Proh qualis, ſeu ſplendentem ſub ſidera niſu
Exigeret diſcum, jaculo ſeu nubila ſupra
Surgeret, aligeras ferret ſeu pulvere plantas
Vix tacto, vel dimenſi ſpatia improba campi
Tranſiret velox ſaltu, docuere labores.
Sat prorſus, ſat erat decoris diſcrimine tuto,
Sat laudis: cur fata puer majora petebas?
Illum ubi labentem pepulerunt tela ſub undas,
Oſſa Syracuſio fraudatum naufraga buſto
Fleverunt freta, fleverunt Cyclopea ſaxa,
Et Cyane, & Anapus, & Ortygiæ Arethuſa.
Parte alia præſes puppem Tiberinus agebat,
Quaque ferebatur ductor Sidonius, Io
Conclamant: injecta ligant hinc vincula ferri
Atque illinc, ſteteruntque rates ad prælia nexæ.
Nec jaculo, aut longe certatur arundine fuſa.
Cominus, & gladio terreſtria prælia miſcent.
Perrumpunt Itali, qua cædes prima recluſit,
Monſtravitque viam: vaſtas & Mela catenas
Hortatur ſocios & vincla abrumpere ferri,
Ac parat hoſtili reſoluta puppe receptos
Avehere, & paribus pelago diducere ab armis.
Ætnæo Polyphemus erat nutritus in antro,
Atque inde antiquæ nomen feritatis amabat:
Ubera præbuerat parvo lupa, corporis alti
Terribilis moles, mens aſpera, vultus in ira
Semper, & ad cædes Cyclopea corde libido.
Iſque relaxatis membrorum pondere vinclis
Impulerat puppim, & mergebat gurgite tonſas,
Duxiſſetque ratem, preſſa Latonius haſta
Ni propere duro nitentem exſurgere, velox
Adfixet tranſtro. vix morte incepta remittit.
Namque manus ſervat dum ſuetos languida ductus,
Ignavum ſumma attraxit ſuper æquora remum.
Perculſi cuneo Pœni denſantur in unum,
Quod caret hoſte, latus, ſubito cum pondere victus
Inſiliente mari ſubmergitur alveus undis.
Scuta virum, criſtæque, & inerti ſpicula ferro,
Tutelæque deum fluitant: hic robore fracto
Pugnat inops chalybis, ſeſeque in prælia rurſus
Armat naufragio: remis male fervidus ille
Feſtinat ſpoliare ratem, diſcrimine nullo,
Nautarum interdum convulſa ſedilia torquens.
Non plectro ratis, aut frangendæ in vulnere proræ
Parcitur, & pelago repetuntur nantia tela.
Vulneribus patulis intrat mare, mox ſua ponto
Singultante anima propulſa refunditur unda.
Nec deſunt, qui correptos amplexibus arctis
Immergant pelago, & jaculis ceſſantibus hoſtem
Morte ſua perimant: remeantum gurgite mentes
Crudeſcunt, ac pro ferro ſtat fluctibus uti.
Haurit ſauguineus contorta cadavera vortex.
Hinc clamor, gemitus illinc, morteſque, fugæque,
Remorumque fragor, flictuque ſonantia roſtra:
Perfuſum bello fervet mare, feſſus acerbis
Terga fuga celeri Libyæ convertit ad oras,
Exigua ſeſe furatus Imilco carina.
Conceſſere mari tandem Grajuſque Libyſque,
Et jam captivæ vinclis ad lirora longo
Ordine ducuntur puppes, flagrantibus alto
Stant aliæ tædis, ſplendet lucente profundo
Mulciber, & tremula vibratur imagine pontus.
Ardet nota fretis Cyane, pennataque Siren.
Ardet & Europe, nivei ſub imagine tauri
Vecta Jove, ac prenſo tramittens æquora cornu.
Et quæ fuſa comas, curvum per cærula piſcem
Nereis humenti moderatur roſcida fræno.
Uritur undivagus Phyton, & corniger Ammon,
Et quæ Sidonios vultus portabat Eliſæ,
Bis ternis ratis ordinibus graſſata per undas.
Ac vinclis trahitur cognata in litora Anapus,
Gorgoneaſque ferens ad ſidera Pegaſus alas.
Ducitur & Libyæ puppis ſignata figuram,
Et Triton captivus, & ardua rupibus Ætna,
Spirantis rogus Enceladi, Cadmeaque Sidon.
Nec mora, quin trepidos hac clade irrumpere muros
Signaque ferre deum templis: jam jamque fuiſſet,
Ni ſubito importuna lues, inimicaque peſtis
Invidia divum, pelagique labore parata,
Polluto miſeris rapuiſſet gaudia cælo.
Criniger aſtriferis Titan fervoribus, auras
Et patulam Cyanen, lateque paluſtribus undis
Stagnantem, Stygio Cocyti opplevit odore,
Temporaque autumni latis florentia donis
Fœdavit, rapidoque accendit fulminis igni.
Fumabat craſſæ nebulis caliginis aer,
Squallebat tellus vitiato fervida dorſo,

Nec

Digitized by Google

Nec victum dabat, aut ullas languentibus umbras,
Atque ater picea vapor exſpirabat in æthra.
Vim primi ſenſere canes, mox nubibus atris
Fluxit deficiens penna labente volucris:
Inde feræ ſilvis ſterni, tum ſerpere labes
Tartarea, atque hauſtis populari caſtra maniplis.
Arebat lingua, & gelidus per viſcera ſudor
Corpore manabat tremulo, deſcendere fauces
Abnuerant ſiccæ juſſorum alimenta ciborum.
Aſpera pulmonem tuſſis quatit, & per anhela
Igneus efflatur ſitientum ſpiritus ora.
Lumina ferre gravem vix ſufficientia lucem
Unca nare jacent, ſanieſque immixta cruore
Exſpuitur, membriſque cutis tegit oſſa pereſis.
Heu dolor! inſignis notis bellator in armis
Ignavo rapitur leto, jactantur in ignem
Dona ſuperba virum multo Mavorte parata.
Succubuit medicina malis, cumulantur acervo
Labentum, & magno cineres ſeſe aggere tollunt.
Paſſim etiam deſerta jacent, inhumataque late
Corpora, peſtiferos tetigiſſe timentibus artus.
Serpit paſcendo creſcens Acheruſia peſtis,
Nec leviore quatit Trinacria mœnia luctu,
Pœnorumque parem caſtris fert atra laborem.
Æquato par exitio, & communis ubique
Ira deum, atque eadem leti verſatur imago.
Nulla tamen Latios fregit vis dura malorum
Incolumi ductore viros, cladeſque rependit
Unum inter ſtrages tutum caput. ut gravis ergo
Primum letiferos repreſſit Sirius æſtus,
Et minuere avidæ mortis contagia peſtes,
Ceu ſidente Noto cum ſe maria alta reponunt,
Propulſa invadit piſcator cærula cymba:
Sic tandem ereptam morbis graſſantibus, armat
Marcellus pubem, luſtratis rite maniplis.
Signaque circumſtant alacres, auditiſque tubarum
Reſpirant læti clangoribus. itur in hoſtem,
Et ſi fata ferant, juvat inter prælia ferro
Poſſe mori. ſocium miſeret, qui morte pudenda
In morem pecudum effudere cubilibus atris
Illaudatam animam. tumulos inhonoraque buſta
Reſpiciunt, & vel nullo jacuiſſe ſepulchro,
Quam debellari morbis placet. ardua primus
Ad muros dux ſigna rapit, tenuata jacendo
Et macie galeis abſcondunt ora, maluſque,
Ne ſit ſpes hoſti, velatur caſſide pallor.
Infundunt rapidum convulſis mœnibus agmen,
Condenſique ruunt: tot bellis invia tecta,
Tot uno introitu capiuntur militis arces.
Totum, qua vehitur Titan, non ulla per orbem
Tum ſeſe Iſthmiacis æquaſſent oppida tectis.
Tot delubra Deum, totque intra mœnia portus,
Adde fora, & celſis ſuggeſta theatra columnis,
Certanteſque mari moles, adde ordine longo
Innumeras ſpatioque domos æquare ſuperbas
Rura: quid incluſos porrecto limite, longis
Porticibus, ſacros juvenum certamine lucos?
Quid tot captivis fulgentia culmina roſtris?
Armaque fixa deis? aut quæ Marathonius hoſtis
Perdidit, aut Libya quæ ſunt advecta ſubacta?
Hic Agathocleis ſedes ornata tropæis,
Hic mitis Hieronis opes, hic ſancta vetuſtas
Artificum manibus, non uſquam clarior ullo
Gloria picturæ ſeclo: non æra juvabant
Quæ ſcirent Ephyren: fulvo certaret ut auro
Veſtis, ſpirantes referens ſubtemine vultus.
Quæ radio cælat Babylon, vel murice picto
Læta Tyros, quæque Attalicis variata per artem
Aulæis ſcribuntur acu, aut Memphitide tela.
Jam ſimul argento fulgentia pocula, mixta
Queis gemma quæſitus honos, ſimulacra deorum
Numen ab arte datum ſervantia: munera rubri
Præterea Ponti, depexaque vellera ramis,
Femineus labor. his tectis opibuſque potitus
Auſonius ductor, poſtquam ſublimis ab alto
Aggere, deſpexit trepidam clangoribus urbem,
Inque ſuo poſitum nutu, ſtent mœnia regum,
An nullos oriens videat lux craſtina muros,
Ingemuit, nimiumque viris tantumque licere
Horruit, & propere revocata militis ira
Juſſit ſtare domos, indulgens templa vetuſtis
Incolere atque habitare deis. ſic parcere victis
Pro præda fuit, & ſeſe contenta, nec ullo
Sanguine pollutis plauſit victoria pennis.
Tu quoque ductoris lacrimas memorande tuliſti
Defenſor patriæ: meditantem in pulvere formas,
Nec turbatum animi, tanta feriente ruina,
Ignarus miles vulgi quem ſorte peremit.
At reliquum vulgus reſoluta in gaudia mente,
Certarunt victi victoribus. æmulus ipſe
Ingenii Superum ſervando condidit urbem.
Ergo extat ſeclis, ſtabitque inſigne tropæum,
Et dabit antiquos ductorum noſcere mores.
Felices populi, ſi quondam ut bella ſolebant,
Nunc quoque inexhauſtas pax noſtra relinqueret urbes!
At ni cura viri, qui nunc dedit otia mundo,
Effrenum arceret populandi cuncta furorem,
Nudaſſent avidæ terraſque fretumque rapinæ.

# LIBER XV.

At nova Romuleum carpebat cura Senatum,
Quis trepidas gentes Martemque ſubiret Iberum
Attritis rebus: geminus jacet hoſte ſuperbo
Scipio, belligeri Mavortia pectora fratres.
Hinc metus, in Tyrias ne jam Tarteſſia leges
Concedat tellus, propioraque bella paveſcat.
Anxia turba patrum quaſſo medicamina mœſti
Imperio circumſpectant, divoſque precantur,
Qui laceris auſit ductor ſuccedere caſtris.
Abſterret juvenem, patrios patruique piare
Optantem manes, triſti conterrita luctu,
Et reputans annos cognato ſanguine turba.
Si gentem petat infauſtam inter buſta ſuorum,
Decertandum hoſti, qui fregerit arma duorum,
Qui conſulta ducum, ac flagret meliore Gradivo.
Nec promtum teneris immania bella lacertis
Moliri, regimenque rudi depoſcere in ævo.
Has lauri reſidens juvenis viridante ſub umbra
Ædibus extremis volvebat pectore curas.
Quum ſubito adſiſtunt dextra lævaque per auras
Adlapſæ, haud paulum mortali major imago,
Hinc Virtus, illinc virtuti inimica Voluptas.
Altera Achæmenium ſpirabat vertice odorem,
Ambroſias diffuſa comas, & veſte refulgens
Oſtrum quæ fulvo Tyrium ſuffuderat auro.
Fronte decor quæſitus acu, laſcivaque crebras
Ancipiti motu jaciebant lumina flammas.
Alterius diſpar habitus, frons hirta, nec umquam
Compoſita mutata coma, ſtans vultus, & ore



Digitized by Google

Inceſſuque viro propior, lætique pudoris,
Celſa humeros niveæ fulgebat ſtamine pallæ.
Occupat inde prior promiſſis fiſa Voluptas:
Quis furor hic non digne puer conſumere bello
Florem ævi? Cannæne tibi, graviorque palude
Mæonius Stygia lacus exceſſere? Paduſque?
Quem tandem ad finem bellando fata laceſſes?
Tune etiam tentare paras Atlantica regna?
Sidoniaſque domos? moneo, certare periclis
Deſine, & armiſonæ caput objectare procellæ.
Ni fugis hos ritus, Virtus te ſæva jubebit
Per medias volitare acies, medioſque per ignes.
Hæc patrem patruumque tuos, hæc prodiga Paullum,
Hæc Decios Stygias Erebi detruſit ad undas,
Dum cineri titulum, memorandaque nomina buſtis
Prætendit, nec ſenſuræ, quid geſſerit, umbræ.
At ſi me comitere puer, non limite duro
Jam tibi decurret conceſſi temporis ætas.
Haud umquam trepidos abrumpet buccina ſomnos,
Non glaciem Arctoam, non experiere furentis
Ardorem Cancri, nec menſas ſæpe cruento
Gramine compoſitas: aberunt ſitis aſpera, & hauſtus
Sub galea pulvis, patrique timore labores:
Sed current albuſque dies, horæque ſerenæ,
Et molli dabitur victu ſperare ſenectam.
Quantas ipſe Deus lætos generavit in uſus
Res homini? plenaque dedit bona gaudia dextra?
Atque idem exemplar lenis mortalibus ævi,
Imperturbata placidus tenet otia mente.
Illa ego ſum, Anchiſæ Venerem Simoentis ad undas
Quæ junxi, generis vobis unde editus auctor.
Illa ego ſum, verti ſuperum quæ ſæpe parentem
Nunc avis in formam, nunc torva in cornua tauri.
Huc adverte aures: currit mortalibus ævum,
Nec naſci bis poſſe datur: fugit hora, rapitque
Tartareus torrens, ac ſecum ferre ſub umbras
Si qua animo placuere, negat. quis luce ſuprema
Dimiſiſſe meas ſero non ingemit horas?
Poſtquam conticuit, finiſque eſt addita dictis;
Tum Virtus: Quaſnam juvenem florentibus, inquit,
Pellicis in fraudes annis, vitæque tenebras?
Cui ratio, & magnæ cæleſtia ſemina mentis
Munere ſunt conceſſa deum: mortalibus alti
Quantum cælicolæ, tantumdem animalibus iſti
Præcellunt cunctis: tribuit namque ipſa minores
Hos terris natura deos: ſed fœdere certo
Degeneres tenebris animas damnavit Avernis.
At queis ætherei ſervatur ſeminis ortus,
Cæli porta patet: referam quid cuncta domantem
Amphitryoniadem? quid cui poſt Seras, & Indos,
Captivo Liber cum ſigna referret ab Euro,
Caucaſeæ currum duxere per oppida tigres?
Quid ſuſpiratos magno in diſcrimine nautis
Ledæos referam fratres? veſtrumque Quirinum?
Nonne vides, hominum ut celſos ad ſidera vultus
Suſtulerit deus, ac ſublimia finxerit ora,
Cum pecudes, volucrumque genus, formaſque ferarum
Segnem atque obſcœnam paſſim ſtraviſſet in alvum?
Ad laudes genitum, capiat ſi munera divum,
Felix ad laudes hominum genus. huc age paullum
Adſpice, nec longe repetam: modo Roma minanti
Impar Fidenæ, contentaque creſcere aſylo,
Quo ſeſe extulerit dextris: idem aſpice late
Florentes quondam luxus quas verterit urbes.
Quippe nec ira deum tantum, nec tela, nec hoſtes,
Quantum ſola noces animis illapſa Voluptas.
Ebrietas tibi fida comes, tibi luxus, & atris
Circa te ſemper volitans infamia pennis:
Mecum honor, & laudes, & læto gloria vultu,
Et decus, & niveis victoria concolor alis.
Me cinctus lauro perducit ad aſtra triumphus.
Caſta mihi domus, & celſo ſtant colle penates:
Ardua ſaxoſo perducit ſemita clivo,
Aſpera principio (nec enim mihi fallere mos eſt)
Proſequitur, labor ad nitendum intrare volenti:
Nec bona cenſendum, quæ ſors infida dediſſet,
Atque eadem rapuiſſe valet: mox celſus ab alto
Infra te cernes hominum genus, omnia contra
Experienda manent, quam ſpondet blanda Voluptas.
Stramine projectus duro patiere ſub aſtris
Inſomnes noctes, friguſque famemque domabis.
Idem juſtitiæ cultor, quæcumque capeſſes,
Teſtes factorum ſtare arbitrabere divos.
Tunc quoties patriæ, rerumque pericula poſcent,
Arma feres primus, primus te in mœnia tolles
Hoſtica, nec ferro mentem vincere nec auro.
Hinc tibi, non Tyrio vitiatas murice veſtes,
Nec donum deforme viro flagrantis amomi:
Sed dabo, qui veſtrum ſævo nunc Marte fatigat
Imperium ſuperare manu, laurumque ſuperbam
In gremio Jovis exciſis deponere Pœnis.
Quæ poſtquam cecinit ſacrato pectore Virtus,
Exemplis lætum vultuque audita probantem
Convertit juvenem: ſed enim indignata Voluptas
Non tenuit voces: Nil vos jam demoror ultra,
Exclamat: venient, venient mea tempora quondam,
Cum docilis noſtris magno certamine Roma
Serviet imperiis, & honor mihi habebitur uni.
Sic quaſſans caput in nubes ſe ſuſtulit atras.
At juvenis plenus monitis ingentia corde
Molitur, viſæque calet Virtutis amore.
Ardua roſtra petit nullo fera bella volente,
Et gravia ancipitis depoſcit munera Martis.
Arrecti cunctorum animi, pars lumina patris,
Pars credunt torvos patrui revireſcere vultus.
Sed quamquam inſtinctis tacitus tamen ægra periclis
Pectora ſubrepit terror, molemque paventes
Expendunt belli, & numerat favor anxius annos.
Dumque ea confuſo percenſet murmure vulgus,
Ecce per obliquum cæli ſqualentibus auro
Effulgens maculis ferri inter nubila viſus
Anguis, & ardenti radiare per aera ſulco,
Quaque ad cæliferi tendit plaga litus Atlantis,
Perlabi reſonante polo. bis terque coruſcum
Addidit augurio fulmen pater, & vaga late
Per ſubitum moto ſtrepuere tonitrua mundo.
Tum vero capere arma jubent, genibuſque ſalutant
Submiſſi augurium, atque iret, qua ducere divos
Perſpicuum, & patrio monſtraret ſemita ſigno.
Certatim comites rerum, bellique miniſtri
Adglomerant ſeſe, atque acres ſociare labores
Expoſcunt, laudumque loco eſt iiſdem eſſe ſub armis.
Tum nova cæruleum deſcendit claſſis in æquor,
It comes Auſonia, atque in terras tranſit Iberas:
Ut quum ſæva fretis immiſit prælia Corus,
Iſthmon curvata ſublime ſuberigit unda,
Et ſpumante ruens per ſaxa gementia fluctu,
Ionium Ægæo miſcet mare: celſus in arma
Emicat, ac prima ſtans Scipio puppe profatur:
Dive tridentipotens, cujus maria ire per alta
Ordimur, ſi juſta paro, decurrere claſſi
Da pater, & noſtros ne ſperne juvare labores.

Per

Digitized by Google

Per pontum pia bella veho. levis inde ſecunda
Adſpirans aura propellit carbaſa flatus.
Jamque agiles, Tyrrhena ſonant qua cærula, puppes
Auſonium evaſere latus, Ligurumque citatis
Litora tranſmittunt proris. hinc gurgite ab alto
Tellurem procul irrumpentem in ſidera cernunt
Aerias Alpes: occurrunt mœnia Grajis
Condita Maſſiliæ: populis hæc cincta ſuperbis,
Barbarus immani quum territet accola ritu,
Antiquæ morem patriæ, cultuſque, habitumque
Phocais armiſonas inter tenet hoſpita gentes.
Hinc legit Auſonius ſinuatos gurgite ductor
Anfractus pelagi: numeroſo vertice celſus
Apparet collis, fugiuntque in nubila ſilvæ
Pyrenes: tunc Emporiæ, vetereſque per ortus
Grajorum vulgus, tunc hoſpita Tarraco Baccho.
Conſidunt portu, & ſecuræ gurgite clauſo
Stant puppes, poſituſque labor, terrorque profundi.
Nox ſimiles morti dederat placidiſſima ſomnos:
Viſa viro ſtare effigies ante ora parentis,
Atque hac adſpectu turbatum voce monere:
Nate ſalus quondam genitoris, nate parentis
Et poſt fata decus, bellorum dira creatrix
Evaſtanda tibi tellus, & cæde ſuperbi
Ductores Libyæ cauta virtute domandi,
Qui ſua nunc trinis deducunt agmina caſtris.
Si conferre manu libeat, coeantque vocatæ
Hinc atque hinc acies, valeat quis ferre ruentes
Tergemina cum mole viros? abſiſte labori
Ancipiti, ſed nec ſegnis potiora capeſſe.
Urbs colitur Teucro quondam fundata vetuſto,
Nomen Carthago, Tyrius tenet incola muros.
Ut Libyæ ſua, ſic terris memorabile Iberis
Hæc caput eſt: non ulla opibus certaverit auri,
Non portu, celſove ſitu, non dotibus arvi
Uberis, aut agili fabricanda ad tela vigore.
Invade averſis, nate, hanc ductoribus urbem.
Nulla acies famæ tantum, prædæve pararit.
Talia monſtrabat genitor, propiuſque monebat,
Quum juvenem ſopor, & dilapſa reliquit imago.
Surgit, & infernis habitantia numina lucis
Ac ſupplex patrios compellat nomine manes.
Eſte duces bello, & monſtratam ducite ad urbem:
Vobis ultor ego, & Sarrano murice fulgens
Inferias mittam fuſis inſignis Iberis,
Et tumulis addam ſacros certamine ludos.
Progreditur, celeratque vias, & corripit agmen
Pernici rapidum curſu, campoſque fatigat.
Sic ubi proſiluit Piſæo carcere præceps,
Ante ſuos it victor equus, curritque per auras,
Non ſolum ante alios, ſed enim (mirabile dictu)
Haud ulli durant viſus æquare volantem.
Jamque Hyperionia lux ſeptima lampade ſurgens
Senſim attollebat propius ſubeuntibus arces
Urbis, & admoto creſcebant culmina greſſu.
Ac pelago vectus ſervata Lælius hora,
Quam dederat ductor ſubigendæ ad mœnia claſſi,
A tergo adfuſis cingebat tecta carinis.
Carthago impenſo naturæ adjuta favore
Excelſos tollit pelago circumflua muros,
Arctatas ponti fauces modica inſula claudit,
Qua Titan ortu terras adſpergit Eoo.
At qua proſpectat Phœbi juga ſera cadentis,
Pigram in planiciem ſtagnantes egerit undas,
Quas auget veniens, refluuſque reciprocat æſtus.
Sed gelidas a fronte ſedet ſublimis ad Arctos
Urbi impoſta jugo, pronumque excurrit in æquor,
Et tuta æterno defendit mœnia fluctu.
Audax, ceu plano gradiens victricia campo
Ferret ſigna, jugum certabat ſcandere miles.
Arris ductor erat, qui contra amplexus in arctis
Auxilium excelſamque loci præcinxerat arcem.
Pugnabat natura ſoli, parvoque ſuperne
Bellantum niſu, paſſim per prona voluti
Truncato inſtabiles fundebant corpore vitam.
Verum ubi conceſſit pelagi revolubilis unda,
Et fluctus rapido fugiebat in æquora lapſu,
Quaque modo excelſæ ſulcarant cærula puppes,
Hac impune dabat Nereus tranſcurrere planta.
Hinc tacite nitens informidatus adire
Ductor Dardanius, ſubitam trahit æquore pubem,
Perque undas muris pedes advolat: inde citati
A tergo accelerant, qua ſiſus fluctibus Arris
Incuſtoditam ſine milite liquerat urbem.
Tum proſtratus humi [ miſerandum ] vincta catenis
Pœnus colla dedit, populumque addixit inermem.
Hanc oriens vidit Titan quum ſurgeret urbem
Vallari caſtris, captamque adſpexit eamdem
Ocyus Heſperio quam gurgite tingueret axem.
Aurora ingrediens terris exegerat umbras,
Principio ſtatuunt aras: cadit ardua taurus
Victima Neptuno pariter, pariterque Tonanti.
Tum merita æquantur donis, ac præmia virtus
Sanguine parta capit. phaleris hic pectora fulget,
Hic torque aurato circumdat bellica colla,
Ille nitet celſus muralis honore coronæ.
Lælius ante omnes, cui dextera clara domuſque,
Ter deno bove, & æquorei certaminis alto
Donatur titulo, Pœnique recentibus armis
Rectoris: tunc haſta viris, & Martia cuique
Vexilla, ut meritum, & prædæ libamina dantur.
Poſtquam perfectæ laudes hominumque deumque,
Captivæ ſpectantur opes, digeſtaque præda.
Hoc aurum patribus, bello hæc Martique talenta,
Hoc regum donis, divum hoc, ante omnia, templis:
Cetera bellantum dextris, pulchroque labori.
Quin etiam accitus populi regnator Iberi,
Cui ſponſa, & ſponſæ defixus in oſſibus ardor,
Hanc notam formæ conceſſit lætus ovanſque
Indelibata gaudenti virgine, donum.
Tum vacui curis vicino litore menſas
Inſtituunt, feſtoque agitant convivia ludo.
Lælius adfatur: Macte o venerande pudici
Ductor macte animi, cedat tibi gloria, lauſque
Magnorum heroum, celebrataque carmine virtus.
Mille Mycenæus qui traxit in æquore proras
Rector, & Inachiis qui Theſſala miſcuit arma,
Femineo ſocium violavit fœdus amore.
Nullaque tum Phrygio ſteterant tentoria campo
Captivis non plena toris: tibi barbara ſoli
Sanctius Iliaca ſervata eſt Phœbade virgo.
Hæc, atque his paria, alterno ſermone requirunt,
Donec nox atro circumdata corpus amictu
Nigrantes invexit equos, ſuaſitque quietem.
Emathio interea tellus Ætola tumultu
Fervebat Macedum ſubitis perculſa carinis.
Proximus huic hoſti dextras jungebat Acarnan.
Cauſſa novi motus Pœnis, regique Philippo,
In bellum Auſonium ſociatæ fœdere vires.
Hic gente egregius, veteriſque ab origine regni
Æacidum ſceptris, proavoque tumebat Achille.
Ille & nocturnis conterruit Oricon armis.

Quique

Quaque per Illyricum Taulantius incola litus
Exiguos habitat non ullo nomine muros,
Turbidus inceſſit telis. ille æquore vectus
Nunc & Phæacum, Teſprotiaque arva laceſſens
Epirum caſſis luſtrabat futilis auſis.
Hinc & Anactoria ſigna oſtentavit in ora.
Ambracioſque ſinus, Pellæaque litora bello
Perfundit rapido. pepulit vada fervida remis
Leucatæ, & Phœbi vidit citus Actia templa.
Nec portus Ithacæ, Laertia regna, Samenque
Liquit inacceſſam, fluctuque ſonantia cano
Saxa Cephalenum, & ſcopuloſis Neriton arvis.
Ille etiam Pelopis ſedes & Achaia adire
Mœnia gaviſus, triſtem Calydona Dianæ,
Œneaſque domos, Curetica tecta ſubibat,
Promittens contra Heſperiam ſua prælia Graiis.
Tum luſtrata Ephyre, Patræque, & regia Pleuron,
Parnaſſuſque biceps, Phœboque loquentia ſaxa.
Ac ſæpe ad patrios bello revocante penates,
Quum modo Sarmaticus regna infeſtaret Oreſtes,
Aſpera nunc Dolopum vis exundaſſet in agros:
Incepto tamen haud facilis deſiſtere vano,
Belli per Graias umbram circumtulit oras.
Donec nunc pelago, nunc terra exutus omiſit
Spem poſitam in Tyriis, & ſupplex fœdera ſanxit
Dardani, nec legem regno accepiſſe refugit.
Tunc & Tyndarii Latias fortuna Tarenti
Auxit opes, laudemque ſimul. nam perfida tandem
Urbs Fabio devicta ſeni, poſtremus in armis
Ductoris titulus cauti, ſolertia tutum
Tum quoque adepta decus, captis ſine ſanguine muris,
Namque ut compertum, qui Punica ſigna regebat,
Feminea exuri flamma, tacituſque quiete
Exin virtuti placuit dolus, ire ſorori
( Nam caſtris erat in Rutulis ) germanus amatæ
Cogitur, & magnis muliebria vincere corda
Pollicitis, ſi recluſas tranſmittere portas
Concedat Libycus rector: votique potitus
Evicto Fabius Pœno, circumdata telis
Incuſtodita penetravit mœnia nocte,
Sed quiſnam averſos Phœbum tunc jungere ab urbe
Romulea dubitaret equos, qui tempore eodem
Marcellum acciperet letum oppetiiſſe ſub armis?
Moles illa viri, calidoque habitata Gradivo
Pectora, & haud ullis umquam tremefacta periclis,
Heu quantum Annibalem clara fractura ruina
Procubuere. jacet campis Carthaginis horror:
Forſan Scipiadæ confecti nomina belli
Rapturus, ſi quis paulum deus adderet ævo.
Collis Agenoreum dirimebat ab aggere vallum
Auſonio, Dauni Mavors conſederat arvis.
Curarum comes, & ſummi Criſpinus honoris
Marcello ſocius, communia bella ciebat.
Ad quem Marcellus: Geſtit luſtrare propinquas
Mens ſilvas, medioque viros imponere monti,
Ne Libys occultis tumulum prior occupet auſis.
Si cordi eſt, te participem, Criſpine, laboris
Eſſe velim. numquam deſunt conſulta duobus.
Hæc ubi ſedere, ardentes attollere ſeſe
Jamdudum certant in equos. Marcellus ut arma
Aptantem natum adſpexit, lætumque tumultu,
Vincis, ait, noſtros mirando ardore vigores,
Sit præmaturus felix labor: urbe Sicana
Qualem te vidi, nondum permitteret ætas
Quum tibi bella, meo tractantem prælia vultu!
Huc decus, huc noſtrum, lateri te junge paterno,
Et me diſce novum Martem tentare magiſtro.
Tum pueri colla amplectens ſic pauca profatur:
Summe deum, Libyco, ſaxis, de præſide victor
His humeris tibi opima feram: Nec plura, ſereno
Sanguineos fudit quum Jupiter æthere rores,
Atque atris arma adſperſit non proſpera guttis.
Vixdum finitis intrarant vocibus arctas
Letiferi collis fauces, quum turba volucres
Invadunt Nomades jaculis, nimboque feruntur
Æthereo ſimiles, cæca fundente latebra
Armatos in bella globos. circumdata poſtquam
Nil reſtare videt virtus, quod debeat ultra
Jam Superis, magnum ſecum portare ſub umbras
Nomen mortis avet: tortæ nunc eminus haſtæ
Altius inſurgit, nunc ſævit cominus enſe.
Forſan & enaſſet rapidi freta ſæva pericli,
Ni telum adverſos nati veniſſet in artus.
Tum patriæ tremuere manus, laxataque luctu
Fluxerunt rigidis arma infelicia palmis.
Obvia nudatum tranſmittit lancea pectus,
Labenſque impreſſo ſignavit gramina mento.
At poſtquam Tyrius læva inter prælia ductor
Infixum adverſo vidit ſub pectore telum
Immane exclamat: Latias, Carthago, timere
Deſine jam leges: jacet exitiabile nomen,
Auſonii columen regni: ſed dextera noſtræ
Tam ſimilis non obſcuras mittatur ad umbras.
Magnanima invidia virtus caret. alta ſepulcri
Protinus exſtruitur, cæloque educitur ara.
Convectant ſilvis ingentia robora: credas
Sidonium cecidiſſe ducem: tum thura dapeſque
Et faſces, clypeuſque viri, pompa ultima fertur.
Ipſe facem ſubdens, Laus, inquit, parta perennis,
Marcellum abſtulimus Latio: deponere forſan
Gens Italum tandem arma velit: vos ite ſuperbæ
Exſequias animæ, & cinerem donate ſupremi
Muneris officio: numquam hoc tibi, Roma, negabo.
Quod virtute viri titulis decorare ſepulcrum
Ingentis bello liceat, nomenque futuros
Æternum in Rutulos poſſis mandare nepotes.
Alterius par, atque eadem fortuna laborum
Conſulis: exanimum ſonipes ad ſigna revexit.
Talia in Auſonia, ſed non eſt talis Iberis
Armorum eventus campis. Carthaginis omnes
Per ſubitum raptæ pernix victoria late
Terruerat gentes. ducibus ſpes una ſalutis
Si ſocias jungant vires. ingentibus orſum
Auſpiciis juvenem, ceu patria geſtet in armis
Fulmina, ſublimi vallatam vertice montis
Ex oculis urbem, cumulatam ſtrage virorum,
Non toto rapuiſſe die, quum Martius ille
Annibal interea conſumto verterit anno,
Nec pube æquandam nec opum ubertate Saguntum.
Proximus applicito ſaxoſis aggere ſilvis
Tendebat, fratris ſpirans ingentia facta
Aſdrubal, hinc robur, mixtuſque rebellibus Afris
Cantaber, hinc volucri Mauro pernicior Aſtur.
Tantaque majeſtas terra rectoris Ibera,
Annibalis quantus Laurenti terror in ora.
Forte dies priſcum Tyriis ſolennis honorem
Rettulerat, quo primum orſi Carthaginis altæ
Fundamenta, novam cœpere mapalibus urbem.
Et lætus repetens gentis primordia ductor
Feſta coronatis agitabat gaudia ſignis,
Pacificans divos. fraternum læna nitebat
Demiſſa ex humeris donum, quam fœderis arcti
Trina-

Digitized by Google

Trinacrius Libyco rex inter munera pignus
Miſerat, Æoliis geſtatum inſigne tyrannis.
Aurata puerum rapiebat in æthera penna
Per nubes aquila, intexto librata volatu.
Antrum ingens juxta, quod acus ſimulavit in oſtro,
Cyclopum domus: hic recubans manantia tabo
Corpora letifero ſorbet Polyphemus hiatu:
Circa fracta jacent, excuſſaque morſibus oſſa.
Ipſe manu extenta Laertia pocula poſcit,
Permiſcetque mero ructatos ore cruores.
Conſpicuus Siculi Tyrius ſubteminis arte
Gramineas pacem Superum poſcebat ad aras:
Ecce inter medios hoſtilia nuntius arma
Quadrupedante invectus equo adventare ferebat.
Turbatæ mentes, imperfectuſque deorum
Ceſſit honos, ruptis linquunt altaria ſacris,
Clauduntur vallo, tenuemque ut roſcida miſit
Lucem aurora polo, rapiunt certamina Martis.
Audax Scipiadæ ſtridentem Sabbura cornum
Excepit, geminæque acies velut omine motæ.
Exclamat Latius ductor, Prima hoſtia vobis,
Sacrati manes, campo jacet: en age, miles,
In pugnam & cædes, qualis ſpirantibus ire
Adſueras ducibus, talis rue. Dumque ea fatur,
Incumbunt. Myconum Lenas, Cirtamque Latinus,
Et Thyſdrum Maro, & inceſtum Catilina Nealcen
Germanæ thalamo obtruncat, cadit obvius acri
Kartalo Naſidio, Libycæ regnator arenæ.
Te quoque Pyrenes vidit conterrita tellus
Permixtum Pœnis, & vix credenda furentem,
Magnum Dardaniæ, Læli, decus, omnia felix
Cui natura dedit, nullo renuente deorum.
Ille foro auditus quum dulcia ſolveret ora,
Æquabat Pyliæ Neleia mella ſenectæ.
Ille ubi ſuſpenſi patres, & curia vocem
Poſceret, ut cantu, ducebat corda ſenatus.
Idem quum ſubitum campo perſtrinxerat aures
Murmur triſte tubæ, tanto fervore ruebat
In pugnam atque acies, ut natum ad ſola liqueret
Bella: nihil vitæ peragi ſine laude placebat.
Tunc e furtiva tractantem prælia luce
Dejecit Galam. ſacris Carthaginis illum
Suppoſito mater partu ſubduxerat olim.
Sed ſtant nulla diu deceptis gaudia divis.
Tunc Alabim, Murum, atque Dracen, demiſit ad umbras,
Femineo clamore Dracen extrema rogantem.
Hujus cervicem gladio inter verba preceſque
Amputat, abſciſſo durabant murmura collo.
At non ductori Libyco par ardor in armis.
Frondoſi collis latebras ac ſaxa capeſſit
Avia, nec cædes extremave damna movebant
Agminis: Italiam profugus ſpectabat & Alpes
Præmia magna fugæ, tacitum dat teſſera ſignum,
Dimiſſa in colles pugna ſilvaſque ferantur
Diſperſi, & ſummam, quicumque evaſerit, arcem,
Pyrenes culmenque petat. tum primus honore
Armorum exuto, & parma celatus Ibera
In montes abit, atque volans palantia linquit
Agmina. deſertis Latius victricia ſigna
Immittit miles caſtris. non urbe recepta
Plus ulla partum prædæ, tenuitque moratas
A cæde, ut Libycus ductor providerat, iras.
Fluminei veluti deprenſus gurgitis undis
Avulſa parte inguinibus cauſſaque pericli
Enatat intento prædæ fiber avius hoſte.
Impiger occultis Pœnus poſtquam abditur umbris
Saxoſæ fidens ſilvæ, majora petuntur
Rurſus bella retro, & ſuperari certior hoſtis.
Pyrenes tumulo clypeum cum carmine figunt,
ASDRUBALIS SPOLIUM GRADIVO SCIPIO VICTOR.
Terrore interea poſito trans ardua montis
Bebrycia populos armabat Pœnus in aula,
Mercandi dextras largus, belloque parata
Prodigere in bellum facilis: præmiſſa feroces
Augebant animos argenti pondera & auri
Parta metalliferis longo diſcrimine terris.
Hinc nova complerunt haud tardo milite caſtra
Venales animæ, Rhodani qui gurgite gaudent.
Quorum ſerpit Arar per rura pigerrimus undæ.
Iamque hieme adjecta miteſcere cœperat annus:
Inde iter ingrediens rapidum per Celtica rura,
Miratur domitas Alpes, ac pervia montis
Ardua, & Herculeæ quærit veſtigia plantæ,
Germanique vias divinis comparat auſis.
Ut vero ventum in culmen, caſtriſque reſedit
Annibalis: Quos Roma, inquit, quos altius, oro,
Attollit muros? qui poſt hæc mœnia fratri
Victa meo ſtent incolumes? ſit gloria dextræ
Felix tanta precor, neve uſque ad ſidera adiſſe
Invideat lævus nobis deus. Agmine celſo
Inde alacer, qua munitum declivis ab alto
Agger monſtrat iter, properatis devolat armis.
Non tanto ſtrepuere metu primordia belli.
Nunc geminum Annibalem, nunc jactant bina coire
Hinc atque hinc caſtra, & paſtos per proſpera bella
Sanguine ductores Italo conjungere Martem,
Et duplicare acies: venturum ad mœnia curſu
Hoſtem præcipiti, & viſurum hærentia portæ
Spicula Eliſæis nuper contorta lacertis.
His ſuper infrendens ſic ſecum Oenotria tellus;
Tantone, heu Superi, ſpernor contemta furore
Sidoniæ gentis, quæ quondam ſceptra timentem
Nati Saturnum noſtris confidere in oris
Et regnare dedi? decima hæc jam vertitur æſtas,
Ex quo proterimur: juvenis, cui ſola ſuperſunt
In Superos bella, extremo de litore rapta
Intulit arma mihi, temeratiſque Alpibus ardens
In noſtros deſcendit agros. quot corpora texi
Cæſorum, heu ſtratis toties deformis alumnis?
Nulla mihi floret baccis felicibus arbor,
Immatura ſeges rapido ſubciditur enſe,
Culmina villarum noſtrum delapſa feruntur
In gremium, fœdantque ſuis mea regna ruinis.
Nunc etiam, vaſtis qui nunc ſeſe intulit oris
Perpetiar miſeras quærentem exurere belli
Relliquias. tum me ſcindat vagus Afer aratro,
Et Libys Auſoniis commendet ſemina ſulcis,
Ni, cuncta exſultant quæ latis agmina campis,
Uno condiderim tumulo. Dum talia verſat,
Et thalamos clauſit nox atra hominumque deumque,
Tendit Amyclei præceps ad caſtra nepotis.
Is tum Lucanis cohibentem finibus arma
Pœnum, vicini ſervabat ceſpite valli.
Hic juvenem adgreditur *Latiæ* telluris imago:
Clauſorum decus, atque erepto maxima Romæ
Spes Nero Marcello, rumpe atque expelle quietem:
Magnum aliquid tibi, ſi patriæ vis addere fatis,
Audendum eſt, quod depulſo quoque mœnibus hoſte
Victores feciſſe tremant. fulgentibus armis
Pœnus inundavit campos, qua Sena relictum
Gallorum a populis ſervat per ſecula nomen.
Ni propere alipedes rapis ad certamina turmas

Serus

Serus deletæ poſt auxiliabere Romæ.
Surge age, fer greſſus, patulos regione Metauri
Damnavi tumulis Pœnorum atque oſſibus agros.
His dictis abit, atque abſcedens viſa paventem
Attrahere, & fractis turmas propellere portis.
Rumpit flammato turbatus corde ſoporem,
Ac ſupplex geminas tendens ad ſidera palmas,
Tellurem, noctemque, & cælo ſparſa precatur
Aſtra, ducemque viæ tacito ſub lumine Phœben.
Inde legit dignas tanta ad conamina dextras.
Quaque jacet ſuperi Larinas accola ponti,
Qua duri bello gens Marrucina, fidemque
Exuere indocilis ſociis Frentanus in armis:
Tum qua vitiferos domitat Prætutia pubes
Læta laboris agros: & penna, & fulmine, & undis
Hibernis, & Achæmenio velocior arcu
Evolat: hortator ſibi quiſque, Age, perge, ſalutem
Auſoniæ ancipites Superi, & ſtet Roma cadatne,
In pedibus poſuere tuis, Clamantque, ruuntque.
Hortandi genus acer habet præcedere ductor.
Illum augent curſus adnixi æquare ſequendo,
Atque indefeſſi noctemque diemque feruntur.
At Roma adverſi tantum mala gliſcere belli
Accipiens, trepidare metu, nimiumque Neronem
Speraviſſe queri, atque uno ſibi vulnere poſſe
Auferri reſtantem animam, non arma, nec aurum,
Nec pubem, nec, quem fundant, ſupereſſe cruorem.
Scilicet Aſdrubalem invadat; qui ad prælia ſoli
Annibali ſatis eſſe nequit: jam rurſus ubi arma
Avertiſſe ſuo cognorit devia vallo,
Hæſurum portis Pœnum: veniſſe ſuperbo
Qui fratri certet, cui maxima gloria cedat
Urbis deletæ. fremit amens corde ſub uno
Ordo patrum, ac magno interea meditatur amore
Servandi decoris; quonam ſe fine minanti
Servitio eripiat, divoſque evadat iniquos.
Hos inter gemitus, obſcuro noctis opacæ
Succedit caſtris Nero, quæ conjuncta feroci
Livius Aſdrubali vallo cuſtode tenebat.
Belliger is quondam, ſcituſque accendere Martem
Floruerat primo clarus pugnator in ævo.
Mox falſo læſus non æqui crimine vulgi,
Secretis ruris triſtes abſconderat annos.
Sed poſtquam gravior moles, terrorque periclo
Poſcebat propiore virum, revocatus ad arma
Tot cæſis ducibus patriæ donaverat iram.
At non Aſdrubalem fraudes latuere recentum
Armorum, quamquam tenebris nox texerat aſtus.
Pulveris in clypeis veſtigia viſa movebant,
Et properi ſignum adcurſus, ſonipeſque virique
Subſtricti corpus, bis clarum buccina ſignum.
Præterea gemino prodebant juncta magiſtro
Caſtra regi, verum fratri ſi vita ſuperſit,
Qui tandem licitum ſocias conjungere vires
Conſulibus? ſed enim ſolum (dum vera pateſcunt)
Cunctandi reſtare dolum, Martemque trahendi;
Nec conſulta fugæ ſegni formidine differt.
Nox ſomni genitrix mortalia pectora curis
Purgarat, tenebræque horrenda ſilentia alebant,
Erupit ſuſpenſa ferens veſtigia caſtris,
Et muta elabi tacito jubet agmina paſſu.
Illunem nacti per rura tacentia noctem
Accelerant, vitant ſonitus, ſed percita falli
Sub tanto motu tellus nequit, implicat actas
Cæco errore vias, umbriſque ferentibus arcto
Circumagi ſpatio ſua per veſtigia ductos.
Nam qua curvatas ſinuatis flexibus amnis
Obliquat ripas, refluoque per aſpera lapſu
In ſeſe redit, hac caſſo ducente labore,
Exiguum involvunt fruſtratis greſſibus orbem,
Inque errore viæ tenebrarum munus ademtum
Lux urget, panditque fugam, ruit acer apertis
Turbo equitum portis, atque omnis ferrea late
Tempeſtas operit campos. nondum arma manuſque
Permixtæ, jam tela bibunt permiſſa cruorem.
Hinc juſſæ Pœnum fugientem ſiſtere, pennæ
Dictææ volitant, hinc lancea turbine nigro
Fert letum cuicumque viro, quem prendidit ictus.
Deponunt abitus curam, trepidique coactas
Conſiſtunt acies, & ſpes ad prælia vertunt.
Ipſe inter medios (nam rerum dura videbat)
Sidonius ductor, tergo ſublimis ab alto
Quadrupedantis equi, tendens voceſque manuſque,
Per decora extremo vobis quæſita ſub axe,
Per fratris laudes oro, veniſſe probemus
Germanum Annibalis: Latio fortuna laborat
Adverſis documenta dare, atque oſtendere quantus
Verterit in Rutulos domitor telluris Iberæ,
Suetus ad Herculeas miles bellare columnas.
Forſitan & pugnas veniet germanus in ipſas.
Digna viro, digna obteſtor ſpectacula pleno
Corporibus properate ſolo: quicumque timeri
Dux bello poterat, fratri jacet: unica nunc ſpes,
Et pæne e latebris infracto Livius ævo
Damnatum offertur vobis caput, ite agite oro:
Sternite ductorem, cum quo concurrere fratri
Sit pudor, & turpi finem donate ſenectæ.
At contra Nero: Quid ceſſas clauſiſſe labores
Ingentis belli? pedibus tibi gloria, miles,
Parta ingens, nunc accumula cepta ardua dextra.
Heu temere abducto liquiſti robore caſtra,
Ni fatum abſolvit victoria. præripe laudem.
Adventu cecidiſſe tuo memorabitur hoſtis.
Parte alia inſignis nudatis caſſide canis
Livius: Huc juvenes, huc me ſpectate ruentem
In pugnas, quantumque meus patefecerit enſis,
Tantum intrate loci, & tandem præcludite ferro
Jam nimium patulas Pœnis graſſantibus Alpes.
Quod ni veloci proſternimus agmina Marte,
Et fulmen ſubitum Carthaginis Annibal adſit,
Quis deus infernis quemquam noſtrum eximat umbris?
Hinc galea capite accepta, dicta horrida ferro
Sancit, & obtectus ſenium fera prælia miſcet.
Illum, per cuneos & per denſiſſima campi
Corpora tot dantem leto, quot ſpicula torſit,
Turbati fugere Macæ, fugere feroces
Autololes Rodanique comas intonſa juventus.
Fatidicis Nabis veniens Ammonis arenis
Improba miſcebat ſecurus prælia fati,
Ceu tutante Deo, ac patriis ſpolia Itala templis
Fixurum vano tumidus promiſerat ore.
Ardebat gemma Garamantide cærula veſtis,
Ut cum ſparſa micant ſtellarum lumina cælo,
Et gemmis galeam, clypeumque accenderat auro,
Caſſide cornigera dependens inſula ſacros
Præ ſe terrores, divumque ferebat honorem.
Arcus erat pharetræque viro, atque incocta ceraſtis
Spicula, & armatus peragebat bella veneno.
Nec non cornipedis tergo de more repoſtus,
Suſtentata genu per campum pondera conti
Sarmatici, prona adverſos urgebat in hoſtes.
Tanto tranſfixum telo, per membra, per arma,

Con-

Digitized by Google

Conſulis ante oculos, magno clamore Sabellum
Aſportabat ovans, & ovans Ammona canebat.
Non tulit hanc iram, tantoſque in corde tumores
Barbarico ſenior, telumque intorſit, & una
Prædam animamque ſimul victori victor ademit.
Adſilit audito triſtis clamore ruinæ
Aſdrubal, & cœptantem Arabum raptare peremto
Gemmiferi ſpolium cultus, auroque rigentes
Exuvias, jaculum a tergo perlibrat ad oſſa.
Jam correpta miſer geminis velamina palmis
Carpebat propere, & tepidos nudaverat artus.
Concidit, & ſacras veſtes, atque aurea fila
Reddidit ex animo, ſpoliatum lapſus in hoſtem.
At Canthus Libycæ late poſſeſſor arenæ,
Qua celebre invicti nomen poſuere Philæni,
Ditem ovium obtruncat Rutilum, cui mille ſub altis
Lanigeræ balant ſtabulis: ipſe otia molli
Exercens cura, gelido nunc flumine ſoles
Frangebat nimios pecori, nunc lætus in umbra
Tondebat niveæ ſplendentia vellera lanæ,
Aut pecus e paſtu quum ſeſe ad tecta referret,
Noſcentes matres ſpectabat ovilibus agnos.
Occubuit clypei tranſfixo proditus ære,
Et ſero ingemuit ſtabulis exiſſe paternis.
Acrius hoc Italum pubes incurrit, & urget,
Ut torrens, ut tempeſtas, ut flamma coruſci
Fulminis, ut Boream pontus fugit, ut cava currunt
Nubila, quum pelago cælum permiſcuit Eurus.
Proceræ ſtabant, Celtarum ſigna, cohortes,
Prima acies: hos impulſu cuneoque feroci
Laxat vi ſubita, & feſſos errore viarum,
Nec ſoli faciles, longique laboris anhelos
Avertit patrius gentem pavor: addere tergo
Haſtas Auſonius, teloque inſtare ſequaci,
Nec donare fugam. cadit uno vulnere Turus,
Non uno Rhodanus, profligatumque ſagittæ
Lancea deturbat Morinum, & jam jamque cadentem
Cedentemque urget totas largitus habenas
Livius acer equo, & turmis abeuntibus infert
Cornipedem: tunc averſi turgentia colla
Diripit enſe Moſæ: diſcuſſit pondere terram
Cum galea ex alto lapſum caput, ac reſidentem
Turbatus rapuit ſonipes in prælia truncum.
Hic Cato (nam medio vibrabat & ipſe tumultu)
Si primas, inquit, bello quum amiſimus Alpes,
Hic juveni oppoſitus Tyrio foret, hei mihi quanta
Ceſſavit Latio dextra, & quot funera Pœnis
Donarunt pravi ſuffragia triſtia campi!
Jamque inclinabant acies, cunctiſque pavorem
Gallorum induerat pavor, & fortuna ruebat
Sidonia, ad Rutulos victoria verterat alas.
Celſus, ceu prima refloreſcente juventa,
Ibat Conſul ovans, major majorque videri.
Ecce trahens ſecum canentem pulvere turmam,
Ductor Agenoreus ſubit, intorquenſque lacertis
Tela, ſonat: Cohibete fugam, cui cedimus hoſti?
Nonne pudet? converſa ſenex marcentibus annis
Agmina agit: nunc quæſo mihi nunc dextera in armis
Degenerat, noſtrique piget? mihi Belus avorum
Principium, mihi cognatum Sidonia Dido
Nomen & ante omnes bello numerandus Amilcar
Eſt genitor mihi: cui cedunt monteſque, lacuſque,
Et campi atque amnes, frater: me magna ſecundum
Carthago putat Annibali: me Bætis in oris
Æquant germano paſſæ mea prælia gentes.
Talia dum memorat, medios ablatus in hoſtes.
Ut nova conſpecti fulſerunt conſulis arma,
Haſtam præpropero niſu jacit: illa per oras
Ærati clypei, & loricæ tegmine ſummo
Incidit haud felix humero, parceque petitum
Perſtrinxit corpus, nec multo tincta cruore,
Vana ſed optanti promiſit gaudia Pœno.
Turbati Rutuli, confuſaque pectora viſu
Terrifico. tum increpitans conamina conſul:
Femineis læſum vana inter cornua corpus
Unguibus, aut palmis credas puerilibus ictum.
Ite, docete viri, Romanæ vulnera fuerint
Quanta adferre manus. tum vero effunditur ingens
Telorum vis, & denſa ſol vincitur umbra.
Jamque per extentos alterna ſtrage virorum
Corpora fuſa iacent campos, demerſaque in undam
Junxerunt cumulo creſcente cadavera ripas.
Ut quum venatu ſaltus exercet opacos
Dictynna, & lætæ præbet ſpectacula matri,
Aut Pindi nemora excutiens, aut Mænala luſtrans
Omnis Naiadum plenis comitata pharetris
Turba ruit, ſtriduntque ſagittiferi coryti.
Tum per ſaxa feræ, perque ipſa cubilia fuſæ,
Per valles, fluvioſque, atque antra virentia muſco,
Multa ſtrage jacent: exſultat vertice montis
Gratam perluſtrans oculis Latonia prædam.
Audito ante alios ſenioris vulnere, rumpit
Per medios Nero ſævus iter, viſaque virorum
Æquali pugna, Quid enim, quid deinde relictum eſt
Italiæ fatis? hunc ſi non vincitis hoſtem,
Annibalem vinceris, ait? Ruit ocyus amens
In medios: Tyriumque ducem inter prima frementem
Agmina ut adſpexit, rabidi ceu bellua ponti
Per longum ſterili ad paſtus jactata profundo,
Quum procul in fluctu piſcem male ſaucia vidit,
Æſtuat, & luſtrans nantem ſub gurgite prædam,
Abſorbet late permixtum piſcibus æquor.
Non telo mora, non dictis: Haud amplius, inquit,
Elabere mihi, non hic nemora avia fallent
Pyrenes, nec promiſſis fruſtrabere vanis,
Ut quondam terra fallax deprenſus Ibera
Evaſti noſtram mentito fœdere dextram.
Hæc Nero, & intorquet jaculum, nec futilis ictus.
Nam latere extremo cuſpis vibrata reſedit.
Invadit ſtricto ſuper hæc interritus enſe,
Collapſique premens umbone trementia membra:
Si qua ſub extremo caſu mandata referri
Germano vis forte tuo, portabimus, inquit.
Contra Sidonius: Leto non terreor ullo,
Urere Marte tuo, dum noſtris manibus adſit
Actutum vindex. mea ſi ſuprema referre
Fratri verba paras, mando Capitolia victor
Exurat, cinerique Jovis permiſceat oſſa
Et cineres noſtros. Cupientem adnectere plura
Ferventemque ira Martis, tranſuerberat enſe,
Et rapit infidum victor caput: agmina fuſo
Sternuntur duce, non ultra fidentia Marti.
Jamque diem ſoliſque vices nox abſtulit atra,
Quum vires parco victu, ſomnoque reducunt:
Ac nondum remeante die, victricia ſigna
Qua ventum referunt, clauſis formidine caſtris.
Tum Nero procera ſublimia cuſpide portans
Ora ducis cæſi, Cannas penſavimus, inquit,
Annibal, & Trebiam & Thraſimeni litora tecum
Fraterno capite: i, duplica nunc perfida bella,
Et geminas arceſſe acies, hæc præmia reſtant,
Qui tua tranſmiſſis optarint Alpibus arma.



Digitized by Google

Compreſſit lacrimas Pœnus, minuitque ferendo
Conſtanter mala, & inferias in tempore dignas
Miſſurum fratri clauſo commurmurat ore.
Tum caſtris procul amotis, adverſa quiete
Diſſimulans, dubia excluſit certamina Martis.

# LIBER XVI.

Brutia mœrentem caſus patriæque ſuoſque
Annibalem accepit tellus: hic aggere ſeptus
In tempus poſita ad renovandum bella coquebat.
Abditus ut ſilva, ſtabulis cum ceſſit ademtis,
Amiſſo taurus regno gregis, avia clauſo
Molitur ſaltu certamina, jamque feroci
Mugitu nemora exterret, perque ardua curſu
Saxa ruit, ſternit ſilvas, rupeſque laceſſit
Irato rapidus cornu, tremit omnis ab alto
Proſpectans ſcopulo paſtor nova bella parantem.
Sed vigor hauſturus Latium, ſi cetera Martis
Adjumenta forent, prava obtrectante ſuorum
Invidia, revocare animos, ac ſtare negata
Cogebatur ope, & ſenio torpeſcere rerum.
Parta tamen formido manu, & tot cædibus olim
Quæſitus terror, velut inviolabile telis
Servabant ſacrumque caput, proque omnibus armis
Et caſtrorum opibus, dextriſque recentibus unum
Annibalis ſat nomen erat: tot diſſona lingua
Agmina, barbarico tot diſcordantia ritu
Corda virum manſere gradu, rebuſque retuſis
Fidas ductoris tenuit reverentia mentes.
Nec vero Auſonia tantum ſe lætus agebat
Dardanidis Mavors: jam terra cedit Ibera
Auriferis tandem Phœnix depulſus ab arvis.
Jam Mago exutus caſtris, agitante pavore,
In Libyam propero tranſmiſit cærula velo.
Ecce aliud decus haud primo contenta favore
Nutribat fortuna duci: nam concitus Anno
Adventabat, agens trepidantibus agmina cetris
Barbara, & indigenas ſerus raptabat Iberos.
Non ars, aut aſtus belli, vel dextera deerat,
Si non Scipiadæ concurreret: omnia ductor
Magna adeo Auſonius majori mole premebat:
Ut Phœbe ſtellas, ut fratris lumina Phœben
Exuperant, monteſque Atlas, ut flumina Nilus,
Ut pater Oceanus Neptunia cærula vincit.
Vallantem caſtra (obſcuro jam veſper olympo
Fundere non æquam trepidanti cœperat umbram)
Adgreditur Latius rector, ſubitoque tumultu
Cæduntur paſſim cœpti munimina valli
Imperfecta, ſuper contexere herbida lapſos
Pondera, & in tumuli conceſſit ceſpes honorem.
Vix uni mens digna viro, noviſſe minores
Quam deceat, pretiumque operæ ſit tradere famæ,
Cantaber ingenio, membrorum & mole timeri
Vel nudus telis poterat Larus; hic fera gentis
More, ſecurigera miſcebat prælia dextra:
Et quanquam fundi ſe circum pulſa videret
Agmina, deleta gentilis pube catervæ
Cæſorum implebat ſolus loca, ſeu foret hoſtis
Cominus, expleri gaudebat vulnere frontis
Adverſæ, ſeu læva acies in bella vocaret,
Obliquo telum reflexum Marte rotabat.
At cum pone ferox averſi in terga veniret,
Victor nil trepidans retro jactare bipennem
Callebat, nulla belli non parte timendus.
Huic, ducis invicti germanus turbine vaſto
Scipio contorquens haſtam, cudone comantes
Disjecit crines, namque altius acta cucurrit
Cuſpis, & elata procul eſt ejecta ſecuri.
At iuuenis, cui telum ingens acceſſerat ira,
Barbaricam adſiliens magno clamore bipennem
Incutit. intremuere acies, ſonuitque per auras
Pondere belligero pulſati tegminis umbo.
Haud impune quidem, remeans nam dextera ab ictu
Deciſa eſt gladio, ac dilecto immortua telo.
Qui poſtquam murus miſeris ruit, agmina concors
Auertit fuga confeſtim diſperſa per agros.
Nec pugnæ ſpecies, ſed pœnæ triſtis imago
Illa erat, hinc tantum cedentum, atque inde ruentum.
Per medios Anno palmas poſt terga revinctus
Ecce trahebatur, lucemque (heu dulcia cæli
Lumina!) captivus lucem inter vincla petebat.
Cui rector Latius: Tanta en qui regna repoſcant,
Queis cedat toga, & armiferi gens ſacra Quirini,
Servitio ſi tam faciles, cur bella refertis?
Hæc inter celerare gradum, conjungat ut arma
Aſdrubalem ignarum cladis, prænuntius adfert
Explorator eques. raptat dux obvia ſigna.
At poſtquam optatam lætus contingere pugnam
Vidit, & ad letum magno venientia curſu
Agmina, ſuſpiciens cælum; Nihil amplius, inquit,
Vos hodie poſco Superi, protraxtis ad arma
Quod profugos, ſatis eſt: in dextra cetera nobis
Vota: viri rapite, ite precor, vocat ecce furentes
Hinc pater, hinc patruus. gemina o mihi numina belli
Ducite, adeſte, ſequor: dignas ſpectabitis, aut me
Præſcia mens fallit, veſtro jam nomine cædes.
Nam quis erit tandem campis telluris Iberæ
Bellandi modus? en umquam lucebit in orbe
Ille dies, quo te armorum Carthago meorum
Adſpiciam ſonitus, admotaque bella trementem?
Dixerat, & raucus ſtridenti murmure clangor
Increpuit: tonuere feris clamoribus aſtra.
Concurrunt, quantumque rapit violentia ponti
Et Notus & Boreas, & inexorabilis Auſter,
Cum mergunt plenas tumefacta ſub æquora claſſes:
Aut cum letiferos accedens Sirius ignes,
Torret anhelantem ſævis ardoribus orbem,
Tantum acies, hominumque ferox diſcordia ferro
Demetit: haud ullus terrarum æquarit hiatus
Pugnarum damna, aut ſtrages per inhoſpita luſtra
Umquam tot dederit rabies horrenda ferarum.
Jam campi, valleſque madent, hebetataque tela.
Et Libys occubuere, & amantes Martis Iberi.
Stat tamen una loco perfoſſis debilis armis,
Luctaturque acies, qua concutit Aſdrubal haſtam.
Nec finem daret ille dies, animoſaque virtus,
Ni perlapſa foret loricæ tegmine arundo,
Et parco ſummum violaſſet pondere corpus,
Suaſiſſetque fugam: rapido certamina linquit
In latebras evectus equo, noctiſque per umbram
Ad Tarteſſiacos tendit per litora portus.
Proximus in pugna ductori Marte manuque
Regnator Nomadum fuerat, mox fœdere longo
Cultuque Æneadum, nomen Maſiniſſa ſuperbum.
Huic feſſo, quos dura fuga, & nox ſuaſerat atra
Carpenti ſomnos, ſubitus rutilante coruſcum
Vertice fulſit apex, criſpamque involvere viſa eſt
Mitis

Mitis flamma comam, atque hirta ſe ſpargere fronte.
Concurrunt famuli, & ſerpentes tempora circum
Feſtinant gelidis reſtinguere fontibus ignes.
At grandæva, deum prænoſcens omina, mater,
Sic ſic cælicolæ, portentaque veſtra ſecundi
Condite, ait, duret capiti per ſecula lumen.
Nec vero ne, nate, deum tu læta paveſce
Prodigia, aut ſacras metue inter tempora flammas.
Hic tibi Dardaniæ promittit fœdera gentis,
Hic tibi regna dabit regnis majora paternis
Ignis, & adjunget Latiis tua nomina faſtis.
Sic vates, juveniſque animum tam clara movebant
Monſtra, nec a Pœnis ulli virtutis honores.
Annibal ipſe etiam jam jamque modeſtior armis
Ire videbatur, Martiſque liqueſcere famam.
Aurora obſcuri tergebat nubila cæli,
Vixque Atlantiadum rubefecerat ora ſororum,
Tendit ad Auſonios, & adhuc hoſtilia caſtra.
Atque ubi ſe vallo intulerat, ductorque benigno
Accepit Latius vultu, rex talibus infit:
Cæleſtum monita, & ſacræ reſponſa parentis,
Diſque tua, o Rutulum rector, gratiſſima virtus
Avulſum Tyriis huc me duxere volentem.
Si tibi non ſegnes tua contra fulmina ſæpe
Viſi ſtare ſumus, dignam te, nate Tonantis,
Adferimus dextram: nec nos aut vana ſubegit
Incertæ mentis levitas, & mobile pectus,
Aut ſpes, & læti ſectamur præmia Martis.
Perfidiam fugio, & perjuram ab origine gentem.
Et quando Herculeis finiſti prælia metis,
Hanc ipſam belli nobiſcum invade parentem.
Ille tibi, qui jam gemino Laurentia luſtro
Poſſedit regna, & ſcalas ad mœnia Romæ
Admovet, in Libyam flammis ferroque trahendus.
Sic Nomadum ductor. tunc dextra Scipio dextram
Amplexus, Si pulchra tibi Mavorte videtur,
Pulchrior eſt gens noſtra fide: dimitte bilingues
Ex animo ſocios, magna hinc te præmia claræ
Virtutis, Maſiniſſa, manent, citiuſque vel armis
Quam gratæ ſtudio vincetur Scipio mentis.
Cetera quæ in Libyam portare incendia ſuades,
Expediet tempus. nec enim ſunt talia rerum
Non meditata mihi, & mentem Carthago fatigat.
Hinc juveni, dona inſignem velamine picto
Dat chlamydem, ſtratumque oſtro, quem ceperat ipſe
Dejecto victor Magone, animique probarat,
Cornipedem, & cum qua divum libabat ad aras
Aſdrubal, ex auro pateram, galeamque comantem.
Exin firmato ſociali fœdere regis,
Vertendas agitat jam nunc Carthaginis arces.
Maſſylis regnator erat ditiſſimus oris,
Nec nudus virtute Syphax, quo jura petebant
Innumeræ gentes, extremaque litore Tethys.
Multa viro terra ac ſonipes, & bellua terror
Bellorum, nec non Marti delecta juventus.
Nec foret aut ebore, aut ſolido qui vinceret auro,
Gætuliſve magis fucaret vellus ahenis.
Has adjungere opes avidus, reputanſque laborem,
Si vertat rex ad Pœnos, dare vela per altum
Imperat, atque animo jam tum Africa bella capeſſit.
Verum ubi perventum, & portus tenuere carinæ,
Jam trepida fugiens per proxima litora puppe
Aſdrubal adflictis aderat nova fœdera quærens
Rebus, & ad Tyrios Maſſylia ſigna trahebat.
Audito pariter populorum in regna duorum
Adveniſſe duces, qui tota mole laborent,
Diſceptentque armis, terrarum uter imperet orbi,
Celſus mente Syphax acciri in tecta benigne
Imperat, & tanto regni ſe tollit honore.
Tum lætos volvens oculos adverſa per ora,
Sic Latium adfatur juvenem, ac prius incipit ultro:
Quam te, Dardanida pulcherrime, mente ſerena
Accipio, intueorque libens, quamque ora recordor
Lætus Scipiadæ, revocat tua forma parentem.
Nam repeto Herculeas Erythræa ad litora Gades
Quum ſtudio pelagi, & ſpectandis æſtibus undæ
Veniſſem, magnos vicina ad flumina Bætis
Ductores miro quondam me cernere amore.
Tum mihi dona viri præda delecta tulere,
Arma ſimul, regnoque meo, tum cognita primum
Cornipedum fræna, atque arcus, queis cedere noſtra
Non norunt jacula, & veteris tribuere magiſtros
Militiæ, qui diſperſas ſine lege catervas
Veſtro formarent ritu ad certamina Martis.
Aſt ego quum noſtra (in noſtris quæ copia regnis)
Nunc auri ferrem, nivei nunc munera dentis;
Nil valui precibus: ſolos ſibi cepit uterque,
Quos cohibebat ebur vaginæ ſectilis enſes.
Quare age, lætus habe noſtros intrare penates,
Ac mea quando adfert Libycum fortuna per undas
Ductorem, facili quæ dicam percipe mente,
Et vos qui Tyriæ regitis Carthaginis arces,
Aſdrubal huc aures, huc quæſo advertite ſenſus.
Quanta per Auſonios populos torrentibus armis
Tempeſtas ruat, & Latio ſuprema minetur,
Utque bibant Tyrium bis quinos ſæva per annos
Sicana nunc tellus, nunc litora Ibera cruorem,
Cui neſcire licet? quin ergo triſtia tandem
Conſidunt bella, & deponitis arma volentes?
Tu Libya, tu te Auſonia cohibere memento.
Haud deformis erit vobis ad fœdera verſis
Pacator mediuſque Syphax. Subjungere plura
Non paſſus, gentis morem arbitriumque ſenatus
Scipio demonſtrat: namque illum abſiſtere cœpti
Spe jubet, & patres docet hæc expendere ſolos.
Suadendi modus hic, quodque eſt de parte diei
Exacti ſuper, ad menſas & pocula vertunt.
Atque epulis poſtquam finis, dant corpora ſomno,
Et dura in noctem curarum vincula ſolvunt.
Jamque novum terris pariebat lumine primo
Egrediens aurora diem, ſtabuliſque ſubibant
Ad juga ſolis equi, necdum ipſe adſcenderat axem,
Sed prorupturis rutilabant æquora flammis.
Exigit e ſtratis corpus, vultuque ſereno
Scipio contendit Maſſyli ad limina regis.
Illi mos patrius fœtus nutriſſe leonum,
Et catulis rabiem atque iras expellere alendo.
Tum quoque fulva manu mulcebat colla jubaſque,
Et fera tractabat ludentum interritus ora.
Dardanium poſtquam ductorem accepit adeſſe,
Induitur chlamydem, regnique inſigne vetuſti
Geſtat læva decus: cinguntur tempora vitta
Albente, ac lateri de more adſtringitur enſis.
Hinc in tecta vocat, ſecretiſque ædibus hoſpes
Sceptrigero cum rege, pari ſub honore reſidunt.
Tum prior his infit terræ pacator Iberæ:
Prima mihi, domitis Pyrenes gentibus, ire
Ad tua regna fuit properantem, & maxima cura,
O ſceptri venerande Syphax, nec me æquore ſævus
Tardavit medio pontus: non ardua regnis
Quæſumus aut inhonora tuis: conjunge Latinis
Unanimum pectus, ſociuſque accede ſecundis.

Non tibi Maſſylæ gentes, extentaque tellus
Syrtibus, & latis proavita potentia campis
Amplius attulerint decoris, quam Romula virtus
Certa juncta fide, & populi Laurentis honores.
Cetera quid referam? non ullus ſcilicet ulli
Æquus cælicolum, qui Dardana læſerit arma.
Audivit læto Maſſylus & adnuit ore,
Complexuſque virum. Firmemus proſpera, dixit,
Omina, nec votis Superi concordibus abſint,
Cornigerumque Jovem Tarpeiumque ore vocemus:
Et ſimul exſtructis ceſpes ſurrexerat aris,
Victimaque admotæ ſtabat ſubjecta bipenni,
Quum ſubito abruptis fugiens altaria taurus
Exſiliit vinclis, mugituque excita late
Implevit tecta, & fremitu ſuſpiria rauco
Congeminat, trepida terrorem ſparſit in aula.
Vittaque, majorum decoramen, fronte ſine ullo
Delapſa attactu, nudavit tempora regis.
Talia cælicolæ caſuro triſtia regno
Signa dabant, ſævique aderant gravia omina fati.
Hinc fractum bello regem, ſolioque revulſum,
Tempus erit, quum ducet agens ad templa Tonantis,
Qui tunc orabat ſocialia fœdera ſupplex.
His actis repetit portum, puppemque ſecundo
Dat vento, & notis reddit ſe Scipio terris.
Concurrunt avidæ gentes, varioſque ſubacta
Pyrene miſit populos: mens omnibus una:
Concordes regem appellant, regemque ſalutant,
Scilicet hunc ſummum norunt virtutis honorem.
Sed poſtquam miti rejecit munera vultu
Auſonio non digna viro, patrioſque viciſſim
Edocuit ritus, & Romam nomina regum
Monſtravit neſcire pati, converſus in unam
Quæ reſtat curam, nullo ſuper hoſte relicto,
Et Latium ſimul, & vulgum Bætiſque Tagique
Convocat, ac medio in cœtu ſic deinde profatur:
Quando ita cælicolum nobis propenſa voluntas
Adnuit, extremo Libys ut dejectus ab orbe
Aut his occideret campis, aut axe relicto
Heſperio, patrias exſul luſtraret arenas:
Jam veſtra tumulos terra celebrare meorum
Eſt animus, pacemque dare expoſcentibus umbris.
Mente favete pari, atque aures advertite veſtras:
Septima quum ſolis renovabitur orbita cælo,
Quique armis ferroque valent, quique arte regendi
Quadrijugos pollent currus, queis vincere planta
Spes eſt, & ſtudium jaculis impellere ventos,
Adſint, & pulchræ certent de laude coronæ.
Præmia digna dabo, e Tyria ſpolia inclyta præda,
Nec quiſquam noſtri diſcedet muneris expers.
Sic donis vulgum, laudumque cupidine flammat.
Jamque dies prædicta aderat, cœtuque ſonabat
Innumero campus, ſimulataſque ordine juſto
Exſequias rector lacrimis ducebat obortis.
Omnis Iber, omnis Latio ſub nomine miles
Dona ferunt, tumuliſque ſuper flagrantibus addunt.
Ipſe tenens nunc lacte ſacro, nunc plena Lyæo
Pocula, odoriferis adſpergit floribus aras.
Tum manes vocat excitos, laudeſque virorum
Cum fletu cantat, veneratur facta jacentum.
Inde refert ſeſe circo, & certamina prima
Inchoat, & rapidos curſus proponit equorum.
Fluctuat æquoreo fremitu, rabieque faventum
Carceribus nondum reſeratis mobile vulgus,
Atque fores oculis, & limina ſervat equorum.
Jamque ubi prolato ſonuere repagula ſigno,
Et toto prima emicuit vix ungula cornu,
Tollitur in cælum furiali turbine clamor.
Pronique ac ſimiles certantibus ore ſequuntur
Quiſque ſuos currus, magnaque volantibus idem
Voce loquuntur equis: quatitur certamine circus
Certantum, & nulli mentem non abſtulit ardor.
Inſtant præceptis, & equos clamore gubernant.
Fulvus arenoſa ſurgens tellure ſub auras
Erigitur globus, atque operit caligine denſa
Cornipedumque vias, aurigarumque labores.
Hic ſtudio furit acris equi, furit ille magiſtri.
Hos patriæ favor, hoc accendit nobile nomen
Antiqui ſtabuli: ſunt quos ſpes grata fatiget,
Et nova ferre jugum cervix, ſunt cruda ſenectus
Quos juvet, & longo ſonipes ſpectatus in ævo.
Evolat ante omnes, rapidoque per aera curſu
Callaicus Lampon fugit, atque ingentia tranat
Exſultans ſpatia, & ventos poſt terga relinquit.
Conclamant, plauſuque fremunt, votique peractam
Majorem credunt præcepto limite partem.
At queis interior cura, & prudentia circi
Altior, effuſas primo certamine voces
Damnare, & caſſis longe increpitare querelis.
Indiſpenſato laſſantem corpora niſu,
Quo nimius, quo Cyrne ruis? (nam Cyrnus agebat)
Verbera dimitte, & revoca moderatus habenas.
Heu ſurdas aures! fertur ſecurus equorum,
Nec meminit quantum campi decurrere reſtet.
Proximus a primo diſtans, quantum æquore currus
Occupat ipſe loci tantum: ſed proximus ibat
Aſtur Panchates: patrium frons alba nitebat
Inſigne, & patrio pes omnis concolor albo.
Ingentes animi, membra haud procera, decuſque
Corporis exiguum, ſed tum ſibi fecerat alas
Concitus, atque ibat campo indignatus habenas.
Creſcere ſublimem, atque augeri membra putares.
Cinyphio rector cocco radiabat Iberus.
Tertius æquata currebat fronte Peloro
Caucaſus: ipſe aſper, nec qui cervicis amaret
Applauſæ blandos ſonitus, clauſumque cruento
Spumeus admorſu gauderet mandere ferrum.
At docilis fræni & melior parere Pelorus,
Non umquam effuſum ſinuabat devius axem.
Sed lævo interior ſtringebat tramite metam,
Inſignis multa cervice, & plurimus idem
Ludentis per colla jubæ. (mirabile dictu)
Nullus erat pater, ad Zephyri nova flamina campis
Vettonum eductum genitrix effuderat Harpe:
Nobilis hunc Durius ſtimulabat in æquore currum;
Caucaſus antiquo fidebat Atlante magiſtro.
Ipſum Ætola vago Diomedi condita Tyde
Miſerat, exceptum Trojana ab origine equorum
Credebant, quos Æneæ Simoentis ad undas
Victor Tydides magnis abduxerat auſis.
Jamque fere medium evecti certamine campum
In ſpatia addebant: niſuſque apprendere primos
Panchates animoſus equos, ſuper altior ire,
Et præcedentem jam jamque adſcendere currum
Pone videbatur, curvatiſque ungula prima
Callaicum quatiens pulſabat calcibus axem.
At poſtremus Atlas, ſed non & ſegnior ibat
Poſtremo Durio: pacis de more putares
Æquata fronte & concordi currere fræno.
Senſit, & exhauſtas, qui proximus ibat, Iberus
Callaicas Cyrni vires, nec ut ante ſalire
Præcipitem currum, & fumantes verbere cogi

Aſſi-

Digitized by Google

Aſſiduo violenter equos, ceu monte procella
Quum ſubita ex alto ruit, uſque ad colla repente
Cornipedum protentus, & in capita ardua pendens
Concitat ardentem, quod ferret lora ſecundus,
Panchaten, voceſque addit cum verbere mixtas:
Tene Aſtur certante feret quiſquam æquore palmam
Erepto? conſurge, vola, perlabere campum.
Adſuetis velox pennis decreſcit anhelo
Pectore conſumtus Lampon, nec reſtat hianti,
Quem ferat ad metas, jam ſpiritus. hæc ubi dicta,
Tollit ſe ſonipes, ceu tunc e carcere primo
Corriperet ſpatium, & nitentem opponere lævos
Aut æquare gradus, Cyrnum poſt terga relinquit.
Confremit & cælum, & percuſſus vocibus altis
Spectantum circus, fertur ſublime per auras
Altius attollens cervicem victor ovantem
Panchates, ſocioſque trahit prior ipſe jugales.
At poſtremus Atlas, Durius poſtremus in orbem
Exercent artes: lævos nunc appetit ille
Conatus, nunc ille premit, certatque ſubire
Dexter, & alterni nequidquam fallere tentant.
Donec confiſus primævæ flore juventæ
Obliquum Durius converſis pronus habenis
Oppoſuit currum, atque everſum propulit axem
Atlantis ſenio invalidi, ſed juſta querentis:
Quo ruis? aut quinam hic rabidi certaminis eſt mos?
Et nobis & equis letum commune laboras.
Dumque ea proclamat, perfracto volvitur axe
Cernuus, ac pariter fuſi (miſerabile) campo
Diſcordes ſternuntur equi: quatit æquore aperto
Lora ſuis victor, mediaque Pelorus arena
Surgere nitentem fugiens Atlanta reliquit.
Nec longum Cyrni deſeſſos prendere currus.
Hunc quoque cunctantem, & ſero moderamina equorum
Diſcentem, rapido prætervolat incitus axe.
Impellunt currum clamor voceſque faventum.
Jamque etiam dorſo atque humeris trepidantis Iberi
Ora ſuperpoſuit ſonipes, flatuſque vapore
Terga premi, & ſpumis auriga caleſcere ſentit.
Incubuit campo Durius, miſitque citatos
Verbere quadrupedes, nec fruſtra æquare videtur,
Aut etiam æquavit juga præcedentia dexter.
Attonitus tum ſpe tanta: Genitore, Pelore,
Te Zephyro eductum nunc nunc oſtendere tempus:
Diſcant, qui pecudum ducunt ab origine nomen,
Quantum divini præcellit ſeminis ortus.
Victor dona dabis, ſtatueſque altaria patri.
Et ni ſucceſſu nimio, lætoque pavore
Proditus elapſo foret inter verba flagello,
Forſan ſacraſſet Zephyro quas voverat aras.
Tum vero infelix veluti delapſa corona
Victoris capiti foret, in ſe verſus ab ira
Auratam medio diſcindit pectore veſtem,
Ac lacrimæ ſimul, & queſtus ad ſidera fuſi.
Nec jam ſubducto parebat verbere currus.
Pro ſtimulis dorſo quatiuntur inania lora.
Interea metis, certus jam laudis, agebat
Seſe Panchates, & præmia prima petebat
Arduus: effuſas lenis per colla per armos
Ventilat aura jubas, tum mollia crura ſuperbi
Attollens greſſus, magno clamore triumphat.
Par donum ſolido argento cælata bipennis
Omnibus, ac vario diſtantia cetera honore.
Primus equum volucrem, Maſſyli munera regis
Haud ſpernenda tulit: tulit huic virtute ſecundus
E Tyria, quæ multa jacet, duo pocula præda,
Aurifero perfuſa Tago: villoſa leonis
Terga feri, & criſtis horrens Sidonia caſſis,
Tertius inde honor: & poſtremo munere Atlantem,
Quamvis perfracto ſenior ſubſederat axe,
Accitum donat ductor, miſeratus & ævum
Et ſortem caſus. famulus florente juventa
Huic datur, adjuncto gentilis honore galeri.
His actis ductor læta ad certamina plantæ
Invitat, poſitiſque accendit pectora donis.
Hanc primus galeam (hac acies terrebat Iberas
Aſdrubal.) hunc enſem, cui proxima gloria curſus,
Accipiet: cæſo pater hunc detraxit Hiempſæ.
Tertius extremam tauro ſolabere palmam.
Cetera contenti diſcedent turba duobus
Quiſque ferox jaculis, quæ dat gentile metallum.
Fulgentes pueri, Tarteſſos, & Heſperos, ora
Oſtendere ſimul, vulgi clamore ſecundo.
Hos Tyria miſere domo patria inclyta Gades.
Mox ſubit aſperſus prima lanugine malas
Bæticus: (hoc dederat puero cognomen ab amne
Corduba, & haud parvo certamine læta fovebat)
Inde comam rutilus, ſed cum fulgore nivali
Corporis, implevit caveam clamoribus omnem
Eurythus: excelſo nutritum colle crearat
Setabis, atque aderant trepidi pietate parentes.
Tum Lamus, & Sicoris, proles bellacis Ilerdæ,
Et Theron potator aquæ ſub nomine Lethes,
Quæ fluit immemori perſtringens gurgite ripas:
Qui poſtquam arrecti plantis, & corpora proni,
Pulſanteſque æſtu laudum exſultantia corda,
Accepere tuba ſpatium, exſiluere per auras
Ocyus effuſis nervo exturbante ſagittis.
Diverſa & ſtudia & clamor, pendentque faventes.
Unguibus atque ſuos, ut cuique eſt gratia, anheli
Nomine quemque cient: grex inclytus æquore fertur,
Nullaque tranſmiſſa veſtigia ſignat arena.
Omnes primævi, flaventiaque ora decori,
Omnes ire leves, atque omnes vincere digni.
Extulit incumbens medio jam limite greſſum
Eurythus, & primus brevibus ſed primus abibat
Præcedens ſpatiis: inſtat non ſegnius acer
Heſperos, & prima ſtringit veſtigia planta
Progreſſæ calcis: ſatis eſt huic eſſe priori,
Huic ſperare ſat eſt fieri ſe poſſe priorem.
Acrius hoc tendunt greſſus, animique vigore
Corpora agunt: auget pueris labor ipſe decorem.
Ecce levi niſu, poſtremoque agmine currens,
Poſtquam ſat viſus ſibi concepiſſe vigoris,
Celſus inexhauſtas effundit turbine vires
Non exſpectato, ſubituſque erumpit ad auras.
Prævehitur Theron. credas Cyllenida plantam
Æthereo nexis curſu talaribus ire.
Jamque hos, jamque illos populo mirante relinquit.
Et modo poſtremus, nunc ordine tertia palma
Heſperon infeſtat ſua per veſtigia preſſum.
Nec jam quem ſequitur tantum, ſed prima coronæ
Spes trepidat tantis venientibus Eurythus alis.
Quartus ſorte loci, ſed ſi tres ordine ſervent
Inceptos curſus, nequidquam vana laborans
Tarteſſos, fratrem medio Therone premebat.
Nec patiens ultra tollit ſe ſe æquore Theron
Igneus, & plenum prætervolat Heſperon iræ.
Unus erat ſuper, & metæ propioribus ægros
Urebat finis ſtimulis, quaſcumque reliquit
Hinc labor, hinc penetrans pavor in præcordia vires,
Dum ſperare licet, brevia ad conamina uterque



Digitized by Google

Advocat, æquatur curſus, pariterque ruebant.
Et forſan gemina meruiſſent præmia palma
Perveсti ſimul ad metas, ni terga ſequutus
Theronis, fuſam late per lactea colla
Heſperos ingenti tenuiſſet ſævus ab ira,
Traxiſſetque comam: tardato lætus ovanſque
Eurythus evadit juvene, atque ad præmia victor
Emicat, & galeæ fert donum inſigne coruſcæ.
Cetera promiſſo donata eſt munere pubes,
Intonſaſque comas viridi redimita corona
Bina tulit patrio quatiens haſtilia ferro.
Hinc graviora virum certamina: cominus enſis
Diſtrictus, bellique feri ſimulacra cientur.
Nec quos culpa tulit, quos crimina noxia vitæ,
Sed virtus animuſque ferox ad laudis amorem,
Decrevere pares ferro, ſpectacula digna
Martigena vulgo, ſuetique laboris imago.
Hos inter gemini (quid jam non regibus auſum?
Aut quod jam regni reſtat ſcelus?) impia circo
Innumero fratres, cavea damnante furorem,
Pro ſceptro armatis inierunt prælia dextris.
Is genti mos dirus erat, patriumque petebant
Orbati ſolium lucis diſcrimine fratres.
Concurrere animis, quantis confligere par eſt
Quos regni furor exagitat, multoque cruore
Exſatiata ſimul portantes corda ſub umbras
Occubuere, pari niſu per pectora adactus
Intima deſcendit mucro: ſuperaddita ſævis
Ultima vulneribus verba, & convicia volvens
Dirus in invitas effudit ſpiritus auras.
Nec manes pacem paſſi: nam corpora junctus
Una quum raperet flamma rogus impius, ignis
Diſſiluit, cinereſque ſimul jacuiſſe negarunt.
Cetera diſtincto donata eſt munere turba,
Ut virtus & dextra fuit: duxere juvencos
Impreſſis dociles terram proſcindere aratris.
Duxere adſuetos luſtra exagitare ferarum
Venatu juvenes, quos dat Mauruſia præda.
Nec non argenti, nec non inſignia veſtis
Captivæ pretia, & ſonipes, & criſta nitenti
Inſurgens cono, ſpolia, exuviæque Libyſſæ.
Tum jaculo petiere decus, ſpectacula circi
Poſtrema, & metæ certarunt vincere finem.
Qua Tagus auriferis pallet turbatus arenis,
Accola Burnus, avis majorum & ſtemmate clarus,
Et Glagus, inſignis ventos anteire lacerto,
Et cujus numquam fugiſſe haſtilia cervi
Prærapida potuere fuga venator Aconteus,
Indibiliſque, diu lætus bellare, Latinis
Jam ſocius, volucreſque vagas deprendere nube
Adſuetus jaculis, idem & bellator Ilerdes,
Cui ludus nullam curſu non tollere damam.
Laus Burni, prima infixit qui ſpicula metæ,
Eſt Damum ſerva, albentes invertere lanas
Murice Gætulo docta. at quem proxima honorant
Præmia, vicinam metæ qui propulit haſtam,
Accepto lætus puero diſceſſit Ilerdes.
Tertia palma habuit geminos inſignis Aconteus
Nec timidos agitare canes latratibus aprum.
Quos poſtquam clamor plauſuſque probavit honores,
Germanus ducis, atque effulgens Lælius oſtro
Nomina magna vocant læti, maneſque jacentum,
Atque haſtas ſimul effundunt: celebrare juvabat
Sacratos cineres, atque hoc decus addere ludis.
Ipſe etiam mentis teſtatus gaudia vultu
Ductor, ut æquavit meritis pia pectora donis,
Et frater thoraca tulit multiplicis auri,
Lælius Aſturica rapidos de gente jugales;
Contorquet magnis victricem viribus haſtam
Conſurgens, umbriſque dari teſtatus honorem
Haſta volans (mirum dictu) medio incita campo.
Subſtitit ante oculos, & terræ infixa cohæſit.
Tum ſubitæ frondes, celſoque cacumine rami,
Et latam ſpargens quercus, dum naſcitur, umbram.
Ad majora jubent præſagi tendere vates,
Id monſtrare deos, atque hoc portendere ſignis.
Quo ſuper augurio, pulſis de litore cunctis
Heſperio Pœnis, ultor patriæque domuſque,
Auſoniam repetit fama ducente triumphum.
Nec Latium curis ardet flagrantius ullis,
Quam juveni Libyam & ſummos permittere faſces.
Sed frigens animis, nec bello proſpera turba
Ancipiti ſenior temeraria cœpta vetabant,
Magnoſque horrebant cauta formidine caſus.
Ergo ubi delato Conſul ſublimis honore
Ad patres conſulta refert, deturque poteſtas,
Orat, delendæ Carthaginis; altius orſus
Hoc grandæva modo Fabius pater ora reſolvit:
Haud equidem metuiſſe queam ſatiatus & ævi
Et decoris, cui tam ſupereſt & gloria & ætas,
Ne credat nos invidiæ certamine conſul
Laudibus obtrectare ſuis: ſatis inclyta nomen
Geſtat fama meum, nec egent tam proſpera laude
Facta nova: verum & patriæ dum vita manebit
Deeſſe nefas, animumque nefas ſcelerare ſilendo.
Bella nova in Libyæ moliris ducere terras?
Hoſtis enim deeſt Auſonia, nec vincere nobis
Eſt ſatis Annibalem? petitur quæ gloria major
Litore Eliſæo? ſtimuli ſi laudis agunt nos,
Hanc ſegetem mete: compoſuit propioribus auſis
Dignum te fortuna parem. vult Itala tellus
Ductoris ſævi, vult tandem haurire cruorem.
Quo Martem, aut quo ſigna trahis? reſtinguere primum eſt
Ardentem Italiam: tu feſſos obvius hoſtes
Deſeris, ac ſeptem denudas proditor arces.
An, quum tu Syrtim ac ſteriles vaſtabis arenas,
Non dira illa lues notis jam mœnibus urbis
Adſiliet? vacuumque Jovem ſine pube, ſine armis
Invadet? quanti eſt ut eas, Romamque relinquas
Emerito? ac tanti perculſi fulmine belli
Siccine te, ut nuper Capua eſt accitus ab alta
Fulvius, æquoreis Libyæ revocabimus oris?
Vince domi, & trinis mœrentem funera luſtris
Auſoniam purga bello. tum tende remotos
In Garamantas iter, Naſamoniacoſque triumphos
Molire: anguſtæ prohibent nunc talia cœpta
Res Italæ: pater ille tuus qui nomina veſtræ
Addidit haud ſegnis genti, quum conſul Iberi
Tenderet ad ripas, revocato milite primus
Deſcendenti avide ſuperatis Alpibus ultro
Oppoſuit ſeſe Annibali: tu conſul abire
A victore paras hoſte, atque avellere nobis
Scilicet hoc aſtu Pœnum? ſi deinde ſedebit
Impavidus, nec te in Lybiam tuaque arma ſequetur,
Capta hæc damnabis conſulta improvida Roma.
Sed fac turbatum convertere ſigna, tuæque
Claſſis vela ſequi; nempe idem erit Annibal idem,
Cujus tu vallum vidiſti e mœnibus urbis.
Hæc Fabius, ſeniorque manus paria ore fremebant.
Tum contra conſul: Cæſis ductoribus olim
Magnanimis leto gemino, quum tota ſubiſſet
Sidonium poſſeſſa jugum Tarteſſia tellus;

Non

Non Fabio, non queis eadem eſt ſententia cordi,
Quoquam ad opem verſo ( fateor ) primoribus annis
Excepi nubem belli, ſoluſque ruenti
Objeci telo caput, atque in me omnia verti.
Tum grandæva manus, puero male credita bella,
Atque idem hic vates temeraria cœpta canebat.
Dis grates laudemque fero, ſub nomine quorum
Gens Trojana ſumus: puer ille, & futilis ætas,
Imbelleſque anni, nec dum maturus ad arma
Scipio, reſtituit terras illæſus Iberas
Trojugenis: pepulit Pœnos, ſoliſque ſecutus
Extremas ad Atlanta vias, exegit ab orbe
Heſperio nomen Libyæ, nec rettulit urbi
Signa prius, quam fumantes circa æquora vidit
Romano Phœbum ſolventem litore currus.
Adſcivit reges idem: nunc ultimus actis
Reſtat Carthago noſtris labor: hoc ſator ævi
Jupiter æterni monet. Annibalem ecce ſenectus
Intremit, aut ægros ſimulat mentita timores,
Ne finem longis tandem peperiſſe ruinis
Sit noſter titulus: certe jam dextera nobis
Experta, & robur florentibus auximus annis.
Ne vero fabricate moras, ſed currere ſortem
Hanc ſinite, ad veterum delenda opprobria cladum,
Quam mihi ſervavere dei. ſat gloria cauto
Non vinci pulchra eſt Fabio, peperitque ſedendo
Omnia cunctator nobis: nec Mago, nec Anno,
Nec Giſgone ſatus, nec Amilcare, terga dediſſent,
Segnes ſi clauſo traheremus prælia vallo:
Sidoniuſne puer vix pubeſcente juventa
Laurentes potuit populos, & Troia adire
Mœnia, flaventemque ſacro cum gurgite Tibrim?
Et potuit Latium longo depoſcere bello?
Nos Libyæ terris tranſmittere ſigna pigebit?
Et Tyrias agitare domos? ſecura pericli
Litora lata patent, & opima pace quieta
Stat tellus. timeat tandem Carthago, timeri
Adſueta: & nobis, quamvis Œnotria nondum
Annibale arva vacent, ſupereſſe intelligat arma.
Illum ego, quem voſmet cauti, conſultaque veſtra
In Latio fecere ſenem, cui tertia large
Fundenti noſtrum ducuntur luſtra cruorem,
Illum ego, ad incenſas, trepidantem & ſæva paventem,
Advertam patriæ ſedes. an Roma videbit
Turpia Agenoreæ muris veſtigia dextræ?
Carthago immunis noſtros ſecura labores
Audiet interea, & portis bellabit apertis?
Tum vero pulſet noſtras iterum improbus hoſtis
Ariete Sidonio turres, ſi templa ſuorum
Non ante audierit Rutulis crepitantia flammis.
Talibus accenſi patres, fatoque vocante
Conſulis annuerant dictis, faſtumque precati
Ut foret Auſoniæ, tranſmittere bella dederunt.

## LIBER XVII.

Hoſtis ut Auſoniis diſcederet advena terris,
Fatidicæ fuerant oracula priſca Sibyllæ.
Cælicolum Phrygia genitricem ſede petitam
Laomedonteæ ſacrandam mœnibus urbis
Advectum acciperet numen, qui lectus ab omni
Concilio patrum, præſentis degerit ævi
Optimus. heu nomen melius majuſque triumphis.
Jamque petita aderat Latia portante Cybele
Puppe, atque intrepidus, magno cedente ſenatu,
Obvius accitis properabat Scipio ſacris,
Qui genitus patruo ductoris ad Africa bella
Tunc lecti, multa fulgebat imagine avorum.
Iſque ubi longinquo venientia numina ponto
Accepit ſupplex palmis, Tuſcique ſonora
Tibridis adducit ſublimis ad oſtia puppim;
Femineæ tum deinde manus ſubiere, per amnem
Quæ traherent celſam religatis funibus alnum.
Circum arguta cavis tinnitibus æra, ſimulque
Certabant rauco reſonantia tympana pulſu.
Semivirique chori, gemino qui Dindyma monte
Caſta colunt, qui Dictæo bacchantur in antro,
Quique Idæa juga, & lucos novere ſilentes.
Hos iner fremitus, ac læto vota tumultu,
Subſtitit adductis renuens procedere vinclis
Sacra ratis, ſubitiſque vadis immobilis hæſit.
Tum puppe e media magno clamore ſacerdos,
Parcite pollutis contingere vincula palmis,
Et procul hinc, moneo, procul hinc quæcumque profanæ
Ferte gradus, nec vos caſto miſcete labori.
Dum ſatis eſt monuiſſe deæ: quod ſi qua pudica
Mente valet, ſi qua illæſi ſibi corporis adſtat
Conſcia, vel ſola ſubeat pia munera dextra.
Hic priſca ducens Clauſorum ab origine nomen
Claudia non æqua populi male credita fama,
In puppim verſis palmiſque oculiſque profatur:
Cælicolum genitrix, numen quod numina nobis
Cuncta creas, cujus proles terramque fretumque
Sideraque & manes regnorum ſorte gubernat;
Si noſtrum nullo violatum eſt crimine corpus,
Teſtis diva veni, & facili me abſolve carina.
Tum ſecura capit funem, fremituſque leonum
Audiri viſus ſubito, & graviora per auras
Nulla pulſa manu ſonuerunt tympana divæ,
Fertur prona ratis, ventos impellere credas,
Contraque adverſas ducentem prævenit undas.
Extemplo major cunctis ſpes pectora mulcet,
Finem armis tandem, finemque venire periclis.
Ipſe alacer Sicula diſcedens Scipio terra,
Abſcondit late propulſis puppibus æquor,
Cui numen pelagi placaverat hoſtia taurus,
Jactaque cæruleis innabant fluctibus exta.
Tunc a ſede deum, purumque per æthera lapſæ
Armigeræ Jovis ante oculos cœpere volucres
Æquoreas monſtrare vias, ac ducere claſſem.
Augurium clangor lætum dabat, inde ſequuti
Tantum progreſſos liquida ſub nube volatus,
Quantum non fruſtra ſpeculantum lumina ſervant,
Litora Agenoreæ tenuerunt perfida terræ.
Nec ſegnis, tanta in ſemet veniente procella,
Africa: terribilem magno ſub nomine molem
Regis opes contra, & Maſſyla paraverat arma.
Speſque Syphax Libycis una, & Laurentibus unus
Terror erat: campos pariter valleſque refuſas,
Litoraque implerat, nullo decorare tapete
Cornipedem Nomas adſuetus, denſæque per auras
Condebant jaculis ſtridentibus æthera nubes.
Immemor is dextræque datæ, junctique per aras
Fœderis, & menſas teſtes atque hoſpita jura,
Faſque, fidemque ſimul, pravo mutatus amore,
Ruperat, atque toros regni mercede pararat.
Virgo erat eximia ſpecie, claroque parente,
Aſdrubalis proles, thalamis quam cepit ut altis,
Ceu face ſuccenſus prima, tædaque jugali,
Vertit opes gener ad Pœnos, Latiæque ſoluto



Digitized by Google

Fœdere amicitiæ, dotalia tranſtulit arma.
Sed non Auſonio curarum extrema Syphacem
Ductori monuiſſe fuit, ſit fidus, & ictum
Obſervet fœdus, neu pacis jura reſolvat,
Stet regno, reputet Superos, pacta hoſpita ſervet:
Longe conjugia ac longe Tyrios hymenæos
Inter Dardanias acies fore: ſanguine quippe,
Si renuat, blando nimium facilique marito
Statura obſequia, & thalami flagrantis amores.
Sic Latius permixta minis & caſſa movebat
Ductor, nam ſurdas conjux obſtruxerat aures.
Ergo aſper monitis fruſtra nitentibus enſes
Advocat, & caſtas polluti fœderis aras
Teſtatus, varia Martem movet impiger arte.
Caſtra levi calamo cannaque intorta paluſtri,
Qualia Maurus amat diſperſa mapalia paſtor,
Adgreditur, furtum armorum tutantibus umbris,
Ac tacita ſpargit celata incendia nocte.
Inde ubi collecti rapidam diffundere peſtem
Cœperunt ignes, & ſe per pinguia magno
Pabula ferre ſono; clare exſpatiantur in auras,
Et frænos volucri propellunt flumine flammæ.
It totis inimica lues cum turbine caſtris,
Atque alimenta vorat ſtrepitu Vulcanus anhelo
Arida, & ex omni manant incendia tecto.
Sentitur pleriſque prius, quam cernitur ignis,
Excitis ſomno, multorumque ora vocantum
Auxilium invadunt flammæ: fluit undique victor
Mulciber, & rapidis amplexibus arma viroſque
Corripit; exundat peſtis, ſemiuſtaque caſtra
Ardenti volitant per nubila ſumma favilla.
Ipſius ingenti regis tentoria ſaltu
Lugubre increpitans late circumvolat ardor:
Hauſiſſetque virum, trepidus ni clade ſatelles
E ſomno ac ſtratis rapuiſſet multa precantem.
Verum ubi mox juncto ſociarant aggere vires
Maſſylus Tyriuſque duces, accitaque regno
Lenierat pubes infauſtæ vulnera noctis,
Ira pudorque dabant, & conjux, tertius ignis,
Immanes animos, adflataque barbarus ora
Caſtrorum flammis, & ſe velamine nullo
Vix inter trepidas ereptum ex hoſte catervas
Frendebat minitans. ſed enim non luce Syphacem,
Nec claro potuiſſe die, nec ſole tuente,
A quoquam vinci, jactarat talia vecors.
Sed jam claudebat flatus, nec plura ſinebat
Atropos. & tumidæ properantur ſtamina linguæ.
Namque ubi proſiluit caſtris, ceu turbidus amnis
Qui ſilvas ac ſaxa trahens per devia præceps
Volvitur, & ripas ſpumanti gurgite laxat;
Ante omnes prævectus equo, trahit agmina voce.
Contra ſana manus Rutuli, celſuſque ruebat
Viſo rege procul raptis exercitus armis.
Ac ſibi quiſque: Videſne? vides, ait, agmine primus
Maſſylus volitat depoſcens prælia rector?
Fac noſtrum hoc mea dextra decus: violavit & aras
Cælicolum, & caſti ductoris fœdera rupit.
Sit ſatis hunc caſtris ſemel effugiſſe crematis.
Sic ſecum taciti, & certatim ſpicula fundunt.
Prima in cornipedis ſedit ſpirantibus ignem
Naribus haſta volans, erexitque ore cruento
Quadrupedem elatis pulſantem calcibus auras.
Corruit aſper equus, confixaque cuſpide membra
Huc illuc jactans, rectorem prodidit hoſti.
Invadunt, vanamque fugam, atque attollere feſſos
Adnitentem artus, revocato e vulnere telo
Corripiunt: tum vincla viro, manicæque pudendæ
Addita, & exemplum non umquam fidere lætis.
Sceptriferas arcta palmas vinxere catena.
Ducitur ex alto dejectus culmine regni,
Qui modo ſub pedibus terras, & ſceptra, patenſque
Litora ad Oceani ſub nutu viderat æquor.
Proſtratis opibus regni, Phœniſſa metuntur
Agmina, & inviſus Marti notuſque fugarum
Vertit terga citus damnatis Aſdrubal auſis.
Stabat Carthago truncatis undique membris
Uni nixa viro, tantoque fragore ruentem
Annibal abſenti retinebat nomine molem.
Id reliquum, feſſos opis auxiliique ciere,
Rerum extrema jubent: huc confugere paventes,
Poſtquam ſe Superum deſertos numine cernunt.
Nec mora propulſa ſulcant vada ſalſa carina
Qui revocent, patrumque ferant mandata monentes,
Ne lentus nullas videas Carthaginis arces.
Tolle moras, patriæque celer ſuccurre cadenti
Annibal, & noſtris depelle a mœnibus hoſtem.
Quarta aurora ratem Dauni devexerat oras,
Et fera ductoris turbabant ſomnia mentem.
Namque gravis curis carpit dum nocte quietem,
Cernere Flaminium, Gracchumque, & cernere Paullum
Viſus erat ſimul adverſos mucronibus in ſe
Diſtrictis ruere, atque Itala depellere terra:
Omniſque a Cannis, Thraſimenique omnis ab undis
In pontum impellens umbrarum exercitus ibat.
Ipſe fugam cupiens notas evadere ad Alpes
Quærebat, terræque, ulnis amplexus utriſque,
Hærebat Latiæ, donec vis ſæva profundo
Truderet, & rapidis daret aſportare procellis.
His ægrum viſis adeunt mandata ferentes
Legati, patriæque extrema pericula pandunt.
Maſſyla ut ruerint arma, ut cervice catenas
Regnator tulerit Libiæ, letoque negato
Servetur nova pompa Jovi, ut Carthago laboret,
Et trepidi Aſdrubalis (qui rerum agitabat habenas)
Non una concuſſa fuga ſe (triſte profatu)
Vidiſſe, arderent cum bina in nocte ſilenti
Caſtra, & luceret ſceleratis Africa flammis.
Prærapidum juvenem minitari, Brutia ſervet
Litora dum Pœnus, detracturum ignibus atris
Omnia & excidium extremum Carthagini adeſſe.
In quam ſe referat patriam, ſuaque inclyta facta
Commemorant, Italis ſtrages quas fecerit oris.
Hæc poſtquam dicta, & caſus patuere metuſque,
Effundunt lacrimas: dextramque ut numen adorant.
Audivit torvo obtutu defixus, & ægra
Expendit tacito cura, ſecum ipſe volutans
An tanti Carthago foret. ſic deinde profatur:
O dirum exitium mortalibus! o nihil umquam
Creſcere, nec magnas patiens exſurgere laudes
Invidia! everſam jampridem exſcindere Romam,
Atque æquaſſe ſolo potui, traducere captam
Servitum gentem, Latioque imponere leges.
Dum ſumtus, dumque arma duci, feſſoſque ſecundis
Submiſſo tirone negant recreare maniplos,
Dumque etiam Cerere & victu fraudaſſe cohortes
Annoni placet, induitur tota Africa flammis,
Pulſat Agenoreas Rhœteia lancea portas.
Nunc patriæ decus, & patriæ nunc Annibal unus
Subſidium, nunc in noſtra ſpes ultima dextra.
Vertantur ſigna, ut patres ſtatuere, ſimulque
Et patriæ muros, & te ſervabimus, Anno.
Hæc ubi detonuit, celſas e litore puppes



Digitized by Google

Propellit, multumque gemens movet æquore claſſem.
Non terga eſt auſus cedentum invadere quiſquam,
Non revocare virum: cuncti præſtare videntur,
Quod ſponte abſcedat, Superi, tandemque reſolvat
Auſoniam. ventos optant & litora ab hoſte
Nuda videre ſat eſt: ceu flamina comprimit Auſter
Quum fera, & abſcedens reddit mare, navita parco
Interea voto non auras poſcit amicas
Contentus caruiſſe Noto, pacemque quietam
Pro facili curſu reputat ſatis: omnis in altum
Sidonius viſus converterat undique miles.
Ductor defixos Itala tellure tenebat
Intentus vultus, mananteſque ora rigabant
Per tacitum lacrimæ, & ſuſpiria crebra ciebat.
Haud ſecus ac patriam pulſus dulceſque penates
Linqueret, & triſtes exſul traheretur in oras.
Ut vero adſuſis puppes procedere ventis,
Et ſenſim cœpere procul ſubſidere montes,
Nullaque iam Heſperia, & nuſquam jam Daunia tellus;
Hæc ſecum infrendens: Mentiſne ego compos, & hoc nunc
Indignus reditu, qui memet finibus umquam
Amorim Auſoniæ? flagraſſet ſubdita tædis
Carthago, & potius cecidiſſet nomen Eliſæ.
Quid? tunc ſat compos, qui non ardentia tela
A Cannis in templa tuli Tarpeja? Jovemque
Detraxi ſolio? ſparſiſſem incendia montes
Per ſeptem bello vacuos, gentique ſuperbæ
Iliacum exitium, & proavorum fata dediſſem.
Cur porro hæc angant? nunc nunc invadere ferro
Quis prohibet? rurſumque ad mœnia tendere greſſum?
Ibo, & caſtrorum relegens monimenta meorum,
Qua via nota mihi eſt, remeabo Anienis ad undas.
Flectite in Italiam proras, avertite claſſem,
Faxo ut vallata revocetur Scipio Roma.
Talibus ardentem furiis Neptunus ut alto
Proſpexit, vertique rates ad litora vidit,
Quaſſans cæruleum genitor caput, æquora fundo
Eruit, & tumidum movet ultra litora pontum.
Extemplo ventos, imbreſque, e rupe procellas
Concitat Æolias, ac nubibus æthera condit.
Tum penitus telo molitus regna tridenti
Intima, ab occaſu Tethyn impellit & ortu,
Ac totum Oceani turbat caput: æquora ſurgunt
Spumea, & illiſu ſcopulus tremit omnis aquarum.
Primus ſe attollens Naſamonum ſedibus Auſter
Nudavit Syrtim correpta nubilus unda.
Inſequitur ſublime ferens nigrantibus alis
Abruptum Boreas ponti latus: intonat ater
Diſcordi flatu, & partem rapit æquoris Eurus.
Hinc rupti reboare poli, atque hinc crebra micare
Fulmina, & in claſſem ruere implacabile cælum.
Conſenſere ignes, nimbique, & fluctus, & ira
Ventorum, noctemque freto impoſuere tenebræ.
Ecce intorta Noto venienſque a rupe procella
Antennæ immugit, ſtridorque immite rudentum
Sibilat, ac ſimilem monti, nigrante profundo,
Ductoris frangit ſuper ora trementia fluctum.
Exclamat volvens oculos cæloque fretoque:
Felix, o frater, diviſque æquate cadendo,
Aſdrubal, egregium fortis cui dextera in armis
Pugnanti peperit letum, & cui fata dedere
Auſoniam extremo tellurem apprendere morſu!
An mihi Cannarum campis, ubi Paullus & illæ
Egregiæ occubuere animæ, dimittere vitam
Non licitum? vel quum ferrem in Capitolia flammas
Tarpeii Jovis ad manes deſcendere telo.
Talia dum mœret, diverſis flatibus acta
In geminum ruit unda latus, puppimque ſub atris
Æquoris aggeribus tenuit, ceu turbine merſam.
Mox nigris alte pulſa exundantis arenæ
Vorticibus ratis, æthereas remeavit ad auras,
Et fluctus ſupra, vento librante, pependit.
At geminas Notus in ſcopulos atque horrida ſaxa
Dura ſorte rapit ( miſerandum & triſte ) biremes.
Increpuere ictu proræ, tum murice acuto
Diſſiliens ſonuit rupta compage carina.
Hic varia ante oculos facies: natat æquore toto
Arma inter, galeaſque virum, criſtaſque rubentes,
Florentis Capuæ & gaza, & ſepoſta triumpho
Laurens præda ducis, tripodes, menſæque deorum,
Cultaque nequidquam miſeris ſimulacra Latinis.
Quum Venus emoti facie conterrita ponti
Talibus adloquitur regem maris: Hoc ſatis iræ
Interea, genitor: ſatis ad majora minarum.
Cetera, parce, precor pelago, nec tollat acerba
Hoc Carthago decus, nullo ſuperabile bello
Progenuiſſe caput, noſtroſque in funera Pœni
Æneadas, undis totoque egiſſe profundo.
Sic Venus, & tumidi conſidunt gurgite fluctus,
Obviaque adverſis propellunt agmina caſtris.
Dux vetus armorum, ſcituſque accendere corda
Laudibus, ignifero mentes furiabat in iram
Hortatu, decoriſque urgebat pectora flammis.
Tu mihi Flaminii portas rorantia cæſi
Ora ducis, noſco dextram: tu primus in ictus
Ingentis Paulli ruis, ac defigis in oſſa
Mucronem: tibi pugnacis geſtantur opima
Marcelli, Gracchuſque cadens tibi proluit enſem.
Ecce manus, quæ te pulſantem, belliger Appi,
Mœnia ſublimis Capuæ, de culmine muri
Excelſo fuſa moribundum propulit haſta.
Ecce aliud fulmen dextræ, quo nobile nomen
Fulvius, excepit non unum pectore vulnus.
Huc prima te ſiſte acie, cui conſul in armis
Criſpinus cecidit, me tu comitare per hoſtes,
Qui nobis ( memini ) ad Cannas lætiſſimus iræ
Servili fers ora ducis ſuffixa veruto.
Cerno flagrantes oculos, vultumque timendum
Non ipſo minus enſe tuum, fortiſſime Pœnum
O iuvenis, qualem vidi cum flumine ſævo
Inſignis Trebiæ, complexum ingentibus ulnis
Merſiſti fundo luctantem vana tribunum.
At tu qui gelidas Ticini primus ad undas
Scipiadæ patris tinxiſti ſanguine ferrum,
Incepta exſequere, & nati mihi redde cruorem.
Horreſcamne ipſos, veniant ſi ad prælia, divos,
Quum ſteteris prope me? vidi, certantia cælo
Quum juga calcaſtis, ſummas volitare per Alpes.
Quum videam quorum ferro manibuſque capaces
Arſere Argyripæ campi: num ſegnior ibis
Nunc mihi, qui primus torques in mœnia telum
Dardana, nec noſtræ facilis concedere laudi?
Te vero, tene exſtimulem, qui fulmina contra
Et nimbos, tonitruſque, ac ſummi numinis iras
Quum ſtarem, perferre ferox ac vana jubebas
Nubila, & ante ducem Capitolia celſa petebas?
Quid vos, queis claro deleta eſt Marte Saguntus,
Exhorter, quos nobilitant primordia belli?
Ut meque & vobis dignum, defendite quæſo
Præteritas dextræ laudes: divum ipſe favore,
Vincendoque ſenex patriam poſt trina labantem
Luſtra, & non viſos tam longa ætate penates,

Ac natum, & fidæ jam pridem conjugis ora
Confiſus vobis repeto. non altera reſtat
Jam Libyæ, nec Dardaniis pugna altera reſtat.
Certatus nobis hodie dominum accipit orbis.
Annibal hæc: ſed non patiens remorantia verba
Auſonius miles, quoties dux cœperat ora
Solvere ad adfatus, ſignum pugnamque petebat.
Hæc procul aeria ſpectantem nube ſororem
Ut vidit divum genitor, mœſtoſque ſub acri
Obtutu vultus, ſic ore effatus amico eſt:
Qui te mentis edunt morſus? da noſcere conjux.
Num Pœni caſus ducis, & Carthaginis angit
Cura tuæ? ſed enim reputa tecum ipſa furores
Sidonios: gentem contra & fatalia regna
Teucrorum. quis erit quæſo, germana, rebelli
Fractis fœderibus populo modus? ipſa malorum
Non plus Carthago tulit, exhauſitque laboris,
Quam pro Cadmea tu exercita gente tuliſti.
Turbaſti maria, ac terras, juvenemque ferocem
Immiſti Latio, tremuerunt mœnia Romæ,
Perque bis octonos primus fuit Annibal annos
Humani generis: tempus componere gentem:
Ad finem ventum, & claudenda eſt janua belli.
Tum ſupplex Juno: Neque ego mutare laborans,
Queis eſt fixa dies, pendenti nube reſedi.
Nec revocare acies, bellumque extendere quæro:
Quæ donare potes, quoniam mihi gratia languet,
Et cecidit jam primus amor, nil fila ſororum
Adverſus poſco. vertat terga Annibal hoſti,
Ut placet, & cineres Trojæ Carthagine regnent.
Illud te gemini per mutua pignora amoris
Et ſoror & conjux oro, tranare pericla
Magnanimum patiare ducem, vitæque remittas,
Neve ſinas captum Auſonias perferre catenas.
Stent etiam contuſa malis mea mœnia, fracto
Nomine Sidonio, & noſtro ſerventur honori.
Sic Juno, & breviter contra ſic Jupiter orſus.
Do ſpatium muris (ut vis) Carthaginis altæ,
Stent lacrimis precibuſque tuis; ſed percipe conjux
Quatenus indulſiſſe vacet: non longa ſuperſunt
Fata urbi, venietque pari ſub nomine ductor,
Qui nunc ſervatas evertat funditus arces.
Æthereas quoque (uti poſcis) trahat Annibal auras
Ereptus pugnæ: miſcere hic ſidera ponto,
Et terras implere volet redeuntibus armis.
Novi fœta viri belli præcordia: ſed lex
Muneris hæc eſto noſtri: Saturnia regna
Ne poſthac videat, repetat neve amplius umquam
Auſoniam: nunc inſtanti raptum avehe leto,
Ne, ſi miſcebit latis fera prælia campis,
Romulei nequeas juvenis ſubducere dextræ.
Dum ſtatuit fata omnipotens urbique ducique,
Invadunt acies pugnam, & clamore laceſſunt
Sidera: non alio graviores tempore vidit
Aut populos tellus, aut qui paria arma moverent
Majores certare duces. diſcriminis alta
In medio merces, quidquid tegit undique cælum.
Ibat Agenoreus præfulgens ductor in oſtro,
Excelſumque caput penna nutante levabat
Criſta rubens, ſævus magno de nomine terror
Præcedit, Latioque micat bene cognitus enſis.
At contra ardenti radiabat Scipio cocco
Terribilem oſtentans clypeum, quo patris & una
Cælarat patrui ſpirantes prælia dira
Effigies, flammam ingentem frons alta vomebat.
Sub tanta cunctis vi telorumque virumque,
In ducibus ſtabat ſpes & victoria ſolis.
Quin etiam ſubigit favor, ut plerumque, metuſve,
Scipio ſi Libycis eſſet generatus in oris,
Sceptra ad Agenoreos eſſent ventura nepotes.
Annibal Auſonia genitus ſi ſede fuiſſet,
Haud dubitant terras Itala in ditione futuras.
Contremuere auræ, rapido vibrantibus haſtis
Turbine, & horrificam traxere per æthera nubem.
Inde enſis, propiorque acies, & cominus ora
Admota, ac dira flagrantia lumina flamma.
Sternitur in medium contemtrix turba pericli,
Quæ primis ſe præcipitem tulit obvia telis,
Gentilemque bibit tellus inviſa cruorem.
Fervidus ingenii Maſiniſſa, & fervidus ævi
In primas Macedum turmas, immania membra
Infert, & jaculo circumvolat alite campum.
Cærulus haud aliter quum dimicat incola Thules,
Agmina falcifero circumvenit arcta covino.
Graia phalanx patrio denſarat more catervas,
Innixiſque adſtat nulli penetrabilis haſtis.
Immemor has pacti poſt fœdus in arma Philippus
Miſerat, & quaſſam reſovebat Agenoris urbem.
Rareſcit multo laxatus vulnere miles,
Atque aperit patulas proſtrato corpore late
Inter tela vias: irrumpit mole ruinæ
Auſonius globus, & perjuria Graja reſignat.
Archemorum Rutulus, Teucrum Norbanus, & ambos
Mantua labenti genitrix dimiſerat ævo.
Obtruncat Samium bellacis dextra Caleni.
At Clytium Selius, Pellæum & vana tumentem
Ad nomen patriæ Clytium, ſed gloria Pellæ
Haud valuit miſero defendere Daunia tela.
Sævior his Latios vaſtabat Brutia ſigna
Lælius increpitans: Adeone Oenotria tellus
Deteſtanda fuit, quam per maria aſpera, perque
Inſanos Tyrio fugeretis remige fluctus?
Sed fugiſſe ſatis fuerit: Latione cruore
Inſuper externas petitis perfundere terras?
Hæc dicens, Silarum meditantem in prælia, telo
Prævenit: haſta volans imo ſub gutture ſedit,
Et vitæ vociſque vias ſimul incita clauſit.
Vergilio Caudinus, acerbo Sarris Amano
Sternitur: accendunt iras, vultuſque virorum
Armorumque habitus noti, & vox conſona linguæ.
Quos ubi nudantes conſpexit Amilcare cretus
Terga fugæ, State, ac noſtram ne prodite gentem,
Vociferans ſubit, & convertit prælia dextra.
Qualis in æſtiferis Garamantum fœta veneno
Attollit campis ferventi paſtus arena
Colla Parætonius ſerpens, lateque per auras
Undantem torquet perfundens nubila tabem.
Continuo infeſta portantem cuſpide vulnus
Impedit antevolans Herium, cui nobile nomen
Marrucina domus, clarumque Teate ferebat.
Atque illi magnum nitenti, & laudibus hoſtis
Arrecto, capuli ad finem manus incita fodit,
Quærebatque miſer morienti lumine fratrem;
Quum juvenis ſubit, & leto ſtimulatus acerbo
Pleminius ſævum mucronem ante ora coruſcat,
Ac fratrem magno minitans clamore repoſcit.
Huic proles Barcæ: Germanum reddere vero
Si placet, haud renuo, maneant modo fœdera noſtra,
Aſdrubalem revocare umbris: egone aſpera ponam
Umquam in Romanos odia? aut manſueſcere corda
Noſtra ſinam? parcamque viro, quem terra crearit
Itala? tum manes inimica ſede repellat

Æter-

Digitized by Google

Æterna, ſocioque abigat me frater Averno.
Sic ait, & clypei propulſum pondere toto,
Lubrica qua tellus lapſantis ſanguine fratris
Fallebat nixus, proſternit, & occupat enſe.
Extendit labens palmas, Heriumque jacentem
Amplexus juncta lenivit morte dolorem.
Tum Libys invadit mixtæ certamina turbæ,
Convertitque ruens per longum hoſtilia terga:
Ut cum fulminibus permixta tonitrua mundum
Terrificant, ſummique labat domus alta parentis,
Omne hominum in terris trepidat genus, ipſaque ob ora
Lux atrox micat, & præſens adſtare viritim
Creditur intento perculſis Jupiter igne.
Parte alia, ceu ſola forent diſcrimina campo
Qua miſcebat agens truculentus Scipio Martem,
Aſpera pugna novas varia ſub imagine leti
Dat formas: hic enſe jacet proſtratus adacto,
Hic ſaxo perfracta gemit lacrimabilis oſſa,
Atque hos ( turpe ) pavor fuſos dejecit in ora;
Horum adverſa dedit Gradivo pectora virtus.
Ipſe ſuper ſtrages ductor Rhœteius inſtat.
Qualis apud gelidum currus quatit altior Hebrum,
Et Geticas ſolvit ferventi ſanguine Mavors
Lætus cæde nives, glaciemque Aquilonibus auctam
Perrumpit ſtridens ſub pondere belliger axis.
Jamque ardore truci luſtrans, fortiſſima quæque
Nomina obit ferro: claris ſpectata per orbem
Stragibus occumbit late inter tela juventus.
Qui muros rapuere tuos, miſeraſque nefandi
Principium belli fecere, Sagunte, ruinas.
Qui ſacros Thraſimene lacus, Phaethontia quique
Polluerant tabo ſtagna, ac fiducia tanta
Quos tulit, ut Superum regi ſoliumque domoſque
Irent direptum: mactantur cominus uno
Exitio, redduntque animas, temerata ferebant
Qui ſecreta deum, & primo preſſere negatas
Greſſibus humanis Alpes: formidinis hujus
Plena acies, propere retro exanimata ruebat.
Haud ſecus, ac tectis urbis Vulcania peſtis
Quum ſeſe infudit, rapiduſque incendia flatus
Ventilat, & volucres ſpargit per culmina flammas:
Attonitum erumpit ſubita formidine vulgus,
Lateque ut capta paſſim trepidatur in urbe.
Verum ubi cunctari tædet diſperſa virorum
Prælia ſectantem, & leviori Marte teneri,
Omnes in cauſſam belli auctoremque malorum
Vertere jam vires tandem placet. Annibal unus
Dum reſtet, non ſi muris Carthaginis ignis
Subdatur, cæſique cadant exercitus omnis,
Profectum eſt Latio: contra ſi concidat unus,
Nequidquam fore Agenoreis cuncta arma viroſque.
Illum igitur luſtrans circumfert lumina campo,
Rimaturque ducem: juvat in certamina ſumma
Ferre gradum, cuperetque viro concurrere tota
Spectante Auſonia. celſus clamore feroci
Provocat increpitans hoſtem, & nova prælia poſcit.
Quas poſtquam audivit voces conterrita Juno,
Ne Libyci ducis impavidas ferrentur ad aures,
Effigiem informat Latiam, propereque coruſcis
Attollit criſtis, addit clypeumque jubaſque
Romulei ducis, atque humeris imponit honorem
Fulgentis ſaguli, dat greſſum habituſque cientis
Prælia, & audaces addit ſine corpore motus.
Tum par effigies fallacis imagine vana
Cornipedis moderanda, cito per devia paſſu,
Belligeræ datur ad ſpeciem certaminis umbræ.
Sic Pœni ducis ante oculos exultat, & ultro
Scipio Junoni ſimulatus tela coruſcat.
Ac viſo lætus rectore ante ora Latino,
Et tandem propius ſperans ingentia Pœnus,
Quadrupedi citus imponit velocia membra,
Et jacit adverſam properati turbinis haſtam.
Dat terga, & campo fugiens volat ales imago,
Tranſmittitque acies. tum vero ut victor, & alti
Jam compos voti, ferrata calce cruentat
Cornipedem, & largas Pœnus quatit aſper habenas:
Quo fugis oblitus noſtris te cedere regnis?
Nulla tibi Libyca latebra eſt, o Scipio, terra.
Hæc ait, & ſtricto ſequitur mucrone volantem,
Donec longinquo fruſtratum duxit in arva
Diverſa: ſpatio, procul a certamine pugnæ.
Tum fallax ſubito ſimulacrum in nubila ceſſit.
Fulmineus ductor: Quiſnam ſe lumine cæco
Compoſuit nobis, inquit, deus? aut latet idem
Cur monſtro? tantumne obſtat mea gloria divis?
Sed non avelles umquam quicumque ſecundus
Cælicolum ſtas Auſoniæ, non artibus hoſtem
Eripies verum nobis. fræna inde citatis
Convertit furibundus equis, campumque petebat,
Quum ſubitæ occulto peſtis collapſa tremore
Cornipedis moles ruit, atque efflavit anhelo
Pectore, Junonis curis, in nubila vitam.
Tum vero impatiens, Veſtra eſt hæc altera, veſtra
Fraus, inquit, Superi: non fallitis. æquore merſum
Texiſſent ſcopuli, pelagiſque hauſiſſet, & undæ.
Anne huic ſervabar leto? mea ſigna ſequuti
Queis pugnæ auſpicium dedimus, cæduntur, & abſens
Accipio gemitus, voceſque & verba vocantum
Annibalem. quis noſtra ſatis delicta piabit
Tartareus torrens? Simul hæc fundebat, & una
Spectabat dextram, ac leti fervebat amore.
Tum Juno miſerata virum, paſtoris in ora
Vertitur, ac ſilvis ſubito procedit opacis.
Atque his alloquitur verſantem ingloria fata:
Quænam te ſilvis accedere cauſſa ſubegit
Armatum noſtris? non dura ad prælia tendis,
Magnus ubi Auſoniæ reliquos domat Annibal armis?
Si velox gaudes ire, & compendia grata
Sunt tibi, vicino in medios te tramite ducam.
Annuit, atque onerat promiſſis pectora largis
Paſtoris, patreſque docet Carthaginis altæ
Magna repenſuros, nec ſe leviora daturum.
Præcipitem, & vaſto ſuperantem proxima ſaltu
Circumagit Juno, & fallens regione viarum
Non gratam invito ſervat celata ſalutem.
Interea Cadmea manus deſerta, pavenſque,
Non ullum Annibalem, nuſquam certamina cernit
Sævi nota ducis, pars ferro occumbere credunt,
Pars damnaſſe aciem, & Superis ceſſiſſe ſiniſtris.
Ingruit Auſonius, verſoſque agit æquore toto
Rector, jamque ipſæ trepidant Carthaginis arces.
Impletur terrore vago cuncta Africa pulſis
Agminibus, volucrique fuga ſine Marte ruentes
Tendunt attonitos extrema ad litora curſus,
Ac Tarteſſiacas profugi ſparguntur in oras.
Pars Batti petiere domos, pars flumina Lagi.
Sic ubi vi cæca tandem devictus ad aſtra
Evomuit paſtos per ſecula Veſbius ignes,
Et pelago & terris fuſa eſt Vulcania peſtis,
Videre Eoi monſtrum admirabile Seres
Lanigeros cinere Auſonio caneſcere lucos.
At feſſum tumulo tandem regina propinquo



Digitized by Google

Siſtit Juno ducem, facies unde omnis, & atræ
Apparent admota oculis veſtigia pugnæ.
Qualem Gargani campum, Trebiæque paludem,
Et Tyrrhena vada, & Phaethontis videras amnem
Strage virum undantem, talis (miſerabile viſu)
Proſtratis facies aperitur dira maniplis.
Tum ſuperas Juno ſedes turbata reviſit.
Jamque propinquabant hoſtes, tumuloque ſubibant,
Quum ſecum Pœnus: Cælum licet omne ſoluta
In caput hoc compage ruat, terræque dehiſcant,
Non ullo Cannas abolebis Jupiter ævo.
Decedeſque prius regnis, quam nomina gentes
Aut facta Annibalis ſileant, nec deinde relinquo
Securam te Roma mei, patriæque ſuperſtes
Ad ſpes armorum vivam tibi: nam modo pugna
Præcellis, reſident hoſtes: mihi ſatque ſuperque,
Ut me Dardaniæ matres, atque Itala tellus,
Dum vivam, exſpectent, nec pacem pectore norint.
Sic rapitur paucis fugientum mixtus, & altos
Inde petit retro montes, tutaſque latebras.
Hic finis bello. reſerantur protinus arces
Auſonio jam ſponte duci, jura improba ademta,
Armaque, & inciſæ leges, opibuſque ſuperbis
Vis fracta, & poſuit geſtatas bellua turres.
Excelſæ tum ſæva rates ſpectacula Pœnis
Flammiferam accepere facem, ſubitaque procella
Arſerunt maria, atque expavit lumina Nereus.
Manſuri compos decoris per ſecula rector,
Devictæ referens primus cognomina terræ,
Securus ſceptri, repetit per cærula Romam,
Et patria invehitur ſublimi tecta triumpho.
Ante Syphax feretro reſidens, captiva premebat
Lumina, & auratæ ſevabant colla catenæ.
Hic Anno, clarique genus Phœniſſa juventa,
Et Macetum primi, atque incocti corpora Mauri,
Tum Nomades, notuſque ſacro quum luſtrat arenas
Ammoni Garamas, & ſemper naufraga Syrtis.
Mox victas tendens Carthago ad ſidera palmas
Ibat, & effigies oræ jam lenis Iberæ,
Terrarum finis Gades, ac laudibus olim
Terminus Herculeis Calpe, Bætiſque lavare
Solis equos dulci conſuetus fluminis unda.
Frondoſumque apicem ſubigens ad ſidera mater
Bellorum fera Pyrene, nec mitis Iberus
Quum ſimul illidit ponto, quos attulit, amnes.
Sed non ulla magis menteſque oculoſque tenebat,
Quam viſa Annibalis campis fugientis imago.
Ipſe adſtans curru, atque auro decoratus & oſtro
Martia præbebat ſpectanda Quiritibus ora.
Qualis odoratis deſcendens Liber ab Indis
Egit pampineos frænata tigride currus.
Aut quum Phlegræis, confecta mole gigantum,
Inceſſit campis tangens Tirynthius aſtra.
Salve, invicte parens, non conceſſure Quirino
Laudibus, ac meritis non conceſſure Camillo.
Nec vero, quum te memorat de ſtirpe deorum,
Prolem Tarpeii, mentitur Roma, Tonantis.

# P. PAPINII STATII OPERA.

## SILVARUM LIBRI QUINQUE.

## LIBER PRIMUS.

### EQUUS MAX. DOMITIANI.

Quæ ſuper impoſito moles geminata Coloſſo
Stat Latium complexa forum? Cælone peractum
Fluxit opus? Siculis an conformata caminis
Effigies, laſſum Steropem Brontemque reliquit?
An te Palladiæ talem, Germanice, nobis
Effinxere manus, qualem modo fræna tenentem
Rhenus, & attoniti vidit domus ardua Daci?
Nunc age fama prior notum per ſecula nomen
Dardanii miretur equi, cui vertice ſacro
Dindymon, & cæſis decrevit frondibus Ida;
Hunc neque diſciſſis cœpiſſent Pergama muris,
Nec grege permixto pueri innuptæque puellæ,
Ipſe nec Æneas, nec magnus duceret Hector.
Adde, quod ille nocens, ſævoſque amplexus Achivos;
Hunc mitis commendat eques: juvat ora tueri
Mixta notis belli, placidamque gerentia pacem.
Nec veris majora putes; par forma, decorque,
Par honor. exhauſtis Martem non amplior armis
Biſto-

Digitized by Google

Biſtonius portat ſonipes, magnoque ſuperbit
Pondere; nec tardo raptus prope flumina curſu
Fumat, & ingenti propellit Strymona flatu.
Par operi ſedes. hinc obvia limina pandit,
Qui feſſus bellis, adſcitæ munere prolis,
Primus iter noſtris oſtendit in æthera Divis.
Diſcitur e vultu quantum tu mitior armis;
Qui nec in externos facilis ſævire furores;
Das Cattis, Dacisque fidem. te ſigna ferente
Et minor in leges iret gener, & Cato caſtris.
At laterum paſſus hinc Julia templa tuentur,
Illinc belligeri ſublimis regia Paulli.
Terga pater, blandoque videt Concordia vultu.
Ipſe autem puro celſum caput aere ſeptus
Templa ſuperſurges, & proſpectare videris,
An nova contemtis ſurgant Palatia flammis
Pulchrius: an tacita vigilet face Troicus ignis:
Atque exploratas jam laudet Veſta miniſtras:
Dextra vetat pugnas: lævam Tritonia virgo
Non gravat, & ſectæ prætendit colla Meduſæ,
Ceu ſtimulis accendat equum, nec dulcior uſquam
Lecta deæ ſedes: nec ſic pater ipſe teneres
Pectora, quæ mundi valeant evolvere curas,
Et queis ſe toties Temeſe dedit hauſta metallis.
It tergo demiſſa chlamys. latus enſe quieto
Securum: magnus quanto mucrone minatur
Noctibus hibernis & ſidera terret Orion.
At ſonipes, habitus animoſque imitatus equeſtres,
Acrius attollit vultus, curſumque minatur:
Cui rigidis ſtant colla jubis, vivuſque per armos
Impetus, & tantis calcaribus ilia late
Suffectura patent. vacuæ pro ceſpite terræ
Ænea captivi crinem terit ungula Rheni.
Hunc & Adraſtæus viſum extimuiſſet Arion.
Et pavet aſpiciens Ledæus ab æde propinqua
Cyllarus. hic domini numquam mutabit habenas:
Perpetuis frænis, atque uni ſerviet aſtro.
Vix ſola ſufficiunt, inſeſſaque pondere tanto
Subter anhelat humus. nec ferro aut ære laborant,
Sed Genio. teneat quamvis æterna crepido,
Quæ ſuper ingeſti portaret culmina montis,
Cæliferique attrita genu duraſſet Atlantis.
Nec longæ traxere moræ: juvat ipſa labores
Forma Dei præſens, operique intenta juventus
Miratur plus poſſe manus. ſtrepit ardua pulſu
Machina: continuus ſeptem per culmina montes
It fragor, & magnæ fingit vaga murmura Romæ.
Ipſe loci cuſtos, cujus ſacrata vorago,
Famoſuſque lacus nomen memorabile ſervat,
Innumeros æris ſonitus, & verbere crudo
Ut ſenſit mugire forum, movet horrida ſancto
Ora ſitu, meritaque caput venerabile quercu.
Ac primum ingentes habitus, lucemque coruſcam
Expavit majoris equi, terque ardua merſit
Colla lacu trepidus, lætus mox præſide viſo:
Salve magnorum proles genitorque deorum,
Auditum longe numen mihi. nunc mea felix,
Nunc veneranda palus, cum te prope noſſe, tuumque
Immortale jubar vicina ſede tueri
Conceſſum. ſemel auctor ego, inventorque ſalutis
Romuleæ; tu bella Jovis, tu prælia Rheni,
Tu civile nefas, tu tardum in fœdera montem,
Longo Marte domas. quod ſi te noſtra tuliſſent
Sæcula; tentaſſes, me non audente, profundos
Ire lacus. ſed Roma tuas tenuiſſet habenas.
Cedat equus, Latiæ qui contra templa Diones,
Cæſarei ſtat ſede fori. *quem tradere es auſus*
*Pellæo Liſyppe duci, mox Cæſaris ora*
*Aurata cervice tulit.* vix lumine feſſo
Explores, quam longus in hunc deſpectus ab illo.
Quis rudis uſque adeo, qui non ut viderit ambos,
Tantum dicat equos, quantum diſtare regentes?
Non hoc imbriferas hiemes opus, aut Jovis ignem
Tergeminum; Æolii non agmina carceris horret,
Annorumve moras: ſtabit dum terra, poluſque,
Dum Romana dies. huc & ſub nocte ſilenti,
Cum Superis terrena placent, tua turba relicto
Labetur cælo, miſcebitque oſcula juxta:
Ibit in amplexus natus, fraterque, paterque,
Et ſoror: una locum cervix dabit omnibus aſtris.
Utere perpetuum populi magnique ſenatus
Munere: Apelleæ cuperent te ſcribere ceræ,
Optaſſetque novo ſimilem te ponere templo
Atticus Elei ſenior Jovis. & tua mitis
Ora Taras: tua ſidereas imitantia flammas
Lumina, contemto mallet Rhodos aſpera Phœbo.
Certus ames terras, & quæ tibi templa dicamus
Ipſe colas, nec te cæli juvet aula: tuoſque
Lætus huic dono videas dare thura nepotes.

## II. Epithalamion Stellæ et Violantillæ.

Unde ſacro Latii ſonuerunt carmine montes?
Cui Pæan nova, plectra moves? humeroque comanti
Facundum ſuſpendis ebur? procul ecce canoro
Demigrant Helicone deæ, quatiuntque novena
Lampade ſolennem thalamis coeuntibus ignem,
Et de Pieriis vocalem fontibus undam,
Quas inter vultu petulans Elegia, propinquat
Celſior aſſueto, divaſque hortatur, & ambit
Alternum factura pedem: decimamque videri
Se cupit, & medias fallit permixta ſorores.
Ipſa manu nuptam genitrix Æneia ducit
Lumina demiſſam, & dulci probitate rubentem.
Ipſa toros, & ſacra parat, cœtuque Latino
Diſſimulata deam, crinem, vultumque, genaſque,
Temperat, atque nova geſtit minor ire marita.
Noſco diem, cauſaſque ſacri: te concinit iſte
(Pande fores) te, Stella, chorus, tibi Phœbus, & Evan,
Et de Mænalia volucer Tegeaticus umbra
Serta ferunt, nec blandus amor, nec Gratia ceſſat
Amplexum virides optatæ conjugis artus,
Floribus innumeris, & olenti ſpargere thymbra.
Tu modo fronte roſas, violis modo lilia mixta
Excipis, & dominæ niveis a vultibus obſtas.
Ergo dies aderat Parcarum conditus albo
Vellere, quo Stellæ Violantillæque profeſſus
Clamaretur Hymen. cedant curæque, metuſque;
Ceſſent mendaces obliqui carminis aſtus:
Fama tace, ſubiit leges, & fræna momordit
Ille ſolutus amor: conſumta eſt fabula vulgi,
Et narrata diu viderunt oſcula cives.
Tu tamen attonitus (quamvis data copia tantæ
Noctis) adhuc optas, promiſſaque numine dextro
Vota paves. pone o dulcis ſuſpiria vates,
Pone, tua eſt: licet expoſitum per limen aperto
Ire, redire, gradu: jam nuſquam janitor, aut lex,
Aut pudor: amplexu tandem ſatiare petito
Conjugis, & duras pariter reminiſcere noctes.
Digna quidem merces, & ſi tibi Juno labores

Her-

Herculeos, Stygiis & ſi concurrere monſtris
Fata darent, ſi Cyaneos raperere per æſtus.
Hanc propter tutum Piſæa lege trementem
Currere, & Oenomai fremitus audire ſequentis.
Nec ſi Dardania paſtor temerarius Ida
Sediſſes, hæc dona forent: nec ſi alma per auras
Te potius prenſa veheret Tithonia biga.
Sed quæ cauſſa toros, inopinaque gaudia vati
Attulit, hic mecum dum fervent agmine poſtes,
Atriaque, & multa pulſantur limina virga,
Hic Erato jucunda doce: vacat apta movere
Colloquia, & docti norunt audire Penates.
Forte ſerenati qua ſtat plaga lactea cæli,
Alma Venus thalamo, pulſa modo nocte, jacebat
Amplexu duro Getici reſoluta mariti.
Fulcra, toroſque deæ, tenerum premit agmen Amorum:
Signa petunt, quas ferre faces, quæ pectora figi
Imperet; an terris ſævire, an malit in undis,
An miſcere deos, an adhuc vexare Tonantem?
Ipſi animus nondum, nec cordi fixa voluntas:
Feſſa jacet ſtratis, ubi quondam conſcia culpæ
Lemnia repſerunt depreſſo vincula lecto.
Hic puer e turba volucrum, cui plurimus ignis
Ore, manuque levi numquam fruſtrata ſagitta,
Agmine de medio, tenera ſic dulce profatus
Voce: (pharetrati preſſere ſilentia fratres:)
Scis, ut, mater, ait, nulla mihi dextera ſegnis
Militia: quemcumque hominum, divumque dediſti,
Uritur. at quondam lacrimis, & ſupplice dextra,
Et votis precibuſque virum concede moveri,
O genitrix, duro nec enim ex adamante creati,
Sed tua turba ſumus. clarus de gente Latina
Eſt juvenis, quem patritiis majoribus ortum
Nobilitas gaviſa tulit, præſagaque formæ
Protinus e noſtro poſuit cognomina cælo.
Hunc egomet tota quondam (tibi dulce) pharetra
Improbus, & denſa trepidantem cuſpide fixi.
Quamvis Auſoniis multum gener ille petitus
Matribus, edomui victum, dominæque potentis
Ferre jugum, & longos juſſi ſperare per annos.
Aſt illam ſumma leviter (ſic namque jubebas)
Lampade, parcentes, & inermi ſtrinximus arcu.
Ex illo quantos juvenis premat anxius ignes,
Teſtis ego; attonitus quantum me nocte, dieque,
Urgentem ferat. haud ulli vehementior umquam
Incubui, genitrix, iterataque vulnera fixi.
Vidi ego & immiti cupidum decurrere campo
Hippomenem, nec ſic meta pallebat in ipſa.
Vidi & Abydeni juvenis certantia remis
Brachia, laudavique manus, & ſæpe natanti
Præluxi; minor ille calor, quo ſæva tepebant
Æquora. tu veteres juvenis tranſgreſſus amores.
Ipſe ego te tantos ſtupui duraſſe per æſtus,
Firmavique animos, blandiſque madentia plumis
Lumina deterſi. quoties mihi queſtus Apollo,
Sic vatem mœrere ſuum! jam, mater, amatos
Indulge thalamos: noſter comes ille, piuſque
Signifer armiferos poterat memorare labores,
Claraque facta virum, & torrentes ſanguine campos:
Hinc tibi plectra dedit: mitiſque incedere vates
Maluit, & noſtra laurum ſubtexere myrto.
Hic juvenum lapſus, ſuaque haud externa revolvit
Vulnera. pro quanta eſt Paphii reverentia, mater,
Numinis! hic noſtræ deflevit fata Columbæ.
Dixerat: & tenera matris cervice pependit
Blandus, & admotis tepefecit pectora pennis.
Illa refert, vultu non aſpernata rogari:
Grande quidem, rarumque viris, quos ipſa probavi,
Pierius votum juvenis cupit. hanc ego, formæ
Egregium mirata decus, cui gloria patrum,
Et generis certabat honos, tellure cadentem
Excepi, fovique ſinu, nec colla genaſque
Comere, nec pingui crinem deducere amomo
Ceſſavit mea, nate, manus. mihi dulcis imago
Proſiluit. celſæ procul aſpice frontis honores,
Suggeſtumque comæ. Latias, metire, quid ultra
Emineat matres. quantum Latonia Nymphas
Virgo premit, quantumque egomet Nereidas exſto.
Hæc & cæruleis mecum conſurgere digna
Fluctibus, & noſtra potuit conſidere concha.
Et ſi flammiferas potuiſſet ſcandere ſedes,
Haſque intrare domos, ipſi erraretis Amores.
Huic quamvis cenſus dederim largita beatos,
Vincit opes animo. queritur jam Seras avaros
Anguſtum ſpoliare nemus, Clymeneaque deeſſe
Germina, nec virides ſatis illacrimare ſorores.
Vellera Sidonio jam pauca rubeſcere tabo,
Raraque longævis nivibus cryſtalla gelari.
Huic Hermum, fulvoque Tagum decurrere limo,
(Nec ſatis ad cultus) huic Inda monilia Glaucum
Proteaque, atque omnem Nereida quærere juſſi.
Hanc ſi Theſſalicos vidiſſes Phœbe per agros,
Erraret Daphne ſecura. in litore Naxi
Theſeum juxta foret hæc conſpecta cubile,
Gnoſſida deſertam profugus liquiſſet & Euan.
Quod niſi me longis placaſſet Juno querelis,
Falſus huic pennas, & cornua ſumeret æthræ
Rector, in hanc vero cecidiſſet Jupiter auro.
Sed dabitur juveni, cui tu mea ſumma poteſtas
Nate cupis. thalami quamvis juga ferre ſecundi
Sæpe neget mœrens. ipſam jam cedere ſenſi,
Inque vicem tepuiſſe viro. Sic fata, levavit
Sidereos artus, thalamique egreſſa ſuperbum
Limen, Amyclæos ad fræna citavit olores.
Jungit Amor, lætamque vehens per nubila matrem
Gemmato temone ſedet. jam Tibridis arces
Iliacæ: pandit nitidos domus alta Penates,
Claraque gaudentes plauſerunt limina Cycni.
Digna deæ ſedes, nitidis nec ſordet ab aſtris.
Hic Libycus, Phrygiuſque ſilex, hic dura Laconum
Saxa virent: hic flexus Onyx, & concolor alto
Vena mari, rupeſque nitent, queis purpura ſæpe
Œbalis & Tyrii moderator livet aheni.
Pendent innumeris faſtigia nixa columnis.
Robora Dalmatico lucent ſatiata metallo.
Excludunt radios ſilvis decuſſa vetuſtis
Frigora. perſpicui vivunt in marmore fontes.
Nec ſervat natura vices: hic Sirius alget,
Bruma tepet, verſumque domus ſibi temperat annum.
Exultat viſu, tectiſque potentis Alumnæ
Non ſecus alma Venus, quam ſi Paphon æquore ab alto,
Idaliaſque domos, Erycinaque templa ſubiret.
Tunc ipſam ſolo reclinem affata cubili:
Quo nam hic uſque ſopor, vacuique modeſtia lecti,
O mihi Laurentes inter dilecta puellas?
Quis morum, fideique modus? numquamne virili
Submittere jugo? veniet jam triſtior ætas:
Exerce formam, & fugientibus utere donis.
Non ideo tibi tale decus, vultuſque ſuperbos,
Meque dedi, viduos ut tranſmittare per annos
Ceu non cara mihi. ſatis, o nimiumque, priores
Deſpexiſſe procos. at enim hic tibi ſanguine toto

Deditus

Digitized by Google

Deditus, unam omnes inter miratur, amatque,
Nec formæ, nec ſtirpis egens. nam docta per urbem
Carmina, qui juvenes, quæ non didicere puellæ?
Hunc & biſſenos (ſic indulgentia pergat
Præſidis Auſonii) cernes attollere faſces
Ante diem: certe jam nunc Cybeleia novit
Limina, & Euboicæ carmen legit ille Sibyllæ.
Jamque parens Latius (cujus prænoſcere mentem
Fas mihi) purpureos habitus, Juvenique curule
Indulgebit ebur, Dacas (quæ gloria major?)
Exuvias, lauroſque dabit celebrare recentes.
Ergo age junge toros, atque otia deme juventæ.
Quas ego non gentes, quæ non face corda jugavi?
Alituum pecudumque mihi, durique ferarum
Non renuere greges. ipſum in connubia terræ
Æthera (cum pluviis rareſcunt nubila) ſolvo.
Sic rerum ſeries, mundique revertitur ætas.
Unde novum Trojæ decus, ardentumque deorum
Raptorem, Phrygio ſi non ego juncta marito?
Lydius unde meos iteraſſet Tibris Iulos?
Quis ſeptemgeminæ poſuiſſet mœnia Romæ
Imperii Latiale caput? niſi Dardana furto
Cepiſſet Martem, nec me prohibente, ſacerdos?
His mulcet dictis, tacitumque inſpirat amorem
Connubii; redeunt animo jam dona, preceſque,
Et lacrimæ, vigileſque viri prope limina queſtus:
Aſteris & vatis, totam cantata per urbem,
Aſteris ante dapes, nocte Aſteris, Aſteris ortu,
Quantum non clamatus Hylas; jamque aſpera cœpit
Flectere corda libens, & jam ſibi dura videri.
Macte toris, Latios inter placidiſſime vates,
Quod durum permenſus iter, cœptique laboris
Prendiſti portus. tumidæ ſic transfuga Piſæ
Amnis in externos longe flammatus amores,
Flumina demerſo trahit intemerata canali,
Donec Sicanios tandem prolatus anhelo
Ore bibat fontes: miratur dulcia Nais
Oſcula, nec credit pelago veniſſe maritum.
Quis tibi tunc alacri, cæleſtum munere claro,
Stella dies? quanto ſalierunt pectora voto,
Dulcia cum dominæ dexter connubia vultus
Annuit! ire polo, nitidoſque errare per axes
Viſus. Amyclæis minus exultavit arenis
Paſtor, ad Idæas Helena veniente carinas.
Theſſala nec talem viderunt Pelea Tempe,
Cum Thetin Æmoniis Chiron accedere terris
Erecto proſpexit equo. quam longa morantur
Sidera! quam ſegnis votis Aurora mariti!
At procul ut Stellæ thalamos ſenſere parari
Latous vatum pater, & Semeleius Euan;
Hic movet Ortygia, movet hic rapida agmina Nyſa,
Huic Lycii montes, gelidæque umbracula Thymbræ,
Et Parnaſſus honos: illi Pangea reſultant,
Iſmaraque, & quondam genialis littora Naxi.
Tunc caras iniere fores, comitique canoro
Hic chelyn, hic flavam maculoſo nebrida tergo,
Hic thyrſos, hic plectra ferit, hic enthea lauro
Tempora, Minoa crinem premit ille corona.
Vixdum emiſſa dies, & jam ſocialia præſto
Omina. jam feſta fervet domus utraque pompa.
Fronde virent poſtes, & fervent compita flammis,
Et pars immenſæ gaudet celeberrima Romæ.
Omnis honos, cuncti veniunt ad limina faſces,
Omnis plebeio teritur prætexta tumultu.
Hic eques: hic juvenum cœtu ſtola mixta laborat.
Felices utroſque vocant, ſed in agmine plures
Invidere viro. jam dudum poſte reclinis
Quærit Hymen thalamis intactum dicere carmen,
Quo vatem mulcere queat, dat Juno verenda
Vincula, & inſigni geminat Concordia tæda:
Hic fuit ille dies: noctem canat ipſe maritus,
Quantum noſſe licet. ſic victa ſopore doloſo
Martia fluminea poſuit latus Ilia ripa:
Non talis niveos ſtrinxit Lavinia vultus,
Cum Turno ſpectante rubet: non Claudia talis
Reſpexit populos nota jam virgo carina.
Nunc opus, Aonidum comites, tripodumque miniſtri,
Diverſis certare modis: eat enthea vittis
Atque hederis redimita cohors, ut pollet ovanti
Quiſque lyra. ſed præcipue qui nobile greſſu
Extremo fraudatis opus, date carmina feſtis
Digna toris. hunc ipſe Coo plaudente Philetas,
Callimachuſque ſenex, Umbroque Propertius antro,
Ambiſſent laudare diem, nec triſtis in ipſis
Naſo Tomis, diveſque foco lucente Tibullus.
Me certe non unus amor, ſimplexque canendi
Cauſſa trahit: tecum ſimiles, junctæque Camœnæ,
Stella, mihi, multumque pares bacchamur ad aras,
Et ſociam doctis haurimus ab amnibus undam;
At te naſcentem gremio mea prima recepit
Parthenope, dulciſque ſolo tu gloria noſtro
Reptaſti: nitidum conſurgat ad æthera tellus
Eubois, & pulchra tumeat Sebetos alumna.
Nec ſibi ſulfureis Lucrinæ Naides antris,
Nec Pompeiani placeant magis otia Sarni.
Eia age præclaros Latio properate nepotes,
Qui leges, qui caſtra regant, qui carmina ludant.
Acceleret partu decimum bona Cynthia menſem.
Sed parcat Lucina precor. tuque ipſe parenti
Parce puer, ne mollem uterum, ne ſtantia lædas
Pectora: cumque tuos tacito Natura receſſu
Formarit vultus, multum de patre decoris,
Plus de matre feras. at tu pulcherrima forma
Italidum, tandem merito poſſeſſa marito,
Vincla diu quæſita fove. ſic damna decoris
Nulla tibi, longæ viridis ſic flore juventæ
Perdurent vultus, tardeque hæc forma ſeneſcat.

## III. Villa Tiburtina Manlii Vopisci.

Cernere facundi Tibur glaciale Vopiſci,
Si quis, & inſerto geminos Aniene penates,
Aut potuit ſociæ commercia noſcere ripæ,
Certanteſque ſibi dominum defendere villas;
Illum nec calido latravit Seirius aſtro,
Nec gravis aſpexit Nemees frondentis alumnus.
Talis hiems tectis, frangunt ſic improba ſolem
Frigora, Piſæumque domus non æſtuat annum.
Ipſa manu tenera tectum ſcripſiſſe Voluptas.
Tunc Venus Idaliis unxit faſtigia ſuccis,
Permulſitque comis, blandumque reliquit honorem
Sedibus, & volucres vetuit diſcedere natos.
O longum memoranda dies! quæ mente reporto
Gaudia! quam laſſos per tot miracula viſus!
Ingenium quam mite ſolo! quæ forma beatis
Arte manus conceſſa locis! non largius uſquam
Indulſit Natura ſibi. nemora alta citatis
Incubuere vadis, fallax reſponſat imago
Frondibus, & longas eadem fugit umbra per undas.
Ipſe Anien (miranda fide) infraque, ſuperque
Saxeus; hic tumidam rabiem, ſpumoſaque ponit
Murmura, ceu placidi veritus turbare Vopiſci

Pierioſque

Digitized by Google

Pierioſque dies, & habentes carmina ſomnos.
Littus utrumque domi: nec te mitiſſimus amnis
Dividit, alternas ſervant prætoria ripas,
Non externa ſibi, fluviumve obſtare queruntur.
Seſtiacos nunc fama ſinus, pelaguſque natatum
Jactet, & audaci junctos delphinas ephebo:
Hic æterna quies, nullis hic jura procellis,
Nuſquam fervor aquis. datur hic tranſmittere viſus,
Et voces, & pene manus. ſic Chalcida fluctus
Expellunt reflui: ſic diſſociata profundo
Brutia Sicanium circumſpicit ora Pelorum.
Quid primum, mediumve canam? quo fine quieſcam?
Auratasne trabes? an Mauros undique poſtes?
An picturata lucentia marmora vena
Mirer? an emiſſas per cuncta cubilia lymphas?
Huc oculis, huc mente trahor. venerabile dicam
Lucorum ſenium? te quæ vada fluminis infra
Cernis? an ad ſilvas quæ reſpicis, aula, tacentes?
Qua tibi tota quies, offenſaque turbine nullo
Nox ſilet, & nigros imitantia murmura ſomnos.
An quæ graminea ſuſcepta crepidine fumant
Balnea, & impoſitum ripis algentibus ignem?
Quaque vaporiferis junctus fornacibus amnis
Ridet anhelantes vicino flumine Nymphas.
Vidi artes, veterumque manus, variiſque metalla
Viva modis. labor eſt, auri memorare figuras,
Aut ebur, aut dignas digitis contingere gemmas.
Quidquid & argento primum, vel in ære Myronis
Luſit, & enormes manus eſt experta Coloſſos.
Dum vagor aſpectu, viſuſque per omnia duco,
Calcabam nec opinus opes. nam ſplendor ab alto
Defluus, & nitidum referentes aera teſtæ
Monſtravere ſolum, varias ubi picta per artes
Gaudet humus, ſuperatque novis aſarota figuris.
Expavere gradus. quid nunc ingentia mirer,
Aut quid partitis diſtantia tecta trichoris?
Quid te, quæ mediis ſervata penatibus, arbor,
Tecta per & poſtes liquidas emergis in auras,
Quo non ſub domino ſævas paſſura bipennes?
Et nunc ignaro forſan vel lubrica Nais,
Vel non abruptos tibi demet Hamadryas annos.
Quid referam alternas gemino ſuper aggere menſas;
Albenteſque lacus, altoſque in gurgite fontes?
Teque per obliquum penitus quæ laberis amnem
Martia, & audaci tranſcurris flumina plumbo?
An ſolum Ioniis ſub fluctibus Elidis amnem
Dulcis ad Ætnæos deducat ſemita portus?
Illis ipſe antris Anienus fonte relicto,
Nocte ſub arcana glaucos exutus amictus,
Huc illuc fragili proſternit pectora muſco:
Aut ingens in ſtagna cadit, vitreaſque natatu
Plaudit aquas: illa recubat Tiburnus in umbra,
Illic ſulfureos cupit Albula mergere crines.
Hæc domus, Ægeriæ nemoralem abjungere Phœben,
Et Dryadum viduare choris algentia poſſit
Taygeta, & ſilvis arceſſere Pana Lycæis.
Quod ni templa darent alias Tyrinthia ſortes,
Et Præneſtinæ poterant migrare ſorores,
Quid biſera Alcinoi laudem pomaria? voſque,
Qui numquam vacui prodiſtis in æthera rami?
Cedant Telegoni, cedant Laurentia Turni
Jugera, Lucrinæque domus, lituſque cruenti
Antiphatæ: cedant vitreæ juga perfida Circes
Dulichiis ululata lupis, arceſque ſuperbæ
Anxuris, & ſedes Phrygio quas mitis alumno
Debet anus: cedant quæ te jam ſolibus arctis
Avia nimboſa revocabunt litora bruma.
Scilicet hic illi meditantur pondera mores:
Hic premitur fœcunda quies, virtuſque ſerena
Fronte gravis, ſanuſque nitor, luxuque carentes
Deliciæ, quas ipſe ſuis digreſſus Athenis
Mallet deſerto ſenior Gargettius horto.
Hæc per & Ægeas hiemes, Pliadumque nivoſum
Sidus, & Oleniis dignum petiiſſe ſub aſtris.
Si Maleæ credenda ratis, Siculoſque per æſtus
Sit via: cur oculis ſordet vicina voluptas?
Hic tua Tiburtes Faunos chelys, & juvat ipſum
Alciden, dictumque lyra majore Catillum.
Seu tibi Pindaricis animus contendere plectris,
Sive chelyn tollas heroa ad robora, ſive
Liventem ſatyram nigra rubigine turbes:
Seu tua non alta ſplendeſcat epiſtola cura,
Digne Midæ Crœſique bonis, & Perſide gaza,
Macte bonis animi! cujus ſtagnantia rura
Debuit, & flavis Hermus tranſcurrere ripis,
Et limo ſplendente Tagus, ſic docta frequentes
Otia, ſic omni detectus pectora nube
Finem Neſtoriæ precor egrediare ſenectæ.

## IV. Soteria pro Rutilio Gallico.

Estis io Superi, nec inexorabile Clotho
Volvit opus: videt alma pios Aſtræa Jovique
Conciliata cadit, dubitataque ſidera cernit
Gallicus. es cælo, dis es, Germanice, cordi.
Quis neget? erubuit tanto ſpoliare miniſtro
Imperium Fortuna tuum. ſtat proxima cervix
Ponderis immenſi, damnoſaque fila ſenectæ
Exuit, atque alios melior revireſcit in annos.
Ergo alacres, quæ ſigna colunt urbana, cohortes,
Inque ſinum quæ ſæpe tuum fora turbida queſtu
Confugiunt, legeſque, urbeſque ubicumque togatæ,
Quæ tua longinquis implorant jura querelis,
Certent lætitia: noſtrique ex ordine collis
Confremat, & ſileant pejoris murmura famæ.
Quippe manet, longumque ævo redeunte manebit,
Quem penes intrepidæ mitis cuſtodia Romæ.
Nec tantum induerint fatis nova ſecula crimen,
Aut inſtaurati peccaverit ara Terenti.
Aſt ego nec Phœbum (quamquam mihi ſurda ſine ullo
Plectra) nec Aonias decima cum Pallade divas,
Aut mitem Tegeæ, Dirceſve hortabor alumnum:
Ipſe veni, vireſque novas, animumque miniſtra,
Qui caneris. docto nec enim ſine numine, tantus
Auſoniæ decora ampla togæ, centumque dediſti
Judicium, mentemque viris. licet enthea vatis
Excludat Pimplæa ſitim: nec conſcia detur
Pirene: largos potior mihi gurges in hauſtus,
Qui rapitur de fonte tuo: ſeu plana ſolutis
Cum ſtruis orſa modis, ſeu cum tibi dulcis in artem
Frangitur, & noſtras curat facundia leges.
Quare age, ſi Cereri ſua dona, merumque Lyæo
Reddimus, & dives prædæ, tamen accipit omni
Exuvias Diana tholo, captivaque tela
Bellipotens; nec tu quando tibi, Gallice, majus
Eloquium, fandique opibus ſublimis abundas;
Sperne coli tenuiore lyra: vaga cingitur aſtris
Luna, & in Oceanum rivi cecidere minores.
Quæ tibi ſollicitus perſolvit præmia morum
Urbis amor? quæ tum Patrumque Equitumque notavi
Lumina, & ignaræ plebis lugere potentes?
Non labente Numa timuit ſic curia felix,

Pom-

Digitized by Google

Pompeio nec celſus eques, nec femina Bruto,
Hoc illud; triſtes invitum audire catenas:
Parcere verberibus, nec qua jubet alta poteſtas
Ire, ſed armatas multum ſibi demere vires:
Dignarique manus humiles, & verba precantum:
Reddere jura foro, nec proturbare curules,
Et ferrum mulcere toga: ſic itur in alta
Pectora, ſic mixto reverentia fidit amori.
Ipſa etiam cunctos gravis inclementia fati
Terruit, & ſubiti præceps juvenile pericli,
Nil cunctante malo, non illud culpa ſenectæ,
(Quippe ea biſſenis vix dum orſa excedere luſtris)
Sed labor intendens, animique in membra vigentis
Imperium, vigileſque ſuo pro Cæſare curæ,
Dulce opus, hinc feſſos penitus ſubrepſit in artus
Inſidioſa quies, & pigræ oblivia vitæ.
Tunc Deus, Alpini qui juxta culmina dorſi
Signat Apollineos ſancto cognomine lucos,
Reſpicit, heu, tanti pridem ſecurus alumni,
Prægreſſuſque moras: Huc mecum Epidauria proles,
Hinc alti gaudens datur aggredienda facultas.
Ingentem recreare virum tentemus adorti.
Tendatis jam fila colos, nec fulminis atri
Sit metus: has ultro laudarit Jupiter artes.
Nam neque plebeiam, aut dextro ſine numine cretam
Servo animam. atque adeo, breviter, dum tecta ſubimus,
Expediam. genus ipſe ſuis, præmiſſaque retro
Nobilitas, nec origo latet, ſed luce ſequente
Vincitur, & magno gaudet ceſſiſſe nepoti.
Prima togæ virtus: illa quoque clarus, & ingens
Eloquio, mox innumeris exercita caſtris,
Occiduas, primaſque domos, & ſole ſub omni
Permeruit jurata manus. nec in otia pacis
Permiſſum laxare animos, ferrumque recingi.
Hunc Galatia vigens auſa eſt inceſſere bello.
Hunc quoque perque novem timuit Pamphylia meſſes:
Pannoniuſque ferox, arcuque horrenda fugaci
Armenia, & patiens Latii jam pontis Araxes.
Quid geminos faſces, magnæque iterata revolvam
Jura Aſiæ? velit illa quidem ter habere, quaterque
Hunc ſibi, ſed revocant faſti, majorque curulis,
Nec promiſſa ſemel. Libyci quid mira tributi
Obſequia, & miſſum media de pace triumphum
Laudem, & opes tantas? nec, qui mandaverat, auſus
Expectare fuit. gaudet Thraſimenus, & Alpes,
Cannenſeſque animæ: primuſque inſigne tributum
Ipſe palam lacera poſcebat Regulus umbra.
Non vacat Arctoas acies, Rhenumque rebellem
Captivæque preces Veledæ, & (quæ maxima nuper
Gloria) depoſitam Dacis pereuntibus urbem
Pandere. cum tanti, lectus, rectoris habenas,
Gallice, fortuna non admirante ſubiſti.
Hunc igitur (ſi digna loquor) rapiemus iniquo,
Nate, Jovi. rogat hoc Latiæ pater inclytus urbis:
Et meruit. neque enim fruſtra mihi nuper honora
Carmina patritio pueri ſonuiſtis in oſtro.
Si qua ſalutifero gemini Chironis in antro
Herba, tholo quodcumque tibi Trojana recondit
Pergamus, aut medicis felix Epidaurus arenis
Educat. Idæa profert quam Creta ſub umbra
Dictamni florentis, opem, quoque anguis abundat
Spumatu. jungam ipſe manus, atque omne benigne
Virus, odoriferis Arabum quod doctus in arvis,
Aut Amphryſiaco paſtor de gramine carpſi.
Dixerat. inveniunt poſitos jam ſegniter artus,
Pugnantemque animam; ritu ſe cingit uterque
Pæonio, monſtrantque ſimul, parentque volentes,
Donec letiferas vario medicamine peſtes,
Et ſuſpecta mali ruperunt nubila ſomni.
Adjuvat ipſe Deus, morboque valentior omni
Occupat auxilium, citius non arte refectus
Telephus Æmonia, nec quæ metuentis Atridæ
Sæva Machaonio coierunt vulnera ſucco.
Quis mihi tot cœtus inter populique patrumque,
Sit curæ, votique locus? tamen ardua teſtor
Sidera, teque pater vatum Tymbræe, quis omni
Luce mihi, quis nocte timor? dum poſtibus hærens
Aſſiduus, nunc aure vigil, nunc lumine, cuncta
Auguror? immenſæ veluti connexa carinæ
Cymba minor, cum ſævit hiems; pro parte, furentes
Parva receptat aquas, & eodem volvitur Auſtro.
Nectite nunc lætæ candentia fila ſorores,
Nectite. nemo modum tranſmiſſi computet ævi,
Hic vitæ natalis erit. tu Troica dignus
Secula, & Euboici tranſcendere pulveris annos,
Neſtoreoſque ſitus: qua nunc tibi pauper acerra
Digna litem? nec ſi vacuet Mevania valles,
Aut præſtent niveos Clitumna novalia tauros,
Sufficiam, ſed ſæpe Deis hos inter honores
Ceſpes, & exiguo placuerunt farra ſalino.

## V. Balneum Claudii Etrusci.

Non Helicona gravi pulſat chelys enthea plectro,
Nec laſſata voco toties mihi numina Muſas.
Et te Phœbe choris, & te dimittimus, Euan;
Tu quoque muta feræ, volucer Tegeæe, ſonoræ
Terga premas: alios poſcunt mea carmina cœtus.
Naidas undarum dominas, regemque coruſci
Ignis, adhuc feſſum, Siculaque incude rubentem
Elicuiſſe ſatis: paulum arma nocentia, Thebæ,
Ponite: dilecto volo laſcivire ſodali.
Junge puer cyathos, atque enumerare labora,
Cunctantemque intende chelym: diſcede laborque,
Curaque, dum nitidis canimus gemmantia ſaxis
Balnea, dumque procax myrtis hederiſque, ſoluta
Fronte, verecundo Clio mea ludit Etruſco.
Ite deæ virides, liquidoſque advertite vultus,
Et vitreum teneris crinem redimite corymbis,
Veſte nihil tectæ: quales emergitis altis
Fontibus, & viſu Satyros torquetis amantes.
Non vos quæ culpa decus infamaſtis aquarum
Sollicitare juvat. procul hinc, & fonte doloſo
Salmacis, & viduæ Cebrenidos arida luctu
Flumina, & Herculei prædatrix cedat alumni.
Vos mihi quæ Latium ſeptenaque culmina, Nymphæ,
Incolitis, Tibrimque novis attollitis undis,
Quas præceps Anien, atque exceptura natatus
Virgo juvat, Marſaſque nives, & frigora ducens
Martia, præcelſis quarum vaga molibus unda
Creſcit, & innumero pendens tranſmittitur arcu.
Veſtrum opus aggredimur. veſtra eſt quam carmine molli
Pando domus. non umquam aliis habitaſtis in antris
Ditius, ipſa manus tenuit Cytherea mariti,
Monſtravitque artes, neu vilis flamma caminos
Ureret, ipſa faces volucrum ſuccendit Amorum.
Non huc admiſſæ Thaſos, aut undoſa Caryſtos.
Mœret onyx longe, queriturque excluſus ophites,
Sola nitet flavis Nomadum deciſa metallis
Purpura, ſola cavo Phrygiæ quam Synnados antro
Ipſe cruentavit maculis lucentibus Atys:
Quaſque Tyrus niveas ſecat, & Sidonia rupes.



Digitized by Google

Vix locus Eurotæ; viridis cum regula longo
Synnada diſtinctu variat; non limina ceſſant,
Effulgent cameræ, vario faſtigia vitro
In ſpecies, animoſque nitent: ſtupet ipſe beatas
Circumplexus opes, & parcius imperat ignis.
Multus ubique dies, radiis ubi culmina totis
Perforat, utque alio ſol improbus uritur æſtu.
Nil ibi plebeium: nuſquam Temeſea notabis
Aera, ſed argento felix propellitur unda,
Argentoque cadit, labriſque nitentibus inſtat
Delicias mirata ſuas, & abire recuſat.
Extra autem niveo qui margine cærulus amnis
Vivit, & in ſummum fundo patet omnis ab imo.
Cui non ire lacu, pigroſque exſolvere amictus
Suadeat? hoc mallet naſci Cytherea profundo:
Hic te perſpicuum melius Narciſſe videres:
Hic velox Hecate velit & deprenſa lavari.
Quid nunc ſtrata ſolo referam tabulata, crepantes
Auditura pilas, ubi languidus ignis inerrat
Aedibus, & tenuem volvunt hypocauſta vaporem?
Nec ſi Baianis veniat novus hoſpes ab oris,
Talia deſpiciat, fas ſit componere magnis
Parva; Neronea nec qui modo lotus in unda,
Hic iterum ſuadere neget. macte, oro, nitenti
Ingenio, curaque puer: tecum iſta ſeneſcant,
Et tua jam melius diſcat fortuna renaſci.

## VI. Kal. Decembres Saturnales.

ET Phœbus Pater, & ſevera Pallas,
Et Muſæ procul ite feriatæ:
Jani vos revocabimus Kalendis.
Saturnus mihi compede exſoluta:
Et multo gravidus mero December,
Et ridens Jocus, & ſales protervi
Adſint, dum refero diem beatam
Læti Cæſaris, ebriamque partem.
Vix Aurora novos movebat ortus,
Jam bellaria adorea pluebant,
Hunc rorem veniens profudit Eurus.
Quidquid nobile Ponticis nucetis,
Fœcundis cadit aut jugis Idumes,
Quod ramis pia germinat Damaſcus,
Et quas percoquit Ebuſia Cannas,
Largis gratuitum cadit rapinis.
Molles Caioli, Lagunculique,
Et maſſis Amerina non peruſtis,
Et muſtaceus, & latente palma
Prægnantes caryotides cadebant.
Non tantis Hyas inſerena nimbis
Terras obruit, aut ſoluta Plias;
Qualis per cuneos hiems Latinos
Plebem grandine concutit ſerenam.
Ducat nubila Jupiter per orbem,
Et latis pluvias minetur agris,
Dum noſtri Jovis hi ferantur imbres.
Ecce autem caveas ſubit per omnes,
Inſignis ſpecie, decora cultu
Plebes altera, non minor ſedente.
Hi pannaria, candidaſque mappas
Subvectant, epulaſque lautiores,
Illi Maſſica vina largiuntur.
Idæos totidem putes miniſtros.
Orbem, qua melior ſeveriorque eſt,
Et gentes alis inſimul togatas:
Et cum tot populos beata paſcas,
Hunc, annona, diem ſuperba neſcis.
I nunc, ſecula compara, Vetuſtas,
Antiqui Jovis, aureumque tempus:
Non ſic libera vina tunc fluebant,
Nec tardum ſeges occupabat annum.
Una veſcitur omnis ordo menſa,
Parvi, Femina, Plebs, Eques, Senatus,
Libertas reverentiam remiſit.
Et tu quin etiam (quis hoc vocare,
Quis promittere poſſit hoc Deorum?)
Nobiſcum ſocias dapes iniſti.
Jam ſe (quiſquis is eſt) inops, beatus
Convivam ducis eſſe gloriatur.
Hos inter fremitus, novoſque luxus,
Spectandi levis effugit voluptas:
Stat ſexus rudis, inſciuſque ferri,
Et pugnas capit improbus viriles.
Credas ad Tanain, ferumque Phaſin,
Thermodontiacas calere turmas.
Hic audax ſubit ordo pumilonum,
Quos Natura brevi ſtatu peracto,
Nodoſum ſemel in globum ligavit:
Edunt vulnera, conſeruntque dextras,
Et mortem ſibi (qua manu?) minantur.
Ridet Mars pater, & cruenta Virtus:
Caſuræque vagis grues rapinis,
Mirantur pumilos ferociores.
Jam noctis propioribus ſub umbris
Dives ſparſio, quos agit tumultus?
Huc intrant faciles emi puellæ:
Hic agnoſcitur omne quod theatris
Aut forma placet, aut probatur arte.
Hoc plaudunt grege Lydiæ tumentes,
Illic cymbala, tinnulæque Gades:
Illic agmina confremunt Syrorum,
Hic plebs ſcenica, quæque comminutis
Permutat vitreis gregale ſulfur.
Inter quæ ſubito cadunt volatu,
Immenſæ volucrum per aſtra nubes,
Quas Nilus ſacer, horriduſque Phaſis,
Quas udo Numidæ legunt ſub Auſtro.
Deſunt qui rapiant, ſinuſque pleni
Gaudent, dum nova lucra comparantur.
Tollunt innumeras ad aſtra voces,
Saturnalia principis ſonantes,
Et dulci dominum favore clamant:
Hoc ſolum vetuit licere Cæſar.
Vix dum cærula nox ſubibat orbem,
Deſcendit media nitens arena
Denſas flammeus orbis inter umbras,
Vincens Gnoſiacæ facem coronæ.
Collucet polus ignibus, nihilque
Obſcuræ patitur licere nocti.
Fugit pigra quies: inerſque ſomnus,
Hæc cernens, alias adivit urbes.
Quis ſpectacula, quis jocos licentes,
Qui convivia, quis dapes inemtas,
Largi flumina quis canat Lyæi:
Jamjam deficio, tuoque Baccho
In ſerum trahor ebrius ſoporem.
Quos ibit procul hic dies per annos!
Quam nullo ſacer exoleſcet ævo!
Dum montes Latii, paterque Tibris,
Dum ſtabit tua Roma, dumque terris
Quod reddis Capitolium, manebit.



Digitized by Google

# LIBER SECUNDUS.

## I. Glaucias Atedii Melioris delicatus.

Quod tibi prærepti, Melior, ſolamen alumni,
Improbus ante rogos, & adhuc vivente favilla
Ordiar? abruptis etiamnum flebile venis
Vulnus hiat, magnæque patet via lubrica plagæ.
Cum jam egomet cantus, & verba medentia ſævus
Confero, tu planctus, lamentaque fortia mavis,
Odiſtique chelym, ſurdaque averteris aure.
Intempeſta cano: citius me tigris abactis
Fœtibus, orbatique velint audire leones,
Nec ſi tergeminum Sicula de virgine carmen
Affluat, aut ſilvis chelys intellecta, ſeriſque;
Mulceat inſanos gemitus. ſtat pectore demens
Ductus, & admoto latrant præcordia tactu.
Nemo vetat: ſatiare malis, ægrumque dolorem
Libertate doma. jam flendi expleta voluptas?
Jamne preces feſſus non indignaris amicas?
Jamne canam? lacrimis en & mea carmina, in ipſo
Ore natant, triſteſque cadunt in verba lituræ.
Ipſe etenim tecum nigræ ſolemnia pompæ,
Spectatumque urbi ſcelus, & puerile feretrum
Produxi: & ſævos damnati thuris acervos,
Plorantemque animam ſupra ſua funera vidi:
Teque patrum gemitus ſuperantem, & brachia matrum,
Complexumque rogos, ignemque haurire parantem
Vix tenui ſimilis comes, offendique tenendo.
Et nunc (heu) vittis, & frontis honore ſoluto,
Infauſtus vates vexo mea pectora tecum:
Plango lyra: & diri comitem ſociumque doloris
(Si merui, luctuſque tui conſortia ſenſi)
Jam lenis patiare, precor, me fulmine in ipſo.
Audivere patres: ego juxta buſta profuſis
Matribus, atque piis cecini ſolatia natis,
Et mihi, cum proprios gemerem defectus ad ignes
Quem, Natura, patrem? nec te lugere ſeverus
Arceo, ſed confer gemitus, pariterque fleamus.
Jamdudum dignos aditus, laudumque tuarum,
O merito dilecte puer, primordia quærens
Diſtrahor. hinc anni ſtantes in limite vitæ,
Hinc me forma rapit, rapit inde modeſtia præcox,
Et pudor, & tenero probitas maturior ævo.
O ubi purpureo ſuffuſus ſanguine candor!
Sidereique orbes, radiataque lumina cælo!
Et caſtigatæ collecta modeſtia frontis,
Ingenuique ſuper crines, molliſque decoræ
Margo comæ? blandis ubinam ora arguta querelis?
Oſculaque impliciti vernos redolentia flores?
Et mixtæ riſu lacrimæ? penituſque loquentis
Hyblæis vox mixta favis? cui ſibila ſerpens
Poneret, & ſævæ vellent ſervire novercæ?
Nil veris attingo bonis: heu lactea colla,
Brachiaque, & numquam domini ſine pondere cervix!
O ubi venturæ ſpes non longinqua juventæ,
Atque genis optatus honos? jurataque multum
Barba tibi? cuncta in cineres gravis intulit hora
Hoſtiliſque dies, nobis meminiſſe relictum.
Quis tua colloquiis hilaris mulcebit amatis
Pectora? quis curas, mentiſque arcana remittet?
Accenſum quis bile feret? famuliſque tumentem
Leniet? ardentique in ſe deflectet ab ira?
Inceptas quis ab ore dapes, libataque vina
Auferet? & dulci turbabit cuncta rapina?
Quis matutinos abrumpet murmure ſomnos
Impoſitus ſtratis? abituſque morabitur arctis
Nexibus, atque ipſo revocabit ad oſcula poſte?
Obvius intranti rurſus quis in ora, manuſque,
Proſiliet? brevibuſque humeros circumdabit ulnis?
Muta domus (fateor) deſolatique penates,
Et ſitus in thalamis, & mœſta ſilentia menſis.
Quid mirum, tanto ſi te pius altor honorat
Funere? tu domino requies, portuſque ſenectæ,
Tu modo deliciæ, dulces modo pectore curæ.
Non te barbaricæ verſabat turbo cataſtæ,
Nec mixtus Phariis venalis mercibus infans,
Compoſitoſque ſales, meditataque verba locutus,
Quæſiſti laſcivus herum, tardeque paraſti;
Hinc domus, hinc ortus, dominique penatibus olim
Carus uterque parens, atque in tua gaudia liber,
Ne quererere genus, raptum te protinus alvo
Suſtulit exſultans, ac prima lucida voce
Aſtra ſalutantem dominus ſibi mente dicavit,
Amplexuſque ſinu tulit, & genuiſſe putavit.
Fas mihi ſanctorum venia dixiſſe parentum,
Tuque, oro, Natura, ſinas, cui prima per orbem
Jura animis ſociare datum: non omnia ſanguis
Proximus, aut ſerie generis demiſſa propago,
Alligat; interius nova ſæpe, adſcitaque ſerpunt
Pignora connexis. natos genuiſſe neceſſe eſt,
At legiſſe juvat. tenero ſic blandus Achilli
Semifer Æmonium vincebat Pelea Chiron.
Nec ſenior Peleus natum comitatus in arma
Troica, ſed caro Phœnix hærebat alumno.
Optabat longe reditus Pallantis ovantes
Evander, fidus pugnas ſpectabat Acetes.
Cumque procul nitidis genitor ceſſaret ab aſtris,
Fluctivagus volucrem comebat Perſea Dictys.
Quid referam altricum victos pietate parentes?
Quid te poſt cineres, deceptaque funera matris,
Tutius Inoo reptantem pectore Bacche?
Jam ſecura parens Thuſcis regnabat in undis
Ilia, portantem laſſabat Romulus Accam.
Vidi ego tranſſertos alieno in robore ramos,
Altius ire ſuis: & te jam fecerat illi
Mens, animuſque patrem, nec dum moreſve, decorve.
Tu tamen & mutas etiam tum murmure voces,
Vagitumque rudem, fletuſque infantis amabas.
Ille, velut primos expiraturus ad Auſtros
Mollibus in pratis alte flos improbus extat;
Sic tener ante diem, vultu greſſuque ſuperbo,
Vicerat æquales; multumque reliquerat annos.
Sive catenatis curvatus membra palæſtris
Staret, Amyclæa conceptum matre putares.
Oebaliden illo præceps mutaret Apollo:
Alcides penſaret Hylan, ſeu Grajus, amictu
Attica facundi decurreret orſa Menandri;
Laudaret gaviſa ſonum, crinemque decorum
Fregiſſet roſea laſciva Thalia corona.
Mæonium ſive ille ſenem, Troiæque labores
Diceret, aut caſus tarde remeantis Ulyſſi;
Ipſe pater ſenſus, ipſi ſtupuere magiſtri.
Scilicet infauſta Lacheſis cunabula dextra
Attigit, & gremio puerum complexa fovebat
Invidia. illa genas, & adultum comere crinem,
Et monſtrare artes, & verba refringere, quæ nunc
Plangimus. Herculeos annis æquare labores,
Cœperat aſſurgens, ſed adhuc infantia mixta,
Jam tamen & validi greſſus, menſuraque major
Cultibus, & viſæ puero decreſcere veſtes.
Cum tibi, quas veſtes, quæ non geſtamina mitis
Feſti-

Feſtinabat herus? brevibus conſtringere lenis
Pectora, & anguſta telas arctare lacerna.
Enormes non ille ſinus, ſed ſemper ad annos
Texta legens, modo Puniceo velabat amictu,
Nunc herbas imitante ſinu, nunc dulce rubenti
Murice, nunc vivis digitos incendere gemmis
Gaudebat; non turba comes, non munera ceſſant:
Sola verecundo deerat prætexta decori.
Hæc fortuna domus: ſubitas inimica levavit
Parca manus: quo diva feros gravis exeris ungues?
Non te forma movet? non te lacrimabilis ætas?
Hunc nec ſæva viro potuiſſet carpere Procne,
Nec fera crudeles Colchis duraſſet in iras,
Editus Æolia nec ſi foret iſte Creuſa,
Torvus ad hunc Athamas inſanos flecteret arcus.
Hunc, quamquam Hectoreos cineres, Trojamque peroſus,
Turribus e Phrygiis fleſſet miſſurus Ulyſſes.
Septima lux: & jam frigentia lumina torpent,
Jam complexa manu crinem tenet Infera Juno.
Ille tamen Parcis fragiles urgentibus annos,
Te vultu moriente videt, linguaque cadente
Murmurat: in te omnis vacui jam pectoris efflat
Reliquias: ſolum meminit, ſolumque vocantem
Exaudit, tibique ora movet, tibi verba relinquit,
Et prohibet gemitus, conſolaturque dolentem.
Gratum eſt, fata, tamen, quod non mors lenta jacentis
Exedit puerile decus, maneſque ſubivit
Integer, & nullo temeratus corpora damno.
Qualis erat. quid ego exequias, & prodiga flammis
Dona loquar, mœſtoque ardentia funera luxu?
Quod tibi purpureo triſtis rogus aggere crevit:
Quod Cilicum flores, quod munera graminis Indi,
Quodque Arabes, Phariique Paleſtinique liquores
Arſuram lavere comam? cupit omnia ferre
Prodigus, & totos Melior ſuccendere cenſus,
Deſertas exoſus opes, ſed non capit ignis
Invidus, atque arctæ deſunt in munera flammæ.
Horror habet ſenſus: qualem te funere ſummo,
Atque rogum juxta, Melior placidiſſime, quondam
Extimui! tu ne ille hilaris, comiſque videri?
Unde animi, ſævæque manus, & barbarus horror?
Tu modo fuſus humi, lucem averſaris iniquam,
Nunc torvus, pariter veſtes & pectora rumpis,
Dilectoſque premis viſus, & frigida lambis
Oſcula. erant illic genitor, Materque jacentis
Mœſta; ſed attoniti te ſpectavere parentes.
Quid mirum? plebs cuncta nefas, & prævia flerunt
Agmina. Flaminio quæ limite Milvius agger
Tranſvehit, immeritus flammis dum triſtibus infans
Traditur, & gemitum formaque ævoque meretur.
Talis in Iſthmiacos prolatus ab æquore portus
Naufragus impoſita jacuit ſub matre Palæmon.
Sic & in anguiferæ ludentem gramine Lernæ.
Præciſum ſquammis avidus bibit anguis Ophelten.
Pone metus, letique minas deſiſte vereri:
Illum nec terno latrabit Cerberus ore.
Nulla ſoror flammis, nulla aſſurgentibus hydris
Terrebit, quin ipſe avidæ trux navita cymbæ
Interius ſteriles ripas, & aduſta ſubibit
Litora, ne puero dura aſcendiſſe facultas.
Quid mihi gaudenti proles Cyllenia virga
Nuntiat? eſt ne aliquid tam ſævo in tempore lætum?
Noverat effigiem, generoſique ardua Blæſi
Ora puer, dum ſæpe domi nova ſerta ligantem
Te videt, & ſimiles volventem pectore curas.
Hunc ubi Lethæi luſtrantem gurgitis oras
Auſonios inter proceres, ſeriemque Quirini
Agnovit, timide primum veſtigia jungit
Acceſſu tacito, ſummoſque laceſſit amictus.
Inde magis ſequitur, neque enim magis ille trahentem
Spernit, & ignota credit de ſtirpe nepotum.
Mox ubi delicias, & rari pignus amici
Senſit, & amiſſi puerum ſolatia Blæſi
Tollit humo, magnaque ligat cervice, diuque
Ipſe manu gaudens vehit, & quæ munera mollis
Elyſii, ſteriles ramos, mutaſque volucres
Porxit, & obtuſo pallentes germine flores,
Nec prohibet meminiſſe tui: ſed pectora blandus
Miſcet, & alternum pueri partitur amorem.
Hic finis rapto. quin tu jam vulnera ſedas,
Et tollis merſum luctu caput? omnia functa,
Aut moritura vides, obeunt noctesque, dieſque,
Aſtraque, nec ſolidis prodeſt ſua machina terris.
Nam populos, mortale genus, plebiſque caducæ
Quis fleat interitus? hos bella, hos æquora poſcunt;
His amor exitio, furor his & ſæva cupido.
Ut ſileam morbos; hos ora rigentia Brumæ,
Illos implacido letalis Seirius igni,
Hos manet imbrifero pallens Autumnus hiatu.
Quidquid habent ortus, finem timet. ibimus omnes,
Ibimus, immenſis urnam quatit Æacus umbris.
Aſt hic quem gemimus, felix homineſque, deoſque,
Et dubios caſus & cæcæ lubrica vitæ
Effugit, immunis fati; non ille rogavit,
Non timuit, meruitve mori. nos anxia plebes,
Nos miſeri, quibus unde dies ſuprema, quis ævi
Exitus, incertum: quibus inſtet fulmen ab aſtris,
Quæ nubes fatale ſonent. nil flecteris iſtis?
Sed flectere libens. ades huc emiſſus ab atro
Limite, cui ſoli cuncta impetrare facultas
Glaucia (nam inſontes animas, nec portitor arcet,
Nec diræ comes ille feræ) tu pectora mulce,
Tu prohibe manare genas, noctesque beatas
Dulcibus alloquiis, & vivis vultibus imple,
Et periiſſe nega, deſolatamque ſororem,
Qua potes, & miſeros perge inſinuare parentes.

## II. Villa Surrentina Pollii Felicis.

Est inter notos Sirenum nomine muros,
Saxaque Tyrrhenæ templis onerata Minervæ,
Celſa Dicarchei ſpeculatrix villa profundi,
Qua Bromio dilectus ager, colleſque per altos
Uritur, & prælis non invidet uva Falernis.
Huc me poſt patrii lætum quinquennia luſtri,
Cum ſtadio jam pigra quies, canuſque ſederet
Pulvis, ad Ambracias converſa gymnade frondes,
Trans gentile fretum placidi facundia Polli
Detulit, & nitidæ juvenilis gratia Pollæ,
Flectere jam cupidum greſſus, qua limite noto
Appia longarum teritur regina viarum.
Sed juvere moræ. placido lunata receſſu
Hinc atque hinc curvas perrumpunt æquora rupes.
Dat Natura locum: montique intervenit imum
Litus, & in terras ſcopulis pendentibus exit.
Gratia prima loci, gemina teſtudine fumant
Balnea, & e terris occurrit dulcis amaro
Nympha mari. levis hic Phorci chorus, udaque crines
Cymodoce, viridiſque cupit Galatea lavari.
Ante domum tumidæ moderator cærulus undæ
Excubat, innocui cuſtos laris: hujus amico
Spumant templa ſale, felicia rura tuetur

Alci-

Digitized by Google

Alcides, gaudet gemino ſub numine portus:
Hic ſervat terras, hic ſævis fluctibus obſtat.
Mira quies pelagi: ponunt hic laſſa furorem
Æquora, & inſani ſpirant clementius Auſtri:
Hic præceps minus audet hiems, nulloque tumultu
Stagna modeſta jacent, dominique imitantia mores
Inde per obliquas erepit porticus arces,
Urbis opus, longoque domat ſaxa aſpera dorſo.
Qua prius obſcuro permixti pulvere ſoles,
Et feritas inamœna viæ, nunc ire voluptas.
Qualis, ſi ſubeas Ephyres Baccheidos altum
Culmen, ab Inoo fert ſemita tecta Lechæo.
Non mihi ſi cunctos Helicon indulgeat amnes,
Et ſuperet Pimplea ſitim, largeque volantis
Ungula ſe det equi, reſeretque arcana pudicos
Phœmonoe fontes, vel quos meus auſpice Phœbo
Altius immerſa turbavit Pollius urna;
Innumeras valeam ſpecies, cultuſque locorum
Pieriis æquare modis. vix ordine longo
Suffecere oculi, vix, dum per ſingula ducor,
Suffecere gradus. quæ rerum turba! locine
Ingenium, an domini mirer prius? hæc domus ortus
Aſpicit, & Phœbi tenerum jubar; illa cadentem
Detinet, exactamque negat dimittere lucem,
Cum jam feſſa dies & in æquora montis opaci
Umbra cadit, vitreoque natant prætoria ponto.
Hæc pelagi clamore fremunt: hæc tecta ſonoros
Ignorant fluctus, terræque ſilentia malunt.
His favit Natura locis: hic victa, colenti
Ceſſit, & ignotos docilis manſuevit in uſus.
Mons erat hic, ubi plana vides. hæc luſtra fuerunt,
Quæ nunc tecta ſubis. ubi nunc nemora ardua cernis,
Hic nec terra fuit. domuit poſſeſſor, & illum
Formantem rupes, expugnantemque ſecuta
Gaudet humus. nunc cerne jugum diſcentia ſaxa,
Intranteſque domos, juſſumque recedere montem,
Jam Methymnæi vatis manus, & chelys una
Thebais, & Getici cedat tibi gloria plectri.
Et tu ſaxa moves, & te nemora alta ſequuntur.
Quid referam, veteres ceræque æriſque figuras?
Si quid Apellei gaudent animaſſe colores?
Si quid adhuc vacua tamen admirabile Piſa
Phidiacæ raſere manus. quod ab arte Myronis,
Aut Polycletæo juſſum eſt, quod vivere cælo
Æraque ab Iſthmiacis auro potiora favillis,
Ora ducum, & vatum, ſapientumque ora priorum,
Quos tibi cura ſequi, quos toto pectore ſentis
Expers curarum, atque animum virtute quieta
Compoſitus, ſemperque tuus. quid mille revolvam
Culmina, viſendique vices? ſua cuique voluptas,
Atque omni proprium thalamo mare, tranſque jacentem
Nerea diverſis ſeruit ſua terra feneſtris.
Hæc videt Inarimen, illi Prochyta aſpera paret,
Armiger hac magni patet Hectoris: inde malignum
Aera reſpirat pelago circumflua Neſis:
Inde vagis omen felix Euplea carinis,
Quæque ferit curvos exerta Megalia fluctus.
Angitur & domino contra recubante, proculque
Surrentina tuus ſpectat prætoria Limon.
Una tamen cunctis procul eminet, una diætis,
Quæ tibi Parthenopen directo limite ponti
Ingerit. hic Graiis penitus defecta metallis
Saxa: quod Eoæ reſpergit vena Syenes:
Synnade quod mœſta Phrygiæ fodere ſecures
Per Cybeles lugentis agros: ubi marmore picto
Candida purpureo diſtinguitur area gyro.
Hic & Amyclæi cæſum de monte Lycurgi
Quod viret, & molles imitatur rupibus herbas.
Hic Nomadum lucent flaventia ſaxa, Thaſoſque,
Et Chios, & gaudens fluctus ſpectare Caryſtos.
Omnia Chalcidicas turres obverſa ſalutant.
Macte animo quod Graia probas, quod Graia frequentas
Arva, nec invideant quæ te genuere Dicarchi
Mœnia: nos docto melius potiemur alumno.
Quid nunc ruris opes, pontoque novalia dicam
Injecta, & madidas Bacchæo nectare rupes?
Sæpe per autumnum jam pubeſcente Lyæo
Conſcendit ſcopulos, noctiſque occulta ſub umbra
Palmite maturo rorantia lumina terſit
Nereis, & dulces rapuit de collibus uvas.
Sæpe & vicino ſparſa eſt vindemia fluctu.
Et Satyri cecidere vadis, nudamque per undas
Dorida montani cupierunt prendere Panes.
Sis felix tellus dominis ambobus in annos
Mygdonii, Pyliique ſenis, nec nobile mutes
Servitium, nec te cultu Tirynthia vincat
Aula, Dicarchæique ſinus, nec ſæpius iſtis
Blanda Therapnæi placeant vineta Galeſi.
Hic ſeu ſiderias exercet Pollius artes,
Seu voluit monitus, quos dat Gargettius autor;
Seu noſtram quatit ille chelyn, ſeu diſſona nectit
Carmina, ſive minax ultorem ſtringit iambon:
Hinc levis e ſcopulis meliora ad carmina Seiren
Advolat, hinc motis audit Tritonia criſtis.
Tunc rabidi ponunt flatus, maria ipſa vetantur
Obſtrepere, emergunt pelago, doctamque trahuntur
Ad chelyn, & blandi ſcopulis delphines aberrant.
Vive Midæ gazis, & Lydo ditior auro,
Troica, & Euphratis ſupra diademata felix.
Quem non ambigui faſces, non mobile vulgus,
Non leges, non caſtra tenent: qui pectore magno
Spemque metumque domas, vitio ſublimior omni
Exemtus fatis, indignantemque repellis
Fortunam, dubio quem non in turbine rerum
Deprendet ſuprema dies: ſed abire paratum,
Ac plenum vita. nos vilis turba, caducis
Deſervire bonis, ſemperque optare parati,
Spargimur in caſus; celſa tu mentis ab arce
Deſpicis errantes, humanaque gaudia rides.
Tempus erat cum te geminæ ſuffragia terræ
Diriperent, celſuſque duas veherere per urbes:
Inde Dicarcheis multum venerande colonis,
Hinc aſcite meis, pariterque his largus, & illis,
Ac juvenile calens, plectrique errore ſuperbus.
At tunc diſcuſſa rerum caligine, verum
Aſpicis, illo alii rurſus jactantur in alto.
At tua ſecuros portus, blandamque quietem
Intravit non quaſſa ratis, ſic perge: nec umquam
Emeritam in noſtras puppem demitte procellas.
Diſcite ſecuri, quorum de pectore mixtæ
In longum cojere faces, ſanctuſque pudicæ
Servat amicitiæ leges amor, ite per annos,
Sæculaque, & priſcæ titulos præcedite famæ.
Tuque nurus inter longe pulcherrima, cujus
Non frontem vertere minæ, ſed candida ſemper
Gaudia, & in vultu curarum ignara voluptas.
Non tibi ſepoſitas infelix ſtrangulat arca
Divitias, avidique animum diſpendia torquent
Fœnoris: expoſiti cenſus, & docta fruendi
Temperies, non ulla Deo meliore cohærent
Pectora, non alias decuit Concordia mentes.

## III. Arbor Atedii Melioris.

STat, quæ perſpicuas nitidi Melioris opacat
Arbor aquas; complexa lacus, quæ robore ab imo
Curvata in nodos redit inde cacumine recto
Ardua, ceu mediis iterum naſcatur ab undis,
Atque habitet vitreum tacitis radicibus amnem.
Quid Phœbum tam parva rogem? vos dicite cauſſas,
Naides, & faciles (ſatis eſt) date carmina Fauni.
Nympharum teneræ fugiebant Pana catervæ:
Ille quidem it, cunctas tamquam velit, it tamen unam
In Pholoen: ſilvis hæc fluminibuſque ſequentis
Nunc hirtos greſſus, nunc improba cornua vitat.
Jamque & belligerum Jani nemus, atraque Caci
Rura, Quirinaleſque fuga ſuſpenſa per agros
Cælica tecta ſubit. ibi demum victa labore,
Feſſa metu, qua nunc placidi Melioris, aperti
Stant ſine fraude lares, fluidos collegit amictus
Arctius, & niveæ poſuit ſe margine ripæ.
Inſequitur velox pecorum Deus, & ſua credit
Connubia, ardenti jamjam ſuſpiria librat
Pectore, jam prædæ levis imminet: ecce citatos
Advertit Diana gradus, dum per juga ſeptem
Errat, Aventinæque legit veſtigia terræ.
Pœnituit vidiſſe Deam: converſaque fidas
Ad comites: Numquamne avidis arcebo rapinis
Hoc petulans, fœdumque pecus? ſemperne pudici
Decreſcet mihi turba chori? Sic deinde locuta
Depromit pharetra telum breve, quod neque flexis
Cornibus, aut ſolito torquet ſtridore; ſed una
Emiſit contenta manu, lævumque ſoporem
Naidos averſa fertur tetigiſſe ſagitta.
Illa Deam pariter ſurgens, hoſtemque protervum
Vidit, & in fontem, niveos ne panderet artus,
Sic tota cum veſte ruit, ſtagniſque ſub altis
Pana ſequi credens, ima latus implicat alga.
Quid faceret ſubito deceptus prædo? nec altis
Credere corpus aquis hirtæ ſibi conſcius audet
Pellis, & a tenero nandi rudis: omnia queſtus,
Immitem Brimo, ſtagna invida, & invida tela;
Primævam viſu platanum, cui longa propago,
Innumeræque manus, & iturus in æthera vertex,
Depoſuit juxta, vivamque aggeſſit arenam,
Optatiſque aſpergit aquis, & talia mandat:
Vive diu noſtri pignus memorabile voti
Arbor, & hæc duræ latebroſa cubilia nymphæ
Tu ſaltem declivis ama, preme frondibus undam:
Illa quidem meruit; ſed ne precor igne ſuperno
Æſtuet, aut dura feriatur grandine, tantum
Spargere tu laticem, & foliis turbare memento.
Tunc ego teque diu recolam, dominamque benignæ
Sedis, & illæſa tutabor utramque ſenecta.
Et Jovis, & Phœbi frondes, & diſcolor umbra
Populus, & noſtræ ſtupeant tua germina pinus.
Sic ait, illa Dei veteres animata calores
Uberibus ſtagnis, obliquo pendula trunco
Incubat, atque umbris ſcrutatur amantibus undas,
Sperat & amplexus, ſed aquarum ſpiritus arcet,
Nec patitur tactus: tandem eluctata ſub auras,
Libratur fundo, rurſuſque enode cacumen
Ingenioſa levat, veluti deſcendat in imos
Stirpe lacus alia, jam nec Phœbeia Nais
Odit, & excluſos invitat gurgite ramos.
Hæc tibi parva quidem geniali luce paramus
Dona, ſed ingenti forſan victura ſub ævo.
Tu cujus placido poſuere in pectore ſedem
Blandus Honos, hilariſque (tamen cum pondere) Virtus:
Cui nec pigra quies, nec iniqua potentia, nec ſpes
Improba, ſed medius per honeſta, & dulcia limes
Incorrupte fidem, nulloſque experte tumultus,
Et ſecrete palam, qui digeris ordine vitam:
Idem auri facilis contemtor, & optimus idem
Comere divitias, opibuſque immittere lucem,
Hac longum florens animi morumque juventa
Iliacos æquare ſenes, & vincere perſta,
Quos pater Elyſio, genitrix quos detulit annos;
Hoc illi duras exoravere ſorores:
Hoc, quæ te ſub teſte, ſitum fugitura tacentem
Ardua magnanimi revireſcit gloria Blæſi.

## IV. Psittacus Atedii Melioris.

PSittace dux volucrum, domini facunda voluptas,
Humanæ ſolers imitator Pſittace linguæ:
Quis tua tam ſubito præcluſit murmura fato?
Heſternas miſerande dapes moriturus iniſti
Nobiſcum, & gratæ carpentem munera menſæ,
Errantemque toris mediæ plus tempore noctis
Vidimus, affatus etiam meditataque verba
Reddideras, at nunc æterna ſilentia Lethes
Ille canorus habes. cedat Phaethontia vulgi
Fabula, nec ſoli celebrent ſua funera cycni:
At tibi quanta domus rutila teſtudine fulgens?
Connexuſque ebori virgarum argenteus ordo?
Argutumque tuo ſtridentia limina cornu?
Et querulæ jam ſponte fores! vacat ille beatus
Carcer, & auguſti nuſquam convicia tecti.
Huc doctæ ſtipentur aves, queis nobile fandi
Jus Natura dedit. plangat Phœbeius ales,
Auditaſque memor penitus demittere voces
Sturnus, & Aonio verſæ certamine picæ;
Quique refert jungens iterata vocabula perdix,
Et quæ Biſtonio queritur ſoror orba cubili.
Ferte ſimul gemitus, cognataque ducite flammis
Funera, & hoc cunctæ miſerandum addiſcite carmen:
Occidit aeriæ celeberrima gloria gentis
Pſittacus, ille plagæ viridis regnator Eoæ.
Quem non gemmata volucris Junonia cauda
Vinceret, aſpectu gelidi non Phaſidis ales,
Nec quas humenti Numidæ rapuere ſub Auſtro.
Ille ſalutator regum, nomenque locutus
Cæſareum, & queruli quondam vice functus amici:
Nunc conviva levis, monſtrataque reddere verba
Tam facilis: quo tu Melior dilecte recluſo
Numquam ſolus eras. at non inglorius umbris
Mittitur: Aſſyrio cineres adolentur amomo,
Et tenues Arabum reſpirant germine plumæ,
Sicaniiſque crocis. ſenio nec feſſus inerti
Scandit odoratos Phœnix felicior ignes.

## V. Leo Mansuetus Imp.

QUid tibi conſtrata manſueſcere profuit ira?
Quid ſcelus, humanaſque animo dediſcere cædes,
Imperiumque pati, & domino parere minori?
Quid? quod abire domo, rurſuſque in clauſtra reverti
Suetus, & a capra jam ſponte recedere præda,
Inſertaſque manus laxo dimittere morſu?
Occidis altarum vaſtator docte ferarum,
Non grege Maſſylo, curvaque indagine clauſus,
Non formidato ſupra venabula ſaltu
Incitus, aut cæco foveæ deceptus hiatu;

Sed

Sed victus fugiente fera. ſtat cardine aperto
Infelix cavea, & clauſis circum undique portis,
Hoc licuiſſe nefas pavidi timuere leones:
Tunc cunctis cecidere jubæ, puduitque relatum
Aſpicere, & totas duxere in lumina frontes.
At te non primo fuſum novus obruit ictu
Ille pudor; manſere animi, virtuſque cadenti
A media jam morte redit. nec protinus omnes
Terga dedere minæ. ſicut ſibi conſcius alti
Vulneris, adverſum moriens it miles in hoſtem,
Attollitque manum, & ferro labente minatur;
Sic piger ille gradu, ſolitoque exutus honore
Firmat hians oculos, animamque, hoſtemque requirit.
Magna tamen ſubiti tecum ſolatia leti
Victe feres, quod te mœſti, Populuſque Patreſque,
Ceu notus caderes triſti gladiator arena,
Ingemuere mori: magni quod Cæſaris ora
Inter tot Scythicas, Libycaſque, & litore Rheni,
Et Pharia de gente feras, quas perdere vile eſt,
Unius amiſſi tetigit jactura leonis.

## VI. Consolatio ad Flavium Ursum de Amissione Pueri Delicati.

SÆve nimis, lacrimis quiſquis diſcrimina ponis,
Lugendique modos. miſerum eſt primæva parenti
Pignora, ſurgenteſque nefas accendere natos:
Durum & deſerti præerepta conjuge partem
Conclamare tori: mœſta & lamenta ſororum,
Et fratrum gemitus; arcte tamen, & procul intrat
Altius in ſenſus, majoraque vulnera vincit
Plaga minor. famulum (quoniam rerum omnia cæca
Sic miſcet Fortuna manu, nec pectora novit)
Sed famulum gemis, Urſe, pium: ſed amore, fideque
Has meritum lacrimas, cui major ſtemmate juncto
Libertas ex mente fuit. ne comprime fletus,
Ne pudeat: rumpat frænos dolor iſte, Deiſque
(Si tam dura placent) hominem gemis (hei mihi! ſubdo
Ipſe faces) hominem, Urſe, tuum, cui dulce volenti
Servitium, cui triſte nihil: qui ſponte, ſibique
Imperioſus erat. quiſnam hæc in funera miſſos
Caſtiget luctus? gemit inter bella peremtum
Parthus equum, fidoſque canes flevere Moloſſi,
Et volucres habuere rogum, cervuſque Maronis,
Quid ſi nec famulus? vidi ipſe habituſque notavi
Te tantum cupientis herum: ſed major in ore
Spiritus, & tenero manifeſti in ſanguine mores.
Optarent multum Graiæ, cuperentque Latinæ
Sic peperiſſe nurus. non talem Creſſa ſuperbum
Callida ſollicito revocavit Theſea filo.
Nec Paris Oebalios talis viſurus amores
Ruſticus, invitas dejecit in æquora pinus.
Non fallo, aut cantus aſſueta licentia ducit:
Vidi, & adhuc video, qualem nec bella caventum
Litore virgineo Thetis occultavit Achillem.
Nec circum ſævi fugientem mœnia Phœbi
Troilon Æmoniæ deprendit lancea dextræ.
Qualis erat (procul heu!) cunctis pueriſque, viriſque
Pulchrior, & tantum domino minor! illius unus
Ante decor, quantum præcedit clara minores
Luna faces, quantumque alios premit Heſperus ignes.
Non tibi femineum vultu decus, oraque ſupra
Mollis honos, quales dubiæ poſt crimina formæ
De ſexu tranſire jubent: parvoque virilis
Gratia, nec petulans acies, blandique ſevero
Igne oculi. qualis belli jam caſſide miſſa
Parthenopæus erat: ſimplexque horrore decoro
Crinis, & obſeſſæ nondum, primoque micantes
Flore genæ: talem Ledæo gurgite pubem
Educat Eurotas, teneri ſic integer ævi
Elin adit, primoſque Iovi puer approbat annos.
Nam pudor inde novæ mentis, tranquillaque morum
Temperies, teneroque animus maturior ævo,
Carmina quæ donaſſe queant? ſæpe ille volentem
Caſtigabat herum, ſtudioque altiſque juvabat
Conſiliis, tecum triſtiſque, hilariſque, nec umquam
Ille ſuus, vultumque tuo ſumebat ab ore.
Dignus & Æmonium Pyladen præcedere fama,
Cecropiamque fidem, ſed laudum terminus eſto,
Quem fortuna finit: non mente fidelior ægra,
Speravit tardi reditus Eumæus Ulyſſis.
Quis Deus, aut quiſnam tam triſtia vulnera caſus
Eligit? unde manus Fatis tam certa nocendi?
O quam divitiis cenſuque exutus opimo
Fortior, Urſe, fores! ſi vel fumante ruina
Ructaſſent dites Veſuvina incendia Locros,
Seu Pollentinos merſiſſent flumina ſaltus:
Seu Lucanus ager, ſeu Tibridis impetus, altas
In dextram torſiſſet aquas, paterere ſerena
Fronte Deos: ſive alma fidem, meſſeſque negaſſet
Cretaque, Cyreneque, & qua tibi cumque beato
Larga redit Fortuna ſinu. ſed gnara dolorum
Invidia infelix animi vitalia vidit,
Lædendique vias, vitæ modo carmen adultæ
Nectere tentabat juvenum pulcherrimus ille;
Cum tribus Eleis unam Trieterida luſtris
Attendit torvo triſtis Rhamnuſia vultu.
Ac primum implevitque toros, oculiſque nitorem
Addidit, & ſolito ſublimius ora levavit.
Heu miſero letale favens, ſeſeque videndo
Torſit, & Invidiam, Mortemque amplexa, jacenti
Injecit nexus, carpſitque immitis adunca
Ora verenda manu. quinta vix Phoſphoros hora
Rorantem ſternebat equum, jam litora duri
Sæva Philete ſenis, durumque Acheronta videbas;
Quo domini clamate ſono? non ſævius atros
Nigraſſet planctu genitrix tibi ſæva lacertos,
Nec pater: & certe qui vidit funera frater
Erubuit vinci. ſed nec ſervilis ademto
Ignis; odoriferos exhauſit flamma Sabæos,
Et Cilicum meſſes, Phariæque exemta volucri
Cinnama, & Aſſyrio manantes gramine ſuccos,
Et domini fletus. hos tantum hauſere favillæ,
Hos bibit uſque rogus. nec quod tibi Setia canos
Reſtinxit cineres, gremio nec lubricus oſſa
Quod vallavit onyx, miſeris acceptius umbris
Quam gemitus. ſed & ipſe juvat. quid terga dolori,
Urſe, damus; quid damna foves? & pectore iniquo
Vulnus amas? ubi nota reis facundia raptis?
Quid caram crucias tam ſævis luctibus umbram?
Eximius licet ille animi, merituſque doleri,
Solviſti. ſubit ille pios, carpſitque quietem
Elyſiam, caroſque illic fortaſſe parentes
Invenit: aut illi per amœna ſilentia Lethes
Forſan Avernales alludunt undique mixtæ
Naides, obliquoque notat Proſerpina vultu.
Pone precor queſtus, alium tibi Fata Phileton
Forſan & ipſe dabit, moreſque habitumque decoris
Monſtrabit gaudens, ſimilemque docebit amorem.



Digitized by Google

### VII. Genethliacon Lucani,

Lucani proprium diem frequentet,
Quiſquis collibus Iſthmiæ Diones
Docto pectora concitatus œſtro,
Pendentis bibit ungulæ liquorem.
Ipſi, quos penes eſt honor canendi,
Vocalis citharæ repertor Arcas,
Et tu Baſſaridum rotator Euan,
Et Pæan, & Hyantiæ ſorores,
Lætæ purpureas novate vittas.
Crinem comite, candidamque veſtem
Perfundant hederæ recentiores.
Docti largius evagentur amnes,
Et plus Aoniæ virete ſilvæ.
Et ſi qua patet, aut diem recepit,
Sertis mollibus expleatur umbra.
Centum Theſpiacis odora lucis
Stent altaria, victimæque centum,
Quas Dirce lavat, aut alit Cithæron.
Lucanum canimus, favete linguis,
Veſtra eſt iſta dies, favete Muſæ.
Dum qui vos geminas tulit per artes
Et vinctæ pede vocis, & ſolutæ,
Romani colitur chori ſacerdos.
Felix heu nimis, & beata tellus,
Quæ pronos Hyperionis meatus,
Summis Oceani vides in undis,
Stridoremque rotæ cadentis audis:
Quæ Tritonide fertiles Athenas
Unctis, Bætica, provocas trapetis.
Lucanum potes imputare terris.
Hoc plus quam Senecam dediſſe mundo,
Aut dulcem generaſſe Gallionem.
Attollat refluos in aſtra fontes
Grajo nobilior Melete Bætis.
Bætin Mantua provocare noli.
Natum protinus, atque humum per ipſam
Primo murmure dulce vagientem
Blando Calliope ſinu recepit.
Tum primum poſito remiſſa luctu
Longos Orpheos exuit dolores:
Et dixit: Puer o dicate Muſis,
Longævos cito tranſiture vates,
Non tu flumina, nec greges ferarum,
Nec plectro Geticas movebis ornos:
Sed ſeptem juga, Martiumque Tibrim,
Et doctos Equites, & eloquente
Cantu purpureum trahes Senatum.
Nocturnas alii Phrygum ruinas,
Et tardi reducis vias Ulyſſi,
Et puppem temerariam Minervæ,
Trita vatibus orbita, ſequantur.
Tu carus Latio, memorque gentis
Carmen fortior exeris togatum.
Ac primum, teneris adhuc in annis
Ludes Hectora, Theſſaloſque currus,
Et ſupplex Priami potentis aurum.
Et ſedes reſerabis Inferorum,
Ingratus Nero dulcibus theatris,
Et noſter tibi præferetur Orpheus.
Dices culminibus Remi vagantes,
Infandos domini nocentis ignes.
Tu caſtæ titulum decuſque Pollæ
Jucunda dabis allocutione.
Mox cœpta generoſior juventa
Albos oſſibus Italis Philippos,
Et Pharſalica bella detonabis,
Et fulmen ducis inter arma Divi,
Libertate gravem pia Catonem,
Et gratum popularitate Magnum.
Tu Peluſiaci ſcelus Canopi
Deflebis pius, & Pharo cruenta
Pompejo dabis altius ſepulchrum.
Hæc primo juvenis canes ſub ævo
Ante annos culicis Maroniani.
Cedet Muſa rudis ferocis Enni,
Et docti furor arduus Lucreti.
Et qui per freta duxit Argonautas:
Et qui corpora prima transfigurat.
Quin majus loquor, ipſa te Latinis
Æneis venerabitur canentem.
Nec ſolum dabo carminis nitorem.
Sed tædis genialibus dicabo
Doctam, atque ingenio tuo decoram:
Qualem blanda Venus, daretque Iuno.
*Forma, ſimplicitate, comitate,*
*Cenſu, ſanguine, gratia, decore.*
Et veſtros Hymenæon ante poſtes
Feſtis cantibus ipſa perſonabo.
O ſævæ nimium, graveſque Parcæ!
O numquam data feſta longa ſummis!
Cur plus ardua caſibus patetis?
Cur ſæva vice magna non ſeneſcunt?
Sic natum Naſamonii Tonantis
Poſt ortus, obituſque fulminatos,
Anguſto Babylon premit ſepulchro,
Sic fixum Paridis manu trementis
Peliden Thetis horruit cadentem.
Sic ripis ego murmurantis Hebri
Non mutum caput Orpheus ſequebar.
Sic & tu (rabidi nefas Tyranni!)
Juſſus præcipitem ſubire Lethen,
Dum pugnas canis, arduaque voce
Das ſolatia grandibus ſepulchris,
(O dirum ſcelus! o ſcelus!) tacebis.
Sic fata eſt, leviterque decidentes
Abraſit lacrimas nitente plectro.
At tu, ſeu rapidum poli per axem
Famæ curribus arduis levatus,
Qua ſurgunt animæ potentiores,
Terras deſpicis, & ſepulchra rides:
Seu pacis meritum nemus recluſæ
Felix Elyſiis tenes in oris,
Quo Pharſalica turba congregatur,
Et te nobile carmen inſonantem
Pompei comitantur, & Catones:
Tu magna ſacer & ſuperbus umbra
Neſcis Tartaron, & procul nocentum
Audis verbera, pallidumque viſa
Matris lampade reſpicis Neronem:
Adſis lucidus, & vocante Polla
Unum quæſo diem Deos ſilentum
Exores. ſolet hoc patere limen
Ad nuptas redeuntibus maritis.
Hæc te non thyaſis procax doloſis
Falſi numinis induit figura:
Ipſum ſed colit, & frequentat ipſum
Imis altius inſitum medullis:
Ac ſolatia vana ſubminiſtrat
Vultus, qui ſimili notatus auro
Stratis prænitet, incubatque ſomno.

Secu-

Digitized by Google

Securæ procul hinc abite mortes:
Hæc vitæ genialis eſt origo.
Cedat luctus atrox, geniſque manent
Jam dulces lacrimæ, dolorque feſtus,
Quidquid fleverat ante, nunc adoret.

# LIBER TERTIUS.

## I. Hercules Surrentinus Pollii Felicis.

INtermiſſa tibi renovat, Tirynthie, ſacra
Pollius, & cauſſas deſignat deſidis anni,
Quod coleris majore tholo, nec littora pauper
Nuda tenes, tectumque vagis habitabile nautis:
Sed nitidos poſtes, Grajiſque effulta metallis
Culmina, ceu tædis iterum luſtratus honeſti
Ignis, ab Oetæa conſcenderis æthera flamma.
Vix oculis, animoque fides: tune ille recluſi
Liminis, & parvæ cuſtos inglorius aræ?
Unde hæc aula recens? fulgorque inopinus agreſti
Alcidæ? ſunt fata Deum: ſunt fata locorum.
O velox pietas! ſteriles hic nuper arenas,
Aſperſum pelago montis latus, hirtaque dumis
Saxa; nec ulla pati faciles veſtigia terras,
Cernere erat: quænam ſubito fortuna rigentes
Ductavit ſcopulos? Tyrione hæc mœnia plectro,
An Getica venere lyra? ſtupet ipſe labores
Annus, & anguſto biſſeni limite menſes
Longævum mirantur opus. Deus affuit, arces
Erexitque ſuas, atque obluctantia ſaxa
Summovit nitens, & magno pectore montem
Reppulit: immitem credas juſſiſſe novercam.
Ergo age, ſeu patrios, liber jam legibus, Argos
Incolis, & merſum tumulis Euryſthea calcas:
Sive tui ſolium Jovis, & virtute parata
Aſtra tenes, hauſtumque tibi ſuccincta beati
Nectaris, excluſo melior Phryge, porrigit Hebe;
Huc ades, & genium templis naſcentibus infer.
Non te Lerna nocens, nec pauperis arva Molorchi,
Nec formidatus Nemees ager, antraque poſcunt
Thracia, nec Pharii polluta altaria regis;
Sed felix, ſimplexque domus, fraudumque malarum
Inſcia, & hoſpitibus Superis digniſſima ſedes.
Pone truces arcus, agmenque immite pharetræ:
Et regum multo perfuſum ſanguine robur:
Inſtratumque humeris dimitte gerentibus hoſtem.
Hic tibi Sidonio celſum pulvinar acantho
Texitur, & ſignis creſcit torus aſper eburnis.
Pacatus, mitiſque veni. nec turbidus ira,
Nec famulare timens, ſed quem te Mænalis Auge
Confectum thyaſis, & multo fratre madentem,
Detinuit: qualemque vagæ poſt crimina noctis
Theſpius obſtupuit toties ſocer. hic tibi feſta
Gymnas, & inſontes juvenum ſine cæſtibus iræ,
Annua veloci peragunt certamina luſtro.
Hic templis inſcriptus, avo gaudente, ſacerdos
Parvus adhuc, ſimiliſque tui, cum prima novercæ
Monſtra manu premeres, atque exanimata doleres.
Sed quænam ſubiti veneranda exordia templi,
Dic age Calliope, ſocius tibi grande ſonabit
Alcides, tenſoque modos imitabitur arcu.
Tempus erat, cæli cum torrentiſſimus axis
Incumbit terris, ictuſque Hyperione multo
Acer anhelantes incendit Seirius agros:
Jamque dies aderat, profugis cum regibus altum
Fumat Aricinum Triviæ nemus, & face multa
Conſcius Hippolyti ſplendet lacus, ipſa coronat
Emeritos Diana canes, & ſpicula tergit:
Et tutas ſinit ire feras, omniſque pudicis
Itala terra focis, Hecatejas excolit idus.
Aſt ego, Dardaniæ quamvis ſub collibus Albæ
Rus proprium, magnique ducis mihi munere currens
Unda, domi curas mulcere, æſtuſque levare
Sufficerent: notas Seirenum nomine rupes,
Facundique larem Polli non hoſpes habebam,
Aſſidue, moreſque viri, pacemque, novoſque
Pieridum flores, intactaque carmina diſcens.
Forte diem Triviæ dum litore ducimus udo
Auguſtaſque fores, aſſuetaque tecta gravati,
Frondibus & patula defendimus arbore ſoles;
Delituit cælum, & ſubitis lux candida ceſſit
Nubibus, & tenuis graviore Favonius Auſtro
Immaduit, qualem Libyæ Saturnia nimbum
Attulit, Iliaco dum dives Elyſa marito
Donatur, teſteſque ululant per devia Nymphæ.
Diffugimus, feſtaſque dapes, redimitaque vina
Abripiunt famuli: nec quo convivia migrent.
Quamvis innumeræ gaudentia rura ſuperne
Inſedere domus, & multo culmine dives
Mons nitet: inſtantes ſed proxima quærere nimbi
Suadebant, læſique fides reditura ſereni.
Stabat dicta ſacri tenuis caſa, nomine templi,
Et magnum Alciden humili lare parva premebat,
Fluctivagos nautas, ſcrutatoreſque profundi
Vix operire capax. huc omnis turba coimus,
Huc epulæ diteſque tori, cœtuſque miniſtrum
Stipantur, nitidæque cohors gratiſſima Pollæ.
Non cepere fores, anguſtaque deficit ædes.
Erubuit, riſitque Deus, dilectaque Polli
Corda ſubit, blandiſque virum complectitur ulnis:
Tune, inquit, largitor opum, qui mente profuſa
Tecta Dicarchæi pariter, juvenemque repleſti
Parthenopen, noſtro qui tot faſtigia monti,
Tot virides lucos, tot ſaxa imitantia vultus,
Æraque tot ſcripto viventes lumine ceras
Fixiſti? quid enim iſta domus, quid terra priuſquam
Te gauderet, erat; longo tu tramite nudos
Texiſti ſcopulos, fueratque ubi ſemita tantum,
Nunc ibi diſtinctis ſtat porticus alta columnis.
Ne ſorderet iter, curvi tu litoris ora
Clauſiſti calidas gemina teſtudine lymphas.
Vix opera enumerem: mihi pauper, & indigus uni
Pollius, & tales hilaris tamen intro penates,
Et litus, quod pandis, amo. ſed proxima ſedem
Deſpicit, & tacite ridet mea numina Iuno.
Da templum; dignaſque tuis conatibus aras,
Quas puppes velis nolint tranſire ſecundis:
Quo pater ætherius, menſiſque accita deorum
Turba, & ab excelſo veniat ſoror hoſpita templo.
Nec te, quod ſolidus contra riget umbo maligni
Montis, & immenſo non umquam exeſus ab ævo,
Terreat; ipſe adero, & conamina tanta juvabo,
Aſperaque invitæ perfringam viſcera terræ.
Incipe, & Herculeis fidens hortatibus aude.
Non Amphioniæ ſteterint velocius arces,
Pergameuſve labor. dixit, mentemque reliquit.
Nec mora, conſcripta formatur imagine tela:
Innumeræ coiere manus. his cædere ſilvas,
Et levare trabes: illis immergere curæ
Fundamenta ſolo. coquitur pars uvida terræ



Digitized by Google

Protectura hiemes, atque excluſura pruinas,
Indomituſque ſilex curva fornace liqueſcit.
Præcipuus ſed enim labor eſt excindere dextra
Oppoſitas rupes, & ſaxa negantia ferro.
Hic pater ipſe loci, poſitis Tirynthius armis
Inſudat, validaque ſolum deforme bipenni,
Cum grave nocturna cælum ſubtexitur umbra,
Ipſe fodit. dites Capreæ, virideſque reſultant
Taurubulæ, & terris ingens redit æquoris Echo.
Non tam grande ſonat motis incudibus Ætna,
Cum Brontes, Steropeſque ferit. nec major ab antris
Lemniacis fragor eſt, ubi flammeus ægida cælat
Mulciber, & caſtis exornat Pallada donis.
Decreſcunt ſcopuli, & roſea ſub luce reverſi
Artifices mirantur opus: vix annus anhelat
Alter, & ingenti dives Tirynthius arce
Deſpectat fluctus, & junctæ tecta novercæ
Provocat, & dignis invitat Pallada templis.
Jam placidæ dant ſigna tubæ, jam fortibus ardens
Fumat arena ſacris: hos nec Piſæus honores
Juppiter, aut Cyrrhæ pater aſpernetur opacæ.
Nil his triſte locis. cedat lacrimabilis Iſthmos:
Cedat atrox Nemee. litat hic felicior infans.
Ipſæ pumiceis virides Nereides antris
Exiliunt ultro, & ſcopulis uventibus hærent,
Nec pudet occulte nudas ſpectare palæſtras.
Spectat & Icario nemoroſus palmite Gaurus,
Silvaque, quæ fixam pelago Neſida coronat,
Et placidus Limon, numenque Euplæa carinis,
Et Lucrina Venus, Phrygioque e vertice Grajas
Addiſcis, Miſene, tubas: ridetque benigna
Parthenope gentile ſacrum, nudoſque virorum
Certatus, & parva ſuæ ſimulachra coronæ.
Quin age, & ipſe libens proprii certaminis actus
Invicta dignare manu. ſeu nubila diſco
Findere, ſeu volucres Zephyros prævertere telo,
Seu tibi dulce manu Libycas nudare palæſtras.
Indulge ſacris, & ſi tibi poma ſuperſunt
Heſperidum, gremio venerabilis ingere Pollæ:
Nam capit, & tantum non degenerabit honorem.
Quod ſi dulce decus, virideſque reſumeret annos,
(Da veniam Alcide) fors huic & penſa tuliſſes.
Hæc ego naſcentes lætus bacchatus ad aras
Libamenta tuli. nunc ipſum in limine cerno
Solventem voces, & talia dicta ferentem:
Macte animis, opibuſque, meos imitate labores,
Qui rigidas rupes, infœcundæque pudenda
Naturæ deſerta domas, & vertis in uſum
Luſtra habitata feris, fœdeque latentia profers
Numina. quæ tibi nunc meritorum præmia ſolvam?
Quas referam grates? Parcarum fila tenebo,
Extendamque colos, duram ſcio vincere mortem.
Avertam luctus, & triſtia damna vetabo.
Teque nihil læſum, viridi renovabo ſenecta.
Concedamque diu juvenes ſpectare nepotes,
Donec & hic ſponſæ maturus, & illa marito:
Rurſus & ex illis ſoboles nova, grexque protervus
Nunc humeris irrepet avi, nunc agmine blando
Certatim placidæ concurrat ad oſcula Pollæ.
Nam templis numquam ſtatuetur terminus ævi,
Dum me flammigeri portabit machina cæli.
Nec mihi plus Nemee, priſcumque habitabitur Argos,
Nec Tiburna domus, Soliſque cubilia Gades.
Sic ait, & tangens ſurgentem altaribus ignem,
Populeaque movens albentia tempora ſilva,
Et Styga, & ætherei juravit fulmina patris.

## II. PROPEMPTICON METIO CELERI.

DI quibus audaces amor eſt ſervare carinas,
Sævaque ventoſi mulcere pericula ponti,
Sternite molle fretum, placidumque advertite votis
Concilium, & lenis non obſtrepat unda precanti.
Grande tuo rarumque damus, Neptune, profundo
Depoſitum, juvenis dubio committitur alto
Metius, atque animæ partem ſuper æquora noſtræ
Majorem transferre parat: proferte benigna
Sidera, & antennæ gemino conſidite cornu
Oebalii fratres: vobis pontuſque, poluſque,
Luceat. Iliacæ longe nimboſa ſororis
Aſtra fugate precor, totoque excludite cælo.
Vos quoque cæruleum divæ Nereides agmen,
Queis honor, & regni ceſſit fortuna ſecundi,
(Dicere quæ magni fas ſit mihi ſidera ponti)
Surgite de vitreis ſpumoſæ Doridos antris,
Bajanoſque ſinus, & fœta tepentibus undis
Litora tranquillo certatim ambite natatu,
Quærentes ubi celſa ratis, qua ſcandere gaudet
Nobilis Auſoniæ Celer armipotentis alumnus.
Nec quærenda diu: modo nam trans æquora terris
Prima Dicarchæis Pharium gravis intulit annum.
Prima ſalutavit Capreas, & margine dextro
Sparſit Tyrrhenæ Mareotica vina Minervæ.
Hujus utrumque latus molli præcingite gyro,
Partitæque vices, vos ſtuppea tendite mali
Vincula, vos ſummis annectite ſuppara velis:
Vos Zephyris aperite ſinus: pars tranſtra reponat,
Pars demittat aquis curvæ moderamina puppis.
Sunt quibus exploret rupes gravis arte Molochus.
Quæque ſecuturam religent poſt terga phaleſon.
Uncaque ſubmerſæ penitus retinacula vellant.
Temperet hæc æſtus, pelaguſque inclinet ad ortus.
Officio careat glaucarum nulla ſororum.
Huic multo Proteus, geminoque huic corpore Triton
Prænatet, & ſubitis qui perdidit inguina monſtris
Glaucus, adhuc quoties patriis allabitur oris
Litoream blanda feriens Anthedona cauda.
Tu tamen ante omnes diva cum matre Palæmon
Annue, ſi veſtras amor eſt mihi pandere Thebas,
Nec cano degeneri Phœbejum Amphiona plectro,
Et pater, Æolio frangit qui carcere ventos,
Cui varii flatus, omniſque per æquora mundi
Spiritus, ac hiemes nimboſaque nubila parent,
Arctius objecto Borean, Eurumque, Notumque
Monte premat: ſoli Zephyro ſit copia cæli,
Solus agat puppes, ſummaſque ſupernatet undas
Aſſiduas pelago, donec tua, turbine nullo,
Læta Paretoniis aſſignet carbaſa ripis.
Audimur: vocat ipſe ratem, nautaſque morantes
Increpat, ecce meum timido jam frigore pectus
Labitur, & nequeo, quamvis movet ominis horror,
Claudere ſuſpenſos oculorum in margine fletus.
Jamque ratem terris diviſit fune ſoluto
Navita, & anguſtum dejecit in æquora pontem:
Sævus ubi e puppi longo clamore magiſter
Diſſipat amplexus, atque oſcula fida revellit,
Nec longum cara licet in cervice morari.
Attamen in terras e plebe noviſſimus omni
Ibo, nec egrediar niſi jam cedente carina.
Quis rude, & abſciſſum miſeris animantibus æquor
Fecit iter? ſolidæque pios telluris alumnos
Expulit in fluctus, pelagoque immiſit hiantes?
Audax ingenii; nec enim temeraria virtus

Illa

Digitized by Google

Illa magis, ſummæ gelidum quæ Pelion Oſſæ
Junxit, anhelantemque jugis bis preſſit Olympum.
Uſque adeone parum lentas tranſire paludes?
Stagnaque & anguſtos ſummittere pontibus amnes?
Imus in abruptum, gentileſque undique terras
Fugimus, exigua clauſi trabe, & aere nudo.
Inde furor ventis, indignatæque procellæ,
Et cæli fremitus, & fulmina plura Tonanti.
Ante rates, pigro torpebant æquora ſomno,
Nec ſpumare Thetis, nec ſpargere nubila fluctus
Audebant; viſis tumuerunt puppibus undæ,
Inque hominem ſurrexit hiems; tunc nubila Plias,
Oleniumque pecus, ſolito tunc pejor Orion.
Juſta queror: fugit ecce vagas ratis acta per undas
Paulatim minor, & longe ſervantia vincit
Lumina, tot gracili ligno complexa timores,
Quæque ſuper reliquos, te noſtri pignus amoris
Portatura, Celer. quos nunc ego pectore ſomnos
Quoſve queam perferre dies? quis cuncta paventi
Nuntiet; an facili te prætermiſerit unda
Lucani rabida ora maris? num torva Carybdis
Fluctuet? aut Siculi populatrix virgo profundi?
Quos tibi currenti præceps ferat Adria mores?
Quæ pax Carpathio? quali te ſubvehat aura
Doris Agenorei furtis blandita juvenci.
Sed merui queſtus: quid enim, te caſtra petente,
Non vel ad ignotos ibam comes impiger Indos?
Cimmeriumque Chaos? ſtarem prope bellica regis
Signa mei, ſeu tela manu, ſeu fræna teneres,
Armatis ſeu jura dares, operumque tuorum
Et ſi non ſocius, certe mirator adeſſem.
Sic quondam magno Phœnix reverendus Achilli
Litus ad Iliacum, Thymbræaque Pergama venit
Imbellis, tumidoque nihil jurans Atridæ.
Cur nobis ignavus amor? ſed pectore fido
Nuſquam abero, longiſque ſequar tua carbaſa votis.
Iſi Phoroneis quondam ſtabulata ſub antris,
Nunc regina Phari, numenque Orientis anheli,
Excipe multiſono puppem Mareotida ſiſtro:
Ac juvenem egregium, Latius cui ductor Eoa
Signa, Palæſtinaſque dedit frænare cohortes,
Ipſa manu placida per limina feſta, ſacroſque
Duc portus, urbeſque tuas. te præſide noſcat
Unde paludoſi fœcunda licentia Nili:
Cur vada deſidant, & ripa coerceat vndas
Cecropio ſtagnata luto: cur invida Memphis,
Curve Terapnæi laſciviat ora Canopi:
Cur ſervet Pharias Lethæus janitor aras;
Vilia cur magnos æquent animalia Divos.
Quæ ſibi præſternat vivax altaria Phœnix:
Quos dignetur agros, aut quo ſe gurgite Nili
Mergat adoratus trepidis paſtoribus Apis.
Duc & ad Æmathios manes, ubi belliger urbis
Conditor Hyblæo perfuſus nectare durat:
Anguiferamque domum, blando qua merſa veneno
Actias Auſonias fugit Cleopatra catenas:
Uſque & in Aſſyrias ſedes, mandataque caſtra
Proſequere, & Marti juvenem dea trade Latino.
Nec novus hoſpes erit. puer hic ſudavit in armis
Notus adhuc tantum majoris munere clavi,
Jam tamen & turmas facili prævertere gyro
Fortis, & Eoas jaculo damnare ſagittas.
Ergo erit illa dies, qua te majora daturus
Cæſar ab emerito jubeat diſcedere bello?
At nos hoc iterum ſtantes in litore, vaſtos
Cernemus fluctus, aliaſque rogabimus auras.
O tum quantus ego! aut quanta votiva movebo
Plectra lyra! cum me magna cervice ligatum
Attolles humeris, atque in mea pectora primum
Incumbens e puppe novus, ſervataque reddes
Colloquia, inque vicem medios narrabimus annos,
Tu rapidum Euphraten, & regia Bactra, ſacraſque
Antiquæ Babylonis opes, & Zeugma Latinæ
Pacis iter: qua dulce nemus florentis Idumes,
Qua pretioſa Tyros rubeat, qua purpura fuco
Sidonis iterata cadis: ubi germine primum
Candida felices ſudent opobalſama virgæ;
Aſt ego devictis dederim quæ buſta Pelaſgis,
Quæve laboratas claudat mihi pagina Thebas.

## III. LACRIMÆ HETRUSCI.

Summa Deum Pietas, cujus gratiſſima cælo
Rara profanatas inſpectant numina terras:
Huc vittata comam, niveoque inſignis amictu,
Qualis adhuc præſens, nullaque expulſa nocentum
Fraude, rudes populos, atque aurea regna colebas;
Mitibus exequiis ades, & lugentis Hetruſci
Cerne pios fletus, laudataque lumina terge.
Nam quis inexpleto rumpentem pectora queſtu
Complexumque rogos, incumbentemque favillis
Aſpiciens, non aut primævæ funera plangi
Conjugis, aut nati modo pubeſcentia credat
Ora rapi flammis? pater eſt, qui fletur. adeſte
Dique hominesque ſacris. procul hinc, procul ite nocentes:
Si cui corde nefas tacitum, feſſique ſenectus
Longa patris, ſi quis pulſatæ conſcius umquam
Matris, & inferna rigidum timet Æacon urna:
Inſontes caſtoſque voco. tenet ecce ſeniles
Leniter implicitos vultus, ſanctamque parentis
Caniciem, ſpargit lacrimis, animæque ſupremum
Frigus amat: celeres genitoris filius annos,
(Mira fides) nigraſque putat properaſſe ſorores.
Exultent placidi Lethæa ad flumina manes:
Elyſiæ gaudete domus. date ſerta per aras,
Feſtaque pallentes hilarent altaria lucos.
Felix, & nimium felix, plorataque nato
Umbra venit. longe Furiarum ſibila, longe
Tergeminus cuſtos. penitus via longa pateſcat
Manibus egregiis. eat; horrendumque ſilentis
Accedat domini ſolium, grateſque ſupremas
Perferat, & totidem juveni roget anxius annos.
Macte pio gemitu, dabimus ſolatia dignis
Luctibus, Aoniaſque tuo ſacrabimus ultro
Inferias, Hetruſce, ſeni. tu largus Eoa
Germina, tu meſſes Cilicumque, Arabumque ſuperbis
Merge rogis: ferat ignis opes hæredis, & alto
Aggere miſſuri nitido pia nubila cælo,
Stipentur cineres; nos non arſura feremus
Munera, venturoſque tuus durabit in annos
Me monſtrante dolor, neque enim mihi flere parenti
Ignotum: ſimilis gemui projectus ad ignem.
Ille mihi tua damna dies compeſcere cantu
Suadet, & ipſe tuli, quos nunc tibi confero queſtus.
Non tibi clara quidem, ſenior placidiſſime, gentis
Linea, nec proavis demiſſum ſtemma: ſed ingens
Supplevit fortuna genus, culpamque parentum
Occuluit: neque enim dominos de plebe tuliſti;
Sed quibus occaſus, pariter famulantur & ortus.
Nec pudor iſte tibi: quid enim terriſque, poloque
Parendi ſine lege manet? vice cuncta reguntur,
Alterniſque premunt. propriis ſua regibus omnis



Digitized by Google

Terra: premit felix regum diademata Roma:
Hanc ducibus frænare datum: mox creſcit in illos
Imperium Superis. ſed habent & numina legem:
Servit & aſtrorum velox chorus, & vaga ſervit
Luna, nec injuſſæ toties redit orbita lucis.
Et (modo ſi fas eſt æquare jacentia ſummis)
Pertulit & ſævi Tirynthius horrida regis
Pacta, nec erubuit famulantis fiſtula Phœbi.
Sed neque barbaricis Latio tranſmiſſus ab oris;
Smyrna tibi gentile ſolum, potuſque verendo
Fonte Meles, Hermique vadum, quo Lydius intrat
Bacchus, & aurato reficit ſua cornua limo.
Læta dehinc ſeries, variiſque ex ordine curis
Auctus honos, ſemperque gradus prope numina, ſemper
Cæſareum coluiſſe latus, ſacriſque Deorum
Arcanis hærere datum. Tibereia primum
Aula tibi, vix dum ora nova mutante juventa,
Panditur. hic annis multa ſuper indole victis
Libertas oblata venit. nec proximus hæres,
Immitis quamquam & furiis agitatus, abegit.
Hunc & in Arctoas tenuis comes uſque pruinas
Terribilem affatu paſſus, viſuque tyrannum,
Immanemque ſuis, ut qui metuenda ferarum
Corda domant, merſaſque jubent jam ſanguine tacto
Reddere ab ore manus, & nulla vivere præda.
Præcipuos ſed enim merito ſubrexit in actus
Nondum ſtelligerum ſenior demiſſus in axem
Claudius, & longo tranſmittit habere nepoti.
Quis Superos metuens, pariter tot templa, tot aras
Promeruiſſe datur? ſummi Jovis aliger Arcas
Nuntius: imbrifera potitur Thaumantide Juno;
Stat celer obſequio juſſa ad Neptunia Triton;
Tu toties mutata ducum juga rite tuliſti
Integer, inque omni felix tua cymba profundo.
Jamque piam lux alta domum, præcelſaque toto
Intravit fortuna gradu, jam creditur uni
Sanctarum digeſtus opum, partæque per omnes
Divitiæ populos, magnique impendia mundi.
Quidquid ab auriferis ejectat Iberia foſſis,
Dalmatico quod monte nitet, quod meſſibus Afris
Vertitur, æſtiferi quidquid terit area Nili,
Quodque legit merſus pelagi ſcrutator Eoi,
Et Lacedæmonii pecuaria culta Galeſi,
Perſpicuæque nives, Maſſylaque robora, & Indi
Dentis honos: uni parent commiſſa miniſtro,
Quæ Boreas, quæque Eurus atrox, quæ nubilus Auſter
Invehit. hybernos citius numeraveris imbres,
Silvarumque comas. vigilis te, animique ſagacis
Exitus evolvit, quantum Romana ſub omni
Pila die, quantumque Tribus: quid templa: quid alti
Undarum curſus, quid propugnacula poſcant
Æquoris, aut longe ſeries porrecta viarum.
Quod Domini celſis niteat laquearibus aurum,
Quæ Divum in vultus igni formanda liqueſcat
Maſſa, quid Auſoniæ ſcriptum crepet igne monetæ.
Hinc tibi rara quies, animoque excluſa voluptas,
Exiguæque dapes, & numquam læſa profundo
Cura mero, ſed jura tamen genialia cordi,
Et mentem vincire toris, & jungere feſta
Connubia, & fidos domino genuiſſe clientes.
Quis ſublime genus, formamque inſignis Hetruſcæ
Neſciat? haudquaquam proprio mihi cognita viſu,
Sed decus eximium formæ, par reddit imago
Vultibus, & ſimilis natorum gratia monſtrat.
Nec vulgare genus: faſces, ſummamque curulem
Frater, & Auſonios enſes, mandataque fidus
Signa tulit, cum prima truces amentia Dacos
Impulit, & magno gens eſt damnata triumpho.
Sic quidquid patrio ceſſatum eſt ſanguine, mater
Reddidit, obſcurumque latus clareſcere vidit
Connubio gaviſa domus. nec pignora longe:
Quippe bis ad partus venit Lucina, manuque
Ipſa levi gravidos tetigit fœcunda labores.
Felix ah ſi longa dies, ſi cernere vultus
Natorum virideſque genas tibi juſta dediſſent
Stamina, ſed media cecidere abrupta juventa
Gaudia, florenteſque manu ſcidit Atropos annos,
Qualia pallentes declinant lilia culmos,
Pubenteſque roſæ primos moriuntur ad Auſtros,
Aut uti verna novis expirat purpura pratis.
Illa ſagittiferi circumvolitaſtis amores
Funera, maternoque rogos unxiſtis amomo.
Nec modus, aut pennis, laceris aut crinibus ignem
Spargere, collectæque pyram ſtruxere pharetræ.
Quas tunc inferias, aut quæ lamenta dediſſes
Maternis, Hetruſce, rogis, qui funera patris
Haud matura putas, atque hos pius ingemis annos?
Illum, & qui nutu ſuperas nunc temperat arces,
Progeniem claram terris partitus, & aſtris,
Lætus Idumæi donavit honore triumphi.
Dignatuſque loco victricis, & ordine pompæ
Non vetuit, tenueſque nihil minuere parentes.
Atque idem in cuneos populum cum duxit equeſtres,
Mutavitque genus, lævæque ignobile ferrum
Exuit, & celſe natorum æquavit honori.
Dextra bis octonis fluxerunt ſecula luſtris,
Atque ævi ſine nube tenor. quam dives in uſus
Natorum, totoque volens excedere cenſu.
Teſtis adhuc largi nitor inde aſſuetus Hetruſci,
Cui tua non humiles dedit indulgentia mores.
Hunc ſiquidem amplexu ſemper revocante tenebas
Blandus, & imperio numquam pater: hujus honori
Pronior, ipſe etiam gaudebat cedere frater.
Quas tibi devoti juvenes pro patre renato,
Summe decus, grates, aut quæ pia vota rependunt?
Tu, ſeu tarda ſitu, rebuſque exhauſta ſenectus
Erravit; ſeu blanda diu fortuna regreſſum
Maluit; attonitum, & venturi fulminis ictus
Horrentem, tonitru tantum, lenique procella,
Contentus monuiſſe ſenem: cumque horrida ſupra
Æquora, curarum ſocius procul Itala rura
Linqueret, hic molles Campani litoris oras,
Et Diomedeas concedere juſſus in arces.
Atque hoſpes, non exul erat. nec plura moratus
Romuleum reſeras iterum Germanice limen,
Mœrentemque foves, inclinatoſque penates
Erigis. haud mirum, Ductor placidiſſime, quando
Hæc eſt, quæ victis parcentia fœdera Cattis,
Quæque ſuum Dacis donat clementia montem.
Quæ modo Marcomanos poſt horrida bella, vagoſque
Sauromatas, Latio non eſt dignata triumpho.
Jamque in fine dies, & inexorabile penſum
Deficit. hic mœſti pietas me poſcit Hetruſci,
Qualia nec Siculæ moderantur carmina rupes,
Nec fati jam certus olor, ſævique marita
Tereos. heu quantis laſſantem brachia vidi
Planctibus, & prono fuſum ſuper oſcula vultu!
Vix famuli, comiteſque tenent, vix arduus ignis
Submovet. haud aliter gemuit perjuria Theſeus
Litore, qui falſis deceperat Ægea velis.
Tunc immane gemens, fœdatuſque ora, tepentes
Affatur cineres: cur nos, fidiſſime, linquis

Forte-

Fortuna redeunte, pater? modo numina magni
Præſidis, atque breves Superum placavimus iras,
Nec frueris, tantique orbatus muneris uſu
Ad Manes, ingrate, fugis. nec flectere Parcas,
Aut placare malæ datur aſpera numina Lethes?
Felix cui magna patrem cervice vehenti
Sacra Mycenææ patuit reverentia flammæ.
Quique tener ſævis genitorem Scipio Pœnis
Abſtulit, & Lydi pietas temeraria Lauſi.
Ergo Theſſalici conjux penſare mariti
Funus, & immitem potuit Styga vincere ſupplex
Thracius? ah quanto melius pro patre liceret!
Non totus rapiere tamen, nec funera mittam
Longius: hic manes, hic intra tecta tenebo.
Tu cuſtos, dominuſque laris; tibi cuncta tuorum
Parebunt: ego rite minor, ſemperque ſecundus
Aſſidue libabo dapes, & pocula ſacris
Manibus, effigieſque colam: te lucida ſaxa,
Te ſimilem doctæ referet mihi linea ceræ:
Nunc ebur, & fulvum vultus imitabitur aurum.
Inde viam morum, longæque examina vitæ,
Affatuſque pios, monituraque ſomnia poſcam.
Talia dicentem, genitor dulcedine læta
Audit, & immites lente deſcendit ad umbras,
Verbaque dilectæ fert narraturus Hetruſcæ.
Salve ſupremum, ſenior mitiſſime patrum,
Supremumque vale: qui numquam ſoſpite nato
Triſte Chaos, mæſtique ſitus patiere ſepulchri.
Semper odoratis ſpirabunt floribus aræ;
Semper & Aſſyrios felix bibet urna liquores,
Et lacrimas, qui major honos. hic ſacra litabit
Manibus: eque tua tumulum tellure levabit.
Noſtra quoque exemplo meritus tibi carmina ſancit,
Hoc etiam gaudens cinerem donaſſe ſepulchro.

## IV. Coma Flavii Earini.

Ite comæ, facilemque precor tranſcurrite pontum:
Ite, coronato recubantes molliter auro:
Ite, dabit curſus mitis Cytherea ſecundos,
Placabitque Notos: ſors & de puppe timenda
Transferet, inque ſua ducet ſuper æquora concha.
Accipe laudatos, juvenis Phœbeie, crines,
Quos tibi Cæſareus donat puer, accipe lætus,
Intonſoque oſtende patri. ſine, dulce nitentes
Comparet, atque diu fratris putet eſſe Lyæi.
Forſan & ipſe comæ numquam labentis honorem
Proferet, atque alio clauſum tibi ponet iu auro.
Pergame, pinifera multum felicior Ida!
Illa, licet, ſacræ placeat ſibi nube rapinæ,
Nempe dedit Superis illum, quem turbida ſemper
Juno videt, refugitque manum, nectarque recuſat:
At tu grata Deis, pulchroque inſignis alumno,
Miſiſti Latio, placida quem fronte miniſtrum
Juppiter Auſonius pariter, Romanaque Iuno
Aſpiciunt, & uterque probant; nec tanta potenti
Terrarum Domino divum ſine mente voluptas.
Dicitur Idalios Ericis de vertice lucos
Dum petit, & molles agitat Venus aurea cycnos,
Pergameas intraſſe domos, ubi maximus ægris
Auxiliator adeſt, & feſtinantia ſiſtens
Fata, ſalutifero mitis Deus incubat angui.
Hic puerum egregiæ præclarum ſidere formæ
Ipſius ante Dei ludentem conſpicit aram.
Ac primum ſubita paullum decepta figura
Natorum de plebe putat: ſed non erat illi
Arcus, & ex humeris nullæ fulgentibus umbræ.
Miratur puerile decus, vultumque, comaſque
Aſpiciens, Tune Auſonias, ait, ibis ad arces,
Neglectus Veneri? tu ſordida tecta, jugumque
Servitii vulgare feres? procul abſit: ego iſti
Quem meruit, formæ dominum dabo. vade age mecum,
Vade puer, ducam volucri per ſidera curru
Donum immane duci. nec te plebeja manebunt
Jura, Palatino famulus deberis amori.
Nil ego, nil fateor, toto jam dulce ſub orbe
Aut vidi, aut genui. cedat tibi Latmius ultro,
Sangariuſque puer, quemque irrita fontis imago,
Et ſterilis conſumpſit amor. te cærula Nais
Mallet, & apprenſa traxiſſet fortius urna.
Tu puer ante omnes, ſolus formoſior ille,
Cui daberis. Sic orſa, leves ſecum ipſe per auras
Tollit, olorinaque jubet conſidere biga.
Nec mora: jam Latii montes, vetereſque penates
Evandri, quos mole nova pater inclytus urbis
Excolit, & ſummis æquat Germanicus aſtris.
Tunc propior jam cura deæ: quæ forma capillis
Optima, quæ veſtis roſeos accendere vultus
Apta, quod in digitis, collo quod dignius aurum.
Norat cæleſtes oculos ducis, ipſaque tædas
Junxerat, & plena dederat connubia dextra.
Sic ornat crines, Tyrios ſic fundit amictus,
Dat radios, ignemque ſuum, ceſſere priores
Deliciæ, famulumque greges. hic pocula magno
Prima duci, myrrhaſque graves, cryſtallaque portat
Candidiore manu: creſcit nova gratia Baccho.
Care puer, Superis qui prælibare verendum
Nectar, & ingentem toties contingere dextram
Electus, quam noſſe Getæ, quam tangere Perſæ,
Armeniique, Indique petunt! o ſidere dextro
Edite! multa tibi divum indulgentia favit!
Olim etiam, ne prima genas lanugo nitentes
Carperet, & pulchræ fuſcaret gratia formæ:
Ipſe Deus patriæ, celſam trans æquora liquit
Pergamon. haud ulli puerum mollire poteſtas
Credita, ſed tacita juvenis Phœbeius arte
Leniter, haud ullo concuſſum vulnere corpus
De ſexu tranſire jubet. tamen anxia curis
Mordetur, puerique timet Cytherea dolores.
Nondum pulchra ducis clementia cœperat ortu
Intactos ſervare mares. nunc frangere ſexum,
Atque hominem mutare nefas, gaviſaque ſolos
Quos genuit, Natura videt. nec lege ſiniſtra
Ferre timent famulæ natorum pondera matres.
Tu quoque nunc juvenis, genitus ſi tardius eſſes,
Umbratuſque genas, & adultos fortior artus,
Non unum gaudens Phœbeie ad limina munus
Miſiſſes: patrias nunc vertex ſolus ad aras
Naviget. hunc multo Paphie ſaturabat amomo,
Hunc nova tergemina pectebat Gratia dextra.
Huic & purpurei cedat coma ſaucia Niſi,
Et quam Sperchio tumidus ſervabat Achilles.
Ipſi, cum primum niveam præcerpere frontem
Decretum eſt, humeroſque manu nudare nitentes,
Accurrunt teneri Paphia cum matre volucres,
Expediuntque comas, & ſerica pectore ponunt
Pallia. tunc junctis crinem incidere ſagittis,
Atque auro, gemmiſque locant: rapit ipſa cadentes
Mater, & arcanos iterat Cytherea liquores.
Tunc puer e turba manibus qui forte ſupinis
Nobile gemmato ſpeculum portaverat auro:
Hoc quoque demus, ait, patriis nec gratius ullum



Digitized by Google

Munus erit templis, ipſoque potentius auro.
Tu modo fige aciem, & vultus hucuſque relinque.
Sic ait, & ſpeculum recluſit imagine rapta.
At puer egregius tendens ad ſidera palmas:
His mihi pro donis, hominum mitiſſime cuſtos,
(Si merui) longa dominum renovare juventa,
Atque orbi ſervare velis. hoc ſidera mecum,
Hoc undæ, terræque rogant: eat oro per annos
Iliacos, Pylioſque ſimul: proprioſque penates
Gaudeat, & ſecum Tarpeia ſeneſcere templa.
Sic ait, & motas miratur Pergamos aras.

## V. Ad Claudiam Uxorem.

Quid mihi mœſta die, ſociis quid noctibus uxor
Anxia, pervigili ducis ſuſpiria cura?
Non metuo ne læſa fides, aut pectore in iſto
Alter amor; nullis in te datur ire ſagittis
(Audiat infeſto licet hæc Rhamnuſia vultu)
Non datur: & ſi egomet patrio de litore raptus
Quatuor emeritis per bella, per æquora, luſtris
Errarem: tu mille procos intacta fugares,
Non intertextas commenta retexere telas,
Sed ſine fraude palam, thalamoſque armata negaſſes;
Dic tamen unde alia mihi fronte, & nubila vultu?
Anne quod Euboicos feſſus remeare penates
Auguror, & patria ſenium componere terra?
Cur hoc triſte tibi? certe laſcivia cordi
Nulla, nec aut rapidi mulcent te prælia circi,
Aut intrat ſenſus clamoſi turba theatri.
Sed probitas, & opaca quies, & ſordida numquam
Gaudia. quas autem comitem te rapto per undas?
Quamquam, & ſi gelidas irem manſurus ad Arctos,
Vel ſuper Heſperiæ vada caligantia Thules,
Aut ſeptemgemini caput haud penetrabile Nili,
Hortarere vias. etenim tua (nempe benigna
Quam mihi ſorte Venus, junctam florentibus annis
Servet, & in ſenium) tua, quæ me vulnere primo
Intactum thalamis, & adhuc juvenile vagantem
Fixiſti, tua fræna libens, dociliſque recepi.
Et ſemel inſertas non mutaturus habenas,
Uſque premo: ter me nitidas Albana ferentem
Dona comas, ſanctoque indutum Cæſaris auro,
Viſceribus complexa tuis, ſertiſque dediſti
Oſcula anhela meis, tu cum Capitolia noſtræ
Inficiata lyræ, ſævum, ingratumque dolebas
Mecum victa Jovem, tu procurrentia primis
Carmina noſtra ſonis, totaſque in murmure noctes
Aure rapis vigili, longi tu ſola laboris
Conſcia, cumque tuis crevit mea Thebais annis.
Qualem te nuper Stygias modo raptus ad undas,
Cum jam Lethæos audirem cominus amnes,
Aſpexi, tenuique oculos jam morte cadentes!
Scilicet exhauſti Lacheſis mihi tempora fati
Te tantum miſerata dedit, ſuperique potentes
Invidiam timuere tuam. poſt iſta, propinquum
Nunc iter, optatoſque ſinus comes ire moraris?
Heu ubi nota fides! totque explorata per uſus,
Quas veteres Latias, Graiaſque Heroidas æquas?
Iſſet ad Iliacas (quid enim deterret amantes?)
Penelope gaviſa domos, ſi paſſus Ulyſſes.
Queſta eſt Ægiale, queſta eſt Melibœa relinqui,
Et quamquam ſævi fecerunt Mænada planctus:
Nec minor his tu noſſe fidem, firmamque maritis
Reddere. ſic certe cineres, umbramque priorem
Quæris adhuc: ſic exequias amplexa canori
Conjugis, ingentes iteraſti pectore planctus.
Jam mea, nec pietas alia eſt tibi, curaque natæ,
Sic ut mater amas, ſic numquam corde recedit
Nata tuo, fixamque animi penetralibus imis
Nocte dieque tenes, non ſic Trachinia nidos
Alcyone vernos, non ſic Philomela penates
Circuit amplectans, animamque in pignora transfert.
Heu nunc illa terit viduo quod ſola cubili
Otia! jam pulchræ terit infœcunda juventæ!
Sed venient, plenis, venient connubia tædis.
Sic certe formæque bonis, animique meretur:
Sive chelyn complexa petit, ſeu voce paterna
Diſcendum Muſis ſonat, & mea carmina flectit:
Candida ſeu molli diducit brachia motu,
Ingenium probitas, artemque modeſtia vincit.
Nonne leves pueros, non te Cytherea pudebat
Hoc ceſſare decus? nec tantum Roma jugales
Conciliare toros, feſtaſque accendere tædas
Fertilis; & noſtra generi tellure dabuntur.
Non adeo Veſuvinus apex, & flammea diri
Montis hiems, trepidas exhauſit civibus urbes:
Stant, populiſque vigent. hic auſpice condita Phœbo
Tecta, Dicarchei portus, & litora mundi
Hoſpita; at hic magnæ tractus imitantia Romæ
Quæ Capys advectis implevit mœnia Teucris.
Noſtra quoque & propriis tenuis, nec rara colonis
Parthenope, cui mite ſolum trans æquora vectæ
Ipſe Dionea monſtravit Apollo columba.
Has ego te ſedes (nam nec mihi barbara Thrace,
Nec Libye natale ſolum) transferre laboro:
Quas & mollis hiems, & frigida temperat æſtas.
Quas imbelle fretum torpentibus alluit undis.
Pax ſecura locis, & deſidis otia vitæ,
Et numquam turbata quies, ſomnique peracti.
Nulla foro rabies, aut ſtrictæ jurgia legis,
Morum jura viris: ſolum, & ſine faſcibus æquum.
Quid nunc magnificas ſpecies, cultuſque locorum,
Templaque: & innumeris ſpatia interſtincta columnis,
Et geminam molem nudi, tectique Theatri,
Et Capitolinis quinquennia proxima luſtris?
Quid laudem riſus, libertatemque Menandri,
Quam Romanus honos, & Graia licentia miſcent?
Nec deſunt variæ circum oblectamina vitæ:
Sive vaporiferas blandiſſima litora Baias,
Enthea fatidicæ ſeu viſere tecta Sibyllæ
Dulce ſit, Iliacoque jugum memorabile remo:
Seu tibi Bacchei vineta madentia Gauri,
Teleboumque domos, trepidis ubi dulcia nautis
Lumina noctivagæ tollit Pharus æmula Lunæ,
Caraque non molli juga Surrentina Lyæo,
Quæ meus ante alios habitator Pollius auget,
Ænariæque lacus medicos, Statinaſque renatas:
Mille tibi noſtræ referam telluris amores.
Sed ſatis hoc conjux, ſatis hoc dixiſſe: creavit
Me tibi, me ſocium longos aſtrinxit in annos.
Nonne hæc amborum genitrix, altrixque videri
Digna? ſed ingratus qui plura adnecto, tuiſque
Moribus indubito. venies cariſſima conjux
Prævenieſque etiam: ſine me tibi ductor aquarum
Tibris, & armiferi ſordebunt tecta Quirini.

LIBER

# LIBER QUARTUS.

## I. XVII. Consulatus Imp. Aug. Germanici.

Læta bis octonis accedit purpura faſtis
Cæſaris, inſignemque aperit Germanicus annum,
Atque oritur cum ſole novo, cum grandibus aſtris
Clarius ipſe nitens, & primo major Eoo.
Exultent leges Latiæ: gaudete curules:
Et ſeptemgemino jactantior æthera pulſet
Roma iugo: pluſque ante alias Evandrius arces
Collis ovet. ſubiere novi Palatia faſces,
Et requiem bis ſextus honos, precibuſque receptis,
Curia Cæſareum gaudet viciſſe pudorem.
Ipſe etiam immenſi reparator maximus ævi
Attollit vultus, & utroque a limine grates
Janus agit. quem tu vicina Pace ligatum
Omnia juſſiſti componere bella, novique
In leges jurare fori. levat ecce ſupinas
Hinc atque inde manus, geminaque hæc voce profatur:
Salve magne parens mundi, qui ſecula mecum
Inſtaurare paras. talem te cernere ſemper
Menſe meo tua Roma cupit: ſic tempora naſci,
Sic annos intrare decet. da gaudia faſtis
Continua, hos humeros multo ſinus ambiat oſtro,
Et properata tuæ manibus prætexta Minervæ.
Aſpicis ut templis alius nitor, altior aris
Ignis, & ipſa meæ tepeant tibi ſidera brumæ.
Moribus atque tuis gaudent turmæque, tribuſque,
Purpureique Patres, lucemque a conſule ducit
Omnis honos. quid tale precor prior annus habebat?
Dic age Roma potens, & mecum longa Vetuſtas
Dinumera faſtos, nec parva exempla recenſe,
Sed quæ ſola meus dignetur vincere Cæſar.
Ter Latios deciesque tulit labentibus annis
Auguſtus faſces, ſed cœpit ſero mereri.
Tu juvenis prægreſſus avos, & quanta recuſas,
Quanta vetas, flectere tamen; precibuſque Senatus
Permittes hanc ſæpe diem. manet inſuper ordo
Longior, & totidem felix tibi Roma curules
Terque quaterque dabit. mecum altera ſecula condes,
Et tibi longævi revocabitur ara Terenti.
Mille tropæa feres. tantum permitte triumphos.
Reſtat Bactra novis, reſtat Babylona tributis
Frænari. nondum gremio Jovis Indica Laurus,
Nondum Arabes, Sereſque rogant, nondum omnis honorem
Annus habet, cupiuntque decem tua nomina menſes:
Sic Janus, clauſoque libens ſe poſte recepit.
Tunc omnes patuere fores, lætoque dederunt
Signa polo, longamque tibi, Rex magne, juventam
Annuit, atque ſuos promiſit Juppiter annos.

## II. Eucharisticon ad Imp. Aug. Germanicum Domitianum.

Regia Sidoniæ convivia laudat Eliſæ,
Qui magnum Æneam Laurentibus intulit arvis:
Alcinoique dapes manſuro carmine monſtrat,
Æquore qui multo reducem conſumpſit Ulyſſem.
Aſt ego, cui ſacræ Cæſar nova gaudia cœnæ
Nunc primum, dominaque dedit conſurgere menſa,
Qua celebrem mea vota lyra, quas ſolvere grates
Sufficiam? non ſi pariter mihi vertice læto
Nectat adoratas & Smyrna, & Mantua lauros,
Digna loquar. mediis videor diſcumbere in aſtris
Cum Jove, & Iliaca porrectum ſumere dextra
Immortale merum: ſteriles tranſmiſimus annos:
Hæc ævi mihi prima dies, hæc limina vitæ.
Te ne ego regnator terrarum, orbiſque ſubacti
Magne parens, te ſpes hominum, te cura deorum
Cerno jacens? datur hæc juxta, datur ora tueri
Vina inter menſaſque, & non aſſurgere fas eſt?
Tectum auguſtum, ingens, non centum inſigne columnis,
Sed quantæ Superos cælumque Atlante remiſſo
Suſtentare queant. ſtupet hoc vicina Tonantis
Regia, teque pari lætantur ſede locatum
Numina, ne magnum properes aſcendere cælum:
Tanta patet moles, effuſæque impetus aulæ,
Liberior campi, multumque amplexus operti,
Æthereo & tantum domino minor: ille penates
Implet, & ingenti Genio juvat. æmulus illic
Mons Libys, Iliacuſque nitent, & multa Syene,
Et Chios & glauca certantia Doride ſaxa,
Lunaque portandis tantum ſuffecta columnis.
Longa ſuper ſpecies: feſſis vix culmina prendas
Viſibus, auratique putes laquearia cæli.
Hic cum Romuleos proceres trabeataque Cæſar
Agmina, mille ſimul juſſit diſcumbere menſis,
Ipſa ſinus accincta Ceres, Bacchuſque laborant
Sufficere. ætherei felix ſic orbita fluxit
Triptolemi: ſic vitifero ſub palmite nudos
Umbravit colles, & ſobria rura Lyæus.
Sed mihi non epulas, Indiſque innixa columnis
Robora Maurorum, famulaſve ex ordine turmas:
Ipſum, ipſum cupido tantum ſpectare vacavit
Tranquillum vultu; ſed majeſtate ſerena
Mulcentem radios, ſummittentemque modeſte
Fortunæ vexilla ſuæ. tamen ore nitebat
Diſſimulatus honos. talem quoque barbarus hoſtis
Poſſet, & ignotæ conſpectum agnoſcere gentes:
Non aliter gelida Rhodopes in valle recumbit
Dimiſſis Gradivus equis: ſic lubrica ponit
Membra Terapnæa reſolutus gymnade Pollux:
Sic jacet ad Gangen Indis ululantibus Evan:
Sic gravis Alcides poſt horrida juſſa reverſus
Gaudebat ſtrato latus acclinare leoni.
Parva loquor: nec dum æquo tuos, Germanice, vultus:
Talis ubi Oceani finem, menſaſque reviſit
Æthiopum, ſacro diffuſus nectare vultus
Dux ſuperum ſecreta jubet dare carmina Muſas,
Et Pallenæos Phœbum laudare triumphos.
Di tibi (namque animas ſæpe exaudire minores
Dicuntur) patriæ, bis terque, exire ſenectæ
Annuerit fines, rata numina miſeris aſtris,
Templaque des, habiteſque domos, ſæpe annua pandas
Limina, ſæpe novo Janum lictore ſalutes:
Sæpe coronatis iteres quinquennia luſtris.
Qua mihi felices epulas, menſæque dediſti
Sacra tuæ, talis longo poſt tempore venit
Lux mihi, Trojanæ qualis ſub collibus Albæ
Cum modo Germanas acies, modo Daca ſonantem
Prælia, Palladio tua me manus induit auro.

## III. Via Domitiana.

Quis duri ſilicis, graviſque ferri
Immanis ſonus, æquori propinquum
Saxoſæ latus Appiæ replevit?
Certe non Libycæ ſonant catervæ,
Nec dux advena pejerante bello,
Campanos quatit inquietus agros.
Nec frangit vada, montibuſque cæſis

Indu-

Digitized by Google

Inducit Nero ſordidas paludes.
Sed qui limina bellicoſa Jani
Juſtis legibus, & foro coronat:
Qui caſtæ Cereri diu negata
Reddit jugera, ſobriaſque terras:
Qui fortem vetat interire ſexum:
Et Cenſor prohibet mares adultos
Pulchræ ſupplicium timere formæ:
Qui reddit Capitolio Tonantem;
Et Pacem propria domo reponit.
Qui genti patriæ futura ſemper
Sancit limina, Flaviumque culmen.
Hic ſcenis populi vias gravatas,
Et campis iter omne detinentes,
Longos eximit ambitus, novoque
Injectu ſolidat graves arenas.
Gaudens Euboicæ domum Sibyllæ,
Gauranoſque ſinus, & æſtuantes
Septem montibus admovere Baias.
Hic quondam piger axe vectus uno
Nutabat cruce pendula viator,
Sorbebatque rotas maligna tellus,
Et plebs in mediis Latina campis
Horrebat mala navigationis.
Nec curſus agiles, ſed impeditum
Tardabant iter orbitæ tacentes,
Dum pondus nimium querens ſub alta
Repit languida quadrupes ſtatera.
At nunc, quæ ſolidum diem terebat,
Horarum via facta vix duarum:
Non tenſæ volucrum per aſtra pennæ,
Nec velocius ibitis carinæ.
Hic primus labor inchoare ſulco,
Et reſcindere limites, & alto
Egeſtu penitus cavare terras,
Mox hauſtas aliter replere foſſas,
Et ſummo gremium parare dorſo,
Ne nutent ſola, ne maligna ſedes
Et preſſis dubium cubile ſaxis.
Tunc umbonibus hinc & hinc coactis,
Et crebris iter alligare gomphis.
O quantæ pariter manus laborant!
Hi cædunt nemus, exuuntque montes,
Hi ferro ſcopulos, trabeſque cædunt;
Illi ſaxa ligant, opuſque texunt
Cocto pulvere, ſordidoque topho:
Hi ſiccant bibulas manu lacunas,
Et longe fluvios agunt minores.
Hæ poſſent & Athon cavare dextræ,
Et mœſtum pelagus gementis Helles
Intercludere ponte non natanti.
His parvus (Lechiæ niſi vetarent)
Inous freta miſcuiſſet Iſthmos.
Fervent litora, nobileſque ſilvæ,
It longus medias fragor per urbes.
Atque Echo ſimul hinc & inde fractam
Gauro Maſſicus uvifer remittit.
Miratur ſonitum quieta Cyme,
Et Linterna palus, pigerque Savo.
At flavum caput, humidumque late
Crinem mollibus impeditus ulnis,
Vulturnus levat ora, maximoque
Pontis Cæſarei reclinis arcu,
Pandis talia faucibus redundat:
Camporum bone conditor meorum,
Qui me vallibus aviis refuſum,
Et ripas habitare neſcientem,
Recti legibus alvei ligaſti:
Et nunc ille ego turbidus, minaxque,
Vix paſſus dubias prius carinas,
Jam pontem fero, perviuſque calcor.
Qui terras rapere, & rotare ſilvas
Aſſueram (pudet) Amnis eſſe cœpi.
Sed grates ago ſtrictus, atque tanti eſt,
Quod ſub te duce, te jubente ceſſi,
Quod tu maximus arbiter, meæque
Victor perpetuus legere ripæ.
Et nunc limite me colis beato,
Nec ſordere ſinis, malumque late
Deterges ſterilis ſoli pudorem,
Ne me pulvereum, gravemque cœno
Tyrrheni ſinus obruat profundi,
Qualis Cinyphius, tacente ripa,
Pœnos Bagrada ſerpit inter agros.
Sed talis ferar, ut nitente curſu
Tranquillum mare, proximumque poſſim
Puro gurgite provocare Lyrim.
Hæc Amnis: pariterque ſe levarat
Ingenti plaga marmorata dorſo.
Hujus janua, proſperumque limen
Arcus belligeri Ducis tropæis,
Et totis Ligurum nitens metallis,
Quantus nubila qui coronat imbri.
Illic flectitur excitus viator:
Illic Appia ſe dolet relinqui.
Tunc velocior, acriorque curſus,
Tunc ipſos juvat impetus jugales,
Ceu feſſis ubi remigum lacertis
Primæ, carbaſa ventilatis, auræ.
Ergo omnes, age, quæ ſub axe primo
Romani colitis fidem parentis,
Prono limite commeate gentes:
Eoæ citius venite laurus;
Nil obſtat cupidis, nihil moratur.
Qui primo Tiberim reliquit ortu,
Primo veſpere navigat Lucrinum.
Sed quam fine viæ recentis imo,
Qua monſtrat veteres Apollo Cumas,
Albam crinibus, infuliſque cerno?
Viſu fallimur? an ſacris ab antris
Profert Chalcidicas Sibylla laurus?
Cedamus, Chely: jam repone cantus;
Vates ſanctior incipit: tacendum eſt.
En & colla rotat, noviſque late
Bacchatur ſpatiis, viamque replet.
Tunc ſic virgineo profatur ore:
Dicebam, veniet (manete campi,
Atque amnis) veniet favente cælo,
Qui fœdum nemus, & putres arenas
Celſis pontibus, & via levabit.
En hic eſt Deus, hunc jubet beatis
Pro ſe Jupiter imperare terris,
Quo non dignior has ſubit habenas,
Ex quo, me duce, præſcius Averni
Æneas avide futura quærens,
Lucos & penetravit, & reliquit.
Hic paci bonus, hic timendus armis,
Natura melior, potentiorque.
Hic ſi flammiferos teneret axes,
Largis India nubibus maderet,
Undaret Libye, teperet Æmus.
Salve dux hominum, & parens deorum,

Præviſum mihi, cognitumque numen,
Nec jam putribus evoluta chartis
Solemni prece quindecim virorum
Perluſtra mea dicta, ſed canentem
Ipſa cominus ( ut mereris ) audi:
Vidi quam ſeriem morantis ævi
Pronectant tibi candidæ ſorores.
Magnus te manet ordo ſeculorum:
Natis longior, abnepotibuſque,
Annos perpetua geres juventa,
Quos fertur placidos obiſſe Neſtor,
Quos Titonia computat ſenectus,
Et quantos ego Delium popoſci.
Juravit tibi jam nivalis Arctos;
Nunc magnos Oriens dabit triumphos.
Ibis qua vagus Hercules, & Evan
Ultra ſidera, flammeumque ſolem,
Et Nili caput, & nives Atlantis:
Et laudum cumulo beatus omni
Scandes belliger, obvioſque currus;
Donec Troicus ignis, & renatæ
Tarpeius Pater intonabit aulæ.
Hæc donec via, te regente terras,
Annoſa magis Appia ſeneſcat.

## IV. Ad Victorium Marcellum Epistola.

Curre per Euboicos non ſegnis epiſtola campos;
Hac ingreſſa vias, qua nobilis Appia creſcit
In latus, & molles ſolidus premit agger arenas:
Atque ubi Romuleas velox penetraveris arces,
Continuo dextras flavi pete Tibridis oras,
Lydia qua penitus ſtagnum navale coercet
Ripa, ſuburbaniſque vadum prætexitur hortis.
Illic egregium formaque animiſque videbis
Marcellum, & celſo præſignem vertice noſces.
Cui primum ſolito vulgi de more ſalutem,
Mox incluſa modis hæc reddere verba memento.
Jam terras volucremque polum fuga veris aquoſi
Laxat, & Icariis cælum latratibus urit.
Ardua jam denſæ rareſcunt mœnia Romæ:
Hos Præneſte ſacrum, nemus hos glaciale Dianæ,
Algidus aut horrens, aut Tuſcula protegit umbra:
Tiburis hi lucos, Anienaque frigora captant.
Te quoque clamoſæ quænam plaga mitior urbi
Subtrahit? æſtivos quo decipis aere ſoles?
Quid tuus ante omnes, tua cura potiſſima, Gallus,
Nec non noſter amor, ( dubium morumne probandus
Ingeniive bonis ) Latiis æſtivat in oris?
Anne metalliferæ repetit jam mœnia Lunæ,
Tyrrhenaſque domos? quod ſi tibi proximus hæret,
Non ego nunc veſtro procul a ſermone recedo,
Certum eſt: inde ſonus geminas mihi circuit aures.
Sed tu, dum nimio poſſeſſa Hyperione flagrat
Torva Cleonei juba ſideris, exue curis
Pectus, & aſſiduo temet furare labori.
Et ſontes operit pharetras, arcumque retendit
Parthus, & Elæis auriga laboribus actos
Alpheo permulcet equos, & noſtra fatiſcit
„ Laxaturque chelys. vires inſtigat, alitque
„ Tempeſtiva quies, major poſt otia virtus.
Talis cantata Briſeide venit Achilles
Acrior, & poſitis erupit in Hectora plectris.
Te quoque flammabit tacite repetita parumper
Deſidia, & ſolidos novus exultabis in actus.
Certe jam Latiæ non miſcent jurgia leges.
Et pacem piger annus habet, meſſeſque reverſæ
Dimiſere forum. nec jam tibi turba reorum
Veſtibulo, querulique rogant exire clientes.
Ceſſat centeni moderatrix judicis haſta.
Qua tibi ſublimi jam nunc celeberrima fama
Eminet, & juvenes facundia præterit annos.
Felix curarum, cui non Heliconia cordi
Serta, nec imbelles Parnaſi e vertice laurus!
Sed viget ingenium, & magnos accinctus in uſus
Fert animus quaſcumque vices. nos otia vitæ
Solamur cantu, ventoſaque gaudia famæ
Quærimus. en egomet ſomnum, & geniale ſecutus
Litus, ubi Auſonio ſe condidit hoſpita portu
Parthenope, tenues ignavo pollice chordas
Pulſo, Maroneique ſedens in margine templi
Sumo animum, & magni tumulis adcanto magiſtri.
At tu ſi longi curſum dabit Atropos ævi,
( Detque precor, Latiique ducis ſic numina pergant;
Quem tibi poſthabito ſtudium eſt coluiſſe Tonante,
Quique tuos alio ſubtexit munere faſces,
Et ſpatia obliquæ mandat renovare Latinæ )
Forſitan Auſonias ibis frænare cohortes,
Aut Rheni populos, aut nigræ litora Thules,
Aut Iſtrum ſervare latus, metuendaque portæ
Limina Caſpiacæ. nec enim tibi ſola potentis
Eloquii virtus; ſunt membra accommoda bellis,
Quique gravem tardi ſubeant thoraca lacerti.
Seu campo pedes ire paras, eſt agmina ſupra
Nutaturus apex: ſeu fræna ſonantia flectes,
Serviet aſper equus. nos facta aliena canendo
Vergimur in ſenium: propriis tu pulcher in armis
Ipſe canenda geres, patriæque exempla parabis.
Magna geres: dignoſque etiamnum belliger actus
Poſcit avus, præſtatque domi noviſſe triumphos.
Surge agedum, juvenemque puer deprende parentem
Stemmate materno felix, virtute paterna.
Jam te blanda ſinu Tyrio, ſibi gloria felix
Educat, & cunctas gaudet ſpondere curules.
Hæc ego Chalcidicis ad te, Marcelle, ſonabam
Litoribus, fractas ubi Veſbius egerit iras,
Æmula Trinacriis volvens incendia flammis.
Mira fides! credetne virum ventura propago,
Cum ſegetes iterum, cum jam hæc deſerta virebunt,
Infra urbes, populoſque premi? proavitaque toto
Rura abiiſſe mari? nec dum letale minari
Ceſſat apex. procul iſta tuis, Tifata, Teate,
Nec Marrucinos agat hæc inſania montes.
Nunc ſi forte meis quæ ſint exordia Muſis
Scire petis, jam Sidonios emenſa labores
Thebais optato collegit carbaſa portu:
Parnaſſique jugis, ſilvaque Heliconide feſtis
Thura dedit flammis, & virginis exta juvencæ,
Vociferaque meas ſuſpendit ab arbore vittas.
Nunc vacuos crines, alio ſubit infula nexu:
Troja quidem, magnuſque mihi tentatur Achilles;
Sed vocat arcitenens alio pater, armaque monſtrat
Auſonii majora ducis: trahit impetus illo
Jam pridem, retrahitque timor. ſtabuntne ſub illa
Mole humeri? an magno vincetur pondere cervix?
Dic Marcelle, feram, fluctus an ſueta minores
Noſſe ratis, nondum Ioniis credenda periclis?
Jamque vale, & penitus voti tibi vatis amorem
Corde exire veta. nec enim Tirynthius almæ
Pectus amicitiæ. cedit tibi gloria fidi
Theſeos, & lacerum qui circa mœnia Trojæ
Priamidem, cæſo ſolatia traxit amico.

## V. Lyricum ad Sept. Severum.

Parvi beatus ruris honoribus,
Qua priſca Teucros Alba colit lares,
Fortem atque facundum Severum
Non ſolitis fidibus ſaluto.
Jam trux ad Arctos Parrhaſias hiems
Conceſſit altis obruta Solibus:
Jam pontus, ac tellus renident,
Jam Zephyris Aquilo refractus.
Nunc cuncta Veris frondibus annuis
Crinitur arbos, nunc volucrum novi
Queſtus, inexpertumque carmen,
Quod tacita ſtatuere bruma.
Nos parca tellus, pervigil & focus,
Culmenque multo lumine ſordidum
Solantur, exemtuſque teſta,
Qua modo ferbuerat, Lyæus.
Non mille balant lanigeri greges,
Nec vacca dulci mugit adultero:
Unique (ſi quando) canenti
Mutus ager domino reclamat.
Sed terra primis poſt patriam mihi
Dilecta curis, huic mea carmina
Regina bellorum virago
Cæſareo peraravit auro.
Cum tu ſodalis dulce periculum
Connisus omni pectore tolleres,
Ut Caſtor ad cunctos tremebat
Bebryciæ ſtrepitus arenæ.
Tene in remotis Syrtibus avia
Leptis creavit? jam feret Indicas
Meſſes, odoratiſque rara
Cinnama præripiet Sabæis.
Quis non in omni vertice Romuli
Reptaſſe dulcem Septimium putet?
Quis fonte Juturnæ relictis
Uberibus neget eſſe paſtum?
Hæc mira virtus: protinus Auſonum
Portus, vadoſæ neſcius Africæ
Intras, adoptatuſque Thuſcis
Gurgitibus puer innataſti.
Hic parvus inter pignora Curiæ
Contentus arcto lumine purpuræ
Creſcis, ſed immenſos labores
Indole patricia ſecutus.
Non ſermo Pœnus, non habitus tibi.
Externa non mens, Italus, Italus:
Sunt urbe, Romaniſque turmis,
Qui Libyam deceant alumni.
Eſt & frementi vox hilaris foro,
Venale ſed non eloquium tibi,
Enſiſque vagina quieſcit,
Stringere ni jubeant amici.
Sed rura cordi ſæpius, & quies,
Nunc in paternis ſedibus, & ſolo
Veiente, nunc frondoſa ſupra
Hernica, nunc Curibus vetuſtis.
Hic plura pones, vocibus, & modis
Paſſim ſolutis: ſed memor interim
Noſtri, verecundo latentem
Barbiton ingemina ſub antro.

## VI. Hercules Epitrapezios Nonii Vindicis.

Forte remittentem curas, Phœboque levatum
Pectora, cum patulis tererem vagus otia ſeptis,
Jam moriente die rapuit me cœna benigni
Vindicis: hæc imos animi perlapſa receſſus
Inconſumta manet. neque enim ludibria ventris
Hauſimus, aut epulas diverſo e ſole petitas,
Vinaque perpetuis ævo certantia faſtis.
Ah miſeri, quos noſſe juvat, quid Phaſidis ales
Diſtet ab hiberna Rhodopes grue: quis magis anſer
Exta ferat: cur Thuſcus aper generoſior Umbro;
Lubrica qua recubent conchylia mollius alga.
Nobis verus amor, medioque Helicone petitus
Sermo, hilareſque joci, brumalem abſumere noctem
Suaſerunt, mollemque oculis expellere ſomnum,
Donec ab Elyſiis proſpexit ſedibus alter
Caſtor, & heſternas riſit Titonia menſas.
O bona nox! junctaque utinam Tirynthia luna!
Nox & Erythræis Thetidis ſignanda lapillis,
Et memoranda diu, geniumque habitura perennem!
Mille ubi tunc ſpecies, æriſque eboriſque vetuſti,
Atque locuturas mentito corpore ceras,
Edidici. quis namque oculis certaverit uſquam
Vindicis, artificum veteres agnoſcere ductus?
Et non inſcriptis auctorem reddere ſignis?
Hic tibi quæ docto multum vigilata Myroni
Æra, laboriferi vivant quæ marmora cælo
Praxitelis, quod ebur Piſæo pollice raſum,
Quod Polycletæis juſſum ſpirare caminis,
Linea quæ veterem longe fateatur Apellem,
Monſtrabit. namque hæc, quoties chelyn exuit ille,
Deſidia eſt, hic Aoniis amor avocat antris.
Hæc inter, caſtæ Genius tutelaque menſæ
Amphitryoniades, multo mea cepit amore
Pectora, nec longo ſatiavit lumina viſu.
Tantus honos operi, fineſque incluſa per arctos
Majeſtas! Deus ille Deus, ſeſeque videndum
Indulſit Lyſippe tibi, parvuſque videri,
Sentirique ingens. & cum mirabilis intra
Stet menſura pedem, tamen exclamare libebit:
(Si viſus per membra feras) hoc pectore preſſus
Vaſtator Nemees: hæc exitiale ferebant
Robur, & Argoos frangebant brachia remos.
Hoc ſpatio, tam magna, brevi, mendacia formæ!
Quis modus in dextra, quanta experientia docti
Artificis curis, pariter geſtamina menſæ
Fingere, & ingentes animo verſare coloſſos?
Tale nec Idæis quidquam Telchines in antris,
Nec ſolidus Brontes, nec qui polit arma deorum
Lemnius, exigua potuiſſet ludere maſſa.
Nec torva effigies, epuliſque aliena remiſſis,
Sed qualem parci domus admirata Molorchi,
Aut Aleæ lucis vidit Tegeæa ſacerdos.
Qualis & Oetæis emiſſus in aſtra favillis
Nectar adhuc torva lætus Junone bibebat.
Sic mitis vultus, veluti de pectore gaudens
Hortetur menſas, tenet hæc marcentia fratris
Pocula, adhuc ſævæ meminit manus altera cædis:
Suſtinet occultum Nemeæo tegmine ſaxum.
Digna operi fortuna ſacro: Pellæus habebat
Regnator lætis numen venerabile menſis,
Et comitem occaſus ſecum portabat & ortus:
Prenſabatque libens, modo qua diademata dextra
Abſtulerat, dederatque, & magnas verterat urbes.

Sem-

Digitized by Google

Semper ab hoc animos in craſtina bella petebat,
Huic acies victor ſemper narrabat opimas:
Sive catenatos Bromio detraxerat Indos,
Seu clauſam magna Babylona refregerat haſta,
Seu Pelopis terras, libertatemque Pelaſgam
Obruerat bello: magnoque ex agmine laudum
Fertur Thebanos tantum excuſaſſe triumphos.
Ille etiam magnos fatis rumpentibus actus,
Cum traheret letale merum, jam mortis opaca
Nube gravis, vultus alios in numine caro,
Æraque ſupremis timuit ſudantia menſis.
Mox Naſamoniaco decus admirabile regi
Poſſeſſum, fortique Deo libavit honores
Semper atrox dextra, perjuroque enſe ſuperbus
Annibal. Italicæ perfuſum ſanguine gentis,
Diraque Romuleis portantem incendia tectis,
Oderat: & cum epulas, & cum Lenæa dicaret
Dona, Deus caſtris mœrens comes iſſe nefandis,
Præcipue cum ſacrilegus face miſcuit arces
Ipſius, immeritæque domos ac templa Sagunti
Polluit, & populis furias immiſit honeſtas.
Nec poſt Sidonii letum ducis, ære potita
Egregio plebeia domus: convivia Syllæ
Ornabat, ſemper claros intrare penates
Aſſuetum, & felix dominorum ſtemmate ſignum.
Nunc quoque (ſi mores, humanaque pectora curæ
Noſſe Deis) non aula quidem, Tirynthie, nec te
Regius ambit honos: ſed caſta, ignaraque culpæ
Mens domini, cui priſca fides, cœptæque perenne
Fœdus amicitiæ: ſcit adhuc florente ſub ævo
Par magnis Veſtinus avis, quem nocte, dieque
Spirat, & in caræ vivit complexibus umbræ.
Hic igitur tibi læta quies, fortiſſime Divum
Alcide: nec bella vides, pugnaſque feroces,
Sed chelyn, & vittas, & amantes carmina laurus.
Hic tibi ſolenni memorabit carmine, quantus
Iliacas, Geticaſque domos, quantuſque nivalem
Stymphalon, quantuſque jugis Erimanthon aquoſis
Terrueris, quem te pecoris poſſeſſor Iberi,
Quem tulerit ſævæ Mareoticus arbiter aræ.
Hic penetrata tibi, ſpoliataque limina mortis
Concinet, & flentes Libyæ, Scythiæve puellas.
Nec te regnator Macedum, nec barbarus umquam
Annibal, aut ſævi poſſet vox horrida Sullæ,
His celebrare modis. certe tu muneris auctor
Non aliis malles oculis, Lyſippe, probari.

### VII. Lyricum ad Maximum Junium.

JAmdiu lato ſpatiata campo
Fortis heroos Erato labores
Differ: atque ingens opus in minores
Contrahe gyros.
Tuque regnator Lyricæ cohortis,
Da novi paulum mihi jura plectri,
Si tuas cantu Latio ſacravi,
Pindare, Thebas.
Maximo carmen tenuare tento:
Nunc ab intonſa capienda myrto
Serta, nunc major ſitis, & bibendus
Caſtior amnis.
Quando te dulci Latio remittent
Dalmatæ montes? ubi Dite viſo
Pallidus foſſor redit, erutoque
Concolor auro.
Ecce me natum propiore terra
Non tamen portu retinent amœno
Deſides Bajæ, liticenve notus
Hectoris armis.
Torpor eſt noſtris ſine te Camœnis,
Tardius ſueto venit ipſe Thymbræ
Rector, & primis meus ecce metis
Hæret Achilles.
Quippe, te fido monitore, noſtra
Thebais multa cruciata lima
Tentat audaci fide Mantuanæ
Gaudia famæ.
Sed damus lento veniam, quod alma
Prole fundaſti vacuos penates.
O diem lætum! venit ecce nobis
Maximus alter.
Orbitas omni fugienda niſu,
Quam premit votis inimicus hæres,
Optimo poſcens (pudet heu) propinquum
Funus amico.
Orbitas nullo tumulata fletu:
Stat domo capta cupidus ſuperſtes
Imminens leti ſpoliis, & ipſum
Computat ignem.
Duret in longum generoſus infans:
Perque non multis iter expeditum
Creſcat in mores patrios: avumque
Provocet actis.
Tu tuos parvo memorabis enſes,
Quos ad Eoum tuleris Orontem
Signa frænatæ moderatus alæ
Caſtore dextro.
Ille ut invicti rapidum ſecutus
Cæſaris fulmen, refugis amaram
Sarmatis legem, dederit ſub uno
Vivere cælo.
Sed tuas artes puer ante diſcat,
Omne queis mundi ſenium remenſus
Orſa Salluſti brevis, & Timavi
Reddis alumnum.

### VIII. Ad Julium Menecratem ob Prolem.

PAnde fores Superum, vittataque templa Sabæis
Nubibus, & pecudum fibris ſpirantibus imple,
Parthenope: clari genus ecce Menecratis auget
Tertia jam ſoboles. procerum tibi nobile vulgus
Creſcit, & inſani ſolatur damna Veſevi.
Nec ſolum feſtas ſecreta Neapolis aras
Ambiat: & ſocii portus, dilectaque mitis
Terra Dicarchei, nec non plaga cara madenti
Surrentina Deo, ſertis altaria cingat,
Materni qua litus avi, quem turba nepotum
Circuit, & ſimiles contendit reddere vultus.
Gaudeat & Libyca præſignis avunculus haſta:
Quæque ſibi genitos putat, attollitque benigno
Polla ſinu. macte o juvenis, qui tanta merenti
Lumina das patriæ. dulci tremit ecce tumultu
Tot dominis clamata domus. procul atra recedat
Invidia, atque alio liventia pectora flectat.
His ſenium, longæque decus Virtutis, & alba
Atropos, & patrias lauros promiſit Apollo.
Ergo quod Auſoniæ Pater auguſtiſſimus urbis
Jus tibi ter geminæ dederat lætabile prolis,
Omen erat. venit toties Lucina, piumque
Intravit repetita larem. ſic fertilis, oro,
Stet domus, & donis numquam mutata ſacratis.

Macte, quod & proles tibi ſæpius aucta virili
Robore; ſe juveni lætam dat virgo parenti:
Aptior his Virtus, citius dabit illa nepotes.
Qualis maternis Helene jam digna palæſtris
Inter Amyclæos reptabat candida fratres,
Vel qualis cæli facies, ubi nocte ſerena
Admovere jubar mediæ duo ſidera Lunæ.
Sed queror haud faciles, juvenum rariſſime, queſtus,
Iraſcorque etiam, quantum iraſcuntur amantes.
Tantane me decuit vulgari gaudia fama
Noſcere? cumque tibi vagiret tertius infans,
Protinus ingenti non venit nuntia curſu
Littera, quæ feſtos cumulare altaribus ignes,
Et redimire chelyn, poſteſque ornare juberet?
Albanoque cadum ſordentem promere fumo?
Et cantu ſignare diem? ſed tardus, inerſque
Nunc demum mea vota cano. tua culpa, tuuſque
Hic pudor. ulterius ſed enim producere queſtus
Non licet; en hilaris circumſtat turba tuorum,
Defenſatque patrem: quem non hoc agmine vincas?
Di Patrii, quos auguriis ſuper æquora magnis
Litus ad Auſonium devexit Abantia claſſis,
Tu ductor populi longe emigrantis Apollo,
Cujus adhuc volucrem læva cervice ſedentem
Reſpiciens blande felix Eumelis adorat:
Tuque Actæa Ceres, curſu cui ſemper anhelo
Votivam taciti quaſſamus lampada myſtæ:
Et vos Tyndaridæ, quos non horrenda Lycurgi
Taygeta, umbroſæque magis coluere Terapnæ:
Hos cum plebe ſua patrii ſervate Penates.
Sint qui feſſam ævo, crebriſque laboribus urbem
Voce opibuſque juvent, viridique in nomine ſervent.
His placidos genitor mores, largumque nitorem
Monſtret avus, pulchræ ſtudium virtutis uterque.
Quippe & opes, & origo ſinunt, hac lampade prima
Patritias intrare fores, hos pube ſub ipſa
(Si modo prona bonis invicti Cæſaris adſint
Numina) Romulei limen pulſare ſenatus.

### IX. Risus Saturnalitius ad Plotium.

ESt ſane jocus iſte, quod libellum
Miſiſti mihi Griphe pro libello.
Urbanum tamen hoc poteſt videri:
Si poſt hoc aliquid mihi remittas.
Nam ſi ludere, Griphe, perſeveras,
Non ludis. licet ecce computemus:
Noſter purpureus, novuſque charta,
Et binis decoratus umbilicis,
Præter me, mihi conſtitit decuſſi.
Tu roſum tineis, ſituque putrem,
Quales aut Libycis madent olivis,
Aut thus Niliacum, piperve, ſervant,
Aut Byzantiacos colunt lacertos,
Nec ſaltem tua dicta continentem,
Quæ trino juvenis foro tonabas,
Aut centum prope judices, prius quam
Te Germanicus arbitrum ſequenti
Annonæ dedit, omniumque late
Præfecit ſtationibus viarum;
Sed Bruti ſenis oſcitationes
De capſa miſeri libellionis,
Emtum plus minus aſſe Caiano
Donas. uſque adeone defuerunt
Cæſis pilea ſuta de lacernis?
Vel mantilia? luridæve mappæ?
Chartæ, Thebaicæve, caricæve?
Nuſquam turbine conditus ruenti
Prunorum globus, atque coctanorum?
Non ellychnia ſicca, non replictæ
Bulborum tunicæ, nec ova tantum?
Non leves alicæ, nec aſperum far?
Nuſquam Cyniphiis vagata campis
Curvarum domus uda cochlearum?
Non lardum grave, debiliſve perna?
Non Lucanica, non graves Phaliſci?
Non ſal, oxyporumve, caſeuſve,
Aut panes viridantis aphronitri?
Vel paſſum pſythiis ſuis recoctum?
Dulci defruta vel luroſa cœno?
Quantum vel dare cereos nitentes,
Cultellum, tenueſve codicillos!
Ollares, rogo, non licebat uvas,
Cumano patinas in orbe tortas,
Aut unam dare ſyntheſin (quid horres?)
Alborum calicum, atque caccaborum?
Sed certa velut æquus in ſtatera,
Nil mutas, ſed idem mihi rependis.
Quid ſi cum bene mane ſemicrudus
Illatam tibi dixero ſalutem,
Et tu me vicibus domi ſalutes?
Aut cum me dape juveris opima,
Expectes ſimiles & ipſe cœnas!
Iraſcar tibi, Griphe: ſed valebis:
Tantum ne mihi quo ſoles lepore,
Et nunc hendecaſyllabos remittas.

# LIBER QUINTUS.

### I. Abascantii in Priscillam Pietas.

SI manus aut ſimiles docilis mihi fingere ceras,
Aut ebur, impreſſis aurumve animare figuris,
Hinc Priſcilla tuo ſolatia grata marito
Conciperem. namque egregia pietate meretur,
Ut vel Apellæo vultus ſignata colore,
Phidiaca vel nata manu, reddare dolenti.
Sic auferre rogis umbram conatur, & ingens
Certamen cum morte gerit, curaſque fatigat
Artificum, inque omni te quærit amare metallo,
Sed mortalis honos, agilis quem dextra laborat.
Nos tibi, laudati juvenis rariſſima conjux,
Longa, nec obſcurum finem latura, perenni
Tentamus dare juſta lyra: modo dexter Apollo,
Quique venit juncto mihi ſemper Apolline Cæſar,
Annuat, haud alio melius condere ſepulchro.
Sera quidem tanto ſtruitur medicina dolori,
Altera cum volucris Phœbi rota torqueat annum:
Sed cum plaga recens, & adhuc in vulnere primo
Nigra domus queſtu, miſeramque acceſſus ad aurem
Conjugis orbati, tunc flere & ſcindere veſtes,
Et famulos laſſare greges, & vincere planctus,
Fataque, & injuſtos rabidis pulſare querelis
Cælicolas, ſolamen erat. licet ipſe levandos
Ad gemitus ſilvis comitatus & amnibus Orpheus
Afforet, atque omnis pariter matertera vatem,
Omnis Apollineus tegeret Bacchique ſacerdos;
Nil cantus, nil fila, dies pallentis Averni
Eumenidumque audita comis, mulcere valerent:
Tantus in attonito regnabat pectore luctus!

Nunc

Digitized by Google

Nunc etiam ad planctus refugit jam plana cicatrix,
Dum canimus, gravibuſque oculis uxorius inſtat
Imber. habentne pios etiamnum hæc lumina fletus?
Mira fides! citius genitrix Sipyleia fertur
Exhauſiſſe genas, citius Titonida mœſti
Deficient rores: aut exſiccata fatiſcet
Mater Achilleis hiemes affrangere buſtis.
Macte animi: notat iſta Deus, qui flectit habenas
Orbis, & humanos propior Jove digerit actus,
Mœrentemque videt, lectique arcana miniſtri.
Hinc etiam documenta capit, quod diligis umbram,
Et colis exequias. hic eſt caſtiſſimus ardor:
Hic amor a Domino meritus cenſore probari.
Nec mirum, ſi vos collato pectore mixtos
Junxit inabrupta Concordia longa catena.
Illa quidem, nuptumque prior, tædaſque marito
Paſſa alio, ſed te ceu virginitate jugatum
Viſceribus totis, animoque amplexa fovebat.
Qualiter æquævo ſociatam palmite vitem
Ulmus amat, miſcetque nemus, ditemque precatur
Autumnum, & caris gaudet redimita racemis.
Laudentur proavis, ſeu pulchræ munere formæ,
Quæ morum caruere bonis, falſoque potentes
Laudis egent veræ. tibi quamquam & origo niteret,
Et felix ſpecies, multumque optanda maritis,
Ex te major honos. unum noviſſe cubile,
Unum ſecretis agitare ſub oſſibus ignem.
Illum nec Phrygius vitiaſſet raptor amorem,
Dulichiive proci, nec qui fraternus adulter
Caſta Mycenæo connubia polluit auro.
Si Babylonis opes, Lydæ ſi pondera gazæ,
Indorumque dares, Serumque, Arabumque potentes
Divitias, mallet cum paupertate pudica
Intemerata mori, vitamque impendere famæ.
Nec frons triſte rigens, nimiuſque in moribus horror;
Sed ſimplex, hilariſque fides, & mixta pudori
Gratia. quod ſi anceps metus ad majora vocaſſet,
Illa vel armiferas pro conjuge læta catervas,
Fulmineoſque ignes, mediique pericula ponti
Exciperet: melius, quod non adverſa probarunt,
Quæ tibi cura tori, quantus pro conjuge pallor.
Sed meliore via, dextros tua vota marito
Promeruere Deos, dum nocte dieque fatigas
Numina, dum cunctis ſupplex advolveris aris,
Et mitem Genium domini præſentis adoras.
Audita es: venitque gradu fortuna benigno.
Vidit quippe pii juvenis, raramque quietem,
Intactamque fidem, ſuccinctaque pectora curis,
Et vigiles ſenſus, & digna evolvere tantas
Sobria corda vices. vidit qui cuncta ſuorum
Novit, & inſpectis ambit latus omne miniſtris.
Nec mirum: videt ille ortus, obituſque, quid Arctos,
Quid Boreas hibernus agat, ferrique togæque
Conſilia, atque ipſam mentem probat. ille ſubactis
Molem immenſam humeris, & vix tractabile pondus
Impoſuit (nec enim numeroſior altera ſacra
Cura domo) magnum late dimittere in orbem
Romulei mandata Ducis, vireſque, modoſque
Imperii tractare manu. quæ laurus ab Arcto,
Quid vagus Euphrates, quid ripa binominis Iſtri,
Quid Rheni vexilla ferant: quantum ultimus orbis
Ceſſerit, & refluo circumſona gurgite Thule.
Omnia nam lætas pila attollentia frondes,
Nullaque famoſa ſignatur lancea penna.
Præterea fidos dominus ſi dividat enſes,
Pandere quis centum valeat frænare maniplos
Intermiſſus eques: quis præcepiſſe cohorti:
Quem deceat clari præſtantior ordo tribuni:
Quiſnam frænigeræ ſignum dare dignior alæ.
Mille etiam prænoſſe vices: an merſerit agros
Nilus, an imbrifero Libye ſudaverit Auſtro.
Cunctaque ſi numerem, non plura interprete virga
Nuntiat e celſis ales Tegeaticus aſtris:
Quæque cadit liquidas Junonia virgo per auras,
Et picturato pluvium ligat aera gyro.
Quæque tuas laurus volucri, Germanice, curſu
Fama vehit prægreſſa diem, tardumque ſub aſtris
Arcada, & in medio linquit Thaumantida cælo.
Qualem te Superi, Priſcilla, hominesque benigno
Aſpexere die! cum primum ingentibus actis
Admotus conjux? viciſti gaudia cœnæ
Ipſius, effuſo dum pectore prona ſacratos
Ante pedes avide, domini tam magna merentis
Volveris. Aonio non ſic in vertice gaudet,
Quem pater arcani præfecit hiatibus antri
Delius, aut primi cui jus venerabile thyrſi
Bacchus, & attonitæ tribuit vexilla catervæ.
Nec tamen hic mutata quies, probitaſve ſecundis
Intumuit: tenor idem animo, moreſque modeſti
Fortuna creſcente manent. fovet anxia curas
Conjugis, hortaturque ſimul, flectitque labores.
Ipſa dapes modicas, & ſobria pocula tradit,
Exemplumque ad herile monet. velut Appula conjux
Agricolæ parci: vel ſole infecta Sabino
Quæ videt emeriti jam proſpectantibus aſtris
Tempus adeſſe viri, propere menſaſque toroſque
Inſtruit, exſpectatque ſonum redeuntis aratri.
Parva loquor: tecum gelidas comes illa per Arctos,
Sarmaticaſque hiemes, Iſtrumque, & pallida Rheni
Frigora, tecum omnes animo durata per æſtus,
Et ſi caſtra darent, vellet geſtare pharetras,
Vellet Amazonia latus intercludere pelta,
Dum te pulverea bellorum in nube videret
Cæſarei prope fulmen equi, divinaque tela
Vibrantem, & magnæ ſparſum ſudoribus haſtæ.
Hactenus alma chelys: tempus nunc ponere frondes
Phœbe tuas, mæſtaque comam damnare cupreſſo.
Quis nam impacata conſanguinitate ligavit
Fortunam Invidiamque Deus? quis juſſit iniquas
Æternum bellare deas? nullamne notavit
Illa domum, torvo quam non hæc lumine figat
Protinus, & ſæva perturbet gaudia dextra?
Florebant hilares, inconcuſſique penates.
Nil mæſtum: quid enim, quamvis inſida leviſque,
Cæſare tam dextro poſſet Fortuna timeri?
Invenere viam liventia Fata, piumque
Intravit vis ſæva larem: ſic plena maligno
Afflantur vineta Noto: ſic alta ſeneſcit
Imbre ſeges nimio: rapidæ ſic obvia puppi
Invidet, & velis adnubilat aura ſecundis.
Carpitur eximium fato Priſcilla decorem:
Qualiter alta comam ſilvarum gloria pinus
Seu Jovis igne malo, ſeu jam radice ſoluta
Deficit, & nulli ſpoliata remurmurat auræ.
Quid probitas, aut caſta fides? quid numina proſunt
Culta Deum? furvæ miſeram circum undique leti
Vallavere plagæ. tenuantur dura ſororum
Licia, & exacti ſupereſt pars ultima fili.
Nil famuli cœtus, nil ars operoſa medentum
Auxiliata malis. comites tamen undique ficto
Spem ſimulant vultu: flentem notat illa maritum.
Ille modo infernæ nequidquam flumina Lethes

Incor-

Digitized by Google

Incorrupta rogat: nunc anxius omnibus aris
Illacrimat, ſignatque fores, & pectore terget
Limina. nunc magni vocat exorabile numen
Cæſaris. heu durus Fati tenor! eſt ne quod illi
Non liceat? quantæ poterant mortalibus annis
Acceſſiſſe moræ, ſi tu pater omne teneres
Arbitrium? cœco gemeret Mors clauſa barathro,
Longius & vacuæ poſuiſſent ſtamina Parcæ.
Jamque cadunt vultus oculiſque noviſſimus error,
Obtuſæque aures, niſi cum vox ſola mariti
Noſcitur. illum unum media de morte reverſa
Mens videt: illum ægris circumdat fortiter ulnis
Immotas obverſa genas, nec ſole ſupremo
Lumina, ſed dulci mavult ſatiare marito.
Tunc ſic unanimum moriens ſolatur amantem:
Pars animæ victura meæ, cui linquere poſſim,
O utinam, quos dura mihi rapit Atropos annos!
Parce precor lacrimis, ſævo nec concute planctu
Pectora, nec crucia fugientem conjugis umbram.
Linquo equidem thalamos (ſalvo tamen ordine) mœſtos,
Quod prior exegi longa potiora ſenecta
Tempora. vidi omni te pridem in flore nitentem,
Vidi altæ propius, propiuſque accedere dextræ.
Non in te ſatis, non jam cæleſtibus ullis
Arbitrium, mecum iſta fero. tu limite cœpto
Tende libens. ſacrumque latus, Geniumque potentem
Irrequietus ama. nunc, quod cupis ipſe juberi,
Da Capitolinis æternum ſedibus aurum,
Quo niteat ſacri centeno pondere vultus
Cæſaris, & propriæ ſignet cultricis amorem.
Sic ego nec Furias, nec deteriora videbo
Tartara, & Elyſias felix admittar ad oras.
Hæc dicit labens, ſocioſque amplectitur artus,
Hærentemque animam non triſtis in ora mariti
Transtulit, & cara preſſit ſua lumina dextra.
At juvenis magno flammatus pectora luctu,
Nunc implet ſævo viduos clamore penates:
Nunc ferrum laxare cupit: nunc ardua tendit
In loca: vix retinent comites: nunc ore ligato
Incubat amiſſæ, merſumque in corde dolorem
Sævus agit. qualis conſpecta conjuge ſegnis
Odryſius vates poſitis ad Strymona plectris
Obſtupuit, triſtemque rogum ſine carmine flevit.
Ille etiam certe rupiſſet tempora vitæ,
Ne tu Tartareum Chaos incomitata ſubires:
Sed prohibet mens fida Duci, mirandaque ſacris
Imperiis, & major amor. quis carmine digno
Exequias, & dona malæ feralia pompæ
Perlegat? omne illic ſtipatum examine longo
Ver Arabum Cilicumque fluit, floreſque Sabæi,
Indorumque arſura ſeges, præreptaque templis
Thura, Palæſtini ſimul Hebræique liquores,
Coryciæque comæ, Cynarejaque germina: & altis
Ipſa toris Serum, Tyrioque umbrata recumbit
Tegmine, ſed toto ſpectatur in agmine conjux
Solus: in hunc magnæ flectuntur lumina Romæ,
Ceu juvenes natos ſuprema ab buſta ferentem:
Is dolor in vultu, tantum crineſque, genæque
Noctis habent. illam tranquillo fine ſolutam,
Felicemque vocant, lacrimas fudere marito.
Eſt locus ante urbem, qua primum naſcitur ingens
Appia; quaque Italo gemitus Almone Cybelle
Ponit, & Idæos jam non reminiſcitur amnes.
Hic te Sidonio velatam molliter oſtro
Eximius conjux (nec enim fumantia buſta
Clamoremque rogi potuit perferre) beato
Compoſuit, Priſcilla, toro. nil longior ætas
Carpere, nil ævi poterunt vitiare labores
Siccatam membris. tantas venerabile marmor
Sepit opes. mox in varias mutata novaris
Effigies: hoc ære Ceres, hoc lucida Gnoſſis.
Illo Maja tholo, Venus hoc non improba ſaxo.
Accipiunt vultus, haud indignata, decoros
Numina. circumſtant famuli, conſuetaque turba
Obſequiis, tum rite tori, menſæque parantur
Aſſidue: domus iſta, domus: quis triſte ſepulchrum
Dixerit? hac merito viſa pietate mariti,
Protinus exclames: Eſt hic, agnoſco, miniſter,
Illius, æternæ modo qui ſacraria genti
Condidit, inque alio poſuit ſua ſidera cælo.
Sic ubi magna novum Phario de litore puppis
Solvit iter, jamque innumeros utrimque rudentes,
Lataque veliferi porrexit brachia mali,
Invaſitque vias, in eodem anguſta phaſelus
Æquore, & immenſi partem ſibi vendicat Auſtri.
Quid nunc immodicos, juvenum lectiſſime, fletus
Corde foves, longumque vetas exire dolorem?
Nempe times, ne Cerbereos Priſcilla tremiſcat
Latratus? tacet ille piis. ne tardior adſit
Navita, proturbetque vadis? vehit ille merentes
Protinus, & Manes placidos locat hoſpite cymba.
Præterea ſi quando pio laudata marito
Umbra venit, jubet ire faces Proſerpina lætas,
Egreſſaſque ſacris veteres Heroidas antris
Lumine purpureo triſtes laxare tenebras,
Sertaque, & Elyſios animæ proſternere flores.
Sic Manes Priſcilla ſubit, ubi ſupplice dextra
Pro te fata rogat, reges tibi triſtis Averni
Placat, ut expletis humani finibus ævi
Pacantem terras dominum, juvenemque relinquas
Ipſe ſenex: certe jurant in vota ſorores.

## II. Protrepticon ad Criſpinum.

Rura meus Tyrrhena petit, ſaltuſque Tagetis
Criſpinus. nec longa mora eſt, aut avia tellus:
Sed mea ſecreto velluntur pectora morſu,
Udaque turgentes impellunt lumina guttas;
Ceu ſuper Ægeas hiemes abeuntis amici
Vela ſequar, ſpectemque ratem jam feſſus ab altis
Rupibus, atque oculos longo querar aere vinci.
Quid ſi militiæ jam te, puer inclyte, primæ
Clara rudimenta, & caſtrorum dulce vocaret
Auſpicium, quanto manarent gaudia fletu?
Quoſve darem amplexus? etiamne optanda propinquant
Triſtia? & octonos bis jam tibi circuit orbes
Vita; ſed anguſtis animus robuſtior annis,
Succumbitque oneri, & mentem ſua non capit ætas.
Nec mirum: non te ſeries inhonora parentum
Obſcurum proavis, & priſcæ lucis egentem,
Plebeia de ſtirpe tulit, non ſanguine cretus
Turmali, trabeaque Remi, nec paupere clavo
Auguſtam ſedem, & Latii penetrale ſenatus
Advena pulſaſti, ſed præcedente tuorum
Agmine. Romulei qualis per jugera Circi,
Cum pulcher viſu, titulis generoſus avitis
Expectatur equus, cujus de ſtemmate longo
Felix emeritos habet admiſſura parentes.
Illum omnes acuunt plauſus, illum ipſe volantem
Pulvis, & incurvæ gaudent agnoſcere metæ.
Sic te, clare puer, genitum ſibi curia ſenſit,
Primaque patritia clauſit veſtigia luna.

Mox

Digitized by Google

Mox Tyrios ex more ſinus, tunicamque potentem
Agnovere humeri. ſed enim tibi magna parabat
Ad titulos exempla pater. quippe ille juventam
Protinus ingrediens, pharetratum invaſit Araxem
Belliger, indocilemque fero ſervire Neroni
Armeniam. rigidi ſummam Mavortis agebat
Corbulo, ſed comitem belli, ſociumque laborum
Ille quoque egregiis multum miratus in armis
Bolanum, atque illi curarum aſperrima ſuetus
Credere, partirique metus. quod tempus amicum
Fraudibus, exerto quænam bona tempora bello,
Quæ ſuſpecta fides, aut quæ fuga vera ferocis
Armenii: Bolanus iter prænoſſe timendum:
Bolanus tutis juga quærere commoda caſtris.
Metari Bolanus agros: aperire malignas
Tot veprum nemorumque moras, tantamque verendi
Mentem implere ducis, juſſiſque ingentibus unus
Sufficere. ipſa virum norat jam barbara tellus:
Ille ſecundus apex bellorum, & proxima caſſis.
Sic Phryges attoniti, quamquam Nemeæa viderent
Arma, Cleonæuſque acies impelleret arcus
Pugnante Alcide, tamen & Telamona timebant.
Diſce puer: nec enim externo monitore petendus
Virtutis tibi pulcher amor: cognata miniſtret
Laus animos: aliis Decii reduceſque Camilli
Monſtrentur; tu diſce patrem, quantuſque nigrantem
Fluctibus occiduis, feſſoque Hyperione Thulen
Intrarit mandata gerens, quantuſque potentes
Mille urbes Aſiæ ſortito rexerit anno,
Imperium mulcente toga. tibi talia, pronis
Auribus, hæc certent tibi conciliare propinqui:
Hæc iterent comites præcepta, ſeneſque paterni.
Jamque alio moliris iter. nec deſide paſſu
Ire paras. nondum validæ tibi ſigna juventæ
Irrepſere genis, & adhuc decor integer ævi.
Nec genitor juxta. fatis namque hauſtus iniquis
Occidit, heu geminam prolem ſine præſide linquens,
Nec ſaltem teneris oſtrum puerile lacertis
Exuit, albentique humeros induxit amictu.
Quem non corrumpit pubes effræna? novæque
Libertas properata togæ? ceu neſcia falcis
Silva comas tollit, fructumque expirat in umbras.
At tibi Pieriæ tenero ſub pectore curæ,
Et pudor, & docti legem ſibi dicere mores.
Tunc hilaris probitas & frons tranquilla, nitorque
Luxuriæ confine tenens, pietaſque per omnes
Diſpenſata modos. æquævo cedere fratri,
Mirarique patrem, miſeræque ignoſcere matri.
Admonuit fortuna domus. tibine illa nefanda
Pocula, letaleſque manu componere ſuccos
Evaluit? qui voce potes prævertere morſus
Serpentum, atque omnes vultu placare novercas?
Infeſtare libet Manes, meritoque precatu
Pacem auferre rogis. ſed te, puer optime, cerno
Flectentem juſtis, & talia dicta parantem:
Parce precor cineri: fatum illud, & ira nocentum
Parcarum, crimenque Dei, mortalia quiſquis
Pectora ſero videt, nec primo in limine ſiſtit
Conatus ſcelerum, atque animos infanda parantes.
Excidat illa dies ævo, ne poſtera credant
Secula: nos certe taceamus; & obruta multa
Nocte tegi propriæ patiamur crimina gentis.
Exegit pœnas, hominum cui cura ſuorum,
Quo Pietas auctore redit, terraſque reviſit,
Quem timet omne nefas. ſatis hæc, lacrimandaque nobis
Ultio. quin ſævas utinam exorare liceret
Eumenidas, timidæque avertere Cerberon umbræ,
Immemoremque tuis citius dare manibus amnem.
Macte animo juvenis: ſic creſcunt crimina matris.
Nec tantum Pietas, ſed protinus ardua Virtus
Affectata tibi: nuper cum forte ſodalis
Immeritæ falſo palleret crimine famæ,
Erigeretque forum, ſuccinctaque judice multo
Surgeret, & caſtum vibraret Julia fulmen;
Tu quamquam non ante forum legeſque ſeveras
Paſſus, ſed tacita ſtudiorum occultus in umbra,
Defenſare metus, adverſaque tela ſubiſti
Pellere inermis adhuc, & tiro, paventis amici.
Haud umquam tales adſpexit Romulus annos,
Dardaniuſque ſenex, medii bellare togata
Strage fori. ſtupuere Patres tentamina tanta,
Conatuſque tuos: nec te reus ipſe timebat.
Par vigor eſt membris, promtæque ad fortia vires
Sufficiunt animo, atque ingentia juſſa ſequuntur.
Ipſe ego te nuper Tiberino in litore vidi,
Qua Tyrrhena vadis Laurentibus æſtuat unda,
Tendentem curſus, vexantemque ilia nuda
Calce ferocis equi, vultu dextraque, minacem.
(Si qua fides dictis) ſtupui, armatumque putavi,
Getulo ſic pulcher equo, Trojanaque quaſſans
Tela, novercales ibat venator in agros
Aſcanius, miſeramque patri flagrabat Eliſam.
Troilus haud aliter gyro leviore minantes
Eludebat equos. aut quem de turribus altis
Arcadas Ogygio verſantem in pulvere metas
Spectabant Tyriæ non torvo lumine matres.
Ergo age, nam magni Ducis indulgentia pulſat,
Certaque dat votis hilaris veſtigia frater,
Surge, animo & fortes caſtrorum concipe curas.
Monſtrabunt acies Mavors, Actæaque virgo:
Flectere Caſtor equos, humeris quatere arma Quirinus,
Qui tibi tam tenero permiſit plaudere collo
Nubigenas clypeos, intactaque cædibus arma.
Quaſnam igitur terras, quem Cæſaris ibis in orbem?
Arctooſne amnes, & Rheni fracta natabis
Flumina? an æſtiferis Libyæ ſudabis in arvis?
An juga Pannoniæ, mutatoreſque domorum
Sauromatas quaties? an te ſeptenus habebit
Iſter? & undoſo circumflua conjuge Peuce?
An Solymum cinerem, palmetaque capta ſubibis
Non ſibi felices ſilvas ponentis Idumes?
Quod ſi te magno tellus frænata parenti
Accipiat, quantum ferus exultabit Araxes!
Quanta Caledonios attollet gloria campos!
Cum tibi longævus referet trucis incola terræ:
Hic ſuetus dare jura parens: hoc ceſpite turmas
Affari: nitidas ſpeculas, caſtellaque longe
Aſpicis? ille dedit, cinxitque hæc mœnia foſſa:
Belligeris hæc dona Deis, hæc tela dicavit.
Cernis adhuc titulos; hunc ipſe vacantibus armis
Induit, hunc regi rapuit thoraca Britanno.
Qualiter in Teucros victricia bella parentis
Ignotum Pyrrho Phœnix narrabat Achillem.
Felix qui viridi fidens optata juventa
Durabis quaſcumque vias, vallumque ſubibis.
Forſan & ipſe latus (ſic numina principis adſint)
Cinctus, & unanimi comes indefeſſus amici,
Quo Pylades ex more pius, quo Dardana geſſit
Bella Menœtiades. quippe hæc concordia vobis,
Hic amor eſt, duretque precor. nos fortior ætas
Jam fugit, hinc votis animum, precibuſque juvabo.
Hei mihi, ſed cœtus ſolitos ſi forte ciebo,

Et mea Romulei venient ad carmina patres,
Tu deeris Criſpine mihi, cuneoſque per omnes
Te meus abſentem circumſpectabit Achilles.
Sed venies melior: vatum non irrita currunt
Omina. quique aquilas tibi nunc, & caſtra recludit,
Idem omnes perferre gradus, cingique ſuperbis
Faſcibus, & patrias dabit inſediſſe curules.
Sed quis ab excelſis Trojanæ collibus Albæ,
Unde ſuæ juxta proſpectat mœnia Romæ,
Proximus ille Deus. fama velocior intrat
Nuntius, atque tuos implet, Criſpine, penates?
Dicebam certe: Vatum non irrita currunt
Auguria. en ingens reſerat tibi limen honorum
Cæſar, & Auſonii committit munia ferri.
Vade puer, tantiſque enixus ſuffice donis.
Felix, qui magno jam nunc ſub præſide juras,
Cuique ſacer primum tradit Germanicus enſem.
Non minus hoc, fortis quam ſi tibi panderet ipſe
Bellipotens aquilas, torvaque induceret ora
Caſſide. vade alacer, majoraque diſce mereri.

## III. Epicedion in Patrem.

Ipſe malas vires, & lamentabile carmen
Elyſio de fonte mihi, pullumque ſiniſtræ
Da, genitor perdocte, lyræ. neque enim antra moveri
Delia, nec ſolitam fas eſt impellere Cyrrham
Te ſine. Corycia quidquid modo Phœbus in umbra,
Quidquid ab Iſmariis monſtrabat collibus Evan,
Dedidici. fugere meos Parnaſia crines
Vellera, funeſtamque ederis irrepere taxum
Extimui, trepidamque (nefas) areſcere laurum.
Certe ego, magnanimum qui facta attollere regum
Ibam altum ſpirans, Martemque æquare canendo:
Quis ſterili mea corda ſitu, quis Apolline merſo
Frigida damnatæ præduxit nubila menti?
Stant circum attonitæ vatem, & nil dulce ſonantes
Nec digitis, nec voce deæ. dux ipſa, ſilenti
Fulta caput cithara, qualis poſt Orphea raptum
Aſtitit, Hebre, tibi, cernens jam ſurda ferarum
Agmina, & immotos ſublato carmine lucos.
At tu ſeu membris emiſſus in ardua tendens,
Fulgenteſque plagas, rerumque elementa recenſes,
Quis Deus, unde ignes, quæ ducat ſemita ſolem,
Quæ minuat Phœben, quæque integrare latentem
Cauſſa queat, notique modos extendis Arati:
Seu tu Lethæi ſecreto in gramine campi
Concilia Heroum juxta, Maneſque beatos
Mæonium, Aſcræumque ſenem, non ſegnior umbra
Accolis, alternumque ſonas, & carmina miſces,
Da vocem magno, Pater, ingeniumque dolori.
Nam me ter relegens cælo, terque ora retexens
Luna videt reſidem nullaque Heliconide triſtes
Solantem curas, tuus ut mihi vultibus ignis
Irrubuit, cineremque oculis humentibus hauſi.
Vilis honos ſtudiis: vix hæc in munera ſolvo
Primum animum, taciti ſque ſitum depellere curis
Nunc etiam labente manu, nec lumine ſicco
Ordior acclinis tumulo; quo molle quieſcis
Jugera noſtra tenens, ubi poſt Æneia fata
Solatus, Latiis ingeſſit montibus Albam
Aſcanius, Phrygio dum pingues ſanguine campos
Odit, & infauſtæ regnum dotale novercæ.
Hic ego te (nam Sicanii non mitius halat
Aura croci, dites nec ſic ubi rara Sabæi
Cinnama, odoratas nec Arabs decerpſit ariſtas,)
Inſerui cum laude loci, ſed carmine plango
Pierio: ſume & gemitus, & vulnera nati,
Et lacrimas, cari quas numquam habuere parentes.
Atque utinam fortuna dares mihi Manibus aras,
Par templis opus, aeriamque educere molem,
Cyclopum ſcopulos ultra, atque audacia ſaxa
Pyramidum, & magno tumulum prætexere luco!
Illic & Siculi ſuperaſſem dona ſepulchri,
Et Nemees lucum, & Pelopis ſolemnia trunci.
Illic Œbalio non finderet aera diſco
Grajorum vis ulla virum: non arva rigaret
Sudor equum, aut putri ſonitum daret ungula foſſa:
Sed Phœbi ſimplex chorus. hic frondentia vatum
Præmia laudato, genitor, tibi rite dicarem.
Ipſe madens oculis umbrarum animæque ſacerdos
Præcinerem gemitum, cui te nec Cerberus omni
Ore, nec Orpheæ quirent avertere leges:
Atque tibi moreſque tuos & facta canentem
Fors & magniloquo non poſthabuiſſet Homero,
Tenderet & torvo pietas æquare Maroni.
Cur magis inceſſat Superos, & ſeva ſororum
Stamina, quæ tepido genitrix ſuper aggere nati
Orba ſedet? vel quæ primævi conjugis ignem
Aſpicit, obſtanteſque manus, turbamque tenentem
Vincit, in ardentem (liceat) moritura maritum?
Major certe aliis Superos & Tartara pulſem
Invidia: externis etiam miſerabile viſu
Funus eat. ſed nec modo ſe natura dolenti,
Nec pietas injuſta dedit: mihi limine primo
Fatorum, & viridi, genitor, ceu raptus ab ævo,
Tartara dura ſubis, nec enim Marathonia virgo
Parcius extinctum ſævorum crimine agreſtum
Fleverit Icarium, Phrygia quam turre cadentem
Aſtyanacta parens. laqueo quin illa ſupremos
Incluſit gemitus; at te poſt funera magni
Hectoris, Hæmonio pudor eſt ſerviſſe marito.
Non ego quas fati certus ſibi voce canora
Inferias præmittit olor: nec rupe quod atra
Tyrrhenæ volucres nautis prædulce minantur,
In patrios adhibebo rogos. non murmure trunco
Quod gemit, & duræ queritur Philomela ſorori:
Nota nimis vati. quis non in funere cunctos
Heliadum ramos, lacrimoſaque germina dixit?
Et Phrygium ſilicem? atque auſum contraria Phœbo
Carmina? nec fiſſa gaviſam Pallada buxo?
Te Pietas oblita virum, revocataque cælo
Juſtitia & gemina plangat facundia lingua,
Et Pallas, doctique cohors Heliconia Phœbi.
Queis honor Aonios ſeno pede ducere campos,
Et quibus Arcadia carmen teſtudine menſis
Oda labor, nomenque fuit: quoſque orbe ſub omni
Ardua ſeptena numerat Sapientia fama?
Qui furias, regumque domos, averſaque cælo
Sidera terrifico ſuper intonuere cothurno.
Et queis laſciva vires tenuare Thalia
Dulce, vel heroos greſſu truncare tenores.
Omnia namque animo complexus, & omnibus auctor.
Qua fandi vis lata patet: ſive orſa libebat
Aoniis vincire modis, ſeu voce ſoluta
Spargere, & effræno nimbos æquare profatu.
Exere ſemirutos ſubito de pulvere vultus
Parthenope, crinemque afflato monte ſepulti
Pone ſuper tumulos, & magni funus alumni,
Quo non Munychiæ quidquam præſtantius arces,
Doctaque Cyrene, Sparteve animoſa creavit.
Si tu ſtirpe vetus, famæque obſcura jaceres

Nil

Digitized by Google

Nil gentile tenens, illo te cive probares
Grajum, atque Euboico majorum ſanguine duci.
Ille tuis toties præſtrinxit tempora ſertis,
Cum ſtata laudato caneret Quinquennia verſu,
Ora ſupergreſſus Pylii ſenis, oraque regis
Dulichii, ſpecieque comam ſubnexus utraque.
Non tibi deformes obſcuri ſanguinis ortus,
Nec ſine luce genus ( quamquam fortuna parentum
Arctior expenſis ) etenim te divite ritu
Ponere, purpureos infantia adegit amictus
Stirpis honore datos, & nobile pectoris aurum.
Protinus exorto dextrum riſere ſorores
Aonides, pueroque chelyn ſummiſit, & ora
Imbuit amne ſacro jam tum tibi blandus Apollo.
Nec ſimplex patriæ decus, & natalis origo
Pendet, & ambiguo geminæ certamine terræ.
Te de gente ſuum Latiis aſcita colonis
Graja refert Selle: Grajus qua puppe magiſter
Excidit, & mediis miſere evigilavit in undis.
Mæon & inde ſuum longo probat ordine vitæ
Mæoniden, aliæ quem aliis natalibus urbes
Diripiunt, cunctæque probant: non omnibus ille
Verus: alit victos immanis gloria falſi.
Atque ibi dum profers annos, vitamque ſalutas,
Protinus ad patrii raperis certamina luſtri
Vix implenda viris, laudum feſtinus, & audax
Ingenii: ſtupuit primæva ad carmina plebes
Eubœa, & natis te monſtravere parentes.
Inde frequens pugnæ, nulloque ingloria ſacro
Vox tua. non toties victorem Caſtora gyro,
Nec fratrem cæſtu virides plauſere Terapnæ.
Sit pronum viciſſe domi: quid Achæa mereri
Præmia, nunc ramis Phœbi, nunc germine Lernæ,
Nunc Athamantæa protectum tempora pinu?
Cum toties laſſata, tamen nuſquam avia frondes
Abſtulit, aut alium tetigit victoria crinem.
Hinc tibi vota patrum credi, generoſaque pubes
Te monitore regi, mores & facta priorum
Diſcere: quis caſus Trojæ, quam tardus Ulyſſes:
Quantus equos pugnaſque virum decurrere verſu
Mæonides: quantumque pios ditarit agreſtes
Aſcræus, Siculuſque ſenex: qua lege recurrat
Pindaricæ vox flexa lyræ, volucrumque precator
Ibycus, & tetricis Alcman cantatus Amyclis,
Steſichoruſque ferox, ſaltuſque ingreſſa viriles
Non formidata temeraria Leucade Sappho,
Quoſque alios dignata chelys. tu pandere doctus
Carmina Battiadæ, latebraſque Lycophronis atri,
Sophronaque implicitum, tenuiſque arcana Corinnæ.
Sed quid parva loquor? tu par aſſuetus Homero
Ferre jugum, ſenoſque pedes æquare ſolutis
Verſibus, & numquam paſſu breviore relinqui.
Quid mirum, patria ſi te petiere relicta,
Quos Lucanus ager. rigidi quos jugera Dauni,
Quos Veneri plorata domus, neglectaque tellus
Alcidæ, vel quos e vertice Surrentino
Mittit Tyrrheni ſpeculatrix virgo profundi?
Quos propiore ſinu lituo remoque notatus
Collis, & Auſonii pridem laris hoſpita Cyme?
Quoſque Dicarchæi portus, Bajanaque mittunt
Litora, qua mediis alte permiſtus anhelat
Ignis aquis, & operta domos incendia ſervant.
Sic ad Avernales ſcopulos, & opaca Sibyllæ
Antra, rogaturæ veniebant undique gentes.
Illa minas Divum, Parcarumque acta canebat,
Quamvis decepto vates non irrita Phœbo.
Mox & Romuleam ſtirpem, proceresque futuros
Inſtruis, inque patrum veſtigia ducere perſtas.
Sub te Dardanius facis explorator opertæ,
Qui Diomedei celat penetralia furti,
Crevit, & inde ſacrum didicit puer: arma probare
Monſtraſti Saliis, præſagumque æthera certis
Auguriis, cui Chalcidicum fas volvere carmen,
Lanea cui Phrygii eſt coma flaminis: & tua multum
Verbera ſuccincti formidavere Luperci.
Et nunc ex illo forſan grege, gentibus alter
Jura dat Eois, alter compeſcit Iberos,
Alter Achæmenium ſecludit Zeugmate Perſen.
Hi dites Aſiæ populos, hi Pontica frænant,
Hi fora pacificis emendant faſcibus, illi
Caſtra pia ſtatione tenent: tu laudis origo.
Non tibi certaſſet juvenilia fingere corda
Neſtor, & indomiti Phœnix moderator alumni.
Quique tubas acres, lituoſque audire volentem
Æaciden, alio frangebat carmine Chiron.
Talia dum celebras, ſubitam civilis Erinnys
Tarpeio de monte facem, Phlegræaque movit
Prælia. ſacrilegis lucent Capitolia tædis,
Et Senonum furias Latiæ ſumpſere cohortes.
Vix requies flammæ: nec dum rogus ille deorum
Siderat, excidis cum tu ſolatia templis
Impiger, & multum facibus velocior ipſis,
Concinis ore pio, captivaque fulmina defles.
Mirantur Latii proceres, ultorque deorum
Cæſar, & e medio divum pater annuit igni.
Jamque & flere pio Veſuvina incendia cantu
Mens erat, & gemitum patriis impendere damnis,
Cum pater exemptum terris ad ſidera montem
Suſtulit, & late miſeras dejecit in urbes.
Me quoque vocales lucos, luſtrataque Tempe
Pulſantem, cum ſtirpe tua deſcendere dixi,
Admiſere deæ. nec enim mihi ſidera tantum,
Æquoraque & terras, quam vos debere parenti.
Sic decus hoc, quodcumque lyræ: primuſque dediſti
Non vulgare loqui, & famam ſperare ſepulchro.
Qualis eras, Latios quoties ego carmine patres
Mulcerem, felixque tui ſpectator adeſſes
Muneris? heu quali confuſus gaudia fletu
Vota pioſque metus inter lætumque pudorem!
Quam tuus ille dies, qua non mihi gloria major!
Talis Olympiaca juvenem cum ſpectat arena
Qui genuit, plus ipſe ferit: plus corde ſub alto
Cæditur, attendunt cunei, ſpectatur Acetes
Ille magis, crebro dum lumina pulveris hauſtu
Obruit, & prenſa vovet expirare corona.
Hei mihi quod tantum patrias ego vertice frondes,
Solaque Chalcidicæ Cerealia dona coronæ
Te ſub teſte tuli. qualem te Dardanus Albæ
Vix cepiſſet ager, ſi per me ſerta tuliſſes
Cæſarea donata manu! quod ſubdere robur
Illa dies, quantum potuit dempſiſſe ſenectæ?
Nam quod me mixta quercus non preſſit oliva,
Et fugit ſperatus honos, cum dulce parentis
Invida Tarpeii caneret te noſtra magiſtro
Thebais. urgebant priſcorum exordia vatum,
Tu cantus ſtimulare meos, tu pandere facta
Heroum, bellique modos, poſituſque locorum
Monſtrabas: labat incerto mihi limite curſus
Te ſine, & orbatæ caligant vela carinæ.
Nec ſolum larga memet pietate fovebas;
Talis & in thalamos: una tibi cognita tæda
Connubia, unus amor. certe ſejungere matrem



Digitized by Google

Jam gelidis nequeo buſtis, te ſentit, habetque,
Te videt, & tumulos ortuque obituque ſalutat.
Ut Pharios aliæ ficta pietate dolores,
Mygdonioſque colunt, & non ſua funera plorant.
Quid referam expoſitos ſervato pondere mores?
Quæ pietas? quam vile lucrum? quæ cura pudoris?
Quantus amor recti? rurſuſque ubi dulce remitti,
Gratia quæ dictis? animo quam nulla ſenectus?
His tibi pro meritis, famam, laudeſque benignas
Vindex cura Deum, nulloque e vulnere triſtem
Conceſſit. raperis, genitor, non indigus ævi,
Non nimius, triniſque decem quinquennia luſtris
Juncta ferens. ſed me pietas numerare, dolorque
Non ſinit: o Pylias ævi tranſcendere metas,
Et Teucros æquare ſenes, o digne videre
Me ſimilem! ſed nec leti tibi janua triſtis:
Quippe leves cauſæ, nec ſegnis tabe ſenili
Exitus, inſtanti præmiſit membra ſepulchro;
Sed te torpor iners, & mors imitata quietem,
Explicuit: falſoque tulit ſub Tartara ſomno.
Quos ego tunc gemitus? comitum manus anxia vidit.
Vidit & exemplum genitrix, gaviſaque novit
Quæ lamenta tuli. veniam concedite Manes;
Fas dixiſſe, pater: non tu mihi plura dediſſes.
Felix ille patrem vacuis circumdedit ulnis:
Vellet &, Elyſia quamvis in ſede locatum,
Abripere, & Danaas iterum portare per umbras.
Tentantem, & vivos molitum in Tartara greſſus,
Detulit inſernæ vates longæva Dianæ.
Si chelyn Odryſiam pigro tranſmiſit Averno
Cauſa minor. ſi Theſſalicis Admetus in oris
Silva una terra Phylacedia rettulit umbram,
Cur nihil exoret, genitor, chelys aut tua Manes,
Aut mea? fas mihi ſit patrios contingere vultus,
Fas junxiſſe manus, & lex quæcumque ſequatur.
At vos umbrarum reges, Ætnæaque Juno
(Si laudanda precor) tædas auferte, comaſque
Eumenidum: nullo ſonet aſper janitor ore:
Centauroſque, Hydræque greges, Scyllæaque monſtra
Averſæ celent valles, umbramque ſenilem
Invitet ripis diſcuſſa plebe ſupremis
Vector, & in media componat molliter alga.
Ite pii manes, Grajumque examina vatum,
Illuſtremque animam Lethæis ſpargite ſertis,
Et monſtrate nemus, quo nulla irrupit Erinnys,
In quo falſa dies, cœloque ſimillimus aer.
Inde tamen venias, melior qua porta malignum
Cornea vincit ebur, ſomnique in imagine monſtra
Quæ ſolitus: ſic ſacra Numæ, rituſque colendos
Mitis Aricino dictabat Nympha ſub antro.
Scipio ſic plenos Latio Jove ducere ſomnos
Creditur Auſoniis, & non ſine Apolline Sylla.

## IV. Ad Somnum.

Crimine quo merui juvenis, placidiſſime divum,
Quove errore miſer, donis ut ſolus egerem,
Somne, tuis? tacet omne pecus, volucreſque, feræque,
Et ſimulant feſſos curvata cacumina ſomnos.
Nec trucibus fluviis idem ſonus: occidit horror
Æquoris, & terris maria acclinata quieſcunt.
Septima jam rediens Phœbe mihi reſpicit ægras
Stare genas, totidem Oetææ, Paphiæque reviſunt
Lampades, & toties noſtros Tithonia queſtus
Præterit, & gelido ſpargit miſerata flagello.
Unde ego ſufficiam? non ſi mihi lumina mille,
Quæ ſacer alterna tantum ſtatione tenebat
Argus, & haud umquam vigilabat corpore toto.
At nunc, heus, aliquis longa ſub nocte, puellæ
Brachia nexa tenens, ultro te, Somne, repellit.
Inde veni, nec te totas infundere pennas
Luminibus compello meis; (hoc turba precatur
Lætior) extremo me tange cacumine virgæ:
Sufficit, aut leviter ſuſpenſo poplite tranſi.

## V. Epicedion in filium.

Me miſerum (neque enim verbis ſolemnibus ulla
Incipiam nunc, Caſtaliæ vocalibus undis
Inviſus, Phœboque gravis) quæ veſtra, ſorores,
Orgia, Pieriæ, quas inceſtavimus aras?
Dicite: poſt pœnam liceat commiſſa fateri.
Numquid inacceſſo poſui veſtigia luco?
Num vetito de fonte bibi? quæ culpa? quis error,
Quem luimus tantis mœroribus? ecce lacertis
Viſcera noſtra tenens, animaque avellitur infans.
Non de ſtirpe quidem, nec qui mea nomina ferret,
Oraque: non fueram genitor. ſed cernite fletus,
Liventeſque genas, & credite planctibus orbi.
Orbus ego; huc patres, & aperto pectore matres
Conveniant, cinereſque oculis, & carmina ferte,
Si qua ſub uberibus plenis ad funera natos
Ipſa gradu labente tulit, madidumque cecidit
Pectus, & ardentes reſtinxit lacte favillas.
Quiſquis adhuc teneræ ſignatum flore juventæ
Immerſit cineri juvenem, primaque jacentis
Serpere crudelis vidit lanugine flammas,
Adſit, & alterno mecum clamore fatiſcat.
Vincetur lacrimis, & te Natura pudebit.
Tanta mihi feritas, tanta eſt inſania luctus.
Hoc quoque cum meditor terdena luce peracta
Acclinis tumulo, luctus in carmina verto,
Diſcordeſque modos, & ſingultantia verba
Molior. orſa dolor prohibet, atque ira tacendi
Impatiens, ſed nec ſolitæ mihi vertice laurus,
Nec fronti vittatus honos: en taxea marcet
Silva comis, hilareſque ederas plorata cupreſſus
Excludit ramis. ignavo pollice chordas
Pulſo: ſed incertam digitis errantibus amens
Scindo chelyn. juvat heu, juvat illaudabile carmen
Fundere, & incomte miſerum laudare dolorem.
Sic merui, ſic me cantuque habituque nefaſtum
Aſpiciant Superi. pudeat, Thebaſque, novumque
Æaciden. nil jam placidum manabit ab ore.
Ille ego qui toties blandus, matrumque, patrumque
Vulnera, qui vivos potui mulcere dolores,
Ille ego lugentum mitis ſolator, acerbis
Auditus tumulis, & deſcendentibus umbris,
Deficio, medicaſque manus, fomentaque quæro
Vulneribus (ſed ſumma) meis. nunc tempus amici
(Quorum ego manantes oculos, & ſaucia terſi
Pectora) reddite opem, ſævas exſolvite grates.
Nimirum cum veſtra domans ego funera, mœſtus
Increpito, tunc damna dolens aliena, repono
Infelix lacrimas, & triſtia carmina ſervo.
Verum erat: abſumtæ vires, & copia fandi
Nulla mihi, dignumque nihil mens fulmine tanto
Repperit. inferior vox omnis, & omnia ſordent
Verba. ignoſce puer: tu me caligine mœſtum
Obruis. a duro, viſo ſic vulnere caræ
Conjugis, invenit caneret quod Thracius Orpheus
Dulce ſibi: ſic buſta Lini complexus Apollo



Digitized by Google

Non tacuit. nimius fortaſſe, aviduſque doloris
Dicor, & in lacrimis juſtum exceſſiſſe pudorem.
Quiſnam autem gemitus, lamentaque noſtra reprendit?
O nimium felix, nimium crudelis, & expers
Imperii, Fortuna, tui, qui dicere legem
Fletibus; aut fines audet cenſere dolendi
Incitat (heu) planctus. potius fugientia ripas
Flumina devincas, rapidis aut ignibus obſtes,
Quam miſeros lugere vetes. tamen ille ſeverus
(Quiſquis is eſt) noſtræ cognoſcat vulnera cauſſæ.
Non ego mercatus Pharia de puppe loquaces
Delicias, doctumve ſui convicia Nili
Infantem, linguaque ſimul, ſalibuſque protervum
Dilexi. meus ille, meus: tellure cadentem
Excepi, & vinctum genitali carmine fovi.
Poſcentemque novas tremulis ululatibus auras,
Inſerui vitæ. quid plus tribuere parentes?
Quin alios ortus, libertatemque ſub ipſis
Uberibus tibi, parve, dedi. heu munera noſtra
Ridebas ignarus adhuc. properaverat ille,
Sed merito properabat amor, ne perderet ullum
Libertas tam parva diem. nonne horridus ipſos
Invidia Superos, injuſtaque Tartara pulſem?
Nonne gemam te, care puer, quo ſoſpite natos
Non cupii? primo gemitum qui protinus ortu
Implicuit, fixitque mihi. cui verba, ſonoſque
Monſtravi (queſtuſque, & vulnera cæca reſolvam)
Reptantemque ſolo demiſſus ad oſcula dextra
Erexi, blandoque ſinu, jam jamque natantes
Exercere genas, dulceſque accerſere ſomnos.
Cui nomen vox prima meum, luduſque tenello
Riſus, & e noſtro veniebant gaudia vultu.

# THEBAIDOS

## LIBER PRIMUS.

FRaternas acies, alternaque regna profanis
Decertata odiis, ſonteſque evolvere Thebas,
Pierius menti calor incidit. unde jubetis
Ire Deæ? Gentiſne canam primordia diræ?
Sidonios raptus, & inexorabile pactum
Legis Agenoreæ? ſcrutantemque æquora Cadmum?
Longa retro ſeries, trepidum ſi Martis operti
Agricolam infandis condentem prælia ſulcis
Expediam, penituſque ſequar quo carmine muris
Juſſerit Amphion Tyrios accedere montes.
Unde graves iræ cognata in mœnia Baccho,
Quod ſævæ Junonis opus: cui ſumpſerit arcum
Infelix Athamas, cur non expaverit ingens
Jonium, ſocio caſura Palæmone mater.
Atque adeo jam nunc gemitus, & proſpera Cadmi
Præteriiſſe ſinam: limes mihi carminis eſto
Œdipodæ confuſa domus: quando Itala nondum
Signa, nec Arctoos auſim ſperare triumphos,
Biſque jugo Rhenum, bis adactum legibus Iſtrum,
Et conjurato dejectos vertice Dacos:
Aut defenſa prius vix pubeſcentibus annis
Bella Jovis. Tuque o Latiæ decus addite famæ,
Quem nova maturi ſubeuntem exorſa parentis
Æternum ſibi Roma cupit: licet arctior omnes
Limes agat ſtellas, & te plaga lucida cæli
Pleiadum, Boreæque, & hiulci fulminis expers
Sollicitet; licet ignipedum frænator equorum
Ipſe tuis alte radiantem crinibus arcum
Imprimat, aut magni cedat tibi Jupiter æqua
Parte poli; maneas hominum contentus habenis,
Undarum terræque potens, & ſidera dones.
Tempus erit, cum Pierio tua fortior œſtro
Facta canam: nunc tendo chelyn. ſatis arma referre
Aonia, & geminis ſceptrum exitiale tyrannis:
Nec furiis poſt fata modum, flammaſque rebelles
Seditione rogi, tumuliſque carentia regum
Funera, & egeſtas alternis mortibus urbes.
Cærula cum rubuit Lernæo ſanguine Dirce,
Et Thetis arentes aſſuetum ſtringere ripas,
Horruit ingenti venientem Iſmenon acervo.
Quem prius heroum Clio dabis? immodicum iræ
Tydea? laurigeri ſubitos an vatis hiatus?
Urget & hoſtilem propellens cædibus amnem
Turbidus Hippomedon, plorandaque bella protervi
Arcados, atque alio Capaneus horrore canendus.
Impia jam merita ſcrutatus lumina dextra
Merſerat æterna damnatum nocte pudorem
Oedipodes, longaque animam ſub morte tenebat.
Illum indulgentem tenebris, imæque receſſu
Sedis, inaſpectos cælo, radiiſque penates
Servantem, tamen aſſiduis circumvolat alis
Sæva dies animi, ſcelerumque in pectore Diræ.
Tunc vacuos orbes, crudum ac miſerabile vitæ
Supplicium, oſtentat cælo, manibuſque cruentis
Pulſat inane ſolum, ſævaque ita voce precatur:
Di ſontes animas, anguſtaque Tartara pœnis
Qui regitis, tuque umbrifero Styx livida fundo,
Quam video, multumque mihi conſueta vocari
Annue Tiſiphone, perverſaque vota ſecunda:
Si bene quid merui, ſi me de matre cadentem
Foviſti gremio, & trajectum vulnere plantas
Firmaſti: ſi ſtagna petii Cyrrhæa bicorni
Interfuſa jugo, poſſem cum degere falſo
Contentus Polybo, trifidaque in Phocidos arcto
Longævum implicui regem, ſecuique trementis
Ora ſenis, dum quæro patrem: ſi Sphyngos iniquæ
Callidus ambages te præmonſtrante reſolvi:
Si dulces furias, & lamentabile matris
Connubium gavíſus inii: noctemque nefandam
Sæpe tuli, natoſque tibi (ſcis ipſa) paravi:
Mox avidus pœnæ digitis cedentibus ultro
Incubui, miſeraque oculos in matre reliqui:
Exaudi, ſi digna precor, quæque ipſa furenti
Subjiceres: orbum viſu, regniſque, parentem
Non regere, aut dictis mœrentem flectere adorti
Quos genui, quocumque toro: quin ecce ſuperbi
(Proh dolor) & noſtro jamdudum funere reges
Inſultant tenebris, gemituſque odere paternos.

 Hiſne

Hiſne etiam funeſtus ego? & videt iſta deorum
Ignavus genitor? tu ſaltem debita vindex
Huc ades, & totos in pœnam ordire nepotes.
Indue quod madidum tabo diadema cruentis
Unguibus arripui, votiſque inſtincta paternis
I media in fratres, generis conſortia ferro
Diſſiliant: da Tartarei regina barathri
Quod cupiam vidiſſe nefas, nec tarda ſequetur
Mens juvenum, modo digna veni, mea pignora noſces.
Talia jactanti crudelis Diva ſeveros
Advertit vultus; inamœnum forte ſedebat
Cocyton juxta, reſolutaque vertice crines,
Lambere ſulfureas permiſerat anguibus undas.
Ilicet igne Jovis, lapſiſque citatior aſtris
Triſtibus exſiluit ripis. diſcedit inane
Vulgus, & occurſus dominæ pavet; illa per umbras
Et caligantes animarum examine campos,
Tænariæ limen petit irremeabile portæ.
Senſit adeſſe dies: piceo nox obvia nimbo
Lucentes turbavit equos. procul arduus Atlas
Horruit, & dubia cælum cervice remiſit.
Arripit extemplo Maleæ de valle reſurgens
Notum iter ad Thebas. neque enim velocior ullas
Itque reditque vias, cognataque Tartara mavult.
Centum illi ſtantes umbrabant ora ceraſtæ,
Turba minor diri capitis: ſedet intus abactis
Ferrea lux oculis. qualis per nubila Phœbes
Atracia rubet arte labor: ſuffuſa veneno
Tenditur, ac ſanie gliſcit cutis: igneus atro
Ore vapor: quo longa ſitis, morbique, fameſque,
Et populis mors una venit. riget horrida tergo
Palla, & cærulei redeunt in pectore nodi.
Atropos hos atque ipſa novat Proſerpina cultus.
Tum geminas quatit illa manus. hæc igne rogali
Fulgurat, hæc vivo manus aera verberat hydro.
Ut ſtetit, abrupta qua plurimus arce Cithæron
Occurrit cælo, fera ſibila crine virenti
Congeminat, ſignum terris, unde omnis Achæi
Ora maris late, Pelopejaque regna reſultant.
Audiit & medius cæli Parnaſſus, & aſper
Eurotas, dubiamque jugo fragor impulit Oeten
In latus, & geminis vix fluctibus obſtitit Iſthmos.
Ipſa ſuum genitrix curvo delphine vagantem
Arripuit fræ.is, gremioque Palæmona preſſit.
Atque ea Cadmæo præceps ubi limine primum
Conſtitit, aſſuetaque infecit nube penates:
Protinus attoniti fratrum ſub pectore motus,
Gentiliſque animos ſubiit furor, ægraque lætis
Invidia, atque parens odii metus. inde regendi
Sævus amor: ruptæque vices, juriſque ſecundi
Ambitus impatiens, & ſummo dulcius unum
Stare loco, ſociiſque comes diſcordia regnis.
Sic ubi delectos per torva armenta juvencos
Agricola impoſito ſociare affectat aratro:
Illi indignantes, queis nondum vomere multo
Ardua nodoſos cervix deſcendit in armos,
In diverſa trahunt, atque æquis vincula laxant
Viribus, & vario confundunt limite ſulcos.
Haud ſecus indomitos præceps diſcordia fratres
Aſperat. alterni placuit ſub legibus anni
Exilio mutare ducem. ſic jure maligno
Fortunam tranſire jubent, ut ſceptra tenentem
Fœdere præcipiti ſemper novus angeret hæres.
Hæc inter fratres pietas erat: hæc mora pugnæ
Sola, nec in regem perduratura ſecundum.
Et nondum craſſo laquearia fulva metallo,
Montibus aut alte Graiis effulta nitebant
Atria, congeſtos ſatis explicitura clientes.
Non impacatis regum advigilantia ſomnis
Pila, nec alterna ferri ſtatione gementes
Excubiæ, nec cura mero committere gemmas,
Atque aurum violare cibis. ſed nuda poteſtas
Armavit fratres: pugna eſt de paupere regno.
Dumque uter anguſtæ ſqualentia jugera Dirces
Verteret, aut Tyrii ſolio non altus ovaret
Exulis, ambigitur; periit jus, faſque, bonumque,
Et vitæ mortiſque pudor. quo tenditis iras
Ah miſeri? quid ſi peteretur crimine tanto
Limes uterque poli, quem Sol emiſſus Eoo
Cardine, quem porta vergens proſpectat Ibera?
Quaſque procul terras obliquo ſidere tangit
Avius, aut Borea gelidas, madidive tepentes
Igne Noti? quid ſi Tyriæ Phrygiæve ſub unum
Convectentur opes? loca dira, arceſque nefandæ
Suffecere odio, furtiſque immanibus emtum eſt
Oedipodæ ſediſſe loco. jam forte carebat
Dilatus Polynicis honos. quis tum tibi, ſæve,
Quis fuit ille dies? vacua cum ſolus in aula
Reſpiceres jus omne tuum, cunctoſque minores,
Et nuſquam par ſtare caput? jam murmura ſerpunt
Plebis Echioniæ, tacitumque a principe vulgus
Diſſidet, & (qui mos populis) venturus amatur.
Atque aliquis, cui mens humili læſiſſe veneno
Summa, nec impoſitos umquam cervice volenti
Ferre duces: Hancne Ogygiis, ait, aſpera rebus
Fata tulere vicem? toties mutare timendos,
Alternoque jugo dubitantia ſubdere colla!
Partiti verſant populorum fata, manuque
Fortunam fecere levem. ſemperne viciſſim
Exulibus ſervire dabor? tibi, ſumme deorum,
Terrarumque ſator, ſociis hanc addere mentem
Sedit? an inde vetus Thebis extenditur omen,
Ex quo Sidonii nequidquam blanda juvenci
Pondera, Carpathio juſſus ſale quærere Cadmus
Exul Hyanteos invenit regna per agros:
Fraternaſque acies fœtæ telluris hiatu
Augurium, feros dimiſit adúſque nepotes?
Cernis ut erectum torva ſub fronte minetur
Sævior aſſurgens demto conſorte poteſtas?
Quas gerit ore minas? quanto premit omnia faſtu?
Hicne umquam privatus erit? tamen ille precanti
Mitis, & affatu bonus & patientior æqui.
Quid mirum? non ſolus erat. nos vilis in omnes
Promta manus caſus domino cuicumque parati.
Qualiter hinc gelidus Boreas, hinc nubifer Eurus
Vela trahunt, nutat mediæ fortuna carinæ.
Heu dubio ſuſpenſa metu, tolerandaque nullis
Aſpera ſors populis! hic imperat: ille minatur.
At Jovis imperiis rapidi ſuper atria cæli
Lectus concilio divum convenerat ordo
Interiore polo. ſpatiis hinc omnia juxta
Primæque occiduæque domus, effuſa ſub omni
Terra atque unda die. mediis ſeſe arduus infert
Ipſe deis, placido quatiens tamen omnia vultu,
Stellantique locat ſolio. nec protinus auſi
Cælicolæ, veniam donec pater ipſe ſedendi
Tranquilla jubet eſſe manu. mox turba vagorum
Semideum, & ſummis cognati nubibus amnes,
Et compreſſa metu ſervantes murmura venti
Aurea tecta replent, mixta convexa deorum
Majeſtate tremunt: radiant majore ſereno
Culmina, & arcano florentes lumine poſtes.



Digitized by Google

Poſtquam juſſa quies, ſiluitque exterritus orbis,
Incipit ex alto: (grave & immutabile ſanctis
Pondus adeſt verbis, & vocem fata ſequuntur)
Terrarum delicta, nec exſuperabile diris
Ingenium mortale queror. quonam uſque nocentum
Exigar in pœnas? tædet ſævire coruſco
Fulmine. jam pridem Cyclopum operoſa fatiſcunt
Brachia, & Æoliis deſunt incudibus ignes.
Atque ideo tuleram falſo rectore ſolutos
Solis equos, cælumque rotis errantibus uri,
Et Phaetontæa mundum ſquallere favilla.
Nil actum eſt: neque tu valida quod cuſpide late
Ire per illicitum pelago germane dediſti.
Nunc geminas punire domos, queis ſanguinis auctor
Ipſe ego, deſcendo. Perſeos alter in Argos
Scinditur, Aonias fluit hic ab origine Thebas.
Mens cunctis impoſta manet: quis funera Cadmi
Neſciat? & toties excitam a ſedibus imis
Eumenidum bellaſſe aciem? mala gaudia matrum,
Erroreſque feros nemorum, & reticenda Deorum
Crimina? vix lucis ſpatio, vix noctis abactæ
Enumerare queam mores, gentemque profanam.
Scandere quin etiam thalamos hic impius hæres
Patris, & immeritæ gremium inceſtare parentis
Appetiit, proprios (monſtro) revolutus in ortus.
Ille tamen Superis æterna piacula ſolvit,
Projecitque diem: nec jam amplius æthere noſtro
Veſcitur, at nati (facinus ſine more!) cadentes
Calcavere oculos. jam jam rata vota tuliſti
Dire ſenex: meruere tuæ, meruere, tenebræ
Ultorem ſperare Jovem. nova ſontibus arma
Injiciam regnis, totumque a ſtirpe revellam
Exitiale genus. belli mihi ſemina ſunto
Adraſtus ſocer, & Superis adjuncta ſiniſtris
Connubia. hanc etiam pœnis inceſſere gentem
Decretum. neque enim arcano de pectore fallax
Tantalus, & ſævæ periit injuria menſæ.
Sic pater omnipotens. aſt illi ſaucia dictis
Flammato verſans inopinum corde dolorem
Talia Juno refert: Mene, o juſtiſſime divum,
Me bello certare jubes? ſcis ſemper ut arces
Cyclopum, magnique Phoroneos inclita fama
Sceptra viris opibuſque juvem, licet improbus illic
Cuſtodem Phariæ ſomno letoque juvencæ
Extinguas, ſeptis & turribus aureus intres.
Mentitis ignoſco toris: illam odimus urbem,
Quam vultu confeſſus adis: ubi conſcia magni
Signa tori, tonitrus agis, & mea fulmina torques.
Facta luant Thebæ: cur hoſtes eligis Argos?
Quin age, ſi tanta eſt thalami diſcordia ſancti,
Et Samon, & veteres armis exſcinde Mycenas.
Verte ſolo Sparten. cur uſquam ſanguine feſto
Conjugis ara tuæ, cumulo cur thuris Eoi
Læta calet? melius votis Mareotica fumat
Coptos, & æriſoni lugentia flumina Nili.
Quod ſi priſca luunt auctorum crimina gentes,
Subvenitque tuis ſera hæc ſententia curis,
Percenſere ævi ſenium, quo tempore tandem
Terrarum furias abolere & ſecula retro
Emendare ſat eſt? jamdudum ab ſedibus illis
Incipe, fluctivaga qua præterlabitur unda
Sicanos longe relegens Alpheus amores.
Arcades hic tua (nec pudor eſt) delubra nefaſtis
Impoſuere locis: illic Mavortius axis
Oenomai, Geticoque pecus ſtabulare ſub Æmo
Dignius: abruptis etiamnum inhumata procorum
Relliquiis trunca ora rigent. tamen hic tibi templi
Gratus honos. placet Ida nocens, mentitaque manes
Creta tuos. me Tantaleis conſiſtere tectis,
Quæ tandem invidia eſt? belli deflecte tumultus
Et generis miſereſce tui. ſunt impia late
Regna tibi, melius generos paſſura nocentes.
Finierat miſcens precibus convicia Juno.
At non ille gravis, dictis, quamquam aſpera, motus
Reddidit hæc: Equidem haud rebar te mente ſecunda
Laturam, quodcumque tuos, (licet æquus) in Argos
Conſulerem, neque me (detur ſi copia) fallit
Multa ſuper Thebis Bacchum, auſuramque Dionem
Dicere, ſed noſtri reverentia ponderis obſtat.
Horrendos etenim latices, Stygia æquora fratris
Obteſtor, manſurum & non revocabile verum,
Nil fore quo dictis flectar. quare impiger ales
Portantes præcede Notos Cyllenia proles:
Aera per liquidum, regniſque illapſus opacis
Dic patruo: ſuperas ſenior ſe tollat ad auras
Laius, extinctum nati quem vulnere, nondum
Ulterior Lethes accepit ripa profundi
Lege Erebi: ferat hæc diro mea juſſa nepoti:
Germanum exilio fretum, Argoliciſque tumentem
Hoſpitiis, quod ſponte cupit, procul impius aula
Arceat, alternum regni inficiatus honorem:
Hinc cauſæ irarum. certo reliqua ordine ducam.
Paret Atlantiades dictis genitoris, & inde
Summa pedum propere plantaribus illigat alis,
Obnubitque comas, & temperat aſtra galero.
Tum dextræ virgam inſeruit, qua pellere dulces
Aut ſuadere iterum ſomnos, qua nigra ſubire
Tartara, & exangues animare aſſueverat umbras.
Deſiluit, tenuique exceptus inhorruit aura.
Nec mora, ſublimes raptim per inane volatus
Carpit, & ingenti deſignat nubila gyro.
Interea patriis olim vagus exul ab oris
Oedipodionides furto deſerta pererrat
Aoniæ. jam jamque animis male debita regna
Concipit, & longum ſignis cunctantibus annum
Stare gemit. tenet una dies nocteſque recurſans
Cura virum, ſi quando humilem decedere regno
Germanum, & ſemet Thebis, opibuſque potitum
Cerneret, hac ævum cupiat pro luce paciſci.
Nunc queritur ceu tarda fugæ diſpendia: ſed mox
Attollit flatus ducis, & ſediſſe ſuperbum
Dejecto ſe fratre putat. ſpes anxia mentem
Extrahit, & longo conſumit gaudia voto.
Tunc ſedet Inachias urbes, Danaeiaque arva,
Et caligantes abrupto ſole Mycenas
Ferre iter impavidum. ſeu prævia ducit Erinnys,
Seu ſors illa viæ, ſive hac immota vocabat
Atropos. Ogygiis ululata furoribus antra
Deſerit, & pingues Bacchæo ſanguine colles.
Inde plagam, qua molle ſedens in plana Cithæron
Porrigitur, laſſumque inclinat ad æquora montem,
Præterit. hinc arcte ſcopuloſo in limite pendens,
Infames Scyrone petras, Scyllæaque rura
Purpureo regnata ſeni, mitemque Corinthon
Linquit, & in mediis audit duo litora campis.
Jamque per emeriti ſurgens confinia Phœbi
Titanis, late mundo ſubvecta ſilenti
Rorifera gelidum tenuaverat aera biga.
Jam pecudes volucreſque tacent: jam ſomnus avaris
Inſerpit curis, pronuſque per aera nutat,
Grata laboratæ referens oblivia vitæ.
Sed nec puniceo rediturum nubila cælo

Pro-

Digitized by Google

Promiſere jubar, nec rareſcentibus umbris
Longa repercuſſo nituere crepuſcula Phœbo.
Denſior a terris, & nulli pervia flammæ
Subtexit nox atra polos. jam clauſtra rigentis
Æoliæ percuſſa ſonant, venturaque rauco
Ore minatur hiems, venti tranſverſa frementes
Confligunt, axemque emoto cardine vellunt,
Dum cælum ſibi quiſque rapit. ſed plurimus Auſter
Inglomerat noctem, & tenebroſa volumina torquet,
Defunditque imbres. ſicco quos aſper hiatu
Perſolidat Boreas. nec non abrupta tremiſcunt
Fulgura, & attritus ſubita face rumpitur æther.
Jam Nemea, jam Tænareis contermina lucis
Arcadiæ capita alta madent. ruit agmine facto
Inachus, & gelidas ſurgens Eraſinus ad Arctos.
Pulverulenta prius, calcandaque flumina nullæ
Aggeribus tenuere moræ, ſtagnoque refuſa eſt
Funditus, & veteri ſpumavit Lerna veneno.
Frangitur omne nemus: rapiunt antiqua procellæ
Brachia ſilvarum, nulliſque aſpecta per ævum
Solibus umbroſi patuere æſtiva Lycæi.
Ille tamen modo ſaxa jugis fugientia ruptis
Miratur, modo nubigenas e montibus amnes
Aure pavens, paſſimque inſano turbine raptas
Paſtorum pecorumque domos. non ſegnius amens,
Incertuſque viæ, per nigra ſilentia, vaſtum
Haurit iter. pulſat metus undique & undique frater.
Ac velut hiberno deprenſus navita ponto,
Cui neque temo piger, neque amico ſidere monſtrat
Luna vias, medio cæli pelagique tumultu
Stat rationis inops: jam jamque aut ſaxa malignis
Expectat ſubmerſa vadis, aut vertice acuto
Spumantes ſcopulos erectæ incurrere proræ:
Talis opaca legens nemorum Cadmeius heros,
Accelerat, vaſto metuenda umbone ferarum
Excutiens ſtabula, & prono virgulta refringit
Pectore: dat ſtimulos animo vis mœſta timoris,
Donec ab Inachiis victa caligine tectis
Emicuit lucem devexa in mœnia fundens
Lariſſæus apex. illo ſpe concitus omni
Evolat. hinc celſæ Junonia templa Proſymnæ
Lævus habet, hinc Herculeo ſignata vapore
Lernæi ſtagna atra vadi. tandemque recluſis
Infertur portis: actutum regia cernit
Veſtibula. hic artus imbri, ventoque rigentes
Projicit, ignotæque acclinis poſtibus aulæ
Invitat tenues ad dura cubilia ſomnos.
Rex ibi tranquillæ medio de limite vitæ
In ſenium vergens populos Adraſtus habebat,
Dives avis, & utroque Jovem de ſanguine ducens.
Hic ſexus melioris inops, ſed prole virebat
Feminea, gemino natarum pignore fultus.
Cui Phœbus generos (monſtrum exitiabile dictu!
Mox adaperta fides) ævo ducente canebat
Setigerumque ſuem, & fulvum adventare leonem.
Hæc volvens, non ipſe pater, non docte futuri
Amphiarae vides, etenim vetat auctor Apollo.
Tantum in corde ſedens ægreſcit cura parentis.
Ecce autem antiquam fato Calydona relinquens
Olenius Tydeus (fraterni ſanguinis illum
Conſcius horror agit) eadem ſub nocte ſopora
Luſtra terit, ſimileſque Notos dequeſtus & imbres,
Infuſam tergo glaciem, & liquentia nimbis
Ora, comaſque gerens, ſubit uno tegmine, cujus
Fuſus humo gelida partem prior hoſpes habebat.
Hic vero ambobus rabiem fortuna cruentam
Attulit, haud paſſim ſociis defendere noctem
Culminibus. paulum alternis in verba minaſque
Cunctantur: mox ut jactis ſermonibus iræ
Intumuere ſatis, tum vero erectus uterque
Exertare humeros, nudamque laceſſere pugnam.
Celſior ille gradu procera in membra, ſimulque
Integer annorum, ſed non & viribus infra
Tydea fert animus, totoſque infuſa per artus
Major in exiguo regnabat corpore virtus.
Jam crebros ictus ora & cava tempora circum
Obnixi ingeminant, telorum aut grandinis inſtar
Riphææ, flexoque genu vacua ilia tundunt.
Non aliter quam Piſæo ſua luſtra Tonanti
Cum redeunt, crudiſque virum ſudoribus ardet
Pulvis, at hinc teneros caveæ diſſenſus ephebos
Concitat, excluſæque expectant præmia matres.
Sic alacres odio, nullaque cupidine laudis
Accenſi incurrunt, ſcrutatur & intima vultus
Unca manus, penituſque oculis cedentibus inſtat.
Forſan & accincto lateri (ſic ira ferebat)
Nudaſſent enſes, meliuſque hoſtilibus armis
Lugendus fratri juvenis Thebane, jaceres,
Ni rex inſolitum clamorem, & pectore ab alto
Stridentes gemitus, noctis miratus in umbris,
Moviſſet greſſus, magnis cui ſobria curis
Pendebat ſomno jam deteriore ſenectus.
Iſque ubi progrediens numeroſa luce, per alta
Atria, dimotis adverſo limine clauſtris
Terribilem dictu faciem, lacera ora, putreſque
Sanguineo videt imbre genas: Quæ cauſſa furoris
Externi iuvenes? (neque enim meus audeat iſtas
Civis in uſque manus) quiſnam implacabilis ardor
Exturbare odiis tranquilla ſilentia noctis?
Uſque adeone anguſta dies? & triſte, parumper
Pacem animo, ſomnumque pati? ſed prodite tandem
Unde orti? quo fertis iter? quæ jurgia? nam vos
Haud humiles tanta ira docet, generiſque ſuperbi
Magna per effuſum clareſcunt ſigna cruorem.
Vix ea, cum mixto clamore obliqua tuentes
Incipiunt una: Rex o mitiſſime Achivum,
Quid verbis opus? ipſe undantes ſaguine vultus
Adſpicis. Hæc paſſim turbatis vocis amaræ
Confudere ſonis. inde orſus in ordine Tydeus
Continuat, mœſti cupiens ſolatia caſus.
Monſtriferæ Calydonis opes, Acheloiaque arva
Deſerui: veſtris hic me ecce in finibus ingens
Nox operit. tecto cælum prohibere quis iſte
Arcuit? an quoniam prior hæc ad limina forte
Molitur greſſus? pariter ſtabulare bimembres
Centauros, unaque ferunt Cyclopas in Ætna
Compoſitos, ſunt & rabidis iura inſita monſtris,
Faſque ſuum: nobis ſociare cubilia terræ?
Sed quid ego? aut hodie ſpoliis gaviſus abibis
Quiſquis es his; aut me, ſi non effœtus oborto
Sanguis hebet luctu, magni de ſtirpe creatum
Oeneos, & Marti non degenerare paterno
Accipies. Nec nos animi, nec ſtirpis egemus,
Ille refert contra, ſed mens ſibi conſcia facti
Cunctatur proferre patrem. tunc mitis Adraſtus:
Immo agite, & poſitis, quas nox inopinaque ſuaſit,
Aut virtus, aut ira, minis, ſuccedite tecto.
Jam pariter coeant animorum in pignora dextræ.
Non hæc incaſſum, diviſque abſentibus acta:
Forſan & has venturus amor præmiſerit iras,
Ut meminiſſe iuvet. Nec vana voce locutus
Fata ſenex: ſiquidem hanc perhibent poſt vulnera junctis
Eſſe

Digitized by Google

Eſſe fidem, quanta partitum extrema protervo
Theſea Pirithoo, vel inanem mentis Oreſtem
Oppoſito rabidam Pylade vitaſſe Megæram.
Tunc quoque mulcentem dictis corda aſpera regem
Jam faciles ( ventis ut decertata reſidunt
Æquora, laxatiſque diu tamen aura ſuperſtes
Immoritur velis ) paſſi ſubiere penates.
Hic primum luſtrare oculis, cultuſque virorum
Telaque magna vacat: tergo videt hujus inanem
Impexis utrimque jubis horrere leonem,
Illius in ſpeciem, quem per Theumeſia Tempe
Amphitryoniades fractum juvenilibus armis
Ante Cleonæi veſtitur prælia monſtri.
Terribiles contra ſetis, ac dente recurvo
Tydea per latos humeros ambire laborant
Exuviæ, Calydonis honos. ſtupet omine tanto
Defixus ſenior, divina oracula Phœbi
Agnoſcens, monituſque datos vocalibus antris.
Obtutu gelida ora premit, lætuſque per artus
Horror iit. ſenſit manifeſto numine ductos
Affore, quos nexis ambagibus augur Apollo
Portendi generos, vultu fallente ferarum,
Ediderat. tunc ſic tendens ad ſidera palmas:
Nox; quæ terrarum cælique amplexa labores
Ignea multivago tranſmittis ſidera lapſu,
Indulgens reparare animum, dum proximus ægris
Infundat Titan agiles animantibus ortus,
Tu mihi perplexis quæſitam erroribus ultro
Advehis alma fidem, veteriſque exordia fati
Detegis: aſſiſtas operi, tuaque omina firmes.
Semper honoratam dimenſis orbibus anni
Te domus iſta colet: nigri tibi, diva, litabunt
Electa cervice greges, luſtraliaque exta
Lacte novo perfuſus edet Vulcanius ignis.
Salve priſca fides tripodum, obſcurique receſſus,
Deprendi Fortuna Deos. Sic fatus & ambos
Innectens manibus tecta ulterioris ad aulæ
Progreditur. canis etiamnum altaribus ignes,
Sopitum cinerem, & tepidi libamina ſacri
Servabant. adolere focos, epulaſque recentes
Inſtaurare jubet. dictis parere miniſtri
Certatim accelerant. vario ſtrepit icta tumultu
Regia: pars oſtro tenues, auroque ſonantes
Emunire toros, altoſque inferre tapetas,
Pars teretes lævare manu, ac diſponere menſas.
Aſt alii tenebras & opacam vincere noctem
Aggreſſi, tendunt auratis vincula lychnis.
His labor inſerto torrere exſanguia ferro
Viſcera cæſarum pecudum: his cumulare caniſtris
Perdomitam ſaxo Cererem. lætatur Adraſtus
Obſequio fervere domum. jamque ipſe ſuperbis
Fulgebat ſtratis, ſolioque effultus eburno.
Parte alia juvenes ſiccati vulnera lymphis
Diſcumbunt: ſimul ora notis fœdata tuentur,
Inque vicem ignoſcunt. tunc rex longævus Aceſten
( Natarum hæc altrix, eadem & fidiſſima cuſtos
Lecta ſacrum juſtæ Veneri occultare pudorem )
Imperat acciri, tacitaque immurmurat aure.
Nec mora præceptis; cum protinus utraque virgo
Arcano egreſſæ thalamo ( mirabile viſu )
Pallados armiſonæ, pharetratæque ora Dianæ
Æqua ferunt, terrore minus: nova deinde pudori
Viſa virum facies: pariter palloque, ruborque
Purpureas hauſere genas: oculique verentes
Ad ſanctum rediere patrem. poſtquam ordine menſæ
Victa fames, ſignis perfectam auroque nitentem
Iaſides pateram famulos ex more popoſcit.
Qua Danaus libare deis ſeniorque Phoroneus
Aſſueti. tenet hæc operum cælata figuras:
Aureus anguicomam præſecto Gorgona collo
Ales habet. jam jamque vagas ( ita viſus ) in auras
Exilit: illa graves oculos, languentiaque ora
Pæne movet, vivoque etiam palleſcit in auro.
Hinc Phrygius fulvis venator tollitur alis:
Gargara deſidunt ſurgenti, & Troja recedit.
Stant mœſti comites, fruſtraque ſonantia laxant
Ora canes, umbramque petunt, & nubila latrant.
Hanc undante mero fundens, vocat ordine cunctos
Cælicolas; Phœbum ante alios, Phœbum omnis ad aras
Laude ciet comitum, famulumque, evincta pudica
Fronde, manus: cui feſta dies, largoque refecti
Thure, vaporatis lucent altaribus ignes.
Forſitan, o juvenes, quæ ſint ea ſacra, quibuſque
Præcipuum cauſſis Phœbi obteſtemur honorem,
Rex ait, exquirunt animi. non inſcia ſuaſit
Religio: magnis exercita cladibus olim
Plebs Argiva litant: animos advertite, pandam.
Poſtquam cærulei ſinuoſa volumina monſtri,
Terrigenam Pythona, deus ſeptem orbibus atris
Amplexum Delphos, ſquammiſque annoſa terentem
Robora, Caſtaliis dum fontibus ore triſulco
Fuſus hiat; nigro ſitiens alimenta veneno,
Perculit, abſumtis numeroſa in vulnera telis,
Cyrrhæique dedit centum per jugera campi
Vix tandem explicitum, nova deinde piacula cædi
Perquirens, noſtri tecta haud opulenta Crotopi
Attigit. huic primis, & pubem ineuntibus annis
Mira decore pio, ſervabat nata penates
Intemerata toris. felix, ſi Delia numquam
Furta, nec occultum Phœbo ſociaſſet amorem.
Namque ut paſſa deum Nemeæi ad fluminis undam,
Bis quinos plena cum fronte reſumeret orbes
Cynthia, ſidereum Latonæ fœta nepotem
Edidit: ac pœnæ metuens ( neque enim ille coactis
Donaſſet thalamis veniam pater ) avia rura
Eligit, ac natum ſepta inter ovilia furtim
Montivago pecoris cuſtodi mandat alendum.
Non tibi digna, puer, generis cunabula tanti
Gramineos dedit herba toros, & vimine querno
Texta domus: clauſa arbutei ſub cortice libri
Membra tepent, ſuadetque leves cava fiſtula ſomnos,
Et pecori commune ſolum. ſed fata nec illum
Conceſſere larem: viridi nam ceſpite terræ
Projectum temere, & patulo cælum ore trahentem,
Dira canum rabies morſu depaſta cruento
Disjicit. hic vero attonitas ut nuntius aures
Matris adit, pulſi ex animo genitorque, pudorque,
Et metus. ipſa ultro ſævis plangoribus amens
Tecta replet, vacuumque ferens velamine pectus
Occurrit confeſſa patri. nec motus, & atro
Imperat, infandum! cupientem occumbere leto.
Sero memor thalami, mœſtæ ſolatia morti
Phœbe paras. monſtrum infandis Acheronte ſub imo
Conceptum Eumenidum thalamis: cui virginis ora,
Pectoraque, æternum ſtridens a vertice ſurgit
Et ferrugineam frontem diſcriminat anguis.
Hæc tam dira lues nocturno ſquallida paſſu
Illabi thalamis, animaſque a ſtirpe recentes
Abripere altricum gremiis, morſuque cruento
Deveſci & multum patrio pingueſcere luctu.
Haud tulit armorum præſtans animique Corœbus.
Seque ultro lectis juvenum, qui robore primi

Famam

Digitized by Google

Famam poſthabita faciles extendere vita,
Obtulit. illa novos ibat populata penates
Portarum in bivio. lateri duo corpora parvum
Dependent, & jam unca manus vitalibus hæret,
Ferratique ungues tenero ſub corde tepeſcunt.
Obvius huic latus omne virum ſtipante corona
It juvenis, ferrumque ingens ſub pectore diro
Condidit: atque imas animæ mucrone coruſco
Scrutatus latebras, tandem ſua monſtra profundo
Reddit habere Jovi. juvat ire, & viſere juxta
Liventes in morte oculos, uterique nefandam
Proluviem, & craſſo ſquallentia pectora tabo,
Qua noſtræ cecidere animæ. ſtupet Inacha pubes.
Magnaque poſt lacrimas etiamnum gaudia pallent.
Hi trabibus duris, ſolatia vana dolori,
Proterere exanimes artus, aſproſque molares
Deculcare genis, nequit iram explere poteſtas.
Illam & nocturno circum ſtridore volantes
Impaſtæ fugiſtis aves, rabidamque canum vim,
Oraque ſicca ferunt trepidorum inhiaſſe luporum.
Sævior in miſeros fatis ultricis ademptæ
Delius inſurgit, ſummaque biverticis umbra
Parnaſſi reſidens, arcu crudelis iniquo
Peſtifera arma jacit, campoſque, & celſa Cyclopum
Tecta, ſuperjecto nebularum incendit amictu.
Labuntur dulces animæ: mors fila ſororum
Enſe metit, captamque tenens fert manibus urbem.
Quærenti quæ cauſſa duci, quis ab æthere lævus
Ignis, & in totum regnaret Seirius annum?
Idem auctor Pæan rurſus jubet ire cruento
Inferias monſtro juvenes, qui cæde potiti.
Fortunate animi, longumque in ſecula digne
Promeriture diem! non tu pia degener arma
Occulis, aut certæ trepidas occurrere morti.
Cominus ora ferens, Cyrrhæi in limine templi
Conſtitit, & ſacras ita vocibus aſperat iras:
Non miſſus, Thymbræe, tuos ſupplexve penates
Advenio: mea me pietas, & conſcia virtus
Has egere vias. ego ſum qui cæde ſubegi,
Phœbe, tuum mortale nefas, quem nubibus atris
Et ſquallente die, nigra quem tabe ſiniſtri
Quæris, inique, poli. quod ſi monſtra effera magnis
Cara adeo Superis, jacturaque vilior orbis,
Mors hominum, & ſævo tanta inclementia cælo eſt:
Quid meruere Argi? me me, divum optime, ſolum
Objeciſſe caput fatis præſtabit. an illud
Lene magis cordi, quod deſolata domorum
Tecta vides? ignique datis cultoribus omnis
Lucet ager? ſed quid fando tua tela manuſque
Demoror? expectant matres, ſupremaque fundunt
Vota mihi. ſatis eſt: merui, ne parcere velles.
Proinde move pharetras, arcuſque intende ſonoros,
Inſignemque animam leto demitte. ſed illum
Pallidus Inachiis qui deſuper imminet Argis,
Dum morior, depelle globum. Fors æqua merentes
Reſpicit. ardentem tenuit reverentia cædis
Latoidem, triſtemque viro ſummiſſus honorem
Largitur vitæ. noſtro mala nubila cælo
Diffugiunt. at tu ſtupefacti a limine Phœbi
Exoratus abis. inde hæc ſtata ſacra quotannis
Solennes recolunt epulæ, Phœbejaque placat
Templa novatus honos: has forte inviſitis aras
Vos quæ progenies? quamquam Calydonius Œneus,
Et Parthaoniæ (dudum ſi certus ad aures
Clamor iit) tibi jura domus; tu pande quis Argos
Advenias, quando hæc variis ſermonibus hora eſt.

Dejecit mæſtos extemplo Iſmenius heros
In terram vultus, taciteque ad Tydea læſum
Obliquare oculos. tum longa ſilentia movit:
Non ſuper hos divum tibi ſum quærendus honores,
Unde genus, quæ terra mihi: quis defluat ordo
Sanguinis antiqui, piget inter ſacra fateri.
Sed ſi præcipitant miſerum cognoſcere curæ,
Cadmus origo patrum, tellus Mavortia Thebæ,
Et genitrix Jocaſta mihi. tum motus Adraſtus
Hoſpitiis (agnovit enim) quid nota recondis?
Scimus, ait. nec ſic averſum fama Mycenis
Volvit iter. regnum, & furias, oculoſque pudentes
Novit, & Arctois ſi quis de ſolibus horret,
Quique bibit Gangen, aut nigrum occaſibus intrat
Oceanum, & ſi quos incerto litore Syrtes
Deſtituunt, ne perge queri, caſuſque priorum
Annumerare tibi. noſtro quoque ſanguine multum
Erravit pietas. nec culpa nepotibus obſtat.
Tu modo diſſimilis rebus mereare ſecundis
Excuſare tuos. ſed jam temone ſupino
Languet Hyperboreæ glacialis portitor Urſæ.
Fundite vina focis, ſervatoremque parentum
Latoiden votis iterumque iterumque canamus.
Phœbe parens, ſeu te Lyciæ Pataræa nivoſis
Exercent dumeta jugis, ſeu rore pudico
Caſtaliæ flavos amor eſt tibi mergere crines:
Seu Troiam Thymbræus habes, ubi fama volentem
Ingratis Phrygios humeris ſubiiſſe molares:
Seu juvat Ægæum feriens Latonius umbra
Cynthus, & aſſiduam pelago non quærere Delon:
Tela tibi, longeque feros lentandus in hoſtes
Arcus, & ætherii dono ceſſere parentes
Æternum florere genas. tu doctus iniquas
Parcarum prænoſſe manus, fatumque quod ultra eſt,
Et ſummo placitura Jovi. quis letifer annus,
Bella quibus populis, mutent quæ ſceptra Cometæ.
Tu Phryga ſubmittis citharæ. tu matris honori
Terrigenam Tityon Stygiis extendis arenis.
Te viridis Python, Thebanaque mater ovantem
Horruit in pharetris. ultrix tibi torva Megæra
Jejunum Phlegyam ſubter cava ſaxa jacentem
Æterno premit accubitu, dapibuſque profanis
Inſtimulat: ſed miſta famem faſtidia vincunt.
Adſis o memor hoſpitii, Junoniaque arva
Dexter ames. ſeu te roſeum Titana vocari
Gentis Achæmeniæ ritu, ſeu præſtat Oſyrin
Frugiferum, ſeu Perſei ſub rupibus antri
Indignata ſequi torquentem cornua Mitram.

## LIBER SECUNDUS.

INterea gelidis Maia ſatus aliger umbris
Juſſa gerens magni remeat Jovis. undique pigræ
Ire vetant nubes, & turbidus implicat aer:
Nec Zephyri rapuere gradum, ſed fœda ſilentis
Aura poli. Styx inde novem circumflua campis,
Hinc objecta vias torrentum incendia cludunt,
Pone ſenex trepida ſuccedit Laius umbra
Vulnere tardus adhuc. capulo nam largius illi
Tranſabiit coſtas cognatis ictibus enſis
Impius, & primas Furiarum pertulit iras.
It tamen, & medica firmat veſtigia virga.
Tum ſteriles luci, poſſeſſaque Manibus arva,
Et ferrugineum nemus adſtupet, ipſaque tellus

Miratur

Digitized by Google

Miratur patuiſſe retro, nec livida tabes
Invidiæ, functis quamquam & jam lumine caſſis
Defuit. unus ibi ante alios, cui læva voluntas
Semper, & ad Superos hinc eſt gravis exitus, ævi
Inſultare malis, rebuſque ægreſcere lætis:
Vade, ait, o felix quoſcumque vocaris in uſus,
Seu Jovis imperio, ſeu major adegit Erinnys
Ire diem contra, ſeu te furiata ſacerdos
Theſſalis arcano jubet emigrare ſepulchro,
Heu dulces viſure polos, ſolemque relictum,
Et virides terras & puros fontibus amnes.
Triſtior has iterum tamen intrature tenebras.
Illos ut cæco recubans in limine ſenſit
Cerberus, atque omnes capitum ſubrexit hiatus;
Sævus & intranti populo. jam nigra tumebat
Colla minax, jam ſparſa ſolo turbaverat oſſa,
Ni Deus horrentem Lethæo vimine mulcens
Ferrea tergemino domuiſſet lumina ſomno.
Eſt locus Inachiæ, dixerunt Tænara gentes,
Qua formidatum Maleæ ſpumantis in auras
It caput, & nullos admittit culmine viſus.
Stat ſublimis apex, ventoſque imbreſque ſerenus
Deſpicit, & tantum feſſis inſiditur aſtris.
Illic exhauſti poſuere cubilia venti:
Fulminibuſque iter eſt· medium cava nubila montis
Inſumpſere latus: ſummos nec præpetis alæ
Plauſus adit colles, nec rauca tonitrua pulſant.
Aſt ubi prona dies longos ſuper æquore fines
Exigit, atque ingens medio natat umbra profundo,
Interiore ſinu frangentia litora curvat
Tænarus, expoſitos non audax ſcandere fluctus.
Illic Ægæo Neptunus gurgite feſſos
In portum deducit equos: prior haurit arenas,
Ungula; poſtremi ſolvuntur in æquora piſces.
Hoc (ut fama) loco pallentes devius umbras
Trames agit, nigrique Jovis vacua atria ditat
Mortibus: Arcadii perhibent ſi vera coloni.
Stridor ibi, & gemitus pœnarum, atroque tumultu
Fervet ager. ſæpe Eumenidum voceſque, manuſque
In medium ſonuere diem, letique triformis
Janitor, agricolas campis, auditus abegit.
Hac & tunc fuſca volucer deus obſitus umbra
Exilit ad ſuperos, infernaque nubila vultu
Diſcutit, & vivis afflatibus ora ſerenat:
Inde per Arcturum, mediæque ſilentia Lunæ
Arva ſuper, populoſque meat. Sopor obvius illi
Noctis agebat equos, trepiduſque aſſurgit honori
Numinis, & recto decedit limite cæli.
Inferior volat umbra deo, præreptaque noſcit
Sidera, principiumque ſui. jamque ardua Cyrrhæ,
Pollutamque ſuo deſpectat Phocida buſto.
Ventum erat ad Thebas: gemuit prope limina nati
Laius, & notos cunctatur inire penates.
Ut vero excelſis ſuamet juga nixa columnis
Vidit, & infectos etiamnum ſanguine currus,
Pæne retro turbatus abit. nec ſumma Tonantis
Juſſa, nec Arcadiæ retinent ſpiramina virgæ.
Et tunc forte dies noto ſignata Tonantis
Fulmine, prærupti cum te, tener Evie, partus
Tranſmiſere patri. Tyriis ea cauſa colonis
Inſomnem ludo certatim educere noctem
Suaſerat. effuſi paſſim per tecta, per agros,
Serta inter vacuoſque mero crateras anhelum
Proflabant ſub luce deum. tum plurima buxus,
Æraque taurinos ſonitu vincentia pulſus.
Ipſe etiam gaudens nemoroſa per avia ſanas
Impulerat matres Baccho meliore Cithæron.
Qualia per Rhodopen rapido convivia cœtu
Biſtones, aut mediæ ponunt convallibus Oſſæ.
Illis ſemianimum pecus, excuſſæque leonum
Ore dapes, & lacte novo domuiſſe cruorem
Luxus, at Ogygii ſi quando afflavit Iacchi
Sævus odor, tunc ſaxa manu, tunc pocula pulchrum
Spargere, & immerito ſociorum ſanguine fuſo
Inſtaurare diem, feſtaſque reponere menſas.
Nox ea, cum tacita volucer Cyllenius aura
Regis Echionii ſtratis adlapſus, ubi ingens
Fuderat Aſſyriis extructa tapetibus alto
Membra toro. proh gnara nihil mortalia fati
Corda ſui! capit ille dapes, habet ille ſoporem.
Tunc ſenior quæ juſſus agit, neu falſa videri
Noctis imago queat, longævi vatis opacos
Tireſiæ vultus, vocemque, & vellera nota
Induitur. manſere comæ, propexaque mento
Canicies, pallorque ſuus. ſed falſa cucurrit
Infula per crines, glaucæque innexus olivæ
Vittarum provenit honos. dehinc tangere ramo
Pectora, & has viſus Fatorum expromere voces:
Non ſomni tibi tempus iners, qui nocte ſub alta
Germani ſecure jaces: ingentia dudum
Acta vocant, rerumque graves, ignave, paratus.
Tu veluti, magnum ſi jam tollentibus Auſtris
Ionium nigra jaceat ſub nube magiſter,
Immemor armorum, verſantiſque æquora clavi
Cunctaris. jamque ille novis (ſcit fama) ſuperbus
Connubiis, vireſque parat queis regna capeſſat,
Queis neget: inque ſua ſenium ſibi deſtinat aula.
Dant animos ſocer augurio fatalis Adraſtus,
Dotaleſque Argi, nec non in fœdera vitæ
Pollutus placuit fraterno ſanguine Tydeus.
Hinc tumor, & longus fratri promitteris exul.
Ipſe deum genitor tibi me miſeratus ab alto
Mittit. habe Thebas, cæcumque cupidine regni
Auſurumque eadem germanum expelle; nec ultra
Fraternos inhiantem obitus ſine ſidere cœptis
Fraudibus, aut Cadmo dominas inferre Mycenas.
Dixit, & abſcedens (etenim jam pallida turbant
Sidera lucis equi) ramos ac vellera fronti
Diripuit, confeſſus avum, dirique nepotis
Incubuit ſtratis: jugulum mox cæde patentem
Nudat, & undanti perfundit vulnere ſomnum.
Illi rupta quies, attollit membra, toroque
Erigitur plenus monſtris, vanumque cruorem
Excutiens, ſimul horret avum, fratremque requirit.
Qualis ubi audito venantum murmure tigris
Horruit in maculas, ſomnoſque excuſſit inertes;
Bella cupit, laxatque genas, & temperat ungues;
Mox ruit in turmas, natiſque alimenta cruentis
Spirantem fert ore virum: ſic excitus ira
Ductor, in abſentem conſumit prælia fratrem.
Et jam Mygdoniis elata cubilibus alto
Impulerat cælo gelidas Aurora tenebras,
Rorantes excuſſa comas, multumque ſequenti
Sole rubens: illi roſeus per nubila ſeras
Advertit flammas, alienumque æthera tardo
Lucifer exit equo, donec pater igneus orbem
Impleat, atque ipſi radios vetet eſſe ſorori·
Cum ſenior Talaonides, nec longa morati
Dircæuſque gradum pariterque Acheloius heros
Corripuere toris. illos poſt verbera feſſos,
Exceptamque hiemem cornu perfuderat omni
Somnus. at Inachio tenuis ſub pectore regi

Tracta quies, dum mente Deos, inceptaque verſat
Hoſpitia, & quæ ſint generis adſcita repertis
Fata movet. poſtquam mediis in ſedibus aulæ
Congreſſi, inque vicem dextras junxere, locumque
Quo ſerere arcanas aptum, atque evolvere curas,
Inſidunt; prior his dubios compellat Adraſtus:
Egregii juvenum, quos non ſine numine regnis
Invexit nox dextra meis, quibus ipſe per imbres
Fulminibus mixtos, intempeſtumque Tonantem
Has meus uſque domos veſtigia fecit Apollo:
Non equidem obſcurum vobis, plebique Pelaſgæ
Eſſe reor, quantis connubia noſtra procorum
Turba petat ſtudiis. geminæ mihi namque, nepotum
Læta fides, æquo pubeſcunt ſidere natæ.
Quantus honos, quantuſque pudor (ne credite patri)
Et ſuper heſternas licuit cognoſcere menſas.
Has tumidi ſolio, & late dominantibus armis
Optavere viri, (longum enumerare Pharæos
Oebalioſque duces,) & Achæa per oppida matres,
Spem generis, nec plura tuus deſpexerat Oeneus
Fœdera, Piſæiſque ſocer metuendus habenis.
Sed mihi nec Sparta genitos, nec ab Elide miſſos
Jungere fas generos: vobis hic ſanguis, & aulæ
Cura meæ, longo promittitur ordine fati.
Di bene, quod tales ſtirpemque animoſque venitis,
Ut reſponſa juvent. hic duræ tempore noctis
Partus honos: hæc illa venit poſt verbera merces.
Audierant: fixoſque oculos per mutua paulum
Ora tenent, viſique inter ſeſe ordine fandi
Cedere. ſed cunctis Tydeus audentior actis
Incipit: O quam te parcum in præconia famæ
Mens agitat matura tuæ, quantumque ferentem
Fortunam virtute domas! cui cedat Adraſtus
Imperiis? quis te ſolio Sicyonis avitæ
Excitum infrænos componere legibus Argos
Neſciat? atque utinam his manibus permittere gentes,
Jupiter æque, velis, quas Doricus alligat undis
Iſthmos, & alterno quas margine ſubmovet infra:
Non fugeret diras lux interciſa Mycenas,
Sæva nec Eleæ gemerent certamina valles.
Eumenideſque aliis aliæ ſub regibus, & quæ
Tu potior, Thebane, queri. nos vero volentes,
Expoſitique animis. Sic interfatus, & alter
Subjicit, Anne aliquis ſoceros accedere tales
Abnuat? exulibus quamquam patriaque fugatis
Nondum læta Venus, tamen omnis corde reſedit
Triſtitia, affixique animo ceſſere dolores.
Nec minus hæc læti trahimus ſolatia, quam ſi
Præcipiti convulſa Noto, proſpectet amicam
Puppis humum. juvat ingreſſos felicia regni
Omina, quod ſupereſt fati vitæque laborum
Fortuna tranſire tua. nec plura morati,
Conſurgunt, dictis impenſius aggerat omne
Promiſſum Inachius pater, auxilioque futurum
Et patriis ſpondet reduces inducere regnis.
Ergo alacres Argi, fuſo rumore per urbem
Adveniſſe duci generos, primiſque Hymenæis
Egregiam Argian, Nec formæ laude ſecundam
Deiphilen, tumida jam virginitate jugari,
Gaudia mente parant: ſocias it Fama per urbes,
Finitimiſque agitatur agris procul uſque Lyceos
Parthenioſque ſuper ſaltus, Ephyræaque rura.
Nec minus Ogygias eadem dea turbida Thebas
Inſilit, & totis perfundit mœnia pennis,
Labdaciumque ducem præmiſſæ conſona nocti
Territat: hoſpitia, & thalamos, & fœdera regni,
Permixtumque genus (quæ tanta licentia monſtro?
Quis furor eſt?) jam bella canit. diffuderat Argos
Expectata dies. læto regalia cœtu
Atria complentur, ſpecies eſt cernere avorum
Cominus, & vivis certantia vultibus æra.
Tantum auſæ perferre manus. pater ipſe bicornis
In lævum prona nixus ſedet Inachus urna.
Hunc tegit Iaſiuſque ſenex, placiduſque Phoroneus,
Et bellator Abas, indignatuſque Tonantem
Acriſius; nudoque ferens caput enſe Corœbus,
Torvaque jam Danai facinus meditantis imago.
Exin mille duces: foribus cum immiſſa ſuperbis
Unda fremit vulgi. procerum manus omnis, & alto
Queis propior de rege gradus, ſtant ordine primi:
Interior ſacris calet, & ſonat aula tumultu
Femineo. caſta matres cinxere corona
Argolides: pars virginibus circum undique fuſæ
Fœdera conciliant nova, ſolanturque timorem.
Ibant inſignes vultuque habituque verendo
Candida purpureum fuſæ ſuper ora ruborem,
Dejectæque genas. tacite ſubit ille ſupremus
Virginitatis amor, primæque modeſtia culpæ
Confundit vultus. tunc ora rigantur honeſtis
Imbribus, & teneros lacrimæ juvere parentes.
Non ſecus ac ſupero pariter ſi cardine lapſæ
Pallas, & aſperior Phœbi ſoror, utraque telis,
Utraque torva genis, flavoque in vertice nodo.
Illa ſuas Cyntho comites agat, hæc Aracyntho:
Tunc, ſi fas oculis, non umquam longa tuendo
Expedias, cui major honos, cui gratior, aut plus
De Jove, mutatoſque velint tranſumere cultus,
Et Pallas deceat pharetras, & Delia criſtas.
Certant lætitia, Superoſque in vota fatigant
Inachidæ, quæ cuique domus, ſacrique facultas.
Hi fibris, animaque litant, hi ceſpite nudo:
Nec minus auditi, ſi mens accepta meretur
Thure deos, fractiſque obtendunt limina ſilvis.
Ecce metu ſubito (Lacheſis ſic dira jubebat)
Impulſæ mentes; excuſſaque gaudia patris,
Et turbata dies. innuptam limine adibant
Pallada; Munychiis cui non Argiva per urbes
Poſthabita eſt Lariſſa jugis. hic more parentum
Iaſides, thalamis ubi caſta adoleſceret ætas,
Virgineas libare comas, primoſque ſolebant
Excuſare toros. celſam ſubeuntibus arcem
In gradibus ſummi delapſum culmine templi
Arcados Euippi ſpolium cadit æreus orbis;
Præmiſſaſque faces, feſtum nubentibus ignem,
Obruit, eque adytis ſimul exaudita remotis
Nondum auſos firmare gradum, tuba terruit ingens.
In regem converſi omnes formidine prima,
Mox audiſſe negant: cunctos tamen omina rerum
Dira movent, variiſque metum ſermonibus augent.
Nec mirum: nam tu infauſtos donante marito
Ornatus Argia geris, dirumque monile
Harmonies. longa eſt ſeries, ſed nota malorum
Proſequar, unde novis tam ſæva potentia donis.
Lemnius hæc, ut priſca fides, Mavortia longum
Furta dolens, capto poſtquam nihil obſtat amori
Pœna, nec ultrices caſtigavere catenæ,
Harmonies dotale decus ſub luce jugali
Struxerat. hoc, docti quamquam majora, laborant
Cyclopes, notique operum Thelchines amica
Certatim juvere manu, ſed plurimus ipſi
Sudor. ibi arcano florentes igne ſmaragdos
Cingit, & infauſtas percuſſum adamanta figuras,
Gor-

Digitized by Google

Gorgoneoſque orbes, Siculaque incude relictos
Fulminis extremi cineres, viridumque draconum
Lucentes a fronte jubas: hic flebile germen
Heſperidum, & dirum Phryxæi velleris aurum.
Tum varias peſtes, raptumque interplicat atro
Tiſiphones de crine ducem, & quæ peſſima Ceſton
Vis probat. hæc circum ſpumis Lunaribus ungit
Callidus, atque hilari perfundit cuncta veneno.
Non hoc Paſithea blandarum prima ſororum,
Nec decor, Idaliuſque puer, ſed Luctus, & Iræ,
Et Dolor, & tota preſſit Diſcordia dextra.
Prima fides operi, Cadmum comitata jacentem
Harmonie verſis in ſibila dira querelis,
Illyricos longo ſulcavit pectore campos.
Improba mox Semele, vix dona nocentia collo
Induit, & fallax intravit limina Juno.
Teque etiam, infelix, perhibent, Jocaſta, decorum
Poſſediſſe nefas. vultus hac laude colebas,
Heu quibus, heu placitura toris! poſt longior ordo.
Tum donis Argia nitet, vileſque ſororis
Ornatus ſacro præculta ſupervenit auro.
Viderat hoc conjux perituri vatis, & aras
Ante omnes, epulaſque trucem ſecreta coquebat
Invidiam, ſævis detur ſi quando potiri
Cultibus, heu nihil auguriis adjuta propinquis.
Quos optat gemitus! quantas cupit impia clades!
Digna quidem: ſed quid miſeri decepta mariti
Arma? quid inſontes nati meruere furores?
Poſtquam regales epulas, & gaudia vulgi
Biſſeni cluſere dies, Iſmenius heros
Reſpicere ad Thebas, jamque & ſua quærere regna;
Quippe animum ſubit illa dies, qua ſorte benigna
Fratris, Echionia ſteterat privatus in aula:
Reſpiciens deſciſſe deos, trepidoque tumultu
Dilapſos comites, nudum latus omne, fugamque
Fortunæ. namque una ſoror producere triſtes
Exulis auſa vias, etiam hanc in limine primo
Liquerat, & magna lacrimas incluſerat ira.
Tunc quos excedens hilares, queis cultus iniqui
Præcipuus ducis, & profugo quos ipſe notarat
Ingemuiſſe ſibi, per noctem, ac luce ſub omni
Digerit. exedere animum dolor iraque demens;
Et qua non gravior mortalibus addita cura,
Spes, ubi longa venit. talem ſub pectore nubem
Conſilio volvens, Dircen, Cadmique negatas
Apparat ire domos. veluti dux taurus amata
Valle carens, pulſum ſolito quem gramine victor
Juſſit ab erepta longe mugire juvenca:
Cum profugo placuere tori, cervixque recepto
Sanguine magna redit, fractæque in pectora vires:
Bella cupit, ſaltuſque, & capta armenta repoſcit,
Jam pede, jam cornu melior: pavet ipſe reverſum
Victor, & attoniti vix agnovere magiſtri.
Non alias tacita juvenis Theumeſius iras
Mente acuit; ſed fida vias, arcanaque conjux
Senſerat. utque toris primo complexa jacebat
Auroræ pallore virum: Quos callide motus,
Quamve fugam moliris? ait. nil tranſit amantes.
Sentio, pervigiles acuunt ſuſpiria queſtus,
Numquam in pace ſopor. quoties hæc ora natare
Fletibus, & magnas latrantia pectora curas
Admota deprendo manu? nil fœdere rupto,
Connubiiſve ſuper moveor, viduaque juventa,
(Et ſi crudus amor, necdum poſt flammea toti
Intepuere tori) tua me, properabo fateri,
Angit amata ſalus. tune incomitatus, inermis
Regna petes? poteriſque tuis decedere Thebis,
Si neget? atque illum, ſolers deprendere ſemper
Fama duces, tumidum narrat, raptoque ſuperbum,
Difficilemque tibi: necdum conſumſerat annum.
Me quoque nunc vates, nunc exta minantia divos,
Aut avium lapſus, aut turbida noctis imago
Territat. ah, memini, numquam mihi falſa per umbras
Juno venit. quo tendis iter? ni conſcius ardor
Ducit, & ad Thebas melior ſocer. Hic breve tandem
Riſit Echionius juvenis, tenerumque dolorem
Conjugis amplexu ſolatur, & oſcula mœſtis
Tempeſtiva genis poſuit, lacrimaſque repreſſit:
Solve metus animo, dabitur, mihi crede, merentum
Conſiliis tranquilla dies. te fortior annis
Nondum cura decet. ſciat hæc Saturnius olim
Fata parens, oculoſque polo dimittere ſi quos
Juſtitia, & rectum terris defendere curat.
Fors aderit lux illa tibi, qua mœnia cernes
Conjugis, & geminas ibis regina per urbes.
Sic ait, & caro raptim ſe limine profert.
Tydea jam ſocium cœptis, jam pectore fido
Æquantem curas (tantus poſt jurgia mentes
Vinxit amor) ſocerumque affatur triſtis Adraſtum.
Fit mora conſilio: cum multa moventibus, una
Jam potior cunctis ſedit ſententia, fratris
Prætentare fidem, tutoſque in regna precando
Explorare aditus. audax ea munera Tydeus
Sponte ſubit. nec non & te, fortiſſime gentis
Ætolum, multum lacrimis conata morari
Deiphile, ſed juſſa patris, tutique regreſſus
Legato, juſtæque preces vicere ſororis.
Jamque emenſus iter ſilvis ac litore durum,
Qua Lernea palus, ambuſtaque fontibus alte
Intepet Hydra vadis, & qua vix carmine raro
Longa ſonat Nemea nondum paſtoribus auſis,
Qua latus Eoos Ephyres quod vergit ad Euros,
Siſypheique ſedent portus: irataque terræ
Curva Palæmonio ſecluditur unda Lechæo.
Hinc prætervectus Niſum, & te mitis Eleuſin
Lævus habet: jamque arva gradu Theumeſia, & arces
Intrat Agenoreas. ibi durum Etheoclea cernit
Sublimem ſolio, ſeptumque horrentibus armis.
Jura ferus populo trans legem ac tempora regni
Jam fratris de parte dabat. ſedet omne paratus
In facinus, queriturque fidem tam ſero repoſci.
Conſtitit in mediis: ramus manifeſtat olivæ
Legatum, cauſſaſque viæ nomenque rogatus
Edidit: utque rudis fandi, pronuſque calori
Semper erat, juſtis miſcens tamen aſpera, cœpit:
Si tibi plana fides, & dicti cura maneret
Fœderis, ad fratrem completo juſtius anno
Legatos hinc ire fuit. teque ordine certo
Fortunam exuere, & lætum deſcendere regno:
Ut vagus ille diu, paſſuſque haud digna per urbes
Ignotas, pactæ tandem ſuccederet aulæ.
Sed quia dulcis amor regni, blandumque poteſtas,
Poſceris, aſtriferum velox jam circulus orbem
Torſit, & amiſſæ redierunt montibus umbræ,
Ex quo frater inops, ignota per oppida triſtes
Exul agit caſus: & te jam tempus aperto
Sub Jove ferre dies, terrenaque frigora membris
Ducere, & externos ſummiſſum ambire penates.
Pone modum lætis. ſatis auro dives, & oſtro
Conſpicuus, tenuem germani pauperis annum
Riſiſti. moneo regnorum gaudia temet
Dedoceas, patienſque fugæ mereare reverti.



Digitized by Google

Dixerat. aſt illi tacito ſub pectore dudum
Ignea corda fremunt, jacto velut aſpera ſaxo
Cominus erigitur ſerpens, cui ſubter inanes
Longa ſitis latebras, totoſque agitata per artus
Convocat in fauces & ſquammea colla venenum:
Cognita ſi dubiis fratris mihi jurgia ſignis
Ante forent, nec clara odiorum arcana paterent,
Sufficeret vel ſola fides, qua torvus, & illum
Mente gerens, ceu ſepta novus jam mœnia laxet
Foſſor, & hoſtiles inimicent claſſica turmas,
Præſuris. in medios ſi cominus orſa tuliſſes
Biſtonas, aut refugo pallentes ſole Gelonos,
Parcior alloquio, & medii reverentior æqui
Inciperes. neque te furibundæ crimine mentis
Arguerim, mandata refers. nunc, omnia quando
Plena minis, nec ſceptra fide, nec pace ſequeſtra
Poſcitis, & capulo propior manus: hæc mea regi
Argolico, nondum æqua tuis, vice dicta reporta:
Quæ ſors juſta mihi, quæ non indebitus annis
Sceptra dicavit honos, teneo, longumque tenebo.
Te penes Inachiæ dotalis regia dono
Conjugis: & Danaæ (quid enim majoribus actis
Invideam?) cumulentur opes. felicibus Argos
Auſpiciis, Lernamque regas. nos horrida Dirces
Paſcua, & Euboicis arctatas fluctibus oras,
Non indignati miſerum dixiſſe parentem
Œdipoden. tibi larga (Pelops, & Tantalus autor)
Nobilitas, propiorque fluat de ſanguine juncto
Jupiter. anne feret luxu conſueta paterno
Hunc regina larem? noſtræ cui jure ſorores
Anxia penſa trahunt? longo quam ſordida luctu
Mater, & ex imis auditus forte tenebris
Offendat ſocer ille ſenex: jam pectora vulgi
Aſſuevere jugo. pudet heu, plebiſque, patrumque,
Ne toties incerta ferant, mutentque gementes
Imperia, & dubio pigeat parere tyranno.
Non parcit populis regnum breve. reſpice quantus
Horror, & attoniti noſtro in diſcrimine cives.
Hoſne ego, queis certa eſt ſub te duce pœna, relinquam?
Iratus, germane, venis. fac velle, nec ipſi
(Si modo notus amor, meritique eſt gratia) Patres
Reddere regna ſinent. Non ultra paſſus, & orſa
Injecit mediis ſermonibus obvia: Reddes
Ingeminat, reddes: non ſi te ferreus agger
Ambiat, aut triplices alio tibi carmine muros
Amphion auditus agat. nil tela, nec ignes
Obſtiterint, quin auſa luas, noſtriſque ſub armis
Captivo moribundus humum diademate pulſes.
Tu merito: aſt horum miſeret, quos ſanguine viles
Conjugibus, natiſque infanda ad prælia raptos
Projicis excidio bone rex. o quanta Cithæron
Funera, ſanguineiſque vadis, Iſmene, rotabis!
Hæc pietas, hæc magna fides: nec crimina gentis
Mira equidem duco, ſi primus ſanguinis auctor,
Inceſtique patrum thalami, ſed fallit origo:
Œdipodes tu ſolus eris: hæc præmia morum
Ac ſceleris, violente, feres. nos poſcimus annum.
Sed moror. hæc audax etiamnum in limine retro
Vociferans, jam tunc impulſa per agmina præceps
Evolat. Œneæ vindex ſic ille Dianæ
Erectus ſetis, & aduncæ fulmine malæ,
Cum premeret Pelopea phalanx, ſaxa obvia volvens,
Fractaque perfoſſis arbuſta Acheloïa ripis,
Jam Telamona ſolo, jam ſtratum Ixiona linquens,
Te, Meleagre, ſubit. ibi demum cuſpide lata
Hæſit, & obnixo ferrum laxavit in armo.
Talis adhuc trepidum liquit Calydonius Heros
Concilium, infrendens ipſi ceu regna negentur:
Feſtinatque vias, ramumque precantis olivæ
Abjicit. attonitæ tectorum ex culmine ſummo
Proſpectant matres, ſævoque infanda precantur
Oenidæ, tacitoque ſimul ſub pectore regi.
Nec piger ingenio ſcelerum, fraudiſque nefandæ
Rector eget. juvenum fidos lectiſſima bello
Corpora nunc pretio, nunc ille hortantibus ardens
Sollicitat dictis, nocturnaque prælia ſævus
Inſtruit, & ſanctum populis per ſecula nomen
Legatum inſidiis, tacitoque invadere ferro,
(Quid regnis non vile?) cupit. quas quæreret artes,
Si fratrem fortuna dares? o cæca nocentum
Conſilia! o ſemper timidum ſcelus! exit in unum
Plebs ferro jurata caput. ceu caſtra ſubire
Apparet, aut celſum crebris arietibus urbis
Inclinare latus. denſi ſic agmine facto
Quinquaginta altis funduntur in ordine portis.
Macte animi, tantis dignus qui crederis armis.
Fert via per dumos propior, qua calle latenti
Præcelerant, denſæque legunt compendia ſilvæ.
Lecta dolis ſedes: gemini procul urbe malignis
Faucibus urgentur colles, quos umbra ſuperni
Montis, & incurvis claudunt juga frondea ſilvis:
Inſidias natura loco, cæcamque latendi
Struxit opem. medias arcte ſecat aſpera rupes
Semita, quam ſubter campi, devexaque latis
Arva jacent ſpatiis. contra importuna crepido
Œdipodioniæ domus alitis, hic fera quondam
Pallentes erecta genas, ſuffuſaque tabo
Lumina, concretis infando ſanguine plumis
Relliquias amplexa virum, ſemeſaque nudis
Pectoribus ſtetit oſſa premens, viſuque trementi
Conluſtrat campos, ſi quis concurrere dictis
Hoſpes inexplicitis, aut cominus ire viator
Audeat, & duræ commercia jungere linguæ.
Nec mora, quin acuens exertos protinus ungues,
Liventeſque manus, fractoſque in vulnere dentes
Terribili applauſu circum hoſpita ſurgeret ora.
Et latuere doli, donec de rupe cruenta
Heu ſimili deprenſa viro, ceſſantibus alis
Triſtis inexpletam ſcopulis adfligeret alvum.
Monſtrat ſilva nefas, horrent vicina juvenci
Gramina; damnatis avidum pecus abſtinet herbis.
Non Dryadum placet umbra choris, non commoda ſacris
Faunorum, diræque etiam fugere volucres
Prodigiale nemus. tacitis huc greſſibus acti
Deveniunt peritura cohors, hoſtemque ſuperbum
Adnixi jaculis, & humi poſita arma tenentes
Expectant, denſaque nemus ſtatione coronant.
Cœperat humenti Phœbum ſubtexere palla
Nox, & cæruleam terris infuderat umbram.
Ille propinquabat ſilvis, & ab aggere celſo
Scuta virum, galeaſque videt rutilare comantes,
Qua laxant rami nemus, adverſaque ſub umbra
Flammeus æratis Lunæ tremor errat in armis.
Obſtupuit viſis. ibat tamen, horrida tantum
Spicula, & incluſum capulo tenus admovet enſem;
Ac prior: Unde viri? quidve occultatis in armis?
Non humili terrore rogat: nec reddita contra
Vox, fidamque negant ſuſpecta ſilentia pacem.
Ecce autem vaſto Chthonii contorta lacerto,
Quo duce freta cohors, fuſcas intervolat auras
Haſta, ſed audenti Deus & fortuna receſſit.
Per tamen Olenii tegimen ſuis, atraque ſetis
Terga,

Terga, ſuper lævos humeros vicina cruori
Effugit, & viduo jugulum ferit irrita ligno.
Tunc horrere comæ, ſanguiſque in corde gelari.
Huc ferus, atque illuc animum, pallentiaque ira
Ora ferens, nec tanta putat ſibi bella parari.
Ferte gradum contra, campoque erumpite aperto.
Quis timor audendi? quæ tanta ignavia? ſolus,
Solus in arma voco. Neque in his mora; quos ubi plures,
Quam ratus, innumeris videt excurſare latebris,
Hos prodire jugis, illos e vallibus imis
Creſcere, nec paucos campo, totumque ſub armis
Conlucere iter ( ut clauſas indagine profert
In medium vox prima feras ) quæ ſola medendi
Turbata ratione via eſt, petit ardua diræ
Sphyngos, & abſciſſis infringens cautibus uncas
Exuperat juga dira manus, ſcopuloque potitus
Unde procul tergo metus, & via prona nocendi,
Saxum ingens, quod vix plena cervice gementes
Vertere humo, muriſque valent inferre juvenci,
Rupibus avellit: dein toto ſanguine nixus
Suſtinet, immanem quærens librare ruinam.
Qualis in adverſos Lapithas erexit inanem
Magnanimus cratera Pholus: ſtupet obvia leto
Turba ſuper ſtantem, atque emiſſi turbine montis
Obruitur, ſimul ora virum, ſimul arma, manuſque,
Fractaque commixto ſederunt pectora ferro.
Quatuor hic adeo dejecti mole ſub una
Congemuere: fuga tremefactum protinus agmen
Excutitur cœptis. neque enim temnenda jacebant
Funera, fulmineus Dorylas, quem regibus ardens
Æquabat virtus, Martiſque e ſemine Theron
Terrigenas confiſus avos. nec vertere cuiquam
Fræna ſecundus Halys, ſed tunc pedes occubat arvis,
Pentheumque trahens nondum te Phædimus æquo,
Bacche, genus: quorum ut ſubitis exterrita fatis
Agmina, turbatam vidit laxare catervam:
Quæ duo ſola manu geſtans acclinia monti
Fixerat, intorquet jacula, & fugientibus addit,
Mox in plana libens, nudo ne pectore tela
Inciderent, ſaltu præceps defertur: & orbem
Quem procul oppreſſo vidit Therone volutum
Corripuit, tergoque & vertice tegmine noto
Septus, & hoſtili propugnans pectora parma
Conſtitit. inde iterum denſi glomerantur in unum
Ogygidæ, firmantque gradum: trahit ocyus enſem
Biſtonium Tydeus, Mavortia munera magni
Oeneos: & partes pariter diviſus in omnes
Hos obit, atque illos, ferroque micantia tela
Decutit, impeditant numero, ſeque ipſa viciſſim
Arma premunt. nec vis conantibus ulla, ſed ipſæ
In ſocios errare manus, & corpora turba
Involvi prolapſa ſua. manet ille cruentis
Anguſtus telis, & inexpugnabilis obſtat.
Non aliter ( Geticæ ſi fas eſt credere Phlegræ )
Armatum immenſus Briareus ſtetit æthera contra,
Hinc Phœbi pharetras, hinc torvæ Palladis angues,
Inde Pelethroniam præfixa cuſpide pinum
Martis, at hinc laſſo mutata Pyracmone temnens
Fulmina, cum toto nequidquam obſeſſus Olympo
Tot queritur ceſſare manus: non ſegnius ardet
Huc illuc clypeum objectans, ſeque ipſe recedens
Circuit, interdum trepidis occurrit, & inſtat
Spicula divellens, clypeo quæ plurima toto
Fixa tremunt, armantque virum, ſæpe aſpera paſſum
Vulnera, ſed nullum vitæ in ſecreta receptum,
Nec mortem ſperare valet. rotat ipſe furentem
Deilochum, comitemque illi jubet ire ſub umbras
Phegea, ſublata minitantem bella ſecuri,
Dircæumque Gyan, & Echionium Lycophontem.
Jam trepidi ſeſe quærunt, numerantque, nec idem
Cædis amor, tantamque dolent rareſcere turbam.
Ecce Chromis Tyrii demiſſus origine Cadmi,
( Hunc utero quondam Dryope Phœniſſa gravato
Rapta repente choris oneriſque oblita ferebat:
Dumque trahit prenſis taurum tibi cornibus, Evan,
Procidit impulſus nimiis conatibus infans )
Tunc audax jaculis, & capti pelle leonis
Pinea nodoſa quaſſabat robora clava,
Increpitans: Unuſne, viri, tot cædibus unus
Ibit ovans Argos? vix credet fama reverſo.
Heu ſocii, nullæne manus? nulla arma valebunt?
Hæc regi promiſſa Cydon, hæc Lampe dabamus?
Dum clamat, ſubit ore cavo Theumeſia cornus,
Nec prohibent fauces. atque illi voce repleta
Intercepta natat prorupto in ſanguine lingua.
Stabat adhuc, donec tranſmiſſa morte per artus
Labitur, immerſaque cadens obmutuit haſta.
Vos quoque Theſpiadæ, cur inficiatus honora
Arcuerim fama? fratris moribunda levabat
Membra ſolo Periphas ( nil indole clarius illa,
Nec pietate fuit ) læva marcentia colla
Suſtentans, dextraque latus. ſingultibus arctum
Exhaurit thoraca dolor. nec vincla coercent
Undantem fletu galeam, cum multa gementi
Pone gravis curvas perfringit lancea coſtas.
Exit & in fratrem, cognataque pectora telo
Conſerit. ille oculos etiamnum in luce natantes
Siſtit, & aſpecta germani morte, reſolvit.
Ac cui vita recens, & adhuc in vulnere vires,
Hos tibi complexus, hæc dent, ait, oſcula nati.
Procubuere pares fatis ( miſerabile votum
Mortis ) & alterna clauſerunt lumina dextra.
Protinus idem ultro jaculo parmaque Menœtem
Proterrebat agens, trepidis veſtigia retro
Paſſibus urgentem, donec defecit iniqua
Lapſus humo, pariterque manus diſtractus in ambas
Orat, & a jugulo nitentem ſuſtinet haſtam.
Parce per has ſtellis interlabentibus umbras,
Per Superos, noctemque tuam. ſine, triſtia Thebis
Nuntius acta feram, vulgique per ora paventis
Contempto te rege canam. ſic irrita nobis
Tela cadant, nullique tuum penetrabile ferro
Pectus, & optanti victor reveharis amico.
Dixerat. ille nihil vultum mutatus, Inanes
Perdis, ait, lacrimas, & tu ( ni fallor ) iniquo
Pollicitus mea colla duci. nunc arma, diemque
Projice. quid ſequeris timidæ compendia vitæ?
Bella manent. ſimul hæc, & craſſum ſanguine telum
Jam redit. ille ſuper dictis infenſus amaris
Proſequitur victos: Non hæc Trieterica vobis
Nox patrio de more venit: Non Orgia Cadmi
Cernitis, aut avidas Bacchum ſcelerare parentes.
Nebridas, & fragiles thyrſos portare putaſtis
Imbellem ad ſonitum, maribuſque incognita veris
Fœda Celenæa committere prælia buxo?
Hic aliæ cædes, alius furor: ite ſub umbras
O timidi, paucique! Hæc intonat, aſt tamen illi
Membra negant, laſſuſque ferit præcordia ſanguis.
Jam ſublata manus caſſos defertur in ictus:
Tardatique gradus, clypeum nec ſuſtinet umbo
Mutatum ſpoliis. gelidus cadit imber anhelo
Pectore, tum crines, ardentiaque ora cruentis
Rori-

Roribus, & tetra morientum aſpergine manant.
Ut leo, qui campis longe cuſtode fugato
Maſſylas depaſtus oves, ubi ſanguine multo
Luxuriata fames, cervixque, & tabe gravatæ
Conſedere jubæ, mediis in cædibus aſtat
Æger hians, victuſque cibis: nec jam amplius iræ
Crudeſcunt. tantum vacuis ferit aera malis,
Molliaque ejecta delambit vellera lingua.
Ille etiam Thebas ſpoliis & ſanguine plenus
Iſſet, & attonitis ſeſe, populoque, ducique
Oſtentaſſet ovans, ni tu Tritonia virgo
Flagrantem, multaque operis caligine plenum
Conſilio dignata virum. State gente ſuperbi
Oeneos, abſentes, cui dudum vincere Thebas
Annuimus, jam pone modum, nimiumque ſecundis
Parce deis: huic una fides optanda labori:
Fortuna ſatis uſus abi. Reſtabat acerbis
Funeribus, ſocioque gregi non ſponte ſuperſtes
Hemonides (ille hæc præviderat, omnia doctus
Aeris, & nulla deceptus ab alite) Mæon,
Nec veritus prohibere ducem. ſed fata monentem
Privavere fide: vita miſerandus inerti
Damnatur, trepido Tydeus immitia mandat:
Quiſquis es Aonidum, quem craſtina munere noſtro
Manibus exemptum mediis aurora videbit,
Hæc jubeo perferre duci: cinge aggere portas:
Tela nova: fragiles ævo circumſpice muros:
Præcipue ſtipare viros, denſaſque memento
Multiplicare acies, fumantem hunc aſpice late
Enſe meo campum. tales in bella venimus.
Hæc ait, & meritæ pulchrum tibi Pallas honorem
Sanguinea de ſtrage parat, prædamque jacentem
Comportat gaudens, ingentiaque acta recenſet.
Quercus erat teneræ jam longum oblita juventæ
Aggere camporum medio, quam pluribus ambit
Frondibus incurvis, & crudo robore cortex:
Huic leves galeas, perfoſſaque vulnere crebro
Inſerit arma ferens, huic truncos ictibus enſes
Subligat, & fractas membris ſpirantibus haſtas.
Corpora tunc atque arma ſimul cumulata ſuperſtans
Incipit. oranti nox, & juga longa reſultant.
Diva ferox, magni decus ingeniumque parentis
Bellipotens, cui torva genis horrore decoro
Caſſis, & aſperſo crudeſcit ſanguine Gorgon,
Nec magis ardentes Mavors, haſtataque pugnæ
Impulerit Bellona tubas, huic annue ſacro.
Seu Pandionio noſtras inviſere cædes
Monte venis, ſive Aonia devertis Ithone
Læta choris, ſeu tu Lybico Tritone repexas
Lota comas, qua te bijugo temone frementem
Intemeratarum volucer rapit axis equarum:
Nunc tibi fracta virum ſpolia, informeſque dicamus
Exuvias. at ſi patriis Parthaonis arvis
Inferar, & reduci pateat mihi Martia Pleuron:
Aurea tunc mediis urbis tibi templa dicabo
Collibus, Jonias qua deſpectare procellas
Dulce ſit, & flavo tollens ubi vertice pontum
Turbidus objectas Achelous Echinadas exit.
Hic ego majorum pugnas, vultuſque tremendos
Magnanimum effingam regum, figamque ſuperbis
Arma tholis: quæque ipſe meo quæſita revexi
Sanguine, quæque dabis captis Tritonia Thebis.
Centum ibi virgineis votæ Calydonides aris
Actæas tibi rite faces, & ab arbore caſta
Nectent purpureas niveo diſcrimine vittas.
Pervigilemque focis ignem longæva ſacerdos
Nutriet, arcanum numquam inſpectura pudorem.
Tu bellis, tu pace feres de more frequentes
Primitias operum, non indignante Diana.
Dixerat; & dulces iter inſtaurabat ad Argos.

# LIBER TERTIUS.

AT non Aoniæ moderator perfidus aulæ,
Nocte ſub ancipiti quamvis humentibus aſtris,
Longus ad Auroram ſuperet labor, otia ſomni
Accipit. invigilant animo; ſceleriſque parati
Supplicium exercent curæ. tunc plurima verſat
Peſſimus in dubiis augur timor: Hei mihi, clamat,
Unde moræ? (nam prona ratus, facilemque tot armis
Tydea, nec numero virtutem, animumque rependit)
Num regio diverſa viæ? num miſſus ab Argis
Subſidio globus? an ſceleris data fama per urbes
Finitimas? paucoſne, pater Gradive, manuve
Legimus indecores? at enim fortiſſimus illic
Et Chromis, & Dorylas, & noſtris turribus æqui
Theſpiadæ totos raperent mihi funditus Argos.
Nec tamen ille meis reor impenetrabilis armis,
Ære gerens, ſolidoque datos adamante lacertos,
Venerat. heu ſegnes, quorum labor hæret in uno,
Si conſerta manus. vario ſic turbidus æſtu
Angitur, ac ſeſe culpat ſuper omnia, qui non
Orantem in mediis legatum cœtibus enſe
Perculerit, fœdaſque palam ſatiaverit iras.
Jam pudet incepti, jam pœnitet. ac velut ille
Fluctibus Ioniis Calabræ datus arbiter alno,
Nec rudis undarum, portus ſed linquere amicos
Purior Olenii fruſtra gradus impulit aſtri:
Cum fragor hiberni ſubitus Jovis, omnia mundi
Clauſtra tonant, multuſque polos inclinat Orion:
Ipſe quidem mallet terras, pugnatque reverti,
Fert ingens a puppe Notus: tunc arte relicta
Ingemit, & cæcas ſequitur jam neſcius undas:
Talis Agenoreus ductor, cæloque morantem
Luciferum, & feros mœrentibus increpat ortus.
Ecce ſub occiduas verſæ jam noctis habenas,
Aſtrorumque obitus, ubi primum maxima Tethys
Impulit Eoo cunctantem Hyperiona ponto,
Ima flagellatis, ſignum lugubre malorum,
Ponderibus trepidavit humus, motuſque Cithæron
Antiquas dedit ire nives. tunc viſa levari
Culmina, ſeptenæque iugo concurrere portæ.
Et prope ſunt cauſæ: gelido remeabat Eoo
Iratus fatis, & triſtis, morte negata
Hemonides. nec dum ora patent, dubiuſque notari
Signa dabat magnæ longe manifeſta ruinæ,
Planctuque, & gemitu. lacrimas nam protinus omnes
Fuderat. haud aliter ſaltu devertitur orbus
Paſtor, ab agreſtum nocturna ſtrage luporum,
Cujus herile pecus ſilvis inopinus abegit
Imber, & hibernæ ventoſa cacumina lunæ.
Luce patent cædes: domino perferre recentes
Ipſe timet caſus, hauſtaque informis arena
Queſtibus implet agros, ſtabulique ſilentia magni
Odit, & amiſſos longo ciet ordine tauros.
Illum congeſtæ portarum ad limina matres
Ut ſolum videre (nefas!) nulla agmina circum,
Magnanimoſque duces, nihil auſæ quærere, tollunt
Clamorem, bello qualis ſupremus apertis
Urbibus, aut pelago jam deſcendente carina.

Ut

Digitized by Google

Ut primum inviſi cupido data copia regis:
Hanc tibi de tanto donat ferus agmine Tydeus
Infelicem animam, ſive hæc ſententia divum,
Seu fortuna fuit: ſeu, quod pudet ore fateri,
Vis invicta viri. vix credo & nuntius, omnes,
Procubuere omnes. noctis vaga lumina teſtor
Et ſocium manes, & te mala protinus ales
Qua redeo: non hanc lacrimis meruiſſe, nec aſtu
Crudelem veniam, atque inhonoræ munera lucis.
Sed mihi juſſa deum, placitoque ignara moveri
Atropos, atque olim non hæc data janua leti
Eripuere necem. jamque ut mihi prodiga vitæ
Pectora, & extremam nihil horreſcentia mortem
Aſpicias; bellum infandum ominibuſque negatam
Moviſti, funeſte, aciem, dum pellere leges,
Et conſanguineo gliſcis regnare ſuberbus
Exule, te ſeries orbarum exciſa domorum
Planctibus aſſiduis, te diro horrore volantes
Quinquaginta animæ, circum noctéſque, dieſque
Aſſilient. neque enim ipſe moror. jam moverat iras
Rex ferus, & triſtes igneſcunt ſanguine vultus.
Inde ultro Phlegyas, & non cunctator iniqui
Labdacus (hos regni ferrum penes) ire, manuque
Proturbare parant. ſed jam nudaverat enſem
Magnanimus vates, & nunc trucis ora tyranni,
Nunc ferrum aſpectans: Numquam tibi ſanguinis hujus
Jus erit, aut magno ſeries imperdita Tydeo
Pectora. vado equidem exultans, ereptaque fata
Inſequor, & comites feror expectatus ad umbras.
Te ſuperis, fratrique: Et jam media orſa loquentis
Abſtulerat plenum capulo latus. ille dolori
Pugnat, & ingentem nixu duplicatus in ictum
Corruit, extremiſque animæ ſingultibus errans
Alternus nunc ore venit, nunc vulnere ſanguis.
Excuſſæ procerum mentes, turbataque muſſant
Concilia. aſt illum conjux, fidique parentes
Servantem vultus, & torvum in morte peracta,
Non longum reducem lætari, in tecta ferebant.
Sed ducis infandi rabidæ non hactenus iræ
Stare queunt. vetat igne rapi, pacemque ſepulchri
Impius, ignaris nequidquam manibus arcet.
Tu tamen egregius fati, mentiſque, nec umquam
Indignum paſſure ſitum, qui cominus auſus
Vadere contemptum regis. quaque ampla veniret
Libertas ſancire viam, quo carmine dignam,
Quo ſatis ore tuis famam virtutibus addam,
Augur amate deis? non te cæleſtia fruſtra
Edocuit, lauroque ſua dignatus Apollo eſt,
Et nemorum Dodona parens, Cyrrhæaque virgo
Audebit tacito populos ſuſpendere Phœbo.
Nunc quoque Tartareo multum diviſus Averno
Elyſias, i, carpe plagas: ubi manibus axis
Invius Ogygiis, nec fontis iniqua Tyranni
Juſſa valent. durant habitus, & membra cruentis
Inviolata feris, nudoque ſub axe jacentem
Et nemus, & triſtis volucrum reverentia ſervat.
At nuptæ exanimes, puerique ægrique parentes
Mœnibus effuſi per plana, per invia, paſſim
Quiſque ſuas avidi ad lacrimas miſerabile currunt
Certamen: quos denſa gradu comitantur euntes
Millia ſolandi ſtudio; pars viſere flagrant
Unius acta viri, & tantos in nocte labores.
Fervet iter gemitu, & plangoribus arva reclamant.
Ut vero infames ſcopulos, ſilvamque nefandam
Perventum, ceu nulla prius lamenta, nec atri
Manaſſent imbres, ſic ore miſerrimus uno
Exoritur fragor, aſpectuque accenſa cruento
Turba furit. ſtat ſanguineo diſciſſus amictu
Luctus atrox, cæſoque invitat pectore matres.
Scrutantur galeas frigentum, inventaque monſtrant
Corpora, procidua ſuper externoſque ſuoſque,
Hæ preſſant in tabe comas, hæ lumina ſignant,
Vulneraque alta replent lacrimis. pars ſpicula dextra
Nequidquam parcente trahunt, pars molliter aptant
Brachia trunca loco, & cervicibus ora reponunt.
At vaga per dumos, vacuique in pulvere campi
Magna parens juvenum, gemini tunc funeris, Ide
Squallentem ſublata comam, liventiaque ora
Ungue premens, nec jam infelix miſerandaque, verum
Terror ineſt lacrimis, per & arma & corpora paſſim
Caniciem impexam dira tellure volutans,
Quærit inops natos, omnique in corpore plangit.
Theſſalis haud aliter bello gaviſa recenti,
Cui gentile nefas hominem revocare canendo,
Multifida attollens antiqua lumina cedro
Nocte ſubit campos; verſatque in ſanguine functum
Vulgus, & explorat manes, cui plurima buſto
Imperet ad Superos. animarum mœſta queruntur
Concilia, & nigri pater indignatur Averni.
Illi in ſeceſſu pariter ſub rupe jacebant
Felices, quos una dies, manus abſtulit una
Pervia vulneribus media trabe pectora nexi.
Ut vidit, lacrimiſque oculi patuere profuſis:
Hoſne ego complexus, genitrix? hæc oſcula, nati,
Veſtra tuor? ſic vos extremo in fine ligavit
Ingenium crudele necis? quæ vulnera tractem,
Quæ prius ora premam? voſne illa potentia matris?
Vos uteri fortuna mei: qua tangere divos
Rebar, & Ogygias titulis anteire parentes.
At quanto melius, dextraque in ſorte jugatæ,
Queis ſteriles thalami, nulloque ululata dolore
Reſpexit Lucina domum. mihi quippe malorum
Cauſa labor. ſed nec bellorum in luce patenti
Conſpicui factis, æternaque gentibus auſi,
Quæſiſtis miſeræ vulnus memorabile matri:
Sed mortem obſcuram, numerandaque funera paſſi.
Heu quantus furto cruor, & ſine laude jacetis?
Quin ego non dextras miſeris complexibus auſim
Dividere, & tanti conſortia rumpere leti:
Ite diu fratres, indiſcretique ſupremis
Ignibus, & caros urna confundite manes.
Nec minus interea digeſta ſtrage ſuorum
Hinc Chthonium conjux, hinc mater Penthea clamat
Aſtyoche, puerique rudes tua, Phædime, proles
Amiſſum didicere patrem, Marpiſſaque pactum
Phyllea: ſanguineumque lavant Acamanta ſorores.
Tunc ferro retegunt ſilvas, colliſque propinqui
Annoſum truncant apicem, qui conſcius actis
Noctis, & inſpexit gemitus. ibi grandior ævo
Ante rogos, dum quiſque ſuo nequit igne revelli,
Concilium infauſtum dictis mulcebat Alethes:
Sæpe quidem infelix, varioque exercita ludo
Fatorum gens noſtra ruit, Sidonius ex quo
Hoſpes in Aonios jecit ſata ferrea ſulcos.
Unde novi fœtus, & formidata colonis
Arva ſuis. ſed nec veteris cum regia Cadmi
Fulmineum in cinerem monitis Junonis iniquæ
Conſedit, neque funerea cum laude potitus
Infelix Athamas trepido de monte veniret
Semianimem heu læto referens clamore Learchum;
Hic gemitus Thebis. nec tempore clarius illo
Phœniſſæ ſonuere domus, cum laſſa furorem
Vicit

Digitized by Google

Vicit, & ad comitum lacrimas expavit Agave.
Una dies ſimilis fato ſpecieque malorum
Æqua fuit, qua magniloquos luit impia flatus
Tantalis, innumeris cum circumfuſa ruinis
Corpora tot raperet terra, tot quæreret ignes.
Talis erat vulgi ſtatus, & ſic urbe relicta,
Primævique ſenes, & longo examine matres
Invidiam planxere deis, miſeroque tumultu
Bina per ingentes ſtipabant funera portas.
Meque ipſum, memini (necdum apta doloribus ætas)
Fleſſe tamen, gemituque meos æquaſſe parentes.
Illa tamen Superi. nec quod tibi Delia caſtos
Prolapſum ad fontes, ſpecula temerante profana,
Heu dominum inſani non agnovere Moloſſi,
Deflerim magis, aut verſo quod ſanguine fluxit
In ſubitos regina lacus. ſic dira ſororum
Penſa dabant, viſumque Jovi. nunc regis iniqui
Ob noxam immeritos patriæ tot culmina cives
Exuimus, nec adhuc calcati fœderis Argos
Fama ſubit, & jam bellorum extrema dolemus.
Quantus equis, quantuſque viris in pulvere craſſo
Sudor! io quanti crudele rubebitis amnes!
Viderit hæc bello viridis manus: aſt ego doner,
Dum licet, igne meo, terraque inſternar avita.
Hæc ſenior: multumque nefas Etheoclis acerbat,
Crudelem infandumque vocans, pœnaſque daturum.
Unde ea libertas? juxta illi finis & ætas
Tota retro, ſeræque velit decus addere morti:
Hæc ſator aſtrorum jamdudum e vertice mundi
Proſpectans, primoque imbutas ſanguine gentes,
Gradivum acciri propere jubet. ille furentes
Biſtonas, & Geticas populatus cædibus urbes,
Turbidus ætherias currus urgebat ad arces.
Fulmine criſtatum galeæ jubar, armaque in auro
Triſtia, terrificis monſtrorum animata figuris
Incutiens: tonat axe polus, clypeique cruenta
Lux rubet, & ſolem longe ferit æmulus orbis.
Hunc ubi Sarmaticos etiamnum efflare labores
Jupiter, & tota perfuſum pectora belli
Tempeſtate videt: Talis mihi, nate, per Argos,
Talis abi. ſic enſe madens, ac nubilus ira.
Exturbent reſides frænos; & cuncta peroſi
Te cupiant, tibi præcipites animaſque, manuſque
Devoveant: rape cunctantes, & fœdera turba
Quæ dedimus. tibi fas ipſos incendere bello
Cælicolas, pacemque meam. jam ſemina pugnæ
Ipſe dedi, remeat portans immania Tydeus
Auſa ducis, ſcelus & turpis primordia belli,
Inſidias, fraudeſque, ſuis quas ultus in armis.
Adde fidem. vos o Superi, meus ordine ſanguis,
Ne pugnare odiis, neu me tentare precando
Certetis. ſic fata mihi, nigræque ſororum
Juravere colus. manet hæc ab origine mundi
Fixa dies bello, populique in prælia nati.
Quid ni me veterum pœnas ſancire malorum
Gentibus, & diros ſinitis punire nepotes,
Arcem hanc æternam, mentis ſacraria noſtræ,
Teſtor, & Elyſios etiam mihi numina fontes,
Ipſe manu Thebas, correptaque mœnia fundo
Excutiam, verſaſque ſolo ſuper Inacha tecta
Effundam turres, ac ſtagna in cærula vertam
Imbre ſuperjecto: licet ipſa in turbine rerum
Juno ſuos colles, templumque amplexa laboret.
Dixit. & attoniti juſſis (mortalia credas
Pectora) ſic cuncti vocemque, animoſque tenebant.
Non ſecus ac longa ventorum pace ſolutum
Æquor, & imbelli recubant ubi litora ſomno,
Silvarumque comas, & abacto flumine nubes.
Mulcet iners æſtas: tunc ſtagna, lacuſque ſonori
Detumuere: tacent exhauſti ſolibus amnes.
Gaudet ovans juſſis, & adhuc temone calenti
Fervidus, in lævum torquet Gradivus habenas.
Jamque iter extremum, cælique abrupta tenebat,
Cum Venus ante ipſos nulla formidine greſſum
Figit equos. ceſſere retro, jam jamque rigentes
Suppliciter poſuere jubas. tunc pectora ſummo
Acclinata jugo, vultumque obliqua madentem,
Incipit: (interea dominæ veſtigia juxta
Spumantem proni mandunt adamanta jugales)
Bella etiam in Thebas, ſocer o pulcherrime, bella
Ipſe paras, ferroque tuos abolere nepotes?
Nec genus Harmiones, nec te connubia cælo
Feſta, nec hæ quidquam lacrimæ, furibunde, morantur?
Criminis hæc merces? hoc fama, pudorque relictus?
Hoc mihi Lemniacæ de te meruere catenæ?
Perge libens. at non eadem Vulcania nobis
Obſequia, & læſi ſervit tamen ira mariti.
Illum ego perpetuis mihi deſudare caminis
Si jubeam, vigileſque operi tranſmittere noctes,
Gaudeat, ornatuſque novos, ipſique laboret
Arma tibi. tu: ſed ſcopulos, & ahena precando
Flectere corda paro. ſolum hoc tamen anxia, ſolum
Obteſtor, quid me Tyrio ſociare marito
Progeniem caram, infauſtiſque dabas Hymenæis?
Dum fore præclaros armis, & vivida rebus
Pectora vipereo Tyrios de ſanguine jactas,
Demiſſumque Jovis ſerie genus. ah mea quanto
Sithonia mallem nupſiſſet virgo ſub Arcto
Trans Boream, Thracaſque tuos. indigna parumne
Pertulimus? divæ Veneris quod filia longum
Reptat, & Illyricas ejectat virus in herbas?
Nunc gentem immeritam. Lacrimas non pertulit ultra
Bellipotens. haſtam læva tranſſumit & alto
(Haud mora) deſiluit curru: clypeoque receptam
Lædit in amplexu, dictiſque ita mulcet amicis:
O mihi, bellorum requies, & ſacra voluptas,
Unaque pax animo; ſoli cui tanta poteſtas
Divorumque hominumque meis occurrere telis
Impune, & media quamvis in cæde frementes,
Hos aſſiſtere equos, hunc enſem avellere dextra.
Nec mihi Sidonii genitalia fœdera Cadmi,
Nec tua cara fides (ne falſa inceſſere gaude)
Exciderant. prius in patrui deus infera mergar
Stagna, & pallentes agar exarmatus ad umbras.
Sed nunc Fatorum monitus, mentemque ſupremi
Juſſus obire patris, (neque enim Vulcania tali
Imperio manus apta legi) quo pectore contra
Ire Jovem? dictaſque parem contemnere leges?
Cui modo, proh vires, terras cælumque, fretumque,
Attremere oranti, tantoſque ex ordine vidi
Delituiſſe deos. ſed ne mihi corde ſupremos
Concipe, cara, metus, quando hæc mutare poteſtas
Nulla datur. cum jam Tyriis ſub mœnibus ambæ
Bellabunt gentes, adero, & ſocia arma juvabo.
Tunc me ſanguineo late deſervere campo
Res ſuper Argolicas haud ſic dejecta videbis:
Hoc mihi jus, nec Fata vetant. Sic orſus aperto
Flagrantes immiſit equos. non ocyus alti
In terras cadit ira Jovis, ſi quando nivalem
Othryn, & Arctoæ gelidum caput inſtitit Oſſæ,
Armavitque in nube manum. volat ignea moles
Sæva dei mandata ferens, cælumque triſulca

Ter,

Digitized by Google

Territat omne coma, jamdudum aut ditibus agris
Signa dare, aut ponto miſeros involvere nautas.
Jamque remenſus iter feſſo Danaeia Tydeus
Arva gradu, viridiſque legit devexa Proſymnæ
Terribilis viſu. ſtant fulti pulvere crines.
Squallidus ex humeris cadit alta in vulnera ſudor.
Inſomneſque oculos rubor excitat, oraque retro
Sorbet anhela ſitis. mens altum ſpirat honorem
Conſcia factorum : ſic nota in paſcua taurus
Bellator redit, adverſo cui colla, ſuoque
Sanguine, proſciſſiſque natant palearibus armi.
Tunc quoque laſſa tumet virtus, multumque ſuperbit
Pectore deſpecto, vacua jacet hoſtis arena
Turpe gemens, crudoſque vetat ſentire dolores.
Talis erat. medias etiam non deſtitit urbes
Quidquid & Aſopon, vetereſque interjacet Argos
Inflammare odiis. multumque & ubique retexens
Legatum ſeſe Graja de gente petendis
Iſſe ſuper regnis profugi Polynicis, at inde
Vim, noctem, ſcelus, arma, dolos, ea fœdera paſſum
Regis Echionii, fratri ſua jura negari.
Prona fides populis. Deus omnia credere ſuadet
Armipotens, geminatque acceptos fama pavores.
Utque introgreſſus portas ( & forte verendos
Concilio pater ipſe duces cogebat Adraſtus)
Improviſus adeſt jam illinc a poſtibus aulæ
Vociferans: Arma, arma viri, tuque optime Lernæ
Ductor, magnanimum ſi quis tibi ſanguis avorum,
Arma para. nuſquam pietas, non gentibus æquum
Fas, aut cura Jovis. melius legatus adiſſem
Sauromatas avidos, ſervatoremque cruentum
Bebrycii nemoris. nec juſſa incuſo, pigetve
Officii. juvat iſſe, juvat, Thebaſque nocentes
Exploraſſe manu. bello me, credite, bello,
Ceu turrim validam, aut arctam compagibus urbem
Delecti inſidiis inſtructique omnibus armis
Nocte doloque viri, nudum, ignarumque locorum
Nequidquam clauſere. jacent in ſanguine mixti
Ante urbem vacuam. nunc o, nunc tempus in hoſtes,
Dum trepidi, exangueſque metu, dum funera portant:
Dum capulo nondum manus excidit. ipſe ego feſſus
Quinquaginta illis heroum immanibus umbris,
Vulneraque iſta ferens putri inſiccata cruore
Protinus ire peto. Trepidi de ſedibus aſtant
Inachidæ. cunctiſque prior Cadmeius heros
Accurrit vultum dejectus, &, En ego divis
Inviſus, vitæque nocens, hæc vulnera cerno
Integer? hoſne mihi reditus, germane, parabas?
In me hæc tela dabas? proh vitæ fœda cupido!
Infelix facinus fratri tam grande negavi.
Et nunc veſtra quidem maneant in pace ſerena
Mœnia, nec vobis tanti ſim cauſſa tumultus
Hoſpes adhuc. ſcio, nec me adeo res dextra levavit
Quam durum natis, thalamo quam triſte revelli,
Quam patria. non me ullius domus anxia culpet,
Reſpectentque truces obliquo lumine matres.
Ibo libens certuſque mori. licet optima conjux,
Audituſque iterum revocet ſocer. hunc ego Thebis,
Hunc germane tibi jugulum, & tibi maxime Tydeu,
Debeo. Sic variis prætentat pectora dictis,
Obliquatque preces. commotæ queſtibus iræ
Et mixtus lacrimis caluit dolor. omnibus ultro
Non juvenum modo, ſed gelidis & inertibus ævo
Pectoribus mens una ſubit. viduare penates,
Finitimas adhibere manus: jamque ire. ſed altus
Conſiliis pater, imperiiſque haud flectere molem
Inſcius: Iſta quidem Superis, curæque medenda
Linquite quæſo meæ ( nec te germanus inulto
Sceptra geret ) neque vos avidi promittere bellum.
At nunc egregium tantoque in ſanguine ovantem
Excipite Œniden, animoſque & pectora laxet
Sera quies, nobis dolor haud rationis egebit.
Turbati extemplo comites, & pallida conjux,
Tydea circum omnes feſſum bellique, viæque
Stipantur. lætus mediis in ſedibus aulæ
Conſtitit, ingentique exceptus terga columna.
Vulnera dum lymphis Epidaurius eluit Idmon,
Nunc velox ferro, nunc ille potentibus herbis
Mitior. ipſe alta ſeductus mente renarrat
Principia irarum, quæque orſus uterque viciſſim,
Quis locus inſidiis, tacito quæ tempora bello.
Qui contra, quantique duces, ubi maximus illi
Sudor, & indicio ſervatum Mæona triſti,
Exponit. cui fida manus procereſque, ſocerque
Aſtupet oranti, Tyriuſque incenditur exul.
Solverat Heſperii devexo margine ponti
Flagrantes ſol pronus equos, rutilamque lavabat
Oceani ſub fonte comam, cui turba profundi
Nereos, & rapidis accurrunt paſſibus Horæ:
Frænaque, & auratæ textum ſublime coronæ
Deripiunt. laxant roſeis humentia loris
Pectora. pars meritos vertunt ad molle jugales
Gramen, & erecto currum temone ſupinant.
Nox ſubiit, curaſque hominum, motuſque ferarum
Compoſuit, nigroque polos involvit amictu,
Illa quidem cunctis, ſed non tibi mitis, Adraſte,
Labdacioque duci. nam Tydea largus habebat
Perfuſum magna virtutis imagine ſomnus.
Et jam noctivagas inter deus armiger umbras
Deſuper Arcadiæ fines, Nemeæaque rura,
Tænariumque cacumen, Apollineaſque Therapnas
Armorum tonitru ferit, & trepidantia corda
Implet amore ſui. comunt Furor Iraque criſtas,
Fræna miniſtrat equis Pavor armiger. at vigil omni
Fama ſono varios rerum ſuccincta tumultus
Ante volat currum, flatuque impulſa gementum
Alipedum, trepidas denſo cum murmure plumas
Excutit. urget enim ſtimulis auriga cruentis
Facta, infecta loqui, curruque infeſtus ab alto
Terga, comaſque deæ Scythica pater increpat haſta.
Qualis ubi Æolio dimiſſos carcere ventos
Dux præ ſe Neptunus agit, magnoque volantes
Injicit Ægæo: triſtis comitatus eunti
Circum lora fremunt, nimbique hiemeſque profundæ,
Nubilaque, & vulſo terrarum ſordida fundo
Tempeſtas. dubiæ motis radicibus obſtant
Cyclades. ipſa tua Mycono, Gyaroque revelli,
Dele, times, magnique fidem teſtaris alumni.
Septima jam nitidum terris Aurora deiſque
Purpureo vehit ore diem: Perſeius heros
Cum primum arcana ſenior ſeſe extulit aula,
Multa ſuper bello, generiſque tumentibus amens
Incertuſque animi, daret armis jura, feroſque
Gentibus incuteret ſtimulos, an fræna teneret
Irarum, & motos capulis aſtringeret enſes.
Hinc pacis tranquilla movent, atque inde pudori
Fœda quies, flectique nova dulcedine pugnæ
Difficiles populi. dubio ſententia tandem
Sera placet, vatum mentes, ac provida veri
Sacra movere deum. ſolers tibi cura futuri,
Amphiarae, datur, juxtaque Amythaone cretus
Jam ſenior, ſed mente virens Phœboque Melampus

Tracta quies, dum mente Deos, inceptaque verſat
Hoſpitia, & quæ ſint generis adſcita repertis
Fata movet. poſtquam mediis in ſedibus aulæ
Congreſſi, inque vicem dextras junxere, locumque
Quo ſerere arcanas aptum, atque evolvere curas,
Inſidunt; prior his dubios compellat Adraſtus:
Egregii juvenum, quos non ſine numine regnis
Invexit nox dextra meis, quibus ipſe per imbres
Fulminibus mixtos, intempeſtumque Tonantem
Has meus uſque domos veſtigia fecit Apollo:
Non equidem obſcurum vobis, plebique Pelaſgæ
Eſſe reor, quantis connubia noſtra procorum
Turba petat ſtudiis. geminæ mihi namque, nepotum
Læta fides, æquo pubeſcunt ſidere natæ.
Quantus honos, quantuſque pudor (ne credite patri)
Et ſuper heſternas licuit cognoſcere menſas.
Has tumidi ſolio, & late dominantibus armis
Optavere viri, (longum enumerare Pharæos
Oebalioſque duces,) & Achæa per oppida matres,
Spem generis, nec plura tuus deſpexerat Oeneus
Fœdera, Piſæiſque ſocer metuendus habenis.
Sed mihi nec Sparta genitos, nec ab Elide miſſos
Jungere fas generos: vobis hic ſanguis, & aulæ
Cura meæ, longo promittitur ordine fati.
Di bene, quod tales ſtirpemque animoſque venitis,
Ut reſponſa juvent. hic duræ tempore noctis
Partus honos: hæc illa venit poſt verbera merces.
Audierant: fixoſque oculos per mutua paulum
Ora tenent, viſique inter ſeſe ordine fandi
Cedere. ſed cunctis Tydeus audentior actis
Incipit: O quam te parcum in præconia famæ
Mens agitat matura tuæ, quantumque ferentem
Fortunam virtute domas! cui cedat Adraſtus
Imperiis? quis te ſolio Sicyonis avitæ
Excitum infrænos componere legibus Argos
Neſciat? atque utinam his manibus permittere gentes,
Jupiter æque, velis, quas Doricus alligat undis
Iſthmos, & alterno quas margine ſubmovet infra:
Non fugeret diras lux interciſa Mycenas,
Sæva nec Eleæ gemerent certamina valles.
Eumenideſque aliis aliæ ſub regibus, & quæ
Tu potior, Thebane, queri. nos vero volentes,
Expoſitique animis. Sic interfatus, & alter
Subjicit, Anne aliquis ſoceros accedere tales
Abnuat? exulibus quamquam patriaque fugatis
Nondum læta Venus, tamen omnis corde reſedit
Triſtitia, affixique animo ceſſere dolores.
Nec minus hæc læti trahimus ſolatia, quam ſi
Præcipiti convulſa Noto, proſpectet amicam
Puppis humum. juvat ingreſſos felicia regni
Omina, quod ſupereſt fati vitæque laborum
Fortuna tranſire tua. nec plura morati,
Conſurgunt, dictis impenſius aggerat omne
Promiſſum Inachius pater, auxilioque futurum
Et patriis ſpondet reduces inducere regnis.
Ergo alacres Argi, fuſo rumore per urbem
Adveniſſe duci generos, primiſque Hymenæis
Egregiam Argian, Nec formæ laude ſecundam
Deiphilen, tumida jam virginitate jugari,
Gaudia mente parant: ſocias it Fama per urbes,
Finitimiſque agitatur agris procul uſque Lyceos
Parthenioſque ſuper ſaltus, Ephyræaque rura.
Nec minus Ogygias eadem dea turbida Thebas
Inſilit, & totis perfundit mœnia pennis,
Labdaciumque ducem præmiſſæ conſona nocti
Territat: hoſpitia, & thalamos, & fœdera regni,
Permixtumque genus (quæ tanta licentia monſtro?
Quis furor eſt?) jam bella canit. diffuderat Argos
Expectata dies. læto regalia cœtu
Atria complentur, ſpecies eſt cernere avorum
Cominus, & vivis certantia vultibus æra.
Tantum auſæ perferre manus. pater ipſe bicornis
In lævum prona nixus ſedet Inachus urna.
Hunc tegit Iaſiuſque ſenex, placiduſque Phoroneus,
Et bellator Abas, indignatuſque Tonantem
Acriſius; nudoque ferens caput enſe Corœbus,
Torvaque jam Danai facinus meditantis imago.
Exin mille duces: foribus cum immiſſa ſuperbis
Unda fremit vulgi. procerum manus omnis, & alto
Queis propior de rege gradus, ſtant ordine primi:
Interior ſacris calet, & ſonat aula tumultu
Femineo. caſta matres cinxere corona
Argolides: pars virginibus circum undique fuſæ
Fœdera conciliant nova, ſolanturque timorem.
Ibant inſignes vultuque habituque verendo
Candida purpureum fuſæ ſuper ora ruborem,
Dejectæque genas. tacite ſubit ille ſupremus
Virginitatis amor, primæque modeſtia culpæ
Confundit vultus. tunc ora rigantur honeſtis
Imbribus, & teneros lacrimæ juvere parentes.
Non ſecus ac ſupero pariter ſi cardine lapſæ
Pallas, & aſperior Phœbi ſoror, utraque telis,
Utraque torva genis, flavoque in vertice nodo.
Illa ſuas Cyntho comites agat, hæc Aracyntho:
Tunc, ſi fas oculis, non umquam longa tuendo
Expedias, cui major honos, cui gratior, aut plus
De Jove, mutatoſque velint tranſumere cultus,
Et Pallas deceat pharetras, & Delia criſtas.
Certant lætitia, Superoſque in vota fatigant
Inachidæ, quæ cuique domus, ſacrique facultas.
Hi fibris, animaque litant, hi ceſpite nudo:
Nec minus auditi, ſi mens accepta meretur
Thure deos, fractiſque obtendunt limina ſilvis.
Ecce metu ſubito (Lacheſis ſic dira jubebat)
Impulſæ mentes; excuſſaque gaudia patris,
Et turbata dies. innuptam lumine adibant
Pallada; Munychiis cui non Argiva per urbes
Poſthabita eſt Lariſſa jugis. hic more parentum
Iaſides, thalamis ubi caſta adoleſceret ætas,
Virgineas libare comas, primoſque ſolebant
Excuſare toros. celſam ſubeuntibus arcem
In gradibus ſummi delapſum culmine templi
Arcados Euippi ſpolium cadit æreus orbis;
Præmiſſaſque faces, feſtum nubentibus ignem,
Obruit, eque adytis ſimul exaudita remotis
Nondum auſos firmare gradum, tuba terruit ingens.
In regem converſi omnes formidine prima,
Mox audiſſe negant: cunctos tamen omina rerum
Dira movent, variiſque metum ſermonibus augent.
Nec mirum: nam tu infauſtos donante marito
Ornatus Argia geris, dirumque monile
Harmonies. longa eſt ſeries, ſed nota malorum
Proſequar, unde novis tam ſæva potentia donis.
Lemnius hæc, ut priſca fides, Mavortia longum
Furta dolens, capto poſtquam nihil obſtat amori
Pœna, nec ultrices caſtigavere catenæ,
Harmonies dotale decus ſub luce jugali
Struxerat. hoc, docti quamquam majora, laborant
Cyclopes, notique operum Thelchines amica
Certatim juvere manu, ſed plurimus ipſi
Sudor. ibi arcano florentes igne ſmaragdos
Cingit, & infauſtas percuſſum adamanta figuras,
Gor-

Digitized by Google

Gorgoneoſque orbes, Siculaque incude relictos
Fulminis extremi cineres, viridumque draconum
Lucentes a fronte jubas: hic flebile germen
Heſperidum, & dirum Phryxæi velleris aurum.
Tum varias peſtes, raptumque interplicat atro
Tiſiphones de crine ducem, & quæ peſſima Ceſton
Vis probat. hæc circum ſpumis Lunaribus ungit
Callidus, atque hilari perfundit cuncta veneno.
Non hoc Paſithea blandarum prima ſororum,
Nec decor, Idaliuſque puer, ſed Luctus, & Iræ,
Et Dolor, & tota preſſit Diſcordia dextra.
Prima fides operi, Cadmum comitata jacentem
Harmonie verſis in ſibila dira querelis,
Illyricos longo ſulcavit pectore campos.
Improba mox Semele, vix dona nocentia collo
Induit, & fallax intravit limina Juno.
Teque etiam, infelix, perhibent, Jocaſta, decorum
Poſſediſſe nefas. vultus hac laude colebas,
Heu quibus, heu placitura toris! poſt longior ordo.
Tum donis Argia nitet, vileſque ſororis
Ornatus ſacro præculta ſupervenit auro.
Viderat hoc conjux perituri vatis, & aras
Ante omnes, epulaſque trucem ſecreta coquebat
Invidiam, ſævis detur ſi quando potiri
Cultibus, heu nihil auguriis adjuta propinquis.
Quos optat gemitus! quantas cupit impia clades!
Digna quidem: ſed quid miſeri decepta mariti
Arma? quid inſontes nati meruere furores?
Poſtquam regales epulas, & gaudia vulgi
Biſſeni cluſere dies, Iſmenius heros
Reſpicere ad Thebas, jamque & ſua quærere regna;
Quippe animum ſubit illa dies, qua ſorte benigna
Fratris, Echionia ſteterat privatus in aula:
Reſpiciens deſciſſe deos, trepidoque tumultu
Dilapſos comites, nudum latus omne, fugamque
Fortunæ. namque una ſoror producere triſtes
Exulis auſa vias, etiam hanc in limine primo
Liquerat, & magna lacrimas incluſerat ira.
Tunc quos excedens hilares, queis cultus iniqui
Præcipuus ducis, & profugo quos ipſe notarat
Ingemuiſſe ſibi, per noctem, ac luce ſub omni
Digerit. exedere animum dolor iraque demens:
Et qua non gravior mortalibus addita cura,
Spes, ubi longa venit. talem ſub pectore nubem
Conſilio volvens, Dircen, Cadmique negatas
Apparat ire domos. veluti dux taurus amata
Valle carens, pulſum ſolito quem gramine victor
Juſſit ab erepta longe mugire juvenca:
Cum profugo placuere tori, cervixque recepto
Sanguine magna redit, fractæque in pectora vires:
Bella cupit, ſaltuſque, & capta armenta repoſcit,
Jam pede, jam cornu melior: pavet ipſe reverſum
Victor, & attoniti vix agnovere magiſtri.
Non alias tacita juvenis Theumeſius iras
Mente acuit; ſed fida vias, arcanaque conjux
Senſerat. utque toris primo complexa jacebat
Auroræ pallore virum: Quos callide motus,
Quamve fugam moliris? ait. nil tranſit amantes.
Sentio, pervigiles acuunt ſuſpiria queſtus,
Numquam in pace ſopor. quoties hæc ora natare
Fletibus, & magnas latrantia pectora curas
Admota deprendo manu? nil fœdere rupto,
Connubiiſve ſuper moveor, viduaque juventa.
(Et ſi crudus amor, necdum poſt flammea toti
Intepuere tori) tua me, properabo fateri,
Angit amata ſalus. tune incomitatus, inermis
Regna petes? poteriſque tuis decedere Thebis,
Si neget? atque illum, ſolers deprendere ſemper
Fama duces, tumidum narrat, raptoque ſuperbum,
Difficilemque tibi: necdum conſumſerat annum.
Me quoque nunc vates, nunc exta minantia divos,
Aut avium lapſus, aut turbida noctis imago
Territat. ah, memini, numquam mihi falſa per umbras
Juno venit. quo tendis iter? ni conſcius ardor
Ducit, & ad Thebas melior ſocer. Hic breve tandem
Riſit Echionius juvenis, tenerumque dolorem
Conjugis amplexu ſolatur, & oſcula mœſtis
Tempeſtiva genis poſuit, lacrimaſque repreſſit:
Solve metus animo, dabitur, mihi crede, merentum
Conſiliis tranquilla dies. te fortior annis
Nondum cura decet. ſciat hæc Saturnius olim
Fata parens, oculoſque polo dimittere ſi quos
Juſtitia, & rectum terris defendere curat.
Fors aderit lux illa tibi, qua mœnia cernes
Conjugis, & geminas ibis regina per urbes.
Sic ait, & caro raptim ſe limine profert.
Tydea jam ſocium cœptis, jam pectore fido
Æquantem curas (tantus poſt jurgia mentes
Vinxit amor) ſocerumque affatur triſtis Adraſtum.
Fit mora conſilio: cum multa moventibus, una
Jam potior cunctis ſedit ſententia, fratris
Prætentare fidem, tutoſque in regna precando
Explorare aditus. audax ea munera Tydeus
Sponte ſubit. nec non & te, fortiſſime gentis
Ætolum, multum lacrimis conata morari
Deiphile, ſed juſſa patris, tutique regreſſus
Legato, juſtæque preces vicere ſororis.
Jamque emenſus iter ſilvis ac litore durum,
Qua Lernea palus, ambuſtaque fontibus alte
Intepet Hydra vadis, & qua vix carmine raro
Longa ſonat Nemea nondum paſtoribus auſis,
Qua latus Eoos Ephyres quod vergit ad Euros,
Siſypheique ſedent portus: irataque terræ
Curva Pelæmonio ſecluditur unda Lechæo.
Hinc prætervectus Niſum, & te mitis Eleuſin
Lævus habet: jamque arva gradu Theumeſia, & arces
Intrat Agenoreas. ibi durum Etheoclea cernit
Sublimem ſolio, ſeptumque horrentibus armis.
Jura ferus populo trans legem ac tempora regni
Jam fratris de parte dabat. ſedet omne paratus
In facinus, queriturque fidem tam ſero repoſci.
Conſtitit in mediis: ramus manifeſtat olivæ
Legatum, cauſſaſque viæ nomenque rogatus
Edidit: utque rudis fandi, pronuſque calori
Semper erat, juſtis miſcens tamen aſpera, cœpit:
Si tibi plana fides, & dicti cura maneret
Fœderis, ad fratrem completo juſtius anno
Legatos hinc ire fuit. teque ordine certo
Fortunam exuere, & lætum deſcendere regno:
Ut vagus ille diu, paſſuſque haud digna per urbes
Ignotas, pactæ tandem ſuccederet aulæ.
Sed quia dulcis amor regni, blandumque poteſtas,
Poſceris, aſtriferum velox jam circulus orbem
Torſit, & amiſſæ redierunt montibus umbræ,
Ex quo frater inops, ignota per oppida triſtes
Exul agit caſus: & te jam tempus aperto
Sub Jove ferre dies, terrenaque frigora membris
Ducere, & externos ſummiſſum ambire penates.
Pone modum lætis. ſatis auro dives, & oſtro
Conſpicuus, tenuem germani pauperis annum
Riſiſti. moneo regnorum gaudia temet
Dedoceas, patienſque fugæ mereare reverti.

Dixerat. aſt illi tacito ſub pectore dudum
Ignea corda fremunt, jacto velut aſpera ſaxo
Cominus erigitur ſerpens, cui ſubter inanes
Longa ſitis latebras, totoſque agitata per artus
Convocat in fauces & ſquammea colla venenum:
Cognita ſi dubiis fratris mihi jurgia ſignis
Ante forent, nec clara odiorum arcana paterent,
Sufficeret vel ſola fides, qua torvus, & illum
Mente gerens, ceu ſepta novus jam mœnia laxet
Foſſor, & hoſtiles inimicent claſſica turmas,
Præſuris. in medios ſi cominus orſa tuliſſes
Biſtonas, aut refugo pallentes ſole Gelonos,
Parcior alloquio, & medii reverentior æqui
Inciperes. neque te furibundæ crimine mentis
Arguerim, mandata refers. nunc, omnia quando
Plena minis, nec ſceptra fide, nec pace ſequeſtra
Poſcitis, & capulo propior manus: hæc mea regi
Argolico, nondum æqua tuis, vice dicta reporta:
Quæ ſors juſta mihi, quæ non indebitus annis
Sceptra dicavit honos, teneo, longumque tenebo.
Te penes Inachiæ dotalis regia dono
Conjugis: & Danaæ (quid enim majoribus actis
Invideam?) cumulentur opes. felicibus Argos
Auſpiciis, Lernamque regas. nos horrida Dirces
Paſcua, & Euboicis arctatas fluctibus oras,
Non indignati miſerum dixiſſe parentem
Œdipoden. tibi larga (Pelops, & Tantalus autor)
Nobilitas, propiorque fluat de ſanguine juncto
Jupiter. anne feret luxu conſueta paterno
Hunc regina larem? noſtræ cui jure ſorores
Anxia penſa trahunt? longo quam ſordida luctu
Mater, & ex imis auditus forte tenebris
Offendat ſocer ille ſenex: jam pectora vulgi
Aſſuevere jugo. pudet heu, plebiſque, patrumque,
Ne toties incerta ferant, mutentque gementes
Imperia, & dubio pigeat parere tyranno.
Non parcit populis regnum breve. reſpice quantus
Horror, & attoniti noſtro in diſcrimine cives.
Hoſne ego, queis certa eſt ſub te duce pœna, relinquam?
Iratus, germane, venis. fac velle, nec ipſi
(Si modo notus amor, meritique eſt gratia) Patres
Reddere regna ſinent. Non ultra paſſus, & orſa
Injecit mediis ſermonibus obvia: Reddes
Ingeminat, reddes: non ſi te ferreus agger
Ambiat, aut triplices alio tibi carmine muros
Amphion auditus agat. nil tela, nec ignes
Obſtiterint, quin auſa luas, noſtriſque ſub armis
Captivo moribundus humum diademate pulſes.
Tu merito: aſt horum miſeret, quos ſanguine viles
Conjugibus, natiſque infanda ad prælia raptos
Projicis excidio bone rex. o quanta Cithæron
Funera, ſanguineiſque vadis, Iſmene, rotabis!
Hæc pietas, hæc magna fides: nec crimina gentis
Mira equidem duco, ſi primus ſanguinis auctor,
Inceſtique patrum thalami, ſed fallit origo:
Œdipodes tu ſolus eris: hæc præmia morum
Ac ſceleris, violente, feres. nos poſcimus annum.
Sed moror. hæc audax etiamnum in limine retro
Vociferans, jam tunc impulſa per agmina præceps
Evolat. Œneæ vindex ſic ille Dianæ
Erectus ſetis, & aduncæ fulmine malæ,
Cum premeret Pelopea phalanx, ſaxa obvia volvens,
Fractaque perfoſſis arbuſta Acheloia ripis,
Jam Telamona ſolo, jam ſtratum Ixiona linquens,
Te, Meleagre, ſubit. ibi demum cuſpide lata
Hæſit, & obnixo ferrum laxavit in armo.

Talis adhuc trepidum liquit Calydonius Heros
Concilium, infrendens ipſi ceu regna negentur:
Feſtinatque vias, ramumque precantis olivæ
Abjicit. attonitæ tectorum ex culmine ſummo
Proſpectant matres, ſævoque infanda precantur
Oenidæ, tacitoque ſimul ſub pectore regi.
Nec piger ingenio ſcelerum, fraudiſque nefandæ
Rector eget. juvenum fidos lectiſſima bello
Corpora nunc pretio, nunc ille hortantibus ardens
Sollicitat dictis, nocturnaque prælia ſævus
Inſtruit, & ſanctum populis per ſecula nomen
Legatum inſidiis, tacitoque invadere ferro,
(Quid regnis non vile?) cupit. quas quæreret artes,
Si fratrem fortuna daret? o cæca nocentum
Conſilia! o ſemper timidum ſcelus! exit in unum
Plebs ferro jurata caput. ceu caſtra ſubire
Apparet, aut celſum crebris arietibus urbis
Inclinare latus. denſi ſic agmine facto
Quinquaginta altis funduntur in ordine portis.
Macte animi, tantis dignus qui crederis armis.
Fert via per dumos propior, qua calle latenti
Præcelerant, denſæque legunt compendia ſilvæ.
Lecta dolis ſedes: gemini procul urbe malignis
Faucibus urgentur colles, quos umbra ſuperni
Montis, & incurvis claudunt juga frondea ſilvis:
Inſidias natura loco, cæcamque latendi
Struxit opem. medias arcte ſecat aſpera rupes
Semita, quam ſubter campi, devexaque latis
Arva jacent ſpatiis. contra importuna crepido
Œdipodioniæ domus alitis, hic fera quondam
Pallentes erecta genas, ſuffuſaque tabo
Lumina, concretis infando ſanguine plumis
Relliquias amplexa virum, ſemeſaque nudis
Pectoribus ſtetit oſſa premens, viſuque trementi
Conluſtrat campos, ſi quis concurrere dictis
Hoſpes inexplicitis, aut cominus ire viator
Audeat, & duræ commercia jungere linguæ.
Nec mora, quin acuens exertos protinus ungues,
Liventeſque manus, fractoſque in vulnere dentes
Terribili applauſu circum hoſpita ſurgeret ora.
Et latuere doli, donec de rupe cruenta
Heu ſimili deprenſa viro, ceſſantibus alis
Triſtis inexpletam ſcopulis adfligeret alvum.
Monſtrat ſilva nefas, horrent vicina juvenci
Gramina; damnatis avidum pecus abſtinet herbis.
Non Dryadum placet umbra choris, non commoda ſacris
Faunorum, diræque etiam fugere volucres
Prodigiale nemus. tacitis huc greſſibus acti
Deveniunt peritura cohors, hoſtemque ſuperbum
Adnixi jaculis, & humi poſita arma tenentes
Expectant, denſaque nemus ſtatione coronant.
Cœperat humenti Phœbum ſubtexere palla
Nox, & cæruleam terris infuderat umbram.
Ille propinquabat ſilvis, & ab aggere celſo
Scuta virum, galeaſque videt rutilare comantes,
Qua laxant rami nemus, adverſaque ſub umbra
Flammeus æratis Lunæ tremor errat in armis.
Obſtupuit viſis. ibat tamen, horrida tantum
Spicula, & incluſum capulo tenus admovet enſem.
Ac prior: Unde viri? quidve occultatis in armis?
Non humili terrore rogat: nec reddita contra
Vox, fidamque negant ſuſpecta ſilentia pacem.
Ecce autem vaſto Chthonii contorta lacerto,
Quo duce freta cohors, fuſcas intervolat auras
Haſta, ſed audenti Deus & fortuna receſſit.
Per tamen Olenii tegimen ſuis, atraque ſetis
Terga,

Digitized by Google

Terga, ſuper lævos humeros vicina cruori
Effugit, & viduo jugulum ferit irrita ligno.
Tunc horrere comæ, ſanguiſque in corde gelari.
Huc ferus, atque illuc animum, pallentiaque ira
Ora ferens, nec tanta putat ſibi bella parari.
Ferte gradum contra, campoque erumpite aperto.
Quis timor audendi? quæ tanta ignavia? ſolus,
Solus in arma voco. Neque in his mora; quos ubi plures,
Quam ratus, innumeris videt excurſare latebris,
Hos prodire jugis, illos e vallibus imis
Creſcere, nec paucos campo, totumque ſub armis
Conlucere iter ( ut clauſas indagine profert
In medium vox prima feras ) quæ ſola medendi
Turbata ratione via eſt, petit ardua diræ
Sphyngos, & abſciſſis infringens cautibus uncas
Exuperat juga dira manus, ſcopuloque potitus
Unde procul tergo metus, & via prona nocendi,
Saxum ingens, quod vix plena cervice gementes
Vertere humo, muriſque valent inferre juvenci,
Rupibus avellit: dein toto ſanguine nixus
Suſtinet, immanem quærens librare ruinam.
Qualis in adverſos Lapithas erexit inanem
Magnanimus cratera Pholus: ſtupet obvia leto
Turba ſuper ſtantem, atque emiſſi turbine montis
Obruitur, ſimul ora virum, ſimul arma, manuſque,
Fractaque commixto ſederunt pectora ferro.
Quatuor hic adeo dejecti mole ſub una
Congemuere: fuga tremefactum protinus agmen
Excutitur cœptis. neque enim temnenda jacebant
Funera, fulmineus Dorylas, quem regibus ardens
Æquabat virtus, Martiſque e ſemine Theron
Terrigenas confiſus avos. nec vertere cuiquam
Fræna ſecundus Halys, ſed tunc pedes occubat arvis,
Pentheumque trahens nondum te Phædimus æquo,
Bacche, genus: quorum ut ſubitis exterrita fatis
Agmina, turbatam vidit laxare catervam:
Quæ duo ſola manu geſtans acclinia monti
Fixerat, intorquet jacula, & fugientibus addit,
Mox in plana libens, nudo ne pectore tela
Inciderent, ſaltu præceps defertur: & orbem
Quem procul oppreſſo vidit Therone volutum
Corripuit, tergoque & vertice tegmine noto
Septus, & hoſtili propugnans pectora parma
Conſtitit. inde iterum denſi glomerantur in unum
Ogygidæ, firmantque gradum: trahit ocyus enſem
Biſtonium Tydeus, Mavortia munera magni
Oeneos: & partes pariter diviſus in omnes
Hos obit, atque illos, ferroque micantia tela
Decutit, impeditant numero, ſeque ipſa viciſſim
Arma premunt. nec vis conantibus ulla, ſed ipſæ
In ſocios errare manus, & corpora turba
Involvi prolapſa ſua. manet ille cruentis
Anguſtus telis, & inexpugnabilis obſtat.
Non aliter ( Geticæ ſi fas eſt credere Phlegræ )
Armatum immenſus Briareus ſtetit æthera contra,
Hinc Phœbi pharetras, hinc torvæ Palladis angues,
Inde Pelethroniam præfixa cuſpide pinum
Martis, at hinc laſſo mutata Pyracmone temnens
Fulmina, cum toto nequidquam obſeſſus Olympo.
Tot queritur ceſſare manus: non ſegnius ardet
Huc illuc clypeum objectans, ſeque ipſe recedens
Circuit, interdum trepidis occurrit, & inſtat
Spicula divellens, clypeo quæ plurima toto
Fixa tremunt, armantque virum, ſæpe aſpera paſſum
Vulnera, ſed nullum vitæ in ſecreta receptum,
Nec mortem ſperare valet. rotat ipſe furentem
Deilochum, comitemque illi jubet ire ſub umbras
Phegea, ſublata minitantem bella ſecuri,
Dircæumque Gyan, & Echionium Lycophontem.
Jam trepidi ſeſe quærunt, numerantque, nec idem
Cædis amor, tantamque dolent rareſcere turbam.
Ecce Chromis Tyrii demiſſus origine Cadmi,
( Hunc utero quondam Dryope Phœniſſa gravato
Rapta repente choris oneriſque oblita ferebat:
Dumque trahit prenſis taurum tibi cornibus, Evan,
Procidit impulſus nimiis conatibus infans )
Tunc audax jaculis, & capti pelle leonis
Pinea nodoſa quaſſabat robora clava,
Increpitans: Unuſne, viri, tot cædibus unus
Ibit ovans Argos? vix credet fama reverſo.
Heu ſocii, nullæne manus? nulla arma valebunt?
Hæc regi promiſſa Cydon, hæc Lampe dabamus?
Dum clamat, ſubit ore cavo Theumeſia cornus,
Nec prohibent fauces. atque illi voce repleta
Intercepta natat prorupto in ſanguine lingua.
Stabat adhuc, donec tranſmiſſa morte per artus
Labitur, immerſaque cadens obmutuit haſta.
Vos quoque Theſpiadæ, cur inficiatus honora
Arcuerim fama? fratris moribunda levabat
Membra ſolo Periphas ( nil indole clarius illa,
Nec pietate fuit ) læva marcentia colla
Suſtentans, dextraque latus. ſingultibus arctum
Exhaurit thoraca dolor. nec vincla coercent
Undantem fletu galeam, cum multa gementi
Pone gravis curvas perfringit lancea coſtas.
Exit & in fratrem, cognataque pectora telo
Conſerit. ille oculos etiamnum in luce natantes
Siſtit, & aſpecta germani morte, reſolvit.
Ac cui vita recens, & adhuc in vulnere vires,
Hos tibi complexus, hæc dent, ait, oſcula nati.
Procubuere pares fatis ( miſerabile votum
Mortis ) & alterna clauſerunt lumina dextra.
Protinus idem ultro jaculo parmaque Menœtem
Proterrebat agens, trepidis veſtigia retro
Paſſibus urgentem, donec defecit iniqua
Lapſus humo, pariterque manus diſtractus in ambas
Orat, & a jugulo nitentem ſuſtinet haſtam.
Parce per has ſtellis interlabentibus umbras,
Per Superos, noctemque tuam. ſine, triſtia Thebis
Nuntius acta feram, vulgique per ora paventis
Contempto te rege canam. ſic irrita nobis
Tela cadant, nullique tuum penetrabile ferro
Pectus, & optanti victor reveharis amico.
Dixerat. ille nihil vultum mutatus, Inanes
Perdis, ait, lacrimas, & tu ( ni fallor ) iniquo
Pollicitus mea colla duci. nunc arma, diemque
Projice. quid ſequeris timidæ compendia vitæ?
Bella manent. ſimul hæc, & craſſum ſanguine telum
Jam redit. ille ſuper dictis infenſus amaris
Proſequitur victos: Non hæc Trieterica vobis
Nox patrio de more venit: Non Orgia Cadmi
Cernitis, aut avidas Bacchum ſcelerare parentes.
Nebridas, & fragiles thyrſos portare putaſtis
Imbellem ad ſonitum, maribuſque incognita veris
Fœda Celenæa committere prælia buxo?
Hic aliæ cædes, alius furor: ite ſub umbras
O timidi, paucique! Hæc intonat, aſt tamen illi
Membra negant, laſſuſque ferit præcordia ſanguis.
Jam ſublata manus caſſos defertur in ictus:
Tardatique gradus. clypeum nec ſuſtinet umbo
Mutatum ſpoliis. gelidus cadit imber anhelo
Pectore, tum crines, ardentiaque ora cruentis
Rori-

Digitized by Google

Roribus, & tetra morientum aſpergine manant.
Ut leo, qui campis longe cuſtode fugato
Maſſylas depaſtus oves, ubi ſanguine multo
Luxuriata fames, cervixque, & tabe gravatæ
Conſedere jubæ, mediis in cædibus aſtat
Æger hians, victuſque cibis: nec jam amplius iræ
Crudeſcunt. tantum vacuis ferit aera malis,
Molliaque ejecta delambit vellera lingua.
Ille etiam Thebas ſpoliis & ſanguine plenus
Iſſet, & attonitis ſeſe, populoque, ducique
Oſtentaſſet ovans, ni tu Tritonia virgo
Flagrantem, multaque operis caligine plenum
Conſilio dignata virum. State gente ſuperbi
Oeneos, abſentes, cui dudum vincere Thebas
Annuimus, jam pone modum, nimiumque ſecundis
Parce deis: huic una fides optanda labori:
Fortuna ſatis uſus abi. Reſtabat acerbis
Funeribus, ſocioque gregi non ſponte ſuperſtes
Hemonides (ille hæc præviderat, omnia doctus
Aeris, & nulla deceptus ab alite) Mæon,
Nec veritus prohibere ducem. ſed fata monentem
Privavere fide: vita miſerandus inerti
Damnatur, trepido Tydeus immitia mandat:
Quiſquis es Aonidum, quem craſtina munere noſtro
Manibus exemptum mediis aurora videbit,
Hæc jubeo perferre duci: cinge aggere portas:
Tela nova: fragiles ævo circumſpice muros:
Præcipue ſtipare viros, denſaſque memento
Multiplicare acies, fumantem hunc aſpice late
Enſe meo campum. tales in bella venimus.
Hæc ait, & meritæ pulchrum tibi Pallas honorem
Sanguinea de ſtrage parat, prædamque jacentem
Comportat gaudens, ingentiaque acta recenſet.
Quercus erat teneræ jam longum oblita juventæ
Aggere camporum medio, quam pluribus ambit
Frondibus incurvis, & crudo robore cortex:
Huic leves galeas, perfoſſaque vulnere crebro
Inſerit arma ferens, huic truncos ictibus enſes
Subligat, & fractas membris ſpirantibus haſtas.
Corpora tunc atque arma ſimul cumulata ſuperſtans
Incipit. oranti nox, & juga longa reſultant.
Diva ferox, magni decus ingeniumque parentis
Bellipotens, cui torva genis horrore decoro
Caſſis, & aſperſo crudeſcit ſanguine Gorgon,
Nec magis ardentes Mavors, haſtataque pugnæ
Impulerit Bellona tubas, huic annue ſacro.
Seu Pandionio noſtras inviſere cædes
Monte venis, ſive Aonia devertis Ithone
Læta choris, ſeu tu Lybico Tritone repexas
Lota comas, qua te bijugo temone frementem
Intemeratarum volucer rapit axis equarum:
Nunc tibi fracta virum ſpolia, informeſque dicamus
Exuvias. at ſi patriis Parthaonis arvis
Inferar, & reduci pateat mihi Martia Pleuron:
Aurea tunc mediis urbis tibi templa dicabo
Collibus, Ionias qua deſpectare procellas
Dulce ſit, & flavo tollens ubi vertice pontum
Turbidus objectas Achelous Echinadas exit.
Hic ego majorum pugnas, vultuſque tremendos
Magnanimum effingam regum, figamque ſuperbis
Arma tholis: quæque ipſe meo quæſita revexi
Sanguine, quæque dabis captis Tritonia Thebis.
Centum ibi virgineis votæ Calydonides aris
Actæas tibi rite faces, & ab arbore caſta
Nectent purpureas niveo diſcrimine vittas.
Pervigilemque focis ignem longæva ſacerdos
Nutriet, arcanum numquam inſpectura pudorem.
Tu bellis, tu pace feres de more frequentes
Primitias operum, non indignante Diana.
Dixerat; & dulces iter inſtaurabat ad Argos.

# LIBER TERTIUS.

At non Aoniæ moderator perfidus aulæ,
Nocte ſub ancipiti quamvis humentibus aſtris,
Longus ad Auroram ſuperet labor, otia ſomni
Accipit. invigilant animo; ſceleriſque parati
Supplicium exercent curæ. tunc plurima verſat
Peſſimus in dubiis augur timor: Hei mihi, clamat,
Unde moræ? (nam prona ratus, facilemque tot armis
Tydea, nec numero virtutem, animumque rependit)
Num regio diverſa viæ? num miſſus ab Argis
Subſidio globus? an ſceleris data fama per urbes
Finitimas? paucoſne, pater Gradive, manuve
Legimus indecores? at enim fortiſſimus illic
Et Chromis, & Dorylas, & noſtris turribus æqui
Theſpiadæ totos raperent mihi funditus Argos.
Nec tamen ille meis reor impenetrabilis armis,
Ære gerens, ſolidoque datos adamante lacertos,
Venerat. heu ſegnes, quorum labor hæret in uno,
Si conſerta manus. vario ſic turbidus æſtu
Angitur, ac ſeſe culpat ſuper omnia, qui non
Orantem in mediis legatum cœtibus enſe
Perculerit, fœdaſque palam ſatiaverit iras.
Jam pudet incepti, jam pœnitet. ac velut ille
Fluctibus Ioniis Calabræ datus arbiter alno,
Nec rudis undarum, portus ſed linquere amicos
Purior Olenii fruſtra gradus impulit aſtri:
Cum fragor hiberni ſubitus Jovis, omnia mundi
Clauſtra tonant, multuſque polos inclinat Orion:
Ipſe quidem mallet terras, pugnatque reverti,
Fert ingens a puppe Notus: tunc arte relicta
Ingemit, & cæcas ſequitur jam neſcius undas:
Talis Agenoreus ductor, cæloque morantem
Luciferum, & feros mœrentibus increpat ortus.
Ecce ſub occiduas verſæ jam noctis habenas,
Aſtrorumque obitus, ubi primum maxima Tethys
Impulit Eoo cunctantem Hyperiona ponto,
Ima flagellatis, ſignum lugubre malorum,
Ponderibus trepidavit humus, motuſque Cithæron
Antiquas dedit ire nives. tunc viſa levari
Culmina, ſeptenæque iugo concurrere portæ.
Et prope ſunt cauſæ: gelido remeabat Eoo
Iratus fatis, & triſtis, morte negata
Hemonides. nec dum ora patent, dubiuſque notari
Signa dabat magnæ longe manifeſta ruinæ,
Planctuque, & gemitu. lacrimas nam protinus omnes
Fuderat. haud aliter ſaltu devertitur orbus
Paſtor, ab agreſtum nocturna ſtrage luporum,
Cujus herile pecus ſilvis inopinus abegit
Imber, & hibernæ ventoſa cacumina lunæ.
Luce patent cædes: domino perferre recentes
Ipſe timet caſus, hauſtaque informis arena
Queſtibus implet agros, ſtabulique ſilentia magni
Odit, & amiſſos longo ciet ordine tauros.
Illum congeſtæ portarum ad limina matres
Ut ſolum videre (nefas!) nulla agmina circum,
Magnanimoſque duces, nihil auſæ quærere, tollunt
Clamorem, bello qualis ſupremus apertis
Urbibus, aut pelago jam deſcendente carina.

Ut

Ut primum inviſi cupido data copia regis:
Hanc tibi de tanto donat ferus agmine Tydeus
Infelicem animam, ſive hæc ſententia divum,
Seu fortuna fuit: ſeu, quod pudet ore fateri,
Vis invicta viri. vix credo & nuntius, omnes,
Procubuere omnes. noctis vaga lumina teſtor
Et ſocium manes, & te mala protinus ales
Qua redeo: non hanc lacrimis meruiſſe, nec aſtu
Crudelem veniam, atque inhonoræ munera lucis.
Sed mihi juſſa deum, placitoque ignara moveri
Atropos, atque olim non hæc data janua leti
Eripuere necem. jamque ut mihi prodiga vitæ
Pectora, & extremam nihil horreſcentia mortem
Aſpicias; bellum infandum ominibuſque negatam
Moviſti, funeſte, aciem, dum pellere leges,
Et conſanguineo gliſcis regnare ſuberbus
Exule, te ſeries orbarum exciſa domorum
Planctibus aſſiduis, te diro horrore volantes
Quinquaginta animæ, circum nocteſque, dieſque
Adſilient. neque enim ipſe moror. jam moverat iras
Rex ferus, & triſtes igneſcunt ſanguine vultus.
Inde ultro Phlegyas, & non cunctator iniqui
Labdacus (hos regni ferrum penes) ire, manuque
Proturbare parant. ſed jam nudaverat enſem
Magnanimus vates, & nunc trucis ora tyranni,
Nunc ferrum aſpectans: Numquam tibi ſanguinis hujus
Jus erit, aut magno ſeries imperdita Tydeo
Pectora. vado equidem exultans, ereptaque fata
Inſequor, & comites feror expectatus ad umbras.
Te ſuperis, fratrique: Et jam media orſa loquentis
Abſtulerat plenum capulo latus. ille dolori
Pugnat, & ingentem nixu duplicatus in ictum
Corruit, extremiſque animæ ſingultibus errans
Alternus nunc ore venit, nunc vulnere ſanguis.
Excuſſæ procerum mentes, turbataque muſſant
Concilia. aſt illum conjux, fidique parentes
Servantem vultus, & torvum in morte peracta,
Non longum reducem lætati, in tecta ferebant.
Sed ducis infandi rabidæ non hactenus iræ
Stare queunt. vetat igne rapi, pacemque ſepulchri
Impius, ignaris nequidquam manibus arcet.
Tu tamen egregius fati, mentiſque, nec umquam
Indignum paſſure ſitum, qui cominus auſus
Vadere contemptum regis. quaque ampla veniret
Libertas ſancire viam, quo carmine dignam,
Quo ſatis ore tuis famam virtutibus addam,
Augur amate deis? non te cæleſtia fruſtra
Edocuit, lauroque ſua dignatus Apollo eſt,
Et nemorum Dodona parens, Cyrrhæaque virgo
Audebit tacito populos ſuſpendere Phœbo.
Nunc quoque Tartareo multum diviſus Averno
Elyſias, i, carpe plagas: ubi manibus axis
Invius Ogygiis, nec ſontis iniqua Tyranni
Juſſa valent. durant habitus, & membra cruentis
Inviolata feris, nudoque ſub axe jacentem
Et nemus, & triſtis volucrum reverentia ſervat.
At nuptæ exanimes, puerique ægrique parentes
Mœnibus effuſi per plana, per invia, paſſim
Quiſque ſuas avidi ad lacrimas miſerabile currunt
Certamen: quos denſa gradu comitantur euntes
Millia ſolandi ſtudio; pars viſere flagrant
Unius acta viri, & tantos in nocte labores.
Fervet iter gemitu, & plangoribus arva reclamant.
Ut vero infames ſcopulos, ſilvamque nefandam
Perventum, ceu nulla prius lamenta, nec atri
Manaſſent imbres, ſic ore miſerrimus uno
Exoritur fragor, aſpectuque accenſa cruento
Turba furit. ſtat ſanguineo diſciſſus amictu
Luctus atrox, cæſoque invitat pectore matres.
Scrutantur galeas frigentum, inventaque monſtrant
Corpora, procidua ſuper externoſque ſuoſque,
Hæ preſſant in tabe comas, hæ lumina ſignant,
Vulneraque alta replent lacrimis. pars ſpicula dextra
Nequidquam parcente trahunt, pars molliter aptant
Brachia trunca loco, & cervicibus ora reponunt.
At vaga per dumos, vacuique in pulvere campi
Magna parens juvenum, gemini tunc funeris, Ide
Squallentem ſublata comam, liventiaque ora
Ungue premens, nec jam infelix miſerandaque, verum
Terror ineſt lacrimis, per & arma & corpora paſſim
Caniciem impexam dira tellure volutans,
Quærit inops natos, omnique in corpore plangit.
Theſſalis haud aliter bello gaviſa recenti,
Cui gentile nefas hominem revocare canendo,
Multifida attollens antiqua lumina cedro
Nocte ſubit campos; verſatque in ſanguine functum
Vulgus, & explorat manes, cui plurima buſto
Imperet ad Superos. animarum mœſta queruntur
Concilia, & nigri pater indignatur Averni.
Illi in ſeceſſu pariter ſub rupe jacebant
Felices, quos una dies, manus abſtulit una
Pervia vulneribus media trabe pectora nexi.
Ut vidit, lacrimiſque oculi patuere profuſis:
Hoſne ego complexus, genitrix? hæc oſcula, nati,
Veſtra tuor? ſic vos extremo in fine ligavit
Ingenium crudele necis? quæ vulnera tractem,
Quæ prius ora premam? voſne illa potentia matris?
Vos uteri fortuna mei: qua tangere divos
Rebar, & Ogygias titulis anteire parentes.
At quanto melius, dextraque in ſorte jugatæ,
Queis ſteriles thalami, nulloque ululata dolore
Reſpexit Lucina domum. mihi quippe malorum
Cauſa labor. ſed nec bellorum in luce patenti
Conſpicui factis, æternaque gentibus auſi,
Quæſiſtis miſeræ vulnus memorabile matri:
Sed mortem obſcuram, numerandaque funera paſſi.
Heu quantus furto cruor, & ſine laude jacetis?
Quin ego non dextras miſeris complexibus auſim
Dividere, & tanti conſortia rumpere leti:
Ite diu fratres, indiſcretique ſupremis
Ignibus, & caros urna confundite manes.
Nec minus interea digeſta ſtrage ſuorum
Hinc Chthonium conjux, hinc mater Penthea clamat
Aſtyoche, puerique rudes tua, Phædime, proles
Amiſſum didicere patrem, Marpiſſaque pactum
Phyllea: ſanguineumque lavant Acamanta ſorores.
Tunc ferro retegunt ſilvas, colliſque propinqui
Annoſum truncant apicem, qui conſcius actis
Noctis, & inſpexit gemitus. ibi grandior ævo
Ante rogos, dum quiſque ſuo nequit igne revelli,
Concilium infauſtum dictis mulcebat Alethes:
Sæpe quidem infelix, varioque exercita ludo
Fatorum gens noſtra ruit, Sidonius ex quo
Hoſpes in Aonios jecit ſata ferrea ſulcos.
Unde novi fœtus, & formidata colonis
Arva ſuis. ſed nec veteris cum regia Cadmi
Fulmineum in cinerem monitis Junonis iniquæ
Conſedit, neque funerea cum laude potitus
Infelix Athamas trepido de monte veniret
Semianimem heu læto referens clamore Learchum;
Hic gemitus Thebis. nec tempore clarius illo
Phœniſſæ ſonuere domus, cum laſſa furorem



Digitized by Google

Vicit, & ad comitum lacrimas expavit Agave.
Una dies ſimilis fato ſpecieque malorum
Æqua fuit, qua magniloquos luit impia flatus
Tantalis, innumeris cum circumfuſa ruinis
Corpora tot raperet terra, tot quæreret ignes.
Talis erat vulgi ſtatus, & ſic urbe relicta,
Primævique ſenes, & longo examine matres
Invidiam planxere deis, miſeroque tumultu
Bina per ingentes ſtipabant funera portas.
Meque ipſum, memini (necdum apta doloribus ætas)
Fleſſe tamen, gemituque meos æquaſſe parentes.
Illa tamen Superi. nec quod tibi Delia caſtos
Prolapſum ad fontes, ſpecula temerante profana,
Heu dominum inſani non agnovere Moloſſi,
Deflerim magis, aut verſo quod ſanguine fluxit
In ſubitos regina lacus. ſic dira ſororum
Penſa dabant, viſumque Jovi. nunc regis iniqui
Ob noxam immeritos patriæ tot culmina cives
Exuimus, nec adhuc calcati fœderis Argos
Fama ſubit, & jam bellorum extrema dolemus.
Quantus equis, quantuſque viris in pulvere craſſo
Sudor! io quanti crudele rubebitis amnes!
Viderit hæc bello viridis manus: aſt ego doner,
Dum licet, igne meo, terraque inſternar avita.
Hæc ſenior: multumque nefas Etheoclis acerbat,
Crudelem infandumque vocans, pœnaſque daturum.
Unde ea libertas? juxta illi finis & ætas
Tota retro, feræque velit decus addere morti:
Hæc ſator aſtrorum jamdudum e vertice mundi
Proſpectans, primoque imbutas ſanguine gentes,
Gradivum acciri propere jubet. ille furentes
Biſtonas, & Geticas populatus cædibus urbes,
Turbidus ætherias currus urgebat ad arces.
Fulmine criſtatum galeæ jubar, armaque in auro
Triſtia, terrificis monſtrorum animata figuris
Incutiens: tonat axe polus, clypeique cruenta
Lux rubet, & ſolem longe ferit æmulus orbis.
Hunc ubi Sarmaticos etiamnum efflare labores
Jupiter, & tota perfuſum pectora belli
Tempeſtate videt: Talis mihi, nate, per Argos,
Talis abi. ſic enſe madens, ac nubilus ira.
Exturbent reſides frænos; & cuncta peroſi
Te cupiant, tibi præcipites animaſque, manuſque
Devoveant: rape cunctantes, & fœdera turba
Quæ dedimus. tibi fas ipſos incendere bello
Cælicolas, pacemque meam. jam ſemina pugnæ
Ipſe dedi, remeat portans immania Tydeus
Auſa ducis, ſcelus & turpis primordia belli,
Inſidias, fraudeſque, ſuis quas ultus in armis.
Adde fidem. vos o Superi, meus ordine ſanguis,
Ne pugnare odiis, neu me tentare precando
Certeris. ſic fata mihi, nigræque ſororum
Juravere colus. manet hæc ab origine mundi
Fixa dies bello, populique in prælia nati.
Quid ni me veterum pœnas ſancire malorum
Gentibus, & diros finitis punire nepotes,
Arcem hanc æternam, mentis ſacraria noſtræ,
Teſtor, & Elyſios etiam mihi numina fontes,
Ipſe manu Thebas, correptaque mœnia fundo
Excutiam, verſaſque ſolo ſuper Inacha tecta
Effundam turres, ac ſtagna in cærula vertam
Imbre ſuperjecto: licet ipſa in turbine rerum
Juno ſuos colles, templumque amplexa laboret.
Dixit. & attoniti juſſis (mortalia credas
Pectora) ſic cuncti vocemque, animoſque tenebant.
Non ſecus ac longa ventorum pace ſolutum
Æquor, & imbelli recubant ubi litora ſomno,
Silvarumque comas, & abacto flumine nubes.
Mulcet iners æſtas: tunc ſtagna, lacuſque ſonori
Detumuere: tacent exhauſti ſolibus amnes.
Gaudet ovans juſſis, & adhuc temone calenti
Fervidus, in lævum torquet Gradivus habenas.
Jamque iter extremum, cælique abrupta tenebat,
Cum Venus ante ipſos nulla formidine greſſum
Figit equos. ceſſere retro, jam jamque rigentes
Suppliciter poſuere jubas. tunc pectora ſummo
Acclinata jugo, vultumque obliqua madentem,
Incipit: (interea dominæ veſtigia juxta
Spumantem proni mandunt adamanta jugales)
Bella etiam in Thebas, ſocer o pulcherrime, bella
Ipſe paras, ferroque tuos abolere nepotes?
Nec genus Harmiones, nec te connubia cælo
Feſta, nec hæ quidquam lacrimæ, furibunde, morantur?
Criminis hæc merces? hoc fama, pudorque relictus?
Hoc mihi Lemniacæ de te meruere catenæ?
Perge libens. at non eadem Vulcania nobis
Obſequia, & læſi ſervit tamen ira mariti.
Illum ego perpetuis mihi deſudare caminis
Si jubeam, vigileſque operi tranſmittere noctes,
Gaudeat, ornatuſque novos, ipſique laboret
Arma tibi. tu: ſed ſcopulos, & ahena precando
Flectere corda paro. ſolum hoc tamen anxia, ſolum
Obteſtor, quid me Tyrio ſociare marito
Progeniem caram, infauſtiſque dabas Hymenæis?
Dum fore præclaros armis, & vivida rebus
Pectora vipereo Tyrios de ſanguine jactas,
Demiſſumque Jovis ſerie genus. ah mea quanto
Sithonia mallem nupſiſſet virgo ſub Arcto
Trans Boream, Thracaſque tuos. indigna parumne
Pertulimus? divæ Veneris quod filia longum
Reptat, & Illyricas ejectat virus in herbas?
Nunc gentem immeritam. Lacrimas non pertulit ultra
Bellipotens. haſtam læva tranſſumit & alto
(Haud mora) deſiluit curru: clypeoque receptam
Lædit in amplexu, dictiſque ita mulcet amicis:
O mihi, bellorum requies, & ſacra voluptas,
Unaque pax animo; ſoli cui tanta poteſtas
Divorumque hominumque meis occurrere telis
Impune, & media quamvis in cæde frementes,
Hos aſſiſtere equos, hunc enſem avellere dextra.
Nec mihi Sidonii genitalia fœdera Cadmi,
Nec tua cara fides (ne falſa inceſſere gaude)
Exciderant. prius in patrui deus infera mergar
Stagna, & pallentes agar exarmatus ad umbras.
Sed nunc Fatorum monitus, mentemque ſupremi
Juſſus obire patris, (neque enim Vulcania tali
Imperio manus apta legi) quo pectore contra
Ire Jovem? dictaſque parem contemnere leges?
Cui modo, proh vires, terras cælumque, fretumque,
Attremere oranti, tantoſque ex ordine vidi
Delituiſſe deos. ſed ne mihi corde ſupremos
Concipe, cara, metus, quando hæc mutare poteſtas
Nulla datur. cum jam Tyriis ſub mœnibus ambæ
Bellabunt gentes, adero, & ſocia arma juvabo.
Tunc me ſanguineo late deſervere campo
Res ſuper Argolicas haud ſic dejecta videbis:
Hoc mihi jus, nec Fata vetant. Sic orſus aperto
Flagrantes immiſit equos. non ocyus alti
In terras cadit ira Jovis, ſi quando nivalem
Othryn, & Arctoæ gelidum caput inſtitit Oſſæ,
Armavitque in nube manum. volat ignea moles
Sæva dei mandata ferens, cælumque triſulca



Digitized by Google

Territat omne coma, jamdudum aut ditibus agris
Signa dare, aut ponto miſeros involvere nautas.
Jamque remenſus iter feſſo Danaeia Tydeus
Arva gradu, viridiſque legit devexa Proſymnæ
Terribilis viſu. ſtant fulti pulvere crines.
Squallidus ex humeris cadit alta in vulnera ſudor.
Inſomneſque oculos rubor excitat, oraque retro
Sorbet anhela ſitis. mens altum ſpirat honorem
Conſcia factorum: ſic nota in paſcua taurus
Bellator redit, adverſo cui colla, ſuoque
Sanguine, proſciſſiſque natant palearibus armi.
Tunc quoque laſſa tumet virtus, multumque ſuperbit
Pectore deſpecto, vacua jacet hoſtis arena
Turpe gemens, crudoſque vetat ſentire dolores.
Talis erat. medias etiam non deſtitit urbes
Quidquid & Aſopon, vetereſque interjacet Argos
Inflammare odiis. multumque & ubique retexens
Legatum ſeſe Graja de gente petendis
Iſſe ſuper regnis profugi Polynicis, at inde
Vim, noctem, ſcelus, arma, dolos, ea fœdera paſſum
Regis Echionii, fratri ſua jura negari.
Prona fides populis. Deus omnia credere ſuadet
Armipotens, geminatque acceptos fama pavores.
Utque introgreſſus portas (& forte verendos
Concilio pater ipſe duces cogebat Adraſtus)
Improviſus adeſt jam illinc a poſtibus aulæ
Vociferans: Arma, arma viri, tuque optime Lernæ
Ductor, magnanimum ſi quis tibi ſanguis avorum,
Arma para. nuſquam pietas, non gentibus æquum
Fas, aut cura Jovis. melius legatus adiſſem
Sauromatas avidos, ſervatoremque cruentum
Bebrycii nemoris. nec juſſa incuſo, pigetve
Officii. juvat iſſe, juvat, Thebaſque nocentes
Exploraſſe manu. bello me, credite, bello,
Ceu turrim validam, aut arctam compagibus urbem
Delecti inſidiis inſtructique omnibus armis
Nocte doloque viri, nudum, ignarumque locorum
Nequidquam clauſere. jacent in ſanguine mixti
Ante urbem vacuam. nunc o, nunc tempus in hoſtes,
Dum trepidi, exangueſque metu, dum funera portant:
Dum capulo nondum manus excidit. ipſe ego feſſus
Quinquaginta illis heroum immanibus umbris,
Vulneraque iſta ferens putri inſiccata cruore
Protinus ire peto. Trepidi de ſedibus aſtant
Inachidæ. cunctiſque prior Cadmeius heros
Accurrit vultum dejectus, &, En ego divis
Inviſus, vitæque nocens, hæc vulnera cerno
Integer? hoſne mihi reditus, germane, parabas?
In me hæc tela dabas? proh vitæ fœda cupido!
Infelix facinus fratri tam grande negavi.
Et nunc veſtra quidem maneant in pace ſerena
Mœnia, nec vobis tanti ſim cauſſa tumultus
Hoſpes adhuc. ſcio, nec me adeo res dextra levavit
Quam durum natis, thalamo quam triſte revelli,
Quam patria. non me ullius domus anxia culpet,
Reſpectentque truces obliquo lumine matres.
Ibo libens certuſque mori. licet optima conjux,
Audituſque iterum revocet ſocer. hunc ego Thebis,
Hunc germane tibi jugulum, & tibi maxime Tydeu,
Debeo. Sic variis prætentat pectora dictis,
Obliquatque preces. commotæ queſtibus iræ
Et mixtus lacrimis caluit dolor. omnibus ultro
Non juvenum modo, ſed gelidis & inertibus ævo
Pectoribus mens una ſubit. viduare penates,
Finitimas adhibere manus: jamque ire. ſed altus
Conſiliis pater, imperiiſque haud flectere molem
Inſcius: Iſta quidem Superis, curæque medenda
Linquite quæſo meæ (nec te germanus inulto
Sceptra geret) neque vos avidi promittere bellum.
At nunc egregium tantoque in ſanguine ovantem
Excipite Œniden, animoſque & pectora laxet
Sera quies, nobis dolor haud rationis egebit.
Turbati extemplo comites, & pallida conjux,
Tydea circum omnes feſſum bellique, viæque
Stipantur. lætus mediis in ſedibus aulæ
Conſtitit, ingentique exceptus terga columna.
Vulnera dum lymphis Epidaurius eluit Idmon,
Nunc velox ferro, nunc ille potentibus herbis
Mitior. ipſe alta ſeductus mente renarrat
Principia irarum, quæque orſus uterque viciſſim,
Quis locus inſidiis, tacito quæ tempora bello.
Qui contra, quantique duces, ubi maximus illi
Sudor, & indicio ſervatum Mæona triſti,
Exponit. cui fida manus proceresque, ſocerque
Aſtupet oranti, Tyriuſque incenditur exul.
Solverat Heſperii devexo margine ponti
Flagrantes ſol pronus equos, rutilamque lavabat
Oceani ſub fonte comam, cui turba profundi
Nereos, & rapidis accurrunt paſſibus Horæ:
Frænaque, & auratæ textum ſublime coronæ
Deripiunt. laxant roſeis humentia loris
Pectora. pars meritos vertunt ad molle jugales
Gramen, & erecto currum temone ſupinant.
Nox ſubiit, curaſque hominum, motuſque ferarum
Compoſuit, nigroque polos involvit amictu,
Illa quidem cunctis, ſed non tibi mitis, Adraſte,
Labdacioque duci. nam Tydea largus habebat
Perfuſum magna virtutis imagine ſomnus.
Et jam noctivagas inter deus armiger umbras
Deſuper Arcadiæ fines, Nemeæaque rura,
Tænariumque cacumen, Apollineaſque Therapnas
Armorum tonitru ferit, & trepidantia corda
Implet amore ſui. comunt Furor Iraque criſtas,
Fræna miniſtrat equis Pavor armiger. at vigil omni
Fama ſono varios rerum ſuccincta tumultus
Ante volat currum, flatuque impulſa gementum
Alipedum, trepidas denſo cum murmure plumas
Excutit. urget enim ſtimulis auriga cruentis
Facta, infecta loqui, curruque infeſtus ab alto
Terga, comaſque deæ Scythica pater increpat haſta.
Qualis ubi Æolio dimiſſos carcere ventos
Dux præ ſe Neptunus agit, magnoque volantes
Injicit Ægæo: triſtis comitatus eunti
Circum lora fremunt, nimbique hiemeſque profundæ,
Nubilaque, & vulſo terrarum ſordida fundo
Tempeſtas. dubiæ moris radicibus obſtant
Cyclades. ipſa tua Mycono, Gyaroque revelli,
Dele, times, magnique fidem teſtaris alumni.
Septima jam nitidum terris Aurora deiſque
Purpureo vehit ore diem: Perſeius heros
Cum primum arcana ſenior ſeſe extulit aula,
Multa ſuper bello, generiſque tumentibus amens
Incertuſque animi, daret armis jura, feroſque
Gentibus incuteret ſtimulos, an fræna teneret
Irarum, & motos capulis aſtringeret enſes.
Hinc pacis tranquilla movent, atque inde pudori
Fœda quies, flectique nova dulcedine pugnæ
Difficiles populi. dubio ſententia tandem
Sera placet, vatum mentes, ac provida veri
Sacra movere deum. ſolers tibi cura futuri,
Amphiarae, datur, juxtaque Amythaone cretus
Jam ſenior, ſed mente virens Phœboque Melampus

Aſſociat paſſus: dubium cui dexter Apollo,
Oraque Cyrrhæa ſatiarit largius unda.
Principio fibris pecudumque in ſanguine divos
Explorant. jam tum pavidis maculoſa bidentum
Corda negant, diraque nefas minitantia vena,
Ire tamen, vacuoque ſedet petere omina cælo.
Mons erat audaci ſeductus in æthera dorſo,
( Nomine Lernæi memorant Apheſanta coloni )
Gentibus Argolicis olim ſacer: inde ferebant
Nubila, ſuſpenſo celerem temeraſſe volatu
Perſea, cum raptos pueri perterrita mater
Proſpexit de rupe gradus, ac pene ſecuta eſt.
Huc gemini vates ſanctam canentis olivæ
Fronde comam, & niveis ornati tempora vittis
Evadunt pariter, madidos ubi lucidus agros
Ortus, & algentes laxavit ſole pruinas.
Ac prior Oeclides ſolita prece numen amicat:
Jupiter omnipotens, nam te pernicibus alis
Addere conſilium, volucreſque implere futuri,
Ominaque, & cauſas cælo deferre latentes
Accipimus: non Cyrrha deum promiſerit antro
Certius, aut frondes lucis quas fama Moloſſis
Chaonias ſonuiſſe tibi. licet aridus Hammon
Invideat, Lyciæque parent contendere ſortes,
Niliacumque pecus, patrioque æqualis honori
Branchus, & undoſæ qui ruſticus accola Piſæ
Pana Lycaonia nocturnum exaudit in umbra.
Ditior ille animi, cui tu, Dictæe, ſecundas
Impuleris manifeſtus aves. mirum unde, ſed olim
Hic honor alitibus. ſuperæ ſeu conditor aulæ
Sic dedit, effuſum Chaos in nova ſemina texens:
Seu quia mutatæ, noſtraque ab origine verſis
Corporibus ſubiere Notos: ſeu purior axis,
Amotumque nefas, & rarum inſiſtere terris
Vera docent, tibi ſumma ſator terræque deumque
Scire licet. nos Argolicæ primordia pugnæ,
Venturumque ſinas cælo prænoſſe laborem.
Si datur, & duris ſedet hæc ſententia Parcis
Solvere Echionias Lernæa cuſpide portas,
Signa feras, lævuſque tones. tunc omnis in aſtris
Conſonet arcana volucris bona murmura lingua.
Si prohibes, hic necte moras: dextriſque profundum
Alitibus prætexe diem. Sic fatus, & alto
Membra locat ſcopulo: tunc plura, ignotaque jungit
Numina, & immenſi fruitur caligine mundi.
Poſtquam rite diu partiti ſidera, cunctas
Perlegere animis oculiſque ſequacibus auras:
Tunc Amythaonius longo poſt tempore vates:
Nonne ſub excelſo ſpirantis limite cæli,
Amphiarae, vides, curſus ut nulla ſerenos
Ales agat? liquidoque polum complexa meatu
Pendeat? aut fugiens placabile planxerit omen?
Non comes obſcurus tripodum, non fulminis ardens
Vector adeſt, flavæque ſonans avis unca Minervæ
Non venit auguriis melior. quin vultur, & altis
Deſuper accipitres exultavere rapinis.
Monſtra volant, diræ ſtrident in nube volucres,
Nocturnæque gemunt ſtriges, & feralia bubo
Damna canens. quæ prima deum portenta ſequemur?
His ne dari, Thymbræe, polum? ſimul ora recurvo
Ungue ſecant rabidæ, planctumque imitantibus alis
Exagitant Zephyros, & plumea pectora cædunt.
Ille ſub hæc: Equidem varii, pater, omina Phœbi
Sæpe tuli. jam tunc prima cum pube virentem
Semideos inter pinus me Theſſala reges
Duceret. hic caſus terræque mariſque canentem
Obſtupuere duces, nec me ventura locuto
Sæpius, in dubiis auditus Jaſone Mopſus.
Sed ſimiles non ante metus, aut aſtra notavi
Prodigioſa magis. quamquam majora parantur.
Huc adverte animum, clara regione profundi
Ætheris, innumeri ſtatuerunt agmina cycni.
Sive hos Strymonia Boreas ejecit ab Arcto,
Seu fœcunda refert placidi clementia Nili.
Fixerunt curſus, hac rere in imagine Thebas.
Nam ſeſe immoti gyro, atque in pace ſilentes,
Ceu muris, valloque tenent. ſed fortior ecce
Adventat per inane cohors: ſeptem ordine fulvo
Armigeras ſummi Jovis exultante caterva
Intuor. Inachii ſunt hi tibi ( concipe ) reges.
Invaſere globum nivei gregis, uncaque pandunt
Cædibus ora novis, & ſtrictis unguibus inſtant.
Cernis inexperto rorantes ſanguine ventos,
Et plumis ſtillare diem? quam ſæva repente
Victores agitat leto Jovis ira ſiniſtri?
Hic excelſa petens ſubita face Solis inarſit,
Summiſitque animos. illum veſtigia adortum
Majorum volucrum teneræ depoſitis alæ.
Hic hoſti implicitus pariter ruit, hunc fuga retro
Volvit agens ſociæ linquentem fata catervæ.
Hic nimbo glomeratus obit, hic præpete viva
Paſcitur immoriens, ſpargit cava nubila ſanguis:
Quid furtim lacrimas? illum, venerande Melampu,
Qui cadit, agnoſco. trepidos ſic mole futuri,
Cunctaque jam rerum certa ſub imagine paſſos
Terror habet vates. piget irrupiſſe volantum
Concilia, & cælo mentem inſertaſſe vetanti.
Auditique odere deos. unde iſte per orbem
Primus venturi miſeris animantibus æger
Crevit amor? divumne feras hoc munus, an ipſi
Gens avida, & parto non umquam ſtare quieti?
Eruimus quæ prima dies, ubi terminus ævi,
Quid bonus ille deum genitor, quid ferrea Clotho
Cogitet: hinc fibræ, & volucrum per nubila ſermo,
Aſtrorumque vices, numerataque ſemita lunæ,
Theſſalicumque nefas. at non prior aureus ille
Sanguis avum, ſcopuliſque ſatæ vel robore gentes
Mentibus hoc auſæ. ſilvas amor unus, humumque
Edomuiſſe manu. quid craſtina volveret ætas
Scire nefas homini. nos pravum, ac debile vulgus
Scrutati penitus Superos. hinc pallor, & iræ,
Hinc ſcelus, inſidiæque, & nulla modeſtia voti.
Ergo manu vittas, damnataque vertice ſerta
Diripit, abjectaque inhonorus fronde ſacerdos
Inviſo de monte redit. jam bella tubæque
Cominus, abſenteſque fremunt ſub pectore Thebæ.
Ille nec aſpectum vulgi, nec fida tyranni
Colloquia, aut cœtus procerum perferre, ſed atra
Sede tegi, & Superum clauſus negat acta fateri.
Te pudor, & curæ retinent per rura, Melampu,
Biſſeno premit ora die, populumque duceſque
Extrahit incertis. & jam ſuprema Tonantis
Juſſa fremunt, agroſque viris, annoſaque vaſtant
Oppida. bellipotens præ ſe deus agmina paſſim
Mille rapit, liquere domos, dilectaque læti
Connubia, & primo plorantes limine natos.
Tantus in attonitos cecidit deus. arma paternis
Poſtibus, & fixos Superum ad penetralia currus
Vellere amor. tunc feſſa putri rubigine tela,
Horrenteſque ſitu gladios in ſæva recurvant
Vulnera, & attrito cogunt juveneſcere ſaxo.
Hi teretes galeas, magnorumque ærea ſuta



Digitized by Google

Thoracum, & tunicas chalybum ſquallore crepantes
Pectoribus tentare, alii Gortynia lentant
Cornua. jam falces avidis, & aratra caminis,
Raſtraque, & incurvi ſævum rubuere ligones.
Cædere nec validas ſanctis e ſtirpibus haſtas,
Nec pudor emerito clypeum veſtiſſe juvenco.
Irrupere Argos, mœſtique ad limina regis
Bella animis, bella ore fremunt, it clamor ad auras.
Quantus Tyrrheni gemitus ſalis, aut ubi tentat
Enceladus mutare latus. procul igneus antris
Mons tonat. exundant apices, fluctuſque Pelorus
Contrahit, & ſperat tellus abrupta reverti.
Atque hic ingenti Capaneus Mavortis amore
Excitus, & longam pridem indignantia pacem
Corda tumens (huic ampla quidem de ſanguine priſco
Nobilitas. ſed enim ipſe manu progreſſus avorum
Facta, diu tuto Superum contemptor, & æqui
Impatiens, larguſque animæ, modo ſuaſerit ira.)
Unus ut e ſilvis Pholoes habitator opacæ
Inter & Ætnæos æquus conſurgere fratres.
Ante fores, ubi turba ducum, vulgique frementis,
Amphiaraë, tuas: quæ tanta ignavia, clamat,
Inachidæ? voſque o ſocio de ſanguine Achivi
Unius (heu pudeat) plebeja ad limina civis,
Tot ferro accinctæ gentes, animiſque paratæ
Pendemus? non ſi ipſe cavo ſub vertice Cyrrhæ,
Quiſquis is eſt, timidis famæque ita viſus, Apollo
Mugiat inſano penitus ſecluſus in antro,
Expectare queam, dum pallida virgo tremendas
Nuntiet ambages. virtus mihi numen, & enſis,
Quem teneo. jamque huc timida cum fraude ſacerdos
Exeat, aut hodie volucrum quæ tanta poteſtas
Experiar. Lætum fremit, aſſenſuque furentem
Implet Achæa manus. tandem prorumpere adactus
Œclides, alio curarum agitante tumultu:
Non equidem effræno juvenis clamore profani,
Dictorumque metu, licet hic inſana minetur,
Elicior tenebris. alio mihi debita fato
Summa dies, vetitumque dari mortalibus armis.
Sed me veſter amor, nimiuſque arcana profari
Phœbus agit, vobis ventura, atque omne, quod ultra eſt,
Pandere mæſtus eo. nam te, veſane, moneri
Ante nefas, unique ſilet tibi noſter Apollo.
Quo miſeri, Fatis Superiſque obſtantibus, arma,
Quo rapitis? quæ vos Furiarum verbera cæcos
Exagitant? adeone animarum tædet? & Argos
Exoſi? nil dulce domi? nulla omina curæ?
Quid me Perſei ſecreta ad culmina montis
Ire gradu trepido, ſuperoſque irrumpere cœtus
Egiſtis? potui pariter neſcire, quis armis
Caſus, & atra dies, quæ fati exordia cunctis,
Quæ mihi. conſulti teſtor penetralia mundi,
Et volucrum afflatus, & te, Thymbræe vocanti
Non alias tam ſæve mihi, quæ ſigna futuri
Pertulerim. vidi ingentis portenta ruinæ.
Vidi hominum divumque nefas hilaremque Megeram,
Et Lacheſim putri vacuantem ſecula penſo.
Projicite arma manu. deus ecce furentibus obſtat:
Ecce deus. miſeri, quid pulchrum ſanguine victo
Aoniam, & diri ſaturare novalia Cadmi?
Sed quid vana cano? quid fixos arceo caſus?
Ibimus. Hic preſſo gemuit ſimul ore ſacerdos.
Illum iterum Capaneus: Tuus o furor augur, & uni
Iſta tibi, ut ſerves vacuos inglorius Argos:
Et tua non umquam Tyrrhenus tempora circum
Clangor eat. quid vota virum meliora moraris?
Scilicet ut vanis avibus, natoque, domoque,
Et thalamis potiare jacens, ſileamus inulti
Tydeos egregii perfoſſum pectus? & arma
Fœderis abrupti? quod ſi bella effera Graios
Ferre vetas, i Sidonias legatus ad urbes.
Hæc pacem tibi ſerta dabunt. tua prorſus inani
Verba polo cauſas, abſtruſaque ſemina rerum,
Eliciunt? miſeret Superum, ſi carmina curæ,
Humanæque preces. quid inertia pectora terres?
Primus in orbe deos fecit timor. & tibi tuto
Nunc eat iſte furor. ſed prima ad claſſica cum jam
Hoſtilem Iſmenon galeis Dircenque bibemus,
Ne mihi tunc moneo lituos atque arma volenti
Obvius ire pares, ventiſque aut alite viſa
Bellorum proferre diem. procul hæc tibi mollis
Inſula, terrificique aberit dementia Phœbi.
Illic augur ego & mecum quicumque parati
Inſanire manu. Rurſus fragor intonat ingens
Hortantum, & vaſto ſubter volat aſtra tumultu.
Ut rapidus torrens, animos cui verna miniſtrant
Flumina, & exuti concreto frigore colles,
Cum vagus in campos fruſtra prohibentibus exit
Objicibus, reſonant permixto turbine tecta,
Arva, armenta, viri, donec ſtetit improbus alto
Colle minor, magnoque invenit in aggere ripas.
Hæc alterna ducum nox interfuſa diremit.
At gemitus Argia viri non amplius æquo
Corde ferens, ſociumque animo miſerata dolorem,
Sicut erat pridem laceris turbata capillis,
Et fletu ſignata genas, ad celſa verendi
Ibat tecta patris, parvumque ſub ubere caro
Theſſandrum portabat avo, jam nocte ſuprema
Ante novos ortus, ubi ſola ſuperſtite plauſtro
Arctos ad Oceanum fugientibus invidet aſtris.
Utque fores iniit, magnoque affuſa parenti eſt:
Cur tua cum lacrimis mœſto ſine conjuge ſupplex
Limina nocte petam, ceſſem licet ipſa profari,
Scis genitor. ſed jura deum genitalia teſtor,
Teque pater, non ille jubet; ſed pervigil angor,
Ex quo primus Hymen, movitque infauſta ſiniſtram
Juno facem, ſemper lacrimis gemituque propinquo
Exturbata quies. non ſi mihi tigridis horror,
Æquoreæque ſuper rigeant præcordia cautes,
Ferre queam. tu ſolus opem, tu ſumma medendi
Jura tenes. da bella pater, generique jacentis
Aſpice res humiles, atque hanc, pater, aſpice prolem
Exulis. huic olim generis pudor, obvia prima
Hoſpitia, & junctæ teſtato numine dextræ.
Hic certe eſt, quem Fata dabant, quem dixit Apollo.
Non egomet tacitos Veneris furata calores,
Culpatamve facem, tua juſſa verenda, tuoſque
Dilexi monitus. nunc qua feritate dolentis
Deſpiciam queſtus? neſcis, pater optime, neſcis
Quantus amor cauſſæ miſero nupſiſſe marito.
Et nunc mœſta quidem grave & illætabile munus
Ut timeam doleamque, rogo. ſed cum oſcula rumpet
Mœſta dies, cum rauca dabunt abeuntibus armis
Signa tubæ, ſævoque genas fulgebitis auro,
Hei mihi care parens, iterum fortaſſe rogabo.
Illius humenti carpens pater oſcula vultu,
Non equidem has umquam culparim, nata, querelas,
Pone metus: laudanda rogas: nec digna negari.
Sed mihi multa dei (nec tu ſperare quod urges
Deſine) multa metus, regnique volubile pondus
Subjiciunt animo. veniet, qui debitus iſtis,
Nata, modus, nec te incaſſum fleviſſe quereris.



Digitized by Google

Tu ſolare virum, neu ſint diſpendia juſtæ
Dura moræ, magnos cunctamur, nata, paratus.
Proficitur bello. dicentem talia naſcens
Lux movet, ingenteſque jubent aſſurgere curæ.

# LIBER QUARTUS.

Tertius horrentem Zephyris laxaverat annum
Phœbus, & anguſtum cogebat limite verno
Longius ire diem, cum fracta impulſaque fatis
Conſilia, & tandem miſeris data copia belli.
Prima manu rutilam de vertice Lariſſæo
Oſtendit Bellona facem, dextraque trabalem
Haſtam intorſit agens: liquido quæ ſtridula cælo
Fugit, & adverſæ celſo ſtetit aggere Dirces.
Mox & caſtra ſubit, ferroque auroque coruſcis
Mixta viris, turmale fremit. dat euntibus enſes.
Plaudit equos: vocat ad portas. hortamina fortes
Præveniunt, timidiſque etiam brevis addita virtus.
Dicta dies aderat, cadit ingens rite Tonanti
Gradivoque pecus, nulliſque ſecundus in extis
Pallet, & armatis ſimulat ſperare ſacerdos.
Jamque ſuos circum pueri, innuptæque, patreſque,
Funduntur mixti, ſummiſque a poſtibus obſtant.
Nec modus eſt lacrimis. rorant clypeique, jubæque
Triſte ſalutantum, & cunctis dependet ab armis
Suſpiranda domus. galeis juvat oſcula clauſis
Inſerere, amplexuque truces deducere conos.
Illi, queis ferrum modo, queis mors ipſa placebat,
Dant gemitus, fractæque labant ſingultibus iræ.
Sic ubi forte viris longum ſuper æquor ituris,
Cum jam ad vela Noti, & ſciſſo redit anchora fundo,
Hæret amica manus: certant innectere collo
Brachia, mananteſque oculos. hinc oſcula turbant,
Hinc magni caligo maris: tandemque relicti
Stant in rupe tamen. fugientia carbaſa viſu
Dulce ſequi, patrioſque dolent crebreſcere ventos.
Stant tamen, & notam puppem de rupe ſalutant.
Nunc mihi, fama prior, mundique arcana vetuſtas,
Cui meminiſſe ducum, vitaſque extendere curæ,
Pande viros, tuque o nemoris regina ſonori
Calliope, quas ille manus, quæ moverit arma
Gradivus, quantas populis ſolaverit urbes,
Sublata molire lyra. nec enim altior ulli
Mens hauſto de fonte venit. Rex triſtis, & æger
Pondere curarum, propiorque abeuntibus annis,
Inter adhortantes vix ſponte incedit Adraſtus,
Contentus ferro cingi latus, arma manipli
Pone ferunt: volucres portis auriga ſub ipſis
Comit equos, & jam inde jugo luctatur Arion.
Huic armat Lariſſa viros: huic celſa Proſymne,
Aptior armentis Midea, pecoroſaque Phyllos.
Quæque pavet longa ſpumantem valle Charadron
Neris, & ingenti turritæ mole Cleonæ,
Et Lacedæmonium Thyre lectura cruorem.
Junguntur memores tranſmiſſi ab origine regis,
Qui Drepani ſcopulos, & oliviferæ Sicyonis
Culta ferunt, quos pigra vado Langia tacenti
Lambit, & anfractu riparum incurvus Eliſſos.
Sævus honos fluvio: Stygias luſtrare ſeveris
Eumenidas perhibetur aquis. huic mergere ſuetæ
Ora, & anhelantes tuto Phlegethonte ceraſtas.
Seu Thracum vertere domos, ſeu tecta Mycenis
Impia, Cadmeumve larem. fugit ipſe natantes
Amnis, & innumeris liveſcunt ſtagna venenis.
It comes Inoas Ephyre ſolata querelas,
Cenchrææque manus, vatum qua conſcius amnis
Gorgoneo percuſſus equo, quaque objacet alto
Iſthmos, & a terris maria inclinata repellit.
Hæc manus Adraſtum numero ter mille ſecuti
Exultant. pars gæſa manu, pars robora flammis
Indurata diu (non unus namque maniplis
Mos, neque ſanguis ineſt) teretes pars vertere fundas
Aſſueti, vacuoque diem præcingere gyro.
Ipſe annis ſceptriſque ſubit venerabilis æque:
Ut poſſeſſa diu taurus meat arduus inter
Paſcua, jam laxa cervice, & inanibus armis,
Dux tamen. haud illum bello attentare juvencis
Sunt animi, nam trunca vident de vulnere multo
Cornua, & ingentes plagarum in pectore nodos.
Proxima longævo profert Dircæus Adraſto
Signa gener, cui bella favent: cui commodat iras
Cuncta cohors. huic & patria de ſede volentes
Advenere viri. ſeu quos movet exul, & hæſit
Triſtibus aucta fides, ſeu queis mutare potentes
Præcipuum. multi melior quos cauſſa querenti
Conciliat. dederat nec non ſocer ipſe regendas
Ægion, Arenenque, & quas Theſeia Trœzen
Addit opes, ne rara movens inglorius iret
Agmina, neu raptos patriæ ſentiret honores.
Idem habitus, eadem arma viro, quæ debitus hoſpes
Hiberna ſub nocte tulit. Theumeſius implet
Terga leo. gemino lucent haſtilia ferro:
Aſpera vulnifico ſubter latus enſe riget Sphynx.
Jam regnum matriſque ſinus, fidaſque ſorores
Spe votiſque tenet: tamen & de turre ſuprema
Attonitam, totoque extantem corpore longe
Reſpicit Argian. hæc mentem, oculoſque reducit
Conjugis, & dulces avertit pectore Thebas.
Ecce inter medios patriæ ciet agmina gentis
Fulmineus Tydeus: jam lætus, & integer artus,
Ut primum ſtrepuere tubæ. ceu lubricus alta
Anguis humo verni blanda ad ſpiramina ſolis
Erigitur liber ſenio, & ſqualentibus annis
Exutus, lætiſque minax interviret herbis.
Ah miſer, agreſtum ſi quis per gramen hianti
Obvius, & primo ſiccaverit ora veneno.
Huic quoque præſtantes Ætolis urbibus affert
Belli fama viros. ſenſit ſcopuloſa Pylene
Fletaque cognatis avibus Meleagria Pleuron.
Et præceps Calydon, & quæ Jove provocat Iden
Olenos, Ioniis & fluctibus hoſpita portu
Chalcis, & Herculea turpatus gymnade vultus
Amnis: adhuc imis vix truncam attollere frontem
Auſus aquis, glaucoque caput ſummerſus in antro
Mœret, anhelantes ægreſcunt pulvere ripæ.
Omnibus æratæ propugnant pectora crates,
Pilaque ſæva manu, patrius ſtat caſſide Mavors.
Undique magnanimum pubes delecta coronant
Oeniden hilarem bello, notiſque decorum
Vulneribus. non ille minis Polynicis, & ira
Inferior, dubiumque adeo cui bella gerantur.
Major at inde novis it Doricus ordo ſub armis,
Qui ripas Lyrcee tuas, tua litora multo
Vomere ſuſpendunt, fluviorum ductor Achivum
Inache. Perſea neque enim violentior exit
Amnis humo, cum Taurum aut Pliadas hauſit aquoſas
Spumeus, & genero tumuit Jove. quos celer ambit
Aſterion Dryopumque trahens Eraſinus ariſtas.
Et qui rura domant Epidauria: dexter Iaccho

Collis

Digitized by Google

Collis, at Ennææ Cereri negat avia Dyme.
Mittit opes, denſaſque Pylos Neleia turmas,
Nondum nota Pylos, juveniſque ætate ſecunda
Neſtor, & ire tamen peritura in caſtra negavit.
Hos agitat, pulchræque docet virtutis amorem
Arduus Hippomedon. capiti tremit ærea caſſis,
Ter nivea ſcandente juba. latus omne ſub armis
Ferrea ſuta terunt. humeros, ac pectora late
Flammeus orbis habet, perfectaque vivit in auro
Nox Danai. ſontes, furiarum lampade nigra,
Quinquaginta ardent thalami: pater ipſe cruentis
In foribus laudatque nefas, atque inſpicit enſes.
Illum Palladia ſonipes Nemeæus ab arce
Devehit arma pavens. umbraque immane volanti
Implet agros, longoque attollit pulvere campum.
Non aliter ſilvas humeris, & utroque refringens
Pectore, montano duplex Hyleus ab antro
Præcipitat, pavet Oſſa vias, pecudeſque, feræque,
Procubuere metu: non ipſis fratribus horror
Abfuit, ingenti donec Peneia ſaltu
Stagna ſubit, magnumque objectus detinet amnem.
Quis numerum ferri, genteſque, & robora dicto
Æquarit mortale ſonans? ſuus excit in arma
Antiquam Tiryntha deus. non fortibus illa
Infœcunda viris, famaque immanis alumni
Degenerat; ſed lapſa ſitu fortuna,neque addunt
Robur opes. rarus vacuis habitator in arvis
Monſtrat Cyclopum ductas ſudoribus arces.
Dat tamen hæc juvenum tercentum pectora, vulgus
Innumerum bello, quibus haud amenta, nec enſes
Triſte micant. flavent capiti tergoque Leonum
Exuviæ, gentilis honos, & pineus armat
Stipes, inexhauſtis arctantur tela pharetris.
Herculeum Pæana canunt, vaſtataque monſtris
Omnia: frondoſa longum deus audit ab Oeta.
Dat Nemea comites, & quas in prælia vires
Sacra Cleonæi cogunt vineta Molorchi.
Gloria nota caſæ, foribus ſimulata ſalignis
Hoſpitis arma dei, parvoque oſtenditur arvo.
Robur ubi & laxos qua reclinaverit arcus
Ilice, qua cubiti ſedeant veſtigia terra.
At pedes, & toto deſpectans vertice bellum,
Quatuor indomitis Capaneus erepta juvencis
Terga, ſuperque rigens injectu molis ahenæ
Verſat onus, ſquallet triplici ramoſa corona
Hydra recens obitu. pars anguibus aſpera vivis
Argento cælata micat, pars arte reperta
Conditur, & fulvo moriens igneſcit in auro.
Circum amnis torpens, & ferro cærula Lerne.
At laterum tractus, ſpatioſaque pectora ſervat
Nexilis innumero chalybum ſubtemine thorax,
Horrendum, non matris opus, galeæque coruſca
Prominet arce gigas. atque uni miſſilis illi
Cuſpide præfixa ſtat frondibus orba cupreſſus.
Huic parere dati quos fertilis Amphigenia,
Planaque Meſſene, montanaque nutrit Ithome.
Quos Thrion, & ſummis ingeſtum montibus Æpy,
Quos Helos, & Pteleon, Getico quos flebile vati
Dorion. hic fretus doctas anteire canendo
Aonidas, mutos Thamyris damnatus in annos
Ore ſimul, citharaque (quis obvia numina temnat?)
Conticuit præceps: quis non certamina Phœbi
Noſſet, & illuſtres Satyro pendente Celænas?
Jamque & fatidici mens expugnata fatiſcit
Auguris. ille quidem caſus, & dira videbat
Signa, ſed ipſa manu cunctanti injecerat arma
Atropos, obrueratque deum, nec conjugis abſunt
Inſidiæ, vetitoque domus jam fulgurat auro.
Hoc aurum vati fata exitiale monebant
Argolico. ſcit & ipſe nefas, ſed perfida conjux
Dona viro mutare velit, ſpoliiſque potentis
Imminet Argiæ, raptoque excellere cultu
Illa libens (nam regum animos, & pondera belli
Hac nutare videt, pariter ni providus heros
Militet) ipſa ſacros gremio Polynicis amati
Depoſuit nexus haud mœſta, atque inſuper addit:
Non hæc apta mihi nitidis ornatibus, inquit,
Tempora, nec miſeræ placeant inſignia formæ
Te ſine. ſat dubium cœtu ſolante timorem
Fallere, & incultos aris advertere crines.
Scilicet (heu ſuperi) cum tu cludare minaci
Caſſide, ferratuſque ſones, ego divitis aurum
Harmoniæ dotale geram? dabit aptior iſta
Fors deus, Argolicaſque habitu præſtabo maritas.
Cum regis conjux, cum te mihi ſoſpite, templa
Votivis implenda choris: nunc induat illa,
Quæ petit, & bellante poteſt gaudere marito.
Sic Eriphylæos aurum fatale penates
Irrupit, ſcelerumque ingentia ſemina movit,
Et grave Tiſiphone riſit gaviſa futuris.
Tænareis hic celſus equis, quam diſpare cœtu
Cyllarus, ignaro generarat Caſtore prolem,
Quaſſat humum. vatem cultu Parnaſſia monſtrat
Vellera, frondenti crinitur caſſis oliva,
Albaque puniceas interplicat infula criſtas.
Arma ſimul, prenſaſque jugo moderatur habenas.
Hinc, atque inde moræ jaculis, & ferrea curru
Silva tremit. procul ipſe gravi metuendus in haſta
Eminet, & clypeo victum Pythona coruſcat.
Hujus Apollineæ currum comitantur Amyclæ.
Quos Pylos, & dubiis Malea vitata carinis,
Plaudentique habiles Carye reſonare Dianæ.
Quos Pharis, volucrumque parens Cythereia Meſſe,
Taygetique phalanx, & oliviferi Eurotæ
Dura manus. deus ipſe viros in pulvere crudo
Arcas alit, nudæque modos virtutis, & iras
Ingenerat. vigor inde animis, & mortis honoræ
Dulce ſacrum. gaudent natorum in fata parentes:
Hortanturque mori. deflet jamque omnis ephebum
Turba, coronato contenta eſt funere mater.
Fræna tenent, duplexque inſerto miſſile nodo,
Exerti ingentes humeros: chlamys horrida pendet,
Et cono Ledæus apex. non hi tibi ſolum,
Amphiarae, merent. auget reſupina maniplos
Elis. depreſſæ populus ſubit incola Piſæ,
Qui te, flave, natant terris, Alphee, Sicanis
Advena tum longo non umquam infecte profundo,
Curribus innumeris late putria arva laceſſunt:
Et bellis armenta domant. ea gloria genti
Infando de more, & fractis durat ab uſque
Axibus Oenomai. ſtrident ſpumantia morſu
Vincula, & effoſſas niveus rigat imber arenas.
Tu quoque Pharraſias ignara matre catervas
Ah rudis annorum (tantum nova gloria ſuadet)
Parthenopæe, rapis. tum ſaltus forte remotos
Torva parens (neque enim hæc juveni foret ire poteſtas)
Pacabat cornu, gelidique averſa Lycæi.
Pulchrior haud ulli triſte ad diſcrimen ituro
Vultus, & egregiæ tanta indulgentia formæ.
Nec deſunt animi, veniat modo fortior ætas.
Quos non ille duces nemorum, fluviiſque dicata
Numina; quas magno non impulit igne Napæas?

Ipſam,

Ipſam, Mænalia puerum cum vidit in umbra,
Dianam, tenero ſignantem gramina paſſu,
Ignoviſſe ferunt comiti, Dictæaque tela
Ipſam, & Amyclæas humeris aptaſſe pharetras.
Proſilit audaci Martis percuſſus amore,
Arma, tubas audire calens, & pulvere belli
Flaventem ſordere comam, captoque referri
Hoſtis equo. tædet nemorum, titulumque nocentem
Sanguinis humani, pudor eſt neſcire ſagittas.
Igneus ante omnes auro micat, igneus oſtro,
Undantemque ſinum nodis irrugat Iberis.
Imbelli parma pictus Calydonia matris
Prælia. trux læva ſonat arcus, & aſpera plumis
Terga Cydonæa corytos arundine pulſat,
Electro pallens, & jaſpide clarus Eoa.
Cornipedem trepidos ſuetum prævertere cervos
Velatum geminæ dejectu lyncis, & arma
Mirantem gravioris heri ſublimis agebat,
Dulce rubens, viridique genas ſpectabilis ævo.
Arcades huic veteres aſtris Lunaque priores,
Agmina fida datis. nemorum vos ſtirpe rigenti
Fama ſatos, cum prima pedum veſtigia tellus
Admirata tulit. nondum arva, domuſque, nec urbes,
Connubiiſque modus. quercus, laurique ferebant
Cruda puerperia, ac populos umbroſa creavit
Fraxinus, & fœta viridis puer excidit orno.
Hi lucis ſtupuiſſe vices, noctiſque feruntur
Nubila, & occiduum longe Titana ſecuti
Deſperaſſe diem. rareſcunt alta colonis
Mænala: Parthenium fugitur nemus: agmina bello
Rhipeque, & Stratie, ventoſaque donat Eniſpe.
Non Tegea, non ipſa Deo vacat alite felix
Cyllene, templumque Aleæ nemorale Minervæ,
Et rapidus Cliton, & qui tibi, Pythie, Ladon
Pene ſocer, candenſque jugis Lampia nivoſis,
Et Pheneos nigro Styga mittere credita Diti.
Venit & Idæis ululatibus æmulus Azan,
Parrhaſiique duces, & quæ riſiſtis, Amores,
Grata pharetrato Nonacria rura Tonanti.
Dives & Orchomenos pecorum, & Cynoſura ferarum.
Æphitios idem ardor agros, & Pſophida celſam
Vaſtat, & Herculeo vulgatos robore montes,
Monſtriferumque Erymanthon,& æriſonum Stymphalon.
Arcades hi, gens una viris, ſed diſſona cultu
Scinditur, hi Paphias myrtos a ſtirpe recurvant,
Et paſtorali meditantur prælia trunco.
His arcus, his tela ſudes, hic caſſide crines
Integit: Arcadii morem tenet ille galeri.
Ille Lycaoniæ rictu caput aſperat urſæ.
Hos belli cœtus, jurataque pectora Marti,
Milite vicinæ nullo juvere Mycenæ.
Funereæ tum namque dapes, mediique recurſus
Solis, & hic alii miſcebant prælia fratres.
Jamque Atalantæas implerat nuntius aures
Ire ducem bello, totamque impellere natum
Arcadiam; tremuere gradus, elapſaque juxta
Tela. fugit ſilvas pernicior alite vento
Saxa per, & plenis obſtantia flumina ripis.
Qualis erat, correpta ſinus, & vertice flavum
Crinem ſparſa noto, raptis velut aſpera natis
Prædatoris equi ſequitur veſtigia tigris.
Ut ſtetit, adverſiſque impegit pectora frænis,
(Ille ad humum pallens) Unde hæc furibunda cupido,
Nate, tibi? teneroque unde improba pectore virtus?
Tu bellis aptare viros? tu pondera ferre
Martis, & enſiferas inter potes ire catervas?
Quamquam utinam vires! nuper te pallida vidi,
Dum premis obnixo venabula cominus apro,
Poplite ſuccidüo reſupinum ac pene ruentem:
Et ni curvato torſiſſem ſpicula cornu,
Nunc ubi bella tibi? nil te mea tela juvabunt,
Nec teretes arcus, maculis nec diſcolor atris,
Hic, cui fidis, equus. magnis conatibus inſtas,
Vix Dryadum thalamis, Erymanthiadumque furori
Nympharum mature puer. ſunt omina vera:
Mirabar cur templa mihi tremuiſſe Dianæ
Nuper, & inferior vultu dea viſa, ſacriſque
Exuviæ cecidere tholis. hinc ſegnior arcus,
Difficileſque manus, & nullo in vulnere certæ.
Expecta, dum major honos, dum firmius ævum,
Dum roſeis venit umbra genis, vultuſque recedunt
Ore mei, tunc bella tibi: ferrumque quod ardes,
Ipſa dabo, & nullo matris revocabere fletu.
Nunc refer arma domum. vos autem hunc ire ſinetis,
Arcades? o ſaxis nimirum, & robore nati.
Plura cupit, fuſi circum natuſque, duceſque
Solantur, minuuntque metus, & jam horrida clangunt
Signa tubæ. nequit illa pio dimittere natum
Complexu, multumque duci commendat Adraſto.
At parte ex alia Cadmi Mavortia plebes,
Mœſta ducis furiis, nec molli territa fama,
(Quando his vulgatum deſcendere viribus Argos)
Tardius illa quidem, regis, cauſæque pudore,
Verum bella movet. nulli diſtringere ferrum
Impetus, aut humeros clypeo clauſiſſe paterno
Dulce. nec alipedum juga comere, qualia belli
Gaudia. dejecti trepidas ſine mente, ſine ira,
Promiſere manus. hic ægra in ſorte parentem
Unanimem, hic dulces primævæ conjugis annos
Ingemit, & gremio miſeros accreſcere natos.
Bellator nulli caluit deus. ipſa vetuſto
Mœnia laſſa ſitu, magnæque Amphionis arces,
Jam feſſum ſenio nudant latus, & fide ſacra
Æquatos cælo, ſurdum, atque ignobile, muros
Firmat opus. tamen & Bœotis urbibus ultrix
Aſpirat ferri rabies, nec regis iniqui
Subſidio, quantum ſocia pro gente moventur.
Ille velut pecoris lupus expugnator opimi,
Pectora tabenti ſanie gravis, hirtaque ſetis
Ora cruentata deformis hiantia lana,
Decedit ſtabulis huc illuc turbida verſans
Lumina, ſi duri comperta clade ſequantur
Paſtores, magnique fugit non inſcius auſi.
Accumulat crebros turbatrix fama pavores.
Hic jam diſperſos errare Aſopide ripa
Lernæos equites: hic te, bacchate Cithæron,
Ille rapi Theumeſon ait, noctiſque per umbras
Nuntiat excubiis vigiles arſiſſe Plateas.
Jam Tyrios ſudaſſe lares, & ſanguine Dircen
Irriguam, fœtuſque novos, iterumque locutam
Sphynga petris, cui non & ſcire licentia paſſim,
Et vidiſſe fuit? novus his ſuper anxia turbat
Corda metus. ſparſis ſubito correpta caniſtris
Silveſtris regina chori, decurrit in æquum
Vertice ab Ogygio, trifidamque huc triſtis & illuc
Lumine ſanguineo pinum dejectat, & ardens
Erectam attonitis implet clamoribus urbem.
Omnipotens Niſæe pater, cui gentis avitæ
Pridem lapſus amor. tu nunc horrente ſub arcto
Bellica ferrato rapidus quatis Iſmara thyrſo,
Pampineumque jubes nemus irreptare Lycurgo,
Aut tumidum Gangen, aut clauſtra noviſſima rubræ
Tethyos,

Digitized by Google

Tethyos, Eoaſque domos flagrante triumpho
Perfuris, aut Hermi de fontibus aureus exis.
At tua progenies, poſitis gentilibus armis
Quæ tibi feſta litat, bellum, lacrimaſque, metumque
Cognatumque nefas injuſti munera regni
Pendimus. æternis potius me Bacche pruinis
Trans & Amazoniis ululatum Caucaſon armis,
Siſte ferens, quam monſtra ducum ſtirpemque profanam
Eloquar. en urges! alium tibi, Bacche, furorem
Juravi. ſimiles video concurrere tauros.
Idem ambobus honos, unuſque ab origine ſanguis.
Ardua collatis obnixi cornua miſcent
Frontibus, alternaque truces moriuntur in ira.
Tu pejor, tu cede nocens, qui ſolus avita
Gramina, communemque petis defendere montem.
Ah miſeri morum! bellatis ſanguine tanto,
Et ſaltus dux alter habet. Sic fata gelatis
Vultibus, & Baccho jam demigrante quievit.
At trepidus monſtro, & variis terroribus impar
Longævi rex vatis opem, tenebraſque ſagaces
Tireſiæ (qui mos incerta paventibus) æger
Conſulit. ille deos non larga cæde juvencum,
Non alacri penna, aut verum ſpirantibus extis,
Nec tripode implicito, numeriſque ſequentibus aſtra,
Thurea nec ſupra volitante altaria fumo,
Tam penitus, duræ quam mortis limite manes
Elicitos patuiſſe refert, Lethæaque ſacra
Et merſum Iſmeni ſubter confinia ponto
Miſcentis, parat ante ducem circumque bidentum
Viſceribus laceris, & odori ſulfuris aura,
Graminibuſque novis, & longo murmure purgat.
Silva capax ævi, validaque incurva ſenecta
Æternum intonſæ frondis ſtat pervia nullis
Solibus: haud illam brumæ minuere, Notuſve
Jus habet, aut Getica Boreas impactus ab Urſa.
Subter opaca quies, vacuuſque ſilentia ſervat
Horror, & excluſæ pallet mala lucis imago.
Nec caret umbra deo. nemori Latonia cultrix
Additur. hanc piceæ, cedrique, & robore in omni
Effictam, ſanctis occultat ſilva tenebris.
Hujus inaſpectæ luco ſtridere ſagittæ,
Nocturnique canum gemitus, ubi limina patrui
Effugit, inque novæ melior redit ora Dianæ.
Aſt ubi feſſa jugis, dulceſque altiſſima ſomnos
Lux movet, hic late jaculis circum undique fixis,
Effuſam pharetra cervicem excepta quieſcit.
Extra immane patent, tellus Mavortia, campi,
Fœtus ager Cadmo, durus qui vomere primo
Poſt conſanguineas acies, ſulcoſque nocentes,
Auſus humum verſare, & putria ſanguine prata
Eruit: ingentes infelix terra tumultus
Lucis adhuc medio, ſolaque in nocte per umbras
Expirat, nigri cum vana in prælia ſurgunt
Terrigenæ. fugit incepto tremebundus ab arvo
Agricola, inſanique domum rediere juvenci.
Hic ſenior vates, (Stygiis accommoda quippe
Terra ſacris, multoque placent ſola pinguia tabo)
Velleris obſcuri pecudes, armentaque ſiſti
Atra monet, quæcumque gregum pulcherrima cervix
Ducitur. ingemuit Dirce, mœſtuſque Cithæron,
Et nova clamoſæ ſtupuere ſilentia valles.
Tum fera cæruleis intexit cornua ſertis
Ipſe manu tractans, notæque in limine ſilvæ,
Principio largos novies tellure cavata
Inclinat Bacchi latices, & munera verni
Lactis, & Actæos imbres, ſuadumque cruorem
Manibus: aggeritur, quantum bibit arida tellus.
Trunca dehinc nemora advolvunt, mœſtuſque ſacerdos
Tres Hecatæ, totidemque ſatis Acheronte nefaſto
Virginibus jubet eſſe focos. tibi, rector averni,
Quamquam infoſſus humo, ſuperat tamen agger in auras
Pineus. hunc juxta cumulo minor ara profundæ
Erigitur Cereri. frondes, atque omne cupreſſus
Intexit plorata latus. jamque ardua ferro
Signati capita, & frugum libamine puro
In vulnus cecidere greges. tunc innuba Mantho
Exceptum pateris prælibat ſanguinem, & omnes
Te circum acta pyras ſancti de more parentis
Semineces fibras, & adhuc ſpirantia reddit
Viſcera. nec rapidas cunctatur frondibus atris
Subjectare faces. atque ipſe ſonantia flammis
Virgulta, & triſtes crepuiſſe ut ſenſit acervos
Tireſias (illi nam plurimus ardor anhelat
Ante genas, impletque cavos vapor igneus orbes)
Exclamat: (tremuere rogi, & vox impulit ignem)
Tartareæ ſedes, & formidabile regnum
Mortis inexpletæ, tuque o ſæviſſime fratrum
Cui ſervire dati manes, æternaque ſontum
Supplicia, atque imi famulatur regia mundi,
Sovite pulſanti loca muta, & inane ſeveræ
Perſephones, vulguſque cava ſub nocte repoſtum
Elicite, & plena redeat Styga portitor alno.
Ferte ſimul greſſus. nec ſimplex Manibus eſto
In lucem remeare modus. tu ſepare cœtu
Elyſios Perſei pios, virgaque potenti
Nubilus Arcas agat. contra per crimina functis
Qui plures Erebo, plureſque e ſanguine Cadmi,
Angue ter excuſſo, & flagranti prævia taxo,
Tiſiphone, dux pande diem, nec lucis egentes
Cerberus occurſu capitum detorqueat umbras.
Dixerat. & pariter ſenior, Phœbeaque virgo
Erexere animos. illi formidine nulla,
(Quippe in corde deus) ſolum tremor obruit ingens
Oedipodioniden, vatiſque horrenda canentis
Nunc humeros, nunc ille manus, & vellera preſſat
Anxius, inceptiſque velit deſiſtere ſacris.
Qualis Gætulæ ſtabulantem ad confraga ſilvæ
Venator longo motum clamore leonem
Expectat firmans animum, & ſudantia niſu
Tela premens. gelat ora pavor, greſſuſque tremiſcunt
Quis veniat, quantuſque, ſed horrida ſigna frementis
Accipit, & cæca metitur murmura cura.
Atque hic Tireſias nondum adventantibus umbris:
Teſtor, ait, divæ, quibus hunc ſaturavimus ignem,
Lævaque convulſæ dedimus carcheſia terræ,
Jam nequeo tolerare moram. caſſus ne ſacerdos
Audior? an rabido jubeat ſi Theſſala cantu,
Ibitis? & Scythicis quoties armata venenis
Colchis aget, trepido pallebunt tartara motu?
Noſtri cura minor, ſi non attollere buſtis
Corpora, nec plenas antiquis oſſibus urnas
Egerere, & mixtos cæliqne Erebique ſub unum
Funeſtare deos libet? aut exanguia ferro
Ora ſequi, aut ægras functorum carpere fibras?
Ne tenues annos, nubemque hanc frontis opacæ,
Spernite ne, moneo, & nobis ſævire facultas.
Scimus enim & quidquid dici, noſcique timetis,
Et turbare Hecaten, ni te, Thymbræe, vererer.
Et triplicis mundi ſummum quem ſcire nefaſtum eſt,
Illum ſed taceo. prohibet tranquilla ſenectus.
Jamque ego vos. avide ſubicit Phœbeia Manto,
Audiris genitor, vulguſque exangue propinquat.



Digitized by Google

Panditur Elyſium Chaos, & telluris opertæ
Diſſilit umbra capax, ſilvæque, & nigra pateſcunt
Flumina, liventes Acheron ejectat arenas.
Fumidus atra vadis Phlegethon incendia volvit.
Et Styx diſcretis interflua Manibus obſtat.
Ipſum pallentem ſolio, circumque miniſtras
Funeſtorum operum Eumenides, Stygiæque ſeveros
Junonis thalamos, & mœſta cubilia cerno.
In ſpeculis Mors atra ſedet, dominique ſilentis
Adnumerat populos: major ſupereminet ordo.
Arbiter hos dura verſat Gortynius urna,
Vera minis poſcens, adigitque expromere vitas
Uſque retro, & tandem pœnarum lucra fateri.
Quid tibi monſtra Erebi, Scyllas, & inane furentes
Centauros, ſolidoque intorta adamante gigantum
Vincula, & anguſtam centeni Ægæonis umbram?
Immo, ait, o noſtræ regimen, vireſque ſenectæ,
Ne vulgato mihi. quis enim remeabile ſaxum,
Fallenteſque lacus, Tytionque alimenta volucrum,
Et caligantem longis Ixiona gyris
Neſciat? ipſe etiam melior cum ſanguis, opertas
Inſpexi ſedes Hecate ducente, priuſquam
Obruit ora Deus, totamque in pectora lucem
Detulit. Argolicas magis huc appelle precando,
Thebanaſque animas. alias avertere greſſus
Lacte quater ſparſas mœſtoque excedere luco,
Nata, jube. tum quis vultus, habituſque, quis ardor
Sanguinis adſuſi, gens utra ſuperbior adſit,
Dic agedum, noſtramque mone per ſingula noctem.
Juſſa facit, carmenque ſerit quo diſſipet umbras,
Quo regat & ſparſas. qualis ſi crimina demat
Colchis, & Ææo ſimulatrix litore Circe.
Tunc his ſacrificum dictis adfata parentem:
Primus ſanguineo ſummittit inertia Cadmus
Ora lacu, juxtaque virum Cythereia proles.
Effluit amborum geminus de vertice ſerpens.
Terrigenæ comites illos, gens Martia cingunt,
His ævi menſura dies: manus omnis in armis,
Omnis & in capulo. prohibent, obſtantque, ruuntque
Spirantum rabie. nec triſti incumbere ſulco
Cura, ſed alternum cuperent haurire cruorem.
Proxima natarum manus eſt, fletique nepotes.
Hic orbam Autonoen, & anhelam cernimus Ino
Reſpectantem arcus, & ad ubera dulce prementem
Pignus, & oppoſitis Semelen a ventre lacertis.
Penthea jam fractis genitrix Cadmeia thyrſis,
Jam dimiſſa deo, pectuſque adaperta cruentum
Inſequitur planctu. fugit ille per avia Lethes,
Et Stygios, ſuperoſque lacus, ubi mitior illum
Flet pater, & lacerum componit corpus Echion.
Triſtem noſco Lycum. dextramque in terga reflexum
Æoliden, humero jactantem funus onuſto.
Nec dum ille aut habitus, aut verſæ crimina formæ
Mutat Ariſtæo genitus. frons aſpera cornu,
Tela manu, rejicitque canes in vulnus hiantes.
Ecce autem magna ſubit invidioſa caterva
Tantalis, & tumido percenſet funera luctu,
Nil dejecta malis. juvat effugiſſe deorum
Numina, & inſanæ plus jam permittere linguæ.
Talia dum patri canit intemerata ſacerdos,
Illius elatis tremefacta adſurgere vittis
Canicies, tenuique impelli ſanguine vultus.
Nec jam firmanti baculo, nec virgine fida
Nititur, erectuſque ſolo: Deſiſte canendo,
Nata, ait, externæ ſatis eſt mihi lucis, inertes
Diſcedunt nebulæ, & vultum niger exuit aer.
Umbriſne, an ſupero me miſſus Apolline complet
Spiritus? en video quæcumque audita. ſed ecce
Mœrent Argolici dejecto lumine manes.
Torvus Abas, Prœtuſque nocens, mitiſque Phoroneus
Truncatuſque Pelops, & ſævo pulvere ſordens
Œnomaus, largis humectant imbribus ora.
Auguror hinc Thebis belli meliora. quid autem
Hi grege condenſo (quantum arma & vulnera monſtrant,
Pugnaces animæ) nobis in ſanguine multo
Oraque, pectoraque, & falſo clamore levatas
Intendunt ſine pace manus? rex, fallor, an hi ſunt
Quinquaginta illi? cernis Chroniumque, Chrominque,
Phægeaque, & noſtra præſignem Mæona lauro.
Ne ſævite duces. nihil hic mortalibus auſum
Credite conſiliis. hos ferrea neverat annos
Atropos, ex iſtis caſus. bella horrida nobis,
Atque iterum Tydeus, dixit, vittaque ligatis
Frondibus inſtantes abigit, monſtratque cruorem.
Stabat inops comitum Cocyti in litore mæſto
Laius, immiti quem jam deus ales Averno
Reddiderat, dirumque tuens obliqua nepotem,
(Noſcit enim vultu) non ille aut ſanguinis hauſtus
Cetera ceu plebes, aliumve accedit ad imbrem,
Immortale odium ſpirans. ſed prolicit ultro
Aonius vates: Tyriæ dux inclyte Thebes,
Cujus ab interitu non ulla Amphionis arces
Vidit amica dies, o jam ſatis ulte cruentum
Exitium, & multum placata minoribus umbra,
Quo miſerande fugis? jacet ille in funere longo
Quem premis, & junctæ ſentit confinia mortis.
Obſitus exhauſtos pædore & ſanguine vultus,
Ejectuſque die. ſors leto durior omni,
Crede mihi. quænam immeritum vitare nepotem
Cauſſa tibi? confer vultum, & ſatiare litanti
Sanguine, venturaſque vices, & funera belli
Pande, vel infenſus, vel res miſerate tuorum.
Tunc ego, te optata vetitam tranſmittere Lethen
Puppe dabo, placidumque pia tellure reponam,
Et Stygiis mandabo deis. Mulcetur honoris
Muneribus, tingitque genas. dehinc talia reddit:
Cur tibi verſanti manes, æquæve ſacerdos,
Lectus ego augurio? tantiſque potiſſimus umbris
Qui ventura loquar? ſatis eſt meminiſſe priorum.
Noſtrane præclari (pudeat) conſulta nepotes
Poſcitis? illum illum ſacris adhibete nefaſtis,
Qui læto fodit enſe patrem, qui ſemet in ortus
Vertit, & indignæ regerit ſua pignora matri.
Et nunc ille deos, furiarumque atra fatigat
Concilia, & noſtros rogat hæc in prælia manes.
Quod ſi adeo placui deflenda in tempora vates,
Dicam equidem, quo me Lacheſis, quo torva Megæra
Uſque ſinunt. bellum innumero venit undique bellum
Agmine, Lernæoſque trahit fatalis alumnos
Gradivus ſtimulis. hos terræ monſtra, deumque
Tela manent, pulchrique obitus, & ab igne ſupremo
Sontes lege moræ. certa eſt victoria Thebis,
Ne trepida, nec regna ferox germanus habebit.
Sed furiæ, geminumque nefas, miſeroſque per enſes
(Hei mihi) crudelis vincet pater. Hæc ubi fatus,
Labitur, & flexa dubios ambage reliquit.
Interea gelidam Nemeen, & conſcia laudis
Herculeæ dumeta, vaga legione tenebant
Inachidæ. jam Sidonias avertere prædas,
Sternere, ferre domos ardent, inſtantque. quis iras
Flexerit, unde moræ, medius quis euntibus error
Phœbe doce: nos rara manent exordia famæ.

Marci

Digitized by Google

Marcidus edomito bellum referebat ab Hæmo
Liber, ibi armiferos geminæ jam ſidere brumæ
Orgia ferre Getas, canumque vireſcere dorſo
Othryn, & Icaria Rhodopen adſueverat umbra.
Et jam pampineos materna ad mœnia currus
Promovet: effrænæ dextra levaque ſequuntur
Lynces, & uda mero lambunt retinacula tigres.
Poſt exultantes ſpolia armentalia portant
Semineceſque lupos, ſciſſaſque Mimallones urſas.
Nec comitatus iners: ſunt illic Ira, Furorque,
Et Metus, & Virtus, & numquam ſobrius Ardor,
Succiduique gradus, & caſtra ſimillima regi.
Iſque ubi pulverea Nemeen effervere nube
Conſpicit, & ſolem radiis igneſcere ferri,
Nec dum compoſitas belli in certamina Thebas:
Concuſſus viſis, quamquam ore, & pectore marcet,
Æraque tympanaque & biforem reticere tumultum
Imperat, attonitas qui circum plurimus aures.
Atque ita: Me manus iſta, meamque exſcindere gentem
Apparat: & longe recalet furor: hoc mihi ſævum
Argos, & indomitæ bellum ciet ira novercæ.
Uſque adeone parum cineri data mater iniquo?
Nataleſque rogi? quæque ipſe micantia ſenſi
Fulgura? relliquias etiam, fuſæque ſepulchrum
Pellicis, & reſidem ferro petit improba Theben.
Nectam fraude moras: illum, illum tendite campum
Tendite, io, comites. Hyrcanæ ad ſigna jugales
Intumuere jubas, dicto prius adſtitit arvis.
Tempus erat, medii cum ſolem in culmina mundi
Tollit anhela dies, ubi tardus hiantibus arvis
Stat vapor, atque omnes admittunt æthera luci.
Undarum vocat ille deas, mediuſque ſilentum
Incipit: Agreſtes fluviorum numina Nymphæ,
Et noſtri pars magna gregis, perferte laborem,
Quem damus. Argolicos paulum mihi fontibus amnes,
Stagnaque, & errantes obducite pulvere rivos.
Præcipuus Nemees, qua noſtra in mœnia bellis
Nunc iter, ex alto fugiat liquor: adjuvat ipſe
Phœbus ad hoc ſummo (ceſſet ni veſtra voluntas)
Limite: vim cœptis indulgent aſtra, meæque
Æſtifer Erigones ſpumat canis. ite volentes
Ite in operta ſoli. poſt vos ego gurgite pleno
Eliciam, & quæ dona meis ampliſſima ſacris
Veſter habebit honos: nocturnaque furta licentum
Cornipedum, & cupidas Faunorum arcebo rapinas.
Dixerat. aſt illis tenuior percurrere viſus
Ora ſitus, viridiſque comis exhorruit humor.
Protinus Inachios haurit ſitis ignea campos.
Diffugere undæ: ſquallent fonteſque, lacuſque,
Et cava ferventi dureſcunt flumina limo.
Ægra ſolo macies, tenerique in origine culmi
Inclinata ſeges. deceptum margine ripæ
Stat pecus, atque amnes quærunt armenta natatos.
Sic ubi ſe magnis refluus ſuppreſſit in antris
Nilus, & Eoæ liquentia pabula brumæ
Ore premit, fumant deſertæ gurgite valles,
Et patris undoſi ſonitus expectat hiulca
Ægyptos, donec Phariis alimenta rogatus
Donet agris, magnumque inducat meſſibus annum.
Aret Lerna nocens, aret Lyrcius, & ingens
Inachus, adverſenſque natantia ſaxa Charadrus.
Et numquam in ripis audax Eraſinus, & æquus
Fluctibus Aſterion. ille alta per avia notus
Audiri, & longe paſtorum rumpere ſomnos.
Una tamen tacitas (ſed juſſu numinis) undas,
Hæc quoque ſecreta nutrit Langia ſub umbra.
Nondum illi raptus dederat lacrimabile nomen
Archemorus, nec fama deæ. tamen avia ſervat
Et nemus, & fluvium. manet ingens gloria nympham,
Cum triſtem Hypſipylen ducibus ſudatus Achæis
Ludus, & atra ſacrum recolit trieteris Ophelten.
Ergo nec ardentes clypeos vectare, nec arctos
Thoracum nexus ( tantum ſitis horrida torquet )
Sufficiunt. non ora modo, anguſtiſque peruſti
Faucibus, interior ſed vis quatit: aſpera pulſu
Corda, gelant venæ, & ſiccis cruor æger adhæret
Viſceribus. tunc ſole putris, tunc pulvere tellus
Exhalat calidam nubem. non ſpumeus imber
Manat equum: ſiccis illidunt ora lupatis,
Ora catenatas procul exertantia linguas,
Nec legem dominoſve pati, ſed perfurit arvis
Flammatum pecus. huc illuc impellit Adraſtus
Exploratores, ſi ſtagna Lycimnia reſtent,
Si quis Amymones ſuperet liquor. omnia cæcis
Ignibus hauſta ſedent. nec ſpes humentis Olympi,
Ceu flavam Libyen deſertaque pulveris Afri
Conluſtrent, nullaque umbratam nube Syenen.
Tandem inter ſilvas ( ſic Evius ipſe parabat )
Errantes, ſubitam pulchro in mœrore tuentur
Hypſipylen. illi quamvis & ab ubere Opheltes
Non ſuus, Inachii proles infauſta Lycurgi
Dependet, neglecta comam, nec dives amictu;
Regales tamen ore notæ, nec merſus acerbis
Extat honos. tunc hæc adeo ſtupefactus Adraſtus:
Diva potens nemorum ( nam te vultuſque pudorque
Mortali de ſtirpe negant ) quæ læta ſub iſto
Igne poli non quæris aquas, ſuccurre propinquis
Gentibus: arcitenens ſeu te Latonia caſto
De grege tranſmiſit thalamis, ſeu lapſus ab aſtris
Non humilis fœcundat amor ( neque enim ipſe deorum
Arbiter, Argolidum thalamis novus ) aſpice mœſta
Agmina. nos ferro meritas exſcindere Thebas
Mens tulit: imbelli ſed nunc ſitis anxia fato,
Summittitque animos, & inertia robora carpit.
Da feſſis in rebus opem, ſeu turbidus amnis,
Seu tibi fœda palus. nihil hac in ſorte pudendum,
Nil humile eſt. tu nunc ventis, pluvioque rogaris
Pro Jove, tu refugas vires, & pectora bello
Exanimata reple. ſic hoc tibi ſidere dextro
Creſcat onus. tantum reduces det flectere greſſus
Jupiter, o quanta belli donabere præda!
Dircæos tibi diva greges, numerumque rependam
Plebis, & hic magna lucus ſignabitur ara.
Dixit, & orantis media inter anhelitus ardens
Verba rapit, curſuque animæ labat arida lingua:
Idem omnes pallorque viros, flatuſque ſoluti
Oris habet. reddit demiſſo Lemnia vultu:
Diva quidem vobis, & ſi cæleſtis origo eſt,
Unde ego? mortales utinam haud tranſgreſſa fuiſſem
Luctibus! altricem mandati cernitis orbam
Pignoris, at noſtris an quis ſinus, uberaque ulla,
Scit deus. & nobis regnum tamen, & pater ingens.
Sed quid ego hæc? feſſoſque optatis demoror undis?
Mecum age nunc: ſi forte vado Langia perennes
Servat aquas. ſolet & rapidi ſub limite cancri
Semper, & Icarii quamvis juba fulguret aſtri,
Ire tamen. Simul hærentem, ne tarda Pelaſgis
Dux foret, ah miſerum vicino ceſpite alumnum
(Sic Parcæ voluere) locat, ponitque negantem
Floribus aggeſtis, & amico murmure dulces
Solatur lacrimas. qualis Berecynthia mater,
Dum circa parvum jubet exultare Tonantem



Digitized by Google

Curetas trepidos: illi certantia plaudunt
Orgia, ſed magnis reſonat vagitibus Ide.
At puer in gremio vernæ telluris, & alto
Gramine, nunc faciles ſternit procurſibus herbas
In vultum nitens: caram modo lactis egeno
Nutricem clangore ciens, iterumque renidens,
Et teneris meditans verba illuctantia labris,
Miratur nemorum ſtrepitus, aut obvia carpit,
Aut patulo trahit ore diem, nemoriſque malorum
Inſcius, & vitæ multum ſecurus inerrat.
Sic tener Odryſia Mavors nive, ſic puer ales
Vertice Mænalio, talis per litora reptans
Improbus Ortygiæ latus inclinabat Apollo.
Illi per dumos, & opaca virentibus umbris
Devia pars cingunt, pars arcta plebe ſequuntur,
Præcelerantque ducem. medium ſubit illa per agmen
Non humili feſtina modo. jamque amne propinquo
Rauca ſonat vallis, ſaxoſumque impulit aures
Murmur. ibi exultans conclamat ab agmine primo,
Sicut erat, levibus tollens vexilla maniplis
Argus, Aquæ. ( longuſque virum ſuper ora cucurrit
Clamor ) Aquæ. ſic Ambracii per litora ponti
Nauticus in remis juvenum monſtrante magiſtro
Fit ſonus, inque vicem contra percuſſa reclamat
Terra, ſalutatus cum Leucada pandit Apollo.
Incubuere vadis paſſim diſcrimine nullo
Turba ſimul, primique. nequit ſecernere mixtos
Æqua ſitis. frænata ſuis in curribus intrant
Armenta, & pleni dominis, armiſque feruntur
Quadrupedes: hos turbo rapax, hos lubrica fallunt
Saxa, nec implicitos fluvio reverentia reges
Proterere, aut merſiſſe vado clamantis amici
Ora. fremunt undæ, longuſque a fontibus amnis
Diripitur. modo lene virens, & gurgite puro
Perſpicuus, nunc ſordet aquis egeſtus ab imo
Alveus. inde toros riparum, & proruta turbant
Gramina. jam craſſus cœnoque & pulvere torrens.
Quamquam expleta ſitis, bibitur tamen: agmina bello
Decertare putes, juſtumque in gurgite Martem
Præfurere, & captam tolli victoribus urbem.
Atque aliquis regum medio circumfluus amni,
Silvarum, Nemea, longe regina virentum,
Lecta Jovi ſedes, quam nunc, non Herculis actis
Dura magis, rabidi cum colla minantia monſtri
Angeret, & tumidos animam anguſtaret in artus.
Hac ſæviſſe tenus populorum incepta tuorum
Sufficiat: tuque o cunctis inſuete domari
Solibus, æternæ largitor corniger undæ,
Lætus eas. quacumque domo gelida ora reſolvis
Immortale tumens. neque enim tibi cana repoſtas
Bruma nives, raptaſque alio de fonte refundit
Arcus aquas: gravidive indulgent nubila Cori.
Sed tuus, & nulli ruis expugnabilis aſtro.
Te nec Apollineus Ladon, nec Xanthus uterque,
Sperchiuſque minax, Centaureuſque Lycormas
Præſtiterint. tu pace mihi, tu nube ſub ipſa
Armorum, feſtaſque ſuper celebrabere menſas,
Ab Jove primus honos. bellis modo lætus ovantes
Accipias, feſſiſque libens iterum hoſpita pandas
Flumina, defenſaſque velis agnoſcere turmas.

# LIBER QUINTUS.

Pulſa ſitis fluvio, populataque gurgitis alveum
Agmina, linquebant ripas, amnemque minorem.
Acrior & campum ſonipes rapit, & pedes arva
Implet ovans. rediere viris animique minæque
Votaque. ſanguineis mixtum ceu fontibus ignem
Hauſiſſent belli, magnaſque in prælia mentes.
Diſpoſiti in turmas rurſus, legemque ſeveri
Ordinis, ut cuique ante locus, ductorque, monentur
Inſtaurare vias. tellus jam pulvere primo
Creſcit, & armorum tranſmittunt fulgura ſilvæ.
Qualia trans Pontum Phariis defenſa ſerenis
Rauca Paratonio decedunt agmina Nilo,
Cum fera ponit hiems: illæ clangore fugaci
Umbra fretis, arviſque volant. ſonat avius æther,
Jam Borean imbreſque pati, jam nare ſolutis
Amnibus, & nudo juvat æſtivare ſub Hæmo.
Hic rurſus ſimili procerum vallante corona
Dux Talajonides, antiqua ut forte ſub orno
Stabat, & admoti nixus Polynicis in haſtam:
At tamen, o quæcumque es, ait, cui gloria tanta
Venimus innumeræ fatum debere cohortes,
Quem non ipſe deum ſator aſpernetur honorem,
Dic age ( quando tuis alacres adſiſtimus undis )
Quæ domus, aut tellus, animam quibus hauſeris aſtris?
Dic quis & ille pater? neque enim tibi numina longe,
Tranſierit fortuna licet, majorque per ora
Sanguis, & adflicto ſpirat reverentia vultu.
Ingemit, & paulum fletu cunctata modeſto
Lemnias orſa refert: Immania vulnera, rector,
Integrare jubes, Furias, & Lemnon, & arctis
Arma inſerta toris, debellatoſque pudendo
Enſe mares. redit ecce nefas, & frigida cordi
Eumenis. o miseræ quibus hic furor additus! o nox!
O pater! illa ego ſum ( pudeat ne forte benignæ
Hoſpitis ) illa, duces, raptum quæ ſola parentem
Occului. quid longa malis exordia necto?
Et vos arma vocant, magnique in corde paratus.
Hoc memoraſſe ſat eſt: claro generata Thoante,
Servitium Hypſipyle veſtri fero capta Lycurgi.
Advertere animos, majorque & honora videri
Parque operi tanto. cunctis tunc noſcere caſus
Ortus amor. pater ante alios hortatur Adraſtus.
Immo age, dum primi longe damus agmina vulgi,
Nec facilis Nemee latas evolvere vires,
Quippe obtenta comis, & ineluctabilis umbra;
Pande nefas, laudeſque tuas, gemituſque tuorum,
Unde hos advenias regno dejecta labores.
Dulce loqui miſeris, vetereſque reducere queſtus.
Incipit: Ægæo premitur circumflua Nereo
Lemnos, ubi ignifera feſſus reſpirat ab Ætna
Mulciber. ingenti tellurem proximus umbra
Veſtit Athos, nemorumque obſcurat imagine pontum.
Thraces arant contra. Thracum fatalia nobis
Litora, & inde nefas. florebat dives alumnis
Terra, nec illa Samo fama, Delove ſonanti
Pejor, & innumeris quas ſpumifer adſilit Ægon.
Diis viſum turbare domos. nec pectora culpa
Noſtra vacant. nullos Veneri ſacravimus ignes.
Nulla deæ ſedes. movet & cæleſtia quondam
Corda dolor, lentoque irrepunt agmine pœnæ.
Illa Paphon veterem, centumque altaria linquens,
Nec vultu nec crine prior, ſolviſſe jugalem
Ceſton, & Idalias procul ablegaſſe volucres
Fertur. erant certe media quæ noctis in umbra,
Divam alios ignes, majoraque tela gerentem
Tartareas inter, thalamis volitaſſe ſorores
Vulgarent. utque implicitis arcana domorum
Anguibus, & ſæva formidine cuncta replevit
Limina,

Limina, nec fidi populum miſerata mariti,
Protinus a Lemno teneri fugiſtis amores.
Motus Hymen, verſæque faces, & frigida juſti
Cura tori. nullæ redeunt in gaudia noctes,
Nullus in amplexu ſopor eſt. odia aſpera ubique,
Et Furor, & medio recubat Diſcordia lecto.
Cura viris tumidos adverſa Thracas in ora
Eruere, & ſævam bellando frangere gentem.
Cumque domus contra, ſtanteſque in litore nati,
Dulcius Edonas hiemes, Arctonque frementem
Excipere, aut tandem tacita poſt prælia nocte
Fractorum ſubitas torrentum audire ruinas.
Illæ autem triſtes (nam me tunc libera curis
Virginitas, annique tegunt) ſub nocte dieque
Aſſiduis ægræ lacrimis, ſolantia miſcent
Colloquia, aut ſævam ſpectant trans æquora Thracen.
Sol operum medius ſummo librabat Olympo
Lucentes, ceu ſtaret, equos: quater axe ſereno
Intonuit, quater antra dei fumantis anhelos
Exeruere apices: ventiſque abſentibus Ægon
Motus, & ingenti percuſſit litora ponto.
Cum ſubito horrendas ævi matura Polyxo
Tollitur in furias, thalamiſque inſueta relictis
Evolat. inſano veluti Theumeſia Thyas
Rapta deo, cum ſacra vocant, Idææque ſuadet
Buxus, & a ſummis auditus montibus Evan:
Sic erecta genas, aciemque effuſa trementi
Sanguine, deſertam rabidis clamoribus urbem
Exagitat, clauſaſque domos, & limina pulſans,
Concilium vocat. infelix comitatus eunti
Hærebant nati. atque illæ non ſegnius omnes
Erumpunt tectis, ſummaſque ad Pallados arces
Impetus. huc propere ſtipamur, & ordine nullo
Congeſtæ. ſtricto mox enſe ſilentia juſſit
Hortatrix ſcelerum, & medio ſic auſa profari eſt:
Rem ſummam inſtinctu Superum, meritique doloris,
O viduæ (firmate animos, & pellite ſexum)
Lemniades, ſancire paro. ſi tædet inanes
Æternum ſervare domos, turpemque juventæ
Flore ſitum, & longis ſteriles in luctibus annos:
Inveni, promitto, viam (nec numina deſunt)
Qua renovanda Venus. modo par inſumite robur
Luctibus; atque adeo primum hoc mihi noſcere detur.
Tertia canet hiems, cui connubialia vincla,
Aut thalami ſecretus honos? quod conjuge pectus
Intepuit? cujus vidit Lucina labores?
Dicite, vel juſtos cujus pulſantia menſes
Vota tument? qua pace feras, volucreſque jugari
Mos datus. heu ſegnes! potuitne ultricia Graiis
Virginibus dare tela pater, lætuſque dolorum,
Sanguine ſecuros juvenum perfundere ſomnos?
At nos vulgus iners. quod ſi propioribus actis
Eſt opus, ecce animos doceat Rhodopeia conjux
Ulta manu thalamos, pariterque epulata marito.
Nec vos immunis ſcelerum, ſecurave cogo.
Plena mihi domus, atque ingens, en cernite, ſudor.
Quatuor hos una decus & ſolatia patris
In gremio (licet amplexu, lacrimiſque morentur)
Tranſadigam ferro, ſaniemque & vulnera fratrum
Miſcebo, patremque ſuper ſpirantibus addam.
Ecqua tot in cædes animum promittit? Agebat
Pluribus, adverſo nituerunt vela profundo.
Lemnia claſſis erat. rapuit gaviſa Polyxo
Fortunam, atque iterat: Superiſne vocantibus ultro
Deſumus? ecce rates, deus hos, deus ultor in iras
Adportat, cœptiſque favet. nec imago quietis
Vana meæ, nudo ſtabat Venus enſe, videri
Clara mihi, ſomnoſque ſuper. Quid perditis ævum?
Inquit. age averſis thalamos purgate maritis.
Ipſa faces alias, melioraque fœdera jungam.
Dixit, & hoc ferrum ſtratis, hoc (credite) ferrum
Impoſuit. quin, o miſeræ, dum tempus agit rem,
Conſulite. en validis ſpumant everſa lacertis
Æquora. Biſtonides veniunt fortaſſe maritæ.
Hinc ſtimuli ingentes, magnuſque advolvitur aſtris
Clamor. Amazonio Scythiam fervere tumultu,
Lunatumque putes agmen deſcendere, ubi arma
Indulget pater, & ſævi movet oſtia belli.
Nec varius fremor, aut ſtudia in contraria rapti,
Diſſenſus, ut plebe ſolet. furor omnibus idem,
Idem animus ſolare domos, juvenumque, ſenumque
Præcipitare colos, pleniſque adfrangere parvos
Uberibus, ferroque omnes exire per annos.
Tunc viridis late lucus, juga celſa Minervæ
Propter, opacat humum niger ipſe, ſed inſuper ingens
Mons premit, & gemina pereunt caligine ſoles.
Hic ſanxere fidem: tu Martia teſtis Enyo,
Atque inferna Ceres, Stygiæque Acheronte recluſo
Ante preces venere deæ. ſed fallit ubique
Mixta Venus: Venus arma tenet: Venus admovet iras:
Nec de more cruor. natum Caropeia conjux
Obrulit, accingunt ſeſe, & mirantia ferro
Pectora, congeſtiſque avidæ ſimul undique dextris
Perfringunt, ac dulce nefas in ſanguine vivo
Conjurant, matremque recens circumvolat umbra.
Talia cernenti mihi quantus in oſſibus horror?
Quiſve per ora color? qualis cum cerva cruentis
Circumventa lupis, nullum cui pectore molli
Robur, & in volucri tenuis fiducia curſu,
Præcipitat ſuſpenſa fugam: jam jamque teneri
Credit, & eluſos audit concurrere morſus.
Illi aderant. primis jamque offendere carinæ
Litoribus. certant ſaltu contingere terram
Præcipites. miſeri quos non aut horrida virtus
Marte ſub Odryſio, aut medii inclementia ponti
Hauſerit! alta etiam Superum delubra vaporant,
Promiſſaſque trahunt pecudes. niger omnibus aris
Ignis, & in nullis ſpirat Deus integer extis.
Tardius humenti noctem dejecit Olympo
Jupiter, & verſum miti reor æthera cura
Suſtinuit, dum fata vetant. nec longius umquam
Ceſſavere novæ perfecto ſole tenebræ.
Sera tamen mundo venerunt aſtra, ſed illis
Et Paros, & nemoroſa Thaſos, crebræque relucent
Cyclades. una gravi penitus latet obruta cælo
Lemnos, in hanc triſtes nebulæ, & plaga cæca ſuperne
Texitur, una vagis Lemnos non agnita nautis.
Jam domibus fuſi & nemorum per opaca ſacrorum
Ditibus indulgent epulis, vacuantque profundo
Aurum immane mero, dum quæ per Strymona pugnæ,
Queis Rhodope, gelidove labor ſudatus in Hæmo,
Enumerare vacat. nec non, manus impia, nuptæ
Serta inter feſtaſque dapes, quo maxima cultu
Quæque jacent. dederat mites Cytherea ſuprema
Nocte viros, longoque brevem poſt tempore pacem
Nequidquam, & miſeros perituro adflaverat igni.
Conticuere chori: dapibus, ludoque licenti
Fit modus, & primæ decreſcunt murmura noctis,
Cum conſanguinei mixtus caligine leti
Rore madens Stygio, morituram amplectitur urbem
Somnus, & implacido fundit gravia otia cornu:
Secernitque viros. vigilant nuptæque nuruſque

In ſcelus, atque hilares acuunt fera tela ſorores.
Invaſere nefas, cuncto ſua regnat Erinnys
Pectore. non aliter Scythicos armenta per agros
Hyrcanæ clauſere leæ, quas exigit ortu
Prima fames, avidique implorant ubera nati.
Quos tibi (nam dubito) ſcelerum de mille figuris
Expediam caſus? Helimum temeraria Gorge
Evinctum ramis, altaque in mole tapetum
Efflantem ſomno creſcentia vina ſuperſtans
Vulnera disjecta rimatur veſte, ſed illum
Infelix ſopor admota ſub morte refugit.
Turbidus, incertumque oculis vigilantibus hoſtem
Occupat amplexu, nec ſegnius illa tenentis
Pone adigit coſtas, donec ſua pectora ferro
Tangeret. is demum ſceleri modus. ora ſupinat
Blandus adhuc, oculiſque tremens, & murmure Gorgem
Quærit, & indigno non ſolvit brachia collo.
Non ego nunc vulgi, quamquam crudelia, pandam
Funera, ſed propria luctus de ſtirpe recordor.
Quod te, flave Cydon, quod te per colla refuſis
Intactum, Crenæe, comis, (quibus ubera mecum
Obliquumque a patre genus) fortemque, timebam
Quem deſponſa, Gyan, vidi lapſare cruentæ
Vulnere Mirmydonis: quidque inter ſerta choroſque
Barbara ludentem fodiebat Opopea mater?
Flet ſuper æquævum ſoror exarmata Lycaſte
Cydimon. heu ſimiles perituro in corpore vultus
Aſpiciens, floremque genæ, & quas finxerat auro
Ipſa comas. tum ſæva parens jam conjuge fuſo
Adſtitit, impellitque minis, atque inſerit enſem.
Ut fera, quæ placido rabiem deſueta magiſtro
Tardius arma movet, ſtimuliſque & verbere crebro
In mores negat ire ſuos: ſic illa jacenti
Incidit, undantemque ſinu collapſa cruorem
Excipit, & laceros premit in nova vulnera crines.
Ut vero Alcimeden etiamnum in murmure truncos
Ferre patris vultus, & egentem ſanguinis enſem
Conſpexi, riguere comæ, atque in viſcera ſævus
Horror iit. meus ille Thoas, mea dira videri
Dextra mihi. extemplo thalamis turbata paternis
Inferor. ille quidem dudum (quis magna tuenti
Somnus?) agit verſans ſecum (etſi lata receſſit
Urbe domus) quinam ſtrepitus? quæ murmura noctis,
Cur fremebunda quies? trepido ſcelus ordine pando.
Quis dolor, unde animi. vis nulla arcere furentes:
Hac ſequere, o miſerande. premunt, aderuntque moranti,
Et mecum fortaſſe cades. His motus, & artus
Erexit ſtratis. ferimur per devia vaſtæ
Urbis, ubi ingentem nocturnæ cædis acervum
Paſſim, ut quoſque ſacris crudelis veſpera lucis
Straverat, occulta ſpeculamur nube latentes.
Hic impreſſa toris ora, extanteſque recluſis
Pectoribus capulos, magnarum & fragmina trunca
Haſtarum, & ferro laceras per corpora veſtes,
Crateras pronos, epulaſque in cæde natantes
Cernere erat, juguliſque modo torrentis apertis
Sanguine commixto redeuntem in pocula Bacchum.
Hic juvenum manus, & nullis violabilis armis
Turba ſenes, poſitique patrum ſuper ora gementum
Semineces pueri, trepidas in limine vitæ
Singultant animas. gelida non ſævius Oſſa
Luxuriant Lapitharum epulæ, ſi quando profundo
Nubigenæ caluere mero. vix primus ab ira
Pallor, & impulſis ſurgunt ad prælia menſis.
Tunc primum ſeſe trepidis ſub nocte Thyoneus
Detexit, nato portans extrema Thoanti
Subſidia, & multa ſubitus cum luce refulſit.
Agnovi. non ille quidem turgentia ſertis
Tempora, nec flava crinem diſtinxerat uva,
Nubilus, indignumque oculis liquentibus imbrem
Alloquitur: Dum fata dabant tibi, nate, potentem
Lemnon, & externis etiam ſervare timendam
Gentibus, haud umquam juſto mea cura labori
Deſtitit. abſciderant triſtes crudelia Parcæ
Stamina, nec dictis, ſupplex quæ plurima fudi
Ante Jovem fruſtra, lacrimiſque avertere luctus
Contigit. infandum natæ conceſſit honorem.
Accelerate fugam. tuque o mea digna propago
Hac rege, virgo, patrem, gemini qua brachia muri
Litus eunt; illa, qua rara ſilentia, porta
Stat funeſta Venus, ferroque accincta furentes
Adjuvat. (unde manus? unde hæc Mavortia divæ
Pectora?) tu lato patrem committe profundo.
Succedam curis. ita fatus in aera rurſus
Solvitur: & noſtrum viſus arcentibus umbris,
Mitis iter longæ claravit limite flammæ.
Qua data ſigna ſequor. dein curvo robore clauſum
Diis pelagi, ventiſque, & Cycladas Ægæoni
Amplexo, commendo patrem. nec fletibus umquam
Fit modus alternis: ni jam dimittat Eoo
Lucifer aſtra polo. tum demum litore rauco
Multa metu reputans, & vix confiſa Lyæo
Dividor, ipſa gradu nitens, ſed & anxia retro
Pectora, nec requies, quin & ſurgentia cælo
Flamina, & e cunctis proſpectem collibus undas.
Exoritur pudibunda dies, cælumque retexens
Averſum Lemno jubar, & declinia Titan
Oppoſita juga nube refert. patuere furores
Nocturni, luciſque novæ formidine cunctis
(Quamquam inter ſimiles) habitus rubor. impia terræ
Infodiunt ſcelera, aut feſtinis ignibus urunt.
Jam manus Eumenidum, captaſque refugerat arces
Exſaturata Venus. licuit ſentire quid auſæ,
Et turbare comas, & lumina tingere fletu.
Inſula dives agris, opibuſque, armiſque, viriſque,
Nota ſitu, & Getico nuper ditata triumpho,
Non maris incurſu, non hoſte, nec æthere lævo,
Perdidit una omnes orbata exciſaque mundo
Indigenas. non arva viri, non æquora vertunt.
Conticuere domus. cruor altus, & oblita craſſo
Cuncta rubent tabo. magnæque in mœnibus urbis
Nos tantum: & ſævi ſpirant per culmina Manes.
Ipſa quoque arcanis tecti penetralibus alto
Molior igne pyram. ſceptrum ſuper armaque patris
Injicio, & notas regum geſtamina veſtes,
Ac prope mœſta rogum confuſis ignibus adſto
Enſe cruentato, fraudemque & inania buſta
Plango metu, ſi forte premant, caſſumque parenti
Omen & hac dubios leti precor ire timores.
His mihi pro meritis, (ut falſi criminis aſtu
Parta fides) regno, & ſolio conſidere patris
Supplicium datur. anne illis obſeſſa negarem?
Acceſſi, ſæpe ante Deos teſtata, fidemque,
Immeritaſque manus. Iubeo (proh dira poteſtas!)
Exangue imperium, & mœſtam ſine culmine Lemnon.
Jam magis atque magis vigiles dolor angere ſenſus,
Et gemitus clari, & paulatim inviſa Polyxo,
Jam meminiſſe nefas. jam ponere Manibus aras
Conceſſum: & multum cineres jurare ſepultos.
Sic ubi ductorem trepidæ ſtabulique maritum,
Quem penes & ſaltus & adultæ gloria gentis,
Maſſylo frangi ſtupuere ſub hoſte juvencæ,



Digitized by Google

It truncum ſine honore pecus, regemque peremtum
Ipſe ager, ipſi amnes, & muta armenta queruntur.
Ecce autem ærata diſpellens æquora prora
Pelias intacti late ſubit hoſpita ponti
Pinus: agunt Minyæ. geminus fragor ardua canet
Per latera, abruptam credas radicibus ire
Ortygiam, aut fractum pelago decurrere montem.
Aſt ubi ſuſpenſis ſiluerunt æquora tonſis,
Mitior & ſenibus cycnis & pectine Phœbi,
Vox media de puppe venit, maria ipſa carinæ
Accedunt. (poſt noſſe datum eſt) Oeagrius illic
Acclinis malo, mediis interſonat Orpheus
Remigiis, tantoſque jubet neſcire labores.
Illis in Scythicum Borean iter, oraque primum
Cyaneis arctata vadis. nos Thracia viſu
Bella ratæ, vario tecta incurſare tumultu,
Denſarum pecudum aut fugientum more volucrum.
Heu ubi nunc furiæ? portus, amplexaque litus
Mœnia, qua longe pelago deſpectus aperto,
Scandimus, & celſas turres. huc ſaxa, ſudeſque,
Armaque mœſta virum, atque infectos cædibus enſes
Subvectant trepidæ. quin & ſqualentia texta
Thoracum, & vultu galeas intrare ſoluto
Non pudet. audaces rubuit mirata catervas
Pallas, & adverſo riſit Gradivus in Hæmo.
Tunc primum ex animis præceps amentia ceſſit.
Nec ratis illa ſalo, ſed divum ſera per æquor
Juſtitia, & pœnæ ſcelerum adventare videntur.
Jamque aderant terræ, quantum Gortynia currunt
Spicula: cæruleo gravidam cum Jupiter imbri
Ipſa ſuper nubem ratis armamenta Pelaſgæ
Siſtit agens. inde horror aquis, & raptus ab omni
Sole dies, miſcet tenebras, queis protinus unda
Concolor: obnixi lacerant cava nubila venti,
Diripiuntque fretum, nigris redit humida tellus
Vorticibus, totumque Notis portantibus æquor
Pendet, & æquato jam jam prope ſidera dorſo
Frangitur, incertæ jam nec prior impetus alno,
Sed labat, extantem roſtris modo gurgite in imo,
Nunc cælo Tritona ferens. nec robora proſunt
Semideum heroum, puppemque inſana flagellat
Arbor, & inſtabili procumbens pondere curvas
Raptat aquas, remique cadunt in pectus inanes.
Nos quoque per rupes, murorumque aggere ab omni,
Dum labor ille viris, fretaque indignantur, & Auſtri,
Deſuper invalidis fluitantia tela lacertis
( Quid non auſa manus? ) Telamona, & Pelea contra
Spargimus, & noſtro petitur Tirynthius arcu.
Illi quippe ſimul bello, pelagoque laborant
Pars clypeis munire ratem, pars æquora fundo
Egerere: aſt alii pugnant, ſed inertia motu
Corpora, ſuſpenſæque carent conamine vires.
Inſtamus jactu telorum, & ferrea nimbis
Certat hiems: vaſtæque ſudes, fractique molares,
Spiculaque, & multa crinitum miſſile flamma.
Nunc pelago, nunc puppe cadunt. dat operta fragorem
Pinus, & abjunctis regemunt tabulata cavernis.
Talis Hyperborea virides nive verberat agros
Jupiter. obruitur campis genus omne ferarum,
Deprenſæque cadunt volucres, & meſſis amaro
Strata gelu. fragor inde jugis, inde amnibus iræ.
Ut vero eliſit nubes Jove tortus ab alto
Ignis, & ingentes patuere in lumine nautæ,
Diriguere animi: manibuſque horrore remiſſis
Arma aliena cadunt: redeunt in pectora ſexus.
Cernimus Æacidas, muriſque immane minantem



Ancæum, & longa pellentem cuſpide rupes
Iphiton. attonito manifeſtus in agmine ſupra eſt
Amphitryoniades. puppemque alternus utrimque
Ingravat, & medias ardet deſcendere in undas.
At levis, & miſeræ nondum mihi notus Iaſon
Tranſtra per & remos, impreſſaque terga virorum,
Nunc magnum Œniden, nunc ille hortatibus Idam,
Et Talaum, & cana rorantem aſpergine ponti
Tyndariden iterans, gelidique in nube parentis
Vela laborantem Calain ſubnectere malo
Voce manuque rogat. quatiunt impulſibus illi
Nunc freta, nunc muros. ſed nec ſpumantia cedunt
Æquora, & incuſſæ redeunt a turribus haſtæ.
Ipſe graves fluctus, clavumque audire negantem
Laſſat agens Tiphys, palletque, & plurima mutat
Imperia. ac lævas, dextraſque obtorquet in undas
Proram, navifragis avidam concurrere ſaxis.
Donec ab extremæ cuneo ratis, Æſone natus
Palladios oleæ, Mopſi geſtamina, ramos
Extulit, & ſocium turba prohibente popoſcit
Fœdera. præcipites vocem involvere procellæ.
Tunc modus armorum, pariterque exhauſta quierunt
Flamina, confuſoque dies reſpexit Olympo.
Quinquaginta illi trabibus de more revinctis
Eminus abrupto quatiunt nova litora ſaltu.
Magnorum decora alta patrum, jam fronte ſereni,
Noſcendique habitu, poſtquam timor iraque ceſſit
Vultibus. arcana ſi fama erumpere porta
Cælicolas, ſi quando domus, lituſque rubentum
Æthiopum, & menſas amor eſt intrare minores.
Dant fluvii monteſque locum. tum terra ſuperbit
Greſſibus, & paulum reſpirat cælifer Atlas.
Hic & ab adſerto nuper Marathone ſuperbum
Theſea & Iſmarios Aquilonia pignora fratres,
Utraque queis rutila ſtridebant tempora penna,
Cernimus. hic Phœbo non indignante priorem
Admetum, & duræ ſimilem nihil Orphea Thracæ.
Tunc prolem Calydone ſatam, generumque profundi
Nereos. ambiguo viſus errore laceſſunt
Œbalidæ gemini. chlamys huic, chlamys ardet & illi:
Ambo haſtile gerunt: humeros exertus uterque,
Nudus uterque genas, ſimili coma fulgurat aſtro.
Audet iter, magnique ſequens veſtigia mutat
Herculis, & tarda quamvis ſe mole ferentem,
Vix curſu tener æquat Hylas. Lernæaque tollens
Arma ſub ingenti gaudet ſudare pharetra.
Ergo iterum Venus, & tacitis corda aſpera flammis
Lemniadum pertentat amor. tunc regia Juno
Arma, habituſque virum, pulchræque inſignia gentis
Mentibus inſinuat, certatimque ordine cunctæ
Hoſpitibus patuere fores. tunc primus in aris
Ignis, & infandis venere oblivia curis.
Tunc epulæ, felixque ſopor, nocteſque quietæ,
Nec Superum ſine mente reor, placuere fatentes.
Forſitan & noſtræ fatum excuſabile culpæ
Noſcere cura, duces. cinerem, furiaſque meorum
Teſtor, ut externas non ſponte aut crimine tædas
Attigerim ( ſcit cura deum ) etſi blandus Iaſon
Virginibus dare vincla novis. ſua jura cruentum
Phaſin habent: alios Colchi generatis amores.
Jamque exuta gelu tepuerunt ſidera longis
Solibus, & velox in terga revolvitur annus.
Jam nova progenies, partuſque in vota ſoluti,
Et non ſperatis Lemnos clamatur alumnis.
Nec non ipſa tamen, thalami monumenta coacti,
Enitor geminos, duroque ſub hoſpite mater

Nomen

Digitized by Google

Nomen avi renovo. nec quæ fortuna relictis
Noſſe datum. jam plena quater quinquennia pergunt,
Si modo fata ſinunt, aluitque rogata Lycaſte.
Detumuere animi maris, & clementior Auſter
Vela vocat. ratis ipſa moram, portuſque quietos
Odit, & adſueti tendit retinacula laxi.
Inde fugam Minyæ, ſocioſque appellat Iaſon
Efferus: O utinam jam tum mea litora rectis
Prætervectus aquis, cui non ſua pignora cordi,
Non promiſſa fides. certe ſtat fama remotis
Gentibus, æquorei redierunt vellera Phryxi.
Ut ſtata lux pelago, venturumque æthera ſenſit
Tiphys, & occidui rubuere cubilia Phœbi;
Heu iterum gemitus, iterumque noviſſima nox eſt.
Vix reſerata dies, & jam rate celſus Iaſon
Ire jubet, primoque ferit dux verbere pontum.
Illos e ſcopulis, & ſummo vertice montis,
Spumea porrecti dirimentes terga profundi
Proſequimur viſu, donec laſſavit euntes
Lux oculos, longumque polo contexere viſa eſt
Æquor, & extremi preſſit freta margine cæli.
Fama ſubit portus, vectum trans alta Thoanta
Fraterna regnare Chio: mihi crimina nulla,
Et vacuos arſiſſe rogos. fremit impia plebes
Sontibus accenſæ ſtimulis, facinuſque repoſcunt.
Quin etiam occultæ vulgo increbeſcere voces.
Solane fida ſuis? nos autem in funera lætæ?
Non deus hæc, fatumque, quod imperat urbe nefanda.
Talibus exanimis dictis [& triſte propinquat
Supplicium, nec regna juvant] vaga litora furto
Incomitata ſequor, funeſtaque mœnia linquo:
Qua fuga nota patris, ſed non iterum obvius Evan.
Nam me prædonum manus huc appulſa tacentem
Arripit, & veſtras famulam tranſmittit in oras.
Talia Lernæis iterat dum regibus exul
Lemnias, & longa ſolatur damna querela,
Immemor abſentis (ſic Dii ſuaſiſtis) alumni:
Ille graves oculos, languentiaque ora comanti
Mergit humo, feſſuſque diu puerilibus actis
Labitur in ſomnos, prenſa manus hæret in herba.
Interea campis, nemoris ſacer horror Achæi,
Terrigena erigitur ſerpens, tractuque ſoluto
Immanem ſeſe vehit, ac poſt terga relinquit.
Livida fax oculis. tumidi ſtat in ore veneni
Spuma virens, ter lingua vibrat, terna agmina adunci
Dentis, & auratæ crudelis gloria frontis
Prominet. Inachio ſanctum dixere Tonanti
Agricolæ, cui cura loci, & ſilveſtribus aris
Pauper honos. nunc ille dei circumdare templa
Orbe vago labens, miſeræ nunc robora ſilvæ
Atterit, & vaſtas tenuat complexibus ornos.
Sæpe ſuper fluvios geminæ jacet aggere ripæ
Continuus, ſquamiſque inciſus adæſtuat amnis.
Sed nunc Ogygii juſſis quando omnis anhelat
Terra dei, trepidæque latent in pulvere Nymphæ,
Sævior anfractu laterum ſinuoſa retorquens
Terga ſolo, ſiccique nocens furit igne veneni.
Stagna per, arenteſque lacus, fonteſque repreſſos
Volvitur, & vacuis fluviorum in vallibus errat.
Incertuſque ſui liquidum nunc aera lambit
Ore ſupinato, nunc arva gementia radens
Pronus adhæret humo, ſi quid viridantia ſudent
Gramina. percuſſæ calidis afflatibus herbæ,
Qua tulit ora, cadunt, moriturque ad ſibila campus.
Quantus ab Arctois diſcriminat æthera plauſtris
Anguis ad uſque Notos, alienumque exit in orbem.
Quantus & ille ſacri ſpiris intorta movebat
Cornua Parnaſſi, donec tibi, Delie, fixus
Vexit arundineam centeno vulnere ſilvam.
Quis tibi, parve, deus tam magni pondera fati
Sorte dedit? tune hoc vix prima ad limina vitæ
Hoſte jaces? an ut inde ſacer per ſecula Graiis
Gentibus, & tanto dignus morerere ſepulchro?
Occidis extremæ deſtrictus verbere caudæ
Ignaro ſerpente puer: fugit ilicet artus
Somnus, & in ſolam patuerunt lumina mortem.
Cum tamen attonito moriens vagitus in auras
Excidit, & ruptis immutuit ore querelis,
(Qualia non totas peragunt inſomnia voces,)
Audiit Hypſipyle, facilemque negantia curſum
Exanimis genua ægra rapit. jam certa malorum
Mentis ab augurio, ſparſoque per omnia viſu
Luſtrat humum quærens, & nota vocabula parvo
Nequidquam ingeminans. nuſquam ille, & prata recentes
Amiſere notas. viridi piger accubat hoſtis
Collectus gyro, ſpatioſaque jugera complet:
Sic etiam obliqua cervicem expoſtus in alvo.
Horruit infelix viſu, longoque profundum
Incendit clamore nemus: nec territus ille,
Sed jacet. Argolicas ululatus flebilis aures
Impulit. extemplo monitu ducis advolat ardens
Arcas eques, cauſſamque refert. tum ſquammea demum
Torvus ad armorum radios fremitumque virorum
Colla movet: rapit ingenti conamine ſaxum,
Quo diſcretus ager, vacuaſque impellit in auras
Arduus Hippomedon, quo turbine bellica quondam
Librati ſaliunt portarum in clauſtra molares.
Caſſa duci virtus. nam mollia colla refuſus
In tergum ſerpens venientem exhauſerat ictum.
Dat ſonitum tellus, nemorumque per aera denſi
Diſſultant nexus. At non mea vulnera, clamat,
(Et trabe fraxinea Capaneus ſubit obvius) umquam
Effugies. ſeu tu pavidi ferus incola luci,
Sive deis, utinamque deis conceſſa voluptas.
Non ſi conſertum ſuper hæc mihi membra Giganta
Subveheres. Volat haſta tremens, & hiantia monſtri
Ora ſubit, linguæque ſecat fera vincla triſulcæ.
Perque jubas ſtantes, capitiſque inſigne coruſci
Emicat, & nigri ſanie perfuſa cerebri
Figitur alta ſolo. longus vix tota peregit
Membra dolor. rapido celer ille volumine telum
Circuit, avulſumque ferens in opaca refugit
Templa dei. hic magno tellurem pondere menſus,
Implorantem animam dominis aſſibilat aris.
Illum & cognatæ ſtagna indignantia Lernæ,
Floribus & vernis adſuetæ ſpargere Nymphæ,
Et Nemees reptatus ager, lucoſque per omnes
Silvicolæ, fracta gemuiſtis arundine, Fauni.
Ipſe etiam ſumma jam tela popoſcerat æthra
Juppiter, & dudum nimbique hiemeſque coibant,
Ni minor ira deo, gravioraque tela mereri
Servatus Capaneus. moti tamen aura cucurrit
Fulminis, & ſummas libavit vertice criſtas.
Jamque pererratis infelix Lemnia campis,
Liber ut angue locus, modico ſuper aggere longe
Pallida ſanguineis infectas roribus herbas
Proſpicit. huc magno curſum rapit effera luctu,
Agnoſcitque nefas: terræque illiſa nocenti
Fulminis in morem, non verba in funere primo,
Non lacrimas habet. ingeminat miſera oſcula tantum
Incumbens, animæque fugam per membra tepentem
Quærit hians. non ora loco, non pectora reſtant.

Rapta

Digitized by Google

Rapta cutis. tenuia oſſa patent nexuſque madentes
Sanguinis imbre novi, totumque in vulnere corpus.
Ac velut aligeræ ſedem fœtuſque parentis
Cum piger umbroſa populatus in ilice ſerpens,
Illa redit, querulæque domus mirata quietem,
Stat ſuper impendens, advectoſque horrida mœſto
Excutit ore cibos: cum ſolus in arbore cara
Sanguis, & errantes per capta cubilia plumæ.
Ut laceros artus gremio miſeranda recepit,
Intexitque comis, tandem laxata dolore
Vox invenit iter, gemituſque in verba ſoluti:
O mihi deſertæ natorum dulcis imago
Archemore: o rerum & patriæ ſolamen ademtæ,
Servitiique decus, qui te, mea gaudia, ſontes
Extinxere dei? modo quem digreſſa reliqui
Laſcivum & prono vexantem gramina curſu?
Heu ubi ſiderei vultus? ubi verba ligatis
Imperfecta ſonis? riſuſque & murmura ſoli
Intellecta mihi? quoties tibi Lemnon & Argos
Sueta loqui, & longa ſomnum ſuadere querela?
Sic equidem luctus ſolabar, & ubera parvo
Jam materna dabam, cui nunc venit irritus ori
Lactis, & infelix in vulnera liquitur imber.
Noſco deos. o dura mei præſagia ſomni,
Nocturnique metus, & numquam impune per umbras
Attonitæ mihi viſa Venus! quos arguo divos?
Ipſa ego te ( quid enim timeam moritura fateri )
Expoſui fatis. quæ mentem inſania traxit?
Tantane me tantæ tenuere oblivia curæ?
Dum patrios caſus, famæque exorſa retracto
Ambitioſa meæ, pietas hæc magna, fideſque!
Exolvi tibi Lemne nefas. ubi letifer anguis,
Ferte duces. meriti ſiqua eſt mihi gratia duri,
Si quis honos dictis. aut vos extinguite ferro,
Ne triſtes dominos, orbamque inimica reviſam
Eurydicen. quamquam haud illi mea cura dolendo
Ceſſerit. hocne ferens onus illætabile matris
Transfundam gremio? quæ me prius ima ſub umbras
Mergat humus? Simul hæc, terraque & ſanguine vultum
Sordida, magnorum circa veſtigia regum
Vertitur, & tacite mœrentibus imputat undas.
Et jam ſacrifici ſubitus per tecta Lycurgi
Nuncius impleat lacrimis ipſumque domumque,
Ipſum adventantem Perſei vertice ſancto
Montis, ubi averſo dederat profecta Tonanti,
Et caput iratis rediens quaſſabat ab extis.
Hic ſeſe Argolicis immunem ſervat ab armis
Haud animi vacuus, ſed templa, aræque tenebant.
Nec dum etiam reſponſa deum, monituſque vetuſti
Exciderant, voxque ex adytis accepta profundis;
Prima, Lycurge, dabis Dircæo funera bello.
Id cavet, & mœſtus vicini pulvere Martis
Angitur ad lituos, perituriſque invidet armis.
Ecce fides Superum, laceras comitata Thoantis
Advenit exequias. contra ſubit obvia mater,
Femineos cœtus, plangentiaque agmina ducens.
At non magnanimo pietas ignava Lycurgo,
Fortior ille malis, lacrimaſque inſana reſorbet
Ira patris, longo rapit arva morantia paſſu
Vociferans: Illa autem ubinam? cui parva cruoris
Lætave damna mei? vivit ne? impellite raptam,
Ferte citi comites. ſaxo omnis fabula Lemni,
Et pater, & tumidæ generis mendacia ſacri
Exciderint. Ibat, letumque inferre parabat
Enſe furens rapto. venienti Oeneius heros
Impiger objecta proturbat pectora parma,
Ac ſimul infrendens: Siſte hunc veſane furorem,
Quiſquis es: Et pariter Capaneus, acerque reducto
Affuit Hippomedon, rectoque Erymanthius enſe,
Ac juvenem multo perſtringunt lumine. at inde
Agreſtum pro rege manus, quos inter Adraſtus
Mitior, & ſociæ veritus commercia vitæ
Amphiaraus ait: Ne quæſo: abſiſtite ferro:
Unus avum ſanguis, neve indulgete furori.
Tuque prior. Sed non ſedato pectore Tydeus
Subjicit: Anne ducem, ſervatricemque cohortis
Inachiæ ingratis coram tot millibus audes
Mactare in tumulos? (quanti proh funeris ultor!)
Cui regnum, genitorque Thoas, & lucidus Evan
Stirpis avus: tumidone parum, quod gentibus actis
Undique in arma ruis, inter rapida agmina pacem
Solus habes? habeaſque, & te victoria Grajum
Inveniat tumulis etiamnum hæc fata gementem.
Dixerat. & tandem cunctante modeſtior ira
Ille refert; Equidem non vos ad mœnia Thebes
Rebar, & hoſtiles huc adveniſſe catervas.
Pergite in excidium ſocii (ſi tanta voluptas)
Sanguinis, imbuite arma domi, atque hæc irrita dudum
Templa Jovis (quid enim haud licitum?) ferat impius ignis.
Si vilem, tanti premerent cum pectora luctus,
In famulam jus eſſe ratus, dominoque, ducique.
Sed videt hoc, videt ille deum regnator, & auſis
Sera quidem, manet ira tamen. Sic fatus, & arces
Reſpicit, atque illic alio certamine belli
Tecta fremunt. volucres equitum præverterat alas
Fama recens, geminos alis amplexa tumultus.
Illi ad fata rapi, atque illi jam occumbere leto,
Sic meritam Hypſipylen iterant, creduntque, nec iræ
Fit mora. jamque faces, & tela penatibus inſtant.
Vertere regna fremunt, raptumque auferre Lycurgum,
Cum Jove, cumque aris. reſonant ululatibus ædes
Femineis, verſuſque dolor dat terga timori.
Alipedum curru ſed enim ſublimis Adraſtus
Secum ante ora virum fremebunda, Thoantida portans,
It medius turmis, &, Parcite parcite, clamat.
Nil actum ſæve: meritus nec tale Lycurgus
Excidium, gratique inventrix fluminis ecce.
Sic ubi diverſis maria evertere procellis
Hinc Boreas, Euruſque, illinc niger imbribus Auſter,
Pulſa dies, regnantque hiemes, venit æquoris alti
Rex ſublimis equis, geminuſque ad ſpumea Triton
Fræna natans, late pelago dat ſigna cadenti:
Et jam plana Thetis, monteſque, & litora creſcunt.
Quis ſuperum tanto ſolatus funera voto
Penſavit lacrimas? inopinaque gaudia mœſtæ
Rettulit Hypſipylæ? tu gentis conditor Evan,
Qui geminos juvenes Lemni de littore vectos
Intuleras Nemeæ, mirandaque fata parabas.
Cauſa viæ genitrix, nec inhoſpita tecta Lycurgi
Præbuerant aditus, & protinus ille tyranno
Nuncius, extinctæ miſerando vulnere prolis.
Ergo adſunt comites ( proh fors, & cæca futuri
Mens hominum! ) regique favent. ſed Lemnos ad aures
Ut primum, dictuſque Thoas, per tela manuſque
Irruerant, matremque avidis complexibus ambo
Diripiunt flentes, alternaque pectora mutant.
Illa velut rupes immoto ſaxea viſu
Hæret, & expertis non audet credere divis.
Ut vero & vultus, & ſigna Argoa relictis
Enſibus, atque humeris amborum intextus Iaſon;
Ceſſerunt luctus, turbataque munere tanto
Corruit, atque alio maduerunt lumina fletu.

Addita

Digitized by Google

Addita ſigna polo, lætoque ululante tumultu
Tergaque, & æra dei motas crepuere per auras.
Tunc pius Oeclides, ut prima ſilentia vulgi
Mollior ira dedit, placidaſque acceſſit ad aures:
Audite, o ductor Nemeæ, lectique potentes
Inachidæ, quæ certus agi manifeſtat Apollo.
Iſte quidem Argolicis haud olim indebitus armis
Luctus adeſt. recto deſcendunt limite Parcæ.
Et ſitis interitu fluviorum, & letifer anguis,
Et puer, heu noſtri ſignatus nomine fati
Archemorus. cuncta hæc Superum demiſſa ſuprema
Mente fluunt. differte animos, feſtinaque tela
Ponite. manſuris donandus honoribus infans.
Et meruit. det pulchra ſuis libamina virtus
Manibus, atque utinam plures innectere pergas
Phœbe moras, ſemperque novis bellare vetemur
Caſibus, & ſemper Thebe funeſta recedat.
At vos magnorum tranſgreſſi fata parentum
Felices, longum quibus hinc per ſecula nomen,
Dum Lernæa palus, & dum pater Inachus ibit,
Dum Nemee tremulas campis jaculabitur umbras,
Ne fletu violate ſacrum, ne plangite divos.
Nam deus iſte, deus. Pyliæ nec fata ſenectæ
Maluerit, Phrygiis aut degere longius annis.
Finierat, cæloque cavam nox induit umbram.

# LIBER SEXTUS.

NUncia multivago Danaas perlabitur urbes
Fama gradu, ſancire novo ſolemnia buſto
Inachidas, ludumque ſuper, quo Martia bellis
Perſudare paret, ſeſeque accendere virtus;
Grajum ex more decus. primus Piſæa per arva
Hunc pius Alcides Pelopi certavit honorem,
Pulvereumque fera crinem deterſit oliva.
Proxima vipereo celebravit libera nexu
Phocis Apollineæ bellum puerile pharetræ.
Mox circum triſtes ſervata Palæmonis aras
Nigra ſuperſtitio, quoties animoſa reſumit
Leucothoe gemitus, & amica ad litora feſta
Tempeſtate venit. planctu conclamat uterque
Iſthmos, Echioniæ reſponſant flebile Thebæ.
Et nunc eximii regum, quibus Argos alumnis
Connexum cælo, quorumque ingentia tellus
Aonis, & Tyriæ ſuſpirant nomina matres,
Concurrunt, nudaſque movent in prælia vires.
Ceu primum auſuræ trans alta ignota biremes
Seu Tyrrhenam hiemem, ſeu ſtagna Ægæa laceſſunt;
Tranquillo prius arma lacu, clavumque, leveſque
Explorant remos, atque ipſa pericula diſcunt.
At cum experta cohors: tum pontum irrumpere fretæ
Longius, ereptaſque oculis non quærere terras.
Clara laboriferos cælo Tithonia currus
Extulerat, vigileſque deæ pallentis habenas
Et nox, & cornu fugiebat Somnus inani.
Jam plangore viæ, gemitu jam regia mugit
Flebilis, acceptos longe nemora avia frangunt,
Multiplicantque ſonos. ſedet ipſe exutus honoro
Vittarum nexu genitor, ſquallentiaque ora
Sparſus, & incultam ferali pulvere barbam.
Aſperior contra, planctuſque egreſſa viriles
Exemplo famulas premit, hortaturque volentes
Orba parens, laceraſque ſuper procumbere nati
Reliquias ardet, totieſque avulſa refertur.
Arcet & ipſe pater. mox ut mœrentia dignis
Vultibus Inachii penetrarunt limina reges,
Ceu nova tunc clades, & primo ſaucius infans
Vulnere, letaliſve irrumperet atria ſerpens:
Sic alium ex alio, quamquam laſſata, fragorem
Pectora congeminant, integratoque reſultant
Accenſæ clamore fores. ſenſere Pelaſgi
Invidiam, & lacrimis excuſant crimen obortis.
Ipſe, datum quoties, interciſoque tumultu
Conticuit ſtupefacta domus, ſolatur Adraſtus
Alloquiis genitorem ultro. nunc fata recenſens
Reſque hominum duras, & inexorabile penſum:
Nunc aliam prolem, manſuraque numine dextro
Pignora. nondum orſis modus, & lamenta redibant.
Ille quoque affatus non mollius audit amicos,
Quam trucis Ionii rabies clamantia ponto
Vota virum, aut tenues curant vaga fulmina nimbos.
Triſtibus interea ramis, teneraque cupreſſo
Damnatus flammæ torus, & puerile feretrum
Texitur: ima virent agreſti ſtramina cultu.
Proxima gramineis operoſior area ſertis,
Et picturatus morituris floribus agger.
Tertius aſſurgens Arabum ſtrue tollitur ordo
Eoas complexus opes, incanaque glebis
Thura, & ab antiquo durantia cinnama Belo.
Summa crepant auro, Tyrioque attollitur oſtro
Molle ſupercilium, tereteſque hinc undique gemmæ
Irradiant, medio Linus intertextus acantho,
Letiferique canes. opus admirabile ſemper
Oderat, atque oculos flectebat ab omine mater.
Arma etiam, & veterum exuvias circumdat avorum
Gloria mixta malis, adflictæque ambitus aulæ.
Ceu grande exequiis onus, atque immenſa ferantur
Membra toro: ſed caſſa tamen, ſteriliſque dolentes
Fama juvat, parvique augeſcunt munere manes.
Inde ingens lacrimis honor, & miſeranda voluptas,
Muneraque in cineres annis graviora feruntur.
Namque illi & pharetras, brevioraque tela dicarat
Feſtinus voti pater, inſonteſque ſagittas.
Jam tunc & nota ſtabulis de gente probatos
In nomen paſcebat equos, cinctuſque ſonantes
Armaque majores expectatura lacertos.
Spes avidæ! quas non in nomen credula veſtes
Urgebat ſtudio? cultuſque inſignia regni
Purpureos, ſceptrumque minus. cuncta ignibus atris
Damnat atrox, ſuaque ipſe parens geſtamina ferri,
Si damnis rabidum queat exſaturare dolorem.
Parte alia gnari monitis exercitus inſtat
Auguris, aeriam truncis nemorumque ruina
Montis onus cumulare pyram. quæ crimina cæſi
Anguis, & infauſti cremet atra piacula belli.
His labor acciſſam Nemeen, umbroſaque Tempe
Præcipitare ſolo, lucoſque oſtendere Phœbo.
Sternitur extemplo veteres incidua ferro
Silva comas, largæ qua non opulentior umbræ
Argolicos inter ſaltuſque educta Lycæos
Extulerat ſuper aſtra caput. ſtat ſacra ſenectæ
Numine, nec ſolos hominum tranſgreſſa veterno
Fertur avos, Nymphas etiam mutaſſe ſuperſtes,
Faunorumque greges. aderat miſerabile luco
Excidium. fugere feræ, nidoſque tepentes
Abſiliunt (metus urget) aves. cadit ardua fagus:
Chaoniumque nemus, brumæque inlæſa cupreſſus,
Procumbunt piceæ, flammis alimenta ſupremis,
Ornique, iliceæque trabes, metuendaque ſucco
Taxus, & infandos belli potura cruores

Fra-

Fraxinus, atque ſitu non expugnabile robur.
Hinc audax abies, & odoro vulnere pinus
Scinditur, acclinant intonſa cacumina terræ
Alnus amica fretis, nec inhoſpita vitibus ulmus.
Dat gemitum tellus. non ſic everſa feruntur
Iſmara, cum fracto Boreas caput extulit antro.
Non graſſante Noto citius nocturna peregit
Flamma nemus. linquunt flentes dilecta locorum
Otia, cana Pales, Sylvanuſque arbiter umbræ,
Semideumque pecus. migrantibus adgemit illis
Silva, nec amplexæ dimittunt robora Nymphæ.
Ut cum poſſeſſas avidis victoribus arces
Dux raptare dedit, vix ſigna audita, nec urbem
Invenias. ducunt, ſternuntque, abiguntque, feruntque
Immodici. minor ille fragor quo bella geruntur.
Jamque pari cumulo geminas hanc triſtibus Umbris,
Aſt illam Superis æquus labor auxerat aras,
Cum ſignum luctus cornu grave mugit adunco
Tibia, cui teneros ſuetum producere manes
Lege Phrygum mœſta. Pelopem monſtraſſe ferebant
Exequiale ſacrum, carmenque minoribus umbris
Utile. quo geminis Niobe conſumpta pharetris
Squallida biſſenas Sipylon deduxerat urnas.
Portant inferias, arſuraque fercula primi
Graiorum, tituliſque pios teſtantur honores
Gentis quiſque ſuæ. longo poſt tempore ſurgit
Colla ſuper juvenum (numero dux legerat omni)
Ipſe fero clamore torus. cinxere Lycurgum
Lernæi proceres, genetricem mollior ambit
Turba, nec Hypſipyle raro ſubit agmine. vallant
Inachidæ memores, ſuſtentant livida nati
Brachia, & inventæ concedunt plangere matri.
Illic infauſtos ut primum egreſſa penates
Eurydice, nudo vocem de pectore rumpit,
Planctuque, & longis præfata ululatibus infit:
Non hoc Argolidum cœtu circumdata matrum
Speravi te, nate, ſequi, nec talia demens
Fingebam votis annorum elementa tuorum,
Nil ſævum reputans; etenim his in finibus ævi
Unde ego bella tibi Thebaſque ignara timerem?
Cui Superum noſtro committere ſanguine pugnas
Dulce? quis hoc armis vovit ſcelus? at tua nondum,
Cadme, domus, nullus Tyrio grege plangitur infans.
Primitias egomet lacrimarum, & cædis acerbæ
Ante tubas ferrumque tuli, dum deſide cura
Credo ſinus fidos altricis, & ubera mando.
Quid ni ego? narrabat ſervatum fraude parentem,
Inſonteſque manus. en! quam ferale putemus
Abjuraſſe ſacrum, & Lemni gentilibus unam
Immunem furiis. hæc illa, & creditis auſæ?
Hæc pietate potens? ſolis abjecit in arvis
Non regem, dominumve; alienos impia partus.
Hoc tantum, ſilvæque infamis tramite liquit,
Quem non anguis atrox (quid enim hac opus, hei mihi, leti
Mole fuit?) tantum cæli violentior aura,
Impulſæque Noto frondes, caſſuſque valeret
Exanimare timor. nec vos inceſſere luctu
Orba habeo. fixum matri, immotumque manebat
Hac altrice nefas. at quin & blandus ad illam,
Nate, magis, ſolam noſſe, atque audire vocantem,
Ignaruſque mei: nulla ex te gaudia matri.
Illa tuos queſtus, lacrimoſoſque impia riſus
Audiit, & vocis decerpſit murmura primæ.
Illa tibi genitrix ſemper, dum vita manebat:
Nunc ego. ſed miſeræ mihi nec punire poteſtas
Sic meritam. quid dona, duces, quid inania fertis
Juſta rogis? illam (nil poſcunt amplius umbræ)
Illam (oro) cineri ſimul, exciſæque parenti
Reddite, quæſo, duces. per ego hæc primordia belli
Cui peperi: ſic æqua gemant mihi funera matres
Ogygiæ. Sternit crines, iteratque precando;
Reddite, nec vero crudelem, avidamque vocate
Sanguinis: occumbam pariter dum vulnere juſto
Exſaturata oculos, unum impellamur in ignem.
Talia vociferans alia de parte gementem
Hypſipylen (neque enim illa comas nec pectora ſervat)
Agnovit longe, & ſocium indignata dolorem:
Hoc ſaltem, o proceres, tuque o, cui pignore noſtro
Partus honos, prohibete nefas. auferte ſupremis
Inviſam exequiis. quid ſe funeſta parenti
Miſcet? & in noſtris ſpectatur & ipſa ruinis?
Cui luget complexa ſuos? Sic fata repente
Concidit, abruptiſque obmutuit ore querelis.
Non ſecus ac primo fraudatum lacte juvencum,
Cui trepidæ vires, & ſolus ab ubere ſanguis,
Seu fera, ſeu duras avexit paſtor ad aras,
Nunc vallem ſpoliata parens, nunc flumina queſtu
Nunc armenta movet, vacuoſque interrogat agros:
Tunc piget ire domum, mœſtoque noviſſima campo
Exit, & oppoſitas impaſta avertitur herbas.
At genitor ſceptrique decus, cultuſque Tonantis
Injicit ipſe rogis, tergoque & pectore fuſam
Cæſariem ferro minuit, ſectiſque jacentis
Obnubit tenuia ora comis. ac talia fletu
Verba pio miſcens: Alio tibi perfide pacto,
Juppiter, hunc crinem voti reus ante dicaram:
Si pariter virides nati libare dediſſes
Ad tua templa genas. ſed non ratus ore ſacerdos,
Damnatæque preces. ferat hæc, quæ dignior, umbra eſt.
Jam face ſubjecta primis in frondibus ignis
Exclamat. labor inſanos arcere parentes.
Stant juſſi Danai, atque obtentis eminus armis,
Proſpectu viſus intercluſere nefaſto.
Ditantur flammæ. non umquam opulentior illic
Ante cinis, crepitant gemmæ, atque immane liqueſcit
Argentum, & pictis exſudat veſtibus aurum,
Nec non Aſſyriis pingueſcunt robora ſuccis,
Pallentique croco ſtrident ardentia mella,
Spumanteſque mero pateræ verguntur, & atri
Sanguinis & rapti gratiſſima cymbia lactis.
Tunc ſeptem numero turmas (centenus ubique
Urget eques) verſis ducunt inſignibus ipſi
Grajugenæ reges, luſtrantque ex more, ſiniſtro
Orbe rogum, & ſtantes inclinant pulvere flammas.
Ter curvos urgere ſinus, illiſaque telis
Tela ſonant. quater horrendum pepulere fragorem
Arma, quater mollem famularum brachia planctum.
Semianimes alter pecudes, ſpirantiaque ignis
Accipit armenta. hic luctus abolere, novique
Funeris auſpicium vates, quamquam omina ſentit
Vera, jubet: dextri gyro, & vibrantibus haſtis
Hac redeunt. raptumque ſuis libamen ab armis
Quiſque jacit, ſeu fræna liber, ſeu cingula flammis
Mergere, ſeu jaculum, ſummæ ſeu caſſidis umbram.
Multa gemunt contra raucis concentibus agri.
Et lituis aures circum pulſantur acutis.
Terretur clamore nemus. ſic Martia vellunt
Signa tubæ, nondum ira calet, nec ſanguine ferrum
Irrubuit, primo bellorum comitur illo
Vultus, honoris opus. ſtat adhuc incertus in alta
Nube, quibus ſeſe Mavors indulgeat armis.
Finis erat, lapſuſque putres jam Mulciber ibat



Digitized by Google

In cineres. inſtant flammis, multoque ſoporant
Imbre rogum, poſito donec cum ſole labores
Exhauſti: ſeris vix ceſſit cura tenebris.
Roſcida jam novies cælo dimiſerat aſtra
Lucifer, & totidem Lunæ prævenerat ignes
Mutato nocturnus equo: nec conſcia fallit
Sidera, & alterno deprenditur unus in ortu.
Mirum opus acceleraſſe manus: ſtat ſaxea moles,
Templum ingens, cineri, rerumque effectus in illo
Ordo docet caſus. feſſis hic flumina monſtrat
Hypſipyle Danais, hic reptat flebilis infans,
Hic jacet, extremum tumuli circum aſperat orbem
Squammeus. expectes morientis ab ore cruenta
Sibila, marmorea ſic volvitur anguis in haſta.
Jamque avidum pugnas viſendi vulgus inermes
Fama vocat. cunctis arvis, ac mœnibus adſunt
Exciti. illi etiam, queis belli incognitus horror,
Quos effœta domi, quos prima reliquerat ætas,
Conveniunt. non aut Ephyræo in litore tanta
Umquam, aut Oenomai fremuerunt agmina circo.
Collibus incurvis, viridique obſeſſa corona
Vallis in amplexu nemorum ſedet. hiſpida circum
Stant juga, & objectus geminis umbonibus agger
Campum exire vetat, longo quem tramite planum
Gramineæ frondes, ſinuataque ceſpite vivo
Mollia non ſubitis augent faſtigia clivis.
Illic conferti jam ſole rubentibus arvis,
Bellatrix ſedere cohors. ibi corpore mixto
Metiri numerum, vultuſque, habituſque ſuorum,
Dulce viris, tantique juvat fiducia belli.
Centum ibi nigrantes, armenti robora, tauros
Lenta mole trahunt, idem numeruſque colorque
Matribus, & nondum lunatis fronte juvencis.
Exin magnanimum ſeries antiqua parentum
Invehitur, miris in vultum animata figuris.
Primus anhelantem duro Tirynthius angens
Pectoris attritu ſua frangit in oſſa leonem.
Haud illum impavidi, quamvis & in ære, ſuumque
Inachidæ videre decus. pater ordine juncto
Lævus arundineæ recubanſque ſub aggere ripæ
Cernitur, emiſſæque indulgens Inachus urnæ.
Io poſt tergum. jam prona, dolorque parentis
Spectat inocciduis ſtellatum viſibus Argum.
Aſt illam melior Phariis erexerat arvis
Juppiter, atque hoſpes jam tunc Aurora colebat.
Tantalus inde parens, non qui fallentibus undis
Imminet, aut refugæ ſterilem rapit aera ſilvæ,
Sed pius, & magni vehitur conviva Tonantis.
Parte alia victor curru Neptunia tendit
Lora Pelops, preſſatque rotas auriga natantes
Myrtilus, & volucri jam jamque relinquitur axe.
Et gravis Acriſius, ſpecieſque horrenda Chorœbi,
Et Danae culpata ſinus. & in amne reperto
Triſtis Amymone. parvoque Alcmena ſuperbit
Hercule, tergemina crinem circumdata luna.
Jungunt diſcordes inimica in fœdera dextras
Belidæ fratres. ſed vultu mitior aſtat
Ægyptus, Danai manifeſtum agnoſcere ficto
Ore nefas, paciſque malæ, noctiſque futuræ.
Mille dehinc ſpecies tandem ſatiata voluptas,
Præſtanteſque viros vocat ad ſua præmia virtus.
Primus ſudor equis. dic inclyte Phœbe regentum
Nomina, dic ipſos (neque enim generoſior umquam
Alipedum collata acies) ceu præpete curſu
Confligant denſæ volucres, aut litore in uno
Æolus inſanis ſtatuat certamina ventis.
Ducitur ante omnes rutilæ manifeſtus Arion
Igne jubæ. Neptunus equo ( ſi certa priorum
Fama ) pater: primus teneris læſiſſe lupatis
Ora, & littoreo domitaſſe in pulvere fertur
Verberibus parcens, etenim inſatiatus eundi
Ardor, & hiberno par inconſtantia ponto.
Sæpe per Ionium, Libycumque natantibus ire
Interjunctus equis, omneſque aſſuetus in oras
Cæruleum deferre patrem. ſtupuere relicta
Nubila, certantes Eurique, Notique ſequuntur.
Nec minor in terris bella Euryſthea gerentem
Amphitryoniaden alto per gramina ſulco
Duxerat. illi etiam ferus, indociliſque teneri.
Mox divum dono regis dignatus Adraſti
Imperia, & multum mediis manſueverat annis.
Tunc rector genero Polynici indulget agendum
Multa monens, ubi fervor equo, qua ſuetus ab arte
Mulceri, ne ſæva manus, ne liber habenis
Impetus, Urge alios, inquit, ſtimuliſque, minîſque;
Ille ibit, minus ipſe voles. ſic ignea lora
Cum daret, & rapido Sol natum imponeret axi,
Gaudentem lacrimans aſtra inſidioſa docebat,
Nolenteſque teri zonas, mediamque polorum
Temperiem. pius ille quidem, & formidine cauta,
Sed juvenem duræ prohibebant diſcere Parcæ.
Oebalios ſublimis agit ſpes proxima palmæ
Amphiaraus equos. tua furto lapſa propago,
Cyllare, dum Scythici diverſus ad oſtia ponti
Caſtor, Amyclæas remo permutat habenas.
Ipſe habitu niveus, nivei dant colla jugales.
Concolor eſt albis & caſſis, & infula, criſtis.
Quin & Theſſalicis felix Admetus ab oris
Vix ſteriles compeſcit equas, Centaurica dicunt
Semina. credo, adeo ſexum indignantur, & omnis
In vires adducta Venus, noctemque, diemque
Aſſimulant, maculis internigrantibus albæ.
Tantus uterque color. credi nec degener illo
De grege Caſtaliæ, ſtupuit qui ſibila cannæ
Lætus, & audito contempſit Apolline paſci.
Ecce & Jaſonidæ juvenes nova gloria matris
Hypſipyles ſubiere jugo, quo vectus uterque
Nomen avo gentile Thoas, atque omine dictus
Euneos Argoo, geminis eadem omnia, vultus,
Currus, equi, veſtes, par & concordia voti
Vincere, vel ſolo cupiunt a fratre relinqui.
It Chromis, Hippodamuſque, alter ſatus Hercule magno,
Alter ab Oenomao, dubites uter effera preſſet
Fræna magis. Getici pecus hic Diomedis; at ille
Piſæi juga patris habet, crudelibus ambo
Exuviis, diroque imbuti ſanguine currus.
Metarum inſtar erat hinc nudo robore quercus
Olim omnes exuta comas, hinc ſaxeus umbo
Arbiter agricolis. finem jacet inter utrumque,
Quale quater jaculo ſpatium, ter arundine vincas.
Interea cantu Muſarum nobile mulcens
Concilium, citharæque manus inſertus Apollo
Parnaſſi ſummo ſpectabat ab æthere terras,
Orſa deum ( nam ſæpe Jovem, Phlegramque, ſuique
Anguis opus, fratrumque pius cantarat honores )
Tunc aperit quis fulmen agat, quis ſidera ducat
Spiritus, unde animi fluviis, quæ pabula ventis,
Quo fonte immenſum vivat mare. quæ via ſoles
Præcipitet, noctem quæ porrigat, imane tellus,
An media, & rurſus mundo ſuccincta latenti.
Finis erat, differt avidas audire ſorores:
Dumque chelyn lauro, textumque illuſtre coronæ

Subli-

Digitized by Google

Subligat, & picto diſcingit pectora limbo,
Haud procul Herculeam Nemeen clamore reductus
Aſpicit, atque illic ingens certaminis inſtar
Quadrijugi. noſcit cunctos, & ſorte propinquo
Conſtiterant Admetus & Amphiaraus in arvo.
Tunc ſecum: Quiſnam iſte duos, fidiſſima Phœbo
Nomina, commiſit deus in diſcrimina reges?
Ambo pii, carique ambo. nequeam ipſe priorem
Dicere. Peliacis hic cum famularer in arvis
( Sic Jovis imperia, & nigræ voluere ſorores )
Thura dabat famulo, nec me ſentire minorem
Auſus. at hic tripodum comes, & pius artis alumnus
Æthereæ. potior meritis tamen ille, ſed hujus
Extremo jam fila colo, datur ordo ſenectæ
Admeto, ſerumque mori. tibi nulla ſuperſunt
Gaudia, jam Thebæ juxta, & tenebroſa vorago.
Scis miſer, & noſtræ pridem cecinere volucres.
Dixit, & os fletu pæne inviolabile tinctus
Extemplo Nemeen radiante per æthera ſaltu
Ocyor & patrio venit igne, ſuiſque ſagittis.
Ipſe olim in terris, cælo veſtigia durant,
Claraque per Zephyros etiamnum ſemita lucet.
Et iam ſortitus Prothous verſarat ahena
Caſſide. jamque locus cuique eſt, & liminis ordo.
Terrarum decora ampla viri, decora ampla jugales
Divum utrumque genus. ſtant uno margine clauſi,
Speſque, audaxque una metus, & fiducia pallens:
Nil fixum cordi, pugnant exire, paventque.
Concurrit ſummos animoſum frigus in artus.
Qui dominis, idem ardor equis. face lumina ſurgunt,
Ora ſonant morſu, ſpumiſque, & ſanguine ferrum
Uritur, impulſi nequeunt obſiſtere poſtes,
Clauſtraque, compreſſæ transfumat anhelitus iræ.
Stare adeo miſerum eſt. pereunt veſtigia mille
Ante fugam, abſentemque ferit gravis ungula campum.
Circumſtant fidi, nexuſque, & torta jubarum
Expediunt, firmantque animos, & plurima monſtrant.
Inſonuit contra Tyrrhenum murmur, & omnes
Exiluere loco. quæ tantum carbaſa ponto?
Quæ bello ſic tela volant? quæ nubila cælo?
Amnibus hibernis minor eſt, minor impetus igni.
Tardius aſtra cadunt. glomerantur tardius imbres.
Tardius e ſummo decurrunt flumina monte.
Emiſſos videre, atque agnovere Pelaſgi,
Et jam rapti oculis, jam cæco pulvere mixti
Una in nube latent: vultuſque umbrante tumultu,
Vix inter ſeſe clamore, & nomine noſcunt.
Evolvere globum, & ſpatio quo quiſque valebat
Diducti. delet ſulcos iterata priores
Orbita. nunc avidi prono juga pectora tangunt,
Nunc pugnante genu preſſis duplicantur habenis.
Colla toris crinita tument, ſtanteſque repectit
Aura jubas: bibit albentes humus arida nimbos.
Fit ſonus, immaniſque pedum, tenuiſque rotarum.
Nulla manus requies, denſis inſibilat aer
Verberibus. gelida non crebrior exilit Arcto
Grando, nec Oleniis manant tot cornibus imbres.
Senſerat adductis alium præſagus Arion
Stare ducem loris, dirumque expaverat inſons
Oedipodionidem. jam illinc a limine diſcors,
Iratuſque oneri inſolito truculentior ardet.
Inachidæ credunt accenſum laudibus. ille
Aurigam fugit. aurigæ furiale minatur
Efferus, & campo dominum circumſpicit omni.
Ante tamen cunctos ſequitur, longeque ſecundus
Amphiaraus agit, quem Theſſalus æquat eundo
Admetus. juxta gemini, nunc Euneos ante,
Et nunc ante Thoas. cedunt, vincuntque, nec umquam
Ambitioſa pios collidit gloria fratres.
Poſtremum diſcrimen erant Chromis aſper, & aſper
Hippodamus. non arte rudes, ſed mole tenentur
Cornipedum, prior Hippodamus fert ora ſequentum,
Fert gemitus, multaque humeros incenditur aura.
Speravit flexæ circum compendia metæ
Interius ductis Phœbeius augur habenis
Anticipaſſe viam, nec non & Theſſalus heros
Spe propiore calet. dum non cohibente magiſtro
Spargitur in gyros, dexterque exerrat Arion.
Jam prior Oeclides. & jam non tertius ibat
Admetus. laxo cum tandem ex orbe reductus
Æquoreus ſonipes premit, evaditque parumper
Gaviſos. ſubit aſtra fragor, cælumque tremiſcit,
Omniaque excuſſo patuere ſedilia vulgo.
Sed nec lora regit, nec verbera pallidus addit
Labdacides. laſſa veluti ratione magiſter
In fluctus, in ſaxa ruit. nec jam amplius aſtra
Reſpicit, & victam projecit caſibus artem.
Rurſus præcipites in recta ac devia campi
Obliquant, tenduntque vias, iterum axibus axes
Inflicti, radiiſque rotæ. pax nulla, fideſque.
Bella geri ferro levius. bella horrida credas:
Is furor in laude eſt. trepidant, mortemque minantur,
Multaque tranſverſis præſtringitur ungula campis.
Nec jam ſufficiunt ſtimuli, non verbera. voce
Nominibuſque cient Pholoen Admetus, & Irin
Funalemque Thoen; rapidum Danaeius augur
Aſcheton increpitans, meritumque vocabula Cycnum.
Audit & Herculeum Strymon Chromin. Euneon audit
Igneus Æthion, tardum Calydona laceſſit
Hippodamus, variumque Thoas rogat ire Podarcem.
Solus Echionides errante ſilentia curru
Mœſta tenet, trepidaque timet ſe voce fateri.
Vixdum cœptus equis labor, & jam pulvere quarto
Campum ineunt, jamque & tepidis ſudoribus artus
Effœti, & craſſum rapit ejectatque vaporem
Cornipedum flammata ſitis. nec jam integer illis
Impetus, & longi ſuſpendunt ilia flatus.
Hinc anceps fortuna diu decernere primum
Auſa venit. ruit Hæmonium, dum fervidus inſtat
Admetum ſuperare Thoas. nec prætulit ullam
Frater opem. velit ille quidem. ſed Martius ante
Obſtitit Hippodamus, mediaſque immiſit habenas.
Mox Chromis Hippodamum metæ interioris ad orbem
Viribus Herculeis, & toto robore patris
Axe tenet prenſo, luctantur abire jugales
Nequidquam, frænoſque & colla rigentia tendunt.
Ut Siculas ſi quando rates tenet æſtus, & ingens
Auſter agit, medio ſtant vela tumentia ponto.
Tunc ipſum fracto curru deturbat, & iſſet
Ante Chromis, ſed Thraces equi ut videre jacentem
Hippodamum; redit illa fames, jam jamque trementem
Partiti furiis. ni fræna, ipſoſque frementes
Oblitus palmæ retro Tirynthius heros
Torſiſſet, victuſque, & collaudatus abiſſet.
At tibi promiſſos jamdudum Phœbus honores,
Amphiarae, cupit. tandem ratus apta favori
Tempora, pulverei venit in ſpatia horrida Circi.
Cum jam in fine viæ, & ſummum victoria nutat:
Anguicomam monſtri effigiem ſæviſſima viſu
Ora movet, ſive ille Erebo, ſeu finxit in aſtu
Temporis, innumera certe formidine cultum
Tollit in aſtra nefas. non illud janitor atræ



Digitized by Google

Impavidus Lethes, non ipſæ horrore ſine alto
Eumenides vidiſſe queant. turbaſſet euntes
Solis equos, Martiſque jugum. nam flavus Arion
Ut vidit, ſaliere jubæ, atque erectus in armos
Stat; ſociumque jugi, comiteſque utrimque laboris
Secum alte ſuſpendit equos. ruit ilicet exul
Aonius, nexuſque diu per terga volutus
Exuit, abripitur longe moderamine liber
Currus, at hunc putri præter tellure jacentem
Tænarei currus, & Theſſalus axis, & heros
Lemnius, obliqua quantum vitare dabatur
Tranſabiere fuga. tandem caligine merſum
Erigit adcurſu comitum caput; ægraque tollit
Membra ſolo, & ſocero redit haud ſperatus Adraſto.
Quis mortis, Thebane, locus? niſi dura negaſſet
Tiſiphone, quantum poteras dimittere bellum?
Te Thebæ, fraterque palam; te plangeret Argos.
Te Nemea, tibi Lerna comas, Lariſſaque ſupplex
Poneret, Archemori major colere ſepulchro.
Tunc vero Oeclides, quamquam jam certa ſequenti
Præmia, cum vacuus domino præiret Arion,
Ardet adhuc cupiens vel inanem vincere currum.
Dat vires, refovetque deus. volat ocyor Euro.
Ceu modo carceribus dimiſſus in arva ſolutis
Verberibuſque jubas, & terga laceſſit habenis,
Aſcheton increpitanſque levem, Cycnumque nivalem.
Nunc ſaltem dum nemo prior, rapit igneus orbes
Axis, & effoſſæ longe ſparguntur arenæ,
Dat gemitum tellus, & jam tunc ſæva minatur.
Forſitan & victo prior iſſet Arione Cycnus,
Sed vetat æquoreus vinci pater. hinc vice juſta
Gloria manſit equo, ceſſit victoria vati.
Huic pretium palmæ. gemini cratera ferebant
Herculeum juvenes. illum Tirynthius olim
Ferre manu ſola, ſpumantemque ore ſupino
Vertere ſeu monſtri victor, ſeu Marte, ſolebat.
Centauros habet arte truces, aurumque figuris
Terribile, hic mixta Lapitharum cæde rotantur
Saxa, faces, aliique iterum crateres, ubique
Ingentes morientum iræ. tenet ipſe furentem
Hyleum, & torta molitur robora barba.
At tibi Mæonio fertur circumflua limbo
Pro meritis, Admete, chlamys, repetitaque multo
Murice. Phryxei natat hic contemptor ephebus
Æquoris, & picta translucet cærulus unda;
In latus ire manus, mutaturuſque videtur
Brachia, nec ſiccum ſperes in ſtamine crinem.
Contra autem fruſtra ſedet anxia turre ſuprema
Seſtias in ſpeculis. moritur prope conſcius ignis.
Has Adraſtus opes dono victoribus ire
Imperat, at generum famula ſolatur Achæa.
Sollicitat tunc ampla viros ad præmia curſu
Præceleres. agile ſtudium, & tenuiſſima virtus,
Pacis opus, cum ſacra vocant, nec inutile bellis
Subſidium, ſi dextra neget. prior omnibus Idas,
Nuper Olympiacis umbratus tempora ramis,
Proſilit. excipiunt plauſu Piſæa juventus
Eleæque manus. ſequitur Sicyonius Alcon,
Et bis in Iſthmiaca victor clamatus arena
Phædimus. alipedumque fugam prægreſſus equorum
Ante Dymas, ſed tunc ævo tardante ſecutus.
Multi & quos varii tacet ignorantia vulgi
Hinc atque hinc ſubiere. ſed Arcada Parthenopæum
Appellant, denſique cient vaga murmura Circi.
Nota parens curſu. quis Mænaliæ Atalantes
Neſciat egregium decus? & veſtigia cunctis
Indeprenſa procis? onerat celeberrima natum
Mater, & ipſe procul fama jam notus inermes
Narratur cervas pedes inter aperta Lycæi
Tollere, & emiſſum curſu deprendere telum.
Tandem expectatus volucri ſuper agmina ſaltu
Emicat, & torto chlamyden diffibulat auro.
Effulſere artus, membrorumque omnis aperta eſt
Lætitia, inſigneſque humeri, nec pectora nudis
Deteriora genis, latuitque in corpore vultus.
Ipſe tamen formæ laudem aſpernatur, & arcet
Mirantes. tunc Palladios non inſcius hauſtus
Incubuit, pinguique cutem fuſcatur olivo.
Hoc Idas, hoc more Dymas, aliique niteſcunt.
Sic ubi tranquillo pellucent ſidera ponto,
Vibraturque fretis cæli ſtellantis imago,
Omnia clara nitent, ſed clarior omnia ſupra
Heſperus exercet radios, quantuſque per altum
Æthera, cæruleis tantus monſtratur in undis.
Proximus & forma, nec multum ſegnior Idas
Curſibus, atque ævo juxta prior. attamen illi
Jam tenuem pingues florem induxere palæſtræ,
Deſerpitque genis, nec ſe lanugo fatetur
Intonſæ ſub nube comæ. tunc rite citatos
Explorant acuuntque gradus, variaſque per artes
Inſtimulant docto languentia membra tumultu.
Poplite nunc flexo ſidunt, nunc lubrica forti
Pectora collidunt plauſu: nunc ignea tollunt
Crura, brevemque fugam nec opino fine reponunt.
Jam ruit, atque æquum ſummiſit regula limen,
Corripuere leves ſpatium, campoque refulſit
Nuda cohors. volucres iiſdem modo tardius arvis
Iſſe videntur equi. credas e plebe Cydonum
Parthorumque fuga totidem exiluiſſe ſagittas.
Non aliter celeres Hyrcana per avia cervi,
Cum procul impaſti fremitum accepere leonis,
Sive putant, rapit attonitos fuga cæca, metuſque
Congregat, & longum dant cornua mixta fragorem.
Effugit hic oculos rapida puer ocyor aura
Mænalius, quem deinde gradu premit horridus Idas,
Inſpiratque humero, flatuque, & pectoris umbra
Terga premit. poſt ambiguo diſcrimine tendunt
Phædimus, atque Dymas. illis celer imminet Alcon.
Flavus ab intonſo pendebat vertice crinis
Arcados, hoc primis Triviæ paſcebat ab annis
Munus, & Ogygio victor cum Marte rediſſet,
Nequidquam patriis audax promiſerat aris.
Tunc liber nexu, lateque in terga ſolutus
Occurſu Zephyri retro fugit, & ſimul ipſum
Impedit, infeſtoque volans obtenditur Idæ.
Inde dolum juvenis, fraudique accommoda ſenſit
Tempora: jam finem juxta, dum limina victor
Parthenopæus init, correpto crine reductum
Occupat, & longæ primus ferit oſtia portæ.
Arcades arma fremunt. armis defendere regem,
Ni raptum decus, & meriti reddantur honores,
Contendunt, totoque parant decedere Circo.
Sunt & queis Idæ placeat dolus: ipſe regeſta
Parthenopæus humo vultumque oculoſque madentes
Obruit. acceſſit lacrimarum gratia formæ.
Pectora nunc mœrens, nunc ora indigna cruento
Ungue ſecat, meritamque comam. furit undique clamos
Diſſonus, ambiguumque ſenis cunctatur Adraſti
Conſilium. tandem ipſe refert: Compeſcite litem,
O pueri. virtus iterum tentanda. ſed ite
Limite non uno, latus hoc conceditur Idæ,
Tu diverſa tene: fraus curſibus omnis abeſto.

Audie-

Digitized by Google

Audierant, dictoque manent. mox numina ſupplex
Affatu tacito juvenis Tegeæus adorat:
Diva potens nemorum (tibi enim hic tibi crinis honori
Debitus, æque tuo venit hæc injuria voto)
Si bene quid genitrix, ſi quid venatibus ipſe
Promerui, ne (quæſo) ſinas hoc omine Thebas
Ire, nec Arcadiæ tantum meruiſſe pudorem.
Auditum, manifeſta fides; vix campus euntem
Sentit, & exilis plantis intervenit aer,
Raraque non fracto veſtigia pulvere pendent.
Irrupit clamore fores, clamore recurrit
Ante ducem, prenſaque levat ſuſpiria palma.
Finiti curſus, operumque inſignia præſto.
Arcas equum dono, clypeum gerit improbus Idas,
Cetera plebs Lyciis gaudet contenta pharetris.
Tunc vocat, emiſſo ſi quis decernere diſco
Impiger, & vires velit oſtentare ſuperbas.
It juſſus Pterelas, & aenæ lubrica maſſæ
Pondera, vix toto curvatus corpore juxta
Dejicit. inſpectant taciti, expenduntque laborem
Inachidæ. mox turba ruunt, duo gentis Achææ,
Tres Ephyreiadæ, Piſa ſatus unus, Acarnan
Septimus, & plures agitabat gloria, ni ſe
Arduus Hippomedon cavea ſtimulante tuliſſet
In medios, lateque ferens ſub pectore dextro
Orbem alium: Hunc potius juvenes qui mœnia ſaxis
Frangere, qui Tyrias dejectum vaditis arces;
Hunc rapite. Aſt illud cui non jaculabile dextræ
Pondus; & abreptum nullo conamine jecit
In latus. abſiſtunt procul, attonitique fatentur
Cedere: vix unus Phlegyas, acerque Meneſtheus
(Hos etiam pudor, & magni tenuere parentes)
Promiſere manum. conceſſit cetera pubes
Sponte, & adorato rediit ingloria diſco.
Qualis Biſtoniis clypeus Mavortis in arvis
Luce mala Pangæa ferit, ſolemque refulgens
Territat, incuſſaque dei grave mugit ab haſta.
Piſæus Phlegyas opus inchoat, & ſimul omnes
Abſtulit in ſe oculos exhauſto corpore virtus
Promiſſa. ac primum terra diſcumque manumque
Aſperat. excuſſo mox circum pulvere verſat
Quod latus in digitos, mediæ quod certius ulnæ
Conveniat. non artis egens, hic ſemper amori
Ludus erat. patriæ non tantum ubi laudis obiret
Sacra, ſed alternis Alpheon utrimque ſolebat
Metiri ripis, & qua latiſſima diſtant,
Non umquam merſo tranſmittere flumina diſco.
Ergo operum fidens, non protinus horrida campi
Jugera, ſed cælo dextram metitur, humique
Preſſus utroque genu, collecto ſanguine diſcum
Ipſe ſuper ſeſe rotat, atque in nubila condit.
Ille citus ſublime petit, ſimiliſque cadenti
Creſcit in adverſum, tandemque exhauſtus ab alto
Tardior in terram redit, atque immergitur arvis.
Sic cadit, attonitis quoties avellitur aſtris
Solis opaca ſoror, procul auxiliantia gentes
Æra crepant, fruſtraque timent. at Theſſala victrix
Ridet anhelantes audito carmine bigas.
Conlaudant Danai. ſed non tibi molle tuenti
Hippomedon, majorque manus ſperatur in æquo.
Atque illi extemplo, cui ſpes infringere dulce
Immodicas, Fortuna venit. quid numina contra
Tendere fas homini? ſpatium jam immane parabat,
Jam cervix converſa, & jam latus omne redibat:
Excidit ante pedes elapſum pondus, & ictus
Deſtituit, fruſtraque manum dimiſit inanem.
Ingemuere omnes, rariſque ea viſa voluptas.
Inde ad conatus timida ſubit arte Meneſtheus
Cautior, & multum te, Maja nate, rogato
Molis prægravidæ caſtigat pulvere lapſus.
Illa manu magna, & multum felicior exit,
Nec partem exiguam Circi tranſvecta quievit.
Fit ſonus, & fixa ſignatur terra ſagitta.
Tertius Hippomedon valida ad certamina tardos
Molitur greſſus. namque illum corde ſub alto
Et caſus Phlegyæ monet, & fortuna Meneſthei.
Erigit adſuetum dextræ geſtamen, & alte
Suſtentans, rigidumque latus, forteſque lacertos
Conſulit, ac vaſto contorquet turbine, & ipſe
Proſequitur; fugit horrendo per inania ſaltu,
Jamque procul meminit dextræ, ſervatque tenorem
Diſcus. nec dubia junctave Meneſthea victum
Tranſabiit meta. longe ſuper æmula ſigna
Conſedit, virideſque humeros, & opaca Theatri
Culmina, ceu latæ tremefecit mole ruinæ.
Quale vaporifera ſaxum Polyphemus ab Ætna
Lucis egente manu, tamen in veſtigia puppis
Auditæ, juxtaque inimicum exegit Ulyſſem.
*Sic & Aloidæ, cum jam celaret Olympum*
*Deſuper Oſſa rigens, ipſum glaciale ferebant*
*Pelion, & trepido ſperabant jungere cælo.*
Tunc genitus Talao victori tigrin inanem
Ire jubet, fulvo quæ circumfuſa nitebat
Margine, & extremos auro manſueverat ungues.
Gnoſſiacos arcus habet, & vaga tela Meneſtheus.
At tibi, ait, Phlegya, caſu fruſtrate ſiniſtro,
Hunc quondam noſtri decus auxiliumque Pelaſgi
Ferre damus (neque enim Hippomedon inviderit) enſem.
Nunc opus eſt animis infeſtos tollere cæſtus
Cominus. hæc bellis & ferro proxima virtus.
Conſtitit immanis cerni, immaniſque teneri
Argolicus Capaneus. ac dum nigrantia plumbo
Tegmina cruda boum non mollior ipſe lacertis
Induitur, Date tot juvenum de millibus unum
Huc, ait; atque utinam potius de ſtirpe veniret
Æmulus Aonia, quem fas dimittere leto,
Nec mea crudelis civili ſanguine virtus.
Obſtupuere animi, fecitque ſilentia terror.
Tandem inſperatus nuda de plebe Laconum
Proſilit Alcidamas; mirantur Dorica regum
Agmina. ſed ſocii fretum Polluce magiſtro
Norant & ſacras inter creviſſe palæſtras.
Ipſe deus poſuitque manus, & brachia finxit:
Materiam (ſuadebat amor) tunc ſæpe locavit
Cominus, & ſimili ſtantem miratus in ira
Suſtulit exultans, nudumque ad pectora preſſit.
Illum indignatur Capaneus, ridetque vocantem
Ut miſerans, poſcitque alium. tandemque coactus
Reſtitit, & ſtimulis jam languida colla tumeſcunt.
Fulmineas alte ſuſpenſi corpora plantis
Erexere manus. tuto procul ora receſſu
Armorum in ſpeculis, adituſque ad vulnera clauſi.
Hic quantus Stygiis Tityos conſurgat ab arvis
Si torvæ patiantur aves, tanta undique pandit
Membrorum ſpatia, & tantis ferus oſſibus extat.
Hic paulo ante puer, ſed enim maturius ævo
Robur, & ingentes ſpondet tener impetus annos,
Quem vinci haud quiſquam, ſævo nec ſanguine tingi
Malit, & erecto timeat ſpectacula voto.
Ut ſeſe permenſi oculis, & uterque priorem
Speravere locum, non protinus ira, nec ictus:
Alternus paullum timor, & permixta furori
Con-

Conſilia, inclinant tantum contraria jactu
Brachia, & explorant cæſtus, hebetantque terendo.
Doctior hic differt animum, metuenſque futuri
Cunctatus vires diſpenſat. at ille nocendi
Prodigus, incautuſque ſui, ruit omnis, & ambas
Conſumit ſine lege manus, atque irrita frendit
Inſurgens, ſeque ipſe premit. ſed providus aſtu,
Et patria vigil arte Lacon, hos rejicit ictus,
Hos cavet. interdum nutu, capitiſque citati
Integer obſequio, manibus nunc obvia tela
Diſcutiens, inſtat greſſu, vultuque recedit.
Sæpe etiam injuſtis collatum viribus hoſtem
(Is vigor ingenio, tanta experientia dextræ eſt)
Ultro audax animis intratque & obumbrat, & alte
Adſilit, ut præceps cumulo ſalit unda minantes
In ſcopulos, & fracta redit, ſic ille furentem
Circuit expugnans. levat ecce, diuque minatur
In latus, inque oculos. illum rigida arma caventem
Advocat, & manibus nec opinum interſerit ictum
Callidus, ac mediam deſignat vulnere frontem.
Jam cruor, & tepido ſignantur tempora rivo,
Neſcit adhuc Capaneus, ſubitumque per agmina murmur
Miratur: verum ut feſſam ſuper ora reduxit
Forte manum, & ſummo maculas in vellere vidit,
Non leo, non jaculo tantum indignata recepto
Tigris, agit toto cedentem fervidus arvo,
Præcipitatque retro juvenem, atque in terga ſupinat,
Dentibus horrendum ſtridens, geminatque rotatas
Multiplicatque manus. rapiunt conamina venti,
Pars cadit in cæſtus. motu Spartanus acuto
Mille cavet lapſas circum cava tempora mortes,
Auxilioque pedum. ſed, non tamen immemor artis,
Adverſus fugit, & fugiens tamen ictibus obſtat.
Et jam utrumque labor, ſuſpiriaque ægra fatigant.
Tardius ille premit. nec jam hic abſiſtere velox.
Defectique ambo genibus, pariterque quierunt.
Sic ubi longa vagos laſſarunt æquora nautas,
Et ſigno de puppe dato poſuere parumper
Brachia; vix requies, jam vox ciet altera remos.
Ecce iterum immodice venientem eludit, & exit
Sponte ruens, merſuſque humeris. effunditur ille
In caput. adſurgentem alio puer improbus ictu
Perculit, eventuque impalluit ipſe ſecundo.
Clamorem Inachidæ, quantum non litora, tollunt,
Non nemora. illum ab humo conantem ut vidit Adraſtus,
Tollentemque manus, & non toleranda parantem,
Ite, oro, ſocii, furit: ite, opponite dextras,
Feſtinate, furit, palmamque, & præmia ferte.
Non prius effracto quam miſceat ora cerebro,
Abſiſtet, video. moriturum auferte Lacona.
Nec mora, prorumpit Tydeus, nec juſſa recuſat
Hippomedon. tunc vix ambo conatibus ambas
Reſtringunt cohibentque manus. ac plurima ſuadent.
Vincis, abi. pulchrum eſt vitam donare minori.
Noſter & hic, bellique comes. nil frangitur heros,
Ramumque oblatumque manu thoraca repellit
Vociferans: Liceat: non has ego pulvere craſſo,
Atque cruore genas, meruit quibus iſte favorem,
Semivir infodiam? mittamque informe ſepulchro
Corpus? & Oebalio donem lugere magiſtro?
Dixit. at hunc ſocii tumidum & viciſſe negantem
Avertunt. contra laudant inſignis alumnum
Taygeti, longeque minas riſere Lacones.
Jamdudum variæ laudes & conſcia virtus
Tydea magnanimum ſtimulis ingentibus angunt.
Ille quidem & diſco bonus, & contendere curſu,
Nec cæſtu bellare minor. ſed corde labores
Ante alios erat uncta Pale. ſic otia Martis
Degere, & armiferas laxare adſueverat iras
Ingentes contra ille viros, Acheloia circum
Litora, feliceſque deo monſtrante palæſtras.
Ergo ubi luctandi juvenes animoſa citavit
Gloria, terrificos humeris Ætolus amictus
Exuitur, patriumque ſuem: levat ardua contra
Membra, Cleonææ ſtirpis jactator Agylleus,
Herculea nec mole minor. ſic grandibus alte
Inſurgens humeris, hominem ſuper improbus exit.
Sed non ille rigor, patriumque in corpore robur.
Luxuriant artus, effuſaque ſanguine laxo
Membra natant. inde hæc audax fiducia tantum
Œnidæ ſuperare parem. quamquam ipſe videri
Exiguus, gravia oſſa tamen, nodiſque lacerti
Difficiles. numquam hunc animum Natura minori
Corpore, nec tantas auſa eſt includere vires.
Poſtquam oleo gaviſa cutis, petit æquor uterque
Procurſu medium, atque hauſta veſtitur arena.
Tum madidos artus alterno pulvere ſiccant,
Collaque demerſere humeris, & brachia late
Vara tenent: jam tum aſtu deducit in æquum
Callidus, & celſum procurvat Agyllea Tydeus
Summiſſus tergo, & genibus vicinus arenæ.
Ille autem Alpini veluti regina cupreſſus
Verticis, urgentes cervicem inclinat in Auſtros,
Vix ſeſe radice tenens, terræque propinquat,
Iamdudum ætherias eadem reditura ſub auras.
Non ſecus ingentes artus præcelſus Agylleus
Sponte premit, parvumque gemens duplicatur in hoſtem:
Et jam alterna manus, frontemque, humeroſque, latuſque,
Collaque, pectoraque, & vitantia crura laceſſit.
Interdumque diu pendent per mutua fulti
Brachia, nunc ſævi digitorum vincula frangunt.
Non ſic ductores gemini gregis horrida tauri
Bella movent: medio conjux ſtat candida prato
Victorem expectans, rumpunt obnixa furentes
Pectora, ſubdit amor ſtimulos, & vulnera ſanat.
Fulminei ſic dente ſues, ſic hiſpida turpes
Prælia villoſis ineunt complexibus urſi.
Vis eadem Oenidæ. nec ſole, aut pulvere feſſa
Membra labant. riget arcta cutis, duriſque laborum
Caſtigata toris. contra non integer ille
Flatibus alternis, ægroque effœtus hiatu
Exuit ingeſtas fluvio ſudoris arenas,
Ac furtim rapta ſuſtentat pectora terra.
Inſtat agens Tydeus, fictumque in colla minatus
Crura ſubit. cœptis non evaluere potiri
Fruſtratæ brevitate manus. venit arduus ille
Deſuper, oppreſſumque ingentis mole ruinæ
Condidit. haud aliter collis ſcrutator Iberi
Cum ſubiit, longeque diem, vitamque reliquit,
Si tremuit ſuſpenſus ager, ſubitumque fragorem
Rupta dedit tellus, latet intus monte ſoluto
Obrutus, ac penitus fractum obductumque cadaver
Indignantem animum propriis non reddidit aſtris.
Acrior hoc Tydeus, animiſque & pectore ſupra eſt.
Nec mora, cum vinclis onerique elapſus iniquo
Circumit errantem, & tergo nec opinus inhæret.
Mox latus, & firmo celer implicat ilia nexu.
Poplitibus genua inde premens euadere nodos
Nequidquam, & lateri dextram inſertare parantem
Improbus, horrendum viſu ac mirabile pondus
Suſtulit. Herculeis preſſum ſic fama lacertis
Terrigenam ſudaſſe Libyn, cum fraude reperta

Raptus

Raptus in excelſum, nec jam ſpes ulla cadendi,
Nec licet extrema matrem contingere planta.
Fit ſonus, & lætos attollunt agmina plauſus.
Tunc alte librans inopinum ſponte remiſit,
Obliquumque dedit, procumbentemque ſecutus
Colla ſimul dextra, pedibus ſimul inguina vinxit.
Deficit obſeſſus, ſoloque pudore repugnat,
Tandem pectus humi, pronamque extenſus in alvum
Sternitur, ac longo mœſtus poſt tempore ſurgit,
Turpia ſignata linquens veſtigia terra.
Palmam autem dextra, lævaque nitentia dono
Arma ferens Tydeus: Quid ſi non ſanguinis hujus
Partem haud exiguam (ſcitis) Dircæus haberet
Campus? ubi hæ nuper Thebarum fœdera plagæ?
Hæc ſimul oſtentans, quæſitaque præmia laudum
Dat ſociis. ſequitur neglectus Agyllea thorax.
Sunt & qui nudo ſubeant concurrere ferro.
Jamque aderant inſtructi armis Epidaurius Agreus:
Et nondum fatis Dircæus agentibus exul.
Dux vetat Iaſides; Manet ingens copia leti,
O juvenes: ſervate animos, avidumque furorem
Sanguinis adverſi. tuque o, quem propter avita
Jugera, dilectas cui deſolavimus urbes,
Ne precor ante aciem, jus tantum caſibus eſſe,
Fraterniſque ſinas (abigant hoc numina) votis.
Sic ait, atque ambos aurata caſſide ditat.
Tunc genero, ne laudis egens, jubet ardua necti
Tempora, Thebarumque ingenti voce citari
Victorem. diræ retinebant omina Parcæ.
Ipſum etiam proprio certamina feſta labore
Dignari, & tumulo ſupremum hunc addere honorem
Hortantur proceres. ac ne victoria deſit
Una ducum numero, fundat vel Lycia cornu
Tela rogant, tenui vel nubila tranſeat haſta.
Obſequitur gaudens, viridique ex aggere in æquum
Stipatus ſummis juvenum deſcendit. at illi
Pone leves portat pharetras, & cornua juſſus
Armiger ingentem jactu tranſmittere circum
Eminus, & dictæ dare vulnera deſtinat orno.
Quis fluere occultis rerum neget omnia cauſis?
Fata patent homini; piget inſervare, peritque
Venturi promiſſa fides. ſic omina caſum
Fecimus, & vires auxit Fortuna nocendi.
Campum emenſa brevi fatalis ab arbore tacta,
Horrendum viſu, per quas modo fugerat auras,
Venit arundo retro: verſumque a fine tenorem
Pertulit, & notæ juxta ruit ora pharetræ.
Multa duces errore ferunt, hi nubila, & altos
Occurriſſe Notos. adverſo roboris ictu
Tela repulſa alii. penitus latet exitus ingens,
Monſtratumque nefas. uni remeabile bellum,
Et triſtes domino ſpondebat arundo recurſus.

# LIBER SEPTIMUS.

Atque ea cunctantes Tyrii primordia belli
Jupiter haud æquo reſpexit corde Pelaſgos,
Concuſſitque caput, motu quo celſa laborant
Sidera, proclamatque adici cervicibus Atlas.
Tunc ita velocem Tegees affatur alumnum:
I, medium rapido Borean illabere ſaltu
Biſtonias ſuper uſque domus, axemque nivoſi
Sideris: Oceano vetitum qua Parrhaſis ignem
Nubibus hibernis, & noſtro paſcitur imbri.
Atque ibi ſeu poſita reſpirat cuſpide Mavors,
(Quamquam inviſa quies) ſeu quod reor, arma tubaſque
Inſatiatus habet, caræque in ſanguine gentis
Luxuriat. propere monitus iramque parentis
Ede, nihil parcens. nempe olim accendere juſſus
Inachias acies, atque omne quod Iſthmius umbo
Diſtinet, & raucæ circumtonat ira Maleæ.
Illi vix muros, limenque egreſſa juventus
Sacra colunt. credas bello rediiſſe, tot inſtant
Plauſibus, offenſique ſedent ad juſta ſepulchri.
Hicne tuus, Gradive, furor? ſonat orbe recuſſo
Diſcus, & Oebalii coeunt in prælia cæſtus.
At ſi ipſi rabies, ferrique inſana voluptas
Qua tumet, immeritas cineri dabit impius urbes
Ferrum, ignemque ferens, imploranteſque Tonantem
Sternet humi populos, miſerumque exhauriet orbem.
Nunc lenis belli, noſtraque remittitur ira.
Quod niſi præcipitat pugnas, dictoque jubentis
Ocyus impingit Tyriis Danaa agmina muris,
(Nil equidem crudele minor) ſit mite, bonumque
Numen, & effræni laxentur in otia mores.
Reddat equos, enſemque mihi, nec ſanguinis ultra
Jus erit. aſpiciam terras, pacemque jubebo
Omnibus, Ogygio ſat erit Tritonia bello.
Dixerat, & Thracum Cyllenius arva ſubibat:
Atque illum Arctoæ labentem cardine portæ
Tempeſtas æterna plagæ, prætentaque cælo
Agmina nimborum, primique Aquilonis hiatus
In diverſa ferunt. crepat aurea grandine multa
Palla, nec Arcadii bene protegit umbra galeri.
Hic ſteriles delubra notat Mavortia ſilvas
Horreſcitque tuens. ubi mille furoribus illi
Cingitur adverſo domus immanſueta ſub Æmo.
Ferrea compago laterum, ferro arcta teruntur
Limina, ferratis incumbunt tecta columnis,
Læditur adverſum Phœbi jubar, ipſaque ſedem
Lux timet, & dirus contriſtat ſidera fulgor.
Digna loco ſtatio. primis ſalit Impetus amens
E foribus, cæcumque Nefas, Iræque rubentes,
Exangueſque Metus, occultiſque enſibus aſtant
Inſidiæ, geminumque tenens Diſcordia ferrum.
Innumeris ſtrepit aula minis. triſtiſſima Virtus
Stat medio, lætuſque Furor, vultuque cruento
Mors armata ſedet: bellorum ſolus in aris
Sanguis, & incenſis qui raptus ab urbibus ignis.
Terrarum exuviæ circum, & faſtigia templi
Captæ inſignibant gentes, cælataque ferro
Fragmina portarum, bellatriceſque carinæ,
Et vacui currus, protritaque curribus ora.
Pæne etiam gemitus. adeo vis omnis, & omne
Vulnus. ubique ipſum, ſed non uſquam ore remiſſo
Cernere erat. talem divina Mulciber arte
Ediderat. nondum radiis monſtratus adulter
Fœda catenato luerat connubia lecto.
Quærere templorum regem vix cœperat ales
Mænalius, tremit ecce ſolum, & mugire refractis
Corniger Hebrus aquis. tunc quod pecus utile bellis
Vallem infeſtabat, trepidas ſpumare per herbas,
Signa adventantis, clauſæque adamante perenni
Diſſiluere fores. Hyrcano in ſanguine pulcher
Ipſe ſubit curru, diraque aſpergine latos
Mutat agros, ſpolia a tergo, flenteſque catervæ:
Dant ſilvæ, nixque alta locum. regit atra jugales
Sanguinea Bellona manu, longaque fatigat
Cuſpide. diriguit viſu Cyllenia proles,
Summiſitque genas. ipſi reverentia patri,

Si

Digitized by Google

Si prope ſit, dematque minas, nec talia mandet.
Quod Jovis imperium? magno quid ab æthere portas?
Occupat Armipotens. neque enim hunc germane ſub axem
Sponte venis, hiemeſque meas, cui roſcida juxta
Mænala, & æſtivi clementior aura Lycæi.
Ille refert conſulta patris. nec longa moratus,
Sicut anhelabant juncto ſudore volantes
Mars impellit equos, reſideſque in prælia Grajos.
Ipſe etiam indignans vidit pater altus, & ira
Jam levior, tardo flectebat pondere vultum.
Ut ſi quando ruit, debellataſque reliquit
Eurus aquas, pax ipſa tumet, pontumque jacentem
Exanimis jam volvit hiems. nondum arma carinis
Omnia, nec toto reſpirant pectore nautæ.
Finierat pugnas honor exequialis inermes,
Necdum aberant cœtus, cunctiſque ſilentibus Heros
Vina ſolo fundens, cinerem placabat Adraſtus
Archemori. Da, parve, tuum trieteride multa
Inſtaurare diem, nec ſaucius Arcadas aras
Malit adire Pelops, Eleæque pulſet eburna
Templa manu, nec Caſtaliis altaribus anguis,
Nec ſua pinigero magis adnatet umbra Lechæo.
Nos te lugenti puer inficiamur Averno,
Mœſtaque perpetuis ſolemnia jungimus aſtris
Nunc feſtina cohors. at ſi Bœotia ferro
Vertere tecta dabis, magnis tunc dignior aris,
Tunc deus. Inachias nec tantum culta per urbes
Numina, captivis etiam jurabere Thebis.
Dux ea pro cunctis. eadem ſibi quiſque vovebat.
Jam pronis Gradivus equis Ephyræa premebat
Litora, qua ſummas caput Acrocorinthus in auras
Tollit, & alterna geminum mare protegit umbra.
Inde unum dira comitum de plebe Pavorem
Quadrupedes anteire jubet. non alter anhelos
Inſinuare metus, animumque avertere veris
Aptior: innumeræ monſtro voceſque, manuſque,
Et facies quæcumque libet. bonus omnia credi
Auctor, & horrificis lymphare incurſibus urbes.
Si geminos ſoles, ruituraque ſuadeat aſtra,
Aut nutare ſolum, aut veteres deſcendere ſilvas,
Ah miſeri vidiſſe putent. tunc acre novabat
Ingenium. falſo Nemeæum pulvere campum
Erigit. attoniti tenebroſam a vertice nubem
Reſpexere duces. falſo clamore tumultum
Auget, & arma virum, pulſuſque imitatur equorum,
Terribilemque vagas ululatum ſpargit in auras.
Exiluere animi, dubiumque in murmure vulgus
Pendet. ubi iſte fragor? ni fallimur aure. ſed unde
Pulvereo ſtant aſtra globo? num Iſmenius ultro
Miles? ita eſt. veniunt. tanta autem audacia Thebis?
An dubitent? agedum inferias, & buſta colamus.
Hæc Pavor attonitis. varioſque per agmina vultus
Induitur, nunc Piſæis e millibus unus,
Nunc Pylius, nunc ore Lacon, hoſteſque propinquos
Adjurat, turmaſque metu conſternat inani.
Nil falſum trepidis. ut vero amentibus ipſe
Incidit, & ſacræ circum faſtigia vallis
Turbine prævectus rapido, ter ſuſtulit haſtam;
Ter concuſſit equos, clypeum ter pectore plauſit,
Arma, arma inſani, ſua quiſque, ignotaque nullo
More rapit. mutant galeas, alienaque cogunt
Ad juga cornipedes. ferus omni in pectore ſævit
Mortis amor, cædiſque. nihil flagrantibus obſtat.
Præcipitant, redimuntque moras. ſic litora vento
Incipiente fremunt, fugitur cum portus ubique,
Vela fluunt, laxi jactantur ubique rudentes.
Jamque natant remi, natat omnis in æquore ſumma
Anchora. jam dulcis medii de gurgite ponti
Reſpicitur tellus, comiteſque a puppe relicti.
Viderat Inachias rapidum glomerare cohortes
Bacchus iter. gemuit Tyriam converſus ad urbem,
Altricemque domum, & patrios reminiſcitur ignes.
Purpureum triſti turbatus pectore vultum,
Non crines, non ſerta loco, dextramque reliquit
Thyrſus, & intactæ ceciderunt cornibus uvæ.
Ergo ut erat lacrimis, lapſoque inhonorus amictu,
Ante Jovem (& tunc forte polum ſecretus habebat)
Conſtitit, haud umquam facie conſpectus in illa,
(Nec cauſæ latuere patrem) ſupplexque profatur.
Exſcindiſne tuas divum ſator optime Thebas?
Sæva adeo conjux? nec te telluris amatæ,
Deceptique laris miſeret, cinerumque meorum?
Eſto, olim invitum jaculatus nubibus ignem,
Credimus. en iterum atra refers incendia terris,
Nec Styge jurata, nec pellicis arte rogatus.
Quis modus? an nobis pater iratuſque bonuſque
Fulmen habes? ſed non Danaeia limina talis,
Parrhaſiumque nemus, Ledæaſque ibis Amyclas.
Scilicet e cunctis ego neglectiſſima natis
Progenies? ego nempe tamen qui dulce ferenti
Pondus eram. cui tu dignatus limina vitæ
Præreptumque iter, & maternos reddere menſes,
Adde: quod imbellis, rariſque exercita caſtris
Turba meas acies, mea tantum prælia norunt:
Nectere fronde comas, & ad inſpirata rotari
Buxa, timent thyrſos nuptarum, & prælia matrum.
Unde tubas, Martemque pati? quin fervidus ecce
Quanta parat? quid ſi ille tuos Curetas in arma
Ducat? & innocuis jubeat decernere peltis?
Quin etiam inviſos (ſic hoſtis defuit?) Argos
Elicis. o ipſis genitor graviora periclis
Juſſa, novercales ruimus ditare Mycenas.
Cedo equidem. quo ſacra tamen, rituſque peremptæ
Gentis? & in tumulos ſi quid male fœta reliquit
Mater, abire jubes? Thracen, ſilvaſque Lycurgi?
Anne triumphatos fugiam captivus ad Indos?
Da ſedem profugo. potuit Latonia frater
Saxa (nec invideo) defigere Delon, & imis
Commendare fretis. cara ſubmovit ab arce
Hoſtiles Tritonis aquas. vidi ipſe potentem
Gentibus Eois Epaphum dare jura, nec ullas
Cyllene ſecreta tubas, Minoave curat
Ida. quid heu tantum noſtris offenderis aris?
Hic tibi (quando minor jam noſtra potentia) noctes
Herculeæ, placituſque vagæ Nycteidos ardor,
Hic Tyrium genus, & noſtro felicior igne
Taurus, Agenoreos ſaltem tutare nepotes.
Invidiam riſit pater, & jam poplite flexum,
Sternentemque manus tranquillus ad oſcula tollit.
Inque vicem placida orſa refert. Non conjugis iſta
Conſiliis (ut rere), puer, nec ſæva roganti
Sic expoſtus ego, immoto deducimur orbe
Fatorum: veteres, feræque in prælia cauſæ.
Nam cui tanta quies irarum? aut ſanguinis uſus
Parcior humani? videt axis, & iſta per ævum
Mecum æterna domus, quoties jam torta reponam
Fulmina, quam rarus terris hic imperet ignis.
Quin etiam invitus magna, ulciſcendaque paſſis
Aut Lapithas Marti, aut veterem Calydona Dianæ
Expugnare dedi. meaque eſt jactura, pigetque
Tot mutare animas, tot reddere corpora vitæ.
Labdacios vero, Pelopiſque a ſtirpe nepotes

Tar-

Digitized by Google

Tardum, abolere mihi. ſcis ipſe, ut crimina mittam
Dorica, quam promtæ Superos inceſſere Thebæ.
Te quoque, (ſed quoniam vetus excidit ira) ſilebo.
Non tamen aut patrio reſperſus ſanguine Pentheus,
Aut matrem ſceleraſſe toris, aut crimine fratres
Progenuiſſe reus, lacero tua luſtra replevit
Funere. ubi fletus? ubi tunc ars tanta precandi?
Aſt ego non proprio diros impendo dolori
Oedipodionidas. rogat hoc telluſque, poluſque,
Et pietas, & læſa fides, naturaque, & ipſi
Eumenidum mores. ſed tu ſuper urbe moveri
Parce tua. non hoc ſtatui ſub tempore rebus
Occaſum Aoniis. veniet ſuſpectior ætas,
Ultoreſque alii. nunc regia Juno queretur.
His ille auditis mentemque habitumque recepit,
Ut cum ſole malo, triſtique roſaria pallent
Uſta noto, ſi clara dies, Zephyrique refecit
Aura polum, redit omnis honos, emiſſaque lucent
Germina, & informes ornat ſua gloria virgas.
Nuncius attonitas jam dudum Eteoclis ad aures
Explorata ferens, longo docet agmine Grajos
Ire duces, nec jam Aoniis procul abſore campis.
Quacumque ingreſſi tremere, ac miſereſcere cunctos
Thebarum, qui ſtirpe refert, qui nomine, & armis.
Ille metum condens audire expoſcit, & odit
Narrantem. hinc ſocios dictis ſtimulare, ſuaſque
Metiri decernit opes. exciverat omnem
Aoniam, Euboeamque, & Phocidos arva propinquæ
Mars. ita dulce Jovi. longo fugit ordine velox
Teſſera. propellunt acies, ſeſeque ſub armis
Oſtentant. ſubeunt campo, qui proximus urbi
Damnatus bellis patet, expectatque furores.
Non dum hoſtis contra, trepido tamen agmine matres
Conſcendunt muros, inde arma nitentia natis
Et formidandos monſtrant ſub caſſide patres.
Turre procul ſola nondum conceſſa videri
Antigone populis, teneras defenditur atra
Veſte genas, juxtaque comes, quo Laius ibat
Armigero, tunc virgo ſenem regina veretur.
Quæ ſic orſa prior: Speſne obſtatura Pelaſgis
Hæc vexilla, pater? Pelopis deſcendere totas
Audimus gentes. dic o precor extera regum
Agmina. nam video, quæ noſter ſigna Menœceus,
Quæ noſter gerat arma Creon, quam celſus ahena
Sphynge per ingentes Homoloidas exeat Hæmon.
Sic rudis Antigone. ſenior cui talia Phorbas:
Mille ſagittiferos gelidæ de colle Tanagræ
Promovet ecce Dryas. hic, cui nivea arma tridentem,
Atque auro rude fulmen habent, Orionis alti
Non falſus virtute nepos. procul, oro, paternum
Omen, & innuptæ vetus excidat ira Dianæ.
Jungunt ſe caſtris, regiſque in nomen adoptant
Ocaleæ, Medeonque, & conſertiſſima ſilvis
Nyſa, Dionæiſque avibus circumſona Thisbe.
Proximus Eurymedon, cui paſtoralia Fauni
Arma patris, pinuſque jubas imitatur equinas
Terribilis ſilvis. reor & Mavorte cruento
Talis erit. dites pecorum comitantur Erythræ.
Qui Scolon, denſamque jugis Etheonon iniquis,
Qui breve littus Hyles, Atalantæumque ſuperbi
Schænon habent, notique colunt veſtigia campi.
Fraxineas vibrant Macetum de more ſariſſas,
Sævaque difficiles excludere vulnera peltas.
Ecce autem clamore ruunt Neptunia plebes
Oncheſti, quos pinigeris Mycaleſſos in agris,
Palladiuſque Melas, Hecatæaque gurgite nutrit
Gargaphye: quorumque novis Haliartos ariſtis
Invidet, & nimia ſata læta ſupervenit herba.
Tela rudes trunci, galeæ vacua ora leonum,
Arborei dant ſcuta ſinus. hos regis egenos
Amphion en noſter agit (cognoſcere pronum
Virgo) lyra galeam, tauroque inſignis avito.
Macte animo juvenis. medios parat ire per enſes,
Nudaque pro caris opponere pectora muris.
Vos etiam noſtris, Heliconia turba, venitis
Addere rebus opem. tuque, o Permeſſe, canoris
Et, felix Olmie, vadis, armatis alumnos
Bellorum reſides. patriis concentibus audis
Exultare gregem. quales, cum pallida cedit
Bruma, renidentem deducunt Strymona cycni.
Ite alacres, numquam veſtri morientur honores,
Bellaque perpetuo memorabunt carmine Muſæ.
Dixerat, & paulum virgo interfata docenti:
Illi autem, quanam junguntur origine fratres?
Sic certe paria arma viris, ſic exit in auras
Caſſidis æquus apex. utinam hæc concordia noſtris!
Cui ſenior ridens: Non prima errore videndi
Falleris, Antigone. multi hos (nam decipit ætas)
Dixerunt fratres. pater eſt, natuſque, ſed ævi
Confudere modos. puerum Lapithonia nympha
Dircetis, expertem thalami, crudumque maritis
Ignibus, ante diem cupido violavit amore,
Improba connubii. nec longum & pulcher Alathreus
Editus, ac primæ genitorem in flore juventæ
Conſequitur, traxitque notas, & miſcuit annos.
Et nunc ſic fratres mentito nomine gaudent,
Plus pater, hunc olim juvat, & ventura ſenectus.
Tercentum genitor, totidemque in prælia natus
Exercent equites. hi deſeruiſſe feruntur
Exilem Gliſanta, Coroniamque, feracem
Meſſe Coronian, Baccho Gliſanta colentes.
Sed potius celſos umbrantem hunc aſpice late
Hypſea quadrijugos: clypei ſeptemplice tauro
Læva, ter inſuto ſervantem ingentia ferro
Pectora, nam tergo numquam metus. haſta vetuſtum
Silvarum decus, emiſſæ cui pervia ſemper
Armaque pectoraque & numquam manus irrita voti.
Aſopos genuiſſe datur, dignuſque videri.
Tunc pater, abruptis cum torrentiſſimus exit
Pontibus, aut natæ tumidus cum virginis ultor
Flumina concuſſit, generum indignata Tonantem.
Namque ferunt raptam patriis Æginan ab undis
Amplexu latuiſſe Jovis. furit amnis, & aſtris
Infenſus bellare parat (nondum iſta licebant
Nec Superis) ſtetit audaces effuſus in iras,
Conſeruitque manus. nec quem imploraret habebat,
Donec vi tonitrus ſummotus, & igne triſulco
Ceſſit. adhuc ripis animoſus gurges anhelis,
Fulmineum cinerem magnæque inſignia pœnæ
Gaudet, & Ætnæos in cælum efflare vapores.
Talem Cadmeo mirabimur Hypſea campo,
Si modo placavit felix Ægina Tonantem.
Ducit Ithonæos & Alalcomenæa Minervæ
Agmina, quos Mide, quos humida ſuggerit Arne,
Aulida qui Græamque ferunt, virideſque Plateas,
Et ſulco Peteona domant, refluumque meatu
Euripum, qua noſter abit, teque ultima tractu
Anthedon, ubi gramineo de litore Glaucus
Poſcentes irrupit aquas jam crine geniſque
Cærulus, & mixtos expavit ab inguine piſces.
Glandibus, & torta Zephyros incidere funda
Cura; Cydoneas anteibunt gæſa ſagittas.



Digitized by Google

Tu quoque præclarum forma, Cephiſſe, dediſſes
Narciſſum, ſed Theſpiacis jam pallet in agris
Trux puer, orbata florem pater alluit unda.
Quis tibi Phœbæas acies, veteremque revolvat
Phocida? qui Panopen, qui Daulida, qui Cypariſſon,
Et valles Lebadea tuas, & Hyampolin acri
Subnixam ſcopulo, vel qui Parnaſſon utrumque
Aut Cyrrham tauris, Anemoriamque ſupinant,
Coryciumque nemus, propellentemque Lilæam
Cephiſſi glaciale caput, quo ſuetus anhelam
Ferre ſitim Python, amnemque avertere ponto?
Omnibus immixtas cono ſuper aſpice lauros,
Armaque, vel Tityon, vel Delon habentia, vel quas
Hic deus innumera laxavit cæde pharetras.
Iphitus acer agit, genitor cui nuper ademtus
Naubolus Hippaſides, tuus, o mitiſſime Lai,
Hoſpes: adhuc currus, ſecuraque lora tenebat,
Cum tua ſubter equos jacuit convulſa cruentis
Ictibus, o utinam noſtro cum ſanguine, cervix.
Dicentis maduere genæ, vultumque per omnem
Pallor iit, vociſque repens ſingultus apertum
Intercepit iter. refovet frigentis amicum
Pectus alumna ſenis. redit, atque exile profatur:
O mihi ſollicitum decus ac ſuprema voluptas
Antigone, feras tibi demoror improbus umbras,
Fors eadem ſcelera & cædes viſurus avitas;
Donec te thalamis habilem, integramque reſignem,
Hoc fatis, & feſſum vita dimittite Parcæ.
Sed dum labor iners, quanti nunc ecce reviſo
Tranſabiere duces. Clonium atque in terga comantes
Non ego Abantiadas, non te, ſaxoſa Caryſte,
Non humiles Ægas, altumque Capharea dixi.
Et jam acies obtuſa negat, cunctique reſiſtunt:
Et tuus armatis jubet ecce ſilentia frater.
Vix ea turre ſenex, cum Ductor ab aggere cœpit:
Magnanimi reges, quibus haud parere recuſem
Ductor, & ipſe meas miles defendere Thebas,
Non ego vos ſtimulare parem, (nam liber in arma
Impetus, & meritas ultro juraſtis in iras)
Nec laudare ſatis, dignaſque rependere grates
Sufficiam. referent Superi, veſtræque ſubacto
Hoſte manus. urbem ſocia de gente ſubiſtis
Tutari, quam non aliis populator ab oris
Belliger, externave ſatus tellure, ſed hoſtis
Indigena adſultat, cui caſtra adverſa regenti
Hic pater, hic genitrix, hic junctæ ſtirpe ſorores,
Hic erat & frater. cerne en ubicumque nefandus
Excidium moliris avis. venere volentes
Aoniæ populi, nec ſum tibi, ſæve, relictus.
Quid velit iſta cohors, & te ſentire decebat.
Reddere regna vetant. Sic fatus, & omnia rite
Diſponit, qui bella gerant, qui mœnia ſervent,
Quas in fronte manus, medio quas robore ſiſtat.
Perſpicuas ſic luce fores, & virgea paſtor
Clauſtra levat, dum terra recens. jubet ordine primos
Ire duces, media ſtipantur plebe maritæ.
Ipſe levat gravidas, & humum tactura parentum
Ubera, ſucciduaſque adportat matribus agnas.
Interea Danai noctemque diemque ſub armis,
Noctem iterum rurſuſque diem (ſic ira ferebat)
Ingeminant. contemta quies, vix aut ſopor illis,
Aut epulæ fecere moram. properatur in hoſtem
More fugæ. nec monſtra tenent, quæ plurima nectit
Prodigiale canens, certi fors prævia fati.
Quippe ferunt diros monitus, volucreſque, feræque,
Sideraque, averſique ſuis decurſibus amnes:
Infeſtumque tonat pater, & mala fulgura lucent:
Terrificæque adytis voces, clauſæque deorum
Sponte fores. nunc ſanguineus, nunc ſaxeus imber,
Et ſubiti manes, flentumque occurſus avorum.
Tunc & Apollineæ tacuere oracula Cyrrhæ,
Et non adſuetis pernox ululavit Eleuſin
Menſibus, & templis Sparte præſaga recluſis
Vidit Amyclæos (facinus!) concurrere fratres.
Arcades inſanas latrare Lycaonis umbras
Nocte ferunt tacita. ſævo decurrere campo
Oenomaum ſua Piſa refert. Acheloon utroque
Deformem cornu vagus infamabat Acarnan.
Perſeos effigiem mœſtam exorantque Mycenæ
Confuſum Junonis ebur: mugire potentem
Inachon agricolæ: gemini maris incola narrat
Thebanum toto planxiſſe Palæmona ponto.
Hæc audit Pelopea phalanx, ſed bellicus ardor
Conſiliis obſtat divum, prohibetque timeri.
Iam ripas, Aſope, tuas, Bœotaque ventum
Flumina; non auſæ tranſmittere protinus alæ
Hoſtilem fluvium. forte & trepidantibus ingens
Deſcendebat agris. animos ſive imbrifer arcus,
Seu montana dedit nubes, ſeu fluminis illa
Mens fuit, objectuſque vado pater arma vetabat.
Tunc ferus Hippomedon magno cum fragmine ripæ
Cunctantem dejecit equum, ducibuſque relictis
Gurgite de medio frænis ſuſpenſus, & armis:
Ite viri, clamat: ſic vos in mœnia primus
Ducere, ſic clauſas voveo perfringere Thebas.
Præcipitant cuncti fluvio, puduitque ſecutos.
Ac velut ignotum ſi quando armenta per amnem
Paſtor agit, ſtat triſte pecus, procul altera tellus
Omnibus, & late medius timor: aſt ubi ductor
Taurus init, fecitque vadum, tunc mollior unda,
Tunc faciles ſaltus, viſæque accedere ripæ.
Haud procul inde jugum, tutiſque accommoda caſtris
Arva notant, unde urbem etiam turreſque videre
Sidonias: placuit ſedes, fidique receptus.
Colle per excelſum patulo quem ſubter aperto
Arva ſinu, nullique aliis a montibus obſtant
Deſpectus. nec longa labor munimina durus
Addidit, ipſa loco mirum Natura favebat.
In vallum elatæ rupes, devexaque foſſis
Æqua, & fortuito ductæ quater aggere pinnæ.
Cetera dant ipſi, donec ſol montibus omnis
Erepſit, rebuſque dedit ſopor otia feſſis.
Quis queat attonitas dictis oſtendere Thebas?
Urbem in conſpectu belli ſuprema parantem
Territat inſomnem nox atra, diemque minatur.
Diſcurrunt muris. nil ſeptum horrore ſub illo,
Nil fidum ſatis, invalidæque Amphionis arces.
Rumor ubique altus, plureſque annunciat hoſtes,
Majoreſque timor. ſpectant tentoria contra
Inachia, externoſque ſuis in montibus ignes.
Hi precibus, queſtuque deos, hi Martia tela
Belligeroſque hortantur equos. hi pectora fletu
Cara premunt, miſerique rogos, & craſtina mandant
Funera. ſi tenuis demiſit lumina ſomnus,
Bella gerunt, modo lucra moræ, modo tædia vitæ
Attonitis. lucemque timent, lucemque precantur.
It geminum excutiens anguem, & bacchatur utriſque
Tiſiphone caſtris. fratrem huic, fratrem ingerit illi,
Aut utrique patrem. procul ille penatibus imis
Excitus implorat furias, oculoſque repoſcit.
Jam gelidam Phœben & caligantia primus
Hauſerat aſtra dies, cum jam tumet igne futuro
Ocea-

Digitized by Google

Oceanus, lateque novo Titane recluſum
Æquor, anhelantum radiis ſubſidit equorum.
Ecce truces oculos ſordentibus obſita canis
Exangueſque Jocaſta genas, & brachia planctu
Nigra ferens, ramumque oleæ cum velleris atri
Nexibus, Eumenidum velut antiquiſſima, portis
Egreditur, magna cum majeſtate malorum.
Hinc atque hinc natæ, melior jam ſexus, aniles
Præcipitantem artus, & pluſquam poſſet euntem
Suſtentant. venit ante hoſtes, & pectore nudo
Clauſtra adverſa ferit, tremuliſque ululatibus orat
Admitti. reſerare viam rogat impia belli
Mater. in his aliquod jus execrabile caſtris
Huic utero eſt. trepidi viſam expavere Manipli,
Auditamque magis. remeat jam miſſus Adraſto
Nuncius. excipiunt juſſi, medioſque per enſes
Dant iter. illa duces ut primum aſpexit Achivos,
Clamorem horrendum luctu furiata reſolvit:
Argolici proceres, hei quis monſtraverit hoſtem
Quem peperi? quanam inveniam (mihi dicite) natum
Sub galea? venit attonitæ Cadmeius heros
Obvius, & raptam lacrimis gaudentibus implet,
Solaturque tenens, atque inter ſingula, Matrem,
Matrem iterat. nunc ipſam urgens, nunc cara ſororum
Pectora, cum mixta fletus anus aſperat ira:
Quid molles lacrimas, venerandaque nomina fingis,
Rex Argive, mihi? quid colla amplexibus ambis,
Inviſamque teris ferrato pectore matrem?
Tune ille exilio vagus? & miſerabilis hoſpes?
Quem non permoveas? longe tua juſſa cohortes
Expectant, multoque latus præfulgurat enſe.
Ah miſeræ matres! hunc te nocteſque, dieſque,
Deflebam. ſi verba tamen, monituſque tuorum
Dignaris, dum caſtra ſilent, ſuſpenſaque bellum
Horreſcit pietas, genitrix, jubeoque, rogoque,
I mecum, patrioſque deos, arſuraque ſaltem
Tecta vide, fratremque (quid aufers lumina?) fratrem
Alloquere, & regnum jam me ſub judice poſce.
Aut dabit, aut ferrum cauſa meliore reſumes.
Anne times, ne forte doli, & te conſcia mater
Decipiam? non ſic miſeros fas omne penates
Effugiet. vix Oedipode ducente timeres.
Nupſi equidem, peperique nefas. ſed diligo tales,
Ah dolor, & veſtros etiamnum excuſo furores.
Quod ſi adeo perſtas, ultro tibi, ſæve, triumphum
Detulimus: religa captas in terga ſorores,
Injice vincla mihi. gravis huc, utcumque feretur
Et pater. ad veſtrum gemitus nunc verto pudorem,
Inachidæ. liquiſtis enim parvoſque ſeneſque,
Et lacrimas has quiſque domi, ſua credite matri
Viſcera. ſi vobis hic parvo in tempore carus,
(Sitque precor) quid me, oro, decet? quidve iſta, Pelaſgi,
Ubera? ab Hyrcanis hoc Odryſiiſque tuliſſem
Regibus, & ſi qui noſtros vicere furores.
Annuite, aut natum complexa ſuperſtite bello
Hic moriar. Tumidas frangebant dicta cohortes
Nutanteſque virum galeas, & ſparſa videres
Fletibus arma piis. quales ubi tela, viroſque
Pectoris impulſu rapidi ſtravere leones:
Protinus ira minor, gaudentque in corpore capto
Securam differre famem. ſic flexa Pelaſgum
Corda labant, ferrique avidus manſueverat ardor.
Ipſe etiam ante omnes nunc matris ad oſcula verſus,
Nunc rudis Iſmenes, nunc flebiliora precantis
Antigones, variaque animum turbante procella
Exciderat regnum. cupit ire, & mitis Adraſtus
Non vetat. hic juſtæ Tydeus memor occupat iræ:
Me potius ſocii, qui fidum Eteoclea nuper
Expertus, (nec frater eram) me opponite regi.
Cujus adhuc pacem egregiam, & bona fœdera geſto
Pectore in hoc. ubi tunc fidei, paciſque ſequeſtra
Mater eras, pulchris cum me nox veſtra morata eſt
Hoſpitiis? nempe hæc trahis ad commercia natum?
Duc illum in campum, veſtro qui ſanguine pinguis
Spirat adhuc, pinguiſque meo. tu porro ſequeris?
Heu nimium mitis, nimiumque oblite tuorum.
Scilicet infeſtæ cum te circum undique dextræ
Nudabunt enſes, hæc flebit, & arma quieſcent?
Tene ille, heu demens, ſemel intra mœnia clauſum,
Poſſeſſumque odiis Argiva in caſtra remittet?
Ante hæc excuſſo frondeſcet lancea ferro,
Inachus ante retro, noſterque Achelous abibunt.
Sed mite alloquium, & ſævis pax quæritur armis,
Hæc quoque caſtra patent: necdum meruere timeri.
An ſuſpectus ego? abſcedo, & mea vulnera dono.
Intret, & hic genitrix eadem, mediæque ſorores.
Finge autem pactis evictum excedere regnis,
Nempe iterum reddes? Rurſus mutata trahuntur
Agmina conſiliis. ſubito ceu turbine cæli
Obvius adverſum Boreæ Notus abſtulit æquor.
Arma iterum, furiæque placent. fera tempus Erinnys
Arripit, & primæ molitur ſemina pugnæ.
Errabant geminæ Dircæa ad flumina tigres
Mite jugum, belli quondam vaſtator Eoi
Currus, Erythræis quas nuper victor ab oris
Liber, in Aonios meritas dimiſerat agros.
Illas turba dei, ſeniorque ex more ſacerdos
Sanguinis oblitas, atque Indum gramen olentes,
Palmite maturo variiſque ornare corymbis
Curat, & alterno maculas interligat oſtro.
Jamque ipſi colles, ipſa has (quis credat?) amabant
Armenta, atque auſæ circum mugire juvencæ.
Quippe nihil graſſata fames, manus obvia paſcit,
Expectantque cibos, fuſoque horrenda ſupinant
Ora mero, vaga rure quies. ſi quando benigno
Urbem iniere gradu, domus omnis, & omnia ſacris
Templa calent, ipſumque fides intraſſe Lyæum.
Has ubi vipereo tactas ter utramque flagello
Eumenis in furias, animumque redire priorem
Impulit, erumpunt non agnoſcentibus Argis.
Ceu duo diverſo pariter ſi fulmina cælo
Rupta cadant, longumque trahant per nubila crinem.
Non aliter curſu rapidæ, atque immane frementes
Tranſiliunt campos, aurigamque impete vaſto,
Amphiarae, tuum (nec defuit omen, heriles
Forte is primus equos ſtagna ad vicina trahebat)
Corripiunt. mox Tænarium qui proximus Idam
Ætolumque Acamanta premunt, fuga torva per agros
Cornipedum, viſa donec flammatus Aconteus
Strage virum, cui ſueta feras proſternere virtus,
(Arcas erat) denſis jam fida ad mœnia verſas
Inſequitur telis, multumque haſtile reſumens
Ter, quater, adducto per terga, per ilia telo
Tranſigit. illæ autem longo cum limite fuſi
Sanguinis, ad portas utrimque extantia ducunt
Spicula ſemianimes, gemituque imitante querelas,
Saucia dilectis acclinant pectora muris.
Templa putes, urbemque rapi, facibuſque nefandis
Sidonios ardere lares. ſic clamor apertis
Exoritur muris. mallent cunabula magni
Herculis, aut Semeles thalami, aut penetrale ruiſſe
Harmonies. cultor Bacchæus Acontea Phegeus



Digitized by Google

Jam vacuum telis, geminoque in ſanguine ovantem
Cominus enſe petit. ſubeunt Tegeæa juventus
Auxilio tardi. jam ſupra ſacra ferarum
Corpora, mœrenti juvenis jacet ultio Baccho.
Rumpitur & Grajum ſubito per caſtra tumultu
Concilium. fugit externos Jocaſta per hoſtes
Jam non auſa preces. natas, ipſamque repellunt
Qui modo tam mites, & præceps tempore Tydeus
Utitur: Ite age, nunc pacem ſperate, fidemque
Nunc ſaltem diſferre nefas? potuitne morari
Dum genitrix dimiſſa redit? Sic fatus aperto
Enſe vocat ſocios. ſævus jam clamor, & iræ
Hinc atque inde calent. nullo venit ordine bellum.
Confuſique duces vulgo, & neglecta regentum
Imperia, una equites mixti, peditumque catervæ,
Et rapidi currus. premit indigeſta ruentes
Copia, nec ſeſe vacat oſtentare, nec hoſtem
Noſcere. ſic ſubitis Thebana Argivaque pubes
Conflixere globis. retro vexilla, tubæque
Poſt tergum, & litui bellum invenere ſecuti.
Tantus ab exiguo crudeſcit ſanguine Mavors.
Ventus uti primas ſtruit inter nubila vires
Lenis adhuc, frondeſque, & aperta cacumina geſtat.
Mox rapuit nemus, & montes pateſecit opacos.
Nunc age Pieriæ (non vos longinqua ſorores
Conſulimus) veſtras acies, veſtramque referte
Aoniam (vidiſtis enim) dum Marte propinquo
Horrent Tyrrhenos Heliconia plectra tumultus.
Sidonium Pterelan ſonipes maleſidus in armis
Rumpentem frænos, diverſa per agmina raptat
Jam liber, ſic ſeſſa manus: venit haſta per armos
Tydeos, & lævum juvenis tranſverberat inguen,
Labentemque adfigit equo. fugit ille perempto
Conſertus domino. nec jam arma, aut fræna tenentem
Portat adhuc. ceu nondum anima deſectus utraque
Cum ſua Centaurus moriens in terga recumbit:
Certat opus ferri. ſternuntque alterna furentes
Hippomedon Sybarin Pylium, Periphanta Menœceus,
Parthenopæus Ityn; Sybaris jacet enſe cruento,
Cuſpide trux Periphas, Itys inſidiante ſagitta.
Cæneos Inachii ferro Mavortius Hæmon
Colla rapit. cui dividuum trans corpus hiantes
Truncum oculi quærunt, animus caput. arma jacentis
Jam rapiebat Abas. cornu depreſſus Achiva
Dimiſit moriens clypeum hoſtilemque, ſuumque.
Quis tibi Bacchæos, Eunæe, relinquere cultus?
Quis lucos? vetitus quibus emanſiſſe ſacerdos
Suaſit, & adſuetum Bromio mutare furorem?
Quem terrere queas? clypei penetrabile textum
Pallentes hederæ, Nyſæaque ſerta coronant.
Candida pampineo ſubnectitur inſtita pilo,
Crine latent humeri: creſcunt lanugine malæ,
Et rubet imbellis Tyrio ſubtemine thorax.
Brachiaque in manicis, & pictæ vincula plantæ,
Carbaſeique ſinus, & fibula raſilis auro
Tænariam fulva mordebat iaſpide pallam.
Quam ſuper a tergo velox corytus, & arcus
Pendenteſque ſonant aurata lynce pharetræ.
It lymphante deo media inter millia longum
Vociferans: Prohibete manus, hœc omine dextro
Mœnia, Cyrrhæa monſtravit Apollo juvenca.
Parcite, in hæc ultro ſcopuli venere volentes.
Gens ſacrata ſumus. gener huic eſt Juppiter urbi,
Gradivuſque ſocer. Bacchum haud mentimur alumnum,
Et magnum Alciden. Jactanti talia fruſtra
Turbidus aeria Capaneus occurrit in haſta,

Qualis ubi primam leo mane cubilibus atris
Erexit rabiem, & ſævo ſpeculatur ab antro
Aut cervam, aut nondum bellantem fronte juvencum;
It fremitu gaudens, licet arma, gregeſque laceſſant
Venantum, prædam videt, & ſua vulnera neſcit.
Sic tunc congreſſu Capaneus gaviſus iniquo,
Librabat magna venturam mole cupreſſum.
Ante tamen, Quid femineis ululatibus, inquit,
Terrificas moriture viros? utinam ipſe veniret
Cui furis: hæc Tyriis cane matribus: Et ſimul haſtam
Expulit. illa volans, ceu vis non ulla moretur,
Obvia vix ſonuit clypeo, & jam terga reliquit.
Arma fluunt, longiſque crepat ſingultibus aurum.
Eruptuſque ſinus vicit cruor. occidis audax,
Occidis Aonii puer altera cura Lyæi.
Marcida te fractis planxerunt Iſmara thyrſis,
Te Tmolos, te Nyſa ferax, Theſeaque Naxos,
Et Thebana metu juratus in Orgia Ganges.
Nec ſegnem Argolicæ ſenſere Eteoclea turmæ,
Parcior ad cives Polynicis inhorruit enſis.
Eminet ante alios jam formidantibus arva
Amphiaraus equis, ac multo pulvere vertit
Campum indignantem. famulo decus addit inane
Mœſtus, & extremos obitus illuſtrat Apollo.
Ille etiam clypeum, galeamque incendit honoro
Sidere, nec tarde fratri, Gradive, dediſti,
Ne qua manus vatem, ne quid mortalia bello
Lædere tela queant: ſanctum, & venerabile Diti
Funus erat. talis medios infertur in hoſtes
Certus & ipſe necis. vires fiducia leti
Suggerit. inde viro majoraque membra, dieſque
Lætior, & numquam tanta experientia cæli,
Si vacet: avertit morti contermina Virtus.
Ardet inexpleto ſævi Mavortis amore,
Et fruitur dextra, atque anima flagrante ſuperbit.
Hic hominum caſus lenire, & demere fatis
Jura frequens, quantum ſubito diverſus ab illo,
Qui tripodas, lauroſque ſequi, qui doctus in omni
Nube, ſalutato volucrem cognoſcere Phœbo.
Innumeram ferro plebem, ceu letifer annus
Aut jubar adverſi grave ſideris, immolat umbris
Ipſe ſuis. Jaculo Phlegyam, jaculoque ſuperbum
Phylea, falcato Chromin, & Cremetaona curru
Cominus hunc ſtantem metit, hunc a poplite ſectum:
Cuſpide demiſſa Chromin, Iphinoumque, Sagenque,
Intonſumque Gyan, ſacrumque Lycorea Phœbo
Invitus: jam fraxineum dimiſerat haſtæ
Robur, & excuſſis apparuit infula criſtis.
Alcathoum ſaxo, cui circum ſtagna Caryſti
Et domus, & conjux, & amantes litora nati.
Vixerat ille diu pauper ſcrutator aquarum.
Decepit tellus. moriens hiemeſque Notoſque
Laudat, & experti meliora pericula ponti.
Aſpicit has longe jamdudum Aſopius Hypſeus
Palantum ſtrages. ardetque avertere pugnam.
Quamquam haud ipſe minus curru Tirynthia fundit
Robora, ſed viſo præſens minor augure ſanguis.
Illum armis animiſque cupit, prohibebat iniquo
Agmine conſertum cunei latus. inde ſuperbus
Exeruit patriis electum miſſile ripis.
Ac prius, Aonidum dives largitor aquarum,
Clare Giganteis etiamnum, Aſope, favillis,
Da numen dextræ: rogat hoc natuſque, tuique
Quercus alumna vadi. fas & mihi ſpernere Phœbum,
Si tibi collatus divum ſator. omnia mergam
Fontibus arma tuis, triſteſque ſine augure vittas.

Audiet

Audierat genitor. vetat indulgere volentem
Phœbus, & aurigam jaculum detorquet in Herſen.
Ille ruit. deus ipſe vagis ſuccedit habenis
Lernæum falſo ſimulans Aliagmona vultu.
Tunc vero ardenti non ulla obſiſtere tentant
Signa, ruunt ſolo terrore. & vulnera citra
Mors trepidis ignava venit: dubiumque tuenti,
Preſſerit infeſtos onus, impuleritne jugales.
Sic ubi nubiferum montis latus, aut nova ventis
Solvit hiems, aut victa ſitu non pertulit ætas;
Deſilit horrendus campo timor, arma viroſque
Limite non uno, longævaque robora ſecum
Præcipitans, tandemque exhauſtus turbine feſſo,
Aut vallem cavat, aut medios intercipit amnes.
Non ſecus ingentique viro magnoque gravatus
Temo deo, nunc hoc, nunc illo in ſanguine fervet.
Ipſe ſedens telis pariterque miniſtrat habenis
Delius: ipſe docet jactus, adverſaque flectit
Spicula, fortunamque haſtis venientibus aufert.
Sternuntur terræ, Menalas pedes, Antiphus alto
Nil defenſus equo, genituſque Heliconide Nympha
Æthion, cæſoque infamis fratre Polites,
Conatuſque toris vittatam attingere Manto
Lampus: in hunc ſacras Phœbus dedit ipſe ſagittas.
Et jam cornipedes trepida ac moribunda reflantes
Corpora, rimantur terras, omniſque per artus
Sulcus, & inciſis altum rubet orbita membris.
Hos jam ignorantes terit impius axis, at illi
Vulnere ſemineces (nec devitare facultas)
Venturum ſuper ora vident. jam lubrica tabo
Fræna, nec inſiſti madidus dat temo, rotæque
Sanguine difficiles, & tardior ungula foſſis
Viſceribus. tunc ipſe furens in morte relicta
Spicula, & a mediis extantes oſſibus haſtas
Avellit: ſtridunt animæ, currumque ſequuntur.
Tandem ſe famulo ſummum confeſſus Apollo,
Utere luce tua, longamque, ait, indue famam,
Dum tibi me junctum mors irrevocata veretur.
Vincimur. immites ſcis nulla revolvere Parcas
Stamina. vade diu populis promiſſa voluptas
Elyſiis, certe non perpeſſure Creontis
Imperia, aut vetito nudus jaciture ſepulchro.
Ille refert contra, & paulum reſpirat ab armis:
Olim te, Cyrrhæe pater, peritura ſedentem
Ad juga (quis tantus miſeris honor?) axe trementi
Senſimus: inſtantes quonam uſque morabere manes?
Audio jam rapidæ curſum Stygis, atraque Ditis
Flumina, tergeminoſque mali cuſtodis hiatus.
Accipe commiſſum capiti decus, accipe laurus
Quas Erebo deferre nefas. nunc voce ſuprema
Si qua receſſuro debetur gratia vati,
Deceptum tibi, Phœbe, larem, pœnaſque nefandæ
Conjugis, & pulchrum nati commendo furorem.
Deſiluit mœrens, lacrimaſque avertit Apollo.
Tunc vero ingemuit curruſque, orbique jugales.
Non aliter cæco nocturni turbine Cori
Scit peritura ratis, cum jam damnata ſororis
Igne Therapnæi fugerunt carbaſa fratres.
Jamque receſſuræ paulatim horreſcere terræ,
Summaque terga quati; graviorque effervere pulvis
Cœperat. inferno mugit jam murmure campus.
Bella putant trepidi, bellique hunc eſſe fragorem.
Hortanturque gradus. alius tremor arma viroſque
Miranteſque inclinat equos. jam frondea nutant
Culmina, jam muri, ripiſque Iſmenos apertis
Effugit. exciderunt iræ, nutantia figunt
Tela ſolo, dubiaſque vagi nituntur in haſtas
Cominus, inque vicem viſo pallore recedunt.
Sic ubi navales miſcet ſuper æquora pugnas
Contemto Bellona mari: ſi forte benigna
Tempeſtas; ſibi quiſque cavent, enſeſque recondit
Mors alia, & ſocii pacem fecere timores.
Talis erat campo belli fluitantis imago.
Sive laborantes concepto flamine terræ
Ventorum rabiem, & clauſum ejecere furorem:
Exedit ſeu putre ſolum, carpſitque terendo
Unda latens: ſive hac volventis machina cæli
Incubuit: ſive omne fretum Neptunia movit
Cuſpis, & extremas gravius mare torſit in oras:
Seu vati datus ille fragor, ſeu terra minata eſt
Fratribus; ecce alte præceps humus, ore profundo
Diſſilit, inque vicem timuerunt ſidera, & umbræ.
Illum ingens haurit ſpecus, & tranſire parantes
Mergit equos. non arma manu, non fræna remiſit;
Sicut erat; rectos defert in Tartara currus.
Reſpexitque cadens cælum, campumque coire
Ingemuit: donec levior diſtantia rurſus
Miſcuit arva tremor, lucemque excluſit Averno.

# LIBER OCTAVUS.

Ut ſubitus vates pallentibus incidit Umbris,
Letiferaſque domos, orbiſque arcana ſepulti
Rupit, & armato turbavit funere Manes,
Horror habet cunctos, Stygiis mirantur in oris
Tela & equos, corpuſque novum: neque enim ignibus artus
Conditus, aut mœſta niger adventabat ab urna:
Sed belli ſudore calens, clypeumque cruentis
Roribus, & ſciſſi reſperſus pulvere campi.
Necdum illum aut trunca luſtraverat obvia taxo
Eumenis, aut furvo Proſerpina poſte notarat
Cœtibus adſumtum functis. quin cominus ipſa
Fatorum deprenſa colus. viſoque paventes
Augure, tunc demum rumpebant ſtamina Parcæ.
Illum & ſecuri circumſpexere fragorem
Elyſii, & ſi quos procul inferiore barathro
Altera nox, aliiſque gravat plaga cæca tenebris.
Tunc regemunt pigrique lacus, uſtæque paludes,
Umbriferæque fremit ſulcator pallidus undæ,
Diſſiluiſſe novo penitus telluris hiatu
Tartara, & admiſſos non per ſua flumina manes.
Forte ſedens media regni infelicis in arce
Dux Erebi, populos poſcebat crimina vitæ,
Nil hominum miſerans, iratuſque omnibus umbris.
Stant Furiæ circum, variæque ex ordine Mortes,
Sævaque multiſonas exercet pœna catenas.
Fata ferunt animas, & eodem pollice damnant.
Vincit opus. juxta Minos cum fratre verendo
Jura bonus meliora monet, regemque cruentum
Temperat. aſſiſtunt lacrimis atque igne tumentes
Cocytos Phlegethonque, & Styx perjuria divum
Arguit: ille autem ſupera compage ſoluta,
Nec ſolitus ſentire metus, expavit oborta
Sidera, jucundaque offenſus luce profatur:
Quæ Superum labes inimicum impegit Averno
Æthera? quis rumpit tenebras? vitæque ſilentes
Admovet? unde minæ? uter hæc mihi prælia fratrum
Congredior, pereant agedum diſcrimina rerum.
Nam cui dulce magis? magno me tertia victum
Dejecit fortuna polo, mundumque nocentem

Servo.

Digitized by Google

Servo. nec iſte meus, diriſque en pervius aſtris
Inſpicitur. tumiduſne meas regnator Olympi
Explorat vires? habeo jam quaſſa Gigantum
Vincula, & æthereum cupidos exire ſub axem
Titanas, miſerumque patrem. quid me otia mœſta
Sævus, & implacidam prohibet perferre quietem?
Amiſſumque odiſſe diem? pandam omnia regna,
Si placet, & Stygio prætexam Hyperiona cælo.
Arcada nec Superis (quid enim mihi nuncius ambas
Itque reditque domos?) emittam, & utrumque tenebo
Tyndariden. cur autem avidis Ixiona frango
Vorticibus? cur non expectant Tantalon undæ?
Anne profanatum toties Chaos hoſpite vivo
Perpetiar? me Pirithoi temerarius ardor
Tentat, & audaci Theſeus juratus amico.
Me ferus Alcides, tunc cum cuſtode remoto
Ferrea Cerbereæ tacuerunt limina portæ.
Odryſiis etiam pudet heu patuiſſe querelis
Tartara. vidi egomet blanda inter carmina turpes
Eumeniden lacrimas, iterataque penſa ſororum.
Me quoque. ſed duræ melior violentia legis.
Aſt ego vix unum, nec celſa ad ſidera furto
Auſus iter, Siculo rapui connubia campo,
Nec licuiſſe ferunt, injuſtæque ab Jove leges
Protinus, & ſectum genitrix mihi computat annum.
Sed quid ego hæc! i, Tartareas ulciſcere ſedes
Tiſiphone, & ſi quando novis aſperrima monſtris
Triſte, inſuetum, ingens, quod nondum viderit æther,
Ede nefas, quod mirer ego, invideantque ſorores.
Atque adeo fratres (noſtriſque hæc omina ſunto,
Prima odiis) fratres alterna in vulnera læto
Marte ruant. ſit, qui rabidarum more ferarum
Mandat atrox hoſtile caput, quique igne ſupremo
Arceat exanimes & manibus æthera nudis
Commaculet. juvet iſta ferum ſpectare Tonantem.
Præterea ne ſola furor mea regna laceſſat,
Quære deis qui bella ferat, qui fulminis ignes,
Infeſtumque Jovem clypeo fumante repellat.
Faxo haud ſit cunctis levior metus, atra movere
Tartara, frondenti quam jungere Pelion Oſſæ.
Dixerat. atque illi jam dudum regia triſtis
Attremit oranti, ſuaque, & quæ deſuper urget,
Nutabat tellus. non fortius æthera vultu
Torquet, & aſtriferos inclinat Jupiter axes.
At tibi quos (inquit) manes, qui limite præceps
Non licito per inane ruis? ſubit ille minantem
Jam tenuis viſu, jam vaneſcentibus armis,
Jam pedes. extincto tamen interceptus in ore
Augurii perdurat honos, obſcuraque fronti
Vitta manet, ramumque tenet morientis olivæ.
Si licet, & ſanctis hic ora reſolvere fas eſt
Manibus, o cunctis finitor maxime rerum,
At mihi, qui quondam cauſas, elementaque noram,
Et ſator, oro, minas, ſtimulataque corda remulce,
Neve ira dignare hominem, & tua jura timentem.
Nam nec ad Herculeos (unde hæc mihi pectora?) raptus,
Nec Venerem illicitam (crede his inſignibus) auſi
Intramus Lethen. fugiat nec triſtis in antrum
Cerberus, aut noſtros timeat Proſerpina currus.
Augur Apollineis modo dilectiſſimus aris,
Teſtor inane chaos, (quid enim hic jurandus Apollo?)
Crimine non ullo ſubeo nova fata: nec alma
Sic merui de luce rapi. ſcit judicis urna
Dictæi, verumque poteſt deprendere Minos.
Conjugis inſidiis, & iniquo venditus auro
Argolicas acies, unde hæc tibi turba recentum
Umbrarum, & noſtræ veniunt quoque funera dextræ,
Non ignarus ini. ſubito me turbine mundi
(Horret adhuc animus) mediis e millibus hauſit
Nox tua. quæ mihi mens? dum per cava viſcera terræ
Vado diu pendens? & in aere volvor operto?
Hei mihi nil ex me ſociis, patriæque relictum,
Vel captum Thebis. non jam Lernæa videbo
Tecta, nec attonito ſaltem cinis ibo parenti.
Non tumulo, non igne miſer, lacrimiſque meorum
Productus, toto pariter tibi funere veni.
Nil iſtis auſurus equis. nec deprecor umbram
Accipere, & tripodum jam non meminiſſe meorum.
Nam tibi præſagi, quiſnam ſuper auguris uſus,
Cum Parcæ tua juſſa trahant? ſed pectora flectas,
Et melior ſis, quæſo, deis. ſi quando nefanda
Huc aderit conjux, illi funeſta reſerva
Supplicia, illa tua, rector bone, dignior ira.
Accipit ille preces, indignaturque moveri.
Ut leo, Maſſyli cum lux ſtetit obvia ferri,
Tunc iras, tunc arma citat; ſi decidat hoſtis,
Ire ſuper ſatis eſt, vitamque relinquere victo.
Interea vittis, lauruque inſignis opima
Currus, & egregiis modo formidatus in armis,
Luce palam fuſus nulli, nullique fugatus
Quæritur. abſiſtunt turmæ, ſuſpectaque tellus
Omnibus: infidi miles veſtigia campi
Circumit, atque avidæ triſtis locus ille ruinæ
Ceſſat, & inferni vitatur honore ſepulchri.
Nuncius hortanti diverſa in parte maniplos
Adraſto, vix ipſe ratus vidiſſe Palæmon
Advolat, & trepidans (ſteterat nam forte cadenti
Proximus) inſpectoque miſer pallebat hiatu.
Verte gradum: fuge, rector ait; ſi Dorica ſaltem
Terra loco, patriæque manent, ubi liquimus, arces.
Non armis, non ſanguine opus. quid inutile ferrum
Stringimus in Thebas? currus humus impia ſorbet,
Armaque bellanteſque viros: fugere ecce videtur
Hic etiam quo ſtamus ager. vidi ipſe profundæ
Noctis iter, ruptaque ſoli compage ruentem,
Illum heu, præſagis quo nullus amicior aſtris,
Oecliden, fruſtraque manus cum voce tetendi.
Mira loquor; ſulcos etiamnum Rector equorum,
Fumantemque locum, & ſpumis madida arva reliqui.
Nec commune malum eſt; tellus agnoſcit alumnos,
Stat Thebana acies. ſtupet hæc, & credere Adraſtus
Cunctatur, ſed Mopſus idem, trepiduſque ferebat
Actor idem. nam fama novis terroribus audax
Non unum cecidiſſe refert. ſponte agmina retro
Non expectato revocantum more tubarum
Præcipitant. ſed torpet iter, falluntque ruentes
Genua viros, ipſique (putes ſenſiſſe) repugnant
Cornipedes, nulloque truces hortamine parent,
Nec celerare gradum, nec tollere lumina terra.
Fortius incurſant Tyrii. ſed Veſper opacus
Lunares jam ducit equos. data fœdere parvo
Mœſta viris requies, & nox aucta timores.
Quæ tibi nunc facies, poſtquam permiſſa gemendi
Copia? qui fletus galeis cecidere ſolutis?
Nil ſolitum feſſos juvat. abjecere madentes,
Sicut erant, clypeos. nec quiſquam ſpicula terſit,
Nec laudavit equum. nitidæ nec caſſidis altam
Compſit adornavitque jubam. vix magna levare
Vulnera & efflantes libet internectere plagas.
Tantus ubique dolor. menſas alimentaque bello
Debita, nec pugnæ ſuaſit timor. omnia laudes,
Amphiarae, tuas, fœcundaque pectora veri
Comme-

Digitized by Google

Commemorant lacrimis, & per tentoria ſermo
Unus, Abiſſe deos, delapſaque numina caſtris.
Heu ubi laurigeri currus? ſolenniaque arma?
Et galeæ vittatus apex? hoc antra, iacuſque
Caſtalii? tripodumque fides? ſic gratus Apollo?
Quis mihi ſidereos lapſus, mentemque ſiniſtri
Fulguris, aut cæſis ſaliat quod numen in extis,
Quando iter, unde moræ, quæ ſævis utilis armis,
Quæ pacem magis hora velit, quis jam omne futurum
Proferet? aut cum quo volucres mea fata loquentur?
Hos quoque bellorum caſus, nobiſque, tibique,
Præſcieras, & (quanta ſacro ſub pectore virtus?)
Veniſti tamen, & miſeris comes additus armis.
Et cum te tellus, fataliſque hora vocaret,
Tu Tyrias acies, adverſaque ſigna, vocaſti
Sternere. tunc etiam media de morte timendum
Hoſtibus, infeſtaque abeuntem vidimus haſta.
Et nunc te quis caſus habet? poteriſne reverti
Sedibus a Stygiis altaque erumpere terra?
Anne ſedes hilaris juxta tua numina Parcas?
Et vice concordi diſcis ventura, doceſque?
An tibi felices lucos miſeratus Averni
Rector, & Elyſias dedit inſervare volucres?
Quidquid es, æternus Phœbo dolor, & nova clades
Semper eris, mutiſque diu plorabere Delphis.
Hic Tenedon, Cyrrhamque dies, partuque ligatam
Delon, & intonſi cludet penetralia Branchi.
Nec Clarias hac luce fores, Didymæaque quiſquam
Limina, nec Lyciam ſupplex conſultor adibit.
Quin & cornigeri vatis nemus, atque Moloſſi
Quercus anhela Jovis, Troianaque Thymbra tacebit.
Ipſi amnes, ipſæque volent areſcere laurus.
Ipſe nihil certum ſagis clangoribus æther
Præcinet, & nulla ferientur ab alite nubes.
Jamque erit ille dies, quo te quoque conſcia fati
Templa colant, reddatque tuus reſponſa ſacerdos.
Talia fatidico peragunt ſolennia regi.
Ceu flammas, ac dona rogo, triſteſque rependant
Exequias, mollique animam tellure reponant.
Fracta dehinc cunctis, averſaque pectora bello.
Sic fortes Minyas ſubito cum funere Tiphys
Deſtituit. non arma ſequi, non ferre videtur
Remus aquas, ipſique minus jam ducere venti.
Jam feſſis gemitu paulatim corda levabat
Exhauſtus ſermone dolor. noxque addita curas
Obruit, & facilis lacrimis irrepere ſomnus.
At non Sidoniam diverſa in parte per urbem
Nox eadem. vario producunt ſidera ludo
Ante domos, intraque. ipſæque ad mœnia marcent
Excubiæ. gemina æra ſonant, Idæaque terga,
Et moderata ſonum vario ſpiramine buxus.
Tunc dulces Superos atque omne ex ordine alumnum
Numen, ubique ſacri reſonant Pæanes, ubique
Serta, coronatumque merum. nunc funera rident
Auguris ignari, contraque in pectore certant
Tireſiam laudare ſuum. nunc facta revolvunt
Majorum, vetereſque canunt ab origine Thebas.
Hi mare Sidonium, manibuſque attrita Tonantis
Cornua, & ingenti ſulcatum Nerea tauro:
Hi Cadmum, laſſamque bovem, fœtoſque cruenti
Martis agros: alii Tyriam reptantia ſaxa
Ad chelyn, & duras animantem Amphiona cautes:
Hi gravidam Semelen: illi Cythereia laudant
Connubia: & multa deductam lampade fratrum
Harmonien: nulliſque deeſt ſua fabula menſis.
Ceu modo gemmiferum thyrſo populatus Hydaſpen,
Eoaſque domos, nigri vexilla triumphi
Liber, & ignotos populis oſtenderet Indos.
Tum primum ad cœtus, ſociæque ad fœdera menſæ
Semper inaſpectum, diraque in ſede latentem,
Oedipoden exiſſe ferunt, vultuque ſereno
Caniciem nigram ſquallore, & ſordida fuſis
Ora comis laxaſſe manu, ſociumque benignos
Adfatus, & abacta prius ſolatia paſſum.
Quin hauſiſſe dapes, inſiccatumque curorem
Dejeciſſe genis. cunctos auditque, refertque,
Qui Ditem, & Furias tantum, & ſi quando regentem
Antigonen, mœſtis ſolitus pulſare querelis.
Cauſa latet. non hunc Tyrii ſors proſpera belli,
Quantum bella, juvant. natum hortaturque, probatque,
Nec viciſſe velit. ſed primos cominus enſes
Et ſcelerum tacito rimatur ſemina voto.
Inde epulæ dulces, ignotaque gaudia vultu.
Qualis poſt longæ Phineus jejunia pœnæ,
Nil ſtridere domi volucres ut ſenſit abactas,
(Nec dum tota fides) hilaris, menſaſque, toroſque,
Nec turbata feris tractavit pocula pennis.
Cetera Grajorum curis, armiſque jacebat
Feſſa cohors; alto caſtrorum ex aggere Adraſtus
Lætificos tenui captabat corde tumultus,
Quamquam æger ſenio, ſed agit miſeranda poteſtas
Invigilare malis. illum æreus undique clamor
Thebanique urunt ſonitus, & amara laceſſit
Tibia, tum nimio voces marcore ſuperbæ,
Incertæque faces, & jam male pervigil ignis.
Sic ubi per fluctus uno ratis obruta ſomno,
Conticuit, tantique maris ſecura juventus
Mandavere animas; ſolus ſtat puppe magiſter
Pervigil, inſcriptaque deus qui navigat alno.
Tempus erat, junctos cum jam ſoror ignea Phœbi
Sentit equos, penituſque cavam ſub luce parata
Oceani mugire domum, ſeſeque vagantem
Colligit, & moto leviter fugat aſtra flagello.
Concilium rex triſte vocat: quæruntque gementes,
Quis tripodas ſucceſſor agat? quo prodita laurus
Tranſeat? atque orbum vittæ decus. haud mora, cuncti
Inſignem fama, ſanctoque Melampode cretum
Thiodamanta volunt. quicum ipſe arcana deorum
Partiri, & viſas uni ſociare ſolebat
Amphiaraus aves, tantæque haud invidus artis
Gaudebat dici ſimilem, juxtaque ſecundum.
Illum ingens confundit honos, inopinaque turbat
Gloria, & oblatas frondes ſubmiſſus adorat,
Seque oneri negat eſſe parem, cogique meretur.
Sicut Achæmenius ſolium, genteſque paternas
Excepit ſi forte puer, cui vivere patrem
Tutius, incerta formidine gaudia librat,
An fidi proceres, ne pugnet vulgus habenis:
Cui latus Euphratæ, cui Caſpia limina mandet.
Sumere tunc arcus, ipſumque onerare veretur
Patris equum, viſuſque ſibi nec ſceptra capaci
Suſtentare manu, nec adhuc implere tiaram.
Atque is ubi intorto ſignavit vellere crinem,
Convenitque deis, hilari per caſtra tumultu
Vadit ovans. ac, prima ſui documenta, ſacerdos
Tellurem placare parat. nec futile mœſtis
Id viſum Danais. geminas ergo ilicet aras
Arboribus vivis, & adulto ceſpite texi
Imperat, innumeroſque deæ ſua munera flores,
Et cumulos frugum, & quidquid novat integer annus,
Addit, & intacto ſpargens altaria lacte
Incipit: O hominum divumque æterna creatrix,

Quæ

Digitized by Google

Quæ fluvios, ſilvaſque, animarum & ſemina mundi
Cuncta, Prometheaſque manus, Pyrrhæaque ſaxa
Gignis, & impaſtis quæ prima alimenta dediſti,
Mutaſtique vices, quæ pontum ambiſque vehiſque,
Te penes, & pecudum gens mitis, & ira ferarum,
Et volucrum requies: firmum atque immobile mundi
Robur inoccidui. te velox machina cæli
Aere pendentem vacuo, te currus uterque
Circuit. o rerum media, indiviſaque magnis
Fratribus. ergo ſimul tot gentibus alma, tot altis
Urbibus, ac populis, ſubterque ac deſuper una
Sufficis, aſtriferumque domos Atlanta ſupernas
Ferre laborantem, nullo vehis ipſa labore,
Nos tantum portare negas? nos diva gravaris?
Quod precor ignari luimus ſcelus? an quia plebes
Externa, Inachiis huc adventamus ab oris?
Omne homini natale ſolum, nec te, optima, ſævo
Tanquam humiles populos deceat diſtinguere fine,
Undique ubique tuos maneas communis, & arma
Hinc atque inde feras. liceat (precor) ordine belli
Pugnaces efflare animas, & reddere cælo.
Ne rape tam ſubitis ſpirantia corpora buſtis,
Ne propera. veniemus enim quo limite cuncti,
Qua licet ire via. tantum exorata Pelaſgis
Siſte levem campum, celeres neu præcipe Parcas.
At tu care deis, quem non manus ulla, nec enſes
Sidonii, ſed magna ſinu Natura ſoluto,
Ceu te Cyrrhæo meritum tumularet hiatu,
Sic amplexa coit, hilaris des, oro, precatus
Noſſe tuos, cæloque, & vera monentibus aris
Concilies, & quæ populis proferre parabas,
Me doceas. tibi ſacra feram præſaga, tuique
Nominis interpres, te Phœbo abſente vocabo.
Ille mihi Delo Cyrrhaque potentior omni
Quo ruis, ille adytis melior locus. Hæc ubi dicta,
Nigrantes terra pecudes, obſcuraque mergit
Armenta, ac vivis cumulos undantis arenæ
Aggerat, & vati mortis ſimulacra rependit.
Talia apud Grajos, cum jam Mavortia contra
Cornua, jam ſævos fragor æreus excitat enſes.
Addit acerba ſonum Theumeſi e vertice crinem
Incutiens, acuitque tubas, & ſibila miſcet
Tiſiphone, ſtupet inſolito clangore Cithæron
Marcidus, & turres carmen non tale ſecutæ.
Jam trepidas Bellona fores, armataque pulſat
Limina, jam multo laxantur cardine Thebæ,
Turbat eques pedites. currus properantibus obſtant,
Ceu Danai poſt terga premant. ſic omnibus alæ
Arctantur portis, ſeptemque excurſibus hærent.
Ogygiis it ſorte Creon, Eteoclea mittunt
Neitæ, celſas Homoloidas occupat Hæmon,
Hypſea Prœtides, celſum fudere Dryanta
Electræ, quatit Hypſiſtas manus Eurymedontis,
Culmina magnanimus ſtipat Dircæa Menœceus.
Qualis ubi averſi ſecretus pabula cæli
Nilus, & Eoas magno bibit ore pruinas,
Scindit fontis opes, ſeptemque patentibus arvis
In mare fert hiemes. penitus ceſſere fugatæ
Nereides, dulcique timent occurrere ponto.
Triſtis at inde gradum tarde movet Inacha pubes,
Præcipue Elææ, Lacedæmoniæque cohortes
Et Pylii. ſubitum nam Thiodamanta ſequuntur
Augure fraudati, necdum acceſſere regenti.
Nec tua te princeps tripodum ſola agmina quærunt:
Cuncta phalanx ſibi deeſſe putat. minor ille per alas
Septimus extat apex. liquido velut æthere nubes
Invida Parrhaſiis unum ſi detrahat aſtris,
Truncus honor plauſtri. nec idem nitet igne reciſo
Axis, & incerti numerant ſua ſidera nautæ.
Sed jam bella vocant. alias nova ſuggere vires
Calliope, majorque chelyn mihi tendat Apollo.
Fatalem populis ultro poſcentibus horam
Admovet atra dies, Stygiiſque emiſſa tenebris
Mors fruitur cælo, bellatoremque volando
Campum operit, nigroque viros invitat hiatu
Nil vulgare legens. ſed quæ digniſſima vita
Funera, præcipuos annis animiſque cruento
Angue notat, jamque in miſeros penſum omne ſororum
Scinditur, & Furiæ rapuerunt licia Parcis.
Stat medius campis etiamnum cuſpide ſicca
Armipotens, jamque hos clypeum, jam vertit ad illos
Arma ciens, aboletque domos, connubia, natos.
Pellitur & patriæ, qui mente noviſſimus exit,
Lucis amor. tenet in capulis haſtiſque paratas
Ira manus, animuſque ultra thoracas anhelus
Conatur: galeæque tremunt horrore comarum.
Quid mirum caluiſſe viros? flammantur in hoſtem
Cornipedes, niveoque rigant ſola putria nimbo,
Corpora ceu mixti dominis, iraſque ſedentum
Induerint: ſic fræna terunt, ſic prælia poſcunt
Hinnitu, tolluntque armos, equitemque ſupinant.
Jamque ruunt, primuſque virum concurrere pulvis
Incipit, & ſpatiis utrimque æqualibus acti
Adventant, mediumque vident decreſcere campum.
Jam clypeus clypeis, umbone repellitur umbo,
Enſe minax enſis, pede pes, & cuſpide cuſpis.
Sic obnixa acies pariter ſuſpiria fumant,
Admotæque nitent aliena in caſſide criſtæ.
Pulcher adhuc belli vultus: ſtant vertice coni,
Plena armenta viris, nulli ſine præſide currus,
Arma loco, ſplendent clypei, pharetræque decoræ,
Cingulaque, & nondum deforme cruoribus aurum:
At poſtquam rabies, & vitæ prodiga Virtus
Emiſere animos, non tanta cadentibus Hædis
Aeriam Rhodopen ſolida nive verberat Arctos,
Nec fragor Auſoniæ tantus, cum Jupiter omni
Arce tonat, tanta quatitur nec grandine Syrtis,
Cum Libyæ Boreas Italos niger attulit imbres.
Excluſere diem telis, ſtant ferrea cælo
Nubila, nec jaculis arctatus ſufficit aer.
Hi pereunt miſſis, illi redeuntibus haſtis:
Concurrunt per inane ſudes, & mutua perdunt
Vulnera, concurrunt haſtæ, ſtridentia fundæ
Saxa pluunt. volucres imitantur fulgura glandes,
Et formidandæ non una morte ſagittæ.
Nec locus ad terram telis: in corpora ferrum
Omne cadit. ſæpe ignari perimuntque, caduntque,
Caſus agit Virtutis opus: nunc turba recedit,
Nunc premit, ac vicibus tellurem amittit, & aufert,
Ut ventis nimbiſque minax, cum ſolvit habenas
Jupiter, adfligitque alterno turbine mundum;
Stat cæli diverſa acies, nunc fortior Auſtri,
Nunc Aquilonis hiems, donec pugnante procella
Aut nimiis hic vicit aquis, aut ille ſereno.
Principium pugnæ turmas Aſopius Hypſeus
Oebalias [ namque hæ magnum & gentile tumentes
Euboicum duris rumpunt umbonibus agmen)
Reppulit erepto cunei ductore Menalca.
Hic & mente Lacon, crudi torrentis alumnus
(Nec turpavit avos] haſtam intra pectus euntem
(Ne pudor in tergo) per & oſſa & viſcera retro
Extrahit, atque hoſti dextra labente remittit

Sanguineam. dilecta genis morientis oberrant
Taygeta, & pugnæ, laudataque verbera matri.
Phædimon Iaſiden arcu Dircæus Amyntas
Deſtinat. heu celeres Parcæ! jam palpitat arvis
Phædimus, & certi nondum tacet arcus Amyntæ.
Abſtulit ex humero dextram Calydonius Agreus
Phegeos. illa ſuum terra tenet improba ferrum,
Et movet. extimuit ſparſa inter tela jacentem
Progrediens, truncamque tamen percuſſit Acetes.
Iphin atrox Athamas, Argum ferus impulit Hypſeus.
Stravit Abanta Pheres. diverſaque vulnera flentes,
*Guttur Iphis, latus Argus, Abas in fronte cruorem,*
Iphis eques, pedes Argus, Abas auriga jacebant.
Inachidæ gemini geminos ex ſanguine Cadmi
Occultos galeis (ſæva ignorantia belli)
Perculerant ferro. ſed dum ſpolia omnia cæſis
Eripiunt, videre nefas, & mœſtus uterque
Reſpicit ad fratrem, pariterque erraſſe queruntur.
Cultor Ion Piſæ, cultorem Daphnea Cyrrhæ
Turbatis proſtravit equis. hunc laudat ab alto
Jupiter, hunc tardus fruſtra miſeratur Apollo.
Ingentes Fortuna viros illuſtrat utrimque
Sanguine in adverſo: Danaos Cadmeius Hæmon
Sternit, agitque furens. ſequitur Tyria agmina Tydeus.
Hunc Pallas præſens, illum Tirynthius implet.
Qualiter hiberni ſummis duo montibus amnes
Franguntur, geminaque cadunt in plana ruina.
Contendiſſe putes, uter arva arbuſtaque tollat,
Altius aut ſuperet pontes. ecce una receptas
Confudit jam vallis aquas: ſibi quiſque ſuperbus
Ire cupit, pontoque negant deſcendere mixti.
Ibat fumiferam quatiens Oncheſtius Idas
Lampada per medios, turbabatque agmina Grajum,
Igne viam rumpens. magno quem cominus ictu
Tydeos haſta feri diſcuſſa caſſide fixit.
Ille ingens in terga jacet, ſtat fronte ſuperſtes
Lancea, collapſæ veniunt in tempora flammæ.
Proſequitur Tydeus: Sævos ne dixeris Argos:
Igne tuo, Thebane, rogum concedimus, arde.
Inde velut primo Tigris gaviſa cruore
Per totum cupit ire pecus: ſic Aona ſaxo,
Enſe Pholum, Chromin enſe, duos Helicaonas haſta
Tranſigit, Ægeæ Veneris quos Mæra ſacerdos
Ediderat prohibente Dea. vos præda cruenti
Tydeos, it ſævas etiamnum mater ad aras.
Nec minus Herculeum contra vagus Hæmona ducit
Sanguis, inexpleto rapitur per millia ferro.
Nunc tumidæ Calydonis opes, nunc torva Pylenes
Agmina, nunc mœſtæ fundens Pleuronis alumnos.
Donec in Olenium feſſa jam cuſpide Buten
Incidit. hunc turmis obverſum, & abire vetantem
Aggreditur. puer ille, puer, malaſque comamque
Integer, ignaro cui tunc Thebana bipennis
In galeam librata venit. finduntur utrimque
Tempora, dividuique cadunt in brachia crines,
Et non hoc metuens inopino limite vita
Exiluit. tunc flavum Hypanin, flavumque Politen
(Ille genas Phœbo, crinem hic paſcebat Iaccho.
Sævus uterque deus) victis Hyperenora jungit,
Converſumque fuga Damaſum. ſed lapſa per armos
Haſta viri trans pectus abit, parmamque tenenti
Excutit, & ſumma fugiens in cuſpide portat.
Sterneret adverſos etiamnum Iſmenius Hæmon
Inachidas (nam tela regit, vireſque miniſtrat
Amphitryoniades) ſævum ſed Tydea contra
Pallas agit. jamque adverſo venere favore
Cominus, & placido prior hæc Tirynthius ore:
Fida ſoror, quænam hunc belli caligine nobis
Congreſſum Fortuna tulit? num regia Juno
Hoc molita nefas? citius me fulmina contra
(Infandum) ruere, & magno bellare parenti
Adſpiciat. genus huic ſed mitto agnoſcere, quando
Tu diverſa foves. nec ſi ipſum cominus Hyllum
Tydeos haſta tui, Stygioque ex orbe remiſſum
Amphitryona petat. teneo, æternumque tenebo
Quantum hæc diva manus, quoties ſudaverit ægis
Iſta mihi, duris famulus cum caſibus omnes
Luſtro vagus terras: ipſa heu comes, invia mecum
Tartara, ni Superos Acheron excluderet, iſſes.
Tu patrem, cælumque mihi. quis tanta relatu
Æquet? habe totas, ſi mens exſcindere, Thebas.
Cedo equidem, veniamque precor. Sic orſus abibat:
Pallada mulcet honos. rediit ardore remiſſo
Vultus, & erecti ſederunt pectoris angues.
Sentit abiſſe deum. levius Cadmeius Hæmon
Tela rotat, nulloque manum cognoſcit in ictu.
Tunc magis, atque magis vires animuſque recedunt,
Nec pudor ire retro. cedentem Acheloius Heros
Impetit, & librans uni ſibi miſſile telum,
Direxit jactus, ſummæ qua margine parmæ
Ima ſedet galea, & juguli vitalia lucent.
Nec fruſtrata manus, mortemque invenerat haſta,
Sed prohibet, paulumque humeri libare ſiniſtri
Præbuit, & merito parcit Tritonia fratri.
Ille tamen nec ſtare loco, nec cominus ire
Amplius, aut vultus audet perferre cruenti
Tydeos. ægra animo vis, ac fiducia ceſſit.
Qualis ſetigeram Lucana cuſpide frontem
Strictus aper, penitus cui non infoſſa cerebro
Vulnera, nec felix dextræ tenor, in latus iras
Frangit, & expertæ jam non venit obvius haſtæ.
Ecce, ducem turmæ, certa indignatus in hoſtem
Spicula felici Prothoum torquere lacerto,
Turbidus Oenides una duo corpora pinu
Cornipedemque equitemque ferit. ruit ille ruentem
In Prothoum, lapſaſque manu quærentis habenas
In vultus galeam, clypeumque in pectora calcat,
Saucius extremo donec cum ſanguine frænos
Reſpuit, & juncta domino cervice recumbit.
Sic ulmus, vitiſque, duplex jactura coloni
Gaurano de monte cadunt. ſed mœſtior ulmus
Quærit utrumque nemus, nec tam ſua brachia labens,
Quam gemit adſuetas, invitaque proterit uvas.
Sumpſerat in Danaos Heliconius arma Chorœbus
Ante comes Muſis, Stygii cui conſcia penſi
Ipſa diu poſitis letum prædixerat aſtris
Uranie. cupit ille tamen, pugnaſque viroſque
Forſitan ut caneret. longa jacet ipſe canendus
Laude, ſed amiſſum mutæ flevere ſorores.
Pactus Agenoream primis Atys ibat ab annis
Iſmenen (Tyrii juvenis non advena belli,
Quamvis Cyrrha domus: ſoceros nec triſtibus actis
Adverſatus erat,) ſponſam, cui caſtus amanti
Squallor, & indigni commendat gratia luctus.
Ipſe quoque egregius, nec pectora virginis illi
Diverſa, inque vicem, ſineret fortuna, placebant.
Bella vetant tedas, juvenique hinc major in hoſtes
Ira: ruit primis immixtus, & agmina Lernæ
Nunc pedes enſe vago, prenſis nunc celſus habenis,
Ceu ſpectetur, agit. triplici velaverat oſtro
Surgentes etiamnum humeros, & lævia mater
Pectora. tunc auro phaleras, auroque ſagittas,

Cingulaque, & manicas ( ne conjuge vilior iret )
Preſſerat, & mixtum cono criſpaverat aurum.
Talibus heu fidens vocat ultro in prælia Graios.
Ac primum faciles graſſatus cuſpide turmas
Arma refert ſociis, & in agmina fida, peracta
Cæde redit. ſic Hyrcana Leo Caſpius umbra
Nudus adhuc, nulloque jubæ flaventis honore
Terribilis, magnique etiamnum ſanguinis inſons,
Haud procul a ſtabulis captat cuſtode remoto
Segne pecus, teneraque famem conſumit in agna.
Mox ignotum armis, ac ſolo corpore menſus
Tydea non timuit: fragilique laceſſere telo
Sæpius infrendentem aliis, aliosque ſequentem
Auſus erat. tandem invalidos Ætolus ad ictus.
Forte refert oculos, & formidabile ridens:
Jamdudum video, magnum cupis, improbe, leti
Nomen, ait. Simul audacem non enſe, nec haſta
Dignatus, leviter digitis imbelle ſolutis
Abjecit jaculum. latebras tamen inguinis alte
Miſſile, ceu totis intortum viribus, hauſit.
Præterit haud dubium fati, & ſpoliare ſuperbit
Oenides, Neque enim has Marti, aut tibi, bellica Pallas,
Exuvias figemus, ait. procul arceat ipſum
Ferre pudor. vix ſi bellum comitata relictis
Deiphile thalamis, illi illudenda, tuliſſem.
Sic ait: & belli majora ad præmia mente
Ducitur. innumeris veluti Leo forte potitus
Cædibus, imbelles vitulos, molleſque juvencas
Tranſmittit, magno furor eſt in ſanguine mergi,
Nec niſi regnantis cervice recumbere tauri.
At non ſemianimi clamore Menœcea lapſus
Fallit Atys. prævertit equos, curruque citato
Deſilit. inſtabat pubes Tegeæa jacenti,
Nec prohibent Tyrii: Pudeat Cadmea juventus
Terrigenas mentita patres. quo tenditis, inquit,
Degeneres? meliuſne jacet pro ſanguine noſtro
Hoſpes Atys? tantum hoſpes adhuc, & conjugis ultor
Infelix nondum iſte ſuæ. nos pignora tanta
Prodimus? Inſurgunt juſto firmata pudore
Agmina, cuique ſuæ rediere in pectora curæ.
Interea thalami ſecreta in parte ſorores,
Par aliud morum, miſerique innoxia proles
Oedipodæ, varias miſcent ſermone querelas.
Nec mala quæ juxta, ſed longa ab origine fati,
Hæc matris tedas, oculos aſt illa paternos,
Altera regnantem, profugum gemit altera fratrem,
Bella ambæ. gravis hinc miſeri cunctatio voti.
Nutat utroque timor, quemnam hoc certamine victum,
Quem viciſſe velint: tacite præponderat exul.
Sic Pandioniæ repetunt ubi fida volucres
Hoſpitia, atque larem bruma pulſante relictum,
Stantque ſuper nidos, veteriſque exordia fati
Enarrant tectis, & truncum ac flebile murmur
Verba putant, voxque illa tamen non diſſona verbis.
Atque ibi poſt lacrimas, & longa ſilentia rurſus
Inchoat Iſmene: Quiſnam hic mortalibus error?
Quæ decepta fides? curam invigilare quieti,
Claraque per ſomnos animis ſimulacra reverti?
Ecce ego quæ thalamos, nec ſi pax alta maneret,
Tractarem ſenſu ( pudet heu ) connubia vidi
Nocte ſoror. ſponſum ( unde? ) mihi: ſopor attulit amens
Vix notum viſu? ſemel his in ſedibus illum,
Dum mea neſcio quo ſpondentur fœdera pacto,
Reſpexi non ſponte ſoror. turbata repente
Omnia cernebam, ſubituſque intercidit ignis,
Meque ſequebatur rabido clamore repoſcens
Mater Atyn. quænam hæc dubiæ præſagia cladis?
Nec timeo dum tuta domus, mileſque recedat
Doricus, & tumidos liceat componere fratres.
Talia nectebant, ſubito cum pigra tumultu
Expavit domus, & multo ſudore receptus
Fertur Atys, ſervans animam jam ſanguine nullo,
Cui manus in plaga, dependet languida cervix
Exterior clypeo, crineſque a fronte ſupini.
Prima videt, caramque tremens Iocaſta vocabat
Iſmenen. namque hoc ſolum moribunda precatur
Vox generi: ſolum hoc gelidis jam nomen inerrat
Faucibus. exclamant famulæ: tollebat in ora
Virgo manus: tenuit ſævus pudor. attamen ire
Cogitur, indulget ſummum hoc Jocaſta jacenti.
Oſtenditque offertque. quater jam morte ſub ipſa
Ad nomen viſus, dejectaque fortiter ora
Suſtulit: illam unam neglecto lumine cæli
Aſpicit, & vultu non exſatiatur amato.
Tunc quia nec genitrix juxta, poſituſque beata
Morte pater, ſponſæ munus miſerabile tradunt,
Declinare genas. ibi demum teſte remoto
Faſſa pios gemitus, lacrimaſque in lumina fudit.
Dumque ea per Thebas, aliis ſerpentibus ardens,
Et face mutata bellum integrabat Enyo.
Arma volunt, primos veluti modo cominus ictus
Suſtulerint, omniſque etiamnum luceat enſis.
Eminet Oenides; quamvis & arundine certa
Parthenopæus agat, morientumque ora furenti
Hippomedon proculcet equo, Capaneaque pinus
Jam procul Aoniis volet agnoſcenda catervis;
Tydeos illa dies: illum fugiuntque, tremuntque,
Clamantem: Quo terga datis? licet ecce peremtos
Ulciſci ſocios, mœſtamque rependere noctem.
Ille ego inexpletis ſolus qui cædibus hauſi
Quinquaginta animas: totidem, totidemque gregatim
Ferte manus. nulline patres, nulline jacentum
Unanimi fratres? quæ tanta oblivia luctus?
Quam pudet Inachias contentum abiiſſe Mycenas!
Hinc ſuper Thebis? hæc robora regis? ubi autem
Egregius dux ille mihi? ſimul ordine lævo
Ipſum exhortantem cuneos, capitiſque ſuperbi
Inſignem fulgore videt. nec ſegnius ardens
Accurrit, niveo quam flammiger ales olori
Imminet, & magna trepidum circumligat umbra.
Tunc prior: Aoniæ rex o juſtiſſime gentis,
Imus in arma palam, tandemque oſtendimus enſes?
An noctem, & ſolitas placet expectare tenebras?
Ille nihil contra, ſed ſtridula cornus in hoſtem
It referens mandata ducis, quam providus heros
Jam jam in fine viæ percuſſam obliquat, & ipſe
Telum ingens avide, & quanto non ante lacerto
Impulit; ibat atrox finem poſitura duello
Lancea. convertere oculos utrimque faventes
Sidonii Graiique dei: crudelis Erinnys
Obſtat, & infando differt Eteoclea fratri.
Cuſpis in armigerum Phlegyam peccavit, ubi ingens
Pugna virum. ſtricto nam ſævior irruit enſe
Ætolus, retroque datum Thebana tegebant
Arma ducem. ſic denſa lupum jam nocte ſub atra
Arcet ab adprenſo paſtorum turba juvenco:
Improbus erigitur contra, nec cura vetantes
Impetere, illum illum, ſemel in quem venerat, urget.
Non ſecus objectas acies, turbamque minorem
Diſſimulat, tranſitque manu. tamen ora Thoantis
Pectora Deilochi, Clonii latus, ilia torvi
Perforat Hippotadæ. truncis ſua membra remittit



Digitized by Google

Interdum, galeaſque rotat per nubila plenas.
Et jam corporibus ſeſe, ſpoliiſque cadentum
Clauſerat, unum acies circum conſumitur, unum
Omnia tela vovent. ſummis hæc oſſibus hærent,
Pars fruſtrata cadunt, partem Tritonia vellit.
Multa rigent clypeo. denſis jam conſitus haſtis
Ferratum quatit umbo nemus, tergoque fatiſcit
Atque humeris gentilis aper, nuſquam ardua coni
Gloria: quique apicem torvæ Gradivus habebat
Caſſidis, haud lætum domino ruit omen. inuſta
Temporibus nuda æra ſedent. circumque ſonori
Vertice percuſſo volvuntur in arma molares.
Jam cruor in galea, jam ſaucia proluit ater
Pectora permixtus ſudore & ſanguine torrens.
Reſpicit hortantes ſocios, & Pallada fidam
Longius oppoſita celantem lumina parma:
Ibat enim magnum lacrimis inflectere patrem.
Ecce ſecat Zephyros, ingentem fraxinus iram
Fortunamque ferens, teli non eminet auctor.
Aſtacides Menalippus erat, nec prodidit ipſe,
Et vellet latuiſſe manum, ſed gaudia turmæ
Monſtrabant trepidum. nam flexus in ilia Tydeus
Submiſſum latus, & clypei laxaverat orbem.
Clamorem Aonii miſcent gemitumque Pelaſgi,
Objectantque manus, indignantemque tuentur.
Ille per oppoſitos, longe rimatus amarum
Aſtaciden, totis animæ ſe cogit in ictum
Relliquiis, telumque jacit quod proximus Hopleus
Præbuerat, perit expreſſus conamine ſanguis.
Tunc triſtes ſocii cupidum bellare, (quis ardor!)
Et poſcentem haſtas mediaque in morte negantem
Expirare, trahunt, ſummique in margine campi
Effultum gemina latera inclinantia parma
Ponunt, ac ſævi rediturum ad prælia Martis
Promittunt flentes. ſed & ipſe recedere cælum,
Ingenteſque animos extremo frigore labi
Senſit, & innixus terræ, Miſereſcite, clamat,
Inachidæ. non oſſa precor referantur ut Argos,
Ætolumve larem: nec enim mihi cura ſupremi
Funeris. odi artus, fragilemque hunc corporis uſum
Deſertorem animi. caput, o caput, o mihi ſi quis
Adportet, Menalippe, tuum: nam volveris arvis,
Fido equidem. nec me virtus ſuprema fefellit.
I precor, Atrei ſi quid tibi ſanguinis umquam,
Hippomedon. vade, o primis puer inclyte bellis
Arcas, & Argolicæ Capaneu jam maxime turmæ.
Moti omnes: ſed primus abit, primuſque repertum
Aſtaciden medio Capaneus e pulvere tollit
Spirantem, lævaque ſuper cervice reportat,
Terga cruentantem concuſſi vulneris unda.
Qualis ab Arcadio rediit Tirynthius antro,
Captivumque ſuem clamantibus intulit Argis.
Erigitur Tydeus, vultuque occurrit, & amens
Lætitiaque, iraque, ut ſingultantia vidit
Ora, trahique oculos, ſeſeque agnovit in illo:
Imperat abſciſſum porgi, lævaque receptum
Spectat atrox hoſtile caput, gliſcitque tepentis
Lumina torva videns, & adhuc dubitantia figi;
Infelix contentus erat. plus exigit ultrix
Tiſiphone. jamque inflexo Tritonia patre
Venerat, & miſero decus immortale ferebat,
Atque illum effracti perfuſum tabe cerebri
Aſpicit, & vivo ſcelerantem ſanguine fauces.
Nec comites auferre valent. ſtetit aſpera Gorgo
Crinibus emiſſis, rectique ante ora Ceraſtæ
Velavere deam. fugit averſata jacentem,



Nec prius aſtra ſubit, quam myſtica lampas, & inſons
Iliſſos multa purgavit lumina lympha.

# LIBER NONUS.

ASperat Aonios rabies audita cruenti
Tydeos. ipſi etiam minus ingemuere jacentem
Inachidæ, culpantque virum, & rupiſſe queruntur
Fas odii. quin te, divum implacidiſſime, quamquam
Præcipuum tunc cædis opus, Gradive, furebas,
Oſtenſum virtute ferunt. nec cominus ipſum
Ora, ſed & trepidos retro torſiſſe jugales.
Ergo profanatum Menalippi funus acerbo
Vulnere, non aliis ultum Cadmeia pubes
Inſurgunt ſtimulis, quam ſi turbata ſepulchris
Oſſa patrum, monſtrique datæ crudelibus urnæ.
Accendit rex ipſe ſuper: Quiſquamne Pelaſgis
Mitis adhuc? hominemque gerit? jam moribus uncis
(Proh furor! uſque adeo tela exſatiavimus?) artus
Dilacerant. nonne Hyrcanis bellare putatis
Tigribus? aut ſævos Libyæ contraire leones?
Et nunc ille jacet (pulchra o ſolatia leti)
Ore tenens hoſtile caput, dulcique nefandus
Immoritur tabo. nos ferrum mite, faceſque:
Illis nuda odia, & feritas jam non eget armis.
Sic peragant rabidi, claraque hac luce fruantur;
Dum videas hæc, ſumme pater. ſed enim hiſcere campos
Conqueſti, terræque fugam miſerantur. an iſtos
Vel ſua portet humus? Magno ſic fatus agebat
Procurſu fremituque viros. furor omnibus idem
Tydeos inviſi ſpoliis, raptoque potiri
Corpore. non aliter ſubtexunt aſtra catervæ
Inceſtarum avium, longe quibus aura nocentem
Aera, deſertaſque tulit ſine funere mortes.
Illo avidæ cum voce ruunt, ſonat arduus æther
Plauſibus, & cælo volucres ceſſere minores.
Fama per Aonium rapido vaga murmure campum
Spargitur in turmas, ſolito pernicior index
Cum lugenda refert. donec cui maxima fando
Damna vehit, trepidas lapſa eſt Polynicis ad aures.
Diriguit juvenis, lacrimæque hæſere paratæ,
Et cunctata fides. nimium nam cognita Virtus
Oenidæ, credi letum ſuadetque vetatque.
Sed poſtquam haud dubio clades auctore reperta eſt,
Nox oculos, mentemque rapit. tum ſanguine fixo
Membra ſimul, ſimul arma ruunt. madet ardua fletu
Jam galea, atque ocreæ clypeum excepere cadentem.
It mœſtus genua ægra trahens, haſtamque ſequentem,
Vulneribus ceu mille gravis, totoſque per artus
Saucius. aſſiſtunt ſocii monſtrantque gementes.
Tandem ille abjectis, vix quæ portaverat, armis
Nudus in egregii vacuum jam corpus amici
Procidit, & tali lacrimas cum voce profudit.
Haſne tibi armorum ſpes o ſuprema meorum,
Oenide, grates? hæc præmia digna rependi?
Nudus ut inviſa Cadmi tellure jaceres
Soſpite me? nunc exul ego æternumque fugatus,
Quando alius miſero, ac melior mihi frater ademptus.
Nec jam ſortitus veteres, regnique nocentis
Perjurum diadema peto. quo gaudia tanti
Empta mihi? aut ſceptrum quod non tua dextera tradet?
Ite viri, ſolumque fero me linquite fratri.
Nil opus arma ultra tentare, & perdere mortes:
Ite precor. quid jam dabitis mihi denique majus?



Digitized by Google

Tydea conſumpſi, quanam hoc ego morte piabo?
O ſocer, o Argi! & primæ jurgia noctis,
Alternæque manus, & longi pignus amoris
Ira brevis. non me enſe tuo tunc, maxime Tydeu,
(Et poteras) noſtri mactatum in limine Adraſti?
Quin etiam Thebas me propter, & impia fratris
Tecta libens, unde haud alius remeaſſet, adiſti:
Ceu tibimet ſceptra, & proprios laturus honores.
Jam Telamona pium, jam Theſea fama tacebat.
Qualis & ecce jaces? quæ primum vulnera mirer?
Quis tuus hic, quis ab hoſte cruor? quæ te agmina? quive
Innumeri ſtravere globi? ni fallor, & ipſe
Invidit pater, & tota Mars impulit haſta.
Sic ait, & mœrens etiamnum lubrica tabo
Ora viri tergit lacrimis, dextramque reponit.
Tune meos hoſtes hucuſque exoſus? & ultra
Soſpes ego? Exuerat vagina turbidus enſem,
Aptabatque neci: comites tenuere, ſocerque
Caſtigat, bellique vices ac fata revolvens
Solatur tumidum, longeque a corpore caro
Paulatim, unde dolor, letique animoſa voluntas,
Amovet, ac tacite ferrum inter verba reponit.
Ducitur, amiſſo qualis conſorte laborum
Deſerit inceptum media inter jugera ſulcum
Taurus iners, colloque jugum deforme remiſſo
Parte trahit, partem lacrimans ſuſtentat arator.
Ecce autem hortatus Eteoclis & arma ſecuti,
Lecta manus, juvenes, quos nec Tritonia bello
Nec prope collata ſpreviſſet cuſpide Mavors,
Adventant. contra collecta ut pectora parmæ
Fixerat, atque haſtam longe protenderat, hæret
Arduus Hippomedon. ceu fluctibus obvia rupes,
Cui neque de cælo metus, & fracta æquora cedunt,
Stat cunctis immota minis. timet ipſe rigentem
Pontus, & ex alto miſeræ novere carinæ.
Tunc prior Aonides: (validam ſimul elicit haſtam)
Non pudet hos manes, hæc infamantia bellum
Funera, diis coram, & cælo inſpectante tueri?
Scilicet egregius ſudor memorandaque Virtus
Hanc tumulare feram? ne non mœrentibus Argos
Exequiis lacrimandus eat? mollique feretro
Infandam ejectans ſaniem? dimittite curam.
Nullæ illum volucres, nulla impia monſtra, nec ipſe,
Si demus, pius ignis edat. Nec plura: ſed ingens
Intorquet jaculum, duro quod in ære moratum,
Tranſmiſſumque tamen clypei ſtetit orbe ſecundo.
Inde Pheres, acerque Lycus. ſed caſſa Pheretis
Haſta redit, Lycus excelſo terrore comantem
Perſtrinxit galeam. convulſæ cuſpide longe
Diffugere jubæ, patuitque ingloria caſſis.
Ipſe nec ire retro, nec in obvia concitus arma
Exilit. inque eadem ſeſe veſtigia ſemper
Obverſus cunctis profert, recipitque, nec umquam
Longius indulget dextræ, motuſque per omnes
Corpus amat: corpus ſervans, circumque, ſupraque
Vertitur. imbellem non ſic amplexa juvencum
Infeſtante lupo, cum primum fœta tuetur
Mater, & ancipiti circumfert cornua gyro.
Ipſa nihil metuens, ſexuſque oblita minoris
Spumat, & ingentes imitatur femina tauros.
Tandem intermiſſa jaculantum nube poteſtas
Reddere tela fuit. namque & Sicyonius Alcon
Venerat auxilio, Piſæaque præpetis Idæ
Turba ſubit, cuneumque replent. his fretus, in hoſtes
Lernæam jacit ipſe trabem. volat illa ſagittis
Æqua fuga, mediumque nihil cunctata Politen
Tranſabit, & juncti clypeum cavat improba Mopſi.
Phocea tunc Cydona, Tanagræumque Phalantum,
Atque Erycem, hunc retro converſum, & tela petentem,
Dum ſpes nulla necis, crinito a vertice figit.
Faucibus ille cavis haſtam non ore receptam
Miratur moriens, pariterque & murmure plenus
Sanguis, & expulſi ſalierunt cuſpide dentes.
Auſus erat furto dextram injectare Leonteus
Pone viros atque arma latens, poſitumque trahebat
Prenſo crine caput. vidit, quamquam undique crebræ
Hippomedon ante ora minæ. ſævoque protervam
Abſtulit enſe manum. ſimul increpat: Hanc tibi Tydeus,
Tydeus ipſe rapit. poſt & confecta virorum
Fata time, magnoſque miſer fuge tangere manes.
Ter Cadmæa phalanx torvum abduxere cadaver,
Ter retrahunt Danai. Siculi velut anxia puppis
Seditione maris, nequidquam obſtante magiſtro,
Errat, & averſo redit in veſtigia velo.
Non ibi Sidoniæ valuiſſent pellere cœpto
Hippomedonta manus. non illum impacta moverent
Tormenta oppoſitum, formidatique ſuperbis
Turribus impulſus tentato umbone rediſſent.
Sed memor Elyſii regis, noxaſque retexens
Tydeos, in medios aſtu ſubit impia campos
Tiſiphone: ſenſere acies, ſubituſque cucurrit
Sudor equis, ſudorque viris: quamquam ore remiſſo
Inachium fingebat Halyn: nuſquam impius ignis,
Verberaque, & juſſi tenuere ſilentia crines.
Arma gerit, juxtaque feri latus Hippomedontis
Blanda genas vocemque venit. tamen ille loquentis
Extimuit vultus, admiraturque timorem.
Ille autem lacrimans, Tu nunc, ait, inclyte fruſtra
Exanimes ſocios, inhumataque corpora Graium,
(Scilicet is nobis metus? aut jam cura ſepulchri?)
Protegis, ipſe manu Tyria tibi captus Adraſtus
Raptatur, teque ante alios, te voce, manuque
Invocat. heu qualem lapſare in ſanguine vidi
Exutum canos lacero diademate crines.
Nec procul hinc, adverte oculos: ubi plurimus ille
Pulvis, ubi ille globus. Paulum ſtetit anxius heros,
Librabatque metus. premit aſpera virgo: Quid hæres?
Imus? an hi retineut manes? & vilior ille
Qui ſupereſt? miſerum ſociis opus, & ſua mandat
Prælia, & unanimi vadit deſertor amici,
Reſpiciens tamen, & revocent ſi forte paratus.
Inde legens turbata trucis veſtigia divæ,
Huc illuc fruſtra ruit avius. impia donec
Eumenis ex oculis, rejecta cærula palma,
Fugit, & innumeri galeam rupere ceraſtæ.
Aſpicit infelix diſcuſſa nube quietos
Inachidas, currumque nihil metuentis Adraſti.
Et Tyrii jam corpus habent. jam gaudia magnæ
Teſtantur voces. victorque ululatus aderrat
Auribus, occultoque ferit præcordia luctu.
Ducitur hoſtili (proh dura potentia fati!)
Tydeus ille ſolo, modo cui Thebana ſequenti
Agmina, ſive gradum, ſeu fræna effunderet, ingens
Limes utrimque datus: nuſquam arma, manuſque quie-
Nulla viri feritas juvat, ora rigentia leto, (ſcunt.
Et formidatos impune laceſſere vultus.
Hic amor, hoc una timidi forteſque ſequuntur
Nobilitare manus, infectaque ſanguine tela
Conjugibus ſervant, parviſque oſtendere natis.
Sic ubi Maura diu populatum rura leonem,
Quem propter clauſique greges, vigilantque magiſtri,
Paſtorum laſſæ debellavere cohortes;

Gaudet

Digitized by Google

Gaudet ager, magno ſubeunt clamore coloni,
Præcerpuntque jubas, immaniaque ora recludunt,
Damnaque commemorant, ſeu jam ſub culmine fixus
Excubat, antiquo ſeu pendet gloria luco.
At ferus Hippomedon quamquam jam ſentit inane
Auxilium, & feram rapto pro corpore pugnam,
It tamen, & cæcum rotat irrevocabilis enſem.
Vix ſocios, hoſtemque nihil dum tardet euntem
Secernens, ſed cæde nova jam lubrica tellus
Armaque, ſeminecesque viri, curruſque ſoluti
Impediunt, lævumque femur, quod cuſpide fixum
Regis Echionii, ſeu diſſimulaverat ardens,
Sive ibi neſcierat. mœſtum videt Hoplea tandem.
Tydeos hic magni fidus comes, & modo fruſtra
Armiger. alipedem prona cervice tenebat
Fatorum ignarum domini, ſolumque frementem
Quod vacet. inque acies audentior ille pedeſtres,
Hunc aſpernantem tumido nova pondera tergo
(Unam quippe manum domitis expertus ab annis)
Corripit, affaturque: Quid o nova juſſa recuſas
Infelix ſonipes? nuſquam tibi dulce ſuperbi
Regis onus: non jam Ætolo ſatiabere campo,
Gaudentemque jubam per ſtagna Acheloia ſolves.
Quod ſupereſt, caros, i, ſaltem ulciſcere manes,
Aut ſequere. extorrem neu tu quoque læſeris umbram
Captivus, tumidumque equitem poſt Tydea portes.
Audiſſe, accenſumque putes, hoc fulmine raptum
Abſtulit, & ſimiles minus indignatur habenas.
Semifer aeria talis Centaurus ab Oſſa
Deſilit in valles. ipſum nemora alta tremiſcunt,
Campus equum. trepidi curſu glomerantur anhelo
Labdacidæ, premit ille ſuper, nec opinaque ferro
Colla metens, linquit truncos poſt terga cadentes.
Ventum erat ad fluvium, ſolito tunc plenior alveo,
Signa mali, magna ſe mole Iſmenos agebat.
Illa brevis requies, illo timida agmina laſſam
De campis egere fugam. ſtupet hoſpita belli
Unda viros, claraque armorum incenditur umbra.
Inſiluere vadis: magnoque fragore ſolutus
Agger, & adverſæ latuerunt pulvere ripæ.
Ille quoque hoſtiles ſaltu majore per undas
Irruit attonitis (longum dimittere habenas)
Sicut erat, tantum viridi defixa parumper
Ceſpite, populeo commendat ſpicula trunco.
Tunc vero exanimes tradunt rapientibus ultro
Arma vadis, alii dimiſſa caſſide quantum
Tendere conatus animæ valuere ſub undis,
Turpe latent. multi fluvium tranſmittere nando
Aggreſſi, ſed vincla tenent, laterique repugnat
Balteus, & madidus deducit pectora thorax.
Qualis cæruleis tumido ſub gurgite terror
Piſcibus, arcani quoties devexa profundi
Scrutantem delphina vident, fugit omnis in imos
Turba lacus, virideſque metu ſtipantur in algas.
Nec prius emerſi quam ſumma per æquora flexus
Emicet, & viſis malit certare carinis.
Talis agit ſparſos, mediiſque in fluctibus heros
Fræna manu pariter, pariter regit arma, pedumque
Remigio ſuſtentat equum, conſuetaque campo
Fluctuat, & merſas levis ungula quærit arenas.
Sternit Iona Chromis, Chromin Antiphos, Antiphon
Hypſeus Aſtyagen, evaſurumque relicto (Hypſeus,
Amne Linum, ni fata vetent & ſtamine primo
Ablatum tellure mori. premit agmina Thebes
Hippomedon, turbat Danaos Aſopios Hypſeus,
Amnis utrumque timet. craſſo vada mutat uterque
Sanguine, & a fluvio neutri fatale reverti.
Jam laceri pronis volvuntur curſibus artus,
Oraque, & abſciſſæ redeunt in pectora dextræ.
Spicula jam clypeoſque leves arcuſque remiſſos
Unda vehit, galeaſque vetant deſcendere criſtæ.
Summa vagis late ſternuntur flumina telis,
Ima viris. illic luctantur corpora leto,
Efflanteſque animas retro premit obvius amnis.
Flumineam rapiente vado puer Agrius ulmum
Prenderat, inſignes humeros ferus enſe Menœceus
Amputat. ille cadens nondum conamine adempto,
Truncus in excelſis ſpectat ſua brachia remis.
Hypſeos haſta Sagen ingenti vulnere merſit.
Ille manet fundo, rediit pro corpore ſanguis.
Deſiluit ripis fratrem rapturus Agenor
Heu miſer, & tenuit. ſed ſaucius ille levantem
Degravat amplexu. poterat reſolutus Agenor
Emerſiſſe vadis, puduit ſine fratre reverti.
Surgentem dextra Chaletum, vulnuſque minantem
Sorbebat rapidus nodato gurgite vortex:
Jam vultu, jam crine latet, jam dextera nuſquam,
Ultimus abruptas enſis deſcendit in undas.
Mille modis leti miſeros mors una fatigat.
Induit a tergo Mycaleſia cuſpis Agyrten,
Reſpexit, nuſquam auctor erat. ſed concita tractu
Gurgitis, effugiens invenerat haſta cruorem.
Figitur & validos ſonipes Ætolus in armos,
Exiluitque alte vi mortis, & aera pendens
Verberat. haud tamen eſt turbatus flumine ductor,
Sed miſeratur equum, magnoque e vulnere telum
Exuit ipſe gemens, & ſponte remiſit habenas.
Inde pedes repetit pugnas, greſſuque, manuque
Certior. & ſegnem Nomium, fortemque Mimanta,
Thiſbæumque Lichan, Anthedoniumque Lycetum
Continuat ferro, geminiſque e fratribus unum
Theſpiaden. eadem poſcenti fata Panemo,
Vive ſuperſtes, ait, diræque ad mœnia Thebes
Solus abi, miſeros non decepture parentes.
Di bene quod pugnas rapidum dejecit in amnem
Sanguinea Bellona manu. trahit unda timentes
Gurgite gentili, nuda nec flebilis umbra
Stridebit veſtros Tydeus inhumatus ad ignes,
Ibitis æquoreis crudelia pabula monſtris.
Illum terra vehit, ſuaque in primordia ſolvit.
Sic premit adverſos, & acerbat vulnera dictis.
Ac nunc enſe furit, nunc tela natantia raptans
Ingerit: innuptæ comitem Therona Dianæ,
Ruricolamque Gyan, cum fluctivago Ergino,
Intonſumque Herſen, contemptoremque profundi
Crethea, nimboſam qui ſæpe Caphareos arcem
Euboicaſque hiemes, parva transfugerat alno.
Quid non fata queant? trajectus pectora ferro
Volvitur in fluctus: heu cujus naufragus undæ!
Te quoque ſublimi tranſnantem flumina curru
Dum ſocios Pharſale petis, reſupinat ademptis
Dorica cuſpis equis. illos violentia ſævi
Gurgitis, infelixque jugi concordia mergit.
Nunc age quis tumidis magnum expugnaverit undis
Hippomedonta labor, cur ipſe excitus in arma
Iſmenos, doctæ noſſe indulgete ſorores:
Veſtrum opus ire retro, & ſenium defendere famæ.
Gaudebat Fauno, nymphaque Iſmenide natus
Maternis bellare tener Crenæus in undis.
Crenæus, cui prima dies in gurgite fido
Et natale vadum & virides cunabula ripæ.
Ergo ratus nihil Elyſias ibi poſſe ſorores,

Lætus

Lætus adulantem nunc hoc nunc margine ab illo
Tranſit avum. levat unda gradus, ſeu defluus ille,
Sive obliquus eat, nec cum ſubit obvius ullas
Stagna dedere moras, pariterque revertitur amnis.
Non Anthedonii tegit hoſpitis inguina pontus
Blandior, æſtivo nec ſe magis æquore Triton
Exerit, aut caræ feſtinus ad oſcula matris
Cum remeat, tardumque ferit delphina Palæmon.
Arma decent humeros, clypeuſque inſignis, & auro
Lucidus, Aoniæ cælatur origine gentis.
Sidonis hic blandi per candida terga juvenci
Jam ſecura maris, teneris jam cornua palmis
Non tenet: extremis alludunt æquora plantis.
Ire putes clypeo, fluctuſque ſecare juvencum.
Adjuvat unda fidem. pelago nec diſcolor amnis,
Tunc audax pariter telis, & voce proterva
Hippomedonta petit: Non hæc fœcunda veneno
Lerna, nec Herculeis hauſtæ ſerpentibus undæ.
Sacrum amnem, ſacrum, (&, miſer, experiere) deumque
Altrices irrumpis aquas. Nihil ille, ſed ibat
Cominus: oppoſuit cumulo ſe denſior amnis
Tardavitque manum. vulnus tamen illa retentum
Pertulit, atque animæ tota in penetralia ſedit.
Horruit unda nefas: ſilvæ fleviſtis utræque:
Et graviora cavæ ſonuerunt murmura ripæ.
Ultimus ille ſonus moribundo emerſit ab ore:
Mater: in hanc miſeri ceciderunt flumina vocem.
At genitrix cœtu glaucarum cincta ſororum
Protinus icta malo, vitrea de valle ſolutis
Exiliit furibunda comis, ac verbere crebro
Oraque, pectoraque, & viridem ſcidit horrida veſtem.
Utque erupit aquis, iterumque, iterumque trementi
Ingeminat, Crenæe, ſono. nuſquam ille, ſed index
Deſuper, ah miſeræ nimium noſcenda parenti,
Parma natat. jacet ipſe procul, qua mixta ſupremum
Iſmenon primi mutant confinia ponti.
Fluctivagam ſic ſæpe domum, madidoſque penates
Halcyone deſerta gemit, cum pignora ſævus
Auſter, & algentes rapuit Thetis invida nidos.
Mergitur orba iterum, penituſque occulta ſub undis
Limite non uno, liquidum qua ſubter eunti
Lucet iter, miſeri nequidquam funera nati
Veſtigat, plangitque tamen. ſæpe horridus amnis
Obſtat, & obducto caligant ſanguine viſus.
Illa tamen præceps in tela offendit & enſes,
Scrutaturque manu galeas, & prona reclinat
Corpora. nec ponto ſubmota intrabat amaram
Dorida. poſſeſſum donec jam fluctibus altis
Nereidum miſerata cohors, ad pectora matris
Impulit. illa manu ceu vivum amplexa reportat.
Inſternitque toris riparum, atque humida ſiccat
Mollibus ora comis, atque hæc ululatibus addit:
Hoc tibi ſemidei munus tribuere parentes?
Nec mortalis avus? ſic noſtro in gurgite regnas?
Mitior heu miſero diſcors, alienaque tellus,
Mitior unda maris, quæ juxta flumina corpus
Rettulit, & miſeram viſa expectaſſe parentem.
Hinc mei vultus? hæc torvi lumina patris?
Hi crines undantis avi? tu nobile quondam
Undarum, nemorumque decus, quo ſoſpite major
Diva, & nympharum longe regina ferebar.
Heus ubinam ille frequens modo circa limina matris
Ambitus? oranteſque tibi ſervire Napææ?
Cur nunc te melius ſævo manſura profundo
Amplexu miſero tumulis, Crenæe, reporto,
Non mihi? nec tantæ pudet (heu) miſeretque ruinæ,
Dure parens? quæ te alta & ineluctabilis imo
Condidit amne palus? quo jam nec cruda nepotis
Funera, nec noſtri valeant perrumpere planctus?
Ecce furit, jactatque tuo ſe in gurgite major
Hippomedon, illum ripæque undæque tremiſcunt,
Illius impulſu noſtrum bibit unda cruorem.
Tu piger, & trucibus facilis ſervire Pelaſgis.
Ad cineres ſaltem, ſupremaque juſta tuorum
Sæve veni, non hic ſolum accenſure nepotem.
His miſcet planctus, multumque indigna cruentat
Pectora, cæruleæ referunt lamenta ſorores.
Qualiter Iſthmiaco nondum Nereida portu
Leucothean planxiſſe ferunt, dum pectore anhelo
Frigidus in matrem ſævum mare reſpuit infans.
At pater arcano reſidens Iſmenos in antro,
Unde auræ, nubeſque bibunt, atque imbrifer Arcus
Paſcitur, & Tyrios melior venit annus in agros.
Ut lamenta procul (quamquam obſtrepit ipſe) novoſque
Accepit natæ gemitus, levat aſpera muſco
Colla, gravemque gelu crinem, ceciditque ſoluta
Pinus adulta manu, dimiſſaque volvitur urna.
Illum per ripas annoſo ſcrupea limo
Ora exertantem ſilvæ fluviique minores
Mirantur, tantus tumido de gurgite ſurgit,
Spumoſum attollens apicem, lapſuque ſonoro
Pectora cæruleæ rivis manantia barbæ,
Obvia cognatos gemitus, caſumque nepotis
Nympharum docet una patrem, monſtratque cruentum
Auctorem, dextramque premit. ſtetit arduus alto
Amne, manuque genas, & nexa virentibus ulvis
Cornua concutiens, ſic turbidus ore profundo
Incipit: Huncne mihi, Superum regnator, honorem,
Quod toties hoſpeſque tuis & conſcius actis,
(Nec memorare timor) falſa nunc improba fronte
Cornua, nunc vetitam currus disjungere Phœben,
Dotaleſque rogos, deceptaque fulmina vidi,
Præcipuoſque alvi natorum? an vilis & illis
Gratia? ad hunc certe repſit Tirynthius amnem:
Hac tibi flagrantem Bromium reſtinximus unda.
Aſpice quas fluvio cædes, quæ funera portem
Continuus telis, altoque adopertus acervo.
Omne vadum belli ſeries tenet: omnis anhelat
Unda nefas, ſubterque animæ, ſupraque recentes
Errant, & geminas jungunt caligine ripas.
Ille ego clamatus ſacris ululatibus amnis,
Qui molles thyrſos, Bacchæaque cornua puro
Fonte lavare feror, ſtipatus cædibus arctas
In fræta quæro vias. non Strymonos impia tanto
Stagna cruore natant, non ſpumifer altius Ebrus
Gradivo bellante rubet. nec te admonet altrix
Unda, tuaſque manus, jampridem oblite parentum
Liber? an Eous melius pacatur Hydaſpes?
At tu qui tumidus ſpoliis, & ſanguine gaudes
Inſontis pueri, non hoc ex amne potentem
Inachon, aut ſævas victor revehere Mycenas,
Ni mortalis ego, & tibi ductus ab æthere ſanguis.
Sic ait infrendens, & ſponte furentibus undis
Signa dedit. mittit gelidus montana Cithæron
Auxilia, antiquaſque nives, & pabula brumæ
Ire jubet. frater tacitas Aſopos eunti
Conciliat vires, & hiulcis flumina venis
Suggerit. ipſe cavæ ſcrutatur viſcera terræ,
Stagnaque, torpenteſque lacus, pigraſque paludes
Excutit, atque avidos tollens ad ſidera vultus
Humentes nebulas exhaurit, & aera ſiccat.
Jamque ſuper ripas utroque extantior ibat



Digitized by Google

Aggere, jam medium modo qui ſuperaverat amnem
Hippomedon intactus aquis humeroſque manuſque,
Miratur creviſſe vadum, ſeſeque minorem.
Hinc atque hinc tumidi fluctus, animoſaque ſurgit
Tempeſtas inſtar pelagi, cum Pleiadas haurit,
Aut nigrum trepidis impingit Oriona nautis.
Non ſecus æquoreo jactat Theumeſius amnis
Hippomedonta ſalo, ſemperque umbone ſiniſtro
Tollitur, & clypeum nigrante ſupervenit æſtu
Spumeus adſultans, fractaque refunditur unda,
Et cumulo majore redit. nec mole liquenti
Contentus, carpit putres ſervantia ripas
Arbuſta, annoſaſque trabes, ejectaque fundo
Saxa rotat. ſtat pugna impar amniſque virique,
Indignante deo. nec enim dat terga, nec ullis
Frangitur ille minis, venienteſque obvius undas
Intrat, & objecta diſpellit flumina parma.
Stant terra fugiente gradus, & poplite tenſo
Lubrica ſaxa natant, genibuſque obnixus, & hærens
Subruta fallaci ſervat veſtigia limo.
Sic etiam increpitans: Unde hæc, Iſmene, repente
Ira tibi? quove has traxiſti gurgite vires
Imbelli famulante deo? ſolumque cruorem
Femineis experte choris, cum Bacchica mugit
Buxus, & inſanæ maculant trieterida matres?
Dixerat. atque illi ſeſe deus obtulit ultro
Turbidus imbre genas, & nube natantis arenæ.
Nec ſævit dictis, trunca ſed pectora quercu
Ter, quater, oppoſiti, quantum ira deuſque valebant,
Impulit aſſurgens, tandem veſtigia flexit,
Excuſſumque manu tegimen, converſaque lente
Terga refert. inſtant undæ, ſequiturque labentem
Amnis ovans. nec non ſaxis, & grandine ferri
Deſuper infeſtant Tyrii, geminoque repellunt
Aggere. quid faciat bellis obſeſſus & undis?
Nec fuga jam miſero, nec magnæ copia mortis.
Stabat gramineæ producta crepidine ripæ
Undarum ac terræ dubio, ſed amicior undis
Fraxinus, ingentique vadum poſſederat umbra.
Hujus opem (nam qua terras invaderet?) unca
Arripuit dextra: nec pertulit illa trahentem.
Sed majore ſupra, quam ſtabat, pondere victa
Solvitur, & qua ſtagna ſubit radice, quibuſque
Arentem mordebat humum, demiſſa ſuperne
Injecit trepido ſeſe, ripamque, nec ultra
Paſſurum ſubitæ vallavit ponte ruinæ.
Huc undæ coeunt, & ineluctabile cœnum
Verticibuſque cavis ſedit, creſcitque barathrum.
Jamque humeros, jam colla ducis ſinuoſa vorago
Circuit. hic demum victus ſuprema fateri
Exclamat: Fluvione (pudet!) Mars inclyte merges
Hanc animam? ſegneſque lacus & ſtagna ſubibo
Ceu pecoris cuſtos, ſubiti torrentis iniquis
Interceptus aquis? adeone occumbere ferro
Non merui? tandem precibus commota Tonantem
Juno ſubit: Quonam miſeros, ſator inclyte divum,
Inachidas quonam uſque premes? jam Pallas & odit
Tydea, jam rapto tacuerunt augure Delphi.
En meus Hippomedon, cui gentis origo Mycenæ
Argolicique lares, numenque ante omnia Juno,
(Sic ego fida meis?) pelagi crudelibus ibit
Præda feris? certe tumulos, ſupremaque victis
Buſta dabas. ubi Cecropiæ poſt prælia flammæ?
Theſeos ignis ubi eſt? Non ſpernit conjugis æquas
Ille preces: leviterque oculos ad mœnia Cadmi
Rettulit, & viſo ſederunt flumina nutu.
Illius exangues humeri, & perfoſſa pateſcunt
Pectora. ceu ventis alte cum elata reſedit
Tempeſtas, ſurgunt ſcopuli, quæſitaque nautis
Terra, & ab infeſtis deſcendunt æquora ſaxis.
Quid ripas tenuiſſe juvat? premit undique nimbo
Telorum Phœniſſa cohors. nec tegmina membris
Ulla, omniſque patet leto. tunc vulnera manant,
Quique ſub amne diu ſtupuit cruor, aere nudo
Solvitur, & tenues venarum laxat hiatus,
Incertique labant undarum frigore greſſus.
Procumbit, Getico qualis procumbit in Hæmo
Seu Boreæ furiis, putri ſeu robore quercus
Cælo mixta comas, ingentemque aera laxat.
Illam nutantem nemus & mons ipſe tremiſcit
Qua tellure cadat, quas obruat ordine ſilvas.
Non tamen aut enſem, galeamve audacia cuiquam
Tangere. vix credunt oculis, ingentiaque horrent
Funera, & aſtrictis accedunt cominus armis.
Tandem adiit Hypſeus, capulumque in morte tenenti
Extrahit, & torvos laxavit caſſide vultus.
Itque per Aonios alte mucrone coruſco
Suſpenſam oſtentans galeam, & clamore ſuperbit.
Hic ferus Hippomedon, hic formidabilis ultor
Tydeos infandi, debellatorque cruenti
Gurgitis. agnovit longe, preſſitque dolorem
Magnanimus Capaneus. telumque immane lacerto
Hortatur librans: Ades o mihi, dextera, tantum
Tu præſens bellis, & inevitabile numen,
Te voco, te ſolam Superum contemtor adoro.
Sic ait, & voti ſeſe facit ipſe potentem.
It tremebunda abies, clypeumque per ærea terga
Loricæ, tandemque animam ſub pectore magno
Deprendit. ruit haud alio quam celſa fragore
Turris, ubi innumeros penitus quaſſata per ictus
Labitur, effractamque aperit victoribus urbem.
Cui ſuper adſiſtens, Non inficiamur honorem
Mortis, ait: refer huc oculos, ego vulneris auctor.
Lætus abi, multumque aliis jactantior umbris.
Tunc enſem, galeamque rapit, clypeumque revellit
Ipſius, exanimemque tenens ſuper Hippomedonta,
Accipe, ait, ſimul hoſtiles, dux magne, tuaſque
Exuvias. veniet cineri decus, & ſuus ordo
Manibus. interea juſtos dum reddimus ignes,
Hoc ultor Capaneus operit tua membra ſepulchro.
Sic anceps dura belli vice mutua Graiis
Sidoniiſque ſimul nectebat vulnera Mavors.
Hic ferus Hippomedon, illic non ſegnior Hypſeus
Fletur, & alterni præbent ſolatia luctus.
Triſtibus interea ſomni turbata figuris
Torva ſagittiferi mater Tegeatis Ephebi,
Crine dato paſſim, plantiſque ex more ſolutis,
Ante diem gelidas ibat Ladonis ad undas
Purgatura malum fluvio vivente ſoporem.
Namque per attonitas curarum pondere noctes
Sæpe & delapſas adytis, quas ipſa dicarat
Exuvias, ſeque ignotis errare ſepulchris
Extorrem nemoris, Dryadumque a plebe fugatam,
Sæpe novos nati bello rediiſſe triumphos,
Armaque, & alipedem notum, comiteſque videbat,
Nuſquam ipſum. nunc ex humeris fluxiſſe pharetras,
Effigieſque ſuas, ſimulacraque nota cremari.
Præcipuos ſed enim illa metus portendere viſa
Nox miſeræ, totoque erexit pectore matrem.
Nota per Arcadias felici robore ſilvas
Quercus erat, Triviæ quam deſacraverat ipſa
Electam turba nemorum, numenque colendo



Digitized by Google

Fecerat. hic arcus, & feſſa reponere tela,
Armaque curva ſuum, & vacuorum terga Leonum
Figere, & ingentes æquantia cornua ſilvas.
Vix ramis locus: agreſtes adeo omnia cingunt
Exuviæ, & viridem ferri nitor impedit umbram.
Hanc ut forte jugis longo defeſſa redibat
Venatu modo rapta ferox Erymanthidos urſæ
Ora ferens, multo proſciſſam vulnere cernit
Depoſuiſſe comam, & rorantes ſanguine ramos
Expiraſſe ſolo. quærenti Nympha cruentas
Mænadas, atque hoſtem dixit ſæviſſe Lyæum.
Dum gemit, & planctu circumdat pectus inani,
Abrupere oculi noctem, mœſtoque cubili
Exilit, & falſos quærit per lumina fletus.
Ergo ut in amne nefas merſo ter crine piavit,
Verbaque ſollicitas matrum ſolantia curas
Addidit, armatæ ruit ad delubra Dianæ,
Rore ſub Eoo, notaſque ex ordine ſilvas
Et quercum gaviſa videt. tunc limine divæ
Aſtitit, & tali nequidquam voce precatur:
Virgo potens nemorum, cujus non mollia ſigna
Militiamque trucem, ſexum indignata frequento
More nihil Graio. nec te gens aſpera ritu
Colchis, Amazoniæve magis coluere catervæ.
Si mihi non umquam thyaſi, luduſve protervæ
Noctis, & inviſo quamvis temerata cubili,
Non tamen aut teretes thyrſos, aut mollia geſſi
Penſa, ſed in tetricis & poſt connubia luſtris,
Sic quoque venatrix, animumque innupta remanſi.
Nec mihi ſecretis culpam occultare ſub antris
Cura, ſed oſtendi natum, poſuique trementem
Ante tuos confeſſa pedes. nec degener ille
Sanguinis, inque meos reptavit protinus arcus,
Tela puer lacrimis & prima voce popoſcit:
Hunc mihi (quid trepidæ noctes, ſomnuſque minantur?)
Hunc, precor, audaci qui nunc ad prælia voto
Heu nimium tibi ſitus abit, da viſere belli
Victorem, vel ſi ampla peto, da viſere tantum.
Hic ſudet, tuaque arma ferat. preme diva malorum
Signa: quid in noſtris, nemoralis Delia, ſilvis
Mænades hoſtiles, Thebanaque numina regnant?
Hei mihi cur penitus (ſimque augur caſſa futuri)
Cur penitus, magnoque interpretor omine quercum?
Quod ſi vera ſopor miseræ præſagia mittit,
Per te maternos, mitis Dictynna, labores,
Fraternumque decus, juſtis hunc fige ſagittis
Infelicem uterum. miſeræ ſine funera matris
Audiat ille prior. Dixit, fletuque ſoluto,
Aſpicit & niveæ ſaxum maduiſſe Dianæ.
Illam diva ferox etiamnum in limine ſacro
Expoſitam, & gelidas verrentem crinibus aras
Linquit, & in mediis frondentem Mænalon aſtris
Exuperat greſſu, ſaltumque ad mœnia Cadmi
Deſtinat, interior cæli qua ſemita lucet
Dis tantum, & cunctas juxta videt ardua terras.
Jamque fere medium Parnaſi frondea præter
Colla tenebat iter, cum fratrem in nube coruſca
Aſpicit haud ſolitum viſu. remeabat ab armis
Mœſtus Echioniis, demerſi funera lugens
Auguris, irruit cæli plaga ſidere mixto,
Occurſuque ſacro pariter jubar arſit utrimque,
Et coiere arcus, & reſpondere pharetræ.
Ille prior: Scio Labdacidas, germana, cohortes,
Et nimium fortes auſum petis Arcada pugnas.
Fida rogat genitrix; utinam indulgere precanti
Fata darent! en ipſe mei (pudet) irritus arma
Cultoris, frondeſque ſacras, ad inania vidi
Tartara, & in memet verſos deſcendere vultus.
Nec tenui currus, terræque abrupta coegi,
Sævus ego, immerituſque coli. lugentia cernis
Antra, ſoror, mutaſque domos. hæc ſola rependo
Dona pio comiti. nec tu peritura movere
Auxilia, & mœſtos in vanum perge labores.
Finis adeſt juveni: non hoc mutabile fatum.
Nec te nunc dubiis fraterna oracula fallunt.
At decus extremum miſero, confuſa viciſſim
Virgo refert, duræque licet ſolatia morti
Quærere, nec fugiet pœnas, quicumque nefandum
Inſontis pueri ſcelerarit ſanguine dextram
Impius. & noſtris fas ſit ſævire ſagittis.
Sic effata movet greſſus, libandaque fratri
Parcius ora tulit, Thebaſque infeſta petivit.
At pugna ereptis major crudeſcit utrimque
Regibus, alternoſque ciet vindicta furores.
Hypſeos hinc turmæ, deſolatumque magiſtro
Agmen, at hinc gravius fremit Hippomedontis ademti
Orba cohors. præbent obnixi pectora ferro:
Idem ardor rabidis externum haurire cruorem,
Ac fudiſſe ſuum: nec ſe veſtigia mutant.
Stat cuneo defixa acies, hoſtique cruento
Dant animas, & terga negant, cum lapſa per auras
Vertice Dircæi velox Latonia montis
Aſtitit. agnoſcunt colles, notamque tremiſcit
Silva deam, ſævis ubi quondam exerta ſagittis
Fœcundam laſſo Nioben conſumſerat arcu.
Illum acies inter medias, jam cæde ſuperbum
Neſcius armorum, & primas tunc paſſus habenas
Venator raptabat equus, quem diſcolor ambit
Tigris, & auratis adverberat unguibus armos.
Colla ſedent, nodis & caſtigata jubarum
Libertas, nemoriſque notæ ſub pectore primo
Jactantur, niveo lunata monilia dente.
Ipſe bis Oebalio ſaturatam murice pallam,
Lucenteſque auro tunicas (hoc neverat unum
Mater opus) tenui collectus in ilia vinclo
Cornipedis lævo clypeum demiſerat armo,
Enſe gravis nimio: tereti juvat aurea morſu
Fibula, pendentes circum latera aſpera cinctus,
Vaginæque ſonum, tremulumque audire pharetræ
Murmur, & a cono miſſas in terga catenas.
Interdum criſtas hilaris jactare comantes,
Et pictum gemmis galeæ jubar. aſt ubi pugna
Caſſis anhela calet; reſoluto vertice nudus
Exoritur. tunc dulce comæ, radiiſque micantes
Dulce nitent viſus, &, quas dolet ipſe morari,
Nondum mutatæ roſea lanugine malæ.
Nec formæ ſibi laude placet, multumque ſeveris
Aſperat ora minis, ſed frontis ſervat honorem
Ira decens. dat ſponte locum Thebana juventus
Natorum memores, intentaque tela retorquent.
Sed premit, & ſævas miſerantibus ingerit haſtas.
Illum & Sidonius juga per Theumeſia nymphæ
Bellantem, atque ipſo ſudore & pulvere gratum
Laudant, & tacito ducunt ſuſpiria voto.
Talia cernenti mitis ſubit alta Dianæ
Corda dolor, fletuque genas violata, Quod, inquit,
Nunc tibi, quod leti quæram dea fida propinqui
Effugium? hæc ne ultro properaſti ad prælia, ſæve
Ac miſerande puer? cruda heu feſtinaque Virtus
Suaſit, & hortatrix animoſi gloria leti.
Scilicet anguſtum jamdudum urgentibus annis
Mænalium tibi, parve, nemus, perque antra ferarum



Digitized by Google

Vix tutæ ſine matre viæ, ſilveſtria cujus
Nondum tela procax, arcumque implere valebas:
Et nunc illa meas ingentem plangit ad aras
Invidiam, ſurdaſque fores, & limina laſſat.
Tu dulces lituos, ululataque prælia gaudes
Felix, & miſeræ tantum periture parenti.
Ne tamen extremo fruſtra morientis honori
Adſuerit, venit in medios caligine fulva
Septa globos, primumque leves furata ſagittas
Audacis tergo pueri, cæleſtibus implet
Coryton telis, quorum ſine ſanguine nullum
Effugit. Ambroſio tunc ſpargit membra liquore,
Spargit equum, ne quo temeretur vulnere corpus
Ante necem, cantuſque ſacros, & conſcia miſcet
Murmura, ſecretis quæ Colchidas ipſa ſub antris
Nocte docet, monſtratque feras quærentibus herbas.
Tunc vero exerto circumvolat igneus arcu,
Nec ſe mente regit, patriæ, matriſque, ſuique
Immemor, & nimium cæleſtibus utitur armis.
Ut leo, cui parvo mater Gætula cruentos
Suggerit ipſa cibos, cum primum creſcere ſenſit
Colla jubis, torvuſque novos reſpexit ad ungues,
Indignatur ali, tandemque effuſus apertos
Liber amat campos, & neſcit in antra reverti.
Quos age Parrhaſio ſternis, puer improbe, cornu?
Prima Tanagræum turbavit arundo Chorœbum
Extremo galeæ, primoque in margine parmæ
Anguſta tranſmiſſa via. ſtat faucibus unda
Sanguinis, & ſacri facies rubet igne veneni.
Sævius Eurytion, cui luminis orbe ſiniſtri
Aſpera tergeminis acies ſe condidit uncis.
Ille trahens oculo plenam labente ſagittam
Ibat in auctorem. ſed divum fortia quid non
Tela queant? alio geminatum lumine vulnus
Explevit tenebras: ſequitur tamen improbus hoſtem,
Qua meminit, ſulum donec prolapſus in Idam
Decidit: hic ſævi miſer inter funera belli
Palpitat, & mortem, ſocioſque, hoſteſque precatur.
Addit Abantiadas, inſignem crinibus Argum,
Et male dilectum miſeræ Cydona ſorori.
Illi perfoſſum telo patefecerat inguen,
Huic geminum obliqua trajecit arundine tempus.
Extitit hac ferrum, velox hac penna remanſit;
Fluxit utrimque cruor; nulli tela aſpera mortis
Dant veniam. non forma Lamum, non inſula Lygdum,
Non pubeſcentes texerunt Æolon anni.
Figitur ora Lamus, flet ſaucius inguina Lygdus,
Perfoſſam telo niveam gemis Æole frontem.
Te præceps Eubœa tulit, te candida Thisbe
Miſerat, hunc virides non excipietis Amyclæ.
Numquam caſſa manus, nullum ſine vulnere fugit
Miſſile. nec requies dextræ, ſonitumque priori
Jungit arundo ſequens. unum quis crederet arcum?
Aut unam ſævire manum? modo dirigit ictus,
Nunc latere alterno dubius conamina mutat,
Nunc fugit inſtantes, & ſolo reſpicit arcu.
Et jam mirantes, indignanteſque coibant
Labdacidæ, primuſque Jovis de ſanguine claro
Amphion, ignarus adhuc, quæ funera campis
Ille daret: Quonam uſque moram lucrabere fati,
O multum meritos puer orbature parentes?
Quin etiam menti tumor, atque audacia gliſcit,
Congreſſus dum nemo tuos, pugnamque minorem
Dignatur bellis, iramque relinqueris infra.
I, repete Arcadiam, mixtuſque æqualibus illic,
Dum ferus hic vero deſævit pulvere Mavors,
Prælia lude domi. quod ſi te mœſta ſepulchri
Fama movet, dabimus, leto moriere virorum.
Jamdudum hunc contra ſtimulis gravioribus ardet
Trux Atalantiades, nec dum ille quieverat, infit:
Sera etiam in Thebas, quarum hic exercitus, arma
Profero. quiſnam adeo puer, ut bellare recuſet
Talibus? Arcadiæ ſtirpem, & fera ſemina gentis,
Non Thebana vides. non me ſub nocte ſilenti
Thyas Echionio genitrix famulata Lyæo
Edidit, haud umquam deformes vertice mitras
Induimus, turpique manu jactavimus haſtam.
Protinus aſtrictos didici reptare per amnes,
Horrendaſque domos magnarum intrare ferarum.
Et quid plura loquar? ferrum mea ſemper, & arcus
Mater habet, veſtri feriunt cava tympana patres.
Non tulit Amphion, vultumque, & in ora loquentis
Telum immane rotat, ſed ferri lumine diro
Turbatus ſonipes, ſeſe dominumque retorſit
In latus, atque avidam tranſmiſit devius haſtam.
Acrior hoc juvenem ſtricto mucrone petebat
Amphion. cum ſe medio Latonia campo
Iniicit ante oculos: omni ſtetit obvia vultu.
Hærebat juveni devinctus amore pudico
Mænalius Dorceus, cui bella ſuumque timorem
Mater, & audaces pueri mandaverat annos.
Hujus tum vultum dea diſſimulata profatur:
Hactenus Ogygias ſatis infeſtaſſe catervas,
Parthenopæe, ſatis. miſeræ jam parce parenti,
Parce deis quicumque favent. Nec territus ille:
Hunc ſine me (nec plura petam) fidiſſime Dorceu,
Sternere humi, qui tela meis gerit æmula telis,
Et ſimiles cultus, & fræna ſonantia jactat.
Fræna regam; cultus triviæ pendebitis alto
Limine, captivis matrem donabo pharetris.
Audiit, & mixto riſit Latonia fletu.
Viderat hanc cæli jamdudum in parte remota
Gradivum complexa Venus, dumque anxia Thebas
Commemorat, Cadmumque viro, caræque nepotes
Harmoniæ, preſſum tacito ſub corde dolorem
Tempeſtiva movet. Nonne hanc, Gradive, protervam
Virginitate vides mediam ſe ferre virorum
Cœtibus? utque acies audax, & Martia ſigna
Temperet? en etiam donat, præbetque necandos
Tot noſtra de gente viros. huic tradita Virtus,
Huic furor? agreſtes ſupereſt tibi figere damas.
Deſiluit juſtis commotus in arma querelis
Bellipotens, cui ſola vagum per inane ruenti
Ira comes, reliqui ſudant ad bella Furores.
Nec mora, cum mœſtam monitu Latoida duro
Increpat aſſiſtens: Non hæc tibi prælia divum
Dat pater: armiferum ni protinus improba campum
Deſeris, huic æquam noſces nec Pallada dextræ.
Quid faciat contra? premit hinc Mavortia cuſpis,
Hinc plenæ tibi, parve, colus, Jovis inde ſeveri
Vultus: abit ſolo poſt hæc devicta pudore.
At pater Ogygias Mavors circumſpicit alas,
Horrendumque Dryanta movet, cui ſanguinis auctor
Turbidus Orion, comiteſque odiſſe Dianæ.
Inde furit primum. hic turbatos arripit enſe
Arcadas, exarmatque ducem. cadit agmine longo
Cyllenes populus, Tegeeſque habitator opacæ,
Æpitiique duces fugiunt, Pheneique phalanges.
Ipſum autem, & laſſa fidit proſternere dextra.
Nec ſervat vires, etenim huc jam feſſus & illuc
Mutabat turmas: urgent præſagia mille
Funeris, & nigræ præcedunt nubila mortis.

Jamque miſer raros comites, verumque videbat
Dorcea, jam vires paulatim abſcedere ſentit,
Sentit & exhauſtas humero leviore pharetras.
Jam minus atque minus fert arma, puerque videtur
Et ſibi, cum torva clypei metuendus obarſit
Luce Dryas: tremor ora repens, ac viſcera torſit
Arcados. utque feri vectorem fulminis albus
Cum ſupra reſpexit olor, cupit hiſcere ripam
Strymonos, & trepidas in pectora contrahit alas;
Sic juvenem, ſævi conſpecta mole Dryantis,
Jam non ira ſubit, ſed leti nuncius horror.
Arma tamen, fruſtra Superos Triviamque precatus,
Molitur pallens, & ſurdos expedit arcus.
Jamque inſtat telis, & utramque obliquus in ulnam
Cornua contingit mucrone, & pectora nervo.
Cum ducis Aonii magno cita turbine cuſpis
Fertur in adverſum, nervique obliqua ſonori
Vincla ſecat, pereunt ictus, manibuſque remiſſis
Vana ſupinato ciciderunt ſpicula cornu.
Tunc miſer & frænos turbatus & arma remiſit,
Vulneris impatiens, humeri qua tegmina dextri
Intrarat, facilemque cutem ſubit altera cuſpis,
Cornipediſque fugam ſucciſo poplite ſiſtit.
Tunc cadit ipſe Dryas (mirum) nec vulneris uſquam
Conſcius, olim auctor teli, cauſæque patebant.
At puer infuſus ſociis in devia campi
Tollitur (heu ſimplex ætas!) morienſque jacentem
Flebat equum. cecidit laxata caſſide vultus,
Ægraque per trepidos expirat gratia viſus,
Et prenſis concuſſa comis ter colla, quaterque
Stare negant, ipſiſque nefas lacrimabile Thebis,
Ibat purpureus niveo de pectore ſanguis.
Tandem hæc ſingultu verba incidente profatur.
Labimur, i, miſeram, Dorceu, ſolare parentem.
Illa quidem, ſi vera ferunt præſagia curæ,
Aut ſomno jam triſte nefas, aut omine vidit.
Tu tamen arte pia trepidam ſuſpende, diuque
Decipito, neu tu ſubitus, neve arma tenenti
Veneris, & tandem cum jam cogere fateri,
Dic: merui, genitrix, pœnas, invita capeſſens
Arma puer rapui, nec te retinente quievi.
Nec tibi ſollicitæ ſaltem inter bella peperci.
Vive igitur, potiuſque animis iraſcere noſtris.
Et jam pone metus. fruſtra de colle Lycæi
Anxia proſpectas, ſi quis per nubila longe
Aut ſonus, aut noſtro ſublatus ab agmine pulvis.
Frigidus in nuda jaceo tellure, nec uſquam
Tu prope, quæ vultus efflantiaque ora teneres.
Hunc tamen, orba parens, crinem (dextraque ſecandum
Præbuit) hunc toto capies pro corpore crinem,
Comere quem fruſtra me dedignante ſolebas.
Huic dabis exequias: atque inter juſta memento,
Ne quis inexpertis hebetet mea tela lacertis,
Dilectoſque canes ullis agat amplius antris.
Hæc autem primis arma infelicia caſtris
Ure, vel ingratæ munus ſuſpende Dianæ.

# LIBER DECIMUS.

Obruit Heſperia Phœbum nox humida porta
Imperiis properata Jovis, nec caſtra Pelaſgum,
Aut Tyrias miſeratus opes, ſed triſte tot extra
Agmina, & immeritas ferro decreſcere gentes.
Panditur immenſo deformis ſanguine campus.
Illic arma, & equos, ibant quibus ante ſuperbi,
Funeraque orba rogis, neglectaque membra relinquunt.
Tunc inhonora cohors laceris inſignibus ægras
Secernunt acies, portæque ineuntibus arma
Anguſtæ populis, late cepere reverſos.
Par utrimque dolor, ſed dant ſolatia Thebis
Quatuor errantes Danaum ſine præſide turmæ.
Ceu mare per tumidum viduæ moderantibus alni,
Quas deus, & caſus, tempeſtateſque gubernant.
Inde animus Tyriis non jam ſua caſtra, ſed ultro
Hoſtilem ſervare fugam, ne forte Mycenas
Contenti rediiſſe petant. dat teſſera ſignum
Excubiis, poſitæque vices. dux noctis opertæ
Sorte Meges, ultroque Lycus. jamque ordine juſſo
Arma, dapes, ignemque ferunt, rex firmat euntes:
Victores Danaum (nec enim lux craſtina longe,
Nec quæ pro timidis interceſſere tenebræ
Semper erunt) augete animos, & digna ſecundis
Pectora ferte deis. jacet omnis gloria Lernæ
Præcipuæque manus, ſubiit ultricia Tydeus
Tartara. mors ſubitam nigri ſtupet auguris umbram.
Iſmenos raptis tumet Hippomedontis opimis.
Arcada belligeris pudet annumerare tropæis.
In manibus merces. nuſquam capita ardua belli
Monſtratæque ducum ſeptena per agmina criſtæ.
Scilicet Adraſti ſenium, fraterque juventa
Pejor, & inſanis Capaneus metuendus in armis?
Ite age, & obſeſſis vigiles circumdate flammas.
Nulli ex hoſte metus, prædam adſervatis, opeſque
Jam veſtras. Sic ille truces hortatibus implet
Labdacidas, juvat exhauſtos iterare labores.
Sicut erat pulvis, ſudorque, cruorque per artus
Mixtus adhuc, vertere gradum. vix obvia paſſi
Colloquia, amplexus etiam, dextraſque ſuorum
Excuſſere humeris. tunc frontem, averſaque terga
Partiti, laterumque ſinus, vallum undique cingunt
Ignibus infeſti. rabidi ſic agmine mixto
Sub noctem coiere Lupi, quos omnibus agris
Nil non auſa fames longo tenuavit hiatu:
Jam ſtabula ipſa premunt, torquet ſpes irrita fauces,
Balatuſque tremens, pingueſque ab ovilibus auræ.
Quod ſupereſt, duris adſtringunt poſtibus ungues,
Pectoraque, & ſiccos minuunt in limine dentes.
At procul Argolici ſupplex in margine templi
Cætus, & ad patrias fuſæ Pelopeides aras.
Sceptriferæ Junonis opem, reditumque ſuorum
Expoſcunt, pictaſque fores, & frigida vultu
Saxa terunt, parvoſque docent procumbere natos.
Conſiderant jam vota diem: nox addita curas
Jungit, & aggeſtis vigilant altaria flammis.
Peplum etiam dono, cujus mirabile textum
Nulla manus ſterilis, nec diſſociata marito
Verſarat, calathis caſtæ velamina divæ
Haud ſpernenda ferunt. variis ubi plurima floret
Purpura picta modis, mixtoque inceditur auro.
Ipſa illic magni thalamo deſponſa Tonantis
Expers connubii, & timide poſitura ſororem
Lumine demiſſo pueri Jovis oſcula libat
Simplex, & nondum furtis offenſa mariti.
Hoc tunc Argolicæ ſanctum velamine matres
Induerant ebur, & lacrimis queſtuque rogabant.
Aſpice ſacrilegas Cadmeæ pellicis arces,
Siderei regina poli, tumulumque rebellem
Disjice, & in Thebas aliud (potes) excute fulmen.
Quid faciat? ſcit fata ſuis contraria Graiis,
Averſumque Jovem: ſed nec periiſſe precatus

Tanta-

Digitized by Google

Tantaque dona velit. tempus tamen obvia magni
Fors dedit auxilii. videt alto ex æthere clauſa
Mœnia, & inſomni vallum ſtatione teneri.
Horruit irarum ſtimulis, motaque verendum
Turbavit diadema coma. non ſævius arſit,
Herculeæ cum matris onus, geminoſque Tonantis
Concubitus vacuis indignaretur in aſtris.
Ergo intempeſta ſomni dulcedine captos
Deſtinat Aonios leto præbere: ſuamque
Orbibus accingi ſolitis jubet Irin, & omne
Mandat opus. paret juſſis dea clara, polumque
Linquit, & in terras longo ſuſpenditur arcu.
Stat ſuper occiduæ nebuloſa cubilia noctis,
Æthiopaſque alios, nulli penetrabilis aſtro
Lucus iners, ſubterque cavis grave rupibus antrum
It vacuum in montem, qua deſidis atria ſomni,
Securumque larem ſegnis Natura locavit.
Limen opaca Quies, & pigra Oblivia ſervant,
Et numquam vigili torpens Ignavia vultu.
Otia veſtibulo, preſſiſque ſilentia pennis
Muta ſedent, abiguntque truces a culmine ventos,
Et ramos errare vetant, & murmura demunt
Alitibus. non hic pelagi, licet omnia clament
Litora, non illic cæli fragor. ipſe profundis
Vallibus effugiens ſpeluncæ proximus amnis
Saxa inter ſcopuloſque tacet. nigrantia circa
Armenta, omne ſolo recubat pecus, & nova marcent
Germina, terrarumque inclinat ſpiritus herbas.
*Mille intus ſimulacra dei cælaverat ardens*
*Mulciber. hic hæret lateri redimita Voluptas.*
*Hic comes in requiem vergens labor. eſt ubi Baccho,*
*Eſt ubi Martigenæ ſocium pulvinar Amori*
*Obtinet. interius tectum in penetralibus altis*
*Et cum Morte jacet. nullique ea triſtis imago.*
Ipſe autem vacuus curis humentia ſubter
Antra ſoporifero ſtipatus flore, tapetas
Incubat. exhalant veſtes, & corpore pigro
Strata calent. ſupraque torum niger efflat anhelo
Ore vapor, manus hæc fuſos a tempore lævo
Suſtentat crines: hæc cornu oblita remiſit.
Adſunt innumero circum vaga ſomnia vultu.
Vera ſimul falſis, permixtaque triſtia blandis.
Noctis opacæ cohors, trabibuſque, aut poſtibus hærent,
Aut tellure jacent. tenuis qui circuit aulam
Invaliduſque nitor. primoſque hortantia ſomnos
Languida ſucciduis expirant lumina flammis.
Huc ſe cæruleo libravit ab æthere virgo
Diſcolor. effulgent ſilvæ, tenebroſaque Tempe
Adriſere deæ, & zonis lucentibus icta
Evigilat domus. ipſe autem nec lampade clara
Nec ſonitu, nec voce deæ perculſus, eodem
More jacet. donec radios Thaumantias omnes
Impulit, inque oculos penitus deſcendit inertes.
Tunc ſic orſa loqui nimborum fulva creatrix:
Sidonios te Juno duces, mitiſſime divum
Somne, jubet populumque trucis defigere Cadmi,
Qui nunc eventu belli tumefactus, Achæum
Pervigil adſervat vallum, & tua juſſa recuſat.
Da precibus tantis, (rara eſt hoc poſſe facultas,)
Placatumque Jovem dextra Junone merere.
Dixit, & increpitans languentia pectora dextra,
Ne pereant voces, iterumque iterumque monebat.
Ille deæ juſſis dubium mixtumque ſopori
Annuit. excedit gravior nigrantibus antris
Iris, & obtuſum multo jubar excitat imbri.
Ipſe quoque & volucrem greſſum & ventoſa citavit
Tempora, & obſcuri ſinuatam frigore cæli
Implevit chlamydem, tacitoque per æthera curſu
Fertur, & Aoniis longe gravis imminet arvis.
Illius aura ſolo volucres pecudeſque feraſque
Explicat, & penitus quacumque ſupervolat orbem,
Languida de ſcopulis ſidunt freta, pigrius hærent
Nubila, demittunt extrema cacumina ſilvæ,
Pluraque laxato ceciderunt ſidera cælo.
Primus adeſſe deum ſubita caligine ſenſit
Campus, & innumeræ voces, fremituſque virorum
Summiſere ſonum. cum vero humentibus alis
Incubuit, piceaque haud umquam denſior umbra
Caſtra ſubit, errare oculi, reſolutaque colla,
Et medio adfatu verba imperfecta relinqui:
Mox & fulgentes clypeos, & ſæva remittunt
Pila manu, laſſique cadunt in pectora vultus.
Et jam cuncta ſilent: ipſi jam ſtare recuſant
Cornipedes, ipſos ſubitus cinis abſtulit ignes.
At non & trepidis eadem ſopor otia Graiis
Suadet, & a junctis arcet ſua nubila caſtris
Noctivagi vis blanda dei: ſtant undique in armis
Fœdam indignantes noctem, vigileſque ſuperbos.
Ecce repens, Superis animum lymphantibus, horror
Thiodamanta ſubit, formidandoque tumultu
Pandere fata jubet. ſive hanc Saturnia mentem,
Sive novum comitem bonus inſtigabat Apollo.
Proſilit in medios viſu audituque tremendus,
Impatienſque dei, fragili quem mente receptum
Non capit: exundant ſtimuli, nuduſque per ora
Stat furor, & trepidas incerto ſanguine reddit,
Exhauritque genas: acies huc errat & illuc,
Sertaque mixta comis ſparſa cervice flagellat.
Sic Phryga terrificis genitrix Idæa cruentum
Elicit ex adytis, conſumptaque brachia ferro
Scire vetat. quatit ille ſacras in pectora pinus,
Sanguineoſque rotat crines, & vulnera curſu
Exanimat: pavet omnis ager, reſperſaque cultris
Arbor, & attoniti currum erexere leones.
Ventum ad concilii penetrale, domumque verendam
Signorum, magnis ubi dudum cladibus æger
Rerum extrema movens, fruſtra conſultat Adraſtus.
Stant circum ſubiti proceres, ut quiſque perempto
Proximus, & magnis loca deſolata tuentur
Regibus haud læti, ſeque huc creviſſe dolentes.
Non ſecus amiſſo medium cum præſide puppis
Fregit iter, ſubit ad vidui moderamina clavi,
Aut laterum cuſtos, aut quem penes obvia ponto
Prora fuit. ſtupet ipſa ratis, tardeque ſequuntur
Arma, nec accedit domino tutela minori.
Ergo alacer trepidos ſic erigit augur Achivos:
Magna deum mandata, duces, monituſque verendos
Advehimus. non hæ noſtro de pectore voces:
Ille canit, cui me famulari, & ſumere vittas
Veſtra fides, ipſo non diſcordante, ſubegit.
Nox fœcunda operum, pulchræque accommoda fraudi
Panditur augurio divum. vocat obvia virtus,
Et poſcit Fortuna manus. ſtupet obruta ſomno
Aonidum legio. tempus nunc funera regum
Ulciſci, miſerumque diem. rapite arma, moraſque
Frangite portarum: ſociis hoc ſubdere flammas,
Hoc tumulare ſuos. equidem hoc, & Marte diurno,
Dum res infractæ, pulſique in terga redimus,
(Per tripodas juro, & rapti nova fata magiſtri)
Vidi, & me volucres circum plauſere ſecundæ.
Sed nunc certa fides. modo me ſub nocte ſilenti
Ipſe, ipſe aſſurgens iterum tellure ſoluta,



Digitized by Google

Qualis erat (ſolos infecerat umbra jugales)
Amphiaraus adit. vanæ nec monſtra quietis,
Nec ſomno comperta loquor. Tune, inquit, inertes
Inachidas (redde hæc Parnaſſia ſerta, meoſque
Redde deos) tantam patiere amittere noctem,
Degener? hæc egomet cæli ſecreta, vagoſque
Edocui lapſus? vade eja, ulciſcere ferro
Nos ſaltem. Dixit, meque hæc ad limina viſus
Cuſpide ſublata, totoque impellere curru.
Quare agite, utendum Superis. non cominus hoſtes
Sternendi, bellum jacet, & ſævire poteſtas:
Ecqui aderunt? quos ingenti ſe attollere fama
Non pigeat, dum fata ſinunt? iterum ecce benignæ
Noctis aves. ſequor, & comitum licet agmina ceſſent,
Solus eo, ſolus. venit ille, & quaſſat habenas.
Talia vociferans, noctem exturbabat, euntque
Non ſecus accenſi proceres, quam ſi omnibus idem
Corde deus. flagrant comitari & jungere caſus.
Ter denos numero, turmarum robora, juſſus
Ipſe legit. circa fremit indignata juventus
Cetera, cur maneant caſtris ignavaque ſervent
Otia. pars ſublime genus, pars facta ſuorum,
Pars ſua. ſortem alii clamant, ſortem undique poſcunt.
Gaudet in adverſis, animoque adſurgit Adraſtus.
Vertice ſic Pholoes volucrum nutritor equorum,
Cui fœtura gregem pecoroſo vere novavit,
Lætatur, cernens hos montis in ardua niti,
Hos innare vadis, certare parentibus illos.
Tunc vacuo ſub corde movet, qui molle domandi
Ferre jugum, qui terga boni, quis in arma, tubaſque
Natus, ad Eleas melior quis ſurgere palmas.
Talis erat turmæ ductor longævus Achivæ.
Nec deeſt cœptis: Unde hæc tam fera repente
Numina? qui fractos Superi rediiſtis ad Argos?
Eſtne hic infelix virtus? gentique ſuperſtes
Sanguis, & in miſeris animorum ſemina durant?
Laudo equidem, egregii juvenes, pulchraque meorum
Seditione fruor. ſed fraudem, & operta paramus
Prælia: celandi motus. numquam apta latenti
Turba dolo. ſervate animos: venit ultor in hoſtes
Ecce dies. tunc arma palam, tunc ibimus omnes.
His tandem virtus juvenum frænata quievit.
Non aliter moto quam ſi pater Æolus antro
Portam iterum ſaxo premat imperioſus, & omne
Claudat iter, jam jam ſperantibus æquora ventis.
Inſuper Herculeum ſibi jungit Agyllea vates
Actoraque. hic aptus ſuadere, hic robora jactat
Non ceſſiſſe patri. comites tribus ordine deni
Horrendum Aoniis, & contra ſtantibus agmen.
Ipſe, novi gradiens furta ad Mavortia belli,
Ponit adoratas Phœbea inſignia frondes,
Longævique ducis gremio commendat honorem
Frontis: & oblatam Polynicis munere grato
Loricam, galeamque ſubit. ferus Actora magno
Enſe gravat Capaneus. ipſe haud dignatus in hoſtem
Ire dolo, Superoſque ſequi. permutat Agylleus
Arma trucis Nomii. quid enim fallentibus umbris
Arcus, & Herculeæ juviſſent bella ſagittæ?
Inde per abruptas caſtrorum ex aggere pinnas,
Ne gravis exclamet portæ mugitus ahenæ,
Præcipitant ſaltu. nec longum, & protinus ingens
Præda ſolo, ceu jam exanimes, multoque peracti
Enſe jacent. Ite o ſocii quacumque voluptas
Cædis inexhauſtæ: Superiſque faventibus, oro,
Sufficite. hortatur clara jam voce ſacerdos:
Cernitis expoſitas turpi marcore cohortes,
Proh pudor! Argolicas hinc auſi obſidere portas?
Hi ſervare viros? Sic fatus & exuit enſem
Fulmineum, rapidaque manu morientia tranſit
Agmina. quis numeret cædes? aut nomine turbam
Exanimem ſignare queat? ſubit ordine nullo
Tergaque pectoraque, & galeis incluſa relinquit
Murmura, permiſcetque vagos in ſanguine manes.
Hunc temere explicitum ſtratis, hunc ſero remiſſis
Greſſibus illapſum clypeo, & male tela tenentem:
Cœtibus hos mediis vina inter & arma jacentes.
Acclines clypeis alios, ut quemque ligatum
Infelix tellure ſopor, ſupremaque nubes
Obruerat. nec numen abeſt, armataque Juno
Lunarem quatiens exerta lampada dextra
Pandit iter, firmatque animos, & corpora monſtrat.
Sentit adeſſe deam tacitus, ſed gaudia celat
Thiodamas. jam tarda manus, jam debile ferrum,
Et caligantes nimiis ſucceſſibus iræ.
Caſpia non aliter magnorum in ſtrage juvencum
Tigris, ubi immenſo rabies placata cruore,
Laſſavitque genas, & craſſo ſordida tabo
Confudit maculas, ſpectat ſua facta, doletque
Defeciſſe famem. victus ſic augur inerrat
Cædibus Aoniis. optet nunc brachia centum,
Centenaſque in bella manus. jam tædet inanes
Exhaurire minas, hoſtemque adſurgere malit.
Parte alia, ſegnes magno ſatus Hercule vaſtat
Sidonios, Actorque alia. ſua quemque cruento
Limite turba ſubit. ſtagnant nigrantia tabo
Gramina, ſanguineis nutant tentoria rivis.
Fumat humus, ſomnique & mortis anhelitus una
Volvitur, haud quiſquam viſus aut ora, jacentum
Erexit. tali miſeris deus aliger umbra
Incubat, & tantum morientia lumina ſolvit.
Traxerat inſomnis cithara ludoque ſuprema
Sidera, jam nullos viſurus Alimenus ortus,
Sidonium Pæana canens. huic languida cervix
In lævum cogente deo, mediaque jacebant
Colla relicta lyra. ferrum per pectus Agylleus
Exigit, aptatamque cava teſtudine dextram
Percutit, & digitos inter ſua fila trementes.
Proturbat menſas dirus liquor: undique manant
Sanguine permixti latices, & Bacchus in altos
Crateras, pateraſque redit: ferus occupat Actor
Implicitum fratri Thamyrum. Tagus haurit Ethecli
Terga coronati. Danaus caput amputat Hebri.
Neſcius heu rapitur fatis, hilariſque ſub umbras
Vita fugit, mortiſque feræ lucrata dolores.
Stratus humo gelida ſubter juga fida, rotaſque
Palpetus Aonios gramen gentile metentes
Proflatu terrebat equos: madida ora redundant,
Accenſuſque mero ſopor æſtuat. ecce jacentis
Inachius vates jugulum fodit. expulit ingens
Vina cruor, fractumque perit in ſanguine murmur.
Fors illa præſaga quies, nigraſque gravatus
Per ſomnum Thebas, & Thiodamanta videbat.
Quarta ſoporiferæ ſuperabant tempora nocti,
Cum vacuæ nubes & honor non omnibus aſtris,
Adflatuſque fugit curru majore Boores.
Jamque ipſum defecit opus, cum providus Actor
Thiodamanta vocat. Satis hæc inopina Pelaſgis
Gaudia: vix ullos tanto reor agmine ſævam
Effugiſſe necem, ni quos deformis in alto
Sanguine degeneres occultat vita. ſecundis
Pone modum. ſunt & diris ſua numina Thebis.
Forſitan & nobis modo quæ favere, recedunt.

Paruit

Digitized by Google

Paruit, & madidas tollens ad ſidera palmas:
Phœbe, tibi exuvias monſtratæ præmia noctis,
Nondum ablutus aquis, (tibi enim hæc ego ſacra litavi)
Trado ferus miles tripodum fiduſque ſacerdos.
Si non dedecui tua juſſa, tulique prementem,
Sæpe veni. ſæpe hanc dignare irrumpere mentem.
Nunc tibi crudus honos, trunca arma, cruorque virorum,
At patrias ſi quando domos, optataque Pæan
Templa, Lycie, dabis, tot ditia dona ſacratis
Poſtibus, & totidem voti memor exige tauros.
Dixerat, & lætis ſocios revocabat ab armis.
Venerat hos inter fato Calydonius Hopleus
Mænaliuſque Dymas, dilecti regibus ambo,
Regum ambo comites, quorum poſt funera mœſti
Vitam indignantur. prior Arcada concitat Hopleus:
Nullane poſt manes regis tibi cura peremti,
Care Dyma? teneant quem jam fortaſſe volucres
Thebanique canes. patriæ quid deinde feretis
Arcades? en reduces contra venit aſpera mater.
Funus ubi? at noſtro ſemper ſub pectore Tydeus
Sævit inops tumuli, quamvis patientior artus
Ille, nec abruptis adeo lacrimabilis annis.
Ire tamen, ſævumque libet nullo ordine paſſim
Scrutari campum, mediaſque irrumpere Thebas.
Excipit orſa Dymas: Per ego hæc vaga ſidera juro,
Per ducis errantes inſtar mihi numinis umbras,
Idem ardor miſero. comitem circumſpicit olim
Mens humilis luctu: ſed nunc prior ibo, viamque
Inchoat, & mœſto converſus ad æthera vultu
Sic ait: Arcanæ moderatrix Cynthia noctis,
Si te tergeminis perhibent variare figuris
Numen, & in ſilvas alio deſcendere vultu,
Ille comes nuper, nemorumque inſignis alumnus,
Ille tuus, Diana, puer (nunc reſpice ſaltem)
Quæritur. Incendit pronis dea curribus almum
Sidus, & admoto monſtravit funera cornu.
Apparent campi, Thebæque, altuſque Cithæron.
Sic ubi nocturnum tonitru malus æthera frangit
Jupiter, abſiliunt nubes, & fulgure claro
Aſtra patent, ſubituſque oculis oſtenditur orbis.
Accepit radios, & eadem percitus Hopleus
Tydea luce videt. longe dant ſigna per umbras
Mutua lætantes, & amicum pondus uterque,
Ceu reduces vitæ, ſævaque a morte remiſſos,
Subjecta cervice levant. nec verba, nec auſi
Flere diu: prope ſæva dies, indexque minatur
Ortus. eunt taciti per mœſta ſilentia magnis
Paſſibus, exhauſtaſque dolent pallere tenebras.
Invida fata piis, & fors ingentibus auſis
Rara comes. jam caſtra vident, armiſque propinquant,
Et decreſcit onus, ſubiti cum pulveris umbra,
Et ſonus a tergo. monitu ducis acer agebat
Amphion equites, noctem, vigilataque caſtra
Explorare datus, primuſque per avia campi
Uſque procul (nec dum totas lux ſolverat umbras)
Neſcio quid viſu dubium, incertumque moveri
Corporaque ire videt. ſubitus mox fraude reperta
Exclamat: Cohibete gradum quicumque. Sed hoſtes
Eſſe patet. miſeri pergunt anteire, timentque
Non ſibi. tunc mortem trepidis minitatur, & haſtam
Expulit, ac vanos alte levat eminus ictus,
Affectans errare manus. ſtetit ille Dymantis
Ante oculos, qui forte prior, greſſumque repreſſit.
At non magnanimus curavit perdere jactus
Æpytus, & fixo tranſverberat Hoplea tergo:
Pendenteſque etiam perſtrinxit Tydeos armos.
Labitur, egregii nondum ducis immemor Hopleus,
Expiratque tenens: felix ſi corpus ademptum
Neſciat, ac ſævas talis deſcendat ad umbras.
Viderat hoc retro converſus, & agmina ſentit
Juncta Dymas, dubius precibuſne ſubiret, an armis
Inſtantes. arma ira dabat. fortuna precari,
Non audere jubet: neutri fiducia cœpto.
Diſtulit ira preces. ponit miſerabile corpus
Ante pedes: tergoque graves quas forte gerebat
Tigridis exuvias, in lævum torquet, & obſtat
Exertum objectans mucronem, inque omnia tela
Verſus, & ad cædem juxta, mortemque paratus,
Ut lea quam ſævo fœtam preſſere cubili
Venantes Numidæ, natos erecta ſuperſtat
Mente ſub incerta, torvum ac miſerabile frendens.
Illa quidem turbare globos, & frangere morſu
Tela queat, ſed prolis amor crudelia vincit
Pectora, & a media catulos circumſpicit ira.
Et jam læva viro, quamvis ſævire vetaret
Amphion, erepta manus, puerique trahuntur
Ora ſupina comis. ſerus tunc denique ſupplex
Demiſſo mucrone rogat: Moderatius oro
Ducite. fulminei per vos cunabula Bacchi,
Inoamque fugam, veſtrique Palæmonis annos.
Si cui forte domi natorum gaudia, ſi quis
Hic pater, anguſti puero date pulveris hauſtus,
Exiguamque facem. rogat, en rogat ipſe jacentis
Vultus: ego infandas potior ſatiare volucres.
Me præbete feris: ego bella audere coegi:
Immo, ait Amphion, regem, ſi tanta cupido
Condere, quæ timidis belli mens, ede, Pelaſgis.
Quid fracti, exſangueſque parent. cuncta ocyus effer,
Et vita tumuloque ducis donatus abito.
Horruit, & toto præcordia protinus Arcas
Implevit capulo: Summumne hoc cladibus, inquit,
Deerat, ut afflictos turparem ego proditor Argos?
Nil emimus tanti, nec ſic velit ipſe cremari.
Sic ait, & magno proſciſſum vulnere pectus
Injecit puero, ſupremaque murmura volvens:
Hoc tamen interea claro potiere ſepulchro.
Tales optatis regum in complexibus ambo,
Par inſigne animis Ætolus, & inclytus Arcas,
Egregias efflant animas, letoque fruuntur.
Vos quoque ſacrati, quamvis mea carmina ſurgant
Inferiore lyra, memores ſuperabitis annos.
Forſitan & comites non aſpernabitur umbras
Euryalus, Phrygiique admittet gloria Niſi.
At ferus Amphion, regi qui facta reportent,
Edoceantque dolum, captivaque corpora reddant,
Mittit ovans. clauſis ipſe inſultare Pelaſgis
Tendit, & abſciſſos ſociorum oſtendere vultus.
Interea reducem murorum e culmine Graii
Thiodamanta vident. nec jam erumpentia celant
Gaudia, ut exertos enſes, & cæde recenti
Arma rubere notant. novus adſilit æthera magnus
Clamor, & e ſummo pendent cupida agmina vallo
Noſcere quiſque ſuos. volucrum ſic turba recentum
Cum reducem longo proſpexit in æthere matrem,
Ire cupit contra, ſummaque e margine nidi
Extat hians: jam jamque cadat, ni pectore toto
Obſtet aperta parens, & amantibus increpet alis.
Dumque opus arcanum, & taciti compendia Martis
Enumerant, lætiſque ſuos complexibus implent,
Hopleaque exquirunt, tardumque Dymanta queruntur,
Ecce & Dirceæ juxta dux concitus alæ
Venerat Amphion. non longum cæde recenti

Læta-

Digitized by Google

Lætatus, videt innumeris fervere catervis
Tellurem, atque una gentem expirare ruina.
Qui tremor illicita cæli de lampade tactos,
Hic fixit juvenem, pariterque horrore ſub uno
Vox, acies, ſanguiſque perit, gemituſque parantem
Ipſe ultro convertit equus. fugit ala retorto
Pulvere. nondum illi Thebarum clauſtra ſubibant,
Et jam Argiva cohors nocturno freta triumpho
Proſilit in campos, per & arma, & membra jacentum
Tetraque congerie ſola, ſemianimumque cruorem
Cornipedes, ipſique ruunt. gravis exterit artus
Ungula, ſanguineus lavat imber, & impedit axes.
Dulce viris hac ire via, ceu tecta ſuperbi
Sidonia, atque ipſas calcent in pulvere Thebas.
Hortatur Capaneus; Satis occultata, Pelaſgi,
Delituit virtus. nunc nunc mihi vincere pulchrum
Teſte die. mecum clamore, & pulvere aperto
Ite palam juvenes: ſunt & mihi provida dextræ
Omina, & horrendi ſtricto mucrone furores.
Sic ait. ardentes alacer ſuccendit Adraſtus,
Argolicuſque gener, ſequitur jam triſtior augur.
Jamque premunt muros, & adhuc nova funera narrat
Amphion, miſeramque intrabant protinus urbem,
Ni Megareus ſpecula citus exclamaſſet ab alta:
Claude vigil: ſubeunt hoſtes: claude undique portas.
Eſt ubi dat vires nimius timor: Ocyus omnis
Porta coit. ſolas dum tardius arctat Echion
Ogygias, audax animi Spartana juventus
Irrupit, cæſique ruunt in limine primo,
Incola Taygeti Panopeus, rigidique natator
Oebalus Eurotæ. tuque o ſpectate palæſtris
Omnibus, & nuper Nemæo in pulvere felix
Alcidama, primis quem cœſtibus ipſe ligarat
Tyndarides: nitidi moriens convexa magiſtri
Reſpicis, averſo pariter deus occidit aſtro.
Te nemus Oebalium, te lubrica ripa Lacænæ
Virginis, & falſo gurges cantatus olore,
Flebit, Amyclæis Triviæ lugebere nymphis.
Et quæ te leges, præceptaque fortia belli
Erudiit genitrix, nimium didiciſſe queretur.
Talis Echionio Mavors in limine ſævit.
Tandem humeris obnixus Acron, & pectore toto
Pronus Alimenides ferratæ robora portæ
Torſerunt. quanta pariter cervice gementes
Profringunt inarata diu Pangæa juvenci.
Par operis jactura lucro. quippe hoſte retento
Excluſere ſuos. cadit intra mœnia Graius
Ormenus, & pronas tendentis Amynthoris ulnas
Fundentiſque preces, penitus cervice reciſa
Verba ſolo, vultuſque cadunt, colloque decorus
Torquis in hoſtiles cecidit per vulnus arenas.
Solvitur interea vallum, primæque recuſant
Stare moræ. jam ſe peditum junxere catervæ
Mœnibus, at patulas ſaltu tranſmittere foſſas
Horror equis. hærent trepidi, atque immane paventes
Abruptum mirantur agi: nunc impetus ire
Margine ab extremo, nunc ſponte in fræna recedunt.
Hi præfixa ſolo vellunt munimina: at illi
Portarum objectus minuunt, & ferrea ſudant
Clauſtra remoliri, trabibuſque arctata ſonoro
Pellunt ſaxa loco. pars ad faſtigia miſſas
Exultant hæſiſſe faces: pars ima laceſſunt
Scrutanturque cavas cæca teſtudine turres.
At Tyrii, quæ ſola ſalus, caput omne coronant
Murorum, nigraſque ſudes, & lucida ferro
Spicula, & arſuras cæli per inania glandes,
Saxaque in adverſos ipſis avulſa rotabant
Mœnibus. exundant ſævo faſtigia nimbo,
Armatæque vomunt ſtridentia tela feneſtræ.
Qualiter aut Malean, aut alta Ceraunia ſupra
Ceſſantes in nube ſedent, nigriſque leguntur
Collibus, & ſubitæ ſaliunt in vela procellæ:
Talis Agenoreis Argivum exercitus armis
Obruitur. non ora virum, non pectora flectit
Imber atrox, tectoſque tenent in mœnia vultus
Immemores leti, & tantum ſua tela videntes.
Anthea falcato luſtrantem mœnia curru
Deſuper Ogygiæ pepulit gravis impetus haſtæ.
Lora excuſſa manu, retroque in terga volutus
Semianimos artus, ocreis retinentibus hæret
Mirandum viſu belli ſcelus, arma trahuntur,
Fumanteſque rotæ tellurem, & tertius haſtæ
Sulcus arant. longo ſequitur vaga pulvere cervix,
Et reſupinarum patet orbita longa comarum.
At tuba luctificis pulſat clangoribus urbem
Obſeptaſque fores ſonitu perfringit amaro.
Diviſere aditus, omnique in limine ſævus
Signifer ante omnes ſua damna & gaudia portat.
Dira intus facies: vix Mavors ipſe videndo
Gaudeat. incertis lymphatam horroribus urbem
Scindunt diſſenſu vario, luctuſque, furorque,
Et pavor, & cæcis fuga circumfuſa tenebris.
Bellum intraſſe putes: fervent diſcurſibus arces,
Miſcentur clamore viæ. ferrum undique, & ignes
Mente vident: ſævas mente accepere catenas.
Conſumpſit ventura timor. jam tecta replerant
Templaque, & ingratæ vallantur planctibus aræ.
Una omnes, eademque ſubit formido per annos.
Poſcunt fata ſenes, ardet, palletque juventus,
Atria femineis trepidant ululata querelis.
Flent pueri, & flendi nequeunt cognoſcere cauſas
Attoniti, & tantum matrum lamenta timentes.
Illas cogit amor, nec habent extrema pudorem.
Ipſæ tela viris, ipſæ iram, animoſque miniſtrant,
Hortanturque, unaque ruunt, nec avita gementes
Limina, nec parvos ceſſant oſtendere natos.
Sic ubi pumiceo paſtor rapturus ab antro
Armatas erexit apes, fremit aſpera nubes:
Inque vicem ſeſe ſtridore hortantur, & omnes
Hoſtis in ora volant, mox deficientibus alis
Amplexæ, flavamque domum, captivaque plangunt
Mella, laborataſque premunt ad pectora ceras.
Nec non ancipitis pugnat ſententia vulgi,
Diſcordeſque ferit motus. hi reddere fratrem
Nec muſſant, ſed voce palam, claroque tumultu
Reddere regna jubent: periit reverentia regis
Sollicitis: veniat, pactumque hic computet annum,
Cadmeoſque lares exul, patriaſque ſalutet
Infelix tenebras. cur autem ego ſanguine fraudes,
Et perjura luam regalis crimina noxæ?
Inde alii. fera iſta fides, jam vincere mavult.
Tireſian alii lacrimis & ſupplice cœtu
Orant, quodque unum rebus ſolamen in arctis,
Noſſe futura rogant. tenet ille incluſa, premitque
Fata deum. Quiane ante duci bene credita noſtra
Conſilia, & monitus, cum perfida bella vetarem?
Te tamen, infelix, inquit, perituraque Thebe,
Si taceam, nequeo miſer exaudire cadentem,
Argolicumque oculis haurire vacantibus ignem.
Vincamur, pietas: pone eia altaria, virgo,
Quæramus Superos. Facit illa, acieque ſagaci
Sanguineos flammarum apices, geminumque per aras
Ignem,

Digitized by Google

Ignem, & clara tamen mediæ faſtigia lucis
Orta docet. tunc in ſpeciem ſerpentis inanem
Ancipiti gyro volvi, frangique ruborem
Demonſtrat dubio, patriaſque illuminat umbras.
Ille coronatos jamdudum amplectitur ignes
Fatidicum ſorbens vultu flagrante vaporem.
Stant triſtes horrore comæ, vittaſque trementes
Cæſaries inſana levat. diducta putare
Lumina, conſumptumque genis rediiſſe nitorem.
Tandem exundanti permiſit verba furori,
Audite o ſontes, extrema litamina divum,
Labdacidæ. venit alma ſalus, ſed limite duro.
Martius inferias, & ſæva efflagitat anguis
Sacra: cadat generis quicumque noviſſimus extat:
Viperei: datur hoc tantum victoria pacto.
Felix qui tanta lucem mercede relinquet.
Stabat fatidici prope ſæva altaria vatis
Mœſtus adhuc, patriæ tantum communia lugens
Fata Creon. grandem ſubiti cum fulminis ictum
Non ſecus ac torta trajectus cuſpide pectus,
Accipit exanimis, ſentitque Menœcea poſci.
Monſtrat enim, ſuadetque timor. ſtupet anxius alto
Corda metu glaciante pater. Trinacria qualis
Ora repercuſſum Libyco mare ſumit ab æſtu.
Mox plenum Phœbo vatem, & celerare jubentem
Nunc humilis genua amplectens, nunc ora canentis
Nequidquam reticere rogat. jam fama ſacratam
Vocem amplexa volat, clamantque oracula Thebæ.
Nunc age quis ſtimulos, & pulchræ gaudia mortis
Addiderit juveni (neque enim hæc abſentibus umquam
Mens homini tranſmiſſa deis) memor incipe Clio,
Secula te quoniam penes, & digeſta vetuſtas.
Diva Jovis ſolio juxta comes, unde per orbem
Rara dari, terriſque ſolet contingere virtus.
Seu pater omnipotens tribuit, ſive ipſa capaces
Elegit penetrare viros, cæleſtibus ut nunc
Deſiluit gaviſa plagis. dant clara meanti
Aſtra locum, quoſque ipſa polis affixerat ignes:
Jamque premit terras: nec vultus ab æthere longe.
Sed placuit mutare genas, fit provida Manto.
Reſponſis ut plena fides, & fraude priores
Exuitur vultus. abiit horrorque, vigorque
Ex oculis, paulum decoris permanſit, honoſque
Mollior, & poſito vatum geſtamina ferro
Subdita. deſcendunt veſtes, torviſque ligatur
Vitta comis (nam laurus erat). tamen aſpera produnt
Ora deam, nimiique gradus. ſic Lydia conjux
Amphitryoniaden exutum horrentia terga
Perdere Sidonios humeris ridebat amictus,
Et turbare colus, & tympana rumpere dextra.
Sed neque te indecorem ſacris, dignumque juberi
Talia, Dircæa ſtantem pro turre, Menæceu,
Invenit. immenſæ reſerato limine portæ
Sternebas Danaos. pariter Mavortius Æmon.
Sed conſanguinei quamuis, atque omnia fratres,
Tu prior. exanimes circumcumulantur acervi:
Omne ſedet telum: nulli ſine cædibus ictus.
Necdum aderat virtus. non mens, non dextra quieſcit,
Non avida arma vacant: ipſa inſanire videtur
Sphynx galeæ cuſtos, viſoque animata cruore
Emicat effigies, & ſparſa oricalcha renident.
Cum dea pugnantis capulum, dextramque repreſſit:
Magnanime o iuvenis, quo non agnoverit ullum
Certius armifero Cadmi de ſemine Mavors,
Linque humiles pugnas, non hæc tibi debita virtus:
Aſtra vocant, cæloque animam (plus concipe) mittes.
Jamdudum hoc hilares genitor bacchatur ad aras,
Hoc ignes, fibræque volunt, hoc urget Apollo.
Terrigenam cuncto patriæ pro ſanguine poſcunt.
Fama canit monitus. gaudet Cadmeia plebes
Certa tui. rape mente deos, rape nobile fatum.
I, precor, accelera. ne proximus occupet Hæmon.
Sic ait, & magna cunctantis pectora dextra
Permulſit tacite, ſeſeque in corde reliquit.
Fulminis haud citius radiis afflata cupreſſus
Combibit infeſtas & ſtirpe & vertice flammas,
Quam juvenis multo poſſeſſus numine pectus
Erexit ſenſus, letique invaſit amorem.
Ut vero averſæ greſſumque habitumque notavit,
Et ſubitam a terris in nubila creſcere Manto,
Obſtupuit. ſequimur, divum quicumque vocaſti,
Nec tarde paremus, ait. jam jamque recedens,
Inſtantem vallo Pylium tamen Agrea fixit.
Armigeri feſſum excipiunt. tum vulgus euntem
Auctorem pacis, ſervatoremque deumque
Conclamat gaudens, atque ignibus implet honeſtis.
Jamque iter ad muros curſu feſtinus anhelo
Obtinet, & miſeros gaudet vitaſſe parentes.
Cum genitor (ſteteruntque ambo, & vox hæſit utrimque,
Dejectæque genæ) tandem pater ante profatur:
Quis novus inceptis rapuit te caſus ab armis?
Quæ bello graviora paras? dic, nate precanti,
Cur tibi torva acies? cur hic truculentus in ore
Pallor? & ad patrios non ſtant tua lumina vultus?
Audiſti reſponſa. palam eſt. per ego oro tuoſque
Nate, meoſque annos, miſeræque per ubera matris,
Ne vati, ne crede puer. Superine profanum
Dignantur ſtimulare ſenem? cui vultus inanis,
Extinctique orbes, & pœna ſimillima diro
Oedipodæ? quid ſi inſidiis, & fraude doloſa
Rex agit? extrema eſt cui noſtra in ſorte timori
Nobilitas, tuaque ante duces notiſſima virtus.
Illius hæc forſan remur, quæ verba deorum
Ille monet: ne fræna animo permitte calenti:
Da ſpatium, tenuemque moram: male cuncta miniſtrat
Impetus. hoc, oro, munus concede parenti.
Sic tua maturis ſignentur tempora canis,
Et ſis ipſe parens, & ad hunc, animoſe, timorem
Pervenias. ne perge meos orbare penates.
Externi te nempe patres, alienaque tangunt
Pignora? ſi pudor eſt, primum miſerere tuorum.
Hæc pietas, hic verus honos, ibi gloria tantum
Ventoſumque decus, titulique in morte latentes.
Nec timidus te flecto parens: i, prælia miſce
Per Danaas acies, medioſque per obvius enſes,
Non teneo. liceat miſero tremebunda lavare
Vulnera, & undantem lacrimis ſiccare cruorem.
Teque iterum ſævis, iterumque remittere bellis.
Hoc malunt Thebæ. Sic colla, manuſque tenebat
Implicitus. ſed nec lacrimæ, nec verba movebant
Diis votum juvenem. quin & monſtrantibus illis
Fraude pater tacita ſubit, avertitque timorem.
Falleris heu, veroſque metus, pater optime, neſcis,
Non me ulli monitus, nec vatum exorſa furentum
Sollicitant, maneſque movent: ſibi callidus iſta
Tireſias, natæque canat. non ſi ipſe recluſis
Cominus ex adytis in me inſaniret Apollo.
Sed gravis unanimi caſus me fratris ad urbem
Sponte refert. gemit Inachia mihi ſaucius Hæmon
Cuſpide. vix illum medio de pulvere belli
Inter utraſque acies, jam jamque tenentibus Argis.
Sed moror. i, refove dubium. turbæque ferenti
Dic,

Dic, pareant, leviterque vehant. ego vulnera doctum
Jungere, ſupremique fugam revocare cruoris
Eetiona petam. Sic imperfecta locutus
Effugit. illi atra merſum caligine pectus
Confudit ſenſus. pietas incerta vagatur,
Diſcordantque metus: impellunt credere Parcæ.
Turbidus interea ruptis venientia portis
Agmina belligeri Capaneus agit æquore campi.
Cornua nunc equitum, cuneos nunc ille pedeſtres,
Et proculcantes moderantum funera currus.
Idem altas turres ſaxis, & turbine crebro
Laxat, agit turmas idem, atque in ſanguine fumat.
Nunc ſpargit torquens volucri nova vulnera plumbo,
Nunc jaculum excuſſo rotat in ſublime lacerto,
Nullaque tectorum ſubit ad faſtigia, quæ non
Deferat haſta virum, perfuſaque cæde recurrat.
Nec jam aut Oeniden, aut Hippomedonta peremptos,
Aut vatem Pelopea phalanx, aut Arcada credunt,
Quin ſocium coiiſſe animas, & corpore in uno
Stare omnes: ita cuncta replet. non ullius ætas,
Non cultus, non forma movet. pugnantibus idem;
Supplicibuſque furit. non quiſquam obſiſtere contra,
Non belli tentare vices. procul arma furentis,
Terribileſque jubas, & frontem caſſidis horrent.
At pius electa murorum in parte Menœceus,
Jam ſacer aſpectu ſolitoque auguſtior ore,
Ceu ſubito in terras ſupero demiſſus ab axe,
Conſtitit, exempta manifeſtus caſſide noſci,
Deſpexitque acies hominum, & clamore profundo
Convertit campum, juſſitque ſilentia bello.
Armorum Superi, tuque o qui funere tanto
Indulges mihi, Phœbe, mori, date gaudia Thebis,
Quæ pepigi, & toto quæ ſanguine prodigus emi.
Ferte retro bellum, captæque impingite Lernæ
Relliquias turpes, confixaque terga foventes
Inachus indecores pater averſetur alumnos.
At Tyriis templa, arva, domos, connubia, natos
Reddite morte mea. ſi vos placida hoſtia juvi,
Si non attonitis vatis conſulta recepi
Auribus, & Thebis nondum credentibus hauſi.
Hæc Amphioniis pro me perſolvite terris,
Ac mihi deceptum, precor, exorate parentem.
Sic ait, inſignemque animam mucrone coruſco
Dedignantem artus pridem, mœſtamque teneri
Arripit, atque uno quæſitam vulnere rumpit.
Sanguine tunc ſpargit turres & mœnia luſtrat.
Seque ſuper medias acies, nondum enſe remiſſo,
Jecit, & in ſævos cadere eſt conatus Achivos.
Aſt illum amplexæ Pietas, Virtuſque ferebant
Leniter ad terras corpus. jam ſpiritus olim
Ante Jovem, & ſummis apicem ſibi poſcit in aſtris.
Jamque intra muros nullo ſudore receptum
Gaudentes heroa ferunt. abſceſſerat ultro
Tantalidum venerata cohors. ſubit agmine longo
Colla inter juvenum, lætiſque favoribus omni
Concinitur vulgo, Cadmum atque Amphiona ſupra
Conditor. hi ſertis, hi veris honore ſoluto
Accumulant artus, patriaque in ſede reponunt
Corpus adoratum. repetunt mox bella peractis
Laudibus. hic victa genitor lacrimabilis ira
Congemit, & tandem matri data flere poteſtas:
Luſtralemne feris ego te, puer inclyte, Thebis,
Devotumque caput, vilis ceu mater alebam?
Quod molita nefas? cui tantum inviſa deorum?
Non ego monſtrifero coitu revoluta notavi
Pignora, nec nato peperi funeſta nepotes.
Quid refert? habet ecce ſuos Jocaſta duceſque,
Regnanteſque videt. nos ſæva piacula bello
Demus, ut alternis (placet hoc tibi, fulminis auctor)
Oedipodionii mutent diademata fratres.
Quid Superos hominesve queror? tu ſæve Menœceu,
Tu miſeram ante omnes properaſti extinguere matrem.
Unde hic mortis amor? quæ ſacra inſania menti?
Quoſve ego conceptus, aut quæ mala pignora fudi
Tam diverſa mihi? nimirum Martius anguis,
Quæque novis proavum tellus effloruit armis.
Hinc animi triſtes, nimiuſque in pectore Mavors,
Et de matre nihil, ſponte en ultroque peremptus
Irrumpis mœſtas fatis nolentibus umbras.
Aſt egomet Danaos Capaneaque tela verebar.
Hæc erat, hæc metuenda manus, ferrumque quod amens
Ipſa dedi. viden' ut jugulo conſumpſerit enſem?
Altius haud quiſquam Danaum mucrone ſubiſſet.
Diceret infelix etiamnum & cuncta repleret
Queſtibus. abducunt comites, famulæque peroſam
Solantes thalamoque tenent. ſedet eruta multo
Ungue genas. non illa diem, non verba precantum
Reſpicit, aut viſus flectit tellure relictos,
Jam vocis, jam mentis inops. ſic aſpera tigris
Fœtibus abreptis Scythico deſerta ſub antro
Accubat, & tepidi lambit veſtigia ſaxi.
Nuſquam iræ: ſedit rabies, feritaſque, fameſque
Oris, eunt præter ſecura armenta, gregeſque.
Aſpicit illa jacens. ubi enim, quibus ubera paſcat,
Aut quos ingenti premat expectata rapina?
Hactenus arma, tubæ, ferrumque & vulnera. ſed nunc
Cominus aſtrigeros Capaneus tollendus in axes.
Non mihi jam ſolito vatum de more canendum;
Major ab Aoniis ſumenda audacia lucis.
Mecum omnes audete deæ. ſive ille profunda
Miſſus nocte furor, Capaneaque ſigna ſecutæ
Arma Jovem contra Stygiæ rapuere ſorores,
Seu virtus egreſſa modum, ſeu gloria præceps,
Seu magnæ data fama neci, ſeu læta malorum
Principia, & blandæ Superum mortalibus iræ.
Jam ſordent terrena viro, tædetque profundæ
Cædis, & exhauſtis olim, Grajumque, ſuiſque
Miſſilibus, laſſa reſpexit in æthera dextra.
Ardua mox torvo metitur culmina viſu,
Innumeroſque gradus, gemina latus arbore cluſus
Aerium ſibi portat iter. longeque timendus
Multifidam quercum flagranti lumine vibrat.
Arma rubent una, clypeoque incenditur ignis.
Hac, ait, in Thebas, hac me jubet ardua virtus
Ire, Menœceo qua lubrica ſanguine turris.
Experiar, quid ſacra juvent, an falſus Apollo.
Dixit, & alterno captiva in mœnia greſſu
Surgit ovans. quales mediis in nubibus æther
Vidit Aloidas, cum creſceret impia tellus
Deſpectura deos, nec adhuc immane veniret
Pelion, & trepidum jam tangeret Oſſa Tonantem.
Tum vero attoniti fatorum in cardine ſummo,
Ceu ſuprema lues urbem, facibuſque cruentis
Æquatura ſolo turres Bellona ſubiret,
Omnibus e tectis certatim ingentia ſaxa,
Roboraque, & gravidas fundæ balearis habenas,
(Nam jaculis, cæloque vagis ſpes unde ſagittis?)
Verum avidi, & tormenta rotant, & molibus urgent.
Ille nec ingeſtis, nec terga ſequentibus umquam
Detrahitur telis, vacuoque ſub aere pendens
Plana velut terra certus veſtigia figat,
Tendit, & ingenti ſubit occurrente ruina.

Amnis

Digitized by Google

Amnis ut incumbens longævi robora pontis
Aſſiduis oppugnat aquis. jam ſaxa fatiſcunt,
Emotæque trabes, tanto violentior ille
(Sævit enim majore ſalo) quaſſatque, trahitque
Molem ægram, nexus donec celer alveus omnes
Abſcidit, & curſu victor reſpirat aperto.
Utque petita diu celſus faſtigia ſupra
Eminuit, trepidamque adſurgens deſuper urbem
Vidit, & ingenti Thebas exterruit umbra,
Increpat attonitos: Humileſne Amphionis arces,
Proh pudor, hi faciles, carmenque imbelle ſecuti,
Et, mentita diu Thebarum fabula, muri?
Et quidnam egregium proſternere mœnia molli
Structa lyra? Simul inſultant, greſſuque manuque
Molibus obſtantes cuneos, tabulataque ſævus
Deſtruit. abſiliunt pontes, tectique trementis
Saxea fræna labant, diſſeptoque aggere rurſus
Utitur, & truncas rupes in templa, domoſque
Præcipitat, frangitque ſuis jam mœnibus urbem.
Jamque Jovem circa ſtudiis diverſa fremebant
Argolici, Tyriique dei. pater æquus utriſque
Aſpicit ingentes ardentum cominus iras,
Seque obſtare videt. gemit inſervante noverca
Liber, & obliquo reſpectans lumine patrem:
Nunc ubi ſæva manus, meaque heu cunabula flammæ,
Fulmen, io ubi fulmen? ait. gemit auctor Apollo,
Quas dedit ipſe domos, Lernam, Thebaſque rependit
Mœſtus, & intento dubitat Tirynthius arcu.
Maternos plangit volucer Danaeius Argos.
Flet Venus Harmoniæ populos: metuenſque mariti
Stat procul, & tacita Gradivum reſpicit ira.
Increpat Aonios audax Tritonia divos.
Junonem tacitam furibunda ſilentia torquent.
Non tamen hæc turbant pacem Jovis. ecce quierant
Jurgia, cum mediis Capaneus auditus in aſtris:
Nullane pro trepidis, clamabat, numina Thebis
Statis? ubi infandæ ſegnes telluris alumni
Bacchus, & Alcides? piget inſtigare minores.
Tu potius venias, (quis enim concurrere nobis
Dignior?) en cineres Semeleaque buſta tenentur.
Nunc age, nunc totis in me connitere flammis
Juppiter. an pavidas tonitru turbare puellas
Fortior? & ſoceri thalamos exſcindere Cadmi?
Ingemuit dictis Superum dolor. ipſe furentem
Riſit, & incuſſa ſanctarum mole comarum:
Quænam ſpes hominum tumidæ poſt prælia Phlegræ?
Tune etiam feriendus? ait. premit undique lentum
Turba Deum frendens, & tela ultricia poſcit.
Nec jam audet fatis turbata obſiſtere conjux.
Ipſa dato nondum cæleſtis regia ſigno
Sponte tonat, coeunt ipſæ ſine flamine nubes,
Accurruntque imbres: Stygias rupiſſe catenas
Iapetum, aut victam ſupera ad convexa levari
Inarimen, Ætnamve putes. pudet iſta timere
Cælicolas, ſed cum in media vertigine mundi
Stare virum, inſanaſque vident depoſcere pugnas,
Mirantur taciti, & dubio pro fulmine pendent.
Cœperat Ogygiæ ſupra faſtigia turris
Arcanum mugire polus, cælumque tenebris
Auferri: tenet ille tamen, quas non videt arces,
Fulguraque attritis quoties micuere procellis,
His, ait, in Thebas, his jam decet ignibus uti,
Hinc renovare facem, laſſamque accendere quercum.
Talia dicentem toto Jove fulmen adactum
Corripuit. primæ fugere in nubila criſtæ,
Et clypei niger umbo cadit. jamque omnia lucent
Membra viri. cedunt acies, & terror utrimque
Quo ruat, ardenti feriat quas corpore turmas.
*Intra ſe ſtridere facem, galeamque, comaſque*
*Quærit, & urentem thoraca repellere dextra*
*Conatus, ferri cinerem ſub pectore tractat.*
Stat tamen, extremumque in ſidera verſus anhelat,
Pectoraque inviſis obicit fumantia muris
Ne caderet. ſed membra virum terrena relinquunt,
Exuiturque animus. paulum ſi tardius artus
Ceſſiſſent, potuit fulmen meruiſſe ſecundum.

# LIBER UNDECIMUS.

POſtquam magnanimus furias virtutis iniquæ
Conſumpſit Capaneus, expiravitque receptum
Fulmen, & ad terras longe comitata cadentem
Signavit muros ultricis ſemita flammæ:
Componit dextra victor concuſſa plagarum
Jupiter, & vultu cælumque, diemque reducit.
Gratantur Superi. Phlegræ ceu feſſus anhelet
Prælia, & Encelado fumantem impreſſerit Ætnam.
Ille jacet laceræ complexus fragmina turris,
Torvus adhuc viſu, memorandaque facta relinquens
Gentibus, atque ipſi non illaudata Tonanti.
Quantus Apollineæ temerator matris Averno
Tenditur: ipſæ horrent, ſi quando pectore ab alto
Emergunt volucres, immenſaque membra jacentis
Spectant, dum miſeræ creſcunt in pabula fibræ.
Sic gravat injectus terras, hoſtiliaque urit
Arva, & anhelantem cælesti ſulfure campum.
Reſpirant Thebæ, templiſque tacentia ſurgunt
Agmina. jam finis votis, finiſque ſupremis
Planctibus, & natos auſæ deponere matres.
At vaga palantes campo fuga volvit Achivos.
Nec jam aut hoſtiles turmæ, aut ferrum mortale timetur,
Omnibus ante oculos iræ Jovis, omnibus ardent
Arma metu, galeæque tonant, viſuſque paventes
Ipſe ſequi, & profugis opponere Jupiter ignes.
Inſtat Agenoreus miles, cælique tumultu
Utitur, indomitos ut cum Maſſyla per arva
Armenti reges magno Leo fregit hiatu,
Et contentus abit: rauci tunc cominus urſi,
Tunc avidi venere lupi, rabieque remiſſa
Lambunt degeneres alienæ vulnera prædæ.
Hinc premit Eurymedon, cui ruſticus horror in armis,
Ruſtica tela manu, patriumque agitare tumultum.
Pan illi genitor: tener hinc conatibus annos
Egreditur, juvenemque patrem puer æquat Alatreus.
Felices ambo: ſed fortunatior ille,
Quem genuiſſe juvat, nec jam dinoſcere promptum,
Quæ magis arma ſonent, quo plus eat haſta lacerto.
Arctatur denſo fugientum examine vallum.
Quas volvis, Gradive, vices? modo mœnia Cadmi
Scandebant, ſua nunc defendunt tecta Pelaſgi.
Ceu redeunt nubes, ceu circumflantibus Auſtris
Alternus procumbit ager, ceu gurgite cano
Nunc retegit bibulas, nunc obruit æſtus, arenas,
Procumbit late pubes Tirynthia, alumni
Exuvias imitata dei. trux mœret ab alto
Amphitryoniades Nemeæa in ſanguine terga,
Et ſimiles ramos, ſimileſque videre pharetras.
Stabat in Argolicæ ferrato margine turris
Egregius lituo dextri Mavortis Enipeus
Hortator, ſed tunc miſeris dabat utile ſignum,

Suadebatque fugam, & tutos in caſtra receptus:
Cum ſubitum obliquo deſcendit ab aere vulnus,
Urgentiſque ſonum læva manus aure retenta eſt,
Sicut erat: fugit in vacuas jam ſpiritus auras,
Jam gelida ora tacent, carmen tuba ſola peregit.
Jamque potens ſcelerum, geminæque exercita gentis
Sanguine, Tiſiphone fraterna cludere quærit
Bella tuba. nec ſe tanta in certamina retur
Sufficere, inferna comitem ni ſede Megæram,
Et conſanguineos in prælia ſuſcitet angues.
Ergo procul vacua conſedit valle, ſolumque
Enſe fodit Stygio, terræque immurmurat abſens
Nomen, &, Elyſiis ſignum indubitabile regnis,
Crinalem attollit longo ſtridore ceraſten.
Cæruleæ dux ille comæ, quo protinus omnis
Horruit audito tellus, pontuſque, poluſque,
Et pater Ætnæos iterum proſpexit ad ignes.
Accipit illa ſonum: ſtabat tunc forte parenti
Proxima, dum cœtu Capaneus laudatur ab omni
Ditis, & inſignem Stygiis fovet amnibus umbram.
Protinus abrupta terrarum mole ſub aſtris
Conſtitit, exultant manes, quantumque profundæ
Rareſcunt tenebræ, tantum de luce receſſit.
Excipit atra ſoror, dextræque innexa profatur:
Hac germana tenus Stygii metuenda parentis
Imperia, & juſſos potui tolerare furores
Sola ſuper terras, hoſtilique obvia mundo,
Dum vos Elyſium & faciles compeſcitis umbras.
Nec pretium deforme moræ, caſſique labores:
Hoc quodcumque madent campi, quod ſanguine fumant
Stagna, quod innumero Lethæa examine gaudet
Ripa, meæ vires, mea læta inſignia. ſed quid
Hæc ego? Mars habeat, vulgataque jactet Enyo.
Vidiſtis (Stygiis certe manifeſtus in umbris)
Sanguine fœdatum rictus, atroque madentem
Ora ducem tabo. miſerum inſatiabilis edit
Me tradente caput. modo nempe horrendus ab aſtris
Deſcendit vos uſque fragor. mea ſacra premebat
Tempeſtas, ego mixta viri furialibus armis
Bella deum, & magnas ridebam fulminis iras.
Sed jam (effabor enim) longo ſudore fatiſcunt
Corda, ſoror, tardæque manus. hebet infera cælo
Taxus, & inſuetos angues nimia aſtra ſoporant.
Tu, cui totus adhuc furor, exultantque recentes
Cocyti de fonte comæ, da jungere vires.
Non ſolitas acies, nec Martia bella paramus,
Sed fratrum (licet alma fides, pietaſque repugnent,
Vincentur) fratrum ſtringendi cominus enſes.
Grande opus. ipſæ odiis, ipſæ diſcordibus armis
Apremur. quid lenta venis? agedum elige cujus
Signa feras: ambo faciles, noſtrique, ſed anceps
Vulgus, & affatus matris, blandamque precatu
Antigonen timeo, paulum ne noſtra retardet
Conſilia. ipſe etiam, qui nos laſſare precando
Suetus, & ultrices oculorum expoſcere diras,
Jam pater eſt. cœtu fertur jam ſolus ab omni
Flere ſibi. atque adeo moror ipſa irrumpere Thebas,
Aſſuetumque larem. tibi pareat impius exul,
Argolicumque impelle nefas, neu mitis Adraſtus
Prævaleat, plebeſque cave Lernæa moretur.
Vade, & in alternas inimica revertere pugnas.
Talia partitæ diverſum abiere ſorores.
Ut Notus, & Boreas, gemino de cardine mundi
Hic nive Rhiphæa, Libycis hic paſtus arenis
Bella cient: clamant amnes, freta, nubila, ſilvæ,
Jamque patent ſtrages. plangunt ſua damna coloni;
Et tamen oppreſſos miſerantur in æquore nautas.
Illas ut ſummo vidit pater altus olympo
Inceſtare diem, trepidumque Hyperionis orbem
Suffundi maculis, torvo ſic inchoat ore:
Vidimus armiferos, quo fas erat uſque, furores,
Cælicolæ, licitaſque acies, etſi impia bella
Unus init, auſuſque mea procumbere dextra.
Nunc par infandum, miſeriſque incognita terris
Pugna ſubeſt. auferte oculos. abſentibus auſint
Iſta deis, lateantque Jovem. ſat funera menſæ
Tantaleæ, & fontes vidiſſe Lycaonis aras,
Et feſtina polo ducentes aſtra Mycenas.
Nunc etiam turbanda dies. mala nubila tellus
Accipe, ſecedantque poli, ſtat parcere mundo,
Cælitibuſque meis. ſaltem ne virginis almæ
Sidera, Ledæi videant neu talia fratres.
Sic pater omnipotens, viſuſque nocentibus arvis
Abſtulit, & dulci terræ caruere ſereno.
Jamque per Argolicas Erebo ſata virgo cohortes
Veſtigat Polynicis iter, portiſque ſub ipſis
Invenit, incertum leto tot iniqua fugane
Exeat, & dubios turbabant omina ſenſus.
Viderat, obſcura vallum dum nocte pererrat
Æger conſilii, curiſque noviſſima volvens,
Conjugis Argiæ lacera cum lampade mœſtam
Effigiem. (ſunt monſtra deum, ſic ire parabat,
Has latura viro tedas erat) ergo roganti,
Quæ via, quiſve dolor, cui mœſta inſignia? tantum
Fleverat; atque manu timidos averterat ignes.
Scit mentem vidiſſe nefas. etenim unde Mycenis
Adforet, & vallum conjux inopina ſubiret?
Sed fati monitus, vicinaque funera ſentit,
Ac ſentire timet: cum vero Acherontis operti
Diva ter admoto tetigit thoraca flagello,
Ardet inops animi, nec tam conſidere regno,
Quam ſcelus, & cædem, & perfoſſi in ſanguine fratris
Expirare cupit, ſubituſque adfatur Adraſtum.
Sera quidem, extremus ſocium, gentiſque ſuperſtes
Argolicæ, conſulta, pater, jam rebus in arctis
Aggredior: tunc tempus erat, cum ſanguis Achivum
Integer, ire ultro, primamque capeſſere pugnam.
Non plebis Danaæ florem, regumque verendas
Objectare animas, ut lamentabile tantis
Urbibus induerem capiti decus: aſpera quando
Præcepit virtus; nunc ſaltem exolvere fas ſit,
Quæ merui. ſcis namque ſocer, licet alta recondas
Vulnera, & adflictum generi vereare pudorem.
Ille ego ſum, qui te pacem, & pia jura regentem
Infelix (utinamque aliis datus urbibus hoſpes)
Extorrem patria, regnoque. ſed exige tandem
Supplicia. fratrem ſuprema in bella (quid horres?
Decretum eſt, fixumque) voco. deſiſte morari:
Nec poteris. non ſi atra parens, miſeræque ſorores
In media arma cadant: non ſi ipſe ad bella ruenti
Obſtet, & extinctos galeæ pater ingerat orbes,
Deficiam. anne bibam ſupereſt quodcumque cruoris
Inachii? & veſtris etiamnum mortibus utar?
Vidi egomet propter ruptos telluris hiatus,
Nec ſubii: vidi exanimum, fecique nocentem
Tydea: me Tegee regem indefeſſa repoſcit,
Orbaque Parrhaſiis ululat mihi mater in antris.
Ipſe nec Iſmeni ripas, dum ſtagna cruentat
Hippomedon, Tyrias potui nec ſcandere turres,
Dum tonat, & tecum, Capaneu, miſcere furores?
Quis tantus pro luce timor? ſed digna rependam,
Conveniunt ubicumque nurus, matreſque Pelaſgæ,
Longæ

Digitized by Google

Longævique patres, quorum tot gaudia carpſi,
Orbavique domos. fratri concurro: quid ultra eſt?
Spectent, & votis victorem Eteoclea poſcant.
Jamque vale conjux, dulceſque valete Mycenæ.
At tu care ſocer (nec enim omnis culpa malorum
Me penes, & Superi mecum, Parcæque nocentes)
Sis lenis cineri, meque hæc poſt prælia raptum
Alitibus, fratrique tegas, urnaque reportes.
Hoc tantum, & natæ melius connubia jungas.
Ibant in lacrimas, veluti cum vere reverſo
Biſtoniæ tepuere nives, ſummittitur ingens
Hæmus, & anguſtos Rhodope deſcendit in amnes.
Cœperat & leni ſenior mulcere furentem
Alloquio. ſcidit orſa novo terrore cruenta
Eumenis, alipedemque citum, fataliaque arma.
Protinus Inachii vultus expreſſa Perinthi
Obtulit, ac fidas excluſit caſſide voces.
Ac ſuper hæc: Abrumpe moras: celeremus, & illum
Adventare ferunt portis. Sic omnia vicit,
Correptumque injecit equo. volat æquore aperto
Pallidus, inſtantemque deæ circumſpicit umbram.
Sacra Jovi merito Tyrius pro fulmine ductor
Nequidquam Danaos ratus exarmaſſe ferebat.
Nec pater ætherius, divumque has ullus ad aras,
Sed mala Tiſiphone trepidis inſerta miniſtris
Aſtat, & inferno prævertit vota Tonanti.
Summe deum, tibi namque meæ primordia Thebæ
(Liveat infandum licet Argos, & aſpera Juno)
Debent, Sidonios ex quo per litora raptor
Turbaſti thyaſos, dignatus virgine noſtra
Terga premi, & placidas falſum mugire per undas:
Nec te, vana fides, iterum Cadmeia adeptum
Connubia, & Tyrios nimium irrupiſſe penates.
Tandem, inquam, ſoceros, dilectaque mœnia gratus
Reſpicis, adſertorque tonas. ceu regia cæli
Attentata tui, ſic te pro turribus altis
Vidimus urgentem nubes, lateque benignum
Fulmen, & auditos proavis agnovimus ignes:
Accipe nunc pecudes, & magni thuris acervos,
Votivumque marem. dignas ſed pendere grates
Haud mortale opus eſt. certent tibi reddere Bacchus
Noſter, & Alcides. illis hæc mœnia ſerva.
Dixerat: aſt illi niger ignis in ora genaſque
Proſiluit, raptumque comis diadema cremavit.
Tunc ferus ante ictum ſpumis delubra cruentat
Taurus, & obſtantum mediis e cœtibus exit
Turbidus, inſano feriens altaria cornu.
Diffugiunt famuli, & regem ſolatur aruſpex.
Ipſe inſtaurari ſacrum male fortis, agique
Imperat, & magnos ficto premit ore timores.
Qualis ubi implicitum Tirynthius oſſibus ignem
Senſit, & Oeteas membris accedere veſtes,
Vota incepta tamen, libataque thura ferebat
Durus adhuc, patienſque mali, mox grande coactus
Ingemuit, victorque furit per viſcera Neſſus.
Nuntius exanimi ſuſpenſus pectora curſu
Æpytus ad regem portæ ſtatione relicta
Tendit, & hæc trepido vix intellectus anhelat:
Rumpe pios cultus, intempeſtivaque, Rector,
Sacra Deum. frater muris circum omnibus inſtat,
Portarumque moras frænis adſultat & haſtis,
Nomine te crebro, te ſolum in prælia poſcens.
Flent mœſti retro comites, & uterque loquenti
Adgemit, & pulſis exercitus obſtrepit armis.
Ille vocat: Nunc tempus erat, ſator optime divum.
Quid meruit Capaneus? turbatus inhorruit altis
Rex odiis, mediaque tamen gaviſus in ira eſt.
Sic ubi regnator poſt exulis otia tauri
Mugitum hoſtilem ſumma tulit aure juvencus,
Agnovitque minas, magna ſtat fervidus ira
Ante gregem, ſpumiſque animos ardentibus effert,
Nunc pede torvus humum, nunc cornibus aera findens.
Horret ager, trepidæque expectant prælia valles.
Non deſunt regi comites: Sine, mœnia pulſet
Irritus. ille autem fractis huc audeat uſque
Viribus? hic miſeris furor eſt inſtare periclo
Nec librare metus, & tuta odiſſe. reſiſte
Hoc fretus ſolio. nos propulſabimus hoſtem.
Hos bellare jube. ſic proxima turba, ſed ardens
Ecce aderat luctu, dicturuſque omnia belli
Libertate Creon. urit fera corda Menœceus:
Nulla patri requies. illum quæritque, tenetque.
Illum ſanguineos proflantem pectore rivos
Aſpicit, & ſæva ſemper de turre cadentem.
Ut dubium, & pugnas cunctantem Eteoclea vidit,
Ibis ait: Neque te ulterius, fratrumque ducumque
Peſſime, funeribus patriæ, lacrimiſque potitum,
Eumenidum bellique reum, patiemur inulti.
Sat tua non æquis luimus perjuria divis. (ctam,
Urbem armis, opibuſque gravem, & modo civibus ar-
Ceu cælo dimiſſa lues, inimicave tellus
Hauſiſti, vacuamque tamen ſublimis obumbras?
Deeſt ſervitio plebes. hos ignis egentes
Fert humus, hos pelago patrius jam detulit amnis.
Hi quærunt artus, illi ardua vulnera curant.
Redde agedum miſeris fratres, natoſque, patreſque,
Redde arvis, domibuſque viros. ubi maximus Hypſeus,
Finitimuſque Dryas? ubi Phocidos arma ſonoræ,
Euboicique duces? illos tamen æqua duelli
Fors tulit ad manes. at tu (pudet) hoſtia regni,
Hoſtia nate jaces, ceu mutus, & e grege ſanguis.
Hei mihi primitiis armorum, & rite nefaſto
Libatus, juſſuſque mori, & cunctabitur ultra
Iſte? nec adverſo nunc ſaltem Marte vocatus
Stabit? an in pugnas alium jubet ire profanus
Tireſias? iterumque meos oracula nectit
In gemitus? quid enim miſero ſuper unicus Hæmon?
Ille jube ſubeat, tuque hinc ſpectator ab alta
Turre ſede. quid ſæva fremis, famulamque cohortem
Reſpectas? hi te ire volunt, hi pendere pœnas:
Ipſa etiam genitrix, ipſæque odere ſorores.
In te ardens frater ferrum mortemque minatur,
Sævaque portarum convellit clauſtra, nec audes?
Sic pater infrendens, miſeraque exæſtuat ira.
Ille ſub hæc: Non fallis, ait, nec te inclyta nati
Fata movent: canere illa patrem, & jactare decebat.
Sed ſpes ſub lacrimis, ſpes atque occulta cupido
His latet; inſano prætendis funera voto,
Meque premis fruſtra, vacuæ ceu proximus aulæ.
Non ita Sidoniam fortuna reliquerit urbem,
In te ut ſceptra cadant, tanto indigniſſime nato.
Nec mihi difficilis præſens vindicta. ſed arma,
Arma prius, famuli. coeant in prælia fratres.
Vult gemitus lenire Creon: lucrare furorem:
Victori mihi cuncta lues. Sic jurgia paulum
Diſtulit, atque enſem, quem jam dabat ira, repreſſit.
Ictus ut incerto paſtoris vulnere ſerpens
Erigitur gyro, longumque e corpore toto
Virus in ora legit: paulum ſi devius hoſtis
Torſit iter, cecidere minæ, tumefactaque fruſtra
Colla ſedent, iraſque ſui bibit ipſe veneni.
At genitrix primam funeſtæ ſortis ut amens

Expavit famam, (nec tarde credidit) ibat
Sciſſa comas, vultuque & pectore nuda cruento,
Non ſexus, decoriſve memor. Pentheia qualis
Mater ad inſani ſcandebat culmina montis,
Promiſſum ſævo caput allatura Lyæo.
Non comites, non ferre ipſæ veſtigia natæ
Æqua valent. tantum miſeræ dolor ultimus addit
Robur, & exſangues crudeſcunt luctibus anni.
Jamque decus galeæ, jam ſpicula ſæva ligabat
Ductor, & ad lituos hilarem, trepidumque tubarum
Proſpiciebat equum. ſubito cum apparuit ingens
Mater, & ipſe metu famulumque expalluit omnis
Cœtus, & oblatam retro dedit armiger haſtam.
Quis furor? unde iterum regni integrata reſurgit
Eumenis? ipſi etiam poſt omnia, cominus ipſi
Stabitis? uſque adeo geminas duxiſſe cohortes,
Et facinus mandaſſe parum eſt? quo deinde redibit
Victor? in hos ne ſinus? o diri conjugis olim
Felices tenebræ! datis improba lumina pœnas.
Hæc ſpectanda dies? quo, ſæve, minantia flectis
Ora? quid alternos vultus pallorque ruborque
Mutat? & obnixi frangunt mala murmura dentes?
Me miſeram, vinces! prius hæc tamen arma neceſſe eſt
Experiare domi. ſtabo ipſa in limine portæ
Auſpicium infelix, ſcelerumque immanis imago.
Hæc tibi canicies, hæc ſunt calcanda, nefande,
Ubera. perque uterum ſonipes hic matris agendus.
Parce: quid oppoſitam capulo, parmaque repellis?
Non ego te contra Stygiis feralia ſanxi
Vota deis, cæco nec Erinnyas ore rogavi.
Exaudi miſeram: genitrix te, ſæve, precatur,
Non pater. adde moram ſceleri, & metire quod audes.
Sed pulſat muros germanus, & impia contra
Bella ciet? non mater enim, non obſtat eunti
Ulla ſoror. te cuncta rogant, hic plangimus omnes.
Aſt ibi vix unus pugnas diſſuadet Adraſtus,
Aut fortaſſe jubet. tu limina avita deoſque
Linquis, & a noſtris in fratrem amplexibus exis?
At parte ex alia tacitos obſtante tumultu
Antigone furata gradus (nec caſta retardat
Virginitas) volat Ogygii faſtigia muri
Exuperare furens. ſenior comes hæret eunti
Actor, & hic ſummas non duraturus ad arces.
Utque procul viſis paulum dubitavit in armis,
Agnovitque (nefas!) jaculis, & voce ſuperba
Tecta inceſſentem, magno prius omnia planctu
Implet, & e muris ceu deſcenſura profatur:
Comprime tela manu, paulumque hanc aſpice turrim
Frater, & horrentes refer in mea lumina criſtas.
Agnoſcis ne hoſtes? ſic annua pacta, fidemque
Poſcimus? hi queſtus? hæc eſt bona cauſa modeſti
Exulis? Argolicos per te, germane, penates
(Nam Tyriis jam nullus honos,) per ſiquid in illa
Dulce domo, ſummitte animos. en utraque gentis
Turba rogant, ambæque acies. rogat illa ſuorum
Antigone devota malis, ſuſpectaque regi,
Et tantum tua, dure, ſoror. ſaltem ora, truceſque
Solve genas. liceat vultus fortaſſe ſupremum
Noſcere dilectos, &, ad hæc lamenta, videre,
Anne fleas. illum gemitu jam ſupplice mater
Frangit, & extremum dimittere dicitur enſem.
Tu mihi fortis adhuc? mihi, quæ tua nocte, dieque
Exilia, erroreſque fleo? jam jamque tumentem
Placavi tibi, ſæve, patrem. quid crimine ſolvis
Germanum? nempe ille fidem & ſtata fœdera rupit,
Ille nocens, ſævuſque ſuis. tamen ecce vocatus
Non venit. His paulum furor elangueſcere dictis
Cœperat, obſtreperet quamquam, atque obſtaret Erinnys.
Jam ſummiſſa manus, lente jam flectit habenas,
Jam tacet. erumpunt gemitus, lacrimaſque fatetur
Caſſis. hebent iræ, pariterque & abire nocentem
Et veniſſe pudet. ſubito cum matre repulſa
Eumenis ejecit fractis Eteoclea portis
Clamantem: Venio, ſolumque quod ante vocaſti
Invideo. ne inceſſe moras: Gravis arma tenebat
Mater. Io patria, o regum incertiſſima tellus,
Nunc certe victoris eris. Nec mitior ille:
Tandem, inquit, ſcis, ſæve, fidem? & deſcendis in æquum?
O mihi nunc primum longo poſt tempore frater,
Congredere: hæ leges, hæc fœdera ſola ſuperſunt.
Sic hoſtile tuens fratrem: namque uritur alto
Corde, quod innumeri comites, quod regia caſſis,
Inſtratuſque oſtro ſonipes, quod fulva metallo
Parma micet: quamquam haud armis inhonorus & ipſe,
Nec palla vulgare nitens. opus ipſa novarat
Mœoniis Argia modis, & pollice docto
Stamina purpureæ ſociaverat aurea telæ.
Jamque in pulvereum furiis hortantibus æquor
Proſiliunt: ſua quemque comes ſtimulatque regitque.
Fræna tenent ipſæ, phaleraſque & lucida comunt
Arma manu, mixtiſque jubas ſerpentibus augent.
Stat conſanguineum campo ſcelus: unius ingens
Bellum uteri, coeuntque pares ſub caſſide vultus.
Signa tacent, ſiluere tubæ: ſtupefactaque Martis
Cornua. ter nigris avidus regnator ab oris
Intonuit, terque ima ſoli concuſſit, & ipſi
Armorum fugere dei. nuſquam inclyta Virtus,
Reſtinxit Bellona faces, longeque paventes
Mars rapuit currus, & Gorgone cruda virago
Abſtitit, inque vicem Stygiæ rubuere ſorores.
Prominet excelſis vulgus miſerabile tectis:
Cuncta madent lacrimis, & ab omni plangitur arce.
Hinc queſti vixiſſe ſenes, hinc pectore nudo
Stant matres, parvoſque vetant attendere natos.
Ipſe quoque Ogygios monſtra ad gentilia manes
Tartareus rector porta jubet ire recluſa.
Montibus inſidunt patriis, triſtique corona
Infecere diem, & vinci ſua crimina gaudent.
Illos ut ſtimulis ire in diſcrimen apertis
Audiit, & ſceleri nullum jam obſtare pudorem,
Advolat, & medias immittit Adraſtus habenas.
Ipſe quidem regnis multum, & venerabilis ævo,
Sed quid apud tales, queis nec ſua pignora curæ?
Alternos tamen ille rogat: Spectabimus ergo
Inachidæ, Tyriique nefas? ubi jura, deique?
Bella ubi? ne perſtate animis. te deprecor hoſtis,
(Quamquam hæc ira ſinat, nec tu mihi ſanguine longe)
Te gener, & jubeo. ſceptri ſi tanta cupido eſt,
Exuo regales habitus: i Lernan, & Argos
Solus habe. Non verba magis ſuadentia frangunt
Accenſos, ſumptiſque ſemel conatibus obſtant,
Quam Scytha curvatis erectus fluctibus umquam
Pontus, Cyaneos vetuit concurrere montes.
Ut periiſſe preces, geminoſque ad prælia fuſos
Pulvere cornipedes, explorarique furentum
In digitis amenta videt, fugit, omnia linquens
Caſtra, viros, generum, Thebas: ac fata monentem
Converſumque jugo propellit Ariona. qualis
Demiſſus curru lævæ poſt præmia ſortis
Umbrarum cuſtos, mundique noviſſimus hæres
Palluit, amiſſo veniens in Tartara cælo.
Non tamen indulſit pugnæ, cunctataque primo

Subſti-

Digitized by Google

Subſtitit in ſcelere, & paulum fortuna morata eſt.
Bis caſſæ periere viæ: bis cominus actos
Avertit bonus error equos, puræque nefandi
Sanguinis obliquis ceciderunt ictibus haſtæ.
Tendunt fræna manu, & ſævis calcaribus urgent
Immeritos. movet & geminas miſerabile divum
Prodigium turmas, alternaque murmura volvunt
Muſſantes: iterare aciem, procurrere ſæpe
Impetus, & totum miſeris opponere bellum.
Jamdudum terris, cœtuque offenſa deorum
Averſa cæli Pietas in parte ſedebat,
Non habitu quo nota prius, non ore ſereno,
Sed vittis exuta comam, fraternaque bella,
Ceu ſoror infelix pugnantum, aut anxia mater,
Deflebat: ſævumque Jovem, Parcaſque nocentes
Vociferans, ſeſeque polis, & luce relicta
Deſcenſuram Erebo, & Stygios jam malle penates.
Quid me, ait, ut ſævis animantum, ac ſæpe deorum
Obſtaturam animis, princeps natura, creabas?
Nil jam ego per populos, nuſquam reverentia noſtri.
O furor, o homines, diræque Prometheos artes!
Quam bene poſt Pyrrham tellus, pontuſque vacabant?
En mortale genus! Dixit, ſpeculataque tempus,
Auxilium tentemus, ait, licet irrita conet.
Deſiluitque polo: niveus ſub nubibus altis,
Quamquam mœſta deæ, ſequitur veſtigia limes.
Vix ſteterat campo, ſubita manſueſcere pace
Agmina, ſentirique nefas. tunc ora madeſcunt,
Pectoraque & tacitus ſubrepſit fratribus horror.
Arma etiam ſimulata gerens, cultuſque viriles
Nunc his, nunc illis, Agite, ite, obſiſtite, clamat,
Queis nati fratreſque domi, queis pignora tanta.
His quoque (nonne palam eſt ultro miſereſcere divos?)
Tela cadunt: cunctantur equi: ſors ipſa repugnat.
Nonnihil impulerat dubios, ni torva notaſſet
Tiſiphone fraudes, cæleſtique ocyor igne
Afforet increpitans. Quid belli obverteris auſis,
Numen iners, pacique datum? cede improba: noſter
Hic campus, noſterque dies. nunc ſera nocentes
Defendis Thebas: ubi tunc cum bella cieret
Bacchus? & armatas furiarent orgia matres?
Aut ubi ſegnis eras, dum Martius impia ſerpens
Stagna bibit? dum Cadmus arat? dum victa cadit Sphinx?
Dum rogat Oedipoden genitor? dum lampade noſtra
In thalamos Jocaſta venit? Sic urget. & ultro
Vitantem aſpectus etiam, pudibundaque longe
Ora reducentem, premit adſtridentibus Hydris,
Intentatque faces; dejectam in lumina pallam
Diva trahit, magnoque fugit queſtura Tonanti.
Tunc vero accenſæ ſtimulis majoribus iræ:
Arma placent, verſæque volunt ſpectare cohortes,
Inſtaurant crudele nefas. rex impius aptat
Tela, & funeſtæ caſum prior occupat haſtæ.
Illa viam medium clypei conata per orbem
Non perfert ictus, atque alto vincitur auro.
Tunc exul ſubit, & clare funeſta precatur:
Di quos effoſſo non irritus ore rogavit
Oedipodes, firmate nefas, non improba poſco
Vota: piabo manus, & eodem pectora ferro
Reſcindam, dum me moriens hic ſceptra tenentem
Linquat, & hunc ſecum portet minor umbra dolorem.
Haſta ſubit velox equitis femur inter equique
Ilia, letum utrique volens. ſed plaga ſedentis
Laxato vitata genu. tamen irrita voti
Cuſpis, in obliquis invenit vulnera coſtis.
It præceps ſonipes ſtrictæ contemptor habenæ,
Arvaque ſanguineo ſcribit rutilantia gyro.
Exultat, fratris credens hunc eſſe cruorem.
Credit & ipſe metu. totis jamque exul habenis
Indulget, cæcuſque avidos illidit in ægrum
Cornipedem curſus. miſcentur fræna manuſque
Telaque, & ad terram turbatis greſſibus ambo
Præcipitant. ut nocte rates, quas nubilus Auſter
Implicuit, frangunt tonſas, mutantque rudentes,
Luctatæque diu tenebris, hiemique, ſibique,
Sicut erant, imo pariter ſedere profundo.
Hæc pugnæ facies. coeunt ſine more, ſine arte,
Tantum animis, iraque. atque igneſcentia cernunt
Per galeas odia, & vultus rimantur acerbo
Lumine. nil adeo mediæ telluris, & enſes
Impliciti nexæque manus, alternaque ſævi
Murmura, ceu lituos rapiunt, aut ſigna tubarum.
Fulmineos veluti præceps cum cominus egit
Ira ſues, ſtrictiſque erexit pectora ſetis:
Igne tremunt oculi, lunataque dentibus uncis
Ora ſonant. ſpectat pugnas de rupe propinqua
Venator pallens, canibuſque ſilentia ſuadet.
Sic avidi incurrunt: nec dum letalia miſcent
Vulnera, ſed cœptus ſanguis, facinuſque peractum.
Nec jam opus eſt furiis. tantum mirantur, & adſtant
Laudantes, hominumque dolent plus poſſe furores.
Fratris uterque furens cupit affectatque cruorem,
Et neſcit manare ſuum. tandem irruit exul,
Hortatuſque manum, cui fortior ira, nefaſque
Juſtius, alte enſem germani in corpore preſſit,
Qua male jam plumis imus tegit inguina thorax.
Ille dolens nondum, ſed ferri frigore primo
Territus, in clypeum turbatos colligit artus,
Mox intellecto magis ac magis æger anhelat
Vulnere, nec parcit cedenti, atque increpat hoſti:
Quo retrahis, germane, gradus? o languida ſomno,
Et regnis effœta quies! longaque ſub umbra
Imperia! exilio, rebuſque exercita egenis
Membra vides. diſce arma pati nec fidere lætis.
Sic pugnant miſeri. reſtabat laſſa nefando
Vita duci, ſummuſque cruor, poterantque parumper
Stare gradus: ſed ſponte ruit, fraudemque ſupremam
In media jam morte parat. clamore Cithæron
Erigitur, fraterque ratus viciſſe, levavit
Ad cælum palmas. Bene habet. non irrita vovi,
Cerno graves oculos, atque ora natantia leto.
Huc aliquis propere ſceptrum, atque inſigne comarum,
Dum videt. Hæc dicens greſſus admovit, & arma,
Ceu templis decus & patriæ laturus ovanti,
Arma etiam ſpoliare cupit. nondum ille peractis
Manibus, ultrices animam ſervabat in iras.
Utque ſuper ſtantem, pronumque in pectore ſenſit,
Erigit occulte ferrum, vitæque labantis
Relliquias tenues odio ſupplevit, & enſem
Jam lætus fratris non frater corde reliquit.
Ille autem: Viviſne? & adhuc manet ira ſuperſtes,
Perfide, nec ſedes umquam meriture quietas?
I mecum ad Manes: illic quoque pacta repoſcam,
Si modo Agenorei ſtat Gnoſſia judicis urna,
Qua reges punire datur: Nec plura locutus
Concidit, & totis fratrem gravis obruit armis.
Ite truces animæ, funeſtaque Tartara leto
Polluite, & cunctas Erebi conſumite pœnas.
Voſque malis hominum, Stygiæ, jam parcite, divæ,
Omnibus in terris ſcelus hoc, omnique ſub ævo
Viderit una dies, monſtrumque infame futuris
Excidat, & ſoli memorent hæc prælia reges.

At

Digitized by Google

At genitor ſceleris comperto fine, profundis
Erepſit tenebris, ſævoque e limine profert
Mortem imperfectam. veteri ſtat ſordida tabo
Utraque canicies, & durus ſanguine crinis
Obnubit furiale caput. procul ora, genæque
Intus, & effoſſæ ſquallent veſtigia lucis.
Virgo autem impoſitæ ſuſtentat pondera lævæ,
Dextra ſedet baculo. qualis ſi puppe relicta
Exoſus pigri manes ſulcator Averni
Exeat ad ſuperos, ſolemque, & pallida turbet
Aſtra, nec ipſe diu fortis, patienſque ſuperni
Aeris. interea longum ceſſante magiſtro
Creſcat opus, totiſque expectent ſecula ripis.
Talis init campum, comitique extrema gementi,
Duc, ait, ad natos, patremque recentibus oro
Injice funeribus. Cunctatur neſcia virgo,
Quid paret. impediunt iter, implicitoſque morantur
Arma, viri, currus, altaque in ſtrage ſeniles
Deficiunt greſſus, & dux miſeranda laborat.
Ut quæſita diu monſtravit corpora clamor
Virginis, inſternit totos frigentibus artus.
Nec vox ulla ſeni. jacet, immugitque cruentis
Vulneribus, nec verba diu tentata ſequuntur.
Dum tractat galeas, atque ora latentia quærit,
Tandem muta furens genitor ſuſpiria ſolvit,
Tarda meam, pietas, longo poſt tempore mentem
Percutis? eſtne ſub hoc hominis clementia corde?
Vincis me miſerum, vincis, natura, parentem.
En habeo gemitus, lacrimæque per arida ſerpunt
Vulnera, & in molles ſequitur manus impia planctus.
Accipite infandæ juſta exequialia mortis,
Crudeles, nimiumque mei. nec noſcere natos,
Alloquiumque aptare licet. dic, virgo, precanti,
Quem teneo? quo nunc veſtras ego ſævus honore
Proſequar inferias? o ſi fodienda redirent
Lumina, & in vultus ſævire ex more poteſtas.
Heu dolor, heu juſto magis exaudita parentis
Vota, malæque preces. quiſnam fuit ille deorum
Qui ſtetit orantem juxta, præceptaque verba
Dictavit fatis? furor illa, & movit Erinnys,
Et pater, & genitrix, & regna oculique cadentes;
Nil ego. per Ditem juro dulceſque tenebras,
Immeritamque ducem, ſubeam ſic tartara digna
Morte, nec irata fugiat me Laius umbra.
Hei mihi quos nexus fratrum, quæ vulnera tracto?
Solvite quæſo manus, infeſtaque vincula tandem
Dividite, & medium nunc ſaltem admittite patrem.
Talia dequeſtus, paulatim ſumpſerat iras
Mortis, & occulte telum, ni nata vetaret,
Quærebat, ſed caſta manu ſubtraxerat enſes
Antigone. furit inde ſenex: Ubi noxia tela?
Heu furiæ, num totum abiit in corpora ferrum?
Dicentem comes ægra levat, mutumque dolorem
Ipſa premit, ſævum gaudens planxiſſe parentem.
Olim autem incœptæ clamore exterrita pugnæ
Regina extulerat notum penetralibus enſem,
Enſem ſceptriferi ſpolium lacrimabile Laji.
Multaque cum Superis, & diro queſta cubili,
Et nati furiis, & primi conjugis umbris,
Luctata eſt dextra, & prono vix pectore ferrum
Intravit tandem, & venas prorupit aniles
Vulnus, & infelix luſtratur ſanguine lectus.
Illius exili ſtridentem in pectore plagam
Iſmene collapſa ſuper, lacrimiſque, comiſque
Siccabat plangens. qualis Marathonide ſilva
Flebilis Erigone, cæſi prope funera patris
Queſtibus abſumtis triſtem jam ſolvere nodum
Cœperat, & fortes ramos moritura legebat.
At jam læta ducum ſpes eluſiſſe duorum,
Res Amphionias alio, ſceptrumque maligna
Tranſtulerat Fortuna manu, Cadmique tenebat
Jura Creon. miſer heu bellorum terminus! illi
Pugnarant fratres. hunc & Mavortia clamant
Semina, & impenſus patriæ paulo ante Menœceus
Conciliat populis. ſcandit fatale tyrannus
Flebilis Aoniæ ſolium. proh blanda poteſtas,
Et ſceptri male-ſuadus amor! numquamne priorum
Hærebunt documenta novis? juvat ecce nefaſto
Stare loco, regimenque manu tractare cruentum,
Quid melior Fortuna poteſt? jam flectere patrem
Incipit, atque datis abolere Menœcea regnis.
Primum adeo ſævis imbutus amoribus aulæ,
Indicium ſpecimenque ſui, jubet igne ſupremo
Arceri Danaos, nudoque ſub axe relinqui
Infelix bellum, & triſtes ſine ſedibus umbras.
Mox reducem Ogygiæ congreſſus limine portæ
Oedipoden timuit paulum, ſeſeque minorem
Confeſſus tacite, promptamque coercuit iram.
Mox redit in regem, cæcumque audentibus hoſtem
Increpitans: Procul, inquit, abi victoribus omen
Inviſum, & furias averte, ac mœnia luſtra
Diſceſſu Thebana tuo. ſpes longa peracta eſt.
Vade, jacent nati. quæ jam tibi vota ſuperſunt?
Horruit inſtinctu rabido, ſteteruntque trementes,
Ceu viſu præſente, genæ, ſeniumque receſſit.
Tunc natam, baculumque manu dimiſit, & iræ
Innixus, tumido vocem de pectore rumpit:
Jamne vacat ſævire, Creon? modo perfida regna
Fortunæque locum noſtræ miſerande ſubiſti,
Et tibi jam fas eſt regum calcare ruinas?
Jam tumulis victos, ſocios jam mœnibus arces?
Macte, potes digne Thebarum ſceptra tueri.
Hæc tua prima dies. ſed cur nova contrahis amens
Jura? quid anguſte tantos metiris honores?
Exilium intendis? timida inclementia regum
Iſta. feros avidus quin protinus imbuis enſes?
Crede: licet veniat cupidus parere ſatelles,
Intrepiduſque ſecet non evitantia colla,
Incipe: an expectas, ut pronus ſupplice dextra
Sternar? & immitis domini veſtigia quæram?
Finge autem tentare, ſines? mihine ulla minaris
Supplicia? aut ullos reris ſupereſſe timores?
Linquere tecta jubes? cælum, terraſque reliqui
Sponte, atque ultricem crudelis in ora retorſi
Non ullo cogente manum. quid tale jubere
Rex inimice potes? fugio, excedoque nefandis
Sedibus. an refert quo funera longa, meaſque
Tranſportem tenebras? ne non gens cuncta precanti
Concedat, patriæ quantum miſer incubo terræ?
Sed dulces Thebæ: nimirum hic clarior ortus,
Et meliora meos permulcent ſidera vultus.
Hic genitrix, natique. habeas Thebana, regaſque
Mœnia, quo Cadmus, quo Laius omine rexit,
Quoque ego. ſic thalamos, ſic pignora fida capeſſas.
Nec tibi ſit virtus fortunam evadere dextra:
Sed lucem deprenſus ames. ſatis omina ſanxi,
Duc age nata procul. quid te autem luctibus addo?
Da, rex magne, ducem. timuit miſeranda relinqui
Antigone: mutatque preces. felicia per te
Regna, verende Creon, ſanctaſque Menœceos umbras:
Da veniam afflicto, dictiſque ignoſce ſuperbis.
Hunc morem fandi longæ fecere querelæ.

Nec

Digitized by Google

Nec ſoli ferus iſte tibi, ſic fata, deoſque
Alloquitur. durus luctu, faciliſque nec ipſi
Sæpe mihi. pridem indomito ſub pectore fervet
Libertas miſera, & ſævæ ſpes anxia mortis.
Et nunc ecce tuas irritat callidus iras,
Suppliciumque cupit. ſed tu majoribus, oro,
Imperii potiare bonis, altuſque jacentes
Prætereas, & magna ducum vereare priorum
Funera: & hic quondam ſolio ſublimis, & armis
Septus, opem miſeris, jura & poſcentibus æquus,
Supplicibuſque dabat: cui nunc ex agmine tanto
Una comes, necdum exul erat. felicibus hicne
Obſtat? in hunc odiis, & regni viribus exis?
Hunc abigis tectis? an ne prope limina clarum
Ingemat, & votis intempeſtivus oberret?
Pone metum, procul uſque tua ſummotus ab aula
Flebit. ego erectum ſubigam, & ſervire docebo.
Cœtibus abducam, ſolaque in ſede recondam:
Exul erit: nam quæ migranti externa patebunt
Mœnia? vis Argos eat, hoſtileſque Mycenas
Squallidus irreptet? victique ad limen Adraſti
Aonias narret clades? tenuemque precetur
Rex Thebanus opem? miseræ quid crimina gentis
Pandere, quid caſus juvat oſtentare pudendos?
Conde precor quodcumque ſumus, nec longa precamur
Dona Creon, miſerere ſenis, mœſtique parentis.
Hic precor, hic manes indulge ponere: certe
Thebanos ſepelire licet. Sic orat, humique
Volvitur. abducit genitor. ſævumque minatur
Indignans veniam. qualis leo rupe ſub alta,
Quem viridem quondam ſilvæ monteſque tremebant:
Jam piger, & longo jacet exarmatus ab ævo,
Magna tamen facies, & non adeunda ſenectus:
Et ſi demiſſas veniat mugitus ad aures,
Erigitur, meminitque ſui, vireſque peractas
Ingemit, & campis alios regnare leones.
Flectitur affatu, ſed non tamen omnia rector
Supplicis indulget lacrimis, partemque recidit
Muneris. Haud, inquit, patriis prohibebere longe
Finibus, occurſu dum non pia templa, domoſque
Commacules. habeant te luſtra, tuuſque Cithæron:
Atque hæc ecce tuis tellus habitabilis umbris,
Qua bellum, geminæque jacent in ſanguine gentes.
Sic ait, & ficto comitum, vulgique gementis
Aſſenſu, limen tumidus regale petebat.
Interea pulſi vallum exitiale Pelaſgi
Deſtituunt furto. nulli ſua ſigna, ſuuſque
Ductor: eunt taciti paſſim, & pro funere pulcro
Dedecorem amplexi vitam rediruſque pudendos.
Nox favet, & grata profugos amplectitur umbra.

## LIBER DUODECIMUS.

Nondum cuncta polo vigil inclinaverat aſtra
Ortus, & inſtantem cornu tenuiore videbat
Luna diem: trepidas ſubito Tithonia nubes
Diſcutit, ac reduci magnum parat æthera Phœbo.
Agmina jam raris Dircæa penatibus errant
Noctis queſta moras, quamvis tunc otia tandem,
Et primus poſt bella ſopor: tamen ægra quietem
Pax fugat, & ſævi meminit victoria belli.
Vix primo proferre gradum, & munimina valli
Solvere, vix totas reſerare audacia portas.
Stant veteres ante ora metus, campique vacantis
Horror: ut aſſiduo jactatis æquore tellus
Prima labat. ſic attoniti nil cominus ire
Mirantur, ſuſaſque putant adſurgere turmas.
Sic ubi perſpicuæ ſcandentem limina turris
Idaliæ volucres fulvum aſpexere draconem,
Intus agunt natos, & fœta cubilia vallant
Unguibus, imbelleſque citant ad prælia pennas:
Mox ruerit licet ille retro, tamen aera nudum
Candida turba timet, tandemque ingreſſa volatus
Horret, & a mediis etiamnum reſpicit aſtris.
Itur in exanguem populum, bellique jacentis
Relliquias, qua quemque dolor, luctuſque cruenti
Exegere duces. hi tela, hi corpora, at illi
Cæſorum tantum ora vident, alienaque juxta
Pectora. pars currus deflent, viduiſque loquuntur
Hoc ſolum quia reſtat, equis: pars oſcula figunt
Vulneribus magnis, & de virtute queruntur.
Frigida digeritur ſtrages: patuere reciſæ
Cum capulis, haſtiſque manus, mediiſque ſagittæ
Luminibus ſtantes. multis veſtigia cædis
Nulla, ruunt planctu pendente, & ubique parato.
At circum informes truncos miſerabile ſurgit
Certamen, qui juſta ferant, qui funera ducant.
Sæpe etiam hoſtiles (luſit Fortuna parumper)
Decepti flevere viros. nec certa facultas
Noſcere quem miſeri vitent, calcentve cruorem.
At quibus eſt illæſa domus, vacuique dolores,
Aut deſerta vagi Danaum tentoria luſtrant,
Immittuntque faces, aut [quæ poſt bella voluptas]
Quærunt diſperſi, jaceat quo pulvere Tydeus,
An rapti pateat ſpecus auguris, aut ubi divum
Hoſtis, an ætheriæ vivant per membra favillæ.
Jam lacrimis exempta dies, nec ſerus abegit
Veſper: amant miſeri lamenta, maliſque fruuntur.
Nec ſubiere domos, ſed circum funera pernox
Turba ſedet, vicibuſque datis alterna gementes
Igne feras planctuque fugant. nec dulcibus aſtris
Victa, nec aſſiduo coierunt lumina fletu.
Tertius auroram pulſabat Lucifer, & jam
Montibus orbatis lucorum gloria, magnæ
Theumeſi venere trabes, & amica Cithæron
Silva rogis. ardent exciſæ viſcera gentis
Molibus extructis. ſupremo munere gaudent
Ogygii manes: queritur miſerabile Grajum
Nuda cohors, vetitumque gemens circumvolat ignem.
Accipit & ſævi manes Eteoclis iniquos
Haudquaquam regalis honos, Argivus haberi
Frater juſſus adhuc, atque exule pellitur umbra.
At non plebejo fumare Menœcea buſto
Rex genitor, Thebæque ſinunt. nec robora vilem
Struxerunt de more rogum: ſed bellicus agger
Curribus, & clypeis, Grajorumque omnibus armis
Sternitur. hoſtiles ſuper ipſe ut victor acervos,
Paciſera lauro crinem, vittiſque decorus
Accubat. haud aliter quam cum poſcentibus aſtris
Lætus in accenſa jacuit Tirynthius Oeta.
Spirantes ſuper inferias captiva Pelaſgum
Corpora, frænatoſque pater, ſolatia, fortes
Bellorum, mactabat equos, his arduus ignis
Palpitat, & gemitus tandem erupere paterni:
O niſi magnanimus tantæ te laudis iniſſet
Ardor, Echionios mecum venerande penates,
Atque ultra recture puer: venientia qui nunc
Gaudia & ingratum regni mihi munus acerbas.
Tu ſuperum convexa licet, cœruſque perenni
(Credo equidem) Virtute colas: mihi flebile ſemper
Numen

Numen eris. ponant aras, excelſaque Thebæ
Templa dicent: uni fas ſit lugere parenti.
Et nunc heu quæ digna tibi ſolennia, quaſve
Largiar exequias? nec ſi fatale, poteſtas,
Argos, & impulſas cineri miſcere Mycenas,
Meque ſuper, cui vita, (nefas!) & ſanguine nati
Partus honos. eademne dies, eadem impia bella
Te, puer, & diros miſere in Tartara fratres?
Et nunc Oedipodi par eſt Fortuna doloris,
Ac mihi: quam ſimiles gemimus, bone Jupiter, umbras?
Accipe, nate, tui nova libamenta triumphi,
Accipe, & hoc regimen dextræ, frontiſque ſuperbæ
Vincula, quæ patri nimium geſtanda dediſti.
Regem te, regem, triſtes Eteocleos umbræ
Aſpiciant. Simul hæc dicens, crinemque, manumque
Deſtruit, accenſaque iterat violentius ira:
Sævum agedum, immitemque vocent, nunc funera Lernæ
Tecum ardere veto. longos utinam addere ſenſus
Corporibus, cæloque animas, Ereboque nocentes
Pellere fas: ipſumque feras, ipſum unca volucrum
Ora ſequi, atque artus regum monſtrare nefandos.
Hei mihi quod poſitos humus alma, dieſque reſolvit.
Quare iterum repetens, iterumque edico, ſuprema
Ne quis ope, aut flammis auſit juviſſe Pelaſgos,
Aut nece facta luet, numeroque explebit ademta
Corpora: per Superos, magnumque Menœcea juro.
Dixit, & abreptum comites in tecta ferebant.
Flebilis interea vacuis comitatus ab Argis
(Fama trahit miſeras) orbæ, viduæque ruebant
Inachides, ceu capta manus: ſua vulnera cuique,
Par habitus cunctis, dejecti in pectora crines,
Accinctique ſinus. manant lacera ora cruentis
Unguibus, & molles planctu crevere lacerti.
Prima per attonitas nigræ regina catervæ
Triſtibus illabens famulis, iterumque reſurgens
Quærit inops Argia vias. non regia cordi,
Non pater. una fides, unum Polynicis amati
Nomen in ore ſedet. Dircen, infauſtaque Cadmi
Mœnia, poſthabitis velit incoluiſſe Mycenis.
Proxima Lernæo Calydonidas agmine mixtas
Tydeos exequiis trahit haud ceſſura ſorori
Deiphile. ſcelus illa quidem, morſuſque profanos
Audierat miſeranda viri. ſed cuncta jacenti
Infelix ignoſcit amor. poſt aſpera viſu,
Ac deflenda tamen, digno plangore Nealce
Hippomedonta ciens. vatis mox impia conjux
Heu vacuos poſitura rogos. poſtrema gementum
Agmina Mænaliæ ducit comes orba Dianæ.
It gravis Euadne. dolet hæc, queriturque labores
Audacis pueri: magni memor illa mariti
It torvum lacrimans, ſummiſque iraſcitur aſtris.
Illas & lucis Hecate ſpeculata Lycæis
Proſequitur gemitu, duplexque ad litus euntes
Planxit ab Iſthmiaco genitrix Thebana ſepulchro,
Noctivagumque gregem, quamvis ſibi luget, Eleuſin
Flevit, & arcanos errantibus extulit ignes.
Ipſa per averſos ducit Saturnia colles,
Occultatque vias, ne plebs congreſſa ſuorum
Ire vetet, pereatque ingentis gloria cœpti.
Nec non functa ducum refovendi corpora curam
Iris habet: putreſque arcanis roribus artus
Ambroſiæque rigat ſuccis, ut longius obſtent
Expectentque rogos, flammas neve ante fatiſcant.
Squallidus ecce genas, & hianti vulnere pallens
Ornitus (hic ſocio deſertus ab agmine, tardat
Plaga recens) timidus ſecreta per avia furto
Debile carpit iter, fractæque innititur haſtæ.
Iſque ubi mota novo ſtupuit loca ſola tumultu,
Femineumque gregem, quæ jam ſuper agmina Lernæ
Sola videt (non ille viam, cauſaſque requirit,
Quippe patent) mœſto ſed ſic prior occupat ore:
Quo miſeræ, quo fertis iter? funuſne peremptis
Speratis, cineremque viris? ſtat pervigil illic
Umbrarum cuſtos, inhumataque corpora regi
Adnumerat. nuſquam lacrimæ, procul uſque fugati
Acceſſus hominum. ſolis avibuſque, feriſque
Ire licet. veſtriſne Creon dabit æquus honorem
Luctibus? immites citius Buſiridos aras,
Odryſiique famem ſtabuli, Siculoſque licebit
Exorare deos. rapiet fortaſſe precantes,
(Si mens nota mihi) nec conjugalia ſupra
Funera, ſed caris longe mactabit ab umbris:
Quin fugitis, dum tuta via eſt, Lernamque reverſæ
Nomina (quod ſupereſt) vacuis datis orba ſepulchris,
Abſenteſque animas ad inania buſta vocatis?
Aut vos Cecropiam (prope namque & Theſea fama eſt
Thermodontiaco lætum remeare triumpho)
Imploratis opem? bello cogendus & armis
In mores hominemque Creon. Sic fatus, at illis
Horruerant lacrimæ, ſtupuitque immanis eundi
Impetus, atque uno vultus pallore notati.
Non ſecus afflavit molles ſi quando juvencas
Tigridis Hyrcanæ jejunum murmur, & ipſe
Auditu turbatur ager: timor omnibus ingens,
Quæ placeat, quos illa fames deſcendat in armos.
Continuo diſcors vario ſententia motu
Scinditur: his Thebas, tumidumque ambire Creonta,
His placet Actææ ſi quid clementia gentis
Annuat. extremum curarum, ac turpe reverti.
At non femineæ ſubitum virtutis honorem
Colligit Argia, ſexuque immane relicto
Tractat opus. placet egregii ſpes dura pericli
Cominus infandi leges accedere regni.
Quo Rhodopes non ulla nurus, nec alumna nivoſi
Phaſidis, innuptis vallata cohortibus iret.
Tunc movet arte dolum, quo ſemet ab agmine fido
Segreget, immiteſque deos, regemque cruentum
Contemptrix animæ, & magno temeraria luctu
Provocet. hortantur pietas, igneſque pudici.
Ipſe etiam ante oculos omni manifeſtus in actu
Nunc hoſpes miſeræ, primas nunc ſponſus ad aras,
Nunc mitis conjux, nunc jam ſub caſſide torva
Mœſtus in amplexu, multumque a limine ſummo
Reſpiciens. ſed nulla animo obverſatur imago
Crebrior, Aonii quam quæ de ſanguine campi
Nuda venit, poſcitque rogos. his anxia mentem
Ægreſcit curis, & qui caſtiſſimus ardor,
Funus amat. tunc ad comites converſa Pelaſgas:
Vos, ait, Actæas acies, Marathoniaque arma
Elicite, aſpiretque pio fortuna labori.
Me ſinite Ogygias, tantæ quæ ſola ruinæ
Cauſa fui, penetrare domos, & fulmina regni
Prima pati. nec ſurda feræ pulſabimus urbis
Limina: ſunt illic ſoceri mihi, ſuntque ſorores
Conjugis, & Thebas haud ignoranda ſubibo.
Ne tantum revocate gradus. illo impetus ingens,
Auguriumque animi. Nec plura: unumque Menœten
(Olim hic virginei cuſtos monitorque pudoris)
Eligit. & quamquam rudis, atque ignara locorum
Præcipites greſſus, qua venerat Ornitus, affert.
Atque ubi viſa procul, ſocias liquiſſe malorum,
Anne, ait, hoſtiles ego te labente per agros,

Heu

Digitized by Google

Heu dolor, expectem quænam ſententia lenti
Theſeos? an bello proceres, an dexter aruſpex
Annuat? interea funus decreſcit: & uncis
Alitibus non hos potius ſupponimus artus?
Et nunc me duram, ſi quis tibi ſenſus, ad umbras
Me tardam quereris Stygiis, fidiſſime, divis.
Heu ſi nudus adhuc, heu ſi jam forte ſepultus,
Noſtrum utrumque nefas. adeo vis nulla dolenti,
Mors nuſquam, ſævuſque Creon. hortaris euntem
Ornite. Sic dicens magno Magareia præceps
Arva rapit paſſu, demonſtrat proxima quiſquis
Obvius, horreſcitque habitus, miſeramque veretur.
Vadit atrox viſu, nec corde, nec ore paveſcens,
Et nimiis confiſa malis, propiorque timeri:
Nocte velut Phrygia cum lamentata reſultant
Dindyma, pinigeri rapitur Simoentis ad amnem
Dux veſana chori, cujus dea ſanguine lecto
Ipſa dedit ferrum, & vittata fronte notavit.
Jam pater Heſperio flagrantem gurgite currum
Abdiderat Titan, aliis rediturus ab undis,
Cum tamen illa gravem luctu fallente laborem
Neſcit abiſſe diem. nec caligantibus arvis
Terretur, nec frangit iter, per & invia ſaxa,
Lapſuraſque trabes, nemorumque arcana ſereno
Nigra die, cæciſque inciſa novalia foſſis
Per fluvios ſecura vadi, ſomnoſque ferarum
Præter, & horrendis infeſſa cubilia monſtris.
Tantum animi, luctuſque valent. pudet ire Menœtem
Tardius, invalidæque gradum miratur alumnæ.
Quas non illa domos, pecorumque, hominumque modeſto
Pulſavit gemitu? quoties amiſſus eunti
Limes, & errantem comites ſolatia flammæ
Deſtituunt? gelidæque facem vicere tenebræ?
Jamque ſupinantur feſſis, lateque fatiſcunt
Penthei devexa jugi, cum pectore anhelo
Jam prope deficiens, ſic inchoat orſa Menœtes:
Haud procul (exacti ſi ſpes non blanda laboris)
Ogygias Argia domos, & egena ſepulchri
Buſta jacere reor. grave cominus æſtuat aer
Sordidus, & magnæ redeunt per inane volucres.
Hæc illa eſt crudelis humus: nec mœnia longe.
Cernis, ut ingentes murorum porrigat umbras
Campus, & e ſpeculis moriens intermicet ignis?
Mœnia ſunt juxta, modo nox magis ipſa tacebat,
Solaque nigrantes laxabant aſtra tenebras.
Horruit Argia, dextramque ad mœnia tendens:
Urbs optata prius, nunc tecta hoſtilia Thebæ,
Et tamen illæſas ſi reddis conjugis umbras,
Sic quoque dulce ſolum: cernis quo prædita cultu,
Qua ſtipata manu, juxta tua mœnia primum
Oedipodis magni venio nurus? improba non ſunt
Vota. rogos hoſpes planctumque, & funera, poſco.
Illum, oro, extorrem regni, belloque fugatum,
Illum, quem ſolio non es dignata paterno,
Redde mihi. tuque, oro, veni, ſi manibus ulla
Effigies, errantque animæ poſt membra ſolutæ.
Tu mihi pande vias, tuaque ipſe ad funera deduc,
Si merui. Dixit, tectumque aggreſſa propinquæ
Paſtorale caſæ, reficit ſpiramina feſſi
Ignis, & horrendos irrumpit turbida campos.
Qualis ab Ætnæis accenſa lampade ſaxis
Orba Ceres magnæ variabat imagine flammæ,
Auſonium Siculumque latus veſtigia nigri
Raptoris, vaſtoſque legens in pulvere ſulcos.
Illius inſanis ululatibus ipſe remugit
Enceladus, ruptoque vias illuminat igni.
Perſephonen amnes, ſilvæ, freta, nubila clamant,
Perſephonen tantum Stygii tacet aula mariti.
Admonet attonitam fidus meminiſſe Creontis
Altor, & occultam ſummittere lampada furto.
Regina Argolicas modo formidata per urbes
Votum immane procis, ſpeſque auguſtiſſima gentis,
Nocte ſub infeſta, nullo duce, & hoſte propinquo,
Sola per offenſus armorum, & lubrica tabo
Gramina, non tenebras, non circumfuſa tremiſcens
Concilia umbrarum, atque animas ſua membra gementes.
Sæpe gradu cæco ferrum calcataque tela
Diſſimulat, ſoluſque labor vitare jacentes,
Dum funus putat omne ſuum, viſuque ſagaci
Rimatur poſitos, & corpora prona ſupinat
Incumbens, queriturque parum lucentibus aſtris.
Forte ſoporiferas cæli ſecreta per umbras
Juno ſinu magni ſemet furata mariti,
Theſeos ad muros, ut Pallada flecteret, ibat,
Supplicibuſque piis faciles aperiret Athenas:
Atque ubi per campos errore fatiſcere vano
Immeritam Argian ſupero reſpexit ab axe,
Indoluit viſu, & lunaribus obvia bigis
Advertit currum, placidaque ita voce locuta eſt:
Da mihi poſcenti munus breve, Cynthia, ſi quis
Eſt Junonis honos. certe Jovis improba juſſu
Ternoctem Herculeam. veteres ſed mitto querelas:
En locus officio. cultrix placidiſſima noſtri
Inachis Argia cernis qua nocte vagetur,
Nec reperire virum denſis queat ægra tenebris?
Et tibi nimboſum langnet jubar. exere quæſo
Cornua, & aſſueto propior premat orbita terras.
Hunc quoque, qui curru madidas tibi pronus habenas
Ducit, in Aonios vigiles demitte Soporem.
Vix ea, cum sciſſis magnum dea nubibus orbem
Protulit: expavere umbræ fulgorque reciſus
Sideribus, vix ipſa tulit Saturnia flammas.
Primum, per campos infuſo lumine, pallam
Conjugis ipſa ſuos noſcit miſeranda labores,
Quamquam texta latent, ſuffuſaque ſanguine mœret
Purpura. dumque deos vocat, & de funere caro
Hoc ſupereſſe putat, videt ipſum in pulvere pene
Calcatum. fugere animus, viſuſque, ſonuſque,
Incluſitque dolor lacrimas. tunc corpore toto
Sternitur in vultus, animamque per oſcula quærit
Abſentem, preſſumque comis, ac veſte cruorem
Servatura legit. mox tandem voce reverſa:
Hunc ego te, conjux, ad debita regna profectum
Ductorem belli, generumque potentis Adraſti
Aſpicio? taliſque tuis occurro triumphis?
Huc attolle genas, defectaque lumina. venit
Ad Thebas Argia tuas. age mœnibus induc:
Et patrios oſtende lares, & mutua redde
Hoſpitia. heu quid ago? projectus ceſpite nudo
Hoc patriæ telluris habes? quæ jurgia? certe
Imperium non frater habet. nullaſne tuorum
Moviſti lacrimas? ubi mater? ubi inclyta fama
Antigone? mihi nempe jaces: mihi victus es uni.
Dicebam, quo tendis iter? quid ſceptra negata
Poſcis? habes Argos: ſoceri regnabis in aula:
Hic tibi longus honos, hic indiviſa poteſtas.
Quid queror? ipſa dedi bellum, mœſtumque rogavi
Ipſa patrem, ut talem nunc te complexa tenerem.
Sed bene habet, Superi: gratum eſt, Fortuna: peracta eſt
Spes longinqua viæ: totos invenimus artus.
Hei mihi, ſed quanto deſcendit vulnus hiatu!
Hoc frater? qua parte precor jacet ille nefandus



Digitized by Google

Prædator? vincam volucres, ſit adire poteſtas,
Excludamque feras. an habet funeſtus & ignes?
Sed nec te flammis inopem tua terra videbit:
Ardebis, lacrimaſque feres, quas ferre negatum
Regibus, æternumque tuo famulata ſepulchro
Durabit deſerta fides, teſtiſque dolorum
Natus erit, parvoque torum Polynice fovebo.
Ecce alios gemitus, aliamque ad buſta ferebat
Antigone miſeranda facem, vix nacta petitos
Mœnibus egreſſus. illam nam tempore in omni
Attendunt vigiles, & rex jubet ipſe timeri,
Contractæque vices, & crebrior excubat ignis:
Ergo deis, fratrique moras excuſat, & amens,
Ut paulum immiſſo ceſſit ſtatio horrida ſomno,
Erumpit muris, fremitu quo territat agros
Virginis ira leæ, rabies cui libera tandem
Et primus ſine matre furor. nec longa morata eſt.
Quippe trucem campum, & poſitus quo pulvere frater
Noverat. atque illa contra videt ire Menœtes
Cui vacat, & caræ gemitus compeſcit alumnæ.
Cum tamen erectas extremus virginis aures
Acceſſit ſonus: utque atra ſub veſte, comiſque
Squallentem, & craſſo fœdatam ſanguine vultus
Aſtrorum radiis, & utraque a lampade vidit:
Cujus, ait, manes, aut quem temeraria quæris
Nocte mea? Nihil illa diu, ſed in ora mariti
Dejicit, inque ſuos pariter velamina vultus,
Capta metu ſubito, paulumque oblita doloris.
Hoc magis increpitans ſuſpecta ſilentia, perſtat
Antigone, comitemque premens ipſamque: ſed ambo
Deficiunt, fixique ſilent. tandem ora retexit
Argia, corpuſque tamen complexa, profatur:
Si quid in hoc veteri bellorum ſanguine mecum
Quæſitura venis, ſi tu quoque dura Creontis
Juſſa times, poſſum, tibi me confiſa, fateri.
Si miſera es (certe lacrimas, lamentaque cerno)
Junge age, junge fidem: proles ego regis Adraſti
(Hei mihi num quis adeſt?) cari Polynicis ad ignes
Etſi regna vetant. Stupuit Cadmeia virgo,
Intremuitque ſimul, dicentemque occupat ultro:
Mene igitur ſociam (proh fors ignara!) malorum,
Mene times? mea membra tenes, mea funera plangis?
Cedo, ten' pudet! heu pietas ignava ſororis!
Hæc prior. hic pariter lapſæ, junctoque per ipſum
Amplexu, miſcent avidæ lacrimaſque, comaſque.
Partitæque artus redeunt alterna gementes
Ad vultum, & cara vicibus cervice fruuntur.
Dumque modo hæc fratrem memorat, nunc illa maritum,
Mutuaque exorſæ Thebas, Argoſque renarrant,
Longius Argia miſeros reminiſcitur actus:
Per tibi furtivi ſacrum commune doloris,
Per ſocios Manes, & conſcia ſidera juro;
Non hic amiſſos, quamquam vagus exul honores,
Non gentile ſolum, caræ non pectora matris,
Te cupiens unam, noctesque, dieſque, locutus
Antigonen. ego cura minor, faciliſque relinqui.
Tu tamen excelſa ſublimis forſitan arce,
Ante nefas Graiis dantem vexilla maniplis
Vidiſti, teque ille acie reſpexit ab ipſa
Enſe ſalutatam, & nutantis vertice coni:
Nos procul. extremas ſed quis deus egit in iras?
Nil veſtræ valuere preces? tibine iſte negavit
Oranti? Cauſas ac triſtia reddere facta
Cœperat Antigone: fidus comes admonet ambas:
Eja agite inceptum potius. jam ſidera pallent
Vicino turbata die, perferte laborem,
Tempus erit lacrimis: accenſo flebitis igne.
Haud procul Iſmeni monſtrabant murmura ripas,
Qui turbatus adhuc, & ſanguine decolor ibat.
Huc laceros artus ſocio conamine portant
Invalidæ, jungitque comes non fortior ulnas.
Sic Hyperionium tepido Phaethonta ſorores
Fumantem lavere Pado. vix dum ille ſepulcro
Conditus, & flentes ſtant circum flumina ſilvæ.
Ut ſanies purgata vado, membriſque reverſus
Mortis honos, ignem miſeræ poſt ultima quærunt
Oſcula. ſed gelidæ circum exanimeſque favillæ
Putribus in foveis, atque omnia buſta quieſcunt.
Stabat adhuc, ſeu forte rogus, ſeu numine divum,
Cui torrere datum ſævos Eteocleos artus,
Sive locum monſtris iterum fortuna parabat,
Seu diſceſſuros ſervaverat Eumenis ignes.
Hic tenuem nigris etiamnum advivere lucem
Roboribus pariter cupidæ videre, ſimulque
Flebile gaviſæ, nec adhuc quæ buſta repertum,
Sit placidus quicumque, rogant, mitiſque ſupremi
Admittat cineris conſortem, & miſceat umbras.
Ecce iterum fratres. primos ut contigit artus
Ignis edax, tremuere rogi, & novus advena buſtis
Pellitur: exundant diviſo vertice flammæ,
Alternoſque apices abrupta luce coruſcant.
Pallidus Eumenidum veluti commiſerit ignes
Orcus, uterque minax globus, & conatur uterque
Longius. ipſæ etiam commoto pondere paulum
Seceſſere trabes. conclamat territa virgo:
Occidimus, functaſque manu ſtimulavimus iras.
Frater erat. quis enim acceſſus ferus hoſpitis umbræ
Pelleret? en clypei fragmen, ſemuſtaque noſco
Cingula, frater erat. cernisne ut flamma recedat,
Concurratque tamen? vivunt odia improba, vivunt.
Nil actum bello. miſeri, ſic dum arma movetis,
Vicit nempe Creon. nuſquam jam regna, quis ardor?
Cui furitis? ſedate minas. tuque exul ubique
Semper inops æqui, jam cede. hoc nupta precatur,
Hoc ſoror: aut ſævos mediæ veniemus in ignes.
Vix ea, cum ſubitus campos tremor, altaque tecta
Impulit, adjuvitque rogi diſcordis hiatus,
Et vigilum turbata quies, quibus ipſe malorum
Fingebat ſimulacra ſopor. ruit ilicet, omnem
Proſpectum luſtrans armata indagine miles.
Illos inſtantes ſenior timet unus. at ipſæ
Ante rogum, ſævique palam ſpreviſſe Creontis
Imperia, & furtum claro plangore fatentur
Securæ, quippe omne vident fluxiſſe cadaver.
Ambitur ſæva de morte, animoſaque leti
Spes furit. hæc fratris rapuiſſe, hæc conjugis artus
Contendunt, vicibuſque probant. ego corpus, ego ignes,
Me pietas, me duxit amor. depoſcere ſæva
Supplicia, & dextras juvat inſertare catenis.
Nuſquam illa alternis modo quæ reverentia verbis,
Iram, odiumque putes. tantus diſcordat utrimque
Clamor, & ad regem qui deprendere trahuntur.
At procul Actæis dextra jam Pallade muris
Juno Phoroneas inducit prævia matres
Attonitas: non ipſa minus, cœtumque gementem
Conciliat populis, & flentibus addit honorem.
Ipſa manu ramoſque oleæ, vittaſque precantes
Tradit, & obtenta ſummittere lumina palla,
Et præferre docet vacuas ſine manibus urnas.
Omnis & Actæis effuſa penatibus ætas
Tecta, viaſque replent. unde hoc examen? & una
Tot miſeræ? nec dum cauſas novere malorum,
Jamque

Digitized by Google

Jamque gemunt. dea conciliis ſe miſcet utriſque
Cuncta docens, qua gente ſatæ, quæ funera plangant,
Quidve petant. variis nec non affatibus ipſæ
Ogygias leges, immanſuetumque Creonta
Multum & ubique fremunt. Geticæ non plura queruntur
Hoſpitibus tectis trunco ſermone volucres,
Cum duplices thalamos, & iniquum Terea clamant.
Urbe fuit media nulli conceſſa potentum
Ara deum, mitis poſuit Clementia ſedem:
Et miſeri fecere ſacram. ſine ſupplice numquam
Illa novo: nulla damnavit vota repulſa.
Auditi quicumque rogant, noctesque dieſque
Ire datum, & ſolis numen placare querelis.
Parca ſuperſtitio: non thurea flamma, nec altus
Accipitur ſanguis, lacrimis altaria ſudant,
Mœſtarumque ſuper libamina ſerta comarum
Pendent, & veſtes mutata ſorte relictæ.
Mite nemus circa, cultuque inſigne verendo
Vittatæ laurus, & ſupplicis arbor olivæ.
Nulla autem effigies, nulli commiſſa metallo
Forma deæ, mentes habitare & pectora gaudet.
Semper habet trepidos, ſemper locus horret egenis
Cœtibus, ignotæ tantum felicibus aræ.
Fama eſt defenſos acie, poſt buſta paterni
Numinis, Herculeos ſedem fundaſſe nepotes.
Fama minor factis: ipſos nam credere dignum
Cælicolas, tellus quibus hoſpita ſemper Athenæ,
Ceu leges, hominemque novum, rituſque ſacrorum,
Seminaque in vacuas hinc deſcendentia terras,
Sic ſacraſſe loco commune animantibus ægris
Confugium, unde procul ſtarent iræque, minæque,
Regnaque, & a juſtis Fortuna recederet aris.
Jam tunc innumeræ norant altaria gentes.
Huc victi bellis, patriaque e ſede fugati
Regnorumque inopes, ſcelerumque errore nocentes
Conveniunt, pacemque rogant. mox hoſpita ſedes
Vicit, & Oedipodæ furias, & funus Olynthi
Texit, & a miſero matrem ſummovit Oreſte.
Hunc vulgo monſtrante locum, manus anxia Lernæ
Deveniunt: cedit miſerorum turba priorum.
Vix ibi ſedatis requierunt pectora curis:
Ceu patrio ſuper alta grues Aquilone fugatæ
Cum videre Pharon, tunc æthera latius implent,
Tunc hilari clangore ſonant: juvat orbe ſereno
Contempſiſſe nives, & frigora ſolvere Nilo.
Jamque domos patrias, Scythicæ poſt aſpera gentis
Prælia, laurigero ſubeuntem Theſea curru
Lætifici plauſus, miſſuſque ad ſidera vulgi
Clamor, & emeritis hilaris tuba nuntiat armis.
Ante ducem ſpolia, & duri Mavortis imago
Virginei currus, cumulataque fercula criſtis,
Et triſtes ducuntur equi, truncæque bipennes,
Queis nemora, & ſolidam Mæotida cædere ſuetæ,
Corytique leves portantur, & ignea gemmis
Cingula, & informes dominarum ſanguine peltæ.
Ipſæ autem nondum trepidæ, ſexumque fatentur,
Nec vulgare gemunt, aſpernanturque precari,
Et tantum innuptæ quærunt delubra Minervæ.
Primus amor niveis victorem cernere vectum
Quadrijugis, nec non populos in ſemet agebat
Hippolyte, jam blanda genas, patienſque mariti
Fœderis. hanc patriæ ritus fregiſſe ſeveros
Atthides obliquæ ſecum mirantur operto
Murmure: quod nitidi crines, quod pectora palla
Tota latent, magnis quod barbara ſemet Athenis
Miſceat, atque hoſti veniat paritura marito.
Paulum & ab inſeſſis mœſtæ Pelopeides aris
Promovere gradum, ſeriemque & dona triumphi
Mirantur, victique animo rediere mariti.
Atque ubi tardavit currus, & ab axe ſuperbo
Explorat cauſas victor, poſcitque benigna
Aure preces, auſa ante alias Capaneia conjux:
Belliger Ægide, ſubitæ cui maxima laudis
Semina de noſtris aperit Fortuna ruinis.
Non externa genus, diræ nec conſcia noxæ,
Turba ſumus: domus Argos erat, regeſque mariti.
Non utinam & fortes. quid enim ſeptena movere
Caſtra, & Agenoreos opus emendare penates?
Nec querimur cæſos: hæc bellica jura, viceſque
Armorum. ſed non Siculis exorta ſub antris
Monſtra, nec Oſſæi bello cecidere bimembres.
Mitto genus, claroſque patres; hominum, inclyte Theſeu,
Sanguis erant, homines, eademque in ſidera, eoſdem
Sortitus animarum, alimentaque veſtra creati,
Quos vetat igne Creon, Stygiæque a limine portæ,
Ceu ſator Eumenidum, aut Lethæi portitor amnis,
Summovet, ac dubio cælique, Erebique ſub axe
Detinet. heu princeps natura! ubi numina? ubi ille
Fulminis injuſti jaculator? ubi eſtis Athenæ?
Septima jam ſurgens trepidis aurora jacentes
Averſatur equis. radios declinat, & horret
Stelligeri jubar omne poli. jam cominus ipſæ
Pabula dira feræ, campumque odere volucres
Spirantem tabo, & cælum ventoſque gravantem.
Quantum etenim ſupereſſe rear? nuda oſſa, putremque
Urere permittat ſaniem. properate, verendi
Cecropidæ: vos iſta decet vindicta, priuſquam
Emathii, Thraceſque dolent, quæque extat ubique
Gens arſura rogis, maneſque habitura ſupremos.
Nam quis erit ſævire modus? bellavimus: eſto.
Sed cecidere odia, & triſtes mors obruit iras.
Tu quoque, ut egregios fama cognovimus actus,
Non trucibus monſtris Sinin, infandumque dediſti
Cercyona, & ſævum velles Scyrona crematum.
Credo & Amazoniis Tanain fumaſſe ſepulcris,
Unde hæc arma refers: ſed & hunc dignare triumphum.
Da terris unum cæloque Ereboque laborem.
Si patrium Marathona metu, ſi tecta levaſti
Creſſia, nec fudit vanos anus hoſpita fletus.
Sic tibi non ullæ ſocia ſine Pallade pugnæ,
Nec ſacer invideat paribus Tirynthius actis.
Semper & in curru, ſemper te mater ovantem
Cernat, & invictæ nil tale precentur Athenæ.
Dixerat. excipiunt cunctæ, tenduntque precantes
Cum clamore manus. rubuit Neptunius heros
Permotus lacrimis. juſta mox concitus ira
Exclamat: Quænam iſta novos induxit Erinnys
Regnorum mores? non hæc ego pectora liqui
Grajorum abſcedens, Scythiam, pontumque nivalem
Cum peterem. novus unde furor? victumne putaſti
Theſea dire Creon? adſum: nec ſanguine feſſum
Crede: ſitit meritos etiamnum hæc haſta cruores.
Nulla mora eſt. verte huc adeo, fidiſſime Phegeu,
Cornipedem, & Tyrias invectus protinus arces
Aut Danais edice rogos, aut prælia Thebis.
Sic ait, oblitus bellique, viæque laborum,
Hortaturque ſuos, vireſque inſtaurat anhelas.
Ut modo connubiis taurus, ſaltuque recepto,
Cum poſuit pugnas; alio ſi forte remugit
Bellatore nemus, quamquam ora & colla cruento
Imbre madent, novus arma parat, campumque laceſſens
Diſſimulat gemitus, & vulnera pulvere celat.



Digitized by Google

Ipſa metus Libycos, ſervatricemque Meduſam
Pectoris, incuſſa movit Tritonia parma.
Protinus erecti toto ſimul agmine Thebas
Reſpexere angues. necdum Atticus ire parabat
Miles, & infelix expavit claſſica Dirce.
Continuo in pugnas, haud ſolum accenſa juventus,
Qui modo Caucaſei comites rediere triumphi;
Omnis ad arma rudes ager exſtimulavit alumnos.
Conveniunt, ultroque ducis vexilla ſequuntur,
Qui gelidum Braurona viri, qui rura laceſſunt
Munichia, & trepidis ſtabilem Pyræa nautis,
Et nondum Eoo clarum Marathona triumpho.
Mittit in arma manus, genialibus hoſpita divis
Icarii, Celeique domus, virideſque Melænæ.
Dives & Egaleos nemorum, Parneſque benignus
Vitibus, & pingui melior Lycabeſſos oliva.
Venit atrox Ileus, & olentis arator Hymetti,
Quæque rudes thyrſos hederis veſtiſtis Acharnæ.
Linquitur Eois longe ſpeculabile proris
Sunion, unde vagi caſurum in nomina ponti
Creſſia decepit falſo ratis Ægea velo.
Hos Salamis populos, illos Cerealis Eleuſin
Horrida ſuſpenſis ad prælia miſit aratris.
Et quos Calliroe novies errantibus undis
Implicat, & raptæ qui conſcius Orythiæ
Celavit Geticos ripis Iliſſos amores.
Ipſe quoque in pugnas vacuatur collis, ubi ingens
Lis Superum, dubiis donec nova ſurgeret arbor
Rupibus, & longa refugum mare frangeret umbra.
Iſſet & Arctoas Cadmea ad mœnia ducens
Hippolyte turmas, retinet jam certa tumentis
Spes uteri, conjuxque rogat dimittere curas
Martis, & emeritas thalamo ſacrare pharetras.
Hos ubi velle acies, & dulci gliſcere ferro
Dux videt, utque piis raptim dent oſcula natis
Amplexuſque breves, curru ſic fatur ab alto:
Terrarum leges & mundi fœdera mecum
Defenſura manus, dignas inſumite mentes
Cœptibus. hac omnem divumque hominumque favorem
Naturamque ducem, cœtuſque ſilentis Averni
Stare palam eſt: illic pœnarum exercita Thebis
Agmina, & anguicomæ ducent vexilla ſorores.
Ite alacres, tantæque, precor, confidite cauſæ.
Dixit, & emiſſa præceps iter inchoat haſta.
Qualis Hyperboreos ubi nubilus inſtitit axes
Jupiter, & prima tremefecit ſidera bruma:
Rumpitur Æolia, & longam indignata quietem
Tollit hiems animos, ventoſaque ſibilat Arctos.
Tunc montes undæque fremunt, tunc prælia cæcis
Nubibus, & tonitrus inſanaque fulmina gaudent.
Icta gemit tellus: virides gravis ungula campos
Mutat, & innumeris peditumque, equitumque catervis
Expirat protritus ager, nec pulvere craſſo
Armorum lux victa perit, ſed in æthera longum
Frangitur, & mediis ardent in nubibus haſtæ.
Noctem adeo, placidaſque operi junxere tenebras,
Certamenque immane viris, quo concita tendant
Agmina, quis viſas proclamet ab aggere Thebas,
Cujus in Ogygio ſtet princeps lancea muro.
At procul ingenti Neptunius agmina Theſeus
Anguſtat clypeo, propriæque exordia laudis,
Centum urbes umbone gerit, centenaque Cretæ
Mœnia: ſeque ipſum monſtroſi ambagibus antri
Hiſpida torquentem luctantis colla juvenci:
Alternaſque manus circum, & nodoſa ligantem
Brachia, & abducto vitantem cornua vultu.
Terror habet populos, cum ſeptus imagine torva
Ingreditur pugnas, bis Theſea, biſque cruentas
Cæde videre manus. veteres reminiſcitur actus
Ipſe tuens, ſociumque gregem, metuendaque quondam
Limina, & abſumpto pallentem Gnoſſida filo.
Sævus at interea ferro poſt terga revinctas
Antigonen, viduamque Creon Adraſtida leto
Admovet. ambæ hilares, & mortis amore ſuperbæ
Enſibus intentant jugulos, regemque cruentum
Deſtituunt. cum dicta ferens Theſeia Phegeus
Aſtitit. ille quidem ramis inſontis olivæ
Pacificus, ſed bella ciet, bellumque minatur
Grande fremens, nimiumque memor mandantis: & ipſum
Jam prope, jam medios operire cohortibus agros
Ingeminans. ſtetit ambiguo Thebanus in æſtu
Curarum, nutantque minæ, & prior ira tepeſcit.
Tunc firmat ſeſe, fictumque, ac triſte renidens:
Parvane proſtratis, inquit, documenta Mycenis
Sanximus? en iterum, qui mœnia noſtra laceſſant
Accipimus. veniant: ſed ne poſt bella querantur.
Lex eadem victis. Dixit, ſed pulvere craſſo
Caligare diem, & Tyrios juga perdere montes
Aſpicit. armari populos tamen, armaque ferri
Ipſe jubet pallens, mediæque in ſedibus aulæ
Eumenidas ſubitas, flentemque Menœcea cernit
Turbidus, impoſitoſque rogis gaudere Pelaſgos.
Quis fuit ille dies, tanto cum ſanguine Thebis
Pax inventa perit? patriis modo fixa revellunt
Arma deis, clypeiſque obducunt pectora fractis,
Et galeas humiles, & adhuc ſordentia tabo
Spicula: non pharetris quiſquam non enſe decorus;
Non ſpectandus equo. ceſſit fiducia valli:
Murorum patet omne latus, munimina portæ
Expoſcunt: prior hoſtis habet. faſtigia deſunt:
Dejecit Capaneus. exanguis, & ægra juventus,
Jam nec conjugibus, ſuprema nec oſcula natis
Jungit, & attoniti nil optavere parentes.
Atticus at contra, jubar ut clareſcere ruptis
Nubibus, & ſolem primis aſpexit in armis,
Deſilit in campum, qui ſubter mœnia nudos
Adſervat manes: diriſque vaporibus ægrum
Aera pulverea penitus ſua caſſide ducens
Ingemit, & juſtas belli flammatur in iras.
Hunc ſaltem miſeris ductor Thebanus honorem
Largitur Danais, quod non ſuper ipſa jacentum
Corpora belligeras acies, Martemque ſecundum
Miſcuit. at lacera ne quid de ſtrage nefandus
Perderet, eligitur ſævos potura cruores
Terra rudis. jamque alternas in prælia gentes
Diſſimilis Bellona ciet. non clamor utrimque,
Non utrimque tubæ. ſtat debilis altera pubes,
Summiſſos enſes nequidquam, amentaque dextris
Laxa tenens. cedunt tellure, armiſque reductis
Oſtentant veteres etiamnum in ſanguine plagas.
Jam nec Cecropiis idem ductoribus ardor,
Langueſcuntque minæ, & virtus ſecura reſidit.
Ventorum velut ira minor, niſi ſilva furentes
Impedit, inſanique tacent ſine litore fluctus.
Ut vero æquoreus quercum Marathonida Theſeus
Extulit, erectæ cujus crudelis in hoſtes
Umbra cadit, campumque trucem lux cuſpidis implet:
Ceu pater Aedonios Hæmi de vertice Mavors
Impulerit currus, rapido mortemque, fugamque
Axe vehens, ſic exanimis in terga reducit
Pallor Agenoridas. tædet fugientibus uti
Theſea, nec facilem dignatur dextra cruorem:

Cetes

Digitized by Google

Cetera plebeio deſævit ſanguine virtus.
Sic juvat exanimis projectaque præda caneſque
Degenereſque lupos, magnos alit ira leones.
Attamen Olenium, Thamirumque, hunc tela pharetra
Promentem, hunc ſævi tollentem pondera ſaxi
Dejicit, & triplici confiſos robore gentis
Alceidas fratres, totidem quos eminus haſtis
Continuat: ferrum conſumpſit pectore Phileus,
Ore momordit Helops, humero tranſmiſit Iapix.
Jamque & quadrijugo celſum petit Hæmona curru,
Horrendumque manu telum rotat. ille paventes
Obliquavit equos. longo perlata tenore
Tranſiit haſta duos. ſitiebat vulnera nec non
Tertia, ſed medio cuſpis temone retenta eſt.
Sed ſolum votis, ſolum clamore fremendo
Omnibus in turmis optatque vocatque Creonta.
Atque hunc diverſa bellorum in fronte maniplos
Hortantem dictis, fruſtraque extrema minantem
Conſpicit: abſcedunt comites, & Theſea juſſi
Linquebant, fretique deis, atque ipſius armis.
Ille tenet, revocatque ſuos. utque æqua notavit
Hinc atque hinc odia, extrema ſe colligit ira,
Jam letale furens, atque audax morte futura:
Non cum peltiferis, ait, hæc tibi pugna puellis,
Virgineas nec crede manus. hic cruda virorum
Prælia, nos magnum qui Tydea, quique furentem
Hippomedonta neci, Capaneaque miſimus umbris
Pectora. quæ bellum præceps amentia ſuaſit,
Improbe? nonne vides quos ulciſcare jacentes?
Sic ait, & fruſtra periturum miſſile ſummo
Adfixit clypeo. riſit voceſque, manumque
Horridus Ægides, ferrataque arbore magnos
Molitur jactus, nec non prius ore ſuperbo
Intonat: Argolici, quibus hæc datur hoſtia, Manes,
Pandite Tartareum chaos, ultriceſque parate
Eumenidas, venit ecce Creon: Sic fatus, & auras
Diſſipat haſta tremens. tunc qua ſubtemine duro
Multiplicem tenues iterant thoraca catenæ,
Incidit. emicuit per mille foramina ſanguis
Impius. ille oculis extremo errore ſolutis
Labitur. aſſiſtit Theſeus gravis, armaque tollens:
Jamne dare exſtinctis juſtos, ait, hoſtibus ignes?
Jam victos operire placet? vade atra dature
Supplicia, extremique tamen ſecure ſepulchri.
Accedunt utrimque pio vexilla tumultu,
Permiſcentque manus. medio jam fœdera bello,
Jamque hoſpes Theſeus. orant ſuccedere muris,
Dignarique domos. nec tecta hoſtilia victor
Aſpernatus, init. gaudent matreſque, nuruſque
Ogygiæ: qualis thyrſo bellante ſubactus
Mollia laudabat jam marcidus Orgia Ganges.
Ecce per adverſas Dircæi verticis umbras
Femineus quatit aſtra fragor, matreſque Pelaſgæ
Decurrunt. quales Bacchea ad bella vocatæ
Thyades amentes, magnum quas poſcere credas,
Aut feciſſe nefas. gaudent lamenta, novæque
Exultant lacrimæ: rapit huc, rapit impetus illuc.
Theſea magnanimum quærant prius, anne Creonta,
Anne ſuos: vidui ducunt ad corpora luctus.
Non ego centena ſi quis mea pectora laxet
Voce deus, tot buſta ſimul, vulgique, ducumque
Tot pariter gemitus, dignis conatibus æquem.
Turbine quo ſeſe caris inſtraverit audax
Ignibus Evadne, fulmenque in pectore magno
Quæſierit. quo more jacens ſuper oſcula ſævi
Corporis, infelix excuſet Tydea conjux,
Ut ſævos narret vigiles Argia ſorori.
Arcada quo planctu genitrix Erymanthia clamet,
Arcada conſumpto ſervantem ſanguine vultus,
Arcada, quem geminæ pariter flevere cohortes.
Vix novus iſta furor, venienſque impleſſet Apollo.
Et mea jam longo meruit ratis æquore portum.
Durabiſne procul, dominoque legere ſuperſtes,
O mihi biſſenos multum vigilata per annos
Thebai? jam certe præſens tibi fama benignum
Stravit iter, cœpitque novam monſtrare futuris.
Jam te magnanimus dignatur noſcere Cæſar,
Itala jam ſtudio diſcit, memoratque juventus.
Vive precor, nec tu divinam Æneida tenta,
Sed longe ſequere, & veſtigia ſemper adora.
Mox tibi, ſi quis adhuc prætendit nubila livor,
Occidet, & meriti poſt me referentur honores.

# ACHILLEIDOS

## LIBER PRIMUS.

MAgnanimum Æaciden formidatamque Tonanti
Progeniem, & patrio vetitam ſuccedere cælo
Diva refer. quamquam acta viri multum inclyta cantu
Mæonio, ſed plura vacant. nos ire per omnem
(Sic amor eſt) Heroa velis, Scyroque latentem
Dulichia proferre tuba. nec in Hectore tracto
Siſtere, ſed tota juvenem deducere Troja.
Tu modo, ſi veteres digno deplevimus hauſtu,
Da fontes mihi, Phœbe, novos, ac fronde ſecunda
Necte comas: neque enim Aonium nemus advena pulſo,
Nec mea nunc primis albeſcunt tempora vittis.
Scit Dircæus ager: meque inter priſca parentum
Nomina, cumque ſuo numerant Amphione Thebæ.
At tu, quem longe primum ſtupet Itala virtus,
Graiaque, cui geminæ florent vatumque ducumque
Certatim laurus, (olim dolet altera vinci)
Da veniam, ac trepidum patere hoc ſudare parumper
Pulvere. te longo necdum fidente paratu
Molimur, magnuſque tibi præludit Achilles.
Solverat Oebalio claſſem de litore paſtor
Dardanus, incautas blande populatus Amyclas,
Plenaque materni referens præſagia ſomni
Culpatum relegebat iter, qua condita ponto
Fluctibus inviſis jam Nereis imperat Helle.
Cum Thetis Idæos (heu numquam vana parentum
Auguria) expavit vitreo ſub gurgite remos.

Nec

Digitized by Google

Nec mora: & undoſis turba comitante ſororum
Proſiluit thalamis. fervent coeuntia Phrixi
Littora, & anguſtum dominas non explicat æquor.
Illa ubi diſcuſſo primum ſubit aera ponto:
Me petit, hæc mihi claſſis (ait) funeſta minatur:
Agnoſco monitus, & Protea vera locutum.
Ecce novam Priamo facibus de puppe levatis
Fert Bellona nurum. video jam mille carinis
Ionium Ægæumque premi. nec ſufficit, omnis
Quod plaga Grajugenum tumidis conjurat Atridis:
Jam pelago, terriſque meus quæretur Achilles,
Et volet ipſe ſequi. quid enim cunabula parvo
Pelion, & torvi commiſimus antra magiſtri?
Illic (ni fallor) Lapitharum prælia ludit
Improbus, & patria jam ſe metitur in haſta.
O dolor, o ſeri materno in corde timores.
Non potui infelix, cum primum in gurgite noſtro
Rhœtææ cecidere trabes, attollere magnum
Æquor? & inceſti prædonis vela, profunda
Tempeſtate ſequi? cunctaſque inferre ſorores?
Nunc quoque, ſed tardum eſt, jam plena injuria raptæ.
Ibo tamen, pelagique deos, dextramque ſecundi,
Quod ſupereſt, complexa Jovis, per Tethyos annos
Grandævumque patrem, ſupplex miſeranda rogabo
Unam hiemem. Dixit, magnumque in tempore regem
Aſpicit. Oceano veniebat ab hoſpite, menſis
Lætus, & æquoreo diffuſus nectare vultus,
Unde hiemes, ventique ſilent: cantuque quieto
Armigeri Tritones eunt, ſcopuloſaque cete,
Tyrrhenique greges, circumque infraque rotantur
Rege ſalutato. placidis ipſe arduus undis
Eminet, & triplici telo jubet ire jugales.
Illi ſpumiferos glomerant a pectore fluctus:
Pone natant, delentque pedum veſtigia cauda.
Cui Thetis: O magni rector genitorque profundi,
Aſpicis in quales miſerum patefeceris uſus
Æquor? eunt tutis gerrarum crimina velis.
Ex quo jura freti, majeſtatemque repoſtam
Rupit Jaſonia puppis Pagaſæa rapina.
En aliud furto ſcelus, & ſpolia hoſpita portans
Navigat injuſtæ temerarius arbiter Idæ.
Eheu quos gemitus terris pelagoque daturus!
Quos mihi? ſic Phrygiæ penſamus præmia palmæ?
Hi Veneris mores, hoc gratæ munus alumnæ?
Has ſaltem (non Semideos, noſtrumque reportant
Theſea) ſi quis adhuc undis honor, obrue puppes,
Aut permitte fretum. nulla inclementia: fas ſit
Pro nato timuiſſe mihi. da tollere fluctus,
Nec tibi de tantis placeat me fluctibus unum
Littus & Iliaci ſcopulos habitare ſepulchri.
Orabat laniata comas, & pectore nudo
Cæruleis obſtabat equis. tunc ductor aquarum
Invitat curru, dictiſque ita mulcet amicis:
Ne pete Dardaniam fruſtra, Theti, mergere claſſem.
Fata vetant: ratus ordo deis, miſcere cruentas
Europæque Aſiæque manus: conſultaque bella
Jupiter, & triſtes edixit cædibus annos.
Quem tu illic natum Sigæo in pulvere? quanta
Aſpicies victrix Phrygiarum funera matrum?
Cum tuus Æacides tepido modo ſanguine Teucros
Undabit campos, modo craſſa exire vetabit
Flumina, & Hectoreo tardabit funere currus:
Impelletque manu noſtros, opera irrita, muros.
Pelea jam deſiſte queri, thalamoſque minores,
Credideris peperiſſe Jovi. nec inulta dolebis,
Cognatis utere fretis. dabo tollere fluctus,
Cum reduces Danai, nocturnaque ſigna Caphareus
Exeret, & dirum pariter quæremus Ulyſſem.
Dixerat. illa gravi vultum demiſſa repulſa,
Quæ jam excire fretum, & ratibus bellare parabat
Iliacis, alios iterum commenta paratus,
Triſtis ad Æmonias detorquet brachia terras.
Ter conata manu, liquidum ter greſſibus æquor
Reppulit, & niveas feriunt vada Theſſala plantas.
Lætantur montes, & connubialia pandunt
Antra ſinus, lateque deæ Sperchios abundat
Obvius, & dulci veſtigia circuit unda.
Illa nihil gaviſa locis, ſed cœpta fatigat
Pectore conſilia, & ſolers pietate magiſtra,
Longævum Chirona petit. domus ardua montem
Perforat, & longo ſuſpendit Pelion arcu.
Pars exhauſta manu, partem ſua ruperat ætas.
Signa tamen, divumque tori, & quem quiſque ſacrarat
Accubitu, genioque, locus monſtratur: at intra
Centauri ſtabula alta patent, non æqua nefandis
Fratribus. hic hominum nullos experta cruores
Spicula, nec truncæ bellis genialibus orni,
Aut conſanguineos fracti crateres in hoſtes,
Sed pharetræ inſontes, & inania terga ferarum.
Hæc quoque, dum viridis; nam nunc labor unus, inermi
Noſſe ſalutiferas dubiis animantibus herbas,
Aut monſtrare lyra veteres heroas alumno.
At tunc venatu rediturum in limine primo
Opperiens, properatque dapes, largoque ſerenat
Igne domum, cum viſa procul de litore mater
Nereis: erumpit ſilvis, dant gaudia vires,
Motaque deſueto crepuit ſenis ungula campo.
Tunc blandus dextra, atque imos ſummiſſus in armos
Pauperibus tectis inducit, & admovet antris.
Jamdudum tacito luſtrat Thetis omnia viſu;
Nec perpeſſa moras: Ubi nam mea pignora Chiron?
Dic, ait, aut cur ulla puer jam tempora ducit
Te ſine? num merito trepidus ſopor? atraque matri
Signa deum? magnos utinam mentita timores!
Namque mihi infeſtos utero modo contuor enſes,
Nunc planctu livere manus, modo in ubera ſævas
Ire feras: ſæpe ipſa [nefas!] ſub inania natum
Tartara, & ad Stygios iterum fero mergere fontes.
Hos abolere metus magici jubet ordine ſacri
Carpathius vates, puerumque ſub axe probato
Secretis luſtrare fretis, ubi litora ſumma
Oceani, & genitor tepet illabentibus aſtris
Pontus, ubi ignotis horrenda piacula divis,
Donaque: ſed longum cuncta enumerare, vetorque;
Trade magis. Sic fata parens: neque enim ille dediſſet,
Si molles habitus, & tegmina fœda fateri
Auſa ſeni. tunc ille refert: Duc optima quæſo
Duc genitrix, humilique deos infringe precatu.
Nam ſuperant tua vota modum, placandaque multum
Invidia eſt. non addo metum, ſed vera fatebor.
Neſcio quid magnum (nec me patria omina fallunt)
Vis feſtina parat, teneroſque ſupervenit annos.
Olim ferre minas, & obire audita ſolebat
Imperia, noſtris procul haud diſcedere ab antris.
Nunc illum non Oſſa capit, non Pelion ingens,
Theſſaliæve nives. ipſi mihi ſæpe queruntur
Centauri, raptaſque domos, abſtractaque coram
Armenta, & campis ſemet fluviſque fugari.
Inſidias, & bella parant, timidique minantur.
Olim equidem Argoos, pinus cum Theſſala reges
Hac veheret, juvenem Alciden, & Theſea vidi,
Sed taceo. Figit gelidus Nereida pallor.

Ille

Digitized by Google

Ille aderat multo ſudore & pulvere major.
Attamen arma inter, feſtinatoſque labores,
Dulcis adhuc viſu. niveo natat ignis in ore
Purpureus, fulvoque nitet coma gratior auro.
Nec dum prima nova lanugine vertitur ætas,
Tranquillæque faces oculis, & plurima vultu
Mater ineſt. qualis Lycia venator Apollo
Cum redit, & ſævis permutat plectra pharetris.
Forte & lætus adeſt: (o quantum gaudia formæ
Adjiciunt!) fœtam Pholoes ſub rupe leænam
Perculerat ferro, vacuiſque reliquerat antris
Ipſam, ſed catulos apportat, & incitat ungues.
Quos tamen, ut fido genitrix in limine viſa eſt,
Abjicit, exceptamque avidis circumligat ulnis.
Jam gravis amplexu, jamque æquus vertice matri.
Inſequitur magno jam tunc connexus amore
Patroclus, tantiſque extenditur æmulus actis.
Par ſtudiis, ævique modis, ſed robore longe,
Et tamen æquali viſurus Pergama fato.
Protinus ille ſubit rapido, quæ proxima, ſaltu
Flumina, fumanteſque genas, crinemque novatur
Fontibus. Eurotæ qualis vada Caſtor anhelo
Intrat equo, feſſumque ſui jubar excitat aſtri.
Miratur, comitque ſenex, nunc pectora mulcens,
Nunc fortes humeros: angunt ſua gaudia matrem.
Tunc libare dapes, Bacchæaque munera Chiron
Orat, & attonitam vario oblectamine mulcens,
Elicit extremo chelyn, & ſolantia curas
Fila movet, leviterque expertas pollice chordas
Dat puero. canit ille libens immania laudum
Semina; qui tumidæ ſuperarit juſſa novercæ
Amphitryoniades: crudum quo Bebryca cæſtu
Obruerit Pollux: quanto circumdata nexu
Ruperit Ægides Minoi brachia tauri:
Maternos in fine toros, Superiſque gravatum
Pelion: hic ficto riſit Thetis anxia vultu.
Nox trahit in ſomnos: ſaxo collabitur ingens
Centaurus, blandiſque humeris ſe innectit Achilles,
Quamquam ibi fida parens, aſſuetaque pectora mavult.
At Thetis undiſonis per noctem in rupibus aſtans,
Quæ nato ſecreta velit, quibus abdere terris
Deſtinet, huc illuc diverſa mente volutat.
Proxima, ſed ſtudiis multum Mavortia, Thrace:
Nec Macetum gens dura placet, laudumque daturi
Cecropidæ ſtimulos. nimium opportuna carinis
Seſtos, Abydenique ſinus; placet ire per altas
Cycladas. hinc ſpretæ Myconos, humiliſque Seriphos,
Et Lemnos non æqua viris, atque hoſpita Delos
Gentibus. imbelli nuper Lycomedis in aula
Virgineos cœtus, & litora perſona ludo
Audierat, duros laxantem Ægæona nexus
Juſſa ſequi, centumque dei numerare catenas.
Hæc placet, hæc timidæ tellus tutiſſima matri.
Qualis vicino volucris jam ſedula partu,
Jamque timens qua fronde domum ſuſpendat inanem,
Providet hinc ventos, hinc anxia cogitat angues,
Hinc homines: tandem dubiæ placet umbra, noviſque
Vix ſtetit in ramis, & protinus arbor amatur.
Altera conſilio ſupereſt, triſtemque fatigat
Cura deam, natum ipſa ſinu complexa per undas,
An magno Tritone ferat, ventoſque volucres
Advocet, an pelago ſolitam Thaumantida paſci.
Elicit inde fretis, & murice frenat acuto
Delphinas bijuges, quos illi maxima Thetis
Gurgite Atlanteo pelagi ſub valle ſonora
Nutrierat. nullis vada per Neptunia glaucæ
Tantus honor formæ, nandique potentia: nec plus
Pectoris humani. jubet hos ſubſiſtere pleno
Litore, ne nudæ noceant contagia terræ.
Ipſa dehinc toto reſolutum pectore Achillem
(Qui pueris ſopor) Æmonii de rupibus antri
Ad placidas deportat aquas, & juſſa tacere
Litora. monſtrat iter, totoque effulſerat orbe
Cynthia. proſequitur divam, celereſque recurſus
Securus pelagi Chiron rogat, udaque celat
Lumina, & abreptos ſubito jam jamque latentes
Erecto proſpectat equo, qua cana parumper
Spumant ſigna fugæ, & liquido perit orbita ponto.
Illum non alias rediturum ad Theſſala Tempe
Jam triſtis Pholoe, jam nubilus ingemit Othrys,
Et tenuis Sperchios aquis, ſpeluncaque docti
Muta ſenis. quærunt puerilia carmina Fauni,
Et ſperata diu plorant connubia Nymphæ.
Jam premit aſtra dies, humiliſque ex æquore Titan
Rorantes evolvit equos, & ab æthere magno
Sublatum curru pelagus cadit. at vada mater
Scyria jamdudum fluctus emenſa tenebat:
Exierantque jugo feſſi Delphines herili.
Cum pueri tremefacta quies, oculique jacentis
Infuſum ſenſere diem, ſtupet aere primo.
Quæ loca? qui fluctus? ubi Pelion? omnia verſa,
Atque ignota videt, dubitatque agnoſcere matrem.
Occupat illa manu, blandeque affata paventem:
Si mihi, care puer, thalamos ſors æqua dediſſet,
Quos dabat, æthereis ego te complexa tenerem
Sidus grande plagis: magnique puerpera cæli,
Nil humiles Parcas, terrenaque fata vererer.
Nunc impar tibi, nate, genus, præcluſaque leti
Tantum matre via eſt. quin & metuenda propinquant
Tempora, & extremis admota pericula metis.
Cedamus, paulumque animos ſummitte viriles,
Atque habitus dignare meos. ſi Lydia dura
Penſa manu, molleſque tulit Tirynthius haſtas:
Si decet aurata Bacchum veſtigia palla
Verrere; virgineos ſi Jupiter induit artus;
Nec magnum ambigui fregerunt Cænea ſexus:
Has ſine quæſo minas numenque exire malignum.
Mox iterum campos, iterum Centaurica reddam
Luſtra tibi. per ego hoc decus, & ventura juventæ
Gaudia, ſi terras, humilemque experta maritum
Te propter, ſi progenitum Stygos amne ſevero
Armavi, (totumque utinam) cape tuta parumper
Tegmina, nil nocitura animo. cur ora reducis?
Quidve parant oculi? pudet hoc miteſcere cultu?
Per te, care puer, cognata per æquora juro,
Neſciet hoc Chiron. Sic horrida pectora tractat
Nequidquam mulcens: obſtat genitorque roganti,
Nutritorque ingens & cruda exordia magnæ
Indolis. effrænæ tumidum velut igne juventæ
Si quis equum primis ſummittere tentet habenis:
Ille diu campis, fluviiſque, & honore ſuperbo
Gaviſus, non colla jugo, non aſpera præbet
Ora lupis, dominique gemit captivus inire
Imperia, atque alios miratur diſcere curſus.
Quis deus attonitæ fraudes, aſtumque parenti
Contulit? indocilem quæ mens detraxit Achillem?
Palladi litoreæ celebrabat Scyros honorum
Forte diem, placidoque ſatæ Lycomede ſorores
Luce ſacra patriis (qua rara licentia) muris
Exierant, dare veris opes, divæque ſeveras
Fronde ligare comas, & ſpargere floribus haſtam.
Omnibus eximium formæ decus: omnibus idem
Cultus,

Cultus, & expleto teneri jam ſine pudoris
Virginitas matura toris, annique tumentes.
Sed quantum virides pelagi Venus addita Nymphas
Obruit, aut humeris quantum Diana relinquit
Naides, effulget tantum regina decori
Deidamia chori, pulchriſque ſororibus obſtat.
Illius & roſeo flammatur purpura vultu,
Et gemmis lux major ineſt, & blandius aurum.
Atque ipſi par forma deæ, ſi pectoris angues
Ponat, & exempta placetur caſſide vultus.
Hanc ubi ducentem longe ſocia agmina vidit
Trux puer, & nullo temeratus pectora motu;
Diriguit, totiſque novum bibit oſſibus ignem.
Nec latet hauſtus amor, ſed fax vibrata medullis
In vultus atque ora redit, lucemque genarum
Tingit, & impulſum tenui ſudore pererrat.
Lactea Maſſagetæ veluti cum pocula fuſcant
Sanguine puniceo, vel ebur corrumpitur oſtro:
Sic variis manifeſta notis palletque, ruberque,
Flamma recens. eat, atque ultro ferus, hoſpita ſacra
Diſcutiat turbæ ſecurus, & immemor ævi,
Ni pudor, & junctæ teneat reverentia matris.
Ut pater armenti quondam, rectorque futurus,
Cui nondum toto peraguntur cornua gyro,
Cum ſociam paſtus niveo candore juvencam
Aſpicit, ardeſcunt animi, primuſque per ora
Spumat amor, ſpectant hilares, optantque magiſtri.
Occupat arrepto jam tempore conſcia mater:
Hoſne inter ſimulare choros, & brachia ludo
Nectere, Nate, grave eſt? gelida quid tale ſub Oſſa,
Peliaciſque jugis? o ſi mihi jungere curas,
Atque alium portare ſinu contingat Achillem!
Mulcetur, lætumque rubet, viſuſque ſuperbos
Obliquat, veſteſque manu leviore repellit.
Aſpicit ambiguum genitrix, cogitque volentem,
Injecitque ſinus. tunc colla rigentia mollit,
Submittitque graves humeros, & fortia laxat
Brachia, & impexos certo domat ordine crines:
Ac ſua dilecta cervice monilia transfert,
Et picturato cohibet veſtigia limbo.
Inceſſum, motumque docet, fandique pudorem.
Qualiter artificis victuræ pollice ceræ
Accipiunt formas, ignemque manumque ſequuntur.
Talis erat divæ natum mutantis imago.
Nec luctata diu: ſupereſt nam plurimus illi
Invicta virtute decor, fallitque tuentes
Ambiguus, tenuique latens diſcrimine ſexus.
Procedunt, iterumque monet, rurſumque fatigat
Blanda Thetis: Sic ergo gradus, ſic ora, manuſque,
Nate, feres, comiteſque modis imitabere fictis.
Ne te ſuſpectum molli non miſceat aulæ
Rector, & incepti pereant mendacia furti.
Dixit, & admoto non ceſſat comere tactu.
Sic ubi virgineis Hecate laſſata pharetris,
Ad patrem fratremque redit, comes hæret eunti
Mater, & ipſa humeros, exertaque brachia velat.
Ipſa arcum, pharetramque locat, veſteſque latentes
Deducit, ſparſoſque ſtudet componere crines.
Protinus aggreditur regem: atque ibi teſtibus aris,
Hanc, tibi, ait, noſtri germanam rector Achillis
(Nonne vides ut torva genas, æquandaque fratri?)
Tradimus: arma humeris arcumque animoſa petebat
Ferre, & Amazonio connubia pellere ritu.
Sed mihi curarum ſatis eſt pro ſtirpe virili.
Hæc calathos, & ſacra ferat. tu frange regendo
Indocilem, ſexumque tene, dum nubilis ætas,
Solvenduſque pudor. neve exercere protervas
Gymnadas, aut luſtris nemorum concede vagari,
Intus ale, & ſimiles inter ſeclude puellas.
Litore præcipue, portuque arcere memento.
Vidiſti modo vela Phrygum, jam mutua jura
Fallere, tranſmiſſæ pelago didicere carinæ.
Accedit dictis pater, ingenioque parentis
Occultum Æaciden (quis divum fraudibus obſtet?)
Accipit. ultro etiam veneratur ſupplice dextra,
Et grates electus agit. nec turba piarum
Scyriadum ceſſat nimio defigere viſu
Virginis ora novæ: quantum cervice, comiſque
Emineat, quantumque humeros, ac pectora fundat.
Dehinc ſociare choros, caſtiſque accedere ſacris
Hortantur, ceduntque loco, & contingere gaudent.
Qualiter Idaliæ volucres, ubi mollia frangunt
Nubila, jam longum cæloque domoque gregatæ,
Si junxit pennas, diverſoque hoſpita tractu
Venit avis, cunctæ primum mirantur, & horrent;
Mox propius propiuſque volant, atque aere in ipſo
Paulatim fecere ſuam, plauſuque ſecundo
Circumeunt hilares, & ad alta cubilia ducunt.
Digreditur multum cunctata in limine mater,
Dum repetit monitus, arcanaque murmura figit
Auribus, & tacito dat verba noviſſima voto.
Tunc excepta freto, longe cervice reflexa
Abnatat, & blandis affatur litora verbis:
Cara mihi tellus, magnæ cui pignora curæ,
Depoſitumque ingens timido commiſimus aſtu,
Sis felix, taceaſque precor, quo more tacebat
Creta Rheæ. te longus honos, æternaque cingent
Templa, nec inſtabili fama ſuperabere Delo.
At ventis, & ſacra fretis, interque vadoſas
Cycladas, Ægeæ frangunt ubi ſaxa procellæ,
Nereidum tranquilla domus, jurandaque nautis
Inſula, ne ſolum Danaas admitte carinas,
Te precor. hic thiaſos tantum, nihil utile bellis,
Hoc famam narrare doce. dumqne arma parantur
Dorica, & alternum Mavors interfurit orbem:
(Cedo equidem) ſit virgo pii Lycomedis Achilles.
Interea meritos ultrix Europa dolores
Dulcibus armorum furiis, & ſupplice regum
Conqueſtu flammata movet, quippe ambit Atrides
Ille magis, cui nupta domi, facinuſque relatu
Aſperat Iliacum. captam ſine Marte, ſine armis
Progeniem cæli, Spartæque potentis alumnam:
Jura, fidem, Superos una calcata rapina.
Hoc fœdus Phrygium, hæc geminæ commercia terræ?
Quid maneat populos, ubi tanta injuria primos
Degraſſata duces? coeunt gens omnis, & ætas:
Nec tantum exciti, bimari quos Iſthmia vallo
Clauſtra, nec undiſonæ quos circuit umbo Maleæ;
Sed procul amotæ, Phrixi qua ſemita jungi
Europamque, Aſiamque vetat, quaſque ordine gentes
Litore Abydeno maris alligat unda ſuperni.
Fervet amor belli, concuſſaſque erigit urbes.
Æra domant Temeſæ: quatitur navalibus ora
Euboïs, innumera reſonant incude Mycenæ:
Piſa novat currus: Nemee dat terga ferarum:
Cyrrha ſagittiferas certat ſtipare pharetras:
Lerna graves clypeos cæſis veſtire juvencis.
Dat bello pedites Ætholus, & aſper Acarnan:
Argos agit turmas. vacuantur paſcua ditis
Arcadiæ: frænat celeres Epiros alumnos:
Phocis, & Aoniæ jaculis rareſcitis umbræ.
Murorum tormenta Pylos, Meſſanaque tendunt:



Digitized by Google

Nulla immunis humus. velluntur poſtibus altis
Arma olim dimiſſa patrum, flammiſque liqueſcunt
Dona deum: raptum Superis Mars efferat aurum.
Nuſquam umbræ veteres: minor Othrys, & ardua ſidunt
Taygeta, exuti viderunt aera montes.
Jam natat omne nemus; cæduntur robora claſſi:
Silva minor remis. ferrum laxatur ad uſus
Innumeros: quod roſtra liget, quod muniat arma,
Belligeros quod frænet equos, quod mille catenis
Squallentes nectat tunicas, quod ſanguine fumet,
Vulneraque alta bibat, quod conſpirante veneno
Impellat mortes; tenuantque humentia ſaxa
Attritu, & pigris addunt mucronibus iras.
Nec modus, aut arcus lentare, aut fundere glandes,
Aut torrere ſudes, galeaſque attollere conis.
Hos inter motus pigram gemit ora quietem
Theſſalis, & geminis incuſat fata querelis:
Quod ſenior Peleus, nec adhuc maturus Achilles.
Jam Pelopis terras, Graiumque exhauſerat orbem
Præcipitans in tranſtra viros inſanus, equoſque,
Bellipotens. fervent portus, & operta carinis
Stagna, ſuaſque hiemes claſſis promota, ſuoſque
Attollit fluctus. ipſum jam puppibus æquor
Deficit, & totos conſumunt carbaſa ventos.
Prima rates Danaas Hecateia congregat Aulis,
Rupibus expoſitis, longique crepidine dorſi
Euboicum ſcandens Aulis mare: litora multum
Montivagæ dilecta deæ. juxtaque Caphareus
Latratum pelago tollens caput. ille Pelaſgas
Ut vidit traſnare rates, ter monte, ter undis
Intonuit, ſævæque dedit præſagia noctis.
Cœtus ibi armorum Trojæ fatalis: ibi ingens
Juratur bellum, donec Sol annuus omnes
Conficeret metas. tum primum Græcia vires
Contemplata ſuas: tunc ſparſa ac diſſona moles
In corpus vultumque coit, & rege ſub uno
Diſpoſita eſt. ſic curva feras indago latentes
Claudit, & admotis paulatim caſſibus arctat.
Illæ ignem, ſonitumque pavent, diffuſaque linquunt
Avia, miranturque ſuum decreſcere montem,
Donec in anguſtam ceciderunt undique vallem,
Inque vicem ſtupuere greges, ſocioque timore
Manſueſcunt. ſimul hirtus aper, ſimul urſa, lupuſque
Cogitur, & captos contemnit cerva leones.
Sed quamquam gemini pariter ſua bella capeſſant
Atridæ, famamque avidi virtute paternam
Tydides, Sthenelusque premant, nec cogitet annos
Antilochus, ſeptemque Ajax umbone coruſcet
Armenti reges, atque æquum mœnibus orbem,
Conſiliis armiſque vigil contendat Ulyſſes;
Omnis in abſentem belli manus ardet Achillem:
Nomen Achillis amant, & in Hectora ſolus Achilles
Poſcitur. illum unum Teucris, Priamoque loquuntur
Fatalem. quis enim Æmoniis ſub vallibus alter
Creverit, effoſſa reptans nive? cujus ab ortu
Cruda rudimenta, & teneros formaverit annos
Centaurus? patrii propior cui linea cæli?
Quemve alium Stygios tulerit ſecreta per amnes
Nereis? & pulchros ferro perſtrinxerit artus?
Hæc Graiæ caſtris iterant, traduntque cohortes.
Cedit turba ducum, vincique haud mœſta fatetur.
Sic cum bellantes Phlegræa in caſtra coirent
Cælicolæ, jamque Odryſiam Gradivus in haſtam
Surgeret, & Libycos Tritonia tolleret angues,
Ingentemque manu curvaret Delius arcum;
Stabat anhela metu ſolum Natura Tonantem
Reſpiciens, quando ille hiemes, tonitruſque vocaret
Nubibus, igniferam quæ fulmina poſceret Ætnam.
Atque ibi dum mixta vallati plebe ſuorum
Et maris & belli conſultant tempora reges,
Increpitans magno vatem Calchanta tumultu,
Proteſilaus ait: (namque huic bellare cupido
Præcipua, & primæ jam tunc data copia mortis,)
O nimium Phœbi tripodumque oblite tuorum
Theſtoride: quando ora deo poſſeſſa movebis
Juſtius? aut quando Parcarum occulta recludes?
Cernis ut ignotum cuncti ſtupeantque, petantque
Æaciden? ſordet vulgo Calydonius Heros,
Et magno genitus Telamone, Ajaxque ſecundus,
Nos quoque: ſed Mavors arreptaque Troja probabunt:
Illum neglectis (pudet heu) ductoribus, omnes
Belligerum ceu numen amant. dic ocyus (aut cur
Serta comis, & mitis honos?) quibus abditus oris,
Quave jubes tellure peti. nam fama, nec antris
Chironis, patria nec degere Peleos aula:
Eja irrumpe deos, & fata latentia laxa,
Laurigeroſque ignes, ſi quando, avidiſſimus hauri:
Arma horrenda tibi, ſævoſque remiſimus enſes.
Numquam has imbelles galea violabere vittas,
Sis felix, numeroque ducum præſtantior omni,
Si magnum Danais per te portendis Achillem.
Jamdudum trepido circumfert lumina motu,
Intrantemque deum primo pallore fatetur
Theſtorides, mox igne genas, & ſanguine torquens
Nec ſocios, nec caſtra videt, ſed cæcus & amens
Nunc Superum magnos deprendit in æthere cœtus,
Nunc ſagas affatur aves, nunc dira ſororum
Licia, thuriferas modo conſulit anxius aras,
Flammarumque apices rapit, & caligine ſacra
Paſcitur. exiliunt crines, rigidiſque laborat
Vitta comis, nec colla loco, nec in ordine greſſus.
Tandem feſſa tremens longis mugitibus ora
Solvit, & oppoſitum vox eluctata furorem eſt:
Quo rapis ingentem magni Chironis alumnum
Femineis, Nerei, dolis? huc mitte: quid aufers?
Non patiar: meus iſte, meus. tu diva profundi,
Et me Phœbus agit. latebris quibus abdere tentas
Everſorem Aſiæ? video per Cycladas altas
Attonitam, & turpi quærentem litora furto.
Occidimus: placuit Lycomedis conſcia tellus.
O ſcelus! en fluxæ veniunt in pectora veſtes.
Scinde puer, ſcinde, & timidæ ne crede parenti.
Hei mihi raptus abit: quænam hæc procul improba virgo?
Hic nutante gradu ſtetit, amiſſique furoris
Viribus, ante ipſas tremefactus corruit aras.
Tunc hærentem Ithacum Calydonius occupat Heros:
Nos vocat iſte labor, neque enim comes ire recuſo,
Si te cura trahit. licet ille ſonantibus antris
Tethyos adverſæ, gremioque prematur aquoſo
Nereos, invenies. tu tantum providus aſtu
Tende animum vigilem, fœcundumque erige pectus.
Nam mihi quis vatum dubiis in caſibus auſit
Fata videre prior? ſubicit gaviſus Ulyſſes:
Sic Deus omnipotens firmet, ſic annuat illa
Virgo paterna tibi. ſed me ſpes lubrica tardat.
Grande equidem, armatum caſtris inducere Achillem:
Sed ſi fata negent, quam fœdum, ac triſte reverti?
Vota tamen Danaum non intentata relinquam.
Jamque adeo aut aderit mecum Peleius Heros,
Aut verum penitus latet, & ſine Apolline Calchas.
Conclamant Danai, ſtimulatque Agamemno volentes.
Laxantur cœtus, reſolutaque murmure læto

Agmina diſcedunt. quales jam nocte propinqua
E paſtu referuntur apes, vel in antra reverti
Melle novo gravidas mitis videt Hybla catervas.
Nec mora, jam dextras Ithaceſia carbaſus auras
Poſcit, & in remis hilaris ſedere juventus.
At procul occultum falſi ſub imagine ſexus
Æaciden furto jam noverat una latentem
Deidamia virum, ſed opertæ conſcia culpæ
Cuncta pavet, tacitaſque putat ſentire ſorores.
Namque ut virgineo ſtetit agmine clarus Achilles,
Exolvitque rudem genitrix digreſſa pudorem,
Protinus elegit comitem (quamquam omnis in illum
Turba coit) blandeque novas nil tale timenti
Admovet inſidias. illam ſequiturque, premitque,
Improbus illam oculis iterumque, iterumque reſumit.
Nunc nimius lateri non evitantis adhæret.
Nunc levibus ſertis, lapſis nunc ſponte caniſtris,
Nunc thyrſo parcente ferit. modo dulcia notæ
Fila lyræ, tenueſque modos, & carmina monſtrat
Chironis, ducitque manum, digitoſque ſonanti
Infringit citharæ. nunc occupat ora canentis,
Et ligat amplexus, & mille per oſcula laudat.
Illa libens diſcit, quo vertice Pelion, & quis
Æacides, puerique auditum nomen, & actus
Aſſidue ſtupet, & præſentem cantat Achillem.
Ipſa quoque & validos proferre modeſtius artus,
Et tenuare rudes attrito pollice lanas
Demonſtrat, reficitque colos, & perdita dura
Penſa manu; vociſque ſonum, punduſque tenentis,
Quodque fugit comites, nimio quod lumine ſeſe
Figat, & in verbis intempeſtivus anhelet,
Miratur. jam jamque dolos aperire parantem
Virginea levitate fugit, prohibetque fateri.
Sic ſub matre Rhea juvenis regnator Olympi
Oſcula ſecuræ dabat inſidioſa ſorori
Frater adhuc, medii donec reverentia ceſſit
Sanguinis, & veros germana expavit amores.
Tandem detecti timidæ Nereidos aſtus.
Lucus Agenorei ſublimis ad orgia Bacchi
Stabat, & admiſſum cælo nemus. hujus in umbra
Alternum revocare piæ Trieterica matres
Conſuerant, ſciſſumque pecus, terraque revulſas
Ferre trabes, gratoſque deo præſtare furores.
Lex procul ire mares. iterat præcepta verendus
Ductor, inacceſſumque viris edicitur antrum.
Nec ſatis eſt: ſtat ſine dato metuenda ſacerdos,
Exploratque aditus, ne quis temerator oberret
Agmine femineo: tacitus ſubriſit Achilles.
Illum virgineæ ducentem ſigna catervæ,
Magnaque difficili ſolventem brachia motu,
(Et ſexus pariter decet, & mendacia matris)
Mirantur comites. nec jam pulcherrima turbæ
Deidamia ſuæ, tantumque admota ſuperbo
Vincitur Æacide, quantum premit ipſa ſorores.
Ut vero a tereti demiſit Nebrida collo,
Erranteſque ſinus hedera collegit, & alte
Cinxit purpureis flaventia tempora vittis,
Vibravitque gravi redimitum miſſile dextra:
Attonito ſtat turba metu, ſacriſque relictis
Illum ambire libet, pronoſque attollere vultus.
Talis ubi ad Thebas vultumque animumque remiſit
Evius, & patrio ſatiavit pectora luxu:
Serta comis, mitramque levat, thyrſumque virentem
Armat, & hoſtiles inviſit fortior Indos.
Scandebat roſeo medii faſtigia cæli
Luna jugo, totis ubi Somnus inertior alis
Defluit in terras, mutumque amplectitur orbem;
Conſedere chori, paulumque exercita pulſu
Æra tacent: tenero cum ſolus ab agmine Achilles
Hæc ſecum: Quonam timidæ commenta parentis
Uſque feres? primumque imbelli carcere perdes
Florem animi? non tela licet Mavortia dextra,
Non trepidas agitare feras? ubi campus & amnes
Æmonii? quæriſne meos, Sperchie, natatus,
Promiſſaſque comas? an deſertoris alumni
Nullus honos? Stygiaſque procul jam raptus ad umbras
Dicor? & orbatus plangit mea funera Chiron?
Tu nunc tela manu, noſtros tu dirigis arcus,
Nutritoſque mihi ſcandis, Patrocle, jugales:
Aſt ego pampineis diffundere brachia thyrſis,
Et tenuare colos (pudet heu, tædetque fateri)
Jam ſcio. quin etiam dilectæ virginis ignem,
Æquævamque facem captus noctesque dieſque
Diſſimulas? quonam uſque premes urentia pectus
Vulnera? teque marem (pudet heu) nec amore probabis?
Sic ait, & denſa noctis gaviſus in umbra
Tempeſtiva ſuis torpere ſilentia furtis,
Vi potitur votis, & toto pectore veros
Admovet amplexus: riſit chorus omnis ab alto
Aſtrorum, & teneræ rubuerunt cornua Lunæ.
Illa quidem clamore nemus montemque replevit,
Sed Bacchi comites, diſcuſſa nube, ſoporis
Signa choris indicta putant. fragor undique notus
Tollitur, & thyrſos iterum vibrabat Achilles.
Ante tamen dubiam verbis ſolatur amicis:
Ille ego (quid trepidas?) genuit quem cærula mater
Peliacis ſilvis, nivibuſque immiſit alendum
Theſſalicis. neque ego hos cultus, aut fœda ſubiſſem
Tegmina, ni primo te viſa in litore: ceſſi
Te propter: tibi penſa manu, tibi mollia geſto
Tympana. quid deſtes magno nurus addita ponto?
Quid gemis ingentes cælo paritura nepotes?
Sed pater ante igni, ferroque exciſa jacebit
Scyros, & in tumidas ibunt hæc verſa procellas
Mœnia, quam ſævo mea tu connubia perdas
Funere: non adeo parebimus omnia matri.
Vade, ſed ereptum taceas, celeſque pudorem.
Obſtupuit tantis regina exterrita monſtris,
Quamquam olim ſuſpecta fides, & cominus ipſum
Horruit, & multum facies mutata fatentis.
Quid faciat? caſuſne ſuos ferat ipſa parenti?
Seque ſimul, juvenemque premat, fortaſſis acerbas
Hauſurum pœnas, & adhuc in corde manebat
Ille diu deceptus amor. ſilet ægra, premitque
Jam commune nefas. unam placet addere furtis
Altricem ſociam, precibus quæ victa duorum
Annuit. illa aſtu tacito raptumque pudorem,
Surgentemque uterum, atque ægros in pondere menſes
Occuluit, plenis donec ſtata tempora metis
Attulit, & partus index Lucina reſolvit.

## LIBER SECUNDUS.

Jamque per Ægæos ibat Laertia fluctus
Puppis, & innumeræ mutabant Cycladas auræ,
Jam Paros, Olearoſque latent. jam raditur alta
Lemnos, & a tergo decreſcit Bacchica Naxos,
Ante oculos creſcente Samo. jam Delos opacat
Æquor. ubi excelſa libant carcheſia puppe,
Reſponſique fidem, & verum Calchanta precantur.

Audiit

Digitized by Google

Audiit Arcitenens, Zephyrumque e vertice Cynthi
Impulit, & dubiis pleno dedit omina velo.
It pelago ſecura ratis. quippe alta Tonantis
Juſſa, Thetin certas fatorum vertere leges
Arcebant ægram lacrimis, ac multa gementem,
Quod non erueret pontum, ventiſque fretiſque
Omnibus inviſum jam tunc ſequeretur Ulyſſem.
Frangebat radios humili jam pronus Olympo
Phœbus, & Oceani penetrabile litus anhelis
Promittebat equis: cum ſe ſcopuloſa levavit
Scyros, in hanc totos emiſit puppe rudentes
Dux Laertiades, ſocioſque reſumere pontum
Imperat, & remis Zephyros ſupplere cadentes.
Accedunt juſſi. magis indubitata, magiſque
Scyros erat, placidique ſuper Tritonia cuſtos
Litoris. egreſſi numen venerantur amicæ
Ætoluſque Ithacuſque deæ. tum providus heros,
Hoſpita ne ſubito terrerent mœnia cœtu,
Puppe jubet remanere ſuos. ipſe ardua fido
Cum Diomede petit. ſed jam prævenerat arcis
Litoreæ ſervator Abas, ignotaque regi
Ediderat (ſed Graia tamen) ſuccedere terris
Carbaſa. procedunt, gemini ceu fœdere juncto
Hiberna ſub nocte lupi, licet & ſua pulſet
Natorumque fames, penitus rabiemque minaſque
Diſſimulant, humileſque meant, ne nuntiet hoſtes
Cura canum, & trepidos moneat vigilare magiſtros:
Sic ſegnes heroes eunt, campumque patentem
Qui medius portum celſamque interjacet urbem,
Alterno ſermone ſerunt. prior occupat acer
Tydides: Qua nunc verum ratione paramus
Scrutari? namque ambiguo ſub pectore quondam
Verſo, quid imbelles thyrſos mercatus, & æra,
Urbibus in mediis, Bacchæaque terga, mitraſque
Huc tuleris, varioque aſperſas Nebridas auro?
Hiſne gravem Phrygibus, Priamoque armamus Achillem?
Illi ſubridens Ithacus paulum ore remiſſo:
Hæc tibi, virginea modo ſi Lycomedis in aula
Fraude latens, ultro confeſſum in prælia ducent
Peliden. tu cuncta citus de puppe memento
Ferre, ubi tempus erit, clypeumque iis jungere donis,
Qui pulcher ſignis, auroque aſperrimus ardet.
Hæc ſat erunt: tecum lituo bonus adſit Agyrtes,
Occultamque tubam tacitos apportet in uſus.
Dixerat, atque ipſo portarum limine regem
Cernit, & oſtenſa pacem præfatur oliva.
Magna (reor) pridem veſtras pervenit ad aures
Fama trucis belli, regum placidiſſime, quod nunc
Europamque, Aſiamque quatit. ſi nomina quæras
Huc perlata ducum, ſidit quibus ultor Atrides,
Hic tibi, quem tanta meliorem ſtirpe creavit
Magnanimus Tydeus, Ithacis ego ductor Ulyſſes.
Cauſa viæ (metuam quid enim tibi cuncta fateri:
Cum Graius, notaque fide celeberrimus unus?)
Explorare aditus, inviſaque litora Troiæ,
Quidve parent. Medio ſermone intercipit ille:
Annuerit Fortuna, precor, dextrique ſecundent
Iſta dei. nunc hoſpitio mea tecta, piumque
Illuſtrate larem. Simul intra limina ducit.
Nec mora, jam menſas famularis turba toroſque
Inſtruit. interea viſu perluſtrat Ulyſſes,
Scrutaturque domum, ſi qua veſtigia magnæ
Virginis, aut dubia facies ſuſpecta figura:
Porticibuſque vagis errat, toroſque penates
Ceu miretur, adit. velut ille cubilia prædæ
Indubitata tenens multo legit arva Moloſſo
Venator, videat donec ſub frondibus hoſtem
Porrectum ſomno, poſitoſque in ceſpite dentes.
Rumor in arcana jamdudum perſtrepit aula,
Virginibus qua fida domus, veniſſe Pelaſgum
Ductores, Grajamque ratem, ſocioſque receptos.
Jure pavent aliæ, ſed vix nova gaudia celat
Pelides, aviduſque novos heroas & arma
Vel talis vidiſſe cupit. jamque atria fervent
Regali ſtrepitu, & picto diſcumbitur oſtro.
Tum pater ire jubet natas, comiteſque pudicas
Natarum. ſubeunt quales Mæotide ripa,
Cum Scythicas rapuere domos, & capta Getarum
Mœnia, ſuppoſitis epulantur Amazones armis.
Tum vero intentus vultus ac pectora Ulyſſes
Prælibat viſu. ſed nox, illataque fallunt
Lumina, & extemplo latuit menſura jacentis.
Et tamen erectumque genas, oculiſque vagantem,
Nullaque virginei ſervantem ſigna pudoris,
Defigit, comitique obliquo lumine monſtrat.
Quod niſi præcipitem blando complexa moneret
Deidamia ſinu, nudataque pectora ſemper,
Exertaſque manus, humeroſque in veſte teneret,
Et prodire toris, & poſcere vina vetaret
Sæpius, & fronti crinale reponeret aurum;
Argolicis ducibus jam tunc patuiſſet Achilles.
Ut placata fames epulis bis terque repoſtis,
Rex prior alloquitur, pateriſque hortatur Achivos:
Invideo veſtris (fateor) decora inclita gentis
Argolicæ cœptis: utinam mihi fortior ætas,
Quæque fuit, Dolopas cum Scyria litora adortos,
Perdomui, fregique vadis. quæ ſigna triumphi,
Vidiſtis celſas murorum in fronte carinas.
Saltem ſi ſoboles, aptam quam mittere bello
*Poſſem, plena forent mihi gaudia. namque juvarem.*
Nunc ipſi vireſque meas, & cara videtis
Pignora. quando novos dabit hæc mihi turba nepotes?
Dixerat, & ſolers arrepto tempore Ulyſſes:
Haud ſpernenda cupis. quis enim non viſere gentes
Innumeras, varioſque duces, atque agmina regum
Ardeat? omne ſimul roburque decuſque potentis
Europæ, meritos ultro juravit in enſes.
Rura, urbeſque vacant: montes ſpoliavimus altos.
Omne fretum longa velorum obtexitur umbra.
Tradunt arma patres, ruit irrevocata juventus.
Non alias umquam tantæ data copia famæ
Fortibus, aut campo majore exercita Virtus.
Aſpicit intentum vigilique hæc aure bibentem,
Cum paveant aliæ, demiſſaque lumina flectant.
Atque iterat: Quiſquis proavis, & gente ſuperbus,
Quiſquis equo jaculoque potens, qui prævalet arcu,
Omnis honos illic: illic ingentia certant
Nomina. vix timidæ matres, vix agmina ceſſant
Virginea. hic multum ſteriles damnatus in annos,
Inviſuſque deis, ſi quem hæc nova gloria ſegnem
Præterit. exiſſet ſtratis, niſi provida ſigno
Deidamia dato, cunctas hortata ſorores
Liquiſſet menſas, ipſum complexa. ſed hæret
Reſpiciens Ithacum, cœtuque noviſſimus exit.
Ille quidem incepto paulum ex ſermone remiſit
Pauca tamen jungens: At tu tranquillus in alta
Pace mane, cariſque para connubia natis,
Quas tibi ſidereis divarum vultibus æquas
Sors dedit. ut me olim tacitum reverentia tangit!
Is decor eſt. formæ ſpecies permixta virili.
Occurrit genitor: Quid ſi Bacchea ferentes
Orgia, Palladias aut circum videris aras?



Digitized by Google

Et dabimus, ſi forte novus cunctabitur Auſter.
Excipiunt cupidi, & tacitis ſpes addita votis.
Cetera depoſitis Lycomedis regia curis
Tranquilla ſub pace ſilet, ſed longa ſagaci
Nox Ithaco, lucemque cupit, ſomnoque gravatur.
Vixdum exorta dies, & jam comitatus Agyrta
Tydides aderat, prædictaque dona ferebat.
Nec minus egreſſæ thalamis Scyreides ibant
Oſtentare choros, promiſſaque ſacra verendis
Hoſpitibus. nitet ante alias regina, comeſque
Pelides. qualis Siculæ ſub rupibus Ætnæ
Naides Ætneas inter Diana, feroxque
Pallas, & Elyſii lucebat ſponſa tyranni.
Jamque movent greſſus: thyaſiſque Iſmenia buxus
Signa dedit, quater æra Rheæ, quater Evia pulſant
Terga manu, varioſque quater legere recurſus.
Tunc thyrſos pariterque levant, pariterque reponunt,
Multiplicantque gradum, modo quo Curetes in actu
Quoque pii Samothraces eunt; nunc obvia verſæ
Pectine Amazonio, modo quo citat orbe Lacænas
Delia, plaudenteſque ſuis intorquet Amyclis.
Tunc vero, tunc præcipue manifeſtus Achilles.
Nec ſervare vices, nec jungere brachia curat.
Tunc molles greſſus, tunc aſpernatur amictus
Plus ſolito, rumpitque choros, & plurima turbat.
Sic indignantem thyrſos, acceptaque matris
Tympana, jam triſtes ſpectabant Penthea Thebæ.
Solvuntur laudata cohors, repetuntque paterna
Limina, ubi in mediæ jamdudum ſedibus aulæ,
Munera virgineos viſus tractura locarat
Tydides: ſignum hoſpitii, pretiumque laboris.
Hortaturque legant, nec rex placidiſſimus arcet.
Heu ſimplex, nimiumque rudis, qui callida dona,
Graiorumque dolos, variumque ignorat Ulyſſem!
Hinc aliæ, quas ſexus iners, naturaque ducit,
Aut teretes thyrſos, aut reſpondentia tentant
Tympana, gemmatis aut nectunt tempora limbis,
Arma vident, magnoque putant donata parenti.
At ferus Æacides radiantem ut cominus orbem
Cælatum pugnis ſævis, & forte rubentem
Bellorum maculis, acclinem & conſpicit haſtam:
Infremuit, torſitque genas, & fronte relicta
Surrexere comæ. nuſquam mandata parentis,
Nuſquam occultus amor, totoque in pectore Troja eſt.
Ut leo, materno cum raptus ab ubere mores
Accepit, pectique jubas, hominemque vereri
Edidicit, nullaſque ruit niſi juſſus in iras:
Si ſemel adverſo radiavit lumine ferrum,
Ejurata fides, domitorque inimicus: in illum
Prima fames, timidoque pudet ſerviſſe magiſtro.
Ut vero acceſſit propius, luxque æmula vultum
Reddidit, & ſimilem tandem ſe vidit in auro,
Horruit, erubuitque ſimul. tunc acer Ulyſſes
Admotus lateri ſummiſsa voce: Quid hæres?
Scimus, ait: tu ſemiferi Chironis alumnus,
Tu cæli, pelagique nepos: te Dorica claſſis,
Te tua ſuſpenſis expectat Græcia ſignis.
Ipſaque jam dubiis nutant tibi Pergama muris.
Eia age, rumpe moras: ſine perfida palleat Ide,
Et juvet hæc audire patrem, pudeatque doloſam
Sic pro te timuiſſe Thetin. Jam pectus amictu
Laxabat, cum grande tuba (ſic juſſus) Agyrtes
Inſonuit. fugiunt disjectis undique donis,
Implorantque patrem, commotaque prælia credunt.
Illius intactæ cecidere a pectore veſtes,
Jam clypeus, breviorque manu conſumitur haſta,
(Mira fides) Ithacumque humeris excedere viſus,
Ætolumque ducem: tantum ſubita arma, calorque
Martius, horrenda confundit luce penates.
Immaniſque gradu, ceu protinus Hectora poſcens,
Stat medius trepidante domo. Peleia virgo
Quæritur. aſt alia plangebat parte retectos
Deidamia dolos, cujus cum grandia primum
Lamenta, & notas accepit pectore voces,
Hæſit, & occulto virtus infracta calore eſt.
Dimittit clypeum, regiſque ad lumina verſus,
Attonitum fatis, inopinaque monſtra paventem,
Sicut erat, mediis Lycomedem affatur in armis:
Me tibi care pater (dubium dimitte timorem)
Me Thetis alma dedit. te pridem tanta manebat
Gloria. quæſitum Danais tu mittis Achillem.
Gratior & magno (ſi fas dixiſſe) parente,
Et dulci Chirone mihi. ſed corda parumper
Huc adverte libens, atque has bonus accipe voces.
Te Peleus nato ſocerum, & Thetis hoſpita jungunt,
Allegantque ſuos utroque a ſanguine divos.
Unam virgineo natarum ex agmine poſcunt.
Daſne? an nos humiles tibi, degenereſque videmur?
Non renuis. junge ergo manus, & concipe fœdus,
Atque ignoſce tuis. tacito jam cognita furto
Deidamia mihi. quis enim his obſtare lacertis,
Quæ potuit noſtras poſſeſſa evadere flammas?
Me luere iſta jube: pono arma, & reddo Pelaſgis,
Et maneo. quid triſte fremis? quid lumina mutas?
Jam ſocer es. Natum ante pedes projecit, & addit:
Jamque avus. immitis quoties tractabitur enſis,
Turba ſumus. Tunc & Danai, per ſacra, fidemque
Hoſpitii, blanduſque precum compellat Ulyſſes.
Ille, etſi caræ comperta injuria natæ,
Et Thetidis mandata movent, prodique veretur
Depoſitum tam grande deæ, tamen obvius ire
Tot metuit fatis, Argivaque bella morari.
Fac velit: ipſam illic matrem ſpreviſſet Achilles.
Ne tamen abnueret genero ſe jungere tali;
Vincitur. arcanis effert pudibunda tenebris
Deidamia gradum, veniam nec protinus amens
Credit, & oppoſito genitorem placat Achille.
Mittitur Æmoniam, magni qui Pelea facti
Impleat, & claſſem, comiteſque in prælia poſcat.
Nec non & geminas regnator Scyrius alnos
Deducit genero, vireſque excuſat Achivis.
Tunc epulis conſumta dies, tandemque receptum
Fœdus, & intrepidos nox conſcia jungit amantes.
Illius ante oculos nova bella, & Xanthus, & Ide,
Argolicæque rates: atque hæc jam cogitat undas,
Auroramque timet. cara cervice mariti
Fuſa novi, lacrimas jam ſolvit, & occupat artus.
Aſpiciamne iterum, meque hoc in pectore ponam
Æacide? rurſuſque tuos dignabere partus?
An tumidus, Teucroſque lares, & capta reportans
Pergama, virgineæ nolis meminiſſe latebræ?
Quid precer, heu, timeamve prius? quidve anxia mandem
Cui vix flere vacat? modo te nox una deditque,
Inviditque mihi. thalamis hæc tempora noſtris?
Hicne eſt liber Hymen? o dulcia furta, dolique,
O timor! eripitur miſeræ permiſſus Achilles.
I, (neque enim tantos auſim revocare paratus)
I cautus, nec vana Thetim timuiſſe memento.
I felix, noſterque redi: nimis improba poſco.
Jam te ſpectabunt lacrimis, planctuque decoræ
Troades, optabuntque tuis dare colla lacertis,
Et patriam penſare toris. aut ipſa placebit

Tyn-

Digitized by Google

Tyndaris, inceſta nimium laudata rapina.
Aſt ego vel primæ puerilis fabula culpæ
Narrabor famulis, aut diſſimulata latebo.
Quin age duc comitem: cur non ego Martia tecum
Signa feram? tu penſa manu, Bacchæaque mecum
Sacra, quod infelix non credet Troja, tuliſti.
Attamen hunc, quem mœſta mihi ſolatia linquis,
Hunc ſaltem ſub corde tene, & concede precanti
Hoc ſolum, pariat ne quid tibi barbara conjux,
Ne qua det indignos Thetidi captiva nepotes.
Talia dicentem non ipſe immotus Achilles
Solatur, juratque fidem: jurataque fletu
Spondet, & ingentes famulas, captumque reverſus
Ilion, & Phrygiæ promittit munera gazæ.
Irrita ventoſæ rapiebant verba procellæ.
Exuit implicitum tenebris humentibus orbem
Oceano prolata dies, genitorque coruſcæ
Lucis adhuc hebetem vicina nocte levabat,
Et nondum excuſſo rorantem lampada ponto.
Et jam punicea nudatum pectora palla,
Inſignemque ipſis, quæ prima invaſerat, armis
Æaciden (quippe aura vocat, cognataque ſuadent
Æquora) proſpectant cuncti, juvenemque, ducemque
Nil auſi meminiſſe, pavent. ſic omnia viſu
Mutatus rediit, ceu numquam Scyria paſſus
Litora, Peliaco raptus deſcendat ab antro.
Tunc ex more deis (ita namque monebat Ulyſſes)
Æquoreis matrique litat, fluctuque ſub ipſo
Cæruleum regem tauro veneratur, avumque
Nerea, vittata genetrix placata juvenca eſt.
Hic ſpumante ſalo jaciens tumida exta profatur:
Paruimus, genitrix, quamquam haud toleranda jubebas,
Paruimus nimium: bella ad Trojana, rateſque
Argolicas quæſitus eo. Sic orſus, & alno
Inſiluit, penituſque Noto ſtridente propinquis
Abripitur terris: jamque ardua creſcere nubes
Incipit, & Scyros longe decreſcere ponto.
Turre procul ſumma, lacrimis comitata ſororum,
Confeſſumque tenens, & habentem nomina Pyrrhum,
Pendebat conjux, oculiſque in carbaſa fixis
Ibat, & ipſa fretum & puppem jam ſola videbat.
Ille quoque obliquos dilecta ad mœnia vultus
Declinat, viduamque domum, gemituſque relictæ
Cogitat: occultus ſub corde renaſcitur ardor,
Datque locum virtus. ſenſit Laertius heros
Mœrentem, & placidis aggreſſus flectere dictis;
Tene (inquit) magnæ vaſtator debite Trojæ,
Quem Danaæ claſſes, quem divum oracula poſcunt,
Erectumque manet reſerato limine bellum,
Callida femineo genitrix velavit amictu?
Commiſitque ullis tam grandia furta latebris?
Speravitque fidem? nimis o ſuſpenſa, nimiſque
Mater! an hæc virtus tacita torperet in umbra,
Quæ vix audito litui clangore, refugit
Et Thetin, & comites, & quos ſuppreſſerat ignes?
Nec noſtrum eſt quod in arma venis, ſequeriſque precantes:
Veniſſes ultro. Quem talibus occupat heros
Æacides: Longum eſt reſides exponere cauſas,
Maternumque nefas. hoc excuſabitur enſe
Scyros, & indecores, furorum crimina, cultus.
Tu potius, dum lene fretum Zephyriſque feruntur
Carbaſa, quæ Danais tanti primordia belli,
Ede: libet juſtas hinc ſumere protinus iras.
Hic Ithacus paulum repetito longius orſu:
Fertur in Hectorea (ſi talia credimus) ora
Electus formæ certamina ſolvere paſtor
Sollicitas tenuiſſe deas, nec torva Minervæ
Ora, nec ætherei ſociam rectoris, amico
Lumine, ſed ſolam nimium vidiſſe Dionen.
Atque adeo lis iſta tuis exorta ſub antris
Concilio Superum, dum Pelea dulce maritat
Pelion, & noſtris jam tunc promitteris armis.
Ira quatit victas: petit exitialia judex
Præmia. raptori faciles monſtrantur Amyclæ.
Ille Phrygas lucos, matris penetralia cædit
Turrigeræ, vetitaſque ſolo procumbere pinus
Præcipitat, terraſque freto delatus Achæas
Hoſpitis Atridæ (pudet heu, miſeretque potentis
Europæ) ſpoliat thalamos, Helenaque ſuperbus
Navigat, & captos ad Pergama devehit Argos.
Inde dato paſſim varias rumore per urbes,
Undique inexciti ſibi quiſque, & ſponte coimus
Ultores. quis enim genialia fœdera rumpi
Capta dolis, facilique trahi connubia raptu,
Ceu pecus, armentumve, aut viles meſſis acervos,
Perferat? hæc & non fortes jactura moveret.
Non tulit inſidias divum imperioſus Agenor,
Mugituſque ſacros, & magno numine vectam
Quæſiit Europen, aſpernatuſque Tonantem eſt
Vi generum. raptam & Scythico de litore prolem
Non tulit Æetes, ferroque & claſſe ſecutus
Semideos reges, & ituram in ſidera puppim.
Nos Phryga ſemivirum, portus, & litora circum
Argolica, inceſta volitantem puppe feremus?
Uſque adeo nuſquam arma & equi, fretaque invia Graiis?
Quid ſi nunc aliquis patriis rapturus ab oris
Deidamian eat, viduaque a ſede revellat
Attonitam, & magni clamantem nomen Achillis?
Illius ad capulum rediit manus, & ſimul ingens
Impulit ora rubor. tacuit contentus Ulyſſes,
Excipit Oenides: Quin o digniſſima cæli
Progenies, rituſque tuos, elementaque primæ
Indolis, & valida mox accedente juventa,
Quæ ſolitus laudum tibi ſemina pandere Chiron,
Virtutiſque aditus, quas membra augere per artes,
Quas animum, ſociis, multumque faventibus ede.
Sit pretium longas penitus quæſiſſe per undas
Scyron, & his armis primum intendiſſe lacertos.
Quem pigeat ſua facta loqui? tamen ille modeſte
Inchoat, ambiguus paulum, propiorque coacto:
Dicor, & in teneris, & adhuc creſcentibus annis,
Theſſalus ut rigido ſenior me monte recepit,
Non ullas ex more dapes habuiſſe, nec almis
Uberibus ſatiaſſe famem, ſed ſpiſſa leonum
Viſcera, ſemianimeſque libens traxiſſe medullas.
Hæc mihi prima Ceres, hæc læti munera Bacchi,
Sic dabat ille pater. mox ire per avia ſecum
Luſtra gradu majore trahens, viſiſque docebat
Arridere feris, nec fracta tuentibus undis
Saxa, nec ad vaſtæ trepidare ſilentia ſilvæ.
Jam tunc haſta manu, jam tunc cervice pharetræ,
Et ferri properatus amor, durataque multo
Sole, geluque cutis. tenero nec flexa cubili
Membra, ſed ingenti ſaxum commune magiſtro.
Vix mihi biſſenos annorum torſerat orbes
Vita rudis, volucres cum jam prævertere cervos,
Et Lapithas cogebat equo; præmiſſaque curſu
Tela ſequi: ſæpe ipſe gradu me præpete Chiron,
Dum velox ætas, campis admiſſus agebat
Omnibus, exhauſtumque vago per gramina paſſu
Laudabat gaudens, atque in ſua colla levabat.
Sæpe etiam primo fluvii torpore jubebat



Digitized by Google

Ire ſuper, glaciemque levi non frangere planta.
Hoc puerile decus. quid nunc tibi prælia dicam
Silvarum? & vacuos ſævo jam murmure ſaltus?
Numquam ille imbelles Oſſæa per avia lynces
Sectari, aut timidos paſſus me cuſpide damas
Sternere, ſed triſtes turbare cubilibus urſas,
Fulmineoſque ſues, & ſicubi maxima tigris,
Aut ſeducta jugis fœtæ ſpelunca leænæ.
Ipſe ſedens vaſto facta expectabat ab antro,
Si ſparſus magno remearem ſanguine, nec me
Ante niſi inſpectis admiſit ad oſcula telis.
Jamque & ad enſiferos vicina pube tumultus
Aptabar, nec me ulla feri Mavortis imago
Præteriit. didici quo Pæones arma rotatu,
Quo Macetæ ſua gæſa citent, quo turbine cæſtum
Sauromates, falcemque Getes, arcumque Gelonus
Tenderet, & flexæ Balearicus actor habenæ
Quo ſuſpenſa trahens libraret vulnera tortu,
Incluſum quoties diſtringeret aera gyro.
Vix memorem cunctos (etſi modo geſſimus) actus.
Nunc docet ingenti ſaltu me jungere foſſas,
Nunc caput aerii ſcandentem prendere montis,
Quo fugitur per plana gradu: ſimulachraque pugnæ
Excipere immiſſos curvato umbone molares,
Ardenteſque intrare caſas, peditemque volantes
Siſtere quadrijugos. memini, rapidiſſimus ibat
Imbribus aſſiduis paſtus, nivibuſque ſolutis
Sperchios, vulſaſque trabes, & ſaxa ferebat,
Cum me ille immiſſum, qua ſævior impetus undæ,
Stare jubet contra, tumidoſque repellere fluctus,
Quos vix ipſe gradu toties obſtante tuliſſet.
Stabam equidem, nec me referebat concitus amnis,
Et latæ caligo viæ. ferus ille minari
Deſuper incumbens, verbiſque urgere pudorem.
Nec niſi juſſus abii, ſic me ſublimis agebat
Gloria, nec duri tanto ſub teſte labores.
Jam procul Oebalios in nubila condere diſcos
Et liquidam nudare Palen, & ſpargere cæſtus
Ludus erat, requieſque mihi. nec major in iſtis
Sudor, Apollineo quam fila ſonantia plectro
Cum quaterem, priſcoſque virum mirarer honores.
Quin etiam ſuccos, atque auxiliantia morbis
Gramina, quo nimius ſtaret medicamine ſanguis,
Quid faciat ſomnos, quid hiantia vulnera claudat,
Quæ ferro cohibenda lues, quæ cederet herbis,
Edocuit, monituſque ſacræ ſub pectore fixit
Juſtitiæ, qua Peliacis dare jura verenda
Gentibus, atque ſuos ſolitus pacare bimembres.
Hactenus annorum, comites, elementa meorum
Et memini, & meminiſſe juvat. ſcit cetera Mater.
*Aura ſilet, puppis currens ad litora venit.*

# C. VALERII FLACCI SETINI BALBI ARGONAUTICON.

## LIBER PRIMUS.

PRima Deum magnis canimus freta pervia natis,
Fatidicamque ratem; Scythici quæ Phaſidis oras
Auſa ſequi, medioſque inter juga concita curſus
Rumpere, flammifero tandem conſedit Olympo.
Phœbe, mone; ſi Cymææ mihi conſcia vatis
Stat caſta cortina domo; ſi laurea digna
Fronte viret. tuque o, pelagi cui major aperti
Fama, Caledonius poſtquam tua carbaſa vexit
Oceanus, Phrygios prius indignatus Iulos,
Eripe me populis & habenti nubila terræ,
Sancte pater; veterumque fave veneranda canenti
Facta virum. verſam proles tua pandet Idumen
(Namque poteſt) Solymo nigrantem pulvere fratrem,
Spargentemque faces, & in omni turre furentem.
Ille tibi cultuſque deum, delubraque genti
Inſtituet; cum jam genitor lucebis ab omni
Parte poli. neque enim in Tyrias Cynoſura carinas
Certior, aut Graiis Helice ſervanda magiſtris:
Seu tu ſigna dabis, ſeu te duce Græcia mittet
Et Sidon Niluſque rates. nunc noſtra ſerenus
Orſa juves; hæc ut Latias vox impleat urbes.
Hæmoniam primis Pelias frænabat in annis,
Jam gravis & longus populi metus: illius amnes,
Ionium quicumque petunt: ille Othryn & Hæmum,
Atque imum felix verſabat vomere Olympum.
Sed non ulla quies animo fratriſque paventi
Progeniem divumque minas: hunc nam fore regi
Exitio vateſque canunt, pecudumque per aras
Terrifici monitus iterant: ſuper ipſius ingens
Inſtat fama viri, virtuſque haud læta tyranno.
Ergo anteire metus, juvenemque exſtinguere pergit
Æſonium; letique vias ac tempora verſat.
Sed neque bella videt, Graias neque monſtra per urbes
Ulla. Cleonæo jam tempora cluſus hiatu
Alcides: olim Lernæ defenſus ab angue
Arcas; & ambobus jam cornua fracta juvencis.
Ira maris, vaſtique placent diſcrimina ponti.
Cum juvenem tranquilla tuens, nec fronte timendus,
Occupat; & fictis dat vultum & pondera dictis:
Hanc mihi militiam, veterum quæ pulchrior actis,
Adnue; daque animum. noſtri de ſanguine Phrixus
Cretheus ut patrias, audiſti, effugerit aras.
Hunc ferus Æetes, Scythiam Phaſimque rigentem
Qui colit, (heu magni Solis pudor!) hoſpita vina
Inter,

Digitized by Google

Inter, & attonitæ mactat ſolemnia menſæ,
Nil noſtri divumque memor. non nuntia tantum
Fama refert. ipſum juvenem tam ſæva gementem,
Ipſum ego, cum ſerus feſſos ſopor alligat artus,
Aſpicio: meque aſſiduis lacera illius umbra
Queſtibus, & magni numen maris excitat Helle.
Si mihi, quæ quondam, vires; vel pendere pœnas
Colchida jam, & regis caput hic atque arma videres:
Olim annis ille ardor hebet: necdum mea proles
Imperio & belli rebus matura marique.
Tu, cui jam curæque vigent, animique viriles;
I decus: & pecoris Nephelæi vellera Graio
Redde tholo; ac tantis temet dignare periclis.
Talibus hortatur juvenem, propiorque jubenti
Conticuit, certus Scythico concurrere ponto
Cyaneas: tantoque ſilet poſſeſſa dracone
Vellera; multifidas regis quem filia linguas
Vibrantem ex adytis cantu dapibuſque vocabat,
Et dabat heſterno liventia mella veneno.
Mox taciti patuere doli, nec vellera curæ
Eſſe viro; ſed ſeſe odiis immania cogi
In freta. qua juſſos ſic tandem quærere Colchos
Arte queat, nunc aerii plantaria vellet
Perſeos, aut curru ſævos frænaſſe dracones,
Creditus ignaras Cereris qui vomere terras
Imbuit, & flava quercum damnavit ariſta.
Heu quid agat? populumne levem, veterique tyranno
Infenſum, atque olim miſerantes Æſona patres
Advocet? an ſocia Junone & Pallade fretus
Armiſona, ſuperet magis & freta juſſa capeſſat,
Si qua operis tanti domito conſurgere ponto
Fama queat? tu ſola animos mentemque peruris,
Gloria: te viridem videt immunemque ſenectæ
Phaſidis in ripa ſtantem, juveneſque vocantem.
Tandem animi incertum confuſaque pectora firmat
Relligio: tendenſque pias ad ſidera palmas,
Omnipotens regina, inquit, quam, turbidus atro
Æthera cæruleum quateret cum Jupiter imbre,
Ipſe ego præcipiti tumidum per Enipea nimbo
In campos & tuta tuli; nec credere quivi
Ante deam, quam te tonitru nutuque repoſci
Conjugis, & ſubita raptam formidine vidi:
Da Scythiam Phaſimque mihi: tuque, innuba Pallas,
Eripe me. veſtris egomet tunc vellera templis
Illa dabo: dabit auratis & cornibus igni
Colla pater: niveique greges altaria cingent.
Accepere deæ, celerique per æthera lapſu
Diverſas petiere vias. in mœnia pernix
Theſpiaca ad carum Tritonia devolat Argum.
Moliri hunc puppem jubet, & demittere ferro
Robora: Peliacas & jam comes exit in umbras.
At Juno Argolicas pariter Macetumque per urbes
Spargit, inexpertos tentare parentibus auſtros
Æſoniden: jam ſtare ratem, remiſque ſuperbam
Poſcere quos revehat, rebuſque in ſecula tollat.
Omnis avet, quæ jam bellis ſpectataque fama
Turba ducum, primæ ſeu quos in flore juventæ
Tentamenta tenent, necdum data copia rerum.
At quibus arvorum ſtudiumque inſontis aratri,
Hos ſtimulant, magnaque ratem per luſtra viaſque
Viſi laude canunt manifeſto in lumine Fauni,
Silvarumque deæ, atque claris cornibus amnes.
Protinus Inachiis ultro Tirynthius Argis
Advolat: Arcadio cujus flammata veneno
Tela puer, facileſque humeris gaudentibus arcus
Geſtat Hylas: velit ille quidem; ſed dextera nondum
Par oneri, clavæque capax. quos talibus amens
Inſequitur, ſolitoſque novat Saturnia queſtus:
O utinam Grajæ rueret non omne juventæ
In nova fata decus: noſtrique Euryſtheos hæc nunc
Juſſa forent! imbrem & tenebras, ſævumque tridentem
Jam jam ego, & inviti torſiſſem conjugis ignem.
Hunc quoque nec ſocium noſtræ columenve carinæ
Eſſe velim; Herculeis nec me umquam fidere fas ſit
Auxiliis, comiti & tantum debere ſuperbo.
Dixit: & Hæmonias oculos detorquet ad undas.
Fervere cuncta virum cœtu, ſimul undique cernit
Delatum nemus, & ducta reſonare bipenni
Litora: jam pinus gracili diſſolvere lamna
Theſpiaden, jungique latus, lentoque ſequaces
Molliri videt igne trabes, remiſque paratis
Pallada velifero quærentem brachia malo.
Conſtitit ut longo moles non pervia ponto
Puppis, & ut tenues ſubiere latentia ceræ
Lumina; picturæ varios ſuperaddit honores.
Hic inſperatos Tyrrheni tergore piſcis
Peleos in thalamos vehitur Thetis: æquora Delphin
Corripit: illa ſedet dejecta in lumina palla;
Nec Jove majorem naſci ſuſpirat Achillem.
Hanc Panope, Dotoque ſoror, lætataque fluctu
Proſequitur nudis pariter Galatea lacertis
Antra petens: Siculo revocat de litore Cyclops.
Contra ignis, viridique torus de fronde, dapeſque,
Vinaque, & æquoreos inter cum conjuge divos
Æacides: pulſatque chelyn poſt pocula Chiron.
Parte alia Pholoe, multoque inſanus Iaccho
Rhœtus, & Atracia ſubitæ de virgine pugnæ:
Crateres menſæque volant, aræque deorum,
Poculaque inſignis veterum labor. optimus haſta
Hac Peleus, hac parte furens agnoſcitur Aeſon.
Fert gravis invito victorem Neſtora tergo
Monychus: ardenti peragit Clanis Actora quercu:
Nigro Neſſus equo fugit: adcliniſque tapetis
In mediis vacuo condit caput Hippaſus auro.
Hæc quamquam miranda viris ſtupet Æſone natus;
Et ſecum: Heu miſeros noſtrum natoſque patreſque!
Haccine nos animæ faciles rate nubila contra
Mittimur? in ſolum nunc ſæviet Æſona pontus?
Non juvenem in caſus eademque pericula Acaſtum
Abripiam? inviſæ Pelias freta tuta carinæ
Optet, & exoret noſtris cum matribus undas.
Talia conanti lævum Jovis armiger æthra
Advenit: & validis fixam gerit unguibus agnam.
At procul e ſtabulis trepidi clamore ſequuntur
Paſtores, fremituſque canum: citus occupat auras
Raptor; & Ægæi ſuper effugit alta profundi.
Accipit augurium Æſonides, lætuſque ſuperbi
Tecta petit Peliæ. prior huic tum regia proles
Advolat, amplexus fraternaque pectora jungens.
Ductor ait; Non degeneres, ut reris, Acaſte,
Venimus ad queſtus: ſocium te jungere cœptis
Eſt animus. neque enim Telamon, aut Canthus & Idas,
Tyndariuſque puer mihi vellere dignior Helles.
O quantum terræ, quantum cognoſcere cæli
Permiſſum eſt! pelagus quantos aperimus in uſus!
Nunc forſan grave reris opus: ſed læta recurret
Cum ratis; & caram cum jam mihi reddet Iolcon;
Quis pudor heu noſtros tibi tunc audire labores!
Quam referam viſas tua per ſuſpiria gentes!
Nec paſſus rex plura virum: Sat multa parato,
In quæcumque vocas; nec nos, ait, optime, ſegnes
Credideris; patriiſque magis confidere regnis,

Quam

Digitized by Google

Quam tibi: ſi primos duce te virtutis honores
Carpere, fraternæ ſi des adcreſcere famæ.
Quin ego, ne qua metu nimio me cura parentis
Impediat, fallam ignarum; ſubituſque paratis
Tunc adero; primas linquet cum puppis arenas.
Dixerat: ille animos promiſſaque talia lætus
Accipit; & greſſus avidos ad litora vertit.
At ducis imperiis Minyæ monituque frequentes
Puppem humeris ſubeunt; & tento poplite proni
Decurrunt, intrantque fretum. non clamor anhelis
Nauticus, aut blandus teſtudine defuit Orpheus.
Tum læti ſtatuunt aras. tibi, rector aquarum,
Summus honor: tibi cæruleis in litore vittis
Et Zephyris Glaucoque bovem, Tethidique juvencam
Deicit Ancæus. non illo certior alter
Pinguia letifera perfringere colla bipenni.
Ipſe ter æquoreo libans carcheſia patri
Sic ait Æſonides: O qui ſpumantia nutu
Regna quatis, terraſque ſalo complecteris omnes,
Da veniam. ſcio me cunctis e gentibus unum
Inlicitas tentare vias, hiememque mereri:
Sed non ſponte feror: nec nunc mihi jungere montes
Mens tamen, aut ſummo depoſcere fulmen Olympo:
Ne Peliæ te vota trahant. ille aſpera juſſa
Repperit, & Colchos in me luctumque meorum.
Illum ego. tu tantum non indignantibus undis
Hoc caput accipias, & preſſam regibus alnum.
Sic fatus, pingui cumulat libamine flammam.
Protulit ut crinem denſis luctatus in extis
Ignis; & adſcendit ſalientia viſcera tauri;
Ecce ſacer totuſque Dei per litora Mopſus
Immanis viſu vittamque comamque per auras
Surgentem lauruſque rotat: vox reddita tandem,
Vox horrenda viris: tum facta ſilentia vati:
Heu quænam aſpicio! noſtris modo conſcius auſis
Æquoreos vocat ecce deos Neptunus, & ingens
Concilium: fremere, & legem defendere cuncti
Hortantur. ſic amplexus, ſic pectora fratris
Juno tene: tuque o puppem ne deſere Pallas:
Nunc, patrui nunc flecte minas. ceſſere, ratemque
Accepere mari. per quot diſcrimina rerum
Expedior! ſubita cur pulcher arundine crines
Velat Hylas? unde urna humeris, niveoſque per artus
Cæruleæ veſtes? unde hæc tibi vulnera, Pollux?
Quantus io tumidis taurorum e naribus ignis!
Tollunt ſe galeæ, ſulciſque ex omnibus haſtæ,
Et jam jamque humeri. quem circum vellera Martem
Aſpicio? quænam aligeris ſecat anguibus auras
Cæde madens? quos enſe ferit? miſer eripe parvos
Æſonide: cerno en thalamos ardere jugales.
Jam dudum longa Minyas ambage ducemque
Terrificat: ſed enim contra Phœbeius Idmon
Non pallore oris, non ullo horrore comarum
Terribilis, plenus fatis Phœboque quieto;
(Cui genitor tribuit monitu prænoſcere divum
Omina, ſeu flammas, ſeu lubrica cominus exta,
Seu plenum certis interroget aera pennis)
Sic ſociis Mopſoque canit: Quantum augur Apollo,
Flammaque prima docet; præduri plena laboris
Cerno equidem; patiens ſed quæ ratis omnia vincet.
Ingentes durate animæ, dulceſque parentum
Tendite ad amplexus. Lacrimæ cecidere canenti,
Quod ſibi jam cluſos invenit in ignibus Argos.
Vix ea fatus erat; jungit cum talia ductor
Æſonius: Superum quando conſulta videtis,
O ſocii, quandoque datur ſpes maxima cœptis;
Vos quoque nunc vires animoſque adferte paternos,
Non mihi Theſſalici pietas culpanda tyranni,
Suſpective doli: deus hæc, deus omine dextro
Imperat. ipſe ſuo voluit commercia mundo
Jupiter & tantos hominum miſcere labores.
Ite, viri, mecum; dubiiſque evincite rebus;
Quæ meminiſſe juvat, noſtriſque nepotibus inſtent.
Hanc vero, ſocii, venientem in litore læti
Dulcibus alloquiis, ludoque educite noctem.
Paretur. molli juvenes funduntur in alga,
Conſpicuuſque thoris Tirynthius. exta miniſtri
Rapta ſimul veribus, Cereremque dedere caniſtris.
Jamque aderat ſummo decurrens vertice Chiron,
Clamantemque patri procul oſtendebat Achillem.
Ut puer ad notas erectum Pelea voces
Vidit, & ingenti tendentem brachia paſſu,
Aſſiluit, caraque diu cervice pependit.
Illum nec valido ſpumantia pocula Baccho
Sollicitant: veteri nec conſpicienda metallo
Signa tenent. ſtupet in ducibus: magnumque ſonantes
Haurit, & Herculeo fert cominus ora leoni.
Lætus at impliciti Peleus rapit oſcula nati,
Suſpicienſque polum, Placito ſi currere fluctu
Pelea vultis, ait, ventoſque optare ferentes,
Hoc, Superi, ſervate caput. tu cetera, Chiron,
Da mihi. te parvus lituos & bella loquentem
Miretur: ſub te puerilia tela magiſtro
Venator ferat: & noſtram feſtinet ad haſtam.
Omnibus inde magis calor additus: ire per altum
Magna mente volunt. Phryxi promittitur abſens
Vellus, & auratis Argo reditura corymbis.
Sol ruit, & totum Minyis lætantibus undæ
Deduxere diem. ſparguntur litore curvo
Lumina, nondum ullis terras monſtrantia nautis.
Thracius hic noctem dulci teſtudine vates
Extrahit; ut ſteterit redimitus tempora vittis
Phryxus; & injuſtas contectus nubibus aras
Fugerit, Inoo linquens Athamanta Learcho;
Aureus ut juvenem miſerantibus intulit undis
Vector, & adſtrictis ut ſedit cornibus Helle.
Septem aurora vias, totidemque peregerat umbras
Luna polo: dirimique procul non æquore viſa
Cœperat a gemina diſcedere Seſtos Abydo.
Hic ſoror Aeoliden, ævum manſura per omne,
Deſerit. heu ſævæ nequidquam erepta novercæ.
Illa quidem feſſis longe petit humida palmis
Vellera, ſed bibulas urgenti pondere veſtes
Unda trahit, lævique manus labuntur ab auro.
Quis tibi, Phryxe, dolor, rapido cum concitus æſtu
Reſpiceres miſeræ clamantia virgininis ora,
Extremaſque manus, ſparſoſque per æquora crines?
Jamque mero ludoque modus, poſitique quietis
Conticuere toris: ſolus quibus ordine fuſis
Impatiens ſomni ductor manet. hunc gravis Aeſon
Et pariter vigil Alcimede ſpectantque tenentque
Pleni oculos: illis placidi ſermonis Iaſon
Suggerit affatus, turbataque pectora mulcet.
Mox ubi victa gravi ceciderunt lumina ſomno,
Viſa coronatæ fulgens tutela carinæ
Vocibus his inſtare duci: Dodonida quercum,
Chaoniique vides famulam Jovis. æquora tecum
Ingredior: nec fatidicis avellere ſilvis
Me niſi promiſſo potuit Saturnia cælo.
Tempus adeſt: age, rumpe moras: dumque æquore toto
Currimus, incertus ſi nubila duxerit æther;
Jam nunc mitte metus, fidens Superiſque mihique.

Dixe-

Digitized by Google

Dixerat ille pavens, læto quamquam omine divum,
Proſiluit ſtratis. Minyas ſimul obtulit omnes
Alma novo criſpans pelagus Tithonia Phœbo.
Diſcurrunt tranſtris. hi celſo cornua malo
Expediunt: alii tonſas in marmore ſummo
Prætentant. prora funem legit Argus ab alta.
Increſcunt matrum gemitus, & fortia languent
Corda patrum. longis flentes amplexibus hærent.
Vox tamen Alcimedes planctus ſuper eminet omnes:
Femineis tantum illa furens ululatibus obſtat;
Obruat Idæum quantum tuba Martia buxum.
Fatur & hæc: Nate, indignos aditure labores,
Dividimur: nec ad hos animum componere caſus
Ante datum; ſed bella tibi terraſque timebam.
Vota aliis facienda deis. ſi fata reducunt
Te mihi, ſi trepidis placabile matribus æquor;
Poſſum equidem lucemque pati longumque timorem:
Sin aliud Fortuna parat; miſerere parentum.
Mors bona, dum metus eſt, nec adhuc dolor. hei mihi!
Unde ego, & avecti timuiſſem vellera Phryxi? (Colchos
Quos jam mente dies, quam ſæva inſomnia curis
Proſpicio! quoties raucos ad litoris ictus
Deficiam, Scythicum metuens pontumque polumque;
Nec de te credam noſtris ingrata ſerenis!
Da precor amplexus, hæſuraque verba relinque
Auribus, & dulci jam nunc preme lumina dextra.
Talibus Alcimede mæret. ſed fortior Æſon
Attollens dictis animos: O ſi mihi ſanguis,
Quantus erat, cum ſignifero cratere minantem
Non leviore Pholum manus hæc compeſcuit auro!
Primus in æratis poſuiſſem puppibus arma,
Concuſſoque ratem gauderem tollere remo.
Sed patriæ valuere preces, auditaque magnis
Vota deis. video en noſtro tot in æquore reges,
Teque ducem: tales, tales ego ducere ſuetus,
Atque ſequi: nunc ille dies, (det Jupiter oro)
Ille ſuper, quo te Scythici regiſque mariſque
Victorem, atque humeros ardentem vellere rapto
Accipiam, cedantque tuæ mea facta juventæ.
Sic ait. ille ſuo collapſam pectore matrem
Suſtinuit, magnaque ſenem cervice recepit.
Et jam finis erat: Zephyrumque ratemque morantes
Solverat amplexus triſti tuba tertia ſigno.
Dant remo ſua quiſque viri, dant nomina tranſtris.
Hinc lævum Telamon pelagus tenet: altior inde
Occupat Alcides aliud mare: cetera pubes
Dividitur. celer Aſterion, quem matre carentem
Criſtatus gemino fovit pater amne Cometes;
Segnior Apidani vires ubi ſentit Enipeus:
Nititur hinc Talaus, fratriſque Leodocus urget
Remo terga ſui, quos nobile contulit Argos.
Hinc quoque miſſus adeſt, quamvis arcentibus Idas
Alitibus; ſed turpe viro timuiſſe futura.
Hic & Naubolides tortas conſurgit in undas
Iphitus: hic patrium frangit Neptunius æquor,
Qui tenet undiſonam Pſamathem, ſemperque patentem
Tænaron Euphemus: mollique a litore Pellæ
Deucalion certus jaculis, & cominus enſe
Nobilis Amphion; pariter quos edidit Hypſo,
Nec potuit ſimiles voluitve ediſcere vultus.
Tum valida Clymenus percuſſo pectore tonſa
Frater & Iphiclus puppem trahit: & face ſæva
In tua mox Danaos acturus ſaxa, Caphareu,
Nauplius: & tortum non ab Jove fulmen Oileus
Qui gemet, Euboicas nato ſtridente per undas:
Quique Erymanthei ſudantem pondere monſtri
Amphitryoniaden Tegeæo limine Cepheus
Juvit; & Amphidamas. at frater plenior actis
Maluit Ancæo vellus contingere Phryxi.
Tectus & Eurytion ſervato colla capillo,
Quem pater Aonias reducem tondebit ad aras.
Te quoque Theſſalicæ, Neſtor, rapit in freta puppis
Fama; Mycenæis olim qui candida velis
Æquora, nec ſtantes mirabere mille magiſtros.
Hic vates Phœbique fides non vana parentis
Mopſus; puniceo cui circumfuſa cothurno
Palla imos ferit alba pedes, vittataque frontem
Caſſis, & in ſummo laurus Peneia cono.
Quin etiam Herculeo conſurgit ab ordine Tydeus
Nelideſque Periclymenus: quem parva Methone
Et levis Elis equis, & fluctibus obvius Aulon,
Cæſtibus adverſos viderunt frangere vultus.
Tu quoque Phryxeos remo Pæantie Colchos
Bis Lemnon viſure petis: nunc cuſpide patris
Inclytus, Herculeas olim moture ſagittas.
Proximus hinc Butes Actæis dives ab oris:
Innumeras nam claudit apes, longaque ſuperbus
Fuſcat nube diem: dum plenas nectare cellas
Pandit, & in dulcem reges dimittit Hymetton.
Inſequeris, caſuſque tuos expreſſa Phalere
Arma geris; vacua nam lapſus ab arbore parvum
Ter quater ardenti tergo circumvenit anguis:
Stat procul intendens dubium pater anxius arcum.
Tum cælata metus alios gerit arma Eribotes.
Nec Peleus fretis ſoceris & conjuge diva
Defuit. ac prora ſplendet tua cuſpis ab alta,
Æacide: tantum hæc aliis excelſior haſtis
Quantum Peliacas in vertice vicerat ornos.
Linquit & Actorides natum Chironis in antro;
Ut ſocius caro pariter meditetur Achilli
Fila lyræ: pariterque leves puer incitet haſtas:
Diſcat eques placidi conſcendere terga magiſtri.
Et, quem fama genus non eſt decepta Lyæi,
Phleias immiſſus patrios de vertice crines.
Nec timet Ancæum genetrix committere ponto;
Plena tulit quem rege maris. ſecurus in æquor
Haud minus Erginus proles Neptunia fertur:
Qui maris inſidias, claræ qui ſidera noctis
Norit, & e clauſis quem deſtinet Æolus antris;
Non metuat cui regna ratis, cui tradere cælum
Aſſidua Tiphys vultum laſſatus ab Arcto.
Taurea vulnifico portat celataque plumbo
Terga Lacon; ſaltem in vacuos ut brachia ventos
Spargat; & Oebalium Pagaſeia puppis alumnum
Spectet, ſecuro celebrantem litora ludo.
Oraque Theſſalico melior contundere fræno,
Vectorem pavidæ Caſtor dum quæreret Helles,
Paſſus Amyclæa pingueſcere Cyllaron herba.
Illis Tænario pariter tremit ignea fuco
Purpura; quod gemina mater ſpectabile tela
Duxit opus: bis Taygeton ſilvaſque comantes
Struxerat: Eurotan molli bis fuderat auro.
Quemque ſuus ſonipes niveo de ſtamine portat,
Et volat amborum patrius de pectore cycnus.
At tibi collectas ſolvit jam fibula veſtes,
Oſtenditque humeros fortes, ſpatiumque ſuperbi
Pectoris Herculeis æquum, Meleagre, lacertis.
Hinc numeroſa phalanx, proles Cyllenia: certus
Æthalides ſubitas nervo redeunte ſagittas
Cogere: tu medios gladio bonus ire per hoſtes,
Euryte: nec patrio Minyis ignobilis uſu,
Nuntia verba ducis populis qui reddit, Echion.



Digitized by Google

Sed non, Iphi, tuis Argo reditura lacertis;
Heu celerem Scythica te mæſta relinquet arena,
Ceſſantemque tuo lugebit in ordine remum.
Te quoque dant campi tanto paſtore Pheræi
Felices, Admete: tuis nam pendit in arvis
Delius, ingrato Steropen quod ſuderat arcu.
Ah quoties famulo notis ſoror obvia ſilvis
Flevit, ubi Oſſææ captaret frigora quercus,
Perderet & pingui miſeros Bœbeide crines!
Inſurgit tranſtris, & remo Nerea verſat
Canthus, in Æzo volvet quem barbara cuſpis
Pulvere: at in terra clari decus adjacet orbis,
Quem genitor geſtabat Abas: ſecat aurea fluctu
Tegmina Chalcidicas fugiens Euripus arenas:
Celſaque ſemiferum contorquens fræna luporum
Surgis ab oſtrifero medius, Neptune, Geræſto.
Et tibi Palladia pinu, Polypheme, revecto
Ante urbem ardentis reſtat deprendere patris
Relliquias: multum famulis pia juſta moratis,
Si venias. breviore petit jam cærula remo,
Occupat & longe ſua tranſtra noviſſimus Idas.
At frater magnos Lynceus ſervatur in uſus;
Quem tulit Arene: poſſit qui rumpere terras,
Et Styga tranſmiſſo tacitam deprendere viſu.
Fluctibus e mediis terras dabit ille magiſtro,
Et dabit aſtra rati; cumque æthera Jupiter umbra
Perdiderit, ſolus tranſibit nubila Lynceus.
Quin & Cecropiæ proles vacat Orithyiæ,
Temperet ut tremulos Zetes fraterque ceruchos.
Nec vero Odryſius tranſtris impenditur Orpheus,
Aut pontum remo ſubigit: ſed carmine tonſas
Ire docet, ſummo paſſim ne gurgite pugnent.
Donat & Iphiclo pelagus juvenumque labores
Æſonides; feſſum Phylace quem miſerat ævo,
Non jam operum in partem; monitus ſed tradat ut acres,
Magnorumque viros qui laudibus urat avorum.
Arge, tuæ tibi cura ratis: te mœnia doctum
Theſpia Palladio dant munere: ſors tibi ne qua
Parte trahat tacitum puppis mare; fiſſaque fluctu
Vel pice vel molli conducere vulnera cera.
Pervigil Arcadio Tiphys pendebat ab aſtro
Hagniades; felix ſtellis qui ſegnibus uſum,
Et dedit æquoreos cælo duce tendere curſus.
Ecce per obliqui rapidum compendia montis
Ductor avens lætuſque dolis agnoſcit Acaſtum,
Horrentem jaculis, & parmæ luce coruſcum.
Ille ut ſe mediæ per ſcuta viroſque carinæ
Intulit; ardenti Æſonides retinacula ferro
Abſcidit. haud aliter ſaltus vaſtataque pernix
Venator cum luſtra fugit; dominoque timentem
Urget equum, teneras compreſſus pectore tigres,
Quas aſtu rapuit pavido: dum ſæva relictis
Mater in adverſo catulis venatur Amano.
Ut pariter propulſa ratis; ſtant litore matres:
Claraque vela oculis, percuſſaque ſole ſequuntur
Scuta virum: donec jam celſior arbore pontus,
Immenſuſque ratem ſpectantibus abſtulit aer.
Siderea tunc arce pater pulcherrima Graium
Cœpta tuens, tantamque operis conſurgere molem,
Lætatur: patrii neque enim probat otia regni.
Una omnes gaudent Superi, venturaque mundo
Tempora quæque vias cernunt ſibi creſcere Parcæ.
Sed non & Scythici genitor diſcrimine nati
Intrepidus, tales fundit Sol pectore voces:
Summe ſator, cui noſtra dies, volventibus annis,
Tot peragit reficitque vices: tuane iſta voluntas?
Graiaque nunc undis duce te nutuque ſecundo
It ratis? an meritos fas eſt mihi rumpere queſtus?
Hoc metuens, & ne qua foret manus invida nato,
Non mediæ telluris opes, non improba legi
Divitis arva plagæ: (teneant uberrima Teucer,
Et Lybis, & veſtri Pelopis domus) horrida lævo
Quæ premis arva gelu, ſtrictoſque inſedimus amnes.
Cederet his etiam, & ſeſe ſine honore referret
Ulterius: ſed nube rigens ac neſcia rerum
Stat ſuper, & noſtros jam zona reverberat ignes.
Quid regio immanis, quid barbarus amnibus illis
Phaſis, & averſis proles mea gentibus obſtat?
Quid Minyæ meruere queri? num vellere Graio
Vi potitur? profugo quin agmina jungere Phryxo
Abnuit; Inoas ultor nec venit ad aras:
Imperii ſed parte virum natæque moratus
Conjugio, videt e Graia nunc ſtirpe nepotes:
Et generos vocat, & junctas ſibi ſanguine terras.
Flecte ratem motuſque, pater; nec vulnere noſtro
Æquora pande viris: veteris ſat conſcia luctus
Silva Padi, & viſo flentes genitore ſorores.
Adfremit his, quaſſatque caput, qui vellera dono
Bellipotens ſibi fixa videt: tentataque contra
Pallas, & amborum gemuit Saturnia queſtus.
Tum genitor: Vetera hæc nobis & condita pergunt
Ordine cuncta ſuo, rerumque a principe curſu
Fixa manent: neque enim terris tum ſanguis in ullis
Noſter erat, cum fata darem; juſtique facultas
Hinc mihi, cum varios ſtruerem per ſecula reges.
Atque ego curarum repetam decreta mearum;
Jam pridem regio, quæ virginis æquor ad Helles,
Et Tanaim tenus immenſo deſcendit ab Euro,
Undat equis, floretque viris: nec tollere contra
Ulla pares animos, nomenque capeſſere bellis
Auſa manus: ſic fata, locos ſic ipſe fovebam.
Accelerat ſed ſumma dies, Aſiamque labantem
Linquimus, & poſcunt jam me ſua tempora Graii;
Inde meæ quercus, tripodeſque, animæque parentum
Hanc pelago miſere manum: via facta per undas,
Perque hiemes, Bellona, tibi: nec vellera tantum
Indignanda manent; propior de virgine rapta
Ille dolor: ſed nulla magis ſententia menti
Fixa meæ. veniet Phrygia nam paſtor ab Ida,
Qui gemitus, iraſque pares, & mutua Graiis
Dona ferat. qua claſſe dehinc effuſa procorum
Bella! quot ad Trojam flentes hiberna Mycenas!
Quot proceres natoſque deum, quæ robora cernes
Oppetere, & magnis Aſiam concedere fatis!
Hinc Danaum de fine ſedet: genteſque fovebo
Mox alias: pateant montes, ſilvæque, lacuſque,
Cunctaque clauſtra maris; ſpes & metus omnibus eſto.
Arbiter ipſe locos, terrenaque ſumma movendo
Experiar, quænam populis longiſſima cunctis
Regna velim, linquamque datas ubi certus habenas.
Tunc oculos Ægæa refert ad cærula, robur
Herculeum Ledæque tuens genus; atque ita fatur:
Tendite in aſtra viri: me primum regia mundo
Iapeti poſt bella trucis, Phlegræque labores
Impoſuit: durum vobis iter & grave cæli
Inſtitui. ſic ecce meus, ſic orbe peracto
Liber, & expertus terras remeavit Apollo.
Dixit, & ingenti flammantem nubila ſulco
Direxit per inane facem: quæ puppe propinqua
In binos diſceſſit iter, fratreſque petivit
Tyndarios: placida & mediis in frontibus hæſit
Protinus amborum; lumenque innoxia fundit

Pur-

Purpureum, miſeris olim implorabile nautis.
Interea medio ſævus permiſſa profundo
Carbaſa Pangæa Boreas ſpeculatus ab arce,
Continuo Æoliam Tyrrhenaque tendit ad antra
Concitus. omne dei rapidis nemus ingemit alis:
Strata Ceres: motoque niger ſub præpete pontus.
Æquore Trinacrio, refugique a parte Pelori
Stat rupes horrenda fretis: quot in æthera ſurgit
Molibus, infernas toties demiſſa ſub undas.
Nec ſcopulos aut antra minor juxta altera tellus
Cernitur: illam Acamas habitat, nuduſque Pyracmon.
Has nimbi ventique domos, & naufraga ſervat
Tempeſtas: hinc in terras latumque profundum
Eſt iter: hinc olim ſoliti miſcere polumque
Infelixque fretum: neque enim tunc Æolus illis
Rector erat, Libya cum rumperet advena Calpen
Oceanus, cum flens Siculos Oenotria fines
Perderet, & mediis intrarent montibus undæ:
Intonuit donec pavidis ex æthere ventis
Omnipotens, regemque dedit, quem juſſa vereri
Sæva cohors in monte: chalybs iterataque muris
Saxa domant Euros. cum jam prohibere frementum
Ora nequit rex, tunc aditus & clauſtra refringit
Ipſe volens, placatque data fera murmura porta.
Nuntius hunc ſolio Boreas proturbat ab alto:
Pangæa quod ab arce nefas, ait, Æole, vidi!
Graia novam ferro molem commenta juventus
Pergit, & ingenti gaudens domat æquora velo:
Nec mihi libertas imis freta tollere arenis.
Qualis eram, nondum vinclis & carcere clauſus!
Hinc animi, ſtructæque viris fiducia puppis,
Quod Borean ſub rege vident. da mergere Graios,
Inſanamque ratem: nil me mea pignora tangunt.
Tantum hominum compeſce minas, dum litora juxta
Theſſala, nec dum aliæ viderunt carbaſa terræ.
Dixerat: at cuncti fremere intus & æquora venti
Poſcere. tum valido contortam turbine portam
Impulit Hippotades. fundunt ſe carcere læti
Thraces equi: Zephyruſque, & nocti concolor alas
Nimborum cum prole Notus; crinemque procellis
Hiſpidus, & multa flavus caput Eurus arena,
Induxere hiemem; raucoque ad litora tractu
Unanimi freta curva ferunt: nec ſola tridentis
Regna movent: vaſto pariter ruit igneus æther
Cum tonitru, piceoque premit nox omnia cælo.
Excuſſi manibus remi, converſaque frontem
Puppis in obliquam reſonos latere accipit ictus:
Vela ſuper tremulum ſubitus volitantia malum
Turbo rapit. qui tum Minyis trepidantibus horror,
Cum picei fulſere poli, pavidamque coruſcæ
Ante ratem cecidere faces, antennaque lævo
Prona dehiſcentem cornu cum ſuſtulit undam!
Non hiemem, miſſoſque putant conſurgere ventos
Ignari, ſed tale fretum. tum murmure mæſto:
Hoc erat, illicitas temerare rudentibus undas
Quod noſtri timuere patres! vix litore puppim
Solvimus; en quanto fremitu ſe ſuſtulit Ægon!
Hoccine Cyaneæ concurrunt æquore cautes?
Triſtius an miſeris ſupereſt mare? linquite, terræ,
Spem pelagi, ſacroſque iterum ſeponite fluctus.
Hæc iterant, ſegni flentes occumbere leto.
Magnanimus ſpectat pharetras & inutile robur
Amphitryoniades: miſcent ſuprema paventes
Verba alii, junguntque manus, atque ora fatigant:
Aſpectu tota in miſero cum protinus alnus
Solvitur, & vaſto puppis mare ſorbet hiatu.
Illam huc atque illuc nunc torquens verberat Eurus,
Nunc ſtridens Zephyris aufert Notus; undique fervent
Æquora: cum ſubitus trifida Neptunus in haſta
Cæruleum fundo caput extulit. Hanc mihi Pallas,
Et ſoror hanc, inquit, mulcens mea pectora fletu
Abſtulerit: veniant Phariæ Tyriæque carinæ,
Permiſſumque putent. quoties mox rapta videbo
Vela Notis, plenaſque malis clamoribus undas!
Non meus Orion, aut ſævus Pliade Taurus
Mortis cauſa novæ. miſeris tu gentibus, Argo,
Fata paras: nec jam merito tibi, Typhi, quietum
Ulla parens volet Elyſium maneſque piorum.
Hæc ait, & pontum pater ac turbata reponit
Litora, depellitque Notos: quos cærulus horror
Et madido gravis unda ſinu, longeque ſecutus
Imber, ad Æoliæ tendunt ſimul æquora portæ.
Emicuit reſerata dies: cælumque reſolvit
Arcus: & in ſummos redierunt nubila montes.
Jam placidis ratis extat aquis, quam gurgite ab imo
Et Tethis, & magnis Nereus ſocer erigit ulnis.
Ergo humeros ductor ſacro velatur amictu,
Æſoniamque capit pateram: quam munere gaudens
Liquerat hoſpitio, pharetraſque rependerat auro
Salmoneus: nondum ille furens: cum fingeret alti
Quadrifida trabe tela Jovis; contraque ruentem
Aut Athon, aut Rhodopen, mœſtæ nemora ardua Piſæ
Æmulus & miſeros ipſe ureret Elidis agros.
Hac pelago libat latices, & talibus infit:
Di, quibus undarum tempeſtatiſque ſonoræ
Imperium, & magno penitus par regia cælo:
Tuque, fretum divoſque pater ſortite biformes:
Seu caſus nox iſta fuit, ſeu volvitur axis,
Ut Superum ſic ſtaret opus, tollique viciſſim
Pontus habet; ſeu te ſubitæ nova puppis imago
Armorumque hominumque truces conſurgere in iras
Impulit: hæc luerim ſatis; & tua numina, rector,
Jam fuerint meliora mihi. da reddere terris
Has animas, patriæque amplecti limina portæ.
Tum quocumque loco meritas tibi plurimus aras
Paſcet honos, ubicumque rotis horrendus equiſve
Stas, pater; atque ingens utrimque fluentia Triton
Fræna tenet: tantum noſtras concede per urbes.
Dixerat hæc. oritur clamor, dextræque ſequuntur
Verba ducis. ſic cum ſtabulis & meſſibus ingens
Ira deum, & Calabri populator Sirius arvi
Incubuit; coit agreſtum manus inſcia priſcum
In nemus, & miſeris dictat pia vota ſacerdos.
Ecce autem molli Zephyros deſcendere lapſu
Aſpiciunt, volat immiſſis cava pinus habenis,
Infinditque ſalum, & ſpumas vomit ære tridenti.
Tiphys agit, tacitique ſedent ad juſſa miniſtri.
Qualiter ad ſummi ſolium Jovis, omnia circum
Prona parata deo, ventique, imbreſque, niveſque,
Fulguraque, & tonitrus, & adhuc in fontibus amnes.
At ſubitus, curaque ducem metus acrior omni,
Menſque mali præſaga quatit, quod regis adortus
Progeniem, raptoque dolis crudelis Acaſto,
Cetera nuda neci, medioque in crimine patrem
Liquerit, ac nullis inopem vallaverit armis.
Ipſe procul nunc tuta tenens ruat omnis in illos:
Quippe furor; nec vana pavet, trepidatque futuris.
Sævit atrox Pelias, inimicaque vertice ab alto
Vela videt: nec qua ſe ardens effundere poſſit.
Nil animi, nil regna juvant. fremit objice ponti
Clauſa cohors, teliſque ſalum facibuſque coruſcat.
Haud ſecus, æriſona volucer cum Dædalus Ida



Digitized by Google

Proſiliit, juxtaque comes brevioribus alis;
Nube nova linquente domos, Minoia fruſtra
Infremuit manus, & viſu laſſatur inani
Omnis eques, pleniſque redit Gortyna pharetris.
Quin etiam in thalamis, primoque in limine Acaſti
Fuſus humi, juvenis greſſus & inania ſigna
Ore premit, ſparſiſque legens veſtigia canis;
Te quoque jam mœſti forſan genitoris imago,
Nate, ait, & luctus ſubeunt ſuſpiria noſtri.
Jamque dolos, circumque trucis diſcrimina leti
Mille vides. qua te, infelix, quibus inſequar oris?
Non Scythicas ferus ille domos, nec ad oſtia Ponti
Tendit iter; falſæ ſed captum laudis amore
Te, puer, in noſtræ durus tormenta ſenectæ
Nunc lacerat. celſis an ſi freta puppibus eſſent
Pervia, non ultro juvenes claſſemque dediſſem?
O domus, o freti nequidquam prole penates!
Dixit, & extemplo furiis iraque minaci
Terribilis: Sunt hic etiam tua vulnera, prædo;
Sunt lacrimæ, caruſque parens. Simul ædibus altis
Itque reditque fremens, rerumque aſperrima verſat.
Biſtonas ad meritos cum cornua ſæva Thyoneus
Torſit, & infelix jam mille furoribus Hæmus,
Jam Rhodopes nemora alta gemunt: talem incita longis
Porticibus conjuxque fugit natique Lycurgum.
Tartareo tum ſacra Jovi, Stygiiſque ferebat
Manibus Alcimede, tanto ſuper anxia nato,
Si quid ab excitis melius prænoſceret umbris.
Ipſum etiam, curiſque parem, taleſque prementem
Corde metus ducit, facilem tamen, Æſona conjux.
In ſcrobibus cruor, & largus Phlegethontis operti
Stagnat honos, ſævoque vocat grandæva tumultu
Theſſalis exanimes atavos, magnæque nepotem
Pleiones. & jam tenues ad carmina vultus
Extulerat, mœſtoſque tuens natumque nurumque,
Talia libato pandebat ſanguine Cretheus:
Mitte metus. volat ille mari: quantumque propinquat,
Jam magis atque magis, variis ſtupet Æa deorum
Prodigiis, quatiuntque truces oracula Colchos.
Heu quibus ingreditur fatis! qui gentibus horror
Pergit! mox Scythiæ ſpoliis nuribuſque ſuperbus
Adveniet. cuperem ipſe graves tum rumpere terras.
Sed tibi triſte nefas, fraternaque turbidus arma
Rex parat, & ſævos irarum concipit ignes.
Quin rapis hanc animam, & famulos citus effugis artus?
I, meus es. jam te in lucos pia turba ſilentum,
Secretiſque ciet volitans pater Æolus antris.
Horruit interea famulum clamore ſupremo
Mœſta domus: regemque fragor per mœnia differt,
Mille ciere manus, & jam dare juſſa vocatis.
Flagrantes aras, veſtemque, nemuſque ſacerdos
Præcipitat, ſubitiſque pavens circumſpicit Æſon,
Quid moveat: quam multa leo cunctatus in arcta
Mole virum, rictuque genas & lumina preſſit.
Sic curæ ſubiere ducem, ferrumne capeſſat
Imbelle, atque ævi ſenior geſtamina primi:
An patres regnique acuat mutabile vulgus.
Contra effuſa manus, hærenſque in pectore conjux:
Me quoque, ait, caſus, comitem, quicumque propinquat,
Accipies: nec fata traham, natumque videbo
Te ſine. ſat cæli patiens, cum prima per altum
Vela dedit, potui quæ tantum ferre dolorem.
Talia per lacrimas. & jam circumſpicit Æſon,
Præveniat quo fine minas, quo fata capeſſat,
Digna ſatis. magnos obitus natumque domumque,
Et genus Æolium, pugnataque poſcere bella.
Eſt etiam ante oculos ævi rudis altera proles,
Ingentes animos & fortia diſcere facta
Quem velit, atque olim leti meminiſſe paterni.
Ergo ſacra novat. veteris ſub nocte cupreſſi
Sordidus, & multa pallens ferrugine taurus
Stabat adhuc: cui cæruleæ per cornua vittæ,
Et taxi frons hirta comis: ipſe æger, anhelans,
Impatienſque loci, viſaque exterritus umbra.
Hunc ſibi præcipuum, gentis de more nefandæ,
Theſſalis in ſeros Ditis ſervaverat uſus.
Tergeminam tum placat heram, Stygiaſque ſupremo
Obſecrat igne domos, jam jam exorabile retro
Carmen agens. neque enim ante leves niger avehit umbras
Portitor, & cunctæ primis ſtant faucibus Orci.
Illum ubi terrifici ſupereſſe in tempore ſacri
Conſpexit, ſtatuit leto, ſupremaque fatur,
Ipſe manu tangens damnati cornua tauri:
Vos, quibus imperium Jovis, & non ſegne peractum
Lucis iter, mihi conſiliis, mihi cognita bellis
Nomina, magnorum fama ſacrata nepotum:
Tuque excite parens umbris, ut noſtra videres
Funera, & oblitos Superum paterere dolores;
Da placidæ mihi ſedis iter; meque hoſtia veſtris
Concilies præmiſſa locis. tu nuntia ſontum
Virgo Jovi, terras oculis quæ proſpicis æquis;
Ultriceſque deæ, Faſque, & grandæva Furorum
Pœna patens, meritis regis ſuccedite tectis,
Et ſævas inferte faces. ſacer effera raptet
Corda pavor. nec ſola mei gravia adſore nati
Arma ratemque putet: claſſes, & Pontica ſigna,
Atque indignatos temerato litore reges
Mente agitet; ſemperque metu decurrat ad undas,
Arma ciens; mors ſera viam tentataque claudat
Effugia, & noſtras nequeat præcurrere Diras:
Sed reduces jam jamque viros, auroque coruſcum
Cernat iter. ſtabo inſultans, & ovantia contra
Ora manuſque feram. tum, vobis ſi quod inauſum
Arcanumque nefas, & adhuc incognita leti
Sors ſupereſt, date fallaci pudibunda ſenectæ
Exitia, indecoreſque obitus. non Marte, nec armis,
Aut nati precor ille mei dignatus ut umquam
Enſe cadat. quæ fida manus, quæ cara ſuorum
Diripiat laceretque ſenem; nec membra ſepulcro
Contegat. hæc noſter de rege piacula ſanguis
Sumat, & heu cunctæ, quas miſit in æquora, gentes.
Adſtitit, & nigro fumantia pocula tabo
Contigit ipſa gravi Furiarum maxima dextra.
His avide exceptum pateris hauſere cruorem.
Fit fragor: irrumpunt ſonitu, qui ſæva ferebant
Imperia, & ſtrictos juſſis regalibus enſes.
In media jam morte ſenes, ſuffectaque leto
Lumina, & undanti revomentes veſte cruorem
Conſpiciunt: primoque rudem ſub limine rerum
Te, puer, & viſa pallentem morte parentum,
Diripiunt, adduntque tuis. procul horruit Æſon
Excedens, memoremque tulit ſub nubibus umbram:
Cardine ſub noſtro rebuſque abſciſſa ſupernis
Tartarei ſedet aula patris: non illa ruenti
Acceſſura polo, victam ſi volvere molem
Jupiter, & primæ velit omnia reddere maſſæ.
Ingenti jacet ore Chaos; quod pondere feſſam
Materiem, lapſumque queat conſumere mundum.
Hic geminæ æternum portæ: quarum altera, dura
Semper lege patens, populos regeſque receptat;
Aſt aliam tentare nefas, & tendere contra;
Rara & ſponte patet; ſi quando pectore ductor



Digitized by Google

Vulnera nota gerens, galeis præfixa rotiſque
Cui domus, aut ſtudium mortales pellere curas,
Culta fides, longe metus atque ignota cupido:
Seu venit in vittis, caſtaque in veſte ſacerdos.
Quos omnes lenis plantis & lampada quaſſans
Progenies Atlantis agit. lucet via late
Igne dei: donec ſilvas & amœna piorum,
Deveniant, campoſque, ubi Sol, totumque per annum
Durat aprica dies, thiaſique, chorique virorum,
Carminaque, & quorum populis jam nulla cupido.
Has pater in ſedes æternaque mœnia natum
Inducitque nurum. tum, porta quanta ſiniſtra
Pœna, docet, maneat Pelian; quo limine, monſtrat.
Mirantur tantos ſtrepitus, turbamque ruentem,
Et loca, & infernos almæ virtutis honores.

# LIBER SECUNDUS.

INterea ſcelerum luctuſque ignarus Iaſon
Alta ſecat. neque enim patrios cognoſcere caſus
Juno ſinit; mediis ardens ne flectat ab undis,
Ac temere in Pelian, & adhuc obſtantia regis
Fata ruat, placitoſque deis neu deſerat actus.
Jamque fretis ſummas æquatum Pelion ornos,
Templaque Piſææ mergunt obliqua Dianæ.
Jam Sciathos ſubſedit aquis, jam longa receſſit
Sepias: attollit tondentes pabula Magnes
Campus equos: vidiſſe putant Dolopeia buſta,
Intrantemque Amyron curvas quæſita per oras
Æquora; flumineo cujus redeuntia vento
Vela legunt. remis inſurgitur. inde ſalutant
Eurymenas; recipit velumque fretumque reverſus
Auſter: & in nubem, Minyis repetentibus altum,
Oſſa redit. metus ecce deum, damnataque bello
Pallene: circumque vident immania monſtra
Terrigenum cælo quondam adverſata gigantum;
Quos ſcopulis trabibuſque parens miſerata jugiſque
Induit, & verſos exſtruxit in æthera montes.
Quiſque ſuas in rupe minas, pugnamque, metuſque
Servat adhuc: quatit ipſe hiemes, & torquet ab alto
Fulmina crebra pater: ſcopulis ſed maximus illis
Horror abeſt, Sicula preſſus tellure, Typhoeus.
Hunc profugum, & ſacras revomentem pectore flammas,
Ut memorant, prenſum ipſe comis Neptunus in altum
Abſtulit, implicuitque vadis: totieſque cruenta
Mole reſurgentem, torquentemque anguibus undas
Sicanium dedit uſque fretum; cumque urbibus Ætnam
Intulit, ora premens: trux ille ejectat adeſt
Fundamenta jugi; pariter tunc omnis anhelat
Trinacria, injectam feſſo dum pectore molem
Commovet experiens, gemituque reponit inani.
Jamque Hyperionius metas maris urget Hiberi
Currus, & evectæ prono laxantur habenæ
Æthere; cum palmas Tethys grandæva ſinuſque
Suſtulit, & rapto ſonuit ſacer æquore Titan.
Auxerat hora metus; jam ſe vertentis Olympi
Ut faciem, raptoſque ſimul monteſque locoſque
Ex oculis, circumque graves videre tenebras.
Ipſa quies rerum, mundique ſilentia terrent;
Aſtraque, & effuſis ſtellatus crinibus æther.
Ac velut ignota captus regione viarum,
Noctivagum qui carpit iter; non aure quieſcit,
Non oculis; noctiſque metus niger auget utrimque
Campus, & occurrens umbris majoribus arbor.
Haud aliter trepidare viri. ſed pectora firmans
Hagniades, Non hanc, inquit, ſine numine pinum
Dirigimus: nec me tantum Tritonia curſus
Erudiit, ſæpe ipſa manu dignata carinam eſt.
An non experti, ſubitus cum luce fugata
Horruit imbre dies? quantis, pro Jupiter, auſtris
Reſtitimus! quanta quoties & Palladis arte
In caſſum decimæ cecidit tumor arduus undæ!
Quin agite, o ſocii; micat immutabile cælum,
Puraque nec gravido ſurrexit Cynthia cornu;
Nullus in orbe rubor; certuſque ad talia Titan
Integer in fluctus, & in uno decidit Euro.
Adde, quod in noctem venti veloque marique
Incumbunt magis: it tacitis ratis ocyor horis.
Atque adeo non illa ſequi mihi ſidera monſtrant,
Quæ delapſa polo reficit mare: tantus Orion
Jam redit; irato jam ſtridet in æquore Perſeus:
Sed mihi dux, vetitis qui numquam conditus undis
Axe nitet ſerpens, ſeptenoſque implicat ignes.
Sic ait: & certi memorat qui vultus Olympi,
Pleiones Hyadumque locos; quo ſidere vibret
Enſis, & Actæus niteat qua luce Bootes.
Hæc ubi dicta dedit; Cereris tum munere feſſas
Reſtituunt vires, & parco corpora Baccho.
Mox ſomno ceſſere: regunt ſua ſidera puppem.
Jamque ſub Eoæ dubios Atlantidis ignes
Albet ager: motiſque truces ab ovilibus urſi
Tuta domoſque petunt: raras & litus in altum
Mittit aves; cum primus equis exegit anhelis
Phœbus Athon, mediaſque diem diſperſit in undas.
Certatim remis agitur mare: roſtraque curſu
Prima tremunt. & jam ſummis Vulcania ſurgit
Lemnos aquis, tibi per varios defleta labores,
Ignipotens: nec te Furiis & crimine matrum
Terra fugat, meritique piget meminiſſe prioris.
Tempore quo primum fremitus inſurgere opertos
Cælicolum, & regni ſenſit novitate tumentes
Jupiter; ætheriæ nec ſtare ſilentia pacis:
Junonem volucri primam ſuſpendit Olympo
Horrendum chaos oſtendens, pœnamque barathri.
Mox etiam pavidæ tentantem vincula matris
Solvere, prærupti Vulcanum vertice cæli
Devolvit. ruit ille polo noctemque diemque,
Turbinis in morem; Lemni cum litore tandem
Inſonuit: vox inde repens ut perculit urbem,
Adclinem ſcopulo inveniunt, miſerentque foventque
Alternos ægro cunctantem poplite greſſus.
Hinc, reduci ſuperas poſtquam pater adnuit arces,
Lemnos cara deo: nec fama notior Ætnæ
Aut Lipares domus. has epulas, hæc templa, peracta
Ægide, & horrifici formatis fulminis alis,
Lætus adit. contra Veneris ſtat frigida ſemper
Ara loco; meritas poſtquam dea conjugis iras
Horruit, & tacitæ Martem tenuere catenæ.
Quocirca ſtruit illa nefas, Lemnoque merenti
Exitium furiale movet: neque enim alma videri
Jam tum ea, cum tereti crinem ſubnectitur auro,
Sidereos diffuſa ſinus; eadem effera & ingens,
Et maculis ſuffecta genas, pinumque ſonantem
Virginibus Stygiis, nigramque ſimillima pallam.
Jamque dies aderat, Thraces qui fuderat armis:
Dux Lemni, puppes tenui contexere canna
Auſus, & inducto cratem defendere tergo,
Læta mari tum ſigna refert: plenaſque movebat
Armentis nuribuſque rates. it barbara veſtis,
Et torques inſigne loci. ſonat æquore clamor:

O pe-

Digitized by Google

O patria, o variis conjux nunc anxia curis,
Has agimus longi famulas tibi præmia belli.
Cum dea ſe piceo per ſudum turbida nimbo
Præcipitat; Famamque vagam veſtigat in umbra:
Quam pater omnipotens digna atque indigna canentem,
Spargentemque metus, placidis regionibus arcet
Ætheris: illa fremens habitat ſub nubibus imis,
Non Erebi, non diva poli: terraſque fatigat,
Quas datur: audentem primi ſpernuntque foventque:
Mox omnes agit, & moris quatit oppida linguis.
Talem diva ſibi ſceleriſque dolique miniſtram
Quærit avens. videt illa prior; jamque advolat ultro
Impatiens: jamque ora parat; jam ſuſcitat aures.
Hanc ſuperincendit Venus, atque his vocibus implet:
Vade, age, & æquoream virgo delabere Lemnon,
Et cunctas mihi verte domos: præcurrere qualis
Bella ſoles; cum mille tubas, armataque campis
Agmina, & innumerum flatus cum fingis equorum.
Adfore jam luxu turpique cupidine captos
Fare viros, caraſque toris inducere Threſſas.
Hinc tibi principia; hinc rabidas dolor undique matres
Inſtimulet: mox ipſa adero, ducamque paratas.
Illa abit, & mediam gaudens defertur in urbem:
Et primam Eurynomen ad proxima limina Codri
Occupat, exeſam curis, caſtumque cubile
Servantem: manet illa viro; famulaſque fatigat
Litoribus: tardi reputans quæ tempora belli
Ante torum, & longo mulcens inſomnia penſo.
Huic dea cum lacrimis, & nota veſte Neæræ
Icta genas: Utinam non hic tibi nuntius eſſem
O ſoror; aut noſtros, inquit, prius unda dolores
Obruat; in tali quoniam tibi tempore conjux
Sic meritæ, votis quem tu fletuque requiris,
Heu furit, & captæ indigno famulatur amore.
Jamque aderunt: thalamiſque tuis Threiſſa propinquat;
Non forma, non arte colus, non laude pudoris
Par tibi; nec magni proles præclara Dorycli:
Picta manus, uſtoque placet ſed barbara mento.
Attamen hos tales forſan ſolabere caſus
Tu thalamis, fatoque leges meliore penates.
Me tua matris egens, damnataque pellice proles
Exanimat; quam jam miſeros tranſverſa tuentem,
Letaleſque dapes, infectaque pocula cerno.
Scis ſimile ut flammis ſimus genus. adde cruentis
Quod patrium ſævire Dahis. jam lacte ferino,
Jam veniet durata gelu. ſed me quoque pulſam
Fama viro: noſtroſque toros virgata tenebit
Et plauſtro derepta nurus. Sic fata, querelas
Abſcidit: & curis pavidam lacrimiſque relinquit.
Tranſit ad Iphinoen; iiſdemque Amythaonis implet,
Oleniique domum furiis. totam inde per urbem
Perſonat, ut cunctas agitent expellere Lemno;
Ipſi urbem Threſſæque regant. dolor iraque ſurgit.
Obvia quæque eadem traditque auditque: neque ulli
Vana fides. tum voce deos, tum queſtibus implent.
Oſcula jamque toris, jamque oſcula poſtibus ipſis
Ingeminant: lacrimiſque iterum viſuque morantur.
Proſiliunt; nec tecta virum, thalamoſque reviſunt
Amplius: adglomerant ſeſe nudiſque ſub aſtris
Condenſæ fletus acuunt; ac dira precantur
Conjugia, & Stygias infanda ad fœdera tædas.
Has inter medias, Dryopes in imagine mœſtæ,
Flet Venus; & ſævis ardens dea planctibus inſtat.
Primaque: Sarmaticas utinam Fortuna dediſſes
Inſediſſe domos, triſteſque habitaſſe pruinas,
Plauſtra ſequi; vel jam patriæ vidiſſe per ignes
Culmen agi, ſtragemque deum. nam cetera belli
Perpetimur. mene ille novis, me deſtinat amens
Servitiis? urbem ut fugiens natoſque relinquam?
Non prius enſe manus, raptoque armabimus igne?
Dumque ſilent, ducuntque nova cum conjuge ſomnos;
Magnum aliquid ſpirabit amor? tunc ignea torquens
Lumina, præcipites excuſſit ab ubere natos.
Ilicet arrectæ mentes, evictaque matrum
Corda facer Veneris gemitus rapit. æquora cunctæ
Proſpiciunt: ſimulantque choros, delubraque feſta
Fronde tegunt; lætæque viris venientibus adſunt.
Jamque domos, menſaſque petunt; diſcumbitur altis
Porticibus: ſua cuique furens feſtinaque conjux
Adjacet. inferni qualis ſub nocte barathri
Adcubat attonitum Phlegyan & Theſea juxta
Tiſiphone, ſævaſque dapes & pocula libat;
(Tormenti genus) & nigris amplectitur hydris.
Ipſa Venus quaſſans undantem turbine pinum
Adglomerat tenebras, pugnæque accincta trementem
Deſilit in Lemnon. nimbiſque & luce fragoſa
Proſequitur polus, & tonitru pater auget honoro.
Inde novam pavidas vocem furibunda per auras
Congeminat: qua primus Athos, & pontus & ingens
Thraca palus, pariterque thoris exhorruit omnis
Mater, & aſtricto riguerunt ubere nati.
Accelerat Pavor, & Geticis Diſcordia demens
E ſtabulis, atræque genis pallentibus Iræ,
Et Dolus, & Rabies, & Leti major imago
Viſa, truces exſerta manus; ut prima vocatu
Intonuit, ſignumque dedit Mavortia conjux.
Hic aliud Venus & multo magis ipſa tremendum
Orſa nefas, gemitus fingit, voceſque cadentum:
Irrupitque domos: & ſingultantia geſtans
Ora manu, taboque ſinus perfuſa recenti,
Adrectaſque comas: Meritos en prima revertor
Ulta toros: premit ecce dies. tum verbere victas
In thalamos agit, & cunctantibus invenit enſes.
Unde ego tot ſcelerum facies, tot fata jacentum
Exſequar? heu vatem monſtris quibus intulit ordo!
Quæ ſe aperit ſeries! o qui me vera canentem
Siſtat, & hac noſtras exſolvat imagine noctes!
Invadunt aditus, & quondam cara ſuorum
Corpora: pars, ut erant, dapibus vinoque ſoporos;
Pars conferre manus etiam, magniſque paratæ
Cum facibus; quoſdam inſomnes & cuncta tuentes.
Sed tentare fugam, prohibetque capeſſere contra
Arma metus. adeo ingentes inimica videri
Diva dabat: notaque ſonat vox conjuge major.
Tantum oculos preſſere metu; velut agmina cernant
Eumenidum, ferrumve ſuper Bellona coruſcet.
Hoc ſoror, hoc conjux, propiorque hoc nata parenſque
Sæva valet, prenſoſque toris mactatque trahitque
Femineum genus: immanes quos ſternere Beſſi,
Nec Geticæ potuere manus, aut æquoris iræ.
His cruor in thalamis, & anhela in pectore fumant
Vulnera; ſeque toris miſero luctamine trunci
Devolvunt: diras aliæ ad faſtigia tedas
Injiciunt, adduntque domos: pars ignibus atris
Effugiunt propere; ſed dira in limine conjux
Obſidet, & viſo repetunt incendia ferro.
Aſt aliæ Threſſas labem cauſamque furoris
Diripiunt. mixti gemitus, clamorque precantum,
Barbarus, ignotæque implebant æthera voces.
Sed tibi nunc quæ digna tuis ingentibus auſis
Ora feram, decus & patriæ laus una ruentis,
Hypſipyle? non ulla meo te carmine dictam

Abſtu-

Digitized by Google

Abſtulerint, durent Latiis modo ſecula faſtis,
Iliacique lares, tantique palatia regni.
Irruerant actæ pariter natæque nuruſque;
Totaque jam ſparſis exarſerat inſula monſtris:
Illa pias armata manus, Fuge protinus urbem
Meque, pater: non hoſtis, ait, non mœnia læſi
Thraces habent; noſtrum hoc facinus. ne quære, quis auctor.
Jam fuge, jam dubiæ donum rape mentis, & enſem
Tu potius miſeræ retine. Tunc excipit artus,
Obnubitque caput, tacitumque ad conſcia Bacchi
Templa rapit: primoque manus a limine tendens,
Exime nos ſceleri, pater, & miſerere piorum
Rurſus, ait. Tacita pavidum tunc ſede locavit
Sub pedibus dextraque dei. latet ille receptus
Veſte ſacra. voces chorus & trieterica reddunt
Æra ſonum, fixæque fremunt in limine tigres.
Regina ut roſeis Auroram ſurgere bigis
Vidit, & inſomni laſſatas turbine tandem
Conticuiſſe domos; ſtabilem quando optima facta
Dant animum, majorque piis audacia cœptis;
Serta patri, juveniſque comam veſteſque Lyæi
Induit, & medium curru locat; æraque circum,
Tympanaque, & plenas tacita formidine ciſtas.
Ipſa ſinus hederiſque ligat famularibus artus:
Pampineamque quatit ventoſis ictibus haſtam,
Reſpiciens; teneat virides velatus habenas
Ut pater, & nivea tumeant ut cornua mitra,
Et ſacer ut Bacchum referat ſcyphus. impulit acri
Tum validas ſtridore fores; rapiturque per urbem
Talia voce canens: Linque o mihi cæde madentem
Bacche domum. ſine fœdatum te funere pontus
Expiet; & referam lotos in templa dracones.
Sic medios egreſſa metus: facit ipſe verendam
Nam deus, & flatu non inſcia gliſcit anhelo.
Jamque ſenem tacitis ſæva procul urbe remotum
Occulerat ſilvis: ipſam ſed conſcius auſi
Nocte dieque pavor, fraudataque turbat Erinnys.
Non ſimiles jam ferre choros (ſemel orgia fallunt)
Audet, non patrios furtis accedere ſaltus:
Et fuga diverſas miſero quærenda per artes.
Viſa ratis, ſævæ defecta laboribus undæ,
Quam Thetidi longinqua dies Glaucoque repoſtam
Solibus & canis urebat luna pruinis;
Huc genitorem, altæ per opaca ſilentia noctis,
Præcipitem ſilvis rapit; & ſic mœſta profatur:
Quam, genitor, patriam quanta modo linquis inanes
Pube domos! pro dira lues, pro noctis acerbæ
Exitium! talin' poſſum te credere puppi,
Care parens? poſſum tantis retinere periclis?
Solvimus heu ſerum Furiis ſcelus! annue votis,
Diva, ſoporiferas quæ nunc trahis æquore bigas.
Non populos, non dite ſolum, non ulla parenti
Regna peto: patria liceat decedere terra.
Quando ego ſervato mediam genitore per urbem
Læta ferar? quando hic lacrimas planctuſque videbo?
Dixerat: ille procul trunca fugit anxius alno;
Taurorumque locos, delubraque ſæva Dianæ
Advenit. hic illum triſti dea præficis aræ
Enſe dato. mora nec terris tibi longa cruentis.
Jam nemus Egeriæ, jam te ciet altus ab Alba
Jupiter, & ſoli non mitis Aricia Regi.
Arcem nata petit, quo jam manus horrida matrum
Congruerat. rauco fremitu ſedere parentum
Natorumque locis: vacuæque in mœnibus urbis
Jura novant: donant ſolio ſceptriſque paternis,
Ut meritam; redeuntque piæ ſua præmia menti.

Ecce procul validis Lemnon tendentia remis
Arma notant: rapitur ſubito regina tumultu,
Conciliumque vocat. non illis obvia tela
Ferre, nec infeſtos deerat furor improbus ignes:
Ni Veneris ſævas fregiſſet Mulciber iras.
Tunc etiam vates Phœbo dilecta Polyxo,
Non patriam, non certa genus, ſed maxima Cete
* Proteaque ambiguum Pharii ſe patris ab antris
Huc rexiſſe vias, junctis ſuper æquora phocis:
Sæpe imis ſe condit aquis, cunctataque paulum
Surgit, ut auditas referens in gurgite voces:
Portum demus, ait. hæc hoſpita, credite, puppis
Adveniet: levior Lemno deus æquore flexit
Huc Minyas: Venus ipſa volens dat tempora jungi,
Dum vires utero, maternaque ſufficit ætas.
Dicta placent: portatque preces ad litora Graiis
Iphinoe: nec turba nocens, ſceleriſque recentis
Signa movent; tollitque loci Cytherea timorem.
Protinus ingentem procerum ſub nomine taurum
Deicit: inſuetis & jam pia munera templis
Reddit: & hac prima Veneris calet ara juvenca.
Ventum erat ad rupem, cujus pendentia nigris
Fumant ſaxa jugis, coquiturque vaporibus aer;
Subſtitit Æſonides: atque hic regina precari
Hortatur: cauſaſque docens, Hæc antra videtis,
Vulcanique, ait, ecce domos: date vina preceſque.
Forſitan hoc factum jaceat jam fulmen in antro;
Nox dabit ipſa fidem: clauſæ cum murmura flammæ,
Hoſpes, & incuſſæ ſonitum mirabere maſſæ.
Mœnia tum, vireſque loci, vetereſque parentum
Jactat opes. mediis famulæ convivia tectis
Expediunt; Tyrio vibrat torus igneus oſtro.
Stat mærens atavos reges regeſque maritos
Threſſa manus, quæcumque faces timuiſſe jugales
Credita, nec dominæ ſanctum tetigiſſe cubile.
Jam medio Æſonides, jam ſe regina locavit,
Poſt alii proceres: ſacris dum vincitur extis
Prima fames; circum pateris it Bacchus, & omnis
Aula ſilet: dapibus captis mox tempora fallunt
Noctis, & in ſeras durant ſermonibus umbras.
Præcipueque ducis caſus mirata requirit
Hypſipyle: quæ fata trahant, quæ regis agat vis,
Aut unde Hæmoniæ molem ratis. unius hæret
Adloquio, & blandos paulatim colligit ignes,
Jam non dura toris, Veneri nec iniqua reverſæ:
Et deus ipſe moras ſpatiumque indulget amori.
Pliada lege poli nimboſo moverat aſtro
Jupiter, æternum volvens opus; & ſimul undis
Cuncta ruunt: unoque dei Pangæa ſub ictu,
Gargaraque, & mæſti ſteterant formidine luci.
Sævior haud alio mortales tempore gentes
Tortor agit: tunc urget enim, tunc flagitat iras
In populos Aſtræa Jovem; terriſque relictis
Invocat aſſiduo Saturnia ſidera queſtu.
Inſequitur niger & magnis cum fratribus Eurus
Intonat Ægæo; tenditque ad litora pontus.
Et lunam quarto denſam videt imbribus ortu
Theſpiades, longus cœptis & fluctibus arcet
Quem metus: uſque novos divæ melioris ad ignes
Urbe ſedent læti Minyæ, viduiſque vacantes
Indulgent thalamis: nimboſque educere luxu:
Nec jam velle vias: Zephyroſque audire vocantes
Diſſimulant; donec reſides Tyrinthius heros
Non tulit, ipſe rati invigilans, atque integer, urbis
Invidiſſe deos tantum maris æquor adortis
Deſertaſque domos, fraudataque tempore ſegni

Vota

Vota patrum. quid & ipſe viris cunctantibus adſit?
O miſeri, quicumque tuis acceſſimus actis!
Phaſin, & Aceten, Scythicique pericula ponti
Redde, ait, Æſonide: me tecum ſolus in æquor
Rerum traxit amor, dum ſpes mihi ſiſtere montes
Cyaneos, vigilemque alium ſpoliare draconem.
Si ſedet Ægæi ſcopulos habitare profundi;
Hoc mecum Telamon peraget meus. hæc ubi dicta,
Haud ſecus Æſonides monitis accenſus amaris,
Quam bellator equus, longa quem frigida pace
Terra juvat, brevis in lævos piger angitur orbes:
Fræna tamen dominumque velit, ſi Martius aures
Clamor, & obliti rurſus fragor impleat æris.
Tunc Argum Tiphymque vocat: pelagoque parari
Præcipitat. petit ingenti clamore magiſter
Arma, viros pariter, ſparſoſque in litore remos.
Exoritur novus urbe dolor, planctuſque per omnes
It facies antiqua domos. ſibi mœnia linqui
En iterum. ecquando natorum tempora, gentem
Qui recolant, qui ſceptra gerant? nunc triſte nefandæ
Noctis opus: vidui nunc illa ſilentia tecti.
Sævit amor; thalamos excuſſaque vincla quod auſæ
Imbuere, atque iterum tales admittere curas.
Ipſa quoque Hypſipyle ſubitos per litora curſus
Ut vidit, totaque viros decedere Lemno;
Ingemit, & tali compellat Jaſona queſtu:
Jamne placet primo deducere vela ſereno,
Carius o mihi patre caput? modo ſæva quierunt
Æquora. ſic portus fugeret ratis, aſpera ſi te
Plias in adverſæ tenuiſſet litore Thraces.
Ergo moras cælo curſumque tenentibus undis
Debuimus? Dixit lacrimans: hæſuraque caro
Dona duci promit chlamydem, textoſque labores.
Illic ſervati genitoris conſcia ſacra
Preſſit acu, curruſque pios: ſtant ſæva paventum
Agmina, dantque locum: viridis circum horrida tela
Silva tremit: mediis refugit pater anxius umbris.
Pars & frondoſæ raptus expreſſerat Idæ,
Inluſtremque fugam pueri: mox æthere lætus
Adſtabat menſis: quin & Jovis armiger ipſe
Accipit a Phrygio jam pocula blanda miniſtro.
Tunc enſem, notumque ferens inſigne Thoantis,
Accipe, ait, bellis mediæque ut pulvere pugnæ
Sim comes, Ætnæi genitor quæ flammea geſſit
Dona Dei, nunc digna tuis adjungier armis.
I memor, i terræ, quæ vos amplexa quieto
Prima ſinu; refer & domitis a Colchidos oris
Vela per hunc utero quem linquis Jaſona noſtro.
Sic ait, Hæmonii labens in colla mariti.
Nec minus Orphea triſtis cervice, tuaque,
Æacide, & gemino conjux a Caſtore pendet.
Has inter lacrimas legitur piger uncus arenis:
Jam remi rapuere ratem, jam flamina portant;
Spumea ſubſequitur fugientis ſemita clavi.
Tunc tenuis Lemnos; tranſitque Electria tellus
Threiciis arcana ſacris: hic numinis ingens
Horror, & incautis decreta piacula linguis.
Hunc demiſſa Jovi non umquam lædere fluctu
Audet hiems: ſponte ipſe deus tunc aſperat undas,
Cum vetat infidos ſua litora tangere nautas.
Obvius at Minyas terris adytiſque ſacerdos
Excipit, hoſpitibus reſerans ſecreta, Thyotes.
Hactenus in populos, vates Samothraca, diemque
Miſſa mane: ſacriſque metum ſervemus opertis.
Illi ſole novo læti, plenique deorum,
Conſidunt tranſtris. jam, quas præviderat urbes
Navita, condebat: proræque acceſſerat Imbros;
Et ſol ætherias medius conſcenderat arces.
Theſſala Dardaniis tunc primum puppis arenis
Appulit, & fatis Sigeo litore ſedit.
Deſiliunt: pars hinc levibus candentia velis
Caſtra levat: tracto pars frangit adorea ſaxo
Farra: citum ſtrictis alius de cautibus ignem
Oſtendit foliis, & ſulfure paſcit amico.
Alcides Telamonque comes dum litora blando
Anfractu ſinuoſa legunt, vox accidit aures,
Flebile ſuccedens, cum fracta remurmurat unda.
Attoniti preſſere gradum; vacuumque ſequuntur
Vocis iter: jam certa ſonat: deſertaque duræ
Virgo neci quem non hominum ſuperumque vocabat?
Acrius hoc inſtare viri, ſuccurrere certi.
Qualiter, implevit gemitu cum taurus acerbo
Avia, frangentem morſu ſuper alta leonem
Terga ferens; coit e ſparſo concita mapali
Agreſtum manus, & cæco clamore coloni.
Conſtitit Alcides; viſuque eniſus, in alta
Rupe truces manicas, deſectaque virginis ora
Cernit, & ad primos turgentia lumina fluctus.
Exanimum veluti, multa tamen arte coactum,
Mæret ebur; Pariuſve notas & nomina ſumit
Cum lapis; aut liquidi referunt miranda colores.
Ductor ait: Quod virgo tibi nomenque genuſque,
Quæ mors iſta, doce. tendunt cur vincula palmas?
Illa tremens, triſtique oculos dejecta pudore,
Non ego digna malis, inquit; ſuprema parentum
Dona vides, oſtro ſcopulos auroque frequentes.
Nos Ili veteris quondam genus, invida donec
Laomedonteos fugeret Fortuna penates.
Principio morbi, cæloque exacta ſereno
Temperies; arſere rogis certantibus agri:
Cum ſubitus fragor, & fluctus Idæa moventes
Cum ſtabulis nemora: ecce, repens conſurgere ponto
Bellua, monſtrum ingens; hanc tu nec montibus ullis,
Nec noſtro metire mari: primæva furenti
Huic manus, amplexus inter planctuſque parentum
Deditur. hoc ſortes, hoc corniger imperat Hammon,
Virgineam damnare animam, ſortitaque Lethen
Corpora: crudelis ſcopulis me deſtinat urna.
Verum o jam redeunt Phrygibus ſi numina, tuque
Ille ades, auguriis promiſſe & ſorte deorum;
Jam cui candentes votivo in gramine paſcit
Cornipedes genitor, noſtræ ſtata dona ſalutis,
Adnue, meque, precor, deſectaque Pergama monſtris
Eripe; namque potes. neque enim tam lata videbam
Pectora, Neptunus muros cum jungeret aſtris;
Nec tales humeros pharetramque gerebat Apollo.
Auxerat hæc locus, & facies mæſtiſſima capti
Litoris, & tumuli, cælumque, quod incubat urbi:
Quale laborantis Nemees iter, aut Erymanthi
Vidit, & infectæ miſeratus flumina Lernæ.
Dat procul interea ſignum Neptunus: & una
Monſtriferi mugire ſinus; Sigeaque peſtis
Adglomerare fretum: cujus ſtellantia glauca
Lumina nube tremunt, atque ordine curva triſulco
Fulmineus quatit ora fragor; pelagoque remenſo
Cauda redit, paſſoſque ſinus rapit ardua cervix.
Illam incumbentem per mille volumina pontus
Proſequitur lateri adſultans: trepidiſque ruentem
Litoribus ſua cogit hiems. non fluctibus æquis
Nubiferi venit unda Noti, non Africus alto
Tantus ovat, patriiſque manus cum plenus habenis
Orion bipedum flatu mare tollit equorum.

Ecce

Digitized by Google

Ecce ducem placitæ furiis crudeſcere pugnæ
Surgentemque toris ſtupet, immanemque paratu
Æacides; pulſentque graves ut terga pharetræ.
Ille patrem, pelagique deos, ſuaque arma precatus,
Inſiluit ſcopulo; motumque e ſedibus æquor
Horruit, & celſi ſpatioſa volumina monſtri.
Qualis ubi a gelidi Boreas convallibus Hebri
Tollitur, & volucres Riphæa per ardua nubes
Præcipitat, piceo necdum tenet omnia cælo.
Ille ſimul molem horrificam, ſcopuloſaque terga
Promovet, ingentique umbra ſubit; intremere Ide,
Illidique ratis, pronæque reſurgere turres.
Occupat Alcides arcum, totaque pharetræ
Nube premit. non illa magis, quam ſede moveri
Magnus Eryx, deferre velint quem vallibus imbres.
Jam brevis, & telo volucri non utilis aer.
Tum vero fremitus, vanique inſania cœpti,
Et tacitus pudor: & rurſus palleſcere virgo.
Projicit arma manu, ſcopulos vicinaque ſaxa
Reſpicit, & quantum ventis adjuta vetuſtas
Impulerit, pontive fragor, tantum abſcidit imi
Concutiens a ſede maris. jamque agmine tota
Piſtris adeſt, miſeræque inhiat jam proxima prædæ.
Stat mediis elatus aquis, recipitque ruentem
Alcides: ſaxoque prior ſurgentia colla
Obruit: hinc vaſtos nodoſi roboris ictus
Congeminat. fluctus defertur bellua in imos,
Jam totis reſoluta vadis. Idæaque Mater,
Et chorus, & ſummis ulularunt collibus amnes.
Protinus e ſcopulis, & opaca valle reſurgunt
Paſtores, magniſque petunt clamoribus urbem.
Nuntius hinc ſocios Telamon vocat; ac ſimul ipſi
Horreſcunt, ſubitoque vident in ſanguine puppem.
Nec minus in ſcopulos, crudique cacumina ſaxi
Emicat Alcides, vincliſque tenentibus aufert
Virgineas de rupe manus: aptatque ſuperbis
Arma humeris: regem inde petens ſuperabat ovante
Litora tuta gradu. qualis per paſcua victor
Ingreditur, cum colla tumens, tum celſior artus
Taurus, ubi aſſueti pecoris ſtabula alta reviſit,
Et patrium nemus, & bello quos ultus amores.
Obvia cui contra longis emiſſa tenebris
Turba Phrygum, parvumque trahens cum conjuge natum
Laomedon, jam mœſtus equos, jam debita poſci
Dona gemit. pars aerii faſtigia muri
Cingit, & ignotis juvenem mirantur in armis.
Illum torva tuens, atque acri lubricus aſtu
Rex ſubit, & patrio fatur male lætus amore:
Maxime Grajugenum, quem non Sigea petentem
Litora, nec noſtræ miſerantem funera Trojæ
Appulit his Fors ipſa locis; ſi vera parentem
Fama Jovem, ſummique tibi genus eſſe Tonantis;
Noſter ades, junctuſque venis: ſator unus, & idem
Stirpis honos: quamquam longis disjungimur oris.
Quot mihi poſt lacrimas, poſt quanta piacula patrum
Serus ades? quam parva tuis jam gloria factis?
Verum, age, nunc ſocios fraternis mœnibus infer,
Ut tibi, ſervata ſtatui quæ munera prole,
Craſtina lux bijuges ſtabulis oſtendat apertis.
Dixerat hæc: tacituſque dolos, dirumque volutat
Corde nefas, clauſum ut thalamis ſomnoque gravatum
Immolet, ereptaque luat reſponſa pharetra:
Namque bis Herculeis deberi Pergama telis
Audierat. Priami ſed quis jam vertere regnis
Fata queat? manet immotis nox Dorica luſtris,
Et genus Æneadum, & Trojæ melioris honores.

Nos, ait, ad Scythici, Tirynthius, oſtia ponti
Raptat iter, mox huc veſtras revehemur ad oras,
Donaque dicta feram. tum vero plura vocatis
Annuit ille deis. promiſſa infida tyranni
Jam Phryges, & miſeræ flebant diſcrimina Trojæ.
Panditur hinc totis in noctem carbaſus alis,
Littoraque & veteres tumulos prælabitur Ili
Dardaniumque patrem: vigili ſimul omnia ludo
Feſta vident: hinc unda, ſacris hinc ignibus Ide
Vibrat, & horriſona reſpondent Gargara buxo.
Inde ubi jam medii tenuere ſilentia ponti,
Stridenteſque juvant auræ, Phryxæa ſubibant
Æquora, & anguſtas quondam ſine numine fauces.
Ecce autem prima volucrem ſub luce dehiſcens
Terruit unda ratem, vittataque conſtitit Helle,
Jam Panopes Thetidiſque ſoror, jamque aurea læva
Sceptra tenens. tum ſternit aquas, procereſque ducemque
Aſpicit, & placidis compellat Jaſona dictis.
Te quoque ab Hæmoniis ignota per æquora terris
Regna infeſta domus, ſatiſque ſimillima noſtris
Fata ferunt. iterum Æolios fortuna nepotes
Spargit, & infelix Scythicum gens quæritis amnem.
Vaſta ſuper tellus, longum (ne defice cœptis)
Æquor; & ipſe procul, verum dabit oſtia, Phaſis.
Hic nemus arcanum, geminæque virentibus aræ
Stant tumulis. celeres hic prima piacula Phryxo
Ferte manu, cinerique precor mea reddite dicta.
Non ego per Stygiæ, quod rere, ſilentia ripæ,
Frater, agor. fruſtra vacui ſcrutaris Averni,
Care, vias. neque enim ſcopulis me & fluctibus actam
Frangit hiems. celeri extemplo ſubiere ruentem
Cymothoe, Glaucuſque manu: pater ipſe profundi
Has etiam ſedes, hæc numine tradidit æquo
Regna, nec Inois noſter ſinus invidet undis.
Dixerat, & mœſtos tranquilla ſub æquora vultus
Cum gemitu tulit, ut patrii rediere dolores.
Tum pelago vina invergens dux talibus infit.
Undarum decus & gentis, Cretheia virgo,
Pande viam, curſuque tuos age Diva ſecundo.
Immittitque ratem, mediaſque intervolat urbes,
Qua brevibus furit æſtus aquis; Aſiamque prementem
Effugit abruptis Europa immanior oris.
Has etiam terras, conſertaque gentibus arva
Sic pelago pulſante (reor) Neptunia quondam
Cuſpis, & adverſi longus labor abſcidit ævi;
Ut Siculum Libycumque latus: ſtupuitque fragorem
Canus & occiduis regnator montibus Atlas.
Jam juga Percotes, Pariumque infame fragoſis
Exſuperant Pythiamque vadis; tranſmiſſaque puppi
Lampſacus: Ogygii quam nec trieterica Bacchi
Sacra, neque arcanis Phrygius furor invehit antris,
Sed ſuus in Venerem raptat deus. illius aras
Urbe ſuper, celſique vident velamina templi.
Rarior hinc tellus, atque ingens undique cælum,
Rurſus & incipiens alium proſpectus in orbem.
Terra ſinu medio pontum jacet inter & Hellen,
Ceu fundo prolata maris: namque improba cæcis
Intulit arva vadis, longoque ſub æquora dorſo
Littus agit: tenet hinc veterem confinibus oris
Pars Phrygiam, pars diſcreti juga pinea montis.
Nec procul, ad tenuis ſurgit confinia ponti
Urbs placidis demiſſa jugis: rex divitis agri
Cyzicus: Hæmoniæ qui tum nova ſigna carinæ
Ut videt, ipſe ultro primas procurrit ad undas,
Miraturque viros, dextraque amplexus, & hærens,
Incipit: O terris nunc primum cognita noſtris

Æmathiæ manus, & fama mihi major imago.
Non tamen hæc adeo ſemota, neque ardua tellus,
Longaque jam populis impervia lucis Eoæ;
Cum tales intraſſe duces, tot robora cerno.
Nam licet hinc ſævas tellus alat horrida gentes,
Meque fremens tumido circumfluat ore Propontis;
Veſtra fides, rituſque pares, & mitia cultu
His etiam mihi corda locis. procul effera virtus
Bebrycis, & Scythici procul inclementia ſacri.
Sic memorat; lætoſque rapit: ſimul hoſpita pandi
Tecta jubet, templiſque ſacros largitur honores.
Stant gemmis auroque tori, menſæque paratu
Regifico; centumque pares primæva miniſtri
Corpora: pars epulas manibus, pars aurea geſtant
Pocula, bellorum caſus expreſſa recentum.
Atque ea prima duci porgens carcheſia Graio
Cyzicus, Hic portus, inquit, mihi territat hoſtis:
Has acies ſub nocte refert: hæc verſa Pelaſgum
Terga vides: meus hic, ratibus qui paſcitur, ignis.
Subjicit Æſonides: Utinam nunc ira Pelaſgos
Efferat, & ſolitis tentent concurrere furtis;
Cunctaque ſe ratibus fundat manus: arma videbis
Hoſpita, nec poſt hanc ultra tibi prælia noctem.
Sic ait: haſque inter variis nox plurima dictis
Rapta vices, nec non ſimili lux poſtera tractu.

# LIBER TERTIUS.

Tertia jam gelidas Tithonia ſolverat umbras,
Exueratque polum; Tiphyn placida alta vocabant.
It tectis Argoa manus; ſimul urbe profuſi
Æneadæ, caris ſocium digreſſibus hærent.
Dat Cererem, lectumque pecus; nec palmite Bacchum
Bithyno Phrygiove ſatum; ſed quem ſua noto
Colle per anguſtæ Lesbos freta ſuggerit Helles.
Ipſe agit Æſonidæ junctos ad litora greſſus
Cyzicus abſceſſu lacrimans; oneratque ſuperbis
Muneribus, primas conjux Percoſia veſtes
Quas dabat, & picto Clyte variaverat auro.
Tum galeam, & patriæ telum inſuperabile dextræ
Addidit: ipſe ducis pateras & Theſſala contra
Fræna capit: manibuſque datis junxere penates.
Tu mihi nunc cauſas infandaque prælia, Clio,
Pande virum: tibi enim Superum data, virgo, facultas
Noſſe animos, rerumque vias; cur talia paſſus
Arma; quid hoſpitiis junctas concurrere dextras
Jupiter; unde tubæ, nocturnaque movit Erinnys.
Dindyma ſanguineis famulum bacchata lacertis
Dum volucri quatit aſper equo, ſilvaſque fatigat
Cyzicus, ingenti prædæ deceptus amore,
Aſſuetum Phrygias dominam vectare per urbes,
Oppreſſit jaculo redeuntem ad fræna leonem.
Et nunc ille jubas captivaque poſtibus ora
Impoſuit, ſpolium infelix, divæque pudendum.
Quæ poſtquam Hæmoniam, tantæ non immemor iræ,
Ærisono de monte ratem, præfixaque regum
Scuta videt; nova monſtra viro, nova funera volvit;
Ut ſocias in nocte manus, utque impia bella
Conſerat; & ſævis erroribus implicet urbem.
Nox erat, & leni canebant æquora ſulco;
Et jam prona leves ſpargebant ſidera ſomnos.
Aura vehit: religant tonſas: veloque Procneſſon,
Teque etiam medio flaventem, Rhundace, ponto,
Spumoſumque legunt fracta Scyllaceon unda.
Ipſe diem longe Soliſque cubilia Tiphys
Conſulit: ipſe ratem vento ſtelliſque miniſtrat.
Atque illum non ante ſopor luctamine tanto
Lenit agens divum imperiis; cadit inſcia clavo
Dextera, demittitque oculos: ſolataque puppis
Turbine flectit iter, portuque refertur amico.
Ut notis adlapſa vadis, dant æthere longo
Signa tubæ: vox & mediis emiſſa tenebris:
Hoſtis habet portus; ſoliti rediere Pelaſgi.
Rupta quies: deus ancipitem lymphaverat urbem,
Mygdoniæ Pan juſſa ferens ſæviſſima Matris,
Pan nemorum bellique potens; quem lucis ab horis
Antra tenent: patet ad medias per devia noctes
Setigerum latus, & torvæ coma ſibila frontis.
Vox omnes ſuper una tubas, qua conus & enſes,
Qua trepidis auriga rotis, nocturnaque muris
Clauſtra cadunt: taleſque metus non Martia caſſis,
Eumenidumque comæ, non triſtis ab æthere Gorgon
Sparſerit, aut tantis aciem raptaverit umbris.
Ludus & ille deo; pavidum præſepibus aufert
Cum pecus, & profugi ſternunt dumeta juvenci.
Ilicet ad regem clamor ruit. exſilit, altis
Somnia dira toris ſimulacraque pallida linquens,
Cyzicus. ecce ſuper foribus Bellona recluſis,
Nuda latus; paſſuque movens orichalca ſonoro,
Adſtitit, & triplici pulſans faſtigia criſta,
Inde ciere virum. ſequitur per mœnia demens
Ille deam, & fatis extrema in prælia tendit.
Qualis in Alciden & Theſea, Rhœtus iniqui
Nube meri, geminam Pholoen majoraque cernens
Aſtra, ruit: qualiſve redit, venatibus actis,
Luſtra pater Triviamque canens; humeroque Learchum
Advehit: at miſeræ declinant lumina Thebæ.
Jamque adeo nec porta ducem, nec pone moratur
Excubias ſortita manus: quæ prima furenti
Advolat; hinc alii ſubeunt, ut proxima quæque
Intremuit domus, & motus accepit inanes.
At Minyas anceps fixit pavor. ægra virorum
Corda labant: nec quæ regio, aut diſcrimina, cernunt;
Cur galeæ clypeique micent: num pervigil armis
Hoſtis, & exciti dent obvia prælia Colchi.
Donec & haſta volans immani turbine tranſtris
Inſonuit, monuitque ratem rapere obvia cæca
Arma manu. princeps galeam conſtringit Iaſon,
Vociferans: Primam hanc nati, pater, accipe pugnam:
Voſque, viri, optatos huc adfore credite Colchos.
Biſtonas in medios ceu Martius exſilit aſtris
Currus; ubi ingentes animæ clamorque tubæque
Sanguineæ juvere deum. non ſegnius ille
Occupat arva furens; ſequitur vis omnis Achivum:
Adglomerant latera; & denſis thoracibus horrens
Stat manus; ægiſono quam nec fera pectore virgo
Diſpulerit, nec dextra Jovis, Terrorque Pavorque
Martis equi. ſic contextis umbonibus urgent;
Cæruleo veluti cum Jupiter agmine nubem
Conſtituit; certant Zephyri, fruſtraque rigentem
Pulſat utrimque Notus: pendent mortalia longo
Corda metu; quibus illa fretis, quibus incidat arvis.
Hinc manus infelix, clamore impellere magno
Saxa, faceſque atras, & tortæ pondera fundæ:
Fert ſonitus immota phalanx; iraſque retentant,
Congeries dum prima fluat: ſtellantia Mopſus
Tegmina, & ingentem Corythi notat Eurytus umbram.
Reſtitit ille gradu; ſeſeque a lumine ferri
Suſtinuit præceps: ſubitum ceu paſtor ad amnem,
Spumantem nimbis, fluctuque arbuſta ruentem.



Digitized by Google

At Tydeus,, En intentis quem viribus, inquit,
Opperiar; manibuſque dari quem cominus optem:
Quo ſteteris moriere loco. ſubit ilia cuſpis
Olenii: dedit ille ſonum; compreſſaque mandens
Æquora purpuream ſingultibus expulit auram.
Ac velut in medio rupes latet horrida ponto,
Quam ſuper ignari numquam rexere magiſtri
Præcipites impune rates: ſic agmine cæco
Incurrit ſtrictis manus enſibus. occubat Iron,
Et Cotys, & Pyrno melior genitore Bienor.
At magis interea diverſo turbida motu
Urbs agitur. Genyſo conjux amoverat arma:
Aſt illi ſubitus ventis vivoque reluxit
Torre focus; telis gaudes miſerande repertis.
Linquit & undantes menſas, infectaque pernox
Sacra Medon; chlamys imbelli circumvenit oſtro
Torta manum; ſtrictoque vias præfulgurat enſe.
Talis in arma ruit; nec vina dapeſque remotæ:
* Statque loco torus; in quo (omen) manſere miniſtri.
* Inde vagi nec tela modis nec caſibus iiſdem
Conſeruere manum, & longe jacuere peremti.
Ecce gravem nodis pinguique bitumine quaſſans
Lampada, turbata Phlegyas decurrit ab arce:
Ille leves de more manus, aciemque Pelaſgum
Per noctem remeaſſe ratus; pulſumque requirens
Sæpe ſibi vano Thamyrum clamore petebat
Arduus, & late fumanti nube coruſcus,
Quantus ubi immenſo proſpexit ab æthere Typhon,
Igne ſimul ventiſque rubens; quem Jupiter alte
Crine tenet: trepidant diro ſub lumine puppes.
Tollitur hinc, totuſque ruit Tirynthius arcu,
Pectore certa regens adverſa ſpicula flamma,
Per piceos accenſa globos: & pectus arundo
Per medium contenta fugit. ruit ille comanti
Ore facem ſupra, majorque apparuit ignis.
Ambroſium Peleus, ingentem Ancæus Ethelum
Sternit: & elatæ propius ſuccedere dextræ
Telecoonta ſinit; duplicataque ora ſecuri
Disjecit cervice tenus. ſimul aſpera victor
Cingula ſublustri vibrantia detrahit umbra.
Has precor exuvias & prima cadavera, Neſtor,
Linquite, ait: ferro potius mihi dextera, ferro
Navet opus: prenſumque manu detruncat Amaſtrum:
Diverſaſque ſimul ſocios invadere turmas
Admonuit. pergunt rupta teſtudine fuſi;
Qua tenebræ campique ferunt. gravis invenit Ochum
Phleias, & trepido Pollux impingitur Hebro.
Ipſe ſuper vultus, taboque labantia terga,
Dux campi Martiſque potens, ut cæca profundo
Currit hiems, Zelen & Broten Abarimque relinquit
Semineces, Glaucum ſequitur; Glaucumque ruentem
Occupat, & jugulo vulnus molitur aperto.
Ille manu contra telum tenet, ultima fruſtra
Verba ciens; fixamque videt decreſcere cornum.
Hinc Halyn, hinc rigido tranſcurrens demetit enſe
Prothin: & inſignem cithara cantuque fluenti
Dorcea, qui dulci feſtis aſſiſtere menſis
Pectine, Biſtoniæ magnum poſt auſus alumnum.
Nec pharetram, aut acres ultra Tirynthius arcus
Exercet: ſocia ſed diſiicit agmina clava.
Ac veluti magna juvenum cum denſa ſecuri
Silva labat, cuneiſque gemit grave robur adactis,
Jamque abies piceæque ruunt: ſic dura ſub ictu
Oſſa virum malæque ſonant, ſparſuſque cerebro
Albet ager. levis ante pedes ſubſederat Idmon;
Occupat os barbamque viri, clavamque ſuperne
Intonat: Occumbens i nunc, ait, Herculis armis,
Donum ingens, ſemperque tuis mirabile fatis.
Horruit ille cadens: nomenque agnovit amicum
Primus, & ignaris dirum ſcelus attulit umbris.
Nec tibi, Theſſalicos tunc profuit, Ornyte, reges
Hoſpitiis, aut mente moras foviſſe benigna;
Et laribus ſacraſſe diem: procul advenit Idmon,
Oblatumque ferit, galeam criſtaſque rubentes
Heu tua dona gerens. quem te, qualemque videbit
Attonitus, Crenæ, parens! en frigidus orbes
Purpureos jam ſomnus obit: jam candor & anni
Deficiunt, vitaque fugit decus omne ſoluta.
Deſere nunc nemus, & Nympharum durus amores.
At diverſa Sagen turbantem fallere nervo
Tum primum puer auſus Hylas: ſpes maxima belli
Pulcher Hylas, ſi fata ſinant, ſi proſpera Juno;
Proſtravitque virum celeri per pectora telo.
Acceſſere (nefas) tenebris fallacibus acti
Tyndaridæ in ſeſe: Caſtor prius ibat in ictus
Neſcius, aſt illos nova lux, ſubituſque diremit
Frontis apex. tum Caſtor Itym; qua cærulus ambit
Balteus, & gemini committunt ora dracones,
Frater Hagen, Thapſumque, ſecurigerumque Nealcem
Tranſigit, & Canthi pallentem vulnere Cydrum.
Torſerat hic totis conniſus viribus haſtam
Venatori Erymo: brevis hanc ſed fata ferentem
Prodidit, & piceo comitem miſerata refulſit
Luna polo: ceſſere jubæ, raptumque per auras
Vulnus, & extrema ſonuit cita caſſide cuſpis.
Niſæum Telamon, & Ophelten vana ſonantem,
Per clypei cedentis opus, partemque trilicem,
Qua ſtomachi ſecreta, ferit; lætuſque profatur:
Di, precor, hunc regem, aut æque delegerit alta
Fors mihi gente ſatum; magnuſque & flebilis urbi
Conciderit. ſuper addit Aren, fratremque Melanthum,
Phoceaque Oleniden; Lelegum qui pulſus ab oris,
Regis amicitiam. & famuli propioris honores
(Qua patiens non arte?) tulit. nox alta cadentum
Ingentes donat ſonitus, augetque ruinas.
Ut magis Inarime, magis ut mugitor anhelat
Veſvius, attonitas acer cum ſuſcitat urbes:
Sic pugnæ crudeſcit opus. neque enim ignea cedunt
Aſtra loco; lentis hæret nox conſcia bigis.
Perge, age, Tartareæ mecum ſimul omnia noctis,
Muſa, ſequi. trepidam Phaethon adflavit ab alto
Tiſiphonen; graviorque locos jam luce propinqua
Umbra premit: non ſigna virum, non funera cernunt:
Et rabie magis ora calent. vos prodite, divæ,
Eumenidum noctiſque globos; vatique pateſcat
Armorum fragor, & trepidi ſingultibus agri
Labentum, atque acti Minyis per litora manes.
Cyzicus hic aciem vanis diſcurſibus implet
Fata trahens; jam pulſa ſibi ceſſiſſe Pelaſgum
Agmina, jam paſſim vacuos disjecta per agros
Credit ovans. tales aditus, ea gaudia fingit
Ira deum. fundo veluti cum Cœus in imo,
Vincla Jovis fractoque trahens adamante catenas,
Saturnum Tityonque vocat; ſpemque ætheris amens
Concipit: aſt illum fluviis & nocte remenſa
Eumenidum canis, & ſparſæ juba reppulit hydræ.
Sævit acerba fremens; tardumque a mœnibus agmen
Increpitat: Numquamne dolor virtute ſubibit
Nil auſas ſine rege manus? at barbara buxus
Si vocet, & motis ululantia Dindyma ſacris;
Tunc enſis placeatque furor: modo tela ſacerdos
Porrigat, & juſta ſanguis exuberet urna.



Digitized by Google

Talibus inſultans jamdudum numine divæ
Deficit: infracti langueſcunt frigore curſus:
Corda pavent; audit fremitus iraſque leonum,
Cornuaque, & motas videt inter nubila turres.
Tunc gravis, & certo tendens ſtridore per umbras,
Æſonii venit haſta ducis; latumque ſub imo
Pectore rumpit iter. quam nunc incognita vellet
Luſtra ſibi, nulliſque datos venatibus annos!
Talia magnanimi diverſo turbine fundunt
Tela viri; ſonituque pedum, ſuſpectaque motu
Explorant: prenſant ſocios, vocemque repoſcunt.
Quod ſi tanta lues ſeros duraſſet in ortus;
Exſtinctum genus, & ſolas per mœnia matres
Vidiſſet, ſtratamque dies in litore gentem.
Tum pater omnipotens, tempus jam rege peremto
Flectere fata ratus, miſeraſque abrumpere pugnas;
Supremam celeravit opem: nutuque ſereno
Intonuit: quem nocte ſatæ, quem turbidus horret
Armipotens. tunc porta trucis coit infera belli.
Continuo dant terga metu, verſique per agros
Diffugiunt; quæ ſola ſalus: nec terga ruentum
Mens Minyis converſa ſequi: ſtetit anxia virtus.
Ecce levi primos jam ſpargere lumine portus
Orta dies; notæque (nefas) albeſcere turres.
Di maris, attonito conclamat ab agmine Tiphys,
Ut mea fatali damnaſtis pectora ſomno!
Heu ſocii quantis complerunt litora monſtris!
Illi autem neque adhuc gemitus, neque conſcia facti
Ora levant: tenet exſangues rigor horridus artus.
Ceu pavet ad crines, & triſtia Pentheos ora
Thyas; ubi impulſæ jam ſe deus agmine matris
Abſtulit, & cæſi vaneſcunt cornua tauri.
Nec minus effuſi grandævum ad litora vulgus,
Ut ſocias videre manus, dare verſa retrorſus
Terga metu; dextram tendens proclamat Iaſon:
Quo fugitis? vellem hac equidem me ſtrage meoſque
Procubuiſſe magis. deus hæc, deus aſper utriſque
Implicuit. ſumus, heu Minyæ, ſumus hoſpita turba!
Cur etiam flammas, miſeroſque moramur honores?
Tum ſuper exſangues confertæ cædis acervos
Præcipiti plangore ruunt. agnoſcit in alta
Strage virum ſua texta parens, ſua munera conjux.
It gemitus toto ſinuoſa per æquora cælo.
Pars tenues flatus, & adhuc ſtridentia prenſant
Vulnera: pars fera componunt lumina dextra.
At vero in mediis exſangui rege reperto
Aggeribus, triſti ſileant ceu cetera planctu,
Sic famulum matrumque dolor, ſic omnis ad unum
Verſa manus. circa lacrimis ac mentibus ægri
Stant Minyæ: deflentque nefas, & cuſpidis ictus
Æſoniæ; ſortemque ducis ſolantur acerbam.
Ille ubi concretos pingui jam ſanguine crines,
Pallenteſque genas, infractaque pectore caro
Tela, neque heſternos agnovit in hoſpite vultus;
Ingemit, atque artus fatur complexus amicos:
Te tamen ignarum tanti, miſerande, furoris
Nox habet, & nullo teſtantem fœdera queſtu:
At mihi luctificum venit jubar. en quibus adſum
Colloquiis? cui me hoſpitio Fortuna revexit?
Exſtinguine mea (fatis hoc defuit unum)
Speravi te poſſe manu? taliſve reliqui
Has ego, amice, domos? quod ſi jam bella manebant;
Et placitum hoc Superis: nonne hæc mea juſtius eſſent
Funera? meque tuus potius nunc plangeret error?
Nec Clarii nunc antra dei, quercuſque Tonantis
Arguerem. taleſne acies, taleſne triumphos
Sorte dabant? tantumque nefas mens conſcia vatem
Conticuit, patriæ exitium crudele ſenectæ,
Et tot acerba canens? heu divis viſa ſiniſtris
Regna mihi. quinam reditus? quæ me hoſpita tellus
Accipiet? quæ non primis prohibebit arenis?
Invidere dei, ne Phaſidis arva remoti
Et Scythicas populatus opes, hæc rurſus adirem
Littora, neve tuos irem tunc ultor in hoſtes.
Fas tamen eſt conferre genas, fas jungere tecum
Pectora, & exangues miſcere amplexibus artus.
Vos age funereas ad littora volvite ſilvas,
Et ſocios luſtrate rogos, date debita cæſis
Munera, quæ noſtro miſiſſet Cyzicus igni.
Parte alia Clite laceras ſuper ora mariti
Fuſa comas, miſera in planctum vocat agmina matrum.
Fatur & hæc: Primis coniux ereptus in annis
Cuncta trahis: nec dum ſoboles, nec gaudia de te
Ulla mihi, queis mœſta tuos nunc, optime, caſus
Perpeterer, tenui luctum ſolamine fallens.
Mygdonis ora patrem, funeſtaque prælia nuper
Natales rapuere domos, Triviæque potentis
Occidit arcana genitrix abſumpta ſagitta.
Tu mihi qui coniux pariter fraterque parenſque
Solus, & a prima fueras ſpes una iuventa,
Deſeris heu, totamque deus ſimul impulit urbem!
Aſt ego non media te ſaltem, Cyzice, vidi
Tendentem mihi morte manus, aut ulla monentis
Verba tuli, quin & thalamis modo queſta morari,
Heu talem tantique metus ſecura recepi.
Illam vix geminam mœrens cum Caſtore Pollux
Erigit hærentem, compreſſaque colla trahentem.
Interea innumeras nudatis montibus urgent
Certatim, decoramque pyras, & corpora mœſti
Summa locant: vadit ſonipes cervice remiſſa,
Venatrix nec turba canum pecudumque morantur.
Funereæ quæ cuique manus, quæ cura ſuorum,
Quæ fortuna fuit: medio rex aggere longo
Eminet, hunc crebris quatiens ſingultibus ora
Adlevat Aeſonides, celſoque reponit in oſtro.
Dat pictas auro atque ardentes murice veſtes,
Quas rapuit telis feſtina vocantibus auſtris
Hypſipyle: galeam dilectaque cingula regni
Inijcit: ille ſuam vultus converſus ad urbem
Sceptra manu veterum retinet geſtamen avorum.
Nam quia nec proles, alius nec denique ſanguis,
Ipſe decus regnique refert inſigne parentis.
Inde ter armatos Minyis referentibus orbes
Concuſſi tremuere rogi, ter inhorruit æther
Luctificum clangente tuba: jecere ſupremo
Tum clamore faces. rerum labor omnis in auras
Solvitur, & celſis collucent æquora flammis.
Scilicet hæc illo iuvenem populoſque manebant
Tempore, Peliacis caderet cum montibus arbor:
Hoc volucrumque minæ, præſagaque fulmina longe
Acta mari tulerant. ſed quis non prima refellat
Monſtra deum, longoſque ſibi non auguret annos?
Jamque ſolutus honos cineri, jam paſſibus ægris
Dilapſæ cum prole nurus, tandemque quieſcunt
Diſſona pervigili planctu juga: qualiter arces
Ad patrias avibus medio jam vere revectis,
Memphis, & aprici ſtatio ſilet annua Nili.
At non inde dies, neque magnis aſpera curis
Nox Minyas tanta cæſorum ab imagine ſolvit.
Bis Zephyri jam vela vocant; fiducia mœſtis
Nulla viris: ægro aſſidue mens carpitur æſtu:
Necdum omnes lacrimas, atque omnia reddita cæſis

Juſta

Digitized by Google

Juſta putant: patria ex oculis, acerque laborum
Pulſus amor; ſegnique juvat frigeſcere luctu.
Ipſe etiam Æſonides (quamquam triſtiſſima rerum
Caſtiganda duci, vultuque premenda ſereno)
Dulcibus indulget lacrimis, aperitque dolorem.
Tum ſecreta trahens Phœbeum ad litora Mopſum:
Quænam, ait, iſta lues? aut quæ ſententia divum?
Decretuſne venit fato pavor? an tibi nectunt
Corda moras? cur immemores famæque lariſque
Angimur? aut pariet quemnam hæc ignavia finem?
Dicam, ait, ac penitus cauſas labemque docebo,
Mopſus; & aſtra tuens: Non ſi mortalia membra,
Sortituſque breves, & parvi tempora fati
Perpetimur, ſocius ſuperi quondam ignis Olympi;
Fas ideo miſcere neces: ferroque morantes
Exigere hinc animas, redituraque ſemina cælo.
Quippe nec in ventos, nec in ultima ſolvimur oſſa:
Ira manet, duratque dolor: cum deinde tremendi
Ad ſolium venere Jovis, queſtuque nefandam
Edocuere necem; patet ollis janua leti;
Atque iterum remeare licet: comes una ſororum
Additur, & pariter terras atque æquora luſtrant.
Quiſque ſuos ſontes, inimicaque pectora pœnis
Implicat; & varia meritos formidine pulſant.
At quibus invito maduerunt ſanguine dextræ,
Si fors læva tulit miſeros, & proxima culpæ;
Hos variis mens ipſa modis agit: & ſua carpunt
Facta viros reſides: & jam nil amplius auſi,
In lacrimas, humileſque metus, ægramque fatiſcunt
Segnitiem: quos ecce vides, ſed noſtra requiret
Cura viam, memori jam pridem cognita vate.
Eſt procul, ad Stygiæ devexa ſilentia noctis,
Eumenidum domus, & Superis incognita tellus,
Cæruleo tenebroſa ſitu: quo flammea numquam
Sol juga, ſidereos nec mittit Jupiter annos:
Stant tacitæ frondes; immotaque ſilva comanti.
Horret verna jugo: ſpecus umbrarumque meatus
Subter, & Oceani præceps fragor; arvaque nigro
Vaſta metu; & ſubitæ poſt longa ſilentia voces.
Enſifer hic, atraque ſedens in veſte Celeneus,
Inſontes errore luit: culpamque remittens,
Carmina turbatos volvit placantia manes.
Ille mihi, quæ danda forent luſtramina cæſis,
Prodidit: ille volens Erebum terraſque retexit.
Ergo ubi puniceas oriens adſcenderit undas;
Tu ſocios adhibere ſacris, armentaque magnis
Bina deis: me jam cœtus accedere veſtros
Haud fas interea; donec luſtralia pernox
Vota fero. movet en gelidos Latonia currus.
Flecte gradum; placitis ſileant age litora cœptis.
Jamque ſopor mediis tellurem preſſerat horis,
Et circum tacito volitabant ſomnia mundo:
Cum vigil arcani ſpeculatus tempora ſacri
Ampycides, petit adverſis Æſepia ſilvis
Flumina, & æquoreas pariter decurrit ad undas.
Hic ſale purpureo, vivaque nitentia lympha
Membra novat; ſeque horrificis accommodat actis.
Tempora tum vittis, & ſupplice caſtus oliva
Implicat, & ſtricto deſignat litora ferro:
Circum humiles aras, ignotaque nomina divum
Inſtituit: ſilvaque ſuper contriſtat opaca.
Utque metum numenque loco, ſacramque quietem
Addidit; ardenti nitidum jubar evocat alto.
Atque Argoa manus variis inſignis in armis
Ibat, agens lectas aurata fronte bidentes.
Delius hic longe candenti veſte ſacerdos
Occurrit, ramoque vocat: jamque ipſe recenti
Stat tumulo, placida tranſmittens agmina lauro:
Ducit & ad fluvios, ac vincula ſolvere monſtrat
Prima pedum: glaucaſque comis prætexere frondes
Imperat. hinc alte Phœbi ſurgentis ad orbem
Ferre manus, totiſque ſimul procumbere campis.
Tunc piceæ mactantur oves: proſectaque partim
Pectora, per medios partim gerit obvius Idmon.
Ter tacitos egere gradus; ter triſtia tangens
Arma ſimul veſteſque virum, luſtramina ponto
Pone jacit: rapidis adolentur cetera flammis.
Quin etiam truncas nemorum effigieſque virorum
Rite locat quercus; ſimulataque ſubligat arma.
Huc Stygias tranſire minas, iramque ſeveri
Sanguinis, his orat vigiles incumbere curas:
Atque ita luſtrifico cantu vocat: Ire peremti,
Ac memores abolete animas; ſint otia vobis,
Sit Stygiæ jam ſedis amor: procul agmine noſtro,
Et procul eſte mari: cunctiſque abſiſtite bellis.
Vos ego nec Graias umquam contendere ad urbes,
Nec triviis ululare velim; pecorique ſatiſque
Nullæ adeo peſtes, nec luctifer ingruat annus:
Nec populi, noſtrive luant ea facta minores.
Dixerat: & ſummas frondentibus intulit aris,
Libavitque dapes; placidi quas protinus angues,
Umbrarum famuli, linguis rapuere coruſcis.
Continuo puppem petere, & conſidere tranſtris
Imperat Ampycides; nec viſum vertere terræ:
Exciderint quæ geſta manu, quæ debita fatis.
Illi alacres pars arma locant, pars ardua celſis
Inſternunt tabulata foris: oriturque trementum
Remorum ſonus, & lætæ concordia vocis.
Jupiter urgentem ceu ſumma Ceraunia nubem
Cum pepulit, movitque jugis; fulſere repente
Et nemora & ſcopuli, nitiduſque reducitur æther.
Sic animi rediere viris: jamque ipſe magiſter
Nutat ab arce ratis, remiſque obſiſtere tendit.
Inſtaurant primi certamina, liber amictu
Eurytus, & dictis Talai non territus Idas:
Inde alii increpitant; atque æquora pectore tollunt.
Par gemitu pulſuque labor: verſumque viciſſim
Mittitur in puppem remo mare. lætus & ipſe
Alcides: Quiſnam hos vocat in certamina fluctus?
Dixit: &, intortis adſurgens arduus undis,
Percuſſit ſubito deceptum fragmine pectus:
Atque in terga ruens, Talaum, fortemque Eribotem,
Et longe tantæ ſecurum Amphiona molis
Obruit; inque tuo poſuit caput, Iphite, tranſtro.
Jam ſummas cæli Phœbus candentior arces
Vicerat, & longas medius revocaverat umbras.
Tardior hinc ceſſante Euro, quæ proxima Tiphys
Litora, quoſque dabat denſa trabe Myſia montes,
Advehitur. petit excelſas Tirynthius ornos:
Hæret Hylas lateri, paſſuſque moratur iniquos.
Illum ubi Juno, poli ſummo de vertice, puppem
Deſeruiſſe videt; tempus rata diva nocendi;
Pallada conſortem curis curſuſque regentem
(Ne qua inde inceptis fieret mora) fallere prima
Molitur; caroque dolis avertere fratri.
Tunc ſic adloquitur: Procerum vi pulſus iniqua
* Germanique manu; repetit quo crimine Perſes;
Barbaricas jam movit opes Hyrcanaque ſigna:
Æetes contra thalamis & virgine pacta
Conciliat reges Scythicos; primuſque coacta
Advehit Albana Styrus gener agmina porta.
Bellum ingens: atque ipſe citis Gradivus habenis
Fur-

Fundit equos. viden, Arctoo de carcere quanta
Tollat ſe nubes, atque æquore pendeat atro?
Corripe prima vias; finem cum Phaſidis alti
Tranſierit Perſes, aciemque admoverit urbi,
Cœpta refer; paulumque nefas & fœdera necte,
Conſiliis atque arte tua; ſponde adfore reges
Dis genitos, queis arma volens, queis agmina jungat.
At virgo, quamquam inſidias aſtuſque novercæ
Sentiat, & blandos quærentem fingere vultus,
Obſequitur tamen, & juſſas petit ocyus oras.
Ingemuit Juno, tandemque ſilentia rumpit:
En labor; en odiis caput inſuperabile noſtris.
Quam Nemeen tot feſſa minis, quæ bellua Lernæ
Experiar? Phrygiis ultro concurrere monſtris
Nempe virum, & pulchro referantem Pergama ponto
Vidimus. en ego nunc regum ſoror: & mihi gentis
Ullus honos? jam tum indecores, juſtæque dolorum
Primitiæ, & tenero ſuperati protinus angues.
Debueram nullos juveni jam quærere caſus,
Victa nec ad tales forſan deſcendere pugnas:
Verum animis inſiſte tuis; aſtumque per omnem
Tende pudor: mox & Furias Ditemque movebo.
Hæc ait; & pariter lævi juga pinea montis
Reſpicit, ac pulchro venantes agmine Nymphas,
Undarum nemorumque decus. levis omnibus arcus,
Et manicæ virides, & ſtricta myrtus avena;
Summo palla genu; tenui vagus innatat umbra
Crinis, ad obſcuræ decurrens cingula mammæ.
Ipſa citatarum tellus pede plauſa ſororum
Perſonat; & teneris ſubmittit gramina plantis.
E quibus Herculeo Dryope percuſſa fragore,
Cum fugerent jam tela feræ, proceſſerat ultra
Turbatum viſura nemus; fontemque petebat
Rurſus; & attonitos referebat ab Hercule vultus.
Hanc delapſa polo, piceæque adclinis opacæ
Juno vocat, prenſaque manu ſic blanda profatur:
Quem tibi conjugio tot dedignata dicavi
Nympha procos; en Hæmonia puer adpulit alno,
Clarus Hylas; ſaltuſque tuos, fonteſque pererrat.
Vidiſti, roſeis hæc per loca Bacchus habenis
Cum domitas acies, & Eoi fercula regni
Duceret: ac rurſus thyaſos & ſacra moventem
Hunc tibi, vel poſito venantem pectine Phœbum,
Crede dari. quæ ſpes Nymphis aufertur Achæis!
Præreptum quanto proles Bæbeia queſtu
Audiet, & flavi quam triſtis nata Lycormæ!
Sic ait; & celerem frondoſa per avia cervum
Suſcitat; ac juveni ſublimem cornibus offert.
Ille animos tarduſque fugæ longumque reſiſtens
Sollicitat, ſuadetque pari contendere curſu.
Credit Hylas, prædæque ferox ardore propinquæ
Inſequitur: ſimul Alcides hortatibus urguet
Proſpiciens: jamque ex oculis aufertur uterque:
Cum puerum inſtantem quadrupes feſſaque minantem
Tela manu procul ad nitidi ſpiracula fontis
Ducit: & intactas levis ipſe ſuperfugit undas.
Hoc pueri ſpes luſa modo eſt: nec tendere certat
Amplius: atque artus & concita pectora ſudor
Diluerat; gratos avidus procumbit ad amnes.
Stagna vaga ſic luce micant, ubi Cynthia cælo
Proſpicit, aut medii tranſit rota candida Phœbi:
Tale jubar diffudit aquis; nil umbra, comæque,
Turbavitque ſonus ſurgentis ad oſcula Nymphæ.
Illa avidas injecta manus, heu ſera cientem
Auxilia, & magni referentem nomen amici,
Attrahit: adjutæ prono nam pondere vires.
Jam pater umbroſis Tirynthius arcibus ornos
Depulerat, magnoque jugi ſtridore revulſas
Terga ſuper fulvi porrexerat horrida monſtri,
Litora curva petens: alio nam calle reverſum
Credit Hylan, captaque dapes auxiſſe ferina.
Sed neque apud ſocios, ſtructaſque in litore menſas,
Unanimum videt æger Hylan; nec longius acrem
Intendens aciem, varios hinc excitat æſtus,
Nube mali percuſſus amor: quibus hæſerit oris;
Quis tales impune moras caſuſve laborve
Attulerit: denſam interea deſcendere noctem
Jam majore metu: tum vero & pallor & amens
Cum piceo ſudore rigor. ceu pectora nautis
Congelat hiberni vultus Jovis: agricoliſve
Cum coit umbra minax: comitis ſic adficit error
Alciden, ſævæque monet meminiſſe novercæ.
Continuo, volucri ceu pectora tactus aſylo,
Emicuit Calabris taurus per confraga ſeptis,
Obvia quæque ruens: tali ſe concitat ardens
In juga ſenta fuga. pavet omnis conſcia late
Silva: pavent montes; luctu ſuccenſus acerbo
Quid ſtruat Alcides, tantaque quid apparet ira.
Ille, velut refugi quem contigit improba Mauri
Lancea, ſanguineus vaſto leo murmure fertur,
Frangit & abſentem vacuis ſub dentibus hoſtem;
Sic Furiis accenſa gerens Tirynthius ora
Fertur; & intento decurrit montibus arcu.
Heu miſeræ, quibus ille, feræ, quibus incidit uſquam
Immeritis per luſtra viris! volat ordine nullo
Cuncta petens; nunc ad ripas, dejectaque ſaxis
Flumina; nunc notas nemorum procurrit ad umbras:
Rurſus Hylan, & rurſus Hylan per longa reclamat
Avia: reſponſant ſilvæ, & vaga certat imago.
At ſociis immota fides, auſtriſque ſecundis (æque
Certa moræ: nec parvus Hylas: quamquam omnibus
Grata rudimenta Herculeo ſub nomine pendent.
Illum omnes lacrimis, mæſtiſque repoſcere votis;
Incertique metu, nunc longas litore voces
Spargere: nunc feris oſtendere noctibus ignes.
Ipſe, vel excelſi cum denſa ſilentia montis,
Strata vel oblatis ductor videt æquora ventis,
Stat lacrimans; magnoque viri cunctatur amore.
Illius inceſſus, habilemque ad terga pharetram;
Illum inter proceres, mæſtæque ſilentia menſæ
Quærit inops, quondam ingenti comprenſa trahentem
Vina manu, & duræ referentem monſtra novercæ.
Nec minus interea crudelis Iapyga Juno
Aſſidue movet, & primis cum ſolibus offert.
Jamque moræ impatiens, cunctantes increpat auſus
Tiphys: & oblato monet otia rumpere curſu.
Ergo animum flexus dictis inſtantis Iaſon
Concedit: ſocioſque ſimul ſic fatur ad omnes:
O utinam, Scythicis ſtruerem cum funera terris,
Vox mihi mentitas tulerit Parnaſia ſortes;
Agmine de tanto ſocium, qui maximus armis
Adforet, hunc Iovis imperiis fatoque teneri,
Ante procelloſum ſcopulis errantibus æquor.
Nec dum fama viri, nec certior exſtitit auctor.
Verum agite, &, dubiis variant quia pectora curis,
Conſulite: &, motis ſeu vos via flatibus urget;
Pergite, & inceptos mecum revocate labores:
Seu plures tolerare moras, rurſuſque propinquis
Quæſiviſſe jugis; pretium haud leve temporis acti.
Dixerat: & ſtudiis jamdudum freta juventus
Orat inire vias: unum tanto abfore cœtu:
Nec minus in ſeſe generis, dextraſque potentes
Eſſe

Eſſe ferunt. tali mentem pars maxima flatu
Erigit, & vana gliſcunt præcordia lingua.
Saltibus ut mediis tum demum læta reducit
Cerva gregem; tum geſtit aper, reboatque ſuperbis
Cominus urſa lupis; cum ſeſe Martia tigris
Abſtulit, aut curvo tacitus leo condidit antro.
At pius ingenti Telamon jam fluctuat ira
Cum fremitu, ſævisque furens in jurgia dictis
Inſequitur, magnoque implorat numina queſtu.
Idem orans prenſatque viros, demiſſaque ſupplex
Hæret ad ora ducis; nil ſe ſuper Hercule fari,
Sed ſocio quocumque gemens: quamquam aſpera fama,
Jam loca, jamque feras per barbara litora gentes;
Non alium contra Alciden, non pectora tanta
Poſſe dari. rurſum inſtimulat, ducitque faventes
Magnanimus Calydone ſatus; potioribus ille
Deteriora fovens, ſemperque inverſa tueri
Durus, & haud ullis umquam ſuperabilis æquis,
Rectorumve memor: Non Herculis, inquit, ademti,
Sed tuus in ſeros hæc noſtra ſilentia queſtus
Traxit honor; dum jura dares, dum tempora fandi.
Septimus hic celſis deſcendit montibus auſter,
Jamque ratem Scythicis forſan ſtatuiſſet in oris;
Nos patriæ immemores, maneant ceu nulla revectos
Gaudia, ſed duro ſævæ ſub rege Mycenæ;
Ad medium cunctamur iter. ſi finibus ullis
Has tolerare moras, & inania tempora poſſem;
Regna hodie, & dulcem ſceptris Calydona tenerem,
Lætus opum paciſque meæ: tutuſque manerem,
Queis genitor materque, locis. quid deſide terra
Hæremus? vacuos cur laſſant æquora viſus?
Tun' comitem Alciden ad Phaſidis amplius arva
Adfore, tu ſocias ultra tibi rere pharetras?
Non ea fax odiis; oblitaque numine feſſo
Juno ſui. nova Tartareo, fors, ſemine monſtra,
Atque iterum Inachiis jam nuntius urget ab Argis.
Non datur hæc magni proles Jovis; at tibi Pollux
Stirpe pares Caſtorque manent, at cetera divum
Progenies, nec parva mihi fiducia gentis.
Aſt egomet quocumque voces, qua tegmina ferro
Plura metam; tibi dicta manus, tibi quidquid in ipſo
Sanguine erit: jamque hinc, operum quæ maxima, poſco.
Scilicet in ſolis profugi ſtetit Herculis armis
Noſtra ſalus? nempe ora æque mortalia cuncti
Ecce gerunt: ibunt æquo nempe ordine remi.
Ille, vel inſano jam dudum turbidus æſtu,
Vel parta jam laude tumens, conſortia famæ
Deſpicit, ac noſtris ferri comes abnuit actis.
Vos, quibus & virtus, & ſpes in limine primo,
Tendite; dum rerum patiens calor, & rude membris
Robur ineſt: nec enim ſolis dare funera Colchis
Sit ſatis, & tota pelagus luſtraſſe juventa.
Spes mihi, quæ tali potuit longiſſima caſu
Eſſe, fuit: queiſcumque virum perquirere ſilvis
Egit amor: loca vociferans non ulla reliqui.
Nunc quoque, dum vario nutat ſententia motu,
Cernere devexis redeuntem montibus opto.
Sat lacrimis comitique datum; quem ſortibus ævi
Crede, vel in mediæ raptum tibi ſanguine pugnæ.
Talibus Oenides urget. ſimul incita dictis
Heroum manus. ante omnes Argoa jubebat
Vincla rapi Calais. furias miratur ovantum
Æacides: multuſque viri cunctantia corda
Fert dolor; an ſeſe comitem tam triſtibus actis
Abneget, & celſi mærens petat ardua montis.
Non tamen & gemitus, & inanes deſinit iras
Fundere: Quis terris, pro Jupiter, inquit, Achæis
Iſte dies! ſævi capient quæ gaudia Colchi!
Non hi tum flatus, non iſta ſuperbia dictis,
Litore cum patrio, jam vela petentibus auſtris,
Cunctus ad Alciden verſus favor. ipſe juvaret,
Ipſe ducis curas, meritoſque ſubiret honores.
Jamne animis, jam gente pares, atque inclyta vulgi
Dextera? nulla fides, nulli ſuper Hercule fletus?
Nunc Parthaonides, nunc dux mihi Thracia proles,
Aſpera nunc pavidos contra ruit agna leones?
Hanc ego magnanimi ſpolium Didymaonis haſtam,
Quæ neque jam frondes virides, nec proferet umbras,
Ut ſemel eſt evulſa jugis, ac matre perempta
Fida miniſteria, & duras obit horrida pugnas;
Teſtor: & hoc omni ductor tibi numine firmo:
Sæpe metu, ſæpe in tenui diſcrimine rerum,
Herculeas jam ſerus opes, ſpretique vocabis
Arma viri: nec nos tumida hæc tum dicta juvabunt.
Talibus Æacides ſocios terroribus urgens
Illacrimat; multaque comas deformat arena.
Fata trahunt: raptuſque virum certamine ductor
Ibat, & obtenta mulcebat lumina palla.
Hic vero ingenti repetuntur pectora luctu:
Ut ſocii ſedere locis, nullæque leonis
Exuviæ; tantique vacant veſtigia tranſtri:
Flet pius Æacides: mærent Pæantia corda:
Ingemit & dulci frater cum Caſtore Pollux.
Omnis adhuc vocat Alciden, fugiente carina,
Omnis Hylan, medio pereuntia nomina ponto.
Dat procul interea toto pater æquore ſignum
Phorcys; & immanes intorto murice phocas
Contrahit antra petens: ſimul & Maſſylus, & una
Lyctius, & Calabris redit armentarius arvis.
Ilicet extremi nox litore Solis Hiberas
Condidit alta domos, & ſidera ſuſtulit aſtris.
Flamina conticuere; jacet ſine fluctibus æquor.
Amphitryoniades, nec quæ nova luſtra requirat,
Nec quo tentet iter, comitis nec fata peremti
Quæ referat, videt, aut ſocios qua mente reviſat.
Urit amor, ſoliſque negat decedere ſilvis.
Non aliter gemitu quondam lea prolis ademtæ
* Terga dedit; ſedet inde viis: incluſaque longo
* Pervigilant caſtella metu: dolor attrahit orbes
Interea, & miſero manat juba ſordida luctu.

# LIBER QUARTUS.

Atque ea non oculis divum pater amplius æquis
Suſtinuit: natique pios miſeratus amores,
Junonem ardenti trepidam gravis increpat ira:
Ut nova nunc tacito te pectore gaudia tollunt!
Hæret inops, ſoliſque furit Tirynthius oris.
At comite immemores Minyæ facileſque relicto
Alta tenent: ſic Juno ducem fovet anxia curis
Æſonium; ſic arma, viros, ſocioſque miniſtrat.
Jam quibus inſertam bellis, Scythicæque paventem
Gentis opes, quanta trepidam formidine cernam!
Tum precibus, tum me lacrimis, & ſupplice dextra
Attentare vero: rerum mihi firma poteſtas.
I, Furias Veneremque move: dabit impia pœnas
Virgo, nec Æetæ gemitus patiemur inultos.
Dixit, & arcano redolentem nectare rorem,
Quem penes alta quies, liquidique potentia ſomni,
Detulit, inque vagi libavit tempora nati.

Ille

Digitized by Google

Ille graves oculos & Hylan reſonantia ſemper
Ora ferens, ut nulla deum ſuperare poteſtas,
Procumbit. tandem feſſis pax reddita ſilvis:
Fluminaque, & vacuis auditæ montibus auræ.
Ecce, puer ſumma ſe tollere viſus ab unda
Frondibus in croceis, & iniquæ munere Nymphæ;
Stanſque ſuper carum tales caput edere voces:
Quid, pater, in vanos abſumis tempora queſtus?
Hoc nemus, hæc fatis mihi jam domus: improba quo (me
* Nympha rapit, ſævæ monitu Junonis: inanes
Nunc Jovis acceſſus, & jam mihi limina cæli
Conciliat: jungitque ſuos & fontis honores.
O dolor! o dulces, quas geſſimus ante, pharetræ!
Jam ſocii lætis rapuerunt vincula ventis;
Hortator poſtquam furiis & voce nefanda
Impulit Oenides. verum cum gente domoque
Iſta luet; ſævæque aderunt tua numina matri.
Surge, age, & in duris haud umquam defice; cælo
Mox aderis; teque aſtra ferent: tu ſemper amoris
Sis memor, & cari comitis ne abſcedat imago.
Talibus orantem dictis, viſuque fruentem,
Ille ultro petit; & vacuis amplexibus inſtat:
Languentiſque movet fruſtra conamina dextræ.
Corpus hebet ſomno, refugaque eluditur umbra.
Tum lacrimis, tum voce ſequi; tum rumpere queſtus;
Cum ſopor & vano ſpes mœſta reſolvitur actu.
Fluctus ab undiſoni ceu forte crepidine ſaxi
Cum rapit Halcyones miſeræ fœtumque laremque;
It ſuper ægra parens: queriturque tumentibus undis,
Certa ſequi quocumque ferant; audetque, pavetque;
Icta fatiſcit aquis donec domus, hauſtaque fluctu eſt:
Illa dolens vocem dedit, & ſe ſuſtulit alis.
Haud aliter ſomni mœſtus labor. exſilit amens,
Effuſiſque genas lacrimis rigat: Ibimus, inquit;
Solus & hos montes deſertaque luſtra tenebis,
Care puer? nec res ultra mirabere noſtras?
Hæc fatus relegitque vias & vallibus exit,
Incertus quid Juno ferat, quas apparet iras.
Nec minus & ſocios cernit procul æquore ferri
Præcipites; tacitumque pudet potuiſſe relinqui.
Jamque iter ad Teucros, atque hoſpita mœnia Trojæ
Flexerat; Iliaci repetens promiſſa Tyranni:
Cum mœſto Latona ſimul Dianaque vultu
Ante Jovem ſtetit; & ſupplex ſic fatur Apollo:
In quem alium Alciden, in quæ jam tempora differs
Caucaſium, rex magne, ſenem? nullumne malorum
Finem adeo pœnæque dabis? te cuncta precantur
Gens hominum; atque ipſi jam te, pater optime, montes,
Feſſaque cum ſilvis orant juga. ſat tibi furtum
Ignis, & ætheriæ defenſa ſilentia menſæ.
* Exit ubi e ſcopulis, media inter pabula diri
Vulturis. ipſe etiam gemitu mœſtaque fatigat
Voce Jovem, ſævis relevans ambuſta pruinis
Lumina: congeminant amnes, rupeſque fragorem
Caucaſiæ: ſtupet ipſe dei clamoribus ales.
Tunc etiam ſuperas Acheronte auditur ad arces
Iapetus gravis: orantem procul arcet Erinnys,
Reſpiciens celſi legem Jovis: ille, dearum
Fletibus & magno Phœbi commotus honore,
Velocem roſeis demittit nubibus Irim:
I, Phrygas Alcides, & Trojæ differat arma;
Nunc, ait, eripiat diræ Titana volucri.
Diva volat; deſertque viro celeranda parentis
Imperia; atque alacrem lætis hortatibus implet.
Jam Minyæ mediis claræ per ſidera noctis
Fluctibus intulerant placido cava lintea curſu;
Multaque deſerto memores ſuper Hercule volvunt.
Thracias at ſumma ſociis e puppe ſacerdos,
Fata deum, & miſeræ ſolans incommoda vitæ,
Securum numeris agit & medicabile carmen:
Quod ſimul adſumta pulſum fide; luctus, & iræ,
Et labor, & dulces cedunt e pectore nati.
Interea, magni jamjam ſubeuntibus aſtris
Oceani genitale caput, Titania frænis
Antra ſonant: Sol auricomus, cingentibus Horis,
Multifidum jubar & biſſeno ſidere textam
Loricam induitur: ligat hanc, qui nubila contra
Balteus undantem variat mortalibus arcum.
Inde ſuper terras & Eoi cornua montis
Emicuit, traxitque diem candentibus undis:
Et Minyas viſo liquerunt flamina Phœbo.
Proxima Bebrycii panduntur litora regni;
Pingue ſolum, & duris regio non invida tauris;
Rex Amycus. regis fatis & numine freti
Non muris cinxere domos; non fœdera legum
Ulla colunt; placidas aut jura tenentia mentes.
Quales Ætnæis rabidi Cyclopes in antris
Nocte ſub hiberna ſervant freta; ſicubi ſævis
Advectet ratis acta Notis tibi pabula dira
Et miſeras, Polypheme, dapes: ſic undique in omnes
Proſpiciunt curſantque vias; qui corpora regi
Capta trahant. ea Neptuno trux ipſe parenti
Sacrifici pro rupe jugi, media æquora ſupra,
Torquet agens. ſin forma viris præſtantior adſit;
Tum legere arma jubet, ſumtiſque occurrere contra
Cæſtibus. hæc miſeri ſors eſt æquiſſima leti.
Huc ubi devectam Neptunus gurgite puppem
Senſit; & extremum nati proſpexit in oras,
Et quondam lætos domini certamine campos;
Ingemit, ac tales evolvit pectore queſtus:
Infelix, imas quondam mihi rapta ſub undas,
Nec potius magno, Melie, tum mixta Tonanti:
Uſque adeone meam quacumque ab origine prolem
Triſtia fata manent? ſic te olim pergere ſenſi
Jupiter, injuſtæ quando mihi virginis armis
Concidit infelix, & nunc chaos implet Orion.
Nec tibi nunc virtus, aut det fiducia noſtri,
Nate, animos: opibuſque ultra ne crede paternis.
Jam jam aliæ vires, majoraque ſanguine noſtro,
Vincunt fata Jovis; potior cui cura ſuorum eſt.
Atque ideo, neque ego hanc motis avertere ventis
Tentavi, tenuive ratem: nec jam mora morti
Hinc erit ulla tuæ, reges doliture ſecundos.
Abſtulit inde oculos, natumque & triſtia linquens
Prælia, ſanguineo terras pater adluit æſtu.
Principio fluvios, gentemque, & litora ductor
Explorare jubet: paulumque egreſſus Echion,
Invenit obſcura gemitus in valle trahentem
Clam juvenem; & cæſi mœrentem nomen amici.
Ille, virum ut contra venientem, umbrataque vidit
Tempora Parrhaſio patris de more galero,
Paciferæque manu nequidquam inſignia virgæ,
Heu fuge, ait, certo quicumque es, perdite, paſſu,
Dum datur. obſtupuit viſu Nonacria proles,
Quid ferat admirans. poſtquam remeare monentem
Ocyus, & dictis perſtantem cernit in iiſdem;
Abripit, & ſociis, quæ ſint ea, promere cogit.
Ille manum tendens, Non hæc, ait, hoſpita vobis
Terra, viri; non hic ullos reverentia ritus
Pectora: mors habitat, ſævæque hoc litore pugnæ.
Jam veniet diros Amycus qui tollere cæſtus
Imperet, & vaſto qui vertice nubila pulſet.

Talis

Digitized by Google

Talis in advectos Neptuni credita proles
Æternum furit: atque æquæ virtutis egentes,
Ceu Superum ſegnes ad iniqua altaria tauros,
Conſtituit: tandem ut miſero lavet arma cerebro.
Conſulite, atque fugæ medium ne temnite tempus.
Namque iſti fruſtra quiſquam concurrere monſtro
Audeat. & quænam talem vidiſſe voluptas?
Ductor ad hæc: Bebryxne venis, diverſaque regi
Corda gerens? melior vulgi nam ſæpe voluntas.
Hoſtis an externis fato delatus ab oris?
Et tua cur Amycus cæſtu nondum obruit ora?
Nomen, ait, prædulce mihi, nomenque ſecutus
Otreos unanimi: decus ille, & læta ſuorum
Gloria, nec veſtros comes aſpernandus in actus,
Heſionam & Phrygiæ peteret cum gaudia nuptæ,
Hic Amycum contra juſſus ſtetit: atque ego palmas
Implicui: ſed prima procul vixdum ora levantis
Fulminea frontem dextra disjectaque fudit
Lumina me numquam leto dignatus & armis;
Sed lacrimis potius luctuque abſumor inerti.
Spes tamen, his fando ſi nuntius exſtitit oris,
Et Mariandynum patrias penetravit ad urbes,
Unde genus fraterque viro: ſed & ille quierit
Oro; nec a vanis cladem Lycus augeat armis.
Hæc ubi non ulla juvenes formidine moti
Accipiunt: dolor & duras inſurgere mentes,
Terga ſequi, properoſque jubet conjungere greſſus.
Litore in extremo ſpelunca apparuit ingens,
Arboribus ſuper & dorſo contecta minanti;
Non quæ dona deum, non quæ trahat ætheris ignem;
Infelix domus, & ſonitu tremebunda profundi;
Et varii pro rupe metus: hinc trunca rotatis
Brachia rapta viris, ſtrictoque immortua cæſtu,
Oſſaque tetra ſitu; capitum mœſtiſſimus ordo.
Reſpicias, quibus adverſo ſub vulnere nulla
Jam facies, nec nomen erat: media ipſius arma
Sacra metu, magnique aris impoſta parentis.
Hoſpitis hic primum monitus rediere Timantis;
Et pavor, & monſtri ſubiit abſentis imago:
Atque oculos cuncti inter ſe tenuere ſilentes.
Donec ſidereo Pollux interritus ore,
Te tamen hac, quicumque es, ait, formidine ſaxo
Jam tua ſilva ferat; modo ſint tibi ſanguis & artus.
Omnibus idem animus forti decernere pugna;
Exoptantque virum, contraque occurrere poſcunt.
Qualiter ignotis ſpumantem funditus amnem
Taurus aquis qui primus init, ſpernitque tumentem;
Pandit iter: mox omne pecus formidine pulſa
Pone ſubit: jamque & mediis præcedit ab undis.
At procul e ſilvis ſeſe gregibuſque ferebat
Sævus in antra gigas: quem nec ſua turba tuendo
It tanti ſecura metus. mortalia nuſquam
Signa manent: inſtar ſcopuli, qui montibus altis
Summus abit, longeque jugo ſtat ſolus ab omni.
Devolat inde furens; nec, quo via, curve profecti,
Nec genus ante rogat; ſed tali protonat ira:
Incipite, o juvenes. etenim fiducia credo
Huc tulit; auditas & ſponte laceſſitis oras.
Sin errore viæ, necdum mens gnara locorum;
Hic mihi lex, cæſtus adverſaque tollere contra
Brachia. ſic ingens Aſiæ plaga, quique per Arcton
Dexter & in lævum Pontus jacet, hæc mea viſit
Hoſpitia: hoc cuncti remeant certamine reges.
Neptuni domus, atque egomet Neptunia proles.
Jam pridem cæſtus reſides, & frigida raris
Dentibus aret humus. qui mecum fœdera junget
Prima manu? cui dona fero? mox omnibus idem
Ibit honos. fuga ſub terras, fuga nulla per auras.
Nec lacrimæ, nec forte preces, Superive vocati
Pectora noſtra movent: aliis rex Jupiter oris.
Faxo Bebrycium nequeat tranſcendere puppis
Ulla fretum, & ponto volitet Symplegas inani.
Talia dicta dabat: cum protinus aſper Iaſon,
Et ſimul Æacidæ, ſimul & Calydonis alumni,
Nelideſque, Idaſque prior, quæ maxima ſurgunt
Nomina: ſed nudo ſteterat jam pectore Pollux.
Cum pavor, & gelidus defixit Caſtora ſanguis.
Nam nec ad Elei pugnam videt ora parentis;
Nec ſonat Oebalius caveæ favor, aut juga nota
Taygeti; lavitur patrios ubi victor ad amnes:
Nec pretium ſonipes aut ſacræ taurus arenæ;
Præmia ſed manes, recluſaque janua leti.
Illum Amycus, nec fronte trucem, nec mole tremendum,
Vixdum etiam primæ ſpargentem ſigna juventæ,
Oro renidenti luſtrans obit; & fremit auſum:
Sanguineoſque rotat furiis ardentibus orbes.
Non aliter jam regna poli, jam capta Tiphoeus
Aſtra ferens; Bacchum ante acies, primamque deorum
Pallada, & oppoſitos doluit ſibi virginis angues.
Sic adeo inſequitur, rabidoque ita murmure terret:
Quiſquis es, infelix celera puer; haud tibi pulchræ
Manſerit hoc ultra frontis decus: orave matri
Nota feres. tune e ſociis electus iniquis?
Tune Amyci moriere manu? Nec plura moratus,
Ingentes humeros ſpatioſaque pectoris oſſa
Protulit, horrendoſque toris informibus artus.
Deficiunt viſu Minyæ: miratur & ipſe
Tyndarides; redit Alcidæ jam ſera cupido:
Et vacuos mœſto luſtrarunt lumine montes.
At ſatus æquoreo fatur tunc talia rege:
Aſpice & hæc crudis durata volumina tauris,
Nec pete ſortis opem; ſed, quos potes, indue cæſtus.
Dixit, & urgentis poſt ſera piacula fati
Neſcius extremum hoc, armis innectere palmas
Dat famulis: dat & inde Lacon. odia aſpera ſurgunt
Ignotis prius: atque incenſa mente feruntur
In medium, ſanguis Jovis & Neptunia proles.
Hinc illinc dubiis intenta ſilentia votis.
Et pater orantes cæſorum Tartarus umbras
Nube cava tandem ad meritæ ſpectacula pugnæ
Emittit: ſummi nigreſcunt culmina montis.
Continuo Bebryx, Maleæ velut arce fragoſa
Turbo rapax, vix ora virum, vix tollere paſſus
Brachia, torrenti præceps agit undique nimbo,
Curſibus involvens; totaque immanis arena
Inſequitur. vigil ille metu, cum pectore & armis
Huc alternus & huc, ſemper cervice reducta,
Semper & in digitis, & ſummi pulvere campi,
Projectuſque redit, ſpumanti qualis in alto
Pliade capta ratis, trepidi quam ſola magiſtri
Cura tenet, rapidum ventis certantibus æquor
Intemerata ſecat. Pollux ſic providus ictus
Servat, & Oebalia dubium caput eripit arte.
Ut deinde urgentes effudit nubibus iras
Ardoremque viri, paulatim inſurgere feſſo
Integer, & ſummos manibus deducere cæſtus.
Ille dies ægros Amyci ſudoribus artus
Primus, & arenti cunctantem vidit hiatu.
Nec ſua defeſſum noſcunt loca, nec ſua Regem
Agmina: reſpirant ambo, paulumque reponunt
Brachia, ceu Lapithas aut Pæonas æquore in ipſo
Dum refovet, fixaque ſilet Gradivus in haſta.



Digitized by Google

Vix ſteterant, & jam ecce ruunt: inflictaque late
Terga ſonant: nova vis iterum, nova corpora ſurgunt.
Hunc pudor, hunc noto jam ſpes audentior hoſte
Inſtimulat. fumant crebro præcordia pulſu.
Avia reſponſant gemitu juga. pervigil ut cum
Artificum notat ipſe manus, & fulmina Cyclops
Proſubigit; pulſis ſtrepitant incudibus urbes.
Emicat hic, dextramque parat, dextramque minatur
Tyndarides. redit huc oculis & pondere Bebryx
Sic ratus: ille autem celeri rapit ora ſiniſtra.
Conclamant ſocii, & ſubitas dant gaudia voces.
Illum inſperata turbatum fraude, furentemque
Oebalides prima refugit dum detonet ira.
Tertius ipſe etiam, atque ingentis conſcius auſi,
Sævit inops Amycus, nullo diſcrimine ſeſe
Præcipitans; aviduſque viri (reſpectat ovantes
Quippe procul Minyas) cæſtu velatus utroque
Irruit. hos inter Pollux ſubit, & trucis ultro
Advolat ora viri: nec ſpes effœta: ſed ambæ
In pectus cecidere manus. hoc ſævior ille
Ecce iterum vacuas agit inconſulta per auras
Brachia: ſentit enim Pollux rationis egentem:
Dat genibus junctis latus, effuſumque ſecutus
Haud revocare gradum patitur: turbatque, premitque
Ancipitem; crebros & liber congerit ictus
Deſuper averſo: ſonat omni vulnere vertex
Inclinis, ceditque malis. jam tempora manant,
Sanguineæque latent aures: vitalia donec
Vincula, qua primo cervix committitur artu,
Solvit dextra gravis. labentem propulit heros,
Ac ſuper inſiſtens; Pollux ego miſſus Amyclis,
Et Jove natus, ait; nomen mirantibus umbris
Hoc referes; ſic & memori noſcere ſepulcro.
Bebrycas extemplo ſpargit fuga: nullus ademti
Regis amor: montem celeres ſilvamque capeſſunt.
Hæc ſors, hæc Amycum tandem manus arguit auſi,
Effera ſervantem Ponti loca; vimque juventæ
Continuam, & magni ſperantem tempora patris.
Tenditur. ille ingens hominum pavor, arvaque late
Occupat. annoſi veluti ſi decidat olim
Pars Erycis, vel totus Athos. qua mole jacentis
Ipſe etiam expleri victor nequit; oraque longo
Cominus obtutu mirans tenet. at manus omnis
Heroum denſis certatim amplexibus urgent:
Armaque ferre juvat, feſſaſque attollere palmas.
Salve vera Jovis, vera o Jovis, undique, proles,
Ingeminant: o magnanimis memoranda palæſtris
Taygeta, & primi felix labor ille magiſtri!
Dumque ea dicta ferunt; tenues tamen ire cruores
Siderea de fronte vident. nec ſanguine Pollux
Territus, averſo ſiccabat vulnera cæſtu.
Illius excelſum ramis caput, armaque Caſtor
Implicat, & viridi connectit tempora lauro:
Reſpiciensque ratem, Patriis, ait, has precor oris
Diva refer frondes, cumque hac freta curre corona.
Dixerat. hinc valida cadunt armenta bipenni;
Perfuſique ſacro placati gurgitis amne
Graminea ſternuntur humo: tunc liba dapeſque
Frondibus accumulant: exſortia terga Laconi
Præcipiunt pecudum. toto mox tempore menſæ
Lætus ovat nunc laude virum, nunc vatis honoro
Carmine, victori geminans cratera parenti.
Jamque dies auræque vocant: rurſuſque capeſſunt
Æquora, qua rigidos eructat Boſphoros amnes.
Illos, Nile, tuis nondum dea gentibus Io
Tranſierat fluctus; unde hæc data nomina ponto.

Tum pius Oeagri claro de ſanguine vates,
Admonita genitrice, refert caſuſque locorum,
Inachidoſque vias, pelaguſque emenſa juvencæ
Exſilia; intentiſque canit: Videre priores
Sæpe Jovem, terras Argivaque regna Pelaſgum
Virginis Iaſiæ blandos deſcendere ad ignes.
Sentit Iuno dolos, curaque accenſa jugali
Æthere deſiluit: dominam Lyrceia tellus,
Antraque deprenſæ tremuerunt conſcia culpæ.
Cum trepida Inachiæ pellex ſubit ora juvencæ,
Sponte dei: plauſu fovet hanc, & pectora mulcet
Juno, renidenti cohibens ſuſpiria vultu.
Mox ita adorta Jovem: Da, quam modo ditibus Argis
Campus alit, primæ referentem cornua Phœbes,
Indomitamque bovem, da caræ munera nuptæ.
Ipſa ego dilectæ pecudi jam paſcua digna,
Præcipuoſque legam fontes. qua fraude negaret,
Aut quos inventos timuiſſet Jupiter aſtus?
Muneris illa potens cuſtodem protinus Argum
Adjungit: cuſtos Argus placet: inſcia ſomni
Lumina non aliter toto cui vertice; quam ſi
Lyda nurus ſparſo telas maculaverit oſtro.
Argus & in ſcopulos, & monſtris horrida luſtra,
Ignotas jubet ire vias; heu multa morantem,
Conantemque preces incluſaque pectore verba.
Ultima tum patriæ cedens dedit oſcula ripæ.
Flevit Amymone, flerunt Meſſenides undæ,
Flevit & effuſis revocans Hyperia lacertis.
Illa, ubi vel feſſi tremerent erroribus artus,
Vel rueret ſummo jam frigidus æthere veſper,
Heu quoties ſaxo poſuit latus! aut ubi longa
Ægra ſiti; quos ore lacus, quæ pabula carpſit!
Verbere candentes quoties exhorruit armos!
Quin & ab excelſo meditantem vertice ſaltus,
Audentemque mori, valles citus egit in imas
Argus; & arbitrio durus ſervavit herili.
Cum ſubito Arcadio ſonuit cava fiſtula ritu;
Imperiumque patris celerans Cyllenius ales
Advenit, & leni modulatur carmen avena.
Quoque, ait, hinc diverſus abis? heu reſpice cantus.
Haud procul inſectans Argum, languentia ſomno
Lumina cuncta notat, dulceſque ſequentia ſomnos:
Et celerem mediis in cantibus exigit harpen.
Jamque refecta Jovi, paulatim in imagine priſca
Ibat agris Io victrix Junonis; & ecce
Cum facibus ſpiriſque & Tartareo ululatu
Tiſiphonen videt: ac primo veſtigia viſu
Fugit; & in miſeræ rurſus bovis ora recurrit;
Nec qua valle memor, nec quo ſe vertice ſiſtat.
Inachias errore etiam defertur ad undas,
Qualis, & a prima quantum mutata juvenca!
Nec pater, aut trepidæ tentant accedere Nymphæ.
Ergo iterum ſilvas, iterum petit invia retro,
Ceu Styga, dilectum fugiens caput. inde per urbes
Raptatur Graias, atque ardua flumina ripis:
Oblato donec paulum cunctata profundo
Incidit: abſiſtunt fluctus; & gnara futuri
Dant pavidæ alta viam: celſis procul ipſa refulget
Cornibus, ac ſumma palearia ſuſtinet unda.
Aſt Erebi virgo ditem volat æthere Memphim
Præcipere, & Pharia venientem pellere terra.
Contra Nilus adeſt; & toto gurgite torrens
Tiſiphonen agit, atque imis illidit arenis,
Ditis opem, ac ſævi clamantem numina regni.
Apparent ſparſæque faces, disjectaque longe
Verbera, & abruptis excuſſi crinibus hydri.

Nec

Digitized by Google

Nec Jovis interea ceſſat manus. intonat alto
Inſurgens cælo genitor, curamque fatetur:
Atque ipſa imperium Iuno pavet. hæc procul Io
Spectat ab arce Phari, jam divis addita, jamque
Aſpide cincta comas, & ovanti perſona ſiſtro.
Boſphoron hinc veteres errantis nomine divæ
Vulgavere. juvet noſtros nunc ipſa labores,
Immiſſiſque ratem ſua per freta provehat Euris.
Dixerat: & placidi tendebant carbaſa venti.
Poſtera non caſſæ Minyis Aurora retexit
Noctis iter: nova cuncta vident; Thynnæaque juxta
Litora, fatidici pœnis horrentia Phinei.
Dira deum ſummoque lues urgebat in ævo.
Quippe neque extorrem tantum, nec lucis egentem,
Inſuper Harpyiæ Typhonides ira Tonantis
Depopulant; ipſoque dapes prædantur ab ore.
Talia prodigia, & tales pro crimine pœnas
Perpetitur. ſpes una ſeni, quod pellere ſævam
Quondam fata luem dederunt Aquilone creatis.
Ergo ubi jam Minyas certamque accedere Phineus
Sentit opem, primas baculo defertur ad undas:
Veſtigatque ratem, atque oculos attollit inanes.
Tunc tenuem ſpirans animam; Salve, o mihi longum
Exſpectata manus, noſtriſque, ait, agnita votis.
Novimus, & divis geniti quibus, & via juſſos
Quæ ferat: ac veſtri rebar ſic tempora curſus,
Proxima quæque legens: quantum Vulcania Lemnos
Traxerit; infelix tulerit quæ Cyzicus arma.
Senſi & Bebrycio ſupremam in litore pugnam
Jam propior, jamque hoc animam ſolamine mulcens.
Non ego nunc, magno quod cretus Agenore Phineus,
Aut memorem, mea quod vates inſedit Apollo
Pectora; præſentis potius miſereſcite fati.
Nec mihi diverſis erratum caſibus orbem,
Amiſſas aut flere domos, aut dulcia tempus
Lumina: conſuetis ſerum eſt ex ordine fatis
Ingemere. Harpyiæ ſemper mea pabula ſervant;
Fallere quas nuſquam miſero locus: ilicet omnes
Deveniunt; niger intorto ceu turbine nimbus.
Jamque alis procul (& ſonitu mihi nota Celæno)
Diripiunt verruntque dapes, fœdataque turbant
Pocula. ſævit odor; ſurgit miſerrima pugna:
Parque mihi monſtriſque fames. ſprevere quod omnes
Pollueruntque manus, quodque unguibus excidit atris,
Has mihi fert in luce moras: nec rumpere fata
Morte licet: trahitur victu crudelis egeſtas.
Sed vos o ſervate precor. prædicta deorum
Si non falſa mihi; vos finem imponite pœnis.
Nempe adſunt, qui monſtra fugent, Aquilonia proles,
Non externa mihi: nam rex ego divitis Hebri,
Junctaque veſtra meo quondam Cleopatra cubili.
Nomen ad Actææ Calais Zeteſque ſororis
Proſiliunt. Zeteſque prior; Quem cernimus, inquit?
Tune ille Odryſiæ Phineus rex inclytus oræ?
Tu Phœbi comes, & noſtro dilecte parenti?
O ubi nunc regni, generiſque ubi gloria? quam te
Exedit labor, & miſeris feſtina ſenectus!
Quin age, mitte preces; namque eſt tibi noſtra voluntas;
* Si non ira deum, vel ſi placabilis urget.
Suſtulit hic geminas Phineus ad ſidera palmas:
Teque, ait, injuſti, quæ nunc premis, ira Tonantis
Ante precor: noſtræ tandem jam parce ſenectæ:
Sit modus: & fore credo equidem: nam veſtra voluntas
Quo, juvenes, ſine pace deum? nec credite culpam
Sævitiæ, ſcelerumve mihi nunc crimina pendi;
Fata loquax mentemque Jovis, quæque abdita ſolus
Conſilia, & terris ſubito ventura parabat,
Prodideram, miſerans hominum genus: hinc mihi tanta
Peſtis, & offuſæ media inter dicta tenebræ.
Jam tandem ceſſere iræ: nec caſus, ab alto
Ipſe volens noſtris ſed vos deus appulit oris.
Sic ait, &, fatis ita jam cedentibus, omnes
Impulit, & duræ commovit imagine pœnæ.
Inſtituere toros, mediiſque tapetibus ipſum
Accipiunt, circumque jacent: ſimul æquora ſervant,
Aſtra ſimul: veſcique jubent, ac mittere curas.
Cum ſubitus miſero tremor, & pallentia primæ
Ora ſenis fugere manus. nec prodita peſtis
Ante, ſed in mediis dapibus videre volucres.
Fragrat acerbus odor; patriique expirat Averni
Halitus: unum omnes inceſſere planctibus, unum
Infeſtare manus: inhiat Cocytia nubes
Luxurians, ipſoque ferens faſtidia viſu.
Tum ſola colluvie, atque illiſis ſtramina menſis
Fœda rigant: ſtridunt alæ; prædaque retenta
Sævit utrimque fames: nec ſolum horrenda Celæno
Phinea, ſed miſeras etiam prohibere ſorores.
Emicat hic ſubito, ſeſeque Aquilonia proles
Cum clamore levat: genitor ſimul impulit alas.
Hoſte novo turbata lues; lapſæque rapinæ
Faucibus: & primum pavidæ Phineia tecta
Pervolitant, mox alta petunt: ſtant litore fixi
Hæmonidæ, atque oculis palantia monſtra ſequuntur.
Sic ubi prorupti tonuit cum forte Veſevi
Heſperiæ letalis apex; vixdum ignea montem
Torſit hiems; jamque Eoas cinis induit urbes.
Turbine ſic rapido populos atque æquora longe
Trans abeunt; nullaque datur conſidere terra.
Jamque & ad Ionii metas atque intima tendunt
Saxa, vocat magni Strophadas nunc incola ponti.
Hic feſſæ, letique metu propioris anhelæ
Dum trepidant, humilique graves timidoque volatu
Implorant clamore patrem Typhona nefando:
Extulit adſurgens noctem pater; imaque ſummis
Miſcuit, & mediis vox exaudita tenebris:
Jam ſatis huc pepuliſſe deas. cur tenditis ultra
In famulas ſævire Jovis, quas, fulmina quamquam
Ægidaque ille gerens, magnas ſibi legit in iras?
Nunc quoque Agenoreis idem decedere tectis
Imperat: agnoſcunt monitus, juſſæque recedunt.
Mox tamen & vobis ſimilis fuga, cum premet arcus
Letifer. Harpyiæ numquam nova pabula quærent,
Donec erunt divum meritæ mortalibus iræ.
Hæſit uterque polo, dubiiſque elanguit alis:
Mox abit, & ſociæ victor petit agmina puppis.
Interea Minyæ pulſa lue prima Tonanti
Sacra novant: tum vina toris, epulaſque reponunt.
Ipſe inter medios, ceu dulcis imagine ſomni
Lætus, ad oblitæ Cereris ſuſpirat honores:
Agnoſcit Bacchi latices, agnoſcit & undam:
Et nova non pavidæ miratur gaudia menſæ.
Hunc ubi reclinem ſtratis, & pace fruentem
Aſpicit, ac longæ ducentem oblivia pœnæ;
Talibus appellat, ſupplexque ita fatur Iaſon:
Vota, ſenex, perfecta tibi: nunc me quoque curis
Eripe, & ad noſtros animum converte labores.
Omnis adhuc ſors læta quidem: nec numine vano
(Si qua fides curæ Superum) tantum æquor adorti
Tendimus: ipſa mihi puppem Jovis optima proles
Inſtituit; ſocioſque dedit Saturnia reges.
Fidere mens ſed cæca nequit. quantumque propinquat
Phaſis, & ille operum ſummus labor; hoc magis angunt



Digitized by Google

Proxima: nec vates ſat jam mihi Mopſus & Idmon:
Ille ducem nec ferre preces, nec dicere paſſus
Amplius, hic demum vittas laurumque capeſſit,
Numina nota ciens. ſtupet Æſonis inclyta proles
Phinea, ceu numquam pœnis, nullaque gravatum
Peſte Jovis. tam largus honos, tam mira ſenectæ
Majeſtas infuſa: vigor novus auxerat artus.
Tum canit: O terras fama venture per omnes;
Quem ſociis ducibuſque deis, atque arte benigna
Pallados, ipſe ultro Pelias ad ſidera tollit
Demens, dum profugi non ſperat vellera Phryxi:
Fata locoſque tibi (poſſum quas reddere grates)
Expediam, rerumque vias finemque docebo.
Ipſe etiam, qui me prohibet ſua pandere terris
Secula, te propter fandi mihi Jupiter auctor.
Hinc iter ad Ponti caput, erranteſque per altum
Cyaneas: furor his medio concurrere ponto;
Necdum ullas videre rates: ſua cominus actæ
Saxa premunt, cauteſque ſuas; cum vincula mundi
Ima labant; tremere ecce ſolum, tremere ipſa repente
Tecta videt; illæ redeunt, illæ æquore certant.
Di tibi progreſſo propius, Di forſitan ipſi
Auxilium mentemque dabunt. aſt ipſe juvare
Auſa quibus monitis poſſim tua? quippe per altum
Tenditis, unde procul venti, procul unde volucres,
Et pater ipſe maris pavidas detorquet habenas.
Si qua brevis ſcopulis fuerit mora, ſi ſemel orſis
Ulla quies; fuga tunc medio properanda recurſu.
Vix repetunt primæ celeres confinia terræ,
Jamque alio clamore ruunt; omniſque tenetur
Pontus, & infeſtis anceps cum montibus errat.
Verum animo redit illa meo ſors cognita divum:
(Fabor enim, nec ſpe dubios ſolabor inani,)
Cum mihi Tartareas ſævo clangore volucres
Protulit ira Jovis; vox hæc ſimul accidit aures:
Ne vanas impende preces, finemque malorum
Expete, Agenoride: pontum penetraverit ulla
Cum ratis, & rapidi ſteterint in gurgite montes;
Tunc ſperare modum pœnæ veniamque licebit.
Sic Deus. aut vobis ergo fera ſaxa pateſcunt,
Aut mea jam ſævæ redeunt ad pabula Diræ.
Verum inter medias dabitur ſic currere cautes,
Certe digna manus, vacuumque exibis in æquor;
Proxima regna Lyci: remeat qui victor ab oris
Bebryciis: toto non ullus litore Ponti
Mitior. hic lecto comitum de robore ſi quem
Perculerit vicina lues, ne defice, caſus
Prædicti memor, atque animos accinge futuris.
Illic peſtiferas ſubter juga concava torquet
Ater aquas Acheron; vaſtoque exundat hiatu
Fumeus; & ſæva ſequitur caligine campus:
Linque gravem fluvium, & miſeris ſua fata colonis.
Sic quoque non uno dabitur tranſcurrere luctu.
Quid tibi nubifera ſurgentem rupe Carambin,
Quid memorem, quas Iris aquas, quas torqueat Ancon?
Proxima Thermodon hic jam ſecat arva: memento
Inclyta Amazonidum, magnoque exorta Gradivo
Gens ubi: femineas nec tu nunc crede catervas.
Sed qualis, ſed quanta viris inſultat Enyo,
Divaque Gorgonei geſtatrix innuba monſtri.
Ne tibi tunc horrenda rapax ad litora puppem
Ventus agat; ludo volitans cum turma ſuperbo
Pulvereis exſultat equis; ululataque tellus
Intremit, & pugnas mota pater incitat haſta.
Non ita ſit metuenda tibi, ſæviſſima quamquam
Gens Chalybum; duris patiens cui cultus in arvis,
Et tonat adflicta ſemper domus ignea maſſa.
Inde omnem innumeri reges per litoris oram,
Hoſpitii queis nulla fides: ſed limite recto
Puppis, & æquali tranſcurrat carbaſus aura:
Sic demum rapidi venies ad Phaſidis amnem.
Caſtra ibi jam Scythiæ, fraternaque ſurgit Erinnys;
Ipſe truces illic Colchos hoſtemque juvabis
Auxiliis. nec plura equidem diſcrimina cerno.
Fors etiam optatam dabitur contingere pellem.
Sed te non animis, ſed ſolis viribus æquum
Credere; ſæpe acri potior prudentia dextra.
Quam tulerit deus, arripe opem, jamque ultima nobis
Promere fata nefas: ſileo, & precor. Atque ita facto
Fine dedit tacitis iterum reſponſa tenebris.
Tum ſubita reſides ſocios formidine Iaſon
Præcipitat; rumpitque moras, tempuſque timendi.
Ipſe viros gradiens ad primi litoris undam
Proſequitur Phineus: Quænam tibi præmia, dixit,
Quas, decus o Boreæ, poſſim perſolvere grates?
Me Pangæa ſuper rurſus juga, meque paterna
Stare Tyro, dulceſque iterum mihi ſurgere ſoles
Nunc reor: exactæ nam vere abiere volucres:
Nec metuam, tutæque dapes. date tangere vultus:
Dem finite amplexus: propiuſque accedite dextræ.
Dixerat. abſcedunt terris, & litora condunt.
Omnibus extemplo ſæva ſub imagine rupes
Cyaneæ, propiorque labor; quando adfore, quaque
Parte putent: ſtant ora metu, nec feſſa recedunt
Lumina diverſas circum ſervantibus undas.
Cum procul audiri ſonitus inſanaque ſaxa.
Saxa neque illa viris, ſed præcipitata profundo
Siderei pars viſa poli. dumque ocyus inſtant
Ferre fugam, maria ante ratem, maria ipſe repente
Diffugere, adverſoſque vident diſcedere montes.
Omnibus & gelida rapti formidine remi.
Ipſe per arma volans, & per juga ſumma carinæ
Hortatur, ſupplexque manus intendit Iaſon,
Nomine quemque premens: Ubi nunc promiſſa ſuperba
Ingenteſque minæ, mecum quibus iſta ſecuti?
Idem animos Amyci viſo timor omnibus antro
Perculerat: ſtetimus tamen, & deus adfuit auſis.
Quin iterum idem aderit, credo, deus. Hæc ubi fatus;
Corripit abjecti remumque locumque Phaleri,
Et trahit; inſequitur flammata pudore juventus.
Unda laborantes præceps rotat, ac fuga ponti
Obvia: miſcentur rupes: jamque æquore toto
Cyaneæ juga præcipites illiſa remittunt.
Bis fragor infeſtas cautes, adverſaque ſaxis
Saxa dedit: flamma expreſſo bis fulſit in imbri.
Sic ubi multifidus ruptis e nubibus horror
Effugit, & tenebras nimboſque intermicat ignis,
Terrificique ruunt tonitrus, eliſaque noctem
Lux dirimit; pavor ora virum, pavor occupat aures.
Haud ſecus implevit pontum fragor: effluit imber
Spumeus, & magno puppem procul æquore veſtit.
Advertere dei, defixaque numina ponto,
Quid ſcopulis præcluſa ratis, quid dura juventus
Expediat: pendet magnis favor ortus ab auſis.
Prima coruſcanti ſignum dedit ægide virgo,
Fulmineam jaculata facem: vixdum ardua cautes
Ceſſerat; illa volans tenui per concita ſaxa
Luce fugit: rediere viris animique manuſque,
Ut videre viam: Sequor o, quicumque deorum,
Æſonides, vel fallor, ait: Præcepſque fragores
Per medios ruit, & fumo ſe condidit atro.
Cœperat hinc cedens adductis montibus unda.

Ferre ratem, pelagoque dies occurrere aperto;
Sed neque permiſſis jam fundere rector habenis
Vela, nec eniti remis pote; cum ſuper adſunt
Cyaneæ: premit umbra ratem, ſcopulique feruntur
Cominus. hic Juno præcepſque ex æthere Pallas
Inſiliunt pariter ſcopulos: hunc nata coercet,
Hunc conjux Jovis. ut valido qui robore tauros
Sub juga, & invito detorquet in ilia cornu.
Inde, velut mixtis Vulcanius ardor arenis
Verſet aquas, ſic ima fremunt, fluctuque coacto
Angitur, & clauſum ſcopulos ſuper effluit æquor.
Contra omnes validis tenui diſcrimine remis
Pergere iter; medioſque ratem transferre per ictus:
Saxa ſed extremis tamen increpuere corymbis:
Parſque (nefas) deprenſa jugis. nam cetera cælo
Debita conclamant Minyæ: latera utraque quippe
Diſſiluiſſe putant. fugit ipſe noviſſimus ictus
Tiphys, & e mediis ſequitur freta rapta ruinis:
Nec prius obſeſſum ſcopulis reſpexit ad æquor,
Aut ſociis tentata quies; nigrantia quam jam
Litora, longinquique exirent flumina Rhebi.
Tunc feſſas poſuere manus, tunc arida anheli
Pectora. diſcuſſa quales formidine Averni
Alcides Theſeuſque comes pallentia jungunt
Oſcula, vix primis amplexi luminis oris.
Nec vero ipſe metus curaſque reſolvere ductor:
Sed maria aſpectans; Heu quis datus iſte deorum
Sorte labor nobis? ſerum ut veniamus ad amnem
Phaſidis, & mites, inquit, dent vellera Colchi,
Unde per hos iterum montes fuga? Talia fundit,
Imperio fixos Jovis æternumque revinctos
Neſcius. id fati certa nam lege manebat,
Si qua per hos undis umquam ratis iſſet apertis.
Tum freta, quæ longis fuerant impervia ſeclis,
Ad ſubitam ſtupuere ratem: Pontique jacentis
Omne ſolum regeſque patent genteſque repoſtæ.
Non alibi effuſis ceſſerunt longius undis
Litora; nec tantas quamvis Tyrrhenus & Ægon
Volvat aquas; geminis & deſint Syrtibus undæ.
Nam ſuper huc vaſtos tellus quoque congerit amnes.
Non ſeptem gemini memorem quas exitus Hiſtri,
Quas Tanais, flavuſque Lyces, Hypaniſque, Melaſque
Addat opes; quantoſque ſinus Mæotia laxent
Æquora. flumineo ſic agmine frangit amari
Vim ſalis, hinc Boreæ cedens glacialibus auris
Pontus, & exorta facilis concreſcere bruma.
Utque vel immotos Urſæ rigor invenit amnes,
Vel freta verſa vadis: hiemem ſic unda per omnem
Aut campo jacet, aut tumido rigat ardua fluctu;
Atque hac Europam curvis anfractibus auget,
Hac Aſiam, Scythicum ſpecie ſinuatus in arcum.
Illic umbroſæ ſemper ſtant æquore nubes,
Et non certa dies: primo nec ſole profundum
Solvitur, aut vernis cum lux æquata tenebris:
Sed redit extremo tandem in ſua litora Tauro.
Jam Mariandynis advertit puppis arenis:
Atque celer terras regemque exquirit Echion,
Dicta ferens: lectos fama eſt ſi nominis umquam
Hæmonii ſubiiſſe viros, det litora feſſis.
Adproperat Lycus auditis lætatus Achivis:
Ac ſimul Æſoniden, omnemque in regia turbam
Tecta trahit, modo Bebrycüs præfixa tropæis:
Mitis & in mediis effatur talia Graiis:
Haud temere, & fato divum reor ad mea vectos
Litora vos: odium quibus atque eadem ira furentis
Bebryciæ; ſævaque pares de gente triumphi.
Certa fides animis, idem quibus incidit hoſtis.
Nos quoque, nos Amycum, tanto procul orbe remoti,
Senſimus; & ſævis frater mihi fuſus arenis.
Ultor ego, atque illuc cunctis accenſus in armis
Tunc aderam; cum vos mediis contenta ferebant
Vela fretis. illum in ſanie, taboque recenti
Vidimus, æquoreo ſimilem per litora monſtro.
Nec vero prærepta mihi ſuprema tyranni
Fata queror: bellove magis lætarer & armis
Procubuiſſe meis; quam lege quod occidit ultus
Ipſe ſua; meritoque madent quod ſanguine caſtus.
Excipit Æſonides: Tuus ergo in montibus ignis,
Ille? tuas acies medio de gurgite vidi?
Fatur. & oſtentans prolem Jovis, Hic tibi Pollux
En, ait, inviſo ſolvit cui pectore pœnas.
Ille virum circa mirantia lumina volvit.
Feſta dehinc mediis ineunt convivia tectis,
Communeſque vocant Superos; quorum eruta nutu
Bebrycia: & votis pariter prædaque fruuntur.

# LIBER QUINTUS.

Altera lux haud læta viris emerſit Olympo:
Argolicus morbis, fatiſque rapacibus Idmon
Labitur; extremi ſibi tum non inſcius ævi.
At memor Æſonides nimium jam vera locuti
Phineos, hinc alios rapto pavet Idmone luctus.
Tum comiti pia juſta tulit: cælataque multa
Arte Dolionii donat velamina Regis:
Hoſpes humum ſedemque Lycus. flens arma revellit
Idmonis e celſa Mopſus rate: robora cædunt
Pars ſilvis, portantque aræ: pars auguris alba
Fronde caput vittiſque ligant; poſitumque feretro
Congemuere. dies ſimul & ſuus admonet omnes.
Ecce inter lacrimas, interque extrema virorum
Munera, quem curſus penes imperiumque carinæ,
Tiphyn agit violenta lues; cunctique pavore
Attoniti fundunt mœſtas ad ſidera voces:
Arcipotens adverte, precor, nunc denique, Apollo;
Hoc, pater, hoc nobis refove caput: ulla laboris
Si noſtri te cura movet, qui cardine ſummo
Vertitur, atque omnis manibus nunc pendet ab unis.
Dicta dabant ventis, nec debita fata movebant.
Qualem præcipiti gravidum jam ſorte parentem
Natorum flet parva manus; trepidique precantur,
Duret ut invalidis, & adhuc genitoris egenis.
Haud aliter ſocii ſupremo in tempore Tiphyn
Ante alios ſupereſſe volunt. mors frigida contra
Urget: & ille recens oculis intervolat Idmon.
Exanimum fruſtra Minyæ clamore morantur,
Avellique negant: vix membra rigentia tandem
Impoſuere rogo; lacrimaſque & munera flammis
Vana ferunt; creſcit donis feralis acervus.
Ut vero amplexus feſſi rupere ſupremos,
Et rapidæ ſonuere faces: tunc ipſa cremari
Viſa ratis, medioque viros deponere ponto.
Non tulit Æſonides, geminis flagrantia cernens
Corpora cara rogis: ſed pectore ductor ab imo
Talia voce gemit: Quid tantum infenſa repente
Numina? quas noſtri pœnas meruere labores?
Bina (nefas) tuto pariter mihi funera ſurgunt
Litore. magna adeo comitum numeroſaque pubes?
Aut ſocios rapit atra dies, aut ipſe relinquo
Sontibus impulſus Furiis. ubi Tiphys? ubi Idmon

Fata

Fata canens? ubi monſtriferæ par ille novercæ?
Te ſine, Theſpiade, nos ulla movebimus ultra
Æquora? nec ſumma ſpeculantem puppe videbo
Pleiadumque globos & agentes noctibus Arctos?
Cui Minyas, caramque ratem, cui ſidera tradis?
Carpere ſecuras quis jam jubet Æſona noctes?
Hoc labor, hoc dulci toties fraudata ſopore
Lumina, & admotis nimium mens anxia Colchis
Profuit? heu quantum Phaſis, quantum Æa receſſit?
Nunc quoque ſi tenui ſuperant in imagine curæ;
Adſis umbra, precor, venturi præſcia cæli,
Rectoremque tuæ moneas ratis. Hæc ubi fatus,
Sola virum flammis vidit labentibus oſſa.
Quod tamen externis unum ſolamen in oris
Reſtat, ait, caras humus hæc non dividet umbras,
Oſſaque nec tumulo, nec ſepare conteget urna;
Sed ſimul ut junctis veniſtis in æquora fatis.
Haud mora: relliquias ſocii defletaque miſcent
Nomina. tum vivo frondens e ceſpite tellus
Aggeritur: cineremque Lyco commendat Iaſon.
Mœſti omnes dubiique, ratem fidiſſima cujus
Dextra regat: ſimul Ancæus, ſollerſque petebant
Nauplius. Erginum fato vocat ipſa monenti
Quercus: & ad tonſas victi rediere magiſtri.
Ac velut ille, gregis ceſſit cui regia, taurus
Fertur ovans: hunc omnis honos, hunc omnis in unum
Tranſit amor. primo lætos ſic tempore rector
Ingreditur curſus: etenim dat candida certam
Nox Helicen. jam prora fretum commoverat, & jam
Puppe ſedens placidas dimiſerat ancora terras.
Inde, premente Noto, triſtes Acheruſidos oras
Præterit; & feſta vulgatum nocte Lyæi
Callichoron: nec vana fides. his Bacchus in undis
Abluit Eoo rorantes ſanguine thyrſos,
Illum, poſt acies rubrique noviſſima clauſtra
Æquoris, hic reſides thyaſos, hic æra moventem,
Udaque pampinea nectentem cornua vitta,
Nunc etiam meminiſtis, aquæ: Bœotia qualem
Thyas, & infelix cuperet vidiſſe Cithæron,
Fama per extremos quin jam volat improba manes
Interea, & magnis fatorum laudibus implet
Venturam cælo fatis melioribus Argo,
Addita jamque fretis repetens freta, jamque ferentes
Cyaneas. ardent avidi attollere vultus,
Quos pietas, vel tangit adhuc quos æmula virtus,
Fata immota manent: unum, qui litore in illo
Conditus, ad caræ mittunt ſpectacula turbæ.
It Sthenelus: qualem Mavortia vidit Amazon,
Cumque ſuis comitem Alcides ut condidit armis;
Talis ab æquorei conſurgens aggere buſti
Emicuit: fulſere undæ; Sol magnus ut orbem
Tolleret, aut nubem quateret polus. atque ea vix dum
Viſa viris atra nox protinus abſtulit umbra:
Ille dolens altum repetit chaos: omina Mopſus
Dum ſtupet, in prima tumulum procul aſpicit acta;
Obnubenſque caput, cineri dat vina vocato.
Carmina quin etiam viſos placantia manes
Odryſius dux rite movet; mixtoque ſonantem
Percutit ore lyram, nomenque reliquit arenis.
Altius in ventos recipit ratis; ac fugit omne
Crobiali latus, & fatis tibi, Tiphy, negatum
Parthenium: ante alios Triviæ qui creditur amnes
Fidus, & Inopi materna gratior unda.
Mox etiam Cromnæ juga pallentemque Cytoron,
Teque cita penitus condunt, Erythia, carina.
Jamque reducebat noctem polus: alta Carambis
Raditur, & magnæ pelago tremit umbra Sinopes.
Aſſyrios complexa ſinus ſtat opima Sinope;
Nympha prius, blandoſque Jovis quæ luſerat ignes,
Cæliculis immota procis: deceptus amatæ
Fraude deæ nec ſolus Halys, nec ſolus Apollo.
Addidit hic caſu comites Fortuna benigno,
Autolycum Phlogiumque & Deileonta, ſecutos
Herculis arma viros: vagus hos ibi fixerat error:
Ut Graiam videre manum, puppemque Pelaſgam;
Prima ruunt celeres ad litora, ſeque precantur
Accipiant ſocios. nova dux accedere gaudet
Nomina, deſertos & jam ſibi currere remos.
Tranſit Halys, longiſque fluens anfractibus Iris,
Sævaque Thermodon medio ſale murmura volvens;
Gradivo ſacer, & ſpoliis ditiſſimus amnis:
Donat equos, donat votas cui virgo ſecures,
Cum redit ingenti per Caſpia clauſtra triumpho,
Maſſageten Medumque trahens. eſt vera propago
Sanguinis; eſt ollis genitor deus. hinc magis alta
Hæmonidæ petere, & monitus non temnere Phinei.
Ipſe autem comitum converſus ad ora novorum:
Vos mihi nunc pugnas, ait, & victricia, ductor,
Herculis arma mei, veſtraſque in litore Martis
Interea memorate manus. Sic fatus, & ægro
Corde ſilens, audit currus, bellique labores
Virginei: exciderit frænis quæ prima remiſſis;
Semianimem patrius quam vexerit amnis in æquor;
Quæ pelta latus, atque humeros nudata pharetris
Fugerit, Herculeæ mox vulnere prenſa ſagittæ;
Utque ſecurigeras ſtimulaverit ira catervas,
Fleturuſque pater, quantus duce terror in ipſa,
Qui furor: inſignis quo balteus arſerit auro.
Nocte ſub extrema clauſis telluris ab antris
Pervigil auditur Chalybum labor; arma fatigant
Ruricolæ, Gradive, tui: ſonat illa creatrix
Prima manus belli terras crudelis in omnes.
Nam prius ignoti quam dura cubilia ferri
Eruerent, enſeſque darent; odia ægra ſine armis
Errabant, iræque inopes, & ſegnis Erinnys.
Inde Genetæi rupem Jovis, hinc Tibarenum
Dant virides poſt terga lacus: ubi deſide mitra
Fœta ligat, partuque virum fovet ipſa ſoluto.
Vos quoque non totæ mirati vela carinæ
Moſſonychi: vos & ſtabulis Macrones ab altis,
Byzereſque vagi, Philyræque a nomine dicta
Litora, quæ cornu pepulit Saturnus equino.
Ultimus inde ſinus, ſævumque cubile Promethei
Cernitur, in gelidas conſurgens Caucaſus Arctos.
Ille etiam Alciden Titania fata morantem
Attulerat tum forte dies: jamque aſpera niſu
Undique convellens, veteris cum ſtrage pruinæ;
Vincula prenſa manu ſaxis adduxerat imis
Arduus, & lævo gravior pede: conſonat ingens
Caucaſus: & ſummo pariter cum monte ſecutæ
Incubuere trabes, abductaque flumina ponto:
Fit fragor; ætherias ceu Jupiter arduus arces
Impulerit, imas manus aut Neptunia terras.
Horruit immenſum Ponti latus: horruit omnis
Armeniæ prætentus Hiber: penituſque recuſſo
Æquore Cyaneas Minyæ timuere relictas.
Tum gemitu propiore Chalybs, denſuſque revulſis
Rupibus audiri montis labor, & grave Titan
Vociferans, fixos ſcopulis dum vellitur artus.
Contra autem ignari (quis enim nunc credat in illis
Montibus Alciden? diu iſtave vota retentet?)
Pergere iter ſocii: tantum mirantur ab alto
Lito-

Digitized by Google

Litora diſcuſſa ſterni nive, ruptaque ſaxa,
Et ſimul ingentem moribundæ deſuper umbram
Alitis, atque atris rorantes imbribus auras.
Sol propius flammabat aquas: extremaque feſſis
Cœperat optatos jam lux oſtendere Colchos:
Magnus ubi adverſum ſpumanti Phaſis in æquor
Ore ruit. cuncti pariter loca debita noſcunt,
Signaque commemorant, emenſaſque ordine gentes:
Dantque ratem fluvio. ſimul æthere plena coruſco
Pallas, & alipedum Juno juga ſiſtit equorum.
Ac dum prima gravi ductor ſubit oſtia pulſu;
Populeos flexus, tumulumque virentia ſupra
Flumina cognati medio videt aggere Phryxi:
Quem comes infelix Pario de marmore juxta
Stat ſoror; hinc ſævæ formidine mœſta novercæ,
Inde maris, pecudique timens imponere palmas.
Siſtere tum ſocios jubet, atque hic prima ligari
Vincula, ceu Pagaſas patriumque intraverit amnem.
Ipſe, gravi patera ſacri libamina Bacchi
Rite ferens, umbram vocat, & ſic fatur ad aras:
Per genus, atque pares tecum mihi, Phryxe, labores
Tu precor orſa regas, meque his tuteris in oris;
Tot freta, tot dure properantia ſidera paſſis,
Phryxe, fave; & patrias placidus reminiſcere terras.
Tu quoque nunc tumulo nequidquam condita inani
Annue Diva maris; numeroque accede tuorum.
Quando egomet rurſus per te vehar? aurea quando
Seſton, & infauſtos agnoſcent vellera fluctus?
Vos etiam ſilvæ, vos Colchidos hoſpitis oræ
Pandite, dives ubi pellis micat arbore ſacra.
Tunc tibi, fœcundi proles Jovis, orte nivali
Arcados axe deæ, fluvio modo, Phaſi, quieto
Palladiam patiare ratem, nec dona nec aræ
Deſuerint tellure mea: veneranda fluentis
Effigies te, Phaſi, manet, quam magnus Enipeus,
Et pater aurato quantus jacet Inachus antro.
Dixerat: atque illi dextra ſine verſa magiſtri
Protinus in proram rediit ratis, omine certo
Fluminis os pontumque tuens. Promittis ut, ecce,
Vtque vocas revehemur, ait. Sic deinde precatus;
Arma jubet celſa ſocios depromere puppe:
Dona dehinc Bacchi, caſus qui firmet in omnes.
Rapta Ceres: virideſque premunt longo ordine ripas.
Incipe nunc alios cantus, dea, viſaque vobis
Theſſalici da bella ducis. non mens mihi, non hæc
Ora ſatis: ventum ad furias, infandaque natæ
Fœdera, & horrenda trepidam ſub virgine puppem:
Impia monſtriferis ſurgunt jam prælia campis.
Ante dolos, ante inſidi tamen exſequar aſtus
Soligenæ, falli meriti, meritique relinqui.
Inde canens: Scythica ſenior jam ſolis ab urbe
Fata laborati Phryxus compleverat ævi;
Illius extremo ſub funere mira repente
Flamma poli, magnoque aries apparuit aſtro
Æquora cuncta movens. at vellera Martis in umbra
Ipſe ſui Phryxus monumentum inſigne pericli
Liquerat, ardenti quercum complexa metallo.
Quondam etiam tacitæ viſus per tempora noctis
Effigie vaſta: ſocerumque exterruit ingens
Prodita vox: O qui patria tellure fugatum,
Quærentemque domos, his me conſidere paſſus
Sedibus, oblata generum mox prole petiſti:
Tunc tibi regnorum labes luctuſque ſuperſunt,
Rapta ſoporato fuerint cum vellera luco.
Præterea infernæ quæ nunc ſacrata Dianæ
Fert caſtos Medea choros, quemcumque procorum
Pacta petat, maneat regnis ne virgo paternis.
Dixit, & admota pariter fatalia viſus
Tradere terga manu, tum falſo fuſus ab auro
Currere per ſummi fulgor laquearia tecti.
Membra toris rapit ille tremens, patriumque precatur
Numen, & Eoo ſurgentes litore currus.
Hæc tibi, fatorum genitor tutela meorum
Omnituens: tua nunc terris, tua lumina toto
Sparge mari: ſeu noſtra dolos molitur opertos,
Sive externa manus, primus mihi nuntius eſto.
Tu quoque, ſacrata rutilant cui vellera quercu,
Excubias Gradive tene; præſentia luco
Arma, tubæque ſonent: vox & tua noctibus exſtet.
Vix ea: Caucaſeis cum lapſus montibus anguis,
Haud ſine mente Dei. ſpiris nemus omne refuſis
Implicuit, Graiumque procul reſpexit ad orbem.
Ergo omnes prohibere minas, prædictaque Phryxi
Invigilat: plena necdum Medea juventa
Adnuitur thalamis Albani virgo tyranni.
Interea auguriis monſtriſque minacibus urbem
Territat ante monens ſemper deus, & data ſeri
Signa mali: reddi jubet exitiale ſacerdos
Vellus; & Hæmoniis infauſtum mittere terris.
Contra Sole ſatus, Phryxi præcepta volutans,
Ægro corde negat: nec vulgi cura tyranno,
Dum ſua ſit modo tuta ſalus. tunc ordine regi
Proximus, & frater materno ſanguine, Perſes
Increpitare virum: ſequitur duce turba reperto.
Ille furens ira ſolio ſe proripit alto,
Præcipitatque patres: ipſum quoque talibus auſis
Spem ſibi jam rerum vulgi levitate ferentem
Enſe petit. rapit inde fugam, crudelia Perſes
Signa gerens, omnemque quatit rumoribus Arcton.
Jamque aderat magnis regum cum millibus urbi,
Primaque in adverſos fruſtratus prælia muros
Conſtiterat. datus & ſociis utrimque cremandis
Ille dies, alterque dies; cum, Marte remiſſo,
Debitus Ææis dux Theſſalus appulit oris.
Nox hominum genus & duros miſerata labores
Retulerat feſſis optata ſilentia terris:
At Juno & ſummi virgo Jovis intima ſecum
Conſilia & varias ſociabant pectore curas.
Virgo prior: Magna pariter quos mole petamus,
Cernis, ait, Colchos habeant quæ prælia, quique
Nunc ſtatus. hinc Perſes, illinc non viribus æquis
Apparat Æetes aciem: quibus addimur armis?
Cui Juno: Dimitte metus, ne prælia forte
Hinc tibi grata negem: manet ingens ægida ſudor,
Et noſtros jam ſudor equos: ſtat pectore fixum,
Ætæ ſociare manus: ſcio perfida regis
Corda quidem; nullos Minyis exſolvet honores.
Verum alios tunc ipſa dolos, alia orſa movebo.
Sint, precor, hæc: tua namque mihi comitanda poteſtas,
Pallas ait: liceat Graiis ut reddere terris
Æſonium caput; & puppem, quam ſtruximus ipſæ,
Jactatam tandem noſtro componere cælo.
Talia tunc hominum Superi pro laude movebant.
Triſtior at numquam, tantove paventibus ulla
Nox Minyis egeſta metu; nil quippe reperto
Phaſide, nil domitis actum Symplegados undis,
Cunctaque adhuc magni veniant dum regis ad urbem
Ambigua, & dubia rerum pendentia ſumma.
Præcipue Æſoniden varios incerta per æſtus
Mens rapit undantem curis, ac multa novantem.
Qualiter ex alta cum Jupiter arce coruſcat,
Pliadas ille movens, mixtumque ſonoribus imbrem,
Horri-

Digitized by Google

Horriferamve nivem, cælis ubi tollitur omnis
Campus aquis, aut ſanguinei magna oſtia belli,
Aut altos duris fatorum gentibus ortus.
Sic tum diverſis hinc atque hinc motibus anceps
Pectora dux crebro gemitu quatit: optat & almum
Jam jubar, & certi tandem diſcriminis horas.
Tunc defixa ſolo, contraque intenta ſilenti
Verſus ad ora virum, Quod primum ingentibus auſis
Optaviſtis, ait, veterumque quod horruit ætas,
Adſumus en, tantumque fretis enavimus orbem.
Nec pelagi nos mille viæ, nec fama fefellit,
Soligenam Æeten media regnare ſub Arcto.
Ergo ubi lux altum ſparget mare, tecta petenda
Urbis, & ignoti mens experienda tyranni:
Adnuet ipſe, reor; neque inexorabile certe,
Quod petimus: ſin vero preces & dicta ſuperbus
Reſpuerit, jam tunc animos firmate repulſæ;
Quaque via patriis referamus vellera terris,
Stet potius. rebus ſemper pudor abſit in arctis.
Dixerat; &, Scythicam qui ſe comitentur ad urbem,
Sorte petit: numeroque novem ducuntur ab omni.
Inde viam, qua Circæi plaga proxima campi,
Corripiunt, regemque petunt. jam luce reducta,
Forte deum variis per noctem exterrita monſtris,
Senſerat ut pulſas tandem Medea tenebras,
Rapta toris primi jubar ad placabile Phœbi
Ibat, & horrendas luſtrantia flumina noctes.
Namque, ſoporatos tacitis in ſedibus artus
Dum premit alta quies, nullæque in virgine curæ,
Viſa pavens caſtis Hecates excedere lucis:
Dumque pii petit ora patris, ſtetit arduus inter
Pontus, & ingenti circum ſtupefacta profundo:
Fratre tamen conante ſequi: mox ſtare paventes
Viderat intenta pueros nece, ſeque trementum
Spargere cæde manus, & lumina rumpere fletu.
His turbata minis fluvios ripamque petebat
Phaſidis, æquali Scythidum comitante caterva.
Florea per verni qualis juga duxit Hymetti,
Aut Sicula ſub rupe choros, hinc greſſibus hærens
Pallados, hinc caræ Proſerpina juncta Dianæ,
Altior, ac nulla comitum certante, priuſquam
Palluit, & viſo pulſus decor omnis Averno.
Talis & in vittis geminæ cum lumine tædæ
Colchis erat, nondum miſeros exoſa parentes.
Ut procul extremi gelidis a fluminis undis
Prima viros tacito vidit procedere paſſu,
Subſtitit, & mœſto nutricem adfata timore eſt:
Quæ manus hæc, certo ceu me petat agmine, mater,
Advenit, haud armis, haud umquam cognita cultu?
Quære fugam, precor, & tutos circumſpice ſaltus.
Audit virginei cuſtos grandæva pudoris
Henioche, cultus primi cui creditus ævi:
Tum trepidam dictis firmans hortatur alumnam.
Non tibi ab hoſte minæ, nec vis, ait, ulla propinquat,
Nec metus; externo jam flammea murice cerno
Tegmina; jam vittas frondemque imbellis olivæ.
Graius adeſt. Graio ſic cuncta ſimillima Phryxo.
Sic ait. at Juno, pulchrum longiſſima quando
Robur cura ducis, magnique dedere labores,
Mole nova & roſeæ perfudit luce juventæ.
Jam Talaum, jamque Apyciden, aſtroque comantes
Tyndaridas ipſe egregio ſuperemineт ore.
Non ſecus, autumno quam cum magis aſperat ignes
Sirius, & ſævo cum nox accenditur auro,
Luciferas crinita faces; hebet Arcas, & ingens
Jupiter: aſt illum tanto non gliſcere cælo
Vellet ager, vellent calidis jam fontibus amnes.
Regina, attonito quamquam pavor ore ſilentem
Exanimet, mirata tamen, paulumque reductis
Paſſibus inſolito ſtupuit duce. nec minus inter
Ille tot ignoti ſocias gregis hæret in una
Defixus, ſentitque ducem dominamque catervæ.
Si dea, ſi magni decus huc ades, inquit, Olympi;
Has ego credo faces, hæc virginis ora Dianæ,
Teque renodatam pharetris, ac pace fruentem,
Ad ſua Caucaſeæ producunt flumina Nymphæ.
Si domus in terris, atque hinc tibi gentis origo,
Felix prole parens, olimque beatior ille,
Qui tulerit, longis & te ſibi junxerit annis.
Sed fer opem, regina, viris. nos hoſpita pubes
Advehimur, Graium proceres tua tecta petentes.
Duc, precor, ad veſtri, quicumque eſt, ora tyranni;
Ac tu prima doce fandi tempuſque modumque.
Nam mihi ſollicito deus ignaroque locorum
Te dedit: in te animos, ſed & omnia noſtra repono.
Dixit, & opperiens trepidam ſtetit. illa, parumper
Virgineo cunctata metu, ſic orſa viciſſim:
Quem petis Æeten, genitor meus: ipſaque juxta
Mœnia; ſi bivios poſſis diſcernere calles.
Hac adeo duce ferte gradus: ingentia namque
Caſtra alios aditus, atque impius obſidet hoſtis.
Dixerat hæc, patriumque viam detorquet ad amnem;
Sacraque terrificæ ſupplex movet irrita Nocti.
Ille autem inceptum famula duce protinus urget
Aere ſeptus iter: patitur nec regia cerni
Juno virum, prior Æetæ ne nuntius adſit.
Jamque inerat populo mediæque incognitus urbi;
Cum comes orſa loqui. Phœbi genitoris ad aras
Ventum, ait. huc adytis jam ſe de more paternis
Rex feret: hic proceres audit, populoſque precantes
Adloquii facilis (præſens pater admonet) æqui.
Dixerat. aſt illi propere monſtrata capeſſunt
Limina: non aliter, quam ſi radiantis adirent
Ora dei, veraſque æterni luminis arces.
Tale jubar per tecta micat. ſtat ferreus Atlas
Oceano, genibuſque tumens infringitur unda:
At medii per terga ſenis rapit ipſe nitentes
Altus equos, curvoque diem ſubtexit Olympo:
Pone rota breviore, ſoror, denſæque ſequuntur
Pliades, & madidis rorant e crinibus ignes.
Nec minus hic varia dux lætus imagine templi
Ad geminas fert ora fores, cunabula gentis
Colchidos hic ortuſque tuens: ut prima Seſoſtris
Intulerit rex bella Getis; ut clade ſuorum
Territus hos Thebas patriumque reducat ad amnem;
Phaſidis hos imponat agris, Cholchoſque vocari
Imperet: Arſinoen illi tepidæque requirunt
Otia læta Phari, pinguemque ſine imbribus annum;
Et jam Sarmaticis permutant carbaſa bracis.
Barbarus in patriis ſectatur montis Æan
Phaſis, amore furens: pavidas jacit illa pharetras
Virgineo turbata metu; diſcurſibus & jam
Deficit: ac volucri victam deus alligat unda.
Flebant populeæ juvenem Phaethonta ſorores:
Ater & Eridani trepidum globus ibat in amnem,
At juga vix Tethys ſparſumque recolligit axem,
Et formidantem patrios Pyroenta dolores.
Aurea quin etiam præſaga Mulciber arte
Vellera, venturoſque olim cælarat Achivos:
Texitur Argoa pinus Pagaſea ſecuri:
Jamque eadem remos, eadem dea flectit habenas:
Ipſe ſubit, nudaque vocat dux agmina dextra.



Digitized by Google

Exoritur Notus, & toto ratis una profundo
Cernitur. Odryſio gaudebant carmine phocæ.
Apparent trepidi per Phaſidis oſtia Colchi:
Clamantemque procul linquens regina parentem.
Urbs erat hic contra gemino circumflua ponto,
Ludus ubi & cantus, tædæque in nocte jugales,
Regalique toro lætus gener: ille priorem
Deſerit: ultrices ſpectant a culmine Diræ.
Deficit in thalamis, turbataque pellice conjux
Pallam & gemmiferæ donum exitiale coronæ
Apparat, ante omnes ſecum deqeſta labores;
Munere quo patrias pellex ornetur ad aras
Infelix: & jam rutilis correpta venenis
Implicat igne domos. hæc tum miracula Colchis
Struxerat ignipotens, nondum noſcentibus, ille
Quis labor, aligeris aut quæ ſecet anguibus auras,
Cæde madens: odere tamen, viſuſque reflectunt.
Quin idem Minyas operum defixerat error;
Cum ſe Sole ſatus patriis penetralibus infert.
Filius hunc juxta primis Abſyrtus in annis,
Dignus avo, quemque inſontem meliora manerent.
Tum gener Albanis Styrus qui advenerat oris,
Diſtulerant ſed bella toros: tum Phrontis & Argus
Æolidæ, fraterque Melas, quos advena Phryxus
Progenuit; pariterque levi Cytiſorus in haſta.
Poſt alii, quos præcipue Titania tellus
Legit honore patres, motique ad prælia reges.
Admonet hic ſocios, nebulamque erumpit Iaſon
Sideris ora ferens. nova lux offuſa Citæis.
Conveniunt, rogitantque viros, rogitantque, quid auſi,
Quidve ferant. poſtquam primis inhiantia dictis
Agmina, ſuppreſſumque videt jam murmur Iaſon;
Talia miranti propius tulit ora tyranno:
Rex Hyperionide, quem per freta tanta petendum
Cælicolæ, & prima dignum ſtatuere carina:
Si quando hic aliquam noſtro latus orbe ſolebat
Theſſaliam, ſi quos Phryxus memorare Pelaſgos;
Hi tibi, tot caſus, horrenda tot avia menſi,
Cernimur. ipſe egomet proprio de ſanguine Phryxi:
Namque idem Cretheus ambobus & Æolus auctor,
Cum Jove, Neptunoque, & cum Salmonide Nympha.
Meque nec huc enſes, aræque egere paternæ:
Nec tua Theſſalicis quamquam inclyta nomina terris
Sponte ſequor. cui non juſſo tot adire voluptas
Monſtra maris? cui Cyaneos intrare fragores?
Sceptra tui toto Pelias ſub nomine Phœbi
Maxima ſorte tenens, totque illa creantia divos
Oppida, tot vigili pulcherrima flumina cornu;
Ille meum imperiis urget caput: ille labores
Dat varios. ſuus ut magnum rex ſpargit ab Argis
Alciden, Sthenelo ipſe ſatus. tamen aſpera regum
Perpetimur juga; nec melior parere recuſo.
Hic ſibi me auratæ pecudis queiſcumque periclis
Exuvias perferre jubet. tibi gratia noſtri
Sit precor hæc, meritique locus, quod juſſa recepi:
Teque alium, quam quem Pelias ſperatque cupitque,
Promiſi, & meliora tuæ mihi fœdera dextræ.
Si petere hoc ſævi ſtatuiſſem ſanguine belli;
Oſſa dabat Pinduſque rates: quotque ante ſecuti
Inde nec audacem Bacchum, nec Perſea reges.
Sed me nuda fides, ſanctique potentia juſti
Huc tulit, & medii ſociatrix gratia Phryxi;
Jamque tibi noſtra geniti de ſtirpe nepotes.
Nec tamen aut Phrygios reges, aut arva furentis
Bebryciæ ſpernendus adi, ſeu fraude petivi;
Seu quis honore meo ſua reddita dona; deumque
Nos genus, atque ratem magnæ ſenſere Minervæ.
Vix tandem longis quæſitam Colchida votis
Contigimus: qualemque dabat te fama, videmus.
Tu modo ne claros Minyis invideris actus.
Non aliena peto, terriſve indebita noſtris,
Si quis & in precibus vero locus: atque ea Phryxo
Crede dari; Phryxum ad patrios ea ferre penates.
Munera tu contra victum mihi vecta per æquor
Accipe, Tænarii chlamydem de ſanguine aheni,
Frænaque, & accinctum gemmis fulgentibus enſem:
Hoc patrium decus; hæc materni texta labores:
His Lapithes adſuerat eques. da jungere dextram,
Da Scythicas ſociare domos: ſciat altera regis
Ira mei, quem te horrifero ſortitus in axe
Caucaſus, atque tuis quantum miteſcat habenis.
Talibus orantem vultu gravis ille minaci
Jam dudum premit; & furiis igneſcit opertis.
Ceu tumet, atque imo ſub gurgite concipit auſtros
Unda ſilens; trahit ex alto ſic barbarus iras:
Et nunc auſa viri, nunc heu ſua prodita Graiis
Regna fremit: quin & facili ſibi mente receptum
Jam Phryxum dolet, & Scythiæ periiſſe timores:
Nunc quaſſat caput, ac juvenis ſpes ridet inanes;
Quid veſanus agat, quod vellera poſcat ab angue,
Urit & antiquæ memorem vox præſcia ſortis;
Cur ſimul aut Perſen illinc ſibi moverit, aut hinc
Theſſalicam Fortuna ratem: num debitus iſta
Finis agat, ſævæque petant jam vellera Parcæ.
Interea quoniam belli pugnæque propinquæ
Cura prior, fingit placidis fera pectora dictis.
Reddit & hæc: Cuperem haud tali vos tempore tectis
Adveniſſe meis, quo me gravis adſidet hoſtis.
Frater enim (ſceptri ſic omnibus una cupido)
Excidium parat, & caſtris me ingentibus urget.
Quare, age, cognatas primum defendite ſedes;
Nec decus oblati dimiſeris advena belli.
Jamque virum trahit ipſe chalybs: tum vellera victor,
Tum meritis, nec ſola dabo. contra inſcius aſtus;
Ergo nec hic noſtris deerat labor arduus actis,
Excipit Æſonides, & ceu nihil æquora paſſis
Additus iſte dies? veniant ſuper hæc quoque fato
Bella meo. non hunc parva mihi cæde dolorem,
Quaſque dedit luet ille moras. tum Caſtora mittit,
Qui ferat Ææi ſociis reſponſa tyranni.
Acribus aſt illos curis mora ſæva trahebat:
Ac ſimul ut medio viderunt Caſtora campo;
Crebrior incuſſit mentem pavor: O Jovis alma
Progenies, fare an patriam ſpes ulla videndi,
Fare tuis. ille in mediis ſic orſus Achivis:
Nec ferus Æetes, ut fama, nec aurea nobis
Terga negat: bello interea ſed preſſus iniquo
Auxilium petit: armatos dux protinus omnes
Accelerare jubet: longo nam tuta receſſu
Puppis, & oppoſita fluvius defenditur urbe.
Haud mora; proſiliunt quos nec Rhiphæa juventus,
Quos nec Iber, aut tota ſuis Aurora pharetris
Suſtineat. ſtetit explicito prius agmine pubes:
Expertique ſimul, ſi tela artuſque ſequantur.
Nec quiſquam freta, nec patrias jam reſpicit urbes:
Sed magis ad præſens itur decus. incita criſtas
Aura quatit: variis floret via diſcolor armis.
Qualis ab Oceano nitidum chorus æthera veſtit:
Qualibus adſurgens nox aurea cingitur aſtris.
Illos Sole ſatus tacita mœſtiſſimus ira
Miratur temere adſumtos: nec talia mallet
Robora; quam medios hoſtem ſubiiſſe penates.

Interea læto patitur convivia vultu;
Et juxta Æſoniden magno cratere laceſſit.
Nunc ſibi monſtrantem natos Jovis, oraque juxta
Æacidum, nunc ingentes Calydonis alumnos:
Audit & Alciden infando errore relictum,
Defletoſque duces, terræque mariſque labores.
Ipſe autem tantis concita furoribus arma
Expetit Æſonides, & amicos ordine reges:
* Quis procul ille virum nobis, quem balteus aſper
Subligat, & ſtricto ſtat proximus armiger arcu,
Ceu pugnam paret, & poſitas confundere menſas?
Contra flammigeri proles Perſeia Solis,
Quem rogitas, Carmeius, ait; mos, cominus arma
Semper habere viro, ſemper meminiſſe pharetræ.
Quid Latagum? quid ſi amnigenam mirere Choaſpem?
Bellatoris equi potantem cerne cruores:
Nec tamen immiſſis hic ſegnior ibit habenis.
Illum, ait Æſonides, pariter refer; horrida ſignis
Cui chlamys, & multa ſpirat coma flexilis aura.
Reſpicit Æetes, atque hunc quoque nomine reddit:
Dives Aron; croceos ſic illius omnis odores
Jactat eques; unctis ſic eſt coma culta maniplis:
Sed nec ſperne virum, & comtis diffide capillis.
Campeſus hic ſpoliis in tigridis; ille profundo
Incumbens Odruſſa mero: viden' alta comantem
Pectora, & ingenti turbantem pocula barba?
Hic & Iaxarten dictis ſtupet hoſpes acerbis
Immodicum, linguaque gravem; cui nulla minanti
Non Superum, non præſentis reverentia belli.
Contra autem Æetes; Non fruſtra magna ſuperbo
Dicta volant, ait, & vocem paria arma ſequuntur:
Nec requies; quin Marte diem noctemque fatiget:
Atque ubi Rhiphæa ſtupuerunt flumina bruma,
Jam pavidi cum prole Getæ, jam pervigil illum
Medus, & oppoſitis exſpectat Hiberia clauſtris.
Hos autem quæ quemque manus, quæ ſigna ſequantur
Si memorem; prius humentem lux ſolverit umbram.
Cras acies, atque illa ducum cras regna videbis
Diſſona; ſaxiferæ ſurgat quibus imber arenæ:
Quæ jaculo gens apta levi, quæ picta pharetris
Venerit: ingentes animo jam proſpice campos,
Atque hanc alipedi pulſantem corpora curru
Euryalen, quibus exſultet Mavortia turmis,
Et quantum elata valeat peltata ſecuri,
Cara mihi & veras inter non ultima natas.
Fatur, & occiduo libat cratera parenti.
Quiſque ſuis tum vota deis & pocula fundit;
Dent aciem, dent belligeros ſuperare labores.
Ecce autem Geticis veniens Gradivus ab antris,
Ingentemque trahens Arctoa per æquora nubem,
Aſpicit Ææa Minyas ſtupefactus in urbe,
Ambitumque ſenem, promiſſaque vellera puppi
Theſſalicæ: citus ad ſummi ſtellantia patris
Tecta ruit, queſtuque Jovem teſtatur acerbo:
Quæ ſtudiis, rex magne, quies? jam mutua divi
Exitia in ſolos hominum molimur honores:
Teque ea cuncta juvant, rabidam qui Pallada cælo
Non abigis, neque femineis jus objicis auſis.
Num querar, exſtructa quod vexerit ipſa carina
Vellera ſacra meis ſperantem avertere lucis,
Quodque palam tutata viros? ſic cetera pergat,
Si valet, inſidiis quæ nunc fallacibus ambit,
Noſtra ut Phryxeo ſpolientur templa metallo.
Non opus auxilio Colchis, nec fœdere veſtro:
Et Perſen ſimul, & Minyas depoſcimus hoſtes.
Quin age; quid tantæ coeunt in prælia gentes?
Quid tuus Æſonides? imus nos, protinus imus,
In nemus auriferum, & ſumtis decernimus armis?
Vel tu ſola polo tacitis inopina tenebris
Labere; quantus ibi deus experiere; nec illas
Adſtiteris impune trabes. an Martia templa
Intemeranda minus, tacitus mihi lucus, & agger
* Quod rudis; & ſola colimur frigentibus umbra?
Eſt amor, & rerum cunctis tutela ſuarum:
Et tibi, magne pater, terris donaria certant:
Eſt honor his etiam ſuus. anne ego clara Mycenis
Culmina, virgineas præder ſi Cecropis arces,
Jam conjux, jam te gemitu lacrimiſque tenebit
Nata querens? metuant ergo, nec talia poſcant.
Non tulit hæc animis, quin longa ſilentia Pallas
Rumperet, irridens ſtrepitumque minaſque Gradivi:
Non tibi Biſtonidæ, quibus hæc fera murmura jactes,
Non Lapithæ, ſed Pallas, ait; neque ego ægide digna,
Nec vocer ulterius proles Jovis, excidat iſte
Ni tibi corde tumor: lituos mox armaque ſaxo
Oderis, & primis adimam tua nomina bellis.
Quin ſimili matrem demens gravitate ſecutus:
Digna quidem, monſtrum Superis quæ tale creavit.
Quod tamen aggreſſæ ſcelus, aut quo crimine ſontes,
Si juvenem, qui juſſa ſui tam dira tyranni
Impavidus, maria & nondum qui nota ſubibat,
Juvimus, & magnis aliquam ſpem movimus auſis?
An nullas præferre preces, nec fœdera regis
Ulla ſequi? cæca ſed cuncta impellere pugna
Debuimus? ſic Thraces agunt, ſic turbidus iſte,
Si qua petit. cuperem hæc etiam nunc bella remitti,
Nec ſocias armare manus. da vellera, rector,
Et medio nos cerne mari. quod ſin ea Mavors
Abnegat, & ſolus noſtris ſudoribus obſtat;
Ibimus indecores, fruſtraque tot æquora vectæ,
* Faſſaque quæ nequeam? Sic femina: cœperat ardens
Hic iterum alternis Mavors inſurgere dictis.
Excipit hic contra pater, & ſic voce coercet:
Quid veſane fremis? cum vos jam pœnitet acti,
Peccatumque ſatis; tunc ad mea jura venitis.
Quolibet iſta modo, quacumque impellite pugna,
Quæ cœpiſtis; habent quoniam ſua fata furores.
Te tamen hoc, conjux, & te, mea nata, moneo:
Sit Perſen pepuliſſe ſatis; nec vana retentet
Spes Minyas, finemve velint imponere bello.
Illum etenim talis rerum manet (accipite) ordo.
Victa retro nunc caſtra dabit, bellumque remittet
Territus adventu ducis & virtute Pelaſgi:
Mox ubi Theſſalicis referent hos flamina terris,
Tunc aderit, victorque domos & ſceptra tenebit:
Donec & Æeten inopis poſt longa ſenectæ
Exſilia (heu magnis quantum licet in pia fatis!)
Nata juvet; Graiuſque nepos in regna reponat.
Hic labor, amborumque hæc ſunt diſcrimina fratrum:
Vadite, & adverſis, ut quis volet, irruat armis.
Dixerat. inſtaurat menſas, pacemque reducit;
Et jam ſideream noctem dimittit Olympo.
Tunc aſſuetus adeſt Phlegræas reddere pugnas,
Muſarum chorus, & citharæ pulſator Apollo:
Fertque gravem Phrygius circum cratera miniſter.
Surgitur in ſomnos, ſeque ad ſua limina flectunt.

## LIBER SEXTUS.

At vigil iiſdem ardet Furiis Gradivus, & acri
Corde tumet; nec quas acies, quæ caſtra ſequantur,

Inve-

Digitized by Google

Invenit: ire placet tandem, præſenſque tueri,
Sternere ſi Minyas, magnoque rependere luctu
Regis pacta queat; Graiamque abſumere pubem.
Impulit hinc currus, monſtrum irrevocabile belli,
Concutiens, Scythiæque ſuper tentoria ſiſtit.
Protinus e caſtris fugit ſopor: excita tela;
Turbati coiere duces: hos inſuper ingens
Fama movet, rate quæ ſacra vulgabat Achivos
Adveniſſe, ſui repetentes vellera Phryxi;
Quos malus hoſpitio junctaque ad fœdera dextra
Luſerit Æetes, atque in ſua traxerit arma.
Ergo, conſiliis dum nox vacat alta movendis,
Legatos placet ire duces: mandataque Perſes
Edocet adfari Minyas, fraudemque tyranni
Ut moneant; quinam hinc animos averterit error;
Se primum Hæmoniis hortatum ea vellera terris
Reddere, & exuvias pecudis dimittere ſacræ:
Hinc odium, & tanti veniſſe exordia belli.
Quin potius dextramque ſuam, ſuaque arma ſequantur,
Aut remeent. neque enim Æetæ promiſſa fidemque
Eſſe loco; abſtineant alienæ a ſanguine pugnæ.
Non illos ideo tanti veniſſe labores
Per maris. ignotis quid opus concurrere, nec quos
Oderis? hæc medio Perſes dum tempore mandat;
Aureus effulſit campis rubor; armaque & acres
Sponte ſua ſtrepuere tubæ. Mars ſævus ab altis,
Hoſtis io, conclamat, equis, agite, ite, propinquat:
Ac ſimul hinc Colchos, hinc fundit in æquora Perſen:
Tunc & quæque ſuis committit prælia terris,
Voxque dei pariter pugnas audita per omnes.
Hinc, age, Rhiphæo quos videris orbe furores
Muſa, mone; quanto Scythiam molimine Perſes
Concierit, queis fretus equis per bella viriſque.
Verum ego nec numero memorem, nec nomine cunctos,
Mille vel ora movens. neque enim plaga gentibus ulla
Ditior: æterno quamquam Mæotia pubes
Marte cadat; pingui numquam tamen ubere deſit,
Quod geminas Arctos, magnumque quod impleat anguem.
Ergo duces ſolaſque, deæ, mihi promite gentes.
Miſerat ardentes, mox ipſe ſecutus, Alanos,
Heniochoſque truces, jampridem inſenſus Anauſis;
Pacta quod Albano conjux Medea tyranno:
Neſcius, heu, quanti thalamos aſcendere monſtri
Arſerit, atque urbes maneat qui terror Achæas;
Gratior ipſe deis, orbaque beatior aula.
Proxima Biſaltæ regio, ductorque Colaxes,
Sanguis & ipſe deum; Scythicis quem Jupiter oris
Progenuit, viridem Myracen Tibiſenaque juxta
Oſtia, ſemifero (dignum ſi credere) captus
Corpore. nec Nymphæ geminos exhorruit angues.
Cuncta phalanx inſigne Jovis cælataque geſtat
Tegmina, diſperſos trifidis ardoribus ignes:
Nec primus radios, miles Romane, coruſci
Fulminis, & rutilas ſcutis diffunderis alas.
Inſuper auratos collegerat ipſe dracones
Matris Horæ ſpecimen: linguiſque adverſus utrimque
Congruit, & tereti ſerpens dat vulnera gemmæ.
Tertius unanimis veniens cum millibus Auchus
Cimmerias oſtentat opes; cui candidus olim
Crinis ineſt, natale decus: dat longior ætas
Jam ſpatium, triplici percurrens tempora nodo:
Demittit ſacro geminas a vertice vittas.
Dathin Achæmeniæ gravior de vulnere pugnæ
Miſit in arma Daraps; acies quem Martia circum
Gangaridum, potaque Gerys quos efferat unda,
Quique lacum cinxere Bicen. non defuit Anxur,
Non Rhadano cum fratre Sydon: Aceſinaque lævo
Omine fatidicæ Phryxus movet agmina cervæ.
Ipſa comes, ſetis fulgens & cornibus aureis,
Ante aciem celſi vehitur geſtamine conti
Mœſta, nec in ſævæ lucos reditura Dianæ.
Movit & Hylæa ſupplex cum gente Syenem
Impia germani prætentans vulnera Perſes.
Denſior haud uſquam, nec celſior extulit ullas
Silva trabes; feſſæque prius rediere ſagittæ,
Arboris ad ſummum quam pervenere cacumen.
Quin & ab Hyrcanis Titanius expulit antris
Cyris in arma viros: plauſtriſque ad prælia cunctas
Coraletæ traxere manus: ibi ſutilis illis
Et domus, & crudo reſidens ſub vellere conjux,
Et puer e primo torquens temone cateias.
Linquitur abruptus pelago Tyra; linquitur & mons
Ambenus, & gelidis pollens Ophiuſa venenis.
Degenereſque ruunt Sindi; glomerantque paterno
Crimine, nunc etiam metuentes verbera turmas.
Hos ſuper æratam Phalces agit æquore nubem
Cum fremitu; denſique levant vexilla Coralli:
Barbaricæ queis ſigna rotæ, ferrataque dorſo
Forma ſuum, truncæque Jovis ſimulacra columnæ;
Prælia nec rauco curant incendere cornu;
Indigenas ſed rite duces & priſca ſuorum
Facta canunt, veterumque viris hortamina laudes.
Aſt ubi Sidonicas inter pedes æquat habenas;
Illinc juratos ſecum trahit Æa Baternas:
Quos, duce Teutagono, crudi mora corticis armat;
Æquaque nec ferro brevior, nec rhomphea ligno.
Nec procul albentes gemina fert aclyde parmas;
Hiberni qui terga Noæ, gelidumque ſecuri
Eruit, & tota non audit Alazona ripa:
Quoſque Taras, niveumque ferax Euarchus olorum.
Te quoque venturis, ingens Ariaſmene, ſeclis
Tradiderim; molem belli, lateque ferentem
Undique falcatos deſerta per æquora currus.
Inſequitur Drangæa phalanx; clauſtriſque profuſi
Caſpiadæ: queis turba canum non ſegnius acres
Exilit ad lituos, pugnaſque capeſſit heriles.
Inde etiam par mortis honos, tumuliſque recepti
Inter avos poſituſque virum: nam pectora ferro,
Terribileſque innexa jubas ruit agmine nigro
Latratuque cohors: quanto ſonat horrida Ditis
Janua, vel ſuperas Hecates comitatus ad auras.
Ducit ab Hyrcanis vates ſacer agmina lucis
Varus: eum Scythiæ jam tertia viderat ætas
Magnanimos Minyas Argoaque vela canentem.
Illius & dites monitis ſpondentibus Indi,
Et centumgeminæ Lagea novalia Thebes,
Totaque Rhiphæo Panchaia rapta triumpho.
Diſcolor haſtatas effudit Iberia turmas,
Quas Otaces, quas Latris agunt, & raptor amorum
Neurus, & expertes canentis Iazyges ævi.
Namque, ubi jam vireſque aliæ, notoſque refutat
Arcus, & inceptus jam lancea temnit heriles,
Magnanimis mos ductus avis, haud ſegnia mortis
Jura pati; dextra ſed caræ occumbere prolis
Enſe dato: rumpuntque moras natuſque parenſque,
Ambo animis, ambo miſeri tam fortibus actis.
Hic & odorato ſpirantes crine Micelæ,
Ceſſæxque manus; & qui tua jugera nondum
Eruis, ignotis inſons Arimaſpe metallis.
Doctus & Auchates patulo vaga vincula gyro
Spargere, & extremas laqueis adducere turmas.
Non ego ſanguineis geſtantem tympana bellis

Thyrſageten, cinctumque vagis poſt terga ſilebo
Pellibus, & nexas viridantem floribus haſtas.
Fama, ducem Jovis & Cadmi de ſanguine Bacchum
Hac quoque thuriferos felicia regna Sabæos,
Hac Arabas fudiſſe manu: mox rumperet Hebri
Cum vada, Thyrſagetas gelida liquiſſe ſub Arcto.
Illis omnis adhuc veterum tenor, & ſacer æris
Pulſus, & Eoæ memoratrix tibia pugnæ.
Jungit opes Eumeda ſuas. ſua ſigna ſecuti
Exomatæ Torinique & flavi crine Satarchæ,
Mellis honos Torinis, ditant ſua mulctra Satarchen
Exomatas venatus alit. nec clarior ullis
Arctos equis: abeunt Hypanin, fragilemque per undam,
Tigridis aut ſævæ profugi cum prole leænæ:
Mœſtaque ſuſpectæ mater ſtupet aggere ripæ.
Impulit & dubios Phryxei velleris ardor
Centoras, & diros magico terrore Choatras.
Omnibus in Superos ſævus honor; omnibus artes
Monſtrificæ: nunc vere novo compeſcere frondes,
Nunc ſubitam trepidis Mæotin ſolvere plauſtris.
Maximus hos inter Stygia venit arte Coaſtes:
Sollicitat nec Martis amor; ſed fama Cytææ
Virginis, & paribus ſpirans Medea venenis.
Gaudet Averna palus, gaudet jam nocte quieta
Portitor, & tuto veniens Latonia cælo.
Ibant & geminis æquantes cornibus alas
Ballonoti; comitumque celer mutator equorum
Mœſus, & ingentis frænator Sarmata conti:
Nec tot ab extremo fluctus agit æquore, nec ſic
Fratribus adverſa Boreas reſpondet ab unda;
Aut is apud fluvios volucrum ſonus; æthera quantus
Tunc lituum concentus adit, lymphataque miſcet
Millia: quot foliis, quot floribus incipit annus.
Ipſe totis gemit intus ager; tremebundaque pulſu
Nutat humus: quatit ut ſævo cum fulmine Phlegram
Jupiter, atque imis Typhoea verberat arvis.
Prima tenent illinc patriis Abſyrtus in armis,
Et gener; ingenteſque inter ſua millia reges.
At circa Æſoniden Danaum manus, ipſaque Pallas
Ægide terrifica: quam nec dea laſſat habendo,
Nec pater horrentem colubris vultuque tremendam
Gorgoneo, nec ſemineces oſtendere crines
Tempus adhuc; primaſque ſinit concurrere pugnas.
Impulit hos contra Mavors pater, & mala leti
Gaudia, Tiſiphoneque caput per nubila tollens
Ad ſonitum litui, mediaque altiſſima pugna:
Necdum clara, quibus ſeſe fuga mentibus addat.
Illi ubi conſertis junxere frementia telis
Agmina, virque virum galeis adflavit adactis;
Continuo hinc obitus, perfractaque cædibus arma,
Corporaque, alternus cruor, alternæque ruinæ:
Volvit ager galeas, & thorax egerit imbres
Sanguineos. hinc barbarici glomerantur ovatus,
Hinc gemitus, mixtæque virum cum pulvere vitæ.
Caſpius Æxum correpto crine Moneſen
Abſtulit; hunc pariter Colchi Graiique ſequuntur
Miſſilibus: rapit ille necem, prædamque relinquit:
Nec ſociis jam cura viri. Dypſanta Careſus,
Strymonaque obſcura ſpargentem vulnera funda
Dejicit: Albani cadit ipſe Chremedonis haſta:
Jamque latet; curruſque ſuper turmæque feruntur.
Proceſſere Melas & Hidaſmenus; incipit haſta
Ante Melas: levis alt abies eluſit utrumque;
Enſibus inde ruunt: prior occupat ære citato
Caſſidis ima Melas; infracta eſt vulnere cervix;
Mixta perit virtus: neſcit cui debeat Oebreus,
Aut cui fata Tyres. dum ſibila reſpicit Iron
Cuſpidis Argivæ, Pyliam latere accipit haſtam.
Viderat Hyrcanos paribus diſcurrere fratres
Caſtor equis; pater armento quos dives ab omni
Nutrierat, fatiſque viam monſtrarat iniquis:
Tum magis atque magis peditem candore notato
Tyndariden incendit amor: ſimul obvius haſtam
Pectus in adverſum Gelæ jacit alipedemque:
Conſtitit excuſſo victor duce: riſit ab alta
Nube pater, prenſiſque equitem cognovit habenis.
At pariter luctuque furens viſuque Medores
Tyndariden petit, & Superos ſic voce precatur:
Hunc, age, vel cæſo comitem me reddite fratri:
Primus & hic noſtra ſonipes cadat impius haſta,
Credita qui miſero non rettulit arma parenti,
Meque venit contra, captivaque terga miniſtrat.
Dixerat: Actæi ſed eum prior haſta Phaleri
Dejicit: ad ſocias ſonipes citus effugit alas.
Quis tibi fatales umquam metuiſſet Amyclas
Oebaliamque manum, tot, Rhyndace, montibus inter
Diviſo, totidemque fretis? cadit impiger una
Inguine transfoſſo clari Taulantis alumnus
Semidea genitrice Tages; cui plurima ſilvis
Pervigilat materna ſoror, cultuſque laborat.
Tenuia non illum candentis carbaſa lini,
Non auro depicta chlamys, non flava galeri
Cæſaries, pictoque juvant ſubtemine bracæ.
Jamque novus mediæ ſtupefacta per agmina pugnæ
Vidit eques, denſa ſpargens haſtilia dextra;
Fulmineumque viris proturbans ingerit enſem
Huc alternus & huc: cum ſævior ecce juventus
Sarmaticæ coiere manus, fremituſque virorum
Semiferi: riget his molli lorica catena;
Id quoque tegmen equis; at equi porrecta per armos
Et caput ingentem campis hoſtilibus umbram
Fert abies obnixa genu; vaditque virum vi,
Vadit equum, docilis relegi dociliſque relinqui,
Atque iterum medios non altior ire per hoſtes.
Orbibus hos rapidis, mollique per æquora Caſtor
Anfractu levioris equi deludit anhelos,
Immemoreſque mori: ſed non iiſdem artibus æque
Concurrunt, ultroque ruunt in funera Colchi.
Campeſus, impacta latus inter & ilia quercu,
Tollitur; ac mediam moriens deſcendit in haſtam.
Oebaſus, infeſtum ſummiſſo poplite Phalcen
Evaſiſſe ratus, lævum per luminis orbem
Transfigitur; teneræ liquuntur vulnere malæ.
Contra autem geminis fidens thoracibus, ictum
Suſtulit, & gladio Sibotes ferit ultima teli.
Nequidquam: jam cuſpis ineſt, nec fragmina curat
Ambenus, & trunco medium ſubit Otrea ligno.
Seminecem Taxes Hypanin vehit, atque remiſſum
Pone trahit fugiens, & curſibus exuit haſtam:
Dumque recollectam rurſus locat; irruit ultro,
Turbatumque Lacon, & adhuc invadit inermem.
Impulit adverſo præceps equus Onchea conto,
Nequidquam totis revocantem viribus armos.
In latus accedit ſonipes; accedit & ipſe
Frigidus: arma cadunt; rorat procul ultima cuſpis.
Qualem populeæ fidentem nexibus umbræ
Si quis avem ſummi deducat ab aere rami,
Ante manu tacita cui plurima crevit arundo;
Illa dolis viſcoque ſuper correpta ſequaci
Implorat ramos, atque irrita concitat alas.
Parte alia infeſtis (nam ſors ita junxit) in armis
Styrus adeſt, lætuſque virum cognoſcit Anauſin;



Digitized by Google

Et prior: En cujus thalamis Æetia virgo
Dicta manet, noſtroſque feret qui victor amores.
Non, ait: invitoque gener mutabere patri.
Tum ſimul adverſas collatis curſibus haſtas
Conjiciunt: fugit adductis Albanus habenis
Saucius, atque datum leto non ſperat Anauſin,
Nec videt. ille autem telo moribundus adacto,
Ad ſoceros, pactæque ſinus en conjugis, inquit,
Styre fugis, vulnus referens, quod carmine nullo
Suſtineat, nulliſque levet Medea venenis.
Dixerat, extremus cum lumina corripit horror,
Voxque repreſſa gelu, percuſſaque vertice tellus.
Hinc animos acies auget, magnoque doloris
Turbine Geſandrum Mavors rapit: ille morantes
Increpat, & ſtricto ſic urget Jazygas enſe:
Nempe omnes cecidere ſenes, nempe omnis ademptus
Ante pater. quæ vos ſubito tam fœda ſenectus
Corripuit, fregitque animos, atque abſtulit iras?
Aut mecum mediam juvenes, agite, ite per urbem
Argolicamque manum, aut caris occumbite natis.
Irruit, & patrias cœptis ferus advocat umbras:
Sancte mihi Vorapte pater, tua pectora nato
Suggere nunc, animamque parem; ſi fata peroſo
Tarda tibi, turpeſque moras non ſegnius ipſi
Paruimus, parvique viam didicere nepotes.
Hæc ait, auditurque Erebo: tunc corripit enſem
Turbidus, & furiis ardens quatit arma paternis.
Indigenis ſacratus aquis, magnique ſacerdos
Phaſidis Arctois Aquites errabat in armis,
Populeus cui frondis honor, conſpectaque glauco
Tempora nectuntur ramo; te, Cyrne, parentis
Immemorem duræ cupiens abducere pugnæ.
Iamque omnes impune globos, diverſaque luſtrans
Agmina, quem quærit, nuſquam videt, atque iterum intrat
Vociferans, iterum belli diverſa peragrat:
Lancea cæruleas circum ſtrepit incita vittas.
Opprimit admiſſis ferus hunc Geſander habenis.
Ille manum trepidans, atque irrita ſacra tetendit:
Teque per hanc, inquit, genitor tibi ſi manet, oro
Caniciem, compeſce minas, & ſicubi nato
Parce meo. Dixit. contra ſic victor adacto
Enſe refert: Genitor, turpi durare ſenecta
Quem mihi reris adhuc, ipſe hac occumbere dextra
Maluit, atque ultro ſegnes abrumpere metas.
Et tibi ſi pietas nati, ſi dextra fuiſſet,
Haud medii precibus tereres nunc tempora belli,
Præda future canum. juveni ſors pulchrior omni,
Et certare manu decet & caruiſſe ſepulcro.
Dixerat. ille Deos moriens cælumque precatur,
Dextera ne miſero talis foret obvia nato.
Te quoque, Canthe, tui non inſcia funeris Argo
Flevit, ab invita rapientem tela carina.
Jam Scythicos miſerande ſinus, jam Phaſidis amnem
Contigeras: nec longa dies, ut capta videres
Vellera, & Euboicis patrios de montibus ignes.
Illum ubi congreſſu ſubiit Geſander iniquo,
Territat his: Tu, qui faciles hominumque putaſti
Has Argive domos, alium hic miſer aſpicis annum,
Altricemque nivem feſtinaque tædia vitæ.
Non nos aut levibus componere brachia remis
Novimus, aut ventos opus expectare ferentes.
Imus equis, qua vel medio riget æquore pontus,
Vel tumida fremit Iſter aqua: nec mœnia nobis
Veſtra placent: feror Arctois nam liber in arvis
Cuncta tenens mecum: omnis amor jacturaque plauſtri
Sola, nec hac longum victor potiere rapina.
Aſt epulæ quodcumque pecus, quæcumque ferarum,
Mitte Aſiæ, mitte Argolicis mandata colonis;
Ne trepident. numquam has hiemes, hæc ſaxa relinquam
Martis agros: ubi jam ſævi duravimus amne
Progeniem, natoſque rudes: ubi copia leti
Tanta viris: ſic in patriis bellare pruinis
Prædarique juvat: talemque hanc accipe dextram.
Dixit, & Ædoniis nutritum miſſile ventis
Concitat: it medium per pectus & horrida nexu
Letifer æra chalybs. trepidus ſuper advolat Idas,
Ac ſimul Oenides, pariterque Menœtius, & qui
Bebrycio propius remeavit ab hoſpite victor.
At vero ingentem Telamon procul extulit orbem
Exanimem te, Canthe, tegens: ceu ſeptus in arcto
Dat catulos poſt terga leo. ſic cominus haſtam
Æacides greſſumque tenet, contraque ruentem
Septeno validam circumfert tegmine molem.
Nec minus hinc urget Scythiæ manus, armaque Canthi,
Quiſque ſibi & Graio pœnam de corpore poſcens.
Arduus inde labos: medioque in corpore pugna
Conſeritur. magno veluti cum turbine ſeſe
Ipſius Æoliæ frangunt in limine venti,
Quem pelagi rabies, quem nubila, quemque ſequatur
Illa dies: obnixa virum ſic cominus hæret
Pugna; nec arrepto velli de corpore poſſunt.
Ut bovis exuvias multo qui frangere olivo
Dat famulis: tendunt illi, tractuque viciſſim
Taurea terga domant: pingui fluit unguine tellus.
Talis utrimque labos; raptataque limite in arcto
Membra viri miſeranda meant. hi tendere contra,
Hi contra; alternæque virum non cedere dextræ. [dens
Hinc medium Telamon Canthum rapit; hinc tenet ar-
Colla viri, & molles galeæ Geſander habenas:
Inſonuit quæ lapſa ſolo, dextramque feſellit.
Ille iterum in clypei ſeptemplicis improbus orbem
Arietat, & Canthum ſequitur, Canthumque repoſcit:
Quem manus a tergo ſocium rapit, atque receptum
Virginis Euryales curru locat: advolat ipſa,
Ac ſimul Hæmonidæ: Geſandrumque omnis in unum
It manus. ille novas acies & virginis arma
Ut videt, Has etiam contra bellabimus? inquit.
Heu pudor; inde Lycen ferit ad confine papillæ;
Inde Thoen, qua pelta vacat. jamque ibat in Harpen,
Vixdum prima levi ducentem cornua nervo,
Illabentis equi tendentem fræna & Henippen:
Cum regina, gravem nodis auroque ſecurim
Congeminans, partem capitis galeæque ferinæ
Diſſipat. hic pariter telorum immanis in unum
It globus: ille diu conjectis ſufficit haſtis:
* Quin gravior, nutuque carens exterruit Idam.
Tunc ruit, ut montis latus, aut ut machina muri,
Quæ ſcopulis trabibuſque diu confectaque flammis
Procubuit tamen, atque ingentem propulit urbem.
Ecce locum tempuſque ratus jamque & ſua poſci
Prælia, falcatos infert Ariaſmenus axes,
Sævaque diffundit ſocium juga, protinus omnes
Grajugenas, omnes rapturus ab agmine Colchos.
Qualiter, exoſus Pyrrhæ genus, æquora rurſus
Jupiter atque omnes fluvium ſi fundat habenas,
Ardua, Parnaſi lateant juga, ceſſerit Othrys
Piniger, & merſis decreſcant rupibus Alpes.
Diluvio tali, paribuſque Ariaſmenus urget
Excidiis, nullo rapiens diſcrimine currus.
Ægida tum primum virgo ſpiramque Meduſæ
Tercentum ſævis ſquallentem ſuſtulit hydris,
Quam ſoli vidiſtis equi: pavor occupat ingens
Excuſ-

Digitized by Google

Excuſſis in terga viris; diramque retorquet
In ſocios non ſponte luem. tunc enſibus uncis
Implicat, & trepidos lacerat diſcordia currus.
Romanas veluti ſæviſſima cum legiones
Tiſiphone regeſque movet; quorum agmina pilis,
Quorum aquilis utrimque micant, eademque parentis
Rura colunt; idem lectos ex omnibus agris
Miſerat infelix non hæc ad prælia Tibris.
Sic modo concordes externaque fata petentes
Palladii rapuere metus; ſic in ſua verſi
Funera concurrunt dominis revocantibus axes.
Non tam fœda virum Laurentibus agmina terris
Ejecere Noti; Libyco nec talis imago
Litore, cum fractas involvunt æquora puppes.
Hinc bijuges, illinc artus tenduntur heriles,
Quos radii, quos fræna ſecant; trahiturque trahitque
Currus cæde madens; atroque in pulvere regum
Viſcera nunc aliis, aliis nunc curribus hærent.
Haud uſquam Colchorum animi: neque cura cavere
Tela; ſed implicitos miſeraque in pelle revinctos
Confodiunt: ac forma necis non altera ſurgit;
Quam cervos ubi non Umbro venator edaci,
Non penna petit: hærentes ſed cornibus altis
Invenit, & cæca conſtrictos excipit ira.
Ipſe recollectis audax Ariaſmenus armis
Deſilit: illum acies curvæ ſecat undique falcis;
Partiturque rotis: atque inde furentia raptus
In juga Circæos tetigit non amplius agros.
Talia certatim Minyæ ſparſique Cytæi
Funera miſcebant campis, Scythiamque premebant:
Cum Juno Æſonidæ, non hanc ad vellera cernens
Eſſe viam, nec ſic reditus regina parandos,
Extremam molitur opem; funeſta priuſquam
Conſilia, ac feras aperit rex perfidus iras.
Increpat & ſævis Vulcanum mœſta querelis,
Cujus flammiferos videt inter regia tauros
Paſcua Tartaream proflantes pectore noctem,
Hæc etenim Minyas ne jungere Marte peracto
Monſtra ſatis jubeat Cadmei dentibus hydri,
Ante diem timet, & varias circumſpicit artes:
Sola animo Medea ſubit: mens omnis in una
Virgine; nocturnis qua nulla potentior aris.
Illius ad fremitus ſparſoſque per avia ſuccos
Sidera fixa pavent, & avi ſtupet orbita Solis:
Mutat agros fluviumque vias; ſuus adligat igni
Cuncta ſopor: recoquit feſſos ætate parentes,
Datque alias ſine lege colus. hanc maxima Circe
Terrificis mirata modis, hanc advena Phryxus;
Quamvis Atracio lunam ſpumare veneno
Sciret, & Hæmoniis agitari cantibus umbras.
Ergo opibus magnis & virginitate tremendam
Juno duci ſociam conjungere quærit Achivo.
Non aliam tauris videt & naſcentibus armis
Quippe parem. quam, ſi medio ſtet in agmine flammæ,
Nullum mente nefas, nullos horreſcere viſus.
Quid ſi cæcus amor, ſævuſque acceſſerit ignis?
Hinc Veneris thalamos ſemperque recentia ſertis
Tecta petit. viſa jamdudum proſilit altis
Diva toris, volucrumque exercitus omnis Amorum.
Ac prior hanc blandis ſupplex Saturnia dictis
Adgreditur, veros metuens aperire timores:
In manibus ſpes noſtra tuis, omniſque poteſtas
Nunc, ait. hoc etiam magis annue vera fatenti.
Durus ut Argolicis Tirynthius exſulat oris;
Mens mihi non eadem Jovis, atque averſa voluntas:
Nullus honor thalamis, flammæve in nocte priores.
Da precor artificis blanda adſpiramina formæ,
Ornatuſque tuos, terra cæloque potentes.
Senſit diva dolos, jam pridem ſponte requirens
Colchida & inviſi genus omne exſcindere Phœbi.
Tum vero optatis potitur; nec paſſa precari
Ulterius, dedit acre decus fœcundaque monſtris
Cingula; non pietas quibus, aut cuſtodia famæ,
Non pudor: at contra levis & feſtina cupido,
Adfatuſque mali, dulciſque labantibus error,
Et metus, & demens alieni cura pericli.
Omne, ait, imperium, natorumque arma meorum
Cuncta dedi: quaſcumque libet nunc concute mentes.
Cingitur arcanis Saturnia læta venenis,
Atque hinc virgineæ venit ad penetralia ſedis,
Chalciopen imitata ſono formaque ſororem.
Fulſit ab invita numen procul: & pavor artus
Protinus, atque ingens Æetida perculit horror.
Ergo nec ignotis Minyas huc fluctibus, inquit,
Adveniſſe, ſoror, nec noſtro ſola parenti
Scis ſocias junxiſſe manus? at cetera muros
Turba tenet, fruiturque virum cæleſtibus armis.
Tu thalamis ignara ſedes, tu ſola paterna
Fixa domo? tales quando tibi cernere reges?
Illa nihil contra; nec enim dea paſſa: manumque
Implicat, & rapidis mirantem paſſibus aufert.
Ducitur infelix ad mœnia ſumma futuri
Neſcia virgo mali, & falſæ commiſſa ſorori.
Lilia per vernos lucent velut alba colores,
Præcipuæ queis vita brevis, totuſque parumper
Floret honor, fuſcis & jam Notus imminet alis.
Hanc reſidens altis Hecate Perſeia lucis
Flebat, & has imo referebat pectore voces:
Deſeris, heu, noſtrum nemus æqualeſque catervas,
Ah miſera, ut Graias haud ſponte vageris ad urbes,
Non injuſſa tamen: neque te, mea cura, relinquam.
Magna fugæ monumenta dabis; ſpernere nec uſquam
Mendaci captiva viro: neque ille magiſtram
Sentiet, & raptu famulæ doluiſſe pudendo.
Dixerat. aſt illæ murorum extrema capeſſunt,
Defixæque virum lituumque fragoribus horrent.
Quales inſtanti nimborum frigore mœſtæ
Succedunt ramis, hærentque pavore volucres.
Jamque Getæ, jamque omnis Hiber, Drancæaque denſa
Strage cadit legio, & latis proſternitur arvis:
Semineceſque duces inter ſua tela, ſuoſque
Inter equos ſævam miſero luctamine verſant
Congeriem, & longis campos ſingultibus implent.
Victores contra patrium Pæana Geloni
Congeminant: eadem redeunt mox gaudia victis;
Qua deus & melior belli reſpexit imago.
Quis tales obitus dederit, quis talia facta,
Dic age, tuque feri reminiſcere, Muſa, furoris.
Abſyrtus clypei radiis curruque coruſcus
Solis avi; cujus vibrantem cominus haſtam
Cernere, nec galeam gentes potuere minantem;
Sed trepidæ redeunt, & verſo vulnera tergo
Accipiunt, magniſque fugam clamoribus augent:
Proterit impulſu gravis agmina, corporaque atris
Sternit equis, gemituſque premit ſpirantis acervi.
Nec levior comitatur Aron; horrentia cujus
Diſcolor arma ſuper, ſqualenteſque ære lacertos,
Barbarica chlamys ardet acu, tremefactaque vento
Implet equum. qualis roſeis it Lucifer alis,
Quem Venus illuſtri gaudet producere cælo.
At non inde procul Rhambelus & acer Otaxes
Diſpulerant Colchos, pariterque inglorius Armes,

Fraude

Fraude nova ſtabula & furtis aſſuetus inultis
Depopulare greges: frontem cum cornibus auxit
Hiſpidus, inque dei latuit terrore Lycæi.
Hac tunc attonitos facie defixerat hoſtes,
Quem ſimul ignota formidine bella moventem
Vidit Aron; Pavidos te, inquit, nunc rere magiſtros,
Et ſtolidum periiſſe pecus: non paſcua, nec ſpes
Hic tibi: nocturnis mitte hæc ſimulacra rapinis;
Neve deum mihi finge; deus quoque conſere dextram.
Sic ait: intentaque adjutum miſſile planta
Dirigit, & laxis patuerunt vulnera villis.
Nec minus Æolii proles Æetia Phryxi
Fertur & ipſa furens; ac ſe modo læta Cytæis
Agminibus, modo cognatis oſtentat Achivis.
Atque hos, in medio duri diſcrimine belli,
Laudibus inque ipſis, gaudens ubi vidit Iaſon;
Macte, ait, o noſtrum genus, & jam certa propago
Æoliæ necopina domus: ſat magna laborum
Dona fero, ſatis hoc viſu quæcumque rependo.
Dixit, & in Sueten, magnique in fata Ceramni
Emicuit: clypeumque rotans, hunc poplite cæſo
Dejicit, illum aperit lato per pectus hiatu.
Argus utrumque ab equis ingenti porrigit arvo
Et Zacorum & Phalcen, peditem pedes haurit Amaſtrum.
Sanguinis ille globos, effuſaque viſcera geſtat
Barbarus, & caſſa frendens ſublabitur ira.
Dat Calais Bariſanta neci, ſemperque propinquas
Rhipea venali comitantem ſanguine pugnas.
Centum lecta boum bellator corpora, centum
Pactus equos; his ille animam lucemque rependit
Crudelis: tandem dulces jam caſſus in auras
Reſpicit, ac nulla cælum reparabile gaza.
Labitur intortos per tempora cærula crines
Tunc quoque materna velatus arundine Peucron.
At genitrix imis pariter Mæotis ab antris
Implevit plangore lacus, natumque vocavit,
Jam non per ripas, jam non per curva volantem
Stagna, nec in medio truncantem marmore cervos.
Eurytus Exomatas agit æquore. Neſtoris haſtæ
Immoritur primævus Helix (nec reddita caro
Nutrimenta patri) brevibus præreptus in annis.
At Latagum Zatenque Daraps; illum exigit haſta,
Hunc fugat; ingentem ſubiti cum ſanguinis undam
Vidit, & extremo lucentia pectora ferro.
Ecce autem muris reſidens Medea paternis,
Singula dum magni luſtrat certamina belli,
Atque hos ipſa procul denſa in caligine reges
Agnoſcit, quæritque alios Junone magiſtra,
Conſpicit Æſonium longe caput: ac ſimul acres
Huc oculos ſenſuſque refert animumque faventem:
Nunc quo ſe raperet, nunc quo diverſus abiret,
Ante videns: quotque unus equos, quot funderet arma,
Oranteſque viros quam denſis ſterneret haſtis.
Quaque iterum tacito ſparſit vaga lumina vultu,
Aut fratris quærens, aut pacti conjugis arma,
Sævus ibi miſeræ ſoluſque occurrit Iaſon.
Tunc his germanam adgreditur, ceu neſcia, dictis:
Quis, precor, hic; toto jamdudum fervere campo
Quem tueor, quemque ipſa vides? nam te quoque tali
Attonitam virtute reor. contra aſpera Juno
Reddit agens ſtimulis, ac diris fraudibus urget:
Ipſum, ait, Æſoniden cernis, ſoror; æquore tanto
Debita cognati repetit qui vellera Phryxi.
Nec nunc laude prior generis, nec ſanguinis uſquam.
Aſpicis, ut Minyas inter procereſque Cytæos
Emicet effulgens; quantiſque inſultet acervis;
Et jam vela dabit, jam litora noſtra relinquet,
Theſſaliæ felicis opes, dilectaque Phryxo
Rura petens. eat atque utinam, ſuperetque labores!
Tantum effata, magis campis intendere ſuadet,
Dum datur, ardenteſque viri percurrere pugnas.
At ſimul hanc dictis, illum dea Marte ſecundo
Impulit, atque novas egit ſub pectora vires.
Ora ſub excelſo jam dudum vertice coni
Sæva micant, curſuſque ardeſcit: nec tibi, Perſe,
Nec tibi, virgo, jubæ lætabile ſidus Achivæ.
Acer ut autumni canis, iratoque vocati
Ab Jove fatales ad regna injuſta cometæ.
Nec ſua Crethiden latuit dea, vimque recentem
Sentit agi membris, ac ſe ſuper agmina tollit:
Quantus ubi ipſe gelu, magnoque incanuit imbre
Caucaſus, & ſummas abiit hibernus in Arctos.
Tunc vero, ſtabulis qualis leo ſævit opimis
Luxurians, ſpargitque famem, mutatque cruores;
Sic neque parte ferox, nec cæde moratur in una
Turbidus; inque omnes pariter furit: ac modo ſævo
Enſe, modo infeſta rareſcunt cuſpide pugnæ.
Tunc & terrificis ſudantem crinibus Hebrum,
Et Geticum Priona ferit: caput eripit Auchi,
Brachiaque, & vaſtis volvendum mittit arenis.
At genitus Jove complerat ſua fata Colaxes:
Jamque pater mœſto contriſtat ſidera vultu,
Talibus ægra movens nequidquam pectora curis:
Hei mihi, ſi duræ natum ſubducere ſorti
Moliar, atque meis auſim confidere regnis!
Frater adhuc Amyci mœret nece: cunctaque divum
Turba fremunt, quorum nati cecidere cadentque.
Quin habeat ſua quemque dies: cunctiſque negabo,
Quæ mihi. Supremos miſero ſic fatus honores
Congerit, atque animis moriturum ingentibus implet.
Ille volat campis, immenſaque funera miſcet
Per cuneos: velut hiberno proruptus ab arcu
Imber agens ſcopulos, nemorumque operumque ruinas;
Donec ab ingenti bacchatus vertice montis
Frangitur, inque novum paulatim deficit amnem.
Talis in extremo proles Jovis emicat ævo;
Et nunc magnanimos Hypetaona Geſithoumque,
Nunc Arinen Olbumque necat: jam ſaucius Apren,
Et deſertus equo Tydrum pedes excipit haſta
Phaſiaden; pecoris cuſtos de more paterni
Caucaſus ad primas genuit quem Phaſidis undas:
Hinc puero cognomen erat; famulumque ferebant
Phaſidis intonſo nequidquam crine parentes.
Jamque aliis inſtabat atrox; cum diva ſupremas
Rumpit iniqua colus, victorque advenit Iaſon.
Excipit hunc ſæva ſic fatus voce Colaxes:
Vos Scythiæ ſaturare canes, Scythiæque volucres
Huc miſeri veniſtis? ait: Saxumque prehenſum
Illius & dextræ geſtamen, & illius ævi,
Concuſſa molitur humo; quod regia Juno
Flexit in admoti caput in fatumque Moneſi.
Præceps ille ruit. nato non depulit ictus
Jupiter; Æſoniæ vulnus fatale ſed haſtæ
Per clypeum, per pectus abit: lapſoque cruentus
Advolat Æſonides, mortemque cadentis acerbat.
Spargitur hinc, miſeriſque venit jam notus Alanis.
At regina virum (neque enim deus amovet ignem)
Perſequitur luſtrans, oculiſque ardentibus hæret:
Et jam, læta minus præſentis imagine pugnæ,
Caſtigatque metus, &, quas alit inſcia, curas;
Reſpiciens, an vera ſoror: nec credere falſos
Audet atrox vultus, eademque in gaudia rurſus

Labitur

Digitized by Google

Labitur, & ſævæ trahitur dulcedine flammæ.
Ac velut ante comas ac ſumma cacumina ſilvæ
Lenibus adludit flabris levis Auſter: at illum
Protinus immanem miſeræ ſenſere carinæ:
Talis ad extremos agitur Medea furores:
Interdum blandæ derepta monilia divæ
Contrectat, miſeroque aptat flagrantia collo:
Quaque dedit teneros aurum furiale per artus,
Deficit; ac ſua virgo deæ geſtamina reddit:
Non gemmis, non illa levi turbata metallo,
Sed facibus, ſed mole dei; quem pectore toto
Jam tenet: extremus roſeo pudor errat in ore.
Ac prior his: Crediſne patrem promiſſa daturum,
O ſoror, Argolicus cui dis melioribus hoſpes
Contigit? aut belli quantum jam reſtat acerbi:
Heu quibus ignota ſeſe pro gente periclis
Objicit! Hæc fantem medio in ſermone reliquit
Incepti jam Juno potens, ſecuraque fraudis.
Imminet e celſis audentius improba muris
Virgo, nec ablatam ſequitur quæritve ſororem.
At quoties vis dira ducum, denſique repente
Æſoniden preſſere viri, cumque omnis in unum
Imber iit; toties ſaxis pulſatur & haſtis.
Primaque ad infeſti Lexanoris horruit arcus;
Alta ſed Æſonium ſupra caput exit arundo,
Teque, Caice, petit. conjux miſeranda Caico
Linquitur, & primo domus imperfecta cubili.
Regius Eois Myraces interpres ab oris
Venerat, ut Colchos procul atque Æetia Parthis
Fœdera donato non irrita jungeret auro.
Tum juvenem terris Parcæ tenuere Cytæis,
Ac ſubiti Mavortis amor: ſimul armiger ibat
Semivir, impubemque gerens ſterilemque juventam.
Ipſe, pharetratis reſidens ad fræna tapetis,
Nunc levis infeſto procurrit in agmina curru:
Nunc fuga converſas ſpargit mentita ſagittas.
At viridem gemmis & Eoæ ſtamine ſilvæ
Subligat extrema patrium cervice tiaram,
Inſignis manicis, inſignis acinace dextro;
Improba barbaricæ procurrunt tegmina plantæ.
Nec latuere diu ſævum ſpolia illa Syenem,
Perque levem & multo maculatam murice tigrin
Concita cuſpis abit: ſubitos ex ore cruores
Saucia tigris agit, vitamque effundit herilem:
Ipſe puer fracto pronum caput implicat arcu.
Sanguine tunc atro chlamys ignea, ſanguine vultus,
Et gravidæ maduere comæ, quas flore Sabæo
Nutrierat, liquidoque parens ſignaverat auro.
Qualem ſi quis aquis & fertilis ubere terræ
Educat, ac ventis oleam felicibus implet,
Nec labor aſſiduus, nec ſpes ſua fallit alentem;
Jamque videt primam tenero de vertice frondem:
Cum ſubito immiſſis præceps aquilonia nimbis
Venit hiems, nigraque evulſam tendit arena.
Haud ſecus ante urbem Myraces, atque ipſius ante
Virginis ora cadit: ſed non magis illa movetur
Unius ægra metu; quam te, Meleagre, furentem,
Quam Talaum videt, aut pugnas miratur Acaſti
(At ſatis hos ipſæ gentes, campique videbant)
Tempeſtate pari verſis incumbere turmis:
Ante oculos fuga fœda ducum, larguſque cadentum
Et cruor, & currus dominis ingentibus orbi.
Non tulit hos Perſes gemitus: clademque ſuorum,
Tergaque verſa tuens his cælum queſtibus implet:
Quid me jam patriis ejectum ſedibus iſtas
Ut ſtruerem pugnas, Scythiamque in bella moverem,
Vos Superi, vos augurio juſſiſtis inani?
Quid fratris meritas tua, Jupiter, omina pœnas
Promiſere mihi? nobis Argoa parabas
Scilicet auxilia, & tantas conjungere vires.
Sæva quidem lucis miſeris mora: dent tamen oro
Unum illum mihi fata diem, quo fallat Achivos
Sic meritos; quoque hunc videam virtute ſuperbum
Æſoniden, tantos flentem ſine honore labores.
Dixerat hæc, pectuſque ſuis everberat armis,
Et galeam fletu, galeam ſingultibus implet:
Ibat & in medii præceps incendia belli;
Ni prior adverſis Pallas vidiſſet ab armis:
Et ſecum; Ruit ecce ferox in funera Perſes,
Quem genitor Colchis ſolioque reponere fratris
Jam ſtatuit. noſtra vereor ne fraude peremptum
Increpet, & culpam hanc magno terrore rependat.
Hæc dicens, atro nebulam diffundit amictu,
Stridenteſque viri circum caput amovet haſtas.
Ille ſuper ſocias clementi turbine gentes
Erigitur, paulumque levi raptatus in æthra,
Jam tandem extremas pugnæ defertur in oras:
Forte ubi ferus Iber, Eſſedoniæque phalanges
Marte carent, ſoliſque juvant clamoribus agmen.
Nox ſimul aſtriferas profert mortalibus umbras:
Et cadit extemplo belli fragor; ægraque muris
Digreditur, longum virgo perpeſſa timorem.
Ut fera Nyctelii pauliſper ſacra reſiſtunt;
Mox rapuere Deum jamjam quocumque paratæ
Thyades. haud alio remeat Medea tumultu,
Atque inter Graiumque acies patriaſque phalanges
Semper inexpletis agnoſcit Iaſona curis,
Armaque, quique cava ſupereſt de caſſide vultus.

# LIBER SEPTIMUS.

TE quoque Theſſalico jam ſerus ab hoſpite veſper
Dividit, & te jam tua gaudia, virgo, relinquunt:
Noxque ruit, ſoli veniens non mitis amanti.
Ergo ubi, contactis extremo in limine plantis,
Contigit ægra toros, & mens incenſa tenebris;
Vertere tunc varios per longa inſomnia queſtus,
Nec pereat quo ſcire modo: tandemque fateri
Auſa ſibi, paulum medio ſic fata dolore eſt:
Nunc ego quo caſu, vel quo ſic pervigil uſque
Ipſa volens errore trahor? non hæc mihi certe
Nox erat ante tuos, juvenis fortiſſime, vultus.
Quos ego cur iterum demens iterumque recordor,
Tam magno diſcreta mari? quid in hoſpite ſolo
Mens mihi? cognati potius jam vellera Phryxi
Accipiat, quæ ſola petit, quæque una laborum
Cauſa viro. nam quando domos has ille reviſet?
Aut meus Æſonias quando pater ibit ad urbes?
Felices, mediis qui ſe dare fluctibus auſi,
Nec tantas timuere vias, talemque ſecuti
Hunc qui deinde virum: ſed ſic quoque talis abito.
Tum jactata toro, nimiumque experta cubile,
Ecce videt tenui candeſcere limen Eoo:
Nec minus inſomnem lux orta refecit amantem,
Quam cum languentes levis erigit imber ariſtas,
Grataque jam feſſis deſcendunt flamina remis.
At ſua longarum Minyas jam cura viarum
Admonet, inque ipſo nequidquam tempore regem
Lætitiæ meritique petunt; quem paſſus Iaſon
Vota prius captaſque deis accendere prædas,

Promi-

Digitized by Google

Prominet, atque oculos longe tenet; aurea ſi jam
Pellis, & oblatis clareſcant atria villis.
Ille autem jamjam vultus voceſque parantem
Ante aperit; rumpitque moras, inque ipſa morantis
Proſilit ora viri, talique effunditur ira:
Orbe ſatos alio, ſua litora regnaque habentes,
Quis furor has mediis tot fluctibus egit in oras,
Quiſve mei vos tantus amor? tu prima malorum
Cauſſa mihi, tu, Phryxe gener: non te æquore merſum,
Quo ſoror, ut felix nullos nunc nomine Graios
Noſſem ego? quis Regum Pelias, quis Theſſalus, aut quæ
Græcia? quodnam hominum cerno genus? aut ubi cautes
Cyaneæ? venit Scythicas en hoſpes in oras:
Quinquaginta Aſiam (pudet heu!) penetrarit Iaſon
Exſulibus? meque ante alios ſic ſpreverit una,
Una ratis, ſpolium ut vivo de Rege reportet?
Ipſum offerre meos, ipſum me pandere lucos
Imperet? & nullo dignetur vincere bello?
Cur, age, non templis ſacrata avellere dona
Omnibus, atque ipſas gremiis abducere natas,
Prædo, libet? vobiſne domos, vobiſne parentes
Eſſe putem, ratis infandis quos ſola rapinis
Sævaque paſcit hiems? & quos, credamus ut ipſis,
Rex ſuus illiſit pelago, vetuitque reverti?
Scilicet Æoliæ pecudis poteretur ut auro?
Ante meus cæſa deſcendet Caucaſus umbra,
Ac prior Hæmonias repetet ſuper æquora prædas.
Haud ego cum vittis ſtatui feralibus Hellen.
Si tamen his aliter perſtas non cedere terris,
Teque pudor caſſi reditus movet, ac latet una
Neſcio quid plus puppe viris; haud ipſe morabor
Quæ petitis: modo noſtra prior tu perfice juſſa.
Martius ante urbem longis jacet horridus annis
Campus, & ardentes, ac me quoque vomere preſſo,
Me quoque cunctantes interdum agnoſcere tauri.
His magis atque magis rabiem nunc noſtra ſenectus
Luxuriemque dedit; ſolitoque ſuperbior ignis
Ore fremit. ſuccede meæ, fortiſſime, laudi;
Et noſtros recole, hoſpes, agros. nec ſemina deerunt,
Quæ prius ipſe dabam, & meſſes, quas ſolus obibam.
Conſiliis nox una ſatis: tecumque retracta,
Cumque tuis hæc juſſa deis: ac, ſi quid in iſto eſt
Robore, prædicti venies in rura laboris.
Ipſe incertus adhuc, tenebris te protinus illis
Involvi flammiſque velim: durare parumper
An magis, everſo jacias dum ſemina campo,
Ac tibi Cadmei dum ſeminis exeat hydri
Miles, & armata floreſcant pube novales.
Filia prima trucis vocem mirata tyranni
Hæſit, & ad juvenem pallentia rettulit ora,
Contremuitque metu, ne neſcius audeat hoſpes,
Seque miſer ne poſſe putet. perſtrinxerat horror
Ipſum etiam, & mœſta ſtabat defixus in ira.
Non ita Tyrrhenus ſtupet, Ioniuſque magiſter,
Qui portus Tiberine tuos, claramque ſerena
Arce Pharon præceps ſubiit: nuſquam oſtia, nuſquam
Auſoniam videt, & ſævas accedere Syrtes.
Tum tamen infando quæ det reſponſa tyranno
Colligit, & tandem obtutu conſurgit ab alto:
Non, ait, hos reditus, non hanc, Æeta, dediſti
Spem Minyis. cum prima tuis pro mœnibus arma
Induimus. quo verſa fides? quos veſtra volutant
Juſſa dolos? alium hic Pelian, alia æquora cerno.
Quin agite, hoc omnes odiiſque urgete tyranni
Imperiiſque caput; quamquam mihi dextera, nec ſpes
Defuerit mox juſſa pati, nec cedere duris.
Unum oro, ſeu me illa ſuis ſeges obruet haſtis,
Hauriet adverſo ſeu craſtinus ignis hiatu;
Nuntius hinc lævas Peliæ mittatur ad aures,
Hic periiſſe viros: & me, ſi veſtra fuiſſet
Ulla fides, reducem patriæ potuiſſe referri.
Talibus attonitos dictis natamque patremque
Linquit, & infida præceps prorumpit ab aula.
At trepida & medios inter deſerta parentes
Virgo ſilet: nec fixa ſolo ſervare parumper
Lumina, nec potuit mœſtos non flectere vultus:
Reſpexitque fores, & adhuc invenit euntem:
Viſus & heu miſeræ tunc pulchrior hoſpes amanti
Diſcedens: tales humeros, ea terga relinquit.
Illa domum atque ipſos paulum procedere poſtes
Optat, & ardentes tenet intra limina greſſus.
Qualis, ubi extremas Io vaga ſentit arenas,
Fertque refertque pedem; tumido quam cogit Erinnys
Ire mari, Phariæque vocant trans æquora matres.
Circuit haud aliter, foribuſque impendet apertis,
An melior Minyas revocet pater: oraque quærens
Hoſpitis, aut ſolo mœret defecta cubili,
Aut venit in caræ gremium refugitque ſororis,
Atque loqui conata ſilet; rurſuſque recedens
Quærit, ut Æætis hoſpes conſederit oris
Phryxus, ut aligeri Circen rapuere dracones.
Tum comitum viſu fruitur miſeranda ſuarum,
Implerique nequit; ſubitoque parentibus hæret
Blandior, & patriæ circumfert oſcula dextræ.
Sic adſueta toris & menſæ dulcis herili,
Ægra nova jam peſte canis rabieque futura,
Ante fugam totos luſtrat queribunda penates.
Tandem etiam molli ſeſe ſemel increpat ira:
Pergis, ait, demens; teque illius angit imago
Curaque, qui profuga forſan tenet alta carina?
Quique meum patrias referet nec nomen ad urbes?
Quid me autem ſic ille movet, ſuperetne labores,
An cadat, & tanto turbetur Græcia luctu?
Saltem, fata virum ſi jam ſuprema ferebant,
Juſſus ad ignotos potius foret ire tyrannos
O utinam, & tandem non hac moreretur in urbe!
Namque & ſidereo noſtri de ſanguine Phryxi
Dicitur; & caram vidi indoluiſſe ſororem:
Seque ait has juſſis actum miſer ire per undas.
At redeat quocumque modo, meque iſta precari
Neſciat, atque meum non oderit ille parentem.
Dixerat hæc, ſtratoque graves projecerat artus,
Si veniat miſerata quies; cum ſævior ipſe
Turbat agitque ſopor: ſupplex hinc ſternitur hoſpes,
Hinc pater: illa nova rumpit formidine ſomnos,
Erigiturque toro; famulas caroſque penates
Agnoſcit, modo Theſſalicas raptata per urbes.
Turbidus ut pœnis cæciſque pavoribus enſem
Corripit, & lævæ ferit agmina matris Oreſtes;
Ipſum angues, ipſum horriſoni quatit ira flagelli;
Atque iterum infeſtæ ſe fervere cæde Lacænæ
Credit agens, falſaque redit de ſtrage dearum
Feſſus, & in miſeræ collabitur ora ſororis.
His ubi nequidquam nutantem Colchida curis
Juno videt necdum extremo parere furori;
Non jam mentitæ vultum vocemque reſumit
Chalciopes; quando ardor hebet, leviorque pudori
Menſque obnixa malo; tenues ſublimis in auras
Tollitur, & fulvo Venerem veſtigat Olympo:
Sum memor, ut totum mecum partita laborem;
Illa nimis ſed dura manet, converſaque in iram
Et Furias dolet, ac me nunc decepta reliquit.



Digitized by Google

I, precor, atque iſtum, quo me fruſtratur, amorem
Vince precor; patriis ut tandem evadere tectis
Audeat, atque meum caſu defendere ab omni
Æſoniden. quin illa, ſacro quo freta veneno,
Illum etiam totis adſtantem noctibus anguem,
Qui nemus omne ſuum, quique aurea (reſpice porro)
Vellera tot ſpiris circum, tot ductibus implet,
Solvat, & in ſomnos ingenti ſolvat ab orno.
Hæc tibi nunc: Furiis, atque ipſi cetera mando.
Tum Venus aligerum mater ſic fatur Amorum:
Nec tibi, cum primos aggreſſa es flectere ſenſus
Virginis, ignotaque animum contingere cura,
Defuimus: data continuo ſed cingula ſoli
Noſtra tibi, queis mota loco labefactaque ceſſit.
Haud ſatis eſt; ſed me ipſa opus eſt: cunctantia poſcunt
Pectora me, dubiuſque pudor: jam fœdera faxo
Æſonii petat ipſa viri, metuatque morari.
Tu face luciferæ citus ad delubra Dianæ
Deveniat, ſacras ſolita eſt ubi fundere tædas
Colchis, & æquali dominam luſtrare caterva.
Nec te tunc Hecates ſubeat metus, aut mea forte
Impediat ne cœpta time. quin audeat opto:
Continuo tranſibit amor; cantuque trilingui
Ipſam flammiferos cogam compeſcere tauros,
Amplexumque pati. Volucrem tunc aſpicit Irin,
Feſtinamque jubet monitis parere Diones;
Et juvenem Æſonium prædicto ſiſtere luco.
Protinus hinc Iris Minyas, Cytherea petivit
Colchida: Caucaſiis ſpeculatrix Juno reſedit
Rupibus, attonitos Ææa in mœnia vultus
Speque metuque tenens, & adhuc ignara futuri.
Vix primas occulta Venus proſpexerat arces;
Virginis ecce novus mentem perſtringere languor
Incipit; ingeminant commotis queſtibus æſtus.
Ergo iterum ſenſus varios ſuper hoſpite volvens
Mœret, & abſenti nequidquam talia fatur:
Si tibi Theſſalicis, nunc ſi tua forte venenis
Mater, & heu, ſi qua eſt, poſſet ſuccurrere conjux!
Quidve tuos virgo poſſim niſi flere labores?
Hoc ſatis; ipſa etiam caſus ſpectare ſupremos,
Atque iterum duræ cogar comes eſſe ſorori.
Et nunc ille ſua non quemquam ſorte moveri,
Non ullum meminiſſe putat: cumque omnibus odit
Me quoque. ſi quando fuerit tamen ulla poteſtas,
Illum ego, qui diris cinis ultimus hæſerit arvis,
Oſſaque, queis tauri ſævuſque pepercerit ignis,
Componam, ſedemque dabo. fas tunc mihi manes
Dilexiſſe viri, tumuloque has reddere curas.
Dixerat. ecce toro Venus improviſa reſedit,
Sicut erat mutata deam, mentitaque pictis
Veſtibus & magica Circen Titanida virga.
Ipſa, velut lenti fallatur imagine ſomni,
Sic oculos incerta tenet, magnique ſororem
Paulatim putat eſſe patris: tum flebile gaudens
Proſiluit, ſævæque ultro tulit oſcula divæ.
Ac prior: O tandem, vix tandem reddita Circe
Dura tuis; quæ te bijugis ſerpentibus egit
Hinc fuga? quæve fuit patriis mora gratior oris?
Ante & Theſſalicæ Phaſin petiere carinæ,
Perque tot infelix fruſtra vada venit Iaſon,
Quam patriæ te movit amor. Tum cetera rumpit,
Occurritque Venus: Tu nunc mihi cauſa viarum;
Sola tuæ venio jampridem ignara juventæ:
Cetera parce queri; neu me meliora ſecutam
Argue: quippe etiam repetentur munera divum.
Omnibus hunc potius communem animantibus orbem,
Communes & crede deos. patriam inde vocato
Qua redit itque dies. nec nos dis nata malignis
Cluſerit hoc uno ſemper ſub frigore meſſis.
Fas mihi non habiles, fas & tibi linquere Colchos.
Et nunc Auſonii conjux ego regia Pici:
Nec mihi flammiferis horrent ibi paſcua tauris:
Meque vides Tuſci dominam maris. at tibi quinam
Sauromatæ, miſeranda, proci? cui vadis Hibero,
(Hei mihi!) vel ſævo conjux non una Gelono?
Illa deæ contra jamdudum ſpernere voces:
Non ita me immemorem magnæ Perſeidos, inquit,
Cernis, ut infelix thalamos ego cogar in illos.
I, precor, atque unum pro me dimitte timorem.
Sed magis his miſeram, quando potes, eripe curis.
Unde metus æſtuſque mihi, quæque aſpera, mater,
Perpetior duræ jamdudum incendia mentis.
Nulla quies animo, nullus ſopor: ardua amanti.
Quære malis noſtris requiem, mentemque repone:
Redde diem noctemque mihi; da prendere veſtes
Somniferas, ipſaque oculos componere virga.
Tu quoque nil, mater, prodes mihi: fortior ante
Sola fui. triſtes thalamos, infeſtaque cerno
Omnia, vipereos ipſi tibi ſurgere crines.
Talia verba dabat, conlapſaque flebat iniquæ
In Veneris Medea ſinus, peſtemque latentem
Oſſibus, atque imi monſtrabat pectoris ignem.
Occupat amplexu Venus, & furialia figit
Oſcula, permixtumque odiis inſpirat amorem.
Dumque illam variis mœrentem vocibus ambit,
Inque alio ſermone tenet; Quin hoc, ait, audi,
Atque attolle genas. Lacrimiſque hæc infit obortis:
Cum levis a Superis ad te modo laberer auris;
Forte ratem primo fugientem litore cerno,
Qualem noſtra ſuo numquam dimittere portu
Vellet, adhuc omnes quæ detinet inſula nautas.
Unus (ibi ante alios qui tum mihi pulchrior omnes
Viſus erat; longeque ducem mirabar & ipſe)
Advolat, atque unam comitum ratus eſſe tuarum:
Per, tibi ſi quis, ait, morituri protinus horror,
Et quem non meritis videas occurrere monſtris,
Hæc precor: hæc dominæ referas ad virginis aurem:
Tu fletus oſtende meos: illi has ego voces
Qua datur, haſque manus, ut poſſum, a litore tendo.
Ipſæ, ego quas mecum per mille pericula traxi,
Defecere deæ. ſpes & via ſola ſalutis,
Quam dederit, ſi forte dabit. ne vota repellat,
Ne mea: totque animas, quales nec viderit ultra,
Dic precor, auxilio juvet, atque hæc nomina ſervet.
Si Pelopis duros prior Hippodamia labores
Expediit, totque ora ſimul jugulata procorum
Reſpiciens, tandem patrios exhorruit axes:
Si dedit ipſa neci fratrem Minoia virgo:
Cur non hoſpitibus fas ſit ſuccurrere dignis
Te quoque, & Ææos jubeas miteſcere campos?
Occidat æterna tandem Cadmeia morte
Jam ſeges, & viſo fumantes hoſpite tauri.
Hei mihi, quod nullas hic poſſum exſolvere grates!
Ut tamen hoc ſæva corpus de morte receptum,
Hanc animam ſciat eſſe ſuam. miſerebitur ergo?
Dic, ait, an potius? ſtrictumque ruebat in enſem.
Promiſi: ne falle, precor. cumque ipſa moverer
Adloquio caſuque viri, te paſſa rogari
Sum potius: tu laude nova, tu ſupplice digno
Dignior es: ſat fama meis jam parta venenis.
Torſerat illa gravi jamdudum lumina vultu
Vix animos dextramque tenens, quin ipſa loquentis
Iret

Digitized by Google

Iret in ora Deæ; tanta pudor æſtuat ira
Verba cavens: horror molles invaſerat annos.
Jamque toro trepidas infelix obſtruit aures.
Nec quo ferre fugam, nec quo ſe vertere poſſet
Prenſa videt: rupta condi tellure, premique
Iamdudum cupit, ac diras evadere voces.
Illa ſequi jubet, & portis expectat in ipſis.
Sævus Echionia ceu Penthea Bacchus in aula
Deſerit, injectis per roſcida cornua vittis,
Cum tenet ille Deum, pudibundaque tegmina patris,
Tympanaque & mollem ſubito miſer accipit haſtam.
Haud aliter deſerta pavet, perque omnia circum
Fert oculos, tectiſque negat procedere virgo.
Contra ſævus amor, contra periturus Iaſon
Urget, & auditæ creſcunt in pectore voces.
Heu quid agat? videt externo ſe prodere patrem
Dura viro: famam ſcelerum jamque ipſa ſuorum
Proſpicit, & queſtu Superos, queſtuque fatigat
Tartara, pulſat humum, manibuſque immurmurat uncis,
Noctis heram, Ditemque ciens, ſuccurrere tandem
Morte velint, ipſumque ſimul demittere leto,
Quem propter furit: abſentem ſæviſſima poſcit
Nunc Pelian, tanta juvenem qui perderet ira.
Proclamat, neque opem ignoro, vireſque daturam,
Ac neque jam turpi ceſſuram ſemper amori.
Sæpe ſuas miſero promittere deſtinat artes,
Denegat, atque una potius decernit in ira,
Atque toro projecta manet. cum viſa vocari
Rurſus, & impulſo ſonuerunt cardine poſtes.
Ergo ubi neſcio quo penitus ſe numine vinci
Sentit, & abſciſſum quidquid pudor ante monebat;
Tum thalami penetrale petit, quæ maxima norat
Auxilia Hæmoniæ quærens pro rege carinæ.
Utque procul magicis ſpirantia tecta venenis,
Et ſævæ patuere fores, oblataque contra
Omnia, quæ Ponto, quæ Manibus eruit imis,
Et quæ ſanguinea Lunæ deſtrinxit ab ira:
Tune ſequeris, ait, quidquam aut patiere pudendum,
Cum tibi tot mortes, ſceleriſque breviſſima tanti
Effugia? Hæc dicens, quo non velocius ulla,
Peſtiferam toto nequidquam lumine luſtrat.
Cunctaturque ſuper, morituraque colligit iras.
O nimium jucunda dies, quam cara ſub ipſa
Morte magis! ſtetit, & ſeſe mirata furentem eſt.
Occidis, heu! primo potes hoc durare ſub ævo?
Nec tu lucis, ait, nec videris ulla juventæ
Gaudia? nec dulces fratris pubeſcere malas?
Hunc quoque, qui nunc eſt primævus, Iaſona neſcis
Morte perire tua, qui te nunc invocat unam,
Qui rogat, & noſtro quem primum in litore vidi?
Cur tibi fallaces placuit conjungere dextras?
Tun' poteras iſtis juvenem non perdere monſtris
Protinus? ipſa etiam, fateor, tunc ipſa volebam.
Teſtor cara tuas, Circe Titania, voces:
Te ducente ſequor: tua me grandæva fatigant
Conſilia, & monitis cedo minor. Hæc ubi fata,
Rurſus ad Hæmonii juvenis curamque metumque
Vertitur: hunc ſolum propter ſe vivere gaudens,
Sive mori, quodcumque velit. majora precatur
Carmina, majores Hecaten immittere vires
Nunc ſibi; nec noris ſtabat contenta venenis.
Cingitur inde ſinus, & qua ſibi fida magis vis
Nulla, Promethææ florem de ſanguine fibræ
Caucaſium, tonitru nutritaque gramina, promit,
Quæ ſacer ille nives inter triſteſque pruinas
Durat alitque cruor; cum viſcere vultur adeſo



Tollitur e ſcopulis, & roſtro irrorat aperto.
Idem nec longi langueſcit finibus ævi
Immortale virens: idem ſtat fulmina contra
Sanguis, & in mediis floreſcunt ignibus herbæ.
Prima Hecate Stygiis duratam fontibus harpen
Intulit, & validas ſcopulis effodit ariſtas:
Mox famulæ monſtrata ſeges, quæ lampade Phœbes
Suo decima juga fœta metit, ſævitque per omnes
Relliquias ſaniemque dei; gemit irritus ille
Colchidos ora tuens: totos tunc contrahit artus
Monte dolor, cunctæque tremunt ſub falce catenæ.
Talibus infelix contra ſua regna venenis
Induitur, noctique tremens infertur opacæ.
Dat dextram vocemque Venus, blandiſque paventem
Adloquiis, junctoque trahit per mœnia paſſu.
Qualis adhuc teneros ſupremum pallida fœtus
Mater ab excelſo produxit in aera nido,
Hortaturque ſequi, brevibuſque inſurgere pennis;
Illos cærulei primus ferit horror Olympi;
Jamque redire rogant, aſſuetaque quæritur arbor.
Haud alia Ææa per mœnia deficit urbis
Incedens, horretque domos Medea ſilentes.
Hic iterum extremæ nequidquam in limine portæ
Subſtitit, atque iterum fletus animique ſoluti:
Reſpexitque deam, paulumque his vocibus hæſit:
Ipſe rogat certe, meque ipſe implorat Iaſon.
Nullane culpa ſubeſt? labes non ulla pudoris
Nullus amor: nec turpe viro ſervire precanti.
Illa nihil contra, voceſque abrumpit inanes.
Et jam jam magico per opaca ſilentia Colchis
Cœperat ire ſono, monſtrataque condere vultus
Numina: cumque ſuis averti collibus amnes:
Jam ſtabulis gregibuſque pavor, ſtrepituſque ſepulcris
Inciderat: ſtupet ipſa gravi nox tardior umbra.
Jamque tremens longe ſequitur Venus. utque ſub altæ
Pervenere trabes, divæque triformis in umbram;
Hic ſubito ante oculos nondum ſperatus Iaſon
Emicuit: viditque prior conterrita virgo.
Atque hic ſe profugam volucri Thaumantias ala
Suſtulit: inde Venus dextræ dilapſa tenenti.
Obvius ut fera cum ſe ſub nocte magiſtris
Impingit pecorique pavor; qualeſve profundum
Per chaos occurrunt cæcæ ſine vocibus umbræ:
Haud ſecus in mediis noctis nemoriſque tenebris
Inciderant ambo attoniti, juxtaque ſubibant,
Abietibus tacitis aut immotis cypariſſis
Adſimiles, rapidus nondum quas miſcuit auſter.
Ergo ut erat vultu defixus uterque ſilenti,
Noxque ſuum peragebat iter; jam jam ora levare
Æſoniden, farique cupit Medea priorem.
Quam ſimul effuſis pavitantem fletibus heros,
Flagranteſque genas vidit, miſerumque pudorem;
Has tandem voces dedit, & ſolatus amantem eſt:
Ferſne aliquam ſpem lucis? ait. miſerata laborem
Nempe venis? an & ipſa mea lætabere morte?
Ne precor infando ſimilem te, virgo, parenti
Geſſeris: haud tales decet inclementia vultus.
Haſcene nunc grates, hæc exſpectata laborum
Dona dari decuit? ſic te ſub teſte remitti
Fas me, virgo, tuum? juſtas da vocibus aures.
Nec pater ille tuus, tantis me opponere monſtris,
(Quid meritum?) aut tales voluit me pendere pœnas.
An jacet externa quod nunc mihi cuſpide Canthus?
Quodque meus veſtris cecidit pro mœnibus Iphis?
Aut Scythiæ tanta inde manus? juſſiſſet abire
Perfidus, atque ſuis extemplo cedere regnis.

Spem mihi promiſſam per quæ diſcrimina rurſus,
Et reddat qua lege, vides. occumbere tandem
Poſſumus · idque ſedet, quam non quæcumque ſubire
Patris juſſa tui: numquam ſine vellere abibo
Hinc ego: degenerem nec me tu prima videbis.
Hæc ait illa tremens, ut ſupplicis aſpicit ora
Conticuiſſe viri, jamque & ſua verba repoſci:
Nec quibus incipiat demens videt, ordine nec quo,
Quove tenus, prima cupiens effundere voce
Omnia, ſed nec prima pudor dat verba timenti.
Hæret, & attollens vix tandem lumina fatur:
Quid, precor, in noſtras veniſti, Theſſale, terras?
Unde mei ſpes ulla tibi? tantoſque petiſti
Cur non ipſe tua fretus virtute labores?
Nempe, ego ſi patriis timuiſſem excedere tectis,
Occideras: nempe hanc animam ſors ſæva manebat
Funeris. en ubi Juno, ubi nunc Tritonia virgo?
Sola tibi quoniam tantis in caſibus adſum
Externæ regina domus: miraris & ipſe,
Credo: nec agnoſcunt hæ nunc Æetida ſilvæ.
Sed fatis ſum victa tuis. cape munera ſupplex
Non mea: teque iterum Pelias ſi perdere quæret,
Inque alios caſus, alias te mittet ad urbes;
Heu formæ ne crede tuæ. Titania jamque
Gramina, Perſæaſque ſinu depromere vires
Cœperat; his iterum compellat Iaſona dictis:
Si tamen aut ſumtis aliquam ſpem ponis in armis,
Aut tua præſenti virtus educere leto
Si te forte poteſt; & jam nunc deprecor, hoſpes,
Me ſine, & inſontem miſero dimitte parenti.
Dixerat. extemplo ( neque enim matura ruebant
* Sidera, & extremum ſuffixerat axe Booten )
Cum gemitu & multo juveni medicamina fletu
Non ſecus ac patriam, pariter famamque decuſque,
Objicit. ille manu ſubit, & vim corripit omnem.
Inde ubi facta nocens, & non revocabilis umquam
Ceſſit ab ore pudor, propiorque implevit Erinnys;
Carmina nunc totos ſolvit figitque per artus
Æſonidæ, & totum ſepteno murmure fertur
Per clypeum, atque viro graviorem reddidit haſtam:
Jamque ſui tauris languent abſentibus ignes.
Nunc age, & has, inquit, criſtas galeamque reſume;
Quam modo funerea tenuit Diſcordia dextra.
Hanc jace per medias, cum verteris æquora, meſſes.
Protinus in ſeſe converſa furoribus ibit
Cuncta phalanx: atque ipſe fremens mirabitur, & me
Reſpiciet fortaſſe pater. Sic deinde locuta
Jam magis atque magis mentem ſuper alta ferebat
Aequora: pandentes Minyas jam vela videbat
Se ſine: tum vero extremo percuſſa dolore
Arripit Aeſoniden dextra, ac ſummiſſa profatur:
Sis memor oro mei, contra memor ipſa manebo,
Crede, tui. quando hinc aberis, dic quæſo, profundi
Quod cæli ſpectabo latus? ſed te quoque tangat
Cura mei quocumque loco, quoſcumque per annos:
Atque hunc te meminiſſe velis, & noſtra fateri
Munera; ſervatum pudeat nec virginis arte.
Hei mihi, cur nullos ſtringunt tua lumina fletus?
An me mox merita morituram patris ab ira
Diſſimulas? te regna tuæ felicia gentis,
Te conjux natæque manent: ego prodita obibo.
Non queror, & pro te lucem quoque læta relinquam.
Protinus hoſpes ad hæc, ( tacitis nam cantibus illum
Flexerat, & ſimili jamdudum adflarat amore )
Tune, ait, Aeſoniden quidquam te velle relicta
Credis; & ulla pati ſine te loca? redde tyranno
Me potius: recipe ingratos atque exue cantus.
Quis mihi lucis amor? patriam cur amplius optem;
Si non & genitor te primam amplectitur Aeſon,
Teque tuo longe fulgentem vellere gaudens
Spectat, & ad primos procumbit Græcia fluctus?
Reſpice ad has voces, & jam precor adnue, conjux.
Per te, quæ ſuperis diviſque potentior imis,
Perque hæc ergo tuo redeuntia ſidera nutu,
Atque per has noſtri juro diſcriminis horas;
Umquam ego ſi meriti ſim noctis & immemor hujus;
Si te, ſceptra, domum, ſi te liquiſſe parentes
Senſeris, & mea tum non hæc promiſſa videntem;
Tum me non tauros juvet evaſiſſe, feroſque
Terrigenas: tum me tectis tua turbet in ipſis
Flamma, tuæque artes: nullus ſuccurrere contra
Ingrato queat, & ſi quid tu ſævius ipſis
Adjicias, meque in medio terrore relinquas.
Audiit, atque ſimul meritis perjuria pœnis
Deſpondet, queſtus ſemper Furor ultus amantis.
Hæc ubi dicta, tamen perſtant defixus uterque,
Et nunc ora levant audaci læta juventa,
Ora ſimul toties dulces rapientia viſus.
Dejicit hinc vultus æger pudor, & mora dictis
Redditur, ac rurſus conterret Iaſona virgo:
Accipe, perdomitis quæ deinde pericula tauris,
Et quis in Aeolio maneat te vellere cuſtos;
Nondum cuncta tibi, fateor, promiſſa peregi.
Sævior ingenti Mavortis in arbore reſtat,
Crede, labor; quem tanta utinam fiducia noſtri
Sit mihi, nocturnæque Hecates, veſtrique vigoris.
Dixerat: utque virum doceat, quæ monſtra ſuperſint;
Protinus immenſis recubantem anfractibus anguem
Turbat, & Hæmonii ſubito ducis objicit umbram.
Ille, quod haud alias, ſtetit, & trepidantia torſit
Sibila, ſeque metu poſtquam ſua vellera circum
Suſtulit, atque omnis ſpiris exhorruit arbor;
Incipit inde ſequi, & vacuo furit ore per auras.
Quis fragor hic? quænam tantæ, dic virgo, ruinæ?
Exclamat ſtricto Aeſonides ſtans frigidus enſe.
Illa trahit ridens, tandemque ait angue repreſſo:
Hunc tibi poſtremum noſtri parat ira parentis,
Heu miſer, heu tantis iterum carpende periclis.
O utinam, ut nullo te ſim viſura labore.
Ipſam cæruleis ſquallentem nexibus ornum,
Ipſaque pervigilis calcantem lumina monſtri,
Contingat vix deinde mori! Sic fata, profugit;
Seque ſub extremis in mœnia rettulit umbris.
Et jam puniceo regem ſpes vana ſub ortu
Extulerat, quantis nox una diremerit undis
Aeſoniden: liberne freto jam vultus aperto,
Utque prius totum ſileat mare: dumque ea longe
Explorare queat; contra venit Arcas Echion
Dicta ferens: jam Circæis Mavortis in agris
Stare virum, daret æripedes in prælia tauros.
En vocor, en ultro, dixit, ſpeſque addidit auſa:
Vos mihi nunc primum in glebas invertite tauri
Aequora, nunc totas aperite & volvite flammas:
Exeat Hæmonio meſſis memoranda colono,
Tuque tuum parti Grajum da nata draconem.
* Ipſius aſpectu pereant: quin vellera, & ipſa
Terga mihi diros ſervent infecta cruores.
Fatur, & effuſis pandi jubet æquora tauris.
Pars & Echionii ſubeunt immania dentis
Semina: pars diri portant grave robur aratri.
At ſua magnanimum contra Pagaſea juventus
Proſequitur ſtipatque ducem: tum maxima quiſque

Dicta dedit, ſæviſque procul diſceſſit in agris.
Fixerat ille gradus, totoque ex agmine ſolus
Stabat, ut extremis deſertus ab orbibus axis,
Quem jam laſſa dies, auſtrique ardentis arenæ,
Aut quem Rhiphæas exſtantem rurſus ad arces
Nix & cærulei Boreæ ferus abſtulit horror:
Cum ſubito attonitis longiſſima Phaſidis unda,
Caucaſiæque trabes, omniſque Æetia tellus
Fulſit, & ardentes ſtabula effudere tenebras.
Ac velut ex una ſi quando nube coruſci
Ira Jovis torſit geminos mortalibus ignes;
Aut duo cum pariter ruperunt vincula venti,
Dantque fugam: ſic tunc clauſtris evaſit uterque
Taurus, & immani proflavit turbine flammas
Arduus, atque atro volvens incendia fluctu.
Horruit Argoæ legio ratis: horruit audax,
Qui modo virgineis ſervari cantibus Idas
Flebat, & invito proſpexit Colchida vultu.
Non tulit ipſe moras, ſeſeque immiſit Iaſon;
Diverſos poſtquam ire videt: galeamque minantem
Quaſſat, & errantem dextra ciet obvius ignem.
Ut tandem ſtetit, & toto ſe lumine flexit,
Qui prior adverſi reſpexit Iaſonis arma;
Cunctatus paulum ſubito furit. æquora non ſic
In ſcopulos irata ruunt, eademque recedunt
Fracta retro. bis fulmineis ſe flatibus infert,
Obnubitque virum: ſed non incendia Colchis
Adſpirare ſinit: clypeoque illiditur ignis
Frigidus, & viſo palleſcit flamma veneno.
Incitat Aeſonides dextram, inque ardentia mittit
Cornua, dein totis propendens viribus hæret.
Ille virum atque ipſam tunc te Medea recuſans,
Concutit, & tota nitentem cornibus ira
Portat iners: tandem gravius mugire reſidens
Incipit, & feſſo victus deſcendere cornu.
Reſpicit hinc ſocios immania vincula poſcens
Aeſonides, jamque ora premit, trahiturque trahitque,
Obnixuſque genu ſuperat, cogitque trementes
Sub juga ahena toros. alium dehinc turbida Colchis
Exarmat, lentumque offert timideque minantem:
Jamque propinquanti noctem implicat: ille fatiſcens
In caput, inque humeros ipſa vi molis & iræ
Proruit: invadit, totuſque incumbit Iaſon
Deſuper, atque ſuis defixum flatibus urget.
Utque dedit vinclis, validoque obſtrinxit aratro,
Suſcitat ipſe genu, ſævaque agit inſuper haſta.
Non aliter medio quam ſi telluris hiatu
Terga recentis equi, primumque invaſit habenis
Murmur, & in ſumma Lapithes apparuit Oſſa.
Ille velut campos Libyes, ac pinguia Nili
Fertilis arva ſecet; plena ſic ſemina dextra
Spargere gaudet agris, oneratque novalia bello.
Martius hic primum ter vomere fuſus ab ipſo
Clangor, & ex omni ſonuerunt cornua ſulco:
Bellatrix tunc gleba quati, pariterque creari
Armarique phalanx, totiſque inſurgere campis:
Ceſſit, & ad ſocios paulum ſe rettulit heros
Opperiens, ubi prima ſibi daret agmina tellus
Adverſo. ut ſummis jam rura recedere criſtis
Vidit, & infeſta vibrantes caſſide terras;
Advolat, atque imo tellus qua proxima collo,
Necdum humeri videre diem, prior enſe ſequaci
Aequat humo truncos; rutilum thoraca ſequenti,
Aut primas a matre manus; premit obvius ante.
Nec magis aut illis, aut illis millibus ultra
Sufficit; ad diræ quam cum Tirynthius hydræ
Agmina Palladios defeſſus reſpicit angues.
Ergo iterum ad ſocias convertere Colchidos artes,
Et galeæ nexus ac vincula diſſipat ima:
Cunctaturque tamen, totique occurrere bello
Ipſa cupit; ſpes nulla datur: ſic undique denſant
Terrigenæ jam ſigna duces; clamorque, tubæque.
Jamque omnes odere virum: jamque omnia contra
Tela volant: tum vero amens diſcrimine tanto,
Quam modo Tartareo galeam Medea veneno
Infectam dederat, uſuſque armarat in illos,
In medios torſit: converſæ protinus haſtæ.
Qualis ubi attonitos mœſtæ Phrygas annua Matris
Ira, vel exectos lacerat Bellona comatos:
Haud ſecus accenſas ſubito Medea cohortes
Implicat, & miſeros agit in ſua prælia fratres.
Omnis ibi Aeſoniden ſterni putat: omnibus ira
Talis erat: ſtupet Æetes, ultroque furentes
Ipſe viros revocare cupit: ſed cuncta jacebant
Agmina; nec quiſquam primus ruit, aut ſuper ullus
Linquitur: atque hauſit ſubito ſua funera tellus.
Protinus in fluvium fumantibus evolat armis
Aeſonides: qualis Getico de pulvere Mavors
Intrat equis uritque gravem ſudoribus Hebrum;
Aut niger ex antris rutilique a fulminis æſtu
Cum furit, & Siculo reſpirat in æquore Cyclops.
Redditus hic tandem, ſocioſque amplexus ovantes,
Haud jam mendacem promiſſa repoſcere regem
Dignatur: nec, ſi ipſe ſibi terga ingerat ultro
Qui pepigit, velit in pacem dextramque reverti
Amplius: ambo truces, ambo abſceſſere minantes.

# LIBER OCTAVUS.

AT trepidam in thalamis, & jam ſua fata paventem
Colchida circa omnes pariter furiæque minæque
Patris habent: nec cærulei timor æquoris ultra,
Nec miſeræ terra ulla procul. quaſcumque per undas
Ferre fugam, quamcumque cupit jam ſcandere puppim.
Ultima virgineis tunc flens dedit oſcula vittis;
Quoſque fugit, complexa toros, crinemque genaſque
Ante per antiqui carpſit veſtigia ſomni:
Atque hæc impreſſo gemuit miſeranda cubili:
O mihi ſi profugæ genitor nunc ille ſupremos
Amplexus Æeta dares, fletuſque videres
Ecce meos! ne crede, pater; non carior ille eſt,
Quem ſequimur: tumidis utinam ſimul obruar undis!
Tu, precor, hæc longa placidus mox ſceptra ſenecta
Tota geras, meliorque tibi ſit cetera proles.
Dixit, & Hæmonio numquam ſpernenda marito
Condita letiferis prodit medicamina ciſtis;
Virgineoſque ſinus, ipſumque monile venenis
Implicat, ac ſævum ſuper omnibus addidit enſem.
Inde, velut torto Furiarum erecta flagello,
Proſilit. attonito qualis pede proſilit Ino
In freta, nec parvi meminit conterrita nati,
Quem tenet: extremum conjux ferit irritus Iſthmon.
Jam prior in lucos curis urgentibus heros
Venerat, & nemoris ſacra ſe nocte tegebat;
Tum quoque ſiderea clarus procul ora juventa.
Qualis adhuc ſparſis comitum per luſtra catervis
Latmius æſtiva reſidet venator in umbra,
Dignus amore deæ: velatis cornibus & jam
Luna venit, roſeo talis per nubila ductor
Implet honore nemus, talemque exſpectat amantem.

Ecce

Ecce autem pavidæ virgo de more columbæ,
Quæ ſuper ingenti circumdata præpetis umbra
In quemcumque tremens hominem cadit: haud ſecus illa
Icta timore gravi mediam ſe miſit: at ille
Excepit, blandoque prior ſic ore locutus:
O decus in noſtros magnum ventura penates,
Solaque tantarum virgo haud indigna viarum
Cauſa reperta mihi; jam nunc non ulla requiro
Vellera: teque meæ fatis eſt quæſiſſe carinæ.
Verum age, & hoc etiam, quando potes, adjice tantis
Muneribus meritiſque tuis: namque aurea juſſi
Terga referre ſumus: ſocios ea gloria tangit.
Sic ait: & primis ſupplex dedit oſcula palmis.
Contra virgo novis iterum ſingultibus orſa eſt:
Linquo domos patrias te propter, opeſque meorum;
Nec jam nunc regina loquor: ſceptriſque relictis
Vota ſequor: ſerva hanc profugæ, prior ipſe dediſti
Quam (ſcis nempe) fidem: Di noſtris vocibus adſunt,
Sidera & hæc te meque vident: tecum æquora, tecum
Experiar quaſcumque vias: modo ne quis abactam
Huc referat me ſorte dies, oculiſque parentis
Ingerat. hoc Superos, hoc te quoque deprecor, hoſpes.
Hæc ait, atque furens rapido per devia paſſu
Tollitur. ille hæret comes, & miſeratur euntem;
Cum ſubito ingentem media inter nubila flammam
Conſpicit, & ſæva vibrantes luce tenebras.
Quis rubor iſte poli? quod tam lugubre refulſit
Sidus? ait. reddit trepido cui talia virgo:
Ipſius en oculos & lumina torva draconis
Aſpicis: ille ſuis hæc vibrat fulgura criſtis;
Meque pavens contra ſolam videt, ac vocat ultro,
Ceu ſolet, & blanda poſcit me pabula lingua.
Dic age nunc, utrum vigilanti hoſtemque videnti
Exuvias auferre velis; an lumina ſomno
Mergitur, & domitum potius tibi tradimus anguem?
Ille ſilet; tantus ſubiit ut virginis horror.
Jamque manus Colchis, crinemque intenderat aſtris,
Carmina barbarico fundens pede, teque ciebat
Somne pater: Somne omnipotens, te Colchis ab omni
Orbe voco, inque unum jubeo nunc ire draconem:
Quæ freta ſæpe tuo domui, quæ nubila cornu,
Fulminaque, & toto quidquid micat æthere: ſed nunc
Nunc, age, major ades, fratrique ſimillime leto.
Te quoque, Phryxeæ pecudis fidiſſime cuſtos,
Tempus ab hac oculos tandem deflectere cura.
Quem metuis me hic ſtante dolum? ſervabo parumper
Ipſa nemus. longum interea tu pone laborem.
Ille haud Æolio diſcedere feſſus ab auro,
Nec dare permiſſæ (quamvis juvet) ora quieti
Suſtinet; ac primi percuſſus nube ſoporis
Horruit, & dulces excuſſit ab arbore ſomnos.
Contra Tartareis Colchis ſpumare venenis,
Cunctaque Lethæi quaſſare ſilentia rami
Perſtat; & adverſo luctantia lumina cantu
Obruit; atque omnem linguaque manuque fatigat
Vim Stygiam; ardentes donec ſopor occupat iras.
Jamque altæ cecidere jubæ, nutatque coactum
Jam caput, atque ingens extra ſua vellera cervix.
Ceu refluens Padus, aut ſeptem projectus in amnes
Nilus, & Heſperium veniens Alpheos in orbem.
Ipſa caput cari poſtquam Medea draconis
Vidit humi, fuſis circum projecta lacertis;
Seque ſuumque ſimul flevit crudelis alumnum:
Non ego te fera talem ſub nocte videbam,
Sacra ferens epulaſque tibi: nec talis hianti
Mella dabam, ac noſtris nutribam fida venenis.
Quam gravida nunc mole jaces! quam ſegnis inertem
Flatus habet! nec te ſaltem, miſerande, peremi,
Heu ſævum paſſure diem! jam nulla videbis
Vellera, nulla tua fulgentia dona ſub umbra.
Cede Deo, inque aliis ſenium nunc digere lucis
Immemor oro mei: nec me tua ſibila toto
Exagitent infeſta mari. ſed tu quoque cunctas,
Aeſonide, dimitte moras, atque effuge raptis
Velleribus: patrios exſtinxi noxia tauros;
Terrigenas in fata dedi; fuſum ecce draconis
Corpus habes, jamque omne nefas, jam ſpero peregi.
Quærenti tunc deinde viam, qua ſe arduus heros
Ferret ad aurigeræ caput arboris, Eja, per ipſum
Scande age, & adverſo greſſus, ait, imprime dorſo.
Nec mora fit dictis. fidens Cretheia proles
Calcat, & aeream quamvis perfertur ad ornum,
Cujus adhuc rutilam ſervabant brachia pellem,
Nubibus accenſis ſimilem, aut cum veſte recincta
Labitur ardenti Thaumantias obvia Phœbo.
Corripit optatum decus extremumque laborem
Aeſonides: longoſque ſibi geſtata per annos
Phryxeæ monimenta fugæ vix reddidit arbor
Cum gemitu, triſteſque ſuper coiere tenebræ.
Egreſſi relegunt campos, & fluminis ora
Summa petunt. micat omnis ager, villiſque comantem
Sidereis totos pellem nunc fundit in artus:
Nunc in colla refert: nunc implicat ille ſiniſtræ.
Talis ab Inachiis Nemeæ Tirynthius antris
Ibat, adhuc aptans humeris capitique leonem.
Ut vero ſociis, qui tunc prædicta tenebant
Oſtia, per longas adparuit aureus umbras;
Clamor ab Hæmonio ſurgit grege; ſe quoque gaudens
Promovet ad primas juveni ratis obvia ripas.
Præcipites agit ille gradus, atque aurea miſit
Terga prius: mox attonita cum virgine puppem
Inſilit, ac rapta victor conſiſtit in haſta.
Interea patrias ſævus venit horror ad aures,
Fata domus luctumque ferens, fraudemque fugamque
Virginis: hinc ſubitis inflexit frater in armis:
Urbs etiam mox tota coit: volat ipſe ſenectæ
Immemor Æetes, complentur litora bello
Nequidquam: fugit immiſſis nam puppis habenis.
Mater adhuc ambas tendebat in æquora palmas,
Et ſoror, atque omnes aliæ matreſque nuruſque
Colchides, æqualeſque tibi, Medea, puellæ.
Exſtat ſola parens, impletque ululatibus auras:
Siſte fugam; medio refer huc ex æquore puppem,
Nata, potes, quo, clamat, abis? hic turba tuorum
Omnis, & iratus nondum pater: hæc tua tellus
Sceptraque. quid terris ſolam te credis Achæis?
Quis locus Inachias inter tibi, barbara, natas?
Iſtane vota domus, expectatique hymenæi?
Hunc petii grandæva diem? vellem unguibus uncis,
Ut volucris, poſſem prædonis in ipſius ora
Ire, ratemque ſupra; claroque repoſcere cantu
Quam genui. Albano fuit hæc promiſſa Tyranno:
Non tibi. nil tecum miſeri pepigere parentes,
Æſonide: non hoc Pelias evadere furto
Te jubet, aut ullas Colchis abducere natas.
Vellus habe, & noſtris ſiquid ſuper, accipe, templis.
Sed quid ego quemquam immeritis incuſo querelis?
Ipſa fugit, tantoque (nefas) ipſa ardet amore.
Hoc erat, infelix, (redeunt nam ſingula menti)
Ex quo Theſſalici ſubierunt æquora remi;
Quod nullæ te, nata, dapes, non ulla juvabant
Tempora. non ullus tibi tum color; ægraque verba
Erran-

Digitized by Google

Erranteſque genæ, atque alieno gaudia vultu
Semper erant? cur tanta mihi non prodita peſtis,
Ut gener Æſonides noſtra conſideret aula,
Nec talem paterere fugam? commune fuiſſet
Aut certe nunc omne nefas: iremus & ambæ
In quaſcumque vias: pariter petiiſſe juvaret
Theſſaliam, & ſævi, quæcumque eſt, hoſpitis urbem.
Sic genitrix, ſimilique implet ſoror omnia queſtu
Exululans. famulæ pariter clamore ſupremo
In vacuos dant verba Notos, dominamque reclamant
Nomine. te venti procul & tua fata ferebant.
Inde diem noctemque volant. redeuntibus aura
Gratior; & notæ Minyis tranſcurrere terræ:
Cum ſubito Erginus puppi ſic fatur ab alta:
Vos, ait, Æſonidæ contenti vellere capto,
Nec via quæ ſuperet, nec quæ fortuna videtis:
Craſtina namque dies trucis ad confinia Ponti
Cyaneaſque vocat: meminique, o Typhi, tuorum
Saxa per illa, pater, memini, venerande, laborum.
Mutandum, o ſocii, nobis iter. altera Ponti
Eluctanda via; & curſu, quem ſabor, eundum eſt.
Haud procul hinc ingens Scythici ruit exitus Iſtri,
Fundere non uno tantum quem flumina cornu
Accipimus: ſeptem exit aquis, ſeptem oſtia pandit.
Illius adverſi nunc ora petamus, & undam,
Quæ latus in lævum Ponti cadit. inde ſequemur
Ipſius amnis iter: donec nos flumine certo
Perferat, inque aliud reddat mare: ſint age tanti,
Æſonide, quæcumque moræ; quam ſæva ſubire
Saxa iterum; quam Cyaneos perrumpere montes.
Sat mihi non totis Argo redit ecce corymbis.
Hæc ait ignarus fixas jam numine rupes
Stare, neque adverſis ultra concurrere ſaxis.
Reddidit Æſonides: Et te, fidiſſime rector,
Haud vani tetigere metus, nec me ire recuſo
Longius, & cunctis redeuntem oſtendere terris.
Protinus inde alios flectunt regeſque locoſque,
Adſuetumque petunt plauſtris migrantibus æquor.
Puppe procul ſumma vigilis poſt terga magiſtri,
Hæſerat auratæ genibus Medea Minervæ:
Atque ibi dejecta reſidens in lumina palla
Flebat adhuc, quamquam Hæmoniis cum regibus iret;
Sola tamen, nec conjugii ſecura futuri.
Illam Sarmatici miſerantur litora ponti:
Illa Thoanteæ tranſit deflexa Dianæ.
Nulla palus, nullus Scythiæ non mœret euntem
Amnis: Hyperboreas movit conſpecta pruinas,
Tot modo regna tenens: ipſi quoque murmura ponti
Jam Minyæ, jam ferre volunt: vix adlevat ora,
Ad feras ſi quando dapes, quas carus Iaſon
Ipſe dabat; jam nubiferam tranſire Carambin
Significans; jam regna Lyci: totieſque gementem
Fallit, ad Hæmonios hortatus ſurgere montes.
Inſula Sarmaticæ Peuce ſtat nomine nymphæ;
Torvus ubi & ripa ſemper metuendus utraque
In freta per ſævos Hiſter deſcendit Alanos;
Solvere in hoc tandem reſides dux litore curas,
Ac primum ſocios auſus ſua pacta docere,
Promiſſamque fidem thalami, fœduſque jugale.
Ultro omnes læti inſtigant, meritamque fatentur.
Ipſa autem invitæ jam Pallados erigit aras,
Incipit Idaliæ numen nec ſpernere divæ.
Præcipueque ſui, ſiquando, in tempore pulcher
Conjugii Minyas numquam magis eminet inter:
Qualis ſanguineo victor Gradivus ab Hebro
Idalium furto ſubit, aut dilecta Cythera;
Seu cum cæleſtes Alcidæ inviſere menſas
Jam vacat, & feſſum Junonia ſuſtinet Hebe.
Adſunt unanimes Venus hortatorque Cupido.
Suſcitat adfixam mœſtis Æetida curis,
Ipſa ſuas illi croceo ſubtemine veſtes
Induit: ipſa ſuam duplicem Cytherea coronam
Donat, & arſuras alia cum virgine gemmas.
Tum novus implevit vultus honor: ac ſua flavis
Reddita cura comis, graditurque oblita malorum.
Sic ubi Mygdonios planctus ſacer abluit Almo,
Lætaque jam Cybele, feſtæque per oppida tædæ;
Quis modo jam ſævos adytis fluxiſſe cruores
Cogitet? aut ipſi qui jam meminere miniſtri?
Inde, ubi ſacrificas cum conjuge venit ad aras
Aeſonides, unaque adeunt, pariterque precari
Incipiunt, ignem Pollux undamque jugalem
Prætulit; ut dextrum pariter vertantur in orbem.
Sed neque ſe pingues tum candida flamma per auras
Explicuit: nec tura videt concordia Mopſus,
Promiſſam nec ſtare fidem; breve tempus amorum.
Odit utrumque ſimul, ſimul & miſeratur utrumque.
Et tibi jam nullos optavit, barbara, natos.
Mox epulas & ſacra parant: ſilveſtria læti
Præmia, venatu facili quæſita ſuperſunt:
Pars veribus, pars undanti deſpumat aheno.
Gramineis aſt inde toris diſcumbitur, olim
Hiſter anhelantem Peucen quo preſſerat antro.
Ipſi inter medios roſea radiante juventa
Altius, inque ſui ſternuntur velleris auro.
Quis novus inceptos timor impediit Hymenæos?
Turbavitque toros, & ſacra calentia rupit?
Abſyrtus ſubita præceps cum claſſe parentis
Advehitur, profugis infeſtam lampada Graiis
Concutiens, diramque premens clamore ſororem:
Atque, Hanc, o ſi quis vobis dolor iraque, Colchi,
Accelerate viam: neque enim fugit æquore raptor
Jupiter, aut falſi ſequimur veſtigia tauri.
Puppe (nefas) una prædo Phryxea reportat
Vellera: qua libuit remeat cum virgine: nobis
(O pudor!) & muros & ſtantia tecta reliquit.
Quid mihi deinde ſatis? nec quæro vellera: nec te
Accipio, germana, datam: nec fœderis ulla
Spes erit, aut iræ quiſquam modus. inde reverti
Patris ad ora mei tam parvo in tempore fas ſit?
Quinquaginta animæ me ſcilicet unaque merſa
Sufficiet placare ratis? te, Græcia fallax,
Perſequor, atque tuis hunc quaſſo mœnibus ignem:
Nec tibi digna, ſoror, deſum ad connubia frater.
Primus & ecce fero quatioque hanc lampada veſtro
Conjugio: primus celebro dotalia ſacra,
Qui potui. patriæ veniam da quæſo ſenectæ.
Quin omnes alti pariter populique patreſque
Mecum adſunt. magni virgo ne regia Solis
Hæmonii thalamos adeas deſpecta mariti,
Tot decuit coiiſſe rates, tot fulgere tædas.
Dixerat. itque orans iterum ventoſque viroſque,
Perque ratis ſupplex vox remigis illa magiſtros.
Illi autem intorquent truncis frondentibus undam;
Quæque die fuerat raptim formata ſub uno,
Et tantum dejecta ſuis a montibus arbor,
[Quid dolor & veterum potuit non ira virorum?]
Haud longis jam diſtat aquis; ſequiturque volantem
Barbara Palladiam puppem ratis: oſtia donec
Danubii viridemque vident ante oſtia Peucen;
Ultimaque agnoſcunt Argoi cornua mali.
Tum vero clamorem omnes inimicaque tollunt
Gaudia

Gaudia: tum gravior remis fragor, ut procul Argo
Viſa viris; unamque petunt roſtra omnia puppem.
Princeps navalem nodoſi roboris uncum
Arripit, & longa Stirus proſpectat ab unda,
Conjugio atque iterum ſponſæ flammatus amore.
Jamque alii clypeos & tela trabalia dextris
Expediunt: armant alii piceis unguine flammas.
Impatiens tremit haſta moræ. nec longius inter,
Quam quod tela vetet, ſupereſt mare. vocibus urgent
Interea, & pedibus pulſant tabulata frementes;
Cum ſubitas videre rates, vibrataque flammis
Æquora. non una Minyæ formidine ſurgunt.
Primus & in puppem deſerta virgine ductor
Proſilit, & ſumma galeam rapit altus ab haſta:
Enſe ſimul clypeoque micat. nec cetera pubes
Segnius arreptis in litore conſtitit armis.
At tibi quæ ſcelerum facies, Medea, tuorum?
Quiſve pudor Colchos iterum fratremque videnti?
Quidquid & abſciſſum vaſto jam tuta profundo
Crediderasʔ ergo infauſto ſeſe occulit antro,
Non aliud quam certa mori; ſeu carus Iaſon,
Seu frater Graia victus cecidiſſet ab haſta.
Haud ita ſed ſummo ſegnis ſedet æthere Juno;
Haud ſinit extrema Minyas decernere pugna;
Nec numero quoniam Colchis nec puppibus æquos.
Ergo, ubi diva rates hoſtemque accedere cernit,
Ipſa ſubit terras, tempeſtatumque refringit
Ventorumque domos. volucrum gens turbida fratrum
Erumpit: claſſem dextra Saturnia monſtrat.
Videre: inque imum pariter mare protinus omnes
Infeſto clamore ruunt: inimicaque Colchis
Æquora, & adverſos ſtatuunt a litore fluctus.
Tollitur, atque intra Minyas Argoaque vela
Stirus abit. vaſto rurſus deſedit hiatu
Abrupta revolutus aqua. jamque omnis in aſtra
Itque reditque ratis, lapſoque reciproca fluctu
Deſcendit. trahit hos vortex; hos agmine toto
Gurges agit: ſimul in vultus micat undique terror.
Crebra ruina poli cæleſtia lumina laxat.
Non tamen ardentis Stiri violentia cedit.
Hortatur ſocios media inter prælia divum:
Transferet ergo meas in quæ volet oppida dotes
Colchis? & Hæmonius nobis ſuccedet adulter?
Nec mihi tot magnos inter regeſque procoſque
Profuerit prona haud dubii ſententia patris?
An virtus prælata viri eſt, & fortior ille,
Quem ſequitur? jungam igniferos ſine carmine tauros,
Sævaque Echionii ferro ſata perſequar hydri.
Hoc adeo interea ſpectans de litore pugnas
Amborum, victoris eris: jam digna videbis
Prælia, jamque illud carum caput ire cruenta
Sub freta; ſemiviri nec murrha corpus Achivi,
Sed pice, ſed flammis, & olentes ſulfure crines.
Vos modo vel ſolum hoc fluctus expellite corpus,
Non te, Æeta pater, generi, aut, Sol magne, pudebit.
Fallor? an hos nobis magico nunc carmine ventos
Ipſa movet, diraque levat maria ardua lingua?
Atque iterum Æſonides, iterum defenditur arte,
Qua ſolet? haud illi cantus & futile murmur
Proderit. ite, rates, & frangite virginis undam.
Dixit, & intortis ſocio cum milite remis
Proſilit: ac fluctu puppis labefacta reverſo
Solvitur, effunditque viros, ipſumque minantem
Tunc quoque, & elata quærentem litora dextra.
Ibat & arma ferens & ſtrictum naufragus enſem;
Incipit & remos & quærere tranſtra ſolutæ
Sparſa ratis: mœſtas altis intendere voces
Puppibus. aſt inter tantos ſuccurrere fluctus
Nulla poteſt, aut ulla velit: quotieſque propinquat,
Tunc aliud rurſus dirimit mare. jam tamen extat,
Jamque abiit: fundoque iterum violentus ab imo
Erigitur: ſed fluctus adeſt, magnoque ſub altis
Turbine figit aquis, & tandem virgine ceſſit.
Abſyrtus viſu mœret defixus acerbo;
Nec quid agat, qua vi portus, & prima capeſſat
Oſtia, qua poſſit Minyas invadere clauſos,
Quos videt agnoſcitque fremens: maria obvia contra
Sævaque pugnat hiems, totuſque in vertice pontus.
Abſceſſit tandem, vanaque recedit ab ira,
Et tanta de clade ratis: latus inde ſiniſtrum
Adverſamque procul Peuces defertur in oram.
Cum ſocii (gemino nam ſcinditur inſula flexu
Danubii) hac dudum Minyæ Pagaſeaque puppis
In ſtatione manent: illinc Æetius heros
Obſidet adverſa tentoria Theſſala claſſe
Impatiens; pugnæque datur non ulla poteſtas.
Noctes atque dies vaſtis mare fluctibus inter
Perfurit; expediant donec Junonia ſeſe
Conſilia, atque aliquem bello ferat anxia finem.
At Minyæ tanti reputantes ultima belli
Urgent & precibus cuncti fremituque fatigant
Æſoniden: Quid ſe externa pro virgine clauſa
Objiciat, quidve illa pati diſcrimina cogat?
Reſpiceret plureſque animas, majoraque fata
Tot comitum: qui non furtis, nec amore nefando
Per freta, ſed ſola ſeſe virtute ſequantur.
An vero, ut thalamis raptiſque indulgeat unus
Conjugiis? id tempus enim. ſat vellera Graiis:
Et poſſe oblata componere virgine bellum:
Quemque ſuas ſinat ire domos: nec Marte cruento
Europam atque Aſiam prima hæc committat Erinnys.
Namque datum hoc fatis, trepidus ſupplexque canebat
Mopſus, ut in ſeros irent magis ipſa nepotes:
Atque alius lueret tam dira incendia raptor.
Ille trahens gemitum, tantis ac vocibus impar
(Quamquam jura deum, ſacri ſibi conſcia pacti,
Relligio, dulciſque movent primordia tædæ)
Cunctatur, mortemque cupit, ſociamque pericli
Cogitat: haud ultra ſociis obſiſtere pergit.
Hæc ubi fixa viris; tempus fluctuſque quietos
Exſpectant: ipſam interea, quid reſtet, amantem
Ignorare ſinunt, decretaque triſtia ſervant.
Sed miſer ut vanos, veros ita ſæpe timores
Verſat amor; talique ſinit nec virginis annos.
Ac prior ipſa dolos & quamlibet intima ſenſit
Non fidi jam ſigna viri, nimiumque ſilentes
Una omnes. haud illa ſui tamen immemor umquam
Nec ſubitis turbata minis, prior occupat unum
Æſoniden, longeque trahit; mox talibus infit:
Me quoque vir tecum Minyæ fortiſſima pubes
Nocte dieque movent: liceat cognoſcere tandem,
Si modo Peliacæ non ſum captiva carinæ,
Nec dominos decepta ſequor, conſultaque veſtra
Fas audire mihi. vereor, fidiſſime conjux,
Nil equidem: miſerere tamen; promiſſaque ſerva
Uſque ad Theſſalicos ſaltem connubia portus:
Inque tua me ſperne domo. ſcis te mihi certe,
Non ſocios juraſſe tuos. hi reddere forſan
Fas habeant: tibi non eadem permiſſa poteſtas.
Teque ſimul mecum ipſa traham. non ſola repoſcor
Virgo nocens: atque hac pariter rate fugimus omnes.
An fratris te bella mei, patriæque biremes



Digitized by Google

Terrificant? magnoque impar urgeris ab hoſte?
Finge rates alias, & adhuc majora coire
Agmina. nulla fides? nullis ego digna periclis?
Non merui mortemque tuam comitumque tuorum?
Vellem equidem noſtri tetigiſſent litora patris
Te ſine: duxque illis alius quicumque fuiſſet.
Nunc remeant: meque ecce, nefas, & reddere poſſunt:
Nec ſpes ulla ſuper. quin tu mea reſpice ſaltem
Conſilia: & nimio comitum ne cede timori.
Credidit ardentes quis ſe tunc jungere tauros
Poſſe? quis ad ſævi venturum templa draconis?
O utinam ergo meus pro te non omnia poſſet,
Atque aliquid dubitaret amor. quin nunc quoque quærit
Neſcio quid tuus iſte pudor. mene, optime quondam
Æſonide, me ferre preces, & ſupplicis ora
Fas erat? haud hoc nunc genitor putat: haud dare pœnas
Jam ſceleris, dominumque pati. Sic fata parantem
Reddere dicta virum furiata mente refugit
Vociferans: qualem Ogygias cum tollit in arces
Bacchus, & Aoniis illidit tympana truncis.
Talis erat: talemque jugis ſe virgo ferebat,
Cuncta pavens. fugit infeſtos vibrantibus haſtis
Terrigenas, fugit ardentes exterrita tauros.
Si Pagaſas vel Peliacas hinc denique nubes
Cerneret, & Tempe viridi lucentia fumo;
Hoc viſu contenta mori. tunc tota querelis
Egeritur queſtuque dies: eademque ſub aſtris
Sola movet. mœſtis veluti nox illa ſonaret
Plena lupis, quaterentque truces jejuna leones
Ora, vel orbatæ traherent ſuſpiria vaccæ.
Procedit non gentis honos, non gloria magni
Solis avi, non barbaricæ decor ille juventæ.
Quid dubitas? heu dure ſiles? magnumque minatur,
Qualis erat, cum Chaonio radiantia trunco
Vellera vexit ovans; interque ingentia Graium
Nomina, Palladia virgo ſtetit altera prora.
Mœſtus at ille minis, & nota Colchidos ira
Hæret: & hinc præſens pudor, hinc decreta ſuorum
Dura premunt. utcumque tamen mulcere gementem
Tentat & ipſe gemens, & tempora currere dictis.
Mene aliquid meruiſſe putas? me talia velle?

# D. JUNII JUVENALIS

# SATYRÆ.

## SATYRA I.

Semper ego auditor tantum? numquamne reponam,
Vexatus toties rauci Theſeide Codri?
Impune ergo mihi recitaverit ille togatas,
Hic Elegos? impune diem conſumpſerit ingens
Telephus, aut ſummi plena jam margine libri
Scriptus & in tergo nec dum finitus Oreſtes?
Nota magis nulli domus eſt ſua, quam mihi lucus
Martis, & Æoliis vicinum rupibus antrum
Vulcani. quid agant venti, quas torqueat umbras
Æacus, unde alius furtivæ devehat aurum
Pelliculæ: quantas jaculetur Monychus ornos:
Frontonis platani convulſaque marmora clamant
Semper, & aſſiduo ruptæ lectore columnæ.
Exſpectes eadem a ſummo, minimoque poeta.
Et nos ergo manum ferulæ ſubduximus, & nos
Conſilium dedimus Syllæ, privatus ut altum
Dormiret. ſtulta eſt clementia, cum tot ubique
Vatibus occurras, perituræ parcere chartæ.
Cur tamen hoc potius libeat decurrere campo,
Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus,
Si vacat, & placidi rationem admittitis, edam.
Cum tener uxorem ducat ſpado, Mævia Tuſcum
Figat aprum, & nuda teneat venabula mamma:
Patricios omnes opibus cum provocet unus,
Quo tondente gravis juveni mihi barba ſonabat:
Cum pars Niliacæ plebis, cum verna Canopi
Criſpinus, Tyrias humero revocante lacernas
Ventilet æſtivum digitis ſudantibus aurum,
Nec ſufferre queat majoris pondera gemmæ:
Difficile eſt Satyram non ſcribere. nam quis iniquæ
Tam patiens urbis, tam ferreus, ut teneat ſe?
Cauſſidici nova cum veniat lectica Mathonis
Plena ipſo: & poſt hunc magni delator amici,
Et cito rapturus de nobilitate comeſa
Quod ſupereſt: quem Maſſa timet; quem munere palpat
Carus; & a trepido Thymele ſummiſſa Latino:
Cum te ſummoveant qui teſtamenta merentur
Noctibus, in cælum quos evehit optima ſummi
Nunc via proceſſus, vetulæ veſica beatæ.
Unciolam Proculeius habet, ſed Gillo deuncem:
Partes quiſque ſuas, ad menſuram inguinis hæres:
Accipiat ſane mercedem ſanguinis, & ſic
Palleat, ut nudis preſſit qui calcibus anguem,
Aut Lugdunenſem Rhetor dicturus ad aram.
Quid referam, quanta ſiccum jecur ardeat ira,
Cum populum gregibus comitum premat hic ſpoliator
Pupilli proſtantis? & hic damnatus inani
Judicio (quid enim ſalvis infamia nummis?)
Exul ab octava Marius bibit, & fruitur Dis
Iratis: at tu victrix provincia ploras.
Hæc ego non credam Venuſina digna lucerna?
Hæc ego non agitem? ſed quid magis? Heracleas,
Aut Diomedeas, aut mugitum Labyrinthi,



Digitized by Google

Et mare percuſſum puero, fabrumque volantem?
Cum leno accipiat mœchi bona, ſi capiendi
Jus nullum uxori, doctus ſpectare lacunar,
Doctus & ad calicem vigilanti ſtertere naſo:
Cum fas eſſe putet curam ſperare cohortis
Qui bona donavit præſepibus, & caret omni
Majorum cenſu, dum pervolat axe citato
Flaminiam: puer Automedon nam lora tenebat,
Ipſe lacernatæ cum ſe jactaret amicæ.
Nonne libet medio ceras implere capaces
Quadrivio? cum jam ſexta cervice feratur
Hinc atque inde patens, ac nuda pene cathedra,
Et multum referens de Mecænate ſupino
Signator falſo, qui ſe lautum, atque beatum
Exiguis tabulis, & gemma fecerat uda.
Occurrit matrona potens, quæ molle Calenum
Porrectura viro miſcet ſitiente rubetam,
Inſtituitque rudes melior Locuſta propinquas,
Per famam & populum nigros efferre maritos.
Aude aliquid brevibus Gyaris, & carcere dignum,
Si vis eſſe aliquis: probitas laudatur, & alget.
Criminibus debent hortos, prætoria, menſas,
Argentum vetus, & ſtantem extra pocula caprum.
Quem patitur dormire nurus corruptor avaræ?
Quem ſponſæ turpes, & prætextatus adulter?
Si natura negat, facit indignatio verſum
Qualemcumque poteſt, quales ego, vel Cluvienus.
Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor,
Navigio montem aſcendit, ſorteſque popoſcit,
Paulatimque anima caluerunt mollia ſaxa,
Et maribus nudas oſtendit Pyrrha puellas:
Quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, diſcurſus, noſtri eſt farrago libelli.
Et quando uberior vitiorum copia? quando
Major avaritiæ patuit ſinus? alea quando
Hos animos? neque enim loculis comitantibus itur
Ad caſum tabulæ, poſita ſed luditur arca.
Prælia quanta illic diſpenſatore videbis
Armigero! ſimplexne furor ſeſtertia centum
Perdere; & horrenti tunicam non reddere ſervo?
Quis totidem erexit villas? quis fercula ſeptem
Secreto cœnavit avus? nunc ſportula primo
Limine parva ſedet, turbæ rapienda togatæ.
Ille tamen faciem prius inſpicit, & trepidat, ne
Suppoſitus venias, ac falſo nomine poſcas.
Agnitus accipies. jubet a præcone vocari
Ipſos Trojugenas. nam vexant limen & ipſi
Nobiſcum. da Prætori, da deinde Tribuno.
Sed libertinus prior eſt: Prior, inquit, ego ſum.
Cur timeam, dubitemve locum defendere? quamvis
Natus ad Euphraten, molles quod in aure feneſtræ
Arguerint, licet ipſe negem: ſed quinque tabernæ
Quadringenta parant. quid confert purpura majus
Optandum, ſi Laurenti cuſtodit in agro
Conductas Corvinus oves? ego poſſideo plus
Pallante, & Licinis. expectent ergo tribuni.
Vincant divitiæ, ſacro nec cedat honori
Nuper in hanc urbem pedibus qui venerat albis.
Quandoquidem inter nos ſanctiſſima divitiarum
Majeſtas: etſi funeſta pecunia templo
Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras,
Ut colitur Pax, atque Fides, Victoria, Virtus,
Quæque ſalutato crepitat Concordia nido.
Sed cum ſummus honor finito computet anno,
Sportula quid referat, quantum rationibus addat:
Quid facient comites, quibus hinc toga, calceus hinc eſt,
Et panis, famuſque domi? denſiſſima centum
Quadrantes lectica petit, ſequiturque maritum
Languida, vel prægnans, & circumducitur uxor.
Hic petit abſenti, nota jam callidus arte,
Oſtendens vacuam, & clauſam pro conjuge ſellam.
Galla mea eſt, inquit; citius dimitte: moraris?
Profer, Galla, caput. noli vexare, quieſcit.
Ipſe dies pulchro diſtinguitur ordine rerum.
Sportula, deinde forum, Juriſque peritus Apollo,
Atque triumphales, inter quas auſus habere
Neſcio quis titulos Ægyptius, atque Arabarches,
Cujus ad effigiem non tantum meiere fas eſt.
Veſtibulis abeunt veteres, laſſique clientes,
Votaque deponunt; quamquam longiſſima cœnæ
Spes homini: caules miſeris, atque ignis emendus.
Optima ſilvarum interea, pelagique vorabit
Rex horum, vacuiſque thoris tantum ipſe jacebit.
Nam de tot pulchris, & latis orbibus, & tam
Antiquis, una comedunt patrimonia menſa.
Nullus jam paraſitus erit: ſed quis feret iſtas
Luxuriæ ſordes? quanta eſt gula, quæ ſibi totos
Ponit apros, animal propter convivia natum?
Pœna tamen præſens, cum tu deponis amictum
Turgidus, & crudum pavonem in balnea portas.
Hinc ſubitæ mortes, atque inteſtata ſenectus,
It nova, nec triſtis per cunctas fabula cœnas:
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.
Nil erit ulterius, quod noſtris moribus addat
Poſteritas; eadem cupient facientque minores.
OMNE in præcipiti vitium ſtetit. utere velis,
Totos pande ſinus. dicas hic forſitan, unde
Ingenium par materiæ? unde illa priorum
Scribendi quodcumque animo flagrante liberet
Simplicitas, cujus non audeo dicere nomen?
Quid refert dictis ignoſcat Mutius, an non?
Pone Tigellinum, tæda lucebis in illa,
Qua ſtantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latum media ſulcum deducit arena.
Quid dedit ergo tribus patruis aconita, vehetur
Penſilibus plumis, atque illinc deſpiciet nos?
Cum veniet contra, digito compeſce labellum:
Accuſator erit, qui verbum dixerit, hic eſt.
Securus licet Æneam, Rutulumque ferocem
Committas: nulli gravis eſt percuſſus Achilles,
Aut multum quæſitus Hylas, urnamque ſecutus.
Enſe velut ſtricto quoties Luciſius ardens
Infremuit, rubet auditor, cui frigida mens eſt
Criminibus, tacita ſudant præcordia culpa.
Inde iræ, & lacrimæ. tecum prius ergo voluta
Hæc animo, ante tubas: galeatum ſero duelli
Pœnitet. experiar quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis, atque Latina.

## SATYRA II.

ULtra Sauromatas fugere hinc libet, & glacialem
Oceanum, quoties aliquid de moribus audent
Qui Curios ſimulant, & bacchanalia vivunt,
Indocti primum: quamquam plena omnia gypſo
Chryſippi invenias. nam perfectiſſimus horum eſt,
Si quis Ariſtotelem ſimilem, vel Pittacon emit,
Et jubet archetypos pluteum ſervare Cleanthas.
FRONTI nulla fides. quis enim non vicus abundat
Triſtibus obſcœnis? caſtigas turpia, cum ſis

Inter

Inter Socraticos notiſſima foſſa cinædos.
Hiſpida membra quidem, & duræ per brachia ſetæ
Promittunt atrocem animum: ſed podice lævi
Cæduntur tumidæ, medico ridente, mariſcæ.
Rarus ſermo illis, & magna libido tacendi,
Atque ſupercilio brevior coma. verius ergo,
Et magis ingenue Peribomius. hunc ego fatis
Imputo, qui vultu morbum, inceſſuque fatetur.
Horum ſimplicitas miſerabilis; his furor ipſe
Dat veniam. ſed pejores, qui talia verbis
Herculis invadunt, & de virtute locuti
Clunem agitant: ego te ceventem, Sexte, verebor,
Infamis Varillus ait? quo deterior te?
Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.
Quis tulerit Gracchos de ſeditione querentes?
Quis cælum terris non miſceat, & mare cælo,
Si fur diſpliceat Verri, homicida Miloni?
Clodius accuſet mœchos, Catilina Cethegum?
In tabulam Syllæ ſi dicant diſcipuli tres?
Qualis erat nuper tragico pollutus adulter
Concubitu: qui tunc leges revocarat amaras
Omnibus, atque ipſis Veneri Martique timendas,
Cum tot abortivis fœcundam Julia vulvam
Solveret, & patruo ſimiles effunderet offas.
Nonne igitur jure, ac merito vitia ultima fictos
Contemnunt Scauros, & caſtigata remordent?
Non tulit ex illis torvum Laronia quemdam
Clamantem toties; ubi nunc lex Julia? dormis?
Ad quem ita ſubridens: felicia tempora, quæ te
Moribus opponunt: habeat jam Roma pudorem.
TERTIUS e cælo cecidit Cato. ſed tamen unde
Hæc emis, hirſuto ſpirant opobalſama collo
Quæ tibi? ne pudeat dominum monſtrare tabernæ.
Quod ſi vexantur leges, ac jura, citari
Ante omnes debet Scantinia. reſpice primum
Et ſcrutare viros: faciunt hi plura; ſed illos
Defendit numerus, junctæque umbone phalanges.
Magna inter molles concordia. non erit ullum
Exemplum in noſtro tam deteſtabile ſexu.
Tædia non lambit Cluviam, nec Flora Catullam.
Hiſpo ſubit juvenes, & morbo pallet utroque.
Numquid nos agimus cauſas? civilia Jura
Novimus? aut ullo ſtrepitu fora veſtra movemus?
Luctantur paucæ, comedunt coliphia paucæ.
Vos trahitis lanam, calathiſque peracta refertis
Vellera: vos tenui prægnantem ſtamine fuſum
Penelope melius, melius torqueris Arachne,
Horrida quale facit reſidens in codice pellex.
Notum eſt cur ſolo tabulas impleverit Hiſter
Liberto; dederit vivus cur multa puellæ.
Dives erit, magno quæ dormit tertia lecto.
Tu nube, atque tace. donant arcana cylindros.
De nobis poſt hæc triſtis ſententia fertur.
DAT veniam corvis, vexat cenſura columbas.
Fugerunt trepidi vera ac manifeſta canentem
Stoicidæ. quid enim falſi Laronia? ſed quid
Non facient alii, cum tu multicia ſumas,
Cretice? & hanc veſtem populo mirante perores
In Proculas, & Pollineas? eſt mœcha Fabulla:
Damnetur, ſi vis, etiam Carfinia. talem
Non ſumet damnata togam. ſed Julius ardet,
Æſtuo. nudus agas; minus eſt inſania turpis.
En habitum, quo te leges ac jura ferentem
Vulneribus crudis populus modo victor, & illud
Montanum poſitis audiret vulgus aratris.
Quid? non proclames, in corpore Judicis iſta
Si videas? quæro an deceant multicia teſtem.
Acer, & indomitus, libertatiſque magiſter
Cretice pelluces. dedit hanc contagio labem,
Et dabit in plures: ſicut grex totus in agris
Unius ſcabie cadit & porrigine porci;
Uvaque conſpecta livorem ducit ab uva.
Fœdius hoc aliquid quandoque audebis amictu.
Nemo repente fuit turpiſſimus. accipient te
Paullatim qui longa domi redimicula ſumunt
Frontibus, & toto poſuere monilia collo,
Atque Bonam teneræ placant abdomine porcæ,
Et magno cratere deam: ſed more ſiniſtro
Exagitata procul non intrat femina limen.
Solis ara deæ maribus patet: ite profanæ,
Clamatur: nullo gemit hic tibicina cornu.
Talia ſecreta coluerunt Orgia tæda
Cecropiam ſoliti Baptæ laſſare Cotytto.
Ille ſupercilium madida fuligine tactum
Obliqua producit acu; pingitque trementes
Attollens oculos. vitreo bibit ille Priapo,
Reticulumque comis auratum ingentibus implet
Cærulea indutus ſcutulata, aut galbana raſa;
Et per Junonem, domini jurante miniſtro.
Ille tenet ſpeculum pathici geſtamen Othonis,
Actoris Aurunci ſpolium: quo ſe ille videbat
Armatum, cum jam tolli vexilla juberet.
Res memoranda novis annalibus, atque recenti
Hiſtoria, ſpeculum civilis ſarcina belli.
Nimirum ſummi ducis eſt occidere Galbam,
Et curare cutem ſummi conſtantia civis,
Bebriaci in campo ſpolium affectare palati,
Et preſſum in faciem digitis extendere panem,
Quod nec in Aſſyrio pharetrata Semiramis orbe,
Mœſta nec Actiaca fecit Cleopatra carina.
Hic nullus verbis pudor, aut reverentia menſæ.
Hic turpis Cybeles, & fracta voce loquendi
Libertas, & crine ſenex fanaticus albo
Sacrorum antiſtes, rarum ac memorabile magni
Gutturis exemplum, conducenduſque magiſter.
Quid tamen expectant, Phrygio quos tempus erat jam
More ſupervacuam cultris abſcindere carnem?
Quadringenta dedit Gracchus ſeſtertia, dotem
Cornicini; ſive hic recto cantaverat ære.
Signatæ tabulæ; dictum, feliciter; ingens
Cœna ſedet; gremio jacuit nova nupta mariti.
O proceres, Cenſore opus eſt, an haruſpice nobis?
Scilicet horreres, majoraque monſtra putares,
Si mulier vitulum, vel ſi bos ederet agnum?
Segmenta, & longos habitus, & flamea ſumit,
Arcano qui ſacra ferens nutantia loro
Sudavit clypeis ancilibus. o pater urbis,
Unde nefas tantum Latiis paſtoribus? unde
Hæc tetigit, Gradive, tuos urtica nepotes?
Traditur ecce viro clarus genere, atque opibus vir:
Nec galeam quaſſas, nec terram cuſpide pulſas,
Nec quereris patri. vade ergo, & cede ſeveri
Jugeribus campi, quem negligis. officium cras
Primo ſole mihi peragendum in valle Quirini.
Quæ cauſa officii? quid quæris? nubit amicus,
Nec multos adhibet. liceat modo vivere; fient,
Fient iſta palam, cupient & in acta referri.
Interea tormentum ingens nubentibus hæret,
Quod nequeunt parere, & partu retinere maritos.
Sed melius, quod nil animis in corpora juris
Natura indulget. ſteriles moriuntur, & illis
Turgida non prodeſt condita pyxide Lyde:



Digitized by Google

Nec prodeſt agili palmas præbere Luperco.
Vicit & hoc monſtrum tunicati fuſcina Gracchi,
Luſtravitque fuga mediam gladiator arenam,
Et Capitolinis generoſior, & Marcellis,
Et Catulis, Pauliſque minoribus, & Fabiis, &
Omnibus ad podium ſpectantibus: his licet ipſum
Admoveas, cujus tunc munere retia miſit.
Eſſe aliquos Manes, & ſubterranea regna,
Et contum, & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atque una tranſire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, niſi qui nondum ære lavantur.
Sed tu vera puta. Curius quid ſentit, & ambo
Scipiadæ? quid Fabricius, maneſque Camilli?
Quid Cremeræ legio, & Cannis conſumpta juventus,
Tot bellorum animæ? quoties hinc talis ad illos
Umbra venit, cuperent luſtrari, ſi qua darentur
Sulphura cum tædis, & ſi foret humida laurus.
Illuc heu miſeri traducimur: arma quidem ultra
Litora Jubernæ promovimus, & modo captas
Orcadas, ac minima contentos nocte Britannos.
Sed quæ nunc populi fiunt victoris in urbe,
Non faciunt illi, quos vicimus: & tamen unus
Armenius Zalates cunctis narratur ephebis
Mollior ardenti ſe ſe indulſiſſe Tribuno.
Adſpice quid faciant commercia: venerat obſes.
Hic fiunt homines. nam ſi mora longior urbem
Indulſit pueris, non umquam deerit amator:
Mittentur braccæ, cultelli, fræna, flagellum:
Sic prætextatos referunt Artaxata mores.

## SATYRA III.

Quamvis digreſſu veteris confuſus amici,
Laudo tamen vacuis quod ſedem figere Cumis
Deſtinet, atque unum civem donare Sibyllæ.
Janua Bajarum eſt, & gratum litus amœni
Seceſſus. ego vel Prochytam præpono Suburræ.
Nam quid tam miſerum, & tam ſolum vidimus, ut non
Deterius credas horrere incendia, lapſus
Tectorum aſſiduos, ac mille pericula ſævæ
Urbis, & Auguſto recitantes menſe Poetas?
Sed dum tota domus rheda componitur una,
Subſtitit ad veteres arcus, madidamque Capenam:
Hic ubi nocturnæ Numa conſtituebat amicæ.
Nunc ſacri fontis nemus, & delubra locantur
Judæis: quorum cophinus, fœnumque ſupellex.
Omnis enim populo mercedem pendere juſſa eſt
Arbor, & ejectis mendicat ſilva Camœnis.
In vallem Ægeriæ deſcendimus, & ſpeluncas
Diſſimiles veris. quanto præſtantius eſſet
Numen aquæ, viridi ſi margine clauderet undas
Herba, nec ingenuum violarent marmora tophum?
Hic tunc Umbritius, Quando artibus, inquit, honeſtis
Nullus in urbe locus, nulla emolumenta laborum,
Res hodie minor eſt, here quam fuit, atque eadem cras
Deteret exiguis aliquid: proponimus illuc
Ire fatigatas ubi Dædalus exuit alas:
Dum nova canities, dum prima, & recta ſenectus,
Dum ſupereſt Lacheſi quod torqueat, & pedibus me
Porto meis, nullo dextram ſubeunte bacillo,
Cedamus patria: vivant Arturius iſthic,
Et Catulus: maneant qui nigra in candida vertunt,
Queis facile eſt ædem conducere, flumina, portus,
Siccandam eluviem, portandum ad buſta cadaver,
Et præbere caput domina venale ſub haſta.
Quondam hi cornicines, & municipalis arenæ
Perpetui comites, notæque per oppida buccæ,
Munera nunc edunt, & verſo pollice vulgi
Quemlibet occidunt populariter; inde reverſi
Conducunt foricas. & cur non omnia? cum ſint
Quales ex humili magna ad faſtigia rerum
Extollit, quoties voluit Fortuna jocari.
Quid Romæ faciam? mentiri neſcio: librum,
Si malus eſt, nequeo laudare, & poſcere: motus
Aſtrorum ignoro: funus promittere patris
Nec volo, nec poſſum: ranarum viſcera numquam
Inſpexi: ferre ad nuptam, quæ mittit adulter.
Quæ mandat, norint alii: me nemo miniſtro
Fur erit: atque ideo nulli comes exeo, tamquam
Mancus, & extinctæ corpus non utile dextræ.
Quis nunc diligitur, niſi conſcius, & cui fervens
Æſtuat occultis animus, ſemperque tacendis?
Nil tibi ſe debere putat, nil conferet umquam,
Participem qui te ſecreti fecit honeſti.
Carus erit Verri, qui Verrem tempore, quo vult,
Accuſare poteſt. tanti tibi non ſit opaci
Omnis arena Tagi, quodque in mare volvitur aurum,
Ut ſomno careas, ponendaque præmia ſumas
Triſtis, & a magno ſemper timearis amico.
Quæ nunc divitibus gens acceptiſſima noſtris,
Et quos præcipue fugiam, properabo fateri,
Nec pudor obſtabit. non poſſum ferre, Quirites,
Græcam urbem, quamvis quota portio fæcis Achææ?
Jampridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, necnon gentilia tympana ſecum
Vexit, & ad circum juſſas proſtare puellas.
Ite, quibus grata eſt picta lupa barbara mitra.
Ruſticus ille tuus ſumit trechedipna, Quirine,
Et ceromatico fert niceteria collo.
Hic alta Sicyone, aſt hic Amydone relicta,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus, aut Alabandis,
Eſquilias, dictumque petunt a vimine collem,
Viſcera magnarum domuum, dominique futuri.
Ingenium velox, audacia perdita, ſermo
Promtus, & Iſæo torrentior: ede quid illum
Eſſe putes? quemvis hominem ſecum attulit ad nos.
Grammaticus, Rhetor, Geometres, Pictor, Aliptes,
Augur, Schœnobates, Medicus, Magus: omnia novit,
Græculus eſuriens, in cælum juſſeris, ibit.
Ad ſummam non Maurus erat, nec Sarmata, nec Thrax,
Qui ſumpſit pennas, mediis ſed natus Athenis.
Horum ego non fugiam conchylia? me prior ille
Signabit? fultuſque toro meliore recumbet
Advectus Romam, quo pruna, & coctona vento?
Uſque adeo nihil eſt, quod noſtra infantia cælum
Hauſit Aventini bacca nutrita Sabina?
Quid quod adulandi gens prudentiſſima laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici;
Et longum invalidi collum cervicibus æquat
Herculis, Antæum procul a tellure tenentis?
Miratur vocem anguſtam, qua deterius nec
Ille ſonat, quo mordetur gallina marito.
Hæc eadem licet & nobis laudare: ſed *illis*
Creditur. an melior cum Thaida ſuſtinet, aut cum
Uxorem Comœdus agit, vel Dorida nullo
Cultam palliolo? mulier nempe ipſa videtur,
Non perſona loqui: vacua & plena omnia dicas
Infra ventriculum, & tenui diſtantia rima.
Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic



Digitized by Google

Aut Stratocles, aut cum molli Demetrius Hæmo.
Natio comœda eſt. rides? majore cachinno
Concutitur: flet, ſi lacrimas aſpexit amici:
Nec dolet. igniculum brumæ ſi tempore poſcas,
Accipit endromidem: ſi dixeris, æſtuo, ſudat.
Non ſumus ergo pares: melior qui ſemper & omni
Nocte dieque poteſt alienum ſumere vultum;
A facie jactare manus, laudare paratus,
[illegible] minxit amicus,
Si trulla inverſo crepitum dedit [illegible] fundo.
Præterea ſanctum nihil eſt, & ab inguine [illegible]
Non matrona laris, non filia virgo, neque ipſe
Sponſus lævis adhuc, non filius ante pudicus.
Horum ſi nihil eſt, aulam reſupinat amici.
Scire volunt ſecreta domus, atque inde timeri.
Et quoniam cœpit Græcorum mentio, tranſi
Gymnaſia, atque audi facinus majoris abollæ.
Stoicus occidit Baream, delator amicum,
Diſcipulumque ſenex, ripa nutritus in illa,
Ad quam Gorgonei delapſa eſt penna caballi.
Non eſt Romano cuiquam locus hic, ubi regnat
Protogenes aliquis, vel Diphilus, aut Erimanthus,
Qui gentis vitio numquam partitur amicum;
Solus habet. nam cum facilem ſtillavit in aurem
Exiguum de naturæ, patriæque veneno,
Limine ſummoveor: perierunt tempora longi
Servitii: nuſquam minor eſt jactura clientis.
Quod porro officium (ne nobis blandiar) aut quod
Pauperis hic meritum; ſi curet nocte togatus
Currere, cum Prætor lictorem impellat, & ire
Præcipitem jubeat dudum vigilantibus orbis;
Ne prior Albinam, aut Modiam collega ſalutet?
Divitis hic ſervi claudit latus ingenuorum
Filius; alter enim quantum in legione tribuni
Accipiunt, donat Calvinæ, vel Catienæ,
Ut ſemel atque iterum ſuper illam palpitet: at tu
Cum tibi veſtiti facies ſcorti placet, hæres,
Et dubitas alta Chionem deducere ſella.
Da teſtem Romæ tam ſanctum, quam fuit hoſpes
Numinis Idæi: procedat vel Numa, vel qui
Servavit trepidam flagranti ex æde Minervam.
Protinus ad cenſum: de moribus ultima fiet
Quæſtio: quot paſcit ſervos, quot poſſidet agri
Jugera, quam multa magnaque paropſide cœnat.
QUANTUM quiſque ſua nummorum ſervat in arca,
Tantum habet & fidei: jures licet & Samothracum,
Et noſtrorum aras, contemnere fulmina pauper
Creditur, atque Deos, Dis ignoſcentibus ipſis.
Quid, quod materiam præbet cauſaſque jocorum
Omnibus hic idem, ſi fœda & ſciſſa lacerna,
Si toga ſordidula eſt, & rupta calceus alter
Pelle patet; vel ſi conſuto vulnere craſſum
Atque recens linum oſtendit non una cicatrix!
NIL habet infelix paupertas durius in ſe,
Quam quod ridiculos homines facit: Exeat, inquit,
Si pudor eſt, & de pulvino ſurgat equeſtri,
Cujus res legi non ſufficit, & ſedeant hic
Lenonum pueri quocumque in fornice nati.
Hic plaudat nitidi præconis filius inter
Pinnirapi cultos juvenes, juveneſque laniſtæ.
Sic libitum vano, qui nos diſtinxit, Othoni.
Quis gener hic placuit cenſu minor, atque puellæ
Sarcinulis impar? quis pauper ſcribitur hæres?
Quando in conſilio eſt ædilibus? agmine facto
Debuerant olim tenues migraſſe Quirites.
HAUD facile emergunt, quorum virtutibus obſtat
Res anguſta domi. ſed Romæ durior illis
Conatus: magno hoſpitium miſerabile, magno
Servorum ventres, & frugi cœnula magno.
Fictilibus cœnare pudet, quod turpe negavit
Translatus ſubito ad Marſos, menſamque Sabellam,
Contentuſque illic Veneto, duroque cucullo.
Pars magna Italiæ eſt (ſi verum admittimus) in qua
Nemo togam ſumit niſi mortuus. ipſa dierum
Feſtorum herboſo colitur ſi quando theatro
Majeſtas: tandemque redit [illegible] pulpita notum
Exodium, cum perſonæ pallentis hia[illegible]
[illegible] gremio matris formidat ruſticus infans:
Æquales [illegible] illic. ſimilemque videbis
Orcheſtram, & populum, clari velamen honoris,
Sufficiunt tunicæ ſummis ædilibus albæ.
Hic ultra vires habitus nitor, hic aliquid plus,
Quam ſatis eſt, interdum aliena ſumitur arca.
Commune id vitium eſt: hic vivimus ambitioſa
Paupertate omnes: quid te moror? OMNIA Romæ
Cum pretio. quid das, ut Coſſum aliquando ſalutes?
Ut te reſpiciat clauſo Vejento labello?
Ille metit barbam, crinem hic deponit amati,
Plena domus libis venalibus: accipe, & illud
Fermentum tibi habe; præſtare tributa clientes
Cogimur, & cultis augere peculia ſervis.
Quis timet, aut timuit gelida Præneſte ruinam;
Aut poſitis nemoroſa inter juga Volſiniis, aut
Simplicibus Gabiis, aut proni Tiburis arce?
Nos urbem colimus tenui tibicine fultam
Magna parte ſui: nam ſic labentibus obſtat
Villicus, & veteris rimæ contexit hiatum,
Securos pendente jubet dormire ruina.
Vivendum eſt illic, ubi nulla incendia, nulli
Nocte metus: jam poſcit aquam, jam frivola transfert
Ucalegon; tabulata tibi jam tertia fumant.
Tu neſcis. nam ſi gradibus trepidatur ab imis,
Ultimus ardebit, quem tegula ſola tuetur
A pluvia, molles ubi reddunt ova columbæ.
Lectus erat Codro Procula minor, urceoli ſex,
Ornamentum abaci, necnon & parvulus infra
Cantharus, & recubans ſub eodem marmore Chiron,
Jamque vetus Græcos ſervabat ciſta libellos,
Et divina Opici rodebant carmina mures.
Nil habuit Codrus: quis enim negat? & tamen illud
Perdidit infelix totum nil: ultimus autem
Ærumnæ cumulus, quod nudum, & fruſtra rogantem
Nemo cibo, nemo hoſpitio, tectoque juvabit.
Si magna Aſturii cecidit domus, horrida mater,
Pullati proceres, differt vadimonia prætor:
Tunc gemimus caſus urbis, tunc odimus ignem.
Ardet adhuc, & jam accurrit qui marmora donet,
Conferat impenſas. hic nuda, & candida ſigna;
Hic aliquid præclarum Euphranoris, & Polycleti,
Phæcaſianorum vetera ornamenta Deorum.
Hic libros dabit, & forulos, mediamque Minervam,
Hic modium argenti: meliora, ac plura reponit
Perſicus orborum lautiſſimus, & merito jam
Suſpectus, tamquam ipſe ſuas incenderit ædes.
Si potes avelli Circenſibus, optima Soræ,
Aut Fabrateriæ domus, aut Fruſinone paratur;
Quanti nunc tenebras unum conducis in annum.
Hortulus hic, puteuſque brevis; nec reſte movendus,
In tenues plantas facili diffunditur hauſtu.
Vive bidentis amans, & culti villicus horti,
Unde epulum poſſis centum dare Pythagoreis.
Eſt aliquid quocumque loco, quocumque receſſu,

Unius

Digitized by Google

Unius ſeſe dominum feciſſe lacertæ.
Plurimus hic æger moritur vigilando; ſed illum
Languorem peperit cibus imperfectus, & hærens
Ardenti ſtomacho. nam quæ meritoria ſomnum
Admittunt? magnis opibus dormitur in urbe.
Inde caput morbi: rhedarum tranſitus arcto
Vicorum inflexu, & ſtantis convicia mandræ
Eripiunt ſomnum Druſo, vitulisque marinis.
Si vocat officium, turba cedente vehetur
Dives, & ingenti curru ſuper ora Liburno,
Atque obiter leget, aut ſcribet, vel dormiet intus.
Namque facit ſomnum clauſa lectica feneſtra.
Ante tamen veniet: nobis properantibus obſtat
Unda prior, magno populus premit agmine lumbos
Qui ſequitur: ferit hic cubito, ferit aſſere duro
Alter; at hic tignum capiti incutit, ille metretam,
Pinguia crura luto; planta mox undique magna
Calcor, & in digito clavus mihi militis hæret.
Nonne vides quanto celebretur ſportula fumo?
Centum convivæ; ſequitur ſua quemque culina,
Corbulo vix ferret tot vaſa ingentia, tot res
Impoſitas capiti, quas recto vertice portat
Servulus infelix; & curſu ventilat ignem.
Scinduntur tunicæ ſartæ; modo longa coruſcat
Sarraco veniente abies, atque altera pinum
Plauſtra vehunt, nutant alte, populoque minantur.
Nam ſi procubuit, qui ſaxa Liguſtica portat
Axis, & everſum fudit ſuper agmina montem,
Quid ſupereſt de corporibus? quis membra, quis oſſa
Invenit? obtritum vulgi perit omne cadaver,
More animæ. domus interea ſecura patellas
Jam lavat, & bucca foculum excitat, & ſonat unctis
Strigilibus, & pleno componit lintea gutto.
Hæc inter pueros variè properantur: at ille
Jam ſedet in ripa, tetrumque novitius horret
Porthmea, nec ſperat cœnoſi gurgitis alnum
Infelix, nec habet quem porrigat ore trientem.
Reſpice nunc alia, ac diverſa pericula noctis.
Quod ſpatium tectis ſublimibus, unde cerebrum
Teſta ferit, quoties rimoſa, & curta feneſtris
Vaſa cadunt, quanto percuſſum pondere ſignent,
Et lædant ſilicem. poſſis ignavus haberi,
Et ſubiti caſus improvidus, ad cœnam ſi
Inteſtatus eas, adeo tot fata, quot illa
Nocte patent vigiles, te prætereunte, feneſtræ.
Ergo optes, votumque feras miſerabile tecum,
Ut ſint contentæ patulas effundere pelves.
Ebrius, ac petulans, qui nullum forte cecidit,
Dat pœnas, noctem patitur lugentis amicum
Pelidæ, cubat in faciem, mox deinde ſupinus.
Ergo non aliter poterit dormire: quibuſdam
Somnum rixa facit: ſed quamvis improbus annis,
Atque mero fervens, cavet hunc, quem coccina læna
Vitari jubet, & comitum longiſſimus ordo:
Multum præterea flammarum, atque ænea lampas:
Me, quem Luna ſolet deducere, vel breve lumen
Candelæ, cujus diſpenſo & tempero filum,
Contemnit. miſeræ cognoſce procemia rixæ:
Si rixa eſt, ubi tu pulſas, ego vapulo tantum.
Stat contra, ſtarique jubet, parere neceſſe eſt.
Nam quid agas, cum te furioſus cogat, & idem
Fortior? unde venis? exclamat: cujus aceto,
Cujus conche tumes? quis tecum ſectile porrum
Sutor, & elixi vervecis labra comedit?
Nil mihi reſpondes? aut dic, aut accipe calcem.
Ede ubi conſiſtas: in qua te quæro proſeucha?
Dicere ſi tentes aliquid, taciturſque recedas,
Tantundem eſt: feriunt pariter: vadimonia deinde
Irati faciunt: libertas pauperis hæc eſt.
Pulſatus rogat, & pugnis conciſus adorat,
Ut liceat paucis cum dentibus inde reverti.
Nec tamen hoc tantum metuas. nam qui ſpoliet te
Non deerit, clauſis domibus, poſtquam omnis ubique
Fixa catenatæ ſiluit compago tabernæ.
Interdum & ferro ſubitus graſſator agit rem,
Armato quoties tuta cuſtode tenentur
Et Pomptina palus, & Gallinaria pinus.
Sic inde huc omnes tamquam ad vivaria currunt.
Qua fornace graves, qua non incude catenæ?
Maximus in vinclis ferri modus, ut timeas, ne
Vomer deficiat, ne marræ, & ſarcula deſint.
Felices proavorum atavos, felicia dicas
Secula, quæ quondam ſub regibus atque tribunis
Viderunt uno contentam carcere Romam.
His alias poteram, & plures ſubnectere cauſas:
Sed jumenta vocant, & Sol inclinat; eundum eſt.
Nam mihi commota jamdudum mulio virga
Innuit; ergo vale noſtri memor; & quoties te
Roma tuo refici properantem reddet Aquino;
Me quoque ad Elvinam Cererem, veſtramque Dianam
Convelle a Cumis: Satyrarum ego (ni pudet illas)
Adjutor gelidos veniam caligatus in agros.

# SATYRA IV.

Ecce iterum Criſpinus; & eſt mihi ſæpe vocandus
Ad partes, monſtrum nulla virtute redemptum
A vitiis, æger, ſolaque libidine fortis:
Delicias viduæ tantum aſpernatur adulter.
Quid refert igitur quantis jumenta fatiget
Porticibus, quanta nemorum vectetur in umbra,
Jugera quot vicina foro, quas emerit ædes?
Nemo malus felix, minime corruptor, & idem
Inceſtus, cum quo nuper vittata jacebat
Sanguine adhuc vivo terram ſubitura ſacerdos.
Sed nunc de factis levioribus: & tamen alter
Si feciſſet idem, caderet ſub judice morum.
Nam quod turpe bonis Titio, Seioque, decebat
Criſpinum, quid agas, cum dira & fœdior omni
Crimine perſona eſt? mullum ſex millibus emit,
Æquantem ſane paribus ſeſtertia libris,
Ut perhibent, qui de magnis majora loquuntur.
Conſilium laudo artificis, ſi munere tanto
Præcipuam in tabulis ceram ſenis abſtulit orbi.
Eſt ratio ulterior, magnæ ſi miſit amicæ,
Quæ vehitur clauſo latis ſpecularibus antro.
Nil tale expectes: emit ſibi. multa videmus,
Quæ miſer & frugi non fecit Apicius, hoc tu
Succinctus patria quondam Criſpine papyro?
Hoc pretium ſquamæ? potuit fortaſſe minoris
Piſcator, quam piſcis emi. Provincia tanti
Vendit agros; ſed majores Appulia vendit.
Quales tunc epulas ipſum glutiſſe putemus
Induperatorem? cum tot ſeſtertia, partem
Exiguam, & modicæ ſumptam de margine cœnæ
Purpureus magni ructaret ſcurra Palati,
Iam princeps equitum, magna qui voce ſolebat
Vendere municipes fracta de merce ſiluros?
Incipe Calliope, licet hic conſidere: non eſt
Cantandum; res vera agitur. narrate puellæ

Pie-

Digitized by Google

Pierides; proſit mihi vos dixiſſe puellas.
Cum jam ſemianimum laceraret Flavius orbem
Ultimus, & calvo ſerviret Roma Neroni,
Incidit Adriaci ſpatium admirabile rhombi,
Ante domum Veneris, quam Dorica ſuſtinet Ancon,
Implevitque ſinus; neque enim minor hæſerat illis,
Quos operit glacies Mæotica, ruptaque tandem
Solibus, effundit torpentis ad oſtia Ponti
Deſidia tardos, & longo frigore pingues.
Deſtinat hoc monſtrum cymbæ linique magiſter
Pontifici ſummo. quis enim proponere tantum,
Aut emere auderet? cum plena & litora multo
Delatore forent; diſperſi protinus algæ
Inquiſitores agerent cum remige nudo,
Non dubitaturi fugitivum dicere piſcem,
Depaſtumque diu vivaria Cæſaris: inde
Elapſum, veterem ad dominum debere reverti.
Si quid Palphurio, ſi credimus Armillato,
Quidquid conſpicuum, pulchrumque ex æquore toto eſt,
Res fiſci eſt, ubicumque natat: donabitur ergo,
Ne pereat, jam letifero cedente pruinis
Autumno, jam quartanam ſperantibus ægris.
Stridebat deformis hiems, prædamque recentem
Servabat: tamen hic properat, velut urgeat Auſter.
Utque lacus ſuberant, ubi quamquam diruta ſervat
Ignem Trojanum, & Veſtam colit Alba minorem;
Obſtitit intranti miratrix turba parumper.
Ut ceſſit, facili patuerunt cardine valvæ:
Excluſi exſpectant admiſſa obſonia Patres.
Itur ad Atriden. tunc Picens, Accipe, dixit,
Privatis majora focis; genialis agatur
Iſte dies; propera ſtomachum laxare saginis,
Et tua ſervatum conſume in ſecula rhombum:
Ipſe capi voluit. quid apertius? & tamen illi
Surgebant criſtæ. nihil eſt, quod credere de ſe
Non poſſit, cum laudatur Diis æqua poteſtas.
Sed deerat piſcis patinæ menſura: vocantur
Ergo in conſilium proceres, quos oderat ille;
In quorum facie miſeræ, magnæque ſedebat
Pallor amicitiæ. primus, clamante Liburno,
Currite, jam ſedit, rapta properabat abolla
Pegaſus, attonitæ poſitus modo Villicus urbi.
Anne aliud tunc Præfecti? quorum optimus, atque
Interpres legum ſanctiſſimus: omnia quamquam
Temporibus diris tractanda putabat inermi
Juſtitia. venit & Criſpi jucunda ſenectus,
Cujus erant mores, qualis facundia, mite
Ingenium: maria, ac terras, populoſque regenti
Quis comes utilior, ſi clade, & peſte ſub illa
Sævitiam damnare, & honeſtum afferre liceret
Conſilium? ſed quid violentius aure Tyranni?
Cum quo de pluviis, aut æſtibus, aut nimboſo
Vere locuturi fatum pendebat amici?
Ille igitur numquam direxit brachia contra
Torrentem; nec civis erat, qui libera poſſet
Verba animi proferre, & vitam impendere vero.
Sic multas hiemes, atque octogeſima vidit
Solſtitia, his armis, illa quoque tutus in aula.
Proximus ejuſdem properabat Acilius ævi,
Cum juvene indigno, quem mors tam ſæva maneret,
Et domini gladiis tam feſtinata: ſed olim
Prodigio par eſt in nobilitate ſenectus:
Unde fit, ut malim fraterculus eſſe Gigantum.
Profuit ergo nihil miſero, quod cominus urſos
Figebat Numidas, Albana nudus arena
Venator. quis enim jam non intelligat artes
Patricias? quis priſcum illud miretur acumen,
Brute, tuum? facile eſt barbato imponere regi.
Nec melior vultu quamvis ignobilis ibat
Rubrius, offenſæ veteris reus, atque tacendæ;
Et tamen improbior Satyram ſcribente cinædo.
Montani quoque venter adeſt abdomine tardus:
Et matutino ſudans Criſpinus amomo;
Quantum vix redolent duo funera: ſævior illo
Pompeius tenui jugulos aperire ſuſurro:
Et qui vulturibus ſervabat viſcera Dacis
Fuſcus, marmorea meditatus prælia villa:
Et cum mortifero prudens Veiento Catullo,
Qui numquam viſæ flagrabat amore puellæ,
Grande, & conſpicuum noſtro quoque tempore monſtrum,
Cæcus adulator, dirusque a ponte ſatelles,
Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes,
Blandaque devexæ jactaret baſia rhedæ.
Nemo magis rhombum ſtupuit: nam plurima dixit
In lævum converſus: at illi dextra jacebat
Bellua: ſic pugnas Cilicis laudabat, & ictus;
Et pegma, & pueros inde ad velaria raptos.
Non cedit Veiento, ſed ut fanaticus œſtro
Percuſſus, Bellona, tuo divinat: & ingens
Omen habes, inquit, magni clarique triumphi:
Regem aliquem capies; aut de temone Britanno
Excidet Arviragus: peregrina eſt bellua. cernis
Erectas in terga ſudes? hoc defuit unum
Fabricio, patriam ut rhombi memoraret, & annos.
Quidnam igitur cenſes? conciditur? abſit ab illo
Dedecus hoc, Montanus ait: teſta alta paretur,
Quæ tenui muro ſpatioſum colligat orbem.
Debetur magnus patinæ ſubituſque Prometheus.
Argillam, atque rotam citius properate: ſed ex hoc
Tempore jam, Cæſar, figuli tua caſtra ſequantur.
Vicit digna viro ſententia: noverat ille
Luxuriam Imperii veterem, nocteſque Neronis
Jam medias, aliamque famem, cum pulmo Falerno
Arderet. nulli major fuit uſus edendi,
Tempeſtate mea. Circeis nata forent, an
Lucrinum ad ſaxum, Rutupinove edita fundo
Oſtrea, callebat primo deprehendere morſu;
Et ſemel aſpecti littus dicebat echini.
Surgitur, & miſſo proceres exire jubentur
Concilio, quos Albanam dux magnus in arcem
Traxerat attonitos, & feſtinare coactos,
Tamquam de Cattis aliquid, torviſque Sicambris
Dicturus, tamquam diverſis partibus orbis
Anxia præcipiti veniſſet epiſtola pinna.
Atque utinam his potius nugis tota illa dediſſet
Tempora ſævitiæ, claras quibus abſtulit Urbi
Illuſtreſque animas impune, & vindice nullo:
Sed periit, poſtquam cerdonibus eſſe timendus
Cœperat: hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.

# SATYRA V.

SI te propoſiti nondum pudet, atque eadem eſt mens,
Ut bona ſumma putes, aliena vivere quadra;
Sic potes illa pati, quæ nec Sarmentus iniquas
Cæſaris ad menſas, nec vilis Galba tuliſſet,
Quamvis jurato metuam tibi credere teſti.
Ventre nihil novi frugalius. hoc tamen ipſum
Defeciſſe puta, quod inani ſufficit alvo.
Nulla crepido vacat? nuſquam pons, & tegetis pars

Dimi-

Dimidia brevior? tantine injuria cœnæ?
Tam jejuna fames; cum poſſis honeſtius illic
Et tremere, & ſordes farris mordere canini?
Primo fige loco, quod tu diſcumbere juſſus
Mercedem ſolidam veterum capis officiorum.
Fructus amicitiæ magnæ, cibus: imputat hunc rex,
Et quamvis rarum, tamen imputat. ergo duos poſt
Si libuit menſes neglectum adhibere clientem,
Tertia ne vacuo ceſſaret culcitra lecto,
Una ſimus, ait. votorum ſumma: quid ultra
Quæris? habet Trebius propter quod rumpere ſomnum
Debeat, & ligulas dimittere, ſollicitus, ne
Tota ſalutatrix jam turba peregerit orbem
Sideribus dubiis, aut illo tempore, quo ſe
Frigida circumagunt pigri ſarraca Bootæ.
Qualis cœna tamen? vinum quod ſuccida nollet
Lana pati: de conviva Corybanta videbis.
Jurgia proludunt; ſed mox & pocula torques
Saucius, & rubra deterges vulnera mappa;
Inter vos quoties, libertorumque cohortem
Pugna Saguntina fervet commiſſa lagena.
Ipſe capillato diffuſum conſule potat,
Calcatamque tenet bellis ſocialibus uvam,
Cardiaco numquam cyathum miſſurus amico.
Cras bibet Albanis aliquid de montibus, aut de
Setinis, cujus patriam, titulumque ſenectus
Delevit multa veteris fuligine teſtæ:
Quale coronati Thraſea, Helvidiuſque bibebant,
Brutorum, & Caſſi natalibus. ipſe capaces
Heliadum cruſtas, & inæquales beryllo,
Virro tenet phialas. tibi non committitur aurum;
Vel ſi quando datur, cuſtos affixus ibidem,
Qui numeret gemmas, ungueſque obſervet acutos.
Da veniam: præclara illic laudatur iaſpis.
Nam Virro (ut multi) gemmas ad pocula transfert
A digitis; quas in vaginæ fronte ſolebat
Ponere zelotypo juvenis prælatus Hiarbæ.
Tu Beneventani ſutoris nomen habentem
Siccabis calicem naſorum quatuor, ac jam
Quaſſatum, & rupto poſcentem ſulfura vitro.
Si ſtomachus domini fervet vinoque, ciboque;
Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.
Non eadem vobis poni modo vina querebar.
Vos aliam potatis aquam: tibi pocula curſor
Gætulus dabit, aut nigri manus oſſea Mauri,
Et cui per mediam nolis occurrere noctem,
Clivoſæ veheris dum per monumenta Latinæ.
Flos Aſiæ ante ipſum pretio majore paratus:
Quam fuit & Tulli cenſus pugnacis, & Anci:
Et, ne te teneam, Romanorum omnia regum
Frivola. quod cum ita ſit, tu Gætulum Ganymedem
Reſpice, cum ſities: neſcit tot millibus emptus
Pauperibus miſcere puer: ſed forma, ſed ætas
Digna ſupercilio. quando ad te pervenit ille?
Quando vocatus adeſt calidæ, gelidæque miniſter?
Quippe indignatur veteri parere clienti:
Quodque aliquid poſcas & quod ſe ſtante recumbas.
Maxima quæque domus ſervis eſt plena ſuperbis.
Ecce alius quanto porrexit murmure panem
Vix fractum, ſolidæ jam mucida fruſtra farinæ,
Quæ genuinum agitent, non admittentia morſum.
Sed tener & niveus, mollique ſiligine factus
Servatur domino. dextram cohibere memento.
Salva ſit artoptæ reverentia. finge tamen te
Improbulum; ſupereſt illic qui ponere cogat.
Vin' tu conſuetis audax conviva caniſtris
Impleri, paniſque tui noviſſe colorem?
Scilicet hoc fuerat, propter quod ſæpe relicta
Conjuge, per montem adverſum, gelidaſque cucurri
Eſquilias, fremeret ſæva cum grandine vernus
Jupiter, & multo ſtillaret penula nimbo.
Adſpice quam longo diſtendat pectore lancem,
Quæ fertur domino ſquilla, & quibus undique ſepta
Aſparagis, qua deſpiciat convivia cauda,
Cum venit excelſi manibus ſublata miniſtri.
Sed tibi dimidio conſtrictus Cammarus ovo
Ponitur, exigua feralis cœna patella.
Ipſe Venafrano piſcem perfundit: at hic, qui
Pallidus offertur miſero tibi caulis, olebit
Laternam: illud enim veſtris datur alveolis, quod
Canna Micipſarum prora ſubvexit acuta:
Propter quod Romæ cum Boccare nemo lavatur;
Quod tutos etiam facit a ſerpentibus atris.
Mullus erit domino, quem miſit Corſica, vel quem
Taurominitanæ rupes, quando omne peractum eſt,
Et jam defecit noſtrum mare; dum gula ſævit,
Retibus aſſiduis penitus ſcrutante macello
Proxima; nec petitur Tyrrhenum creſcere piſcem.
Inſtruit ergo focum provincia: ſumitur illinc
Quod captator emat Lenas, Aurelia vendat.
Virroni muræna datur, quæ maxima venit
Gurgite de Siculo: nam dum ſe continet Auſter,
Dum ſedet, & ſiccat madidas in carcere pennas,
Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.
Vos anguilla manet longæ cognata colubræ,
Aut glacie adſperſus maculis Tiberinus, & ipſe
Vernula riparum pinguis torrente cloaca,
Et ſolitus mediæ cryptam penetrare Suburræ.
Ipſi pauca velim, facilem ſi præbeat aurem:
Nemo petit, modicis quæ mittebantur amicis
A Seneca; quæ Piſo bonus, quæ Cotta ſolebat
Largiri: namque & titulis, & faſcibus olim
Major habebatur donandi gloria: ſolum
Poſcimus, ut cœnes civiliter. hoc face, & eſto,
Eſto (ut nunc multi) dives tibi, pauper amicis.
Anſeris ante ipſum magni jecur, anſeribus par
Altilis, & flavi dignus ferro Meleagri
Fumat aper. poſt hunc raduntur tubera, ſi ver
Tunc erit, & facient optata tonitrua cœnas
Majores. tibi habe frumentum, Alledius inquit,
O Libye; disjunge boves, dum tubera mittas.
Structorem interea, ne qua indignatio deſit,
Saltantem ſpectes, & chironomonta volanti
Cultello, donec peragat dictata magiſtri
Omnia. nec minimo ſane diſcrimine refert,
Quo geſtu lepores, & quo gallina ſecetur.
Duceris planta, velut ictus ab Hercule Cacus;
Et ponere foris, ſi quid tentaveris umquam
Hiſcere, tamquam habeas tria nomina. quando propinat
Virro tibi, ſumitque tuis contacta labellis
Pocula? quis veſtrum temerarius uſque adeo, quis
Perditus, ut dicat regi, Bibe? plurima ſunt, quæ
Non audent homines pertuſa dicere læna.
Quadringenta tibi ſi quis Deus, aut ſimilis Dis
Et melior fatis donaret, homuncio quantus
Ex nihilo fieres, quantus Virronis amicus!
Da Trebio, pone ad Trebium: vis frater ab iſtis
Ilibus? o nummi, vobis hunc præſtat honorem:
Vos eſtis fratres. Dominus tamen, & Domini Rex
Si vis tu fieri, nullus tibi parvulus aula
Luſerit Æneas, nec filia dulcior illo.
Jucundum & carum ſterilis facit uxor amicum.

Sed

Digitized by Google

Sed tua nunc Mycale pariat licet, & pueros tres
In gremium patris fundat, ſimul ipſe loquaci
Gaudebit nido, viridem thoraca jubebit
Afferri, minimaſque nuces, aſſemque rogatum,
Ad menſam quoties paraſitus venerit infans.
Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino; ſed qualem Claudius edit,
Ante illum uxoris, poſt quem nihil amplius edit.
Virro ſibi & reliquis Virronibus illa jubebit
Poma dari, quorum ſolo paſcaris odore,
Qualia perpetuus Phæacum Autumnus habebat;
Credere quæ poſſis ſurrepta ſororibus Afris.
Tu ſcabie frueris mali, quod in aggere rodit
Qui tegitur parma, & galea, metuenſque flagelli
Diſcit ab hirſuto jaculum torquere Capella.
Forſitan impenſæ Virronem parcere credas:
Hoc agit, ut doleas: nam quæ comœdia? mimus
Quis melior plorante gula? ergo omnia fiunt,
Si neſcis, ut per lacrimas effundere bilem
Cogaris, preſſoque diu ſtridere molari.
Tu tibi liber homo, & regis conviva videris;
Captum te nidore ſuæ putat ille culinæ:
Nec male conjectat: quis enim tam nudus, ut illum
Bis ferat, Hetruſcum puero ſi contigit aurum,
Vel nodus tantum, & ſignum de paupere loro?
Spes bene cœnandi vos decipit: ecce dabit jam
Semeſum leporem, atque aliquid de clunibus apri.
Ad nos jam veniet minor altilis: inde parato,
Intactoque omnes, & ſtricto pane tacetis.
Ille ſapit, qui te ſic utitur. omnia ferre
Si potes, & debes; pulſandum vertice raſo
Præbebis quandoque caput, nec dura timebis
Flagra pati, his epulis, & tali dignus amico.

## SATYRA VI.

Credo pudicitiam Saturno rege moratam
In terris, viſamque diu; cum frigida parvas
Præberet ſpelunca domos, ignemque, Laremque,
Et pecus, & dominos communi clauderet umbra:
Silveſtrem montana torum cum ſterneret uxor
Frondibus, & culmo, vicinarumque ferarum
Pellibus: haud ſimilis tibi Cynthia, nec tibi, cujus
Turbavit nitidos extinctus paſſer ocellos:
Sed potanda ferens infantibus ubera magnis,
Et ſæpe horridior glandem ructante marito.
Quippe aliter tunc orbe novo, cæloque recenti
Vivebant homines; qui rupto robore nati,
Compoſitique luto nullos habuere parentes.
Multa pudicitiæ veteris veſtigia forſan,
Aut aliqua extiterant, & ſub Jove, ſed Jove nondum
Barbato, nondum Græcis jurare paratis
Per caput alterius, cum furem nemo timeret
Caulibus, aut pomis, & aperto viveret horto.
Paulatim deinde ad Superos Aſtræa receſſit,
Hac comite, atque duæ pariter fugere ſorores.
Antiquum & vetus eſt alienum, Poſthume, lectum
Concutere, atque ſacri Genium contemnere fulcri.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit ætas.
Viderunt primos argentea ſecula mœchos.
Conventum tamen, & pactum, & ſponſalia, noſtra
Tempeſtate paras; jamque a tonſore magiſtro
Pecteris, & digito pignus fortaſſe dediſti.
Certe ſanus eras. uxorem, Poſthume, ducis?
Dic, qua Tiſiphone, quibus exagitare colubris?
Ferre potes dominam ſalvis tot reſtibus ullam?
Cum pateant altæ, caliganteſque feneſtræ?
Cum tibi vicinum ſe præbeat Aemilius pons?
Aut ſi de multis nullus placet exitus; illud
Nonne putas melius, quod tecum puſio dormit?
Puſio, qui noctu non litigat: exigit a te
Nulla jacens illic munuſcula, nec queritur, quod
Et lateri parcas, nec quantum juſſit, anheles.
Sed placet Urſidio lex Julia: tollere dulcem
Cogitat hæredem cariturus turture magno,
Mullorumque jubis, & captatore macello.
Quid fieri non poſſe putes, ſi jungitur ulla
Urſidio? ſi mœchorum turpiſſimus olim
Stulta maritali jam porrigit ora capiſtro:
Quem toties texit perituri ciſta Latini?
Quid? quod & antiquis uxor de moribus illi
Quæritur? o medici mediam pertundite venam.
Delicias hominis! Tarpeium limen adora
Pronus, & auratam Junoni cæde juvencam,
Si tibi contigerit capitis matrona pudici.
Paucæ adeo Cereris vittas contingere dignæ,
Quarum non timeat pater oſcula. necte coronam
Poſtibus, & denſos per limina tende corymbos.
Unus Iberinæ vir ſufficit? ocyus illud
Extorquebis, ut hæc oculo contenta ſit uno.
Magna tamen fama eſt cujuſdam rure paterno
Viventis. vivat Gabiis, ut vixit in agro:
Vivat Fidenis: & agello cedo paterno.
Quis tamen affirmat, nil actum in montibus, aut in
Speluncis? adeo ſenuerunt Jupiter & Mars?
Porticibuſne tibi monſtratur femina voto
Digna tuo? cuneis an habent ſpectacula totis
Quod ſecurus ames, quodque inde excerpere poſſis?
Cheironomon Ledam molli ſaltante Bathyllo,
Tuccia veſicæ non imperat: Appula gannit
Sicut in amplexu: ſubitum, & miſerabile longum
Attendit Thymele, Thymele tunc ruſtica diſcit.
Aſt aliæ, quoties aulæa recondita ceſſant,
Et vacuo clauſoque ſonant fora ſola theatro,
Atque a plebeis longe Megaleſia, triſtes
Perſonam, thyrſumque tenent, & ſubligar Acci.
Urbicus exodio riſum movet Attellanæ
Geſtibus Autonoes; hunc diligit Ælia pauper.
Solvitur his magno comœdi fibula. ſunt quæ
Chryſogonum cantare vetent. Hiſpulla tragœdo
Gaudet: an exſpectas, ut Quintilianus ametur?
Accipis uxorem, de qua citharœdus Echion,
Aut Glaphyrus fiat pater, Ambroſiuſque choraules.
Longa per anguſtos figamus pulpita vicos:
Ornentur poſtes, & grandi janua lauro,
Ut teſtudineo tibi, Lentule, conopeo
Nobilis Euryalum mirmillonem exprimat infans.
Nupta Senatori comitata eſt Hippia ludum
Ad Pharon, & Nilum, famoſaque mœnia Lagi,
Prodigia & mores urbis damnante Canopo.
Immemor illa domus, & conjugis, atque ſororis,
Nil patriæ indulſit, ploranteſque improba natos,
Utque magis ſtupeas, ludos, Paridemque reliquit.
Sed quamquam in magnis opibus, plumaque paterna,
Et ſegmentatis dormiſſet parvula cunis,
Contempſit pelagus: famam contempſerat olim,
Cujus apud molles minima eſt jactura cathedras.
Tyrrhenos igitur fluctus, lateque ſonantem
Pertulit Ionium conſtanti pectore, quamvis
Mutandum toties eſſet mare. juſta pericli

Si ratio eſt, & honeſta; timent, pavidoque gelantur
Pectore, nec tremulis poſſunt inſiſtere plantis:
Fortem animum præſtant rebus, quas turpiter audent.
Si jubeat conjux, durum eſt conſcendere navim.
Tunc ſentina gravis, tunc ſummus vertitur aer.
Quæ mœchum ſequitur, ſtomacho valet. illa maritum
Convomit: hæc inter nautas & prandet, & errat
Per puppim, & duros gaudet tractare rudentes.
Qua tamen exarſit forma? qua capta juventa eſt
Hippia? quid vidit propter quod ludia dici
Suſtinuit? nam Sergiolus jam radere guttur
Cœperat, & ſecto requiem ſperare lacerto.
Præterea multa in facie deformia; ſicut
Attritus galea, mediiſque in naribus ingens
Gibbus, & acre malum ſemper ſtillantis ocelli.
Sed gladiator erat. facit hoc illos Hyacinthos.
Hoc pueris, patriæque, hoc prætulit illa ſorori,
Atque viro. ferrum eſt, quod amant. hic Sergius idem
Accepta rude cœpiſſet Veiento videri.
Quid privata domus, quid fecerit Hippia, curas?
Reſpice rivales Divorum; Claudius audi
Quæ tulerit: dormire virum cum ſenſerat uxor,
Auſa Palatino tegetem præferre cubili,
Sumere nocturnos meretrix Auguſta cucullos.
Linquebat comite ancilla non amplius una:
Et nigrum flavo crinem abſcondente galero,
Intravit calidum veteri centone lupanar,
Et cellam vacuam, atque ſuam: tunc nuda papillis
Conſtitit auratis, titulum mentita Lyciſcæ,
Oſtenditque tuum, generoſe Britannice, ventrem.
Excepit blanda intrantes, atque æra popoſcit:
Mox lenone ſuas jam dimittente puellas,
Triſtis abit; ſed quod potuit, tamen ultima cellam
Clauſit, adhuc ardens rigidæ tentigine vulvæ,
Et laſſata viris, necdum ſatiata receſſit:
Obſcuriſque genis turpis, fumoque lucernæ,
Fœda lupanaris tulit ad pulvinar odorem.
Hippomanes, carmenque loquar, coctumque venenum,
Privignoque datum? faciunt graviora coactæ
Imperio ſexus, minimumque libidine peccant.
Optima ſed quare Ceſennia teſte marito?
Bis quingenta dedit, tanti vocat ille pudicam;
Nec Veneris pharetris macer eſt; aut lampade fervet:
Inde faces ardent, veniunt a dote ſagittæ.
Libertas emitur: coram licet innuat, atque
Reſcribat, vidua eſt locuples, quæ nupſit avaro.
Cur deſiderio Bibulæ Sertorius ardet?
Si verum excutias, facies, non uxor amatur.
Tres rugæ ſubeant, & ſe cutis arida laxet;
Fiant obſcuri dentes, oculique minores;
Collige ſarcinulas, dicet libertus, & exi;
Jam gravis es nobis, & ſæpe emungeris; exi
Ocyus, & propera. ſicco venit altera naſo.
Interea calet, & regnat, poſcitque maritum
Paſtores, & ovem Canuſinam, ulmoſque Falernas.
Quantulum in hoc? pueros omnes, ergaſtula tota,
Quodque domi non eſt, & habet vicinus, ematur.
Menſe quidem brumæ, cum jam mercator Iaſon
Clauſus, & armatis obſtat caſa candida nautis,
Grandia tolluntur cryſtallina, maxima rurſus
Myrrhina, deinde adamas notiſſimus, & Berenices
In digito factus pretioſior. hunc dedit olim
Barbarus inceſtæ, dedit hunc Agrippa ſorori,
Obſervant ubi feſta mero pede ſabbata reges,
Et vetus indulget ſenibus clementia porcis.
Nullane de tantis gregibus tibi digna videtur?
Sit formoſa, decens, dives, fœcunda, vetuſtos
Porticibus diſponat avos, intactior omni,
Crinibus effuſis bellum dirimente Sabina:
RARA AVIS IN TERRIS, nigroque ſimillima cycno.
Quis feret uxorem, cui conſtant omnia? malo,
Malo Venuſinam, quam te, Cornelia mater
Gracchorum, ſi cum magnis virtutibus adfers
Grande ſupercilium, & numeras in dote triumphos.
Tolle tuum precor Annibalem, victumque Syphacem
In caſtris; & cum tota Carthagine migra.
Parce precor, Pæan, & tu depone ſagittas:
Nil pueri faciunt; ipſam configite matrem:
Amphion clamat. ſed Pæan contrahit arcum.
Extulit ergo gregem natorum, ipſumque parentem,
Dum ſibi nobilior Latonæ gente videtur,
Atque eadem ſcrofa Niobe fœcundior alba.
Quæ tanti gravitas? quæ forma, ut ſe tibi ſemper
Imputet? hujus enim rari, ſummique voluptas
Nulla boni, quoties animo corrupta ſuperbo
Plus aloes quam mellis habet. quis deditus autem
Uſque adeo eſt, ut non illam, quam laudibus effert,
Horreat, inque diem ſeptenis oderit horis?
Quædam parva quidem, ſed non toleranda maritis.
Nam quid rancidius, quam quod ſe non putat ulla
Formoſam, niſi quæ de Tuſca Græcula facta eſt,
De Sulmonenſi mera Cecropis? omnia Græce,
Cum ſit turpe magis noſtris neſcire Latine.
Hoc ſermone pavent, hoc iram, gaudia, curas,
Hoc cuncta effundunt animi ſecreta. quid ultra?
Concumbunt Græce. dones tamen iſta puellis.
Tune etiam, quam ſextus & octogeſimus annus
Pulſat, adhuc Græce? non eſt hic ſermo pudicus
In vetula, quoties laſcivum intervenit illud,
Ζωὴ καὶ ψυχή. modo ſub lodice relictis
Uteris in turba. quod enim non excitat inguen
Vox blanda, & nequam? digitos habet. ut tamen omnes
Subſidant pennæ, dicas hæc mollius Aemo,
Quamquam & Carpophoro, facies tua computat annos.
Si tibi legitimis pactam, junctamque tabellis
Non es amaturus: ducendi nulla videtur
Cauſſa: nec eſt, quare cœnam, & muſtacia perdas,
Labente officio, crudis donanda: nec illud,
Quod prima pro nocte datur, cum lance beata
Dacicus, & ſcripto radiat Germanicus auro.
Si tibi ſimplicitas uxoria, deditus uni
Eſt animus: ſummitte caput cervice parata
Ferre jugum: nullam invenies, quæ parcat amanti.
Ardeat ipſa licet, tormentis gaudet amantis,
Et ſpoliis. igitur longe minus utilis illi
Uxor, quiſquis erit bonus, optanduſque maritus.
Nil umquam invita donabis conjuge: vendes
Hac obſtante nihil: nihil, hæc ſi nolit, emetur.
Hæc dabit affectus: ille excludetur amicus
Jam ſenior, cujus barbam tua janua vidit.
Teſtandi cum ſit lenonibus atque laniſtis
Libertas, & juris idem contingat arenæ,
Non unus tibi rivalis dictabitur hæres.
Pone crucem ſervo: meruit quo crimine ſervus
Supplicium? quis teſtis adeſt? quis detulit? audi:
Nulla umquam de morte hominis cunctatio longa eſt.
O demens: ita ſervus homo eſt? nil fecerit, eſto.
Hoc volo, ſic jubeo, ſit pro ratione voluntas.
Imperat ergo viro: ſed mox hæc regna relinquit,
Permutatque domos, & flamea conterit: inde
Avolat, & ſpreti repetit veſtigia lecti.
Ornatas paulo ante fores, pendentia linquit

Vela

Digitized by Google

Vela domus, & adhuc virides in limine ramos.
Sic creſcit numerus; ſic fiunt octo mariti,
Quinque per autumnos: titulo res digna ſepulcri.
Deſperanda tibi ſalva concordia ſocru:
Illa docet ſpoliis nudi gaudere mariti:
Illa docet miſſis a corruptore tabellis,
Nil rude, nil ſimplex reſcribere: decipit illa
Cuſtodes, aut ære domat: tunc corpore ſano
Advocat Archigenen, oneroſaque pallia jactat.
Abditus interea latet, & ſecretus adulter,
Impatienſque moræ ſilet, & præputia ducit.
Scilicet expectas, ut tradat mater honeſtos,
Aut alios mores, quam quos habet? utile porro
Filiolam turpi vetulæ producere turpem.
Nulla fere cauſa eſt, in qua non femina litem
Moverit. accuſat Manilia, ſi rea non eſt.
Componunt ipſæ per ſe, formantque libellos,
Principium, atque locos Celſo dictare paratæ.
Endromidas Tyrias, & femineum ceroma
Quis neſcit? vel quis non vidit vulnera pali?
Quem cavat aſſiduis ſudibus, ſcutoque laceſſit,
Atque omnes implet numeros? digniſſima prorſus
Florali matrona tuba: niſi ſi quid in illo
Pectore plus agitat, veræque paratur arenæ.
Quem præſtare poteſt mulier galeata pudorem,
Quæ fugit a ſexu, vires amat? hæc tamen ipſa
Vir nollet fieri: nam quantula noſtra voluptas?
Quale decus rerum, ſi conjugis auctio fiat,
Balteus, & manicæ, & criſtæ, cruriſque ſiniſtri
Dimidium tegmen: vel ſi diverſa movebit
Prælia, tu felix ocreas vendente puella.
Hæ ſunt, quæ tenui ſudant in cyclade, quarum
Delicias & panniculus bombycinus urit.
Aſpice quo fremitu monſtratos perferat ictus;
Et quanto galeæ curvetur pondere; quanta
Poplitibus ſedeat; quam denſo faſcia libro;
Et ride, ſcaphium poſitis cum ſumitur armis.
Dicite vos neptes Lepidi, cœcive Metelli,
Gurgitis aut Fabii, quæ ludia ſumpſerit umquam
Hos habitus? quando ad palum gemat uxor Aſylli?
Semper habet lites, alternaque jurgia lectus,
In quo nupta jacet: minimum dormitur in illo.
Tunc gravis illa viro, tunc orba tigride pejor,
Cum ſimulat gemitus occulti conſcia facti:
Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat
Uberibus ſemper lacrimis, ſemperque paratis
In ſtatione ſua, atque expectantibus illam,
Quo jubeat manare modo: tu credis amorem,
Tu tibi tunc curruca places, fletumque labellis
Exorbes; quæ ſcripta, & quas lecture tabellas,
Si tibi zelotypæ retegantur ſcrinia mœchæ!
Sed jacet in ſervi complexibus, aut Equitis. dic,
Dic aliquem, ſodes, dic, Quintiliane, colorem.
Hæremus: dic, ipſa. olim convenerat, inquit.
Ut faceres tu quod velles: necnon ego poſſem
Indulgere mihi: clames licet, & mare cælo
Confundas, homo ſum. nihil eſt audacius illis
Deprenſis: iram, atque animos a crimine ſumunt.
Unde hæc monſtra tamen, vel quo de fonte requiris?
Præſtabat caſtas humilis fortuna Latinas
Quondam, nec vitiis contingi parva ſinebat
Tecta labor, ſomnique breves, & vellere Tuſco
Vexatæ, duræque manus, ac proximus urbi
Annibal, & ſtantes Collina in turre mariti.
Nunc patimur longæ pacis mala: ſævior armis
Luxuria incubuit, victumque ulciſcitur orbem.
Nullum crimen abeſt, facinuſque libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit. hinc fluxit ad iſtos
Et Sybaris colles: hinc & Rhodos & Miletos,
Atque coronatum, & petulans, madidumque Tarentum.
Prima peregrinos obſcœna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt ſecula luxu
Divitiæ molles. quid enim Venus ebria curat?
Inguinis, & capitis quæ ſint diſcrimina, neſcit,
Grandia quæ mediis jam noctibus oſtrea mordet,
Cum perfuſa mero ſpumant unguenta Falerno,
Cum bibitur concha, cum jam vertigine tectum
Ambulat, & geminis exurgit menſa lucernis.
I nunc, & dubita qua ſorbeat aera ſanna
Tullia, quid dicat notæ Collacia Mauræ,
Maura pudicitiæ veterem cum præterit aram.
Noctibus hic ponunt lecticas, micturiunt hic;
Effigiemque Deæ longis ſiphonibus implent;
Inque vices equitant, ac Luna teſte moventur.
Inde domos abeunt. tu calcas, luce reverſa,
Conjugis urinam, magnos viſurus amicos.
Nota Bonæ ſecreta Deæ, cum tibia lumbos
Incitat; & cornu pariter, vinoque feruntur
Attonitæ, crinemque rotant, ululantque Priapi
Mænades: o quantus tunc illis mentibus ardor
Concubitus! quæ vox ſaltante libidine! quantus
Ille meri veteris per crura madentia torrens!
Lenonum ancillas poſita Lauſella corona
Provocat, & tollit pendentis præmia coxæ:
Ipſa Medullinæ frictum criſſantis adorat.
Palmam inter dominas virtus natalibus æquat.
Nil ibi per ludum ſimulabitur, omnia fient
Ad verum, quibus incendi jam frigidus ævo
Laomedontiades, & Neſtoris hernia poſſit.
Tunc prurigo moræ impatiens: tunc femina ſimplex
Et pariter toto repetitur clamor ab antro.
Jam fas eſt, admitte viros. jam dormit adulter?
Illa jubet ſumpto juvenem properare cucullo.
Si nihil eſt; ſervis incurritur: abſtuleris ſpem
Servorum, veniet conductus aquarius: hic ſi
Quæritur, & deſunt homines; mora nulla per ipſam,
Quo minus impoſito clunem ſubmittat aſello.
Atque utinam ritus veteres, & publica ſaltem
His intacta malis agerentur ſacra: ſed omnes
Noverunt Mauri, atque Indi, quæ pſaltria penem
Majorem, quam ſint duo Cæſaris Anticatones:
Illuc, teſticuli ſibi conſcius unde fugit mus,
Intulerit; ubi velari pictura jubetur,
Quæcumque alterius ſexus imitata figuram eſt.
Et quis tunc hominum contemptor numinis: aut quis
Sympuvium ridere Numæ, nigrumque catinum,
Et Vaticano fragiles de monte patellas
Auſus erat? ſed nunc ad quas non Clodius aras?
Audio quid veteres olim moneatis amici.
Pone ſeram, cohibe. ſed quis cuſtodiet ipſos
Cuſtodes? cauta eſt, & ab illis incipit uxor.
Jamque eadem ſummis pariter, minimiſque libido,
Nec melior pedibus ſilicem quæ conterit atrum;
Quam quæ longorum vehitur cervice Syrorum.
Ut ſpectet ludos, conducit Ogulnia veſtem,
Conducit comites, ſellam, cervical, amicas,
Nutricem, & flavam, cui det mandata, puellam.
Hæc tamen argenti ſupereſt quodcumque paterni
Lævibus athletis, ac vaſa noviſſima donat.
Multis res anguſta domi eſt: ſed nulla pudorem
Paupertatis habet; nec ſe metitur ad illum,
Quem dedit hæc poſuitque modum. tamen utile quid ſit,



Digitized by Google

Proſpiciunt aliquando viri; frigusque, famemque,
Formica tandem quidam expavere magiſtra.
Prodiga non ſentit pereuntem femina cenſum:
At velut exhauſta redivivus pullulet arca
Nummus, & e pleno ſemper tollatur acervo,
Non umquam reputat, quanti ſibi gaudia conſtent.
Sunt quas eunuchi imbelles, ac mollia ſemper
Oſcula delectent, & deſperatio barbæ,
Et quod abortivo non eſt opus. illa voluptas
Summa tamen, quod jam calida & matura juventa
Inguina traduntur Medicis, jam pectine nigro.
Ergo expectatos ac iuſſos creſcere primum
Teſticulos, poſtquam cœperunt eſſe bilibres,
Tonſoris damno tantum rapit Heliodorus.
Conſpicuus longe, cunctiſque notabilis intrat
Balnea, nec dubie cuſtodem vitis & horti
Provocat, a domina factus ſpado: dormiat ille
Cum domina: ſed tu jam durum, Poſthume, jamque
Tondendum eunucho Bromium committere noli.
Si gaudet cantu, nullius fibula durat
Vocem vendentis Prætoribus; organa ſemper
In manibus; denſi radiant teſtudine tota
Sardonyches: criſpo numerantur pectine chordæ,
Quo tener Hedymeles operam dedit: hunc tenet, hoc ſe
Solatur, gratoque indulget baſia plectro.
Quædam de numero Lamiarum, ac nominis alti
Cum farre & vino Janum, Veſtamque rogabat,
An Capitolinam deberet Pollio quercum
Sperare, & fidibus promittere. quid faceret plus
Ægrotante viro? Medicis quid triſtibus erga
Filiolum? ſtetit ante aram, nec turpe putavit
Pro cithara velare caput; dictataque verba
Protulit, ut mos eſt, & aperta palluit agna.
Dic mihi nunc quæſo, dic antiquiſſime divum;
Reſpondes his, Jane pater? magna ocia cæli.
Non eſt (ut video) non eſt, quod agatur apud vos.
Hæc de Comœdis te conſulit: illa Tragœdum
Commendare volet; varicoſus fiet haruſpex.
Sed cantet potius, quam totam pervolet urbem
Audax, & cœtus poſſit quam ferre virorum;
Cumque paludatis ducibus, præſente marito,
Ipſa loqui, recta facie, ſtrictiſque mamillis.
Hæc eadem novit, quid toto fiat in orbe:
Quid Seres, quid Thraces agant: ſecreta novercæ,
Et pueri: quis amet; quis decipiatur adulter.
Dicet quis viduam prægnantem fecerit, & quo
Menſe, quibus verbis concumbat quæque, modis quot.
Inſtantem regi Armenio, Parthoque cometem
Prima videt: famam, rumoreſque illa recentes
Excipit ad portas: quoſdam facit: iſſe Niphatem
In populos, magnoque illic cuncta arva teneri
Diluvio: nutare urbes, ſubſidere terras,
Quocumque in trivio, cuicumque eſt obvia, narrat.
Nec tamen id vitium magis intolerabile, quam quod
Vicinos humiles rapere & concidere loris
Exorata ſolet: nam ſi latratibus alti
Rumpuntur ſomni; Fuſtes huc ocyus, inquit,
Afferte, atque illis dominum jubet ante feriri,
Deinde canem: gravis occurſu, teterrima vultu,
Balnea nocte ſubit: conchas, & caſtra moveri
Nocte jubet; magno gaudet ſudare tumultu,
Cum laſſata gravi ceciderunt brachia maſſa,
Callidus & criſtæ digitos impreſſit aliptes,
Ac ſummum dominæ femur exclamare coegit.
Convivæ miſeri interea ſomnoque, fameque
Urgentur. tandem illa venit rubicundula, totum
Œnophorum ſitiens, plena quod tenditur urna
Admotum pedibus, de quo ſextarius alter
Ducitur ante cibum, rabidam facturus orexim;
Dum redit, & terram loto ferit inteſtino.
Marmoribus rivi properant, aut lata Falerno
Pelvis olet. nam ſic tamquam alta in dolia longus
Deciderit ſerpens, bibit, & vomit: ergo maritus
Nauſeat, atque oculis bilem ſubſtringit opertis.
Illa tamen gravior, quæ cum diſcumbere cœpit,
Laudat Virgilium, perituræ ignoſcit Eliſæ:
Committit vates, & comparat inde Maronem,
Atque alia parte in trutina ſuſpendit Homerum.
Cedunt grammatici, vincuntur rhetores, omnis
Turba tacet, nec cauſidicus, nec præco loquatur,
Altera nec mulier: verborum tanta cadit vis.
Tot pariter pelves, & tintinnabula dicas
Pulſari: jam nemo tubas atque æra fatiget:
Una laboranti poterit ſuccurrere lunæ.
Imponit finem ſapiens & rebus honeſtis.
Nam quæ docta nimis cupit & facunda videri,
Crure tenus medio tunicas ſuccingere debet,
Cædere Silvano porcum, quadrante lavari.
Non habeat matrona, tibi quæ juncta recumbit,
Dicendi genus, aut curtum ſermone rotato
Torqueat enthymema, nec hiſtorias ſciat omnes.
Sed quædam ex libris & non intelligat: odi
Hanc ego, quæ repetit, volvitque Palæmonis artem,
Servata ſemper lege, & ratione loquendi,
Ignotoſque mihi tenet antiquaria verſus,
Nec curanda viris Opicæ caſtigat amicæ
Verba. ſolœciſmum liceat feciſſe marito.
Nil non permittit mulier ſibi, turpe putat nil,
Cum virides gemmas collo circumdedit, & cum
Auribus extenſis magnos commiſit elenchos.
Intolerabilius nihil eſt, quam femina dives.
Interea fœda aſpectu, ridendaque multo
Pane tumet facies, aut pinguia Poppæana
Spirat, & hinc miſeri viſcantur labra mariti.
Ad mœchum veniet lota cute: quando videri
Vult formoſa domi? mœchis foliata parantur.
His emitur quidquid graciles huc mittitis Indi.
Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit,
Incipit agnoſci, atque illo lacte fovetur,
Propter quod ſecum comites educit aſellas,
Exul Hyperboreum ſi dimittatur ad axem.
Sed quæ mutatis inducitur, atque fovetur
Tot medicaminibus, coctæque ſiliginis offas
Accipit & madidæ; facies dicetur, an ulcus?
Eſt operæ pretium penitus cognoſcere toto
Quid faciant, agitentque die. ſi nocte maritus
Averſus jacuit, periit libraria, ponunt
Coſmetæ tunicas, tarde veniſſe Liburnus
Dicitur, & pœnas alieni pendere ſomni
Cogitur: hic frangit ferulas, rubet ille flagellis,
Hic ſcutica; ſunt quæ tortoribus annua præſtent.
Verberat, atque obiter faciem linit; audit amicas,
Aut latum pictæ veſtis conſiderat aurum;
Et cædens longi relegit tranſacta diurni.
Et cædit, donec laſſis cædentibus, Exi
Intonet horrendum, jam cognitione peracta.
Præfectura domus Sicula non mitior aula.
Nam ſi conſtituit; ſolitoque decentius optat
Ornari; & properat, jamque expectatur in hortis,
Aut apud Iſiacæ potius ſacraria lenæ;
Componit crinem laceratis ipſa capillis,
Nuda humeros Pſecas infelix, nudiſque mamillis.

Altior

Digitized by Google

Altior hic quare cincinnus? Taurea punit
Continuo flexi crimen facinuſque capilli.
Quid Pſecas admiſit? quænam eſt hic culpa puellæ,
Si tibi diſplicuit naſus tuus? altera lævum
Extendit, pectitque comas, & volvit in orbem.
Eſt in conſilio matrona, admotaque lanis
Emerita quæ ceſſat acu: ſententia prima
Hujus erit; poſt hanc ætate, atque arte minores
Cenſebunt: tamquam famæ diſcrimen agatur,
Atque animæ: tanta eſt quærendi cura decoris.
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Ædificat caput: Andromachen a fronte videbis;
Poſt minor eſt: aliam credas. cedo, ſi breve parvi
Sortita eſt lateris ſpatium, breviorque videtur
Virgine Pygmæa, nullis adjuta cothurnis;
Et levis erecta conſurgit ad oſcula planta.
Nulla viri cura interea, nec mentio fiet
Damnorum: vivit tamquam vicina mariti.
Hoc ſolo propior, quod amicos conjugis odit,
Et ſervos. gravis eſt rationibus. ecce furentis
Bellonæ, matriſque Deum chorus intrat: & ingens
Semivir obſcœno facies reverenda minori,
Mollia qui rapta ſecuit genitalia teſta;
Jam pridem cui rauca cohors, cui tympana cedunt
Plebeia, & Phrygia veſtitur bucca tiara.
Grande ſonat, metuique jubet Septembris & Auſtri
Adventum, niſi ſe centum luſtraverit ovis,
Et xerampelinas veteres donaverit ipſi:
Ut quidquid ſubiti & magni diſcriminis inſtat,
In tunicas eat, & totum ſemel expiet annum.
Hibernum fracta glacie deſcendet in amnem,
Ter matutino Tiberi mergetur, & ipſis
Vorticibus timidum caput abluet. inde Superbi
Totum regis agrum, nuda, ac tremebunda cruentis
Erepet genibus. ſi candida juſſerit Io,
Ibit ad Ægypti finem, calidaque petitas
A Meroe portabit aquas, ut ſpargat in æde
Iſidis, antiquo quæ proxima ſurgit ovili.
Credit enim ipſius dominæ ſe voce moneri.
En animam, & mentem, cum qua Di nocte loquantur.
Ergo hic præcipuum ſummumque meretur honorem,
Qui grege linigero circumdatus, & grege calvo
Plangentis populi currit deriſor Anubis.
Ille petit veniam, quoties non abſtinet uxor
Concubitu ſacris obſervandiſque diebus:
Magnaque debetur violato pœna cadurco:
Et moviſſe caput viſa eſt argentea ſerpens.
Illius lacrimæ meditataque murmura præſtant,
Ut veniam culpæ non abnuat, anſere magno
Scilicet, & tenui popano corruptus Oſiris.
Cum dedit ille locum, cophino fœnoque relicto,
Arcanam Judæa tremens mendicat in aurem,
Interpres legum Solymarum, & magna Sacerdos
Arboris, ac ſummi fida internuncia cæli.
Implet & illa manum, ſed parcius ære minuto.
Qualiacumque voles Judæi ſomnia vendunt.
Spondet amatorem tenerum, vel divitis orbi
Teſtamentum ingens, calidæ pulmone columbæ
Tractato, Armenius, vel Comagenus haruſpex.
Pectora pullorum rimatur, & exta catelli,
Interdum & pueri. faciet quod deferat ipſe.
Chaldæis ſed major erit fiducia: quidquid
Dixerit Aſtrologus, credent a fonte relatum
Ammonis; quoniam Delphis oracula ceſſant,
Et genus humanum damnat caligo futuri.
Præcipuus tamen eſt horum, qui ſæpius exul,
Cujus amicitia, conducendaque tabella
Magnus civis obit, & formidatus Othoni.
Inde fides arti, ſonuit ſi dextera ferro,
Lævaque ſi longo caſtrorum in carcere manſit.
Nemo mathematicus genium indemnatus habebit:
Sed qui pene perit, cui vix in Cyclada mitti
Contigit, & parva tandem caruiſſe Seripho.
Conſulit ictericæ lento de funere matris,
Ante tamen de te, Tanaquil tua; quando ſororem
Efferat, & patruos: an ſit victurus adulter
Poſt ipſam. quid enim majus dare numina poſſunt?
Hæc tamen ignorat quid ſidus triſte minetur
Saturni; quo læta Venus ſe proferat aſtro;
Qui menſis damno, quæ dentur tempora lucro.
Illius occurſus etiam vitare memento,
In cujus manibus ceu pinguia ſuccina tritas
Cernis ephemeridas; quæ nullum conſulit, & jam
Conſulitur; quæ caſtra viro, patriamque petente
Non ibit pariter, numeris revocata Thraſylli.
Ad primum lapidem vectari cum placet, hora
Sumitur ex libro: ſi prurit frictus ocelli
Angulus, inſpecta geneſi collyria poſcit.
Ægra licet jaceat, capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, niſi quam dederit Petoſiris.
Si mediocris erit, ſpatium luſtrabit utrumque
Metarum, & ſortes ducet, frontemque manumque
Præbebit vati crebrum poppyſma roganti.
Divitibus reſponſa dabit Phryx augur, & inde
Conductus dabit aſtrorum mundique peritus:
Atque aliquis ſenior, qui publica fulgura condit.
Plebejum in circo poſitum eſt, & in aggere fatum.
Quæ nudis longum oſtendit cervicibus aurum,
Conſulit ante Phalas, delphinorumque columnas;
An ſaga vendenti nubat caupone relicto.
Hæ tamen & partus ſubeunt diſcrimen, & omnes
Nutricis tolerant fortuna urgente labores.
Sed jacet aurato vix ulla puerpera lecto.
Tantum artes hujus, tantum medicamina poſſunt,
Quæ ſteriles facit, atque homines in ventre necandos
Conducit. gaude infelix, atque ipſe bibendum
Porrige quidquid erit: nam ſi diſtendere vellet,
Et vexare uterum pueris ſalientibus, eſſes
Æthiopis fortaſſe pater: mox decolor heres
Impleret tabulas, numquam tibi mane videndus.
Tranſeo ſuppoſitos, & gaudia, votaque ſæpe
Ad ſpurcos decepta lacus, atque inde petitos
Pontifices, Salios, Scaurorum nomina falſo
Corpore laturos. ſtat fortuna improba noctu,
Arridens nudis infantibus. hos fovet omnes,
Involvitque ſinu: domibus tunc porrigit altis,
Secretumque ſibi mimum parat: hos amat, his ſe
Ingerit, atque ſuos ridens producit alumnos.
Hic magicos affert cantus, hic Theſſala vendit
Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti,
Et ſolea pulſare nates. quod deſipis, inde eſt,
Inde animi caligo, & magna oblivio rerum,
Quas modo geſſiſti. tamen hoc tolerabile, ſi non
Et furere incipias, ut avunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Cæſonia pulli
Infudit. quæ non faciet, quod Principis uxor?
Ardebant cuncta, & fracta compage ruebant,
Non aliter, quam ſi feciſſet Juno maritum
Inſanum. minus ergo nocens erit Agrippinæ
Boletus: ſiquidem unius præcordia preſſit
Ille ſenis, tremulumque caput deſcendere juſſit
In cælum, & longa manantia labra ſaliva.

Hæc poſcit ferrum atque ignes, hæc potio torquet.
Hæc lacerat miſtos equitum cum ſanguine Patres.
Tanti partus equæ, quanti una venefica conſtat.
Oderunt natos de pellice: nemo repugnet,
Nemo vetet. jamjam privignum occidere fas eſt.
Vos ego, pupilli, moneo, quibus amplior eſt res,
Cuſtodite animas, & nulli credite menſæ.
Livida materno fervent adipata veneno.
Mordeat ante aliquis quidquid porrexerit illa,
Quæ peperit: timidus prægustet pocula pappas.
Fingimus hæc, altum Satyra ſumente cothurnum
Scilicet? et finem egreſſi legemque priorum,
Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,
Montibus ignotum Rutulis, cæloque Latino?
Nos utinam vani: ſed clamat Pontia, feci,
Confiteor, puerisque meis aconita paravi,
Quæ deprenſa patent; facinus tamen ipſa peregi.
Tune duos una ſæviſſima vipera cœna?
Tune duos? ſeptem, ſi ſeptem forte fuiſſent.
Credamus Tragicis quidquid de Colchide torva
Dicitur, & Progne. nil contra conor: & illæ
Grandia monſtra ſuis audebant temporibus, ſed
Non propter nummos. minor admiratio ſummis
Debetur monſtris, quoties facit ira nocentem
Hunc ſexum; & rabie jecur incendente feruntur
Præcipites: ut ſaxa jugis abrupta, quibus mons
Subtrahitur, clivoque latus pendente recedit.
Illam ego non tulerim, quæ computat, & ſcelus ingens
Sana facit. ſpectant ſubeuntem fata mariti
Alceſtim: & ſimilis ſi permutatio detur,
Morte viri cupiant animam ſervare catellæ.
Occurrent multæ tibi Belides, atque Eriphylæ.
Mane Clytemneſtram nullus non vicus habebit.
Hoc tantum refert, quod Tyndaris illa bipennem
Inſulſam & fatuam dextra lævaque tenebat.
At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ:
Sed tamen & ferro, ſi prægustaret Atrides
Pontica ter victi cautus medicamina Regis.

# SATYRA VII.

ET ſpes, & ratio ſtudiorum in Cæſare tantum.
Solus enim triſtes hac tempeſtate Camœnas
Reſpexit, cum jam celebres notique Poetæ
Balneolum Gabiis, Romæ conducere furnos
Tentarent; nec fœdum alii nec turpe putarent
Præcones fieri; cum deſertis Aganippes
Vallibus, eſuriens migraret in atria Clio.
Nam ſi Pieria quadrans tibi nullus in umbra
Oſtendatur, ames nomen victumque Machæræ;
Et vendas potius, commiſſa quod auctio vendit
Stantibus, œnophorum, tripodes, armaria, ciſtas,
Alcithoen Pacci, Thebas & Terea Fauſti.
Hoc ſatius quam ſi dicas ſub judice, vidi,
Quod non vidiſti. faciant Equites Aſiani,
Quamquam & Cappadoces faciant, Equiteſque Bithyni,
Altera quos nudo traducit Gallia talo.
Nemo tamen ſtudiis indignum ferre laborem
Cogetur poſthac, nectit quicumque canoris
Eloquium vocale modis, laurumque momordit.
Hoc agite, o juvenes: circumſpicit, & ſtimulat vos
Materiamque ſibi Ducis indulgentia quærit.
Si qua aliunde putas rerum expectanda tuarum
Præſidia, atque ideo croceæ membrana tabellæ
Impletur; lignorum aliquid poſce ocyus, & quæ
Componis, dona Veneris, Teleſine, marito:
Aut clude, & poſitos tinea pertunde libellos.
Frange miſer calamos, vigilataque prælia dele,
Qui facis in parva ſublimia carmina cella,
Ut dignus venias hederis, & imagine macra.
Spes nulla ulterior: didicit jam dives avarus
Tantum admirari, tantum laudare diſertos,
Ut pueri Junonis avem. ſed defluit ætas,
Et pelagi patiens, & caſſidis, atque ligonis.
Tædia tunc ſubeunt animos, tunc ſeque ſuamque
Terpſichoren odit facunda & nuda ſenectus.
Accipe nunc artes, ne quid tibi conferat iſte,
Quem colis, & Muſarum, & Apollinis æde relicta.
Ipſe facit verſus, atque uni cedit Homero
Propter mille annos. at ſi dulcedine famæ
Succenſus recites, Maculonus commodat ædes;
Ac longe ferrata domus ſervire jubetur,
In qua ſollicitas imitatur janua portas.
Scit dare libertos extrema in parte ſedentes
Ordinis, & magnas comitum diſponere voces.
Nemo dabit regum, quanti ſubſellia conſtent,
Et quæ conducto pendent anabathra tigillo,
Quæque reportandis poſita eſt orcheſtra cathedris.
Nos tamen hoc agimus, tenuique in pulvere ſulcos
Ducimus, & litus tenui verſamus aratro.
Nam ſi diſcedas, laqueo tenet ambitioſi
Conſuetudo mali, tenet inſanabile multos
Scribendi cacoethes, & ægro in corde ſeneſcit.
Sed vatem egregium, cui non ſit publica vena,
Qui nihil expoſitum ſoleat deducere, nec qui
Communi feriat carmen triviale moneta;
Hunc, qualem nequeo monſtrare, & ſentio tantum,
Anxietate carens animus facit, omnis acerbi
Impatiens, cupidus ſilvarum, aptuſque bibendis
Fontibus Aonidum. neque enim cantare ſub antro
Pierio, thyrſumve poteſt contingere ſana
Paupertas, atque æris inops, quo nocte, dieque
Corpus eget. ſatur eſt, cum dicit Horatius, Euhoe.
Quis locus ingenio: niſi cum ſe carmine ſolo
Vexant, & dominis Cirrhæ Niſæque feruntur
Pectora noſtra duas non admittentia curas?
Magnæ mentis opus, nec de lodice paranda
Attonitæ, currus, & equos, facieſque Deorum
Adſpicere, & qualis Rutulum confundat Erinnys.
Nam ſi Virgilio puer, & tolerabile deſit
Hoſpitium, caderent omnes a crinibus hydri:
Surda nihil gemeret grave buccina. poſcimus ut ſit
Non minor antiquo Rubrenus Lappa cothurno,
Cujus & alveolos, & lænam pignerat Atreus?
Non habet infelix Numitor quod mittat amico;
Quintillæ quod donet habet: nec defuit illi
Unde emeret multa paſcendum carne leonem
Iam domitum. conſtat leviori bellua ſumptu
Nimirum; & capiunt plus inteſtina poetæ.
Contentus fama jaceat Lucanus in hortis
Marmoreis. at Serrano, tenuique Saleio
Gloria quantalibet, quid erit, ſi gloria tantum eſt?
Curritur ad vocem jucundam, & carmen amicæ
Thebaidos, lætam fecit cum Statius urbem,
Promiſitque diem: tanta dulcedine captos
Afficit ille animos, tantaque libidine vulgi
Auditur: ſed cum fregit ſubſellia verſu,
Eſurit, intactam Paridi niſi vendat Agaven.
Ille & militiæ multis largitur honorem,
Semeſtri vatum digitos circumligat auro.

Quod

Quod non dant proceres, dabit hiſtrio. tu Camerinos,
Et Bareas, tu nobilium magna atria curas?
Præfectos Pelopea facit, Philomela tribunos.
Haud tamen invideas vati, quem pulpita paſcunt.
Quis tibi Mecænas? quis nunc erit aut Proculeius,
Aut Fabius? quis Cotta iterum? quis Lentulus alter?
Tunc par ingenio pretium. nunc utile multis
Pallere, & vinum toto neſcire Decembri.
Veſter porro labor fœcundior, hiſtoriarum
Scriptores: petit hic plus temporis, atque olei plus.
Namque oblita modi milleſima pagina ſurgit
Omnibus, & creſcit multa damnoſa papyro.
Sic ingens rerum numerus jubet, atque operum lex.
Quæ tamen inde ſeges? terræ quis fructus apertæ?
Quis dabit hiſtorico, quantum daret acta legenti?
Sed genus ignavum, quod tecto gaudet & umbra.
Dic igitur quid cauſidicis civilia præſtent
Officia, & magno comites in faſce libelli?
Ipſi magna ſonant; ſed tunc cum creditor audit
Præcipue, vel ſi tetigit latus acrior illo,
Qui venit ad dubium grandi cum codice nomen,
Tunc immenſa cavi ſpirant mendacia folles,
Conſpuiturque ſinus. veram deprendere meſſem
Si libet: hinc centum patrimonia cauſidicorum,
Parte alia ſolum Ruſſati pone Lacertæ.
Conſedere duces: ſurgis tu pallidus Ajax
Dicturus dubia pro libertate, Bubulco
Judice. rumpe miſer tenſum jecur, ut tibi laſſo
Figantur virides ſcalarum gloria palmæ.
Quod vocis pretium? ſiccus petaſunculus, & vas
Pelamidum, aut veteres, Afrorum epimenia, bulbi;
Aut vinum Tiberi devectum, quinque lagenæ.
Si quater egiſti, ſi contigit aureus unus,
Inde cadunt partes ex fœdere pragmaticorum.
Æmilio dabitur, quantum petet: & melius nos
Egimus. hujus enim ſtat currus aheneus, alti
Quadrijuges in veſtibulis, atque ipſe feroci
Bellatore ſedens curvatum haſtile minatur
Eminus, & ſtatua meditatur prælia luſca.
Sic Pedo conturbat, Matho deficit, exitus hic eſt
Tongilli, magno cum rhinocerote lavari
Qui ſolet, & vexat lutulenta balnea turba,
Perque forum juvenes longo premit aſſere Medos,
Empturos pueros, argentum, myrrhina, villas.
Spondet enim Tyrio ſtlataria purpura filo,
Et tamen hoc ipſis eſt utile: purpura vendit
Cauſidicum, vendunt amethyſtina: convenit illis
Et ſtrepitu, & facie majoris vivere cenſus.
Sed finem impenſæ non ſervat prodiga Roma.
Ut redeant veteres, Ciceroni nemo ducentos
Nunc dederit nummos, niſi fulſerit annulus ingens.
Reſpicit hoc primum qui litigat, an tibi ſervi
Octo, decem comites, poſt te an ſit ſella, togati
Ante pedes. ideo conducta Paulus agebat
Sardonyche, atque ideo pluris, quam Coſſus agebat,
Quam Baſilus. rara in tenui facundia panno.
Quando licet flentem Baſilo producere matrem?
Quis bene dicentem Baſilum ferat? accipiat te
Gallia, vel potius nutricula cauſidicorum
Africa, ſi placuit mercedem imponere linguæ.
Declamare doces, o ferrea pectora Vecti,
Cum perimit ſævos claſſis numeroſa tyrannos.
Nam quæcumque ſedens modo legerat, hæc eadem ſtans
Proferet, atque eadem cantabit verſibus iiſdem.
Occidit miſeros crambe repetita magiſtros.
Quis color, & quod ſit cauſſæ genus, atque ubi ſumma
Quæſtio, quæ veniant diverſa parte ſagittæ,
Scire volunt omnes, mercedem ſolvere nemo.
Mercedem appellas? quid enim ſcio? culpa docentis
Scilicet arguitur, quod læva in parte mamillæ
Nil ſalit Arcadico juveni, cujus mihi ſexta
Quaque die miſerum dirus caput Annibal implet.
Quidquid id eſt, de quo deliberat, an petat urbem
A Cannis; an poſt nimbos & fulmina cautus
Circumagat madidas a tempeſtate cohortes.
Quantumvis ſtipulare, & protinus accipe quod do,
Ut toties illum pater audiat. aſt alii ſex
Et plures uno conclamant ore ſophiſtæ,
Et veras agitant lites, raptore relicto:
Fuſa venena ſilent, malus ingratuſque maritus,
Et quæ jam veteres ſanant mortaria cœcos.
Ergo ſibi dabit ipſe rudem, ſi noſtra movebunt
Conſilia, & vitæ diverſum iter ingredietur,
Ad pugnam qui rhetorica deſcendit ab umbra,
Summula ne pereat, qua vilis teſſera venit
Frumenti. quippe hæc merces lautiſſima. tenta
Chryſogonus quanti doceat, vel Pollio quanti
Lautorum pueros, artem ſcindens Theodori.
Balnea ſexcentis, & pluris porticus, in qua
Geſtetur dominus quoties pluit; anne ſerenum
Expectet, ſpargatque luto jumenta recenti?
Hic potius: namque hic mundæ nitet ungula mulæ.
Parte alia longis Numidarum fulta columnis
Surgat, & algentem rapiat cœnatio ſolem.
Quanticumque domus, veniet qui fercula docte
Componit, veniet qui pulmentaria condit.
Hos inter ſumptus ſeſtertia Quintiliano,
Ut multum, duo ſufficient: res nulla minoris
Conſtabit patri, quam filius. unde igitur tot
Quintilianus habet ſaltus? exempla novorum
Fatorum tranſi: felix & pulcher & acer,
Felix & ſapiens & nobilis & generoſus
Appoſitam nigræ lunam ſubtexit alutæ:
Felix, orator quoque maximus, & jaculator,
Et ſi perfrixit, cantat bene. diſtat enim, quæ
Sidera te excipiant, modo primos incipientem
Edere vagitus, & adhuc a matre rubentem.
SI FORTUNA volet, fies de Rhetore Conſul:
Si volet hæc eadem, fies de Conſule Rhetor.
Ventidius quid enim? quid Tullius? anne aliud quam
Sidus, & occulti miranda potentia fati?
Servis regna dabunt, captivis fata triumphos.
Felix ille tamen, corvo quoque rarior albo.
Pœnituit multos vanæ ſteriliſque cathedræ,
Sicut Thraſymachi probat exitus, atque Secundi
Carrinatis: & hunc inopem vidiſtis Athenæ,
Nil præter gelidas auſæ conferre cicutas.
Di majorum umbris tenuem & ſine pondere terram,
Spiranteſque crocos, & in urna perpetuum ver,
Qui præceptorem ſancti voluere parentis
Eſſe loco. metuens virgæ jam grandis Achilles
Cantabat patriis in montibus: & cui non tunc
Eliceret riſum citharœdi cauda magiſtri?
Sed Ruffum atque alios cædit ſua quæque juventus:
Ruffum, qui toties Ciceronem Allobroga dixit.
Quis gremio Enceladi, doctique Palæmonis affert
Quantum Grammaticus meruit labor? & tamen ex hoc,
Quodcumque eſt (minus eſt autem, quam rhetoris æra)
Diſcipuli cuſtos præmordet Acœnitus ipſe,
Et qui diſpenſat frangit ſibi. cede, Palæmon,
Et patere inde aliquid decreſcere; non aliter, quam
Inſtitor hibernæ tegetis, niveique cadurci:

Dum-

Digitized by Google

Dummodo non pareat, mediæ quod noctis ab hora
Sediſti, qua nemo faber, qua nemo ſedebat,
Qui docet obliquo lanam deducere ferro:
Dummodo non pereat totidem olfeciſſe lucernas,
Quot ſtabant pueri, cum totus decolor eſſet
Flaccus, & hæreret nigro fuligo Maroni.
Rara tamen merces, quæ cognitione Tribuni
Non egeat. ſed vos ſævas imponite leges,
Ut præceptori verborum regula conſtet,
Ut legat hiſtorias, auctores noverit omnes,
Tamquam ungues digitoſque ſuos; ut forte rogatus
Dum petit aut Thermas aut Phœbi balnea, dicat
Nutricem Anchiſæ, nomen patriamque novercæ
Archemori; dicat quot Aceſtes vixerit annos,
Quot Siculus Phrygibus vini donaverit urnas.
Exigite ut mores teneros ceu pollice ducat,
Ut ſi quis cera vultum facit: exigite ut ſit
Et pater ipſius cœtus, ne turpia ludant,
Ne faciant vicibus. non eſt leve tot puerorum
Obſervare manus, oculoſque in fine trementes.
Hæc, inquit, cures; & cum ſe verterit annus,
Accipe victori populus quod poſtulat aurum.

# SATYRA VIII.

Stemmata quid faciunt? quid prodeſt, Pontice, longo
Sanguine cenſeri, pictoſque oſtendere vultus
Majorum, & ſtantes in curribus Æmilianos.
Et Curios jam dimidios, humeroque minorem
Corvinum, & Galbam auriculis naſoque carentem?
Quis fructus generis tabula jactare capaci
Corvinum, poſthac multa deducere virga
Fumoſos Equitum cum Dictatore Magiſtros,
Si coram Lepidis male vivitur? effigies quo
Tot bellatorum, ſi luditur alea pernox,
Ante Numantinos? ſi dormire incipis ortu
Luciferi, quo ſigna duces & caſtra movebant?
Cur Allobrogicis & magna gaudeat ara
Natus in Herculeo Fabius Lare? ſi cupidus, ſi
Vanus, & Euganea quantumvis mollior agna:
Si tenerum attritus Catinenſi pumice lumbum
Squallentes traducit avos: emptorque veneni
Frangenda miſeram funeſtat imagine gentem?
Tota licet veteres exornent undique ceræ
Atria, NOBILITAS ſola eſt atque unica virtus.
Paulus, vel Coſſus, vel Druſus moribus eſto:
Hos ante effigies majorum pone tuorum:
Præcedant ipſas illi, te conſule, virgas.
Prima mihi debes animi bona. ſanctus haberi,
Juſtitiæque tenax factis dictiſque mereris?
Agnoſco procerem. ſalve, Getulice, ſeu tu
Silanus, quocumque alio de ſanguine rarus
Civis, & egregius patriæ contingis ovanti.
Exclamare libet populus quod clamat Oſiri
Invento. quis enim generoſum dixerit hunc, qui
Indignus genere, & præclaro nomine tantum
Inſignis? nanum cujuſdam Atlanta vocamus:
Æthiopem cycnum: parvam extortamque puellam,
Europen. canibus pigris ſcabieque vetuſta
Lævibus, & ſiccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit pardus, tigris, leo; ſi quid adhuc eſt,
Quod fremat in terris violentius. ergo cavebis,
Et metues, ne tu ſic Creticus, aut Camerinus.
His ego quem monui? tecum eſt mihi ſermo, Rubelli
Plance. tumes alto Druſorum ſanguine, tamquam
Feceris ipſe aliquid, propter quod nobilis eſſes;
Ut te conciperet, quæ ſanguine fulget Iuli,
Non quæ ventoſo conducta ſub aggere texit.
Vos humiles, inquit, vulgi pars ultima noſtri,
Quorum nemo queat patriam monſtrare parentis.
Aſt ego Cecropides. vivas, & originis hujus
Gaudia longa feras: tamen ima plebe Quiritem
Facundum invenies. ſolet hic defendere cauſſas
Nobilis indocti. veniet de plebe togata
Qui juris nodos, & legum ænigmata ſolvat.
Hic petit Euphratem juvenis, domitique Batavi
Cuſtodes aquilas, armis induſtrius: at tu
Nil niſi Cecropides, truncoque ſimillimus Hermæ.
Nullo quippe alio vincis diſcrimine, quam quod
Illi marmoreum caput eſt, tua vivit imago.
Dic mihi, Teucrorum proles, animalia muta
Quis generoſa putet, niſi fortia? nempe volucrem
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Fervet, & exultat rauco victoria circo.
Nobilis hic, quocumque venit de gramine, cujus
Clara fuga ante alios, & primus in æquore pulvis.
Sed venale pecus Corithæ, poſteritas &
Hirpini, ſi rara jugo victoria ſedit.
Nil ibi majorum reſpectus, gratia nulla
Umbrarum. dominos pretiis mutare jubentur
Exiguis, tritoque trahunt epirhedia collo
Segnipedes, dignique molam verſare nepotes.
Ergo ut miremur te, non tua, primum aliquid da,
Quod poſſim titulis incidere præter honores,
Quos illis damus, & dedimus quibus omnia debes.
Hæc ſatis ad juvenem, quem nobis fama ſuperbum
Tradit, & inflatum, plenumque Nerone propinquo.
Rarus enim ferme ſenſus communis in illa
Fortuna. ſed te cenſeri laude tuorum,
Pontice, noluerim, ſic ut nihil ipſe futuræ
Laudis agas. miſerum eſt aliorum incumbere famæ,
Ne collapſa ruant ſubductis tecta columnis.
Stratus humi palmes viduas deſiderat ulmos.
Eſto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer: ambiguæ ſi quando citabere teſtis
Incertæque rei, Phalaris licet imperet, ut ſis
Falſus, & admoto dictet perjuria tauro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere cauſas.
Dignus morte perit, cœnet licet oſtrea centum
Gaurana, & Coſmi toto mergatur aheno.
Expectata diu tandem provincia cum te
Rectorem accipiet, pone iræ fræna modumque,
Pone & avaritiæ; miſerere inopum ſociorum,
Oſſa vides regum vacuis exhauſta medullis.
Reſpice quid moneant leges, quid Curia mandet;
Præmia quanta bonos maneant; quam fulmine juſto
Et Capito & Numitor ruerint, damnante ſenatu,
Piratæ Cilicum. ſed quid damnatio confert,
Cum Panſa eripiat quidquid tibi Natta reliquit?
Præconem, Chærippe, tuis circumſpice pannis,
Jamque tace. furor eſt poſt omnia perdere naulum.
Non idem gemitus olim, nec vulnus erat par
Damnorum, ſociis florentibus, & modo victis.
Plena domus tunc omnis, & ingens ſtabat acervus
Nummorum, Spartana chlamys, conchylia Coa,
Et cum Parrhaſii tabulis, ſigniſque Myronis
Phidiacum vivebat ebur, necnon Polycleti
Multus ubique labor; raræ ſine Mentore menſæ.
Inde Dolabella eſt, atque hinc Antonius, inde

Sacri

Digitized by Google

Sacrilegus Verres. referebant navibus altis
Occulta ſpolia, & plures de pace triumphos.
Nunc ſociis juga pauca boum & grex parvus equarum,
Et pater armenti capto eripietur agello:
Ipſi deinde Lares, ſi quod ſpectabile ſignum;
Si quis in ædicula Deus unicus. hæc etenim ſunt
Pro ſummis: nam ſunt hæc maxima. deſpicias tu
Forſitan imbelles Rhodios, unctamque Corinthum
Deſpicias merito. quid reſinata juventus,
Cruraque totius facient tibi lævia gentis?
Horrida vitanda eſt Hiſpania, Gallicus axis,
Illyricumque latus. parce & meſſoribus illis,
Qui ſaturant urbem, circo, ſcenæque vacantem.
Quanta autem inde feres tam diræ præmia culpæ,
Cum tenues nuper Marius diſcinxerit Afros?
Curandum in primis, ne magna injuria fiat
Fortibus & miſeris: tollas licet omne quod uſquam eſt
Auri atque argenti; ſcutum gladiumque relinques,
Et jacula, & galeam. ſpoliatis arma ſuperſunt.
Quod modo propoſui non eſt ſententia: verum
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.
Si tibi ſancta cohors comitum; ſi nemo tribunal
Vendit acerſecomes; ſi nullum in conjuge crimen;
Nec per conventus, nec cuncta per oppida curvis
Unguibus ire parat nummos raptura Celæno:
Tunc licet a Pico numeres genus: altaque ſi te
Nomina delectant, omnem Titanida pugnam
Inter majores, ipſumque Promethea ponas:
De quocumque voles proavum tibi ſumito libro.
Quod ſi præcipitem rapit ambitus atque libido,
Si frangis virgas ſociorum in ſanguine, ſi te
Delectant hebetes laſſo lictore ſecures:
Incipit ipſorum contra te ſtare parentum
Nobilitas, claramque facem præferre pudendis.
OMNE animi vitium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet, quanto major, qui peccat, habetur.
Quo mihi te ſolitum falſas ſignare tabellas
In templis, quæ fecit avus; ſtatuamque parentis
Ante triumphalem? quo, ſi nocturnus adulter
Tempora Santonico velas adoperta cucullo?
Præter majorum cineres, atque oſſa volucri
Carpento rapitur pinguis Damaſippus; & ipſe,
Ipſe rotam ſtringit multo ſufflamine Conſul:
Nocte quidem; ſed luna videt; ſed ſidera teſtes
Intendunt oculos. finitum tempus honoris
Cum fuerit, clara Damaſippus luce flagellum
Sumet, & occurſum nuſquam trepidabit amici
Jam ſenis, ac virga prior innuet, atque maniplos
Solvet, & infundet jumentis hordea laſſis.
Interea dum lanatas, torvumque juvencum
More Numæ cædit Jovis ante altaria, jurat
Hipponam, & facies olida ad præſepia pictas.
Sed cum pervigiles placet inſtaurare popinas,
Obvius aſſiduo Syrophœnix udus amomo
Currit, Idumææ Syrophœnix incola portæ,
Hoſpitis affectu dominum, regemque ſalutat,
Et cum venali Cyane ſuccincta lagena.
Defenſor culpæ dicet mihi: fecimus & nos
Hæc juvenes. eſto; deſiſti nempe, nec ultra
Foviſti errorem. breve ſit quod turpiter audes.
Quædam cum prima reſecentur crimina barba.
Indulge veniam pueris. Damaſippus ad illos
Thermarum calices, inſcriptaque lintea vadit,
Maturus bello Armeniæ, Syriæque tuendis
Amnibus, & Rheno, atque Iſtro. præſtare Neronem
Securum valet hæc ætas. mitte oſtia, Cæſar,
Mitte: ſed in magna legatum quære popina.
Invenies aliquo cum percuſſore jacentem,
Permiſtum nautis, aut furibus, aut fugitivis;
Inter carnifices & fabros ſandapilarum,
Et reſupinati ceſſantia tympana Galli.
Æqua ibi libertas, communia pocula, lectus
Non alius cuiquam, nec menſa remotior ulli.
Quid facias talem ſortitus, Pontice, ſervum?
Nempe in Lucanos, aut Tuſca ergaſtula mittas.
At vos, Trojugenæ, vobis ignoſcitis, & quæ
Turpia cerdoni, Voleſos Brutoſque decebunt.
Quid, ſi numquam adeo fœdis adeoque pudendis
Utimur exemplis, ut non pejora ſuperſint?
Conſumptis opibus vocem, Damaſippe, locaſti
Sipario, clamoſum ageres ut Phaſma Catulli.
Laureolum Velox etiam bene Lentulus egit,
Judice me, dignus vera cruce. nec tamen ipſi
Ignoſcas populo: populi frons durior hujus,
Qui ſedet, & ſpectat triſcurria Patriciorum:
Planipedes audit Fabios, ridere poteſt qui
Mamercorum alapas. quanti ſua funera vendant,
Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone,
Nec dubitant celſi Prætoris vendere ludis.
Finge tamen gladios inde, atque hinc pulpita pone.
Quid ſatius? mortem ſic quiſquam exhorruit, ut ſit
Zelotypus Thymeles, ſtupidi collega Corinthi?
Res haud mira tamen: citharœdo principe, mimus
Nobilis: hæc ultra, quid erit niſi ludus? & illic
Dedecus urbis habes. nec mirmillonis in armis,
Nec clypeo Gracchum pugnantem, aut falce ſupina,
(Damnat enim tales habitus, & damnat & odit,)
Nec galea frontem abſcondit: movet ecce tridentem,
Poſtquam librata pendentia retia dextra
Nequidquam effudit, nudum ad ſpectacula vultum
Erigit, & tota fugit agnoſcendus arena.
Credamus tunicæ, de faucibus aurea cum ſe
Porrigat, & longo jactetur ſpira galero.
Ergo ignominiam graviorem pertulit omni
Vulnere, cumGraccho juſſus pugnare ſecutor.
Libera ſi dentur populo ſuffragia, quis tam
Perditus, ut dubitet Senecam præferre Neroni;
Cujus ſupplicio non debuit una parari
Simia, nec ſerpens unus, nec culeus unus?
Par Agamemnonidæ crimen; ſed cauſa facit rem
Diſſimilem: quippe ille Deis auctoribus ultor
Patris erat cæſi media inter pocula: ſed nec
Electræ jugulo ſe polluit, aut Spartani
Sanguine conjugii: nullis aconita propinquis
Miſcuit: in ſcena numquam cantavit Oreſtes:
Troica non ſcripſit. quid enim Virginius armis
Debuit ulciſci magis, aut cum Vindice Galba?
Quid Nero tam ſæva, crudaque tyrannide fecit?
Hæc opera, atque hæ ſunt generoſi principis artes,
Gaudentis fœdo peregrina ad pulpita ſaltu
Proſtitui, Graiæque apium meruiſſe coronæ.
Majorum effigies habeant inſignia vocis,
Ante pedes Domiti longum tu pone Thyeſtæ
Syrma, vel Antigones, ſeu perſonam Menalippes,
Et de marmoreo citharam ſuſpende coloſſo.
Quis, Catilina, tuis natalibus atque Cethegi
Inveniet quidquam ſublimius? arma tamen vos
Nocturna, & flammas domibus templiſque paraſtis,
Ut Braccatorum pueri, Senonumque minores,
Auſi quod liceat tunica punire moleſta.
Sed vigilat Conſul, vexillaque veſtra coercet.
Hic novus Arpinas ignobilis, & modo Romæ



Digitized by Google

Proſpiciunt aliquando viri; friguſque, famemque,
Formica tandem quidam expavere magiſtra.
Prodiga non ſentit pereuntem femina cenſum:
At velut exhauſta redivivus pullulet arca
Nummus, & e pleno ſemper tollatur acervo,
Non umquam reputat, quanti ſibi gaudia conſtent.
Sunt quas eunuchi imbelles, ac mollia ſemper
Oſcula delectent, & deſperatio barbæ,
Et quod abortivo non eſt opus. illa voluptas
Summa tamen, quod jam calida & matura juventa
Inguina traduntur Medicis, jam pectine nigro.
Ergo expectatos ac iuſſos creſcere primum
Teſticulos, poſtquam cœperunt eſſe bilibres,
Tonſoris damno tantum rapit Heliodorus.
Conſpicuus longe, cunctiſque notabilis intrat
Balnea, nec dubie cuſtodem vitis & horti
Provocat, a domina factus ſpado: dormiat ille
Cum domina: ſed tu jam durum, Poſthume, jamque
Tondendum eunucho Bromium committere noli.
Si gaudet cantu, nullius fibula durat
Vocem vendentis Prætoribus; organa ſemper
In manibus; denſi radiant teſtudine tota
Sardonyches: criſpo numerantur pectine chordæ,
Quo tener Hedymeles operam dedit: hunc tenet, hoc ſe
Solatur, gratoque indulget baſia plectro.
Quædam de numero Lamiarum, ac nominis alti
Cum farre & vino Janum, Veſtamque rogabat,
An Capitolinam deberet Pollio quercum
Sperare, & fidibus promittere. quid faceret plus
Ægrotante viro? Medicis quid triſtibus erga
Filiolum? ſtetit ante aram, nec turpe putavit
Pro cithara velare caput; dictataque verba
Protulit, ut mos eſt, & aperta palluit agna.
Dic mihi nunc quæſo, dic antiquiſſime divum;
Reſpondes his, Jane pater? magna ocia cæli.
Non eſt (ut video) non eſt, quod agatur apud vos.
Hæc de Comœdis te conſulit: illa Tragœdum
Commendare volet; varicoſus fiet haruſpex.
Sed cantet potius, quam totam pervolet urbem
Audax, & cœtus poſſit quam ferre virorum;
Cumque paludatis ducibus, præſente marito,
Ipſa loqui, recta facie, ſtrictiſque mamillis.
Hæc eadem novit, quid toto fiat in orbe:
Quid Seres, quid Thraces agant: ſecreta novercæ,
Et pueri: quis amet; quis decipiatur adulter.
Dicet quis viduam prægnantem fecerit, & quo
Menſe, quibus verbis concumbat quæque, modis quot.
Inſtantem regi Armenio, Parthoque cometem
Prima videt: famam, rumoreſque illa recentes
Excipit ad portas: quoſdam facit: iſſe Niphatem
In populos, magnoque illic cuncta arva teneri
Diluvio: nutare urbes, ſubſidere terras,
Quocumque in trivio, cuicumque eſt obvia, narrat.
Nec tamen id vitium magis intolerabile, quam quod
Vicinos humiles rapere & concidere loris
Exorata ſolet: nam ſi latratibus alti
Rumpuntur ſomni; Fuſtes huc ocyus, inquit,
Afferte, atque illis dominum jubet ante feriri,
Deinde canem: gravis occurſu, teterrima vultu,
Balnea nocte ſubit: conchas, & caſtra moveri
Nocte jubet; magno gaudet ſudare tumultu,
Cum laſſata gravi ceciderunt brachia maſſa,
Callidus & criſtæ digitos impreſſit aliptes,
Ac ſummum dominæ femur exclamare coegit.
Convivæ miſeri interea ſomnoque, fameque
Urgentur. tandem illa venit rubicundula, totum
Œnophorum ſitiens, plena quod tenditur urna
Admotum pedibus, de quo ſextarius alter
Ducitur ante cibum, rabidam facturus orexim;
Dum redit, & terram loto ferit inteſtino.
Marmoribus rivi properant, aut læta Falerno
Pelvis olet. nam ſic tamquam alta in dolia longus
Deciderit ſerpens, bibit, & vomit: ergo maritus
Nauſeat, atque oculis bilem ſubſtringit opertis.
Illa tamen gravior, quæ cum diſcumbere cœpit,
Laudat Virgilium, perituræ ignoſcit Eliſæ:
Committit vates, & comparat inde Maronem,
Atque alia parte in trutina ſuſpendit Homerum.
Cedunt grammatici, vincuntur rhetores, omnis
Turba tacet, nec cauſidicus, nec præco loquatur,
Altera nec mulier: verborum tanta cadit vis.
Tot pariter pelves, & tintinnabula dicas
Pulſari: jam nemo tubas atque æra fatiget:
Una laboranti poterit ſuccurrere lunæ.
Imponit finem ſapiens & rebus honeſtis.
Nam quæ docta nimis cupit & facunda videri,
Crure tenus medio tunicas ſuccingere debet,
Cædere Silvano porcum, quadrante lavari.
Non habeat matrona, tibi quæ juncta recumbit,
Dicendi genus, aut curtum ſermone rotato
Torqueat enthymema, nec hiſtorias ſciat omnes.
Sed quædam ex libris & non intelligat: odi
Hanc ego, quæ repetit, volvitque Palæmonis artem,
Servata ſemper lege, & ratione loquendi,
Ignotoſque mihi tenet antiquaria verſus,
Nec curanda viris Opicæ caſtigat amicæ
Verba. ſolœciſmum liceat feciſſe marito.
Nil non permittit mulier ſibi, turpe putat nil,
Cum virides gemmas collo circumdedit, & cum
Auribus extenſis magnos commiſit elenchos.
Intolerabilius nihil eſt, quam femina dives.
Interea fœda aſpectu, ridendaque multo
Pane tumet facies, aut pinguia Poppæana
Spirat, & hinc miſeri viſcantur labra mariti.
Ad mœchum veniet lota cute: quando videri
Vult formoſa domi? mœchis foliata parantur.
His emitur quidquid graciles huc mittitis Indi.
Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit,
Incipit agnoſci, atque illo lacte fovetur,
Propter quod ſecum comites educit aſellas,
Exul Hyperboreum ſi dimittatur ad axem.
Sed quæ mutatis inducitur, atque fovetur
Tot medicaminibus, coctæque ſiliginis offas
Accipit & madidæ; facies dicetur, an ulcus?
Eſt operæ pretium penitus cognoſcere toto
Quid faciant, agitentque die. ſi nocte maritus
Averſus jacuit, periit libraria, ponunt
Coſmetæ tunicas, tarde veniſſe Liburnus
Dicitur, & pœnas alieni pendere ſomni
Cogitur: hic frangit ferulas, rubet ille flagellis,
Hic ſcutica; ſunt quæ tortoribus annua præſtent.
Verberat, atque obiter faciem linit; audit amicas,
Aut latum pictæ veſtis conſiderat aurum;
Et cædens longi relegit tranſacta diurni.
Et cædit, donec laſſis cædentibus, Exi
Intonet horrendum, jam cognitione peracta.
Præfectura domus Sicula non mitior aula.
Nam ſi conſtituit; ſolitoque decentius optat
Ornari; & properat, jamque expectatur in hortis,
Aut apud Iſiacæ potius ſacraria lenæ;
Componit crinem laceratis ipſa capillis,
Nuda humeros Pſecas infelix, nudiſque mamillis.

Altior

Altior hic quare cincinnus? Taurea punit
Continuo flexi crimen facinuſque capilli.
Quid Pſecas admiſit? quænam eſt hic culpa puellæ,
Si tibi diſplicuit naſus tuus? altera lævum
Extendit, pectitque comas, & volvit in orbem.
Eſt in conſilio matrona, admotaque lanis
Emerita quæ ceſſat acu: ſententia prima
Hujus erit; poſt hanc ætate, atque arte minores
Cenſebunt: tamquam famæ diſcrimen agatur,
Atque animæ: tanta eſt quærendi cura decoris.
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Ædificat caput: Andromachen a fronte videbis;
Poſt minor eſt: aliam credas. cedo, ſi breve parvi
Sortita eſt lateris ſpatium, breviorque videtur
Virgine Pygmæa, nullis adjuta cothurnis;
Et levis erecta conſurgit ad oſcula planta.
Nulla viri cura interea, nec mentio fiet
Damnorum: vivit tamquam vicina mariti.
Hoc ſolo propior, quod amicos conjugis odit,
Et ſervos. gravis eſt rationibus. ecce furentis
Bellonæ, matriſque Deum chorus intrat: & ingens
Semivir obſcœno facies reverenda minori,
Mollia qui rapta ſecuit genitalia teſta;
Jam pridem cui rauca cohors, cui tympana cedunt
Plebeia, & Phrygia veſtitur bucca tiara.
Grande ſonat, metuique jubet Septembris & Auſtri
Adventum, niſi ſe centum luſtraverit ovis,
Et xerampelinas veteres donaverit ipſi:
Ut quidquid ſubiti & magni diſcriminis inſtat,
In tunicas eat, & totum ſemel expiet annum.
Hibernum fracta glacie deſcendet in amnem,
Ter matutino Tiberi mergetur, & ipſis
Vorticibus timidum caput abluet. inde Superbi
Totum regis agrum, nuda, ac tremebunda cruentis
Erepet genibus. ſi candida juſſerit Io,
Ibit ad Ægypti finem, calidaque petitas
A Meroe portabit aquas, ut ſpargat in æde
Iſidis, antiquo quæ proxima ſurgit ovili.
Credit enim ipſius dominæ ſe voce moneri.
En animam, & mentem, cum qua Di nocte loquantur.
Ergo hic præcipuum ſummumque meretur honorem,
Qui grege linigero circumdatus, & grege calvo
Plangentis populi currit deriſor Anubis.
Ille petit veniam, quoties non abſtinet uxor
Concubitu ſacris obſervandiſque diebus:
Magnaque debetur violato pœna cadurco:
Et moviſſe caput viſa eſt argentea ſerpens.
Illius lacrimæ meditataque murmura præſtant,
Ut veniam culpæ non abnuat, anſere magno
Scilicet, & tenui popano corruptus Oſiris.
Cum dedit ille locum, cophino fœnoque relicto,
Arcanam Judæa tremens mendicat in aurem,
Interpres legum Solymarum, & magna Sacerdos
Arboris, ac ſummi fida internuncia cæli.
Implet & illa manum, ſed parcius ære minuto.
Qualiacumque voles Judæi ſomnia vendunt.
Spondet amatorem tenerum, vel divitis orbi
Teſtamentum ingens, calidæ pulmone columbæ
Tractato, Armenius, vel Comagenus haruſpex.
Pectora pullorum rimatur, & exta catelli,
Interdum & pueri. faciet quod deferat ipſe.
Chaldæis ſed major erit fiducia: quidquid
Dixerit Aſtrologus, credent a fonte relatum
Ammonis; quoniam Delphis oracula ceſſant,
Et genus humanum damnat caligo futuri.
Præcipuus tamen eſt horum, qui ſæpius exul,
Cujus amicitia, conducendaque tabella
Magnus civis obit, & formidatus Othoni.
Inde fides arti, ſonuit ſi dextera ferro,
Lævaque ſi longo caſtrorum in carcere manſit.
Nemo mathematicus genium indemnatus habebit:
Sed qui pene perit, cui vix in Cyclada mitti
Contigit, & parva tandem caruiſſe Seripho.
Conſulit ictericæ lento de funere matris,
Ante tamen de te, Tanaquil tua; quando ſororem
Efferat, & patruos: an ſit victurus adulter
Poſt ipſam. quid enim majus dare numina poſſunt?
Hæc tamen ignorat quid ſidus triſte minetur
Saturni; quo læta Venus ſe proferat aſtro;
Qui menſis damno, quæ dentur tempora lucro.
Illius occurſus etiam vitare memento,
In cujus manibus ceu pinguia ſuccina tritas
Cernis ephemeridas; quæ nullum conſulit, & jam
Conſulitur; quæ caſtra viro, patriamque petente
Non ibit pariter, numeris revocata Thraſylli.
Ad primum lapidem vectari cum placet, hora
Sumitur ex libro: ſi prurit frictus ocelli
Angulus, inſpecta geneſi collyria poſcit.
Ægra licet jaceat, capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, niſi quam dederit Petoſiris.
Si mediocris erit, ſpatium luſtrabit utrumque
Metarum, & ſortes ducet, frontemque manumque
Præbebit vati crebrum poppyſma roganti.
Divitibus reſponſa dabit Phryx augur, & inde
Conductus dabit aſtrorum mundique peritus:
Atque aliquis ſenior, qui publica fulgura condit.
Plebejum in circo poſitum eſt, & in aggere fatum.
Quæ nudis longum oſtendit cervicibus aurum,
Conſulit ante Phalas, delphinorumque columnas;
An ſaga vendenti nubat caupone relicto.
Hæ tamen & partus ſubeunt diſcrimen, & omnes
Nutricis tolerant fortuna urgente labores.
Sed jacet aurato vix ulla puerpera lecto.
Tantum artes hujus, tantum medicamina poſſunt,
Quæ ſteriles facit, atque homines in ventre necandos
Conducit. gaude infelix, atque ipſe bibendum
Porrige quidquid erit: nam ſi diſtendere vellet,
Et vexare uterum pueris ſalientibus, eſſes
Æthiopis fortaſſe pater: mox decolor hæres
Impleret tabulas, numquam tibi mane videndus.
Tranſeo ſuppoſitos, & gaudia, votaque ſæpe
Ad ſpurcos decepta lacus, atque inde petitos
Pontifices, Salios, Scaurorum nomina falſo
Corpore laturos. ſtat fortuna improba noctu,
Arridens nudis infantibus. hos fovet omnes,
Involvitque ſinu: domibus tunc porrigit altis,
Secretumque ſibi mimum parat: hos amat, his ſe
Ingerit, atque ſuos ridens producit alumnos.
Hic magicos affert cantus, hic Theſſala vendit
Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti,
Et ſolea pulſare nates. quod deſipis, inde eſt,
Inde animi caligo, & magna oblivio rerum,
Quas modo geſſiſti. tamen hoc tolerabile, ſi non
Et furere incipias, ut avunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Cæſonia pulli
Infudit. quæ non faciet, quod Principis uxor?
Ardebant cuncta, & fracta compage ruebant,
Non aliter, quam ſi feciſſet Juno maritum
Inſanum. minus ergo nocens erit Agrippinæ
Boletus: ſiquidem unius præcordia preſſit
Ille ſenis, tremulumque caput deſcendere juſſit
In cælum, & longa manantia labra ſaliva.

Hæc

Digitized by Google

Hæc poſcit ferrum atque ignes, hæc potio torquet.
Hæc lacerat miſtos equitum cum ſanguine Patres.
Tanti partus equæ, quanti una venefica conſtat.
Oderunt natos de pellice: nemo repugnet,
Nemo vetet. jamjam privignum occidere fas eſt.
Vos ego, pupilli, moneo, quibus amplior eſt res,
Cuſtodite animas, & nulli credite menſæ.
Livida materno fervent adipata veneno.
Mordeat ante aliquis quidquid porrexerit illa,
Quæ peperit: timidus præguſtet pocula pappas.
Fingimus hæc, altum Satyra ſumente cothurnum
Scilicet? et finem egreſſi legemque priorum,
Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,
Montibus ignotum Rutulis, cæloque Latino?
Nos utinam vani: ſed clamat Pontia, feci,
Confiteor, puerisque meis aconita paravi,
Quæ deprenſa patent; facinus tamen ipſa peregi.
Tune duos una ſæviſſima vipera cœna?
Tune duos? ſeptem, ſi ſeptem ſorte fuiſſent.
Credamus Tragicis quidquid de Colchide torva
Dicitur, & Progne. nil contra conor: & illæ
Grandia monſtra ſuis audebant temporibus, ſed
Non propter nummos. minor admiratio ſummis
Debetur monſtris, quoties facit ira nocentem
Hunc ſexum; & rabie jecur incendente feruntur
Præcipites: ut ſaxa jugis abrupta, quibus mons
Subtrahitur, clivoque latus pendente recedit.
Illam ego non tulerim, quæ computat, & ſcelus ingens
Sana facit. ſpectant ſubeuntem fata mariti
Alceſtim: & ſimilis ſi permutatio detur,
Morte viri cupiant animam ſervare catellæ.
Occurrent multæ tibi Belides, atque Eriphylæ.
Mane Clytemneſtram nullus non vicus habebit.
Hoc tantum refert, quod Tyndaris illa bipennem
Inſulſam & fatuam dextra lævaque tenebat.
At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ:
Sed tamen & ferro, ſi prægustaret Atrides
Pontica ter victi cautus medicamina Regis.

# SATYRA VII.

Et ſpes, & ratio ſtudiorum in Cæſare tantum.
Solus enim triſtes hac tempeſtate Camœnas
Reſpexit, cum jam celebres notique Poetæ
Balneolum Gabiis, Romæ conducere furnos
Tentarent; nec fœdum alii nec turpe putarent
Præcones fieri; cum deſertis Aganippes
Vallibus, eſuriens migraret in atria Clio.
Nam ſi Pieria quadrans tibi nullus in umbra
Oſtendatur, ames nomen victumque Machæræ;
Et vendas potius, commiſſa quod auctio vendit
Stantibus, œnophorum, tripodes, armaria, ciſtas,
Alcithoen Pacci, Thebas & Terea Fauſti.
Hoc ſatius quam ſi dicas ſub judice, vidi,
Quod non vidiſti: faciant Equites Aſiani,
Quamquam & Cappadoces faciant, Equiteſque Bithyni,
Altera quos nudo traducit Gallia talo.
Nemo tamen ſtudiis indignum ferre laborem
Cogetur poſthac, nectit quicumque canoris
Eloquium vocale modis, laurumque momordit.
Hoc agite, o juvenes: circumſpicit, & ſtimulat vos
Materiamque ſibi Ducis indulgentia quærit.
Si qua aliunde putas rerum expectanda tuarum
Præſidia, atque ideo croceæ membrana tabellæ
Impletur; lignorum aliquid poſce ocyus, & quæ
Componis, dona Veneris, Teleſine, marito:
Aut claude, & poſitos tinea pertunde libellos.
Frange miſer calamos, vigilataque prælia dele,
Qui facis in parva ſublimia carmina cella,
Ut dignus venias hederis, & imagine macra.
Spes nulla ulterior: didicit jam dives avarus
Tantum admirari, tantum laudare diſertos,
Ut pueri Junonis avem. ſed defluit ætas,
Et pelagi patiens, & caſſidis, atque ligonis.
Tædia tunc ſubeunt animos, tunc ſeque ſuamque
Terpſichoren odit facunda & nuda ſenectus.
Accipe nunc artes, ne quid tibi conferat iſte,
Quem colis, & Muſarum, & Apollinis æde relicta.
Ipſe facit verſus, atque uni cedit Homero
Propter mille annos. at ſi dulcedine famæ
Succenſus recites, Maculonus commodat ædes;
Ac longe ferrata domus ſervire jubetur,
In qua ſollicitas imitatur janua portas.
Scit dare libertos extrema in parte ſedentes
Ordinis, & magnas comitum diſponere voces.
Nemo dabit regum, quanti ſubſellia conſtent,
Et quæ conducto pendent anabathra tigillo,
Quæque reportandis poſita eſt orcheſtra cathedris.
Nos tamen hoc agimus, tenuique in pulvere ſulcos
Ducimus, & litus tenui verſamus aratro.
Nam ſi diſcedas, laqueo tenet ambitioſi
Conſuetudo mali, tenet inſanabile multos
Scribendi cacoethes, & ægro in corde ſeneſcit.
Sed vatem egregium, cui non ſit publica vena,
Qui nihil expoſitum ſoleat deducere, nec qui
Communi feriat carmen triviale moneta;
Hunc, qualem nequeo monſtrare, & ſentio tantum,
Anxietate carens animus facit, omnis acerbi
Impatiens, cupidus ſilvarum, aptuſque bibendis
Fontibus Aonidum. neque enim cantare ſub antro
Pierio, thyrſumve poteſt contingere ſana
Paupertas, atque æris inops, quo nocte, dieque
Corpus eget. ſatur eſt, cum dicit Horatius, Euhoe.
Quis locus ingenio: niſi cum ſe carmine ſolo
Vexant, & dominis Cirrhæ Niſæque feruntur
Pectora noſtra duas non admittentia curas?
Magnæ mentis opus, nec de lodice paranda
Attonitæ, currus, & equos, facieſque Deorum
Adſpicere, & qualis Rutulum confundat Erinnys.
Nam ſi Virgilio puer, & tolerabile deſit
Hoſpitium, caderent omnes a crinibus hydri:
Surda nihil gemeret grave buccina. poſcimus ut ſit
Non minor antiquo Rubrenus Lappa cothurno,
Cujus & alveolos, & lænam pignerat Atreus?
Non habet infelix Numitor quod mittat amico;
Quintillæ quod donet habet: nec defuit illi
Unde emeret multa paſcendum carne leonem
Iam domitum. conſtat leviori bellua ſumptu
Nimirum; & capiunt plus inteſtina poetæ.
Contentus fama jaceat Lucanus in hortis
Marmoreis. at Serrano, tenuique Saleio
Gloria quantalibet, quid erit, ſi gloria tantum eſt?
Curritur ad vocem jucundam, & carmen amicæ
Thebaidos, lætam fecit cum Statius urbem,
Promiſitque diem: tanta dulcedine captos
Afficit ille animos, tantaque libidine vulgi
Auditur: ſed cum fregit ſubſellia verſu,
Eſurit, intactam Paridi niſi vendat Agaven.
Ille & militiæ multis largitur honorem,
Semeſtri vatum digitos circumligat auro.

Quod

Quod non dant proceres, dabit hiſtrio. tu Camerinos,
Et Bareas, tu nobilium magna atria curas?
Præfectos Pelopea facit, Philomela tribunos.
Haud tamen invideas vati, quem pulpita paſcunt.
Quis tibi Mecænas? quis nunc erit aut Proculeius,
Aut Fabius? quis Cotta iterum? quis Lentulus alter?
Tunc par ingenio pretium. nunc utile multis
Pallere, & vinum toto neſcire Decembri.
Veſter porro labor fœcundior, hiſtoriarum
Scriptores: petit hic plus temporis, atque olei plus.
Namque oblita modi milleſima pagina ſurgit
Omnibus, & creſcit multa damnoſa papyro.
Sic ingens rerum numerus jubet, atque operum lex.
Quæ tamen inde ſeges? terræ quis fructus apertæ?
Quis dabit hiſtorico, quantum daret acta legenti?
Sed genus ignavum, quod tecto gaudet & umbra.
Dic igitur quid cauſidicis civilia præſtent
Officia, & magno comites in faſce libelli?
Ipſi magna ſonant; ſed tunc cum creditor audit
Præcipue, vel ſi tetigit latus acrior illo,
Qui venit ad dubium grandi cum codice nomen,
Tunc immenſa cavi ſpirant mendacia folles,
Conſpuiturque ſinus. veram deprendere meſſem
Si libet: hinc centum patrimonia cauſidicorum,
Parte alia ſolum Ruſſati pone Lacertæ.
Conſedere duces: ſurgis tu pallidus Ajax
Dicturus dubia pro libertate, Bubulco
Judice. rumpe miſer tenſum jecur, ut tibi laſſo
Figantur virides ſcalarum gloria palmæ.
Quod vocis pretium? ſiccus petaſunculus, & vas
Pelamidum, aut veteres, Afrorum epimenia, bulbi;
Aut vinum Tiberi devectum, quinque lagenæ.
Si quater egiſti, ſi contigit aureus unus,
Inde cadunt partes ex fœdere pragmaticorum.
Æmilio dabitur, quantum petet: & melius nos
Egimus. hujus enim ſtat currus aheneus, alti
Quadrijuges in veſtibulis, atque ipſe feroci
Bellatore ſedens curvatum haſtile minatur
Eminus, & ſtatua meditatur prælia luſca.
Sic Pedo conturbat, Matho deficit, exitus hic eſt
Tongilli, magno cum rhinocerote lavari
Qui ſolet, & vexat lutulenta balnea turba,
Perque forum juvenes longo premit aſſere Medos,
Empturos pueros, argentum, myrrhina, villas.
Spondet enim Tyrio ſtlataria purpura filo,
Et tamen hoc ipſis eſt utile: purpura vendit
Cauſidicum, vendunt amethyſtina: convenit illis
Et ſtrepitu, & facie majoris vivere cenſus.
Sed finem impenſæ non ſervat prodiga Roma.
Ut redeant veteres, Ciceroni nemo ducentos
Nunc dederit nummos, niſi fulſerit annulus ingens.
Reſpicit hoc primum qui litigat, an tibi ſervi
Octo, decem comites, poſt te an ſit ſella, togati
Ante pedes. ideo conducta Paulus agebat
Sardonyche, atque ideo pluris, quam Coſſus agebat,
Quam Baſilus. rara in tenui facundia panno.
Quando licet flentem Baſilo producere matrem?
Quis bene dicentem Baſilum ferat? accipiat te
Gallia, vel potius nutricula cauſidicorum
Africa, ſi placuit mercedem imponere linguæ.
Declamare doces, o ferrea pectora Vecti,
Cum perimit ſævos claſſis numeroſa tyrannos.
Nam quæcumque ſedens modo legerat, hæc eadem ſtans
Proferet, atque eadem cantabit verſibus iiſdem.
Occidit miſeros crambe repetita magiſtros.
Quis color, & quod ſit cauſſæ genus, atque ubi ſumma
Quæſtio, quæ veniant diverſa parte ſagittæ,
Scire volunt omnes, mercedem ſolvere nemo.
Mercedem appellas? quid enim ſcio? culpa docentis
Scilicet arguitur, quod læva in parte mamillæ
Nil ſalit Arcadico juveni, cujus mihi ſexta
Quaque die miſerum dirus caput Annibal implet.
Quidquid id eſt, de quo deliberat, an petat urbem
A Cannis; an poſt nimbos & fulmina cautus
Circumagat madidas a tempeſtate cohortes.
Quantumvis ſtipulare, & protinus accipe quod do,
Ut toties illum pater audiat. aſt alii ſex
Et plures uno conclamant ore ſophiſtæ,
Et veras agitant lites, raptore relicto:
Fuſa venena ſilent, malus ingratuſque maritus,
Et quæ jam veteres ſanant mortaria cæcos.
Ergo ſibi dabit ipſe rudem, ſi noſtra movebunt
Conſilia, & vitæ diverſum iter ingredietur,
Ad pugnam qui rhetorica deſcendit ab umbra,
Summula ne pereat, qua vilis teſſera venit
Frumenti. quippe hæc merces lautiſſima. tenta
Chryſogonus quanti doceat, vel Pollio quanti
Lautorum pueros, artem ſcindens Theodori.
Balnea ſexcentis, & pluris porticus, in qua
Geſtetur dominus quoties pluit; anne ſerenum
Expectet, ſpargatque luto jumenta recenti?
Hic potius: namque hic mundæ nitet ungula mulæ.
Parte alia longis Numidarum fulta columnis
Surgat, & algentem rapiat cœnatio ſolem.
Quanticumque domus, veniet qui fercula docte
Componit, veniet qui pulmentaria condit.
Hos inter ſumptus ſeſtertia Quintiliano,
Ut multum, duo ſufficient: res nulla minoris
Conſtabit patri, quam filius. unde igitur tot
Quintilianus habet ſaltus? exempla novorum
Fatorum tranſi: felix & pulcher & acer,
Felix & ſapiens & nobilis & generoſus
Appoſitam nigræ lunam ſubtexit alutæ:
Felix, orator quoque maximus, & jaculator,
Et ſi perfrixit, cantat bene. diſtat enim, quæ
Sidera te excipiant, modo primos incipientem
Edere vagitus, & adhuc a matre rubentem.
SI FORTUNA volet, fies de Rhetore Conſul:
Si volet hæc eadem, fies de Conſule Rhetor.
Ventidius quid enim? quid Tullius? anne aliud quam
Sidus, & occulti miranda potentia fati?
Servis regna dabunt, captivis fata triumphos.
Felix ille tamen, corvo quoque rarior albo.
Pœnituit multos vanæ ſteriliſque cathedræ,
Sicut Thraſymachi probat exitus, atque Secundi
Carrinatis: & hunc inopem vidiſtis Athenæ,
Nil præter gelidas auſæ conferre cicutas.
Di majorum umbris tenuem & ſine pondere terram,
Spiranteſque crocos, & in urna perpetuum ver,
Qui præceptorem ſancti voluere parentis
Eſſe loco. metuens virgæ jam grandis Achilles
Cantabat patriis in montibus: & cui non tunc
Eliceret riſum citharœdi cauda magiſtri?
Sed Ruffum atque alios cædit ſua quæque juventus:
Ruffum, qui toties Ciceronem Allobroga dixit.
Quis gremio Enceladi, doctique Palæmonis affert
Quantum Grammaticus meruit labor? & tamen ex hoc,
Quodcumque eſt (minus eſt autem, quam rhetoris æra)
Diſcipuli cuſtos præmordet Acœnitus ipſe,
Et qui diſpenſat frangit ſibi. cede, Palæmon,
Et patere inde aliquid decreſcere; non aliter, quam
Inſtitor hibernæ tegetis, niveique cadurci:

Dum-

Digitized by Google

Dummodo non pareat, mediæ quod noctis ab hora
Sediſti, qua nemo faber, qua nemo ſedebat,
Qui docet obliquo lanam deducere ferro:
Dummodo non pereat totidem olfeciſſe lucernas,
Quot ſtabant pueri, cum totus decolor eſſet
Flaccus, & hæreret nigro fuligo Maroni.
Rara tamen merces, quæ cognitione Tribuni
Non egeat. ſed vos ſævas imponite leges,
Ut præceptori verborum regula conſtet,
Ut legat hiſtorias, auctores noverit omnes,
Tamquam ungues digitoſque ſuos; ut forte rogatus
Dum petit aut Thermas aut Phœbi balnea, dicat
Nutricem Anchiſæ, nomen patriamque novercæ
Archemori; dicat quot Aceſtes vixerit annos,
Quot Siculus Phrygibus vini donaverit urnas.
Exigite ut mores teneros ceu pollice ducat,
Ut ſi quis cera vultum facit: exigite ut ſit
Et pater ipſius cœtus, ne turpia ludant,
Ne faciant vicibus. non eſt leve tot puerorum
Obſervare manus, oculoſque in fine trementes.
Hæc, inquit, cures; & cum ſe verterit annus,
Accipe victori populus quod poſtulat aurum.

## SATYRA VIII.

Stemmata quid faciunt? quid prodeſt, Pontice, longo
Sanguine cenſeri, pictoſque oſtendere vultus
Majorum, & ſtantes in curribus Æmilianos.
Et Curios jam dimidios, humeroque minorem
Corvinum, & Galbam auriculis naſoque carentem?
Quis fructus generis tabula jactare capaci
Corvinum, poſthac multa deducere virga
Fumoſos Equitum cum Dictatore Magiſtros,
Si coram Lepidis male vivitur? effigies quo
Tot bellatorum, ſi luditur alea pernox,
Ante Numantinos? ſi dormire incipis ortu
Luciferi, quo ſigna duces & caſtra movebant?
Cur Allobrogicis & magna gaudeat ara
Natus in Herculeo Fabius Lare? ſi cupidus, ſi
Vanus, & Euganea quantumvis mollior agna:
Si tenerum attritus Catinenſi pumice lumbum
Squallentes traducit avos: emptorque veneni
Frangenda miſeram funeſtat imagine gentem?
Tota licet veteres exornent undique ceræ
Atria, NOBILITAS ſola eſt atque unica virtus.
Paulus, vel Coſſus, vel Druſus moribus eſto:
Hos ante effigies majorum pone tuorum:
Præcedant ipſas illi, te conſule, virgas.
Prima mihi debes animi bona. ſanctus haberi,
Juſtitiæque tenax factis dictiſque mereris?
Agnoſco procerem. ſalve, Getulice, ſeu tu
Silanus, quocumque alio de ſanguine rarus
Civis, & egregius patriæ contingis ovanti.
Exclamare libet populus quod clamat Oſiri
Invento. quis enim generoſum dixerit hunc, qui
Indignus genere, & præclaro nomine tantum
Inſignis? nanum cujuſdam Atlanta vocamus:
Æthiopem cycnum: parvam extortamque puellam,
Europen. canibus pigris ſcabieque vetuſta
Lævibus, & ſiccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit pardus, tigris, leo; ſi quid adhuc eſt,
Quod fremat in terris violentius. ergo cavebis,
Et metues, ne tu ſic Creticus, aut Camerinus.
His ego quem monui? tecum eſt mihi ſermo, Rubelli
Plance. tumes alto Druſorum ſanguine, tamquam
Feceris ipſe aliquid, propter quod nobilis eſſes;
Ut te conciperet, quæ ſanguine fulget Iuli,
Non quæ ventoſo conducta ſub aggere texit.
Vos humiles, inquit, vulgi pars ultima noſtri,
Quorum nemo queat patriam monſtrare parentis.
Aſt ego Cecropides. vivas, & originis hujus
Gaudia longa feras: tamen ima plebe Quiritem
Facundum invenies. ſolet hic defendere cauſſas
Nobilis indocti. veniet de plebe togata
Qui juris nodos, & legum ænigmata ſolvat.
Hic petit Euphratem juvenis, domitique Batavi
Cuſtodes aquilas, armis induſtrius: at tu
Nil niſi Cecropides, truncoque ſimillimus Hermæ.
Nullo quippe alio vincis diſcrimine, quam quod
Illi marmoreum caput eſt, tua vivit imago.
Dic mihi, Teucrorum proles, animalia muta
Quis generoſa putet, niſi fortia? nempe volucrem
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Fervet, & exultat rauco victoria circo.
Nobilis hic, quocumque venit de gramine, cujus
Clara fuga ante alios, & primus in æquore pulvis.
Sed venale pecus Corithæ, poſteritas &
Hirpini, ſi rara jugo victoria ſedit.
Nil ibi majorum reſpectus, gratia nulla
Umbrarum. dominos pretiis mutare jubentur
Exiguis, tritoque trahunt epirhedia collo
Segnipedes, dignique molam verſare nepotes.
Ergo ut miremur te, non tua, primum aliquid da,
Quod poſſim titulis incidere præter honores,
Quos illis damus, & dedimus quibus omnia debes.
Hæc ſatis ad juvenem, quem nobis fama ſuperbum
Tradit, & inflatum, plenumque Nerone propinquo.
Rarus enim ferme ſenſus communis in illa
Fortuna. ſed te cenſeri laude tuorum,
Pontice, noluerim, ſic ut nihil ipſe futuræ
Laudis agas. miſerum eſt aliorum incumbere famæ,
Ne collapſa ruant ſubductis tecta columnis.
Stratus humi palmes viduas deſiderat ulmos.
Eſto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer: ambiguæ ſi quando citabere teſtis
Incertæque rei, Phalaris licet imperet, ut ſis
Falſus, & admoto dictet perjuria tauro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere cauſas.
Dignus morte perit, cœnet licet oſtrea centum
Gaurana, & Coſmi toto mergatur aheno.
Expectata diu tandem provincia cum te
Rectorem accipiet, pone iræ fræna modumque,
Pone & avaritiæ; miſerere inopum ſociorum,
Oſſa vides regum vacuis exhauſta medullis.
Reſpice quid moneant leges, quid Curia mandet;
Præmia quanta bonos maneant; quam fulmine juſto
Et Capito & Numitor ruerint, damnante ſenatu,
Piratæ Cilicum. ſed quid damnatio confert,
Cum Panſa eripiat quidquid tibi Natta reliquit?
Præconem, Chæripe, tuis circumſpice pannis,
Jamque tace. furor eſt poſt omnia perdere naulum.
Non idem gemitus olim, nec vulnus erat par
Damnorum, ſociis florentibus, & modo victis.
Plena domus tunc omnis, & ingens ſtabat acervus
Nummorum, Spartana chlamys, conchylia Coa,
Et cum Parrhaſii tabulis, ſigniſque Myronis
Phidiacum vivebat ebur, necnon Polycleti
Multus ubique labor; raræ ſine Mentore menſæ.
Inde Dolabella eſt, atque hinc Antonius, inde

Sacrilegus Verres. referebant navibus altis
Occulta ſpolia, & plures de pace triumphos.
Nunc ſociis juga pauca boum & grex parvus equarum,
Et pater armenti capto eripietur agello:
Ipſi deinde Lares, ſi quod ſpectabile ſignum;
Si quis in ædicula Deus unicus. hæc etenim ſunt
Pro ſummis: nam ſunt hæc maxima. deſpicias tu
Forſitan imbelles Rhodios, unctamque Corinthum
Deſpicias merito. quid reſinata juventus,
Cruraque totius facient tibi lævia gentis?
Horrida vitanda eſt Hiſpania, Gallicus axis,
Illyricumque latus. parce & meſſoribus illis,
Qui ſaturant urbem, circo, ſcenæque vacantem.
Quanta autem inde feres tam diræ præmia culpæ,
Cum tenues nuper Marius diſcinxerit Afros?
Curandum in primis, ne magna injuria fiat
Fortibus & miſeris: tollas licet omne quod uſquam eſt
Auri atque argenti; ſcutum gladiumque relinques,
Et jacula, & galeam. ſpoliatis arma ſuperſunt.
Quod modo propoſui non eſt ſententia: verum
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.
Si tibi ſancta cohors comitum; ſi nemo tribunal
Vendit acerſecomes; ſi nullum in conjuge crimen;
Nec per conventus, nec cuncta per oppida curvis
Unguibus ire parat nummos raptura Celæno:
Tunc licet a Pico numeres genus: altaque ſi te
Nomina delectant, omnem Titanida pugnam
Inter majores, ipſumque Promethea ponas:
De quocumque voles proavum tibi ſumito libro.
Quod ſi præcipitem rapit ambitus atque libido,
Si frangis virgas ſociorum in ſanguine, ſi te
Delectant hebetes laſſo lictore ſecures:
Incipit ipſorum contra te ſtare parentum
Nobilitas, claramque facem præferre pudendis.
OMNE animi vitium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet, quanto major, qui peccat, habetur.
Quo mihi te ſolitum falſas ſignare tabellas
In templis, quæ fecit avus; ſtatuamque parentis
Ante triumphalem? quo, ſi nocturnus adulter
Tempora Santonico velas adoperta cucullo?
Præter majorum cineres, atque oſſa volucri
Carpento rapitur pinguis Damaſippus; & ipſe,
Ipſe rotam ſtringit multo ſufflamine Conſul:
Nocte quidem; ſed luna videt; ſed ſidera teſtes
Intendunt oculos. finitum tempus honoris
Cum fuerit, clara Damaſippus luce flagellum
Sumet, & occurſum nuſquam trepidabit amici
Jam ſenis, ac virga prior innuet, atque maniplos
Solvet, & infundet jumentis hordea laſſis.
Interea dum lanatas, torvumque juvencum
More Numæ cædit Jovis ante altaria, jurat
Hipponam, & facies olida ad præſepia pictas.
Sed cum pervigiles placet inſtaurare popinas,
Obvius aſſiduo Syrophœnix udus amomo
Currit, Idumææ Syrophœnix incola portæ,
Hoſpitis affectu dominum, regemque ſalutat,
Et cum venali Cyane ſuccincta lagena.
Defenſor culpæ dicet mihi: fecimus & nos
Hæc juvenes. eſto; deſiſti nempe, nec ultra
Foviſti errorem. breve ſit quod turpiter audes.
Quædam cum prima reſecentur crimina barba.
Indulge veniam pueris. Damaſippus ad illos
Thermarum calices, inſcriptaque lintea vadit,
Maturus bello Armeniæ, Syriæque tuendis
Amnibus, & Rheno, atque Iſtro. præſtare Neronem
Securum valet hæc ætas. mitte oſtia, Cæſar,
Mitte: ſed in magna legatum quære popina.
Invenies aliquo cum percuſſore jacentem,
Permiſtum nautis, aut furibus, aut fugitivis;
Inter carnifices & fabros ſandapilarum,
Et reſupinati ceſſantia tympana Galli.
Æqua ibi libertas, communia pocula, lectus
Non alius cuiquam, nec menſa remotior ulli.
Quid facias talem ſortitus, Pontice, ſervum?
Nempe in Lucanos, aut Tuſca ergaſtula mittas.
At vos, Trojugenæ, vobis ignoſcitis, & quæ
Turpia cerdoni, Voleſos Brutoſque decebunt.
Quid, ſi numquam adeo fœdis adeoque pudendis
Utimur exemplis, ut non pejora ſuperſint?
Conſumptis opibus vocem, Damaſippe, locaſti
Sipario, clamoſum ageres ut Phaſma Catulli.
Laureolum Velox etiam bene Lentulus egit,
Judice me, dignus vera cruce. nec tamen ipſi
Ignoſcas populo: populi frons durior hujus,
Qui ſedet, & ſpectat triſcurria Patriciorum:
Planipedes audit Fabios, ridere poteſt qui
Mamercorum alapas. quanti ſua funera vendant,
Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone,
Nec dubitant celſi Prætoris vendere ludis.
Finge tamen gladios inde, atque hinc pulpita pone.
Quid ſatius? mortem ſic quiſquam exhorruit, ut ſit
Zelotypus Thymeles, ſtupidi collega Corinthi?
Res haud mira tamen: citharœdo principe, mimus
Nobilis: hæc ultra, quid erit niſi ludus? & illic
Dedecus urbis habes. nec mirmillonis in armis,
Nec clypeo Gracchum pugnantem, aut falce ſupina,
(Damnat enim tales habitus, & damnat & odit,)
Nec galea frontem abſcondit: movet ecce tridentem,
Poſtquam librata pendentia retia dextra
Nequidquam effudit, nudum ad ſpectacula vultum
Erigit, & tota fugit agnoſcendus arena.
Credamus tunicæ, de faucibus aurea cum ſe
Porrigat, & longo jactetur ſpira galero.
Ergo ignominiam graviorem pertulit omni
Vulnere, cumGraccho juſſus pugnare ſecutor.
Libera ſi dentur populo ſuffragia, quis tam
Perditus, ut dubitet Senecam præferre Neroni;
Cujus ſupplicio non debuit una parari
Simia, nec ſerpens unus, nec culeus unus?
Par Agamemnonidæ crimen; ſed cauſa facit rem
Diſſimilem: quippe ille Deis auctoribus ultor
Patris erat cæſi media inter pocula: ſed nec
Electræ jugulo ſe polluit, aut Spartani
Sanguine conjugii: nullis aconita propinquis
Miſcuit: in ſcena numquam cantavit Oreſtes:
Troica non ſcripſit. quid enim Virginius armis
Debuit ulciſci magis, aut cum Vindice Galba?
Quid Nero tam ſæva, crudaque tyrannide fecit?
Hæc opera, atque hæ ſunt generoſi principis artes,
Gaudentis fœdo peregrina ad pulpita ſaltu
Proſtitui, Graiæque apium meruiſſe coronæ.
Majorum effigies habeant inſignia vocis,
Ante pedes Domiti longum tu pone Thyeſtæ
Syrma, vel Antigones, ſeu perſonam Menalippes,
Et de marmoreo citharam ſuſpende coloſſo.
Quis, Catilina, tuis natalibus atque Cethegi
Inveniet quidquam ſublimius? arma tamen vos
Nocturna, & flammas domibus templiſque paraſtis,
Ut Braccatorum pueri, Senonumque minores,
Auſi quod liceat tunica punire moleſta.
Sed vigilat Conſul, vexillaque veſtra coercet.
Hic novus Arpinas ignobilis, & modo Romæ



Digitized by Google

Municipalis Eques galeatum ponit ubique
Præſidium attonitis, & in omni gente laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis & tituli, quantum non Leucade, quantum
Theſſaliæ campis Octavius abſtulit udo
Cædibus aſſiduis gladio. ſed Roma parentem,
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volſcorum in monte ſolebat
Poſcere mercedes alieno laſſus aratro;
Nodoſam poſt hæc frangebat vertice vitem,
Si lentus pigra muniret caſtra dolabra.
Hic tamen & Cimbros, & ſumma pericula rerum
Excipit, & ſolus trepidantem protegit urbem.
Atque ideo, poſtquam ad Cimbros, ſtragemque volabant
Qui numquam attigerant majora cadavera, corvi,
Nobilis ornatur lauro collega ſecunda.
Plebejæ Deciorum animæ, plebeja fuerunt
Nomina. pro totis legionibus hi tamen, & pro
Omnibus auxiliis, atque omni pube Latina
Sufficiunt Dis infernis, Terræque parenti.
Pluris enim Decii, quam qui ſervantur ab illis.
Ancilla natus trabeam, & diadema Quirini,
Et faſces meruit, Regum ultimus ille bonorum.
Prodita laxabant portarum clauſtra tyrannis
Exulibus juvenes ipſius Conſulis, & quos
Magnum aliquid dubia pro libertate deceret,
Quod miraretur cum Coclite Mutius, & quæ
Imperii fines Tiberinum virgo natavit.
Occulta ad patres produxit crimina ſervus
Matronis lugendus: at illos verbera juſtis
Afficiunt pœnis, & legum prima ſecuris.
Malo pater tibi ſit Therſites, dummodo tu ſis
Æacidæ ſimilis, Vulcaniaque arma capeſſas,
Quam te Therſitæ ſimilem producat Achilles.
Et tamen ut longe repetas, longeque revolvas
Nomen, ab infami gentem deducis aſylo.
Majorum primus quiſquis fuit ille tuorum,
Aut paſtor fuit, aut illud quod dicere nolo.

## SATYRA IX.

SCire velim quare toties mihi, Nævole, triſtis
Occurras fronte obducta, ceu Marſya victus.
Quid tibi cum vultu, qualem deprenſus habebat
Ravola, dum Rhodopes uda terit inguina barba?
Nos colaphum incutimus lambenti cruſtula ſervo.
Non erat hac facie miſerabilior Crepereius
Pollio, qui triplicem uſuram præſtare paratus
Circuit, & fatuos non invenit. unde repente
Tot rugæ? certe modico contentus agebas
Vernam equitem, conviva joco mordente facetus,
Et ſalibus vehemens intra pomœria natis.
Omnia nunc contra. vultus gravis, horrida ſiccæ
Silva comæ; nullus tota nitor in cute; qualem
Præſtabat calidi circumlita faſcia viſci;
Sed fruticante pilo neglecta, & ſquallida crura.
Quid macies ægri veteris, quem tempore longo
Torret quarta dies, olimque domeſtica febris?
Deprendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore, deprendas & gaudia: ſumit utrumque
Inde habitum facies: igitur flexiſſe videris
Propoſitum, & vitæ contrarius ire priori.
Nuper enim (ut repeto) fanum Iſidis, & Ganimedem
Pacis, & advectæ ſecreta palatia Matris,
Et Cererem (nam quo non proſtat femina templo?)
Notior Aufidio mœchus ſcelerare ſolebas,
Quodque taces, ipſos etiam inclinare maritos.
Utile & hoc multis vitæ genus: at mihi nullum
Inde operæ pretium. pingues aliquando lacernas,
Munimenta togæ, duri craſſique coloris,
Et male percuſſas textoris pectine Galli
Accipimus, tenue argentum venæque ſecundæ.
Fata regunt homines. fatum eſt & partibus illis,
Quas ſinus abſcondit. nam ſi tibi ſidera ceſſant,
Nil faciet longi menſura incognita nervi;
Quamvis te nudum ſpumanti Virro labello
Viderit, & blandæ aſſiduæ denſæque tabellæ
Sollicitent. αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναιδος.
Quod tamen ulterius monſtrum, quam mollis avarus?
Hæc tribui, deinde illa dedi, mox plura tuliſti.
Computat, atque cavet. ponatur calculus, adſint
Cum tabula pueri: numera ſeſtertia quinque
Omnibus in rebus; numerentur deinde labores.
An facile & pronum eſt agere intra viſcera penem
Legitimum, atque illic heſternæ occurrere cœnæ?
Servus erit minus ille miſer, qui foderit agrum,
Quam dominum. ſed tu ſane tener, & puerum te,
Et pulchrum, & dignum cyatho cæloque putabas.
Vos humili aſſeclæ, vos indulgebitis umquam
Cultori, jam nec morbo donare parati?
Et cui tu viridem umbellam, cui ſuccina mittas
Grandia, natalis quoties redit, aut madidum ver
Incipit; & ſtrata poſitus longaque cathedra
Munera femineis tractas ſecreta Kalendis.
Dic, paſſer, cui tot montes, tot prædia ſervas
Appula, tot milvos intra tua paſcua laſſos?
Te Trifolinus ager fœcundis vitibus implet,
Suſpectumque jugum Cumis, & Gaurus inanis.
Nam quis plura linit victuro dolia muſto?
Quantum erat exhauſti lumbos donare clientis
Iugeribus paucis? meliuſne hic ruſticus infans
Cum matre & caſulis, & cum luſore catello
Cymbala pulſantis legatum fiet amici?
Improbus es, cum poſcis, ait; ſed penſio clamat,
Poſce: ſed appellat puer unicus, ut Polyphemi
Lata acies, per quam ſollers evaſit Ulyſſes.
Alter emendus erit; namque hic non ſufficit: ambo
Paſcendi. quid agam bruma ſpirante? quid, oro,
Quid dicam ſcapulis ſervorum menſe Decembri,
Et pedibus? durate, atque exſpectate cicadas.
Verum ut diſſimules, ut mittas cetera, quanto
Metiris pretio, quod ni tibi deditus eſſem,
Devotuſque cliens, uxor tua virgo maneret?
Scis certe quibus iſta modis, quam ſæpe rogaris,
Et quæ pollicitus. fugientem ſæpe puellam
Amplexu rapui: tabulas quoque ruperat, & jam
Signabat. tota vix hæc ego nocte redemi,
Te plorante foris. teſtis mihi lectulus, & tu,
Ad quem pervenit lecti ſonus, & dominæ vox.
Inſtabile, ac dirimi cœptum, & jam pene ſolutum
Coniugium in multis domibus ſervavit adulter.
Quo te circumagas? quæ prima aut ultima ponas?
Nullum ergo meritum eſt, ingrate ac perfide, nullum,
Quod tibi filiolus, vel filia naſcitur ex me?
Tollis enim, & libris actorum ſpargere gaudes
Argumenta viri. foribus ſuſpende coronas.
Jam pater es: dedimus quod famæ opponere poſſis.
Jura parentis habes; propter me ſcriberis hæres;
Legatum omne capis, necnon & dulce caducum.
Commoda præterea junguntur multa caducis,

Si nu-

Si numerum, ſi tres implevero. juſta doloris
Nævole, cauſa tui: contra tamen ille quid affert?
Negligit, atque alium bipedem ſibi quærit aſellum.
Hæc ſoli commiſſa tibi celare memento,
Et tacitus noſtras intra te fige querelas.
Nam res mortifera eſt inimicus pumice lævis.
Qui modo ſecretum commiſerat, ardet, & odit;
Tamquam prodiderim quid quid ſcio. ſumere ferrum,
Fuſte aperire caput, candelam apponere valvis
Non dubitat. nec contemnas, aut deſpicias, quod
His opibus numquam cara eſt annona veneni.
Ergo occulta teges; ut curia Martis Athenis.
O Corydon, Corydon, ſecretum divitis ullum
Eſſe putas? ſervi ut taceant, jumenta loquentur,
Et canis, & poſtes, & marmora: claude feneſtras,
Vela tegant rimas, junge oſtia, tollito lumen
E medio, clament omnes, prope nemo recumbat;
Quod tamen ad cantum galli facit ille ſecundi,
Proximus ante diem caupo ſciet, audiet & quæ
Finxerunt pariter librarius, archimagiri
Carptores. quod enim dubitant componere crimen
In dominos, quoties rumoribus ulciſcuntur
Baltea? nec deerit qui te per compita quærat
Nolentem, & miſeram vinoſus inebriet aurem.
Illos ergo roges quidquid paulo ante petebas
A nobis. taceant illi: ſed prodere malunt
Arcanum, quam ſubrepti potare Falerni,
Pro populo faciens quantum Lauſella bibebat.
Vivendum recte, cum propter plurima, tum his
Præcipue cauſſis, ut linguas mancipiorum
Contemnas. nam lingua mali pars peſſima ſervi.
Deterior tamen hic, qui liber non erit, illis
Quorum animas & farre ſuo cuſtodit, & ære.
Idcirco ut poſſim linguam contemnere ſervi,
Utile conſilium modo, ſed commune dediſti:
Nunc mihi quid ſuades poſt damnum temporis, & ſpes
Deceptas? feſtinat enim decurrere velox
Floſculus anguſtæ miſeræque breviſſima vitæ
Portio; dum bibimus, dum ſerta, unguenta, puellas
Poſcimus, obrepit non intellecta ſenectus.
Ne trepida: numquam pathicus tibi deerit amicus,
Stantibus & ſalvis his collibus. undique ad illos
Conveniunt & carpentis, & navibus omnes
Qui digito ſcalpunt uno caput. altera major
Spes ſupereſt: tu tantum erucis imprime dentem.
Hæc exempla para felicibus; at mea Clotho
Et Lacheſis gaudent, ſi paſcitur inguine venter.
O parvi, noſtrique Lares, quos thure minuto,
Aut farre, & tenui ſoleo exornare corona,
Quando ego figam aliquid, quo ſit mihi tuta ſenectus
A tegete & baculo? viginti millia fœnus,
Pignoribus poſitis argenti vaſcula puri.
Sed quæ Fabricius Cenſor notet, & duo fortes
De grege Mœſorum, qui me cervice locata
Securum jubeant clamoſo inſiſtere circo?
Sit mihi præterea curvus cælator, & alter,
Qui multas facies fingat cito; ſufficient hæc.
Quando ego pauper ero; votum miſerabile, nec ſpes
His ſaltem: nam cum pro me fortuna rogatur,
Affigit ceras illa de nave petitas,
Quæ Siculos cantus effugit remige ſurdo.

# SATYRA X.

OMnibus in terris, quæ ſunt a Gadibus uſque
Auroram, & Gangem, pauci dignoſcere poſſunt
Vera bona, atque illis multum diverſa, remota
Erroris nebula: quid enim ratione timemus,
Aut cupimus? quid tam dextro pede concipis, ut te
Conatus non pœniteat, votique peracti?
Evertere domos totas optantibus ipſis
Di faciles. nocitura toga, nocitura petuntur
Militia. torrens dicendi copia multis,
Et ſua mortifera eſt facundia. viribus ille
Confiſus periit, admirandiſque lacertis.
Sed plures nimia congeſta pecunia cura
Strangulat, & cuncta exuperans patrimonia cenſus,
Quanto delphinis balæna Britannica major.
Temporibus diris igitur, juſſuque Neronis
Longinum & magnos Senecæ prædivitis hortos
Clauſit, & egregias Lateranorum obſidet ædes
Tota cohors. rarus venit in cœnacula miles.
Pauca licet portes argenti vaſcula puri,
Nocte iter ingreſſus gladium contumque t imebis,
Et motæ ad lunam trepidabis arundinis umbram.
Cantabit vacuus coram latrone viator.
Prima fere vota, & cunctis notiſſima templis,
Divitiæ ut creſcant, ut opes, ut maxima toto
Noſtra ſit arca foro: ſed nulla aconita bibuntur
Fictilibus. tunc illa time, cum pocula ſumes
Gemmata, & lato Setinum ardebit in auro.
Jamne igitur laudas, quod de ſapientibus alter
Ridebat, quoties a limine moverat unum,
Protuleratque pedem: flebat contrarius alter?
Sed facilis rigidi cuivis cenſura cachinni.
Mirandum eſt unde ille oculis ſuffecerit humor.
Perpetuo riſu pulmonem agitare ſolebat
Democritus, quamquam non eſſent urbibus illis
Prætexta, & trabeæ, faſces, lectica, tribunal.
Quid ſi vidiſſet prætorem in curribus altis
Extantem, & medio ſublimem in pulvere circi
In tunica Jovis, & pictæ Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ, magnæque coronæ
Tantum orbem quanto cervix non ſufficit ulla?
Quippe tenet ſudans hanc publicus, & ſibi Conſul
Ne placeat, curru ſervus portatur eodem.
Da nunc & volucrem, ſceptro quæ ſurgit eburno;
Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
Agminis officia, & niveos ad fræna Quirites,
Defoſſa in loculis quos ſportula fecit amicos.
Tunc quoque materiam riſus invenit ad omnes
Occurſus hominum, cujus prudentia monſtrat
Summos poſſe viros, & magna exempla daturos
Vervecum in patria, craſſoque ſub aere naſci.
Ridebat curas, necnon & gaudia vulgi;
Interdum & lacrimas, cum Fortunæ ipſe minaci
Mandaret laqueum, mediumque oſtenderet unguem.
Ergo ſupervacua hæc aut pernicioſa petuntur,
Propter quæ fas eſt genua incerare Deorum.
Quoſdam præcipitat ſubiecta potentia magnæ
Invidiæ, mergit longa, atque inſignis honorum
Pagina; deſcendunt ſtatuæ, reſtemque ſequuntur.
Ipſa deinde rotas bigarum impacta ſecuris
Cædit, & immeritis franguntur crura caballis.
Jam ſtridunt ignes, jam ſollibus, atque caminis
Ardet adoratum populo caput, & crepat ingens
Sejanus: deinde ex facie toto orbe ſecunda
Fiunt urceoli, pelves, ſartago, patellæ.

 Pone

Pone domi lauros, duc in Capitolia magnum
Cretatumque bovem; Sejanus ducitur unco
Spectandus: gaudent omnes: quæ labra? quis illi
Vultus erat? numquam, ſi quid mihi credis, amavi
Hunc hominem: ſed quo cecidit ſub crimine? quiſnam
Delator? quibus indiciis? quo teſte probavit?
Nil horum. verboſa & grandis epiſtola venit
A Capreis: bene habet, nil plus interrogo. ſed quid
Turba Remi? ſequitur fortunam, ut ſemper, & odit
Damnatos: idem populus, ſi Nurſcia Tuſco
Faviſſet, ſi oppreſſa foret ſecura ſenectus
Principis; hac ipſa Sejanum diceret hora
Auguſtum. jampridem, ex quo ſuffragia nulli
Vendimus, effugit curas. nam qui dabat olim
Imperium, faſces, legiones, omnia, nunc ſe
Continet, atque duas tantum res anxius optat,
Panem, & Circenſes. perituros audio multos:
Nil dubium: magna eſt fornacula: pallidulus mi
Brutidius meus ad Martis fuit obvius aram.
Quam timeo, victus ne pœnas exigat Ajax,
Ut male defenſus! curramus præcipites, &
Dum jacet in ripa, calcemus Cæſaris hoſtem.
Sed videant ſervi, ne quis neget, & pavidum in jus
Cervice aſtricta dominum trahat. hi ſermones
Tunc de Sejano: ſecreta hæc murmura vulgi.
Viſne ſalutari ſicut Sejanus? habere
Tantumdem? atque illi ſellas donare curules?
Illum exercitibus præponere? tutor haberi
Principis, Auguſta Caprearum in rupe ſedentis
Cum grege Chaldæo? vis certe pila, cohortes,
Egregios equites, & caſtra domeſtica. quidni
Hæc cupias? & qui nolunt occidere quemquam,
Poſſe volunt. ſed quæ præclara, & proſpera tanti,
Ut rebus lætis par ſit menſura malorum?
Hujus qui trahitur prætextam ſumere mavis;
An Fidenarum, Gabiorumque eſſe poteſtas?
Et de menſura jus dicere? vaſa minora
Frangere pannoſus vacuis Ædilis Ulubris?
Ergo quid optandum foret, ignoraſſe fateris
Sejanum. nam qui nimios optabat honores,
Et nimias poſcebat opes, numeroſa parabat
Excelſæ turris tabulata, unde altior eſſet
Caſus, & impulſæ præceps immane ruinæ.
Quid Craſſos, quid Pompejos evertit, & illum,
Ad ſua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempe locus nulla non arte petitus,
Magnaque numinibus vota exaudita malignis.
Ad generum Cereris ſine cæde & vulnere pauci
Deſcendunt reges, & ſicca morte Tyranni.
Eloquium ac famam Demoſthenis, aut Ciceronis
Incipit optare, & totis Quinquatribus optat,
Quiſquis adhuc uno partam colit aſſe Minervam,
Quem ſequitur cuſtos anguſtæ vernula capſæ.
Eloquio ſed uterque periit orator. utrumque
Largus & exundans leto dedit ingenii fons.
Ingenio manus eſt, & cervix cæſa; nec umquam
Sanguine cauſidici maduerunt roſtra puſilli.
O fortunatam natam me Conſule Romam.
Antoni gladios potuit contemnere, ſi ſic
Omnia dixiſſet. ridenda Poemata malo,
Quam te conſpicuæ divina Philippica famæ,
Volveris a prima quæ proxima. ſævus & illum
Exitus eripuit, quem mirabantur Athenæ
Torrentem, & pleni moderantem fræna theatri.
Dis ille adverſis genitus, fatoque ſiniſtro,
Quem pater ardentis maſſæ fuligine lippus
A carbone, & forcipibus, gladioſque parante
Incude, & luteo Vulcano, ad rhetora miſit.
Bellorum exuviæ, truncis affixa tropæis,
Lorica, & fracta de caſſide buccula pendens,
Et curtum temone jugum, victæque triremis
Apluſtre, & ſummo triſtis captivus in arcu,
Humanis majora bonis creduntur: ad hoc ſe
Romanus, Grajuſque, ac Barbarus Induperator
Erexit: cauſſas diſcriminis, atque laboris
Inde habuit. tanto major famæ ſitis eſt, quam
Virtutis. quis enim virtutem amplectitur ipſam,
Præmia ſi tollas? patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum, & laudis, titulique cupido
Hæſuri ſaxis cinerum cuſtodibus; ad quæ
Diſcutienda valent ſterilis mala robora ficus:
Quandoquidem data ſunt ipſis quoque fata ſepulchris.
Expende Annibalem: quot libras in duce ſummo
Invenies? hic eſt, quem non capit Africa Mauro
Percuſſa Oceano, Niloque admota tepenti.
Rurſus ad Æthiopum populos, alioſque Elephantes
Additur imperiis Hiſpania: Pyrenæum
Tranſilit. oppoſuit natura Alpemque, nivemque:
Diducit ſcopulos, & montem rumpit aceto.
Jam tenet Italiam: tamen ultra pergere tendit.
Actum, inquit, nihil eſt, niſi Pœno milite portas
Frangimus, & media vexillum pono Suburra.
O qualis facies, & quali digna tabella,
Cum Gætula ducem portaret bellua luſcum!
Exitus ergo quis eſt? o gloria! vincitur idem
Nempe, & in exilium præceps fugit, atque ibi magnus
Miranduſque cliens ſedet ad prætoria regis,
Donec Bithyno libeat vigilare tyranno.
Finem animæ, quæ res humanas miſcuit olim,
Non gladii, non ſaxa dabunt, nec tela, ſed ille
Cannarum vindex, & tanti ſanguinis ultor
Annulus. i demens, & ſævas curre per Alpes,
Ut pueris placeas, & declamatio fias.
Unus Pellæo juveni non ſufficit orbis:
Æſtuat infelix anguſto limite mundi,
Ut Gyaræ clauſus ſcopulis, parvaque Seripho.
Cum tamen a figulis munitam intraverit urbem,
Sarcophago contentus erit. mors ſola fatetur,
Quantula ſint hominum corpuſcula. creditur olim
Velificatus Athos, & quidquid Græcia mendax
Audet in hiſtoria: conſtratum claſſibus iiſdem
Suppoſitumque rotis ſolidum mare. credimus altos
Defeciſſe amnes, epotaque flumina Medo
Prandente, & madidis cantat quæ Soſtratus alis.
Ille tamen, qualis rediit, Salamine relicta,
In Corum, atque Eurum ſolitus ſævire flagellis
Barbarus, Æolio numquam hoc in carcere paſſos,
Ipſum compedibus qui vinxerat Ennoſigæum?
Mitius id ſane, quod non & ſtigmate dignum
Credidit. huic quiſquam vellet ſervire Deorum?
Sed qualis rediit? nempe una nave cruentis
Fluctibus, ac tarda per denſa cadavera prora.
Has toties optata exegit gloria pœnas.
Da ſpatium vitæ, multos da Jupiter annos:
Hoc recto vultu ſolum hoc & pallidus optas.
Sed quam continuis, & quantis longa ſenectus
Plena malis! deformem, & tetrum ante omnia vultum,
Diſſimilemque ſui, deformem pro cute pellem,
Pendenteſque genas, & tales adſpice rugas,
Quales umbriferos ubi pandit Tabraca ſaltus,
In vetula ſcalpit jam mater ſimia bucca.
Plurima ſunt juvenum diſcrimina, pulchrior ille

Hoc,

Digitized by Google

Hoc, atque ille alio: multum hic robuſtior illo.
Una ſenum facies, cum voce trementia membra,
Et jam læve caput, madidique infantia naſi.
Frangendus miſero gingiva panis inermi.
Uſque adeo gravis uxori, gnatiſque, ſibique,
Ut captatori moveat faſtidia Coſſo.
Non eadem vini, atque cibi torpente palato
Gaudia: nam coitus jam longa oblivio: vel ſi
Coneris, jacet exiguus cum ramice nervus,
Et, quamvis tota palpetur nocte, jacebit.
Anne aliquid ſperare poteſt hæc inguinis ægri
Canities? quid, quod merito ſuſpecta libido eſt,
Quæ Venerem affectat ſine viribus. adſpice partis
Nunc damnum alterius. nam quæ cantante voluptas,
Sit licet eximius citharœdus, ſitve Seleucus,
Et quibus aurata mos eſt fulgere lacerna?
Quid refert, magni ſedeat qua parte theatri,
Qui vix cornicines exaudiet, atque tubarum
Concentus? clamore opus eſt, ut ſentiat auris,
Quem dicat veniſſe puer, quot nunciet horas.
Præterea minimus gelido jam corpore ſanguis,
Febre calet ſola; circumſilit agmine facto
Morborum omne genus, quorum ſi nomina quæras,
Promtius expediam, quot amaverit Hippia mœchos,
Quot Themiſon ægros autumno occiderit uno;
Quot Baſilus ſocios, quot circumſcripſerit Hirrus
Pupillos: quot longa viros exſorbeat uno
Maura die, quot diſcipulos inclinet Hamillus.
Percurram citius, quot villas poſſideat nunc,
Quo tondente gravis juveni mihi barba ſonabat.
Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis: ambos
Perdidit ille oculos, & luſcis invidet. hujus
Pallida labra cibum capiunt digitis alienis.
Ipſe ad conſpectum cœnæ diducere rictum
Suetus, hiat tantum, ceu pullus hirundinis, ad quem
Ore volat pleno mater jejuna. ſed omni
Membrorum damno major dementia; quæ nec
Nomina ſervorum, nec vultum agnoſcit amici,
Cum quo præterita cœnavit nocte, nec illos,
Quos genuit, quos eduxit. nam codice ſævo
Hæredes vetat eſſe ſuos, bona tota feruntur
Ad Phialen: tantum artificis valet halitus oris,
Quod ſteterat multis in carcere fornicis annis.
Ut vigeant ſenſus animi, ducenda tamen ſunt
Funera gnatorum, rogus adſpiciendus amatæ
Conjugis, & fratris, plenæque ſororibus urnæ.
Hæc data pœna diu viventibus, ut renovata
Semper clade domus multis in luctibus, inque
Perpetuo mœrore, & nigra veſte ſeneſcant.
Rex Pylius, magno ſi quidquam credis Homero,
Exemplum vitæ fuit a cornice ſecundæ.
Felix nimirum, qui tot per ſecula mortem
Diſtulit, atque ſuos jam dextra computat annos,
Quique novum toties muſtum bibit. oro, parumper
Attendas, quantum de legibus ipſe queratur
Fatorum, & nimio de ſtamine, cum videt acris
Antilochi barbam ardentem: nam quærit ab omni
Quiſquis adeſt ſocio, cur hæc in tempora duret,
Quod facinus dignum tam longo admiſerit ævo?
Hæc eadem Peleus, raptum cum luget Achillem,
Atque alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
Incolumi Troja Priamus veniſſet ad umbras
Aſſaraci magnis ſolennibus, Hectore funus
Portante, ac reliquis fratrum cervicibus, inter
Iliadum lacrimas, ut primos edere planctus
Caſſandra inciperet, ſciſſaque Polyxena palla:
Si foret extinctus diverſo tempore, quo jam
Cœperat audaces Paris ædificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? omnia vidit
Everſa, & flammis Aſiam ferroque cadentem.
Tunc miles tremulus poſita tulit arma tiara,
Et ruit ante aram ſummi Jovis, ut vetulus bos,
Qui domini cultris tenue & miſerabile collum
Præbet, ab ingrato jam faſtiditus aratro.
Exitus ille utcumque hominis: ſed torva canino
Latravit rictu, quæ poſt hunc vixerat uxor.
Feſtino ad noſtros, & regem tranſeo Ponti,
Et Crœſum, quem vox juſti facunda Solonis
Reſpicere ad longæ juſſit ſpatia ultima vitæ.
Exilium, & carcer Minturnarumque paludes,
Et mendicatus victa Carthagine panis,
Hinc cauſſas habuere. quid illo cive tuliſſet
Natura in terris, quid Roma beatius umquam,
Si circumducto captivorum agmine, & omni
Bellorum pompa, animam exhalaſſet opimam,
Cum de Teutonico vellet deſcendere curru?
Provida Pompeio dederat Campania febres
Optandas: ſed multæ urbes, & publica vota
Vicerunt. igitur fortuna ipſius, & urbis
Servatum victo caput abſtulit. hoc cruciatu
Lentulus, hac pœna caruit, ceciditque Cethegus
Integer, & jacuit Catilina cadavere toto.
Formam optat modico pueris, majore puellis
Murmure, cum Veneris fanum videt anxia mater
Uſque ad delicias votorum. cur tamen, inquit,
Corripias? pulcra gaudet Latona Diana.
Sed vetat optari faciem Lucretia, qualem
Ipſa habuit. cuperet Rutilæ Virginia gibbum
Accipere, atque ſuam Rutilæ dare. filius autem
Corporis egregii miſeros trepidoſque parentes
Semper habet. rara eſt adeo concordia formæ,
Atque pudicitiæ. ſanctos licet horrida mores
Tradiderit domus, ac veteres imitata Sabinas:
Præterea caſtum ingenium, vultumque modeſto
Sanguine ferventem tribuat natura benigna
Larga manu (quid enim puero conferre poteſt plus
Cuſtode & cura natura potentior omni?)
Non licet eſſe viros: nam prodiga corruptoris
Improbitas ipſos audet tentare parentes.
Tanta in muneribus fiducia. nullus ephebum
Deformem ſæva caſtravit in arce tyrannus:
Nec prætextatum rapuit Nero loripedem, vel
Strumoſum, atque utero pariter, gibboque tumentem.
I nunc, & juvenis ſpecie lætare tui, quem
Majora expectant diſcrimina. fiet adulter
Publicus, & pœnas metuet quaſcumque maritus
Exigit iratus: nec erit felicior aſtro
Martis, ut in laqueos numquam incidat. exigit autem
Interdum ille dolor plus, quam lex ulla dolori
Conceſſit. necat hic ferro, ſecat ille cruentis
Verberibus, quoſdam mœchos & mugilis intrat.
Sed tuus Endymion dilectæ fiet adulter
Matronæ. mox cum dederit Servilia nummos,
Fiet & illius quam non amat: exuet omnem
Corporis ornatum. quid enim ulla negaverit udis
Inguinibus, ſive eſt hæc Hippia, ſive Catulla?
Deterior totos habet illic femina mores.
Sed caſto quid forma nocet? quid profuit immo
Hippolyto grave propoſitum? quid Bellerophonti?
Erubuit nempe hæc, ſeu faſtidita repulſa:
Nec Sthenobœa minus quam Creſſa excanduit, & ſe
Concuſſere ambæ, mulier ſæviſſima tunc eſt,

Cum

Digitized by Google

Cum ſtimulos odio pudor admovet. elige quidnam
Suadendum eſſe putes, cui nubere Cæſaris uxor
Deſtinat. optimus hic & formoſiſſimus idem
Gentis patriciæ rapitur miſer extinguendus
Meſſalinæ oculis. dudum ſedet illa parato
Flammeolo; Tyriuſque palam genialis in hortis
Sternitur, & ritu decies centena dabuntur
Antiquo: veniet cum ſignatoribus auſpex.
Hæc tu ſecreta, & paucis commiſſa putabas?
Non niſi legitime vult nubere. quid placeat, dic:
Ni parere velis, pereundum eſt ante lucernas.
Si ſcelus admittas, dabitur mora parvula, dum res
Nota urbi, & populo, contingat Principis aures.
Dedecus ille domus ſciet ultimus. interea tu
Obſequere imperio, ſi tanti eſt vita dierum
Paucorum. quidquid levius, meliuſque putaris,
Præbenda eſt gladio pulchra hæc & candida cervix.
Nil ergo optabunt homines? ſi conſilium vis,
Permittes ipſis expendere numinibus, quid
Conveniat nobis, rebuſque ſit utile noſtris.
Nam pro jucundis aptiſſima quæque dabunt Di.
Carior eſt illis homo, quam ſibi. nos animorum
Impulſu, & cæca, magnaque cupidine ducti
Conjugium petimus, partumque uxoris: at illis
Notum, qui pueri, qualiſque futura ſit uxor.
Ut tamen & poſcas aliquid, voveaſque ſacellis
Exta, & candiduli divina tomacula porci;
Orandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano.
Fortem poſce animum, & mortis terrore carentem:
Qui ſpatium vitæ extremum inter munera ponat
Naturæ, qui ferre queat quoſcumque labores,
Neſciat iraſci, cupiat nihil, & potiores
Herculis ærumnas credat, ſævoſque labores,
Et Venere, & cœnis, & plumis Sardanapali,
Monſtro, quod ipſe tibi poſſis dare; ſemita certe
Tranquillæ per virtutem patet unica vitæ,
NULLUM Numen habes, ſi ſit prudentia: ſed te
Nos facimus, fortuna, deam, cæloque locamus.

# SATYRA XI.

ATTICUS eximie ſi cœnat, lautus habetur:
Si Rutilus, demens: quid enim majore cachinno
Excipitur vulgi, quam pauper Apitius? omnis
Convictus, thermæ, ſtationes, omne theatrum
De Rutilo. nam dum valida, ac juvenilia membra
Sufficiunt galeæ; dumque ardens ſanguine, fertur
Non cogente quidem, ſed nec prohibente Tribuno
Scripturus leges, & regia verba laniſtæ.
Multos porro vides, quos ſæpe eluſus ad ipſum
Creditor introitum ſolet expectare macelli:
Et quibus in ſolo vivendi cauſa palato eſt.
Egregius cœnat, meliuſque miſerrimus horum,
Et cito caſurus jam perlucente ruina.
Interea guſtus elementa per omnia quærunt,
Numquam animo pretiis obſtantibus: interius ſi
Attendas, magis illa juvant, quæ pluris emuntur.
Ergo haud difficile eſt perituram arceſſere ſummam,
Lancibus oppoſitis, & matris imagine fracta,
Et quadringentis nummis condire guloſum
Fictile: ſic veniunt ad miſcellanea ludi.
Refert ergo quis hæc eadem paret: in Rutilo nam
Luxuria eſt, in Ventidio laudabile nomen
Sumit, & a cenſu famam trahit. illum ego jure
Deſpiciam, qui ſcit, quanto ſublimior Atlas
Omnibus in Libya ſit montibus: hic tamen idem
Ignoret, quantum ferrata diſtet ab arca
Sacculus. e cælo deſcendit, γνῶθι σεαυτὸν,
Figendum, & memori tractandum pectore, ſive
Conjugium quæras, vel ſacri in parte Senatus
Eſſe velis: nec enim loricam poſcit Achillis
Therſites, in qua ſe traducebat Ulyſſes
Ancipitem. ſeu tu magno diſcrimine cauſam
Protegere affectas, te conſule, dic tibi quis ſis:
Orator vehemens, an Curtius, an Matho. buccæ
Noſcenda eſt menſura tuæ, ſpectandaque rebus
In ſummis, minimiſque; etiam cum piſcis emetur.
Nec mullum cupias, cum ſit tibi gobio tantum
In loculis: quis enim te, deficiente crumena,
Et creſcente gula manet exitus; ære paterno,
Ac rebus merſis in ventrem, fœnoris atque
Argenti gravis, & pecorum agrorumque capacem?
Talibus a dominis poſt cuncta noviſſimus exit
Annulus, & digito mendicat Pollio nudo.
Non præmaturi cineres, nec funus acerbum
Luxuriæ, ſed morte magis metuenda ſenectus.
Hi plerumque gradus, conducta pecunia Romæ,
Et coram dominis conſumitur. inde ubi paulum
Neſcio quid ſupereſt, & pallet fœnoris auctor,
Qui vertere ſolum, Baias, & ad Oſtia currunt.
Cedere namque foro jam non tibi deterius, quam
Eſquilias a ferventi migrare Suburra.
Ille dolor ſolus patriam fugientibus, illa
Mœſtitia eſt, caruiſſe anno Circenſibus uno.
Sanguinis in facie non hæret gutta: morantur
Pauci ridiculum, & fugientem ex urbe pudorem.
Experiere hodie numquid pulcherrima dictu,
Perſice, non præſtem vita, nec moribus, & re;
Sed laudem ſiliquas occultus ganeo, pultes
Coram aliis dictem puero, ſed in aure placentas.
Nam, cum ſis conviva mihi promiſſus, habebis
Evandrum, venies Tirynthius, aut minor illo
Hoſpes, & ipſe tamen contingens ſanguine cælum?
Alter aquis, alter flammis ad ſidera miſſus.
Fercula nunc audi nullis ornata macellis.
De Tiburtino veniet pinguiſſimus agro
Hœdulus, & toto grege mollior, inſcius herbæ,
Necdum auſus virgas humilis mordere ſalicti,
Qui plus lactis habet quam ſanguinis; & montani
Aſparagi, poſito quos legit villica fuſo.
Grandia præterea, tortoque calentia fœno
Ova adſunt ipſis cum matribus, & ſervatæ
Parte anni, quales fuerant in vitibus, uvæ:
Signinum Syriumque pyrum, de corbibus iiſdem
Æmula Picenis, & odoris mala recentis,
Nec metuenda tibi, ſiccatum frigore poſtquam
Autumnum, & crudi poſuere pericula ſucci.
Hæc olim noſtri jam luxurioſa Senatus
Cœna fuit. Curius, parvo quæ legerat horto,
Ipſe focis brevibus ponebat oluſcula: quæ nunc
Squalidus in magna faſtidit compede foſſor,
Qui meminit, calidæ ſapiat quid vulva popinæ.
Sicci terga ſuis rara pendentia crate,
Moris erat quondam feſtis ſervare diebus,
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente nova, ſi quam dabat hoſtia, carne.
Cognatorum aliquis titulo ter Conſulis, atque
Caſtrorum imperiis, & Dictatoris honore
Functus, ad has epulas ſolito maturius ibat,
Erectum domito referens a monte ligonem.



Digitized by Google

Cum tremerent autem Fabios, durumque Catonem,
Et Scauros, & Fabricios, poſtremo ſeveros
Cenſoris mores etiam collega timeret:
Nemo inter curas, & ſeria duxit habendum,
Qualis in Oceani fluctu teſtudo nataret,
Clarum Trojugenis factura ac nobile fulcrum:
Sed nudo latere, & parvis frons ærea lectis
Vile coronati caput oſtendebat aſelli,
Ad quod laſcivi ludebant ruris alumni.
Tales ergo cibi, qualis domus, atque ſupellex.
Tunc rudis, & Graias mirari neſcius artes,
Urbibus everſis, prædarum in parte reperta,
Magnorum artificum frangebat pocula miles,
Ut phaleris gauderet equus, cælataque caſſis
Romuleæ ſimulacra feræ manſueſcere juſſæ
Imperii fato, & geminos ſub rupe Quirinos,
Ac nudam effigiem clypeo fulgentis & haſta,
Pendentiſque Dei perituro oſtenderet hoſti.
Argenti quod erat, ſolis fulgebat in armis.
Ponebant igitur Tuſco farrata catino
Omnia tunc; quibus invideas, ſi lividulus ſis.
Templorum quoque majeſtas præſentior, & vox
Nocte fere media, mediamque audita per urbem,
Litore ab Oceani Gallis venientibus, & Diis
Officium vatis peragentibus, his monuit nos.
Hanc rebus Latiis curam præſtare ſolebat
Fictilis, & nullo violatus Jupiter auro.
Illa domi natas, noſtraque ex arbore menſas
Tempora viderunt; hos lignum ſtabat in uſus,
Annoſam ſi forte nucem dejecerat Eurus.
At nunc divitibus cœnandi nulla voluptas,
Nil rhombus, nil dama ſapit; putere videntur
Unguenta, atque roſæ, latos niſi ſuſtinet orbes
Grande ebur, & magno ſublimis pardus hiatu,
Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes,
Et Mauri celeres, & Mauro obſcurior Indus,
Et quos depoſuit Nabathæo bellua ſaltu,
Jam nimios, capitique graves. hinc ſurgit orexis,
Hinc ſtomacho bilis. nam pes argenteus illis,
Annulus in digito quod ferreus. ergo ſuperbum
Convivam caveo, qui me ſibi comparat, & res
Deſpicit exiguas; adeo nulla uncia nobis
Eſt eboris, nec teſſellæ, nec calculus ex hac
Materia: quin ipſa manubria cultellorum
Oſſea: non tamen his ulla umquam obſonia fiunt
Rancidula; haud ideo pejor gallina ſecatur.
Sed nec ſtructor erit, cui cedere debeat omnis
Pergula, diſcipulus Trypheri doctoris, apud quem
Sumine cum magno lepus, atque aper, & pygargus,
Et Scythicæ volucres, & Phœnicopterus ingens,
Et Gætulus oryx, hebeti lautiſſima ferro
Cæditur, & tota ſonat ulmea cœna Suburra.
Nec fruſtum capreæ ſubducere, nec latus Afræ
Novit avis noſter tirunculus, ac rudis omni
Tempore, & exiguæ fruſtis imbutus ofellæ.
Plebejos calices, & paucis aſſibus emtos
Porriget incultus puer, atque a frigore tutus;
Non Phryx, aut Lycius, non a mangone petitus
Quiſquam erit, & magno. cum poſces, poſce Latine.
Idem habitus cunctis, tonſi, erectique capilli;
Atque hodie tantum propter convivia pexi.
Paſtoris duri eſt hic filius, ille bubulci:
Suſpirat longo non viſam tempore matrem,
Et caſulam, & notos triſtis deſiderat hœdos:
Ingenui vultus puer, ingenuique pudoris,
Quales eſſe decet, quos ardens purpura veſtit.
Nec pugillares defert in balnea raucus
Teſticulos, nec vellendas jam præbuit alas:
Craſſa nec oppoſito pavidus tegit inguina gutto.
Hic tibi vina dabit diffuſa in montibus illis,
A quibus ipſe venit, quorum ſub vertice luſit:
Namque una atque eadem vini patria, atque miniſtri.
Forſitan exſpectes, ut Gaditana canoro
Incipiat prurire choro, plauſuque probatæ
Ad terram tremulo deſcendant clune puellæ,
Irritamentum Veneris languentis, & acres
Divitis urticæ: major tamen iſta voluptas
Alterius ſexus; magis ille extenditur, & mox
Auribus, atque oculis concepta urina movetur.
Non capit has nugas humilis domus: audiat ille
Teſtarum crepitus cum verbis, nudum olido ſtans
Fornice mancipium quibus abſtinet: ille fruatur
Vocibus obſcœnis, omnique libidinis arte,
Qui Lacedæmonium pytiſmate lubricat orbem.
Namque ibi fortunæ veniam damus. alea turpis,
Turpe & adulterium mediocribus: hæc eadem illi
Omnia cum faciant, hilares nitidique vocantur.
Noſtra dabunt alios hodie convivia ludos.
Conditor Iliados cantabitur, atque Maronis
Altiſoni dubiam facientia carmina palmam.
Quid refert tales verſus qua voce legantur?
Sed nunc dilatis averte negotia curis,
Et gratam requiem dona tibi, quando licebit
Per totam ceſſare diem: non fœnoris ulla
Mentio, nec prima ſi luce egreſſa reverti
Nocte ſolet, tacito bilem tibi contrahat uxor,
Humida ſuſpectis referens multitia rugis,
Vexataſque comas, & vultum auremque calentem.
Protinus ante meum, quidquid dolet, exue limen.
Pone domum, & ſervos, & quidquid frangitur illis,
Aut perit: ingratos ante omnia pone ſodales.
Interea Megaleſiacæ ſpectacula mappæ
Idæum ſolenne colunt, ſimiliſque triumpho
Prædo caballorum prætor ſedet: ac mihi pace
Immenſæ nimiæque licet ſi dicere plebis,
Totam hodie Romam circus capit; & fragor aurem
Percutit, eventum viridis quo colligo panni.
Nam ſi deficeret, mœſtam attonitamque videres
Hanc urbem, veluti Cannarum in pulvere victis
Conſulibus. ſpectent juvenes, quos clamor, & audax
Sponſio, quos cultæ decet aſſediſſe puellæ.
Spectent hoc nuptæ juxta recubante marito,
Quod pudeat narraſſe aliquem præſentibus ipſis.
Noſtra bibat vernum contracta cuticula ſolem,
Effugiatque togam. jam nunc in balnea ſalva
Fronte licet vadas, quamquam ſolida hora ſuperſit
Ad ſextam. facere hoc non poſſis quinque diebus
Continuis, quia ſunt talis quoque tædia vitæ
Magna. voluptates commendat rarior uſus.

---

## SATYRA XII.

Natali, Corvine, die mihi dulcior hæc lux,
Qua feſtus promiſſa deis animalia ceſpes
Expectat; niveam Reginæ cædimus agnam:
Par vellus dabitur pugnanti Gorgone Maura.
Sed procul extenſum petulans quatit hoſtia funem,
Tarpejo ſervata Jovi, frontemque coruſcat.
Quippe ferox vitulus templis maturus & aræ,
Spargenduſque mero, quem jam pudet ubera matris
Ducere,

Digitized by Google

Ducere, qui vexat naſcenti robora cornu.
Si res ampla domi, ſimiliſque affectibus eſſet,
Pinguior Hiſpulla traheretur taurus, & ipſa
Mole piger, nec finitima nutritus in herba;
Læta ſed oſtendens Clitumni paſcua ſanguis
Iret, & a grandi cervix ferienda miniſtro,
Ob reditum trepidantis adhuc, horrendaque paſſi
Nuper, & incolumem ſeſe mirantis amici.
Nam præter pelagi caſus, & fulguris ictum
Evaſi, denſæ cælum abſcondere tenebræ
Nube una, ſubituſque antemnas impulit ignis,
Cum ſe quiſque illo percuſſum crederet, & mox
Attonitus nullum conferri poſſe putaret
Naufragium velis ardentibus. omnia fiunt
Talia, tam graviter, ſiquando poetica ſurgit
Tempeſtas. genus ecce aliud diſcriminis; audi,
Et miſerere iterum, quamquam ſint cetera ſortis
Ejuſdem; pars dira quidem, ſed cognita multis,
Et quam votiva teſtantur fana tabella
Plurima. pictores quis neſcit ab Iſide paſci?
Accidit & noſtro ſimilis fortuna Catullo,
Cum plenus fluctu medius foret alveus, & jam
Alternum puppis latus evertentibus undis
Arboris incertæ, nullam prudentia cani
Rectoris conferret opem; decidere jactu
Cœpit cum ventis, imitatus Caſtora, qui ſe
Eunuchum ipſe facit, cupiens evadere damno
Teſticulorum: adeo medicatum intelligit inguen.
Fundite quæ mea ſunt, dicebat, cuncta, Catullus,
Præcipitare volens etiam pulcherrima, veſtem
Purpuream, teneris quoque Mæcenatibus aptam;
Atque alias, quarum generoſi graminis ipſum
Infecit natura pecus, ſed & egregius fons
Viribus occultis, & Bæticus adjuvat aer.
Ille nec argentum dubitabat mittere, lances
Parthenio factas, urnæ cratera capacem,
Et dignum ſitiente Pholo, vel conjuge Fuſci.
Adde & baſcaudas, & mille eſcaria, multum
Cælati, biberat quo callidus emptor Olynthi.
Sed quis nunc alius, qua mundi parte, quis audet
Argento præferre caput, rebuſque ſalutem?
Non propter vitam faciunt patrimonia quidam,
Sed vitio cæci propter patrimonia vivunt.
Jactatur rerum utilium pars maxima, ſed nec
Damna levant. tunc adverſis urgentibus, illuc
Recidit, ut malum ferro ſummitteret, ac ſe
Explicat anguſtum, diſcriminis ultima quando
Præſidia afferimus, navem factura minorem.
I nunc, & ventis animam committe dolato
Confiſus ligno, digitis a morte remotus
Quatuor, ac ſeptem, ſi ſit latiſſima teda.
Mox cum reticulis, & pane, & ventre lagenæ,
Aſpice ſumendas in tempeſtate ſecures.
Sed poſtquam jacuit planum mare, tempora poſtquam
Proſpera vectoris, fatumque valentius Euro,
Et pelago, poſtquam Parcæ meliora benigna
Penſa manu ducunt hilares, & ſtaminis albi
Lanificæ; modica non multo fortior aura
Ventus adeſt; inopi miſerabilis arte cucurrit
Veſtibus extenſis, & quod ſuperaverat unum,
Velo prora ſuo: jam deficientibus Auſtris,
Spes vitæ cum Sole redit. tum gratus Iulo,
Atque novercali ſedes prælata Lavino,
Conſpicitur ſublimis apex, cui candida nomen
Scrofa dedit, lætis Phrygibus mirabile ſumen,
Et numquam viſis triginta clara mamillis.
Tandem intrat poſitas incluſa per æquora moles,
Tyrrhenamque Pharon; porrectaque brachia rurſum,
Quæ pelago occurrunt medio, longeque relinquunt
Italiam. non ſic igitur mirabere portus,
Quos natura dedit: ſed trunca puppe magiſter
Interiora petit Baianæ pervia cymbæ
Tuti ſtagna ſinus. gaudent ibi vertice raſo
Garrula ſecuri narrare pericula nautæ.
Ite igitur, pueri, linguis animiſque faventes,
Sertaque delubris, & farra imponite cultris,
Ac molles ornate focos, glebamque virentem.
Jam ſequar; & ſacro, quod præſtat, rite peracto
Inde domum repetam, graciles ubi parva coronas
Accipiunt fragili ſimulacra nitentia cera.
Hic noſtrum placabo Jovem, Laribuſque paternis
Thura dabo, atque omnes violæ jactabo colores.
Cuncta nitent; longos erexit janua ramos;
Et matutinis operitur feſta lucernis.
Nec ſuſpecta tibi ſint hæc, Corvine: Catullus,
Pro cujus reditu tot pono altaria, parvos
Tres habet hæredes. libet expectare, quis ægram
Et claudentem oculos gallinam impendat amico
Tam ſterili. verum hæc nimia eſt impenſa: coturnix
Nulla umquam pro parte cadet. ſentire calorem
Si cœpit locuples Gallita & Paccius orbi,
Legitime fixis veſtitur tota tabellis
Porticus. exiſtunt qui promittant hecatomben.
Quatenus hic non ſunt nec venales elephanti,
Nec Lario, aut uſquam noſtro ſub ſidere talis
Bellua concipitur: ſed furva gente petita,
Arboribus Rutulis & Turni paſcitur agro
Cæſaris armentum nulli ſervire paratum
Privato: ſiquidem Tyrio parere ſolebant
Annibali, & noſtris Ducibus Regique Moloſſo:
Horum majores, & dorſo ferre cohortes,
Partem aliquam belli & euntem in prælia turrim.
Nulla igitur mora per Novium, mora nulla per Iſtrum
Pacuvium, quin illud ebur ducatur ad aras,
Et cadat ante Lares Gallitæ victima ſacra,
Tantis digna deis, & captatoribus horum.
Alter enim, ſi concedas mactare, vovebit
De grege ſervorum magna, & pulcherrima quæque
Corpora; vel pueris & frontibus ancillarum
Imponet vittas: &, ſi qua eſt nubilis illi
Iphigenia domi, dabit hanc altaribus, etſi
Non ſperat Tragicæ furtiva piacula cervæ.
Laudo meum civem, nec comparo teſtamento
Mille rates: nam ſi Libitinam evaſerit æger;
Delebit tabulas, incluſus carcere naſſæ,
Poſt meritum ſane mirandum; atque omnia ſoli
Forſan Pacuvio breviter dabit: ille ſuperbus
Incedet victis rivalibus. ergo vides, quam
Grande operæ pretium faciat jugulata Mycenis.
Vivat Pacuvius quæſo, vel Neſtora totum:
Poſſideat quantum rapuit Nero: montibus aurum
Exæquet. nec amet quemquam, nec ametur ab ullo.

## SATYRA XIII.

EXemplo quodcumque malo committitur, ipſi
Diſplicet auctori. prima eſt hæc ultio, quod ſe
Judice, nemo nocens abſolvitur, improba quamvis
Gratia fallaci Prætoris vicerit urna.
Quid ſentire putas omnes, Calvine, recenti

De

Digitized by Google

De ſcelere, & fidei violatæ crimine? ſed nec
Tam tenuis cenſus tibi contigit, ut mediocris
Jacturæ te mergat onus: nec rara videmus
Quæ pateris. caſus multis hic cognitus, ac jam
Tritus, & e medio Fortunæ ductus acervo.
Ponamus nimios gemitus. flagrantior æquo
Non debet dolor eſſe viri, nec vulnere major.
Tu quamvis levium minimam exiguamque malorum
Particulam vix ferre potes ſpumantibus ardens
Viſceribus, ſacrum tibi quod non reddat amicus
Depoſitum. ſtupet hæc, qui jam poſt terga reliquit
Sexaginta annos Fontejo Conſule natus?
An nihil in melius tot rerum proficis uſu?
Magna quidem ſacris quæ dat præcepta libellis
Victrix Fortunæ ſapientia. DICIMUS autem
Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitæ,
Nec jactare jugum vita didicere magiſtra.
Quæ tam feſta dies, ut ceſſet prodere furem,
Perfidiam, fraudes, atque omni ex crimine lucrum
Quæſitum, & partos gladio vel pyxide nummos?
RARI quippe boni; numero vix ſunt totidem, quot
Thebarum portæ, vel divitis oſtia Nili.
Nona ætas agitur, pejoraque ſecula ferri
Temporibus; quorum ſceleri non invenit ipſa
Nomen, & a nullo poſuit natura metallo.
Nos hominum Divumque fidem clamore ciemus,
Quanto Feſſidium laudat vocalis agentem
Sportula. dic ſenior bulla digniſſime, neſcis
Quas habeat Veneres aliena pecunia? neſcis
Quem tua ſimplicitas riſum vulgo moveat, cum
Exigis a quoquam ne pejeret, & putet ullis
Eſſe aliquod Numen templis, aræque rubenti?
Quondam hoc Indigenæ vivebant more prius quam
Sumeret agreſtem poſito diademate falcem
Saturnus fugiens: tunc cum virguncula Juno,
Et privatus adhuc Idæis Jupiter antris.
Nulla ſuper nubes convivia Cælicolarum,
Nec puer Iliacus, formoſa nec Herculis uxor
Ad cyathos; & jam ſiccato nectare tergens
Brachia Vulcanus Liparæa nigra taberna.
Prandebat ſibi quiſque Deus, nec turba Deorum
Talis, ut eſt hodie; contentaque ſidera paucis
Numinibus miſerum urgebant Atlanta minori
Pondere. nondum aliquis ſortitus triſte profundi
Imperium, aut Sicula torvus cum conjuge Pluton.
Nec rota, nec Furiæ, nec ſaxum, aut vulturis atri
Pœna; ſed infernis hilares ſine Regibus Umbræ.
Improbitas illo fuit admirabilis ævo.
Credebant hoc grande nefas, & morte piandum,
Si juvenis vetulo non aſſurrexerat; & ſi
Barbato cuicumque puer; licet ipſe videret
Plura domi fraga, & majores glandis acervos.
Tam venerabile erat præcedere quatuor annis,
Primaque par adeo ſacræ lanugo ſenectæ.
Nunc ſi depoſitum non inficietur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem,
Prodigioſa fides, & Tuſcis digna libellis,
Quæque coronata luſtrari debeat agna.
Egregium ſanctumque virum ſi cerno, bimembri
Hoc monſtrum puero, vel mirandis ſub aratro
Piſcibus inventis, & fœtæ comparo mulæ;
Sollicitus tamquam lapides effuderit imber,
Examenque apium longa conſederit uva
Culmine delubri, tamquam in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris, & lactis vortice torrens.
Intercepta decem quereris ſeſtertia fraude
Sacrilega. quid ſi bis centum perdidit alter
Hoc arcana modo: majorem tertius illa
Summam, quam patulæ vix ceperat angulus arcæ?
Tam facile & pronum eſt Superos contemnere teſtes,
Si mortalis idem nemo ſciat. aſpice quanta
Voce neget; quæ ſit ficti conſtantia vultus.
Per Solis radios, Tarpejaque fulmina jurat,
Et Martis frameam, & Cirrhæi ſpicula Vatis,
Per calamos Venatricis, pharetramque Puellæ,
Perque tuum, pater Ægæi Neptune, tridentem.
Addit & Herculeos arcus, haſtamque Minervæ,
Quidquid habent telorum armamentaria cæli.
Si vero & pater eſt, comedam, inquit, flebile nati
Sinciput elixi, Pharioque madentis aceto.
Sunt qui in Fortunæ jam caſibus omnia ponant,
Et nullo credant mundum rectore moveri,
Natura volvente vices & lucis, & anni;
Atque ideo intrepidi quæcumque altaria tangunt.
Eſt alius metuens ne crimen pœna ſequatur.
Hic putat eſſe Deos, & pejerat, atque ita ſecum;
Decernat quodcumque volet de corpore noſtro
Iſis, & irato feriat mea lumina ſiſtro,
Dummodo vel cæcus teneam, quos abnego, nummos.
Et phthiſis, & vomicæ putres, & dimidium crus
Sunt tanti? pauper locupletem optare podagram
Ne dubitet Ladas, ſi non eget Anticyra, nec
Archigene. quid enim velocis gloria plantæ
Præſtat, & eſuriens Piſææ ramus olivæ?
Ut ſit magna, tamen certe lenta ira Deorum eſt.
Si curant igitur cunctos punire nocentes,
Quando ad me venient? ſed & exorabile Numen
Fortaſſe experiar: ſolet his ignoſcere. multi
Committunt eadem diverſo crimina fato.
Ille crucem pretium ſceleris tulit, hic diadema.
Sic animum diræ trepidum formidine culpæ
Confirmant. tunc te ſacra ad delubra vocantem
Præcedit, trahere immo ultro ac vexare paratus.
Nam cum magna malæ ſupereſt audacia cauſſæ,
Creditur a multis fiducia. mimum agit ille,
Urbani qualem fugitivus ſcurra Catulli.
Tu miſer exclamas, ut Stentora vincere poſſis,
Vel potius quantum Gradivus Homericus. audis
Jupiter hæc, nec labra moves, cum mittere vocem
Debueras vel marmoreus, vel aheneus? aut cur
In carbone tuo charta pia thura ſoluta
Ponimus, & ſectum vituli jecur, albaque porci
Omenta? ut video, nullum diſcrimen habendum eſt
Effigies inter veſtras, ſtatuamque Bathylli.
Accipe quæ contra valeat ſolatia ferre,
Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata legit
A Cynicis tunica diſtantia, nec Epicurum
Suſpicit exigui lætum plantaribus horti.
Curentur dubii medicis majoribus ægri:
Tu venam vel diſcipulo committe Philippi.
Si nullum in terris tam deteſtabile factum
Oſtendis, taceo, nec pugnis cædere pectus
Te veto, nec plana faciem contundere palma:
Quandoquidem accepto claudenda eſt janua damno,
Et majore domus gemitu, majore tumultu
Planguntur nummi, quam funera. nemo dolores
Fingit in hoc caſu, veſtem diducere ſummam
Contentus, vexare oculos humore coacto.
Ploratur lacrimis amiſſa pecunia veris.
Sed ſi cuncta vides ſimili fora plena querela;
Si decies lectis diverſa parte tabellis
Vana ſupervacui dicunt chirographa ligni,



Digitized by Google

Arguit ipſorum quos littera, gemmaque princeps
Sardonyches, loculis quæ cuſtoditur eburnis:
Te nunc delicias extra communia cenſes
Ponendum; quia tu gallinæ filius albæ,
Nos viles pulli nati infelicibus ovis.
Rem pateris modicam, & mediocri bile ferendam,
Si flectas oculos majora ad crimina: confer
Conductum latronem, incendia ſulphure cœpta,
Atque dolo, primos cum janua colligit ignes:
Confer & hos veteris qui tollunt grandia templi
Pocula adorandæ rubiginis, & populorum
Dona, vel antiquo poſitas a Rege coronas.
Hæc ibi ſi non ſunt, minor extat ſacrilegus, qui
Radat inaurati femur Herculis, & faciem ipſam
Neptuni, qui bracteolam de Caſtore ducat.
An dubitet, ſolitus totum conflare Tonantem?
Confer & artifices, mercatoremque veneni,
Et deducendum corio bovis in mare, cum quo
Clauditur adverſis innoxia ſimia fatis.
Hæc quota pars ſcelerum, quæ cuſtos Gallicus urbis
Uſque a Lucifero, donec lux occidat, audit?
Humani generis mores tibi noſſe volenti
Sufficit una domus. paucos conſume dies; &
Dicere te miſerum, poſtquam illuc veneris, aude.
Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? aut quis
In Meroe craſſo majorem infante mamillam?
Cærula quis ſtupuit Germani lumina? flavam
Cæſariem, & madido torquentem cornua cirro?
Nempe quod hæc illis natura eſt omnibus una.
Ad ſubitas Thracum volucres, nubemque ſonoram
Pygmæus parvis currit bellator in armis:
Mox impar hoſti, raptuſque per aera curvis
Unguibus a læva fertur grue. ſi videas hoc
Gentibus in noſtris, riſu quatiere: ſed illic,
Quamquam eadem aſſidue ſpectentur prælia, ridet
Nemo, ubi tota cohors pede non eſt altior uno.
Nullane perjuri capitis, fraudiſque nefandæ
Pœna erit? abreptum crede hunc graviore catena
Protinus, & noſtro (quid plus velit ira?) necari
Arbitrio. manet illa tamen jactura, nec umquam
Depoſitum tibi ſoſpes erit: ſed corpore trunco
Invidioſa dabit minimus ſolatia ſanguis.
At vindicta bonum vita jucundius ipſa.
Nempe hoc indocti, quorum præcordia nullis
Interdum aut levibus videas flagrantia cauſis.
Quantulacumque adeo eſt occaſio, ſufficit iræ.
Chryſippus non dicet idem, nec mite Thaletis
Ingenium, dulcique ſenex vicinus Hymetto,
Qui partem acceptæ ſæva inter vincla cicutæ
Accuſatori nollet dare. plurima felix
Paulatim vitia, atque errores exuit omnes
Prima docens rectum ſapientia. quippe minuti
Semper & infirmi eſt animi exiguique voluptas,
Ultio. continuo ſic collige, quod vindicta
Nemo magis gaudet, quam femina. cur tamen hos tu
Evaſiſſe putes, quos diri conſcia facti
Mens habet attonitos, & ſurdo verbere cædit,
Occultum quatiente animo tortore flagellum?
Pœna autem vehemens, ac multo ſævior illis,
Quas & Cæditius gravis invenit aut Rhadamanthus,
Nocte dieque ſuum geſtare in pectore teſtem.
Spartano cuidam reſpondit Pythia Vates;
Haud impunitum quondam fore, quod dubitaret
Depoſitum retinere, & fraudem jure tueri
Jurando: quærebat enim quæ Numinis eſſet
Mens: & an hoc illi facinus ſuaderet Apollo.
Reddidit ergo metu, non moribus; & tamen omnem
Vocem adyti dignam templo, veramque probavit,
Extinctus tota pariter cum prole domoque,
Et quamvis longa deductis gente propinquis.
Has patitur pœnas peccandi ſola voluntas.
Nam ſcelus intra ſe tacitum qui cogitat ullum,
Facti crimen habet. cedo, ſi conata peregit?
Perpetua anxietas, nec menſæ tempore ceſſat;
Faucibus ut morbo ſiccis, interque molares
Difficili creſcente cibo. ſed vina miſellus
Exſpuit: Albani veteris pretioſa ſenectus
Diſplicet. oſtendas melius, denſiſſima ruga
Cogitur in frontem, velut acri ducta Falerno.
Nocte brevem ſi forte indulſit cura ſoporem,
Et toto verſata toro jam membra quieſcunt,
Continuo templum, & violati Numinis aras,
Et (quod præcipuis mentem ſudoribus urget)
Te videt in ſomnis. tua ſacra & major imago
Humana turbat pavidum, cogitque fateri.
Hi ſunt qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent,
Cum tonat, exanimes primo quoque murmure cæli;
Non quaſi fortuitu, nec ventorum rabie, ſed
Iratus cadat in terras, & vindicet ignis.
Illa nihil nocuit, cura graviore timetur
Proxima tempeſtas; velut hoc dilata ſereno.
Præterea lateris vigili cum febre dolorem
Si cœpere pati, miſſum ad ſua corpora morbum
Infeſto credunt a Numine; ſaxa Deorum
Hæc, & tela putant. pecudem ſpondere ſacello
Balantem, & Laribus criſtam promittere galli
Non audent. quid enim ſperare nocentibus ægris
Conceſſum? vel quæ non dignior hoſtia vita?
Mobilis & varia eſt ferme natura malorum.
Cum ſcelus admittunt, ſupereſt conſtantia: quid fas,
Atque nefas, tandem incipiunt ſentire, peractis
Criminibus. tamen ad mores natura recurrit
Damnatos, fixa & mutari neſcia. nam quis
Peccandi finem poſuit ſibi? quando recepit
Ejectum ſemel attrita de fronte ruborem?
Quiſnam hominum eſt, quem tu contentum videris uno
Flagitio? dabit in laqueum veſtigia noſter
Perfidus, & nigri patietur carceris uncum,
Aut maris Ægæi rupem, ſcopuloſque frequentes
Exulibus magnis. pœna gaudebis amara
Nominis inviſi. tandemque fatebere lætus
Nec ſurdum, nec Tireſiam quemquam eſſe Deorum.

## SATYRA XIV.

Plurima ſunt, Fuſcine, & fama digna ſiniſtra,
Et nitidis maculam ac rugam figentia rebus,
Quæ monſtrant ipſi pueris traduntque parentes.
Si damnoſa ſenem juvat alea, ludit & hæres
Bullatus, parvoque eadem movet arma fritillo.
Nec de ſe melius cuiquam ſperare propinquo
Concedet juvenis, qui radere tubera terræ,
Boletum condire, & eodem jure natantes
Mergere ficedulas didicit, nebulone parente,
Et cana monſtrante gula. cum ſeptimus annus
Tranſierit puero nondum omni dente renato,
Barbatos licet admoveas mille inde magiſtros,
Hinc totidem, cupiet lauto cœnare paratu
Semper, & a magna non degenerare culina.
Mitem animum, & mores modicis erroribus æquos
Præ-

Digitized by Google

Præcipit, atque animos ſervorum, & corpora noſtra
Materia conſtare putat, paribuſque elementis:
An ſævire docet Rutilus, qui gaudet acerbo
Plagarum ſtrepitu, & nullam Sirena flagellis
Comparat, Antiphates trepidi laris, ac Polyphemus?
Tum felix quoties aliquis tortore vocato
Uritur ardenti duo propter lintea ferro.
Quid ſuadet juveni lætus ſtridore catenæ,
Quem mire afficiunt inſcripta ergaſtula, carcer
Ruſticus? exſpectas ut non ſit adultera Largæ
Filia, quæ numquam maternos dicere mœchos
Tam cito, nec tanto poterit contexere curſu,
Ut non ter decies reſpiret? conſcia matri
Virgo fuit: ceras nunc hac dictante puſillas
Implet, & ad mœchum dat eiſdem ferre cinædis.
Sic natura jubet: velocius & citius nos
Corrumpunt vitiorum exempla domeſtica, magnis
Cum ſubeunt animos auctoribus. unus, & alter
Forſitan hæc ſpernant juvenes, quibus arte benigna,
Et meliore luto finxit præcordia Titan.
Sed reliquos fugienda patrum veſtigia ducunt;
Et monſtrata diu veteris trahit orbita culpæ.
Abſtineas igitur damnandis; hujus enim vel
Una potens ratio eſt, ne crimina noſtra ſequantur
Ex nobis geniti: quoniam dociles imitandis
Turpibus ac pravis omnes ſumus; & Catilinam
Quocumque in populo videas, quocumque ſub axe:
Sed nec Brutus erit, Bruti nec avunculus uſquam.
Nil dictu fœdum, viſuque hæc limina tangat,
Intra quæ puer eſt. procul hinc, procul inde puellæ
Lenonum, & cantus pernoctantis paraſiti.
Maxima debetur puero reverentia. ſi quid
Turpe paras, nec tu pueri contempſeris annos:
Sed peccaturo obſiſtat tibi filius infans.
Nam ſi quid dignum Cenſoris fecerit ira,
Quandoquidem ſimilem tibi ſe non corpore tantum,
Nec vultu dederit, morum quoque filius, & cum
Omnia deterius tua per veſtigia peccet,
Corripies nimirum, & caſtigabis acerbo
Clamore, ac poſt hæc tabulas mutare parabis.
Unde tibi frontem libertatemque parentis,
Cum facias pejora ſenex, vacuumque cerebro
Jampridem caput hoc ventoſa cucurbita quærat?
Hoſpite venturo ceſſabit nemo tuorum:
Verre pavimentum; nitidas oſtende columnas;
Arida cum tota deſcendat aranea tela:
Hic lavet argentum: vaſa aſpera tergeat alter:
Vox domini fremit inſtantis, virgamque tenentis.
Ergo miſer trepidas, ne ſtercore fœda canino
Atria diſpliceant oculis venientis amici,
Ne perfuſa luto ſit porticus; & tamen uno
Semodio ſcobis hæc emendat ſervulus unus.
Illud non agitas, ut ſanctam filius omni
Aſpiciat ſine labe domum, vitioque carentem?
Gratum eſt, quod patriæ civem populoque dediſti,
Si facis, ut patriæ ſit idoneus, utilis agris,
Utilis & bellorum, & pacis rebus agendis.
Plurimum enim intererit quibus artibus, & quibus hunc tu
Moribus inſtituas. ſerpente ciconia pullos
Nutrit, & inventa per devia rura lacerta:
Illi eadem ſumptis quærunt animalia pennis.
Vultur jumento, & canibus, crucibuſque relictis,
Ad fœtus properat, partemque cadaveris affert.
Hinc eſt ergo cibus magni quoque vulturis, & ſe
Paſcentis, propria cum jam facit arbore nidos.
Sed leporem, aut capream, famulæ Jovis, & generoſæ
In ſaltu venantur aves: hinc præda cubili
Ponitur: inde autem, cum ſe matura levabit
Progenies ſtimulante fame, feſtinat ad illam,
Quam primum rupto prædam guſtaverit ovo.
Ædificator erat Centronius, & modo curvo
Litore Caietæ, ſumma nunc Tiburis arce,
Nunc Ptæneſtinis in montibus, alta parabat
Culmina villarum, Græcis longeque petitis
Marmoribus, vincens Fortunæ atque Herculis ædem;
Ut ſpado vincebat Capitolia noſtra Poſides.
Dum ſic ergo habitat Centronius, imminuit rem,
Fregit opes, nec parva tamen menſura relictæ
Partis erat: totam hanc turbavit filius amens,
Dum meliore novas attollit marmore villas.
Quidam ſortiti metuentem Sabbata patrem,
Nil præter nubes, & cæli Numen adorant:
Nec diſtare putant humana carne ſuillam,
Qua pater abſtinuit: mox & præputia ponunt:
Romanas autem ſoliti contemnere leges,
Judaicum ediſcunt, & ſervant, ac metuunt jus,
Tradidit arcano quodcumque volumine Moſes:
Non monſtrare vias, eadem niſi ſacra colenti;
Quæſitum ad fontem ſolos deducere verpos.
Sed pater in cauſa, cui ſeptima quæque fuit lux
Ignava, & partem vitæ non attigit ullam.
Sponte tamen juvenes imitantur cetera: ſolam
Inviti quoque avaritiam exercere jubentur.
FALLIT enim vitium ſpecie virtutis & umbra,
Cum ſit triſte habitu, vultuque & veſte ſeverum.
Nec dubie tamquam frugi laudatur avarus,
Tamquam parcus homo, & rerum tutela ſuarum
Certa magis, quam ſi fortunas ſervet eaſdem
Heſperidum ſerpens, aut Ponticus. adde quod hunc, de
Quo loquor, egregium populus putat, atque verendum
Artificem: quippe his creſcunt patrimonia fabris.
Sed creſcunt quocumque modo, majoraque fiunt
Incude aſſidua, ſemperque ardente camino.
Et pater ergo animi felices credit avaros,
Qui miratur opes, qui nulla exempla beati
Pauperis eſſe putat; juvenes hortatur, ut illam
Ire viam pergant, & eidem incumbere ſectæ.
Sunt quædam vitiorum elementa: his protinus illos
Imbuit, & cogit minimas ediſcere ſordes.
Mox acquirendi docet inſatiabile votum.
Servorum ventres modio caſtigat iniquo,
Ipſe quoque eſuriens: neque enim omnia ſuſtinet umquam
Mucida cærulei panis conſumere fruſta,
Heſternum ſolitus medio ſervare minutal
Septembri; nec non differre in tempore cœnæ
Alterius, concham æſtivi cum parte lacerti
Signatam, vel dimidio putrique ſiluro,
Filaque ſectivi numerata includere porri.
Invitatus ad hæc aliquis de ponte negabit.
Sed quo divitias hæc per tormenta coactas?
Cum furor haud dubius, cum ſit manifeſta phreneſis,
Ut locuples moriaris egenti vivere fato?
Interea pleno cum turget ſacculus ore,
CRESCIT amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit;
Et minus hanc optat, qui non habet. ergo paratur
Altera villa tibi, cum rus non ſufficit unum,
Et proferre libet fines; majorque videtur,
Et melior vicina ſeges. mercaris & hanc, &
Arbuſta, & denſa montem qui canet oliva.
Quorum ſi pretio dominus non vincitur ullo,
Nocte boves macri, laſſoque famelica collo
Armenta ad virides hujus mittantur ariſtas;



Digitized by Google

Nec prius inde domum, quam tota novalia ſævos
In ventres abeant, ut credas falcibus actum.
Dicere vix poſſis, quam multi talia plorent,
Et quot venales injuria fecerit agros.
Sed qui ſermones? quæ fœdæ buccina famæ?
Quid nocet hoc? inquit. tunicam mihi malo lupini,
Quam ſi me toto laudet vicinia pago
Exigui ruris pauciſſima farra ſecantem.
Scilicet & morbis & debilitate carebis,
Et luctum & curam effugies, & tempora vitæ
Longa tibi poſt hæc fato meliore dabuntur;
Si tantum culti ſolus poſſederis agri,
Quantum ſub Tatio populus Romanus arabat.
Mox etiam fractis ætate, ac Punica paſſis
Prælia, vel Pyrrhum immanem, gladioſque Moloſſos,
Tandem pro multis vix jugera bina dabantur
Vulneribus. merces ea ſanguinis atque laboris
Nullis viſa umquam meritis minor, aut ingratæ
Curta fides patriæ. ſaturabat glebula talis
Patrem ipſum, turbamque caſæ, qua fœta jacebat
Uxor, & infantes ludebant quatuor, unus
Vernula, tres domini: ſed magnis fratribus horum
A ſcrobe vel ſulco redeuntibus, altera cœna
Amplior, & grandes fumabant pultibus ollæ.
Nunc modus hic agri noſtro non ſufficit horto.
Inde fere ſcelerum cauſſæ, nec plura venena
Miſcuit, aut ferro graſſatur ſæpius ullum
Humanæ mentis vitium, quam ſæva cupido
Indomiti cenſus. nam dives qui fieri vult,
Et cito vult fieri. ſed quæ reverentia legum?
Quis metus, aut pudor eſt umquam properantis avari?
Vivite contenti caſulis, & collibus iſtis,
O pueri, Marſus dicebat & Hernicus olim,
Veſtinuſque ſenex: panem quæramus aratro,
Qui ſatis eſt menſis. laudant hoc numina ruris,
Quorum ope & auxilio, gratæ poſt munus ariſtæ,
Contingunt homini veteris faſtidia quercus.
Nil vetitum feciſſe volet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi; qui ſummovet Euros
Pellibus inverſis. peregrina ignotaque nobis
Ad ſcelus atque nefas, quodcumque eſt, purpura ducit.
Hæc illi veteres præcepta minoribus. at nunc
Poſt finem Autumni media de nocte ſupinum
Clamoſus juvenem pater excitat: accipe ceras,
Scribe puer, vigila, cauſſas age, perlege rubras
Majorum leges, aut vitem poſce libello.
Sed caput intactum buxo, nareſque piloſas
Annotet, & grandes miretur Lælius alas.
Dirue Maurorum attegias, caſtella Brigantum,
Ut locupletem Aquilam tibi ſexageſimus annus
Afferat: aut longos caſtrorum ferre labores
Si piget, & trepido ſolvunt tibi cornua ventrem
Cum lituis audita, pares quod vendere poſſis
Pluris dimidio, nec te faſtidia mercis
Ullius ſubeant ablegandæ Tiberim ultra:
Neu credas ponendum aliquid diſcriminis inter
Unguenta & corium. lucri bonus eſt odor ex re
Qualibet. illa tuo ſententia ſemper in ore
Verſetur, Dis atque ipſo Jove digna, Poetæ:
Unde habeas, quærit nemo, ſed oportet habere.
Hoc monſtrant vetulæ pueris poſcentibus aſſem;
Hoc diſcunt omnes ante Alpha & Beta puellæ.
Talibus inſtantem monitis quemcumque parentem
Sic poſſem affari: dic, o vaniſſime, quis te
Feſtinare jubet? meliorem præſto magiſtro
Diſcipulum. ſecurus abi: vinceris, ut Ajax
Præteriit Telamonem, ut Pelea vicit Achilles.
Parcendum eſt teneris; nondum implevere medullas
Nativæ mala nequitiæ: cum pectere barbam
Cœperit, & longi mucronem admittere cultri,
Falſus erit teſtis, vendet perjuria ſumma
Exigua, Cereris tangens aramque pedemque.
Elatam jam crede nurum, ſi limina veſtra
Mortifera cum dote ſubit. quibus illa premetur
Per ſomnum digitis? nam quæ terraque marique
Acquirenda putes, brevior via conferet illi.
Nullus enim magni ſceleris labor. hæc ego numquam
Mandavi, dices olim, nec talia ſuaſi:
Mentis cauſſa malæ tamen eſt, & origo penes te.
Nam quiſquis magni cenſus præcepit amorem,
Et lævo monitu pueros producit avaros:
Et qui per fraudes patrimonia conduplicare
Dat libertatem, & totas effundit habenas
Curriculo; quem ſi revoces, ſubſiſtere neſcit,
Et te contempto rapitur, metiſque relictis.
Nemo ſatis credit tantum delinquere, quantum
Permittas: adeo indulgent ſibi latius ipſi.
Cum dicis juveni ſtultum qui donet amico,
Qui paupertatem levet attollatque propinqui;
Et ſpoliare doces, & circumſcribere, & omni
Crimine divitias acquirere, quarum amor in te eſt,
Quantus erat patriæ Deciorum in pectore, quantum
Dilexit Thebas, ſi Græcia vera, Menœceus;
In quarum ſulcis legiones dentibus anguis
Cum clypeis naſcuntur, & horrida bella capeſſunt
Continuo, tamquam & tubicen ſurrexerit una.
Ergo ignem, cujus ſcintillas ipſe dediſti,
Flagrantem late, & rapientem cuncta videbis.
Nec tibi parcetur miſero, trepidumque magiſtrum
In cavea magno fremitu leo tollet alumnus.
Nota Mathematicis geneſis tua: ſed grave tardas
Expectare colos. morieris ſtamine nondum
Abrupto. jam nunc obſtas, & vota moraris;
Jam torquet juvenem longa & cervina ſenectus.
Ocyus Archigenem quære, atque eme quod Mithridates
Compoſuit, ſi vis aliam decerpere ficum,
Atque alias tractare roſas. medicamen habendum eſt,
Sorbere ante cibum quod debeat aut pater aut Rex.
Monſtro voluptatem egregiam, cui nulla theatra,
Nulla æquare queas Prætoris pulpita lauti,
Si ſpectas quanto capitis diſcrimine conſtant
Incrementa domus, ærata multus in arca
Fiſcus, & ad vigilem ponendi Caſtora nummi,
Ex quo Mars Ultor galeam quoque perdidit, & res
Non potuit ſervare ſuas. ergo omnia Floræ,
Et Cereris licet, & Cybeles aulæa relinquas:
Tanto majores humana negotia ludi.
An magis oblectant animum jactata petauro
Corpora, quique ſolent rectum deſcendere funem,
Quam tu, Corycia ſemper qui puppe moraris,
Atque habitas, Coro ſemper tollendus & Auſtro,
Perditus, ac vilis ſacci mercator olentis;
Qui gaudes pingue antiquæ de litore Cretæ
Paſſum, & municipes Jovis advexiſſe lagenas?
Hic tamen ancipiti figens veſtigia planta
Victum illa mercede parat, brumamque, famemque
Illa reſte cavet: tu propter mille talenta,
Et centum villas temerarius. aſpice portus
Et plenum magnis trabibus mare. plus hominum eſt jam
In pelago. veniet claſſis quocumque vocarit
Spes lucri; nec Carpathium, Gætulaque tantum
Æquora tranſiliet: ſed longe Calpe relicta,

Audiet

Digitized by Google

Audiet Herculeo ſtridentem gurgite Solem.
Grande operæ pretium eſt, ut tenſo folle reverti
Inde domum poſſis, tumidaque ſuperbus aluta
Oceani monſtra, & juvenes vidiſſe marinos.
Non unus mentes agitat furor. ille ſororis
In manibus vultu Eumenidum terretur & igni.
Hic bove percuſſo mugire Agamemnona credit,
Aut Ithacum. parcat tunicis licet atque lacernis,
Curatoris eget, qui navem mercibus implet
Ad ſummum latus, & tabula diſtinguitur unda;
Cum ſit cauſa mali tanti & diſcriminis hujus,
Conciſum argentum in titulos facieſque minutas.
Occurrunt nubes & fulgura; ſolvite funem,
Frumenti dominus clamat, piperiſque coemptor;
Nil color hic cæli, nil faſcia nigra minatur:
Æſtivum tonat. infelix, ac forſitan ipſa
Nocte cadet fractis trabibus, fluctuque premetur
Obrutus, & zonam læva morſuque tenebit.
Sed cujus votis modo non ſuffecerat aurum,
Quod Tagus & rutila volvit Pactolus arena,
Frigida ſufficient velantes inguina panni,
Exiguuſque cibus, merſa rate naufragus aſſem
Dum rogat, & picta ſe tempeſtate tuetur.
Tantis parta malis, cura majore, metuque
Servantur. MISERA eſt magni cuſtodia cenſus.
Diſpoſitis prædives hamis vigilare cohortem
Servorum noctu Licinus jubet, attonitus pro
Electro, ſigniſque ſuis, Phrygiaque columna,
Atque ebore, & lata teſtudine. dolia nudi
Non ardent Cynici: ſi fregeris, altera fiet
Cras domus, aut eadem plumbo commiſſa manebit.
Senſit Alexander, teſta cum vidit in illa
Magnum habitatorem, quanto felicior hic, qui
Nil cuperet, quam qui totum ſibi poſceret orbem,
Paſſurus geſtis æquanda pericula rebus.
Nullum Numen habes, ſi ſit prudentia: ſed te
Nos facimus, Fortuna, Deam. menſura tamen quæ
Sufficiat cenſus, ſi quis me conſulat, edam.
In quantum ſitis, atque fames, & frigora poſcunt,
Quantum, Epicure, tibi parvis ſuffecit in hortis,
Quantum Socratici ceperunt ante Penates.
Numquam aliud natura, aliud ſapientia dicit.
Acribus exemplis videor te claudere: miſce
Ergo aliquid noſtris de moribus: effice ſummam
Bis ſeptem ordinibus quam lex dignatur Othonis.
Hæc quoque ſi rugam trahit, extenditque labellum;
Sume duos equites, fac tertia quadringenta.
Si nondum implevi gremium, ſi panditur ultra:
Nec Crœſi fortuna umquam, nec Perſica regna
Sufficient animo, nec divitiæ Narciſſi,
Indulſit Cæſar cui Claudius omnia, cujus
Paruit imperiis uxorem occidere juſſus.

## SATYRA XV.

Quis neſcit, Voluſi Bithynice, qualia demens
Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc: illa pavet ſaturam ſerpentibus Ibim.
Effigies ſacri nitet aurea cercopitheci,
Dimidio magicæ reſonant ubi Memnone chordæ,
Atque vetus Thebe centum jacet obruta portis.
Illic cæruleos, hic piſcem fluminis, illic
Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam.
Porrum & cepe nefas violare, ac frangere morſu.
O ſanctas gentes, quibus hæc naſcuntur in hortis
Numina! lanatis animalibus abſtinet omnis
Menſa. nefas illic fœtum jugulare capellæ;
Carnibus humanis veſci licet. attonito cum
Tale ſuper cœnam facinus narraret Ulyſſes
Alcinoo, bilem aut riſum fortaſſe quibuſdam
Moverat, ut mendax aretalogus. in mare nemo
Hunc abicit, ſæva dignum veraque Charybdi,
Fingentem immanes Læſtrygonas atque Cyclopas?
Nam citius Scyllam, vel concurrentia ſaxa
Cyanes, plenos & tempeſtatibus utres
Crediderim, aut tenui percuſſum verbere Circes,
Et cum remigibus grunniſſe Elpenora porcis.
Tam vacui capitis populum Phæaca putavit?
Sic aliquis merito nondum ebrius, & minimum qui
De Corcyræa temetum duxerat urna.
Solus enim hoc Ithacus nullo ſub teſte canebat.
Nos miranda quidem, ſed nuper Conſule Junio
Geſta, ſuper calidæ referemus mœnia Copti;
Nos vulgi ſcelus, & cunctis graviora cothurnis.
Nam ſcelus a Pyrrha, quamquam omnia ſyrmata volvas,
Nullus apud Tragicos populus facit. accipe noſtro
Dira quod exemplum feritas produxerit ævo.
Inter finitimos vetus atque antiqua ſimultas,
Immortale odium, & numquam ſanabile vulnus
Ardet adhuc Ombos & Tentyra. ſummus utrimque
Inde furor vulgo, quod numina vicinorum
Odit uterque locus, quum ſolos credat habendos
Eſſe deos, quos ipſe colit. ſed tempore feſto
Alterius populi rapienda occaſio cunctis
Viſa inimicorum primoribus, ac ducibus; ne
Lætum, hilaremque diem, ne magnæ gaudia cœnæ
Sentirent poſitis ad templa & compita menſis,
Pervigilique thoro, quem nocte ac luce jacentem
Septimus interea ſol invenit. horrida ſane
Ægyptus, ſed luxuria, quantum ipſe notavi,
Barbara famoſo non cedit turba Canopo.
Adde quod & facilis victoria de madidis &
Blæſis, atque mero titubantibus. inde virorum
Saltatus nigro tibicine, qualiacumque
Unguenta, & flores, multæque in fronte coronæ:
Hinc jejunum odium. ſed jurgia prima ſonare
Incipiunt animis ardentibus: hæc tuba rixæ.
Dehinc clamore pari concurritur, & vice teli
Sævit nuda manus: paucæ ſine vulnere malæ:
Vix cuiquam, aut nulli toto certamine naſus
Integer. aſpiceres jam cuncta per agmina vultus
Dimidios, alias facies, & hiantia ruptis
Oſſa genis, plenos oculorum ſanguine pugnos.
Ludere ſe credunt ipſi tamen, & pueriles
Exercere acies, quod nulla cadavera calcent,
Et ſane quo tot rixantis millia turbæ
Si vivunt omnes? ergo acrior impetus, & jam
Saxa inclinatis per humum quæſita lacertis
Incipiunt torquere, domeſtica ſeditione
Tela, nec hunc lapidem, quali ſe Turnus, & Ajax,
Vel quo Tydides percuſſit pondere coxam
Æneæ, ſed quem valeant emittere dextræ
Illis diſſimiles, & noſtro tempore natæ.
Nam genus hoc vivo jam decreſcebat Homero.
Terra malos homines nunc educat, atque puſillos.
Ergo deus quicumque aſpexit, ridet, & odit.
A diverticulo repetatur fabula. poſtquam
Subſidiis aucti, pars altera promere ferrum
Audet, & infeſtis pugnam inſtaurare ſagittis.
Terga fugæ celeri præſtantibus omnibus inſtant,

Qui vicina colunt umbroſæ Tentyra palmæ.
Labitur hic quidam nimia formidine curſum
Præcipitans, capiturque; aſt illum in plurima ſectum
Fruſta ac particulas, ut multis mortuus unus
Sufficeret, totum corroſis oſſibus edit
Victrix turba; nec ardenti decoxit aheno,
Aut verubus: longum uſque adeo, tardumque putavit
Expectare focos, contenta cadavere crudo.
Hinc gaudere libet, quod non violaverit ignem,
Quem ſumma cæli raptum de parte Prometheus
Donavit terris. elemento gratulor, & te
Exultare reor. ſed qui mordere cadaver
Suſtinuit, nihil umquam hac carne libentius edit.
Nam ſcelere in tanto ne quæras, & dubites, an
Prima voluptatem gula ſenſerit: ultimus autem
Qui ſtetit abſumpto jam toto corpore, ductis
Per terram digitis, aliquid de ſanguine guſtat.
Vaſcones, ut fama eſt, alimentis talibus uſi
Produxere animas: ſed res diverſa; ſed illic
Fortunæ invidia eſt, bellorumque ultima, caſus
Extremi, longæ dira obſidionis egeſtas.
Hujus enim, quod nunc agitur, miſerabile debet
Exemplum eſſe cibi: ſicut modo dicta mihi gens
Poſt omnes herbas, poſt cuncta animalia, quidquid
Cogebat vacui ventris furor, hoſtibus ipſis
Pallorem, ac maciem, & tenues miſerantibus artus,
Membra aliena fame lacerabant, eſſe parati
Et ſua. quiſnam hominum veniam dare, quiſve Deorum,
Urbibus abnuerit dira atque immania paſſis;
Et quibus ipſorum poterant ignoſcere manes,
Quorum corporibus veſcebantur? melius nos
Zenonis præcepta monent. nec enim omnia quædam
Pro vita facienda putat. ſed Cantaber unde
Stoicus, antiqui præſertim ætate Metelli?
Nunc totus Graias, noſtraſque habet orbis Athenas.
Gallia cauſidicos docuit facunda Britannos.
De conducendo loquitur jam Rhetore Thule.
Nobilis ille tamen populus, quem diximus, & par
Virtute atque fide, ſed major clade Saguntus,
Tale quid excuſat. Mæotide ſævior ara
Ægyptus. quippe illa nefandi Taurica ſacri
Inventrix homines (ut jam quæ carmina tradunt
Digna fide credas) tantum immolat; ulterius nil
Aut gravius cultro timet hoſtia. quis modo caſus
Impulit hos? quæ tanta fames, infeſtaque vallo
Arma coegerunt, tam deteſtabile monſtrum
Audere? anne aliam terra Memphitide ſicca
Invidiam facerent nolenti ſurgere Nilo?
Quam nec terribiles Cimbri, nec Britones umquam,
Sauromatæque truces, aut immanes Agathyrſi,
Hac ſævit rabie imbelle & inutile vulgus,
Parvula fictilibus ſolitum dare vela phaſelis,
Et brevibus pictæ remis incumbere teſtæ.
Nec pœnam ſceleri invenies, nec digna parabis
Supplicia his populis, in quorum mente pares ſunt
Et ſimiles ira atque fames. molliſſima corda
Humano generi dare ſe natura fatetur,
Quæ lacrimas dedit. hæc noſtri pars optima ſenſus.
Plorare ergo jubet cauſam lugentis amici,
Squalloremque rei, pupillum ad jura vocantem
Circumſcriptorem, cujus manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli.
Naturæ imperio gemimus, cum funus adultæ
Virginis occurrit, vel terra clauditur infans,
Et minor igne rogi. quis enim bonus, aut face dignus
Arcana, qualem Cereris vult eſſe Sacerdos,
Ulla aliena ſibi credat mala? ſeparat hoc nos
A grege mutorum, atque ideo venerabile ſoli
Sortiti ingenium, divinorumque capaces,
Atque exercendis capiendiſque artibus apti
Senſum a cæleſti demiſſum traximus arce,
Cujus egent prona, & terram ſpectantia. mundi
Principio indulſit communis conditor illis
Tantum animas, nobis animum quoque; mutuus ut nos
Affectus petere auxilium, & præſtare juberet,
Diſperſos trahere in populum, migrare vetuſto
De nemore, & proavis habitatas linquere ſilvas;
Ædificare domos, laribus conjungere noſtris
Tectum aliud, tutos vicino limine ſomnos
Ut collata daret fiducia; protegere armis
Lapſum, aut ingenti nutantem vulnere civem;
Communi dare ſigna tuba, defendier iiſdem
Turribus, atque una portarum clave teneri.
Sed jam ſerpentum major concordia: parcit
Cognatis maculis ſimilis fera. quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? quo nemore umquam
Expiravit aper majoris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam: ſævis inter ſe convenit urſis.
Aſt homini ferrum letale incude nefanda
Produxiſſe parum eſt, cum raſtra & ſarcula tantum
Aſſueti coquere, & marris ac vomere laſſi
Neſcierint primi gladios excudere fabri.
Aſpicimus populos quorum non ſufficit iræ
Occidiſſe aliquem, ſed pectora, brachia, vultum
Crediderint genus eſſe cibi. quid diceret ergo,
Vel quo non fugeret, ſi nunc hæc monſtra videret
Pythagoras, cunctis animalibus abſtinuit qui
Tamquam homine, & ventri indulſit non omne legumen?

# SATYRA XVI.

Quis numerare queat felicis præmia, Galle,
Militiæ? nam ſi ſubeantur proſpera caſtra,
Me pavidum excipiat tironem porta ſecundo
Sidere. plus etenim fati valet hora benigni,
Quam ſi nos Veneris commendet epiſtola Marti,
Et Samia genitrix quæ delectatur arena.
Commoda tractemus primum communia, quorum
Haud minimum illud erit, ne te pulſare togatus
Audeat: immo & ſi pulſetur, diſſimulet, nec
Audeat excuſſos Prætori oſtendere dentes,
Et nigram in facie tumidis livoribus offam,
Atque oculos medico nil promittente relictos.
Bardiacus Judex datur hæc punire volenti
Calceus, & grandes magna ad ſubſellia ſuræ,
Legibus antiquis caſtrorum, & more Camilli
Servato, miles ne vallum litiget extra,
Et procul a ſignis. juſtiſſima Centurionum
Cognitio eſt igitur de milite; nec mihi deerit
Ultio, ſi juſtæ defertur cauſſa querelæ.
Tota cohors tamen eſt inimica, omneſque manipli
Conſenſu magno officiunt. curabitis, ut ſit
Vindicta gravior, quam injuria; dignum erit ergo
Declamatoris Mutinenſis corde Vagelli,
Cum duo crura habeas, offendere tot caligatos,
Millia clavorum. quis tam procul abſit ab urbe?
Præterea, quis tam Pylades, molam aggeris ultra
Ut veniat? lacrimæ ſiccentur protinus, & ſe
Excuſaturos non ſollicitemus amicos.

Da teſtem, judex cum dixerit: audeat ille
Neſcio quis, pugnos vidit qui, dicere, Vidi;
Et credam dignum barba, dignumque capillis
Majorum. citius falſum producere teſtem
Contra Paganum poſſis, quam vera loquentem,
Contra fortunam armati, contraque pudorem.
Præmia nunc alia, atque alia emolumenta notemus
Sacramentorum. convallem ruris aviti
Improbus, aut campum mihi ſi vicinus ademit,
Aut ſacrum effodit medio de limite ſaxum,
Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo,
Debitor aut ſumtos pergit non reddere nummos,
Vana ſupervacui dicens chirographa ligni:
Expectandus erit, qui lites inchoet, annus
Totius populi: ſed tunc quoque mille ferenda
Tædia, mille moræ; toties ſubſellia tantum
Sternuntur; jam facundo ponente lacernas
Cæditio, & Fuſco jam micturiente, parati
Digredimur, lentaque fori pugnamus arena.
Aſt illis, quos arma tegunt, & balteus ambit,
Quod placitum eſt, illis præſtatur tempus agendi,
Nec res atteritur longo ſufflamine litis.
Solis præterea teſtandi militibus jus
Vivo patre datur: nam quæ ſunt parta labore
Militiæ, placuit non eſſe in corpore cenſus,
Omne tenet cujus regimen pater. ergo Coranum
Signorum comitem, caſtrorumque æra merentem,
Quamvis jam tremulus captat pater: hunc labor æquus
Provehit, & pulcro reddit ſua dona labori.
Ipſius certe Ducis hoc referre videtur,
Ut qui fortis erit, ſit feliciſſimus idem;
Ut læti phaleris omnes, & torquibus omnes.

# M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATA.

# DE SPECTACULIS

## EPIGRAMMA I.

### In Amphitheatrum Cæſaris.

Barbara Pyramidum ſileat miracula Memphis;
Aſſiduus jactet nec Babylona labor;
Nec Triviæ templo molles laudentur honores;
Diſſimuletque deum cornibus ara frequens;
Aere nec vacuo pendentia Mauſolea,
Laudibus immodicis Cares in aſtra ferant.
Omnis Cæſareo cedat labor amphitheatro:
Unum præ cunctis fama loquatur opus.

### II. *In opera publica Cæſaris.*

Hic ubi ſidereus propius videt aſtra coloſſus,
Et creſcunt media pegmata celſa via;
Invidioſa feri radiabant atria regis,
Unaque jam tota ſtabat in urbe domus.
Hic, ubi conſpicui venerabilis amphitheatri
Erigitur moles, ſtagna Neronis erant.
Hic, ubi miramur velocia munera thermas;
Abſtulerat miſeris tecta ſuperbus ager.
Claudia diffuſas ubi porticus explicat umbras,
Ultima pars aulæ deficientis erat.
Reddita Roma ſibi eſt; & ſunt, te præſide, Cæſar,
Deliciæ populi, quæ fuerant domini.

### III. *De gentium confluxu & congratulatione.*

Quæ tam ſepoſita eſt, quæ gens tam barbara, Cæſar,
Ex qua ſpectator non ſit in urbe tua?
Venit ab Orpheo cultor Rhodopeius Hæmo,
Venit & epoto Sarmata paſtus equo;
Et qui prima bibit deprenſi flumina Nili,
Et quem ſupremæ Tethyos unda ferit.
Feſtinavit Arabs; feſtinavere Sabæi;
Et Cilices nimbis hic maduere ſuis.
Crinibus in nodum tortis venere Sicambri,
Atque aliter tortis crinibus Æthiopes.
Vox diverſa ſonat: populorum eſt vox tamen una,
Cum verus PATRIÆ diceris eſſe PATER.

### IV. *Ad Cæſarem, quod expulerit delatores.*

Turba gravis paci, placidæque inimica quieti,
Quæ ſemper miſeras ſollicitabat opes,
Tradita Gætulis; nec cepit arena nocentes;
Et delator habet, quod dabat, exſilium.
Exſulat Auſonia profugus delator ab urbe:
Impenſis vitam principis annumeres.

### V. *De Paſiphaes ſpectaculo.*

Junctam Paſiphaen Dictæo credite tauro.
Vidimus; accepit fabula priſca fidem.

Nec

Nec ſe miretur, Cæſar, longæva vetuſtas:
Quidquid fama canit, donat arena tibi.

### VI. *Feminæ in Amphitheatro cum Leone certamen.*

BElliger invictis quod Mars tibi ſævit in armis,
Non ſatis eſt, Cæſar; ſævit & ipſa Venus.
Proſtratum Nemees & vaſta in valle leonem,
Nobile & Herculeum fama canebat opus.
Priſca fides taceat: nam poſt tua munera, Cæſar,
Hæc jam feminea vidimus acta manu.

### VII. *Pœna Laureoli.*

QUaliter in Scythica religatus rupe Prometheus
Aſſiduam nimio pectore pavit avem:
Nuda Caledonio ſic pectora præbuit urſo,
Non falſa pendens in cruce Laureolus.
Vivebant laceri membris ſtillantibus artus,
Inque omni nuſquam corpore corpus erat.
Denique ſupplicium dederat necis ille paternæ,
Vel domini jugulum foderat enſe nocens.
Templa vel arcano demens ſpoliaverat auro;
Subdiderat ſævas vel tibi Roma faces.
Vicerat antiquæ ſceleratus crimina famæ,
In quo, quæ fuerat fabula, pœna fuit.

### VIII. *De Dædalo.*

DÆdale, Lucano cum ſic lacereris ab urſo,
Quam cuperes pennas nunc habuiſſe tuas!

### IX. *De Rhinocerote.*

PRæſtitit exhibitus tota tibi, Cæſar, arena,
Quæ non promiſit, prælia rhinoceros.
O quam terribiles exarſit pronus in iras!
Quantus erat cornu, cui pila taurus erat!

### X. *De Leone qui gubernatorem offendit.*

LÆſerat ingrato leo perfidus ore magiſtrum,
Auſus tam notas contemerare manus:
Sed dignas tanto perſolvit crimine pœnas:
Et qui non tulerat verbera, tela tulit.
Quos decet eſſe hominum tali ſub principe mores,
Qui jubet ingenium mitius eſſe feris?

### XI. *De Urſo.*

PRæceps ſanguinea dum ſe rotat urſus arena,
Implicitam viſco perdidit ille fugam.
Splendida jam tecto ceſſent venabula ferro;
Nec volet excuſſa lancea torta manu.
Deprendat vacuo venator in aere prædam,
Si captare feras aucupis arte placet.

### XII. *De ſue, quæ ex vulnere peperit.*

INter Cæſareæ diſcrimina ſæva Dianæ
Fixiſſet gravidam cum levis haſta ſuem:
Exiliit partus miſeræ de vulnere matris.
O Lucina ferox, hoc peperiſſe fuit?
Pluribus illa mori voluiſſet ſaucia telis,
Omnibus ut natis triſte pateret iter.
Quis negat eſſe ſatum materno funere Bacchum?
Sic genitum numen credite: nata fera eſt.

### XIII. *De eadem.*

ICta gravi telo, confoſſaque vulnere, mater
Sus pariter vitam perdidit, atque dedit.
O quam certa fuit librato dextera ferro!
Hanc ego Lucinæ credo fuiſſe manum.
Experta eſt numen moriens utriuſque Dianæ;
Quaque ſoluta parens, quaque peremta fera eſt.

### XIV. *De eadem.*

SUs fera jam gravior, maturi pignora ventris
Emiſit fœtum, vulnere facta parens.
Nec jacuit partus, ſed matre cadente cucurrit.
O quantum eſt ſubitis caſibus ingenium!

### XV. *De Carpophoro venatore.*

SUmma tuæ, Meleagre, fuit quæ gloria famæ:
Quantula Carpophori portio, fuſus aper!
Ille & præcipiti venabula condidit urſo,
Primus in Arctoi qui fuit arce poli:
Stravit & ignota ſpectandum mole leonem,
Herculeas potuit qui decuiſſe manus:
Et volucrem longo porrexit vulnere pardum,
Præmia cum laudis ferret, adhuc poterat.

### XVI. *De Hercule inſidente tauro ad cælum rapto.*

RAptus abit media quod ad æthera taurus arena;
Non fuit hoc artis, ſed pietatis opus.
Vexerat Europen fraterna per æquora taurus;
At nunc Alciden taurus in aſtra tulit.
Cæſaris atque Jovis confer nunc ſchema: juvenci
Par onus ut tulerint; altius iſte tulit.

### XVII. *De ſupplice elephante.*

QUod pius, & ſupplex elephas, te, Cæſar, adorat:
Hic modo qui tauro tam metuendus erat:
Non facit hoc juſſus: nulloque docente magiſtro,
Crede mihi, numen ſentit & ille tuum.

### XVIII. *De tigride, & leone.*

LAmbere ſecuri dextram conſueta magiſtri,
Tigris, ab Hircano gloria rara jugo,
Sæva ferum rabido laceravit dente leonem:
Res nova, non ullis cognita temporibus.
Auſa eſt tale nihil, ſilvis dum vixit in altis:
Poſtquam inter nos eſt, plus feritatis habet.

### XIX. *De tauro & elephante.*

QUi modo per totam, flammis ſtimulatus, arenam
Suſtulerat raptas taurus in aſtra pilas;
Occubuit tandem cornuto ardore petitus,
Dum facilem tolli ſic elephanta putat.

### XX. *De pari gladiatorum.*

DUm peteret pars hæc Myrinum, pars illa Triumphum:
Promiſit pariter Cæſar utraque manu.
Non potuit melius litem finire jocoſam.
O dulce invicti principis ingenium!

XXI. *De Orpheo.*

Quidquid in Orpheo Rhodope ſpectaſſe theatro
Dicitur; exhibuit, Cæſar, arena tibi.
Repſerunt ſcopuli, mirandaque ſilva cucurrit,
Quale fuiſſe nemus creditur Heſperidum.
Adfuit immixtum pecudum genus omne ferarum,
Et ſupra vatem multa pependit avis.
Ipſe ſed ingrato jacuit laceratus ab urſo.
Hæc tamen ut res eſt facta, ita ficta alia eſt.

XXII. *De rhinocerote.*

Sollicitant pavidi dum rhinocerota magiſtri,
Seque diu magnæ colligit ira feræ;
Deſperabantur promiſſi prælia Martis:
Sed tamen is rediit cognitus ante furor.
Namque gravem gemino cornu ſic extulit urſum,
Jactat ut impoſitas taurus in aſtra pilas.

XXIII. *De Carpophoro.*

Dorica quam certo venabula dirigit ictu
Fortis adhuc teneri dextera Carpophori!
Ille tulit geminos facili cervice juvencos;
Illi ceſſit atrox bubalus atque biſon.
Hunc leo cum fugeret, præceps in tela cucurrit:
I nunc, & lentas corripe, turba, moras.

XXIV. *De Naumachia.*

Si quis ades longis ſerus ſpectator ab oris,
Cui lux prima ſacri muneris iſta fuit;
Ne te decipiat ratibus navalis Enyo,
Et par unda fretis; hic modo terra fuit.
Non credis? ſpectes, dum laxent æquora Martem;
Parva mora eſt, dices: hic modo pontus erat.

XXV. *De Leandro.*

Quod nocturna tibi, Leandre, pepercerit unda;
Deſine mirari: Cæſaris unda fuit.
Cum peteret dulces audax Leandrus amores,
Et feſſus tumidis jam premeretur aquis;
Sic miſer inſtantes affatus dicitur undas:
Parcite, dum propero; mergite, dum redeo.

XXVI. *De natatoribus.*

Luſit Nereidum docilis chorus æquore toto,
Et vario faciles ordine pinxit aquas
Fuſcina dente minax, nexu fuit anchora curvo:
Credidimus remum, credidimuſque ratem:
Et gratum nautis ſidus fulgere Laconum,
Lataque perſpicuo vela tumere ſinu.
Quis tantas liquidis artes invenit in undis?
Aut docuit luſus hos Thetis, aut didicit.

XXVII. *Blanditur Cæſari.*

Secula Carpophorum, Cæſar, ſi priſca tuliſſent,
Jam nullum monſtris orbe fuiſſet opus.
Non Marathon taurum, Nemee frondoſa leonem,
Arcas Mænalium non timuiſſet aprum.
Hæc armata manus hydræ mors una fuiſſet,
Huic percuſſa foret tota Chimæra ſemel.
Ignipedes poſſet ſine Colchide vincere tauros:
Solvere & Heſionem ſolus, & Andromeden.
Herculeæ laudis numeretur gloria: plus eſt,
Bis denas pariter perdomuiſſe feras.

XXVIII. *De Naumachia.*

Auguſti laudes fuerant, committere claſſes,
Et freta navali ſollicitare tuba:
Cæſaris hæc noſtri pars eſt quota? vidit in undis
Et Thetis ignotas, & Galatea feras.
Vidit in æquoreo ferventes pulvere currus,
Et domini Triton ipſe putavit equos.
Dumque parat ſævis ratibus fera prælia Nereus,
Abnuit in liquidis ire pedeſter aquis.
Quidquid & in circo ſpectatur, & Amphiteatro,
Dives Cæſarea præſtitit unda tibi.
Fucinus, & pigri taceantur ſtagna Neronis.
Hanc norint unam ſecula Naumachiam.

XXIX. *De Priſco & Vero gladiatoribus.*

Cum traheret Priſcus, traheret certamina Verus,
Eſſet & æqualis Mars utriuſque diu;
Miſſio ſæpe viris magno clamore petita eſt:
Sed Cæſar legi paruit ipſe ſuæ.
Lex erat, ad digitum poſita concurrere palma:
Quod licuit, lances, donaque ſæpe dedit.
Inventus tamen eſt finis diſcriminis æqui;
Pugnavere pares, ſuccubuere pares.
Miſit utrique rudes, & palmas Cæſar utrique:
Hoc pretium virtus ingenioſa tulit.
Contigit hoc nullo, niſi te ſub principe, Cæſar,
Cum duo pugnarent, victor uterque fuit.

XXX. *Ad Cæſarem.*

Da veniam ſubitis: non diſplicuiſſe meretur,
Feſtinat, Cæſar, qui placuiſſe tibi.

XXXI. *Alterum.*

Cedere majori, virtutis fama ſecunda eſt.
Illa gravis palma eſt, quam minor hoſtis habet.

XXXII. *De dama & canibus.*

Concita veloces fugeret cum dama moloſſos,
Et varia obliquas necteret arte moras;
Cæſaris ante pedes ſupplex, ſimiliſque roganti
Conſtitit; & prædam non tetigere canes.

*Aliud, apud antiquum Juvenalis Scholiaſten.*

Flavia gens, quantum tibi tertius abſtulit hæres!
Pene fuit tanti, non habuiſſe duos.

# EPIGRAMMATUM
# LIBER PRIMUS.

### I. *Ad Catonem.*

Noſſes jocoſæ dulce cum ſacrum Floræ,
Feſtoſque luſus, & licentiam vulgi,
Cur in theatrum Cato ſevere veniſti?
An ideo tantum veneras, ut exires?

### II. *Ad Lectorem.*

Hic eſt quem legis, ille quem requiris,
Toto notus in orbe Martialis,
Argutis Epigrammaton libellis:
Cui, Lector ſtudioſe, quod dediſti
Viventi decus, atque ſentienti,
Rari poſt cineres habent poetæ.

### III. *Ad Lectorem, ubi Libri venales.*

Qui tecum cupis eſſe meos ubicumque libellos,
Et comites longæ quæris habere viæ;
Hos eme, quos arctat brevibus membrana tabellis:
Scrinia da magnis, me manus una capit.
Ne tamen ignores ubi ſim venalis, & erres
Urbe vagus tota: me duce certus eris.
Libertum docti Lucenſis quære Secundum,
Limina poſt Pacis, Palladiumque forum.

### IV. *Ad librum ſuum.*

Argiletanas mavis habitare tabernas,
Cum tibi, parve liber, ſcrinia noſtra vacent.
Neſcis, heu, neſcis dominæ faſtidia Romæ:
Crede mihi, nimium Martia turba ſapit.
Majores nuſquam ronchi, juveneſque ſeneſque
Et pueri naſum Rhinocerotis habent.
Audieris cum grande ſophos, dum baſia captas,
Ibis ab excuſſo miſſus in aſtra ſago.
Sed tu, ne toties domini patiare lituras,
Neve notet luſus triſtis arundo tuos;
Ætherias, laſcive, cupis volitare per auras:
I, fuge; ſed poteras tutior eſſe domi.

### V. *Ad Cæſarem.*

Contigeris noſtros, Cæſar, ſi forte libellos,
Terrarum dominum pone ſupercilium.
Conſuevere jocos veſtri quoque ferre triumphi;
Materiam dictis nec pudet eſſe ducem.
Qua Thymelen ſpectas, deriſoremque Latinum;
Illa fronte precor carmina noſtra legas.
Innocuos cenſura poteſt permittere luſus:
Laſciva eſt nobis pagina, vita proba eſt.

### VI. *Ad Marcum.*

Do tibi naumachiam, tu das Epigrammata nobis:
Vis puto cum libro, Marce, natare tuo.

### VII. *De Leone Cæſaris.*

Ætherias aquila puerum portante per auras,
Illæſum timidis unguibus hæſit onus:
Nunc ſua Cæſareos exorat præda leones,
Tutus & ingenti ludit in ore lepus.
Quæ majora putas miracula? ſummus utriſque
Auctor adeſt: hæc ſunt Cæſaris, illa Jovis.

### VIII. *Ad Maximum, de columba Stellæ.*

Stellæ delicium mei columba,
Verona licet audiente dicam,
Vicit, Maxime, paſſerem Catulli.
Tanto Stella meus tuo Catullo,
Quanto paſſere major eſt columba.

### IX. *Deciani dogma laudat.*

Quod magni Thraſeæ, conſummatique Catonis
Dogmata ſic ſequeris, ſalvus ut eſſe velis:
Pectore nec nudo ſtrictos incurris in enſes;
Quod feciſſe velim te, Deciane, facis.
Nolo virum, facili redimit qui ſanguine famam:
Hunc volo, laudari qui ſine morte poteſt.

### X. *In Cottam.*

Bellus homo & magnus vis idem, Cotta, videri;
Sed qui bellus homo eſt, Cotta, puſillus homo eſt.

### XI. *De Gemello, & Maronilla.*

Petit Gemellus nuptias Maronillæ,
Et cupit, & inſtat, & precatur, & donat.
Adeone pulchra eſt? immo fœdius nil eſt.
Quid ergo in illa petitur, & placet? tuſſit.

### XII. *Ad Sextilianum potorem.*

Cum data ſint equiti bis quina numiſmata, quare
Bis decies ſolus, Sextiliane, bibis?
Jam defeciſſet portantes calda miniſtros,
Si non potares, Sextiliane, merum.

### XIII. *De Regulo.*

Itur ad Herculei gelidas qua Tiburis arces,
Canaque ſulphureis Albula fumat aquis;
Rura, nemuſque ſacrum, dilectaque jugera Muſis
Signat vicina quartus ab urbe Lapis:
Hic rudis æſtivas præſtabat porticus umbras,
Heu quam pene novum porticus auſa nefas!
Nam ſubito collapſa ruit, cum mole ſub illa
Geſtatus bijugis Regulus eſſet equis.
Nimirum timuit noſtras Fortuna querelas,
Quæ par tam magnæ non erat invidiæ.
Nunc & damna juvant: ſunt ipſa pericula tanti
Stantia non poterant tecta probare Deos.

### XIV. *De Arria & Pæto.*

Caſta ſuo gladium cum traderet Arria Pæto,
Quem de viſceribus traxerat ipſa ſuis:
Si qua fides, vulnus, quod feci, non dolet, inquit;
Sed quod tu facies, hoc mihi, Pæte, dolet.

XV.

Digitized by Google

### XV. *Ad Cæſarem.*

DElicias, Cæſar, luſuſque, jocoſque leonum
Vidimus; hoc etiam præſtat arena tibi.
Cum prenſus blando toties a dente rediret,
Et per aperta vagus curreret ora lepus.
Unde poteſt avidus captæ leo parcere prædæ?
Sed tamen eſſe tuus dicitur; ergo poteſt.

### XVI. *Ad Julium.*

O Mihi poſt nullos Juli memorande ſodales;
Si quid longa fides, caſtaque jura valent:
Bis jam pene tibi Conſul trigeſimus inſtat,
Et numerat paucos vix tua vita dies.
Non bene diſtuleris, videas quæ poſſe negari;
Et ſolum hoc ducas, quod fuit, eſſe tuum.
Expectant curæque catenatique labores:
Gaudia non remanent, ſed fugitiva volant.
Hæc utraque manu, complexuque aſſere toto:
Sæpe fluunt imo ſic quoque lapſa ſinu.
Non eſt, crede mihi, ſapientis dicere, vivam:
Sera nimis vita eſt craſtina; vive hodie.

### XVII. *Ad Avitum.*

SUnt bona, ſunt quædam mediocria, ſunt mala plura,
Quæ legis hic: aliter non fit, Avite, liber.

### XVIII. *Ad Titum.*

COgit me Titus actitare cauſſas,
Et dicit mihi ſæpe, magna res eſt.
Res magna eſt, Tite, quam facit colonus.

### XIX. *Ad Tuccam.*

QUid te, Tucca, juvat vetulo miſcere Falerno
In Vaticanis condita muſta cadis?
Quid tantum fecere boni tibi peſſima vina?
Aut quid fecerunt optima vina mali?
De nobis facile eſt: ſcelus eſt jugulare Falernum,
Et dare Campano toxica ſæva mero.
Convivæ meruere tui fortaſſe perire:
Amphora non meruit tam pretioſa mori.

### XX. *Ad Æliam.*

SI memini, fuerant tibi quatuor, Ælia, dentes:
Expuit una duos tuſſis, & una duos.
Jam ſecura potes totis tuſſire diebus;
Nil iſtic, quod agat, tertia tuſſis habet.

### XXI. *Ad Cæcilianum.*

DIc mihi, quis furor eſt? turba ſpectante vocata,
Solus boletos, Cæciliane, voras.
Quid dignum tanto tibi ventre, gulaque precabor?
Boletum, qualem Claudius edit, edas.

### XXII. *De Porſena & Mucio Scævola.*

CUm peteret regem decepta ſatellite dextra,
Ingeſſit ſacris ſe peritura focis.
Sed tam ſæva pius miracula non tulit hoſtis,
Et raptum flammis juſſit abire virum.
Urere quam potuit contempto Mucius igne,
Hanc ſpectare manum Porſena non potuit.
Major deceptæ fama eſt & gloria dextræ,
Si non erraſſet, fecerat illa minus.

### XXIII. *De leone & lepore.*

QUid nunc ſæva fugis placidi lepus ora leonis?
Frangere tam parvas non didicere feras.
Servantur magnis iſti cervicibus ungues,
Nec gaudet tenui ſanguine tanta ſitis.
Præda canum lepus eſt, vaſtos non implet hiatus:
Non timeat Dacus Cæſaris arma puer.

### XXIV. *Ad Cottam.*

INvitas nullum, niſi cum quo, Cotta, lavaris,
Et dant convivam balnea ſola tibi.
Mirabar, quare numquam me, Cotta, vocaſſes:
Jam ſcio me nudum diſplicuiſſe tibi.

### XXV. *Ad Decianum.*

ADſpicis incomptis illum, Deciane, capillis?
Cujus & ipſe times triſte ſupercilium;
Qui loquitur Curios, aſſertoreſque Camillos,
Nolito fronti credere, nupſit heri.

### XXVI. *Ad Fauſtinum.*

EDe tuos tandem populo, Fauſtine, libellos,
Et cultum docto pectore profer opus:
Quod nec Cecropiæ damnent Pandionis arces,
Nec ſileant noſtri, prætereantque ſenes.
Ante fores ſtantem dubitas admittere famam?
Teque piget curæ præmia ferre tuæ?
Poſt te victuræ, per te quoque vivere, chartæ
Incipiant. cineri gloria ſera venit.

### XXVII. *Ad Sextilianum.*

SExtiliane, bibis quantum ſubſellia quinque
Solus, aqua toties ebrius eſſe potes.
Nec conſeſſorum vicina numiſmata tantum,
Æra ſed a cuneis ulteriora petis.
Non hæc Pelignis agitur vindemia prælis,
Uva nec in Tuſcis naſcitur iſta jugis.
Teſta ſed antiqui felix ſiccatur Opimi,
Egerit & nigros Maſſica cella cados.
A caupone tibi fœx Laletana petatur,
Si plus quam decies, Sextiliane, bibis.

### XXVIII. *Ad Procillum.*

HEſterna tibi nocte dixeramus,
Quincunces, puto, poſt decem peractos,
Cœnares hodie, Procille, mecum.
Tu factam tibi rem ſtatim putaſti;
Et non ſobria verba ſubnotaſti;
Exemplo nimium periculoſo.
Μισῶ μνήμονα συμπότην, Procille.

### XXIX. *De Acerra.*

HEſterno fœtere mero qui credit Acerram,
Fallitur, in lucem ſemper Acerra bibit.

XXX. *Ad Fidentinum.*

FAma refert noſtros te, Fidentine, libellos
Non aliter populo, quam recitare tuos.
Si mea vis dici; gratis tibi carmina mittam.
Si dici tua vis; hæc eme, ne mea ſint.

XXXI. *De Diaulo medico.*

CHirurgus fuerat, nunc eſt veſpillo Diaulus:
Cœpit, quo poterat, clinicus eſſe modo.

XXXII. *De Encolpo.*

HOs tibi, Phœbe, vovet totos a vertice crines
Encolpus, domini centurionis amor:
Grata Pudens meriti tulerit cum præmia pili,
Quam primum longas, Phœbe, recide comas.
Dum nulla teneri ſordent lanugine vultus,
Dumque decent fuſæ lactea colla jubæ:
Utque tuis longum, dominuſque, puerque fruatur
Muneribus, tonſum fac cito, ſero virum.

XXXIII. *Ad Sabidium.*

NOn amo te, Sabidi, nec poſſum dicere quare.
Hoc tantum poſſum dicere; non amo te.

XXXIV. *De Gellia.*

AMiſſum non flet, cum ſola eſt Gellia, patrem.
Si quis adeſt, juſſæ proſiliunt lacrimæ.
Non dolet hic, quiſquis laudari, Gellia, quærit,
Ille dolet vere, qui ſine teſte dolet.

XXXV. *Ad Lesbiam.*

INcuſtoditis, & apertis, Lesbia, ſemper
Liminibus peccas, nec tua furta tegis:
Et plus ſpectator, quam te delectat adulter:
Nec ſunt grata tibi gaudia, ſi qua latent.
At meretrix abigit teſtem veloque ſeraque:
Raraque Summœni fornice rima patet.
A Chione ſaltem, vel ab Helide diſce pudorem;
Abſcondunt ſpurcas hæc monumenta lupas.
Numquid dura tibi nimium cenſura videtur?
Deprendi veto te, Lesbia, non futui.

XXXVI. *Ad Cornelium.*

VErſus ſcribere me parum ſeveros,
Nec quos prælegat in ſchola magiſter,
Corneli, quereris: ſed hi libelli
Tamquam coniugibus ſuis mariti,
Non poſſunt ſine mentula placere.
Quid ſi me iubeas Thalaſſionem
Verbis dicere non Thalaſſionis?
Quis Floralia veſtit, & ſtolatum
Permittit meretricibus pudorem?
Lex hæc carminibus data eſt iocoſis,
Ne poſſint, niſi pruriant, iuvare.
Quare, depoſita ſeveritate,
Parcas luſibus, & iocis, rogamus:
Nec caſtrare velis meos libellos.
Gallo turpius eſt nihil Priapo.

XXXVII. *Ad Lucanum, & Tullum.*

SI, Lucane, tibi, vel ſi tibi, Tulle, darentur,
Qualia Ledæi fata Lacones habent:
Nobilis hæc eſſet pietatis rixa duobus,
Quod pro fratre mori vellet uterque prior.
Diceret infernas & qui prior iſſet ad umbras,
Vive tuo frater tempore, vive meo.

XXXVIII. *Ad Baſſam.*

VEntris onus miſero, nec te pudet, excipis auro,
Baſſa, bibis vitro. carius ergo cacas.

XXXIX. *Ad Fidentinum.*

QUem recitas, meus eſt, o Fidentine, libellus:
Sed male cum recitas, incipit eſſe tuus.

XL. *Ad Decianum.*

SI quis erit, raros inter numerandus amicos,
Quales priſca fides, famaque novit anus:
Si quis Cecropiæ madidus Latiæque Minervæ
Artibus, & vera ſimplicitate bonus:
Si quis erit recti cuſtos, mirator honeſti,
Et nihil arcano qui roget ore deos:
Si quis erit magno ſubnixus robore mentis,
Diſpeream, ſi non hic Decianus erit.

XLI. *Ad Lividum.*

QUi ducis vultus, & non legis iſta libenter,
Omnibus invideas, Livide, nemo tibi.

XLII. *In Cæcilium.*

URbanus tibi, Cæcili, videris.
Non es, crede mihi: quid ergo? verna es,
Hoc quod Tranſtiberinos ambulator,
Qui pallentia ſulfurata fractis
Permutat vitreis: quod otioſæ
Vendit qui madidum cicer coronæ:
Quod cuſtos, dominuſque viperarum:
Quod viles pueri ſalariorum:
Quod fumantia qui tomacla raucus
Circumfert tepidis cocus popinis:
Quod non optimus Urbicus poeta:
Quod de Gadibus improbus magiſter:
Quod bucca eſt vetuli loquax cinædi.
Quare deſine jam tibi videri,
Quod ſoli tibi, Cæcili, videris:
Qui Galbam ſalibus tuis, & ipſum
Poſſis vincere Sextium Caballum.
Non cuicumque datum eſt habere naſum.
Ludit qui ſtolida procacitate,
Non eſt Sextius ille, ſed caballus.

XLIII. *De Porcia uxore Bruti.*

COnjugis audiſſet fatum cum Porcia Bruti,
Et ſubtracta ſibi quæreret arma dolor:
Nondum ſcitis, ait, mortem non poſſe negari?
Credideram ſatis hoc vos docuiſſe patrem.
Dixit, & ardentes avido bibit ore favillas:
I nunc, & ferrum, turba moleſta, nega.



Digitized by Google

XLIV. *In Mancinum.*

BIs tibi triceni fuimus, Mancine, vocati,
Et poſitum eſt nobis nil here præter aprum.
Non quæ de tardis ſervantur vitibus uvæ,
Dulcibus aut certant quæ melimela favis.
Non pyra quæ lenta pendent religata geniſta,
Aut imitata breves punica mala roſas.
Ruſtica lactantes nec miſit fiſcina metas,
Nec de Picenis venit oliva cadis.
Nudus aper; ſed & hic minimus, qualiſque necari
A non armato pumilione poteſt.
Et nihil inde datum eſt; tantum ſpectavimus omnes.
Ponere aprum nobis ſic & arena ſolet.
Ponatur tibi nullus aper poſt talia facta:
Sed tu ponaris, cui Charidemus, apro.

XLV. *Ad Stellam.*

LAſcivos leporum curſus, luſuſque leonum,
Quod major nobis charta minorque gerit:
Et bis idem facimus: nimium ſi, Stella, videtur
Hoc tibi; bis leporem tu quoque pone mihi.

XLVI. *De Libro ſuo.*

EDita ne brevibus pereat mihi charta libellis,
Dicatur potius, τὸν δ᾽ ἀπαμειβόμενος.

XLVII. *Ad Ædilam.*

CUm dicis, propero, fac ſi facis; Ædila, languet
Protinus, & ceſſat debilitata Venus.
Expectare jube: velocius ibo retentus.
Ædila, ſi properas, dic mihi ne properem.

XLVIII. *De Diaulo medico.*

NUper erat medicus, nunc eſt veſpillo Diaulus:
Quod veſpillo facit, fecerat & medicus.

XLIX. *De leone & lepore.*

RIctibus his tauros non eripuere magiſtri,
Per quos præda fugax itque reditque lepus:
Quodque magis mirum, velocior exit ab hoſte,
Nec nihil a tanta nobilitate refert.
Tutior in ſola non eſt cum currit arena,
Nec caveæ tanta conditur ille fide:
Si vitare canum morſus, lepus improbe, quæris,
Ad quæ confugias, ora leonis habes.

L. *Ad Licinianum, de Hiſpaniæ locis.*

VIr Celtiberis non tacende gentibus,
Noſtræque laus Hiſpaniæ;
Videbis altam Liciniane Bilbilim,
Equis & armis nobilem,
Sterilemque Galvum nivibus, & fractis ſacrum
Vadaveronem montibus;
Et delicati dulce Botrodi nemus,
Pomona quod felix amat.
Tepidi natabis lene Congedi vadum,
Molleſque nympharum lacus;
Quibus remiſſum corpus adſtringas brevi
Salone, qui ferrum gelat.
Præſtabit illic ipſa figendas prope
Vobiſca prandenti feras.
Æſtus ſerenos aureo franges Tago,
Obſcurus umbris arborum.
Avidam rigens Dircenna placabit ſitim,
Et Nemea, quæ vincit nives.
At cum December canus, & bruma impotens
Aquilone rauco mugiet:
Aprica repetes Tarraconis litora,
Tuamque Laletaniam.
Ibi illigatas mollibus damas plagis
Mactabis, & vernos apros,
Leporemque forti callidum rumpes equo:
Cervos relinques villico.
Vicina in ipſum ſilva deſcendet focum
Infante cinctum ſordido.
Vocabitur venator, & veniet tibi
Conviva clamatus prope.
Lunata nuſquam pellis, & nuſquam toga,
Olidæque veſtes murice:
Procul horridus Liburnus, & querulus cliens;
Imperia viduarum procul.
Non rumpet altum pallidus ſomnum reus,
Sed mane totum dormies.
Mercetur alius grande & inſanum ſophos:
Miſerere tu felicium;
Veroque fruere non ſuperbus gaudio,
Dum Sura laudatur tuus.
Non impudenter vita, quod reliquum eſt, petit;
Cum fama, quod ſatis eſt, habet.

LI. *Jocus ex Homero in Cocum.*

SI tibi Miſtyllus cocus, Æmiliane, vocatur:
Dicetur quare non Taratalla mihi?

LII. *Ad Leporem.*

NOn facit ad ſævos cervix, niſi prima, leones:
Quid fugis hos dentes, ambitioſe lepus?
Scilicet a magnis ad te deſcendere tauris,
Et quæ non cernunt, frangere colla velint.
Deſperanda tibi eſt ingentis gloria fati:
Non potes hoc tenuis præda ſub hoſte mori.

LIII. *Quinctianum facit aſſertorem.*

COmmendo tibi, Quinctiane, noſtros
(Noſtros dicere ſi tamen libellos
Poſſim, quos recitat tuus Poeta,)
Si de ſervitio gravi queruntur,
Aſſertor venias, ſatiſque præſtes,
Et, cum ſe Dominum vocabit ille,
Dicas eſſe meos, manuque miſſos.
Hoc ſi terque quaterque clamitaris;
Impones plagiario pudorem.

LIV. *Ad Fidentinum.*

UNa eſt in noſtris tua, Fidentine, libellis
Pagina, ſed certa domini ſignata figura;
Quæ tua traducit manifeſto carmina furto.
Sic interpoſitus vitio contaminat uncto
Urbica Lingonicus Tyrianthina bardocucullus:
Sic Aretinæ violant cryſtallina teſtæ:
Sic niger, in ripis errat cum forte Cayſtri,

Inter Ledæos ridetur corvus olores:
Sic ubi multiſona fervet ſacer Atthide lucus,
Improba Cecropias offendit pica querelas.
Indice non opus eſt noſtris, nec vindice libris:
Stat contra, dicitque tibi tua pagina, fur es.

### LV. *Ad Fuſcum.*

SI quid, Fuſce, vacas adhuc amari;
( Nam ſunt hinc tibi, ſunt & hinc amici: )
Unum, ſi ſupereſt, locum rogamus:
Nec me, quod tibi ſum novus, recuſes:
Omnes hoc veteres tui fuerunt.
Tu tantum inſpice, qui novus paratur,
An poſſit fieri vetus ſodalis.

### LVI. *Ad Frontonem.*

VOta tui breviter ſi vis cognoſcere Marci,
Clarum militiæ, Fronto, togæque decus:
Hoc petit: eſſe ſui nec magni ruris arator,
Sordidaque in parvis otia rebus amat.
Quiſquam picta colit Spartani frigora ſaxi,
Et matutinum portat ineptus ave;
Cui licet exuviis nemoris rurisque beato
Ante focum plenas explicuiſſe plagas?
Et piſcem tremula ſalientem ducere ſeta,
Flavaque de rubro promere mella cado?
Pinguis inæquales onerat cui villica menſas,
Et ſua non emptus præparat ova cinis?
Non amet hanc vitam, quiſquis me non amet, opto:
Vivat & urbanis albus in officiis.

### LVII. *Ad Cauponem.*

COntinuis vexata madet vindemia nimbis,
Non potes, ut cupias, vendere caupo merum.

### LVIII. *Ad Flaccum.*

QUalem Flacce velim quæris, nolimve puellam?
Nolo nimis facilem, difficilemque nimis.
Illud quod medium eſt, atque inter utrumque probamus,
Nec volo quod cruciat; nec volo, quod ſatiat.

### LIX. *De pueri pretio.*

MIllia pro puero centum me mango popoſcit:
Riſi ego: ſed Phœbus protinus illa dedit.
Hoc dolet, & queritur de me mea mentula mecum,
Laudaturque meam Phœbus in invidiam.
Sed ſeſtertiolum donavit mentula Phœbo
Bis decies; hoc da tu mihi, pluris emam.

### LX. *Ad Flaccum de ſportula.*

DAt Bajana mihi quadrantes ſportula centum,
Inter delicias quid facit iſta fames?
Redde Lupi nobis, tenebroſaque balnea Grylli:
Tam male cum cœnem, cur bene, Flacce, lavor?

### LXI. *De lepore & leone.*

INtres ampla licet torvi lepus ora leonis,
Eſſe tamen vacuo ſe leo dente putat.
Quod ruet in tergum, vel quos procumbet in armos,
Alta juvencorum vulnera figet ubi?
Quid fruſtra nemorum dominum regemque fatigas?
Non niſi delecta paſcitur ille fera.

### LXII. *Ad Licinianum, ſcriptores unde.*

VErona docti ſyllabas amat vatis;
Marone felix Mantua eſt:
Cenſetur Apona Livio ſuo tellus,
Stellaque nec Flacco minus:
Apollodoro plaudit imbrifer Nilus;
Naſone Peligni ſonant.
Duoſque Senecas, unicumque Lucanum
Facunda loquitur Corduba.
Gaudent jocoſæ Canio ſuo Gades;
Emerita Deciano meo.
Te, Liciniane, gloriabitur noſtra,
Nec me tacebit Bilbilis.

### LXIII. *De Lævina.*

CAſta, nec antiquis cedens Lævina Sabinis,
Et quamvis tetrico triſtior ipſa viro;
Dum modo Lucrino, modo ſe permittit Averno;
Et dum Bajanis ſæpe fovetur aquis:
Incidit in flammas, juvenemque ſecuta, relicto
Conjuge, Penelope venit, abiit Helene.

### LXIV. *Ad Celerem.*

UT recitem tibi noſtra rogas epigrammata. nolo.
Non audire, Celer, ſed recitare cupis.

### LXV. *Ad Fabullam ambitioſam.*

BElla es; novimus: & puella; verum eſt:
Et dives; quis enim poteſt negare?
Sed dum te nimium, Fabulla, laudas;
Nec dives, neque bella, nec puella es.

### LXVI. *Ad Cæcilianum, de genere & declinatione ficus.*

CUm dixi, ficus, rides quaſi barbara verba,
Et dici, ficos, Cæciliane, jubes.
Dicemus ficus, quas ſcimus in arbore naſci:
Dicemus ficos, Cæciliane, tuos.

### LXVII. *Ad furem, de libro ſuo.*

ERras meorum fur avare librorum,
Fieri Poetam poſſe qui putas tanti,
Scriptura quanti conſtet, & tomus vilis.
Non ſex paratur aut decem ſophos nummis.
Secreta quære carmina, & rudes curas,
Quas novit unus, ſcriniſque ſignatas
Cuſtodit ipſe virginis pater chartæ;
Quæ trita duro non inhorruit mento.
Mutare dominum non poteſt liber notus.
Sed pumicata fronte ſi quis eſt nondum,
Nec umbilicis cultus atque membrana:
Mercare tales ab eo, nec ſciet quiſquam.
Aliena quiſquis recitat, & petit famam;
Non emere librum, ſed ſilentium debet.

LXVIII.

Digitized by Google

LXVIII. *Ad Chærilum.*

Liber homo es nimium, dicis mihi, Chærile, ſemper:
 In te qui dicit, Chærile, liber homo eſt.

LXIX. *De Ruſo.*

Quidquid agit Rufus, nihil eſt niſi Nævia Ruſo.
 Si gaudet, ſi flet, ſi tacet, hanc loquitur.
Cœnat, propinat, poſcit, negat, innuit; una eſt
 Nævia; ſi non ſit Nævia, mutus erit.
Scriberet heſterna patri cum luce ſalutem;
 Nævia lux, inquit, Nævia! lumen, ave.
Hæc legit, & ridet demiſſo Nævia vultu.
 Nævia non una eſt: quid vir inepte furis?

LXX. *Ad Maximum.*

Cœpit, Maxime, Pana quæ ſolebat,
 Nunc oſtendere Canium Tarentos.

LXXI. *Ad Librum.*

Vade ſalutatum; pro me liber ire juberis
 Ad Proculi nitides officioſe lares.
Quæris iter? dicam: vicinum Caſtora canæ
 Tranſibis Veſtæ, virgineamque domum.
Inde ſacro veneranda petes Palatia clivo,
 Plurima qua ſummi fulget imago ducis.
Nec te detineat miri radiata Coloſſi,
 Quæ Rhodium moles vincere gaudet opus.
Flecte vias hac, qua madidi ſunt tecta Lyæi,
 Et Cybeles picto ſtat Corybante tholus.
Protinus a læva clari ſub fronte Penates,
 Atriaque excelſæ ſunt adeunda domus.
Hanc pete, ne metuas faſtus, limenque ſuperbum:
 Nulla magis toto janua poſte patet;
Nec propior quam Phœbus amet, doctæque ſorores.
 Si dicet; quare non tamen ipſe venit?
Sic licet excuſes: quia qualiacumque leguntur
 Iſta, ſalutator ſcribere non potuit.

LXXII. *Ad Somnum.*

Nævia ſex cyathis; ſeptem Juſtina bibatur;
 Quinque Lycas; Lyde quatuor; Ida tribus.
Omnis ab infuſo numeretur amica Falerno;
 Et quia nulla venit, tu mihi, Somne, veni.

LXXIII. *Ad Fidentinum.*

Noſtris verſibus eſſe te Poetam
 Fidentine, putas, cupiſque credi?
Sic dentata ſibi videtur Ægle,
Emptis oſſibus, Indicoque cornu:
Sic, quæ nigrior eſt cadente moro,
Ceruſſata ſibi placet Lycoris.
Hac & tu ratione, qua poeta es,
Calvus cum fueris, eris comatus.

LXXIV. *Ad Cæcilianum.*

Nullus in urbe fuit tota, qui tangere vellet
 Uxorem gratis, Cæciliane, tuam;
Dum licuit: ſed nunc poſitis cuſtodibus, ingens
 Turba fututorum eſt. ingenioſus homo es.

LXXV. *Ad Paullam.*

Moechus erat. poteras tamen hoc tu, Paulla, negare:
 Ecce, vir eſt. numquid, Paulla, negare potes?

LXXVI. *De Lino.*

Dimidium donare Lino, quam credere totum,
 Qui mavult; mavult perdere dimidium.

LXXVII. *Ad Flaccum.*

O Mihi curarum pretium non vile mearum,
 Flacce Antenorei ſpes & alumne Laris:
Pierios differ cantuſque choroſque ſororum;
 Æs dabit ex iſtis nulla puella tibi.
Quid petis a Phœbo? nummos habet arca Minervæ:
 Hæc ſapit, hæc omnes fœnerat una deos.
Quid poſſent hederæ Bacchi dare? Palladis arbor
 Inclinat varias pondere nigra comas.
Præter aquas Helicon, & ſerta, lyraſque Dearum
 Nil habet, & magnum ſed perinane ſophos.
Quid tibi cum Cirrha? quid cum Permeſſide nuda?
 Romanum propius, diviticſque forum eſt.
Illic æra ſonant: at circum pulpita noſtra,
 Et ſteriles cathedras, baſia ſola crepant.

LXXVIII. *De Charino.*

Pulchre valet Charinus, & tamen pallet.
 Parce bibit Charinus, & tamen pallet.
Bene concoquit Charinus, & tamen pallet.
Sole utitur Charinus, & tamen pallet.
Tingit cutem Charinus, & tamen pallet.
Cunnum Charinus lingit, & tamen pallet.

LXXIX. *De Feſto.*

Indignas premeret peſtis cum tabida fauces,
 Inque ſuos vultus ſerperet atra lues:
Siccis ipſe genis flentes hortatus amicos
 Decrevit Stygios Feſtus adire lacus.
Nec tamen obſcuro pia polluit ora veneno:
 Aut torſit lenta triſtia fata fame,
Sanctam Romana vitam ſed morte peregit,
 Dimiſitque animam nobiliore via.
Hanc mortem fatis magni præferre Catonis
 Fama poteſt: hujus Cæſar amicus erat.

LXXX. *Ad Attalum.*

Semper agis cauſas, & res agis, Attale, ſemper:
 Eſt, non eſt quod agas, Attale, ſemper agis.
Si res, & cauſæ deſunt, agis, Attale, mulas.
 Attale, ne quod agas deſit, agas animam.

LXXXI. *Ad Canum.*

Sportula, Cane, tibi ſuprema nocte petita eſt.
 Occidit, puto, te Cane, quod una fuit.

LXXXII. *Ad Soſibianum.*

E Servo ſcis te genitum, blandeque fateris;
 Cum dicis dominum (Soſibiane) patrem.

LXXXIII.

Digitized by Google

### LXXXIII. *De Regulo.*

HÆc, quæ pulvere diſſipata multo
Longas porticus explicat ruinas,
En quanto jacet abſoluta caſu!
Tectis nam modo Regulus ſub illis
Geſtatus fuerat, receſſeratque;
Victa eſt pondere cum ſuo repente;
Et poſtquam domino nihil timebat,
Securo ruit incruenta damno.
Tantæ, Regule, poſt metum querelæ?
Quis curam neget eſſe te deorum,
Propter quem fuit innocens ruina?

### LXXXIV. *De Manneia.*

OS & labra tibi lingit, Manneia, catellus:
Non miror, merdas ſi libet eſſe cani.

### LXXXV. *De Quirinali.*

UXorem habendam non putat Quirinalis,
Cum vult habere filios: & invenit
Quo poſſit iſtud more: futuit ancillas,
Domumque, & agros implet equitibus vernis.
Paterfamilias verus eſt Quirinalis.

### LXXXVI. *De Mario.*

VEnderet excultos colles cum præco facetus,
Atque ſuburbani jugera pulcra ſoli:
Errat, ait, ſi quis Mario putat eſſe neceſſe
Vendere: nil debet: fœnerat immo magis.
Quæ ratio eſt igitur? ſervos ubi perdidit omnes,
Et pecus, & fructus: non amat inde locum.
Quis faceret pretium, niſi qui ſua perdere vellet
Omnia? ſic Mario noxius hæret ager.

### LXXXVII. *De Novio micropſycho.*

VIcinus meus eſt, manuque tangi
De noſtris Novius poteſt feneſtris.
Quis non invideat mihi, putetque
Horis omnibus eſſe me beatum,
Juncto cui liceat frui ſodale?
Tam longe eſt mihi, quam Terentianus,
Qui nunc Niliacam regit Syenen.
Non convivere, nec videre ſaltem,
Non audire licet: nec urbe tota
Quiſquam eſt tam prope, tam proculque nobis:
Migrandum eſt mihi longius, vel illi.
Vicinus Novio, vel inquilinus
Sit, ſi quis Novium videre non vult.

### LXXXVIII. *Ad Feſcenniam.*

NE gravis heſterno fragres, Feſcennia, vino,
Paſtillos Coſmi luxurioſa voras.
Iſta linunt dentes jentacula; ſed nihil obſtat,
Extremo ructus cum venit a barathro.
Quid quod olet gravius miſtum diapaſmate virus,
Atque duplex animæ longius exit odor?
Notas ergo nimis fraudes, deprenſaque furta
Jam tollas, & ſis ebria ſimpliciter.

### LXXXIX. *Ad Alcimum.*

ALcime, quem raptum domino creſcentibus annis
Labicana levi ceſpite velat humus:
Accipe non Phario nutantia pondera ſaxo,
Quæ cineri vanus dat ruitura labor:
Sed fragiles buxos, & opacas palmitis umbras,
Quæque virent lacrimis roſcida prata meis.
Accipe, care puer, noſtri monumenta laboris:
Hic tibi perpetuo tempore vivet honor.
Cum mihi ſupremos Lacheſis perneverit annos:
Non aliter cineres mando jacere meos.

### XC. *Ad Cinnam.*

GArris in aurem ſemper omnibus, Cinna;
Garris & illud, teſte quod licet turba.
Rides in aurem, quereris, arguis, ploras:
Cantas in aurem, judicas, taces, clamas.
Adeone penitus ſedit hic tibi morbus,
Ut ſæpe in aurem, Cinna, Cæſarem laudes?

### XCI. *Ad Baſſam tribadem.*

QUod numquam maribus junctam te, Baſſa, videbam,
Quodque tibi mœchum fabula nulla dabat:
Omne ſed officium circa te ſemper obibat
Turba tui ſexus, non adeunte viro:
Eſſe videbaris, fateor, Lucretia nobis:
At tu (pro facinus!) Baſſa, fututor eras.
Inter ſe geminos audes committere cunnos,
Mentiturque virum prodigioſa Venus.
Commenta es dignum Thebano ænigmate monſtrum:
Hic, ubi vir non eſt, ut ſit adulterium.

### XCII. *Ad Lælium.*

CUm tua non edas, carpis mea carmina Læli:
Carpere vel noli noſtra, vel ede tua.

### XCIII. *Ad Mamurianum.*

SÆpe mihi queritur non ſiccis Ceſtus ocellis,
Tangi ſe digito, Mamuriane, tuo.
Non opus eſt digito: totum tibi Ceſton habeto,
Si deeſt nil aliud, Mamuriane, tibi.
Sed ſi nec focus eſt, nudi nec ſponda grabati,
Nec curtus Chiones, Antiopeſve calix:
Cerea ſi pendet lumbis, & trita lacerna,
Dimidiaſque nates Gallica palla tegit;
Paſceris & nigræ ſolo nidore culinæ,
Et bibis immundam cum cane pronus aquam:
Non culum (neque enim eſt culus, qui non cacat olim;)
Sed fodiam digito, qui ſupereſt, oculum.
Nec me zelotypum, nec dixeris eſſe malignum.
Denique pædica, Mamuriane, ſatur.

### XCIV. *De Aquino.*

FAbricio junctus fido requieſcit Aquinus,
Qui prior Elyſias gaudet adiſſe domos.
Ara duplex primi teſtatur munera pili:
Plus tamen eſt, titulo quod breviore legis.
*Functus uterque ſacro laudatæ fœdere vitæ,*
*Famaque quod raro novit, amicus erat.*



Digitized by Google

XCV. *Ad Æglen fellatricem.*

CAntaſti male, dum fututa es, Ægle.
Jam cantas bene; baſianda non es.

XCVI. *Ad Helium.*

QUod clamas ſemper, quod agentibus obſtrepis Heli,
Non facis hoc gratis: accipis, ut taceas.

XCVII. *Ad Scazontem, de fellatore.*

SI non moleſtum eſt, teque non piget, Scazon,
Noſtro, rogamus, pauca verba Materno
Dicas in aurem, ſic, ut audiat ſolus.
Amator ille triſtium lacernarum,
Et bæticatus, atque leucophæatus,
Qui coccinatos non putat viros eſſe,
Amethyſtinaſque mulierum vocat veſtes;
Nativa laudat; habeat & licet ſemper
Fuſcos colores, Galbanos habet mores;
Rogabit, unde ſuſpicer virum mollem.
Una lavamur: adſpicit nihil ſurſum;
Sed ſpectat oculis devorantibus draucos:
Nec otioſis mentulas videt labris.
Quæris quis hic ſit? excidit mihi nomen.

XCVIII. *Ad Nævolum Cauſidicum.*

CUm clamant omnes, loqueris tu, Nævole, tantum,
Et te patronum, cauſidicumque putas.
Hac ratione poteſt nemo non eſſe diſertus.
Ecce, tacent omnes: Nævole, dic aliquid.

XCIX. *Ad Flaccum.*

LItigat, & podagra Diodorus, Flacce, laborat;
Sed nil patrono porrigit; hæc chiragra eſt.

C. *Ad Calenum avarum.*

NOn plenum modo vicies habebas,
Sed tam prodigus, atque liberalis,
Et tam lautus eras, Calene, ut omnes
Optarent tibi centies amici.
Audit vota Deus, preceſque noſtras;
Atque intra, puto, ſeptimas Calendas
Mortes hoc tibi quatuor dederunt.
At tu, ſic quaſi non foret relictum,
Sed raptum tibi centies, abiſti
In tantam miſer eſuritionem,
Ut convivia ſumptuoſiora,
Toto quæ ſemel apparas in anno,
Nigræ ſordibus explices monetæ;
Et ſeptem veteres tui ſodales
Conſtemus tibi plumbea ſelibra.
Quid dignum meritis precemur iſtis?
Optamus tibi millies, Calene:
Hoc ſi contigerit, fame peribis.

CI. *De Afra vetula.*

MAmmas, atque tatas habet Afra: ſed ipſa tatarum
Dici & mammarum maxima mamma poteſt.



CII. *De Demetrio.*

ILla manus quondam ſtudiorum fida meorum,
Et felix domino, notaque Cæſaribus,
Deſtituit primos virides Demetrius annos:
Quarta tribus luſtris addita meſſis erat.
Ne tamen ad Stygias famulus deſcenderet umbras,
Ureret implicitum cum ſcelerata lues,
Cavimus; & domini jus omne remiſimus ægro:
Munere dignus erat convaluiſſe meo.
Senſit deficiens ſua præmia, meque patronum
Dixit, ad infernas liber iturus aquas.

CIII. *Ad Lycorim.*

QUi pinxit Venerem tuam, Lycori,
Blanditus, puto, pictor eſt Minervæ.

CIV *Ad Scævolam.*

SI dederint Superi decies mihi millia centum;
Dicebas nondum, Scævola, juſtus eques:
Qualiter o vivam, quam large, quamque beate!
Riſerunt faciles & tribuere dei.
Sordidior multo poſt hoc toga; penula pejor:
Calceus eſt ſarta terque quaterque cute:
Deque decem plures ſemper ſervantur olivæ;
Explicat & cœnas unica menſa duas:
Et Vejentani bibitur fæx craſſa rubelli;
Aſſe cicer tepidum conſtat, & aſſe Venus.
In jus, o fallax atque inficiator, eamus:
Aut vive, aut decies, Scævola, redde Deis.

CV. *De ſpectaculo.*

PIcto quod juga delicata collo
Pardus ſuſtinet, improbæque tigres
Indulgent patientiam flagello:
Mordent aurea quod lupata cervi,
Quod frænis Libyci domantur urſi,
Et quantum Calydon tuliſſe fertur,
Paret purpureis aper capiſtris:
Turpes eſſeda quod trahunt biſontes,
Et molles dare juſſa quod choreas
Nigro bellua nil negat magiſtro.
Quis ſpectacula non putet deorum?
Hæc tranſit tamen, ut minora, quiſquis
Venatus humiles videt leonum,
Quos velox leporum timor fatigat.
Dimittunt, repetunt, amantque captos,
Et ſecurior eſt in ore præda;
Laxos cui dare, pervioſque rictus
Gaudent, & timidos tenere dentes;
Mollem frangere dum pudet rapinam,
Stratis cum modo venerint juvencis.
Hæc clementia non paratur arte,
Sed norunt cui ſerviant leones.

CVI. *Ad Ovidium.*

IN Nomentanis, Ovidi, quod naſcitur agris,
Accepit quoties tempora longa merum,
Exuit annoſa mores nomenque ſenecta:
Et, quidquid voluit, teſta vocatur anus.

CVII. *Ad Rufum.*

INterponis aquam ſubinde, Ruſe,
Et ſi cogeris a ſodale, raram



Digitized by Google

Diluti bibis unciam Falerni.
Numquid pollicita eſt tibi beatam
Noctem Nævia, ſobriaſque mavis
Certæ nequitias fututionis?
Suſpiras, retices, gemis: negavit.
Crebros ergo bibas licet trientes,
Et durum jugules mero pudorem.
Quid parcis tibi, Rufe? dormiendum eſt.

### CVIII. *Ad Lucium Julium.*

SÆpe mihi dicis, Luci clariſſime Juli,
Scribe aliquid magnum: deſidioſus homo es.
Otia da nobis: ſed qualia fecerat olim
Mæcenas Flacco, Virgilioque ſuo:
Condere victuras tentem per ſecula curas,
Et nomen flammis eripuiſſe meum.
In ſteriles campos nolunt juga ferre juvenci:
Pingue ſolum laſſat, ſed juvat ipſe labor.

### CIX. *Ad Gallum.*

ESt tibi, ſitque precor, multos creſcatque per annos
Pulchra quidem, verum Tranſtiberina domus.
At mea Vipſanas ſpectant cœnacula laurus;
Factus in hac ego ſum jam regione ſenex.
Migrandum eſt, ut mane domi te, Galle, ſalutem:
Es tanti, vel ſi longius illa foret.
Sed tibi non multum eſt, unum ſi præſto togatum:
Multum eſt, hunc unum ſi mihi, Galle, nego.
Ipſe ſalutabo decima vel ſerius hora.
Mane tibi pro me dicat AVERE liber.

### CX. *De Catella Publii.*

ISſa eſt paſſere nequior Catulli.
Iſſa eſt purior oſculo columbæ.
Iſſa eſt blandior omnibus puellis.
Iſſa eſt carior Indicis lapillis.
Iſſa eſt deliciæ catella Publi.
Hanc tu, ſi queritur, loqui putabis.
Sentit triſtitiamque gaudiumque.
Collo nixa cubat, capitque ſomnos,
Ut ſuſpiria nulla ſentiantur.
Et deſiderio coacta ventris,
Gutta pallia non fefellit ulla:
Sed blando pede ſuſcitat, toroque
Deponi rogat, & monet levari.
Caſtæ tantus ineſt pudor catellæ:
Ignorat Venerem: nec invenimus
Dignum tam tenera virum puella.
Hanc ne lux rapiat ſuprema totam,
Picta Publius exprimit tabella,
In qua tam ſimilem videbis Iſſam,
Ut ſit tam ſimilis ſibi nec ipſa.
Iſſam denique pone cum tabella:
Aut utramque putabis eſſe veram,
Aut utramque putabis eſſe pictam.

### CXI. *Ad Velocem.*

SCribere me quereris, Velox, epigrammata longa.
Ipſe nihil ſcribis: tu breviora facis.



### CXII. *Ad Regulum.*

CUm tibi ſit ſophiæ par fama, & cura Deorum,
Ingenio pietas nec minor ipſa tuo:
Ignorat meritis dare munera, qui tibi librum,
Et qui miratur, Regule, thura dari.

### CXIII. *In Priſcum.*

CUm te non noſſem, dominum regemque vocabam:
Cum bene te novi, jam mihi Priſcus eris.

### CXIV. *Ad Lectorem.*

QUæcumque luſi juvenis & puer quondam,
Apinaſque noſtras, quas nec ipſe jam novi;
Male collocare ſi bonas voles horas,
Et invidebis otio tuo lector;
A Valeriano Pollio petes Quincto,
Per quem perire non licet meis nugis.

### CXV. *Ad Fauſtinum.*

HOs tibi vicinos, Fauſtine, Teleſphorus hortos
Fœnius, & breve rus, udaque prata tenet.
Condidit hic natæ cineres, nomenque ſacravit,
Quod legis, Antullæ, dignior ipſe legi.
Et Stygias æquum fuerat patrem iſſe ſub umbras:
Sed quia non licuit; vivit, ut oſſa colat.

### CXVI. *In Procillum.*

QUædam me cupit, invide Procille,
Toto candidior puella cycno,
Argento, nive, lilio, liguſtro:
Jam ſuſpendia ſæva cogitabis:
Sed quamdam volo nocte nigriorem,
Formica, pice, graculo, cicada.
Si novi bene te, Procille, vives.

### CXVII. De *Antulla.*

HOc nemus æterno cinerum ſacravit honore
Fœnius, & culti jugera pauca ſoli.
Hoc tegitur cito rapta ſuis Antulla ſepulchro:
Hoc erit Antullæ miſtus uterque parens.
Si cupit hunc aliquis, moneo, ne ſperet agellum:
Perpetuo dominis ſerviet iſte ſuis.

### CXVIII. *In Lupercum.*

OCcurris quoties, Luperce, nobis:
Vis mittam puerum, ſubinde dicis:
Cui tradas epigrammaton libellum,
Lectum quem tibi protinus remittam.
Non eſt, quod puerum, Luperce, vexes:
Longum eſt, ſi velit ad Pyrum venire,
Et ſcalis habito tribus, ſed altis.
Quod quæris, propius petas licebit:
Argi nempe ſoles ſubire letum.
Contra Cæſaris eſt forum taberna,
Scriptis poſtibus hinc & inde totis,
Omnes ut cito perlegas Poetas.
Illinc me pete; ne roges Atrectum:
Hoc nomen dominus gerit tabernæ.
De primo dabit, alterove nido

Raſum

Raſum pumice, purpuraque cultum
Denariis tibi quinque Martialem.
Tanti non es, ais. ſapis Luperce.

CXIX. *Ad Cæcilianum.*

CUi legiſſe ſatis non eſt epigrammata centum,
Nil illi ſatis eſt, Cæciliane, mali.

# L I B E R II.

I. *Ad librum ſuum.*

TErcentena quidem poteras epigrammata ferre:
Sed quis te ferret, perlegeretque, liber?
At nunc ſuccincti quæ ſint bona diſce libelli:
Hoc primum eſt, brevior quod mihi charta perit.
Deinde, quod hæc una peragit librarius hora,
Nec tantum nugis ſerviet iſte meis.
Tertia res hæc eſt, quod ſi cui forte legeris,
Sis licet uſque malus, non odioſus eris.
Te conviva leget miſto quincunce: ſed ante
Incipiat poſitus quam tepuiſſe calix.
Eſſe tibi tanta cautus brevitate videris?
Hei mihi, quam multis ſic quoque longus eris!

II. *Ad Cæſarem Domitianum.*

CReta dedit magnum, majus dedit Africa nomen,
Scipio quod victor, quodque Metellus habet;
Nobilius domito tribuit Germania Rheno,
Et puer hoc dignus nomine, Cæſar, eras.
Frater Idumæos meruit cum patre triumphos:
Quæ datur ex Dacis laurea, tota tua eſt.

III. *Ad Sextum.*

SExte, nihil debes; nil debes, Sexte, fatemur:
Debet enim, ſi quis ſolvere, Sexte, poteſt.

IV. *In Ammianum.*

O Quam blandus es, Ammiane, matri!
Quam blanda eſt tibi mater, Ammiane!
Fratrem te vocat, & ſoror vocatur.
Cur vos nomina nequiora tangunt?
Quare non juvat hoc, quod eſtis, eſſe?
Luſum creditis hoc, jocumque? non eſt.
Matrem, quæ cupit eſſe ſe ſororem,
Nec matrem juvat eſſe, nec ſororem.

V. *Ad Decianum.*

NE valeam, ſi non totis, Deciane, diebus,
Et tecum totis noctibus eſſe velim.
Sed duo ſunt, quæ nos diſtinguunt, millia paſſum;
Quatuor hæc fiunt, cum rediturus eam.
Sæpe domi non es: cum ſis quoque, ſæpe negaris:
Vel tantum cauſis, vel tibi ſæpe vacas.
Te tamen ut videam, duo millia non piget ire:
Ut te non videam, quatuor ire piget.



VI. *Ad Severum.*

I Nunc, edere me jube libellos.
Lectis vix tibi paginis duabus,
Spectas ἐσχατοκώλιον Severe,
Et longas trahis oſcitationes.
Hæc ſunt, quæ relegente me ſolebas
Rapta exſcribere, ſed Vitellianis.
Hæc ſunt ſingula, quæ ſinu ferebas
Per convivia cuncta, per theatra.
Hæc ſunt, aut meliora ſi qua neſcis.
Quid prodeſt mihi tam macer libellus,
Nullo craſſior ut ſit umbilico,
Si totus tibi triduo legatur?
Numquam deliciæ ſupiniores.
Laſſus tam cito deficis viator,
Et cum currere debeas Bovillas,
Interjungere quæris ad Camœnas.
I nunc, edere me jube libellos.

VII. *In Attalum.*

DEclamas belle; cauſas agis, Attale, belle.
Hiſtorias bellas, carmina bella facis.
Componis belle mimos; epigrammata belle;
Bellus grammaticus; bellus es aſtrologus.
Et belle cantas, & ſaltas, Attale, belle.
Bellus es arte lyræ, bellus es arte pilæ.
Nil bene cum facias, facis attamen omnia belle.
Vis dicam quid ſis? magnus es ardelio.

VIII. *Ad lectorem.*

SI qua videbuntur chartis tibi, lector, in iſtis,
Sive obſcura nimis, ſive Latina parum:
Non meus eſt error; nocuit librarius illis,
Dum properat verſus annumerare tibi.
Quod ſi non illum, ſed me peccaſſe putabis,
Tunc ego te credam cordis habere nihil.
Iſta tamen mala ſunt. quæ ſi manifeſta negamus,
Hæc mala ſunt: ſed tu non meliora facis.

IX. *De Nævia.*

SCripſi, reſcripſit nil Nævia. non dabit ergo?
Sed puto, quod ſcripſi, legerat: ergo dabit.

X. *In Poſthumum.*

BAſia dimidio quod das mihi, Poſthume, labro,
Laudo: licet demas hinc quoque dimidium.
Vis dare majus adhuc, & inenarrabile munus?
Hoc tibi habe totum, Poſthume, dimidium.

XI. *In Selium.*

QUod fronte Selium nubila vides, Rufe:
Quod ambulator porticum terit ſerus:
Lugubre quiddam quod tacet piger vultus:
Quod pæne terram tangit indecens naſus,
Quod dextra pectus pulſat, & comam vellit;
Non ille amici fata luget, aut fratris.
Uterque natus vivit, & precor, vivat.
Salva eſt & uxor, ſarcinæque, ſervique:
Nihil colonus, villicuſque decoxit.
Mœroris igitur cauſſa quæ? domi cœnat.

XII. *In Poſthumum.*

EſSe quid hoc dicam, quod olent tua baſia myrrham,
Quodque tibi eſt numquam non alienus odor?
Hoc mihi ſuſpectum eſt, quod oles bene, Poſthume, ſemper:
Poſthume, non bene olet, qui bene ſemper olet.

XIII. *Ad Sextum.*

ET judex petit, & petit patronus.
Solvas cenſeo, Sexte, creditori.

XIV. *Ad Paullinum de Selio.*

NIl intentatum Selius, nil linquit inauſum,
Cœnandum quoties jam videt eſſe domi.
Currit ad Europen, & te, Paulline, tuoſque
Laudat Achilleos, ſed ſine fine, pedes.
Si nihil Europe fecit, tum Septa petuntur,
Si quid Phyllirides præſtet, & Æſonides.
Hic quoque deceptus Memphitica templa frequentat,
Aſſidet & cathedris mœſta juvenca tuis.
Inde petit centum pendentia tecta columnis;
Illinc Pompeii dona, nemuſque duplex.
Nec Fortunati ſpernit, nec balnea Fauſti,
Nec Grylli tenebras, Æoliamque Lupi.
Nam thermis iterumque iterumque iterumque lavatur.
Omnia cum fecit, ſed renuente Deo;
Lotus ad Europes tepidæ buxeta recurrit,
Si quis ibi ſerum carpat amicus iter.
Per te, perque tuam, vector laſcive, puellam,
Ad cœnam Selium tu, rogo, Taure, voca.

XV. *In Hermum.*

QUod nulli calicem tuum propinas,
Humane facis, Herme, non ſuperbe.

XVI. *In Zoilum.*

ZOilus ægrotat, faciunt hanc ſtragula febrem:
Si fuerit ſanus, coccina quid facient?
Quid torus a Nilo? quid Sidone tinctus olenti?
Oſtendit ſtultas quid niſi morbus opes?
Quid tibi cum medicis? dimitte Machaonas omnes.
Vis fieri ſanus? ſtragula ſume mea.

XVII. *Ad Ammianum.*

TOnſtrix Suburræ faucibus ſedet primis,
Cruenta pendent qua flagella tortorum,
Argique letum multus obſidet ſutor.
Sed iſta tonſtrix, Ammiane, non tondet.
Non tondet, inquis? ergo quid facit? radit.

XVIII. *In Maximum.*

RApto tuam, pudet heu, ſed capto, Maxime, cœnam:
Tu captas aliam. jam ſumus ergo pares.
Mane ſalutatum venio: tu diceris iſſe
Ante ſalutatum. jam ſumus ergo pares.
Sum comes ipſe tuus, tumidique anteambulo regis:
Tu comes alterius. jam ſumus ergo pares.
Eſſe ſat eſt ſervum: jam nolo vicarius eſſe.
Qui Rex eſt, regem, Maxime, non habeat.

XIX. *Ad Zoilum.*

FElicem fieri credis me, Zoile, cœna:
Felicem cœna, Zoile? deinde tua?
Debet Aricino conviva recumbere clivo,
Quem tua felicem, Zoile, cœna facit.

XX. *De Paullo.*

CArmina Paullus emit: recitat ſua carmina Paullus.
Nam quod emas, poſſis dicere jure tuum.

XXI. *In Poſthumum.*

BAſia das aliis; aliis das, Poſthume, dextram:
Dicis, utrum mavis? elige: malo manum.

XXII. *De eodem.*

QUid mihi vobiſcum eſt, o Phœbe, novemque ſorores?
Ecce nocet vati Muſa jocoſa ſuo.
Dimidio nobis dare Poſthumus ante ſolebat
Baſia; nunc labro cœpit utroque dare.

XXIII. *De eodem.*

NOn dicam, licet uſque me rogetis,
Quis ſit Poſthumus in meo libello,
Non dicam. quid enim mihi neceſſe eſt,
Has offendere baſiationes,
Quæ ſe tam bene vindicare poſſunt?

XXIV. *In Candidum.*

SI det iniqua tibi triſtem fortuna reatum,
Squallidus hærebo, pallidiorque reo.
Si jubeat patria damnatum excedere terra,
Per freta, per ſcopulos exſulis ibo comes.
Dat tibi divitias. ecquid ſunt iſta duorum?
Das partem? multum eſt: Candide, das aliquid.
Mecum eris ergo miſer. quod ſi Deus ore ſereno
Annuerit: felix, Candide, ſolus eris.

XXV. *Ad Gallam.*

DAs numquam, ſemper promittis, Galla, roganti.
Si ſemper fallis, jam, rogo, Galla, nega.

XXVI. *Ad Bithynicum.*

QUod querulum ſpirat, quod acerbum Nævia tuſſit,
Inque ſuos mittit ſputa ſubinde ſinus:
Jam te rem factam, Bithynice, credis habere?
Erras: blanditur Nævia, non moritur.

XXVII. *De Selio.*

LAudantem Selium, cœnæ cum retia tendit,
Accipe, ſive legas, ſive patronus agas.
Effecte, graviter, cito, nequiter, euge, beate!
Hoc volui: facta eſt jam tibi cœna, tace.

XXVIII. *In Sextillum.*

RIdeto multum, qui te, Sextille, cinædum
Dixerit, & digitum porrigito medium.



Digitized by Google

Sed nec pædico es, nec tu, Sextille, fututor:
  Calda Vetuſtillæ nec tibi bucca placet.
Ex iſtis nihil es fateor, Sextille: quid ergo es?
  Neſcio: ſed tu ſcis res ſupereſſe duas.

### XXIX. *Ad Rufum*.

Rufe, vides illum ſubſellia prima terentem,
  Cujus & hinc lucet Sardonychata manus:
Quæque Tyron toties epotavere lacernæ,
  Et toga non tactas vincere juſſa nives:
Cujus olet toto pinguis coma Marcelliano,
  Et ſplendent vulſo brachia trita pilo.
Non heſterna ſedet lunata lingula planta,
  Coccina non læſum cingit aluta pedem;
Et numeroſa linunt ſtellantem ſplenia frontem.
  Ignoras quis ſit? ſplenia tolle, leges.

### XXX. *In Cajum*.

Mutua viginti ſeſtertia forte rogabam,
  Quæ vel donanti non grave munus erat.
Quippe rogabatur felixque vetuſque ſodalis,
  Et cujus laxas arca flagellat opes.
Is mihi, dives eris, ſi cauſſas egeris, inquit.
  Quod peto da, Cai, non peto conſilium.

### XXXI. *Ad Marianum*.

Sæpe ego Chreſtillam futui. det quam bene, quæris?
  Supra quod fieri nil, Mariane, poteſt.

### XXXII. *In Ponticum*.

Lis mihi cum Balbo eſt: tu Balbum offendere non vis.
  Pontice, cum Licino eſt: hic quoque magnus homo eſt.
Vexat ſæpe meum Patrobas confinis agellum:
  Contra libertum Cæſaris ire times.
Abnegat & retinet noſtrum Laronia ſervum;
  Reſpondes, orba eſt, dives, anus, vidua.
Non bene, crede mihi, ſervo ſervitur amico:
  Sit liber, dominus qui volet eſſe meus.

### XXXIII. *In Philænim*.

Cur non baſio te, Philæni? calva es.
  Cur non baſio te, Philæni? rufa es.
Cur non baſio te, Philæni? luſca es.
Te qui baſiat, hic, Philæni, fellat.

### XXXIV. *In Gallam*.

Cum placeat Phileros, tota tibi dote redemptus,
  Tres pateris natos, Galla, perire fame.
Præſtatur cano tanta indulgentia cunno,
  Quem nec caſta poteſt jam decuiſſe Venus.
Perpetuam Di te faciant Philerotis amicam,
  O mater, qua nec Pontia deterior.

### XXXV. *Ad Phœbum*.

Cum ſint crura tibi ſimulent quæ cornua lunæ,
  In rhytio poteras, Phœbe, lavare pedes.

### XXXVI. *Ad Pannicum*.

Flectere te nolim, ſed nec turbare capillos,
  Splendida ſit nolo, ſordida nolo cutis.
Nec tibi mitrarum, nec ſit tibi barba reorum.
  Nolo virum nimium, Pannice, nolo parum.
Sunt tibi crura pilis, & ſunt tibi pectora ſetis
  Horrida: ſed mens eſt, Pannice, vulſa tibi.

### XXXVII. *In Cæcilianum*.

Quidquid ponitur hinc & inde verris:
  Mammas ſuminis, imbricemque porci,
Communemque duobus attagenam,
Mullum dimidium, lupumque totum,
Murænæque latus, femurque pulli,
Stillantemque alica ſua palumbum.
Hæc cum condita ſunt madente mappa;
Traduntur puero domum ferenda.
Nos accumbimus otioſa turba.
Ullus ſi pudor eſt, repone cœnam:
Cras te, Cæciliane, non vocavi.

### XXXVIII. *In Linum*.

Quid mihi reddat ager, quæris, Line, Nomentanus?
  Hoc mihi reddit ager: te, Line, non video.

### XXXIX. De *Muneribus Mœchæ*.

Coccina famoſæ donas, & ianthina mœchæ.
  Vis dare, quæ meruit munera? mitte togam.

### XL. *In Tongilium*.

Uri Tongilius male dicitur hemitritæo.
  Novi hominis mores: eſurit, atque ſitit.
Subdola tenduntur craſſis modo retia turdis:
  Hamus & in mullum mittitur atque lupum.
Cæcuba ſiccentur, quæque annus coxit Opimi:
  Condantur parco fuſca Falerna vitro.
Omnes Tongilium medici juſſere lavari:
  O ſtulti, febrem creditis eſſe? gula eſt.

### XLI. *In Maximinam*.

Ride, ſi ſapis, o puella, ride,
  Pelignus, puto, dixerat Poeta:
Sed non dixerat omnibus puellis.
Verum ut dixerit omnibus puellis,
Non dixit tibi; tu puella non es;
Et tres ſunt tibi, Maximina, dentes;
Sed plane piceique, buxeique.
Quare ſi ſpeculo mihique credis,
Debes non aliter timere riſum,
Quam ventum Spanius, manumque Priſcus:
Quam cretata timet Fabulla nimbum:
Ceruſſata timet Sabella Solem.
Vultus induito magis ſeveros,
Quam conjux Priami, nuruſque major.
Mimos ridiculi Philiſtionis,
Et convivia nequiora vita;
Et quidquid lepida procacitate
Laxat perſpicuo labella riſu.
Te mœſtæ decet aſſidere matri,
Lugentique virum, piumque fratrem,



Digitized by Google

Et tantum tragicis vacare Muſis.
At tu, judicium ſecuta noſtrum,
Plora, ſi ſapis, o puella, plora.

### XLII. *In Zoilum.*

ZOile quid ſolium ſubluto podice perdis?
Spurcius ut fiat, Zoile, merge caput.

### XLIII. *In Candidum.*

CAndide, κοινὰ φίλων, hæc ſunt tua, Candide, πάντα,
Quæ tu magniloquus nocte dieque ſonas.
Te Lacedæmonio velat toga lota Galeſo,
Vel quam ſepóſito de grege Parma dedit.
At me quæ paſſa eſt furias & cornua tauri,
Noluerit dici quam pila prima ſuam.
Miſit Agenoreas Cadmi tibi terra lacernas:
Non vendes nummis coccina noſtra tribus.
Tu Libycos Indis ſuſpendis dentibus orbes:
Fulcitur teſta fagina menſa mihi.
Immodici tibi flava tegunt chryſendeta mulli:
Concolor in noſtra, cammare, lance rubes.
Grex tuus Iliaco poterat certare cinædo:
At mihi ſuccurrit pro Ganymede manus.
Ex opibus tantis veteri fidoque ſodali
Das nihil, & dicis, Candide, κοινὰ φίλων?

### XLIV. *In Sextum.*

EMi ſeu puerum, togamve pexam,
Seu tres, ut puto, quatuorve libras:
Sextus protinus ille fœnerator,
Quem noſtis veterem meum ſodalem,
Ne quid forte petam, timet, cavetque;
Et ſecum, ſed ut audiam, ſuſurrat;
Septem millia debeo Secundo;
Phœbo quatuor; undecim Phileto;
Et quadrans mihi nullus eſt in arca.
O grande ingenium mei ſodalis!
Durum eſt, Sexte, negare, cum rogaris:
Quanto durius, antequam rogeris!

### XLV. *Ad Glyptum.*

QUæ tibi non ſtabat, præciſa eſt mentula, Glypte.
Demens cum ferro quid tibi? Gallus eras.

### XLVI. *In Nævolum.*

FLorida per varios ut pingitur Hybla colores;
Cum breve Sicaniæ ver populantur apes;
Sic tua ſuppoſitis pellucent præla lacernis:
Sic micat innumeris arcula ſyntheſibus:
Atque unam veſtire tribum tua candida poſſunt,
Appula non uno quæ grege terra tulit.
Tu ſpectas hiemem ſuccincti lentus amici,
(Pro ſcelus!) & lateris frigora trita mei.
Quantum erat, infelix, pannis fraudare duobus,
(Quid renuis?) non te, Nævole, ſed tineas?

### XLVII. *In Gallum.*

SUbdola famoſæ, moneo, fuge retia mœchæ,
Levior o conchis, Galle, Cytheriacis.
Confides natibus? non eſt pædico maritus.
Quæ faciat duo ſunt: irrumat, aut futuit.

### XLVIII. *Ad Rufum.*

CAuponem, laniumque, balneumque,
Tonſorem, tabulamque, calculoſque,
Et paucos, ſed ut eligam, libellos:
Unum non nimium rudem ſodalem,
Et caram puero meo puellam,
Et grandem puerum, diuque levem:
Hæc præſta mihi Rufe, vel Bitonti;
Et thermas tibi habe Neronianas.

### XLIX. *De Theleſina.*

UXorem nolo Theleſinam ducere. quare?
Mœcha eſt. ſed pueris dat Theleſina. volo.

### L. *In Leſbiam.*

QUod fellas, & aquam potas, nil Leſbia peccas.
Qua tibi parte opus eſt, Leſbia, ſumis aquam.

### LI. *In Hyllum.*

UNus ſæpe tibi tota denarius arca
Cum ſit, & hic culo tritior, Hylle, tuo;
Non tamen hunc piſtor, non auferet hunc tibi caupo;
Sed ſi quis nimio pene ſuperbus erit.
Infelix venter ſpectat convivia culi,
Et ſemper miſer hic eſurit, ille vorat.

### LII. *De Daſio.*

NOvit loturas Daſius numerare: popoſcit
Mammoſam Spatalen pro tribus, illa dedit.

### LIII. *In Maximum.*

VIs fieri liber? mentiris, Maxime, non vis:
Sed fieri ſi vis, hac ratione potes.
Liber eris, cœnare foris ſi, Maxime, nolis:
Vejentana tuam ſi domat uva ſitim;
Si ridere potes miſeri chryſendeta Cinnæ:
Contentus noſtra ſi potes eſſe toga:
Si plebeia Venus gemino tibi vincitur aſſe:
Si tua non rectus tecta ſubire potes.
Hæc tibi ſi vis eſt, ſi mentis tanta poteſtas,
Liberior Partho vivere rege potes.

### LIV. *In Linum.*

QUid de te, Line, ſuſpicetur uxor,
Et qua parte velit pudiciorem,
Certis indiciis ſatis probavit,
Cuſtodem tibi quæ dedit ſpadonem.
Nil naſutius hac, maligniuſque eſt.

### LV. *Ad Sextum.*

VIs te, Sexte, coli: volebam amare.
Parendum eſt tibi: quod jubes, coleris:
Sed ſi te colo, Sexte, non amabo.

### LVI. *Ad Gallum, de ejus uxore.*

GEntibus in Libycis uxor tua, Galle, notatur
Immodicæ fœdo crimine avaritiæ.

Sed

Digitized by Google

Sed mera narrantur mendacia: non ſolet illa
Accipere omnino. quid ſolet ergo? dare.

### LVII. *In fictum divitem.*

HIc, quem videtis greſſibus vagis lentum,
Amethyſtinatus media qui ſecat ſepta:
Quem non lacernis Publius meus vincit,
Non ipſe Codrus alpha penulatorum:
Quem grex togatus ſequitur, & capillatus,
Recenſque ſella linteiſque loriſque:
Oppigneravit Claudii modo ad menſam
Vix octo nummis annulum, unde cœnaret.

### LVIII. *In Zoilum.*

PExatus pulcre rides mea, Zoile, trita.
Sunt hæc trita quidem, Zoile; ſed mea ſunt.

### LIX. *De cœnatione mica.*

MIca vocor. quid ſim, cernis: cœnatio parva.
Ex me Cæſareum proſpicis, ecce, tholum.
Frange toros: pete vina: roſas cape: tingere nardo:
Ipſe jubet mortis te meminiſſe Deus.

### LX. *In Hyllum.*

UXorem armati futuis, puer Hylle, tribuni,
Supplicium tantum dum puerile times.
Væ tibi, dum ludis: caſtrabere. jam mihi dices,
Non licet hoc. quid, tu quod facis, Hylle, licet?

### LXI. *In maledicum.*

CUm tibi vernarent dubia lanugine malæ,
Lambebat medios improba lingua viros.
Poſtquam triſte caput faſtidia veſpillonum,
Et miſeri meruit tædia carnificis;
Uteris ore aliter, nimiaque ærugine captus,
Adlatras nomen, quod tibi cumque datum eſt.
Hæreat inguinibus potius tam noxia lingua,
Nam cum fellaret, purior illa fuit.

### LXII. *In Labienum.*

QUod pectus, quod crura tibi, quod brachia vellis,
Quod cincta eſt brevibus mentula tonſa pilis:
Hoc præſtas, Labiene, tuæ, quis neſcit, amicæ.
Cui præſtas culum, quem, Labiene, pilas?

### LXIII *In Milichum.*

SOla tibi fuerant ſeſtertia, Miliche, centum,
Quæ tulit e ſacra Leda redempta via.
Miliche, luxuria eſt, ſi tanti dives amares.
Non amo, jam dices: hæc mage luxuria eſt.

### LXIV. *In Taurum.*

DUm modo cauſſidicum, dum te modo rhetora fingis,
Et non decernis, Taure, quid eſſe velis:
Peleos, & Priami tranſit, & Neſtoris ætas,
Et fuerat ſerum jam tibi deſinere.
Incipe: tres uno perierunt rhetores anno,
Si quid habes animi, ſi quid in arte vales.
Si ſchola damnatur; fora litibus omnia fervent:
Ipſe poteſt fieri Marſya cauſſidicus.
Eia age, rumpe moras. quo te ſperabimus uſque?
Dum, quid ſis, dubitas, jam potes eſſe nihil.

### LXV. *In Salejanum.*

CUr triſtiorem cernimus Salejanum?
An cauſa levis eſt? extuli, inquis, uxorem.
O grande fati crimen! o gravem caſum!
Illa, illa dives mortua eſt Secundilla,
Centena decies quæ tibi dedit dotis?
Nollem accidiſſet hoc tibi, Salejane.

### LXVI. *In Lalagen.*

UNus de toto peccaverat orbe comarum
Annulus, incerta non bene fixus acu.
Hoc facinus Lalage ſpeculo, quo viderat, ulta eſt,
Et cecidit ſectis icta Plecuſa comis.
Deſine jam, Lalage, triſtes ornare capillos,
Tangat & inſanum nulla puella caput.
Hoc Salamandra notet, vel ſæva novacula nudet,
Ut digna ſpeculo fiat imago tuo.

### LXVII. *In Poſthumum.*

OCcurris quocumque loco mihi, Poſthume, clamas
Protinus, & prima eſt hæc tua vox, Quid agis?
Hoc, ſi me decies una conveneris hora,
Dicis. habes, puto tu, Poſthume, nil quod agas.

### LXVIII. *Ad Olum.*

QUod te nomine jam tuo ſaluto,
Quem regem, & dominum prius vocabam;
Ne me dixeris eſſe contumacem:
Totis pilea ſarcinis redemi.
Reges & dominos habere debet,
Qui ſe non habet, atque concupiſcit,
Quod reges dominique concupiſcunt.
Servum ſi potes, Ole, non habere;
Et Regem potes, Ole, non habere.

### LXIX. *In Claſſicum.*

INvitum cœnare foris te, Claſſice, dicis:
Si non mentiris, Claſſice, diſpeream.
Ipſe quoque ad cœnam gaudebat Apicius ire;
Cum cœnaret, erat triſtior ille, domi.
Si tamen invitus vadis, cur, Claſſice, vadis?
Cogor, ais: verum eſt: cogitur & Selius.
En rogat ad cœnam Melior te, Claſſice, rectam.
Grandia verba ubi ſunt? ſi vir es, ecce, nega.

### LXX. *In Cotilum.*

NOn vis in ſolio prius lavari
Quemquam, Cotile. cauſſa quæ, niſi hæc, eſt?
Undis ne fovearis irrumatis.
Te primus licet abluas, neceſſe eſt
Ante hic mentula, quam caput, lavetur.

### LXXI. *Ad Cæcilianum.*

CAndidius nihil eſt te, Cæciliane, notavi,
Si quando ex noſtris diſticha pauca legis.
Proti-

Digitized by Google

Protinus aut Marci recitas, aut ſcripta Catulli;
Hæc mihi das, tamquam deteriora legas.
Ut collata magis placeant mea? credimus illud.
Malo tamen recites, Cæciliane, tua.

### LXXII. *In Poſthumum.*

HEſterna factum narratur, Poſthume, cœna,
Quod nollem: quis enim talia facta probet?
Os tibi præciſum, quanto non ipſe Latinus
Vilia Panniculi percutit ora ſono:
Quodque magis mirum eſt, auctorem criminis hujus
Cæcilium tota rumor in urbe ſonat.
Eſſe negas factum: vis hoc me credere? credo.
Quid quod habet teſtes, Poſthume, Cæcilius?

### LXXIII. *In Lyrim.*

QUid faciat vult ſcire Lyris. quid? ſobria fellat.

### LXXIV. *In Sauſeium.*

CInctum togatis poſt & ante Sauſeium,
Quanta reduci Regulus ſolet turba,
Ad alta tonſum templa cum reum miſit,
Materne, cernis? invidere noli o.
Comitatus iſte ſit, precor, tuus numquam.
Hos illi amicos & greges togatorum
Fuſciculenus præſtat, & Faventinus.

### LXXV. *De Leone.*

VErbera ſecuri ſolitus leo ferre magiſtri,
Inſertamque pati blandus in ora manum;
Dedidicit pacem, ſubito feritate reverſa,
Quanta nec in Libycis debuit eſſe jugis.
Nam duo de tenera puerilia corpora turba,
Sanguineam raſtris quæ renovabat humum,
Sævus & infelix furiali dente peremit.
Martia non vidit majus arena nefas.
Exclamare libet: crudelis, perfide prædo,
A noſtra pueris parcere diſce lupa.

### LXXVI. *De Mario.*

ARgenti libras Marius tibi quinque reliquit.
Cui nihil ipſe dabas, is tibi verba dedit.

### LXXVII. *In Coſconium.*

COſconi, qui longa putas epigrammata noſtra,
Utilis ungendis axibus eſſe potes.
Hac tu credideris longum ratione coloſſum,
Et puerum Bruti dixeris eſſe brevem.
Diſce, quod ignoras; Marſi doctique Pedonis
Sæpe duplex unum pagina tractat opus.
Non ſunt longa, quibus nihil eſt quod demere poſſis;
Sed tu, Coſconi, diſticha longa facis.

### LXXVIII. *Ad Cæcilianum.*

ÆStivo ſerves ubi piſcem tempore, quæris?
In Thermis ſerva, Cæciliane, tuis.

### LXXIX. *In Naſicam.*

INvitas tunc me, cum ſcis, Naſica, vocaſſe;
Excuſatum habeas me, rogo: cœno domi.

### LXXX. *De Fannio.*

HOſtem cum fugeret, ſe Fannius ipſe peremit.
Hic, rogo, non furor eſt, ne moriare, mori?

### LXXXI. *In Zoilum.*

LAxior hexaphoris tua ſit lectica licebit:
Dum tamen hæc tua ſit, Zoile, ſandapila.

### LXXXII. *Ad Ponticum.*

ABſciſſa ſervum quid fingis, Pontice, lingua?
Neſcis tu populum, quod tacet ille, loqui?

### LXXXIII. *In ſævum maritum.*

FŒdaſti miſerum, marite, mœchum:
Et ſe, qui fuerant prius, requirunt
Trunci naribus, auribuſque vultus.
Credis te ſatis eſſe vindicatum?
Erras. iſte poteſt & irrumare.

### LXXXIV. *In Sertorium.*

MOllis erat, faciliſque viris Pæantius heros:
Vulnera ſic Paridis dicitur ulta Venus.
Cur lingat cunnum Siculus Sertorius, hoc eſt:
Ex hoc occiſus, Rufe, videtur Eryx.

### LXXXV. *Ad Amicum.*

VImine clauſa levi niveæ cuſtodia coptæ,
Hoc tibi Saturni tempore munus erit.
Dona quod æſtatis miſi tibi menſe Decembri,
Si quereris; raſam tu mihi mitte togam.

### LXXXVI. *Ad Claſſicum.*

QUod nec carmine glorior ſupino,
Nec retro lego Sotaden cinædum,
Nuſquam Græcula quod recantat Echo,
Nec dictat mihi luculentus Attis
Mollem debilitate Galliambon:
Non ſum, Claſſice, tam malus Poeta.
Quid ſi per graciles vias Petauri
Invitum jubeas ſubire Ladam?
Turpe eſt difficiles habere nugas,
Et ſtultus labor eſt ineptiarum.
Scribat carmina circulis Palæmon;
Me raris juvat auribus placere.

### LXXXVII. *In Sextum.*

DIcis amore tui bellas ardere puellas,
Qui faciem ſub aqua, Sexte, natantis habes.

### LXXXVIII. *In Mamercum.*

NIl recitas, & vis, Mamerce, Poeta videri.
Quidquid vis eſto, dummodo nil recites.

Quod

Digitized by Google

### LXXXIX. *In Gaurum.*

QUod nimio gaudes noctem producere vino;
  Ignoſco: vitium, Gaure, Catonis habes.
Carmina quod ſcribis Muſis & Apolline nullo;
  Laudari debes: hoc Ciceronis habes.
Quod vomis; Antoni: quod luxuriaris; Apici:
  Quod fellas; vitium dic mihi cujus habes?

### XC. *Ad Quinctilianum.*

QUinctiliane, vagæ moderator ſumme juventæ,
  Gloria Romanæ, Quinctiliane, togæ;
Vivere quod propero pauper, nec inutilis annis;
  Da veniam: properat vivere nemo ſatis.
Differat hoc, patrios optat qui vincere cenſus,
  Atriaque immodicis arctat imaginibus.
Me focus & nigros non indignantia fumos
  Tecta juvant, & fons vivus, & herba rudis.
Sit mihi verna ſatur: ſit non doctiſſima conjux:
  Sit nox cum ſomno: ſit ſine lite dies.

### XCI *Ad Cæſarem Domitianum.*

RErum certa ſalus, terrarum gloria, Cæſar,
  Soſpite quo magnos credimus eſſe Deos:
Si feſtinatis toties tibi lecta libellis
  Detinuere oculos carmina noſtra tuos:
Quod fortuna vetat fieri, permitte videri:
  Natorum genitor credar ut eſſe trium.
Hæc, ſi diſplicui, fuerint ſolatia nobis:
  Hæc fuerint nobis præmia, ſi placui.

### XCII. *Ad Uxorem.*

NAtorum mihi jus trium roganti
  Muſarum pretium dedit mearum
Solus, qui poterat. valebis uxor.
Non debet domini perire munus.

### XCIII. *Ad Regulum.*

PRimus ubi eſt, inquis, cum ſit liber iſte ſecundus?
  Quid faciam, ſi plus ille pudoris habet?
Tu tamen hunc fieri ſi mavis, Regule, primum;
  Unum de titulo tollere jota potes.

## LIBER III.

### I. *Ad lectorem, de libro Gallicano.*

HOc tibi, quidquid id eſt, longinquis mittit ab oris
  Gallia, Romanæ nomine dicta togæ.
Hunc legis, & laudas librum fortaſſe priorem:
  Illa, vel hæc mea ſunt, quæ meliora putas.
Plus ſane placeat, domina qui natus in urbe eſt;
  Debet enim Gallum vincere verna liber.

### II. *Ad Librum ſuum.*

CUjus vis fieri, libelle, munus?
  Feſtina tibi vindicem parare,
Ne nigram cito raptus in culinam
Cordyllas madida tegas papyro,
Vel turis, piperiſque ſis cucullus.
Fauſtini fugis in ſinum? ſapiſti.
Cedro nunc licet ambules perunctus,
Et frontis gemino decens honore
Pictis luxurieris umbilicis;
Et te purpura delicata velet,
Et cocco rubeat ſuperbus index.
Illo vindice nec Probum timeto.

### III. *In Mulierem deformem.*

FOrmoſam faciem nigro velamine celas:
  Sed non formoſo corpore lædis aquas.
Ipſam crede Deam verbis tibi dicere noſtris,
  Aut aperi faciem, vel tunicata lava.

### IV. *Ad Librum ſuum.*

ROmam vade liber. ſi, veneris unde, requiret:
  Æmiliæ dices de regione viæ.
Si, quibus in terris, qua ſimus in urbe, rogabit:
  Corneli referas me licet eſſe foro.
Cur abſim, quæret: breviter tu, multa, fatere,
  Non poterat vanæ tædia ferre togæ.
Si, quando veniet? dicet: reſponde; Poeta
  Exierat; veniet, cum citharœdus erit.

### V. *Ad eumdem.*

VIs commendari ſine me curſurus in urbem,
  Parve liber, multis? an ſatis unus erit?
Unus erit (mihi crede) ſatis, cui non eris hoſpes,
  Julius aſſiduum nomen in ore meo.
Protinus hunc primi quæres in limine Tecti.
  Quos tenuit Daphnis, nunc tenet ille, lares.
Eſt illi conjux, quæ te manibuſque ſinuque
  Excipiet, vel ſi pulverulentus eas.
Hos tu ſeu pariter, ſive hanc, illumve priorem
  Videris; hoc dices: Marcus avere jubet.
Hoc ſatis eſt. alios commendat epiſtola: peccat,
  Qui commendandum ſe putat eſſe ſuis.

### VI. *Ad Marcellinum.*

LUx tibi poſt Idus numeratur tertia Maias,
  Marcelline, tuis bis celebranda ſacris.
Imputat æthereos ortus hæc prima parenti:
  Libat florentes hæc tibi prima genas.
Magna licet dederit jucundæ munera vitæ,
  Plus numquam patri præſtitit illa dies.

### VII. *De ſportula.*

CEntum miſelli jam valete quadrantes,
  Anteambulonis congiarium laſſi;
Quos dividebat balneator elixus.
Quid cogitatis, o fames amicorum?
Regis ſuperbi ſportulæ receſſerunt.
Nihil ſtropharum eſt: jam ſalarium dandum eſt.

### VIII. *In Quinctum.*

THaida Quinctus amat. quam Thaida? Thaida luſcam.
  Unum oculum Thais non habet, ille duos.



Digitized by Google

### IX. *In Cinnam.*

VErſiculos in me narratur ſcribere Cinna.
Non ſcribit, cujus carmina nemo legit.

### X. *In Philomuſum.*

COnſtituit, Philomuſe, pater tibi millia bina
Menſtrua, perque omnes praſtitit illa dies,
Luxuriam premeret cum craſtina ſemper egeſtas,
Et vitiis eſſent danda diurna tuis.
Idem te moriens hæredem ex aſſe reliquit;
Exhæredavit te, Philomuſe, pater.

### XI. *Ad Quinctum.*

SI tua nec Thais, nec luſca eſt, Quincte, puella,
Cur in te factum diſtichon eſſe putas?
Sed ſimile eſt aliquid: pro Laide Thaida dixi.
Dic mihi, quid ſimile eſt Thais & Hermione?
Tu tamen es Quinctus; mutemus nomem amantis;
Si non vult Quinctus Thaida, Sextus amet.

### XII. *In Fabullum.*

UNguentum, fateor, bonum dediſti
Convivis here: ſed nihil ſcidiſti.
Res ſalſa eſt bene olere, & eſurire.
Qui non cœnat & ungitur, Fabulle,
Hic vere mihi mortuus videtur.

### XIII. *In Næviam.*

DUm non vis leporem, dum non vis carpere mullum,
Et plus quam patri, Nævia, parcis apro;
Accuſas, rumpiſque coquum, tamquam omnia cruda
Attulerit. numquam ſic ego crudus ero.

### XIV. *De Tuccio.*

ROmam petebat eſuritor Tuccius,
Profectus ex Hiſpania,
Occurrit illi ſportularum fabula:
A ponte rediit Milvio.

### XV. *De Codro.*

PLus credit nemo, quam tota Codrus in urbe.
Cum ſit tam pauper, quomodo? cæcus amat.

### XVI. *In Cerdonem.*

DAs gladiatores, ſutorum regule, cerdo,
Quodque tibi tribuit ſubula, ſica rapit.
Ebrius es: nec enim faceres id ſobrius umquam,
Ut velles corio ludere, cerdo, tuo.
Luſiſti, ſatis eſt: ſed te, mihi crede, memento
Nunc in pellicula, cerdo, tenere tua.

### XVII. *In Sabidium.*

CIrcumlata diu menſis ſcriblita ſecundis
Urebat nimio ſæva calore manus.
Sed magis ardebat Sabidi gula: protinus ergo
Sufflavit buccis terque quaterque ſuis.
Illa quidem tepuit, digitoſque admittere viſa eſt:
Sed nemo potuit tangere: merda fuit.

### XVIII. *In Maximum.*

PErfrixiſſe tuas queſta eſt præfatio fauces.
Cum te excuſaris, Maxime, quid recitas?

### XIX. *De Vipera in ore urſæ.*

PRoxima centenis oſtenditur Urſa columnis,
Exornant fictæ qua Platanona feræ:
Hujus dum patulos alludens tentat hiatus
Pulcher Hylas; teneram merſit in ora manum.
Vipera ſed cæco ſcelerata latebat in ore,
Vivebatque anima deteriore fera.
Non ſenſit puer eſſe dolos, niſi dente recepto
Dum perit. o facinus, falſa quod urſa fuit!

### XX. *De Canio.*

DIc, Muſa, quid agat Canius meus Rufus?
Utrumne chartis tradit ille victuris
Legenda temporum acta Claudianorum?
An quæ Neroni falſus adſtruit ſcriptor?
An æmulatur improbi jocos Phædri?
Laſcivus elegis, an ſeverus herois?
An in cothurnis horridus Sophocleis?
An otioſus in ſchola poetarum
Lepore tinctos Attico ſales narrat?
Hinc ſi receſſit, porticum terit templi?
An ſpatia carpit lentus Argonautarum?
An delicatæ Sole rurſus Europæ
Inter tepentes poſt meridiem buxos
Sedet, ambulatve liber acribus curis?
Titine thermis, an lavatur Agrippæ?
An impudici balneo Tigillini?
An rure Tulli fruitur, atque Lucani?
An Pollionis dulce currit ad quartum?
An æſtuantes jam profectus ad Bajas
Piger Lucrino nauculatur in ſtagno?
Vis ſcire quid agat Canius tuus? ridet.

### XXI. *In crudelem Dominum.*

PRoſcriptum famulus ſervavit fronte notatus.
Non fuit hæc domini vita, ſed invidia.

### XXII. *De Apicio.*

DEderas, Apici, bis trecenties ventri,
Sed adhuc ſupererat centies tibi laxum.
Hoc tu gravatus, ne famem, & ſitim ferres,
Summa venenum potione duxiſti.
Nil eſt, Apici, te guloſius factum.

### XXIII. *In invitatorem.*

OMnia cum retro pueris obſonia tradas,
Cur non menſa tibi ponitur a pedibus?

### XXIV. *De Haruſpice hernioſo.*

VIte nocens roſa ſtabat moriturus ad aras
Hircus, Bacche, tuis victima grata ſacris.
Quem Tuſcus mactare Deo cum vellet haruſpex,
Dixerat agreſti forte, rudique viro;
Ut cito teſticulos peracuta falce ſecaret,
Teter ut immundæ carnis abiret odor.

Ipſe

Digitized by Google

Ipſe ſuper virides aras luctantia pronus
Dum reſecat cultro colla, premitque manu;
Ingens iratis apparuit hernia ſacris.
Occupat hanc ferro ruſticus, atque ſecat:
Hoc ratus antiquos ſacrorum poſcere ritus,
Talibus & fibris numina priſca coli.
Sic modo qui Tuſcus fueras, nunc Gallus haruſpex,
Dum jugulas hircum, factus es ipſe caper.

### XXV. *Ad Fauſtinum.*

SI temperari balneum cupis fervens,
Fauſtine, quod vix Julianus intraret:
Roga, lavetur, rhetorem Sabinæum.
Neronianas hic refrigerat thermas.

### XXVI. *In Candidum.*

PRædia ſolus habes, & ſolus, Candide, nummos:
Aurea ſolus habes, myrrhina ſolus habes:
Maſſica ſolus habes, & Opimi Cæcuba ſolus:
Et cor ſolus habes, ſolus & ingenium:
Omnia ſolus habes: hoc me puta velle negare:
Uxorem ſed habes, Candide, cum populo.

### XXVII. *In Gallum.*

NUmquam me revocas, venias cum ſæpe vocatus:
Ignoſco, nullum ſi modo, Galle, vocas.
Invitas alios: vitium eſt utriuſque. quod? inquis.
Et mihi cor non eſt; nec tibi, Galle, pudor.

### XXVIII. *In Neſtorem.*

AUriculam Mario graviter miraris olere?
Tu facis hoc: garris, Neſtor, in auriculam.

### XXIX. *In Zoilum.*

HAs cum gemina compede dedicat catenas,
Saturne, tibi Zoilus, annulos priores.

### XXX. *Ad Gargilianum.*

SPortula nulla datur; gratis conviva recumbis:
Dic mihi, quid Romæ, Gargiliane, facis?
Unde tibi togula eſt, & fuſcæ penſio cellæ?
Unde datur quadrans? unde vir es Chiones?
Cum ratione licet dicas te vivere ſumma:
Quod vivis, nulla cum ratione facis.

### XXXI. *Ad Rufinum.*

SUnt tibi, confiteor, diffuſi jugera campi,
Urbanique tenent prædia multa Lares:
Et ſervit dominæ numeroſus debitor arcæ,
Suſtentatque tuas aurea menſa dapes.
Faſtidire tamen noli, Rufine, minores.
Plus habuit Didymus: plus Philomelus habet.

### XXXII. *In Matriniam.*

NUm poſſim vetulam, quæris Matrinia? poſſum
Et vetulam: ſed tu mortua, non vetula es.
Poſſum Hecubam, poſſum Nioben, Matrinia: ſed ſi
Nondum erit illa canis, nondum erit illa lapis.

### XXXIII. *Qualem puellam velit.*

INgenuam malo: ſed ſi tamen illa negetur,
Libertina mihi proxima conditio eſt:
Extremo eſt ancilla loco: ſed vincet utramque,
Si facie nobis hæc erit ingenua.

### XXXIV. *Ad Chionem.*

DIgna tuo cur ſis, indignaque nomine; dicam.
Frigida es, & nigra es: non es, & es Chione.

### XXXV. *De Piſcibus ſculptis.*

ARtis Phidiacæ toreuma clarum,
Piſces adſpicis: adde aquam, natabunt.

### XXXVI. *In Fabianum.*

QUod novus & nuper factus tibi præſtat amicus,
Hoc præſtare jubes me, Fabiane, tibi.
Horridus ut primo ſemper te mane ſalutem,
Per mediumque trahat me tua ſella lutum:
Laſſus ut in thermas decima, vel ſerius, hora
Te ſequar Agrippæ, cum laver ipſe Titi.
Hoc per triginta merui, Fabiane, Decembres,
Ut ſim tiro tuæ ſemper amicitiæ?
Hoc merui, Fabiane, toga, tritaque, meaque,
Ut nondum credas me meruiſſe rudem?

### XXXVII. *In iraſcentes amicos.*

IRaſci tantum felices noſtis amici.
Non belle facitis: ſed juvat hoc facere.

### XXXVIII. *Ad Sextum.*

QUæ te cauſa trahit, vel quæ fiducia Romam,
Sexte? quid aut ſperas, aut petis inde? refer.
Cauſas, inquis, agam Cicerone diſertius ipſo,
Atque erit in triplici par mihi nemo foro.
Egit Ateſtinus cauſas, & Caius; utrumque
Noras: ſed neutri penſio tota fuit.
Si nihil hinc veniet; pangentur carmina nobis:
Audieris, dices eſſe Maronis opus.
Inſanis: omnes gelidis quicumque lacernis
Sunt ibi; Naſones, Virgilioſque vides.
Atria magna colam. vix tres, aut quatuor iſta
Res aluit: pallet cetera turba fame.
Quid faciam? ſuade. nam certum eſt vivere Romæ.
Si bonus es, caſu vivere, Sexte, potes.

### XXXIX. *De Lycori.*

ILiaco ſimilem puerum, Fauſtine, Magiſtro
Luſca Lycoris amat. quam bene luſca videt!

### XL. *In Theleſinum.*

MUtua quod nobis ter quinquagena dediſti
Ex opibus tantis, quas gravis arca premit:
Eſſe tibi magnus, Theleſine, videris amicus:
Tu magnus, quod das? immo ego, quod recipis.



Digitized by Google

XLI. *In lacertam cælatam.*

INſerta phialæ Mentoris manu docta
Lacerta vivit, & timetur argentum.

XLII. *In Pollam.*

LOmento rugas uteri quod condere tentas,
Polla; tibi ventrem, non mihi labra linis.
Simpliciter pateat vitium fortaſſe puſillum:
Quod tegitur, majus creditur eſſe malum.

XLIII. *In Lentinum.*

MEntiris juvenem tinctis, Lentine, capillis:
Tam ſubito corvus, qui modo cycnus eras.
Non omnes falles. ſcit te Proſerpina canum:
Perſonam capiti detrahet illa tuo.

XLIV. *Ad Ligurinum.*

OCcurrit tibi nemo quod libenter:
Quod quacumque venis, fuga eſt, & ingens
Circa te, Ligurine, ſolitudo;
Quid ſit, ſcire cupis? nimis Poeta es:
Hoc valde vitium periculoſum eſt.
Non tigris catulis citata raptis,
Non dipſas medio peruſta Sole,
Nec ſic ſcorpius improbus timetur.
Nam tantos, rogo, quis ferat labores?
Et ſtanti legis, & legis ſedenti:
Currenti legis, & legis cacanti.
In thermas fugio; ſonas ad aurem:
Piſcinam peto, non licet natare.
Ad cœnam propero, tenes euntem.
Ad cœnam venio; fugas ſedentem.
Laſſus dormio; ſuſcitas jacentem.
Vis, quantum facias mali, videre?
Vir juſtus, probus, innocens timeris.

XLV. *De eodem.*

FUgerit an menſas Phœbus cœnamque Thyeſtæ,
Ignoro: fugimus nos, Ligurine, tuam.
Illa quidem lauta eſt, dapibuſque inſtructa ſuperbis:
Sed nihil omnino, te recitante, placet.
Nolo mihi ponas rhombum, mullumve bilibrem.
Nec volo boletos, oſtrea nolo: tace.

XLVI. *Ad Candidum.*

EXigis a nobis operam ſine fine togatam.
Non eo, libertum ſed tibi mitto meum.
Non eſt, inquis, idem: multo plus eſſe probabo.
Vix ego lecticam ſubſequor; ille feret.
In turbam incideris; cunctos umbone repellet:
Invalidum eſt nobis, ingenuumque latus.
Quidlibet in cauſis narraveris, ipſe tacebo:
At tibi tergeminum mugiet ille ſophos.
Lis erit; ingenti faciet convicia voce:
Eſſe pudor vetuit fortia verba mihi.
Ergo nihil nobis, inquis, præſtabit amicus?
Quidquid libertus, Candide, non poterit.

XLVII. *De Baſſo.*

CApena grandi porta qua pluit gutta,
Phrygiamque Matris Almo qua lavat ferrum,
Horatiorum qua viret ſacer campus,
Et qua puſilli fervet Herculis fanum,
Fauſtine, plena Baſſus ibat in rheda,
Omnes beati copias trahens ruris.
Illic videres frutice nobili caules,
Et utrumque porrum, ſeſſileſque lactucas,
Pigroque ventri non inutiles betas.
Illic coronam pinguibus gravem turdis,
Leporemque læſum Gallici canis dente,
Nondumque victa lacteum faba porcum.
Nec feriatus ibat ante carrucam,
Sed tuta fœno curſor ova portabat.
Urbem petebat Baſſus? imo rus ibat.

XLVIII. *De Ollo.*

PAuperis exſtruxit cellam, ſed vendidit Ollus
Prædia: nunc cellam pauperis Ollus habet.

XLIX. *In invitatorem.*

VEientana mihi miſces, tu Maſſica potas:
Olfacere hæc malo pocula, quam bibere.

L. *In Ligurinum.*

HÆc tibi, non alia, eſt ad cœnam cauſſa vocandi,
Verſiculos recites ut, Ligurine, tuos.
Depoſui ſoleas; affertur protinus ingens
Inter lactucas, oxygarumque liber.
Alter perlegitur, dum fercula prima morantur:
Tertius eſt, nec adhuc menſa ſecunda venit.
Et quartum recitas, & quintum denique librum.
Putidus eſt, toties ſi mihi ponis aprum.
Quod ſi non ſcombris ſcelerata poemata donas:
Cœnabis ſolus jam, Ligurine, domi.

LI. *Ad Gallam.*

CUm faciem laudo, cum miror crura manuſque:
Dicere, Galla, ſoles; nuda placebo magis.
Et ſemper vitas communia balnea nobis.
Numquid, Galla, times, ne tibi non placeam?

LII. *Ad Tongilianum.*

EMpta domus fuerat tibi, Tongiliane, ducenis:
Abſtulit hanc nimium caſus in urbe frequens:
Collatum eſt decies. rogo, non potes ipſe videri,
Incendiſſe tuam, Tongiliane, domum?

LIII. *Ad Chloen.*

ET vultu poteram tuo carere,
Et collo, manibuſque cruribuſque;
Et mammis, natibuſque, clunibuſque:
Et ne ſingula perſequi laborem,
Tota te poteram, Chloe, carere.

LIV. *Ad Gallam.*

CUm dare non poſſim, quod poſcis, Galla, rogantem?
Multo ſimplicius, Galla, negare potes.

### LV. *In Gelliam.*

Quod quacumque venis, Coſmum migrare putamus,
  Et fluere excuſſo cinnama fuſa vitro:
Nolo peregrinis placeas tibi, Gellia, nugis.
  Scis, puto, poſſe meum ſic bene olere canem.

### LVI. *De Ciſterna Ravennate.*

Sit ciſterna mihi, quam vinea, malo Ravennæ:
  Cum poſſim multo vendere pluris aquam.

### LVII. *De Copone.*

Callidus impoſuit nuper mihi copo Ravennæ.
  Cum peterem mixtum, vendidit ille merum.

### LVIII. *De villa Fauſtini, ad Baſſum.*

Baiana noſtri villa, Baſſe, Fauſtini,
  Non otioſis ordinata myrtetis,
Viduaque platano, tonſilique buxeto
Ingrata lati ſpatia detinet campi:
Sed rure vero barbaroque lætatur.
Hic farta premitur angulo Ceres omni,
Et multa fragrat teſta ſenibus autumnis.
Hic poſt Novembres, imminente jam bruma,
Seras putator horridus refert uvas.
Truces in alta valle mugiunt tauri,
Vituluſque inermi fronte prurit in pugnam.
Vagatur omnis turba ſordidæ cortis;
Argutus anſer, gemmeique pavones,
Nomenque debet quæ rubentibus pennis;
Et picta perdix, Numidicæque guttatæ,
Et impiorum phaſiana Colchorum.
Rhodias ſuperbi feminas premunt galli:
Sonantque turres plauſibus columbarum;
Gemit hinc palumbus, inde cereus turtur.
Avidi ſequuntur villicæ ſinum porci;
Matremque plenam mollis agnus expectat.
Cingunt ſerenum lactei focum vernæ,
Et larga feſtos lucet ad Lares ſilva.
Non ſegnis albo pallet otio copo:
Nec perdit oleum lubricus palæſtrita:
Sed tendit avidis rete ſubdolum turdis;
Tremulave captum linea trahit piſcem,
Aut impeditam caſſibus refert damam.
Exercet hilares facilis hortus urbanos,
Et pædagogo non jubente, laſcivi
Parere gaudent villico capillati;
Et delicatus opere fruitur eunuchus.
Nec venit inanis ruſticus ſalutator,
Fert ille ceris cana cum ſuis mella,
Metamque lactis: Saſſinate de ſilva
Somniculoſos ille porrigit glires;
Hic vagientem matris hiſpidæ fœtum,
Alius coactos non amare capones.
Et dona matrum vimineo ferunt texto
Grandes proborum virgines colonorum.
Facto vocatur lætus opere vicinus,
Nec avara ſervat craſtinas dapes menſa,
Veſcuntur omnes, ebrioque non novit
Satur miniſter invidere convivæ.
At tu ſub urbe poſſides famem mundam,
Et turre ab alta proſpicis meras laurus,
Furem Priapo non timente ſecurus.
Et vinitorem farre paſcis urbano,
Pictamque portas otioſus ad villam
Olus, ova, pullos, poma, caſeum, muſtum.
Rus hoc vocari debet, an domus longe?

### LIX De *ſutore & fullone.*

Sutor cerdo dedit tibi, culta Bonouia, munus.
  Fullo dedit Mutinæ: nunc ubi caupo dabit?

### LX. *In Ponticum.*

Cum vocor ad cœnam, non jam venalis, ut ante:
  Cur mihi non eadem, quæ tibi, cœna datur?
Oſtrea tu ſumis ſtagno ſaturata Lucrino:
  Sugitur inciſo mytilus ore mihi.
Sunt tibi boleti: fungos ego ſumo ſuillos:
  Res tibi cum rhombo eſt; at mihi cum ſparulo.
Cereus immodicis turtur te clunibus implet;
  Ponitur in cavea mortua pica mihi.
Cur ſine te cœno, cum tecum, Pontice, cœnem?
  Sportula quod non eſt, proſit: edamus idem.

### LXI. *In Cinnam.*

Eſſe nihil dicis, quidquid petis, improbe Cinna:
  Si nil Cinna petis; nil tibi, Cinna, nego.

### LXII. *In Quinctum.*

Centenis quod emis pueros, & ſæpe ducenis:
  Quod ſub rege Numa condita vina bibis:
Quod conſtat decies tibi non ſpatioſa ſupellex:
  Libra quod argenti millia quinque rapit:
Aurea quod fundi pretio carruca paratur:
  Quod pluris mula eſt, quam domus empta tibi:
Hæc animo credis magno te, Quincte, parare?
  Falleris. hæc animus, Quincte, puſillus emit.

### LXIII. *In Cotilum.*

Cotile, bellus homo es: dicunt hoc, Cotile, multi.
  Audio: ſed quid ſit, dic mihi, bellus homo?
Bellus homo eſt, flexos qui digerit ordine crines,
  Balſama qui ſemper, cinnama ſemper olet:
Cantica qui Nili, qui Gaditana ſuſurrat:
  Qui movet in varios brachia vulſa modos:
Inter femineas tota qui luce cathedras
  Deſidet, atque aliqua ſemper in aure ſonat:
Qui legit hinc illinc miſſas, ſcribitque tabellas:
  Palia vicini qui refugit cubiti:
Qui ſcit, quam quis amet, qui per convivia currit:
  Hirpini veteres qui bene novit avos.
Quid narras? hoc eſt, hoc eſt homo, Cotile, bellus?
  Res prætricoſa eſt, Cotile, bellus homo.

### LXIV. *Ad Caſſianum.*

Sirenas hilarem navigantium pœnam,
  Blandaſque mortes, gaudiumque crudele,
Quas nemo quondam deſerebat auditas,
Fallax Ulyſſes dicitur reliquiſſe.
Non miror: illud, Caſſiane, mirarer,
Si fabulantem Canium reliquiſſet.

LXV.

Digitized by Google

LXV. *Ad Diadumenum.*

QUod ſpirat tenera malum mordente puella:
Quod de Corycio quæ venit aura croco:
Vinea quod primis floret cum cana racemis:
Gramina quod redolent, quæ modo carpſit ovis:
Quod myrtus, quod meſſor Arabs, quod ſuccina trita;
Pallidus Eoo thure quod ignis olet;
Gleba quod æſtivo leviter cum ſpargitur imbre:
Quod madidis nardo ſparſa corona comis:
Hoc tua, ſæve puer Diadumene, baſia fragrant.
Quid, ſi tota dares illa ſine invidia?

LXVI. *In M. Antonium.*

PAr ſcelus admiſit Phariis Antonius armis;
Abſcidit vultus enſis uterque ſacros.
Illud, laurigeros ageres cum læta triumphos:
Hoc tibi, Roma, caput, cum loquereris, erat.
Antoni tamen eſt pejor, quam cauſſa Pothini:
Hic facinus domino præſtitit; ille ſibi.

LXVII *De pigris Nautis.*

CEſſatis pueri, nihilque noſtis,
Vatreno Eridanoque pigriores:
Quorum per vada tarda navigantes,
Lentos tingitis ad celeuſma remos.
Jam prono Phaethonte ſudat Æthon,
Exarſitque dies, & hora laſſos
Interjungit equos meridiana.
At vos tam placidas vagi per undas
Tuta luditis otium carina.
Non nautas puto vos, ſed Argonautas.

LXVIII. *Ad Matronam pudicam.*

HUc eſt uſque tibi ſcriptus, matrona, libellus.
Cui ſint ſcripta rogas interiora? mihi.
Gymnaſium, thermæ, ſtadium eſt hac parte; recede.
Exuimur: nudos parce videre viros.
Hic jam depoſito poſt vina, roſaſque pudore,
Quid dicat, neſcit ſaucia Terpſicore.
Schemate nec dubio, ſed aperte nominat illam,
Quam recipit ſexto menſe ſuperba Venus:
Cuſtodem medio ſtatuit quam villicus horto;
Oppoſita ſpectat quam proba virgo manu.
Si bene te novi; longum jam laſſa libellum
Ponebas: totum nunc ſtudioſa leges.

LXIX. *Ad Coſconium.*

OMnia quod ſcribis caſtis epigrammata verbis,
Inque tuis nulla eſt mentula carminibus;
Admiror: laudo. nihil eſt te ſanctius uno:
At mea luxuria pagina nulla vacat.
Hæc igitur juvenes nequam, facileſque puellæ,
Hæc ſenior, ſed quem torquet amica, legat.
At tua, Coſconi, venerandaque ſanctaque verba
A pueris debent, virginibuſque legi.

LXX. *Ad Scævinum.*

MŒchus es Aufidiæ, qui vir, Scævine, fuiſti.
Rivalis fuerat qui tuus, ille vir eſt.
Cur aliena placet tibi, cui ſua non placet uxor?
Numquid ſecurus non potes arrigere?

LXXI. *In Nævolum.*

MEntula cum doleat puero, tibi, Nævole, culus:
Non ſum divinus, ſed ſcio quid facias.

LXXII. *Ad Lauſeiam.*

VIs futui, nec vis mecum, Lauſeia, lavari.
Neſcio quod magnum ſuſpicor eſſe nefas.
Aut tibi pannoſæ pendent a pectore mammæ:
Aut ſulcos uteri prodere nuda times:
Aut infinito lacerum patet inguen hiatu:
Aut aliquid cunni prominet ore tui.
Sed nihil eſt horum: credo pulcherrima nuda es.
Si verum eſt, vitium pejus habes: fatua es.

LXXIII. *In Phœbum.*

DOrmis cum pueris mutoniatis,
Et non ſtat tibi, Phœbe, quod ſtat illis.
Quid vis me, rogo, Phœbe, ſuſpicari?
Mollem credere te virum volebam:
Sed rumor negat eſſe te cinædum.

LXXIV. *In Gargilianum.*

PSilothro faciem lavas, & dropace calvam.
Numquid tonſorem, Gargiliane, times?
Quid facient ungues? nam certe non potes illos
Reſina, Veneto nec reſecare luto.
Deſine, ſi pudor eſt, miſeram traducere calvam;
Hoc fieri cunno, Gargiliane, ſolet.

LXXV. *In Lupercum.*

STare, Luperce, tibi, jam pridem mentula deſiit:
Luctaris demens tu tamen arrigere.
Sed nihil erucæ faciunt, bulbique ſalaces;
Improba nec proſunt jam ſatureia tibi.
Cœpiſti puras opibus corrumpere buccas:
Sic quoque non vivit ſollicitata Venus.
Mirari ſatis hoc quiſquam, vel credere poſſit,
Quæ non ſtat, magno ſtare, Luperce, tibi?

LXXVI. *In Baſſum.*

ARrigis ad vetulas, faſtidis, Baſſe, puellas:
Nec formoſa tibi, ſed moritura placet:
Hic, rogo, non furor eſt, non eſt hæc mentula demens?
Cum poſſis Hecubam, non potes Andromachen.

LXXVII. *In Bæticum.*

NEc mullus, nec te delectat, Bætice, turdus:
Nec lepus eſt umquam, nec tibi gratus aper.
Nec te liba juvant, nec ſectæ quadra placentæ:
Nec Libye mittit, nec tibi Phaſis aves.
Capparin, & putri cepas alece natantes,
Et pulpam dubio de petaſone voras.
Teque juvant gerres & pelle melandrya cana;
Reſinata bibis vina, Falerna fugis.
Neſcio, quod ſtomachi vitium ſecretius eſſe
Suſpicor. ut quid enim, Bætice, ſaproſagis?

LXXVIII. *Ad Paullinum.*

MInxiſti currente ſemel, Paulline, carina:
Meiere vis iterum? jam Palinurus eris.

LXXIX.

LXXIX. *Ad Sertorium.*

REm peragit nullam Sertorius, inchoat omnes.
Hunc ego, cum futuit, non puto perficere.

LXXX. *Ad Apicium.*

DE nullo quereris, nulli maledicis, Apici:
Rumor ait, linguæ te tamen eſſe malæ.

LXXXI. *In Bæticum.*

QUid cum ſemineo tibi, Bætice Galle, barathro?
Hæc debet medios lambere lingua viros.
Abſciſſa eſt quare Samia tibi mentula teſta,
Si tibi tam gratus, Bætice, cunnus erat?
Caſtrandum caput eſt: nam ſis licet inguine Gallus,
Sacra tamen Cybeles decipis: ore vir es.

LXXXII. *In Zoilum.*

COnviva quiſquis Zoili poteſt eſſe,
Summœnianas cœnet inter uxores,
Curtaque Ledæ ſobrius bibat teſta:
Hoc eſſe levius, puriuſque contendo.
Jacet occupato galbinatus in lecto:
Cubitiſque trudit hinc, & inde convivas,
Effultus oſtro, ſericiſque pulvinis.
Stat exoletus, ſuggeritque ructanti
Pinnas rubentes, cuſpideſque lentiſci;
Et æſtuanti tenue ventilat frigus
Supina praſino concubina flabello;
Fugatque muſcas myrtea puer virga.
Percurrit agili corpus arte tractatrix,
Manumque doctam ſpargit omnibus membris.
Digiti crepantis ſigna novit Eunuchus,
Et delicatæ ſuſcitator urinæ
Domini bibentis ebrium regit penem.
At ipſe retro flexus ad pedum turbam,
Inter catellas anſerum exta lambentes
Partitur apri glandulas palæſtritis,
Et concubino turturum nates donat:
Ligurumque nobis ſaxa cum miniſtrentur,
Vel cocta fumis muſta Maſſilitanis;
Opimianum morionibus nectar
Cryſtalliniſque myrrhiniſque propinat.
Et Coſmianis ipſe fuſus ampullis,
Non erubeſcit murice aureo nobis
Dividere mœchæ pauperis capillare.
Septunce multo deinde perditus ſtertit:
Nos accubamus, &, ſilentium ronchis
Præſtare juſſi, nutibus propinamus.
Hos Malchionis patimur improbi faſtus;
Nec vindicare, Rufe, poſſumus; fellat.

LXXXIII. *In Coclitem.*

UT faciam breviora mones epigrammata, Cocles.
Fac mihi, quod Chione. non potui brevius.

LXXXIV. *In Tongilionem.*

QUid narrat tua mœcha? non puellam
Dixi, Tongilion. quid ergo? linguam.

LXXXV. *Ad Maritum.*

QUis tibi perſuaſit nares abſcindere mœcho?
Non hac peccatum eſt parte, Marite, tibi.
Stulte, quid egiſti? nihil hic tua perdidit uxor,
Cum ſit ſalva ſui mentula Deiphobi.

LXXXVI. *Ad caſtam matronam.*

NE legeres partem laſcivi, caſta, libelli,
Prædixi, & monui: tu tamen ecce legis.
Sed ſi Panniculum, ſi ſpectas, caſta, Latinum:
Non ſunt hæc mimis improbiora: lege.

LXXXVII. *In Chionem.*

NArrat te rumor, Chione, numquam eſſe fututam,
Atque nihil cunno purius eſſe tuo.
Tecta tamen non hac, qua debes, parte lavaris:
Si pudor eſt, transfer ſubligar in faciem.

LXXXVIII. *In fratres fellatores.*

SUnt gemini fratres, diverſa ſed inguina lingunt.
Dicite, diſſimiles ſint magis, an ſimiles?

LXXXIX. *Ad Phœbum.*

UTere lactucis, & mollibus utere malvis:
Nam faciem durum, Phœbe, cacantis habes.

XC. *De Galla.*

VUlt, non vult dare Galla mihi: nec dicere poſſum,
Quod vult, & non vult, quid ſibi Galla velit.

XCI. *De Miſitio.*

CUm peteret patriæ Miſitius arva Ravennæ,
Semiviro Cybeles cum grege iunxit iter.
Huic comes hærebat domini fugitivus Achillas,
Inſignis forma, nequitiaque puer.
Hoc ſteriles ſenſere viri: qua parte cubaret,
Quærunt: ſed tacitos ſenſit & ille dolos.
Mentitur, credunt: ſomni poſt vina petuntur:
Continuo ferrum noxia turba rapit,
Exciduntque ſenem, ſpondæ qui parte jacebat,
Namque puer pluteo vindice tutus erat.
Suppoſitam fama eſt quondam pro virgine cervam,
At nunc pro puero mentula ſuppoſita eſt.

XCII. *Ad Gallum.*

UT patiar mœchum, rogat uxor, Galle, ſed unum.
Huic ego non oculos eruo, Galle, duos?

XCIII. *In Vetuſtillam.*

CUm tibi trecenti conſules, Vetuſtilla,
Et tres capilli, quatuorque ſint dentes,
Pectus cicadæ, cruſculumque formicæ:
Rugoſiorem cum geras ſtola frontem,
Et aranearum caſſibus pares mammas:
Cum comparata rictibus tuis ora
Niliacus habeat crocodilus anguſta:
Meliuſque ranæ garriant Ravennates,
Et Adrianus dulcius culex cantet:
Videaſque quantum noctuæ vident mane:
Et illud oleas, quod viri capellarum:
Et anatis habeas orropygium macræ:
Senemque Cynicum vincat oſſeus cunnus:
Cum te lucerna balneator exſtincta
Admittat inter buſtuarias mœchas:
Cum bruma menſem ſit tibi per Auguſtum,
Regelare nec te peſtilentia poſſit:
Gaudes ducentas nupturire poſt mortes,
Virumque demens cineribus tuis quæris

Pruri-

Digitized by Google

Prurire: quid, ſarrire ſi velit ſaxum?
Quis conjugem? quis te vocabit uxorem?
Philomelus aviam quam vocaverat nuper?
Quod ſi cadaver exigis tuum ſcalpi,
Sternatur a Coricle clinico lectus,
Thalaſſionem qui tuum decet ſolus:
Uſtorque tedas præferat novæ nuptæ.
Intrare in iſtum ſola fax poteſt cunnum.

### XCIV. *In Rufum.*

ESſe negas coctum leporem, poſciſque flagella:
Mavis Rufe coquum ſcindere, quam leporem.

### XCV. *In Nævolum.*

NUmquam dicis ave, ſed reddis, Nævole, ſemper,
Quod prior & corvus dicere ſæpe ſolet.
Cur hoc expectes a me rogo, Nævole, dicas:
Nam puto, nec melior, Nævole, nec prior es.
Præmia laudato tribuit mihi Cæſar uterque,
Natorumque dedit jura paterna trium.
Ore legor multo, notumque per oppida nomen
Non expectato dat mihi fama rogo.
Eſt & in hoc aliquid: vidit me Roma tribunum,
Et ſedeo qua te ſuſcitat Oceanus.
Quot mihi Cæſareo facti ſunt munere cives,
Nec famulos totidem ſuſpicor eſſe tibi.
Sed pædicaris: ſed pulchre, Nævole, ceves:
Jam jam ſic prior es, Nævole, vincis, ave.

### XCVI *In Gargilium.*

LIngis, non futuis meam puellam:
Et garris quaſi mœchus, & fututor.
Si te prendero, Gargili, tacebis.

### XCVII *Ad Rufum.*

NE legat hunc Chione, mando tibi, Rufe, libellum:
Carmine læſa meo eſt; lædere & illa poteſt.

### XCVIII. *In Sabellum.*

SIt culus tibi quam macer, requiris?
Pædicare potes, Sabelle, culo.

### XCIX. *Ad Cerdonem.*

IRaſci noſtro non debes, cerdo, libello:
Ars tua, non vita eſt, carmine læſa meo.
Innocuos permitte ſales. cur ludere nobis
Non liceat, licuit ſi jugulare tibi?

### C. *Ad Rufum.*

CUrſorem ſexta tibi, Rufe, remiſimus hora,
Carmina quem madidum noſtra tuliſſe reor.
Imbribus immodicis cælum nam forte ruebat:
Non aliter mitti debuit iſte liber.

## LIBER IV.

### I. *De natali Domitiani.*

CÆſaris alma dies; & luce ſacratior illa,
Conſcia Dictæum qua tulit Ida Jovem,
Longa, precor, Pylioque veni numeroſior ævo,
Semper & hoc vultu, vel meliore nite.
Hic colat Albano Tritonida multus in auro,
Perque manus tantas plurima quercus eat.
Hic colat ingenti redeuntia ſecula luſtro,
Et quæ Romuleus ſacra Terentus habet.
Magna quidem, Superi, petimus, ſed debita terris.
Pro tanto quæ ſunt improba vota Deo?

### II. *De Horatio.*

SPectabat modo ſolus inter omnes
Nigris munus Horatius lacernis.
Cum plebs, & minor ordo, maximuſque
Sancto cum duce candidus ſederet.
Toto nix cecidit repente cælo:
Albis ſpectat Horatius lacernis.

### III. *De Nivibus.*

ADſpice quam denſum tacitarum vellus aquarum
Defluat in vultus Cæſaris, inque ſinus.
Indulget tamen ille Jovi, nec vertice moto
Concretas pigro frigore ridet aquas,
Sidus Hyperborei ſolitus laſſare Bootæ,
Et madidis Helicen diſſimulare comis.
Quis ſiccis laſcivit aquis, & ab æthere ludit?
Suſpicor has pueri Cæſaris eſſe nives.

### IV. *In Baſſam.*

QUod ſiccæ redolet palus lacunæ,
Crudarum nebulæ quod Albularum,
Piſcinæ vetus aura quod marinæ,
Quod preſſa piger hircus in capella,
Laſſi bardaicus quod evocati,
Quod bis murice vellus inquinatum,
Quod jejunia ſabbatariorum,
Mœſtorum quod anhelitus reorum,
Quod ſpurcæ moriens lucerna Ledæ,
Quod ceromata fæce de Sabina,
Quod vulpis fuga, viperæ cubile,
Mallem, quam quod oles, olere Baſſa.

### V. *Ad Fabianum.*

VIr bonus & pauper, linguaque & pectore verus,
Quid tibi vis, urbem qui, Fabiane, petis?
Qui nec leno potes, nec comiſſator haberi,
Nec pavidos triſti voce citare reos:
Nec potes uxorem cari corrumpere amici:
Nec potes algentes arrigere ad vetulas:
Vendere nec vanos circa Palatia fumos:
Plaudere nec Cano, plaudere nec Glaphyro.
Unde miſer vives? homo fidus, certus amicus.
Hoc nihil eſt. numquam ſic Philomelus eris.

### VI. *In Maliſianum.*

CRedi virgine caſtior pudica,
Et frontis teneræ cupis videri,
Cum ſis improbior, Maliſiane,
Quam qui compoſitos metro Tibulli
In Stellæ recitat domo libellos.

### VII. *Ad Hyllum.*

CUr here quod dederas, hodie, puer Hylle, negaſti?
Durus tam ſubito, qui modo mitis eras?

Sed

Digitized by Google

Sed jam cauſaris barbamque, annoſque, piloſque:
O nox quam longa es, quæ facis una ſenem!
Quid nos derides? here qui puer, Hylle, fuiſti,
Dic nobis, hodie qua ratione vir es?

### VIII. *Ad Euphemum.*

PRima ſalutantes atque altera continet hora;
Exercet raucos tertia cauſſidicos.
In quintam varios extendit Roma labores:
Sexta quies laſſis, ſeptima finis erit.
Sufficit in nonam nitidis octava palæſtris;
Imperat extructos frangere nona toros.
Hora libellorum decima eſt, Eupheme, meorum;
Temperat ambroſias cum tua cura dapes;
Et bonus æthereo laxatur nectare Cæſar,
Ingentique tenet pocula parca manu.
Tunc admitte jocos: greſſu timet ire licenti
Ad matutinum noſtra Thalia Jovem.

### IX. *In Fabullam.*

SOtæ filia Clinici, Fabulla,
Deſerto ſequeris Clitum marito,
Et donas, & amas, ἔχεις ἀσώτως.

### X. *Ad Fauſtinum.*

DUm novus eſt, neque adhuc raſa mihi fronte libellus,
Pagina dum tangi non bene ſicca timet:
I puer, & caro perfer leve munus amico,
Qui meruit nugas primus habere meas.
Curre, ſed inſtructus; comitetur Punica librum
Spongia: muneribus convenit illa meis.
Non poſſunt noſtros multæ, Fauſtine, lituræ
Emendare jocos: una litura poteſt.

### XI. *In Ant. Saturninum.*

DUm nimium vano tumefactus nomine gaudes,
Et Saturninum te miſer eſſe pudet:
Impia Parrhaſia moviſti bella ſub urſa,
Qualia qui Phariæ conjugis arma tulit.
Excideratne adeo fatum tibi nominis hujus,
Obruit Actiaci quod gravis ira freti?
An tibi promiſit Rhenus, quod non dedit illi
Nilus, & Arctois plus licuiſſet aquis?
Ille etiam noſtris Antonius occidit armis;
Qui tibi collatus, perfide, Cæſar erat.

### XII. *In Thaidem.*

NUlli, Thai, negas. ſed ſi te non pudet iſtud,
Hoc ſaltem pudeat, Thai, negare nihil.

### XIII. *Ad Rufum de nuptiis Pudentis, & Claudiæ Peregrinæ.*

CLaudia, Rufe, meo nubit Peregrina Pudenti:
Macte eſto tedis, o Hymenæe, tuis.
Tam bene rara ſuo miſcentur cinnama nardo,
Maſſica Theſeis tam bene vina favis.
Nec melius teneris junguntur vitibus ulmi,
Nec plus lotos aquas, litora myrtus amat.
Candida perpetuo reſide, Concordia, lecto,
Tamque pari ſemper ſit Venus æqua jugo.
Diligat illa ſenem quondam: ſed & ipſa marito,
Tunc quoque cum fuerit, non videatur anus.

### XIV. *Ad Silium.*

SIli Caſtalidum decus ſororum,
Qui perjuria barbari furoris
Ingenti premis ore, perfidoſque
Aſtus Annibalis, leveſque Pœnos
Magnis cedere cogis Africanis:
Paullum ſepoſita ſeveritate,
Dum blanda vagus alea December
Incertis ſonat hinc & hinc fritillis,
Et ludit Popa nequiore talo,
Noſtris otia commoda Camœnis.
Nec torva lege fronte, ſed remiſſa
Laſcivis madidos jocis libellos.
Sic forſan tener auſus eſt Catullus
Magno mittere paſſerem Maroni.

### XV. *Ad Cæcilianum.*

MIlle tibi nummos heſterna luce roganti,
In ſex aut ſeptem, Cæciliane, dies,
Non habeo, dixi: ſed tu cauſatus amici
Adventum, lancem paucaque vaſa rogas.
Stultus es? an ſtultum me credis amice? negavi
Mille tibi nummos: millia quinque dabo?

### XVI. *In Gallum.*

PRivignum non eſſe tuæ te, Galle, novercæ
Rumor erat, conjux dum fuit illa patris.
Non tamen hoc poterat vivo genitore probari.
Jam nuſquam pater eſt, Galle; noverca domi eſt.
Magnus ab infernis revocetur Tullius umbris,
Et te defendat Regulus ipſe licet:
Non potes abſolvi: nam quæ non deſinit eſſe
Poſt patrem; numquam, Galle, noverca fuit.

### XVII. *Ad Paullum.*

FAcere in Lyciſcam, Paulle, me jubes verſus,
Quibus illa lectis rubeat, & ſit irata.
O Paulle, malus es: irrumare vis ſolus.

### XVIII. *De puero ſtillicidio jugulato.*

QUa vicina pluit Vipſanis porta columnis,
Et madet aſſiduo lubricus imbre lapis,
In jugulum pueri, qui roſcida tecta ſubibat,
Decidit hiberno prægravis unda gelu:
Cumque peregiſſet miſeri crudelia fata,
Tabuit in calido vulnere mucro tener.
Quid non ſæva ſibi voluit Fortuna licere?
Aut ubi mors non eſt, ſi jugulatis, aquæ?

### XIX. *De endromide.*

HAnc tibi Sequanicæ pinguem textricis alumnam,
Quæ Lacedæmonium barbara nomen habet;
Sordida, ſed gelido non aſpernanda Decembri
Dona, peregrinam mittimus endromida.
Seu lentum ceroma teris, tepidumve trigona,
Sive harpaſta manu pulverulenta rapis:
Plumea ſeu laxi partiris pondera follis:
Sive levem curſu vincere quæris Atham.
Ne madidos intret penetrabile frigus in artus,
Neve gravis ſubita te premat Iris aqua:



Digitized by Google

Ridebis ventos hoc munere tectus & imbres:
  Nec ſic in Tyria ſindone tutus eris.

XX. *De Cærellia & Gellia.*

DIcit ſe vetulam, cum ſit Cærellia puppa;
  Puppam ſe dicit Gellia, cum ſit anus.
Ferre nec hanc poſſis, poſſis, Coline, nec illam:
  Altera ridicula eſt, altera putidula.

XXI. *De Selio.*

NUllos eſſe Deos, inane cælum
  Affirmat Selius, probatque; quod ſe
Factum, dum negat hoc, videt beatum.

XXII. *De Cleopatra.*

PRimos paſſa toros, & adhuc placanda marito,
  Merſerat in nitidos ſe Cleopatra lacus;
Dum fugit amplexus: ſed prodidit unda latentem:
  Lucebat totis cum tegeretur aquis.
Condita ſic puro numerantur lilia vitro:
  Sic prohibet tenuis gemma latere roſas,
Inſilui, merſuſque vadis luctantia carpſi
  Baſia: perſpicuæ plus vetuiſtis aquæ.

XXIII. *Ad Thaliam, de Brutiano.*

DUm tu lenta nimis, diuque quæris,
  Quis primus tibi, quiſve ſit ſecundus;
Graium quiſve epigramma comparabit:
Palmam Callimachus, Thalia, de ſe
Facundo dedit ipſe Brutiano.
Qui ſi Cecropio ſatur lepore,
Romanæ ſale luſerit Minervæ;
Illi me facias, precor, ſecundum.

XXIV. *De Lycori, ad Fabianum.*

OMnes, quas habuit, Fabiane, Lycoris amicas
  Extulit. uxori fiat amica meæ.

XXV. *De litoribus Altini & Aquileiæ.*

ÆMula Bajanis Altini litora villis,
  Et Phaetontei conſcia ſilva rogi;
Quæque Antenoreo Dryadum pulcherrima Fauno
  Nupſit ad Euganeos ſola puella lacus:
Et tu Ledæo felix Aquileia Timavo,
  Hic ubi ſeptenas Cyllarus hauſit aquas;
Vos eritis noſtræ portus, requieſque ſenectæ,
  Si juris fuerint otia noſtra ſui.

XXVI. *Ad Poſthumum.*

QUod te mane domi toto non vidimus anno,
  Vis dicam, quantum, Poſthume, perdiderim?
Tricenos, puto, bis: vicenos ter, puto, nummos.
  Ignoſces; togulam, Poſthume, pluris emo.

XXVII. *Ad Cæſar. Auguſt. Domitianum.*

SÆpe meos laudare ſoles, Auguſte, libellos:
  Invidus, ecce, negat: non minus ergo ſoles.
Quid, quod honorato non ſola voce dediſti,
  Non alius poterat quæ dare dona mihi?
Ecce iterum nigros corrodit lividus ungues.
  Da, Cæſar. tanto tu magis, ut doleat.

XXVIII. *Ad Chloen.*

DOnaſti tenero Chloë Luperco
  Hiſpanas, Tyriaſque, coccinaſque,
Et lotam tepido togam Galeſo,
Indos ſardonychas, Scythas ſmaragdos,
Et centum dominos novæ monetæ,
Et quidquid petit, uſque & uſque donas.
Væ glabrariæ, væ tibi miſella:
Nudam te ſtatuet tuus Lupercus.

XXIX. *Ad Pudentem.*

OBſtat, care Pudens, noſtris ſua turba libellis:
  Lectoremque frequens laſſat, & implet opus.
Rara juvant. primis ſic major gratia pomis:
  Hibernæ pretium ſic meruere roſæ.
Sic ſpoliatricem commendat faſtus amicam,
  Ianua nec juvenem ſemper aperta tenet.
Sæpius in libro memoratur Perſius uno,
  Quam levis in tota Marſus Amazonide.
Tu quoque de noſtris releges quemcumque libellis,
  Eſſe puta ſolum: ſic tibi pluris erit.

XXX. *Ad Piſcatorem.*

BAjano procul a lacu monemus
  Piſcator fuge, ne nocens recedas.
Sacris piſcibus hæ natantur undæ,
Qui norunt Dominum, manumque lambunt
Illam, qua nihil eſt in orbe majus.
Quid, quod nomen habent, & ad magiſtri
Vocem quiſque ſui venit citatus.
Hoc quondam Libys impius profundo,
Dum prædam calamo tremente ducit,
Raptis luminibus repente cæcus
Captum non potuit videre piſcem:
Et nunc ſacrilegos peroſus hamos,
Baianos ſedet ad lacus rogator.
At tu, dum potes, innocens recede,
Jactis ſimplicibus cibis in undas,
Et piſces venerare dedicatos.

XXXI. *Ad Hippodamum.*

QUod cupis in noſtris dicique legique libellis,
  Et nonnullus honos creditur eſſe tibi:
Ne valeam, ſi non res eſt gratiſſima nobis,
  Et volo te chartis inſeruiſſe meis.
Sed tu nomen habes averſo fonte ſororum,
  Impoſitum mater quod tibi dura dedit.
Quod nec Melpomene, quod nec Polyhymnia poſſit,
  Nec pia cum Phœbo dicere Calliope.
Ergo aliquod gratum Muſis tibi nomen adopta:
  Non ſemper belle dicitur Hippodamus.

XXXII. *De ape electro incluſa.*

ET latet, & lucet Phaetontide condita gutta,
  Ut videatur apis nectare clauſa ſuo.
Dignum tantorum pretium tulit illa laborum:
  Credibile eſt ipſam ſic voluiſſe mori.

XXXIII.

Digitized by Google

XXXIII. *Ad Soſibianum.*

PLena laboratis habeas cum ſcrinia libris,
Emittis quare, Soſibiane, nihil?
Edent heredes, inquis, mea carmina. quando?
Tempus erat jam te, Soſibiane, legi.

XXXIV. *Ad Attalum.*

SOrdida cum tibi ſit: verum tamen, Attale, dixit,
Quiſquis te niveam dixit habere togam.

XXXV. *De pugna damarum.*

FRontibus adverſis molles concurrere damas
Vidimus, & fati ſorte jacere pari.
Spectavere canes prædam: ſtupuitque ſuperbus
Venator, cultro nil ſupereſſe ſuo.
Unde leves animi tanto caluere furore?
Sic pugnant tauri, ſic cecidere viri.

XXXVI. *Ad Olum.*

CAna eſt barba tibi: nigra eſt coma: tingere barbam
Non potes, hæc cauſa eſt; ſed potes, Ole, comam.

XXXVII. *Ad Afrum.*

CEntum Coranus, & ducenta Mancinus,
Trecenta debet Titius, hoc bis Albinus,
Decies Sabinus, alterumque Serranus:
Ex inſulis, fundiſque tricies ſoldum,
Ex pecore redeunt ter ducena Parmenſi:
Totis diebus, Afer, hoc mihi narras,
Et teneo melius iſta, quam meum nomen.
Numeres oportet aliquid, ut pati poſſim:
Quotidianam refice nauſeam nummis.
Audire gratis, Afer, iſta non poſſum.

XXXVIII. *Ad Gallam.*

GAlla nega: ſatiatur amor, niſi gaudia torquent:
Sed noli nimium, Galla, negare diu.

XXXIX. *Ad Charinum.*

ARgenti genus omne comparaſti,
Et ſolus veteres Myronis artes,
Solus Praxitelis manus, Scopæque,
Solus Phidiaci toreuma cæli,
Solus Mentoreos habes labores.
Nec deſunt tibi vera Grantiana,
Nec quæ Callaico linuntur auro,
Nec menſis anaglypta de paternis.
Argentum tamen inter omne, miror,
Quare non habeas, Charine, purum.

XL. *Ad Poſthumum.*

ATria Piſonum ſtabant cum ſtemmate toto,
Et docti Senecæ ter numeranda domus;
Prætulimus tantis ſolum te, Poſthume, regnis:
Pauper eras, & eques, ſed mihi conſul eras.
Tecum ter denas numeravi, Poſthume, brumas:
Communis nobis lectus & unus erat.
Jam donare potes, jam perdere, plenus honorum,
Largus opum: exſpecto, Poſthume, quid facias.
Nil facis: & ſerum eſt alium mihi quærere regem.
Hoc, fortuna, placet? Poſthumus impoſuit.

XLI. *In male recitantem.*

QUid recitaturus circumdas vellera collo?
Conveniunt noſtris auribus illa magis.

XLII. *Ad Flaccum.*

SI quis forte mihi poſſet præſtare roganti:
Audi, quem puerum, Flacce, rogare velim.
Niliacis primum puer is naſcatur in oris:
Nequitias tellus ſcit dare nulla magis.
Sit nive candidior: namque in Mareotide fuſca
Pulchrior eſt, quanto rarior iſte color.
Lumina ſideribus certent, molleſque flagellent
Colla comæ: tortas non amo, Flacce, comas.
Frons brevis, atque modus breviter ſit naribus uncis:
Pæſtanis rubeant æmula labra roſis.
Sæpeque nolentem cogat, nolitque volentem:
Liberior domino ſæpe ſit ille ſuo.
Et timeat pueros, excludat ſæpe puellas.
Vir reliquis, uni ſit puer ille mihi.
Jam ſcio, nec fallis: nam me quoque judice verum eſt:
Talis erat, dices, noſter Amazonicus.

XLIII. *In Coracinum.*

NOn dixi, Coracine, te cinædum:
Non ſum tam temerarius, nec audax,
Nec mendacia qui loquar libenter.
Si dixi, Coracine, te cinædum,
Iratam mihi Pontiæ lagenam,
Iratum calicem mihi Metili.
Juro per Syrios tibi tumores,
Juro per Berecynthios furores.
Quod dixi tamen, hoc leve, & puſillum eſt:
Quod notum eſt, quod & ipſe non negabis;
Dixi te, Coracine, cunnilingum.

XLIV. *De Veſuvio monte.*

HIc eſt pampineis viridis modo Veſvius umbris:
Preſſerat hic madidos nobilis uva lacus.
Hæc juga, quam Nyſæ colles, plus Bacchus amavit:
Hoc nuper Satyri monte dedere choros.
Hæc Veneris ſedes, Lacedæmone gratior illi:
Hic locus Herculeo nomine clarus erat.
Cuncta jacent flammis, & triſti merſa favilla:
Nec Superi vellent hoc licuiſſe ſibi.

XLV. *Votum Parthenii ad Phœbum, pro Burro.*

HÆc tibi pro nato plena dat lætus acerra,
Phœbe, Palatinus munera Parthenius.
Ut qui prima novo ſignat quinquennia luſtro,
Impleat innumeras Burrus Olympiadas.
Fac rata vota patris: ſic te tua diligat arbor,
Gaudeat & certa virginitate ſoror.
Perpetuo ſic flore mices: ſic denique non ſint
Tam longæ Bromio, quam tibi, Phœbe, comæ.

XLVI. *De Sabello.*

SAturnalia divitem Sabellum
Fecerunt. merito tumet Sabellus:
Nec quemquam putat eſſe, prædicatque
Inter cauſidicos beatiorem.



Digitized by Google

Hos faſtus, animoſque dat Sabello.
Farris ſemodius, fabæque freſſæ,
Et turis, piperiſque tres ſelibræ,
Et Lucanica ventre cum Faliſco,
Et nigri Syra defruti lagena,
Et ficus Libyca gelata teſta,
Cum bulbis, cochleiſque, caſeoque.
Piceno quoque venit a cliente
Parcæ ciſtula non capax olivæ,
Et craſſo figuli polita cœno
Septenaria ſyntheſis Sagunti,
Hiſpanæ luteum rotæ toreuma,
Et lato variata mappa clavo.
Saturnalia fructuoſiora
Annis non habuit decem Sabellus.

### XLVII. *De Phaethonte.*

ENcauſtus Phaethon tabula depictus in hac eſt.
Quid tibi vis, Dipyron qui Phaethonta facis?

### XLVIII. *In Papilum.*

PRæcidi gaudes: præciſus, Papile, ploras.
Cur, quæ vis fieri, Papile, facta doles?
Pœnitet obſcœnæ pruriginis? an magis illud
Fles, quod præcidi, Papile, deſieris?

### XLIX. *Ad Flaccum.*

NEſcis, crede mihi, quid ſint epigrammata, Flacce.
Qui tantum luſus illa jocoſque putas.
Ille magis ludit, qui ſcribit prandia ſævi
Tereos, aut cœnam, crude Thyeſta, tuam:
Aut puero liquidas aptantem Dædalon alas,
Paſcentem Siculas aut Polyphemon oves.
A noſtris procul eſt omnis veſica libellis,
Muſa nec inſano ſyrmate noſtra tumet.
Illa tamen laudant omnes, mirantur, adorant:
Confiteor: laudant illa, ſed iſta legunt.

### L. *In Thaidem.*

QUid me, Thai, ſenem ſubinde dicis?
Nemo eſt, Thai, ſenex ad irrumandum.

### LI. *Ad Cæcilianum.*

CUm tibi non eſſent ſex millia, Cæciliane,
Ingenti late vectus es hexaphoro.
Poſtquam bis decies tribuit Dea cæca, ſinumque
Ruperunt nummi; factus es, ecce, pedes.
Quid tibi pro meritis, & tantis laudibus optem?
Dii reddant ſellam, Cæciliane, tibi.

### LII. *In Ædilum.*

GEſtari junctis niſi deſinis, Ædile, capris:
Qui modo ficus eras, jam caprificus eris.

### LIII. *Ad Coſmum.*

HUnc, quem ſæpe vides inter penetralia noſtræ
Pallados, & templi limina, Coſme, novi,
Cum baculo, peraque ſenem: cui cana, putriſque
Stat coma, & in pectus ſordida barba cadit:
Cerea quem nudum tegit uxor abolla grabati,
Cuique datis latrat obvia turba cibis:
Eſſe putas Cynicum, deceptus imagine falſa.
Non eſt hic Cynicus, Coſme: quid ergo? canis.

### LIV. *Ad Colinum.*

O Cui Tarpeias licuit contingere quercus,
Et meritas prima cingere fronde comas:
Si ſapis, utaris totis, Coline, diebus,
Extremumque tibi ſemper adeſſe putes.
Lanificas nulli tres exorare puellas
Contigit: obſervant, quem ſtatuere, diem.
Divitior Criſpo, Thraſea conſtantior ipſo,
Lautior & nitido ſis Meliore licet:
Nil adicit penſo Lacheſis, fuſoſque ſororum
Explicat, & ſemper de tribus una ſecat.

### LV. *Ad Lucium.*

LUci, gloria temporum tuorum,
Qui Graium veterem, Tagumque noſtrum
Arpis cedere non ſinis diſertis:
Argivas generatus inter urbes,
Thebas carmine cantet, aut Mycenas,
Aut claram Rhodon, aut libidinoſæ
Ledæas Lacedæmonis palæſtras.
Nos Celtis genitos & ex Iberis
Noſtræ nomina duriora terræ
Grato non pudeat referre verſu:
Sævo Bilbilin optimam metallo,
Quæ vincit Chalybaſque, Noricoſque,
Et ferro Plateam ſuo ſonantem,
Quam fluctu tenui, ſed inquieto
Armorum Salo temperator ambit:
Tutelamque, choroſque Rixamarum,
Et convivia feſta Carduarum,
Et textis Peteron roſis rubentem,
Atque antiqua patrum theatra Rigas,
Et certos jaculo levi Silaos,
Turgentiſque lacus, Petuſiæque,
Et parvæ vada pura Vetoniſſæ,
Et ſanctum Baradonis ilicetum,
Per quod vel piger ambulat viator,
Et quæ fortibus excolit juvencis
Curvæ Manlius arva Matineſſæ.
Hæc tam ruſtica, delicate lector,
Rides nomina? rideas licebit.
Hæc tam ruſtica malo, quam Bituntos.

### LVI. *In Gargilianum.*

MUnera quod ſenibus, viduiſque ingentia mittis,
Vis te munificum, Gargiliane, vocem?
Sordidius nihil eſt, nihil eſt te ſpurcius uno,
Qui potes inſidias dona vocare tuas.
Sic avidis fallax indulget piſcibus hamus;
Callida ſic ſtultas decipit eſca feras.
Quid ſit largiri, quid ſit donare; docebo,
Si neſcis: dona, Gargiliane, mihi.

### LVII. *Ad Fauſtinum.*

DUm nos blanda tenent laſcivi ſtagna Lucrini,
Et quæ pumiceis fontibus antra calent:
Tu colis Argivi regnum, Fauſtine, coloni,
Quo te bis decimus ducit ab urbe lapis.
Horrida ſed fervent Nemeæi pectora monſtri:
Nec ſatis eſt, Bajas igne calere ſuo,
Ergo ſacri fontes & litora grata valete,
Nympharum pariter, Nereidumque domus.

Hercu-

Digitized by Google

Herculeos colles gelida vos vincite bruma,
Nunc Tiburtinis cedite frigoribus.

### LVIII. *In Gallam.*

IN tenebris luges amiſſum, Galla, maritum.
Nam plorare pudet te, puto, Galla, virum.

### LIX. *De vipera electro incluſa.*

FLentibus Heliadum ramis dum vipera repit,
Fluxit in obſtantem ſuccina gemma feram:
Quæ dum miratur pingui ſe rore teneri,
Concreto riguit vincta repente gelu.
Ne tibi regali placeas, Cleopatra, ſepulchro;
Vipera ſi tumulo nobiliore jacet.

### LX. *De Curiatio.*

ARdea, ſolſtitio, Caſtranaque rura petantur,
Quique Cleonæo ſidere fervet ager:
Cum Tiburtinas damnet Curiatius auras,
Inter laudatas ad Styga miſſus aquas.
Nullo fata loco poſſis excludere: cum mors
Venerit, in medio Tibure Sardinia eſt.

### LXI *In Mancinum.*

DOnaſſe amicum tibi ducenta, Mancine,
Nuper ſuperbo lætus ore jactaſti.
Quartus dies eſt, in ſchola poetarum
Dum fabulamur, millibus decem dixti
Emptas lacernas munus eſſe Pompillæ:
Sardonycha verum lineiſque ter cinctum,
Duaſque ſimiles fluctibus maris gemmas
Dediſſe Baſſam, Cæliamque juraſti.
Here, de theatro, Pollione cantante,
Cum ſubito abires, dum fugis, loquebaris,
Hæreditatis tibi trecenta veniſſe:
Et mane centum, & poſt meridiem centum,
Quid tibi ſodales fecimus mali tantum?
Miſerere jam crudelis, & ſile tandem.
Aut, ſi tacere lingua non poteſt iſta,
Aliquando narra, quod velimus audire.

### LXII. *De Lycori.*

TIbur in Herculeum migravit nigra Lycoris,
Omnia dum fieri candida credit ibi.

### LXIII. *De Cærellia.*

DUm petit a Baulis mater Cærellia Baias,
Occidit inſani crimine merſa freti.
Gloria quanta perit vobis! hæc monſtra Neroni
Nec quondam juſſæ præſtiteratis aquæ.

### LXIV. *De hortis Julii Martialis.*

JUli jugera pauca Martialis,
Hortis Heſperidum beatiora,
Longo Janiculi jugo recumbunt.
Lati collibus imminent receſſus:
Et planus modico tumore vertex
Cælo perfruitur ſereniore:
Et curvas nebula tegente valles
Solus luce nitet peculiari:
Puris leniter admoventur aſtris
Celſæ culmina delicata villæ.
Hinc ſeptem dominos videre montes,
Et totam licet æſtimare Romam,
Albanos quoque, Tuſculoſque colles,
Et quodcumque jacet ſub urbe frigus,
Fidenas veteres, breveſque Rubras,
Et quod virgineo cruore gaudet,
Annæ pomiferum nemus Perennæ.
Illic Flaminiæ, Salariæque
Geſtator patet, eſſedo tacente,
Ne blando rota ſit moleſta ſomno,
Quem nec rumpere nauticum celeuſma,
Nec clamor valet helciariorum:
Cum ſit tam prope Milvius, ſacrumque
Lapſæ per Tiberim volent carinæ.
Hoc rus (ſeu potius domus vocanda eſt)
Commendat dominus; tuam putabis:
Tam non invida, tamque liberalis,
Tam comi patet hoſpitalitate.
Credas Alcinoi pios Penates,
Aut facti modo divitis Molorchi.
Vos nunc omnia parva qui putatis,
Centeno gelidum ligone Tibur,
Vel Præneſte domate, pendulamque
Uni dedite Setiam colono:
Dum, me judice, præferantur iſtis
Iuli jugera pauca Martialis.

### LXV. *De Philæni.*

OCulo Philænis ſemper altero plorat.
Quo fiat iſtud quæritis modo? luſca eſt.

### LXVI. *Ad Linum.*

EGiſti vitam ſemper, Line, municipalem:
Qua nihil omnino vilius eſſe poteſt.
Idibus, & raris togula eſt excuſſa Kalendis:
Duxit & æſtates ſyntheſis una decem.
Saltus aprum, campus leporem tibi miſit inemptum,
Silva gravis turdos exagitata dedit.
Raptus flumineo venit de gurgite piſcis:
Vina rubens fudit non peregrina cadus.
Nec tener Argolica miſſus de gente miniſter,
Sed ſtetit inculti ruſtica turba foci.
Villica vel duri compreſſa eſt nupta coloni:
Incaluit quoties ſaucia vena mero.
Nec nocuit tectis ignis, nec Sirius agris:
Nec merſa eſt pelago, nec fluit ulla ratis.
Suppoſita eſt blando numquam tibi teſſera talo:
Alea ſed parcæ ſola fuere nuces.
Dic ubi ſit decies, mater quod avara reliquit?
Nuſquam eſt. feciſti rem, Line, difficilem.

### LXVII. *In Prætorem.*

PRætorem pauper centum ſeſtertia Gaurus
Orabat cana notus amicitia.
Dicebatque ſuis hæc tantum deeſſe trecentis,
Ut poſſet domino plaudere juſtus eques.
Prætor ait: ſcis me Scorpo, Thalloque daturum;
Atque utinam centum millia ſola darem.
Ah pudet ingratæ, pudet ah male divitis arcæ.
Quod non vis equiti, vis dare, Prætor, equo?



Digitized by Google

LXVIII. *Ad Sextum.*

INvitas centum quadrantibus, & bene cœnas.
Ut cœnem invitor, Sexte, an ut invideam?

LXIX. *Ad Papilum.*

TU Setina quidem ſemper, vel Maſſica ponis,
Papile: ſed rumor tam bona vina negat.
Diceris hac factus cœlebs quater eſſe lagena.
Nec puto, nec credo, Papile, nec ſitio.

LXX. *De Ammiano ad Maronillum.*

NIhil Ammiano, præter aridam reſtem,
Moriens reliquit ultimis pater ceris.
Fieri putaret poſſe quis, Maronille,
Ut Ammianus mortuum patrem nollet?

LXXI. *Ad Sophronium Rufum.*

QUæro diu totam, Sophroni Rufe, per urbem,
Si qua puella neget; nulla puella negat.
Tamquam fas non ſit, tamquam ſit turpe negare:
Tamquam non liceat; nulla puella negat.
Caſta igitur nulla eſt? caſtæ ſunt mille. quid ergo
Caſta facit? non dat; non tamen illa negat.

LXXII. *Ad Quintum.*

EXigis, ut donem noſtros tibi, Quinte, libellos:
Non habeo, ſed habet bibliopola Tryphon.
Æs dabo pro nugis, & emam tua carmina ſanus?
Non, inquis, faciam tam fatue: nec ego.

LXXIII. *De Veſtino.*

CUm gravis extremas Veſtinus duceret horas,
Et jam per Stygias eſſet iturus aquas,
Ultima volventes orabat penſa ſorores,
Ut traherent parva ſtamina pulla mora.
Jam ſibi perfunctus, caris dum vivit amicis;
Moverunt tetricas tam pia vota Deas.
Tum largas partitus opes, a luce receſſit:
Seque mori poſt hoc credidit ille ſenem.

LXXIV. *De Damis.*

ADſpicis, imbelles tentent quam fortia damæ
Prælia? tam timidis quanta ſit ira feris?
In mortem parvis concurrere frontibus audent.
Vis, Cæſar, damis parcere? mitte canes.

LXXV. *De Nigrina.*

O Felix animo, felix, Nigrina, marito,
Atque inter Latias gloria prima nurus.
Te patrios miſcere juvat cum conjuge cenſus,
Gaudentem ſocio, participique viro.
Arſerit Evadne flammis injecta mariti,
Nec minor Alceſtim fama ſub aſtra ferat:
Tu melius certo meruiſti pignore vitæ,
Ut tibi non eſſet morte probandus amor.

LXXVI. *In avarum amicum.*

MIllia miſiſti mihi ſex, bis ſena petenti.
Ut bis ſena feram, bis duodena petam.

LXXVII. *In Zoilum invidum.*

NUmquam divitias Deos rogavi,
Contentus modicis, meoque lætus.
Paupertas, veniam dabis, recede.
Cauſſa eſt quæ ſubiti, novique voti?
Pendentem volo Zoilum videre.

LXXVIII. *In Varum.*

AD cœnam nuper Varus me forte vocavit:
Ornatus dives, parvula cœna fuit.
Auro, non dapibus, oneratur menſa: miniſtri
Apponunt oculis plurima, pauca gulæ.
Tunc ego, non oculos, ſed ventrem paſcere veni:
Aut appone dapes, Vare, vel aufer opes.

LXXIX. *In Afrum.*

COndita cum tibi ſit iam ſexageſima meſſis,
Et facies multo ſplendeat alba pilo;
Diſcurris tota vagus urbe, nec ulla cathedra eſt,
Cui non mane feras irrequietus, ave.
Et ſine te nulli fas eſt prodire Tribuno,
Nec caret officio Conſul uterque tuo.
Et ſacro decies repetis Pallatia clivo,
Sigerioſque meros, Partheniosque ſonas.
Hæc faciant ſane juvenes: deformius, Afer,
Omnino nihil eſt ardelione ſene.

LXXX. *Ad Mathonem.*

HOſpes eras noſtri ſemper, Matho, Tiburtini.
Hoc emis. impoſui: rus tibi vendo tuum.

LXXXI. *In Mathonem.*

DEclamas in febre, Mathon: hanc eſſe phreneſim
Si neſcis, non es ſanus, amice Mathon.
Declamas æger, declamas hemitritæus.
Si ſudare aliter non potes, eſt ratio.
Magna tamen res eſt: errans cum viſcera febris
Exurit, res eſt magna tacere, Mathon.

LXXXII. *De Fabulla.*

EPigramma noſtrum cum Fabulla legiſſet,
Negare nullam quo queror puellarum:
Semel rogata, biſque, terque neglexit
Preces amantis: jam, Fabulla, promitte:
Negare juſſi, pernegare non juſſi.

LXXXIII. *Ad Rufum.*

HOs quoque commenda Venulejo, Rufe, libellos,
Imputet & nobis otia parva, roga.
Immemor & paulum curarum, operumque ſuorum,
Non tetrica nugas exigat aure meas.
Sed nec poſt primum legat hæc, ſummumve trientem,
Sed ſua cum medius prælia Bacchus amat.
Si nimis eſt legiſſe duos, tibi charta plicetur
Altera: diviſum, ſic breve fiet opus.

LXXXIV. *In Nævolum.*

SEcuro nihil eſt te, Nævole, pejus: eodem
Sollicito nihil eſt, Nævole, te melius.

Secu-

Digitized by Google

Securus, nullum reſalutas, deſpicis omnes;
  Nec quiſquam liber, nec tibi gratus homo eſt.
Sollicitus, donas: dominum regemque ſalutas;
  Invitas. eſto, Nævole, ſollicitus.

LXXXV. *In Thaidem.*

NOn eſt in populo, nec urbe tota,
  A ſe Thaida qui probet fututam;
Cum multi cupiant, rogentque multi.
Tam caſta eſt, rogo, Thais? imo fellat.

LXXXVI. *In Ponticum.*

NOs bibimus vitro, tu murrha, Pontice. quare?
  Prodat perſpicuus ne duo vina calix.

LXXXVII. *Ad librum de Apollinari.*

SI vis auribus Atticis probari,
  Exhortor, moneoque te, libelle,
Ut docto placeas Apollinari.
Nil exactius, eruditiuſque eſt;
Sed nec candidius, benigniuſque:
Si te pectore, ſi tenebit ore,
Nec ronchos metues malignorum,
Nec ſcombris tunicas dabis moleſtas.
Si damnaverit, ad ſalariorum
Curras ſcrinia protinus licebit,
Inverſa pueris arande charta.

LXXXVIII. *De Baſſa.*

INfantem ſecum ſemper tua Baſſa, Fabulle,
  Collocat, & luſus, deliciaſque vocat.
Et quod mireris magis, infantaria non eſt.
  Ergo quid in cauſa eſt? pedere Baſſa ſolet.

LXXXIX. *In Diſſimulatorem.*

NUlla remiſiſti parvo pro munere dona;
  Et jam Saturni quinque fuere dies.
Ergo nec argenti ſex ſcriptula Septitiani,
  Miſſa nec a querulo mappa cliente fuit?
Antipolitani nec quæ de ſanguine thynni
  Teſta rubet, nec quæ coctana parva gerit;
Nec rugoſarum vimen breve Picenarum:
  Dicere te poſſes ut meminiſſe mei.
Decipies alios verbis vultuque benigno:
  Nam mihi jam notus diſſimulator eris.

XC. *De ruſticatione.*

RUre morans quid agam, reſpondeo pauca, rogatus.
  Luce Deos oro; famulos, poſt arva reviſo,
Partibus atque meis juſtos indico labores.
Inde lego, Phœbumque cio, Muſamque laceſſo.
Hinc oleo corpuſque frico, mollique palæſtra
Stringo libens, animo gaudens, ac fœnore liber.
Prandeo, poto, cano, ludo, lavo, cæno, quieſco,
Dum parvus lychnus modicum conſumat olivi.
Hæc dat nocturnis nox lucubrata Camœnis.

XCI. *Ad Librum.*

OHe jam ſatis eſt, ohe libelle:
  Jam pervenimus uſque ad umbilicos:
Tu procedere adhuc, & ire quæris:
Nec ſumma potes in ſcheda teneri.
Sic tamquam tibi res peracta non ſit,
Quæ prima quoque pagina peracta eſt.
Jam lector queriturque, deficitque;
Jam librarius hoc & ipſe dicit.
Ohe jam ſatis eſt, ohe libelle.

## LIBER V.

I. *Ad Cæſarem.*

HOc tibi, Palladiæ ſeu collibus uteris Albæ,
  Cæſar, & hinc Triviam proſpicis, inde Thetin:
Seu tua veridicæ diſcunt reſponſa ſorores,
  Plana ſuburbani qua cubat unda freti:
Seu placet Æneæ nutrix, ſeu filia Solis,
  Sive ſalutiferis candidus Anxur aquis;
Mittimus, o rerum felix tutela, ſaluſque,
  Soſpite quo gratum credimus eſſe Jovem.
Tu tantum accipias: ego te legiſſe putabo,
  Et tumidus Galla credulitate fruar.

II. *Ad Lectorem.*

MAtronæ, puerique, virgineſque,
  Vobis pagina noſtra dedicatur.
Tu, quem nequitiæ procaciores
Delectant nimium, ſaleſque nudi,
Laſcivos lege quatuor libellos;
Quintus cum Domino liber jocetur;
Quem Germanicus ore non rubenti
Coram Cecropia legat puella.

III. *Ad Domitianum.*

ACcola jam noſtræ Degis, Germanice, ripæ,
  A famulis Iſtri qui tibi venit aquis,
Lætus, & attonitus, viſo modo præſide mundi,
  Affatus comites dicitur eſſe ſuos;
Sors mea quam fratris melior! cui tam prope fas eſt
  Cernere, tam longe quem colit ille, Deum.

IV. *In Myrtalem.*

FŒtere multo Myrtale ſolet vino.
  Sed fallat ut nos, folia devorat lauri,
Merumque cauta fronde non aqua miſcet.
Hanc tu rubentem prominentibus venis
Quoties venire, Paule, videris contra,
Dicas licebit: Myrtale bibit laurum.

V. *Ad Sextum.*

SExte, Palatinæ cultor facunde Minervæ,
  Ingenio frueris qui propiore Dei.
Nam tibi naſcentes domini cognoſcere curas,
  Et ſecreta ducis pectora noſſe licet.
Sit locus & noſtris aliqua tibi parte libellis,
  Qua Pedo, qua Marſus, quaque Catullus erit.
Et Capitolini cæleſtia carmina belli,
  Grande cothurnati pone Maronis opus.



Digitized by Google

VI. *Ad Muſas. Vel librum commendat Parthenio.*

SI non eſt grave, nec nimis moleſtum,
Muſæ, Parthenium rogate veſtrum:
Sic te ſerior & beata quondam
Salvo Cæſare finiat ſenectus,
Et ſis invidia favente felix;
Sic Burrus cito ſentiat parentem;
Admittas timidam, brevemque chartam
Intra limina ſanctioris aulæ.
Noſti tempora tu Jovis ſereni,
Cum fulget placidus, ſuoque vultu,
Quo nil ſupplicibus ſolet negare.
Non eſt, quod metuas preces iniquas:
Numquam grandia, nec moleſta poſcit,
Quæ cedro decorata, purpuraque
Nigris pagina crevit umbilicis.
Nec porrexeris iſta, ſed teneto,
Sic tamquam nihil offeras agaſque.
Si novi dominum novem ſororum,
Ultro purpuream petet libellum.

VII. *Ad Vulcanum.*

QUaliter Aſſyrios renovant incendia nidos,
Una decem quoties ſecula vixit avis:
Taliter exuta eſt veterem nova Roma ſenectam,
Et ſumpſit vultus præſidis ipſa ſui.
Jam precor oblitus noſtræ, Vulcane, querelæ
Parce: ſumus Martis turba, ſed & Veneris.
Parce pater: ſic Lemniacis laſciva catenis
Ignoſcat conjux, & patienter amet.

VIII. *De Phaſide.*

EDictum Domini, Deique noſtri,
Quo ſubſellia certiora fiunt,
Et puros eques ordines recepit,
Dum laudat modo Phaſis in theatro,
Phaſis purpureis rubens lacernis,
Et jactat tumido ſuperbus ore:
Tandem commodius licet ſedere,
Nunc eſt reddita dignitas equeſtris;
Turba non premimur, nec inquinamur,
Hæc, & talia dum refert ſupinus,
Illas purpureas, & arrogantes
Juſſit ſurgere Lectius lacernas.

IX. *In Symmachum.*

LAnguebam: ſed tu comitatus protinus ad me
Veniſti centum, Symmache, diſcipulis.
Centum me tetigere manus Aquilone gelatæ.
Non habui febrem, Symmache, nunc habeo.

X. *Ad Regulum, de fama poetarum.*

ESſe quid hoc dicam, vivis quod fama negatur,
Et ſua quod rarus tempora lector amat?
Hi ſunt invidiæ nimirum, Regule, mores,
Præferat antiquos ſemper ut illa novis.
Sic veterem ingrati Pompeii quærimus umbram;
Sic laudant Catuli vilia templa ſenes.
Ennius eſt lectus ſalvo tibi, Roma, Marone,
Et ſua riſerunt ſecula Mæonidem.
Rara coronato plauſere theatra Menandro:
Norat Naſonem ſola Corinna ſuum.
Vos tamen, o noſtri, ne feſtinate libelli:
Si poſt fata venit gloria, non propero.

XI. *De Stella.*

SArdonychas, ſmaragdos, adamantas, iaſpidas uno
Verſat in articulo Stella, Severe, meus.
Multas in digitis, plures in carmine gemmas
Invenies: inde eſt hæc, puto, culta manus.

XII. *De eodem.*

QUod nutantia fronte perticata
Geſtat pondera Maſthlion ſuperbus,
Aut grandis Linus omnibus lacertis
Septem quod pueros levat, vel octo;
Res non difficilis mihi videtur:
Uno cum digito, vel hoc, vel illo,
Portet Stella meus decem puellas.

XIII. *In Calliſtratum.*

SUm, fateor, ſemperque fui, Calliſtrate, pauper,
Sed non obſcurus, nec male notus eques.
Sed toto legor orbe frequens, & dicitur, hic eſt:
Quodque cinis paucis, hoc mihi vita dedit.
At tua centenis incumbunt tecta columnis,
Et libertinas arca flagellat opes:
Magnaque Niliacæ ſervit tibi gleba Syenes;
Tondet & innumeros Gallica Parma greges.
Hoc ego, tuque ſumus. ſed quod ſum, non potes eſſe:
Tu quod es, e populo quilibet eſſe poteſt.

XIV. *De Nanneio.*

SEdere primo ſolitus in gradu ſemper,
Tunc cum liceret occupare, Nannejus;
Bis excitatus terque tranſtulit caſtra,
Et inter ipſas pene tertius ſellas
Poſt Cajumque Luciumque conſedit.
Illinc cucullo proſpicit caput tectus,
Oculoque ludos ſpectat indecens uno.
Et hinc miſer dejectus in viam tranſit,
Subſellioque ſemifultus extremo,
Et male receptus altero genu, jactat
Equiti ſedere, Lectioque ſe ſtare.

XV. *Ad Cæſ. Domitianum.*

QUintus noſtrorum liber eſt, Auguſte, jocorum,
Et queritur læſus carmine nemo meo.
Gaudet honorato ſed multus nomine lector,
Cui victura meo munere fama datur.
Quid tamen hæc proſunt, quamvis venerantia multos?
Non proſint: ſane me tamen iſta juvant.

XVI. *Ad Lectorem.*

SEria cum poſſim, quod delectantia malim
Scribere, tu cauſa es, lector amice, mihi,
Qui legis, & tota cantas mea carmina Roma:
Sed neſcis, quanti ſtet mihi talis amor.
Nam ſi falciferi defendere templa Tonantis,
Sollicitiſque velim vendere verba reis;
Plurimus Hiſpanas mittet mihi nauta metretas,

Et

Digitized by Google

Et fiet vario ſordidus ære ſinus.
At nunc conviva eſt, comiſſatorque libellus.
Et tantum gratis pagina noſtra placet.
Sed non hac veteres contenti laude fuerunt,
Cum minimum vati munus Alexis erat.
Belle, inquis, dixti: ſatis eſt: laudabimur uſque.
Diſſimulas? facies me, puto, cauſidicum.

### XVII. *In Gelliam.*

DUm proavos, atavoſque refers, & nomina magna;
Dum tibi noſter eques ſordida conditio eſt:
Dum te poſſe negas niſi lato, Gellia, clavo
Nubere: nupſiſti, Gellia, ciſtifero.

### XVIII. *Ad Quinctianum.*

QUod tibi Decembri menſe, quo volant mappæ,
Gracileſque ligulæ, cereique, chartæque,
Et acuta ſenibus teſta cum damaſcenis,
Præter libellos vernulas nihil miſi;
Fortaſſe avarus videar, aut inhumanus.
Odi doloſas munerum & malas artes.
Imitantur hamos dona: namque quis neſcit,
Avidum vorata decipi ſcarum muſca?
Quoties amico diviti nihil donat,
O Quinctiane, liberalis eſt pauper.

### *XIX. Ad Cæſ. Domitianum.*

SI qua fides veri, præferri, maxime Cæſar,
Temporibus poſſunt ſecula nulla tuis.
Quando magis dignos licuit ſpectare triumphos?
Quando Palatini plus meruere dei?
Pulchrior & major quo ſub duce Martia Roma?
Sub quo libertas principe tanta fuit?
Eſt tamen hoc vitium, ſed non leve, ſit licet unum,
Quod colit ingratas pauper amicitias.
Quis largitur opes veteri, fidoque ſodali,
Aut quem proſequitur non alienus eques?
Saturnalitiæ ligulam miſiſſe ſelibræ,
Flammatæve togæ ſcriptula tota decem,
Luxuria eſt, tumidique vocant hæc munera reges.
Qui crepet aureolos, forſitan unus erit.
Quatenus hi non ſunt, eſto tu, Cæſar, amicus.
Nulla ducis virtus dulcior eſſe poteſt.
Jam dudum tacito rides, Germanice, naſo:
Utile quod nobis, do tibi conſilium.

### *XX. Ad Julium Martialem.*

SI tecum mihi, care Martialis,
Securis liceat frui diebus;
Si diſponere tempus otioſum,
Et veræ pariter vacare vitæ:
Nec nos atria, nec domos potentum,
Nec lites tetricas, forumque triſte
Noſſemus, nec imagines ſuperbas:
Sed geſtatio, fabulæ, libelli,
Campus, porticus, umbra, Virgo, thermæ;
Hæc eſſent loca ſemper, hi labores.
Nunc vivit ſibi neuter, heu, bonoſque
Soles effugere, atque abire ſentit;
Qui nobis pereunt, & imputantur.
Quiſquam vivere cum ſciat, moratur?



### XXI. *De Apollonio.*

QUintum pro Decimo, pro Craſſo, Regule, Macrum
Ante ſalutabat rhetor Apollonius.
Nunc utrumque ſuo reſalutat nomine. quantum
Cura, laborque poteſt! ſcripſit, & edidicit.

### XXII. *In Paullum.*

MAne domi niſi te merui, voluique videre,
Sint mihi, Paulle, tuæ longius Exquiliæ.
Sed Tiburtinæ ſum proximus accola pilæ:
Qua videt antiquum ruſtica Flora Jovem.
Alta ſuburbani vincenda eſt ſemita clivi,
Et numquam ſicco ſordida ſaxa gradu.
Vixque datur longas mulorum rumpere mandras,
Quæque trahi multo marmora fune vides.
Illud adhuc gravius, quod te poſt mille labores,
Paulle, negat laſſo janitor eſſe domi.
Exitus hinc operis vani, togulæque madentis:
Vix tanti Paullum mane videre fuit.
Semper inhumanos habet officioſus amicos:
Rex, niſi dormieris, non potes eſſe meus.

### XXIII. *Ad Baſſum.*

HErbarum fueras indutus, Baſſe, colores,
Jura theatralis dum ſiluere loci.
Quæ poſtquam placidi cenſoris cura renaſci
Juſſit, & Oceanum certior audit eques;
Non niſi vel cocco madida, vel murice tincta
Veſte nites, & te ſic dare verba putas.
Quadringentorum nullæ ſunt, Baſſe, lacernæ:
Aut meus ante omnes Codrus haberet equum.

### XXIV. *De Hermete.*

HErmes Martia ſeculi voluptas;
Hermes omnibus eruditus armis;
Hermes, & gladiator, & magiſter;
Hermes turba ſui tremorque ludi;
Hermes quem timet Helius, ſed unum;
Hermes cui cadit Advolans, ſed uni,
Hermes vincere, nec ferire doctus;
Hermes ſuppoſititius ſibi ipſi;
Hermes divitiæ locariorum;
Hermes cura, laborque ludiarum;
Hermes belligera ſuperbus haſta;
Hermes æquoreo minax tridente;
Hermes caſſide languida timendus;
Hermes gloria Martis univerſi;
Hermes omnia ſolus, & ter unus.

### XXV. *De Chæreſtrate.*

QUadringenta tibi non ſunt, Chæreſtrate: ſurge,
Lectius ecce venit: ſta, fuge, curre, late.
Ecquis, io, revocat, diſcedentemque reducit?
Ecquis, io, largas pandit amicus opes?
Quem chartis famæque damus, populiſque loquendum?
Quis Stygios non vult totus adire lacus?
Hoc, rogo, non melius, quam rubro pulpita nimbo
Spargere, & effuſo permaduiſſe croco?
Quam non ſenſuro dare quadringenta caballo,
Aureus ut Scorpi naſus ubique micet?
O fruſtra locuples, o diſſimulator amici,
Hæc legis & laudas? quæ tibi fama perit?



Digitized by Google

### XXVI. *Ad Codrum.*

QUod alpha dixi, Codre, penulatorum
 Te nuper, aliqua cum jocarer in charta:
Si forte bilem movit hic tibi verſus,
Dicas licebit beta me togatorum.

### XXVII. *In fictum equitem.*

INgenium, ſtudiumque tibi, moreſque, genuſque
 Sunt equitis, fateor: cetera plebis habes.
Bis ſeptena tibi non ſunt ſubſellia tanti,
 Ut ſedeas viſo pallidus Oceano.

### XXVIII. *Ad Aulum, de Mamerco.*

UT bene loquatur, ſentiatque Mamercus,
 Efficere nullis, Aule, moribus poſſis:
Pietate fratres Curtios licet vincas,
Quiete Nervas, comitate Ruſones,
Probitate Macros, æquitate Mauricos,
Oratione Regulos, jocis Paullos:
Rubiginoſis cuncta dentibus rodit.
Hominem malignum forſan eſſe tu credas:
Ego eſſe miſerum credo, cui placet nemo.

### XXIX. *Ad Gelliam.*

SI quando leporem mittis mihi, Gellia, dicis:
 Formoſus ſeptem, Marce, diebus eris.
Si non derides, ſi verum, lux mea, narras:
 Ediſti numquam, Gellia, tu leporem.

### XXX. *Ad Varronem.*

VArro Sophocleo non inficiande cothurno,
 Nec minus in Calabra ſuſpiciende lyra;
Differ opus: nec te facundi ſcena Catulli
 Detineat, cultis aut elegia comis.
Sed lege fumoſo non aſpernanda Decembri
 Carmina, mittuntur quæ tibi menſe ſuo.
Commodius niſi forte tibi, potiuſque videtur,
 Saturnalicias perdere, Varro, nuces.

### XXXI. *De ludo puerorum cum juvencis.*

ADſpice, quam placidis inſultet turba juvencis,
 Et ſua quam facilis pondera taurus amet.
Cornibus hic pendet ſummis: vagus ille per armos
 Currit, & in toto ventilat arma bove.
At feritas immota riget. non eſſet arena
 Tutior, & poterant fallere plana magis.
Nec trepidant geſtus: ſed de diſcrimine palmæ
 Securus puer eſt, ſollicitumque pecus.

### XXXII. *Ad Fauſtinum, de Criſpo.*

QUadrantem Criſpus tabulis, Fauſtine, ſupremis
 Non dedit uxori. cui dedit ergo? ſibi.

### XXXIII. *In Cauſidicum.*

CArpere cauſidicus fertur mea carmina: qui ſit
 Neſcio: ſi ſciero, væ tibi cauſidice.

### XXXIV. *Epitaphium Erotii ad Frontonem & Flaccillam parentes.*

HAnc tibi, Fronto pater, genitrix Flaccilla, puellam,
 Oſcula commendo deliciaſque meas:
Paulula ne nigras horreſcat Erotion umbras,
 Oraque Tartarei prodigioſa canis.
Impletura fuit ſextæ modo frigora brumæ;
 Vixiſſet totidem ni minus illa dies.
Inter tam veteres ludat laſciva patronos,
 Et nomen blæſo garriat ore meum.
Mollia nec rigidus ceſpes tegat oſſa, nec illi
 Terra gravis fueris; non fuit illa tibi.

### XXXV. *De Euclide.*

DUm ſibi redire de Patrenſibus fundis
 Ducena clamat coccinatus Euclides,
Corinthioque plura de ſuburbano:
Longumque pulchra ſtemma repetit a Leda,
Et ſuſcitanti Lectio reluctatur;
Equiti ſuperbo, nobili, locupleti,
Cecidit repente magna de ſinu clavis.
Numquam, Fabulle, nequior fuit clavis.

### XXXVI. *Ad Fauſtinum.*

LAudatus noſtro quidam, Fauſtine, libello,
 Diſſimulat, quaſi nil debeat: impoſuit.

### XXXVII. *De Erotio puella.*

PUella ſenibus dulcior mihi cycnis:
 Agna Galeſi mollior Phalantini:
Concha Lucrini delicatior ſtagni;
Cui nec lapillos præferas Erythræos,
Nec modo politum pecudis Indicæ dentem,
Niveſque primas, liliumque non tactum:
Quæ crine vicit Bætici gregis vellus,
Rhenique nodos, aureamque nitelam:
Fragravit ore, quod roſarium Pæſti;
Quod Atticarum prima mella cerarum;
Quod ſuccinorum rapta de manu gleba;
Cui comparatus indecens erat pavo,
Inamabilis ſciurus, & frequens Phœnix:
Adhuc recenti tepet Erotion buſto,
Quam peſſimorum lex avara fatorum
Sexta peregit hieme, nec tamen tota,
Noſtros amores, gaudiumque, luſuſque.
Et eſſe triſtem me meus vetat Pætus:
Pectuſque pulſans, pariter & comam vellens:
Deflere non te vernulæ pudet mortem?
Ego conjugem, inquit, extuli, & tamen vivo,
Notam, ſuperbam, nobilem, locupletem.
Quid eſſe noſtro fortius poteſt Pæto?
Ducenties accepit, & tamen vivit.

### XXXVIII. *In Calliodorum.*

CAlliodorus habet cenſum (quis neſcit?) equeſtrem,
 Sexte; ſed & fratrem Calliodorus habet.
Quadringenta ſecat, qui dicit σῦκα μέριζε;
 Uno credis equo poſſe ſedere duos?
Quid cum fratre tibi, quid cum Polluce moleſto?
 Non eſſet Pollux ſi tibi, Caſtor eras.
Unus cum ſitis; duo, Calliodore, ſedetis.
 Surge: ſolœciſmum, Calliodore, facis.
Aut imitare genus Ledæ; aut cum fratre ſedere
 Non potes. alternis, Calliodore, ſede.

XXXIX.

### XXXIX. *In Carinum.*

Supremas tibi tricies in anno
Signanti tabulas, Carine, miſi
Hyblæis madidas thymis placentas.
Defeci: miſerere jam Carine.
Signa rarius, aut ſemel fac illud,
Mentitur tua quod ſubinde tuſſis.
Excuſſi loculoſque ſacculumque,
Crœſo divitior licet fuiſſem,
Iro pauperior forem, Carine,
Si conchen toties meam comeſſes.

### XL. *Ad Artemidorum.*

Pinxiſti Venerem; colis, Artemidore, Minervam:
Et miraris, opus diſplicuiſſe tuum?

### XLI. *In Didymum.*

Spadone cum ſis eviratior fluxo,
Et concubino mollior Celæneo,
Quem ſectus ululat matris entheæ Gallus,
Theatra loqueris, & gradus, & edicta;
Trabeaſque, & Idus, fibulaſque, cenſuſque,
Et pumicata pauperes manu monſtras.
Sedere in equitum liceat an tibi ſcamnis,
Videbo, Didyme: non licet maritorum.

### XLII. *Amicis quod datur, non perire.*

Callidus effracta nummos fur auferet arca:
Proſternet patrios impia flamma Lares.
Debitor uſuram pariter, ſortemque negabit:
Non reddet ſterilis ſemina jacta ſeges.
Diſpenſatorem fallax ſpoliabit amica:
Mercibus extructas obruet unda rates.
Extra fortunam eſt quidquid donatur amicis:
Quas dederis, ſolas ſemper habebis opes.

### XLIII. *De Thaide & Lecania.*

Thais habet nigros, niveos Lecania, dentes.
Quæ ratio eſt? emptos hæc habet, illa ſuos.

### XLIV. *In Dentonem.*

Quid factum eſt, rogo, quid repente factum eſt?
Ad cœnam mihi, Dento, quod vocanti
(Quis credat?) quater auſus es negare.
Sed nec reſpicis, & fugis ſequentem;
Quem thermis modo quærere, & theatris,
Et conclavibus omnibus ſolebas.
Sic eſt: captus es unctiore cœna,
Et major rapuit canem culina
Jam te: ſed cito cognitum & relictum
Cum faſtidierit popina dives,
Antiquæ venies ad oſſa cœnæ.

### XLV. *In Baſſam.*

Dicis formoſam, dicis te, Baſſa, puellam,
Iſtud quæ non eſt, dicere Baſſa ſolet.

### XLVI. *Ad Diadumenum.*

Baſia dum nolo, niſi quæ luctantia carpſi,
Et placet ira mihi plus tua, quam facies:
Ut te ſæpe rogem, cedo, Diadumene, ſæpe;
Conſequor hoc, ut me nec timeas, nec ames.

### XLVII. *De Philone.*

Numquam ſe cœnaſſe domi Philo jurat: & hoc eſt:
Non cœnat, quoties nemo vocavit eum.

### XLVIII. *De Encolpo.*

Quid non cogit amor? ſecuit nolente capillos
Encolpus domino, nec prohibente tamen.
Permiſit, flevitque Pudens. ſic ceſſit habenis
Audaci queſtus de Phaethonte pater.
Talis raptus Hylas, talis deprenſus Achilles
Depoſuit gaudens, matre dolente, comas.
Sed tu nec propera, brevibus nec crede capillis:
Tardaque pro tanto munere barba veni.

### XLIX. *Ad Labienum.*

Vidiſſem modo forte cum ſedentem
Solum te, Labiene; tres putavi.
Calvæ me numerus tuæ feſellit.
Sunt illinc tibi, ſunt & hinc capilli,
Quales nec puerum decere poſſint.
Nudum eſt in medio caput, nec ullus
In longa pilus area notatur.
Hic error tibi profuit Decembri,
Tunc cum prandia miſit Imperator;
Cum panariolis tribus rediſti.
Talem Geryonem fuiſſe credo.
Vites, cenſeo, porticum Philippi.
Si te viderit Hercules, periſti.

### L. *In Charopinum.*

Cœno domi quoties, niſi te, Charopine, vocavi;
Protinus ingentes ſunt inimicitiæ:
Meque petis ſtricto medium transfigere ferro,
Si noſtrum ſine te ſcis caluiſſe focum.
Nec ſemel ergo mihi furtum feciſſe licebit?
Improbius nihil eſt hac, Charopine, gula.
Deſine jam noſtram, precor, obſervare culinam,
Atque aliquando meus det tibi verba coquus.

### LI. *Ad Rufum.*

Hic qui libellis prægravem gerit lævam,
Notariorum quem premit chorus levis,
Qui codicillis hinc & inde prolatis,
Epiſtoliſque commodat gravem vultum,
Similis Catoni, Tullioque, Brutoque;
Exprimere, Rufe, fidiculæ licet cogant,
Ave Latinum, χαῖρε non poteſt Græcum.
Si fingere iſtud me putas, ſalutemus.

### LII. *In Poſtumum.*

Quæ mihi præſtiteris memini, ſemperque tenebo:
Cur igitur taceo? Poſtume, tu loqueris.
Incipio quoties alicui tua dona referre,
Protinus exclamat; dixerat ipſe mihi.
Non belle quædam faciunt duo: ſufficit unus
Huic operi: ſi vis, ut loquar, ipſe tace.
Crede mihi, quamvis ingentia, Poſtume, dona
Auctoris pereunt garrulitate ſui.



Digitized by Google

LIII. *Ad Baſſum.*

COlchida quid ſcribis, quid ſcribis, amice, Thyeſten?
Quo tibi vel Nioben, Baſſe, vel Andromachen?
Materia eſt, mihi crede, tuis aptiſſima chartis
Deucalion; vel, ſi non placet hic, Phaethon.

LIV. *De Rhetore Apollonio.*

EXtemporalis factus eſt meus Rhetor:
Calpurnium non ſcripſit, & ſalutavit.

LV. *De Aquila portante Jovem.*

DIc mihi, quem portes, volucrum regina? Tonantem.
Nulla manu quare fulmina geſtat? amat.
Quo calet igne deus? pueri. cur mitis aperto
Reſpicis ore Jovem? de Ganymede loquor.

LVI. *Ad Lupum.*

CUi tradas, Lupe, filium magiſtro
Quæris ſollicitus diu, rogaſque:
Omnes grammaticoſque rhetoraſque
Devites, moneo; nihil ſit illi
Cum libris Ciceronis, aut Maronis.
Famæ Tutilium ſuæ relinquat.
Si verſus facit, abdices Poetam.
Artes diſcere vult pecunioſas;
Fac, diſcat citharœdus, aut choraules.
Si duri puer ingeni videtur,
Præconem facias, vel architectum.

LVII. *Ad Cinnam.*

CUm voco te dominum, noli tibi, Cinna, placere:
Sæpe etiam ſervum ſic reſaluto meum.

LVIII. *Ad Poſtumum.*

CRas te victurum, cras dicis, Poſtume, ſemper.
Dic mihi cras iſtud, Poſtume, quando venit?
Quam longe cras iſtud? ubi eſt? aut unde petendum?
Numquid apud Parthos, Armenioſque latet?
Jam cras iſtud habet Priami vel Neſtoris annos.
Cras iſtud quanti, dic mihi, poſſit emi?
Cras vives: hodie jam vivere, Poſtume, ſerum eſt.
*Ille ſapit, quiſquis,* Poſtume, *vixit heri.*

LIX. *Ad Stellam.*

QUod non argentum, quod non tibi miſimus aurum;
Hoc facimus cauſa, Stella diſerte, tua.
Quiſquis magna dedit, voluit ſibi magna remitti:
Fictilibus noſtris exoneratus eris.

LX. *Ad detractorem.*

ALlatres licet uſque nos & uſque,
Et gannitibus improbis laceſſas:
Certum eſt hanc tibi pernegare famam,
Olim quam petis in meis libellis,
Qualiſcumque legaris ut per orbem.
Nam te cur aliquis ſciat fuiſſe?
Ignotus pereas, miſer, neceſſe eſt.
Non deerunt tamen hac in urbe forſan
Unus, vel duo, treſve, quatuorve,
Pellem rodere qui velint caninam.
Nos hac a ſcabie tenemus ungues.

LXI. *In Marianum.*

CRiſpulus iſte quis eſt, uxori ſemper adhæret
Qui, Mariane, tuæ? Criſpulus iſte quis eſt?
Neſcio quid dominæ teneram qui garrit in aurem,
Et ſellam cubito dexteriore premit?
Per cujus digitos currit levis annulus omnes:
Crura gerit nullo qui violata pilo?
Nil mihi reſpondes? uxoris res agit, inquis,
Iſte meæ. ſane certus, & aſper homo eſt,
Procuratorem vultu qui præferat ipſo;
Acrior hoc Chius non erat Aufidius.
O quam dignus eras alapis, Mariane, Latini:
Te ſucceſſurum credo ego Panniculo.
Res uxoris agit? res nullas Criſpulus iſte:
Res non uxoris, res agit iſte tuas.

LXII. *Ad hoſpites.*

JUre tuo noſtris maneas licet, hoſpes, in hortis,
Si potes in nudo ponere membra ſolo:
Aut ſi portatur tecum tibi magna ſupellex:
Nam mea jam digitum ſuſtulit hoſpitibus.
Nulla tegit fractos nec inanis culcita lectos:
Putris & abrupta faſcia reſte jacet.
Sit tamen hoſpitium nobis commune duobus:
Emi hortos; plus eſt: inſtrue tu; minus eſt.

LXIII. *Ad Ponticum.*

QUid ſentis, inquis, de noſtris, Marce, libellis?
Sic me ſollicitus, Pontice, ſæpe rogas.
Admiror; ſtupeo; nihil eſt perfectius illis:
Ipſe tuo cedit Regulus ingenio.
Hoc ſentis? inquis; faciat tibi ſic bene Cæſar,
Sic Capitolinus Jupiter: immo tibi.

LXIV. *Ad ſuos miniſtros.*

SExtantes, Calliſte, duos infunde Falerni:
Tu ſuper æſtivas, Alcime, ſolve nives.
Pingueſcat nimio madidus mihi crinis amomo,
Laſſenturque roſis tempora ſutilibus.
Jam vicina jubent nos vivere Mauſolea:
Cum doceant ipſos poſſe perire deos.

LXV. *Ad Cæſarem.*

AStra, polumque dedit, quamvis obſtante noverca,
Alcidæ, Nemeæ terror, & Arcas aper;
Et caſtigatum Libycæ ceroma palæſtræ;
Et gravis in Siculo pulvere fuſus Eryx:
Silvarumque tremor, tacita qui fraude ſoleb at
Ducere nec rectas Cacus in antra boves:
Iſta tuæ, Cæſar, quota pars ſpectatur arenæ?
Dat majora novus prælia mane dies.
Quot graviora cadunt Nemeæo pondera monſtro?
Quot tua Mænalios collocat haſta ſues?
Reddatur ſi pugna triplex paſtoris Iberi;
Eſt tibi, qui poſſit vincere Geryonem.
Sæpe licet Graiæ numeretur bellua Lernæ,
Improba Niliacis quid facit Hydra feris?
Pro meritis cælum tantis, Auguſte, dederunt
Alcidæ cito Di: ſed tibi ſero dabunt.

LXVI.

Digitized by Google

LXVI. *In Pontilianum.*

SÆpe ſalutatus, numquam prior ipſe ſalutas:
Sic erit æternum, Pontiliane, vale.

LXVII. *De hirundine.*

HIbernos peterent ſolito cum more receſſus
Atthides, in nidis una remanſit avis.
Deprendere nefas ad tempora verna reverſæ,
Et profugam volucres diripuere ſuæ.
Sero dedit pœnas, diſcerpi noxia mater
Debuerat: ſed tunc, cum laceravit Itym.

LXVIII. *Ad Lesbiam.*

ARctoa de gente comam tibi, Lesbia, miſi:
Ut ſcires quanto ſit tua flava magis.

LXIX. *In M. Antonium.*

ANtoni Phario nil objectùre Pothino,
Et levius tabula, quam Cicerone nocens:
Quid gladium demens Romana ſtringis in ora?
Hoc admiſiſſet nec Catilina nefas.
Impius infando miles corrumpitur auro:
Et tantis opibus vox tacet una tibi.
Quid proſunt ſacræ pretioſa ſilentia linguæ?
Incipient omnes pro Cicerone loqui.

LXX. *De Syriſco ad Maximum.*

INfuſum ſibi nuper a patrono
Plenum, Maxime, centies Syriſcus
In ſellariolis vagus popinis
Circa balnea quatuor, peregit.
O quanta eſt gulà, centies comeſſe!
Quanto major adhuc, nec accubare!

LXXI. *Ad Fauſtinum.*

HUmida qua gelidas ſummittit Trebula valles,
Et viridis Cancri menſibus alget ager;
Rura Cleonæo numquam temerata leone,
Et domus Æolio ſemper amica Noto,
Te, Fauſtine, vocant: longas his exige meſſes
Collibus; hibernum jam tibi Tibur erit.

LXXII. *Ad Rufum, de origine Bacchi.*

QUi potuit Bacchi matrem dixiſſe Tonantem,
Ille poteſt Semelen dicere, Rufe, patrem.

LXXIII. *Ad Theodorum.*

NOn donem tibi cur meos libellos
Oranti toties, & exigenti,
Miraris, Theodore? magna cauſa eſt:
Dones tu mihi ne tuos libellos.

LXXIV. *De Pompeio & filiis.*

POmpeios juvenes Aſia, atque Europa, ſed ipſum
Terra tegit Libyes; ſi tamen ulla tegit.
Quid mirum toto ſi ſpargitur orbe? jacere
Uno non poterat tanta ruina loco.

XXXV. *Ad Quinctum.*

QUæ legis cauſa nupſit tibi Lælia, Quincte,
Uxorem potes hanc dicere legitimam?

LXXVI. *Ad Cinnam.*

PRofecit poto Mithridates ſæpe veneno,
Toxica ne poſſent ſæva nocere ſibi.
Tu quoque caviſti cœnando tam male ſemper:
Ne poſſes umquam, Cinna, perire fame.

LXXVII. *Ad Marullum.*

NArratur belle quidam dixiſſe, Marulle,
Qui te ferre oleum dixit in auriculam.

LXXVIII. *Ad Turanium.*

SI triſti domicœnio laboras,
Turani; potes eſurire mecum.
Non deerunt tibi, ſi ſoles προπίνειν,
Viles Cappadocæ, graveſque porri.
Diviſis cybium latebit ovis:
Ponetur digitis tenendus unctis
Nigra cauliculus virens patella,
Algentem modo qui reliquit hortum:
Et pultem niveam premens botellus,
Et pallens faba cum rubente lardo.
Menſæ munera ſi voles ſecundæ,
Marcentes tibi porrigentur uvæ,
Et nomen pyra quæ ferunt Syrorum;
Et quas docta Neapolis creavit
Lento caſtaneæ vapore toſtæ:
Vinum tu facies bonum bibendo.
Poſt hæc omnia forte ſi movebit
Bacchus, quam ſolet, eſuritionem,
Succurrent tibi nobiles olivæ,
Piceni modo quas tulere rami,
Et fervens cicer, & tepens lupinus.
Parva eſt cœnula, (quis poteſt negare?)
Sed finges nihil, audieſve fictum,
Et vultu placidus tuo recumbes;
Nec craſſum dominus leget volumen:
Nec de Gadibus improbis puellæ
Vibrabunt ſine fine prurientes
Laſcivos docili tremore lumbos:
Sed, quod non grave ſit, nec inficetum,
Parvi tibia condyli ſonabit.
Hæc eſt cœnula. Claudiam ſequeris,
Quam nobis cupis eſſe tu priorem.

LXXIX. *In Zoilum.*

UNdecies una ſurrexti, Zoile, cœna;
Et mutata tibi eſt ſyntheſis undecies:
Sudor inhæreret madida ne veſte retentus,
Et laxam tenuis læderet aura cutem.
Quare ego non ſudo, qui tecum, Zoile, cœno?
Frigus enim magnum ſyntheſis una facit.

LXXX. *Ad Severum.*

NOn totam mihi, ſi vacabis, horam
Dones, & licet imputes, Severe,
Dum noſtras legis, exigiſque nugas.
Durum eſt perdere ferias: rogamus,

Jactu-

Jacturam patiaris hanc, feraſque.
Quod ſi legeris ipſe cum diſerto
( Sed numquid ſumus improbi ? ) Secundo ?
Plus multo tibi debiturus hic eſt,
Quam debet domino ſuo libellus.
Nam ſecurus erit, nec inquieta
Laſſi marmora Siſyphi videbit ;
Quem cenſoria cum meo Severo
Docti lima momorderit Secundi.

### LXXXI. *Ad Æmilianum.*

SEmper eris pauper, ſi pauper es, Æmiliane:
Dantur opes nulli nunc, niſi divitibus.

### LXXXII. *In Gaurum.*

QUid promittebas mihi millia, Gaure, ducenta:
Si dare non poteras millia, Gaure, decem?
An potes, & non vis? rogo, non eſt turpius iſtud?
I, tibi diſperdas, Gaure: puſillus homo es.

### LXXXIII. *Ad Dindymum.*

INſequeris, fugio; fugis, inſequor; hæc mihi mens eſt:
Velle tuum nolo, Dindyme, nolle volo.

### LXXXIV. *Ad Gallum.*

JAm triſtis nucibus puer relictis
Clamoſo revocatur a Magiſtro:
Et blando male proditus fritillo,
Arcana modo raptus e popina,
Ædilem rogat udus aleator.
Saturnalia tranſiere tota,
Nec munuſcula parva, nec minora
Miſiſti mihi, Galla, quæ ſolebas.
Sane ſic abeat meus December.
Scis certe puto veſtra jam venire
Saturnalia, Martias Kalendas.
Tunc reddam tibi, Galla, quod dediſti.

---

## LIBER VI.

### I. *Ad Julium Martialem.*

SExtus mittitur hic tibi libellus,
In primis mihi care Martialis:
Quem ſi terſeris aure diligenti,
Audebit minus anxius tremenſque,
Magnas Cæſaris in manus venire.

### II. *Adulatorium.*

LUſus erat ſacræ connubia fallere tedæ:
Luſus & immeritos exſecuiſſe mares.
Utraque tu prohibes, Cæſar, populiſque futuris
Succurris, naſci quos ſine fraude jubes.
Nec ſpado jam, nec mœchus erit, te præſide, quiſquam:
At prius (o mores) & ſpado mœchus erat.

### III. *De filio Domitiani.*

NAſcere Dardanio promiſſum nomen Iulo,
Vera deum ſoboles: naſcere magne puer.
Cui pater æternas poſt ſecula tradat habenas,
Quique regas orbem cum ſeniore ſenex.
Ipſa tibi niveo trahet aurea pollice fila,
Et totam Phryxi Julia nebit ovem.

### IV. *Adulatorium.*

CEnſor maxime, principumque princeps,
Cum tot jam tibi debeat triumphos,
Tot naſcentia templa, tot renata,
Tot ſpectacula, tot deos, tot urbes:
Plus debet tibi Roma, quod pudica eſt.

### V. *Ad Cæcilianum.*

RUſtica mercatus multis ſum prædia nummis:
Mutua des centum, Cæciliane, rogo.
Nil mihi reſpondes? tacitum te dicere credo:
Non reddes: ideo, Cæciliane, rogo.

### VI. *Ad Lupercum.*

COmoedi tres ſunt: ſed amat tua Paulla, Luperce,
Quatuor, & κωφὸν Paulla πρόσωπον amat.

### VII. *De Theleſina.*

JUlia lex populis ex quo, Fauſtine, renata eſt;
Atque intrare domos juſſa Pudicitia eſt:
Aut minus, aut certe non plus triceſima lux eſt,
Et nubit decimo jam Theleſina viro.
Quæ nubit toties, non nubit: adultera lege eſt.
Offendor mœcha ſimpliciore minus.

### VIII. *Ad Severum.*

PRætores duo, quatuor tribuni,
Septem cauſidici, decem Poetæ,
Cujuſdam modo nuptias petebant
A quodam ſene. non moratus ille
Præconi dedit Eulogo puellam.
Dignum quid fatuo, Severe, fecit?

### IX. *Ad Lævinum.*

IN Pompeiano dormis, Lævine, theatro:
Et quereris, ſi te ſuſcitat Oceanus?

### X. *Petit latenter a Domitiano pecuniam.*

PAuca Jovem nuper cum millia forte rogarem:
Ille dabit, dixit, qui mihi templa dedit.
Templa quidem dedit ille Jovi: ſed millia nobis
Nulla dedit: pudeat pauca rogaſſe Jovem.
At quam non tetricus, quam nulla nubilus ira,
Quam placido noſtras legerat ore preces!
Talis ſupplicibus tribuit diademata Dacis:
Et Capitolinas itque reditque vias.
Dic, precor, o noſtri dic conſcia virgo Tonantis:
Si negat hoc vultu, quo ſolet ergo dare?
Sic ego: ſic breviter poſita mihi Gorgone Pallas:
Quæ nondum data ſunt, ſtulte, negata putas?

### XI. *In Marcum.*

QUod non ſit Pylades hoc tempore, non ſit Oreſtes,
Miraris? Pylades, Marce, bibebat idem.
Nec melior panis, turduſve dabatur Oreſti:
Sed par, atque eadem cœna duobus erat.

Tu

Tu Lucrina voras: me paſcit aquoſa Peloris:
Non minus ingenua eſt & mihi, Marce, gula.
Te Cadmea Tyros, me pinguis Gallia veſtit:
Vis te purpureum, Marce, ſagatus amem?
Ut præſtem Pyladen, aliquis mihi præſtet Oreſtem.
Hoc non fit verbis, Marce: ut ameris, ama.

XII. *De Fabulla.*

JUrat capillos eſſe, quos emit, ſuos
Fabulla: numquid, Paulle, pejerat? nego.

XIII. *De ſtatua Juliæ.*

QUis te Phidiaco formatam, Julia, cælo:
Vel quis Palladiæ non putet artis opus?
Candida non tacita reſpondet imagine Lygdos,
Et placido fulget vivus in ore decor.
Ludit Acidalio, ſed non manus aſpera, nodo,
Quem rapuit collo, parve Cupido, tuo.
Ut Martis revocetur amor, ſummique Tonantis,
A te Juno petat ceſton, & ipſa Venus.

XIV. *In Laberium.*

VErſus ſcribere poſſe te diſertos
Affirmas, Laberi: quid ergo non vis?
Verſus ſcribere qui poteſt diſertos,
Non ſcribat, Laberi; virum putabo.

XV. *De formica ſuccino incluſa.*

DUm Phaethontea formica vagatur in umbra,
Implicuit tenuem ſuccina gutta feram:
Sic modo quæ fuerat vita contempta manente,
Funeribus facta eſt nunc pretioſa ſuis.

XVI. *Ad Priapum.*

TU, qui pene viros terres, & falce cinædos,
Jugera ſepoſiti pauca tuere loci.
Sic tua non intrent vetuli pomaria fures;
Sed puer, aut longis pulchra puella comis.

XVII. *In Cinnamum.*

CInnam, Cinname, te jubes vocari.
Non eſt hic, rogo, Cinna, barbariſmus?
Tu, ſi Furius ante dictus eſſes,
Fur iſta ratione dicereris.

XVIII. *Epitaphium Salonini, ad Priſcum.*

SAncta Salonini terris requieſcit Iberis,
Qua melior Stygias non videt umbra domos.
Sed lugere nefas: nam qui te, Priſce, reliquit,
Vivit, qua voluit vivere parte magis.

XIX. *In Poſtumum cauſidicum.*

NOn de vi, neque cæde, nec veneno,
Sed lis eſt mihi de tribus capellis.
Vicini queror has abeſſe furto.
Hoc judex ſibi poſtulat probari:
Tu Cannas, Mithridaticumque bellum,
Et perjuria Punici furoris,
Et Syllas, Marioſque, Mutioſque
Magna voce ſonas, manuque tota.
Jam dic, Poſtume, de tribus capellis.

XX. *In Phœbum.*

MUtua te centum ſeſtertia, Phœbe, rogavi,
Cum mihi dixiſſes, exigis ergo nihil?
Inquiris, dubitas, cunctaris, meque diebus
Teque decem crucias: jam, rogo, Phœbe, nega.

XXI. *De Stella & Ianthide.*

PErpetuam Stellæ dum jungit Ianthida vati
Læta Venus, dixit: plus dare non potui.
Hæc coram domina: ſed nequius illud in aurem,
Tu ne quid pecces exitioſe vide.
Sæpe ego laſcivum Martem furibunda cecidi,
Legitimos iſſet cum vagus ante toros.
Sed poſtquam meus eſt, nulla me pellice læſit:
Tam frugi Juno vellet habere Jovem.
Dixit, & arcano percuſſit pectora loro.
Plaga juvat: ſed tu jam Dea cæde duos.

XXII. *In Proculinam.*

QUod nubis, Proculina, concubino,
Et mœchum modo, nunc facis maritum,
Ne lex Julia te notare poſſit;
Non nubis, Proculina, ſed fateris.

XXIII. *In Lesbiam.*

STare jubes noſtrum ſemper tibi, Lesbia, penem?
Crede mihi, non eſt mentula, quod digitus.
Tu licet & manibus blandis, & vocibus inſtes:
Contra te facies imperioſa tua eſt,

XXIV. *De Chariſiano.*

NIl laſcivius eſt Chariſiano;
Saturnalibus ambulat togatus.

XXV. *Ad Marcellinum.*

MArcelline boni ſoboles ſinceræ parentis,
Horrida Parrhaſio quem tegit urſa jugo:
Ille vetus pro te patriuſque quod optat amicus,
Accipe, & hæc memori pectore vota tene:
Cauta ſit ut virtus, nec te temerarius ardor
In medios enſes, ſævaque tela ferat.
Bella velint, Martemque ferum rationis egentes:
Tu potes & patriæ miles, & eſſe decus.

XXVI. *De Sotade.*

PEriclitatur capite Sotades noſter.
Reum putatis eſſe Sotadem? non eſt.
Arrigere deſiit poſſe Sotades: lingit.

XXVII. *Ad Nepotem.*

BIs vicine nepos (nam tu quoque proxima Floræ
Incolis, & veteres tu quoque Ficelias)
Eſt tibi, quæ patria ſignatur imagine vultus,
Teſtis maternæ nata pudicitiæ.
Tu tamen annoſo nimium ne parce Falerno:
Et potius plenos ære relinque cados.

Sit

Digitized by Google

Sit pia, ſit locuples, ſed potet filia muſtum;
  Amphora cum domina nunc nova fiat anus.
Cæcuba non ſolos vindemia nutriat orbos:
  Poſſunt & patres vivere, crede mihi.

XXVIII. *Epitaphium Glauciæ.*

LIbertus Melioris ille notus,
  Tota qui cecidit dolente Roma,
Cari deliciæ breves patroni,
Hoc ſub marmore Glaucias humatus
Juncto Flaminiæ jacet ſepulchro:
Caſtus moribus, innocens pudore,
Velox ingenio, decore felix.
Bis ſenis modo meſſibus peractis
Vix unum puer applicabat annum.
Qui fles talia, nil fleas viator.

XXIX. *De eodem.*

NOn de plebe domus, nec avaræ verna cataſtæ,
  Sed domini ſancto dignus amore puer:
Munera cum poſſet nondum ſentire patroni,
  Glaucia libertus jam Melioris erat.
Moribus hoc formæque datum. quis blandior illo?
  Aut quis Apollineo pulchrior ore fuit?
Immodicis brevis eſt ætas, & rara ſenectus.
  Quidquid ames, cupias non placuiſſe nimis.

XXX. *In Pætum.*

SEx ſeſtertia ſi ſtatim dediſſes,
  Cum dixti mihi; ſume, tolle, dono:
Deberem tibi, Pæte, pro ducentis.
At nunc cum dederis diu moratus,
Poſt ſeptem puto, vel novem Kalendas;
Vis dicam tibi veriora veris?
Sex ſeſtertia, Pæte, perdidiſti.

XXXI. *In Charidemum.*

UXorem, Charideme, tuam ſcis ipſe, ſiniſque
  A medico futui. vis ſine febre mori.

XXXII. *De morte Othonis.*

CUm dubitaret adhuc belli civilis Enyo,
  Forſitan & poſſet vincere mollis Otho:
Damnavit multo ſtaturum ſanguine Martem,
  Et fodit certa pectora nuda manu.
Sit Cato, dum vivit, ſane vel Cæſare major:
  Dum moritur, numquid major Othone fuit?

XXXIII *In Sabellum.*

NIl miſerabilius, Matho, pædicone Sabello
  Vidiſti, quo nil lætius ante fuit.
Furta, fugæ, mortes ſervorum, incendia, luctus
Affligunt hominem. tam miſer, & futuit.

XXXIV. *Ad Diadumenum.*

BAſia da nobis, Diadumene, preſſa. quot, inquis!
  Oceani fluctus me numerare jubes,
Et maris Ægæi ſparſas per litora conchas:
  Et quæ Cecropio monte vagantur apes:
Quæque ſonant pleno vocesque manusque theatro,
  Cum populus ſubiti Cæſaris ora videt.
Nolo quot arguto dedit exorata Catullo
  Lesbia: pauca cupit, qui numerare poteſt.

XXXV *Ad Cæcilianum.*

SEptem clepſydras magna tibi voce petenti
  Arbiter invitus, Cæciliane, dedit.
At tu multa diu dicis: vitreiſque tepentem
  Ampullis potas ſemiſupinus aquam.
Ut tandem ſaties vocemque ſitimque; rogamus
  Jam de clepſydra, Cæciliane, bibas.

XXXVI. *Ad Papilum.*

MEntula tam magna eſt, tantus tibi, Papile, naſus,
  Ut poſſis, quoties arrigis, olfacere.

XXXVII. *In Carinum.*

SEcti podicis uſque ad umbilicum
  Nullas reliquias habet Carinus.
Et prurit tamen uſque ad umbilicum:
O quanta ſcabie miſer laborat!
Culum non habet, eſt tamen cinædus.

XXXVIII. *De filio Reguli.*

ADſpicis ut parvus, nec adhuc trieteride plena
  Regulus auditum laudet & ipſe patrem?
Maternoſque ſinus viſo genitore relinquat,
  Et patrias laudes ſentiat eſſe ſuas?
Jam clamor, centumque viri, denſumque coronæ
  Vulgus, & infanti Julia tecta placent.
Acris equi ſoboles magno ſic pulvere gaudet;
  Sic vitulus molli prælia fronte cupit.
Di ſervate, precor, matri ſua vota, patrique:
  Audiat ut natum Regulus, illa duos.

XXXIX. *In Cinnam.*

PAter ex Marulla, Cinna, factus es ſeptem,
  Non liberorum: namque nec tuus quiſpiam,
Nec eſt amici, filiuſve vicini:
Sed in grabatis tegetibuſque concepti
Materna produnt capitibus ſuis furta.
Hic qui retorto crine Maurus incedit,
Sobolem fatetur eſſe ſe coci Santeæ.
At ille ſima nare, turgidis labris,
Ipſa eſt imago Pannici palæſtritæ.
Piſtoris eſſe tertium, quis ignorat,
Quicumque lippum novit & videt Damam?
Quartus cinæda fronte, candido vultu,
Ex concubino natus eſt tibi Lygdo:
Percide ſi vis filium, nefas non eſt.
Hunc vero acuto capite, & auribus longis,
Quæ ſic moventur ut ſolent aſellorum,
Quis morionis filium neget Cyrrhæ?
Duæ ſorores; illa nigra, & hæc rufa,
Croti choraulæ, villicique ſunt Carpi.
Jamque hybridarum grex tibi foret plenus,
Si ſpado Coreſus, Dindymuſque non eſſet.

XL. *Ad Lycorim.*

FEmina præferri potuit tibi nulla, Lycori:
  Præferri Glyceræ femina nulla poteſt.

Hæc

Digitized by Google

Hæc erit hoc, quod tu: tu non potes eſſe, quod hæc eſt.
Tempora quid faciunt! hanc volo, te volui.

XLI. *In raucum Poetam.*

QUi recitat lana fauces & colla revinctus,
Hic ſe poſſe loqui, poſſe tacere negat.

XLII. *De Etruſci thermis, ad Oppianum.*

ETruſci niſi thermulis laveris;
Illotus morieris, Oppiane.
Nullæ ſic tibi blandientur undæ,
Nec fontes Aponi rudes puellis,
Non mollis Sinueſſa, fervidique
Fluctus Paſſeris, aut ſuperbus Anxur,
Non Phœbi vada, principeſque Bajæ,
Nuſquam tam nitidum micat ſerenum:
Lux ipſa eſt ibi longior, dieſque
Nullo tardius a loco recedit.
Illic Taygeti virent metalla,
Et certant vario decore ſaxa,
Quæ Phryx, & Libys altius cecidit.
Siccos pinguis Onyx anhelat æſtus,
Et flamma tenui calent Ophitæ.
Ritus ſi placeant tibi Laconum,
Contentus potes arido vapore,
Cruda Virgine, Martiave mergi:
Quæ tam candida, tam ſerena lucet,
Ut nullas ibi ſuſpiceris undas,
Et credas vacuam nitere Lygdon.
Non attendis, & aure me ſupina
Jam dudum quaſi negligenter audis.
Illotus morieris, Oppiane,

XLIII. *Ad Caſtricum.*

DUm tibi felices indulgent, Caſtrice, Bajæ,
Canaque ſulfureis Nympha natatur aquis,
Me Nomentani confirmant otia ruris,
Et caſa jugeribus non oneroſa ſuis.
Hic mihi Bajani ſoles, molliſque Lucrinus,
Hic veſtræ mihi ſunt, Caſtrice, divitiæ.
Quondam laudatas quocumque libebat ad undas
Currere, nec longas pertimuiſſe vias.
Nunc urbi vicina juvant, facileſque receſſus,
Et ſatis eſt, pigro ſi licet eſſe mihi.

XLIV. *In Calliodorum.*

FEſtive credis te, Calliodore, jocari,
Et ſolum multo permaduiſſe ſale.
Omnibus arrides, dicteria dicis in omnes,
Sic te convivam poſſe placere putas.
At ſi ego non belle, ſed vere dixero quiddam:
Nemo propinabit, Calliodore, tibi.

XLV. *In nuptias Lydi & Lætoriæ.*

LUſiſtis, ſatis eſt: laſcivi nubite cunni:
Permiſſa eſt vobis non niſi caſta Venus.
Hæc eſt caſta Venus? nubit Lætoria Lygdo:
Turpior uxor erit, quam modo mœcha fuit.

XLVI. *Ad Catianum.*

VApulat aſſiduo Veneti quadriga flagello,
Nec currit: magnam rem, Catiane, facit.

XLVII. *Ad Ianthidis Nympham.*

NYmpha, mea Stellæ quæ fonte domeſtica puro
Laberis, & domini gemmea tecta ſubis:
Sive Numæ conjux Triviæ te miſit ab antro;
Sive Camœnarum de grege nona venis:
Exſolvit votis hac ſe tibi virgine porca
Marcus, furtivam quod bibit æger aquam.
Tu contenta meo jam crimine, gaudia fontis
Da ſecura tui: ſit mihi ſana ſitis.

XLVIII. *In Pomponium.*

QUod tam grande ſophos clamat tibi turba togata;
Non tu, Pomponi; cœna diſerta tua eſt.

XLIX. *De ſe Priapus.*

Non ſum de fragili dolatus ulmo;
Nec quæ ſtat rigida ſupina vena,
De ligno mihi quolibet columna eſt,
Sed viva generata de cupreſſo:
Quæ nec ſecula centies peracta,
Nec longæ cariem timet ſenectæ.
Hanc tu, quiſquis es, o malus, timeto:
Nam ſi vel minimos manu rapaci
Hoc de palmite læſeris racemos:
Naſcetur, licet hoc velis negare,
Inſerta tibi ficus a cupreſſo.

L. *De Theleſino.*

CUm coleret puros pauper Theleſinus amicos,
Errabat gelida ſordidus in togula.
Obſcœnos poſtquam cœpit curare cinædos,
Argentum, menſas, prædia ſolus emit.
Vis fieri dives Bithynice? conſcius eſto.
Nil tibi, vel minimum, baſia pura dabunt.

LI. *Ad Lupercum.*

QUod convivaris ſine me tam ſæpe, Luperce;
Inveni, noceam qua ratione tibi.
Iraſcar licet uſque voces, mittaſque, rogeſque.
Quid facies? inquis. quid faciam? veniam.

LII. *Epitaphium Pantagathi tonſoris.*

HOc jacet in tumulo raptus puerilibus annis
Pantagathus, domini cura, dolorque ſui,
Vix tangente vagos ferro reſecare capillos
Doctus, & hirſutas excoluiſſe genas.
Sis licet, ut debes, Tellus placata, leviſque;
Artificis levior non potes eſſe manu.

LIII. *De Andragora.*

LOtus nobiſcum eſt, hilaris cœnavit; & idem
Inventus mane eſt mortuus Andragoras.
Tam ſubitæ mortis cauſſam, Fauſtine, requiris?
In ſomnis medicum viderat Hermocratem.

LIV. *De Sextiliano.*

TAntos, & tantas ſi dicere Sextilianum,
Aule, vetes; junget vix tria verba miſer.
Quid ſibi vult? inquis. dicam, quid ſuſpicer eſſe:
Tantos, & tantas Sextilianus amat.



Digitized by Google

### LV. *In Coracinum.*

QUod ſemper caſiaque, cinnamoque,
Et nido niger alitis ſuperbæ
Fragras plumbea Nicerotiana;
Rides nos, Coracine, nil olentes:
Malo, quam bene olere, nil olere.

### LVI. *In Charidemum.*

QUod tibi crura rigent ſetis, & pectora villis;
Verba putas famæ te, Charideme, dare.
Extirpa, mihi crede, pilos de corpore toto,
Teque pilare tuas teſtificare nates.
Quæ ratio eſt? inquis. ſcis multos dicere multa.
Fac pædicari te, Charideme, putent.

### LVII. *In Phœbum.*

MEntiris fictos unguento, Phœbe, capillos,
Et tegitur pictis ſordida calva comis.
Tonſorem capiti non eſt adhibere neceſſum:
Radere te melius ſpongia, Phœbe, poteſt.

### LVIII. *Ad Aulum Pudentem.*

CErnere Parrhaſios dum te juvat, Aule, Triones
Cominus & Scythici ſidera pigra poli;
O quam pene tibi Stygias ego raptus ad undas,
Elyſiæ vidi nubila fuſca plagæ!
Quamvis laſſa tuos quærebant lumina vultus,
Atque erat in gelido plurimus ore Pudens.
Si mihi lanificæ ducunt non pulla ſorores
Stamina, nec ſurdos vox habet iſta deos;
Soſpite me ſoſpes Latias reveheris ad urbes,
Et referes pili præmia clarus eques.

### LIX. *In Baccaram.*

ET dolet, & queritur, ſibi non contingere frigus
Propter ſexcentas Baccara gauſapinas:
Optat & obſcuras luces, ventoſque, niveſque;
Odit & hibernos, ſi tepuere, dies.
Quid fecere mali noſtræ tibi, ſæve, lacernæ,
Tollere de ſcapulis quas levis aura poteſt?
Quanto ſimplicius, quanto eſt humanius iſtud;
Menſe vel Auguſto ſumere gauſapinas?

### LX. *De Pompillo, ad Fauſtinum.*

REm factam Pompillus habet, Fauſtine: legetur:
Et nomen toto ſparget in orbe ſuum.
Sic leve flavorum valet genus Uſipiorum,
Quiſquis & Auſonium non amat imperium.
Ingenioſa tamen Pompilli ſcripta feruntur;
Sed famæ non eſt hoc, mihi crede, ſatis.
Quam multi tineas paſcunt blattaſque diſerti!
Et redimunt ſoli carmina docta coci!
Neſcio quid plus eſt, quod donet ſecula chartis:
Victurus Genium debet habere liber.

### LXI. In *Invidum.*

LAudat, amat, cantat noſtros mea Roma libellos:
Meque ſinus omnes, me manus omnis habet.
Ecce rubet quidam, pallet, ſtupet, oſcitat, odit.
Hoc volo: nunc nobis carmina noſtra placent.

### LXII. *Ad Oppianum.*

AMiſit pater unicum Silanus:
Ceſſas mittere munera, Oppiane?
Heu crudele nefas, malæque Parcæ!
Cujus vulturis hoc erit cadaver?

### LXIII. *Ad Marianum.*

SCis te captari: ſcis hunc, qui captat, avarum:
Et ſcis qui captat, quid, Mariane, velit:
Tu tamen hunc tabulis hæredem, ſtulte, ſupremis
Scribis, & eſſe tuo vis, furioſe, loco.
Munera magna tamen miſit, ſed miſit in hamo:
Et piſcatorem piſcis amare poteſt?
Hiccine deflebit vero tua fata dolore?
Si cupis, ut ploret: des, Mariane, nihil.

### LXIV. *In detractorem.*

CUm ſis nec rigida Fabiorum gente creatus,
Nec qualem Curio, dum prandia portat aranti,
Hirſuta peperit rubicunda ſub ilice conjux:
Sed patris ad ſpeculum tonſi, matriſque togatæ
Filius, & ſponſam poſſit te ſponſa vocare:
Emendare meos, quos novit fama, libellos,
Et tibi permittis felices carpere nugas:
Has, inquam, nugas, quibus aurem advertere totam
Non aſpernantur proceres urbiſque, forique:
Quas & perpetui dignantur ſcrinia Sili,
Et repetit toties facundo Regulus ore;
Quique videt propius magni certamina Circi,
Laudat Aventinæ vicinus Sura Dianæ:
Ipſe etiam tanto dominus ſub pondere rerum
Non dedignatur bis terque revolvere Cæſar.
Sed tibi plus mentis, tibi cor limante Minerva
Acrius, & tenues finxerunt pectus Athenæ.
Ne valeam, ſi non multo ſapit altius iſtud,
Quod cum panticibus laxis, & cum pede grandi,
Et rubro pulmone vetus, naſiſque timendum,
Omnia crudelis lanius per compita portat.
Audes præterea, quos nullus noverit, in me
Scribere verſiculos, miſeras & perdere chartas:
At ſi quid noſtræ tibi bilis inuſſerit ardor,
Vivet, & hærebit, totoque legetur in orbe:
Stigmata nec vafra delebit Cinnamus arte.
Sed miſerere tui, rabido nec perditus ore
Fumantem naſum vivi tentaveris urſi:
Sit placidus licet, & lambat digitoſque, manuſque:
Si dolor, & bilis, ſi juſta coegerit ira,
Urſus erit: vacua dentes in pelle fatiges,
Et tacitam quæras, quam poſſis rodere, carnem.

### LXV. *Ad Tuccam.*

HExametris epigramma facis, ſcio dicere Tuccam:
Tucca, ſolet fieri; denique, Tucca, licet.
Sed tamen hoc longum eſt. hoc quoque, Tucca, licetque:
Si breviora probas, diſticha ſola legas.
Conveniat nobis: ut fas epigramata longa
Sit tranſire tibi; ſcribere, Tucca, mihi.

### LXVI. *De præcone puellam vendente.*

FAmæ non nimium bonæ puellam,
Quales in media ſedent Suburra,

Ven-

Vendebat modo præco Gellianus
Parvo cum pretio diu liceret,
Dum puram cupit approbare cunctis,
Attraxit prope ſe manu negantem,
Et bis, terque, quaterque baſiavit.
Quid profecerit oſculo, requiris?
Sexcentos modo qui dabat, negavit.

### LXVII. *Ad Pannicum de Gellia uxore.*

Cur tantum eunuchos habeat tua Gellia, quæris,
Pannice? vult futui Gellia, non parere.

### LXVIII. *De morte Eutychi pueri.*

Flete nefas veſtrum, ſed toto flete Lucrino
Naides, & luctus ſentiat ipſa Thetis.
Inter Baianas raptus puer occidit undas
Eutychus, ille tuum, Caſtrice, dulce latus.
Hic tibi curarum ſocius, blandumque levamen,
Hic amor, hic noſtri vatis Alexis erat.
Numquid te vitreis nudum laſciva ſub undis
Vidit, & Alcidæ Nympha remiſit Hylam?
An Dea femineum jam negligit Hermaphroditum,
Amplexu teneri ſollicitata viri?
Quidquid id eſt, ſubitæ quæcumque eſt cauſa rapinæ:
Sit, precor, & tellus mitis, & unda tibi.

### LXIX. *De Baſſa.*

Non miror, quod potat aquam tua Baſſa, Catulle:
Miror, quod Baſſi filia potat aquam.

### LXX. *Ad Martianum.*

Sexageſima, Martiane, meſſis
Acta eſt, &, puto, jam ſecunda Cottæ,
Nec ſe tædia lectuli calentis,
Expertum meminit die vel uno.
Oſtendit digitum, ſed impudicum,
Alconti, Daſioque, Symmachoque.
At noſtri bene computentur anni,
Et, quantum tetricæ tulere febres,
Aut languor gravis, aut mali dolores,
A vita meliore ſeparentur;
Infantes ſumus, & ſenes videmur.
Ætatem Priamique, Neſtoriſque
Longam qui putat eſſe, Martiane,
Multum decipiturque, falliturque.
Non eſt vivere, ſed valere, vita.

### LXXI. *De Telethuſa.*

Edere laſcivos ad Bætica cruſmata geſtus,
Et Gaditanis ludere docta modis:
Tendere quæ tremulum Pelian, Hecubæque maritum
Poſſet ad Hectoreos ſollicitare rogos;
Urit, & excruciat dominum Telethuſa priorem.
Vendidit ancillam, nunc redimit dominam.

### LXXII. *De Cilice fure.*

Fur notæ nimium rapacitatis
Compilare Cilix volebat hortum:
Ingenti ſed erat, Fabulle, in horto
Præter marmoreum nihil Priapum.
Dum non vult vacua manu redire,
Ipſum ſurripuit Cilix Priapum.

### LXXIII. *De Priapo Hilari.*

Non rudis indocta fecit me falce colonus:
Diſpenſatoris nobile cernis opus.
Nam Cæretani cultor ditiſſimus agri
Hos Hilarus colles & juga læta tenet.
Adſpice, quam certo videar non ligneus ore,
Nec devota focis inguinis arma geram:
Sed mihi perpetua numquam moritura cupreſſo
Phidiaca rigeat mentula digna manu.
Vicini, moneo, ſanctum celebrate Priapum,
Et bis ſeptenis parcite jugeribus.

### LXXIV. *Ad Eſculanum.*

Medio recumbit imus ille qui lecto,
Calvam triſtem ſemitactus unguento,
Foditque tonſis ora laxa lentiſcis;
Mentitur, Eſculane: non habet dentes.

### LXXV. *In Pontiam.*

Cum mittis turdumve mihi, quadramve placentæ,
Sive femur leporis, ſive quid his ſimile;
Buccellas miſiſſe tuas te, Pontia, dicis.
Has ego nec mittam, Pontia; ſed nec edam.

### LXXVI. *Epitaphium Fuſci.*

Ille ſacri lateris cuſtos, Martiſque togati,
Credita cui ſummi caſtra fuere ducis:
Hic ſitus eſt Fuſcus. licet hoc, fortuna, fateri:
Non timet hoſtiles jam lapis iſte minas.
Grande jugum domita Dacus cervice recepit,
Et famulum victrix poſſidet umbra nemus.

### LXXVII. *In Afrum.*

Cum ſis tam pauper, quam nec miſerabilis Irus;
Tam juvenis, quam nec Parthenopæus erat;
Tam fortis, quam nec, cum vinceret, Artemidorus;
Quid te Cappadocum ſex onus eſſe juvat?
Rideris, multoque magis traduceris, Afer,
Quam nudus medio ſi ſpatiere foro.
Non aliter monſtratur Atlas cum compare ginno;
Quæque vehit ſimilem bellua nigra Libyn.
Invidioſa tibi quam ſit lectica, requiris?
Non debes ferri mortuus hexaphoro.

### LXXVIII. *Ad Aulum, de Phryge luſco.*

Potor nobilis, Aule, lumine uno
Luſcus Phryx erat, alteroque lippus:
Huic Heras medicus, Bibas caveto:
Vinum ſi biberis, nihil videbis.
Ridens Phryx, oculo, valebis, inquit.
Miſceri ſibi protinus deunces,
Sed crebros jubet. exitum requiris?
Vinum Phryx, oculus bibit venenum.

### LXXIX. *Ad Lupum.*

Triſtis es, & felix; ſciat hoc fortuna caveto:
Ingratum dicet te, Lupe, ſi ſcierit.

### LXXX. *Ad Cæſarem de roſis hibernis.*

Ut nova dona tibi, Cæſar, Niliaca tellus
Miſerat hibernas ambitioſa roſas:
Navita deriſit Pharios Memphiticus hortos,
Urbis ut intravit limina prima tuæ.
Tantus veris honos, & odoræ gratia Floræ,
Tantaque Pæſtani gloria ruris erat.
Sic quacumque vagus greſſumque oculoſque ferebat,
Tonſilibus ſertis omne rubebat iter.
At tu Romanæ juſſus jam cedere brumæ,
Mitte tuas meſſes, accipe, Nile, roſas.

### LXXXI. *In Charidemum.*

Iratus tanquam populo, Charideme, lavaris:
Inguina ſic toto ſubluis in ſolio.
Nec caput hic vellem ſic te, Charideme, lavare;
Et caput, ecce, lavas: inguina malo laves.

### LXXXII. *Ad Rufum.*

Quidam me modo, Ruſe, diligenter
Inſpectum, velut emptor aut laniſta,
Cum vultu, digitoque ſubnotaſſet,
Tune es, ait, ille Martialis,
Cujus nequitias, jocoſque novit
Aurem qui modo non habet Batavam?
Subriſi modice: levique nutu
Me, quem dixerat eſſe, non negavi.
Cur ergo, inquit, habes malas lacernas?
Reſpondi: quia ſum malus Poeta.
Hoc ne ſæpius accidat Poetæ,
Mittas, Ruſe, mihi bonas lacernas.

### LXXXIII. *Ad Cæſarem Domitianum.*

Quantum ſollicito fortuna parentis Etruſco;
Tantum, ſumme ducum, debet uterque tibi.
Nam tu miſſa tua revocaſti fulmina dextra:
Hos cuperem mores ignibus eſſe Jovis.
Si tua ſit ſummo, Cæſar, natura Tonanti,
Utetur toto fulmine rara manus.
Muneris hoc utrumque tui teſtatur Etruſcus,
Eſſe quod & comiti contigit, & reduci.

### LXXXIV. *De Philippo.*

Octaphoro ſanus portatur, Avite, Philippus;
Hunc tu ſi ſanum credis, Avite, furis.

### LXXXV. *In mortem Rufi Camonii.*

Editus eſt ſextus ſine te mihi, Ruſe Camoni,
Nec te Lectorem ſperat, amice, liber.
Impia Cappadocum tellus, & numine lævo
Viſa tibi, cineres reddit & oſſa patri.
Funde tuo lacrimas, orbata Bononia, Ruſo:
Et reſonet tota planctus in Æmilia.
Heu qualis pietas, heu quam brevis occidit ætas!
Viderat Alphei præmia quinque modo.
Pectore tu memori noſtros evolvere luſus,
Tu ſolitus noſtros, Ruſe, tenere jocos.
Accipe cum fletu mœſti breve carmen amici,
Atque hæc abſentis thura fuiſſe puta.

### LXXXVI. *In bibentes aquam calidam.*

Setinum, dominæque nives, denſique trientes,
Quando ego vos, medico non prohibente, bibam?
Stultus, & ingratus, nec tanto munere dignus,
Qui mavult hæres divitis eſſe Midæ.
Poſſideat Libycas meſſes, Hermumque Tagumque,
Et potet calidam, qui mihi livet, aquam.

### LXXXVII. *Ad Cæſarem.*

Di tibi dent, & tu Cæſar, quæcumque mereris:
Di mihi dent, & tu, quæ volo, ſi merui.

### LXXXVIII. *Ad Cæcilianum.*

Mane ſalutavi vero te nomine caſu:
Nec dixi Dominum, Cæciliane, meum.
Quanti libertas conſtet mihi tanta, requiris?
Centum quadrantes abſtulit illa mihi.

### LXXXIX. *De Panareto potore.*

Cum peteret ſeram media jam nocte matellam
Arguto madidus pollice Panaretus;
Spoletina data eſt, ſed quam ſiccaverat ipſe:
Nec fuerat ſoli tanta lagena ſatis.
Ille fide ſumma teſtæ ſua vina remenſus,
Reddidit œnophori pondera plena ſui.
Miraris, quantum biberat, cepiſſe lagenam?
Deſine mirari, Ruſe: merum biberat.

### XC. *De Gellia.*

Mœchum Gellia non habet, niſi unum.
Turpe eſt hoc magis; uxor eſt duorum.

### XCI. *In Zoilum.*

Sancta ducis ſummi prohibet cenſura, vetatque
Mœchari. gaude, Zoile, non futues.

### XCII. *In Ammianum.*

Cælatus tibi cum ſit, Ammiane,
Serpens in patera Myronis arte;
Vaticana bibis: bibis venenum.

### XCIII. *In Thaidem.*

Tam male Thais olet, quam non fullonis avari
Teſta vetus, media ſed modo fracta via.
Non ab amore recens hircus, non ora leonis,
Non detracta cani Tranſtiberina cutis.
Pullus abortivo nec cum putreſcit in ovo,
Amphora corrupto nec vitiata garo.
Virus ut hoc alio fallax permutet odore,
Depoſita quoties balnea veſte petit;
Pſilotro viret, aut acida latet oblita creta:
Aut tegitur pingui terque quaterve faba.
Cum bene ſe tutam per fraudes mille putavit,
Omnia cum fecit, Thaida Thais olet.

### XCIV. *De Calpetiano.*

Ponuntur ſemper chryſendeta Calpetiano,
Sive foris, ſeu cum cœnat in urbe domi.
Sic etiam in ſtabulo ſemper, ſic cœnat in agro.
Non habet ergo aliud? non habet immo ſuum.

# LIBER VII.

I. *Ad Domitianum, de lorica.*

ACcipe belligeræ crudum thoraca Minervæ,
 Ipſa Meduſææ quem timet ira comæ.
Dum vacat hæc, Cæſar, poterit lorica vocari:
 Pectore cum ſacro ſederit, ægis erit.

II. *Ad ipſam loricam.*

INvia Sarmaticis domini lorica ſagittis,
 Et Martis Getico tergore fida magis:
Quam vel ad Ætolæ ſecuram cuſpidis ictus
 Texuit innumeri lubricus unguis apri:
Felix ſorte tua! ſacrum cui tangere pectus
 Fas erit, & noſtri mente calere Dei.
I comes, & magnos illæſa merere triumphos.
 Palmatæque ducem, ſed cito, redde togæ.

III. *Ad Pontilianum.*

CUr non mitto meos tibi, Pontiliane, libellos?
 Ne mihi tu mittas, Pontiliane, tuos.

IV. *De Oppiano.*

ESſet, Caſtrice, cum mali coloris,
 Verſus ſcribere cœpit Oppianus.

V. *Ad Cæſarem Domitianum.*

SI deſiderium, Cæſar, populique patrumque
 Reſpicis, & Latiæ gaudia vera togæ;
Redde Deum votis poſcentibus: invidet hoſti
 Roma ſuo, veniat laurea multa licet.
Terrarum dominum propius videt ille, tuoque
 Terretur vultu barbarus, & fruitur.

VI. *De fama reditus Domitiani.*

ECquid Hyperboreis ad nos converſus ab oris
 Auſonias Cæſar jam paras ire vias?
Certus abeſt auctor, ſed vox hoc nunciat omnis:
 Credo tibi; verum dicere, Fama, ſoles.
Publica victrices teſtantur gaudia chartæ:
 Martia laurigera cuſpide pila virent.
Rurſus, io, magnos clamat tibi Roma triumphos,
 Invictuſque tua, Cæſar, in urbe ſonas.
Sed jam lætitiæ quo ſit fiducia major,
 Sarmaticæ laurus nuncius ipſe veni.

VII. *Ad Cæſarem Domitianum.*

HIberna quamvis Arctos, & rudis Peuce,
 Et ungularum pulſibus calens Iſter,
Fractuſque cornu jam ter improbo Rhenus,
Teneat domantem regna perfidæ gentis
Te, ſumme mundi rector, & parens orbis:
Abeſſe noſtris non tamen potes votis:
Illic & oculis & animis ſumus, Cæſar:
Adeoque mentes omnium tenes unus,
Ut ipſa magni turba neſciat Circi
Utrumne currat Paſſerinus, an Tigris.

VIII. *De reditu Domitiani.*

NUnc hilares, ſi quando mihi, nunc ludite Muſæ:
 Victor ab Odryſio redditur orbe Deus.
Certa facis populi tu primus vota, December:
 Jam licet ingenti dicere voce; Venit.
Felix ſorte tua! poteras non cedere Jano,
 Gaudia ſi nobis, quæ dabit ille, dares.
Feſta coronatus ludet convicia miles,
 Inter laurigeros cum comes ibit equos.
Fas audire jocos, levioraque carmina, Cæſar,
 Et tibi: ſi luſus ipſe triumphus amat.

IX. *De Caſcelio.*

CUm ſexaginta numeret Caſcelius annos,
 Ingenioſus homo eſt: quando diſertus erit?

X. *In Olum.*

PÆdicatur Eros, fellat Linus: Ole, quid ad te,
 De cute quid faciat ille, vel ille ſua?
Centenis futuit Matho millibus: Ole, quid ad te?
 Non tu propterea, ſed Matho pauper erit.
In lucem cœnat Sertorius: Ole, quid ad te,
 Cum liceat tota ſtertere nocte tibi?
Septingenta Tito debet Lupus: Ole, quid ad te?
 Aſſem ne dederis, crediderisve Lupo.
Illud diſſimulas, ad te quod pertinet, Ole:
 Quodque magis curæ convenit eſſe tuæ.
Pro togula debes: hoc ad te pertinet, Ole.
 Quadrantem nemo jam tibi credet: & hoc.
Uxor mœcha tibi eſt: hoc ad te pertinet, Ole.
 Poſcit jam dotem filia grandis: & hoc.
Dicere quindecies poteram quod pertinet ad te:
 Sed quid agas, ad me pertinet, Ole, nihil.

XI. *Ad Aulum Pudentem.*

COgis me calamo, manuque noſtra
 Emendare meos, Pudens, libellos.
O quam me nimium probas, amaſque,
Qui vis archetypas habere nugas?

XII. *Ad Fauſtinum.*

SIc me fronte legat dominus, Fauſtine, ſerena,
 Excipiatque meos qua ſolet aure jocos:
Ut mea nec juſte quos odit, pagina lædit,
 Et mihi de nullo fama rubore placet.
Quid prodeſt? cupiant cum quidam noſtra videri,
 Si qua Lycambeo ſanguine tela madent?
Vipereumque vomant noſtro ſub nomine virus,
 Qui Phœbi radios ferre diemque negant?
Ludimus innocui: ſcis hoc bene. juro potentis
 Per genium Famæ, Caſtalidumque gregem:
Perque tuas aures magni mihi numinis inſtar,
 Lector, inhumana liber ab invidia.

XIII. *De Lycoride.*

DUm Tiburtinis albeſcere ſolibus audit
 Antiqui dentis fuſca Lycoris ebur,
Venit in Herculeos colles. quid Tiburis alti
 Aura valet? parvo tempore nigra redit.

XIV. *Ad Aulum, de luctu ſuæ Puellæ.*

ACcidit infandum noſtræ ſcelus, Aule, puellæ;
 Amiſit luſus, deliciaſque ſuas:
Non quales teneri ploravit amica Catulli



Digitized by Google

Leſbia, nequitiis paſſeris orba ſui;
Vel Stellæ cantata meo, quas flevit Ianthis,
Cujus in Elyſio nigra columba volat.
Lux mea non capitur nugis, nec amoribus iſtis,
Nec dominæ pectus talia damna movent.
Bis denos puerum numerantem perdidit annos,
Mentula cui nondum ſeſquipedalis erat.

### XV. *Ad Arginum puerum Ianthidos.*

QUis puer hic nitidis abſiſtit Ianthidos undis,
Et fugit ad dominam Najada? numquid Hylas?
O bene, quod ſilva colitur Tirynthius iſta,
Et quod amatrices tam prope ſervat aquas!
Securus licet hos fontes, Argine, miniſtres:
Nil facient Nymphæ: ne velit ipſe, cave.

### XVI. *Ad Regulum.*

ÆRa domi non ſunt: ſupereſt hoc, Regule, ſolum,
Ut tua vendamus munera: numquid emis?

### XVII. *Ad bibliothecam Julii Martialis.*

RUris bibliotheca delicati,
Vicinam videt unde lector urbem;
Inter carmina ſanctiora ſi quis
Laſcivæ fuerit locus Thaliæ:
Hos nido licet inſeras vel imo,
Septem quos tibi mittimus libellos:
Auctoris calamo ſui notatos:
Hæc illis pretium facit litura.
At tu munere dedicata parvo,
Quæ cantaberis orbe nota toto:
Pignus pectoris hoc mei tuere,
Juli bibliotheca Martialis.

### XVIII. *In Gallam.*

CUm tibi ſit facies, de qua nec femina poſſit
Dicere; cum corpus nulla litura notet:
Cur te tam rarus cupiat, repetatque fututor,
Miraris? vitium eſt non leve, Galla, tibi.
Acceſſi quoties ad opus, miſtiſque movemur
Inguinibus: cunnus non tacet, ipſa taces.
Di facerent ut tu loquereris, & ipſe taceret:
Offendor cunni garrulitate tui.
Pedere te mallem: namque hoc nec inutile dicit
Symmachus, & riſum res movet iſta ſimul.
Quis ridere poteſt fatui poppyſmata cunni?
Cum ſonat hic, cui non mentula menſque cadit?
Dic aliquid ſaltem, clamoſoque obſtrepe cunno:
Et ſi adeo muta es, diſce vel inde loqui.

### XIX. *De Fragmento Argus.*

FRagmentum, quod vile putas & inutile lignum,
Hæc fuit ignoti prima carina maris.
Quam nec Cyaneæ quondam potuere ruinæ
Frangere, nec Scythici triſtior ira freti.
Secula vicerunt: ſed quamvis ceſſerit annis,
Sanctior eſt ſalva parva tabella rate.

### XX. *In Santram.*

NIhil eſt miſerius, nec guloſius Santra:
Rectam vocatus cum recurrit ad cœnam,
Quam tot diebus, noctibuſque captavit;
Ter poſcit apri glandulas, quater lumbum,
Et utramque coxam leporis, & duos armos:
Nec erubeſcit pejerare de turdo,
Et oſtreorum rapere lividos cirros.
Dulci placenta ſordidam linit mappam.
Illic & uvæ collocantur ollares,
Et Punicorum pauca grana malorum,
Et excavatæ pellis indecens vulvæ,
Et lippa ficus, debiliſque boletus.
Sed mappa cum jam mille rumpitur furtis,
Roſos tepenti ſpondylos ſinu condit,
Et devorato capite turturem truncum.
Colligere longa turpe nec putat dextra
Analecta, quidquid & canes reliquerunt:
Nec eſculenta ſufficit gulæ præda,
Miſto lagenam replet ad pedes vino.
Hæc per ducentas cum domum tulit ſcalas,
Seque obſerata cluſit anxius cella,
Guloſus ille poſtero die vendit.

### XXI. *De natali Lucani.*

HÆc eſt illa dies, quæ magni conſcia partus,
Lucanum populis, & tibi, Polla, dedit.
Heu! Nero crudelis, nullaque invisior umbra:
Debuit hoc ſaltem non licuiſſe tibi.

### XXII. *De eodem.*

VAtis Apollinei magno memorabilis ortu
Lux redit: Aonidum turba favete ſacris.
Hæc meruit, cum te terris, Lucane, dediſſet,
Mixtus Caſtaliæ Bætis ut eſſet aquæ.

### XXIII. *De eodem, ad Phœbum.*

PHœbe veni; ſed quantus eras cum bella Tonanti
Ipſe dares Latiæ plectra ſecunda lyræ.
Quid tanta pro luce precer? tu, Polla, maritum
Sæpe colas, & ſe ſentiat ipſe coli.

### XXIV. *In maledicum.*

CUm Juvenale meo quæ me committere tentas,
Quid non audebis, perfida lingua, loqui?
Te fingente nefas, Pyladen odiſſet Oreſtes:
Theſea Pirithoi deſtituiſſet amor.
Tu Siculos fratres, & majus nomen Atridas,
Et Ledæ poteras diſſociare genus.
Hoc tibi pro meritis, & talibus imprecor auſis;
Ut facias illud, quod, puto, lingua, facis.

### XXV. *In malum poetam.*

DUlcia cum tantum ſcribas epigrammata ſemper,
Et ceruſſata candidiora cute:
Nullaque mica ſalis, nec amari fellis in illis
Gutta ſit, o demens! vis tamen illa legi?
Nec cibus ipſe juvat morſu fraudatus aceti:
Nec grata eſt facies, cui gelaſinus abeſt.
Infanti melimela dato, fatuaſque mariſcas:
Nam mihi, quæ novit pungere, Chia ſapit.

XXVI. *Scazonta mittit ad Apollinarem.*

APollinarem conveni meum, Scazon,
Et ſi vacabit (ne moleſtus accedas)
Hoc qualecumque, cujus aliqua pars ipſe eſt,
Dabis: hoc facetum carmen imbuant aures.
Si te receptum fronte videris tota,
Noto rogabis ut favore ſuſtentet.
Quanto mearum, ſcis, amore nugarum
Flagret: nec ipſe plus amare te poſſum.
Contra malignos eſſe ſi cupis tutus,
Apollinarem conveni meum, Scazon.

XXVII. *De Apro ſibi a Dextro miſſo*

TUſcæ glandis aper populator, & ilice multa
Jam piger, Ætolæ fama ſecunda feræ,
Quem meus intravit ſplendenti cuſpide Dexter;
Præda jacet noſtris invidioſa focis.
Pingueſcant madido tetri nidore Penates,
Flagret & exciſo feſta culina jugo.
Sed coquus ingentem piperis conſumet acervum,
Addet & arcano miſta Falerna garo.
Ad dominum redeas: noſter te non capit ignis,
Conturbator aper, vilius eſurio.

XXVIII. *Ad Fuſcum.*

SIc Tiburtinæ creſcat tibi ſilva Dianæ,
Et properet cæſum ſæpe redire nemus.
Nec Tarteſſiacis Pallas tua, Fuſce, trapetis
Cedat, & immodici dent bona muſta lacus.
Sic fora mirentur, ſic te Pallatia laudent,
Excolat & geminas plurima palma fores:
Otia dum medius præſtat tibi parva December,
Exige, ſed certa, quos legis, aure jocos.
Scire libet verum: res eſt hæc ardua: ſed tu
Quod tibi vis dici, dicere, Fuſce, potes.

XXIX. *Ad Teſtilum puerum.*

TEſtile Victoris tormentum dulce Voconi,
Quo nemo eſt toto notior orbe puer:
Sic etiam poſitis formoſus amere capillis,
Et placeat vati nulla puella tuo:
Paulliſper domini doctos ſepone libellos,
Carmina Victori dum lego pauca tuo.
Et Mæcenati Maro cum cantaret Alexim,
Nota tamen Marſi fuſca Melænis erat.

XXX. *In Cæliam.*

DAs Parthis, das Germanis: das, Cælia, Dacis:
Nec Cilicum ſpernis, Cappadocumque toros.
Et tibi de Pharia Memphiticus urbe fututor
Navigat, a rubris & niger Indus aquis:
Nec recutitorum fugis inguina Judæorum,
Nec te Sarmatico tranſit Alanus equo.
Qua ratione facis, cum ſis Romana puella,
Quod Romana tibi mentula nulla placet?

XXXI. *Ad Regulum.*

RAucæ cortis aves, & ova matrum,
Et flavas medio vapore Chias,
Et fœtum querulæ rudem capellæ,
Nec jam frigoribus pares olivas,
Et canum gelidis olus pruinis
De noſtro tibi rure miſſa credis.
O quam, Regule, diligenter erras!
Nil noſtri, niſi me, ferunt agelli.
Quidquid villicus Umber, aut colonus,
Aut Tuſci tibi, Tuſculive mittunt,
Aut rus marmore tertio notatum,
Id tota mihi naſcitur Suburra.

XXXII. *Ad Atticum.*

ATtice, facundæ renovas qui nomina gentis,
Nec ſinis ingentem conticuiſſe domum:
Te pia Cecropiæ comitatur turba Minervæ,
Te ſecreta quies, te ſophos omnis amat.
At juvenes alios fracta colit aure magiſter,
Et rapit immeritas ſordidus unctor opes.
Non pila, non follis, non te paganica thermis
Præparat, aut nudi ſtipitis ictus hebes:
Vara nec injecto ceromate brachia tendis:
Non harpaſta vagus pulverulenta rapis.
Sed curris niveas tantum prope virginis undas,
Aut ubi Sidonio taurus amore calet.
Per varias artes, omnis quibus area fervit,
Ludere, cum liceat currere, pigritia eſt.

XXXIII. *In Cinnam.*

SOrdidior cœno cum ſit toga, calceus autem
Candidior prima ſit tibi, Cinna, nive:
Dejecto quid, inepte, pedes perfundis amictu?
Collige, Cinna, togam: calceus ecce perit.

XXXIV. *Ad Severum.*

QUo poſſit fieri modo, Severe,
Ut vir peſſimus omnium Charinus
Unam rem bene fecerit, requiris?
Dicam, ſed cito. quid Nerone pejus?
Quid thermis melius Neronianis?
Non deeſt protinus ecce de malignis,
Qui ſic rancidulo loquatur ore:
Quid? tu tot domini, deique noſtri
Præfers muneribus Neronianas?
Thermas præfero balnæis cinædi.

XXXV. *Ad Lecaniam.*

INguina ſuccinctus nigra tibi ſervus aluta
Stat, quoties calidis tota foveris aquis.
Sed meus, ut de me taceam, Lecania, ſervus
Judæum nulla ſub cute pondus habet.
Et nudi tecum juveneſque, ſeneſque lavantur.
An ſola eſt ſervi mentula vera tui?
Ecquid femineos ſequeris matrona receſſus,
Secretuſque tua, cunne, lavaris aqua?

XXXVI. *Ad Stellam.*

CUm pluvias, madidumque Jovem perferre negaret,
Et rudis hibernis villa nataret aquis.
Plurima quæ poſſet ſubitos effundere nimbos,
Muneribus venit tegula miſſa tuis.
Horridus ecce ſonat Boreæ ſtridore December:
Stella tegis villam, non tegis agricolam.

XXXVII.

Digitized by Google

### XXXVII. *Ad Caſtricum, de theta.*

NOſti mortiferum quæſtoris, Caſtrice, ſignum?
  Eſt operæ pretium diſcere theta novum.
Exprimeret quoties rorantem frigore naſum,
  Letalem juguli juſſerat eſſe notam.
Turpis ab inviſo pendebat ſtiria naſo,
  Cum flaret madida fauce December atrox.
Collegæ tenuere manus. quid plura requiris?
  Emungi miſero, Caſtrice, non licuit.

### XXXVIII. *Ad Polyphemum.*

TAntus es, & talis noſtri, Polypheme, Severi;
  Ut te mirari poſſit & ipſe Cyclops.
Sed nec Scylla minor: quod ſi fera monſtra duorum
  Junxeris, alterius fiet uterque timor.

### XXXIX. *De Cœlio.*

DIſcurſus varios, vagumque mane,
  Et faſtus, & ave potentiorum,
Cum perferre patique jam negaret;
Cœpit fingere Cœlius podagram.
Quam dum vult nimis approbare veram,
Et ſanas linit obligatque plantas,
Inceditque gradu laborioſo;
( Quantum cura poteſt, & ars doloris! )
Deſiit fingere Cœlius podagram.

### XL. *Epitaphium patris Etruſci.*

HIc jacet ille ſenex, Auguſta notus in aula,
  Pectore non humili paſſus utrumque Deum;
Natorum pietas ſanctis quem conjugis umbris
  Miſcuit: Elyſium poſſidet ambo nemus.
Occidit illa prior viridi fraudata juventa:
  Hic prope ter ſenas vixit Olympiadas.
Sed feſtinatis raptum tibi credidit annis,
  Aſpexit lacrimas quiſquis, Etruſce, tuas.

### XLI. *Ad Sempronium Tuccam.*

COſmicos eſſe tibi, Semproni Tucca, videris:
  Coſmica, Semproni, tam mala quam bona ſunt.

### XLII. *Ad Caſtricum.*

MUneribus cupiat ſi quis contendere tecum,
  Audeat hic etiam, Caſtrice, carminibus.
Nos tenues in utroque ſumus, vincique parati:
  Inde ſopor nobis, & placet alta quies.
Tam mala cur igitur dederim tibi carmina, quæris?
  Alcinoo nullum poma dediſſe putas?

### XLIII. *In Cinnam.*

PRimum eſt, ut præſtes, ſi quid te, Cinna, rogabo:
  Illud deinde ſequens, ut cito, Cinna, neges.
Diligo præſtantem; non odi, Cinna, negantem;
  Sed tu nec præſtas, nec cito, Cinna, negas.

### XLIV. *De imagine Maximi Cæſonii, ad Q. Ovidium.*

MAximus ille tuus, Ovidi, Cæſonius hic eſt;
  Cujus adhuc vultum vivida cera tenet.
Hunc Nero damnavit: ſed tu damnare Neronem
  Auſus es, & profugi, non tua, fata ſequi.
Æquora per Scyllæ magnus comes exulis iſti,
  Qui modo nolueras conſulis ire comes.
Si victura meis mandantur nomina chartis,
  Et fas eſt cineri me ſupereſſe meo:
Audiet hoc præſens, venturaque turba, fuiſſe
  Illi te, Senecæ quod fuit ille ſuo.

### XLV. *De eadem.*

FAcundi Senecæ potens amicus,
  Caro proximus, aut prior Sereno,
Hic eſt Maximus ille quem frequenti
Felix litera pagina ſalutat.
Hunc tu per Siculas ſecutus undas,
O nullis Ovidi tacende linguis,
Spreviſti domini furentis iras.
Miretur Pyladem ſuum vetuſtas,
Hæſit qui comes exuli parentis.
Quis diſcrimina compareт duorum?
Hæſiſti comes exuli Neronis.

### XLVI. *Ad Priſcum.*

COmmendare tuum dum vis mihi carmine munus,
  Mæonioque cupis doctius ore loqui:
Excrucias multis pariter me teque diebus:
  Et tua de noſtro, Priſce, Thalia placet.
Divitibus poteris Muſas, elegoſque ſonantes
  Mittere: pauperibus munera pexa dato.

### XLVII. *Ad Licinium Suram.*

DOctorum Licini celeberrime Sura virorum,
  Cujus priſca graves lingua reduxit avos;
Redderis, ( heu ) quanto fatorum munere nobis,
  Guſtata Lethes pene remiſſus aqua!
Perdiderant jam vota metum, ſecuraque flebant
  Triſtia cum lacrimis: jamque peractus eras.
Non tulit invidiam taciti regnator Averni,
  Et raptas fatis reddidit ipſe colos.
Scis igitur, quantas hominum mors falſa querelas
  Moverit, & frueris poſteritate tua.
Vive velut rapto, fugitivaque gaudia carpe:
  Perdiderit nullum vita reverſa diem.

### XLVIII. *Ad Annium.*

CUm menſas habeat fere ducentas,
  Pro menſis habet Annius miniſtros:
Tranſcurrunt gabatæ, volantque lances.
Has vobis epulas habete lauti;
Nos offendimur ambulante cœna.

### XLIX. *Ad Severum.*

PArva ſuburbani munuſcula mittimus horti;
  Faucibus ova tuis: poma, Severe, gulæ.

### L. *Ad fontem Ianthidos.*

FOns dominæ, regina loci, quo gaudet Ianthis,
  Gloria conſpicuæ deliciumque domus.
Cum tua tot niveis ornetur ripa miniſtris,
  Et Ganymedæo luceat unda choro:
Quid facit Alcides ſilva ſacratus in iſta?
  Tam vicina tibi cur tenet antra Deus?

Numquid

Numquid Nympharum Notos obſervat amores,
Tam multi pariter ne rapiantur Hylæ?

### LI. *Ad Urbicum.*

MErcari noſtras ſi te piget, Urbice, nugas:
Et laſciva tamen carmina noſſe libet;
Pompeium quæras (& noſti forſitan) Auctum,
Ultoris prima Martis in æde ſedet.
Jure madens, varioque togæ limatus in uſu,
Non lector meus hic, Urbice, ſed liber eſt.
Sic tenet abſentis noſtros, cantatque libellos:
Ut pereat chartis litera nulla meis.
Denique, ſi vellet, poterat ſcripſiſſe videri;
Sed famæ mavult ille favere meæ.
Hunc licet a decima (nec enim ſatis ante vacabit.)
Sollicites: capiet cœnula parva duos.
Ille leget, bibe tu: nolis licet, ille ſonabit:
Et cum, jam ſatis eſt, dixeris; ille leget.

### LII. *Ad Auctum.*

GRatum eſt, quod Celeri noſtros legis, Aucte, libellos;
Si tamen & Celerem quod legis, Aucte, juvat.
Ille meas gentes, & Celtas rexit Iberos,
Nec fuit in noſtro certior orbe fides.
Major me tanto reverentia turbat; & aures
Non auditoris, judicis eſſe puto.

### LIII. *In Umbrum.*

OMnia miſiſti mihi Saturnalibus, Umber,
Munera, contulerant quæ tibi quinque dies;
Bis ſenos triplices, & dentiſcalpia ſeptem:
His comes acceſſit ſpongia, mappa, calix;
Semodiuſque fabæ cum vimine Picenarum,
Et Laletanæ nigra lagena ſapæ:
Parvaque cum canis venerunt coctana prunis,
Et Libycæ fici pondere teſta gravis.
Vix puto triginta nummorum tota fuiſſe
Munera, quæ grandes octo tulere Syri.
Quanto commodius nullo mihi ferre labore
Argenti potuit pondera quinque puer?

### LIV. *In Naſidienum.*

SEmper mane mihi de me mera ſomnia narras,
Quæ moveant animum, ſollicitentque meum.
Jam prior ad fæcem, ſed & hæc vindemia venit;
Exorat noctes dum mihi ſaga tuas.
Conſumpſi ſalſaſque molas, & thuris acervos:
Decrevere greges, dum cadit agna frequens.
Non porcus, non cortis aves, non ova ſuperſunt.
Aut vigila, aut dormi, Naſidiene, tibi.

### LV. *In Chreſtum.*

NUlli munera, Chreſte, ſi remittis,
Nec nobis dederis, remiſeriſque;
Credam te ſatis eſſe liberalem.
Sed ſi reddis Apicio, Lupoque,
Et Gallo, Titioque, Gellioque;
Lingas non mihi (nam proba & puſilla eſt)
Sed quæ de Solymis venit peruſtis,
Damnatam modo mentulam tributi.

### LVI. *Ad Rabirium.*

ASTra polumque tua cepiſti mente, Rabiri:
Parrhaſiam mira qui ſtruis arte domum.
Phidiaco ſi digna Jovi dare templa parabit,
Has petat a noſtro Piſa Tonante manus.

### LVII. *De Achilla.*

CAſtora de Polluce Gabinia fecit Achillam:
Pyxagathos fuerat, nunc erit Hippodamus.

### LVIII. *Ad Gallam.*

JAm ſex, aut ſeptem nupſiſti, Galla, cinædis;
Dum coma te nimium, pexaque barba juvat.
Deinde experta latus, madidoque ſimillima loro
Inguina, nec laſſa ſtare coacta manu,
Deſeris imbelles thalamos, mollemque maritum:
Rurſus & in ſimiles decidis uſque toros.
Quære aliquem Curios ſemper Fabioſque loquentem,
Hirſutum, & dura ruſticitate trucem.
Invenies, ſed habet triſtis quoque turba cinædos:
Difficile eſt vero nubere, Galla, viro.

### LIX. *De Cæciliano.*

NOn cœnat ſine apro noſter, Tite, Cæcilianus,
Bellum convivam Cæcilianus habet.

### LX. *Ad Jovem Capitolinum.*

TArpejæ venerande rector aulæ,
Quem ſalvo duce credimus Tonantem,
Cum votis ſibi quiſque te fatiget,
Et poſcat dare, quæ Dei poteſtis:
Nil pro me mihi, Jupiter, petenti,
Ne ſuccenſueris velut ſuperbo.
Te pro Cæſare debeo rogare:
Pro me debeo Cæſarem rogare.

### LXI. *Ad Cæſarem Germanicum.*

ABſtulerat totam temerarius inſtitor urbem,
Inque ſuo nullum limine limen erat.
Juſſiſti tenues, Germanice, creſcere vicos;
Et modo quæ fuerat ſemita, facta via eſt.
Nulla catenatis pila eſt præcincta lagenis:
Nec prætor medio cogitur ire luto.
Stringitur in denſa nec cæca novacula turba;
Occupat aut totas nigra popina vias.
Tonſor, caupo, coquus, lanius ſua limina ſervant.
Nunc Roma eſt, nuper magna taberna fuit.

### XLII. *In Amillum.*

REcluſis foribus grandes percidis, Amille,
Et te deprendi, cum facis iſta, cupis;
Ne quid liberti narrent, ſervique paterni,
Et niger obliqua garrulitate cliens.
Non pædicari ſe qui teſtatur, Amille,
Illud ſæpe facit, quod ſine teſte facit.

### LXIII. *De Silio* [*Italico.*]

PErpetui numquam moritura volumina Sili
Qui legis & Latia carmina digna toga;
Pierios tantum vati placuiſſe receſſus
Credis, & Aoniæ Bacchica ſerta comæ:



Digitized by Google

Sacra cothurnati non attigit ante Maronis,
Implevit magni quam Ciceronis opus.
Hunc miratur adhuc centum gravis haſta virorum,
Hunc loquitur grato plurimus ore cliens.
Poſtquam bis ſenis ingentem faſcibus annum
Rexerat, aſſerto qui ſacer orbe fuit:
Emeritos Muſis & Phœbo tradidit annos:
Proque ſuo celebrat nunc Helicona foro.

LXIV. *In Cinnamum.*

QUi tonſor fueras tota notiſſimus urbe,
Et poſthæc dominæ munere factus eques:
Sicanias urbes, Ætnæaque regna petiſti
Cinname, cum fugeres triſtia jura fori.
Qua nunc arte graves tolerabis inutilis annos?
Quid facit infelix & fugitiva quies?
Non rhetor, non grammaticus, ludive magiſter,
Non Cynicus, non tu Stoicus eſſe potes:
Vendere nec vocem Siculis plauſumque theatris:
Quod ſupereſt, iterum, Cinname, tonſor eris.

LXV. *In Gargilianum.*

LIs te bis decimæ numerantem frigora brumæ
Conterit una tribus, Gargiliane, foris.
Ah miſer, & demens! viginti litigat annis
Quiſquam, cui vinci, Gargiliane, licet?

LXVI. *De Labieno.*

HÆredem Fabius Labienum ex aſſe reliquit;
Plus meruiſſe tamen ſe Labienus ait.

LXVII. *In Philænim.*

PÆdicat pueros tribas Philænis,
Et tentigine ſævior mariti
Undenas vorat in die puellas.
Harpaſto quoque ſubligata ludit,
Et flaveſcit haphe, graveſque draucis
Halteras facili rotat lacerto,
Et putri lutulenta de palæſtra
Uncti verbere vapulat magiſtri:
Nec cœnat prius, aut recumbit ante,
Quam ſeptem vomuit meros deunces,
Ad quos fas ſibi tunc putat reverti,
Cum coliphia ſexdecim comedit:
Poſt hæc omnia: cum libidinatur,
Non fellat, (putat hoc parum virile)
Sed plane medias vorat puellas.
Di mentem tibi dent tuam, Philæni:
Cunnum lingere quæ putas virile.

LXVIII. *Ad Inſtantium Rufum.*

COmmendare meas, Inſtanti Rufe, Camœnas
Parce precor ſocero: ſeria forſan amat.
Quod ſi laſcivos admittit & ille libellos,
Hæc ego vel Curio Fabricioque legam.

LXIX. *De Theophila Ad Canium.*

HÆc eſt illa tibi promiſſa Theophila, Cani,
Cujus Cecropia pectora voce madent.
Hanc ſibi jure petat magni ſenis Atticus hortus,
Nec minus eſſe ſuam Stoica turba velit.
Vivet opus quodcumque per has emiſeris aures;
Tam non femineum nec populare ſapit.
Non tua Pantænis nimium ſe præferat illi,
Quamvis Pierio ſit bene nota choro.
Carmina fingentem Sappho laudavit amatrix:
Caſtior hæc, & non doctior illa fuit.

LXX. *In Philænim.*

IPſarum tribadum tribas, Philæni,
Recte, quam futuis, vocas amicam.

LXXI. *De Familia ficoſa.*

FIcoſa eſt uxor, ficoſus & ipſe maritus:
Filia ficoſa eſt, & gener, atque nepos.
Nec diſpenſator, nec villicus ulcere turpi,
Nec rigidus foſſor, ſed nec arator eget.
Cum ſint ficoſi pariter juveneſque ſeneſque,
Res mira eſt; ficos non habet unus ager.

LXXII. *Ad Paullum.*

GRatus ſit tibi, Paulle, ſit December:
Nec vani triplices, breveſque mappæ,
Nec thuris veniant leves ſelibræ;
Sed lances ferat, aut ſcyphos avorum,
Aut grandis reus, aut potens amicus:
Seu quod te potius juvat capitque,
Sic vincas Noviumque Publiumque
Mandris & vitreo latrone clauſos;
Sic palmam tibi de trigone nudo
Unctæ det favor arbiter coronæ,
Nec laudet Polybi magis ſiniſtras:
Si quiſquam mea dixerit malignus
Atro carmina quæ madent veneno:
Ut vocem mihi commodes patronam,
Et, quantum poteris, ſed uſque, clames:
Non ſcripſit meus iſta Martialis.

LXXIII. *Ad Maximum.*

ESquiliis domus eſt, domus eſt tibi colle Dianæ,
Et tua patritius culmina vicus habet:
Hinc viduæ Cybeles, illinc ſacraria Veſtæ;
Inde novum, veterem proſpicis inde Jovem.
Dic, ubi, conveniam: dic, qua te parte requiram?
Quiſquis ubique habitat, Maxime, nuſquam habitat.

LXXIV. *Pro Caro & Norbana votum.*

CYllenes cælique decus, facunde miniſter,
Aurea cui torto virga dracone viret:
Sic tibi laſcivi non deſit copia furti,
Sive cupis Paphien, ſeu Ganymede cales:
Maternæque ſacris ornentur frondibus Idus,
Et ſenior parca mole prematur avus:
Hunc ſemper Norbana diem cum conjuge Caro
Læta colat, primis quo coiere toris.
Hic pius antiſtes Sophiæ ſua dona miniſtrat:
Hic te thure vocat, fidus & ipſe Jovi.

LXXV. *In anum deformem.*

VIS futui gratis, cum ſis deformis, anuſque.
Res perridicula eſt: vis dare, nec dare vis.

LXXVI.

Digitized by Google

LXXVI. *Ad Philomuſum.*

QUod te diripiunt potentiores
  Per convivia, porticus, theatra,
Et tecum, quoties ita incidiſti,
Geſtari juvat, & juvat lavari:
Nolito nimium tibi placere.
Delectas Philomuſe: non amaris.

LXXVII. *In Tuccam.*

EXigis ut noſtros donem tibi, Tucca, libellos.
  Non faciam: nam vis vendere, non legere.

LXXVIII. *In Papilum.*

CUm Saxetani ponatur cauda lacerti;
  Et bene ſi cœnas, conchis inuncta tibi eſt:
Sumen, aprum, leporem, boletos, oſtrea, mullos,
  Mittis. habes nec cor, Papile, nec genium.

LXXIX. *Ad Severum.*

POtavi modo conſulare vinum.
  Quæris quam vetus atque liberale?
Ipſo conſule conditum: ſed ipſe,
Qui ponebat, erat, Severe, conſul.

LXXX. *Ad Fauſtinum, ut libellos ſuos Marcellino mittat.*

QUatenus Odryſios jam pax Romana Triones
  Temperat, & tetricæ conticuere tubæ,
Hunc Marcellino poteris, Fauſtine, libellum
  Mittere. jam chartis, jam vacat ille jocis.
Sed ſi parva tui munuſcula quæris amici
  Commendare, ferat carmina noſtra puer:
Non qualis Geticæ ſatiatus lacte juvencæ
  Sarmatica rigido ludit in amne rota:
Sed Mitylenæi roſeus mangonis ephebus,
  Vel non cæſus adhuc matre jubente Lacon.
At tibi captivo famulus mittetur ab Iſtro,
  Qui Tiburtinas paſcere poſſit oves.

LXXXI. *Ad Lauſum.*

TRiginta toto mala ſunt epigrammata libro:
  Si totidem bona ſunt; Lauſe, liber bonus eſt.

LXXXII. *De Menophilo.*

MEnophili penem tam grandis fibula veſtit,
  Ut ſit comœdis omnibus una ſatis.
Hunc ego credideram (nam ſæpe lavamur in unum)
  Sollicitum voci parcere, Flacce, ſuæ:
Dum ludit media populo ſpectante palæſtra,
  Delapſa eſt miſero fibula; verpus erat.

LXXXIII. *De Eutrapelo.*

EUtrapelus tonſor dum circuit ora Luperci,
  Expingitque genas: altera barba ſubit.

LXXXIV. *Ad Librum.*

DUm mea Cæcilio formatur imago Secundo,
  Spirat & arguta picta tabella manu:
I liber ad Geticam Peucen, Iſtrumque tacentem:
  Hæc loca perdomitis gentibus ille tenet.
Parva dabis caro, ſed dulcia dona ſodali:
  Certior in noſtro carmine vultus erit.
Caſibus hic nullis, nullis delebilis annis
  Vivet, Apelleum cum morietur opus.

LXXXV. *Ad Sabellum.*

QUod non inſulſe ſcribis tetraſticha quædam;
  Diſticha quod belle pauca, Sabelle, facis:
Laudo, nec admiror: facile eſt epigrammata belle
  Scribere; ſed librum ſcribere difficile eſt.

LXXXVI. *In Sextum.*

AD natalitias dapes vocabar,
  Eſſem cum tibi, Sexte, non amicus.
Quid factum eſt, rogo, quid repente factum eſt?
Poſt tot pignora noſtra, poſt tot annos,
Quod ſum præteritus vetus ſodalis?
Sed cauſam ſcio. nulla venit a me
Hiſpani tibi libra puſtulati,
Nec levis toga, nec rudes lacernæ;
Non eſt ſportula, quæ negociatur:
Poſcis munera, Sexte, non amicos.
Jam dices mihi, vapulet vocator.

LXXXVII. *De St.*

SI meus aurita gaudet glaucopide Flaccus;
  Si fruitur triſti Canius Æthiope:
Publius exiguæ ſi flagrat amore catellæ;
  Si Cronius ſimilem cercopithecon amat;
Delectat Marium ſi pernicioſus ichneumon;
  Pica ſalutatrix ſi tibi, Lauſe, placet:
Si gelidum collo nectit Glacilla draconem;
  Luſciniæ tumulum ſi Theleſina dedit:
Blanda Cupidinei cur non amet ora Labycæ,
  Qui videt hæc dominis monſtra placere ſuis?

LXXXVIII. *De ſuis libris.*

FErtur habere meos, ſi vera eſt fama, libellos
  Inter delicias pulcra Vienna ſuas.
Me legit omnis ibi ſenior, juveniſque, puerque,
  Et coram tetrico caſta puella viro.
Hoc ego maluerim, quam ſi mea carmina cantent,
  Qui Nilum ex ipſo protinus ore bibunt.
Quam meus Hiſpano ſi me Tagus impleat auro,
  Paſcat & Hybla meas, paſcat Hymettos apes.
Non nihil ergo ſumus, nec blandæ munere linguæ
  Decipimur. credam jam puto, Lauſe, tibi.

LXXXIX. *Apollinari mittit coronam roſeam.*

I Felix roſa, mollibuſque ſertis
  Noſtri cinge comas Apollinaris;
Quas tu nectere candidas, ſed olim,
Sic te ſemper amet Venus, memento.

XC. *Ad Creticum.*

JActat inæqualem Matho me feciſſe libellum:
  Si verum eſt, laudat carmina noſtra Matho.
Æquales ſcribit libros Calvinus & Umber.
  Æqualis liber eſt, Cretice, qui malus eſt.

### XCI. *Ad Juvenalem.*

DE noſtro facunde tibi, Juvenalis, agello
Saturnalitias mittimus, ecce, nuces.
Cetera laſcivis donavit poma puellis
Mentula cuſtodis luxurioſa Dei.

### XCII. *In Baccaram.*

SI quid opus fuerit, ſcis me non eſſe rogandum,
Bis nobis dicis, Baccara, terque die.
Appellat rigida triſtis me voce Secundus:
Audis, ſed neſcis, Baccara, quid ſit opus.
Penſio te coram petitur clareque, palamque:
Audis, ſed neſcis, Baccara, quid ſit opus.
Eſſe queror gelidaſque mihi tritaſque lacernas:
Audis, ſed neſcis, Baccara, quid ſit opus.
Hoc opus eſt, ſubito fias ut ſidere mutus;
Dicere ne poſſis, Baccara, *quid ſit opus*.

### XCIII. *Ad Narniam.*

NArnia, ſulphureo quam gurgite candidus amnis
Circuit, ancipiti vix adeunda jugo:
Quid tam ſæpe meum nobis abducere Quintum
Te juvat, & lenta detinuiſſe mora?
Quid Nomentani cauſſam mihi perdis agelli,
Propter vicinum qui pretioſus erat?
Sed jam parce mihi, nec abutere, Narnia, Quinto;
Perpetuo liceat ſic tibi ponte frui.

### XCIV. *De Papilo.*

UNguentum fuerat, quod onyx modo parva gerebat;
Olfecit poſtquam Papilus, ecce garum eſt.

### XCV. *In Linum.*

BRuma eſt, & riget horridus December;
Audes tu tamen oſculo nivali
Omnes obvius hinc & hinc tenere,
Et totam, Line, baſiare Romam.
Quid poſſis graviuſque, ſæviuſque
Percuſſus facere, atque verberatus?
Hoc me frigore baſiet nec uxor,
Blandis filia nec rudis labellis.
Sed tu dulcior, elegantiorque;
Cujus livida naribus caninis
Dependet glacies, rigetque barba,
Qualem forficibus metit ſupinis
Tonſor Cinyphio Cilix marito.
Centum occurrere malo cunnilingis:
Et Gallum timeo minus recentem.
Quare ſi tibi ſenſus eſt, pudorque;
Hibernas, Line, baſiationes,
In menſem rogo differas Aprilem.

### XCVI. *Epitaphium Urbici pueri.*

COnditus hic ego ſum Baſſi dolor Urbicus infans:
Cui genus & nomen maxima Roma dedit.
Sex mihi de prima deerant trieteride menſes,
Ruperunt tetricæ cum mala penſa Deæ.
Quid ſpecies, quid lingua mihi, quid profuit ætas?
Da lacrimas tumulo, qui legis iſta, meo.
Sic ad Lethæas, niſi Neſtore ſerior, undas
Non eat, optabis quem ſupereſſe tibi.

### XCVII. *Ad librum de Cæſio Sabino.*

NOſti ſi bene Cæſium, libelle,
Montanæ decus Umbriæ Sabinum,
Auli municipem mei Pudentis;
Illi tu dabis hæc, vel occupato.
Inſtent mille licet, premantque curæ,
Noſtris carminibus tamen vacabit.
Nam me diligit ille, proximumque
Turni nobilibus leget libellis.
O quantum tibi nominis paratur!
O quæ gloria! quam frequens amator!
Te convivia, te forum ſonabit,
Ædes, compita, porticus, tabernæ.
Uni mitteris, omnibus legeris.

### XCVIII. *Ad Caſtorem.*

OMnia, Caſtor, emis: ſic fiet, ut omnia vendas.

### XCVIX. *Ad Criſpinum.*

SIc placidum videas ſemper, Criſpine, Tonantem,
Nec te Roma minus, quam tua Memphis amet:
Carmina Parrhaſia ſi noſtra legentur in aula,
(Namque ſolent ſacra Cæſaris aure frui.)
Dicere de nobis, ut lector candidus, aude:
Temporibus præſtat non nihil iſte tuis.
Nec Marſo nimium minor eſt, doctoque Catullo.
Hoc ſatis eſt: ipſi cetera mando Deo.

### C. *Ad Ponticum.*

POntice, per reges diſcurris, & omnia luſtras;
Magna quidem ſequeris, Pontice; magnus homo es.
Pontice, ſi qua facis, ſine teſte facis, ſine turba:
Non adhibes multos, Pontice; cautus homo es.
Pontice, te celebrem forma natura creavit:
Dignus eras Helena, Pontice; pulcher homo es.
Pontice, voce tua poſſes adamanta movere:
Vox tua dulce ſonat, Pontice; dulcis homo es.
Pontice, ſic alios, ſic te quoque decipit error.
Vis dicam verum, Pontice? nullus homo es.

### CI. *Ibidem de vetula.*

TActa places, audita places, ſi non videare,
Tota places: neutro, ſi videare, places.

### CII. *Ibidem de Milone.*

MIlo domi non eſt: peregre Milone profecto,
Arva vacant, uxor non minus inde parit.
Cur ſit ager ſterilis, cur uxor lactitet, edam:
Quo fodiatur ager non habet, uxor habet.

## LIBER VIII.

### I. *Ad Librum ſuum.*

LAurigeros domini liber intrature penates,
Diſce verecundo ſanctius ore loqui.
Nuda recede Venus: non eſt tuus iſte libellus.
Tu mihi, tu Pallas Cæſariana veni.



Digitized by Google

### II. *Ad Janum.*

FAſtorum genitor, parenſque Janus
  Victorem modo cum videret Iſtri,
Tot vultus ſibi non ſatis putavit;
Optavitque oculos habere plures,
Et lingua pariter locutus omni;
Terrarum domino, Deoque rerum
Promiſit Pyliam quater ſenectam.
Addas, Jane, tuam, pater, rogamus.

### III. *Ad Muſam.*

QUinque ſatis fuerant; nam ſex, ſeptemque libelli,
  Eſt nimium: quid adhuc ludere, Muſa, juvat?
Sit pudor, & finis. jam plus nihil addere nobis
  Fama poteſt: teritur noſter ubique liber.
Et cum rupta ſitu Meſſallæ ſaxa jacebunt,
  Altaque cum Licini marmora pulvis erunt:
Me tamen ora legent, & ſecum plurimus hoſpes
  Ad patrias ſedes carmina noſtra feret.
Finieram, cum ſic reſpondit nona ſororum,
  Cui coma, & unguento ſordida veſtis erat:
Tune potes dulces, ingrate, relinquere nugas?
  Dic mihi, quid melius deſidioſus ages?
An juvat ad tragicos ſoccum transferre cothurnos?
  Aſpera vel paribus bella tonare modis?
Prælegat ut tumidus rauca te voce magiſter,
  Oderit & grandis virgo bonuſque puer?
Scribant iſta graves nimium, nimiumque ſeveri,
  Quos media miſeros nocte lucerna videt.
At tu Romano lepidos ſale tinge libellos:
  Agnoſcat mores vita legatque ſuos.
Anguſta cantare licet videaris avena,
  Dum tua multorum vincat avena tubas.

### IV. *Ad Cæſarem Domitianum, vel ut alii, Germanicum.*

QUantus, io, Latias mundi conventus ad aras
  Suſcipit, & ſolvit pro duce vota ſuo!
Non ſunt hæc hominum, Germanice, gaudia tantum,
  Sed faciunt ipſi nunc, puto, ſacra Dei.

### V. *Ad Macrum.*

DUm donas, Macer, annulos puellis;
  Deſiſti, Macer, annulos habere.

### VI. *In Euctum.*

ARchetypis vetuli nihil eſt odioſius Eucti.
  Ficta Saguntino cymbia malo luto.
Argenti furioſa ſui cum ſtemmata narrat
  Garrulus, & verbis mucida vina facit.
Laomedonteæ fuerant hæc pocula menſæ;
  Ferret ut hæc, muros ſtruxit Apollo lyra.
Hoc cratere ferox commiſit prælia Rhæcus
  Cum Lapithis; pugna debile cernis opus.
Hi duo longævo cenſentur Neſtore fundi:
  Pollice de Pylio trita columba nitet.
Hic ſcyphus eſt, in quo miſceri juſſit amicis
  Largius Æacides vividiuſque merum.
Hac propinavit Bytiæ pulcherrima Dido
  In patera, Phrygio cum data cœna viro eſt.
Miratus fueris cum priſca toreumata multum,
  In Priami cyathis Aſtyanacta bibes.

### VII. *In Cinnam.*

HOc agere eſt cauſas, hoc dicere, Cinna, diſerte,
  Horis, Cinna, decem dicere verba novem?
Sed modo clepſydras ingenti voce petiſti
  Quatuor: o quantum, Cinna, tacere potes!

### VIII. *Ad Janum de reditu Cæſaris.*

PRincipium des, Jane, licet velocibus annis,
  Et revoces vultu ſecula longa tuo.
Te primum pia thura rogent, te vota ſalutent:
  Purpura te felix, te colat omnis honos:
Tu tamen hoc mavis, Latiæ quod contigit urbi,
  Menſe tuo reducem, Jane, videre Deum.

### IX. *Ad Quintum de Hyla.*

SOlvere dodrantem nuper tibi, Quinte, volebat
  Lippus Hylas: luſcus vult dare dimidium.
Accipe quamprimum: brevis eſt occaſio lucri.
  Si fuerit cæcus, nil tibi ſolvet Hylas.

### X. *De Baſſo.*

EMit lacernas millibus decem Baſſus
  Tyrias coloris optimi. lucrifecit.
Adeo bene emit? inquis. immo non ſolvit.

### XI. *Ad Cæſarem Domitianum.*

PErveniſſe tuam jam te ſcit Rhenus in urbem:
  Nam populi voces audit & ille tui.
Sarmaticas etiam gentes, Iſtrumque, Getaſque
  Lætitiæ clamor terruit ipſe novæ.
Dum te longa ſacro venerantur gaudia Circo,
  Nemo quater miſſos currere ſenſit equos.
Nullum Roma ducem, nec te ſic, Cæſar, amavit:
  Te quoque jam non plus, ut velit ipſa, poteſt.

### XII. *Ad Priſcum.*

UXorem quare locupletem ducere nolim,
  Quæritis? uxori nubere nolo meæ.
Inferior matrona ſuo ſit, Priſce, marito.
  Non aliter fuerint femina virque pares.

### XIII. *Ad Gargilianum.*

MOrio dictus erat: viginti millibus emi.
  Redde mihi nummos, Gargiliane: ſapit.

### XIV. *In crudelem amicum.*

PAllida ne Cilicum timeant pomaria brumam,
  Mordeat & tenerum fortior aura nemus:
Hibernis objecta notis ſpecularia puros
  Admittunt ſoles, & ſine fæce diem.
At mihi cella datur, non tota clauſa feneſtra,
  In qua nec Boreas ipſe manere velit.
Sic habitare jubes veterem crudelis amicum?
  Arboris ergo tuæ tutior hoſpes ero.

### XV. *Ad Domitianum.*

DUm nova Pannonici numeratur gloria belli,
  Omnis & ad reducem dum litat ara Jovem;
Dat

Digitized by Google

Dat Populus, dat gratus Eques, dat thura Senatus,
Et ditant Latias tertia dona tribus;
Hos quoque ſecretos memorabit Roma triumphos,
Nec minor iſta tuæ laurea pacis erit.
Quod tibi de ſancta credis pietate tuorum?
Principis eſt virtus maxima, noſſe ſuos.

### XVI. *In Ciperum.*

PIſtor qui fueras diu, Cipere,
Nunc cauſas agis, & ducena quæris:
Sed conſumis, & uſque mutuaris.
A piſtore, Cipere, non recedis;
Et panem facis, & facis farinam.

### XVII. *Ad Sextum.*

EGi, Sexte, tuam, pactus duo millia, cauſam.
Miſiſti nummos quot mihi? mille. quid eſt?
Narraſti nihil, inquis, & a te perdita cauſa eſt:
Tanto plus debes, Sexte, quod erubui.

### XVIII. *Ad Cirinium.*

SI tua, Cirini, promas epigrammata vulgo,
Vel mecum poſſis, vel prior ipſe legi:
Sed tibi tantus ineſt veteris reſpectus amici,
Carior ut mea ſit quam tua fama tibi.
Sic Maro nec Calabri tentavit carmina Flacci,
Pindaricos noſſet cum ſuperare modos:
Et Vario ceſſit Romani laude cothurni,
Cum poſſet tragico fortius ore loqui.
Aurum, & opes, & rara frequens donabit amicus:
Qui velit ingenio cedere rarus erit.

### XIX. *De Cinna.*

PAuper videri Cinna vult; & eſt pauper.

### XX. *Ad Varum.*

CUm facias verſus nulla non luce ducenos,
Vare, nihil recitas: non ſapis, atque ſapis.

### XXI. *Ad Luciferum, vel in adventum Cæſaris.*

PHoſphore, redde diem. quid gaudia noſtra moraris?
Cæſare venturo, Phoſphore, redde diem.
Roma rogat. placidi numquid te pigra Bootæ
Plauſtra vehunt, lento quod nimis igne venis?
Ledæo poteras abducere Cyllaron aſtro:
Ipſe ſuo cedit nunc tibi Caſtor equo.
Quid cupidum Titana tenes? jam Xanthus, & Æthon
Fræna volunt: vigilat Memnonis alma parens.
Tarda tamen nitidæ non cedunt ſidera luci,
Et cupit Auſonium Luna videre ducem.
Jam, Cæſar, vel nocte veni: ſtent aſtra licebit,
Non deerit populo te veniente dies.

### XXII. *In Gallicum.*

INvitas ad aprum; ponis mihi, Gallice, porcum.
Hybrida ſum, ſi das, Gallice, verba mihi.

### XXIII. *Ad Ruſticum.*

ESſe tibi videor ſævus, nimiumque guloſus,
Qui propter cœnam, Ruſtice, cædo cocum?
Si levis iſta tibi flagrorum cauſa videtur,
Ex qua vis cauſa vapulet ergo cocus?

### XXIV. *Ad Cæſarem Domitianum.*

SI quid forte petam timido, gracilique libello,
Improba non fuerit ſi mea charta; date.
Et ſi non dederis, Cæſar, permitte rogari:
Offendunt numquam thura, preceſque Jovem.
Qui fingit ſacros auro, vel marmore vultus,
Non facit ille deos: qui rogat, ille facit.

### XXV. *In Oppianum.*

VIdiſti ſemel, Oppiane, tantum
Ægrum me male, ſæpe te videbo.

### XXVI. *Ad Cæſarem Domitianum.*

NOn tot in Eois timuit Gangeticus arvis
Raptor, in Hyrcano qui fugit albus equo:
Quot tua Roma novas vidit, Germanice, tigres:
Delicias potuit nec numerare ſuas.
Vincit Erythræos tua, Cæſar, arena triumphos,
Et victoris opes, divitiaſque dei.
Nam cum captivos ageret ſub curribus Indos,
Contentus gemina tigride Bacchus erat.

### XXVII. *Ad Gaurum.*

MUnera qui tibi dat locupleti, Gaure, ſenique,
Si ſapis & ſentis, hic tibi ait; morere.

### XXVIII. *De Partheniana toga.*

DIc toga facundi gratum mihi munus amici,
Eſſe velis cujus fama, decuſque gregis?
Apula Ledæi tibi floruit herba Phalanti,
Qua ſaturat Calabris culta Galeſus aquis?
An Tarteſſiacus ſtabuli nutritor Iberi
Bætis in Heſperia te quoque lavit ove?
An tua multifidum numeravit lana Timavum,
Quem prius aſtrifero Cyllarus ore bibit?
Te nec Amycleo decuit livere veneno:
Nec Miletus erat vellere digna tuo.
Lilia tu vincis, nec adhuc delapſa liguſtra,
Et Tiburtino monte quod albet ebur.
Spartanus tibi cedet olor, Paphiæque columbæ;
Cedet Erythræis eruta gemma vadis.
Sed licet hæc primis nivibus ſint æmula dona,
Non ſunt Parthenio candidiora ſuo.
Non ego prætulerim Babylonica picta ſuperbe
Texta, Semiramia quæ variantur acu.
Non Athamanteo potius me mirer in auro;
Æolium dones ſi mihi, Phryxe, pecus.
O quantos riſus pariter ſpectata movebit
Trita Palatina noſtra lacerna toga!

### XXIX. *De diſtichis.*

DIſticha qui ſcribit, puto, vult brevitate placere.
Quid prodeſt brevitas, dic mihi, ſi liber eſt?

### XXX. *De ſpectaculo Scævolæ.*

QUi nunc Cæſareæ luſus ſpectatur arenæ,
Temporibus Bruti gloria ſumma fuit.
Aſpicis, ut teneat flammas, pœnaque fruatur
Fortis, & attonito regnet in igne manus!

Ipſe

Digitized by Google

Ipſe ſui ſpectator adeſt, & nobile dextræ
  Funus amat: totis paſcitur illa ſacris.
Quod niſi rapta foret nolenti pœna, parabat
  Sævior in laſſos ire ſiniſtra focos.
Scire piget poſt tale decus, quid fecerit ante:
  Quam vidi, ſatis eſt hanc mihi noſſe manum.

### XXXI. *In Dentonem.*

NEſcio quid de te non belle, Dento, fateris,
  Conjuge qui ducta jura paterna petis.
Sed jam ſupplicibus dominum laſſare libellis
  Deſine, & in patriam ſerus ab urbe redi.
Nam dum tu longe deſerta uxore, diuque
  Tres quæris natos, quatuor invenies.

### XXXII. *De columba Aretullæ.*

AEra per tacitum delapſa ſedentis in ipſos
  Fluxit Aretullæ blanda columba ſinus.
Luſerat hoc caſus, niſi inobſervata maneret,
  Permiſſaque diu nollet abire fuga.
Si meliora piæ fas eſt ſperare ſorori,
  Et dominum mundi flectere vota valent:
Hæc a Sardois tibi forſitan exulis oris,
  Fratre reverſuro, nuncia venit avis.

### XXXIII. *Ad Paullum, de phiala.*

DE prætoricia folium mihi, Paulle, corona
  Mittis, & hoc phialæ nomen habere jubes.
Hac fuerat nuper nebula tibi pegma perunctum,
  Pallida quam rubri diluit unda croci.
An magis aſtuti deraſa eſt ungue miniſtri
  Bractea, de fulcro ( quod reor eſſe ) tuo?
Illa poteſt culicem longe ſentire volantem,
  Et minimi penna papilionis agi.
Exiguæ volitat ſuſpenſa vapore lucernæ,
  Et leviter fuſo rumpitur icta mero.
Hoc linitur ſputo Jani caryota Calendis,
  Quam fert cum parvo ſordidus aſſe cliens.
Lenta minus gracili creſcunt colocaſia filo:
  Plena magis nimio lilia Sole cadunt:
Nec vaga tam tenui diſcurſat aranea tela:
  Tam leve nec bombyx pendulus urget opus.
Craſſior in facie vetulæ ſtat creta Fabullæ:
  Craſſior offenſæ bulla tumeſcit aquæ.
Fortior & tortos ſervat veſica capillos,
  Et mutat Latias ſpuma Batava comas.
Hac cute Ledæo veſtitur pullus in ovo:
  Talia lunata ſplenia fronte ſedent.
Quid tibi cum phiala, ligulam cum mittere poſſes?
  Mittere cum poſſes vel cochleare mihi?
Magna nimis loquimur, cochleam cum mittere poſſes:
  Denique cum poſſes mittere, Paulle, nihil.

### XXXIV. *In jactatorem.*

ARchetypum Myos argentum te dicis habere.
  Quod ſine te factum eſt, hoc magis archetypum eſt.

### XXXV. *In peſſimos conjuges.*

CUm ſitis ſimiles, pareſque vita,
  Uxor peſſima, peſſimus maritus;
Miror, non bene convenire vobis.

### XXXVI. *Ad Cæſarem Domitianum.*

REgia pyramidum, Cæſar, miracula ride:
  Jam tacet Eoum barbara Memphis opus.
Pars quota Parrhaſiæ labor eſt Mareoticus aulæ?
  Clarius in toto nil videt orbe dies.
Septenos pariter credas aſſurgere montes:
  Theſſalicum brevior Pelion Oſſa tulit.
Æthera ſic intrat, nitidis ut conditus aſtris
  Inferiore tonet nube ſerenus apex.
Et prius arcano ſatietur lumine Phœbi,
  Naſcentis Circe quam videt ora patris.
Hæc, Auguſte, tamen, quæ vertice ſidera pulſat,
  Par domus eſt cælo: ſed minor eſt domino.

### XXXVII. *Ad Polycarmum.*

QUod Cajetano reddis, Polycarme, tabellas,
  Millia te centum num tribuiſſe putas?
Debuit hæc, inquis. tibi habe, Polycarme, tabellas,
  Et Cajetano millia crede duo.

### XXXVIII. *Ad Meliorem.*

QUi præſtat pietate pertinaci
  Senſuro bona liberalitatis,
Captet forſitan, aut vicem repoſcat:
At ſi quis dare nomini relicto
Poſt manes, tumulumque perſeverat,
Quærit quid, niſi parcius dolere?
Refert ſis bonus, an velis videri.
Præſtas hoc, Melior, ſciente fama:
Qui ſolemnibus anxius ſepulti
Nomen non ſinis interire Blæſi;
Et de munifica profuſus arca
Ad natalitium diem colendum,
Scribarum memori piæque turbæ
Quod donas, facis ipſe Blæſianum.
Hoc longum tibi vita dum manebit,
Hoc & poſt cineres erit tributum.

### XXXIX. *Ad Domitianum.*

QUi Pallatinæ caperet convivia menſæ,
  Ambroſiaſque dapes, non erat ante locus.
Hic haurire decet ſacrum, Germanice, nectar,
  Et Ganymedea pocula mixta manu.
Eſſe velis, oro, ſerus conviva Tonantis,
  At tu ſi properas Jupiter, ipſe veni.

### XL. *Ad Priapum.*

NOn horti, neque palmitis beati,
  Sed rari nemoris, Priape, cuſtos,
Ex quo natus es, & potes renaſci,
Furaces, moneo, manus repellas,
Et ſilvam domini focis reſerves.
Si defecerit hæc, & ipſe lignum es.

### XLI. *Ad Fauſtinum.*

TRiſtis Athenagoras non miſit munera nobis,
  Quæ medio brumæ mittere menſe ſolet.
An ſit Athenagoras triſtis, Fauſtine, videbo:
  Me certe triſtem fecit Athenagoras.



Digitized by Google

XLII. *Ad Mathonem.*

SI te ſportula major ad beatos
Non corruperit, ut ſolet: licebit
De noſtro, Matho, centies laveris.

XLIII. *In Fabium & Chreſtillam.*

EFfert uxores Fabius, Chreſtilla maritos;
Funereamque toris quaſſat uterque facem.
Victores committe Venus: quos iſte manebit
Exitus, una duos ut Libitina ferat.

XLIV. *Ad Titullum.*

TItulle, moneo, vive ſemper; hoc ſerum eſt:
Sub pædagogo cœperis licet, ſerum eſt.
At tu, miſer Titulle, nec ſenex vivis:
Sed omne limen conteris ſalutator,
Et mane ſudas urbis oſculis udus,
Foroque triplici ſparſus ante equos omnes,
Ædemque Martis, & Coloſſon Auguſti
Curris per omnes tertiaſque, quintaſque.
Rape, congere, aufer, poſſide: relinquendum eſt.
Superba denſis arca palleat nummis,
Centum explicentur paginæ Calendarum:
Jurabit hæres, te nihil reliquiſſe,
Supraque pluteum te jacente, vel ſaxum,
Fartus papyro dum tibi torus creſcit,
Flentes ſuperbus baſiabit eunuchus;
Tuoque triſtis filius, velis nolis,
Cum concubino nocte dormiet prima.

XLV. *Ad Flaccum de reditu P. Terentii.*

PRiſcus ab Ætnæis mihi, Flacce, Terentius oris
Redditur: hanc lucem lactea gemma notet.
Defluat, & lento ſplendeſcat turbida lino
Amphora centeno conſule facta minor.
Continget nox quando meis tam candida menſis?
Tam juſto dabitur quando calere mero?
Cum te, Flacce, mihi reddet Cythereia Cypros,
Luxuriæ fiet tam bona cauſa meæ.

XLVI. *Ad Ceſtum puerum.*

QUanta tua eſt probitas, quanta eſt infantia formæ,
Ceſte puer, puero caſtior Hippolyto!
Te ſecum Diana velit, Doriſque natare:
Te Cybele totum mallet habere Phryga.
Tu Ganymedeo poteras ſuccedere lecto,
Sed durus domino baſia ſola dares.
Felix quæ tenerum vexabit ſponſa maritum,
Et quæ te faciet prima puella virum!

XLVII. *In varie ſe tondentem.*

PArs maxillarum tonſa eſt tibi, pars tibi raſa eſt;
Pars vulſa eſt: unum quis putet eſſe caput?

XLVIII. *De abolla Criſpini.*

NEſcit cui dederit Tyriam Criſpinus abollam,
Dum mutat cultus, induiturque togam.
Quiſquis habes, humeris ſua munera redde, precamur:
Non hoc Criſpinus, te ſed abolla rogat.
Non quicumque capit ſaturatas murice veſtes,
Nec niſi deliciis convenit iſte color.
Si te præda juvat fœdique inſania lucri,
Qua poſſis melius fallere, ſume togam.

XLIX. *De Aſpro.*

FOrmoſam plane, ſed cæcus diligit Aſper.
Plus ergo, ut res eſt, quam videt Aſper, amat.

L. *Ad Cæſarem Domitianum.*

QUanta Gigantei memoratur menſa triumphi,
Quantaque nox Superis omnibus illa fuit;
Qua bonus accubuit genitor cum plebe deorum,
Et licuit Faunis poſcere vina Jovem:
Tanta tuas, Cæſar, celebrant convivia laurus:
Exhilarant ipſos gaudia noſtra deos.
Veſcitur omnis eques tecum, populuſque, patreſque,
Et capit ambroſias cum duce Roma dapes.
Grandia pollicitus, quanto majora dediſti!
Promiſſa eſt nobis ſportula, recta data eſt.

LI. *De phiala Inſtantii Rufi.*

QUis labor in phiala? docti Myos, anne Myronis?
Mentoris hæc manus eſt, an, Polyclete, tua?
Liveſcit nulla caligine fuſca, nec odit
Exploratores nubila maſſa focos.
Vera minus flavo radiant electra metallo,
Et niveum felix puſtula vincit ebur.
Materiæ non cedit opus: ſic alligat orbem,
Plurima cum tota lampade Luna nitet.
Stat caper Æolio Thebani vellere Phryxi
Cultus: ab hoc mallet vecta fuiſſe ſoror.
Hunc nec Cinyphius tonſor violaverit, & tu
Ipſe tua paſci vite, Lyæe, velis.
Terga premit pecoris geminis Amor aureus alis:
Palladius tenero loros ab ore ſonat.
Sic Methymnæo gaviſus Arione delphin
Languida non tacitum per freta vexit onus.
Imbuat egregium digno mihi nectare munus
Non grege de domini, ſed tua, Ceſte, manus.
Ceſte decus menſæ, miſce Setina: videtur
Ipſe puer nobis, ipſe ſitire caper.
Det numerum cyathis Inſtanti littera Rufi:
Auctor enim tanti muneris ille mihi.
Si Telethuſa venit, promiſſaque gaudia portat:
Servabor dominæ, Rufe, triente tuo.
Si dubia eſt, ſeptunce trahar: ſi fallit amantem,
Ut jugulem curas, nomen utrumque bibam.

LII. *Ad Ceditianum.*

TOnſorem puerum, ſed arte talem,
Qualis nec Thalamus fuit Neronis,
Druſorum cui contingere barbæ,
Æquandas ſemel in genas rogatus,
Ruſo, Ceditiane, commodavi.
Dum juſſus repetit pilos eoſdem,
Cenſura ſpeculi manum regente;
Expingitque cutem, facitque longam
Detonſis epaphæreſim capillis;
Barbatus mihi tonſor eſt reverſus.

LIII. *In Catullam.*

FOrmoſiſſima quæ fuere, vel ſunt,
Sed viliſſima quæ fuere, vel ſunt,



Digitized by Google

O quam te fieri, Catulla, vellem
Formoſam minus, aut magis pudicam!

### LIV. *Ad Cæſarem Domitianum.*

MAgna licet toties tribuas, majora daturus
Dona, ducum victor, victor & ipſe tui.
Diligeris populo non propter præmia, Cæſar:
Propter te populus præmia, Cæſar, amat.

### LV. *Ad eumdem, de leone.*

AUditur quantum Maſſyla per avia murmur,
Innumero quoties ſilva leone furit:
Pallidus attonitos ad Pœna mapalia paſtor
Cum revocat tauros, & ſine mente pecus:
Tantus in Auſonia fremuit modo terror arena.
Quis non eſſe gregem crederet? unus erat.
Sed cujus tremerent ipſi quoque jura leones,
Cui diadema daret marmore picta Nomas.
O quantum per colla decus, quem ſparſit honorem,
Aurea lunatæ cum ſtetit umbra jubæ!
Grandia quam decuit latum venabula pectus,
Quantaque de magna gaudia morte tulit!
Unde tuis, Libye, tam felix gloria ſilvis?
A Cybeles numquid venerat ille jugis?
An magis Herculeo, Germanice, miſit ab aſtro,
Hanc tibi vel frater, vel pater ipſe, feram?

### LVI. *Ad Flaccum.*

TEmporibus noſtris ætas cum cedat avorum;
Creverit & major cum duce Roma ſuo:
Ingenium ſacri miraris abeſſe Maronis,
Nec quemquam tanta bella ſonare tuba.
Sint Mæcenates, non deerunt, Flacce, Marones,
Virgiliumque tibi vel tua rura dabunt.
Jugera perdiderat miſeræ vicina Cremonæ,
Flebat & abductas Tityrus æger oves.
Riſit Tuſcus eques, paupertatemque malignam
Reppulit, & celeri juſſit abire fuga.
Accipe divitias, & vatum maximus eſto:
Tu licet & noſtrum, dixit, Alexin ames.
Adſtabat domini menſis pulcherrimus ille,
Marmorea fundens nigra Falerna manu;
Et libata dabat roſeis carcheſia labris,
Quæ poterant ipſum ſollicitare Jovem.
Excidit attonito pinguis Galatea poetæ,
Theſtylis & rubras meſſibus uſta genas:
Protinus Italiam concepit, & *arma virumque*,
Qui modo vix Culicem fleverat ore rudi.
Quid Varos, Marſoſque loquar, ditataque vatum
Nomina, magnus erit quos numerare labor?
Ergo ero Virgilius, ſi munera Mæcenatis
Des mihi. Virgilius non ero? Marſus ero.

### LVII. *De Picente.*

TRes habuit dentes, pariter quos exſpuit omnes,
Ad tumulnm Picens dum ſedet ipſe ſuum.
Collegitque ſinu fragmenta noviſſima laxi
Oris, & aggeſta contumulavit humo.
Oſſa licet quondam defuncti non legat hæres:
Hoc ſibi jam Picens præſtitit officium.



### LVIII. *In Artemidorum.*

CUm tibi tam craſſæ ſint, Artemidore, lacernæ,
Poſſim te Sagarim jure vocare meo.

### LIX. *In luſcum furem.*

ADſpicis hunc uno contentum lumine, cujus
Lippa ſub attrita fronte lacuna patet?
Ne contemne caput, nihil eſt furacius illo:
Non fuit Autolyci tam piperata manus.
Hunc tu convivam cautus ſervare memento:
Tunc furit, atque oculo luſcus utroque videt.
Pocula ſolliciti perdunt ligulaſque miniſtri,
Et latet in tepido plurima mappa ſinu.
Lapſa nec a cubito ſubducere pallia neſcit,
Et tectus lænis ſæpe duabus abit.
Nec dormitantem vernam fraudare lucerna
Erubuit fallax, ardeat illa licet.
Si nihil invaſit, puerum tunc arte doloſa
Circuit, & ſoleas ſurripit ipſe ſuas.

### LX. *In Claudiam.*

SUmma Palatini poteras æquare Coloſſi,
Si fieres brevior, Claudia, ſeſquipedem.

### LXI. *Ad Severum, de Carino.*

LIvet Carinus, rumpitur, furit, plorat,
Et quærit altos, unde pendeat, ramos;
Non jam quod orbe cantor & legor toto:
Nec umbilicis quod decorus & cedro
Spargor per omnes, Roma quas tenet, gentes:
Sed quod ſub urbe rus habemus æſtivum,
Vehimurque mulis non ut ante conductis.
Quid imprecabor, o Severe, liventi?
Hoc opto; mulas habeat, & ſuburbanum.

### LXII. *De Picente.*

SCribit in averſa Picens epigrammata charta;
Et dolet, averſo quod facit illa deo.

### LXIII. *De Aulo.*

THeſtylon Aulus amat, ſed nec minus ardet Alexin:
Forſitan & noſtrum ſic Hyacinthon amat.
I nunc & dubita, vates an diligat ipſos,
Delicias vatum cum meus Aulus amet.

### LXIV. *In Clytum.*

UT poſcas, Clyte, munus, exigaſque,
Uno naſceris octies in anno;
Et ſolas, puto, treſve, quatuorve
Non natalitias habes Calendas.
Sit vultus tibi levior licebit
Tritis littoris aridi lapillis;
Sit moro coma nigrior caduco;
Vincas mollitie tremente plumas,
Aut maſſam modo lactis alligati;
Et talis tumor excitet papillas,
Quales cruda viro puella ſervat:
Tu nobis, Clyte, jam ſenex videris.
Tam multos quis enim fuiſſe credat
Natales Priamive, Neſtoriſve?
Sit tandem pudor, & modus rapinis.

Quod ſi ludis adhuc, ſemelque naſci
Uno jam tibi non ſat eſt in anno;
Natum te, Clyte, nec ſemel putabo.

### LXV. *Ad Domitianum.*

HIc ubi Fortunæ Reducis fulgentia late
Templa nitent, felix area nuper erat:
Hic ſtetit Arctoi formoſus pulvere belli
Purpureum fundens Cæſar ab ore jubar.
Hic lauro redimita comas, & candida cultu
Roma ſalutavit voce manuque ducem.
Grande loci meritum teſtantur & altera dona:
Stat ſacer edomitis gentibus arcus ovans.
Hic gemini currus numerant elephanta frequentem:
Sufficit immenſis aureus ipſe jugis.
Hæc eſt digna tuis, Germanice, porta triumphis:
Hos aditus urbem Martis habere decet.

### LXVI. *De conſulatu Silii.*

AUguſto pia thura, victimaſque
Pro noſtro date Silio, Camœnæ:
Bis ſenos jubet en redire faſces
Nato conſule, nobilique virga
Vatis Caſtaliam domum ſonare.
Rerum prima ſalus & una Cæſar,
Gaudenti ſupereſt adhuc quod optet
Felix purpura, tertiuſque conſul.
Pompejo dederit licet ſenatus,
Et Cæſar genero ſacros honores:
Quorum pacificus ter ampliavit
Janus nomina, Silius frequentes
Mavult ſic numerare conſulatus.

### LXVII. *In Cæcilianum.*

HOras quinque puer nondum tibi nunciat, & tu
Jam conviva mihi, Cæciliane, venis.
Cum modo diſtulerint raucæ vadimonia quartæ,
Et Floralicias laſſet arena feras.
Curre, age, & illotos revoca, Calliſte, miniſtros:
Sternantur lecti: Cæciliane, ſede.
Caldam poſcis aquam; ſed nondum frigida venit:
Alget adhuc nudo clauſa culina foco.
Mane veni potius. nam cur te quinta moretur?
Ut jentes, ſero, Cæciliane, venis.

### LXVIII. *Ad Entellum.*

QUi Corcyræi vidit pomaria regis,
Rus, Entelle, tuæ præferat ille domus.
Invida purpureos urat ne bruma racemos,
Et gelidum Bacchi munera frigus edat;
Condita perſpicua vivit vindemia gemma,
Et tegitur felix, nec tamen uva latet.
Femineum lucet ſic per bombycina corpus:
Calculus in nitida ſic numeratur aqua.
Quid non ingenio voluit natura licere?
Autumnum ſterilis ferre jubetur hiems.

### LXIX. *In Vacerram.*

MIraris veteres, Vacerra, ſolos,
Nec laudas niſi mortuos poetas.
Ignoſcas petimus, Vacerra: tanti
Non eſt, ut placeam tibi, perire.



### LXX. *De Nerva.*

QUanta quies placidi, tanta eſt facundia, Nervæ;
Sed cohibet vires ingeniumque pudor.
Cum ſiccare ſacram largo Permeſſida poſſet
Ore, verecundam maluit eſſe ſitim:
Pieriam tenui frontem redimire corona
Contentus, famæ nec dare vela ſuæ.
Sed tamen hunc noſtri ſcit temporis eſſe Tibullum,
Carmina qui docti nota Neronis habet.

### LXXI. *In Poſtumianum.*

QUatuor argenti libras mihi tempore brumæ
Miſiſti ante annos, Poſtumiane, decem.
Speranti plures (nam ſtare, aut creſcere debent
Munera) venerunt pluſve, minuſve duæ.
Tertius, & quartus multo inferiora tulerunt.
Libra fuit quinto Septitiana: quid eſt?
Beſſalem ad ſcutulam ſexto pervenimus anno:
Poſt hunc in cotula raſa ſelibra data eſt.
Octavus ligulam miſit ſextante minorem:
Nonus acu levius vix cochleare tulit.
Quod mittat nobis decimus jam non habet annus:
Quatuor ad libras, Poſtumiane, redi.

### LXXII. *Ad librum ſuum.*

NOndum murice cultus, aſperoque
Morſu pumicis aridi politus,
Artanum properas ſequi, libelle:
Quem pulcherrima jam redire Narbo,
Docti Narbo Paterna Votieni
Ad leges jubet annuoſque faſces:
Votis quod paribus tibi petendum eſt,
Continget locus ille, & hic amicus.
Quam vellem fieri meus libellus!

### LXXIII. *Ad Inſtantium.*

INſtanti, quo nec ſincerior alter habetur
Pectore, nec nivea ſimplicitate prior:
Si dare vis noſtræ vires animoſque Thaliæ,
Et victura petis carmina; da, quod amem.
Cynthia te vatem fecit, laſcive Properti:
Ingenium Galli pulchra Lycoris erat.
Fama eſt arguti Nemeſis formoſa Tibulli:
Lesbia dictavit, docte Catulle, tibi.
Non me Peligni, nec ſpernet Mantua vatem,
Si qua Corinna mihi, ſi quis Alexis erit.

### LXXIV. *In malum medicum.*

HOplomachus nunc es, fueras ophthalmicus ante?
Feciſti medicus, quod facis hoplomachus.

### LXXV. *De Gallo Lingono.*

DUm repetit ſera conductos nocte penates
Lingonus a Tecta Flaminiaque recens:
Expulit offenſo vitiatum pollice talum,
Et jacuit toto corpore fuſus humi.
Quid faceret Gallus, qua ſe ratione moveret?
Ingenti domino ſervulus unus erat,
Tam macer, ut minimam poſſet vix ferre lucernam:
Succurrit miſero caſus, opemque tulit.
Quatuor inſcripti portabant vile cadaver,

Acci-

Digitized by Google

Accipit infelix qualia mille rogus.
Hos comes invalidus ſubmiſſa voce precatur,
Ut quocumque velint corpus inane ferant.
Permutatur onus, ſtipataque tollitur alte
Grandis in anguſta ſarcina ſandapila.
Hic mihi de multis unus, Lucane, videtur:
Cui merito dici, *mortue Galle*, poteſt.

## LXXVI. *In Gallicum.*

DIc verum mihi, Marce; dic amabo:
Nil eſt, quod magis audiam libenter:
Sic & cum recitas tuos libellos,
Et cauſſam quoties agis clientis,
Oras, Gallice, me rogaſque ſemper,
Durum eſt me tibi, quod petis, negare.
Vero verius ergo quid ſit, audi:
Verum, Gallice, non libenter audis.

## LXXVII. *Ad Liberum amicum.*

LIber, amicorum dulciſſima cura tuorum,
Liber, in æterna vivere digne roſa:
Si ſapis, Aſſyrio ſemper tibi crinis amomo
Splendeat, & cingant florea ſerta caput.
Candida nigreſcant vetulo cryſtalla Falerno,
Et caleat blando mollis amore torus.
Qui ſic, vel medio finitus vixit in ævo,
Longior huic facta eſt, quam data vita fuit.

## LXXVIII. *De ludis Stellæ.*

QUos cuperet Phlegræa ſuos victoria ludos,
Indica quos cuperet pompa, Lyæe, tuos,
Fecit Hyperborei celebrator Stella triumphi:
O pudor! o pietas! & putat eſſe parum.
Non illi ſatis eſt turbato ſordidus auro
Hermus, & Heſperio qui ſonat orbe Tagus.
Omnis habet ſua dona dies, nec linea dives
Ceſſat, & in populum multa rapina cadit.
Nunc veniunt ſubitis laſciva numiſmata nimbis:
Nunc dat ſpectatas teſſera larga feras:
Nunc implere ſinus ſecuros gaudet, & abſens
Sortitur dominos, ne laceretur, avis.
Quid numerem currus, terdenaque præmia palmæ,
Quæ dare non ſemper Conſul uterque ſolet?
Omnia ſed, Cæſar, tanto ſuperantur honore,
Quod ſpectatorem te tua laurus habet.

## LXXIX. *In Fabullam.*

OMnes aut vetulas habes amicas,
Aut turpes, vetuliſque fœdiores:
Has ducis comites, trahiſque tecum
Per convivia, porticus, theatra.
Sic formoſa, Fabulla, ſic puella es.

## LXXX. *Ad Domitianum.*

SAnctorum nobis miracula reddis avorum,
Nec pateris, Cæſar, ſecula cana mori:
Cum veteres Latiæ ritus renovantur arenæ,
Et pugnet virtus ſimpliciore manu.
Sic priſcis ſervatur honos te præſide templis,
Et caſa tam culto ſub Jove numen habet.
Sic nova dum condis, revocas, Auguſte, priora:
Debentur quæ ſunt, quæque fuere, tibi.

## LXXXI. *De Gellia.*

NOn per myſtica ſacra Dindymenes,
Nec per Niliacæ bovem juvencæ,
Nullos denique per deos, deaſque
Jurat Gellia: ſed per uniones.
Hos amplectitur, hos deoſculatur:
Hos fratres vocat, hos vocat ſorores:
Hos natis amat acrius duobus.
His ſi quo careat miſella caſu,
Victuram negat eſſe ſe nec horam.
Eheu quam bene nunc, Papiriane,
Annæi faceret manus Sereni?

## LXXXII. *Ad Domitianum.*

DAnte tibi turba querulos, Auguſte, libellos,
Nos quoque, qui domino carmina parva damus;
Poſſe deum rebus pariter, Muſiſque vacare
Scimus; & hæc etiam ſerta placere tibi.
Fer vates, Auguſte, tuos: nos gloria dulcis,
Nos tua cura prior, deliciæque ſumus.
Non quercus te ſola decet, nec laurea Phœbi,
Fiat & ex hedera civica noſtra tibi.

---

# LIBER IX.

## I. *Ad Avitum.*

NOte, licet nolis, ſublimi pectore vates,
Cui referet ſerus præmia digna cinis:
Hoc tibi ſub noſtra breve carmen imagine vivat,
Quam non obſcuris jungis, Avite, viris.
*Ille ego ſum nulli nugarum laude ſecundus:*
*Quem non miraris, ſed puto, lector, amas.*
*Majores majora ſonent: mihi parva locuto*
*Sufficit in veſtras ſæpe redire manus.*

## II. *De templo Flaviæ gentis.*

DUm Janus hiemes, Domitianus autumnos,
Auguſtus annis commodabit æſtates:
Dum grande famuli nomen aſſeret Rheni
Germanicarum magna lux calendarum:
Tarpeia ſummi ſaxa dum patris ſtabunt:
Dum voce ſupplex, dumque thure placabit
Matrona divæ dulce Juliæ numen:
Manebit altum Flaviæ decus gentis,
Cum ſole, & aſtris, cumque luce Romana.
Invicta quidquid condidit manus, cælum eſt.

## III. *In Lupum.*

PAuper amicitiæ cum ſis, Lupe, non es amicæ;
Et queritur de te mentula ſola nihil.
Illa ſiligineis pingueſcit adultera cunnis;
Convivam paſcit nigra farina tuum.
Incenſura nives dominæ Setina liquantur;
Nos bibimus Corſi pulla venena cadi.
Empta tibi nox eſt fundis non tota paternis;
Haud ſua deſertus rura ſodalis arat.
Splendet Erythræis pellucida mœcha lapillis:
Ducitur addictus, te futuente, cliens.
Octo Syris ſuffulta datur lectica puellæ:



Digitized by Google

Nudum ſandapilæ pondus amicus erit.
I nunc, & miſeros Cybele præcide cinædos:
Hæc erat, hæc cultris mentula digna tuis.

IV. *Ad Domitianum.*

QUantum jam Superis, Cæſar, cæloque dediſti,
Si repetas, & ſi creditor eſſe velis;
Grandis in æthereo licet auctio fiat Olympo,
Coganturque Dei vendere quidquid habent:
Conturbabit Atlas, & non erit uncia tota,
Decidat tecum qua pater ipſe Deum.
Pro Capitolinis quid enim tibi ſolvere templis,
Quid pro Tarpeiæ frondis honore poteſt?
Quid pro culminibus geminis matrona Tonantis?
Pallada prætereo: res agit illa tuas.
Quid loquar Alciden, Phœbumque, pioſque Laconas?
Addita quid Latio Flavia templa polo?
Expectes, & ſuſtineas, Auguſte, neceſſe eſt:
Nam tibi quod ſolvat non habet arca Jovis.

V. *In Æſchylum.*

AUreolis futui cum poſſit Galla duobus,
Et plus quam futui, ſi totidem addideris:
Aureolos a te cur accipit, Æſchyle, denos?
Non fellat tanti Galla. quid ergo? tacet.

VI. *In Paullam.*

NUbere vis Priſco, non miror, Paulla: ſapiſti.
Ducere te non vult Priſcus: & ille ſapit.

VII. *Ad Domitianum.*

TIbi ſumme Rheni domitor, & parens orbis,
Pudice princeps, gratias agunt urbes;
Populos habebunt: parere jam ſcelus non eſt.
Non puer avari ſectus arte mangonis
Virilitatis damna mœret ereptæ:
Nec quam ſuperbus computet ſtipem leno,
Dat proſtituto miſera mater infanti.
Qui nec cubili fuerat ante te quondam
Pudor, eſſe per te cœpit & lupanari.

VIII. *In Afrum.*

DIcere de Libycis reduci tibi gentibus, Afer,
Continuis volui quinque diebus Ave.
Non vacat, aut dormit, dictum bis terque reverſo:
Jam ſatis eſt. non vis, Afer, avere: Vale.

IX. *Ad Domitianum.*

TAmquam parva foret ſexus injuria noſtri
Fœdandos populo proſtituiſſe mares:
Jam cunæ lenonis erant, ut ab ubere raptus
Sordida vagitu poſceret æra puer.
Immatura dabant infandas corpora pœnas.
Non tulit Auſonius talia monſtra pater:
Idem qui teneris nuper ſuccurrit ephebis,
Ne faceret ſteriles ſæva libido viros.
Dilexere prius pueri, juveneſque ſeneſque;
At nunc infantes te quoque, Cæſar, amant.

X. *Ad Bithynicum.*

NIl tibi legavit Fabius, Bithynice, cui tu
Annua, ſi memini, millia ſena dabas.
Plus nulli dedit ille: queri Bithynice noli:
Annua legavit millia ſena tibi.

XI. *In Cantharum.*

CŒnes, Canthare, cum foris libenter,
Clamas, & maledicis, & minaris.
Deponas animos truces, monemus:
Liber non potes, & guloſus eſſe.

XII. *De Earino Domitiani.*

NOmen cum violis, roſiſque natum,
Quo pars optima nuncupatur anni,
Hyblam quod ſapit, Atticoſque flores,
Quod nidos olet alitis ſuperbæ:
Nomen nectare dulcius beato,
Quo mallet Cybeles puer vocari,
Et qui pocula temperat Tonanti.
Quod ſi Parrhaſia ſones in aula,
Reſpondent Veneres, Cupidineſque:
Nomen nobile, molle, delicatum
Verſu dicere non rudi volebam,
Sed tu ſyllaba contumax repugnas.
Dicunt Eiarinon tamen poetæ,
Sed Græci, quibus eſt nihil negatum,
Et quos ἄρες ἄρες decet ſonare:
Nobis non licet eſſe tam diſertis,
Qui muſas colimus ſeveriores.

XIII. *De eodem.*

SI daret autumnus mihi nomen ὀπώρινος eſſem,
Horrida ſi brumæ ſidera, χειμέρινος:
Dictus ab æſtivo θέρινος tibi menſe vocarer:
Tempora cui nomen verna dedere, quis eſt?

XIV. *De eodem.*

NOmen habes, teneri quod tempora nuncupat anni,
Cum breve Cecropiæ ver populantur apes:
Nomen, Acidalia meruit quod arundine pingi,
Quod Cytherea ſua ſcribere gaudet acu:
Nomen Erythræis quod litera facta lapillis,
Gemma quod Heliadum pollice trita notet:
Quod penna ſcribente grues ad ſidera tollant,
Quod decet in ſola Cæſaris eſſe domo.

XV. *In amicum cœnipetam.*

HUnc, quem cœna tibi, quem menſa paravit amicum,
Eſſe putas fidæ pectus amicitiæ?
Aprum amat, & mullos, & ſumen, & oſtrea, non te.
Tam bene ſi cœnem, noſter amicus erit.

XVI. *De Chloe.*

INſcripſit tumulo ſeptem celebrata virorum
Se feciſſe Chloe. quid pote ſimplicius?

XVII. *De coma Earini.*

COnſilium formæ, ſpeculum, dulceſque capillos
Pergameo poſuit dona ſacrata deo,

Ille

Ille puer tota domino gratiſſimus aula,
Nomine qui ſignat tempora verna ſuo.
Felix, quæ tali cenſetur munere tellus!
Nec Ganymedeas mallet habere comas.

### XVIII. *De eadem ad Æſculapium.*

LAtonæ venerande nepos, qui mitibus herbis
Parcarum exoras penſa, breveſque colos:
Hos tibi laudatos domino ſua vota capillos
Ille tuus Latia miſit ab urbe puer.
Addidit & nitidum ſacratis crinibus orbem,
Quo felix facies judice tota fuit.
Tu juvenile decus ſerva, ne pulchrior ille
In longa fuerit quam breviore coma.

### XIX. *Ad Cæſarem Domitianum.*

ESt mihi, ſitque precor longum te præſide, Cæſar,
Rus minimum: parvi ſunt & in urbe Lares.
Sed de valle brevi, quas det ſitientibus hortis,
Curva laboratas antlia tollit aquas.
Sicca domus queritur nullo ſe rore foveri,
Cum mihi vicino Martia fonte ſonet.
Quam dederis noſtris, Auguſte, Penatibus undam,
Caſtalis hæc nobis, aut Jovis imber erit.

### XX. *In Sabellum.*

LAudas balnea verſibus trecentis
Cœnantis bene Pontici, Sabelle.
Vis cœnare, Sabelle, non lavari.

### XXI. *Ad Domitianum.*

HÆc quæ tota patet, tegiturque & marmore, & auro,
Infantis domini conſcia terra fuit.
Felix quæ tantis ſonuit vagitibus, & quæ
Vidit reptantes, ſuſtinuitque manus!
Hic ſteterat veneranda domus, quæ præſtitit orbi,
Quod Rhodos, aſtrifero quod pia Creta polo.
Curetes texere Jovem crepitantibus armis,
Semiviri poterant qualia ferre Phryges.
At te protexit Superum pater, & tibi, Cæſar,
Pro jaculo & parma, fulmen, & Ægis erat.

### XXII. *Ad Auctum.*

ARtemidorus habet puerum, ſed vendidit agrum:
Agrum pro puero Calliodorus habet.
Dic uter ex iſtis melius rem geſſerit, Aucte.
Artemidorus amat, Calliodorus arat.

### XXIII. *Ad Paſtorem.*

CRedis, ob hoc me, Paſtor, opes fortaſſe rogare,
Propter quod vulgus, craſſaque turba rogat:
Ut Setina meos conſumat gleba ligones,
Et ſonet innumera compede Tuſcus ager:
Ut Mauri Libycis centum ſtent dentibus orbes,
Et crepet in noſtris aurea lamna toris:
Nec labris niſi magna meis cryſtalla terantur,
Et faciant nigras noſtra Falerna nives:
Ut Canuſinatus noſtro Syrus aſſere ſudet,
Et mea ſit culto ſella cliente frequens:
Æſtuet ut noſtro madidus conviva miniſtro,
Quem permutatum nec Ganymede velim:
Ut lutulenta linat Tyrias mihi mula lacernas,
Et Maſſyleum virga gubernet equum.
Eſt nihil ex iſtis: Superos, ac ſidera teſtor.
Ergo quid? ut donem, Paſtor, & ædificem.

### XXIV. *Ad Carum.*

O Cui virgineo flaveſcere contigit auro,
Dic ubi Palladium ſit tibi, Care, decus?
Adſpicis en domini fulgentes marmore vultus,
Venit ad has ultro noſtra corona comas.
Albanæ livere poteſt pia quercus olivæ,
Cinxerit invictum quod prior illa caput.

### XXV. *Ad eumdem.*

QUis Pallatinos imitatus imagine vultus
Phidiacum Latio marmore vicit ebur?
Hæc mundi facies; hæc ſunt Jovis ora ſereni:
Sic tonat ille Deus, cum ſine nube tonat.
Non ſolam tribuit Pallas tibi, Care, coronam:
Effigiem domini, quam colis, illa dedit.

### XXVI. *In Afrum.*

DAntem vina tuum quoties adſpeximus Hyllum,
Lumine nos, Afer, turbidiore notas.
Quod rogo, quod ſcelus eſt, mollem ſpectare miniſtrum?
Adſpicimus Solem, ſidera, templa, deos.
Avertam vultus, tamquam mihi pocula Gorgon
Porrigat, atque oculos oraque noſtra tegam?
Trux erat Alcides: ſed Hylam ſpectare licebat.
Ludere Mercurio cum Ganymede licet.
Si non vis teneros ſpectet conviva miniſtros:
Phineas invites, Afer, & Œdipodas.

### XXVII. *De Nerva.*

AUdet facundo qui carmina mittere Nervæ,
Pallida donabit glaucia, Coſme, tibi.
Pæſtano violas, & cana liguſtra colono,
Hyblæis apibus Corſica mella dabit.
Sed tamen & parvæ nonnulla eſt gratia Muſæ:
Appetitur poſito vilis oliva lupo.
Nec tibi ſit mirum, modici quod conſcia vatis,
Judicium metuat noſtra Thalia tuum.
Ipſe tuas etiam veritus Nero dicitur aures,
Laſcivum juvenis cum tibi luſit opus.

### XXVIII. *In Chreſtum.*

CUm depilatos Chreſte coleos portes,
Et vulturino mentulam parem collo,
Et proſtitutis lævius caput culis,
Nec vivat ullus in tuo pilus crure,
Purgentque crebræ cana labra volſellæ;
Curios, Camillos, Quinctios, Numas, Ancos,
Et quidquid uſquam legimus piloſorum
Loqueris, ſonaſque grandibus minax verbis,
Et cum theatris, ſeculoque rixaris.
Occurrit aliquis inter iſta ſi draucus,
Jam pædagogo liberatus, & cujus
Refibulavit turgidum faber penem;
Nutu vocatum ducis, & pudet fari,
Catoniana, Chreſte, quod facis lingua.



Digitized by Google

*XXIX. Epitaphium Latini.*

DUlce decus ſcenæ: ludorum fama, Latinus
Ille ego ſum; plauſus, deliciæque tuæ:
Qui ſpectatorem potui feciſſe Catonem,
Solvere qui Curios, Fabricioſque graves.
Sed nihil a noſtro ſumpſit mea vita theatro,
Et ſola tantum ſcenicus arte feror:
Nec poteram gratus domino ſine moribus eſſe:
Interius mentes inſpicit ille Deus.
Vos me laurigeri paraſitum dicite Phœbi,
Roma ſui famulum dum ſciat eſſe Jovis.

*XXX. Epitaphium Philænis.*

SEcula Neſtoreæ permenſa, Philæni, ſenectæ,
Rapta es ad infernas tam cito Ditis aquas?
Euboicæ nondum numerabas longa Sibyllæ
Tempora: major erat menſibus illa tribus.
Heu quæ lingua ſilet! non illam mille cataſtæ
Vincebant, nec quæ turba Serapin amat:
Nec matutini cirrata caterva magiſtri,
Nec quæ Strymonio de grege ripa ſonat.
Quæ nunc Theſſalico Lunam deducere rhombo,
Quæ ſciet hos illos vendere lena toros?
Sit tibi terra levis, mollique tegaris arena,
Ne tua non poſſint eruere oſſa canes.

*XXXI. In pietatem Nigrinæ.*

CAppadocum ſævis Antiſtius occidit oris
Ruſticus. o triſti crimine terra nocens!
Rettulit oſſa ſinu cari Nigrina mariti,
Et queſta eſt longas non ſatis eſſe vias:
Cumque daret ſanctam tumulis, quibus invidet, urnam,
Viſa ſibi eſt rapto bis viduata viro.

*XXXII. De Velii voto.*

DUm comes Arctois hæreret Cæſaris armis
Velius, hanc Marti pro duce vovit avem.
Luna quater binos non tota peregerat orbes,
Debita poſcebat jam ſibi vota Deus.
Ipſe ſuas anſer properavit lætus ad aras;
Et cecidit ſanctis hoſtia parva focis.
Octo vides patulo pendere numiſmata roſtro
Alitis? hæc extis condita nuper erant.
Quæ litat argento pro te, non ſanguine, Cæſar,
Victima, jam ferro non opus eſſe docet.

*XXXIII. Qualem velit amicam.*

HAnc volo, quæ facilis, quæ palliolata vagatur:
Hanc volo, quæ puero jam dedit ante meo:
Hanc volo quam redimit totam denarius alter:
Hanc volo quæ pariter ſufficit una tribus.
Poſcentem nummos, & grandia verba ſonantem,
Poſſideat craſſi mentula Burdigali.

*XXXIV. Ad Flaccum.*

AUdieris in quo, Flacce, balneo plauſum;
Maronis illic eſſe mentulam ſcito.

*XXXV. De Templo gentis Flaviæ.*

JUpiter Idæi riſit mendacia buſti,
Dum videt Auguſti Flavia templa poli:
Atque inter menſas largo jam nectare fuſus,
Pocula cum Marti traderet ipſe ſuo;
Reſpiciens Phœbum pariter Phœbique ſororem,
Cum quibus Alcides, & pius Arcas erat;
Cnoſſia vos, inquit, nobis monumenta dediſtis:
Cernite quam plus ſit Cæſaris eſſe patrem.

*XXXVI. In Philomuſum.*

ARtibus his ſemper cœnam, Philomuſe, mereris;
Plurima dum fingis, ſed quaſi vera refers.
Scis, quid in Arſacia Pacorus deliberet aula,
Rhenanam numeras, Sarmaticamque manum.
Verba ducis Daci chartis mandata reſignas;
Victricem laurum quam venit ante vides.
Scis quoties Phario madeat Jove fuſca Syene:
Scis quota de Libyco litore puppis eat:
Cujus Iuleæ capiti naſcantur olivæ;
Deſtinet ætherius cui ſua ſerta pater.
Tolle tuas artes, hodie cœnabis apud me;
Hac lege: ut narres nil, Philomuſe, novi.

*XXXVII. Colloquium Ganymedis & Jovis ſuper Earino & aliis Domitiani pueris.*

VIderat Auſonium poſito modo crine miniſtrum
Phryx puer, alterius gaudia nota Jovis:
Quod tuus, ecce, ſuo Cæſar permiſit ephebo,
Tu permitte tuo, maxime rector, ait.
Jam mihi prima latet longis lanugo capillis:
Jam tua me ridet Juno, vocatque virum.
Cui pater æthereus, puer o dulciſſime, dixit:
Non ego quod poſcis, res negat ipſa tibi.
Cæſar habet noſter ſimiles tibi mille miniſtros,
Tantaque ſidereos vix capit aula mares.
At tibi ſi dederit vultus coma tonſa viriles,
Quis mihi, qui nectar miſceat, alter erit?

XXXVIII. *In Gallam.*

CUm ſis ipſa domi, mediaque ornere Subura,
Fiant abſentes & tibi, Galla, comæ:
Nec dentes aliter, quam Serica nocte reponas,
Et jaceas centum condita pyxidibus:
Nec tecum facies tua dormiat, innuis illo,
Quod tibi prolatum eſt mane, ſupercilio.
Et te nulla movet cani reverentia cunni,
Quem potes inter avos jam numerare tuos.
Promittis ſexcenta tamen: ſed mentula ſurda eſt,
Et ſit luſca licet, te tamen illa videt.

*XXXIX. Ad Agathinum.*

SUmma licet velox, Agathine, pericula ludas;
Non tamen efficies, ut tibi parma cadat.
Nolentem ſequitur, tenueſque reverſa per auras
Vel pede, vel tergo, crine, vel ungue ſedet.
Lubrica Corycio quamvis ſunt pulpita nimbo,
Et rapiant celeres vela negata Noti:
Securos pueri neglecta perambulat artus,
Et nocet artifici ventus, & unda nihil.
Ut peccare velis, cum feceris omnia, falli
Non potes: arte opus eſt, ut tibi parma cadat.

XL.

Digitized by Google

## XL. *De natali Cæſoniæ.*

PRima Palatino lux eſt hæc orta Tonanti,
 Optaſſet Cybele qua peperiſſe Jovem.
Hac & ſancta mei genita eſt Cæſonia Rufi:
 Plus debet matri nulla puella ſuæ.
Lætatur gemina votorum ſorte maritus,
 Contigit hunc illi quod bis amare diem.

## XLI. *De Diodoro & voto Philænis uxoris.*

TArpejas Diodorus ad coronas
 Romam cum peteret Pharo relicta;
Vovit pro reditu viri Philænis,
Illam lingeret ut puella ſimplex,
Quam caſtæ quoque diligunt Sabinæ:
Diſperſa rate triſtibus procellis
Merſus fluctibus, obrutuſque ponto
Ad votum Diodorus enatavit.
O tardus nimis & piger maritus!
Hoc a litore ſi puella votum
Feciſſet mea, protinus rediſſem.

## XLII. *In Ponticum.*

POntice quod numquam futuis, ſed pellice læva
 Uteris, & Veneri ſervit amica manus:
Hoc nihil eſſe putas? ſcelus eſt, mihi crede, ſed ingens,
 Quantum vix animo concipis eſſe tuo.
Nempe ſemel futuit, generaret Horatius ut tres;
 Mars ſemel, ut geminos Ilia caſta daret.
Omnia perdiderat, ſi maſturbatus uterque
 Mandaſſet manibus gaudia fœda ſuis.
Ipſam crede tibi naturam dicere rerum:
 Iſtud quod digitis, Pontice, perdis, homo eſt.

## XLIII. *Ad Apollinem pro Stella ſuo.*

CAmpis dives Apollo ſic marinis,
 Sic ſemper ſenibus fruare cycnis;
Doctæ ſic tibi ſerviant ſorores;
Nec Delphis tua mentiatur ulli;
Sic Pallatia te colant, amentque:
Bis ſenos cito te rogante faſces
Det Stellæ bonus annuatque Cæſar.
Felix tunc ego, debitorque voti
Caſurum tibi ruſticas ad aras
Ducam cornibus aureis juvencum!
Nata eſt hoſtia, Phœbe, quid moraris?

## XLIV. *De ſtatua Herculis.*

HIc, qui dura ſedens porrecto ſaxa leone
 Mitigat exiguo magnus in ære Deus,
Quæque tulit, ſpectat reſupino ſidera vultu,
 Cujus læva calet robore, dextra mero:
Non eſt fama recens, nec noſtri gloria cæli;
 Nobile Lyſippi munus, opuſque vides.
Hoc habuit numen Pellæi menſa tyranni,
 Qui cito perdomito victor in orbe jacet.
Hunc puer ad Libycas juraverat Annibal aras:
 Juſſerat hic Syllam ponere regna trucem.
Offenſus variæ tumidis terroribus aulæ,
 Privatos gaudet nunc habitare lares.
Utque fuit quondam placidi conviva Molorchi,
 Sic voluit docti Vindicis eſſe Deus.

## XLV. *De eadem ſtatua.*

ALciden modo Vindicis rogabam,
 Eſſet cujus opus laborque felix.
Riſit (nam ſolet hoc) levique nutu,
Græce numquid, ait, poeta, neſcis?
Inſcripta eſt baſis, indicatque nomen
Λυσίππυ lego, Phidiæ putavi.

## XLVI. *Ad Marcellinum.*

MIles Hyperboreos modo, Marcelline, Triones,
 Et Getici tuleris ſidera pigra poli,
Ecce Prometheæ rupes & fabula montis,
 Quam prope ſunt oculis nunc adeunda tuis.
Videris immenſis cum conclamata querelis
 Saxa ſenis, dices: durior ille fuit.
Et licet hoc addas: potuit qui talia ferre,
 Humanum merito finxerat ille genus.

## XLVII. *In Gellium.*

GEllius ædificat ſemper: modo limina ponit,
 Nunc foribus claves aptat, emitque ſeras:
Nunc has nunc illas mutat, reficitque feneſtras.
 Dum tamen ædificet, quidlibet ille facit.
Oranti nummos ut dicere poſſit amico
 Unum illud verbum Gellius, *ædifico.*

## XLVIII. *In Pannicum.*

DEmocritos, Zenonas, inexplicitoſque Platonas,
 Quidquid & hirſutis ſquallet imaginibus,
Sic quaſi Pythagoræ loqueris ſucceſſor, & hæres;
 Præpendet mento nec tibi barba minor.
Sed, quod & hircoſis ſerum eſt, & turpe piloſis,
 In molli rigidum clune libenter habes.
Tu qui ſectarum cauſas & pondera noſti,
 Dic mihi, percidi, Pannice, dogma facit?

## XLIX. *In Gallicum.*

HÆredem cum me partis tibi, Gallice, quartæ
 Per tua jurares ſacra, caputque tuum;
Credidimus, [quis enim damnet ſua vota libenter?]
 Et ſpem muneribus fovimus uſque datis:
Inter quæ rari Laurentem ponderis aprum
 Miſimus: Ætola de Calydone putes.
At tu continuo populumque patreſque vocaſti:
 Ructat adhuc aprum callida Roma meum.
Ipſe ego [quis credat?] conviva nec ultimus hæſi:
 Sed nec coſta data eſt, caudave miſſa mihi.
De quadrante tuo quid ſperem, Gallice? nulla
 De noſtro nobis uncia venit apro.

## L. *De toga a Parthenio ſibi donata.*

HÆc eſt illa meis multum cantata libellis,
 Quam meus edidicit lector amatque togam.
Partheniana fuit, quondam memorabile vatis
 Munus: in hac ibam conſpiciendus eques:
Dum nova, dum nitida fulgebat ſplendida lana,
 Dumque erat auctoris nomine digna ſui:
Nunc anus, & tremulo vix accipienda tribuli,
 Quam poſſis niveam dicere jure tuo.
Quid non longa dies, quid non conſumitis anni?
 Hæc toga jam non eſt Partheniana: mea eſt.



Digitized by Google

### LI. *In Gaurum.*

INgenium mihi, Gaure, probas ſic eſſe puſillum,
Carmina quod faciam, quæ brevitate placent.
Confiteor: ſed tu bis denis grandia libris
Qui ſcribis Priami prælia, magnus homo es.
Nos facimus Bruti puerum, nos Lagona vivum:
Tu magnus luteum, Gaure, Giganta facis.

### LII. *De Lucano & Tullo.*

QUod ſemper Superos invito fratre rogaſti,
Hoc, Lucane, tibi contigit, ante mori.
Invidet ille tibi: Stygias nam Tullus ad undas
Optabat, quamvis ſit minor, ire prior.
Tu colis Elyſios, nemoriſque habitator amœni
Eſſe tuo primum nunc ſine fratre cupis.
Et ſi jam nitidis alternus venit ab aſtris;
Pro Polluce mones Caſtora, ne redeat.

### LIII. *Ad Quintum Ovidium.*

SI credis mihi, Quinte, (quod mereris)
Natales, Ovidi, tuos Apriles,
Ut noſtras amo Martias Calendas.
Felix utraque lux, dieſque nobis
Signandi melioribus lapillis!
Hic vitam tribuit, ſed hic amicum.
Plus dant, Quinte, mihi tuæ Calendæ.

### LIV. *Ad eumdem.*

NAtali tibi, Quinte, tuo dare parva volebam
Munera. tu prohibes: imperioſus homo es.
Parendum eſt monitis. fiat quod uterque jubemus,
Et quod utrumque juvat, tu mihi, Quinte, dato.

### LV. *Ad cognatum.*

SI mihi Picena turdus palleret oliva,
Tenderet aut noſtras ſilva Sabina plagas;
Aut creſcente levis traheretur arundine præda,
Pinguis & implicitas virga teneret aves:
Cara daret ſolenne tibi cognatio munus,
Nec frater nobis, nec prior eſſet avus.
Nunc ſturnos inopes, fringuillarumque querelas
Audit, & arguto paſſere vernat ager.
Inde ſalutatus picæ reſpondet arator:
Hinc prope ſumma rapax milvus in aſtra volat.
Mittimus ergo tibi parvæ munuſcula cortis,
Qualia ſi recipis, ſæpe propinquus eris.

### LVI. *Ad Flaccum.*

LUce propinquorum, qua plurima mittitur ales,
Dum Stellæ turdos, dum tibi, Flacce, paro:
Succurrit nobis ingens oneroſaque turba;
In qua ſe primum quiſque meumque putat.
Demeruiſſe duos, votum eſt: offendere plures,
Vix tutum: multis mittere dona, grave eſt.
Qua poſſum ſola veniam ratione merebor:
Nec Stellæ turdos, nec tibi, Flacce, dabo.

### LVII *De Spendophoro.*

SPendophorus Libycas domini petit armiger urbes:
Quæ puero dones tela, Cupido, para.
Illa quibus juvenes figis, molleſque puellas:
Sit tamen in tenera levis & haſta manu.
Loricam, clypeumque tibi galeamque remitto,
Tutus ut invadat prælia, nudus eat.
Non jaculo, non enſe fuit, læſuſve ſagitta,
Caſſide dum liber Parthenopæus erat.
Quiſquis ab hoc fuerit fixus, morietur amore.
O felix, ſi quem tam bona fata manent!
Dum puer es, redeas, dum vultus lubricus; & te
Non Libye faciat, ſed tua Roma virum.

### LVIII. *In Hedylum.*

NIl eſt tritius Hedyli lacernis,
Non anſæ veterum Corinthiorum,
Nec crus compede lubricum decenni,
Non ruptæ recutita colla mulæ,
Nec quæ Flaminiam ſecant ſalebræ,
Nec qui littoribus nitent lapilli,
Nec Tuſca ligo vinea politus,
Nec pallens toga mortui tribulis,
Nec pigri rota quaſſa mulionis,
Nec raſum cavea latus biſontis,
Nec dens jam ſenior ferocis apri.
Res una eſt tamen, ipſe non negabit,
Culus tritior Hedyli lacernis.

### LIX. *Ad Nympham Sabini.*

NYmpha ſacri regina lacus, cui grata Sabinus,
Et manſura pio munere templa dedit;
Sic montana tuos ſemper colat Umbria fontes,
Nec tua Bajanas Sarſina malit aquas:
Excipe ſollicitos placide, mea dona, libellos:
Tu fueris Muſis Pegaſis unda meis.
Nympharum templis quiſquis ſua carmina donat,
Quid fieri libris debeat ipſe monet.

### LX. *In Mamurram.*

IN ſeptis Mamurra diu multumque vagatus,
Hic ubi Roma ſuas aurea vexat opes;
Inſpexit molles pueros, oculiſque comedit:
Non hos quos primæ proſtituere caſæ;
Sed quos arcanæ ſervant tabulata cataſtæ,
Et quos non populus, nec mea turba videt.
Inde ſatur, menſas, & opertos exuit orbes,
Expoſitumque alte pingue popoſcit ebur.
Et teſtudineum menſus quater hexaclinon,
Ingemuit citro non ſatis eſſe ſuo.
Conſuluit nares, an olerent æra Corinthon:
Culpavit ſtatuas &, Polyclete, tuas.
Et turbata brevi queſtus criſtallina vitro,
Myrrhina ſignavit ſepoſuitque decem.
Expendit veteres calathos, & ſi qua fuerunt
Pocula Mentorea nobilitata manu.
Et virides picto gemmas numeravit in auro,
Quidquid & a nivea grandius aure ſonat.
Sardonychas veros menſa quæſivit in omni,
Et pretium magnis fecit iaſpidibus.
Undecima laſſus cum jam diſcederet hora,
Aſſe duos calices emit, & ipſe tulit.

### LXI. *De corona roſea ad Sabinum.*

SEu tu Pæſtanis genita es, ſeu Tiburis arvis,
Seu rubuit tellus Tuſcula flore tuo:

Seu

Seu Præneſtino te villica legit in horto;
Seu modo Campani gloria ruris eras;
Pulchior ut noſtro videare corona Sabino;
De Nomentano te putet eſſe meo.

### LXII. *De platano Cæſaris.*

IN Tarteſſiacis domus eſt notiſſima terris,
Qua dives placidum Corduba Bætin amat;
Vellera nativo pallent ubi flava metallo,
Et linit Heſperium bractea viva pecus:
Ædibus in mediis totos amplexa Penates
Stat platanus denſis Cæſariana comis:
Hoſpitis invicti poſuit quam dextera felix,
Cœpit & ex illa creſcere virga manu.
Auctorem, dominumque nemus ſentire videtur:
Sic viret, & ramis ſidera celſa petit.
Sæpe ſub hac madidi luſerunt arbore Fauni,
Terruit & tacitam fiſtula ſera domum:
Dumque fugit ſolos nocturnum Pana per agros;
Sæpe ſub hac latuit ruſtica fronde Dryas.
Atque oluere lares commiſſatore Lyæo,
Crevit & effuſo lætior umbra mero:
Heſterniſque rubens dejecta eſt herba coronis,
Atque ſuas potuit dicere nemo roſas.
O dilecta deis, o magni Cæſaris arbor,
Ne metuas ferrum, ſacrilegoſque focos.
Perpetuos ſperare licet tibi frondis honores:
Non Pompejanæ te poſuere manus.

### LXIII. *De Philæni.*

TInctis murice veſtibus quod omni
Et nocte utitur & die Philænis,
Non eſt ambitioſa, nec ſuperba:
Delectatur odore, non colore.

### LXIV. *In Phœbum.*

AD cœnam invitant omnes te, Phœbe, cinædi:
Mentula quem paſcit, non puto purus homo eſt.

### LXV. *De ſtatua Cæſaris Domitiani.*

HErculis in magni vultus deſcendere Cæſar
Dignatus Latiæ dat nova templa viæ:
Qua Triviæ nemoroſa petit dum regna viator,
Octavum domina marmor ab urbe legit.
Ante colebatur votis, & ſanguine largo:
Majorem Alciden nunc minor ipſe colit.
Hunc magnas rogat alter opes, rogat alter honores:
Illi ſecurus vota minora facit.

### LXVI. *Ad Herculem de eadem ſtatua.*

ALcide Latio nunc agnoſcende Tonanti,
Poſtquam pulchra Dei Cæſaris ora geris,
Si tibi tunc iſti vultus habituſque fuiſſent,
Ceſſerunt manibus cum fera monſtra tuis;
Argolico famulum non te ſervire tyranno
Vidiſſent gentes, ſævaque regna pati:
Sed tu juſſiſſes Euryſthea, nec tibi fallax
Portaſſet Neſſi perfida dona Lichas.
Oetæi ſine lege rogi ſecurus adiſſes
Aſtra patris ſummi, quæ tibi pœna dedit:
Lydia nec dominæ traxiſſes penſa ſuperbæ:
Nec Styga vidiſſes Tartareumque canem.
Nunc tibi Juno favet, nunc te tua diligit Hebe:
Nunc te ſi videat Nympha, remittet Hylan.

### LXVII. *Ad Fabullum.*

UXor cum tibi ſit formoſa, pudica, puella,
Quo tibi natorum jura, Fabulle, trium?
Quod petis a noſtro ſupplex Dominoque Deoque,
Tu dabis ipſe tibi, ſi potes arrigere.

### LXVIII. *In Æſchylum.*

LAſcivam tota poſſedi nocte puellam,
Cujus nequitias vincere nulla poteſt.
Feſſus mille modis, illud puerile popoſci:
Ante preces totas, primaque verba dedit.
Improbius quiddam ridenſque rubenſque rogavi:
Pollicita eſt nulla luxurioſa mora.
Sed mihi pura fuit; tibi non erit, Æſchyle: ſi vis,
Accipe & hoc munus conditione mala.

### LXIX. *In Magiſtrum ludi.*

QUid tibi nobiſcum eſt ludi ſcelerate magiſter,
Inviſum pueris virginibuſque caput?
Nondum criſtati rupere ſilentia galli,
Murmure jam ſævo verberibuſque tonas.
Tam grave percuſſis incudibus æra reſultant,
Cauſidicum medio cum faber aptat equo.
Mitior in magno clamor fuit amphitheatro,
Vincenti parmæ cum ſua turba favet.
Vicini ſomnum non tota nocte rogamus:
Nam vigilare leve eſt, pervigilare grave.
Diſcipulos dimitte tuos. vis garrule, quantum
Accipis ut clames, accipere ut taceas?

### LXX. *In Polycarmum.*

CUm futuis, Polycarme, ſoles in fine cacare:
Cum pædicaris, quid, Polycarme, facis?

### LXXI. *In Cæcilianum.*

DIxerat, o MORES! o TEMPORA! Tullius olim,
Sacrilegum ſtrueret cum Catilina nefas:
Cum gener atque ſocer diris concurreret armis,
Mœſtaque civili cæde maderet humus.
Cur nunc, o MORES! cur nunc, o TEMPORA! dicis?
Quod tibi non placeat, Cæciliane, quid eſt?
Nulla ducum feritas, nulla eſt inſania ferri:
Pace frui certa, lætitiaque licet.
Non noſtri faciunt, tua quod tibi tempora ſordent:
Sed faciunt mores, Cæciliane, tui.

### LXXII. *De leone & ariete.*

MAſſyli leo fama jugi, pecoriſque maritus
Lanigeri, mirum, qua coiere fide.
Ipſe licet videas, cavea ſtabulantur in una,
Et pariter ſocias carpit uterque dapes.
Nec fœtu nemorum gaudent, nec mitibus herbis:
Concordem ſatiat ſed rudis agna famem.
Quid meruit terror Nemees, quid proditor Helles,
Ut niteant celſi lucida ſigna poli?
Sidera ſi poſſent pecudeſque feræque mereri;
Hic aries aſtris, hic leo dignus erat.



Digitized by Google

LXXIII. *Ad Liberum.*

Liber Amyclæa frontem vittate corona,
 Qui quatis Auſonia verbera Graja manu;
Clauſa mihi texto cum prandia vimine mittas,
 Cur comitata dapes nulla lagena venit?
Atqui digna tuo ſi nomine munera ferres,
 Scis, puto, debuerint quæ mihi dona dari.

LXXIV. *In Sutorem.*

Dentibus antiquas ſolitus producere pelles,
 Et mordere luto putre vetuſque ſolum:
Præneſtina tenes decepti regna patroni,
 In quibus indignor ſi tibi cella fuit.
Rumpis & ardenti madidus cryſtalla Falerno,
 Et pruris domini cum Ganymede tui.
At me literulas ſtulti docuere parentes:
 Quid cum grammaticis rhetoribuſque mihi?
Frange leves calamos, & ſcinde Thalia libellos:
 Si dare ſutori calceus iſta poteſt.

LXXV. *De effigie Camoni.*

Effigiem tantum pueri pictura Camoni
 Servat, & infantis prima figura manet.
Florentes nulla ſignavit imagine vultus,
 Dum timet ora pius muta videre pater.

LXXVI. *De balneo Tuccæ.*

Non ſilice duro, ſtructilive cæmento,
 Nec latere cocto, quo Semiramis longam
Babylona cinxit, Tucca balneum fecit:
Sed ſtrage nemorum, pineaque compage,
Ut navigare Tucca balneo poſſit.
Idem beatas lautus exſtruit thermas
De marmore omni, quod Caryſtos invenit,
Quod Phrygia Synnas, Afra quod Nomas mittit,
Et quod virenti fonte lavit Eurotas.
Sed ligna deſunt: ſubice balneum thermis.

LXXVII. *De effigie Camoni.*

Hæc ſunt illa mei quæ cernitis ora Camoni:
 Hæc pueri facies primaque forma fuit.
Creverat hic vultus bis denis fortior annis;
 Gaudebatque ſuas pingere barba genas:
Et libata ſemel ſummos modo purpura cultros
 Sparſerat: invidit de tribus una ſoror.
Et feſtinatis incidit ſtamina penſis;
 Abſentemque patri retulit urna rogum.
Sed ne ſola tamen puerum pictura loquatur,
 Hæc erit in chartis major imago meis.

LXXVIII. *De convivio Priſci.*

Quod optimum ſit diſputat convivium
 Facunda Priſci pagina:
Et multa dulci, multa ſublimi refert,
 Sed cuncta docto pectore.
Quod optimum ſit quæritis convivium?
 In quod choraules non venit.

LXXIX. *Ad Picentinum.*

Funera poſt ſeptem nupſit tibi Galla virorum,
 Picentine: ſequi vult puto Galla viros.

LXXX. *Ad Domitianum.*

Oderat ante ducum famulos turbamque priorem,
 Et Pallatinum Roma ſupercilium:
At nunc tantus amor cunctis, Auguſte, tuorum;
 Ut ſit cuique ſuæ cura ſecunda domus.
Tam placidæ mentes, tanta eſt reverentia veſtri,
 Tam pacata quies, tantus in ore pudor.
Nemo ſuos (hæc eſt aulæ natura potentis)
 Sed domini mores Cæſarianus habet.

LXXXI. *De Gellio.*

Duxerat eſuriens locupletem pauper anumque
 Uxorem: paſcit Gellius & futuit.

LXXXII. *Ad Auctum.*

Lector & auditor noſtros probat, Aucte, libellos:
 Sed quidam exactos eſſe poeta negat.
Non nimium curo: nam cœnæ fercula noſtræ
 Malim convivis quam placuiſſe cocis.

LXXXIII. *In Munnam.*

Dixerat aſtrologus periturum te cito, Munna:
 Nec, puto, mentitus dixerat ille tibi:
Nam tu dum metuis, ne quid poſt fata relinquas;
 Hauſiſti patrias luxurioſus opes.
Biſque tuum decies non toto tabuit anno:
 Dic mihi, non hoc eſt, Munna, perire cito?

LXXXIV. *Ad Cæſarem Domitianum.*

Inter tanta tuæ miracula, Cæſar, arenæ,
 Quæ vincit veterum munera clara ducum,
Multum oculi, ſed plus aures debere fatentur
 Se tibi, quod ſpectant, qui recitare ſolent.

LXXXV. *Ad Norbanum.*

Cum tua ſacrilegos contra, Norbane, furores
 Staret pro domino Cæſare ſancta fides:
Hæc ego Pieria ludebam tutus in umbra,
 Ille tuæ cultor notus amicitiæ.
Me tibi Vindelicis raptum narrabat in oris,
 Neſcia nec noſtri nominis Arctos erat.
O quoties veterem non inficiatus amicum
 Dixiſti; meus eſt iſte poeta, meus!
Omne tibi noſtrum, quod bis trieteride juncta
 Ante dabat lector, nunc dabit auctor opus.

LXXXVI. *De Paullo.*

Languidior noſtri ſi quando eſt Paullus Atili,
 Non ſe, convivas abſtinet ille ſuos.
Tu languore quidem ſubito, fictoque laboras,
 Sed mea porrexit ſportula, Paulle, pedes.

LXXXVII. *In obitum Severi Silii.*

Feſtinata ſui gemeret cum fata Severi
 Silius, Auſonio non ſemel ore potens:
Cum grege Pierio mœſtus Phœboque querebar,
 Ipſe meum flevi, dixit Apollo, Linon.
Reſpexitque ſuam, quæ ſtabat proxima fratri,
 Calliopen, & ait; tu quoque vulnus habes.

Adſpice

Adſpice Tarpejum, Pallatinumque Tonantem:
Auſa nefas Lacheſis læſit utrumque Jovem.
Numina cum videas duris obnoxia fatis,
Invidia poſſis exonerare deos.

LXXXVIII. *Ad Lupercum.*

SEptem poſt calices Opimiani
Denſo cum jaceam triente blæſus,
Affers neſcio quas mihi tabellas,
Et dicis, modo liberum eſſe juſſi
Naſtam; [ ſervulus eſt mihi paternus ]
Signa. cras melius, Luperce, fiet.
Nunc ſignat meus annulus lagenam.

LXXXIX. *Ad Rufum.*

DUm me captares, mittebas munera nobis:
Poſtquam cepiſti, das mihi, Rufe, nihil.
Ut captum teneas, capto quoque munera mitte,
De cavea fugiat ne male paſtus aper.

XC. *Ad Stellam.*

LEge nimis dura convivam ſcribere verſus
Cogis, Stella: licet ſcribere, nempe malos.

XCI. *Ad Flaccum.*

SIc in gramine floreo reclinis,
Qua gemmantibus hinc & inde rivis
Curva calculus excitatur unda;
Excluſis procul omnibus moleſtis,
Perfundas glaciem triente nigro,
Frontem ſutilibus ruber coronis:
Sic uni tibi ſit puer cinædus,
Et caſtiſſima pruriat puella.
Infamem nimio calore Cypron
Obſerves, moneo precorque, Flacce,
Meſſes area cum teret crepantes,
Et fulvi juba ſæviet leonis.
At tu, diva Paphi, remitte, noſtris
Illæſum juvenem remitte votis.
Sic Martis tibi ſerviant Calendæ,
Et cum thure, meroque, victimaque
Libetur tibi candidas ad aras
Secta plurima quadra de placenta.

XCII. *Adulatur Domitiano.*

AD cœnam ſi me diverſa vocaret in aſtra
Hinc invitator Cæſaris, inde Jovis:
Aſtra licet propius, Pallatia longius eſſent,
Reſponſa ad Superos hæc referenda darem:
Quærite, qui malit fieri conviva Tonantis;
Me meus in terris Jupiter, ecce, tenet.

XCIII. *Ad Condylum.*

QUæ mala ſint domini, quæ ſervi commoda neſcis,
Condyle, qui ſervum te gemis eſſe diu.
Dat tibi ſecuros vilis tegeticula ſomnos:
Pervigil in pluma Caius, ecce, jacet.
Caius a prima tremebundus luce ſalutat
Tot dominos: at tu, Condyle, nec dominum.
Quod debes, Cai, redde, inquit Phœbus, & illinc
Cinnamus: hoc dicit, Condyle, nemo tibi.
Tortorem metuis? podagra, chiragraque ſecatur
Caius; & mallet verbera mille pati.
Quod nec mane vomis, nec cunnum, Condyle, lingis,
Non mavis, quam ter Caius eſſe tuus?

XCIV. *Ad Calociſſum.*

ADdere quid ceſſas, puer, immortale Falernum?
Quadrantem duplica de ſeniore cado.
Nunc mihi dic, quis erit, cui te, Calociſſe, deorum
Sex jubeo cyathos fundere? Cæſar erit.
Sutilis aptetur decies roſa crinibus, ut ſit
Qui poſuit ſacræ nobile gentis opus.
Nunc bis quina mihi da baſia, fiat ut illud
Nomen, ab Othryſio quod deus orbe tulit.

XCV. *De Hippocrate.*

SAntonica medicata dedit mihi pocula virga,
Os hominis! mulſum me rogat Hippocrates.
Tam ſtupidus numquam nec tu puto, Glauce, fuiſti,
Calcea donanti Chryſea qui dederas.
Dulce aliquis munus pro munere poſcit amaro?
Accipiat, ſed ſi potat in elleboro.

XCVI. *De Athenagora.*

ALficus ante fuit, cœpit nunc Olficus eſſe,
Uxorem poſtquam duxit Athenagoras.
Nomen Athenagoræ credis, Calliſtrate, verum?
Si ſcio, diſpeream, quis ſit Athenagoras.
Sed puto me verum, Calliſtrate, dicere nomen:
Non ego, ſed veſter peccat Athenagoras.

XCVII. *De Herode.*

CLinicus Herodes trullam ſubduxerat ægro:
Deprenſus dixit; ſtulte, quid ergo bibis?

XCVIII. *Ad Julium.*

RUmpitur invidia quidam, cariſſime Juli,
Quod me Roma legit, rumpitur invidia.
Rumpitur invidia, quod turba ſemper in omni
Monſtramur digito, rumpitur invidia.
Rumpitur invidia, tribuit quod Cæſar uterque
Jus mihi natorum, rumpitur invidia.
Rumpitur invidia, quod rus mihi dulce ſub urbe eſt,
Parvaque in urbe domus, rumpitur invidia.
Rumpitur invidia, quod ſum jucundus amicis,
Quod conviva frequens, rumpitur invidia.
Rumpitur invidia, quod amamur, quodque probamur:
Rumpatur, quiſquis rumpitur invidia.

XCIX. *Ad Quintum Ovidium.*

VIndemiarum non ubique proventus
Ceſſavit, Ovidi: pluvia profuit grandis.
Centum Coranus amphoras aquæ fecit.

C. *Ad Atticum de M. Antonio.*

MArcus amat noſtras Antonius, Attice, Muſas,
Charta ſalutatrix ſi modo vera refert:
Marcus Palladiæ non inficianda Toloſæ
Gloria, quem genuit pacis amica quies.
Tu qui longa potes diſpendia ferre viarum,
I liber, abſentis pignus amicitiæ.



Digitized by Google

Vilis eras, fateor, ſi te nunc mitteret emptor.
  Grande tui pretium muneris auctor erit.
Multum, crede mihi, refert, a fonte bibatur
  Quæ fluit, an pigro quæ ſtupet unda lacu.

### CI. *In Baſſum*.

Denariis tribus invitas, & mane togatum
  Obſervare jubes atria, Baſſe, tua:
Deinde hærere tuo lateri, præcedere ſellam;
  Ad viduas tecum plus minus ire decem.
Trita quidem nobis togula eſt, viliſque, putriſque:
  Denariis tamen hanc non emo, Baſſe, tribus.

### CII. *Adulatur Domitiano*.

Appia, quam ſimili venerandus in Hercule Cæſar
  Conſecrat, Auſoniæ maxima fama viæ;
Si cupis Alcidæ cognoſcere facta prioris,
  Diſce: Libyn domuit: aurea poma tulit:
Peltatam Scythico diſcinxit Amazona nodo:
  Addidit Arcadio terga leonis apro.
Æripedem ſilvis cervam, Stymphalidas undis
  Abſtulit: a Stygia cum cane venit aqua.
Fœcundam vetuit reparari mortibus Hydram:
  Heſperias Tuſco lavit in amne boves.
Hæc minor Alcides. major quæ geſſerit audi,
  Sextus ab Albana quem colit arce lapis.
Aſſeruit poſſeſſa malis Pallatia regnis.
  Prima ſuo geſſit pro Jove bella puer.
Solus Iuleas cum jam retineret habenas;
  Tradidit, inque ſuo tertius orbe fuit.
Cornua Sarmatici ter perfida contudit Iſtri:
  Sudantem Getica ter nive lavit equum.
Sæpe recuſatos parcus duxiſſe triumphos
  Victor Hyperboreo nomen ab orbe tulit.
Templa Deis, mores populis dedit, otia ferro,
  Aſtra ſuis, cælo ſidera, ſerta Jovi.
Herculeum tantis numen non ſufficit actis:
  Tarpeio Deus hic commodet ora patri.

### CIII. *Ad Phœbum*.

Quadringentorum reddis mihi, Phœbe, tabellas:
  Centum da potius mutua, Phœbe, mihi.
Quære alium, cui te tam vano munere jactes:
  Quod tibi non poſſum ſolvere, Phœbe, meum eſt.

### CIV. *De geminis fratribus*.

Quæ nova tam ſimiles genuit tibi Leda miniſtros?
  Quæ capta eſt alio nuda Lacæna cycno?
Dat faciem Pollux Hiero, dat Caſtor Aſillo:
  Atque in utroque nitet Tyndaris ore ſoror.
Iſta Therapnæis ſi forma fuiſſet Amyclis,
  Cum vicere duas dona minora deas;
Manſiſſes Helene, Phrygiamque rediſſet in Idam
  Dardanius gemino cum Ganymede Paris.

## LIBER X.

### I. *Liber ad Lectorem*.

Si nimius videor, ſeraque coronide longus
  Eſſe liber: legito pauca, libellus ero:
Terque quaterque mihi finitur carmine parvo
  Pagina. fac tibi me quam cupis eſſe brevem.

### II. *Ad eumdem*.

Feſtinata prior decimi mihi cura libelli
  Elapſum manibus nunc revocavit opus.
Nota leges quædam, ſed lima raſa recenti.
  Pars nova major erit; lector, utrique fave:
Lector opes noſtræ, quem cum mihi Roma dediſſet;
  Nil tibi quod demus majus habemus, ait:
Pigra per hunc fugies ingratæ flumina Lethes,
  Et meliore tui parte ſuperſtes eris.
Marmora Meſſalæ findit caprificus, & audax
  Dimidios Criſpi mulio ridet equos.
At chartis nec furta nocent, nec ſecula proſunt;
  Solaque non norunt hæc monumenta mori.

### III. *Ad Priſcum*.

Vernaculorum dicta, ſordidum dentem,
  Et fœda linguæ probra circulatricis,
Quæ ſulphurato nolit empta ramento
Vatiniorum proxeneta fractorum,
Poeta quidam clancularius ſpargit;
Et vult videri noſtra. credis hoc, Priſce,
Voce ut loquatur pſittacus coturnicis,
Et concupiſcat eſſe Canus aſcaules?
Procul a libellis nigra ſit meis fama,
Quos rumor alba gemmeus vehit penna.
Cur ego laborem notus eſſe tam prave,
Conſtare gratis cum ſilentium poſſit?

### IV. *Ad Mamurram*.

Qui legis Oedipodem, caligantemque Thyeſten,
  Colchidas, & Scyllas; quid niſi monſtra legis?
Quid tibi raptus Hylas, quid Parthenopæus & Atys?
  Quid tibi dormitor proderit Endymion?
Exutuſve puer pennis labentibus? aut qui
  Odit amatrices Hermaphroditus aquas?
Quid te vana juvant miſeræ ludibria chartæ?
  Hoc lege, quod poſſit dicere vita, meum eſt.
Non hic Centauros, non Gorgonas, Harpyiaſque
  Invenies: hominem pagina noſtra ſapit.
Sed non vis, Mamurra, tuos cognoſcere mores,
  Nec te ſcire: legas αἴτια Callimachi.

### V. *In maledicum Poetam*.

Quiſquis ſtolæve purpuræve contemptor,
  Quos colere debet, læſit impio verſu:
Erret per urbem pontis exſul & clivi,
Interque raucos ultimus rogatores
Oret caninas panis improbi buccas.
Illi December longus, & madens bruma,
Clauſuſque fornix triſte frigus extendat:
Vocet beatos clamitetque felices,
Orciniana qui feruntur in ſponda:
Et, cum ſupremæ fila venerint horæ,
Dieſque tardus, ſentiat canum litem,
Abigatque moto noxias aves panno;
Nec finiantur morte ſimplices pœnæ:
Sed modo ſeveri ſectus Æaci loris,
Nunc inquieti monte Siſyphi preſſus,
Nunc inter undas garruli ſenis ſiccus;

Delaſ-

Digitized by Google

Delaſſet omnes ſabulas poetarum:
Et cum fateri Furia juſſerit verum,
Prodente clamet conſcientia, *ſcripſi*.

### VI. *De Adventu Cæſaris Trajani.*

FElices, quibus una dedit ſpectare coruſcum
Solibus Arctois, ſideribuſque ducem.
Quando erit ille dies, quo campus, & arbor, & omnis
Lucebit Latia culta feneſtra nuru?
Quando moræ dulces, longuſque a Cæſare pulvis,
Totaque Flaminia Roma videnda via?
Quando eques, & picti tunica Nilotide Mauri
Ibitis, & populi vox erit una, *venit*?

### VII. *Ad Rhenum, de eodem.*

NYmpharum pater, amniumque Rhene,
Quicumque Odryſias bibunt pruinas,
Sic ſemper liquidis fruaris undis,
Nec te barbara contumelioſi
Calcatum rota conterat bubulci:
Sic & cornibus aureus receptis,
Et Romanus eas utraque ripa:
Trajanum populis ſuis, & urbi,
Tibris te dominus rogat, remittas.

### VIII. *De Paulla.*

NUbere Paulla cupit nobis; ego ducere Paullam
Nolo: anus eſt. vellem, ſi magis eſſet anus.

### IX. *De ſe.*

UNdenis pedibuſque, ſyllabiſque,
Et multo ſale, nec tamen protervo,
Notus gentibus ille Martialis,
Et notus populis. quid invidetis?
Non ſum Andræmone notior Caballo.

### X. *In Paullum.*

CUm tu laurigeris annum qui faſcibus intras,
Mane ſalutator limina mille teras:
Hic ego quid faciam? quid nobis, Paulle, relinquis,
Qui de plebe Numæ, denſaque turba ſumus?
Qui me reſpiciet, dominum, regemque vocabo?
Hoc tu (ſed quanto blandius!) ipſe facis.
Lecticam, ſellamque ſequar? nec ferre recuſas:
Per medium pugnas & prior ire lutum.
Sæpius aſſurgam recitanti carmina? tu ſtas,
Et pariter geminas tendis in ora manus.
Quid faciet pauper, cui non licet eſſe clienti?
Diviſit noſtras purpura veſtra togas.

### XI. *In Calliodorum.*

NIl aliud loqueris, quam Theſea, Pirithoumque,
Teque putas Pyladi, Calliodore, parem.
Diſpeream, ſi tu Pyladi præſtare matellam
Dignus es, aut porcos paſcere Pirithoi.
Donavi tamen, inquis, amico millia quinque,
Et lotam, ut multum, terque quaterque togam.
Quid! quod nil umquam Pyladi donavit Oreſtes?
Qui donat quamvis plurima, plura negat.



### XII. *Ad Domitium.*

ÆMiliæ gentes, & Apollineas Vercellas,
Et Phaethontei qui petis arva Padi,
Ne vivam, niſi te, Domiti, permitto libenter,
Grata licet ſine te ſit mihi nulla dies.
Sed deſiderium tanti eſt, ut meſſe vel una
Urbano releves colla peruſta jugo.
I precor, & totos avida cute combibe ſoles.
Quam formoſus eris, dum peregrinus eris!
Et venies albis non cognoſcendus amicis,
Livebitque tuis pallida turba genis!
Sed via quem dederat, rapiet cito Roma, colorem,
Niliaco redeas tu licet ore niger.

### XIII. *Ad Tuccam.*

CUm cathedralicios portet tibi rheda miniſtros,
Et Libys in longo pulvere ſudet eques:
Strataque non unas cingant triclinia Bajas,
Et Thetis unguento palleat uncta tuo:
Candida Setini rumpant cryſtalla trientes,
Dormiat in pluma nec meliore Venus:
Ad nocturna jaces faſtoſæ limina mœchæ,
Et madet (heu) lacrimis janua ſurda tuis;
Urere nec miſerum ceſſant ſuſpiria pectus.
Vis dicam, male ſit cur tibi, Tucca? bene eſt.

### XIV. *Ad Criſpum.*

CEdere de noſtris nulli te dicis amicis.
Sed ſit ut hoc verum, quid, rogo, Criſpe, facis?
Mutua cum peterem ſeſtertia quinque, negaſti:
Non caperet nummos cum gravis arca tuos.
Quando fabæ nobis modium farriſve dediſti,
Cum tua Niliacus rura colonus aret?
Quando brevis gelidæ miſſa eſt toga tempore brumæ?
Argenti venit quando ſelibra mihi?
Nil aliud video, quo te credamus amicum,
Quam quod me coram pedere, Criſpe, ſoles.

### XV. *De Apro.*

DOtatæ uxori cor arundine fixit acuta:
Sed dum ludit Aper, ludere novit Aper.

### XVI. *In Cajum.*

SI donare vocas promittere nec dare, Cai:
Vincam te donis, muneribuſque meis.
Accipe Callaicis quidquid fodit Aſtur in arvis,
Aurea quidquid habet divitis unda Tagi:
Quidquid Erythræa niger invenit Indus in alga,
Quidquid & in nidis unica ſervat avis;
Quidquid Agenoreo Tyros improba cogit aeno:
Quidquid habent omnes, accipe, quomodo das.

### XVII. *De Macro ad Muſam.*

SAturnalitio Macrum fraudare tributo
Fruſtra, Muſa, cupis: non licet, ipſe petit:
Solenneſque jocos, nec triſtia carmina poſcit;
Et queritur nugas obticuiſſe meas.
Menſorum longis ſed nunc vacat ille libellis.
Appia, quid facies, ſi leget iſta Macer?

XVIII.

Digitized by Google

### XVIII. *De Mario.*

NEc vocat ad cœnam Marius, nec munera mittit,
 Nec ſpondet, nec vult credere: ſed nec habet.
Turba tamen non deeſt, ſterilem quæ curet amicum.
 Eheu quam fatuæ ſunt tibi, Roma, togæ!

### XIX. *Mittit librum ſuum ad Plinium, (Cæcilium Secundum.)*

NEc doctum ſatis, & parum ſeverum,
 Sed non ruſticulum nimis libellum,
Facundo mea Plinio Thalia
I, perfer: brevis eſt labor peractæ
Album vincere tramitem Suburræ.
Illic Orphea protinus videbis
Udi vertice lubricum theatri,
Mirantesque feras, avemque regis,
Raptum quæ Phryga pertulit Tonanti.
Illic parva tui domus Pedonis
Cælata eſt aquilæ minore penna.
Sed ne tempore non tuo diſertam
Pulſes ebria januam, videto.
Totos dat tetricæ dies Minervæ,
Dum centum ſtudet auribus virorum,
Hoc quod ſecula, poſterique poſſint
Arpinis quoque comparare chartis.
Seras tutior ibis ad lucernas:
Hæc hora eſt tua, cum furit Lyæus,
Cum regnat roſa, cum madent capilli:
Tunc me vel rigidi legant Catones.

### XX. *Ad Manium.*

DUcit ad auriferas quod me Salo Celtiber oras,
 Pendula quod patriæ viſere tecta libet;
Tu mihi ſimplicibus, Mani, dilectus ab annis,
 Et prætextata cultus amicitia;
Tu facis; in terris quo non eſt alter Iberis
 Dulcior, & vero dignus amore magis.
Tecum ego vel ſicci Getula mapalia Pœni,
 Et poteram Scythicas hoſpes amare caſas.
Si tibi mens eadem, ſi noſtri mutua cura eſt,
 In quocumque loco Roma duobus erit.

### XXI. *Ad Sextum.*

SCribere te, quæ vix intelligat ipſe Modeſtus,
 Et vix Claranus; quid rogo, Sexte, juvat?
Non lectore tuis opus eſt ſed Apolline libris:
 Judice te, major Cinna Marone fuit.
Sic tua laudentur: ſane mea carmina, Sexte,
 Grammaticis placeant, & ſine Grammaticis.

### XXII. *In Philænim.*

CUr ſpleniato ſæpe prodeam mento,
 Albave pictus ſana labra ceruſſa,
Philæni quæris? baſiare te nolo.

### XXIII. *De M. Antonio.*

JAm numerat placido felix Antonius ævo
 Quindecies actas Primus Olympiadas:
Præteritoſque dies, & tutos reſpicit annos:
 Nec metuit Lethes jam propioris aquas.
Nulla recordanti lux eſt ingrata, graviſque:
 Nulla ſubit cujus non meminiſſe velit.
Ampliat ætatis ſpatium ſibi vir bonus: hoc eſt
 Vivere bis, vita poſſe priore frui.

### XXIV. *Ad Calend. Martias.*

NAtales mihi Martiæ Calendæ,
 (Lux formoſior omnibus Calendis,
Qua mittunt mihi munus & puellæ:)
Quinquageſima liba, ſeptimamque
Veſtris addimus hanc focis acerram.
His vos (ſi tamen expedit roganti;)
Annos addite bis precor novenos,
Ut nondum nimia piger ſenecta,
Sed vitæ tribus areis peractis
Lucos Elyſiæ petam puellæ.
Poſt hunc Neſtora, nec diem rogabo.

### XXV. *De Mucio.*

IN matutina nuper ſpectatus arena
 Mucius, impoſuit qui ſua membra focis:
Si patiens fortiſque tibi duruſque videtur,
 Abderitanæ pectora plebis habes.
Nam cum dicatur tunica præſente moleſta;
 Ure manum: plus eſt dicere, Non facio.

### XXVI. *De Morte Vari.*

VAre, Paratonias Latia modo vite per urbes
 Nobilis, & centum dux memorande viris:
At nunc Auſonio fruſtra promiſſe Quirino
 Hoſpita Lagæi litoris umbra jaces.
Spargere non licuit frigentia fletibus ora,
 Pinguia nec mœſtis addere thura rogis.
Sed datur æterno victurum carmine nomen.
 Numquid & hoc, fallax Nile, negare potes?

### XXVII. *Ad Diodorum.*

NAtali, Diodore, tuo conviva ſenatus
 Accubat, & rarus non adhibetur eques;
Et tua tricenos largitur ſportula nummos:
 Nemo tamen natum te, Diodore, putat.

### XXVIII. *Ad Janum.*

ANnorum, nitidique ſator pulcherrime mundi,
 Publica quem primum vota preceſque vocant,
Pervius exiguos habitabas ante Penates,
 Plurima qua medium Roma terebat iter.
Nec tua Cæſareis cinguntur limina donis;
 Et fora tot numeras, Jane, quot ora geris.
At tu, ſancte pater, tanto pro munere gratus,
 Ferrea perpetua clauſtra tuere ſera.

### XXIX. *Ad Sextilianum.*

QUam mihi mittebas Saturni tempore lancem,
 Miſiſti dominæ, Sextiliane, tuæ.
Et quam donabas dictis a Marte Calendis,
 De noſtra praſina eſt ſynthesis empta toga.
Jam conſtare tibi gratis cœpere puellæ:
 Muneribus futuis, Sextiliane, meis.

XXX.

Digitized by Google

XXX. *De Apollinaris litore Formiano.*

O Temperatæ dulce Formiæ littus:
Vos, cum ſeveri fugit oppidum Martis,
Et inquietas feſſus exuit curas,
Apollinaris omnibus locis præfert.
Non ille ſanctæ dulce Tibur uxoris,
Nec Tuſculanos, Algidoſve ſeceſſus,
Præneſte nec ſic, Antiumve miratur.
Non blanda Circe, Dardaniſve Cajeta
Deſiderantur, nec Marica, nec Lyris,
Nec in Lucrina lota Salmacis vena.
Hic ſumma leni ſtringitur Thetis vento;
Nec languet æquor: viva ſed quies Ponti
Pictam phaſelon adjuvante fert aura;
Sicut puellæ non amantis æſtatem
Mota ſalubre purpura venit frigus.
Nec ſeta longo quærit in mari prædam,
Sed a cubili lectuloque jactatam
Spectatus alte lineam trahit piſcis.
Si quando Nereus ſentit Æoli regnum,
Ridet procellas tuta de ſua menſa.
Piſcina rhombum paſcit, & lupos vernas;
Natat ad magiſtrum delicata muræna.
Nomenculator mugilem citat notum,
Et adeſſe juſſi prodeunt ſenes mulli.
Frui ſed iſtis quando Roma permittit?
Quot Formianos imputat dies annus
Negotioſis rebus urbis hærenti?
O janitores, villicique felices,
Dominis parantur iſta; ſerviunt vobis.

XXXI. *In Calliodorum.*

A Ddixti ſervum nummis here mille trecentis,
Ut bene cœnares, Calliodore, ſemel:
Nec bene cœnaſti. mullus tibi quatuor emptus
Librarum cœnæ pompa caputque fuit.
Exclamare libet, non eſt hic, improbe, non eſt
Piſcis: homo eſt. hominem, Calliodore, voras.

XXXII. *De imagine M. Antonii ad Cæditianum.*

H Æc mihi quæ colitur violis pictura, roſiſque,
Quos referat vultus, Cæditiane, rogas?
Talis erat Marcus mediis Antonius annis
Primus: in hoc juvenem ſe videt ore ſenex.
Ars utinam mores, animumque effingere poſſet!
Pulchrior in terris nulla tabella foret.

XXXIII. *Ad Munatium Gallum.*

S Implicior priſcis, Munati Galle, Sabinis,
Cecropium ſuperas qui bonitate ſenem;
Sic tibi cum ſoceri claros retinere Penates
Perpetua natæ det face caſta Venus:
Ut tu, ſi viridi tinctos ærugine verſus
Forte malus livor dixerit eſſe meos,
Ut facis, a nobis abigas: nec ſcribere quemquam
Talia contendas carmina, qui legitur.
Hunc ſervare modum noſtri novere libelli;
Parcere perſonis, dicere de vitiis.

XXXIV. *Ad Caeſ. Trajanum.*

D Ii tibi dent, quidquid, princeps Trajane, mereris;
Et rata perpetuo, quæ tribuere, velint:
Qui ſua reſtituis ſpoliato jura patrono;
Libertis exul non erit ille ſuis.
Dignus es, ut poſſis totum ſervare clientem:
Ut liceat tantum; vera probare potes.

XXXV. *De Sulpicia.*

O Mnes Sulpiciam legant puellæ,
Uni quæ cupiunt viro placere.
Omnes Sulpiciam legant mariti,
Uni qui cupiunt placere nuptæ.
Non hæc Colchidos aſſerit furorem,
Diri prandia nec refert Thyeſtæ;
Scyllam, Byblida nec fuiſſe credit:
Sed caſtos docet, & pios amores,
Luſus, delicias, facetiaſque.
Cujus carmina qui bene æſtimarit,
Nullam dixerit eſſe nequiorem,
Nullam dixerit eſſe ſanctiorem.
Tales Egeriæ jocos fuiſſe
Udo crediderim Numæ ſub antro.
Hac condiſcipula, vel hac magiſtra
Eſſes doctior & pudica Sappho.
Sed tecum pariter ſimulque viſam
Durus Sulpiciam Phaon amaret.
Fruſtra: namque ea nec Tonantis uxor,
Nec Bacchi, nec Apollinis puella
Erepto ſibi viveret Caleno.

XXXVI. *In Munnam.*

I Mproba Maſſiliæ quidquid fumaria cogunt,
Accipit ætatem quiſquis ab igne cadus;
A te, Munna, venit: miſeris tu mittis amicis
Per freta, per longas toxica ſæva vias:
Nec facili pretio, ſed quo contenta Falerni
Teſta ſit, aut cellis Setia cara ſuis.
Non venias quare tam longo tempore Romam,
Hæc puto cauſa tibi eſt; ne tua vina bibas.

XXXVII. *Ad Maternum.*

J Uris, & æquarum cultor ſanctiſſime legum,
Veridico Latium qui regis ore forum;
Municipi, Materne, tuo, veterique ſodali,
Callaicum mandas ſi quid ad Oceanum;
An Laurentino turpes in litore ranas,
Et ſatius tenues ducere credis acos?
Ad ſua captivum quam ſaxa remittere mullum,
Viſus erit libris qui minor eſſe tribus?
Et fatuam ſumma cœnare pelorida menſa,
Quoſque tegit levi cortice concha brevis?
Oſtrea Bajanis quam non liventia teſtis,
Quæ pueri domino non prohibente vorent?
Hic olidam clamoſus ages in retia vulpem,
Mordebitque tuos ſordida præda canes.
Illic piſcoſo modo vix educta profundo
Impedient lepores humida lina meos.
Dum loquor, ecce redit ſporta piſcator inani:
Venator capta mele ſuperbus adeſt.
Omnis ab urbano venit ad mare cœna macello;
Callaicum mandas ſi quid ad Oceanum.

XXXVIII. *Ad Calenum.*

O Molles tibi quindecim, Calene,
Quos cum Sulpicia tua jugales

Indul-

Indulſit deus & peregit annos:
O nox omnis & hora, quæ notata eſt
Caris litoris Indici lapillis!
O quæ prælia, quas utrimque pugnas
Felix lectulus, & lucerna vidit
Nimbis ebria Nicerotianis!
Vixiſti tribus, o Calene, luſtris;
Ætas hæc tibi tota computatur,
Et ſolos numeras dies mariti.
Ex illis tibi ſi diu rogatam
Lucem redderet Atropos vel unam,
Malles quam Pyliam quater ſenectam.

XXXIX. *In Lesbiam.*

COnſule te Bruto quid juras, Lesbia, natam?
Mentiris: nata es, Lesbia, rege Numa.
Sic quoque mentiris. namque, ut tua ſecula narrant,
Ficta Prometheo diceris eſſe luto.

XL. *Ad Lupum de Polla.*

SEmper cum mihi diceretur eſſe
Secreto mea Polla cum cinædo:
Irrupi, Lupe. non erat cinædus.

XLI. *In Proculejam.*

MEnſe novo Jani veterem, Proculeja, maritum
Deſeris, atque jubes res ſibi habere ſuas.
Quid rogo; quid factum eſt? ſubiti quæ cauſa doloris?
Nil mihi reſpondes? dicam ego: Prætor erat.
Conſtatura fuit Megalenſis purpura centum
Millibus, ut nimium munera parca dares:
Et populare ſacrum bis millia dena tuliſſet.
Diſcidium non eſt hoc, Proculeja: lucrum eſt.

XLII. *Ad Dindymum.*

TAm dubia eſt lanugo tibi, tam mollis, ut illam
Halitus, & ſoles, & levis aura terat:
Celantur ſimili ventura Cydonia lana,
Pollice virgineo quæ ſpoliata nitent.
Fortius impreſſi quoties tibi baſia quinque,
Barbatus labris, Dindyme, fio tuis.

XLIII. *Ad Philerotem.*

SEptima jam, Phileros, tibi conditur uxor in agro.
Plus nulli, Phileros, quam tibi reddit ager.

XLIV. *Ad Q. Ovidium.*

QUinte Caledonios Ovidi viſure Britannos,
Et viridem Tethyn, Oceanumque patrem:
Ergo Numæ colles, & Nomentana relinquis
Oria? nec retinet ruſque focuſque ſenem?
Gaudia tu differs: at non & ſtamina differt
Atropos, atque omnis ſcribitur hora tibi.
Præſtiteris caro (quis non hoc laudet?) amico,
Ut potior vita ſit tibi ſancta fides.
Sed reddare tuis tandem manſure Sabinis,
Teque tuas numeres inter amicitias.

XLV. *In delicatum lectorem.*

SI quid lene mei dicunt & dulce libelli,
Si quid honorificum pagina blanda ſonat:
Hoc tu pingue putas, & coſtam rodere mavis,
Ilia Laurentis cum tibi demus apri.
Vaticana bibas, ſi delectaris aceto:
Non facit ad ſtomachum noſtra lagena tuum.

XLVI. *In Mathonem.*

OMnia vis belle Matho dicere: dic aliquando
Et bene: dic neutrum. dic aliquando male.

XLVII. *Ad Julium Martialem.*

VItam quæ faciunt beatiorem,
Jucundiſſime Martialis, hæc ſunt:
Res non parta labore, ſed relicta;
Non ingratus ager, focus perennis,
Lis numquam; toga rara; mens quieta;
Vires ingenuæ; ſalubre corpus;
Prudens ſimplicitas; pares amici;
Convictus facilis; ſine arte menſa;
Nox non ebria, ſed ſoluta curis;
Non triſtis torus, & tamen pudicus;
Somnus qui faciat breves tenebras;
Quod ſis, eſſe velis, nihilque malis:
Summum nec metuas diem, nec optes.

XLVIII. *Parat Poeta convivium.*

NUnciat octavam Phariæ ſua turba juvencæ,
Et pilata redit jamque, ſubitque cohors.
Temperat hæc thermas, nimios prior hora vapores
Halat, & immodico ſexta Nerone calet.
Stella, Nepos, Cani, Cerealis, Flacce, venitis?
Septem ſigma capit: ſex ſumus; adde Lupum.
Exoneraturas ventrem mihi villica malvas
Attulit, & varias, quas habet hortus, opes.
In quibus eſt lactuca ſedens, & ſectile porrum:
Nec deeſt ructatrix mentha, nec herba ſalax.
Secta coronabunt rutatos ova lacertos,
Et madidum thynni de ſale ſumen erit.
Guſtus in his. una ponetur cœnula menſa,
Hœdus inhumani raptus ab ore lupi.
Et, quæ non egeant ferro ſtructoris ofellæ,
Et faba fabrorum, prototomique rudes.
Pullus ad hæc, cœniſque tribus jam perna ſuperſtes
Addetur: ſaturis mitia poma dabo.
De Nomentana vinum ſine fæce lagena,
Quæ bis Frontino conſule plena fuit.
Accedent ſine felle joci, nec mane timenda
Libertas, & nil quod tacuiſſe velis.
De Praſino conviva meus, Venetoque loquatur;
Nec facient quemquam pocula noſtra reum.

XLIX. *In Cottam.*

CUm potes amethyſtinos trientes,
Et nigro madeas Opimiano:
Propinas modo conditum Sabinum:
Et dicis mihi, Cotta, *vis in auro?*
Quiſquam plumbea vina vult in auro?

L. *De Scorpo.*

FRangat Idumæas triſtis Victoria palmas:
Plange Favor ſæva pectora nuda manu.
Mutet Honor cultus, & iniquis munera flammis:
Mitte coronatas Gloria mœſta comas.

Heu

Digitized by Google

Heu facinus! prima fraudatus, Scorpe, juventa
 Occidis, & nigros tam cito jungis equos.
Curribus illa tuis ſemper properata, breviſque
 Cur fuit & vitæ tam prope meta tuæ?

LI. *Ad Fauſtinam.*

Sidera jam Tyrius Phryxei reſpicit agni
 Taurus, & alternum Caſtora fugit hiems.
Ridet ager, veſtitur humus, veſtitur & arbos:
 Iſmarium pellex Attica plorat Ityn.
Quos, Fauſtine, dies, qualem tibi Roma Ravennam
 Abſtulit? o ſoles, o tunicata quies!
O nemus, o fontes, ſolidumque madentis arenæ
 Litus, & æquoreis ſplendidus Anxur aquis:
Et non unius ſpectator lectulus undæ,
 Qui videt hinc puppes fluminis, inde maris!
Sed neque Marcelli, Pompejanumque, nec illic
 Sunt triplices thermæ: nec fora juncta quater:
Nec Capitolini ſummum penetrale Tonantis,
 Quæque nitent cælo proxima templa ſuo.
Dicere te laſſum quoties ego credo Quirino?
 Quæ tua ſunt, tibi habe: quæ mea, redde mihi.

LII. *De Spadone.*

Thelin viderat in toga ſpadonem,
 Damnatam Numa dixit eſſe mœcham.

LIII. *Epitaphium Scorpi.*

Ille ego ſum Scorpus, clamoſi gloria Circi,
 Plauſus, Roma, tui, deliciæque breves:
Invida quem Lacheſis raptum trieteride nona,
 Dum numerat palmas, credidit eſſe ſenem.

LIV. *In Olum.*

Menſas, Ole, bonas ponis: ſed ponis opertas.
 Ridiculum eſt: poſſum ſic ego habere bonas.

LV. *In Marullam.*

Arrectum quoties Marulla penem
 Penſavit digitis, diuque menſa eſt:
Libras ſcriptula, ſextulaſque dicit.
Idem poſt opus, & ſuas palæſtras,
Loro cum ſimilis jacet remiſſo:
Quanto ſit levior Marulla dicit.
Non ergo eſt manus iſta, ſed ſtatera.

LVI. *In Gallum.*

Totis, Galle, jubes tibi me ſervire diebus,
 Et per Aventinum ter quater ire tuum.
Eximit, aut reficit dentem Caſcellius ægrum;
 Infeſtos oculis uris, Hygine, pilos.
Non ſecat & tollit ſtillantem Fannius uvam:
 Triſtia ſervorum ſtigmata delet Eros.
Enterocelarum fertur Podalirius Hermes:
 Qui ſanet ruptos, dic mihi Galle, quis eſt?

LVII. *Ad Sextum.*

Argenti libram mittebas: facta ſelibra eſt,
 Sed piperis. tanti non emo, Sexte, piper.

LVIII. *Ad Frontinum.*

Anxuris æquorei placidos, Frontine, receſſus,
 Et propius Baias, littoreamque domum,
Et quod inhumanæ Cancro fervente cicadæ
 Non novere nemus, flumineoſque lacus,
Dum colui; doctas tecum celebrare vacabat
 Pieridas: nunc nos maxima Roma terit.
Hic mihi quando dies meus eſt? jactamur in alto
 Urbis, & in ſterili vita labore perit.
Dura ſuburbani dum jugera paſcimus agri,
 Vicinoſque tibi, ſancte Quirine, Lares.
Sed non ſolus amat, qui nocte, dieque frequentat
 Limina; nec vatem talia damna decent.
Per veneranda mihi Muſarum ſacra, per omnes
 Juro deos, & non officioſus amo.

LIX. *In delicatum lectorem.*

Conſumpta eſt uno ſi lemmate pagina, tranſis,
 Et breviora tibi, non meliora placent.
Dives, & ex omni poſita eſt inſtructa macello
 Cœna tibi, ſed te mattea ſola juvat.
Non opus eſt nobis nimium lectore guloſo.
 Hunc volo, qui fiat non ſine pane ſatur.

LX. *De Munna.*

Jura trium petiit a Cæſare diſcipulorum,
 Aſſuetus ſemper Munna docere duos.

LXI. *Epitaphium Erotii.*

Hic feſtinata requieſcit Erotion umbra,
 Crimine quam fati ſexta peremit hiems.
Quiſquis eris noſtri poſt me regnator agelli,
 Manibus exiguis annua juſta dato.
Sic Lare perpetuo, ſic turba ſoſpite, ſolus
 Flebilis in terra ſit lapis iſte tua.

LXII. *Ad Magiſtrum ludi.*

Ludi magiſter parce ſimplici turbæ:
 Sic te frequentes audiant capillati,
Et delicatæ diligat chorus menſæ:
Nec calculator, nec notarius velox
Majore quiſquam circulo coronetur.
Albæ leone flammeo calent luces,
Toſtamque fervens Julius coquit meſſem.
Cirrata loris horridis Scythæ pellis,
Qua vapulavit Marſyas Celenæus,
Ferulæque triſtes, ſceptra pædagogorum,
Ceſſent, & Idus dormiant in Octobres:
Æſtate pueri ſi valent, ſatis diſcunt.

LXIII. *Epitaphium nobilis matronæ.*

Marmora parva quidem, ſed non ceſſura, viator,
 Mauſoli ſaxis Pyramidumque legis.
Bis mea Romano ſpectata eſt vita Terento,
 Et nihil extremos perdidit ante rogos.
Quinque dedit pueros, totidem mihi Juno puellas:
 Clauſerunt omnes lumina noſtra manus.
Contigit & thalami mihi gloria rara, fuitque
 Una pudicitiæ mentula nota meæ.



Digitized by Google

### LXIV. *Ad Pollam.*

Contigeris regina meos ſi Polla libellos,
Non tetrica noſtros excipe fronte jocos.
Ille tuus vates, Heliconis gloria noſtri,
Pieria caneret cum fera bella tuba,
Non tamen erubuit laſcivo dicere verſu,
Si nec pædicor, Cotta, quid hic facio?

### LXV. *In Carmenionem.*

Cum te municipem Corinthiorum
Jactes, Carmenion, negante nullo;
Cur frater tibi dicor, ex Iberis
Et Celtis genitus, Tagique civis?
An vultu ſimiles videmur eſſe?
Tu flexa nitidus coma vagaris;
Hiſpanis ego contumax capillis.
Levis dropace tu quotidiano:
Hirſutis ego cruribus, genisque.
Os blæſum tibi, debiliſque lingua eſt:
Nobis filia fortius loquetur.
Tam diſpar aquilæ columba non eſt,
Nec dorcas rigido fugax leoni.
Quare deſine me vocare fratrem,
Ne te, Carmenion, vocem ſororem.

### LXVI. *De Theopompo.*

Quis rogo tam durus, quis tam fuit ille ſuperbus,
Qui juſſit fieri te, Theopompe, cocum?
Hanc aliquis faciem nigra violare culina
Suſtinet? has uncto polluit igne comas?
Quis potius cyathos, aut quis cryſtalla tenebit?
Qua ſapient melius mixta falerna manu?
Si tam ſidereos manet exitus iſte miniſtros,
Jupiter utatur jam Ganymede coco.

### LXVII. *Epitaphium vetulæ.*

Pyrrhæ filia, Neſtoris noverca,
Quam vidit Niobe puella canam,
Laertes aviam ſenex vocavit,
Nutricem Priamus, ſocrum Thyeſtes;
Jam cornicibus omnibus ſuperſtes,
Hoc tandem ſita prurit in ſepulchro
Calvo Plotia cum Melanthione.

### LXVIII. *In Læliam.*

Cum tibi non Epheſos, nec ſit Rhodos aut Mitylene;
Sed domus in vico, Lælia, patricio;
Deque coloratis numquam lita mater Etruſcis,
Durus Aricina de regione pater;
Ζωή ϗ ψυχή laſcivum congeris uſque,
Pro pudor! Herſiliæ civis, & Egeriæ.
Lectulus has voces, nec lectulus audiat omnis;
Sed quem laſcivo ſtravit amica viro.
Scire cupis quo caſta modo matrona loquaris:
Numquid cum criſſas, blandior eſſe potes?
Tu licet ediſcas totam, referaſque Corinthon,
Non tamen omnino, Lælia, Thais eris.

### LXIX. *De Polla.*

Cuſtodes das, Polla, viro; non accipis ipſa.
Hoc eſt uxorem ducere, Polla, virum.

### LXX. *Ad Potitum.*

Quod mihi vix unus toto liber exeat anno,
Deſidiæ tibi ſum, docte Potite, reus.
Juſtius at quanto mirere, quod exeat unus,
Labantur toti cum mihi ſæpe dies.
Nunc reſalutantes video nocturnus amicos:
Gratulor & multis; nemo, Potite, mihi.
Nunc ad luciferam ſignat mea gemma Dianam:
Nunc me prima ſibi, nunc ſibi quinta rapit.
Nunc conſul, prætorve tenet, reduceſque choreæ:
Auditur toto ſæpe poeta die.
Sed nec cauſidico poſſis impune negare,
Nec ſi te rhetor, grammaticuſve rogent:
Balnea poſt decimam laſſo, centumque petuntur
Quadrantes. fiet quando, Potite, liber?

### LXXI. *De Rabirio.*

Quiſquis læta tuis & ſera parentibus optas
Fata, brevem titulum marmoris hujus ama.
Condidit hac caras tellure Rabirius umbras:
Nulli ſorte jacent candidiore ſenes.
Bis ſex luſtra tori nox mitis & ultima cluſit,
Arſerunt uno funera bina rogo.
Hos tamen ut primis raptos ſibi quærit in annis;
Improbius nihil his fletibus eſſe poteſt.

### LXXII. *Adulatorium ad Cæſarem Trajanum.*

Fruſtra blanditiæ venitis ad me
Attritis miſerabiles labellis.
Dicturus Dominum, Deumque non ſum:
Jam non eſt locus hac in urbe vobis.
Ad Parthos procul ite pileatos,
Et turpes, humileſque ſuppliceſque
Pictorum ſola baſiate regum.
Non eſt hic dominus, ſed Imperator,
Sed juſtiſſimus omnium ſenator:
Per quem de Stygia domo reducta eſt
Siccis ruſtica Veritas capillis,
Hoc ſub principe, ſi ſapis, caveto,
Verbis, Roma, prioribus loquaris.

### LXXIII. *Ad Marcum.*

Litera facundi gratum mihi pignus amici
Pertulit, Auſoniæ dona ſevera togæ:
Qua non Fabricius, ſed vellet Apicius uti,
Vellet Mæcenas Cæſarianus eques.
Vilior hæc nobis alio mittente fuiſſet:
Non quacumque manu victima cæſa litat.
A te miſſa venit: poſſem niſi munus amare,
Marce, tuum: poteram nomen amare meum.
Munere ſed plus eſt, & nomine gratius ipſo,
Officium docti, judiciumque viri.

### LXXIV. *Ad Romam.*

Jam parce laſſo, Roma, gratulatori,
Laſſo clienti: quamdiu ſalutator
Anteambulones & togatulos inter
Centum merebor plumbeos die toto?
Cum Scorpus una quindecim graves hora
Ferventis auri victor auferat ſaccos:
Non ego meorum præmium libellorum,

(Quid

(Quid enim merentur?) Apulos velim campos.
Non Hybla, non me ſpicifer caput Nilus;
Nec quæ paludes delicata Pomptinas
Ex arce clivi ſpectat uva Setini.
Quid concupiſcam quæris ergo? dormire.

### LXXV. *De Galla.*

MIllia viginti quondam me Galla popoſcit;
Et, fateor, magni non erat illa nimis.
Annus abit: bis quina dabis ſeſtertia, dixit.
Poſcere plus viſa eſt, quam prius, illa mihi.
Jam duo poſcenti poſt ſextum millia menſem,
Mille dabam nummos: noluit accipere.
Tranſierant binæ forſan, ternæve Calendæ,
Aureolos ultro quatuor ipſa petit.
Non dedimus. centum juſſit me mittere nummos:
Sed viſa eſt nobis hæc quoque ſumma gravis.
Sportula nos junxit quadrantibus arida centum:
Hanc voluit: puero diximus eſſe datam.
Inferius numquid potuit deſcendere? fecit.
Dat gratis: ultro dat mihi Galla: nego.

### LXXVI. *De Mævio.*

HOc, fortuna, tibi videtur æquum?
Civis non Syriæve, Parthiæve,
Nec de Cappadocis eques cataſtis,
Sed de plebe Remi, Numæque verna,
Jucundus, probus, innocens, amicus,
Lingua doctus utraque; cujus unum eſt,
Sed magnum vitium, quod eſt poeta;
Pullo Mævius alget in cuculo:
Cocco mulio fulget Incitatus.

### LXXVII. *De Caro medico.*

NEquius a Caro nihil umquam, Maxime, factum eſt,
Quam quod febre perit: fecit & illa nefas.
Sæva, nocens febris ſaltem quartana fuiſſes!
Servari medico debuit ille ſuo.

### LXXVIII. *Ad Macrum.*

IBis litoreas, Macer, Salonas:
Ibit rara fides, amorque recti,
Et ſecum comitem trahet pudorem.
Semper pauperior redit poteſtas.
Felix auriferæ colone terræ,
Rectorem vacuo ſinu remittes,
Optabiſque moras, & exeuntem
Udo Dalmata gaudio ſequeris.
Nos Celtas, Macer, & truces Iberos
Cum deſiderio tui petemus.
Sed quæcumque tamen feretur illic
Piſcoſi calamo Tagi notata,
Macrum pagina noſtra nominabit.
Sic inter veteres legar poetas;
Nec multos mihi præferas priores,
Uno ſed tibi ſim minor Catullo.

### LXXIX. *De Torquato & Otacilio.*

AD lapidem Torquatus habet prætoria quartum:
Ad quartum breve rus emit Otacilius.
Torquatus nitidas vario de marmore thermas
Extruxit: cucumam fecit Otacilius.
Diſpoſuit Daphnona ſuo Torquatus in agro:
Caſtaneas centum ſevit Otacilius.
Conſule Torquato vici fuit ille magiſter;
Nec minor in tanto viſus honore ſibi.
Grandis ut exiguam bos ranam ruperat olim;
Sic puto Torquatus rumpet Otacilium.

### LXXX. *De Erote.*

PLorat Eros, quoties maculoſæ pocula myrrhæ
Inſpicit, aut pueros, nobiliuſve citrum.
Et gemitus imo ducit de pectore, quod non
Tota miſer coemat Septa, feratque domum.
Quam multi faciunt, quod Eros, ſed lumine ſicco!
Pars major lacrimas ridet, & intus habet.

### LXXXI. *De Phyllide.*

CUm duo veniſſent ad Phyllida mane fututum,
Et nudam cuperet ſumere uterque prior:
Promiſit pariter ſe Phyllis utrique daturam,
Et dedit. ille pedem ſuſtulit, hic tunicam.

### LXXXII. *Ad Gallum.*

SI quid noſtra tuis adicis vexatio rebus,
Mane, vel a media nocte togatus ero.
Stridenteſque feram flatus Aquilonis iniqui,
Et patiar nimbos, excipiamque nives.
Sed ſi non fias quadrante beatior uno,
Per gemitus noſtros, ingenuaſque cruces:
Parce precor laſſo, vanoſque remitte labores,
Qui tibi non proſunt, & mihi, Galle, nocent.

### LXXXIII. *Ad Marinum.*

RAros colligis hinc & hinc capillos,
Et latum nitidæ, Marine, calvæ
Campum temporibus tegis comatis:
Sed moti redeunt jubente vento,
Redduntur que ſibi, caputque nudum
Cirris grandibus hinc & inde cingunt.
Inter Spendophorum, Teleſphorumque,
Cydæ ſtare putabis Hermeroten.
Vis tu ſimplicius ſenem fateri?
Ut tandem videaris unus eſſe?
Tonſor jam reliquos metat capillos,
Calvo turpius eſt nihil comato.

### LXXXIV. *De Afro, ad Cæditianum.*

MIraris, quare dormitum non eat Afer?
Accumbat cum qua Cæditiane vides.

### LXXXV. *De Ladonte nauta.*

JAm ſenior Ladon Tiberinæ nauta carinæ
Proxima dilectis rura paravit aquis.
Quæ cum ſæpe vagus premeret torrentibus undis
Tibris, & hiberno rumperet arva lacu:
Emeritam puppim, ripa quæ ſtabat in alta,
Implevit ſaxis, oppoſuitque vadis.
Sic nimias avertit aquas. quis credere poſſet?
Auxilium domino merſa carina tulit.

### LXXXVI. *De Lauro.*

Nemo nova caluit ſic inflammatus amica,
Flagravit quanto Laurus amore pilæ.
Sed qui primus erat luſor, dum floruit ætas;
Nunc poſtquam deſiit ludere, prima pila eſt.

### LXXXVII. *De natali Reſtituti.*

Octobres age ſentiat Calendas
Facundi pia Roma Reſtituti.
Linguis omnibus & favete votis.
Natalem colimus, tacete lites.
Abſit cereus aridi clientis,
Et vani triplices, breveſque mappæ
Expectent gelidi jocos Decembris.
Certent muneribus beatiores.
Agrippæ tumidus negotiator
Cadmi municipes ferat lacernas.
Pugnorum reus, ebriæque noctis
Cœnatoria mittat advocato.
Infamata virum puella vicit?
Veros ſardonychas ſed ipſa tradat.
Mirator veterum ſenex avorum,
Donet Phidiaci toreuma cæli.
Venator leporem, colonus hœdum,
Piſcator ferat æquorum rapinas.
Si mittit ſua quiſque, quid poetam
Miſſurum tibi, Reſtitute, credis?

### LXXXVIII. *Ad Cottam.*

Omnes perſequeris prætorum, Cotta, libellos;
Accipis & ceras: officioſus homo es.

### LXXXIX. *De ſtatua Junonis.*

Juno labor, Polyclete, tuus, & gloria felix,
Phidiacæ cuperent quam meruiſſe manus:
Ore nitet tanto, quanto ſuperaſſet in Ida
Judice convictas non dubitante deas.
Junonem, Polyclete, ſuam niſi frater amaret,
Junonem poterat frater amare tuam.

### XC. *In Ligellam.*

Quid vellis vetulum, Ligella, cunnum?
Quid buſti cineres tui laceſſis?
Tales munditiæ decent puellas.
Nam tu jam nec anus potes videri.
Iſtud, crede mihi, Ligella, belle
Non mater facit Hectoris, ſed uxor.
Erras, ſi tibi cunnus hic videtur;
Ad quem mentulæ pertinere deſit.
Quare ſi pudor eſt, Ligella, noli
Barbam vellere mortuo leoni.

### XCI. *De Almone.*

Omnes eunuchos habet Almo, nec arrigit ipſe,
Et queritur, pariat quod ſua Polla nihil.

### XCII. *Ad Marium.*

Mari, quietæ cultor & comes vitæ,
Quo cive priſca gloriatur Atina:
Has tibi gemellas barbari decus luci
Commendo pinus, iliceſque Faunorum,
Et ſemidocta villici manu ſtructas
Tonantis aras, horridique Sylvani,
Quas tinxit agni ſæpe ſanguis, aut hœdi,
Dominamque ſancti virginem deam templi,
Et quem ſororis hoſpitem vides caſtæ
Martem mearum principem Calendarum,
Et delicatæ laureum nemus Floræ,
In quod Priapo perſequente confugit.
Hoc omne agelli mite parvuli numen
Seu tu cruore, ſive thure placabis:
Ubicumque noſter Martialis eſt, dices,
Hac, ecce, meum dextera litat vobis
Abſens ſacerdos; vos putate præſentem;
Et date duobus, quidquid alter optarit.

### XCIII. *Ad Clementem.*

Si prior Euganeas Clemens Helicaonis oras,
Pictaque pampineis videris arva jugis;
Perfer Ateſtinæ nondum vulgata Sabinæ
Carmina, purpurea ſed modo ſuta toga.
Ut roſa delectat, metitur quæ pollice primo:
Sic nova nec mento ſordida charta juvat.

### XCIV. *Munuſculum Pomorum.*

Non mea Maſſylus ſervat pomaria ſerpens,
Regius Alcinoi nec mihi ſervit ager:
Sed Nomentana ſecurus germinat hortus
Arbore, nec furem plumbea mala timent.
Hæc igitur, mediæ quæ ſunt modo nata Suburræ,
Mittimus autumni cerea poma mei.

### XCV. *Ad Gallam.*

Infantem tibi vir; tibi, Galla, remiſit adulter.
Hi, puto, non dubie ſe futuiſſe negant.

### XCVI. *Ad Avitum.*

Sæpe loquar nimium gentes quod, Avite, remotas
Miraris, Latia factus in urbe ſenex;
Auriferumque Tagum ſitiam, patriumque Salonem,
Et repetam ſaturæ ſordida rura caſæ.
Illa placet tellus, in qua res parva beatum
Me facit, & tenues luxuriantur opes.
Paſcitur hic: ibi paſcit ager: tepet igne maligno
Hic focus, ingenti lumine lucet ibi.
Hic pretioſa fames, conturbatorque macellus,
Menſa ibi divitiis ruris operta ſui.
Quatuor hic æſtate togæ, pluresve teruntur,
Autumnis ibi me quatuor una tegit.
I, cole nunc reges: quidquid non præſtat amicus,
Cum præſtare tibi poſſit, Avite, locus.

### XCVII. *De Numa.*

Dum levis arſura ſtruitur Libitina papyro,
Dum myrrham, & caſiam flebilis uxor emit:
Jam ſcrobe, jam lecto, jam pollinctore parato
Hæredem ſcripſit me Numa: convaluit.

### XCVIII. *In Publium.*

Addat cum mihi Cæcubum miniſter,
Idæo reſolutior cinædo,
Quo nec filia cultior, nec uxor,

Nec

Digitized by Google

Nec mater tua, nec ſoror recumbit:
Vis ſpectem potius tuas lacernas,
Aut citrum vetus, Indicoſque dentes?
Suſpectus tibi ne tamen recumbam,
Præſta de grege, ſordidaque villa
Tonſos, horridulos, rudes, puſillos
Hircoſi mihi filios ſubulci.
Perdet te pudor hic: habere, Publi,
Mores non potes hos, & hos miniſtros.

XCIX. *De figura Socratis.*

SI Romana forent hæc Socratis ora, fuiſſent
Julius in Satyris qualia Rufus habet.

C. *In commiſcentem verſus operi ſuo.*

QUid, ſtulte, noſtris verſibus tuos miſces?
Cum litigante quid tibi, miſer, libro?
Quid congregare cum leonibus vulpes,
Aquiliſque ſimiles facere noctuas quæris?
Habeas licebit alterum pedem Ladæ,
Inepte, fruſtra crure ligneo curres.

CI. *De Capitolino.*

ELyſio redeat ſi forte remiſſus ab agro
Ille ſuo felix Cæſare Galba vetus;
Qui Capitolinum pariter, Galbamque jocantes
Audierit: dicet, ruſtice Galba tace.

CII. *De Phileno.*

QUa factus ratione ſit requiris,
Qui numquam futuit, pater Philenus?
Gaditanus, Avite, dicat iſtud:
Qui ſcribit nihil, & tamen poeta eſt.

CIII. *Ad municipes ſuos Bilbilitanos.*

MUnicipes, Auguſta mihi quos Bilbilis acri
Monte creat, rapidus quem Salo cingit aquis;
Ecquid læta juvat veſtri vos gloria vatis?
Nam decus & nomen, famaque veſtra ſumus.
Nec ſua plus debet tenui Verona Catullo,
Meque velit dici non minus illa ſuum.
Quatuor acceſſit triceſima meſſibus æſtas,
Ut ſine me Cereri ruſtica liba datis.
Mœnia dum colimus dominæ pulcherrima Romæ;
Mutavere meas Itala regna comas.
Excipitis reducem placida ſi mente, venimus:
Aſpera ſi geritis corda, redire licet.

CIV. *Ad Librum.*

I Noſtro comes, i libelle Flacco
Longum per mare, ſed faventis undæ,
Et curſu facili, tuiſque ventis
Hiſpanæ pete Tarraconis arces.
Illinc te rota tollet, & citatus
Altam Bilbilin, & tuum Salonem
Quinto forſitan eſſedo videbis.
Quid mandem tibi quæris? ut ſodales
Paucos, ſed veteres & ante brumas
Triginta mihi quatuorque viſos
Ipſa protinus a via ſalutes,
Et noſtrum admoneas ſubinde Flaccum,
Jucundos mihi, nec laborioſos
Seceſſus ſpatio paret ſalubri,
Qui pigrum faciant tuum parentem.
Hæc ſunt: jam tumidus vocat magiſter,
Caſtigatque moras, & aura portum
Laxavit melior. vale libelle.
Navem, ſcis puto, non moratur unus.



---

# LIBER XI.

I.

QUo tu, quo liber otioſe tendis,
Cultus ſindone non quotidiana?
Numquid Parthenium videre tentas?
Vadas, & redeas inevolutus.
Libros non legit ille, ſed libellos,
Nec Muſis vacat, aut ſuis vacaret.
Ecquid te ſatis æſtimas beatum,
Contingunt tibi ſi manus minores?
Vicini pete porticum Quirini:
Turbam non habet otioſiorem
Pompejus, vel Agenoris puella,
Vel primæ dominus levis carinæ.
Sunt illic duo, treſve, qui revolvant
Noſtrarum tineas ineptiarum:
Sed cum ſponſio, fabulæque laſſæ
De Scorpo fuerint, & Incitato.

II. *Ad Lectores.*

TRiſte ſupercilium, durique ſevera Catonis
Frons, & aratoris filia Fabricii,
Et perſonati faſtus, & regula morum,
Quidquid & in tenebris non ſumus, ite foras.
Clamant ecce mei, io Saturnalia, verſus,
Et licet, & ſub te præſide, Nerva, licet.
Lectores tetrici ſalebroſum ediſcite Sanctram:
Nil mihi vobiſcum eſt: iſte liber meus eſt.

III. *De ſuis libellis.*

NOn urbana mea tantum Pimpleide gaudent
Otia, nec vacuis auribus iſta damus:
Sed meus in Geticis ad Martia ſigna pruinis
A rigido teritur Centurione liber:
Dicitur & noſtros cantare Britannia verſus.
Quid prodeſt? neſcit ſacculus iſta meus.
At quam victuras poteramus pangere chartas,
Quantaque Pieria prælia flare tuba!
Cum pia reddiderint Auguſtum numina terris,
Et Mæcenatem ſi mihi Roma daret.

IV. *Precatur Deos pro Nerva Trajano.*

SAcra, Lareſque Phrygum, quos Trojæ maluit hæres,
Quam rapere arſuras Laomedontis opes:
Scriptus es æterno nunc primum Juppiter auro,
Et ſoror, & ſummi filia tota patris:
Et qui purpureis jam tertia nomina faſtis,
Jane, refers Nervæ; vos precor ore pio:
Hunc omnes ſervate ducem, ſervate ſenatum:
Moribus hic vivat principis, ille ſuis.

V. In

V. *In laudem Nervæ Trajani.*

TAnta tibi eſt recti reverentia, Cæſar, & æqui,
Quanta Numæ fuerat: ſed Numa pauper erat;
Ardua res hæc eſt, opibus non tradere mores,
Et cum tot Crœſos viceris, eſſe Numam.
Si redeant veteres, ingentia nomina, patres,
Elyſium liceat ſi vacuare nemus:
Te colet invictus pro libertate Camillus;
Aurum Fabricius, te tribuente, volet.
Te duce gaudebit Brutus; tibi Sylla cruentus
Imperium tradet, cum poſiturus erit.
Et te privato cum Cæſare Magnus amabit:
Donabit totas & tibi Craſſus opes.
Ipſe quoque infernis revocatus Ditis ab umbris,
Si Cato reddatur, Cæſarianus erit.

VI. *Ad Romam.*

UNctis falciferi ſenis diebus,
Regnator quibus imperat fritillus,
Verſu ludere non laborioſo
Permittis, puto, pileata Roma.
Riſiſti: licet ergo, nec vetamur.
Pallentes procul hinc abite curæ:
Quidquid venerit obvium, loquamur,
Moroſa ſine cogitatione.
Miſce dimidios puer trientes,
Quales Pythagoras dabat Neroni:
Miſce, Dindyme, ſed frequentiores.
Poſſum nil ego ſobrius. bibenti
Succurrent mihi quindecim poetæ.
Da nunc baſia, ſed Catulliana:
Quæ ſi tot fuerint, quot ille dixit,
Donabo tibi paſſerem Catulli.

VII. *Ad Paullam.*

JAm certe ſtupido non dices, Paulla, marito,
Ad mœchum quoties longius ire voles,
Cæſar in Albanum juſſit me mane venire,
Cæſar Circeios: jam ſtropha talis abiit.
Penelopæ licet eſſe tibi ſub principe Nerva;
Sed prohibet ſcabies, ingeniumque vetus.
Infelix quid ages? ægram ſimulabis amicam?
Hærebit dominæ vir comes ipſe ſuæ:
Ibit & ad fratrem tecum, matremque, patremque,
Quas igitur fraudes ingenioſa paras?
Dicet & hyſtericam ſe forſitan altera mœcha
In Sinueſſano velle ſedere lacu.
Quanto tu melius! quoties placet ire fututum,
Quæ verum mavis dicere, Paulla, viro.

VIII. *De baſiis ſui pueri.*

LAſſa quod externi ſpirant opobalſama drauci;
Ultima quod curvo quæ cadit aura croco;
Poma quod hiberna matureſcentia capſa:
Arbore quod verna luxurioſus ager;
De Pallatinis dominæ quod ſerica prælis;
Succina virginea quod regelata manu:
Amphora quod nigri, ſed longe fracta Falerni;
Quod qui Sicanias detinet hortus apes:
Quod Coſmi redolent alabaſtra, focique Deorum:
Quod modo divitibus lapſa corona comis:
Singula quid dicam? non ſunt ſatis; omnia miſce:
Hoc fragrant pueri baſia mane mei.
Scire cupis nomen? nil præter baſia dicam.
Juraſti. nimium ſcire, Sabine, cupis.

IX. *De ſtatua Memoris.*

CLarus fronde Jovis, Romani fama cothurni,
Spirat Apellea redditus arte Memor.

X. *De Turno.*

COntulit ad Satyras ingentia pectora Turnus:
Cur non ad Memoris carmina? frater erat.

XI. *Ad puerum ſuum.*

TOlle puer calices, tepidique toreumata Nili,
Et mihi ſecura pocula trade manu,
Trita patrum labris, & tonſo pura miniſtro;
Antiquus menſis reſtituatur honor.
Te potare decet gemma, qui Mentora frangis
In ſcaphium mœchæ, Sardanapale, tuæ.

XII. *In Zoilum.*

JUs tibi natorum vel ſeptem, Zoile, detur:
Dum matrem nemo det tibi, nemo patrem.

XIII. *Epitaphium Paridis Pantomimi.*

QUiſquis Flaminiam teris viator,
Noli nobile præterire marmor.
Urbis deliciæ, ſaleſque Nili,
Ars & gratia, luſus & voluptas,
Romani decus & dolor theatri,
Atque omnes Venere, Cupidineſque,
Hoc ſunt condita, quo Paris, ſepulcro.

XIV. *De colono.*

HÆredes, nolite brevem ſepelire colonum:
Nam terra eſt illi quantulacumque gravis.

XV. *De libro ſuo.*

SUnt chartæ mihi, quas Catonis uxor,
Et quas horribiles legant Sabinæ:
Hic totus volo rideat libellus,
Et ſit nequior omnibus libellis:
Qui vino madeat, nec erubeſcat
Pingui ſordidus eſſe Coſmiano.
Ludat cum pueris, amet puellas:
Nec per circuitus loquatur illam,
Ex qua naſcimur, omnium parentem,
Quam ſanctus Numa mentulam vocabat.
Verſus hos tamen eſſe tu memento
Saturnalicios, Apollinaris.
Mores non habet hic meos libellus.

XVI *Ad Lectores.*

QUi gravis es nimium, potes hinc jam lector abire
Quo libet: urbanæ ſcripſimus iſta togæ.
Nam mea Lampſacio laſcivit pagina verſu,
Et Tarteſſiaca concrepat æra manu.
O quoties rigida pulſabis pallia vena,
Sis gravior Curio, Fabricioque licet!
Tu quoque nequitias noſtri luſuſque libelli
Uda puella leges, ſis Patavina licet.
Erubuit, poſuitque meum Lucretia librum:
Sed coram Bruto. Brute recede, leget.

XVII.

### XVII. *Ad Sabinum.*

Non omnis noſtri nocturna eſt pagina libri:
Invenies & quod mane, Sabine, legas.

### XVIII. *Ad Lupum.*

Donaſti Lupe rus ſub urbe nobis:
Sed rus eſt mihi majus in feneſtra.
Rus hoc dicere, rus potes vocare?
In quo ruta facit nemus Dianæ,
Argutæ tegit ala quod cicadæ,
Quod formica die comedit uno,
Clauſæ cui folium roſæ corona eſt:
In quo non magis invenitur herba,
Quam coſti folium, piperve crudum:
In quo nec cucumis jacere rectus,
Nec ſerpens habitare tota poſſit.
Erucam male paſcit hortus unam;
Conſumpto moritur culex ſalicto;
Et talpa eſt mihi foſſor, atque arator:
Non boletus hiare, non mariſcæ
Ridere, aut violæ patere poſſunt.
Fines mus populatur, & colono
Tamquam ſus Calydonius timetur,
Et ſublata volantis ungue Procnes
In nido ſeges eſt hirundinino;
Et cum ſtet ſine falce, mentulaque,
Non eſt dimidio locus Priapo.
Vix implet cochleam peracta meſſis,
Et muſtum nuce condimus picata.
Erraſti, Lupe, litera ſed una:
Nam quo tempore *prædium* dediſti,
Mallem tu mihi *prandium* dediſſes.

### XIX. *In Gallam.*

Quæris cur nolim te ducere, Galla? diſerta es.
Sæpe ſolœciſmum mentula noſtra facit.

### XX. *Ad Lectorem gravem.*

Cæſaris Auguſti laſcivos, livide, verſus
Sex lege, qui triſtis verba Latina legis.
*Quod futuit Glaphyren Antonius, hanc mihi pœnam*
*Fulvia conſtituit, ſe quoque uti futuam.*
*Fulviam ego ut futuam? quid ſi me Manius oret*
*Pædicem? faciam? non puto ſi ſapiam.*
*Aut futue, aut pugnemus, ait. quid, quod mihi vita*
*Carior eſt ipſa mentula? ſigna canant.*
Abſolvis lepidos nimirum, Auguſte, libellos,
Qui ſcis Romana ſimplicitate loqui.

### XXI. *In Lydiam.*

Lydia tam laxa eſt, equitis quam culus aeni;
Quam celer arguto qui ſonat ære trochus;
Quam rota tranſmiſſo toties intacta petauro,
Quam vetus a craſſa calceus udus aqua;
Quam quæ rara vagos expectant retia turdos,
Quam Pompeiano vela negata Noto;
Quam quæ de phthiſico lapſa eſt armilla cinædo,
Culcita Leuconico quam viduata ſuo;
Quam veteres brachæ Britonis pauperis, & quam
Turpe Ravennatis guttur onocrotali.
Hanc in piſcina dicor futuiſſe marina.
Neſcio: piſcinam me futuiſſe puto.

### XXII. *In pædiconem maſturbantem.*

Mollia quod nivei duro teris ore Galeſi
Baſia, quod nudo cum Ganymede jaces;
Quis negat hoc nimium? ſed ſit ſatis: inguina ſaltem
Parce fututrici ſollicitare manu.
Levibus in pueris plus hæc, quam mentula, peccat:
Et faciunt digiti, præcipitantque virum.
Inde tragus, celereſque pili, mirandaque matri
Barba, nec in clara balnea luce placent.
Diviſit natura mares; pars una puellis,
Una viris genita eſt: utere parte tua.

### XXIII. *In Silam.*

Nubere Sila mihi nulla non lege parata eſt:
Sed Silam nulla ducere lege volo.
Cum tamen inſtaret, decies mihi dotis in auro
Sponſa dabis, dixi: quid minus eſſe poteſt?
Nec futuam quamvis prima te nocte maritus,
Communis tecum nec mihi lectus erit:
Complectarque meam, nec tu prohibebis, amicam;
Ancillam mittes & mihi juſſa tuam.
Te ſpectante dabit nobis laſciva miniſter
Baſia, ſive meus, ſive erit ille tuus.
Ad cœnam venies: ſed ſic diviſa recumbes,
Ut non tangantur pallia noſtra tuis.
Oſcula rara dabis nobis, ſed non dabis ultro:
Nec quaſi nupta dabis, ſed quaſi mater anus.
Si potes iſta pati, ſi nil perferre recuſas:
Invenies qui te ducere, Sila, velit.

### XXIV. *Ad Labullum.*

Dum te proſequor, & domum reduco,
Aurem dum tibi præſto garrienti,
Et quidquid loqueris, facisque, laudo,
Quot verſus poterant, Labulle, naſci?
Hoc damnum tibi non videtur eſſe,
Si quod Roma legit, requirit hoſpes,
Non deridet eques, tenet ſenator,
Laudat cauſidicus, poeta carpit,
Propter te perit? hoc, Labulle, verum eſt?
Hoc quiſquam ferat, ut tibi tuorum
Sit major numerus togatulorum,
Librorum mihi ſit minor meorum?
Triginta prope jam diebus una eſt
Nobis pagina vix peracta: ſic fit,
Cum cœnare domi poeta non vult.

### XXV. *In Linum.*

Illa ſalax nimium, nec paucis nota puellis
Stare Lino deſiit mentula: lingua cave.

### XXVI. *Ad Teleſphorum puerum.*

O mihi grata quies, o blanda, Teleſphore, cura,
Qualis in amplexu non fuit ante meo!
Baſia da nobis vetulo puer uda Falerno,
Pocula da labris facta minora tuis.
Addideris ſuper hæc Veneris ſi gaudia vera:
Eſſe negem melius cum Ganymede Jovi.

### XXVII. *Ad Flaccum.*

Ferreus es, ſi ſtare poteſt tibi mentula, Flacce,
Cum te ſex cyathos orat amica gari;

Vel

Digitized by Google

### XVIII. *De Mario.*

NEc vocat ad cœnam Marius, nec munera mittit,
Nec ſpondet, nec vult credere: ſed nec habet.
Turba tamen non deeſt, ſterilem quæ curet amicum.
Eheu quam fatuæ ſunt tibi, Roma, togæ!

### XIX. *Mittit librum ſuum ad Plinium, (Cæcilium Secundum.)*

NEc doctum ſatis, & parum ſeverum,
Sed non ruſticulum nimis libellum,
Facundo mea Plinio Thalia
I, perfer: brevis eſt labor peractæ
Album vincere tramitem Suburræ.
Illic Orphea protinus videbis
Udi vertice lubricum theatri,
Mirantesque feras, avemque regis,
Raptum quæ Phryga pertulit Tonanti.
Illic parva tui domus Pedonis
Cælata eſt aquilæ minore penna.
Sed ne tempore non tuo diſertam
Pulſes ebria januam, videto.
Totos dat tetricæ dies Minervæ,
Dum centum ſtudet auribus virorum,
Hoc quod ſecula, poſterique poſſint
Arpinis quoque comparare chartis.
Seras tutior ibis ad lucernas:
Hæc hora eſt tua, cum furit Lyæus,
Cum regnat roſa, cum madent capilli:
Tunc me vel rigidi legant Catones.

### XX. *Ad Manium.*

DUcit ad auriferas quod me Salo Celtiber oras,
Pendula quod patriæ viſere tecta libet;
Tu mihi ſimplicibus, Mani, dilectus ab annis,
Et prætextata cultus amicitia;
Tu facis; in terris quo non eſt alter Iberis
Dulcior, & vero dignus amore magis.
Tecum ego vel ſicci Getula mapalia Pœni,
Et poteram Scythicas hoſpes amare caſas.
Si tibi mens eadem, ſi noſtri mutua cura eſt,
In quocumque loco Roma duobus erit.

### XXI. *Ad Sextum.*

SCribere te, quæ vix intelligat ipſe Modeſtus,
Et vix Claranus; quid rogo, Sexte, juvat?
Non lectore tuis opus eſt ſed Apolline libris:
Judice te, major Cinna Marone fuit.
Sic tua laudentur: ſane mea carmina, Sexte,
Grammaticis placeant, & ſine Grammaticis.

### XXII. *In Philænim.*

CUr ſpleniato ſæpe prodeam mento,
Albave pictus ſana labra ceruſſa,
Philæni quæris? baſiare te nolo.

### XXIII. *De M. Antonio.*

JAm numerat placido felix Antonius ævo
Quindecies actas Primus Olympiadas:
Præteritoſque dies, & tutos reſpicit annos:
Nec metuit Lethes jam propioris aquas.



Nulla recordanti lux eſt ingrata, graviſque:
Nulla ſubit cujus non meminiſſe velit.
Ampliat ætatis ſpatium ſibi vir bonus: hoc eſt
Vivere bis, vita poſſe priore frui.

### XXIV. *Ad Calend. Martias.*

NAtales mihi Martiæ Calendæ,
(Lux formoſior omnibus Calendis,
Qua mittunt mihi munus & puellæ:)
Quinquageſima liba, ſeptimamque
Veſtris addimus hanc focis acerram.
His vos (ſi tamen expedit roganti;)
Annos addite bis precor novenos,
Ut nondum nimia piger ſenecta,
Sed vitæ tribus areis peractis
Lucos Elyſiæ petam puellæ.
Poſt hunc Neſtora, nec diem rogabo.

### XXV. *De Mucio.*

IN matutina nuper ſpectatus arena
Mucius, impoſuit qui ſua membra focis:
Si patiens fortiſque tibi duruſque videtur,
Abderitanæ pectora plebis habes.
Nam cum dicatur tunica præſente moleſta;
Ure manum: plus eſt dicere, Non facio.

### XXVI. *De Morte Vari.*

VAre, Paratonias Latia modo vite per urbes
Nobilis, & centum dux memorande viris:
At nunc Auſonio fruſtra promiſſe Quirino
Hoſpita Lagæi litoris umbra jaces.
Spargere non licuit frigentia fletibus ora,
Pinguia nec mœſtis addere thura rogis.
Sed datur æterno victurum carmine nomen.
Numquid & hoc, fallax Nile, negare potes?

### XXVII. *Ad Diodorum.*

NAtali, Diodore, tuo conviva ſenatus
Accubat, & rarus non adhibetur eques;
Et tua tricenos largitur ſportula nummos:
Nemo tamen natum te, Diodore, putat.

### XXVIII. *Ad Janum.*

ANnorum, nitidique ſator pulcherrime mundi,
Publica quem primum vota preceſque vocant,
Pervius exiguos habitabas ante Penates,
Plurima qua medium Roma terebat iter.
Nec tua Cæſareis cinguntur limina donis;
Et fora tot numeras, Jane, quot ora geris.
At tu, ſancte pater, tanto pro munere gratus,
Ferrea perpetua clauſtra tuere ſera.

### XXIX. *Ad Sextilianum.*

QUam mihi mittebas Saturni tempore lancem,
Miſiſti dominæ, Sextiliane, tuæ.
Et quam donabas dictis a Marte Calendis,
De noſtra praſina eſt ſynthesis empta toga.
Jam conſtare tibi gratis cœpere puellæ:
Muneribus futuis, Sextiliane, meis.



Digitized by Google

### XXX. *De Apollinaris litore Formiano.*

O Temperatæ dulce Formiæ littus:
Vos, cum ſeveri fugit oppidum Martis,
Et inquietas feſſus exuit curas,
Apollinaris omnibus locis præfert.
Non ille ſanctæ dulce Tibur uxoris,
Nec Tuſculanos, Algidoſve ſeceſſus,
Præneſte nec ſic, Antiumve miratur.
Non blanda Circe, Dardaniſve Cajeta
Deſiderantur, nec Marica, nec Lyris,
Nec in Lucrina lota Salmacis vena.
Hic ſumma leni ſtringitur Thetis vento;
Nec languet æquor: viva ſed quies Ponti
Pictam phaſelon adjuvante fert aura;
Sicut puellæ non amantis æſtatem
Mota ſalubre purpura venit frigus.
Nec ſeta longo quærit in mari prædam,
Sed a cubili lectuloque jactatam
Spectatus alte lineam trahit piſcis.
Si quando Nereus ſentit Æoli regnum,
Ridet procellas tuta de ſua menſa.
Piſcina rhombum paſcit, & lupos vernas;
Natat ad magiſtrum delicata muræna.
Nomenculator mugilem citat notum,
Et adeſſe juſſi prodeunt ſenes mulli.
Frui ſed iſtis quando Roma permittit?
Quot Formianos imputat dies annus
Negotioſis rebus urbis hærenti?
O janitores, villicique felices,
Dominis parantur iſta; ſerviunt vobis.

### XXXI. *In Calliodorum.*

A Ddixti ſervum nummis here mille trecentis,
Ut bene cœnares, Calliodore, ſemel:
Nec bene cœnaſti. mullus tibi quatuor emptus
Librarum cœnæ pompa caputque fuit.
Exclamare libet, non eſt hic, improbe, non eſt
Piſcis: homo eſt. hominem, Calliodore, voras.

### XXXII. *De imagine M. Antonii ad Cæditianum.*

H Æc mihi quæ colitur violis pictura, roſiſque,
Quos referat vultus, Cæditiane, rogas?
Talis erat Marcus mediis Antonius annis
Primus: in hoc juvenem ſe videt ore ſenex.
Ars utinam mores, animumque effingere poſſet!
Pulchrior in terris nulla tabella foret.

### XXXIII. *Ad Munatium Gallum.*

S Implicior priſcis, Munati Galle, Sabinis,
Cecropium ſuperas qui bonitate ſenem;
Sic tibi cum ſoceri claros retinere Penates
Perpetua natæ det face caſta Venus:
Ut tu, ſi viridi tinctos ærugine verſus
Forte malus livor dixerit eſſe meos,
Ut facis, a nobis abigas: nec ſcribere quemquam
Talia contendas carmina, qui legitur.
Hunc ſervare modum noſtri novere libelli;
Parcere perſonis, dicere de vitiis.

### XXXIV. *Ad Cæſ. Trajanum.*

D Ii tibi dent, quidquid, princeps Trajane, mereris;
Et rata perpetuo, quæ tribuere, velint:
Qui ſua reſtituis ſpoliato jura patrono;
Libertis exul non erit ille ſuis.
Dignus es, ut poſſis totum ſervare clientem:
Ut liceat tantum; vera probare potes.

### XXXV. *De Sulpicia.*

O Mnes Sulpiciam legant puellæ,
Uni quæ cupiunt viro placere.
Omnes Sulpiciam legant mariti,
Uni qui cupiunt placere nuptæ.
Non hæc Colchidos aſſerit furorem,
Diri prandia nec refert Thyeſtæ;
Scyllam, Byblida nec fuiſſe credit:
Sed caſtos docet, & pios amores,
Luſus, delicias, facetiaſque.
Cujus carmina qui bene æſtimarit,
Nullam dixerit eſſe nequiorem,
Nullam dixerit eſſe ſanctiorem.
Tales Egeriæ jocos fuiſſe
Udo crediderim Numæ ſub antro.
Hac condiſcipula, vel hac magiſtra
Eſſes doctior & pudica Sappho.
Sed tecum pariter ſimulque viſam
Durus Sulpiciam Phaon amaret.
Fruſtra: namque ea nec Tonantis uxor,
Nec Bacchi, nec Apollinis puella
Erepto ſibi viveret Caleno.

### XXXVI. *In Munnam.*

I Mproba Maſſiliæ quidquid fumaria cogunt,
Accipit ætatem quiſquis ab igne cadus;
A te, Munna, venit: miſeris tu mittis amicis
Per freta, per longas toxica ſæva vias:
Nec facili pretio, ſed quo contenta Falerni
Teſta ſit, aut cellis Setia cara ſuis.
Non venias quare tam longo tempore Romam,
Hæc puto cauſa tibi eſt; ne tua vina bibas.

### XXXVII. *Ad Maternum.*

J Uris, & æquarum cultor ſanctiſſime legum,
Veridico Latium qui regis ore forum;
Municipi, Materne, tuo, veterique ſodali,
Callaicum mandas ſi quid ad Oceanum;
An Laurentino turpes in litore ranas,
Et ſatius tenues ducere credis acos?
Ad ſua captivum quam ſaxa remittere mullum,
Viſus erit libris qui minor eſſe tribus?
Et fatuam ſumma cœnare pelorida menſa,
Quoſque tegit levi cortice concha brevis?
Oſtrea Bajanis quam non liventia teſtis,
Quæ pueri domino non prohibente vorent?
Hic olidam clamoſus ages in retia vulpem,
Mordebitque tuos ſordida præda canes.
Illic piſcoſo modo vix educta profundo
Impedient lepores humida lina meos.
Dum loquor, ecce redit ſporta piſcator inani:
Venator capta mele ſuperbus adeſt.
Omnis ab urbano venit ad mare cœna macello;
Callaicum mandas ſi quid ad Oceanum.

### XXXVIII. *Ad Calenum.*

O Molles tibi quindecim, Calene,
Quos cum Sulpicia tua jugales

Indul-

Indulſit deus & peregit annos:
O nox omnis & hora, quæ notata eſt
Caris litoris Indici lapillis!
O quæ prælia, quas utrimque pugnas
Felix lectulus, & lucerna vidit
Nimbis ebria Nicerotianis!
Vixiſti tribus, o Calene, luſtris;
Ætas hæc tibi tota computatur,
Et ſolos numeras dies mariti.
Ex illis tibi ſi diu rogatam
Lucem redderet Atropos vel unam,
Malles quam Pyliam quater ſenectam.

### XXXIX. *In Lesbiam.*

COnſule te Bruto quid juras, Lesbia, natam?
Mentiris: nata es, Lesbia, rege Numa.
Sic quoque mentiris. namque, ut tua ſecula narrant,
Ficta Prometheo diceris eſſe luto.

### XL. *Ad Lupum de Polla.*

SEmper cum mihi diceretur eſſe
Secreto mea Polla cum cinædo:
Irrupi, Lupe. non erat cinædus.

### XLI. *In Proculejam.*

MEnſe novo Jani veterem, Proculeja, maritum
Deſeris, atque jubes res ſibi habere ſuas.
Quid rogo; quid factum eſt? ſubiti quæ cauſa doloris?
Nil mihi reſpondes? dicam ego: Prætor erat.
Conſtatura fuit Megalenſis purpura centum
Millibus, ut nimium munera parca dares:
Et populare ſacrum bis millia dena tuliſſet.
Diſcidium non eſt hoc, Proculeja: lucrum eſt.

### XLII. *Ad Dindymum.*

TAm dubia eſt lanugo tibi, tam mollis, ut illam
Halitus, & ſoles, & levis aura terat:
Celantur ſimili ventura Cydonia lana,
Pollice virgineo quæ ſpoliata nitent.
Fortius impreſſi quoties tibi baſia quinque,
Barbatus labris, Dindyme, fio tuis.

### XLIII. *Ad Philerotem.*

SEptima jam, Phileros, tibi conditur uxor in agro.
Plus nulli, Phileros, quam tibi reddit ager.

### XLIV. *Ad Q. Ovidium.*

QUinte Caledonios Ovidi viſure Britannos,
Et viridem Tethyn, Oceanumque patrem:
Ergo Numæ colles, & Nomentana relinquis
Otia? nec retinet ruſque focuſque ſenem?
Gaudia tu differs: at non & ſtamina differt
Atropos, atque omnis ſcribitur hora tibi.
Præſtiteris caro (quis non hoc laudet?) amico,
Ut potior vita ſit tibi ſancta fides.
Sed reddare tuis tandem manſure Sabinis,
Teque tuas numeres inter amicitias.

### XLV. *In delicatum lectorem.*

SI quid lene mei dicunt & dulce libelli,
Si quid honorificum pagina blanda ſonat:
Hoc tu pingue putas, & coſtam rodere mavis,
Ilia Laurentis cum tibi demus apri.
Vaticana bibas, ſi delectaris aceto:
Non facit ad ſtomachum noſtra lagena tuum.

### XLVI. *In Mathonem.*

OMnia vis belle Matho dicere: dic aliquando
Et bene: dic neutrum. dic aliquando male.

### XLVII. *Ad Julium Martialem.*

VItam quæ faciunt beatiorem,
Jucundiſſime Martialis, hæc ſunt:
Res non parta labore, ſed relicta;
Non ingratus ager, focus perennis,
Lis numquam; toga rara; mens quieta;
Vires ingenuæ; ſalubre corpus;
Prudens ſimplicitas; pares amici;
Convictus facilis; ſine arte menſa;
Nox non ebria, ſed ſoluta curis;
Non triſtis torus, & tamen pudicus;
Somnus qui faciat breves tenebras;
Quod ſis, eſſe velis, nihilque malis:
Summum nec metuas diem, nec optes.

### XLVIII. *Parat Poeta convivium.*

NUnciat octavam Phariæ ſua turba juvencæ,
Et pilata redit jamque, ſubitque cohors.
Temperat hæc thermas, nimios prior hora vapores
Halat, & immodico ſexta Nerone calet.
Stella, Nepos, Cani, Cerealis, Flacce, venitis?
Septem ſigma capit: ſex ſumus; adde Lupum.
Exoneraturas ventrem mihi villica malvas
Attulit, & varias, quas habet hortus, opes.
In quibus eſt lactuca ſedens, & ſectile porrum:
Nec deeſt ructatrix mentha, nec herba ſalax.
Secta coronabunt rutatos ova lacertos,
Et madidum thynni de ſale ſumen erit.
Guſtus in his. una ponetur cœnula menſa,
Hœdus inhumani raptus ab ore lupi.
Et, quæ non egeant ferro ſtructoris oſellæ,
Et faba fabrorum, prototomique rudes.
Pullus ad hæc, cœniſque tribus jam perna ſuperſtes
Addetur: ſaturis mitia poma dabo.
De Nomentana vinum ſine fæce lagena,
Quæ bis Frontino conſule plena fuit.
Accedent ſine felle joci, nec mane timenda
Libertas, & nil quod tacuiſſe velis.
De Praſino conviva meus, Venetoque loquatur;
Nec facient quemquam pocula noſtra reum.

### XLIX. *In Cottam.*

CUm potes amethyſtinos trientes,
Et nigro madeas Opimiano:
Propinas modo conditum Sabinum:
Et dicis mihi, Cotta, *vis in auro?*
Quiſquam plumbea vina vult in auro?

### L. *De Scorpo.*

FRangat Idumæas triſtis Victoria palmas:
Plange Favor ſæva pectora nuda manu.
Mutet Honor cultus, & iniquis munera flammis:
Mitte coronatas Gloria mœſta comas.

Heu

Digitized by Google

Heu facinus! prima fraudatus, Scorpe, juventa
  Occidis, & nigros tam cito jungis equos.
Curribus illa tuis ſemper properata, breviſque
  Cur fuit & vitæ tam prope meta tuæ?

### LI. *Ad Fauſtinam.*

Sidera jam Tyrius Phryxei reſpicit agni
  Taurus, & alternum Caſtora fugit hiems.
Ridet ager, veſtitur humus, veſtitur & arbos:
  Iſmarium pellex Attica plorat Ityn.
Quos, Fauſtine, dies, qualem tibi Roma Ravennam
  Abſtulit? o ſoles, o tunicata quies!
O nemus, o fontes, ſolidumque madentis arenæ
  Litus, & æquoreis ſplendidus Anxur aquis:
Et non unius ſpectator lectulus undæ,
  Qui videt hinc puppes fluminis, inde maris!
Sed neque Marcelli, Pompejanumque, nec illic
  Sunt triplices thermæ: nec fora juncta quater:
Nec Capitolini ſummum penetrale Tonantis,
  Quæque nitent cælo proxima templa ſuo.
Dicere te laſſum quoties ego credo Quirino?
  Quæ tua ſunt, tibi habe: quæ mea, redde mihi.

### LII. *De Spadone.*

Thelin viderat in toga ſpadonem,
  Damnatam Numa dixit eſſe mœcham.

### LIII. *Epitaphium Scorpi.*

Ille ego ſum Scorpus, clamoſi gloria Circi,
  Plauſus, Roma, tui, deliciæque breves:
Invida quem Lacheſis raptum trieteride nona,
  Dum numerat palmas, credidit eſſe ſenem.

### LIV. *In Olum.*

Menſas, Ole, bonas ponis: ſed ponis opertas.
  Ridiculum eſt: poſſum ſic ego habere bonas.

### LV. *In Marullam.*

Arrectum quoties Marulla penem
  Penſavit digitis, diuque menſa eſt:
Libras ſcriptula, ſextulaſque dicit.
Idem poſt opus, & ſuas palæſtras,
Loro cum ſimilis jacet remiſſo:
Quanto ſit levior Marulla dicit.
Non ergo eſt manus iſta, ſed ſtatera.

### LVI. *In Gallum.*

Totis, Galle, jubes tibi me ſervire diebus,
  Et per Aventinum ter quater ire tuum.
Eximit, aut reficit dentem Caſcellius ægrum;
  Infeſtos oculis uris, Hegine, pilos.
Non ſecat & tollit ſtillantem Fannius uvam:
  Triſtia ſervorum ſtigmata delet Eros.
Enterocelarum fertur Podalirius Hermes:
  Qui ſanet ruptos, dic mihi Galle, quis eſt?

### LVII. *Ad Sextum.*

Argenti libram mittebas: facta ſelibra eſt,
  Sed piperis. tanti non emo, Sexte, piper.

### LVIII. *Ad Frontinum.*

Anxuris æquorei placidos, Frontine, receſſus,
  Et propius Baias, littoreamque domum,
Et quod inhumanæ Cancro fervente cicadæ
  Non novere nemus, flumineoſque lacus,
Dum colui; doctas tecum celebrare vacabat
  Pieridas: nunc nos maxima Roma terit.
Hic mihi quando dies meus eſt? jactamur in alto
  Urbis, & in ſterili vita labore perit.
Dura ſuburbani dum jugera paſcimus agri,
  Vicinoſque tibi, ſancte Quirine, Lares.
Sed non ſolus amat, qui nocte, dieque frequentat
  Limina; nec vatem talia damna decent.
Per veneranda mihi Muſarum ſacra, per omnes
  Juro deos, & non officioſus amo.

### LIX. *In delicatum lectorem.*

Conſumpta eſt uno ſi lemmate pagina, tranſis,
  Et breviora tibi, non meliora placent.
Dives, & ex omni poſita eſt inſtructa macello
  Cœna tibi, ſed te mattea ſola juvat.
Non opus eſt nobis nimium lectore guloſo.
  Hunc volo, qui fiat non ſine pane ſatur.

### LX. *De Munna.*

Jura trium petiit a Cæſare diſcipulorum,
  Aſſuetus ſemper Munna docere duos.

### LXI. *Epitaphium Erotii.*

Hic feſtinata requieſcit Erotion umbra,
  Crimine quam fati ſexta peremit hiems.
Quiſquis eris noſtri poſt me regnator agelli,
  Manibus exiguis annua juſta dato.
Sic Lare perpetuo, ſic turba ſoſpite, ſolus
  Flebilis in terra ſit lapis iſte tua.

### LXII. *Ad Magiſtrum ludi.*

Ludi magiſter parce ſimplici turbæ:
  Sic te frequentes audiant capillati,
Et delicatæ diligat chorus menſæ:
Nec calculator, nec notarius velox
Majore quiſquam circulo coronetur.
Albæ leone flammeo calent luces,
Toſtamque fervens Julius coquit meſſem.
Cirrata loris horridis Scythæ pellis,
Qua vapulavit Marſyas Celenæus,
Ferulæque triſtes, ſceptra pædagogorum,
Ceſſent, & Idus dormiant in Octobres:
Æſtate pueri ſi valent, ſatis diſcunt.

### LXIII. *Epitaphium nobilis matronæ.*

Marmora parva quidem, ſed non ceſſura, viator,
  Mauſoli ſaxis Pyramidumque leges.
Bis mea Romano ſpectata eſt vita Terento,
  Et nihil extremos perdidit ante rogos.
Quinque dedit pueros, totidem mihi Juno puellas:
  Clauſerunt omnes lumina noſtra manus.
Contigit & thalami mihi gloria rara, fuitque
  Una pudicitiæ mentula nota meæ.



Digitized by Google

### LXIV. *Ad Pollam.*

COntigeris regina meos ſi Polla libellos,
  Non tetrica noſtros excipe fronte jocos.
Ille tuus vates, Heliconis gloria noſtri,
  Pieria caneret cum fera bella tuba,
Non tamen erubuit laſcivo dicere verſu,
  Si nec pedicor, Cotta, quid hic facio?

### LXV. *In Carmenionem.*

CUm te municipem Corinthiorum
  Jactes, Carmenion, negante nullo;
Cur frater tibi dicor, ex Iberis
Et Celtis genitus, Tagique civis?
An vultu ſimiles videmur eſſe?
Tu flexa nitidus coma vagaris;
Hiſpanis ego contumax capillis.
Levis dropace tu quotidiano:
Hirſutis ego cruribus, genisque.
Os blæſum tibi, debiliſque lingua eſt:
Nobis filia fortius loquetur.
Tam diſpar aquilæ columba non eſt,
Nec dorcas rigido fugax leoni.
Quare deſine me vocare fratrem,
Ne te, Carmenion, vocem ſororem.

### LXVI. *De Theopompo.*

QUis rogo tam durus, quis tam fuit ille ſuperbus,
  Qui juſſit fieri te, Theopompe, cocum?
Hanc aliquis faciem nigra violare culina
  Suſtinet? has uncto polluit igne comas?
Quis potius cyathos, aut quis cryſtalla tenebit?
  Qua ſapient melius mixta falerna manu?
Si tam ſidereos manet exitus iſte miniſtros,
  Jupiter utatur jam Ganymede coco.

### LXVII. *Epitaphium vetulæ.*

PYrrhæ filia, Neſtoris noverca,
  Quam vidit Niobe puella canam,
Laertes aviam ſenex vocavit,
Nutricem Priamus, ſocrum Thyeſtes;
Jam cornicibus omnibus ſuperſtes,
Hoc tandem ſita prurit in ſepulchro
Calvo Plotia cum Melanthione.

### LXVIII. *In Læliam.*

CUm tibi non Epheſos, nec ſit Rhodos aut Mitylene;
  Sed domus in vico, Lælia, patricio;
Deque coloratis numquam lita mater Etruſcis,
  Durus Aricina de regione pater;
Ζωὴ καὶ ψυχὴ laſcivum congeris uſque,
  Pro pudor! Herſiliæ civis, & Egeriæ.
Lectulus has voces, nec lectulus audiat omnis;
  Sed quem laſcivo ſtravit amica viro.
Scire cupis quo caſta modo matrona loquaris:
  Numquid cum criſſas, blandior eſſe potes?
Tu licet ediſcas totam, referaſque Corinthon,
  Non tamen omnino, Lælia, Thais eris.

### LXIX. *De Polla.*

CUſtodes das, Polla, viro; non accipis ipſa.
  Hoc eſt uxorem ducere, Polla, virum.

### LXX. *Ad Potitum.*

QUod mihi vix unus toto liber exeat anno,
  Deſidiæ tibi ſum, docte Potite, reus.
Juſtius at quanto mirere, quod exeat unus,
  Labantur toti cum mihi ſæpe dies.
Nunc reſalutantes video nocturnus amicos:
  Gratulor & multis; nemo, Potite, mihi.
Nunc ad luciferam ſignat mea gemma Dianam:
  Nunc me prima ſibi, nunc ſibi quinta rapit.
Nunc conſul, prætorve tenet, reducesque chorea:
  Auditur toto ſæpe poeta die.
Sed nec cauſidico poſſis impune negare,
  Nec ſi te rhetor, grammaticuſve rogent:
Balnea poſt decimam laſſo, centumque petuntur
  Quadrantes. fiet quando, Potite, liber?

### LXXI. *De Rabitio.*

QUiſquis læta tuis & ſera parentibus optas
  Fata, brevem titulum marmoris hujus ama.
Condidit hac caras tellure Rabirius umbras:
  Nulli ſorte jacent candidiore ſenes.
Bis ſex luſtra tori nox mitis & ultima cluſit,
  Arſerunt uno funera bina rogo.
Hos tamen ut primis raptos ſibi quærit in annis;
  Improbius nihil his fletibus eſſe poteſt.

### LXXII. *Adulatorium ad Cæſarem Trajanum.*

FRuſtra blanditiæ venitis ad me
  Attritis miſerabiles labellis.
Dicturus Dominum, Deumque non ſum:
Jam non eſt locus hac in urbe vobis.
Ad Parthos procul ite pileatos,
Et turpes, humileſque ſuppliceſque
Pictorum ſola baſiate regum.
Non eſt hic dominus, ſed Imperator,
Sed juſtiſſimus omnium ſenator:
Per quem de Stygia domo reducta eſt
Siccis ruſtica Veritas capillis.
Hoc ſub principe, ſi ſapis, caveto,
Verbis, Roma, prioribus loquaris.

### LXXIII. *Ad Marcum.*

LItera facundi gratum mihi pignus amici
  Pertulit, Auſoniæ dona ſevera togæ:
Qua non Fabricius, ſed vellet Apicius uti,
  Vellet Mæcenas Cæſarianus eques.
Vilior hæc nobis alio mittente fuiſſet:
  Non quacumque manu victima cæſa litat.
A te miſſa venit: poſſem niſi munus amare,
  Marce, tuum: poteram nomen amare meum.
Munere ſed plus eſt, & nomine gratius ipſo,
  Officium docti, judiciumque viri.

### LXXIV. *Ad Romam.*

JAm parce laſſo, Roma, gratulatori,
  Laſſo clienti: quamdiu ſalutator
Anteambulones & togatulos inter
Centum merebor plumbeos die toto?
Cum Scorpus una quindecim graves hora
Ferventis auri victor auferat ſaccos:
Non ego meorum præmium libellorum,

(Quid

Digitized by Google

(Quid enim merentur? ) Apulos velim campos.
Non Hybla, non me ſpicifer caput Nilus;
Nec quæ paludes delicata Pomptinas
Ex arce clivi ſpectat uva Setini.
Quid concupiſcam quæris ergo? dormire.

### LXXV. *De Galla.*

MIllia viginti quondam me Galla popoſcit;
Et, fateor, magni non erat illa nimis.
Annus abit: bis quina dabis ſeſtertia, dixit.
Poſcere plus viſa eſt, quam prius, illa mihi.
Jam duo poſcenti poſt ſextum millia menſem,
Mille dabam nummos: noluit accipere.
Tranſierant binæ forſan, ternæve Calendæ,
Aureolos ultro quatuor ipſa petit.
Non dedimus. centum juſſit me mittere nummos:
Sed viſa eſt nobis hæc quoque ſumma gravis.
Sportula nos junxit quadrantibus arida centum:
Hanc voluit: puero diximus eſſe datam.
Inferius numquid potuit deſcendere? fecit.
Dat gratis: ultro dat mihi Galla: nego.

### LXXVI. *De Mævio.*

HOc, fortuna, tibi videtur æquum?
Civis non Syriæve, Parthiæve,
Nec de Cappadocis eques cataſtis,
Sed de plebe Remi, Numæque verna,
Jucundus, probus, innocens, amicus,
Lingua doctus utraque; cujus unum eſt,
Sed magnum vitium, quod eſt poeta;
Pullo Mævius alget in cuculo:
Cocco mulio fulget Incitatus.

### LXXVII. *De Caro medico.*

NEquius a Caro nihil umquam, Maxime, factum eſt,
Quam quod febre perit: fecit & illa nefas.
Sæva, nocens febris ſaltem quartana fuiſſes!
Servari medico debuit ille ſuo.

### LXXVIII. *Ad Macrum.*

IBis litoreas, Macer, Salonas:
Ibit rara fides, amorque recti,
Et ſecum comitem trahet pudorem.
Semper pauperior redit poteſtas.
Felix auriferæ colone terræ,
Rectorem vacuo ſinu remittes,
Optabiſque moras, & exeuntem
Udo Dalmata gaudio ſequeris.
Nos Celtas, Macer, & truces Iberos
Cum deſiderio tui petemus.
Sed quæcumque tamen feretur illic
Piſcoſi calamo Tagi notata,
Macrum pagina noſtra nominabit.
Sic inter veteres legar poetas;
Nec multos mihi præferas priores,
Uno ſed tibi ſim minor Catullo.

### LXXIX. *De Torquato & Otacilio.*

AD lapidem Torquatus habet prætoria quartum:
Ad quartum breve rus emit Otacilius.
Torquatus nitidas vario de marmore thermas
Extruxit: cucumam fecit Otacilius.
Diſpoſuit Daphnona ſuo Torquatus in agro:
Caſtaneas centum ſevit Otacilius.
Conſule Torquato vici fuit ille magiſter;
Nec minor in tanto viſus honore ſibi.
Grandis ut exiguam bos ranam ruperat olim;
Sic puto Torquatus rumpet Otacilium.

### LXXX. *De Erote.*

PLorat Eros, quoties maculoſæ pocula myrrhæ
Inſpicit, aut pueros, nobiliusve citrum.
Et gemitus imo ducit de pectore, quod non
Tota miſer coemat Septa, feratque domum.
Quam multi faciunt, quod Eros, ſed lumine ſicco!
Pars major lacrimas ridet, & intus habet.

### LXXXI. *De Phyllide.*

CUm duo veniſſent ad Phyllida mane fututum,
Et nudam cuperet ſumere uterque prior:
Promiſit pariter ſe Phyllis utrique daturam,
Et dedit. ille pedem ſuſtulit, hic tunicam.

### LXXXII. *Ad Gallum.*

SI quid noſtra tuis adicis vexatio rebus,
Mane, vel a media nocte togatus ero.
Stridenteſque feram flatus Aquilonis iniqui,
Et patiar nimbos, excipiamque nives.
Sed ſi non fias quadrante beatior uno,
Per gemitus noſtros, ingenuaſque cruces:
Parce precor laſſo, vanoſque remitte labores,
Qui tibi non proſunt, & mihi, Galle, nocent.

### LXXXIII. *Ad Marinum.*

RAros colligis hinc & hinc capillos,
Et latum nitidæ, Marine, calvæ
Campum temporibus tegis comatis:
Sed moti redeunt jubente vento,
Redduntur que ſibi, caputque nudum
Cirris grandibus hinc & inde cingunt.
Inter Spendophorum, Teleſphorumque,
Cydæ ſtare putabis Hermeroten.
Vis tu ſimplicius ſenem fateri?
Ut tandem videaris unus eſſe?
Tonſor jam reliquos metat capillos,
Calvo turpius eſt nihil comato.

### LXXXIV. *De Afro, ad Caditianum.*

MIraris, quare dormitum non eat Afer?
Accumbat cum qua Caditiane vides.

### LXXXV. *De Ladonte nauta.*

JAm ſenior Ladon Tiberinæ nauta carinæ
Proxima dilectis rura paravit aquis.
Quæ cum ſæpe vagus premeret torrentibus undis
Tibris, & hiberno rumperet arva lacu:
Emeritam puppim, ripa quæ ſtabat in alta,
Implevit ſaxis, oppoſuitque vadis.
Sic nimias avertit aquas. quis credere poſſet?
Auxilium domino merſa carina tulit.



Digitized by Google

LXXXVI. *De Lauro.*

NEmo nova caluit ſic inflammatus amica,
 Flagravit quanto Laurus amore pilæ.
Sed qui primus erat luſor, dum floruit ætas;
 Nunc poſtquam deſiit ludere, prima pila eſt.

LXXXVII. *De natali Reſtituti.*

OCtobres age ſentiat Calendas
 Facundi pia Roma Reſtituti.
Linguis omnibus & favete votis.
Natalem colimus, tacete lites.
Abſit cereus aridi clientis,
Et vani triplices, breveſque mappæ
Expectent gelidi jocos Decembris.
Certent muneribus beatiores.
Agrippæ tumidus negotiator
Cadmi municipes ferat lacernas.
Pugnorum reus, ebriæque noctis
Cœnatoria mittat advocato.
Infamata virum puella vicit?
Veros ſardonychas ſed ipſa tradat.
Mirator veterum ſenex avorum,
Donet Phidiaci toreuma cæli.
Venator leporem, colonus hœdum,
Piſcator ferat æquorum rapinas.
Si mittit ſua quiſque, quid poetam
Miſſurum tibi, Reſtitute, credis?

LXXXVIII. *Ad Cottam.*

OMnes perſequeris prætorum, Cotta, libellos;
 Accipis & ceras: officioſus homo es.

LXXXIX. *De ſtatua Junonis.*

JUno labor, Polyclete, tuus, & gloria felix,
 Phidiacæ cuperent quam meruiſſe manus:
Ore nitet tanto, quanto ſuperaſſet in Ida
 Judice convictas non dubitante deas.
Junonem, Polyclete, ſuam niſi frater amaret,
 Junonem poterat frater amare tuam.

XC. *In Ligellam.*

QUid vellis vetulum, Ligella, cunnum?
 Quid buſti cineres tui laceſſis?
Tales munditiæ decent puellas.
Nam tu jam nec anus potes videri.
Iſtud, crede mihi, Ligella, belle
Non mater facit Hectoris, ſed uxor.
Erras, ſi tibi cunnus hic videtur;
Ad quem mentulæ pertinere deſit.
Quare ſi pudor eſt, Ligella, noli
Barbam vellere mortuo leoni.

XCI. *De Almone.*

OMnes eunuchos habet Almo, nec arrigit ipſe,
 Et queritur, pariat quod ſua Polla nihil.

XCII. *Ad Marium.*

MAri, quietæ cultor & comes vitæ,
 Quo cive priſca gloriatur Atina:
Has tibi gemellas barbari decus luci
Commendo pinus, iliceſque Faunorum,
Et ſemidocta villici manu ſtructas
Tonantis aras, horridique Sylvani,
Quas tinxit agni ſæpe ſanguis, aut hœdi,
Dominamque ſancti virginem deam templi,
Et quem ſororis hoſpitem vides caſtæ
Martem mearum principem Calendarum,
Et delicatæ laureum nemus Floræ,
In quod Priapo perſequente confugit.
Hoc omne agelli mite parvuli numen
Seu tu cruore, ſive thure placabis:
Ubicumque noſter Martialis eſt, dices,
Hac, ecce, meum dextera litat vobis
Abſens ſacerdos; vos putate præſentem;
Et date duobus, quidquid alter optarit.

XCIII. *Ad Clementem.*

SI prior Euganeas Clemens Helicaonis oras,
 Pictaque pampineis videris arva jugis;
Perfer Ateſtinæ nondum vulgata Sabinæ
 Carmina, purpurea ſed modo ſuta toga.
Ut roſa delectat, metitur quæ pollice primo:
 Sic nova nec mento ſordida charta juvat.

XCIV. *Munuſculum Pomorum.*

NOn mea Maſſylus ſervat pomaria ſerpens,
 Regius Alcinoi nec mihi ſervit ager:
Sed Nomentana ſecurus germinat hortus
 Arbore, nec furem plumbea mala timent.
Hæc igitur, media quæ ſunt modo nata Suburra,
 Mittimus autumni cerea poma mei.

XCV. *Ad Gallam.*

INfantem tibi vir; tibi, Galla, remiſit adulter.
 Hi, puto, non dubie ſe futuiſſe negant.

XCVI. *Ad Avitum.*

SÆpe loquar nimium gentes quod, Avite, remotas
 Miraris, Latia factus in urbe ſenex;
Auriferumque Tagum ſitiam, patriumque Salonem,
 Et repetam ſaturæ ſordida rura caſæ.
Illa placet tellus, in qua res parva beatum
 Me facit, & tenues luxuriantur opes.
Paſcitur hic: ibi paſcit ager: tepet igne maligno
 Hic focus, ingenti lumine lucet ibi.
Hic pretioſa fames, conturbatorque macellus,
 Menſa ibi divitiis ruris operta ſui.
Quatuor hic æſtate togæ, pluresve teruntur,
 Autumnis ibi me quatuor una tegit.
I, cole nunc reges: quidquid non præſtat amicus,
 Cum præſtare tibi poſſit, Avite, locus.

XCVII. *De Numa.*

DUm levis arſura ſtruitur Libitina papyro,
 Dum myrrham, & caſiam flebilis uxor emit:
Jam ſcrobe, jam lecto, jam pollinctore parato
 Hæredem ſcripſit me Numa: convaluit.

XCVIII. *In Publium.*

ADdat cum mihi Cæcubum miniſter,
 Idæo reſolutior cinædo,
Quo nec filia cultior, nec uxor,

Nec

Nec mater tua, nec ſoror recumbit:
Vis ſpectem potius tuas lacernas,
Aut citrum vetus, Indicoſque dentes?
Suſpectus tibi ne tamen recumbam,
Præſta de grege, ſordidaque villa
Tonſos, horridulos, rudes, puſillos
Hircoſi mihi filios ſubulci.
Perdet te pudor hic: habere, Publi,
Mores non potes hos, & hos miniſtros.

XCIX. *De figura Socratis.*

SI Romana forent hæc Socratis ora, fuiſſent
Julius in Satyris qualia Rufus habet.

C. *In commiſcentem verſus operi ſuo.*

QUid, ſtulte, noſtris verſibus tuos miſces?
Cum litigante quid tibi, miſer, libro?
Quid congregare cum leonibus vulpes,
Aquiliſque ſimiles facere noctuas quæris?
Habeas licebit alterum pedem Ladæ,
Inepte, fruſtra crure ligneo curres.

CI. *De Capitolino.*

ELyſio redeat ſi forte remiſſus ab agro
Ille ſuo felix Cæſare Galba vetus;
Qui Capitolinum pariter, Galbamque jocantes
Audierit: dicet, ruſtice Galba tace.

CII. *De Phileno.*

QUa factus ratione ſit requiris,
Qui numquam futuit, pater Philenus?
Gaditanus, Avite, dicat iſtud:
Qui ſcribit nihil, & tamen poeta eſt.

CIII. *Ad municipes ſuos Bilbilitanos.*

MUnicipes, Auguſta mihi quos Bilbilis acri
Monte creat, rapidus quem Salo cingit aquis;
Ecquid læta juvat veſtri vos gloria vatis?
Nam decus & nomen, famaque veſtra ſumus.
Nec ſua plus debet tenui Verona Catullo,
Meque velit dici non minus illa ſuum.
Quatuor acceſſit triceſima meſſibus æſtas,
Ut ſine me Cereri ruſtica liba datis.
Mœnia dum colimus dominæ pulcherrima Romæ;
Mutavere meas Itala regna comas.
Excipitis reducem placida ſi mente, venimus:
Aſpera ſi geritis corda, redire licet.

CIV. *Ad Librum.*

I Noſtro comes, i libelle Flacco
Longum per mare, ſed faventis undæ,
Et curſu facili, tuiſque ventis
Hiſpanæ pete Tarraconis arces.
Illinc te rota tollet, & citatus
Altam Bilbilin, & tuum Salonem
Quinto forſitan eſſedo videbis.
Quid mandem tibi quæris? ut ſodales
Paucos, ſed veteres & ante brumas
Triginta mihi quatuorque viſos
Ipſa protinus a via ſalutes,
Et noſtrum admoneas ſubinde Flaccum,
Jucundos mihi, nec laborioſos
Seceſſus ſpatio paret ſalubri,
Qui pigrum faciant tuum parentem.
Hæc ſunt: jam tumidus vocat magiſter,
Caſtigatque moras, & aura portum
Laxavit melior. vale libelle.
Navem, ſcis puto, non moratur unus.

---

# LIBER XI.

I.

QUo tu, quò liber otioſe tendis,
Cultus ſindone non quotidiana?
Numquid Parthenium videre tentas?
Vadas, & redeas inevolutus.
Libros non legit ille, ſed libellos,
Nec Muſis vacat, aut ſuis vacaret.
Ecquid te ſatis æſtimas beatum,
Contingunt tibi ſi manus minores?
Vicini pete porticum Quirini:
Turbam non habet otioſiorem
Pompejus, vel Agenoris puella,
Vel primæ dominus levis carinæ.
Sunt illic duo, treſve, qui revolvant
Noſtrarum tineas ineptiarum:
Sed cum ſponſio, fabulæque laſſæ
De Scorpo fuerint, & Incitato.

II. *Ad Lectores.*

TRiſte ſupercilium, durique ſevera Catonis
Frons, & aratoris filia Fabricii,
Et perſonati faſtus, & regula morum,
Quidquid & in tenebris non ſumus, ite foras.
Clamant ecce mei, io Saturnalia, verſus,
Et licet, & ſub te præſide, Nerva, licet.
Lectores tetrici ſalebroſum ediſcite Sanctram:
Nil mihi vobiſcum eſt: iſte liber meus eſt.

III. *De ſuis libellis.*

NOn urbana mea tantum Pimpleide gaudent
Otia, nec vacuis auribus iſta damus:
Sed meus in Geticis ad Martia ſigna pruinis
A rigido teritur Centurione liber:
Dicitur & noſtros cantare Britannia verſus.
Quid prodeſt? neſcit ſacculus iſta meus.
At quam victuras poteramus pangere chartas,
Quantaque Pieria prælia flare tuba!
Cum pia reddiderint Auguſtum numina terris,
Et Mæcenatem ſi mihi Roma daret.

IV. *Precatur Deos pro Nerva Trajano.*

SAcra, Lareſque Phrygum, quos Trojæ maluit hæres,
Quam rapere arſuras Laomedontis opes:
Scriptus es æterno nunc primum Juppiter auro,
Et ſoror, & ſummi filia tota patris:
Et qui purpureis jam tertia nomina faſtis,
Jane, refers Nervæ; vos precor ore pio:
Hunc omnes ſervate ducem, ſervate ſenatum:
Moribus hic vivat principis, ille ſuis.

V. In

V. *In laudem Nervæ Trajani.*

TAnta tibi eſt recti reverentia, Cæſar, & æqui,
Quanta Numæ fuerat: ſed Numa pauper erat;
Ardua res hæc eſt, opibus non tradere mores,
Et cum tot Crœſos viceris, eſſe Numam.
Si redeant veteres, ingentia nomina, patres,
Elyſium liceat ſi vacuare nemus:
Te colet invictus pro libertate Camillus;
Aurum Fabricius, te tribuente, volet.
Te duce gaudebit Brutus; tibi Sylla cruentus
Imperium tradet, cum poſiturus erit.
Et te privato cum Cæſare Magnus amabit:
Donabit totas & tibi Craſſus opes.
Ipſe quoque infernis revocatus Ditis ab umbris,
Si Cato reddatur, Cæſarianus erit.

VI. *Ad Romam.*

UNctis falciferi ſenis diebus,
Regnator quibus imperat fritillus,
Verſu ludere non laborioſo
Permittis, puto, pileata Roma.
Riſiſti: licet ergo, nec vetamur.
Pallentes procul hinc abite curæ:
Quidquid venerit obvium, loquamur,
Moroſa ſine cogitatione.
Miſce dimidios puer trientes,
Quales Pythagoras dabat Neroni:
Miſce, Dindyme, ſed frequentiores.
Poſſum nil ego ſobrius. bibenti
Succurrent mihi quindecim poetæ.
Da nunc baſia, ſed Catulliana:
Quæ ſi tot fuerint, quot ille dixit,
Donabo tibi paſſerem Catulli.

VII. *Ad Paullam.*

JAm certe ſtupido non dices, Paulla, marito,
Ad mœchum quoties longius ire voles,
Cæſar in Albanum juſſit me mane venire,
Cæſar Circeios: jam ſtropha talis abiit.
Penelopæ licet eſſe tibi ſub principe Nerva;
Sed prohibet ſcabies, ingeniumque vetus.
Infelix quid ages? ægram ſimulabis amicam?
Hærebit dominæ vir comes ipſe ſuæ:
Ibit & ad fratrem tecum, matremque, patremque.
Quas igitur fraudes ingenioſa paras?
Dicet & hyſtericam ſe forſitan altera mœcha
In Sinueſſano velle ſedere lacu.
Quanto tu melius! quoties placet ire fututum,
Quæ verum mavis dicere, Paulla, viro.

VIII. *De baſiis ſui pueri.*

LAſſa quod externi ſpirant opobalſama drauci;
Ultima quod curvo quæ cadit aura croco;
Poma quod hiberna matureſcentia capſa:
Arbore quod verna luxurioſus ager;
De Pallatinis dominæ quod ſerica prælis;
Succina virginea quod regelata manu:
Amphora quod nigri, ſed longe fracta Falerni;
Quod qui Sicanias detinet hortus apes:
Quod Coſmi redolent alabaſtra, focique Deorum:
Quod modo divitibus lapſa corona comis:
Singula quid dicam? non ſunt ſatis; omnia miſce:
Hoc fragrant pueri baſia mane mei.
Scire cupis nomen? nil præter baſia dicam.
Juraſti. nimium ſcire, Sabine, cupis.

IX. *De ſtatua Memoris.*

CLarus fronde Jovis, Romani fama cothurni,
Spirat Apellea redditus arte Memor.

X. *De Turno.*

COntulit ad Satyras ingentia pectora Turnus:
Cur non ad Memoris carmina? frater erat.

XI. *Ad puerum ſuum.*

TOlle puer calices, tepidique toreumata Nili,
Et mihi ſecura pocula trade manu,
Trita patrum labris, & tonſo pura miniſtro;
Antiquus menſis reſtituatur honor.
Te potare decet gemma, qui Mentora frangis
In ſcaphium mœchæ, Sardanapale, tuæ.

XII. *In Zoilum.*

JUs tibi natorum vel ſeptem, Zoile, detur:
Dum matrem nemo det tibi, nemo patrem.

XIII. *Epitaphium Paridis Pantomimi.*

QUiſquis Flaminiam teris viator,
Noli nobile præterire marmor.
Urbis deliciæ, ſaleſque Nili,
Ars & gratia, luſus & voluptas,
Romani decus & dolor theatri,
Atque omnes Veneres, Cupidineſque,
Hoc ſunt condita, quo Paris, ſepulcro.

XIV. *De colono.*

HÆredes, nolite brevem ſepelire colonum:
Nam terra eſt illi quantulacumque gravis.

XV. *De libro ſuo.*

SUnt chartæ mihi, quas Catonis uxor,
Et quas horribiles legant Sabinæ:
Hic totus volo rideat libellus,
Et ſit nequior omnibus libellis:
Qui vino madeat, nec erubeſcat
Pingui ſordidus eſſe Coſmiano.
Ludat cum pueris, amet puellas:
Nec per circuitus loquatur illam,
Ex qua naſcimur, omnium parentem,
Quam ſanctus Numa mentulam vocabat.
Verſus hos tamen eſſe tu memento
Saturnalicios, Apollinaris.
Mores non habet hic meos libellus.

XVI. *Ad Lectores.*

QUi gravis es nimium, potes hinc jam lector abire
Quo libet: urbanæ ſcripſimus iſta togæ.
Nam mea Lampſacio laſcivit pagina verſu,
Et Tarteſſiaca concrepat æra manu.
O quoties rigida pulſabis pallia vena,
Sis gravior Curio, Fabricioque licet!
Tu quoque nequitias noſtri luſuſque libelli
Uda puella leges, ſis Patavina licet.
Erubuit, poſuitque meum Lucretia librum:
Sed coram Bruto. Brute recede, leget.

XVII.

XVII. *Ad Sabinum.*

Non omnis noſtri nocturna eſt pagina libri:
Invenies & quod mane, Sabine, legas.

XVIII. *Ad Lupum.*

Donaſti Lupe rus ſub urbe nobis:
Sed rus eſt mihi majus in feneſtra.
Rus hoc dicere, rus potes vocare?
In quo ruta facit nemus Dianæ,
Argutæ tegit ala quod cicadæ,
Quod formica die comedit uno,
Clauſæ cui folium roſæ corona eſt:
In quo non magis invenitur herba,
Quam coſti folium, piperve crudum:
In quo nec cucumis jacere rectus,
Nec ſerpens habitare tota poſſit.
Erucam male paſcit hortus unam;
Conſumpto moritur culex ſalicto;
Et talpa eſt mihi foſſor, atque arator:
Non boletus hiare, non mariſcæ
Ridere, aut violæ patere poſſunt.
Fines mus populatur, & colono
Tamquam ſus Calydonius timetur,
Et ſublata volantis ungue Procnes
In nido ſeges eſt hirundinino;
Et cum ſtet ſine falce, mentulaque,
Non eſt dimidio locus Priapo.
Vix implet cochleam peracta meſſis,
Et muſtum nuce condimus picata.
Erraſti, Lupe, litera ſed una:
Nam quo tempore *prædium* dediſti,
Mallem tu mihi *prandium* dediſſes.

XIX. *In Gallam.*

Quæris cur nolim te ducere, Galla? diſerta es.
Sæpe ſolœciſmum mentula noſtra facit.

XX. *Ad Lectorem gravem.*

Cæſaris Auguſti laſcivos, livide, verſus
Sex lege, qui triſtis verba Latina legis.
*Quod futuit Glaphyren Antonius, hanc mihi pœnam*
*Fulvia conſtituit, ſe quoque uti futuam.*
*Fulviam ego ut futuam? quid ſi me Manius oret*
*Pædicem? faciam? non puto ſi ſapiam.*
*Aut futue, aut pugnemus, ait. quid, quod mihi vita*
*Carior eſt ipſa mentula? ſigna canant.*
Abſolvis lepidos nimirum, Auguſte, libellos,
Qui ſcis Romana ſimplicitate loqui.

XXI. *In Lydiam.*

Lydia tam laxa eſt, equitis quam culus aeni;
Quam celer arguto qui ſonat ære trochus;
Quam rota tranſmiſſo toties intacta petauro,
Quam vetus a craſſa calceus udus aqua;
Quam quæ rara vagos expectant retia turdos,
Quam Pompeiano vela negata Noto;
Quam quæ de phthiſico lapſa eſt armilla cinædo,
Culcita Leuconico quam viduata ſuo;
Quam veteres brachæ Britonis pauperis, & quam
Turpe Ravennatis guttur onocrotali.
Hanc in piſcina dicor futuiſſe marina.
Neſcio: piſcinam me futuiſſe puto.

XXII. *In pædiconem maſturbantem.*

Mollia quod nivei duro teris ore Galeſi
Baſia, quod nudo cum Ganymede jaces;
Quis negat hoc nimium? ſed ſit ſatis: inguina ſaltem
Parce fututrici ſollicitare manu.
Levibus in pueris plus hæc, quam mentula, peccat:
Et faciunt digiti, præcipitantque virum.
Inde tragus, celereſque pili, mirandaque matri
Barba, nec in clara balnea luce placent.
Diviſit natura mares; pars una puellis,
Una viris genita eſt: utere parte tua.

XXIII. *In Silam.*

Nubere Sila mihi nulla non lege parata eſt:
Sed Silam nulla ducere lege volo.
Cum tamen inſtaret, decies mihi dotis in auro
Sponſa dabis, dixi: quid minus eſſe poteſt?
Nec futuam quamvis prima te nocte maritus,
Communis tecum nec mihi lectus erit:
Complectarque meam, nec tu prohibebis, amicam;
Ancillam mittes & mihi juſſa tuam.
Te ſpectante dabit nobis laſciva miniſter
Baſia, ſive meus, ſive erit ille tuus.
Ad cœnam venies: ſed ſic diviſa recumbes,
Ut non tangantur pallia noſtra tuis.
Oſcula rara dabis nobis, ſed non dabis ultro:
Nec quaſi nupta dabis, ſed quaſi mater anus.
Si potes iſta pati, ſi nil perferre recuſas:
Invenies qui te ducere, Sila, velit.

XXIV. *Ad Labullum.*

Dum te proſequor, & domum reduco,
Aurem dum tibi præſto garrienti,
Et quidquid loqueris, faciſque, laudo,
Quot verſus poterant, Labulle, naſci?
Hoc damnum tibi non videtur eſſe,
Si quod Roma legit, requirit hoſpes,
Non deridet eques, tenet ſenator,
Laudat cauſidicus, poeta carpit,
Propter te perit? hoc, Labulle, verum eſt?
Hoc quiſquam ferat, ut tibi tuorum
Sit major numerus togatulorum,
Librorum mihi ſit minor meorum?
Triginta prope jam diebus una eſt
Nobis pagina vix peracta: ſic fit,
Cum cœnare domi poeta non vult.

XXV. *In Linum.*

Illa ſalax nimium, nec paucis nota puellis
Stare Lino deſiit mentula: lingua cave.

XXVI. *Ad Teleſphorum puerum.*

O Mihi grata quies, o blanda, Teleſphore, cura,
Qualis in amplexu non fuit ante meo!
Baſia da nobis vetulo puer uda Falerno,
Pocula da labris facta minora tuis.
Addideris ſuper hæc Veneris ſi gaudia vera:
Eſſe negem melius cum Ganymede Jovi.

XXVII. *Ad Flaccum.*

Ferreus es, ſi ſtare poteſt tibi mentula, Flacce,
Cum te ſex cyathos orat amica gari;

Vel

Digitized by Google

Vel duo fruſta rogat cybii, tenuemve lacertum,
  Nec dignam toto ſe botryone putat:
Cui portat gaudens ancilla paropſide rubra
  Alecem, ſed quam protinus illa voret:
Aut cum perfricuit frontem, poſuitque pudorem,
  Succida palliolo vellera quinque petit.
At mea me libram foliati poſcat amica,
  Aut virides gemmas, ſardonychaſve pares:
Nec niſi prima velit de Tuſco Serica vico,
  Aut centum aureolos, ſic velut æra, roget.
Nunc tu velle putas hæc me dare dona puellæ?
  Nolo: ſed his ut ſit digna puella, volo.

XXVIII. *De nephritico, ſed phrenetico.*

INvaſit medicum ſica nephriticus, Aucte:
  Et præcidit Hylan. hic, puto, ſanus erat.

XXIX. *Ad Phyllidem.*

LAnguida cum vetula tractare virilia dextra
  Cœpiſti, jugulor pollice, Phylli, tuo.
Nam cum me murem, cum me tua lumina dicis:
  Horis me refici vix puto poſſe decem.
Blanditias neſcis: dabo, dic tibi millia centum,
  Et dabo Setini jugera culta ſoli:
Accipe vina, domum, pueros, chryſendeta, menſas:
  Nil opus eſt digitis; ſic mihi, Phylli, frica.

XXX. *In Zoilum.*

OS male cauſſidicis, & dicis olere poetis:
  Sed fellatori, Zoile, pejus olet.

XXXI. *In Cæcilianum.*

ATtreus Cæcilius cucurbitarum
  Sic illas quaſi filios Thyeſtæ
In partes lacerat, ſecatque mille.
Guſtu protinus has edes in ipſo,
Has prima feret alterave cœna;
Has cœna tibi tertia reponet.
Hinc ſeras epidipnidas parabit;
Hinc piſtor fatuas facit placentas;
Hinc & multiplices ſtruit tabellas;
Et notas caryotidas theatris:
Hinc exit varium coco minutal,
Ut lentem poſitam fabamque credas:
Boletos imitatur, & botellos,
Et caudam cybii, breveſque mænas:
Hinc cellarius experitur artes,
Ut condat vario vafer ſapore
In ruta folium Capelliana.
Sic implet gabatas, paropſidaſque,
Et leves ſcutulas, cavaſque lances.
Hoc lautum putat, hoc putat venuſtum,
Unum ponere ferculis tot aſſem.

XXXII. *In Neſtorem.*

NEc toga, nec focus eſt, nec tritus cimice lectus,
  Nec tibi de bibula ſarta palude teges:
Nec puer, aut ſenior, nulla eſt ancilla, nec infans,
  Nec ſera, nec clavis, nec canis, atque calix.
Tu tamen affectas, Neſtor, dici atque videri
  Pauper, & in populo quæris habere locum.
Mentiris, vanoque tibi blandiris honore:
  Non eſt paupertas, Neſtor, habere nihil.

XXXIII. *De Praſino.*

SÆpius ad palmam Praſinus poſt fata Neronis
  Pervenit, & victor præmia plura refert.
I nunc, Livor edax, dic te ceſſiſſe Neroni:
  Vicit nimirum, non Nero, ſed Praſinus.

XXXIV. *De Apro.*

ÆDes emis Aper, ſed quas nec noctua vellet
  Eſſe ſuas: adeo nigra, vetuſque caſa eſt.
Vicinos illi nitidus Maro poſſidet hortos.
  Cœnabit belle, non habitabit Aper.

XXXV. *Ad Fabullum.*

IGnotos mihi cum voces trecentos,
  Quare non veniam vocatus a te
Miraris, quererisque, litigaſque.
Solus cœno, Fabulle, non libenter.

XXXVI. *De Cajo Proculo.*

CAius hanc lucem gemma mihi Julius alba
  Signat, io votis redditus, ecce, meis.
Deſperaſſe juvat, veluti jam rupta ſororum
  Fila: minus gaudent, qui timuere nihil.
Hypne quid exſpectas piger? immortale Falernum
  Funde; ſenem poſcunt talia vota cadum.
Quincunces, & ſex cyathos, beſſemque bibamus,
  Caius ut fiat Julius & Proculus.

XXXVII. *In Zoilum.*

ZOile quid tota gemmam præcingere libra
  Te juvat & miſerum perdere ſardonycha?
Annulus iſte tuis fuerat modo cruribus aptus;
  Non eadem digitis pondera conveniunt.

XXXVIII. *De muliene ſurdo.*

MUlio viginti venit modo millibus, Aule:
  Miraris pretium tam grave? ſurdus erat.

XXXIX. *In Charidemum.*

CUnarum fueras motor, Charideme, mearum;
  Et pueri cuſtos, aſſiduuſque comes.
Jam mihi nigreſcunt tonſa ſudaria barba,
  Et queritur labris puncta puella meis.
Sed tibi non crevi: te noſter villicus horret:
  Te diſpenſator, te domus ipſa pavet.
Ludere nec nobis, nec tu permittis amare:
  Nil mihi vis, & vis cuncta licere tibi.
Corripis, obſervas, quereris, ſuſpiria ducis;
  Et vix a ferulis abſtinet ira manum.
Si Tyrios ſumpſi cultus, unxive capillos;
  Exclamas, Numquam fecerat iſta pater.
Et numeras noſtros adſtricta fronte trientes,
  Tamquam de cella ſit cadus ille tua.
Deſine: non poſſum libertum ferre Catonem.
  Eſſe virum jam me dicet amica tibi.

XL. *De Luperco.*

FOrmoſam Glyceren amat Lupercus,
  Et ſolus tenet, imperatque ſolus:

Quam

Digitized by Google

Quam toto ſibi menſe non fututam
Cum triſtis quereretur; & roganti
Cauſam reddere vellet Æliano:
Reſpondit, Glyceræ dolere dentes.

*XLI. De Amynta.*

INdulget pecori nimium dum paſtor Amyntas,
Et gaudet fama, luxuriaque gregis:
Cedentes oneri ramos, ſilvamque fluentem
Vicit, concuſſas ipſe ſecutus opes.
Triſte nemus diræ vetuit ſupereſſe rapinæ,
Damnavitque rogis noxia ligna pater.
Pingues, Lygde, ſues habeat vicinus Iolas:
Te ſatis eſt nobis annumerare pecus.

*XLII. In Cæcilianum.*

VIvida cum poſcas epigrammata, mortua ponis
Lemmata: qui fieri, Cæciliane, poteſt?
Mella jubes Hyblæa tibi, vel Hymettia naſci,
Et thyma Cecropiæ Corſica ponis api?

*XLIII. In uxorem.*

DEprenſum in puero tetricis me vocibus uxor
Corripis, & culum te quoque habere refers.
Dixit idem quoties laſcivo Juno Tonanti?
Ille tamen gracili cum Ganymede jacet.
Incurvabat Hylam poſito Tirinthius arcu:
Tu Megaram credis non habuiſſe nates?
Torquebat Phœbum Daphne fugitiva: ſed illas
Oebalius flammas juſſit abire puer.
Briſeis multum quamvis averſa jaceret,
Æacidæ propior lævis amicus erat.
Parce tuis igitur dare maſcula nomina rebus,
Teque puta cunnos, uxor, habere duos.

*XLIV. Ad ſenem orbum.*

ORbus es, & locuples, & Bruto conſule natus,
Eſſe tibi veras credis amicitias?
Sunt veræ: ſed quas juvenis, quas pauper habebas:
Qui novus eſt, mortem diligit ille tuam.

*XLV. In Cantharum.*

INtraſti quoties inſcriptæ limina cellæ,
Seu puer arriſit, ſive puella tibi:
Contentus non es foribus, veloque, ſeraque,
Secretumque jubes grandius eſſe tibi.
Oblinitur minimæ ſi qua eſt ſuſpectio rimæ,
Punctaque laſciva quæ terebrantur acu.
Nemo eſt tam teneri, tam ſollicitique pudoris,
Qui vel pædicat, Canthare, vel futuit.

*XLVI. In Mævium.*

JAm, niſi per ſomnum, non arrigis, & tibi, Mævi,
Incipit in medios meiere verpa pedes:
Truditur & digitis pannucea mentula laſſis,
Nec levat extinctum ſollicitata caput.
Quid miſeros fruſtra cunnos, culoſque laceſſis?
Summa petas: illic mentula vivit anus.



*XLVII. In Blattaram.*

OMnia femineis quare dilecta catervis
Balnea devitat Blattara? ne futuat.
Cur nec Pompeia lentus ſpatiatur in umbra,
Nec petit Inachidos limina? ne futuat.
Cur Lacedæmonio luteum ceromate corpus
Perfundit gelida Virgine? ne futuat.
Cum ſic feminei generis contagia vitet,
Cur lingit cunnum Blattara? ne futuat.

*XLVIII. In Silium Italicum.*

SIlius hæc magni celebrat monumenta Maronis,
Jugera facundi qui Ciceronis habet.
Hæredem, dominumque ſui tumulive, Lariſve
Non alium mallet, nec Maro, nec Cicero.

*XLIX. De Silio.*

JAm prope deſertos cineres & ſancta Maronis
Nomina qui coleret, pauper, & unus erat.
Silius optatæ ſuccurrere cenſuit umbræ,
Silius & vatem, non minor ipſe, tulit.

L. *In Phyllida.*

NUlla eſt hora tibi, qua non me, Phylli, furentem
Deſpolies, tanta calliditate rapis.
Nunc plorat ſpeculo fallax ancilla relicto:
Gemma vel a digito, vel cadit aure lapis.
Nunc furtiva lucri fieri bombycina poſſunt:
Profertur Coſmi nunc mihi ſiccus onyx.
Amphora nunc petitur nigri carioſa Falerni,
Expiet ut ſomnos garrula ſaga tuos.
Nunc ut emam grandemve lupum, mullumve bilibrem,
Indixit cœnam dives amica tibi.
Sit pudor, & tandem veri reſpectus, & æqui.
Nil tibi, Phylli, nego: nil mihi, Phylli, nega.

LI. *De Titio.*

TAnta eſt quæ Titio columna pendet,
Quantum Lampſaciæ colunt puellæ.
Hic nullo comitante, nec moleſto,
Thermis grandibus, & ſuis lavatur:
Anguſte Titius tamen lavatur.

LII. *Ad Julium Cerealem.*

CŒnabis belle, Juli Cerealis, apud me:
Conditio eſt melior ſi tibi nulla, veni.
Octavam poteris ſervare: lavabimur una:
Scis quam ſint Stephani balnea juncta mihi.
Prima tibi dabitur ventri lactuca movendo
Utilis, & porris fila reſecta ſuis.
Mox vetus, & tenui major cordylla lacerto;
Sed quam cum rutæ frondibus ova tegant.
Altera non deerunt tenui verſata favilla;
Et Velabrenſi maſſa recocta foco:
Et quæ Picenum ſenſerunt frigus olivæ:
Hæc ſatis in guſtu. cetera noſſe cupis?
Mentiar, ut venias; piſces, conchylia, ſumen,
Et cortis ſaturas, atque paludis aves:
Quæ nec Stella ſolet rara niſi ponere cœna.
Plus ego polliceor; nil recitabo tibi.



Digitized by Google

Ipſe tuos nobis relegas licet uſque Gigantas,
Rura vel æterno proxima Virgilio.

LIII. *De Claudia Rufina*.

CLaudia cæruleis cum ſit Rufina Britannis
Edita, quam Latiæ pectora gentis habet!
Quale decus formæ! Romanam credere matres
Italides poſſunt, Atthides eſſe ſuam.
Di bene quod ſancto peperit fœcunda marito,
Quod ſperat generos, quodque puella nurus.
Sic placeat Superis, ut conjuge gaudeat uno,
Et ſemper natis gaudeat illa tribus.

LIV. *In Zoilum*.

UNguenta, & caſias, & olentem funera myrrham,
Thuraque de medio ſemicremata rogo;
Et quæ de Stygio rapuiſti cinnama lecto,
Improbe de turpi, Zoile, redde ſinu.
A pedibus didicere manus peccare protervæ.
Non miror furem, qui fugitivus erat.

LV. *De Lupo ad Urbicum*.

HOrtatur fieri quod te Lupus, Urbice, patrem;
Ne credas. nihil eſt quod minus ille velit.
Ars eſt captandi, quod nolis velle videri:
Ne facias optat, quod rogat ut facias.
Dicat prægnantem tua ſe Coſconia tantum:
Pallidior fiet jam pariente Lupus.
At tu conſilio videaris ut uſus amici;
Sic morere, ut factum te putet eſſe patrem.

LVI. *In Chæremonem*.

QUod nimium laudas, Chæremon Stoice, mortem,
Vis animum mirer ſuſpiciamque tuum.
Hanc tibi virtutem fracta facit urceus anſa,
Et triſtis, nullo qui tepet igne, focus.
Et teges & cimex, & nudi ſponda grabati,
Et brevis atque eadem nocte dieque toga.
O quam magnus homo es, qui fæce rubentis aceti,
Et ſtipula, & nigro pane carere potes!
Leuconicis agedum tumeat tibi culcita lanis:
Conſtringatque tuos purpura pexa toros:
Dormiat & tecum, qui, cum modo Cæcuba miſcet,
Convivas roſeo torſerat ore, puer:
O quam tu cupères ter vivere Neſtoris annos,
Et nihil ex ulla perdere luce voles!
Rebus in anguſtis facile eſt contemnere vitam;
Fortiter ille facit, qui miſer eſſe poteſt.

LVII. *Ad Severum*.

MIraris docto quod carmina mitto Severo,
Ad cœnam cum te, docte Severe, vocem.
Jupiter ambroſia ſatur eſt, & nectare vivit:
Nos tamen exta Jovi cruda merumque damus.
Omnia cum tibi ſint dono conceſſa deorum:
Si quod habes, non vis; ergo quid accipies?

LVIII. *In Teleſphorum*.

CUm me velle vides, tentumque, Teleſphore, ſentis;
Magna rogas: puto me velle negare nihil.
Et niſi juratus dixi, *dabo*, ſubtrahis illas,
Permittunt in me quæ tibi multa, nates.
Quid ſi me tonſor, cum ſtricta novacula ſupra eſt,
Tunc libertatem, divitiaſque roget?
Promittam: nec enim rogat illo tempore tonſor,
Latro rogat: res eſt imperioſa timor.
Sed fuerit curva cum tuta novacula theca,
Frangam tonſori crura manuſque ſimul.
At tibi nil faciam: ſed lota mentula læva
Λειχάζειν cupidæ dicet avaritiæ.

LIX. *De Charino*.

SEnos Charinus omnibus digitis gerit,
Nec nocte ponit, annulos;
Nec cum lavatur. cauſa quæ ſit, quæritis?
Dactyliothecam non habet.

LX. *De Chione & Phlogide*.

SIt Phlogis, an Chione Veneri magis apta requiris?
Pulchrior eſt Chione; ſed Phlogis ulcus habet.
Ulcus habet, Priami quod tendere poſſit alutam,
Quodque ſenem Pylium non ſinat eſſe ſenem.
Ulcus habet, quod habere ſuam vult quiſque puellam,
Quod ſanare Criton, non quod Hygeia poteſt.
At Chione non ſentit opus, nec vocibus ullis
Adjuvat: abſentem, marmoreamve putes.
Exorare, dei, ſi vos tam magna liceret,
Et bona velletis tam pretioſa dare:
Hoc quod habet Chione corpus, faceretis haberet
Ut Phlogis; & Chione, quod Phlogis ulcus habet.

LXI. *De Manneio ſeu Nanneio*.

LInguâ maritus, mœchus ore Manneius,
Summœnianis inquinatior buccis:
Quem cum feneſtra vidit a Suburana
Obſcœna nudum lena, fornicem cludit,
Mediumque mavult baſiare, quam ſummum.
Modo qui per omnes viſcerum tubos ibat,
Et voce certa, conſciaque dicebat,
Puer, an puella matris eſſet in ventre;
(Gaudere cunni; veſtra namque res acta eſt.)
Arrigere linguam non poteſt fututricem.
Nam, dum tumenti merſus hæret in vulva,
Et vagientes intus audit infantes,
Partem guloſam ſolvit indecens morbus:
Nec purus eſſe nunc poteſt, nec impurus.

LXII. *De Lesbia*.

LEſbia ſe jurat gratis numquam eſſe fututam.
Verum eſt: cum futui vult, numerare ſolet.

LXIII. *In Philomuſum*.

SPectas nos, Philomuſe, cum lavamur;
Et quare mihi tam mutoniati
Sint leves pueri, ſubinde quæris.
Dicam ſimpliciter tibi roganti:
Pædicant, Philomuſe, curioſos.

LXIV. *In Fauſtum*.

NEſcio tam multis quid ſcribas, Fauſte, puellis:
Hoc ſcio, quod ſcribit nulla puella tibi.

LXV.

Digitized by Google

LXV. *In Juſtinum.*

SExcenti cœnant a te, Juſtine, vocati
Lucis ad officium, quæ tibi prima fuit:
Inter quos, memini, non ultimus eſſe ſolebam;
Nec locus hic nobis invidioſus erat.
Poſtera ſed feſtæ reddes ſolemnia menſæ:
Sexcentis hodie, cras mihi natus eris.

LXVI. *In Vacerram.*

ET delator es, & calumniator:
Et fraudator es, & negotiator:
Et fellator es, & laniſta. miror
Quare non habeas, Vacerra, nummos.

LXVII. *In Maronem.*

NIl mihi das vivus: dicis, poſt fata daturum.
Si non es ſtultus, ſcis, Maro, quid cupiam.

LXVIII. *Ad Mathonem.*

PArva rogas magnos: ſed non dant hæc quoque magni.
Ut pudeat levius te, Matho, magna roga.

LXIX. *Epitaphium canis Lydiæ.*

AMphitheatrales inter nutrita magiſtros
Venatrix, ſilvis aſpera, blanda domi,
Lydia dicebar, domino fidiſſima Dextro,
Qui non Erigones mallet habere canem:
Nec qui, Dictæa Cephalum de gente ſecutus,
Luciferæ pariter venit ad aſtra deæ.
Non me longa dies, nec inutilis abſtulit ætas,
Qualia Dulichio fata fuere cani.
Fulmineo ſpumantis apri ſum dente perempta,
Quantus erat Calydon, aut, Erymanthe, tuus.
Nec queror, infernas quamvis cito rapta ſub umbras:
Non potui fato nobiliore mori.

LXX. *In Tuccam.*

VEndere, Tucca, potes centenis millibus emptos?
Plorantes dominos vendere, Tucca, potes?
Nec te blanditiæ, nec verba, rudeſque querelæ,
Nec te dente tuo ſaucia colla movent?
Ah facinus! tunica patet inguen utrimque levata;
Inſpiciturque tua mentula facta manu.
Si te delectat numerata pecunia, vende
Argentum, menſas, myrrhina, rura, domum.
Vende ſenes ſervos, agros & vende paternos:
Ne pueros vendas, omnia vende miſer.
Luxuria eſt emere hos, (quis enim dubitatve, negatve?)
Sed multo major vendere luxuria eſt.

LXXI. *De Leda.*

HYſtericam vetulo ſe dixerat eſſe marito,
Et queritur futui Leda neceſſe ſibi:
Sed flens, atque gemens tanti negat eſſe ſalutem,
Seque refert potius propoſuiſſe mori.
Vir rogat, ut vivat, virides nec deſerat annos;
Et fieri, quod jam non facit ipſe, ſinit.
Protinus accedunt medici, medicæque recedunt,
Tolluntur que pedes: O medicina gravis.

LXXII. *De Nata.*

DRauci Nata ſui vocat pipinnam,
Collatus cui Gallus eſt Priapus.

LXXIII. *In Lygdum.*

VEnturum juras ſemper mihi, Lygde, roganti,
Conſtituiſque horam, conſtituiſque locum.
Cum fruſtra jacui longa prurigine tentus,
Succurrit pro te ſæpe ſiniſtra mihi.
Quid precer, o fallax, meritis, & moribus iſtis?
Umbellam luſcæ, Lygde, feras dominæ.

LXXIV. *De Baccara.*

CUrandum penem commiſit Baccara Græcus
Rivali medico: Baccara Gallus erit.

LXXV. *In Cæliam.*

THeca tectus ænea lavatur
Tecum, Cælia, ſervus. ut quid, oro,
Non ſit cum citharœdus, aut choraules?
Non vis, ut puto, mentulam videre.
Quare cum populo lavaris ergo?
Omnes an tibi nos ſumus ſpadones?
Ergo, ne videaris invidere,
Servo, Cælia, fibulam remitte.

LXXVI. *Ad Pætum.*

SOlvere, Pæte, decem tibi me ſeſtertia cogis,
Perdiderat quoniam Bucco ducenta tibi.
Ne noceant, oro, mihi non mea crimina: tu qui
Bis centena potes perdere, perde decem.

LXXVII. *In Vacerram.*

IN omnibus Vacerra quod conclavibus
Conſumit horas, & die tota ſedet,
Cœnaturit Vacerra, non cacaturit.

LXXVIII. *Ad Victorem.*

UTere femineis complexibus, utere, Victor,
Ignotumque ſibi mentula diſcat opus.
Flammea texuntur ſponſæ, jam virgo paratur,
Tondebit pueros jam nova nupta tuos.
Pædicare ſemel cupido dabit illa marito,
Dum metuit teli vulnera prima novi.
Sæpius hoc fieri nutrix, materque vetabunt,
Et dicent, *uxor, non puer, iſta tibi eſt.*
Heu quantos æſtus, quantos patiere labores,
Si fuerit cunnus res peregrina tibi.
Ergo Suburranæ tironem trade magiſtræ:
Illa virum faciet: non bene virgo docet.

LXXIX. *Ad Pætum.*

AD primum decima lapidem quod venimus hora,
Arguimur lentæ crimine pigritiæ.
Non eſt iſta quidem, non eſt mea, ſed tua culpa;
Miſiſti mulas qui mihi, Pæte, tuas.



Digitized by Google

### LXXX. *De Baiis.*

Litus beatæ Veneris aureum Baias,
Baias ſuperbæ blanda dona Naturæ,
Ut mille laudem, Flacce, verſibus Baias;
Laudabo digne non ſatis tamen Baias.
Sed Martialem malo, Flacce, quam Baias.
Optare utrumque pariter, improbum votum eſt.
Quod ſi deorum munere hoc tibi detur:
Quid gaudiorum eſt Martialis & Baiæ?

### LXXXI. *De ſpadone, & ſene.*

Cum ſene communem vexat ſpado Dindymus Æglen,
Et jacet in medio ſicca puella toro:
Viribus hic operi non eſt, hic utilis annis.
Ergo ſine effectu prurit uterque labor.
Supplex ille rogat pro ſe, miſeriſque duobus,
Hunc juvenem facias, hunc, Cytherea, virum.

### LXXXII. *De Philoſtrato.*

Sinueſſanis conviva Philoſtratus undis
Conductum repetens nocte jubente larem,
Pene imitatus obit ſævis Elpenora fatis,
Præceps per longos dum ruit uſque gradus.
Non eſſet, Nymphæ, tam magna pericula paſſus,
Si potius veſtras ille bibiſſet aquas.

### LXXXIII. *Ad Soſibianum.*

Nemo habitat gratis, niſi dives, & orbus apud te:
Nemo domum pluris, Soſibiane, locat.

### LXXXIV. *Ad Antiochum tonſorem.*

Qui nondum Stygias deſcendere quærit ad undas,
Tonſorem fugiat, ſi ſapit, Antiochum.
Alba minus ſævis lacerantur brachia cultris,
Cum furit ad Phrygios enthea turba modos.
Mitior implicitas Alcon ſecat enterocelas,
Fractaque fabrili dedolat oſſa manu.
Tondeat hic inopes Cynicos & Stoica menta,
Collaque pulverea nudet equina juba.
Hic miſerum Stythica ſub rupe Promethea radat,
Carnificem nudo pectore paſcat avem.
Ad matrem fugiet Pentheus, ad Menadas Orpheus,
Antiochi tantum barbara tela ſonent.
Hæc quæcumque meo numeraſti ſtigmata mento,
In vetuli picta qualia fronte ſedent,
Non iracundis fecit gravis unguibus uxor,
Antiochi ferrum eſt, & ſcelerata manus.
Unus de cunctis animalibus hircus habet cor:
Barbatus vivit, ne ferat Antiochum.

### LXXXV. *In Zoilum.*

Sidere percuſſa eſt ſubito tibi, Zoile, lingua.
Dum lingis certe, Zoile, nunc futues.

### LXXXVI. *In Parthenopæum.*

Leniat ut fauces medicus, quas aſpera vexat
Aſſidue tuſſis, Parthenopæe, tibi:
Mella dari, nucleoſque jubet, dulceſque placentas,
Et quidquid pueros non ſinit eſſe truces.
At tu non ceſſas totis tuſſire diebus.
Non eſt hæc tuſſis, Parthenopæe: gula eſt.



### LXXXVII. *Ad Charidemum.*

Dives eras quondam: ſed tunc pædico fuiſti,
Et tibi nulla diu femina nota fuit.
Nunc ſectaris anus. o quantum cogit egeſtas!
Illa fututorem te, Charideme, facit.

### LXXXVIII. *De Chariſiano.*

Multis jam, Lupe, poſſe ſe diebus
Pædicare negat Chariſianus.
Cauſam cum modo quærerent ſodales,
Ventrem dixit habere ſe ſolutum.

### LXXXIX. *Ad Polam.*

Intactas quare mittis mihi, Polla, coronas?
A te vexatas malo tenere roſas.

### XC. *In Chreſtillum.*

Carmina nulla probas, molli quæ limite currunt,
Sed quæ per ſalebras, altaque ſaxa cadunt.
Et tibi Mæonio res carmine major habetur,
*Luceilei Columella heic ſitu' Metrophan' eſt.*
Attonituſque legis *terrai frugiferai*;
Accius & quidquid Pacuviuſque vomunt.
Vis imiter veteres, Chreſtille, tuoſque poetas?
Diſpeream, ſi ſcis mentula quid ſapiat.

### XCI. *Epitaphium Canaces.*

Æolidon Canace jacet hoc tumulata ſepulchro,
Ultima cui parvæ ſeptima venit hiems.
Ah ſcelus, ah facinus! properas quid flere viator?
Non licet hic vitæ de brevitate queri.
Triſtius eſt leto leti genus: horrida vultus
Abſtulit, & tenero ſedit in ore lues:
Ipſaque crudeles ederunt oſcula morbi,
Nec data ſunt nigris tota labella rogis.
Si tam præcipiti fuerant ventura volatu,
Debuerant alia fata venire via.
Sed mors vocis iter properavit cludere blandæ,
Ne poſſet duras flectere lingua deas.

### XCII. *In Zoilum.*

Mentitur, qui te vitioſum, Zoile, dixit.
Non vitioſus homo es, Zoile, ſed vitium.

### XCIII *De Theodoro.*

Pierios vatis Theodori flamma Penates
Abſtulit. hoc Muſis, hoc tibi, Phœbe, placet?
O ſcelus, o magnum facinus, crimenque deorum,
Non arſit pariter quod domus, & dominus.

### XCIV. *In verpum æmulum.*

Quod nimium lives, noſtris & ubique libellis
Detrahis, ignoſco: verpe poeta ſapis.
Hoc quoque non curo, quod, cum mea carmina carpas,
Compilas: & ſic verpe poeta ſapis.
Illud me cruciat; Solymis quod natus in ipſis,
Pædicas puerum, verpe poeta, meum.
Ecce negas, juraſque mihi per templa Tonantis.
Non credo: jura, verpe, per Anchialum.

XCV

Digitized by Google

XCV. *Ad Flaccum.*

INcideris quoties in baſia fellatorum,
 In ſolio puro te mergere, Flacce, caput.

XCVI. *Ad Germanum.*

MArtia, non Rhenus, ſalit hic, Germane. quid obſtas,
 Et puerum prohibes divitis imbre lacus?
Barbare, non debet, ſubmoto cive, miniſtro
 Captivam victrix unda levare ſitim.

XCVII. *In Theleſillam.*

UNa nocte quater poſſum: ſed quatuor annis
 Si poſſum, peream, te Theleſilla ſemel.

XCVIII. *Ad Baſſum.*

EFfugere non eſt, Baſſe, baſiatores:
 Inſtant, morantur, perſequuntur, occurrunt,
Et hinc, & illinc, uſquequaque, quacumque.
Non ulcus acre, puſtulæve lucentes,
Nec triſte mentum, ſordidique lichenes,
Nec labra pingui delibuta ceroto,
Nec congelati gutta proderit naſi.
Et æſtuantem baſiant, & algentem,
Et nuptiale baſium reſervantem.
Non te cucullis aſſeret caput tectum,
Lectica nec te tuta pelle, veloque,
Nec vindicabit ſella ſæpius cluſa.
Rimas per omnes baſiator intrabit.
Non conſulatus ipſe, non tribunatus,
Senique faſces, nec ſuperba clamoſi
Lictoris abiget virga baſiatorem:
Sedeas in alto tu licet tribunali,
Et e curuli jura gentibus reddas:
Adſcendet illa baſiator, atque illa:
Febricitantem baſiabit & flentem:
Dabit oſcitanti baſium, natantique:
Dabit & cacanti. remedium mali ſolum eſt:
Facias amicum, baſiare quem nolis.

XCIX. *In Lesbiam.*

DE cathedra quoties ſurgis, jam ſæpe notavi,
 Pædicant miſeram, Lesbia, te tunicæ.
Quas cum conata es dextra, conata ſiniſtra
 Vellere, cum lacrimis eximis, & gemitu.
Sic conſtringuntur gemina Symplegade culi,
 Et Minyas intrant, Cyaneaſque nates.
Emendare cupis vitium deforme? docebo.
 Lesbia, nec ſurgas cenſeo, nec ſedeas.

C. *Ad Flaccum.*

HAbere amicam nolo, Flacce, ſubtilem,
 Cujus lacertos annuli mei cingant,
Quæ clune nudo radat, & genu pungat:
Cui ſerra lumbis, cuſpis eminet culo.
Sed idem amicam nolo mille librarum.
Carnarius ſum, pinguiarius non ſum.

CI. *Ad Flaccum.*

THaida tam tenuem potuiſti, Flacce, videre?
 Tu puto, quod non eſt, Flacce, videre potes.

CII. *In Lydiam.*

NOn eſt mentitus qui te mihi dixit habere
 Formoſam carnem, Lydia, non faciem.
Eſt ita; ſi taceas, & ſi tam muta recumbas,
 Quam ſilet in cera vultus, & in tabula.
Sed quoties loqueris, carnem quoque Lydia perdis;
 Et ſua plus nulli, quam tibi lingua nocet.
Audiat ædilis ne te, videatque caveto;
 Portentum eſt, quoties cœpit imago loqui.

CIII. *Ad Sophonium.*

TAnta tibi eſt animi probitas, oriſque, Sophoni,
 Ut mirer fieri te potuiſſe patrem.

CIV. *In Uxorem.*

UXor vade foras, aut moribus utere noſtris:
 Non ego ſum Curius, non Numa, non Tatius.
Me jucunda juvant tractæ per pocula noctes:
 Tu properas pota ſurgere triſtis aqua.
Tu tenebris gaudes: me ludere teſte lucerna,
 Et juvat admiſſa rumpere luce latus.
Faſcia te, tunicæque obſcuraque pallia celant:
 At mihi nulla ſatis nuda puella jacet.
Baſia me capiunt blandas imitata columbas:
 Tu mihi das, aviæ qualia mane ſoles.
Nec motu dignaris opus, nec voce juvare,
 Nec digitis: tamquam thura, merumque pares.
Maſturbabantur Phrygii poſt oſtia ſervi,
 Hectoreo quoties ſederat uxor equo.
Et quamvis Ithaco ſtertente, pudica ſolebat
 Illic Penelope ſemper habere manum.
Pædicare negas: dabat hoc Cornelia Graccho,
 Julia Pompeio, Porcia, Brute, tibi.
Dulcia Dardanio nondum miſcente miniſtro
 Pocula, Juno fuit pro Ganymede Jovi.
Si te delectat gravitas, Lucretia toto
 Sis licet uſque die: Laida nocte volo.

CV. *Ad Garricum.*

MIttebas libram: quadrantem, Garrice, mittis.
 Saltem ſemiſſem, Garrice, ſolve mihi.

CVI. *Ad Albium Maximum.*

ALbi Maxime, ſi vacabit hora,
 Hoc tantum lege: namque & occupatus,
Et non es nimium laborioſus.
Tranſis hos quoque quatuor? ſapiſti.

CVII. *Ad Septicianum.*

EXplicitum nobis uſque ad ſua cornua librum,
 Et quaſi perlectum, Septiciane, refers.
Omnia legiſti. credo, ſcio, gaudeo, verum eſt.
 Perlegi libros ſic ego quinque tuos.

CVIII. *Ad Lectorem.*

QUamvis tam longo poſſis ſatur eſſe libello,
 Lector; adhuc a me diſticha pauca petis.
Sed Lupus uſuram, puerique diaria poſcunt.
 Lector ſolve. taces, diſſimulaſque? vale.



Digitized by Google

# LIBER XII.

## I. *Ad Priſcum.*

REtia dum ceſſant, latratoreſque Moloſſi,
Et non invento ſilva quieſcit apro:
Ocia, Priſce, brevi poteris donare libello.
Hora nec æſtiva eſt, nec tibi tota perit.

## II. *Ad ſua carmina.*

QUæ modo litoreos ibatis carmina Pyrgos,
Ite Sacra: jam non pulverulenta via eſt.

## III. *Ad librum ſuum.*

AD populos mitti qui nuper ab urbe ſolebas,
Ibis, io, Romam nunc peregrine liber.
Auriferi de gente Tagi, tetricique Salonis,
Dat patrios Manes quæ mihi terra potens.
Non tamen hoſpes eris, nec jam potes advena dici,
Cujus habet fratres tot domus alta Remi.
Jure tuo veneranda novi pete limina templi,
Reddita Pierio ſunt ubi templa choro.
Vel, ſi malueris, prima gradiere Suburra:
Atria ſunt illic conſulis alta mei.
Laurigeros habitat facundus Stella Penates,
Clarus Hyanteæ Stella ſititor aquæ.
Fons ibi Caſtalius vitreo torrente ſuperbit,
Unde novem dominas ſæpe bibiſſe ferunt.
Ille dabit populo, patribuſque, equitique legendum,
Nec nimium ſiccis perleget ipſe genis.
Quid titulum poſcis? verſus duo treſve legantur,
Clamabunt omnes te, liber, eſſe meum.

## IV. *Ad Priſcum.*

QUod Flacco, Varioque fuit, ſummoque Maroni;
Mæcenas atavis regibus ortus eques,
Gentibus & populis hoc te mihi, Priſce Terenti,
Fama fuiſſe loquax, chartaque dicet anus.
Tu facis ingenium; tu, ſi quid poſſe videmur:
Tu das ingenuæ jus mihi pigritiæ.

## V. *Ad Cæſarem.*

LOngior undecimi nobis, decimique libelli
Arctatus labor eſt, & breve raſit opus.
Plura legant vacui, quibus ocia tuta dediſti:
Hæc lege tu, Cæſar: forſan & illa leges.

## VI. *In commendationem Nervæ.*

COntigit Auſoniæ procerum mitiſſimus aulæ
Nerva: licet toto nunc Helicone frui.
Recta Fides, hilaris Clementia, cauta Poteſtas
Jam redeunt: longi terga dedere Metus.
Hoc populi, genteſque tuæ, pia Roma, precantur:
Dux tibi ſit ſemper talis, & iſte diu.
Macte animi, quem rarus habet, morumque tuorum,
Quos Numa, quos hilaris poſſet habere Cato.
Largiri, præſtare, breves extendere cenſus,
Et dare quæ faciles vix tribuere dei;
Nunc licet, & fas eſt. ſed tu ſub principe duro,
Temporibuſque malis, auſus es eſſe bonus.



## VII. *De Lygia.*

TOto vertice quot gerit capillos,
Annos ſi tot habet Lygia, trima eſt.

## VIII. *In commendationem Trajani.*

TErrarum Dea, gentiumque Roma,
Cui par eſt nihil, & nihil ſecundum,
Trajani modo læta cum futuros
Tot per ſecula computaret annos,
Et fortem, juvenemque, Martiumque
In tanto duce militem videret;
Dixit præſide glorioſa tali:
Parthorum proceres, duceſque Serum,
Thraces, Sauromatæ, Getæ, Britanni,
Poſſum oſtendere Cæſarem: venite.

## IX. *Ad Cæſarem.*

PAlma regit noſtros, mitiſſime Cæſar, Hiberos,
Et placido fruitur pax peregrina jugo.
Ergo agimus læti tanto pro munere grates,
Miſiſti mores in loca noſtra tuos.

## X. *De Africano.*

HAbet Africanus millies, tamen captat.
Fortuna multis dat nimis, ſatis nulli.

## XI. *Mittit librum ad Parthenium.*

PArthenio dic Muſa tuo noſtroque ſalutem.
Nam quis ab Aonio largius amne bibit?
Cujus Pimplæo lyra clarior exit ab antro?
Quem plus Pierio de grege Phœbus amat?
Et ſi forte, ſed hoc vix eſt ſperare, vacabit;
Tradat ut ipſe duci carmina noſtra, roga.
Quatuor & tantum timidumque brevemque libellum
Commendet verbis: Hunc tua Roma legit.

## XII. *In Poſtumum.*

OMnia promittis, cum tota nocte bibiſti:
Mane nihil præſtas: Poſtume, mane bibe.

## XIII. *Ad Auctum.*

GEnus, Aucte, lucri divites habent iram.
Odiſſe, quam donare, vilius conſtat.

## XIV. *Ad Priſcum.*

PArcius utaris, moneo, rapiente veredo,
Priſce, nec in lepores tam violentus eas.
Sæpe ſatisfecit prædæ venator, & acri
Decidit excuſſus, nec rediturus, equo.
Inſidias & campus habet: nec foſſa, nec agger,
Nec ſint ſaxa licet, fallere plana ſolent.
Non deerunt qui tanta tibi ſpectacula præſtent,
Invidia fati ſed leviore cadant.
Si te delectant animoſa pericula: Tuſcis,
(Tutior eſt virtus,) inſidiemur apris.
Quid te fræna juvant temeraria? ſæpius illis,
Priſce, datum eſt equitem rumpere, quam leporem.

## XV. *Adulatorium.*

QUidquid Parrhaſia nitebat aula,
Donatum eſt oculis, deiſque noſtris,

Mira-

Miratur Scythicas virentis auri
Flammas Jupiter, & ſtupet ſuperbi
Regis delicias, graveſque luxus.
Hæc ſunt pocula, quæ decent Tonantem:
Hæc ſunt, quæ Phrygium decent miniſtrum.
Omnes cum Jove nunc ſumus beati:
At nuper (pudet, ah pudet fateri,)
Omnes cum Jove pauperes eramus.

### XVI. *In Labienum.*

ADdixti, Labiene, tres agellos:
Emiſti, Labiene, tres cinædos:
Pædicas, Labiene, tres agellos.

### XVII. *In Lentinum.*

QUare tam multis a te, Lentine, diebus
Non abeat febris, quæris, & uſque gemis.
Geſtatur tecum pariter, pariterque lavatur:
Cœnat boletos, oſtrea, ſumen, aprum.
Ebria Sentino fit ſæpe, & ſæpe Falerno:
Nec niſi per niveam Cæcuba potat aquam.
Circumfuſa roſis, & nigra recumbit amomo;
Dormit & in pluma, purpureoque toro.
Cum ſit ei pulcre, cum tam bene vivat apud te,
Ad Damam potius vis tua febris eat?

### XVIII. *Ad Juvenalem.*

DUm tu forſitan inquietus erras
Clamoſa, Juvenalis, in Subura,
Aut collem dominæ teris Dianæ:
Dum per limina te potentiorum
Sudatrix toga ventilat, vagumque
Major Cœlius, & minor fatigant:
Me multos repetita poſt Decembres
Accepit mea, ruſticumque fecit
Auro Bilbilis & ſuperba ferro.
Hic pigri colimus labore dulci
Boterdum, Plateamque: Celtiberis
Hæc ſunt nomina craſſiora terris.
Ingenti fruor, improboque ſomno,
Quem nec tertia ſæpe rumpit hora:
Et totum mihi nunc repono, quidquid
Ter denos vigilaveram per annos.
Ignota eſt toga: ſed datur petenti
Rupta proxima veſtis e cathedra:
Surgentem focus excipit ſuperba
Vicini ſtrue cultus iliceti,
Multa villica quem coronat olla.
Venator ſequitur; ſed ille, quem tu
Secreta cupias habere ſilva.
Diſpenſat pueris, rogatque longos
Levis ponere villicus capillos.
Sic me vivere, ſic juvat perire.

### XIX. *De Æmilio.*

IN thermis ſumit lactucas, ova, lacertum,
Et cœnare foris ſe negat Æmilius.

### XX. *Ad Fabullum.*

QUare non habeat, Fabulle, quæris
Uxorem Themiſon? habet ſororem.



### XXI. *Ad Marcellam.*

MUnicipem rigidi quis te, Marcella, Salonis,
Et genitam noſtris quis putet eſſe locis?
Tam rarum, tam dulce ſapis: Pallatia dicent,
Audierint ſi te vel ſemel, eſſe ſuam:
Nulla nec in media certabit nata Subura,
Nec Capitolini collis alumna tibi.
Nec cito ridebit peregrini gloria partus,
Romanam deceat quam magis eſſe nurum.
Tu deſiderium dominæ mihi mitius urbis
Eſſe jubes: Romam tu mihi ſola facis.

### XXII. *De Philænide.*

QUam ſit luſca Philænis indecenter,
Vis dicam breviter tibi, Fabulle?
Eſſet cæca decentior Philænis.

### XXIII. *In Læliam.*

DEntibus, atque comis, nec te pudet, uteris emptis.
Quid facies oculo, Lælia? non emitur.

### XXIV. *Ad Juvencum, de covino curru.*

O Jucunda, covine, ſolitudo,
Carruca magis, eſſedoque gratum
Facundi mihi munus Æliani.
Hic mecum licet, hic, Juvence, quidquid
In buccam tibi venerit, loquaris.
Non rector Libyci niger caballi,
Succinctus neque curſor antecedit,
Nuſquam eſt mulio, mannuli tacebunt.
O ſi conſcius eſſet hic Avitus,
Aurem non ego tertiam timerem.
Totus quam bene ſic dies abiret!

### XXV. *In Theleſinum.*

CUm rogo te nummos ſine pignore: non habeo, inquis.
Idem, ſi pro me ſpondet agellus, habes.
Quod mihi non credis veteri, Theleſine, ſodali,
Credis colliculis, arboribuſque meis.
Ecce reum Carus te detulit: adſit agellus.
Exilii comitem quæris? agellus eat.

### XXVI. *In avarum amicum.*

SExaginta teras cum limina mane ſenator;
Eſſe tibi videor deſidioſus eques,
Quod non a prima diſcurram luce per urbem,
Et referam laſſus baſia mille domum.
Sed tu purpureis ut des nova nomina faſtis,
Aut Numidum gentes, Cappadocumve petas:
At mihi, quem cogis medios abrumpere ſomnos,
Et matutinum ferre, patique lutum,
Quid petitur? rupta cum pes vagus exit aluta,
Et ſubitus craſſæ decidit imber aquæ,
Nec venit ablatis clamatus verna lacernis;
Accedit gelidam ſervus ad auriculam,
Et, rogat ut cœnes ſecum Lætorius, inquit.
Viginti nummis non ego malo famem;
Quod ſit cœna mihi, tibi ſit provincia merces,
Et faciamus idem, nec mereamur idem.

XXVII.

Digitized by Google

XXVII. *In Seniam.*

A Latronibus eſſe te fututam
Dicis Senia: ſed negant latrones.

XXVIII. *In Cinnam.*

POto ego ſextantes: tu potas, Cinna, deunces.
Et quereris quod non, Cinna, bibamus idem.

XXIX. *De Hermogene fure.*

HErmogenes tantus mapparum, Pontice, fur eſt,
Quantus nummorum vix, puto, Maſſa fuit.
Tu licet obſerves dextram, teneaſque ſiniſtram:
Inveniet, mappam qua ratione trahat.
Cervinus gelidum ſorbet ſic halitus anguem:
Caſuras alte ſic rapit Iris aquas.
Nuper cum Myrino peteretur miſſio læſo:
Subduxit mappas quatuor Hermogenes.
Cretatam prætor cum vellet mittere mappam;
Prætori mappam ſurripit Hermogenes.
Attulerat mappam nemo, dum furta timentur:
Mantile e menſa ſurpuit Hermogenes.
Hoc quoque ſi deerit: medios diſcingere lectos,
Menſarumque pedes non timet Hermogenes.
Quamvis non modico caleant ſpectacula Sole:
Vela reducuntur, cum venit Hermogenes.
Feſtinant trepidi ſubſtringere carbaſa nautæ,
Ad portum quoties paruit Hermogenes.
Linigeri fugiunt calvi, ſiſtrataque turba,
Inter adorantes cum ſtetit Hermogenes.
Ad cœnam Hermogenes mappam non attulit umquam:
A cœna ſemper rettulit Hermogenes.

XXX. *Ad Aprum.*

SIccus, ſobrius eſt Aper: quid ad me?
Servum ſic ego laudo, non amicum.

XXXI. *De hortis Marcellæ uxoris.*

HOc nemus, hi fontes, hæc textilis umbra ſupini
Palmitis, hoc riguæ ductile flumen aquæ:
Prataque, nec bifero ceſſura roſaria Pæſto:
Quodque viret Jani menſe, nec alget olus:
Quæque natat cluſis anguilla domeſtica lymphis,
Quæque gerit ſimiles candida turris aves:
Munera ſunt dominæ poſt ſeptima luſtra reverſo;
Has Marcella domos, parvaque regna dedit.
Si mihi Nauſicae patrios concederet hortos,
Alcinoo poſſem dicere, malo meos.

XXXII. *In Vacerram.*

O Juliarum dedecus Calendarum,
Vidi Vacerra ſarcinas tuas; vidi:
Quas non retentas penſione pro bima
Portabat uxor rufa crinibus ſeptem,
Et cum ſorore cana mater ingenti.
Furias putavi nocte Ditis emerſas.
Has tu priores frigore & fame ſiccus,
Et non recenti pallidus magis buxo
Irus tuorum temporum ſequebaris.
Migrare clivum crederes Aricinum.
Ibat tripes grabatus, & bipes menſa,
Et cum lucerna, corneoque cratere
Matella curto rupta latere meiebat.
Focum ferenti ſuberat amphoræ cervix:
Fuiſſe gerres, aut inutiles mænas
Odor impudicus urcei fatebatur,
Qualem marinæ miſit aura piſcinæ.
Nec quadra deerat caſei Tholoſatis.
Quadrima nigri nec corona pulei,
Calvæque reſtes allioque cepiſque,
Nec plena turpi matris olla reſina,
Summœnianæ qua pilantur uxores.
Quid quæris ædes, villicoſque derides,
Habitare gratis, o Vacerra, cum poſſis?
Hæc ſarcinarum pompa convenit ponti.

XXXIII. *De Labieno.*

UT pueros emeret Labienus, vendidit hortos;
Nil niſi ficetum nunc Labienus habet.

XXXIV. *Ad Julium Martialem.*

TRiginta mihi, quatuorque meſſes
Tecum, ſi memini, fuere, Juli:
Quarum dulcia mixta ſunt amaris;
Sed jucunda tamen fuere plura.
Et ſi calculus omnis huc & illuc
Diverſus bicolorque digeratur:
Vincet candida turba nigriorem.
Si vitare velis acerba quædam,
Et triſtes animi cavere morſus,
Nulli te facias nimis ſodalem.
Gaudebis minus, & minus dolebis.

XXXV. *Ad Calliſtratum.*

TAmquam ſimpliciter mecum, Calliſtrate, vivas;
Dicere percîſum te mihi ſæpe ſoles.
Non es tam ſimplex, quam vis, Calliſtrate, credi:
Nam quiſquis narrat talia, plura tacet.

XXXVI. *In Labullum.*

LIbras quatuor, aut duas amico,
Algentemque togam, brevemque lænam,
Interdum aureolos manu crepantes,
Poſſint ducere qui duas calendas,
Quod nemo, niſi tu, Labulle donas;
Non es, crede mihi, bonus. quid ergo?
Ut verum loquar, optimus malorum.
Piſones, Senecaſque, Memmioſque,
Et Criſpos mihi redde, ſed priores:
Fies protinus ultimus bonorum.
Vis curſu, pedibuſque gloriari?
Tigrim vince, levemque Paſſerinum.
Nulla eſt gloria præterire aſellos.

XXXVII. *In naſutum.*

NAſutus nimium cupis videri.
Naſutum volo, nolo polypoſum.

XXXVIII. *Ad Candidum.*

HUnc, qui femineis noctesque dieſque cathedris
Incedit tota notus in urbe nimis;
Crine nitens, niger unguento, perlucidus oſtro,
Ore tener, latus pectore, crure glaber;
Uxori qui ſæpe tuæ comes improbus hæret:
Non eſt quod timeas, Candide: non futuit.

XXXIX.

XXXIX. *In Sabellum.*

ODi te, quia bellus es Sabelle.
Res eſt putida bellus, & Sabellus,
Bellum denique malo, quam Sabellum.
Tabeſcas utinam, Sabelle, belle!

XL. *In Pontilianum.*

MEntiris? credo: recitas mala carmina? laudo:
Cantas? canto: bibis, Pontiliane? bibo.
Pedis? diſſimulo: gemma vis ludere? vincor.
Res una eſt ſine me, quam facis, & taceo.
Nil tamen omnino præſtas mihi. mortuus, inquis,
Accipiam bene te. nil volo: ſed morere.

XLI. *In Tuccam.*

NOn eſt, Tucca, ſatis, quod es guloſus:
Et dici cupis, & cupis videri.

XLII. *De Calliſtrato & Afro.*

BArbatus rigido nupſit Calliſtratus Afro,
Hac qua lege viro nubere virgo ſolet.
Præluxere faces; velarunt flammea vultus:
Nec tua defuerunt verba, Thalaſſe, tibi.
Dos etiam dicta eſt. nondum tibi, Roma, videtur
Hoc ſatis? expectas numquid ut & pariat?

XLIII. *In Sabellum.*

FAcundos mihi de libidinoſis
Legiſti nimium, Sabelle, verſus:
Quales nec Didymi ſciunt puellæ,
Nec molles Elephantidos libelli.
Sunt illic Veneris novæ figuræ:
Quales perditus audeat fututor:
Præſtent, & taceant quid exoleti;
Quo ſymplegmate quinque copulentur;
Qua plures teneantur a catena;
Exſtinctam liceat quid ad lucernam:
Tanti non erat eſſe te diſertum.

XLIV. *Ad M. Unicum.*

UNice cognato junctum mihi ſanguine nomen:
Quique geris ſtudiis corda propinqua meis:
Carmina cum facias ſoli cedentia fratri,
Pectore non minor es, ſed pietate prior.
Leſbia cum tenero te poſſet amare Catullo,
Te poſt Naſonem blanda Corinna ſequi.
Nec deerant Zephyri, ſi te dare vela juvaret:
Sed tu litus amas. hoc quoque fratris habes.

XLV. *Ad Phœbum.*

HŒdina tibi pelle contegenti
Nudæ tempora verticemque calvæ;
Feſtive tibi, Phœbe, dixit ille,
Qui dixit caput eſſe calceatum.

XLVI. *Ad Claſſicum.*

VEndunt carmina Gallus, & Lupercus.
Sanos, Claſſice, nunc nega poetas.

XLVII. *In habentem varios mores.*

DIfficilis, facilis, jucundus, acerbus es idem:
Nec tecum poſſum vivere: nec ſine te.

XLVIII. *In lautum invitatorem.*

BOletos & aprum ſi tamquam vilia ponis,
Et non eſſe putas hæc mea vota: volo.
Si fortunatum fieri me credis, & hæres
Vis ſcribi, propter quinque Lucrina: vale.
Lauta tamen cœna eſt: fateor, lautiſſima: ſed cras
Nil erit, immo hodie; protinus immo nihil;
Quod ſciat infelix damnatæ ſpongia virgæ,
Vel quicumque canis, junctaque teſta viæ.
Mullorum, leporumque, & ſuminis exitus hic eſt;
Sulphureuſque color, carnificeſque pedes.
Non Albana mihi ſit comiſſatio tanti;
Nec Capitolinæ, pontificumque dapes.
Imputet ipſe Deus nectar mihi, fiet acetum,
Et Vaticani perfida vappa cadi.
Convivas alios cœnarum quære magiſter,
Quos capiant menſæ regna ſuperba tuæ:
Me meus ad ſubitas invitet amicus oſellas:
Hæc mihi, quam poſſum reddere, cœna placet.

XLIX. *Ad Linum pædagogum.*

CRinitæ Line pædagoge turbæ,
Rerum quem dominum vocat ſuarum,
Et credit cui Poſtumilla dives
Gemmas, aurea, vina, concubinos:
Sic te, perpetua fide probatum,
Nulli non tua præferat patrona:
Succurras miſero, precor, furori,
Et ſerves aliquando negligenter
Illos qui male cor meum perurunt:
Quos & noctibus & diebus opto
In noſtro cupidus ſinu videre.
Formoſos, niveos, pares, gemellos;
Grandes, non pueros, ſed uniones.

L. *In habentem amœnas ædes.*

DAphnonas, platanonas & aerias cypariſſos,
Et non unius balnea ſolus habes;
Et tibi centenis ſtat porticus alta columnis,
Calcatuſque tuo ſub pede lucet onyx;
Pulvereumque fugax hippodromon ungula plaudit,
Et pereuntis aquæ fluctus ubique ſonat.
Atria longa patent: ſed nec cœnantibus uſquam,
Nec ſomno locus eſt. quam bene non habitas!

LI. *De Fabullo.*

TAm ſæpe noſtrum decipi Fabullinum
Miraris, Aule? ſemper bonus homo tiro eſt.

LII. *Ad Sempronium.*

TEmpora Pieria ſolitus redimire corona,
Nec minus attonitis vox celebrata reis,
Hic ſitus eſt, hic ille tuus, Sempronia, Rufus:
Cujus & ipſe tui flagrat amore cinis.
Dulcis in Elyſio narraris fabula campo,
Et ſtupet ad raptus Tyndaris ipſa tuos.

Tu melior, quæ deſerto raptore rediſti;
  Illa virum voluit nec repetita ſequi.
Ridet, & Iliacos audit Menelaus amores:
  Abſolvit Phrygium veſtra rapina Parim.
Accipient olim cum te loca læta piorum,
  Non erit in Stygia notior umbra domo.
Non aliena videt, ſed amat Proſerpina raptas:
  Iſte tibi dominam conciliabit amor.

### LIII. *In Avarum.*

NUmmi cum tibi ſint, opeſque tantæ,
  Quantas civis habet, paterve rarus:
Largiris nihil, incubaſque gazæ,
Ut magnus draco, quem canunt poetæ
Cuſtodem Scythici fuiſſe luci.
Sed cauſa, ut memoras, & ipſe jactas,
Diræ filius eſt rapacitatis.
Et quid tu fatuos, rudeſque quæris,
Illudas quibus, auferaſque mentem?
Huic ſemper vitio pater fuiſti.

### LIV. *In Zoilum.*

CRine ruber, niger ore, brevis pede, lumine læſus,
  Rem magnam præſtas, Zoile, ſi bonus es.

### LV. *Ad Puellam.*

GRatis qui dare vos jubet, puellæ,
  Inſulſiſſimus, improbiſſimuſque eſt.
Gratis ne date, baſiate gratis.
Hoc Ægle negat, hoc avara vendit.
Sed vendat bene, baſiare quantum eſt?
Hoc vendit quoque nec levi rapina:
Aut libram petit illa Coſmiani,
Aut binos quater a nova moneta:
Ne ſint baſia muta, nec maligna,
Ne cluſis aditum neget labellis.
Humane facit hoc tamen; ſed unum eſt,
Gratis quæ dare baſium recuſat,
Gratis lingere nec recuſat Ægle.

### LVI. *In Polycarmum.*

ÆGrotas uno decies, aut ſæpius anno,
  Nec tibi, ſed nobis hoc, Polycarme, nocet.
Nam quoties ſurgis, ſoteria poſcis amicos.
  Sit pudor: ægrota jam, Polycarme, ſemel.

### LVII. *Ad Sparſum.*

CUr ſæpe ſicci parva rura Nomenti,
  Laremque villæ ſordidum petam, quæris?
Nec cogitandi, Sparſe, nec quieſcendi
In urbe locus eſt pauperi. negant vitam
Ludimagiſtri mane, nocte piſtores,
Ærariorum marculi die toto.
Hinc otioſus ſordidam quatit menſam
Neroniana nummularius maſſa:
Illinc paludis malleator Hiſpanæ
Tritum nitenti fuſte verberat ſaxum.
Nec turba ceſſat entheata Bellonæ,
Nec faſciato naufragus loquax trunco,
A matre doctus nec rogare Judæus,
Nec ſulfuratæ lippus inſtitor mercis.
Numerare pigri damna qui poteſt ſomni,
Dicet quot æra verberent manus urbis,
Cum ſecta Colcho Luna vapulat rhombo.
Tu, Sparſe, neſcis iſta, nec potes ſcire,
Petilianis delicatus in regnis,
Cui plana ſummos deſpicit domus montes,
Et rus in urbe eſt, vinitorque Romanus.
Nec in Falerno colle major autumnus,
Intraque limen latus eſſedo curſus,
Et in profundo ſomnus, & quies nullis
Offenſa linguis; nec dies, niſi admiſſus.
Nos tranſeuntis riſus excitat turbæ,
Et ad cubile eſt Roma: tædio feſſis
Dormire quoties libuit, imus ad villam.

### LVIII. *Ad Alaudam.*

ANcillariolum tua te vocat uxor, & ipſa
  Lecticariola eſt: eſtis, Alauda, pares.

### LIX. *De importunis baſiatoribus.*

TAntum dat tibi Roma baſiorum
  Poſt annos modo quindecim reverſo,
Quantum Leſbia non dedit Catullo.
Te vicinia tota, te piloſus
Hircoſo premit oſculo colonus.
Hinc inſtat tibi textor, inde fullo,
Hinc ſutor modo pelle baſiata,
Hinc menti dominus pediculoſi,
Hinc defioculuſque, & inde lippus,
Fellatorque, recenſque cunnilingus.
Jam tanti tibi non fuit redire.

### LX. *Ad ſuum natalem.*

MArtis alumne dies, roſeam quo lampada primum,
  Magnaque ſiderei vidimus ora dei:
Si te rure coli, virideſque pigebit ad aras,
  Qui fueras Latia cultus in urbe mihi:
Da veniam, ſervire meis quod nolo Calendis,
  Et qua ſum genitus, vivere luce volo.
Natali pallere ſuo, ne calda Sabello
  Deſit, & ut liquidum potet Alauda merum;
Turbida ſollicito tranſmittere Cæcuba ſacco;
  Atque inter menſas ire, redire ſuas;
Excipere hos, illos, & tota ſurgere cœna
  Marmora calcantem frigidiora gelu:
Quæ ratio eſt, hæc ſponte tua perferre, patique,
  Quæ te ſi jubeat rex dominuſve, neges?

### LXI. *De Ligurra.*

VErſus, & breve vividumque carmen
  In te ne faciam times, Ligurra:
Et dignus cupis hoc metu videri:
Sed fruſtra metuis, cupiſque fruſtra.
In tauros Libyci fremunt leones;
Non ſunt papilionibus moleſti.
Quæras, cenſeo, ſi legi laboras,
Nigri fornicis ebrium poetam;
Qui carbone rudi, putrique creta
Scribit carmina, quæ legunt cacantes.
Frons hæc ſtigmate non meo notanda eſt.

### LXII. *Ad Saturnum pro Priſco Terentio.*

ANtiqui rex magne poli, mundique prioris,
  Sub quo pigra quies, nec labor ullus erat,

Nec

Digitized by Google

Nec regale nimis fulmen, nec fulmine digna,
  Sciſſa nec ad Manes, ſed ſita dives humus:
Lætus ad hæc faciliſque veni ſollemnia Priſci
  Gaudia: cum ſacris te decet eſſe tuis.
Te reducem patriæ ſexta, pater optime, bruma
  Pacifici Latia reddis ab urbe Numæ.
Cernis ut Auſonio ſimilis tibi pompa macello
  Pendeat, & quantus luxurietur honos?
Quam non parca manus, largæque numiſmata menſæ,
  Quæ, Saturne, tibi pernumerentur opes?
Utque ſit his pretium meritis, & gratia major,
  Et pater, & frugi ſic tua ſacra colit.
At tu ſancte tuo ſic ſemper amere Decembri:
  Hos illi jubeas ſæpe redire dies.

LXIII. *Ad Cordubam.*

UNcto Corduba lætior Venafro,
  Hiſtra nec minus abſoluta teſta,
Albi quæ ſuperas oves Galeſi,
Nullo murice, nec cruore mendax,
Sed tinctis gregibus colore vivo:
Dic veſtro, rogo, ſit pudor poetæ,
Ne gratis recitet meos libellos:
Ferrem, ſi faceret bonus poeta,
Cui poſſem dare mutuos honores:
Corrumpit ſine talione cœlebs.
Cæcus perdere non poteſt, quod aufert.
Nil eſt deterius latrone nudo:
Nil ſecurius eſt malo poeta.

LXIV. *De Cinna.*

VIncentem roſeos, facieque, comaque miniſtros
  Cinna cocum fecit. Cinna guloſus homo eſt.

LXV. *De Phyllide.*

FOrmoſa Phyllis nocte cum mihi tota
  Se præſtitiſſet omnibus modis largam,
Et cogitarem mane quod darem munus,
Utrumne Coſmi, Niceroris an libram,
An Bæticarum pondus acre lanarum,
An de moneta Cæſaris decem flavos:
Amplexa collum, baſioque tam longo
Blandita, quam ſunt nuptiæ columbarum,
Rogare cœpit Phyllis amphoram vini.

LXVI. *Ad Amœnum.*

BIs quinquagenis domus eſt tibi millibus empta,
  Vendere quam ſumma vel breviore cupis.
Arte ſed emptorem vafra corrumpis, Amœne,
  Et caſa divitiis ambitioſa latet.
Gemmantes prima fulgent teſtudine lecti,
  Et Maurufiaci pondera rara citri.
Argentum atque aurum non ſimplex Delphica portat:
  Stant pueri, dominos quos precer eſſe meos.
Deinde ducenta ſonas, & ais, non eſſe minoris.
  Inſtructam vili vendis, Amœne, domum.

LXVII. *In natalem Maronis.*

MAjæ Mercurium creaſtis Idus.
  Auguſtis redit Idibus Diana.
Octobres Maro conſecravit Idus.
Idus ſæpe colas & has, & illas,
Qui magni celebras Maronis Idus.

LXVIII. *Ad clientes.*

MAtutine cliens, urbis mihi cauſa relictæ,
  Atria, ſi ſapias, ambitioſa colas.
Non ſum ego cauſidicus, nec amaris litibus aptus:
  Sed piger, & ſenior, Pieridumque comes.
Ocia me, ſomnuſque juvant, quæ magna negavit
  Roma mihi: redeo, ſi vigilatur & hic.

LXIX. *Ad Paullum.*

SIc tamquam tabulas, ſcyphoſque, Paulle,
  Omnes archetypos habes amicos.

LXX. *De Apro.*

LIntea ferret Apro Vatius cum vernula nuper,
  Et ſupra togulam luſca ſederet anus;
Atque olei ſtillam daret enterocelicus unctor:
  Udorum tetricus cenſor & aſper erat:
Frangendos calices, effundendumque Falernum
  Clamabat, biberet qui modo lotus eques.
A ſene ſed poſtquam patruo venere trecenta;
  Sobrius a thermis neſcit abire domum.
O quantum diatreta valent, & quinque comati!
  Tunc, cum pauper erat, non ſitiebat Aper.

LXXI. *Ad Ligdum.*

NIl non, Lygde, mihi negas roganti:
  At quondam mihi, Lygde, nil negabas.

LXXII. *Ad Pannicum.*

JUgera mercatus prope buſta latentis agelli,
  Et male compactæ culmina fulta caſæ,
Deſeris urbanas, tua prædia, Pannice, lites,
  Parvaque ſed tritæ præmia certa togæ.
Frumentum, milium, ptiſanamque, fabamque ſolebas
  Vendere pragmaticus: nunc emis agricola.

LXXIII. *Ad Catullum.*

HÆredem tibi me, Catulle, dicis.
  Non credam, niſi legero, Catulle.

LXXIV. *Ad Flaccum.*

CUm tibi Niliacus portet cryſtalla cataplus,
  Accipe de circo pocula Flaminio.
Hi magis audaces, an ſunt qui talia mittunt
  Munera? ſed geminus vilibus uſus ineſt.
Nullum ſollicitant hæc, Flacce, toreumata furem,
  Et nimium calidis non vitiantur aquis.
Quid! quod ſecuro potat conviva miniſtro,
  Et caſum tremulæ non timuere manus?
Hoc quoque non nihil eſt, quod propinabis in iſtis,
  Frangendus fuerit ſi tibi, Flacce, calix.

LXXV. *De pueris.*

FEſtinat Polytimus ad puellas:
  Invitus puerum fatetur Hymnus:
Paſtas glande nates habet Secundus.
Mollis Dindymus eſt, ſed eſſe non vult:
Amphion potuit puella naſci.
Horum delicias, ſuperbiamque,
Et faſtus querulos, amice, malo,
Quam dotis mihi quinquies ducena.



Digitized by Google

LXXVI. *De Agricola*.

AMphora vigeſſis, modius datur ære quaterno.
Ebrius & crudus nil habet agricola.

LXXVII. *De Æthonte*.

MUltis dum precibus Jovem ſalutat,
Stans ſummos reſupinus uſque in ungues,
Æthon in Capitolio, pepedit;
Riſerunt comites: ſed ipſe divum
Offenſus genitor, trinoctiali
Affecit domicœnio clientem.
Poſt hoc flagitium miſellus Æthon,
Cum vult in Capitolium venire,
Sellas ante petit Patroclianas,
Et pedit deciesque, vicieſque:
Sed quamvis ſibi caverit crepando,
Compreſſis natibus Jovem ſalutat.

LXXVIII. *De eodem*.

ANte Jovis ſtatuam crepuit ſatur hiſtrio: pœnam
Jupiter indixit vivere de proprio.

LXXIX. *Ad Bithynicum*.

NIl in te ſcripſi, Bithynice: credere non vis,
Et jurare jubes: malo ſatisfacere.

LXXX. *Ad Atticillam*.

DOnavi tibi multa, quæ rogaſti:
Donavi tibi plura, quam rogaſti:
Non ceſſas tamen uſque me rogare.
Quiſquis nil negat, Atticilla: fellat.

LXXXI. *De Calliſtrato*.

NE laudet dignos, laudat Calliſtratus omnes.
Cui malus eſt nemo, quis bonus eſſe poteſt?

LXXXII. *De Umbro*.

BRumæ diebus, feriiſque Saturni,
Mittebat Umber aliculam mihi pauper:
Nunc miſit alicam: factus eſt enim dives.

LXXXIII. *De Menogene*.

EFfugere in thermis, & circa balnea non eſt
Menogenen, omni tu licet arte velis.
Captabit tepidum dextra, lævaque trigonem,
Imputet exceptas ut tibi ſæpe pilas.
Colliget, & referet lapſum de pulvere follem,
Etſi jam lotus, jam ſoleatus erit.
Lintea ſi ſumes, nive candidiora loquetur,
Sint licet infantis ſordidiora ſinu.
Exiguos ſecto comentem dente capillos,
Dicet Achilleas diſpoſuiſſe comas.
Fumoſæ feret ille tropin de fæce lagenæ,
Frontis & humorem colliget uſque tuæ.
Omnia laudabit, mirabitur omnia, donec
Perpeſſus dicas tædia mille, *veni*.

LXXXIV. *De Fabiano*.

DEriſor Fabianus herniarum,
Omnes quem modo colei timebant
Dicentem tumidas in hydrocelas,
Quantum nec duo dicerent Catulli;
In thermis ſubito Neronianis
Vidit ſe miſer, & tacere cœpit.

LXXXV. *Ad Polytimum*.

NOlueram, Polytime, tuos violare capillos:
Sed juvat hoc precibus me tribuiſſe tuis.
Talis eras modo tonſe Pelops, poſitiſque nitebas
Crinibus, ut totum ſponſa videret ebur.

LXXXVI. *In Fabullum*.

PÆdiconibus os olere dicis.
Hoc ſi, ſicut ais, Fabulle, verum eſt,
Quid tu credis olere cunnilingis?

LXXXVII. *In non arrigentem*.

TRiginta tibi ſunt pueri, totidemque puellæ:
Una eſt, nec ſurgit mentula. quid facies?

LXXXVIII. *De Cotta*.

BIs Cotta ſoleas perdidiſſe ſe queſtus,
Dum negligentem ducit ad pedes vernam,
Qui ſolus inopi præſtat, & facit turbam:
Excogitavit homo ſagax, & aſtutus,
Ne facere poſſet tale ſæpius damnum;
Excalceatus ire cœpit ad cœnam.

LXXXIX. *De Tongiliano*.

TOngilianus habet naſum: ſcio, non nego: ſed jam
Nil præter naſum Tongilianus habet.

XC. *Ad Charinum*.

QUod lana caput alligas, Charine,
Non aures tibi, ſed dolent capilli.

XCI. *De Marone*.

PRo ſene, ſed clare, votum Maro fecit amico,
Cui gravis, & fervens hemitritæus erat:
Si Stygias æger non iret miſſus ad undas,
Ut caderet magno victima grata Jovi.
Cœperunt certam medici ſpondere ſalutem.
Ne votum ſolvat, nunc Maro vota facit.

XCII. *In Magullam*.

COmmunis tibi cum viro, Magulla,
Cum ſit lectulus, & ſit exoletus,
Quare, dic mihi, non ſit & miniſter?
Suſpiras: ratio eſt, times lagenam.

XCIII. *Ad Priſcum*.

SÆpe rogare ſoles qualis ſim, Priſce, futurus,
Si fiam locuples, ſimque repente potens.
Quemquam poſſe putas mores narrare futuros?
Dic mihi, ſi fias tu leo, qualis eris?

XCIV. *De Fabulla*.

QUa mœchum ratione baſiaret
Coram conjuge repperit Fabulla.
Parvum baſiat uſque morionem:
Hunc multis rapit oſculis madentem

Mœchus

Digitized by Google

Mœchus protinus, & ſuis repletum
Ridenti dominæ ſtatim remittit.
Quanto morio major eſt maritus?

### XCV. *In Tuccam.*

SCribebamus epos: cœpiſti ſcribere: ceſſi,
 Æmula ne ſtarent carmina noſtra tuis.
Tranſtulit ad Tragicos ſe noſtra Thalia cothurnos:
 Aptaſti longum tu quoque ſyrma tibi.
Fila lyræ movi Calabris exculta Camœnis:
 Plectra rapis nobis ambitione nova.
Audemus ſatyra: Lucilius eſſe laboras.
 Ludo leves elegos: tu quoque ludis idem.
Quid minus eſſe poteſt? epigrammata fingere cœpi:
 Hinc etiam petitur jam mea fama tibi.
Elige quid nolis; quis enim pudor, omnia velle?
 Et ſi quid non vis, Tucca, relinque mihi.

### XCVI. *Ad Rufum.*

MUſæi pathiciſſimos libellos,
 Qui certant Sybariticis libellis,
Et tinctas ſale pruriente chartas
Inſtanti lege Rufe: ſed puella
Sit tecum tua, ne Thalaſſionem
Indicas manibus libidinoſis,
Et fias ſine femina maritus.

### XCVII. *In Zelotypam.*

CUm tibi nota tui ſit vita, fideſque mariti,
 Nec premat ulla tuos, ſollicitetve toros:
Quid quaſi pellicibus torqueris inepta miniſtris,
 In quibus & brevis eſt, & fugitiva Venus?
Plus tibi quam domino pueros præſtare probabo:
 Hi faciunt, ut ſis femina ſola viro.
Hi dant, quod non vis uxor dare. do tamen, inquis,
 Ne vagus a thalamis conjugis erret amor.
Non eadem res eſt: Chiam volo, nolo mariſcam.
 Ne dubites quæ ſit Chia, mariſca tua eſt.
Scire ſuos fines matrona, & femina debet:
 Cede ſuam pueris; utere parte tua.

### XCVIII. *In Baſſum.*

UXor cum tibi ſit puella, qualem
 Votis vix petat improbis maritus,
Dives, nobilis, erudita, caſta:
Rumpis, Baſſe, latus, ſed in comatis,
Uxoris tibi dote quos paraſti.
Et ſic ad dominam reverſa languet
Multis mentula millibus redempta:
Sed nec vocibus excitata blandis,
Molli pollice nec rogata ſurgit.
Sit tamen pudor, aut eamus in jus.
Non eſt hæc tua, Baſſe: vendidiſti.

### XCIX. *Ad Betim.*

BÆtis olivifera crinem redimite corona;
 Aurea qui nitidis vellera tingis aquis:
Quem Bromius, quem Pallas amat; cui rector aquarum
 Albula navigerum per freta pandit iter:
Ominibus lætis veſtras Inſtantius oras
 Intret; & hic populis, ut prior, annus eat.



Non ignorat, onus quod ſit, ſuccedere Macro.
 Qui ſua metitur pondera, ferre poteſt.

### C. *In effrontem.*

OS atavi, patris naſum, duo lumina patris,
 Et matris geſtus dicis habere tuæ.
Cum referas priſcos, nullamque in corpore partem
 Mentiris; frontem dic mihi cujus habes?

### CI. *Ad Mattum.*

QUi negat eſſe domi ſe, tunc cum limina pulſas,
 Quid dicat, neſcis? dormio, Matte, tibi.

### CII. *Ad Milonem.*

THura, piper, veſtes, argentum, pallia, gemmas,
 Vendere, Milo, ſoles, cum quibus emptor abit.
Conjugis utilior merx eſt: quæ vendita ſæpe
 Vendentem numquam deſerit, aut minuit.

## LIBER XIII.

### I. *Ad lectorem.*

NE toga cordullis, ne pænula deſit olivis,
 Aut inopem metuat ſordida blatta famem;
Perdite Niliacas, Muſæ, mea damna papyros:
 Poſtulat ecce novos ebria bruma ſales.
Non mea magnanimo depugnat teſſera talo,
 Senio nec noſtrum cum cane quaſſat ebur.
Hæc mihi charta nuces, hæc eſt mihi charta fritillus;
 Alea nec damnum, nec facit iſta lucrum.

### II. *In detractorem.*

NAſutus ſis uſque licet, ſis denique naſus,
 Quantum noluerit ferre rogatus Atlas,
Et poſſis ipſum tu deridere Latinum,
 Non potes in nugas dicere plura meas,
Ipſe ego quam dixi. quid dentem dente juvabit
 Rodere? carne opus eſt, ſi ſatur eſſe velis.
Ne perdas operam: qui ſe mirantur, in illos
 Virus habe: nos hæc novimus eſſe nihil.
Nec tamen hoc nimium nihil eſt, ſi candidus aure,
 Nec matutina ſi mihi fronte venis.

### III. *Ad Lectorem.*

OMnis in hoc gracili XENIORUM turba libello
 Conſtabit nummis quatuor empta tibi.
Quatuor eſt nimium: poterit conſtare duobus,
 Et faciet lucrum bibliopola Tryphon.
Hæc licet hoſpitibus pro munere diſticha mittas,
 Si tibi tam rarus, quam mihi, nummus erit.
Addita per titulos ſua nomina rebus habebis:
 Prætereas, ſi quid non facit ad ſtomachum.

### IV. *Thus.*

SErus ut ætheræ Germanicus imperet aulæ,
 Utque diu terris; da pia thura Jovi.

V. *Pi-*

Digitized by Google

V. *Piper.*

CErea quæ patulo lucet ficedula lumbo,
Cum tibi forte datur, ſi ſapis, adde piper.

VI. *Alica.*

NOs alicam, mulſum poterit tibi mittere dives.
Si tibi noluerit mittere dives, eme.

VII. *Conchis faba.*

SI ſpumet rubra conchis tibi pallida teſta,
Lautorum cœnis ſæpe negare potes.

VIII. *Far.*

IMbue plebeias Cluſinis pultibus ollas,
Ut ſatur in vacuis dulcia muſta bibas.

IX. *Lens.*

ACcipe Niliacam, Peluſia munera, lentem:
Vilior eſt alica, carior illa faba.

X. *Simila ex tritico.*

NEc poteris ſimilæ dotes numerare, nec uſus,
Piſtori toties cum ſit & apta coco.

XI. *Ordeum.*

MUlio, quod non des tacituris, accipe, mulis.
Hæc ego cauponi, non tibi dona dedi.

XII. *Frumentum triticeum.*

TErcentum Libyci modios de meſſe coloni
Sume, ſuburbanus ne moriatur ager.

XIII. *Betæ.*

UT ſapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,
O quam ſæpe petet vina, piperque cocus.

XIV. *Lactuca.*

CLaudere quæ cœnas lactuca ſolebat avorum,
Dic mihi, cur noſtras inchoat illa dapes?

XV. *Ligna acapna.*

SI vicina tibi Nomento rura coluntur,
Ad villam moneo, ruſtice, ligna feras.

XVI. *Rapa.*

HÆc tibi brumali gaudentia frigore rapa
Quæ damus, in cælo Romulus eſſe ſolet.

XVII. *Coliculi.*

NE tibi pallentes moveant faſtidia caules,
Nitrata viridis braſſica fiat aqua.

XVIII. *Porri ſectivi.*

FIla Tarentini graviter redolentia porri
Ediſti quoties, oſcula clauſa dato.

XIX. *Porri capitati.*

MIttit præcipuos nemoralis Aricia porros:
In niveo virides ſtipite cerne comas.

XX. *Napi.*

NOs Amiternus ager felicibus educat hortis:
Nurſinas poteris parcius eſſe pilas.

XXI. *Aſparagi.*

MOllis in æquorea quæ crevit ſpina Ravenna;
Non erit incultis gratior aſparagis.

XXII. *Uva duracina.*

NOn habilis cyathis, & inutilis uva Lyæo:
Sed non potanti me, tibi nectar ero.

XXIII. *Chia ficus.*

CHia ſeni ſimilis Baccho, quem Setia miſit;
Ipſa merum ſecum portat, & ipſa ſalem.

XXIV. *Cydonia.*

SI tibi Cecropio ſaturata Cydonia melle
Ponentur: dicas hæc melimela licet.

XXV. *Nuces pineæ.*

POma ſumus Cybeles: procul hinc diſcede viator,
Ne cadat in miſerum noſtra ruina caput.

XXVI. *Sorba.*

SOrba ſumus, molles nimium durantia ventres:
Aptius hæc puero, quam tibi, poma dabis.

XXVII. *Spathalion caryotarum.*

AUrea porrigitur Jani Caryota Kalendis:
Sed tamen hoc munus pauperis eſſe ſolet.

XXVIII. *Coctana.*

HÆc tibi quæ torta venerunt condita meta,
Si majora forent coctana, ficus erant.

XXIX. *Pruna Damaſcena.*

PRuna peregrinæ carie rugoſa ſenectæ
Sume: ſolent duri ſolvere ventris onus.

XXX. *Caſeus Lunenſis.*

CAſeus Etruſcæ ſignatus imagine Lunæ,
Præſtabit pueris prandia mille tuis.

XXXI. *Caſeus Veſtinus.*

SI ſine carne voles jentacula ſumere frugi:
Hæc tibi Veſtino de grege maſſa venit.

XXXII. *Caſeus Velabrenſis.*

NOn quemcumque focum, nec fumum caſeus omnem,
Sed Velabrenſem qui bibit, ille ſapit.

XXXIII. *Caſei Trebulani.*

TRebula nos genuit; commendat gratia duplex,
Sive levi flamma, ſive domamur aqua.

XXXIV. *Bulbi.*

CUm ſit anus conjux, & ſint tibi mortua membra,
Nil aliud bulbis quam ſatur eſſe potes.

XXXV.

XXXV. *Lucanica.*

FIlia Picenæ venio Lucanica porcæ:
Pultibus hinc niveis grata corona datur.

XXXVI. *Olivæ.*

HÆc quæ Picenis venit ſubducta trapetis,
Inchoat atque eadem finit oliva dapes.

XXXVII. *Mala citrea.*

AUt Corcyræi ſunt hæc de frondibus horti,
Aut hæc Maſſyli poma draconis erant.

XXXVIII. *Coloſtrum.*

SUrripuit paſtor quæ nondum ſtantibus hœdis,
De primo matrum lacte coloſtra damus.

XXXIX. *Hœdi.*

LAſcivum pecus, & viridi non utile Baccho
Det pœnas: nocuit jam tener ille deo.

XL. *Ova.*

CAndida ſi croceos circumfluit unda vitellos,
Heſperius ſcombri temperet ova liquor.

XLI. *Porcellus lactens.*

LActe mero paſtum pigræ mihi matris alumnum
Ponat, & Ætolo de ſue dives edat.

XLII. *Apyrina & tuberes.*

NOn tibi de Libycis tuberes & apyrina ramis,
De Nomentanis ſed damus arboribus.

XLIII. *Idem.*

LEcta ſuburbanis mittuntur apyrina ramis,
Et vernæ tuberes. quid tibi cum Libycis?

XLIV. *Sumen.*

ESſe putes nondum ſumen: ſic ubere largo
Effluit, & vivo lacte papilla tumet.

XLV. *Pulli gallinacei.*

SI Libycæ nobis volucres, & Phaſides eſſent,
Acciperes. at nunc accipe cortis aves.

XLVI. *Perſica, Nuciperſica.*

VIlla maternis fueramus præcoqua ramis;
Nunc in adoptivis Perſica cara ſumus.

XLVII. *Panes Picentini.*

PIcentina Ceres niveo ſic nectare creſcit,
Ut levis accepta ſpongia turget aqua.

XLVIII. *Boleti.*

ARgentum atque aurum, facile eſt, lænamque togamque
Mittere: boletos mittere difficile eſt.

XLIX. *Ficedula.*

CUm me ficus alat, cum paſcar dulcibus uvis,
Cur potius nomen non dedit uva mihi?

L. *Tubera.*

RUmpimus altricem tenero quæ vertice terram
Tubera, boletis poma ſecunda ſumus.

LI. *Turdorum corona.*

TExta roſis fortaſſe tibi, vel divite nardo,
At mihi de turdis facta corona placet.

LII. *Anas.*

TOta quidem ponatur anas: ſed pectore tantum,
Et cervice ſapit: cetera redde coco.

LIII. *Turtur.*

DUm pinguis mihi turtur erit, lactuca valebis,
Et cochleas tibi habe. perdere nolo famem.

LIV. *Perna.*

CÆretana mihi fiet, vel miſſa licebit
De Menapis: lauti de petaſone vorent.

LV. *Petaſo.*

MUſteus eſt: propera, caros nec differ amicos:
Nam mihi cum vetulo ſit petaſone nihil.

LVI. *Vulva.*

TE fortaſſe magis capiet de virgine porca:
Me materna gravi de ſue vulva capit.

LVII. *Colocaſia.*

NIliacum ridebis olus, lanaſque ſequaces,
Improba cum morſu fila manuque trahes.

LVIII. *Jecur anſeris.*

ADſpice quam tumeat magno jecur anſere majus!
Miratus dices; hoc, rogo, crevit ubi?

LIX. *Glires.*

TOta mihi dormitur hiems, & pinguior illo
Tempore ſum, quo me nil niſi ſomnus alit.

LX. *Cuniculus.*

GAudet in effoſſis habitare cuniculus antris:
Monſtravit tacitas hoſtibus ille vias.

LXI. *Attagenæ.*

INter ſapores fertur alitum primus
Ionicarum guſtus attagenarum.

LXII. *Gallina altilis.*

PAſcitur & dulci facilis gallina farina;
Paſcitur & tenebris. ingenioſa gula eſt.

LXIII. *Capo.*

NE nimis exhauſto macreſceret inguine gallus,
Amiſit teſtes: nunc mihi Gallus erit.

LXIV. *Idem.*

SUccumbit ſterili fruſtra gallina marito:
Hanc matris Cybeles eſſe decebat avem.



Digitized by Google

Tu melior, quæ deſerto raptore rediſti;
  Illa virum voluit nec repetita ſequi.
Ridet, & Iliacos audit Menelaus amores:
  Abſolvit Phrygium veſtra rapina Parim.
Accipient olim cum te loca læta piorum,
  Non erit in Stygia notior umbra domo.
Non aliena videt, ſed amat Proſerpina raptas:
  Iſte tibi dominam conciliabit amor.

### LIII. *In Avarum.*

NUmmi cum tibi ſint, opeſque tantæ,
  Quantas civis habet, paterve rarus:
Largiris nihil, incubaſque gazæ,
Ut magnus draco, quem canunt poetæ
Cuſtodem Scythici fuiſſe luci.
Sed cauſa, ut memoras, & ipſe jactas,
Diræ filius eſt rapacitatis.
Et quid tu fatuos, rudeſque quæris,
Illudas quibus, auferaſque mentem?
Huic ſemper vitio pater fuiſti.

### LIV. *In Zoilum.*

CRine ruber, niger ore, brevis pede, lumine læſus
  Rem magnam præſtas, Zoile, ſi bonus es.

### LV. *Ad Puellam.*

GRatis qui dare vos jubet, puellæ,
  Inſulſiſſimus, improbiſſimuſque eſt.
Gratis ne date, baſiate gratis.
Hoc Ægle negat, hoc avara vendit.
Sed vendat bene, baſiare quantum eſt?
Hoc vendit quoque nec levi rapina:
Aut libram petit illa Coſmiani,
Aut binos quater a nova moneta:
Ne ſint baſia muta, nec maligna,
Ne cluſis aditum neget labellis.
Humane facit hoc tamen; ſed unum eſt,
Gratis quæ dare baſium recuſat,
Gratis lingere nec recuſat Ægle.

### LVI. *In Polycarmum.*

ÆGrotas uno decies, aut ſæpius anno,
  Nec tibi, ſed nobis hoc, Polycarme, nocet.
Nam quoties ſurgis, ſoteria poſcis amicos.
  Sit pudor: ægrota jam, Polycarme, ſemel.

### LVII. *Ad Sparſum.*

CUr ſæpe ſicci parva rura Nomenti,
  Laremque villæ ſordidum petam, quæris?
Nec cogitandi, Sparſe, nec quieſcendi
In urbe locus eſt pauperi. negant vitam
Ludimagiſtri mane, nocte piſtores,
Ærariorum marculi die toto.
Hinc ocioſus ſordidam quatit menſam
Neroniana nummularius maſſa:
Illinc paludis malleator Hiſpanæ
Tritum nitenti fuſte verberat ſaxum.
Nec turba ceſſat entheata Bellonæ,
Nec faſciato naufragus loquax trunco,
A matre doctus nec rogare Judæus,
Nec ſulfuratæ lippus inſtitor mercis.
Numerare pigri damna qui poteſt ſomni,
Dicet quot æra verberent manus urbis,
Cum ſecta Colcho Luna vapulat rhombo.
Tu, Sparſe, neſcis iſta, nec potes ſcire,
Petilianis delicatus in regnis,
Cui plana ſummos deſpicit domus montes,
Et rus in urbe eſt, vinitorque Romanus.
Nec in Falerno colle major autumnus,
Intraque limen latus eſſedo curſus,
Et in profundo ſomnus, & quies nullis
Offenſa linguis; nec dies, niſi admiſſus.
Nos tranſeuntis riſus excitat turbæ,
Et ad cubile eſt Roma: tædio feſſis
Dormire quoties libuit, imus ad villam.

### LVIII. *Ad Alaudam.*

ANcillariolum tua te vocat uxor, & ipſa
  Lecticariola eſt: eſtis, Alauda, pares.

### LIX. *De importunis baſiatoribus.*

TAntum dat tibi Roma baſiorum
  Poſt annos modo quindecim reverſo,
Quantum Leſbia non dedit Catullo.
Te vicinia tota, te piloſus
Hircoſo premit oſculo colonus.
Hinc inſtat tibi textor, inde fullo,
Hinc ſutor modo pelle baſiata,
Hinc menti dominus pediculoſi,
Hinc defioculuſque, & inde lippus,
Fellatorque, recenſque cunnilingus.
Jam tanti tibi non fuit redire.

### LX. *Ad ſuum natalem.*

MArtis alumne dies, roſeam quo lampada primum,
  Magnaque ſiderei vidimus ora dei:
Si te rure coli, virideſque pigebit ad aras,
  Qui fueras Latia cultus in urbe mihi:
Da veniam, ſervire meis quod nolo Calendis,
  Et qua ſum genitus, vivere luce volo.
Natali pallere ſuo, ne calda Sabello
  Deſit, & ut liquidum potet Alauda merum;
Turbida ſollicito tranſmittere Cæcuba ſacco;
  Atque inter menſas ire, redire ſuas;
Excipere hos, illos, & tota ſurgere cœna
  Marmora calcantem frigidiora gelu:
Quæ ratio eſt, hæc ſponte tua perferre, patique,
  Quæ te ſi jubeat rex dominuſve, neges?

### LXI. *De Ligurra.*

VErſus, & breve vividumque carmen
  In te ne faciam times, Ligurra:
Et dignus cupis hoc metu videri:
Sed fruſtra metuis, cupiſque fruſtra.
In tauros Libyci fremunt leones;
Non ſunt papilionibus moleſti.
Quæras, cenſeo, ſi legi laboras,
Nigri fornicis ebrium poetam;
Qui carbone rudi, putrique creta
Scribit carmina, quæ legunt cacantes.
Frons hæc ſtigmate non meo notanda eſt.

### LXII. *Ad Saturnum pro Priſco Terentio.*

ANtiqui rex magne poli, mundique prioris,
  Sub quo pigra quies, nec labor ullus erat,

Nec

Digitized by Google

Nec regale nimis fulmen, nec fulmine digna,
  Sciſſa nec ad Manes, ſed ſita dives humus:
Lætus ad hæc facilisque veni ſollemnia Priſci
  Gaudia: cum ſacris te decet eſſe tuis.
Te reducem patriæ ſexta, pater optime, bruma
  Pacifici Latia reddis ab urbe Numæ.
Cernis ut Auſonio ſimilis tibi pompa macello
  Pendeat, & quantus luxurietur honos?
Quam non parca manus, largæque numiſmata menſæ,
  Quæ, Saturne, tibi pernumerentur opes?
Utque ſit his pretium meritis, & gratia major,
  Et pater, & frugi ſic tua ſacra colit.
At tu ſancte tuo ſic ſemper amere Decembri:
  Hos illi jubeas ſæpe redire dies.

LXIII. *Ad Cordubam*.

UNcto Corduba lætior Venafro,
  Hiſtra nec minus abſoluta teſta,
Albi quæ ſuperas oves Galeſi,
Nullo murice, nec cruore mendax,
Sed tinctis gregibus colore vivo:
Dic veſtro, rogo, ſit pudor poetæ,
Ne gratis recitet meos libellos:
Ferrem, ſi faceret bonus poeta,
Cui poſſem dare mutuos honores:
Corrumpit ſine talione cœlebs.
Cæcus perdere non poteſt, quod aufert.
Nil eſt deterius latrone nudo:
Nil ſecurius eſt malo poeta.

LXIV. *De Cinna*.

VIncentem roſeos, facieque, comaque miniſtros
  Cinna cocum fecit. Cinna guloſus homo eſt.

LXV. *De Phyllide*.

FOrmoſa Phyllis nocte cum mihi tota
  Se præſtitiſſet omnibus modis largam,
Et cogitarem mane quod darem munus,
Utrumne Coſmi, Niceroſis an libram,
An Bæticarum pondus acre lanarum,
An de moneta Cæſaris decem flavos:
Amplexa collum, baſioque tam longo
Blandita, quam ſunt nuptiæ columbarum,
Rogare cœpit Phyllis amphoram vini.

LXVI. *Ad Amœnum*.

BIs quinquagenis domus eſt tibi millibus empta,
  Vendere quam ſumma vel breviore cupis.
Arte ſed emptorem vafra corrumpis, Amœne,
  Et caſa divitiis ambitioſa latet.
Gemmantes prima fulgent teſtudine lecti,
  Et Mauruſiaci pondera rara citri.
Argentum atque aurum non ſimplex Delphica portat:
  Stant pueri, dominos quos precer eſſe meos.
Deinde ducenta ſonas, & ais, non eſſe minoris.
  Inſtructam vili vendis, Amœne, domum.

LXVII. *In natalem Maronis*.

MAjæ Mercurium creaſtis Idus.
  Auguſtis redit Idibus Diana.
Octobres Maro conſecravit Idus.
Idus ſæpe colas & has, & illas,
Qui magni celebras Maronis Idus.

LXVIII. *Ad clientes*.

MAtutine cliens, urbis mihi cauſa relictæ,
  Atria, ſi ſapias, ambitioſa colas.
Non ſum ego cauſidicus, nec amaris litibus aptus:
  Sed piger, & ſenior, Pieridumque comes.
Ocia me, ſomnuſque juvant, quæ magna negavit
  Roma mihi: redeo, ſi vigilatur & hic.

LXIX. *Ad Paullum*.

SIc tamquam tabulas, ſcyphoſque, Paulle,
  Omnes archetypos habes amicos.

LXX. *De Apro*.

LIntea ferret Apro Vatius cum vernula nuper,
  Et ſupra togulam luſca ſederet anus;
Atque olei ſtillam daret enterocelicus unctor:
  Udorum tetricus cenſor & aſper erat:
Frangendos calices, effundendumque Falernum
  Clamabat, biberet qui modo lotus eques.
A ſene ſed poſtquam patruo venere trecenta;
  Sobrius a thermis neſcit abire domum.
O quantum diatreta valent, & quinque comati!
  Tunc, cum pauper erat, non ſitiebat Aper.

LXXI. *Ad Ligdum*.

NIl non, Lygde, mihi negas roganti:
  At quondam mihi, Lygde, nil negabas.

LXXII. *Ad Pannicum*.

JUgera mercatus prope buſta latentis agelli,
  Et male compactæ culmina fulta caſæ,
Deſeris urbanas, tua prædia, Pannice, lites,
  Parvaque ſed tritæ præmia certa togæ.
Frumentum, millum, ptiſanamque, fabamque ſolebas
  Vendere pragmaticus: nunc emis agricola.

LXXIII. *Ad Catullum*.

HÆredem tibi me, Catulle, dicis.
  Non credam, niſi legero, Catulle.

LXXIV. *Ad Flaccum*.

CUm tibi Niliacus portet cryſtalla cataplus,
  Accipe de circo pocula Flaminio.
Hi magis audaces, an ſunt qui talia mittunt
  Munera? ſed geminus vilibus uſus ineſt.
Nullum ſollicitant hæc, Flacce, toreumata furem,
  Et nimium calidis non vitiantur aquis.
Quid! quod ſecuro potat conviva miniſtro,
  Et caſum tremulæ non timuere manus?
Hoc quoque non nihil eſt, quod propinabis in iſtis,
  Frangendus fuerit ſi tibi, Flacce, calix.

LXXV. *De pueris*.

FEſtinat Polytimus ad puellas:
  Invitus puerum fatetur Hymnus:
Paſtas glande nates habet Secundus.
Mollis Dindymus eſt, ſed eſſe non vult:
Amphion potuit puella naſci.
Horum delicias, ſuperbiamque,
Et faſtus querulos, amice, malo,
Quam dotis mihi quinquies ducena.



Digitized by Google

LXXVI. *De Agricola.*

AMphora vigeſſis, modius datur ære quaterno.
Ebrius & crudus nil habet agricola.

LXXVII. *De Æthonte.*

MUltis dum precibus Jovem ſalutat,
Stans ſummos reſupinus uſque in ungues,
Æthon in Capitolio, pepedit;
Riſerunt comites: ſed ipſe divum
Offenſus genitor, trinoctiali
Affecit domicœnio clientem.
Poſt hoc flagitium miſellus Æthon,
Cum vult in Capitolium venire,
Sellas ante petit Patroclianas,
Et pedit decieſque, vicieſque:
Sed quamvis ſibi caverit crepando,
Compreſſis natibus Jovem ſalutat.

LXXVIII. *De eodem.*

ANte Jovis ſtatuam crepuit ſatur hiſtrio: pœnam
Jupiter indixit vivere de proprio.

LXXIX. *Ad Bithynicum.*

NIl in te ſcripſi, Bithynice: credere non vis,
Et jurare jubes: malo ſatisfacere.

LXXX. *Ad Atticillam.*

DOnavi tibi multa, quæ rogaſti:
Donavi tibi plura, quam rogaſti:
Non ceſſas tamen uſque me rogare.
Quiſquis nil negat, Atticilla: fellat.

LXXXI. *De Calliſtrato.*

NE laudet dignos, laudat Calliſtratus omnes.
Cui malus eſt nemo, quis bonus eſſe poteſt?

LXXXII. *De Umbro.*

BRumæ diebus, feriiſque Saturni,
Mittebat Umber aliculam mihi pauper:
Nunc miſit alicam: factus eſt enim dives.

LXXXIII. *De Menogene.*

EFfugere in thermis, & circa balnea non eſt
Menogenen, omni tu licet arte velis.
Captabit tepidum dextra, lævaque trigonem,
Imputet exceptas ut tibi ſæpe pilas.
Colliget, & referet lapſum de pulvere follem,
Etſi jam lotus, jam ſoleatus erit.
Lintea ſi ſumes, nive candidiora loquetur,
Sint licet infantis ſordidiora ſinu.
Exiguos ſecto comentem dente capillos,
Dicet Achilleas diſpoſuiſſe comas.
Fumoſæ feret ille tropin de fæce lagenæ,
Frontis & humorem colliget uſque tuæ.
Omnia laudabit, mirabitur omnia, donec
Perpeſſus dicas tædia mille, *veni*.

LXXXIV. *De Fabiano.*

DEriſor Fabianus herniarum,
Omnes quem modo colei timebant
Dicentem tumidas in hydrocelas,
Quantum nec duo dicerent Catulli;
In thermis ſubito Neronianis
Vidit ſe miſer, & tacere cœpit.

LXXXV. *Ad Polytimum.*

NOlueram, Polytime, tuos violare capillos:
Sed juvat hoc precibus me tribuiſſe tuis.
Talis eras modo tonſe Pelops, poſitiſque nitebas
Crinibus, ut totum ſponſa videret ebur.

LXXXVI. *In Fabullum.*

PÆdiconibus os olere dicis.
Hoc ſi, ſicut ais, Fabulle, verum eſt,
Quid tu credis olere cunnilingis?

LXXXVII. *In non arrigentem.*

TRiginta tibi ſunt pueri, totidemque puellæ:
Una eſt, nec ſurgit mentula. quid facies?

LXXXVIII. *De Cotta.*

BIs Cotta ſoleas perdidiſſe ſe queſtus,
Dum negligentem ducit ad pedes vernam,
Qui ſolus inopi præſtat, & facit turbam:
Excogitavit homo ſagax, & aſtutus,
Ne facere poſſet tale ſæpius damnum;
Excalceatus ire cœpit ad cœnam.

LXXXIX. *De Tongiliano.*

TOngilianus habet naſum: ſcio, non nego: ſed jam
Nil præter naſum Tongilianus habet.

XC. *Ad Charinum.*

QUod lana caput alligas, Charine,
Non aures tibi, ſed dolent capilli.

XCI. *De Marone.*

PRo ſene, ſed clare, votum Maro fecit amico,
Cui gravis, & fervens hemitritæus erat:
Si Stygias æger non iret miſſus ad undas,
Ut caderet magno victima grata Jovi.
Cœperunt certam medici ſpondere ſalutem.
Ne votum ſolvat, nunc Maro vota facit.

XCII. *In Magullam.*

COmmunis tibi cum viro, Magulla,
Cum ſit lectulus, & ſit exoletus,
Quare, dic mihi, non ſit & miniſter?
Suſpiras: ratio eſt, times lagenam.

XCIII. *Ad Priſcum.*

SÆpe rogare ſoles qualis ſim, Priſce, futurus,
Si fiam locuples, ſimque repente potens.
Quemquam poſſe putas mores narrare futuros?
Dic mihi, ſi fias tu leo, qualis eris?

XCIV. *De Fabulla.*

QUa mœchum ratione baſiaret
Coram conjuge repperit Fabulla.
Parvum baſiat uſque morionem:
Hunc multis rapit oſculis madentem

Mœchus

Mœchus protinus, & ſuis repletum
Ridenti dominæ ſtatim remittit.
Quanto morio major eſt maritus?

### XCV. *In Tuccam*.

SCribebamus epos: cœpiſti ſcribere: ceſſi,
Æmula ne ſtarent carmina noſtra tuis.
Tranſtulit ad Tragicos ſe noſtra Thalia cothurnos:
Aptaſti longum tu quoque ſyrma tibi.
Fila lyræ movi Calabris exculta Camœnis:
Plectra rapis nobis ambitione nova.
Audemus ſatyra: Lucilius eſſe laboras.
Ludo leves elegos: tu quoque ludis idem.
Quid minus eſſe poteſt? epigrammata fingere cœpi:
Hinc etiam petitur jam mea fama tibi.
Elige quid nolis; quis enim pudor, omnia velle?
Et ſi quid non vis, Tucca, relinque mihi.

### XCVI. *Ad Rufum*.

MUſæi pathiciſſimos libellos,
Qui certant Sybariticis libellis,
Et tinctas ſale pruriente chartas
Inſtanti lege Rufe: ſed puella
Sit tecum tua, ne Thalaſſionem
Indicas manibus libidinoſis,
Et fias ſine femina maritus.

### XCVII. *In Zelotypam*.

CUm tibi nota tui ſit vita, fideſque mariti,
Nec premat ulla tuos, ſollicitetve toros:
Quid quaſi pellicibus torqueris inepta miniſtris,
In quibus & brevis eſt, & fugitiva Venus?
Plus tibi quam domino pueros præſtare probabo:
Hi faciunt, ut ſis femina ſola viro.
Hi dant, quod non vis uxor dare. do tamen, inquis,
Ne vagus a thalamis conjugis erret amor.
Non eadem res eſt: Chiam volo, nolo mariſcam.
Ne dubites quæ ſit Chia, mariſca tua eſt.
Scire ſuos fines matrona, & femina debet:
Cede ſuam pueris; utere parte tua.

### XCVIII. *In Baſſum*.

UXor cum tibi ſit puella, qualem
Votis vix petat improbis maritus,
Dives, nobilis, erudita, caſta:
Rumpis, Baſſe, latus, ſed in comatis,
Uxoris tibi dote quos paraſti.
Et ſic ad dominam reverſa languet
Multis mentula millibus redempta:
Sed nec vocibus excitata blandis,
Molli pollice nec rogata ſurgit.
Sit tamen pudor, aut eamus in jus.
Non eſt hæc tua, Baſſe: vendidiſti.

### XCIX. *Ad Bætim*.

BÆtis olivifera crinem redimite corona;
Aurea qui nitidis vellera tingis aquis:
Quem Bromius, quem Pallas amat; cui rector aquarum
Albula navigerum per freta pandit iter:
Ominibus lætis veſtras Inſtantius oras
Intret; & hic populis, ut prior, annus eat.



Non ignorat, onus quod ſit, ſuccedere Macro.
Qui ſua metitur pondera, ferre poteſt.

### C. *In effrontem*.

OS atavi, patris naſum, duo lumina patris,
Et matris geſtus dicis habere tuæ.
Cum referas priſcos, nullamque in corpore partem
Mentiris; frontem dic mihi cujus habes?

### CI. *Ad Mattum*.

QUi negat eſſe domi ſe, tunc cum limina pulſas,
Quid dicat, neſcis? dormio, Matte, tibi.

### CII. *Ad Milonem*.

THura, piper, veſtes, argentum, pallia, gemmas,
Vendere, Milo, ſoles, cum quibus emptor abit.
Conjugis utilior merx eſt: quæ vendita ſæpe
Vendentem numquam deſerit, aut minuit.

---

## LIBER XIII.

### I. *Ad lectorem*.

NE toga cordullis, ne pænula deſit olivis,
Aut inopem metuat ſordida blatta famem;
Perdite Niliacas, Muſæ, mea damna papyros:
Poſtulat ecce novos ebria bruma ſales.
Non mea magnanimo depugnat teſſera talo,
Senio nec noſtrum cum cane quaſſat ebur.
Hæc mihi charta nuces, hæc eſt mihi charta fritillus;
Alea nec damnum, nec facit iſta lucrum.

### II. *In detractorem*.

NAſutus ſis uſque licet, ſis denique naſus,
Quantum noluerit ferre rogatus Atlas,
Et poſſis ipſum tu deridere Latinum,
Non potes in nugas dicere plura meas,
Ipſe ego quam dixi. quid dentem dente juvabit
Rodere? carne opus eſt, ſi ſatur eſſe velis.
Ne perdas operam: qui ſe mirantur, in illos
Virus habe: nos hæc novimus eſſe nihil.
Nec tamen hoc nimium nihil eſt, ſi candidus aure,
Nec matutina ſi mihi fronte venis.

### III. *Ad Lectorem*.

OMnis in hoc gracili XENIORUM turba libello
Conſtabit nummis quatuor empta tibi.
Quatuor eſt nimium: poterit conſtare duobus,
Et faciet lucrum bibliopola Tryphon.
Hæc licet hoſpitibus pro munere diſticha mittas,
Si tibi tam rarus, quam mihi, nummus erit.
Addita per titulos ſua nomina rebus habebis:
Prætereas, ſi quid non facit ad ſtomachum.

### IV. *Thus*.

SErus ut ætheræ Germanicus imperet aulæ,
Utque diu terris; da pia thura Jovi.

V. *Pi-*

V. *Piper.*

CEra quæ patulo lucet ficedula lumbo,
Cum tibi forte datur, ſi ſapis, adde piper.

VI. *Alica.*

NOs alicam, mulſum poterit tibi mittere dives.
Si tibi noluerit mittere dives, eme.

VII. *Conchis faba.*

SI ſpumet rubra conchis tibi pallida teſta,
Lautorum cœnis ſæpe negare potes.

VIII. *Far.*

IMbue plebeias Cluſinis pultibus ollas,
Ut ſatur in vacuis dulcia muſta bibas.

IX. *Lens.*

ACcipe Niliacam, Peluſia munera, lentem:
Vilior eſt alica, carior illa faba.

X. *Simila ex tritico.*

NEc poteris ſimilæ dotes numerare, nec uſus,
Piſtori toties cum ſit & apta coco.

XI. *Ordeum.*

MUlio, quod non des tacituris, accipe, mulis.
Hæc ego cauponi, non tibi dona dedi.

XII. *Frumentum triticeum.*

TErcentum Libyci modios de meſſe coloni
Sume, ſuburbanus ne moriatur ager.

XIII. *Betæ.*

UT ſapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,
O quam ſæpe petet vina, piperque cocus.

XIV. *Lactuca.*

CLaudere quæ cœnas lactuca ſolebat avorum,
Dic mihi, cur noſtras inchoat illa dapes?

XV. *Ligna acapna.*

SI vicina tibi Nomento rura coluntur,
Ad villam moneo, ruſtice, ligna feras.

XVI. *Rapa.*

HÆc tibi brumali gaudentia frigore rapa
Quæ damus, in cælo Romulus eſſe ſolet.

XVII. *Coliculi.*

NE tibi pallentes moveant faſtidia caules,
Nitrata viridis braſſica fiat aqua.

XVIII. *Porri ſectivi.*

FIla Tarentini graviter redolentia porri
Ediſti quoties, oſcula clauſa dato.

XIX. *Porri capitati.*

MIttit præcipuos nemoralis Aricia porros:
In niveo virides ſtipite cerne comas.

XX. *Napi.*

NOs Amiternus ager felicibus educat hortis:
Nurſinas poteris parcius eſſe pilas.

XXI. *Aſparagi.*

MOllis in æquorea quæ crevit ſpina Ravenna;
Non erit incultis gratior aſparagis.

XXII. *Uva duracina.*

NOn habilis cyathis, & inutilis uva Lyæo:
Sed non potanti me, tibi nectar ero.

XXIII. *Chia ficus.*

CHia ſeni ſimilis Baccho, quem Setia miſit;
Ipſa merum ſecum portat, & ipſa ſalem.

XXIV. *Cydonia.*

SI tibi Cecropio ſaturata Cydonia melle
Ponentur: dicas hæc melimela licet.

XXV. *Nuces pineæ.*

POma ſumus Cybeles: procul hinc diſcede viator,
Ne cadat in miſerum noſtra ruina caput.

XXVI. *Sorba.*

SOrba ſumus, molles nimium durantia ventres:
Aptius hæc puero, quam tibi, poma dabis.

XXVII. *Spathalion caryotarum.*

AUrea porrigitur Jani Caryota Kalendis:
Sed tamen hoc munus pauperis eſſe ſolet.

XXVIII. *Coctana.*

HÆc tibi quæ torta venerunt condita meta,
Si majora forent coctana, ficus erant.

XXIX. *Pruna Damaſcena.*

PRuna peregrinæ carie rugoſa ſenectæ
Sume: ſolent duri ſolvere ventris onus.

XXX. *Caſeus Lunenſis.*

CAſeus Etruſcæ ſignatus imagine Lunæ,
Præſtabit pueris prandia mille tuis.

XXXI. *Caſeus Veſtinus.*

SI ſine carne voles jentacula ſumere frugi:
Hæc tibi Veſtino de grege maſſa venit.

XXXII. *Caſeus Velabrenſis.*

NOn quemcumque focum, nec fumum caſeus omnem,
Sed Velabrenſem qui bibit, ille ſapit.

XXXIII. *Caſei Trebulani.*

TRebula nos genuit; commendat gratia duplex,
Sive levi flamma, ſive domamur aqua.

XXXIV. *Bulbi.*

CUm ſit anus conjux, & ſint tibi mortua membra,
Nil aliud bulbis quam ſatur eſſe potes.

XXXV.

XXXV. *Lucanica.*

FIlia Picenæ venio Lucanica porcæ:
Pultibus hinc niveis grata corona datur.

XXXVI. *Olivæ.*

HÆc quæ Picenis venit ſubducta trapetis,
Inchoat atque eadem finit oliva dapes.

XXXVII. *Mala citrea.*

AUt Corcyræi ſunt hæc de frondibus horti,
Aut hæc Maſſyli poma draconis erant.

XXXVIII. *Coloſtrum.*

SUrripuit paſtor quæ nondum ſtantibus hœdis,
De primo matrum lacte coloſtra damus.

XXXIX. *Hædi.*

LAſcivum pecus, & viridi non utile Baccho
Det pœnas: nocuit jam tener ille deo.

XL. *Ova.*

CAndida ſi croceos circumfluit unda vitellos,
Heſperius ſcombri temperet ova liquor.

XLI. *Porcellus lactens.*

LActe mero paſtum pigræ mihi matris alumnum
Ponat, & Ætolo de ſue dives edat.

XLII. *Apyrina & tuberes.*

NOn tibi de Libycis tuberes & apyrina ramis,
De Nomentanis ſed damus arboribus.

XLIII. *Idem.*

LEcta ſuburbanis mittuntur apyrina ramis,
Et vernæ tuberes. quid tibi cum Libycis?

XLIV. *Sumen.*

ESſe putes nondum ſumen: ſic ubere largo
Effluit, & vivo lacte papilla tumet.

XLV. *Pulli gallinacei.*

SI Libycæ nobis volucres, & Phaſides eſſent,
Acciperes. at nunc accipe cortis aves.

XLVI. *Perſica, Nuciperſica.*

VIlia maternis fueramus præcoqua ramis;
Nunc in adoptivis Perſica cara ſumus.

XLVII. *Panes Picentini.*

PIcentina Ceres niveo ſic nectare creſcit,
Ut levis accepta ſpongia turget aqua.

XLVIII. *Boleti.*

ARgentum atque aurum, facile eſt, lenamque togamque
Mittere: boletos mittere difficile eſt.

XLIX. *Ficedula.*

CUm me ficus alat, cum paſcar dulcibus uvis,
Cur potius nomen non dedit uva mihi?

L. *Tubera.*

RUmpimus altricem tenero quæ vertice terram
Tubera, boletis poma ſecunda ſumus.

LI. *Turdorum corona.*

TExta roſis fortaſſe tibi, vel divite nardo,
At mihi de turdis facta corona placet.

LII. *Anas.*

TOta quidem ponatur anas: ſed pectore tantum,
Et cervice ſapit: cetera redde coco.

LIII. *Turtur.*

DUm pinguis mihi turtur erit, lactuca valebis,
Et cochleas tibi habe. perdere nolo famem.

LIV. *Perna.*

CÆretana mihi fiet, vel miſſa licebit
De Menapis: lauti de petaſone vorent.

LV. *Petaſo.*

MUſteus eſt: propera, caros nec differ amicos:
Nam mihi cum vetulo ſit petaſone nihil.

LVI. *Vulva.*

TE fortaſſe magis capiet de virgine porca:
Me materna gravi de ſue vulva capit.

LVII. *Colocaſia.*

NIliacum ridebis olus, lanaſque ſequaces,
Improba cum morſu fila manuque trahes.

LVIII. *Jecur anſeris.*

ADſpice quam tumeat magno jecur anſere majus!
Miratus dices; hoc, rogo, crevit ubi?

LIX. *Glires.*

TOta mihi dormitur hiems, & pinguior illo
Tempore ſum, quo me nil niſi ſomnus alit.

LX. *Cuniculus.*

GAudet in effoſſis habitare cuniculus antris:
Monſtravit tacitas hoſtibus ille vias.

LXI. *Attagenæ.*

INter ſapores fertur alitum primus
Ionicarum guſtus attagenarum.

LXII. *Gallina altilis.*

PAſcitur & dulci facilis gallina farina;
Paſcitur & tenebris. ingenioſa gula eſt.

LXIII. *Capo.*

NE nimis exhauſto macreſceret inguine gallus,
Amiſit teſtes: nunc mihi Gallus erit.

LXIV. *Idem.*

SUccumbit ſterili fruſtra gallina marito:
Hanc matris Cybeles eſſe decebat avem.



Digitized by Google

LXV. *Perdix.*

Ponitur Auſoniis avis hæc rariſſima menſis:
Hanc in lautorum mandere ſæpe ſoles.

LXVI. *Columbini.*

Ne violes teneras perjuro dente columbas,
Tradita ſi Cnidiæ ſunt tibi ſacra deæ.

LXVII. *Palumbus torquatus.*

Inguina torquati tardant hebetantque palumbi:
Non edat hanc volucrem, qui cupit eſſe ſalax.

LXVIII. *Galbula.*

Galbula decipitur calamis, & retibus ales,
Turget adhuc viridi cum rudis uva mero.

LXIX. *Catta.*

Pannonicas nobis numquam dedit Umbria cattas:
Mavult hæc domino mittere dona Pudens.

LXX. *Pavo.*

Miraris quoties gemmantes explicat alas,
Et potes hunc ſævo tradere, dure, coco?

LXXI. *Phœnicopterus.*

Dat mihi penna rubens nomen: ſed lingua guloſis
Noſtra ſapit. quid ſi garrula lingua foret?

LXXII. *Phaſianus.*

Argiva primum ſum tranſportata carina,
Ante mihi notum nil, niſi Phaſis, erat.

LXXIII. *Numidicæ.*

Anſere Romano quamvis ſatur Hannibal eſſet:
Ipſe ſuas numquam barbarus edit aves.

LXXIV. *Anſer.*

Hæc ſervavit avis Tarpeii templa Tonantis,
Miraris? nondum fecerat illa deus.

LXXV. *Grues.*

Turbabis verſus, nec litera tota volabit,
Unam perdideris ſi Palamedis avem.

LXXVI. *Ruſticula.*

Ruſtica ſim, an perdix, quid refert, ſi ſapor idem eſt?
Carior eſt perdix: ſic ſapit illa magis.

LXXVII. *Cycnus.*

Dulcia defecta modulatur carmina lingua
Cantator cycnus funeris ipſe ſui.

LXXVIII. *Porphyriones.*

Nomen habet magni volucris tam parva gigantis?
Et nomen Praſini Porphyrionis habet.

LXXIX. *Mullus.*

Spirat in advecto, ſed jam piger, æquore mullus:
Langueſcit? vivum da mare, fortis erit.

LXXX. *Muræna.*

Quæ natat in Siculo grandis muræna profundo,
Non valet exuſtam mergere Sole cutem.

LXXXI. *Rhombus.*

Quamvis lata gerat Patella Rhombum:
Rhombus latior eſt tamen patella.

LXXXII. *Oſtrea.*

Ebria Bajano veni modo concha Lucrino:
Nobile nunc ſitio luxurioſa garum.

LXXXIII. *Squillæ.*

Cæruleus nos Liris amat, quem ſilva Maricæ
Protegit: hinc ſquillæ maxima turba ſumus.

LXXXIV. *Scarus.*

Hic Scarus, æquoreis qui venit obeſus ab undis,
Viſceribus bonus eſt: cetera vile ſapit.

LXXXV. *Coracinus.*

Princeps Niliaci raperis, Coracine, macelli:
Pellææ prior eſt gloria nulla gulæ.

LXXXVI. *Echinus.*

Iſte licet digitos teſtudine pungat acuta,
Cortice depoſito mollis echinus erit.

LXXXVII. *Murices.*

Sanguine de noſtro tinctas ingrate lacernas
Induis, &, non eſt hoc ſatis, eſca ſumus.

LXXXVIII. *Gobius.*

In Venetis ſint lauta licet convivia terris,
Principium cœnæ gobius eſſe ſolet.

LXXXIX. *Lupus.*

Laneus Euganei lupus excipit ora Timavi,
Æquoreo dulces cum ſale paſtus aquas.

XC. *Aurata.*

Non omnis laudem pretiumque aurata meretur,
Sed cui ſolus erit concha Lucrina cibus.

XCI. *Acipenſis.*

Ad Pallatinas acipenſem mittite menſas:
Ambroſias ornent munera rara dapes.

XCII. *Lepus.*

Inter aves turdus, ſi quis me judice certet,
Inter quadrupedes mattea prima lepus.

XCIII. *Aper.*

Qui Diomedæis metuendus ſetiger agris
Ætola cecidit cuſpide, talis erat.

XCIV. *Damæ.*

Dente timentur apri; defendunt cornua cervos:
Imbelles damæ quid, niſi præda, ſumus?

*XCV. Oryx.*

MAtutinarum non ultima præda ferarum
Sævus oryx, conſtat quot mihi morte canum!

*XCVI. Cervus.*

HIc erat ille tuo domitus, Cypariſſe, capiſtro:
An magis iſte tuus, Silvia, cervus erat?

*XCVII. Laliſio.*

CUm tener eſt onager, ſolaque laliſio matre
Paſcitur: hoc infans, ſed breve nomen habet.

*XCVIII. Dorcas.*

DElicium parvo donabis dorcada nato:
Jactatis ſolet hanc mittere turba togis.

*XCIX. Caprea.*

PEndentem ſumma capream de rupe videbis:
Caſuram ſperes, deſpicit illa canes.

*C. Onager.*

PUlcher adeſt onager: mitti venatio debet
Dentis Erythræi: jam removete ſinus.

*CI. Oleum Venafranum.*

HOc tibi Campani ſudavit bacca Venafri:
Unguentum, quoties ſumis, & iſtud olet.

*CII. Garum Scombrorum.*

EXpirantis adhuc ſcombri de ſanguine primo,
Accipe fæcoſum, munera cara, garum.

*CIII. Muria.*

ANtipolitani (fateor) ſum filia thynni:
Eſſem ſi ſcombri, non tibi miſſa forem.

*CIV. Mel Atticum.*

HOc tibi Theſei populatrix miſit Hymetti
Pallados a ſilvis nobile nectar apis.

*CV. Favi Siculi.*

CUm dederis Siculos mediis de collibus Hyblæ,
Cecropios dicas tu licet eſſe favos.

*CVI. Paſſum.*

GNoſſia Minoæ genuit vindemia Cretæ
Hoc tibi; quod mulſum pauperis eſſe ſolet.

*CVII. Picatum vinum.*

HÆc de vitifera veniſſe picata Vienna
Ne dubites: miſit Romulus ipſe mihi.

*CVIII. Mulſum.*

ATtica nectareum turbatis mella Falernum:
Miſceri decet hoc a Ganymede merum.

*CIX. Albanum.*

HOc de Cæſareis mitis vindemia cellis
Miſit, Iuleo quæ ſibi monte placet.

*CX. Surrentinum.*

SUrrentina bibis? nec myrrhina picta, nec aurum
Sume: dabunt calices hæc tibi vina ſuos.

*CXI. Falernum.*

DE Sinueſſanis venerunt Maſſica prælis:
Condita quo quæris conſule? nullus erat.

*CXII. Setinum.*

PEndula Pomptinos quæ ſpectat Setia campos,
Exigua vetulos miſit ab urbe cados.

*CXIII. Fundanum.*

HÆc Fundana tulit felix autumnus Opimi:
Expreſſit muſtum conſul, & ipſe bibit.

*CXIV. Trifolinum.*

NOn ſum de primo, fateor, Trifolina Lyæo,
Inter vina tamen ſeptima vitis ero.

*CXV. Cæcubum.*

CÆcuba Fundanis generoſa coquuntur Amyclis:
Vitis & in media nata palude viret.

*CXVI. Signinum.*

POtabis liquidum Signina morantia ventrem:
Ne nimium ſiſtant, ſit tibi parca ſitis.

*CXVII. Mamertinum.*

AMphora Neſtorea tibi Mamertina ſenecta
Si detur, quod vis nomen habere poteſt.

*CXVIII. Tarraconenſe.*

TArraco, Campano tantum ceſſura Lyæo,
Hæc genuit Tuſcis æmula vina cadis.

*CXIX. Nomentanun.*

NOmentana meum tibi dat vindemia Bacchum:
Si te Quinctus amat, commodiora bibes.

*CXX. Spoletinum.*

DE Spoletinis quæ ſunt carioſa lagenis
Malueris, quam ſi muſta Falerna bibas.

*CXXI. Pelignum.*

MArſica Peligni mittunt turbata coloni:
Non tu, libertus ſed bibat illa tuus.

*CXXII. Acetum.*

AMphora Niliaci non ſit tibi vilis aceti,
Eſſet cum vinum, vilior illa fuit.

*CXXIII. Maſſilianum.*

CUm tua centenos expungat ſportula cives,
Fumea Maſſiliæ ponere vina potes.

*CXXIV. Cæretanum.*

CÆretana Nepos ponat, Setina putabis.
Non ponit turbæ, cum tribus illa bibit.



Digitized by Google

CXXV. *Tarentinum.*

Nobilis & lanis, & felix vitibus Aulon,
Det pretioſa tibi vellera, vina mihi.

CXXVI. *Unguentum.*

Unguentum hæredi nunquam, nec vina relinquas,
Ille habeat nummos: hæc tibi tota dato.

CXXVII. *Corona roſea.*

Dat feſtinatas, Cæſar, tibi bruma coronas:
Quondam veris erat, nunc tua facta roſa eſt.

## LIBER XIV.

*Cui* APOPHORETA *inditum nomen.*

I.

Synthesibus dum gaudet eques, dominuſque ſenatus;
Dumque decent noſtrum pilea ſumpta Jovem:
Nec timet ædilem moto ſpectare fritillo,
Cum videat gelidos tam prope verna lacus:
Divitis alternas, & pauperis accipe ſortes:
Præmia convivæ det ſua quiſque ſuo.
Sunt apinæ, tricæque, & ſi quid vilius iſtis.
Quis neſcit? vel quis tam manifeſta negat?
Sed quid agam potius madidis, Saturne, diebus,
Quos tibi pro cælo filius ipſe dedit?
Vis ſcribam Thebas, Trojamque, malaſve Mycenas?
Lude, inquis, nucibus: perdere nolo nuces.
Quo vis cumque loco potes hunc finire libellum:
Verſibus explicitum eſt omne duobus opus.

II. *Apophoreta.*

Lemmata ſi quæris cur ſint adſcripta, docebo:
Ut, ſi malueris, lemmata ſola legas.

III. *Pugillares citrei.*

Secta niſi in tenues eſſemus ligna tabellas,
Eſſemus Libyci nobile dentis onus.

IV. *Quinquiplices.*

Cæde juvencorum domini calet area felix,
Quinquiplici cera cum datur altius honor.

V. *Pugillares eborei.*

Languida ne triſtes obſcurent lumina ceræ,
Nigra tibi niveum littera pingat ebur.

VI. *Triplices.*

Tunc triplices noſtros non vilia dona putabis,
Cum ſe venturam ſcribet amica tibi.

VII. *Pugillares membranei.*

Eſſe puta ceras, licet hæc membrana vocetur:
Delebis, quoties ſcripta novare voles.

VIII. *Vitelliani.*

Nondum legerit hos licet puſilla,
Novit quid cupiant Vitelliani.



IX. *Idem.*

Quod minimos cernis, mitti nos credis amicæ;
Falleris, & nummos iſta tabella rogat.

X. *Chartæ majores.*

Non eſt, munera quod putes puſilla,
Cum donat vacuas poeta chartas.

XI. *Chartæ epiſtolares.*

Seu leviter noto, ſeu caro miſſa ſodali;
Omnes iſta ſolet Charta vocare *ſuos.*

XII. *Loculi eborei.*

Hos niſi de flava loculos implere moneta
Non decet. argentum vilia ligna ferant.

XIII. *Loculi lignei.*

Si quid adhuc ſupereſt in noſtri fæce locelli,
Munus erit: nihil eſt, ipſe locellus erit.

XIV. *Tali eborei.*

Cum ſteterit nullus vultu tibi talus eodem,
Munera me dices magna dediſſe tibi.

XV. *Teſſeræ.*

Non ſim talorum numero par teſſera, dum ſit
Major, quam talis, alea ſæpe mihi.

XVI. *Turricula.*

Quæ ſcit compoſitos manus improba mittere talos,
Si per me miſit, nil niſi vota facit.

XVII. *Tabula luſoria.*

Hic mihi bis ſeno numeratur teſſera puncto:
Calculus hic gemino diſcolor hoſte perit.

XVIII. *Nuces.*

Alea parva nuces, & non damnoſa videntur:
Sæpe tamen pueris abſtulit illa nates.

XIX. *Theca calamaria.*

Sortitus thecam, calamis armare memento:
Cetera nos dedimus, tu leviora para.

XX. *Calculi.*

Inſidioſorum ſi ludis bella latronum,
Gemmeus iſte tibi miles, & hoſtis erit.

XXI. *Graphiarium.*

Hæc tibi erunt armata ſuo graphiaria ferro:
Si puero dones, non leve munus erit.

XXII. *Dentiſcalpium.*

Lentiſcum melius: ſed ſi tibi frondea cuſpis
Defuerit, dentes penna levare poteſt.

XXIII. *Auriſcalpium.*

Si tibi moroſa prurigine verminat auris,
Arma damus tantis apta libidinibus.

XXIV.

XXIV. *Acus aurea.*

Tenuia ne madidi violent bombycina crines:
Figat acus tortas, ſuſtineatque comas.

XXV. *Pecten ad calvum.*

Quid faciet nullos hic inventura capillos
Multifido buxus quæ tibi dente datur?

XXVI. *Sapo.*

Cauſtica Teutonicos accendit ſpuma capillos,
Captivis poteris cultior eſſe comis.

XXVII. *Mattiaca pila.*

Si mutare paras longævos cana capillos:
Accipe Mattiacas (quo tibi calva?) pilas.

XXVIII. *Umbella.*

Accipe quæ nimios vincant umbracula Soles:
Sit licet & ventus, te tua vela tegent.

XXIX. *Cauſia.*

In Pompejano tectus ſpectabo theatro:
Nam ventus populo vela negare ſolet.

XXX. *Venabula.*

Excipient apros, expectabuntque leones:
Intrabunt urſos, ſit modo firma manus.

XXXI. *Culter venatorius.*

Si dejecta gemes longo venabula roſtro:
Hic brevis in grandem cominus ibit aprum.

XXXII. *Parazonium.*

Militiæ decus hoc, & grati nomen honoris,
Arma tribunicium cingere digna latus.

XXXIII. *Pugio.*

Pugio, quem curvis ſignat brevis orbita venis,
Stridentem gelidis hunc Salo tinxit aquis.

XXXIV. *Falx ex enſe.*

Pax me certa ducis placidos curvavit in uſus:
Agricolæ nunc ſum, militis ante fui.

XXXV. *Securicula.*

Cum fieret triſtis ſolvendis auctio nummis,
Hæc quadringentis millibus empta fuit.

XXXVI. *Ferramenta tonſoria.*

Tondendis hæc arma tibi ſunt apta capillis,
Unguibus hæc longis, utilis illa genis.

XXXVII. *Scrinium.*

Conſtrictos niſi das mihi libellos:
Admittam tineas, truceſque blattas.

XXXVIII. *Faſces calamorum.*

Dat chartis habiles calamos Memphitica tellus:
Texantur reliqua tecta palude tibi.

XXXIX. *Lucerna cubicularia.*

Dulcis conſcia lectuli lucerna,
Quidquid vis facias licet, tacebo.

XL. *Candela.*

Ancillam tibi ſors dedit lucernæ,
Tutas quæ vigil exigit tenebras.

XLI. *Lucerna polymyxos.*

Illuſtrem cum tota meis convivia flammis,
Totque geram myxas, una lucerna vocor.

XLII. *Cereus.*

Hic tibi nocturnos præſtabit cereus ignes:
Subducta eſt puero namque lucerna tuo.

XLIII. *Candelabrum Corinthium.*

Nomina candelæ nobis antiqua dederunt:
Non norat parcos uncta lucerna patres.

XLIV. *Candelabrum ligneum.*

Eſſe vides lignum: ſerves niſi lumina, fiet
De candelabro magna lucerna tibi.

XLV. *Pila paganica.*

Hæc quæ difficilis turget paganica pluma,
Folle minus laxa eſt, & minus arcta pila.

XLVI. *Pila trigonalis.*

Si me nobilibus ſcis expulſare ſiniſtris,
Sum tua: ſi neſcis, ruſtice, redde pilam.

XLVII. *Follis.*

Ite procul juvenes, mitis mihi convenit ætas:
Folle decet pueros ludere, folle ſenes.

XLVIII. *Harpaſta.*

Hæc rapit Antæi velox in pulvere drancus,
Grandia qui vano colla labore facit.

XLIX. *Halteres.*

Quid pereunt ſtulto fortes haltere lacerti?
Exercet melius vinea foſſa viros.

L. *Galericulum.*

Ne lutet immundum nitidos ceroma capillos,
Hac poteris madidas condere pelle comas.

LI. *Strigiles.*

Pergamus has miſit. curvo deſtringere ferro,
Non tam ſæpe teret lintea fullo tibi.

LII. *Guttus corneus.*

Geſtavit modo fronte me juvencus,
Verum rhinocerota me putabis.

LIII. *Rhinoceros.*

Nuper in Auſonia domini ſpectatus arena
Hic erit ille tibi, cui pila taurus erat.

LIV. *Crepitacillum.*

SI quis plorator collo tibi vernula pendet,
Hæc quatiat tenera garrula ſiſtra manu.

LV. *Flagellum.*

PRoficies nihil, hoc cædas licet uſque flagello,
Si tibi purpureo de grege currit equus.

LVI. *Dentifricium.*

QUid mecum eſt tibi? me puella ſumat.
Emptos non ſoleo polire dentes.

LVII. *Myrobalanum.*

QUod nec Virgilius, nec carmine dixit Homerus,
Hoc ex unguento conſtat, & ex balano.

LVIII. *Aphronitrum.*

RUſticus es? neſcis quid Græco nomine dicar,
Spuma vocor nitri. Græcus es? ἀφρόνιτρον.

LIX. *Opobalſama.*

BAlſama me capiunt, hæc ſunt unguenta virorum:
Delicias Coſmi vos redolete nurus.

LX. *Lomentum.*

GRatum munus erit, ſciſſo nec inutile ventri,
Si clara Stephani balnea luce petes.

LXI. *Laterna cornea.*

DUx laterna viæ clauſis feror aurea flammis,
Et tuta eſt gremio parva lucerna meo.

LXII. *Laterna ex veſica.*

COrnea ſi non ſum, numquid ſum fuſcior? aut me
Veſicam contra qui venit eſſe putat?

LXIII. *Fiſtula.*

QUid me compactam ceris, & arundine rides?
Quæ primum ſtructa eſt fiſtula, talis erat.

LXIV. *Tibiæ.*

EBria nos madidis rumpit tibicina buccis:
Sæpe duas pariter, ſæpe monaulon habet.

LXV. *Soleæ lanatæ.*

DEſuerit ſi forte puer, ſoleaſque libebit
Sumere: pro puero pes erit ipſe ſibi.

LXVI. *Mamillare.*

TAurino poteras pectus conſtringere tergo:
Nam pellis mammas non capit iſta tuas.

LXVII. *Muſcaria pavonina.*

LAmbere quæ turpes prohibet tua prandia muſcas,
Alitis eximiæ cauda ſuperba fuit.

LXVIII. *Copta Rhodia.*

PEccantis famuli pugno ne percute dentes:
Clara Rhodos coptam quam tibi miſit, edat.

LXIX. *Priapus ſiligineus.*

SI vis eſſe ſatur, noſtrum potes eſſe Priapum:
Ipſa licet rodas inguina, purus eris.

LXX. *Porcus.*

ISte tibi faciet bona Saturnalia porcus,
Inter ſpumantes ilice paſtus apros.

LXXI. *Muſcarium bubulum.*

SOrdida ſi flavo fuerit tibi pulvere veſtis,
Colligat hunc tenui verbere cauda levis.

LXXII. *Botulus.*

QUi venit botulus medio tibi tempore brumæ,
Saturni ſeptem venerat ante dies.

LXXIII. *Pſittacus.*

PSittacus a vobis aliorum nomina diſcam:
Hoc didici per me dicere, *Cæſar, ave.*

LXXIV. *Corvus.*

COrve ſalutator, quare fellator haberis?
In caput intravit mentula nulla tuum.

LXXV. *Luſcinia.*

FLet Philomela nefas inceſti Tereos, & quæ
Muta puella fuit, garrula fertur avis.

LXXVI. *Pica.*

PIca loquax certa dominum te voce ſaluto:
Si me non videas, eſſe negabis avem.

LXXVII. *Cavea eborea.*

SI tibi talis erit, qualem dilecta Catullo
Leſbia plorabat, hic habitare poteſt.

LXXVIII. *Narthecium.*

ARtis ebur medicæ narthecia cernis habere
Munera, quæ cuperet Paccius eſſe ſua.

LXXIX. *Flagra.*

LUdite laſcivi, ſed tantum ludite ſervi:
Hæc ſignata mihi quinque diebus erunt.

LXXX. *Ferulæ.*

INviſæ nimium pueris, grataeque magiſtris,
Clara Prometheo munere ligna ſumus.

LXXXI. *Pera.*

NE mendica ferat barbati prandia nudi,
Dormiat & tetrico cum cane, pera rogat.

LXXXII. *Scopæ.*

IN pretio ſcopas teſtatur palma fuiſſe:
Otia ſed ſcopis nunc analecta dabunt.

LXXXIII. *Scalptorium.*

DEfendet manus hæc ſcapulas mordente moleſto
Pulice, vel ſi quid pulice ſordidius.

LXXXIV.

Digitized by Google

LXXXIV. *Manuale.*

NE toga barbatos faciat, vel pænula libros,
Hæc abies chartis tempora longa dabit.

LXXXV. *Lectus pavoninus.*

NOmina dat ſpondæ pictis pulcherrima pennis
Nunc Junonis avis, ſed prius Argus erat.

LXXXVI. *Ephippium.*

STragula ſuccincti venator ſume veredi:
Nam ſolet a nudo ſurgere ficus equo.

LXXXVII. *Stibadia.*

ACcipe lunata ſcriptum teſtudine ſigma:
Octo capit: veniat, quiſquis amicus erit.

LXXXVIII. *Guſtatorium.*

FEmineam nobis cherſon ſi credis ineſſe;
Deciperis: pelagi maſcula præda ſumus.

LXXXIX. *Menſa citrea.*

ACcipe felices, Atlantica munera, ſilvas:
Aurea qui dederit dona, minora dabit.

XC. *Menſa acerna.*

NOn ſum criſpa quidem, nec ſilvæ filia Mauræ:
Sed norunt lautas & mea ligna dapes.

XCI. *Dentes eborei.*

GRandia taurorum portant qui corpora, quæris,
An Libycas poſſint ſuſtinuiſſe trabes?

XCII. *Quincupedal.*

PUncta notis ilex, & acuta cuſpide clauſa,
Sæpe redemptoris prodere furta ſolet.

XCIII. *Pocula archetypa.*

NOn eſt iſta recens, nec noſtri gloria cæli:
Primus in his Mentor, dum facit illa, bibit.

XCIV. *Calices.*

NOs ſumus audacis plebeia toreumata vitri:
Noſtra nec ardenti gemma feritur aqua.

XCV. *Phiala aurea cælata.*

QUamvis Callaico rubeam generoſa metallo,
Glorior arte magis: nam Myos iſte labor.

XCVI. *Calices Vatinii.*

VIlia ſutoris calicem monumenta Vatini
Accipe; ſed naſus longior ille fuit.

XCVII. *Lances chryſendetæ.*

GRandia ne viola parvo chryſendeta mullo:
Ut minimum, libras debet habere duas.

XCVIII. *Vaſa Aretina.*

ARetina nimis ne ſpernas vaſa, monemus:
Lautus erat Tuſcis Porſena fictilibus.

XCIX. *Baſcauda.*

BArbara de pictis veni baſcauda Britannis:
Sed me jam mavult dicere Roma ſuam.

C. *Panaca.*

SI non ignota eſt docti tibi terra Catulli,
Potaſti teſta Rhætica vina mea.

CI. *Boletaria.*

CUm mihi boleti dederint tam nobile nomen,
Prototomis, pudet heu, ſervio coliculis.

CII. *Calices Surrentini.*

ACcipe non vili calices de pulvere natos:
Sed Surrentinæ leve toreuma rotæ.

CIII. *Colum nivarium.*

SEtinos moneo noſtra nive frange trientes:
Pauperiore mero tingere lina potes.

CIV. *Saccus nivarius.*

ATtenuare nives norunt & lintea noſtra:
Frigidior colo non ſalit unda tuo.

CV. *Urceoli miniſtratorii.*

FRigida non deſit, non deerit calda petenti,
Sed tu moroſa ludere parce ſiti.

CVI. *Urceus fictilis.*

HIc tibi donatur panda ruber urceus anſa:
Stoicus hoc gelidam Fronto petebat aquam.

CVII. *Calathi.*

NOs Satyri, nos Bacchus amat, nos ebria tigris,
Perfuſos domini lambere docta pedes.

CVIII. *Calices Saguntini.*

QUæ non ſollicitus teneat, ſervetque miniſter,
Sume Saguntino pocula ficta luto.

CIX. *Calices gemmati.*

GEmmatum Scythicis ut luceat ignibus aurum,
Adſpice: quot digitos exuit iſte calix!

CX. *Ampulla potoria.*

HAc licet in gemma, quæ ſervat nomina Coſmi,
Luxurioſe bibas, ſi foliata ſitis.

CXI. *Chryſtallina.*

FRangere dum metuis, frangis chryſtallina: peccant
Securæ nimium, ſollicitæque manus.

CXII. *Nimbus vitreus.*

AB Jove qui veniet, miſcenda ad pocula largas
Fundet nimbus aquas: hic tibi vina dabit.

CXIII. *Murrhina.*

SI calidum potas, ardenti murrha Falerno
Convenit, & melior fit ſapor inde mero.

CXIV.

Digitized by Google

CXIV. *Patella Cumana.*

HAnc tibi Cumano rubicundam pulvere teſtam
Municipem miſit caſta Sibylla ſuam.

CXV. *Calices vitrei.*

ADſpicis ingenium Nili: quibus addere plura
Dum cupit, ah, quoties perdidit auctor opus!

CXVI. *Lagona nivaria.*

SPoletina bibis, vel Marſis condita cellis:
Quo tibi decoctæ nobile frigus aquæ?

CXVII. *Nives.*

NOn potare nivem, ſed aquam potare rigentem
De nive, commenta eſt ingenioſa ſitis.

CXVIII. *Idem.*

MAſſiliæ fumos miſcere nivalibus undis
Parce, puer, conſtet ne tibi pluris aqua.

CXIX. *Matella fictilis.*

DUm poſcor crepitu digitorum, & verna moratur,
O quoties pellex culcita facta mea eſt!

CXX. *Ligula argentea.*

QUamvis me ligulam dicant equiteſque, patreſque,
Dicor ab indoctis lingula grammaticis.

CXXI. *Cochlearia.*

SUm cochleis habilis, ſed nec minus utilis ovis;
Numquid ſcis potius cur cochleare vocer?

CXXII. *Annuli.*

ANte frequens, ſed nunc rarus nos donat amicus:
Felix cui comes eſt non alienus eques.

CXXIII. *Dactyliotheca.*

SÆpe gravis digitis elabitur annulus unctis:
Tuta mea fiet ſed tua gemma fide.

CXXIV. *Toga.*

ROmanos rerum dominos, gentemque togatam
Ille facit, magno qui dedit aſtra patri.

CXXV. *Idem.*

SI matutinos facile eſt tibi rumpere ſomnos;
Attrita veniet ſportula ſæpe toga.

CXXVI. *Endromis.*

PAuperis eſt munus, ſed non eſt pauperis uſus:
Hanc tibi pro læna mittimus endromida.

CXXVII. *Canuſinæ fuſcæ.*

HÆc tibi turbato Canuſina ſimillima mulſo
Munus erit. gaude: non cito fiet anus.

CXXVIII. *Bardocucullus.*

GAllia Santonico veſtit te bardocucullo:
Cercopithecorum pænula nuper erat.

CXXIX *Canuſinæ rufæ.*

ROma magis fuſcis veſtitur, Gallia rufis:
Et placet hic pueris, militibuſque color.

CXXX. *Pænula ſcortea.*

INgrediare viam cælo licet uſque ſereno;
Ad ſubitas numquam ſcortea deſit aquas.

CXXXI. *Lacernæ coccineæ.*

SI Veneto, Praſinove faves, quid coccina ſumis?
Ne fias iſta transfuga ſorte, vide.

CXXXII. *Pileus.*

SI poſſem, totas cuperem miſiſſe lacernas:
Nunc tandem capiti munera mitto tuo.

CXXXIII. *Lacernæ Bæticæ.*

NOn eſt lana mihi mendax, nec mutor aeno:
Si placeant Tyriæ, me mea tinxit ovis.

CXXXIV. *Faſcia pectoralis.*

FAſcia creſcentes dominæ compeſce papillas,
Ut ſit quod capiat noſtra, tegatque manus.

CXXXV. *Cænatoria.*

NEc fora ſunt nobis, nec ſunt vadimonia nota:
Hoc opus eſt pictis accubuiſſe toris.

CXXXVI. *Lana.*

TEmpore brumali non multum levia proſunt:
Calfaciunt villi pallia veſtra mei.

CXXXVII. *Lacernæ albæ.*

AMphitheatrales nos commendamur ad uſus,
Cum tegit algentes alba lacerna togas.

CXXXVIII. *Gauſapa villoſa, vel Mantile.*

NObilius villoſa tegant tibi lintea citrum:
Orbibus in noſtris circulus eſſe poteſt.

CXXXIX. *Cuculli Liburnici.*

JUngere neſciſti nobis, o ſtulte, lacernas:
Indueras albas, exue Callaicas.

CXL. *Udones Cilicii.*

NOn hos lana dedit, ſed olentis barba mariti:
Cinyphio poterit planta latere ſinu.

CXLI. *Syntheſis.*

DUm toga per quinas gaudet requieſcere luces,
Hos poteris cultus ſumere jure tuo.

CXLII. *Focale.*

SI recitaturus dedero tibi forte libellum,
Hoc focale tuas aſſerat auriculas.

CXLIII. *Tunicæ Patavinæ.*

VEllera cum ſumant Patavinæ multa trilices,
Et pingues tunicas ſerra ſecare poteſt.



Digitized by Google

CXLIV. *Spongia.*

HÆc tibi ſorte datur tergendis ſpongia menſis
Utilis, expreſſo cum levis imbre tumet.

CXLV. *Pænula gauſapina.*

IS mihi candor ineſt, villorum gratia tanta eſt,
Ut me vel media ſumere meſſe velis.

CXLVI. *Cervical.*

TInge caput nardi folio, cervical olebit:
Perdidit unguentum cum coma, pluma tenet.

CXLVII. *Cubicularia gauſapina.*

STragula purpureis lucent villoſa tapetis:
Quid prodeſt, ſi te congelat uxor anus?

CXLVIII. *Lodices.*

NUdo ſtragula ne toro paterent;
Junctæ nos tibi venimus ſorores.

CXLIX. *Amictorium.*

MAmmoſas metuo: teneræ me trade puellæ,
Ut poſſint niveo pectore lina frui.

CL. *Cubicularia polymita.*

HÆc tibi Memphitis tellus dat munera: victa eſt
Pectine Niliaco jam Babylonis acus.

CLI. *Zona.*

LOnga ſatis nunc ſum; dulci ſed pondere venter
Si tumeat, fiam tunc tibi Zona brevis.

CLII. *Gauſape quadratum.*

LOdices mittet docti tibi terra Catulli:
Nos Helicaonia de regione ſumus.

CLIII. *Semicinctium.*

DEt tunicam dives: ego te præcingere poſſum.
Eſſem ſi locuples, munus utrumque darem.

CLIV. *Lana amethyſtina.*

EBria Sidoniæ cum ſim de ſanguine conchæ,
Non video quare ſobria lana vocer.

CLV. *Lana alba.*

VEllleribus primis Apulia, Parma ſecundis
Nobilis: Altinum tertia laudat ovis.

CLVI. *Lanæ Tyriæ.*

NOs Lacedæmoniæ paſtor donavit amicæ:
Deterior Ledæ purpura matris erat.

CLVII. *Lanæ Pollentinæ.*

NOn tantum pullo lugentes vellere lanas,
Sed ſolet & calices hæc dare terra ſuos.

CLVIII. *Idem.*

LAna quidem triſtis, ſed tonſis apta miniſtris,
Quales non primo de grege menſa vocat.

CLIX. *Tomentum Leuconicum.*

OPpreſſæ nimium vicina eſt faſcia plumæ?
Vellera Leuconicis accipe raſa ſagis.

CLX. *Tomentum Circenſe.*

TOmentum conciſa palus Circenſe vocatur:
Hæc pro Leuconico ſtramina pauper emit.

CLXI. *Pluma.*

LAſſus Amyclæa poteris requieſcere pluma,
Interior cycni quam tibi lana dedit.

CLXII. *Fœnum.*

FRaudata tumeat fragilis tibi culcita mula;
Non venit ad duros pallida cura toros.

CLXIII. *Tintinnabulum.*

REdde pilam: ſonat æs thermarum. ludere pergis?
Virgine vis ſola lotus abire domum.

CLXIV. *Diſcus.*

SPlendida cum volitent Spartani pondera diſci,
Eſte procul pueri: ſit ſemel ille nocens.

CLXV. *Cithara.*

REddidit Eurydicen vati: ſed perdidit ipſe,
Dum ſibi non credit, nec patienter amat.

CLXVI. *Idem.*

DE Pompeiano ſæpe eſt ejecta theatro,
Quæ duxit ſilvas, detinuitque feras.

CLXVII. *Plectra.*

FErvida ne trito tibi pollice puſtula ſurgat;
Exornent docilem garrula plectra lyram.

CLXVIII. *Trochus.*

INducenda rota eſt: das nobis utile munus.
Iſte trochus pueris, at mihi canthus erit.

CLXIX *Idem.*

GArrulus in laxo cur annulus orbe vagatur,
Cedat ut argutis obvia turba trochis?

CLXX. *Signum victoriæ.*

HÆc illi ſine ſorte datur, cui nomina Rhenus
Vera dedit: decies adde Falerna puer.

CLXXI. Βρούτου παιδίον.

GLoria tam parvi non eſt obſcura ſigilli:
Iſtius pueri Brutus amator erat.

CLXXII. *Sauroctones Corinthius.*

AD te reptanti puer inſidioſe lacertæ
Parce; cupit digitis illa perire tuis.

CLXXIII. *Hyacinthus in tabula pictus.*

FLectit ab inviſo morientia lumina diſco
Œbalius, Phœbi culpa dolorque, puer.

CLXXIV.

Digitized by Google

CLXXIV. *Hermaphroditus marmoreus.*

MAſculus intravit fontes: emerſit utrumque.
Pars eſt una patris: cetera matris habet.

CLXXV. *Danae picta.*

CUr a te pretium, Danae, regnator Olympi
Accepit, gratis ſi tibi Leda dedit?

CLXXVI. *Perſona Germanica.*

SUm figuli luſus rufi perſona Batavi:
Quæ tu derides, hæc timet ora puer.

CLXXVII. *Hercules Corinthius.*

ELidit geminos infans nec reſpicit angues.
Jam poterat teneras hydra timere manus.

CLXXVIII. *Hercules fictilis.*

SUm fragilis: ſed tu (moneo) ne ſperne ſigillum.
Non pudet Alciden nomen habere meum.

CLXXIX. *Minerva argentea.*

DIc mihi, virgo ferox, cum ſit tibi caſſis, & haſta;
Quare non habeas ægida? Cæſar habet.

CLXXX. *Europa picta.*

MUtari melius tauro, pater optime divum,
Tunc poteras, Io cum tibi vacca fuit.

CLXXXI. *Leander marmoreus.*

CLamabat tumidis audax Leander in undis,
Mergite me fluctus, cum rediturus ero.

CLXXXII. *Sigillum gibberi fictile.*

EBrius hæc fecit terris puto monſtra Prometheus:
Saturnalitio luſit & ipſe luto.

CLXXXIII. *Homeri Batrachomyomachia.*

PErlege Mæonio cantatas carmine ranas,
Et frontem nugis ſolvere diſce meis.

CLXXXIV. *Homerus in membranis.*

ILias, & Priami regnis inimicus Ulyſſes,
Multiplici pariter condita pelle latent.

CLXXXV. *Virgilii culex.*

ACcipe facundi Culicem, ſtudioſe, Maronis:
Ne nugis poſitis *arma, virumque canas.*

CLXXXVI. *Virgilius in membrana.*

QUam brevis immenſum cepit membrana Maronem!
Ipſius vultus prima tabella gerit.

CLXXXVII. *Menandri Thais.*

HÆc primum juvenum laſcivos luſit amores:
Nec Glycere, vere Thais amica fuit.

CLXXXVIII. *Cicero in membranis.*

SI comes iſta tibi fuerit membrana, putato
Carpere te longas cum Cicerone vias.

CLXXXIX. *Propertius.*

CYnthia facundi carmen juvenile Properti,
Accepit famam, nec minus ipſa dedit.

CXC. *Livius in membranis.*

PEllibus exiguis arctatur Livius ingens,
Quem mea non totum bibliotheca capit.

CXCI. *Salluſtius.*

HIc erit, ut perhibent doctorum corda virorum,
Primus Romana Criſpus in hiſtoria.

CXCII. *Ovidii Metamorphoſis in membranis.*

HÆc tibi multiplici quæ ſtructa eſt maſſa tabella,
Carmina Naſonis quinque decemque gerit.

CXCIII. *Tibullus.*

USſit amatorem Nemeſis laſciva Tibullum:
In tota juvit quem nihil eſſe domo.

CXCIV. *Lucanus.*

SUnt quidam, qui me dicunt non eſſe Poetam:
Sed, qui me vendit, bibliopola putat.

CXCV. *Catullus.*

TAntum magna ſuo debet Verona Catullo,
Quantum parva ſuo Mantua Virgilio.

CXCVI. *Calvi de aquæ frigidæ uſu.*

HÆc tibi quæ fuerant caldarum nomina dicit,
Ipſa ſuas melius charta natabit aquas.

CXCVII. *Mulæ pumilæ.*

HIs tibi de mulis non eſt metuenda ruina:
Altius in terra pene ſedere ſoles.

CXCVIII. *Catella Gallicana.*

DElicias parvæ ſi vis audire catellæ,
Narranti brevis eſt pagina tota mihi.

CXCIX. *Aſturco.*

HIc brevis, ad numerum rapidos qui colligit ungues,
Venit ab auriferis gentibus Aſtur equus.

CC. *Canis vertagus.*

NOn ſibi, ſed domino venatur vertagus acer,
Illæſum leporem qui tibi dente feret.

CCI. *Palæſtrita.*

NOn amo, qui vincit, ſed qui ſuccumbere novit,
Et dicit melius τὸν αγκλινοπάλην.

CCII. *Simius.*

CAllidus emiſſas eludere ſimius haſtas,
Si mihi cauda foret, cercopithecus eram.

CCIII. *Puella Gaditana.*

TAm tremulum criſſat, tam blandum prurit, ut ipſum
Maſturbatorem fecerit Hippolytum.

CCIV.

Digitized by Google

CCIV. *Cymbala*.

ÆRa Celænæos lugentia matris amores
Eſuriens Gallus vendere ſæpe ſolet.

CCV. *Puer cinædus*.

SIt nobis ætate puer, non pumice levis:
Propter quem placeat nulla puella mihi.

CCVI. *Ceſtos*.

COllo necte puer meros amores
Ceſton de Veneris ſinu calentem.

CCVII. *Idem*.

SUme Cytheriaco medicatum nectare ceſton:
Uſſit amatorem balteus iſte Jovem.

CCVIII. *Notarius*.

CUrrant verba licet, manus eſt velocior illis:
Nondum lingua, ſuum dextra peregit opus.

CCIX. *Concha*.

LEvis ab æquorea cortex Mareotica concha
Fiat: inoffenſa curret arundo via.

CCX. *Morio*.

NOn mendax ſtupor eſt, nec fingitur arte doloſa:
*Quiſquis plus juſto non ſapit, ille ſapit*.

CCXI. *Caput arietinum*.

MOllia Phryxei ſecuiſti colla mariti.
Hoc meruit, tunicam qui tibi ſæpe dedit?

CCXII. *Pumilio*.

SI ſolum ſpectes hominis caput, Hectora credas:
Si ſtantem videas, Aſtyanacta putes.

CCXIII. *Parma*.

HÆc, quæ ſæpe ſolet vinci, quæ vincere raro,
Parma tibi, ſcutum pumilionis erit.

CCXIV. *Pueri comœdi*.

NOn erit in turba quiſquam μιστύμενος iſta:
Sed poterit quivis eſſe διςεξάποθος.

CCXV. *Fibula*.

DIc mihi ſimpliciter, comœdis & citharœdis
Fibula quid præſtat? carius ut futuant.

CCXVI. *Accipiter*.

PRædo fuit volucrum, famulus nunc aucupis: idem
Decipit, & captas non ſibi mœret aves.

CCXVII. *Obſonator*.

DIc quotus, & quanti cupias cœnare; nec unum
Addideris verbum: cœna parata tibi eſt.

CCXVIII. *Calami aucupatorii*.

NOn tantum calamis, ſed cantu fallitur ales,
Callida dum tacita creſcit arundo manu.

CCXIX. *Cor bubulum*.

PAuper cauſidicus nullos referentia nummos
Carmina cum ſcribas, accipe cor, quod habes.

CCXX. *Cocus*.

NOn ſatis eſt ars ſola coco, ſervire palato,
Namque cocus domini debet habere gulam.

CCXXI. *Craticula cum veru*.

PArva tibi curva craticula ſudet ofella:
Spumeus in longa cuſpide fumet aper.

CCXXII. *Piſtor dulciarius*.

MIlle tibi dulces operum manus iſta figuras
Exſtruit: huic uni parca laborat apis.

CCXXIII. *Jentacula*.

SUrgite, jam vendit pueris jentacula piſtor,
Criſtatæque ſonant undique lucis aves.

LIV. *Crepitacillum.*

SI quis plorator collo tibi vernula pendet,
Hæc quatiat tenera garrula ſiſtra manu.

LV. *Flagellum.*

PRoficies nihil, hoc cadas licet uſque flagello,
Si tibi purpureo de grege currit equus.

LVI. *Dentifricium.*

QUid mecum eſt tibi? me puella ſumat.
Emptos non ſoleo polire dentes.

LVII. *Myrobalanum.*

QUod nec Virgilius, nec carmine dixit Homerus,
Hoc ex unguento conſtat, & ex balano.

LVIII. *Aphronitrum.*

RUſticus es? neſcis quid Græco nomine dicar,
Spuma vocor nitri. Græcus es? ἀφρόνιτρον.

LIX. *Opobalſama.*

BAlſama me capiunt, hæc ſunt unguenta virorum:
Delicias Coſmi vos redolete nurus.

LX. *Lomentum.*

GRatum munus erit, ſciſſo nec inutile ventri,
Si clara Stephani balnea luce petes.

LXI. *Laterna cornea.*

DUx laterna viæ clauſis feror aurea flammis,
Et tuta eſt gremio parva lucerna meo.

LXII. *Laterna ex veſica.*

COrnea ſi non ſum, numquid ſum fuſcior? aut me
Veſicam contra qui venit eſſe putat?

LXIII. *Fiſtula.*

QUid me compactam ceris, & arundine rides?
Quæ primum ſtructa eſt fiſtula, talis erat.

LXIV. *Tibiæ.*

EBria nos madidis rumpit tibicina buccis:
Sæpe duas pariter, ſæpe monaulon habet.

LXV. *Soleæ lanatæ.*

DEfuerit ſi forte puer, ſoleaſque libebit
Sumere: pro puero pes erit ipſe ſibi.

LXVI. *Mamillare.*

TAurino poteras pectus conſtringere tergo:
Nam pellis mammas non capit iſta tuas.

LXVII. *Muſcaria pavonina.*

LAmbere quæ turpes prohibet tua prandia muſcas,
Alitis eximiæ cauda ſuperba fuit.

LXVIII. *Copta Rhodia.*

PEccantis famuli pugno ne percute dentes:
Clara Rhodos coptam quam tibi miſit, edat.

LXIX. *Priapus ſiligineus.*

SI vis eſſe ſatur, noſtrum potes eſſe Priapum:
Ipſa licet rodas inguina, purus eris.

LXX. *Porcus.*

ISte tibi faciet bona Saturnalia porcus,
Inter ſpumantes ilice paſtus apros.

LXXI. *Muſcarium bubulum.*

SOrdida ſi flavo fuerit tibi pulvere veſtis,
Colligat hunc tenui verbere cauda levis.

LXXII. *Botulus.*

QUi venit botulus medio tibi tempore brumæ,
Saturni ſeptem venerat ante dies.

LXXIII. *Pſittacus.*

PSittacus a vobis aliorum nomina diſcam:
Hoc didici per me dicere, *Cæſar, ave.*

LXXIV. *Corvus.*

COrve ſalutator, quare fellator haberis?
In caput intravit mentula nulla tuum.

LXXV. *Luſcinia.*

FLet Philomela nefas inceſti Tereos, & quæ
Muta puella fuit, garrula fertur avis.

LXXVI. *Pica.*

PIca loquax certa dominum te voce ſaluto:
Si me non videas, eſſe negabis avem.

LXXVII. *Cavea eborea.*

SI tibi talis erit, qualem dilecta Catullo
Leſbia plorabat, hic habitare poteſt.

LXXVIII. *Narthecium.*

ARtis ebur medicæ narthecia cernis habere
Munera, quæ cuperet Pactius eſſe ſua.

LXXIX. *Flagra.*

LUdite laſcivi, ſed tantum ludite ſervi:
Hæc ſignata mihi quinque diebus erunt.

LXXX. *Ferula.*

INviſæ nimium pueris, grataeque magiſtris,
Clara Prometheo munere ligna ſumus.

LXXXI. *Pera.*

NE mendica ferat barbati prandia nudi,
Dormiat & tetrico cum cane, pera rogat.

LXXXII. *Scopæ.*

IN pretio ſcopas teſtatur palma fuiſſe:
Otia ſed ſcopis nunc analecta dabunt.

LXXXIII. *Scalptorium.*

DEfendet manus hæc ſcapulas mordente moleſto
Pulice, vel ſi quid pulice ſordidius.

LXXXIX.

LXXXIV. *Manuale.*

NE toga barbatos faciat, vel pænula libros,
Hæc abies chartis tempora longa dabit.

LXXXV. *Lectus pavoninus.*

NOmina dat ſpondæ pictis pulcherrima pennis
Nunc Junonis avis, ſed prius Argus erat.

LXXXVI. *Ephippium.*

STragula ſuccincti venator ſume veredi:
Nam ſolet a nudo ſurgere ficus equo.

LXXXVII. *Stibadia.*

ACcipe lunata ſcriptum teſtudine ſigma:
Octo capit: veniat, quiſquis amicus erit.

LXXXVIII. *Guſtatorium.*

FEmineam nobis cherſon ſi credis ineſſe;
Deciperis: pelagi maſcula præda ſumus.

LXXXIX. *Menſa citrea.*

ACcipe felices, Atlantica munera, ſilvas:
Aurea qui dederit dona, minora dabit.

XC. *Menſa acerna.*

NOn ſum criſpa quidem, nec ſilvæ filia Mauræ:
Sed norunt lautas & mea ligna dapes.

XCI. *Dentes eborei.*

GRandia taurorum portant qui corpora, quæris,
An Libycas poſſint ſuſtinuiſſe trabes?

XCII. *Quincupedal.*

PUncta notis ilex, & acuta cuſpide clauſa,
Sæpe redemptoris prodere furta ſolet.

XCIII. *Pocula archetypa.*

NOn eſt iſta recens, nec noſtri gloria cæli:
Primus in his Mentor, dum facit illa, bibit.

XCIV. *Calices.*

NOs ſumus audacis plebeia toreumata vitri:
Noſtra nec ardenti gemma feritur aqua.

XCV. *Phiala aurea cælata.*

QUamvis Callaico rubeam generoſa metallo,
Glorior arte magis: nam Myos iſte labor.

XCVI. *Calices Vatinii.*

VIlia ſutoris calicem monumenta Vatini
Accipe; ſed naſus longior ille fuit.

XCVII. *Lances chryſendetæ.*

GRandia ne viola parvo chryſendeta mullo:
Ut minimum, libras debet habere duas.

XCVIII. *Vaſa Aretina.*

ARetina nimis ne ſpernas vaſa, monemus:
Lautus erat Tuſcis Porſena fictilibus.

XCIX. *Baſcauda.*

BArbara de pictis veni baſcauda Britannis:
Sed me jam mavult dicere Roma ſuam.

C. *Panaca.*

SI non ignota eſt docti tibi terra Catulli,
Potaſti teſta Rhætica vina mea.

CI. *Boletaria.*

CUm mihi boleti dederint tam nobile nomen,
Prototomis, pudet heu, ſervio coliculis.

CII. *Calices Surrentini.*

ACcipe non vili calices de pulvere natos:
Sed Surrentinæ leve toreuma rotæ.

CIII. *Colum nivarium.*

SEtinos moneo noſtra nive frange trientes:
Pauperiore mero tingere lina potes.

CIV. *Saccus nivarius.*

ATtenuare nives norunt & lintea noſtra:
Frigidior colo non ſalit unda tuo.

CV. *Urceoli miniſtratorii.*

FRigida non deſit, non deerit calda petenti,
Sed tu moroſa ludere parce ſiti.

CVI. *Urceus fictilis.*

HIc tibi donatur panda ruber urceus anſa:
Stoicus hoc gelidam Fronto petebat aquam.

CVII. *Calathi.*

NOs Satyri, nos Bacchus amat, nos ebria tigris,
Perfuſos domini lambere docta pedes.

CVIII. *Calices Saguntini.*

QUæ non ſollicitus teneat, ſervetque miniſter,
Sume Saguntino pocula ficta luto.

CIX. *Calices gemmati.*

GEmmatum Scythicis ut luceat ignibus aurum,
Adſpice: quot digitos exuit iſte calix!

CX. *Ampulla potoria.*

HAc licet in gemma, quæ ſervat nomina Coſmi,
Luxurioſe bibas, ſi foliata ſitis.

CXI. *Chryſtallina.*

FRangere dum metuis, frangis chryſtallina: peccant
Securæ nimium, ſollicitæque manus.

CXII. *Nimbus vitreus.*

AB Jove qui veniet, miſcenda ad pocula largas
Fundet nimbus aquas: hic tibi vina dabit.

CXIII. *Murrhina.*

SI calidum potas, ardenti murrha Falerno
Convenit, & melior fit ſapor inde mero.

CXIV.

Digitized by Google

CXIV. *Patella Cumana.*

Hanc tibi Cumano rubicundam pulvere teſtam
Municipem miſit caſta Sibylla ſuam.

CXV. *Calices vitrei.*

Adſpicis ingenium Nili: quibus addere plura
Dum cupit, ah, quoties perdidit auctor opus!

CXVI. *Lagena nivaria.*

Spoletina bibis, vel Marſis condita cellis:
Quo tibi decoctæ nobile frigus aquæ?

CXVII. *Nives.*

Non potare nivem, ſed aquam potare rigentem
De nive, commenta eſt ingenioſa ſitis.

CXVIII. *Idem.*

Maſſiliæ fumos miſcere nivalibus undis
Parce, puer, conſtet ne tibi pluris aqua.

CXIX. *Matella fictilis.*

Dum poſcor crepitu digitorum, & verna moratur,
O quoties pellex culcita facta mea eſt!

CXX. *Ligula argentea.*

Quamvis me ligulam dicant equiteſque, patreſque,
Dicor ab indoctis lingula grammaticis.

CXXI. *Cochlearia.*

Sum cochleis habilis, ſed nec minus utilis ovis:
Numquid ſcis potius cur cochleare vocer?

CXXII. *Annuli.*

Ante frequens, ſed nunc rarus nos donat amicus:
Felix cui comes eſt non alienus eques.

CXXIII. *Dactyliotheca.*

Sæpe gravis digitis elabitur annulus unctis:
Tuta mea fiet ſed tua gemma fide.

CXXIV. *Toga.*

Romanos rerum dominos, gentemque togatam
Ille facit, magno qui dedit aſtra patri.

CXXV. *Idem.*

Si matutinos facile eſt tibi rumpere ſomnos:
Attrita veniet ſportula ſæpe toga.

CXXVI. *Endromis.*

Pauperis eſt munus, ſed non eſt pauperis uſus:
Hanc tibi pro læna mittimus endromida.

CXXVII. *Canuſina fuſca.*

Hæc tibi turbato Canuſina ſimillima mulſo
Munus erit. gaude: non cito fiet anus.

CXXVIII. *Bardocucullus.*

Gallia Santonico veſtit te bardocucullo:
Cercopithecorum pænula nuper erat.

CXXIX. *Canuſinæ rufæ.*

Roma magis fuſcis veſtitur, Gallia rufis:
Et placet hic pueris, militibuſque color.

CXXX. *Pænula ſcortea.*

Ingrediare viam cælo licet uſque ſereno;
Ad ſubitas numquam ſcortea deſit aquas.

CXXXI. *Lacernæ coccineæ.*

Si Veneto, Praſinove faves, quid coccina ſumis?
Ne fias iſta transfuga ſorte, vide.

CXXXII. *Pileus.*

Si poſſem, totas cuperem miſiſſe lacernas:
Nunc tandem capiti munera mitto tuo.

CXXXIII. *Lacernæ Bæticæ.*

Non eſt lana mihi mendax, nec mutor aeno:
Si placeant Tyriæ, me mea tinxit ovis.

CXXXIV. *Faſcia pectoralis.*

Faſcia creſcentes dominæ compeſce papillas,
Ut ſit quod capiat noſtra, tegatque manus.

CXXXV. *Cænatoria.*

Nec fora ſunt nobis, nec ſunt vadimonia nota:
Hoc opus eſt pictis accubuiſſe toris.

CXXXVI. *Læna.*

Tempore brumali non multum levia proſunt:
Calfaciunt villi pallia veſtra mei.

CXXXVII. *Lacernæ albæ.*

Amphitheatrales nos commendamur ad uſus,
Cum tegit algentes alba lacerna togas.

CXXXVIII. *Gauſapa villoſa, vel Mantile.*

Nobilius villoſa tegant tibi lintea citrum:
Orbibus in noſtris circulus eſſe poteſt.

CXXXIX. *Cuculli Liburnici.*

Jungere neſciſti nobis, o ſtulte, lacernas:
Indueras albas, exue Callaicas.

CXL. *Udones Cilicii.*

Non hos lana dedit, ſed olentis barba mariti:
Cinyphio poterit planta latere ſinu.

CXLI. *Syntheſis.*

Dum toga per quinas gaudet requieſcere luces,
Hos poteris cultus ſumere jure tuo.

CXLII. *Focale.*

Si recitaturus dedero tibi forte libellum,
Hoc focale tuas aſſerat auriculas.

CXLIII. *Tunicæ Patavinæ.*

Vellera cum ſumant Patavinæ multa trilices,
Et pingues tunicas ſerra ſecare poteſt.



Digitized by Google

### CXLIV. *Spongia.*

HÆc tibi ſorte datur tergendis ſpongia menſis
Utilis, expreſſo cum levis imbre tumet.

### CXLV. *Pænula gauſapina.*

IS mihi candor ineſt, villorum gratia tanta eſt,
Ut me vel media ſumere meſſe velis.

### CXLVI. *Cervical.*

TInge caput nardi folio, cervical olebit:
Perdidit unguentum cum coma, pluma tenet.

### CXLVII. *Cubicularia gauſapina.*

STragula purpureis lucent villoſa tapetis:
Quid prodeſt, ſi te congelat uxor anus?

### CXLVIII. *Lodices.*

NUdo ſtragula ne toro paterent;
Junctæ nos tibi venimus ſorores.

### CXLIX. *Amictorium.*

MAmmoſas metuo: teneræ me trade puellæ,
Ut poſſint niveo pectore lina frui.

### CL. *Cubicularia polymita.*

HÆc tibi Memphitis tellus dat munera: victa eſt
Pectine Niliaco jam Babylonis acus.

### CLI. *Zona.*

LOnga ſatis nunc ſum; dulci ſed pondere venter
Si tumeat, fiam tunc tibi Zona brevis.

### CLII. *Gauſape quadratum.*

LOdices mittet docti tibi terra Catulli:
Nos Helicaonia de regione ſumus.

### CLIII. *Semicinctium.*

DEt tunicam dives: ego te præcingere poſſum.
Eſſem ſi locuples, munus utrumque darem.

### CLIV. *Lana amethyſtina.*

EBria Sidoniæ cum ſim de ſanguine conchæ,
Non video quare ſobria lana vocer.

### CLV. *Lana alba.*

VEllerìbus primis Apulia, Parma ſecundis
Nobilis: Altinum tertia laudat ovis.

### CLVI. *Lanæ Tyriæ.*

NOs Lacedæmoniæ paſtor donavit amicæ:
Deterior Ledæ purpura matris erat.

### CLVII. *Lanæ Pollentinæ.*

NOn tantum pullo lugentes vellere lanas,
Sed ſolet & calices hæc dare terra ſuos.

### CLVIII. *Idem.*

LAna quidem triſtis, ſed tonſis apta miniſtris,
Quales non primo de grege menſa vocat.



### CLIX. *Tomentum Leuconicum.*

OPpreſſæ nimium vicina eſt faſcia plumæ?
Vellera Leuconicis accipe raſa ſagis.

### CLX. *Tomentum Circenſe.*

TOmentum conciſa palus Circenſe vocatur:
Hæc pro Leuconico ſtramina pauper emit.

### CLXI. *Pluma.*

LAſſus Amyclæa poteris requieſcere pluma,
Interior cycni quam tibi lana dedit.

### CLXII. *Fœnum.*

FRaudata tumeat fragilis tibi culcita mula;
Non venit ad duros pallida cura toros.

### CLXIII. *Tintinnabulum.*

REdde pilam: ſonat æs thermarum. ludere pergis?
Virgine vis ſola lotus abire domum.

### CLXIV. *Diſcus.*

SPlendida cum volitent Spartani pondera diſci,
Eſte procul pueri: ſit ſemel ille nocens.

### CLXV. *Cithara.*

REddidit Eurydicen vati: ſed perdidit ipſe,
Dum ſibi non credit, nec patienter amat.

### CLXVI. *Idem.*

DE Pompeiano ſæpe eſt ejecta theatro,
Quæ duxit ſilvas, detinuitque feras.

### CLXVII. *Plectra.*

FErvida ne trito tibi pollice puſtula ſurgat;
Exornent docilem garrula plectra lyram.

### CLXVIII. *Trochus.*

INducenda rota eſt: das nobis utile munus.
Iſte trochus pueris, at mihi canthus erit.

### CLXIX *Idem.*

GArrulus in laxo cur annulus orbe vagatur,
Cedat ut argutis obvia turba trochis?

### CLXX. *Signum victoriæ.*

HÆc illi ſine ſorte datur, cui nomina Rhenus
Vera dedit: decies adde Falerna puer.

### CLXXI. Βρούτου παιδίον.

GLoria tam parvi non eſt obſcura ſigilli:
Iſtius pueri Brutus amator erat.

### CLXXII. *Sauroctones Corinthius.*

AD te reptanti puer inſidioſe lacertæ
Parce; cupit digitis illa perire tuis.

### CLXXIII. *Hyacinthus in tabula pictus.*

FLectit ab inviſo morientia lumina diſco
Œbalius, Phœbi culpa doloreque, puer.

CLXXIV.

CLXXIV. *Hermaphroditus marmoreus.*

MAſculus intravit fontes: emerſit utrumque.
Pars eſt una patris: cetera matris habet.

CLXXV. *Danae picta.*

CUr a te pretium, Danae, regnator Olympi
Accepit, gratis ſi tibi Leda dedit?

CLXXVI. *Perſona Germanica.*

SUm figuli luſus rufi perſona Batavi:
Quæ tu derides, hæc timet ora puer.

CLXXVII. *Hercules Corinthius.*

ELidit geminos infans nec reſpicit angues.
Jam poterat teneras hydra timere manus.

CLXXVIII. *Hercules fictilis.*

SUm fragilis: ſed tu (moneo) ne ſperne ſigillum.
Non pudet Alciden nomen habere meum.

CLXXIX. *Minerva argentea.*

DIc mihi, virgo ferox, cum ſit tibi caſſis, & haſta;
Quare non habeas ægida? Cæſar habet.

CLXXX. *Europa picta.*

MUtari melius tauro, pater optime divum,
Tunc poteras, Io cum tibi vacca fuit.

CLXXXI. *Leander marmoreus.*

CLamabat tumidis audax Leander in undis,
Mergite me fluctus, cum rediturus ero.

CLXXXII. *Sigillum gibberi fictile.*

EBrius hæc fecit terris puto monſtra Prometheus:
Saturnalitio luſit & ipſe luto.

CLXXXIII. *Homeri Batrachomyomachia.*

PErlege Mæonio cantatas carmine ranas,
Et frontem nugis ſolvere diſce meis.

CLXXXIV. *Homerus in membranis.*

ILias, & Priami regnis inimicus Ulyſſes,
Multiplici pariter condita pelle latent.

CLXXXV. *Virgilii culex.*

ACcipe facundi Culicem, ſtudioſe, Maronis:
Ne nugis poſitis *arma, virumque canas.*

CLXXXVI. *Virgilius in membrana.*

QUam brevis immenſum cepit membrana Maronem!
Ipſius vultus prima tabella gerit.

CLXXXVII. *Menandri Thais.*

HÆc primum juvenum laſcivos luſit amores:
Nec Glycere, vere Thais amica fuit.

CLXXXVIII. *Cicero in membranis.*

SI comes iſta tibi fuerit membrana, putato
Carpere te longas cum Cicerone vias.

CLXXXIX. *Propertius.*

CYnthia facundi carmen juvenile Properti,
Accepit famam, nec minus ipſa dedit.

CXC. *Livius in membranis.*

PEllibus exiguis arctatur Livius ingens,
Quem mea non totum bibliotheca capit.

CXCI. *Salluſtius.*

HIc erit, ut perhibent doctorum corda virorum,
Primus Romana Criſpus in hiſtoria.

CXCII. *Ovidii Metamorphoſis in membranis.*

HÆc tibi multiplici quæ ſtructa eſt maſſa tabellis,
Carmina Naſonis quinque decemque gerit.

CXCIII. *Tibullus.*

USſit amatorem Nemeſis laſciva Tibullum:
In tota juvit quem nihil eſſe domo.

CXCIV. *Lucanus.*

SUnt quidam, qui me dicunt non eſſe Poetam:
Sed, qui me vendit, bibliopola putat.

CXCV. *Catullus.*

TAntum magna ſuo debet Verona Catullo,
Quantum parva ſuo Mantua Virgilio.

CXCVI. *Calvi de aqua frigidæ uſu.*

HÆc tibi quæ fuerant caldarum nomina dicit,
Ipſa ſuas melius charta natabit aquas.

CXCVII. *Mulæ pumilæ.*

HIs tibi de mulis non eſt metuenda ruina:
Altius in terra pene ſedere ſoles.

CXCVIII. *Catella Gallicana.*

DElicias parvæ ſi vis audire catellæ,
Narranti brevis eſt pagina tota mihi.

CXCIX. *Aſturco.*

HIc brevis, ad numerum rapidos qui colligit ungues,
Venit ab auriferis gentibus Aſtur equus.

CC. *Canis vertagus.*

NOn ſibi, ſed domino venatur vertagus acer,
Illæſum leporem qui tibi dente feret.

CCI. *Palæſtrita.*

NOn amo, qui vincit, ſed qui ſuccumbere novit,
Et dicit melius τὸν ἀνακλινοπάλην.

CCII. *Simius.*

CAllidus emiſſas eludere ſimius haſtas,
Si mihi cauda foret, cercopithecus eram.

CCIII. *Puella Gaditana.*

TAm tremulum criſſat, tam blandum prurit, ut ipſum
Maſturbatorem fecerit Hippolytum.

CCIV.

Digitized by Google

CCIV. *Cymbala*.

ÆRa Celænæos lugentia matris amores
Eſuriens Gallus vendere ſæpe ſolet.

CCV. *Puer cinædus*.

SIt nobis ætate puer, non pumice levis:
Propter quem placeat nulla puella mihi.

CCVI. *Ceſtos*.

COllo necte puer meros amores
Ceſton de Veneris ſinu calentem.

CCVII. *Idem*.

SUme Cytheriaco medicatum nectare ceſton:
Uſſit amatorem balteus iſte Jovem.

CCVIII. *Notarius*.

CUrrant verba licet, manus eſt velocior illis:
Nondum lingua, ſuum dextra peregit opus.

CCIX. *Concha*.

LEvis ab æquorea cortex Mareotica concha
Fiat: inoffenſa curret arundo via.

CCX. *Morio*.

NOn mendax ſtupor eſt, nec fingitur arte doloſa:
*Quiſquis plus juſto non ſapit, ille ſapit*.

CCXI. *Caput arietinum*.

MOllia Phryxei ſecuiſti colla mariti.
Hoc meruit, tunicam qui tibi ſæpe dedit?

CCXII. *Pumilio*.

SI ſolum ſpectes hominis caput, Hectora credas:
Si ſtantem videas, Aſtyanacta putes.

CCXIII. *Parma*.

HÆc, quæ ſæpe ſolet vinci, quæ vincere raro,
Parma tibi, ſcutum pumilionis erit.

CCXIV. *Pueri comœdi*.

NOn erit in turba quiſquam μισούμενος iſta:
Sed poterit quivis eſſe δισεξάποθος.

CCXV. *Fibula*.

DIc mihi ſimpliciter, comœdis & citharœdis
Fibula quid præſtat? carius ut futuant.

CCXVI. *Accipiter*.

PRædo fuit volucrum, famulus nunc aucupis: idem
Decipit, & captas non ſibi mœret aves.

CCXVII. *Obſonator*.

DIc quotus, & quanti cupias cœnare; nec unum
Addideris verbum: cœna parata tibi eſt.

CCXVIII. *Calami aucupatorii*.

NOn tantum calamis, ſed cantu fallitur ales,
Callida dum tacita creſcit arundo manu.

CCXIX. *Cor bubulum*.

PAuper cauſidicus nullos referentia nummos
Carmina cum ſcribas, accipe cor, quod habes.

CCXX. *Cocus*.

NOn ſatis eſt ars ſola coco, ſervire palato,
Namque cocus domini debet habere gulam.

CCXXI. *Craticula cum veru*.

PArva tibi curva craticula ſudet oſella:
Spumeus in longa cuſpide fumet aper.

CCXXII. *Piſtor dulciarius*.

MIlle tibi dulces operum manus iſta figuras
Exſtruit: huic uni parca laborat apis.

CCXXIII. *Jentacula*.

SUrgite, jam vendit pueris jentacula piſtor,
Criſtatæque ſonant undique lucis aves.

# CL. CLAUDIANI OPERA.

## In Probini & Olybrii Fratrum Conſulatum, Panegyris.

Sol, qui flammigeris mundum complexus habenis
Volvis inexhauſto redeuntia ſecula motu,
Sparge diem meliore coma, crinemque repexi
Blandius elato ſurgant temone jugales,
Efflantes roſeum frænis ſpumantibus ignem.
Jam nova germanis veſtigia torqueat annus
Conſulibus, lætique petant exordia menſes.
Scis genus Auchenium, nec te latuere potentes
Anniadæ: nam ſæpe ſoles ductoribus illis
Inſtaurare vias, & curſibus addere nomen.
His neque per dubium pendet Fortuna favorem,
Nec novit mutare vices; ſed fixus in omnes
Cognatos procedit honos. quemcumque requires
Hac de ſtirpe virum, certum eſt de Conſule naſci.
Per faſces numerantur avi, ſemperque renata
Nobilitate virent, & prolem fata ſequuntur,
Continuum ſimili ſervantia lege tenorem:
Nec quiſquam procerum tentat, licet ære vetuſto
Floreat, & claro cingatur Roma Senatu,
Se jactare parem: ſed, prima ſede relicta
Aucheniis, de jure licet certare ſecundo.
Haud ſecus ac tacitam Luna regnante per Arcton
Sidereæ cedunt acies, cum fratre retuſo
Æmulus adverſis flagraverit ignibus orbis.
Tunc jubar Arcturi languet: tunc fulva Leonis
Ira perit: Plauſtro jam rara intermicat Arctos.
Indignata tegi: jam caligantibus armis
Debilis Orion dextram miratur inermem.
Quem prius aggrediar? veteris quis facta Probini
Neſciat, aut nimias laudes ignoret Olybri?
Vivit adhuc, completque vagis ſermonibus aures
Gloria fuſa Probi, quam nec ventura ſilebunt
Luſtra, nec ignota rapiet ſub nube vetuſtas.
Illum fama vehit trans æquora, tranſque remotas
Tethyos ambages, Atlanteoſque receſſus.
Audiit &, gelido ſi quem Mæotica paſcit
Sub Jove, vel calido ſi quis conjunctus in axe
Naſcentem te, Nile, bibit. virtutibus ille
Fortunam domuit: numquamque levantibus alte
Intumuit rebus: ſed mens circumflua luxu
Noverat intactum vitio ſervare rigorem.
Hic non divitias nigrantibus abdidit antris;
Nec tenebris damnavit opes: ſed largior imbre
Sueverat innumeras hominum ditare catervas.
Quippe velut denſos currentia munera nimbos
Cernere ſemper erat: populis undare Penates:
Aſſiduos intrare inopes: remeare beatos.
Præceps illa manus fluvios ſuperabat Iberos
Aurea dona vomens. ſic quis tellure revulſa
Sollicitis fodiens rimatur collibus aurum:
Quantum ſtagna Tagi rudibus ſtillantia venis
Effluxere decus: quanto pretioſa metallo
Hermi ripa micat: quantas per Lydia culta
Deſpumat rutilas dives Pactolus arenas.
Non, mihi centenis reſonent ſi vocibus ora,
Multifiduſque ruat centum per pectora Phœbus,
Acta Probi narrare queam, quot in ordine gentes
Rexerit, ad ſummi quoties faſtigia juris
Venerit, Italiæ late cum fræna teneret,
Illyricoſque ſinus, & quos arat Africa campos.
Sed nati vicere patrem, ſolique merentur
Victores audire Probi. non contigit illi
Talis honor, prima cum parte vireſceret ævi.
Non conſul cum fratre fuit. vos nulla fatigat
Cura, diu majora petens: non anxia mentem
Spes agit, & longo tendit præcordia voto.
Cœpiſtis, qua finis erat. primordia veſtra
Vix pauci meruere ſenes: metaſque tenetis
Ante, genas dulces quam flos juvenilis inumbret,
Oraque ridenti lanugine veſtiat ætas.
Tu, precor, ignarum doceas, Parnaſſia, vatem,
Quis Deus ambobus tanti ſit muneris auctor.
Poſtquam fulmineis impulſus viribus hoſtem
Belliger Auguſtus trepidas laxaverat Alpes,
Roma Probo cupiens dignas perſolvere grates,
Sedula pro natis dominum flexura rogando
Ire parat. famuli currum junxere volantem
Impetus, horribiliſque Metus, qui ſemper agentes
Prælia cum fremitu Romam comitantur anhelo,
Sive petat Parthos, ſeu cuſpide turbet Hydaſpen.
Hic ligat axe rotas: hic ſub juga ferrea mittit
Cornipedes, rigidiſque docet ſervire lupatis.
Ipſa, triumphatis qua poſſidet æthera regnis,
Aſſilit, innuptæ ritus imitata Minervæ.
Nam neque cæſariem crinali ſtringere cultu,
Colla nec ornatu patitur mollire retorto;
Dextrum nuda latus, niveos exſerta lacertos,
Audacem retegit mammam, laxumque coercens
Mordet gemma ſinum. nodus, qui ſublevat enſem,
Album puniceo pectus diſcriminat oſtro.
Miſcetur decori virtus, pulcherque ſevero
Armatur terrore pudor, galeæque minaci
Flava cruentarum prætenditur umbra jubarum,
Et formidato clypeus Titana laceſſit
Lumine, quem tota variarat Mulciber arte.
Hic, patrius Mavortis amor, fœtuſque notantur
Romulei. pius amnis ineſt, & bellua nutrix.
Electro Tiberis, pueri formantur in auro.
Fingunt æra lupam, Mavors adamante coruſcat.
Jam ſimul emiſſis rapido velocior Euro
Fertur equis. ſtridunt Zephyri, curſuque rotarum
Saucia dividuis clareſcunt nubila ſulcis:
Nec traxere moras, ſed lapſu protinus uno,

Quem

Digitized by Google

Quem poſcunt, tetigere locum; qua fine ſub imo
Anguſtant aditum curvis anfractibus Alpes,
Clauſtraque conjectis ſcopulis duriſſima tendunt,
Non alia reſeranda manu, ſed pervia tantum
Auguſto, geminiſque fidem mentita tyrannis.
Semirutæ turres, avulſaque mœnia fumant.
Creſcunt in cumulum ſtrages, vallemque profundam
Æquavere jugis. ſtagnant immerſa cruore
Corpora. turbantur permiſto funere manes.
Haud procul exacto lætus certamine victor
Ceſpite gramineo conſederat, arbore ſaltus
Acclines humeros. dominum gaviſa coronat
Terra ſuum, ſurguntque toris majoribus herbæ.
Sudor adhuc per membra calet, creberque recurrit
Halitus, & placidi radiant in caſſide vultus.
Qualis letifera populatus cæde Gelonos
Procubat horrendum Getico Gradivus in Hæmo.
Exuvias Bellona levat, Bellona tepentes
Pulvere ſolvit equos, immenſaque cornus in haſtam
Porrigitur, tremuliſque ferit ſplendoribus Hebrum.
Ut ſtetit ante ducem diſcuſſas Roma per auras,
Conſcia ter ſonuit rupes, & inhorruit atrum
Majeſtate nemus. prior hic, O numen amicum,
Dux ait, & legum genitrix, longeque regendo
Circumfuſa polo, conſors adjuncta Tonanti,
Dic agedum, quæ cauſa viæ? cur deſeris arces
Auſonias, cælumque tuum? dic, maxima rerum.
Non ego vel Libycos ceſſem tolerare vapores,
Sarmaticoſve pati medio ſub frigore Coros,
Si tu, Roma, velis. pro te quaſcumque per oras
Ibimus, & nulla ſub tempeſtate timentes
Solſtitio Meroen, bruma tentabimus Iſtrum.
Tum regina refert; Non me latet, inclite rector,
Quam tua pro Latio victricia caſtra laborent,
Nec quod ſervitium rurſus, Furiæque rebelles
Edomitæ paribus ſub te cecidêre triumphis.
Sed precor hoc donum cum libertate recenti
Adjicias, ſi vera manet reverentia noſtri.
Sunt mihi pubentes alto de ſemine fratres
Pignora cara Probi, feſta quos luce creatos
Ipſa meo fovi gremio. cunabula parvis
Ipſa dedi, cum matris onus Lucina beatum
Solveret, & magnos proferrent ſidera partus.
His ego nec Decios pulcros, forteſve Metellos
Prætulerim: non, qui Pœnum domuere ferocem,
Scipiadas, Galliſque genus fatale Camillos.
Pieriis pollent ſtudiis, multoque redundant
Eloquio. nec deſidiis, dapibuſque paratis
Indulgere juvat: nec tanta licentia vitæ
Abripit, aut mores ætas laſciva relaxat:
Sed gravibus curis animum ſortita ſenilem
Ignea longævo frænatur corde juventus.
Illis, quam propriam ducunt ab origine ſortem,
Oramus præbere velis, annique futurum
Devoveas venientis iter. non improba poſco.
Non inſueta dabis. domus hoc de more requirit.
Annue. ſic nobis Scythicus famuletur Araxes,
Sic Rhenus per utrumque latus: Mediſque ſubactis
Noſtra Semiramiæ timeant inſignia turres;
Sic fluat attonitus Romana per oppida Ganges.
Ductor ad hæc: Optata jubes, ultroque volentem,
Diva, rogas: non hæc precibus tentanda fuiſſent.
Uſque adeone meam condunt oblivia mentem,
Ut pigeat meminiſſe Probi, quo vindice totam
Vidimus Heſperiam feſſaſque reſurgere gentes?
Ante dabunt hiemes Nilum; per flumina damæ
Errabunt, glacieque niger damnabitur Indus;
Ante Thyeſteis iterum conterrita menſis
Interciſa dies refugos vertetur in ortus,
Quam Probus a noſtro poſſit diſcedere ſenſu.
Dixerat, & velox jam nuntius advolat urbem.
Extemplo ſtrepuere chori, colleſque canoris
Plauſibus impulſi ſeptena voce reſultant.
Lætatur veneranda parens, & pollice docto
Jam parat auratas trabeas, cinctuſque micantes
Stamine: quod molli tondent de ſtipite Seres,
Frondea lanigeræ carpentes vellera ſilvæ:
Et longum tenues tractus producit in aurum.
Filaque concreto cogit ſquallere metallo.
Qualia purpureas præbebat candida veſtes
Numinibus Latona ſuis, cum ſacra rediret
Ad loca nutricis jam non errantia Deli.
Illa feros ſaltus & deſolata relinquens
Mænala, laſſato certis venatibus arcu,
Phœbus adhuc nigris rorantia tela venenis
Exſtincto Pythone ferens. tunc inſula notos
Lambit amica pedes, ridetque Ægæus alumnis
Lenior, & blando teſtatur gaudia fluctu.
Sic Proba præcipuo natos exornat amictu;
Quæ decorat mundum: cujus Romana poteſtas
Fœtibus augetur. credas ex æthere lapſam
Stare pudicitiam, vel ſacro ture vocatam
Junonem Inachiis oculos advertere templis.
Talem nulla refert antiquis pagina libris,
Nec Latiæ cecinere tubæ, nec Græca vetuſtas:
Conjuge digna Probo: nam tantum cœtibus exſtat
Femineis, quantum ſupereminet ille maritos:
Ceu ſibi certantes ſexus quid poſſit uterque
Hunc legere torum. taceat Nereida nuptam
Pelion. o duplici fœcundam Conſule matrem,
Felicemque uterum, qui nomina parturit annis:
Ut ſceptrum geſſere manu, membriſque rigentes
Aptavere togas, ſignum dat ſummus hiulca
Nube pater, gratamque facem per inane rotantes
Proſpera vibrati tonuerunt omina nimbi.
Accepit ſonitus curvis Tiberinus in antris,
Ima valle ſedens, arrectiſque auribus hæſit,
Unde repentinus cæli fragor. ilicet herbis
Pallentes thalamos, & ſtructa cubilia muſco
Deſerit, ac Nymphis urnam commendat herilem.
Illi glauca nitent hirſuto lumina vultu,
Cæruleis inſecta notis, reddentia patrem
Oceanum: criſpo denſantur gramine colla.
Vertice luxuriat toto crinalis arundo:
Quam neque fas Zephyris frangi, nec ſole peruſtam
Æſtivo candore mori: ſed vivida frondet
Æquævum complexa caput. taurina levantur
Cornua temporibus raucos ſudantia rivos.
Diſtillant per pectus aquæ. frons hiſpida manat
Imbribus. in liquidos fontes ſe barba repectit.
Palla graves humeros velat, quam neverat uxor
Ilia, percurrens vitreas ſub gurgite telas.
Eſt in Romuleo procumbens inſula Tibri,
Qua medius geminas interfluit alveus urbes
Diſcretas ſubeunte freto: pariterque minantes
Ardua turrigeræ ſurgunt in culmina ripæ.
Hic ſtetit, & ſubitum proſpexit ab aggere votum
Unanimes fratres, juncto ſtipante Senatu
Ire forum, ſtrictaſque procul radiare ſecures,
Atque uno bijuges tolli de limine faſces.
Obſtupuit viſu, ſuſpenſaque gaudia vocem
Oppreſſam tenuere diu; mox inchoat ore:



Digitized by Google

Reſpice, ſi tales jactas aluiſſe fluentis,
Eurota Spartane, tuis. quid protulit æquum
Falſus olor, valido quamvis decernere cæſtu
Norint, & ratibus ſævas arcere procellas?
En nova Ledæis ſoboles fulgentior aſtris.
Ecce mei cives: quorum jam Signifer optat
Adventum, ſtelliſque parat convexa futuris.
Jam per noctivagos dominetur Olybrius axes
Pro Polluce rubens, pro Caſtore flamma Probini.
Ipſi vela regent. ipſis donantibus auras
Navita tranquillo moderabitur æquore pinum.
Nunc pateras libare Deis, nunc ſolvere multo
Nectare corda libet. niveos jam pandite cœtus,
Naides, & totum violis prætexite fontem.
Mella ferant ſilvæ. jam profluat ebrius amnis
Mutatis in vina vadis. jam ſponte per agros
Sudent irriguæ ſpirantia balſama venæ.
Currat, qui ſociæ roget in convivia menſæ
Indigenas fluvios, Italis quicumque ſuberrant
Montibus, Alpinaſque bibunt de more pruinas:
Vulturnuſque rapax, & Nar vitiatus odoro
Sulfure, tardatuſque ſuis erroribus Ufens:
Et Phaethonteæ perpeſſus damna ruinæ
Eridanus, flavæque terens querceta Maricæ
Liris, & Œbaliæ qui temperat arva Galeſus.
Semper honoratus noſtris celebrabitur undis
Iſte dies: ſemper dapibus recoletur opimis.
Sic ait, & Nymphæ patris præcepta ſecutæ
Tecta parant peplis: oſtroque inſecta coruſco
Humida gemmiferis illuxit regia menſis.
O bene ſignatum fraterno nomine tempus!
O conſanguineis felix auctoribus anne!
Incipe quadrifidum Phœbi torquere laborem.
Prima tibi procedat hiems, non frigore torpens,
Non canas veſtita nives, non aſpera ventis,
Sed tepido calefacta Noto. ver inde ſerenum
Protinus, & liquidi clementior aura Favoni
Pratis te croceis pingat. te meſſibus æſtas
Induat, autumnuſque madentibus ambiat uvis.
Omni nobilior luſtro, tibi gloria ſoli
Contigit, exactum numquam memorata per ævum,
Germanos habuiſſe duces; te cuncta loquetur
Tellus, te variis ſcribent in floribus Horæ,
Longaque perpetui ducent in ſecula faſti.

# CL. CLAUDIANI IN RUFINUM

## LIBER PRIMUS.

### *PRÆFATIO.*

PHœbeo domitus Python cum decidit arcu,
Membraque Cirrhæo fudit anhela jugo:
Qui ſpiris tegeret montes, hauriret hiatu
Flumina, ſanguineis tangeret aſtra jubis:
Jam liber Parnaſſus erat, nexuque ſoluto
Cœperat erecta ſurgere fronde nemus.
Concuſſæque diu ſpatioſis tractibus orni
Securas ventis explicuere comas.
Et qui vipereo ſpumavit ſæpe veneno
Cephiſſos liquidis purior ibat aquis.
Omnis, Io Pæan, regio ſonat: omnia Phœbum
Rura canunt. Tripodas plenior aura rotat.
Auditoque procul Muſarum carmine ducti,
Ad Themidis coeunt antra ſevera Dei.
Nunc alio Domini telis Pythone peremto
Convenit ad noſtram ſacra caterva lyram.
Qui ſtabilem ſervant Auguſtis fratribus orbem,
Juſtitia pacem, viribus arma tegunt.

SÆpe mihi dubiam traxit ſententia mentem,
Curarent Superi terras, an nullus ineſſet
Rector, & incerto fluerent mortalia caſu.
Nam cum diſpoſiti quæſiſſem fœdera mundi,
Præſcriptoſque mari fines, anniſque meatus,
Et lucis noctiſque vices: tunc omnia rebar
Conſilio firmata Dei, qui lege moveri
Sidera, qui fruges diverſo tempore naſci,
Qui variam Phœben alieno juſſerit igni
Compleri, Solemque ſuo: porrexerit undis
Litora: tellurem medio libraverit axe.
Sed cum res hominum tanta caligine volvi
Adſpicerem, lætoſque diu florere nocentes,
Vexarique pios: rurſus labefacta cadebat
Relligio, cauſæque viam non ſponte ſequebar
Alterius, vacuo quæ currere ſemina motu
Affirmat, magnumque novas per inane figuras
Fortuna, non arte, regi: quæ Numina ſenſu
Ambiguo vel nulla putat, vel neſcia noſtri.
Abſtulit hunc tandem Rufini pœna tumultum,
Abſolvitque Deos. jam non ad culmina rerum
Injuſtos creviſſe queror. tolluntur in altum,
Ut lapſu graviore ruant. vos pandite vati
Pierides, quo tanta lues eruperit ortu.
Invidiæ quondam ſtimulis incanduit atrox
Alecto, placidas late cum cerneret urbes.
Protinus infernas ad limina tetra ſorores
Conſilium deforme vocat. glomerantur in unum
Innumeræ peſtes Erebi, quaſcumque ſiniſtro
Nox genuit fœtu: nutrix Diſcordia belli,
Imperioſa Fames, leto vicina Senectus,
Impatienſque ſui Morbus, Livorque ſecundis
Anxius, & ſciſſo mœrens velamine Luctus,
Et Timor, & cæco præceps Audacia vultu,
Et Luxus populator opum, quem ſemper adhærens
Infelix humili greſſu comitatur Egeſtas,
Fœdaque Avaritiæ complexæ pectora matris
Inſomnes longo veniunt examine Curæ.
Complentur vario ferrata ſedilia cœtu,
Torvaque collectis ſtipatur Curia monſtris.
Alecto ſtetit in mediis, vulguſque tacere
Juſſit, & obſtantes in tergum reppulit hydros,
Perque humeros errare dedit: tum corde ſub imo
Incluſam rabidis patefecit vocibus iram.



Digitized by Google

Siccine tranquillo produci ſecula curſu,
Sic fortunatas patiemur vivere gentes?
Quo nova corrumpit noſtros clementia mores?
Quo rabies innata perit? quid inania proſunt
Verbera? quid facibus nequidquam cingimur atris?
Heu nimis ignavæ, quas cælo Jupiter arcet,
Theudoſius terris. en aurea naſcitur ætas.
En proles antiqua redit. Concordia, Virtus,
Cumque Fide Pietas alta cervice vagantur,
Inſignemque canunt de noſtra plebe triumphum.
Proh dolor, ipſa mihi liquidas delapſa per auras
Juſtitia inſultat, vitiiſque a ſtirpe reciſis
Elicit oppreſſas tenebroſo carcere leges.
At nos indecores longo torpebimus ævo,
Omnibus ejectæ regnis? agnoſcite tandem
Quid furias deceat: conſuetas ſumite vires;
Conventuque nefas tanto decernite dignum.
Jam cupio Stygiis invadere nubibus aſtra,
Jam flatu violare diem, laxare profundo
Fræna mari, ruptis fluvios immittere ripis,
Et rerum vexare fidem. Sic fata cruentum
Mugiit, & tortos ſerpentum erexit hiatus,
Noxiaque effudit concuſſo crine venena.
Anceps motus erat, vulgi pars maxima bellum
Indicit Superis: pars Ditis jura tuentur.
Diſſenſuque alitur rumor. ceu murmurat alti
Impacata quies pelagi, cum flamine fracto
Durat adhuc ſævitque tumor, dubiumque per æſtum
Laſſa recedentis fluitant veſtigia venti.
Improba mox ſurgit triſti de ſede Megæra,
Quam penes inſani fremitus, animique profanus
Error, & undantes ſpumis furialibus iræ:
Non niſi quæſitum cognata cæde cruorem,
Illicitumve bibit, patrius quem fuderit enſis,
Quem dederint fratres. hæc terruit Herculis ora,
Et defenſores terrarum polluit arcus:
Hæc Athamantheæ direxit ſpicula dextræ:
Hæc Agamemnonios inter bacchata penates
Alternis luſit jugulis: hac auſpice tedæ
Œdipodem matri, natæ junxere Thyeſten.
Quæ tunc horriſonis effatur talia dictis:
Signa quidem, o ſociæ, Divos attollere contra
Nec fas eſt, nec poſſe reor: ſed lædere mundum
Si libet, & populis commune intendere letum,
Eſt mihi prodigium cunctis immanius hydris,
Tigride mobilius fœta, violentius Auſtris,
Acribus, Euripi refluis incertius undis
Rufinus. quem prima meo de matre cadentem
Suſcepi gremio. reptavit parvus in iſto
Sæpe ſinu, teneroque per ardua colla volutus
Ubera quæſivit fletu, linguiſque triſulcis
Mollia lambentes finxerunt ora ceraſtæ.
Meque etiam tradente, dolos artemque nocendi
Et didicit ſimulare fidem, ſenſuſque minaces
Protegere, & blando fraudem prætexere riſu,
Plenus ſævitiæ, lucrique cupidine fervens.
Non Tarteſſiacis illum ſatiarit arenis
Tempeſtas pretioſa Tagi, non ſtagna rubentis
Aurea Pactoli; totumque exhauſerit Hermum,
Ardebit majore ſiti. quam fallere mentes
Doctus, & unanimos odiis turbare ſodales!
Talem progenies hominum ſi priſca tuliſſet;
Pirithoum fugeret Theſeus; offenſus Oreſtem
Deſereret Pylades; odiſſet Caſtora Pollux.
Ipſa quidem fateor vinci rabidoque magiſtram.
Prævenit ingenio: nec plus ſermone morabor.
Solus habet quidquid ſcelerum poſſedimus omnes.
Hunc ego, ſi veſtræ res eſt accommoda turbæ,
Regalem ad ſummi producam principis aulam.
Sit licet ille Numa gravior, ſit denique Minos;
Cedet, & inſidiis noſtri flectetur alumni.
Orantem ſequitur clamor, cunctæque profanas
Porrexere manus, inventaque triſtia laudant.
Illa, ubi cæruleo veſtes connexuit angue,
Nodavitque adamante comas, Phlegethonta ſonorum
Poſcit, & ambuſto flagrantis ab aggere ripæ
Ingentem piceo ſuccendit gurgite pinum,
Pigraque veloces per Tartara concutit alas.
Eſt locus, extremum qua pandit Gallia litus,
Oceani prætentus aquis, ubi fertur Ulyſſes
Sanguine libato populum moviſſe ſilentem.
Illic umbrarum tenui ſtridore volantum
Flebilis auditur queſtus. ſimulacra coloni
Pallida defunctaſque vident migrare figuras.
Hinc Dea proſiliit, Phœbique egreſſa ſerenos
Infecit radios, ululatuque æthera rupit
Terrifico. ſenſit ferale Britannia murmur,
Et Senonum quatit arva fragor, revolutaque Tethys
Subſtitit, & Rhenus projecta torpuit urna.
Tunc in canitiem mutatis ſponte colubris
Longævum mentita ſenem, rugiſque ſeveras
Perſulcata genas, & ficto languida paſſu,
Invadit muros Eluſæ, notiſſima dudum
Tecta petens, oculiſque diu liventibus hæſit,
Pejorem mirata virum. tunc talia fatur:
Otia te, Rufine, juvant? fruſtraque juventæ
Conſumis florem patriis inglorius arvis?
Heu neſcis quid fata tibi, quid ſidera donent,
Quid fortuna paret. toti dominabere mundo,
Si parere velis. artus ne ſperne ſeniles.
Namque mihi magicæ vires, ævique futuri
Præſcius ardor ineſt. novi quo Theſſala cantu
Eripiat lunare jubar, quid ſigna ſagacis
Ægypti valeant, qua gens Chaldæa vocatis
Imperet arte Deis. nec me latuere fluentes
Arboribus ſucci, funeſtarumque poteſtas
Herbarum. quidquid letali gramine pollens
Caucaſus, & Scythicæ vernant in carmina rupes,
Quas legit Medea ferox, & callida Circe.
Sæpius horrendos Manes ſacriſque citavi
Nocturnis Hecaten, & condita funera traxi
Carminibus victura meis, multoſque canendo,
Quamvis Parcarum reſtarent fila, peremi.
Ire vagas quercus, & fulmen ſtare coegi,
Verſaque non prono curvavi flumina lapſu,
In fontes reditura ſuos. neu vana locutum
Me fortaſſe putes, mutatos cerne Penates.
Dixerat: & niveæ, (mirum) cœpere columnæ
Ditari, ſubitoque trabes lucere metallo.
Illecebris capitur, nimiumque elatus avaro
Paſcitur intuitu. ſic Rex ad prima tumebat
Mæonius, pulcro cum verteret omnia tactu.
Sed poſtquam riguiſſe dapes, fulvamque revinctos
In glaciem vidit latices: tunc munus acerbum
Senſit, & inviſo votum damnavit in auro.
Ergo animi victus, Sequimur quocumque vocaris,
Seu tu vir, ſeu Numen, ait: patriaque relicta
Eoas juſſu Furiæ tendebat ad arces,
Inſtabileſque olim Symplegadas, & freta remis
Inclyta Theſſalicis: qua celſa Boſporus urbe
Splendet, & Odryſiis Aſiam diſterminat oris.
Ut longum permenſus iter, ductuſque maligno
Stamine

Digitized by Google

Stamine fatorum claram ſubrepſit in aulam,
Ilicet ambitio naſci; diſcedere rectum;
Venum cuncta dari. profert arcana, clientes
Fallit, & ambitos a principe vendit honores.
Ingeminat crimen, commoti pectoris ignem
Nutrit, & exiguum ſtimulando vulnus acerbat.
Ac velut innumeros amnes accedere Nereus
Neſcit, & undantem quamvis hinc hauriat Iſtrum,
Hinc bibat æſtivum ſepteno gurgite Nilum,
Par ſemper, ſimiliſque meat: ſic fluctibus auri
Expleri calor ille nequit. cuicumque monile
Contextum gemmis, aut prædia culta fuiſſent,
Rufino populandus erat, dominoque parabat
Exitium fœcundus ager; metuenda colonis
Fertilitas, Laribus pellit, detrudit avitis
Finibus, aut aufert vivis, aut occupat hæres.
Congeſtæ cumulantur opes, opibuſque rapinas
Accipit una domus, populi ſervire coacti,
Plenaque privato ſuccumbunt oppida regno.
Quo veſane ruis? teneas utrumque licebit
Oceanum, laxet rutilos tibi Lydia fontes,
Jungantur ſolium Crœſi, Cyrique tiara:
Numquam dives eris, numquam ſatiabere quæſtu.
Semper inops, quicumque cupit. contentus honeſto
Fabricius parvo ſpernebat munera Regum,
Sudabatque gravi Conſul Serranus aratro,
Et caſa pugnaces Curios anguſta tegebat.
Hæc mihi paupertas opulentior: hæc mihi tecta
Culminibus majora tuis. tibi quærit inanes
Luxuries nocitura cibos. mihi donat inemtas
Terra dapes. rapiunt Tyrios ibi vellera fucos,
Et picturatæ ſaturantur murice veſtes:
Hic radiant flores, & prati viva voluptas
Ingenio variata ſuo. fulgentibus illic
Surgunt ſtrata toris: hic mollis panditur herba,
Sollicitum curis non abruptura ſoporem.
Turba ſalutantum latas ibi perſtrepit ædes:
Hic avium cantus, labentis munera rivi.
Vivitur exiguo melius. natura beatis
Omnibus eſſe dedit, ſi quis cognoverit uti.
Hæc ſi nota forent, frueremur ſimplice cultu:
Claſſica non fremerent: non ſtridula fraxinus iret:
Non ventus quateret puppes, non machina muros.
Creſcebat ſcelerata ſitis, prædæque recentis
Inceſtus flagrabat amor, nulluſque petendi
Cogendive pudor, crebris perjuria nectit
Blanditiis: ſociat perituro fœdere dextras.
Si ſemel e tantis poſcenti quiſque negaſſet,
Effera prætumido quatiebat corda furore.
Quæ ſic Gætuli jaculo percuſſa leæna,
Aut Hyrcana premens raptorem bellua Parthum,
Aut ſerpens calcata furit? jurata Deorum
Majeſtas teritur: nuſquam reverentia menſæ,
Non conjux, non ipſe ſimul, non pignora caſa
Sufficiunt odiis: non extinxiſſe propinquos,
Non notos egiſſe ſat eſt. exſcindere cives
Funditus, & nomen gentis delere laborat.
Nec celeri mittit leto: crudelibus ante
Suppliciis fruitur. cruciatus, vincla, tenebras,
Dilato mucrone parat. proh ſævior enſe
Parcendi rabies, conceſſaque vita dolori!
Mors adeone parum? cauſis fallacibus inſtat:
Arguit attonitos ſe judice. cetera ſegnis,
Ad facinus velox: penitus regione remotas
Impiger ire vias. non illum Sirius ardens,
Brumave Rhiphæo ſtridens Aquilone retardat.
Effera torquebant avidæ præcordia curæ,
Effugeret ne quis gladios, neu perderet ullum
Auguſto miſerante nefas. non flectitur annis:
Non ætate labat. juvenum rorantia colla
Ante patrum vultus ſtricta cecidere ſecuri.
Ibat grandævus nato moriente ſuperſtes
Poſt trabeas exſul. quis prodere tanta relatu
Funera, quis cædes poſſit deflere nefandas?
Quid tale immanes umquam geſſiſſe feruntur
Vel Sinis Iſthmiaca pinu, vel rupe profunda
Sciron, vel Phalaris tauro, vel carcere Sulla?
O mites Diomedis equi: Buſiridis aræ
Clementes. jam Cinna pius, jam Spartace lenis
Rufino collatus eris. dejecerat amens
Occultis odiis terror, tacitique ſepultos
Suſpirant gemitus, indignarique verentur.
At non magnanimi virtus Stiliconis eodem
Fracta metu: medio ſolus ſed turbine rerum
Contra letiferos rictus, contraque rapacem
Movit tela feram, volucris non præpete curſu
Vectus equi, non Pegaſeis adjutus habenis.
Hic cunctis optata quies, hic ſola pericli
Turris erat, clypeuſque trucem porrectus in hoſtem.
Hic profugis ſedes, adverſaque ſigna furori,
Servandis hic caſtra bonis: huc uſque minatus
Hærebat, retroque fuga cedebat inerti.
Haud ſecus hiberno tumidus cum vortice torrens
Saxa rotat volvitque nemus, ponteſque revellit,
Frangitur objectu ſcopuli, quærenſque meatum
Spumat, & illiſa montem circumtonat unda.
Qua dignum te laude feram, qui pene ruenti,
Lapſuroque tuos humeros objeceris orbi?
Te nobis trepidæ ceu ſidus dulce carinæ
Oſtendere Dei, geminis quæ laſſa procellis
Tunditur, & victo trahitur jam cæca magiſtro.
Inachius rubro perhibetur in æquore Perſeus
Neptuni domuiſſe pecus; ſed tutior alis.
Te non penna vehit. rigida cum Gorgone Perſeus:
Tu non vipereæ defenſus crine Meduſæ.
Illum vilis amor ſuſpenſæ virginis egit;
Te Romana ſalus. taceat ſuperata vetuſtas:
Herculeos conferre tuis jam deſinat actus.
Una Cleonæum paſcebat ſilva leonem:
Arcadiæ ſaltum vaſtabat dentibus unum
Sævus aper: tuque o compreſſa matre rebellis
Non ultra Libyæ fines, Antæe, nocebas:
Solaque fulmineo reſonabat Creta juvenco:
Lernæamque virens obſederat Hydra paludem.
Hoc monſtrum non una palus, non una tremebat
Inſula: ſed Latia quidquid ditione ſubactum
Vivit, & a primis Ganges horrebat Iberis.
Hoc neque Geryones triplex, nec turbidus Orci
Janitor æquabunt, nec ſi concurrat in unum
Vis Hydræ, Scyllæque fames, & flamma Chimæræ.
Certamen ſublime diu, ſed moribus impar
Virtutum, ſcelerumque fuit. jugulare minatur:
Tu prohibes. ditem ſpoliat: tu reddis egenti.
Eruit: inſtauras. accendit prælia: vincis.
Ac velut infecto morbus crudeſcere cælo
Incipiens primos pecudum depaſcitur artus;
Mox populos urbeſque rapit, ventiſque peruſtis
Corruptos Stygiam peſtem deſudat in amnes:
Sic avidus prædo jam non per ſingula ſævit;
Sed ſceptris inferre minas, omnique peremto
Milite, Romanas ardet proſternere vires.
Jam gentes Iſtrumque movet, Scythiamque receptat
Auxi-

Digitized by Google

Auxilio, traditque ſuas hoſtilibus armis
Relliquias. miſtis deſcendit Sarmata Dacis,
Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax
Maſſagetes, cæſamque bibens Mæotida Alanus,
Membraque qui ferro gaudet pinxiſſe Gelonus,
Rufino collecta manus. vetat ille domari,
Innectitque moras, & congrua tempora differt.
Nam tua cum Geticas ſtraviſſet dextra catervas,
Ulta Ducis ſocii letum, parſque una maneret
Debilior, faciliſque capi: tunc impius ille
Proditor imperii, conjuratuſque Getarum
Diſtulit inſtantes eluſo principe pugnas,
Hunnorum laturus opem: quos aſtore bello
Norat, & inviſis mox ſe conjungere caſtris.
Eſt genus extremos Scythiæ vergentis in ortus
Trans gelidum Tanain: quo non famoſius ullum
Arctos alit. turpes habitus, obſcœnaque viſu
Corpora; mens duro numquam ceſſura labori.
Præda cibus; vitanda Ceres; frontemque ſecari
Ludus, & occiſos pulcrum jurare parentes.
Nec plus nubigenas duplex natura biformes
Cognatis optavit equis. acerrima nullo
Ordine mobilitas, inſperatique recurſus.
Quos tamen impavidus contra ſpumantis ad Hebri
Tendis aquas, ſic ante tubas, ferrumque precatus:
Mavors, pubifero ſeu tu procumbis in Æmo,
Seu te cana gelu Rhodope, ſeu remige Medo
Sollicitatus Athos, ſeu caligantia nigris
Ilicibus Pangæa tenent, accingere mecum,
Et Thracas defende tuos: ſi lætior adſit
Gloria, veſtita ſpoliis donabere quercu.
Audiit illa pater, ſcopuliſque nivalibus Æmi
Surgit, & hortatur celeres clamore miniſtros:
Fer galeam, Bellona, mihi, nexuſque rotarum
Tende, Pavor: fræna rapidos Formido jugales.
Feſtinas urgete manus. meus ecce paratur
Ad bellum Stilico, qui me de more tropæis
Ditat, & hoſtiles ſuſpendit in arbore criſtas.
Communes ſemper litui, communia nobis
Signa canunt, junctoque ſequor tentoria curru.
Sic fatus campo inſiliit, lateque fugatas
Hinc Stilico turmas, illinc Gradivus agebant,
Et clypeis, & mole pares. ſtat caſſis utrique
Sidereis hirſuta jubis, loricaque curſu
Æſtuat, & largo ſatiatur vulnere cornus.
Acrior interea voto, multoque Megæra
Luxuriata malo, mœſta deprehendit in arce
Juſtitiam, diroque prior ſic ore laceſſit:
En tibi priſca quies, revocataque ſecula rurſus,
Ut rebare, vigent. en noſtra potentia ceſſit,
Nec locus eſt uſquam Furiis. huc lumina flecte.
Adſpice barbaricis jaceant quot mœnia flammis,
Quas mihi Rufinus ſtrages, quantumque cruoris
Præbeat, & quantis epulentur cædibus hydri.
Linque homines, ſortemque meam: pete ſidera: notis
Autumni te redde plagis, qua vergit in Auſtrum
Signifer. æſtivo ſedes vicina Leoni
Jam pridem geminæque vacant confinia Libræ,
Atque utinam per magna ſequi convexa liceret.
Diva refert; Non ulterius bacchabere demens.
Jam pœnas tuus iſte dabit: jam debitus ultor
Imminet, & terras qui nunc, ipſumque fatigat
Æthera; nec vili moriens condetur arena.
Jamque aderit læto promiſſus Honorius ævo,
Nec forti genitore minor, nec fratre coruſco:
Qui ſubigat Medos, qui cuſpide proterat Indos.
Sub juga venturi reges. calcabitur aſper
Phaſis equo, pontemque pati cogetur Araxes.
Tuque ſimul gravibus ferri religata catenis
Expellere die, debellataſque draconum
Tonſa jubas imo Barathri condere receſſu.
Tum tellus communis erit: tum limite nullo
Diſcernetur ager: nec vomere ſulcus adunco
Findetur: ſubitis meſſor gaudebit ariſtis.
Rorabunt querceta favis: ſtagnantia paſſim
Vina fluent, oleique lacus: nec murice tinctis
Velleribus quæretur honos: ſed ſponte rubebunt
Attonito paſtore greges, pontumque per omnem
Ridebunt virides gemmis naſcentibus algæ.

## LIBER SECUNDUS.

### *PRÆFATIO.*

Pandite defenſum reduces Helicona ſorores.
  Pandite: permiſſis jam licet ire choris.
Nulla per Aonios hoſtilis buccina campos
  Carmina mugitu deteriore vetat.
Tu quoque ſecuris pulſa formidine Delphis,
  Floribus ultorem Delie cinge tuum.
Nullus Caſtalios latices, & præſcia fati
  Flumina polluto Barbarus ore bibit.
Alpheus late rubuit, Siculumque per æquor
  Sanguineas belli retulit unda notas.
Agnovitque novos abſens Arethuſa triumphos,
  Et Geticam ſenſit teſte cruore necem.
Immenſis, Stilico, ſuccedant otia curis,
  Et noſtræ patiens corda remitte lyræ.
Nec pudeat longos interrupiſſe labores,
  Et tenuem Muſis conſtituiſſe moram.
Fertur & indomitus tandem poſt prælia Mavors
  Laſſa per Odryſias fundere membra nives,
Oblituſque ſui, poſita clementior haſta,
  Pieriis aures pacificare modis.

Jam poſt edomitas Alpes, defenſaque regna
Heſperiæ, merita complexus ſede parentem
Auctior adjecto fulgebat ſidere mundus:
Jamque tuis, Stilico, Romana potentia curis,
Et rerum commiſſus apex. tibi credita fratrum
Utraque majeſtas, geminæque exercitus aulæ.
Rufinus (neque enim patiuntur ſæva quietem
Crimina, pollutæque negant areſcere fauces)
Infandis iterum terras accendere bellis
Inchoat, & ſolito pacem vexare tumultu.
Hæc etiam ſecum: Quanam ratione tuebor
Spem vitæ fragilem, qua tot depellere fluctus
Arte queam? premor hinc odiis: hinc milite cingor.
Heu quid agam? non arma mihi, non principis ullus
Auxiliatur amor. matura pericula ſurgunt
Undique, & impoſiti radiant cervicibus enſes.
Quid reſtat, niſi cuncta novo confundere luctu,
Inſonteſque meæ populos miſcere ruinæ?
Everſo juvat orbe mori. ſolatia leto
Exitium commune dabit: nec territus ante
Decedam. cum luce ſimul linquenda poteſtas.
Hæc fatus, ventis veluti ſi fræna remittat
Æolus, abrupto gentes ſic objice fudit,
Laxavitque viam bellis, &, ne qua maneret
Immunis regio, cladem diviſit in urbes,

Diſpo-

Digitized by Google

Diſpoſuitque nefas. alii per terga ferocis
Danubii ſolidata ruunt, expertaque remos
Frangunt ſtagna rotis. alii per Caſpia clauſtra,
Armeniaſque nives inopino tramite ducti
Invadunt Orientis opes. jam paſcua fumant
Cappadocum, volucrumque parens Argeus equorum.
Jam rubet altus Halys: nec ſe defendit iniquo
Monte Cilix. Syriæ tractus vaſtantur amœni:
Aſſuetumque choris, & læta plebe canorum
Proterit imbellem ſonipes hoſtilis Orontem.
Hinc planctus Aſiæ: Geticis Europa catervis
Ludibrio prædæque datur, frondentis aduſque
Dalmatiæ fines: omnis qua mobile Ponti
Æquor, & Hadriacas tellus interjacet undas,
Squalet inops pecudum, nullis habitata colonis,
Inſtar anhelantis Libyæ, quæ torrida ſemper
Solibus, humano neſcit manſueſcere cultu.
Theſſalus ardet ager. reticet paſtore fugato
Pelion. Emathias ignis populatur ariſtas.
Jam plaga Pannoniæ, miſerandaque mœnia Thracum,
Arvaque Myſorum. jam nulli flebile damnum,
Sed curſus ſolemnis erat, campuſque furori
Expoſitus, ſenſumque malis detraxerat uſus.
Eheu quam brevibus pereunt ingentia fatis!
Imperium tanto quæſitum ſanguine, tanto
Servatum, quod mille ducum peperere labores,
Quod tantis Romana manus contexuit annis,
Proditor unus iners anguſto tempore vertit.
Urbs etiam, magnæ quæ dicitur æmula Romæ,
Et Chalcedonias contra deſpectat arenas,
Jam non finitimo Martis terrore movetur;
Sed propius lucere faces, & rauca ſonare
Cornua, vibratiſque peti faſtigia telis
Adſpicit. hi vigili muros ſtatione tueri,
Hi junctis properant portus munire carinis.
Obſeſſa tamen ille ferus lætatur in urbe,
Exſultatque malis. ſummoque e culmine turris
Impia vicini cernit ſpectacula campi.
Vinctas ire nurus, hunc in vada proxima mergi
Seminecem, hunc ſubito percuſſum vulnere labi,
Dum fugit, hunc animam portis efflare ſub ipſis,
Nec canos prodeſſe ſeni, puerique cruore
Maternos undare ſinus. immenſa voluptas,
Et riſus plerumque ſubit. dolor afficit unus,
Quod feriat non ipſe manu. videt omnia late
Exceptis incenſa ſuis, & crimine tanto
Luxuriat, carumque ſibi non abnuit hoſtem.
Jactabatque ultro, quod ſoli caſtra paterent,
Sermonumque foret vicibus permiſſa poteſtas,
Egregii quoties exiſſet fœderis auctor.
Stipatur ſociis, circumque armata clientum
Agmina privatis ibant famulantia ſignis.
Ipſe inter medios, ne qua de parte relinquat
Barbariem, revocat fulvas in pectora pelles,
Frænaque, & immanes pharetras, arcuſque ſonoros
Aſſimulat, mentemque palam teſtatur amictu.
Nec pudet Auſonios currus & jura regentem
Sumere deformes ritus, veſtemque Getarum:
Inſignemque habitum Latii mutare coactæ
Mœrent captivæ pellito judice leges.
Quis populi tunc vultus erat? quæ murmura furtim?
Nam miſeris nec flere quidem, aut lenire dolorem
Colloquiis impune licet. Quonam uſque feremus
Exitiale jugum? diræ quis terminus umquam
Sortis erit? quis nos funeſto turbine rerum
Aut tantis ſolvet lacrimis? quos Barbarus illinc,
Hinc Rufinus agit: quibus arva fretumque negantur.
Magna quidem per rura lues; ſed major oberrat
Intra tecta timor. tandem ſuccurre ruenti
Heu patriæ, Stilico. dilecta hic pignora certe,
Hic domus: hic thalamis primum genialibus omen.
Hic tibi felices erexit regia tædas.
Vel ſolus ſperate veni. te prælia viſo
Langueſcent, avidique cadet dementia monſtri.
Talibus urgetur diſcors Aurora procellis.
At Stilico, Zephyris cum primum bruma remitti
Et juga diffuſis nudari cœpta pruinis,
Partibus Italiæ tranquilla in pace locatis,
Utraque caſtra movens, Phœbi properabat ad ortus,
Gallica diſcretis Eoaque robora turmis
Complexus. numquam tantæ ditione ſub una
Convenere manus, nec tot diſcrimina vocum.
Illinc Armeniæ vibratis crinibus alæ
Herbida collectæ facili velamina nodo.
Inde truces flavo comitantur vertice Galli,
Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit,
Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus,
Quoſque rigat retro pernicior unda Garumnæ,
Oceani pleno quoties impellitur æſtu.
Mens eadem cunctis, animique recentia ponunt
Vulnera. non odit victus, victorve ſuperbit.
Et quamvis præſens tumor, & civilia nuper
Claſſica, bellatrixque etiam nunc ira caleret,
In ducis eximium conſpiravere favorem.
Haud aliter Xerxen toto ſimul orbe ſecutus
Narratur rapuiſſe vagos exercitus amnes,
Et telis umbraſſe diem, cum claſſibus iret
Per ſcopulos, tectumque pedes contemneret æquor.
Vix Alpes tranſgreſſus erat, nec jam amplius errat
Barbarus, adventumque tremens, ſe cogit in unam
Planitiem, tutoque includit paſcua gyro.
Tum duplicem foſſam non exſuperabile vallum
Aſperat alternis ſudibus, murique locata
In ſpeciem cæſis obtendit plauſtra juvencis.
At procul exſanguis Rufinum perculit horror:
Infectæ pallore genæ. ſtetit ore gelato
Incertus peteretne fugam, veniamne ſubactus
Poſceret, an fidos ſeſe transferret in hoſtes.
Quid nunc divitiæ, quid fulvi vaſta metalli
Congeries? quid purpureis effulta columnis
Atria? prolatæve juvant ad ſidera moles?
Audit iter, numeratque dies, ſpatioque viarum
Metitur vitam. torquetur pace futura,
Nec recipit ſomnos, & ſæpe cubilibus amens
Excutitur, pœnamque luit formidine pœnæ.
Sed redit in rabiem, ſcelerumque immane reſumit
Ingenium, ſacraſque fores prædivitis aulæ
Intrat, & Arcadium miſto terrore precatur.
Per fratris regale jubar, per facta parentis
Ætherii, floremque tui te deprecor ævi,
Eripe me gladiis. liceat Stiliconis iniquas
Evitare minas. in noſtram Gallia cædem
Conjurata venit. quidquid ligat ultima Tethys,
Extremos ultra volitat gens ſi qua Britannos,
Mota mihi. tantis capiendi credimur armis?
Tot ſignis unum petitur caput? unde cruoris
Iſta ſitis? geminum cæli ſibi vindicat axem,
Et nullum vult eſſe parem: ſuccumbere poſcit
Cuncta ſibi. regit Italiam, Libyenque coercet:
Hiſpanis, Galliſque jubet. non orbita Solis,
Non illum natura capit. quaſcumque paravit
Hic Auguſtus opes, & quas poſt bella recepit,

Solus

Solus habet. poſſeſſa ſemel non reddere curat.
Scilicet ille quidem tranquilla pace fruatur:
Nos premat obſidio? quid partem invadere tentat?
Deſerat Illyricos fines; Eoa remittat
Agmina; fraternas ex æquo dividat haſtas;
Nec ſceptri tantum fueris, ſed militis, hæres.
Quod ſi diſſimulas noſtræ ſuccurrere morti,
Nec prohibere paras: Manes & ſidera teſtor,
Hæc cervix non ſola cadet. miſcebitur alter
Sanguis, nec Stygias ferar incomitatus ad umbras,
Nec mea ſecurus ridebit funera victor.
Hæc ubi: dictatur facinus, miſſuſque repente
Qui ferat extortas invito principe voces.
Interea Stilico jam lætior hoſte propinquo,
Nec multo ſpatii diſtantibus æquore vallis,
Pugnandi cupidas accendit voce cohortes.
Armeniis frons læva datur; per cornua Gallos
Dexteriora locat. ſpumis igneſcere fræna,
Pulveris extolli nimbos, lateque videres
Surgere purpureis undantes anguibus haſtas,
Serpentumque vago cælum ſævire volatu.
Implet Theſſaliam ferri nitor: antraque docti
Cornipedis, teneroque amnis raptatus Achilli,
Et nemus Œtæum radiat: clamore nivalis
Oſſa tonat, pulſoque fragor geminatur Olympo.
Intumuit virtus, & lucis prodigus arſit
Impetus. haud illos rupes, haud alta vetarent
Flumina. præcipiti ſtraviſſent omnia curſu.
His ſi tunc animis acies collata fuiſſet,
Prodita non tantas vidiſſet Græcia clades:
Oppida ſemoto Pelopeia Marte vigerent:
Starent Arcadiæ, ſtarent Lacedæmonis arces:
Non mare fumaſſet geminum flagrante Corintho:
Nec fera Cecropias traxiſſent vincula matres.
Illa dies potuit noſtris imponere finem
Cladibus, & ſceleris cauſſas auferre futuri.
Invida, proh, quantum rapuit Fortuna triumphum.
Inter equos, interque tubas mandata feruntur
Regia, & armati veniunt ductoris ad aures.
Obſtupuit. ſimul ira virum, ſimul obruit ingens
Mœror, & ignavo tantum licuiſſe nocenti
Miratur. dubios anceps ſententia volvit
Eventus: peragat pugnas, an fortia cœpta
Deſerat? Illyricis ardet ſuccurrere damnis:
Præceptis obſtare timet. reverentia frangit
Virtutis ſtimulos. hinc publica commoda ſuadent,
Hinc metus invidiæ. tandem indignatus ad aſtra
Extollit palmas, & ab imo pectore fatur:
Numina Romanis necdum ſatiata ruinis,
Si juvat imperium penitus de ſtirpe revelli,
Uno ſi placuit deleri ſecula lapſu,
Si piget humani generis: prorumpat in arva
Libertas effræna maris, vel limite nullo
Devius errantes Phaethon confundat habenas.
Cur per Rufinum geritur? procumbere mundum
Hoc auctore pudet. mediis revocamur ab armis,
Proh dolor; & strictos deponere cogimur enſes.
Vos arſuræ urbes, perituraque mœnia teſtor.
Cedo equidem, & miſerum permitto caſibus orbem.
Flectite ſigna, duces: redeat jam miles Eous.
Parendum eſt: taceant litui: prohibete ſagittas.
Parcite contiguo, Rufinus præcipit, hoſti.
His dictis, omnes una fremuere manipli:
Quantum non Italo percuſſa Ceraunia fluctu:
Quantum non madidis illiſa tonitrua Coris.
Secernique negant, ereptaque prælia poſcunt;
Inſignemque ducem populus defendit uterque,
Et ſibi quiſque trahit. magno certatur amore,
Alternamque fidem non illaudata laceſſit
Seditio, talique ſimul clamore queruntur:
Quis mihi nudatos enſes, quis tela lacertis
Excutit, & ſolvi curvatos imperat arcus?
Quiſnam audet leges vibrato imponere ferro?
Inflammata ſemel neſcit miteſcere virtus.
Jam jam Barbaricos ſitientia pila cruores
Sponte volant, ultrixque manus mucrone ruenti
Ducitur, & ſiccum gladium vagina recuſat.
Non patiar? ſemperne Getis diſcordia noſtra
Proderit? en iterum belli civilis imago.
Quid conſanguineas acies, quid dividis olim
Concordes aquilas? non diſſociabile corpus,
Conjunctumque ſumus. te, quo libet ire, ſequemur.
Te vel Hyperboreo damnatam ſidere Thulen,
Te vel ad incenſas Libyæ comitabor arenas.
Indorum ſi ſtagna petas, rubrique receſſus
Litoris, auriferum veniam poturus Hydaſpen.
Si calcare Notum, ſecretaque litora Nili
Naſcentis jubeas, mundum poſt terga relinquam.
Et quocumque loco Stilico tentoria figet,
Hic patria eſt. Dux inde vetat: Deſiſtite, quæſo,
Atque avidam differre manum. cadat iſte minacis
Invidiæ cumulus. non eſt victoria tanti,
Ut videar viciſſe mihi. vos, fida juventus,
Ite mei quondam ſocii. Nec plura locutus
Flexit iter; vacuo qualis diſcedit hiatu
Impatiens remeare leo, quem plurima cuſpis,
Et paſtorales pepulerunt igne catervæ,
Inclinatque jubas, dimiſſaque lumina velat,
Et trepidas mœſto rimatur murmure ſilvas.
Ut ſeſe legio vidit disjuncta relinqui,
Ingentem tollit gemitum, galeaſque ſolutis
Humectat lacrimis, preſſamque morantia vocem
Thoracum validos pulſant ſuſpiria nexus.
Tradimur, heu, tantumque ſequi prohibemur amorem,
Exclamant, ſperniſque tuas, Dux optime, dextras,
Quas tibi victrices toties Bellona probavit?
Nos adeo viles? adeo felicior axis
Heſperius, meruit qui te rectore teneri?
Quid nobis patriam, quid cara reviſere tandem
Pignora, dilectoſve juvat coluiſſe penates?
Te ſine dulce nihil. jam formidata tyranni
Tempeſtas ſubeunda mihi: qui forte nefandas
Jam parat inſidias: qui nos aut turpibus Hunnis,
Aut impacatis famulos præſtabit Alanis.
Quamquam non adeo robur defecerit omne,
Tantave geſtandi fuerit penuria ferri.
Tu licet occiduo maneas ſub cardine Solis,
Tu mihi dux ſemper, Stilico, noſtramque vel abſens
Experiere fidem. dabitur tibi debita pridem
Victima. promiſſis longum placabere ſacris.
Triſtior Æmoniis miles digreſſus ab oris
Tangebat Macetum fines, muroſque ſubibat
Theſſalonica tuos. ſenſu dolor hæret in alto
Abditus, & tacitas vindictæ præſtruit iras,
Spectaturque favens odiis locus, aptaque leto
Tempora, nec quiſquam tanta de pube repertus,
Proderet incautis qui corda minantia verbis.
Quæ non poſteritas, quæ non mirabitur ætas
Tanti conſilium vulgi potuiſſe taceri,
Aut facinus tam grande tegi? mentiſque calorem
Non ſermone viæ, non inter pocula rumpi?
Æqualis tantam tenuit conſtantia turbam,

Et fuit arcanum populo. percurritur Hebrus,
Deſeritur Rhodope, Thracumque per ardua tendunt,
Donec ad Herculei perventum nominis urbem.
Ut ceſſiſſe ducem, propius veniſſe cohortes,
Cognita Rufino: magna cervice triumphat,
Omnia tuta ratus, ſceptrumque capeſſere fervet,
Et conjuratos accendit voce clientes:
Vicimus: expulimus. facilis jam copia regni.
Nullus ab hoſte timor. quis enim quem poſcere ſolum
Horruit, hunc tanto munitum milite vincat?
Quis ferat armatum, quem non ſuperavit inermem?
I nunc, exitium nobis meditare remotus
Incaſſum, Stilico. dum nos longiſſima tellus
Dividat, & mediis Nereus interſtrepat undis,
Alpinas tranſire tibi me ſoſpite rupes
Haud dabitur. jaculis illinc me figere tenta.
Quære ferox enſem, qui noſtra ad mœnia tendi
Poſſit ab Italia. non te documenta priorum,
Non exempla vetant? quis par conatus adire
Has jactat vitaſſe manus? detruſimus orbe
Te medio, tantiſque ſimul ſpoliavimus armis.
Nunc epulas tempus, ſocii, nunc larga parare
Munera, donandumque novis legionibus aurum.
Opportuna meis oritur lux craſtina votis.
Quod nolit, Rex ipſe velit, jubeatque coactus
In partem mihi regna dari. contingat in uno,
Privati fugiſſe modum, crimenque tyranni.
Talibus acclamant dictis infame nocentum
Concilium, qui perpetuis crevere rapinis,
Et quos una facit Rufino cauſſa ſodales,
Illicitum duxiſſe nihil. delicta fuere
Nexus amicitiæ. jam jam connubia læti
Deſpondent aliena ſibi, fruſtraque viciſſim
Promittunt quas quiſque petat, quas devoret urbes.
Cœperat humanos alto ſopire labores
Nox gremio, pigraſque ſopor diffuderat alas.
Ille diu curis animum ſtimulantibus ægrum
Labitur in ſomnos. vix toto corde quierat,
Ecce videt diros alludere protinus umbras,
Quas dedit ipſe neci: quarum, quæ clarior, una
Viſa loqui: Proh ſurge toro: quid plurima volvis
Anxius? hæc requiem rebus finemque labori
Allatura dies. omni jam plebe redibis
Altior, & læti manibus portabere vulgi.
Has canit ambages: occulto fallitur ille
Omine, nec capitis ſentit præſagia fixi.
Jam ſummum radiis ſtringebat Lucifer Æmum,
Feſtinamque rotam ſolito properantior urget,
Tandem Rufini viſurus funera Titan.
Deſiluit ſtratis, denſæque capacia turbæ
Atria regifico juſſit ſplendere paratu,
Exceptura dapes, &, quod poſt vota daretur,
Inſcribi propriis aurum fatale figuris.
Ipſe ſalutatum reduces poſt prælia turmas
Jam regale tumens, & principe celſior, ibat,
Collaque femineo jactabat mollia geſtu,
Imperii certus: tegeret ceu purpura dudum
Corpus, & ambirent ardentes tempora gemmæ.
Urbis ab anguſto tractu, qua vergit in Auſtrum,
Planities vicina patet. nam cetera Pontus
Circuit, exiguo dirimi ſe tramite paſſus.
Hic ultrix acies ornatu fulgida Martis
Explicuit cuneos. pedites in parte ſiniſtra
Conſiſtunt: equites illic poſcentia curſum
Ora reluctantur preſſis ſedare lupatis.
Hic alii ſævum criſtato vertice nutant,
Et tremulos humeris gaudent vibrare colores,
Quos operit, formatque chalybs. conjuncta per artem
Flexilis inductis animatur lamina membris,
Horribilis viſu. credas ſimulacra moveri
Ferrea, cognatoque viros ſpirare metallo.
Par veſtitus equis. ferrata fronte minantur,
Ferratoſque levant ſecuri vulneris armos.
Diviſo ſtat quiſque loco. metuenda voluptas
Cernenti, pulcherque timor; ſpiriſque remiſſis
Manſueſcunt varii vento ceſſante dracones.
Auguſtus veneranda prior vexilla ſalutat.
Rufinus ſequitur, quo fallere cuncta ſolebat
Callidus afflatu, devotaque brachia laudat
Nomine quemque vocans: natoſque patreſque reverſis
Nuntiat incolumes. illi, dum plurima ficto
Certatim ſermone petunt, extendere longos
A tergo flexus inſperatoque ſuprema
Circuitu ſociare parant: decreſcere campus
Incipit, & clypeis in ſe redeuntia junctis
Curvo paulatim ſinuantur cornua ductu.
Sic ligat immenſa virides indagine ſaltus
Venator. ſic attonitos ad litora piſces
Æquoreus populator agit, raroſque plagarum
Contrahit anfractus, & hiantes colligit oras.
Excludunt alios. cingi ſe fervidus ille
Neſcit adhuc, graviterque apprenſa veſte morantem
Increpat Auguſtum: ſcandat ſublime tribunal:
Participem ſceptri, ſocium declaret honoris.
Cum ſubito ſtringunt gladios, vox deſuper ingens
Infremuit: Nobis etiam, deterrime, nobis
Speraſti famulas imponere poſſe catenas?
Unde redi neſcis? patiarne audire ſatelles,
Qui leges aliis, libertatemque reduxi?
Bis domitum civile nefas, bis rupimus Alpes.
Tot nos bella docent nulli ſervire tyranno.
Diriguit. ſpes nulla fugæ. ſeges undique ferri
Circumfuſa micat. dextra lævaque revinctus
Hæſit, & enſiferæ ſtupuit mucrone coronæ.
Ut fera, quam montes nuper dimiſit avitos,
Altorumque exul nemorum, damnatur arenæ
Muneribus, commota ruit: vir murmure contra
Hortatur, nixuſque genu venabula tendit.
Illa pavet ſtrepitus, cuneoſque erecta theatri
Reſpicit, & tanti miratur ſibila vulgi.
Unus per medios audendi pronior enſe
Proſilit exerto, dictiſque, & vulnere torvus
Hac petit, hac Stilico, quem jactas pellere, dextra
Te ferit: hoc abſens invadit viſcera ferro.
Sic fatur, meritoque latus tranſverberat ictu.
Felix illa manus, talem quæ prima cruorem
Hauſerit, & feſſi pœnam libaverit orbis.
Mox omnes fodiunt haſtis, artuſque trementes
Dilaniant, uno tot corpore pila tepeſcunt:
Et non infecto puduit mucrone reverti.
Hi vultus avidos, & adhuc ſpirantia vellunt
Lumina: truncatos alii rapuere lacertos.
Amputat ille pedes, humerum quatit ille ſolutis
Nexibus: hic fracti reſecat curvamina dorſi.
Hic jecur, hic cordis fibras, hic pandit anhelas
Pulmonis latebras. ſpatium non invenit ira,
Nec locus eſt odiis. conſumpto funere vix tum
Deſeritur, ſparſumque perit per tela cadaver.
Sic mons Aonius rubuit, cum Penthea ferrent
Mænades, aut ſubito mutatum Actæona cornu
Traderet inſanis Latonia viſa Moloſſis.
Criminibuſque tuis ſperas fortuna mederi?

Et

Et male donatum certas æquare favorem
Suppliciis? una tot millia morte rependis?
Everſis agedum Rufinum divide terris.
Da caput Odryſiis, truncum mereantur Achivi.
Quid reliquis dabitur? nec ſingula membra peremtis
Sufficiunt populis. vacuo plebs obvia muro,
Jam ſecura, ruit. ſenibus non obſtitit ætas,
Virginibuſve pudor. viduæ, quibus ille maritos
Abſtulit, orbatæque ruunt ad gaudia matres,
Inſultantque alacres. laceros juvat ire per artus,
Preſſaque calcato veſtigia ſanguine tingi.
Nec minus aſſiduis flagrant elidere ſaxis
Prodigiale caput, quod jam de cuſpide ſumma
Nutabat, digna rediens ad mœnia pompa.
Dextera quin etiam ludo conceſſa vagatur
Æra petens, fraudeſque animi perſolvit avari
Terribili lucro, vivoſque imitata retentus
Cogitur adductis digitos inflectere nervis.
 Deſinat elatis quiſquam confidere rebus,
Inſtabileſque Deos, ac lubrica Numina diſcat.
Illa manus, quæ ſceptra ſibi geſtanda parabat,
Cujus ſe toties ſubmiſit ad oſcula ſupplex
Nobilitas, inhumata diu, miſeroque revulſa
Corpore feralem quæſtum poſt fata popoſcit.
Adſpiciat quiſquis nimium ſublata ſecundis
Colla gerit. triviis calcandus ſpargitur ecce,
Qui ſibi pyramidas, qui non cedentia templis
Ornatura ſuos extruxit culmina Manes,
Et, qui Sidonio velari creditus oſtro,
Nudus paſcit aves. jacet en, qui poſſidet orbem,
Exiguæ telluris inops, & pulvere raro
Per partes tegitur, nuſquam totieſque ſepultus.
Senſerunt convexa necem, telluſque nefandum
Amolitur onus. jam reſpirantibus aſtris,
Infernos gravat umbra lacus. pater Æacus horret,
Intrantemque etiam latratu Cerberus urget.
Tunc animæ, quas ille fero ſub jure peremit,
Circumſtant, nigrique trahunt ad judicis urnam,
Infeſto fremitu. veluti paſtoris in ora
Commotæ glomerantur apes, qui dulcia rapta
Mella trahit, pennaſque cient, & ſpicula tendunt,
Et tenuis ſaxi per propugnacula cinctæ
Rimoſam patriam, dilectaque pumicis antra
Defendunt, pronoque favos examine velant.
 Eſt locus, infauſtis quo conciliantur in unum
Cocytos Phlegethonque vadis: inamœnus uterque
Alveus. hic volvit lacrimas. hic igne redundat.
Turris per geminos flammis vicinior amnes
Porrigitur, ſolitoque rigens adamante ſiniſtrum
Proluit igne latus. dextra Cocytia findit
Æquora, triſte gemens, & fletu concita plangit.
Huc poſt emeritam mortalia ſecula vitam
Deveniunt. ibi nulla manent diſcrimina fati,
Nullus honos, vanoque exutum nomine Regem
Proturbat plebeius egens. quæſitor in alto
Conſpicuus ſolio pertentat crimina Minos,
Et juſtis dirimit ſontes: quos nolle fateri
Viderit, ad rigidi tranſmittit verbera fratris.
Nam juxta Rhadamantus agit. cum geſta ſuperni
Curriculi, totoſque diu perſpexerit actus;
Exæquat damnum meritis, & muta ferarum
Cogit vincla pati. truculentos ingerit urſis,
Prædoneſque lupis. fallaces vulpibus addit.
At qui deſidia ſemper vinoque gravatus
Indulgens Veneri voluit torpeſcere luxu,
Hunc ſuis immundi pingues detrudit in artus.
Qui juſto plus eſſe loquax, arcanaque ſuevit
Prodere, piſcoſas fertur victurus in undas,
Ut nimiam penſent æterna ſilentia vocem.
Quos ubi per varias annis ter mille figuras
Egit Lethæo purgatos flumine; tandem
Rurſus ad humanæ revocat primordia formæ.
Tum quoque, dum lites, Stygiique negotia ſolvit
Dura fori, vetereſque reos ex ordine quærit,
Rufinum procul ecce notat: viſuque ſevero
Luſtrat, & ex imo concuſſa ſede profatur:
 Huc ſuperum labes, huc inſatiabilis auri
Proluvies, pretioque nihil non auſe parato.
Quodque mihi ſummum ſcelus eſt, huc improbe legum
Venditor, Arctoi ſtimulator perfide Martis,
Cujus ob innumeras ſtrages anguſtus Averni
Jam ſinus, & plena laſſatur portitor alno.
Quid demens manifeſta negas? en pectus inuſtæ
Deformant maculæ, vitiiſque inolevit imago,
Nec ſeſe commiſſa tegunt. genus omne dolorum
In te ferre lubet. dubio tibi pendula rupes
Immineat lapſu. volucer te torqueat axis.
Te refugi fallant latices, atque ore natanti
Areſcat decepta ſitis, dapibuſque relictis
In tua manſurus migret præcordia vultur.
Quamquam omnes alii, quos hæc tormenta fatigant,
Pars quota ſint, Rufine, tui; quid tale vel audax
Fulmine Salmoneus, vel lingua Tantalus egit,
Aut inconceſſo Tityos deliquit amore?
Cunctorum ſi facta ſimul jungantur in unum,
Præcedes numero. cui tanta piacula quiſquam
Supplicio conferre valet? quid denique dignum
Omnibus inveniam, vincant cum ſingula pœnas?
Tollite de mediis animarum dedecus umbris.
Adſpexiſſe ſat eſt. oculis jam parcite noſtris,
Et Ditis purgate domos. agitate flagellis
Trans Styga, trans Erebum. vacuo mandate Barathro
Infra Titanum tenebras, infraque receſſus
Tartareos, noſtrumque Chaos: qua noctis opacæ
Fundamenta latent, penituſque immerſus anhelet,
Dum rotet aſtra polus, feriant dum litora venti.

## De Tertio Conſulatu Honorii Augusti Panegyris.

### PRÆFATIO.

Parvos non aquilis fas eſt educere fœtus
 Ante fidem Solis, judiciumque poli.
Nam pater, excuſſo ſaliit cum tegmine proles,
 Ovaque maternus rupit hiulca tepor,
Protinus implumes convertit ad æthera nidos,
 Et recto flammas imperat ore pati.
Conſulit ardentes radios, & luce magiſtra
 Natorum vires ingeniumque probat.
Degeneres refugo torſit qui lumine viſus,
 Unguibus hunc ſævis ira paterna ferit.
Exploratores oculis qui pertulit ignes,
 Suſtinuitque acie nobiliore diem;
Nutritur volucrumque potens & fulminis hæres,
 Geſturus ſummo tela triſulca Jovi.
Me quoque Pieriis tentatum ſæpius antris
 Audet magna ſuo mittere Roma Deo.
Jam dominas aures, jam regia tecta meremur,
 Et chelys Auguſto judice noſtra ſonat.

Stamine fatorum claram ſubrepſit in aulam,
Ilicet ambitio naſci; diſcedere rectum;
Venum cuncta dari. profert arcana, clientes
Fallit, & ambitos a principe vendit honores.
Ingeminat crimen, commoti pectoris ignem
Nutrit, & exiguum ſtimulando vulnus acerbat.
Ac velut innumeros amnes accedere Nereus
Neſcit, & undantem quamvis hinc hauriat Iſtrum,
Hinc bibat æſtivum ſepteno gurgite Nilum,
Par ſemper, ſimiliſque meat: ſic fluctibus auri
Expleri calor ille nequit. cuicumque monile
Contextum gemmis, aut prædia culta fuiſſent,
Rufino populandus erat, dominoque parabat
Exitium fœcundus ager; metuenda colonis
Fertilitas, Laribus pellit, detrudit avitis
Finibus, aut aufert vivis, aut occupat hæres.
Congeſtæ cumulantur opes, opibuſque rapinas
Accipit una domus, populi ſervire coacti,
Plenaque privato ſuccumbunt oppida regno.
Quo veſane ruis? teneas utrumque licebit
Oceanum, laxet rutilos tibi Lydia fontes,
Jungantur ſolium Crœſi, Cyrique tiara:
Numquam dives eris, numquam ſatiabere quæſtu.
Semper inops, quicumque cupit. contentus honeſto
Fabricius parvo ſpernebat munera Regum,
Sudabatque gravi Conſul Serranus aratro,
Et caſa pugnaces Curios anguſta tegebat.
Hæc mihi paupertas opulentior: hæc mihi tecta
Culminibus majora tuis. tibi quæris inanes
Luxuries nocitura cibos. mihi donat inemptas
Terra dapes. rapiunt Tyrios ibi vellera fucos,
Et picturatæ ſaturantur murice veſtes;
Hic radiant flores, & prati viva voluptas
Ingenio variata ſuo. fulgentibus illic
Surgunt ſtrata toris: hic mollis panditur herba,
Sollicitum curis non abruptura ſoporem.
Turba ſalutantum latas ibi perſtrepit ædes:
Hic avium cantus, labentis munera rivi.
Vivitur exiguo melius. natura beatis
Omnibus eſſe dedit, ſi quis cognoverit uti.
Hæc ſi nota forent, frueremur ſimplice cultu:
Claſſica non fremerent: non ſtridula fraxinus iret:
Non ventus quateret puppes, non machina muros.
Creſcebat ſcelerata ſitis, prædæque recentis
Inceſtus flagrabat amor, nulluſque petendi
Cogendive pudor, crebris perjuria nectit
Blanditiis: ſociat perituro fœdere dextras.
Si ſemel e tantis poſcenti quiſque negaſſet,
Effera prætumido quatiebat corda furore.
Quæ ſic Gætuli jaculo percuſſa leæna,
Aut Hyrcana premens raptorem bellua Parthum,
Aut ſerpens calcata furit? jurata Deorum
Majeſtas teritur: nuſquam reverentia menſæ,
Non conjux, non ipſe ſimul, non pignora cæſa
Sufficiunt odiis: non extinxiſſe propinquos,
Non notos egiſſe ſat eſt. exſcindere cives
Funditus, & nomen gentis delere laborat.
Nec celeri mittit leto: crudelibus ante
Suppliciis fruitur. cruciatus, vincla, tenebras,
Dilato mucrone parat. proh ſævior enſe
Parcendi rabies, conceſſaque vita dolori!
Mors adeone parum? cauſis fallacibus inſtat:
Arguit attonitos ſe judice. cetera ſegnis,
Ad facinus velox: penitus regione remotas
Impiger ire vias. non illum Sirius ardens,
Brumave Rhiphæo ſtridens Aquilone retardat.
Effera torquebant avidæ præcordia curæ,
Effugeret ne quis gladios, neu perderet ullum
Auguſto miſerante nefas. non flectitur annis:
Non ætate labat. juvenum rorantia colla
Ante patrum vultus ſtricta cecidere ſecuri.
Ibat grandævus nato moriente ſuperſtes
Poſt trabeas exſul. quis prodere tanta relatu
Funera, quis cædes poſſit deflere nefandas?
Quid tale immanes umquam geſſiſſe feruntur
Vel Sinis Iſthmiaca pinu, vel rupe profunda
Sciron, vel Phalaris tauro, vel carcere Sulla?
O mites Diomedis equi: Buſiridis aræ
Clementes. jam Cinna pius, jam Spartace lenis
Rufino collatus eris. dejecerat amens
Occultis odiis terror, tacitique ſepultos
Suſpirant gemitus, indignarique verentur.
At non magnanimi virtus Stiliconis eodem
Fracta metu: medio ſolus ſed turbine rerum
Contra letiferos rictus, contraque rapacem
Movit tela feram, volucris non præpete curſu
Vectus equi, non Pegaſeis adjutus habenis.
Hic cunctis optata quies, hic ſola pericli
Turris erat, clypeuſque trucem porrectus in hoſtem.
Hic profugis ſedes, adverſæque ſigna furori,
Servandis hic caſtra bonis: hæc uſque minatus
Hærebat, retroque fuga cedebat inerti.
Haud ſecus hiberno tumidus cum vortice torrens
Saxa rotat volvitque nemus, ponteſque revellit,
Frangitur objectu ſcopuli, quærenſque meatum
Spumat, & illiſa montem circumtonat unda.
Qua dignum te laude feram, qui pene ruenti,
Lapſuroque tuos humeros objeceris orbi?
Te nobis trepidæ ceu ſidus dulce carinæ
Oſtendere Dei, geminis quæ laſſa procellis
Tunditur, & victo trahitur jam cæca magiſtro.
Inachius rubro perhibetur in æquore Perſeus
Neptuni domuiſſe pecus; ſed tutior alis.
Te non penna vehit. rigida cum Gorgone Perſeus:
Tu non vipereæ defenſus crine Meduſæ.
Illum vilis amor ſuſpenſæ virginis egit;
Te Romana ſalus. taceat ſuperata vetuſtas:
Herculeos conferre tuis jam deſinat actus.
Una Cleonæum paſcebat ſilva leonem:
Arcadiæ ſaltum vaſtabat dentibus unum
Sævus aper: tuque o compreſſa matre rebellis
Non ultra Libyæ fines, Antæe, nocebas:
Solaque fulmineo reſonabat Creta juvenco:
Lernæamque virens obſederat Hydra paludem:
Hoc monſtrum non una palus, non una tremebat
Inſula: ſed Latia quidquid ditione ſubactum
Vivit, & a primis Ganges horrebat Iberis.
Hoc neque Geryones triplex, nec turbidus Orci
Janitor æquabant, nec ſi concurrat in unum
Vis Hydræ, Scyllæque fames, & flamma Chimæræ.
Certamen ſublime diu, ſed moribus impar
Virtutum, ſcelerumque fuit. jugulare minatur:
Tu prohibes. ditem ſpoliat: tu reddis egenti.
Eruit: inſtauras. accendit prælia: vincis.
Ac velut infecto morbus crudeſcere cælo
Incipiens primos pecudum depaſcitur artus;
Mox populos urbeſque rapit, ventiſque peruſtis
Corruptos Stygiam peſtem deſudat in amnes:
Sic avidus prædo jam non per ſingula ſævit;
Sed ſceptris inferre minas, omnique peremto
Milite, Romanas ardet proſternere vires.
Jam gentes Iſtrumque movet, Scythiamque receptat
Auxi-

Digitized by Google

Auxilio, traditque ſuas hoſtilibus armis
Relliquias. miſtis deſcendit Sarmata Dacis,
Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax
Maſſagetes, cæſamque bibens Mæotida Alanus,
Membraque qui ferro gaudet pinxiſſe Gelonus,
Rufino collecta manus. vetat ille domari,
Innectitque moras, & congrua tempora differt.
Nam tua cum Geticas ſtraviſſet dextra catervas,
Ulta Ducis ſocii letum, parſque una maneret
Debilior, faciliſque capi: tunc impius ille
Proditor imperii, conjuratuſque Getarum
Diſtulit inſtantes eluſo principe pugnas,
Hunnorum laturus opem: quos actore bello
Norat, & inviſis mox ſe conjungere caſtris.
Eſt genus extremos Scythiæ vergentis in ortus
Trans gelidum Tanain: quo non famoſius ullum
Arctos alit. turpes habitus, obſcœnaque viſu
Corpora; mens duro numquam ceſſura labori.
Præda cibus; vitanda Ceres; frontemque ſecari
Ludus, & occiſos pulcrum jurare parentes.
Nec plus nubigenas duplex natura biformes
Cognatis optavit equis. acerrima nullo
Ordine mobilitas, inſperatique recurſus.
Quos tamen impavidus contra ſpumantis ad Hebri
Tendis aquas, ſic ante tubas, ferrumque precatus:
Mavors, pubifero ſeu tu procumbis in Æmo,
Seu te cana gelu Rhodope, ſeu remige Medo
Sollicitatus Athos, ſeu caligantia nigris
Ilicibus Pangæa tenent, accingere mecum,
Et Thracas defende tuos: ſi lætior adſit
Gloria, veſtita ſpoliis donabere quercu.
Audiit illa pater, ſcopuliſque nivalibus Æmi
Surgit, & hortatur celeres clamore miniſtros:
Fer galeam, Bellona, mihi, nexuſque rotarum
Tende, Pavor: fræna rapidos Formido jugales.
Feſtinas urgete manus. meus ecce paratur
Ad bellum Stilico, qui me de more tropæis
Ditat, & hoſtiles ſuſpendit in arbore criſtas.
Communes ſemper litui, communia nobis
Signa canunt, junctoque ſequor tentoria curru.
Sic fatus campo inſiliit, lateque fugatas
Hinc Stilico turmas, illinc Gradivus agebant,
Et clypeis, & mole pares. ſtat caſſis utrique
Sidereis hirſuta jubis, loricaque curſu
Æſtuat, & largo ſatiatur vulnere cornus.
Acrior interea voto, multoque Megæra
Luxuriata malo, mœſta deprehendit in arce
Juſtitiam, diroque prior ſic ore laceſſit:
En tibi priſca quies, revocataque ſecula rurſus,
Ut rebare, vigent. en noſtra potentia ceſſit,
Nec locus eſt uſquam Furiis. huc lumina flecte.
Adſpice barbaricis jaceant quot mœnia flammis,
Quas mihi Rufinus ſtrages, quantumqne cruoris
Præbeat, & quantis epulentur cædibus hydri.
Linque homines, ſortemque meam: pete ſidera: notis
Autumni te redde plagis, qua vergit in Auſtrum
Signifer. æſtivo ſedes vicina Leoni
Jam pridem geminæque vacant confinia Libræ,
Atque utinam per magna ſequi convexa liceret.
Diva refert; Non ulterius bacchabere demens.
Jam pœnas tuus iſte dabit: jam debitus ultor
Imminet, & terras qui nunc, ipſumque fatigat
Æthera; nec vili moriens condetur arena.
Jamque aderit læto promiſſus Honorius ævo,
Nec forti genitore minor, nec fratre coruſco:
Qui ſubigat Medos, qui cuſpide proterat Indos.
Sub juga venturi reges. calcabitur aſper
Phaſis equo, pontemque pati cogetur Araxes.
Tuque ſimul gravibus ferri religata catenis
Expellere die, debellataſque draconum
Tonſa jubas imo Barathri condere receſſu.
Tum tellus communis erit: tum limite nullo
Diſcernetur ager: nec vomere ſulcus adunco
Findetur: ſubitis meſſor gaudebit ariſtis.
Rorabunt querceta favis: ſtagnantia paſſim
Vina fluent, oleique lacus: nec murice tinctis
Velleribus quæretur honos: ſed ſponte rubebunt
Attonito paſtore greges, pontumque per omnem
Ridebunt virides gemmis naſcentibus algæ.

---

# LIBER SECUNDUS.

## *PRÆFATIO.*

Pandite defenſum reduces Helicona ſorores.
  Pandite: permiſſis jam licet ire choris.
Nulla per Aonios hoſtilis buccina campos
  Carmina mugitu deteriore vetat.
Tu quoque ſecuris pulſa formidine Delphis,
  Floribus ultorem Delie cinge tuum.
Nullus Caſtalios latices, & præſcia fati
  Flumina polluto Barbarus ore bibit.
Alpheus late rubuit, Siculumque per æquor
  Sanguineas belli rettulit unda notas.
Agnovitque novos abſens Arethuſa triumphos,
  Et Geticam ſenſit teſte cruore necem.
Immenſis, Stilico, ſuccedant otia curis,
  Et noſtræ patiens corda remitte lyræ.
Nec pudeat longos interrupiſſe labores,
  Et tenuem Muſis conſtituiſſe moram.
Fertur & indomitus tandem poſt prælia Mavors
  Laſſa per Odryſias fundere membra nives,
Oblituſque ſui, poſita clementior haſta,
  Pieriis aures pacificare modis.

Jam poſt edomitas Alpes, defenſaque regna
Heſperiæ, merita complexus ſede parentem
Auctior adjecto fulgebat ſidere mundus:
Jamque tuis, Stilico, Romana potentia curis,
Et rerum commiſſus apex. tibi credita fratrum
Utraque majeſtas, geminæque exercitus aulæ.
Rufinus (neque enim patiuntur ſæva quietem
Crimina, pollutæque negant areſcere fauces)
Infandis iterum terras accendere bellis
Inchoat, & ſolito pacem vexare tumultu.
Hæc etiam ſecum: Quanam ratione tuebor
Spem vitæ fragilem, qua tot depellere fluctus
Arte qneam? premor hinc odiis: hinc mllite cingor.
Heu quid agam? non arma mihi, non principis ullus
Auxiliatur amor. matura pericula ſurgunt
Undique, & impoſiti radiant cervicibus enſes.
Quid reſtat, niſi cuncta novo confundere luctu,
Inſonteſque meæ populos miſcere ruinæ?
Everſo juvat orbe mori. ſolatia leto
Exitium commune dabit: nec territus ante
Decedam. cum luce ſimul linquenda poteſtas.
Hæc fatus, ventis veluti ſi fræna remittat
Æolus, abrupto gentes ſic objice fudit,
Laxavitque viam bellis, &, ne qua maneret
Immunis regio, cladem diviſit in urbes,

Diſpo-

Digitized by Google

Diſpoſuitque nefas. alii per terga ferocis
Danubii ſolidata ruunt, expertaque remos
Frangunt ſtagna rotis. alii per Caſpia clauſtra,
Armeniaſque nives inopino tramite ducti
Invadunt Orientis opes. jam paſcua fumant
Cappadocum, volucrumque parens Argeus equorum.
Jam rubet altus Halys: nec ſe defendit iniquo
Monte Cilix. Syriæ tractus vaſtantur amœni:
Aſſuetumque choris, & læta plebe canorum
Proterit imbellem ſonipes hoſtilis Orontem.
Hinc planctus Aſiæ: Geticis Europa catervis
Ludibrio prædæque datur, frondentis adusque
Dalmatiæ fines: omnis qua mobile Ponti
Æquor, & Hadriacas tellus interjacet undas,
Squalet inops pecudum, nullis habitata colonis,
Inſtar anhelantis Libyæ, quæ torrida ſemper
Solibus, humano neſcit manſueſcere cultu.
Theſſalus ardet ager. reticet paſtore fugato
Pelion. Emathias ignis populatur ariſtas.
Jam plaga Pannoniæ, miſerandaque mœnia Thracum,
Arvaque Myſorum. jam nulli flebile damnum,
Sed curſus ſolemnis erat, campuſque furori
Expoſitus, ſenſumque malis detraxerat uſus.
Eheu quam brevibus pereunt ingentia fatis!
Imperium tanto quæſitum ſanguine, tanto
Servatum, quod mille ducum peperere labores,
Quod tantis Romana manus contexuit annis,
Proditor unus iners anguſto tempore vertit.
Urbs etiam, magnæ quæ dicitur æmula Romæ,
Et Chalcedonias contra deſpectat arenas,
Jam non finitimo Martis terrore movetur;
Sed propius lucere faces, & rauca ſonare
Cornua, vibratiſque peti faſtigia telis
Adſpicit. hi vigili muros ſtatione tueri,
Hi junctis properant portus munire carinis.
Obſeſſa tamen ille ferus lætatur in urbe,
Exſultatque malis. ſummoque e culmine turris
Impia vicini cernit ſpectacula campi.
Vinctas ire nurus, hunc in vada proxima mergi
Seminecem, hunc ſubito percuſſum vulnere labi,
Dum fugit, hunc animam portis efflare ſub ipſis,
Nec canos prodeſſe ſeni, puerique cruore
Maternos undare ſinus. immenſa voluptas,
Et riſus plerumque ſubit. dolor afficit unus,
Quod feriat non ipſe manu. videt omnia late
Exceptis incenſa ſuis, & crimine tanto
Luxuriat, carumque ſibi non abnuit hoſtem.
Jactabatque ultro, quod ſoli caſtra paterent,
Sermonumque foret vicibus permiſſa poteſtas,
Egregii quoties exiſſet fœderis auctor.
Stipatur ſociis, circumque armata clientum
Agmina privatis ibant famulantia ſignis.
Ipſe inter medios, ne qua de parte relinquat
Barbariem, revocat fulvas in pectora pelles,
Frænaque, & immanes pharetras, arcuſque ſonoros
Aſſimulat, mentemque palam teſtatur amictu.
Nec pudet Auſonios currus & jura regentem
Sumere deformes ritus, veſtemque Getarum:
Inſignemque habitum Latii mutare coactæ
Mœrent captivæ pellito judice leges.
Quis populi tunc vultus erat? quæ murmura furtim?
Nam miſeris nec flere quidem, aut lenire dolorem
Colloquiis impune licet. Quonam uſque feremus
Exitiale jugum? diræ quis terminus umquam
Sortis erit? quis nos funeſto turbine rerum
Aut tantis ſolvet lacrimis? quos Barbarus illinc,
Hinc Rufinus agit: quibus arva fretumque negantur?
Magna quidem per rura lues; ſed major oberrat
Intra tecta timor. tandem ſuccurre ruenti
Heu patriæ, Stilico. dilecta hic pignora certe,
Hic domus: hic thalamis primum genialibus omen
Hic tibi felices erexit regia tædas.
Vel ſolus ſperate veni. te prælia viſo
Langueſcent, avidique cadet dementia monſtri.
Talibus urgetur diſcors Aurora procellis.
At Stilico, Zephyris cum primum bruma remitti
Et juga diffuſis nudari cœpta pruinis,
Partibus Italiæ tranquilla in pace locatis,
Utraque caſtra movens, Phœbi properabat ad ortus,
Gallica diſcretis Eoaque robora turmis
Complexus. numquam tantæ ditione ſub una
Convenere manus, nec tot diſcrimina vocum.
Illinc Armeniæ vibratis crinibus alæ
Herbida collectæ facili velamina nodo.
Inde truces flavo comitantur vertice Galli,
Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit,
Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus,
Quoſque rigat retro pernicior unda Garumnæ,
Oceani pleno quoties impellitur æſtu.
Mens eadem cunctis, animique recentia ponunt
Vulnera. non odit victus, victorve ſuperbit.
Et quamvis præſens tumor, & civilia nuper
Claſſica, bellatrixque etiam nunc ira caleret,
In ducis eximium conſpiravere favorem.
Haud aliter Xerxen toto ſimul orbe ſecutus
Narratur rapuiſſe vagos exercitus amnes,
Et telis umbraſſe diem, cum claſſibus iret
Per ſcopulos, tectumque pedes contemneret æquor.
Vix Alpes tranſgreſſus erat, nec jam amplius errat
Barbarus, adventumque tremens, ſe cogit in unam
Planitiem, tutoque includit paſcua gyro.
Tum duplicem foſſam non exſuperabile vallum
Aſperat alternis ſudibus, murique locata
In ſpeciem cæſis obtendit plauſtra juvencis.
At procul exſanguis Rufinum perculit horror:
Infectæ pallore genæ. ſtetit ore gelato
Incertus peteretne fugam, veniamne ſubactus
Poſceret, an fidos ſeſe transferret in hoſtes.
Quid nunc divitiæ, quid fulvi vaſta metalli
Congeries? quid purpureis effulta columnis
Atria? prolatæve juvant ad ſidera moles?
Audit iter, numeratque dies, ſpatioque viarum
Metitur vitam. torquetur pace futura,
Nec recipit ſomnos, & ſæpe cubilibus amens
Excutitur, pœnamque luit formidine pœnæ.
Sed redit in rabiem, ſcelerumque immane reſumit
Ingenium, ſacraſque fores prædivitis aulæ
Intrat, & Arcadium miſto terrore precatur.
Per fratris regale jubar, per facta parentis
Ætherii, floremque tui te deprecor ævi,
Eripe me gladiis. liceat Stiliconis iniquas
Evitare minas. in noſtram Gallia cædem
Conjurata venit. quidquid ligat ultima Tethys,
Extremos ultra volitat gens ſi qua Britannos,
Mota mihi. tantis capiendi credimur armis?
Tot ſignis unum petitur caput? unde cruoris
Iſta ſitis? geminum cæli ſibi vindicat axem,
Et nullum vult eſſe parem: ſuccumbere poſcit
Cuncta ſibi. regit Italiam, Libyenque coercet:
Hiſpanis, Galliſque jubet. non orbita Solis,
Non illum natura capit. quaſcumque paravit
Hic Auguſtus opes, & quas poſt bella recepit,

Solus

Digitized by Google

Solus habet. poſſeſſa ſemel non reddere curat.
Scilicet ille quidem tranquilla pace fruatur:
Nos premat obſidio? quid partem invadere tentat?
Deſerat Illyricos fines; Eoa remittat
Agmina; fraternas ex æquo dividat haſtas;
Nec ſceptri tantum fueris, ſed militis, hæres.
Quod ſi diſſimulas noſtræ ſuccurrere morti,
Nec prohibere paras: Manes & ſidera teſtor,
Hæc cervix non ſola cadet. miſcebitur alter
Sanguis, nec Stygias ferar incomitatus ad umbras,
Nec mea ſecurus ridebit funera victor.
Hæc ubi: dictatur facinus, miſſuſque repente
Qui ferat extortas invito principe voces.
Interea Stilico jam lætior hoſte propinquo,
Nec multo ſpatii diſtantibus æquore vallis,
Pugnandi cupidas accendit voce cohortes.
Armeniis frons læva datur; per cornua Gallos
Dexteriora locat. ſpumis igneſcere fræna,
Pulveris extolli nimbos, lateque videres
Surgere purpureis undantes anguibus haſtas,
Serpentumque vago cælum ſævire volatu.
Implet Theſſaliam ferri nitor: antraque docti
Cornipedis, teneroque amnis raptatus Achilli,
Et nemus Œtæum radiat: clamore nivalis
Oſſa tonat, pulſoque fragor geminatur Olympo.
Intumuit virtus, & lucis prodigus arſit
Impetus. haud illos rupes, haud alta vetarent
Flumina. præcipiti ſtraviſſent omnia curſu.
His ſi tunc animis acies collata fuiſſet,
Prodita non tantas vidiſſet Græcia clades:
Oppida ſemoto Pelopeia Marte vigerent:
Starent Arcadiæ, ſtarent Lacedæmonis arces:
Non mare fumaſſet geminum flagrante Corintho:
Nec fera Cecropias traxiſſent vincula matres.
Illa dies potuit noſtris imponere finem
Cladibus, & ſceleris cauſſas auferre futuri.
Invida, proh, quantum rapuit Fortuna triumphum.
Inter equos, interque tubas mandata feruntur
Regia, & armati veniunt ductoris ad aures.
Obſtupuit. ſimul ira virum, ſimul obruit ingens
Mœror, & ignavo tantum licuiſſe nocenti
Miratur. dubios anceps ſententia volvit
Eventus: peragat pugnas, an fortia cœpta
Deſerat? Illyricis ardet ſuccurrere damnis:
Præceptis obſtare timet. reverentia frangit
Virtutis ſtimulos. hinc publica commoda ſuadent,
Hinc metus invidiæ. tandem indignatus ad aſtra
Extollit palmas, & ab imo pectore fatur:
Numina Romanis necdum ſatiata ruinis,
Si juvat imperium penitus de ſtirpe revelli,
Uno ſi placuit deleri ſecula lapſu,
Si piget humani generis: prorumpat in arva
Libertas effræna maris, vel limite nullo
Devius errantes Phaethon confundat habenas.
Cur per Rufinum geritur? procumbere mundum
Hoc auctore pudet. mediis revocamur ab armis,
Proh dolor; & ſtrictos deponere cogimur enſes.
Vos arſuræ urbes, perituraque mœnia teſtor.
Cedo equidem, & miſerum permitto caſibus orbem.
Flectite ſigna, duces: redeat jam miles Eous.
Parendum eſt: taceant litui: prohibete ſagittas.
Parcite contiguo, Rufinus præcipit, hoſti.
His dictis, omnes una fremuere manipli:
Quantum non Italo percuſſa Ceraunia fluctu:
Quantum non madidis illiſa tonitrua Coris.
Secernique negant, ereptaque prælia poſcunt;
Inſignemque ducem populus defendit uterque,
Et ſibi quiſque trahit. magno certatur amore,
Alternamque fidem non illaudata laceſſit
Seditio, talique ſimul clamore queruntur:
Quis mihi nudatos enſes, quis tela lacertis
Excutit, & ſolvi curvatos imperat arcus?
Quiſnam audet leges vibrato imponere ferro?
Inflammata ſemel neſcit miteſcere virtus.
Jam jam Barbaricos ſitientia pila cruores
Sponte volant, ultrixque manus mucrone ruenti
Ducitur, & ſiccum gladium vagina recuſat.
Non patiar? ſemperne Getis diſcordia noſtra
Proderit? en iterum belli civilis imago.
Quid conſanguineas acies, quid dividis olim
Concordes aquilas? non diſſociabile corpus,
Conjunctumque ſumus. te, quo libet ire, ſequemur.
Te vel Hyperboreo damnatam ſidere Thulen,
Te vel ad incenſas Libyæ comitabor arenas.
Indorum ſi ſtagna petas, rubrique receſſus
Litoris, auriferum veniam poturus Hydaſpen.
Si calcare Notum, ſecretaque litora Nili
Naſcentis jubeas, mundum poſt terga relinquam.
Et quocumque loco Stilico tentoria figet,
Hic patria eſt. Dux inde vetat: Deſiſtite, quæſo,
Atque avidam differre manum. cadat iſte minacis
Invidiæ cumulus. non eſt victoria tanti,
Ut videar viciſſe mihi. vos, fida juventus,
Ite mei quondam ſocii. Nec plura locutus
Flexit iter; vacuo qualis diſcedit hiatu
Impatiens remeare leo, quem plurima cuſpis,
Et paſtorales pepulerunt igne catervæ,
Inclinatque jubas, dimiſſaque lumina velat,
Et trepidas mœſto rimatur murmure ſilvas.
Ut ſeſe legio vidit disjuncta relinqui,
Ingentem tollit gemitum, galeaſque ſolutis
Humectat lacrimis, preſſamque morantia vocem
Thoracum validos pulſant ſuſpiria nexus.
Tradimur, heu, tantumque ſequi prohibemur amorem,
Exclamant, ſperniſque tuas, Dux optime, dextras,
Quas tibi victrices toties Bellona probavit?
Nos adeo viles? adeo felicior axis
Heſperius, meruit qui te rectore teneri?
Quid nobis patriam, quid cara reviſere tandem
Pignora, dilectoſve juvat coluiſſe penates?
Te ſine dulce nihil. jam formidata tyranni
Tempeſtas ſubeunda mihi: qui forte nefandas
Jam parat inſidias: qui nos aut turpibus Hunnis,
Aut impacatis famulos præſtabit Alanis.
Quamquam non adeo robur defecerit omne,
Tantave geſtandi fuerit penuria ferri.
Tu licet occiduo maneas ſub cardine Solis,
Tu mihi dux ſemper, Stilico, noſtramque vel abſens
Experiere fidem. dabitur tibi debita pridem
Victima. promiſſis longum placabere ſacris.
Triſtior Æmoniis miles digreſſus ab oris
Tangebat Macetum fines, muroſque ſubibat
Theſſalonica tuos. ſenſu dolor hæret in alto
Abditus, & tacitas vindictæ præſtruit iras,
Spectaturque favens odiis locus, aptaque leto
Tempora, nec quiſquam tanta de pube repertus,
Proderet incautis qui corda minantia verbis.
Quæ non poſteritas, quæ non mirabitur ætas
Tanti conſilium vulgi potuiſſe taceri,
Aut facinus tam grande tegi? mentiſque calorem
Non ſermone viæ, non inter pocula rumpi?
Æqualis tantam tenuit conſtantia turbam,

Et fuit arcanum populo. percurritur Hebrus,
Deſeritur Rhodope, Thracumque per ardua tendunt,
Donec ad Herculei perventum nominis urbem.
Ut ceſſiſſe ducem, propius veniſſe cohortes,
Cognita Rufino: magna cervice triumphat,
Omnia tuta ratus, ſceptrumque capeſſere ferret,
Et conjuratos accendit voce clientes:
Vicimus: expulimus. facilis jam copia regni.
Nullus ab hoſte timor. quis enim quem poſcere ſolum
Horruit, hunc tanto munitum milite vincat?
Quis ferat armatum, quem non ſuperavit inermem?
I nunc, exitium nobis meditare remotus
Incaſſum, Stilico. dum nos longiſſima tellus
Dividat, & mediis Nereus interſtrepat undis,
Alpinas tranſire tibi me ſoſpite rupes
Haud dabitur. jaculis illinc me figere tenta.
Quære ferox enſem, qui noſtra ad mœnia tendi
Poſſit ab Italia. non te documenta priorum,
Non exempla vetant? quis par conatus adire
Has jactat vitaſſe manus? detruſimus orbe
Te medio, tantiſque ſimul ſpoliavimus armis.
Nunc epulas tempus, ſocii, nunc larga parare
Munera, donandumque novis legionibus aurum.
Opportuna meis oritur lux craſtina votis.
Quod nolit, Rex ipſe velit, jubeatque coactus
In partem mihi regna dari. contingat in uno,
Privati fugiſſe modum, crimenque tyranni.
Talibus acclamant dictis infame nocentum
Concilium, qui perpetuis crevere rapinis,
Et quos una facit Rufino cauſſa ſodales,
Illicitum duxiſſe nihil. delicta fuere
Nexus amicitiæ. jam jam connubia læti
Deſpondent aliena ſibi, fruſtraque viciſſim
Promittunt quas quiſque petat, quas devoret urbes.
Cœperat humanos alto ſopire labores
Nox gremio, pigraſque ſopor diffuderat alas.
Ille diu curis animum ſtimulantibus ægrum
Labitur in ſomnos. vix toto corde quierat,
Ecce videt diras alludere protinus umbras,
Quas dedit ipſe neci: quarum, quæ clarior, una
Viſa loqui: Proh ſurge toro: quid plurima volvis
Anxius? hæc requiem rebus finemque labori
Allatura dies. omni jam plebe redibis
Altior, & læti manibus portabere vulgi.
Has canit ambages: occulto fallitur ille
Omine, nec capitis ſentit præſagia fixi.
Jam ſummum radiis ſtringebat Lucifer Æmum,
Feſtinamque rotam ſolito properantior urget,
Tandem Rufini viſurus funera Titan.
Deſiluit ſtratis, denſæque capacia turbæ
Atria regifico juſſit ſplendere paratu,
Exceptura dapes, &, quod poſt vota daretur,
Inſcribi propriis aurum fatale figuris.
Ipſe ſalutatum reduces poſt prælia turmas
Jam regale tumens, & principe celſior, ibat,
Collaque femineo jactabat mollia geſtu,
Imperii certus: tegeret ceu purpura dudum
Corpus, & ambirent ardentes tempora gemmæ.
Urbis ab anguſto tractu, qua vergit in Auſtrum,
Planities vicina patet. nam cetera Pontus
Circuit, exiguo dirimi ſe tramite paſſus.
Hic ultrix acies ornatu fulgida Martis
Explicuit cuneos. pedites in parte ſiniſtra
Conſiſtunt: equites illic poſcentia curſum
Ora reluctantur preſſis ſedare lupatis.
Hic alii ſævum criſtato vertice nutant,
Et tremulos humeris gaudent vibrare colores,
Quos operit, formatque chalybs. conjuncta per artem
Flexilis inductis animatur lamina membris,
Horribilis viſu. credas ſimulacra moveri
Ferrea, cognatoque viros ſpirare metallo.
Par veſtitus equis. ferrata fronte minantur,
Ferratoſque levant ſecuri vulneris armos.
Diviſo ſtat quiſque loco. metuenda voluptas
Cernenti, pulcherque timor; ſpiriſque remiſſis
Manſueſcunt varii vento ceſſante dracones.
Auguſtus veneranda prior vexilla ſalutat.
Rufinus ſequitur, quo fallere cuncta ſolebat
Callidus affatu, devotaque brachia laudat
Nomine quemque vocans: natoſque patreſque reverſis
Nuntiat incolumes. illi, dum plurima ficto
Certatim ſermone petunt, extendere longos
A tergo flexus inſperatoque ſuprema
Circuitu ſociare parant: decreſcere campus
Incipit, & clypeis in ſe redeuntia junctis
Curvo paulatim ſinuantur cornua ductu.
Sic ligat immenſa virides indagine ſaltus
Venator. ſic attonitos ad litora piſces
Æquoreus populator agit, raroſque plagarum
Contrahit anfractus, & hiantes colligit oras.
Excludunt alios. cingi ſe fervidus ille
Neſcit adhuc, graviterque apprenſa veſte morantem
Increpat Auguſtum: ſcandat ſublime tribunal:
Participem ſceptri, ſocium declaret honoris.
Cum ſubito ſtringunt gladios, vox deſuper ingens
Infremuit: Nobis etiam, deterrime, nobis
Speraſti famulas imponere poſſe catenas?
Unde redi neſcis? patiarne audire ſatelles,
Qui leges aliis, libertatemque reduxi?
Bis domitum civile nefas, bis rupimus Alpes.
Tot nos bella docent nulli ſervire tyranno.
Diriguit. ſpes nulla fugæ. ſeges undique ferri
Circumfuſa micat. dextra lævaque revinctus
Hæſit, & enſiferæ ſtupuit mucrone coronæ.
Ut fera, quæ montes nuper dimiſit avitos,
Altorumque exul nemorum, damnatur arenæ
Muneribus, commota ruit: vir murmure contra
Hortatur, nixuſque genu venabula tendit.
Illa pavet ſtrepitus, cuneoſque erecta theatri
Reſpicit, & tanti miratur ſibila vulgi.
Unus per medios audendi pronior enſe
Proſilit exerto, dictiſque, & vulnere torvus
Hac petit, hac Stilico, quem jactas pellere, dextra
Te ferit: hoc abſens invadit viſcera ferro.
Sic fatur, meritoque latus tranſverberat ictu.
Felix illa manus, talem quæ prima cruorem
Hauſerit, & feſſi pœnam libaverit orbis.
Mox omnes fodiunt haſtis, artuſque trementes
Dilaniant, uno tot corpore pila tepeſcunt:
Et non infecto puduit mucrone reverti.
Hi vultus avidos, & adhuc ſpirantia vellunt
Lumina: truncatos alii rapuere lacertos.
Amputat ille pedes, humerum quatit ille ſolutis
Nexibus: hic fracti reſecat curvamina dorſi.
Hic jecur, hic cordis fibras, hic pandit anhelus
Pulmonis latebras. ſpatium non invenit ira,
Nec locus eſt odiis. conſumpto funere vix tum
Deſeritur, ſparſumque perit per tela cadaver.
Sic mons Aonius rubuit, cum Penthea ferrent
Mænades, aut ſubito mutatum Actæona cornu
Traderet inſanis Latonia viſa Moloſſis.
Criminibuſque tuis ſpeciem fortuna mederi.

Et

Et male donatum certas æquare favorem
Suppliciis? una tot millia morte rependis?
Everſis agedum Rufinum divide terris.
Da caput Odryſiis, truncum mereantur Achivi.
Quid reliquis dabitur? nec ſingula membra peremtis
Sufficiunt populis. vacuo plebs obvia muro,
Jam ſecura, ruit. ſenibus non obſtitit ætas,
Virginibusve pudor. viduæ, quibus ille maritos
Abſtulit, orbatæque ruunt ad gaudia matres,
Inſultantque alacres. laceros juvat ire per artus,
Preſſaque calcato veſtigia ſanguine tingi.
Nec minus aſſiduis flagrant elidere ſaxis
Prodigiale caput, quod jam de cuſpide ſumma
Nutabat, digna rediens ad mœnia pompa.
Dextera quin etiam ludo conceſſa vagatur
Æra petens, fraudeſque animi perſolvit avari
Terribili lucro, vivoſque imitata retentus
Cogitur adductis digitos inflectere nervis.
  Deſinat elatis quiſquam confidere rebus,
Inſtabileſque Deos, ac lubrica Numina diſcat.
Illa manus, quæ ſceptra ſibi geſtanda parabat,
Cujus ſe toties ſubmiſit ad oſcula ſupplex
Nobilitas, inhumata diu, miſeroque revulſa
Corpore feralem quæſtum poſt fata popoſcit.
Adſpiciat quiſquis nimium ſublata ſecundis
Colla gerit. triviis calcandus ſpargitur ecce,
Qui ſibi pyramidas, qui non cedentia templis
Ornatura ſuos extruxit culmina Manes,
Et, qui Sidonio velari creditus oſtro,
Nudus paſcit aves. jacet en, qui poſſidet orbem,
Exiguæ telluris inops, & pulvere raro
Per partes tegitur, nuſquam totieſque ſepultus.
Senſerunt convexa necem, telluſque nefandum
Amolitur onus. jam reſpirantibus aſtris,
Infernos gravat umbra lacus. pater Æacus horret,
Intrantemque etiam latratu Cerberus urget.
Tunc animæ, quas ille fero ſub jure peremit,
Circumſtant, nigrique trahunt ad judicis urnam,
Infeſto fremitu. veluti paſtoris in ora
Commotæ glomerantur apes, qui dulcia rapta
Mella trahit, pennaſque cient, & ſpicula tendunt,
Et tenuis ſaxi per propugnacula cinctæ
Rimoſam patriam, dilectaque pumicis antra
Defendunt, pronoque favos examine velant.
  Eſt locus, infauſtis quo conciliantur in unum
Cocytos Phlegethonque vadis: inamœnus uterque
Alveus. hic volvit lacrimas. hic igne redundat.
Turris per geminos flammis vicinior amnes
Porrigitur, ſolitoque rigens adamante ſiniſtrum
Proluit igne latus. dextra Cocytia findit
Æquora, triſte gemens, & fletu concita plangit.
Huc poſt emeritam mortalia ſecula vitam
Deveniunt. ibi nulla manent diſcrimina fati,
Nullus honos, vanoque exutum nomine Regem
Proturbat plebeius egens. quæſitor in alto
Conſpicuus ſolio pertentat crimina Minos,
Et juſtis dirimit ſontes: quos nolle fateri
Viderit, ad rigidi tranſmittit verbera fratris.
Nam juxta Rhadamantus agit. cum geſta ſuperni
Curriculi, totoſque diu perſpexerit actus;
Exæquat damnum meritis, & muta ferarum
Cogit vincla pati. truculentos ingerit urſis,
Prædoneſque lupis. fallaces vulpibus addit.
At qui deſidia ſemper vinoque gravatus
Indulgens Veneri voluit torpeſcere luxu,
Hunc ſuis immundi pingues detrudit in artus.
Qui juſto plus eſſe loquax, arcanaque ſuevit
Prodere, piſcoſas fertur victurus in undas,
Ut nimiam penſent æterna ſilentia vocem.
Quos ubi per varias annis ter mille figuras
Egit Lethæo purgatos flumine; tandem
Rurſus ad humanæ revocat primordia formæ.
Tum quoque, dum lites, Stygiique negotia ſolvit
Dura fori, vetereſque reos ex ordine quærit,
Rufinum procul ecce notat: viſuque ſevero
Luſtrat, & ex imo concuſſa ſede profatur:
  Huc ſuperum labes, huc inſatiabilis auri
Proluvies, pretioque nihil non auſe parato.
Quodque mihi ſummum ſcelus eſt, huc improbe legum
Venditor, Arctoi ſtimulator perfide Martis,
Cujus ob innumeras ſtrages anguſtus Averni
Jam ſinus, & plena laſſatur portitor alno.
Quid demens manifeſta negas? en pectus inuſtæ
Deformant maculæ, vitiiſque inolevit imago,
Nec ſeſe commiſſa tegunt. genus omne dolorum
In te ferre jubet. dubio tibi pendula rupes
Immineat lapſu. volucer te torqueat axis.
Te refugi fallant latices, atque ore natanti
Areſcat decepta ſitis, dapibuſque relictis
In tua manſurus migret præcordia vultur.
Quamquam omnes alii, quos hæc tormenta fatigant,
Pars quota ſint, Rufine, tui; quid tale vel audax
Fulmine Salmoneus, vel lingua Tantalus egit,
Aut inconceſſo Tityos deliquit amore?
Cunctorum ſi facta ſimul jungantur in unum,
Præcedes numero. cui tanta piacula quiſquam
Supplicio conferre valet? quid denique dignum
Omnibus inveniam, vincant cum ſingula pœnas?
Tollite de mediis animarum dedecus umbris.
Adſpexiſſe ſat eſt. oculis jam parcite noſtris,
Et Ditis purgate domos. agitate flagellis
Trans Styga, trans Erebum. vacuo mandate Barathro
Infra Titanum tenebras, infraque receſſus
Tartareos, noſtrumque Chaos: qua noctis opacæ
Fundamenta latent, penituſque immerſus anhelet,
Dum rotet aſtra polus, feriant dum litora venti.

# De Tertio Conſulatu Honorii Auguſti Panegyris.

*PRÆFATIO.*

Parvos non aquilis fas eſt educere fœtus
  Ante fidem Solis, judiciumque poli.
Nam pater, excuſſo ſaliit cum tegmine proles,
  Ovaque maternus rupit hiulca tepor,
Protinus implumes convertit ad æthera nidos,
  Et recto flammas imperat ore pati.
Conſulit ardentes radios, & luce magiſtra
  Naturam vires ingeniumque probat.
Degeneres refugo torſit qui lumine viſus,
  Unguibus hunc ſævis ira paterna ferit.
Exploratores oculis qui pertulit ignes,
  Suſtinuitque acie nobiliore diem;
Nutritur volucrumque potens & fulminis hæres,
  Geſturus ſummo tela triſulca Jovi.
Me quoque Pieriis tentatum ſæpius antris
  Audet magna ſuo mittere Roma Deo.
Jam dominas aures, jam regia tecta meremur,
  Et chelys Auguſto judice noſtra ſonat.

TErtia Romulei ſumant exordia faſces,
Terque ſuas ducat bellatrix pompa curules.
Feſtior annus eat, cinctuſque imitata Gabinos
Dives Hydaſpeis augeſcat purpura gemmis.
Succedant armis trabeæ: tentoria lictor
Ambiat, & Latiæ redeant ad ſigna ſecures.
Tuque, o, qui patrium curis æqualibus orbem
Eoo cum fratre regis, procede ſecundis
Alitibus, Phœbique novos ordire meatus,
Spes votumque poli, quem primo a limine vitæ
Nutrix aula fovet: ſtrictis quem fulgida telis
Inter laurigeros aluerunt caſtra triumphos.
Ardua privatos neſcit fortuna penates,
Et regnum cum luce dedit cognata poteſtas.
Excepit Tyrio venerabile pignus in oſtro,
Luſtravitque tuos aquilis victricibus ortus
Miles, & in mediis cunabula præbuit haſtis.
Te naſcente ferox toto Germania Rheno
Intremuit, movitque ſuas formidine ſilvas
Caucaſus, & poſitis numen confeſſa pharetris
Ignavas Meroe traxit de crine ſagittas.
Repraſti per ſcuta puer, regumque recentes
Exuviæ tibi ludus erant, primuſque ſolebas
Aſpera complecti torvum poſt prælia patrem,
Signa triumphato quoties flexiſſet ab Iſtro
Arctoa de ſtrage calens, & poſcere partem
De ſpoliis, Scythicoſve arcus, aut rapta Gelonis
Cingula, vel jaculum Daci, vel fræna Suevi.
Ille coruſcanti clypeo te ſæpe volentem
Suſtulit arridens, & pectore preſſit anhelo
Intrepidum ferri, galeæ nec triſte timentem
Fulgur, & ad ſummas tendentem brachia criſtas.
Tum ſic lætus ait: Rex o ſtellantis Olympi,
Talis perdomito redeat mihi filius hoſte,
Hyrcanas populatus opes, aut cæde ſuperbus
Aſſyria. ſic enſe rubens, ſic flamine crebro
Turbidus, & grato reſperſus pulvere belli,
Armaque gaviſo referat captiva parenti.
Mox ubi firmaſti recto veſtigia greſſu,
Non tibi deſidias molles, nec marcida luxu
Otia, nec ſomnos genitor permiſit inertes:
Sed nova per duros inſtruxit membra labores,
Et cruda teneras exercuit indole vires:
Frigora ſæva pati, gravibus non cedere nimbis,
Æſtivum tolerare jubar, tranare ſonoras
Torrentum furias, adſcenſu vincere montes,
Planitiem curſu, valles & concava ſaltu.
Nec non in clypeo vigiles producere noctes,
In galea potare nives; nunc ſpicula cornu
Tendere, nunc glandes Baleari ſpargere funda.
Quoque magis nimium pugnæ inflammaret amorem,
Facta tui numerabat avi, quem litus aduſtæ
Horreſcit Lybiæ, ratibuſque impervia Thule.
Ille leves Mauros, nec falſo nomine Pictos
Edomuit, Scotumque vago mucrone ſecutus,
Fregit Hyperboreas remis audacibus undas,
Et geminis fulgens utroque ſub axe tropæis
Tethyos alternæ refluas calcavit arenas.
Hos tibi virtutum ſtimulos, hæc ſemina laudum,
Hæc exempla dabat. non ocius hauſit Achilles
Semiferi præcepta ſenis, ſeu cuſpidis artes,
Sive lyræ cantus, medicas ſeu diſceret herbas.
Interea turbata fides, civilia rurſus
Bella tonant, dubiumque quatit diſcordia mundum.
Proh crimen Superum, longi proh dedecus ævi,
Barbarus Heſperias exul poſſederat urbes,
Sceptraque dejecto dederat Romana clienti.
Jam Princeps molitur iter, genteſque remotas
Colligit Auroræ, tumidus quaſcumque pererrat
Euphrates, quas luſtrat Halys, quas ditat Orontes.
Turiferos Arabes ſaltus, vada Caſpia Medi,
Armenii Phaſin, Parthi liquere Niphaten.
Quæ tibi nunc Martis rabies, quantuſque ſequendi
Ardor erat? quanto flagrabant pectora voto,
Optatas audire tubas, campique cruenta
Tempeſtate frui, trunciſque immergere plantas?
Ut Leo, quem fulvæ matris ſpelunca tegebat
Uberibus ſolitum paſci, cum creſcere ſenſit
Ungue pedes, & terga jubis, & dentibus ora;
Jam negat imbelles epulas, & rupe relicta
Gætulo comes ire patri, ſtabuliſque minari
Æſtuat, & celſi tabo ſordere juvenci.
Ille vetat, rerumque tibi commendat habenas,
Et ſacro meritos ornat diademate crines.
Tantaque ſe rudibus pietas oſtendit in annis,
Sic ætas animo ceſſit, quererentur ut omnes
Imperium tibi ſero datum. victoria velox
Auſpiciis effecta tuis. pugnaſtis uterque:
Tu fatis, genitorque manu. te propter & Alpes
Invadi faciles. cauto nec profuit hoſti
Munitis hæſiſſe locis. ſpes irrita valli
Concidit, & ſcopulis patuerunt clauſtra revulſis.
Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit adverſas acies, revolutaque tela
Vertit in auctores, & turbine reppulit haſtas.
O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
Æolus armatas hiemes; cui militat æther,
Et conjurati veniunt ad claſſica venti.
Alpinæ rubuere nives, & frigidus amnis
Mutatis fumavit aquis, turbaque cadentum
Staret, ni rapidus paviſſet flumina ſanguis.
At ferus inventor ſcelerum trajecerat altum
Non uno mucrone latus, duplexque tepebat
Enſis, & ultrices in ſe converterat iras,
Tandem juſta manus; jam libertate reducta,
Quamvis emeritum peteret natura reverti
Numen, & auratas aſtrorum panderet arces,
Nutaretque oneri venturo conſcius Atlas;
Diſtulit Auguſtus cupido ſe credere cælo,
Dum tibi pacatum præſenti traderet orbem:
Nec mora; Biſtoniis alacer conſurgis ab oris,
Inter Barbaricas auſus tranſire cohortes
Impavido vultu. linquis Rhodopeia ſaxa
Orpheis animata modis: juga deſeris Oetes
Herculeo damnata rogo: poſt Pelion intras
Nereis illuſtre toris. te pulcer Enipeus
Celſaque Dodone ſtupuit, rurſuſque locutæ
In te Chaoniæ moverunt carmina quercus.
Illyrici legitur plaga litoris: arva teruntur
Dalmatiæ: Phrygii numerantur ſtagna Timavi.
Gaudent Italiæ ſublimibus oppida muris
Adventu ſacrata tuo. ſubmiſſus adorat
Eridanus, blandoſque jubet miteſcere fluctus,
Et Phaethonteas ſolitæ deflere ruinas
Roſcida frondoſæ revocant electra ſorores.
Quanti tum juvenes, quantæ ſprevere pudorem
Spectandi ſtudio matres, puerisque ſeveri
Certavere ſenes, cum tu genitoris amico
Exceptus gremio mediam veherere per urbem.

Velo-

Digitized by Google

Velaretque pios communis laurea currus.
Quis non Luciferum roſeo cum Sole videri
Credidit, aut junctum Bromio radiare Tonantem?
Floret criſtatis exercitus undique turmis,
Quiſque ſuæ te voce canens. præſtringit aena
Lux oculos, undique ſeges Mavortia ferri
Ingeminat ſplendore diem. pars nobilis arcu,
Pars longe jaculis, pars cominus horrida contis.
Hi volucres tollunt aquilas, hi picta draconum
Colla levant, multuſque tumet per nubila ſerpens
Iratus ſtimulante Noto; vivitque receptis
Flatibus, & vario mentitur ſibila tractu.
Ut ventum ad ſedes; cunctos diſcedere tectis
Dux jubet, & generum compellat talibus ultro:
Bellipotens Stilico, cujus mihi robur in armis,
Pace probata fides. quid enim per prælia geſſi
Te ſine? quem merui te non ſudante triumphum?
Odryſium pariter Getico fœdavimus Hebrum
Sanguine, Sarmaticas pariter proſtravimus alas,
Rhipæaque ſimul feſſos porreximus artus
In glacie, ſtantemque rota ſulcavimus Iſtrum.
Ergo age, me quoniam cæleſtis regia poſcit,
Tu curis ſuccede meis, tu pignora ſolus
Noſtra fove, dextra tu protege fratres.
Per conſanguineos thalamos, noctemque beatam,
Per tedas, quas ipſa tuo Regina levavit
Conjugio, ſociaque nurum produxit ab aula,
Indue mente patrem, creſcentes dilige fœtus,
Ut ducis, ut ſoceri. jam jam ſecurus ad aſtra
Te cuſtode ferar, rupta ſi mole Typhœus
Vinclis proſiliat, Tityos ſi membra reſolvat,
Si furor Enceladi projecta mugiat Ætna,
Oppoſito Stilicone cadant. Nec plura locutus,
Sicut erat, liquido ſignavit tramite nubes,
Ingrediturque globum Lunæ, limenque reliquit
Arcados, & Veneris clementes advolat auras.
Hinc Phœbi permenſus iter, flammamque nocentem
Gradivi, placidumque Jovem, ſtetit arce ſuprema,
Algenti qua zona riget Saturnia tractu.
Machina laxatur cæli, rutilæque pateſcunt
Sponte fores. Arctoa parat convexa Bootes.
Auſtrales reſerat portas ſuccinctus Orion,
Invitantque novum ſidus, pendentque viciſſim,
Quas partes velit ille ſequi, quibus eſſe ſodalis
Dignetur ſtellis, aut qua regione morari.
O decus æthereum, terrarum gloria quondam;
Te tuus Oceanus natali gurgite laſſum
Excipit, & notis Hiſpania proluit undis.
Fortunate parens, primos cum detegis ortus,
Adſpicis Arcadium: cum te proclivior urges,
Occiduum viſus remoratur Honorius ignem.
Et quocumque vagos flectas ſub cardine curſus,
Natorum per regna venis, qui mente ſerena,
Maturoque regunt victas moderamine gentes;
Secula qui rurſus forment meliore metallo.
Luget avaritiis Stygiis innexa catenis,
Cumque ſuo demens expellitur ambitus auro.
Non dominantur opes: non corrumpentia ſenſus
Dona valent. emitur ſola virtute poteſtas.
Unanimi fratres, quorum mare terraque fatis
Debentur, quodcumque manus evaſit avitas,
Quod ſupereſt patri. vobis jam Mulciber arma
Præparat, & Sicula Cyclops incude laborat.
Brontes innumeris exaſperat ægida ſignis:
Altum fulminea criſpare in cuſpide conum
Feſtinat Steropes: nectit thoraca Pyracmon;
Ignifluiſque gemit Lipare fumoſa cavernis.
Vobis Ionia virides Neptunus in alga
Nutrit equos, qui ſumma freti per cærula poſſint
Ferre viam, ſegetemque levi percurrere motu,
Neſciat ut ſpumas, nec proterat ungula culmos.
Jam video Babylona rapi, Parthumque coactum
Non ficta trepidare fuga: jam Bactra teneri
Legibus, & famulis Gangem palleſcere ripis,
Gemmatoſque humilem diſpergere Perſida cultus.
Ite per extremum Tanain, pigroſque Triones,
Ite per ardentem Libyam: ſuperate vapores
Solis, & arcanos Nili deprehendite fontes.
Herculeum finem, Bacchi tranſcurrite metas.
Veſtri juris erit quidquid complectitur axis.
Vobis rubra dabunt pretioſas æquora conchas,
Indus ebur, ramos Panchaia, vellera Seres.

# De Quarto Conſulatu Honorii Augusti Panegyris.

AUſpiciis iterum ſeſe regalibus annus
Induit, & nota fruitur jactantior aula.
Limina nec paſſi circum privata morari
Exultant reduces Auguſto Conſule faſces.
Cernis ut armorum proceres, legumque potentes
Patricios ſumunt habitus, & more Gabino
Diſcolor incedit legio, poſitiſque parumper
Bellorum ſignis ſequitur vexilla Quirini?
Lictori cedunt aquilæ, ridetque togatus
Miles, & in mediis effulget Curia caſtris?
Ipſa Palatino circumvallata Senatu
Jam trabeam Bellona gerit, parmamque removit
Et galeam, ſacras humeris vectura curules.
Nec te laurigeras pudeat, Gradive, ſecures
Pacata geſtare manu, Latiaque micantem
Loricam mutare toga, dum ferreus hæret
Currus, & Eridani ludunt per prata jugales.
Haud indigna coli, nec nuper cognita Marti
Ulpia progenies, &, quæ diademata mundo
Sparſit, Ibera domus: nec tantæ vilior unda
Promeruit gentis ſeriem: cunabula fovit
Oceanus. terræ dominos, pelagique futuros
Immenſo decuit rerum de principe naſci.
Hinc proceſſit avus: cui, poſt Arctoa frementi
Claſſica, Maſſylas annexuit Africa lauros.
Ille, Caledoniis poſuit qui caſtra pruinis,
Qui medios Libyæ ſub caſſide pertulit æſtus,
Terribilis Mauro, debellatorque Britanni
Litoris, ac pariter Boreæ vaſtator & Auſtri.
Quid rigor æternus cæli, quid frigora proſunt,
Ignotumque fretum? maduerunt Saxone fuſo
Orcades, incaluit Pictorum ſanguine Thule.
Scotorum cumulos flevit glacialis Ierne.
Quis calor obſiſtat forti? per vaſta cucurrit
Æthiopum, cinxitque novis Atlanta maniplis.

Virgi

Digitized by Google

Virgineum Tritona bibit, ſparſoſque venenis
Gorgoneis vidit thalamos, & vile virentes
Heſperidum riſit, quos ditat fabula, ramos.
Arx incenſa Jubæ, rabies Mauruſia ferro
Ceſſit, & antiqui penetralia diruta Bocchi.
Sed laudes genitor longe tranſgreſſus avitas,
Subdidit Oceanum ſceptris, & margine cæli
Clauſit opes: quantum diſtant a Tigride Gades,
Inter ſe Tanais quantum, Niluſque relinquunt.
Hæc tamen innumeris per ſe quæſita tropæis:
Non generis dono, non ambitione potitus:
Digna legi virtus. ultro ſe purpura ſupplex
Obtulit, & ſolus meruit regnare rogatus.
Nam cum Barbaries penitus commota gementem
Irrueret Rhodopen, & miſto turbine gentis
Jam deſerta ſuas in nos transfunderet Arctos,
Danubii totæ vomerent cum prælia ripæ,
Cum Geticis ingens premeretur Myſia plauſtris,
Flavaque Biſtonios operirent agmina campos:
Omnibus afflictis, & vel labentibus ictu,
Vel prope caſuris, unus tot funera contra
Reſtitit, extinxitque faces, agroſque colonis
Reddidit, & leti rapuit de faucibus urbes.
Nulla relicta foret Romani nominis umbra,
Ni pater ille tuus jam jam ruitura ſubiſſet
Pondera, turbatamque ratem, certaque levaſſet
Naufragium commune manu. velut ordine rupto
Cum procul inſanæ traherent Phaethonta quadrigæ,
Sæviretque dies, terramque & ſtagna propinqui
Haurirent radii, ſolito cum murmure torvis
Sol occurrit equis: qui poſtquam rurſus heriles
Agnovere ſonos; rediit meliore magiſtro
Machina concentuſque poli, rurſuſque recepit
Imperium, flammæque modum. ſic traditus illi,
Servatuſque Oriens. at non pars altera rerum
Tradita, bis poſſeſſa manu, bis parta periclis.
Per varium gemini ſcelus erupere tyranni
Tractibus occiduis. hunc ſæva Britannia fudit,
Hunc ſibi Germanus famulum delegerat exſul.
Auſus uterque nefas, domini reſperſus uterque
Inſontis jugulo. novitas audere priori
Suadebat, cautumque dabant exempla ſequentem.
Hic nova moliri præceps: hic quærere tuta
Providus. hic fuſis, collectis viribus ille.
Hic vagus excurrens: hic inter clauſtra reductus.
Diſſimiles: ſed morte pares: evadere neutri
Dedecus, aut miſtis licuit procumbere telis.
Amiſſa ſpecie, raptiſque inſignibus, ambo
In vultus rediere ſuos, manibuſque revinctis
Oblati gladiis ſubmittunt colla paratis,
Et vitam, veniamque rogant. pro damna pudoris!
Qui modo tam denſas nutu movere cohortes,
In quos jam dubius ſeſe libraverat orbis,
Non hoſtes victore cadunt, ſed judice ſontes
Damnat voce reos, petiit quos Marte tyrannos.
Amborum periere duces. hic ſponte carina
Decidit in fluctus: illum ſuus abſtulit enſis.
Hunc Alpes, hunc pontus habet. ſolatia cæſis
Fratribus hæc ultor tribuit. necis auctor uterque
Labitur. auguſtas par victima mitigat Umbras.
Has dedit inferias tumulis, juvenumque duorum
Purpureos merito placavit ſanguine Manes.
Illi juſtitiam confirmavere triumphi:
Præſentes docuere Deos. hinc ſecula diſcant,
Indomitum nihil eſſe pio, tutumve nocenti.
Nuntius ipſe ſui longas incognitus egit
Prævento rumore vias. inopinus utrumque
Percolit, & clauſos montes, ut plana, reliquit.
Extruite immanes ſcopulos, attollite turres,
Cingite vos fluviis, vaſtas opponite ſilvas.
Garganum Alpinis, Apenninumque nivalem
Permiſtis ſociate jugis, & rupibus Æmum
Addite Caucaſiis, involvite Pelion Oſſæ.
Non dabitis murum ſceleri. qui vindicat, ibit.
Omnia ſubſident meliori pervia cauſæ.
Nec tamen oblitus civem cedentibus atrox
Partibus infremuit. non inſultare jacenti
Malebat, mitis precibus, pietatis abundans,
Pœnæ parcus erat. paci non intulit iram
Poſt acies. odiis idem, qui terminus armis.
Profuit hoc vincente capi, multoſque ſubactos
Proſpera laturæ commendavere catenæ.
Magnarum largitor opum, largitor honorum:
Pronus & in melius gaudens convertere fata.
Hinc amor, hinc validum devoto milite robur,
Hinc natis manſura fides. hoc nobilis ortu
Naſceris, æquæva cum majeſtate creatus,
Nullaque privatæ paſſus contagia ſortis.
Omnibus acceptis ultro te regia ſolum
Protulit, & patrio felix adoleſcis in oſtro,
Membraque veſtitu nunquam temerata profano
In ſacros cecidere ſinus. Hiſpania patrem
Auriferis eduxit aquis. te gaudet alumno
Boſporus. Heſperio de limite ſurgit origo:
Sed nutrix Aurora tibi. pro pignore tanto
Certatur. geminus te civem vindicat axis.
Herculis, & Bromii ſuſtentat gloria Thebas;
Hæſit Apollineo Delos Latonia partu;
Cretaque ſe jactat tenero reptata Tonanti.
Sed melior Delo, Dictæis clarior oris,
Quæ dedit hoc numen regio. non litora noſtro
Sufficerent anguſta Deo. nec inhoſpita Cynthi
Saxa tuos artus duro læſere cubili.
Acclinis genitrix auro, circumflua gemmis,
In Tyrios enixa toros. ululata verendis
Aula puerperiis. quæ tunc documenta futuri?
Quæ voces avium? quanti per inane volatus?
Quis vatum diſcurſus erat? tibi corniger Ammon,
Et dudum taciti rupere ſilentia Delphi,
Te Perſæ cecinere Magi. te ſenſit Etruſcus
Augur, & inſpectis Babylonius horruit aſtris.
Chaldæi ſtupuere ſenes, Cumanaque rurſus
Intonuit rupes, rabidæ delubra Sibyllæ.
Nec te progenitum Cybeleius ære ſonoro
Luſtrabat Corybas, exercitus undique fulgens
Adſtitit. ambitus ſignis auguſtior infans
Sentit adorantes galeas, redditque ferocem
Vagitum lituis. vitam tibi contulit idem
Imperiumque dies. inter cunabula Conſul
Proveheris. ſignas poſito modo nomine faſtos;
Donaturque tibi, qui te produxerat, annus.
Ipſa Quirinali parvum te cinxit amictu
Mater, & ad primas docuit reptare curules.
Uberibus ſanctis, immortalique Dearum
Creſcis adoratus gremio. tibi ſæpe Diana
Mænalios arcus venatriceſque pharetras
Suſpendit, puerile decus. tu ſæpe Minervæ
Luſiſti clypeo, fulvamque impune pererrans
Ægida, tractaſti blandos interritus angues,
Sæpe tuas etiam jam nunc gaudente marito
Velavit Regina comas, feſtinaque voti
Præſumptum diadema dedit. cum lævibus ulnis

Suſtu-

Digitized by Google

Suſtulit, & magno porrexit ad oſcula patri.
Nec dilatus honos. mutatus principe Cæſar
Protinus æquari fratri: nec certius umquam
Hortati Superi, nullis præſentior æther
Affuit ominibus. tenebris involverat atra
Lumen hiems. denſoſque Notus collegerat imbres.
Sed mox, cum ſolita miles te voce levaſſet,
Nubila diſſolvit Phœbus, pariterque dabuntur
Sceptra tibi mundoque dies. caligine liber
Boſporus adverſam patitur Chalcedona cerni.
Nec tantum vicina nitent: ſed tota repulſis
Nubibus exuitur Thrace. Pangæa renident,
Inſuetoſque palus radios Mæotia vibrat.
Non Boreas nimbos, non Sol ardentior egit.
Imperii lux illa fuit. præſagus obibat
Cuncta nitor: riſitque tuo Natura ſereno.
Viſa etiam medio populis mirantibus audax
Stella die, dubitanda nihil, nec crine retuſo
Languida, ſed quantus numeratur nocte Bootes.
Emicuitque plagis alieni temporis hoſpes
Ignis, & agnoſci potuit, cum Luna lateret.
Sive parens Auguſta fuit, ſeu forte relaxit
Divi ſidus avi, ſeu te properantibus aſtris
Cernere Sol patiens cælum commune remiſit.
Apparet quid ſigna ferant. ventura poteſtas
Claruit Aſcanio, ſubita cum luce comarum
Innocuus flagraret apex, Phrygioque volutus
Vertice, fatalis redimiret tempora candor.
At tua cæleſtes illuſtrant omina flammæ.
Talis ab Idæis primævus Jupiter antris
Poſſeſſi ſtetit arce poli, famuloſque recepit
Natura tradente Deos. lanugine nondum
Vernabant vultus, nec adhuc per colla fluebant
Moturæ convexa comæ. tum ſcindere nubes
Diſcebat, fulmenque rudi torquere lacerto.
Lætior augurio genitor, natiſque ſuperbus
Jam paribus, duplici fultus conſorte redibat,
Splendebatque pio complexus pignora curru.
Haud aliter ſummo gemini cum patre Lacones
Progenies Ledæa ſedent: in utroque relucent
Frater, utroque ſoror. ſimili chlamys effluit auro.
Stellati pariter crines. juvat ipſe Tonantem
Error, & ambiguæ placet ignorantia Matri.
Eurotas proprios diſcernere neſcit alumnos.
Ut domus excepit reduces, ibi talia tecum
Pro rerum ſtabili fertur ditione locutus.
Si tibi Parthorum ſolium fortuna dediſſet,
Care puer, terriſque procul venerandus Eois
Barbarus Arſacio conſurgeret ore tiaras:
Sufficeret ſublime genus, luxuque fluentem
Deſide nobilitas poſſet te ſola tueri.
Altera Romanæ longe rectoribus aulæ
Conditio. virtute decet, non ſanguine niti:
Major & utilior fato conjuncta potenti,
Vile latens virtus. quid enim ſubmerſa tenebris
Proderit obſcuro? veluti ſine remige puppis;
Vel lyra, quæ reticet; vel, qui non tenditur, arcus.
Hanc tamen haud quiſquam, qui non agnoverit ante
Semet, & incertos animi pacaverit æſtus,
Inveniet. longis illuc ambagibus itur.
Diſce orbis, quod quiſque ſibi cum conderet artus
Noſtros, ætheriis miſcens terrena Prometheus,
Sinceram patrio mentem furatus Olympo
Continuit clauſtris, indignantemque revinxit.
Et, cum non aliter poſſent mortalia fingi,
Adjunxit geminas. illæ cum corpore lapſæ
Intereunt; hæc ſola manet, buſtoque ſuperſtes
Evolat. hanc alta capitis fundavit in arce
Mandatricem operum, proſpecturamque labori.
Illas inferius collo, præceptaque ſummæ
Paſſuras dominæ digna ſtatione locavit,
Quippe opifex, veritus confundere ſacra profanis,
Diſtribuit partes animæ, ſedeſque removit.
Iram ſanguinei regio ſub pectore cordis
Protegit imbutam flammis, avidamque nocendi,
Præcipitemque ſui: rabie ſuccenſa tumeſcit,
Contrahitur ſtupefacta metu. cumque omnia ſecum
Duceret, & requiem membris veſana negaret,
Invenit pulmonis opem, madidumque furenti
Præbuit, ut tumidæ ruerent in mollia fibræ.
At ſibi cuncta petens, nil collatura cupido
In jecur, & tractus imos compulſa receſſit.
Quæ, velut immanes reſerat dum bellua rictus,
Expleri, paſcique nequit: nunc verbere curas
Torquet avaritiæ, ſtimulis nunc flagrat amorum,
Nunc gaudet, nunc mœſta dolet, ſatiataque rurſus
Exoritur, cæſaque redit pollentius Hydra.
Hos igitur ſi quis potuit ſedare tumultus,
Inconcuſſa dabit puræ ſacraria menti.
Tu licet extremos late dominere per Indos,
Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorent:
Si metuis, ſi prava cupis, ſi duceris ira,
Servitii patiere jugum: tolerabis iniquas
Interius leges. tunc omnia jure tenebis,
Cum poteris rex eſſe tui: proclivior uſus
In pejora datur, ſuadetque licentia luxum,
Illecebriſque effræna favet. tunc vivere caſte
Aſperius, cum prompta Venus. tunc durius iræ
Conſulitur, cum pœna patet. ſed comprime motus:
Nec tibi quid liceat, ſed quid feciſſe decebit,
Occurrat, mentemque domet reſpectus honeſti.
Hoc te præterea crebro ſermone monebo,
Ut te totius medio telluris in ore
Vivere cognoſcas: cunctis tua gentibus eſſe
Facta palam: nec poſſe dari regalibus uſquam
Secretum vitiis: nam lux altiſſima fati
Occultum nihil eſſe ſinit, latebraſque per omnes
Intrat, & abſtruſos implorat fama receſſus.
Sis pius in primis. nam cum vincamur in omni
Munere, ſola Deos æquat clementia nobis.
Neu dubie ſuſpectus agas: neu falſus amicis,
Rumorumve avidus. qui talia curat, inanes
Horrebit ſtrepitus nulla non anxius hora.
Non ſic excubiæ, non circumſtantia pila,
Quam tutatur amor. non extorquebis amari.
Hoc alterna fides, hoc ſimplex gratia donat.
Nonne vides, operum quo ſe pulcherrimus ille
Mundus amore liget, nec vi connexa per ævum
Conſpirent elementa ſibi? quod limite Phœbus
Contentus medio, contentus litore pontus?
Et qui perpetuo terras ambitque vehitque,
Nec premat incumbens, oneri nec ceſſerit aer?
Qui terret, plus ipſe timet. ſors iſta tyrannis
Convenit. invideant claris, forteſque trucident,
Muniti gladiis vivant ſeptique venenis,
Ancipites habeant arces, trepidique minentur.
Tu civem, patremque geras. tu conſule cunctis,
Non tibi: nec tua te moveant, ſed publica vota.
In commune jubes ſi quid, cenſeſve tenendum,
Primus juſſa ſubi; tunc obſervantior æqui
Fit populus, nec ferre negat, cum viderit ipſum
Auctorem parere ſibi. componitur orbis

Regis

Digitized by Google

Regis ad exemplum. nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, ut vita regentis.
Mobile mutatur ſemper cum principe vulgus.
His tamen effectis, neu faſtidire minores,
Neu pete præſcriptos homini tranſcendere fines.
Inquinat egregios adjuncta ſuperbia mores.
Non tibi tradidimus dociles ſervire Sabæos,
Armeniæ dominum non te præfecimus oræ;
Non damus Aſſyriam, tenuit quam femina gentem,
Romani, qui cuncta diu rexere, regendi;
Qui nec Tarquinii faſtus, nec jura tulere
Cæſaris. annales veterum delicta loquentur.
Hærebunt maculæ. quis non per ſecula damnet
Cæſareæ portenta domus? quem dira Neronis
Funera, quem rupes Caprearum terra latebit
Inceſto poſſeſſa ſeni? victura feretur
Gloria Trajani; non tam quod Tigride victo,
Noſtra triumphati fuerint provincia Parthi,
Alta quod invectus fractis Capitolia Dacis;
Quam patriæ quod mitis erat. ne deſine tales,
Nate, ſequi. ſi bella tonant, prius agmina duris
Exerce ſtudiis; & ſævo præſtrue Marti.
Non brumæ requies, non hibernacula ſegnes
Enervent torpore manus. ponenda ſalubri
Caſtra loco: præbenda vigil cuſtodia vallo.
Diſce ubi denſari cuneos, ubi cornua tendi
Æquius, aut iterum flecti: quæ montibus aptæ,
Quæ campis acies, quæ fraudi accommoda vallis:
Quæ via difficilis. fidit ſi mœnibus hoſtis,
Tum tibi murali libretur machina pulſu.
Saxa rota. præceps aries protectaque portas
Teſtudo feriat. ruat emerſura juventus
Effoſſi per operta ſoli. ſi longa moretur
Obſidio; tum vota cave ſecura remittas,
Incluſumve putes. multis damnoſa fuere
Gaudia. diſperſi pereunt, ſomnove ſoluti.
Sæpius incautæ nocuit victoria turbæ.
Neu tibi regificis tentoria larga redundent
Deliciis, neve imbelles ac ſigna maniplos
Luxuries armata trahat: neu flantibus Auſtris,
Neu pluviis cedas: neu defenſura calorem
Aurea ſummoveant rapidos umbracula Soles.
Inventis utere cibis: ſolabere partes
Æquali ſudore tuas. ſi collis iniquus,
Primus ini. ſilvam ſi cædere provocat uſus,
Sumta ne pudeat quercum ſtraviſſe bipenni.
Calcatur ſi pigra palus, tuus ante profundum
Prætentet ſonipes. fluvios tu protere curſu
Hærentes glacie, liquidos tu ſcinde natatu.
Nunc eques in medias equitum te conſere turmas:
Nunc pedes aſſiſtas pediti. tum promtius ibunt
Te ſocio: tum conſpicuus, gratuſque feretur
Sub te teſte labor. Dicturum plura parentem
Voce ſubit: Equidem, faveant modo Numina cœptis,
Hæc effecta dabo: nec me fratrique, tibique
Diſſimilem populi commiſſaque regna videbunt.
Sed cur non potius, verbis quæ diſſeris, uſu
Experior? gelidas certe nunc tendis in Alpes.
Duc tecum comitem. figant ſine noſtra tyrannum
Spicula, palleſcat noſtro ſine barbarus arcu.
Italiamne feram furiis prædonis acerbi
Subjectam? patiar Romam ſervire clienti?
Uſque adeone puer? nec me polluta poteſtas,
Nec pia cognati tanget vindicta cruoris?
Per ſtrages equitare libet. da protinus arma.
Cur annos obicis? pugnæ cur arguor impar?
Æqualis mihi Pyrrhus erat, cum Pergama ſolus
Verteret, & patri non degeneraret Achilli.
Denique ſi princeps caſtris hærere nequibo,
Vel miles veniam. Delibat dulcia nati
Oſcula, miratuſque refert; Laudanda petiſti:
Sed feſtinus amor. veniet robuſtior ætas.
Ne propera. nec dum decimas emenſus ariſtas
Aggrederis metuenda viris. veſtigia magnæ
Indolis agnoſco. fertur Pellæus Eoum
Qui domuit Porum, cum proſpera ſæpe Philippi
Audiret, lætos inter fleviſſe ſodales,
Nil ſibi vincendum patris virtute relinqui.
Hos video motus. fas ſit promittere patri.
Tantus eris: noſtro nec debes regna favori,
Quæ tibi jam natura dedit. ſic mollibus olim
Stridula ducturum pratis examina regem
Naſcentem venerantur apes, & publica mellis
Jura petunt, traduntque favos. ſic paſcua parvus
Vindicat, & necdum firmatis cornibus audax
Jam regit armentum vitulus. ſed prælia differ
In juvenem, patienſque meum cum fratre tuere
Me bellante locum. vos impacatus Araxes,
Vos celer Euphrates timeat. ſit Nilus ubique
Veſter, & emiſſo quidquid Sol imbuit ortu.
Si pateant Alpes, habeat ſi cauſſa ſecundos
Juſtior eventus, aderis, parteſque receptas
Suſcipies, animoſa tuas ut Gallia leges
Audiat, & noſtros æquus modereris Iberos.
Tunc ego ſecurus fati, lætuſque laborum
Diſcedam, vobis utrumque regentibus axem.
Interea Muſis, animus dum mollior, inſta,
Et, quæ mox imitere, legas: nec deſinat umquam
Tecum Graja loqui, tecum Romana vetuſtas.
Antiquos evolve duces. aſſueſce futuræ
Militiæ. Latium retro te confer in ævum.
Libertas quæſita placet? mirabere Brutum.
Perfidiam damnas? Metii ſatiabere pœnis.
Triſte rigor nimius? Torquati deſpue mores.
Mors impenſa bonum? Decios venerare ruentes.
Vel ſolus quid fortis agat, te ponte ſoluto
Oppoſitus Cocles, Mucii te flamma docebit.
Quid mora perfringat, Fabius: quid rebus in arctis
Dux gerat, oſtendat Gallorum ſtrage Camillus.
Diſcitur hinc nullos meritis obſiſtere caſus:
Prorogat æternam feritas tibi Punica famam,
Regule: ſucceſſus ſuperant adverſa Catonis.
Diſcitur hinc quantum paupertas ſobria poſſit:
Pauper erat Curius, cum Reges vinceret armis.
Pauper Fabricius, Pyrrhi cum ſperneret aurum.
Sordida Serranus flexit Dictator aratra.
Luſtratæ lictore caſæ, faſceſque ſalignis
Poſtibus affixi. collectæ Conſule meſſes,
Et ſulcata diu trabeato rura colono.

Hæc genitor præcepta dabat. velut ille carinæ
Longævus rector, variis quem ſæpe procellis
Exploravit hiems, ponto jam feſſus & annis
Æquoreas alni nato commendat habenas,
Et caſus arteſque docet, quo dextra regatur
Sidere, quo fluctus poſſint moderamine falli:
Quæ nota nimborum: quæ fraus infida ſereni:
Quid Sol occiduus prodat: quo ſaucia vento
Decolor iratos attollat Cynthia vultus.
Adſpice nunc, quacumque micas, ſeu circulus Auſtri,
Magne parens, gelidi ſeu te metuere Triones:
Adſpice, completur votum. jam natus adæquat
Te meritis, &, quod magis eſt optabile, vincit,

Subni-

Digitized by Google

Subnixus Stilicone tuo: quem fratribus ipſe
Diſcedens clypeum defenſoremque dediſti.
Pro nobis nihil ille pati, nullumque recuſat
Diſcrimen tentare ſui: non dura viarum,
Non incerta maris. Lybiæ ſqualentis arenas
Audebit ſuperare pedes, madidaque cadente
Pleiade Gætulas intrabit navita Syrtes.
Hunc tamen in primis populos levitate feroces,
Et Rhenum pacare jubes. volat ille citatis
Vectus equis, nullaque latus ſtipante caterva,
Aſpera nubiferas qua Rhetia porrigit Alpes,
Pergit, & hoſtiles, tanta eſt fiducia, ripas
Incomitatus adit. totum properare per amnem
Attonitos humili Reges cervice videres.
Ante ducem noſtrum flavam ſparſere Sicambri
Cæſariem, pavidoque orantes murmure Franci
Procubuere ſolo. juratur Honorius abſens,
Imploratque tuum ſupplex Alamannia nomen.
Baſtarnæ venere truces. venit accola ſilvæ
Bructerus Hercyniæ. latiſque paludibus exit
Cimber, & ingentes Albin liquere Cheruſci.
Accipit ille preces varias, tardeque rogatus
Annuit, & magno pacem pro munere donat.
Nobilitant veteres Germanica fœdera Druſos,
Marte ſed ancipiti, ſed multis cladibus empta.
Quis victum meminit ſola formidine Rhenum?
Quod longis alii bellis potuere mereri,
Hoc tibi dat Stiliconis iter. poſt otia Galli
Limitis, hortaris Graias fulcire ruinas.
Ionium tegitur velis, ventique laborant
Tot curvare ſinus, ſervaturaſque Corinthum
Proſequitur facili Neptunus gurgite claſſes.
Et puer Iſthmiaci jam pridem litoris exul
Secura repetit portus cum matre Palæmon.
Plauſtra cruore natant: metitur pellita juventus.
Pars morbo, pars enſe perit. non luſtra Lycæi,
Non Erymantheæ jam copia ſufficit umbræ
Innumeris exuſta rogis, nudataque ferro
Sic flagraſſe ſuas lætantur Mænala ſilvas.
Excutiat cineres Ephyre; Spartanus & Arcas
Tutior exangues pedibus proculcat acervos;
Feſſaque penſatis reſpiret Græcia pœnis.
Gens, qua non Scythicos diffuſior ulla Triones
Incoluit, cui parvus Athos, anguſtaque Thrace,
Cum tranſiret, erat; per te, vireſque tuorum
Fracta Ducum, lugetque ſibi jam rara ſuperſtes,
Et, quorum turbæ ſpatium vix præbuit orbis,
Uno colle latent. ſitiens, incluſaque vallo
Ereptas quæſivit aquas, quas hoſtibus ante
Irriguas alio Stilico deflexerat arcu,
Mirantemque novas ignota per avia valles
Juſſerat averſo fluvium migrare meatu.
Obvia quid mirum vinci, cum barbarus ultro
Jam cupiat ſervire tibi? tua Sarmata diſcors
Sacramenta petit. projecta pelle Gelonus
Militat: in Latios ritus tranſiſtis Alani.
Ut fortes in Marte viros, animiſque paratos,
Sic juſtos in pace legis, longumque tueris
Electos, crebris nec ſuccedentibus urges.
Judicibus notis regimur, fruimurque quietis,
Militiæque bonis; ceu bellatore Quirino,
Ceu placido moderante Numa. non imminet enſis,
Nullæ nobilium cædes: non crimina vulgo
Texuntur: patria mœſtus non truditur exul:
Impia continui ceſſant augmenta tributi:
Non infelices tabulæ: non haſta refixas
Vendit opes: avida ſector non voce citatur:
Nec tua privatis creſcunt æraria damnis.
Munificus largi, ſed non & prodigus, auri.
Perdurat non empta fides, nec pectora merces
Alligat. ipſa ſuo pro pignore caſtra laborant.
Te miles nutritor amat. quæ denique Romæ
Cura tibi? quam fixa manet reverentia patrum?
Firmatur ſenium juris, priſcamque reſumunt
Canitiem leges, emendanturque vetuſtæ,
Acceduntque novæ. talem ſenſere Solonem
Res Pandioniæ. ſic armipotens Lacedæmon
Deſpexit muros rigido munita Lycurgo.
Quæ ſub te vel cauſa gravis, vel judicis error
Negligitur? dubiis quis litibus addere finem
Juſtior, & merſum latebris educere verum?
Quæ pietas, quantuſque rigor, tranquillaque magni
Vis animi, nulloque levis terrore moveri;
Nec nova mirari facilis! quam docta facultas
Ingenii, linguæque modus! reſponſa verentur
Legati, gravibuſque latet ſub moribus ætas.
Quantus in ore pater radiat! quam torva voluptas
Frontis, & auguſti majeſtas grata pudoris!
Jam patrias imples galeas: jam cornus avita
Tentatur vibranda tibi. promittitur ingens
Dextra rudimentis, Romanaque vota moratur.
Quis decor, incedis quoties clypeatus, & auro
Squameus, & rutilus criſtis, & caſſide major!
Sic cum Threicia primum ſudaret in haſta,
Flumina laverunt puerum Rhodopeia Martem.
Quæ vires jaculis! vel cum Gortynia tendis
Spicula, quam felix arcus, certique petitor
Vulneris, & juſſum mentiri neſcius ictum!
Scis quo more Cydon, qua dirigat arte ſagittas
Armenius, refugo quæ ſit fiducia Partho.
Sic Amphioniæ pulcher ſudore palæſtræ
Alcides pharetras, Dircæaque tela ſolebat
Prætentare feris, olim domitura Gigantas,
Et pacem latura polo: ſemperque cruentus
Ibat, & Alcmenæ prædam referebat ovanti.
Cæruleus tali proſtratus Apolline Python
Implicuit fractis moritura volumina ſilvis.
Cum vectaris equo, ſimulacraque Martia ludis,
Quis molles ſinuare fugas, quis tendere contum
Acrior, aut ſubitos melior flexiſſe recurſus?
Non te Maſſagetæ, non gens exercita campo
Theſſala, non ipſi poterunt æquare bimembres.
Vix comites alæ, vix te ſuſpenſa ſequuntur
Agmina, ferventeſque tument poſt terga dracones.
Utque tuis primum ſonipes calcaribus arſit,
Igneſcunt patulæ nares. non ſentit arenas
Ungula, diſcuſſæque jubæ ſparguntur in armos.
Turbantur phaleræ. ſpumoſis morſibus aurum
Fumat. anhelantes exundant ſanguine gemmæ.
Ipſe labor pulviſque decet, confuſaque motu
Cæſaries. veſtis radiato murice Solem
Combibit. ingeſto criſpatur purpura vento.
Si dominus legeretur equis, tua poſceret ultro
Verbera Nereidum ſtabulis nutritus Arion,
Serviretque tuis contempto Caſtore frænis
Cyllarus, & flavum Xantus ſpreviſſet Achillem.
Ipſe tibi famulas præberet Pegaſus alas,
Portaretque libens, melioraque pondera paſſus
Bellerophonteas indignaretur habenas.
Quin etiam velox Auroræ nuntius Æthon,
Qui fugat hinnitu ſtellas, roſeoque domatur
Lucifero, quoties equitem te cernit ab aſtris,



Digitized by Google

Invidet, inque tuis mavult ſpumare lupatis.
  Nunc quoque quos habitus, quantæ miracula pompæ
Vidimus, Auſonio cum jam ſuccinctus amictu
Per Ligurum populos ſolito conſpectior ires,
Atque inter niveas alte veherere cohortes,
Obnixiſque ſimul pubes electa lacertis
Sidereum geſtaret onus! ſic numina Memphis
In vulgus proferre ſolet. penetralibus exit
Effigies; brevis illa quidem: ſed plurimus infra
Liniger impoſito ſuſpirat vecte ſacerdos
Teſtatus ſudore Deum. Nilotica ſiſtris
Ripa ſonat, Pharioſque modos Ægyptia ducit
Tibia. ſubmiſſis admugit cornibus Apis.
Omnis nobilitas, omnis tua ſacra frequentant
Tibridis & Latii ſoboles. convenit in unum
Quidquid in orbe fuit procerum, quibus auctor honoris
Vel tu, vel genitor. numeroſo Conſule Conſul
Cingeris, & ſocios gaudes admittere patres.
Illuſtri te prole Tagus, te Gallia doctis
Civibus, & toto ſtipavit Roma Senatu.
Portatur juvenum cervicibus aurea ſedes,
Ornatuque novo gravior Deus. aſperat Indus
Velamenta lapis, pretioſaque fila ſmaragdis
Ducta virent. amethyſtus ineſt, & fulgor Iberus
Temperat arcanis hyacinthi cærula flammis.
Nec rudis in tali ſuffecit gratia textu:
Auget acus meritum, picturatumque metallis
Vivit opus, multaque ornantur iaſpide cultus,
Et variis ſpirat Nereia bacca figuris.
Quæ tantum potuit digitis mollire rigorem
Ambitioſa colus? vel cujus pectinis arte
Traxerunt ſolidæ gemmarum ſtamina telæ?
Invia quis calidi ſcrutatus ſtagna profundi
Tethyos invaſit gremium? quis divitis algæ
Germina flagrantes inter quæſivit arenas?
Quis junxit lapides oſtro? quis miſcuit ignes
Sidonii rubrique maris? tribuere colorem
Phœnices, Seres ſubtemina, pondus Hydaſpes.
Hoc ſi Mæonias cinctu graderere per urbes,
In te pampineos transferret Lydia thyrſos,
In te Nyſa choros. dubitaſſent Orgia Bacchi
Cui furerent. irent blandæ ſub vincula tigres.
  Talis Erythræis intextus nebrida gemmis
Liber agit currus, & Caſpia flectit eburnis
Colla jugis: Satyri circum, crinemque ſolutæ
Mænades adſtringunt hederis victricibus Indos.
Ebrius hoſtili velatur palmite Ganges.
Auſpice mox lætum ſonuit clamore tribunal,
Te faſtos ineunte quater ſollennia ludit
Omina libertas. deductum Vindice morem
Lex celebrat, famuluſque jugo laxatus herili
Ducitur, & grato remeat ſecurior ictu.
Triſtis conditio pullata fronte recedit.
In civem rubuere genæ, tergoque removit
Verbera permiſſi felix injuria voti.
Proſpera Romuleis ſperantur tempora rebus
In nomen ventura tuum. præmiſſa futuris
Dant exempla fidem. quoties te curſibus ævi
Præfecit, toties acceſſit laurea patri.
Auſi Danubium quondam tranare Gruthungi
In lintres fregere nemus. ter mille ruebant
Per fluvium plenæ cuneis immanibus alni.
Dux Odothæus erat. tantæ conamina claſſis
Incipiens ætas & primus contudit annus.
Submerſæ ſedere rates. fluitantia numquam
Largius Arctoos pavere cadavera piſces.
Corporibus premitur Peuce. per quinque recurrens
Oſtia Barbaricos vix egerit unda cruores.
Confeſſuſque parens Odothæi regis opima
Rettulit, exuviaſque tibi. civile ſecundis
Conficis auſpiciis bellum. tibi debeat orbis
Fata Gruthungorum, debellatumque tyrannum.
Iſter ſanguineos egit te Conſule montes.
Sed patriis olim fueras ſucceſſibus auctor,
Nunc eris ipſe tuis. ſemper venere triumphi
Cum trabeis, ſequiturque tuos victoria faſces.
Sis precor aſſiduus Conſul, Mariique relinquas,
Et ſenis Auguſti numerum. quæ gaudia mundo,
Per tua lanugo cum ſerpere cœperit ora,
Cum tibi prodiderit feſtas nox pronuba tedas!
Quæ tali devota toro, quæ murice fulgens
Ibit in amplexus tanti Regina mariti?
Quænam tot Divis veniet nurus, omnibus arvis,
Et toto dotanda mari? quantuſque feretur
Idem per Zephyri metas Hymenæus & Euri!
O mihi ſi liceat thalamis intendere carmen
Connubiale tuis, ſi te jam dicere patrem!
Tempus erit, cum tu trans Rheni cornua victor,
Arcadius captæ ſpoliis Babylonos onuſtus,
Communem majore toga ſignabitis annum,
Crinituſque tuo ſudabit faſce Suevus:
Ultima fraternas horrebunt Bactra ſecures.

# In Nuptias Honorii & Mariæ.

## *PRÆFATIO.*

Surgeret in thalamum ducto cum Pelion arcu,
  Nec caperet tantos hoſpita terra Deos:
Cum ſocer æquoreus, numeroſaque turba ſororum
  Certarent epulis continuare dies:
Præberetque Jovi communia pocula Chiron,
  Molliter obliqua parte refuſus equi:
Peneus gelidos mutaret nectare fontes,
  Œtæis fluerent ſpumea vina jugis;
Terpſichore facilem laſcivo pollice movit
  Barbiton, & molles duxit in antra choros.
Carmina nec Superis, nec diſplicuere Tonanti,
  Cum teneris noſſent congrua vota modis.
Centauri, Faunique negant, quæ flectere Rhœton,
  Quæ rigidum poterant plectra movere Pholum.
Septima lux aderat cælo, totieſque renatas
  Viderat exactos Heſperus igne choros.
Tum Phœbus, quo ſaxa domat, quo pertrahit ornos,
  Pectine tentavit nobiliore lyram.
Venturumque ſacris fidibus jam ſpondet Achillem:
  Jam Phrygias cædes, jam Simoenta canit.
Frondoſo ſtrepuit felix Hymenæus Olympo.
  Reginam reſonant Othrys, & Oſſa Thetin.

Hauſe-

Digitized by Google

Hauſerat inſolitos promiſſæ virginis ignes
Auguſtus, pronoque rudis flagraverat æſtu.
Nec novus unde calor, nec quid ſuſpiria vellent
Noverat incipiens, & adhuc ignarus amandi.
Non illi venator equus, non ſpicula curæ:
Non jaculum torquere libet. mens omnis aberrat
In vultus, quos fixit Amor. quam ſæpe medullis
Erupit gemitus! quoties incanduit ore
Confeſſus ſecreta rubor! nomenque beatum
Injuſſæ ſcripſere manus! jam munera nuptæ
Præparat, & pulcros, Mariæ ſed luce minores,
Eligit ornatus, quidquid venerabilis olim
Livia, Divorumque nurus geſſere ſuperbæ.
Incuſat ſpes ægra moras, longique videntur
Stare dies, ſegnemque rotam non flectere Phœbe.
Scyria ſic tenerum virgo flammabat Achillem,
Fraudis adhuc expers, bellatriceſque docebat
Ducere fila manus, & mox, quos horruit Ide,
Theſſalicos roſeo pectebat pollice crines.
Hæc etiam queritur ſecum: Quonam uſque verendus
Cunctatur mea vota ſocer? quid jungere differt
Quam pepigit, caſtaſque preces implere recuſat?
Non ego, luxuriem Regum, moremve ſecutus,
Quæſivi vultum tabulis, ut nuntia formæ
Lena per innumeros iret pictura penates:
Nec variis dubium thalamis lecturus amorem
Ardua commiſi falſæ connubia ceræ.
Non rapio præceps alienæ fœdera tedæ,
Sed quæ ſponſa mihi pridem: patriiſque relicta
Mandatis uno materni ſanguinis ortu
Communem partitur avum. faſtigia ſupplex
Depoſui, geſſique procum. de limine ſacro
Oratum miſſi proceres, qui proxima nobis
Jura tenent. fateor, Stilico, non parva popoſci:
Sed certe mereor princeps, hoc principe natus,
Qui ſibi te generum fraterna prole revinxit,
Cui Mariam debes. fœnus mihi ſolve paternum.
Redde ſuos aulæ. mater fortaſſe rogari
Mollior. o patrui germen, cui nominis hæres
Succeſſi, ſublime decus torrentis Iberi,
Stirpe ſoror, pietate parens, tibi creditus infans,
Inque tuo crevi gremio, partuque remoto
Tu potius Flaccilla mihi. quid dividis ergo
Pignora? quid juveni natam non tradis alumno?
Optatuſne dies aderit? dabiturne jugalis
Nox umquam? tali ſolatur vulnera queſtu.
Riſit Amor, placidæque volat trans æquora matri
Nuntius, & totas jactantior explicat alas.
Mons latus Ionium Cypri præruptus obumbrat,
Invius humano greſſu, Phariumque cubile
Proteos, & ſeptem diſpectans cornua Nili.
Hunc neque candentes audent veſtire pruinæ:
Hunc venti pulſare timent; hunc lædere nimbi.
Luxuriæ, Venerique vacat. pars acrior anni
Exſulat: æterni patet indulgentia veris.
In campum ſe fundit apex, hunc aurea ſepes
Circuit, & fulvo defendit prata metallo.
Mulciber, ut perhibent, his oſcula conjugis emit
Mœnibus, & tales uxorius obtulit arces.
Intus rura micant, manibus quæ ſubdita nullis
Perpetuum florent Zephyro contenta colono:
Umbroſumque nemus, quo non admittitur ales,
Ni probet ante ſuos Diva ſub judice cantus.
Quæ placuit, fruitur ramis: quæ victa, recedit.
Vivunt in Venerem frondes, omniſque viciſſim
Felix arbor amat. nutant ad mutua palmæ
Fœdera. populeo ſuſpirat populus ictu;
Et platani platanis alnoque aſſibilat alnus.
Labuntur gemini fontes. hic dulcis, amarus
Alter, & infuſis corrumpunt mella venenis,
Unde Cupidineas armavit fama ſagittas.
Mille pharetrati ludunt in margine fratres,
Ore pares, habitu ſimiles, gens mollis Amorum.
Hos Nymphæ pariunt, illum Venus aurea ſolum
Edidit. ille Deos cælumque & ſidera cornu
Temperat, & ſummos dignatur figere reges.
Hi plebem feriunt. nec cetera numina deſunt.
Hic habitat nullo conſtricta licentia nodo,
Et flecti faciles iræ, vinoque madentes
Excubiæ, lacrimæque rudes, & gratus amantum
Pallor, & in primis titubans audacia furtis,
Jucundique metus, & non ſecura voluptas;
Et laſciva volant levibus perjuria pennis.
Hos inter petulans alta cervice Juventas
Excludit Senium luco. procul atria Divæ
Permutant radios, ſilvaque obſtante vireſcunt.
Lemnius hæc etiam gemmis extruxit & auro,
Admiſcens artem pretio, trabibuſque ſmaragdis
Suppoſuit cæſas hyacinthi rupe columnas.
Beryllo paries, & iaſpide lubrica ſurgunt
Limina, deſpectuſque ſolo calcatur achates.
In medio glebis redolentibus area dives
Præbet odoratas meſſes. hic mitis amomi,
Hic caſiæ matura ſeges, Panchaia turgent
Cinnama, nec ſicca frondeſcunt vimina coſto,
Tardaque ſudanti prorepunt balſama ligno.
Quo poſtquam dilapſus Amor, longaſque peregit
Penna vias; alacer, paſſuque ſuperbior intrat.
Cæſariem tunc forte Venus ſubnixa coruſco
Fingebat ſolio. dextra lævaque ſorores
Stabant Idaliæ. largos hæc nectaris imbres
Irrigat: hæc morſu numeroſi dentis eburno
Multifidum diſcrimen arat: ſed tertia retro
Dat varios nexus, & juſto dividit orbes
Ordine, neglectam partem ſtudioſa relinquens.
Plus error decuit: ſpeculi nec vultus egebat
Judicio. ſimilis tecto monſtratur in omni,
Et rapitur quocumque videt. dum ſingula cernit,
Seque probat, nati venientis conſpicit umbram,
Ambroſioque ſinu puerum complexa ferocem,
Quid tantum gaviſus, ait? quæ prælia ſudas
Improbe? quis jacuit telis? iterumne Tonantem
Inter Sidonias cogis mugire juvencas?
An Titana domas? an paſtoralia Lunam
Rurſus in antra vocas? durum, magnumque videris
Debellaſſe Deum. Suſpenſus in oſcula matris
Ille refert: Lætare parens, immane tropæum
Retulimus: noſtrum jam ſenſit Honorius arcum.
Scis Mariam, patremque ducem, qui cuſpide Gallos,
Italiamque fovet: nec te præclara Serenæ
Fama latet. propera: regalibus annue votis:
Junge toros. Gremio natum Cytherea removit:
Et crines feſtina ligat, peplumque fluentem
Allevat, & blando ſpirantem numine ceſton
Cingitur, impulſos pluviis quo mitigat amnes,
Quo mare, quo ventos, irataque fulmina ſolvit.
Ut ſtetit ad litus, parvis hæc fatur alumnis:
Ecquis erit, pueri, vitreas qui lapſus in undas
Huc rapidum Tritona vocet, quo vecta per altum

Deferar? haud umquam tanto mihi venerit uſu.
Sacri, quos petimus, thalami. pernicius omnes
Quærite, ſeu concha Libycum circumtonat æquor,
Ogygias ſeu frangit aquas. quicumque repertum
Duxerit, aurata donabitur ille pharetra.
Dixerat, & ſparſa diverſi plebe feruntur
Exploratores. pelagi ſub fluctibus ibat
Carpathii Triton, obluctantemque petebat
Cymothoen. timet illa ferum, ſeſeque ſequenti
Surripit, & duris elabitur uda lacertis.
Heus, inquit ſpeculatus Amor, num veſtra ſub imis
Furta tegi potuere vadis? accingere noſtram
Vecturus dominam. pretium non vile laboris
Cymothoen facilem, quæ nunc detrectat, habebis.
Hac mercede veni. Prorupit gurgite torvus
Semifer. undoſi verrebant brachia crines.
Hiſpida tendebat bifido veſtigia cornu,
Qua priſtis commiſſa viro. ter pectora movit.
Jam quarto Paphias tractu ſulcabat arenas.
Umbratura Deam retro ſinuatur in arcum
Bellua. tum vivo ſquallentia murice terga
Purpureis mollita toris. hoc navigat oſtro
Fulta Venus. niveæ delibant æquora plantæ.
Proſequitur volucrum late comitatus Amorum,
Tranquillumque choris quatitur mare, ſerta per omnem
Neptuni diſperſa domum. Cadmeia ludit
Leucothoe, frænatque roſis delphina Palæmon.
Alternas violis Nereus interſerit algas.
Canitiem Glaucus ligat immortalibus herbis.
Nec non & variis vectæ Nereides ibant
Audito rumore feris. hanc piſce volutam
Sublevat Oceani monſtrum Tarteſſia tigris.
Hanc timor Ægæi rupturus fronte carinas
Trux aries. hæc cærulea ſuſpenſa leæna
Innatat. hæc viridem trahitur complexa juvencum.
Certatimque novis ornant connubia donis.
Cingula Cymothoe, rarum Galathea monile,
Et gravibus Spatale baccis diadema ferebat
Intextum, rubro quas legerat ipſa profundo.
Mergit ſe ſubito, vellitque coralia Doto.
Vimen erat, dum ſtagna ſubit. proceſſerat undis:
Gemma fuit. nuda Venerem cinxere corona,
Plaudenteſque ſimul tali cum voce ſequuntur:
  Hos Mariæ cultus, hæc munera noſtra precamur
Reginæ Regina feras. dic talia numquam
Promeruiſſe Thetin, nec cum ſoror Amphitrite
Noſtro nupta Jovi. devotum ſentiat æquor,
Agnoſcat famulum virgo Stiliconia pontum.
Victrices nos ſæpe rates, claſſemque paternam
Veximus, attritis cum tenderet ultor Achivis.
  Jam Ligurum terris ſpumantia pectora Triton
Appulerat, laſſoſque fretis extenderat orbes.
Continuo ſublime volans ad mœnia Gallis
Condita lanigeri ſuis oſtentantia pellem
Pervenit. adventu Veneris pulſata recedunt
Nubila. clareſcunt puris Aquilonibus Alpes.
Lætitiæ cauſas ignorat dicere miles.
Lætaturque tamen. Mavortia ſigna rubeſcunt
Floribus, & ſubitis animantur frondibus haſtæ.
Illa ſuum dictis affatur talibus agmen:
Gradivum, noſtri comites, arcete parumper,
Ut ſoli vacet aula mihi. procul igneus horror
Thoracum, gladioſque tegat vagina minaces.
Stent bellatrices aquilæ, ſævique dracones.
Fas ſit caſtra meis hodie ſuccumbere ſignis.
Tibia pro lituis, & pro clangore tubarum



Molle lyræ, fauſtumque canant. epulentur ad ipſas
Excubias. mediis ſpirent crateres in armis.
Laxet terribiles Majeſtas regia faſtus,
Et ſociam plebem non indignata poteſtas
Confundat turbæ proceres. ſolvantur habenis
Gaudia: nec leges pudeat ridere ſeveras.
Tu feſtas, Hymenæe, faces; tu, Gratia, flores
Elige; tu geminas, Concordia, necte coronas.
Vos, pennata cohors, quocumque vocaverit uſus,
Diviſa properate manu, neu marceat ulla
Segnities. alii funalibus ordine ductis
Plurima venturæ ſuſpendite lumina nocti.
Hi noſtra nitidos poſtes obducere myrto
Contendant: pars nectareis adſpergere tecta
Fontibus, & flamma lucos adolere Sabæos.
Pars infecta croco velamina lutea Serum
Pandite, Sidoniaſque ſolo proſternite veſtes.
Aſt alii thalamum docto componite textu.
Stamine gemmato, picturatiſque columnis
Ædificetur apex: qualem non Lydia dives
Erexit Pelopi: nec quem ſtruxere Lyæo
Indorum ſpoliis & opaco palmite Bacchæ.
Illic exuvias omnes cumulate parentum:
Quidquid avus ſenior Mauro vel Saxone victis,
Qudquid ab innumeris ſocio Stilicone tremendus
Quæſivit genitor bellis: quodcumque Gelonus
Armeniuſve dedit. quantum crinita ſagittis
Attulit extremo Meroe circumflua Nilo:
Miſit Achæmenio quidquid de Tigride Medus,
Cum ſupplex emeret Romanam Parthia pacem.
Nobilibus gazis opibuſque cubilia ſurgant
Barbaricis. omnes thalamo conferte triumphos.
Sic ait, & ſponſæ petit improviſa penates.
Illa autem ſecura tori, tedaſque parari
Neſcia, divinæ fruitur ſermone parentis,
Maternoſque bibit mores, exemplaque diſcit
Priſca pudicitiæ: Latios nec volvere libros
Deſinit aut Grajos, ipſa genitrice magiſtra,
Mæonius quæcumque ſenex, aut Thracius Orpheus,
Aut Mitylenæo modulatur pectine Sappho.
Sic Triviam Latona manet: ſic mitis in antro
Mnemoſyne docili tradit præcepta Thaliæ.
Cum procul augeri nitor, & jucundior aer
Attonitam luſtrare domum, fundique comarum
Gratus odor. mox vera fides, numenque refulſit.
Cunctatur ſtupefacta Venus, nunc ora puellæ,
Nunc flavam niveo miratur vertice matrem.
Hæc modo creſcenti, plenæ par altera Lunæ,
Aſſurgit ceu forte minor ſub matre virenti
Laurus, & ingentes ramos, olimque futuras
Promittit jam parva comas: vel flore ſub uno
Ceu geminæ Pæſtana roſæ per jugera regnant.
Hæc largo matura die, ſaturataque vernis
Roribus indulget ſpatio: latet altera nodo,
Nec teneris audet foliis admittere ſoles.
Adſtitit, & blande Mariam Cytherea ſalutat:
  Salve ſidereæ proles Auguſta Serenæ,
Magnorum ſoboles Regum, parituraque Reges.
Te propter Paphias ſedes, Cyprumque reliqui,
Te propter libuit tantos explere labores,
Et tantum tranaſſe maris, ne vilior ultra
Privatos pateretur lares, neu tempore longo
Dilatos juvenis nutriret Honorius ignes.
Accipe fortunam generis, diadema reſume,
Quod tribuas natis, & in hæc penetralia rurſus,
Unde parens progreſſa, redi. fac nulla ſubeſſe

Vincula

Digitized by Google

Vincula cognatæ: quamvis aliena fuiſſes
Principibus, regnum poteras hoc ore mereri.
Quæ potior ſceptris facies? quis dignior aula
Vultus erit? non labra roſæ, non colla pruinæ,
Non crines æquant violæ, non lumina flammæ.
Quam juncto leviter ſeſe diſcrimine confert
Umbra ſupercilii! miſcet quam juſta pudorem
Temperies! nimio nec ſanguine candor abundat.
Auroræ vincis digitos, humeroſque Dianæ.
Ipſam jam ſuperas matrem. ſi Bacchus amator
Dotali potuit cælum ſignare Corona,
Cur nullis virgo redimitur pulcrior aſtris?
Jam tibi molitur ſtellantia ſerta Bootes,
Inque decus Mariæ jam ſidera parturit æther.
I digno nectenda viro, tantique per orbem
Conſors imperii! jam te venerabitur Iſter.
Nomen adorabunt populi. jam Rhenus & Albis
Serviet. in medios ibis Regina Sicambros.
Quid numerem gentes, Atlanteoſque receſſus
Oceani? toto pariter dotabere mundo.
Dixit, & ornatus, dederant quos nuper ovantes
Nereides, collo membriſque micantibus aptat.
Ipſa caput diſtinguit acu, ſubſtringit amictus:
Flammea virgineis accommodat ipſa capillis.
Ante fores jam pompa ſonat, pilentaque ſacram
Præradiant ductura nurum. calet obvius ire
Jam princeps, tardumque cupit diſcedere ſolem.
Nobilis haud aliter ſonipes, quem primus amoris
Sollicitavit odor, tumidus quatienſque decoras
Turbata cervice jubas Pharſalia rura
Pervolat, & notos hinnitu flagitat amnes,
Naribus accenſis. mulcet fœcunda magiſtrum
Spes gregis, & pulcro gaudent armenta marito.
Candidus interea poſitis exercitus armis
Exultat ſocerum circa: nec ſignifer ullus,
Nec miles pluviæ flores diſpergere ritu
Ceſſat, purpureoque ducem perfundere nimbo.
Hæc quoque velati lauro myrtoque canebant:
Dive parens, ſeu te complectitur axis Olympi:
Seu colis Elyſias animarum præmia valles,
En promiſſa tibi Stilico jam vota peregit.
Jam gratæ rediere vices. cunabula penſat,
Acceptum reddit thalamum, natoque reponit
Quod dederas, genitor. numquam te, ſancte, pigebit
Judicii. nec te pietas ſuprema fefellit.
Dignus quem legeres, dignus cui pignora tanti
Principis, & rerum commendarentur habenæ.
Dicere nunc poſſem quæ prælia geſta ſub Æmo,
Quæque cruentarent fumantem Strymona pugnæ.
Quam notus clypeo, quanta vi fulminet hoſtem,
Ni prohiberet Hymen: quæ tempeſtiva relatu
Nunc canimus. quis conſilio, quis juris & æqui
Noſſe modum melior? quod ſemper diffidet, in te
Convenit: ingenio robur, prudentia forti.
Fronte quis æquali? quem ſic Romana decerent
Culmina? ſufficerent quæ tantis pectora curis?
Stes licet in populo, clamet, quicumque videbit,
Hic eſt hic Stilico. ſic te teſtatur, & offert
Celſa poteſtatis ſpecies: non voce feroci,
Non alto ſimulata gradu, non improba geſtu.
Affectant alii quidquid fingique laborant,
Hoc donat natura tibi. pudor emicat una,
Formoſuſque rigor, vultuſque auctura verendos
Canities feſtina venit conſorte remota.
Contingunt gravitaſque ſeni vireſque juventæ.
Utraque te cingit propriis inſignibus ætas.
Ornatur fortuna viro: non ulla nocendi
Tela, nec intecti jugulis civilibus enſes.
Non odium terrore moves, nec fræna reſolvit
Gratia. diligimus pariter, pariterque timemus.
Ipſe metus te noſter amat, juſtiſſime legum
Arbiter, egregiæ pacis fidiſſime cuſtos.
Optime ductorum, fortunatiſſime patrum,
Plus jam plus domino cuncti debere fatemur,
Quod gener eſt, invicte, tuus. vincire corona:
Inſere te noſtris contempto jure choreis.
Sic puer Eucherius ſuperet virtute parentem:
Aurea ſic videat ſimiles Thermantia tedas.
Sic uterus creſcat Mariæ: ſic natus in oſtro
Parvus Honoriades genibus conſidat avitis.

# In Nuptias Honorii Augusti & Mariæ, Feſcenina.

## ALCAICUM.

PRinceps coruſco ſidere pulcrior,
Parthis ſagittas tendere certior,
Eques Gelonis imperioſior,
Quæ digna mentis laus erit arduæ?
Quæ digna formæ laus erit igneæ?
Te Leda mallet quam dare Caſtorem.
Præfert Achilli te proprio Thetis.
Victum fatetur Delos Apollinem.
Credit minorem Lydia Liberum.
Tu cum per altas impiger ilices
Præda citatum cornipedem regas,
Ludantque ventis inſtabiles comæ;
Telis jacebunt ſponte tuis feræ,
Gaudenſque ſacris vulneribus leo
Admittet haſtam morte ſuperbior.
Venus reverſum ſpernat Adonidem,
Damnet reductum Cynthia Virbium,
Cum poſt labores ſub platani voles
Virentis umbra, vel gelido ſpecu
Torrentiorem fallere Sirium,
Et membra ſomno feſſa reſolveris;
O quantus uret tum Dryadas calor!
Quot æſtuantes ancipiti gradu
Furtiva carpent oſcula Naides!
Quis vero acerbis horridior Scythis?
Quis belluarum corde furentior?
Quis, cum micantem te prope viderit,
Non optet ultro ſervitium pati?
Quis non catenas arripiat libens,
Colloque poſcat vincula libero?
Tu ſi nivalis per juga Caucaſi
Sævas petiſſes pulcher Amazonas,
Peltata pugnas deſereret cohors,
Sexu recepto: patris & immemor
Inter frementes Hippolyte tubas
Strictam ſecurim languida poneret,

Et ſemi-

Et ſeminudo pectore cingulum
Forti negatum ſolveret Herculi,
Bellumque ſolus conficeret decor.
Beata, quæ te nox faciet virum,
Primiſque ſeſe junget amoribus.

AGe cuncta nuptiali
Redimita vere tellus
Celebra toros heriles.
Omne nemus cum fluviis,
Omne canat profundum.
Ligures favete campi,
Veneti favete montes,
Subitiſque ſe roſetis
Veſtiat Alpinus apex,
Et rubeant pruinæ.
Atheſis ſtrepat choreis,
Calamiſque flexuoſus
Leve Mincius ſuſurret,
Et Padus electriferis
Admoduletur alnis.
Epuliſque jam repleto
Reſonet Quirite Tibris,
Dominique læta votis
Aurea ſeptemgeminas
Roma coronet arces.
Procul audiant Iberi;
Fluit unde ſemen aulæ:
Ubi plena laurearum,
Imperio fœta domus,
Vix numerat triumphos.
Habet hinc patrem maritus,
Habet hinc puella matrem,
Geminaque parte ductum
Cæſareum flumineo
Stemma recurrit ortu.
Decorent vireta Bætin,
Tagus intumeſcat auro,
Generiſque procreator
Sub vitreis Oceanus
Luxurietur antris.
Orienſque regna fratrum,
Simul Occidenſque plaudat.
Placidæ jocentur urbes,
Quæque novo, quæque nitent
Deficiente Phœbo,
Aquiloniæ procellæ,
Rapidi tacete Cori.
Taceat ſonorus Auſter.
Solus ovantem Zephyrus
Perdominetur annum,

SOlitas galea fulgere comas
Stilico molli necte corona.
Ceſſent litui, ſævumque procul
Martem felix teda releget.
Tractus ab aula rurſus in aulam
Redeat ſanguis patris officiis.
Junge potenti pignora dextra.
Gener Auguſti pridem fueras,
Nunc rurſus eris ſocer Auguſti.
Quæ jam rabies livoris erit?
Vel quis dabitur color invidiæ?
Stilico ſocer eſt, pater eſt Stilico.

ATtollens thalamis Idalium jubar
Dilectus Veneri naſcitur Heſperus.
Jam nuptæ trepidat ſollicitus pudor.
Jam produnt lacrimas flammea ſimplices.
Ne ceſſa, juvenis, cominus aggredi,
Impacata licet ſæviat unguibus.
Non quiſquam fruitur veris odoribus,
Hyblæos latebris nec ſpoliat favos,
Si fronti caveat, ſi timeat rubos.
Armat ſpina roſas, mella tegunt apes.
Creſcunt difficili gaudia jurgio,
Accenditque magis, quæ refugit, Venus.
Quod flenti tuleris, plus ſapit, oſculum.
Dices o quoties, Hoc mihi dulcius,
Quam flavos decies vincere Sarmatas!
Adſpirate novam pectoribus fidem,
Manſuramque facem tradite ſenſibus.
Tam junctis manibus nectite vincula,
Quam frondens hedera ſtringitur æſculus,
Quam lento premitur palmite populus.
Et murmur querula blandius alite
Linguis aſſiduo reddite mutuis.
Et labris animam conciliantibus,
Alternum rapiat ſomnus anhelitum.
Amplexu caleat purpura regio,
Et veſtes Tyrio ſanguine fulgidas
Alter virgineus nobilitet cruor.
Tum victor madido proſilias toro,
Nocturni referens vulnera prælii.
Ducant pervigiles carmina tibiæ,
Permiſſiſque jocis turba licentior,
Exultet tetricis libera legibus.
Paſſim cum ducibus ludite milites.
Paſſim cum pueris ludite virgines.
Hæc vox ætheriis intonet axibus.
Hæc vox per populos, per mare tranſeat:
Formoſus Mariam ducit Honorius.

# DE BELLO GILDONICO LIBER.

REdditus imperiis Auſter, ſubjectaque rurſum
Alterni convexa poli, rectore ſub uno
Conſpirat geminus frænis communibus orbis.
Junximus Europen Libyæ. concordia fratrum
Plena redit. patriis quod ſolum defuit armis,
Tertius occubuit nati virtute tyrannus.
Horret adhuc animus, manifeſtaque gaudia differt,
Dum ſtupet, & tanto cunctatur credere voto:
Nec dum Cinyphias exercitus attigit oras,
Jam domitus Gildon. nullis victoria nodis
Hæſit, non terræ ſpatio, non objice ponti.
Congreſſum, profugum, captum vox nuntiat una,
Rumoremque ſui prævenit laurea belli.
Quo, precor, hæc effecta Deo? robuſta vetuſque
Tempore tam parvo potuit dementia vinci?

Quem

Quem veniens indixit hiems, ver perculit, hoſtem.
Exitii jam Roma timens, & feſſa negatis
Frugibus, ad rapidi limen tendebat Olympi,
Non ſolito viſu, nec qualis jura Britannis
Dividit, aut trepidos ſubmittit faſcibus Indos.
Vox tenuis, tardique gradus, oculique jacentes:
Interius fugere genæ. jejuna lacertos
Exedit macies. humeris vix ſuſtinet ægris
Squallentem clypeum. laxata caſſide prodit
Canitiem, plenamque trahit rubiginis haſtam.
Attigit ut tandem cælum, genibuſque Tonantis
Procubuit, tales orditur mœſta querelas:
Si mea manſuris meruerunt mœnia naſci,
Jupiter, auguriis; ſi ſtant immota Sibyllæ
Carmina: Tarpeias ſi necdum reſpuis arces;
Advenio ſupplex, non ut proculcet Araxem
Conſul ovans, noſtræve premant pharetrata ſecures
Suſa, nec ut rubris aquilas figamus arenis.
Hæc nobis, hæc ante dabas. nunc pabula tantum
Roma precor. miſerere tuæ, pater optime, gentis.
Extremam defende famem. ſatiavimus iram,
Si qua fuit. lugenda Getis, & flenda Suevis,
Hauſimus. ipſa meos exhorret Parthia caſus.
Quid referam, morbive luem, cumuloſve repletos
Stragibus, & crebras corrupto ſidere mortes?
Aut fluvium per tecta vagum, ſummiſque minantem
Collibus? ingentes vexi ſubmerſa carinas,
Remorumque ſonos, & Pyrrhæ ſecula ſenſi.
Hei mihi, quo Latiæ vires, Urbiſque poteſtas
Decidit? in qualem paulatim fluximus umbram?
Armato quondam populo patriiſque vigebam
Conſiliis. domui terras, urbeſque revinxi
Legibus. ad Solem victrix utrumque cucurri.
Poſtquam jura ferox in ſe communia Cæſar
Tranſtulit, & lapſi mores, deſuetaque priſcis
Artibus in gremium pacis ſervile receſſi,
Tot mihi pro meritis Libyam Nilumque dedere,
Ut dominam plebem, bellatoremque ſenatum
Claſſibus æſtivis alerent: geminoque viciſſim
Litore diverſi complerent horrea venti.
Stabat certa ſalus. Memphis ſi forte negaſſet,
Penſabam Pharium Gætulis meſſibus annum.
Frugiferas certare rates, lateque videbam
Punica Niliacis concurrere carbaſa velis.
Cum ſubiit par Roma mihi, diviſaque ſumpſit
Æquales Aurora togas, Ægyptia rura
In partem ceſſere novam. ſpes unica nobis
Reſtabat Libyæ, quæ vix ægreque fovebat
Solo ducta Noto, numquam ſecura futuri.
Semper inops ventique fidem poſcebat, & anni.
Hanc quoque nunc Gildon rapuit ſub fine cadentis
Autumni. pavido metimur cærula voto,
Puppis ſi qua venit, ſi quid fortaſſe potenti
Vel pudor extorſit domino, vel prædo reliquit.
Paſcimur arbitrio Mauri, nec debita reddi,
Sed ſua concedi jactat, gaudetque diurnos,
Ut famulæ, præbere cibos, vitamque famemque
Librat barbarico faſtu, vulgique ſuperbit
Fletibus, & tantæ ſuſpendit fata ruinæ.
Romuleas vendit ſegetes, & poſſidet arva
Vulneribus quæſita meis. ideone tot annos
Flebile cum tumida bellum Carthagine geſſi?
Idcirco voluit contempta luce reverti
Regulus? hoc damnis, genitor, Cannenſibus emi?
Incaſſum toties lituis navalibus arſit
Hiſpanum Siculumque fretum? vaſtataque tellus,
Totque duces cæſi, ruptaque emiſſus ab Alpe
Pœnus, & attonitæ jam proximus Hannibal urbi?
Scilicet, ut domitis frueretur Barbarus Afris,
Muro ſuſtinui Martem, nocteſque cruentas
Collina pro turre tuli? Gildonis ad uſum
Carthago ter victa ruit? hoc mille gementis
Italiæ clades, impenſaque ſecula bellis,
Hoc Fabius fortiſque mihi Marcellus agebant,
Ut Gildo cumularet opes? haurire venena
Compulimus dirum Syphacem, fractumque Metello
Traximus immanem Marii ſub vincla Jugurtham,
Et Numidæ Gildonis erunt? proh funera tanta,
Proh labor! in Bocchi regnum ſudavit uterque
Scipio. Romano viciſtis ſanguine Mauri.
Ille diu miles populus, qui præfuit orbi,
Qui trabeas, & ſceptra dabat, quem ſemper in armis
Horribilem gentes, placidum ſenſere ſubactæ,
Nunc inhonorus, egens, perfert miſerabile pacis
Supplicium, nulloque palam circumdatus hoſte,
Obſeſſi diſcrimen habet. per ſingula letum
Impendet momenta mihi, dubitandaque pauci
Præſcribunt alimenta dies. heu proſpera fata,
Quid mihi ſeptenos montes, turbamque dediſti
Quæ parvo non poſſet ali? felicior eſſem
Anguſtis opibus. mallem tolerare Sabinos,
Et Vejos. brevior duxi ſecurius ævum.
Ipſa nocet moles. utinam remeare liceret
Ad veteres fines, & mœnia pauperis Anci.
Sufficerent Etruſca mihi, Campanaque culta,
Et Quincti, Curiique ſeges, patriæque petenti
Ruſticus inferret proprias Dictator ariſtas.
Nunc quid agam? Libyam Gildo tenet, altera Nilum.
Aſt ego, quæ terras humeris, pontumque ſubegi,
Deſeror. emeritæ jam præmia nulla ſenectæ.
Di, quibus iratis crevi, ſuccurrite tandem,
Exorate patrem: tuque o, ſi ſponte per altum
Vecta *Palatinis* mutaſti collibus Idam,
Prælatoque lavas Phrygios Almone leones,
Maternis natum precibus jam flecte Cybelle.
Sin prohibent Parcæ, falſiſque eluſa vetuſtas
Auſpiciis, alio ſaltem proſternite caſu,
Et pœnæ mutate genus. Porſenna reducat
Tarquinios. renovet ferales Allia pugnas.
Me potius ſævi manibus permittite Pyrrhi.
Me Senonum furiis, Brenni me reddite flammis.
Cuncta fame leviora mihi. Sic fata, refuſis
Obticuit lacrimis. mater Cytherea, parenſque
Flet Mavors, ſanctæque memor Tritonia Veſtæ.
Nec ſicco Cybele nec ſtabat lumine Juno.
Mœrent Indigetes, & ſi quos Roma recepit
Aut dedit ipſa Deos. genitor jam corda remitti
Cœperat, & ſacrum dextra ſedare tumultum,
Cum procul inſanis quatiens ululatibus axem,
Et contuſa genas, mediis apparet in aſtris
Africa. reſciſſæ veſtes, & ſpicea paſſim
Serta jacent. lacero crinales vertice dentes,
Effractum pendebat ebur. talique ſupernas
Irrupit clamore fores. quid magne moraris
Jupiter, avulſo nexu, pelagique ſolutis
Legibus, iratum populis immittere fratrem?
Mergi prima peto. veniant prærupta Pachyno
Æquora. laxatis ſubſidant Syrtibus urbes.
Si mihi Gildonem nequeunt abducere fata,
Me rape Gildoni. felicior illa peruſtæ
Pars Libyæ, nimio quæ ſe munita calore
Defendit, tantique vacat ſecura tyranni.

Cre-

Digitized by Google

Creſcat zona rubens. medius flagrantis Olympi
Me quoque limes agat. melius deſerta jacebo
Vomeris impatiens. pulſis dominentur ariſtis
Dipſades, & ſitiens attollat gleba ceraſtas.
Quid me temperies juvit? quid mitior æther?
Gildoni fœcunda fui. jam Solis habenæ
Bis ſenas torquent hiemes, cervicibus ex quo
Hæret triſte jugum: noſtris jam luctibus ille
Conſenuit, regnumque ſibi tot vindicat annos:
Atque utinam regnum! privato jure tenetur,
Exigui ſpecie fundi, quod Nilus & Atlas
Diſſidet. occiduis quod Gadibus arida Barce,
Quodque Paretonio ſecedit litore Ganges,
Hoc ſibi tranſcripſit proprium. pars tertia mundi
Unius prædonis ager. diſtantibus idem
Inter ſe vitiis cinctus: quodcumque profunda
Traxit avaritia, luxu pejore refundit.
Inſtat terribilis vivis, morientibus hæres,
Virginibus raptor, thalamis obſcœnus adulter.
Nulla quies, oritur præda ceſſante libido,
Divitibuſque dies, & nox metuenda maritis.
Quiſquis vel locuples, vel pulcra conjuge notus,
Crimine pulſatur falſo. ſi crimina deſint,
Accitus conviva perit. mors nulla refugit
Artificem. varios ſuccos ſpumaſque requirit
Serpentum virides, & adhuc ignota novercis
Gramina. ſi quiſquam vultu præſentia damnet,
Liberiuſve gemat, dapibus crudelis in ipſis
Emicat ad nutum ſtricto mucrone miniſter.
Fixus quiſque toro tacita formidine libat
Carnifices epulas, incertaque pocula pallens
Haurit, & intentos capiti circumſpicit enſes.
Splendet Tartareo furialis menſa paratu,
Cæde madens, atrox gladio, ſuſpecta veneno.
Ut vino calefacta Venus, tum ſævior ardet
Luxuries: miſtis redolent unguenta coronis,
Crinitos inter famulos pubemque canoram
Orbatas jubet ire nurus, nuperque peremtis
Arridere viris. Phalarin, tormentaque flammæ
Profuit, & Siculi mugitus ferre juvenci,
Quam tales audire choros. nec damna pudoris
Turpia ſufficiunt. Mauris clariſſima quæque
Faſtidita datur. media Carthagine ductæ
Barbara Sidoniæ ſubeunt connubia matres.
Æthiopem nobis generum, Naſamona maritum
Ingerit. exterret cunabula degener infans.
His fretus ſociis, ipſo jam principe major
Incedit. peditum præcurrunt agmina longe,
Circumdant equitum turmæ, Regeſque clientes,
Quos noſtris ditat ſpoliis. proturbat avita
Quemque domo, veteres detrudit rure colonos.
Exiliis diſperſa feror. numquamne reverti
Fas erit. errranteſque ſolo jam reddere cives?
Iret adhuc in verba dolor, niſi Jupiter alto
Cœpiſſet ſolio. voces adamante notabat
Atropos, & Lacheſis jungebat ſtamina dictis.
Nec te, Roma, diu, nec te patiemur inultam,
Africa, communem proſternet Honorius hoſtem.
Pergite ſecuræ. veſtrum vis nulla tenorem
Separat: & ſoli famulabitur Africa Romæ.
Dixit, & afflavit Romam meliore juventa.
Continuo redit ille vigor, ſeniique colorem
Mutavere comæ, ſolidatam criſta reſurgens
Erexit galeam, clypeique recanduit orbis,
Et levis excuſſa micuit rubigine cornus.
Humentes jam noctis equos, Lethæaque Somnus
Fræna regens, tacito volvebat ſidera curru.
Jam duo Divorum proceres, majorque minorque
Theudoſii pacem laturi gentibus ibant:
Qui Jovis arcanos monitus, mandataque ferrent
Fratribus, & geminis ſancirent fœdera regnis.
Sic cum præcipites artem vicere procellæ,
Aſſiduoque gemens undarum verbere nutat
Deſcenſura ratis, cæca ſub nocte vocati
Naufraga Ledæi ſuſtentant vela Lacones.
Circulus ut patuit Lunæ, ſecuere meatus
Diverſos. Italas ſenior tendebat in oras.
At pater, intrantem Pontum qua Boſporus arctat,
Arcadii thalamis, urbique illapſus Eoæ.
Quem ſimul ac vidit natus (nam clara nitebat
Cynthia) permiſto tremuerunt gaudia fletu,
Complexuque fovens, quos non ſperaverat, artus,
O mihi poſt Alpes nunc primum reddite, dixit,
Unde tuis optatus ades? da tangere dextram,
Qua gentes cecidere feræ. quis tale removit
Præſidium terris? ut te mortalia pridem
Implorant, lugentque pium, fortemque requirunt?
Cui pater in tales rupit ſuſpiria voces.
Hoc erat? in fratres medio diſcordiia Mauro
Naſcitur, & mundus germanaque diſſidet aula?
Gildoniſne ſalus tanti ſit palma furoris?
Scilicet egregius morum, magnoque tuendus,
Et cujus meritis pietas infracta recedat.
In primo genitore, vide, civile calebat
Diſſidium. dubio ſtabant Romana ſub ictu.
Quis procul Armenius, vel quis Mæotide ripa
Rex ignotus agit, qui me non juvit euntem?
Auxilio favere Getæ, venere Geloni:
Solus at hic non puppe data, non milite miſſo
Subſedit fluitante fide. ſi ſigna petiſſet
Obvia, detecto ſubmiſſius hoſte dolerem.
Reſtitit in ſpeculis fati, turbaque reductus
Libravit geminas eventu judice vires,
Ad rerum momenta cliens, ſeſeque daturus
Victori. fortuna ſimul cum morte pependit.
Et ſi non cupidis eſſem præreptus ab aſtris,
Exemplum ſequerer Tulli, laniandaque dumis
Impia diverſis aptarem membra quadrigis.
Germani nunc uſque tui reſponſa colebat,
En iterum calcat. tali te credere monſtro
Poſt patrem, fratremque paras? ſed magna rependit,
Inque tuam ſortem numeroſas tranſtulit urbes.
Ergo fas pretio cedet? mercede placebit
Proditio? taceo, læſi quod transfuga fratris,
Quod levis ingenio, quamvis diſcrimine ſummo
Proditor apportet ſuſpenſam morte ſalutem,
Nuſquam gratus erit. damnamus luce reperta
Perfidiam: nec nos patimur committere tali
Hoc genus emptori. cives cum mœnibus offert?
Hic vendit patriam. plerique in tempus abuſi
Mox odere tamen. tenuit ſic Graia Philippus
Oppida, Pellæo libertas concidit auro.
Romani ſcelerum ſemper ſprevere miniſtros.
Noxia pollicitum domino miſcere venena
Fabricius Regi nudata fraude remiſit,
Infeſto quem Marte petit, bellumque negavit
Per famuli patrare nefas. ductoſque Camillus
Trans murum pueros obſeſſæ reddidit urbi.
Traduntur pœnis alii, cum prælia ſolvant;
Hic manet, ut moveat? quem reſpuit alter in hoſtem,
Suſcipis in fratrem? longi proh dedecus ævi!
Cui placet, auſtrales Gildo condonat habenas,



Digitized by Google

Tantaque mutatos ſequitur provincia mores.
Quaslibet ad partes animus nutaverit anceps:
Transfundit ſecum Libyam, refluumque malignus
Commodat imperium. Mauri fuit Africa munus.
Tollite Maſſylas fraudes. removete bilingues
Inſidias, & verba ſoli ſpirantia virus.
Nec conſanguineis certetur cominus armis,
Ne, precor, hæc trucibus Thebis, hæc digna Mycenis;
In Mauros hoc crimen eat. quid noſter iniquum
Molitur Stilico? quando non ille jubenti
Paruit? an quiſquam nobis devotior extat?
Ut ſileam varios, quos mecum geſſerit, actus,
Quæ vidi poſt fata, loquar. cum Divus abirem,
Res incompoſitas, fateor, tumidaſque reliqui.
Stringebat vetitos etiamnum exercitus enſes
Alpinis odiis, alternaque jurgia victi
Victoreſque dabant. vix hæc amentia noſtris
Excubiis, nedum puero rectore, quieſſet.
Heu quantum timui vobis, quid libera tanti
Militis auderet moles, cum cæca remoto
Ferveret jam læta metu. diſſenſus acerbus,
Sed gravior conſenſus erat. tunc ipſe paterna
Succeſſit pietate mihi, tenerumque rudemque
Fovit, & in veros eduxit principis annos:
Rufinumque tibi, quem tu tremuiſſe fateris,
Depulit. hunc ſolum memorem ſolumque fidelem
Experior. volui ſi quid, dum vita maneret,
Aut viſus voluiſſe, gerit: venerabilis illi
Ceu numenque vocor præſens. ſi tanta recuſas,
At ſoceri reverere faces, at reſpice fratris
Connubium, pignuſque meæ regale Serenæ.
Debueras etiam fraternis obvius ire
Hoſtibus, ille tuis. quæ gens, quis Rhenus & Iſter
Vos opibus junctos, conſpirantesque tuliſſent?
Sed tantum permitte, cadat. nil poſcimus ultra.
Ille licet ſeſe prætentis Syrtibus armet,
Oppoſitoque Atlante tegat: licet arva referta
Anguibus, & Solis medios objecerit æſtus:
Novi conſilium, novi Stiliconis in omnes
Æqualem caſus animum. penetrabit arenas:
Inveniet virtute viam. Sic Divus, & inde
Sic natus. Juſſis genitor parebitur ultro.
Amplector præcepta lubens. nec carior alter
Cognato Stilicone mihi. commiſſa profanus
Ille luat. redeat jam tutior Africa fratri.
Talia dum longo ſecum ſermone retexunt,
Heſperiam pervenit avus, caſtumque cubile
Ingreditur, Tyrio quo fuſus Honorius oſtro,
Carpebat teneros Maria cum conjuge ſomnos.
Aſſiſtit capiti. tunc ſic per ſomnia fatur.
Tantane devictos tenuit fiducia Mauros,
Care nepos? iterum poſt me conjurat in arma
Progenies veſana Jubæ, bellumque reſumit
Victoris cum ſtirpe ſui? Firmumne jacentem
Obliti? Libyam noſtro ſudore receptam
Rurſus habent? auſus Latio contendere Gildo?
Germani nec fata timet? nunc ire profecto,
Nunc vellem, notoſque ſenex oſtendere vultus.
Nonne meam fugiet Maurus, cum viderit, umbram?
Quid dubitas? exurge toris. invade rebellem.
Captivum mihi redde meum. deſiſte morari.
Hoc generi fatale tuo. dum ſanguis in orbe
Noſter erit, ſemper pallebit Regia Bocchi.
Jungantur ſpoliis Firmi Gildonis opima.
Exornet geminos Mauruſia laurea currus.
Una domus toties una de gente triumphet.
Dii bene, quod tantis inter labentibus annis
Servati, Firmuſque mihi, fraterque nepoti.
Dixit, & afflatus vicino Sole refugit.
At juvenem ſtimulis immanibus æmula virtus
Exacuit: jam puppe vehi, jam ſtagna ſecare
Fervet, & abſentes invadere cuſpide Mauros.
Tum jubet acciri ſocerum, dextramque vocato
Conſerit, & quæ ſit potior ſententia quærit.
Per ſomnos mihi, ſancte pater, jam ſæpe futura
Panduntur, multæque canunt præſagia noctes.
Namque procul Libycos venatu cingere ſaltus,
Et juga rimari canibus Getula videbar.
Mœrebat regio ſævi vaſtata leonis
Incurſu. pecudum ſtrages, paſſimque juvenci
Semineces, & adhuc infecta mapalia tabo,
Sparſaque ſanguineis paſtorum funera campis.
Aggredior latebras monſtri, mirumque relatu
Conſpicio. dilapſus honos. cervice minaces
Defluxere jubæ. fractos inglorius armos
Suppoſuit ſervile gemens, ingeſtaque vincla
Unguibus, & ſubitæ collo ſonuere catenæ.
Nunc etiam paribus ſecum certare tropæis
Hortator me cogit avus. quonam uſque remoti
Cunctamur? decuit pridem complere biremes,
Et pelagi ſuperare minas. tranſmittere primus
Ipſe paro. quæcumque meo gens Barbara nutu
Stringitur, adveniat. Germania tota feratur
Navibus, & ſocia comitentur claſſe Sicambri.
Pallida translatum jam ſentiat Africa Rhenum.
An patiar tot probra ſedens, juveniſque relinquam
Quæ tenui, rexique puer? bis noſter ad Alpes
Alterius genitor defenſum regna cucurrit.
Nos prædæ faciles inſultandique jacemus?
Finierat: Stilico contra cui talia reddit:
Adverſine tubam princeps dignabere Mauri?
An feret ignavus clari ſolatia fati
Te bellante mori? decernet Honorius inde,
Hinc Gildo? prius aſtra Chaos miſcebit Averno.
Vindictam mandaſſe ſat eſt. plus nominis horror,
Quam tuus enſis, aget. minuit præſentia famam.
Qui ſtetit, æquatur campo, collataque neſcit
Majeſtatem acies. ſed quod magis utile factu,
Atque hoſti gravius, ſenius adverte, docebo.
Eſt illi patribus, ſed non & moribus iiſdem,
Maſcezel: fugiens qui dira piacula fratris
Speſque ſuas, vitamque tuo commiſit aſylo.
Hunc ubi tentatis fruſtra mactare nequivit
Inſidiis, patrias in pignora contulit iras;
Et quos ipſe ſinu parvos geſtaverat, una
Obtruncat juvenes, inhumataque corpora vulgo
Diſpulit, & tumulo cognatas arcuit umbras:
Naturamque ſimul, fratremque, hominemque cruentus
Exuit, & tenuem cæſis invidit arenam.
Hoc facinus refugo damnavit Sole Mycenas,
Avertitque diem. ſceleri ſed reddidit Atreus
Crimen, & infandas excuſat conjuge menſas.
Hic odium, non pœna fuit. te prodita jura,
Te pater ultorem, te nudi pulvere Manes,
Te pietas polluta rogat. ſi flentibus aram,
Et proprium miſeris numen ſtatuiſtis Athenæ:
Si Pandionias planctu traxere phalanges
Inachides, belloque rogos meruere maritis:
Si mœſtæ ſqualore comæ, lacrymiſque Senatum
In Numidas pulſus ſolio commovit Adherbal:
Hunc quoque nunc, Gildo tanto quem funere merſit,
Hunc doleat veniſſe ducem, ſeſeque minorem

Supplicibus ſciat eſſe tuis. quem ſede fugavit,
Hunc præceps fugiat: fregit quem clade, tremiſcat;
Agnoſcatque ſuum, trahitur dum victima, fratrem.
Hæc ubi ſederunt genero; notiſſima Marti
Robora præcipuos electa pube maniplos
Diſponit, portuque rates inſtaurat Etruſco.
Herculeam ſuus Alcides, Joviamque cohortem
Rex ducit Superum: premitur nec ſignifer ullo
Pondere: feſtinant adeo vexilla moveri.
Nervius inſequitur, meritusque vocabula Felix,
Dictaque ab Auguſto legio, nomenque probantes
Invicti clypeoque animoſi teſte Leones.
Dictis ante tamen princeps confirmat ituros,
Aggere conſpicuus: ſtat circumfuſa juventus
Nixa haſtis, pronaſque ferox accommodat aures.
Gildonem domitura manus, promiſſa minaſque
Tempus agi. ſi quid pro me doluiſtis in armis,
Oſtentate mihi: juſto, magnoque triumpho
Civiles abolete notas. ſciat orbis Eous,
Sitque palam, Gallos cauſſa non robore vinci.
Nec vos, Barbariem quamvis collegerit omnem,
Terreat. an Mauri fremitus, raucoſque repulſus
Umbonum, & veſtros paſſuri cominus enſes?
Non contra clypeis tectos, galeiſque micantes
Ibitis: in ſolis longe fiducia telis.
Exarmatus erit, cum miſſile torſerit, hoſtis.
Dextra movet jaculum: prætentat pallia læva:
Cetera nudus eques. ſonipes ignarus habenæ:
Virga regit. non ulla fides, non agminis ordo.
Arma oneri, fuga præſidio. connubia mille:
Non illis generis nexus, non pignora curæ:
Sed numero languet pietas. hæc copia vulgi.
Umbratus dux ipſe roſis, & marcidus ibit
Unguentis, cruduſque cibo, titubanſque Lyæo,
Confectus ſenio, morbis ſtupriſque ſolutus.
Excitet inceſtos turmalis buccina ſomnos,
Imploret citharas, cantatriceſque choreas
Offenſus ſtridore tubæ, diſcatque coactus
Quas vigilat Veneri, caſtris impendere noctes.
Nonne mori ſatius, vitæ quam ferre pudorem?
Nam quæ jam regio reſtat, ſi dedita Mauris
Regibus, Illyricis acceſſerit Africa damnis?
Jus Latium, quod tunc Meroe, rubroque ſolebat
Oceano cingi, Tyrrhena clauditur unda.
Et cui non Nilus, non intulit India metas,
Romani jam finis erit Trinacria regni?
Ite recepturi, prædo quem ſuſtulit, axem,
Ereptumque Notum. caput inſuperabile rerum
Aut ruet in veſtris, aut ſtabit Roma lacertis.
Tot mihi debetis populos, tot rura, tot urbes
Amiſſas. uno Libyam defendite bello.
Veſtros imperium remos, & veſtra ſequatur
Carbaſa: deſpectas trans æquora ducite leges.
Tertia jam ſolito cervix mucrone rotetur,
Tandem funereis finem poſitura tyrannis.
Omina conveniunt dicto, fulvuſque Tonantis
Armiger ad liquidum cunctis ſpectantibus æthram
Correptum pedibus curvis innexuit hydrum;
Dumque reluctantem morſu partitur obunco,
Hæſit in ungue caput. truncatus decidit anguis.
Ilicet auguriis alacres per ſaxa citati,
Torrenteſque ruunt. non mons, non ſilva retardat
Pendula. ceu parvis moturæ bella colonis
Ingenti clangore grues æſtiva relinquunt
Thracia, cum tepido permutant Strymona Nilo,
Ordinibus variis per nubila texitur ales
Litera, pennarumque notis inſcribitur aer.
Ut fluctus tetigere maris, tunc acrior arſit
Impetus. arripiunt naves, ipſique rudentes
Expediunt, & vela legunt, & cornua ſummis
Aſſociant malis. quatitur Tyrrhena tumultu
Ora, nec Alpheæ capiunt navalia Piſæ.
Sic Agamemnoniam vindex cum Græcia claſſem
Solveret, innumeris fervebat vocibus Aulis.
Non illos ſtrepitus, impendentiſque procellæ
Signa, nec adventus dubii deterruit Auſtri.
Vellite, proclamant, ſocii, jam vellite funem:
Per vada Gildonem quamvis adverſa petamus.
Ad bellum nos trudat hiems. per devia ponti
Quaſſatis cupio tellurem figere roſtris.
Heu nimium ſegnes, cauta qui mente notatis,
Si revolant mergi, graditur ſi litore cornix.
Ora licet maculis adſperſerit occiduus Sol,
Lunaque conceptis liveſcat turbida Coris,
Et contuſa vagos jaculentur ſidera crines,
Imbribus humeſcant Hædi, nimboſaque Taurum
Ducat Hyas, totuſque fretis deſcendat Orion:
Certa fides cæli, ſed major Honorius auctor.
Illius auſpiciis immenſa per æquora miles,
Non Plauſtris, Arctove regor. contemne Booten
Navita. turbinibus mediis permitte carinas.
Si mihi tempeſtas Libyam ventique negabunt,
Auguſti Fortuna dabit. Jam claſſis in altum
Provehitur. dextra Ligures, Hetruria læva
Linquitur, & cæcis vitatur Corſica ſaxis.
Humanæ in ſpeciem plantæ ſe magna figurat
Inſula. Sardoam veteres dixere coloni,
Dives ager frugum. Pœnos Italoſve petenti
Opportuna ſitu. quæ pars vicinior Afris,
Plana ſolo, ratibus clemens. quæ reſpicit Arcton,
Immitis, ſcopuloſa, procax, ſubitiſque ſonora
Fluctibus. Inſanos infamat navita montes.
Hinc hominum, pecudumque lues, hinc peſtifer aer
Sævit, & excluſis regnant Aquilonibus Auſtri.
Quos ubi luctatis procul effugere carinis;
Per diverſa ruunt ſinuoſæ litora terræ.
Pars adit antiqua ductos Carthagine Sulcos:
Partem litoreo complectitur Olbia muro.
Urbs Libyam contra Tyrio fundata potenti
Tenditur in longum Caralis, tenuemque per undas
Obvia dimittit fracturum flamina collem.
Efficitur portus medium mare, tutaque ventis
Omnibus ingenti manſueſcunt ſtagna receſſu.
Hanc omni petiere manu, proriſque reductis
Suſpenſa Zephyros expectant claſſe faventes.

## De Conſulatu Mallii Theodori Panegyris.

### *PROLOGUS.*

Audebiſne, precor, doctæ ſubiecta catervæ
Inter tot proceres, noſtra Thalia, loqui?
Nec te fama vetat, vero quam celſius actam
Vel ſervaſſe labor, vel minuiſſe pudor?
An tibi continuis crevit fiducia caſtris,
Totaque jam vatis pectora miles habet?

Caſ.

Digitized by Google

Culmina Romani majeſtatemque Senatus,
Et, quibus exultat Gallia, cerne viros.
Omnibus audimur terris, mundique per aures
Ibimus. ah nimius Conſulis urget amor.
Jupiter, ut perhibent, ſpatium cum diſcere vellet
Naturæ, regni neſcius ipſe ſui,
Armigeros utrimque duos æqualibus alis
Miſit ab Eois Occiduiſque plagis.
Parnaſſus geminos fertur junxiſſe volatus;
Contulit alternas Pythius axis aves.
Princeps non aquilis terram cognoſcere curat,
Certius in nobis æſtimat imperium.
Hoc ego conſilio collectum metior orbem,
Hoc video cœtu quidquid ubique micat.

Ipſa quidem virtus pretium ſibi, ſolaque late
Fortunæ ſecura nitet, nec faſtibus ullis
Erigitur, plauſuve petit clareſcere vulgi.
Nil opis externæ cupiens, nil indiga laudis,
Divitiis animoſa ſuis, immotaque cunctis
Caſibus ex alta mortalia deſpicit arce.
Attamen invitam blande veſtigat, & ultro
Ambit Honos. docuit toties a rure profectus
Lictor, & in mediis quæſitus Conſul aratris.
Te quoque naturæ ſacris mundique vacantem,
Emeritum pridem, deſudatiſque remotum
Judiciis, eadem rurſum complexa poteſtas
Evehit, & reducem notis imponit habenis.
Accedunt trabeæ. nil jam, Theodore, relictum,
Quo virtus animo creſcat, vel ſplendor honore.
Culmen utrumque tenes. talem te protinus anni
Formavere rudes, & dignum vita curuli
Traxit iter, primæque ſenes ceſſere juventæ.
Jam nunc canicies animi, jam dulce loquendi
Pondus, & attonitas ſermo qui duceret aures.
Mox undare foro victrix opulentia linguæ,
Tutarique reos. ipſa hæc ampliſſima ſedes
Orantem ſtupuit, bis laudatura regentem.
Hinc te pars Libyæ moderantem jura probavit,
Quæ nunc tota probat. longi ſed pignus amoris
Exiguæ peperere moræ. populumque clientem
Publica manſuris teſtantur vocibus æra.
Inde tibi Macetum tellus, & credita Pellæ
Mœnia, quæ famulus quondam ditavit Hydaſpes;
Tantaque commiſſæ revocaſti gaudia genti
Mitibus arbitriis, quantum bellante Philippo
Floruit, aut nigri cecidit cum regia Pori.
Sed non ulterius te præbuit urbibus aula:
Maluit eſſe ſuum. terris edicta daturus,
Supplicibus reſponſa, venis. oracula Regis
Eloquio crevere tuo. nec dignius umquam
Majeſtas meminit ſeſe Romana locutam.
Hinc ſacræ mandantur opes, orbiſque tributa
Poſſeſſi; quidquid fluviis evolvitur auri;
Quidquid luce procul venas rimata ſequaces
Abdita pallentis fodit ſolertia Beſſi.
Ac velut expertus lentandis navita tonſis
Præficitur lateri cuſtos; hinc ardua proræ
Temperat, & fluctus tempeſtateſque futuras
Edocet, aſſiduo cum Dorida vicerit uſu:
Jam clavum totamque ſubit torquere carinam.
Sic cum clara diu rerum documenta dediſſes,
Non te parte ſui, ſed in omni corpore ſumpſit
Imperium, cunctaque dedit tellure regendos
Rectores. Hiſpana tibi, Germanaque Tethys
Paruit, & noſtro deducta Britannia mundo;
Diverſoque tuas coluerunt gurgite voces
Lentus Arar, Rhodanuſque ferox, & dives Iberus.
O quoties doluit Rhenus, qua barbarus ibat,
Quod te non geminis frueretur judice ripis!
Unius fit cura viri, quodcumque rubeſcit
Occaſu, quodcumque dies devexior ambit.
Tam celer aſſiduos explevit curſus honores.
Una poteſtatum ſpatiis interfuit ætas,
Totque gradus fati juvenilibus intulit annis.
Poſtquam parta quies, & ſummum nacta cacumen,
Jam ſecura petit privatum gloria portum:
Ingenii redeunt fructus, aliique labores,
Et vitæ pars nulla perit. quodcumque recedit
Litibus, incumbit ſtudiis, animuſque viciſſim
Aut curam imponit populis, aut otia Muſis.
Omnia Cecropiæ relegis ſecreta ſenectæ,
Diſcutiens quod quiſque novum mandaverit ævo,
Quantaque diverſæ producant agmina ſectæ.
Namque aliis princeps rerum diſponitur aer:
Hic confidit aquis: hic procreat omnia flammis.
Alter in Ætnæas caſurus ſponte favillas
Diſpergit revocatque Deum, rurſumque receptis
Nectit amicitiis quidquid diſcordia ſolvit.
Corporis hic damnat ſenſus, verumque videri
Pernegat. hic ſemper lapſuræ pondera terræ
Conatur rapido cæli fulcire rotatu,
Accenditque diem prærupti turbine ſaxi.
Ille ferox unoque tegi non paſſus Olympo,
Immenſum per inane volat, finemque peroſus
Parturit innumeros anguſto pectore mundos.
Hi vaga collidunt cæcis primordia plagis.
Numina conſtituunt alii, caſuſque relegant.
Graiorum obſcuras Romanis floribus artes
Irradias, vicibus gratis formare loquentes
Suetus, & alterno verum contexere nodo.
Quidquid Socratico manavit ab ordine, quidquid
Docta Cleanthææ ſonuerunt atria turbæ,
Inventum quodcumque tuo, Chryſippe, receſſu,
Quidquid Democritus riſit, dixitque tacendo
Pythagoras, uno ſe pectore cuncta vetuſtas
Condidit, & major collectis viribus exit.
Ornantur veteres, & nobiliore magiſtro
In Latium ſpretis Academia migrat Athenis,
Ut tandem propius diſcat, quo fine beatum
Dirigitur: quæ norma boni, quis limes honeſti.
Quænam membra ſui virtus diviſa domandis
Objectet vitiis; quæ pars injuſta recidat,
Quæ vincat ratione metus, quæ frænet amores.
At quoties elementa doces, ſemperque fluentis
Materiæ cauſſas: quæ vis animaverit aſtra,
Impuleritque choros: quo vivat machina motu.
Sidera cur ſeptem retro nitantur in ortus
Obluctata polo: variiſne meatibus idem
Arbiter, an geminæ convertant æthera mentes:
Sitne color proprius rerum, luciſque repulſu
Eludant aciem. tumidos quæ Luna recurſus
Nutriat Oceani: quo fracta tonitrua vento.
Quid trahat imbriferas nubes: quo ſaxa creentur
Grandinis. unde rigor nivibus: quæ flabra per auras
Excutiant rutilos tractus: aut fulmina velox
Torqueat, aut triſtem figat crinita cometen.
Jam tibi compoſitam fundaverat anchora puppim.
Telluris jam certus eras: fœcunda placebant
Otia. naſcentes ibant in ſecula libri,
Cum ſubito liquida ceſſantem vidit ab æthra
Juſtitia, & tanto viduatas judice leges:

Continuo frontem limbo velata pudicam
Deſerit Autumni portas, qua vergit in Auſtrum
Signifer, & noctis reparant diſpendia Chelæ.
Pax avibus, quacumque volant; rabiemque frementes
Depoſuere feræ. lætatur terra reverſo
Numine, quod priſci poſt tempora perdidit auri.
Illa per occultum Ligurum ſe mœnibus infert,
Et caſtos levibus plantis ingreſſa Penates
Invenit ætherios ſignantem pulvere curſus;
Quos pia ſollicito deprendit pollice Memphis:
Quæ moveant momenta polum, quam certus in aſtris
Error. quis tenebras Soli cauſiſque meantem
Defectum indicat numerus. quæ linea Phœben
Damnet, & excluſo pallentem fratre relinquat.
Ut procul adſpexit fulgentia virginis ora,
Cognovitque Deam: vultus veneratus amicos
Occurrit, ſcriptæque notas confundit arenæ.
Tunc ſic Diva prior: Malli, ſincera bonorum
Congeries, in quo veteris veſtigia recti,
Et ductos video mores meliore metallo:
Jam ſatis indultum ſtudiis; Muſæque tot annos
Eripuere mihi. pridem te jura repoſcunt.
Aggredere, & noſtro rurſum te redde labori.
Nec tibi ſufficiat tranſmiſſæ gloria vitæ.
Humanum curare genus quis terminus umquam
Præſcripſit? nullas recipit prudentia metas.
Adde, quod hæc multis potuit contingere ſedes.
Sed meritis tantum redeunt, actuſque priores
Commendat repetitus honos, virtuſque reducit,
Quos fortuna legit. melius magnoque petendum
Credis, in abſtruſa rerum ratione morari?
Scilicet illa tui patriam præcepta Platonis
Erexere magis, quam qui reſponſa ſecutus
Obruit Eoas claſſes, urbemque carinis
Vexit, & arſuras Medo ſubduxit Athenas?
Spartanis potuit robur præſtare Lycurgus
Matribus, & ſexum leges vicere ſeveræ:
Civibus & vetitis ignavo credere muro
Totius objecit nudam Lacedæmona bellis.
At non Pythagoræ monitus, annique ſilentes,
Famoſum Œbalii luxum preſſere Tarenti.
Quis vero inſignem tanto ſub principe curam
Reſpuat? aut quando meritis majora patebunt
Præmia? quis demens adeo, qui jungere ſenſus
Cum Stilicone neget? ſimilem quæ protulit ætas
Conſilio vel Marte virum? nunc Brutus amaret
Vivere ſub regno. tali ſuccumberet aulæ
Fabricius. cuperent ipſi ſervire Catones.
Nonne vides, ut noſtra ſoror Clementia triſtes
Obtundat gladios: fratreſque amplexa ſerenos
Aſſurgat Pietas. fractis ut lugeat armis
Perfidia, & laceris morientes crinibus hydri
Lambant invalido Furiarum vincla veneno?
Exultat cum Pace Fides: jam ſidera cunctæ
Liquimus, & placidas inter diſcurrimus urbes.
Nobiſcum, Theodore, redi. Subit ille loquentem
Talibus. Agreſtem dudum me, Diva, reverti
Cogis; & infectum longi rubigine ruris
Ad tua ſigna vocas? nam quæ mihi cura tot annos
Altera, quam duras ſulcis mollire novales?
Noſſe ſoli vires, nemori quæ commoda rupes,
Quis felix oleæ tractus, quæ gleba faveret
Frugibus, aut quales tegeret vindemia colles?
Terribiles rurſum lituos veteranus adibo,
Et deſueta vetus tentabo cærula vector?
Collectamque diu, & certis utcumque locatam
Sedibus, in dubium patiar deponere famam?
Nec me, quid valeat natura fortior uſus,
Præterit, aut quantum neglectæ defluat arti.
Deſidis aurigæ non audit verbera currus:
Nec manus agnoſcit, quem non exercuit, arcum.
Eſſe ſed injuſtum fateor, quodcumque negatur
Juſtitiæ. tu prima hominem ſilveſtribus antris
Elicis, & fœdo detergis ſæcula victu.
Te propter colimus leges, animoſque ferarum
Exuimus. nitidis quiſquis te ſenſibus hauſit,
Irruet intrepidus flammis: hiberna ſecabit
Æquora: confertos hoſtes ſuperabit inermis.
Ille vel Æthiopum pluviis ſolabitur æſtus:
Illum trans Scythiam vernus comitabitur aer.
Sic fatus tradente Dea ſuſcepit habenas,
Quatuor ingenti juris temone refuſas.
Prima Padum, Tiberimque ligat, crebriſque micantem
Urbibus Italiam: Libyas, Pœnoſque ſecunda
Temperat: Illyrico ſe tertia porrigit orbi:
Ultima Sardiniam, Cyrnon, trifidamque retentat
Sicaniam, & quidquid Tyrrhena tunditur unda,
Vel gemit Ionia. nec te tot limina rerum,
Aut tantum turbavit onus. ſed ut altus Olympi
Vertex, qui ſpatio ventos hiemeſque relinquit,
Perpetuum nulla temeratus nube ſerenum,
Celſior exſurgit pluviis, auditque ruentes
Sub pedibus nimbos, & rauca tonitrua calcat:
Sic patiens animus per tanta negotia liber
Emergit, ſimiliſque ſui; juſtique tenorem
Flectere non odium cogit, non gratia ſuadet.
Nam ſpretas quis opes, intactaque pectora lucro
Commemoret? fuerint aliis hæc forte decora:
Nulla poteſt laus eſſe tibi, quæ crimina purget.
Servat inoffenſam divina modeſtia vocem.
Temperiem ſervant oculi. nec lumina fervor
Aſperat, aut rabidas ſuffundit ſanguine venas.
Nullaque mutati tempeſtas proditur oris.
Quin etiam ſontes expulſa corrigis ira,
Et placidus delicta domas: nec dentibus umquam
Inſtrepis horrendum, fremitu nec verbera poſcis.
Qui fruitur pœna, ferus eſt, legumque videtur
Vindictam præſtare ſibi: cum viſcera felle
Canduerint, ardet ſtimulis, ferturque nocendi
Prodigus, ignarus cauſſæ. Diis proximus ille eſt,
Quem ratio, non ira movet: qui facta rependens
Conſilio punire poteſt. mucrone cruento
Se jactent alii, ſtudeant feritate timeri,
Addictoque hominum cumulent æraria cenſu.
Lene fluit Nilus, ſed cunctis amnibus exſtat
Utilior, nullas confeſſus murmure vires.
Acrior ac rapidus tacitas prætermeat ingens
Danubius ripas. eadem clementia ſani
Gurgitis immenſum diducit in oſtia Gangen.
Torrentes immane fremant, laſſiſque minentur
Pontibus: involvant ſpumoſo vortice ſilvas.
Pax majora decet. peragit tranquilla poteſtas
Quod violenta nequit; mandataque fortius urget
Imperioſa quies. idem prædurus iniquas
Accepiſſe preces: rurſus quæ digna petitu,
Largiri facilis: nec, quæ comitatur honores,
Auſa tuam leviter tentare ſuperbia mentem.
Frons privata manet. nec ſe meruiſſe fatetur,
Qui creviſſe putat: rigidi ſed plena pudoris
Elucet gravitas faſtu jucunda modeſto.
Quæ non ſeditio, quæ non inſania vulgi
Te viſo lenita cadat? quæ diſſona ritu
Barbaries, medii quam non reverentia frangat?



Digitized by Google

Vel quis non ſitiens ſermonis mella politi
Deſerat Orpheos blanda teſtudine cantus?
Qualem te legimus teneri primordia mundi
Scribentem, aut partes animæ per ſingula, talem
Cernimus, & ſimiles agnoſcit pagina mores.
Nec dilata tuis Auguſto judice merces
Officiis. illumque habitum, quo jungitur aulæ
Curia, qui ſocio proceres cum principe neſtit,
Quem quater ipſe gerit, perfecto detulit anno:
Depoſuitque ſuas te ſuccedente curules.
 Creſcite virtutes, fœcundaque floreat ætas
Ingeniis. patuit campus, certuſque merenti
Stat favor. ornatur propriis induſtria donis.
Surgite ſopitæ, quas obruit ambitus, artes.
Nil licet invidiæ, Stilico dum proſpicit orbi,
Sidereuſque gener. non hic violata curulis,
Turpia non Latios inceſtant nomina faſtos.
Fortibus hæc conceſſa viris, ſoliſque gerenda
Patribus, & Romæ numquam latura pudorem.
 Nuntia votorum celeri jam fama volatu
Moverat Aonios audito Conſule lucos.
Concinuit felix Helicon, fluxitque Aganippe
Largior, & docti riſerunt floribus amnes.
Uranie redimita comas, qua ſæpe magiſtra
Mallius igniferos radio deſcripſerat axes,
Sic alias hortata Deas: Patimurne, ſorores,
Optato procul eſſe die? nec limina noſtri
Conſulis, & ſemper dilectas viſimus ædes?
Notior eſt Stilicone domus. geſtare curules,
Et faſces ſubiiſſe libet. miracula plebi
Colligite, & claris nomen celebrate theatris.
Tu Jovis æquorei ſubmerſam fluctibus aulam
Oratum volucres, Erato, jam perge quadrigas,
A quibus haud umquam palmam rapturus Arion.
Illuſtret circum ſonipes, quicumque ſuperbo
Perſtrepit hinnitu Bætin, qui ſplendida potat
Stagna Tagi, madidoque jubas aſpergitur auro.
Calliope liquidas Alcidem poſce palæſtras.
Cuncta Palæmoniis manus explorata coronis
Adſit, & Eleo pubes laudata Tonanti.
Tu juga Taygeti, frondoſaque Mænala, Clio,
I Triviæ ſupplex. non aſpernata rogantem
Amphitheatrali faveat Latonia pompæ.
Audaces legat ipſa viros, qui colla ferarum
Arte ligent, certoque premant venabula niſu.
Ipſa truces fœtus, captivaque ducat ab antris
Prodigia, & cædis ſitientem differat arcum.
Conveniant urſi, magna quos mole rudentes
Torva Lycaoniis Helice miretur ab aſtris:
Perfoſſique ruant populo pallente leones,
Quales Mygdonio curru frænare Cybelle
Optet, & Herculei malint fregiſſe lacerti.
Obvia fulminei properent ad vulnera pardi
Semine permiſto geniti, cum forte leænæ
Nobiliorem uterum viridis corrupit adulter;
Hi maculis patres referunt, & robore matres,
Quidquid monſtriferis nutrit Getulia campis,
Alpina quidquid tegitur nive, Gallica quidquid
Silva timet, jaceat. largo diteſcat arena
Sanguine. conſumant totos ſpectacula montes.
Nec molles egeant noſtra dulcedine ludi.
Qui lætis riſum ſalibus moviſſe facetus,
Qui nutu manibuſque loquax; cui tibia flatu,
Cui plectro pulſanda chelys; qui pulpita ſocco
Perſonat, aut alte graditur majore cothurno:
Et qui magna levi detrudens murmura tactu
Innumeras voces ſegetis moderatus aenæ
Intonet erranti digito, penituſque trabali
Vecte laborantes in carmina concitet undas.
Vel qui more avium ſeſe jaculentur in auras,
Corporaque ædificent celeri creſcentia nexu,
Quorum compoſitam puer amentatus in arcem
Emicet, &, vinctus planta vel cruribus hærens,
Pendula librato figat veſtigia ſaltu.
Mobile ponderibus deſcendat pegma reductis,
Inque chori ſpeciem ſpargentes ardua flammas
Scena rotet. varios effingat Mulciber orbes
Per tabulas impune vagus, pictæque citato
Ludant igne trabes, & non permiſſa morari
Fida per innocuas errent incendia turres.
Laſcivi ſubito confligant æquore lembi,
Stagnaque remigibus ſpument immiſſa canoris.
Conſul per populos, idemque graviſſimus auctor
Eloquii, duplici vita ſubnixus in ævum
Procedat libris pariter faſtiſque legendus.
Accipiat patris exemplum, tribuatque nepoti
Filius, & cœptis ne deſit faſcibus hæres.
Decurrat trabeata domus, tradatque ſecures
Mutua poſteritas, ſervatoque ordine fati
Mallia continuo numeretur Conſule proles.

# IN EUTROPIUM

## LIBER PRIMUS.

SEmiferos partus, metuendaque pignora matri.
Mœnibus in mediis auditum nocte luporum
Murmur, & attonito pecudes paſtore locutas,
Et lapidum diras hiemes, nimboque minacem
Sanguineo rubuiſſe Jovem, puteoſque cruore
Mutatos, viſaſque polo concurrere Lunas,
Et geminos Soles mirari deſinat orbis.
Omnia ceſſerunt eunucho Conſule monſtra.
Heu cæli terræque pudor! trabeata per urbes
Oſtentatur anus, titulumque effeminat anni.
Pandite Pontifices Cumanæ carmina vatis,
Fulmineos ſollers Etruria conſulat ignes,
Immerſumque nefas fibris exploret haruſpex.
Quæ nova portendant Superi! Niluſne meatu
Devius, & noſtri tentat jam transfuga mundi
Se rubro miſcere mari? ruptone Niphate
Rurſum Barbaricis Oriens vaſtabitur armis?
An morbi ventura lues? an nulla colono
Reſponſura ſeges? quæ tantas expiet iras
Victima? quo diras jugulo placabimus aras?
Conſule luſtrandi faſces, ipſoque litandum
Prodigio: quodcumque parant hoc omine fata,

Eutro-

Eutropius cervice luat. ſic omnia volvis?
Hoc regni fortuna tenes? quonam iſta jocandi
Sævitia? humanis quantum bacchabere rebus?
Si tibi ſervili placuit fœdare curules
Crimine, procedat laxata compede Conſul.
Rupta Quirinales ſumant ergaſtula cinctus.
Da ſaltem quemcumque virum. diſcrimina quædam
Sunt famulis, ſplendorque ſuus: maculamque minorem
Conditionis habet, domino qui vixerit uſui.
Si pelagi fluctus, Libyæ ſi diſcis arenas,
Eutropii numerabis heros: quot jura, quot ille
Mutavit tabulas, vel quanta vocabula vertit!
Nudatus quoties, medicum dum conſulit emtor,
Ne qua per occultum lateat jactura dolorem?
Omnes pœnituit pretii; venumque redibat,
Dum vendi potuit. poſtquam deforme cadaver
Manſit, & in rugas totis defluxit aniles,
Jam ſpecie doni certatim limine pellunt,
Et fœdum ignaris properant obtrudere mancis.
Tot tranſlata jugis ſummiſit colla veterum
Servitium, ſemperque novum, nec deſinit umquam.
Sæpe tamen cœpit. cunabula prima cruentis
Dedita ſuppliciis. rapitur caſtrandus ab ipſo
Ubere. ſuſcipiunt, matris poſt viſcera, pœnæ.
Advolat Armenius certo mucrone reciſos
Edoctus mollire mares; damnoque nefando
Aucturus pretium, fœcundum corporis ignem
Sedibus exhauſit geminis, unoque ſub ictu
Eripit officiumque patris nomenque mariti.
Ambiguus vitæ jacuit, penitusque ſoporem
In cerebrum ſecti traxerunt frigora nervi.
Laudemusne manum, quæ vires abſtulit hoſti?
An potius fato cauſam tribuiſſe queramur?
Profuerat manſiſſe virum. felicior exſtat
Opprobrio. ſerviret adhuc, ſi fortior eſſet.
Inde per Aſſyriæ trahitur commercia ripæ.
Hinc fora venalis Galata ductore frequentat,
Permutatque domos varias. quis nomina poſſit
Tanta ſequi? miles tabulis Ptolemæus in illis
Notior. hic longo laſſatus pellicis uſu
Donat Arinthæo. neque enim jam dignus haberi,
Nec maturus amis. cum faſtiditus abiret,
Quam gemuit; quanto planxit divortia luctu!
Hæc erat heu, Ptolemæe, fides? hoc profuit ætas
In gremio conſumpta tuo, lectuſque jugalis,
Et ducti toties inter præſepia ſomni?
Libertas promiſſa perit, viduumne relinquis
Eutropium? tantaſque premunt oblivia noctes,
Crudelis? generis proh! ſors duriſſima noſtri!
Femina cum ſenuit, retinet connubia partu,
Uxoriſque decus matris reverentia penſat.
Nos Lucina fugit, nec pignore ditimur ullo,
Cum forma dilapſus amor. defloruit oris
Gratia. qua miſeri ſcopulos tutabimur arte?
Qua placeam ratione ſenex? Sic fatus acutum
Aggreditur lenonis opus. nec ſegnis ad artem
Mens erat, officiique capax, omneſque pudoris
Hauſerat inſidias. cuſtodia nulla tuendo
Fida toro. nulli poterant excludere vectes.
Ille vel æratam Danäen in turre latentem
Eliceret. ſtatus domini fingebat amantis.
Indomitaſque mora, pretio leniebat avaras,
Laſcivaſque jocis. non blandior ullus euntis
Ancillæ tetigiſſe latus, leviterque reductis
Veſtibus occulto crimen mandare ſuſurro.
Nec furtis quæſiſſe locum, nec fraude reperta
Cautior eluſi fremitus vitare mariti.
Haud aliter juvenum flammis Ephyreia Lais
Et gemino decies mari, cum ſerta refundit
Canities, jam turba precax, noctiſque recedit
Ambitus, & raro pulſatur janua tactu,
Seque reformidat ſpeculo damnare ſenectus:
Stat tamen, atque alias ſuccingit lena miniſtras,
Dilectumque diu quamvis longeva lupanar
Circuit, & retinent mores, quod perdidit ætas.
Hinc honor Eutropio. cumque omnibus unica virtus
Eſſet in eunuchis, thalamos ſervare pudicos,
Solus adulteriis crevit. nec verbera tergo
Ceſſavere tamen, quoties decepta libido
Irati caluiſſet heri. fruſtraque rogantem,
Jactantemque ſuos tot jam per luſtra labores,
Dotalem genero nutritoremque puellæ
Tradidit. Eous rector Conſulque futurus
Pectebat dominæ crines, & ſæpe lavanti
Nudus in argento lympham geſtabat alumnæ.
Et cum ſe rapido feſſam projecerat æſtu,
Patricius roſeis pavonum ventilat alis.
Iamque ævo laxata cutis, ſulciſque genarum
Corruerat paſſa facies rugoſior uva.
Flava minus preſſo ſinduntur vomere rura:
Nec vento ſic vela tremunt. miſerabile turpes
Exedere caput tineæ. deſerta patebant
Intervalla comæ: qualis ſitientibus arvis,
Arida jejunæ ſeges interlucet ariſtæ:
Vel qualis, gelidis pluma labente pruinis
Arboris immoritur trunco brumalis hirundo.
Scilicet ut trabeis injuriæ creſceret olim,
Has in fronte notas, hoc dedecus addidit oris
Luxuriæ Fortuna ſuæ; cum pallida nudis
Oſſibus horrorem dominis præberet imago,
Decolor & macies occurſu læderet omnes,
Aut pueris latura metus, aut tædia menſis,
Aut crimen famulis, aut procedentibus omen,
Et nihil exhauſto caperent in ſtipite lucri.
Sternere quippe toros, vel cædere ligna culinæ,
Membra negant. aurum, veſtes, arcana tueri
Mens inſida vetat. quis enim committere vellet
Lenoni thalamum? tandem ceu funus acerbum,
Infauſtamque ſuis truſere penatibus umbram.
Contemptu jam liber erat. ſic paſtor obeſum
Lacte canem ferroque ligat, paſcitque revinctum,
Dum validus ſervare gregem, vigiliſque rapaces
Latratu terrere lupos. cum tardior idem
Jam ſcabie laceras dejecit ſordidus aures,
Solvit, & exuto lucratur vincula collo.
Eſt ubi deſpectus nimius juvat. undique pulſo
Per cunctas licuit fraudes impune vagari,
Et ſatis aperire viam. proh, quiſquis Olympi
Summa tenes, tantone libet mortalia riſu
Vertere? qui ſervi non eſt admiſſus in uſum
Suſcipitur regnis, &, quem privata miniſtrum
Dedignata domus, moderantem ſuſtinet aula.
Ut primum vetulam traxere palatia vulpem,
Quis non ingemuit? quis non irrepere ſacris
Obſequiis doluit toties venale cadaver?
Ipſi quin etiam tali conſorte fremebant
Regales famuli, quibus eſt illuſtrior ordo
Servitii, ſociumque ſibi ſprevere ſuperbi.
Cernite, quem Latiis poſcant annectere faſtis
Cujus & eunuchos puduit. ſed vilior ante
Obſcuræ latuit pars ignotiſſima turbæ,
Donec abundanti furiis, qui rebus Eois
Exitium,

Exitium, primoque ſibi produxit, ab imis
Evectus thalamis ſummos invaſit honores.
Quam bene diſpoſitum terris, ut dignus iniqui
Fructus conſilii primis auctoribus inſtet.
Sic multos fluvio vates arente per annos,
Hoſpite qui cæſo monuit placare Tonantem,
Inventas primum Buſiridis imbuit aras,
Et cecidit ſævi, quod dixerat, hoſtia ſacri.
Sic opifex tauri, tormentorumque repertor,
Qui funeſta novo fabricaverat æra dolori,
Primus inexpertum Siculo cogente tyranno
Senſit opus, docuitque ſuum mugire juvencum.
Nullius Eutropius, quam qui ſe protulit, ante
Direptas poſſedit opes, nullumque priorem
Perculit exilio, ſolumque hoc rite peregit,
Auctorem damnare ſuum. poſtquam obſitus ævo
Semivir excelſam rerum ſublatus in arcem,
Quod nec vota pati, nec fingere ſomnia poſſent,
Vidit ſub pedibus leges, ſubiectaque colla
Nobilium, tantumque ſibi permittere fata,
Qui nihil optaſſet plus libertate mereri;
Jam jam diſſimulat dominos, alteque tumeſcunt
Serviles animi. procerum ſqualore repletus
Carcer, & exulibus Meroe campique gemiſcunt
Æthiopum, pœnis hominum plaga perſonat ardens.
Marmaricus claris violatur cædibus Ammon.
  Aſperius nihil eſt humili, cum ſurgit in altum:
Cuncta ferit, dum cuncta timet: deſævit in omnes,
Ut ſe poſſe putent. nec bellua tetrior ulla
Quam ſervi rabies in libera terga furentis.
Agnoſcit gemitus, & pœnæ parcere neſcit
Quam ſubiit, dominique memor, quem verberat, odit.
Adde, quod eunuchus nulla pietate movetur
Nec generi natiſve cavet. clementia cunctis
In ſimiles, animoſque ligant conſortia damni.
Ille nec eunuchis placidus: ſed pejus in aurum
Æſtuat. hoc uno fruitur ſucciſa libido.
  Quid nervos ſecuiſſe juvat? vis nulla cruentam
Caſtrat avaritiam. parvis exercita furtis
Quæ vaſtare penum, neglectaque ſueverat arcæ
Clauſtra remoliri, nunc uberiore rapina
Peccat in orbe manus. quidquid ſe Tigris ab Æmo
Dividit, hoc certa proponit merce locandum
Inſtitor imperii, caupo famoſus honorum.
Hic Aſiam villa pactus regit. ille redemit
Conjugis ornatu Syriam. dolet ille paterna
Bythinos mutaſſe domo. ſuffixa patenti
Veſtibulo pretiis diſtinguit regula gentes.
Tot Galatæ, tot Pontus eat, tot Lydia nummis:
Si Lyciam tenuiſſe velis, tot millia ponas:
Si Phrygas, adde parum. propriæ ſolatia ſorti
Communes vult eſſe notas, & venditus ipſe
Vendere cuncta cupit. certantum ſæpe duorum
Diverſum ſuſpendit onus; cum pondere judex
Vergit, & in geminas nutat provincia lances.
  Num pudet heu, Superi, populos venire ſub haſta?
Vendentis certe pudeat. quid jure ſepultum
Mancipium tot regna tenet, tot diſtrahit urbes?
Pollentem ſolio Crœſum victoria Cyri
Fregit, ut Eunucho fluerent Pactolus & Hermus?
Attalus hæredem voluit te Roma relinqui,
Reſtitit Antiochus præſcripto margine Tauri,
Indomitos curru Servilius egit Iſauros,
Et Pharos Auguſto jacuit, vel Creta Metello,
Ne non Eutropio quæſtus numeroſior eſſet?
In mercem veniunt Cilices, Judæa, Sophene,
Romanuſque labor, Pompeianique triumphi.
  Quo ſtruis hos auri cumulos? quæ pignora tantis
Succedunt opibus? nubas ducaſve licebit?
Numquam mater eris, numquam pater. hoc tibi ferrum,
Hoc natura negat. te grandibus India gemmis,
Te foliis Arabes ditent, te vellere Seres:
Nullus inops ideo, nullum ſic urget egeſtas,
Ut velit Eutropii fortunam & membra paciſci.
  Jamque oblita ſui, nec ſobria divitiis mens,
In miſeras leges, hominumque negotia ludit.
Indicat eunuchus. quid jam de Conſule miror?
Prodigium quodcumque gerit. quæ pagina lites
Femineas meminit? quibus umquam ſecula terris
Eunuchi videre forum? ſed ne qua vacaret
Pars ignominia, neu quid reſtaret inauſum,
Arma etiam violare parat, portentaque monſtris
Aggerat, & ſecum petulans amentia certat.
Erubuit Mavors, averſaque riſit Enyo,
Dedecus Eoum: quoties intenta ſagittis
Et pharetra fulgens anus exercetur Amazon:
Arbiter aut quoties belli, paciſque recurrit,
Alloquiturque Getas. gaudet, cum viderit, hoſtis,
Et ſentit jam deeſſe viros. incendia fumant.
Muris nulla fides. ſqualent populatibus agri,
Et medio ſpes ſola mari. trans Phaſin aguntur
Cappadocum matres, ſtabuliſque abducta paternis
Caucaſias captiva bibunt armenta pruinas,
Et Scythicis mutant Argei pabula ſilvis.
Extra Cimmerias Taurorum clauſtra paludes
Flos Syriæ ſervit: ſpoliis nec ſufficit atrox
Barbarus. in cædem vertunt faſtidia prædæ.
Ille tamen (quid enim ſervum, mollemque pudebit?
Aut quid in hoc poterit vultu flagrare roboris?)
Pro victore redit. peditum vexilla ſequuntur,
Et turmæ ſimiles Eunuchorumque manipli,
Helleſpontiacis legio digniſſima ſignis.
Obvius ire cliens, defenſoremque reverſum
Complecti. placet ipſe ſibi, laxaſque laborat
Diſtendiſſe genas, fictumque inflatus anhelat,
Pulvere reſperſus tineas, & ſolibus ora
Pallidior, verbiſque ſonat plorabile quiddam
Ultra nequitiam fractis, & prælia narrat,
Perque ſuam tremula teſtatur voce ſororem,
Defeciſſe vagas ad publica commoda vires:
Cedere livori, nec ſuſtentare procellas
Invidiæ, mergique fretis ſpumantibus orat.
Exoretque utinam. dum talia fatur, ineptas
Detergit lacrymas, atque inter ſingula dicta
Flebile ſuſpirat. qualis venit arida ſocrus
Longinquam viſura nurum. vix laſſa reſedit,
Et jam vina petit. quid te, turpiſſima, bellis
Inſeris, aut ſævi pertentas Pallada campi?
Tu potes alterius ſtudiis hærere Minervæ;
Tu telas, non tela, pati; tu ſtamina neſſe;
Tu ſegnes operum ſollers urgere puellas,
Et niveam dominæ penſis involvere lanam.
Vel, ſi ſacra placent, habeas pro Marte Cybellen.
Rauca Celænæos ad tympana diſce furores.
Cymbala ferre licet, pectuſque illidere pinu,
Inguinis & reliquum Phrygiis abſcindere cultris.
Arma relinque viris. geminam quid dividis aulam,
Conariſque pios odiis committere fratres?
Te magis, ah demens, veterem, ſi reſpicis, artem
Conciliare decet. geſtis pro talibus annum
Flagitet Eutropius, ne quid non polluat unus;
Dux acies, judex prætoria, tempora Conſul.

Nil

Digitized by Google

Nil adeo fœdum quod non exacta vetuſtas
Ediderit, longique labor commiſerit ævi.
OEdipodes matrem, natam duxiſſe Thyeſtes
Cantantur, peperit fratres Jocaſta marito,
Et Pelopea ſibi. Thebas ac funera Trojæ
Triſtis Erechthei deplorat ſcena theatri.
In volucrem Tereus, Cadmus ſe vertit in anguem.
Scylla novos mirata canes. hunc arbore figit,
Elevat hanc pluma, ſquamis hanc fabula veſtit,
Hanc ſolvit fluvio. nuſquam ſpado Conſul in orbe,
Nec judex ductorve fuit. quodcumque virorum
Eſt decus, eunuchis ſcelus eſt. exempla creantur
Quæ ſocci ſuperent riſus, luctuſque cothurni.
Quam pulcre conſpectus erat, cum tenderet artus
Exangues onerare toga cinctumque gravatos,
Indutoque ſenex obſcœnior iret in auro!
Humani qualis ſimulator ſimius oris,
Quem puer arridens pretioſo ſtamine Serum
Velavit, nudaſque nates ac terga reliquit,
Ludibrium menſis: erecto pectore dives
Ambulat, & claro ſeſe deformat amictu.
Candida pollutos comitatur Curia faſces.
Forſitan & dominis præbet miracula lictor
Conſule nobilior, libertatemque daturus,
Quam necdum meruit, ſcandit ſublime tribunal;
Atque inter proprias laudes Ægyptia jactat
Somnia, proſtratoſque canit ſe vate tyrannos.
Scilicet in dubio vindex Bellona pependit,
Dum ſpado Tireſias, enervatuſque Melampus
Reptet, ab extremo referens oracula Nilo.
Obſtrepuere avium voces, exhorruit annus
Nomen, & inſanum gemino proclamat ab ore;
Eunuchumque vetat faſtis accedere Janus.
Sumeret illicitos etenim ſi femina faſces,
Eſſet turpe minus. Medis levibuſque Sabæis
Imperat hic ſexus, reginarumque ſub armis
Barbariæ pars magna jacet. gens nulla probatur,
Eunuchi quæ ſceptra ferat. Tritonia, Phœbe,
Veſta, Ceres, Cybele, Juno, Latona coluntur.
Eunuchi quæ templa Dei? quas vidimus aras?
Inde ſacerdotes: hæc intrat pectora Phœbus:
Inde canunt Delphi. Troianam ſola Minervam
Virginitas Veſtalis adit, flammaſque tuetur.
Hi nullas meriti vittas, ſemperque profani.
Naſcitur ad fructum mulier, prolemque futuram.
Hoc genus inventum eſt, ut ſerviat. Herculis arcu
Concidit Hippolyte. Danai fugere bipennem,
Pentheſilea, tuam. claras Carthaginis arces
Creditur, & centum portis Babylona ſuperbam
Femineus ſtruxiſſe labor. quid nobile geſſit
Eunuchus? quæ bella tulit? quas condidit urbes?
Illas præterea rerum natura creavit;
Hos fecere manus. ſeu prima Semiramis aſtu
Aſſyriis mentita virum, ne vocis acutæ
Mollities, leveſve genæ ſe prodere poſſent,
Hos ſibi conjunxit ſimiles: ſeu Parthica ferro
Luxuries vetuit naſci lanuginis umbram,
Servatoque diu puerili flore coegit
Arte retardatam Veneri ſervire juventam.
Fama prius falſo ſimilis, vanoque videri
Ficta joco. levior volitare per oppida rumor.
Riderique nefas: veluti nigrantibus alis
Audiretur olor, corvo certante liguſtris.
Atque aliquis gravior morum, Si talibus, inquit,
Creditur, & nimiis turgent mendacia monſtris:
Jam teſtudo volat, profert jam cornua vultur:
Prona petunt retro fluvii juga: Gadibus ortum
Carmani texere diem: jam frugibus aptum
Æquor, & advectum ſilvis delphina videbo:
Jam cochleis homines junctos, & quidquid inane
Nutrit, Judaicis quæ pingitur India velis.
Subjicit & miſtis ſalibus laſcivior alter:
Miraris? nihil eſt, quod non in pectore magnum
Concipit Eutropius. ſemper nova, grandia ſemper
Diligit, & celeri deguſtat ſingula ſenſu.
Nil timet a tergo: vigilantibus undique curis
Nocte dieque patet. lenis faciliſque moveri
Supplicibus, mediaque tamen molliſſimus ira.
Nil negat, & ſeſe vel non poſcentibus offert.
Quidlibet ingenio ſubigit, traditque fruendum.
Quidquid amas, dabit illa manus. communiter omni
Fungitur officio, gaudetque potentia flecti.
Hoc quoque conſiliis peperit meritoque laborum:
Accipit & trabeas argutæ præmia dextræ.
Poſtquam vera fides facinus vulgavit Eoum
Gentibus, & Romæ jam certius impulit aures:
Eutropiumne etiam noſtra dignabimur ira?
Hic quoque Romani meruit pars eſſe doloris?
Sic effata rapit cæli per inania curſum
Diva potens, unoque Padum tranſlapſa volatu
Caſtra ſui rectoris adit. tum forte decorus
Cum Stilicone gener pacem implorantibus ultro
Germanis reſponſa dabat, legeſque Caucis
Arduus, & flavis ſignabat jura Suevis.
His tribuit reges, his obſide fœdera ſancit
Indicto: bellorum alios tranſcribit in uſus,
Militet ut noſtris detonſa Sicambria ſignis.
Læta ſubit Romam pietas, & gaudia pene
Moverunt lacrimas, tantoque exultat alumno.
Sic armenta ſuo jam defenſante juvenco
Celſius aſſurgunt erectæ cornua matri.
Sic jam terribilem ſtabulis dominumque ferarum
Creſcere miratur genitrix Maſſyla leonem.
Dimovit nebulam, juvenique apparuit ingens.
Tum ſic orſa loqui: Quantum te principe poſſim,
Non longinqua docent, domito quod Saxone Tethys
Mitior, aut fracto ſecura Britannia Picto.
Ante pedes humili Franco triſtique Suevo
Perfruor, & noſtrum video, Germanice, Rhenum.
Sed quid agam? diſcors Oriens felicibus actis
Invidet, atque alio Phœbi de cardine ſurgunt
Crimina, ne toto conſpiret corpore regnum.
Gildonis taceo magna cum laude receptam
Perfidiam, & fretos Eoo robore Mauros.
Quam ſuſpecta fames, quantum diſcriminis urbi!
Ni tua vel ſoceri numquam non provida virtus
Auſtralem Arctois penſaſſet frugibus annum.
Invectæ Rhodano Tiberina per oſtia claſſes,
Cinyphiiſque ferax Araris ſucceſſit ariſtis.
Teutonicus vomer, Pyrenæique juvenci
Sudavere mihi, ſegetes mirantur Iberas
Horrea; nec Libyæ ſenſerunt damna rebellis
Jam Tranſalpina contenti meſſe Quirites.
Ille quidem ſolvit meritas, ſcit Tabraca, pœnas,
Ut pereat quicumque tuis conflixerit armis.
Ecce recens clades ab eiſdem partibus exit,
Terroriſque minus, ſed plus habitura pudoris,
Eutropius Conſul. pridem tolerare fatemur
Hoc genus, Arſacio poſtquam ſe regia faſtu
Suſtulit, & noſtros corrupit Parthia mores.
Præfecti ſed adhuc gemmis, veſtique dabantur
Cuſtodes, ſacroque adhibere ſilentia ſomno.



Digitized by Google

Militia eunuchi numquam tranſgreſſa cubile,
Non vita ſpondente fidem, ſed inertia tutum
Mentis pignus erat. ſecreta monilia ſervent,
Ornatus curent Tyrios: a fronte recedant
Imperii, tenero tractari pectore neſcit
Publica Majeſtas. numquam vel in æquore puppim
Vidimus eunuchi clavo parere magiſtri.
Nos adeo ſperni faciles? orbiſque catina
Vilior? Auroram certe, quæ talia ferre
Gaudet, & aſſuetas ſceptris muliebribus urbes
Poſſideant. quid belliferam communibus urunt
Italiam maculis, nocituraque probra ſeveris
Admiſcent populis? peregrina piacula forti
Pellantur longe Latio, nec tranſeat Alpes
Dedecus. in ſolis, quibus extitit, hæreat arvis.
Scribat Halys, famæ ſcribat contemtor Orontes,
Per te, perque tuos obteſtor, Roma, triumphos,
Neſciat hoc Tibris, numquam poſcentibus olim
Qui dare Dentatis annos Fabiiſque ſolebat.
Martius eunuchi repetet ſuffragia campus?
Æmilios inter, ſervatoreſque Camillos
Eutropius? jam Chryſogonis tua, Brute, poteſtas,
Narciſſiſque datur? natos hoc dedere pœnæ
Profuit, & miſero civem præponere patri?
Hoc mihi Janiculo poſitis Etruria caſtris
Quæſiit, & tantum fluvio Porſenna remotus?
Hoc meruit vel ponte Cocles, vel Mucius igne?
Viſceribus fruſtra caſtum Lucretia ferrum
Merſit, & attonitum tranavit Clœlia Tibrim?
Eutropio faſces adſervabantur ademti
Tarquiniis? quemcumque meæ vexere curules,
Laxato veniat ſocium averſatus Averno.
Impenſi ſacris Decii prorumpite buſtis,
Torquatique truces, animoſaque pauperis umbra
Fabricii, tuque o, ſi forte inferna piorum
Jugera & Elyſias ſcindis, Serrane, novales,
Pœno Scipiadæ, Pœno præclare Lutati,
Sicania Marcelle ferox; gens Claudia ſurgat,
Et Curii ſeries; &, qui ſub jure negaſti
Vivere Cæſareo, parvo procede ſepulcro
Eutropium paſſure Cato. remeate tenebris
Agmina Brutorum, Corvinorumque catervæ.
Eunuchi veſtros habitus, inſignia ſumunt
Ambigui Romana mares. rapuere tremendas
Annibali Pyrrhoque togas. flabella peroſi
Adſpirant trabeis. jam non umbracula geſtant
Virginibus, Latias auſi vibrare ſecures.
Linquite femineas infelix turba latebras,
Alter quos pepulit ſexus, nec ſuſcipit alter.
Exſecti Veneris ſtimulos, & vulnere caſti.
Miſta duplex ætas. inter puerumque ſenemque
Nil medium. falſi complete ſedilia patres.
Ite novi proceres, infœcundoque ſenatu
Eutropium ſtipate ducem, celebrate tribunal
Pro thalamis. verſo jam diſcite more curules,
Non matrum pilenta ſequi. neu priſca revolvam,
Neu numerem quantis injuria mille per annos
Sit retro ducibus. quanti fœdabitur ævi
Canities? unam ſubeant quot ſecula culpam?
Inter Arinthæi faſtus, & nomen herile,
Servus erit, dominoque ſuos æqualis honores
Inferet. heu, ſemper Ptolemæi noxia mundo
Mancipia! en alio lædor graviore Pothino,
Et patior majus Phario ſcelus. ille cruorem
Conſulis unius Pellæis enſibus hauſit.
Inquinat hic omnes. ſi nil privata movebunt,
At tu principibus, noſtræ tu proſpice cauſæ,
Regaleſque averte notas. hunc aſpicit unum
Aula magiſtratum. vobis patribuſque recurrit
Hic alternus honos. in crimen euntibus annis
Parce, quater Conſul. contagia faſcibus oro
Defendas ignava tuis, neu tradita libris
Nomina, veſtituſque meos, quibus omne, quod ambit
Oceanus, domui, tanta caligine mergi
Calcarique ſinas. nam quæ jam bella geramus
Mollibus auſpiciis? quæ jam connubia prolem,
Vel frugem latura ſeges? quid fertile terris,
Quid plenum ſterili poſſit ſub Conſule naſci?
Eunuchi ſi jura dabunt, legeſque tenebunt,
Ducant penſa viri, mutatoque ordine rerum
Vivat Amazonio confuſa licentia ritu.
Quid trahor ulterius? Stilico, quid vincere differs,
Dum certare pudet? neſcis quod turpior hoſtis
Lætitia majore cadit: piratica Magnum
Erigit: illuſtrat ſervilis laurea Craſſum.
Annuis. agnoſco fremitum, quo palluit Eurus,
Quo Mauri Gildoque ruit. quid Martia ſigna
Sollicitas? non eſt jaculis, haſtiſve petendus.
Conſcia ſuccumbent audito verbere terga.
Ut Scytha poſt multos rediens exercitus annos
Cum ſibi ſervilis pro finibus obvia pubes
Iret, & arceret dominos tellure reverſos,
Armatam oſtenſis aciem fudere flagellis.
Notus ab inceptis ignobile reppulit horror
Vulgus, & adductus ſub verbera torpuit enſis.

---

# LIBER SECUNDUS.

## *PROLOGUS.*

QUi modo ſublimes rerum flectebat habenas
 Patricius, rurſum verbera nota timet;
Et ſolitos tardæ paſſurus compedis orbes,
 In dominos vanas luget abiſſe minas.
Culmine dejectum vitæ fortuna priori
 Reddidit, inſano jam ſatiata joco.
Scindere nunc alia meditatur ligna ſecuri,
 Faſcibus & tandem vapulat ille ſuis.
Illatas Conſul pœnas ſe Conſule ſolvit.
 Annus qui trabeas, hic dedit exilium.
Infauſtum populis in ſe quoque vertitur omen.
 Sævit in auctorem prodigioſus honor.
Ablato penitus reſpirant nomine faſti,
 Maturamque luem ſanior aula vomit.
Diſſimulant ſocii, conjuratique recedunt:
 Procumbunt pariter cum duce tota cohors,
Non acie victi, non obſidione ſubacti,
 Ne pereant ritu, quo periere viri.
Concidit exiguæ dementia vulnere chartæ.
 Confecit ſævum littera Martis opus.
Mollis feminea detruditur arce tyrannus,
 Et thalamo pulſus perdidit imperium.
Sic juvenis nutante fide, veterique reducta
 Pellice, defletam linquit amica domum.
Canitiem raram largo de pulvere turpat,
 Et lacrimis rugas implet anile gemens.
Suppliciterque pias humilis proſtratus ad aras
 Mitigat iratas voce tremente nurus.
Innumeri glomerantur heri, ſibi quiſque petentes
 Mancipium ſolis utile ſuppliciis.

Ppp Quam-

Digitized by Google

Quamvis fœdus enim, mentemque obſcœnior ore,
Ira dabit pretium. pœna meretur emi.
Quas, ſpado, nunc terras, aut quem tranſibis in axem?
Cingeris hinc odiis, inde receſſit amor.
Utraque te gemino ſub ſidere regia damnat.
Heſperius numquam, jam nec Eous eris.
Miror cur, aliis qui pandere fata ſolebas,
Ad propriam cladem, cæca Sibylla, taces?
Jam tibi nulla videt fallax inſomnia Nilus.
Pervigilant vates nec, miſerande, tui.
Quid ſoror? audebit tecum conſcendere puppem,
Et veniet longum per mare fida comes?
An fortaſſe toros eunuchi pauperis odit,
Et te nunc inopem dives amare negat?
Eunuchi jugulum primus ſecuiſſe fateris.
Sed tamen exemplo non feriere tuo.
Vive pudor fatis. en quem tremuere tot urbes!
En cujus populi ſuſtinuere jugum!
Direptas quid plangis opes, quas natus habebit?
Non aliter poteras principis eſſe pater.
Improbe, quid pulſas muliebribus aſtra querelis,
Quod tibi ſub Cypri litore parta quies?
Omnia barbarico per te concuſſa tumultu:
Crede mihi, terris tutius æquor erat.
Jam non Armenios jaculis terrebis & arcu.
Per campos volucrem non agitabis equum.
Dilecto caruit Byzantius ore ſenatus.
Curia conſiliis æſtuat orba tuis.
Emeritam ſuſpende togam, ſuſpende pharetram,
Ad Veneris partes ingeniumque redi.
Non bene Gradivo lenonia dextera ſervit.
Suſcipiet famulum te Cytherea libens.
Inſula læta choris, blandorum mater amorum.
Nulla pudicitiæ cura placere poteſt.
Proſpectant Paphiæ celſa de rupe puellæ,
Sollicitæ, ſalvam dum ferat unda ratem.
Sed vereor ne te teneant Tritones in alto
Laſcivas doctum fallere Nereidas:
Aut iidem cupiant pelago te mergere venti,
Gildonis nuper qui tenuere fugam.
Inclyta captivo memoratur Tabraca Mauro.
Naufragio Cyprus ſit memoranda tuo.
Vectorum moriens fruſtra delphina vocabis.
Ad terram ſolos devehit ille viros.
Quiſquis adhuc ſimiles eunuchus tendit in actus,
Reſpiciens Cyprum deſinat eſſe ferox.

MYgdonii cineres, & ſi quid reſtat Eoi,
Quod pereat, regni, certæ non augure falſo
Prodigii patuere minæ, fruſtraque peracto
Vulnere monſtriferi præſagia diſcitis anni.
Cautior ante tamen violentum navita Corum
Proſpicit, & tumidæ ſubducit vela procellæ.
Quid juvat errorem merſa jam puppe fateri?
Quid lacrimæ delicta levant? ſtant omina veſtri
Conſulis. immotis hæſere piacula fatis.
Tunc decuit ſentire nefas, tunc ira recentes
Deterſum maculas. veteri poſt obruta morbo
Corpora, Pæonias nequidquam admoveris herbas.
Ulcera poſſeſſis alte ſuffuſa medullis,
Non leviore manu, ferro ſanantur & igni,
Ne coeat fruſtra mox eruptura cicatrix.
Ad vivum penetrant flammæ, quo funditus humor
Defluat, & vacuis corrupto ſanguine venis
Exundet fons ille mali. truncantur & artus,
Ut liceat reliquis ſecurum degere membris.
At vos egregie purgatam creditis aulam,
Eutropium ſi Cypros habet, vindictaque mundi
Semivir exul erit. quis vos luſtrare valebit
Oceanus? tantum facinus quæ diluet ætas?
Induerat necdum trabeas: mugitus ab alto
Redditus, infernas rabies arcana cavernas
Vibrat, & alterno conſignant culmina lapſu.
Bacchatus per operta tremor Chalcedona movit,
Pronus & in geminas nutavit Boſporus urbes.
Concurrere freti fauces, radice revulſa
Vitant inſtabilem rurſum Symplegada nautæ.
Scilicet hæc Stygiæ præmittunt ſigna ſorores,
Et ſibi jam tradi populos hoc conſule gaudent.
Mox oritur diverſa lues. hinc Mulciber ignes
Sparſerat. hinc victa proruperat objice Nereus.
Hæc flagrant, hæc tecta natant. quam, Numina, pœnam
Servatis ſceleri, cujus tot cladibus omen
Conſtitit? incumbas utinam, Neptune, tridenti:
Pollutumque ſolum toto cum crimine merges.
Unam pro mundo Furiis concedimus urbem.
Utque ſemel patuit monſtris iter, omina tempus
Nacta ſuum properant. naſci tum decolor imber,
Infantumque novi vultus, & diſſona partu
Semina. tum lapidum fletus, armentaque vulgo
Auſa loqui, mediiſque feræ ſe credere muris.
Tum vates ſine more rapi, lymphataque paſſim
Pectora terrifici ſtimulis igneſcere Phœbi.
Fac nullos ceciniſſe Deos. adeone retuſi
Quiſquam cordis erit, dubitet qui partibus illis
Affore fatalem caſtrati Conſulis annum?
Sed quam cæcus ineſt vitiis amor! omne futurum
Deſpicitur, ſuadentque brevem præſentia fructum,
Et ruit in vetitum damni ſecura libido.
Dum mora ſupplicii lucro, ſerumque, quod inſtat,
Creditur. haud equidem contra tot ſigna Camillo
Detulerim faſces; ne dum, proh ſexus! inerti
Mancipio, cui cuncta licet reſponſa juberent,
Hortanteſque licet ſponderent proſpera Divi,
Turpe fuit ceſſiſſe viros. exquirite retro
Crimina continui lectis annalibus ævi,
Priſca recenſitis evolvite ſecula faſtis.
Quid ſenis infandi Capreæ, quid ſcena Neronis
Tale ferunt? ſpado Romuleo ſuccinctus amictu
Sedit in Auguſtis laribus. vulgata patebat
Aula ſalutantum ſtudiis. huc plebe ſenatus
Permiſta, trepidique duces, omniſque poteſtas
Confluit. advolvi genibus, contingere dextram
Ambitus, & votum deformibus oſcula rugis
Figere. præſidium legum, genitorque vocatur
Principis, & famulum dignatur regia patrem.
Poſteritas, admitte fidem. monumenta petuntur
Dedecoris multiſque gemunt incudibus æra
Formatura nefas. hæc judicis, illa togati,
Hic nitet armati ſpecies: numeroſus ubique
Fulget eques: præfert eunuchi Curia vultus.
Ac veluti caveant, ne quo conſiſtere virtus
Poſſit pura loco, cunctas hoc ore laborant
Inceſtare vias. maneant immota precamur,
Certaque perpetui ſint argumenta pudoris.
Subter adulantes tituli, nimiæque leguntur
Vel maribus laudes: claro quod nobilis ortu
Cum vivant domini? quod maxima prælia ſolus
Impleat, & patitur miles? quod tertius urbis
Conditor, hoc Byzas, Conſtantinuſque videbunt?
Inter quæ tumidus leno producere cœnas
In lucem, foetere mero, diſpergere plauſum

Emtu-

Emturas in vulgus opes, totoſque theatris
Indulgere dies alieni prodigus auri.
At ſoror, &, ſi quid portentis creditur, uxor
Mulcebat matres epulis, & more pudicæ
Conjugis eunuchi celebrabat vota mariti.
Hanc amat, hanc ſumma de re, vel pace vel armis,
Conſulit; huic curas & clauſa palatia mandat,
Ceu ſtabulum vacuamque domum. ſic magna tueri
Regna nihil? patienſque jugi deluditur orbis?
Mitior alternum Zephiri jam bruma teporem
Senſerat, & primi laxabant germina flores.
Jamque iter in gremio pacis ſolenne parabant
Ad muros, Ancyra, tuos, auctore repertum
Eutropio, pelagi ne tædia longa ſubirent,
Sed vaga laſcivis flueret diſcurſibus æſtas:
Unde tamen tanta ſublimes mole redibant,
Ceu vinctos traherent Medos, Indumque bibiſſent.
Ecce autem flavis Gradivus ab uſque Gelonis
Arva cruentato repetebat Thracia curru.
Subſidunt Pangæa rotis, altæque ſonoro
Stridunt axe nives. ut vertice conſtitit Æmi,
Femineaſque togas preſſis conſpexit habenis;
Subriſit crudele pater, criſtiſque micantem
Quaſſabat galeam. tunc implacabile numen
Bellonam alloquitur, quæ ſanguine ſordida veſtem
Illyricis pingues pectebat ſtragibus hydros.
Nec dum mollitiæ, nec dum, germana, mederi
Poſſumus Eoæ? numquam corrupta rigeſcent
Secula? Cappadocum tepidis Argeus acervis
Æſtuat: infelix etiamnum pallet Orontes.
Dum pereunt, meminere mali. ſi corda parumper
Reſpirare ſinas, nullo tot funera ſenſu
Prætereunt, tantique levis jactura cruoris.
Adſpicis obſcœnum facinus? quid crinibus ora
Protegis? en quales ſeſe diffundat in actus
Parva quies! quantum nocuerunt otia ferri!
Qui caruit bellis, eunucho traditur annus.
Actum de trabeis eſſet, ſi partibus una
Mens foret Heſperiis: rueret deriſa vetuſtas,
Nullaque calcati ſtarent veſtigia juris,
Ni memor imperii Stilico, morumve priorum
Turpe relegaſſet defenſo Tibride nomen,
Intactamque novo ſervaſſet crimine Romam.
Ille dedit portum, quo ſe pulſata referrent
Majeſtas Latii, deformatæque ſecures.
Ille dedit faſtos, ad quos Oriente relicto
Confugeret ſparſum maculis ſervilibus ævum.
Quam ſimiles hæc aula viros! ad mœnia viſus
Dirige. num ſaltem tacita formidine muſſant?
Num damnant animo? plaudentem cerne Senatum,
Et Byzantinos proceres Grajoſque Quirites.
O patribus plebes, o digni Conſule patres!
Quid, quod & armati ceſſant, & nulla virilem
Inter tot gladios ſexum reminiſcitur ira?
Huccine noſtrorum cinctus abiere nepotum?
Sic Bruti deſpectus honos? ignoſce parenti
Romule, quod ſerus temeratis faſcibus ultor
Advenio. jam jam largis hæc gaudia ſaxo
Compenſent lacrimis. quid dudum inflare moraris
Tartaream, Bellona, tubam? quid ſtringere falcem,
Qua populos a ſtirpe metas? molire tumultus,
Excute delicias. Thracum Macetumque ruinæ
Tædet, & in gentes iterum ſævire ſepultas.
Damna minus conſueta movent. trans æquora ſævas
Verte faces: aliis exordia ſume rapinis.
Non tibi Riphæis hoſtis quærendus ab oris.
Non per Caucaſias accito turbine valles
Eſt opus. Oſtrogothis colitur miſtiſque Gruthungis
Phryx ager. hos parvæ poterunt impellere cauſæ
In ſcelus. ad mores facilis natura reverti.
Sic erat: in noſtro quando jam milite robur
Torpuit, & molli didicit parere magiſtro.
Vindicet Arctous violatas advena leges.
Barbara Romano ſuccurrant arma pudori.
Sic fatus, clypeo, quantum vix ipſe Deorum
Arbiter infeſto cum percutit ægida nimbo,
Intonuit. reſponſat Athos, Æmuſque remugit;
Ingeminat raucum Rhodope concuſſa fragorem.
Cornua cana gelu mirantibus extulit undis
Hebrus, & exanguem glacie timor alligat Iſtrum.
Tunc adamante gravem, nodiſque rigentibus haſtam,
Telum ingens nullique Deo jaculabile, torſit.
Fit late ruptis via nubibus. illa per auras
Tot freta, tot montes, uno contenta volatu
Tranſilit, & Phrygiæ mediis affligitur arvis.
Senſit humus. gemuit Nyſæo palmite felix
Hermus, & aurata Pactolus inhorruit urna:
Totaque ſubmiſſis fleverunt Dindyma ſilvis.
Nec Dea præmiſſæ ſtridorem ſegnius haſtæ
Conſequitur, centumque vias meditata nocendi,
Tandem Targibilum (Geticæ dux improbus alæ
Hic erat) aggreditur. viſo tum forte redibat
Eutropio vacuus donis, feritaſque dolore
Creverat, &, teneris etiam quæ crimina ſuadet
Ingeniis, Scythicum pectus flammabat egeſtas.
Huic ſeſe vultu ſimulatæ conjugis offert,
Mentitoque ferox incedens barbara greſſu,
Carbaſeos induta ſinus. poſt terga reductas
Uberibus propior mordebat fibula veſtes:
Inque orbem tereti mitra redimente capillum
Struxerat, & virides flaveſcere juſſerat angues.
Advolat, ac niveis reducem complectitur ulnis,
Infunditque animo furiale per oſcula virus.
Principe quam largo veniat, quas inde reportet
Divitias, aſtu rabiem motura requirit.
Ille iter ingratum, vanos deflere labores.
Quos ſuper eunuchi faſtus, quæ probra tuliſſet!
Continuo ſecat ungue genas, & tempore pandit
Arrepto gemitus: I nunc, devotus aratris
Scinde ſolum, poſitoque tuos mucrone ſodales
Ad raſtros ſudare doce: bene rura Gruthungus
Excolet, & certo diſponet ſidere vites.
Felices aliæ, quas debellata maritis
Oppida, quas magnis quæſitæ viribus ornant
Exuviæ; quibus Argivæ pulcræve miniſtrant
Theſſalides, famulas & quæ meruere Lacænas.
Me nimium timido, nimium junxere remiſſo
Fata viro, totum qui degener exuit Iſtrum,
Qui refugit patriæ ritus, quem detinet æqui
Gloria, conceſſoque cupit vixiſſe colonus,
Quam dominus rapto. quid pulcra vocabula pigris
Prætentas vitiis? probitatis inertia nomen,
Juſtitiæ formido ſubit. tolerabis iniquam
Pauperiem, cum tela geras? & flebis inultus,
Cum pateant tantæ nullis cuſtodibus urbes?
Quippe metus pœnæ. pridem mos ille vigebat,
Ut meritos colerent, impacatiſque rebelles
Urgerent odiis. at nunc, qui fœdera rumpit,
Ditatur: qui ſervat, eget. vaſtator Achivæ
Gentis, & Epirum nuper populatus inultam
Præſidet Illyrico. jam quos obſedit, amicus
Ingreditur muros, illis reſponſa daturus,



Digitized by Google

Quorum conjugibus potitur, natoſque peremit.
Sic hoſtes punire ſolent. hæc præmia ſolvunt
Excidiis. cunctaris adhuc? numerumque tuorum
Reſpicis, exiguamque manum? tu rumpe quietem.
Bella dabunt ſocios. nec te tam prona monerem,
Si contra paterere viros. nunc alter in armis
Sexus, & eunuchis ſe defenſoribus orbis
Credidit. hos Aquilæ Romanaque ſigna ſequuntur.
Incipe barbaricæ tandem te reddere vitæ.
Te quoque jam timeant, admirenturque nocentem,
Quem ſprevere pium. ſpoliis prædaque repletus,
Cum libeat, Romanus eris. Sic fata, repente
In diram ſe vertit avem, roſtroque recurvo
Turpis, & infernis tenebris obſcurior alas
Auſpicium veteri ſedit ferale ſepulcro.
Ille pavor poſtquam reſoluto corde quievit,
Et rigidæ ſedere comæ, non diſtulit atrox
Juſſa Deæ: ſociis quæ viderit, ordine pandit,
Invitatque ſequi. conjurat barbara pubes
Nacta ducem, Latiiſque palam deſcivit ab armis.
Pars Phrygiæ, Scythicis quocumque Trionibus alget
Proxima, Bithynios: Solem quæ condit, Ionas:
Quæ levat, attingit Galatas: utrimque propinqui
Finibus obliquis Lydi, Piſidæque feroces
Continuant auſtrale latus: gens una fuere
Tot quondam populi, priſcum cognomen & unum
Appellata Phryges. ſed quid non longa valebit
Permutare dies? dicti poſt Mæona regem
Mæones. Ægæos inſedit Græcia portus.
Thyni Thraces erant, quæ nunc Bithynia fertur.
Nuper ab Oceano Gallorum exercitus ingens
Illis ante vagus tandem regionibus hæſit,
Gæſaque depoſuit jam Grajo mitis amictu,
Pro Rheno poturus Halyn. dat cuncta vetuſtas
Principium Phrygibus; nec rex Ægyptius ultra
Reſtitit, humani poſtquam puer uberis expers
In Phrygiam primum laxavit murmura vocem.
Hic cecidit Libycis jactata paludibus olim
Tibia, fœdatam cum reddidit umbra Minervam.
Hic & Apollinea victus teſtudine paſtor
Suſpenſa memores illuſtrat pelle Celænas.
Quatuor hinc magnis procedunt fontibus amnes
Auriferi: nec miror aquas radiare metallo,
Quæ toties lavere Midan. diverſus ad Auſtrum
Curſus & Arctoum fluviis mare. Dindyma fundunt
Sangarium, vitrei qui puro gurgite Galli
Auctus Amazonii defertur ad oſtia Ponti.
Icarium pelagus Mycalæaque litora juncti
Marſya Mæanderque petunt: ſed Marſya velox
Dum ſuus eſt, flexuque carens, jam flumine miſtus
Mollitur, Mæandre, tuo, contraria paſſus,
Quam Rhodano ſtimulatus Arar: quos inter aprica
Planities Cererique favet, denſiſque ligatur
Vitibus, & glaucæ fructus attollit olivæ,
Dives equi, felix pecorum, pretioſaque picto
Marmore, purpureis cui cedit Synnada venis.
Talem tum Phrygiam Geticis populatibus uri
Permiſere Dei. ſecuras barbarus urbes
Irrumpit, facileſque capi. ſpes nulla ſalutis:
Nulla fugæ. putribus jam propugnacula ſaxis
Longo corruerant ævo, paciſque ſenecta.
Interea gelidæ ſecretis rupibus Idæ
Dum ſedet, & thiaſos ſpectat de more Cybelle,
Curetumque alacres ad tympana ſuſcitat enſes;
Aurea ſanctarum decus immortale comarum,
Defluxit capiti turris, ſummoque volutus
Vertice crinalis violatur pulvere murus.
Obſtupuere truces omen Corybantes, & imo
Fixa metu tacitas preſſerunt Orgia buxos.
Indoluit genitrix. tunc ſic irata profatur:
Hoc mihi jampridem Lacheſis longæva canebat
Augurium: Phrygiæ caſus veniſſe ſupremos
Delapſus teſtatur apex. heu ſanguine qualis
Ibit Sangarius, quantaſque cadavera lenti
Mæandri paſſura moras? immobilis hæret
Terminus, hæc dudum nato placuere Tonanti.
Paret finitimis luctus; fruſtraque Lyæi
Non defenſuros implorat Lydia thyrſos.
Jamque vale Phrygiæ tellus, perituraque flammis
Mœnia, conſpicuas quæ nunc attollitis arces,
Mox campi, nudumque ſolum. dilecta valete
Flumina; non veſtris ultra bacchabor in antris:
Nec juga ſulcabit noſter Berecynthia currus.
Dixit, & ad triſtes convertit tympana planctus.
Labentem patriam ſacris ululatibus Atys
Perſonat, & lacrimis torvi maduere leones.
Eutropius, quamvis nequeat metuenda taceri
Clades, & trepidus vulgaverit omnia rumor,
Ignorare tamen fingit, regnique ruinas
Diſſimulat. parvam latronum errare catervam:
In ſontes tormenta magis, quam tela, parari:
Nec duce frangendas jactat, ſed judice, vires.
Vaſta velut Libyæ venantum vocibus ales
Cum premitur, calidas curſu tranſmittit arenas,
Inque modum veli ſinuatis flamine pennis
Pulverulenta volat; ſi jam veſtigia retro
Clara ſonent, oblita fugæ ſtat lumine clauſo
Ridendum revoluta caput, creditque latere,
Quem non ipſa videt. furtim tamen ardua mittit
Cum donis promiſſa novis, ſi forte rogatus
Deſinat. ille ſemel notæ dulcedine prædæ
Se famulo ſervire negat: nec grata timentum
Munera, militiam nullam, nec prima ſuperbus
Cingula dignari. nam quis non Conſule tali
Vilis honos? poſtquam precibus miteſcere nullis,
Non auro ceſſiſſe videt, creberque recurrit
Nuntius incaſſum, nec ſpes jam fœderis extat:
Tandem conſilium belli confeſſus agendi,
Ad ſua tecta vocat. juvenes venere protervi,
Laſcivique ſenes, quibus eſt inſignis edendi
Gloria, corruptaſque dapes variaſſe decorum:
Qui ventrem invitant pretio, traduntque palato
Sidereas Junonis aves, & ſi qua loquendi
Gnara coloratis viridis defertur ab Indis,
Quæſitos trans regna cibos: quorumque profundam
Ingluviem non Ægæus, non alta Propontis,
Non freta longinquis Mæotia piſcibus æquent:
Veſtis adoratæ ſtudium, laus maxima riſum
Per vanos moviſſe ſales, minimeque viriles
Munditiæ, comti vultus, onerique vel ipſa
Serica, ſi Chunus feriat, ſi Sarmata, portas:
Solliciti ſcenæ, Romam contemnere ſueti,
Mirarique ſuas, quas Boſporus alluit, ædes;
Saltandi dociles, aurigandique periti.
Pars humili de plebe duces. pars compede ſuras
Cruraque ſignati nigro liventia ferro
Jura regunt, facies quamvis inſcripta repugnet
Seque ſuo prodat titulo. ſed prima poteſtas
Eutropium præfert, Hoſio ſubnixa ſecundo.
Dulcior hic ſane cunctis, prudenſque movendi
Juris, & admoto qui temperet omnia fumo.
Fervidus; accenſam. ſed qui bene decoquat iram.

Con-

Conſidunt apices gemini ditionis Eoæ,
Hic coquus, hic leno, defeſſi verbere terga,
Servitio, non arte, pares. hic ſæpius emtus,
Alter ad Hiſpanos nutritus verna penates.
Ergo vbi collecti proceres, qui rebus in arctis
Conſulerent, tantiſque darent ſolatia morbis;
Obliti ſubito Phrygiæ, belloque relicto,
Ad ſolitos cœpere jocos, & jurgia Circi
Tendere. nequicquam magna confligitur ira,
Quis melius vibrata puer vertigine molli
Membra rotet? vertat quis marmora crine ſupino?
Quis magis enodes laterum detorqueat arcus?
Quis voci digitos, oculos quis motibus aptet?
Hi tragicos meminere modos: his fabula Tereus,
His nec dum commiſſa choro cantatur Agave.
Increpat Eutropius: Non hæc ſpectacula tempus
Poſcere: nunc alias armorum incumbere curas.
Se ſatis Armenio feſſum pro limite cingi,
Nec tantis unum ſubſiſtere poſſe periclis.
Ignoſcant ſenio: juvenes ad prælia mittant.
Qualis pauperibus nutrix inviſa puellis
Aſſidet, & tela communem quærere victum
Rauca monet. feſtis illæ luſiſſe diebus
Orant & poſitis æquævas viſere penſis,
Iratæque operi jam laſſo pollice fila
Turbant, & teneros detergunt ſtamine fletus.
Emicat extemplo cunctis trepidantibus audax
Craſſa mole leo, quem vix Cyclopea ſolum
Æquatura fames, quem non jejuna Celæno
Vinceret: hinc nomen fertur meruiſſe Leonis.
Acer in abſentes linguæ jactator, abundans
Corporis, exiguuſque animi, doctiſſimus artis
Quondam lanificæ, moderator pectinis unci.
Non alios lanam purgatis ſordibus æque
Præbuerit calathis: ſimilis nec pinguia quiſquam
Vellera per tenues ferri producere rimas.
Tunc Ajax erat Eutropii, lateque fremebat,
Non ſeptem vaſto quatiens umbone juvencos:
Sed quam perpetuis dapibus pigroque ſedili
Inter anus interque colos oneraverat alvum.
Exſurgit tandem, vocemque expromit anhelam.
Quis novus hic torpor, ſocii? quonam uſque ſedemus
Femineis clauſi thalamis, patimurque periclum
Gliſcere deſidia? graviorum turba malorum
Texitur, ignavis trahimus dum tempora votis.
Me petit hic ſudor, numquam mea dextera ſegnis
Ad ferrum. faveat tantum Tritonia cœptis,
Inceptum peragetur opus: jam cuncta furore
Qui gravat, efficiam leviorem pondere lanæ:
Targibilum tumidum, deſertoreſque Gruthungos
Ut miſeras populabor oves, & pace relata
Priſtina reſtituam Phrygias ad ſtamina matres.
His dictis iterum ſedit. fit plauſus, & ingens
Concilii clamor. qualis reſonantibus olim
Exoritur caveis, quoties crinitus ephebus
Aut rigidam Nioben, aut flentem Troada, fingit.
Protinus excitis iter irremeabile ſignis
Arripit, infauſtoque jubet bubone moveri
Agmina, Mygdonias mox impletura volucres.
Pulcher & urbanæ cupiens exercitus umbræ,
Aſſiduus ludis, avidus ſplendere lavacris,
Nec ſoles imbreſve pati, multumque priori
Diſpar, ſub clypeo Thracum qui ferre pruinas,
Dum Stilico regeret, nudoque hiemare ſub axe
Sueverat, & duris haurire bipennibus Hebrum.
Cum duce mutatæ vires. Byzantia robur
Fregit luxuries, Ancyranique triumphi.
Non peditem præcedit eques: non commoda caſtris
Eligitur regio. vicibus cuſtodia nullis
Advigilat vallo. non explorantur eundæ
Vitandæque viæ. nullo ſe cornua flectunt
Ordine. confuſi paſſim per opaca vagantur
Luſtra, per ignotas anguſto tramite valles.
Sic vacui rectoris equi, ſic orba magiſtro
Fertur in abruptum caſu, non ſidere, puppis.
Sic ruit in rupes amiſſo piſce ſodali
Bellua, ſulcandas qui prævius edocet undas,
Immenſumque decus parvæ moderamine caudæ
Temperat, & tanto conjungit fœdera monſtro.
Illa natat rationis inops, & cæca profundi,
Jam brevibus deprenſa vadis, ignara reverti
Palpitat, & vanos ſcopulis illidit hiatus.
Targibilus ſimulare fugam, flatuſque Leonis
Spe nutrire leves, improviſuſque repente,
Dum gravibus marcent epulis, hoſtique catenas
Inter vina crepant, largo ſopita Lyæo
Caſtra ſubit: pereunt alii, dum membra cubili
Tarda levant: alii leto junxere ſoporem:
Aſt alios vicina palus ſine more ruentes
Excipit, & cumulis immanibus aggerat undas.
Ipſe Leo dama cervoque fugacior ibat
Sudanti tremebundus equo: qui pondere poſtquam
Decidit implicitus limo, cunctantia pronus
Per vada reptabat cœno ſubnixa tenaci.
Mergitur, & pingui ſuſpirat corpore moles,
More ſuis; dapibus qui jam devota futuris
Turpe gemit, quoties Hoſius mucrone coruſco
Armatur, cingitque ſinus, ſecumque volutat,
Quas figat verubus partes, quæ fruſta calenti
Mandet aquæ, quantoque cutem diſtendat echino.
Flagrat opus: crebro pulſatus perſtrepit ictu.
Contexit varius penetrans Chalcedona nidor.
Ecce levis frondes a tergo concutit aura:
Credit tela Leo. valuit pro vulnere terror,
Implevitque vicem jaculi, vitamque nocentem
Integer, & ſola formidine ſaucius, efflat.
Quis tibi tractandos pro pectine, degener, enſes,
Quis ſolio campum præponere ſuaſit avito?
Quam bene texentem laudabas carmina tutus,
Et matutinis pellebas frigora menſis!
Hic miſerande jaces: hic, dum tua vellera vitas,
Tandem fila tibi neverunt ultima Parcæ.
Jam vaga pallentem denſis terroribus aulam
Fama quatit: ſtratas acies, deleta canebat
Agmina, Mæonios fœdari cædibus agros,
Pamphilos Piſidaſque rapi. metuendus ab omni
Targibilus regione tonat. modo tendere curſum
In Galatas, modo Bithynis incumbere fertur.
Sunt qui per Cilicas rupto deſcendere Tauro.
Sunt qui correptis ratibus, terraque marique
Adventare ferant. geminantur vera pavoris
Ingenio. longe ſpectari e puppibus urbes
Accenſas, lucere fretum, ventoque citatas
Omnibus in pelago velis hærere favillas.
Hos inter ſtrepitus funeſtior advolat alter
Nuntius, armatam rurſus Babylona minari
Rege novo: reſides Parthos, ignava peroſos
Otia, Romanæ jam finem quærere paci.
Rarus apud Medos regum cruor, unaque cunctis
Pœna manet generi, quamvis crudelibus æque
Paretur dominis. ſed quid non audeat annus
Eutropii? ſocium nobis fidumque Saporem



Digitized by Google

Nil adeo fœdum quod non exacta vetuſtas
Ediderit, longique labor commiſerit ævi.
OEdipodes matrem, natam duxiſſe Thyeſtes
Cantantur. peperit fratres Jocaſta marito,
Et Pelopea ſibi. Thebas ac funera Trojæ
Triſtis Erechthei deplorat ſcena theatri.
In volucrem Tereus, Cadmus ſe vertit in anguem.
Scylla novos mirata canes. hunc arbore figit,
Elevat hanc pluma, ſquamis hanc fabula veſtit,
Hanc ſolvit fluvio. nuſquam ſpado Conſul in orbe,
Nec judex ductorve fuit. quodcumque virorum
Eſt decus, eunuchis ſcelus eſt. exempla creantur
Quæ ſocci ſuperent riſus, luctuſque cothurni.
Quam pulcre conſpectus erat, cum tenderet artus
Exangues onerare toga cinctumque gravatos,
Indutoque ſenex obſcœnior iret in auro!
Humani qualis ſimulator ſimius oris,
Quem puer arridens pretioſo ſtamine Serum
Velavit, nudaſque nates ac terga reliquit,
Ludibrium menſis: erecto pectore dives
Ambulat, & claro ſeſe deformat amictu.
Candida pollutos comitatur Curia faſces.
Forſitan & dominis præbet miracula lictor
Conſule nobilior, libertatemque daturus,
Quam necdum meruit, ſcandit ſublime tribunal;
Atque inter proprias laudes Ægyptia jactat
Somnia, proſtratoſque canit ſe vate tyrannos.
Scilicet in dubio vindex Bellona pependit,
Dum ſpado Tireſias, enervatuſque Melampus
Reptet, ab extremo referens oracula Nilo.
Obſtrepuere avium voces, exhorruit annus
Nomen, & inſanum gemino proclamat ab ore;
Eunuchumque vetat faſtis accedere Janus.
Sumeret illicitos etenim ſi femina faſces,
Eſſet turpe, minus. Medis levibuſque Sabæis
Imperat hic ſexus, reginarumque ſub armis
Barbariæ pars magna jacet. gens nulla probatur,
Eunuchi quæ ſceptra ferat. Tritonia, Phœbe,
Veſta, Ceres, Cybele, Juno, Latona coluntur.
Eunuchi quæ templa Dei? quas vidimus aras?
Inde ſacerdotes: hæc intrat pectora Phœbus:
Inde canunt Delphi. Troianam ſola Minervam
Virginitas Veſtalis adit, flammaſque tuetur,
Hi nullas meriti vittas, ſemperque profani.
Naſcitur ad fructum mulier, prolemque futuram,
Hoc genus inventum eſt, ut ſerviat. Herculis arcu
Concidit Hippolyte. Danai fugere bipennem,
Pentheſilea, tuam. claras Carthaginis arces
Creditur, & centum portis Babylona ſuperbam
Femineus ſtruxiſſe labor, quid nobile geſſit
Eunuchus? quæ bella tulit? quas condidit urbes?
Illas præterea rerum natura creavit;
Hos fecere manus. ſeu prima Semiramis aſtu
Aſſyriis mentita virum, ne vocis acutæ
Mollities, levesve genæ ſe prodere poſſent,
Hos ſibi conjunxit ſimiles: ſeu Parthica ferro
Luxuries vetuit naſci lanuginis umbram,
Servatoque diu puerili flore coegit
Arte retardatam Veneri ſervire juventam.
Fama prius falſo ſimilis, vanoque videri
Ficta joco. levior volitare per oppida rumor.
Riderique nefas: veluti nigrantibus alis
Audiretur olor, corvo certante liguſtris.
Atque aliquis gravior morum, Si talibus, inquit,
Creditur, & nimiis turgent mendacia monſtris:
Jam teſtudo volat, profert jam cornua vultur;
Prona petunt retro fluvii juga: Gadibus ortum
Carmani texere diem: jam frugibus aptum
Æquor, & advectum ſilvis delphina videbo:
Jam cochleis homines junctos, & quidquid inane
Nutrit, Judaicis quæ pingitur India velis.
Subjicit & miſtis ſalibus laſcivior alter:
Miraris? nihil eſt, quod non in pectore magnum
Concipit Eutropius. ſemper nova, grandia ſemper
Diligit, & celeri deguſtat ſingula ſenſu.
Nil timet a tergo: vigilantibus undique curis
Nocte dieque patet. lenis faciliſque moveri
Supplicibus, mediaque tamen molliſſimus ira.
Nil negat, & ſeſe vel non poſcentibus offert.
Quidlibet ingenio ſubigit, traditque fruendum.
Quidquid amas, dabit illa manus. communiter omni
Fungitur officio, gaudetque potentia flecti.
Hoc quoque conſiliis peperit meritoque laborum:
Accipit & trabeas argutæ præmia dextræ.
Poſtquam vera fides facinus vulgavit Eoum
Gentibus, & Romæ jam certius impulit aures:
Eutropiumne etiam noſtra dignabimur ira?
Hic quoque Romani meruit pars eſſe doloris?
Sic effata rapit cæli per inania curſum
Diva potens, unoque Padum translapſa volatu
Caſtra ſui rectoris adit. tum forte decorus
Cum Stilicone gener pacem implorantibus ultro
Germanis reſponſa dabat, legeſque Caucis
Arduus, & flavis ſignabat jura Suevis.
His tribuit reges, his obſide fœdera ſancit
Indicto: bellorum alios tranſcribit in uſus,
Militet ut noſtris detonſa Sicambria ſignis.
Læta ſubit Romam pietas, & gaudia pene
Moverunt lacrimas, tantoque exultat alumno.
Sic armenta ſuo jam defenſante juvenco
Celſius aſſurgunt erectæ cornua matri.
Sic jam terribilem ſtabulis dominumque ferarum
Creſcere miratur genitrix Maſſyla leonem.
Dimovit nebulam, juvenique apparuit ingens.
Tum ſic orſa loqui: Quantum te principe poſſim,
Non longinqua docent, domito quod Saxone Tethys
Mitior, aut fracto ſecura Britannia Picto.
Ante pedes humili Franco triſtique Suevo
Perfruor, & noſtrum video, Germanice, Rhenum.
Sed quid agam? diſcors Oriens felicibus actis
Invidet, atque alio Phœbi de cardine ſurgunt
Crimina, ne toto conſpiret corpore regnum.
Gildonis taceo magna cum laude receptam
Perfidiam, & fretos Eoo robore Mauros.
Quam ſuſpecta fames, quantum diſcriminis urbi!
Ni tua vel ſoceri numquam non provida virtus
Auſtralem Arctois penſaſſet frugibus annum.
Invectæ Rhodano Tiberina per oſtia claſſes,
Cinyphiiſque ferax Araris ſucceſſit ariſtis.
Teutonicus vomer, Pyrenæique juvenci
Sudavere mihi, ſegetes mirantur Iberas
Horrea; nec Libyæ ſenſerunt damna rebellis
Jam Tranſalpina contenti meſſe Quirites.
Ille quidem ſolvit meritas, ſcit Tabraca, pœnas.
Ut pereat quicumque tuis conflixerit armis.
Ecce recens clades ab eiſdem partibus exit,
Terroriſque minus, ſed plus habitura pudoris,
Eutropius Conſul. pridem tolerare fatemur
Hoc genus, Arſacio poſtquam ſe regia faſtu
Suſtulit, & noſtros corrupit Parthia mores.
Præfecti ſed adhuc gemmis, veſtique dabantur
Cuſtodes, ſacroque adhibere ſilentia ſomno.

Mili-

Digitized by Google

Militia eunuchi numquam tranſgreſſa cubile,
Non vita ſpondente fidem, ſed inertia tutum
Mentis pignus erat. ſecreta monilia ſervent,
Ornatus curent Tyrios: a fronte recedant
Imperii, tenero tractari pectore neſcit
Publica Majeſtas. numquam vel in æquore puppim
Vidimus eunuchi clavo parere magiſtri.
Nos adeo ſperni faciles? orbiſque carina
Vilior? Auroram certe, quæ talia ferre
Gaudet, & aſſuetas ſceptris muliebribus urbes
Poſſideant. quid belliferam communibus urunt
Italiam maculis, nocituraque probra ſeveris
Admiſcent populis? peregrina piacula forti
Pellantur longe Latio, nec tranſeat Alpes
Dedecus. in ſolis, quibus extitit, hæreat arvis.
Scribat Halys, famæ ſcribat contemtor Orontes,
Per te, perque tuos obteſtor, Roma, triumphos,
Neſciat hoc Tibris, numquam poſcentibus olim
Qui dare Dentatis annos Fabiiſque ſolebat.
Martius eunuchi repetet ſuffragia campus?
Æmilios inter, ſervatoreſque Camillos
Eutropius? jam Chryſogonis tua, Brute, poteſtas,
Narciſſiſque datur? natos hoc dedere pœnæ
Profuit, & miſero civem præponere patri?
Hoc mihi Janiculo poſitis Etruria caſtris
Quæſiit, & tantum fluvio Porſenna remotus?
Hoc meruit vel ponte Cocles, vel Mucius igne?
Viſceribus fruſtra caſtum Lucretia ferrum
Merſit, & attonitum tranavit Clœlia Tibrim?
Eutropio faſces adſervabantur ademti
Tarquiniis? quemcumque meæ vexere curules,
Laxato veniat ſocium averſatus Averno.
Impenſi ſacris Decii prorumpite buſtis,
Torquatique truces, animoſaque pauperis umbra
Fabricii, tuque o, ſi forte inferna piorum
Jugera & Elyſias ſcindis, Serrane, novales,
Pœno Scipiadæ, Pœno præclare Lutati,
Sicania Marcelle ferox; gens Claudia ſurgat,
Et Curii ſeries; &, qui ſub jure negaſti
Vivere Cæſareo, parvo procede ſepulcro
Eutropium paſſure Cato. remeate tenebris
Agmina Brutorum, Corvinorumque catervæ.
Eunuchi veſtros habitus, inſignia ſumunt
Ambigui Romana mares. rapuere tremendas
Annibali Pyrrhoque togas. flabella peroſi
Adſpirant trabeis. jam non umbracula geſtant
Virginibus, Latias auſi vibrare ſecures.
Linquite femineas infelix turba latebras,
Alter quos pepulit ſexus, nec ſuſcipit alter.
Execti Veneris ſtimulos, & vulnere caſti.
Miſta duplex ætas. inter puerumque ſenemque
Nil medium. falſi complete ſedilia patres.
Ite novi proceres, infœcundoque ſenatu
Eutropium ſtipate ducem, celebrate tribunal
Pro thalamis. verſo jam diſcite more curules,
Non matrum pilenta ſequi. neu priſca revolvam,
Neu numerem quantis injuria mille per annos
Sit retro ducibus. quanti fœdabitur ævi
Canities? unam ſubeant quot ſecula culpam?
Inter Arinthæi faſtus, & nomen herile,
Servus erit, dominoque ſuos æqualis honores
Inferet. heu, ſemper Ptolemæi noxia mundo
Mancipia! en alio lædor graviore Pothino,
Et patior majus Phario ſcelus. ille cruorem
Conſulis unius Pellæis enſibus hauſit.
Inquinat hic omnes. ſi nil privata movebunt,
At tu principibus, noſtræ tu proſpice cauſæ,
Regaleſque averte notas. hunc aſpicit unum
Aula magiſtratum. vobis patribuſque recurrit
Hic alternus honos. in crimen euntibus annis
Parce, quater Conſul. contagia faſcibus oro
Defendas ignava tuis, neu tradita libris
Nomina, veſtituſque meos, quibus omne, quod ambit
Oceanus, domui, tanta caligine mergi
Calcarique ſinas. nam quæ jam bella geramus
Mollibus auſpiciis? quæ jam connubia prolem,
Vel frugem latura ſeges? quid fertile terris,
Quid plenum ſterili poſſit ſub Conſule naſci?
Eunuchi ſi jura dabunt, legeſque tenebunt,
Ducant penſa viri, mutatoque ordine rerum
Vivat Amazonio confuſa licentia ritu.
Quid trahor ulterius? Stilico, quid vincere differs,
Dum certare pudet? neſcis quod turpior hoſtis
Lætitia majore cadit: piratica Magnum
Erigit: illuſtrat ſervilis laurea Craſſum.
Annuis. agnoſco fremitum, quo palluit Eurus,
Quo Mauri Gildoque ruit. quid Martia ſigna
Sollicitas? non eſt jaculis, haſtiſve petendus.
Conſcia ſuccumbent audito verbere terga.
Ut Scytha poſt multos rediens exercitus annos
Cum ſibi ſervilis pro finibus obvia pubes
Iret, & arceret dominos tellure reverſos,
Armatam oſtenſis aciem fudere flagellis.
Notus ab inceptis ignobile reppulit horror
Vulgus, & adductus ſub verbera torpuit enſis.

---

# LIBER SECUNDUS.

## *PROLOGUS.*

QUi modo ſublimes rerum flectebat habenas
 Patricius, rurſum verbera nota timet;
Et ſolitos tardæ paſſurus compedis orbes,
 In dominos vanas luget abiſſe minas.
Culmine dejectum vitæ fortuna priori
 Reddidit, inſano jam ſatiata joco.
Scindere nunc alia meditatur ligna ſecuri,
 Faſcibus & tandem vapulat ille ſuis.
Illatas Conſul pœnas ſe Conſule ſolvit.
 Annus qui trabeas, hic dedit exilium.
Infauſtum populis in ſe quoque vertitur omen.
 Sævit in auctorem prodigioſus honor.
Ablato penitus reſpirant nomine faſti,
 Maturamque luem ſanior aula vomit.
Diſſimulant ſocii, conjuratique recedunt:
 Procumbunt pariter cum duce tota cohors,
Non acie victi, non obſidione ſubacti,
 Ne pereant ritu, quo periere viri.
Concidit exiguæ dementia vulnere chartæ.
 Confecit ſævum littera Martis opus.
Mollis feminea detruditur arce tyrannus,
 Et thalamo pulſus perdidit imperium.
Sic juvenis nutante fide, veterique reducta
 Pellice, defletam linquit amica domum.
Canitiem raram largo de pulvere turpat,
 Et lacrimis rugas implet anile gemens.
Suppliciterque pias humilis proſtratus ad aras
 Mitigat iratas voce tremente nurus.
Innumeri glomerantur heri, ſibi quiſque petentes
 Mancipium ſolis utile ſuppliciis.



Digitized by Google

Quamvis fœdus enim, mentemque obſcœnior ore,
  Ira dabit pretium. pœna meretur emi.
Quas, ſpado, nunc terras, aut quem tranſibis in axem?
  Cingeris hinc odiis, inde receſſit amor.
Utraque te gemino ſub ſidere regia damnat.
  Heſperius numquam, jam nec Eous eris.
Miror cur, aliis qui pandere fata ſolebas,
  Ad propriam cladem, cæca Sibylla, taces?
Jam tibi nulla videt fallax inſomnia Nilus.
  Pervigilant vates nec, miſerande, tui.
Quid ſoror? audebit tecum conſcendere puppem,
  Et veniet longum per mare fida comes?
An fortaſſe toros eunuchi pauperis odit,
  Et te nunc inopem dives amare negat?
Eunuchi jugulum primus ſecuiſſe fateris.
  Sed tamen exemplo non ferière tuo.
Vive pudor fatis. en quem tremuere tot urbes!
  En cujus populi ſuſtinuere jugum!
Direptas quid plangis opes, quas natus habebit?
  Non aliter poteras principis eſſe pater.
Improbe, quid pulſas muliebribus aſtra querelis,
  Quod tibi ſub Cypri litore parta quies?
Omnia barbarico per te concuſſa tumultu:
  Crede mihi, terris tutius æquor erat.
Jam non Armenios jaculis terrebis & arcu.
  Per campos volucrem non agitabis equum.
Dilecto caruit Byzantius ore ſenatus.
  Curia conſiliis æſtuat orba tuis.
Emeritam ſuſpende togam, ſuſpende pharetram.
  Ad Veneris partes ingeniumque redi.
Non bene Gradivo lenonia dextera ſervit.
  Suſcipiet famulum te Cytherea libens.
Inſula læta choris, blandorum mater amorum.
  Nulla pudicitiæ cura placere poteſt.
Proſpectant Paphiæ celſa de rupe puellæ,
  Sollicitæ, ſalvam dum ferat unda ratem.
Sed vereor ne te teneant Tritones in alto
  Laſcivas doctum fallere Nereidas:
Aut iidem cupiant pelago te mergere venti,
  Gildonis nuper qui tenuere fugam.
Inclyta captivo memoratur Tabraca Mauro.
  Naufragio Cyprus ſit memoranda tuo.
Vectorum moriens fruſtra delphina vocabis.
  Ad terram ſolos devehit ille viros.
Quiſquis adhuc ſimiles eunuchus tendit in actus,
  Reſpiciens Cyprum deſinat eſſe ferox.

MYgdonii cineres, & ſi quid reſtat Eoi,
Quod pereat, regni, certæ non augure falſo
Prodigii patuere minæ, fruſtraque peracto
Vulnere monſtriferi præſagia diſcitis anni.
Cautior ante tamen violentum navita Corum
Proſpicit, & tumidæ ſubducit vela procellæ.
Quid juvat errorem merſa jam puppe fateri?
Quid lacrimæ delicta levant? ſtant omina veſtri
Conſulis. immotis hæſere piacula fatis.
Tunc decuit ſentire nefas, tunc ira recentes
Deterſum maculas. veteri poſt obruta morbo
Corpora, Pæonias nequidquam admoveris herbas.
Ulcera poſſeſſis alte ſuffuſa medullis,
Non leviore manu, ferro ſanantur & igni,
Ne coeat fruſtra mox eruptura cicatrix.
Ad vivum penetrant flammæ, quo funditus humor
Defluat, & vacuis corrupto ſanguine venis
Exundet fons ille mali. truncantur & artus,
Ut liceat reliquis ſecurum degere membris.
At vos egregie purgatam creditis aulam,
Eutropium ſi Cypros habet, vindexque mundi.
Semivir expulſus erit. quis vos luſtrare valebit
Oceanus? tantum facinus quæ diluet ætas?
  Induerat necdum trabeas: mugitus ab alto
Redditus, infernas rabies agitante cavernas
Vibrat, & alterno confligunt culmina lapſu.
Bacchatus per operta tremor Chalcedona movit,
Pronus & in geminas nutavit Boſporus urbes.
Concurrere freti fauces radice revulſa.
Vitant inſtabilem rurſum Symplegada nautæ.
Scilicet hæc Stygiæ præmittunt ſigna ſorores,
Et ſibi jam tradi populos hoc conſule gaudent.
Mox oritur diverſa lues. hinc Mulciber ignes
Sparſerat. hinc victa proruperat objice Nereus.
Hæc flagrant, hæc tecta natant. quam, Numina, pœnam
Servatis ſceleri, cujus tot cladibus omen
Conſtitit? incumbas utinam, Neptune, tridenti:
Pollutumque ſolum toto cum crimine mergas.
Unam pro mundo Furiis concedimus urbem.
Utque ſemel patuit monſtris iter, omina tempus
Nacta ſuum properant. naſci tum decolor imber,
Infantumque novi vultus, & diſſona partu
Semina. tum lapidum fletus, armentaque vulgo
Auſa loqui, mediiſque feræ ſe credere muris.
Tum vates ſine more rapi, lymphataque paſſim
Pectora terrifici ſtimulis igneſcere Phœbi.
Fac nullos ceciniſſe Deos. adeone retuſi
Quiſquam cordis erit, dubitet qui partibus illis
Affore fatalem caſtrati Conſulis annum?
Sed quam cæcus ineſt vitiis amor! omne futurum
Deſpicitur, ſuadentque brevem præſentia fructum,
Et ruit in vetitum damni ſecura libido.
Dum mora ſupplicii lucro, ſerumque, quod inſtat,
Creditur. haud equidem contra tot ſigna Camillo
Detulerim faſces; ne dum, proh ſexus! inerti
Mancipio, cui cuncta licet reſponſa juberent,
Hortanteſque licet ſponderent proſpera Divi,
Turpe fuit ceſſiſſe viros. exquirite retro
Crimina continui lectis annalibus ævi,
Priſca recenſitis evolvite ſecula faſtis.
Quid ſenis infandi Capreæ, quid ſcena Neronis
Tale ferunt? ſpado Romuleo ſuccinctus amictu
Sedit in Auguſtis laribus. vulgata patebat
Aula ſalutantum ſtudiis. huc plebe ſenatus
Permiſta, trepidique duces, omniſque poteſtas
Confluit. advolvi genibus, contingere dextram
Ambitus, & votum deformibus oſcula rugis
Figere. præſidium legum, genitorque vocatur
Principis, & famulum dignatur regia patrem.
Poſteritas, admitte fidem. monumenta petuntur
Dedecoris multiſque gemunt incudibus æra
Formatura nefas. hæc judicis, illa togati.
Hic nitet armati ſpecies: numeroſus ubique
Fulget eques: præfert eunuchi Curia vultus.
Ac veluti caveant, ne quo conſiſtere virtus
Poſſit pura loco, cunctas hoc ore laborant
Inceſtare vias. maneant immota precamur,
Certaque perpetui ſint argumenta pudoris.
Subter adulantes tituli, nimiæque leguntur
Vel maribus laudes: claro quod nobilis ortu:
Cum vivant domini? quod maxima prælia ſolus
Impleat, & patitur miles? quod tertius urbis
Conditor, hoc Byzas, Conſtantinuſque videbunt?
Inter quæ tumidus leno producere cœnas
In lucem, fœtere mero, diſpergere plauſum

Emtu-

Emturas in vulgus opes, totoſque theatris
Indulgere dies alieni prodigus auri.
At ſoror, &, ſi quid portentis creditur, uxor
Mulcebat matres epulis, & more pudicæ
Conjugis eunuchi celebrabat vota mariti.
Hanc amat, hanc ſumma de re, vel pace vel armis,
Conſulit, huic curas & clauſa palatia mandat,
Ceu ſtabulum vacuamque domum. ſic magna tueri
Regna nihil? patienſque jugi deluditur orbis?
Mitior alternum Zephiri jam bruma teporem
Senſerat, & primi laxabant germina flores.
Jamque iter in gremio pacis ſolenne parabant
Ad muros, Ancyra, tuos, auctore repertum
Eutropio, pelagi ne tædia longa ſubirent,
Sed vaga laſcivis flueret diſcurſibus æſtas:
Unde tamen tanta ſublimes mole redibant,
Ceu vinctos traherent Medos, Indumque bibiſſent.
Ecce autem flavis Gradivus ab uſque Gelonis
Arva cruentato repetebat Thracia curru.
Subſidunt Pangæa rotis, altæque ſonoro
Stridunt axe nives. ut vertice conſtitit Æmi,
Femineaſque togas preſſis conſpexit habenis;
Subriſit crudele pater, criſtiſque micantem
Quaſſabat galeam. tunc implacabile numen
Bellonam alloquitur, quæ ſanguine ſordida veſtem
Illyricis pingues pectebat ſtragibus hydros.
Nec dum mollitiæ, nec dum, germana, mederi
Poſſumus Eoæ? numquam corrupta rigeſcent
Secula? Cappadocum tepidis Argeus acervis
Æſtuat: infelix etiamnum pallet Orontes.
Dum pereunt, meminere mali. ſi corda parumper
Reſpirare ſinas, nullo tot funera ſenſu
Prætereunt, tantique levis jactura cruoris.
Adſpicis obſcœnum facinus? quid crinibus ora
Protegis? en quales ſeſe diffundat in actus
Parva quies! quantum nocuerunt otia ferri!
Qui caruit bellis, eunucho traditur annus.
Actum de trabeis eſſet, ſi partibus una
Mens foret Heſperiis: rueret deriſa vetuſtas,
Nullaque calcati ſtarent veſtigia juris,
Ni memor imperii Stilico, morumve priorum
Turpe relegaſſet defenſo Tibride nomen,
Intactamque novo ſervaſſet crimine Romam.
Ille dedit portum, quo ſe pulſata referrent
Majeſtas Latii, deformatæque ſecures.
Ille dedit faſtos, ad quos Oriente relicto
Confugeret ſparſum maculis ſervilibus ævum.
Quam ſimiles hæc aula viros! ad mœnia viſus
Dirige. num ſaltem tacita formidine muſſant?
Num damnant animo? plaudentem cerne Senatum,
Et Byzantinos proceres Grajoſque Quirites.
O patribus plebes, o digni Conſule patres!
Quid, quod & armati ceſſant, & nulla virilem
Inter tot gladios ſexum reminiſcitur ira?
Huccine noſtrorum cinctus abiere nepotum?
Sic Bruti deſpectus honos? ignoſce parenti
Romule, quod ſerus temeratis faſcibus ultor
Advenio. jam jam largis hæc gaudia ſaxo
Compenſent lacrimis. quid dudum inflare moraris
Tartaream, Bellona, tubam? quid ſtringere falcem,
Qua populos a ſtirpe metas? molire tumultus,
Excute delicias. Thracum Macetumque ruinæ
Tædet, & in gentes iterum ſævire ſepultas.
Damna minus conſueta movent. trans æquora ſævas
Verte faces: aliis exordia ſume rapinis.
Non tibi Riphæis hoſtis quærendus ab oris.
Non per Caucaſias accito turbine valles
Eſt opus. Oſtrogothis colitur miſtiſque Gruthungis
Phryx ager. hos parvæ poterunt impellere cauſæ
In ſcelus. ad mores facilis natura reverti.
Sic erat: in noſtro quando jam milite robur
Torpuit, & molli didicit parere magiſtro.
Vindicet Arctous violatas advena leges.
Barbara Romano ſuccurrant arma pudori.
Sic fatus, clypeo, quantum vix ipſe Deorum
Arbiter infeſto cum percutit ægida nimbo,
Intonuit. reſponſat Athos, Æmuſque remugit;
Ingeminat raucum Rhodope concuſſa fragorem.
Cornua cana gelu mirantibus extulit undis
Hebrus, & exanguem glacie timor alligat Iſtrum.
Tunc adamante gravem, nodiſque rigentibus haſtam,
Telum ingens nullique Deo jaculabile, torſit.
Fit late ruptis via nubibus. illa per auras
Tot freta, tot montes, uno contenta volatu
Tranſilit, & Phrygiæ mediis affligitur arvis.
Senſit humus. gemuit Nyſæo palmite felix
Hermus, & aurata Pactolus inhorruit urna:
Totaque ſubmiſſis fleverunt Dindyma ſilvis.
Nec Dea præmiſſæ ſtridorem ſegnius haſtæ
Conſequitur, centumque vias meditata nocendi,
Tandem Targibilum (Geticæ dux improbus alæ
Hic erat) aggreditur. viſo tum forte redibat
Eutropio vacuus donis, feritaſque dolore
Creverat, &, teneris etiam quæ crimina ſuadet
Ingeniis, Scythicum pectus flammabat egeſtas.
Huic ſeſe vultu ſimulatæ conjugis offert,
Mentitoque ferox incedens barbara greſſu,
Carbaſeos induta ſinus. poſt terga reductas
Uberibus propior mordebat fibula veſtes:
Inque orbem tereti mitra redimente capillum
Struxerat, & virides flaveſcere juſſerat angues.
Advolat, ac niveis reducem complectitur ulnis,
Infunditque animo fariale per oſcula virus.
Principe quam largo veniat, quas inde reportet
Divitias, aſtu rabiem motura requirit.
Ille iter ingratum, vanos deflere labores.
Quos ſuper eunuchi faſtus, quæ probra tuliſſet!
Continuo ſecat ungue genas, & tempore pandit
Arrepto gemitus: I nunc, devotus aratris
Scinde ſolum, poſitoque tuos mucrone ſodales
Ad raſtros ſudare doce: bene rura Gruthungus
Excolet, & certo diſponet ſidere vites.
Felices aliæ, quas debellata maritis
Oppida, quas magnis quæſitæ viribus ornant
Exuviæ; quibus Argivæ pulcræve miniſtrant
Theſſalides, famulas & quæ meruere Lacænas.
Me nimium timido, nimium junxere remiſſo
Fata viro, totum qui degener exuit Iſtrum,
Qui refugit patriæ ritus, quem detinet æqui
Gloria, conceſſoque cupit vixiſſe colonus,
Quam dominus rapto. quid pulcra vocabula pigris
Prætentas vitiis? probitatis inertia nomen,
Juſtitiæ formido ſubit. tolerabis iniquam
Pauperiem, cum tela geras? & flebis inultus,
Cum pateant tantæ nullis cuſtodibus urbes?
Quippe metus pœnæ. pridem mos ille vigebat,
Ut meritos colerent, impacatiſque rebelles
Urgerent odiis. at nunc, qui fœdera rumpit,
Ditatur: qui ſervat, eget. vaſtator Achivæ
Gentis, & Epirum nuper populatus inultam
Præſidet Illyrico. jam quos obſedit, amicus
Ingreditur muros, illis reſponſa daturus,

Quorum conjugibus potitur, natoſque peremit.
Sic hoſtes punire ſolent. hæc præmia ſolvunt
Excidiis. cunctaris adhuc? numerumque tuorum
Reſpicis, exiguamque manum? tu rumpe quietem.
Bella dabunt ſocios. nec te tam prona monerem,
Si contra paterere viros. nunc alter in armis
Sexus, & eunuchis ſe defenſoribus orbis
Credidit. hos Aquilæ Romanaque ſigna ſequuntur.
Incipe barbaricæ tandem te reddere vitæ.
Te quoque jam timeant, admirenturque nocentem,
Quem ſprevere pium. ſpoliis prædaque repletus,
Cum libeat, Romanus eris. Sic fata, repente
In diram ſe vertit avem, roſtroque recurvo
Turpis, & infernis tenebris obſcurior alas
Auſpicium veteri ſedit ferale ſepulcro.
Ille pavor poſtquam reſoluto corde quievit,
Et rigidæ ſedere comæ, non diſtulit atrox
Juſſa Deæ: ſociis quæ viderit, ordine pandit,
Invitatque ſequi. conjurat barbara pubes
Nacta ducem, Latiiſque palam deſcivit ab armis.
Pars Phrygiæ, Scythicis quocumque Trionibus alget
Proxima, Bithynios: Solem quæ condit, Ionas:
Quæ levat, attingit Galatas: utrimque propinqui
Finibus obliquis Lydi, Piſidæque feroces
Continuant auſtrale latus: gens una fuere
Tot quondam populi, priſcum cognomen & unum,
Appellata Phryges. ſed quid non longa valebit
Permutare dies? dicti poſt Mæona regem
Mæones. Ægæos inſedit Græcia portus.
Thyni Thraces erant, quæ nunc Bithynia fertur.
Nuper ab Oceano Gallorum exercitus ingens
Illis ante vagus tandem regionibus hæſit,
Gæſaque depoſuit jam Grajo mitis amictu,
Pro Rheno poturus Halyn. dat cuncta vetuſtas
Principium Phrygibus; nec rex Ægyptius ultra
Reſtitit, humani poſtquam puer uberis expers
In Phrygiam primum laxavit murmura vocem.
Hic cecidit Libycis jactata paludibus olim
Tibia, fœdatam cum reddidit umbra Minervam.
Hic & Apollinea victus teſtudine paſtor
Suſpenſa memores illuſtrat pelle Celænas.
Quatuor hinc magnis procedunt fontibus amnes
Auriferi: nec miror aquas radiare metallo,
Quæ toties lavere Midan. diverſus ad Auſtrum
Curſus & Arctoum fluviis mare. Dindyma fundunt
Sangarium, vitrei qui puro gurgite Galli
Auctus Amazonii defertur ad oſtia Ponti.
Icarium pelagus Mycalæaque litora juncti
Marſya Mæanderque petunt: ſed Marſya velox
Dum ſuus eſt, flexuque carens, jam flumine miſtus
Mollitur, Mæandre, tuo, contraria paſſus,
Quam Rhodano ſtimulatus Arar: quos inter aprica
Planities Cerereque favet, denſiſque ligatur
Viribus, & glaucæ fructus attollit olivæ,
Dives equi, felix pecorum, pretioſaque picto
Marmore, purpureis cui cedit Synnada venis.
Talem tum Phrygiam Geticis populatibus uri
Permiſere Dei. ſecuras barbarus urbes
Irrumpit, faciliſque capi. ſpes nulla ſalutis:
Nulla fugæ. putribus jam propugnacula ſaxis
Longo corruerant ævo, paciſque ſenecta.
Interea gelidæ ſecretis rupibus Idæ
Dum ſedet, & thiaſos ſpectat de more Cybelle,
Curetumque alacres ad tympana ſuſcitat enſes;
Aurea ſanctarum decus immortale comarum
Defluxit capiti turris, ſummoque volutus
Vertice crinalis violatur pulvere murus.
Obſtupuere truces omen Corybantes, & imo
Fixa metu tacitas preſſerunt Orgia buxos.
Indoluit genitrix. tunc ſic irata profatur:
Hoc mihi jampridem Lacheſis longæva canebat
Augurium: Phrygiæ caſus veniſſe ſupremos
Delapſus teſtatur apex. heu ſanguine qualis
Ibit Sangarius, quantaſque cadavera lenti
Mæandri paſſura moras? immobilis hæret
Terminus, hæc dudum nato placuere Tonanti.
Paret finitimis luctus; fruſtraque Lyæi
Non defenſuros implorat Lydia thyrſos.
Jamque vale Phrygiæ tellus, perituraque flammis
Mœnia, conſpicuas quæ nunc attollitis arces,
Mox campi, nudumque ſolum. dilecta valete
Flumina; non veſtris ultra bacchabor in antris:
Nec juga ſulcabit noſter Berecynthia currus.
Dixit, & ad triſtes convertit tympana planctus.
Labentem patriam ſacris ululatibus Atys
Perſonat, & lacrimis torvi maduere leones.
Eutropius, quamvis nequeat metuenda taceri
Clades, & trepidus vulgaverit omnia rumor,
Ignorare tamen fingit, regnique ruinas
Diſſimulat. parvam latronum errare catervam:
In ſontes tormenta magis, quam tela, parari:
Nec duce frangendas jactat, ſed judice, vires.
Vaſta velut Libyæ venantum vocibus ales
Cum premitur, calidas curſu tranſmittit arenas,
Inque modum veli ſinuatis flamine pennis
Pulverulenta volat; ſi jam veſtigia retro
Clara ſonent, oblita fugæ ſtat lumine clauſo
Ridendum revoluta caput, creditque latere,
Quem non ipſa videt. furtim tamen ardua mittit
Cum donis promiſſa novis, ſi forte rogatus
Deſinat. ille ſemel notæ dulcedine prædæ
Se famulo ſervire negat: nec grata timentum
Munera, militiam nullam, nec prima ſuperbus
Cingula dignari. nam quis non Conſule tali
Vilis honos? poſtquam precibus miteſcere nullis,
Non auro ceſſiſſe videt, creberque recurrit
Nuntius incaſſum, nec ſpes jam fœderis extat:
Tandem conſilium belli confeſſus agendi,
Ad ſua tecta vocat. juvenes venere protervi,
Laſcivique ſenes, quibus eſt inſignis edendi
Gloria, corruptaſque dapes variaſſe decorum:
Qui ventrem invitant pretio, traduntque palato
Sidereas Junonis aves, &, ſi qua loquendi
Gnara coloratis viridis defertur ab Indis,
Quæſitos trans regna cibos: quorumque profundam
Ingluviem non Ægæus, non alta Propontis,
Non freta longinquis Mæotia piſcibus æquent:
Veſtis adoratæ ſtudium, laus maxima riſum
Per vanos moviſſe ſales, minimeque viriles
Munditiæ, compti vultus, onerique vel ipſa
Serica, ſi Chunus feriat, ſi Sarmata, portas:
Solliciti ſcenæ, Romam contemnere ſueti,
Mirarique ſuas, quas Boſporus alluit, ædes;
Saltandi dociles, aurigandique periti.
Pars humili de plebe duces: pars compede ſuras,
Cruraque ſignati nigro liventia ferro.
Jura regunt, facies quamvis inſcripta repugnet
Seque ſuo prodat titulo. ſed prima poteſtas
Eutropium præfert, Hoſio ſubnixa ſecundo.
Dulcior hic ſane cunctis, prudenſque movendi
Juris, & admoto qui temperet omnia fumo.
Fervidus; accenſam ſed qui bene decoquat iram.
Con-

Digitized by Google

Conſidunt apices gemini ditionis Eoæ,
Hic coquus, hic leno, defeſſi verbere terga,
Servitio, non arte, pares. hic ſæpius emtus,
Alter ad Hiſpanos nutritus verna penates.
Ergo vbi collecti proceres, qui rebus in arctis
Conſulerent, tantiſque darent ſolatia morbis;
Obliti ſubito Phrygiæ, belloque relicto
Ad ſolitos cœpere jocos, & jurgia Circi
Tendere. nequicquam magna confligitur ira,
Quis melius vibrata puer vertigine molli
Membra rotet? vertat quis marmora crine ſupino?
Quis magis enodes laterum detorqueat arcus?
Quis voci digitos, oculos quis motibus aptet?
Hi tragicos meminere modos: his fabula Tereus,
His nec dum commiſſa choro cantatur Agave.
Increpat Eutropius: Non hæc ſpectacula tempus
Poſcere: nunc alias armorum incumbere curas.
Se ſatis Armenio feſſum pro limite cingi,
Nec tantis unum ſubſiſtere poſſe periclis.
Ignoſcant ſenio: juvenes ad prælia mittant.
Qualis pauperibus nutrix inviſa puellis
Aſſidet, & tela communem quærere victum
Rauca monet. feſtis ille luſiſſe diebus
Orant & poſitis æquævas viſere penſis,
Iratæque operi jam laſſo pollice fila
Turbant, & teneros detergunt ſtamine fletus.
Emicat extemplo cunctis trepidantibus audax
Craſſa mole leo, quem vix Cyclopea ſolum
Æquatura fames, quem non jejuna Celæno
Vinceret: hinc nomen fertur meruiſſe Leonis.
Acer in abſentes linguæ jactator, abundans
Corporis, exiguuſque animi, doctiſſimus artis
Quondam lanificæ, moderator pectinis unci.
Non alios lanam purgatis ſordibus æque
Præbuerit calathis: ſimilis nec pinguia quiſquam
Vellera per tenues ferri producere rimas.
Tunc Ajax erat Eutropii, lateque fremebat,
Non ſeptem vaſto quatiens umbone juvencos:
Sed quam perpetuis dapibus pigroque ſedili
Inter anus interque colos oneraverat alvum.
Exſurgit tandem, vocemque expromit anhelam.
Quis novus hic torpor, ſocii? quonam uſque ſedemus
Femineis clauſi thalamis, patimurque periclum
Gliſcere deſidia? graviorum turba malorum
Texitur, ignavis trahimus dum tempora votis.
Me petit hic ſudor, numquam mea dextera ſegnis
Ad ferrum. faveat tantum Tritonia cœptis,
Inceptum peragetur opus: jam cuncta furore
Qui gravat, efficiam leviorem pondere lanæ:
Targibilum tumidum, deſertoreſque Gruthungos
Ut miſeras populabor oves, & pace relata
Priſtina reſtituam Phrygias ad ſtamina matres.
His dictis iterum ſedit. fit plauſus, & ingens
Concilii clamor, qualis reſonantibus olim
Exoritur caveis, quoties crinitus ephebus
Aut rigidam Nioben, aut flentem Troada, fingit.
Protinus excitis iter irremeabile ſignis
Arripit, infauſtoque jubet bubone moveri
Agmina, Mygdonias mox impletura volucres.
Pulcher & urbanæ cupiens exercitus umbræ,
Aſſiduus ludis, avidus ſplendere lavacris,
Nec ſoles imbreſve pati, multumque priori
Diſpar, ſub clypeo Thracum qui ferre pruinas,
Dum Stilico regeret, nudoque hiemare ſub axe
Sueverat, & duris haurire bipennibus Hebrum.
Cum duce mutatæ vires. Byzantia robur
Fregit luxuries, Ancyranique triumphi.
Non peditem præcedit eques: non commoda caſtris
Eligitur regio. vicibus cuſtodia nullis
Advigilat vallo. non explorantur eundæ
Vitandæque viæ. nullo ſe cornua flectunt
Ordine. confuſi paſſim per opaca vagantur
Luſtra, per ignotas anguſto tramite valles.
Sic vacui rectoris equi, ſic orba magiſtro
Fertur in abruptum caſu, non ſidere, puppis.
Sic ruit in rupes amiſſo piſce ſodali
Bellua, ſulcandas qui prævius edocet undas,
Immenſumque decus parvæ moderamine caudæ
Temperat, & tanto conjungit fœdera monſtro.
Illa natat rationis inops, & cæca profundi,
Jam brevibus deprenſa vadis, ignara reverti
Palpitat, & vanos ſcopulis illidit hiatus.
Targibilus ſimulare fugam, flatuſque Leonis
Spe nutrire leves, improviſuſque repente,
Dum gravibus marcent epulis, hoſtique catenas
Inter vina crepant, largo ſopita Lyæo
Caſtra ſubit: pereunt alii, dum membra cubili
Tarda levant: alii leto junxere ſoporem:
Aſt alios vicina palus ſine more ruentes
Excipit, & cumulis immanibus aggerat undas.
Ipſe Leo dama cervoque fugacior ibat
Sudanti tremebundus equo: qui pondere poſtquam
Decidit implicitus limo, cunctantia pronus
Per vada reptabat cœno ſubnixa tenaci.
Mergitur, & pingui ſuſpirat corpore moles,
More ſuis; dapibus qui jam devota futuris
Turpe gemit, quoties Hoſius mucrone coruſco
Armatur, cingitque ſinus, ſecumque volutat,
Quas figat verubus partes, quæ fruſta calenti
Mandet aquæ, quantoque cutem diſtendat echino.
Flagrat opus: crebro pulſatus perſtrepit ictu.
Contexit varius penetrans Chalcedona nidor.
Ecce levis frondes a tergo concutit aura:
Credit tela Leo. valuit pro vulnere terror,
Implevitque vicem jaculi, vitamque nocentem
Integer, & ſola formidine ſaucius, efflat.
Quis tibi tractandos pro pectine, degener, enſes,
Quis ſolio campum præponere ſuaſit avito?
Quam bene texentem laudabas carmina tutus,
Et matutinis pellebas frigora menſis!
Hic miſerande jaces: hic, dum tua vellera vitas,
Tandem fila tibi neverunt ultima Parcæ.
Jam vaga pallentem denſis terroribus aulam
Fama quatit: ſtratas acies, deleta canebat
Agmina, Mæonios fœdari cædibus agros,
Pamphilos Piſidaſque rapi. metuendus ab omni
Targibilus regione tonat. modo tendere curſum
In Galatas, modo Bithynis incumbere fertur.
Sunt qui per Cilicas rupto deſcendere Tauro.
Sunt qui correptis ratibus, terraque marique
Adventare ferant. geminantur vera pavoris
Ingenio. longe ſpectari e puppibus urbes
Accenſas, lucere fretum, ventoque citatas
Omnibus in pelago velis hærere favillas.
Hos inter ſtrepitus funeſtior advolat alter
Nuntius, armatam rurſus Babylona minari
Rege novo: reſides Parthos, ignava peroſos
Otia, Romanæ jam finem quærere paci.
Rarus apud Medos regum cruor, unaque cuncto
Pœna manet generi, quamvis crudelibus æque
Paretur dominis. ſed quid non audeat annus
Eutropii? ſocium nobis fidumque Saporem
Per-

Perculit, & Perſas in regia vulnera movit;
Rupturaſque fidem, leto pars ne qua vacaret,
Eumenidum tædas trans flumina Tigridis egit.
Tum vero cecidere animi, tantiſque procellis
Deficiunt, ſepti latrantibus undique bellis
Inſenſos tandem Superos & Conſulis omen
Agnovere ſui. nec jam revocabile damnum
Eventu rerum ſtolido didicere magiſtro.
Namque ferunt geminos uno de ſemine fratres
Japetionidas generis primordia noſtri
Diſſimili finxiſſe manu. quoſcumque Prometheus
Excoluit, multoque innexuit æthera limo;
Hi longe ventura notant, dubiiſque parati
Caſibus occurrunt fabro meliore politi.
Deteriore luto parvus quos condidit auctor,
Quem merito Graii perhibent Epimethea vates,
Et nihil ætherii ſparſit per membra vigoris;
Hi pecudum ritu non impendentia vitant,
Nec res ante vident: accepta clade queruntur,
Et ſeri tranſacta gemunt. jam ſola renidet
In Stilicone ſalus, & cujus ſemper acerbum,
Ingratumque ſibi factorum conſcius horror
Credidit adventum; quem ſi procedere tantum
Alpibus audiſſent, mortem pœnaſque tremebant;
Jam cuncti veniſſe volunt; ſcelerumque priorum
Pœnitet, hunc tantis bellorum ſidus in undis
Sperant: hunc pariter juſti ſonteſque precantur.
Ceu pueri, quibus alta pater trans æquora merces
Devehit, intenti ludo, ſtudiiſque ſoluti,
Lætius amoto paſſim cuſtode vagantur;
Si gravis auxilio vacuas invaſerit ædes
Vicinus, laribuſque ſuis proturbet inultos,
Tum demum patrem implorant, & nomen inani
Voce cient, fruſtraque oculos ad litora tendunt.
Omnes ſupplicio dignos letoque fatentur,
Qui ſe tradiderint famulis, Stilicone relicto.
Mutati ſtupuere diu, ſenſuque reducto
Paullatim proprii mirantur monſtra furoris,
Advertuntque oculos. projectis faſcibus horret
Lictor, & infames labuntur ſponte ſecures.
Quales Aonio Thebas de monte reverſæ
Mænades, infectis Pentheo ſanguine thyrſis,
Cum patuit venatus atrox, matrique rotatum
Conſpexere caput, greſſus caligine figunt,
Et rabiem deſiſſe dolent. quin protinus ipſa
Tendit ad Italiam ſupplex Aurora potentem,
Non radiis redimita comam, nec flammea vultum,
Nec croceum veſtita diem. ſtat livida luctu:
Qualis erat, Phrygio tegeret cum Memnona buſto.
Quam ſimul agnovit Stilico, nec cauſa latebat,
Reſtitit. illa manum victricem amplexa moratur,
Altaque vix lacrimans inter ſuſpiria fatur.
Tantane te noſtri ceperunt tædia mundi?
Sic me ludibrium famulis riſumque relinquis,
Dux quondam rectorque meus, ſolamque tueris
Heſperiam? domiti nec te poſt bella tyranni
Cernere jam licuit? ſic te victoria nobis
Eripuit, Galliſque dedit? Rufinus origo
Prima mali. geminas inter diſcordia partes
Hoc auctore fuit. ſed jam majora moventi
Occurrit juſta rediens exercitus ira,
Fortis adhuc, ferrique memor. brevis inde reluxit,
Falſaque libertas, rurſum Stiliconis habenis
Sperabam me poſſe regi. proh cæca futuri
Gaudia! fraterno conjungi cœperat orbis
Imperio, (quis enim tanto terrore recentis
Exempli, paribus ſeſe committeret auſis?)
Cum ſubito monſtroſa lues, turpiſque relatu
Fabula, Rufini caſtratus proſilit hæres,
Et ſimiles iterum luctus fortuna reduxit,
Ut ſolum domini ſexum mutaſſe videret.
Hic primum thalami clauſtris delicta tegebat,
Clam timideque jubens. erat invidioſa poteſtas,
Sed tamen eunuchi. necdum ſibi publica jura
Sumere, nec totas audebat vertere leges.
Sed poſtquam pulſiſque bonis, & face retenta
Pejores legit ſocios, dignoſque ſodales,
Hinc Hoſius ſtetit, inde Leo: fiducia crevit,
Regnandique palam flagravit aperta libido.
Patricius Conſul maculat, quos vendit, honores:
Plus maculat, quos ipſe gerit. jam ſigna, tubæque
Molleſcunt: ipſos ignavia fluxit in enſes.
Inſultant merito gentes, faciliſque volentum
Præda ſumus. jam Biſtoniis, Æmoque nivali
Vaſtior expulſis oriens ſqualebit aratris.
Hei mihi quas urbes, & quanto tempore Martis
Ignaras uno rapuerunt prælia curſu!
Nuper ab extremo veniens equitatus Araxe
Terruit Antiochi muros, ipſumque decoræ
Pæne caput Syriæ flammis hoſtilibus arſit.
Utque gravis ſpoliis, nulloque obſtante profunda
Lætus cæde redit: ſequitur mucrone cruento
Continuum vulnus. nec jam mihi Caucaſus hoſtes,
Nec mittit gelidus Phaſis: naſcuntur in ipſo
Bella ſinu. legio pridem Romana Gruthungi,
Jura quibus victis dedimus, quibus arva domoſque
Præbuimus; Lydos Aſiæque uberrima vaſtant
Ignibus, & ſi quid tempeſtas prima reliquit.
Nec duce nec numero freti: ſed inertia nutrit,
Prodigiumque ducum, quorum per crimina miles
Captivis dat terga ſuis, quos teſte ſubegit
Danubio, partemque timet, qui reppulit omnes.
Aula choris epuliſque vacat, nec perdita curant,
Dum ſupereſt aliquid. ne quid tamen orbe reciſo
Venditor amittat, provincia quæque ſuperſtes
Dividitur, geminumque duplex paſſura tribunal
Cogitur alterius pretium ſarcire peremtæ.
Sic mihi reſtituunt populos: hac arte reperta
Rectorum numerum terris pereuntibus augent.
In te jam ſpes una mihi: pro fronde Minervæ
Has tibi protendo lacrimas: ſuccurre ruenti:
Eripe me tandem, ſervilibus eripe regnis.
Neve adeo cunctos paucorum crimine damnes,
Nec nova tot meritis offenſa prioribus obſtet.
Jam jam flecte animum, ſuprema piacula ſemper
Dant veniam culpæ. quamvis iratus & exul
Pro patriæ flammis non diſtulit arma Camillus,
Non te ſubtrahimus Latio. defenſor utrique
Sufficis. armorum liceat ſplendore tuorum
In commune frui: clypeus nos protegat idem,
Unaque pro gemino deſudet cardine virtus.

DE

# DE LAUDIBUS STILICONIS

## LIBER PRIMUS.

Continuant Superi pleno Romana favore
Gaudia, ſucceſſuſque novis ſucceſſibus urgent.
Connubii necdum feſtivos regia cantus
Sopierat, cecinit fuſo Gildone triumphos;
Et calidis thalami ſucceſſit laurea ſertis,
Sumeret ut pariter princeps nomenque mariti,
Victoriſque decus. Libyæ poſt prælia crimen
Concidit Eoum, rurſumque, Oriente ſubacto,
Conſule defenſæ ſurgunt Stilicone ſecures.
Ordine vota meant. equidem ſi carmen in unum
Tantarum ſperem cumulos advolvere rerum,
Promptius imponam glaciali Pelion Oſſæ.
Si partem tacuiſſe velim, quodcumque relinquam,
Majus erit. veteres actus, primamque juventam
Proſequar? ad ſeſe mentem præſentia ducunt.
Narrem juſtitiam? reſplendet gloria Martis.
Armati referam vires? plus egit inermis:
Quod floret Latium, Latio quod reddita ſervit
Africa, vicinum quod neſcit Iberia Maurum,
Tuta quod imbellem miratur Gallia Rhenum.
An gelidam Thracem decertatoſque labores,
Hebro teſte, canam? magnum mihi panditur æquor,
Ipſaque Pierios laſſant proclivia currus
Laudibus innumeris. etenim mortalibus ex quo
Tellus cœpta coli, numquam ſincera bonorum
Sors ulli conceſſa viro. quem vultus honeſtat,
Dedecorant mores: animus quem pulcrior ornat,
Corpus deſtituit. bellis inſignior ille,
Sed pacem fœdat vitiis. hic publica felix,
Sed privata minus. partitum ſingula quemque
Nobilitant: hunc forma decens, hunc robur in armis,
Hunc rigor, hunc pietas, illum ſollertia juris,
Hunc ſoboles caſtique tori. ſparguntur in omnes,
In te miſta fluunt, &, quæ diviſa beatos
Efficiunt, collecta tenes. quid facta revolvam
Militiamque patris? cujus producere famam,
Si nihil egiſſet clarum, nec fida Valenti
Dextera duxiſſet rutilantes crinibus alas,
Sufficeret natus Stilico. mens ardua ſemper
A puero, teneriſque etiam fulgebat in annis
Fortunæ majoris honos. erectus & acer,
Nil breve moliri, nullis hærere potentum
Liminibus, fatiſque loqui jam digna futuris.
Jam tum conſpicuus, jam tum venerabilis, ibas:
Spondebatque ducem celſi nitor igneus oris,
Membrorumque modus, qualem nec carmina fingunt
Semideis. quacumque alte gradereris in urbe,
Cedentes ſpatiis aſſurgenteſque videbas,
Quamvis miles adhuc. taciti ſuffragia vulgi
Jam tibi detulerant, quidquid mox debuit aula.
Vix primævus eras, paci cum mitteris auctor
Aſſyriæ. tanta fœdus cum gente ferire
Commiſſum juveni. Tigrin tranſgreſſus & altum
Euphraten, Babylona petis. ſtupuere ſeveri
Parthorum proceres, & plebs pharetrata videndi
Flagravit ſtudio, defixæque hoſpite pulcro
Perſides arcanum ſuſpiravere calorem.
Turis odoratis cumulis, & meſſe Sabæa
Pacem conciliant aræ. penetralibus ignem
Sacratum rapuere adytis, rituque juvencos
Chaldæo ſtravere Magi. Rex ipſe micantem
Inclinat dextra pateram, ſecretaque Beli,
Et vaga teſtatur volventem ſidera Mithram.
Si quando ſociis tecum venatibus ibant,
Quis Stilicone prior ferro penetrare leones
Cominus, aut longe virgatas figere tigres?
Flectenti faciles Medus tibi ceſſit habenas.
Torquebas refugum Parthis mirantibus arcum.
Nubilis interea maturæ virginis ætas
Urgebat patrias ſuſpenſo principe curas:
Quem ſimul imperioque ducem, natæque maritum
Proſpiceret, dubius toto quærebat ab axe
Dignum conjugio generum thalamiſque Serenæ.
Judicium virtutis erat: per caſtra, per urbes,
Per populos animi cunctantis libra cucurrit.
Tu legeris, tantoſque viros, quos obtulit orbis,
Intra conſilium vincis ſenſumque legentis,
Et gener Auguſtis olim ſocer ipſe futurus
Accedis. radiis auri, Tyriaque ſuperbit
Majeſtate torus. comitata parentibus exit
Purpureis virgo. ſtabat pater inde tropæis
Inclytus: inde pium matris regina regebat
Obſequium, gravibus ſubnectens flammea gemmis.
Tunc & Solis equos, tunc exſultaſſe choreis
Aſtra ferunt, melliſque lacus, & flumina lactis
Erupiſſe ſolo, cum floribus æquora vernis
Boſporus indueret, roſeiſque evincta coronis
Certantes Aſiæ tedas Europa levaret.
Felix arbitrii princeps, qui congrua mundo
Judicat, & primus cenſet quod cernimus omnes.
Talem quippe virum natæque adjunxit & aulæ,
Cui nec luxuries bello, nec blanda periclis
Otia, nec lucis fructus pretioſior umquam:
Laude fuit. quis enim Myſos in plauſtra feroces
Reppulit, aut ſæva Promoti cæde tumentes
Baſtarnas una potuit delere ruina?
Pallantis jugulum Turno moriente piavit
Æneas, tractuſque rotis ultricibus Hector
Irato vindicta fuit vel quæſtus Achilli.
Tu neque veſano raptas venalia curru
Funera, nec vanam corpus meditatus in unum
Sævitiam, turmas equitum peditumque catervas,
Hoſtileſque globos tumulo proſternis amici.
Inferiis gens tota datur. nec Mulciber auctor
Mendacis clypei, fabricataque vatibus arma
Conatus juvere tuos. tot barbara ſolus
Millia jam pridem miſeram vaſtantia Thracen
Finibus exiguæ vallis concluſa tenebas.
Non te terriſonus ſtridor venientis Alani,
Nec vaga Chunorum feritas, non falce Gelonus,
Non arcu pepulere Getæ, non Sarmata conto.
Exſtinctique forent penitus, ni more maligno
Falleret Auguſtas occultus proditor aures,
Obſtrueretque moras, ſtrictumque reconderet enſem,
Solveret obſeſſos, præberet fœdera captis.
Aſſiduus caſtris aderat, rariſſimus urbi,
Si quando trepida princeps pietate vocaret:
Vixque ſalutatis Laribus, vix conjuge viſa,
Deterſo nec dum repetebat ſanguine campum.

Nec

Digitized by Google

Nec ſtetit, Eucherii dum carperet oſcula, ſaltem
Per galeam. patris ſtimulos igneſque mariti
Vincit cura ducis, quoties ſub pellibus egit
Edonas hiemes, & tardi flabra Bootæ
Sub dio Rhipæa tulit: cumque igne propinquo
Frigora vix ferrent alii, tunc triſte rigentem
Danubium calcabat eques, nivibuſque profundum
Scandebat criſtatus Athon, lateque coruſco
Curvatas glacie ſilvas umbone ruebat.
Nunc prope Cimmerii tendebat litora Ponti:
Nunc dabat hibernum Rhodope nimboſa cubile.
Vos Æmi gelidæ valles, quas ſæpe cruentis
Stragibus æquavit Stilico, vos Thracia teſtor
Flumina, quæ largo mutaſtis ſanguine fluctus.
Dicite Biſaltæ, vel qui Pangæa juvencis
Scinditis, offenſo quantæ ſub vomere putres
Diſſiliant glebis galeæ, vel qualia raſtris
Oſſa peremtorum reſonent immania Regum.
Singula complecti cuperem: ſed denſior inſtat
Geſtorum ſeries, laudumque ſequentibus undis
Obruimur. genitor cæſi poſt bella tyranni
Jam tibi commiſſis conſcenderat æthera terris.
Ancipites rerum ruituro culmine lapſus
Æquali cervice ſubis. ſic Hercule quondam
Suſtentante polum, melius librata pependit
Machina, nec dubiis titubavit ſignifer aſtris,
Perpetuaque ſenex ſubductus mole parumper
Obſtupuit proprii ſpectator ponderis Atlas.
Nulli Barbariæ motus, nil turbida rapto
Ordine tentavit novitas, tantoque remoto
Principe mutatas orbis non ſenſit habenas.
Nil inter geminas acies, ceu libera frænis,
Auſa manus certe. nec tantis diſſona linguis
Turba, nec armorum cultu diverſior umquam.
Confluxit populus. totam pater undique ſecum
Moverat Auroram: miſtis hic Colchus Iberis,
Hic mitra velatus Arabs, hic crine decoro
Armenius, hic picta Saces, fucataque Medus,
Hic gemmata niger tentoria fixerat Indus.
Hic Rhodani procera cohors, hic miles Alanus.
Oceani ductor Stilico tot gentibus unus,
Quot vel progrediens vel conſpicit occiduus Sol.
In quo tam vario vocum generumque tumultu
Tanta quies, juriſque metus ſervator honeſti
Te moderante fuit, nullis ut vinea furtis
Vel ſeges exſecta fraudarit meſſe colonum:
Ut nihil aut ſævum rabies, aut turpe libido
Suaderent: placidi ſervirent legibus enſes.
Scilicet in vulgus manant exempla regentum;
Utque ducum lituos, ſic mores, caſtra ſequuntur.
Denique victrices aquilas quocumque moveres,
Arebant tantis epoti millibus amnes.
Illyricum peteres, campi monteſque latebant.
Vexillum navale dares, ſub puppibus ibat
Ionium. nullis ſuccincta Ceraunia nimbis,
Nec juga Leucatæ feriens ſpumantia fluctu
Deterrebat hiems. tu ſi glaciale juberes
Veſtigare fretum, ſecuro milite ducti
Stagna reluctantes quaterent Saturnia remi.
Si deſerta Noti, fontem ſi quærere Nili,
Æthiopum medios penetraſſent vela vapores.
Te memor Eurotas, te ruſtica Muſa Lycæi,
Te paſtorali modulantur Mænala cantu,
Partheniumque nemus, quo te pugnante reſurgens
Ægra caput mediis erexit Græcia flammis.
Plurima Parrhaſius tunc inter corpora Ladon
Hæſit: & Alpheus Geticis anguſtus acervis
Tardior ad Siculos etiam num pergit amores.
Miramur rabidis hoſtem ſuccumbere bellis,
Cum ſolo terrore ruant? num claſſica Francis
Intulimus? jacuere tamen. num Marte Suevos
Contudimus, queis jura damus? quis credere poſſit?
Ante tubam nobis audax Germania ſervit.
Cedant, Druſe, tui, cedant, Trajane, labores.
Veſtra manus dubio quidquid diſcrimine geſſit,
Tranſcurrens egit Stilico, totidemque diebus
Edomuit Rhenum, quot vos potuiſtis in annis.
Quem ferro, alloquiis, quem vos cum milite, ſolus
Impiger a primo deſcendens fluminis ortu
Ad bifidos tractus, & juncta paludibus ora,
Fulmineum præſtrinxit iter. ducis impetus undas
Vincebat celeres, & pax a fonte profecta
Cum Rheni creſcebat aquis. ingentia quondam
Nomina, crinigero flaventes vertice Reges,
Qui nec principibus, donis precibuſve vocati,
Paruerant, juſſi properant, ſegnique verentur
Offendiſſe mora. tranſvecti lintribus amnem
Occurſant ubicumque velis. nec fama fefellit
Juſtitiæ. videre pium, videre fidelem:
Quem veniens timuit, rediens Germanus amavit.
Illi terribiles, quibus otia vendere ſemper
Mos erat, & fœda requiem mercede paciſci;
Natis obſidibus pacem tam ſupplice vultu
Captivoque rogant, quam ſi poſt terga revincti
Tarpeias preſſis ſubeant cervicibus arces.
Omne, quod Oceanum fonteſque interjacet Iſtri,
Unius incurſu tremuit. ſine cæde ſubactus
Servitio Boreas, exarmatique Triones.
Tempore tam parvo tot prælia ſanguine nullo
Perficis, & Luna nuper naſcente profectus,
Ante redis, quam plena fuit; Rhenumque minacem
Cornibus infractis adeo miteſcere cogis,
Ut Salius jam rura colat, flexoſque Sicambri
In falcem curvent gladios, geminaſque viator
Cum videat ripas, quæ ſit Romana requirat.
Ut jam trans fluvium non indignante Cauco
Paſcat Belga pecus, mediumque ingreſſa per Albin
Gallica Francorum montes armenta pererrent.
Ut procul Hercyniæ per vaſta ſilentia ſilvæ
Venari tuto liceat, lucoſque vetuſta
Relligione truces, & robora Numinis inſtar
Barbarici noſtræ feriant impune bipennes.
Ultro quin etiam devota mente tuentur,
Victorique favent. quoties ſociare catervas
Oravit, jungique tuis Alamania ſignis!
Nec doluit contempta tamen, ſpretoque receſſit
Auxilio laudata fides. provincia miſſos
Expellet citius faſces, quam Francia Reges,
Quos dederis. acie nec jam pulſare rebelles,
Sed vinclis punire licet. ſub judice noſtro
Regia Romanus diſquirit crimina carcer.
Marcomeres, Sonnoque docent. quorum alter Etruſcum
Pertulit exilium: cum ſe promitteret alter
Exulis ultorem, jacuit mucrone ſuorum.
Res avidi concire novas, odioque furentes
Pacis, & ingenio ſcelerumque cupidine fratres.
Poſt domitas Arctos alio prorumpit ab axe
Tempeſtas, & ne qua tuis intacta tropæis
Pars foret, Auſtralis ſonuit tuba. moverat amens
Maurorum Gildo populos, quibus imminet Atlas,
Et quos interior nimio plaga ſole relegat:
Quos vagus humectat Cinyps, & proximus hortis
Heſpe-

Digitized by Google

Heſperidum Triton, & Gir notiſſimus amnis
Æthiopum, ſimili mentitus gurgite Nilum.
Venerat & parvis redimitus Nuba ſagittis,
Et velox Garamas: nec quamvis triſtibus Ammon
Reſponſis alacrem potuit Naſamona morari.
Stipantur Numidæ campi. ſtant pulvere Syrtes
Gætulæ. Pœnus jaculis obtexitur aer.
Hi virga moderantur equos, his fulva leones
Velamenta dabant, ignotarumque ferarum
Exuviæ, vaſtis Meroe quas nutrit arenis.
Serpentum geſtant patulos pro caſſide rictus.
Splendent vipereæ ſquamoſa pelle pharetræ.
Non ſic intremuit Simois, cum montibus Idæ
Nigra coloratus produceret agmina Memnon:
Non Ganges, cum tela procul vibrantibus Indis
Immanis medium vectaret bellua Porum.
Porus Alexandro, Memnon proſtratus Achilli;
Gildo nempe tibi. nec ſolum fervidus Auſtrum,
Sed partes etiam Mavors agitabat Eoas,
Quamvis obſtreperet pietas. his ille regendæ
Tranſtulerat nomen Libyæ, ſcelerique profano
Fallax legitimam regni prætenderat umbram.
Surgebat varia geminum formidine bellum.
Hoc armis, hoc triſte dolis, hoc Africa ſævis
Cinxerat auxiliis, hoc conjuratus alebat
Inſidiis Oriens. illinc edicta meabant
Corruptura duces: hinc frugibus atra negatis
Urgebat, trepidamque fames obſederat urbem.
Exitiale palam Libycum; civile pudoris
Obtentu tacitum. tales utrimque procellæ
Cum fremerent, lacerumque alternis ictibus anceps
Imperium pulſaret hiems, nil feſſa remiſit
Officii virtus, contraque minantia fata
Pervigil, eventuſque ſibi latura ſecundos,
Major in adverſis micuit; velut arbiter alni,
Nubilus Ægæo quam turbine vexat Orion,
Exiguo clavi flexu declinat aquarum
Verbera, nunc recta, nunc obliquante, carina
Callidus, & pelagi, cælique obnititur iræ.
Quid primum mirer, Stilico? quod cautus ad omnes
Reſtiteris fraudes, ut te nec noxia furto
Litera, nec pretio manus inflammata laterent?
Quod nihil in tanto rerum terrore locutus
Indignum Latio? reſponſa quod ardua ſemper
Eois dederis, quæ mox effecta probaſti?
Securus, quamvis & opes, & rura tenerent,
Inſigneſque domos. levis hæc jactura: nec unquam
Publica privatæ ceſſerunt commoda cauſæ.
Dividis ingentes curas, teque omnibus unum
Objicis, inveniens animo quæ mente gerenda,
Efficiens patranda manu. dictare paratus,
Quæ ſcriptis peragenda forent. quæ brachia centum,
Quis Briareus, aliis numero creſcente lacertis,
Tot ſimul objectis poſſent confligere rebus?
Evitare dolos; veteres firmare cohortes,
Explorare novas: duplices diſponere claſſes?
Quæ fruges vel bella ferant, aulæque tumultum,
Et Romæ lenire famem? quot nube ſoporis
Immunes oculi, per tot diſcurrere partes,
Tot loca ſufficerent, & tam longinqua tueri?
Argum fama canit centeno lumine centum
Corporis excubiis unam ſervaſſe juvencam.
Unde tot allatæ ſegetes? quæ ſilva carinas
Texuit? unde rudis tanto tirone juventus
Emicuit, ſenioque iterum vernante reſumpſit
Gallia bis fractas Alpino vulnere vires?
Non ego delectu, Tyrii ſed vomere Cadmi
Tam ſubitas acies conceptas dente draconis
Exſiluiſſe reor. Dircæis qualis in arvis
Meſſis cum proprio mox bellatura colono
Cognatos ſtrinxit gladios, cum ſemine jacto
Terrigenæ galea matrem naſcente ferirent,
Armiger & viridi floreret milite ſulcus.
Hoc quoque non parva fas eſt cum laude relinqui;
Quod non ante fretis exercitus adſtitit ultor,
Ordine quam priſco cenſeret bella Senatus.
Neglectum Stilico per tot jam ſecula morem
Rettulit, ut ductibus mandarent prælia Patres,
Decretoque togæ felix legionibus iret
Teſſera. Romuleas leges remeaſſe fatemur,
Cum procerum juſſis famulantia cernimus arma.
Tyrrhenum poteras junctis tranſmittere ſignis,
Et ratibus Syrtes, Libyam complere maniplis.
Conſilio ſtetit ira minor; ne territus ille
Te duce, reſpecto Martis graviore paratu,
Aut in arenoſos æſtus, zonamque rubentem
Tenderet; aut Solis fugiens tranſiret in ortus
Miſſurusve ſibi certæ ſolatia mortis,
Oppida dirueret flammis. res mira relatu;
Ne timeare, times; &, quem vindicta manebat,
Deſperare vetas. quantum fiducia nobis
Profuit hoſtilis! ſalvæ Carthaginis arces,
Illæſis Tyrii gaudent cultoribus agri,
Quos potuit vaſtare fuga: ſpe captus inani,
Nec ſe ſurripuit pœnæ, noſtriſque pepercit
Demens: qui numero tantum, non robore, menſus
Romanos, rapidis ibat ceu protinus omnes
Calcaturus equis; & quod jactare ſolebat,
Solibus effœtos merſurus pulvere Gallos.
Sed didicit non Æthiopum geminata venenis
Vulnera, non fuſum crebris haſtilibus imbrem,
Non equitum Latiis nimbos obſiſtere pilis.
Sternitur ignavus Naſamon, nec ſpicula ſupplex
Jam torquet Garamas. repetunt deſerta fugaces
Autololes. pavidus projectat miſſile Mazax.
Cornipedem Maurus nequidquam hortatur anhelum.
Prædonem lembo profugum, ventiſque repulſum,
Suſcepit merito fatalis Tabraca portu:
Expertum, quod nulla tuis elementa paterent
Hoſtibus, & lætæ paſſurum jurgia plebis,
Fracturumque reos humili ſub judice vultus.
Nil tribuit fortuna ſibi, ſic proſpera ſemper
Illa quidem. ſed non uni certamina pugnæ
Credidimus, totis nec conſtitit alea caſtris
Nutatura ſemel. ſi quid licuiſſet iniquis
Caſibus, inſtabant aliæ poſt terga biremes,
Venturus dux major erat. victoria nulla
Clarior, aut hominum votis optatior unquam
Contigit. an quiſquam Tigranen, armaque Ponti,
Vel Pyrrhum Antiochique fugam, vel vincla Jugurthæ
Conferat, aut Perſen debellatumque Philippum?
Hi propagandi fuerant pro limite regni:
Hic ſtabat Romana ſalus. ibi tempora tutas
Traxerunt dilata moras. hic vincere tarde
Vinci pene fuit. diſcrimine Roma ſupremo
Inter ſupplicium populi deforme pependit;
Et tanto Libyam fructu majore recepit,
Quam peperit, quanto graviorem amiſſa dolorem,
Quam necdum quæſita, movent. quis Punica geſta,
Quis vos, Scipiadæ, quis te jam, Regule, noſſet?
Quis lentum caneret Fabium, ſi jure peremto
Inſultaret atrox famula Carthagine Maurus?

Hæc omnes veterum revocavit adorea lauros.
Reſtituit Stilico cunctos tibi, Roma, triumphos.

# LIBER SECUNDUS.

Hactenus armatæ laudes. nunc qualibus orbem
Moribus, & quanto frenet metuendus amore,
Quo tandem fletus trabeas auctore rogantes
Induerit, faſtiſque ſuum conceſſerit annum,
Mitior incipias fidibus jam Muſa remiſſis.
Principio magni cuſtos Clementia mundi,
Quæ Jovis incoluit zonam, quæ temperat æthram
Frigoris & flammæ mediam, quæ maxima natu
Cælicolum, [ nam prima Chaos Clementia ſolvit
Congeriem miſerata rudem, vultuque ſereno
Diſcuſſis tenebris in lucem ſecula fudit ; ]
Hæc Dea pro templis, & ture calentibus aris
Te fruitur, poſuitque ſuas hoc pectore ſedes.
Hæc docet, ut pœnis hominum vel ſanguine paſci
Turpe ferumque putes : ut ferrum Marte cruentum,
Sic cum pace, premas : ut non infenſus alendis
Materiam præſtes odiis : ut ſontibus ultro
Ignoviſſe velis : deponas ocius iram,
Quam moveas : precibus numquam implacabilis obſtes.
Obvia proſternas, proſtrataque more leonum
Deſpicias ; alacres ardent qui frangere tauros,
Tranſiliunt prædas humiles. hac ipſe magiſtra
Das veniam victis, hac exorante calores
Horrificos, & quæ numquam nocitura timentur
Jurgia, contentus ſolo terrore, coerces ;
Ætherii patris exemplo ; qui cuncta ſonoro
Concutiens tonitru, Cyclopum ſpicula differt
In ſcopulos & monſtra maris, noſtrique cruoris
Parcus in Œtæis exercet fulmina ſilvis.
Huic Divæ germana Fides, eademque ſorori,
Corde tuo delubra tenens, ſeſe omnibus actis
Inſerit. hæc nullo docuit liveſcere fuco :
Numquam falſa loqui, numquam promiſſa morari,
Inviſos odiſſe palam : non virus in alto
Condere, non lætam ſpeciem prætendere fraudi,
Sed certum mentique parem componere vultum,
Occulto ſævire vetat, prodeſſe remittit.
Hæc & amicitias longo poſt tempore firmat,
Manſuroque adamante ligat : nec mobile mutat
Ingenium ; parvæ ſtrepitu nec vincula noxæ
Diſſolvi patitur ; nec faſtidire priorem
Allicitur veniente novo : benefacta tenere,
Reſpuere offenſas facilis, pariterque minoris
Officii magnique memor, ſuperare laborat :
Utque hoſtes armis, meritis ſic vincit amicos.
Hæc fovet abſentes ; hæc longe ſola remotis
Conſulit ; hæc nullis avidam rumoribus aurem
Pandit, ut ignarum numquam læſura clientem
Inſidioſa tuos alienent murmura ſenſus.
Nec vivis annexus amor meminiſſe ſepultos
Deſinit : in prolem tranſcurrit gratia patrum.
Hac tu Theodoſium, tenuit dum ſceptra, colebas :
Hac etiam poſt fata colis ; nec pignora curas
Plus tua, quam natos, dederat quos ille monendos
Tutandoſque tibi. juſtos nimiumque fideles
Fama putat, qui, cum poſſent commiſſa negare,
Maluerint nullo violari reddere queſtu.
Aſt Stilico non divitias, aurique relictum
Pondus, ſed geminos axes, tantumque reſervat
Depoſitum teneris, quantum ſol igneus ambit.
Quid non intrepidus credas, cui regia tuto
Creditur ? hoc clypeo munitus Honorius altum
Non gemuit patrem ; vitæque & lucis in ipſo
Limine, contemptus numquam, dat jura ſubactis
Gentibus, & ſecum ſenſit creviſſe triumphos.
Quem tu ſic placida formas, ſic mente ſevera,
Ut neque deſidiæ tradas, dum pronus ad omne,
Quod libet, obſequeris ; nec contra niſus ovantem
Confringas animum ; ſecretus conſona regno
Ceu juvenem doceas, moles quid publica poſcat ;
Ceu ſanctum venerere ſenem, patriiſque gubernas
Imperium monitis, dominum ſubmiſſus adores ;
Obſequiis moderere ducem, pietate parentem.
Hinc fuit, ut primos in conjuge diſceret ignes,
Ordirique virum non luxuriante juventa,
Sed cum lege tori, caſto cum fœdere vellet.
Principe tu felix genero : felicior ille
Te ſocero. fratrem levior nec cura tuetur
Arcadium : nec, ſi quid iners atque impia turba,
Prætendens proprio nomen regale furori,
Audeat, adſcribis juveni : diſcordia quippe
Cum fremeret, numquam Stilico ſic canduit ira.
Sæpe laceſſitus probris, gladiiſque petitus,
Ut bello furias ultum, quas pertulit, iret
Illicito, cauſamque daret civilibus armis,
Cujus fulta fide mediis diſſenſibus aulæ
Intemeratorum ſtabat reverentia fratrum.
Quin & Sidonias chlamydes, & cingula baccis
Aſpera, gemmataſque togas, virideſque ſmaragdis
Loricas, galeaſque renidentes hyacinthis,
Geſtatoſque Patri capulis radiantibus enſes,
Et vario lapidum diſtinctas igne coronas
Dividis ex æquo, ne non Auguſta ſupellex,
Ornatuſque pares geminis hæredibus eſſent.
Mittitur & miles, quamvis certamine partes
Jam tumeant. hoſtem munire robore mavis,
Quam peccare fidem : permittis juſta petenti,
Idque negas ſolum, cujus mox ipſe repulſa
Gaudeat, & quidquid fuerat deforme mereri.
Omnes præterea, puro quæ crimina pellunt
Ore Deæ, junxere choros, unoque receptæ
Pectore, diverſos tecum cinguntur in uſus.
Juſtitia utilibus rectum præponere ſuadet,
Communeſque ſequi leges, injuſtaque numquam
Largiri ſociis. durum Patientia corpus
Inſtruit, ut nulli cupiat ceſſiſſe labori.
Temperies, ut caſta petas. Prudentia, ne quid
Inconſultus agas. Conſtantia, futile ne quid,
Infirmumque geras. procul importuna fugantur
Numina monſtriferis quæ Tartarus edidit antris.
At primam ſcelerum matrem, quæ ſemper habendo
Plus ſitiens patulis rimatur faucibus aurum,
Trudis Avaritiam. cujus fœdiſſima nutrix
Ambitio, quæ veſtibulis, foribuſque potentum
Excubat, & pretiis commercia paſcit honorum,
Pulſa ſimul. nec te gurges corruptior ævi
Traxit ad exemplum : quod jam firmaverat ætas
Crimen, & in legem rapiendi verterat uſum.
Denique non dives ſub te pro rure paterno,
Vel laribus pallet : non inſidiator oberrat
Facturus quemcumque reum : non obruta virtus
Paupertate latet. lectos ex omnibus oris
Evehis, & meritum, non quæ cunabula, quæris.
Et qualis, non unde ſatus. ſub teſte benigno
Vivitur : egregios invitant præmia mores.

Hinc

Hinc priſcæ redeunt artes: felicibus inde
Ingeniis aperitur iter, deſpectaque Muſæ
Colla levant: opibuſque fluens, & pauper eodem
Nititur ad fructum ſtudio, cum cernat uterque,
Quod nec inops jaceat probitas, nec inertia ſurgat
Divitiis. nec te jucunda fronte feſellit
Luxuries prædulce malum, quæ dedita ſemper
Corporis arbitriis hebetat caligine ſenſus,
Membraque Circæis effeminat acrius herbis.
Blanda quidem vultus; ſed qua non tetrior ulla
Ultrices fucata genas, & amicta doloſis
Illecebris torvos auro circumlinit hydros.
Illa voluptatum multos innexuit hamis:
Te numquam conata capit. non prava libido
Stupris advigilat: non tempora ſomnus agendi
Fruſtratur: nullo citharæ convivia cantu,
Non pueris laſciva ſonant. quis cernere curis
Te vacuum potuit? quis tota mente remiſſum,
Aut indulgentem dapibus, ni cauſa juberet
Lætitiæ? non indecores æraria laſſant
Expenſæ: parvo non improba littera libro
Abſentum condemnat opes. a milite parcus
Diligeris; neque enim neglectas pace cohortes
Tunc ditas, cum bella fremunt. ſcis nulla placere
Munera, quæ metuens illis, quos ſpreverit, offert
Serus, & incaſſum ſervari prodigus auri.
Antevenis tempus non expectantibus ultro
Munificus, menſæque adhibes, & nomine quemque
Compellas clari, quod ſub te geſſerit olim,
Admonitor facti; figendaque ſenſibus addis
Verba, quibus magni geminatur gratia doni.
Nec ſi quid tribuas, jactatum ſæpius idem
Exprobrare ſoles: nec quos promoveris, alto
Turgidus alloqueris faſtu: nec proſpera flatus
Attollunt nimios. quin ipſa ſuperbia longe
Diſceſſit, vitium rebus ſolemne ſecundis,
Virtutumque ingrata comes. contingere paſſim,
Affarique licet. non inter pocula ſermo
Captatur, pura ſed libertate loquendi
Seria quiſque jocis nulla formidine miſcet.
Quem videt Auguſti ſocerum regnique parentem,
Miratur conviva parem; cum tanta poteſtas
Civem lenis agat. te doctus priſca loquentem,
Te matura ſenex audit, te fortia miles:
Adſperſis ſalibus, quibus haud Amphiona quiſquam
Præferat Aonios meditantem carmine muros,
Nec velit Orpheo migrantes pectine ſilvas.
Hinc amor, hinc veris & non fallacibus omnes
Pro te ſolliciti votis: hinc nomen ubique
Plauſibus, auratis celebrant hinc ora figuris.
Quæ non incudes ſtreperent? quæ flamma vacaret
Fabrilis? quantis fluerent fornacibus æra
Effigies ductura tuas? quis devius eſſet
Angulus, aut regio, quæ non pro numine vultus
Dilectos colerent, talem ni ſemper honorem
Reſpueres? decus hoc rapiat, quem falſa timentum
Munera decipiunt, qui ſe diffidit amari.
Hoc ſolus ſpreviſſe poteſt, qui jure meretur.
Undique legati properant, generique ſub ore
In tua centenas optant præconia voces.
Grates Gallus agit, quod limite tutus inermi,
Et metuens hoſtile nihil, nova culmina totis
Ædificet ripis, & ſævum gentibus amnem,
Tibridis in morem, domibus prævallet amœnis.
Hinc Pœni cumulant laudes, quod rura tyranno
Libera poſſideant. hinc obſidione ſolutus
Pannonius, potorque Savi; quod clauſa tot annis
Oppida laxatis auſus jam pandere portis,
Rurſum cote novat nigras rubigine falces,
Exeſoſque ſitu cogit ſplendere ligones.
Agnoſcitque caſas & collibus oſcula notis
Figit, & impreſſo glebis non cedit aratro.
Exſectis, inculta dabant quas ſecula, ſilvis,
Reſtituit terras & opacum vitibus Iſtrum
Conſerit, & patrium vectigal ſolvere gaudet,
Immunis qui clade fuit. te ſoſpite fas eſt
Vexatum laceri corpus juveneſcere regni.
Sub tot principibus quæcumque amiſimus olim,
Tu reddis. ſolo poterit Stilicone medente
Creſcere Romanum vulnus textura cicatrix,
Inque ſuos tandem fines redeunte colono,
Illyricis iterum ditabitur aula tributis.
Nec tamen humano cedit cæleſte favori
Judicium. cingunt Superi concordibus unum
Præſidiis, hoſteſque tuos aut litore prodant,
Aut totum oppoſiti claudunt fugientibus æquor,
Aut in ſe vertunt furiis, aut militis enſe
Bacchati laniant Pentheo corpora ritu.
Inſidias retegunt, & in ipſa cubilia fraudum
Ducunt, ceu tenera venantem nare moloſſi.
Ominibus ventura notant, aut alite monſtrant,
Aut monitos certa dignantur imagine ſomnos.
Pro quibus innumeræ trabearum inſignia terræ
Certatim petiere tibi. poſcentibus ipſe
Reſtiteras, & mens aliorum prona favori,
Judex dura ſui, facibus ſuccenſa pudoris,
Tarda verecundis excuſat præmia cauſis.
Ergo avidæ, tantoſque novi ſpe Conſulis annos
Eluſæ, dominæ pergunt ad limina Romæ;
Si minus annueris precibus, vel cogere certæ
Cunctantem, votoque moras auferre paratæ.
Conveniunt ad tecta Deæ, quæ candida lucent
Monte Palatino. glaucis tum prima Minervæ
Nexa comam foliis, fulvaque intexta micantem
Veſte Tagum, tales profert Hiſpania voces:
Cuncta mihi ſemper Stilico, quæcumque popoſci,
Conceſſit, tantumque ſuos invidit honores.
Auguſti potuit ſoceri contemnere faſces:
Jam negat & genero. ſi non ut ductor, ab orbe,
Quem regit, accipiat ſaltem cognatus ab aula.
Exiguumne putet, quod ſic amplexus Iberam
Progeniem noſtros immoto jure nepotes
Suſtinet, ut patrium commendet purpura Bætin?
Quod pulcro Mariæ fœcundet germine regnum?
Quod dominis ſperatur avus? Tum flava repexo
Gallia crine ferox, evinctaque torque decoro,
Binaque gæſa tenens, animoſo pectore fatur:
Qui mihi Germanos ſolus Francoſque ſubegit,
Cur nondum legitur faſtis? cur pagina tantum
Neſcit adhuc nomen, quod jam numerare decebat?
Uſque adeone levis pacati gloria Rheni?
Inde Caledonio velata Britannia monſtro,
Ferro picta genas, cujus veſtigia verrit
Cærulus, Oceanique æſtum mentitur amictus;
Me quoque vicinis pereuntem gentibus, inquit,
Me juvit, Stilico, totam cum Scotus Iernen
Movit, & infeſto ſpumavit remige Tethys.
Illius effectum curis, ne tela timerem
Scotica, ne Pictum tremerem, ne litore toto
Proſpicerem dubiis venturum Saxona ventis.
Tum ſpicis & dente comas illuſtris eburno,
Et calido rubicunda die, ſic Africa fatur:



Digitized by Google

Sperabam nullas trabeis Gildone perempto
Naſci poſſe moras. etiam nunc ille repugnat,
Et tanto dubitat faſces præbere triumpho?
Qui mihi Maurorum penitus lacrimabile nomen
Ignorare dedit, poſt has Œnotria lentis
Vitibus intorquens hederas, & palmite largo
Vina fluens, Si vos adeo Stilicone curules
Augeri flagratis, ait, quas ſola juvare
Fama poteſt: quanto me dignius incitet ardor;
Ut præſente fruar, conſcendentemque tribunal
Proſequar, atque anni pandentem clauſtra ſalutem?
Talibus alternant ſtudiis, Romamque precantes
Pro cunctis hortantur eat. nec ſegnius illa
Paruit officio, ſed raptis protinus armis
Ocyor excuſſo per nubila ſidere tendit.
Tranſvehitur Tuſcos, Appenninuſque volatu
Stringitur: Eridanus clypei jam fulgurat umbra.
Conſtitit ante ducem, tetrica nec Pallade vultum
Deterior, nec Marte minor. tremit orbe coruſco
Jam domus, & ſummæ tergunt laquearia criſtæ.
Tum prior attonitum gratis affata querelis:
Servatas, Stilico, per te, venerande, curules,
Ornatas necdum, fateor. quid profuit anni
Servilem depuliſſe notam? defendis honorem,
Quem fugis; & ſpernis, tanta quem mole tueris;
Reſpuis oblatum, pro quo labente reſiſtis?
Quænam cauſa moræ? quo me cunctabere rurſus
Ingenio? nullus Boreæ metus, omnis & Auſtri
Ora ſilet. cecidit Maurus, Germania ceſſit,
Et Janum pax alta ligat. te Conſule necdum
Digna feror? titulumve levem, parvique niteris
Credimus, Auguſti quem ſe decorare fatentur?
Sub juga quo gentes captivis Regibus egi?
Num, ſi prodigiis caſus natura futuros
Signat, polluimur macula? quod reris, Eois
Omen erat. quamquam nullis mihi cognita rebus
Fabula. vix tanto riſit de crimine rumor.
Opprobriis ſtat nulla fides, nec litera venit
Vulgatura nefas: in quo vel maxima virtus
Eſt tua, quod, noſtros qui conſulis omnia Patres,
De monſtris taceas. pellendi denique nulla
Dedecoris ſanctum violant oracula cœtum.
Nec mea funeſtum verſavit Curia nomen.
Pars ſceleris dubitaſſe fuit. quæcumque profana
Pagina de primo veniſſet limite Phœbi,
Ante fretum deleta mihi, ne turpia caſtis
Auribus Italiæ fatorum exempla nocerent.
Publicus ille furor (quantum tua cura peregit!)
Secretum meruit. lætetur quiſquis Eous
Scribere deſierit: faſtos portenta Gabinos
Iſta latent. propriam labem terſiſſe laborent.
Cur ego, quem numquam didici ſenſive creatum,
Gratuler exemtum? delicti pœnitet illos:
Nos nec credidimus. fuerit tamen omnibus unum
Crimen, & ad noſtras manaverit uſque ſecures:
Plus ideo ſumenda tibi faſtigia juris,
Ne pereat. tam priſcus honos, qui portus honorum
Semper erat. nullo ſarciri Conſule damnum,
Excepto Stilicone, poteſt. bene præſcia tempus
Mens tua diſtulerat. titulo tunc creſcere poſſes,
Nunc per te titulus. Conſul ſuccurre gravatis
Conſulibus. quicumque fuit, quicumque futurus,
Annum redde tuum, quem mox ſecura ſequatur
Poſteritas, nec jam doleat defenſa vetuſtas.
Sit trabeis ultor Stilico, Brutuſque repertor.
Libertas populi primo tunc Conſule Bruto
Reddita per faſces: hic faſcibus expulit ipſis
Servitium. inſtituit ſublimem Brutus honorem:
Aſſeruit Stilico. plus eſt ſervaſſe repertum,
Quam quæſiſſe novum. quid tardius ore rubenti
Annuis, & ſolitus frontem circumfluit ignis?
Tandem vince tuum, qui vincis cuncta, pudorem.
Hos etiam, quamvis corrumpi munere nullo
Te certum eſt, mirare libens, ac ſuſcipe cinctus,
Quos tibi divino mecum Tritonia duxit
Pectine. tincta ſimul repetito murice fila
Contulimus penſis, & eodem nevimus auro,
Aurea quo Lacheſis ſub te mihi ſecula texit.
Hic ego promiſſam ſobolem, ſperataque mundo
Pignora præluſi. veram mox ipſe probabis
Me vatem, noſtræque fidem ventura telæ
Fata dabunt. Dixit, gremioque rigentia profert
Dona, graves auro trabeas. inſigne Minervam
Spirat opus. rutilis hic pingitur aula columnis,
Et ſacri Mariæ partus. Lucina labores
Solatur: reſidet fulgente puerpera lecto.
Sollicitæ juxta palleſcunt gaudia matris.
Suſceptum puerum redimitæ tempora Nymphæ
Auri fonte lavant. teneros in ſtamine riſus,
Vagituſque audire putes. jam creverat infans
Ore ferens patrem, ſed avus maturior ævi
Martia recturo tradit præcepta nepoti.
Parte alia ſpumis fucantem Serica fræna
Sanguineis, primæ ſignatus flore juventæ,
Eucherius flectebat equum, jaculiſque vel arcu
Aurea purpureos tollentes cornua cervos
Aureus ipſe ferit. Venus hic invecta columbis
Tertia regali jungit connubia nexu,
Pennatique nurum circumſtipantur Amores
Progenitam Auguſtis, Auguſtorumque ſororem.
Eucherius trepido jam flammea ſublevat ore
Virginis: arridet læto Thermantia fratri.
Nam domus hæc utroque petit diademata ſexu,
Reginaſque parit, Reginarumque maritos.
Talibus invitat donis, dextræque gerendum
Diva ſimul porrexit ebur. ſolennibus urnam
Commovet auſpiciis, avibuſque incepta ſecundat.
Tunc habiles armis humeros Dea veſtibus ambit
Romuleis. Latii ſederunt pectore cultus,
Loricæque locum decuit toga. talis ab Iſtro,
Vel Scythico victor rediens Gradivus ab axe,
Depoſito mitis clypeo, candentibus urbem
Ingreditur trabeatus equis: ſpatioſa Quirinus
Fræna regit, currumque patris Bellona cruentum
Ditibus exuviis, tendens ad ſidera quercum,
Præcedit; lictorque Metus cum fratre Pavore
Barbara ferratis innectunt colla catenis,
Velati galeas lauro: propiuſque jugales
Formido ingentem vibrat ſuccincta ſecurim.
Vidit ut optato ſe Conſule Roma potitam,
Nunc, ait, Elyſii lucos irrumpere campi,
Nunc libet; ut tanti Curiis miracula voti
Fabriciiſque feram; famæ qui vulnere nuper
Calcatam flevere togam. jam prata choreis
Pulſent, nec rigidos pudeat luſiſſe Catones.
Audiat hoc ſenior Brutus, Pœniſque tremendi
Scipiadæ; geminis tandem quod libera damnis
Unius auxilio faſces Libyamque recepi:
Quod ſupereſt, unum precibus, fortiſſime Conſul,
Adde meis, Urbique tuum largire parumper,
Quem rogat, adventum; quam tu belloque fameque
Depulſam terris iterum regnare dediſti.

Splen-

Splendida ſuſcipiant alium te Roſtra Camillum.
Ultorem videant ſervatoremque Quirites.
Et populus, quem ductor ames: quibus Africa per te,
Nec prius auditas Rhodanus jam donat ariſtas:
Ut mihi vel Maſſyla Ceres, vel Gallica proſit
Fertilitas, meſſeſque vehant nunc humidus Auſter,
Nunc Aquilo: cunctis diteſcant horrea ventis.
Quæ tunc Flaminiam ſtipabunt millia vulgi!
Fallax o quoties pulvis deludet amorem
Suſpenſum, veniens omni dum crederis hora!
Spectabunt cupidæ matres, ſpargentur & omnes
Flore viæ, ſuperes cum Pythia culmina Conſul
Arduus, antiqui ſpecies Romana Senatus.
Pompejana dabunt quantos proſcenia plauſus?
Ad cælum quoties vallis tibi Martia ducet
Nomen, Aventino Pallanteoque receſſu!
Nunc te conſpiciam caſtris, permitte, relictis,
Mox & cum genero trabeis viſura ſecundis.
  Hæc dum Roma refert, jam fama loquacibus ales
Pervolat Oceanum linguis, & mille citatos
Feſtinare jubet proceres: nullique ſenectus,
Non iter, hibernis obſtant nec flatibus Alpes.
Vincit amor. meriti pridem, clarique vetuſtis
Faſcibus ad ſocii properant & vindicis annum.
  Sic ubi fœcunda reparavit morte juventam,
Et patrios idem cineres, collectaque portat
Unguibus oſſa piis, Niliquе ad litora tendens,
Unicus extremo Phœnix procedit ab Euro;
Conveniunt aquilæ, cunctæque ex orbe volucres
Ut Solis mirentur avem. procul ignea lucet
Ales, odorati redolent cui cinnama buſti.
Nec minor in cælo chorus eſt. exſultat uterque
Theodoſius, Divique tui. Sol ipſe quadrigis
Vere coronatis dignum tibi præparat annum.
  Eſt ignota procul, noſtræque impervia menti
Vix adeunda Deis, annorum ſqualida mater,
Immenſi ſpelunca ævi, quæ tempora vaſto
Suppeditat revocatque ſinu. complectitur antrum,
Omnia qui placido conſumit numine, ſerpens,
Perpetuumque viret ſquamis, caudamque reducto
Ore vocat, tacito relegens exordia lapſu.
Veſtibuli cuſtos vultu longæva decoro
Ante fores Natura ſedet, cunctiſque volantes
Dependent membris animæ. manſura verendus
Scribit jura ſenex, numeros qui dividit aſtris,
Et curſus ſtabileſque moras, quibus omnia vivunt
Ac pereunt fixis cum legibus. ille recenſet
Incertum quid Martis iter, certumque Tonantis
Proficiat mundo; quid velox ſemita Lunæ,
Pigraque Saturni: quantum Cytherea ſereno
Curriculo Phœbique comes Cyllenius erret.
Illius ut Phœbus ad limen conſtitit antri,
Occurrit Natura potens, ſeniorque ſuperbis
Canitiem inclinat radiis. tunc ſponte recluſos
Laxavit poſtes adamas. penetrale profundum
Panditur, & ſedes ævique arcana pateſcunt.
Hic habitant vario faciem diſtincta metallo
Secula certa locis; illic glomerantur aena.
Hic ferrata rigent, illic argentea candent.
Eximia regione domus, contingere terris
Difficiles, ſtabant rutili grex aureus anni:
Quorum præcipuum pretioſo corpore Titan
Signandum Stilicone legit. tunc imperat omnes
Pone ſequi, dictiſque ſimul compellat euntes.
  En, cui diſtulimus melioris ſecla metalli;
Conſul adeſt. ite optati mortalibus anni,
Ducite virtutes, hominum floreſcite rurſus
Ingeniis, hilares Baccho frugumque feraces.
Non inter geminos Anguis glaciale Triones
Sibilet, immodico nec frigore ſæviat Urſa.
Non torvo fremat igne Leo, nec brachia Cancri
Urat atrox æſtas, madidæ nec prodigus urnæ
Semina prærupto diſſolvat Aquarius imbre.
Phrixeus roſeo producat fertile cornu
Ver Aries: pingues nec grandine tundat olivas
Scorpios. autumni maturet germina Virgo.
Lenior & gravidis allatret Sirius uvis.
Sic fatus, croceis rorantes ignibus hortos
Ingreditur, vallemque ſuam, quam flammeus ambit
Rivus, & irriguis largum jubar ingerit herbis,
Quas Solis paſcuntur equi. fragrantibus inde
Cæſariem ſertis, & lutea lora jubaſque
Subligat alipedum. gelidas hinc Lucifer ornat,
Hinc Aurora comas. juxtaque arridet habenis
Aureus, & nomen prætendit Conſulis, annus:
Inque novos iterum revoluto cardine curſus,
Scribunt æthereis Stiliconem ſidera faſtis

---

# LIBER TERTIUS.

## *PRÆFATIO.*

Major Scipiades, Italis qui ſolus ab oris
  In proprium vertit Punica bella caput,
Non ſine Pieriis exercuit artibus arma.
  Semper erat vatum maxima cura duci.
Gaudet enim virtus teſtes ſibi jungere Muſas.
  Carmen amat, quiſquis carmine digna gerit.
Ergo ſeu patriis primævus manibus ultor
  Subderet Hiſpanum legibus Oceanum,
Seu Tyrias certa fracturus cuſpide vires
  Inferret Libyco ſigna tremenda mari;
Hærebat doctus lateri, caſtriſque ſolebat
  Omnibus in medias Ennius ire tubas.
Illi poſt lituos pedites favere canenti,
  Laudavitque nova cæde cruentus eques.
Cumque triumpharet gemina Carthagine victa,
  (Hanc vindex patris vicerat, hanc patriæ.)
Cum longi Libyam tandem poſt funera belli
  Ante ſuas mœſtam cogeret ire rotas;
Advexit reduces ſecum victoria Muſas,
  Et ſertum vati Martia laurus erat.
Noſter Scipiades Stilico: quo concidit alter
  Hannibal, antiquo ſævior Hannibale.
Te mihi poſt quinos annorum, Roma, recurſus
  Reddidit, & votis juſſit adeſſe ſuis.

Quem populi plauſu, procerum quem voce petebas
  Adſpice, Roma, virum. jam tempora deſine longæ
Dinumerare viæ, viſoque aſſurgere ſemper
Pulvere: non dubiis ultra torquebere votis.
Totus adeſt oculis, aderat qui mentibus olim,
Spe major, fama melior. venerare curulem,
Quæ tibi reſtituit faſces. complectere dextram,
Sub juga quæ Pœnos iterum Romana redegit.
Excipe magnanimum pectus, quo fræna reguntur
Imperii, cujus libratur ſenſibus orbis.
Os ſacrum, quod in ære colis, miraris in auro,
Cerne libens. hic eſt felix bellator ubique,
Defenſor Libyæ, Rheni pacator & Iſtri.

Oſten-

Digitized by Google

Oſtentare ſuos priſco ſi more labores,
Et gentes caperet vulgo monſtrare ſubactas:
Certarent utroque pares a cardine laurus.
Hæc Alamanorum ſpoliis, Auſtralibus illa
Ditior exuviis. illinc flavente Sicambri
Cæſarie, nigris hinc Mauri crinibus irent.
Ipſe albis veheretur equis, currumque ſecutus
Laurigerum feſto fremuiſſet carmine miles.
Hi famulos traherent Reges: hi facta metallo
Oppida, vel montes captivaque flumina ferrent.
Hinc Libyci fractis lugerent cornibus amnes:
Inde catenato gemeret Germania Rheno.
Sed non immodicus proprii jactator honoris
Conſul, Roma, tuus. non illum præmia tantum,
Quam labor ipſe juvat. ſtrepitus faſtidit inanes,
Inque animis hominum pompa meliore triumphat.
Non alium certe Romanæ clarius arces
Suſcepere ducem, nec cum cedente rediret
Fabricius Pyrrho, nec cum Capitolia curru
Pellææ domitor Paullus conſcenderet aulæ.
Nec ſimilis Latias patefecit gloria portas;
Poſt Numidas Mario, poſt claſſica Martis Eoi
Pompejo. nulli pars æmula defuit umquam,
Quæ gravis obſtreperet laudi, ſtimuliſque malignis
Facta ſequebatur, quamvis ingentia, livor.
Solus hic invidiæ fines virtute reliquit,
Humanumque modum. quis enim liveſcere poſſit,
Quod numquam pereant ſtellæ? quod Jupiter altum
Poſſideat cælum: quod noverit omnia Phœbus?
Eſt aliquod meriti ſpatium, quod nulla furentis
Invidiæ menſura capit. ductoribus illis
Præterea diviſus erat favor. æquior ille
Patribus, inviſus plebi: popularibus illi
Munito ſtudiis languebat gratia Patrum.
Omnis in hoc uno variis diſcordia ceſſit
Ordinibus. lætatur Eques, plauditque Senator,
Votaque patricio certant plebeia favori.
O felix, ſervata vocat quem Roma parentem!
O mundi communis amor, cui militat omnis
Gallia, quem Regum thalamis Hiſpania nectit,
Cujus & adventum crebris petiere Quirites
Vocibus, & genero metuit præſtante Senatus!
Non ſic virginibus flores, non frugibus imbres,
Proſpera non laſſis optantur flamina nautis,
Ut tuus adſpectus populo. quæ numine tanto
Litora fatidicas attollunt Delia lauros,
Venturi quoties affulget Apollinis arcus?
Quæ ſic aurifero Pactoli fonte tumeſcit
Lydia, cum domitis apparuit Evius Indis?
Nonne vides, & plebe vias, & tecta latere
Matribus? ut, Stilico, cunctis inopina reluxit
Te victore ſalus! ſeptem circumſpice montes,
Qui ſolis radios auri fulgore laceſſunt,
Indutoſque arcus ſpoliis, æquataque templa
Nubibus, & quidquid tanti ſtruxere triumphi.
Quantum profueris, quantam ſervaveris urbem,
Attonitis metire oculis. hæc fabula certe
Cuncta forent, ſi Pœnus adhuc incumberet Auſtro.
Mos erat in veterum caſtris, ut tempora quercu
Velaret, validis qui fuſo viribus hoſte
Caſurum morti potuit ſubducere civem.
At tibi quæ poterit pro tantis civica reddi
Mœnibus? aut quantæ penſabunt facta coronæ?
Nec ſolam populi vitam debere fatetur
Armis Roma tuis; ſed, quo jucundior eſſet
Lucis honoratæ fructus, venerabile famæ
Pondus, & amiſſas vires & regna recepit.
Jam non prætumidi ſupplex Orientis ademtam
Legatis poſcit Libyam, famuloſve precatur,
Dicta turpe, ſuos: ſed robore freta Gabino
Te duce Romana tandem ſe vindicat ira.
Ipſa jubet ſignis, bellaturoque togatus
Imperat, expectant aquilæ decreta Senatus.
Ipſa tibi trabeas ultro dedit: ipſa curulem
Obtulit. hæc ultro faſtos ornare coegit.
Nil perdit decoris priſci, nec libera quærit
Secula, cum donet faſces, cum prælia mandet.
Seque etiam creviſſe videt. quis Gallica rura,
Quis meminit Latio Senonum ſerviſſe ligones?
Aut quibus exemplis fœcunda Tibris ab Arcto
Vexit Lingonico ſudatas vomere meſſes?
Illa ſeges non auxilium modo præbuit Urbi,
Sed fuit indicio, quantum tibi, Roma, liceret.
Admonuit Dominæ gentes, inſtarque tropæi
Retulit ignotum gelidis vectigal ab oris.
Hoc quoque majeſtas augeſcit plena Quirini,
Rectores Libyæ populo quod judice pallent:
Et poſt emeritas moderator quiſque ſecures
Diſcrimen letale ſubit: quod Pœnus arator
Intulerit, madidus quantum tranſmiſerit Auſter.
Ardua qui late terris reſponſa dedere,
Hinc trepidant humiles. tremuit quos Africa nuper,
Cernunt Roſtra reos. cani virtutibus ævi
Materiem pandit Stilico, populumque vetuſti
Culminis immemorem dominandi rurſus in uſum
Excitat, ut magnos calcet metuendus honores,
Pendat juſtitia crimen, pietate remittat
Errorem, puroſque probet, damnetque nocentes,
Et patrias iterum clemens exerceat artes.
Fallitur, egregio quiſquis ſub principe credit
Servitium. numquam libertas gratior extat,
Quam ſub Rege pio. quos præficit ipſe regendis
Rebus, ad arbitrium plebis patrumque reducit:
Conceditque libens, meritis ſeu præmia poſcant,
Seu punire velint. poſito jam purpura faſtu
De ſe judicium non indignatur haberi.
Sic docuit regnare ſocer: ſic cauta juventæ
Fræna dedit: teneros his moribus induit annos
Verior Auguſti genitor, fiducia belli,
Pacis conſilium; per quem ſqualore remoto
Priſtina Romuleis infloruit artibus ætas:
Per quem fracta diu, tranſlataque pene poteſtas,
Non oblita ſui, ſervilibus exulat arvis;
In proprium ſed ducta Larem, victricia reddit
Fata ſolo, fruiturque iterum, quibus hæſerat olim,
Auſpiciis, capitique errantia membra reponit.
Proxime Dis Conſul, qui tantæ proſpicis Urbi,
Qua nihil in terris complectitur altius æther:
Cujus nec ſpatium viſus, nec corda decorem,
Nec laudem vox ulla capit: quæ luce metalli
Æmula vicinis faſtigia conſerit aſtris.
Quæ ſeptem ſcopulis zonas imitatur Olympi,
Armorum legumque parens: quæ fundit in omnes
Imperium, primique dedit cunabula juris.
Hæc eſt, exiguis quæ finibus orta tetendit
In geminos axes, parvaque a ſede profecta,
Diſperſit cum Sole manus. hæc obvia fatis,
Innumeras uno gereret cum tempore pugnas,
Hiſpanas caperet, Siculas obſideret urbes,
Et Gallum terris proſterneret, æquore Pœnum,
Numquam ſuccubuit damnis, & territa nullo
Vulnere, poſt Cannas major Trebiamque fremebat;
Et

Digitized by Google

Et cum jam premerent flammæ, murumque feriret
Hoſtis, in extremos aciem mittebat Iberos.
Nec ſtetit Oceano: remiſque ingreſſa profundum
Vincendos alio quæſivit in orbe Britannos.
Hæc eſt, in gremium victos quæ ſola recepit,
Humanumque genus communi nomine fovit,
Matris, non dominæ, ritu: civeſque vocavit,
Quos domuit, nexuque pio longinqua revinxit.
Hujus pacificis debemus moribus omnes,
Quod veluti patriis regionibus utitur hoſpes:
Quod ſedem mutare licet: quod cernere Thulen
Luſus, & horrendos quondam penetrare receſſus:
Quod bibimus paſſim Rhodanum, potamus Orontem,
Quod cuncti gens una ſumus, nec terminus unquam
Romanæ ditionis erit: nam cetera regna
Luxuries vitiis, odiiſque ſuperbia, vertit.
Sic male ſublimes fregit Spartanus Athenas:
Atque idem Thebis cecidit. ſic Medus ademit
Aſſyrio, Medoque tulit moderamina Perſes.
Subjecit Macedo Perſen, ceſſurus & ipſe
Romanis. hæc auguriis firmata Sibyllæ,
Hæc ſacris animata Numæ eſt. huic fulmina vibrat
Jupiter, hanc tota Tritonia Gorgone velat.
Arcanas huc Veſta faces, huc Orgia Bacchus
Tranſtulit, & Phrygios genitrix turrita leones.
Huc defenſurus morbos Epidaurius hoſpes
Reptavit placido tractu, vectumque per undas
Inſula Pæonium texit Tiberina draconem.
Hanc tu cum Superis, Stilico præclare, tueris.
Protegis hanc clypeo matrem regumque ducumque,
Præcipueque tuam. dedit hæc exordia lucis
Eucherio, puerumque ferens hic regia mater
Auguſto monſtravit avo: lætatus at ille
Suſtulit in Tyria reptantem veſte nepotem.
Romaque venturi gaudebat præſcia fati,
Quod te jam tanto meruiſſet pignore civem.
Nec tamen ingratum, nec qui bene facta referre
Neſciat, hunc credas populum. ſi volvere priſcos
Annales libeat, quoties hic prælia ſumpſit
Pro ſociis, quoties dono conceſſit amicis
Regibus Auſonio quæſitas ſanguine terras?
Publica ſed numquam tanto ſe gratia fudit
Aſſenſu. quis enim princeps hæc omnibus egit
Obſequiis, ſeſe dominum, patremque vocari,
Quod tibi continuis reſonant convexa diebus?
Macte novis Conſul titulis, Mavortia plebes
Te dominum, Bruto non indignante, fatetur.
Et quod adhuc nullo potuit terrore ſubacta
Libertas Romana pati, Stiliconis amori
Detulit: exultant avidi quocumque decorus
Conſpiciare loco, nomenque ad ſidera tollunt,
Nec vaga dilecto ſatiantur lumina vultu,
Seu circum trabeis fulgentibus aureus intres:
Seu celebres ludos: ſolio ſeu fultus eburno
Cingas jure forum: denſi ſeu turbine vulgi
Circumfuſa tuæ conſcendant Roſtra ſecures.
Quæ vero procerum voces, quam certa fuere
Gaudia, cum totis exurgens ardua pennis
Ipſa duci ſacras Victoria panderet ædes!
O palma viridi gaudens, & amicta tropæis,
Cuſtos imperii virgo, quæ ſola mederis
Vulneribus, nullumque doces ſentire laborem:
Seu tibi Dictææ placuerunt aſtra Coronæ:
Seu magis æſtivo ſedes vicina Leoni:
Seu ſceptrum ſublime Jovis, ſeu Pallados ambis
Ægida: ſeu feſſi mulces ſuſpiria Martis:
Adſis perpetuum Latio, votiſque Senatus
Annue, Diva, tui: Stilico tua ſæpius ornet
Limina, teque ſimul rediens in caſtra reducat.
Hunc bellis comitare favens: hunc redde togatum
Conſiliis. ſemper placidis te moribus egit,
Servavitque piam victis, nec polluit umquam
Laurum ſævitia, civem nec fronte ſuperba
Deſpicit, aut trepidam vexat legionibus Urbem.
Sed verus patriæ Conſul ceſſantibus armis
Contentus lictore venit, nec inutile quærit
Ferri præſidium, ſolo munitus amore:
Magnarum nec parcus opum geminare profundas
Diſtulit impenſas, ſed poſt miracula caſtris
Edita vel genero, Romæ majora reſervat.
Auratos Rhodiis imbres, naſcente Minerva,
Indulſiſſe Jovem perhibent, Bacchoque paternum
Jam pulſante femur, mutatus palluit Hermus
In pretium, votique famem paſſurus avari
Ditabat rutilo, quidquid Mida tangeret, auro:
Fabula, ſeu verum, canitur; tua copia vincit
Fontem Hermi, tactumque Midæ, pluviamque Tonantis.
Obſcurat veteres, obſcurabitque futuras
Par donis armiſque manus. ſi ſolveret ignis,
Quas dedit immanes vili ſub pondere maſſas:
Argenti potuere lacus & flumina fundi.
Nec tibi, quæ pariter ſilvis dominaris & aſtris,
Exiguam Stilico movit, Latonia, curam.
Tu quoque nobilibus ſpectacula noſtra laboras
Illuſtrare feris, ſummoque in vertice rupis
Alpinæ ſocias arcu ceſſante pudicas,
Et pharetratarum comitum inviolabile cogis
Concilium. veniunt humeros & brachia nudæ,
Armatæque manus jaculis, & terga ſagittis
Incomtæ, pulcræque tamen. ſudoribus ora
Pulverulenta rubent. ſexum nec cruda fatetur
Virginitas. ſine lege comæ. duo cingula veſtem
Crure tenus pendere vetant. præcedit amicas
Flava Leontodame. ſequitur nutrita Lycæo
Nebrophone, teliſque domat quæ Mænala Thero,
Ignea Cretæa properat Britomartis ab Ida,
Et curſu Zephyris numquam ceſſura Lycaſte.
Jungunt ſe geminæ metuenda feris Hecaerge:
Et ſoror, optatum numen venantibus, Opis,
Progenies Scythiæ. Divas nemorumque potentes
Fecit Hyperboreis Delos prælata pruinis.
Hæ ſeptem venere duces. exercitus alter
Nympharum incedunt, acies formoſa Dianæ,
Centum Taygeti, centum de vertice Cynthi,
Et totidem caſto genuit quas flumine Ladon.
Has ubi collectas vidit, ſic Delia cœpit:
O ſociæ, mecum thalami quæ jura peroſæ
Virgineo gelidos percurritis agmine montes,
Cernitis ut Latio Superi communibus ornent
Hunc annum ſtudiis? quantos Neptunus equorum
Donet ab orbe greges? laudi quam nulla canendæ
Fratris plectra vacent: noſtram quoque ſentiat idem
Quam meritis debemus, opem. non ſpicula poſcit
Iſte labor; maneant clauſis nunc ſicca pharetris:
Omnis & a ſolitis noſter venatibus arcus
Temperet, in ſolam cruor hic ſervetur arenam.
Retibus, & clathris dilata morte tenendæ
Ducendæque feræ. cupidas arcete ſagittas.
Conſulis in plauſum caſuris parcite monſtris.
Acceleret diviſa manus. mihi curſus anhelas
Tenditur ad Syrtes. mecum Dictæa Lycaſte
Et comes Opis erat. ſteriles juvat ire per æſtus.
Nam-

Digitized by Google

Namque feras aliis tellus Mauruſia donum
Præbuit: huic ſoli debet, ceu victa, tributum.
Dum nos horribiles Libyæ ſcrutamur alumnos,
Europæ vos interea perquirite ſaltus,
Et ſcopulos. poſita ludat formidine paſtor,
Securiſque canat Stiliconem fiſtula ſilvis.
Pacet muneribus montes, qui legibus urbes.
Dixit, & extemplo frondoſa fertur ab Alpe
Trans pelagus. cervi currum ſubiere jugales,
Quos decus eſſe Deæ primi ſub limine cæli
Roſcida fœcundis concepit Luna cavernis.
Par nitor intactis nivibus. frons diſcolor auro
Germinat, & ſpatio ſummas æquantia fagos
Cornua ramoſo ſurgunt procera metallo.
Opis fræna tenet. fert retia rara Lycaſte,
Aurataſque plagas: immortaleſque Moloſſi
Latrantes mediis circum juga nubibus ibant.
Quinque aliæ paribus (Phœbe ſic juſſerat) armis
Diverſa regione ruunt; ducuntque cohortem
Quæque ſuam. variæ formis & gente ſequuntur
Ingenioque canes. illæ gravioribus aptæ
Morſibus: hæ pedibus celeres: hæ nare ſagaces;
Hirſutæque fremunt Creſſæ, tenueſque Lacænæ,
Magnaque taurorum fracturæ colla Britannæ.
Dalmatiæ lucos abruptaque brachia Pindi
Sparſa comam Britomartis agit. tu Gallica cingis
Luſtra, Leontodame, Germanorumque paludes
Eruis, & ſi quis defenſus arundine Rheni
Vaſtus aper nimio dentes curvaverit ævo.
Nubiferas Alpes, Apenninique receſſus,
Garganique nives Hecaerge prompta fatigat.
Speluncas canibus Thero rimatur Iberas,
Informeſque cavis urſos detrudit ab antris,
Quorum ſæpe Tagus manantes ſanguine rictus
Non ſatiavit aquis, & quos jam frigore ſegnes
Pyrenæa tegit latebroſis frondibus ilex.
Cyrneis Siculiſque jugis venata virago
Nebrophone, cervos aliaſque in vincula cogit
Non ſævas pecudes, ſed luxuriantis arenæ
Delicias, pompam nemorum: quodcumque tremendum
Dentibus, aut inſigne jubis, aut nobile cornu,
Aut rigidum ſetis, capitur decus omne timorque
Silvarum. non cauta latent: non mole reſiſtunt
Fortia: non volucri fugiunt pernicia curſu.
Hæc laqueis innexa gemunt: hæc clauſa feruntur
Ilignis domibus. fabri nec tigna polire
Sufficiunt. rudibus fagis texuntur & ornis
Frondentes caveæ. ratibus pars ibat onuſtis
Per freta, per fluvios. exanguis dextera torpet
Remigis, & propriam metuebat navita mercem.
Per terram pars ducta rotis, longoque morantur
Ordine plauſtra vias, montani plena triumphi.
Et fera ſollicitis vehitur captiva juvencis,
Explebat quibus ante famem: quotieſque reflexi
Conſpexere boves, pavidi temone recedunt.
Jamque pererratis Libiæ flagrantibus oris,
Legerat eximios Phœbi germana leones,
Heſperidas qui ſæpe fugant, ventoque citatis
Terrificant Atlanta jubis, armentaque longe
Vaſtant Æthiopum, quorumque impune fragoſa
Murmura paſtorum numquam venere per aures.
Non illos tædæ ardentes, non ſtrata ſuperne
Lapſuro virgulta ſolo, non vocibus hœdi
Pendentis ſtimulata fames, non foſſa fefellit.
Ultro ſe voluere capi, gaudentque videri
Tantæ præda Deæ. reſpirant paſcua tandem.
Agricolæ reſerant jam tuta mapalia Mauri.
Tum virides pardos & cetera colligit Auſtri
Prodigia, immaneſque ſimul Latonia dentes,
Qui ſecti ferro in tabulas, auroque micantes,
Inſcripti rutilum cælato Conſule nomen
Per proceres & vulgus eant, ſtupor omnibus Indis.
Plurimus ereptis elephas inglorius errat
Dentibus. inſedit nigra cervice gementum,
Et fixum Dea quaſſat ebur, penituſque cruentis
Stirpibus avulſis patulos exarmat hiatus.
Ipſos quin etiam nobis miracula vellet
Ducere: ſed pigra cunctari mole veretur.
Tyrrhenas fœtus Libycos amplexa per undas
Claſſica turba ſonat, caudamque a puppe retorquens
In proram jacit uſque leo. vix ſublevat unum
Tarda ratis. fremitus ſtagnis auditur in imis,
Cunctaque proſiliunt cete, terrenaque Nereus
Confert monſtra ſuis: & non æquare fatetur.
Æquora ſic victor quoties per rubra Lyæus
Navigat, intorquet clavum Silenus, & acres
Aſſudant tonſis Satyri, taurinaque pulſu
Baccharum Bromios invitant tympana remos.
Tranſtra ligant ederæ. malum circumflua veſtit
Pampinus. antennis illabitur ebria ſerpens,
Perque mero madidos currunt ſaliuntque rudentes
Lynces, & inſolitæ mirantur carbaſa tigres.

# DE BELLO GETICO LIBER.

## *PRÆFATIO.*

Poſt reſides annos longo velut excita ſomno
  Romanis fruitur noſtra Thalia choris.
Optatos renovant eadem mihi culmina cœtus,
  Perſonat & noto Pythia vate domus.
Conſulis hic faſces cecini, Libyamque receptam.
  Hic mihi proſtratis bella canenda Getis.
Sed prior effigiem tribuit ſucceſſus ahenam,
  Oraque patricius noſtra dicavit honos.
Annuit hunc princeps titulum poſcente Senatu,
  Reſpice, judicium quam grave, Muſa, ſubis!
Ingenio minuit merces properata favorem.
  Carminibus veniam præmia tanta negant:
Et magis intento ſtudium cenſore laborat,
  Quod legimur medio conſpicimurque foro.
Materies tamen ipſa juvat, ſolitumque timoris
  Dicturo magna ſedula parte levat.
Nam mihi conciliat gratas impenſius aures
  Vel meritum belli, vel Stiliconis amor.

Inta-

Digitized by Google

INtacti cum clauſtra freti coeuntibus æquor
Armatum ſcopulis audax irrumperet Argo,
Æetam Colchoſque petens; propiore periclo
Omnibus attonitis ſolus poſt Numina Tiphys
Incolumem tenui damno ſervaſſe carinam
Fertur, & ancipitem montis vitaſſe ruinam,
Deceptoque vagæ concurſu rupis in altum
Victricem duxiſſe ratem. ſtupuere ſuperba
Arte viri domitæ Symplegades, & nova paſſæ
Jura ſoli, cunctis faciles jam puppibus hærent,
Ut vinci didicere ſemel. quod ſi ardua Tiphyn
Navis ob innocuæ meritum ſic gloria vexit;
Quæ tibi pro tanti pulſo diſcrimine regni
Sufficiant laudes, Stilico? licet omnia vates
In majus celebrata ferant, ipſamque ſecandis
Argois trabibus jactent ſudaſſe Minervam;
Nec nemoris tantum junxiſſe carentia ſenſu
Robora, ſed cæſo Tmarii Jovis augure luco,
Arbore præſaga tabulas animaſſe loquaces.
Plurima ſed quamvis variis miracula monſtris
Ingeminent teneras vincturo carmine mentes,
Harpyiaſque truces, inſopitiſque refuſum
Tractibus aurati cuſtodem velleris anguem,
Et juga taurorum rapidis ambuſta favillis,
Et virides galeis ſulcos fœtaſque novales
Martis, & in ſegetem creſcentis ſemina belli:
Nil veris æquale dabunt. prohibere rapaces
Scilicet Harpyias, unaque excludere menſa
Nobilior titulus, quam tot potuiſſe paratas
In Latii prædam Geticas avertere fauces?
Anne ego terrigenas potius mirabor in ipſis
Procubuiſſe ſatis, vitæ quibus attulit idem
Principium finemque dies, quam cæſa Getarum
Agmina, quos tantis aluit Bellona tropæis,
Totaque ſub galeis Mavortia canuit ætas?
Per te namque unum mediis exuta tenebris
Imperio ſua forma redit, clauſtriſque ſolutæ
Triſtibus exangues audent procedere leges.
Jamque poteſtates priſcus diſcriminat ordo
Juſtitiæ, quas ante pares effecerat una
Nube timor. tua nos urgenti dextera leto
Eripuit, tectiſque ſuis redduntur & agris
Damnati fato populi, virtute renati.
Jam non in pecorum morem formidine clauſi
Proſpicimus ſævos campis ardentibus ignes:
Alta nec incertis metimur flumina votis
Excidio latura moram: non poſcimus amnes
Undoſam ſervare fidem, nubeſque fugaces,
Aut conjuratum querimur ſplendere ſerenum.
Ipſa quoque internis furiis exercita plebis
Securas jam Roma levat tranquillior arces.
Surge, precor, veneranda parens, & certa ſecundis
Fide Deis, humilemque metum depone ſenectæ,
Urbs æquæva polo. tum demum ferrea ſumet
Jus in te Lacheſis, cum ſic mutaverit axem
Fœderibus natura novis, ut flumine verſo
Irriget Ægyptum Tanais, Mæotida Nilus,
Eurus ab occaſu, Zephyrus ſe prodat ab Indis,
Caucaſiiſque jugis calido nigrantibus Auſtro
Getulas Aquilo glacie conſtringat arenas.
Fatales huc uſque manus, crebriſque notatæ
Prodigiis abiere minæ: nec ſidera pacem
Semper habent, ipſumque Jovem turbante Typhœo,
Si fas eſt, tremuiſſe ferunt, cum brachia centum
Montibus armaret totidem, ſpiramque retorquens
Lamberet attonitas erectis anguibus Arctos.
Quid mirum, ſi regna labor mortalia vexat?
Cum gemini fratres, genuit quos aſper Aloeus,
Martem ſubdiderint vinclis, & in aſtra negatas
Tentarint munire vias, ſteteritque revulſis
Pene tribus ſcopulis cæleſti machina bello.
Sed caret eventu nimius furor. improba numquam
Spes lætata diu: nec pervenere juventæ
Robur Aloidæ: dum vellere Pelion Otus
Nititur, occubuit Phœbo, morienſque Ephialtes
In latus obliquam projecit languidus Oſſam.
Adſpice, Roma, tuum jam vertice celſior hoſtem;
Adſpice quam rarum referens inglorius agmen
Italia detruſus eat, quantumque priori
Diſſimilis, qui cuncta ſibi ceſſura ruenti
Pollicitus, patrii numen juraverat Iſtri,
Non niſi calcatis loricam ponere Roſtris.
O rerum fatique vices! qui fœda parabat
Romanas ad ſtupra nurus, ſua pignora vidit
Conjugibus permiſta trahi. qui mente profunda
Hauſerat Urbis opes, ultro victoribus ipſe
Præda fuit. noſtri quondam qui militis auro
Aggreſſus tentare fidem, deſertus ab omni
Gente ſua, manibuſque redit truncatus & armis.
Hoc quoque quod veniam leti valuere mereri,
Si poſitis pendas odiis, ignoſcere pulcrum
Jam miſero, pœnæque genus vidiſſe precantem.
Quæ vindicta prior, quam cum formido ſuperbos
Flectit, & aſſuetum ſpoliis affligit egeſtas?
Sed magis ex aliis fluxit clementia cauſis,
Conſulitur dum, Roma, tibi. tua cura coegit
Incluſis aperire fugam, ne pejor in arcto
Sæviret rabies venturæ conſcia mortis.
Nec tanti nomen ſtirpemque abolere Getarum,
Ut propius peterere, fuit. procul arceat altus
Jupiter, ut delubra Numæ, ſedemque Quirini
Barbaries oculis ſaltem temerare profanis
Poſſit, & arcanum tanti deprendere regni.
Quamquam ſi veterum certamina rite recordor,
Tunc etiam, pulcra cum libertate vigerent,
Et proprio late florerent milite Patres,
Semper ab his famæ petiere inſignia bellis,
Quæ diverſa procul tuto trans æquora vices
Exercere dabant. currus regumque catervæ
Inter abundantis fati ludibria ductæ.
At vero Italiam quoties circumſtetit atrox
Tempeſtas, ipſumque caput læſura pependit;
Non illis vani ratio ventoſa favoris,
Sed graviter ſpectata ſalus: ductorque placebat,
Non qui præcipiti traheret ſimul omnia caſu,
Sed qui maturo vel læta vel aſpera rerum
Conſilio momenta regens, nec triſtibus impar,
Nec pro ſucceſſu nimius, ſpatiumque morandi,
Vincendique modum mutatis noſſet habenis.
Cautius ingentes morbos, & proxima cordi
Ulcera Pæoniæ tractat ſolertia curæ,
Parcendoque ſecat, ferro ne largius acto
Irrevocandus eat ſectis vitalibus error.
Sublimi certe Curium canit ore vetuſtas,
Æaciden Italo pepulit qui litore Pyrrhum.
Nec magis inſignis Pauli Mariique triumphus,
Qui captos niveis reges egere quadrigis.
Plus fuga laudatur Pyrrhi quam vincla Jugurthæ.
Et quamvis gemina feſſum jam clade fugarit,

Poſt Decii litues, & nulli pervia culpæ
Pectora Fabricii donis invicta vel armis,
Plena datur Curio pulſi victoria Pyrrhi.
Quanto majus opus ſolo Stilicone peractum
Cernimus! hic validam gentem, quam dura nivoſis
Educat Urſa plagis, non Chaonas atque Moloſſos,
Quos Epirus alit, nec Dodonæa ſubegit
Agmina, fatidicam fruſtra jactantia quercum.
Primus fulmineum lento luctamine Pœnum
Compreſſit Fabius. campo poſt auſus aperto
Marcellus vinci docuit. ſed tertia virtus
Scipiadæ Latiis tandem deterruit oris.
Unus in hoc Stilico diverſis artibus hoſte
Tres potuit ſuperare duces, fregitque furentem
Cunctando, vicitque manu, victumque relegat.
Atque hæc tanta brevi miſcentem incendia Pyrrhum
Suſtinuit toto mœrens Œnotria luſtro.
Et prope ter ſenas Itali per graminis herbas
Maſſylus Pœno ſonipes vaſtante cucurrit,
Hannibalemque ſenem vix ad ſua reppulit arva
Vindex ſera patrum poſt bellum nata juventus.
Hic celer effecit, bruma ne longior una
Eſſet hiems rerum. primis ſed meſſibus æſtas
Temperiem cælo pariter belloque referret.
Sed quid ego Hannibalem contra, Pyrrhumque tot annis
Certatum memorem? cum vilis Spartacus omne
Per latus Italiæ ferro bacchatus & igni,
Conſulibuſque palam toties congreſſus, inertes
Exuerit caſtris dominos, & ſtrage pudenda
Fuderit imbelles aquilas ſervilibus armis.
Nos terrorum expers, & luxu mollior ætas
Deficimus queruli, ſi bos abductus aratro,
Si libata ſeges. non hanc ergaſtula nobis
Immiſere manum, nec conjurantis arenæ
Turba fuit. qualem Stilico dejecerit hoſtem,
Thraces & Æmonii poterunt Mœſique fateri.
Frigida terdecies nudatum frondibus Æmum
Tendit hiems veſtire gelu; totidemque ſolutis
Ver nivibus viridem monti reparavit amictum,
Ex quo jam patrios gens hæc oblita Triones,
Atque Iſtrum tranſvecta ſemel veſtigia fixit
Threicio funeſta ſolo, ſeu fata vocabant,
Seu gravis ira Deum, ſeriem meditata ruinis.
Ex illo, quocumque vagos impegit Erinnys,
Grandinis aut morbi ritu per devia rerum
Præcipites, per clauſa ruunt. nec contigit ullis
Amnibus, aut ſcopulis proprias defendere terras.
Nil Rhodope, nil vaſtus Athos, nil profuit Æmus
Odryſiis. facili contemtum Strymona ſaltu,
Et fruſtra rapidum damnant Aliacmona Beſſi.
Nubibus intactum Macedo miratur Olympum
More pererratum campi. gemit irrita Tempe
Theſſalus, & domitis irriſam cautibus Oeten.
Sperchiuſque, & virginibus dilectus Enipeus
Barbaricas lavere comas. non objice Pindi
Servati Dryopes: nec nubifer Actia texit
Litora Leucates. ipſæ, qua durius olim
Reſtiterant Medis, primo conamine ruptæ
Thermopylæ. vallata mari Scironia rupes,
Et duo continuo connectens æquora muro
Iſthmos, & anguſti patuerunt clauſtra Lechæi.
Nec tibi Parrhaſios licuit munire colonos
Frondoſis, Erymanthe, jugis, equitataque ſummi
Culmina Taygeti trepidæ vidiſtis Amyclæ.
Tandem ſupplicium cunctis pro montibus Alpes
Exegere Getas. tot tandem flumina victor
Vindicat Eridanus. docuit nunc exitus, alte
Fatorum ſecreta tegi. quiſquamne recluſis
Alpibus ulterius Latii fore credidit umbram?
Nonne velut capta rumor miſerabilis urbe
Trans freta, trans Gallos, Pyrenæumque cucurrit;
Famaque nigrantes ſuccincta pavoribus alas
Secum cuncta trahens a Gadibus uſque Britannum
Terruit Oceanum, & noſtro procul axe remotam
Inſolito belli tremefecit murmure Thulen?
Mandemuſne Noti flabris, quoſcumque timores
Pertulimus, feſtæ doleant ne triſtibus aures?
An potius meminiſſe juvat, ſemperque viciſſim
Gaudia præmiſſi cumulant inopina dolores?
Utque ſub occidua jactatis Plejade nautis
Commendat placidum maris inclementia portum;
Sic mihi tunc major Stilico, cum læta periclis
Metior, atque illi redeunt in corda tumultus.
Nonne videbantur, quamvis adamante rigentes,
Turribus invalidis fragiles, procumbere muri,
Ferratæque Getis ultro ſe pandere portæ?
Nec vallum denſæque ſudes arcere volantes
Cornipedum ſaltus? jam jam conſcendere puppes,
Sardooſque habitare ſinus, & inhoſpita Cyrni
Saxa parant, vitamque freto ſpumante tueri.
Ipſa etiam diffiſa brevi Trinacria ponto,
Si rerum natura ſinat, diſcedere longe
Optat, & Ionium refugo laxare Peloro.
Fultaque deſpiciens auro laquearia dives,
Tutior Æoliis mallet vixiſſe cavernis.
Jamque oneri creduntur opes, tandemque libido
Hæſit avaritiæ gravioribus obruta curis.
Utque eſt ingenioque loquax, & plurima fingi
Permittens credique timor; tum ſomnia vulgo
Narrari; tum monſtra Deum, monituſque ſiniſtri
Quid meditentur aves, quid cum mortalibus æther
Fulmineo velit igne loqui, quid carmine poſcat
Fatidico cuſtos Romani carbaſus ævi.
Territat aſſiduus Lunæ labor, atraque Phœbe
Noctibus æriſonas crebris ululata per urbes.
Nec credunt vetito fraudatam Sole ſororem
Telluris ſubeunte globo: ſed caſtra ſecutas
Barbara Theſſalidas patriis lunare venenis
Inceſtare jubar. tunc anni ſigna prioris,
Et ſi quod fortaſſe quies neglexerit omen,
Addit cura novis: lapidoſos grandinis ictus,
Molitaſque examen apes, paſſimque crematas
Perbacchata domos nullis incendia cauſis,
Et numquam cælo ſpectatum impune cometen,
Qui primum roſeo Phœbi prolatus ab ortu,
Qua micat aſtrigera ſenior cum conjuge Cepheus,
Inde Lycaonia paullatim expulſus ab Arcto
Crine vago Getici fœdavit ſidera Plauſtri,
Donec in exiguum moriens vaneſceret ignem.
Sed gravius mentes cæſorum oſtenta luporum
Horrificant. duo quippe lupi ſub principis ora,
Dum campis exercet equos, violenter adorti
Agmen, & excepti telis, immane relatu
Prodigium miramque notam duxere futuri.
Nam ſimul humano geminas de corpore palmas
Utraque perfoſſis emiſit bellua coſtis:
Illo læva tremens, hoc dextera, ventre latebant
Intentis ambæ digitis, & ſanguine vivo.
Scrutari ſi vera velis, fera nuntia Martis
Ora ſub Auguſti caſurum prodidit hoſtem.
Utque manus utero virides patuere retecto,
Romula poſt raptas ſic virtus emicat Alpes.



Digitized by Google

Sed malus interpres rerum metus omne trahebat
Augurium pejore via, truncataque membra,
Nutricemque lupam, Romæ regnoque minari.
Tunc reputant annos, interceptoque volatu
Vulturis, incidunt properatis ſecula metis.
Solus erat Stilico, qui deſperantibus augur
Sponderet meliora manu: dubiæque ſalutis
Dux idem vateſque fuit. Durate parumper,
Inquit, & excuſſis muliebribus ore querelis
Fatorum toleremus onus. nil nautica proſunt
Turbatæ lamenta rati: nec ſegnibus undæ
Planctibus, aut vanis miteſcunt flamina votis.
Nunc inſtare manu, toto nunc robore niti
Communi pro luce decet; ſuccurrere velis,
Exhaurire fretum, varios aptare rudentes,
Omnibus & docti juſſis parere magiſtri.
Non ſi perfidia nacti penetrabile tempus
Irrupere Getæ, noſtras dum Rhætia vires
Occupat, atque alio deſudant Marte cohortes,
Idcirco ſpes omnis abit. mirabile poſſet
Eſſe mihi, ſi fraude nova, vel calle reperto
Barbarus ignotas invaderet inſcius Alpes.
Nunc vero geminis clades repetita tyrannis
Famoſum vulgavit iter. nec nota fefellit
Semita præſtructum bellis civilibus hoſtem.
Per ſolitas venere vias, adituſque ſequendos
Barbarico Romana dedit diſcordia bello.
Sed nec præteritis hæc res incognita ſeclis.
Sæpe laceſſitam, ſed non impune, fatemur
Auſoniam. hæc Senonum reſtinxit ſanguine flammas.
Hæc & Teutonico quondam patefacta furori
Colla catenati vidit ſqualentia Cimbri.
Vile decus, quod non erexit prævius horror.
Ingentes geminant diſcrimina magna triumphos.
Quid turpes jam mente fugas, quid Gallica rura
Reſpicitis? Latioque libet poſt terga relicto
Longinquum profugis Ararim præcingere caſtris?
Scilicet Arctois conceſſa gentibus Urbe
Conſidet regnum Rhodano, capitique ſuperſtes
Truncus erit. veſtros ſtimulant ſi pignora ſenſus,
Me quoque non impar naturæ cura remordet.
Nec ferro ſic corda rigent, ut noſſe recuſem,
Quam ſanctum ſoceri nomen, quam dulce mariti,
Quantus prolis amor. ſed numquam oblita decoris
Obſcœnam latebram pietas ignava requiret.
Nec vobis fortis monitor, mihi cautior uni.
Hic conjux, hic progenies, hic carior omni
Luce gener. pars nulla mei ſubducta procellæ.
Accipe tu noſtræ, tellus Œnotria, mentis
Vincula communes tecum ſubeuntia caſus.
Exiguamque moram muris impende tuendis,
Dum redeo lectum referens in claſſica robur.
His dictis pavidi firmavit inertia vulgi
Pectora, migrantiſque fugam compeſcuit aulæ.
Auſaque tum primum tenebris emergere pullis
Heſperia, ut ſecum junxiſſe pericula vidit
Auguſtum, tantoque ſui ſtetit obſide fati.
Protinus, umbroſa veſtit qua litus oliva
Larius, & dulci mentitur Nerea fluctu,
Parva puppe lacum prætervolat. ocyus inde
Scandit inacceſſos brumali ſidere montes,
Nil hiemis cælive memor. ſic ille relinquens
Jejunos antro catulos immanior exit
Hiberna ſub nocte leo, tacituſque per altas
Incedit furiale nives. ſtant colla pruinis
Aſpera. flaventes adſtringit ſtiria ſetas.
Nec meminit leti, nimboſve aut frigora curat,
Dum natis alimenta parat. ſublimis in Arcton
Prominet Hercyniæ confinis Rhætia ſilvæ:
Quæ ſe Danubii jactat Rhenique parentem,
Utraque Romuleo prætendens flumina regno.
Primo fonte breves, alto mox gurgite regnant,
Et fluvios cogunt unda coeunte minores
In nomen tranſire ſuum. te Cimbrica Tethys
Diviſum bifido conſumit, Rhene, meatu.
Thracia quinque vadis Iſtrum vorat Amphitrite.
Ambo habiles remis, ambo glacialia ſecti
Terga rotis: ambo Boreæ, Martique ſodales.
Sed latus, Heſperiæ qua Rhætia jungitur oræ,
Præruptis ferit aſtra jugis, panditque tremendam
Vix æſtate viam. multi ceu Gorgone viſa
Obriguere gelu, multos hauſere profundæ
Vaſta mole nives, cumque ipſis ſæpe juvencis
Naufraga candenti merguntur plauſtra barathro.
Interdum glacie ſubitam labente ruinam
Mons dedit, & tepidis fundamina ſubruit Auſtris,
Pendenti malefida ſolo. per talia tendit
Frigoribus mediis Stilico loca. nulla Lyæi
Pocula, rara Ceres. raptos contentus in armis
Delibaſſe cibos, madidoque oneratus amictu
Algentem pulſabat equum. nec mollia feſſo
Strata dedere torum. tenebris ſi cæca repreſſit
Nox iter, aut ſpelæa ſubit metuenda ferarum,
Aut paſtorali jacuit ſub culmine fultus
Cervicem clypeo. ſtat pallidus hoſpite magno
Paſtor, & ignoto præclarum nomine vultum
Ruſtica ſordenti genitrix oſtendit alumno.
Illa ſub horrendis prædura cubilia ſilvis,
Illi ſub nivibus ſomni, curæque laborque
Pervigil, hanc requiem terris, hæc otia rebus
Inſperata dabant. illæ tibi, Roma, ſalutem
Alpinæ peperere caſæ. jam fœdera gentes
Exuerant, Latiique audita clade feroces
Vindelicos ſaltus, & Norica rura tenebant.
Ac veluti famuli, mendax quos mortis herilis
Nuntius in luxum falſo rumore reſolvit,
Dum marcent epulis, atque inter vina choroſque
Perſultat vacuis effræna licentia tectis;
Si reducem dominum ſors improviſa revexit,
Hærent attoniti, libertatemque peroſus
Conſcia ſervilis præcordia concutit horror.
Sic ducis adſpectu cuncti ſtupuere rebelles;
Inque uno princeps Latiumque & tota refulſit
Roma viro. frons læta parum, non triſtior æquo,
Non dejecta malis, miſta ſed nobilis ira:
Qualis in Herculeo, quoties infanda jubebat
Euryſtheus, fuit ore dolor: vel qualis in atram
Sollicitus nubem mœſto Jove cogitur æther.
Tantane vos, inquit, Getici fiducia belli
Erigit? hinc animo fruſtra tumuiſtis inani?
Non ita Romanum fati violentia nomen
Opprimit, ut veſtros nequeat punire tumultus
Parte ſui. neu vos longe ſermone petito
Demorer, exemplum veteris cognoſcite facti.
Cum ferus Auſonias perfringeret Hannibal arces,
Et Trebiam ſævo geminaſſent funere Cannæ;
Nequidquam Emathium pepulit ſpes vana Philippi,
Ut velut afflictos ferro tentaret inerti.
Romanos commovit atrox injuria Patres,
Urgerent majora licet; graviterque tulere
Urbibus inter ſe claris de culmine rerum
Congreſſis, aliquid gentes audere minores.

Nec pœnam differre placet; ſed bella gerenti
Punica Levino Regis quoque prælia mandant.
Paruit imperiis Conſul; fuſuſque Philippus
(Vilia dum gravibus populis interſerit arma,)
Prætereunte manu, didicit non eſſe potentum
Tentandas, mediis quamvis in luctibus, iras.
Hoc monitu pariter naſcentia bella repreſſit,
Et bello quæſivit opes, legitque precantes
Auxilio, menſus numerum, qui congruus eſſet,
Nec gravis Italiæ, formidanduſve regenti.
Nec minus accepto noſtræ rumore cohortes
(Sic ducis urget amor) properantibus undique ſignis
Conveniunt; viſoque animi Stilicone recepti,
Singultus varios lacrimoſaque gaudia miſcent.
Sic armenta boum, quæ vaſtis turbida ſilvis
Spargit hiems, cantus ac ſibila nota magiſtri
Certatim repetunt, & avitæ paſcua vallis;
Inque vicem ſe voce regunt, gaudentque fideles
Reddere mugitus; &, qua ſonus attigit aurem,
Rara per obſcuras apparent cornua frondes.
Accurrit vicina manus, quam Rhætia nuper
Vindelicis auctam ſpoliis defenſa probavit.
Venit & extremis legio prætenta Britannis,
Quæ Scoto dat fræna truci, ferroque notatas
Perlegit exangues Picto moriente figuras.
Agmina quin etiam flavis objecta Sicambris,
Quæque domant Cattos, immanſuetoſque Cheruſcos,
Huc omnes vertere minas, tutumque remotis
Excubiis Rhenum ſolo terrore relinquunt.
Ullane poſteritas credat? Germania quondam
Illa ferox populis, quæ vix inſtantibus olim
Principibus tota poterat cum mole teneri,
Tam ſeſe placidam præſtat Stiliconis habenis,
Ut nec præſidiis nudato limite tentet
Expoſitum calcare ſolum, nec traſeat amnem,
Incuſtoditam metuens attingere ripam.
Celſior o cunctis, unique æquande Camillo!
Veſtris namque armis Alarici fracta quievit
Ac Brenni rabies. confuſis rebus uterque
Divinam tribuiſtis opem. ſed tardior ille
Jam captæ vindex patriæ; tu ſoſpitis ultor.
O quantum mutata tuo fortuna regreſſu!
Ut ſeſe pariter diffudit in omnia regni
Membra vigor, vivuſque redit color urbibus ægris!
Creditur Herculeis lucem renovaſſe lacertis
Femina dilecti fatis impenſa mariti.
Et juvenem ſpretæ laniatum fraude novercæ
Non ſine Circæis Latonia reddidit herbis.
Cretaque, ſi verax narratur fabula, vidit
Minoum rupto puerum prodire ſepulcro:
Quem ſenior vates avium clangore repertum
Gramine reſtituit: miræ nam munere ſortis
Dulcia mella necem, vitam dedit horridus anguis.
At tuus adventus non unum corpus ab umbris,
Sed tot communi populos ſub morte jacentes,
Totaque tartareis e faucibus oppida traxit.
Ipſo Roma die, nec adhuc oſtenditur auctor,
Perſonuit veniſſe ducem, lætiſque Quirites
Vocibus auſpicium certi plauſere triumphi,
Muniti Stilicone ſuo. quis gaudia vero
Principis, amplexus alacris quis differat aulæ!
Pulveris ambiguam nubem ſpeculamur ab altis
Turribus, incerti, ſocios apportet an hoſtes
Ille globus. mentem ſuſpenſa ſilentia librant:
Donec pulvereo ſub turbine ſideris inſtar
Emicuit Stiliconis apex, & cognita fulſit
Canities. gaviſa repens per mœnia clamor
Tollitur, ipſe venit. portas ſecura per omnes
Turba ſalutatis effunditur obvia ſignis.
Non jam delectus miſeri, nec falce per agros
Depoſita jaculum vibrans ignobile meſſor:
Nec tentat clypeum projectis ſumere raſtris
Bellona ridente Ceres, humiliſque novorum
Seditio clamoſa ducum: ſed vera juventus,
Verus ductor adeſt, & vivida Martis imago.
Proſpera ſed quantum noſtræ ſpes addita menti,
Tantum exempta Getæ: qui vertice proximus aſtris
Poſt Alpes jam cuncta ſibi promiſit apertas,
Nil ſupereſſe ratus. poſtquam tot flumina pulſus,
Cinctaque fluminibus crebris tot mœnia cernit;
Tot ſubitos pedites, equitum tot conſpicit alas,
Seque velut clauſum laqueis, ſub pectore furtim
Æſtuat, & nimium prono fervore petitæ
Jam piget Italiæ, ſperataque Roma teneri
Viſa procul. magni ſubeunt jam tædia cœpti.
Occultat tamen ore metum, primoſque ſuorum
Conſultare jubet bellis anniſque verendos.
Crinigeri ſedere patres, pellita Getarum
Curia: quos plagis decorat numeroſa cicatrix,
Et tremulos regit haſta gradus, & nititur altis
Pro baculo contis non exarmata ſenectus.
Hic aliquis gravior natu, cui plurima dicti
Conſiliique fides, defixus lumina terræ,
Concutienſque comam, capuloque acclinis eburno,
Si numero non fallor, ait, triceſima currit
Bruma fere, rapidum poſtquam tranavimus Iſtrum,
Romanamque manum tantis eluſimus annis.
Sed numquam Mavors adeo conſtrinxit in arctum
Res, Alarice, tuas. per tot certamina ducto
Crede ſeni, qui te tenero vice patris ab ævo
Geſtatum parva ſolitus donare pharetra,
Atque aptare breves humeris puerilibus arcus.
Sæpe quidem fruſtra monui, ſervator ut icti
Fœderis Emathia tutus tellure maneres.
Sed quoniam calidæ rapuit te flamma juventæ,
Nunc ſaltem, ſi cura tibi manet ulla tuorum,
His clauſtris evade, precor. dumque agmina longe,
Dum licet, Heſperiis præceps elabere terris,
Ne nova prædari cupiens, & parta reponas,
Paſtorique lupus ſcelerum delicta priorum
Intra ſepta luas. quid palmitis uber Etruſci,
Quid mihi neſcio quam proprio cum Tibride Romam
Semper in ore geris? referunt ſi vera parentes,
Hanc urbem inſano nullus qui Marte petivit
Lætatus violaſſe redit. nec Numina ſedem
Deſtituunt. jactata procul dicuntur in hoſtem
Fulmina, divinique volant pro mœnibus ignes:
Seu cælum, ſeu Roma, tonat. ſi temnis Olympum,
A magno Stilicone cave, qui ſemper iniquos
Fortuna famulante premit. ſcis ipſe peroſis
Arcadiæ quam denſa rogis cumulaverit oſſa:
Sanguine quam largo Graios calefecerit amnes.
Exſtinctuſque fores, ni te ſub nomine legum
Proditio regnique favor texiſſet Eoi.
Talia grandævum flammata fronte loquentem
Obliquiſque tuens oculis non pertulit ultra;
Sed rupit rabidas accenſa ſuperbia voces:
Si non mentis inops fraudataque ſenſibus ætas
Præberet veniam, numquam hæc opprobria linguæ
Turpia Danubius me ſoſpite ferret inultus.
Anne, tot Auguſtos Hebro qui teſte fugavi,
Te patiar ſuadente fugam, cum ceſſerit omnis
Obſe-

Obſequiis natura meis? ſubſidere noſtris
Sub pedibus montes, areſcere vidimus amnes.
Non ita Di Getici ſaxint Maneſque parentum,
Ut mea converſo relegam veſtigia curſu.
Hanc ego vel victor regno, vel morte tenebo
Victus humum. per tot populos urbeſque cucurri,
Fregi Alpes, galeiſque Padum victricibus hauſi.
Quid reſtat niſi Roma mihi? gens robore noſtra
Tunc quoque pollebat, nullis cum ſideret armis.
At nunc Illyrici poſtquam mihi tradita jura,
Meque ſuum fecere ducem; tot tela, tot enſes,
Tot galeas multo Thracum ſudore paravi,
Inque meos uſus vectigal vertere ferri
Oppida legitimo juſſu Romana coegi.
Sic me fata fovent. ipſi, quos omnibus annis
Vaſtabam, ſervire dati. nocitura gementes
Arma dabant, flammiſque diu mollitus & arte
In ſua damna chalybs fabro lugente rubebat.
Hortantes his adde Deos. non ſomnia nobis,
Nec volucres: ſed clara palam vox edita luco eſt:
Rumpe omnes, Alarice, moras. hoc impiger anno
Alpibus Italiæ ruptis penetrabis ad Urbem.
Huc iter uſque datur. quis jam poſt talia ſegnis
Ambigat, aut cælo dubitet parere vocanti?
Sic ait, hortatuſque ſuos belloque viæque
Inſtruit. attollunt vanos oracula faſtus.
O ſemper tacita ſortes ambage malignæ,
Eventuque patens & neſcia vatibus ipſis
Veri ſera fides! Ligurum regione ſuprema
Pervenit ad fluvium ( miri cognominis ) Urbem.
Atque illic domitus vix tandem interprete caſu
Agnovit dubiis illuſa vocabula fatis.
Nec non & Stilico pugnam poſcentia movit
Pleno caſtra gradu, dictiſque inſtigat euntes.
Nunc o nunc, Socii, temeratæ ſumite tandem
Italiæ pœnas. obſeſſi Principis armis
Excuſate nefas, deploratumque Timavo
Vulnus, & Alpinum gladiis abolete pudorem.
Hic eſt, quem toties campis fudiſtis Achivis;
Quem diſcors odiiſque anceps civilibus orbis,
Non ſua vis tutata diu, dum fœdera fallax
Ludit, & alternæ perjuria venditat aulæ.
Credite nunc omnes, quas dira Britannia, gentes,
Quas Iſter, quas Rhenus alit, pendere paratas
In ſpeculis. uno tot prælia vincite bello.
Romanum reparate decus, molemque labantis
Imperii fulcite humeris. hic omnia campus
Vindicat: hæc mundo pacem victoria ſancit.
Non in Threiciis Æmi decernimus oris:
Nec ſuper Alpheas umbrantia Mænala ripas
Conſtitimus. non hic Tegeen Argoſque tuemur.
Viſceribus mediis, ipſoque in corde videtis
Bella geri. patrem clypeis defendite Tibrin.
Talia nunc pediti, turmæ nunc miſtus equeſtri,
Dicta dabat: ſimul externis præcepta ferebat
Auxiliis. ibat patiens ditionis Alanus,
Qua noſtræ juſſere tubæ: mortemque petendam
Pro Latio docuit gentis præclarus Alanæ;
Cui natura breves animis ingentibus artus
Finxerat, immanique oculos infecerat ira.
Vulneribus pars nulla vacat, reſciſſaque contis
Gloria fœdati ſplendet jactantior oris.
Ille tamen mandante procul Stilicone citatis
Acceleravit equis, Italamque momordit arenam;
Felix, Elyſiiſque plagis & carmine dignus,
Qui male ſuſpectam nobis impenſius arſit
Vel leto purgare fidem: qui judice ferro
Diluit immeritum laudato ſanguine crimen.
Morte viri turbatus eques flectebat habenas:
Totaque præciſo nutaſſent agmina cornu,
Ni celer inſtructa Stilico legione ſecutus
Subſidiis peditum pugnam inſtauraſſet equeſtrem.
Quis Muſis ipſoque licet Pæane recepto
Enarrare queat, quantum Gradivus in illa
Luce ſuæ dederit fundator originis urbi?
Altius haud umquam toto deſcendimus enſe
In jugulum Scythiæ: tanta nec clade ſuperbum
Contudimus Tanain, vel cornua fregimus Iſtri.
Inviſum miles ſitiens haurire cruorem
Per varias veſtes, onerataque plauſtra metallo
Tranſit, & argenti cumulos; & cædis avarus
Contemptas proculcat opes. pretioſior auro
Sanguis erat. paſſim neglecti prodiga lucri
Ira furens ſtrictis odium mucronibus explet.
Purpureos cultus abſumptique igne Valentis
Exuvias, miſeriſque graves crateras ab Argis,
Raptaque flagranti ſpirantia ſigna Corintho
Callidus ante pedes venientibus objicit hoſtis
Incaſſum; neque enim feralis præda moratur,
Sed juſtos præbent ſtimulos monumenta doloris.
Aſſeritur ferro captivum vulgus, & omnes
Diverſæ vocis populi, quos traxerat hoſtis
Servitio, tandem dominorum ſtrage redempti
Blanda cruentatis affigunt oſcula dextris,
Deſertoſque Lares & pignora læta reviſunt.
Miratur ſua quemque domus, cladeſque renarrant
Ordine, tum grati referunt miracula belli.
Quis tibi tunc, Alarice, dolor, cum Marte perirent
Divitiæ, ſpoliiſque diu quæſita ſupellex,
Pulſaretque tuas ululatus conjugis aures;
Conjugis invicto quæ dudum freta marito
Demens Auſonidum gemmata monilia matrum,
Romanaſque alta famulas cervice petebat?
Scilicet Argolicas Ephyreiadaſque puellas
Cœperat & pulcras jam faſtidire Lacænas.
Sed Dea quæ nimiis obſtat Rhamnuſia votis,
Ingemuit flexitque rotam. domat aſpera victos
Pauperies, unoque die Romana rependit,
Quid quid ter denis acies amiſimus annis.
O celebranda mihi cunctis Pollentia ſeclis!
O meritum nomen felicibus apta triumphis!
Virtutis fatale ſolum; memorabile buſtum
Barbariæ! nam ſæpe locis ac finibus illis
Plena laceſſito rediit vindicta Quirino.
Illic Oceani ſtagnis excita ſupremis
Cimbrica tempeſtas, aliaſque immiſſa per Alpes
Iiſdem procubuit campis. jam protinus ætas
Adveniens geminæ gentis permiſceat oſſa,
Et duplices ſignet titulos commune tropæum:
Hic Cimbros forteſque Getas, Stilicone peremptos
Et Mario claris ducibus, tegit Itala tellus.
Diſcite veſanæ Romam non temnere gentes.



Digitized by Google

# De Sexto Conſulatu Honorii Augusti Panegyris.

## PRÆFATIO.

Omnia, quæ ſenſu volvuntur vota diurno,
Pectora ſopito reddit amica quies.
Venator defeſſa toro cum membra reponit,
Mens tamen ad ſilvas & ſua luſtra redit.
Judicibus lites, aurigæ ſomnia currus,
Vanaque nocturnis meta cavetur equis.
Furto gaudet amans, permutat navita merces,
Et vigil elapſas quærit avarus opes.
Blandaque largitur fruſtra ſitientibus ægris
Irriguus gelido pocula fonte ſopor.
Me quoque Muſarum ſtudium ſub nocte ſilenti
Artibus aſſuetis ſollicitare ſolet.
Namque poli media ſtellantis in arce videbar
Ante pedes ſummi carmina ferre Jovis.
Utque favet ſomnus, plaudebant numina dictis,
Et circumfuſi ſacra corona chori.
Enceladus mihi carmen erat, victuſque Typhœus:
Hic ſubit Inarimen, hunc gravis Ætna domat.
Quam lætum poſt bella Jovem ſuſceperit æther,
Phlegrææ referens præmia militiæ.
Additur ecce fides, nec me mea luſit imago,
Irrita nec falſum ſomnia miſit ebur.
En Princeps, en orbis apex æquatus Olympo.
En, quales memini, turba verenda Deos.
Fingere nil majus potuit ſopor; altaque vati
Conventum cælo præbuit aula parem.

AUrea Fortunæ Reduci ſi templa priores
Ob reditum vovere ducum, non dignius unquam
Hæc Dea pro meritis amplas ſibi poſceret ædes,
Quam ſua cum pariter trabeis reparetur & Urbi
Majeſtas? nec enim campus ſolennis & urna
Luditur in morem: ſpecies nec diſſona cœtu,
Aut peregrina nitet ſimulati juris imago.
Indigenas habitus nativa Palatia ſumunt,
Et, patriis plebem caſtris ſocianti Quirino,
Mars Auguſta ſui renovat ſuffragia campi.
Qualis erit terris, quem mons Evandrius offert
Romanis avibus, quem Tibris inaugurat, annus?
Quamquam omnes, quicumque tui cognominis, anni
Semper inoffenſum dederint ſucceſſibus omen,
Sintque tropæa tuas ſemper comitata ſecures;
Hic tamen ante omnes miro promittitur ortu
Urbis & Auguſti geminato nomine felix.
Namque velut ſtellas Babylonia cura ſalubres
Optima tunc ſpondet mortalibus edere fata,
Cælicolæ cum celſa tenent, ſummoque feruntur
Cardine, nec radios humili ſtatione recondunt:
Haud aliter Latiæ ſublimis ſignifer aulæ,
Imperii ſidus propria cum ſede locavit,
Auget ſpes Italas: & certius omina ſurgunt
Victrici concepta ſolo. cum pulcher Apollo
Luſtrat Hyperboreas Delphis ceſſantibus aras,
Nil tum Caſtaliæ rivis communibus undæ
Diſſimiles, vili nec diſcrepat arbore laurus:
Antraque mœſta ſilent, inconſultique receſſus.
At ſi Phœbus adeſt, & frænis grypha jugalem
Riphæo tripodas repetens detorſit ab axe,
Tunc ſilvæ, tunc antra loqui, tunc vivere fontes,
Tunc ſacer horror aquis, adytiſque effunditur Echo
Clarior, & doctæ ſpirant præſagia rupes.
Ecce Palatino crevit reverentia monti,
Exſultatque habitante Deo, potioraque Delphis
Supplicibus late populis oracula pandit,
Atque ſuas ad ſigna jubet revireſcere lauros.
Non alium certe decuit rectoribus orbis
Eſſe larem, nulloque magis ſe colle poteſtas
Æſtimat, & ſummi ſentit faſtigia juris.
Attollens apicem ſubjectis regia roſtris
Tot circum delubra videt, tantiſque Deorum
Cingitur excubiis. juvat infra tecta Tonantis
Cernere Tarpeja pendentes rupe Gigantes,
Cælataſque fores, mediiſque volantia ſigna
Nubibus, & denſum ſtipantibus æthera templis,
Æraque veſtitis numeroſa puppe columnis
Conſita, ſublimiſque jugis immanibus ædes,
Naturam cumulante manu; ſpoliiſque micantes
Innumeros arcus. acies ſtupet igne metalli,
Et circumfuſo trepidans obtunditur auro.
Agnoſciſne tuos, Princeps venerande, Penates?
Hæc ſunt, quæ primis olim miratus in annis,
Patre pio monſtrante, peris. nil optimus ille
Divorum toto meruit felicius ævo,
Quam quod Romuleis victor ſub mœnibus egit
Te conſorte dies, cum ſe melioribus addens
Exemplis, civem gereret terrore remoto,
Alternos cum plebe jocos dilectaque paſſus
Jurgia, patriciaſque domos privataque paſſim
Viſere depoſito dignatus limina faſtu.
Publicus hinc ardeſcit amor, cum moribus æquis
Inclinat populo regale modeſtia culmen.
Teque rudem vitæ, quamvis diademate needum
Cingebare comas, ſocium ſumebat honorum,
Purpureo fotum gremio, parvumque triumphis
Induit, & magnis docuit præludere fatis.
Te linguis variæ gentes, miſſique rogatum
Fœdera Perſarum proceres, cum Patre ſedentem
Hac quondam videre domo, poſitoque tiaram
Submiſere genu. tecum prælarga vocavit
Ditandas ad dona tribus: fulgentia tecum
Collecti trabeatus adit delubra Senatus,
Romano puerum gaudens offerre favori,
Ut novus imperio jam tunc aſſueſceret hæres.
Hinc tibi concreta radice tenacius hæſit,
Et penitus totis inolevit Roma medullis,
Dilectæque urbis tenero conceptus ab ungue
Tecum crevit amor: nec te mutare reverſum
Evaluit propria nutritor Boſporus arce.
Et quoties optare tibi, quæ mœnia malles,
Alludens genitor regni pro parte dediſſet,
Divitis Auroræ ſolium ſortemque paratam
Sponte remittebas fratri. regat ille volentes
Aſſyrios. habeat Pharium cum Tigride Nilum:
Contingat mea Roma mihi. nec vota fefellit
Eventus. Fortuna novum molita tyrannum,
Jam tibi quærebat Latium; belloque ſecundo
Protinus Eoa velox accitus ab aula
Suſcipis Heſperiam patrio bis Marte receptam.
Ipſa per Illyricas urbes Oriente relicto
Ire Serena comes, nullo deterrita caſu,
Materna te mente fovens, Latiæque futurum

Recto-

Digitized by Google

Rectorem, genetumque ſibi. ſeniore ſuperas
Jam repetente plagas, illo ſub cardine rerum
Sedula ſervatum per tot diſcrimina pignus
Reſtituit ſceptris patrui, caſtriſque mariti.
Certavit pietate domus, fidæque reductum
Conjugis officio Stiliconis cura recepit.
Felix ille parens, qui te ſecurus Olympum
Succedente petit. quam lætus ab æthere cernit
Se factis creviſſe tuis! duo namque fuere
Europæ Libyæque hoſtes. Mauruſius Atlas
Gildonis furias. Alaricum barbara Peuce
Nutrierat: qui ſæpe tuum ſprevere profana
Mente patrem. Thracum venientem finibus alter
Hebri clauſit aquis; alter præcepta vocantis
Reſpuit; auxiliiſque ad proxima bella negatis
Abjurata palam Libyæ poſſederat arva.
Quorum nunc meritam repetens non immemor iram
Suppliciis fruitur, natoque ultore triumphat.
Enſe Thyeſtiadæ pœnas exegit Oreſtes:
Sed miſtum pietate nefas, dubitandaque cædis
Gloria, materno laudem cum crimine penſat.
Pavit Iuleos inviſo ſanguine Manes
Auguſtus. ſed falſa pii præconia ſumſit,
In luctum patriæ civili ſtrage parentans.
At tibi cauſſa patris rerum conjuncta ſaluti
Bellorum duplicat laurus, iiſdemque tropæis
Reddita libertas orbi, vindicta parenti.
Sed mihi jam pridem captum Parnaſſia Maurum
Pieriis egit fidibus chelys. arma Getarum
Nuper apud ſocerum plectro celebrata recenti.
Adventus nunc ſacra tui libet edere Muſis,
Grataque patratis exordia ſumere bellis.
Jam Pollentini tenuatus funere campi,
Conceſſaque ſibi (rerum ſic admonet uſus)
Luce, tot amiſſis ſociis, atque omnibus una
Direptis opibus, Latio diſcedere juſſus
Hoſtis, & immenſi revolutus culmine fati,
Turpe retexit iter, qualis piratica puppis,
Quæ, cunctis infenſa fretis, ſceleruṁque referta
Divitiis, multaſque diu populata carinas,
Incidit in magnam bellatricemque triremem;
Dum prædam de more parat, viduataque cæſis
Remigibus, ſciſſis velorum debilis alis,
Orba gubernaclis, antennis ſaucia fractis,
Ludibrium pelagi vento jactatur & unda,
Vaſtato tandem pœnas luitura profundo.
Talis ab Urbe minas retro flectebat inanes.
Italiam fugiens, & quæ venientibus ante
Prona fuit, jam difficilis, jam dura reverſis.
Clauſa putat ſibi cuncta pavor, retroque relictos
Quos modo temnebat, rediens exhorruit amnes.
Undoſa tum forte domo vitreiſque ſub antris
Rerum ignarus adhuc ingentes pectore curas
Volvebat pater Eridanus, quis bella maneret
Exitus: imperiumne Jovi, legeſque placerent,
Et vitæ Romana quies, an jura peroſus
Ad priſcos pecudum damnaret ſecula ritus.
Talia dum ſecum moves anxius, advolat una
Naiadum, reſoluta comam; complexaque patrem,
En Alaricus, ait, non qualem nuper ovantem
Vidimus. exſangues, genitor, mirabere vultus.
Percenſere manum, tantaque ex gente juvabit
Reliquias numeraſſe breves. jam deſine mœſta
Fronte queri, Nymphaſque choris jam redde ſorores.
Dixerat. ille caput placidis ſublime fluentis
Extulit, & totis lucem ſpargentia ripis
Aurea rotanti micuerunt cornua vultu.
Non illi madidum vulgaris arundine crinem
Velat honos. rami caput umbravere virentes
Heliadum, totiſque fluunt electra capillis.
Palla tegit latos humeros, curruque paterno
Intextus Phaethon glaucos incendit amictus:
Fultaque ſub gremio cælatis nobilis aſtris
Æthereum probat urna decus. namque omnia luctus
Argumenta ſui Titan ſignavit Olympo,
Mutatumque ſenem plumis, & fronde ſorores,
Et fluvium, nati qui vulnera lavit anheli,
Stat gelidis auriga plagis: veſtigia fratris
Germanæ ſervant Hyades, Cycnique ſodalis
Lacteus extentas aſpergit circulus alas.
Stelliger Eridanus ſinuatis flexibus errans
Clara Noti convexa rigat, gladioque tremendum
Gurgite ſidereo ſubterluit Oriona.
Hoc Deus effulgens habitu proſpectat euntes
Dejecta cervice Getas. tunc talia fatur:
Siccine mutatis properas, Alarice, reverti
Conſiliis? Italæ ſic te jam pœnitet oræ?
Nec jam cornipedem Tiberino gramine paſcis,
Ut rebare, tuum? Tuſcis nec figis aratrum
Collibus? o cunctis Erebi digniſſime pœnis,
Tune Giganteis urbem tentare Deorum
Aggreſſus furiis? nec te meus, improbe, ſaltem
Terruit exemplo Phaethon, qui fulmina præceps
In noſtris efflavit aquis, dum flammea cæli
Flectere terrenis meditatur fræna lacertis;
Mortalique diem ſperat diffundere vultu?
Crede mihi, ſimili bacchatur crimine, quiſquis
Adſpirat Romæ ſpoliis, aut Solis habenis.
Sic fatus, Ligures Venetoſque erectior amnes
Magna voce ciet. frondentibus humida ripis
Colla levant pulcher Ticinus & Addua viſu
Cærulus, & velox Atheſis, tarduſque meatu
Mincius, inque novem conſurgens ora Timavus.
Inſultant omnes profugo, pacataque lætum
Invitant ad prata pecus. jam Pana Lycæum,
Jam Dryadas revocant, jam ruſtica numina Faunos.
Tu quoque non parvum Getico, Verona, triumpho
Adjungis cumulum: nec plus Pollentia rebus
Contulit Auſoniis, aut mœnia vindicis Aſtæ.
Hic rurſus, dum pacta movet, damniſque coactus
Extremo mutare parat præſentia caſu,
Nil ſibi perjurum ſenſit prodeſſe furorem,
Converti nec fata loco; multiſque ſuorum
Diras pavit aves, inimicaque corpora volvens
Ionios Atheſis mutavit ſanguine fluctus.
Oblatum Stilico violato fœdere Martem
Omnibus arripuit votis, ubi Roma periclo
Jam procul, & belli medio Padus arbiter ibat.
Jamque opportunam motu ſtrepuiſſe rebelli
Gaudet perfidiam, præbenſque exempla labori
Suſtinet accenſos æſtivo pulvere ſoles.
Ipſe manu metuendus adeſt, inopinaque cunctis
Inſtruit arma locis, &, qua vocat uſus, ab omni
Parte venit. feſſo ſi deficit agmine miles,
Utitur auxiliis damni ſecurus, & aſtu
Debilitat ſævum cognatis viribus Iſtrum,
Et duplici lucro committens prælia vertit
In ſe barbariem nobis utrimque cadentem.
Ipſum te caperet, letoque, Alarice, dediſſet,
Ni calor incauti male feſtinatus Alani
Diſpoſitum turbaſſet opus. prope captus anhelum
Verbere cogis equum. nec te vitaſſe dolemus.

I po-

Digitized by Google

I potius genti reliquus, tantiſque ſuperſtes
Danubii populis, i, noſtrum vive tropæum.
Non tamen ingenium tantis ſe cladibus atrox
Dejicit: occulto tentabat tramite montes,
Si qua per ſcopulos ſubitas exquirere poſſet
In Rhætos Galloſque vias. ſed fortior obſtat
Cura ducis. quis enim divinum fallere pectus
Poſſit, & excubiis vigilantia lumina regni?
Cujus conſilium non umquam repperit hoſtis,
Nec potuit texiſſe ſuum. ſecreta Getarum
Noſſe prior, celerique dolis occurrere ſenſu.
Omnibus excluſus cœptis confidit in uno
Colle tremens: frondeſque licet depaſtus amaras
Arboreo figat ſonipes in cortice morſus,
Et tetris collecta cibis annique vapore
Sæviat aucta lues, & miles probra ſuperbus
Ingerat obſeſſo, captivaque pignora monſtret:
Non tamen aut morbi tabes, aut omne periclum
Docta ſubire fames, aut prædæ luctus ademtæ,
Aut pudor, aut dictis movere procacibus iræ,
Ut male tentato toties ſe credere campo
Cominus auderet. nulla eſt victoria major,
Quam quæ confeſſos animo quoque ſubjugat hoſtes.
Jamque frequens rarum decerpere transfuga robur
Cœperat, inque dies numerus decreſcere caſtris:
Nec jam ſeditio paucis occulta parari,
Sed cunei totæque palam diſcedere turmæ.
Conſequitur, vanoque fremens clamore retentat,
Cumque ſuis jam bella gerit: mox nomina ſupplex
Cum fletu precibuſque ciet, veterumque laborum
Admonet, & fruſtra jugulum parcentibus offert;
Defixoque malis animo ſua membra ſuaſque
Cernit abire manus, qualis Cybeleia quaſſans
Hyblæus procul æra ſenex revocare fugaces
Tinnitu conatur apes, quæ ſponte relictis
Deſcivere favis; ſonituque exhauſtus inani
Raptas mellis opes, ſolitæque oblita latebræ
Perfida deplorat vacuis examina ceris.
Ergo ubi præcluſæ voci laxata remiſit
Fræna dolor, notas oculis humentibus Alpes
Adſpicit, & nimium diverſi ſtamine fati
Præſentes reditus, fortunatoſque revolvit
Ingreſſus. ſolo peragens tum murmure bellum;
Protento leviter frangebat mœnia conto,
Irridens ſcopulos: nunc deſolatus & exſpes
Debita pulſato reddit ſpectacula monti.
Tunc ſic Auſonium reſpectans æthera fatur:
Heu regio funeſta Getis, heu terra ſiniſtris
Auguriis calcata mihi, ſatiare nocentum
Cladibus, & tandem noſtris inflectere pœnis!
En ego, qui toto ſublimior orbe ferebar,
Ante tuum felix aditum, ceu legibus exul,
Addictuſque reus flatu propiore ſequentum
Terga premor. quæ prima miſer, quæ funera dictis
Poſteriora querar? non me Pollentia tantum
Nec captæ cruciaſtis opes. hoc aſpera fati
Sors tulerit, Martiſque vices. non funditus armis
Concideram. ſtipatus adhuc, equitumque catervis
Integer, ad montes reliquo cum robore ceſſi,
Quos Apenninum perhibent. hunc eſſe ferebat
Incola, qui Siculum porrectus adusque Pelorum
Finibus ad Ligurum populos complectitur omnes
Italiæ, geminumque latus ſtringentia longe
Utraque perpetuo diſcriminat æquora tractu.
Huc ego continuum ſi per juga tendere curſum,
Ut prior iratæ fuerat ſententia menti,
Jam deſperata voluiſſem luce, quid ultra?
Omnibus oppeterem fama majore peruſtis:
Et certe moriens propius te, Roma, viderem.
Ipſaque per cultas ſegetes mors noſtra ſecuto
Victori damnoſa foret. ſed pignora nobis
Romanus, caraſque nurus prædamque, tenebat.
Hoc magis exertum raperem ſuccinctior agmen.
Heu, quibus inſidiis, qua me circumdedit arte
Fatalis ſemper Stilico! dum parcere fingit,
Rettulit hoſtiles animos, bellumque remenſo
Evaluit transferre Pado. pro fœdera ſævo
Deteriora jugo! tunc vis exſtincta Getarum.
Tunc mihi, tunc letum pepigi. violentior armis
Omnibus expugnat noſtram clementia gentem.
Mars gravior ſub pace latet, capiorque viciſſim
Fraudibus ipſe meis. quis jam ſolatia feſſo
Conſiliumve ferat? ſocius ſuſpectior hoſte.
Atque utinam cunctos licuiſſet perdere bello!
Nam quiſquis duro cecidit certamine, numquam
Deſiit eſſe meus. melius mucrone perirent,
Auferretque mihi luctu leviore ſodales
Victa manus, quam læſa fides. nulluſne clientum
Permanet? infenſi comites: odere propinqui.
Quid moror inviſam lucem? qua ſede recondam
Naufragii fragmenta mei? quæve arva requiram,
In quibus haud umquam Stilico, nimiumque potentis
Italiæ noſtras nomen circumſonet aures?
Hæc memorans inſtante fugam Stilicone tetendit
Expertas horrens Aquilas. comitatur euntem
Pallor, & atra fames, & ſaucia lividus ora
Luctus, & inferno ſtridentes agmine morbi.
Luſtralem ſic rite facem, cui lumen odorum
Sulfure cæruleo nigroque bitumine fumat,
Circum membra rotat doctus purganda ſacerdos,
Rore pio ſpargens, & dira fugantibus herbis
Numina purificumque Jovem Triviamque precatus,
Trans caput averſis manibus jaculatur in Auſtrum
Secum rapturas cantata piacula tedas.
Acrior interea viſendi principis ardor
Accendit cum plebe patres, & ſæpe negatum
Flagitat adventum. nec tali publica vota
Conſenſu tradunt atavi caluiſſe per urbem,
Dacica bellipotens cum fregerat Ulpius arma,
Atque indignantes in jura redegerat Arctos,
Cum faſces cinxere Hypanim, mirataque leges
Romanum ſtupuit Mæotia terra tribunal.
Nec tantis patriæ ſtudiis ad templa vocatus
Clemens, Marce, redis, cum gentibus undique cinctam
Exuit Heſperiam paribus fortuna periclis.
Laus ibi nulla ducum: nam flammeus imber in hoſtem
Decidit: hunc dorſo trepidum flammante ferebat
Ambuſtus ſonipes: hic tabeſcente ſolutus
Subſidit galea, liquefactaque fulgure cuſpis
Canduit, & ſubitis fluxere vaporibus enſes.
Tunc contenta polo mortalis neſcia teli
Pugna fuit: Chaldæa mago ſeu carmina ritu
Armavere Deos: ſeu, quod reor, omne Tonantis
Obſequium Marci mores potuere mereri.
Nunc quoque præſidium Latio non deeſſet Olympi,
Deficeret ſi noſtra manus, ſed providus æther
Noluit humano titulos auferre labori,
Ne tibi jam, princeps, ſoceri ſudore paratam,
Quam meruit virtus, ambirent fulmina laurum.
Jam toties miſſi proceres reſponſa morandi
Rettulerant, donec, differri longius urbis
Communes non paſſa preces, penetralibus altis

Proſiliit, vultuſque palam confeſſa coruſcos
Impulit ipſa ſuis cunctantem Roma querelis:
Diſſimulata diu triſtes in amore repulſas
Veſtra parens, Auguſte, queror. quonam uſque tenebit
Prælatus mea vota Ligus, vetitumque propinqua
Luce frui, ſpatiis diſcernens gaudia parvis,
Torquebit Rubicon vicino nomine Tibrin?
Nonne ſemel ſpreviſſe ſat eſt, cum reddita bellis
Africa venturi luſit ſpe Principis Urbem?
Nec duras tantis precibus permovimus aures?
Aſt ego frænabam geminos, quibus altior ires,
Electi candoris equos, & nominis arcum
Jam molita tui, per quem radiante decorus
Ingrederere toga, pugnæ monumenta dicabam,
Defenſam titulo Libyam teſtata perenni,
Jamque parabantur pompæ ſimulacra futuræ
Tarpeio ſpectanda Jovi, cælata metallo
Claſſis ut auratos ſulcaret remige fluctus,
Ut Maſſyla tuos anteirent oppida currus,
Palladiaque comas innexus arundine Triton
Edomitis veheretur equis, & in ære trementem
Succinctæ famulum ferrent Atlanta cohortes.
Ipſe Jugurthinam ſubiturus carcere pœnam
Præberet fera colla jugo, vi captus & armis,
Non Bocchi Syllæve dolis. ſed prima remitto.
Num præſens etiam Getici me laurea belli
Declinare poteſt? ſedeſne capacior ulla
Tantæ laudis erit? tua te benefacta morantem
Conveniunt, meritiſque tuis obnoxia virtus,
Quod ſervavit, amat. jam flaveſcentia centum
Meſſibus æſtivæ detondent Gargara falces,
Spectandoſque iterum nulli celebrantia ludos
Circumflexa rapit centenus ſecula conſul.
His annis, qui luſtra mihi bis dena recenſent,
Noſtra ter Auguſtos intra pomœria vidi,
Temporibus variis: eadem ſed cauſa tropæis
Civilis diſſenſus erat, venere ſuperbi,
Scilicet ut Latio reſperſos ſanguine currus
Adſpicerem? quiſquamne piæ lætanda parenti
Natorum lamenta putet? periere tyranni,
Sed nobis periere tamen. cum Gallica vulgo
Prælia jactaret, tacuit Pharſalica, Cæſar.
Namque inter ſocias acies cognataque ſigna
Ut vinci miſerum, numquam viciſſe decorum.
Reſtituat priſcum per te jam gloria morem
Verior, & fructum ſinceræ laudis ab hoſte
Deſuetæ jam redde mihi, fultoſque furoris
Externi ſpoliis ſontes abſolve triumphos.
Quem, precor, ad finem Laribus ſejuncta poteſtas
Exulat, imperiumque ſuis a ſedibus errat?
Cur mea, quæ cunctis tribuere Palatia nomen,
Neglecto ſqualent ſenio? nec creditur orbis
Illinc poſſe regi? medium non deſerit umquam
Cæli Phœbus iter, radiis tamen omnia luſtrat.
Segnius an veteres Iſtrum Rhenumque tenebant,
Qui noſtram coluere domum? leviuſne tremebant
Tigris & Euphrates, cum fœdera Medus & Indus
Hinc peteret, pacemque mea ſperaret ab arce?
Hic illi manſere viri, quos mutua virtus
Legit & in nomen Romanis rebus adoptans,
Judicio pulcram ſeriem, non ſanguine, duxit.
Hic proles atavum deducens Ælia Nervam,
Tranquillique Pii, bellatoreſque Severi.
Hoc civis dignare forum, conſpectaque dudum
Ora refer, pompam recolens ut mente priorem,
Quem tenero patris comitem ſuſceperat ævo,
Nunc duce cum ſocero juvenem te Tibris adoret.
Orantem medio Princeps ſermone reſolvit:
Numquam aliquid fruſtra per me voluiſſe dolebis,
O Dea, nec legum fas eſt occurrere matri.
Sed nec poſt Libyam (falſis ne perge querelis
Incuſare tuos) patriæ mandata vocantis
Sprevimus. advectæ miſſo Stilicone curules,
Ut noſtras tibi, Roma, vices pro principe conſul
Impleret, generoque ſocer. vidiſtis in illo
Me quoque. ſic credit pietas; non ſanguine ſolo,
Sed claris potius factis, experta parentem.
Cuncta quidem centum nequeam perſtringere linguis,
Quæ pro me mundoque gerit: ſed ab omnibus unum,
Si fama necdum patuit, te, Roma, docebo,
Subjectum noſtris oculis, & cujus agendi
Spectator vel cauſa fui. populator Achivæ
Biſtoniæque plagæ, crebris ſucceſſibus amens,
Et ruptas animis ſpirans immanibus Alpes,
Jam Ligurum trepidis admoverat agmina muris,
Tutior auxilio brumæ, (quo gentibus illis
Sidere conſueti favet inclementia cæli)
Meque minabatur calcato obſidere vallo,
Spem vano terrore fovens, ſi forte, remotis
Præſidiis, urgente metu, qua vellet, obirem
Conditione fidem: nec me timor impulit ullus,
Et duce venturo fretum, memoremque tuorum
Roma ducum, quibus haud umquam vel morte paratæ
Fœdus lucis amor pepigit diſpendia famæ.
Nox erat, & late ſtellarum more videbam
Barbaricos ardere focos. jam claſſica primos
Excierant vigiles, gelida cum pulcher ab Arcto
Adventat Stilico. medius ſed clauſerat hoſtis
Inter me ſocerumque viam, pontemque tenebat,
Addua quo ſciſſas ſpumoſior incitat undas.
Quid faceret? differret iter? diſcrimina nullas
Noſtra dabant adeunda moras. perrumperet agmen?
Sed paucis comitatus erat. nam plurima retro,
Dum nobis properat ſuccurrere, liquerat arma
Extera, vel noſtras acies. hoc ille locatus
Ancipiti, longum ſocias tardumque putavit
Expectaſſe manus, & noſtra pericula tendit
Poſthabitis pulſare ſuis, mediumque per hoſtem
Flammatus virtute pia, propriæque ſalutis
Immemor, & ſtricto proſternens obvia ferro,
Barbara fulmineo ſecuit tentoria curſu.
Nunc mihi Tydiden attollant carmina vatum,
Quod juncto fidens Itacho patefacta Dolonis
Indicio, dapibuſque ſimul, religataque ſomno
Thracia ſopiti penetraverit agmina Rhœſi,
Grajaque rettulerit captos ad caſtra jugales.
Quorum, ſi qua fides augentibus omnia Muſis,
Impetus exceſſit Zephyros, candorque pruinas.
Ecce virum, taciti qui nulla fraude ſoporis
Enſe palam ſibi pandit iter, remeatque cruentus,
Et Diomedeis tantum præclarior auſis,
Quantum lux tenebris, manifeſtaque prælia furtis.
Adde quod & ripis ſteterat munitior hoſtis,
Et cui nec vigilem fas eſt componere Rhœſum,
Thrax erat: hic Thracum domitor. non tela retardant,
Objice non hæſit fluvii. ſic ille minacem
Tyrrhenam labente manum pro ponte repellens
Trajecit clypeo Tibrin, quo texerat Urbem
Tarquinio mirante Cocles, mediiſque ſuperbus
Porſennam reſpexit aquis. celer Addua noſtro
Sulcatus ſocero. ſed cum tranaret, Etruſcis
Ille dabat tergum, Geticis hic pectora, bellis.



Digitized by Google

Exere nunc doctos tantæ certamine laudis
Roma choros, & quanta tuis facundia pollet
Ingeniis, noſtrum digno ſonet ore parentem.
Dixit, & antiquæ muros egreſſa Ravennæ
Signa movet; jamque ora Padi, portuſque relinquit
Flumineos, certis ubi legibus advena Nereus
Æſtuat, & pronas puppes nunc amne ſecundo,
Nunc redeunte, vehit: nudataque litora fluctu
Deſerit, Oceani lunaribus æmula damnis.
Lætior hinc Fano recipit Fortuna vetuſto,
Deſpiciturque vagus prærupta valle Metaurus,
Qua mons arte patens vivo ſe perforat arcu,
Admittitque viam ſectæ per viſcera rupis,
Exſuperans delubra Jovis, ſaxoque minantes
Apenninigenis cultas paſtoribus aras.
Quin & Clitumni ſacras victoribus undas,
Candida quæ Latiis præbent armenta triumphis,
Viſere cura fuit. nec te miracula fontis
Prætereunt: tacito paſſu quem ſi quis adiret,
Lentus erat: ſi voce gradum majore citaſſet,
Commiſtis fervebat aquis. cumque omnibus una
Sit natura vadis, ſimiles ut corporis umbras
Oſtendant: hæc ſola novam jactantia ſortem
Humanos properant imitari flumina mores.
Celſa dehinc patulum proſpectans Narnia campum
Regali calcatur equo, rarique coloris
Non procul amnis abeſt: urbi qui nominis auctor
Ilice ſub denſa ſilvis arctatus opacis
Inter utrumque jugum totis anfractibus albet.
Inde, ſalutato libatis Tibride lymphis,
Excipiunt arcus, operoſaque ſemita vaſtis
Molibus, & quidquid tantæ præmittitur urbi.
Ac velut officiis trepidantibus ora puellæ
Spe propiore tori mater ſollertior ornat
Adveniente proco, veſteſque & cingula comit
Sæpe manu, viridique anguſtat iaſpide pectus,
Subſtringitque comam gemmis, & colla monili
Circuit, & baccis onerat candentibus aures:
Sic oculis placitura tuis, inſignior auctis
Collibus, & nota major ſe Roma videndam
Obtulit. addebant pulcrum nova mœnia vultum.
Audito perfecta recens rumore Getarum.
Profecitque opifex decori timor, &, vice mira,
Quam pax intulerat, bello diſcuſſa ſenectus
Erexit ſubitas turres, cinctoſque coegit
Septem continuo montes juveneſcere muro.
Ipſe favens votis, ſolitoque decentior aer,
Quamvis aſſiduo noctem fœdaverit imbri,
Principis & Solis radiis deterſa removit
Nubila. namque ideo pluviis turbaverat omnes
Ante dies, lunamque rudem madefecerat Auſter,
Ut tibi ſervatum ſcirent convexa ſerenum.
Omne, Palatino quod pons a colle recedit
Milvius, & quantum licuit conſurgere tectis,
Una replet turbæ facies. undare videres
Ima viris, altas effulgere matribus ædes.
Exultant juvenes æquævi Principis annis:
Temnunt priſca ſenes, & in hunc ſibi proſpera fati
Gratantur duraſſe diem, moderataque laudant
Tempora, quod clemens aditu, quod pectore, ſolus
Romanos vetuit currum præcedere Patres:
Cum tamen Eucherius, cui regius undique ſanguis,
Atque Auguſta ſoror, fratri præberet ovanti
Militis obſequium: ſic illum dura parentis
Inſtituit pietas in ſe vel pignora parci;
Quique neget nato, procerum quod præſtet honori.
Hæc ſibi cura ſenum, maturaque comprobat ætas:
Idque inter veteris ſpeciem præſentis & aulæ
Judicat, hunc civem, dominos veniſſe priores.
Conſpicuas tum flore genas, diademate crinem,
Membraque gemmato trabeæ viridantia cinctu,
Et fortes humeros, & certatura Lyæo
Inter Erythreas ſurgentia colla ſmaragdos
Mirari ſine fine nurus: ignaraque virgo,
Cui ſimplex calet ore pudor, per ſingula cernens
Nutricem conſultat anum, quid fixa draconum
Ora velint, ventis fluitent, an vera minentur
Sibila, ſuſpenſum rapturi faucibus hoſtem.
Ut chalybem indutos equites, & in ære latentes
Vidit cornipedes; quanam de gente rogabat
Ferrati veneri viri? quæ terra metallo
Naſcentes informat equos? num Lemnius auctor
Addidit hinnitum ferro, ſimulacraque belli
Viva dedit? gaudet metuens, & pollice monſtrat,
Quod picturatas galeæ Junonia criſtas
Ornet avis, vel quod rigidos vibrata per armos
Rubra ſubaurato criſpentur ſerica dorſo.
Tum tibi magnorum mercem Fortuna laborum
Perſolvit, Stilico; curru cum vectus eodem
Urbe triumphantem generum florente juventa
Conſpiceres, illumque diem ſub corde referres,
Quo tibi confuſa dubiis formidine rebus
Infantem genitor moriens commiſit alendum.
Virtutes variæ fructus ſenſere receptos:
Depoſitum ſervaſſe Fides: Conſtantia parvum
Præfeciſſe orbi: Pietas foviſſe propinquum.
Hic eſt ille puer, qui nunc ad Roſtra Quirites
Evocat, & ſolio fultus genitoris eburno
Geſtarum Patribus cauſas ex ordine rerum,
Eventuſque refert: veterumque exempla ſecutus
Digerit imperii ſub judice fata Senatu.
Nil cumulat, verbiſque nihil fiducia celat.
Fucati ſermonis opem mens conſcia laudis
Abnuit. agnoſcunt proceres, habituque Gabino
Principis, & ducibus circumſtipata togatis
Jure paludatæ jam curia militat aulæ.
Adfuit ipſa ſuis ales Victoria templis
Romanæ tutela togæ: quæ divite pompa
Patricii reverenda fovet ſacraria cœtus,
Caſtrorumque eadem comes indefeſſa tuorum,
Nunc tandem fruitur junctis, atque omne futurum
Te Romæ ſeſeque tibi promittit in ævum.
Hinc te jam patriis Laribus via nomine vero
Sacra refert. flagrat ſtudiis concordia vulgi,
Quam non illecebris diſperſi colligis auri,
Nec tibi venales captant æraria plauſus
Corruptura fidem. meritis offertur inemtus
Pura mente favor. nam munere carior omni
Obſtringit ſua quemque ſalus. procul ambitus erret.
Non quærat pretium, vitam qui debet amori.
O quantum populo ſecreti muneris addit
Imperii præſens genius, quantamque rependit
Majeſtas alterna vicem, cum regia Circi
Convexum gradibus veneratur purpura vulgus,
Aſſenſuſque cavæ ſublatus in æthera vallis,
Plebis adoratæ reboat fragor, unaque totis
Intonat Auguſtum ſeptenis arcibus Echo.
Nec ſolis hic curſus equis: aſſueta quadrigis
Cingunt arva trabes, ſubitæque adſpectus arenæ
Diffundit Libycos aliena valle cruores.
Hæc & belligeros exercuit area luſus.
Armatos hic ſæpe choros, certaque vagandi

Textas

Textas lege fugas, inconfuſoſque recurſus,
Et pulcras errorum acies, jucundaque Martis
Cernimus: inſonuit cum verbere ſigna magiſter,
Mutatoſque edunt pariter tot pectora motus,
In latus alliſis clypeis, aut ruſus in altum
Vibratis. grave parma ſonat mucronis acuti
Murmure, & umbonum pulſu modulante reſultans,
Ferreus alterno concentus clauditur enſe.
Una omnis ſubmiſſa phalanx, tantæque ſalutant
Te, princeps, galeæ. partitis inde catervis
In varios docto diſcurritur ordine gyros,
Quos neque ſemiferi Gortynia tecta juvenci,
Flumina nec crebro vincant Mæandria flexu.
Diſcreto revoluta gradu torquentur in orbes
Agmina, perpetuiſque immoto cardine clauſtris
Janus bella premens, lætæ ſub imagine pugnæ,
Armorum innocuos paci largitur honores.
Jamque novum faſtis aperit felicibus annum
Ore coronatus gemino. jam Tibris in uno
Et Bruti cernit trabeas, & ſceptra Quirini.
Conſule lætatur poſt plurima ſecula viſo
Pallanteus apex. agnoſcunt Roſtra curules
Auditas quondam proavis, deſuetaque cingit
Regius auratis fora faſcibus Ulpia lictor:
Et ſextas Getica prævelans fronde ſecures
Colla triumphati proculcat Honorius Iſtri.
Exeat in populos cunctis illuſtrior annus,
Natus fonte ſuo: quem non aliena per arva
Induit hoſpes honos: cujus cunabula fovit
Curia: quem primi tandem videre Quirites:
Quem domitis auſpex peperit Victoria bellis.
Hunc & privati titulis famulantibus anni,
Et quos armipotens genitor, retroque priores
Diverſis geſſere locis, ceu numen, adorent.
Hunc & quinque tui, vel quos habiturus in Urbe
Poſt alios, Auguſte, colant: licet unus in omnes
Conſul eas, magno ſextus tamen iſte ſuperbit
Nomine, præteritis melior, venientibus auctor.

# Laus Serenæ Reginæ Uxoris Stiliconis.

Dic mihi, Calliope, cur tanto tempore differs
Pierio meritam ſerto redimire Serenam?
Vile putas donum, ſolitam conſurgere gemmis,
Et rubro radiare mari, ſi floribus ornes
Reginæ Regina comam? ſi floribus illis,
Quos neque frigoribus Boreas, nec Sirius urit
Æſtibus, æterno ſed veris honore rubentes
Fons Aganippea Permeſſius educat unda:
Unde piæ paſcuntur apes, & prata legentes
Tranſmittunt ſeclis Heliconia mella futuris.
Dignius an vates alios exercuit unum
Femineæ virtutis opus? conſorte redempto
Caſta maritali ſucceſſit Theſſala fato,
Inque ſuos migrare virum non abnuit annos.
Hoc Graji memorant. Latiis movet ora Camœnis
Præſcia fatorum Tanaquil, redienſque per undas
Clœlia Tibrinas, & eodem flumine ducens
Claudia virgineo cunctantem crine Cybellen.
Anne aliud toto molitur carminis actu
Mæonii mens alta ſenis? quod ſtagna Charybdis
Armarit, quod Scylla canes, quod pocula Circe:
Antiphatæ vitata fames, ſurdoque carina
Remige Sirenum cantus tranſvecta tenaces;
Lumine fraudatus Cyclops, contemta Calypſo:
Penelopæ decus atque viri, cui tanta paratur
Scena pudicitiæ: terræ pelagique labores,
Et totidem ſævi bellis, quot fluctibus, anni,
Conjugii docuere fidem. ſit Claudia felix
Teſte Dea, caſtoſque probet ſub Numine mores,
Abſolvens puppiſque moras crimenque pudoris:
Penelope trahat arte procos, fallatque furentes
Stamina nocturnæ relegens ſolertia telæ;
Non tamen audebunt titulis certare Serenæ.
Quod ſi nobilitas cunctis exordia pandit
Laudibus, atque omnes redeunt in ſemina cauſſæ,
Quis venerabilior ſanguis? quæ major origo,
Quam regalis, erit? non hoc privata dedere
Limina, nec tantum poterat contingere Numen
Auguſtis Laribus. patruo te Principe celſam
Bellipotens illuſtrat avus: qui ſigna Britanno
Intulit Oceano, Gætulaque reppulit arma.
Claram Scipiadum taceat Cornelia gentem,
Seque minus jactet Libycis dotata tropæis.
Cardine tu gemino lauros prætendis avitas,
Inde Caledoniis, Auſtralibus inde parentum
Cingeris exuviis. necdum moderamina mundi
Sumſerat illa domus, cum te Lucina beatis
Adderet aſtrorum radiis. o maxima rerum
Gloria! poſt genitam didicit regnare Serenam.
Quid dignum memorare tuis, Hiſpania, terris
Vox humana valet? primo levat æquore Solem
India: tu feſſos exacta luce jugales
Proluis, inque tuo reſpirant ſidera fluctu.
Dives equis, frugum facilis, pretioſa metallis,
Principibus fœcunda piis. tibi ſecula debent
Trajanum: ſeries his fontibus Ælia fluxit.
Hinc ſenior pater; hinc juvenum diademata fratrum.
Namque aliæ gentes, quas fœdere Roma recepit,
Aut armis domuit, varios aptantur in uſus
Imperii: Phariæ ſegetes, & Punica meſſis,
Caſtrorum devota cibo: dat Gallia robur
Militis: Illyricis ſudant equitatibus alæ.
Sola novum Latiis vectigal Iberia rebus
Contulit Auguſtos. fruges, æraria, miles
Undique conveniunt, totoque ex orbe leguntur:
Hæc generat, qui cuncta regant, nec laude virorum
Cenſeri contenta fuit, niſi matribus æque
Vinceret, &, gemino certatim ſplendida ſexu,
Flaccillam Mariamque daret pulcramque Serenam.
Te naſcente ferunt per pinguia culta tumentem
Divitiis undaſſe Tagum. Gallæcia riſit
Floribus, & roſeis formoſus Duria ripis
Vellera purpureo paſſim mutavit ovili.
Cantaber Oceanus vicino littore gemmas
Expuit: effoſſis nec pallidus Aſtur oberrat
Montibus. oblatum ſacris natalibus aurum
Vulgo vena vomit. Pyrenæiſque ſub antris
Ignea fluminææ legere Ceraunia nymphæ.
Quæque relabentes undas æſtumque ſecutæ
In refluos venere palam Nereides amnes:

Confeſſæ plauſu dominam, cecinere futuris
Auſpicium thalamis. alio tum parvus in axe
Creſcebat Stilico, votique ignarus agebat,
Debita cui longe conjux, penituſque remoto
Orbe parabatur tanti concordia fati.
Nec tua mortalis meruit cunabula nutrix.
Ubera prima dabant gremiis redolentibus Horæ,
Ternaque te nudis innectens Gratia membris
Afflavit docuitque loqui. quacumque per herbam
Reptares, fluxere roſæ. candentia naſci
Lilia. ſi placido ceſſiſſent lumina ſomno,
Purpura ſurgebat violæ fractura cubile
Gramineum, vernanſque tori regalis imago.
Omina non audet genitrix tam magna fateri,
Succeſſuſque ſuos arcani conſcia voti
Spe trepidante regit. geſtabat Honorius arcto
Te pater amplexu: quoties ad limina præceps
Theudoſius privatus adhuc fraterna veniret,
Oſcula libabat, teque ad ſua tecta ferebat
Lætior. in matrem teneris converſa querelis,
Quid me de propriis auferre Penatibus, inquis,
Impetat hic ſemper? præſagia luſerat error,
Et dedit augurium regnis infantia linguæ.
Defuncto genitore tuo ſublimis adoptat
Te patruus, magnique animo ſolatia luctus
Reſtituens, propius, quam ſi genuiſſet, amavit
Defuncti fratris ſobolem, nec carior olim
Mutua Ledæos devinxit cura Laconas.
Addidit & proprio germana vocabula nato:
Quaque datur, fratris ſpeciem ſibi reddit ademti.
Denique cum rerum ſummas electus habenas
Suſciperet, non ante ſuis impendit amorem
Pignoribus, quam te pariter fidamque ſororem
Litus ad Eoum terris acciret Iberis.
Deſeritur jam ripa Tagi, Zephyrique relictis
Sedibus Auroræ famulas properatur in urbes.
Incedunt geminæ proles fraterna puellæ;
Inde Serena minor, prior hinc Thermantia natu,
Expertes thalami, quarum Cythereia necdum
Sub juga cervices niveas Hymenæus adegit.
Utraque luminibus tumidum micat: utraque pulcras
Excitat ore faces. qualis Latonia virgo,
Et ſolo Jove nata ſoror: cum forte reviſunt
Æquorei ſortem patrui, ſpumantia cedunt
Æquora, caſtarum greſſus venerata Dearum.
Non ludit Galatea procax, non improbus audet
Tangere Cymothoen Triton, totoque ſeveros
Indicit mores pelago pudor, ipſeque Proteus
Arcet ab amplexu turpi Neptunia monſtra.
Tales ſceptriferi viſuræ tecta Parentis
Limen Honoriades penetrant regale, ſorores.
Ambas ille quidem patrio complexus amore:
Sed merito pietas in te proclivior ibat.
Et quoties, rerum moles ut publica cogit,
Triſtior, aut ira tumidus flagrante redibat,
Cum patrem nati fugerent, atque ipſa timeret
Commotum Flaccilla virum, tu ſola frementem
Frangere, tu blando poteras ſermone mederi.
Alloquiis hærere tuis, ſecreta fideli. *
Priſca puellares reverentia tranſilit annos.
Non talem Triviæ confert laudator Homerus
Alcinoo genitam: quæ dum per litora veſtes
Explicat, & famulas exercet læta choreas
Auratam jaculata pilam, poſt naufraga ſomni
Otia, progreſſum foliis expavit Ulyſſem.
Pierius labor, & veterum tibi carmina vatum
Ludus erant: quos Smyrna dedit, quos Mantua, libros
Percurrens, damnas Helenen, nec parcis Eliſſæ.
Nobiliora tenent animos exempla pudicos,
Laodamia ſequens remeantem rurſus ad umbras
Phylaciden, & prona ruens Capaneia conjux
Communes ardente viro miſtura favillas,
Et gravis incumbens caſto Lucretia ferro,
Vulnere quæ proprio, facinus teſtata tyranni,
Armavit patriæ juſtos in bella dolores,
Exule Tarquinio; memorandaque concidit uno
Ulta pudicitiam libertatemque cruore.
Talia facta libens non tu virtute minori,
Sed fato meliore, legis. jam nubilis ætas
Principe ſollicito votis erexerat aulam
Incertis, quem tanta tori fortuna maneret.
Antiquos loquitur Muſarum pagina reges,
Quod dira ſub lege procos certare juberent
Emturos thalamum dubii diſcrimine leti,
Et ſua crudeles gauderent pignora mortis
Ambitione peti. curru Piſæa marito
Fugit tela Pelops. nam perfidus objice regis
Prodidit Œnomai deceptum Myrtilus axem.
Hippomenes trepidus curſu ferroque ſecutam
Aurato volucrem flexit Schœneida pomo.
Herculeas vidit fluvio luctante palæſtras
Mœnibus ex altis Calydon, pretiumque labori
Deianira fuit, cum pectora victor anhelo
Alcides premeret, retroque Achelous iret
Decolor. attonitæ ſtringebant vulnera nymphæ.
Saucia truncato pallebant flumina cornu.
Te non Heſperidum pomis, non amne ſubacto,
Non ſocerum fallente rota, ſed judice dignus
Auguſto, variis Stilico ſpectatus in armis
Accipit, & regni dotes virtute paravit.
Sæpe duces meritas bello tribuere coronas.
Hunc cingit muralis honos: hunc civica quercus
Nexuit: hunc domitis ambit roſtrata carinis.
Solus militiæ mira mercede jugalem
Promeruit Stilico, ſocero referente, coronam.
Agnovit patrui ſimilem Thermantia curam:
Nupſit & illa duci. ſed longe fata ſororis
Inferiora tuis. alio tibi lumine tedas
Accendit Romana Salus, magnuſque coronis
Conjugium ſit cura tuum. dilectus equorum,
Quos Phrygiæ matres, Argeaque gramina paſtæ
Semine Cappadocum ſacris præſepibus edunt.
Primus honos. gemino mox idem culmine duxit
Agmina, commiſſoſque labor ſic geſſit honores,
Ut ſemper merito princeps cum magna dediſſet,
Deberet majora tamen. ſi bellica nubes
Ingrueret, quamvis annis & jure minori
Cedere grandævos equitum peditumque magiſtro
Adſpiceres, totumque palam permittere Martem.
Nec gradus ætatiſve pudor ſenioribus obſtat,
Ne juveni parere velint. ceu flamine molli
Tranquilliſque fretis clavum ſibi quiſque regendum
Vindicat: incumbat ſi turbidus Auſter, & unda
Pulſet utrumque latus: poſito certamine nautæ
Contenti meliore manu, ſeſeque ratemque
Unius imperiis tradunt, artemque pavore
Confeſſis finem ſtudiis fecere procellæ.
Haud aliter Stilico, fremuit cum Thracia belli
Tempeſtas, cunctis pariter cedentibus, unus
Eligitur ductor: ſuffragia quippe peregit
Judex vera timor. victus ratione ſalutis,
Ambitus, & pulſus tacuit formidine livor.

Quis

Quis tibi tunc per membra tremor, quantæque cadebant
Ubertim lacrimæ, cum ſæva vocantibus arma
Jam lituis, madido reſpectans limina vultu,
Optares reducem, galeæque inſerta minaci
Oſcula criſtati raperes feſtina mariti?
Gaudia quæ rurſus, cum poſt victricia tandem
Claſſica ſidereas ferratum pectus in ulnas
Exciperes; caſtæ tuto per dulcia noctis
Otia pugnarum ſeriem narrare juberes?
Non illo nitidos umquam bellante capillos
Comere: non ſolitos gemmarum ſumere cultus.
Numinibus votiſve vacas, & ſupplice crine
Verris humum. feritur neglectæ gratia formæ
Cum proprio reditura viro: nec deſide cura
Segnis marcet amor. laudem prudentia belli
Feminea pro parte ſubit. dum gentibus ille
Confligit, vigili tu proſpicis omnia ſenſu:
Ne quid in abſentem, virtutibus obvia ſemper,
Audeat invidiæ rabies, neu rumor iniquus;
Ne qua procul poſitis furto ſubſederit armis
Calliditas nocitura domi. tu ſedula quondam
Rufino meditante nefas, cum quæreret artes
In ducis exitium, conjuratoſque foveret
Contra pila Getas, motus rimata latentes,
Mandatis tremebunda virum ſcriptiſque monebas.

* * *

*Reliqua deſiderantur.*

# EPITHALAMIUM PALLADII & CELERINÆ.

## *PRÆFATIO.*

CArmina per thalamum, quamvis feſtina, negare
  Nec volui genero, nec potui ſocero.
Hic ſocius, dux ille mihi; noſtrique per aulam
  Ordinis hic conſors emicat, ille prior.
Hunc mihi conjungit ſtudiis communibus ætas;
  Hunc mihi præponit vel ſenium, vel honos.
Carmen amor generi, ſoceri reverentia poſcit,
  Officio vatis, militis obſequio.

FOrte Venus blando quæſitum frigore ſomnum
Denſaque ſidereos per gramina ſolverat artus,
Acclinis florum cumulo. criſpatur opaca
Pampinus, & mites undatim ventilat uvas.
Ora decet neglecta ſopor, faſtidit amictum
Æſtus, & exuto tranſlucent pectore frondes.
Idaliæ juxta famulæ, triplexque viciſſim
Nexa ſub ingenti requieſcit Gratia quercu.
Pennati paſſim pueri, quo quemque vocavit
Umbra, jacent. fluitant arcus, ramiſque propinquis
Pendentes placido ſuſpirant igne pharetræ.
Pars vigiles ludunt, aut per virgulta vagantur,
Scrutantur nidos avium, vel roſcida læti
Mala legunt donum Veneris, flexuſque ſequuntur
Palmitis, & ſummas pennis librantur in ulmos.
Defendunt alii lucum; Dryadaſque procaces
Spectandi cupidas & ruſtica Numina pellunt,
Silveſtreſque Deos. longeque tuentibus antrum
Flammea laſcivis intendunt ſpicula Faunis.
Cum ſubito varius vicina clamor ab urbe,
Et fauſti juvenum plauſus, miſtæque choreis
Auditæ per rura lyræ, Celerina per omnes
Italiæ canitur montes, omniſque maritum
Palladium reſonabat ager. pervenit ad aures
Vox jucunda Deæ. ſtrepituque excita reſedit,
Et reliquum nitido terſit pollice ſomnum.
Utque erat interjecta comas, turbata capillos,
Mollibus exurgit ſtratis, interque ſuorum
Agmen, & innumeros Hymenæum poſcit Amores.
Hunc Muſa genitum legit Cytherea, ducemque
Præfecit thalamis: nullum junxiſſe cubile
Hoc ſine, nec primas fas eſt attollere tedas.
Conſpicitur tandem. platano namque ille ſub alta
Fuſus inæquales cera texebat avenas,
Mænalioſque modos, & paſtoralia labris
Murmura tentabat relegens, oriſque recurſu
Diſſimilem tenui variabat arundine ventum.
Reſtitit, ut vidit Venerem, digitiſque remiſſis
Ad terram tacito deffluxit fiſtula lapſu.
Dulce micant oculi. niveas infecerat igni
Solque pudorque genas: dubiam lanuginis umbram
Cæſaries intonſa tegit. prior ipſa ſilentem
Compellat: Numquamne, puer, dilecta relinques
Carmina? maternis numquam ſatiabere donis,
Dedite Muſarum ſtudio, nimiumque parentis
Æmula? quid medio tecum modularis in æſtu?
Jamne tibi ſordent citharæ? jam luſtra Lycæi,
Atque pecus cordi, redituraque rupibus Echo?
Huc ades, & tantæ nobis ediſſere cauſſas
Lætitiæ. cui pompa toro tam clara reſultet.
Quæ nova dotetur virgo, patriamque genuſque
Pande, quibus terris orti, quo ſemine ducti.
Haud ignarus enim: nec te connubia fallunt
Ulla. tuo primæ libantur fœdere noctes.
Ille refert: Equidem dudum te, Diva, morantem
Mirabar, quod adhuc tanti ſecura maneres
Conjugii. non parva tibi mandatur origo.
Faſcibus inſignes, & legum culmine fultæ
Convenere domus, & qui lectiſſimus orbi
Sanguis erat. rubris quæ fluctibus inſula latrat,
Quis locus Æthiopum, quæ ſic impervia famæ
Seceſſit regio, quo non rumore ſecundo
Palladii penetravit amor, mentiſque benignæ
Temperies, doctique ſales, & grata ſenectus?
Per cunctos iit ille gradus, aulæque labores
Emenſus, tenuit ſummæ faſtigia ſedis,
Eoum ſtabili moderatus jure Senatum.
Hic ſplendor juveni. cunabula prima puellæ
Danubius, vetereſque Tomi. Mavortia matris
Nobilitas ſpoliis armiſque exultat avitis,
Immenſamque trahit Celerini robore lucem,
Qui quondam Meroen juſſus Nilumque tueri,
Cum ſibi poſt domitas ad Parthica flumina Carras
Sceptra daret miles, rebuſque imponere vellet,
Deſpexit fremitus, & prætulit otia regno.
Reſpuit ingeſtum, quod vi, quod poſcere ferro

Poſt-

Poſthabita pietate ſolent. tum purpura primum
Inferior virtute fuit, meruitque repulſam
Obvia majeſtas. doluit Fortuna minorem
Se conceſſa viro. magnum delata poteſtas
Majorem contemta probat. cognomina ſumſit
Plena ducum genitor, paulatim vectus ad altum
Princeps militiæ, qua non illuſtrior extat
Altera: cunctorum tabulas aſſignat honorum,
Regnorum tractat numeros, cuneoſque recenſet,
Sparſas imperii vires conſtringit in unum.
Diſpoſita quæ Sarmaticis cuſtodia ripis,
Quæ ſævis objecta Getis, quæ Saxona frænat
Vel Scotum legio. quantæ cinxere cohortes
Oceanum: quanto pacatur milite Rhenus.
Caſta domus, ſincera fides, induſtria ſollers.
Elegit Stilico. nihil ultra laudibus addi
Judiciove poteſt. tali nubente puella
Nonne tibi ceſſare nefas? duc protinus omnes,
Duc age. marcentes cupio quaſſare coronas,
Et vibrare faces, & noctem ducere ludo.
Hæc quoque non vilem mihi fiſtula commodat uſum,
Reſponſura choris. Vix hæc Hymenæus. at illa
Fontibus abluitur gelidis, legemque capillo
Reddit, & ornatum formæ: præliſque ſolutæ
Mira Dionææ ſumit velamina telæ.
Floribus exſtruitur currus: juga floribus halant.
Florea purpureas adnectunt fræna columbas.
Undique concurrunt volucres, quæcumque frementes
Permulcent Atheſin cantu, quas Larius audit,
Quas Benacus alit, quas excipit amne quieto
Mincius. ereptis obmutuit unda querelis.
Eridani ripas, & raucæ ſtagna Paduſæ
Diffugiens nudavit olor. lætantur Amores,
Frænatiſque truces avibus per nubila vecti
Oſtentant ſe quiſque Deo, magnoque tumultu
Confligunt; pronique manus in verbera tendunt,
Atque impune cadunt. lapſus meliore volatu
Conſequitur, vincitque ſuos auriga jugales.
Ut thalami tetigere fores, tum vere rubentes
Deſuper invertunt calathos, largoſque roſarum
Imbres, & violas plenis ſpargere pharetris
Collectas Veneris prato, quibus ipſe pepercit
Sirius, & teneras clementi ſidere fovit.
Gemmatis alii per totum balſama tectum
Effudere cadis, duro quæ ſaucius ungue
Niliacus pingui deſudat vulnere cortex.
Aggreditur Cytherea nurum, flentemque pudico
Detraxit matris gremio. matura tumeſcit
Virginitas, ſuperatque nives ac lilia candor,
Et patrium flavis teſtatur crinibus Iſtrum.
Tum dextram complexa viri, dextramque puellæ
Tradit, & his ultro ſancit connubia dictis:
Vivite concordes, & noſtrum diſcite munus.
Oſcula mille ſonent. liveſcant brachia nexu;
Labra ligent animas. neu tu virtute paterna
Confidas, juvenis. non eſt terrore domanda,
Sed precibus pacanda tibi. concede marito
Tu quoque, neu Scythicas infenſis unguibus iras
Exercere velis. vinci patiare rogamus.
Sic uxor, ſic mater eris. quid lumina tingis,
Virgo? crede mihi. quem nunc horreſcis, amabis.
Dixit, & aligera geminos, arcuque manuque
Præſtantes e plebe vocat. puer ilicet Æthon
Et Pyrois rutilas reſperſi murice plumas
Proſiliunt, puroque imbutis melle ſagittis,
Hic nuptam petit, ille virum. ſonuere reducta
Cornua. certa Notos pariter ſulcavit arundo,
Et pariter fixis hæſerunt tela medullis.

# DE RAPTU PROSERPINÆ

## LIBER PRIMUS.

### *PRÆFATIO.*

INventa ſecuit qui primus nave profundum,
Et rudibus remis ſollicitavit aquas:
Qui dubiis auſus committere flatibus alnum,
Quas natura negat, præbuit arte vias.
Tranquillis primum trepidus ſe credidit undis,
Litora ſecuro tramite ſumma legens:
Mox longos tentare ſinus, & linquere terras,
Et leni cœpit pandere vela Noto.
Aſt ubi paullatim præceps audacia crevit,
Cordaque languentem dedidicere metum:
Jam vagus exſultat pelago, cælumque ſecutus
Ægæas hiemes Ioniaſque domat.

INferni raptoris equos, afflataque curru
Sidera Tænario, caligantesque profundæ
Junonis thalamos audaci prodere cantu
Mens congeſta jubet. greſſus removete, profani.
Jam furor humanos noſtro de pectore ſenſus
Expulit, & totum ſpirant præcordia Phœbum.
Jam mihi cernuntur trepidis delubra moveri
Sedibus, & claram diſpergere culmina lucem,
Adventum teſtata Dei. jam magnus ab imis
Auditur fremitus terris, templumque remugit
Cecropium, ſanctaſque faces attollit Eleuſin.
Angues Triptolemi ſtridunt, & ſquamea curvis
Colla levant attrita jugis, lapſuque ſereno
Erecti roſeas tendunt ad carmina criſtas.
Ecce procul ternas Hecate variata figuras
Exoritur, leniſque ſimul procedit Iacchus
Crinali florens hedera, quem Parthica velat
Tigris, & auratos in nodum colligit ungues.
Ebria Mæonius firmat veſtigia thyrſus.
Di quibus in numerum vacui famulantur Averni
Vulgus iners, opibus quorum donatur avaris
Quicquid in orbe perit, quos Styx liventibus ambit
Interfuſa vadis, & quos fumantia torquens
Æquora vorticibus Phlegethon perluſtrat anhelis:
Vos mihi ſacrarum penetralia pandite rerum,
Et veſtri ſecreta poli: qua lampade Ditem
Flexit amor, quo ducta ferox Proſerpina raptu
Poſſedit dotale Chaos; quantaſque per oras
Sollicito genitrix erraverit anxia curſu.
Unde datæ populis leges, & glande relicta

Ceſſe-

Ceſſerit inventis Dodonia quercus ariſtis.
Dux Erebi quondam tumidas exarſit in iras
Prælia moturus Superis, quod ſolus egeret
Connubii, ſterileſque diu conſumeret annos,
Impatiens neſcire torum, nullaſque mariti
Illecebras, nec dulce patris cognoſcere nomen.
Jam quæcumque latent ferali monſtra barathro
In turmas aciemque ruunt, contraque Tonantem
Conjurant Furiæ: crinitaque fontibus hydris
Tiſiphone, quatiens infauſto lumine pinum,
Armatos ad caſtra vocat pallentia Manes.
Pene reluctatis iterum pugnantia rebus
Rupiſſent elementa fidem, penituſque revulſo
Carcere laxatis pubes Titania vinclis
Vidiſſet cæleſte jubar, rurſuſque cruentus
Ægæon poſitis arcto de corpore nodis
Obvia centeno vexaſſet fulmina motu.
Sed Parcæ vetuere minas, orbique timentes
Ante pedes ſoliumque ducis fudere ſeveram
Canitiem, genibuſque ſuas cum ſupplice vultu
Admovere manus, quarum ſub jure tenentur
Omnia, quæ ſeriem fatorum pollice ducunt,
Longaque ferratis evolvunt ſecula penſis.
Prima fero Lacheſis clamabat talia regi,
Incultas diſperſa comas: O maxime noctis
Arbiter, umbrarumque potens, cui noſtra laborant
Stamina, qui finem cunctis & ſemina præbes,
Naſcendique vices alterna morte rependis:
Qui vitam letumque regis. nam quidquid ubique
Gignit materies, hoc te donante creatur,
Debeturque tibi, certiſque ambagibus ævi
Rurſus corporeos animæ mutantur in artus.
Ne pete firmatas pacis diſſolvere leges,
Quas dedimus, nevitque colus: neu fœdera fratrum
Civili converte tuba. cur impia tollis
Signa? quid inceſtis aperis Titanibus auras?
Poſce Jovem, dabitur conjux. vix illa: pepercit,
Erubuitque preces, animuſque relanguit atrox,
Quamvis indocilis flecti. ceu turbine rauco
Cum gravis armatur Boreas, glacieque nivali
Hiſpidus & Getica concretus grandine pennas
Bella cupit, pelagus, ſilvas, campoſque ſonoro
Flamine rapturus: ſi forte adverſus ahenos
Æolus objecit poſtes, vaneſcit inanis
Impetus, & fractæ redeunt in clauſtra procellæ.
Tum Maia genitum, qui fervida dicta reportet,
Imperat acciri. Cyllenius adſtitit ales,
Somniferam quatiens virgam, tectuſque galero.
Ipſe rudi fultus ſolio, nigraque verendus
Majeſtate ſedet. ſqualent immania fœdo
Sceptra ſitu; ſublime caput mœſtiſſima nubes
Aſperat, & diræ riget inclementia formæ.
Terrorem dolor augebat. tunc talia celſo
Ore tonat: (tremefacta ſilent dicente tyranno
Atria; latratum triplicem compeſcuit ingens
Janitor, & preſſo lacrimarum fonte reſedit
Cocytos, tacitiſque Acheron obmutuit undis,
Et Phlegetonteæ requierunt murmura ripæ.)
Atlantis Tegeæ nepos, commune profundis
Et Superis numen, qui fas per limen utrumque
Solus habes, geminoque facis commercia mundo,
I, celeres proſcinde Notos, & juſſa ſuperbo
Redde Jovi. tantumne tibi, ſæviſſime fratrum,
In me juris erit? ſic nobis noxia vires
Cum cælo Fortuna tulit? num robur & arma
Perdidimus, ſi rapta dies? an forte jacentes
Ignavoſque putas, quod non Cyclopia tela
Stringimus, aut vanas tonitru deludimus aures?
Nonne ſatis viſum, quod grati luminis expers
Tertia ſupremæ patior diſpendia ſortis,
Informeſque plagas; cum te lætiſſimus ornet
Signifer, & vario cingant ſplendore Triones?
Sed thalamis etiam prohibes? Nereia glauco
Neptunum gremio complectitur Amphitrite.
Te conſanguineo recipit poſt fulmina feſſum
Juno ſinu. quid enim narrem Latonia furta?
Quid Cererem, magnamque Themin? tibi tanta creandi
Copia. te felix natorum turba coronat.
Aſt ego deſerta mœrens inglorius aula
Implacidas nullo ſolabor pignore curas?
Non adeo toleranda quies. primordia teſtor
Noctis, & horrendæ ſtagna intemerata paludis,
Si dicto parere negas, patefacta ciebo
Tartara. Saturni veteres laxabo catenas.
Obducam tenebris lucem. compage ſoluta
Fulgidus umbroſo miſcebitur axis Averno.
Vix ea fatus erat, jam nuntius aſtra tenebat.
Audierat mandata pater, ſecumque volutat
Diverſos ducens animos, quæ tale ſequatur
Conjugium, Stygioſve velit pro Sole receſſus.
Certa requirenti tandem ſententia ſedit.
Ænææ Cereri proles optata virebat
Unica; nec tribuit ſobolem Lucina ſecundam,
Feſſaque poſt primos hæſerunt viſcera partus
Infœcunda quidem; ſed cunctis altior extat
Matribus, & numeri damnum Proſerpina penſat.
Hanc fovet, hanc ſequitur. vitulam non blandius ambit
Torva parens; pedibus quæ nondum proterit arva,
Nec nova lunatæ curvarit germina frontis.
Jam vicina toro plenis adoleverat annis
Virginitas: tenerum jam pronuba flamma pudorem
Sollicitat: mixtaque tremit formidine votum.
Perſonat aula procis. pariter pro virgine certant
Mars clypeo melior, Phœbus præſtantior arcu.
Mars donat Rhodopen, Phœbus largitur Amyclas,
Et Delon Clarioſque lares. hinc æmula Juno,
Hinc poſcit Latona nurum. deſpexit utramque
Flava Ceres; raptuſque timens (heu cæca futuri!)
Commendat Siculis furtim ſua gaudia terris,
Ingenio confiſa loci. Trinacria quondam
Italiæ pars una fuit: ſed pontus & æſtus
Mutavere ſitum. rupit confinia Nereus
Victor, & abſciſſos interluit æquore montes:
Parvaque cognatas prohibent diſcrimina terras.
Nunc illam ſocia raptam tellure triſulcam
Opponit natura mari: caput inde Pachini
Reſpuit Ionias prætentis rupibus iras.
Hinc latrat Gætula Thetis, Lilybæaque pulſat
Brachia conſurgens, hinc dedignata teneri
Concutit objectum rabies Tyrrhena Pelorum.
In medio ſcopulis ſe porrigit Ætna peruſtis:
Ætna Giganteos numquam tacitura triumphos,
Enceladi buſtum, qui ſaucia terga revinctus
Spirat inexhauſtum flagranti pectore ſulphur.
Et quoties detrectat onus cervice rebelli
In dextrum, lævumve latus; tunc inſula fundo
Vellitur, & dubiæ nutant cum mœnibus urbes.
Ætnæos apices ſolo cognoſcere viſu,
Non aditu tentare, licet. pars cetera frondet
Arboribus. teritur nullo cultore cacumen.
Nunc vomit indigenas nimbos, piceaque gravatum
Fœdat nube diem: nunc molibus aſtra laceſſit
Terri-

Terrificis, damniſque ſuis incendia nutrit.
Sed, quamvis nimio fervens exuberet æſtu,
Scit nivibus ſervare fidem, pariterque favillis
Dureſcit glacies tanti ſecura vaporis,
Arcano defenſa gelu, fumoque fideli
Lambit contiguas innoxia flamma pruinas.
Quæ ſcopulos tormenta rotant? quæ tanta cavernas
Vis glomerat? quo fonte ruit Vulcanius amnis?
Sive quod objicibus diſcurrens ventus opertis,
Offenſo per ſaxa furit rimoſa meatu,
Dum ſcrutatur iter, libertatemque repoſcens
Putria multivagis populatur flatibus antra.
Seu mare ſulfurei ductum per viſcera montis
Oppreſſis igneſcit aquis, & pondera librat.
Hic ubi ſervandum mater fidiſſima pignus
Abdidit, ad Phrygios tendit ſecura penates,
Turrigeramque petit Cybelen, ſinuoſa draconum
Membra regens, volucri qui pervia nubila tractu
Signant, & placidis humectant fræna venenis.
Frontem criſta tegit: pingunt maculoſa virentes
Terga notæ: rutilum ſquamis intermicat aurum.
Nunc ſpiris Zephyros tranant: nunc arva volatu
Inferiore ſecant. cano rota pulvere labens
Sulcatam fœcundat humum. flaveſcit ariſtis
Orbita, ſurgentes condunt veſtigia culmi.
Veſtit iter comitata ſeges. jam linquitur Ætna,
Totaque decreſcit refugo Trinacria viſu.
Heu quoties præſaga mali violavit oborto
Rore genas! quoties oculos ad tecta retorſit.
Talia voce movens; Salve, gratiſſima tellus,
Quam nos prætulimus cælo. tibi gaudia noſtri
Sanguinis, & caros uteri commendo labores.
Præmia digna manent. nullos patiere ligones,
Et nullo rigidi verſabere vomeris ictu.
Sponte tuus florebit ager. ceſſante juvenco
Ditior oblatas mirabitur incola meſſes.
Sic ait, & fulvis ſerpentibus attigit Iden:
Hic ædes auguſta Deæ, templique colendi
Relligioſa ſilex, denſis quam pinus opacat
Frondibus, & nulla lucos agitante procella
Stridula coniferis modulatur carmina ramis.
Terribiles intus Thiaſi, veſanaque miſto
Concentu delubra gemunt, ululatibus Ide
Bacchatur. timidas inclinant Gargara ſilvas.
Poſtquam viſa Ceres, mugitum tympana frænant.
Conticuere chori. Corybas non impulit enſem.
Non buxus, non æra ſonant: blandaſque leones
Summiſere jubas. adytis gaviſa Cybelle
Exſilit, & pronas intendit ad oſcula turres.
Viderat hæc dudum ſumma ſpeculatus ab arce
Jupiter, ac Veneri mentis penetralia nudat.
Curarum ſecreta tibi, Cytherea, fatebor:
Candida Tartareo nuptum Proſerpina regi
Jam dudum decreta dari. ſic Atropos urget:
Sic cecinit longæva Themis. nunc matre remota
(Rem peragi tempus) fines invade Sicanos,
Et Cereris prolem patulis illudere campis,
Craſtina puniceos cum lux detexerit ortus,
Coge tuis armata dolis; quibus utere cuncta,
Me quoque ſæpe, ſoles. cur ultima regna quieſcunt?
Nulla ſit immunis regio, nullumque ſub umbris
Pectus inacceſſum Veneri. jam triſtis Erinnys
Sentiat ardores: Acheron, Ditiſque ſeveri
Ferrea laſcivis molleſcant corda ſagittis.
Accelerat præcepta Venus: juſſuque parentis
Pallas & inflexo quæ terret Mænala cornu,
Addunt ſe comites. divino ſemita greſſu
Claruit. augurium qualis laturus iniquum
Præpes ſanguineo delabitur igne cometes
Prodigiale rubens. non illum navita tuto,
Non impune vident populi: ſed crine minaci
Nuntiat aut ratibus ventos, aut urbibus hoſtes.
Devenere locum, Cereris quo tecta nitebant
Cyclopum firmata manu. ſtant ardua ferro
Mœnia; ferrati poſtes: immenſaque nectit
Clauſtra chalybs. nullum tanto ſudore Pyracmon,
Nec Steropes, conſtruxit opus: nec talibus umquam
Spiravere notis animæ: nec flumine tanto
Incoctum maduit laſſa fornace metallum.
Atria veſtit ebur: trabibus ſolidatur aenis
Culmen, & in celſas ſurgunt electra columnas.
Ipſa domum tenero mulcens Proſerpina cantu
Irrita texebat redituræ munera matri.
Hic elementorum ſeriem ſedeſque paternas
Inſignibat acu: veterem qua lege tumultum
Diſcrevit natura parens, & ſemina juſtis
Diſceſſere locis. quidquid leve, fertur in altum:
In medium graviora cadunt. incanduit æther:
Egit flamma polum: fluxit mare: terra pependit.
Nec color unus ineſt. ſtellas accendit in auro,
Oſtro fundit aquas, attollit litora gemmis,
Filaque mentitos jam jam cælantia fluctus
Arte tument. credas illidi cautibus algam,
Et raucum bibulis inſerpere murmur arenis.
Addit quinque plagas. mediam ſubtemine rubro
Obſeſſam fervore notat. ſqualebat aduſtus
Limes, & aſſiduo ſitiebant ſtamina ſole.
Vitales utrimque duas; quas mitis oberrat
Temperies habitanda viris. tum fine ſupremo
Torpentes traxit geminas, brumaque perenni
Fœdat, & æterno contriſtat frigore telas.
Nec non & patrui pingit ſacraria Ditis,
Fataleſque ſibi Manes. nec defuit omen:
Præſcia nam ſubitis maduerunt fletibus ora.
Cœperat & vitreis ſummo jam margine texti
Oceanum ſinuare vadis: ſed cardine verſo
Senſit adeſſe Deas, imperfectumque laborem
Deſerit, & niveos infecit purpura vultus
Per liquidas ſuccenſa genas: caſtæque pudoris
Illuxere faces. non ſic decus ardet eburnum,
Lydia Sidonio quod femina tinxerit oſtro.
Merſerat unda diem. ſparſo nox humida ſomno
Languida cæruleis invexerat otia bigis.
Jamque viam Pluton ſuperas molitur ad auras
Germani monitu. torvos inviſa jugales
Alecto temone ligat, qui paſcua mandunt
Cocyti, ſpatiiſque Erebi nigrantibus errant,
Stagnaque tranquillæ potantes marcida Lethes
Ægra ſoporatis ſpumant oblivia linguis.
Orphnæus crudele micans, Æthonque ſagitta
Ocyor, & Stygii ſublimis gloria Nycteus
Armenti, Ditiſque nota ſignatus Alaſtor,
Stabant ante fores juncti, ſævumque fremebant
Craſtina venturæ ſpectantes gaudia prædæ.

---

## LIBER SECUNDUS.

### *PRÆFATIO.*

OTia ſopitis ageret cum cantibus Orpheus,
Neglectumque diu ſepoſuiſſet ebur;

Luge-

Lugebant erepta ſibi ſolatia Nymphæ,
 Lugebant dulces flumina mœſta modos.
Sæva feris natura redit, metuenſque leonum
 Implorat cytharæ vacca tacentis opem.
Illius & duri flevere ſilentia montes,
 Silvaque Biſtoniam ſæpe ſecuta chelyn.
Sed poſtquam Inachiis Alcides miſſus ab Argis
 Thracia pacifero contigit arva pede,
Diraque ſanguinei vertit præſepia Regis,
 Et Diomedeos gramine pavit equos:
Tum patriæ feſto lætatus tempore vates
 Deſuetæ repetit fila canora lyræ,
Et reſides lævi modulatus pectine nervos,
 Pollice feſtino mobile duxit ebur.
Vix auditus erat: venti frænantur & undæ.
 Pigrior adſtrictis torpuit Hebrus aquis.
Porrexit Rhodope ſitientes carmina rupes,
 Excuſſit gelidas pronior Oſſa nives.
Ardua nudato deſcendit populus Æmo,
 Et comitem quercum pinus amica trahit:
Cirrhæaſque Dei quamvis deſpexerit artes,
 Orpheis laurus vocibus acta venit.
Securum blandi leporem fovere Moloſſi,
 Vicinumque lupo præbuit agna latus.
Concordes varia ludunt cum tigride damæ,
 Maſſylam cervi non timuere jubam.
Ille novercales ſtimulos actuſque canebat
 Herculis, & forti monſtra ſubacta manu,
Qui timidæ matri preſſos oſtenderit angues,
 Intrepiduſque fero riſerit ore puer.
Te neque Dictæas quatiens mugitibus urbes
 Taurus, nec Stygii terruit ira canis:
Non leo ſidereos cæli rediturus ad axes,
 Non Erymanthei gloria montis aper.
Solvis Amazonios cinctus, Stymphalidas arcu
 Appetis; occiduo ducis ab orbe greges:
Tergeminique ducis numeroſos dejicis artus,
 Et toties uno victor ab hoſte redis.
Non cadere Antæo, non creſcere profuit Hydræ?
 Non cervam volucres eripuere pedes.
Caci flamma perit. rubuit Buſiride Nilus:
 Proſtratis rubuit Nubigenis Pholoe.
Te Libyci ſtupuere ſinus; te maximus Atlas
 Horruit, impoſito cum premerere polo.
Firmior Herculea mundus cervice pependit.
 Luſtrarunt humeros Phœbus & aſtra tuos.
Thracius hæc vates. ſed tu Tirynthius alter,
 Florentine, mihi. tu mea plectra moves.
Antraque Muſarum longo torpentia ſomno
 Excutis, & placidos ducis in orbe choros.

IMpulit Ionios præmiſſo lumine fluctus
Nondum pura dies: tremulis vibravit in undis
Ardor, & errantes ludunt per cærula flammæ.
Jamque audax animi, fidæque oblita parentis,
Fraude Dionæa riguos Proſerpina ſaltus
(Sic Parcæ voluere) petit. ter cardine verſo
Præſagum cecinere fores. ter conſcia fati
Flebile terrificis gemuit mugitibus Ætna.
Nullis illa tamen monſtris, nulloque tenetur
Prodigio. comites greſſum junxere ſorores.
Prima dolo gaudens, & tanti callida voti
It Venus, & raptus metitur corde futuros,
Jam durum flexura Chaos, jam, Dite ſubacto,
Ingenti famulos Manes ductura triumpho.
Illi multifidos crinis ſinuatur in orbes
Idalia diviſus acu. ſudata marito
Fibula purpureos gemma ſuſpendit amictus.
Candida Parrhaſii poſt hanc regina Lycæi,
Et Pandionias quæ cuſpide protegit arces,
Utraque virgo, ruunt: hæc triſtibus aſpera bellis;
Hæc metuenda feris. Tritonia caſſide fulva
Cælatum Typhona gerit, qui, ſumma peremtus,
Ima parte viget, moriens & parte ſuperſtes.
Haſtaque terribili ſurgens per nubila gyro
Inſtar habet ſilvæ. tantum ſtridentia colla
Gorgonos obtentu pallæ fulgentis inumbrat.
At Triviæ lenis ſpecies, & multus in ore
Frater erat, Phœbique genas & lumina Phœbi
Eſſe putes, ſoluſque dabat diſcrimina ſexus.
Brachia nuda nitent: levibus projecerat auris
Indociles errare comas, arcuque remiſſo
Otia nervus agit. pendent poſt terga ſagittæ.
Criſpatur gemino veſtis Gortynia cinctu
Poplite fuſa tenus, motoque in ſtamine Delos
Errat, & aurato trahitur circumflua ponto.
Quas inter Cereris proles, nunc gloria matris,
Mox dolor, æquali tendit per gramina paſſu,
Nec membris nec honore minor; potuitque videri
Pallas, ſi clypeum, ſi ferret ſpicula, Phœbe.
Collectæ tereti nodantur jaſpide veſtes.
Pectinis ingenio numquam felicior arti
Contigit eventus. nullæ ſic conſona telæ
Fila, nec in tantum veri duxere figuram.
Hic Hyperionio Solem de ſemine naſci
Fecerat, & pariter, ſed forma diſpare, Lunam,
Auroræ noctiſque duces. cunabula Tethys
Præbet, & infantes gremio ſolatur anhelos,
Cæruleuſque ſinus roſeis radiatur alumnis.
Invalidum dextro portat Titana lacerto
Nondum luce gravem, nec pubeſcentibus alte
Criſtatum radiis. primo clementior ævo
Fingitur, & tenerum vagitu deſpuit ignem.
Læva parte ſoror vitrei libamina potat
Uberis, & parvo ſignatur tempora cornu.
Talia luxuriat cultu. comitantur euntem
Naides, & ſocia ſtipant utrimque corona,
Quæ fontes, Criniſe, tuos, & ſaxa rotantem
Pantagiam, nomenque Gelan qui præbuit urbi,
Concelebrant: quas pigra vado Camarina paluſtri,
Quas Arethuſæi latices, quas advena nutrit
Alpheus. Cyane totum ſupereminet agmen.
Qualis Amazonidum peltis exultat aduncis
Pulcra cohors, quoties Arcton populata virago
Hippolyte niveas ducit poſt prælia turmas;
Seu flavos ſtravere Getas, ſeu forte rigentem
Thermodontiaca Tanain fregere ſecuri.
Aut quales referunt Baccho ſolennia Nymphæ
Mæoniæ, quas Hermus alit, ripaſque paternas
Percurrunt auro madidæ; lætatur in antro
Amnis, & undantem declinat prodigus urnam.
 Viderat herboſo ſacrum de vertice vulgus
Henna parens florum, curvaque in valle ſedentem
Compellat Zephyrum: Pater o gratiſſime veris,
Qui mea laſcivo regnas per prata meatu
Semper, & aſſiduis irroras flatibus annum,
Reſpice Nympharum cœtus, & celſa Tonantis
Germina, per noſtros dignantia ludere campos.
Nunc adſis faveaſque, precor: nunc omnia fœtu
Pubeſcant virgulta velis, ut fertilis Hybla
Invideat, vincique ſuos non abnuat Hortos.
Quidquid turiferis ſpirat Panchaia ſilvis,



Digitized by Google

Quidquid odoratus longe blanditur Hydaſpes,
Quidquid ab extremis ales longæva Sabæis
Colligit, optato repetens exordia buſto,
In venas diſperge meas, & flamine largo
Rura fove: merear divino pollice carpi,
Et noſtris cupiant ornari numina ſertis.
Dixerat. ille novo madidantes nectare pennas
Concutit, & glebas fœcundo rore maritat,
Quaque volat, vernus ſequitur rubor. omnis in herbas
Turget humus, medioque patent convexa ſereno:
Sanguineo ſplendore roſas, vaccinia nigro
Induit, & dulci violas ferrugine pingit.
Parthica quæ tantis variantur cingula gemmis
Regales vinctura ſinus? quæ vellera tantum
Ditibus Aſſyrii ſpumis fucantur aeni?
Non tales volucer pandit Junonius alas.
Nec ſic innumeros arcu mutante colores
Incipiens redimitur hiems, cum tramite flexo
Semita diſcretis interviret humida nimbis.
Forma loci ſuperat flores: curvata tumore
Parvo planities, & mollibus edita clivis
Creverat in collem. vivo de pumice fontes
Roſcida mobilibus lambebant gramina rivis;
Silvaque torrentes ramorum frigore ſoles
Temperat, & medio brumam ſibi vindicat æſtu.
Apta fretis abies, bellis accommoda cornus,
Quercus amica Jovi, tumulos tectura cupreſſus,
Ilex plena favis, venturi præſcia laurus.
Fluctuat hic denſo criſpata cacumine buxus,
Hic hederæ ſerpunt, hic pampinus induit ulmos.
Haud procul inde lacus (Pergum dixere Sicani)
Panditur, & nemorum frondoſo margine cinctus
Vicinis palleſcit aquis. admittit in altum
Cernentes oculos, & late pervius humor
Ducit inoffenſos liquido ſub gurgite viſus,
Imaque perſpicui prodit ſecreta profundi.
Huc elapſa cohors gaudent per florea rura.
Hortatur Cytherea, legant. nunc ite, ſorores,
Dum matutinis præſudat ſolibus aer:
Dum meus humectat flaventes Lucifer agros
Roranti prævectus equo. Sic fata, doloris
Carpit ſigna ſui. varios tum cetera ſaltus
Invaſere cohors. credas examina fundi
Hyblæum raptura thymum, cum cerea reges
Caſtra movent, fagique cava dimiſſus ab alvo
Mellifer electis exercitus obſtrepit herbis.
Pratorum ſpoliatur honos. hæc lilia fuſcis
Intexit violis: hanc mollis amaracus ornat:
Hæc graditur ſtellata roſis; hæc alba liguſtris.
Te quoque flebilibus mœrens, Hyacinthe, figuris
Narciſſumque metunt, nunc inclyta germina veris,
Præſtantes olim pueros. tu natus Amyclis:
Hunc Helicon genuit. te diſci perculit error:
Hunc fontis decepit amor. te fronte retuſa
Delius, hunc fracta Cephiſſus arundine luget.
Æſtuat ante alias avido fervore legendi
Frugiferæ ſpes una Deæ. nunc vimine texto
Ridentes calathos ſpoliis agreſtibus implet:
Nunc ſociat flores, ſeſeque ignara coronat.
Augurium fatale tori. quin ipſa tubarum
Armorumque potens, dextram, qua fortia turbat
Agmina, qua ſtabiles portas & mœnia vellit,
Jam levibus laxat ſtudiis, haſtamque reponit,
Inſolitiſque docet galeam miteſcere ſertis.
Ferratus laſcivit apex, horrorque receſſit
Martius, & criſtæ pacato fulgure vernant.
Nec, quæ Parthenium canibus ſcrutatur odorem,
Aſpernata choros, libertatemque comarum
Injecta tantum voluit frænare corona.
Talia virgineo paſſim dum more geruntur,
Ecce repens mugire fragor, confligere turres,
Pronaque vibratis radicibus oppida verti.
Cauſſa latet. dubios agnovit ſola tumultus
Diva Paphi, mixtoque metu perterrita gaudet.
Jamque per anfractus animarum rector opacos
Sub terris quærebat iter, gravibuſque gementem
Enceladum calcabat equis. immania findunt
Membra rotæ, preſſaque gigas cervice laborat,
Sicaniam cum Dite ferens, tentatque moveri
Debilis, & feſſis ſerpentibus impedit axem.
Fumida ſulfureo prælabitur orbita dorſo.
Ac velut occultus ſecurum prodit in hoſtem
Miles, & effoſſi ſubter fundamina campi
Tranſilit eluſos arcano limite muros,
Turbaque deceptas victrix erumpit in arces,
Terrigenas imitata viros: ſic tertius hæres
Saturni latebroſa vagis rimatur habenis
Devia, fraternum cupiens exire ſub orbem.
Janua nulla patet. prohibebant undique rupes
Oppoſitæ, duraque Deum compage tenebant.
Non tulit ille moras, indignatuſque trabali
Saxa ferit ſceptro. Siculæ tonuere cavernæ.
Turbatur Lipare, ſtupuit fornace relicta
Mulciber, & trepidus dejecit fulmina Cyclops.
Audiit, & ſi quem glacies Alpina coercet,
Et qui te, Latiis nondum præcincte tropæis
Tibri, natat, miſſamque Pado qui remigat alnum.
Sic cum Theſſaliam ſcopulis incluſa teneret
Peneo ſtagnante palus, & merſa negarent
Arva coli, trifida Neptunus cuſpide montes
Impulit adverſos. tum forti ſaucius ictu
Diſſiluit gelido vertex Oſſæus Olympo.
Carceribus laxantur aquæ, fractoque meatu
Redduntur fluviuſque mari telluſque colonis.
Poſtquam victa manu duros Trinacria nexus
Solvit, & immenſo late diſceſſit hiatu:
Apparet ſubitus cælo timor. aſtra viarum
Mutavere fidem. vetito ſe proluit Arctos
Æquore. præcipitat pigrum formido Booten.
Horruit Orion, audito palluit Atlas
Hinnitu. rutilos obſcurat anhelitus axes
Diſcolor, & longa ſolitos caligine paſci
Terruit orbis equos. preſſis hæſere lupatis
Attoniti meliore polo; rurſuſque verendum
In Chaos obliquo pugnant temone reverti.
Mox ubi pulſato ſenſerunt verbera tergo,
Et ſolem didicere pati: torrentius amne
Hiberno, tortaque ruunt pernicius haſta.
Quantum non jaculum Parthi, non impetus Auſtri,
Non leve ſollicitæ mentis diſcurrit acumen.
Sanguine fræna calent: corrumpit ſpiritus auras
Letifer: infectæ ſpumis vitiantur arenæ.
Diffugiunt Nymphæ: rapitur Proſerpina curru,
Imploratque Deas. jam Gorgonos ora revelat
Pallas, & intento feſtinat Delia cornu:
Nec patruo cedunt. ſtimulat communis in arma
Virginitas, crimenque feri raptoris acerbat.
Ille, velut ſtabuli decus armentique juvencam
Cum leo poſſedit, nudataque viſcera fodit
Unguibus, & rabiem totos exegit in armos,
Stat craſſa turpis ſanie, nodoſque jubarum
Excutit, & viles paſtorum deſpicit iras.



Digitized by Google

Ignavi domitor vulgi, teterrime fratrum,
Pallas ait, quæ te ſtimulis facibuſque profanis
Eumenides movere? tua cur ſede relicta
Audes Tartareis cælum inceſtare quadrigis?
Sunt tibi deformes Divæ: ſunt altera Lethes
Numina: ſunt triſtes Furiæ te conjuge dignæ.
Fratris linque domos: alienam deſere ſortem:
Nocte tua contentus abi. quid viva ſepultis
Admiſces? noſtrum quid proteris advena mundum?
Talia vociferans avidos tranſire minaci
Cornipedes umbone ferit, clypeique retardat
Objice, Gorgoneiſque premens aſſibilat hydris,
Prætentaque operit criſta. libratur in ictum
Fraxinus, & nigros illuminat obvia currus.
Miſſaque pene foret, ni Jupiter æthere vulſo
Pacificas rubri torſiſſet fulminis alas,
Confeſſus ſocerum. nimbis Hymenæus hiulcis
Intonat, & teſtes firmant connubia flammæ.
Invitæ ceſſere Deæ. compeſcuit arcum
Cum gemitu, taleſque dedit Latonia voces.
Sis memor, o, longumque vale. reverentia patris
Obſtitit auxilio. nec nos defendere contra
Poſſumus. imperio vinci majore fatemur.
In te conjurat genitor, populoque ſilenti
Traderis, heu, cupidas non adſpectura ſorores,
Æqualemque chorum. quæ te fortuna ſupernis
Abſtulit, & tanto damnavit ſidera luctu?
Jam neque Partheniis innectere retia luſtris,
Nec pharetram geſtare libet. ſecurus ubique
Spumet aper, ſævumque fremant impune leones.
Te juga Taygeti, poſito te Mænala flebunt
Venatu, mœſtoque diu lugebere Cyntho.
Delphica quin etiam fratris delubra tacebunt.
Interea volucri fertur Proſerpina curru
Cæſariem diffuſa Noto, planctuque lacertos
Verberat, & queſtus ad nubila rumpit inanes.
Cur non torſiſti manibus fabricata Cyclopum
In nos tela, pater? ſic me crudelibus umbris
Tradere, ſic toto placuit depellere mundo?
Nullane te flectit pietas? nihilumne paternæ
Mentis ineſt? tantas quo crimine movimus iras?
Non ego cum rapido ſæviret Phlegra tumultu,
Signa Deis adverſa tuli: non robore noſtro
Oſſa pruinoſum vexit glacialis Olympum.
Quod conata nefas, aut cujus conſcia noxæ
Exul ad immanes Erebi detrudor hiatus?
O fortunatas, alii quaſcumque tulere
Raptores! ſaltem communi ſole fruuntur.
Sed mihi virginitas pariter cælumque negatur:
Eripitur cum luce pudor: terriſque relictis
Servitum Stygio ducor captiva tyranno.
O male dilecti flores, deſpectaque matris
Conſilia! o Veneris deprenſæ ſerius artes!
Mater, io, ſeu te Phrygiis in vallibus Idæ
Mygdonio buxus circumſonat horrida cantu,
Seu tu ſanguineis ululantia Dindyma Gallis
Incolis, & ſtrictos Curetum reſpicis enſes,
Exitio ſuccurre meo: compeſce furentem:
Comprime ferales torvi prædonis habenas.
Talibus ille ferox dictis fletuque decoro
Vincitur, & primi ſuſpiria ſentit amoris.
Tunc ferrugineo lacrimas detergit amictu,
Et placida mœſtum ſolatur voce dolorem:
Deſine funeſtis animum, Proſerpina, curis,
Et vano vexare metu. majora dabuntur
Sceptra, nec indigni tedas patiere mariti.
Ille ego Saturni proles, cui machina rerum
Servit & immenſum tendit per inane poteſtas.
Amiſſum ne crede diem. ſunt altera nobis
Sidera; ſunt orbes alii; lumenque videbis
Purius, Elyſiumque magis mirabere ſolem,
Cultoreſque pios. illic pretioſior ætas,
Aurea progenies, habitant: ſemperque tenemus,
Quod Superi meruere ſemel. nec mollia deſunt
Prata tibi. Zephyris illic melioribus halant
Perpetui flores, quos nec tua protulit Henna.
Eſt etiam lucis arbor prædives opacis,
Fulgentes viridi ramos curvata metallo.
Hæc tibi ſacra datur. fortunatumque tenebis
Autumnum, & fulvis ſemper ditabere pomis.
Parva loquor. quidquid liquidus complectitur aer,
Quidquid alit tellus, quidquid ſalis æquora vertunt,
Quod fluvii volvunt, quod nutrivere paludes,
Cuncta tuis pariter cedent animalia regnis
Lunari ſubjecta globo, qui ſeptimus auras
Ambit, & æternis mortalia ſeparat aſtris.
Sub tua purpurei venient veſtigia reges,
Depoſito luxu, turba cum paupere miſti.
Omnia mors æquat. tu damnatura nocentes:
Tu requiem latura piis: te judice ſontes
Improba cogentur vitæ commiſſa fateri.
Accipe Lethæo famulas cum gurgite Parcas.
Sit fatum quodcumque voles. Hæc fatus ovantes
Exhortatur equos, & Tænara mitior intrat.
Conveniunt animæ, quantas truculentior Auſter
Decutit arboribus frondes, aut nubibus imbres
Colligit, aut frangit fluctus, aut torquet arenas.
Cunctaque præcipiti ſtipantur ſecula curſu
Inſignem viſura nurum. mox ipſe ſerenus
Ingreditur facili paſſus molleſcere riſu,
Diſſimiliſque ſui. dominis intrantibus ingens
Aſſurgit Phlegethon. flagrantibus hiſpida rivis
Barba madet, totoque fluunt incendia vultu.
Occurrunt properi lecta de plebe miniſtri.
Pars altos revocant currus, fræniſque ſolutis
Vertunt emeritos ad paſcua nota jugales.
Pars aulæa tenent. alii prætexere ramis
Limina, & in thalamis cultas extollere veſtes.
Reginam caſto cinxerunt agmine matres
Elyſiæ, teneroque levant ſermone timores,
Et ſparſos religant crines, & vultibus addunt
Flammea ſollicitum prævelatura pudorem.
Pallida lætatur regio, genteſque ſepultæ
Luxuriant, epuliſque vacant genialibus Umbræ.
Grata coronati peragunt convivia Manes.
Rumpunt inſoliti tenebroſa ſilentia cantus.
Sedantur gemitus. Erebi ſe ſponte relaxat
Squalor, & æternam patitur rareſcere noctem:
Urna nec incertas verſat Minoia ſortes,
Verbera nulla ſonant, nulloque frementia luctu
Impia dilatis reſpirant Tartara pœnis.
Non rota ſuſpenſum præceps Ixiona torquet:
Non aqua Tantaleis ſubducitur invida labris.
Solvitur Ixion, invenit Tantalus undas.
Et Tityos tandem ſpatioſos erigit artus:
Squalentiſque novem detexit jugera campi.
Tantus erat. lateriſque piger ſulcator opaci
Invitus trahitur laſſo de pectore vultur,
Abreptaſque dolet jam non ſibi creſcere fibras.
Oblitæ ſcelerum formidatique furoris
Eumenides cratera parant, & vina feroci
Crine bibunt. flexiſque minis jam lene canentes

Extendunt ſocios ad pocula plena ceraſtas,
Ac feſtas alio ſuccendunt lumine tedas.
Tunc & peſtiferi pacatum flumen Averni
Innocuæ tranſiſtis aves, flatumque repreſſit
Amſanctus: tacuit fixo torrente vorago.
Tunc Acheronteos mutato gurgite fontes
Lacte novo tumuiſſe ferunt, hederiſque virentem
Cocyton dulci perhibent undaſſe Lyæo.
Stamina nec rupit Lacheſis, nec turbida ſacris
Obſtrepitant lamenta choris. mors nulla vagatur
In terris, nullæque rogum planxere parentes.
Navita non moritur fluctu, non cuſpide miles.
Oppida funerei pollent immunia leti.
Impexamque ſenex velavit arundine frontem
Portitor, & vacuos egit cum carmine remos.
Jam ſuus inferno proceſſerat Heſperus orbi.
Ducitur in thalamum virgo. ſtat pronuba juxta
Stellantes Nox picta ſinus, tangenſque cubile
Omnia perpetuo genitalia fœdere ſancit.
Exultant cum voce pii, Ditiſque ſub aula
Talia pervigili ſumunt exordia plauſu.
Noſtra parens Juno, tuque o germane Tonantis
Et gener, unanimi conſortia diſcite ſomni,
Mutuaque alternis innectite colla lacertis.
Jam felix oritur proles: jam læta futuros
Expectat Natura Deos. nova numina rebus
Addite, & optatos Cereri proferte nepotes.

## LIBER TERTIUS.

Jupiter interea cinctam Thaumantida nimbis
Ire jubet, totoque Deos arceſſere mundo.
Illa colorato Zephyros prælapſa volatu
Numina conclamat pelagi, Nymphaſque morantes
Increpat, & fluvios humentibus evocat antris.
Ancipites trepidique ruunt, quæ cauſa quietos
Excierit, tanto quæ res agitanda tumultu.
Ut patuit ſtellata domus, conſidere juſſi.
Nec confuſus honos. Cæleſtibus ordine ſedes
Prima datur. tractum proceres tenuere ſecundum
Æquorei, placidus Nereus, & lucida Phorci
Canities. Glaucum ſeries extrema biformem
Accipit, & certo manſurum Protea vultu.
Nec non & ſenibus fluviis conceſſa ſedendi
Gloria. plebejo ſtat cetera more juventus,
Mille amnes. liquidis incumbunt patribus udæ
Naides, & taciti mirantur ſidera Fauni.
Tum gravis ex alto genitor ſic orſus Olympo:
Abduxere meas iterum mortalia curas,
Jam pridem neglecta mihi, Saturnia poſtquam
Otia & ignavi ſenium cognovimus ævi;
Sopitoſque diu populos torpore paterno
Sollicitæ placuit ſtimulis impellere vitæ,
Incultis ne ſponte ſeges grandeſceret arvis,
Undaret neu ſilva favis, neu vina tumerent
Fontibus, & totæ fremerent in pocula ripæ.
Haud equidem invideo; (nec enim liveſcere fas eſt,
Vel nocuiſſe Deos) ſed quid diſſuaſor honeſti
Luxus, & humanas oblimat copia mentes?
Provocet ut ſegnes animos, rerumque remotas
Ingenioſa vias paullatim exploret egeſtas?
Utque artes pariat ſollertia, nutriat uſus?
Nunc mihi cum magnis inſtat Natura querelis
Humanum relevare genus, durumque tyrannum
Immitemque vocat, regnataque ſecula patri
Commemorat, parcumque Jovem ſe divite clamat.
Cur campos horrere ſitu, dumiſque repleri
Rura velim, & nullis exornem fructibus annum?
Se jam, quæ genitrix mortalibus ante fuiſſet,
In diræ ſubito mores tranſiſſe novercæ.
Quid mentem traxiſſe polo, quid profuit altum
Erexiſſe caput, pecudum ſi more pererrant
Avia, ſi frangunt communia pabula glandes?
Hæccine vita juvat ſilveſtribus addita luſtris,
Indiſcreta feris? tales cum ſæpe parentis
Pertulerim queſtus, tandem clementior orbi
Chaonio ſtatui gentes avertere victu.
Atque adeo Cererem, quæ nunc ignara malorum
Verberat Idæos torva cum matre leones,
Per mare, per terras avido diſcurrere luctu
Decretum, natæ donec lætata repertæ
Indicio, tribuat fruges, curruſque feratur
Avius, ignotas populis ſparſurus ariſtas,
Et juga cærulei ſubeant Actæa dracones.
Quod ſi quis Cereri raptorem prodere Divum
Audeat: imperii molem, pacemque profundam
Obteſtor rerum, natus licet ille, ſororve,
Vel conjux fuerit, natarumve agminis una,
Se licet ille meo conceptum vertice jactet,
Sentiet iratam procul ægida, ſentiet ictum
Fulminis, & genitum divina ſorte pigebit,
Optabitque mori: tunc vulnere languidus ipſi
Tradetur genero, paſſurus prodita regna,
Et ſciet an propriæ conſpirent Tartara cauſæ.
Hoc ſanctum. manſura fluant hoc ordine fata.
Dixit, & horrendo concuſſit ſidera motu.
At procul armiſoni Cererem ſub rupibus antri
Securam placidamque diu jam certa peracti
Terrebant ſimulacra mali, nocteſque timorem
Ingeminant, omnique perit Proſerpina ſomno.
Namque modo adverſis invadi viſcera telis,
Nunc ſibi mutatas horret nigreſcere veſtes,
Nunc ſteriles mediis frondere penaribus ornos.
Stabat præterea luco dilectior omni
Laurus, virgineos quæ quondam fronde pudica
Umbrabat thalamos. hanc ima ſtirpe reciſam
Vidit, & incomtos fœdari pulvere ramos.
Quærentique nefas Dryades dixere gementes,
Tartarea furias debellaviſſe bipenni.
Sed nunc ipſa, ſui jam non ambagibus ullis
Nuntia, materno facies ingeſta ſopori.
Namque videbatur tenebroſo obtecta receſſu
Carceris, & ſævis Proſerpina vincta catenis,
Non qualem Siculis olim mandaverat arvis,
Nec qualem roſeis nuper convallibus Ætnæ
Suſpexere Deæ. ſqualebat pulcrior auro
Cæſaries, & nox oculorum infecerat ignes.
Exhauſtuſque gelu pallet rubor. ille ſuperbi
Flammeus oris honos, & non ceſſura pruinis
Membra colorantur picei caligine regni.
Ergo hanc ut dubio vix tandem agnoſcere viſu
Evaluit: Cujus tot pœnæ criminis? inquit.
Unde hæc informis macies? cui tanta facultas
In me ſævitiæ eſt? rigidi cur vincula ferri
Vix aptanda feris molles meruere lacerti?
Tu, mea tu proles? an vana fallimur umbra?
Illa refert: Heu dira parens, nataque peremtæ
Immemor, heu fulvas animo tranſgreſſa leænas,
Tantane te noſtri tenuere oblivia? tantum
Unica deſpicior? certe Proſerpina nomen

Dulce

Digitized by Google

Dulce tibi, tali quæ nunc, ut cernis, hiatu
Suppliciis incluſa teror. tu ſæva choreis
Indulges, Phrygiaſque etiamnum interſtrepis urbes.
Quod ſi non omnem pepuliſti pectore matrem,
Si tu nota Ceres, & non me Caſpia tigris
Edidit: his oro miſeram defende cavernis,
Inque ſuperna refer. prohibent ſi fata reverti:
Vel ſaltem viſura veni. Sic fata trementes
Tendere conatur palmas. vis improba ferri
Impedit, & motæ ſomnum excuſſere catenæ.
Obriguit viſis. gaudet non vera fuiſſe.
Complexu caruiſſe dolet. penetralibus amens
Proſilit, & tali compellat voce Cybellen.
  Jam non ulterius Phrygia tellure morabor,
Sancta parens. revocat tandem cuſtodia cari
Pignoris, & cunctis objecti fraudibus anni.
Non mihi Cyclopum quamvis extructa caminis,
Culmina fida ſatis. timeo, ne fama latebras
Prodiderit, leviuſque meum Trinacria celet
Depoſitum. terret nimium vulgata locorum
Nobilitas. aliis ſedes obſcurior oris
Exquirenda mihi. gemitu flammiſque propinquis
Enceladi nequeunt umbracula noſtra taceri.
Somnia quin etiam variis infauſta figuris
Sæpe monent, nulluſque dies non triſte minatur
Augurium, quoties flaventia ſerta comarum
Sponte cadunt: quoties exundat ab ubere ſanguis:
Larga vel invito prorumpunt flumina vultu,
Injuſſæque manus mirantia pectora tundunt.
Si buxos inflare velim, ferale gemiſcunt:
Tympana ſi quatiam, planctus mihi tympana reddunt.
Ah vereor, ne quid portendant omina veri!
Heu longæ nocuere moræ! Procul irrita venti
Dicta ferant, ſubicit Cybele: non tanta Tonanti
Segnities, ut non pro pignore fulmina mittat.
I tamen, & nullo turbata revertere caſu.
  Hæc ubi, digreditur templis. ſed nulla ruenti
Mobilitas. tardos queritur non ire jugales.
Immeritaſque movens alterno verbere pennas
Sicaniam quærit, cum necdum abſconderit Iden.
Cuncta pavet, ſperatque nihil. ſic æſtuat ales,
Quæ teneros humili fœtus commiſerit orno
Allatura cibos, & plurima cogitat abſens:
Ne fragilem ventus diſcuſſerit arbore nidum:
Ne furtum pateant homini, neu præda colubris.
Ut domus excubiis incuſtodita remotis,
Et reſupinati neglecto cardine poſtes,
Flebilis & tacitæ ſpecies apparuit aulæ;
Non expectato reſpectu cladis, amictus
Conſcidit, & fractas cum crine avellit ariſtas.
Hæſerunt lacrimæ: non vox, non ſpiritus oris
Redditur, atque imis vibrat tremor oſſa medullis.
Succidui titubant greſſus, foribuſque recluſis,
Dum vacuas ſedes & deſolata pererrat
Atria, ſemirutas confuſo ſtamine telas,
Atque interceptas agnoſcit pectinis artes.
Divinus perit ille labor, ſpatiumque relictum
Audax ſacrilego ſupplebat aranea textu.
Nec deflet, plangitve malum: tamen oſcula telæ
Figit, & abrumpit mutas in fila querelas.
Attritoſque manu radios, projectaque penſa,
Cunctaque virgineo ſparſa oblectamina ludo,
Ceu natam, preſſat gremio: caſtumque cubile
Deſertoſque toros, &, ſicubi ſederit olim,
Perlegit. attonitus ſtabulo ceu paſtor inani,
Cui pecus aut rabies Pœnorum inopina leonum,
Aut populatrices infeſtavere catervæ:
Serus at ille redit, vaſtataque paſcua luſtrans
Non reſponſuros ciet imploratque juvencos.
Atque ibi ſecreta tectorum in parte jacentem
Adſpicit Electram, natæ quæ ſedula nutrix
Oceani priſcas inter notiſſima Nymphas.
Par Cereri pietas. hæc poſt cunabula dulci
Ferre ſinu, ſummoque Jovi deducere parvam
Sueverat, & genibus ludentem aptare paternis.
Hæc comes, hæc cuſtos, hæc proxima mater haberi.
Tum laceras effuſa comas & pulvere canos
Sordida ſidereæ raptus lugebat alumnæ.
Hanc aggreſſa Ceres, poſtquam ſuſpiria tandem
Laxavit ſævoſque dolor, Quod cernimus, inquit,
Excidium? cui præda feror? regnatne maritus?
An cælum Titanes habent? quæ talia vivo
Auſa Tonante manus? rupitne Typhoeia cervix
Inarimen? fractane jugi compage Veſevi
Alcyoneus per ſtagna pedes Tyrrhena cucurrit?
An vicina mihi quaſſatis faucibus Ætna
Protulit Enceladum? noſtros an forte penates
Appetiit centum Briareia turba lacertis?
Heu, ubi nunc, ubi nata mihi? quo mille miniſtræ,
Quo Cyane? volucres quæ vis Sirenas abegit?
Hæccine veſtra fides? ſic fas aliena tueri
Pignora? Contremuit nutrix, mœrorque pudori
Ceſſit, & aſpectus miſeræ non ferre parentis
Emtum morte velit, longumque immora moratur
Auctorem dubium certumque expromere funus.
Vix tamen hæc: Acies utinam veſana Gigantum
Hanc dederit cladem! levius communia tangunt:
Sed Divæ, multoque minus quod rere, ſorores
In noſtras nimium conjuravere ruinas.
Inſidias Superum, cognatæ vulnera cernis
Invidiæ. Phlegra nobis infenſior æther.
Florebat tranquilla domus, nec limina virgo
Linquere, nec virides audebat viſere ſaltus
Præceptis obſtricta tuis. telæ labor illi,
Sirenes requies; ſermonum gratia mecum,
Mecum ſomnus erat, cautique per atria ludi.
Cum ſubito (quonam dubium monſtrante latebras
Reſcierit) Cytherea venit, ſuſpectaque nobis
Ne foret, hinc Phœben comites, hinc Pallada junxit.
Protinus effuſo lætam ſe fingere riſu,
Nec ſemel amplecti, nomenque iterare ſororis,
Et dura de matre queri, quæ tale receſſu
Maluerit damnare decus, vetitoque Dearum
Colloquio patriiſque procul mandaverit aſtris.
Noſtra rudis gaudere malis, & nectare largo
Inſtaurare dapes. nunc arma habitumque Dianæ
Induitur, digitiſque attentat mollibus arcum.
Nunc crinita jubis galeam laudante Minerva
Implet, & ingentem clypeum geſtare laborat.
Prima Venus campos Hennæaque rura maligno
Ingerit afflatu. vicinos callida flores
Ingeminat, meritumque loci, velut inſcia, quærit.
Nec credit, quod bruma roſas innoxia ſervet,
Quod gelidi rubeant alieno germine menſes,
Verna nec iratum timeant virgulta Booten.
Dum loca miratur, ſtudio dum flagrat eundi,
Perſuadet. teneris, heu, lubrica moribus ætas!
Quos ego nequidquam planctus, quas irrita fudi
Ore preces? ruit illa tamen confiſa ſororum
Præſidio. famulæ longo poſt ordine Nymphæ.
Itur in æterno veſtitos gramine campos,
Et prima ſub luce legunt, cum rore ſerenus

Albeo

Albet ager; ſparſoſque bibunt violaria ſuccos,
Sed poſtquam medio Sol inſtitit altior axi,
Ecce polum nox fœda rapit, tremefactaque nutat
Inſula cornipedum ſtrepitu, pulſuque rotarum.
Noſſe nec aurigam licuit: ſeu mortifer æſtus,
Seu mors ipſa fuit. luror permanat in herbas.
Deficiunt rivi, ſqualent rubigine prata,
Et nihil afflatum vivit. pallere liguſtra,
Expirare roſas, decreſcere lilia vidi.
Ut rauco reduces tractu detorſit habenas,
Nox ſua proſequitur currum; lux redditur orbi,
Perſephone nuſquam. voto rediere peracto,
Nec manſere Deæ. mediis invenimus arvis
Exanimem Cyanen. cervix redimita jacebat,
Et caligantes marcebant fronte coronæ.
Aggredimur ſubitæ, & caſus ſcitamur heriles
(Nam propior cladi ſteterat,) quis vultus equorum?
Quis regat? illa nihil: tacito ſed læſa veneno
Solvitur in laticem. ſubrepit crinibus humor.
Liquitur, in roremque pedes & brachia manant,
Noſtraque mox lambit veſtigia perſpicuus fons.
Diſcedunt aliæ. rapidis Acheloides alis
Sublatæ Siculi latus obſedere Pelori,
Accenſæque malo jam non impune canoras
In peſtem vertere lyras. vox blanda carinas
Alligat. audito frænantur carmine remi.
Sola domi luctu ſenium tractura relinquor.
Hæret adhuc ſuſpenſa Ceres, & ſingula demens,
Ceu nondum tranſacta timet: mox lumina torquens
Ultro in cælicolas furiato pectore ferri.
Arduus Hyrcana quatitur ſic matre Niphates,
Cujus Achæmenio regi ludibria natos
Avexit tremebundus eques. fremit illa marito
Mobilior Zephyro, totamque virentibus iram
Diſpergit maculis, jamjamque hauſura profundo
Ore virum, vitreæ tardatur imagine formæ.
Haud aliter toto genitrix bacchatur Olympo;
Reddite, vociferans: non me vagus edidit amnis:
Non Dryadum de plebe ſumus: turrita Cybelle
Me quoque Saturno genuit. quo jura Deorum,
Quo leges abiere poli? quid vivere recte
Proderit? en audet noti Cytherea pudoris
Oſtentare ſuos poſt Lemnia vincula vultus.
Hos animos bonus ille ſopor caſtumque cubile
Præbuit? amplexus hos promeruere pudici?
Nec mirum, ſi turpe nihil poſt talia ducit.
Quid vos expertes thalami? tantumne relictus
Virginitatis honos? tantum mutata voluntas?
Jam Veneri, & ſociis junctæ raptoribus itis?
O templis Scythiæ, atque hominum ſitientibus aris
Utraque digna coli! tanti quæ cauſa furoris?
Quam mea vel dicto tenui Proſerpina læſit?
Scilicet aut caris pepulit te, Delia, ſilvis:
Aut tibi commiſſas rapuit, Tritonia, pugnas?
An gravis alloquio? veſtros an forte petebat
Importuna choros? atqui Trinacria longe,
Eſſet ne vobis oneri, deſerta colebat.
Quid latuiſſe juvat? rabiem livoris acerbi
Nulla poteſt placare quies. his increpat omnes
Vocibus. aſt illæ (prohibet reverentia patris)
Aut reticent, aut noſſe negant, reſponſaque matri
Dant lacrimas. quid agat? rurſus ſe victa remittit,
Inque humiles demiſſa preces, Ignoſcite, ſi quid
Intumuit pietas: ſi quid flagrantius actum
Quam decuit miſeram. ſupplex, dejectaque veſtris
Advolvor genibus. liceat cognoſcere ſortem.
Hoc tantum. liceat certos habuiſſe dolores.
Scire peto quæ forma mali: quamcumque dediſtis
Fortunam, ſi nota, feram, fatumque putabo,
Non ſcelus. adſpectum, precor, indulgete parenti.
Non repetam. quæſita manu ſecurus habeto
Quiſquis es. affirmo prædam. deſiſte vereri.
Quod ſi nos aliquo prævenit fœdere raptor;
Tu certe, Latona, refer. confeſſa Diana
Forte tibi. noſti quid ſit Lucina, quis horror
Progenitis, & quantus amor. partuſque tuliſti
Tu geminos: hæc una mihi. ſic crine frueris
Semper Apollineo, ſic me felicior ævum
Mater agas. Largis tunc imbribus ora madeſcunt.
Quid tantum eſt dignum fleri, dignumque taceri?
Hei mihi, diſcedunt omnes. quid vana moraris
Ulterius? non bella palam cæleſtia ſentis?
Quin potius natam pelago terriſque requiris?
Accingar luſtrare diem. per devia rerum
Indefeſſa ferar. nulla ceſſabitur hora.
Non requies, non ſomnus erit, dum pignus ademtum
Inveniam, gremio quamvis mergatur Iberæ
Tethyos, & rubro jaceat vallata profundo.
Non Rheni glacies, non me Rhipæa tenebunt
Frigora: non dubio Syrtis cunctabitur æſtu.
Stat fines penetrare Noti, Boreæque nivalem
Veſtigare domum. primo calcabitur Atlas
Occaſu, facibuſque meis lucebit Hydaſpes.
Impius errantem videat per rura per urbes
Jupiter. extincta ſatietur pellice Juno.
Inſultate mihi: cælo regnate ſuperbi.
Ducite præclarum Cereris de ſtirpe triumphum.
Sic fatur, notæque jugis illabitur Ætnæ,
Noctivago tedas informatura labori.
Lucus erat prope flavum Acin, quem candida præfert
Sæpe mari, pulcroque ſecat Galatea natatu:
Denſus, & innexis Ætnæa cacumina ramis,
Qua libet uſque, tegens. illic poſuiſſe cruentam
Ægida, captivamque pater poſt prælia prædam
Advexiſſe datur. Phlegræis ſilva ſuperbit
Exuviis, totumque nemus victoria veſtit.
Hic patuli rictus: hic prodigioſa Gigantum
Tergora dependent, & adhuc crudele minantur;
Affixæ truncis facies, immaniaque oſſa
Serpentum paſſim cumulis exanguibus albent,
Et rigidæ multo ſuſpirant fulmine pelles,
Nullaque non magni ſe jactat nominis arbor.
Hæc centumgemini ſtrictos Ægeonis enſes
Curvata vix fronte levat. liventibus illa
Exultat Cæi ſpoliis. hæc arma Mimantis
Suſtinet. hos onerat ramos exutus Ophion.
Altior at cunctis abies umbroſaque late
Ipſius Enceladi fumantia geſtat opima
Summi terrigenum Regis, caderetque gravata
Pondere, ni laſſam fulciret proxima quercus.
Inde timor numenque loco, nemoriſque ſenectæ
Parcitur, ætheriiſque nefas nocuiſſe tropæis.
Paſcere nullus oves, nec robora lædere Cyclops
Audet, & ipſe fugit ſacra Polyphemus ab umbra.
Non tamen hoc tardata Ceres. accenditur ultro
Relligione loci, vibratque incerta ſecurim,
Ipſum etiam petitura Jovem. ſuccidere pinus,
Et magis enodes properat proſternere cedros,
Exploratque habiles truncos, rectique tenorem
Stipitis, & certo prætentat brachia niſu.
Sic qui vecturam longinqua per æquora merces
Molitur tellure ratem, vitamque procellis



Digitized by Google

Objectare parat; fagos metitur & alnos,
Et varium rudibus ſilvis accommodat uſum.
Quæ longa eſt, tumidis præbebit cornua velis:
Quæ fortis, malo potior: quæ lenta, favebit
Remigio: ſtagni patiens aptanda carinæ.
Tollebant geminæ capita inviolata cupreſſus
Ceſpite vicino; quales non rupibus Ida
Miratur Simois; quales non divite ripa
Lambit Apollinei nemoris nutritor Orontes.
Germanas adeo credas: ſic frontibus æquis
Adſtant, & ſocio deſpectant vertice lucum.
Hæ placuere faces. pernix invadit utramque
Cincta ſinus, exerta manus, armata bipenni:
Alternaſque ferit, totiſque obnixa trementes
Viribus impellit. pariter traxere ruinam,
Et pariter poſuere comam, campoque recumbunt,
Faunorum Dryadumque dolor. complectitur ambas,
Sicut erant, alteque levat, retroque ſolutis
Crinibus adſcendit faſtigia montis anheli,
Exuperatque æſtus, & nulli pervia ſaxa,
Atque indignantes veſtigia calcat arenas.
Qualis peſtiferas animare ad crimina taxos
Torva Megera ruit; Cadmi ſeu mœnia poſcat,
Sive Thyeſteis properet ſævire Mycenis.
Dant tenebræ Maneſque locum, plantiſque reſultant
Tartara ferratis: donec Phlegethontis ad undam
Conſtitit, & plenos excepit lampade fluctus.
Poſtquam perventum ſcopuli flagrantis in ora;
Protinus arſuras adverſa fronte cupreſſus
Faucibus injecit mediis, lateque cavernas
Texit, & undantem flammarum obſtruxit hiatum.
Compreſſo mons igne tonat, clauſuſque laborat
Mulciber. obducti nequeunt hærere vapores;
Coniferi micuere apices, crevitque favillis
Ætna novis. ſtridunt admiſſo ſulfure rami.
Tum, ne deficerent tantis erroribus ignes,
Semper inocciduos inſopitoſque manere
Juſſit, & arcano perfudit robora ſucco;
Quo Phaethon irrorat equos, quo Luna juvencos.
Jamque ſoporiferas nocturna ſilentia terris
Explicuere vices. laniato pectore longas
Inchoat illa vias, & ſic ingreſſa profatur.
Non tales geſtare tibi, Proſerpina, tedas
Sperabam; ſed vota mihi communia matrum,
Et thalami feſtæque faces, cæloque canendus
Ante oculos Hymenæus erat. ſic Numina fatis
Volvimur, & nullo Lacheſis diſcrimine ſævit?
Quam nuper ſublimis eram, quantiſque procorum
Cingebar ſtudiis! quæ non mihi pignus ob unum
Cedebat numeroſa parens? tu prima voluptas,
Tu poſtrema mihi. per te fœcunda videbar.
O decus, o requies, o grata ſuperbia matris:
Qua geſſi florente Deam: qua ſoſpite nuſquam
Inferior Junone fui: nunc ſqualida, vilis.
Hoc placitum patri. cur autem adſcribimus illum
His lacrimis? ego te, fateor, crudelis ademi;
Quæ te deſerui, ſolamque inſtantibus ultro
Hoſtibus expoſui. raucis ſecura fruebar
Nimirum thiaſis, & læta ſonantibus arvis
Jungebam Phrygios, cum tu raperere, leones.
Accipe, quas merui, pœnas. en ora fatiſcunt
Vulneribus, grandeſque rubent in pectore ſulci.
Immemor en uterus crebro contunditur ictu.
Qua te parte poli, quo te ſub cardine quæram?
Quis monſtrator erit? quæ me veſtigia ducent?
Quis currus? ferus ipſe quis eſt? terræne mariſne
Incola? quæ volucrum deprendam ſigna rotarum.
Ibo, ibo quocumque pedes, quocumque jubebit
Caſus. ſic Venerem quærat deſerta Dione.
Efficietne labor? rurſus te, nata, licebit
Amplecti? manet ille decor? manet ille genarum
Fulgor? an infelix talem fortaſſe videbo,
Qualis nocte venis? qualem per ſomnia vidi?
Sic ait, & prima greſſus molitur ab Ætna;
Exitiique reos flores, ipſumque rapinæ
Deteſtata locum ſequitur diſperſa viarum
Indicia, & pleno rimatur lumine campos,
Inclinatque faces. omnis perit orbita fletu.
Omnibus admugit, quacumque it in æthere, ſulcis.
Annatat umbra fretis, extremaque lucis imago.
Italiam Libyamque ferit. clareſcit Etruſcum
Litus, & accenſo reſplendent æquore Syrtes.
Antra procul Scyllæa petit, canibuſque reductis
Pars ſtupefacta ſilet, pars nondum exterrita latrat.

* * * * *

*Reliqua deſiderantur.*

# GIGANTOMACHIA.

TErra parens quondam cæleſtibus invida regnis,
Titanumque ſimul crebros miſerata dolores,
Omnia monſtrifero complebat Tartara fœtu,
Inviſum genitura nefas: Phlegramque retexit
Tanta prole tumens, & in æthera protulit hoſtes.
Fit ſonus: erumpunt Erebo, necdumque creati
Jam dextras in bella parant, Superoſque laceſſunt,
Stridula volventes gemino veſtigia lapſu.
Palleſcunt ſubito ſtellæ, flectitque rubentes
Phœbus equos, docuitque timor revocare meatus.
Oceanum petit Arctos, inocciduique Triones
Occaſum didicere pati: tum fervida natos
Talibus hortatur genitrix in prælia dictis:
O pubes domitura Deos, quodcumque videtis,
Pugnando dabitur. præſtat victoria mundum.
Sentiat ille meas tandem Saturnius iras.
Agnoſcat, quid Terra poteſt. ſic viribus ullis
Vincor? cur Cybele nobis meliora creavit?
Cur nullus Telluris honos? cur ſemper acerbis
Me damnis urgere ſolet? quæ forma nocendi
Defuit? hinc volucrem vivo ſub pectore paſcit
Infelix Scythica fixus convalle Prometheus.
Hinc Atlantis apex flammantia pondera fulcit,
Et per canitiem glacies aſperrima durat.
Quid dicam Tityon, cujus, ſub vulture ſævo,
Viſcera naſcuntur gravibus certantia pœnis?
Sed vos, o tandem veniens exercitus ultor,

Solvi-

Solvite Titanas vinclis; defendite matrem.
Sunt freta, ſunt montes. noſtris ne parcite membris.
In Jovis exitium telum non eſſe recuſo.
Ite, precor; miſcete polum, reſcindite turres
Sidereas. rapiat fulmen ſceptrumque Typhœeus.
Enceladi juſſis mare ſerviat. alter habenas
Auroræ pro Sole regat. Te Delphica laurus
Stringat Porphyrion, Cirrhæaque templa teneto.
His ubi conſiliis animos eluſit inanes;
Jam credunt viciſſe Deos, mediiſque revinctum
Neptunum traxiſſe fretis. hic ſternere Martem
Cogitat, hic Phœbi laceros divellere crines.
Hic ſibi promittit Venerem, ſperatque Dianæ
Conjugium, caſtamque cupit violare Minervam.
Interea Superos prænuntia convocat Iris,
Qui fluvios, qui ſtagna colunt. cinguntur & ipſi
Auxilio Manes. nec te, Proſerpina, longe
Umbroſæ tenuere fores. Rex ille ſilentum
Lethæo vehitur curru, lucemque timentes
Inſolitam mirantur equi, trepidoque volatu
Spiſſas cæruleis tenebras e naribus efflant.
Ac, velut hoſtilis cum machina terruit urbem,
Undique concurrunt arcem defendere cives:
Haud ſecus omnigenis coeuntia numina formis,
Ad patrias venere domos. tum Jupiter infit:
O numquam peritura cohors. o debita ſemper
Cælo progenies, nulliſque obnoxia fatis;
Cernitis ut noſtrum Tellus conjuret in orbem
Prole nova, dederitque alios interrita partus?
Ergo, quot dederit natos, tot funera matri
Reddamus. longo maneat per ſecula luctu,
Tanto pro numero paribus damnata ſepulcris.
Jam tuba nimborum ſonuit: jam ſigna ruendi
His æther, his terra dedit: confuſaque rurſus
Pro domino Natura timet. diſcrimina rerum
Miſcet turba potens. nunc inſula deſerit æquor:
Nec ſcopuli latuere mari. quot litora reſtant
Nuda? quot antiquas mutarunt flumina ripas?
Hic rotat Æmonium præduris viribus Œten:
Hic juga connixis manibus Pangæa coruſcat.
Hunc armat glacialis Athos: hoc Oſſa movente
Tollitur. hic Rhodopen Hebri cum fonte revellit,
Et ſocias truncavit aquas, ſummaque levatus
Rupe Giganteos humeros irrorat Enipeus.
Subſidit patulis tellus ſine culmine campis,
In natos diviſa ſuos. horrendus ubique
It fragor, & pugnæ ſpatium diſcriminat aer.
Primus terrificum Mavors non ſegnis in agmen
Odryſios impellit equos, quibus ille Gelonos,
Sive Getas turbare ſolet. ſplendentior igni
Aureus ardeſcit clypeus, galeamque nitentes
Arrexere jubæ. tunc concitus enſe Pelorum
Tranſfigit adverſo, femorum qua fine volutus
Duplex ſemiferis connectitur ilibus anguis,
Atque uno ternas animas interficit ictu.
Tum ſuperinſultans avidus languentia curru
Membra terit, multumque rotæ ſparſere cruorem.
Occurrit pro fratre Mimas, Lemnumque calentem
Cum Lare Vulcani ſpumantibus eruit undis.
Et prope torſiſſet, ſi non Mavortia cuſpis
Ante revelato cerebrum fudiſſet ab ore.
Ille viro toto moriens, ſerpentibus imis
Vivit adhuc ſtridore ferox, & parte rebelli
Victorem poſt fata petit. Tritonia virgo
Proſilit, oſtendens rutila cum Gorgone pectus,
Adſpectu contenta ſuo, non utitur haſta.
Nam ſatis eſt vidiſſe ſemel. primumque furentem
Longius in faciem ſaxi Pallanta reformat.
Ille, procul ſubitis fixus ſine vulnere nodis,
Ut ſe letifero ſenſit dureſcere viſu,
(Et ſteterat jam pene lapis) Quo vertimur? inquit:
Quæ ſerpit per membra ſilex? qui torpor inertem
Marmorea me peſte ligat? Vix pauca locutus,
Quod timuit, jam totus erat, ſævuſque Damaſtor,
Ad depellendos jaculum dum quæreret hoſtes,
Germani rigidum miſit pro rupe cadaver.
Hic vero interitum fratris miratus Echion,
Inſcius auctorem dum vult tentare nocendo,
Te, Dea, reſpexit, ſolam quam cernere nulli
Bis licuit. meruit ſublata audacia pœnas,
Et didicit cum morte Deam. ſed turbidus ira
Palleneus oculis adverſa tuentibus atrox
Ingreditur, cæcaſque manus in Pallada tendit.
Hunc mucrone ferit Dea cominus: ac ſimul angues
Gorgoneo riguere gelu, corpuſque per unum
Pars moritur ferro, partes periere videndo.
Ecce autem medium ſpiris dilapſus in æquor
Porphyrion trepidam conatur rumpere Delon,
Scilicet ad ſuperos ut torqueat improbus axes.
Horruit Ægæus: ſtagnantibus exilit antris
Longævo cum patre Thetis, deſertaque manſit
Regia Neptuni, famulis veneranda profundis.
Exclamant placidæ Cynthi de vertice Nymphæ:
Nymphæ, quæ rudibus Phœbum docuere ſagittis
Errantes agitare feras, primumque gementi
Latonæ ſtruxere torum, cum lumina cæli
Parturiens geminis ornaret fœtibus orbem.
Implorat Pæana ſuum conterrita Delos,
Auxiliumque rogat. Si te gratiſſima fudit
In noſtros Latona ſinus, ſuccurre precanti.
En iterum convulſa feror.

* * *

*Reliqua deſiderantur.*

---

## ΚΛΑΥΔΙΑΝΟΥ

### ἐκ τῆς γιγαντομαχίας.

Κύπρις δ' οὔτε βέλος φέρεν, οὐδ' ὅπλον ἀλλ' ἐκόμιζεν.
Ἀγλαΐην θεμένη γὰρ ἐπ' ὄμμασιν ἄγγελον αὐδήν.
Πρῶτα μὲν ἀπλεκέας περόνη διακρίνατο χαίτας,
Καὶ πλικτὰς ἔσφιγξε πυκνῷ περιπλέγματι σειράς,
Στίλβεϊ δ' ὀφθαλμῶν ἐρατοὺς ὑπογράψατο κανθούς,
Λεπτὰς εὐανέμοιο ῥαφὰς χαλάσασα χιτῶνας.
Πορφυρέων δ' οὐ κρύπτεν ὑφ' εἵμασιν ἄνθεα μαζῶν.
Ὄμματος εἰς ἄγρην ὡπλισμένη. εἶχε γὰρ αὐτὴ
Πλέγμα κόρυν, δόρυ μαζὸν, ὀφρῦν βέλος, ἀσπίδα κάλλος,
Ὅπλα μέλη, θέλγητρον ἐν ἄλγεσιν. εἰ δέ τις αὐτῇ
Ὄμμα βάλῃ, δεδμητο.



Digitized by Google

# EPISTOLÆ.

## *Deprecatio ad Hadrianum, Præfectum Prætorio.*

USque adeone tuæ producitur impetus iræ?
Nullus erit finis lacrimis? ſubitiſne favorem
Permutas odiis? quo mens ignara nocendi,
Quo ſenſus abiere pii? tantumne licebit
Invidiæ? tantum ſtrepitus valuere maligni?
Me dolor incautum, me lubrica duxerit ætas,
Me tumor impulerit, me devius egerit ardor:
Te tamen haud decuit paribus concurrere telis.
Humanæ Superos numquam tetigere querelæ,
Nec vaga ſecurum penetrant convitia cælum.
Exceſſit jam pœna modum. concede jacenti.
En adſum, & veniam, confeſſus crimina, poſco.
Manibus Hectoreis atrox ignovit Achilles.
Ultrices Furias matris placavit Oreſtes.
Reddidit Alcides Priamo, quas ceperat, arces.
Pellæum juvenem Regum flexere ruinæ;
Darium famulis manibus doluiſſe peremptum
Fertur, & ingenti ſolatus fata ſepulcro:
Tradita captivo ſpatioſior India Poro.
Conditor hic patriæ. ſic hoſtibus ille pepercit.
Hunc virtus tua digna ſequi. quemcumque Deorum
Læſimus, inſultet jugulo, paſcatque furorem.
Gratia defluxit. ſequitur feralis egeſtas.
Deſolata domus. caris ſpoliamur amicis.
Hunc tormenta necant: hic undique truditur exul.
Quid ſupereſt damnis? quæ ſæva pericula reſtant?
Prætereunt ſubjecta feræ: mortiſque facultas
Emollit rabiem prædæ: torvique leones,
Quæ ſtraviſſe valent, eadem proſtrata relinquunt:
Nec niſi bellantis gaudet cervice juvenci
Nobiliore fames. ſecuit naſcentia fata
Livor, & ingeſto turbavit gaudia luctu.
Jam jam ſuppliciis feſſos, humileſque ſerenus
Reſpice. quid tanta dignaris mole clientem?
In brevibus numquam ſeſe probat Æolus antris:
Nec capit anguſtus Boreæ certamina collis.
Alpes ille quatit, Rhodopeia culmina laſſat.
Incubuit numquam cæleſtis flamma ſalictis,
Nec parvi frutices iram meruere Tonantis.
Ingentes quercus, annoſas fulminat ornos.
Hoc pro ſupplicibus ramis, pro fronde Minervæ,
Hoc carmen pro ture damus. miſerere tuorum.
Me, precor, heu me redde mihi! gravibuſque medere
Vulneribus, vitamque jube famamque reverti.
Quæ per te cecidit, per te fortuna reſurgat.
Sanus Achillea remeavit Telephus haſta;
Cujus pertulerat vires, & ſenſit in uno
Letalem placidamque manum. medicina per hoſtem
Contigit, & pepulit, quos fecerat ipſe, dolores.
Quod ſi nec precibus, fletu nec frangeris ullo,
Eripe calcatis non proſpera cingula Muſis.
Eripe militiam. comitem me pelle ſodalis.
Scilicet inſignes de paupere vate triumphos!
Scilicet egregiis ornabere victor opimis!
Irruat in miſeros cognata potentia cives.
Audiat hoc commune ſolum, longeque carinis
Nota Pharos, flentemque attollens gurgite vultum
Noſtra gemat Nilus numeroſis funera ripis.

## *Ad Serenam.*

ORphea cum primæ ſociarent lumina tedæ,
  Ruraque compleret Thracia feſtus Hymen:
Certavere feræ picturatæque volucres,
  Dona ſuo vati quæ potiora darent.
Quippe antri memores, cautes ubi ſæpe ſonoræ
  Præbuerant dulci mira theatra lyræ,
Caucaſeo cryſtalla ferunt de vertice lynces;
  Gryphes Hyperborei pondere fulva ſoli.
Furatæ Veneris prato per inane columbæ
  Florea connexis ſerta tulere roſis,
Fractaque nobilium ramis electra ſororum
  Cycnus oloriferi vexit ab amne Padi.
Et Nilo Pygmæa grues poſt bella remenſo
  Ore legunt rubri germina cara maris.
Venit & extremo Phœnix longævus ab Euro,
  Apportans unco cinnama rara pede.
Nulla avium pecudumque fuit, quæ ferre negaret
  Vectigal meritæ connubiale lyræ.
Tunc opibus, totoque Heliconis ſedula regno
  Ornabat propriam Calliopea nurum.
Ipſam præterea dominam ſtellantis Olympi
  Ad nati thalamos auſa rogare parens.
Nec ſprevit Regina Deum, vel matris honore,
  Vel juſto vatis ducta favore pii.
Qui ſibi carminibus toties luſtraverat aras,
  Junonis blanda numina voce canens,
Præliaque altiſoni referens Phlegræa mariti,
  Titanum fractas Enceladique minas:
Ilicet adventu noctem dignata jugalem
  Addidit augendis munera ſacra toris:
Munera mortales non admittentia cultus:
  Munera, quæ ſolos fas habuiſſe Deos.
Sed quod Threicio Juno placabilis Orphei,
  Hoc poteris votis eſſe, Serena, meis.
Illius expectent famulantia ſidera nutum:
  Sub pedibus regitur terra fretumque tuis.
Non ego, cum peterem ſolenni more procorum,
  Promiſi gregibus paſcua plena meis:
Nec quod mille mihi lateant ſub palmite colles,
  Fluctuet & glauca pinguis oliva coma:
Nec quod noſtra Ceres numeroſa falce laboret,
  Auratæque ferant culmina celſa trabes.
Suffecit mandaſſe Deam, tua litera nobis
  Et pecus, & ſegetes, & domus ampla, fuit.
Inflexit ſoceros, & majeſtate petendi
  Texit pauperiem nominis umbra tui.
Quid non perficeret ſcribentis voce Serenæ
  Vel genius regni, vel pietatis amor?
Atque utinam ſub luce tui contingeret oris,
  Conjugis & caſtris, & ſolio generi,
Optatum celebrare diem! me jungeret auſpex
  Purpura; me ſancto cingeret aula choro!
Et, mihi quam ſcriptis deſponderat ante, puellam
  Conjugis eadem pronuba dextra daret!
Nunc medium quoniam votis majoribus æquor
  Invidet; & Lybicæ diſſidet ora plagæ:
Saltem abſens, Regina, fave, redituſque ſecundos
  Annue ſidereo læta ſupercilio.
Terrarum tu pande vias: tu mitibus Euris
  Æquora pacari proſperiora jube.
Ut tibi Pierides, doctumque fluens Aganippe,
  Debita ſervato vota cliente canant.

*Ad Olybrium.*

Quid rear, aſſatus quod non mihi dirigis ullos,
Nec redit alterno pollice ducta ſalus?
Scribendine labor? ſed, quæ tam prona facultas,
Carmina ſeu fundis, ſeu Ciceroná tonas?
Cedere divitiis animi fortuna fatetur,
Et tantas oris copia vincit opes.
An rarus, qui ſcripta ferat? quin tempore nullo
Ceſſant Flaminiæ pulverulenta viæ.
Cum fluat ingenium, cum ſit qui dicta reportet;
Quæ, niſi contemnor, cauſa relicta tibi?
Deſpicis ergo tuum, ſi fas eſt credere, vatem;
Perfidus & ſpatio debilitatur amor?
Excidimuſne tibi? lucem jam condet Hydaſpes
Et Tarteſſiaco, Sol, oriere vado:
Candeſcet Geticis Meroe converſa pruinis,
Claraque ſe vetito proluet Urſa mari:
Et ſi jam noſtros faſtidit Olybrius ignes,
Conſtat Oreſteam nil valuiſſe fidem.
Quin, age, rumpe moras, remoraturuſque ſodalem
Abſens eloquio fertiliora doce.
Crebraque facundos feſtinet littera curſus,
Labris atque animis inſinuanda meis.
Dignatus tenui Cæſar ſcripſiſſe Maroni:
Et tibi dedecori non mea Muſa. Vale.

*Ad Probinum, ut ſcribat.*

Quem, precor, inter nos habitura ſilentia finem?
Quando dabit caras littera grata vices?
Me timidum, vel te potius dixiſſe ſuperbum
Convenit? alterius crimen utrumque tenet.
Transfluxere dies, & dum ſcripſiſſe priorem
Pœnitet, æternas itur in uſque moras.
Sed quid agam? cœpiſſe vetat reverentia veſtri.
Hinc amor hortatur ſcribere. vincat amor.
Fors juvat audentes, Cei ſententia vatis.
Hac duce non dubitem te reticente loqui.
Audax ut, ſiquidem penitus peccaſſe videbor,
Arguar, ingrati non ſubiturus onus.
Romanos bibimus primum te Conſule fontes,
Et Latiæ ceſſit Graia Thalia togæ;
Incipienſque tuis a faſcibus omnia cœpi,
Fataque debebo poſteriora tibi.
Ergo laceſſitus tandem reſcribe roganti;
Et patria florens ſorte, Probine, vale.

*Ad Gennadium ex Proconſule.*

Italiæ commune decus, Rubiconis amœni
Incola, Romani fama ſecunda fori:
Graiorum populis, & noſtro cognite Nilo.
Utraque gens faſces horret, amatque tuos.
Carmina jejunas poſcis ſolantia fauces?
Teſtor amicitiam, nulla fuiſſe domi.
Nam mihi mox nidum pennis confiſa relinquunt,
Et Lare contemto non reditura volant.

# EIDYLLIA.

## *PHŒNIX.*

Oceani ſummo circumfluus æquore lucus
Trans Indos Eurumque viret, qui primus anhelis
Sollicitatur equis, vicinaque verbera ſentit,
Humida toranti reſonant cum limina curru,
Unde rubet ventura dies, longeque coruſcis
Nox afflata rotis refugo palleſcit amictu.
Hæc fortunatus nimium Titanius ales
Regna colit, ſoluſque plaga defenſus iniqua
Poſſidet intactas ægris animalibus oras;
Sæva nec humani patitur contagia mundi:
Par volucer Superis: ſtellas qui vividus æquat
Durando, membriſque terit redeuntibus ævum,
Non epulis ſaturare famem, non fontibus ullis
Aſſuetus prohibere ſitim: ſed purior illum
Solis fervor alit, ventoſaque pabula libat
Tethyos, innocui carpens alimenta vaporis.
Arcanum radiant oculi jubar. igneus ora
Cingit honos. rutilo cognatum vertice ſidus
Attollit criſtatus apex, tenebraſque ſerena
Luce ſecat: Tyrio pinguntur crura veneno.
Antevolant Zephyros pennæ, quas cærulus ambit
Flore color, ſparſoque ſuper diteſcit in auro.
Hic neque concepto fœtu, nec ſemine ſurgit;
Sed pater eſt proleſque ſui, nulloque creante
Emeritos artus fœcunda morte reformat,
Et petit alternam totidem per funera vitam.
Namque ubi mille vias longinqua retorſerit æſtas,
Tot ruerint hiemes, toties ver curſibus actum,
Quas tulit autumnus, dederit cultoribus umbras:
Tum multis gravior tandem ſubjungitur annis,
Luſtrorum numero victus. ceu laſſa procellis
Ardua Caucaſeo nutat de vertice pinus
Seram ponderibus pronis tractura ruinam.
Pars cadit aſſiduo flatu: pars imbre pereſa
Rumpitur: arripuit partem vitioſa vetuſtas.
Jam breve decreſcit lumen, languetque ſenili
Segnis ſtilla gelu: qualis cum forte tenetur
Nubibus, & dubio vaneſcit Cynthia cornu.
Jam ſolitæ medios alæ tranſcurrere nimbos,
Vix ima tolluntur humo. tunc conſcius ævi
Defuncti, reducique parans exordia formæ,
Arentes tepidis de collibus eligit herbas,
Et cumulum texens pretioſa fronde Sabæum
Componit buſtumque ſibi partumque futurum.
Hic ſedet, & blando Solem clangore ſalutat
Debilior, miſcetque preces, ac ſupplice cantu
Præſtatura novas vires incendia poſcit.
Quem procul adductis vidit cum Phœbus habenis,
Stat ſubito, dictiſque pium ſolatur alumnum:
O ſenium poſiture rogo, falſiſque ſepulcris
Natales habiture vices, qui ſæpe renaſci
Exitio, proprioque ſoles pubeſcere leto,
Accipe principium rurſus, corpuſque coactum

Delere

Deſere. mutata melior procede figura.
Hæc fatus, propere flavis e crinibus unum
Concuſſa cervice jacit, miſſoque volentem
Vitali fulgore ferit. jam ſponte crematur,
Ut redeat, gaudetque mori feſtinus in ortum.
Fervet odoratus telis cæleſtibus agger,
Conſumitque ſenem. nitidos ſtupefacta juvencos
Luna premit, pigroſque polus non concitat axes.
Parturiente rogo curas natura laborat,
Æternam ne perdat avem, flammaſque fideles
Amovet, ut rerum decus immortale remittant.
Continuo diſperſa vigor per membra volutus
Æſtuat, & venis recidivus ſanguis inundat.
Victuri cineres nullo cogente moveri
Incipiunt, plumaque rudem veſtire favillam.
Qui fuerat genitor, natus nunc proſilit idem,
Succeditque novus. geminæ confinia vitæ
Exiguo medius diſcrimine ſeparat ignis.
Protinus ad Nilum Manes ſacrare paternos,
Auctoremque globum Phariæ telluris ad oras
Ferre juvat. velox alienum tendit in orbem,
Portans gramineo clauſum velamine funus.
Innumeræ comitantur aves, ſtipantque volantem
Alituum ſuſpenſa cohors. exercitus ingens
Obnubit vario late convexa meatu.
Nec quiſquam tantis e millibus obvius audet
Ire duci: ſed regis iter fragrantis adorant.
Non ferus accipiter, non armiger ipſe Tonantis
Bella movent. commune facit reverentia fœdus.
Talis barbaricas flavo de Tigride turmas
Ductor Parthus agit: gemmis & divite cultu
Luxurians ſertis apicem regalibus ornat.
Auro frenat equum, perfuſam murice veſtem
Aſſyria ſignatur acu, tumiduſque regendo
Celſa per famulas acies ditione ſuperbit.
Clara per Ægyptum placidis notiſſima ſacris
Urbs Titana colit, centumque acclinę columnis
Invehitur templum Thebæo monte revulſis.
Illic, ut perhibent, patriam de more reponit
Congeriem, vultumque Dei veneratus herilem
Jam flammæ commendat onus: jam deſtinat aris
Semina relliquiaſque ſui. myrrhata relucent
Limina. divino ſpirant altaria fumo,
Et Peluſiacas productus aduſque paludes
Indus odor penetrat nares, completque ſalubri
Tempeſtate viros, & nectare dulcior aura
Oſtia nigrantis Nili ſeptena vaporat.
O felix, hæreſque tui, quo ſolvimur omnes,
Hoc tibi ſuppeditat vires. præbetur origo
Per cinerem. moritur te non pereunte ſenectus.
Vidiſti quodcumque fuit. te ſecula teſte
Cuncta revolvuntur. noſti quo tempore pontus
Fuderit elatas ſcopulis ſtagnantibus undas:
Quis Phaethonteis erroribus arſerit annus.
Et clades te nulla rapit, ſoluſque ſuperſtes
Edomita tellure manes. non ſtamina Parcæ
In te dura legunt: non jus habuere nocendi.

## HYSTRIX.

AUdieram, memorande, tuas, Stymphale, volucres
Spicula vulnifico quondam ſparſiſſe volatu:
Nec mihi credibilis ferratæ fabula pinnæ
Viſa diu. datur ecce fides, & cognitus Hyſtrix
Herculeas affirmat aves. os longius illi
Aſſimilat porcum. mentitæ cornua ſetæ
Summa fronte rigent. oculis rubet igneus ardor.
Parva ſub hirſuto catuli veſtigia dorſo.
Hanc tamen exiguam miro natura tueri
Præſidio dignata feram. ſtat corpore toto
Sylva minax, jaculiſque rigens in prælia creſcit
Picturata ſeges, quorum cute fixa tenaci
Altera ſubtraxit, alternanteſque colorum
Tincta vices, ſpatiis internigrantibus, exit
In ſolidæ ſpeciem pinnæ, tenuataque furtim
Lævis in extremum ſeſe producit acumen.
Sed non hæc acies ritu ſylveſtris echini
Fixa manet. crebris propugnat jactibus ultro,
Et longe ſua membra tegit, tortumque per auras
Evolat excuſſo nativum miſſile tergo.
Interdum fugiens Parthorum more ſequentem
Vulnerat. interdum, poſitis velut ordine caſtris,
Terrificum denſa mucronem verberat unda,
Et conſanguineis haſtilibus aſperat armos.
Militat omne feræ corpus, vibrataque rauco
Terga fragore ſonant. ſtimulis accenſa tubarum
Agmina collatis credas confligere ſignis.
Tantus in anguſto ſtrepitus furit. additur armis
Calliditas, parcuſque ſui timor, iraque numquam
Prodiga telorum, caute contenta minari,
Nec niſi ſervandæ jactus impendere vitæ.
Error abeſt, certum ſollertia deſtinat ictum,
Nil ſpatio fallente modum: ſervatque tenorem
Mota cutis, doctique regit conamina niſus.
Quid labor humanus tantum ratione ſagaci
Proficit? eripiunt trucibus Gortynia capris
Cornua. ſubjectis eadem lenteſcere cogunt
Ignibus. intendunt taurinos viſcere nervos.
Inſtruitur pinnis, ferroque armatur arundo.
Ecce brevis propriis munitur bellua telis,
Externam nec quærit opem. fert omnia ſecum.
Se pharetra, ſeſe jaculo, ſeſe utitur arcu.
Unum animal cunctas bellorum poſſidet artes.
Quod ſi omnis noſtræ paullatim induſtria vitæ
Fluxit ab exemplis; quidquid procul appetit hoſtem,
Hinc reor inventum: morem hinc traxiſſe Cydonas
Bellandi, Parthoſque retro didiciſſe ferire,
Prima ſagittiferæ pecudis documenta ſecutos.

## TORPEDO.

QUis non indomitam diræ Torpedinis artem
Audiit, & merito ſignatas nomine vires?
Illa quidem mollis, ſegnique obnoxia tractu
Reptat, & attritis vix languida ſerpit arenis.
Sed latus armavit gelido natura veneno,
Et frigus, quo cuncta rigent animata, medullis
Miſcuit, & proprias hyemes per viſcera duxit.
Naturam juvat ipſa dolis, & conſcia ſortis
Utitur ingenio, longeque extenta per algas
Hac confiſa jacet, ſucceſſu læta reſurgit,
Et vivos impune ferox depaſcitur artus.
Si quando veſtita cibis incautior æra
Hauſerit, & curvis frenari ſenſerit hamis;
Non fugit, aut vano conatur vellere morſu:
Sed propius nigræ jungit ſe callida ſetæ;
Et meminit captiva ſui, longeque per undas
Pigra veneratis effundit flamina venis.
Per ſetam vis alta meat, fluctuſque relinquit
Abſentem tentura virum. metuendus ab imis
Emicat horror aquis, & pendula fila ſecutus
Tranſit arundineos arcano frigore nodos,

Victricemque ligat concreto ſanguine dextram.
Damnoſum piſcator onus prædamque rebellem
Jactat, & amiſſa redit exarmatus avena.

## *NILUS.*

FElix, qui Pharias proſcindit vomere terras.
Nubila non ſperat tenebris condentia cælum;
Nec graviter flantes pluviali frigore Coros
Invocat, aut arcum variata luce rubentem.
Ægyptos ſine nube ferax, imbreſque ſerenos
Sola tenet, ſecura poli, non indiga venti:
Gaudet aquis, quas ipſa vehit, Niloque redundant:
Qui rapido tractu mediis elatus ab antris,
Flammigeræ patiens zonæ Cancrique calentis,
Fluctibus ignotis noſtrum procurrit in orbem,
Secreto de fonte cadens, qui ſemper inani
Quærendus ratione latet; nec contigit ulli
Hoc vidiſſe caput. fertur ſine teſte creatus,
Flumina profundens alieni conſcia cæli.
Inde vago lapſu Libyam diſperſus in omnem
Æthiopum per mille ruit nigrantia regna,
Et loca continuo Solis damnata vapore
Irrorat, populiſque ſalus ſitientibus errat,
Per Meroen, Blemyaſque feros, atramque Syenen.
Hunc bibit infrenis Garamas, domitorque ferarum
Girrhæus, qui vaſta colit ſub rupibus antra,
Qui ramos ebeni, qui dentes vellit eburnos;
Et gens compoſitis crinem vallata ſagittis.
Nec vero ſimiles cauſas creſcentibus undis,
Aut tempus, meruit. glacie non ille ſoluta,
Nec circumfuſo ſcopulis exuberat imbre.
Nam cum triſtis hyems alias produxerit undas,
Tunc Nilum retinent ripæ. cum languida ceſſant
Flumina, tunc Nilus mutato jure tumeſcit.
Quippe quod ex omni fluvio ſpoliaverit æſtas,
Hoc Nilo natura refert, totumque per orbem
Collectæ partes unum revocantur in amnem.
Quoque die Titana Canis flagrantior armat,
Et rapit humores madidos, venaſque calore
Compeſcit, radiiſque potentibus æſtuat axis;
Nilo bruma vehit contraria tempora mundo.
Defectis ſolitum referens cultoribus æquor
Effluit Ægeo ſtagnantior, acrior alto
Ionio, ſeſeque patentibus explicat arvis.
Fluctuat omnis ager. remis ſonuere novales
Sæpius, æſtivo jaceat cum forte ſopore,
Cernit cum ſtabulis armenta natantia paſtor.

* * * * * *
* * *

## *MAGNES.*

QUiſquis ſollicita mundum ratione ſecutus
Semina rimatur rerum, quo Luna laboret
Defectu, quæ cauſa jubet palleſcere ſolem,
Unde rubeſcentes ferali crine cometæ,
Unde fluant venti, trepidæ quis viſcera terræ
Concutiat motus, quis fulgura ducat hiatus,
Unde tonent nubes, quo lumine floreat arcus:
Hæc mihi quærenti, ſi quid deprendere veri
Mens valet, expediam. lapis eſt cognomine Magnes,
Decolor, obſcurus, vilis. non ille repexam
Cæſariem Regum, nec candida virginis ornat
Colla, nec inſigni ſplendet per cingula morſu:
Sed nova ſi nigri videas miracula ſaxi,
Tum pulcros ſuperat cultus, & quidquid Eois
Indus litoribus rubra ſcrutatur in alga.
Nam ferro meruit vitam, ferrique rigore
Veſcitur. hoc dulces epulas, hoc pabula novit.
Hinc proprias renovat vires: hinc fuſa per artus
Aſpera ſecretum ſervant alimenta vigorem.
Hoc abſente perit. triſti morientia torpent
Membra fame, venaſque ſitis conſumit apertas.
Mavors, ſanguinea qui cuſpide verberat urbes,
Et Venus, humanas quæ laxat in otia curas,
Aurati delubra tenent communia templi.
Effigies non una Deis: ſed ferrea Martis
Forma nitet, Venerem magnetica gemma figurat.
Illis connubium celebrat de more ſacerdos.
Ducit flamma choros. feſta frondentia myrto
Limina cinguntur, roſeiſque cubilia ſurgunt
Floribus, & thalamum dotalis purpura velat.
Hic mirum conſurgit opus. Cytherea maritum
Sponte rapit, cælique toros imitata priores
Pectora laſcivo flatu Mavortia nectit,
Et tantum ſuſpendit onus, galeaque lacertos
Implicat, & vivis totum complexibus ambit.
Ille laceſſitus longo ſpiraminis actu
Arcanis trahitur gemma de conjuge nodis.
Pronuba fit natura Deis, ferrumque maritat
Aura tenax. ſubitis ſociantur Numina furtis.
Quis calor infundit geminis alterna metallis
Fœdera? quæ duras jungit concordia mentes?
Flagrat anhela ſilex, & amicam ſaucia ſentit
Materiam, placidoſque chalybs cognoſcit amores.
Sic Venus horrificum belli compeſcere Regem,
Et vultu mollire ſolet, cum ſanguine præceps
Æſtuat, & ſtrictis mucronibus aſperat iras.
Sola feris occurrit equis, ſolvitque tumorem
Pectoris, & blando præcordia temperat igni.
Pax animo tranquilla datur, pugnaſque calentes
Deſerit, & rutilas declinat in oſcula criſtas.
Quæ tibi, ſæve puer, non eſt permiſſa poteſtas?
Tu magnum ſuperis fulmen, cæloque relicto
Fluctibus in mediis cogis mugire Tonantem.
Jam gelidas rupes, vivoque carentia ſenſu
Membra feris. jam ſaxa tuis obnoxia telis,
Et lapides ſuus ardor agit, ferrumque tenetur
Illecebris, rigido regnant in marmore flammæ.

## *APONUS.*

FOns, Antenoreæ vitam qui porrigis urbi,
Fataque vicinis noxia pellis aquis,
Cum tua vel mutis tribuant miracula vocem,
Cum tibi Phœbeus carmina dictet honos,
Et ſit nulla manus, cujus non pollice ductæ
Teſtentur memores proſpera vota notæ;
Nonne reus Muſis pariter Nymphiſque tenebor,
Si tacitus ſoli prætereare mihi?
Indictum neque enim fas eſt taciturnaque relinqui
Hunc, qui tot populis pervolat ora, locum.
Alto colle minor: planis erectior arvis,
Conſpicuo clivus molliter orbe tumet.
Ardentis fœcundus aquæ, quacumque cavernas
Perforat, offenſo truditur igne, latex.
Spirat putre ſolum, concluſaque ſubter anhelo
Pumice limoſas perforat unda vias.
Humida flammarum regio. Vulcania terræ
Ubera, ſulfureæ fervida regna plagæ.
Quis ſterilem non credat humum? fumantia vernant
Paſcua: luxuriat gramine cocta ſilex.

Et

Digitized by Google

Et cum ſic rigidæ cautes fervore liqueſcant,
Contemtis audax ignibus herba viret.
Præterea grandes effoſſo marmore ſulci
Saucia longinquo limite ſaxa ſecant.
Herculei (ſic fama refert) monſtratur aratri
Semita, vel catus vomeris egit opus.
In medio pelagi late flagrantis imago,
Cærulus immenſo panditur ore lacus,
Ingenti fuſus ſpatio: ſed major in altum
Intrat, & arcanæ rupis inane ſubit
Denſus nube ſua, tactuque immitis, & hauſtu:
Sed vitreis idem lucidus uſque vadis.
Conſuluit natura ſibi, ne merſa lateret,
Admiſitque oculos, quo vetat ire calor.
Turbidus impulſu venti cum ſpargitur aer,
Glaucaque fumiferæ terga ſerenat aquæ.
Tunc omnem liquidi vallem mirabere fundi:
Tunc veteres haſtæ regia dona micant:
Quas inter nigræ tenebris obſcurus arenæ
Diſcolor abruptum flumen hiatus agit.
Apparent infra latebræ, quas gurges opacus
Implet, & abſtruſus ducit in antra ſinus.
Tunc montis ſecreta patent; qui flexus in arcum
Æquora pendenti margine ſumma ligat.
Viva coronatos adſtringit ſcena vapores,
Et levis exili cortice terra natat,
Calcantumque oneri numquam ceſſura virorum
Suſtentat trepidum fida ruina pedem.
Facta manu credas, ſic leves circuit oras
Ambitus, & tenuis perpetuuſque riget.
Hærent ſtagna lacu plenas æquantia ripas,
Præſcriptumque timent tranſiluiſſe modum:
Quod ſuperat, fluvius devexa rupe volutus
Egerit, & campi dorſa recurva petit.
Devehit exceptum nativo ſpina meatu.
In patulas plumbi labitur inde vias.
Nullo cum ſtrepitu madidiſque infecta favillis
Deſpumat niveum fiſtula cana ſalem.
Multifidas diſpergit opes, artemque ſecutus
Qua juſſere manus, mobile torquet iter,
Et junctos rapido pontes ſubtermeat æſtu,
Afflatoſque vago temperat igne tholos.
Acrior interius rauci cum murmure ſaxi
Spumeus eliſo pellitur amne vapor.
Hinc pingues repetunt feſſi ſudore lacunas:
Frigora aquis longæ blanda dedere moræ.
Salve Pæoniæ largitor nobilis undæ:
Dardanii ſalve gloria magna ſoli:
Publica morborum requies, commune medentum
Auxilium, præſens numen, inemta ſalus.
Seu ruptis inferna ruunt incendia ripis,
Et noſtro Phlegethon devius orbe calet:
Sulfuris in venas gelidus ſeu decidit amnis,
Accenſuſque fluit, quod manifeſtat odor:
Sive pari flammas undarum lance rependens,
Arbiter in fœdus mons elementa vocat:
Ne cedant ſuperata ſibi; ſed legibus æquis
Alterius vires poſſit utrumque pati:
Quidquid erit cauſæ, quocumque emitteris ortu,
Non ſine conſilio currere certa fides.
Quis caſum meritis adſcribere talibus audet?
Quis negat auctores hæc ſtatuiſſe Deos?
Ille pater rerum, qui ſecula dividit aſtris,
Inter prima poli te quoque ſacra dedit,
Et fragilem noſtri miſeratus corporis uſum
Telluri medicas fundere juſſit aquas,
Parcarumque colos exoratura ſeveras
Flumina laxatis emicuere jugis.
Felices, proprium qui te meruere, coloni,
Fas quibus eſt Aponon juris habere ſui.
Non illis terrena lues, corrupta nec Auſtri
Flamina, nec ſævo Sirius igne nocet.
Sed quamvis Lacheſis letali ſtamine damnet,
Inde ſibi fati proſperiora petunt.
Quod ſi forte malus membris exuberat humor,
Languida vel nimio viſcera felle virent,
Non venas reſerant, nec vulnere vulnera ſanant,
Pocula nec triſti gramine miſta bibunt.
Amiſſum lymphis reparant impune vigorem,
Pacaturque ægro luxuriante dolor.

### *De piis fratribus, & eorum ſtatuis, quæ ſunt apud Catinam.*

ADſpice ſudantes venerando pondere fratres,
Divino meritos ſemper honore coli.
Juſta quibus rapidæ ceſſit reverentia flammæ,
Et mirata vagas reppulit Ætna faces.
Complexi manibus fultos cervice parentes,
Attollant vultus, accelerentque gradus.
Grandævi gemina ſublimes prole feruntur,
Et cara natos implicuere mora.
Nonne vides, ut ſæva ſenex incendia monſtret?
Ut trepido genitrix invocet ore Deos?
Erexit formido comam, perque omne metallum
Fuſus in attonito palluit ore tremor.
In juvenum membris animoſus cernitur horror,
Atque oneri metuens, impaviduſque ſui.
Rejecta vento chlamydes. dextram exerit ille,
Contentus læva ſuſtinuiſſe patrem.
Aſt illi duplices in nodum colligit ulnas
Cautior in ſexu debiliore labor.
Hoc quoque præteriens oculis ne forte relinquas,
Artificis tacitæ quod meruere manus.
Nam conſanguineos eadem cum forma figuret,
Hic propior matri ſit tamen, ille patri.
Diſſimiles animos ſolertia temperat artis.
Alter in alterius redditur ore parens.
Et nova germanis paribus diſcrimina præbens,
Diviſit vultus cum pietate faber.
O bene naturæ memores, documenta ſupernæ
Juſtitiæ, juvenum lumina, vota ſenum:
Qui ſpretis opibus medios properaſtis in ignes
Nil præter ſanctam tollere canitiem.
Haud equidem immerito tanta virtute repreſſas
Enceladi fauces obriguiſſe reor.
Ipſe redundantem frenavit Mulciber Ætnam,
Læderet exempli ne monumenta pii.
Senſerunt elementa fidem. pater affuit æther,
Terraque maternum ſedula juvit onus.
Quod ſi notus amor provexit in aſtra Laconas,
Æneam Phrygio raptus ab igne pater:
Si vetus Argolicos illuſtrat gloria fratres,
Qui ſua materno colla dedere jugo;
Cur non Amphinomo, cur non tibi, fortis Anapi,
Æternum Siculus templa dicavit honos?
Plura licet ſummæ dederit Trinacria laudi,
Noverit hoc majus ſe genuiſſe nihil:
Nec doleat damnis, quæ devius intulit ardor:
Nec gemat exuſtas igne furente domos.
Non potuit pietas flamma ceſſante probari.
Emtum eſt ingenti clade perenne decus.

EPI-

Digitized by Google

# EPIGRAMMATA.

*De Mulabus Gallicis.*

ADſpice morigeras Rhodani torrentis alumnas
Imperio nexas, imperioque vagas,
Diſſona quam varios flectant ad murmura curſus,
Et certas adeant voce regente vias:
Quamvis quæque ſibi longis diſcurrat habenis,
Et pateant duro libera colla jugo;
Ceu conſtricta tamen ſervit, patienſque laborum
Barbaricos docili concipit aure ſonos.
Abſentis longinqua valent præcepta magiſtri,
Frenorumque vicem lingua virilis agit.
Hæc procul anguſtat ſparſas, ſpargitque coactas,
Hæc ſiſtit rapidas; hæc properare facit.
Læva jube? lævo deducunt limite greſſum.
Mutavit ſtrepitum? dexteriora petunt.
Nec vinclis famulæ, nec libertate feroces,
Exutæ laqueis, ſub ditione tamen.
Conſenſuque pares, & fulvis pellibus hirtæ
Eſſeda concordes multiſonora trahunt.
Miraris, ſi voce feras pacaverit Orpheus,
Cum pronas pecudes Gallica verba regant?

*De ſene Veronenſi, qui ſuburbium numquam egreſſus eſt.*

FElix, qui patriis ævum tranſegit in agris,
Ipſa domus puerum quem videt, ipſa ſenem:
Qui baculo nitens, in qua reptavit arena,
Unius numerat ſecula longa caſæ.
Illum non vario traxit fortuna tumultu,
Nec bibit ignotas mobilis hoſpes aquas.
Non freta mercator tremuit, non claſſica miles:
Non rauci lites pertulit ille fori.
Indocilis rerum, vicinæ neſcius urbis
Adſpectu fruitur liberiore poli.
Frugibus alternis, non Conſule, computat annum:
Autumnum pomis, ver ſibi flore notat.
Idem condit ager Soles, idemque reducit,
Metiturque ſuo ruſticus orbe diem.
Ingentem meminit parvo qui germine quercum,
Æquævumque videt conſenuiſſe nemus.
Proxima cui nigris Verona remotior Indis,
Benacumque putat litora rubra lacum.
Sed tamen indomitæ vires, firmiſque lacertis
Ætas robuſtum tertia cernit avum.
Erret, & extremos alter ſcrutetur Iberos.
Plus habet hic vitæ, plus habet ille viæ.

*De Apro, & Leone.*

TOrvus aper, fulvuſque leo coiere ſuperbis
Viribus: hic ſeta, ſævior ille juba.
Hunc Mars, hunc Cybele laudat. dominatur uterque
Montibus. Herculeus ſudor uterque fuit.

*Deſcriptio armenti; Fragmentum.*

NOn tales quondam ſpecies tulit armentorum
Tellus tergemino ſubdita Geryoni.
Non tales, Clitumne, lavas in gurgite tauros,
Tarpeio referunt quos pia vota Jovi.
Non talis Tyrias ſparſiſſe juvencus arenas
Dicitur, optatum quando revexit onus.
Non Cretæus ager, nec amati conſcia tauri
Gnoſſos, nec ſimiles paverit Ida feras.
Ipſe & diſpariles monſtro commiſſus in artus,
Qui crimen matris prodidit ore novo.
Cres puer haud talem potuiſſet reddere formam,
Præſtarent totum ſi fera membra patrem.

*Concha.*

TRansferat huc liquidos fontes Heliconia Nais,
Et patulo conchæ divitis orbe fluat.
Namque latex, doctæ qui laverit ora Serenæ,
Ultra Pegaſeas numen habebit aquas.

*De Cryſtallo, cui aqua inerat.*

POſſedit glacies naturæ ſigna prioris:
Et fit parte lapis, frigora parte negat.
Sollers luſit hiems, imperfectoque rigore
Nobilior, vivis gemma tumeſcit aquis.

*De eodem.*

LYmphæ, quæ tegitis cognato corpore lymphas,
Et quæ nunc eſtis, quæque fuiſtis aquæ,
Quod vos ingenium vinxit: qua frigoris arte
Torpuit, & maduit prodigioſa ſilex?
Quis tepor incluſus ſecuras vindicat undas?
Interior glacies quo liqueſacta Noto?
Gemma quibus clauſtris arcano mobilis æſtu
Vel concreta fuit, vel reſoluta gelu?

*De eodem.*

SOlibus indomitum glacies Alpina rigorem
Sumebat nimio jam pretioſa gelu.
Nec potuit toto mentiri corpore gemmam:
Sed medio manſit proditor orbe latex.
Auctus honos, liquidi creſcunt miracula ſaxi,
Et conſervatæ plus meruiſtis aquæ.

*De eodem.*

ADſpice porrectam ſplendenti fragmine venam:
Qua trahitur limes lucidiore gelu.
Hic nullum Boream, nec brumam ſentit opacus
Humor, ſed varias itque reditque vias.
Non illum conſtrinxit hiems, non Sirius ardens.
Ætatis ſpatium non tenuavit edax.

*De eodem.*

CLauditur immunis convexo tegmine rivus,
Duratiſque vagus fons operitur aquis.
Nonne vides, propriis ut ſpumet gemma lacunis,
Et refluos ducant pocula viva ſinus,
Udaque pingatur radiis obſtantibus Iris,
Secretas hiemes ſollicitante die?
Mira ſilex, miruſque latex, qui flumina vincit,
Nec lapis eſt merito, quod fluit, & lapis eſt.



Digitized by Google

*De eodem.*

DUm cryſtalla puer contingere lubrica gaudet,
 Et gelidum tenero pollice verſat onus;
Vidit perſpicuo depreuſas marmore lymphas,
 Dura quibus ſolis parcere novit hiems:
Et ſiccum relegens labris ſitientibus orbem
 Irrita quæſitis oſcula figit aquis.

*De eodem.*

MArmoreum ne ſperne globum. ſpectacula tranſit
 Regia, nec rubro vilior iſte mari.
Informis glacies, ſaxum rude, nulla figuræ
 Gratia: ſed raras inter habetur opes.

Ἔτι περὶ αὐτοῦ.

Χιονέη κρύσταλλος ὑπ' ἀνέρος ἀσκηθεῖσα
Δεῖξεν ἀκηρασίοιο πανάιολον εἰκόνα κόσμου
Οὐραιὸν ἀγκὰς ἔχοντα βαρύκτυπον ἔνδοθι πόντον.

Ἔτι περὶ αὐτοῦ.

Εἴπ' ἄγε μοι κρύσταλλε, λίθῳ πεπυκασμένον ὕδωρ,
 Τίς πῆξεν; Βορέης. ἢ τίς ἔλυσε, Νότος.

Εἰς μιμάδα γηράσασαν.

Μαχλὰς εὐκροτάλοισιν ἀνευάζουσα χορείαις,
Δίζυγα παλλομένοισι τινάγμασι χαλκὸν ἀράσσει,
Τῆς μὲν ὑποκλέπτων πολιὴν τέχνα γείτονα μοίρης,
Ἠλεμάτοις ἀκτῖσι χαράσσεται ὄμματος αὐγή.
Ψευδομένων δ' ἐρύθημα κατέγραφεν ἄχροος αἰδώς,
Ἀγλαΐη σέψασα νόθῃ κεκαλυμμένα μῆλα.

Εἰς δοῦλον τυπτηθέντα παρ' αὐτοῦ.

Ἕδρην χαλκεόπεζαν ἐπὶ προθύροις ἑλικῶνος
Ἐστήκει θεράπων τις ὑπὲρ νώτοιο μεμαρπώς,
Οὐδ' ἔθελε μογέοντι πορεῖν ἐπιβάθρον ἀοιδάς.
Τοὔνεκά μοι θώρηξεν ἰὸν πολύμητις ἀνάγκη.

*In Sphæram Archimedis.*

JUpiter in parvo cum cerneret æthera vitro,
 Riſit, & ad Superos talia dicta dedit:
Huccine mortalis progreſſa potentia curæ?
 Jam meus in fragili luditur orbe labor.
Jura poli, rerumque fidem, legeſque Deorum,
 Ecce Syracuſius tranſtulit arte ſenex.
Incluſus variis famulatur ſpiritus aſtris,
 Et vivum certis motibus urget opus.
Percurrit proprium mentitus Signifer annum,
 Et ſimulata novo Cynthia menſe redit.
Jamque ſuum volvens audax induſtria mundum
 Gaudet, & humana ſidera mente regit.
Quid falſo inſontem tonitru Salmonea miror?
 Æmula naturæ parva reperta manus.

*De Polycaſte, & Perdice.*

QUid non ſævus amor flammarum numine coget?
 Sanguinis affectu mater amare timet.
Pectore dum niveo puerum tenet anxia nutrix,
 Illicitos ignes jam fovet ipſa parens.
Ultrices pharetras tandem depone Cupido.
 Conſule jam Venerem, forſan & ipſa dolet.

*De zona equi regii, miſſa Honorio Aug. a Serena.*

ACcipe parva tuæ, Princeps venerande, ſororis
 Munera, quæ manibus texuit ipſa ſuis.
Dumque auro phaleræ, gemmis dum frena renident,
 Hac uterum zona cinge frementis equi.
Sive illum Armeniis aluerunt gramina campis;
 Turbidus Argæa ſeu nive lavit Halys;
Sanguineo virides morſu vexere ſmaragdos,
 Et Tyrio dignum terga rubere toro.
O quantum formæ ſibi conſcius erigit armos,
 Spargit & excuſſis colla ſuperba jubis!
Augeſcit brevitas doni pietate Serenæ,
 Quæ volucres etiam fratribus ornat equos.

*De zona ab eadem miſſa Arcadio Aug.*

STamine reſplendens, & mira textilis arte
 Balteus alipedis regia terga liget.
Quem decus Eoo fratri, pignuſque propinqui
 Sanguinis Heſperio miſit ab orbe ſoror.
Hoc latus adſtringi velox optaret Arion;
 Hoc proprium vellet cingere Caſtor equum.

*De chlamyde & frenis.*

NOn ſemper clypei metuendum gentibus orbem
 Dilecto ſtudioſa parens fabricabat Achilli;
Lemnia nec ſemper ſupplex ardentis adibat
Antra Dei nato galeam factura comantem:
Sed placidos etiam cinctus, & mitia pacis
Ornamenta dabat, bello quibus ille peracto
Conſpicuus Reges inter fulgeret Achivos.
Ipſa manu chlamydes oſtro texebat & auro,
Frenaque, quæ volucrem Xanthum Baliumque decerent,
Æquore quæſitis onerabat ſedula gemmis.
At tibi diverſis, Princeps altiſſime, certant
Obſequiis ſoceri, Stilico Mavortia confert
Munera, barbaricas ſtrages, Rhenique triumphos.
Reginæ contenta modum ſervare Serena,
In tua ſollicitas urget velamina telas.

*De freno, phaleris, & cingulo equi Honorii, a Serena miſſis.*

O Felix ſonipes, cui tanti frena mereri
 Numinis, & ſacris licuit ſervire lupatis:
Seu tua per campos vento juba luſit libros:
Seu te Cappadocum gelida ſub valle natantem
Argææ lavere nives: ſeu læta Saleb:
Theſſaliæ rapido perſtringere paſcua curſu:
Accipe regales cultus, & crine ſuperbus
Erecto virides ſpumis perfunde ſmaragdos.
Luxurient tumido gemmata monilia collo.
Nobilis auratos jam purpura veſtiat armos,
Et medium te Zona liget variata colorum

Flo-

Floribus, & caſtæ manibus ſudata Serenæ,
Perſarum gentile decus. ſic quippe laborat
Maternis ſtudiis, nec dedignatur equeſtres
Moliri phaleras genero latura decorem.

*Deprecatio ad Alethium quæſtorem.*

SIc non Æthiopum campos æſtate pererrem,
Non Scythico brumam ſub Jove nudus agam:
Sic non imbriferam noctem ducentibus Hædis
Ionio credam turgida vela mari.
Sic non Tartareo Furiarum verbere pulſus
Irati lædam carmina grammatici:
Nulla meos traxit petulans audacia ſenſus,
Liberior ſolito nec mihi lingua fuit.
Verſiculos, fateor, non cauta voce notavi,
Heu miſer ignorans quam grave crimen erat!
Orpheos alii libros impune laceſſunt,
Nec tua ſecurum te, Maro, fama vehit.
Ipſe parens vatum princeps Helicônis Homerus
Judicis excepit tela ſevera notæ.
Sed non Virgilius, ſed non accuſat Homerus.
Neuter enim quæſtor, pauper uterque fuit.
En moveo plauſus, en pallidus omnia laudo;
Et clarum repeto terque quaterque ſophos.
Ignoſcat placidus tandem, flatuſque remittat,
Et tuto recitet quod libet ore: placet.

*In Curetium.*

FAllaces vitreo ſtellas componere mundo,
Et vaga Saturni ſidera ſæpe queri,
Venturumque Jovem paucis promittere nummis,
Cureti genitor noverat Uranius.
In prolem dilata ruunt perjuria patris,
Et pœnam merito filius ore luit.
Nam ſpurcos avidæ lambit meretricis hiatus,
Conſumens luxu, flagitiiſque domum.
Et quas fallacis collegit lingua parentis,
Has eadem nati lingua refundit opes.

*In eumdem.*

SI tua, Cureti, penitus cognoſcere quæris
Sidera, patre tuo certius ipſe loquar.
Quod furis, adverſi dedit inclementia Martis:
Quod procul a Muſis, debilis Arcas erat:
Quod turpem pateris jam cano podice morbum,
Femineis ſignis Luna, Venuſque fuit.
Attrivit Saturnus opes. hoc prorſus in uno
Hæreo, quæ cunnum lambere cauſa facit.

*Rimanti telum ira facit.*

IN jaculum quodcumque gerit dementia mutat,
Omnibus armatur rabies pro cuſpide ferri.
Cuncta volant, dum dextra ferox in vulnera ſævit,
Pro telo geritur, quidquid ſuggeſſerit ira.

*In Podagrum.*

QUæ tibi cum pedibus ratio? quid carmina culpas?
Scandere qui neſcis, verſiculos laceras.
Claudicat hic verſus, hæc, inquit, ſyllaba nutat,
Atque nihil prorſus ſtare putat podager.

*De Theodoro, & Hadriano.*

MAllius indulget ſomno nocteſque dieſque.
In ſomnis Pharius ſacra, profana, rapit.
Omnibus hoc, Italæ gentes, expoſcite votis,
Mallius ut vigilet, dormiat ut Pharius.

*Ad Æternalem.*

QUidquid Caſtalio de gurgite Phœbus anhelat,
Quidquid fatidico mugit cortina receſſu,
Carmina ſunt: ſed verba negant communia Muſæ.
Carmina ſola loquor. ſic me meus implet Apollo.

*Ad Maximum, qui mel miſit.*

DUlcia dona mihi tu mittis, Maxime, ſemper,
Et quidquid mittis, mella putare decet.

*De Locuſta, Fragmentum.*

HOrret apex capitis: medio fera lumina ſurgunt
Vertice. cognatus dorſo dureſcit amictus.
Armavit natura cutem, dumique rubentes
Cuſpidibus parvis multos acuere rubores.

*De Balneis Quintianis.*

FOntibus in liquidis paullum requieſce, viator,
Atque tuum rurſus carpe refectus iter.
Lympharum dominum nimium miraberis, hoſpes,
Inter dura viæ balnea qui poſuit.

*Deſcriptio Portus Smyrnenſis.*

URbs in conſpectu montana cacumina velat,
Tranquillo prætenta mari. ducentia portum
Cornua pacatas removent Aquilonibus undas.
Hic exarmatum terris cingentibus æquor
Clauditur, & placidam diſcit ſervare quietem.

*Eſt in conſpectu longe locus.*

ESt procul ingenti regio ſummota receſſu
Inſula, quæ reſides fluctus miteſcere cogit,
In longum producta latus; fractaſque per undas
Ardua tranquillo curvantur brachia portu.

*De Quadriga marmorea.*

QUis dedit innumeros uno de marmore vultus?
Surgit in aurigam currus, paribuſque lupatis
Unanimes frenantur equi. quos forma diremit,
Materies cognata tenet, diſcrimine nullo.
Vir redit in currum: ducuntur ab axe jugales:
Ex alio ſe quiſque facit. quæ tanta poteſtas?
Una ſilex tot membra ligat, ductuſque per artem
Mons patiens ferri varios mutatur in artus.

*Fragmentum.*

SOrdidus ex humeris nodo dependet amictus,
Exercentur equis, & colla comantia pectunt.

De

Digitized by Google

*De Paupere amante.*

PAupertas me ſæva domat, diruſque Cupido.
Sed toleranda fames, non tolerandus amor.

*De eodem.*

ESuriens pauper telis incendor amoris.
Inter utrumque malum diligo pauperiem.

*In ſepulcrum Specioſæ.*

PUlcris ſtare diu Parcarum lege negatur.
Magna repente ruunt: ſumma cadunt ſubito.
Hic formoſa jacet Veneris ſortita figuram,
Egregiumque decus invidiam meruit.

*De Birro Caſtoreo.*

NOminis umbra manet veteris. nam dicere Birrum,
* Si Caſtor niteat, Caſtoreum nequeo. *
Sex emtus ſolidis, quid ſit, jam ſcire poteſtis.
Si mihi nulla fides, credite vel pretio.

*In Sirenas.*

DUlce malum pelago Siren, volucreſque puellæ,
Scyllæos inter fremitus, avidamque Charybdin
Muſica ſaxa fretis habitabant dulcia monſtra.
Blanda pericla maris; terror quoque gratus in undis.
Delatis licet huc incumberet aura carinis,
Impleſſentque ſinus venti de puppe ferentes,
Figebat vox una ratem: nec tendere certum
Delectabat iter reditus, odiumque juvabat:
Nec dolor ullus erat. mortem dabat ipſa voluptas.

# *FINIS.*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google